GENİŞ AÇIKLAMALI

KUR'AN

MEAL-TEFSİR

MEHMET OKUYAN

HALİÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

GENİŞ AÇIKLAMALI
KUR'AN
MEAL-TEFSİR

Prof. Dr. Mehmet OKUYAN

Editör
Ahmet Selim OKUYAN

Grafik-Tasarım
Haldun ŞEKER

Kapak
Motto Project

ISBN: 978-975-8574-30-8

Geniş Açıklamalı 2. Baskı: Haziran 2022

HALİÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
Güzeltepe Mah. 15 Temmuz Şehitler Cad. No: 15 Eyüp-İstanbul
0 212 924 24 44/1015-1016-1018
kutuphane@halic.edu.tr

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 45099
Çiftehavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: 0 212 674 97 23

SUNUŞ

"Dünyada en çok okunan kitap elbette Kur'an'dır ve fakat en az anlaşılan ve düşünülen kitap da maalesef yine Kur'an'dır."

Belki de tam da bu sebepten Rahmetli Bilge Kral Aliya İzzetbegoviç; "Müslümanlar Kur'an hayata nasıl uygulanacak sorusundan kaçmak için Kur'an'ın nasıl okunması gerektiği hususunda geniş bir ilim ürettiler." diye yakınıyordu.

Kur'an'ın iniş sebebi, insanı inşa etmektir. Kur'an okumak ve üzerinde düşünmek, aslında Allah ile irtibata geçmektir.

Günümüzde Allah ile irtibatını zayıflatmış tek dünyalı bir insanlığın, hemcinslerine reva gördüğü insanlık dışı muameleler hepimizin malumudur.

İşte bu gibi sayısız ciddi sorunlara bir çözüm vadetmesi nedeniyle Prof. Dr. Mehmet Okuyan Hocamızın 30 yılı aşkın süredir yaptığı Kur'an okumaları ve son 12 yıldır gerçekleştirdiği yoğun tefsir çalışmalarının geniş bir özeti sayılabilecek elinizdeki bu değerli eseri Haliç Üniversitesi olarak istifadenize sunmak istedik.

Okumanız, üzerinde çokça düşünmeniz, insanlığınızdan ve en önemlisi de Yaratanınızdan kopmamanız, irtibat içinde olmanız dua ve niyazlarımızla,

Saygılarımızı sunuyoruz.

Mehmet Naci TOPSAKAL

Haliç Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

8. BASKI VE 80.000 TEŞEKKÜR

Elinizdeki *Kur'an Meal-Tefsir* çalışması ile kısa sürede 8. baskıya ve 80.000 okuyucuya ulaştık, hamdolsun.

Gösterilen yoğun ilgi, milletimizin Kur'an'ı anlama yolunda ne denli istekli olduğunun apaçık bir görüntüsüdür. Halkımız "Anlamadığımız bir kitaptan imtihana çekilmemiz doğru ve mümkün olmadığına göre, okuyacağız, anlama gayreti içinde olacağız, yaşayacağız ve yaşatacağız" duygusu ve bilinciyle Rabbimizin mektubu olan Kur'an'a ulaştılar.

Kitabın müellifi Prof. Dr. Mehmet Okuyan, tüm ısrar ve zorlamalarımıza rağmen, "Bu kitap amel defterime sevap olarak yazılsın, bu bana yeter" diyerek bizden hiçbir telif ücretini kabul etmedi ve yıllardır emek verdiği bu çalışmasından herhangi bir gelir elde etmedi. Zaten kendisi bu çalışmasını basımından yaklaşık bir ay önce dijital ortamda ücretsiz olarak da yayınladı. *Kur'an Meal-Tefsir* çalışmasının basım masraflarını ise iki Kur'an sevdalısı üstlendi. Haliç Üniversitesi de hiçbir kâr amacı gütmeden bu kitabı iftiharla yayınlamış oldu.

Biz de Kur'an'ı anlama yolculuğunda yol arkadaşımız olan 80.000 kardeşimize teşekkürlerimizi sunuyoruz.

GENİŞ AÇIKLAMALI YENİ BASKI HAKKINDA

Önceki baskılara yaklaşık 1.000 sayfa dipnot ilavesi ve 105 bin okura ulaşmanın mutluluğu ile Kur'an'ın akleden kalbinize nazil olması dualarımızla saygılarımızı sunuyoruz.

Mehmet Naci TOPSAKAL

Haliç Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

"İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa bir mana aranmaz mı bu ayetlerde?
Lafzı muhkem yalnız anlaşılan Kur'an'ın;
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz mananın.
Ya açar Nazm-ı Celîl'in bakarız, yaprağına;
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin;
Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için."[1]

ÖNSÖZ

Mehmet Âkif'in bu mısraları tüm müslümanlar için önemli mesajlar barındırır. Kur'an'ı anlamak, yaşamak ve anlatmak yaşayan her Müslümanın görevidir. Misyonu "insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak" şeklinde belirlenen ve bir ismi de nûr olan Kur'an, bu özelliğiyle insanlığa gönderilen son ilâhî mesajdır ve kendisi ile doğru yola ulaşılması için indirilmiştir. İlâhî rehber olan Kur'an, insanlık için bir yol haritasıdır; Yüce Allah'ın rızası onunla kazanılır ve sonunda Allah'ın izniyle ahirette cennet ödülüyle buluşturulmak onunla mümkün olur.

Kur'an'ın sunduğu aydınlıkla buluşmak için Yüce Allah bu son mesajına nûr (ışık) adını vermiştir. Müslümanlara düşen görev Kur'an'ın ışığı ile aydınlanmak ve o ışığı yaymaktır. Onun ışığı yayıldıkça, cehalet karanlıkları kendiliğinden yok olacaktır. "De ki: "Gerçek geldi; batıl yıkıldı. Şüphesiz ki batıl yıkılmaya mahkûmdur"[2] ayetinde söylenen de budur.

1 Mehmed Akif Ersoy, *Safahat*, Yayına hazırlayan: Ertuğrul Düzdağ, Çağrı yayınları, İstanbul, 2000, s. 216-217.

2 İsrâ' 17:81.

Kur'an'ı anlayarak okumamak veya okunan hakikatleri hayata taşımamak Hz. Peygamber'in mahşerdeki "Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı yalnız bıraktı"[3] şeklindeki şikâyetine konu olma tehlikesi taşımaktadır. Bu konu tüm Müslümanları çok yakından ilgilendirmektedir. Hele hele onunla ilişki "mezarlıklarda ölülere okumak" şeklinde belirlenirse, sözün bittiği yerdeyiz demektir.

"Müminler Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine O'nun ayetleri tilavet edildiği (okunup aktarıldığı) zaman imanları artan ve sadece Rablerine güvenen kişilerdir"[4] ve "Bu (Kitab)ın etkisiyle Rablerine saygı duyanların tüyleri ürperir. Sonra hem derileri hem de kalpleri Allah'ın zikrine (Kur'an'a ısınıp) yumuşar"[5] ayetlerine rağmen Kur'an okuduğu veya okunduğu zaman hayatında hiçbir kıpırdanma olmayan insanların durumu dikkat çekicidir. Okuyanların okuduğunu dinleyenlerin ise dinlediğini anlamadığı bir durumda anlamlı bir etkilenme de beklenemez. Kur'an'ın anlamı ile buluşmadan, hakikat yolunda alınabilecek bir mesafeden de söz edilemez.

Kur'an, sözlerin en güzelidir çünkü En Güzel'in sözüdür. Tevbe 9:40'taki "Allah'ın sözü gerçek yüce olandır" beyanı ve Hz. Peygamber'in tanımıyla, "Yüce Allah'ın kelamının diğer sözlere olan üstünlüğü, Allah'ın yarattıklarına olan üstünlüğü gibidir."[6] İşte bu eşsiz ilâhî kelâmı okumak, anlamak ve hayatımıza taşımak için elimizden gelen çabayı ortaya koymaya çalışıyoruz.

Lokmân 31:27'de buyrulduğu üzere, "Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz daha katılarak (mürekkep) olsa yine de Allah'ın sözleri (yazmakla) tükenmeyeceği" gerçeği karşısında saygıyla eğiliyoruz. Yaptığımız bu çalışmanın bir "çeviri" değil

---

3 Furkân 25:30.

4 Enfâl 8:2.

5 Zümer 39:23.

6 Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî, *es-Sünen*, İstanbul, 1992, Sevâbu'l-Kur'an, 25; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 6.

"meal-tefsir" olduğu gerçeğinden hareketle Kur'an'ın içerdiği tüm hakikatleri karşıladığı iddiasından özenle ve özellikle kaçınıyoruz.

Amacımız, Rabbimizin rızasını kazanmaya gayret etmek ve karınca misali bu yolda olduğumuzu ortaya koymaktır. Elbette çok büyük ve meşakkatli, ancak bir o kadar da onurlu ve haysiyetli bir meşguliyet olan "meal yazmak", ciddi sorumluluk taşıyan bir iştir.

"Nûn. Kaleme ve satır satır yazdıklarına yemin olsun" şeklindeki Kalem suresinin ilk ayetinde yazmaya, yazıya ve yazılan şeylere yemin edilmekte ve bütün bunların şahit tutulacağı anlaşılmaktadır. Bu âleme sahip değil şahit olmaya ve bu âlemdeki şahitlerimizi çoğaltmaya geldiğimiz gerçeğinden hareketle; yazdıklarımızın da şahidimiz olmasını istedik. İşte bu çalışma sadece ve sadece bu amacın satırlara dökülmüş halidir.

"Kim güzel bir şekilde şefaat (iyi bir işe öncülük) ederse onun o işten bir payı olur" mesajını içeren Nisâ' 4:85. ayet gereği hem bizim hem kardeşlerimizin amel defterleri için bir kaydın devrede olacağına inanmaktayız. İnsan olmak, hatalı ve eksik olmayı beraberinde getirir. Hataları düzeltmek için siz değerli okuyucu kardeşlerimizden gelecek olan katkılar ve eleştiriler hem bizim hem de kardeşlerimiz için hayati önem taşımaktadır.

Kur'an Meal-Tefsiri hazırlarken elbette pek çok tefsir ve mealden de yararlandık. Bu çerçevede Taberî'nin Câmi'u'l-Beyân, Semerkandî'nin Bahru'l-'Ulûm, Zemahşerî'nin el-Keşşâf, Râzî'nin Mefâtîhu'l-Ğayb adlı tefsirlerinden faydalandık. Aynı zamanda Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen, Ali Fikri Yavuz, Süleyman Ateş, Muhammed Esed, Bayraktar Bayraklı, Hasan Tahsin Feyizli, Yaşar Nuri Öztürk, Ali Bulaç, Mustafa İslamoğlu, Mustafa Öztürk, Mustafa Yıldırım, Tuncer Namlı gibi yazarların meallerinden, ayrıca Süleymaniye Vakfı ve Diyanet Vakfı'nca hazırlanan meallerden istifade ettik.

Biz elimizden gelen çabayı ortaya koyarken çalışmamızın bu aşamaya gelmesinde katkısı olan kardeşlerimize de teşekkür etmek borcumuzdur. Bu çerçevede Abdurrahman Okuyan, Ahmet Arın, Ahmet Kahramanoğlu, Alaaddin Atıcı, Emre Dorman, Faruk Özdemir, Feryal Taslaman, Hacer Saruhan, Haldun Şeker, Mustafa Kara, Sümeyye Yeşilyurt ve Rufi Tiryaki kardeşlerime şükranlarımı sunuyorum.

Kur'an Meal-Tefsir'in okuyucuyla buluşması için büyük katkı veren M. Naci Topsakal ve Kemal Ayvacı ağabeylerime, ayrıca isimlerini burada sayamayacağım diğer kardeşlerime de teşekkür ediyorum.

Beni Kur'an'la tanıştıran, hem hafızlık hem de Arapça eğitimi veren babama Rabbimden rahmet niyaz ediyorum. Ayrıca eğitimim boyunca beni şefkatiyle hep destekleyen annem başta olmak üzere, bu aşamaya gelinceye kadar kendilerine talebe olduğum bütün hocalarıma da şükranlarımı sunuyorum.

Sözün sonunda özel bir teşekküre daha yer vermeliyim. Kendileri birer Kur'an talebesi olsunlar diye dua ettiğim eşime, çocuklarıma ve aileme çok şey borçluyum. Özellikle aylardır gece gündüz demeden çalışmanın her kelimesiyle, hatta her harfiyle bir Kur'an talebesi özeniyle ilgilenen, defalarca okuyup en ince detayına varıncaya kadar düzenleme uğraşısı ortaya koyan, Yüce Allah'ın kelamıyla bir yürek daha buluşsun, onun anlamıyla genç bir zihin daha tanışsın diye gayret eden oğlum Ahmet Selim Okuyan'a en kalbi duygularımla teşekkür ediyorum. Rabbim onu da bizleri de Kur'an'ına kurban olanlardan eylesin.

Rabbimizden dileğimiz, bizi de razı olduğu kulları arasına katması ve Kitabını anlamada başarılı kılmasıdır.

Gayret bizden, başarı Rabbimizdendir.

Mehmet OKUYAN

KUR'AN HAKKINDA

1. Kur'an Tanımı

Kaynağı "Yüce Allah", getiricisi "Cebrail", tebliğcisi "Hz. Muhammed", muhatabı "insanlık", misyonu "insanları karanlıklardan aydınlığa ulaştırmak" olan Kur'an, Yüce Allah'ın insanlığa gönderdiği son ilâhî mesajdır. Kur'an'ın tanımı hakkında önemli gördüğümüz bazı bilgileri hatırlatmakta yarar görmekteyiz.

a) Yüce Allah'ın Kur'an Tanımı

Kur'an'ın özelliklerinden Kur'an'da sıklıkla söz edilmektedir. Bunların sadece bir tanesini Şu'arâ' 26:192-196'dan aktarmakla yetineceğiz:

"Şüphesiz ki o (Kur'an), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Uyarıcılardan olasın diye onu (Kur'an'ı) apaçık Arapça diliyle Güvenilir Ruh (Cebrail) senin kalbine indirmiştir. O (Kur'an'ın ilkeleri), öncekilerin kitaplarında da vardı."[1]

Demek ki Kur'an, âlemlerin Rabbi tarafından Cebrail aracılığıyla, uyarıcılardan olsun diye Hz. Muhammed'e indirilen, ilkeleri önceki kitaplarda da bulunan ilâhî bir mesajdır ve apaçık Arapça diliyle indirilmiştir.

b) Hz. Muhammed'in Kur'an Tanımı

Rivayetlerde de Hz. Peygamber'in Kur'an tanımı ve Kur'an'ın özellikleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Söz konusu rivayetlerin en kapsamlı olanını burada aktarmak istiyoruz.

1 Şu'arâ' 26:192-196.

Hâris el-A'ver anlatıyor: "Bir gün Mescid'e uğradım. Baktım ki insanlar farklı konulara dalmışlar. Bunun üzerine Ali'ye gittim ve 'Ey müminlerin emiri! Görmüyor musun, insanlar farklı konulara dalmışlar' dedim. O da 'Gerçekten böyle mi yaptılar?' diye sorunca, 'Evet' cevabını verdim. Bunun üzerine şöyle dedi: 'Rasûlullah (s.a.v)'ın, 'Yakında bir fitne çıkacak' dediğini duymuştum.' 'Çıkış yolu nedir?' diye sorunca şunları söylemişti: 'Çıkış Allah'ın kitabıdır. Onda sizden öncekilerin bilgisi, sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki (konu)ların hükmü vardır. O (Kur'an), şaka ve boş söz olmayan 'doğruyu yanlıştan ayırma ölçüsü'dür. Onu azgınlığı nedeniyle terk edeni Allah perişan eder. Hidayeti ondan başka bir yerde arayanı Allah şaşırtır. O (Kur'an), *hablüllâh*'tır (Allah'ın sağlam ipidir); *zikr-i hakîm*dir (gerçeği hatırlatandır; hikmet kaynağıdır). *Sırât-ı müstakîm*dir (doğru yoldur). Arzular onunla azmaz; diller onunla karışmaz, âlimler ondan dolayı şaşmaz. Tekrarla eskimez; incelikleri bitmez. Cinler bile onu duyunca *'Şüphesiz ki, doğruya götüren harikulade bir Kur'an dinledik'*[2] demekten geri kalmamışlardı. Onu konuşan doğruyu konuşur. Onunla amel eden ödüllendirilir. Onunla hüküm veren adil olmuş olur. Ona çağıran kişi de doğru yola rehberlik etmiş olur. Ey A'ver! Bütün bunları iyi öğren!"[3]

İşte Hz. Peygamber, Kur'an'ın doğruyu yanlıştan ayırma ismi olan *furkân*ı ve Kur'an'ın hayatımızdaki yerini bu şekilde anlatmıştır. Kur'an'ın hayata bakan yönleri ancak bu kadar güzel ifade edilebilirdi. Bu rivayetteki bilgiler Kur'an'dan beslenmektedir. Müslümanlara düşen görev, Yüce Allah'ın kitabını tanımak ve doğru ile yanlışı birbirinden ayırmaktır.

c) İsimleri ve Sıfatlarıyla Kur'an Tanımı

Kur'an'da zikredilen isimleri ve sıfatları esas alınarak Kur'an şöyle de tanımlanabilir:

2 Cinn 72:1-2.

3 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 14; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'ân, 1.

Kur'an, "düşünerek okunan, okundukça ilkeleri uygulanmak zorunda olan (*el-Kur'ân*); ilâhî bir mektup olarak insanlara gönderilen (*el-Kitâb*); doğru ile yanlışı ortaya koyan ve kendisiyle doğru ile yanlış ayırt edilebilen (*el-Furkân*); cehalet karanlıklarına karşı ilâhî aydınlığı getiren (*en-Nûr*); manevî cansızlığı ve anlamsızlığı giderip hayata can ve anlam katan (*er-Rûh*); problemleri çıkmadan önce engellemeyi amaçlayan, çıktıktan sonra çözen, gönüllerdeki inançsızlık hastalığının şifası olan (*eş-Şifâ'*); açıklama yönüyle mesaj derinliğine sahip olup Yüce Allah'ın kendisini ifade etme aracı olan (*el-Beyân*); insanlığa gerçekleri ve Allah'ı hatırlatan (*ez-Zikr*); gerçeği getiren ve gerçeği temsil eden (*el-Hakk*); bütün ilkelerinde öğüdü esas alan (*el-Mev'ızah*); şaşkınlıkları gideren, yol gösterici misyonuna sahip olan (*el-Hüdâ*); insanlığa ve kâinata merhameti tanıtan ve ilâhî rahmetin tecellisi olan (*er-Rahmeh*); sunduğu ilkelere uyanlar için ahirette cennet müjdesi veren (*el-Büşrâ);* gerçekler kendisiyle görülebilen basiretler kaynağı (*Besâir*); hem apaçık, hem de açıklayıcı olan (*el-Mübîn*); yüce bir kaynaktan gelen ve kendisi de yüce olan (*el-'Azîm*); hikmetler içeren, içi dolu mesajlar getiren (*el-Hakîm*); yüce, onur kaynağı ve sahip çıkanını onurlandıran (*el-Mecîd*); içerdiği hakikatler itibariyle karanlıkları aydınlığa çeviren (*el-Münîr*); konuları eşi ya da zıddıyla ele alan veya tekrarlayan, ayrıca övgüye layık olan (*Mesânî);* kaynağı itibariyle her sözden güçlü (*el-'Azîz);* değerin ve ikramın kaynağı olan (*el-Kerîm*); gerçeği hatırlatan, öğüt içeren (*zi'z-Zikr*); içeriği bereketlerle dolu (*Mübârak*); kendisinden önceki bütün mesajları doğrulayan (*Musaddık);* önceki vahiyleri koruyup kollayan (*Müheymin); ayetleri veya konuları birbiriyle benzeşen (Müteşâbih);* ayetleri güvenceye alınmış, muhkem kılınmış (*Uhkimet âyâtühû, yuhkimu*); Allah'ın kelâmı (*Kelâmullâh); Allah'ın ipi (Hablüllâh); en güçlü kulp (el-'Urvetü'l-Vüskâ); sözün en güzeli (Ahsenü'l-Hadîs); gerçekleri açıkça ortaya koyan, gerçeği bâtıldan ayıran (Kavlün Fasl); insanlar için evrensel bir mesaj, bir tebliğ olan (Belâğ); dikkat çekici mesajlarla dolu, etkileyici ('Aceb);*

Arapça dilinde indirilmiş (*'Arabiyy*); gerçekleri detaylarıyla açıklayan (*Tafsîl*); Allah tarafından indirilmiş, ikram edilmiş (*Tenzîl*); cehalet karanlıklarını bir yıldız gibi delip geçen (*en-Necm*); kendisinde şüphe bulunmayan (*Lâ raybe fîh*) ve âlemlerin Rabbinden gelen (*min Rabbi'l-'âlemîn*) ilâhî bir mesajdır.

Yüce Allah'ın Kitabını en iyi O'nun tanıtacağı gerçeğinden hareketle, böyle uzun bir tanımın yapılmasının faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle, oldukça kapsayıcı ve Kur'an'ın hemen hemen bütün özelliklerini içine alan bir tanım yaparak bunu okuyucuyla paylaşmak istedik.

2. Kur'an'ın Metodu

Kur'an'da konular, metnin geneline serpiştirilmiştir. Hemen hemen her ayetin diğer ayetlerle anlam ilişkisi vardır. Bu özelliği Kur'an'ın "müteşâbih" olmasından yani birbiriyle benzeşen ayetlerden oluşmasından kaynaklanmaktadır. Bir konu hakkında kanaate varmak için sadece bir ayete değil, konuyla ilgili tüm ayetlere bakılması gerekmektedir. Parçacı bir yaklaşımla Kur'an'ın bütününü kapsayan bir kanaate varmak doğru değildir. Bütünü göz önüne almadan parçayla hüküm verilmemelidir.

Bir yerde kısaca geçen bir konu, bir başka yerde daha uzun ve geniş olarak ele alınmış olabilir. Konuları eşiyle ve zıddıyla ele alması anlamında Kur'an *mesânî*'dir; ayetlerinin birbiriyle benzeşmesi bakımından da *müteşâbih*'tir. Bu iki kavram her ne kadar farklı şekillerde yorumlansa da, Kur'an'ın doğru anlaşılmasında bu anlamları da içerdiklerinde hiçbir şüphemiz yoktur.

Kur'an ayetleri birbirinin tefsiridirler. Çünkü Yüce Allah Furkân 25:33'te en güzel tefsiri kendisinin yaptığını bildirmektedir. Kur'an, sadece *müfesser* yani tefsir edilen bir kitap değildir; aynı zamanda *müfessir*dir, yani tefsir eden bir kitaptır. Bu durum Kur'an'ın, anlamlarından biri "açıklayıcı" demek olan *mübîn* sıfatının da gere-

ğidir. Kur'an'ın "apaçık" olmasını sağlayan en önemli özelliği, onun kendi kendisini açıklıyor oluşudur. Kur'an elbette apaçıktır; ancak onun apaçık oluşu kendi kendisini açıklayıcılığının sonucudur. Örneğin; *mâliki yevmi'd-dîni* şeklinde üç kelimelik Fâtiha 1:4. ayet, İnfitâr suresinde 17, 18 ve 19. ayetler olarak ayrı üç ayete dönüşmektedir. Fâtiha 1:6'da *ellezîne en'amte 'aleyhim* "kendilerine nimet verdiklerin" şeklindeki ifade, Nisâ' 4:69'da detaylandırılmaktadır. Bunun gibi örnekler Kur'an'da oldukça fazladır.

Kur'an'ı en iyi açıklayan Yüce Allah'tır. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: "*Elif. Lâm. Râ.* (Bu vahiy), Allah'tan başkasına ibadet etmemeniz için doğru hüküm veren, her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış, sonra da açıkça ortaya konulmuş bir kitaptır."[4]

Bu ayette Kur'an'ın Yüce Allah tarafından açıklanmasının gerekçesi "Allah'tan başkasına kulluk etmemek" şeklinde belirlenmiştir. Bu ifade son derece önemlidir; çünkü başkalarına ait açıklama ve yorumlamalar muhatapların başka varlıklara kulluk etmesine dönüşebilir. Bu tehlikeden kurtulmak için ayetleri Yüce Allah'ın açıkladığı gibi anlamaya çalışmak bir zorunluluktur.

Yüce Allah'ın açıkladığı kitabını O'nun ayetleri ışığında değil de farklı şekillerde yorumlamak, Kur'an'ın çizdiği hakikat yolundan uzaklaşmak demektir ki bu duruma Tevbe 9:31'de şu şekilde değinilmiştir: "(Yahudiler) hahamlarını (bilginlerini), (Hristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu *Mesih*'i (İsa'yı) Allah'ın peşi sıra rabler edinmişlerdi. (Oysa) onlara ancak tek bir ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. O'ndan başka ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından yücedir."

Bu ayetin izahı bağlamında Taberî'nin naklettiği bir rivayete göre, Hz. Peygamber bu ayeti okuduğunda Adiyy b. Hâtim, "Ama biz onlara tapmıyorduk ki!" deyince Hz. Peygamber şu cevabı ver-

4 Hûd 11:1-2. Benzer bir âyet için bk. Fussılet 41:3.

miştir: *"Siz onların haram kıldığını haram, helal kıldığını da helal olarak tanımıyor muydunuz? İşte bu onları rab edinmektir."* Hz. Peygamber'in yaptığı bu izahın üzerine söylenecek başka bir söz yoktur. Büyük bir hataya düşmemek için Kur'an'ı kendi görüşlerimizi merkeze alarak değil, Kur'an ayetlerini esas alarak anlamaya çalışmaktayız.

3. Verimli Bir Kur'an Okuması İçin Beş Öneri

Arapça bilmeyen bir kişinin Kur'an'ın anlamıyla ilk buluşma aşaması meal okumaktır. Ancak Kur'an'ı derinlemesine anlama ve alternatif anlamları kavrama noktasında Kur'an tefsirleri hayati bir öneme sahiptir. Bu konuda okumalar yapılırken rivayet ve dirayet tefsirlerinden faydalanılmalıdır.

Bilindiği üzere Kur'an'da yakın anlamlı ve çok anlamlı kelimeler ile kavramlar bulunmaktadır. Böylesi bir anlam çeşitliliğine ve zenginliğine rağmen, Kur'an meallerinde sadece bir anlam tercih edilebilmekte ve alternatif anlamlar tercümeye doğrudan yansıtılamamaktadır.

Verimli bir Kur'an okuması için beş önerimiz şu şekildedir:

- Bir mealle yetinilmemeli, farklı bakış açılarına sahip mealler okunmalı
- Karşılaştırmalı bir şekilde okuma yapılmalı
- Anlam farklılıkları tespit edildiğinde not alınmalı
- İniş sırasından faydalanılmalı
- İlerleyen aşamada tefsirler okunmalı

BU ESERİ HAZIRLAMA GEREKÇEMİZ

Kur'an ayetleri bizzat Yüce Allah tarafından açıklandığı için bize düşen görev, hangi ayetin hangi ayeti açıkladığını bulmaya çalışmaktır. Bu amaçla bütüncül bir tefsir çalışması yapmak, ayetlerin birbiriyle anlam ilişkisini görmede son derece önemlidir. Biz bu çalışmayı hazırlamadan önce 2008 yılında başlayıp 2020 yılında bitirme aşamasına geldiğimiz 30 ciltlik bir Kur'an tefsiri kaleme aldık. Öncesinde Kur'an tefsiri çalışması yaparak, hem ayetlerin kendileri hakkında detaylı bilgi sahibi olabilmeyi hem de diğer ayetlerle olan anlam ilişkilerini daha kapsamlı bir şekilde kurabilmeyi amaçladık.

Nisan 2021'de ilk baskısını gerçekleştirdiğimiz *Kur'an Meal-Tefsir*'i orijinal Kur'an sayfalarına birebir uyumlu olacak şekilde 604 sayfa olarak hazırlamıştık. Sayfa sınırını aşmamak için de tefsir kısımlarını özetleyerek aynı sayfaya sığdırmak zorunda kalmıştık.

Sizlerden gelen yoğun talep üzerine bu yeni çalışmamızda herhangi bir sayfa sınırlaması olmaksızın tefsir kısımlarını çok daha geniş bir şekilde ele almaya çalıştık. Böylece ayetlerin birbiriyle anlam ilişkisini de daha net bir şekilde örneklendirmeye gayret ettik.

Ülkemizde yazılmış 300'ün üzerinde meal bulunurken, yeni bir meal daha yazmak için önemli bir gerekçemiz olmalıydı. Bu noktada gerek Müslümanlar gerekse gayrimüslimler tarafından Kur'an'ın aynı ayetinden birbirinden oldukça farklı hükümlerin çıkarılmasındaki temel nedenin Kur'an'ı parçacı bir bakışla okumak olduğu kanaatine vardık. Burada "parçacı bakış" ifadesi ile kastettiğimiz, bir konuda hüküm verirken konuyla ilgili tüm ayetleri değil yalnızca bir ayeti dikkate almaktır. Maalesef bugün böylesi parçacı yaklaşımlar sonucu Kur'an'ın bütününü kapsayan hükümler vermenin yol açtığı sorunlarla karşı karşıyayız.

Hazırlamış olduğumuz bu meali diğer meallerden ayıran nokta, verdiğimiz dipnotlar aracılığıyla, bir ayetin konuyla ilgili benzer diğer ayetlerle birlikte kolayca okunmasını sağlayacak sistematik bir ağ barındırmasıdır. Ayetler arasında kurduğumuz bağlantıları, yıllardır sürdürmekte olduğumuz Kur'an tefsiri çalışmamıza borçluyuz.

METODUMUZ

Hûd 11:1-2'de beyan edildiği gibi Kur'an, Allah'tan başkasına ibadet edilmemesi için "doğru hüküm veren, her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış, sonra da açıkça ortaya konulmuş bir kitaptır." Zümer 39:23'te geçen "Allah, sözün en güzelini, *müteşâbih* (benzeşen anlamlı) ve *mesânî* (hakikatleri tekrarlanan) bir kitap olarak indirdi" ifadesinden hareketle, Kur'an'ın "ayetlerin birbirleriyle benzeşmesi" anlamındaki "*müteşabih*lik" ve "bir konuyu eşiyle ve zıddıyla ele alması" anlamındaki "*mesânî*lik" metodu gereği biz de Kur'an'ın bu şekilde kendini açıklama metodundan yararlandık.

Bu çalışmada kullandığımız metodu genel özellikler, parantez içi ifadeler ve dipnotlar şeklinde üç ana başlıkta özetleyebiliriz.

1. GENEL ÖZELLİKLER

- Her sure hakkında tanıtıcı temel bilgileri ilgili surenin başlangıcında yer alan bölümlerde kısaca vermeye çalıştık. Bu bölümlerde surenin adı, ayet sayısı, iniş sırası, isminin ne anlama geldiği ve genel içeriği gibi konulardan bahsettik.
- Hangi ayet aralıklarında hangi konulardan bahsedileceğine dair tanıtıcı bilgilere ilgili konunun öncesinde yer verdik.

- Duhâ suresi ve sonrasındaki surelerde, işlenen konuları ilgili sureye ait tanıtıcı bilgi kısmında verdik, bu sureleri pasajlar haline ayırmadık.
- Her yeni cüzün başlangıcına cüz işaretleri yerleştirdik, kaçıncı cüz olduğunu ilgili işaretin üzerine Türkçe olarak da yazdık.
- Kur'an'da 14 yerde bulunan secde ayetlerini de özel işaretlerle gösterdik. Arapçasını metinde "secde" ifadesinin geçtiği yerin hizasına, Türkçesini ise "secde" ifadesinin geçtiği mealin hizasına "Secde Ayeti" açıklamasıyla yerleştirdik.
- Mealdeki alıntıları sonraki ayetlerde de ifade devam ediyorsa tırnağı ilgili alıntının bittiği ayette kapattık. Bu tip kullanıma örnek:
- **12.** (Musa) şöyle demişti: "Rabbim! Beni yalanlamalarından korkuyorum. **13.** İçim daralabilir, dilim dönmeyebilir; (bu nedenle) Harun'a da elçilik ver! **14.** Onların lehinde, benim aleyhimde bir suç(um) var. beni öldürmelerinden korkuyorum."[1]
- Kıssa anlatımlarındaki ayetlerde "-mişli geçmiş zaman" ifadeleri kullanmaya çalıştık.
- Son Saat, kıyamet-ahiret süreci gibi bazı ayetlerde ele alınan ve "geçmiş zaman" kipinde kullanılan fiillere, bağlam ve konu gereği olarak "gelecek zaman" manası verdik. Bu tip yaşanacağı kesin olan olaylar hakkında kullanılan fiillerde geçmiş zaman kipinin kullanılması bir Kur'an üslubudur. Amaç, bu gerçeklere inanmayan veya şüphesi olanlara bunların kesinlikle gerçekleşeceği mesajının verilmesidir.
- Metinde geçen *resûl, rusül, murselûn* kelimelerini mealde "elçi, elçiler", *nebî, enbiyâ', nebiyyûn* kelimelerini ise "peygamber, peygamberler" şeklinde tercüme ettik.

1 Şu'arâ' 26:12-14.

- Zorunlu olmadıkça ayetleri birleştirmemeye çalıştık; ayetleri ayrı olarak tercüme etmeye gayret ettik.
- Metinde yer alan pekiştiriciler olan *inne*, *enne*, *lekad* gibi ifadeleri "şüphesiz ki" şeklinde tercüme ederken, *kad*, *lâm/le* ve fiillerin sonundaki "şeddeli *nun*"ları ise "elbette" kelimesiyle karşılamaya çalıştık.
- Metinde yer alan yeminleri tercüme ederken *lâ uksimu* ifadelerini "yemin ederim ki", *vâv/ve* veya *tâ/te* harfleriyle yapılan yeminleri ise "yemin olsun:" şeklinde vermeyi tercih ettik. Bu arada hem pekiştirme hem de yemin manası içerdiği için *velekad* ifadelerini de aynı şekilde "yemin olsun ki" tercümesiyle aktardık.
- Bir kelimenin veya cümlenin birbirine eşit derecede farklı anlama gelme ihtimali olan yerlerde "/" işareti kullandık.
- Yüce Allah'ın evrendeki sistemi hakkında bilgi verilen ayetlerde "geçmiş zaman" kalıbındaki kullanımlara da "geniş zaman" manası verdik. Yaratmak, yağdırmak, bitirmek, yetiştirmek vs. konular da sistemsel bir anlam içerdikleri için ilgili ayetlerde "geniş zaman" kipi kullandık.
- Metnin orijinaline sadık kalmak adına Arapça metinde yer alan bağlaçlar ve ekleri mealde de kullandığımızdan zaman zaman Türkçe anlatım zorlukları yaşadık.

2. PARANTEZ İÇİ İFADELER

Yorum içeren kullanımlarımızı parantez içerisinde vermeye çalışarak metnin orijinaline sadık kalmaya gayret ettik. Mealin birçok yerinde kullandığımız parantez içi ifadeler metnin orijinalinde yer almamaktadır.

Parantez içi ifadeleri temelde yedi farklı amaç için kullandık:

1. Temel Kur'an kavramlarının ve bazı özel kelimelerin Arapçalarına müdahale etmeden italik yazarak doğrudan mealde verdik, parantezde ise bu kelimelerin Türkçe anlamlarını yazdık. Örneğin *hamd* kelimelerini "övgü", *tesbîh* kelimelerini "yüceltmek", *salât* kelimelerini "namaz, yardım, destek", *tilavet* kelimelerini "okuyup aktarmak", *infâk* kelimelerini "vermek, dağıtmak", *gayb* kelimelerini "bilinemeyen", *takvâ* kelimelerini "duyarlı olmak" ve *muttaki* kelimelerini "duyarlı olanlar" şeklinde parantez içinde verdik. Bu tip kullanıma örnek:

- "*Hamd* (övgü), âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."[2]

2. Metinde kullanılan kelimeleri cümlenin Türkçe'deki anlamına uygun olacak şekilde değiştirmedik. Bunun yerine mealde doğrudan ilgili kelimenin anlamını verdik, parantezde de bu kelimenin kullanımı ile aslında kastedilen anlama yer verdik. Bu tip kullanıma örnek:

- "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görünceye kadar sana asla inanmayız' demiştiniz de bakıyorken sizi yıldırım **yakalamıştı (çarpmıştı).**"

3. Bazı durumlarda metinde yer alan kelimelerin doğrudan Türkçe'deki karşılıklarının kullanılmasının yanlış anlamaya neden olabileceğinden ayette kastedilen ifadeyi parantez içinde verdik. Bu tip kullanıma örnek:

- "Allah, **dileyeni (layık gördüğünü)** saptırır, **dileyeni (layık gördüğünü)** de doğru yola ulaştırır."[3]

2 Sâffât 37:182.
3 İbrâhim 14:4.

4. Metnin orjinalinde yer almayan iyelik eki, çoğul eki, bağlaç, edat gibi ifadeleri parantez içinde kullandık. Bu tip kullanıma örnek:

- "Babalarınız ve **oğullarınız(dan)** hangisinin size yarar bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz."[4]

5. Zamirlerin kullanıldığı yerlerde doğrudan ilgili zamiri mealde kullandık, kullanılan zamirle kastedilen kişi veya grupları parantez içerisinde verdik. Bu tip kullanıma örnek:

- "**Onlar (münafıklar)**, yıldırımlardan kaynaklanan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar."[5]

6. Zamirin olmadığı ancak önceki veya sonraki ayetlerdeki kullanıma göre veya rivayetlerden edinilen bilgilere göre kastedilen kişi veya grupları parantez içerisinde kullandık. Bu tip kullanıma örnek:

- "**(Züleyha)** şöyle demişti: "İşte hakkında beni kınadığınız (şahıs) budur."[6]

7. Bazı yerlerde kullanımı şart olmayan ancak ifadenin daha net anlaşılması için kullanılması gerektiğini düşündüğümüz diğer ifadelere de meal boyunca parantezler içinde yer verdik. Bu tip kullanıma örnek:

- "**(Bir işi bitirip)** boş kalınca, hemen **(başka bir işe)** kalk."[7]

4 Nisâ' 4:11.
5 Bakara 2:19.
6 Yûsuf 12:32.
7 İnşirâh 94:7.

3. DİPNOTLAR

Bu çalışmada kullandığımız dipnotlar aracılığıyla, bir ayetin konuyla ilgili benzer diğer ayetlerle birlikte kolayca okunmasını sağlamayı amaçladık. Böylece ayetler arasında sistematik bağlantılar kurmaya çalıştık.

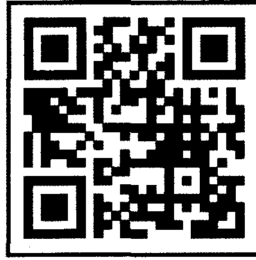
Dipnotların kullanım işlevini altı maddede özetleyebiliriz:

1. Parantez içi kullanımların yeterli olmadığı durumlarda detaylı açıklama için konuları dipnotlarda ele almaya çalıştık.
2. Bir ayet kesinlikle başka ayetlerle birlikte okunmalı ise bu tip dipnotlara "Bu ayet ...... ayetlerle birlikte okunmalıdır" şeklinde dipnot düştük.
3. Bir ayetin mesajının doğru anlaşılabilmesi için onunla benzer içerikleri olan diğer ayetleri "Benzer mesajlar:" şeklinde dipnotlarda belirttik.
4. Farklı tercüme ihtimalleri olan ayetleri dipnotlarda ifade ettik.
5. Mesajı veya içeriği hakkında günümüzde tartışmalar yürütülen bazı ayetlerle ilgili kendi kanaatimizi dipnotlarda belirttik.
6. Ayetlerde geçen olaylarla ilgili tarihi bilgilere özet bir şekilde dipnotlarda değindik.

SON SÖZ

Elinizde basılı versiyonu bulunan çalışmamıza "Kur'an Okuyan" isimli mobil uygulamamız, kuranokuyan.com web sitemiz ve karşılaştırmalı Kur'an meali web siteleri üzerinden de ücretsiz olarak ulaşabilirsiniz.

Bu eserimiz ile ilgili soru, görüş ve önerilerinizi iletisim@kuranokuyan.com adresi üzerinden gönderebilirsiniz.

"Kur'an Okuyan" mobil uygulamasını indirmek için yukarıdaki QR kodu cep telefonu kameranız ile taratabilirsiniz.

MUSHAF SIRASINA GÖRE SURELER

Sıra No	Sure Adı	Sayfa No	Anlamı	Ayet Sayısı	İndiği Yer
1	Fâtiha	1	Açılış, başlangıç	7	Mekke
2	Bakara	5	Buzağı, inek	286	Medine
3	Âl-i İmrân	119	İmrân ailesi	200	Medine
4	Nisâ'	183	Kadınlar	176	Medine
5	Mâide	253	Gök sofrası	120	Medine
6	En'âm	307	Ehil hayvanlar	165	Mekke
7	A'râf	369	Yüksek yer	206	Mekke
8	Enfâl	430	Savaş ganimetleri	75	Medine
9	Tevbe	456	Tövbe	129	Medine
10	Yûnus	502	Hz. Yunus	109	Mekke
11	Hûd	534	Hz. Hud	123	Mekke
12	Yusuf	569	Hz. Yusuf	111	Mekke
13	Ra'd	598	Gök gürültüsü	43	Mekke
14	İbrâhim	613	Hz. İbrahim	52	Mekke
15	Hicr	626	Semûd kavminin yaşadığı yer	99	Mekke
16	Nahl	642	Bal arısı	128	Mekke
17	İsrâ'	674	Geceleyin yürütmek	111	Mekke
18	Kehf	703	Mağara	110	Mekke
19	Meryem	731	Hz. Meryem	98	Mekke
20	Tâ Hâ	749	Ta ve Ha harfleri	135	Mekke
21	Enbiyâ'	773	Peygamberler	112	Mekke
22	Hacc	796	Hac	78	Medine
23	Mü'minûn	819	İnanan kişiler	118	Mekke
24	Nûr	837	Işık	64	Medine
25	Furkân	859	Doğruyu yanlıştan ayıran	77	Mekke
26	Şu'arâ'	877	Şairler	227	Mekke
27	Neml	903	Karınca	93	Mekke
28	Kasas	925	Kıssalar	88	Mekke
29	'Ankebût	950	Örümcek	69	Mekke

Sıra No	Sure Adı	Sayfa No	Anlamı	Ayet Sayısı	İndiği Yer
30	Rûm	969	Romalılar	60	Mekke
31	Lokmân	985	Hz. Lokman	34	Mekke
32	Secde	993	Secde	30	Mekke
33	Ahzâb	1002	Gruplar	73	Medine
34	Sebe'	1024	Yemen'de bulunan bir bölge	54	Mekke
35	Fâtır	1040	Yoktan var eden	45	Mekke
36	Yâsîn	1053	Ya ve Sin harfleri, "Ey İnsan"	83	Mekke
37	Sâffât	1067	Sıra sıra dizilenler	182	Mekke
38	Sâd	1087	Sad harfi	88	Mekke
39	Zümer	1102	Gruplar	75	Mekke
40	Mü'min	1123	İnanan kişi	85	Mekke
41	Fussilet	1143	Ayrıntılı açıklandı	54	Mekke
42	Şûrâ	1158	Danışma	53	Mekke
43	Zuhruf	1173	Mücevher, süs	89	Mekke
44	Duhân	1191	Duman	59	Mekke
45	Câsiye	1199	Diz üstü çöken	37	Mekke
46	Ahkâf	1209	"Âd" kavminin Yemen'deki bölgesi	35	Mekke
47	Muhammed	1219	Hz. Muhammed	38	Medine
48	Fetih	1230	Zafer, fetih	29	Medine
49	Hucurât	1240	Odalar	18	Medine
50	Kâf	1248	Kaf harfi	45	Mekke
51	Zâriyât	1257	Esip savuranlar	60	Mekke
52	Tûr	1265	Dağ, Sina Dağı	49	Mekke
53	Necm	1273	Yıldız, vahiy	62	Mekke
54	Kamer	1283	Ay	55	Mekke
55	Rahmân	1292	Allah'ın merhamet sıfatı	78	Mekke
56	Vâkı'a	1300	Gerçekleşen olay, Kıyamet	96	Mekke
57	Hadîd	1308	Demir	29	Medine
58	Mücâdele	1319	Tartışmak	22	Medine

Sıra No	Sure Adı	Sayfa No	Anlamı	Ayet Sayısı	İndiği Yer
59	Haşr	1328	Toplanma, kalkışma	**24**	Medine
60	Mümtehine	1338	İmtihan eden	**24**	Medine
61	Saff	1344	Sıra, dizi	14	Medine
62	Cum'a	1348	Cuma	11	Medine
63	Münâfikûn	1352	Münafıklar	11	Medine
64	Teğâbun	1356	Karşılıklı aldanma	18	Medine
65	Talâk	1362	Boşamak	12	Medine
66	Tahrîm	1367	Haram kılmak	12	Medine
67	Mülk	1373	Mülk, otorite	30	Mekke
68	Kalem	1380	Kalem	52	Mekke
69	Hâkka	1388	Gerçekleşecek olan, Kıyamet	52	Mekke
70	Me'âric	1394	Yükseliş mertebeleri	44	Mekke
71	Nûh	1399	Hz. Nuh	28	Mekke
72	Cinn	1405	Cin	28	Mekke
73	Müzzemmil	1411	Bürünen	20	Mekke
74	Müddessir	1416	Bürünen	56	Mekke
75	Kıyâmet	1423	Kıyamet	40	Mekke
76	İnsân	1428	İnsan	31	Mekke
77	Mürselât	1434	Gönderilenler	50	Mekke
78	Nebe'	1439	Haber	40	Mekke
79	Nâzi'ât	1445	Söküp çıkaranlar	46	Mekke
80	'Abese	1451	Yüzünü ekşitti	42	Mekke
81	Tekvîr	1456	Dürmek	29	Mekke
82	İnfitâr	1463	Yarılmak	19	Mekke
83	Mutaffifûn	1465	Yolsuzluk yapanlar	36	Mekke
84	İnşikâk	1470	Yarılmak	25	Mekke
85	Bürûc	1473	Burçlar	22	Mekke
86	Târık	1476	Çarpan, gece gelen şey	17	Mekke
87	A'lâ	1482	En yüce	19	Mekke
88	Gâşiye	1486	Kaplayan, bürüyen	26	Mekke

İNİŞ SIRASINA GÖRE SURELER

İniş Sırası	Sure Adı	Sayfa No
	Mekke Dönemi	
1	Fâtiha	1
2	'Alak	1512
3	Müzzemmil	1411
4	Müddessir	1416
5	Duhâ	1501
6	İnşirâh	1506
7	Kalem	1380
8	Tekvîr	1456
9	A'lâ	1482
10	Leyl	1498
11	Fecr	1489
12	Kadir	1515
13	'Asr	1527
14	'Âdiyât	1521
15	Kevser	1536
16	Tekâsür	1525
17	Mâ'ûn	1533
18	Kâfirûn	1538
19	Tebbet	1540
20	Fîl	1530
21	Kureyş	1532
22	Kâri'a	1523
23	Felak	1544
24	Nâs	1546
25	İhlâs	1542
26	Necm	1273
27	'Abese	1451
28	Şems	1496

İniş Sırası	Sure Adı	Sayfa No
29	Bürûc	1473
30	Tîn	1509
31	Zilzâl	1519
32	İnsân	1428
33	Kıyâmet	1423
34	Hümeze	1528
35	Mürselât	1434
36	Kâf	1248
37	Beled	1493
38	Târık	1476
39	Yâsîn	1053
40	Furkân	859
41	Rahmân	1292
42	Fâtır	1040
43	Meryem	731
44	Tâ Hâ	749
45	Hâkka	1388
46	Me'âric	1394
47	Nebe'	1439
48	Nâzi'ât	1445
49	İnfitâr	1463
50	Vâkı'a	1300
51	Şu'arâ'	877
52	İnşikâk	1470
53	Neml	903
54	Kamer	1283
55	Sâd	1087
56	A'râf	369
57	Secde	993

İniş Sırası	Sure Adı	Sayfa No
58	Ra'd	598
59	Tûr	1265
60	Mülk	1373
61	Gâşiye	1486
62	Kehf	703
63	Cinn	1405
64	Nûh	1399
65	İbrâhim	613
66	Sâffât	1067
67	Kasas	925
68	İsrâ'	674
69	Hûd	534
70	Yûnus	502
71	Yusuf	569
72	Hicr	626
73	En'âm	307
74	Nahl	642
75	Lokmân	985
76	Sebe'	1024
77	Zümer	1102
78	Mü'min	1123
79	Enbiyâ'	773
80	Mü'minûn	819
81	Fussilet	1143
82	Şûrâ	1158
83	Zuhruf	1173
84	Duhân	1191
85	Câsiye	1199
86	Ahkâf	1209

İniş Sırası	Sure Adı	Sayfa No
87	Zâriyât	1257
88	Rûm	969
89	'Ankebût	950
90	Mutaffifûn	1465
	Medine Dönemi	
91	Hacc	796
92	Muhammed	1219
93	Teğâbun	1356
94	Bakara	5
95	Enfâl	430
96	Hadîd	1308
97	Nûr	837
98	Âl-i İmrân	119
99	Saff	1344
100	Cum'a	1348
101	Beyyine	1517
102	Haşr	1328
103	Münâfikûn	1352
104	Mücâdele	1319
105	Ahzâb	1002
106	Nisâ'	183
107	Talâk	1362
108	Mâide	253
109	Mümtehine	1338
110	Fetih	1230
111	Nasr	1539
112	Hucurât	1240
113	Tahrîm	1367
114	Tevbe	456

ALFABETİK SIRAYA GÖRE SURELER

İÇİNDEKİLER

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1
FÂTİHA SURESİ

7 AYET

Mekke döneminde indirilmiştir ve 7 ayettir. Kur'an'ın ilk indirilen ayetleri 'Alak suresinin ilk 5 ayeti olarak kabul edilir. Tamamı indirilen ilk surenin ise Fâtiha suresi olduğu kanaati yaygındır. Pek çok ismi bulunan Fâtiha suresi, adını Kur'an'daki konumu, içeriği ve hem iniş hem de resmi sırası itibarıyla "açılış" anlamındaki "Fâtiha" kelimesinden almaktadır. İhlâs gibi bazı surelerde olduğu gibi bu surede de *Fâtiha* kelimesi yer almamaktadır.

Surenin başında Yüce Allah'ın *Rahmân* ve *Rahîm* sıfatlarını içeren *besmele*ye yer verilmektedir. Ardından *hamd*in, Yüce Allah'a özgü olduğu vurgulanmakta ve bir tevhid ilanı yapılarak, şirk ve inkârcılık karşısında müslümanın sergilemesi gereken duruş ortaya konulmaktadır. Surenin son iki ayetinde ise *sırât-ı mustakîm* denen "doğru yol"a ulaştırılma dileği yer almaktadır. Kur'an'ın temel konularını ve İslam'ın ana prensiplerini içermesi anlamında Fâtiha suresine "Kur'an'ın özeti" diyebiliriz.

"Başlangıç, açılış" anlamına gelen Fâtiha suresinin çeşitli isimleri vardır. Bunların bir kısmı surede ele alınan özel konulardan, bir kısmı ise genel içeriğinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu isimlerden bir bölümü şu şekildedir:

1. *Fâtihatü'l-Kitâb* "Kitabın başı, açılışı, girişi",

2. *Ümmü'l-Kur'an* "Kur'an'ın anası, özü",

3. *Ümmü'l-Kitâb* "Kitabın anası",

4. *Esâsü'l-Kur'an* "Kur'an'ın esası, aslı, temeli",

5. *es-Seb'u'l-Mesânî* "tekrarlanan yedili",

6. *el-Hamd* "övgü",

7. *eş-Şifâ'* "manevi hastalıklara, inançsızlıklara şifa",

8. *el-Vâfiyeh, el-Kâfiyeh* "yeterli olan, yeterli, tamam",

9. *el-Kenz* "hazine",

10. *es-Salâh* "dua, namaz",

11. *ed-Du'â'* "dua, yakarış ve iltica",

12. *es-Süâl* "istek, talep",

13. *eş-Şükr* "şükür". (Geniş bilgi için bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahruddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, Beyrut, baskı tarihi yok, I, 173-177).

Fâtiha'nın tanıtıldığı hemen her yerde *isti'âze*den de söz edilir. *İsti'âze*, "Şeytan'dan Yüce Allah'a sığınmak" demektir ki Nahl 16:98'de yer alan "Kur'an'ı kıraat ettiğin zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın." buyruk gereği Kur'an kıraat edildiğinde *isti'âze* zorunlu kılınmıştır. Bunun açılımı olan *e'ûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîmi* cümlesi ise "Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınıyorum" demektir.

Nasıl ki kıraatsız namaz kabul olmaz ve Fâtiha'sız da kıraat yeterli olmazsa, *isti'âze* olmadan da Fâtiha eksik sayılır. Birbirini tamamlayan bu unsurları bir ve bütün olarak kabul etmek gerekir. Vücut organlarını necaset denen pisliklerden temizlemek namazın şartı kabul edildiği gibi, manevi kirlilik demek olan şeytanın vesveselerinden uzak durmak için de *isti'âze* zorunludur. Su ve abdest nasıl ki organları temizliyorsa, *isti'âze* de niyetleri arındırır. Anlaşılıyor ki *isti'âze*, manevi abdesttir. Nahl 16:98. ayette yer alan emir gereği, bu sureye de Kur'an'dan herhangi bir ayeti okumaya da *isti'âze* ile yani "kovulmuş şeytandan Yüce Allah'a sığınma" ile başlamak gerekir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ ﴿١﴾

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿٢﴾ اَلرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۙ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدّ۪ينِۜ ﴿٤﴾ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ
نَسْتَع۪ينُۜ ﴿٥﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَق۪يمَۙ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذ۪ينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالّ۪ينَ ﴿٧﴾

1\. CÜZ الجزء ١

1. *Rahmân, Rahîm*[1] olan Allah'ın adıyla.[2]

2-4. *Hamd*[3] (övgü); *Rahmân, Rahîm*, hesap gününün[4] sahibi, âlemlerin de Rabbi[5] olan Allah içindir.[6]

5. (Rabbimiz)! Yalnız sana kulluk ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.[7]

6-7. Bizi doğru yola, nimet verdiklerinin[8] yoluna ulaştır; gazaba uğratılmışların ve sapkınların yoluna değil.[9]

1 *Rahmân* kelimesi "merhametin kaynağı, merhameti bol, merhameti sonsuz, özünde merhametli"; *Rahîm* kelimesi ise "merhametli, acıyan, işinde merhametli olan" şeklinde anlamlandırılabilir. Kur'an'da birkaç örnek kullanım hariç geri kalan bütün ayetlerde Yüce Allah'ın sıfatları arasında *vav* bağlacı kullanılmamaktadır. Bunun muhtemel sebebi her sıfatın birbiriyle çok yakın anlam ilişkisinin bulunmasıdır.

2 'Alak suresinin ilk ayetinde yer alan *bismi rabbike* (Rabbinin adıyla) ifadesinin açılımı olduğunu düşündüğümüz *besmele*nin Fâtiha'nın ilk ayeti olup olmadığı konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Surenin yedi ayet oluşundan hareketle, bazı âlimler son ayeti ikiye bölerek *besmele*yi surenin parçası olarak kabul etmezler. Sadece teberruken surelerin başına yazıldığından hareketle konuyu ele alırlar. Onlar Fâtiha'nın başındaki ile diğer *besmele*ler arasında herhangi bir fark bulunmadığı kanaatindedirler. Ancak biz, *besmele*nin Fâtiha'nın ilk ayeti olduğu görüşündeyiz. *Besmele*, Yüce Allah'ın "Oku!" emrini kulun yerine getireceğine yönelik söz vermesidir.

3 "Övgü" anlamına gelen *hamd*, Yüce Allah'ın kulları üzerindeki hakkıdır. Gerçek *hamd* sadece O'na layıktır. Ayette *ahmedü* "hamd ederim" denilmeyip de *el-hamdü* "hamd" denmesinin muhtemel nedeni, bu ifadenin daha kapsayıcı oluşundandır. İsrâ 17:44'te belirtildiği gibi başka yerlerde, başka zamanlarda ve başka varlıklar tarafından Yüce Allah'a daima *hamd* (övgü) içerikli olarak *tesbih* edilmekte ve Yüce Allah devamlı övülmektedir.

4 Kur'an'da 13 kez geçen *yevmu'd-dîni* "dîn günü, hesap günü" tamlaması âhirette yaşanacak yedi aşamanın genel adıdır. Bu aşamalar "diriltilme, toplanma, Allah'a arz olunma, bilgilendirilme, sorgulanma/yargılanma, değerlendirilme, ödül veya azapla buluşturulma, yani cennete veya cehenneme sevk edilme" şeklinde gerçekleşecektir. İşte o günde tek yetkili Yüce Allah'tır ve kararlarını hiç kimseye danışmadan verecektir. Çünkü o gün, herkes O'nun huzurunda yargılanacaktır. Ayetin açılımı için bkz. İnfitâr 82:17-19.

5 *Rabb* kelimesi, Yüce Allah'ın kendi dışındaki bütün varlıkların sahibi olduğu, onları yetiştirdiği, eğitip terbiye ettiği, onları sahipsiz bırakmayacağı, bütün yaratılmışların sığınağı olduğu, kullarını koruduğu ve başka arayışların bâtıllığı anlamlarını içermektedir. Yüce Allah'ın göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin Rabbi olduğuyla ilgili bkz. Meryem 19:65; Şu'arâ 26:24; Sâffât 37:5; Sâd 38:66; Duhân 44:7; Câsiye 45:36.

6 Kur'an'da *hamd* ile başlayan beş sure vardır ki biri de bu suredir. (*Fâtiha*, *En'âm*, *Kehf*, *Sebe'*, *Fâtır*)

7 Fâtiha'nın 5. ayeti, dua etmeden önce fedakârlığın zorunlu olduğunu gösterir. Tıpkı Fâtır 35:10'da belirtildiği gibi, "güzel sözler Allah'a yükselir; (ancak) onları Allah'a yükselten şey ise salih ameldir." İşte Fâtiha 1:5'teki ilk cümle "salih ameli", ikincisi ise "dua ve isteği" karşılamaktadır. Bu ayet, "ben adına, tek kişi için veya ferde yönelik" değil, "biz adına, hepimiz için, toplum menfaatine yönelik" isteklerde bulunmayı öğretmekte, müslümanlara sadece kendileri için değil, başkalarıyla beraber ve onların da hayrına yaşamayı öğretmeyi amaçlamaktadır.

8 Bu ayetin açılımı olan Nisâ 4:69'da da sayıldığı gibi, Yüce Allah'ın nimet verdiği insanlar şu dört gruptur: *en-Nebiyyûne* "peygamberler"; *es-sıddîkûne* "gerçeği onaylayanlar"; *eş-şühedâu* "hakka şahit olanlar" ve *es-sâlihûne* "inancıyla davranışı bir olanlar, yanlışları düzeltenler." Aynı ayette Yüce Allah'ın belirttiğine göre, bu dört grup insan "güzel arkadaşlar"dır. Mahşerde azaptan kurtulmak isteyenler dünyada bu grupların son üçü arasında olmaya çalışmalıdırlar. İlk grup, yani peygamberlik kurumu, Hz. Muhammed ile sona erdiği için, dünyada yaşantı olarak geri kalan üçüne katılmak hedef olmalıdır. Bunu başarmanın ödülü mahşerde onlarla arkadaş olmaktır. Kur'an Yüce Allah'ın bir nimetidir; ihsanıdır. Kur'an'a göre vahiy bir nimettir (Mâide 5:3; Duhâ 93:11); ruhu canlı ve anlamlı tutan bir rızıktır (Vâkı'a 56:82). Yüce Allah'ın nimet vermesi vahyi ihsan etmesidir ve bu bir "sonuç"tur; "sebep" ise onu hak etmektir. Nimetle buluşmak isteyenler Kur'an'a sarılmalı ve onun ilkeleriyle hayatı yaşamalıdırlar. Böylece Yüce Allah'ın ihsanı ve ikramıyla nimetlendirdikleri arasına girerler.

9 Bu ayetler "Bizi doğru yolda; kendilerine nimet verdiklerinin yolunda sabit kıl ki onlar, senin gazabına yol açacak amellerde bulunmayan ve doğru yoldan sapmayanlardır" şeklinde de tercüme edilebilir. "Kendilerine gazap edilenler" ifadesi, ilk insan neslinden Son Saat'e kadar gelecek olan ve ilâhî gazabı hak eden herkestir; bunların içinde gazaba uğratılmış inkârcı yahudiler de elbette vardır. "Sapıklıkta kalanlar" ifadesi de benzer şekilde hakka karşı inanç şaşkınlığını tercih eden ve gerçeğin karşısına dikilenlerdir; şaşmakla kalmayıp şaşırtmaya çalışan ve yoldan çıkmışlıkla nitelendirilen herkestir. Elbette bunların içinde bu özellikteki hıristiyanlar da vardır. Benzer özelliklerin sahibi olan herkes bu hitabın muhatabıdır. Nisâ 4:69'da sayılan dört grup, hakkı, istikameti ve doğruyu temsil etmektedir; geride kalan "gazaba uğratılmışlar ve sapıklıkta kalanlar" ise kaybeden herkesi içermektedir. Bunları sadece "bazı yahudiler" ve "bazı hıristiyanlar" olarak yorumlamak, ayetin evrensel mesajını daraltmaya neden olur. Surenin indirildiği dönemde Mekke'de Hz. Peygamber'i ciddi anlamda rahatsız edenler arasında "yahudiler" ve "hıristiyanlar" yoktu ki öncelikle ve özellikle onlarla ilgili bu ifadeler gelmiş olsun.

2
BAKARA SURESİ

286 AYET

Medine döneminde indirilen, 286 ayetten oluşan ve adını 67-73. ayetlerde geçen "inek/buzağı" anlamındaki *bekarah* kelimesinden alan Bakara suresi, iniş sırası itibarıyla genel kanaate göre 94, mushaf sırasında ise 2. suredir. Âl-i İmrân suresiyle birlikte bu sure, *ez-zehrâvân* (iki bahçe/iki çiçek) ismiyle de anılmaktadır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-20. ayetlerinde vahyin, muttakîlerin, kâfirlerin ve münafıkların çeşitli özellikleri ele alınmaktadır.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]

1 Kur'an-ı Kerim'in 29 suresinin başında yer alan, 14 farklı harften oluşup 14 farklı şekli bulunan, harekelenerek değil, hecelenerek ve kesik kesik okunan bu harflere *mukatta'a* veya *hecâ/teheccî* harfleri denir. Anlamları hakkında kesin ifadelerden kaçınmak gerekir. Ancak bunların beraberlerinde gelen ifadeler gereği bütün vahiylere ve vahyin kaynağının Yüce Allah olduğuna işaret ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca bunlarla muhatapların uyarılmak istendiği, her birinin birer yemin unsuru olduğu, böylece harfe, cümleye, ayete, sureye, bütünüyle vahye ve bilginin önemine dikkat çekildiği, *nûn* (hokka), *kâf* (dur, dikkat et), *tâhâ* (Hz. Muhammed'in ismi) ve *yâsîn* (ey insan) gibi bir kısmının anlamlarının da bulunduğu belirtilmektedir. İbn Abbas'a göre, bu harflerin her biri "Yüce Allah'ın isimlerinden biri"ne işaret ettiği gibi, Allah'tan başkasının isimlerinin sembolü de olabilirler. Mesela *elif lâm mîm*deki *elif* "Yüce Allah"a, *lâm* "latîf" sıfatına, *mîm* de "mecîd" ve benzeri sıfatlara delalet etmektedir. Bu harfler bir araya getirilirse Yüce Allah'ın isimlerinden bir kısmı elde edilebilir. Bu bağlamda bir örnek olarak, İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre, *elif lâm râ, hâ mîm* ve *nûn* harfleri bir araya getirilirse *er-rahmân* kelimesi elde edilmektedir. Şunu belirtelim ki *mukatta'a* harfleri Kur'an'ın bir harfi bile eksilmeden korunduğunun en belirgin delillerinden birisidir.

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾

2. O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. *Muttakî*ler[1] (duyarlı olanlar) için bir yol göstericidir.

3. Onlar *gayb*a[2] (bilinemeyenlere) inanır;[3] namazı kılar[4] ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden *infak* ederler (dağıtırlar).

1 Kök itibariyle *v-k-y* kökünden gelen ve "geçişli" fiil olarak "korumak" anlamına gelen *vekâ* kelimesi, *ittekâ* şeklinde beş harfli kalıpta "geçişsiz" fiil olarak "korunmak" demektir. Bu kavram, "sorumluluğunu bilmek", "sorumlu davranmak", "hassas ve bilinçli olmak" şeklinde yorumlanabilir. Buradan hareketle *et-takvâ/takvâ* kelimesi de "korunmak", "sorumlu davranmak", "duyarlı olmak" gibi anlamlar içermektedir. Kök anlamı itibariyle "korunmak" anlamındaki *takvâ* kelimesi, "kötülüklerden korunabilme özelliği"dir. Kelimenin bütün bu anlam alanını içine alacak şekilde düşünürsek *takvâ*yı "duyarlı olmak", *muttakî*yi de "duyarlı kişi" olarak tercüme edebiliriz. Şems 91:8'de de belirtildiği gibi, *takvâ* bir taraftan *fücûr* denen kötülüklere karşı insanın korunabilmesini ifade etmekte, diğer taraftan iyilik yapabilmenin insandaki potansiyelini harekete geçirmeye işaret etmektedir.

2 *Gayb*, "duyularla algılanamayan şey" demektir. Daha genel bir ifadeyle "insanın gözlem ve deney sınırları dışında kalan şey"e *gayb* denir. *Gayb* bazen Yüce Allah'ın zatı, kıyamet, mahşer gibi idraki aşan mutlak hakikatlere denir; bazen melek gibi idrak edilebilir olduğu halde görülemeyen şeylere denir; bazen de kıssalarda olduğu gibi muhatabın gıyabında olan olaylara denir. Buradan hareketle, gaybın geçmişle ilgili olan kısmı olduğu gibi, hal/şimdiki zaman ve gelecekle ilgili olan çeşitleri de vardır, diyebiliriz. Bu çeşitliliğe sahip olması nedeniyledir ki Kur'an'da *el-ğayb* kelimesinin çoğul kalıbı olarak *el-ğuyûb* kelimesi de kullanılmaktadır.

3 *Îmân* kelimesi sözlükte "güven içinde bulunmak, korkusuz olmak" anlamındaki *emn (emân)* kökünden türetilmiş olup, "inanmak, güvenmek, korkunun gidip yerine güvenin gelmesi ve bizzat güvenilen şey" gibi anlamlara gelmektedir. Kelimenin sözlük anlamına göre *îmân* kelimesinin özgün yapısında ve özünde "güven" manası vardır. Mümin, "inanılması gereken bütün değerlere inanan, inandığı değerlere güvenen, kendisini güvende hisseden ve çevresine güven veren insan" olmalıdır. Hz. Peygamber'in dile getirdiği "Müslüman, elinden ve dilinden başkalarının güvende olduğu kişidir" hadisinde verilmek istenen mesaj da bundan başkası değildir (Buhârî, Îmân, 4, 5; Tirmizî, Kıyâmet, 52, Îmân, 12; Nesâî, Îmân, 8, 9, 11).

4 Namaz vakitleriyle ilgili bkz. Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَۜ ﴿٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ
عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ
اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ
غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ
بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

4. Sana indirilene ve senden önce indirilen(ler)e iman eder, ahiret gününe de kesin bir şekilde inanırlar.[1]

5. İşte onlar Rableri tarafından doğru yol üzerindedir ve onlar kurtulanların ta kendileridir.[2]

6. Şüphesiz ki kâfir olanları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, iman etmezler.[3]

7. (Bu nedenle) Allah onların kalplerini ve işitme (duyu)larını mühürlemiştir.[4] Gözlerinde de (manevi) perde vardır; onlar için büyük bir azap vardır.

8. İnsanlardan öylesi vardır ki hiçbir şekilde inanmadıkları hâlde "Allah'a ve ahiret gününe inandık." derler.

9. Onlar Allah'ı ve müminleri (güya) aldatırlar.[5] (Oysa) onlar kendilerinden başkasını aldatamazlar ve (bunun) farkına da varmazlar.

1 Ayette geçen *yûkınûne/îkân* kelimesi "Yüce Allah'ın inanılmasını emrettiği her şeye şeksiz, şüphesiz, tam bir kesinlik içerisinde, gönülden, hiçbir tereddüt içermeyecek şekilde inanmak" demektir. Kur'an'da müminlerin ve muttakîlerin özellikleri sayılırken en önemli hususlardan birisi de onların *îkân* denen bu tür sağlam bir inanca sahip olmaları gerektiğidir. Benzer mesajlar için bkz: Bakara 2:118; Mâide 5:50; En'âm 6:75; Ra'd 13:2; Şu'arâ' 26:24; Neml 27:3; Lokmân 31:4; Secde 32:12, 24; Duhân 44:7; Câsiye 45:4, 20; Zâriyât 51:20.

2 Benzer mesajlar: Enfâl 8:2-4; Neml 27:1-3; Lokmân 31:1-5.

3 Benzer mesaj: Yâsîn 36:6. Burada uyarı görevinin sürdüğü, ancak inkârcıların uyarılardan etkilenmemesi dile getirilmektedir. Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar: Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

4 İnkârcıların kalplerinin ve kulaklarının mühürlenmesi ile gözlerinde manevi perde bulunması ve elem verici azaba çarptırılacak olmalarının sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93; Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Câsiye 45:23; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

5 Bu ayet Nisâ 4:142. ayetle birlikte okunmalıdır.

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌۙ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًاۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ
لَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِۙ قَالُٓوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا
يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَٓا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُٓوا اَنُؤْمِنُ كَمَٓا اٰمَنَ السُّفَهَٓاءُۜ اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ
السُّفَهَٓاءُ وَلٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

10. Kalplerinde bir hastalık[1] vardır. Allah da (bu nedenlerle) onların hastalığını artırmıştır. Yalanlamaları sebebiyle onlar için elem verici bir azap vardır.[2]

11. Onlara "Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın!" dendiği zaman, "Biz ancak ıslah edicileriz." derler.

12. Dikkat edin! Onlar bozguncuların ta kendileridir fakat farkına varmazlar.

13. Onlara "(Şu) insanların iman ettiği gibi siz de iman edin." dendiği zaman "Biz hiç (o) beyinsizlerin iman ettiği gibi iman eder miyiz!" derler. Dikkat edin! Beyinsizler sadece kendileridir fakat (bunu bile) bilmezler.[3]

1 Burada sözü edilen hastalık, Bakara 2:6. ayetten itibaren bahsedilen olumsuz tutumların sonucudur, alın yazısı değildir.

2 Bu ayette sözü edilen yalanlamak "sebep", elem verici azap ise "sonuç"tur.

3 Münafıklar kendilerince müminleri bu şekilde zayıf akıllı, cahil, aklı ermez vs. gördükleri için onların inandığı gibi inanmayacaklarını söyledikleri ifade edilmektedir. Onlara göre Hz. Peygamber'e iman edenlerin aklı olmadığı gibi anlayışları da yoktu. Bu görüş yaygın kabul görse de mesele tek başına bu ifadelerle geçiştirilemez. Çünkü münafıklar Medine'de bulundukları için, oradaki müminler hakkında açık ve aleni bir şekilde "sefihler" ifadesini kullanmış olamazlar. Bu yaklaşımı doğru kabul edebilmek, münafıkların bu sözü içlerinden geçirmiş olmaları halinde söz konusu edilebilir. Bu nedenle, münafıkların Medine'deki müslümanlar gibi inanmayacaklarını sadece içlerinden geçirdikleri düşünülebilir. Bu ihtimale göre, ayette geçen *kâlû* fiiline "dediler" şeklinde değil de "içten içe söylenmek" manası verilebilir (Mustafa Öztürk, *Meâl*, s. 33). Zira münafıklığın en büyük özelliği inanmadığı halde inandığını söylemektir. Daha önce yorumladığımız sekizinci ayette münafıkların bu inançsız halleri hakkında bilgi verilmişti. Münafıklar kendi iç dünyalarında ve kafadarlarının yanında müminlerle alay ederlerken, müminlerin yanına gittiklerinde ise iman ettiklerini söylemekten geri durmamışlar ve ikiyüzlülüklerinin gereğini yapmışlardı. Nitekim Bakara 2:14. ayette dile getirilen husus da budur. Ayette münafıkların verdiği cevapla ilgili olarak zikredilen söz konusu ifadeye "Biz ahmakların inandıkları gibi mi inanıyoruz!" şeklinde de anlam verilebilir. Bu durumda muhataplar münafıklar olduğu için inkârlarını gizledikleri ve sadece dilleriyle inandıklarını söylemek istedikleri anlaşılabilir. Münafıkların Medine'deki durumu buna uygun olduğu için böyle bir ifade kullanmış olmaları son derece anlaşılabilirdir. Karşılarında Medine devletini yönetenler bulunduğu için, onların yanında inandıklarını söylemişler, inanmayanları ise beyinsizlikle itham etmişlerdi. İşte ayete verilen ikinci anlamın arka planı bu olsa gerektir.

وَاِذَا لَقُوا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قَالُوا اٰمَنَّاۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيَاطٖينِهِمْۙ قَالُوا اِنَّا مَعَكُمْۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُ۫نَ
﴿١٤﴾ اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فٖي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ
بِالْهُدٰىۖ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدٖينَ ﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًاۚ فَلَمَّٓا
اَضَٓاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فٖي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾

14. (Bu münafıklar) müminlerle karşılaştıklarında "(Biz de) iman ettik." derler.[1] Şeytanları (kafadarları) ile baş başa kaldıklarındaysa "Biz sizinle beraberiz; biz onlarla (müminlerle) sadece alay ediyoruz." derler.

15. (Oysa) Allah onlarla alay eder;[2] (fakat) onlara fırsat vermektedir. Azgınlıkları içinde bocalayıp durmaktadırlar.[3]

16. İşte onlar hidayet karşılığında sapkınlığı satın alanlardır.[4] Onların (bu) ticareti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girmemiştir.[5]

17. Onların (münafıkların) durumu, (karanlıkta) ateş tutuşturan kişi gibidir. (Ateş), etrafını aydınlattığında Allah onların aydınlığını hemen giderir ve onları karanlıklar içinde bırakır; (hiçbir şey) göremezler.[6]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:76; Âl-i İmrân 3:119; Tevbe 9:56.

2 Bu cümle "Allah alay etmenin cezasını onlara verecektir" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tür ayetlerdeki fiiller insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Yüce Allah için kullanıldığında mesaj Allah'ın o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar: Âl-i İmrân 3:54; Nisâ 4:142; Enfâl 8:30; Tevbe 9:67, 79; Târık 86:16.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:110; A'râf 7:186; Yûnus 10:11; Hicr 15:72; Mü'minûn 23:75; Neml 27:4.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 108, 175; Âl-i İmrân 3:177; Nisâ 4:74; İbrâhîm 14:3; Nahl 16:107.

5 Burada sözü edilen ticaret elbette bilinen anlamda ekonomik içerikli değil, mecazdır.

6 Yüce Allah burada bir benzetme yapmakta, aydınlanmak üzere bir ateş tutuşturan kişiyi ve ateşin durumunu örneğe konu edinmektedir. Buna göre, eline aldığı bir ateşi tutuşturan kişi, bunu başardıktan sonra o ateş söz konusu kişinin çevresini aydınlatınca tam bu sırada Yüce Allah onların ışığını giderip kendilerini karanlıklara terk etmiş ve artık hiçbir şey göremez olmuşlardır. Ayette benzetme öncelikle bir kişi üzerinden başlatılıp sonrasında zamirler çoğula dönüştürülünce, kastedilenin bir kişi değil de aynı özellikteki her bir insan grubu olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki benzetme; karanlık bir ortamda ışığın ilk parlamasıyla gözün kamaşması ve aydınlık ortama bakamaması olarak da alınabilir. Kur'an da *en-nûr* olduğuna göre onun ışığına da bakamayanlar, aydınlıktan (vahiyden) rahatsız olanlar (münafıklar) olarak yorumlanabilir.

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَۙ ﴿١٨﴾ اَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَٓاءِ ف۪يهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌۚ يَجْعَلُونَ
اَصَابِعَهُمْ ف۪ٓي اٰذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِۜ وَاللّٰهُ مُح۪يطٌ بِالْكَافِر۪ينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ
يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْۜ كُلَّمَٓا اَضَٓاءَ لَهُمْ مَشَوْا ف۪يهِۙ وَاِذَٓا اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُواۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ
بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٢٠﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ
وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ ﴿٢١﴾ اَلَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَٓاءَ بِنَٓاءًۖ وَاَنْزَلَ مِنَ
السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجَ بِه۪ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْۚ فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

18. (Bu gibiler) sağırdır, dilsizdir, kördürler;[1] onlar (gerçeğe) dönmezler.

19. Veya (onların durumu) gökten boşanan, içinde karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşek bulunan sağanağa (tutulmuş kişilerin durumu) gibidir. Onlar (münafıklar), yıldırımlardan kaynaklanan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Allah kâfirleri çepeçevre kuşatandır.

20. (O esnada) şimşek, neredeyse gözlerini alacakmış (gibi çakar).[2] (Şimşek) onlar için (etrafı) aydınlatınca orada (birazcık) yürürler; üzerlerine karanlık çökünce de (bulundukları yerde) kalırlar. Allah dileseydi elbette onların işitme (duyu) larını ve gözlerini giderirdi. Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

Surenin 21-29. ayetlerinde bütün insanlığa yönelik kulluk emri ile inkârcılara yönelik meydan okumalar, müminlere verilecek ödüller ve yaratılışa dair yaşanacak çeşitli aşamalar dile getirilmektedir.

21. Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk ediniz! Umulur ki böylece *takvâ*lı[3] (duyarlı) olursunuz.

22. O (Allah) ki yeri sizin için bir döşek, göğü de bir bina (güçlü bir tavan) yapmıştır. Gökten su indirip onunla size rızık olarak (çeşitli) meyveler çıkarmıştır.[4] Artık (bu gerçeği) bilerek Allah'a ortaklar koşmayın!

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:171; En'âm 6:39; Hûd 11:24.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:12; Nûr 24:43; Rûm 30:24.

3 Burada geçen *takvâ*, korunaklı olmak anlamında sorumlu davranmayı ve duyarlılık göstermeyi içeren bir kavramdır. *Takvâ* ve *muttakî* kelimeleriyle ilgili bilgi için bkz. Bakara 2:2.

4 Benzer mesaj: İbrâhim 14:32.

وَاِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِه۪ وَادْعُوا شُهَدَٓاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٢٣﴾ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّت۪ي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
اُعِدَّتْ لِلْكَافِر۪ينَ ﴿٢٤﴾

23. Kulumuza indirdiğimizden[1] (Kur'an'dan) şüphe içindeyseniz, onun benzeri herhangi bir sure getirin![2] Doğruysanız Allah'tan başka şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın!

24. (Bunu) yapamazsanız -ki asla yapamayacaksınız-, yakıtı insanlar ve taş olan, kâfirler için hazırlanmış (olacak)[3] ateşten korunun![4]

1 Yüce Allah, Kur'an'da kendisini ifade bağlamında bazen "Ben", bazen "O", bazen de "Biz" zamirlerini kullanmaktadır. Bunun sebebi, O'nun bir insan veya bir cinsiyet sahibi olarak algılanmasını engellemektir. Hiç kimse Yüce Allah'ı hiçbir şeye benzetemez; çünkü O'nun eşi ve benzeri olmadığı gibi (İhlâs 112:4), benzeri (!) gibi bir şey de yoktur, olamaz (Şûrâ 42:11). Yani hiçbir şey Allah'a benzetilemez; dahası benzetildiği (!) var sayılan herhangi bir şey bile, O'nun benzeri (!) gibi olamaz. Bırakın O'na bir şey benzetmeyi, benzetilen şeylerin bile benzeri O'nu ifade edemez; çünkü O yegâne aşkın varlıktır. Yüce Allah'ın kendisi için "Biz" demesinin muhtemel başka bazı gerekçeleri de şöyle sıralanabilir: **ı.** Yüce Allah, kendi yüceliğini ve erişilmezliğini insanlara hatırlatmayı hedeflemiş olabilir. **ıı.** İnsanlara "biz" diyerek istişarenin ve ortak akıl oluşturmanın önemini kavratmayı amaçlamış olabilir. **ııı.** Bununla insanlara tevazuyu, alçak gönüllüğü ve "ben" değil, "biz" demeyi öğretmeyi kast etmiş olabilir. **ıv.** Bu arada bazı ayetlerde kâinatı idarede görevlendirdiği meleklere işaret edilmiş de olabilir. Yağmuru yağdırmak, mahlûkatı yaratmak, yeryüzünü canlandırmak, vakti gelenleri öldürmek, mahşer için yeniden diriltmek gibi konularda meleklerin görevlendirilmesi bu noktada örnek olarak zikredilebilir. **v.** Ayrıca Yüce Allah, özellikle insanların uyarılması ve bilgilendirilmesi amacıyla "melek elçi görevlendirme sistemi"ne dikkat çekmek için "biz" ifadesini kullanmış olabilir. Elbette her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Bu ayet *tehaddî* denen "meydan okuma" ayetlerinin beşincisi ve sonuncusudur. Bir surenin bile benzerinin getirilemeyeceği ilan edildiğine göre bütünüyle Kur'an'ın benzerinin getirilmesi hiçbir şekilde mümkün değildir. Meydan okuma ifadeleri iniş sırasına göre (yaklaşık 60-70 surelik meydan okuma için) Tûr 52:34, İsrâ 17:88; (on surelik için) Hûd 11:13; (tek surelik için ise) Yûnus 10:38 ve Bakara 2:23-24'te yer almaktadır.

3 Ayetteki *u'ıddet* edilgen fiilinin hatta konuyla ilgili pek çok fiilin "geçmiş zaman" kalıbı ile getirilme sebebi, olayın meydana geldiğini değil, henüz gerçekleşmemiş de olsa mutlak surette yaşanacağını bildirmeyi amaçlamaktadır. Bu ifade biçimi Kur'an'da bir metottur. Müşrikler ve diğer inkârcılar Son Saat, kıyamet ve âhiret sürecini genellikle inkâr ettikleri, bunu imkânsız gördükleri için Yüce Allah bu konularla ilgili mesajlarını sıklıkla geçmiş zaman kalıbında zikrederek sanki onun gerçekleştiği mesajını vermek istemekte, böylece inkârcıların inkârlarını terk etmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. İleride gerçekleşmesi kesin olan olaylar için, özellikle kıyamet ve mahşer halleri için genellikle bu tür geçmiş zaman kalıbı kullanılmaktadır. Bu nedenle biz de tercümede bu özelliği ortaya koymak amacıyla parantez içi bir ifadeye yer vermeyi tercih ettik.

4 Benzer mesaj: Tahrîm 66:6.

وَبَشِّرِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا
مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هٰذَا الَّذ۪ي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوا بِه۪ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ ف۪يهَٓا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ
وَهُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْي۪ٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَاَمَّا الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا يُضِلُّ
بِه۪ كَث۪يرًا وَيَهْد۪ي بِه۪ كَث۪يرًا وَمَا يُضِلُّ بِه۪ٓ اِلَّا الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٦﴾

25. İman edip iyi işler yapanlara, altlarından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele! Oradan (cennetlerdeki) herhangi bir meyveden kendilerine her ne zaman rızık verilirse, "Bu, bize daha önce verilmişti." demiş (olacaklar)dır. Bu (rızık)lar onlara (dünyadakine) benzer olarak verilecektir.[1] Onlar için orada (cennetlerde) tertemiz eşler[2] de vardır ve onlar orada *ebedî*[3] kalıcıdır.

26. Şüphesiz ki Allah (gerçeği açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde herhangi bir varlığı örnek vermekten çekinmez.[4] İman edenler bunun (örneklerin) Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlar ise "Allah böyle örnek vermekle ne kastetmiştir ki?" derler. (Allah) onunla birçoğunu saptırır; birçoğunu da doğru yola ulaştırır.[5] (Allah) bununla (verdiği örneklerle zaten) yoldan çıkmış olanlardan başkasını saptırmaz.[6]

1 Bakara 2:24'te de belirttiğimiz üzere gelecekte gerçekleşmesi kesin olan olaylar için bazen geçmiş zaman kalıbı kullanılması bir Kur'an üslubudur.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:15; Nisâ 4:57.

3 Cennetin ebedî oluşuyla ilgili ayrıca bkz. Bakara 2:82; Âl-i İmrân 3:15, 107, 136, 198; Nisâ 4:13, 57, 122; Mâide 5:85, 119; A'râf 7:42; Tevbe 9:22, 72, 89, 100; Yûnus 10:26; Hûd 11:23, 108; Ra'd 13:35; İbrâhîm 14:23; Kehf 18:108; Tâhâ 20:76; Enbiyâ 21:102; Mü'minûn 23:11; Furkân 25:15, 16, 76; 'Ankebût 29:58; Lokmân 31:9; Zümer 39:73; Zuhruf 43:71; Ahkâf 46:14; Fetih 48:5; Kâf 50:34; Hadîd 57:12; Mücâdele 58:22; Teğâbun 64:9; Talâk 65:11; Beyyine 98:8.

4 Sivrisinek örneği için öncelikle bkz. Hacc 22:73.

5 Yüce Allah verdiği bu tür misallerle insanları denemekte olduğunu, bu şekilde verdiği misallerle neyi kast ettiğini alay ederek dile getiren pek çok kişiyi saptırdığını, buna karşılık olarak da bu ve benzer konularda verilen bilgilerin Allah tarafından gelen gerçek bir bilgi olduğunu kabul edenlerin bu vesileyle hidayete erdirildiğini ifade etmektedir. Anlaşıldığına göre, burada belirleyici olan husus kulun tercihi ve iradesidir. Eğer imanlı bir şekilde hakkı ve hakikati onaylıyorsa bu örnek onun hidayetine vesile olacaktır; yok eğer "Allah bununla neyi kast etmiş olabilir ki!" şeklinde bir alaycılığı tercih ederse bu da onun sapkınlığının sebebi olacaktır; ayette verilmek istenen mesaj budur.

6 Bu mesaj Mü'min 40:69-74. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اَلَّذ۪ينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ م۪يثَاقِه۪ۖ وَيَقْطَعُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِه۪ٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي
الْاَرْضِۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتاً فَاَحْيَاكُمْۚ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ
ثُمَّ يُحْي۪يكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

27. Allah'a verdikleri sözü sözleştikten sonra bozanlar,[1] Allah'ın birleştirilmesini (gözetilmesini) emrettiği şeyleri kesenler (terk edenler) ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar var ya,[2] işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

28. Siz ölü (cansız) iken size hayat veren Allah'ı nasıl oluyor da inkâr ediyorsunuz! Sonra sizi öldürecek, sonra sizi (tekrar) diriltecek ve sonunda yalnızca O'na döndürüleceksiniz.[3]

1 Burada her insanın Yüce Allah'ı tek ilah olarak kabul edecek fıtratta yaratılması mecaz olarak "sözleşme" şeklinde kullanılmaktadır. Bununla ilgili bkz. A'râf 7:172; Rûm 30:30; Hucurât 49:7; Şems 91:7-8.

2 Yüce Allah yoldan çıkmış bu sapkınların bitiştirilmesini emrettiği her ne varsa hepsini kestiklerini ve toplumda fesatlık çıkardıklarını beyan etmektedir. Ülkede çıkartılan fesatlıktan kasıt, muhtemelen şirk, inkâr, zulüm gibi inanç ve ahlak bozukluklarıdır. İşte olumsuz insan tipinin en önemli özelliklerinden birisi bu cümlelerde gündeme getirilmekte, Yüce Allah'ın emirlerine riayetsizlik ve toplumda bozgunculuk öne çıkartılmaktadır.

Esasında bu cümledeki maksadı "sıla-i rahim yapmamak" şeklinde anlayan alimlerimiz olmuşsa da bağlam gereği maksadın evrensel anlamda bütün ilahi emirlere riayetsizlik olduğu anlaşılmaktadır. "Yüce Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği şeyler"-den maksat, akıl, irade, fıtrat, vicdan gibi doğuştan getirilen değerlerin vahiy ile buluşturulması, vahyin toplum ve kainat kitaplarıyla da uyumlu bir şekilde okunması olarak da yorumlanabilir.

3 Ayette insanlar için söz konusu olan beş aşama dile getirilmektedir. İnsan bedeninin canlanmadan ve ruh sahibi kılınmadan önceki hali onun ölüm yani cansız halidir. Bu "ilk" aşamadır. "İkinci" aşamada Yüce Allah insanlar ölüyken onları hayata getirdiğini ifade ederek cansız veya doğadaki halden kendilerini canlı ve hayat sahibi bir dönüşüme tabi kıldığını belirtmektedir. "Üçüncü" aşamada bu hayata geldikten sonra zamanı geldiğinde insanları vefat ettireceğini, "dördüncü" aşamada onları yeniden dirilteceğini, "beşinci" aşamada ise hesap vermek üzere huzuruna döndürüleceklerini ifade etmektedir.

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَٓاءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ
وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٢٩﴾

29. O, yerde ne varsa hepsini sizin için yaratmıştır. Sonra göğe yönelmiş,[1] onları yedi kat[2] olarak (yaratıp) düzenlemiştir. O her şeyi bilendir.[3]

1 Bu ayette de olduğu gibi *istevâ* fiili eğer *ilâ* edatıyla kullanılırsa "yönelmek" anlamına gelmektedir. Benzer bir kullanım için bkz. Fussilet 41:11. Yüce Allah bu cümlesinde "göğe yöneldiğini" beyan etmekte, dolayısıyla göğün yeryüzünden daha önce yaratıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü göğe yöneldiğinde onun daha önce duman halinde yaratıldığı da ifade edilmektedir. Kâinatın yaratılışıyla ilgili 40 civarındaki ayetten, yeryüzünün göklerden sonra yaratıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü ilgili ayetlerde büyük çoğunlukla *es-semâ'/es-semâvât* "gökler" kelimeleri önce, *el-ard* "yeryüzü" sözcükleri ise sonra zikredilmektedir. Bu noktada şu ayetleri hatırlamak gerekmektedir: "Sizin yaratılışınız mı daha güçlüdür, yoksa Allah'ın inşa ettiği gök mü? Allah, göğün (yüzen) cisimlerini yükseltmiş ve onları düzene kavuşturmuştur. Gecesini karanlık yapmış, (gündüz) ışığını çıkarıp var etmiştir. Daha sonra da yeryüzünü yayarak döşemiştir" (Nâzi'ât 79:27-30). Mealini verdiğimiz bu ayette yer alan *ba'de zâlike* ifadesi "bundan sonra, daha sonra" demektir. Buradan hareketle, yeryüzünün göklerden sonra yaratılıp düzenlendiğini özellikle belirtmekte yarar görmekteyiz. Yüce Allah, benzer şekilde Bakara 2:29'da da yeryüzündeki bütün varlıkları insanlar için yarattığını, daha sonra göğe yönelip onu yedi gök halinde şekillendirdiğini beyan etmektedir. Bu ifadelerden hareketle, yeryüzünün daha önce yaratıldığı anlamı çıkartılmamalıdır. Çünkü hem Fussilet 41:12'de, hem de Bakara 2:29'da, "daha önce var edilmiş ve duman haline getirilmiş olan gök"ten bahsedilmektedir. Yaratılışta "önce göklerin", "sonra yeryüzünün" yaratıldığı gerçeğinden istisna olarak, Tâhâ 20:4. ayeti zikretmek zorundayız. Bu ayetteki durum, ayet sonlarındaki ses uyumunun sağlanması nedenine bağlanmalıdır. Çünkü surenin ilgili ayetlerindeki ses uyumu "â" şeklindedir ve *es-semâvât* kelimesinin sıfatı olan *el-'ulâ* kelimesi bu nedenle ayetin sonuna getirilmiştir. Böylece ayette önce *el-ard*, sonra *es-semâvât* kelimesi zikredilmiştir. Konuyla ilgili bütün ayetleri dikkate alarak, yaratılışın şu şekilde sıralandığını söyleyebiliriz: Önce gökler potansiyel olarak ve duman halinde yaratıldı. Daha sonra yeryüzü iki evrede ve bir bütün halinde yaratıldı. Ardından yeryüzüne çeşitli ağırlıklar veya dağlar yerleştirildi; bereketler verildi ve besinleri takdir edildi. Yeryüzüyle ilgili bu düzenlemeler yaratılışıyla birlikte 2+2 yani "dört evre"yi kapladı. Bundan sonra ise Yüce Allah, mealini vermekte olduğumuz ayette de belirtildiği gibi, daha önce yarattığı ve duman halinde bulundurduğu göğe yöneldi ve onu da "iki dönem"de yedi gök halinde şekillendirdi. Bütün bu işlemler "altı dönemde, altı evrede" tamamlanmış oldu. Gerçeği Allah bilir.

2 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili bkz. Bakara 2:29; İsrâ 17:44; Mü'minûn 23:86; Fussilet 41:12; Talâk 65:12; Mülk 67:3; Nûh 71:15. Bununla birlikte "yedi yol" (Mü'minûn 23:17) ve "yedi güçlü yapı" (Nebe' 78:12) ifadeleri de bulunmaktadır. Kur'an'da bu türden sayısal ifadeler her zaman rakamsal değer ifade etmeyebilirler. Bunları "çokluktan kinaye" kabul etmek mümkündür. Nitekim Hicr 15:44'teki "7 kapı", Tevbe 9:80'deki "70 kez istiğfar", Lokmân 31:27'deki "yedi deniz" ve Kadr 97:3'teki "1000 ay" ifadeleri rakamsal değerden ziyade "çokluk" anlamı verebilir. 7 rakamının benzer şekilde kullanımına Eski Yunan'da ve Roma'da da rastlanmaktadır. "Yedi" sayısı "birden çok, çeşitli, çok katmanlı, fazla sayıda" gibi anlamlar içerir. Buna göre "yedi kat gök" de bilinen, bilinmeyen birbirinden farklı tüm kozmik sistemleri kapsayan bir ifadedir. Bu kullanım tekniğine rağmen "göklerin 'yedi kat' oluşu" hakkındaki ifadeleri "hakikat" anlamında kabul etmek de elbette mümkündür. Çünkü Kur'an'da "göklerin yedi kat" olduğuyla ilgili başta da belirttiğimiz üzere yedi ayet vardır. Ayrıca üzerimizdeki "yedi yol" (Mü'minûn 23:17) ifadesi ile "yedi sağlam şey" (Nebe' 78:12) de bu kapsamda düşünülürse "yedi kat gök" tamlamasının Kur'an'da dokuz ayette geçtiğini söyleyebiliriz. Aynı konuyla ilgili olarak "sayı" zikredilen bunca ayette hep aynı sayının yani "yedi" rakamının kullanılmış olması, maksadın hakikat anlamında bir rakamsal değer ifade etmek olduğunu gösterebilir. "Yedi" rakamının sınırı ve her bir sayısının teker teker, tam olarak neyi ifade ettiği noktasında kesin ifadelerden kaçınmak gerekir. Eğer maksadı böyle alırsak, insanoğlunun bu noktada kâinat kitabıyla olabildiğince yoğun bir şekilde ilgilenmesinin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Bunun insanlığa ve özellikle de müslümanlara verilmiş bir ev ödevi olduğunu belirtmek durumundayız. Bu noktada yapılmış bir değerlendirmeyi kısaca aktarmakta yarar görmekteyiz. "Öncelikle, bazılarının ileri sürdüğü gibi "yedi gök" ifadesiyle Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenlerin ve Güneş ile Ay'ın kastedilmediğini saptamalıyız. Eğer bu gezegenler kastedilseydi; o zaman Kuran'da yıldızları ve gezegenleri ifade eden *necm* veya *kevkeb* kelimelerinin kullanılması beklenirdi. Ayrıca Kuran'da sıkça geçen "Güneş" ve "Ay" kelimeleriyle bu iki gök cisminin iki tabakayı oluşturduğu ifade edilebilirdi. Kuran'da "yedi gök" ifade edilirken Arapça *semâvât* (gökler) ifadesinin kullanılması, bu iddianın yanlışlığını göstermektedir. Kuran'da, Mülk 67:5. ayette "yakın göğün lambalarla donatıldığı geçmektedir. Yedi göğün hangileri olduğunu çözmede bu ifadenin kilit ifadelerden biri olduğu kanaatindeyim. O zaman göğün birinci tabakası, ışıkların olduğu ilk katmandır. Dünyamız, ilk olarak Güneş sisteminin (1. gök) bir parçasıdır ve burada Jüpiter, Satürn gibi gezegenler, göğün en parlak ve en dikkat çekici nesneleri arasındadır. Dünyamız, daha sonra komşu yıldızlarla oluşan Solar Interstellar Neighborhood'un (2. gök), daha sonra Samanyolu galaksisinin (3. gök), daha sonra bu galaksimizin başka galaksilerle oluşturduğu Local Galactic Group'un (4. gök), daha sonra Virgo Supercluster'ın (5. gök), daha sonra Local Superclusters'ın (6. gök), daha sonra ise tüm gözlenen evrenin (7. gök) bir parçasıdır. Dünyamızın bu şekilde yedi sistemin parçası olması, birçok bilimsel kitapta ve ders kitaplarında geçen bir husustur." (Caner Taslaman, *Neden Müslümanım?*, s. 58-60).

3 Bu ayet Fussilet 41:9-12. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَل۪يفَةًۜ قَالُٓوا اَتَجْعَلُ ف۪يهَا مَنْ يُفْسِدُ ف۪يهَا وَيَسْفِكُ
الدِّمَٓاءَۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَۜ قَالَ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَٓاءَ
كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِؤُ۫ن۪ي بِاَسْمَٓاءِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَٓا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ ﴿٣٢﴾

Surenin 30-39. ayetlerinde ilk insan neslinin, yani Hz. Âdem'in, eşinin ve ona düşman olan İblis'in kıssası çeşitli yönleriyle ele alınmaktadır.

30. Hani Rabbin meleklere "Ben yeryüzünde bir halife (sorumlu) görevlendireceğim"[1] demişti. Onlar "Biz seni *hamd*inle (övgüyle) *tesbih* ediyor (yüceltiyor) ve kutsallıkla anıyorken,[2] yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakta ve kan dökmekte olanı (insanı) mı halife görevlendiriyorsun?" demişlerdi. (Allah da onlara): "Şüphesiz ki sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim." demişti.

31. (Allah) Âdem'e bütün isimleri[3] öğretmiş, sonra onları meleklere yöneltip "Doğruysanız şunların isimlerini bana bildirin." demişti.

32. (Melekler): "Sen yücesin; bize öğrettiklerinden başka bilgimiz yoktur. Yalnızca sen bilensin; (doğru) hüküm verensin." demişlerdi.

1 Burada En'âm 6:165'te de belirtildiği gibi Yüce Allah'ın yeryüzünde bir halife (sorumlu) görevlendirmesinden söz edilmektedir. İlk insan neslinin çamurdan yaratılmasından söz eden ayetler ise Hicr 15:26, 28 ve Sâd 38:71'dir. Bu ayetlerde zikredildiği gibi, ilk insan türünün yaratılmasıyla ilgili ayetlerde *câ'il* kelimesi değil de *hâlık* kelimesi kullanılmaktadır. Hicr 15:28 ile Sâd 38:71'de dile getirilen konu Bakara 2:30'da ele alınanla aynı değildir. Bu iki ayette "ilk insan türünün yaratılışı ve yaratıldığı nesne, kaynak" ele alınmaktayken, Bakara 2:30'da yaratılmış olan insanın "halife olarak görevlendirilmesi" hakkında bilgi verilmektedir. Hicr 15:29 ve Sâd 38:72'de yaratılınanın peşinden "secde emri" geldiği için, meleklerin soru sorduğu konunun ilk insan türünün yaratılmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Oysa Kur'an'da bunun bir üslup olduğu ve her yerde kronolojik bir sıralamanın takip edilmediği bilinmelidir.

2 *Takdis,* Yüce Allah'ı kutsallığın kaynağı bilip O'nu bu şekilde anmak, bütün olumlu ve tastamam sıfatlarla birlikte bilerek yüceltmektir.

3 "Bütün isimler" ifadesinden maksadın ne olduğu önemlidir. Devam eden cümlede yer alan *bi esmâi hâülâi* "şunların isimlerini" ifadesi öğretilen isimlerin meleklerin bilemediği yepyeni varlıklar olması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca ayette zikredilen *'aradahum* ifadesindeki *hum* zamiri de bu yaratıkların içerisinde canı ve ruhu olan varlıkların ağırlıkta olmasını gerektirmektedir. Çünkü maksat eğer sadece cansız ve akılsız varlıklar olsaydı zamirin *hum* değil de *hâ* olması beklenirdi.

قَالَ يَٓا اٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَٓائِهِمْۚ فَلَمَّٓا اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَٓائِهِمْۙ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِۙ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا
اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَٓا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ
وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَاۖ وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٣٥﴾

33. (Allah:) "Ey Âdem! Onların (eşyanın) isimlerini onlara (meleklere) bildir." demiş, (Âdem o şeylerin) isimlerini kendilerine bildirince "Ben size, şüphesiz ki göklerin ve yerin *gayb*ını (bilinemeyenini) bilirim;[1] açıkladıklarınızı da gizlemiş olduklarınızı da bilirim' dememiş miydim?" demişti.

34. Hani meleklere "Âdem için (Allah'a) secde edin."[2] demiştik; onlar da hemen secde etmişti. İblis hariç.[3] Yüz çevirmiş, kibirlenmiş, kâfirlerden olmuştu.

35. Şöyle demiştik: "Ey Âdem! Sen ve eşin şu bahçeye[4] yerleşip, dilediğiniz yerden bolca yiyin! Şu ağaca yaklaşmayın; yoksa kaybedenlerden olursunuz."

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Hûd 11:123; Ra'd 13:9; Nahl 16:77; Kehf 18:26; Mü'minûn 23:92; Neml 27:65; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Hucurât 49;18; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

2 Meleklere yönelik Yüce Allah'a secde emri, meleklerin insanoğlunun hilafetle görevlendirilmesiyle ilgili sorusu ve Yüce Allah'ın onlara verdiği cevapların ardından gerçekleşen emirdir. Konuyla ilgili bilgi veren ayetlerde yer alan *üscüdû li âdeme* "Âdem için secde edin" emri ile Hicr 15:29 ve Sâd 38:72'deki *ka'û lehû sâcidîne* "Onun için secdeye kapanın" ifadesi aynı hakikatin iki şekilde dile getirilmesinden ibarettir. Hicr 15:29 ve Sâd 38:72'de sözü edilen secdenin *beşere*, yani Hz. Âdem'e yönelik olduğu kabul edilmektedir. Oysa konunun işlendiği Bakara 2:30-32'de Hz. Âdem'in bir başarısından söz edilmemektedir. Zaten melekler Hz. Âdem'le de bir diyaloga girmiş değillerdi. Onlar halife kılınma olayında soruyu Yüce Allah'a yöneltmişler, cevabı da esaslı bir şekilde Yüce Allah vermiş ve meleklerin bilmediklerini kendisinin bildiğini onlara söylemiştir. Sonuçta yapılan imtihanda melekler başarı gösterememiş, Hz. Âdem ise kendisine öğretilen isimleri bilmiş ve söylemişti. Burada başarı Yüce Allah'ın öğretmesiyle ilgilidir; dolayısıyla secdenin muhatabı da Yüce Allah'tır. İşte bu nedenle biz ayetin tercümesini "Ona secde edin" şeklinde değil de "Onun için (o başardığı için Allah'a) secdeye kapanın" şeklinde yapmayı tercih ettik. Hz. Âdem meleklerin karşısında sadece bir motifti; asıl bilginin kaynağı Yüce Allah'tır ve secde de sadece ve sadece O'na yapılmalıdır.

3 Secde konusunda meleklerin hiçbir istisnası olmamıştır. Ayette yer alan *illâ* edatı İblîs'in bu emre itibar etmediğini ortaya koymaktadır. Bu istisna ifadesi konunun ele

alındığı başka ayetlerde de yer almaktadır. Bazıları bu tür kullanımlardan hareketle İblis'in de aslında melek olduğunu, ancak sonradan yoldan çıkıp isyan ettiğini ifade etmektedirler. Kehf 18:50. ayette açık bir şekilde İblis'in cinlerden olduğu ve yoldan çıktığı belirtilmekte olduğu için bu konuda farklı yaklaşımların doğru olamayacağı kanaatini taşımaktayız. Esasında cinler ve dolayısıyla İblis ateşten yaratıldığı için (A'râf 7:12; Hicr 15:27, Sâd 38:76; Rahmân 55:15), onların melek kapsamında sayılmasının da doğru olamayacağı düşüncesindeyiz. Haklı olarak şöyle bir soru sorulabilir: Neden melekler secdeye muhatap kılınmış olmasına rağmen aynı olayda ve aynı emir kapsamında İblîs secde etmeyen olarak orada zikredilmektedir? Bu soruya şu şekillerde cevaplar verilebilir: Öncelikle belirtelim ki "hitap çoğunluğa göre şekillendirilmiş" olabilir. Secde emrinin muhatapları büyük çoğunluk olarak melekler olduğu için hitap da onlar üzerinden şekillendirilmiş olabilir ki genelde pek çok konuda benzer kullanımlar söz konusudur. Cinlerin, dolayısıyla İblis'in "görünmeyen varlıklar arasında kabul edilmeleri" ikinci gerekçe olarak zikredilebilir. Ayrıca Yüce Allah A'râf 7:12'de İblis'e özel olarak secdeyi ayrıca emretmişti: "Allah, (İblîs'e) 'Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten alıkoyan neydi?' diye sormuştu." İşte bu ayette Yüce Allah'ın meleklerden ayrı olarak İblis'e yönelik olarak da bu emri özellikle verdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla secde emrine karşı çıkan İblis'in melek olmadığı, kendisine ayrıca ve özel olarak secde emrinin yönlendirildiği bilinmelidir. Ayetteki "İblis hariç" kısmını ayrı bir cümle olarak tercüme etmemizin sebebi Hicr 15:31 ve Sâd 38:74. ayetlerin başındaki kullanımlardır. Benzer mesajlar: A'râf 7:11; Hicr 15:31; İsrâ 17:61; Kehf 18:50; Tâhâ 20:116; Sâd 38:74.

4 Burada geçen *el-cenneh* kelimesi dünyadaki bir "bahçe"dir; mahşerde müminlere vadedilen "cennet" değildir. Çünkü Hz. Âdem ve ilk insan nesli, bu dünyada ve bu topraktan yaratılmıştır. Onların bu toprakta yaratıldıktan sonra müminlere vaat edilen cennete gönderildiklerine dair Kur'an'da herhangi bir bilgi ve işaret yoktur. "Hz. Âdem'in çıkartıldığı cennet, geleneksel düşüncede müminlere âhiret yurdunda vâdedilen nimet yurdu olarak kabul edilmektedir. İmam Mâtürîdî, *Te'vîlât* adlı eserinde bu konuyla ilgili olarak şu bilgileri vermiştir: "Bu cennet, bahçelerden veya korulardan biridir. Âdem ile eşinin, vaktiyle orada nimetlendirildiğine inanmaktayız. Burasının tam mekân olarak yerinin tespitinden bahsedilmesine gerek yoktur" (Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, Bağdat, 1983, s. 73, 103). Bu bilgilerin sahibi olan İmam Mâtürîdî, İslâm kültürünün en önemli isimlerindendir. Dolayısıyla hem "bu cennet, âhiretteki cennettir" görüşünü Ehl-i Sünnet'in görüşü olarak vermek, hem de bu mezhebin imamının farklı görüşte olduğunu görmezden gelmek şaşırtıcı bir durum olsa gerektir. Hanefî mezhebine mensup insanlar açısından bir başka ilginç durum daha vardır: Çünkü İmam Azam'ın, Hz. Âdem'in yaratıldığı cennetin dünyadaki bir bahçe olduğuna inandığı kaynaklarda nakledilmektedir (İbn Kayyim el-Cevziyye, *Hâdi'l-Ervâh ilâ Bilâdi'l-Ferâh*, Kahire, baskı tarihi yok, s. 25). Aslında İmam Azam ve İmam Mâtürîdî'nin dile getirdiği bu görüşle pek çok problem kendiliğinden çözüme kavuşmaktadır.

فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِۖ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّۚ وَلَكُمْ فِي
الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ ﴿٣٦﴾

36. (Ağaçtan yiyince) Şeytan onları(n ayaklarını) kaydırıp bulundukları yerden onları çıkarmıştı (çıkarılmalarına sebep olmuştu). (Bunun üzerine) "Bir kısmınız diğerine düşman olarak[1] inin![2] Sizin için yeryüzünde (bahçe dışında) belirli bir süre kalma ve geçim imkânları vardır." demiştik.

1 Şeytan, A'râf 7:22 ve Tâhâ 20:117'de hem Hz. Âdem'in hem de eşinin düşmanı olarak tanıtılmaktadır. Dolayısıyla burada sözü edilen husus Hz. Âdem'in ve eşinin İblîs'e yönelik sergilemesi gereken olumsuz tutumdur. Nimet yurdundan çıkartılmalarına neden olmaması için Yüce Allah'ın yaptığı uyarıyı unutmalarına karşılık, artık yeni süreçte bu düşmanlığı unutmamaları gerektiği kendilerine hatırlatılmaktadır. Şeytanın insana düşman olduğuyla ilgili Kur'an'da pek çok ayet vardır (Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62). Burada da söz konusu "düşmanlık" hatırlatılmakta ve kendilerine asla dost olmayacak olan şeytanı insanların da düşman edinmeleri istenmektedir.

2 Buradaki "iniş", mahşerde yaratılacak "cennet"ten değil, "dünyada bulunulan bir bahçeden çıkış"tır. Çünkü mahşerde müminlere vadedilen cennet bir sonuç ve ödül yeridir; orada emirler ve yasaklar olmayacağı için orada günah işlemek de söz konusu değildir. Oraya girenler oradan bir daha çıkarılmayacaktır da. Dahası o cennete şeytan hiçbir şekilde giremeyecektir. Bu nedenle ilgili ayetlerde konusu edilen cennet dünyadaki bir bahçe olmalıdır. Konuyla ilgili olarak Bakara 2:36, 38, A'râf 7:13 ve Tâhâ 20:123'te geçen *ihbit/ihbitâ/ihbitû* kelimeleri "dünyada bir yerden bir yere inmek" demektir. Hz. Âdem'in, eşinin ve İblîs'in cennetten indirilmesi emri (Bakara 2:36, 38; A'râf 7:13, 24; Tâhâ 20:123), sanıldığı gibi cennetten, yani başka bir âlemden dünyaya indirilmek değil, bulunulan nimet ortamından daha değersiz ve problemli bir alana gönderilmek manasına gelmektedir. Bu kelime Kur'an'da benzer anlamlarda kullanılmaktadır. Yüce Allah'a derin saygı nedeniyle yerinden yuvarlanan taş için *yehbitu* fiili kullanıldığı gibi (Bakara 2:74), Hz Nûh'un gemiden karaya çıkması için de *ihbıt* emri tercih edilmektedir (Hûd 11:48). Ayrıca İsrailoğullarının yersiz isteklerine karşılık onları bulundukları ortamdan şehre gönderirken de kullanılan kelime *ihbitû* emridir (Bakara 2:61). Kur'an'daki bütün kullanımlarını zikrettiğimiz *hebeta* kelimesi, bir âlemden başka bir âleme indirilmek veya sürgün edilmek değil de bulunulan rahat ve huzurlu bir ortamdan başka bir ortama gönderilmek demektir. Kısaca söylemek gerekirse *hübût*, gökten yere iniş değil, huzur ve refah içerikli bir mekândan, nispeten daha meşakkatli bir mekâna iniş manasına gelmektedir.

فَتَلَقّٰٓى اٰدَمُ مِنْ رَبِّه۪ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِؕ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَم۪يعًاۚ
فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنّ۪ي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذ۪ينَ
كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾ يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اذْكُرُوا
نِعْمَتِيَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْد۪ٓي اُو۫فِ بِعَهْدِكُمْۚ وَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

37. Âdem, Rabbinden birtakım (öğretici) sözler almıştı[1] ve (Rabbi de) tevbesini kabul etmişti.[2] Şüphesiz ki yalnızca O, tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.

38. (Onlara) şöyle demiştik: "Hepiniz oradan (o bahçeden) inin![3] Benden size bir hidayet gelir de kim hidayetime uyarsa onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzülmeyecek de.[4]

39. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar ateş halkıdır; onlar orada *ebedî* kalıcıdır."[5]

Surenin 40-52. ayetlerinde İsrailoğulları'na yönelik çeşitli nimetler ele alınmakta ve karşılığında ortaya koydukları olumsuz tavırlar dile getirilmektedir.

40. Ey İsrailoğulları! Size vermiş olduğum nimet(ler)imi hatırlayın! Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size vadettiklerimi vereyim. Yalnızca benden korkun![6]

1 Hz. Âdem'in aldığı kelimeler ve yaptığı dua için bu ayet A'râf 7:23. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

2 Ayette geçen *tâbe 'aleyhi* ifadesi "tevbeyi yani yönelişi kabul etmek" demektir. Tevbe ile ilgili kelimeler tek başına kullanıldıklarında "yönelmek" manasına gelir. Aynı şekilde Nûr 24:31 ve Tahrîm 66:8'de de olduğu gibi *ilâ* cer harfiyle kullanılınca bu defa "birine, bir şeye yönelmek" manası devreye girer. Ancak ayette de olduğu gibi eğer söz konusu kelime *'alâ* edatıyla kullanılmışsa bu defa "yönelişi kabul etmek" manası söz konusu edilmektedir. İşte bu ayette de durum buna uygundur ve Hz. Âdem'in Rabbinden aldığı, öğrendiği, kavrayıp bellediği prensipler doğrultusunda hareket ettiği, bir anlamda yöneliş manasında tevbe ettiği, bunun sonrasında da Yüce Allah'ın bu tevbeyi kabul ettiği beyan edilmiş olmaktadır.

3 Cennetten inişle ilgili bkz. Bakara 2:36.

4 Bu ayet Tâhâ 20:123. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

5 Cehennemin *ebedî* oluşuyla ilgili bkz. Bakara 2:39, 81, 162, 217, 257, 275; Âl-i İmrân 3:88, 116; Nisâ 4:14, 56, 93, 169; Mâide 5:37, 80; En'âm 6:128; A'râf 7:36; Tevbe 9:17, 63, 68; Yûnus 10:27, 52; Hûd 11:8, 107; Ra'd 13:5; Nahl 16:29; Tâhâ 20:101; Enbiyâ 21:99; Mü'minûn 23:103; Furkân 25:69; Secde 32:14; Ahzâb 33:65; Sâffât 37:9; Zümer 39:72; Mü'min 40:76; Fussilet 41:28; Zuhruf 43:74; Muhammed 47:15; Mücâdele 58:17; Haşr 59:17; Teğâbun 64:10; Cinn 72:23; Müddessir 74:28; Nebe' 78:23; İnfitâr 82:16; Beyyine 98:6.

6 "Allah'tan korkun" denilmesinin sebebi, inkârcıların O'nun azabından korkmalarına dikkat çekmek içindir.

وَاٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُٓوا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖي ثَمَنًا قَلٖيلًاۘ
وَاِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَاَقٖيمُوا
الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعٖينَ ﴿٤٣﴾ اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ
وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَاسْتَعٖينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِۜ وَاِنَّهَا لَكَبٖيرَةٌ اِلَّا عَلَى
الْخَاشِعٖينَۙ ﴿٤٥﴾ اَلَّذٖينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ
اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتٖٓي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنّٖي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمٖينَ ﴿٤٧﴾

41. Elinizdekini (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı olarak indirdiğime (Kur'an'a) iman edin! Sakın onu inkâr eden(ler)in öncüsü olmayın! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Yalnız bana karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun![1]

42. Bilerek gerçeği *batıl*la karıştırmayın, gerçeği gizlemeyin![2]

43. Namazı kılın, zekâtı verin; boyun eğenlerle birlikte boyun eğin![3]

44. (Ey İsrailoğulları)! Kitabı (Tevrat'ı) *tilâvet* ettiğiniz (okuyup aktardığınız) hâlde kendinizi unutup iyiliği (başka) insanlara mı emrediyorsunuz![4] Akıl etmiyor musunuz?

45. Sabır ve *salât*[5] (fedakârlık) ile (Allah'tan) yardım isteyin! Şüphesiz ki o (sabır ve fedakârlık), saygı duyanlar dışındakilere ağır gelir.

46. Onlar, Rablerine kavuşacaklarına ve O'na döneceklerine kesin olarak iman eden kişilerdir.

47. Ey İsrailoğulları! Size vermiş olduğum nimet(ler)imi ve sizi (bir zamanlar) âlemlere (inançsızlara)[6] üstün kıldığımı hatırlayın!

1 *Takvâ* ve *muttaki* kavramları için bkz. Bakara 2:2.

2 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:71.

3 Bu ayet aynı zamanda "namaz" ve "zekât" gibi ibadetlerin önceki ümmetlere de farz kılındığının delillerindendir; ancak zaman içerisinde Yahudi toplumunun bu ibadetlerin ruhunu ve şeklini değiştirdiği söylenebilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

4 Bu ayet Şu'arâ 26:226 ve Saff 61:2-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Buradaki *salât* kelimesi, "yardım, destek, fedakârlık" anlamlarına gelmektedir. Benzer bir kullanım Bakara 2:153'te yer almaktadır.

6 Benzer bir ayet, Bakara 2:122'de de geçmekte ve üstünlükten kastın "o dönemin inançsızlarına" yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ayetteki hatırlatma herhangi bir ırkın diğerlerine üstünlüğü değil, Hucurât 49:13'te de belirtildiği gibi inananların inanmayanlara Allah katında olan üstünlüğüdür.

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا
هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ
وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْ وَفِي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ
وَاَغْرَقْنَٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوسٰٓى اَرْبَعٖينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ
بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾

48. Öyle bir güne karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki (o gün) kimse, kimseden hiçbir şey gideremez; onlardan *şefaat* kabul edilmez;[1] kendilerinden fidye alınmaz;[2] onlara yardım da edilmez.[3]

49. Hani sizi işkencenin en kötüsüne süren ve oğullarınızı kestirip, kadınlarınızı sağ bırakmakta olan Firavun ailesinden kurtarmıştık. İşte bunda (size anlatılanlarda), Rabbinizden büyük bir imtihan vardır.[4]

50. Hani biz sizin için denizi yarmıştık;[5] sizi kurtarmış, Firavun'un ailesini (destekçilerini) de siz bakıyorken (denizde) boğmuştuk.

51. Hani (kendisine vahyetmek üzere) Musa ile kırk gece için sözleşmiştik.[6] Sonra onun ardından, zalimler olarak buzağıyı (ilah) edinmiştiniz.[7]

52. Sonra onun ardından şükredersiniz diye sizi affetmiştik.

1 Şefaatle ilgili ayetler Zümer 39:43-44. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:123; En'âm 6:164; İsrâ 17:15; 'Ankebût 29:12; Lokmân 31:33; Fâtır 35:18; Zümer 39:7; Necm 53:38; Mümtehine 60:3.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:127, 141; İbrâhîm 14:6; Kasas 28:4; Mü'min 40:25.

5 Denizin yarılmasıyla ilgili izahımız için bkz. Şu'arâ 26:63.

6 Bu ayet A'râf 7:142. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

7 Benzer mesajlar: Bakara 2:92; Nisâ 4:153. Yüce Allah Hz. Musa'nın Sînâ Dağı'na çıkışının ardından İsrailoğullarının bir buzağıyı ilah edindikleri için zalim olduklarını ifade etmektedir. A'râf 7:142'de de belirtildiği gibi, Hz. Musa, Sînâ Dağı'na çıkınca kardeşi Hz. Harun'a şöyle demişti: "Kavmimin arasında benim yerime geç; onları ıslaha (çalışmaya) devam et; (sakın) bozguncuların yoluna uyma!" Ayetin mesajı gereği Hz. Musa'nın, kardeşi Hz. Harun'a tembihte bulunarak, kavmini kendi haline bırakmadığı anlaşılmaktadır.

وَاِذْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ اِنَّكُمْ
ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿٥٤﴾ وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى
نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾

Surenin 53-66. ayetlerinde İsrailoğulları'yla ilgili konuya devam edilerek onların çeşitli davranışlarına ve nankörlüklerine dair bilgiler verilmektedir.

53. Hani doğru yolu bulasınız diye Musa'ya Kitabı ve *furkânı*[1] (doğruyu yanlıştan ayırma yeteneği) vermiştik.

54. Hani Musa kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Şüphesiz ki siz, buzağıyı (ilah) edinmekle kendinize haksızlık ettiniz. Onun için, Yaratıcınıza[2] tevbe edin de *nefs*inizi (kötü duygularınızı) öldürün![3] Böyle yapmanız Yaratıcınız katında sizin için hayırlı olandır. Böylece Allah tevbenizi kabul etmiş olur. Şüphesiz ki yalnızca O, tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir."

55. Hani "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görünceye kadar sana asla inanmayız." demiştiniz[4] de bakıyorken sizi yıldırım yakalamıştı (çarpmıştı).

1 Buradaki *el-kitab* kelimesiyle kastedilen Hz. Musa'ya verilen "vahiy"dir; *el-furkân* ise o vahyin doğruyu yanlıştan ayırt ediciliği ve peygamberlerin bu özellikte oluşlarıdır.

2 Ayette geçen *bârî'* kelimesi "yaratıcı" demektir ve Haşr 59:24'te de olduğu gibi Yüce Allah'ın bir sıfatır.

3 Yüce Allah İsrailoğullarının buzağıya tapınarak büyük bir hata işlediklerini beyan etmekte, bu nedenle söz konusu eylemin zulüm olduğunu ifade etmektedir. Puta tapmakla kendilerine zulmedenlerin bundan vazgeçmeleri için onları bu zulme teşvik eden düşünce ve kararlılıklarını öldürmeleri yani onlardan uzaklaşmaları istenmektedir. Bu yüzden, ayette sözü edilen "Nefsinizi öldürün" emrinden maksat, fiziksel ve bilinen anlamda kişinin intihar etmesi demek değildir. Onu şirk denen zulme sürükleyen nefsinin bu özelliğini öldürmesi, mecaz manada kötülük emreden nefsin yok edilmesi, kötülüklerin öldürülmesi gibi manalar kastedilmiş olmaktadır. Esasında maksat eğer bu kişilerin kendilerini öldürmesi olsaydı, o zaman devam eden cümlede yer alan "tevbelerin kabul edilmesi", sonrasında diğer ayetlerde zikredilen yine onlarla ilgili başka hususların hatırlatılması anlamını yitirirdi. Tevbesi kabul edilen birisinin intiharının anlamı olmayacağı gibi, rivayetlerde yer alan "onları başkalarının öldürdüğü" şeklindeki bilgiler de burada sözü edilen öldürmenin mecaz olduğunun bir delili olarak görülmelidir. Bu ayetin mesajında kişinin kendisini öldürmesinin kastedilmediğinin bir delili de "Haksız yere kendinizi öldürmeyin" Nisa 4:29. ayetidir.

4 Benzer mesaj: Nisâ 4:153.

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ
وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾ وَاِذْ
قُلْنَا ادْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ
نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

56. Sonra (manevi) ölümünüzün[1] ardından, şükredesiniz diye sizi (vahiy ile) diriltmiştik.

57. Sizi bulutla gölgelendirmiş, size kudret helvası ile bıldırcın eti indirmiş (vermiş),[2] "Size rızık olarak verdiğimiz temiz şeylerden yiyin!" (demiştik). (Emirlerimizi dinlememekle) onlar bize zulmetmemişlerdi; ancak kendilerine yazık etmişlerdi.[3]

58. Hani (İsrailoğulları'na) şöyle demiştik:[4] "Şu şehre[5] girip (yerleşin); onun (nimetlerinden) dilediğiniz gibi bolca yiyip (yararlanın)! Kapıdan eğilerek (saygıyla) girin ve "*Hıttah!* (Bizi bağışla!)"[6] deyin ki sizin için hatalarınızı bağışlayalım. Güzel davrananların (ödülünü) ileride daha da artıracağız."

1 Ölümden sonra şükretmek mümkün olamayacağı için burada kastedilen ölümün de manevi, yani ahlaki çöküş olduğunu; diriltilmenin de bu çöküşten vahiy ile kurtarılmak anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Bilinen anlamda ölüp tekrar diriltilmek reenkarnasyona kapı aralayacağı için ayetin tercüme ettiğimiz şekilde anlaşılması gerekmektedir. Esasında Sâffât 37:58-59 ve Duhân 44:56'da verilen bilgilerden açıkça anlaşılacağı üzere, insanlar dünyada yaşadıkları tek ölümden başka bir ölüm yaşamayacaklardır. Bu yüzden bu ve benzer ayetlerde sözü edilen ölüm ve diriltilmelerin manevi olduğunda şüphemiz yoktur.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:160; Tâhâ 20:80. Kur'an'da üç ayette (Bakara 2:57; A'râf 7:160; Tâhâ 20:80) birlikte geçen *el-menn* ve *es-selvâ* kelimelerinin bugün tam olarak neyi karşıladığını söylemek zordur. Ancak önemli bir ikram olması nedeniyle, bir insanın hayatını devam ettirme noktasında gerekli olan asgari her türlü gıdayı içerdiklerini söylemekte herhangi bir sakınca olmasa gerektir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:117; Nisâ 4:40; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Mü'min 40:31; Fussilet 41:46; Zuhruf 43:76.

4 Bu ayetler (Bakara 2:58-60) A'râf 7:160-162. ayetleriyle birlikte okunmalıdır.

5 Burada geçen *el-karyeh* kelimesi öncelikle "köy, kasaba" anlamına gelse de burada kastedilenin Filistin toprakları, Beyt-i Makdis olduğu ifade edilmektedir. Bazıları burasının Eriha veya İlya olduğu kanaatindedir. Bu nedenle biz de söz konusu kelimeye "şehir" anlamını vermeyi tercih ettik.

6 Yüce Allah İsrailoğulları'na hitap ederek şehre kapısından boyun eğerek girmelerini, bu sırada *hıttah* yani "af diliyoruz", "hatalarımızı bağışla" demelerini emrettiğini ifade etmektedir. Kapıdan secde ederek girmeleri, azgın, vurdumduymaz ve şımarık bir şekilde değil de mütevazı, alçak gönüllü, saygılı ve edepli bir edayla girmeleri anlamına gelmektedir.

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ
عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾
وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا
وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ
لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

59. (İçlerinden bazı) zalimler, kendilerinden (söylemeleri) istenen sözü başka bir sözle değiştirmişlerdi. Biz de yoldan çıkmaları nedeniyle üzerlerine gökten bir azap göndermiştik.[1]

60. Hani Musa, kavmi için su isteyince (ona) "Asanla taşa vur!"[2] demiştik. Hemen ondan on iki pınar fışkırmıştı. Her kabile de elbette içeceği yeri bilmişti. (Onlara şöyle demiştik:) "Allah'ın (yarattığı) rızkından yiyin, için! Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın!"[3]

61. Hani siz (verilen nimetlere karşılık) şöyle demiştiniz: "Ey Musa! Tek (çeşit) yemeğe sabredemeyiz. Bizim için Rabbine dua et de yerin yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden, salatalığından (acurundan), sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından bize çıkarsın (lütfetsin)!" (Musa ise) "Daha iyiyi daha düşük ile değiştirmek mi istiyorsunuz? Şehre inin; şüphesiz ki istedikleriniz sizin için (orada) var!" demişti. (Bundan sonra) üzerlerine alçaklık ve çaresizlik damgası vurulmuş ve Allah'ın gazabına uğramışlardı. Bunun sebebi, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri ve haksız olarak peygamberleri öldürmeleriydi. Bütün bunlar, isyana devam etmeleri ve haddi aşmış olmaları sebebiyledir.[4]

1 Burada yoldan çıkınak "sebep", azap göndermek ise "sonuç"tur. Yaşananlar hak edişin sonucudur; yoksa hiç kimseye haksızlık edilmemektedir.

2 "Asanın taşa vurulması" ifadesi, esasında herhangi bir iş için fedakârlıkta bulunmayı sembolize eder. Demek ki su içmek veya suya kavuşmak için sadece yağmur duası yeterli olmaz. Taşları kırıp pınarlar, kaynaklar bulup çıkarmak gerekir. Asıl su içilecek yerler bu tür kaynaklar ve pınarlardır. Yüce Allah kuru kaya parçalarından bile su kaynaklarının çıkmasını sağlar; yeter ki insanlar üzerlerine düşen görevi yapsınlar. Yöneticiler iyi ve çalışkan insanlar olsunlar ve başlarında Hz. Musa gibi bir başkan olsun. Böyle olursa insanlar çalışırlar ve tabir caizse ekmeğini taştan bile çıkartırlar.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:183.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:21, 112, 181; Nisâ 4:155.

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَالَّذٖينَ هَادُوا وَالنَّصَارٰى وَالصَّابِئٖينَ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مٖيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا
فَوْقَكُمُ الطُّورَۜ خُذُوا مَٓا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فٖيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۚ
فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرٖينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذٖينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ
فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِـٖٔينَ ﴿٦٥﴾

62. Şüphesiz ki iman edenler, yahudi olanlar, sabiiler[1] ve hristiyanlar(dan) kim Allah'a ve ahiret gününe iman edip iyi işler yaparsa, onlar için Rableri katında ödül(ler)i vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.[2]

63. Hani sizden sağlam bir söz almış, üzerinize (Sînâ)[3] Dağı(nı âdeta) kaldırmıştık. (Onlara) "Size verdiğimizi (Kitabı) kuvvetle alın (ona sıkıca tutunun)[4] ve içinde olanı hatırlayın ki *takvâlı* (duyarlı) olabilesiniz." (demiştik).

64. Ondan sonra sözünüzden dönmüştünüz. Allah'ın iyiliği ve merhameti sizin üzerinize olmasaydı, şüphesiz ki zarara uğrayanlardan olurdunuz.

65. İçinizden cumartesi günü (avlanma yasağını)[5] çiğneyenleri ve bu yüzden kendilerine "Aşağılık maymunlar (gibi) olun!"[6] dediğimizi elbette bilmektesiniz.

1 "Sâbiî ve sâbiîlik terimleri, Arap komşularınca Güney Mezopotamya'da yaşayan bir topluluk ve onların dinleri için kullanılmaktadır. Her ne kadar Sâbiîler kendi dinlerinin Hz. Âdem'le birlikte başlayan ilk din olduğunu iddia etseler de gerçekte Sâbiîliğin tarihçesi günümüzden yaklaşık iki binyıl önce başlar. Günümüzde 80-100.000 civarında bir topluluk olan Sâbiîler gnostik öğretileri ve kendilerine has dilleriyle oldukça zengin bir dinî literatüre sahiptir. Genellikle Güney Irak'ta Fırat ile Dicle'nin birleştiği bataklık bölgelerde, Basra ile Bağdat gibi şehirlerde ve İran'da Kârûn nehri boyunca yer alan yerleşim birimlerinde yaşarlar" (Şinasi Gündüz, "Sâbiîlik", *DİA*, XXXV, 341-344).

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:69.

3 Buradaki dağın Sînâ Dağı olduğunun delili Mü'minûn 23:20 ve Tîn 95:2'dir.

4 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

5 Benzer mesajlar: Nisâ 4:47, 154; A'râf 7:163; Nahl 16:124. İsrailoğulları, cumartesi günleri hiçbir işle ilgilenmeyip sadece ibadetle emrolunmuşlardı. Bölgedeki balıklar cumartesi günü (Allah'ın imtihanı olarak) açıktan açığa sürüler halinde kıyıya geliyorlardı. İsrailoğulları balıkların kıyıya akın akın gelmelerine imrenerek hırslarına mağlup olmuşlar, bu yasağı dinlemeyip cumartesi günlerinde de avlanmaya devam etmişlerdi. Böylece ilahi bir emre itibar etmeyip onu çiğnemişler, "Cumartesi Yasağı"nı ihlal etmişlerdi.

6 Buradaki mesajın, şeklen ve bedenen değil de manevi ve mecaz olarak bir dönüşüm olduğu kanaatindeyiz. Burada "aşağılık maymunlar olun"dan kasıt; kalplerinin, kişilik ve karakterlerinin değişmesi, başkalarının alay konusu olmaları olabilir. Benzer mesajlar: Mâide 5:60; A'râf 7:166.

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖٓ اِنَّ اللّٰهَ
يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةًۜ قَالُوٓا اَتَتَّخِذُنَا هُزُوًاۜ قَالَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا
ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَۜ قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌۜ عَوَانٌ بَيْنَ ذٰلِكَۜ
فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَاۜ قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَٓاءُۙ
فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَۙ اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَاۜ وَاِنَّٓا
اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْاَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَۚ
مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَاۜ قَالُوا الْـٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّۜ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

66. Bunu öndekilere (onları görenlere) ve arkalarındakilere (ibretlik) bir ceza, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt kılmıştık.

Surenin 67-74. ayetlerinde İsrailoğullarının kesmeleri istenen hayvan (inek/düve/ buzağı) ve onunla ilgili işi yokuşa sürme girişimleri ele alınmaktadır.

67. Hani Musa, kavmine "Şüphesiz ki Allah herhangi bir inek[1] kesmenizi size emrediyor." demişti. (Onlar) "Bizimle alay mı ediyorsun?" deyince, o da "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." demişti.

68. (Onlar) "Bizim adımıza Rabbine dua et de onun (özelliklerinin) ne olduğunu bize açıklasın." (Musa da) "(Allah) diyor ki o, ne yaşlı ne de körpe, ikisi arasında bir inektir. Size emredileni hemen yapın." demişti.

69. (Onlar) "Bizim adımıza Rabbine dua et; bize onun renginin nasıl olduğunu açıklasın." demişlerdi. (Musa da) "(Allah) diyor ki o, bakanlara huzur veren parlak sarı renkli bir inektir." demişti.

70. (Onlar) "Bizim adımıza Rabbine dua et de onun (özelliklerinin) ne olduğunu bize açıklasın; (nasıl) bir inek (keseceğimizi iyice) karıştırdık.[2] İnşallah biz (emredileni yapma) yolunu buluruz." demişlerdi.

71. (Musa da) "(Allah) diyor ki o, henüz boyunduruk altına alınmayan, toprak sürmeyen, ekin sulamayan, serbest dolaşan, renginde hiç alacası bulunmayan bir inektir." demişti. (Bunun üzerine onlar) "İşte şimdi gerçeği getirdin (tam olarak açıkladın)!" cevabını vermişler ve hemen (onu bulup) kesmişlerdi (ama) neredeyse yapamayacaklardı.

1 Burada geçen *bekarah* kelimesi surenin ismi olarak belirlenmiştir.

2 Bu ifade, "inek iyice başkalarıyla benzeşti; nasıl bir inek keseceğimizi karıştırdık" anlamına gelmektedir.

وَاِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادّٰرَءْتُمْ فٖيهَا وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذٰلِكَ يُحْيِ
اللّٰهُ الْمَوْتٰى وَيُرٖيكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ
اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَاِنَّ
مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ اَفَتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ
فَرٖيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

72. Hani siz bir kişiyi öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmıştınız. (Oysa) Allah gizlemekte olduğunuzu (ortaya) çıkarıcıdır.

73. "Şimdi ona (öldürülen kişiye, kesilen ineğin) bir parçasıyla vurun." demiştik. Böylece Allah ölüleri diriltir ve akıl edesiniz diye size delillerini gösterir.[1]

74. Bunlardan sonra kalpleriniz (yine) katılaşmıştı. Artık onlar (kalpleriniz) taş gibi hatta daha da katıdır.[2] Şüphesiz ki taşlardan öylesi var ki içinden ırmaklar fışkırır. Öylesi de var ki yarılır da ondan su çıkar. Bir kısmı da Allah'a saygı nedeniyle (yukardan aşağı) iner.[3] Allah yapmakta olduklarınızdan asla habersiz değildir.

Surenin 75-82. ayetlerinde İsrailoğullarının ilahî mesajlara karşı nasıl olumsuz bir tavır içerisine girdikleri ve buna karşılık kendilerinden nelerin istendiği ele alınmaktadır.

75. Onların (kitap ehlinin) size inanacaklarını mı umuyorsunuz! Oysa onlardan bir grup, Allah'ın kelamını duyarlar da iyice anladıktan sonra bilerek onu tahrif ederler(di).[4]

1 Tevrat metinlerindeki bilgilerden de hareket ederek buradaki eylemin cinayetin olduğu mahaldeki kişilere kurban edilen hayvanın kanına el basılarak, yemin ettirilerek katilin bulunmasını sağlama yani katili bulma adına yapılan bir eylem olabilir. Bu yaklaşıma rağmen Bakara 2:73. ayette verilmek istenen mesajın hakikatini mevcut bilgimizle tam anlamıyla kavrayamadığımızı itiraf ediyoruz.

2 Yüce Allah İsrailoğullarının nankörlükleri bağlamında kendilerine sunduğu çeşitli nimetler sonrasında her zaman aynı tavrı sergilediklerini belirterek, bu defa da bir faili meçhul cinayetin çözümlenmesi nimetini hatırlatıp, muhtemel ölümlerin önüne geçtiğini ifade etmektedir. Buna rağmen, kendilerinin yeniden kalbi katı, gaddar bir tutum içerisine girdiklerini, kalplerinin kaya gibi katılaştığını, hatta daha da sert, yani duyarsız, anlayışsız, merhametsiz, kaba, kuru vs. bir hal aldığını belirtmektedir. Burada "kalplerinin katılaşmasından söz edilenler" hem eski nesil İsrailoğulları, hem de onların soyundan gelip öncekilerin yolunu izleyenler olabilir. Her iki durumda da nankörlüğün insanı ne hale getirdiğine dair temel bir öğreti dile getiriliyor demektir.

3 Bu cümleyi, İsrâ 17:44'teki "Her şey Allah'ı övgü ile yüceltir; ancak siz onların yüceltmesini anlamıyorsunuz" mesajı ışığında anlamak gerekir.

4 Benzer mesajlar: Nisâ 4:46; Mâide 5:13, 41.

وَاِذَا لَقُوا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قَالُوٓا اٰمَنَّاۚ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ قَالُوٓا اَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ
عَلَيْكُمْ لِيُحَٓاجُّوكُمْ بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ اَوَلَا يَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا
يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ اُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ اِلَّٓا اَمَانِيَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ
لِلَّذٖينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِاَيْدٖيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوا بِهٖ ثَمَنًا قَلٖيلًاۜ فَوَيْلٌ لَهُمْ
مِمَّا كَتَبَتْ اَيْدٖيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

76. (Bunlar) müminlerle karşılaştıkları zaman "(Biz de) iman ettik." derler.[1] Birbirleriyle baş başa kaldıklarında "Allah'ın size açtıklarını (Tevrat'taki bilgileri), Rabbiniz katında aleyhinize delil getirmeleri için mi onlara anlatıyorsunuz? (Bunları) akıl etmiyor musunuz?" derler.[2]

77. Bilmezler mi ki Allah şüphesiz ki onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bilmektedir.[3]

78. İçlerinde birtakım *ümmî*ler[4] vardır ki kuruntular dışında Kitabı (Tevrat'ı) bilmezler. Onlar zandan başka bir şeyde bulunmuyorlar.

79. Kitabı (Tevrat'ı) kendi elleriyle yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için "Bu, Allah katındandır." diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları nedeniyle onların vay hâllerine! Kazandıkları nedeniyle onların vay hâllerine!

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:14; Âl-i İmrân 3:119; Tevbe 9:56.

2 Bu ayetteki geçmiş zaman kalıpları, Kur'an üslubuna uygun olarak bağlam gereği geniş zaman anlamı verilerek çevrilmelidir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

4 *Ümmî* kavramı sanıldığı gibi "okuma-yazma bilmeyen" değil, "*el-Kitab*'ı (Tevrat'ı) bilmeyen", "kitap ehlinden olmayan" veya "Mekkeli" demektir. Buna göre söz konusu kavram, *el-ümmiyyîne/el-ümmiyyûne* şeklinde çoğul kalıpta bu ayette "Kitabı (Tevrat'ı) bilmeyenler", Âl-i İmrân 3:20, 75'te "kitap verilmeyenler, kitap ehlinden olmayanlar", Cum'a 62:2'de "Mekkeliler" anlamına gelmekte, *el-ümmî* şeklinde tekil kalıpta ise A'râf 7:157-158'de "Hz. Muhammed" için kullanılmaktadır. Hz. Muhammed'in ümmîliği, onun peygamberlikten önce Tevrat'ı yani dini metinleri bilmemesi ve onlar hakkında yazılı veya sözlü yorumda bulunmaması, kitap ehlinden olmaması ve Mekkeli oluşu anlamındadır; konunun okuma-yazma bilmemeyle ilişkisi yoktur. Zaten Bakara 2:79. ayette *ümmî* denen bu kişilerin kitapla ilgili bilgileri kendi elleriyle yazıp Yüce Allah'a iftira ettiklerinden söz edilmektedir.

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّٓا اَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهُٓ
اَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاَحَاطَتْ بِه۪ خَط۪يٓـَٔتُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ
الْجَنَّةِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا م۪يثَاقَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
اِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَل۪يلًا مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

80. (Kitap ehlinden bazıları) "Sayılı birkaç gün hariç, bize ateş dokunmayacaktır." demişlerdi.[1] (Onlara) de ki: "Siz Allah katından bir söz mü aldınız –ki Allah asla sözünden caymaz–[2] yoksa Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"

81. Hayır! Kim bir kötülük işler de kötülüğü kendisini çepeçevre kuşatırsa, işte o kişiler ateş halkıdır. Onlar orada *ebedî* kalacaklardır.

82. İman edip iyi işler yapanlara gelince onlar cennet halkıdır. Onlar da orada *ebedî* kalacaklardır.

Surenin 83-96. ayetlerinde İsrailoğullarından alınan çeşitli sözler, buna karşılık ortaya koydukları olumsuz tavırlar, peygamberlik öğretilerini reddedişleri ve çeşitli konulardaki kanaatlerinin yanlışlığı dile getirilmektedir.

83. Hani biz, İsrailoğullarından "Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz; ana babaya güzel davranacaksınız;[3] yakınlara, yetimlere ve yoksullara (iyilik yapacaksınız)" diye söz almıştık. (Ayrıca) "insanlara güzel söz söyleyin; namazı kılın ve zekâtı verin!"[4] Sonunda azınız hariç, yüz çevirerek dönüp gitmiştiniz.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:24. Cehennem geçici bir ıslah mekânı değil, ebedi bir cezalandırma yeridir. Cehennemde kalış süresinin ebedî olduğu bilgisi verilen ayetlerdeki *hâlidîne fîhâ, hâlidîne fîhâ ebedâ* ifadeleri de bunun bir delilidir. Ayrıca Kur'an'da cehennemden çıkışın olmadığına dair mesajlar da bu vesileyle unutulmamalıdır. Bu konuda bkz. Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:108; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhîm 14:47; Hacc 22:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20.

3 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

4 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ اَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ
تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تَقْتُلُونَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ
عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاِنْ يَأْتُوكُمْ اُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ اَفَتُؤْمِنُونَ
بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَٓاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

84. Hani birbirinizin kanlarını dökmeyeceğinize, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacağınıza dair sizden söz almıştık. Sonunda siz de şahit olarak (bunları) kabul etmiştiniz.[1]

85. Ardından siz öyle kimselersiniz ki birbirinizi öldürüyor, aranızdan bir grubu yurtlarından çıkarıyor, günahta ve düşmanlıkta onlara karşı birbirinize arka çıkıyorsunuz. Onları yurtlarından çıkarmak size haram olduğu hâlde (hem çıkarıyor hem de) size esirler olarak geldiklerinde fidye veri(p onları kurtarı) yorsunuz.[2] Yoksa siz Kitabın (Tevrat'ın) bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?[3] Böyle davrananlarınızın cezası, dünya hayatında rezillikten başka nedir ki! Kıyamet gününde ise en şiddetli azaba çarptırılacaklardır. Allah yapmakta olduklarınızdan asla habersiz değildir.

1 Yüce Allah İsrailoğullarından aldığı sözlerle ilgili bir başka noktaya değinmekte, bu duruma kendi kitaplarındaki bilgilerle de şahit olduklarını ifade etmektedir. Ayette yer alan hitap her ne kadar öncelikli olarak Medine'deki kitap ehline yönelik olsa da mesaj evrensel anlamda bütün insanlığadır. Çünkü insanların birbirlerini öldürmemeleri gerektiği, bir insanı öldürenin bütün insanlığı öldürmüş gibi olacağı, bir insanı hayata kavuşturanın da bütün insanlığı diriltmiş gibi olacağı ifade edilmektedir (Mâide 5:32). Bu arada insanların birbirlerini haksız yere yerlerinden yurtlarından sürmeleri, onları vatansız bırakmaları son derece kötü bir durumdur. Yüce Allah insanların, böyle haksız davranışları gündemlerinden çıkarmalarını istemektedir. Kişi kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına da asla ve asla yapmamalıdır.

2 Yüce Allah İsrailoğullarından aldığı sözlerle ilgili olarak yaptığı uyarılara itibar etmediklerini, emirlerinin gereğini yerine getirmedikleri için kendileriyle çeliştiklerini, bunun zararını kendilerinin çektiğini bildirmekte, bu duruma kendi kitaplarındaki bilgilerle de şahit olduklarını ifade etmektedir.

3 Kitabın yani vahyin bir bölümüne inanıp bir kısmını inkârın küfür olduğu Nisâ 4:150-151'de bildirilmektedir.

أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ
﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ اَفَكُلَّمَا جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ
وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا
جَٓاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا
فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ
يَكْفُرُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَٓاؤُ بِغَضَبٍ عَلٰى
غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

86. İşte onlar, ahirete karşılık dünya hayatını satın alanlardır. (Bu yüzden) azapları hafifletilmeyecek[1] ve kendilerine yardım edilmeyecektir.

87. Yemin olsun ki biz Musa'ya Kitabı vermiştik. Ondan sonra birbiri ardınca elçiler göndermiştik. Meryem oğlu İsa'ya da apaçık deliller vermiş, onu Kutsal Ruh (Cebrail) ile desteklemiştik.[2] *Nefis*lerinizin arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi size her geldiğinde ona karşı kibirlenmiştiniz. (Elçilerden) bir kısmını yalanlıyor; bir kısmını öldürüyordunuz.[3]

88. (Yahudiler) "Kalplerimiz perdelidir." demişlerdi. Hayır! İnkârları sebebiyle Allah onlara lanet etmiştir.[4] Ne kadar da azı inanır!

89. Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken, kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap (Kur'an) ulaşıp da (Tevrat'tan) bildikleri gerçekler kendilerine gelince onu inkâr etmişlerdi. (İşte) Allah'ın laneti böylesi kâfirlerin (üzerine)dir.

90. Allah'ın, kullarından dilediğine (layık gördüğüne peygamberlik) vermesini kıskandıkları için Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı) inkâr ederek kendilerini (alçak bir şeye) satmaları ne kötü bir şeydir! Böylece onlar, gazap üstüne gazaba uğramışlardı. Ayrıca o kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Fâtır 35:36; Mü'min 40:49; Zuhruf 43:75.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:253.

3 Benzer mesaj: Mâide 5:70.

4 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93; Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَٓاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ
مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْۜ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَٓاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ جَٓاءَكُمْ
مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِه۪ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾

91. Kendilerine "Allah'ın indirdiğine iman edin!" denince, "Biz sadece bize indirilene (Tevrat'a) inanırız." derler ve ondan başkasını inkâr ederler.[1] (Oysa) o (Kur'an), kendilerinde bulunanı (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı gerçektir. (Onlara) de ki: "Siz inanıyor idiyseniz daha önce Allah'ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz?"

92. Yemin olsun ki Musa, size apaçık deliller[2] getirmişti. Sonra onun ardından, zalimler olarak buzağıyı (ilah) edinmiştiniz.[3]

1 Bakara 2:41. ayette de benzer bir emir yer almakta ve beraberlerinde bulunan kitabı doğrulayıcı olarak gelen bu son vahye iman etmeleri, onu ilk inkâr edenler veya inkâr edenlerin öncüleri olmamaları gerektiği beyan edilmektedir. Fakat her şeye rağmen, kitap ehlinin bu inkârcıları bütün uyarıları reddetmiş ve inkârda kalmayı tercih etmişlerdi. Muhtemelen İsrailoğulları mesaj Yüce Allah'tan geldiği için değil de İsrailoğullarına geldiği için inanmışlardı. Aksi takdirde Allah'tan gelen diğer mesajlara da inanmaları gerekiyordu. Onlar milli ve ırkî bir din sevdasına kapılmışlardı; başka da ayırt edici bir özellikleri yoktu:

2 Hz. Musa'ya verilen ayetler, yani deliller, belgeler, mucizeler İsrâ 17:101'de ifade edilen "dokuz beyan/dokuz mucize" olarak anlaşılabilir. Bu doğrultuda söz konusu ayetler yani deliller "tufan", "*'asâ*", "*yed-i beydâ*", "denizin yarılması", "kendisinden on iki pınar fışkıran kaya", "çekirge sürüsü ve kımıl (yaban sineği)", "kurbağa istilası", "suyun kana dönüşmesi" ve "dağın onların üzerine kaldırılması" olabilir. (Bu konunun ele alındığı ayetlerle ilgili bkz. Bakara 2:60; Nisâ 4:154; A'râf 7:107, 133, 160; Tâhâ 20:18, 22, 77; Şu'arâ 26:32, 33, 63; Neml 27:10; Kasas 28:31).

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:51; Nisâ 4:153. Yüce Allah Hz. Musa'nın Sînâ Dağı'na çıkışının ardından İsrailoğullarının bir buzağıyı ilah edinerek zalim olduklarını ifade etmektedir. A'râf 7:142'de de belirtildiği gibi, Hz. Musa, Sînâ Dağı'na çıkınca kardeşi Hz. Harun'a şöyle demişti: "Kavmimin arasında benim yerime geç; onları ıslaha (çalışmaya) devam et; (sakın) bozguncuların yoluna uyma!" Hz. Musa, Sînâ Dağı'na doğru yola çıkmadan önce kardeşi Hz. Harun'a tembihte bulunarak, kavmini kendi haline bırakmamıştır.

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَٓا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا
وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا ف۪ي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِه۪ٓ ا۪يمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ
﴿٩٣﴾ قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِق۪ينَ ﴿٩٤﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِالظَّالِم۪ينَ ﴿٩٥﴾

93. Hani sizden sağlam bir söz almış, üzerinize (Sînâ)[1] Dağı(nı âdeta) kaldırmıştık.[2] (Onlara) "Size verdiğimizi kuvvetle alın (ona sıkıca tutunun);[3] (ondaki gerçekleri) dinleyin!" (demiştik). Onlar ise "İşittik ve isyan ettik." demişlerdi. İnkârları sebebiyle kalplerine buzağı(ya tapma sevgisi) içirilmişti[4] (doldurulmuştu). De ki: "(Böyle) inanıyorsanız, inancınız size ne kötü şeyler emrediyor!"

94. (Onlara) de ki: "Ahiret yurdu Allah katında diğer insanlara değil de yalnızca size aitse (ve bu konuda) doğruysanız ölümü isteyin (bakalım)!"

95. Onlar, kendi elleriyle önceden yaptıkları işler (günahlar) sebebiyle ölümü asla istemeyecektir. Allah zalimleri iyi bilendir.[5]

1 Buradaki dağın Sînâ Dağı olduğunun delili Mü'minûn 23:20 ve Tîn 95:2'dir.

2 "Dağın kaldırılması" mecaz olarak "dağın sarsılması ve durumun sıkıntı vermesi" olabilir. Ayrıca bu ayet A'râf 7:155'te ifade edilen yer sarsıntısı ve yeryüzünün şiddetli hareketi dolayısıyla dağın üzerlerine kaldırılıyor gibi görülmesi de olabilir. Zira depreme sokakta, caddede vs. yakalanıp şahit olanların binaların kendilerinin üzerlerine doğru eğildiğini ifade ettikleri bilinmektedir.

3 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

4 İnkârcıların kalplerine buzağıya tapma sevgisinin doldurulmasının sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani insanların kararlı bir şekilde inkâr etmesi, inkârcılığı sürdürmesi "sebep", bunun sonucunda kalplerine buzağıya tapma sevgisinin doldurulması ise "sonuç"tur.

5 Benzeri Cum'a 62:6-7'de de geçen bu ayetlerde yahudilerin tutarsızlığına dikkat çekilmektedir. Çeşitli ayetlerde dile getirildiği gibi, kitap ehlinin bu ve benzer yanlış kanaatleri deşifre edilmekte, iddialarında ne kadar hatalı oldukları ortaya konulmakta, dahası ne kadar samimiyetsiz oldukları gözler önüne serilmektedir. İşte bu ve benzer ayetlerde de ele alındığı gibi, bu kişilerin sözlerinde sadakat ve samimiyet bulunmadığı için iddialarında da hiçbir tutar taraf yoktur. O nedenle, kendilerine meydan okunmakta, eğer iddia ettikleri gibiyse ölümü istemeleri gerektiği ifade edilerek, bu geçici âlemin zindan halini bir an önce terk edip ebedi ödül yurduna girmeleri için âdeta can atmalarının beklendiği belirtilmekte, ancak bunu yapmayacakları da özellikle hatırlatılmaktadır. Ayrıca ayette; İsrailoğulları açısından dünyevileşme (sekülarizm) ve bunun sonucu olan dünya nimetlerine tamamen batıp mal hırsına bürünme (materyalizm) eleştirilmekte ve inançlarındaki samimiyetsizlik (ahiret nimeti beklentisi) yüzlerine vurulmaktadır.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذ۪ينَ اَشْرَكُوا يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ سَنَةٍ وَمَا
هُوَ بِمُزَحْزِحِه۪ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُعَمَّرَ وَاللّٰهُ بَص۪يرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْر۪يلَ
فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٩٧﴾ مَنْ كَانَ
عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَرُسُلِه۪ وَجِبْر۪يلَ وَم۪يكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِر۪ينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ
اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۚ وَمَا يَكْفُرُ بِهَٓا اِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

96. Şüphesiz ki sen onları insanların (dünya) hayatına en düşkünü olarak bulursun; hatta şirk koşanlardan bile. Her biri bin sene[1] yaşatılmak ister. Oysa (o kadar) yaşatılması (kimseyi) azaptan asla uzaklaştırmaz. Allah yapmakta olduklarını görendir.

Surenin 97-103. ayetlerinde vahiy meleğine düşmanlık eden kitap ehli ve onların vahyi inkârları ile Hz. Süleyman'ın yahudiler tarafından büyücülükle suçlanması ve onun suçsuzluğu dile getirilmektedir.

97. De ki: "Kim Cebrail'e düşmansa (şunu iyi bilsin ki), Allah'ın izniyle onu (Kur'an'ı) senin kalbine,[2] kendisinden önce gelen (kitapların aslını) doğrulayıcı, bir rehber ve müminler için bir müjde olarak o indirmiştir.[3]

98. Kim Allah'a, meleklerine, elçilerine, Cebrail'e ve Mikail'e[4] düşman olursa, (bilsin ki) Allah da kâfirlerin düşmanıdır."[5]

99. Yemin olsun ki sana apaçık ayetler indirdik. Onları yoldan çıkanlardan[6] başkası inkâr etmez.

1 Burada sözü edilen "bin sene" ifadesi "çokluk" manası içermekte, onların boş beklentileri ortaya konulmaktadır.

2 Bu cümle vahyin Hz. Muhammed'in kalbine indirildiğinin delilidir. Benzer mesaj: Şu'arâ 26:193-194.

3 Yüce Allah ayetin bu kısmında vahyini sahiplenmekte, meleğin görevini aktarmakta ve vahyin Hz. Muhammed'in kalbine indirildiğini bildirmektedir.

4 Cebrail vahiy getirmekle görevli elçi melektir; Mikail ise doğa olaylarıyla görevli melek olarak bilinmektedir.

5 Yüce Allah vahiy meleğini inkârın aslında başka şeyleri inkârı da beraberinde getirdiğini bildirmektedir. Bu çerçevede, vahiy meleğine her kim düşman olursa bilmelidir ki esasında Yüce Allah'a, onun bütün meleklerine, gönderdiği bütün peygamberlerine, ayrıca vahiy meleği Cebrail'e ve diğer melek olan Mikail'e de düşman olacaktır.

6 Ayette sözü edilen *fâsık*, doğru yoldan, hak ve hakikat yolundan çıktığı halde kendisini doğru yolda zanneden kimsedir. Fasık ve fasıklık için bkz. Bakara 2:26; En'âm 6:49; A'râf 7:102; Yûnus 10:33; Kasas 28:32.

اَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللّٰهِ وَرَٓاءَ ظُهُورِهِمْ
كَاَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ
الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَٓا اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ
وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُولَٓا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهٖ بَيْنَ
الْمَرْءِ وَزَوْجِهٖ وَمَا هُمْ بِضَٓارّ۪ينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ
وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرٰيهُ مَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ يَٓا اَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١٠٤﴾

100. Ne zaman onlar (Allah'a) bir söz vermişlerse, içlerinden bir grup onu bozmadı mı? Gerçekte onların çoğu iman etmez.

101. Allah tarafından kendilerine, beraberlerindekini doğrulayıcı bir elçi gelince, kitap ehlinden bir grup, sanki Allah'ın kitabını bilmiyormuş gibi onu sırtlarının arkasına (attılar).[1]

102. Onlar (kitap ehlinden bir grup), Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında şeytanların (uydurup) söylediklerine uymuşlardı. (Oysa) Süleyman, (büyü yapıp) kâfir olmamıştı. Ancak şeytan (ruhlu insan)lar kâfir olmuşlardı.[2] (Çünkü) onlar, insanlara büyü ve Babil'de Harut ile Marut isimli iki hükümdara[3] indirileni öğretiyorlardı. (O iki hükümdar): 'Biz sadece bir imtihanız; sakın kâfir olmayın!' demeden kimseye (bir şey) öğretmezlerdi.[4] (Şeytan ruhlu insanlar), o ikisinden (Harut ile Marut'tan), kişi ile eşinin arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. (Hâlbuki) onlar (şeytan ruhlu insanlar), Allah'ın izni olmadan kimseye hiçbir şekilde zarar veremezler(di).[5] Bu kişiler, kendilerine zarar veren ve yarar sağlamayan şeyleri öğreniyorlar(dı)! Yemin olsun ki (büyüyü) satın alanların ahiretten payı olmadığını çok iyi bilmektelerdi. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi!

103. İman edip takvâlı (duyarlı) olsalardı, şüphesiz ki Allah tarafından verilecek ödül hayırlı olacaktı. Keşke bunu bilselerdi!

Surenin 104-110. ayetlerinde Hz. Muhammed'in risaletiyle ilgili çeşitli muhatapların farklı bakışları, Yüce Allah'ın risaleti dilediğine (layık olana) verebileceği ve muhatapların İsrailoğullarının Hz. Musa'dan istedikleri türden isteklerde bulunmamaları gerektiği dile getirilmektedir.

104. Ey iman edenler![6] '*Râ'inâ!*'[7] (bize çobanlık et) demeyin, '*Unzurnâ!*' (bizi gözet) deyin ve (söylenenleri) dinleyin! Kâfirler için elem verici bir azap vardır.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:187.

2 Büyü, mistik ve batini düşüncenin ve şirk inanışının sonucunda ortaya çıkmış hezeyanlar olup ilahi ve peygamberi bir gerçeklik değildir. Dolayısıyla Kur'an ayetleri Yahudilerin bu konudaki iftiralarını ortaya çıkarmakta, Hz. Süleyman'a iftira atanları ve büyüye inananları kafir ilan etmektedir. Zira günümüzde de büyü insanların ve cinlerin gaybi güçlerine inanmayı içermektedir ki böyle bir inanç da küfür kapsamına girmektedir.

3 Buradaki kelimeyi *melekeyni* (iki melek) şeklinde okuyunca mesajın anlaşılması çok zorlaşmakta, hatta imkânsızlaşmaktadır. Yahudi hahamlarının Babil sürgününde öğrendikleri Harut ve Marut masalı (cezalı iki meleğin büyü yapmayı öğretmesi), Hz. Süleyman'a iftiraları ve büyüyü meşru görmeleri, bunu da Allah'a ve elçilerine yakıştırmaları ayette anlatılıp eleştirilmektedir. Yani ayette bahsedilen konular, yahudi inanışıdır. Aksi durumda -haşa- "Allah ayetin başında büyüye onay vermiş, sonrasında ise büyüyle uğraşanları azapla tehdit etmiştir" çelişkisi doğacaktır. Zira Hasan Basri gibi âlimler de ayetin okunuşunun *melikeyni* (iki hükümdar) olduğunu ifade etmektedirler. (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 172; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, III, 218).

4 Yüce Allah Bâbil'de bulunan iki melikin sundukları bilgilerin bir imtihan sebebi olduğunu söylediklerini, dolayısıyla bunların kötüye kullanılmaması gerektiğini, aksine davranırlarsa bunun küfür olacağını kendilerine bildirdiklerini ifade etmektedir. İki melek veya iki melikin "Şu zinadır, yapmayın; şu küfürdür, söylemeyin; şu büyüdür, sakının" şeklinde uyarılarda bulundukları bu vesileyle ifade edilebilir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 80).

5 Benzer mesaj: Cinn 72:13. Yüce Allah Bâbil'deki iki melikten, yöneticiden karı 5 arasını açacak şeyleri öğrenen ve muhtemelen bunu uygulayan insan şeytanlarından korkulmamasını, çünkü Allah'ın izni, bilgisi, iradesi ve buyruğu olmadan onların hiçbir kimseye hiçbir şekilde zarar veremeyeceklerini müjdeleyerek bütün zamanların insanlarına bu konuda moral vermeyi amaçlamaktadır. Burada sözü edilenler hem Bâbil'deki insan şeytanlardır; hem de Medine'deki Yahudilerdir. Bilinmelidir ki gerçek etki ne büyüde, ne büyücüde, ne tabiatta, ne ruhta, ne yerde, ne gökte, ne şeytanda, ne de melektedir. Hakiki etkin olan sadece ve sadece Yüce Allah'tır. Fayda ve zarar denilen şey de ancak O'nun izniyle meydana gelir. Demek ki sadece ve sadece Yüce Allah'a karşı duyarlı davranılmalı, O'nun azabından ve gazabından korkulmalı, sadece O'na sığınılmalıdır ki bütün bunların elde edilebileceği yegâne yol O'nun vahyine sarılmaktır (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I, 373-374).

6 Kur'an'da 89 kez geçen *yâ eyyühellezîne âmenû* "Ey iman edenler" hitabı, müminleri inşa eden mesajlar içermektedir. Bu ifadelerin geçtiği yerler: Bakara 2:104, 153, 172, 178, 183, 208, 254, 264, 267, 278, 282; Âl-i İmrân 3:100, 102, 118, 130, 149, 156, 200; Nisâ 4:19, 29, 43, 59, 71, 94, 135, 136, 144; Mâide 5:1, 2, 6, 8, 11, 35, 51, 54, 57, 87, 90, 94, 95, 101, 105, 106; Enfâl 8:15, 20, 24, 27, 29, 45; Tevbe 9:23, 28, 34, 38, 119, 123; Hacc 22:77; Nûr 24:21, 27, 58; Ahzâb 33:9, 41, 49, 53, 56, 69, 70; Muhammed 47:7, 33; Hucurât 49:1, 2, 6, 11, 12; Hadîd 57:28; Mücâdele 58:9, 11, 12; Haşr 59:18; Mümtehine 60:1, 10, 13; Saff 61:2, 10, 14; Cum'a 62:9; Munâfikûn 63:9; Teğâbun 64:14; Tahrîm 66:6, 8.

7 Burada geçen *Râ'inâ* kelimesi, "bize çobanlık et" anlamında olumsuz anlamlı bir kullanımdır ve bazı yahudilerin müslümanlara yönelik hakaret içerikli ifadelerini içermektedir. Bu yüzden Yüce Allah bunu söylemeyi yasaklamaktadır. Bu mesaj, Nisâ 4:46. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللّٰهُ
يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿١٠٥﴾ مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ
مِنْهَٓا اَوْ مِثْلِهَا اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١٠٦﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿١٠٧﴾ اَمْ تُر۪يدُونَ اَنْ تَسْـَٔلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا
سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْا۪يمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ﴿١٠٨﴾

105. Kitap ehlinden ve müşriklerden nankörlük yapanlar, Rabbinizden size herhangi bir hayır (iyilik) indirilmesini istemezler. Allah rahmetini[1] dilediğine (layık olana) verir. Allah büyük lütuf sahibidir.[2]

106. Biz bir ayetten[3] her neyi *nesh*[4] eder veya unutturursak daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki Allah her şeye gücü yetendir.

107. Göklerin ve yerin otoritesinin yalnızca Allah'a ait olduğunu bilmez misin? Sizin için Allah'a rağmen dost da yardımcı da yoktur.

108. Yoksa siz de daha önce Musa'ya sorulduğu gibi[5] elçinize sorular mı sormak istiyorsunuz? Kim küfrü imanla değişirse (inkârı tercih ederse) elbette doğru yoldan sapmış olur.

1 Burada "rahmet" ifadesi ile kastedilen, *risalet* (elçilik)tir. Bu ayet En'âm 6:124 ve Zuhruf 43:31-32. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Konu risaletin verilmesi olduğu için ayetteki *men yeşâu* ifadesi dileyenin "kul" değil "Allah" olduğunu göstermektedir.

2 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:74.

3 Burada geçen *ayet* kelimesi bilinen anlamda "Kur'an cümleciği" değil, Bakara 2:105, En'âm 6:124 ve Zuhruf 43:31-32. ayetler gereği "şeriat" veya "risalet" anlamına gelmektedir. Bu nedenle neshinden söz edilen şey önceki şeriatlerle ilgilidir.

4 *Nesh*, kültürümüzde "şer'i bir hükmün yine şer'i bir delille iptal edilmesi" şeklinde tarif edilir. Kelimenin "ayetlerin hükümsüz bırakılması" anlamında Kur'an bünyesinde kullanımı söz konusu olamaz. Bu durum, hiçbir şeyin Kur'an'ı iptal edemeyeceğini vurgulayan Fussilet 41:42. ayetinden de açıkça anlaşılmaktadır. Bakara 2:106. ayetteki mesaj, bir önceki ayetin de işaretiyle risalettir; yani yeni bir elçilik ve mesaj verilmesidir. Allah'ın kitabında iptal edilmiş veya hükmü kaldırılmış hiçbir ayet yoktur. Bu iddia Kur'an'da çelişkinin olmadığını içeren Nisâ 4:82'ye, ayrıca Hûd 11:1-2 ile Hacc 22:52'ye açıkça aykırıdır. Böyle bir iddia Hacc 22:51, Sebe' 34:5 ve 38'de verilen bilgilere muhatap olma anlamında kesinlikle yeniden gözden geçirilmelidir.

5 Bu dilekler ve içerikleri hakkında bkz. Bakara 2:55; Nisâ 4:153; Ahzâb 33:69.

وَدَّ كَث۪يرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِكُمْ كُفَّاراًۚ حَسَداً مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِنْ
بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّۚ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ
﴿١٠٩﴾ وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُوداً اَوْ نَصَارٰىۜ تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْۜ قُلْ
هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿١١١﴾ بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ
رَبِّه۪ۖ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

109. Kitap ehlinden çoğu, gerçek kendilerine apaçık belli olduktan sonra, içlerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler.[1] (Yine de) siz Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar (onları) affedin; hoşgörün![2] Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

110. Namazı kılın, zekâtı verin! Kendiniz için (önceden) ne tür bir iyilik sunarsanız, Allah katında onu bulacaksınız.[3] Şüphesiz ki Allah yapmakta olduklarınızı görendir.

Surenin 111-123. ayetlerinde yahudi ve hristiyanların birbirlerine karşı olumsuz tavırları, ibadethanelerde ibadete engel olanların zalimlikleri, Yüce Allah'ın evrene dair kudreti, risaletin amacı ve mahşere karşı duyarlı olunması gerektiği konuları ele alınmaktadır.

111. (Kitap ehli:) "Yahudi olanlar veya hristiyanlar hariç kimse asla cennete gire- meyecek." demişlerdi.[4] İşte şu (iddiaları), kendi kuruntularıdır. De ki: "Doğ- ruysanız delilinizi getirin!"

112. Aksine kim güzel davranarak yüzünü[5] (benliğini) Allah'a teslim ederse, onun ödülü Rabbinin katındadır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.[6]

1 Kitap ehlinin çoğunluğu hakikate karşı haset etmiş ve Bakara 2:90'da da belirtildiği gibi "Yüce Allah risaleti kullarından dilediğine yani layık gördüğüne ihsan ettiği için kıskançlık göstermişlerdi." İşte ayette tekrar hatırlatılan husus budur.

2 Benzer mesajlar: Nûr 24:22; Teğâbun 64:14.

3 Bu mesaj Necm 53:39, Müzzemmil 73:20 ve Zilzâl 99:7-8. ayetleriyle birlikte okunmalıdır.

4 Bu mesaj Nisâ 4:123. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

5 Konuyla ilgili ayetlerde yer alan *vech* kelimesi "yüz" anlamına gelmekte, burada bağlam itibariyle "parçayı anarak bütünü kast etme kuralı" gereği mecaz bir içerikte olmak üzere "bütün benlik, bütün varlık, kişilik" manasında zikredilmiş olmaktadır.

6 Bu son cümle, "Öyleleri için ne bir korku vardır; ne de üzüntü çekerler" şeklinde de tercüme edilebilir.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍۖ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍۙ وَهُمْ
يَتْلُونَ الْكِتَابَۜ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعٰى فِي
خَرَابِهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَدْخُلُوهَٓا اِلَّا خَٓائِفِينَۜ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

113. Kitabı (Tevrat ve İncil'i) *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta) oldukları hâlde, yahudiler "Hristiyanlar, herhangi bir şey üzerinde (doğru yolda) değildir." demişlerdi. Hristiyanlar da "Yahudiler, herhangi bir şey üzerinde (doğru yolda) değildir." demişlerdi. (Kitabı) bilmeyenler de (birbirleri hakkında) tıpkı onların dediklerini söylemişlerdi.[1] Allah, onların anlaşmazlığa düştükleri şey hakkında kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.[2]

114. Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasına engel olan ve onların (mescitlerin) harap olması için çalışandan daha zalim kim olabilir ki! Onların (kötü niyetli zalimlerin) oralara ancak korkarak girebilmeleri gerekir.[3] Onlar için dünyada rezillik vardır; onlar için ahirette de büyük bir azap vardır.

1 Ayetin iniş sebebi olarak şöyle bir olay aktarılmaktadır: "Rivayet edildiğine göre, Necran Hıristiyanları heyeti Hz. Peygamber'in yanına gelince, yahudî âlimleri de gelip onlara katılmıştı. Böylece onlar kendi aralarında münakaşaya tutuşmuşlar ve sesleri yükselmeye başlamıştı. Bunun üzerine yahudiler, o hristiyanlara 'Sizler dinî bakımdan, hiçbir hak üzerine değilsiniz' deyip Hz. İsa'yı ve İncil'i inkâr etmişler; hristiyanlar da onlara aynı şeyi söyleyip Hz. Musa'yı ve Tevrât'ı inkâr etmişlerdi." (Taberî, *age.*, I, 495-496).

Yüce Allah kitap ehlinin kendi aralarında birlik içerisinde bulunmadıklarını, birbirlerini değersiz saydıklarını beyan etmekte, üstelik el-Kitâb'ı okuduklarını hatırlatmaktadır. Esasında aynı kitabı okumalarına rağmen birbirleri hakkında bu denli suçlayıcı beyanlarda bulunmaları onların nasıl bir psikolojide olduklarını göstermektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:93: Nahl 16:124; Secde 32:25; Câsiye 45:17.

3 Yüce Allah mescitlerde kendi adının anılmasına engel olan ve oraların tahribi için çaba sarf edenleri en zalimler olarak nitelendirerek, bu zalimlerin o mabedlere rahatça girememeleri gerektiğini, korkarak oralara girebilmelerini, başka türlü girmeye haklarının olmadığını beyan etmek istemektedir. Mescitlerde ibadetin engellenmemesi gerektiği ve o mekânların tahrip edilmemesinin zorunluluğu vurgulanmasıyla, esasında mabedlerin saygınlığına dikkat çekilmekte, dolayısıyla oralara "Allah'a saygılı bir şekilde" girmenin gerektiğine gönderme yapılmaktadır. Mabedler saygın yerlerdir ve ilahi rızaya uygun ibadet yerlerine saygı göstermek ibadetlerin muhatabı olan Yüce Allah'a saygının bir başka göstergesidir.

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ
وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَاِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

115. Doğu da Batı da yalnızca Allah'a aittir.[1] Nereye yönelirseniz Allah'ın yüzü (rızası) oradadır.[2] Şüphesiz ki Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.

116. Onlar "Allah çocuk edindi." dediler.[3] (Haşa)! O yücedir. Aksine göklerde ve yerde olanların hepsi, yalnızca O'na (Allah'a) aittir; hepsi yalnızca O'na boyun eğenlerdir.

117. (O), göklerin ve yerin yoktan yaratıcısıdır.[4] Bir işe hükmettiği zaman ona sadece "Ol!" der; o da hemen olmaya başlar.[5]

1 Burada iki yönün zikredilmesi diğerlerini de kapsamaktadır ki buna "parçayı anarak bütünü kastetme prensibi" denilir. "Doğu da batı da Allah'ındır" demek bütün yönler ve mekânlar Allah'ındır demektir.

2 Bu ayette fedakârlıklar her ne şekilde yapılırsa yapılsın, Allah'ın rızasının orada olduğu mesajı verilmektedir. Ayette verilmek istenen mesaj Yüce Allah'ın eşsiz gücün sahibi olduğu, mescitlerde adının anılmasına engel olmak ve mescitlerin tahribine çalışmak gibi O'nun rızasına aykırı işler yapanların Allah'ın azabından kaçıp kurtulmalarının mümkün olmadığına dikkat çekmektir. Konu eğer kıble ile ilişkili ise bu defa da her yönün Allah'a aidiyeti vurgulanmakta, kıblenin bilinmediği veya kıbleye dönmenin sakıncalı olduğu durumlarda namaz ibadetinin terk edilmemesi, mümkün olan her yöne doğru namazın eda edilmesi gerektiğine dair mesaj verilmiş olmaktadır. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi bu ayetin hükmünün kaldırılmış olması kesinlikle mümkün ve doğru değildir. Çünkü Kur'an'da hükmü kaldırılmış hiçbir ayet yoktur.

3 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ' 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:40, 111; Kehf 18:4; Meryem 19:87-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

4 Burada geçen *bedî'* kelimesi Yüce Allah'ın bir sıfatıdır; "yoktan var eden" anlamına geldiği gibi "eşsiz ve benzersiz güzellikte yaratan" anlamını da içermektedir. Benzer mesaj: En'âm 6:101.

5 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

وَقَالَ الَّذ۪ينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَأْت۪ينَٓا اٰيَةٌ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ
تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَش۪يرًا وَنَذ۪يرًا وَلَا
تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحَابِ الْجَح۪يمِ ﴿١١٩﴾ وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ
قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ بَعْدَ الَّذ۪ي جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿١٢٠﴾ اَلَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِه۪ اُو۬لٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ وَمَنْ
يَكْفُرْ بِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾

118. (Gerçekleri) bilmeyenler şöyle demişlerdi: "Allah bizimle konuşmalı veya bize bir delil gelmeli değil miydi?" Öncekiler de tıpkı onların dediklerini demişlerdi. Kalpleri (akılları nasıl da) birbirine benzedi! Kesin bir şekilde inananlara ayetleri elbette apaçık ortaya koyduk.[1]

119. Şüphesiz ki biz seni bir amaç ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehennem halkından sorumlu tutulmayacaksın.

120. Milletlerine (dinlerine) uyuncaya kadar yahudiler de hristiyanlar da senden asla razı olmayacaklardır. De ki: "Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir."[2] Sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyarsan, Allah'tan (gelecek azaba karşı) senin için herhangi bir dost ve yardımcı olmayacaktır.

121. Kendilerine kitap verdiklerimiz(den bazısı) onu, tam olarak (hakkını gözeterek) *tilâvet* ederler (okuyup aktarırlar). (Çünkü) onlar, ona iman ederler.[3] Onu inkâr edenlere gelince, işte asıl kaybedenler onlardır.

1 Yüce Allah burada sözünü ettiği kişileri "hiçbir ilahi bilgiye sahip olmayanlar" şeklinde tanıtmakta ve onların da daha önce yaşamış olan yahudilere benzemeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Bakara 2:108'de, ayrıca Nisâ 4:153'te de belirtildiği gibi, Hz. Muhammed'e yönelik olarak önceden Hz. Musa'ya yönlendirilen istekler dile getirilmiştir. İşte buna benzeyecek şekilde Yüce Allah'ın Mekkeli müşriklere de Hz. Musa'nın kavminin kendisinden beklentilerinden bazıları; "Yüce Allah'la direkt görüşmek ve konuşmak, ayrıca kendilerine de ayet, delil, mucize gelmesidir. Benzer istek ve beklentilerin Mekkeli müşrikler tarafından Hz. Peygamber'e de ifade edildiği ayetin içeriğine yansımaktadır.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:73; En'âm 6:71.

3 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:47.

يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنّ۪ي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَم۪ينَ ﴿١٢٢﴾ وَاتَّقُوا
يَوْمًا لَا تَجْز۪ي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ
﴿١٢٣﴾ وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ قَالَ اِنّ۪ي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّت۪ي قَالَ
لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِم۪ينَ ﴿١٢٤﴾ وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰه۪يمَ
مُصَلًّى وَعَهِدْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّٓائِف۪ينَ وَالْعَاكِف۪ينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

122. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimet(ler)imi ve sizi (bir zamanlar) âlemlere (inançsızlara)[1] üstün kıldığımı hatırlayın![2]

123. Öyle bir güne karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki (o gün) kimse kimseden hiçbir şey gideremez; kimseden fidye kabul edilmez;[3] kimseye şefaat yarar sağlamaz;[4] onlara yardım da edilmez.[5]

Surenin 124-134. ayetlerinde Hz. İbrahim'in kıssasına değinilmekte, Hz. İbrahim'in oğlu ile birlikte çabaları, duaları, teslimiyetleri, vasiyeti ile Hz. Yakup'un oğullarına yönelik sözleri dile getirilmektedir.

124. Hani Rabbi, İbrahim'i birtakım sözlerle sınamıştı; o da onları tam olarak yerine getirmişti. (Allah): "Ben seni insanlara önder yapacağım." demişti. (İbrahim) "Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi)!" deyince, (Allah) "Sözüm zalimlere ermez (onlar için söz vermem)." demişti.

125. Hani o Ev'i (Kâbe'yi) insanlara toplanma yeri ve güven (mekânı) kılmıştık. Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin! İbrahim'e ve İsmail'e "Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû (ve) secde edenler için Evimi temiz tutun!" diye emretmiştik.[6]

1 Benzer ayet Bakara 2:47'de de geçmekte ve üstünlükten kastın "o dönemin inançsızlarına" yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ayetteki hatırlatma herhangi bir ırkın diğerlerine üstünlüğü değil, Hucurât 49:13'te de belirtildiği gibi inananların inanmayanlara Allah katında olan üstünlüğüdür. Unutulmamalıdır ki İslam ile birlikte bu sefer müslümanlar da üstün kılınmıştır. Zira vahiyle birlikte dirilen toplumlar diğer toplumlara üstün kılınmışlardır. Vahye tam tabi oldukları ve Yüce Allah'ın rızası doğrultusunda işler yaptıkları müddetçe de üstünlükleri devam edecektir. Aksi durumda Müslüman da olsa üstünlüğün bir anlamı kalmayacaktır.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:47.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:48; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

4 Bu cümle Zümer 39:43-44. ayetleriyle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesaj: Bakara 2:48.

6 Benzer mesaj: Hacc 22:26.

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهُ قَل۪يلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهُٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿١٢٦﴾
وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰه۪يمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰع۪يلُۜ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّاۜ اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿١٢٧﴾
رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَٓا اُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَۖ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَاۚ اِنَّكَ اَنْتَ
التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿١٢٨﴾

126. Hani İbrahim de demişti ki: "Rabbim! Burayı güvenli bir şehir yap;[1] halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli meyvelerle rızıklandır!"[2] (Allah da) şöyle demişti: "Kim inkâr ederse onu az bir süre yararlandırır, sonra onu cehennem azabına sürüklerim.[3] Ne kötü varış yeridir (orası)!"[4]

127. Hani İbrahim ve İsmail, o Ev'in (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor (ve şöyle dua ediyorlardı:) "Rabbimiz! Bunu bizden kabul et! Şüphesiz ki yalnızca sen duyansın; bilensin.[5]

128. Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenler(den) kıl; neslimizden de boyun eğen bir ümmet (kıl)![6] Bize ibadet usullerimizi göster; tevbemizi kabul et! Şüphesiz ki yalnızca sen tevbeleri çok kabul edensin; çok merhametlisin.

1 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:35.

2 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:37.

3 Benzer mesaj: Lokmân 31:24.

4 Ayetin Hz. İbrahim'e cevap içeren son bölümü şöyle de tercüme edilebilir: "İnkâr edenleri de (rızıklandıracağım. Ancak) onu (inkârcıyı) az bir süre yararlandıracağım; sonra onu cehennem azabına sürükleyeceğim. Ne kötü varılacak yerdir (orası)!" Burada verilmek istenen mesaj, insanlar inkârcı da olsalar bu hayatı yaşama haklarının bulunduğunu beyandır.

5 Âl-i İmrân 3:96'da belirtildiği üzere, insanlık için ilk inşa edilen Kâbe'nin yeri çeşitli olaylar veya felaketler sebebiyle kaybolmuştu. Hacc 22:26'da ifade edildiği üzere Yüce Allah Kâbe'nin yerini Hz. İbrahim'e bildirmişti. Bunun sonrasında ayette de belirtildiği gibi o da oğlu Hz. İsmail'le birlikte Kâbe'nin temellerini yükseltmişti. Kâbe'nin yeniden inşasında Hz. İsmail'in de bulunması daha önce Hz. İbrahim'in Hz. Hacer'le birlikte onları Kâbe'nin yanına yerleştirmesinin bir sonucudur.

6 Benzer bir dua için bkz. Ahkâf 46:15.

رَبَّنَا وَابْعَثْ ف۪يهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكّ۪يهِمْ اِنَّكَ اَنْتَ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ اِبْرٰه۪يمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَاِنَّهُ
فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿١٣٠﴾ اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصّٰى
بِهَا اِبْرٰه۪يمُ بَن۪يهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدّ۪ينَ فَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

129. Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin ayetlerini kendilerine *tilâvet* edecek (okuyup aktaracak), onlara Kitap ve ***hikmeti*** (doğru hüküm verme yeteneğini) öğretecek,[1] onları arındıracak bir elçi gönder![2] Şüphesiz ki yalnızca sen güçlü olansın; (doğru) hüküm verensin."

130. Kendini bilmezlerden başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirir ki! Yemin olsun ki biz onu dünyada (elçi) seçmiştik; şüphesiz ki o, ahirette de iyilerden (olacak)tır.[3]

131. Hani Rabbi ona "Teslim ol!" demişti; o da "Âlemlerin Rabbine teslim oldum." cevabını vermişti.[4]

132. İbrahim bunu kendi oğullarına da vasiyet etmişti. Yakup da "Ey yavrularım! Allah sizin için bu dini (İslam'ı) seçti. Sadece müslümanlar olarak ölün!" (demişti).[5]

1 Peygamberlerin görevleri bağlamında benzer mesajlar: Bakara 2:151; Âl-i İmrân 3:164; Cum'a 62:2.

2 Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in yaptığı duada gönderilmesini istedikleri elçinin Hz. Muhammed olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hz. İbrahim'in, oğlu Hz. İshak soyundan gelen pek çok peygamber torunu olmasına karşılık, Hz. İsmail soyundan gelen tek peygamber Hz. Muhammed'dir. İşte onların yaptığı dua Hz. Muhammed'in risaletiyle kabul edilmiştir.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:122; 'Ankebût 29:27.

4 Hz. İbrahim'in bu cevabı, bir müslüman duruşunun nasıl olması gerektiğini öğretmeyi amaçlamaktadır. Yüce Allah Hz. İbrahim'in ayrıcalıklı durumunu beyan etmek üzere kendisine "Teslim ol" diye emredince onun da hemen bu teslimiyeti gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Hz. İbrahim'in bu teslimiyeti hakkında çeşitli ayetler vardır. Bunlardan bir tanesi de En'âm 6:79'da şu şekilde beyan edilmektedir: "Ben hanîf olarak, yüzümü 'gökleri ve yeri yoktan yaratan (Allah)a çevirdim' ve ben müşriklerden değilim." Burada sözü edilen teslimiyetin ihlaslı bir şekilde dini Yüce Allah'a has kılmak ve bu şekilde istikamet üzere kalmak şeklindeki bir emir olduğu da beyan edilmektedir. Hz. İbrahim kendisinden istenileni hakkıyla yerine getirmiş ve ihlaslı bir şekilde bütün benliğini âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah'a teslim etmiştir. Buradaki teslimiyet, kelimenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere Yüce Allah'ın buyruklarına boyun eğmek ve onlara itaat etmektir.

5 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:102.

اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَن۪يهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْد۪ي قَالُوا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ
وَاِلٰهَ اٰبَٓائِكَ اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَاحِدًاۚ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ
خَلَتْۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْۚ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ وَقَالُوا كُونُوا
هُودًا اَوْ نَصَارٰى تَهْتَدُواۜ قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوٓا اٰمَنَّا
بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ اِلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَٓا اُو۫تِيَ
مُوسٰى وَع۪يسٰى وَمَٓا اُو۫تِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۘ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

133. Yakup'a ölüm geldiği zaman siz orada mıydınız yoksa! O zaman (Yakup), oğullarına "Benden sonra neye (kime) kulluk edeceksiniz?" demişti. Onlar da: "Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek ilaha (Allah'a) kulluk edeceğiz; biz yalnızca O'na teslim olmuşuzdur." demişlerdi.

134. Onlar bir ümmetti, elbette gelip geçti(ler). Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir.[1] Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz.[2]

Surenin 135-141. ayetlerinde yahudi ve hristiyanların iddiaları, nasıl inanılması gerektiği, Yüce Allah'ın boyasıyla boyanmanın önemi ve bütün peygamberlerin risalet öğretilerinin aynı kaynaktan gelişi gibi konular ele alınmaktadır.

135. (Kitap ehli olanlar:) "Yahudi veya hristiyan olun ki doğru yolu bulasınız." demişlerdi.[3] De ki: "Hayır! (Biz), *hanîf* (Allah'ı birleyen) olarak İbrahim'in milletine (dinine uyarız).[4] O, müşriklerden değildi."

136. (Onlara) şöyle deyin: "Biz Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene; Rableri tarafından Musa'ya ve İsa'ya verilenlere, (ayrıca) diğer peygamberlere verilenlere inandık. Onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeyiz.[5] Biz yalnızca O'na (Allah'a) teslim olanlarız."[6]

1 Bu mesaj Bakara 2:141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:141.

3 Bu cümle Bakara 2:111, 112 ve 113. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:95; Nisâ 4:125; En'âm 6:79, 161; Nahl 16:123; Hacc 22:78.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:285; Âl-i İmrân 3:84; Nisâ 4:152.

6 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:84.

فَاِنْ اٰمَنُوا بِمِثْلِ مَٓا اٰمَنْتُمْ بِه۪ فَقَدِ اهْتَدَوْاۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ ف۪ي شِقَاقٍۚ فَسَيَكْف۪يكَهُمُ اللّٰهُۚ وَهُوَ
السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُۜ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ اللّٰهِۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةًۘ وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ
اَتُحَٓاجُّونَنَا فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْۚ وَلَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْۚ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَۙ ﴿١٣٩﴾

137. Onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar.[1] Dönerlerse, yalnızca anlaşmazlık içine düşmüş olurlar. Onlara karşı Allah sana yeter.[2] O, duyandır, bilendir.

138. Allah'ın boyası[3] (ile boyanın)! Allah'ın boyasından daha güzel boyası olan kimmiş! Biz yalnızca O'na kulluk edicileriz.

139. De ki: "O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz olduğu hâlde Allah hakkında bizimle tartışıyor musunuz? Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Biz yalnızca O'na gönülden bağlananlarız."

1 Yüce Allah Bakara 2:104. ayetinden itibaren dile getirdiği konular bağlamında Medine ve civarındaki kitap ehlinin kendi yanlış inanışları ve müslümanlara karşı olumsuz tutumlarını ele aldıktan sonra, kurtuluşun onların dediği ve inandığı gibi değil de müslümanlarınki gibi olması gerektiğini işte bu ayette hükme bağlamaktadır. Onların inançlarında dönüştürdükleri türden milli veya ırkî bir kabulün değil, evrensel anlamda bütün peygamberlerin tebliğ ettiği ilahi öğretilere inanmanın gerekliliği ortaya konulmakta, son peygamber Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği esasları benimsemenin kurtuluş için vazgeçilmez olduğu özellikle ifade edilmektedir.

2 Benzer mesaj: Hicr 15:95. Yüce Allah kitap ehlinin bu şekilde inanmamaları durumunda yani onlardan gelebilecek zarar konusunda Hz. Peygamber'e yeteceğini, bir anlamda onu koruyacağını beyan ederek kendisine moral vermektedir. Bunun bir gereği olarak, onların düşmanlık adına Hz. Peygamber'e karşı yapıp edeceği veya konuşup konuşmayacağı her ne varsa hepsini bütün olarak işittiğini ve niyetleri dahil her şeyi bildiğini ifade etmektedir.

3 Ayette geçen "Allah'ın boyası" ifadesi mecazdır ve kastedilen de Yüce Allah'ın fıtratımıza yerleştirdiği tevhid inancıdır. Bu ayet dini fıtratla eşitleyen Rûm 30:30. ayetle birlikte okunmalıdır. "Ayette geçen *sıbğah* (boya) kelimesinin hristiyanların vaftizde kullandıkları sarı renkli (arındırıcı) suya verilen isim de olmasından hareketle -ki benzer bir temizleme ritüeli yahudilikte de vardır- hristiyanlık ve yahudilik uygulamaları Yüce Allah tarafından eleştirilmektedir. Yüce Allah bu ayetiyle insanın fıtrat üzere tertemiz doğduğuna vurgu yapmakta ve gerek günahı bağışlama ve gerekse tertemiz kılma yetkisinin kendisinde olduğunu bildirmekte, günah çıkarma ve vaftiz gibi uygulamaları reddetmektedir." (Mustafa Sinanoğlu, "Sıbgatullah" maddesi, *DİA*, 37, s. 85, 2009).

أَمْ تَقُولُونَ اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا اَوْ نَصَارٰى قُلْ
ءَاَنْتُمْ اَعْلَمُ اَمِ اللّٰهُ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
﴿١٤٠﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

140. Yoksa siz İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve (onların) torunlar(ın)ın yahudi veya hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz! De ki: "Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?"[1] Allah tarafından kendisine (bildirilmiş) bir şahitliği gizleyenden daha zalim kim olabilir ki![2] Allah yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

141. Onlar bir ümmetti, elbette gelip geçti(ler). Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz.[3]

1 Yüce Allah, Medine ve civarındaki kitap ehlinin Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakub ve esbâtın yani bu peygamberlerin iman nesillerinden gelen torunlarının yahudi veya hristiyan olduklarını düşündüklerini, buna inandıklarını ifade etmektedir. Ayetin başındaki em edatı herhangi bir soru manasından ziyade, bir sıla anlamı vermekte ve onların bu düşüncede olduklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre, âyetin manasında soru değil de bir durum tespiti söz konusu edilmektedir; çünkü soru inkârî bir sorudur diyebiliriz.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:140, 159-162, 174-175, 283; Âl-i İmrân 3:187; Nisâ 4:135; Mâide 5:8. Hakkı ve hakikati gizlemenin ne kadar büyük bir günah olduğu konusu çeşitli ayetlerde geçmektedir. Konuyla ilgili olarak Nebî (as) da şöyle buyurmuştur: "Her kime (bildiği) bir konuda soru sorulur da o da onu gizlerse Allah ona Kıyamet günü cehennem yularlarından birini takar" (Ebû Davud, İlim, 9; Tirmizî, İlim, 3; İbn Mâce, Mukaddime, 24). Benzer bir başka rivayette ise şöyle buyrulmaktadır: "Her kim bildiği bir gerçeği gizlerse kıyamet gününde ağzına ateşten bir gem vurulmuş olarak gelir" (İbn Mâce, Mukaddime, 24). Anlaşılıyor ki gerçekleri gizleyenlerin durumu son derece vahimdir ve müslümanlar böyle bir akıbetten şiddetle kaçınmalıdır.

3 Bu mesaj Bakara 2:134, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39 , Mümtehine 62:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

سَيَقُولُ السُّفَهَٓاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰيهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّت۪ي كَانُوا عَلَيْهَاۜ قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُۜ
يَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ

2. CÜZ

Surenin 142-152. ayetlerinde kıble konusuna değinilmekte, nerede olunursa olunsun namaz kılarken Mescid-i Haram'a yönelmenin gerektiği bilgisi verilmekte ve Hz. Muhammed'in gönderiliş amacı dile getirilmektedir.

142. İnsanlardan bazı beyinsizler[1] "Yönelmekte oldukları kıblelerinden onları (müslümanları) çeviren nedir?" diyecekler.[2] De ki: "Doğu da Batı da yalnızca Allah'a aittir.[3] Dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır."[4]

1 Bu sure Medine dönemi surelerinden olduğu için burada sözü edilen sefihlerden yani "cahil, zayıf görüşlü, yarar ve zarar yerlerine dair bilgisi az olan kişiler ve beyinsizler"den maksat öncelikli olarak Hz. Peygamber'in risaletini reddeden kitap ehli ile o dönemdeki inkârcılar ve müşriklerdir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, IV, 91-92).

2 Hz. Muhammed Mekke'de namaz kılarken Âl-i İmrân 3:96'daki bilgiler gereği ilk mabet olması, Bakara 2:125, İbrâhîm 14:37 ve Hacc 22:26'daki ifadeler gereği Hz. İbrahim'in ve Hz. İsmail'in yöneldikleri kıble olması nedeniyle Kâbe'ye doğru namaz kılıyordu. Rivayetlere göre Kâbe'nin güney tarafında durarak kuzeye doğru Kudüs'ü de önüne alarak ibadet ediyordu. Hz. Muhammed çok kısa bir süre de olsa önce Mekke'de, ardından Medine'ye hicret edince oradaki kitap ehlinin yöneldiği kıble olması itibariyle, kuzeye doğru Beyt-i Makdis'e yönelme içtihadında bulunmuştu. Çünkü onlar da kendilerince ibadetlerini bir kıble bilinciyle yerine getirdikleri için, Hz. Muhammed de konu hakkında henüz herhangi bir ilahi prensip belirlenmemiş olması nedeniyle onlarla aynı yöne dönmeyi tercih etmiş olabilir.

3 Kıblenin ne tarafa olacağı noktasında Medine'deki kitap ehlinin veya oradaki münafıkların ya da Mekkeli müşriklerin kendi düşüncelerinin belirleyici olamayacağı, bütün yönlerin sadece ve sadece Yüce Allah'a ait olduğu takdîm-te'hîr metodu kullanılarak hasr/kasr tekniği ile vurgulanmaktadır. Böylece, kıble yönünün belirlenmesinde sadece Yüce Allah'ın söz sahibi olduğu, bütün mekânların ve bütün yönlerin O'na aidiyeti bir kez daha dile getirilmektedir.

4 Bu ve benzer ayetlerde geçen ***men yeşâu*** ifadesinin anlamını "dilediğini" şeklinde verenler de esasında Yüce Allah'ın bu dilemeyi ezeli bilgisi ve insanlardan durumu müsait olanlarla ilişkilendirdiği açıklamasını yapmaktadırlar. Meseleye böyle bakınca, elbette sorun gözükmemektedir. Ancak meallerde söz konusu ifadeyi "dilediği" şeklinde verince konunun bu detayını bilmeyenler yanlış anlamalara maruz kalabilmektedir. Bu nedenle ilgili ifadeyi "dilediği" değil de "dileyeni/layık gördüğünü" şeklinde vermek çok daha kapsayıcı ve isabetlidir.

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًاۜ
وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّت۪ي كُنْتَ عَلَيْهَٓا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِۜ وَاِنْ
كَانَتْ لَكَب۪يرَةً اِلَّا عَلَى الَّذ۪ينَ هَدَى اللّٰهُۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُض۪يعَ ا۪يمَانَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُ۫فٌ
رَح۪يمٌ ﴿١٤٣﴾

143. İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, Elçinin de size şahit olması için[1] sizi dengeli[2] bir ümmet kıldık. Senin üzerinde bulunduğun (kıble edindiğin Kâbe'yi) biz ancak Elçiye uyanı, topukları üzerinde geri dönenden bil(dir)memiz (ayırıp ortaya çıkarmamız)[3] için kıble yaptık.[4] Bu, Allah'ın doğru yola ulaştırdıklarından başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı asla boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz ki Allah insanlara karşı çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:41; Nahl 16:84, 89; Kasas 28:75.

2 Ayette geçen *ümmet-i vesat* tamlaması "orta, dengeli, adaletli, ölçülü, denk, uyumlu, ılımlı, hayırlı bir topluluk" anlamlarına gelmektedir. "Vasat ümmet", *ifrât* denen "aşırılık"lardan ve *tefrît* denen "küçümsemecilik ve indirgemecilik"ten uzak olup *itidal* denen dengeyi tutturan topluluk demektir.

3 Bu ayetteki "Allah bilir" ifadesi, "Allah'ın bildirmesi ve/veya ortaya çıkarması" demektir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:140, 142, 166, 167; Mâide 5:94; Tevbe 9:16; Kehf 18:12; 'Ankebût 29:3, 11; Sebe' 34:21; Muhammed 47:31; Hadîd 57:25.

4 Hz. Peygamber Mekke'deyken Kâbe'ye doğru namaz kılıyordu; bu durum Mekkelilerin hoşuna gidiyordu. Daha sonra Medine'ye hicret edince bir süre Beyt-i Makdis'e dönmüş, bu defa Mekkeliler üzülmüş, Yahudiler sevinmişti. Bu iki tayinin ikisi de Hz. Peygamber'in kendi ictihadının sonucuydu. Daha sonra kıble değişimini zorunlu kılacak şartlar oluşmuş, çevredekilerin olumsuz tavırları nedeniyle yeni bir arayışa girerek bir kıble tayini beklentisine girilmişti. İşte tam da bu aşamada daha Hz. Muhammed'in önce kendi ictihadıyla yöneldiği Kâbe'nin bu defa ilahi buyruk gereği kıble tayin edilmesi bazı Yahudilerin hoşuna gitmemiş, alay etmelerine neden olmuş, münafıklar da çeşitli hezeyanlar ileri sürmüşlerdi. Bu durum samimi olanların diğerlerinden ayıklanmasına sebep olmuştu. Anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'in daha önce yani Mekke'deyken yöneldiği Kâbe herhangi bir ilahi buyrukla kıble edinilmemiş, daha önce de belirttiğimiz üzere, ilk mabed olması ve Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in hatırası gereği kıble edinilmiştir. Ardından Medine'de kısa bir aralık yaşandıktan sonra, bu defa yeniden Kâbe'ye dönülmesi Yüce Allah tarafından hükme bağlanmıştı.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَٓاءِۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَاۖ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۜ
وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۜ وَاِنَّ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْۜ
وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَۚ وَمَٓا
اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍۜ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَكَ مِنَ
الْعِلْمِ اِنَّكَ اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَۢ ﴿١٤٥﴾ اَلَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَٓاءَهُمْۜ وَاِنَّ
فَر۪يقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَر۪ينَ ﴿١٤٧﴾

144. Yüzünü göğe çevirişini (haber beklediğini) elbette görüyoruz.[1] Elbette seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir! Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi onun tarafına çevirin! Şüphesiz ki kendilerine kitap verilmiş olanlar, onun Rablerinden (gelen) gerçek olduğunu bilirler. Allah onların yaptıklarından asla habersiz değildir.

145. Şüphesiz ki kendilerine kitap verilmiş olanlara her türlü delili getirsen de onlar kıblene dönmezler. Sen onların kıblesine asla uyacak değilsin. Onlar da birbirlerinin kıblesine uymazlar.[2] Sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyacak olursan, işte o zaman zalimlerden olursun.

146. Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (kıbleyi) kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar.[3] Şüphesiz ki onlardan bir grup, bilerek hakikati gizlemektedir.

147. Gerçek olan, Rabbinden (gelen)dir. Sakın şüphelenenlerden olma![4]

1 Bu ifade, Hz. Muhammed'in kıble olarak Kudüs'e doğru yönelişiyle ilgili tavrının kendi içtihadı olduğunu göstermektedir. Kudüs'e yöneliş vahiy ile belirlenmiş olsaydı Hz. Muhammed'in böyle bir arayışa girmesi düşünülemezdi. Kaldı ki böyle bir ilahî emir olsaydı, bunun Kur'an'da yer alması gerekirdi.

2 Bakara 2:113. ayette de dile getirildiği gibi, yahudiler hristiyanları, hristiyanlar da yahudileri herhangi bir esas üzere görmüyorlardı. Bu nedenle, yahudiler Kudüs'teki Hacer-i Muallak denen kayaya, yani Beyt-i Makdis'e, hristiyanlar ise gün doğusuna doğru yönelirler.

3 Burada, kitap ehlinin kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyıp bildikleri şey, bağlam gereği "kıble" olmalıdır. Serbest bir okuma yani bağlam dışı bir yoruma göre ise kastedileni "Hz. Muhammed" olarak kabul etmek de mümkündür. Çünkü benzer mesaj En'âm 6:20'de de yer almaktadır.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:60; Yûnus 10:94.

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اَيْنَ مَا تَكُونُوا يَاْتِ بِكُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاِنَّهُ لَلْحَقُّ
مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

148. Herkesin O'nun (Allah'ın yönlendirmesiyle) yöneldiği bir yönü vardır.[1] Siz iyiliklerde yarışın! Nerede olursanız olun, Allah hepinizi bir araya getirecektir.[2] Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

149. Nereden (yola) çıkarsan çık, (namazda) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir! Şüphesiz ki bu (emir), Rabbinden (sana gelen bir gerçek)tir. Allah yapmakta olduklarınızdan asla habersiz değildir.

1 Bu cümleye "Herkesin yöneldiği bir yönü vardır" şeklinde de anlam verilebilir. Ayette geçen *küllin* kelimesi "her bir (topluluk, ümmet", *vichetün* kelimesi de "yön" manasına gelmektedir. Bu durum tıpkı Mâide 5:48'de geçtiği üzere Yüce Allah'ın her bir ümmete bir şeriat ve bir yol belirlediği beyanına benzemektedir. Bu arada, ayette kast edilenlerden maksadın müslümanlar, yahudiler, hristiyanlar, müşrikler ve onların kıbleleri olduğunu iddia edenler olduğu gibi, maksadı kitap ehli olarak anlayanlar da müslümanlardan her bir grup olduğunu söyleyenler de vardır. Biz burada maksadı müslümanlar olarak görmenin diğer görüşlere göre daha öncelikli olduğunu belirtmek durumundayız. Buna göre, müslümanlar kıbleye yönelmek istediklerinde yöneliş durumlarına ve mekânlarına göre kuzeyden, güneyden, doğudan veya batıdan Kâbe'ye doğru dönmeleri mesajı veriliyor demektir. Yani, dünyanın her tarafından Kâbe'ye yönelişler gerçekleşmekte, devam eden ayetlerdeki mesaja bakıldığında da bu ayetteki maksadı böyle değerlendirmenin diğerlerine göre daha doğru olduğu anlaşılmaktadır.

2 Buradaki maksadı "dünyada bir araya getirmek" şeklinde anlarsak bunun mü'minlere yani "Müslümanlara" yönelik bir müjde ve moral manası taşıdığı açıktır. Belli ki Yüce Allah kendisine adanmış ömürlerin sahiplerini yardımcısız bırakmamakta, dünyanın her neresinde ve hangi meşguliyet içerisinde bulunurlarsa bulunsunlar, kendilerini ruh ve amaç olarak bir araya getireceğini haber vermek istemektedir. Dünyadaki durum böyle olacağı gibi mahşerdeki durum da inşallah cennetle buluşmak şeklinde tecelli edecek, hak edenler ödülün en büyüğüne işte orada mazhar kılınacaklardır. Ayetteki mesajı "ümmetler" veya "farklı inançlardaki topluluklar" şeklinde anlarsak, o zaman buradaki mesaj insanların hesaba çekilmek, hatta cezalandırılmak üzere Yüce Allah'ın huzurunda toplanmaları şeklinde olur ki önceki ayetlere bakıldığında yani bağlam gereği bunun da doğru bir yaklaşım olduğu aşikârdır. Buna göre, ayette verilmek istenen mesaj bir tehdit içerikli olarak anlaşılmalıdır.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي
وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ
آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَاذْكُرُونِي
أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

150. Nereden (yola) çıkarsan çık, (namazda) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir! Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi onun tarafına çevirin ki aralarından haksızlık edenler (inatçılar) hariç, insanların aleyhinizde (kullanabilecekleri) bir delili bulunmasın! Sakın onlardan korkmayın! Yalnız bana saygı duyun! Böylece size olan nimetimi tamamlayayım da doğru yolu bulasınız.

151. Nitekim size kendi içinizden, ayetlerimizi *tilâvet* eden (okuyup aktaran), sizi (kötülüklerden) arındıran, size Kitabı ve *hikmet*i (doğru hüküm verme yeteneğini) bildiren, bilmediklerinizi size öğreten bir elçi gönderdik.[1]

152. Siz beni (ibadetle) hatırlayın ki ben de sizi (bağışlama ile) anayım. Benim için şükredin; bana nankörlük etmeyin![2]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:129; Âl-i İmrân 3:164; Cum'a 62:2. Bu ayette Hz. Peygamber'in özelliklerinden söz edilmektedir ki bunlar Hz. Peygamber'in insanlara "Yüce Allah'ın ayetlerini *tilâvet* etmesi yani okuyup aktarması", "onları şirk ve küfür gibi çeşitli inanç ve uygulama bozukluklarından arındırması", ayrıca "onlara kitâbı ve onun uygulanması biçimi olan hikmeti öğretmesi"dir. Kur'an'ı *tilâvet* etmek onu *ta'lîm* etmekten farklı olduğu için, burada herhangi bir tekrar söz konusu değildir. *Tilâvet* bir anlamda aktarmaktır; *ta'lîm* etmek ise onun içeriğini özellikle öğretmek ve hikmet kelimesi gereği onun içeriğinin nasıl uygulanacağını da kendilerine uygulayarak bildirmesi demektir. Zira hikmet, Kur'an'ın içerdiği hükümleri ayrıntılı bir şekilde bilmek ve onları uygulamaktır.

2 Yüce Allah'ın müminlere verdiği nimetlerin bir karşılığı olarak insanlardan kendisini hatırlamalarını istemekte, buna karşılık O'nun da insanları nimetle hatırlayacağını işaret etmekte, ardından O'na şükretmeleri, asla ve asla nankörlük etmemeleri gerektiği konusunda uyarmaktadır. İnsanların Yüce Allah'ı hatırlamaları O'nu hem gönüllerinde, hem akıllarında, hem dillerinde hem de eylemlerinde hatırlamaları demektir. Bir anlamda Yüce Allah'ı hatırlamak demek hayatı Allah bilinciyle ve Allah'ın şahitliğinde yaşamak demektir. Bunun için hayata dair her an ve alan Allah bilinciyle dolu geçmelidir. Eğer insanlar bu duyarlılığı gösterirlerse Yüce Allah da onları nimetleriyle, ihsan ve ikramlarıyla, af ve mağfiretiyle hatırlayacak, onları bu değerlerden ve lütfundan mahrum bırakmayacaktır. Yüce Allah insanoğluna verdiği sayısız nimete karşılık onların şükretmesini istemekte, bir anlamda hayatı iman ve istikametle yürütmeleri, şükürlerini hem dilleriyle hem de eylemleriyle göstermeleri gerektiğini ifade etmekte, buna karşılık herhangi bir şekilde nankörlük göstermemeleri hususunu beyan etmektedir. Benzer mesaj: İbrahim 14:7.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اسْتَع۪ينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِۜ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِر۪ينَ ﴿١٥٣﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
يُقْتَلُ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌۜ بَلْ اَحْيَٓاءٌ وَلٰكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ
وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِۜ وَبَشِّرِ الصَّابِر۪ينَ ﴿١٥٥﴾

Surenin 153-167. ayetlerinde Allah yolundaki fedakârlıkların karşılıksız kalmayacağına, Allah yolunda öldürülenlere ölüler denmemesine, Safa ve Merve (arasını) tavafın zorunluluğuna, gerçekleri gizlememek gerektiğine ve Yüce Allah'ın evren kitabındaki eşsiz ve erişilmez kudretine dair bilgiler verilmektedir.

153. Ey iman edenler![1] Sabır ve *salât*[2] (fedakârlık) ile (Allah'tan) yardım isteyin! Şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir.

154. Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin! Aslında onlar diridir ancak siz anlayamazsınız.[3]

155. Şüphesiz ki sizi biraz korku ve açlık; (ayrıca) mallardan, canlardan ve ürünlerden azaltma (fakirlik) ile imtihan edeceğiz.[4] Sabredenleri müjdele![5]

1 Kur'an'da 89 kez geçen *yâ eyyühellezîne âmenû* "Ey iman edenler" hitabı, müminleri inşa eden mesajlar içermektedir. Bu ifadelerin geçtiği yerler: Bakara 2:104, 153, 172, 178, 183, 208, 254, 264, 267, 278, 282; Âl-i İmrân 3:100, 102, 118, 130, 149, 156, 200; Nisâ 4:19, 29, 43, 59, 71, 94, 135, 136, 144; Mâide 5:1, 2, 6, 8, 11, 35, 51, 54, 57, 87, 90, 94, 95, 101, 105, 106; Enfâl 8:15, 20, 24, 27, 29, 45; Tevbe 9:23, 28, 34, 38, 119, 123; Hacc 22:77; Nûr 24:21, 27, 58; Ahzâb 33:9, 41, 49, 53, 56, 69, 70; Muhammed 47:7, 33; Hucurât 49:1, 2, 6, 11, 12; Hadîd 57:28; Mücâdele 58:9, 11, 12; Haşr 59:18; Mümtehine 60:1, 10, 13; Saff 61:2, 10, 14; Cum'a 62:9; Munâfikûn 63:9; Teğâbun 64:14; Tahrîm 66:6, 8.

2 Buradaki *salât* kelimesi, "yardım, destek, fedakârlık" demektir ve namaz dâhil bütün tevhid içerikli ibadetleri kapsamaktadır. Benzer mesaj: Bakara 2:45.

3 Bilinen anlamdaki "şehit" kelimesi Kur'an'da geçmez. Kur'an'da *şehid* ve *şühedâ'* kelimeleri, "şahit" ve "şahitler" anlamındadır. Allah yolunda öldürülenler, bedenen ölmüş olsalar da hayatlarıyla ve ölüm anlarıyla hak ve hakikate şahit olmuşlardır. İmanını hakka, hakkı da imanına şahit tutanlar Allah katında bir dirilikle varlıklarını devam ettirmektedir. Allah yolunda öldürülenlerin diğer insanlar gibi ölü olmadıkları, aksine Allah katında durumunu bizim bilemeyeceğimiz şekilde rızıklandırılmakta oldukları Âl-i İmrân 3:169-170'de ifade edilmektedir.

4 Yaratılışın gayesinin "imtihan" oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Enfâl 8:17; Hûd 11:7; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; İnsân 76:2; Fecr 89:15-16.

5 Bu ayet Nisâ 4:62, 79, Kasas 28:47, Rûm 30:41, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

الَّذِينَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ اُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ
رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ
اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَاِنَّ اللّٰهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

156. O (sabrede)nler, kendilerine bir musibet geldiği zaman "Biz Allah'a aidiz ve biz elbette yalnızca O'na döneceğiz"[1] derler.

157. İşte Rablerinden *salavat* (destekler) ve merhamet hep onların üzerinedir; doğru yolu bulanlar da onlardır.

158. Şüphesiz ki Safa ile Merve[2] Allah'ın sembollerindendir.[3] Kim Ev'i (Kâbe'yi) hacceder veya umre yaparsa, o ikisini (Safa ve Merve'yi) tavaf etmesinde[4] kendisine herhangi bir vebal yoktur.[5] Kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa, şüphesiz ki Allah şükre çok karşılık verendir, bilendir.

1 Bu cümleye *istirca'* "Yüce Allah'a teslimiyetle yöneliş" denmektedir.

2 *Safa* ile *Merve*, Mekke'de Kâbe'nin yakınında bulunan ve haccın uygulamalarından birisini oluşturan *sa'y* denen "dört gidiş ve üç dönüş"ten oluşan hareketlerin yapıldığı iki tepeciğin adıdır. Safa ve Merve denen küçük tepecikler aslında Hz. İbrahim'in getirip bıraktığı eşi Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail ile ilgili iki mekândır. Zira Hz. Hacer oğlunun susuzluk nedeniyle çırpındığı zamanlarda bu iki tepecik arasında çaresiz bir şekilde gidiş gelişler gerçekleştirdiği, dolayısıyla İslam öncesi zamanlarda bile imanın ve sıkıntılara göğüs germenin sembolleri oldukları ifade edilebilidir. Tarihten gelen bu özelliği nedeniyle Safâ ve Merve arasında yapılan tavaf yani *sa'y* denen gidiş ve dönüşlerden oluşan yedi kez yürüyüş, Yüce Allah'ın belirlediği hac ibadetinin sembollerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Safa ve Merve'nin Yüce Allah'ın sembollerinden oluşu, esasında bir sonraki cümlenin de işaretiyle Safa ve Merve arasındaki tavafın yani *sa'y* denen gidiş gelişin Allah'ın sembol değeri verdiği ibadetlerden olması manasına gelmektedir. Buna göre sembol olan şey Safa ve Merve tepeciklerinin kendileri değil, onlar arasındaki gidiş gelişlerdir.

3 Kur'an'da dört kez geçen *şe'âirullah* tamlaması, Bakara 2:158'de "Safâ ve Merve", Mâide 5:2'de genelde "Allah'ın sembolleştirdiği değerler", Hacc 22:32'de "Allah'ın saygın kıldığı (hacla ilgili) prensipler" ve Hacc 22:36'da ise "kurbanlık develer" için kullanılmaktadır.

4 Literatürde Safa ile Merve arası gidiş-gelişler için her ne kadar *sa'y* ifadesi kullanılıyor olsa da bu cümlede *yettavvefe* (tavaf etmek) fiili kullanılmaktadır. Anlaşılıyor ki Safa ile Merve arası gidiş-gelişler tavafı çağrıştıracak şekilde olmalıdır.

5 Burada tavafta sorumluluk yani günah olmadığının söylenmesinin sebebi, Hz. Peygamber'in risaletinden önce bu tepeciklerde İsaf ve Nâile adlı putların bulunmasıydı. Mekkeli müşrikler *istilâm* ederek (ellerini kaldırarak) bu iki putun etrafında tavaf ederlerdi; onlara ellerini sürerlerdi. Belli ki sahâbîler bu durumu bildikleri için bu iki tepecik arasında tavafı yani dört gidiş, üç gelişten ibaret olan *sa'yi* pek uygun karşılamamışlardı. İşte bu düşüncenin yanlış olduğu ve oradaki *sa'yi* yapmanın herhangi bir olumsuzluk manasında sorumluluk yüklenmeye sebep olmayacağı ifade edilmiş olmaktadır.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولٰئِكَ
يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ
وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰئِكَةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

159. Kitapta insanlara açıkça gösterdikten sonra indirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti gizleyenlere hem Allah hem de bütün lanet ediciler lanet eder.[1]

160. Ancak tevbe edip kendilerini düzeltenler[2] ve (gerçeği) açıkça ortaya koyanlar başkadır. Ben onların tevbelerini kabul ederim. Ben tevbeleri çok kabul edenim; çok merhametli olanım.

161. Şüphesiz ki kâfir olanlar ve kâfir olarak[3] ölenlere gelince,[4] işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üzerinedir.

162. Onlar orada (lanet içinde) *ebedî* kalıcıdır. Azapları hafifletilmez[5] ve onlara bakılmaz.[6]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:140, 159-162, 174-175, 283; Âl-i İmrân 3:187; Nisâ 4:135; Mâide 5:8. Hakkı ve hakikati gizlemenin ne kadar büyük bir günah olduğu konusu çeşitli ayetlerde geçmektedir. Konuyla ilgili olarak Nebî (as) da şöyle buyurmuştur: "Her kime (bildiği) bir konuda soru sorulur da o da onu gizlerse Allah ona Kıyamet günü cehennem yularlarından birini takar" (Ebû Davud, İlim, 9; Tirmizî, İlim, 3; İbn Mâce, Mukaddime, 24). Benzer bir başka rivayette ise şöyle buyrulmaktadır: "Her kim bildiği bir gerçeği gizlerse kıyamet gününde ağzına ateşten bir gem vurulmuş olarak gelir" (İbn Mâce, Mukaddime, 24). Anlaşılıyor ki gerçekleri gizleyenlerin durumu son derece vahimdir ve müslümanlar böyle bir akıbetten şiddetle kaçınmalıdır.

2 Tevbe ve ıslahın cezaları düşürmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:89.

3 Küfür kelimesinin anlamı geniştir: **I.** Allah'ın varlığını hiç kabul etmemek, **II.** Allah'ın vahyini kabul edip onu getiren elçileri ve elçilerden herhangi birini kabul etmemek, **III.** Allah'ın varlığını kabul edip vahyini kabul etmemek, **IV.** İslam inancının tümünü veya bir kısmını kabul etmemek, **V.** Allah'a teslimiyet yerine O'na isyanı seçmek, **VI.** Bile bile gerçeğin üstünü örtmek, **VII.** Nimete karşı nankörlük etmek vs. küfürdür ve bütün bunları yapan kişi kafir olur. Bakara 2:161. ayette geçen küfür kelimeleri Bakara 2:159 ve 160. ayetler gereği "gerçeği örtmek, gerçeği örtenler" şeklinde anlaşılmalıdır.

4 Bu ayet Bakara 2:217, Âl-i İmrân 3:86, 91, Nisâ 4:137, 168 ve Muhammed 47:34. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:86; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Fâtır 35:36; Mü'min 40:49; Zuhruf 43:75.

6 Bu ifade, "onlara fırsat ve huzur verilmez" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:77, 88; Nahl 16:85; Enbiyâ 21:40; Secde 32:29.

وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ ﴿١٦٣﴾ اِنَّ ف۪ي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّت۪ي تَجْر۪ي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ
السَّمَٓاءِ مِنْ مَٓاءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ ف۪يهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍۖ وَتَصْر۪يفِ الرِّيَاحِ
وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِۜ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِۜ وَلَوْ يَرَى الَّذ۪ينَ ظَلَمُٓوا اِذْ
يَرَوْنَ الْعَذَابَۙ اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَم۪يعًاۙ وَاَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ اِذْ تَبَرَّاَ الَّذ۪ينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذ۪ينَ
اتَّبَعُوا وَرَاَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْاَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

163. İlahınız tek bir ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur. Merhametin kaynağıdır, merhametlidir.

164. Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılmasında,[1] gecenin ve gündüzün değişmesinde (birbiri peşine gelişinde),[2] insanlara yarar sağlayan şeylerle (yüklü olarak) denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de kendisi sebebiyle ölümünden sonra toprağı canlandırdığı ve orada (yeryüzünde) her çeşit canlıyı yaydığı[3] suda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bulutları yönlendirmesinde akıl eden bir toplum için dersler vardır.[4]

165. İnsanlardan bazıları, Allah'ın peşi sıra ortaklar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler.[5] İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır.[6] Zalimler azabı gördükleri zaman (anlayacakları gibi) bütün kudretin yalnızca Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu keşke (önceden) gör(üp anlayabil)selerdi!

166. İşte o zaman (görecekler ki) kendilerine uyulanlar, (onlara) uyanlardan uzaklaşmıştır ve (her iki taraf da) azabı görmüş, sonunda aralarındaki bağlar kopmuştur.

1 Yüce Allah kâinat kitabının çeşitli konu başlıklarını bu ayette vermekte ve bildirdiği hususlar başta olmak üzere, yaratılmış olan her şeyde iman edenler için nice deliller bulunduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda "ilk" olarak göklerin ve yerin yaratılışına dikkat çekmekte, bir anlamda yaratılan her bir şeyin çeşitli deliller içerdiğini ifade etmiş olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:190; Yûnus 10:6; Mü'minûn 23:80; Nûr 24:44; Furkân 25:62; Câsiye 45:5.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Nahl 16:49; Lokmân 31:10; Şûrâ 42:29; Câsiye 45:4.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:190; Yûnus 10:6; Câsiye 45:3-5.

5 Yüce Allah muhatapların inançtaki şirkine değinmektedir. Kâinatın yaratılışı ve idaresinde tek olan Allah inanç noktasında da muhatapları tarafından tekliğinin kabul edilmesini istemekte, şirke düşenleri eleştirmektedir.

6 Benzer mesajlar: Tevbe 9:23-24; Mücâdele 58:22; Mümtehine 60:1.

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّؤُا مِنَّا كَذٰلِكَ يُرِيهِمُ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ
حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالًا
طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾ اِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّٓوءِ وَالْفَحْشَٓاءِ
وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

167. (Kötülere) uyanlar şöyle demiş (olacaklar)dır: "Keşke bir kez daha (dünyaya dönmemiz) mümkün olsaydı[1] da şimdi onların bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık!" Böylece Allah pişmanlık duydukları işleri kendilerine gösterecektir. Onlar asla ateşten çıkamazlar.[2]

Surenin 168-176. ayetlerinde insanların temiz ve helal gıdalardan beslenmeleri gerektiği, şeytanın yolunun izlenmemesi, taklitten kaçınılmasının zorunluluğu, haram kılınan bazı şeyler ve gerçekleri gizleyenlerin feci sonu dile getirilmektedir.

168. Ey insanlar! Yeryüzünde bulunanların temiz (ve) helal olanlarından yiyin![3] Şeytanın adımlarını izlemeyin![4] Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.[5]

169. O, size ancak kötülüğü, çirkinliği ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder.[6]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:27; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Fâtır 35:37; Zümer 39:58.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:107; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:172; Mâide 5:88; Nahl 16:114.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:208; En'âm 6:142; Nûr 24:21. Ayette geçen, "adımlar, izler" manasına gelen ve *hutveh* kelimesinin çoğulu olan *hutuvât* kelimesi Kur'an'da beş kez geçmekte ve kullanıldığı her yerde şeytana nispet edilmektedir. "Şeytanın izleri, adımları" tamlaması insan ve cin şeytanlarının kendilerince helalleri haram, haramları ise helal olarak sunması manasındaki saptırıcılıkları demektir.

5 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

6 Bilmedikleri şeyleri Yüce Allah'a isnat etmek günahların en büyüklerindendir ve bunu yapanlar da şiddetle kınanmaktadır. Yüce Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını helal yapmak, Allah'ın demediğini söylemek ve dolayısıyla Allah hakkında bilmediklerini iddia etmek en büyük günahlardandır.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَٓا اَلْفَيْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَاۜ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ لَا
يَعْقِلُونَ شَيْـٔاً وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

170. Onlara (müşriklere) "Allah'ın indirdiğine uyun!" dendiği zaman, onlar "Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz[1] (yol)a uyarız." dediler.[2] Ataları hiçbir şey akıl etmemiş, doğruyu bulamamış olsalar da mı?[3]

1 Ayette geçen *elfeynâ* kelimesi *elfev* ve *elfeyâ* kalıplarında da Kur'an'da birer kez geçmekte ve "bulmak, karşılaşmak, bulup öğrenmek, görmek" gibi birbirine yakın anlamlar vermekte, müşriklerin taklitçiliği tercihlerini ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak Mâide 5:104 ve Lokmân 31:21'de de benzer mesajlar verilmekte ve her iki ayette de *vecednâ* "bulmak" fiili kullanılmaktadır. O kullanımlardan hareketle, ayetteki *elfeynâ* fiilinin de benzer bir mana verdiğini söylemek hatalı olmasa gerektir. Burada konusu edilenler Bakara 2:165. ayette sözü edilen ve Allah'ın peşi sıra putlar edinen müşrikler olsa gerektir. Yüce Allah Bakara 2:168. ayette şeytanın adımlarını izlememek gerektiğini belirttikten sonra, burada bir şeytan faaliyeti olan taklide dikkat çekmekte, kendisini taklide kaptıranların şeytanın adımlarını izlemiş olacağını ifade etmektedir. Taklit, şeytanın davet ettiği üzere sonu cehennem olan bir felakettir.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

3 Yüce Allah atalar dinini taklidin neden yanlış olduğunu ifade bağlamında aklını kullanmamayı ve hidayet üzere olmamayı dile getirmektedir. Bu cümle hidayetin sadece ve sadece aklını kullanmakla elde edileceğinin bir göstergesidir. Aklını kullanmayanlar doğru yolu da bulamazlar. Bu nedenle, taklit son derece kötü bir alışkanlıktır ve sahibini ateşe sürüklemektedir.
Ayette dikkat çekilen en önemli hususlardan birisi de aklını kullanmanın önemine vurgu yapmaktır. Burada olduğu gibi daha pek çok ayette aklını kullanmayla ilgili ifadeler hep fiil kalıbında getirilmektedir. Zira Kur'an'da "akıl" kelimesi isim kalıbında hiç getirmemiştir; sebebi de kullanılmayan aklın yok hükmünde olduğunu ortaya koymaktır.

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا
يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

171. Kâfir olanların durumu, (çobanın) bağırıp çağırmasından başka bir şey duymayan (hayvanlar)a haykıranın durumuna benzer.[1] Onlar (gerçeğe karşı) sağırdır, dilsizdir, kördür;[2] onlar akıl da etmezler.

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *yen'iku* fiili hem "(çoban gibi) haykırmak" demektir hem de "(karga gibi) anlamsız karşılık vermek" anlamına gelmektedir. Bu durumda ayetteki mesajı hem seslenen hem de sese karşılık verenler noktasında iki türlü de anlamak mümkündür. Şöyle ki: **I.** Bu ayet şöyle de tercüme edilmektedir: "O inkâr edenler(i Hakk'a çağıran)ın durumu, tıpkı bağırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyen (işittiği sesin manasını anlamayan hayvanlar)a haykıran kimsenin durumu gibidir. (Onlar), sağır, dilsiz ve kördürler, onun için düşünmezler." (Süleyman Ateş, *Meâl*). Bu meale göre benzetmeye konu olan durum "çağrı ortaya koyan"la ilgilidir. Hak ve hakikat çağrısı dile getirenler esasında karşılarında onları anlamak istemeyen bir kitle ile karşı karşıya kalıyorlar demektir. İnkârcı muhataplar taklide saplandıkları için hak davetine itibar etmemeyi ilke edinmiş manevi olarak hakka karşı kör, sağır ve dilsiz olanlardır; zaten bu tipler aklını kullanmayanlardır da. **II.** Ayetteki *yen'iku* fiili kendilerini hakka davet edenlerin çağrısına kâfirlerin verdiği duyarsız, anlamsız, içeriksiz, bir anlamda ruhsuz tepkiyi de ortaya koyabilir. Bu tipler ayetteki *hasr/kasr* denen "vurgulu ifade" ile yani *lâ* ve *illâ* edatlarının kullanımı gereği sadece ve sadece bir çağrı ve ses duyarlar; mana ile ilgilenmez, içeriğe itibar etmezler, sadece anlamsız tepki verirler. Onlar hak davetini kuru bir gürültü gibi görür, onun manasına dikkatlerini çevirmezler. Bu halleriyle söz konusu inkârcıların durumu, çobanın çağrısından ve sesinden başka hiçbir şey anlayıp işitmeyen, cümlelerinin ne anlama geldiğini hiçbir şekilde fark edemeyen sürüye benzetilmektedir. Sürüdekiler nasıl ki iradeli bir tepki ortaya koyamıyorlarsa, inkâra şartlanmış olanlar da taklide saplandıkları için tebliğcilerin sözlerine itibar etmezler. Sürü nasıl ki irade ortaya koyamaz ve her gün aynı şekilde güdüldüğü biçimde hareket ederse, kendisini taklide şartlandıranlar da aynı duyarsız, iradesiz ve şuursuz tepki ile hareket eder, kendilerini hakka ve hakikate davet edenlerin davetlerine sürü gibi şuursuz bir şekilde tepki vermeyi tercih ederler. Esasında sürünün hareketi burada eleştirilmemektedir; çünkü hayvanlar neler yapmaları gerektiği noktasında herhangi bir iradenin ve sorumluluğun sahibi değillerdir. Burada eleştirilen konu akıl ve iradelerini çalıştırmamada hayvanlar gibi davranmayı tercih etmenin, yani bir anlamda taklidin feci bir yanlış olduğuna dikkat çekmektir.

2 Vahye karşı kör, sağır ve dilsizlikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:18; En'âm 6:39; Hûd 11:24.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ
عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْز۪يرِ وَمَٓا اُهِلَّ بِه۪ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِ
اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٧٣﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِه۪ ثَمَنًا قَل۪يلًاۙ اُو۬لٰٓئِكَ
مَا يَأْكُلُونَ ف۪ي بُطُونِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكّ۪يهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١٧٤﴾
اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِۚ فَمَٓا اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ
اللّٰهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّۜ وَاِنَّ الَّذ۪ينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَف۪ي شِقَاقٍ بَع۪يدٍ ﴿١٧٦﴾

172. Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin![1] Yalnız O'na ibadet ediyorsanız Allah'a şükredin![2]

173. Şüphesiz ki (Allah) size leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen (hayvan)ı haram kılmıştır.[3] (Ancak) azgınlık yapmayacak ve sınırı aşmayacak şekilde kim (bunlardan yemek) zorunda kalırsa, (bilsin ki) ona herhangi bir vebal yoktur. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

174. Allah'ın indirdiği kitaptakileri gizleyip[4] onu az bir değer karşılığında satanlar (var ya), işte onlar karınlarında ateşten başka bir şey yemeyenlerdir.[5] Kıyamet günü Allah onlara konuşmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için elem verici bir azap vardır.[6]

175. Onlar hidayet karşılığında sapkınlığı, bağışlanma karşılığında da azabı satın alanlardır. Ateşe karşı ne kadar dayanıklıdırlar![7]

176. Onun (azabın) sebebi, Allah'ın, kitabı bir amaç ile indirmiş olmasıdır. (Buna rağmen) kitap hakkında ayrılığa düşenler, elbette derin bir anlaşmazlığın içindedir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:168; Mâide 5:88; Nahl 16:114.
2 Benzer mesaj: Nahl 16:114.
3 Benzer mesajlar: Mâide 5:3; En'âm 6:145; Nahl 16:115.
4 Benzer mesajlar: Bakara 2:140, 159-162, 174-175, 283; Âl-i İmrân 3:187.
5 Bu cümle şöyle anlaşılmalıdır: "İşte onlar karınlarını ateşten başka bir şeyle doyurmayanlardır."
6 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:77.
7 Yüce Allah insanlığın kurtuluşu için indirdiği ilahi mesajları içeren kitabındaki gerçekleri gizleyenlerin feci akıbetlerini ifade etmekte ve ateş azabına dayanma durumlarını düşünmeleri gerektiğine dikkat çekmektedir.

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَۚ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّه۪ ذَوِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينَ
وَابْنَ السَّب۪يلِۙ وَالسَّٓائِل۪ينَ وَفِي الرِّقَابِۚ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَۚ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا
عَاهَدُواۚ وَالصَّابِر۪ينَ فِي الْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَح۪ينَ الْبَأْسِۜ اُولٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ صَدَقُواۜ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ
الْمُتَّقُونَ

Surenin 177-182. ayetlerinde muttakîlerin özellikleri, kısasta hayat oluşu ve vasiyetin gerekliliği konularında bilgiler verilmektedir.

177. (Gerçek) iyilik, yüzlerinizi doğu ve(ya) batı tarafına çevirmeniz değildir.[1] Gerçek iyilik, kişinin Allah'a, ahiret gününe, meleklere, Kitaba ve peygamberlere inanmasıdır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (yardım) isteyenlere ve kölelere sevdiği maldan harcamasıdır. (Ayrıca) namazı kılması, zekâtı vermesidir. (Bunlar) antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirenlerdir. (Dahası), sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenlerdir. Doğru olanlar işte bunlardır! *Muttakî*ler (duyarlı olanlar) da işte bunlardır![2]

1 Yüce Allah Bakara 2:142. ayetten itibaren ele aldığı kitap ehlinin kıble tartışması ile Hz. Peygamber'in risaletine dair gerçekleri gizlemesi konularının peşi sıra, iyilik ve takvânın insanların kendi kararları ve kanaatleriyle şekillenmeyeceğini, dolayısıyla kıble kabulüyle yüzlerini doğu ve batı taraflarına çevirmelerinin gerçek iyilik, erdemlilik ve dindarlık olmadığını beyan etmektedir. Bazı alimlerimize göre, bu ayet Beyt-i Makdis'e yani batıya yönelen yahudilerin ve doğuya yönelen hristiyanların kendi kıblelerinin doğru olduğu kabulünü reddetmek üzere indirilmiştir. Esasında buradaki hitabın genel olması ve müslümanları da içeriyor olması gerekir. Çünkü onlar da Kâbe'nin kıble yapılmasıyla meselenin bittiğini sanmamalıdırlar. Mesele ciddidir ve topyekûn bir yönelişi ifade etmektedir. "İstenen itaat ve takvâ kıbleye dönmekten ibaret değildir. Arzu edilen itaat Yüce Allah'ın saydığı topyekûn şu esaslardır, denmek istenmektedir." Bu arada, ayetin mesajını kıbleden ibaret saymak da doğru değildir. Çünkü devam eden cümlelerde inanç, ibadet ve toplumsal hayata dair çeşitli esaslar üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle, ayetin mesajını sadece kıbleye ve dolayısıyla namaza indirgemek, ayetin içeriğini daraltmak demektir.

2 Bu ayet *birr*, *takvâ* ve *muttakî*ler hakkında en kapsamlı bilgileri içeren ayettir. Ayette *takvâ* denen duyarlılığın sadece söylemle değil, inanç ve eylem birlikteliği ile ortaya konulması gerektiği gösterilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلٰىۜ اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْاُنْثٰى
بِالْاُنْثٰىۜ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ اَخ۪يهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَاَدَٓاءٌ اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍۜ ذٰلِكَ تَخْف۪يفٌ مِنْ
رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌۜ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ١٧٨

178. Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında *kısas*[1] size farz kılındı:[2] Hür kişiye karşılık bizzat o hür kişi, köleye karşılık bizzat o köle, kadına karşılık da bizzat o kadın.[3] Kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir şey (karşılığı) bağışlanırsa, artık (taraflar) hakkaniyete uymalı ve (öldüren kişi gereken diyeti) ona (öldürdüğünün yakınlarına) güzellikle ödemelidir. Bu (söylenenler), Rabbinizden bir hafifletme ve merhamettir. Kim bundan sonra haddi aşarsa onun için elem verici bir azap vardır.

1 *Kısas*, haksız yere bir insanı öldüren katilin, öldürülenin yakınları tarafından öldürülmesi isteğinin meşru otorite tarafından yerine getirilmesidir. Bu cezai işlem, "otorite/devlet" tarafından uygulanacağı için, intikam ve kan davası gibi sorunlar önlenebilecek, insan öldürmenin cezasının ölüm olmasının caydırıcılığı nedeniyle de cinayet oranlarında düşüş meydana gelebilecektir. Tam da bu yüzden Bakara 2:179'da "kısasta hayat vardır" ifadesine yer verilmektedir. *Kısas* kelimesinin "bedel, karşılık, ödeşme, adalet" gibi anlamları da göz önünde bulundurulduğunda, suçun niteliğine göre katilin öldürülmesinden affedilmesine kadar birçok seçeneği içerdiği bilinmelidir. Tüm bu süreçte bütün işlemlerin adil mahkemelerce yerine getirilmesi ve adil yargılama ile birlikte hükümlerin yine mahkemelerce verilmesi, cezanın uygulanması işleminin de âdil mahkemelerce yapılması önemlidir.

2 Kur'an'da *kütibe* (yazılmak) şeklinde edilgen kalıpta kullanılan kelimeler "farz kılınmak", "ilke ve prensip hâline getirilmek" anlamlarını içermektedir. İlgili ayetler için bkz. Bakara 2:178, 180, 183, 216, 246; Âl-i İmrân 3:154; Nisâ 4:77, 127; Tevbe 9:120, 121; Hacc 22:4.

3 Ayette dile getirilen husus, öldürme işlemini gerçekleştirenin de öldürüleceğini beyandır. Esasında katil hür bir kişiyse öldürdüğü köle nedeniyle, erkekse öldürdüğü kadın nedeniyle öldürülmeyeceği veya bir kişiye karşılık daha fazla kişinin öldürülebileceği kabulü bu şekilde reddedilmektedir. Hürre karşılık katil olan hürrün öldürüleceği mesajı, garibanlardan olan bir katilin kendisine ilave olarak yakınlarından da birilerinin öldürüleceği uygulamasını geçersiz kılmaktadır. Burada hür biri köleyi öldürürse karşılığında onun öldürülemeyeceği şeklindeki bir kabul de reddedilmektedir. Mâide 5:45'te verilen bilgiler gereği, katil kim olursa olsun, kimi öldürmüş olursa olsun, maktülün yakınlarının istemesi durumunda sonunda onun da öldürülmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Sadece bir sonraki cümlede dile getirilen istisna buradaki hükmün uygulanmaması için bir yol sunmaktadır.

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ
الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًاۚ اَلْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِۚ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَۜ ﴿١٨٠﴾

179. Ey öz akıl sahipleri![1] Kısasta sizin için hayat vardır.[2] Umulur ki *takvâlı* (duyarlı) olursunuz.

180. Birinize ölüm geldiği zaman, bir hayır (mal) bırakacaksa ana babaya ve yakınlara uygun bir biçimde vasiyet etmek, *muttakîler* (duyarlı olanlar) üzerinde bir borç olarak farz kılınmıştır.[3]

1 Ayette yer alan *ulu'l-elbâb* tamlaması Kur'an'da 16 kez (Bakara 2:179, 197, 269; Âl-i İmrân 3:7, 190; Mâide 5:110; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:19; İbrâhim 14:52; Sâd 38:29, 43; Zümer 39:9, 18, 21; Mü'min 40:54; Talâk 65:10) geçmektedir. *Lübb* kelimesinin "öz, çekirdeğin içi" anlamından hareketle, *tedebbür* içerikli okumayı gerçekleştirenlerin kısas gibi çok önemli, hayati bir meselenin kabuğunda kalmayıp içiyle ve özüyle ilgilendikleri anlaşılmaktadır. *ulu'l-elbâb* tamlaması "akıl ve izan sahipleri, aklıselim sahipleri, derin kavrayışlı olanlar, içi çürük ve kof olmayanlar, aklı bir karış havada olmayanlar, sağlam özlü ve temiz akıllı kişiler, düşünce yapısı bozulmamış olan üstün akıllılar" manasında yorumlanmaktadır. *Ulu'l-elbâb* tamlaması bazen kıssaların peşinden gelir ki maksat kıssalardaki ders ve ibretlerden yararlanılmasını öngörür; bazen de kâinat kitabından yapılan hatırlatmaların peşinden gelir ki oradaki temel mesajlar derinlemesine kavranmış olsun. Diğer geçtiği yerlerde de mesajı derinden düşünüp incelemek üzerinde durulmaktadır ki ayette ele alınan kısas, diyet ve af konuları bu noktada iyice düşünmeyi gerektiren hayati meseleler olarak karşımızda durmaktadır.

2 Kısas edileceğini bilen kişi insan öldürmez; böylece hem onun öldürmek istediği kişi hem de kısas edilerek öldürülecek katil hayatta kalır. Bunun sonrasında uygulamayı devlet gerçekleştireceği için yani insan öldürmede fail artık şahıs değil, devlet olacağı için, yeni insanların öldürülmesinin de önü alınmış, can almak engellenmiş, kan davalarının arkası kesilmiş, katil olmaktan kurtulunmuş olur.

3 Yüce Allah ekonomik hayata dair çok önemli bir konuya, ölümden önce yakınlara vasiyet edilmesi gerektiğine değinmekte, bu konudaki hükmünün de "farz olduğunu" ifade etmektedir. Hem bu ayetteki hükmün farziyet ifade etmediği, hem çok malla ilişkilendirildiği hem de miras ayetleriyle nesh edilmiş olduğu iddiaları hiçbir şekilde gerçeği ifade etmemektedir. Baştaki *kütibe* edilgen fiili diğer ayetlerde olduğu gibi "farz kılınmak" manasına gelmektedir. Bu arada Nisâ 4:11-12'deki miras hükümleri de "vasiyetten sonra" kaydıyla beyan edilmektedir. Böyle olunca, söz konusu iki yaklaşımın da hatalı olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. "Dikkat edin; Allah her hak sahibine hakkını vermiştir; vârise vasiyet yoktur" şeklinde Hz. Peygamber'e nispet edilen ifadenin bu ayete açıkça aykırı olduğu, dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kur'an'a aykırı sözler söylemeyeceği, onunla vahyin çelişmeyeceği, eğer bir çelişki olursa Hz. Peygamber'in durumunu düzeltmesi gerektiği açıkça ortada iken, bu rivayetin ayeti neshettiği iddiası hiçbir şekilde kabul edilemez. Bu ayetteki hükmün rivayetlerle neshedildiğini içeren bu türden rivayetler elbette Kur'an'a aykırı oldukları için bunları Hz. Peygamber söylemiş olamaz. Çünkü Yüce Allah bunu bir takvâ gereğine ve farz kılınmış bir hüküm niteliğine sahip kılarak prensip haline getirmiş, mirastaki paylaşımları da vasiyet sonrasına ertelemiştir.

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَاِنَّمَٓا اِثْمُهُ عَلَى الَّذٖينَ يُبَدِّلُونَهُ اِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ
خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا اَوْ اِثْمًا فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٓا
اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
﴿١٨٣﴾ اَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرٖيضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ اَيَّامٍ اُخَرَ وَعَلَى
الَّذٖينَ يُطٖيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكٖينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَاَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

181. Kim duyduktan sonra onu (vasiyeti) değiştirirse, günahı sadece onu değiştirenedir. Şüphesiz ki Allah duyandır, bilendir.

182. Kim vasiyet edenin haksızlığa veya günaha yönelmesinden endişe eder de (ilgililerin) arasını bulursa kendisine herhangi bir günah yoktur. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Surenin 183-189. ayetlerinde oruç ile ilgili detaylar, rüşvet konuları ve ayın hâllerinin amacı dile getirilmektedir.

183. Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi *takvâ*ya (duyarlılığa) ulaşasınız diye size de farz kılındı.[1]

184. (Oruç size) sayılı günlerde olmak üzere (farz kılındı). İçinizden kim hasta veya yolcu olursa, (tutamadığı gün sayısı kadar) diğer günlerden o sayı(yı tamamlasın). Oruç tutmaya çok güç dayananların ise[2] bir fakiri doyuracak kadar fidye (vermesi) gerekir. Kim gönüllü olarak iyilik yaparsa, bu kendisi için daha hayırlıdır. Bilirseniz (zorluğa rağmen) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.[3]

1 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13.

2 Bu ifadenin, "Oruç tutmaya güç yetiremeyenler" şeklindeki tercümesi hatalıdır. Çünkü bu durumda metinde olmayan bir olumsuzluk edatının cümlede var olduğu kabul edilmiş olmaktadır.

3 Ayetin bu son cümlesinde ayette sayılan durumlarda sağlanan alternatiflere rağmen oruç tutulmasının çok daha hayırlı olduğuna dikkat çekilmekte, böylece Bakara 2:183'te belirtildiği üzere orucun bir iman eylemi olduğuna bir kez daha vurgu yapılmış olmaktadır.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذ۪ٓي اُنْزِلَ ف۪يهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِۚ فَمَنْ شَهِدَ
مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُۜ وَمَنْ كَانَ مَر۪يضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ اَيَّامٍ اُخَرَۜ يُر۪يدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ
وَلَا يُر۪يدُ بِكُمُ الْعُسْرَۘ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

185. Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, bir rehber ve doğruyu yanlıştan ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Sizden o bir aylık süreye ulaşan(lar) onu (o ay boyunca) oruç tutsun![1] (İçinizden) kim hasta veya yolcu olursa, (tutamadığı gün sayısı kadar) diğer günlerden o sayı(yı tamamlasın).[2] Allah sizin için kolaylık ister; zorluk istemez.[3] (Bütün bunlar), sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.

1 Burada müslümanlara hitap edilerek her kim Ramazan ayına erişirse yani onu idrak ederse o ayı oruçlu geçirmesi gerektiği noktasında bilgilendirilmektedir. Ayette "ayın görülmesi"nden değil de "o aya şahit olunmasından yani bir aylık Ramazana erişilmesi"nden söz edilerek hilalin görülmesinden öte o ayın idrakine dikkat çekilmektedir. Anlaşılıyor ki mesele Ramazan ayının başladığının bilinmesidir ki şimdilerde bu bir hesap işidir ve Ramazan ayının başladığı hesap edilince, hilalin bizzat gözle görülmesine gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Ayette "hilal, ay" manasındaki *el-kamer* kelimesi kullanılmadığı gibi "görmek" manasına gelen *raâ* veya *nezara* ya da *besara* gibi fiiller değil de "bulunmak, erişmek, şahit olmak, hazır olmak" manalarındaki *şehide* fiili kullanılmaktadır. Ayrıca *el-kamer* kelimesinin yerine "bir aylık süre" manasında *eş-şehr* kelimesinin kullanılması da meseleyi ortaya koymada son derece önemli bir yer tutmaktadır.

2 "İki ay peş peşe oruç tutulması emri" ya da cezası Nisâ 4:92'de "yapılan bir hata sonucu insan öldürmenin", Mücâdele 58:1-4'te de "zıhar" suçunun kefaret şıklarından biri olarak sunulmaktadır. Ancak oruç bozmanın cezası olarak 61 (iki ay +1 gün peş peşe) gün oruç tutma ibaresi ve cezası hiçbir ayette yer almamaktadır. Ayrıca "üç" ya da "on günlük" kefaret oruçları için bkz. Mâide 5:89, 95 ve Bakara 2:196.

3 Bu ifade ilahi emirlerin aslında kolay olduğunun delilidir. Dinde "zorlama" olmaması dinde "zorunluluk" olmaması demek değildir. Önemli olan nokta zorunlulukların inanarak yapılmasıdır. Benzer mesajlar: Mâide 5:6; Hacc 22:78.

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادٖي عَنّٖي فَاِنّٖي قَرٖيبٌۜ اُجٖيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِۙ فَلْيَسْتَجٖيبُوا لٖي وَلْيُؤْمِنُوا
بٖي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

186. Kullarım sana benden sorduğunda (onlara de ki): "Ben (kendilerine) çok yakınım.[1] Bana dua ettiği zaman, dua edenin çağrısına cevap veririm.[2] (Kullarım) benim davetime uysunlar[3] ve bana inansınlar[4] ki doğru yolu bulabilsinler!"

1 Benzer mesajlar: Enfâl 8:24; Hûd 11:61; Kâf 50:16; Vâkı'a 56:85; Mücâdele 58:7. Yüce Allah, oruçlunun oruç günlerini tamamlamasını isterken aynı zamanda şanını yüceltmelerini ve böylece şükretmelerini hükme bağlamaktadır. Ardından Hz. Muhammed'den, kendisinin kullarına çok yakın olduğunu ilan etmesini istemekte ve böylece kendisinin konumunu merak edenlerin merakını gidermektedir. Kâf 50:16'da Yüce Allah'ın insanlara kendi şah damarlarından daha yakın olduğu beyan edilmekte, Hadîd 57:4'te Yüce Allah'ın insanlarla birlikte olduğu ifade edilmekte, Mücâdele 58:7'de ise her halükarda Yüce Allah'ın insanların yanında bulunduğu belirtilmekte, yakınlığına dair bir bilinç verilmek istenmektedir. Ayrıca ölmek üzere olan kişilere de diğer insanların göremeyeceği şekilde çok yakın olduğu Vâkı'a 56:85'te zikredilmektedir. Bu arada Enfâl 8:24'te Yüce Allah'ın kişiyle kalbi arasına girebileceği dile getirilerek kullarına olan yakınlığına dikkat çekilmektedir.

2 Benzer mesaj: Mü'min 40:60. Yüce Allah her duaya cevap verecektir; ancak bu durum dualara, içeriklerinin birebir karşılığı şeklinde cevap verileceği anlamına gelmemektedir. Çünkü insanlar bazen hayır niyetiyle şerri de dileyebilirler. Bkz. İsrâ 17:11.

3 Benzer mesaj: Enfâl 8:24. Yüce Allah, kullarının isteklerine icabet edeceğini beyan ettikten sonra, bir anlamda icabeti şarta bağlamakta ve kullarının O'nun çağrısına olumlu karşılık vermeleri ile iman etmeleri gerektiğini bildirmektedir. Mü'min 40:60'ta kullarının isteklerine icabet edeceğini beyan ederken burada söz konusu icabeti öncelikle kullarından beklediğini bildirmektedir. Enfâl 8:24'te belirtildiği gibi kullar Yüce Allah'ın ve Rasûlü'nün davetine icabet etmeli, aynı şekilde kendisine inanıp güvenmelidirler.

4 Yüce Allah'a inananların O'na iman etmelerinden maksat Allah'a güvenmeleridir. Zaten iman kavramının kök anlamı güvenmektir ve müminler bütün değerlere inanmalı, inandıklarına güvenmeli, böylece kendilerini güvende hissetmeli ve çevrelerine güven vermelidirler.

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ اِلٰى نِسَٓائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَاَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ
كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْـٰٔنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ
وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اَتِمُّوا
الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَاَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

187. Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı.[1] Onlar sizin için elbise (örtü), siz de onlar için elbisesiniz (örtüsünüz).[2] Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bilmektedir; (bu nedenledir ki) tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artıkonlara (hanımlarınıza) yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazdıklarını (neslinizi) isteyin! Tan yerinin beyaz ipliği (aydınlığı), (gecenin) siyah ipliğinden[3] (karanlığından) size göre (tamamen) ayırt edilinceye kadar yiyin, için; sonra da geceye kadar orucu tamamlayın![4] Mescitlerde *itikâf*tayken[5] onlara (hanımlara cinsel olarak) yaklaşmayın! İşte şu(nlar), Allah'ın (koyduğu) sınırlarıdır; sakın bunlara yaklaşmayın! Allah *takvâ*ya (duyarlılığa) ulaşsınlar diye ayetlerini insanlara işte böyle açıklıyor.

1 Vahyin orucu düzenleyen ayetlerinde oruçlu kişilerin geceleriyle ilgili kabul ettikleri veya uygulanagelen birtakım hususların düzeltildiği anlaşılmaktadır. Bu durum ister risalet öncesi dönemde yöredeki kabullerde olsun, isterse önceki dini uygulamalarda bulunsun, bu ayet geceleyin insanların eşleriyle birlikte olabilmelerinin helal kılındığı hükmünü getirmektedir. Buradan bakıldığında, bu hükmün hangi veya kimlerin kabulünü kaldırdığının bir önemi yoktur. Önemli olan nokta, oruçla ilgili bir düzenlemenin burada gündeme getirilmesi ve Ramazan gecelerinde yasak olduğu sanılan eşlerle birlikte cinsel ilişkinin helal kılındığının bildirilmesidir.

2 Bu cümle ile eşlerin birbirini tamamlayan ve birbirlerinin hatalarını örten özelliklerine dikkat çekilmektedir. Eşler birbirinin rakibi değil, eksikliklerini örten fertlerdir. Eşlerin birbirleri için örtü oluşu, onların kabahatlerini örtmelerini, birbirlerini sarmalarını, sıkıntı ve tehlikelerden korumalarını ortaya koyan son derece kapsamlı ve anlamlı bir beyandır.

3 Buradaki "beyaz ip" ve "siyah ip" ifadeleri, ayetteki *el-fecr* kelimesi gereği "sabahın aydınlığı" ile "gecenin karanlığı" demektir; bilinen anlamdaki ip/iplik kastedilmemektedir.

4 Buradaki *el-leyl* (gece) kelimesi, Hûd 11:114'teki "gecenin zülüfleri" gereği "akşam vakti", yani güneşin batışıdır. Astronomik açıdan da gece, güneşin batması ile başlamaktadır.

5 *İtikâf* kavramı "kendini bir yere hapsetmek, orada durup beklemek" anlamına gelir. Ramazan'da mescitte gerçekleştirilen bir ibadettir. Bu esnada derin dini tefekkür ve bolca ibadetle gerçekleştirilen meşguliyet daha sonra "itikâf" adıyla anılır olmuştur.

وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَٓا اِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَر۪يقًا مِنْ اَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاق۪يتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ
الْبِرُّ بِاَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقٰى وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ اَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللّٰهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

188. Mallarınızı aranızda *batıl* sebep(ler)le yemeyin![1] İnsanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için (haram olduğunu) bile bile onları (malları) hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin![2]

189. Sana, hilallerden (ayın hâllerinden) soruyorlar. De ki: "Onlar, insanlar ve (özellikle) hac için vakit ölçüleridir. İyilik, asla evlere arkalarından gel(ip gir)meniz değildir.[3] Ancak iyilik, *takvâlı* (duyarlı) olan kişi(nin davranışı)dır. Evlere kapılarından giriniz! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Umulur ki kurtulursunuz."

1 Bu cümle Nisâ 4:29 ve Mutaffifîn 83:1-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Buradaki *el-hukkâm* kelimesi, Nisâ 4:35 gereği herhangi bir işteki her bir hakem, bilirkişi, yargıç, ilgili kişi vs.dir; mesaj sadece "hakimler"le sınırlı değildir; rüşvet verilen herkesi içermektedir.

3 Hac zamanında evlere arkalarından girme geleneği, Cahiliye döneminde yöredeki insanların ihramda yasakları delmek için başvurdukları bir yöntemdi. Yüce Allah böyle bir tavrın doğru olmadığına dikkat çekmektedir. Esasında hilâlin hallerini Hz. Peygamber'e soranların son derece yanlış uyguladıkları bu alışkanlığı terk etmelerinin gerekliliği, muttakice davranmalarının zorunlu olduğu ve evlerine arkalarından değil, kapılarından girmelerinin doğru davranış olduğu üzerinde durulmaktadır. Ayette İslâm öncesi döneme ait bir uygulama hatırlatılmakta, bunun yanlışlığı üzerinde durulmakta, Bakara 2:177'de de beyan edildiği gibi gerçek iyilik ve takvânın böyle şekilsel hareketlerde değil, Yüce Allah'a karşı sorumluluk bilinci içerisinde duyarlı davranmakla elde edileceği ifade edilmektedir. Bu ayetin müslümanlara bir davranış modeli kazandırmayı amaçladığı, sınırlarını Allah'ın belirlemediği şeylere din adına iyilik ve takvâ adının verilemeyeceği, iyilik denen erdemli davranışların Yüce Allah'ın rızası için ve O'na karşı bir duyarlılık içerisinde yerine getirilenler olduğu ifade edilmek istenmektedir.

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَاَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ اَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ اَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ
عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتّٰى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَاِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ
﴿١٩١﴾ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلّٰهِ
فَاِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾ اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ
قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ
اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

Surenin 190-195. ayetlerinde kimlerle savaşılabileceği, kimlere saldırılmaması gerektiği ve haram aylar konuları dile getirilmektedir.

190. Size karşı savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın! Sakın aşırı(ya) gitmeyin (saldırmayın)! Şüphesiz ki Allah aşırıları (saldıranları) sevmez.[1]

191. Onları (size karşı savaşmakta olanları) yakaladığınız yerde öldürün! Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın![2] *Fitne* (zulüm ve işkence), (insan) öldürmekten daha şiddetli (bir kötülük)tür.[3] Mescid-i Haram'da onlar sizinle savaşıncaya kadar siz de onlarla savaşmayın! Onlar size karşı savaş açarlarsa siz de onlarla savaşın! İşte kâfirlerin cezası böyledir.

192. Onlar (savaştan ve inkârdan) vazgeçerlerse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

193. *Fitne* (zulüm ve işkence) kalmayıncaya ve kulluk da yalnızca Allah'a oluncaya kadar onlarla (saldıranlarla) savaşın! Vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur.[4]

194. Haram ay(lar)[5] haram ay(lar)a karşılıktır. Dokunulmazlıklar da karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de onun size saldırması gibi (ona misilleme olacak kadar) saldırın! Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Bilin ki Allah *muttakî*lerle (duyarlı olanlarla) beraberdir.

1 Bu ayet müslümanların kimlerle savaşması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır ki kastedilen şey saldırılara karşılık vermektir; asla ve asla saldıran taraf olmamak gerekmektedir. Bu ayet Bakara 2:191-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40,

Tevbe 9:2-4, 5-6, 12, 36, 73, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9, Tahrîm 66:9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Yüce Allah müslümanlara hitap etmekte ve kendilerine savaş açanları yani fiilen savaşmakta olanları savaş ortamında buldukları yerde öldürmelerini emretmekte, müslümanları Mekke'de yerlerinden, yurtlarından çıkaranları onların da çıkarması gerektiğini, böyle bir haklarının bulunduğunu ifade etmektedir. Burada dikkat çeken nokta, düşmanlar içerisinde her kim müslümanlara savaş açmışsa onlara karşı savaşılmasının emredilmesidir. Mekkeli müşrikler nasıl ki müslümanları oradan çıkarmış ve Medine'ye hicret etmek zorunda bırakmışlarsa, şimdi onların da müşrikleri kendi yerlerinden ve yurtlarından çıkarabileceklerini hükme bağlamakta, önceden sahip oldukları yerlerini ve yurtlarını, mal ve servetlerini tekrar ellerine almalarını, diğerlerini de oradan sürmelerini emretmektedir.

3 Bu cümle Bakara 2:217'de de geçmektedir. *Fitneh* kelimesi, "madenin cürufunun cevherinden ayrılması işlemi" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, V, 130) için kullanılmaktadır. "Malları ve çocukları insanların imtihanıdır" (Enfâl 8:28; Teğâbun 64:15) cümlesinde de "imtihan" manası veren kelime *fitneh*'tir. Yüce Allah'ın insanları mal ve çocuklarla imtihan etmesi, "cevheri cüruftan ayırması" demektir. Bu nedenle, amaç cevhere çıkmak ve böylece cüruftan olmamaktır. Hayat imtihanında cevherden olabilmek için terbiye ateşinde yanmak gerekir. Madendeki cevherin cüruftan ayrılması için nasıl ki güçlü bir ateş gerekli ise, hayat yolculuğundaki imtihanlar da böyle ağır bir mahiyet arz edebilir. Çocuğunu yetiştirmeye çalışan ana-babalar, aslında kendileri imtihanın bir parçası olduklarını unutmamalıdır. Yüce Allah fitnenin savaştan daha kötü olduğunu beyan ederken esasında savaş meydanlarında yaşananlara göre savaşı hazırlayan, sonu savaşa varacak unsurlara yatırım yapmanın, bunu oluşturan ortamların kötülüğüne dikkat çekmiş olmaktadır. Savaş çıkınca düşmanla savaşmak elbette bir görevdir; ancak öncelikli görev savaş çıkmadan önce bu türden sıkıntıların meydana gelmesine neden olacak fitne ortamlarını bertaraf etmektir. Mekkeli müşrikler müslümanlarla savaş yapmak için bu türden hazırlıklarını, planlarını Mekke'de ve savaş ortamı yokken hazırlamışlardı. Şimdilerde de sonralarda da sonu savaşa varacak planların yapılmasını engellemek önemlidir ve işte cümlede de bu gerçeğe dikkat çekilmektedir. Baskı ve işkence altında kalanlar ölümü isterler; ölümün temenni edildiği ortamlar ise ölümden beterdir. Burada sözü edilen "fitne" kelimesi kâfirlerin küfürleri sebebiyle kendilerine uygulanmakta veya uygulanacak olan "azap" olarak da yorumlanabilir. Buna göre müslümanlara savaş açan kâfirler bulundukları her yerde öldürülürler; bunun ötesinde Yüce Allah'ın onlara uygulayacağı fitne yani azap ise çok daha şiddetlidir. Zâriyât 51:13 ve 14'teki kullanımlar bunun açık delilidir. Ayrıca Burûc 85:10'teki mesajı da bu doğrultuda yorumlamamız mümkündür. Bu arada 'Ankebût 29:10'da sözü edilen "insanların fitnesini Allah'ın azabı gibi algılamak" ifadesi de bu bağlamda hatırlanabilir.

4 Benzer mesaj: Enfâl 8:39-40.

5 İçinde savaş yapılmaması için saygın kabul edilen aylar Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır.

وَاَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

195. Allah yolunda *infak* edin (verin)! (Bunu yapmayarak) kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın![1] (Her türlü) iyiliği yapın! Şüphesiz ki Allah iyilik yapanları sever.[2]

Surenin 196-203. ayetlerinde hac ve umre konusu, haccın gereklilikleri ve bu ibadetler esnasında yapılması gerekenler hakkında bilgiler verilmektedir.

1 Yüce Allah müminlere hitap ederek dünya hayatında kendi huzurlarını temin için gerektiğinde savaşılacağını haber vermekte ve bunun için de Allah yolunda cihadı hakkıyla yapabilmek için infakın şart olduğunu bildirmektedir. "Allah yolu" ifadesi Yüce Allah için yapılan her bir fedakârlığı kapsamaktadır. İşte bu uğurda yapılacak harcamalar infak kavramına dâhil edilmektedir. Buna karşılık, yalnız mal kazanmak sevdasına düşüp de istirahate çekilmek insanları esirliğin kaplamasına sebep olacak ve kendilerini mahkûmluk gibi büyük tehlikelere düşürebilecektir. Bu korkunç tehlikenin önüne geçebilmenin yolu öncelikle Yüce Allah yolunda infaktan, sonrasında ise gerekiyorsa O'nun yolunda cihaddan, savunma savaşından geçmektedir. Bu ayeti bağlama uygun olarak okuduğumuzda, mesajın bu şekilde savaşla ve savaş harcamalarına katkıda bulunmakla ilgili olduğunu söylemek durumundayız. Ancak ayeti müstakil olarak anlamamız da mümkündür. Esasında "sebebin özel olması mesajın genel olmasına engel değildir." Bu nedenle ayetteki infakı sadece savaş gereklerine yönelik anlamaktansa, her türlü sadaka ve tasadduk manasına da alabiliriz. Kişi her ne için harcamada bulunursa onun getirisine veya sonucuna katlanacaktır. Allah yolunda yapılan en küçük bir harcama dahi infak adını almakta ve mahşerde değerlendirmeye katkısı olacağı kabul edilmektedir. Buna karşılık, yanlış yerlere yapılan her türlü harcama ise israf kabul edilmekte ve yapanının başına dert olarak hesaba konu edileceği haber verilmektedir. Bu nedenle ayette dikkat çekilen husus, ihtiyaç duyulan yerlere harcamada bulunmak ve bu uğurda fedakârlık yapmaktan kaçınmamaktır.

2 Ayette geçen *ihsân* kavramı "bir işi düzgün yapmak" manasına gelmektedir. Hadiste de belirtildiği gibi "*ihsân*, Yüce Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etmek"tir (Buhârî, İmân, 37; Müslim, İman, 57). Buradan hareketle, gerek infakın yapılış biçimiyle ilgili, gerekse diğer faaliyetlerde olsun, arzu edilen davranışı düzgün bir şekilde yapmak kişiye Yüce Allah'ın sevgisini kazandıracaktır.

وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُ۫سَكُمْ حَتّٰى
يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَر۪يضًا اَوْ بِه۪ٓ اَذًى مِنْ رَاْسِه۪ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ
نُسُكٍ فَاِذَٓا اَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلُهُ حَاضِرِي
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

196. Allah için haccı ve umreyi tam yapın![1] (Bunlardan) alıkonulursanız kolayınıza gelen kurbanı (gönderip kestirin)! Kurban, yerine varıncaya kadar başlarınızı (saçınızı) tıraş etmeyin! Sizden kim hasta olursa veya başından bir rahatsızlığı varsa,[2] oruç veya *sadaka* veya kurban olmak üzere fidye (vermesi) gerekir. Güvende olduğunuz zaman kim hacca (hac günlerine) kadar umre ile yararlanmak isterse, kolayına gelen bir kurban (kesmesi gerekir). (Kurban kesmeye) imkân bulamayan kişi, hac günlerinde üç gün, (memleketine) döndüğü zaman yedi (gün) olmak üzere oruç tutar ki hepsi tam on (gün)dür. İşte şu (hüküm), ailesi Mescid-i Haram civarında oturmayanlar içindir. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Bilin ki Allah, cezası şiddetli olandır.

1 Yüce Allah İslâm'ın ibadet esasları bağlamında haccın ve umrenin Allah için tamamlanmasını emretmektedir. Burada kast edilen manayla ilgili olarak, başlanmış hac ve umrenin tamamlanmasının mı yoksa mutlak manada hac ve umrenin yapılmasının mı emredildiği noktasında bir fikir ayrılığı olsa da bize göre maksat hac ve umrenin mutlak surette yapılmasının emredildiğidir. *Hacc* kelimesi sözlükte "kast etmek" manasına gelmektedir; terim anlamında ise "belli bir amaç için, belli yerleri, belli bir zamanda belli bir giysiyle ziyaret etmek" manasında İslam'ın en önemli ibadetlerinden birisidir. *Umre* de "ziyaret etmek" manasında hacca göre kısmen farklılık gösteren, adına küçük hac denen, vakfesi, sa'yi ve özel günü olmayan ibadettir. Âl-i İmrân 3:97'de verilen bilgi gereği Yüce Allah'ın Beyt'i olan Kâbe'yi ziyaret etmek Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır. Bu nedenle, haccın farz olduğu işte bu ayetlerdeki beyanlar gereği zaten açıkça ortadadır. Umreye gelince, ayetle ilişkilendirilerek umrenin gerekliliği veya nafile oluşu hakkında farklı kanaatler ileri sürülmüştür. Bu çerçevede bir yaklaşıma göre, herhangi bir şeyi yapmak vacip olmayabilir; ancak başlanmışsa onu tamamlamak gerekli olabilir ki umre böyle bir ibadettir. Diğer kanaate göre ise, mesele haccın da umrenin de yapılmasının gerekliliği noktasında kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, birinci görüşü de kapsamaktadır; yani başlaması emredilen hükmün tamamlanması da gereklidir. İbn Abbâs'tan nakledilen bir rivayete göre o da umrenin haccın arkadaşı olduğunu ve her ikisinin de görev olduğunu belirtmiştir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, V, 140).

2 Yüce Allah herhangi bir hastalığı bulunan veya başında tıraşa mani bir engeli olanların bu hükmü vaktinde yerine getirememeleri durumunda oruç veya sadaka ya da bir kurbanla bunu telafi edebileceklerini hükme bağlamaktadır.

اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌۚ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ
وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ وَتَزَوَّدُوا فَاِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰىۘ وَاتَّقُونِ يَٓا اُولِي الْاَلْبَابِ
﴿١٩٧﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَاِذَٓا اَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ
الْمَشْعَرِ الْحَرَامِۖ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدٰيكُمْۚ وَاِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ الضَّٓالّ۪ينَ ﴿١٩٨﴾

197. Hac, bilinen aylar(da)dır.[1] Kim o aylarda haccederse (ihrama girerse), hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek ve kavga etmek yoktur. Ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir. Azık edinin! Şüphesiz ki azığın en hayırlısı, *takvâ* (duyarlılık)tır. Ey öz akıl sahipleri! Bana karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun![2]

198. (Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden gelecek bir kazancı aramanızda size herhangi bir vebal yoktur.[3] Arafat'tan (sel gibi) aktığınızda Meş'ar-i Haram'da (Müzdelife'de) Allah'ı hatırlayın ve O'nu size ilettiği şekilde hatırlayın! Şüphesiz ki siz daha önce şaşkınlardandınız.[4]

1 Bu ifade, haccın tıpkı namaz, oruç, kurban vs. ibadetler gibi eskiden beri süregeldiğini ve bilindiğini göstermektedir.

2 Hac ibadeti bu ayette de belirtildiği gibi "bilinen aylar"da yapılmaktadır ki bu aylar Şevval, Zilkade ve Zilhicce aylarıdır. Müfessirlerimiz Şevval ve Zilka'de aylarında hemfikirdirler; Zilhicce'nin ise ilk günü mü yoksa tamamı mı noktasında fikir ayrılıkları yaşamışlardır. Mekkeliler daha önceden de bu aylarda hac yaptıkları için Yüce Allah o zamanı hac zamanı olarak hükme bağlamış, onların haccın zamanıyla ilgili uygulamalarında herhangi bir değişikliğe gitmemiştir. Sadece kendileri bazen *nesî'* denen "erteleme" işlemine başvurarak hac aylarının yerini değiştirme girişiminde bulundukları için bunun önü kesilmiştir.

3 Yüce Allah, hac mevsiminde hacca giden müslümanların o süreçte ticaret yapmasında ve helal kazanç temin etmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığını beyan ederek, haccın dünyevî yönüne de dikkat çekmiş olmaktadır.Din ve dini ibadetler kişiyi dünya hayatından uzaklaştırmayı veya dünyayı ihmal ettirmeyi amaçlamamaktadır; aksine namerde muhtaç olmayacak şekilde ve çeşitli sebeplerle aç-susuz, sefil ve çaresiz kalmış insanlarla ilgilenmeyi bir kulluk görevi olarak müslümanlara yüklemektedir.

4 Yüce Allah insanlara hidayet yollarını öğretmek için peygamber gönderme ve vahiy yoluyla onları bildirime tâbi tutma işleminden önce muhataplarının şaşkınlardan olduğunu bildirmekte, kendilerine yol gösterdiği için O'nu anmaları gerektiğini kendilerine ifade etmiş olmaktadır.

ثُمَّ اَفٖيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٩٩﴾ فَاِذَا قَضَيْتُمْ
مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَٓاءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَٓا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا
وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَٓا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ
حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ نَصٖيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللّٰهُ سَرٖيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

199. Sonra, insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın![1] Allah'tan bağışlanma dileyin![2] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

200. Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta[3] ondan daha da güçlü bir şekilde Allah'ı hatırlayın! İnsanlardan öylesi var ki "Rabbimiz! Bize (vereceğini) dünyada ver." der. Böylesinin ahirette hiçbir payı yoktur.

201. Onlardan bir kısmı da "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver; ahirette de iyilik ver![4] Bizi cehennem azabından koru!" diye dua eder.

202. İşte onlar için kazandıklarından bir pay vardır. Allah, hesabı hızlı olandır.

1 "Burada kastedilen, insanların Arafat'tan sel gibi akmalarıdır. Bu ayetin Kureyş ve onların müttefiki olan ve kendilerini ayrıcalıklı gören kabileler için bir emir olduğu ifade edilmektedir. Onlar vakfe için Müzdelife'den öteye geçmiyorlardı. Bazı kabileler diğer insanlara karşı üstünlük taslayarak, 'Biz, *ehlüllah*ız; dolayısıyla Allah'ın haremini helâl saymayız' diye övünüyorlardı. Bu kabileler, vakfe yerinin Harem bölgesi değil, Arafat olduğunu kabul etselerdi, bu durum Harem için bir eksikliği akla getirirdi. İşte bundan dolayı, kendilerine *hums* denen (Kureyş, Kinâne, Huzâ'a, Sakîf, Heysem, Benû 'Âmir ve Benû Nasr) kabileler, sadece Müzdelife'de vakfe yapıyorlardı. İşte bunun üzerine, Yüce Allah onlara Arafat'ta vakfe yapmalarını ve diğer insanlar gibi oradan sel gibi akıp gelmelerini emretmek için bu ayeti indirmiştir" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, V, 180).

2 Benzer mesaj: Müzzemmil 73:20. Yüce Allah uyardığı kişilerin ilahi mağfirete muhtaç olduklarını beyan etmekte ve bağışlanma dileğinde bulunmaları gerektiğini kendilerine bildirmektedir. Bunun sonucunda da çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici olduğunu hatırlatarak O'ndan ümit kesilmemesi gerektiğini beyan etmek istemektedir.

3 Buradaki *ev* edatına "veya" değil, *tefsiriyye* edatı olarak "hatta, yani" gibi anlamlar verilmelidir. Çünkü Yüce Allah'ı anmak başka herhangi bir şeyi anmakla eşdeğer olamaz.

4 Bu dua cümlesi hac zamanında hem ahiret hem de dünya için istekte bulunulabileceğinin delilidir. Bu dua ayeti, A'râf 7:156. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فٖٓي اَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍۜ فَمَنْ تَعَجَّلَ فٖي يَوْمَيْنِ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِۚ وَمَنْ تَاَخَّرَ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِ
لِمَنِ اتَّقٰىۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فٖي قَلْبِهٖۙ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾

203. Sayılı günlerde[1] Allah'ı hatırlayın![2] *Takvâlı* (duyarlı) olmak isteyenler için kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönmek isterse ona herhangi bir günah yoktur. (Dönüşü) geciktirenler için de herhangi bir günah yoktur. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bilin ki hepiniz yalnızca O'nun huzurunda toplanacaksınız.

Surenin 204-212. ayetlerinde bazı kötü niyetli kişilerin yaptıkları ve kibirli davranışları, iyilik sahiplerinin mevcudiyeti ile onlara yönelik barış emri ve inkârcıların tutumu dile getirilmektedir.

204. İnsanlardan öylesi vardır ki dünya hayatı hakkında söyledikleri hoşuna gider; kalbinde olana da Allah'ı şahit tutar. O hasımların en yamanıdır.[3]

1 "Sayılı günler" yani *eyyâm-ı teşrîk*, "Kurban Bayramı" diye bilinen Zilhicce'nin 9-13 veya 10-13. günleridir.

2 *Telbiye: Lebbeyke Allahümme lebbeyke, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyke, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülke lâ şerîke leke* "Buyur (emret) Allah'ım! Emrine amadeyim, buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Emrine amadeyim, buyur! Şüphesiz ki övgü, sana mahsustur. Nimet de mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur." *Tekbîr* ise *Allâhu ekberu* "Allah (tek gerçek) büyüktür" demektir.

3 Bazı insanlar karşıdakini etkilemek için birtakım etkili ve çarpıcı sözler söyleyebilirler; hatta onlar bu sözlerini inandırıcı kılmak için kalplerinde bulunan şeylere Yüce Allah'ı şahit de tutabilirler, yani yalan konuşmadıklarını söyleyerek bunu yeminle desteklemeye çalışabilirler. Bakara 2:8-16. ayetlerde bu tip insanlardan söz edilmekte ve onların yalancılıkları gözler önüne serilmektedir. Benzer ifadeler Tevbe 9:42, 62-64, 74-75, 107, Mücâdele 58:14-18 ve Munâfikûn 63:1-3 gibi ayetlerde de yer almakta ve münafıkların yalancı oldukları belirtilmektedir. Meryem 19:97'de geçen *lüdd* sözcüğü "düşman" manasına gelmekte, *eledd* kelimesi de bunun daha ileri düzeyde oluşunu ifade etmektedir. Buradan hareketle, yorumunu yapmakta olduğumuz ayetin sonunda yer alan *eleddü'l-hısâmi* ifadesi, "yaman birer lafazan, laf ebesi, tartışmada son derece usta, en yaman hasım, çok kuvvetli düşman" gibi manalar içermektedir.

وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ
﴿٢٠٥﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ادْخُلُوا فِي
السِّلْمِ كَٓافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

205. O dönüp gittiğinde (veya bir yetki sahibi olduğunda) yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak, ekinleri ve nesli yok etmek (bozmak) için çalışır.[1] Allah bozgunculuğu sevmez.

206. Böylesine "Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) ol!" denince, gurur(u) kendisini günaha sevk eder. (Ceza olarak) ona cehennem yeter. O ne kötü bir yataktır!

207. İnsanlardan öylesi de var ki Allah'ın rızasını kazanmak için kendini (servetini) satar (feda eder). Allah kullara çok şefkatlidir.[2]

208. Ey iman edenler! Hep birden barışa girin![3] Şeytanın adımlarını izlemeyin![4] Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.[5]

1 Ayette geçen *tevellâ* fiili "yüz çevirmek" manasına gelebilir. Bu durumda maksat, söz konusu münafık kişinin müslümanların yanından ayrılıp gitmesidir. Ancak bu fiilin "yönetici olmak, bir işin başına geçmek" gibi bir anlamı daha vardır. Bu konuda Muhammed 47:22'de şöyle buyrulmaktadır: "İktidarı ele geçirirseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye mi çalışacaksınız?" Buna göre de söz konusu tavır tam da münafıkları deşifre etmekte, bir anlamda böyle kişileri (münafıkları) tanımanın bir yolunun da bir iş için sorumluluk aldıklarında (yönetici olduklarında) yapacakları eylemler ve sergileyecekleri tavırlar olduğu ayette vurgulanmaktadır. Böylesi bir insan yönetici olduğunda ülkede fesat çıkarmak için uğraşır; bu bağlamda hem ürünleri yok eder, hem de insanların nesillerini perişan etmek için âdeta seferber olur.

2 Yüce Allah önceki ayet grubunda dünya hayatı için başta inancı yani dini olmak üzere her şeyini satanların aksine, bu ayette de Allah rızasını kazanmak için canını, malını ve her şeyini feda edebilen yiğitlerin bulunduğunu ifade etmektedir.

3 Ayette geçen *es-silm* kelimesi *islâm* kelimesiyle, ayrıca Enfâl 8:61 ve Muhammed 47:35'te geçen *es-selm* kelimesiyle aynı kökten gelmekte, "barış, selamet, teslimiyet, boyun eğme, ihlas" gibi anlamlar içermektedir. Kur'an'da beş kez geçen *kâffeh* sözcüğü "hepsi, bütünü, tamamı, topluca" gibi anlamlar vermekte ve barışa giriş emrinin bütün iman edenleri kapsadığını göstermektedir. Hz. Peygamber'in "Müslüman, elinden ve dilinden diğer müslümanların güven duyduğu kişidir" (Buhârî, İman, 4, 5; Rikâk, 26; Müslim, İman, 64, 65; Ebû Davud, Cihâd, 25; Tirmizî, Kıyâmet, 52; Nesâî, İman, 8, 9, 11; Ahmed b. Hanbel, II, 160, 163, 187) mealindeki hadisinde değinilen husus *selime* fiiliyle ifade edilmekte ve bir anlamda barış içerisinde bulunmayı içermektedir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:168; En'âm 6:142; Nûr 24:21.

5 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

فَاِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا
اَنْ يَأْتِيَهُمُ اللّٰهُ ف۪ي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ الْاَمْرُۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٢١٠﴾ سَلْ
بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ كَمْ اٰتَيْنَاهُمْ مِنْ اٰيَةٍ بَيِّنَةٍۜ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ
الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ زُيِّنَ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۢ وَالَّذ۪ينَ اتَّقَوْا
فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

209. Size (hakikate dair) apaçık deliller geldikten sonra (barıştan) sapar, (şeytanın adımlarını izler)seniz, iyi bilin ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.[1]

210. Onlar, buluttan gölgeler içinde Allah'ın (azap kararının) ve meleklerinin gelmesi ile (hükmün verilip) işin bitirilmesinden başka bir şey mi bekliyorlar![2] Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülecektir.

211. İsrailoğulları'na sor ki kendilerine apaçık nice ayet (mucize) vermiştik. Kim kendisine (deliller) geldikten sonra Allah'ın nimetini (ayetlerini) değiştirirse, şüphesiz ki Allah'ın azabı şiddetlidir.

212. Kâfir olanlar için dünya hayatı cazip kılındı. Onlar, bazı müminlerle alay ederlerdi.[3] (İman edip) *takvâ*lı (duyarlı) olanlar, kıyamet gününde onların üzerinde (olacak)tır. Allah dilediğine (layık olana) hesapsız rızık verir.

1 Bu ayette gerçekler ortaya konulduktan sonra eğer bir sapma yaşanırsa bunun sonuçlarının ağır olacağına dair bir gözdağı söz konusu edilmektedir.

2 Yüce Allah inkârcı muhatapların iman etmek için sıra dışı şeyler beklediğini, bulutlardan oluşan karanlıklar içerisinde meleklerle birlikte Allah'ın azap emrinin kendilerine gelmesini ve hükmün verilip işin bitirilmesinden başka bir şey beklemediklerini ifade etmektedir. Bu cümle bağlam gereği bir sonraki ayetin de işaretiyle İsrailoğulları'na yönelik bir gönderme olarak da o göndermeden bağımsız, inkârcılara yönelik bir ifade olarak da yorumlanabilir. Benzer mesajlar: En'âm 6:158; Nahl 16:33.

3 Yüce Allah inkârcıların küfür ve alaycılık yolunu tutmalarının sebebini bu ayette açıklamaktadır. Bu sözün amacı, müslümanlara, *fânî* yani geçici dünya süsünü *bâkî* olan kalıcı ahiret derecelerine tercih eden kâfir ve müşriklerin akıllarının ne kadar yetersiz olduğunu bildirmektir. Yüce Allah inkârcılığı tercih edenlerin dünya hayatındaki durumlarını, bu ayette ele almakta ve kendilerine bu hayatın süslü geldiğini ifade ederek, zenginliklerini üstünlük sebebi sayıp müslümanların fakir olanlarıyla alay ettiklerini haber vermektedir.

كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرٖينَ وَمُنْذِرٖينَۖ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ
بَيْنَ النَّاسِ فٖيمَا اخْتَلَفُوا فٖيهِۜ وَمَا اخْتَلَفَ فٖيهِ اِلَّا الَّذٖينَ اُو۫تُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا
بَيْنَهُمْۚ فَهَدَى اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فٖيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهٖۜ وَاللّٰهُ يَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقٖيمٍ ﴿٢١٣﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذٖينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْۜ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَٓاءُ
وَالضَّرَّٓاءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِۜ اَلَٓا اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرٖيبٌ ﴿٢١٤﴾

Surenin 213-223. ayetlerinde ilk insan neslinin bir bütün oluşu, insanların başına sıkıntılar gelebileceği, infak, savaş, içki, kumar, nikâh ve kadınların ay hâli gibi konulara değinilmektedir.

213. İnsanlar tek bir ümmetti.[1] Allah müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri göndermiştir.[2] Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmü vermesi için Kitabı bir amaç doğrultusunda indirmiştir.[3] Ancak (kitap) verilenler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki kıskançlık nedeniyle (dinde) anlaşmazlığa düşmüşlerdi.[4] (Bunun üzerine) Allah iman edenlere, üzerinde çelişkiye düştükleri gerçeği, buyruğuyla göstermiştir. Allah dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[5]

214. Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız![6] Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki sonunda (her) elçi ve beraberindeki müminler, "Allah'ın yardımı ne zaman?" demişlerdi.[7] Dikkat edin! Allah'ın yardımı yakındır.

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:19; Enbiyâ 21:92; Mü'minûn 23:52.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Nisâ 4:164-165; En'âm 6:48; Kehf 18:56.

3 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:79; En'âm 6:89; İsrâ 17:55; Meryem 19:30; 'Ankebût 29:27; Hadîd 57:26.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:19; Yûnus 10:93; Şûrâ 42:14; Câsiye 45:17; Beyyine 98:4.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:142, 272; En'âm 6:88; Yûnus 10:25; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Nûr 24:35, 46; Kasas 28:56; Fâtır 35:8; Zümer 39:23; Şûrâ 42:13; Müddessir 74:31.

6 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:142; Tevbe 9:16; Mü'minûn 23:115; 'Ankebût 29:2; Kıyâmet 75:36.

7 Benzer mesajlar: En'âm 6:34; Yûsuf 12:110; Hacc 22:40; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51; Muhammed 47:7.

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَآ اَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ
وَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوا شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ
لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

215. Sana nereye (kime) *infak* edeceklerini soruyorlar. De ki: "İnfak edeceğiniz her bir şey, ana baba, yakınlar, yetimler, yoksullar ve yolcular için olmalıdır.[1] Her ne iyilik yaparsanız şüphesiz ki Allah onu bilendir."

216. Sizin için hoş olmasa da (size saldıran kâfirlere karşı) savaş size farz kılındı. Sizin için hayırlı olduğu hâlde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için kötü olduğu hâlde bir şeyi sevmeniz de mümkündür.[2] Allah bilir, siz bilmezsiniz.

1 *İnfâk* ile ilgili Kur'an'daki kullanımlara bakıldığında, *infâk* kavramının "elden çıkarmak, bitirmek, ilişkisini kesmek, tünel kazmak, faydalı bir şeyi muhtaçlara vermek" gibi anlamlara geldiği görülecektir. Öyleyse *infâk* tam bir *takvâ* görüntüsüdür ve sahibinin duyarlı olduğunun en güzel göstergelerinden birisidir. Bakara 2:177 ve Âl-i İmrân 3:133-134'te dile getirilen husus budur. *İnfâk*, zekâtı, sadakayı, fitreyi, fidyeyi, kefareti, hayrı vs. içine alan kapsamı oldukça geniş bir kavramdır ve İslâm'ın ekonomik anlamda sosyal hayatı düzenlemede son derece önemli bir yeri vardır. Bu nedenle, Kur'an çeşitli yönleriyle bu kavramı içermekte ve müslümanlara bir infak ahlâkı öğretmektedir. *İnfâk*, kişiye bir servet ahlakı ve mal-mülk bilinci verir; mala sahip olmayı, mala ait olmamayı öğretir. Mala sahip olanlar onu gerekli şekillerde ve doğru yere verebilirler; ancak mala ait olanlar malının kölesi olacakları için malını veremezler. Bir özlü söz vardır: "Malını dağıtmayanları malı dağıtır." Son derece doğru olan bu ifade, Yüce Allah yolunda infak edilmeyen bir malın insanın başına bela olacağını öğretmektedir. "Tünel kazmak" anlamından hareketle, *infâk* kavramı "fakir müslümanın gönlüne gizlice yol bulmak" demektir. İnfakta esas olan husus, onu muhatabın gönlü ve gururu kırılmadan gerçekleştirmek, kimsenin görmeyeceği bir şekilde onu fakire ulaştırmaktır.

2 Yüce Allah infakın zirvesi olan "Allah yolunda savaş"ın onlara sevimsiz geldiğini beyan ederek, müslümanlara savaşı farz kıldığını bildirdikten sonra, bir insan duygusu veya insan psikolojisi analizi yapmaktadır. Buna göre, insanlara çok daha hayırlı olmasına rağmen bazılarının bazı şeyleri sevmediği, esasında kendilerine şerri dokunacak olmasına rağmen de bazı şeyleri sevdikleri bildirilmektedir.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِۜ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌۜ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌ بِهٖ وَالْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَاِخْرَاجُ اَهْلِهٖ مِنْهُ اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِۚ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِۜ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتّٰى
يَرُدُّوكُمْ عَنْ دٖينِكُمْ اِنِ اسْتَطَاعُواۜ وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دٖينِهٖ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ
اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

217. Sana haram ay(lar)ı,[1] yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: "Onda savaşmak büyük (bir günah)tır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, O'nu ve Mescid-i Haram'ın (saygınlığını) inkâr etmek ve (Mekke'nin müslüman) halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük (günah)tır. *Fitne* (zulüm ve işkence), öldürmekten daha şiddetli (bir kötülük)tür.[2] Güçleri yeterse onlar, dininizden döndürünceye kadar size karşı savaşa devam ederler. Sizden kim dininden döner[3] ve kâfir olarak ölürse,[4] onların işleri dünyada da ahirette de silinir (boşa gider). Onlar ateş halkıdır ve orada *ebedî* kalıcıdır."

1 İçinde savaş yapılmaması için saygın kabul edilen haram aylar Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır.

2 Bu cümle Bakara 2:191'de de geçmektedir.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:54; Muhammed 47:38. Bu ayetlere göre, *mürted* yani dinden dönen kişi öldürülemez. Nisa 4:137. ayette veriilen bilgiler de son derece açıktır ve çok önemlidir. Zira bu ayetteki örnekte iki kez iman ve iki kez inkâr bulunmaktadır. Mürtedin öldürülmesi hükmü olsaydı zaten birinci inkârında bu gerçekleşirdi. Ayetin sonunda da bu kişilerin cezasının ahirette Yüce Allah tarafından verileceği vurgulanmaktadır. Dinden dönenlere dünyada uygulanacak herhangi bir cezaya değinilmemektedir. Zaten müfessirlerimiz bu ayetin izahlarında dinden dönenlere yönelik herhangi bir ölüm cezasının uygulanacağına dair açıklamalar yapmamışlardır. Muhammed 47:38'de de dinden yüz çevirenlerin öldürülmesinden değil, yerlerinin başkalarıyla değiştirileceğinden söz edilmektedir. Nisa 4:133, En'âm 6:89, 133, İbrâhîm 14:19 ve Fâtır 35:16 gibi ayetlerde de verilmek istenen mesaj bu şekildedir. Konuyla ilgili bilinmesi gereken ayetlerden birisi ise Tevbe 9:66'dır: "(Boşuna) özür dilemeyin! (Çünkü) siz iman ettikten sonra elbette kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir grubu bağışlasak bile suçlu olduklarından dolayı bir gruba da azap edeceğiz."

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:161-162; Âl-i İmrân 3:86; Nisâ 4:137, 168; Muhammed 47:34.

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَٓا اِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَاِثْمُهُمَٓا اَكْبَرُ مِنْ
نَفْعِهِمَا وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

218. Şüphesiz ki iman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda *cihad* edenler (fedakârlık yapanlar) var ya, işte bunlar Allah'ın merhametini umabilirler.[1] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

219. Sana içki ve kumardan soruyorlar. De ki: "Her ikisinde de büyük bir günah (haram)[2] ve insanlar için birtakım çıkarlar vardır. Her ikisinin (de) günahı çıkarından daha büyüktür." Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: "Vazgeçilebileni."[3] Allah düşünesiniz diye ayetleri size işte böyle açıklıyor.[4]

1 Yüce Allah kimlerin ilahi rahmeti umacağını beyan etmek üzere üç özellik sıralamakta, işte bu kişilerin ilahi rahmet ve merhameti umabileceklerini bildirmektedir. Zümer 39:9'da şöyle buyrulmaktadır: "Yoksa âhiretten çekinerek ve Rabbinin rahmetini dileyerek geceleyin secde halinde ve kıyamda durarak ibadet eden kimse (o inkârcı gibi) midir?" Anlaşılıyor ki insanlar fedakârlıklar yapmış olsa da sonuçta garantili bir durumları olmayacak, her halükârda Allah'ın rahmet ve merhametini umacak bir pozisyonda bulunacaklardır. Zümer 39:9'dan yararlanılarak söylemek gerekirse "Mümin korku ve ümit arasında bulunmalıdır."

2 Buradaki *ism* kelimesi A'râf 7:33 gereği "haram" demektir. İçkinin de kumarın da haram olduğunu bildiren ilk hüküm ayeti budur. Sanıldığı gibi içki ve kumarın haram kılınması bir süreç halinde gerçekleşmemiş, konuyla ilgili ilk hüküm ayeti olan bu ayette her ikisi de yani içki de kumar da haram kılınmıştır. Nisâ 4:43'te içki ile ilgili detay bir hüküm daha konulmuş, Mâide 5:90'da ise haramlık tekrar edilerek başka haramlık içeren hususlara da yer verilmiştir. Konuyla ilgili Nahl 16:67'de ise herhangi bir hüküm söz konusu değildir.

3 Ayette infaka konu olan *el-'afv* kelimesi, sahibinin affedilmesine vesile olacak, uğruna vazgeçebileceği değerdeki şeylerdir. Kişi ne kadarlık günahının affedilmesini istiyorsa o kadar fedakârlıkta bulunmalı yani infak etmelidir. "Affetmek" kelimesi alacaklı olduğu herhangi bir konuda hakkından feragat etmek anlamına geldiği için buradaki amaç, insanın infak edeceği şeylerin aslında en zor zamanda vazgeçebileceği nitelikte olduğunu göstermektir. Bu kelime rahat zamanda vazgeçilebilecek şeyden ziyade en sıkıntılı zamanda vazgeçilebilecek miktardır. İlgili kelimeyi "ihtiyaç fazlası" şeklinde yorumlamak asıl amacı ortaya koymamaktadır. Bu konuda Bakara 2:177, 275, Âl-i İmrân 3:92 ve İnsan 76:8. ayetlerde de benzer mesajlar yer almaktadır.

4 Bu ayet bir sonraki ayetin ilk cümlesiyle birleştirilerek şöyle de tercüme edilebilir: "Allah ayetlerini size işte böyle açıklıyor ki, dünya ve ahiret hakkında düşünesiniz."

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْيَتَامٰى قُلْ اِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَاِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ
وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾ وَلَا تَنْكِحُوا
الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ
حَتّٰى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْ اُولٰٓئِكَ يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا
اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِاِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

220. (Bu açıklamalar) dünya ve ahiret hakkındadır. Sana yetimler hakkında soruyorlar. De ki: "Onları(n durumunu) düzeltmek, (yüzüstü bırakmaktan) hayırlıdır. Onlarla birlikte yaşıyorsanız, (unutmayın ki) onlar, sizin kardeşlerinizdir. Allah işleri bozanı düzeltenden (ayırmayı) bilir. Allah dileseydi sizi de sıkıntıya sokardı. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir."[1]

221. Müşrik kadınlarla, (onlar) iman edinceye kadar evlenmeyin! İmanlı bir cariye, -hoşunuza gitse de- müşrik bir kadından elbette daha hayırlıdır. İman edinceye kadar müşrik erkekleri de (kızlarınızla) evlendirmeyin! İnanmış bir köle, -hoşunuza gitse de- müşrik bir (kişi)den elbette daha hayırlıdır.[2] Onlar (müşrikler), ateşe çağırır. Allah ise buyruğu ile cennete ve bağışlanmaya çağırır. (Allah gerçeği) hatırlasınlar diye ayetlerini insanlara açıklıyor.

1 Yetimler toplumun en önemli sınav sorusu ve takvâyı elde etme imtihanıdır. Mekke dönemi surelerde bu kelime *el-yetîm* şeklinde tekil kullanılmaktayken, Medine döneminde kelime *el-yetâmâ* kalıbında çoğul getirilmektedir. Bunun sebebi ekonomik işleyişlerde özellikle yetimlerin öncelenmesi gerektiğine dair bir bilinçlendirmede bulunmak ve artık yetimlerle ilgilenmenin toplumsal bir görev olarak kabul edilmesi gerektiğini öğretmektir. Bu ayette bu sorumluluğun nasıl yerine getirilmesi gerektiğine dair prensipler ele alınmakta, ilahi bildirimler müslümanların gündemine taşınmaktadır. Unutulmamalıdır ki bir toplumun medenilik ölçüsü yetimlerine gösterdiği ilgiyle doğru orantılıdır. Zira ana babasından mahrum olması hasebiyle yetimler topluma emanettir ve yetimler toplumun çocuğudur. Toplumun her bir bireyi yetimleri kendi öz çocuklarından ayırt etmemeli, onları özenle koruyup gözetmeli ve onları en güzel şekilde hayata hazırlamalıdır.

2 Bu ayet her türlü şirkin nikâha engel olduğunun delilidir. Ayrıca bu ayette kölelik ve cariyelik kurumunun bitirilmesine dair önemli bir açılımın getirildiği de unutulmamalıdır. Çünkü müşriklerle evlenmek yasaklanırken alternatif bir evlilik olarak köleler ve cariyeler gündeme getirilmektedir. Bilindiği üzere köleler ve cariyeler evlenince hürriyetlerine kavuşmaktadırlar.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ اَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَٓاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ
حَتّٰى يَطْهُرْنَ فَاِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ اَمَرَكُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ
الْمُتَطَهِّرِينَ ٢٢٢

222. Sana kadınların âdet hâlinden soruyorlar. De ki: "O, bir sıkıntıdır. (Bu sebeple) adet hâlinde kadınlardan (cinsel olarak) uzak durun! Temizleninceye kadar onlara (cinsel olarak) yaklaşmayın![1] Temizlendiklerinde (kan akışı durunca) Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın (yaklaşın)![2] Şüphesiz ki Allah tevbe edenleri de temizlenenleri de sever."[3]

1 Regl (aybaşı) halinin anlatılmasında kullanılan *ezâ/ezen* kelimesi kadınlar açısından anatomik, fizyolojik hatta psikolojik bir rahatsızlığa vurgu yapmaktadır. Bu tanımlama ile Yüce Allah bu durumu yaşayan kadınları pis kabul eden hatta toplumdan dışlayan yahudi, mecusi ve müşrik cahiliye Araplarının inanışını ve uygulamasını reddetmektedir. Zira kadın, neslin devamı için her ay bir anlamda kan dökmekte şehit olmaktadır. Bu kadının aynı zamanda sağlıklı olduğunun da bir göstergesidir. Dolayısıyla bu durumda olan kadın İslam'a göre pis değil temizdir, Kur'an okumaktan da ibadet etmekten de alıkonulamaz. Bu durumda olan kadın için tek yasak şey cinsel ilişkidir ki o da erkeğe yasak kılınmaktadır. Şu hususu tekrar vurgulayalım: Bu ayet regl (aybaşı) dönemlerindeki kadınlar için tek yasağın cinsel ilişki olduğunun, yasağın da kadınlara değil erkeklere hitaben belirlendiğinin delilidir.

2 Yüce Allah ay halindeki kadınlar temizlendiklerinde yani ay hali demek olan kan akışı sona erdiğinde, artık o dönemde yasak olan "kadınlarla cinsel ilişki"nin yapılabileceğini hükme bağlamaktadır. "Allah'ın emrettiği yerden" ifadesinden neyin kast edildiğinin cevabı da bir sonraki ayette verilmekte ve kadınlarla cinsel ilişkinin neslin devam ettiği *ferc* denen cinsel organdan yapılması gerektiğine dikkat çekilmiş olmaktadır.

3 Yüce Allah ayetin sonunda insanların daha önce yaptıkları yanlışlıklardan dönenleri, tevbe ederek günahlardan arınmak isteyenleri, yani ahlaka ve terbiyeye aykırı davranışlardan ve pisliklerden arınmaya çalışanları sevdiğini haber vermektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-mütetahhirîne* sözcüğü "temizlenenler" manasına gelmekte, bağlam gereği ay hali nedeniyle gelen kanı temizleyenler başta olmak üzere, inanç ve ahlakla ilgili olarak bütün kötülük ve pisliklerden arınmayı gerçekleştirenleri de içermektedir. Bu arada kelimenin şeddeli hali olan *el-muttahhirîne* kalıbı ise Tevbe 9:108'de ve "arınanlar, temizlenenler" şeklinde aynı manada kullanılmaktadır.

نِسَٓاؤُ۬كُمْ حَرْثٌ لَكُمْۖ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ اَنّٰى شِئْتُمْۘ وَقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ مُلَاقُوهُۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

223. Kadınlarınız sizin için bir tarladır.[1] Tarlanıza nasıl dilerseniz öyle varın![2] Kendiniz için (ileriye) hazırlık yapın![3] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Bilin ki şüphesiz siz O'na kavuşacaksınız. Müminleri (büyük ödülle) müjdele!

1 Bu ifade ile kadın aşağılanmamış, aksine "insanın yaratıldığı öz" anlamında toprak benzetmesi ile yüceltilmiştir. İnsan kadında yaratılır; öyleyse kadın verimin, üretkenliğin ve değerin kaynağıdır.

2 Yüce Allah ayetin bu cümlesinde kadınlarla cinsel ilişkide bulunmanın yerini belirlemekte, oraya varmanın şeklinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığını, bir anlamda yahudilerin ortaya koyduğu yaklaşımların doğru olmadığını hükme bağlamış olmaktadır. Demek ki cinsel organdan olmak kaydıyla herhangi bir yasak söz konusu değildir. Özellikle unutulmamalıdır ki kadınlarla ilişkide nesil gelen organ manasına alınan *hars* yani "tarla" kelimesi kullanılmakta ve ilişki mekânının cinsel organ olduğu ifade edilmiş olmaktadır. Esasında "kadınlarınıza dilediğiniz şekilde varın" denmeyip "tarlanıza yani ürün manasında nesil elde edeceğiniz yere dilediğiniz şekilde yaklaşın/varın" buyrulması, maksadın cinsel organ olduğunu bildirmeyi amaçlamaktadır. Zaten bir sonraki cümlede de bu anlamda bir mesaja yer verilmektedir.

3 Bu ifade "kendiniz için önceden (uygun davranışlarla) hazırlık yapın" şeklinde de tercüme edilebilir. Biz bu cümleyi önceki iki cümle ile ilişkili gördüğümüz için kadınlara yaklaşılmasının nedeninin çocuk yani nesil girişiminde bulunmak olduğu görüşünü benimsemekteyiz. Başka bazı âlimlerimiz ise bu cümleyi bağımsız bir beyan olarak görmüş ve maksadı da Yüce Allah'a itaat noktasında çalışmalar ve fedakârlıklar yapmak manasına almışlardır. Dahası, bu yaklaşımlarına ayetin devam eden cümlelerini de delil getirmişlerdir ki bu da elbette doğrudur. Biz önceki cümleleri esas alarak buradaki emrin de kadınlarla cinsel ilişkide bulunmanın çocuk doğmasına vesile edinilmesi gerektiğini ve kadınlarla cinsel ilişkinin yerinin de cinsel organları olduğunu kavratmayı amaçladığı kanaatindeyiz. Her iki yaklaşımı da düşünerek ayet hakkında şöyle toparlayıcı bir yorum yapabiliriz: Yüce Allah ayetin bu cümlesinde insanların kendi geleceklerini, ileriyi düşünmelerini, önlemler almalarını, sadece şehvetle meşgul olmamaları gerektiğini, gelecek için salih amellerle hazırlık yapmalarını, haramdan sakınmalarını ve kendileri için hayırlı çocuk istemelerini kendilerine emretmiş olmaktadır.

وَلَا تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِاَيْمَانِكُمْ اَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ
﴿٢٢٤﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ ف۪ٓي اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ
حَل۪يمٌ ﴿٢٢٥﴾

Surenin 224-233. ayetlerinde yeminleri iyiliğe engel kılmamak, kadınlarına yaklaşmamaya yemin etmenin cezası ve boşanma ile ilgili çeşitli konular dile getirilmektedir.

224. İyilik etmenize, O'na karşı *takvâlı* (duyarlı) olmanıza ve insanların arasını düzeltmenize yeminlerinizden dolayı Allah'ı engel kılmayın![1] Allah duyandır, bilendir.

225. Allah yeminlerinizdeki boş sözlerle ilgili (kasıtsız yeminlerinizden) sizi sorumlu tutmaz.[2] Ancak kalplerinizin kazandıklarıyla (kasıtlı yeminlerinizden) sorumlu tutar.[3] Allah çok bağışlayandır, çok hoşgörülüdür.

1 Bu ayet her türlü iyiliği kapsamakta olup, önceden edilmiş yeminlerin iyilik yapmaya engel olmadığını hükme bağlamaktadır. Yanlış yeminlerin bozulması gerektiği Tahrîm 66:2'de de yer almaktadır.

2 Kur'an'da dokuz kez geçen *el-lağv* kelimesi, "boş ve anlamsız söz" demektir. Buradan hareketle, *lağv*, bir taraftan "hakikati ve aslı olmadığı için", diğer taraftan da "faydasız veya zararlı olduğu için terk edilip ortadan kaldırılması görev olan lüzumsuz şeyler"dir. *Lağv* yemini "sonuçsuz, kasıtsız, hata ile yapılan yemin" demektir. Bu şekilde yapılan yemine şer'î manada herhangi cezai bir hüküm getirilmemiştir.

3 Benzer mesaj: Mâide 5:89. Nahl 16:22'de kalplerin kazandığı şeylerle ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: "(Fakat) âhirete inanmayanlar var ya büyüklük tasladıkları için kalpleri inkârcıdır." Demek ki kalplerin de kazanımları vardır. Nitekim Bakara 2:283'te kalplerin günahkârlığından söz edilmektedir. Ayrıca Bakara 2:284'te beyan edildiği gibi insanlar içlerinde sakladıkları şeylerden de hesaba çekileceklerdir. Benzer bir mesaj, yani kalplerin bilerek, tasarlayarak kazandıklarıyla ilgili sorumlulukların bulunduğu Ahzâb 33:5'te dile getirilmektedir. Kur'an'da pek çok ayette Yüce Allah'ın kalplerin özündekileri bildiğini ilan etmesinin anlamı da bu olsa gerektir.

لِلَّذ۪ينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَٓائِهِمْ تَرَبُّصُ اَرْبَعَةِ اَشْهُرٍۚ فَاِنْ فَٓاؤُ۫ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَاِنْ عَزَمُوا
الطَّلَاقَ فَاِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُٓوءٍۜ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ
اَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ف۪ٓي اَرْحَامِهِنَّ اِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَبُعُولَتُهُنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ
ف۪ي ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُٓوا اِصْلَاحاًۜ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذ۪ي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِۖ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌۜ
وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٢٨﴾

226. Kadınlarına *îlâ*'da[1] bulunanların dört ay beklemesi gerekir. (Bu sürede hanımlarına) dönerlerse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

227. (Bu süre sonunda hanımlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Şüphesiz ki Allah duyandır, bilendir.

228. Boşanmış kadınlar, kendi kendilerine (evlenmeden) üç âdet hâli beklerler.[2] Onlar Allah'a ve ahiret gününe inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helal olmaz. (Kocaları) barışmak isterlerse, bu durumda onları (boşanma sürecindeki eşlerini) geri almaya daha fazla hak sahibidir. (Erkeklerin) kadınlar üzerindeki (hakları gibi), kadınların da (erkekler üzerinde) belirli (hakları) vardır. O (boşanma sürecindeki) erkeklerin, onlara (boşanma sürecindeki kadınlara dönmede) bir derece (önceliği) vardır. Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 *Îlâ,* Araplar arasında bilinen "evli bir erkeğin eşine yaklaşmamaya yemin etme geleneği"dir. Cahiliye Arapları kızgınlık sebebiyle süresi belirsiz bir şekilde hanımlarına cinsel manada yaklaşmamaya yemin ederlerdi ve bunun süresi de belli olmaz, bazen yıllarca sürebilirdi. Dolayısıyla kadın tam evli muamelesi de dul muamelesi de görmeden böyle bir eziyete maruz bırakılırdı. İşte Yüce Allah böylesi bir durumda kadın lehinde olmak üzere *îlâ* denen yemin süresinin en çok "dört ay" olabileceğini beyan etmekte, bu sayede kadınların böyle bir haksız-hukuksuz tutumdan daha fazla zarar görmesinin önüne geçecek hükmü getirmiş olmaktadır. Ayetten anlaşıldığına göre, bu süre zarfında eğer kişi hanımıyla aile hayatına devam etmeme kararlılığını değiştirmezse bu evlilik sona ermiş sayılmaktadır.

2 Boşanmanın gerçekleşebilmesi için üç âdet süresinin dolması gerekmektedir. Bu süre dolmadan vazgeçilirse nikâh devam eder. Bkz. Talâk 65:1-2.

اَلطَّلَاقُ مَرَّتَانِۖ فَاِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٌ بِاِحْسَانٍۜ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَأْخُذُوا مِمَّٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ
شَيْـًٔا اِلَّٓا اَنْ يَخَافَٓا اَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِۜ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِۙ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا
افْتَدَتْ بِهٖۜ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوهَاۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾
فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُۜ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَٓا اَنْ
يَتَرَاجَعَٓا اِنْ ظَنَّٓا اَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

229. Boşama iki kezdir. (Bundan sonrası) ya iyilikle tutmak ya da güzellikle bırakmaktır.[1] Kadınlara verdiklerinizden (boşanmada) bir şey almanız size helal olmaz. Ancak (eşler) Allah'ın sınırlarında kalıp evlilik haklarını tam uygulayamamaktan korkarlarsa bu durum istisnadır. Siz de onların (eşlerin), Allah'ın sınırlarını koruyamayacaklarından korkarsanız, kadının (erkeğe) fidye vermesinde her iki taraf için de vebal yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır; onları aşmayın! Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

230. (Erkek) onu (eşini üçüncü kez) boşarsa, ondan sonra (kadın) bir başka eşle evleninceye kadar onu alması kendisine helal olmaz. Bu kişi (ikinci eş) de onu boşarsa, (her iki taraf da) Allah'ın sınırlarını koruyacaklarına inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde herhangi bir vebal yoktur.[2] İşte şu (hüküm)ler, (gerçeği) bilmek (isteyen) bir topluluk için Allah'ın açıkladığı sınırlarıdır.

1 Boşanmada hakem ve şahitlerin gerekliliğiyle ilgili olarak Nisâ 4:35, Ahzâb 33:37 ve Talâk 65:2. ayetlerini de okumak gerekmektedir.

2 Bu ayet üç aylık boşanma süresi sonunda ayrılık kararlılığını sürdüren eşlerin resmen yani hâkim kararıyla boşanması durumunda o eşle tekrar evlenebilmenin şartını göstermektedir. Buna göre, üç ay süren bir süreçte hâkim kararıyla boşanan kadın, ancak bir başka evlilik yapıp o eşinden de hâkim kararıyla resmen boşandıktan sonra ilk eşiyle evlenebilir. Burada adına "hülle" (hile) denen bir sahtekârlığa, yani cinsel bir birleşme olmadan, kısa süre sonra boşanmaya dayalı önceden pazarlıklı ve gösteriş amaçlı bir evliliğe asla kapı aralanamaz. Boşanma Bakara 2:228-229 ve Talâk 65:1'de belirtildiği üzere üç aylık zamana yayılarak çiftlere iyice düşünme fırsatı sunulmaktadır.

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا
تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوٓا اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا
وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمَٓا اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾ وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ اَنْ
يَنْكِحْنَ اَزْوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكُمْ اَزْكٰى لَكُمْ وَاَطْهَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

231. Kadınları boşadığınız ve onlar da (üç aylık bekleme) süresinin sonuna geldiklerinde onları iyilikle tutun veya iyilikle bırakın! Haksızlık ederek ve (kendilerine) zarar vermek için onları (zorla) tutmayın! Kim bunu yaparsa elbette (öncelikle) kendine kötülük etmiş olur. Allah'ın ayetlerini eğlence edinmeyin! Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini (size verdiği hidayeti), size öğüt vermek üzere indirdiği Kitabı ve *hikmet*i (doğru hüküm verme yeteneğini) hatırlayın! Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Bilin ki şüphesiz Allah her şeyi bilendir.

232. Kadınları boşadığınız ve onlar da (üç aylık bekleme) süresinin sonuna geldiklerinde, aralarında iyilikle anlaştıkları takdirde, onların (eski veya aday) eşleriyle evlenmelerine engel olmayın! İşte bununla içinizden Allah'a ve ahiret gününe inananlara öğüt verilmektedir. Bu (öğüdü tutmanız), kendiniz için en iyi ve en temiz olandır.[1] Allah bilir, siz bilmezsiniz.

1 Böylesi uygulamaların muhataplar için *ezkâ* ve *ather* olduğu yani "en yararlı, en temiz, en erdemli, en nezih, en şaibesiz, en iyi, en feyizli, en faziletli" şeyler olduğu beyan edilerek, bu hükümlere itibar edilmesi gerektiği üzerinde durulmakta, muhataplar bu noktada özellikle bilgilendirilerek uyarılmaktadır. Buna benzer ifadeler örtünmeyle ve haramdan sakınmayla ilgili olarak Nûr 24:30'da, Hz. Peygamber'in eşlerinden bir şeyleri perde arkasından istemeyle ilgili olarak da Ahzâb 33:53'te zikredilmektedir. Bir konuda hükmü Yüce Allah verince, Ahzâb 33:36'da da belirtildiği gibi mümin kullara düşen görev o hükme rıza göstermek ve boyun eğerek teslim olmaktır. Bakara 2:229 ve 230. ayetlerde de geçtiği üzere, bütün bunlar Yüce Allah'ın belirlediği sınırlarıdır. Bu sınırları aşmamak, sınırdan öteye geçmemek müslümanlığın bir gereğidir. Yüce Allah'ın belirlediği sınırları geçenler haddini aşanlardır ve feci bir akıbeti yaşamaktan kurtulamayacaklardır.

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ
رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَآرَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ
لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا وَاِنْ اَرَدْتُمْ اَنْ تَسْتَرْضِعُوا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَا اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

233. Emzirmeyi tamamlatmak isteyen (babalar) için (kendilerinden boşanmış) anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların uygun bir şekilde beslenmesi ve giyimi babaya aittir.[1] Hiçbir can (insan), gücünün dışında (bir şeyle) sorumlu tutulmaz.[2] Hiçbir anne, çocuğu sebebiyle, hiçbir baba da çocuğu sebebiyle zarara uğratılmamalıdır. (Baba ölürse) onun benzeri (nafaka temini) mirasçı üzerine yükümlülüktür. Onlar (anne ve baba) karşılıklı anlaşarak ve birbirleriyle görüşerek (çocuğu iki yıldan önce sütten) ayırmak isterlerse kendilerine herhangi bir vebal yoktur. Çocuklarınızı (sütanneye) emzirtmek istediğiniz takdirde, sütanneye vermekte olduğunuzu (ücreti) uygun bir şekilde teslim etmenizde size vebal yoktur.[3] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Bilin ki Allah yapmakta olduklarınızı şüphesiz ki görendir.

1 Yüce Allah boşanmış olmalarına rağmen çocuklarını emzirmeye devam eden kadınların hem gıdalarının hem de giyim ihtiyaçlarının örfe göre karşılanmasının babaların görevi olduğunu ifade etmektedir. Bu cümleden anlaşılacağı gibi, burada emzirmesinden söz edilen kadınlar boşanmış eşler olmalıdır. Aksi takdirde, onların gıda ve giyim ihtiyaçlarının karşılanmasının babalara ait olduğunu belirtmeye gerek yoktur. Söz konusu ihtiyaç babayı zor duruma düşürecek şekilde değil de hâkim tarafından örfe göre, babanın ekonomik durumu gözetilerek, mağduriyetlere sebep olmayacak şekilde ve belli bir standart esas alınarak yerine getirilmelidir. Nitekim Talâk 65:7'de şöyle buyrulmaktadır: "İmkânı geniş olan, imkânına göre nafaka versin; rızkı daraltılmış olan da Allah'ın kendisine verdiğinden nafaka ödesin! Allah kimseyi ona verdiği (imkân)dan başkasıyla sorumlu tutmaz. Allah her zorluktan sonra kolaylık yaratacaktır." Boşanmış annelerin çocuklarının emzirilmesi sürecinde ihtiyaçlarını karşılamak çocuğun babasına aittir; ancak bu aidiyette örfe göre hareket etmek gerekli olup, babanın gücünün yetmeyeceği şeyler babadan istenmemelidir. Çünkü kişi kaldıramayacağı bir şeyle yükümlü tutulamaz, tutulmamalıdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:286; Mâide 5:48; En'âm 6:152, 165; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

3 Benzer mesaj: Talâk 65:6.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ اَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي اَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهٖ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَٓاءِ اَوْ اَكْنَنْتُمْ فِي اَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ
وَلٰكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا اِلَّٓا اَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى يَبْلُغَ
الْكِتَابُ اَجَلَهُ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

Surenin 234-242. ayetlerinde eşi ölen kadınların evlilik için bekleme süresi, yeni evliliklerle ilgili nelerin yapılabileceği, nafaka verilmişse boşanma aşamasında bununla ilgili nasıl davranılması gerektiği, ibadetlere devam edilmesi ve boşanan kadınların bir yıl süreyle evlerinden zorla çıkarılmaması gerektiği dile getirilmektedir.

234. İçinizden ölenlerin (geride bıraktıkları) eşleri, kendi başlarına (evlenmeden) dört ay on gün beklerler.[1] (Bekleme) süresinin sonuna geldiklerinde, kendileri hakkında yaptıkları uygun (işlerde) size herhangi bir vebal yoktur. Allah, yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

235. (Beklemekte olan) kadınlarla evlenme hakkındaki düşüncelerinizi sunmanızda veya onu içinizde tutmanızda size herhangi bir vebal yoktur. Allah sizin onları anacağınızı bilir. Uygun sözler söylemeniz hariç, sakın onlara gizlice buluşma sözü vermeyin![2] Kitap (yani bekleme) süresini dolduruncaya kadar nikâh düğümünü pekiştirmeyin (nikâh kıymaya kalkışmayın)! Bilin ki Allah *nefis*lerinizdekileri (kalplerinizdeki)ni bilir.[3] Bu sebeple (yanlış yaparsanız) O'ndan (Allah'tan) sakının! Bilin ki Allah çok bağışlayandır, çok hoşgörülüdür.

1 Bu cümle eşi ölen hanımların başka bir evlilik yapamama süresini "4 ay 10 gün" olarak belirlemektedir. Bakara 2:240'taki ifade ise bu hanımların evlerinden zorla çıkarılmama süresi olan "1 yıl"ı içermektedir. Sanıldığı gibi ayetler arasında "nesh" (hüküm iptali) söz konusu değildir. Çünkü Bakara 2:234 ve 240. ayetlerde farklı konular ele alınmaktadır.

2 Ayette, eşi ölen hanımlar iddet süresi içerisindelerken diğer erkeklerin onlarla evlenmeye yönelik üstü kapalı sözler söylebileceği veya bu niyeti içlerinde saklayabileceği belirtilmekte, söz konusu kişilerin ilgili kadınlara yönelik evlilik tekliflerini ileteceklerinin Allah tarafından bilindiği ifade edilmektedir. Yine ayette, söz konusu kadınlarla gizli gizli buluşmak ve onlarla gizli şekilde vaatleşmek yasaklanmakta, evlilik taleplerini meşru yani örfe uygun bir şekilde kendilerine söyleyip iletebilecekleri hükme bağlanmakta ve gizli saklı davranmaktan engellenmektedirler.

3 Bu cümle boşanma süresi dolmadan yapılamayacak şeyleri içermektedir.

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ اَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ
عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾ وَاِنْ
طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ اِلَّا اَنْ يَعْفُونَ
اَوْ يَعْفُوَا الَّذ۪ي بِيَدِه۪ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَاَنْ تَعْفُوا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٢٣٧﴾

236. (Nikâhtan sonra) henüz dokunmadan (cinsel ilişkiye girmeden) veya onlar için belirli bir *mehir* belirlemeden kadınları boşarsanız size herhangi bir vebal yoktur. (Bu durumda yine de) onlara ödemede bulunun:[1] Güzel davrananlar üzerine bir borç olarak, zengin olan durumuna göre, fakir olan da durumuna göre uygun (bir ödemede bulunmalıdır).

237. Kendilerine *mehir* belirleyerek evlendiğiniz kadınları, onlara dokunmadan (cinsel ilişkiye girmeden) boşarsanız, kadınların vazgeçmesi veya nikâh bağı elinde bulunanın (kocanın) vazgeçmesi durumu dışında, belirlediğiniz *mehr*in yarısı[2] (onların hakkı)dır. Affetmeniz (mehirden vazgeçmeniz) *takvâ*ya (duyarlılığa) daha uygundur. Aranızda iyiliği unutmayın![3] Şüphesiz ki Allah, yapmakta olduklarınızı görendir.

1 Normal şartlarda gerçekleşen boşamalarda, belirlenmiş bir mehir olmasına karşılık mehrin "tamamının"; cinsel birliktelik yaşanmayan boşanmalarda ise mehrin "yarısının" verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. İşte bu ikisinden farklı olarak her iki şartın olmaması durumunda bile kadınların mağdur ve çaresiz bırakılmamalarına yönelik ekonomik ödenekten söz edilmektedir. Ayette geçen *metti'ûhunne* ifadesi "onları faydalandırınız" manasına gelmekte, devamında ise bunun maruf yani "örfe göre" bir şekilde geçimlik olduğu ifade edilmektedir. Bu kelimeyle aynı kökten gelen ve bu ayette de zikredilen *metâ'* kelimesi dünyalıklar için kullanılmakta ve devamlı bir ödenek değil, geçici bir mahiyet arz etmektedir. Bu çerçevede sözü edilen ödeneğin "maruf bir şekilde" yani "örfe göre" yerine getirilmesi gerektiğinden söz edilmektedir ki benzer bir içerikte olmak üzere Bakara 2:241'de de bu konuya değinilmektedir.

2 Bu cümle Ahzâb 33:49 ayetiyle birlikte okunmalıdır.

3 Bu mesaj insanlara, boşansalar bile birbirlerine iyilik yapmaya devam etmeleri gerektiğini öğretmektedir.

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِت۪ينَ

238. *Salevât*'a (namazlara)[1] ve orta (ideal) *salât*'a[2] (namaza) devam edin![3] Allah'a saygı içinde (bunu) yerine getirin![4]

1 Ayette geçen *es-salevât* kelimesi "ibadetler, Yüce Allah'tan yanalık içeren tevhid içerikli bütün eylemler" manasına gelmekte, onların muhafazası ise devam ettirilmeleri anlamını vermektedir. İbadetlerin korunmasıyla ilgili olarak En'âm 6:92, Mü'minûn 23:9 ve Me'âric 70:34'te şöyle buyrulmaktadır: "Onlar bütün ibadetlerini koruyanlardır."

2 Ayetteki *es-salâtü'l-vüstâ* tamlamasını öncesindeki *es-salevât* kelimesinin açıklaması olarak kabul edip "bütün ibadetleri, özellikle de ideal ibadeti yapmaya çabalayın" manasını elde etme imkânımız vardır. Buradaki *el-vüstâ* kelimesi Bakara 2:143'te geçen "orta" manasındaki *vesat* kelimesinin *ism-i tafdîl* kalıbıdır ve "en orta, en faziletli, en hayırlı, en mutedil" gibi manalar içermektedir. Bu kelime *evsat* kalıbında Mâide 5:89'da "ortalaması", Kalem 68:28'de ise "en dengeli, en akıllı" manasında kullanılmaktadır. Şunu belirtelim: Bu tamlama ideal ibadet manasında kapsamı geniş bir şekilde her çeşit tevhid eylemini kapsadığı gibi, özel olarak da ideal namazı ifade edebilir. Bu durumda, bütün namazların ideal namazı yakalamak için kılındığı düşünülerek, her namazın bu şekilde kılınması gerektiği sonucunu bize verebilir.

3 Bu cümle "namazlara (ibadetlere) yani ideal namaza devam edin" şeklinde de tercüme edilebilir. Kur'an'da *salât* ve bununla ilgili kelimeler *ekâme*, *yukîmü*, *ekım* gibi sözcüklerle kullanılırsa bu tür kullanımlar formu belli namaz anlamı verir. Bu kelimelerin olmadığı yerlerde geçen *salât* kelimesi "bütünüyle dini duyarlılığı" ifade eder. Ayetin sonunda "Allah'a boyun eğerek bu görevleri yerine getirmek" ifadesinde *kûmû* emri kullanıldığı için, buradaki maksadı namazın kılınmasıyla ilişkilendirmek bağlama ve konuya uygundur. Dahası, bir sonraki ayette yer alan ifadeler de bir anlamda bunu desteklemektedir. Şu husus unutulmamalıdır: Dini sorumluluklarımızı sadece namazdan ibaret görmek doğru ve yeterli değildir. "İbadetlerin korunması", onların özümsenmesi veya içselleştirilmesi demektir. Bu itibarla, ayette sözü edilen özellik genel anlamda bütün ibadetlere devam ederek onların hakkını vermek ve onları hayatın vazgeçilmezi yapmaktır; özelde ise namazı büyük bir özenle kılmaktır.

4 Namaz vakitleriyle ilgili bkz. Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39.

فَاِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا اَوْ رُكْبَانًاۚ فَاِذَٓا اَمِنْتُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾
وَالَّذ۪ينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ اَزْوَاجًاۚ وَصِيَّةً لِاَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا اِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ اِخْرَاجٍۚ فَاِنْ
خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ ف۪ي مَا فَعَلْنَ ف۪ٓي اَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٤٠﴾

239. (Bir tehlikeden) korkarsanız (namazlarınızı) yürüyerek veya binmiş olarak (binek üzerinde kılın)! Güvende olduğunuzda, siz bilmiyorken Allah'ın size öğrettiği şekilde O'nu hatırlayın (namazı kılın)![1]

240. İçinizden vefat ettiğinde (dul) eşler bırakacak olanlar, (bu) eşlerinin (bıraktıkları maldan) bir yıla kadar (evlerinden) çıkarılmadan yararlanmaları hakkında (sağlıklarında) vasiyet (etsinler)![2] Onlar (eşi ölen kadınlar) giderlerse, kendileri hakkında yaptıkları uygun (işlerde) size bir vebal yoktur. Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Yüce Allah namazın önemini vurgulamak üzere onun hiçbir şekilde terk edilmemesi gerektiğini dile getirmek istemekte ve güvensiz bir ortamda olunsa veya korkulacak şeylerin bulunduğu zaman ve mekânlarda bile, gerek yaya olarak, gerekse binek üzerinde namazın kılınması gerektiğini hükme bağlamaktadır. Böylesi olağanüstü şartlarda önemli olan şey Yüce Allah'ı hatırlatıcı bir eylem olarak "namaz kılmak"tır. Bu durumlarda kılınan bir namazda elbette normal zamanlardaki gibi şartlar ve rükünler tam anlamıyla yerine getirilemeyebilir. Kıble, kıyam, rukü, secdeler, teşehhüt gibi farzların tam anlamıyla yerine getirilememesi bile, namazı terk etmeyi akla getirmemek durumunda olduğumuzun bir delilidir. Zaten ayetin devamında zikredilen husus da "güven ortamına ulaşıldığında namazın Yüce Allah'ın öğrettiği gibi kılınması"dır. Bu ayetteki mesaj, Nisâ 4:101-102'de dile getirilen "savaş ve/veya cephe ortamlarındaki namaz" ve Müzzemmil 73:20'de dile getirilen "hastalık", "yorucu, zor yolculuklar", "savaş ortamları"nda namazın terk edilemeyeceği mesajlarıyla uyum halindedir. İnsanların can güvenliğinin bulunmadığı ortamlarda bile namazın kılınması emredildiğine göre, bunu diğer zamanlarda şu veya bu sebep ya da akla gelebilecek herhangi bir mazeretle terk etmenin hiçbir açıklamasının olamayacağı kolayca anlaşılabilir. Burada bir istisna olarak, cünüplük durumunda gusül abdesti alıncaya kadar namazın kılınmamasını hatırlatmalıyız ki böylesi durumlarda da hemen cünüplükten kurtulmak gerektiği Mâide 5:6'da beyan edilmektedir.

2 Bu ayet Bakara 2:234'ten farklı bir konuyu, eşi ölen bir hanımın bir yıl süreyle evden zorla çıkarılmaması hükmünü içermektedir.

وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ اُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ
اللّٰهُ مُوتُوا ثُمَّ اَحْيَاهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

241. *Muttakî*ler (duyarlı olanlar) üzerine bir borç olarak, boşanmış kadınların uygun bir şekilde (kocalarından) menfaat sağlaması (onların hakkıdır).[1]

242. Allah akıl edesiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor.

Surenin 243-251. ayetlerinde ölümden korkanların durumu, Allah yolunda fedakârlığın önemi, Talut, Calut ve Hz. Davud'un kıssası dile getirilmektedir.

243. Binlerce (kişi) oldukları hâlde, ölüm korkusuyla yurtlarından çıkıp gidenleri[2] görmedin mi?[3] Allah onlara "(manevi olarak)[4] ölün!" demişti; sonra da onları (manevi olarak) diriltmişti.[5] Şüphesiz ki Allah insanlara karşı lütufkârdır. Fakat insanların çoğu şükretmez.

1 Boşanmış olan hanımların mağdur edilmemelerini sağlamak üzere kendilerine ödenek tahsis edilmekte ve bunun maruf bir şekilde yani örfe göre ve meşru bir şekilde kendilerine iletilmesi emredilmektedir. Bakara 2:236. ayette boşanma aşamasında olup cinsel birleşme yapılmamış ve mehir belirlenmemiş eşlere herhangi bir mehir üzerinden değil de insani bir hassasiyet göstergesi olarak belli bir ödeneğin sunulması gerektiği beyan edilmektedir. Yorumunu yapmakta olduğumuz Bakara 2:241. ayette ise herhangi bir eksiklik içermeyecek şekilde boşanmış olan kadınlara yeniden evleninceye kadar veya örfe/hakkaniyete göre belli süreliğine bir nafaka ödenmesi gerektiği hükme bağlanmış olmaktadır. Bu nedenle, Bakara 2:236. ayetle Bakara 2:241. ayet arasında herhangi bir çelişki olmadığı gibi her iki ayette herhangi bir konu tekrarı da söz konusu değildir.

2 Yüce Allah ayette anlatılan olayda yer alan kişiler hakkında bilgi vermemekte, sadece ölüm korkusuyla yurtlarını terk ettiklerini belirtmektedir. Tefsirlerimizde bunların kim olduklarıyla ilgili çeşitli isimler ve anlaşılması oldukça zor olaylar nakledilmektedir. Yüce Allah kalabalık bir grubun ölüm korkusuyla yurtlarını terk edip gittiklerini, ancak başlarına ibretlik sıkıntılar geldiğini ifade ederken, onların bu durumunun düşünülmesini öncelikle Hz. Muhammed'den ve diğer muhataplardan istemektedir. Onların âdeta ölüp ölüp dirildiklerini ifade bağlamında devam eden cümlede bilgi verilmekte ve sonucunda dirilme yaşandığı için bunun ilahi bir lütuf olduğuna dikkat çekilmektedir.

3 Kur'an'da bu şekilde geçen ifadelerde ilk muhatap her ne kadar Hz. Muhammed ise de kastedilenler bütün insanlardır. Ayette geçen *elem tera* ifadesi bedensel görmeyle değil de aklın görmesiyle, yani düşünceyle alakalı bir beyandır. "Görmedin(iz) mi" demek "düşünmedin(iz) mi", "görmüş gibi bilmedin(iz) mi", "ilmin(iz) bunu bilmeye yetişmedi mi" vs. şeklinde anlaşılıp yorumlanmalıdır. Çünkü anlatılan konu Hz. Peygamber döneminde olmadığı için bunu görmesi mümkün değildi. Çeşitli konularda yer alan bu tür beyanlarda hedeflenen şey bilgidir, gerçeğin fark edilmesidir; yoksa fiziksel anlamda bir görme duyusu söz konusu edilmemektedir.

4 Müfessirlerimizin büyük çoğunluğu buradaki maksadı bilinen manada ölüm ve diriltilme şeklinde anlamışlardır. Yüce Allah bu kalabalık millete "ölün" dediğini beyan etmektedir ki bunun bilinen anlamda bedensel ölüm olması mümkün değildir. Çünkü Sâffât 37:58-59 ve Duhân 44:56'da da belirtildiği gibi insanlar bu hayatta sadece bir ölüm tadarlar. Anlaşılıyor ki burada sözü edilen ölüm, mecaz manada "ölüp ölüp dirilmek", "ölümden beter etmek" gibi savaşın ve düşman korkusunun onlara yaşattığı ölümden beter psikolojidir. Yüce Allah işte bu topluma önce korkunç hezimet gibi duyguyu yaşatmış, ardından bu korkuyu onlardan alarak, kendilerinin vatanlarını savunma kararlılığı gösterdiklerinde bu defa da onları o felaketten kurtardığını, kendilerine rahatça yaşama imkânı bahşettiğini aynı şekilde mecaz bir ifadeyle dile getirmiş olmaktadır. Bakara 2:54 ve 56. ayetlerde de belirttiğimiz üzere, burada sözü edilen ölüm ve diriltilme fiziksel değil, mecazdır. Aksi takdirde, bunun sonucunda reenkarnasyon denen kabule kapı aralanacağını ve böyle bir yorumun Kur'an içerisinde çelişkili ayetler bulunduğu sonucunu vereceğini belirtmeliyiz. "Üzerine ölü toprağı serilmek", "ölüp ölüp dirilmek", "ölümden beter olmak" vs. şeklindeki sözlerle ayette verilmek istenen mesajın benzeştiğini ifadeyle yetinelim. Bu ayette verilmek istenen en önemli mesajlardan birisi, ölümden korkmanın ölümden kurtulmaya hiçbir faydasının bulunmadığını öğretmektir. Demek ki "korkunun ecele faydası yokmuş." Nihayetinde savaştan kaçanların durumunun yanlış olduğunun belirtildiği Ahzâb 33:16-17'de verilmek istenen mesaj da budur. Yüce Allah esasında bu ifadelerle Kur'an'ın muhatabı olan müminlere seslenmekte ve yeri geldiğinde canlarını ve yurtlarını savunma durumunda kaldıklarında burada sözü edilenler gibi yurtlarını terk etmemelerini belirtmek istemektedir. Fiziksel ölümden korkanlar bilmelidirler ki bu korku onların esasında ahlaken ölümlerine yol açacaktır. Aynı şekilde onların yeniden doğuşu da ölüm korkusunu yenerek ahlaki konumlarını yeniden kazanmalarına bağlı olacaktır. Bu durum Bakara 2:246-251. ayetler arasında anlatılacak olan Tâlût, Câlût ve Hz. Davud kıssasının da özünü oluşturmaktadır.

5 Ölüm korkusuyla savaştan kaçıp yurtlarını terk edenlerin de birgün ecelleriyle öleceği ve mahşerde Yüce Allah'ın huzuruna diriltilerek çıkarılacağı, dolayısıyla savaştan kaçmanın onların ölümüne engel olmayacağı, ölümden kurtulamayacakları mesajı da ayette verilmektedir denebilir.

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا
فَيُضَاعِفَهُ لَهُٓ اَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْ
بَنِيٓ اِسْرَٓاءِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى اِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ قَالَ هَلْ
عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَٓا اَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا
مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَٓائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

244. Allah yolunda savaşın![1] Bilin ki Allah duyandır, bilendir.

245. Kim Allah'a güzel bir borç[2] verirse, (Allah) da ona (bunun) pek çok katını verir. Allah dar olarak da verir; bol olarak da verir. Yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

246. Musa'dan sonra, İsrailoğullarının yöneticilerini[3] görmedin mi? Peygamberlerine, "Bize bir hükümdar gönder (görevlendir) ki (onun komutasında) Allah yolunda savaşalım." demişlerdi. (O peygamber) "Ya size savaş yazılır (farz kılınır) da savaşmazsanız?" deyince, onlar da "Yurtlarımızdan çıkarılmış, çocuklarımızdan (uzaklaştırılmış olduğumuz) hâlde Allah yolunda neden savaşmayalım ki?" demişlerdi. Kendilerine savaş yazılınca (farz kılınınca), içlerinden azı hariç yüz çevirmişler (kaçmışlar)dı.[4] Allah zalimleri bilendir.[5]

1 Bu mesajla ilgili olarak bkz. Bakara 2:190-193; Nisâ 4:89-91; Hacc 22:39; Mümtehine 60:8-9.

2 *Kard-ı hasen* kavramı, Yüce Allah'a verilen "güzel borç" anlamında "karşılığı sadece Allah'tan beklenen yardım" demektir. Bu kavram için bkz. Bakara 2:245; Mâide 5:12; Hadîd 57:11, 18; Teğâbun 64:17; Müzzemmil 73:20.

3 Yüce Allah Hz. Musa'dan sonraki dönemlerde İsrailoğullarının yöneticilerinin kendilerine bir hükümdar tayin etmesi için peygamberlerine teklifte bulunduklarını haber vermektedir. Bu halkın tam olarak kimler olduğu ve peygamberlerinin hangi peygamber olduğu ayette açıklanmamaktadır. Ancak bazı meal yazarları ve müfessirler bu peygamberin Samuel/Eşmoil (İsmail), kavminin ise M.Ö. 1020 yıllarında Mısır ve Filistin bölgesinde yaşayan bir topluluk olduğunu ifade etmektedir (Yazır, *Hak Dini*, II, 139; Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 74'te 236. not). Bu noktada farklı isimler de ileri sürülmektedir. Bu milletin Hz. Davud döneminde yaşadığı, konunun son ayeti olan Bakara 2:251'den anlaşılmaktadır.

4 Burada, insanların nankörlüğü ve sözlerinde durmamaları anlatılmakta, verilen sözde durmamanın sebep olacağı sıkıntılara dikkat çekilmektedir.

5 Bu kişilere "zalim" denmesinin sebebi, yapılması gerekeni yapmamalarıdır. Çünkü "adalet", bir şeyi yerli yerince yapmak; "zulüm" ise bir şeyi yerinden etmek, yapılması gerekeni yapmamak, yapılmaması gerekeni yapmaktır.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًاۜ قَالُوٓا اَنّٰى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ
اَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِۜ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰيهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي
الْعِلْمِ وَالْجِسْمِۜ وَاللّٰهُ يُؤْتٖي مُلْكَهُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلٖيمٌ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اٰيَةَ
مُلْكِهٖٓ اَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فٖيهِ سَكٖينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ اٰلُ مُوسٰى وَاٰلُ هٰرُونَ تَحْمِلُهُ
الْمَلٰٓئِكَةُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿٢٤٨﴾

247. Peygamberleri onlara "Elbette Allah, Talut'u[1] size hükümdar olarak gönderdi (görevlendirdi)" deyince, onlar "Biz hükümdarlığa daha layık olduğumuz hâlde, kendisine servet ve zenginlik yönünden geniş imkânlar verilmemişken, nasıl o bize hükümdar olur?" demişlerdi. (O peygamber) şöyle demişti: "Allah onu sizin üzerinize seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi. Allah, mülkünü (hükümdarlığı) dilediğine (layık olana) verir.[2] Allah, (imkânları) geniş olandır, bilendir."

248. Peygamberleri onlara şöyle demişti: "Onun hükümdarlığının işareti, meleklerin taşıdığı, içinde Rabbinizden bir ferahlık ve sükûnet, Musa'nın ailesinin ve Harun'un ailesinin bıraktıklarından bir kalıntı bulunan *Tâbût*'un[3] size gelmesidir. İnananlarsanız şüphesiz ki bunda sizin için bir delil vardır."

1 *Talut*, hükümdar olarak belirlenen, uzun boylu, kuvvetli bir şahıs olarak tanımlanabilir.

2 Yüce Allah mülkünü, hükümranlığını dilediğine yani layık gördüğüne verebileceğini beyan etmektedir. Burada geçen *mülk* kelimesinden maksat, yöneticilerin istediği türden "meliklik, hükümdarlık, yöneticilik" manasına gelmektedir. Kullar Yüce Allah'tan talepte bulunurlar; Yüce Allah da icabet eder. Bu icabette kulların istediği değil, Allah'ın dileği ve layık görmesi belirleyicidir. Âl-i İmrân 3:26'da belirtildiği gibi mülkün sahibi Yüce Allah'tır ve mülkünü dilediğine O verir; dilediğinden de O alır.

3 *Tâbût*, Hz. Musa'nın emanetlerinin bulunduğu sandıktır. Yüce Allah söz konusu toplumun yöneticilerine, Talut'un görevlendirilmesiyle ilgili delil olarak peygamberlerinin kendilerine o Tâbût'un gelmesini söylediğini ifade etmektedir. Burada sözü edilen *Tâbût*, o dönemde bilinen ve itibar gören bir nesne olduğu için *et-tâbût* kelimesinin başında *eliflâm* takısı getirilmektedir. Anlaşılıyor ki *Tâbût*'un içinde o günkü muhatapları ikna edebilecek, konuyla ilgili anlaşmazlıkları bitirebilecek, hatta Talut'un görevlendirilmiş olduğuna dair bir bilgi mevcuttu. Eski kaynaklarımızdaki bilgilere göre ise bu sandığın içerisinde Tevrat'ın orijinal metinleri, Hz. Musa ile Hz. Harun'un şahsî eşyaları ve Hz. Musa'nın asası bulunuyordu (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, II, 606-617; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 289).

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ مُبْتَلٖيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنّٖي وَمَنْ
لَمْ يَطْعَمْهُ فَاِنَّهُ مِنّٖٓي اِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهٖ فَشَرِبُوا مِنْهُ اِلَّا قَلٖيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ
وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهٖ قَالَ الَّذٖينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا
اللّٰهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلٖيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثٖيرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرٖينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ
وَجُنُودِهٖ قَالُوا رَبَّنَٓا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ ﴿٢٥٠﴾

249. Talut askerlerle birlikte (savaş için) ayrılınca şöyle demişti: "Allah sizi bir ırmakla imtihan edecek. Ondan içen benden değildir, onu tatmayan bendendir; eliyle (sadece) bir avuç alan hariç."[1] İçlerinden azı hariç hepsi ırmaktan içmişlerdi. O (Talut) ve onunla birlikte iman edenler birlikte ırmağı geçince "Bugün bizim Calut'a[2] ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yoktur." demişlerdi. Allah'(ın huzurun)a varacaklarına inananlar, "Sayıca az nice birlik(ler), Allah'ın izniyle sayıca çok birlik(ler)i yenmiştir.[3] Allah sabredenlerle beraberdir." demişlerdi.

250. Calut ve askerleriyle savaşa tutuştuklarında,[4] (Talut'un askerleri) "Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır! Ayaklarımızı sabit tut! Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et." demişlerdi (şeklinde dua etmişlerdi).

1 Burada nehirden tadılmaması emredilmesine rağmen bir avuç suyun istisna tutulmasının sebebi, muhtemelen suyun içilmesi değil, o suyla yüzün yıkanması veya başka bir amaçla kullanılmasıdır.

2 *Calut*, hükümdar Talut'un savaştığı ve sonunda mağlup ettiği düşmanının ismidir.

3 Bu cümle savaşta kalabalıkların değil, inanmış ve donanımlı kişilerin galip gelebileceğini göstermektedir. Bu konuda benzer mesajlar: Enfâl 8:19, 65; Tevbe 9:25.

4 Yüce Allah Talut'la beraber hareket eden ordusunun Calut ve askerleriyle savaşmak üzere savaş meydanına çıktıklarında ve muhtemelen savaşa tutuştuklarında, savaşın ancak ve ancak Allah'ın yardımıyla kazanılacağını bildikleri için Yüce Allah'a dua ettiklerini haber vermektedir. Önceki ayetin sonunda yer alan "Allah sabredenlerle beraberdir" cümlesini söyleyen bu kişiler Allah'tan çeşitli dileklerde bulunmuşlardı.

فَهَزَمُوهُمْ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَقَتَلَ دَاوُ۫دُ جَالُوتَ وَاٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَٓاءُ وَلَوْلَا
دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٥١﴾
تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٢٥٢﴾

251. Allah'ın izniyle onları yenmişler, Davud da Calut'u öldürmüştü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) vermiş, dilediği ilimlerden öğretmişti.[1] Allah'ın insanlardan bir kısmını(n kötülüğünü) diğerleriyle savması olmasaydı, elbette yeryüzü bozguna uğrardı. Fakat Allah bütün insanlığa karşı iyilik sahibidir.

Surenin 252-260. ayetlerinde peygamberlerin birbirlerinden farklılığı ve farklı oldukları noktalardaki üstünlükleri, infak görevi, Yüce Allah'ın eşsiz ve erişilmez kudreti, dinde zorlama olmadığı, Hz. İbrahim'le tartışan Nemrut'un perişan durumu ve ölülerin nasıl diriltileceğiyle ilgili Hz. İbrahim'e yönelik bilgilendirme dile getirilmektedir.

252. İşte şu(nlar), Allah'ın sana bir amaç ile *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta) olduğumuz ayetleridir.[2] Şüphesiz ki sen elçilerdensin.

1 Calut'u öldüren Davud, Hz. Süleyman'ın babası olan hükümdar peygamber Hz. Davud'dur. Yüce Allah ona mülk yani hükümdarlık vermiş, ayrıca hikmet denen "kararlarında isabet edebilecek muhakeme gücü"nü kendisine ihsan etmiştir. Bu özellikler Hz. Davud'a peygamberlik verildiğinin göstergesidir. Enbiyâ 21:79'da Hz. Davud'a "hüküm ve ilim", Neml 27:15'te de "ilim" verildiği ifade edilmektedir ki burada sözü edilen ilmin kaynağı, ayette geçen "dilediğinden ona öğretmişti" şeklinde ifade edilmektedir. Sâd 38:20'de ise ona "hikmet"le beraber "çok güzel konuşabilme özelliği"nin de verildiği bildirilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:108; Câsiye 45:6. Yüce Allah hem burada hem de konuyla ilgili diğer surelerde zikredilen kıssaların hepsinin O'nun ayetleri yani varlığının, birliğinin ve kudretinin delilleri, işaretleri olduğunu, bunları Hz. Peygamber'e *tilâvet* etmesinin yani "aktarması"nın bir amacının bulunduğunu, bu hakikatlerin ötesinde başka şeylere iman etmemek gerektiğini dolaylı olarak ifade etmektedir.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍۘ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍۜ وَاٰتَيْنَا
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْ
مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا
اقْتَتَلُوا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُر۪يدُ ﴿٢٥٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ
يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ ف۪يهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌۜ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

253. İşte şu elçilerin bir kısmını bir kısmına (farklı oldukları noktalarda) üstün kılmıştık.[1] Allah onlardan bir kısmına konuşmuş, bazılarını da derecelerle yükseltmiştir. (Nitekim) Meryem oğlu İsa'ya da apaçık deliller vermiş ve onu Kutsal Ruh (Cebrail) ile desteklemiştik. Allah dileseydi (Allah'ın dileğine uysalardı) onlardan sonra gelen milletler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşmazlardı. Fakat onlar ayrılığa düştüler; içlerinden kimi iman etti, kimi de inkâr etti. Allah dileseydi (Allah'ın dileğine uysalardı) onlar savaşmazlardı fakat (her şekilde) Allah dilediğini yapar.[2]

3. CÜZ

الجزء ٣

254. Ey iman edenler! Kendisinde artık alışveriş, dostluk ve şefaat[3] bulunmayan gün (kıyamet) gelmeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden *infak* edin (verin)! Kâfirler elbette zalimlerdir.

1 Bu ayet Bakara 2:285, Nisâ 4:152 ve Ra'd 13:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Peygamberlik vehbî yani Yüce Allah tarafından ikram edilen bir kurumdur, *kesbî* değildir yani kulların kazanımlarıyla elde edilemez. Prensip olarak peygamberler arasında herhangi bir ayırım yapılmamalıdır. Allah'ın seçtiği bütün peygamberler bizim peygamberlerimizdir ve onların arasında herhangi bir ayırım yapılmamalıdır. Hz. Peygamber peygamberlerin birbiriyle üstünlük yarışına sokulmamasıyla ilgili olarak "Peygamberler arasında tercihte bulunmayın" (Buhârî, Husûmât, 1; Müslim, Fedâil, 163) buyurarak, bunun önemine dikkat çekmiştir. Bu açıklamalar ışığında şunu söyleyebiliriz: Bu ayetteki "üstünlük", aslında farklılık demektir. Çünkü elçiler belirli noktalarda birbirlerinden farklıdır ve farklı oldukları bu noktalarda birbirlerinden üstündür.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

3 Şefaat konusu Zümer 39:43-44. ayetler ışığında okunmalıdır.

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌۜ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ
مَنْ ذَا الَّذ۪ي يَشْفَعُ عِنْدَهُٓ اِلَّا بِاِذْنِه۪ۜ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْۚ وَلَا يُح۪يطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ
عِلْمِه۪ٓ اِلَّا بِمَا شَٓاءَۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَۚ وَلَا يَؤُ۫دُهُ حِفْظُهُمَاۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظ۪يمُ
﴿٢٥٥﴾ لَٓا اِكْرَاهَ فِي الدّ۪ينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَاۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿٢٥٦﴾

255. Allah (ki) O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, hayatı elinde tutandır. Kendisini ne uyuklama tutar ne de uyku. Göklerde ve yerdekilerin hepsi yalnızca O'na aittir. İzni olmadan O'nun katında kim şefaat edebilir ki! Onların önlerindekini de arkalarındakini de bilir.[1] (Bildirmeyi) dilediklerinin dışında (kimse) O'nun bilgisinden hiçbir şeyi kuşatamaz. O'nun egemenliği[2] gökleri ve yeri kapsamıştır. Onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O yücedir, büyüktür.[3]

256. Dinde zorlama yoktur.[4] Elbette doğru yanlıştan ayrılmıştır. Kim *tağut*'u[5] (azgınlık edeni) reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan en sağlam kulba[6] yapışmış demektir.[7] Allah duyandır, bilendir.

1 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:110; Enbiyâ 21:28; Hacc 22:76.

2 Yüce Allah'ın *kürsî*si, O'nun mutlak egemenliği ve otoritesini göstermektedir.

3 *Ayet'el Kürsî* olarak da bilinen bu ayet Yüce Allah'ın sıfatları hakkında toplu ve genel bilgiler içermektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:101-103; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

4 Bu cümle, dinde zorlamanın ve tiksindirici, nefret ettirici unsurların bulunmadığının açık delilidir. Ancak bu gerçek, dinde yerine getirilmesi gereken zorunlulukların olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu mesaj, Yûnus 10:85 ve Mümtehine 60:5. ayetiyle okunmalıdır.

5 *Tağut*, "azgınlık yapan" anlamında başta şeytan olmak üzere bütün azgınları ve azgınlıkları içermektedir.

6 Tağut'u (azgınlık edeni) reddedip Allah'a sığınanın *el-'urvetü'l-vüskâ* denen "en sağlam kulp"a sarılmış olacağını ve bu kulbun kopmasının mümkün olmayacağını bildirmektedir. Lokmân 31:22'de de geçen bu tamlama Kur'an'ın sıfatlarındandır ve tıpkı Âl-i İmrân 3:103'te belirtildiği gibi "Allah'ın ipi"dir; "Kur'an"dır.

7 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوٓا اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمُ الطَّاغُوتُ
يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ اَلَمْ تَرَ
اِلَى الَّذ۪ي حَٓاجَّ اِبْرٰه۪يمَ ف۪ي رَبِّه۪ٓ اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَۢ اِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ رَبِّيَ الَّذ۪ي يُحْي۪ وَيُم۪يتُ
قَالَ اَنَا۬ اُحْي۪ وَاُم۪يتُ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَأْت۪ي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
فَبُهِتَ الَّذ۪ي كَفَرَ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٥٨﴾

257. Allah iman etmiş olanların dostudur;[1] onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.[2] Kâfir olanlara gelince, onların dostları *Tağut*'tur (azgınlık edendir); onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar (gömerler). İşte bunlar ateş halkıdır. Onlar orada *ebedî* kalıcıdır.

258. Allah kendisine hükümdarlık verdiği için Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut'u) görmedin mi? Hani İbrahim "Rabbim yaşatan ve öldürendir." demişti. O da "Ben de yaşatır ve öldürürüm." demişti.[3] İbrahim, "Allah güneşi doğudan getirmektedir; sen de onu batıdan getir." demişti de o kâfir şaşakalmıştı.[4] Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:68; Mâide 5:55-56; En'âm 6:127; Câsiye 45:19.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:16; İbrâhîm 14:1; Ahzâb 33:43; Hadîd 57:9; Talâk 65:11. Ayette iki kez geçen *ez-zulümât* "karanlıklar" kelimesi inanç, ahlak ve davranışlardaki sayısız yanlışlıklar manasına gelmekte, *en-nûr* sözcüğü ise Yüce Allah'ın gönderdiği ilahi prensipler bütünü olan vahiy yani Kur'an anlamına gelmektedir. Bir önceki ayetteki mesajla ilişkilendirerek anlamaya çalışırsak "*tâğût*'u inkâr edenler" işte bu karanlıkları reddedenlerdir; "Allah'a iman edenler" ise hakikatin ışığı demek olan vahye sarılanlardır. Vahyin misyonu bu ayette beyan edilmekte ve hedef insanların her türlü karanlıktan aydınlığa çıkartılması şeklinde belirlenmektedir.

3 Burada kastedilen kişinin Nemrut olduğu genel kabul görmektedir. Rivayete göre, bu azgın kişi yanına aldığı iki kişiden birini sağ bırakıp diğerini öldürerek kendince Hz. İbrahim'i mağlup etmeye çalışmıştı.

4 Ayette zikredilen "o kafir apışıp kaldı" ifadesi bir deyimdir ve insanın "konuşamayıp tutulması", "şaşkın ve yenik düşmesi", "hayretler içerisinde kalması", "afallaması", "donakalması" gibi anlamlar içermekte, muhatabın tamamen mağlup olmasını, çaresiz bir hale düşüşünü ortaya koymaktadır.

اَوْ كَالَّذٖي مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَاۚ قَالَ اَنّٰى يُحْيٖ هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَاۚ فَاَمَاتَهُ
اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۜ قَالَ كَمْ لَبِثْتَۜ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍۜ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ
اِلٰى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْۚ وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ
كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًاۜ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۙ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

259. Veya (görmediniz mi) o kişiyi[1] ki evlerinin duvarları çatıları üzerine yığılmış[2] (alt üst olmuş) bir şehre uğramıştı. (Bu kişi), "(Şehrin) ölümünden sonra Allah burayı nasıl diriltir acaba?" demişti. Bunun üzerine Allah onu yüz yıl öldürmüş (ölü gibi bırakmış), sonra tekrar diriltmişti. (Allah) "Ne kadar kaldın?" diye sorunca "Bir gün veya günün bir kısmı kadar." demişti. (Allah) ona şöyle demişti: "Hayır! Yüz yıl kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır.[3] Eşeğine de bak! Seni insanlara bir ibret kılalım diye (böyle yaptık). Şimdi kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra nasıl onlara et giydiriyoruz!" (Durum) kendisi için apaçık bir hâl alınca, "Biliyorum ki Allah her şeye gücü yetendir." demişti.[4]

1 Burada Yüce Allah'ın diriltme ve dönüştürmeye dayalı erişilmez kudretini gösteren sembolik bir anlatım yer almaktadır. Taberî, Semerkandî ve Zemahşerî gibi âlimlerin de belirttiği üzere, ayette adı verilmeyen şahsın Hz. Üzeyir, Hz. Ermiya, Hızır veya başlangıçta kâfir olup sonrasında iman eden biri olma ihtimallerinden söz edilmektedir. İmâm Mücâhid'e göre önceki ayette Nemrut'tan bahsedilmesi nedeniyle bu kişinin de öldükten sonra diriltilmeyi inkâr eden bir şahıs olduğu, ancak olay sonrasında iman ettiği görüşü *elem tera* ifadesine de konunun işlendiği bağlama da daha uygun görünmektedir. Önceki ayette "inkârda ısrar eden bir nankör", bu ayette ise "gerçeği görünce iman eden bir sembol" üzerinden mesaj veriliyor demektir. Bir sonraki ayette de konu Hz. İbrahim olduğuna göre iki ayet arasındaki örneğin de Hz. İbrahim dönemiyle ilişkili olma ihtimali akla gelmektedir. Ancak kesin bir delil olmaması nedeniyle böyle net ifadelerden kaçınmak gerekir. Ayette isim verilmediği için biz de şahsın ismiyle değil, yaşanan olayla ilgili açıklamalar yapmakla yetineceğiz.

2 Benzer bir kullanım için bkz. Hacc 22:45.

3 Ayette geçen *lem yetesenneh* ifadesindeki *cezim*li (harekesiz) *he*, "hâ-i sekte" olarak bilinir. Bu bir zamir değildir. Bu nedenle de harekesiz yazılmakta ve cezimli olarak okunmaktadır. Benzer kullanımlar: En'âm 6:90; Hâkka 69:19, 20, 25, 26, 28, 29; Kâri'a 101:10.

4 Mevcut bilgilerimiz, bu ayette tam olarak kastedilen şeyin ne olduğunu anlamamız için yetersiz kalmaktadır.

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اَرِنٖي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبٖي
قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ
يَأْتٖينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ ﴿٢٦٠﴾

260. Hani İbrahim "Rabbim! Ölüyü nasıl diriltmekte olduğunu bana göster." demişti.[1] (Rabbi ona) "İnanmadın mı?" diye sorunca (İbrahim) "Hayır (elbette inandım) fakat kalbimin tatmin olması için (görmek istedim)" demişti. Bunun üzerine (Allah) şöyle demişti: "Dört tane kuş alıp onları kendine alıştır;[2] sonra her dağa onlardan birer parça koy! Ardından onları çağır; koşarak (uçarak) sana gelirler.[3] Bil ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir."

1 Bir zamanlar Hz. İbrahim Yüce Allah'a nida etmiş ve ölüleri nasıl dirilttiğini kendisine göstermesini istemişti. Onun bu isteğinde diriltilmeye inanmayla ilgili herhangi bir tereddüt kesinlikle söz konusu değildi; çünkü soru "diriltebilir misin?" şeklinde değil de "ölüleri nasıl diriltiyorsun" ifadesi gereği zaten inandığı diriltmenin nasıl gerçekleştiğini görmeyle ilgiliydi. Bakara 2:258'de Nemrut'a hitaben "Rabbim dirilten ve öldürebilendir" beyanını dile getirmiş, dahası bir peygamber olarak zaten bütün öğretisini tevhide ve ahirete imana oturtmuş bir konumdaydı.

2 Yüce Allah Hz. İbrahim'in "dört kuş" almasını emrettiğinden söz etmekte, ancak kuşların cinsine dair herhangi bir gönderme yapmamaktadır. Aldığı kuşları kendisine alıştırmasını emrederken kullandığı *surhunne* ifadesi "eğiterek alıştırmak", "meylettirmek" manasına gelmesine rağmen, genelde müfessirlerimizin çok büyük bir çoğunluğu bu fiile "kesmek" manası vermişlerdir. Ancak bu fiile "kesmek" manası verilince ayette yer alan *ileyke* "sana" ifadesinin ne anlama geldiği noktasında herhangi bir açıklamada bulunmamışlardır. Bu arada söz konusu fiile "kesmek" manası verilince, ölülerin diriltilmesinin nasıl gerçekleşeceğini soran Hz. İbrahim'e neden "bir kuş" değil de "dört kuş" almasının emredildiğine dair de ikna edici cevaplar verilememektedir.

3 Burada diriltilmenin nasıl olduğuyla ilgili Hz. İbrahim'in merakı, dört kuşun evcilleştirilmesiyle yani insana alıştırılmasıyla ilişkilendirilerek cevaplandırılmaktadır. Bir süreliğine sahibine alıştırılan kuşların bir müddet sonra uzak bir yere bırakılmaları halinde bile sahibinin sesini tanıyıp ona koşmaları (uçmaları) ile aslında insan ruhunun da sahibi olan Yüce Allah'ın mahşer için diriltilme çağrısına koşarak geleceği hakkında bir mesaj verilmek istenmektedir. Kuşun kesilip parçalanması, sonrasında da canlandırılmasından söz edilmemektedir.

مَثَلُ الَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ ف۪ي كُلِّ سُنْبُلَةٍ
مِائَةُ حَبَّةٍۜ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ ﴿٢٦١﴾ اَلَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ ف۪ي سَب۪يلِ
اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَٓا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَٓا اَذًىۙ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾

Surenin 261-266. ayetlerinde infakın insanlar için ifade ettiği değer, ödüllerinin neler olduğu, nasıl ve nelerden yapılması gerektiği ve kötü niyetli kimselerle iyi niyetli kimselerin infaklarının farkı dile getirilmektedir.

261. Mallarını Allah yolunda *infak* edenlerin[1] (verenlerin) örneği, yedi başak bitiren bir tohum tanesi gibidir ki her başakta yüz tane (ürün) vardır. Allah dilediğine (layık olana) kat kat (fazlasını) verir.[2] Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.[3]

262. Mallarını Allah yolunda *infak* edip (verip) arkasından başa kakmayan, (fakirleri) incitmeyenler var ya onlar için Rableri katında ödül(ler)i vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.

1 "Mallarını Allah yolunda infak edenler" ifadesi infakın anlamlı olabilmesinin Allah yolunda yapılması şartına bağlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, başka niyetlerle ve başka yerlere yapılan dağıtıma infak denmeyeceği anlaşılmaktadır. Bakara 2:254 ve 267'den de açıkça anlaşılacağı üzere, infak imanla alakalı bir kavramdır. İmanı olan herkesin infak edebileceği bir şeylerinin bulunduğunu söylemek durumundayız. Zira infak ekonomik yardımlaşmayla sınırlı değil, aksine bunu da içine alacak şekilde her alanla ilgili bir yönü bulunan bir mana genişliğine ve içeriğine sahiptir. İnfak parayla yapılabileceği gibi, ihtiyaç duyulan eşya gibi mali yardımla da yapılabilir. Hatta muhtaç durumda bulunanların hizmetini görmek anlamında örneğin yaşlı ve muhtaç birisinin alışverişini yapmak veya evini temizlemek gibi bedenle de yapılabilir. Bu ayette aynı zamanda Allah yolunda infak edenlere verilecek ödülün kat kat olacağı müjdelenmektedir.

2 Yüce Allah surenin başından itibaren çeşitli ayetlerde infaktan söz ederek, din adına kurtuluşun ekonomik ve diğer alanlarda yapılan infakla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymak istemiştir. Bu bağlamda Bakara 2:3, 177, 195, 215, 219, 245, 254 gibi ayetlerde ele aldığı infak konusuna tekrar bir başlık açmakta ve bir çeşit cihad demek olan "Allah yolunda infak"ta bulunanların alacağı ödülle ilgili olarak sıra dışı bir ifadede bulunarak müminlere moral vermeyi amaçlamaktadır.

3 Bu mesaj En'âm 6:160, Yûnus 10:26, Neml 27:89, Zümer 39:20 ve Nebe' 78:36. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًى وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَل۪يمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذ۪ي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا
كَسَبُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٢٦٤﴾ وَمَثَلُ الَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ
وَتَثْب۪يتًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا وَابِلٌ فَاٰتَتْ اُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَاِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ
فَطَلٌّ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٢٦٥﴾

263. Güzel bir söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen *sadaka*dan hayırlıdır.[1] Allah zengindir, hoşgörülüdür.

264. Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını insanlara gösteriş için[2] *infak* eden (veren) kişi gibi, *sadaka*larınızı başa kakarak ve inciterek iptal etmeyin! Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan kayaya benzer ki ona sağanak yağmur isabet etmiş de onu çıplak (topraksız) hâle getirmiştir. Bunlar, kazandıklarından hiçbir şeyi elde edemezler.[3] Allah o kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

265. Allah'ın rızasını kazanmak ve nefislerini güçlendirmek için mallarını *infak* edenlerin (verenlerin) durumu, bir tepedeki bahçeye benzer ki üzerine sağanak yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Sağanak yağmur yağmasa bile bir çise (ile de ürün verir).[4] Allah yaptıklarınızı görendir.[5]

1 Bu ayet İsrâ 17:28. ayetiyle birlikte okunmalıdır.

2 Bu mesaj Nisâ 4:38, 142 ve Mâ'ûn 107:6. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayette sadakaların "başa kakma" ve "eziyet edilmesi"yle iptal edileceği bildirilmekte, bu arada söz konusu işlem eylem "mallarını insanlara gösteriş için infak eden" ve "Allah'a da âhiret gününe de iman etmeyen"lerin durumuna benzetilmektedir. Başa kakma ve eziyete konu edilen sadakalar hiçbir işe yaramamakta, sahibi riyakâr, gösteriş meraklısı olarak tanıtılmakta, dahası böyle davrananlar Allah'a ve âhirete iman etmeyen kişinin durumuna benzetilmektedir. Böylesi davranışlar hayatın tamamen boşa gitmesi ve en korkunç zarara ve ziyana uğratılma tehdidiyle ilişkilendirilmektedir. Anlaşılıyor ki böylesi davranışlar sahibini münafık yapmaya ve münafık olarak tanıtmaya yetmektedir.

3 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:18.

4 Yüce Allah söz konusu bahçeye bol yağmur isabet etmemesi durumunda az bir çisenin de oraya yeteceğini haber vermekte, böylesi az bir çisenin bile o bahçenin ürün vermesine kâfi geleceğini bildirmektedir.

5 Bu ayette Allah rızası için yapılan infakın mutlak kazanç olduğu belirtilmektedir.

اَيَوَدُّ اَحَدُكُمْ اَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ وَاَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَاَصَابَهَٓا اِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ
لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّٓا
اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِاٰخِذِيهِ اِلَّٓا اَنْ تُغْمِضُوا
فِيهِ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

266. Herhangi biriniz ister mi ki hurma ve üzümlere (ağaçlara) sahip, arasından sular akan ve kendisi için orada her çeşit meyveden bulunan bir bahçesi olsun (ama) bakıma muhtaç çocukları varken kendisine yaşlılık gelip çatsın; içinde ateş bulunan bir kasırga ona (bahçeye) isabet ederek yakıp kül etsin! Allah düşünesiniz diye ayetleri size işte böyle açıklıyor.[1]

Surenin 267-274. ayetlerinde malların kıymetlilerinden infak edilmesi, şeytanın müdahalelerinin neler olduğu, infakın gerekliliği ve infaka muhatap olanların gözetilmesi konuları ele alınmaktadır.

267. Ey iman edenler! Kazandıklarınızın değerli olanlarından ve yerden (topraktan) size rızık olarak çıkardıklarımızdan *infak* edin (verin)! (Size verilse), gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı *infak*a (vermeye) kalkışmayın![2] Bilin ki şüphesiz Allah zengindir, övgüye layıktır.

1 Yüce Allah'ın kendisine bahşettiği nimetlerin farkına var(a)mayan, zamanını yeterince değerlendiremeyen ve fırsatı varken bu nimetlerin şükrünü yerine getirmeyen, zenginliğinden muhtaçları yararlandırıp infak etmeyenler, 'Asr 103:1-3. ayette ifade edildiği gibi zarar edenlerden olacaktır. Zira 'Asr suresinde akan zamanı iyi değerlendirenlerin ve kayba uğramayacakların; iman eden, imanını salih ameller süsleyen, hakkı ve sabrı tavsiye edenler olacağı müjdelenmektedir. Bu ayette de bu duyarlılığa sahip olmayanların hem bu dünyada hem ahirette zarara uğrayacaklarını beyan etmekte, şükrü eda edilmeyen bütün dünyalık kazanımların içinde ateş bulunan bir kasırganın bahçeyi küle çevirmesi gibi yok olacağını haber vermektedir.

2 Bu cümle Bakara 2:177, Âl-i İmrân 3:92 ve İnsân 76:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki amaç, en değerli şeylerden infak etmenin gerekliliğine dikkat çekmektir. Çünkü infak aslında vermek değil, almaktır. Dünyada Allah için infakta bulunanlara, mahşerde bunun kat kat fazlası verilecektir.

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللّٰهُ وَاسِعٌ
عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا
يَذَّكَّرُ اِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ اَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُهُ وَمَا
لِلظَّالِمِينَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

268. Şeytan size fakirlik vadeder (sizi fakirlikle korkutur) ve size cimriliği emreder (teşvik eder).[1] Allah ise katından size bir bağışlanma ve bir lütuf vadeder. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.

269. (Allah) *hikmeti* (doğru hüküm verme yeteneğini) dileyene (layık gördüğüne) verir. Kime *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) verilirse, elbette ona pek çok iyilik verilmiş demektir.[2] Öz akıl sahiplerinden başkası (gerçeği) hatırlamaz.

270. Şüphesiz ki Allah yaptığınız her *infakı* (harcamayı) ve adadığınız her adağı bilir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.[3]

1 Yüce Allah önceki ayette kazançların en iyilerinden infak edilmesini ve kişiye verilmesi durumunda almak istemeyeceği şeyi başkalarına vermemesi gerektiğini ifade ettikten sonra, bu ayette şeytanın olaya müdahalesinden söz etmektedir. İnfak bir iman kurumu olduğu için, şeytan bu kurumu zedelemek veya mümkünse ortadan kaldırıp insanların Allah yolundan uzaklaşmalarını sağlamak için çaba sarf edecektir. Ayette sözü edilen şeytan, öncelikle cinlerden olan ve Allah'tan ümidini kesmiş bulunan "şeytan" olabileceği gibi, insanlar içinden şeytanlaşmış olanlar da olabilir; hatta insanı kötülüklere sevk eden nefsi de olabilir. İnsana kötülükler telkin eden her bir şey burada sözü edilen "şeytan" kavramının kapsamında kabul edilmelidir.

2 *Hikmet*, Yâsîn 36:2'de de belirtildiği gibi "*el-hakîm* olan Kur'an hakikatleriyle donanımlı olmak" demektir. Hikmet sahibi olmak Yüce Allah'ın emir ve yasaklarının yer aldığı vahiy ile buluşarak derin bir muhakeme ve isabet sahibi olabilme erdemidir.

3 Yüce Allah en iyi şeylerin infak edilmesi (verilmesi) gerektiğine, şeytanın fakirlik vaadine karşılık Allah'ın affediciliğine ve daha bol nimet vereceği hakikatlerine dair bilgiler verdikten sonra, konuyu infakla ve adakla sürdürmekte, sözün özünü haksızlık edenlerin mahşerde yardımcılarının bulunmayacağına getirmektedir.

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَۚ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَٓاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۜ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ
مِنْ سَيِّـَٔاتِكُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ

271. *Sadaka*ları açıktan verirseniz bu ne güzeldir![1] Onları gizler de fakirlere öyle verirseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. O (Allah) da sizin günahlarınızın bir kısmını örter.[2] Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

1 Yüce Allah infakla alakalı olarak bir başka noktaya değinmekte ve sadakaların açıktan verilmesinin güzel olduğunu belirtmektedir. Nisâ 4:58'de de geçen *ni'ımmâ* ifadesi *nı'me mâ* ifadesinin kısaltılmış şeklidir ve "ne güzel", "gayet hoş", "ne iyi" gibi anlamlar vermektedir. Yüce Allah muhataplar eğer doğrudan kişiler değilse, belki de kurumlara yönelik bir infakta bulunuyorlarsa bu durumu "hayırda yarışmak" anlamında gayet güzel bir davranış olarak tanıtmaktadır. Zaten farz ibadetlerde açıklık, aleniyet esastır. Burada zikredilmese de böyle bir sadakanın riya denen gösterişten uzak olması elbette şarttır. Sadakanın kurumlara verilmesi ayırımını yapmamızın sebebi, devam eden cümlede sadakaların fakirlere verilmesinden söz edilmesidir. Sadaka esasında kişinin iman ve samimiyet noktasında sadakatinin göstergesi olduğu için son derece önemli bir duyarlılıktır.

2 Sadaka bir garibanın bir ihtiyacını karşılayacağı, bir sıkıntısını örtüp gidereceği için Yüce Allah da onların sahiplerinin bir günahını örtecektir. *İnfâk* kelimesi "tünel" manasına gelen *nefak* ile aynı köktendir. Buradan hareketle, *infâk*ı "zengin bir müslümanın fakir birinin gönlüne tıpkı bir tünel mahiyetinde hiç kimse görmeden yol bulmak" şeklinde tanımlayabiliriz. İşte tam da bunun gibi Yüce Allah fakirlerin gururunu rencide etmeden onlara sadakaların ulaştırılmasının sonucunda sahiplerinin günahlarının bir bölümünü örteceğini beyan buyurmaktadır. Fakirlere verilen sadakalar eğer gizli bir şekilde verilirse onların gururu rencide edilmemiş olur; dahası sadakayı veren kişi muhatap tarafından bilinmezse bu çok daha iyi olur. Çünkü bu sayede kimse kimseye karşı boynu bükük kalmaz ve mahcubiyet içerisine de girmez. Bu arada gizli verilen sadakalarda riya denen gösterişten de uzak kalınması sağlanmış olur. Başkalarına yönelik şöhret, onlardan övgü ve saygınlık gösterilerinden de uzak kalınır. Hz. Peygamber "sadakaların en faziletlisi az bir şeyi olanın, fakire gizlice verdiği, gücünün yettiğidir" buyurmuştur (Ebû Davud, Vitr, 12; Zekât, 40; Nesâî, Zekât, 40; Dârimî, Salât, 135; Ahmed b. hanbel, II, 358; III, 412). Bir başka hadiste de şöyle bir beyana yer verilmektedir: "Kıyamet günü Allah'ın (yarattığı) gölgeden başka bir gölgenin bulunmadığı o gün Yüce Allah yedi kişiyi kendi (yarattığı) gölgesiyle gölgelendirir. Bunlardan birincisi bir sadaka verip de sağ elinin verdiğini sol elinin bilmediği kimsedir" (Buhârî, Ezân, 36; Zekât, 16; Rikâk, 24; Hudûd, 19; Müslim, Zekât, 91; Tirmizî, Zühd, 53; Nesâî, Kudât, 2).

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ
اِلَّا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ اللّٰهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾ لِلْفُقَرَٓاءِ الَّذِينَ
اُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْاَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَٓاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ
تَعْرِفُهُمْ بِسِيمٰيهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ النَّاسَ اِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِه۪ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

272. Onların hidayeti senin üzerine (bir görev) değildir. Zira Allah dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[1] Her ne iyilik *infak* ederseniz kendiniz içindir.[2] Yalnızca Allah rızası için *infak* edeceksiniz. Her ne iyilik *infak* ederseniz, size (karşılığı) tastamam verilecektir ve haksızlığa uğratılmayacaksınız.

273. (Yapacağınız yardımlar), kendilerini Allah yoluna adamış (oldukları için) yeryüzünde (kazanç amacıyla) dolaşamayan fakirler için (olsun)![3] Bilmeyenler, onurlarından dolayı onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. Onlar, yüzsüzlük ederek (bir şey) istemezler.[4] Şüphesiz ki Allah yaptığınız her iyiliği bilendir.

1 Bu cümle Kasas 28:56 ve 'Abese 80:7. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Verilmek istenen mesaj, insanların hidayeti kendi iradeleriyle istemesi gerektiğidir. Uyaran kişi peygamber bile olsa muhatap istemediği sürece onu hidayete erdiremez. Önemli olan tebliğ etmektir. Buna rağmen doğru yola yönelmeyenlerin sorumluluğu kendilerine aittir. Yüce Allah hidayetin Hz. Muhammed'in isteğine göre şekillenmeyeceğini, isteyenin hidayete erdirileceğini haber vermektedir. 'Abese 80:7'de kulların arınmamasından Hz. Muhammed'in sorumlu olmadığı bildirilmektedir. İnsanlar sadaka ve infakta bulundukları kişilerden hidayete ermelerini dahi istememelidirler. Çünkü hidayette asıl belirleyici unsur kişinin kendi iradesiyle bunu dilemesidir. Hidayet bir akıl, irade ve gönül işidir. Kişi hidayeti kendisi isteyecek ki Yüce Allah da hidayeti yaratmış olsun. Şûrâ 42:52'deki bilgiler ışığında hidayet noktasında Hz. Muhammed'in yapabileceği işin "yol göstermek" olduğunu söylemeliyiz. Hidayet etmek kul için kullanıldığında "yol göstermek, rehberlik etmek", Yüce Allah için kullanıldığında ise "hidayete erdirmek, hidayeti onaylamak" anlamında yorumlanmalıdır.

2 Bu ayet Bakara 2:134, 141, 286, Nisa 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah, insanların yapacakları yardımın ve verecekleri sadakaların kimlere ulaştırılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede sadaka ve infakın fakirlere yönelik olması gerektiği hükme bağlanmakta, bu kişilerin "beş" sıfatı bildirilmektedir.

4 Yüce Allah bu cümlede sadakaya ve infaka muhatap fakirlerin "beşinci" sıfatını zikretmekte ve "bunların utanıp sıkıldıkları için insanlardan hiçbir şey isteyemediklerini" beyan etmektedir. Fakirlerin diğer dört sıfatı; "Allah yolunda olmaları", "yeryüzünde kazanç (dilenme) amacıyla dolaşmamaları (bunların dilenmeyi meslek ve bir geçim aracı olarak görmemeleri)", "onurlu olmaları", "yüzlerindeki asaletten tanınmaları"dır. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ilhâf* kelimesi "arsızca", "yapışarak", "yüzsüzlük ederek", "ısrarcılık yaparak", "bıktırarak" gibi manalar gelmekte ve bu kişilerin yüzsüzce dilencilik yapmadıklarını ifade etmektedir.

اَلَّذٖينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ اَلَّذٖينَ يَأْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ اِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذٖي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ
مِنَ الْمَسِّۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُٓوا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰواۢ وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰواۜ فَمَنْ جَٓاءَهُ
مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهٖ فَانْتَهٰى فَلَهُ مَا سَلَفَۜ وَاَمْرُهُٓ اِلَى اللّٰهِۜ وَمَنْ عَادَ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ
فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَثٖيمٍ ﴿٢٧٦﴾

274. Mallarını gece gündüz, gizli-açık (Allah yolunda) infak edenler var ya onlar için Rableri katında ödül(ler)i vardır.[1] Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.

Surenin 275-281. ayetlerinde faizin ne denli büyük bir günah olduğu ve faizle olan ekonomik ilişkinin oluşturduğu büyük problemler dile getirilmektedir.

275. Faiz yiyenler, şeytan çarpmış kişilerin kalktıkları gibi kalkarlar.[2] Bu, onların "alışveriş tıpkı faiz gibidir." demeleri yüzündendir. (Oysa) Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. (Artık) kime Rabbinden bir öğüt gelir de (faizden) vazgeçerse, geçmişte olan (kazançları) kendisinindir.[3] Onun işi Allah'a (kalmış) tır. Kim de (tekrar faize) dönerse, işte onlar ateş halkıdır; orada *ebedî* kalıcıdır.

276. Allah faizi siler (malın ve servetin bereketini giderir); *sadaka*ları ise artırır.[4] Allah küfre dalanları, günahta ısrar edenleri sevmez.

1 Bu ayet infakın her zaman ve her şekilde yapılması gerektiğini öğretmektedir. Yeri ve zamanı gelir açıktan ve gündüz verilmesi gerekir; yeri gelir gece ve gizli verilmesi gerekebilir. Önemli olan nokta infakın bir zorunluluk olduğunu unutmamak ve gereken fedakârlığı yapmaktır.

2 Bu cümle Kur'an'da başka hiçbir günah için kullanılmamaktadır. Faiz veya tefecilik denen işlem bir malın haksız yere artması ve emeksiz bir artış göstermesi anlamına geldiği için Kur'an'da şiddetle reddedilmekte, bu ayette faiz yiyenlerin şeytan çarpmış, şeytanın maskarası durumuna düşmüş bir halde olacakları bildirilmektedir. Faize veya tefeciliğe alışmış olanların gözünü para hatta bütünüyle dünya sevgisi bürümüş olacağı için, onların dünya hayatındaki duruşları gözü dönmüşlükle nitelendirilebilir.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:95, 101; Enfâl 8:38.

4 Bu ayet Rûm 30:39. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah faize dair gerçekleşen artışın aslında hakikatte bulunmadığını, çünkü kendisinin onu sileceğini ifade etmekte, buna karşılık malın azalmasına sebep olan sadakaları ise bereketlendirerek artırdığını bildirmektedir. Bu ayette "faiz" anlamına gelen *er-ribâ* kelimesiyle aynı kökten gelen *yurbî* fiili kullanılarak gerçek artışın sadaka ile elde edileceği mesajı verilmekte ve muhteşem bir gönderme yapılmaktadır. Çünkü bu fiil dört harfli kalıpta kullanıldığı için Yüce Allah'ın sadakaların artmasını sağlayacağını beyan etmiş olmaktadır. Demek ki aslolan Yüce Allah'ın artırdığına talip olmaktır; faiz gibi şeklen ve gerçekte içi boş olan artışlara asla ve asla itibar edilmemelidir.

اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ وَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰٓوا
اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٢٧٨﴾ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَاْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ۚ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُ۫سُ
اَمْوَالِكُمْۚ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

277. İman edip iyi işler yapan, namazı kılan ve zekât verenler var ya, Rableri katında onlar için ödül(ler)i vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.[1]

278. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! İnanıyorsanız, faizden (elinizde) kalan kısmı terk edin!

279. (Böyle) yapmazsanız, Allah ve Elçisi tarafından (faizcilere açılan) savaştan haberiniz olsun![2] Tevbe ederseniz, malınızın aslı (anaparanız) sizindir. (Böylece) ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.[3]

1 Yüce Allah faizle ilgili iki ayeti bildirdikten sonra, muhataplarına yakışan durumla ilgili bilgi vermektedir. Bu çerçevede onların iman etmelerini yani inanılması gereken bütün değerlere inanıp güvenmelerini, ardından imanlarına uygun davranışlar anlamında salih ameller işlemelerini, bu bağlamda salih amel boyutu olan ibadetler kapsamında hem namazlarını kılmaları hem de zekâtlarını vermeleri gerektiğini dile getirmektedir.

2 Bu tehdit de tıpkı Bakara 2:275. ayette olduğu gibi sadece "faiz"le ilgili kullanılmaktadır. Yüce Allah ve Hz. Peygamber'le savaş halinde olanlar peşinen kaybedenlerdir.

3 "Haksızlık etmemek ve haksızlığa uğratılmamak" cümlesi, Kur'an'ın en önemli prensiplerindendir. Yüce Allah sermayeden fazlasını alarak karşıdaki borçluya zulmetmemek gerektiğini beyan etmekte, bu arada sermayeden daha azını alarak kendisine de haksızlık edilmemesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Bu cümle kapsamında paranın gerçek manada değerinin düştüğü ortamlarda borç veren kişinin zarara uğratılmaması için gerekli hassasiyeti göstermek, anaparanın değerini düşürmeyen geri ödemelerde bulunmak faiz kapsamında değildir; aksine bu durum borç vererek iyilik yapan kişinin parasının değerini muhafaza ederek zarara uğratılmasını engellemektir. Ayetin bu son cümlesi son derece önemli bir ahlak ilkesi öğretmekte, toplumsal hayatta insanların nasıl dengeli bir duruş ortaya koymaları gerektiğini dile getirmektedir. Buna göre ayet; insanların başkalarına haksızlık yapmamaları gerektiği gibi kendilerinin de haksızlığa uğratılmama noktasında çaba sarf etmeleri gerektiğini, haklarını arama mücadelesi yapmalarının önemini vurgulayan mesajlar içermektedir. Haksızlık yapmamak elbette önemlidir; ancak onun kadar önemli olan noktalardan birisi de haksızlığa uğratılmamaktır. Karşıdakine haksızlıktan kaçınılması aynı zamanda birilerine haksızlık yapmayı düşünenleri de caydırır. Çünkü bilirler ki muhatapları olan kişi de hakkını arayacaktır. Kısas nasıl ki insan öldürmeyi engelleyici caydırıcı bir unsur içerdiği gibi haksızlığa uğratılmamak için özel bir duruş sergilemek de insanları başkalarına haksızlık yapmaktan uzaklaştıracaktır.

وَاِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ وَاَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا
يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

280. (Borçlu) dardaysa eli genişleyinceye kadar ona zaman vermek (gerekir). Bilirseniz (alacağınızı) bağışlamanız sizin için hayırlı olandır.[1]

281. Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese kazandığının (karşılığının) eksiksiz verileceği ve onların haksızlığa uğratılmayacağı bir güne karşı *takvâlı* (duyarlı) olun![2]

1 Yüce Allah, borçlu kişi çok zor durumda yani tamamen bitik bir vaziyette ise bu defa ona karşı eli güçleninceye kadar, yani ödeme kolaylığına erişinceye kadar beklemek gerektiğini de hükme bağlamaktadır. Burada geçen *zû 'usratin* ifadesi "zor durumda olmak", "eli darda olmak", "güç durumda, darlık içinde olmak" gibi anlamlar içermektedir. Bu arada ayetteki *nezıratün* kelimesi "beklemek", "süre vermek", "vâde yapmak"; *meyseratin* sözcüğü ise "kolaylık durumu", "durumu düzelmek", "rahatlamak", "kolaylığa çıkmak" manasına gelmektedir. Bütün bu kelimelerden anlaşıldığına göre, borçlu kişi eğer çok zor durumdaysa ona zaman tanımak, elinin güçlenmesini beklemek gerekmektedir. Yüce Allah eğer gerçekten yapılacak fedakârlığın ne kadar muhteşem bir erdem olduğunu bilirlerse, eli darda olan borçludan alınacak miktarın alınmayıp ona tasadduk edilmesinin mutlak manada hayırlı olduğunu da fark edebileceklerini bildirmektedir. Burada sözü edilen *en tesaddekû* ifadesi "tasadduk etmek", "sadakaya saymak", "zekât olarak değerlendirmek", "infak etmek", "bağışlamak" gibi anlamlara gelmekte ve alınacak miktarın borçluya bağışlanması manasını içermektedir. Burada önerilen şey, aslında Bakara 2:245'te sözü edilen *kard-ı hasen*dir; yani Yüce Allah'a verilen güzel borçtur. Böyle yapanlar bunun karşılığını hem dünyada hem de mahşerde Yüce Allah'tan kat kat fazlasıyla alacaklarını da bilmelidirler. İnsanlar gerçekten zor durumda iseler onlardan alınacak miktar artık alınamayacağı için onu kendilerine tasadduk etmek en doğrusudur ve en hayırlı işlemdir. Böylece toplumda hem kardeşlik tohumları yeşertilir; hem de insanların birbirine husumet kapıları kapatılmış, yardımlaşma denen erdemli davranış yaygınlaştırılmış olur. İnsanlar birbirlerini muhtemel müşteri gibi değil, kardeş olarak görebilmenin derin huzurunu yakalamış olurlar.

2 Yüce Allah insanların dünyada yapıp ettikleri her ne varsa onların tam karşılığının kendilerine verileceğini, hiç kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmeyeceğini bildirmektedir. Kur'an'da bu konuda pek çok ayet vardır ve ahiret yurdunun haksızlık yapma yeri değil, dünyada yapılanların hesabının sorulacağı bir adalet yurdu olduğu belirtilmektedir. Necm 53:39-41'de de geçtiği üzere, insanlar kendi yaptıklarını görecekleri için onlara yönelik herhangi bir haksızlıktan söz edilemez.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُۜ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ
وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ اَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللّٰهُ فَلْيَكْتُبْۚ وَلْيُمْلِلِ الَّذ۪ي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ
وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔاۜ فَاِنْ كَانَ الَّذ۪ي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَف۪يهًا اَوْ ضَع۪يفًا اَوْ لَا يَسْتَط۪يعُ اَنْ يُمِلَّ
هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِۜ وَاسْتَشْهِدُوا شَه۪يدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْۚ فَاِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ
وَامْرَاَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَٓاءِ اَنْ تَضِلَّ اِحْدٰيهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدٰيهُمَا الْاُخْرٰىۜ وَلَا يَأْبَ
الشُّهَدَٓاءُ اِذَا مَا دُعُواۜ وَلَا تَسْـَٔمُٓوا اَنْ تَكْتُبُوهُ صَغ۪يرًا اَوْ كَب۪يرًا اِلٰٓى اَجَلِه۪ۜ ذٰلِكُمْ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ
وَاَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَاَدْنٰٓى اَلَّا تَرْتَابُٓوا اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُد۪يرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ اَلَّا تَكْتُبُوهَاۜ وَاَشْهِدُٓوا اِذَا تَبَايَعْتُمْۖ وَلَا يُضَٓارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَه۪يدٌۜ وَاِنْ تَفْعَلُوا فَاِنَّهُ فُسُوقٌ
بِكُمْۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ

Surenin 282-286. ayetlerinde borçlanma hukukuna dair bilgiler, borçların yazdırılmasının detayları ve bir peygamber ve mümin duruşuna dair açıklamalar yer almaktadır.

282. Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süreye kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın![1] Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın! Hiçbir kâtip, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmasın; (olduğu şekilde) yazsın! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi de yazdırsın; Rabbine karşı *takvâ*lı (duyarlı) olsun ve borcundan hiçbir şey eksiltmesin (eksik yazdırmasın)! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi, aklı kıt veya zayıf ya da yazdırmaya gücü yetmiyorsa, velisi (onu) adaletle yazdırsın! Erkeklerinizden iki şahit de bulundurun! İki erkek bulunamazsa, razı olacağınız bir erkek ile biri yanılırsa (şaşırırsa) diğerinin ona hatırlatması için iki hanım şahit (olsun)![2] Şahitler, çağrıldıkları zaman (şahitlik etmekten) kaçınmasınlar! Küçük veya büyük hiçbir şeyi süresiyle birlikte yazmaya sakın üşenmeyin! Böyle yapmanız, Allah katında daha adil, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. (Ancak) aranızda gerçekleştirdiğiniz ticaret peşin olursa bu hariç; bu durumda onu yazmamanızda sizin için hiçbir vebal yoktur. Karşılıklı (yüz yüze) alışveriş yaptığınızda (da) şahit tutun![3] Yazan da şahitlik eden de zarara uğratılmasın![4] (Zarar verme işini) yaparsanız şüphesiz ki bu, yoldan çıkmanız demektir. Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Allah size öğretiyor.[5] Allah her şeyi bilendir.

1 *Deyn* (borç) veya *müdâyene* (karşılıklı borçlanma) adıyla bir sayfalık uzunluğuyla Kur'an'daki en uzun ayet olan bu pasaj, vadeli alışverişlerin yazılması, yazdırılması ve şahitlerin bulunmasının gerekliliğini hükme bağlamaktadır.

2 Bu ifadeden hareketle "iki kadının bir erkeğe denk olduğu" sonucuna varılamaz. Aksine, alışverişle ilgili konularda şahitlik edebilecek bir erkek ile meşguliyeti ve konuya dair yeterince bilgi ve tecrübesi olmaması nedeniyle şaşırma ihtimaline karşı iki kadının şahitliğinden söz edilmektedir. Birinin şaşırması durumunda diğerinin hatırlatması ile zaten birebir eşitlik durumu sağlanmaktadır. Ayetteki "şaşırma ve hatırlatma" gerekçesine göre, birinci kadın şaşırmazsa zaten ikinci kadının şahitliğine gerek kalmamaktadır. Şahitlik esnasında konu özellikli olduğu ve bir kısım detaylar içerebileceği için, ticaretle çok yakından içli dışlı olmamaları nedeniyle kadınların unutabilme ihtimali yüksektr. İşte böyle bir durumda kadınların birisi unutursa diğerinin ona hatırlatması devreye girecektir ki zaten konu hatırlatan kadın üzerinden yürüyeceği için şahitlikte ikiye bir oranı değil, bire bir denkliği söz konusu edilmekte, çok fazla istismar edilen bu konu kendi içerisinde çözüme kavuşturulmuş olmaktadır. Yeniden vurgulayalım ki eğer bir kadın şahitlik konusunda şaşırmazsa bir erkeğe karşı bir kadın söz konusudur. Eğer biri şaşırırsa diğeri devreye gireceği için şaşıran devreden çıkacaktır ki bu durumda da geriye bir erkek ve bir kadın şahit kalmaktadır. Bu ayetin mesajı Nûr 24:6-9. ayetlerle birlikte okunmalıdır ki bu ayetlerde şahitliğin eşitliğinden, hatta kadının şahitliğinin erkeğinkine göre daha etkin oluşundan söz edildiği görülmüş olsun. Şahitlikle ilgili diğer Kur'an ayetlerinde de bir ayrım görülmemektedir. *Rüşd* (olgunluk) çağına erişen yetimlerin mallarını kendilerine iade ederken şahitlik (Nisâ 4:6); adalet için şahitlik (Nisâ 4:135); vasiyette şahitlik (Mâide 5:106-108); fuhşa şahitlik (Nisâ 4:15); zina iftirası (Nûr 24:6-9); boşanmada şahitlik (Talâk 65:2) ve nikah şahitliği (Tirmizî, Nikâh, 15; Buhârî, Şehâdât, 8) gibi konularda kadın erkek ayrımına gidilmemiştir.

3 Yüce Allah alışverişle ilgili olarak çok temel bir kural daha getirmekte ve "alışveriş yapıldığı zaman mutlaka şahit bulundurulması"nı emretmektedir. Bir alışverişte peşin ödeme yapılmış olsa da muhtemel problemlerin çıkmaması için her ihtimale karşı şahitlerin bulundurulması emredilmektedir. Bu sayede, çıkan problemleri çözmeye çalışmaktansa, problem çıkmaması için en baştan tedbirler uygulamak duyarlılık açısından daha doğrudur.

4 Bu cümle "ne yazan ne de şahitlik eden zarara uğratılsın (kimse zarar görmesin)" şeklinde de tercüme edilebilir.

5 Yüce Allah, yapmış olduğu uyarıları ile sosyal ve ekonomik hayata dair kullarına verdiği görevlerin nelerden oluştuğunu bu şekilde öğretmekte, bu bilgilendirmeyi de her şeyi biliyor oluşu nedeniyle gerçekleştirdiğini ifade etmektedir.

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَاِنْ اَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي
اؤْتُمِنَ اَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهُ اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوا مَا فِي اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ
يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ اٰمَنَ
الرَّسُولُ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ
اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

283. Yolculuktayken kâtip bulamazsanız (borca karşılık) alınmış bir rehin (kapora yeterlidir). Birbirinize güvenirseniz, kendisine güvenilen kişi, emaneti (sahibine) versin ve Rabbi olan Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olsun! Şahitliği (bildiklerinizi) gizlemeyin! Kim onu gizlerse onun kalbi günahkârdır.[1] Allah yaptıklarınızı bilendir.

284. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah sizi onunla hesaba çekecektir.[2] (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) bağışlar; dileyene (layık gördüğüne) de azap eder.[3] Allah her şeye gücü yetendir.

285. O elçi, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine iman ettiler. (Müminler) "O'nun (Allah'ın) elçilerinden hiçbiri arasında fark gözetmeyiz."[4] (derler). "İşittik, itaat ettik. Rabbimiz, affına (sığındık)! Dönüş yalnızca sanadır." derler.

1 Yüce Allah ayetin bu bölümünde şahitlere seslenmekte ve şahitlikleri gizlememeleri gerektiğini beyan etmekte, eğer herhangi bir şekilde gizlemiş olurlarsa böylelerinin kalbinin günaha dalmış olacağını haber vermektedir. Şahitler şahitliklerini gizlememek durumunda olduğu gibi borçluların da borçlarını gizlememeleri gerektiği zaten isteniyor ve emrediliyor demektir. Eğer borçlular borçlarını itiraf eder de bunu ödemeyi kabul ederlerse, şahitlerin şahitliklerine gerek de kalmayacaktır. Burada yer alan uyarı borçluların borçlarını itiraflarında herhangi bir sorun olduğu zaman devreye girmektedir. Kalbin kazanımları hakkında bkz. Bakara 2:225; Mâide 5:89; Nahl 16:22, 106; Ahzâb 33:5.

2 Burada ve Bakara 2:225, Nahl 16:22 ve 106. ayetlerde kişilerin tasarladıkları düşüncelerin de hesaba konu olduğuna dikkat çekilmektedir.

3 Bu cümle "Allah dilediğini (layık olanı) bağışlar, dilediğine (layık olana) ise azap eder" şeklinde de tercüme edilebilir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; 'Ankebût 29:21; Fetih 48:14.

4 Bakara 2:136, Âl-i İmrân 3:84 ve Nisâ 4:152. ayetlerle birlikte okunması gereken bu cümle, elçiler arasında ayrım yapılmaması gerektiğinin delilidir.

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَسٖينَآ
اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا
لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ ﴿٢٨٦﴾

286. Allah hiçbir canı gücünün yetmeyeceği şeyle sorumlu tutmaz.[1] (Herkesin) kazandığı (iyilik) kendi lehine, kazandığı (kötülük) de kendi aleyhinedir.[2] "Rabbimiz! Unutur veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma! Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük[3] yükleme! Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyler yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla! Bize merhamet et! Sen bizim *mevla*mızsın (efendimizsin)! Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!"

1 Yüce Allah hiç kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez ve hiç kimseyi gücünün yetmeyeceği şeylerle sorumlu tutmaz. Mâide 5:48, En'âm 6:165 ve Talâk 65:7'de yer alan bilgiye göre "Yüce Allah insanlara ne kadar imkân vermişse herkesi verdiği imkân kadar imtihana tabi tutacaktır." Esasında bu tür ifadelerin hepsi devam eden cümledeki şu duanın da kabul edildiğinin bir delilidir: "Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme; bizi onlarla sorumlu tutma!" Bazılarının sandığı veya iddia ettiği gibi mahşerdeki sorgulama standart değildir; herkese aynı sorular da sorulmayacaktır. Aksi takdirde tam bir adaletsizlik söz konusu olur ki Rabbimiz hem adaletsizlikten hem de zulümden uzaktır. Benzer mesajlar: Bakara 2:233; Mâide 5:48; En'âm 6:152, 165; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

2 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, Nisâ 4:111; En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Burada sözü edilen *ısr* yani "ağır yük", Âl-i İmrân 3:81'de geçen ve Hz. Muhammed'e kadar gönderilen bütün peygamberlerden alınan "gelecek olan yeni elçiye inanıp ona yardım etmeleri" şeklindeki sözdür. A'râf 7:157'den anlaşıldığı üzere Hz. Muhammed son peygamber olduğu için bu dua haliyle kabul edilmiştir. Ayette sözü edilen *ısr* yani "ağır yük"ten kasıt, daha önceki milletlere verilen bazı yükümlülüklerin ağırlığı da olabilir. Zira sapkınlıkları, azgınlıkları, haddi aşmaları, Allah'ın emir ve yasaklarına itibar etmemeleri, kendi kafalarına göre yeni ilkeler belirlemeleri ve yoldan çıkınaları nedeniyle İsrailoğullarına birtakım ağır yükler yüklendiği çeşitli ayetlerde ifade edilmektedir. Ayrıca bu ayetin *tedebbür* ve *tefekkür*ünden Yüce Allah'ın şunu demek istediği de anlaşılabilir: "Dini size ben kolay kıldım; hiç kimseye altından kalkamayacağı bir yük yüklemedim; siz de dini geçmeye ve kendi sorumsuzluğunuz nedeniyle ağır yükler altına girmeye çalışmayın. Size emredilenlere ve yasaklananlara uyun. Duanızla da bunu ifade edin."

3
ÂL-İ İMRÂN SURESİ

200 Ayet

Medine döneminde indirilen, 200 ayetten oluşan, adını 33. ayette yer alan *âl-u ʿımrâne* tamlamasından alan Âl-i İmrân suresi inişte 98, mushaf sırasında ise 3. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓ ۝١ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۙ الْحَيُّ الْقَيُّومُۜ ۝٢

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde vahiylere dikkat çekilmekte, Yüce Allah'ın eşsiz bilgisi, kitabın (vahyin) içeriği ve ilimde ileri düzeyde olanların teslimiyetleri bildirilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]
2. Allah (ki) O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, hayatı elinde tutandır.[2]

1 *Mukattaʿa* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Bu ayet Yüce Allah'ın mutlak otoritesini göstermektedir. *el-Hayy* sıfatı Kur'an'da Yüce Allah'ın sıfatı olarak 5 kez geçmekte ve "gerçek diri" manasına gelmektedir. Ölümsüz diri olan zat, tek ve hep gerçek diri olan, gerçek dirilik sadece kendisine nispet edilebilecek olan kudret Yüce Allah'tır. *el-Kayyûm* sıfatı ise Kur'an'da üç kez geçmekte ve hepsinde de Yüce Allah'ın "varlığı kendinden olup her şeye varlık kazandırıp varlıkları devam ettiren, her şeye hâkim, mutlak yönetici, her şeyi ayakta tutan ve yöneten kudret oluşu"nu ifade etmektedir. İbn Abbâs'a göre *el-hayy* "her diriden önce diri, her ölüden sonra da diri olacak, ayrıca hiçbir zaman ölmeyecek olan", *el-kayyûm* ise "kulların rızkını ve ecellerini belirleyip takdir eden kudret" demektir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 192). Benzer mesajlar: Bakara 2:163, 255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:14, 101-103; A'râf 7:54; Yûnus 10:31-32; Mü'minûn 23:84-88; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ
هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو
انْتِقَامٍ ﴿٤﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَٓاءِ ﴿٥﴾

3-4. O, sana Kitabı önceki kitapları(n aslını) doğrulayıcı olarak bir amaç ile indirmiştir. Daha önce insanlara doğru yolu göstermek için Tevrat'ı ve İncil'i de indirmişti.[1] *Furkân*'ı (doğruyu yanlıştan ayıran Kur'an'ı) da O indirmiştir. Şüphesiz ki Allah'ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah güçlüdür, intikam sahibidir.[2]

5. Şüphesiz ki yerde de gökte de hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz.[3]

1 Âl-i İmrân 3:3-4'te belirtildiği gibi, Tevrat ve İncîl'in mesajı da evrenseldir; çünkü onların da tıpkı Kur'an gibi bütün insanlar için hidayet kaynağı olarak gönderilmiş oldukları ifade edilmektedir. Dahası, En'âm 6:91'de Hz. Musa'ya indirilen *el-Kitâb*'ın bütün insanlar için bir ışık ve hidayet kaynağı olduğu beyan edilmektedir. Neml 27:28-31'de zikredildiği üzere, Hz. Süleyman'ın Sebe melikesi Belkıs'a gönderdiği mektup da risalet öğretilerinin evrenselliğinin bir delilidir. Bu arada Meryem 19:21'de belirtildiği üzere, Hz. İsa'nın bütün insanlar için bir ayet, delil, mucize kılınışı da risaletin evrenselliğinin bir delilidir. Bakara 2:124'te geçtiği gibi, Hz. İbrahim'in bütün insanlara *imâm* yani "peygamber" kılınması da risaletin evrenselliğinin bir başka delili durumundadır. Bu arada konuyla ilgili olarak A'râf 7:144'te Hz. Musa'nın bütün insanlarla ilgili olarak peygamber seçilmesi hakkında şöyle buyrulmaktadır: "(Allah) 'Ey Musa! Ben, mesajlarımla ve hitabım sayesinde seni insanlar üzerine seçkin kıldım' demişti. Sana verdiklerime sımsıkı sarıl ve (sana lütfettiklerime) şükredenlerden ol!" Bazı peygamberlerin risalet öğretileri yöresel motifler içerse de etkileri yöresel kalsa da her birinin peygamberlik mesajı evrenseldir. Burada sözü edilen durum Hz. Musa'nın ilk muhatapları açısından "kavmini" şeklinde belirlenmiştir; yoksa peygamberliğinin bölgesel veya ırkî oluşundan değildir; çünkü aynı durum Hz. Peygamber için de söz konusudur.

2 Yüce Allah için kullanılan ve intikam kökünden gelen kelimelerin geçtiği bütün ayetlerde, zalimlerden, haddini aşanlardan, suçlulardan, suçtan beslenenlerden, yoldan çıkanlardan, kısaca azabı hak edenlerden söz edilmekte, işledikleri haksızlığın karşılığında Yüce Allah'ın onlardan intikam alacağı, hesap soracağı, bunların işlediği fiillerin karşılıksız bırakılmayacağı, kötülüklerinin yanlarına kâr kalmayacağı ifade edilmektedir. Çünkü hiç kimsenin Allah'a zarar vermeye gücü yetmez. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:4; Mâide 5:95; A'râf 7:136; İbrâhim 14:47; Hicr 15:79; Secde 32:22; Rûm 30:47; Zümer 39:37; Zuhruf 43:25, 41, 55; Duhân 44:16.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

هُوَ الَّذ۪ي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَٓاءُۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٦﴾ هُوَ الَّذ۪ٓي
اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌۜ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ ف۪ي
قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَٓاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَٓاءَ تَأْو۪يلِه۪ۚ وَمَا يَعْلَمُ تَأْو۪يلَهُٓ اِلَّا اللّٰهُۢ
وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِه۪ۙ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَاۚ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّٓا اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ ﴿٧﴾
رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةًۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ رَبَّنَٓا
اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ ف۪يهِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْم۪يعَادَ ﴿٩﴾

6. Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur.[1] O'ndan başka ilah yoktur. Güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

7. Sana Kitabı indiren O'dur. Onun bazı ayetleri *muhkem* (açık anlamlı)dır ki bunlar Kitabın anasıdır (esasıdır). Diğerleri de *müteşabih* (benzeşen anlamlı) lardır. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu (arzularına göre) yorumlamak için ondaki *müteşabih* ayetlerin peşine düşerler.[2] (Oysa) onun (asıl) yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde derinlik sahibi olanlar ise "Ona inandık; hepsi Rabbimizin katındandır." derler.[3] Öz akıl sahiplerinden[4] başkası (gerçeği) hatırlamaz.

8. (Şöyle dua ederler:) "Rabbimiz! Bizi doğru yola ulaştırdıktan sonra kalplerimizi eğriltme![5] Bize katından merhamet ver! Şüphesiz ki bolca veren yalnızca sensin.

9. Rabbimiz! Kendisinde şüphe olmayan bir günde, insanları mutlaka toplayacak olan sensin." Şüphesiz ki Allah sözünden dönmez.[6]

1 Benzer mesajlar: Mü'min 40:64; Teğâbun 64:3; İnfitâr 82:7-8.

2 Bu ayette yer alan "İlimde yüksek payeye erişenler ise 'Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır' derler" cümlesinde geçen *er-râsihûne fi'l-'ılmi* ifadesiyle sözü edilenlerin bu ayetin indirildiği dönem Medine'deki müslümanlar olması doğru olamaz. Çünkü o dönemde henüz vahiy tamamlanmadığı ve onunla ilgili ümmetin içerisinde henüz bilginler denebilecek bir grup oluşmadığı, sorunlar doğrudan Hz. Peygamber tarafından çözümlendiği için, Medine'deki müslümanlardan değil de daha önceki kitap ehlinin mensupları arasındaki "râsıh âlimleri"nden söz edildiğini söylemek daha doğrudur. Zaten bu kavramın geçtiği bir diğer ayet olan Nisâ 4:162'de de konu doğrudan kitap ehlinin âlimleri manasında zikredilmektedir. Bütün bu hususlar çerçevesinde bakıldığında, Âl-i İmrân 3:7'de hakkında bilgi verilen *el-kitâb*'ın "Kur'an" değil, Kur'an'ın da kendisinden alıntılar yaptığı "Tev-

rât", kalplerinde eğrilik bulunanların da müslümanlar değil, kitap ehlinin içinden bir grup olduğunu söyleyebiliriz. Durum böyle olunca, Hz. Peygamber'e indirilen *el-kitâb*'da/Kur'an'da bu türden ayetlerin bulunmadığını kabul etmiş olacağız. Diğer yaklaşıma göre ise *el-kitâb*'ın Hz. Peygamber'e vahyedilen versiyonu olan Kur'an'da da bu türden çeşitli ayetlerin bulunduğunu kabul edeceğiz. Bu durumda, Hz. Peygamber'e vahyedilen *el-kitâb*'ın yani "Kur'an"ın tamamının *muhkem* oluşunu "korunmuşluğu", *müteşâbih* oluşunu "birbirine benzerliği" noktasında alıp, bir kısmı *muhkem* olan ve "kitabın anası" mesabesindeki ayetleri "mesajı ve içeriği açık ayetler" şeklinde, *müteşâbih* olanları ise "temsili, çok anlamlı ve anlamı bilinse de hakikati bilinemeyecek ayetler" olarak anlayacağız.

3 Bu cümle *Allâh* kelimesinin sonundaki *mim* secavendi yok sayılarak şöyle de tercüme edilebilir: "Onun yorumunu Allah ve ilimde derinlik sahibi olanlardan başkası bilemez."

4 Ayette yer alan *ulu'l-elbâb* tamlaması Kur'an'da 16 kez (Bakara 2:179, 197, 269; Âl-i İmrân 3:7, 190; Mâide 5:110; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:19; İbrâhim 14:52; Sâd 38:29, 43; Zümer 39:9, 18, 21; Mü'min 40:54; Talâk 65:10) geçmektedir. *Lübb* kelimesinin "öz, çekirdeğin içi" anlamından hareketle, *tedebbür* içerikli okumayı gerçekleştirenlerin ilgili pasajlarda ele alınan hayati meselelerin kabuğunda kalmayıp içiyle ve özüyle ilgilendikleri anlaşılmaktadır. *Ulu'l-elbâb* tamlaması "akıl ve izan sahipleri, aklıselim sahipleri, derin kavrayışlı olanlar, içi çürük ve kof olmayanlar, aklı bir karış havada olmayanlar, sağlam özlü ve temiz akıllı kişiler, düşünce yapısı bozulmamış olan üstün akıllılar" manasında yorumlanmaktadır. Bu tamlama bazen kıssaların peşinden gelir ki maksat kıssalardaki ders ve ibretlerden yararlanılmasını öngörür; bazen kâinat kitabından yapılan hatırlatmaların peşinden gelir ki oradaki temel mesajlar derinlemesine kavranmış olsun. Diğer geçtiği yerlerde de mesajı derinden düşünüp incelemek üzerinde durulmaktadır ki ayette ele alınan muhkem-müteşâbih ve ilahi mesajlarla ilgili ele alınan konular bu noktada iyice düşünmeyi gerektiren hayati meseleler olarak karşımızda durmaktadır.

5 "Kalplerin saptırılmaması" duası esasında Saff 61:5'te geçen "Ne zamanki onlar eğrildiler (hakikatten saptılar), Allah da onların kalplerini eğriltmiştir" ifadesiyle birlikte düşünülüp anlaşılmalıdır. Yüce Allah hiç kimseyi durduğu yerde saptırmaz; sapmayı dileyen, isteyen ve o yolda çaba sarf edenlerin bu niyetlerini onaylayarak istekleri doğrultusunda sapmalarına izin verir. Sapanlar insanlardır; bunu onaylayan veya buna izin veren ise Yüce Allah'tır. Yüce Allah çeşitli ayetlerde kimlere hidayet edeceğini beyan ederek bunu insanların istemesiyle ilişkilendirmekte, dileyene hidayet edeceğini, dileyeni ise saptıracağını, sapkınlığa layık olanları sapkınlıkta bırakacağını haber vermektedir.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhim 14:47; Hacc 22:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20; Kâf 50:29.

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ
(١٠) كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللّٰهُ شَدِيدُ
الْعِقَابِ (١١) قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ اِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٢) قَدْ كَانَ
لَكُمْ اٰيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَاْيَ الْعَيْنِ
وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَٓاءُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ (١٣)

Surenin 10-25. ayetlerinde kâfirlerin mahşerdeki durumları, dünyada yenilecekleri, insanlara dünyalık bazı şeylerin süslü gösterildiği, duyarlı müminlerin iman ve teslimiyetleri, Allah katında tek dinin İslam olduğu, kitap ehlinin ihtilaf sebepleri, önceki peygamberleri öldürdükleri ve amellerinin silinip gittiği bildirilmektedir.

10. Şüphesiz ki kâfir olanların malları da çocukları da Allah'a karşı onlara hiçbir şeyde asla yarar sağlamayacaktır.[1] İşte onlar -evet onlar- cehennemin yakıtıdır.

11. (Bunların durumu) tıpkı Firavun'un ailesi (destekçileri) ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. (Onlar) ayetlerimizi yalanlamışlardı; Allah da günahları sebebiyle onları yakalamıştı.[2] Allah, azabı şiddetli olandır.

12. Kâfir olanlara de ki: "Yakında (dünyada) yenileceksiniz ve (ahirette) cehenneme sürüleceksiniz. Ne kötü bir yataktır (orası)!"

13. (Bedir'de) karşı karşıya gelen (şu) iki grupta sizin için elbette bir ibret vardır:[3] (Biri) Allah yolunda savaşan bir grup, diğeri ise onları apaçık bir şekilde kendilerinin iki katı gören kâfir (bir grup). Allah dilediğini (layık olanı) yardımı ile destekler. Şüphesiz ki görenler için bunda ibret vardır.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:116; Mücâdele 58:17; Mümtehine 60:3.

2 Günah işlemek "sebep", Yüce Allah'ın yakalaması ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Enfâl 8:52, 54.

3 Medine'deki yahudi gruplar, Mekkeli müşriklere benzemediklerini ve onların savaşlarda galip gelecek durumda olduklarını iddia ettikleri için Yüce Allah müşriklerin mağlup edileceklerini haber vermektedir. Bedir'de yaşanan durum, bu gerçeğin delili ve örneğidir. Çeşitli yönlerden bakıldığında bu iki ordunun karşılaşmasında, savaş esnasında ve sonrasında nice derslerin bulunduğu görülmektedir. Zira bir sonraki cümlede de geçtiği gibi, müşriklerin müminleri mevcut sayının iki katı görmesi de başlı başına bir delildir.

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ
وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ
﴿١٤﴾ قُلْ اَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَاَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾ اَلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ
اِنَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ اَلصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ
وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْاَسْحَارِ ﴿١٧﴾

14. Kadınlara, çocuklara, yığınla altın ve gümüşe, nişanlı atlara, (sağılabilen) hayvanlara ve ekinlere karşı aşırı düşkünlük o insanlara[1] çekici görünür. Bu(nlar), dünya hayatının geçimlikleridir. (Oysa) varılacak güzel yer, yalnızca Allah'ın katındadır.

15. De ki: "Bunlardan hayırlısını size bildireyim mi? *Takvâlı* (duyarlı) olanlar için Rablerinin katında, altlarından ırmaklar akan, içlerinde *ebedî* kalacakları cennetler, tertemiz eşler[2] ve Allah'ın rızası vardır. Allah kulları görendir."

16. Onlar (duyarlı olanlar) "Rabbimiz! Şüphesiz ki biz iman ettik; bizim için günahlarımızı bağışla, bizi ateş azabından koru!" derler.

17. (Onlar) sabredenler, dürüst olanlar, (Allah'a) boyun eğenler, *infak* edenler (verenler) ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenler(dir).[3]

1 Ayetteki *li'n-nâsi* (o insanlara) ifadesi kadın ve erkekleri kapsadığına göre, "kadınların insanlara çekici görünmesi" konusunda kısa bir açıklama yapma ihtiyacı hissediyoruz. *li'n-Nâsi* (insanlara) ifadesinde belirteç edatı olan *el* bulunduğundan, ayette geçen "çekici görünme"nin bütün insanlar için değil, belirli bir grup insan için olduğu anlaşılmaktadır. Konunun başladığı 10. ayetten itibaren kâfirler için mallarının ve çocuklarının yarar sağlamayacağı, günahları sebebiyle yakalandıkları ve cehenneme sürülecekleri ifade edildikten sonra 13. ayette "Biri Allah yolunda savaşan, diğeri ise kâfir olan iki grup"tan bahsedilmektedir. İşte 14. ayette geçen "insanlara çekici görünen" ifadesindeki "insanlar"ın, 13. ayetteki kâfir gruba mensup olan o insanlar olduğu kanaatindeyiz. Bu bakışımızın delili durumundaki ayet olan Bakara 2:212'de şöyle buyrulmaktadır: "Kâfir olanlar için dünya hayatı süslü gösterildi/cazip kılındı." Gerçeği Rabbimiz bilir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:25; Nisâ 4:57.

3 Müminlerin geceleri değerlendirmeleri gerekliliğiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قَٓائِمًا بِالْقِسْطِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ
﴿١٨﴾ اِنَّ الدّ۪ينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذ۪ينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ
الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ سَر۪يعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَاِنْ حَٓاجُّوكَ فَقُلْ
اَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذ۪ينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْاُمِّيّ۪نَ ءَاَسْلَمْتُمْ فَاِنْ اَسْلَمُوا فَقَدِ
اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَص۪يرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

18. Allah, melekleri ve adaleti gözeten ilim sahipleri şahittir ki O'ndan başka ilah yoktur. (Evet) O'ndan başka ilah yoktur. Güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

19. Şüphesiz ki Allah katında din İslam'dır.[1] Kitap verilenler ancak kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi.[2] Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse (bilsin ki) şüphesiz ki Allah hesabı hızlı olandır.

20. Seninle tartışırlarsa de ki: "Ben kendimi bana uyanlarla birlikte Allah'a teslim ettim." Kitap ehline ve *ümmi*lere[3] de ki: "Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?" Teslim olurlarsa doğru yolu bulmuş olurlar. Yüz çevirirlerse sana düşen, sadece (mesajı) ulaştırmaktır.[4] Allah kulları(nı) görendir.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:85.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Yûnus 10:93; Şûrâ 42:14; Câsiye 45:17; Beyyine 98:4.

3 *Ümmi* kavramı sanıldığı gibi "okuma-yazma bilmeyen" değil, "*el-Kitab*'ı (Tevrat'ı) bilmeyen", "kitap ehlinden olmayan" veya "Mekkeli" demektir. Buna göre söz konusu kavram, *el-ümmiyyûne/el-ümmiyyîne* şeklinde çoğul kalıpta Bakara 2:78'de "Kitabı (Tevrat'ı) bilmeyenler", bu ayette ve Âl-i İmrân 3:75'te "kitap verilmeyenler, kitap ehlinden olmayanlar", Cum'a 62:2'de ise "Mekkeliler" anlamına gelmekte, *el-ümmî* şeklinde tekil kalıpta A'râf 7:157-158'de "Hz. Muhammed" için kullanılmaktadır. Hz. Muhammed'in ümmiliği, onun peygamberlikten önce Tevrat'ı yani dini metinleri bilmemesi ve onlar hakkında yazılı veya sözlü yorumda bulunmaması, kitap ehlinden olmaması ve Mekkeli oluşu anlamındadır; konunun okuma-yazma bilmemeyle ilişkisi yoktur. Burada geçen "ümmiler" ifadesi, Âl-i İmrân 3:75'te de olduğu gibi öncesindeki bağlam gereği "kitap ehlinden olmayanlar" demektir.

4 Kur'an'da 15 kez geçen ve geçtiği her yerde ilahi mesajla ilgili olarak kullanılmakta olan *belâğ/el-belâğ* kelimelerini Yüce Allah bazı ayetlerde "vahiy" için kullanmaktadır. Bu çerçevede vahyinin bir bildiri, duyuru, mesaj, tebliğ olduğunu ortaya koymakta, bazı ayetlerde ise aynı kelimeyi peygamberlere düşen görevle ilişkili olarak "tebliğ, ulaştırma" manasında zikretmektedir.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ
النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٢١﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ
مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٢﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ اِلٰى كِتَابِ اللّٰهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّٓا اَيَّامًا
مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

21. Şüphesiz ki Allah'ın ayetlerini inkâr edenler, haksız yere peygamberleri öldürenler[1] ve insanlara adaleti emredenleri[2] öldürenler (var ya), onlara elem verici bir azabı müjdele!

22. İşte onlar, dünyada da ahirette de işleri boşa gidenlerdir. Onların hiçbir yardımcısı da yoktur.

23. Kitaptan kendilerine bir pay verilenleri (kitap ehlini) görmedin mi?[3] Aralarında hükmetmesi için Allah'ın Kitabına çağrılıyorlar da sonra içlerinden bir grup dönüp yüz çeviriyor.

24. (Gerekçeleri ise), onların "Sadece sayılı günlerde bize ateş dokunacaktır." demeleriydi.[4] Uydurdukları şeyler, dinleri hakkında kendilerini aldatmıştı.

1 "Peygamberlerini öldürenler" ifadesi ile kastedilen, Hz. Şuayb, Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya örneklerinde olduğu gibi peygamberleri öldüren yahudilerdir. Benzer mesajlar: Bakara 2:61; Âl-i İmrân 3:112, 181; Nisâ 4:155.

2 Yüce Allah kitap ehli ve müşriklerin bir kısmının, adaleti emreden insanları öldürdüklerine dikkat çekmektedir. Bu ifade önceki cümlede geçtiği üzere "peygamberler"le ilişkili olarak anlaşılabileceği gibi daha önce Âl-i İmrân 3:18. ayette geçen ve "Allah'tan başka hiçbir ilahın bulunmadığına şahitlik edenler" bağlamında "adaleti gözeten ilim sahipleri" ifadesiyle de ilişkilendirilebilir. Bu durumda amaç, insanlara adaleti emreden bu ilim sahibi yiğitlerin inkârcı muhatapları tarafından öldürüldüğü mesajını vermektir.

3 Bu ifade "vahiyden biraz da olsa pay verilenler" anlamına gelmekte, kastedilen Medine döneminde Hz. Muhammed'in civarında yaşayan kitap ehlinden kişiler olarak belirlenmektedir. Onlar itiraf etmeseler de kitaptan istifade edip hakikatleri görmek istemeseler de sonuçta bir kısmı tahrif edilmiş de olsa ellerinde ilahi bir metin bulunduğu veya öyle bir metinden kendilerine bilgi ulaştığı anlaşılmaktadır.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:80. Cehennem geçici bir ıslah mekânı değil, ebedi bir cezalandırma yeridir. Cehennemde kalış süresinin *ebedî* olduğu bilgisi verilen ayetlerdeki *hâlidîne fîhâ, hâlidîne fîhâ ebedâ* ifadeleri, ayrıca Hûd 11:107-108'deki beyanlar ile Nebe' 78:23'te zikredilen ve "çok çok uzun zaman, uzun asırlar" anlamına gelen *ahkâb* kelimesi de bunun bir delilidir. Dahası Kur'an'da cehennemden çıkışın olmadığına dair mesajlar da bu vesileyle unutulmamalıdır. Bu konuda bkz. Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:108; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾
قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَآءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَآءُ
وَتُذِلُّ مَنْ تَشَآءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ
النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَآءُ بِغَيْرِ
حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

25. Kazandıkları şeylerin haksızlığa uğratılmadan herkese tastamam ödenmiş (olacağı), kendisinde şüphe olmayan bir gün için onları topladığımız zaman (hâlleri) nasıl (olacak)![1]

Surenin 26-32. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudretine dair çeşitli bilgiler verilmekte, müminlerin başkalarını dost edinmemeleri, böylesi bir davranışın sonunun kötü olacağı ve kurtuluş için Hz. Muhammed'e uymanın gerekliliği bildirilmektedir.

26. De ki: "Ey *mülk*ün (otoritenin) gerçek sahibi (olan) Allah'ım![2] Sen dilediğine *mülk* (otorite) verirsin ve dilediğinden *mülk*ü (otoriteyi) geri alırsın. Dilediğini yükseltir; dilediğini de alçaltırsın. (Bütün) iyilik yalnızca senin elindedir. Şüphesiz ki sen her şeye gücü yetensin.

27. Geceyi gündüzün içine koyuyorsun; gündüzü de gecenin içine koyuyorsun.[3] Ölüden diriyi çıkarıyorsun; diriden de ölüyü çıkarıyorsun. Dilediğine de hesapsız rızık veriyorsun."[4]

1 Yüce Allah insanların dünyada yapıp ettikleri her ne varsa onların tam karşılığının kendilerine verileceğini, hiç kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmeyeceğini bildirmektedir. Kur'an'da ahiret yurdunun haksızlık yeri değil, dünyada yapılanların hesabının sorulacağı bir adalet yurdu olduğu belirtilmektedir. Nisâ' 4:40'ta şöyle buyrulmaktadır: "Allah (hiç kimseye veya hiçbir şeye) zerre kadar bile olsa haksızlık etmez."

2 Mâide 5:114, Enfâl 8:32 ve Zümer 39:46'da da yer alan *allâhumme* hitabı "ey Allah'ım", "ya Rabbi" manasına gelmektedir. Bu ifadede bulunan şeddeli *mîm* harfi *yâ* "ey" ünlemine karşılıktır. Bu nedenle hem *mîm* harfi hem de *yâ* ünlemi bir cümlede gelmeyeceği için *yâ* ünlemi düşürülmüştür.

3 Benzer mesajlar: Hacc 22:61; Lokmân 31:29; Fâtır 35:13; Hadîd 57:6.

4 Bu son iki ayet Yüce Allah'ın mutlak otoritesini göstermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Âl-i İmrân 3:2; En'âm 6:101-103; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِي
شَيْءٍ اِلَّٓا اَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةًۜ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُۜ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ اِنْ تُخْفُوا مَا فِي
صُدُورِكُمْ اَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُۜ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًاۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُٓوءٍۚ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ
بَيْنَهَا وَبَيْنَهُٓ اَمَدًا بَعِيدًاۜ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُۜ وَاللّٰهُ رَؤُ۫فٌ بِالْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ
فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣١﴾

28. Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin![1] Kim bunu yaparsa, artık Allah ile bir şeyi (ilgisi) kalmaz. Ancak onlardan (kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden) korunmanız başkadır. Allah kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor.[2] Dönüş, yalnızca Allah'adır.

29. De ki: "Göğsünüzdekileri (kalplerinizdekileri) gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir.[3] Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye gücü yetendir."

30. Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulacağı (o) günde (insan), işlediği kötülükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunmasını içtenlikle dileyecektir.[4] Allah kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Allah kullara çok şefkatlidir.

31. De ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki[5] Allah da sizi sevsin ve sizin için günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir."

1 Bu ayet Nisâ 4:144, Mâide 5:51, 54, Mücâdele 58:22 ve Mümtehine 60:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Âl-i İmrân 3:30'da da geçen bu cümle "Allah sizi kendisine isyan edip böylece O'nun azabına layık olmaktan sakındırıyor" veya "Allah size kendisine karşı dikkatli olmanızı hatırlatmaktadır" şeklinde de anlaşılabilir. Yüce Allah kimlerin kimleri niçin ve hangi şartlarda dost edindiğini gayet iyi bildiği için, asıl korkulması gerekenin başkaları değil de kendisi olduğunu hükme bağlamakta, bu noktada uyarıda bulunmaktadır.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

4 Benzer mesaj: Zuhruf 43:38.

5 Bu buyruk, Yüce Allah'ın sevgisini kazanmak ve kurtuluşa ermek için Hz. Muhammed'e uymanın gerekliliğinin apaçık delilidir. Bu ayet A'râf 7:157, 158, Nûr 24:54 ve Zuhruf 43:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

قُلْ اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِر۪ينَ ﴿٣٢﴾ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى اٰدَمَ
وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰه۪يمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعَالَم۪ينَۙ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ
عَل۪يمٌۚ ﴿٣٤﴾

32. De ki: "Allah'a ve Elçiye itaat edin![1] Yüz çevirirseniz (bilin ki) Allah kâfirleri sevmez."

Surenin 33-41. ayetlerinde Yüce Allah'ın Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve İmran'ın ailesini seçtiği, Hz. Meryem'in annesinin sözleri, Hz. Zekeriya'ya Hz. Yahya'nın müjdelenmesi dile getirilmektedir.

33. Şüphesiz ki Allah; Âdem'i, Nuh'u, İbrahim Ailesi ile İmran Ailesini âlemlere (diğer insanlara) seç(ip üstün kıl)mıştır.[2]

34. (Bunlar) birbirinden gelme nesillerdir. Allah duyandır, bilendir.

1 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

2 Yüce Allah bu ayette dört ismi öne çıkararak bazı mesajlar vermek istemektedir. İlk peygamberden son peygambere kadar bütün peygamberlerin seçildiği, dolayısıyla peygamberliğin *kesbî* değil *vehbî* olduğu bildirilmektedir. *Kesbî* olmamak, insanların çalışarak ve emek sarf edip hak ederek peygamber kılınmamaları demektir. *Vehbî* olmak ise Yüce Allah'ın layık gördüğü insanlara bu görevi ihsan ve ikram etmesi manasına gelmektedir. "İbrahim Ailesi ile İmran Ailesi'nin diğer insanlara seçilip üstün kılınması" şimdilerde kullanıldığı gibi "soylu aile" anlamından ziyade, o ailelerin içinden peygamberler gönderilmesi nedeniyledir. Dolayısıyla üstün olanlar da seçilen peygamberlerdir; yoksa ailelerin bütün fertleri değildir. Müşriklerin risalet kurumuna bakışları noktasında Sâd 38:8'de belirtildiği gibi "vahyin Hz. Peygambere indirilmesini eleştirmeleri" ve Zuhruf 43:31'de "iki şehirden büyük bir adama indirilmesinin gerektiği" şeklindeki yaklaşımları işte bu şekilde reddedilmektedir. Bu ayette Hz. Âdem'in seçilmesinden söz edilmesiyle çok önemli bir noktaya işaret edilmektedir. Onun bir peygamber olarak seçilmesi ilk etapta farklı algılanmasa da aslında onun yaşadığı dönemde kendisinden başka insanların da var olduğu ve Hz. Âdem'in onların arasından seçildiği, görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Bakara 2:30'da onun "halife olarak atanması" ile burada zikredilen "seçilip üstün kılınması" aslında ilk insan neslinin peygamberinin Hz. Âdem olarak belirlendiğinin bir delilidir. Seçim yapılması için alternatiflerin bulunma zorunluluğu bize Hz. Âdem'in ilk insan neslinin bir ferdi olduğunu göstermektedir. Zaten A'râf 7:11'de yer alan çoğul ifadeler de bunu desteklemektedir.

إِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنّ۪ي نَذَرْتُ لَكَ مَا ف۪ي بَطْن۪ي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنّ۪يۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ
الْعَل۪يمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي وَضَعْتُهَٓا اُنْثٰىۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْۜ وَلَيْسَ الذَّكَرُ
كَالْاُنْثٰىۚ وَاِنّ۪ي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنّ۪ٓي اُع۪يذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّج۪يمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا
بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَاَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًاۙ وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّاۜ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَۙ وَجَدَ عِنْدَهَا
رِزْقًاۚ قَالَ يَا مَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَاۜ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

35. İmran'ın hanımı[1] şöyle demişti: "Rabbim! Karnımdakini özgür olarak sana adadım. (Bunu) benden kabul et! Şüphesiz ki yalnızca sen duyansın; bilensin."

36. Onu doğurunca -Allah onun ne doğurduğunu çok iyi bilirken- şöyle demişti: "Rabbim! Ben onu kız (olarak) doğurdum. Erkek, kız gibi değildir.[2] Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan (koruman için) sana sığınıyorum."[3]

37. Rabbi onu (Hanne'nin duasını) güzel bir şekilde kabul etmişti; onu (Meryem'i) güzel bir bitki olarak yetiştirmiş[4] ve Zekeriya'yı da onun (bakımıy)la görevlendirmişti.[5] Zekeriya mabette onun yanına her girişinde orada bir rızık bulurdu. (Zekeriya), "Ey Meryem, bu sana nereden (geliyor)?" dediğinde, o da "Bu, Allah katındandır."[6] demişti. Şüphesiz ki Allah dilediğine (layık olana) hesapsız rızık verir.

1 Burada sözü edilen İmran'ın eşi, Hz. Meryem'in annesi, Hz. İsa'nın ise anneannesi olan Hz. Hanne'dir.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın bir cevabı olarak şöyle de tercüme edilebilir: "(Senin istediğin) erkek, (benim verdiğim) kız gibi olamaz."

3 Bu cümlede Hz. Hanne'nin hem kızı Hz. Meryem hem de torunu Hz. İsa için duası söz konusudur.

4 İnsanın insan olması için hücre oluşumuna gereksinim vardır ve bütün hücrelerin de doğrudan veya dolaylı, organik veya inorganik olarak "toprak"tan meydana geldiği bilinen bir gerçektir. Bu haliyle, her insanın topraktan tıpkı bir bitki gibi bir süreç halinde meydana getirildiği anlaşılmaktadır. Özel olarak sadece Hz. Meryem için kullanılan "güzel bitki" ifadesi ise onun mucize yaratılışıyla ilgilidir (Bkz. Mehmet Okuyan, "Kur'an'da Hz. Meryem Mucizesi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2005, sayı: XVI, ss. 129-157).

5 Bu son cümle "Onun (bakımını) Zekeriya üstlenmişti" şeklinde de tercüme edilebilir.

6 Mâide 5:75'te hem Hz. İsa'nın hem de annesi Hz. Meryem'in normal ve bilindik şekilde yemek yedikleri beyan edildiğine göre, burada mucizevi gıdalanma aramaya çok da gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. Meryem bu ifadesinde rızkın kaynağının Yüce Allah olduğuna dikkat çekmiş olmaktadır. Hz. Meryem'in mucizeliğini mabette yediği rızıklarda değil, üreme sistemindeki sıra dışı özellikte aramak Kur'an'a çok daha uygundur; gerçeği Allah bilmektedir.

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ ل۪ي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً اِنَّكَ سَم۪يعُ الدُّعَٓاءِ ﴿٣٨﴾
فَنَادَتْهُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَٓائِمٌ يُصَلّ۪ي فِي الْمِحْرَابِ اَنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيٰى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللّٰهِ
وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ ل۪ي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ
وَامْرَاَت۪ي عَاقِرٌ قَالَ كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَٓاءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ ل۪ٓي اٰيَةً قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ
النَّاسَ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ اِلَّا رَمْزًا وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَث۪يرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٤١﴾

38. Zekeriya orada Rabbine dua etmiş ve şöyle demişti: "Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil ver![1] Şüphesiz ki sen duayı duyansın."

39. O (Zekeriya) mabette namaz kılarken[2] melekler (ona şöyle) seslenmişlerdi: "Allah sana kendisi tarafından gelen bir sözü[3] doğrulayıcı, efendi, onurlu ve iyilerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeliyor."

40. (Zekeriya) şöyle demişti: "Rabbim! Yaşlılık bana gelip çattığına, hanımım da kısır olduğuna göre benim (bir) oğlum nasıl olabilir ki?" (Melekler) şöyle demişti: "Öyle, (ama) Allah dilediğini yapar."[4]

41. (Zekeriya) "Rabbim! (Bu konuda) bana bir delil ver." demişti. (Melek) "Senin delilin, işaret (etmen) dışında insanlarla üç gün konuşamamandır." demişti. Rabbini çok an; akşam sabah (O'nu) *tesbih* et (yücelt)![5]

1 Benzer mesajlar: Meryem 19:5-6.

2 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

3 Burada ve Âl-i İmrân 3:45 ile Nisâ 4:171. ayette geçen *kelimeh* sözcüğü, "Yüce Allah'tan gelen her kelime"; "Hz. İsa'nın doğumu ve risaleti"; "peygamberlik görevine sahip kılınışı"; "Yüce Allah'ın Hz. İsa'nın yaratılmasıyla ilgili olarak *kün* 'Ol!' emrini vermesi ve onun da Hz. Meryem'in rahminde oluşum sürecine girmesi" olarak anlaşılabilir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

5 İnsan sapasağlam olmasına rağmen, Yüce Allah tarafından konuşamaz hale getirilmekte olduğu gibi, alışılmışın dışında bir yaratmaya da elbette konu edilebilir. Bu şekilde değerlendirdiğimiz için tercümeyi de "konuşmama" değil de "konuşamama" şeklinde vermeyi tercih ettik. Ayette geçen *remz* kelimesi "işaret", "mimik" gibi anlamlar içermekte ve Hz. Zekeriya'nın sapasağlam olmasına rağmen üç gün boyunca konuşamadığı süreçte iletişimini sürdüreceği yol olarak belirlenmektedir. Ayrıca bkz. Meryem 19:1-11.

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰيكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفٰيكِ عَلٰى نِسَٓاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَا
مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ
وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يُلْقُونَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ اِذْ
قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي
الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

Surenin 42-57. ayetlerinde Hz. Meryem ve Hz. İsa ile ilgili çeşitli bilgiler verilmekte, havarilerin sözleri ve duaları aktarılmakta, Yüce Allah'ın Hz. İsa'ya yönelik hitabı bulunmakta, inkârcılara ve iman ehline yönelik vaatler dile getirilmektedir.

42. Hani melekler şöyle demişlerdi: "Ey Meryem! Şüphesiz ki Allah seni seçti; seni tertemiz yaptı (yarattı) ve seni âlemlerin kadınlarının üzerine seçti.

43. Ey Meryem! Rabbine gönülden itaat et! Secde et; rükû edenlerle birlikte rükû et!"

44. Bu(nlar), sana vahyetmekte olduğumuz *gayb* (bilinemeyen) haberlerindendir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye (kura çekmek için) kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin. Onlar (bu konuda) çekişirken de yanlarında değildin.

45. Hani melekler şöyle demişlerdi: "Ey Meryem! Şüphesiz ki Allah sana kendisinden bir kelimeyi[1] müjdeliyor ki adı Mesîh (yani) Meryem oğlu İsa'dır;[2] dünyada da ahirette de itibarlıdır ve (Allah'a) yakın kılınanlardandır."

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:39; Nisâ 4:171.

2 Kur'an'da 11 kez geçen *el-mesîh* kelimesi İbranice'de "mübarek" manasında *meşîh/meşîha* kelimesinden alınmıştır ve Hz. İsa'nın "lakabı" olarak kullanılmaktadır (Zemahşerî, el-Keşşâf, I, 356). Bu yaklaşım Meryem 19:31'deki *mübârak* kelimesinden de destek alabilir. Bu arada söz konusu kelimenin Arapça ve türetilen kelimelerden olduğu da kabul edilen görüşler arasında yer almaktadır. Buna göre *el-mesîh* kelimesinin anlamı "Hz. İsa'nın dokunduğu hastaları iyileştirmesi", "yeryüzünde çok seyahat etmesi", "yetimlerin başını okşaması", "kötülükleri dokunup silmesi", "düztaban oluşu", "kendisine peygamberlere özel çok güzel bir koku sürülmüş olması" vs. şeklinde hem *ism-i fâil* hem de *ism-i mef'ûl* manasında kabul edilebilen bir kelimedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 213; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, III, 270; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, VIII, 49-50). Bu arada hem bu âyette hem de daha başka âyetlerde Hz. İsa ile ilgili olarak onun "Meryem'in oğlu İsa" olduğunun vurgulanmasının muhtemel bazı sebepleri, Yahudilerin Hz. Meryem'i zina ile suçlamaları, Hz. İsa'nın Yüce Allah'ın oğlu olduğu kabulü ve erkek egemen Roma kültürüne karşı açık reddiyeler oluşturmasıdır. Zaten lakabının *el-mesîh* yani "mübarek" oluşu da Yüce Allah tarafından bereketlere muhatap kılınmış olması manasına gelmektedir.

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ
يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذٰلِكِ اللّٰهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾
وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ﴿٤٨﴾

46. O, beşikte de yetişkinliğinde de insanlara konuşacak ve iyilerden (olacak).[1]

47. (Meryem) "Rabbim! Bana hiçbir insan dokunmamışken nasıl (bir) çocuğum olabilir ki?" demiş, (melekler ise) şöyle demişlerdi:[2] "Öyle, (ama) Allah dilediğini yaratır.[3] Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'Ol!' der, o da hemen olmaya başlar."[4]

48. (Allah) ona Kitabı, *hikmeti* (doğru hüküm verme yeteneğini), Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek.[5]

1 Bu ayet Mâide 5:110 ve Meryem 19:29. ayetle birlikte okunmalıdır. Buradaki mesaj Hz. İsa'nın tekrar yeryüzüne gelip konuşması değil, normal hayatının ileri dönemindeki konuşmasıyla ilgilidir.

2 Bu ayet Meryem 19:20. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

4 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

5 Ayette geçen *el-kitâb* kelimesi "ilahi vahyi" ifade ederken, *el-hıkmeh* sözcüğü ise o vahyin bir sıfatı olarak "hikmeti yani hayata nasıl taşınacağını" göstermektedir. Yâsîn 36:2'de geçen *el-hakîm* sıfatı nasıl ki Kur'an'ı nitelendiriyorsa, bu tür ayetlerde geçen *el-hıkmeh* kelimeleri de müstakil bir başka kaynak değil, vahyin uygulamaya yönelik tarafını gösteren ve adına "sünnet" denen uygulamalardır. Pek çok peygamberin anıldığı En'âm 6:83-89'da her bir peygambere kitap ve hikmet verildiği bildirilmektedir. Demek ki "kitap" vahyi karşılamakta, "hikmet" ise onun yorumlanma ve uygulanma şeklini içermektedir. Başka bir ifadeyle, "hikmet", aktarılan ve öğretilen ilahi mesajların hayata taşınmasıdır diyebiliriz. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi "kitap" bir kaynak, "sünnet" başka bir kaynak değildir; aksine "kitap" bir mesajın teorik beyanıdır; "hikmet" ise onun hayata taşınarak pratiğe dökülmesi olarak anlaşılabilir. Yüce Allah Hz. İsa'ya kitap ve hikmeti öğreteceğini beyan ettikten sonra, yeniden Tevrât ve İncîl'i zikrederek esasında vahye dair bir açıklamada bulunmakta, genelde *el-kitâb* diyerek kastının Tevrât ve İncîl olduğunu ayetin devamında bu şekilde dile getirmiş olmaktadır. Yani Tevrat ve İncîl zaten "vahiy" manasında *el-kitâb* ve "anlayış, uygulama" anlamında *el-hikmet* kavramında bulundukları için, burada bir açıklama veya örneklendirmede bulunulduğunu söyleyebiliriz.

وَرَسُولًا اِلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ اَنّٖي قَدْ جِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْۙ اَنّٖٓي اَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطّٖينِ كَهَيْـَٔةِ
الطَّيْرِ فَاَنْفُخُ فٖيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِۚ وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِ الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِۚ
وَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَۙ فٖي بُيُوتِكُمْۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَۚ ﴿٤٩﴾
وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَلِاُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذٖي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ
مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِ ﴿٥٠﴾ اِنَّ اللّٰهَ رَبّٖي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقٖيمٌ ﴿٥١﴾

49. İsrailoğulları'na bir elçi olarak (görevlendirilecek olan İsa[1] şöyle demişti): "Şüphesiz ki ben size Rabbinizden elbette delil getirmiş (olacağım). Şüphesiz ki ben size çamurdan bir kuş şeklinde bir şey (heykel) yapacağım, ona üfleyeceğim, o da Allah'ın izni ile kuş olacak. (Yine) Allah'ın izni ile körü ve (teni) alacalıyı iyileştirecek, ölüleri dirilteceğim. Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size bildireceğim. İnananlarsanız şüphesiz ki bunda sizin için bir delil vardır.[2]

50. Önümdeki Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri de helal kılmam için (gönderildim).[3] Size Rabbinizden bir delil getirdim. Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

51. Şüphesiz ki Allah benim de Rabbimdir; sizin de Rabbinizdir.[4] O'na kulluk edin! Doğru yol budur."

1 Ayetin başındaki ifade Hz. İsa'nın henüz doğmadan önce peygamber olarak görevlendirileceği bilgisinin Hz. Meryem'e verildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun gerçekleştirildiğiyle ilgili olarak Meryem 19:30'da şu bilgi yer almaktadır: "(İsa, şöyle) demişti: Ben, Allah'ın kuluyum. O, bana Kitâb'ı verdi ve beni nebî (peygamber) yaptı." Hz. İsa'ya yönelik bu sözler Kasas 28:7'de belirtildiği gibi, tıpkı Hz. Musa'nın annesine verilen bilgi gibi Hz. Meryem'e müjdelenen çocuğun İsrailoğullarına peygamber kılınacağı mesajını içermektedir.

2 Bu ayet Mâide 5:110. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Bu mesaj İsrailoğullarının azgınlığı nedeniyle onlara özel bir ceza olarak haram kılınan bazı yiyeceklerin aslına döndürülmesi, yani helal kılınmasıyla ilgilidir. Bu ayet En'âm 6:146. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Hz. İsa'nın bu mesajıyla ilgili bkz. Mâide 5:117; Meryem 19:36; Zuhruf 43:64.

فَلَمَّٓا اَحَسَّ عٖيسٰى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ اَنْصَارٖٓي اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ
اللّٰهِۚ اٰمَنَّا بِاللّٰهِۚ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا بِمَٓا اَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ
الشَّاهِدٖينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرٖينَ ﴿٥٤﴾

52. İsa, onlardaki inkârcılığı sezince "Allah'a doğru (giden yolda) kim bana yardımcı olacak?" demiş, havariler[1] de "Biz Allah'ın (yolunun) yardımcılarıyız;[2] Allah'a iman ettik. Şahit ol ki biz müslümanlarız"[3] demişlerdi.

53. (Havariler demişti ki:) "Rabbimiz! (Bize vahiy olarak) indirdiklerine inandık ve o Elçiye[4] uyduk. Bizi şahitlerle birlikte yaz."[5]

54. Onlar (yahudiler) tuzak kurdu. Allah da (buna karşı) tuzak kurdu.[6] Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.[7]

1 *Havârî* kelimesi "beyaz giyenler", "beyazlara bürünenler", "doğrulayıcılar", "samimi olanlar", "tertemiz kişiler" gibi anlamlara gelmektedir.

2 Benzer mesaj: Saff 61:14.

3 Yüce Allah'ın bütün peygamberlere gönderdiği mesajların ortak adı "İslam"dır. Âl-i İmrân 3:19, 85, Enbiyâ 21:92 ve Mü'minûn 23:52 gibi ayetlerde dikkat çekilen husus da budur. Âl-i İmrân 3:52'de Hz. İsa'ya iman eden havârilerin müslüman olduklarını ilan ettikleri haber verilmektedir. Firavun'a karşı mücadelede Hz. Musa'nın yanında yer alan büyücülerin dile getirdiği duadaki ifadeleri A'râf 7:126'da yer aldığı üzere "müslümanlar olarak vefat ettirilmek" şeklinde dile getirilmektedir. Ayrıca Firavun'un ölümü esnasında söylediği, ancak iddiasını ispata zamanı kalmadığı için kendisinden kabul edilmeyen itirafında dile getirdiği ifadesi de "Ben de müslümanlardanım" şeklinde Yûnus 10:90'da hatırlatılmaktadır.

4 Buradaki *er-rasûl* ifadesiyle kastedilen elçi Hz. İsa'dır.

5 Burada kastedilen şahitler, sadece Hz. İsa'nın peygamberliğini kabul eden havariler değildir. Başta peygamberler olmak üzere hakkın evrensel anlamda şahitleri her kimse havariler de işte onlarla birlikte anılmak ve yazılmak istemişlerdi. Burada dile getirilen hususlar ile Mâide 5:83'te bazı keşişlerin ve rahiplerin teslimiyet ifadeleri birbirine benzemekte, aynı noktada buluştukları anlaşılmaktadır.

6 Bu cümle "Allah onların tuzaklarını boşa çıkaracaktır" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tür ayetlerde geçen fiiller insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Allah için kullanıldığında kastedilen Allah'ın o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:15; Nisâ 4:142; Enfâl 8:30; Tevbe 9:67, 79; Târık 86:16.

7 Benzer mesajlar: En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Neml 27:50; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسٰٓى اِنّ۪ي مُتَوَفّ۪يكَ وَرَافِعُكَ اِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذ۪ينَ اتَّبَعُوكَ
فَوْقَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِۚ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ف۪يمَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾
فَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۘ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَ ﴿٥٦﴾ وَاَمَّا
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفّ۪يهِمْ اُجُورَهُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥٧﴾

55. Hani Allah şöyle demişti: "Ey İsa! Şüphesiz ki seni ben vefat ettireceğim;[1] seni bana (katıma) yükselteceğim;[2] seni kâfir olanlardan arındıracağım[3] ve sana uyanları kâfir olanlardan kıyamet gününe kadar üstün kılacağım.[4] Sonunda dönüşünüz sadece banadır ve ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hüküm vereceğim."

56. Kâfir olanlar var ya, onlara dünyada da ahirette de şiddetli bir azapla azap edeceğim; onların hiçbir yardımcısı da yoktur.

57. İman edip iyi işler yapanlara gelince, (Allah) onların ödüllerini tastamam verecektir. Allah zalimleri sevmez.

1 Bu mesaj Nisâ 4:158 ve Mâide 5:116-117. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Bu ayet her can/ruh gibi Hz. İsa'nın da öldüğünün ve ölümünden sonra Yüce Allah'ın katına yükseltildiğinin delilidir. İddia edildiği gibi Hz. İsa vefat etmeden önce değil, her insan gibi vefat ettikten sonra Allah'ın katına yükseltilmiştir. Ayrıca bilgi için bkz. Maide 5:116-117.

3 Yüce Allah Hz. İsa'ya yönelik nimetlerinden birini bu cümlede zikretmekte, kendisini kâfirlerden yani onların iftiralarından, tuzaklarından, kötü komşuluklarından, fitne ve desiselerinden arındıracağını bildirmektedir. Bu ifade Hz. İsa'nın hem dünyada etrafındaki kâfirlerden korunmasını, onların yanından uzaklaşıp başka diyarlarda tebliğine devam etmesini, hem de mahşerde onlardan uzaklaştırılmasını ifade edebilir. Nihayetinde ayette verilmek istenen mesaj Hz. İsa'nın değerine dikkat çekmek ve çevresindekilerin kurduğu düşmanlık tuzaklarının ona zarar veremeyeceğini ortaya koyup kendisine moral verilmesini sağlamaktır.

4 Yüce Allah Hz. İsa'ya tâbi olanları yani onun getirip tebliğ ettiği şirksiz, küfürsüz, arı-duru dini öğretilere sahip çıkanları inkârcılardan üstün tutacağını ve bunun kıyamet gününe kadar bu şekilde devam edeceğini ifade etmektedir. Zira Âl-i İmrân 3:139'da da inananların üstün olduğu bildirilmektedir. Hz. İsa'nın tebliğ ettiği dinî esaslar da İslâm'dır; dolayısıyla onun döneminde kendisine tâbi olanlar da müslüman oldukları, dahası bu durumlarını Âl-i İmrân 3:52. ayette "Şahit ol ki bizler müslümanlarız" beyanlarıyla dile getirdikleri için onların kâfirlerden üstün tutulacağı mesajında garipsenecek bir durum söz konusu değildir. Esasında Abdullah b. Abbâs'tan gelen rivayete göre, ona tâbi olanlar da dolaylı olarak zaten bugünün müslümanlarıdır.

ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ اِنَّ مَثَلَ عِيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَۜ خَلَقَهُ
مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرٖينَ ﴿٦٠﴾

Surenin 58-74. ayetlerinde Hz. İsa ile Hz. Âdem'in yaratılışının benzerliği, kitap ehline yönelik çeşitli hatırlatmalar, Hz. İbrahim'in durumu ve kitap ehlinin bazı tavırları dile getirilmektedir.

58. Bu, sana *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta) olduğumuz ayetlerden ve doğru hükümler içeren hatırlatma(lar)dandır.

59. Allah katında İsa'nın örneği, Âdem'in örneği gibidir.[1] (Allah) onu topraktan yarattı.[2] Sonra ona "Ol!" dedi, o da hemen olmaya başladı.[3]

60. Gerçek (bilgi), Rabbinden (gelen)dir. Sakın şüphe edenlerden olma![4]

1 Yüce Allah bir taraftan babasız bir şekilde yarattığı Hz. İsa'nın bu durumunun Hz. Âdem'e benzediğini, bu yönüyle her insan gibi her ikisinin de yaratılışının bu topraktan olduğunu bildirmekte, diğer taraftan da Hz. İsa'nın ulûhiyetine inanan Hıristiyanlara esaslı bir cevap vermekte ve yaratılışı yani tabiatıyla ilgili olarak onun sadece ve sadece babasız yaratılmışlığı noktasında diğer insanlardan ayrı olduğuna dikkat çekmek istemektedir. Hz. İsa'yı Yüce Allah'ın oğlu olarak kabul edenler onun babasızlığını ileri sürerek bu iddialarını güçlendirmek istemişlerdi. Oysa eğer oradan bakılacak olsaydı, Hz. Âdem'in sadece babası değil, annesi de yoktu. Eğer sırf babasızlık bir manada Yüce Allah'ın oğlu olmayı gerektirecekse buna Hz. Âdem'in çok daha layık olması gerekirdi. İşte bu ayet bu türden kabulleri reddetmektedir.

2 Burada sözü edilen "onu topraktan halketti (yarattı)" ifadesi aslında insanın toprak kaynaklı oluşuna dikkat çekmeyi amaçladığı gibi Yüce Allah'ın Hz. Âdem'i topraktan yaratmayı takdir etmesi, onu topraktan tasarlaması şeklinde bir anlam içermektedir. Çünkü ayetin devamında bu takdirden sonra Hz. Âdem'in yaratılış aşamasının "*kün* (ol)" emri ile başlatıldığı dile getirilmekte ve onun da hemen oluşmaya başladığına değinilmektedir.

3 Bu ayette Hz. Âdem ile Hz. İsa'nın da Hûd 11:61, Necm 53:32 ve Nûh 71:17 gereği bütün insanlar gibi topraktan yaratıldığı dile getirilmektedir. *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:147; Yûnus 10:94.

فَمَنْ حَٓاجَّكَ فٖيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَٓاءَنَا وَاَبْنَٓاءَكُمْ وَنِسَٓاءَنَا وَنِسَٓاءَكُمْ
وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبٖينَ ﴿٦١﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ
وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿٦٢﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِالْمُفْسِدٖينَ ﴿٦٣﴾ قُلْ
يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَٓاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا اللّٰهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ
بَعْضُنَا بَعْضًا اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِاَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾

61. Sana bilgi geldikten sonra seninle bu konuda tartışanlara de ki: "Gelin, biz ve siz, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım; sonra da Allah'ın lanetinin yalancılar üzerine olması için gönülden lanetleşelim."[1]

62. Şüphesiz ki bu, (İsa hakkındaki) gerçek haberlerin ta kendisidir. Allah'tan başka ilah yoktur. Şüphesiz ki Allah -evet O- güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

63. Yüz çevirirlerse, şüphesiz ki Allah bozguncuları bilendir.[2]

64. De ki: "Ey kitap ehli! Sizinle bizim aramızdaki eşit (ortak) bir söze gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim; O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Kimimiz kimimizi Allah'ın peşi sıra rabler edinmeyelim!"[3] Yüz çevirirlerse (kitap ehline) "Şahit olun ki biz müslümanlarız" deyin.[4]

1 Meydan okuma içeriği nedeniyle bu ayete *mübâhele* (yalancı olan tarafın cezalandırılması için yapılan beddua) ve *mülâane* (karşılıklı lanetleşme) ayeti denmektedir.

2 Yüce Allah bu gerçeklere rağmen aynı şekilde hakikatlerden yüz çevirenler olursa kendilerini *el-müfsidîn* yani "fesatçılar, bozguncular" olarak tanıtmakta ve onların kimler olduğunu, neler yaptıklarını, nelere sebep olduklarını gayet iyi bildiğini haber vermektedir. Ayette sözü edilen bozgunculuk inançta yapılanlardır ki en büyük fesatlık da bu olsa gerektir. Tevhidi zedeleyici her inanış bir çeşit bozgunculuktur ve Allah bunu yapanlara yaptıklarının hesabını soracaktır. Bu tür ifadelerde amaç bir taraftan müminlere moral vermektir; diğer taraftan da karşıtlarına gözdağı verilmesidir.

3 Bu ayet ilahî mesajlardaki kaynak-ruh-içerik birlikteliğini göstermektedir. Bu ayet ayrıca En'âm 6:90 ve Şûrâ 42:13. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Ayetin iniş sebebi Râzî'nin beyanına göre şöyledir: "Yahudiler Hz. Muhammed'e şöyle demişti: 'Hristiyanların Hz. İsa'yı Rab edinmeleri gibi bizim de sadece seni Rab edinmemizi istiyorsun!...' Hristiyanlar da 'Ey Muhammed, sen yahudilerin Hz. Üzeyir hakkında söylemiş oldukları şeyi senin hakkında söylememizi istiyorsun' demişlerdi. İşte bunun üzerine Yüce Allah da bu ayeti indirdi. Bana göre, doğruya en yakın olan görüş, bu ifadeyi Necrân Hristiyanlarına hamletmektir" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, VIII, 85). Bu ayetin Hz. Muhammed'in Medine civarındaki yahudileri İslam'a davet etmesi aşamasında veya Necran Hristiyanları hakkında indirildiği de ifade edilmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, III, 302; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 363).

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَٓاجُّونَ ف۪ٓي اِبْرٰه۪يمَ وَمَٓا اُنْزِلَتِ التَّوْرٰيةُ وَالْاِنْج۪يلُ اِلَّا مِنْ بَعْدِه۪ اَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ حَاجَجْتُمْ ف۪يمَا لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَٓاجُّونَ ف۪يمَا لَيْسَ لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ
وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ اِبْرٰه۪يمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَن۪يفًا مُسْلِمًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿٦٧﴾ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰه۪يمَ لَلَّذ۪ينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٦٨﴾ وَدَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا
اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ يَٓا
اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾

65. Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? (Oysa) Tevrat ve İncil ondan sonra indirilmişti. Akıl etmiyor musunuz?

66. İşte siz böyle kişilersiniz! Hakkında bilgi sahibi olduğunuz konuda tartıştınız (da) hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığınız konuda niçin tartışıyorsunuz! Allah bilir, siz bilmezsiniz.

67. İbrahim ne yahudi ne de hristiyandı fakat o, *hanîf* (Allah'ı birleyen) bir müslümandı ve müşriklerden değildi.

68. İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu peygamber (Muhammed) ve (ona) iman edenlerdir.[1] Allah müminlerin dostudur.[2]

69. Kitap ehlinden bir kısmı, sizi saptırmak istemişlerdi. (Oysa) onlar sadece kendilerini saptırırlar[3] ve farkına (bile) varmazlar.

70. Ey kitap ehli! (Gerçeği) gördüğünüz hâlde Allah'ın ayetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?

71. Ey kitap ehli! Neden gerçeği *batıl*la karıştırıyor ve gerçeği bilerek gizliyorsunuz?[4]

1 Bu ayet hakikate ve değerlere sahip çıkmanın söylemle değil, eylemle mümkün olduğunu göstermektedir. Söylemler iddiadır, eylemler ise ispattır. Önemli olan husus iddiaların eylemlerle hayata aktarılmasıdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Mâide 5:55-56; En'âm 6:127; Câsiye 45:19.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:113.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:42.

وَقَالَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ عَلَى الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُٓوا اٰخِرَهُ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَۚ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤْمِنُٓوا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ د۪ينَكُمْۜ قُلْ اِنَّ الْهُدٰى هُدَى اللّٰهِ اَنْ يُؤْتٰٓى اَحَدٌ
مِثْلَ مَٓا اُو۫ت۪يتُمْ اَوْ يُحَٓاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْۜ قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِۚ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌۚ
﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٧٤﴾

72. Kitap ehlinden bir grup şöyle demişti: "Müminlere indirilmiş olana gündüzün önünde (sabah) inanıp, sonunda (akşam) inkâr edin! (Böylece) belki onlar (dinlerinden) dönerler.[1]

73. Sizin dininize uyanlardan başka kimseye inanmayın!"[2] (Onlara) de ki: "Şüphesiz ki (gerçek) rehberlik, Allah'ın rehberliğidir."[3] (O grup:) "Birine size verilenin benzerinin verilmesinden dolayı veya Rabbinizin huzurunda (aleyhinize) deliller getirecekleri için mi (böyle söylüyorsunuz)?"[4] (Onlara) de ki: "Şüphesiz ki lütuf, Allah'ın elindedir. Onu dilediğine (layık olana) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.

74. (Allah) rahmetini[5] dilediğine (layık olana) özgü kılar. Allah büyük lütuf sahibidir."

1 Medine'deki kitap ehlinden bir grup, müslümanların kafasını iyice karıştırmak için müslümanlara indirilen vahyi her zaman inkâr etmiyor, günün bazı vakitlerinde kabul eder görünüp, günün sonunda inkârlarına geri dönüyorlardı. Vahyi her zaman inkârdan ziyade ara sıra bunu uygulayarak düşüncelerinde samimi oldukları havasını vermeyi tercih ediyorlardı. Böylece müslümanların içerisinde inancı zayıf olanlar kendilerine hak versin ve imandan küfre geri dönsünler, istedikleri ve bekledikleri buydu.

2 Yahudilerin veya kitap ehlinin eskiden de şimdilerde de sergilediği tutum bundan farklı değildir. "Sizin gibi olana, sizin gibi düşünene, sizin uyguladıklarınızı uygulayanlara inanın" türünden sözlerin günümüzde birtakım çevreler tarafından da dile getirildiği düşünüldüğünde, bunun arka planında kimlerin ve hangi düşüncelerin bulunduğunu görüp anlamak zor olmasa gerektir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:120; En'âm 6:71.

4 Yüce Allah bir kısım kitap ehline hitap ederek onlara yani atalarına daha önce verdiği türden risaletin şimdi de kendilerinden olmayan birine yani Hz. Muhammed'e peygamberlik verilmesini problem edinmelerini eleştirmektedir.

5 Benzer mesaj: Bakara 2:105.

وَمِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ اِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَۚ وَمِنْهُمْ مَنْ اِنْ تَأْمَنْهُ بِدٖينَارٍ لَا يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَ
اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَٓائِمًاۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاُمِّيّٖنَ سَبٖيلٌۚ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ
الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

Surenin 75-80. ayetlerinde kitap ehlinden bir grubun emanete karşı tutumları, bütün peygamberlerin davetinin temeli ve başka varlıkların ilah edinilmemesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

75. Kitap ehlinden öylesi vardır ki[1] ona yığınla mal emanet etsen, onu sana (tastamam geri) öder. Onlardan öylesi de vardır ki ona bir dinar emanet etsen, başına dikilmediğin sürece onu sana (geri) ödemez.[2] Bunun sebebi, "*Ümmi*lere[3] karşı (yaptıklarımızdan dolayı) bize hiçbir yol (sorumluluk) yoktur." demeleridir. Onlar Allah hakkında bilerek yalan söylüyorlar.[4]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 113; Nisâ 4:46; Mâide 5:66; A'râf 7:168. Bu ayet, gruplardaki bütün kişilerin aynı olmadığını, içlerinde farklılıklar bulunabileceğini, bu yüzden de toptancı değerlendirmelerden kaçınılması gerektiğini göstermektedir.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *dînâr* kelimesi "bir dinar", "bir sikke altın" manasına gelmekte ve emanete konu edilecek şeyin oldukça küçük bir değer olmasına rağmen, söz konusu grupların bunu bile sahibine vermeyecek şekilde güvensiz oldukları ortaya konulmaktadır. Bu arada burada zikredilen *illâ mâ dümte 'aleyhi kâimen* ifadesi "yanına gidip gelmeye devam etmek", "tepesine, başına dikilmek", "devamlı başında bulunmak" manasını içermekte ve kitap ehlinden bir grubun kendilerine emanet edilen şeyi geri vermeme konusunda duyarsız ve güvensiz insanlar oldukları beyan edilmek istenmektedir.

3 Burada geçen *el-ümmiyyîne* (ümmiler) ifadesi, Âl-i İmrân 3:20'de de açıkladığımız gibi öncesindeki bağlam gereği "kitap ehlinden olmayanlar" demektir.

4 Yüce Allah Âl-i İmrân 3:78'de de geçen bu cümlede kitap ehlinden olan bu kişilerin bile bile Allah'a yalan isnat ettiklerini haber vermektedir. Belli ki bu kişiler kendilerini ayrıcalıklı görmelerini ilahi bir bilgiye dayandırdıklarını düşünmekte, bu davranışlarını onlara Allah'ın bildirdiğini iddia etmektelerdi. Onlara göre başkalarına karşı herhangi bir sorumluluklarının olmaması, dini kabullerinin bir sonucuydu. İşte Yüce Allah kendilerini yalanlamakta ve bu düşünceleri sebebiyle Allah'a yalan isnat ettiklerini bildirmektedir. Yûnus 10:18, Ra'd 13:33 ve Hucurât 49:16'da ifade edildiği gibi bu tipler "Allah'a bilmediğini haber veren" ve "O'na -hâşâ- din öğretmeye çalışan" insanlar olarak tanıtılmış olmaktadır. Buna benzer içeriklerde olmak üzere, Bakara 2:80 ve A'râf 7:28'de de çeşitli uyarılar bulunmaktadır.

بَلٰى مَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِه۪ وَاتَّقٰى فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّق۪ينَ ﴿٧٦﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَيْمَانِهِمْ
ثَمَناً قَل۪يلاً اُو۬لٰٓئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا
يُزَكّ۪يهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٧٧﴾

76. Aksine kim sözünü yerine getirir ve ***takvâlı*** (duyarlı) davranırsa, şüphesiz ki Allah ***muttakîleri*** (duyarlı olanları) sever.[1]

77. Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir değer karşılığında satanlar (var ya),[2] onların ahirette hiçbir payı yoktur. Allah kıyamet gününde onlara konuşmayacak, onlara bakmayacak[3] ve onları temize çıkarmayacaktır.[4] Onlar için elem verici bir azap vardır.

1 Yüce Allah kitap ehlinden olup olumsuz ve güvensiz bir tutum ortaya koyanların davranışlarının yanlış olduğunu, Allah'a yalan isnat ettiklerini beyan ettikten sonra, herkesi içerecek şekilde herhangi bir insanın verdiği sözün gereğini yerine getirmesi gerektiğini ifade ederek, Allah'ın muttakileri yani bu şekilde sorumlu ve duyarlı davrananları sevdiğini haber vermektedir.

2 Ahitlerine riayet etmek, başta fıtrat sözleşmesi olarak ifade ettiğimiz "insanın Yüce Allah'a verdiği söz" olmak üzere, insanların birbirlerine çeşitli vesilelerle verdikleri bütün sözleri ve aralarında yaptıkları bütün anlaşma ve antlaşmaları da içerir. Ayette *eymânihim* "yeminleri" ifadesiyle belirtildiği gibi, yapılan yeminler ve adanan adaklar da bu kapsama dahildir. Ahitlere riayet etmek demek, verilen bütün sözleri tutmak demektir. Bu çerçevede Mâide 5:1'de emredilen "Sözleşmelere sadakat göstermek" de elbette bu kapsamda yer almaktadır.
Hz. Peygamber, emanete riayetin ve verilen sözü tutmanın ne kadar önemli olduğunu beyan etmek üzere münafıkların çeşitli özelliklerini sayarken dört davranışa dikkat çekmektedir: "Emanete ihanet etmek, konuştuğunda yalan söylemek, söz verdiğinde sözünde durmamak ve düşmanlığında haddi aşmak" (Buhârî, İmân, 24; Mezâlim, 17; Cizye, 17; Müslim, İmân, 106; Tirmizî, İmân, 20; Ahmed b. Hanbel, II, 189, 198, 200). Nebî (as)'ın özetlediği bu davranış bozuklukları aslında fıtrat sözleşmesini bozmanın ve şeytandan yana olmanın bir sonucudur. Hz. Peygamber'in bir hutbesinde şöyle buyurduğu nakledilmektedir: "Dikkat edin, emaneti olmayanın imanı yoktur; ahdi olmayanın da dini yoktur" (Ahmed b. Hanbel, III, 135, 154, 210, 251).

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Enbiyâ 21:40; Secde 32:29.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:174.

وَاِنَّ مِنْهُمْ لَفَر۪يقاً يَلْوُ۫نَ اَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ
هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

78. Şüphesiz ki onlardan (kitap ehlinden) bir grup, (okuduklarını) kitaptan sanasınız diye Kitabı (Tevrat'ı okurken) dillerini eğip bükerler. (Oysa) o (okudukları), Kitaptan (Tevrat'tan) değildir. (Söyledikleri) Allah katından olmadığı hâlde "O, Allah katındandır." derler. Allah hakkında bilerek yalan söylerler.[1]

1 Burada kitap ehlinden bazılarının yaptığı gibi din ya da Allah adına konuşurken aldatmamanın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Durum vahyin indirildiği dönemde böyle iken sonrasında da değişen fazla bir şey maalesef yoktur. Günümüzde de insanlar din adına konuşurlarken muhatapların bilgisizliğinden istifade ederek her bir sözlerinin önünde veya arkasında Arapça bir metin okuyarak sözlerinin vahiy olduğu izlenimini vermek istemekte ve sonu gelmez tartışmaların fitilini ateşlemektedirler. Kendi zihinlerine göre muhatapları şekillendirmek için her türlü işleme başvuran bu zihniyet, esasında Allah adına konuşurken Allah'ın kitabından konuşmamayı sanat haline getirmekte ve ikincil veya üçüncül metinleri vahyin önüne geçirebilmektedirler. Onlara göre yalan Arapça konuşulunca yalan olmaktan çıkıyor ve maksat elde edilebiliyor. Oysa Yüce Allah'ın dini hakkında konuşurken O'nun kitabı ortada dururken onu derin bir sessizliğe mahkûm etmek korkunç bir vebali yüklenmekten başka bir şey değildir. Vahyi konuşuyormuş gibi yapıp ayetlere bir türlü sırayı getirmeyenler veya ara sıra ayet okusalar da son sözü ayete söylettirmeyip başka sözleri vahyin önüne geçirenler ayette dile getirilen işlemi yapanlardan farklı bir şey ortaya koymamaktadırlar. Dahası, hatta en kötüsü de bu tür ayetlerde verilen bilgileri nüzul sebebi ve nüzul ortamıyla ilişkili ve sınırlı görüp ayetin günümüz insanını ilgilendirmediğini söyleyenler Yüce Allah'ın kitabını tarihe gömmek gibi bir başka korkunç hataya sebep olmaktadırlar. Bakara 2:78 ve Âl-i İmrân 3:78'de ele alınan mesele, günümüz müslümanlarının da en çok dikkat etmeleri gereken konulardan birisidir. Kendilerini dinin sahibi, koruyucusu ve özel görevlisi sanan, bunun sonucunda muhataplarını yok sayan, çevrelerindeki cahillere afra tafra satarak "sadece biz biliriz, başkası bu işlerden anlamaz" diyerek karşıtlarını suçlayan yahut da kendileri gibi düşünmeyenleri başka zihniyetlerin, başka şer odaklarının oyuncağı, satılmış elemanları veya ajanları gibi sunmak da bu tiplerin sıklıkla müracaat ettiği ahlaksızlık yollarındandır. Kişiler din adına neler anlayabilmişlerse onu muhataplarına aktarırlar, kararı da kendilerine bırakırlar. Esasında Zümer 39:18'de de belirtildiği gibi yiğit kullar her söze kulak verirler; ancak en güzeline uyarlar. Bu gerçeğe ve evrensel hakikate rağmen, karşıdakilerin bilgi düzeylerini istismar ederek hakikatin tek ölçüsü kendileriymiş gibi davranmaları kendi ahlak düzeylerini ortaya koymaktan, bazı cahilleri kandırmaktan ve insanları saptırmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Kur'an'ın herkese sözü ve mesajı vardır; ancak özellikle din adına, Allah adına konuşurken nasıl davranmamak gerektiğine dair bu tür ayetlerde son derece önemli olan prensipler insanlığı uyarmak için dile getirilmektedir.

مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ
اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَۙ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ اَنْ
تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيِّنَ اَرْبَابًا اَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

79. Allah'ın kendisine Kitap, *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) ve peygamberlik vermesinden sonra[1] hiçbir insanın, insanlara "Allah'ın peşi sıra bana kullar olun!" demesi mümkün değildir.[2] Aksine (şöyle derler): "Kitabı (okuyup) öğreterek ve (ondan) ders yaparak kendini Rabbe adayan kullar olun!"[3]

80. (Hiçbir peygamber) size "Melekleri ve peygamberleri rabler edinin." diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra (peygamberler) size kâfirliği emreder mi (hiç)![4]

1 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:213; En'âm 6:89; İsrâ 17:55; Meryem 19:30; 'Ankebût 29:27; Hadîd 57:26.

2 Bu cümlede *teslis* (üçleme) gibi inanışların uydurma olduğu bildirilmektedir. Ayrıca bu ayet herhangi bir peygambere kul olma iddiasının da hem kitaba hem peygambere hem de peygamberlik kurumuna yönelik bir iftira olduğunun delilidir.

3 Ayette verilmek istenen temel mesaj, bütün peygamberlerin çağrısını öğretmektir ki arzu edilen durum ümmetin fertlerinin birer *rabbânî* olmalarıdır. *Rabbânî* olmak yani kendini, benliğini, En'âm 6:162'de belirtildiği gibi bütün desteğini, ibadetlerini, hayatını, ölümünü, bir anlamda her şeyini âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah'a adayan yiğitler olmak risalet çağrısının temel öğretisidir. Bu mesajda bütün ilahî öğretilerin ortak amacı dile getirilmekte, vahyi öğrenip öğretmek ve vahiyden ders yapmak gerektiği ifade edilmektedir.

4 Melekler ve peygamberler bile rabler edinilemeyeceğine göre, diğer insanların Yüce Allah'ın peşi sıra, ast, yedek ilahlar şeklinde kabulünü çağrıştıran yaklaşımların ne kadar korkunç bir hata olduğu ortadadır. Enbiyâ' 21:29'da "melekler", En'âm 6:88'de "bütün peygamberler", Zümer 39:65'te ise "diğer peygamberlerle birlikte Hz. Peygamber'e" yönelik olarak da beyan edilmekte, bu korkunç hatayı yapmamaları noktasında ümmetin bütün fertleri uyarılmaktadır. Konu melekler ve peygamberler üzerinden dile getirilince, diğerlerini zikretmeye bile gerek yoktur. Ancak ne hazindir ki bu ümmetin bazı fertleri melekleri veya peygamberleri araya koymaktan öte, bazı veli, mürşit, âlim, veli vs. dedikleri kişileri de kendileriyle Yüce Allah arasına koyarak korkunç ve affedilmez bir hata işlemektedirler. Rabbimizden niyazımız, iş işten geçmeden bu büyük hatadan dönülmesidir.

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ م۪يثَاقَ النَّبِيّ۪نَ لَمَٓا اٰتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ
لَتُؤْمِنُنَّ بِه۪ وَلَتَنْصُرُنَّهُۜ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ اِصْر۪يۜ قَالُٓوا اَقْرَرْنَاۜ قَالَ فَاشْهَدُوا
وَاَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِد۪ينَ ﴿٨١﴾ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٨٢﴾ اَفَغَيْرَ د۪ينِ
اللّٰهِ يَبْغُونَ وَلَهُٓ اَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَاِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ قُلْ اٰمَنَّا
بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَٓا اُو۫تِيَ
مُوسٰى وَع۪يسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْۘ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

Surenin 81-91. ayetlerinde peygamberlerin tabi kılındığı bir sözleşme, imanın evrensel alanı, İslam'dan başka din arayışlarının boşuna olacağı, fedakâr olanların ebedî ödülleri ve inkârcıların sonunun nasıl olacağı bildirilmektedir.

81. Hani Allah peygamberlerden "Ben size Kitap ve *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) verdikten sonra beraberinizdekileri onaylayan bir elçi geldiğinde ona mutlaka inanacak ve yardım edeceksiniz." diye söz almıştı. "Bunu kabul ettiniz mi? Bu ağır sözümü[1] üstlendiniz mi?" dediğinde, "Kabul ettik." demişlerdi. (Bunun üzerine Allah) "(Birbirinize) şahit olun! Ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim." demişti.[2]

82. Bundan sonra kim dönerse, işte onlar yoldan çıkmışların ta kendileridir.

83. Göklerde ve yerdekiler ister istemez yalnızca O'na teslim olduğu hâlde, onlar (kitap ehli), Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? (Oysa) yalnızca O'na döndürülecekler.

84. (Onlara) de ki: "Biz Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlarına indirilene; Rableri tarafından Musa'ya, İsa'ya ve (diğer) peygamberlere verilenlere inandık. Onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeyiz.[3] Biz yalnızca O'na (Allah'a) teslim olanlarız."[4]

1 Burada sözü edilen *ısr* yani "ağır yük", Hz. Muhammed'e kadar gönderilen bütün peygamberlerden alınan "gelecek olan yeni elçiye inanıp ona yardım etmeleri" şeklindeki sözdür. Hz. Muhammed son peygamber olduğu için Bakara 2:286'da geçen "Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme" şeklindeki bu dua haliyle kabul edilmiştir ki A'râf 7:157'de de buna değinilmektedir.

2 Bu ayette peygamberlerin birbirlerine rakip değil, yardımcı olmaları gerektiği ve onlardan bu konuda söz alındığı belirtilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:136, 285; Nisâ 4:152.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:136. Bu ayette peygamberler ve öğretileri arasında ayrım yapılmaması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ يَهْدِي
اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ اِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا اَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَٓاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٨٦﴾ اُو۬لٰٓئِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَۙ ﴿٨٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَاۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾

85. Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki bu) kendisinden asla kabul edilmeyecektir[1] ve ahirette o, kaybedenlerden (olacak)tır.

86. İman etmelerinden, Elçinin gerçek olduğuna şahit olmalarından ve kendilerine apaçık deliller gelmesinden sonra (hâlâ) inkâr eden bir toplumu Allah nasıl doğru yola ulaştırır (ki)![2] Allah o zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

87. İşte onların cezası, şüphesiz ki Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin onların üzerine olmasıdır.[3]

88. Onlar orada (lanet içinde) *ebedî* kalıcıdır. Azapları hafifletilmez[4] ve onlara bakılmaz.[5]

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:19.

2 Yüce Allah önceleri iman edip, sonrasında bilerek ve isteyerek küfre düşenlerden söz etmekte, bu kişilerin tevbe etme gibi bir niyetlerinin ve çabalarının bulunmadığını dile getirmek istemektedir. Çünkü bu kişiler imandan sonra küfre girmişler, Hz. Peygamber'in risaletiyle ilgili nice hakikatlere şahitlik etmişler ve sonunda hak ve hakikatin ortaya konduğu nice beyanlar kendilerine ulaşmış olmasına rağmen, ısrarla ve inatla küfrü tercih etmişlerdi. Onların bu durumu küfürde kararlılıktan başka bir şey olmadığı için, bu gibilerin hidayet istemeleri gibi bir durumlarının olmadığı anlaşılmaktadır. Her şeye rağmen, tevbe etmek isteyenler olursa onlarla ilgili olarak kapının açık olduğu Âl-i İmrân 3:89. ayette dile getirilmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:161, 217; Nisâ 4:137, 168; Muhammed 47:34.

3 *La'net* kelimesi "uzaklaştırmak", "sevaptan uzak tutmak", "ilahi rahmet ve merhametten uzak tutmak" anlamına gelmekte ve gerçekleri gizleyenlerin rahmet ve merhametten uzak tutulacakları anlamını içermektedir. Lanet edenlerin kim olduklarıyla ilgili olarak da bunların melekler, peygamberler ve salih kişiler olduğu ifade edilmektedir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 162; Nahl 16:85; Fâtır 35:36; Mü'min 40:49; Zuhruf 43:75.

5 Ayetteki "onlara bakılmaz" ifadesi, "onlara fırsat ve huzur verilmez" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:77; Nahl 16:85; Enbiyâ 21:40; Secde 32:29.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ
إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا
وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى بِهِ أُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٩١﴾

89. Ancak bundan sonra tevbe edip kendilerini düzeltenler hariçtir.[1] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

90. İmandan sonra inkâr edip sonra da inkârda ileri gidenlerin tevbeleri asla kabul edilmez.[2] İşte onlar sapkınların ta kendileridir.

91. Şüphesiz ki inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya -dünya dolusu altını fidye olarak verse bile- (bu fidye) hiçbirinden asla kabul edilmeyecektir.[3] Onlar için elem verici bir azap vardır; onların yardımcıları da yoktur.

1 Yüce Allah imandan sonra küfre girenlere kapının tamamen kapanmadığını bildirmekte ve eğer tevbe edip durumlarını ıslah ederlerse onları bağışlayabileceğini müjdelemektedir. Bu bağlamda söz konusu kişilerin öncelikle ***tâbû*** yani "tevbe etmeleri, inkârdan vazgeçmeleri, kötülüklerin ve inkârın tersine yönelmeleri, yani iman etmeleri" gerektiği ifade edilmektedir. Tevbe, caiz olmayan şeyleri terk etmek ve yapılması gereken her şeyi yapmakla gerçekleşir. Tevbe "bir yanlıştan vazgeçip tersini yapmaya yönelmek" anlamına geldiği için, ayette ikinci sırada *aslehû* yani "ıslah etmek" ifadesi kullanılmaktadır. Yüce Allah imandan sonra küfre düşenler eğer inkârdan gerçek anlamda vazgeçerlerse ve samimiyetle imana yönelirlerse onları da bağışlayabileceğini haber vermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:159-161; Nisâ 4:16-17, 146; Mâide 5:39; Nûr 24:5; Furkân 25:70-71; Neml 27:11.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:161-162, 217; Âl-i İmrân 3:86; Nisâ 4:18, 137, 168; En'âm 6:157; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18, 34. İman-küfür, tekrar iman-küfür zikzaklarının sonucu maalesef imana evrilmemekte, sahiplerinin küfrünü daha da arttırarak inkârcılıkları tescillenmiş olmaktadır. İslâm dışı edinilen herhangi bir din kesinlikle kabul edilmeyeceği gibi, iman-küfür, tekrar iman-küfür gelgitlerinin sonucunda da durum küfürden yana ilerleme şeklinde tecelli edeceği için, dahası iş işten geçmiş olacağından dolayı sahiplerinin yapacağı ciddiyetsiz ve samimiyetsiz tevbelerin kesinlikle kabul edilmeyeceği haber verilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِه۪ عَل۪يمٌ ﴿٩٢﴾ كُلُّ الطَّعَامِ
كَانَ حِلًّا لِبَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِلَّا مَا حَرَّمَ اِسْرَٓائ۪يلُ عَلٰى نَفْسِه۪ مِنْ قَبْلِ اَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰيةُ قُلْ فَأْتُوا
بِالتَّوْرٰيةِ فَاتْلُوهَٓا اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩٤﴾

Surenin 92-109. ayetlerinde infak, Tevrat indirilmeden önce İsrailoğulları'na yönelik uygulama, ilk mabedin Kâbe oluşu ve kitap ehlinin çeşitli olumsuz davranışlarından söz edilmekte, onlara uyulmaması gerektiği, müslümanca ölmenin önemi, vahye sarılmanın ve tevhidin vazgeçilmezliği, iyiliği emredip (öğütleyip), kötülükten engellemenin (sakındırmanın) önemi ele alınmaktadır.

92. Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) *infak* edinceye (verinceye) kadar asla iyiliğe ulaşamazsınız.[1] Şüphesiz ki Allah her neyi *infak* ederseniz (verirseniz) onu bilendir.[2]

93. Tevrat indirilmeden önce, *İsrail*'in[3] (Yakup'un) kendisine haram kıldıkları[4] dışında, İsrailoğulları'na bütün yiyecekler helaldi.[5] De ki: "Doğruysanız o zaman Tevrat'ı getirip onu okuyun!"

94. Bundan sonra kim Allah'a yalan söylerse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.[6]

1 Benzer mesaj: Bakara 2:267.

2 *İnfâk*, kişiye bir servet ahlakı ve mal-mülk bilinci verir; mala sahip olmayı, mala ait olmamayı öğretir. Mala sahip olanlar onu gerekli şekillerde ve doğru yere verebilirler; ancak mala ait olanlar malının kölesi olacakları için malını veremezler. Elbette efendisini azat edebilen bir köleden söz edilemez. *İnfâk* kavramı "tünel kazmak" anlamından hareketle, "fakir müslümanın gönlüne gizlice yol bulmak" demektir. İnfakta esas olan husus, onu muhatabın gönlü ve gururu kırılmadan gerçekleştirmek, kimsenin görmeyeceği bir şekilde onu fakire ulaştırmaktır.

3 *İsrâîl* kelimesi İsrailoğullarının soylarının geldiği ilk atası olarak kabul edilen "Hz. Yakup" için kullanılmaktadır.

4 Burada sözü edilen özel haramlarla ilgili bkz. Nisâ 4:160-161; En'âm 6:146.

5 Bu ayette İsrailoğullarının bu konudaki iddiasının gerçek olmadığına dikkat çekilmektedir.

6 Benzer mesaj: En'âm 6:21.

قُلْ صَدَقَ اللّٰهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ﴿٩٥﴾ اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ
لِلنَّاسِ لَلَّذٖي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمٖينَۚ ﴿٩٦﴾ فٖيهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰهٖيمَۚ وَمَنْ دَخَلَهُ
كَانَ اٰمِنًاۜ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبٖيلًاۜ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ
الْعَالَمٖينَ ﴿٩٧﴾ قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِۗ وَاللّٰهُ شَهٖيدٌ عَلٰى مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾
قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاَنْتُمْ شُهَدَٓاءُۜ وَمَا اللّٰهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾

95. De ki: "Allah doğruyu söylemiştir.[1] *Hanîf* (Allah'ı birleyen) olarak İbrahim'in milletine (dinine) uyun![2] O, müşriklerden değildi."

96. Şüphesiz ki insanlar için kurulan ilk ev (mabet), âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olan *Bekke*'deki[3] (Kâbe)'dir.

97. Onda apaçık deliller, (örneğin) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren güvende olur. Yoluna gücü yetenlerin o Evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir (hakkı)dır.[4] Kim (haccın farz olduğunu) inkâr ederse, şüphesiz ki Allah bütün âlemlerden zengindir (muhtaç değildir).

98. De ki: "Ey kitap ehli! Allah yaptıklarınıza şahitken, Allah'ın ayetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?"

99. De ki: "Ey kitap ehli! (Gerçeğe) şahit olduğunuz hâlde onu (Allah'ın yolunu) eğri göstermeye yeltenerek iman edenleri niçin Allah'ın yolundan engelliyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir."

1 Yüce Allah Yahudilerin yiyeceklerle ilgili kendi ürettikleri iddialarının değil, Allah'ın verdiği bilgilerin doğru olduğunu ilan etmesini Hz. Peygamber'e emrederek bütün ilahi prensiplerin mutlak doğrular olduğunu herkese duyurmasını istemiş olmaktadır. Bu ifade aynı zamanda bu konunun işlendiği En'âm 6:146'da yer alan "Muhakkak ki biz elbette doğru söyleyenleriz" cümlesine yapılmış bir göndermedir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:135; Nisâ 4:125; En'âm 6:79, 161; Nahl 16:123; Hacc 22:78.

3 Buradaki *bekkeh* kelimesi "kalabalık' anlamında Mekke'deki harem bölgesine ait özel bir isimdir. *Bekke* kelimesi Mekke demektir.

4 Hac ibadeti müslümanlar için farzdır. Ancak burada kullanılan *'ale'n-nâsi* (insanlar üzerinde) ifadesi ile haccın Allah'ın bütün insanlar üzerindeki hakkı olduğu belirtilmiştir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ
﴿١٠٠﴾ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ
هُدِيَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾

100. Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi kâfirliğe döndürürler.[1]

101. Allah'ın ayetleri size *tilâvet* edilirken (aktarılırken), Elçisi de aranızdayken nasıl inkâr edersiniz! Kim Allah'a sımsıkı sarılırsa elbette doğru yola ulaştırılmıştır.

102. Ey iman edenler! Allah'a karşı, O'na yakışır şekilde *takvâ*lı (duyarlı) olun! Müslümanlar olmanın dışında ölmeyin![2]

1 Yüce Allah, kitap ehlinin inkârları ve müminleri Allah yolundan engelleme girişimlerini kınadıktan sonra, bu ayette iman edenlere hitap etmekte ve kitap ehlinden bir gruba itaat etmeleri durumunda onların müminleri imandan sonra küfre düşürmek için çalışacaklarını haber vermektedir. Burada geçen *ferîk* kelimesi nekra getirildiği için "herhangi bir grup", "herhangi bir topluluk" manalarına gelmekte ve müminlerin iman dairesi dışında kalanların aslında gayrimüslim oldukları dolaylı olarak ifade edilmiş olmaktadır. Ayette bağlam gereği kendilerinden söz edilen grup, iniş sebebi rivayetinde de ifade ettiğimiz üzere "Yüce Allah'ın ayetlerini inkâr eden, bile bile Allah'ın yolunu eğri büğrü gösterip iman edenleri imandan engellemeye çalışanlar" şeklinde açıklanabilir. Bu kişilere itaat edilmemesi gerektiğiyle ilgili olarak Âl-i İmrân 3:111'de şöyle buyrulmaktadır: "Onlar (kitap ehli) size, (sözlü) eziyetten başka hiçbir şekilde zarar veremeyecekler. Sizinle savaşa girecek olsalar, size arkalarını dönüp (kaçar)lar. Sonra kendilerine yardım da edilmez." Demek ki bunlar aslında müslümanlara zarar verebilecek durumda değillerdir. Burada yorumladığımız ayetin genel manada kâfirlere itaat edilmesiyle ilgili bir benzeri Âl-i İmrân 3:149'da yer almaktadır. İki ayetin mesajını birlikte düşündüğümüzde Yüce Allah'ın müminleri her türlü dış tehlikelere karşı uyardığını, bir müminin hiçbir kâfire ve kitap ehlinden herhangi birisine itaat etmemesi gerektiğini hükme bağlayarak evrensel manada geçerli bir prensibini dile getirmiş olmaktadır.

2 Bakara 2:132'de de geçen bu ifadede verilmek istenen mesaj "ne yapıp edin mutlaka müslümanlar olarak ölün; müslüman olarak ölmeye bakın; bunun için çaba sarf edin; başka bir biçimde ölmeyin" şeklindedir.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَٓاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ
قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِه۪ٓ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ
اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ
بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٠٥﴾

103. Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın;[1] ayrılmayın![2] Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız da kalplerinizi birleştirmişti[3] ve O'nun nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Ateşten bir çukurun tam kenarındayken oradan da sizi kurtarmıştı. Allah doğru yolu bulasınız diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor.

104. Hayra çağıran, iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleyen (sakındıran) bir ümmet olun![4] İşte onlar kurtulanların ta kendileridir.

105. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra ayrılığa düşüp parçalananlar gibi olmayın! İşte onlar için büyük bir azap vardır.[5]

1 Vahye uymayla ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:63, 93, 256; Âl-i İmrân 3:103; Nisâ 4:175; En'âm 6:50, 106; A'râf 7:3, 144, 171; Yûnus 10:15, 109; Meryem 19:12; Hacc 22:78; Ahzâb 33:2; Zümer 39:55; Zuhruf 43:43; Câsiye 45:18; Ahkâf 46:9.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:105; En'âm 6:159; Enfâl 8:46; Mü'minûn 23:53; Rûm 30:30-32.

3 Benzer mesaj: Enfâl 8:63.

4 Bu ayet Âl-i İmrân 3:110 ve Tevbe 9:71. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayetin "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip (öğütleyip), kötülüğü engelleyen (sakındıran) bir ümmet bulunsun" şeklinde tercüme edilmesi sorunludur. Çünkü burada sayılan özellikler bütün müminlerin özelliği olarak tanıtılmaktadır. Zaten ayetin sonunda yer alan ve kurtuluşa erecek kişilerin sadece bunlar olduğunun ifade edilmesi de bunu göstermektedir. Anlaşılıyor ki kurtuluş için bu durum şarttır. Ayetteki *minküm* ifadesindeki *min* edatına *beyâniye* (açıklama) anlamı vermeyi tercih etmekteyiz. "İyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleme (sakındırma)" ile ilgili ayrıca bkz. Mâide 5:79; A'râf 7:164, 199; Hûd 11:116.

5 "İhtilaf" ve "tefrika" aslına bakılırsa genellikle aklını doğru kullanmamanın ve gerçek bilgiye ulaşmak istemeyip taklide saplanmanın da bir sonucudur. Lokmân 31:21'de ifade edildiği üzere taklit bir ateştir ve içine düşenleri yakacaktır. İşte Kur'an bu felaketlerle karşılaşmamak için muhataplarını uyarmakta ve *tefrika* ile *ihtilafı* onların gündeminden çıkarmalarını istemektedir. Fikir belirtmesi bağlamında farklı görüşler elbette ileri sürülebilir; ancak bunları dini metin gibi mutlak doğru haline getirerek insanlara dayatmaya çalışmak dünyada perişanlığı, mahşerde ise ağır bir azabı beraberinde getirecektir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:103; En'âm 6:159; Enfâl 8:46; Mü'minûn 23:53; Rûm 30:30-32.

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَاَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ اَكَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا
الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَاَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللّٰهِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللّٰهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾ وَلِلّٰهِ مَا
فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ
تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ
مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾

106. O gün (bazı) yüzler ağarır, (bazı) yüzler (de) kararır.[1] Yüzleri kararanlara "İmanınızdan sonra kâfir mi oldunuz! İnkâr etmenize karşılık azabı tadın!" (denecektir).

107. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın merhametindedir; onlar orada *ebedî* kalıcıdır.

108. İşte bunlar, Allah'ın sana bir gerçek olarak *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta) olduğumuz ayetleridir.[2] Allah âlemlere (yarattıklarına) haksızlık etmek istemez.

109. Göklerde olanlar da yerde olanlar da yalnızca Allah'a aittir. Bütün işler sadece Allah'a döndürülecektir.

Surenin 110-120. ayetlerinde en hayırlı ümmet olmanın şartları, kitap ehlinin bu noktadaki yanlış tutumu, içlerinden iyilerin de bulunduğu, yapıp ettiklerinin inkâr edilmeyeceği, kimlerin sırdaş edinilmemesi gerektiği ve müminlerin bu noktadaki bazı eksiklikleri, inkârcıların olumsuz tavır ve düşünceleri dile getirilmektedir.

110. Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz (topluluksunuz): İyiliği emreder (öğütler), kötülükten engeller (sakındırır) ve Allah'a inan(ıp güvenir) siniz.[3] Kitap ehli de inan(ıp güven)seydi, elbette bu kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinden inanıp (güvenenler) de var; (fakat) çoğu yoldan çıkmışlardır.[4]

1 Mahşerdeki yüz ifadeleriyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:26; Zümer 39:60; Rahmân 55:41; Kıyâmet 75:22-25; 'Abese 80:38-40; Mütaffifûn 83:24; Ğâşiye 88:2, 8.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:252; Câsiye 45:6.

3 Bu cümle Âl-i İmrân 3:104'teki mesajın nasıl anlaşılması gerektiğini yani "iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleme (sakındırma)"nın ve Yüce Allah'a iman edip güvenmenin bir Müslümanlık göstergesi olduğu prensibini içermektedir. Benzer mesajlar: Mâide 5:79; A'râf 7:164, 199; Tevbe 9:71; Hûd 11:116.

4 Benzer mesaj: Hadîd 57:26. Bu ayetteki imanla ilgili fiiller "inanmak"tan öte, "güvenmek" demektir. Çünkü burada bahsedilen muhataplar zaten inanmış kişilerdir. İlgili fiiller "inanmak" anlamında kullanılacaksa, "doğru inanmak" anlamında yorumlanmalıdırlar.

لَنْ يَضُرُّوكُمْ اِلَّٓا اَذًىۜ وَاِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ
الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَٓاؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ
الْمَسْكَنَةُۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَٓاءَ بِغَيْرِ حَقٍّۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا
وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ لَيْسُوا سَوَٓاءًۜ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَٓائِمَةٌ يَتْلُونَ اٰيَاتِ اللّٰهِ اٰنَٓاءَ الَّيْلِ
وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٤﴾

111. Onlar (kitap ehli), size (sözlü) eziyetten[1] başka hiçbir zarar veremezler. Sizinle savaşsalar, size arkalarını dönüp (kaçar)lar. Sonra onlara yardım da edilmez.

112. Onlar (yahudiler) nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ipine (sözüne) ve insanların (müminlerin) ipine (sözleşmesine) sığınmanın dışında kendilerine alçaklık (damgası) vurulmuştur. (Onlar) Allah'ın gazabına uğramış ve çaresizliğe mahkûm edilmiştir. Zira onlar Allah'ın ayetlerini inkâr ediyor ve peygamberleri haksız yere öldürüyordu. Çünkü isyan etmiş ve haddi aşmışlardı.[2]

113. (Ancak) hepsi aynı değildir.[3] Kitap ehlinden gece saatlerinde secde ederek Allah'ın ayetlerini *tilâvet* eden (okuyup aktaran), ayakta olan bir topluluk vardır.[4]

114. Onlar Allah'a ve ahiret gününe iman eder; iyiliği emreder (öğütler), kötülükten engeller (sakındırır) ve iyi işlerde yarışırlar. İşte bunlar, iyilerdendir.

1 Ayette sözü edilen *ezen/ezâ* yani "eziyet"ten maksat, devam eden cümledeki "sizinle savaşırlarsa arkalarını dönüp kaçarlar" ifadesinden de anlaşılacağı gibi fiili bir zarar veya eziyet olamaz. Bu durum söz konusu olmadığına göre, geriye onların dilleriyle yapacakları sözlü eziyetler, sövgüler, dine dair hakaretler, şirk ve küfürler kalıyor demektir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:61; Âl-i İmrân 3:21, 181; Nisâ 4:155.

3 Yüce Allah kitap ehlinin hepsinin aynı duyarsızlıkta olmadığını, kötüleri çoğunlukta olsa da içlerinden iyilerin de bulunduğunu, bütüncül bir değerlendirme yapmamak gerektiğini bu ayette ortaya koymaktadır. Ayetin başında yer alan *leysû sevâen* "hepsi bir değildir" beyanıyla bu gerçek dile getirilmekte, bizlere de insanlararası iletişimde muhteşem bir ahlak eğitimi yapılmak istenmektedir. "Süpürüp alan veya süpürüp atan" değil, "Kur'an'a arz ederek seçerek alan" bir yol takip edilmesi gerektiği üzerinde durularak, toptancı bir mantığın terk edilmesi gerektiği bu şekilde öğretilmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 113; Nisâ 4:46; Mâide 5:66; A'râf 7:168.

4 Müminlerin geceleri değerlendirmeleri ile ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِالْمُتَّقٖينَ ﴿١١٥﴾ اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ
اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ مَا
يُنْفِقُونَ فٖي هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رٖيحٍ فٖيهَا صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ
فَاَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً
مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَٓاءُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفٖي
صُدُورُهُمْ اَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

115. Yaptıkları hiçbir iyilik inkâr edilmeyecektir (karşılıksız bırakılmayacaktır). Allah *muttakî*leri (duyarlı olanları) bilendir.[1]

116. Şüphesiz ki kâfir olanların malları da çocukları da Allah'a karşı onlara hiçbir şeyde asla yarar sağlamayacaktır. İşte onlar ateş halkıdır; onlar orada *ebedî* kalıcıdır.[2]

117. Bu dünya hayatında yapmakta oldukları harcamaların durumu, kendilerine haksızlık etmiş olan bir toplumun ekinlerini vurup da mahveden kavurucu rüzgârın durumuna benzer. Onlara Allah haksızlık etmedi fakat onlar kendilerine yazık ediyorlar.[3]

118. Ey iman edenler! Kendi dışınızdakileri sırdaş edinmeyin![4] Onlar size kötülük etmekten asla geri durmaz, hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Kin ve düşmanlıkları ağızlarından (sözlerinden) elbette belli olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Akıl ediyorsanız, ayetlerimizi elbette size açıkladık.

1 Burada sözü edilen kitap ehlinden kişilerin sadece Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde Müslüman olan kitap ehli olduğunu söylemek durumunda değiliz. Elbette öncelikli mesaj onlarla ilgilidir; ancak konu onlarla sınırlı değildir. Yüce Allah'ın gönderdiği tevhid dininin esaslarını muhafaza etmek, inanç esasları noktasında herhangi bir eksiklik yapmamak şartıyla, kim nerede ve ne zaman ne türden hayır adına bir eylem gerçekleştirirse bu onunla buluşturulacak ve iyiliklerin sahipleri imanlarını korudukları sürece iyiliklerinin karşılığını göreceklerdir.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:10; Mücâdele 58:17; Mümtehine 60:3.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:28; Nisâ 4:144; Mâide 5:51, 57; Mücâdele 58:22; Mümtehine 60:1.

هَٓا اَنْتُمْ اُو۬لَٓاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّه۪ۚ وَاِذَا لَقُوكُمْ قَالُٓوا اٰمَنَّاۚ وَاِذَا خَلَوْا
عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِۜ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ اِنْ تَمْسَسْكُمْ
حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْۘ وَاِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَاۜ وَاِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـٔاًۜ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا
يَعْمَلُونَ مُح۪يطٌ ﴿١٢٠﴾ وَاِذْ غَدَوْتَ مِنْ اَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِن۪ينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌۙ ﴿١٢١﴾

119. İşte siz şöyle kişilersiniz ki kitabın tamamına inandığınız hâlde, onlar sizi sevmezken siz onları seviyorsunuz. Onlar sizinle karşılaştıklarında "İnandık." derler. Kendi başlarına kaldıklarında da size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar.[1] De ki: "Kininizle (kahrolup) ölün! Şüphesiz ki Allah göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir."

120. Size bir iyilik dokunsa, bu onları üzer; başınıza bir kötülük gelse buna da sevinirler. Sabreder ve *takvâlı* (duyarlı) olursanız onların hilesi size hiçbir zarar veremez. Şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını çepeçevre kuşatandır.

Surenin 121-129. ayetlerinde Uhud savaşıyla ilgili birtakım bilgiler, bazı istekler, ilahî yardımın amacı, ilahî otoritenin erişilmezliği dile getirilmektedir.

121. Hani sen sabah erkenden müminleri savaş mevzilerine yerleştirmek için ailenden ayrılmıştın. Allah duyandır, bilendir.[2]

1 Yüce Allah münafıkların kendileriyle baş başa veya yalnız, kendi başlarına kaldıklarında müslümanlara besledikleri kin ve öfkeyi ifade etmektedir. Bu ifadenin benzerinin yer aldığı Bakara 2:14'te "şeytanları (kafadarları) ile baş başa kaldıklarında" ifadesi yer almakta, Bakara 2:76'da ise "birbirleriyle baş başa kaldıklarında" cümlesine yer verilmekte ve üç ayette verilen bu mesajlarla münafıkların ikiyüzlü tutumları ortaya konulmuş olmaktadır. Ayette yer alan "Size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar" ifadesi münafıkların öfkesini göstermekte, düşmanlık ve kinleri nedeniyle âdeta deliye dönmüşçesine parmaklarını ısırdıkları anlamını vermektedir. "Öfkeden parmakları ısırmak" ifadesi elbette mecazdır ve kişinin ne düzeyde öfkeli olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu ifade, Âl-i İmrân 3:118'de geçen "Kin ve düşmanlıkları ağızlarından (sözlerinden) elbette belli olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) ise daha büyüktür" cümlelerinin açılımıdır. Benzer mesaj: Tevbe 9:56.

2 Bu ayette Uhud Savaşı öncesinde bir savaş stratejisi olarak Hz. Muhammed'in 50 okçuyu, Okçular Tepesi denen ve stratejik önemi olan bir tepeye yerleştirmek için evinden erken çıkışı hatırlatılmaktadır.

اِذْ هَمَّتْ طَٓائِفَتَانِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَاۙ وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَاۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ
نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ اِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ
اَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُنْزَلِينَۜ ﴿١٢٤﴾ بَلٰٓىۙ اِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ
فَوْرِهِمْ هٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا
بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهٖۜ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِۙ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا
مِنَ الَّذِينَ كَفَرُٓوا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَٓائِبِينَ ﴿١٢٧﴾

122. Hani Allah onların yardımcısıyken içinizden iki grup bozulmaya yüz tutmuştu.[1] Müminler, yalnızca Allah'a güvensinler!

123. Yemin olsun ki siz güçsüz olduğunuz hâlde Allah, Bedir'de de size yardım etmişti. Öyle ise Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun ki şükretmiş olasınız.

124. Hani sen müminlere şöyle diyordun: "İndirilen üç bin melekle Rabbinizin sizi desteklemesi sizin için yeterli değil midir?"

125. Evet, siz direnç gösterir ve Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olursanız, onlar (düşmanlarınız) hemen şu anda üzerinize gelseler, Rabbiniz nişanlı beş bin melekle sizi destekler.[2]

126. Allah bunu (meleklerle yardımı) size sadece bir müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zafer yalnızca güçlü, (doğru) hüküm veren Allah katındandır.[3]

127. (Allah) kâfir olanlardan bir kısmının kenarını (kökünü) kessin veya onları perişan etsin de umutsuz olarak geri dönsünler diye (size yardım eder).[4]

1 Tefsirlerde bu "iki grub"un Ensâr'dan iki kabile olan Hazrec'den Seleme oğulları ile Evs'ten Hârise oğulları olduğu ifade edilmektedir. Savaşın kızışan döneminde bu iki grup Abdullah b. Übeyy'e inanmak üzereyken, Yüce Allah'ın onların velisi yani dostu olduğu ifadesi gereği kaçmamış ve ordudan ayrılmamışlardı. Ancak durumun fecaati onların paniklemesine neden olmuş, dağılmanın eşiğine gelmişlerdi. Sonuç olarak Yüce Allah'ın dostluğunun hatırlatılmasıyla bu iki grup da Hz. Muhammed'in yanında kalmıştı.

2 Burada, Enfâl 8:9'da belirtilen Bedir'deki 1.000 melekle gerçekleştirilen yardım hatırlatılmaktadır.

3 Bu üç ayet (Âl-i İmrân 3:124-126), Enfâl 8:9-10. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah müslümanlara neden yardım ettiğinin gerekçesini kâfirlerin bir kısmını ortadan kaldırmak veya tam anlamıyla onları hezimete uğratmak şeklinde belirlemektedir. Bu itibarla ayette geçen *li yakta'a tarafen* ifadesi "kökünü kesmek için", "ortadan kaldırmak için", "tamamen mahvetmek için", "bir tarafını bölmek için", "öldürmek için", "esir etmek için" gibi manalar içermektedir.

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَاِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي
السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَٓا اَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَاْكُلُوا الرِّبٰٓوا اَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾

128. O konuda senin yapacağın herhangi bir şey yoktur. (Allah) ya tevbelerini kabul edip (onları affeder) ya da onlara azap eder. Şüphesiz ki onlar, zalimlerdir.[1]

129. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) bağışlar; dileyene (layık gördüğüne) azap eder.[2] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Surenin 130-143. ayetlerinde faizin haram olduğu, cennet ve ilahî mağfiret için çalışılması gerektiği, takvâ (duyarlılık) sahiplerinin bazı özellikleri, müminlerin galip gelecekleri, savaşların imtihan yönü ve bazılarının bu konudaki isteksizlikleri dile getirilmektedir.

130. Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Umulur ki kurtulursunuz.[3]

1 Yüce Allah Uhud savaşıyla ilgili konunun sonunda Hz. Peygamber'e hitap etmekte ve bu durumlarla ilgili olarak onun herhangi bir işinin, etkisinin, yetkisinin, sorumluluğunun bulunmadığını, nihayetinde kâfirlerle ilgili kararı kendisinin vereceğini, dilerse tevbelerini kabul edebileceğini, dilerse onlara azap edeceğini, çünkü zalimlik yaptıkları için azabı hak ettiklerini beyan etmektedir.

2 Bu cümle "Allah dilediğini (layık olanı) bağışlar, dilediğine (layık olana) ise azap eder" şeklinde de tercüme edilebilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Mâide 5:18, 40; 'Ankebût 29:21; Fetih 48:14.

3 Faizle ilgili olan bu ayetler, Bakara 2:275-281. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah toplumsal hayatta diğer insanlarla ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair çeşitli bilgiler verdikten sonra, bu ayetlerde de toplumsal hayattaki vazgeçilmezlerden birisi olan ekonomik konulardan bahsetmektedir. Faiz almayı yasaklayarak hükme bağlamakta, sorumlu davranmak gerektiğini ifade ederek, ilahi rahmete ve merhamete eriştirilmek için Yüce Allah'a ve elçiye itaatin zorunlu olduğuna dikkat çekmektedir.

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّت۪ٓي اُعِدَّتْ لِلْكَافِر۪ينَۚ ﴿١٣١﴾ وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَۚ ﴿١٣٢﴾
وَسَارِعُٓوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُۙ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّق۪ينَۙ ﴿١٣٣﴾
اَلَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَالْكَاظِم۪ينَ الْغَيْظَ وَالْعَاف۪ينَ عَنِ النَّاسِۜ وَاللّٰهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِن۪ينَۚ ﴿١٣٤﴾

131. Kâfirler için hazırlanmış[1] (olacak cehennem) ateş(in)den korunun!

132. Allah'a ve Elçiye itaat edin[2] ki merhamete kavuşturulasınız.

133. Rabbinizin bağışlamasına ve *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için hazırlanmış (olacak), genişliği de gökler ve yer kadar olan cennete koşun![3]

134. Onlar (*muttaki*ler), bollukta da darlıkta da infak eder; öfkelerini yutar[4] ve insanları affederler.[5] Allah güzel davrananları sever.

1 Ayette geçen "Kâfirler için hazırlanmış (olacak)tır" ifadesiyle ilgili ayetlerde geçen ve geçmiş zaman kalıbında getirilen fiillerin bu şekilde edilgen getirilmesinin sebebi, bunun bir Kur'an üslubu oluşudur. Kur'an'da özellikle Son Saat, kıyamet ve mahşerle ilgili konularda zaman zaman geçmiş zaman kalıbı kullanılarak, sözü edilen bu hakikatlerin mutlak surette yaşanacağına dikkat çekilmek istenmektedir. Bu tür geçmiş zaman kalıpları bir işin olduğunu değil, kesin olarak meydana geleceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Demek ki Kur'an'da geçen *e'adde* veya *a'detnâ* etken (*ma'lûm*) veya *u'ıddet* edilgen (*meçhûl*) fiilinin geçmiş zaman kalıbında getirilmesinin sebebi, azabın veya ödülün hazırlanmış olduğunu değil, hazırlanacağını gösteren bir mana vermektedir. Bu ayetteki *u'ıddet* edilgen fiilinin de "geçmiş zaman" kalıbı ile getirilme sebebi, olayın meydana geldiğini değil, henüz gerçekleşmemiş de olsa mutlak surette yaşanacağını bildirmeyi amaçlamaktadır. Bu ifade biçimi Kur'an'da bir metottur. İleride gerçekleşmesi kesin olan olaylar için, özellikle kıyamet ve mahşer halleri için genellikle bu tür geçmiş zaman kalıbı kullanılmaktadır. Bu nedenle, biz de tercümede bu özelliği ortaya koymak amacıyla parantez içi bir ifadeye yer vermeyi tercih ettik.

2 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

3 Benzer mesaj: Hadîd 57:21.

4 Benzer mesaj: Şûrâ 42:37.

5 Benzer mesaj: A'râf 7:199.

وَالَّذِينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ اُو۬لٰٓئِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ
رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا وَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِل۪ينَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلَتْ مِنْ
قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَس۪يرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّب۪ينَ ﴿١٣٧﴾

135. Onlar, bir çirkinlik yaptıklarında veya kendilerine haksızlık ettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen bağışlanma dilerler.[1] (Zaten) günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Onlar, işledikleri kötülüklerde bilerek ısrar etmezler.[2]

136. İşte onların ödülü, Rableri tarafından bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan, içinde *ebedî* kalacakları cennetlerdir. (İyi) iş yapanların ödülü ne güzeldir![3]

137. Sizden önce (nice milletler hakkında, ilahi) kanunlar elbette gelip geçmiştir. (Onun için) yeryüzünde dolaşın; sonra yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın![4]

1 Benzer mesaj: A'râf 7:201.

2 Yüce Allah muttaki muhsinlerin bir başka özelliği bağlamında onların "hiç hata işlemediklerini" değil de "bile bile hatada ısrar etmediklerini" beyan etmektedir. Hatasızlık Yüce Allah'a aittir; iradeli her bir varlığın hata yapması kaçınılmazdır. Zaten Kur'an'da Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. Musa, Hz. Yûnus, Hz. Peygamber vs. diğer peygamberlerin yaptıkları hatalara değinilmesinin sebebi de bu olsa gerektir. Peygamberler hata noktasında ümmetten üç noktada farklıdır. Onlar sürekli hata işlemezler; bir hatayı tekrar tekrar sürdürmezler ve hatalarından tevbe etmeden ölmezler. İşte bilinmesi gereken budur. Bunun ötesinde hatasızlık üzerinden herhangi bir edebiyat üretmenin hiçbir manası yoktur. Nihayetinde ayette söylenmek istenen şudur: Peygamberler bile hata yapmışlarsa diğer insanların hata işlememek gibi bir iddiası kesinlikle olmamalıdır. Önemli olan nokta, bile bile hatada ısrar etmemek ve hata sonrasında zamanı geçirmeden hemen istiğfarda bulunmayı başarmaktır.

3 Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:58; Zümer 39:74.

4 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ اِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ
النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَٓاءَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ
اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾

138. Bu (Kur'an), bütün insanlığa bir açıklamadır;[1] *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için de bir rehber (yol gösterme) ve bir öğüttür.[2]

139. Gevşemeyin; hüzünlenmeyin! İnanıyorsanız üstünsünüz.[3]

140. Size (Uhud'da) bir acı dokunduysa, (Bedir'de de) o kavme benzer bir acı dokunmuştu. O (sıkıntılı) günleri[4] biz, insanlar arasında döndürür (durur)uz. Sonunda Allah iman edenleri bil(dir)ir[5] (ortaya çıkarır) ve aranızdan şahitler edinir. Allah zalimleri sevmez.

141. Bir de (böylece) Allah iman edenleri arındırır; kâfirleri de helak eder.

1 Burada geçen *beyan* kelimesi ve aynı kökten gelen *tibyân*, *beyyineh*, *beyyinât*, *mübeyyineh*, *mübeyyinât* kelimeleri Kur'an'ın isimlerindendir ve "açıklama", "açıklayıcı" gibi anlamlara gelmektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:57; İsrâ 17:82.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:56; Kasas 28:35; Sâffât 37:173; Mücâdele 58:21. Yüce Allah Medine'deki müslümanlara seslenmekte ve Uhud'da yaşadıkları geçici mağlubiyet nedeniyle gevşememeleri ve hüzünlenmemeleri gerektiğine dikkat çekmek istemekte, inanıyor oldukları için sonunda galip gelecek olanların müslümanlar olduğunu müjdelemektedir. Eğer gerçek anlamda Yüce Allah'a inanılıp güvenilir ve O'nun buyrukları doğrultusunda hareket edilirse, Bedir'de olduğu gibi başka savaşlarda da başka zamanlarda da müslümanlar üstün olacaklar, üstünlüklerini sürdüreceklerdir. Bu yüzden, geçici sıkıntıları genele yaygınlaştırmayıp görev ve sorumluluklarımızı bilerek gevşemeyecek, hüzünlenmeyecek ve gerçekten inanıyorsak üstün olacağımızı unutmayacağız.

4 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:5; Câsiye 45:14.

5 Bu ayetteki "Allah bilir" ifadesi, "Allah'ın bildirmesi ve/veya ortaya çıkarması" demektir. Özellikle burada ayetin devamındaki "ve aranızdan şahitler edinir" ifadesi de bunun delilidir. Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Âl-i İmrân 3:142, 166, 167; Mâide 5:94; Tevbe 9:16; Kehf 18:12; 'Ankebût 29:3, 11; Sebe' 34:21; Muhammed 47:31; Hadîd 57:25.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذٖينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرٖينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ
كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَاَيْتُمُوهُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿١٤٣﴾

142. Yoksa siz Allah içinizden *cihad* edenleri (fedakârlık edenleri) ve sabredenleri bil(dir)ip (ortaya çıkarmadan)[1] cennete gireceğinizi mi sandınız![2]

143. Yemin olsun ki siz onunla karşılaşmadan önce ölümü temenni etmiştiniz.[3] Bakıp dururken onu (karşınızda) gördünüz.

1 Bu cümlelerde iki kez geçen ve Yüce Allah'a nispet edilen ***ya'lemu*** fiilinin anlamının "bilmek" değil de "ortaya çıkarmak", "bildirmek" olduğunu Âl-i İmrân 3:140'ta çeşitli delillerle ortaya koymaya çalışmıştık. Buradaki maksadın Yüce Allah'ın cihad edenleri ve sabredenleri "ortaya çıkarması" olduğunu belirtmekle yetineceğiz. Yüce Allah kimlerin cihad ve sabır ehli olduğunu, dolayısıyla kimlerin de bu niteliklerden uzak olduğunu ortaya çıkarmadan, muhataplar apaçık meydanda görünmeden fedakârlık meydanına çıkmadan hiç kimsenin cennete gidemeyeceğini beyan etmek istemektedir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; Tevbe 9:16; Mü'minûn 23:115; 'Ankebût 29:2; Kıyâmet 75:36.

3 Yüce Allah hayatın imtihan alanı olduğunu, cennete gidebilmenin cihad ve sabır gerektiren fedakârlıklar içerdiğini beyan ettikten sonra, bu defa konuyu Uhud'da yaşanan sıkıntılı ortamda bazı müslümanların durumuna getirmektedir. Bilindiği üzere, Medine'deki bazı genç sahâbîler Bedir'e katılamadıkları için üzülmüşler, hatta Medine'yi savunma fikrine karşı çıkarak Uhud'da savaşmayı yeğlemişlerdi. Onlar savaşı, ölümü, ölüm ortamını görmeden onu arzu eder bir görüntü vermişlerdi. Ancak Hz. Peygamber'in sözüne itibar etmemenin faturasının ödeneceği gerçeğinden hareketle, bu sahâbîlerin karşılaştıkları manzaradaki performanslarının arzu edilen düzeyde olmadığı görülmüştü. Gözlerinin önünde ölümler meydana gelince bir insanın neyi istemesi gerektiği ya da hangi konularda arzu duyması gerektiği, buna göre fedakârlıkların nelerden oluştuğunu bilerek bazı sözleri söylemelerinin zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayette sözü edilen "ölümü temenni etmek" ifadesinden maksat elbette ki bizatihi ölümün kendisi değil, ölüm olayının yoğun yaşandığı "savaş ortamı"dır. Savaşta düşmanla çarpışmak demek dolaylı olarak ölümü istemektir. Zira bir müslümanın hedefi hayatta kalmaktır; doğrudan ölümü istemek değildir.

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُؕ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْؕ
وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْـٔاًؕ وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ
تَمُوتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًاؕ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَاۚ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ
مِنْهَاؕ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾

Surenin 144-155. ayetlerinde Hz. Muhammed'in bir elçi olduğu, onun arkasından giden ribbiyyûn denilen fedakâr insanlar bulunduğu, onların duaları, inkârcılara itaatin sonu, Uhud'da yaşanan bazı olaylar ve onlara yönelik Yüce Allah'ın çeşitli nimet ve iyilikleri dile getirilmektedir.

144. Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler elbette geçmiştir.[1] O ölür veya öldürülürse, topuklarınız üzerine (geriye, eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) iki topuğu üzerine (geri) dönerse, (bilsin ki) Allah'a asla zarar veremeyecektir. Allah şükredenleri ileride ödüllendirecektir.

145. Her *nefis* belirlenmiş bir kitap (ilahî yasa) hâlinde yalnızca Allah'ın izniyle ölür.[2] Kim dünya nimetini isterse, kendisine ondan veririz; kim de ahiret sevabını isterse, ona da bundan veririz. Biz, şükredenleri ileride ödüllendireceğiz.

1 Yüce Allah Uhud savaşında yaşanan geçici sıkıntı sebebiyle ümmetin doğru bir peygamber inancına sahip olmasını sağlamak üzere Hz. Muhammed'in insanüstü bir varlık değil, sadece ve sadece bir elçi olduğunu, nitekim kendisinden önce de nice elçilerin gelip geçtiğini, dahası dolaylı olarak onun da ölümlü olduğunu ve ölüp gideceğini muhataplarına öğretmek istemektedir. Bu gerçek Enbiyâ 21:34-35 ve Zümer 39:30'da açıkça dile getirilmektedir. Demek ki davamız risalet davası olmalıdır; peygamber ölse de davası elbette ölmeyecektir. Zira davanın asıl sahibi olan Yüce Allah Furkân 25:58'de de belirtildiği gibi, ölümsüz gerçek diridir. Hz. Peygamber 63 yaşında vefat ettiğinde Hz. Ebû Bekir olaya inanamayan Hz. Ömer'e işte bu ayeti hatırlatmıştır.

2 Bu cümle şöyle de tercüme dilebilir: "Hiçbir kimse yok ki ölümü Allah'ın iznine bağlı olmasın. (Ölüm), belli bir süreye göre yazılmıştır." "Hiç kimse tayin edilmiş belli bir vadeden önce Allah'ın izni olmadan ölmez." "Hiç kimse Allah'ın izni olmadan ve belirlenmiş süresi gelmeden ölmez." Her bir tercümede verilmek istenen mesaj aynıdır.

وَكَاَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَٓا اَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوا
وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا
وَاِسْرَافَنَا فِٓي اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَاٰتٰيهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا
وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

146. Nice peygamberler vardı ki beraberinde kendilerini Rablerine adayanlar[1] bulunduğu hâlde savaşmışlardı. Bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik göstermemiş, (düşmanlarına karşı) boyun eğmemişlerdi. Allah (işte böyle) sabredenleri sever.[2]

147. Onların sözleri, sadece şöyle demekten ibaretti: "Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı bağışla.[3] Ayaklarımızı sabit tut! Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!"

148. Allah da onlara dünya nimetini vermiştir; ahiret sevabının güzelliğini de vermiş (olacak)tır.[4] Allah güzel davrananları sever.

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ribbiyûne* kelimesi Âl-i İmrân 3:79'da zikredilen, ayrıca Mâide 5:44 ve 63'te de yer alan *rabbâniyyî(û)n* kelimesiyle aynı manayı vermekte, "kendilerini Rabbe, O'nun yoluna adayan kişiler", "Rabbin terbiyesine tam teslim olanlar", "ilahi terbiyeden geçenler", "bu terbiye ile hayatını Rabbine adayanlar", "gerçek dindarlar", "kendisini Rabbini tanımaya ve O'na itaate adayanlar", "Allah adamları", "Rabbe hâlis kullar", "Rabbe mensup, O'na ait olanlar", "bilginler, âlimler" gibi manalarda yorumlanmaktadır. Esasında *rabbâniyyîn* denen kişilerin kimler olduğuna dair açıklama mahiyetinde bilgiler Âl-i İmrân 3:79'da zikredilmekte, bu bağlamda onların *el-kitâb*'ı yani ilahi bilgileri başkalarına da öğrettikleri ve kendilerinin de bizzat ondan beslendikleri, ondan ders çalıştıkları belirtilmektedir.

2 Yüce Allah müslümanların Hz. Muhammed'i yalnız bırakmayıp onun yanında yer alarak düşmanlarına karşı koymaları gerektiğini hükme bağlamaktadır. Uhud'da çıkarılan asılsız bir habere inanıp Hz. Muhammed'in yanından uzaklaşanlar bu ayette dolaylı olarak eleştirilmekte, her şartta ve ortamda Hz. Muhammed'i desteklemeleri gerektiği ifade edilmiş olmaktadır. Buna göre, ayette ümmete yönelik bir bilinç inşasının söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

3 *İsrâf*, işlerdeki aşırılık ve taşkınlık demektir. Günahların bağışlanması duası için bkz. Bakara 2:286; Âl-i İmrân 3:16, 147, 193; A'râf 7:151, 155; İbrâhim 14:41; Mü'minûn 23:109, 118; Şu'arâ 26:86; Kasas 28:16; Sâd 38:35; Mü'min 40:7; Haşr 59:10; Mümtehine 60:5; Tahrîm 66:8; Nûh 71:28.

4 Benzer mesaj: Şûrâ 42:20. Yüce Allah sözünü ettiği yiğitlere dünyada sevap ahirette ise kendilerine sevabın daha güzeli olarak cennet ve cennet nimetleri vereceğini müjdelemektedir. Ahiret sevabının güzelliği son derece caziptir, tamdır; buna karşılık dünyanın sevabı eksiktir, azdır, geçicidir. Bu yüzden dünya sevabı için değil, ahiret sevabı için husn yani "güzel" ifadesi kullanılmış olabilir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا اِنْ تُطٖيعُوا الَّذٖينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرٖينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ
اللّٰهُ مَوْلٰيكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرٖينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقٖي فٖي قُلُوبِ الَّذٖينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَٓا اَشْرَكُوا
بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمٖينَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ
وَعْدَهُٓ اِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِاِذْنِهٖ حَتّٰٓى اِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَرٰيكُمْ
مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرٖيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرٖيدُ الْاٰخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ
عَفَا عَنْكُمْ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٥٢﴾ اِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُنَ عَلٰٓى اَحَدٍ وَالرَّسُولُ
يَدْعُوكُمْ فٖٓي اُخْرٰيكُمْ فَاَثَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَٓا اَصَابَكُمْ وَاللّٰهُ
خَبٖيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

149. Ey iman edenler! Kâfir olanlara itaat ederseniz, sizi topuklarınız üzere (eski dininize) döndürürler ve kaybedersiniz.[1]

150. (Oysa) Allah sizin *mevla*nız (efendiniz)dir. O, yardımcıların en hayırlısıdır.

151. Hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri Allah'a ortak koşmaları sebebiyle, kâfir olanların kalplerine yakında korku salacağız.[2] Onların barınağı ateştir. Zalimlerin yeri ne kötüdür!

152. Yemin olsun ki siz O'nun izni ile düşmanlarınızı öldürürken, Allah size olan sözünü yerine getirmiştir. Sonunda gevşeklik göstermiştiniz; (Allah) size sevdiğiniz (istediğiniz) şeyi gösterdikten sonra durum hakkında birbirinizle tartışmış ve isyan etmiştiniz.[3] Dünyayı isteyeniniz de ahireti isteyeniniz de vardı. Sonra (Allah) denemek için sizi onlardan geri çevirmişti. Yemin olsun ki sizi bağışlamıştı.[4] Allah müminlere çok lütufkârdır.

153. Hani elçi sizi diğerlerinizin arasında (arkanızdan) çağırdığı hâlde siz uzaklaşıyor, kimseye dönüp bakmıyordunuz.[5] Kaybettiğiniz (zafere ve ganimet)e de başınıza gelenlere de üzülmeyesiniz diye (Allah, Elçisinin) kederi üzerine size keder vermişti.[6] Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:100.

2 Burada geçen *er-ru'b* kelimesi yürekleri âdeta hoplatan, son derece etkili korku demektir. Anlaşılıyor ki şirk denen inanç bozukluğunun sonu "korku"dur. Bu her ne kadar açıktan görünmüyorsa da sahibinin içinde fırtınalar kopartmaktadır. Uhud'da galip durumda olmalarına rağmen Mekke'ye dönüş yolunda yeniden geri dönme fikri gündeme gelmesine rağmen, müşriklerin korkarak geri dönemedikleri ifade edilmektedir. Dahası Ebû Süfyân'ın Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'le alay edişine cevap veren Hz. Ömer'in meydan okumasına karşılık veremediği de ifade edilmektedir. Burada sözü edilen korkunun özelde Uhud'da olsa da genelde bütün zamanları içeriyor olmasına engel bir durum yoktur.

3 Yüce Allah Uhud'da müslümanların kendi aralarında yaşadığı tartışmaları hatırlatmakta, Âl-i İmrân 3:125. ayette de belirtildiği gibi sabretmediklerini, sorumlu ve duyarlı davranmadıklarını ifade ederek durum hakkında birbirleriyle tartıştıklarını, dolayısıyla öncelikle istediklerine nail olduktan hemen sonra ganimet hırsına kapılarak Âl-i İmrân 3:121. ayette de belirtildiği üzere, Hz. Muhammed'in ayrılmamalarını tembihlediği yeri terk ettiklerini, emre isyanda bulunduklarını, sonuçta savaşın gerektirdiği ciddiyeti kaybedip gevşediklerini dile getirmektedir.

4 Bu ayetten de anlaşıldığı gibi, insanlar çok büyük günah da işlemiş olsalar herhangi bir inkâra kalkışmadıkları sürece onlar mümindirler; böylelerini imansızlıkla itham etmek hiçbir şekilde doğru değildir. Çünkü inkâr edilmediği sürece hiçbir günah Yüce Allah'ın *af* ve *mağfiret* sıfatlarından daha büyük değildir. Bu itibarla, müslümanlara düşen görev, hata işlediklerinde hemen *istiğfar* etmeleri, yani özür dilemeleri ve peşinden de özre neden olan şeyin tersini uygulayarak tevbeyi gerçekleştirmeleri, samimiyetlerini göstermeleridir. *Muttakî muhsin*ler hiç hata yapmayan kişiler değildir; Âl-i İmrân 3:135'te belirtildiği gibi onlar bilerek hatada ısrar etmeyenlerdir.

5 Yüce Allah Uhud'da yaşananları hatırlatmaya devam etmekte, bu çerçevede müslümanların kaçışlarına değinerek, Hz. Peygamber "Ey Allah'ın kulları, bana doğru gelin", "Ey müslümanlar, ben Allah'ın elçisiyim (buradayım)" mealindeki sözlerle kendilerini arkalarından çağırmasına rağmen hiç kimseye dönüp bakmadan yükseklere doğru tırmanarak savaş alanından tepelere veya vadiye doğru kaçtıklarını dile getirmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 257; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 418).

6 Yüce Allah Hz. Peygamber'in "okçuların yerlerini terk etmemeleri" şeklindeki buyruğunu tutmadıkları için Uhud'daki müslümanlara üzüntü ve keder üstüne üzüntü ve keder yağdırmıştı. O kadar yoğun bir keder söz konusu olmuştu ki müslümanların artık kaybettikleri ganimetlere de başlarına gelen felakete de üzülecek mecalleri kalmamıştı. Bu ifade "Hz. Peygamber'in hüznünün üzerine, kaybettikleri ve kendi başlarına gelen hüznü müslümanlara unutturacak daha bir hüzün vermesi" şeklinde de anlaşılabilir. Her iki durumda da mesaj değişmemektedir; çünkü müslümanlara verilen hüzün ve keder o kadar yoğun yaşanmıştı ki başka şeylere hüzünlenemeyecek durum söz konusu olmuştu.

ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ اَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشٰى طَٓائِفَةً مِنْكُمْ وَطَٓائِفَةٌ قَدْ اَهَمَّتْهُمْ اَنْفُسُهُمْ
يَظُنُّونَ بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ اِنَّ الْاَمْرَ كُلَّهُ لِلّٰهِ
يُخْفُونَ ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هٰهُنَا قُلْ لَوْ
كُنْتُمْ ف۪ي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذ۪ينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللّٰهُ مَا ف۪ي صُدُورِكُمْ
وَلِيُمَحِّصَ مَا ف۪ي قُلُوبِكُمْ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾

154. Sonra (Allah) o kederin arkasından size bir güven indirdi ki (bu güvenin yol açtığı) uyuklama hâli bir kısmınızı kaplıyordu. Kendi canlarının kaygısına düşmüş bir grup da Allah hakkında cahiliye devrindeki türden yanlış ve yersiz zanlara kapılmışlar[1] ve "Bu işten bize ne var?" diyorlardı. De ki: "İş (karar), tamamen Allah'a aittir. Onlar, sana açıklayamadıklarını içlerinde gizliyorlar." (Onlar) "Bu işten bize bir şey olsaydı, burada öldürülmezdik." diyorlar. (Onlara) de ki: "Evlerinizde kalmış olsaydınız bile öldürülmesi yazılmış olanlar, yataklarına (düşecekleri yerlere) çıkıp giderlerdi.[2] Allah göğüslerinizdekileri (kalplerinizdekileri) deneyip ortaya çıkarmak ve göğüslerinizdekileri (kalplerinizdekileri) arındırmak için (böyle yaptı). Allah göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir."

1 Yüce Allah Uhud günü müslümanların içinde yer alan bir grubun samimiyetsiz insanlardan oluştuğunu, kendi dertlerinin ve menfaatlerinin ötesinde herhangi bir düşüncelerinin bulunmadığını, bu yüzden de devam eden cümlede yer verildiği üzere Allah hakkında Cahiliye zannı türünden haksız zanlarda bulunduklarını haber vermekte, bir anlamda toplumun tahlilini yaparak Hz. Muhammed'i ve diğer muhatapları bilgilendirmektedir. Ayette geçen *ehemmethum enfüsühum* ifadesi "kendilerine önem verenler", "sadece kendilerini düşünenler", "canlarının derdine düşenler" anlamına gelmekte ve ordudaki münafıkların durumunu ortaya koymaktadır. Tefsirlerimizde aktarılan rivayetlere göre onlar savaşın gidişatını gözlemeden bir kısmı münafık Abdullah b. Übeyy'le birlikte meydandan kaçmışlardı; diğerleri de iki arada bir derede kalmanın huzursuzluğu içerisinde gözlerine uyku girmemiş, kendilerini bir türlü uyku tutmamıştı.

2 Bu cümlede savaştan kaçanların ölümden kurtulamayacakları, dahası savaşa gitmeseler de düşmanlarının gelip onları evlerinde öldüreceği uyarısına dikkat çekilmektedir. Ölümden kaçıp kurtuluşun mümkün olmamasıyla ilgili bkz. Nisâ 4:78; Ahzâb 33:16; Cum'a 62:8; Munâfikûn 63:11; Nûh 71:4.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ
عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾ يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا
لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ
اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللّٰهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ وَلَئِنْ مُتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى
اللّٰهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾

155. (Uhud'da) iki ordu karşılaştığı gün sizi bırakıp gidenleri, işledikleri bazı hatalar yüzünden şeytan (yerlerinden) kaydırmıştı.[1] Yemin olsun ki Allah onları affetmiştir. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, hoşgörülüdür.

Surenin 156-164. ayetlerinde kâfirlere benzememeleriyle ilgili müminlere yönelik bazı hatırlatmalar, Hz. Muhammed'in arkadaşlarıyla ilişkisi, ilahî rahmete erişenlerin diğerleriyle kıyaslanması ve Hz. Muhammed'in risaletinin müminlere ikram oluşu dile getirilmektedir.

156. Ey iman edenler! Kâfir olanlar ve yeryüzünde sefere çıkan veya savaşan kardeşleri hakkında "Bizim yanımızda olsalardı ölmezler, öldürülmezlerdi." diyenler gibi olmayın![2] Sonunda Allah bunu onların kalplerinde bir pişmanlık kılacaktır.[3] Allah diriltir (hayat verir) ve öldürür. Allah yaptıklarınızı görendir.

157. Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, (şunu bilin ki) Allah'ın bağışlaması ve merhameti, onların topladıkları (dünyalıklar)dan elbette hayırlıdır.

158. Ölseniz de öldürülseniz de Allah'ın huzurunda elbette toplanacaksınız.

1 Yüce Allah Uhud'la ilgili bir başka konuya dair bilgi vermekte ve iki ordu Uhud'da karşılaştığında müslümanlardan yüz çevirip Medine'ye kaçanları şeytanın kandırdığını, çünkü yapıp ettiklerinin bir kısmının buna sebep olduğunu beyan etmektedir.

2 Bu ayette, hiçbir müminin hiçbir zaman münafıkların sözlerine benzer söz söylememesi emredilmekte ve müminler özellikle uyarılmaktadır.

3 Ayette kastedilen mesaj şöyle de anlaşılabilir: "Savaşa katılmamakla kalmayıp savaşan müminleri caydırmaya çalışanlara bu tavırları hasret sebebi olacaktır."

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِۚ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّل۪ينَ ﴿١٥٩﴾
اِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْۚ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذ۪ي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِه۪ۜ وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّۜ وَمَنْ يَغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۚ ثُمَّ تُوَفّٰى
كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللّٰهِ كَمَنْ بَٓاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ
وَمَاْوٰيهُ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ بَص۪يرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾

159. Allah'tan bir merhamet sebebiyle onlara yumuşak davranmıştın.[1] Kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz ki etrafından dağılırlardı. Onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş(ler) hakkında onlarla[2] istişarede bulun![3] Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a güven! Şüphesiz ki Allah kendisine güvenenleri sever.

160. Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek kimse yoktur.[4] Sizi bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir ki! Müminler, yalnızca Allah'a güvensinler!

161. Hiçbir peygambere, (emanete) ihanet etmesi yakışmaz.[5] Kim ihanet ederse, kıyamet günü, ihanet ettiği şey(in günahı ile) gelir. Sonra da haksızlığa uğratılmaksızın kazandıkları şeyler herkese tastamam ödenecektir.

162. Allah'ın rızasını gözeten ile Allah'tan bir gazaba uğrayan kişi bir olur mu hiç! Onun barınağı cehennemdir. Ne kötü varış yeridir (orası)!

163. Onlar, Allah katında derece derecedir. Allah onların yaptıklarını görendir.

1 Yüce Allah ölüm ve sonrasına dair çeşitli bilgilendirmeler yaptıktan sonra, sözü yeniden Uhud'da yaşananlara getirmekte ve o gün Hz. Muhammed'in tembihini tutmadıkları için Okçular Tepesi'ni terk eden ve sonuçta müslümanların mağlup olmalarına neden olan müslümanlara yumuşak davrandığını, bunu Allah'ın kendisine verdiği bir rahmet ve merhamet vesilesiyle gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in müminlere merhametiyle ilgili bkz. Tevbe 9:61, 128.

2 Burada, danışılacak kişiler Uhud'da sorun sebebi olanlardır. Buna rağmen kendileri dışlanmamış, danışılacak kişiler arasında sayılmışlardır.

3 Benzer mesajlar: Neml 27:32; Şûrâ 42:38.

4 Yüce Allah'ın mutlak üstün olduğu mesajını içeren bu ifadenin benzeri Yûsuf 12:21'de geçmektedir.

5 Bu ifade, "Hiçbir peygamber ihanetle suçlanamaz" şeklinde de yorumlanabilir. Bu durumda ayetteki *yeğulle* fiili *yuğalle* şeklinde edilgen okunmuş olur.

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾ اَوَلَمَّا اَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ
قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

164. Şüphesiz ki içlerinden kendilerine (Allah'ın) ayetlerini *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta), onları (kötülüklerden) arındırmakta ve kendilerine Kitap ve *hikmeti* (doğru hükümleri) öğretmekte olan bir elçi[1] göndermekle Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydi.

Surenin 165-179. ayetlerinde müslümanların başına gelen sıkıntıların amacı, münafıkların Uhud'da küfre çok daha yakın oldukları, Yüce Allah yolunda öldürülenlere ölüler denmemesi, münafık tiplerin müslümanları savaştan kaçan yüreksizlerden yapmaya çalıştıkları, inkârcılara yönelik birtakım uyarılar dile getirilmektedir.

165. (Bedir'de düşmanınızın) başına iki katını getirdiğiniz bir musibet,[2] (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor?" demiştiniz. De ki: "O kendi (kusuru)nuzdandır.[3] Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir."

1 Peygamberlerin görevleri bağlamında benzer mesajlar: Bakara 2:129, 151; Cum'a 62:2.

2 Bedir'de müşriklerden 70 kişi öldürülmüş, 70 kişi de esir alınmıştı. Buna karşılık Uhud'da müslümanlar 70 şehit vermiş, ancak herhangi bir esaret durumu yaşanmamıştı (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 263; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, IV, 164; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 427). Bu arada müslümanlar müşriklere önce Bedir'de mağlubiyet yaşatmış, ardından da Uhud'un ilk safhasında onları perişan etmişlerdi. Bunun karşılığında kendileri sadece Uhud'un ileriki aşamasında mağlup olmuşlardı. Bu durumda düşmana iki mağlubiyet yaşatmış, kendileri de bir kez yenilmişlerdi (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, IX, 81). Buna göre ayette geçen "iki katını başlarına getirmiştiniz" ifadesi açıklanmış olmaktadır.

3 Bu ayet Nisâ 4:62, 79, Kasas 28:47, Rûm 30:41, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayette insanların başına gelen sıkıntıların bir kısmının kendi hak edişlerinin karşılığı olduğuna dikkat çekilmektedir. Aslında bu tür olumsuzluklarda veya musibet olarak kabul edilen durumlarda kişilerin bir özeleştiri ve değerlendirme yapmak yerine, hatayı başka yerlerde aramalarının yanlışlığı da vurgulanmaktadır.

وَمَٓا اَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذٖينَ نَافَقُوا
وَقٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكُفْرِ
يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْا۪يمَانِ يَقُولُونَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فٖي قُلُوبِهِمْ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ
﴿١٦٧﴾ اَلَّذٖينَ قَالُوا لِاِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ اَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَؤُا عَنْ اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ اِنْ
كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿١٦٨﴾

166-167. (Uhud'da) iki ordu karşılaştığı gün başınıza gelenler ancak Allah'ın izniyle olmuştur ki bu da müminleri (diğerlerinden) ayırt etmesi ve münafıkları ortaya çıkarması içindi.[1] Onlara (münafıklara) "Gelin, Allah yolunda çarpışın veya savunma yapın!" dendiği zaman, "Savaşmayı (savaşın olacağını) bilseydik elbette size uyardık." demişlerdi. Onlar o gün imandan çok küfre yakındı. Ağızlarıyla, kalplerinde olmayanı söylüyorlardı.[2] (Oysa) Allah onların içlerinde gizlediklerini çok iyi bilendir.

168. (Evlerinde) oturup da kardeşleri hakkında "Bize uysalardı öldürülmezlerdi." diyorlardı.[3] De ki: "Doğruysanız kendinizden ölümü savın!"

1 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

2 Yüce Allah bu ayette münafıkların tam da münafıkça bir tutum sergilediklerini, buna göre nasıl ikiyüzlü davrandıklarını ifade etmektedir. Ayetteki mesajlardan açıkça anlaşıldığına göre münafıklara Uhud günü "Gelin, Allah yolunda savaşın; bunu yapamazsanız hiç olmazsa savunmada olun; kalabalık görüntüye katkı vererek müşriklerin gözünün korkmasına yarayın" şeklinde çağrı yapıldığında onların cevabı tam münafıkça olmuş ve bu teklifi reddetmişler, Uhud günü savaşı bırakıp çekip gitmişlerdi.

3 Abdullah b. Übeyy gibi münafıkların ikiyüzlülükleri ve yalancılıkları hakkında bilgi verildikten, üstelik kalplerinde neleri gizlediklerinin de gayet iyi bilindiği ifade edildikten sonra, bu defa onların içlerinde gizledikleri şeylerden birisine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda savaş sonrasında Uhud'a katılan ve şehit düşenlerle ilgili olarak "bizim sözümüzü dinleselerdi, bize uysalardı öldürülmüş olmayacaklardı" şeklindeki haince düşünceleri hatırlatılmakta, ellerinden geliyorsa ölümden kurtulmaları tehdidi yapılmaktadır. Onların bu düşünceleri Âl-i İmrân 3:154'teki "Bu işten bize bir şey olsaydı, burada öldürülmezdik" cümlesi ile Âl-i İmrân 3:156'da geçen "Ey iman edenler! Sizler, inkâr edenler ve yeryüzünde sefere çıkan veya savaşan kardeşleri hakkında 'Eğer bizim yanımızda olsalardı ölmezler, öldürülmezlerdi' diyenler gibi olmayın" sözlerine benzemektedir.

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا بَلْ اَحْيَاۤءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَاۤ
اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ اَلَّذِينَ
اسْتَجَابُوا لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَاۤ اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾

169. Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma(yın)! Aksine onlar diridir, Rableri katında rızıklandırılıyorlar.[1]

170. Allah'ın lütfundan kendilerine verdikleri ile sevinçli bir hâlde arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan (kardeşlerine de) hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar.[2]

171. Onlar, Allah'tan gelen nimet ve iyiliğin, (yani) Allah'ın, müminlerin ödülünü elbette ziyan etmeyeceği müjdesinin sevinci içindedir.

172. Yara aldıktan sonra yine de Allah'ın ve Elçi'nin çağrısına uyanlar (özellikle) bunların içlerinden iyilik yapanlar ve *takvâlı* (duyarlı) olanlar için büyük bir ödül vardır.[3]

1 Ayetin bağlamı dikkate alındığında burada Yüce Allah'ın hayat ve ölüm kavramlarına yeni bir açılım getirdiğini, Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" denmemesini emrederek, onların bu hayatı boşuna geçirmediklerini, esasında imansız ve ahlaksız bir şekilde yaşayıp ölenlere göre bunların mahiyetini bilemeyeceğimiz şekilde diri olduklarını beyan etmektedir. Burada Yüce Allah yolunda katledilenlere ölüler denmemesi bu kişilerin bedenen ölmedikleri manasına gelmez. Bedenen ölmüşlerdir; ancak görülüyor ki şehitler bedenen ölmüş olsalar da onlar hayatlarıyla ve ölüm anlarıyla hak ve hakikata şahit olmuşlardır. İmanını hakka, hakkı imanına şahit tutanlar elbette Yüce Allah'ın katında bir dirilikle varlıklarını devam ettirmektedirler. Onların bilinen anlamda yani diğer insanlar gibi ölmedikleri, aksine Allah katında mahiyetini bizim bilemeyeceğimiz şekilde rızıklandırılmakta oldukları beyan edilmektedir. Bakara 2:154. ayetin sonunda yer alan "Ancak siz anlayamazsınız" ifadesine rağmen, ölümleri sonrasında insanların ne durumda olduklarıyla ilgili detay denebilecek bir şekilde açıklamalarda bulunmak, gayb alanına dair söz söylemek manasına geleceği için, bundan özellikle kaçınmak gerekmektedir. Benzer mesaj: Bakara 2:154.

2 Yüce Allah, kendisi yolunda öldürülenlerin diri olduklarını ve katında rızıklandırıldıklarını beyan ettikten sonra, bu rızıklandırılmaya dair, Allah'ın kendilerine ihsan ettiği çeşitli nimetlerle mutlu bir halde bulunduklarını haber vermektedir. Bu tefsire göre, ifade, kendisinden önce geçen *yurzekûne* edilgen fiilini açıkla-

maktadır. Allah'ın kendilerine ihsan ettiği şeylerin cennette verilmiş olacağına dair bilgiler de zikredilmektedir; ancak bedenen değilse de ruhun bizim bilemeyeceğimiz bir şekilde manevi olarak rızıklandırılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Allah'ın katındaki ruhlara O'nun ne türden ihsanlarda bulunacağı hakkında bizim fikir beyan etmemiz doğru değildir. Şehitlerin rızıklandırılmasının şu anda değil de mahşerde gerçekleşeceği görüşüyle ilgili olarak Hacc 22:58-59'da verilen şu bilgiler hatırlanabilir: "Allah yolunda hicret edip sonra öldürülen yahut ölenleri hiç şüphesiz Allah güzel bir rızıkla rızıklandıracaktır. Muhakkak ki Allah, evet O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. (Allah) onları, memnun kalacakları girilecek bir yere yerleştirecektir. Muhakkak ki Allah, *'alîm*'dir (her şeyi bilendir); *halîm*'dir (zaman veren ve azapta acele etmeyendir)." Bu ayetlerde verilen mesajlardan anlaşıldığına göre, Allah yolunda öldürülenler yani şehitler mahşerde ödüllendirileceklerdir. Bu durumda Bakara 2:154 ve Âl-i İmrân 3:169-170'te şehitlerin sağ olup Allah katında rızıklandırılmakta oldukları beyanlarını bu ayet ışığında anlarsak, söz konusu ayetlerdeki maksadın da mahşerdeki ödüllendirilme olduğunu söyleyebiliriz. Bakara 2:154 ve Âl-i İmrân 3:169-170'i Hacc 22:58-59. ayetlerden bağımsız olarak düşünürsek, o zaman da şehitlerin mahiyetini bizim anlayamayacağımız şekilde Allah'ın katında rızıklandırılmakta olduklarını, bu konuda izaha girmemek gerektiğini söylememiz gerekmektedir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

3 Bu ayetin iniş sebebi olarak şu bilgiler nakledilmektedir: "Ebû Süfyân ve arkadaşları, Uhud'dan dönüp Ravhâ denilen yere vardıkları zaman pişman olarak şöyle demişlerdi: 'Biz onların pekçoğunu öldürdük. Onlardan geriye pek az kimse kaldı. O halde ne diye biz onların yakasını bıraktık? Yapmamız gereken, geriye dönüp onların kökünü kazımaktır.' Böylece onlar geri dönmeye niyetlenmişlerdi. Bu haber Hz. Peygamber'e ulaşınca, kâfirleri korkutmak ve onlara gerek kendisinin gerekse ashabının son derece güçlü olduğunu göstermek istemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber ashabını Ebû Süfyân'ı takibe çıkmaya teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştu: 'Ben şu anda ancak savaşta benimle beraber olanlarla takibe çıkmayı istiyorum.' Böylece Hz. Peygamber ashabından bir toplulukla Kureyş'i takibe çıkmıştı. Rivayete göre bu topluluğun sayısı yaklaşık 70 kişi kadardı. müslümanlar, Medine'ye üç mil mesafede olan Hamrâu'l-Esed mevkiine varınca, Yüce Allah müşriklerin kalbine bir korku salmıştı da böylece müşrikler dağılmışlardı. Rivayet edildiğine göre, ashâbın içinde, birbirlerini birer saat süreyle omuzlarında taşıyan kimseler vardı. Bütün bunlar, yaralarının çok ve ağır olmasındandı. Yine onların içinde, birer saat süreyle birbirlerine dayanarak yürüyen kimseler de vardı." (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 265-266; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, IX, 97). Bu konuda şöyle bilgiler de verilmektedir: Müşrik ordusu çekildikten sonra Hz. Peygamber'in Hz. Ali ya da Sa'd bin Ebî Vakkas'ı bir grup müslümanla birlikte müşrikleri izlemekle görevlendirdiği, kendisinin de şehitlerin defin işiyle meşgul olduğu, daha sonra Medine'ye dönüldüğü belirtilmektedir. Bir yıl sonra aynı yerde aynı gün sözleşildiği üzere beklenmiş, ancak müşrikler gelmemiştir. (Bu konuda geniş bilgilendirmeler için bkz. Muhammed Hamidullah, Casim Avcı, "Uhud Gazvesi", *DİA*, XLII, 54-57).

اَلَّذ۪ينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ ا۪يمَانًاۗ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ
وَنِعْمَ الْوَك۪يلُ ﴿١٧٣﴾ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُٓوءٌۙ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ
ذُو فَضْلٍ عَظ۪يمٍ ﴿١٧٤﴾

173. Bir kısım insanlar, müminlere "(düşmanlarınız olan) o insanlar, size karşı (asker) topladılar; onlardan sakının!" dediklerinde, bu (durum) onların (müminlerin) imanlarını artırmış[1] ve "Allah bize yeter. O, ne güzel *vekil*dir (güven kaynağıdır)!" demişlerdi.[2]

174. (Bunun üzerine), kendilerine hiçbir sıkıntı dokunmadan, Allah'ın nimet ve iyiliğiyle geri dönmüş, Allah'ın rızasına uymuşlardı. Allah büyük iyilik sahibidir.[3]

1 İmanın artması, inanılacak şeylerin artmasıyla elde edilen bir durum olabilir. Kehf 18:13, Meryem 19:76, Muhammed 47:17 ve Müddessir 74:31'de "imanın" ve "hidayet üzere olanların hidayetlerinin artırılacağı"ndan söz edilmektedir. Hidayetin artması ifadesi, onun güçlenmesi, pekiştirilmesi ve sarsılmaz şekilde mukavemetli kılınması anlamlarına gelmektedir. Hidayet artacağına göre, bir çeşit hidayet demek olan iman da elbette artabilir. Bakara 2:2'de Kur'an'ın *muttakî*ler için hidayet kaynağı olması bir anlamda hidayetin arttığını gösterir. Zaten *muttakî* olan bir insanın Kur'an'ın hidayetinden istifade etmesi demek, *takvâ* üzere kalması ve *takvâ* ilkelerinin artışını hayatında uygulaması demektir. Benzer mesajlar: Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Fetih 48:4.

2 Bu ifadeler müminlere moral veren bir huzur ve güven cümlesi olurken, putperestleri de çıldırtınaya yetecek kadar gözdağı içermektedir. "Allah bana yeter" diyebilenin hiç kimseden korkması mümkün değildir; dünyevi tehditlere aldırış etınesi de akıl kârı değildir. *Hasbünellâhu* demek, güvenin ve hürriyetin zirvesidir. Takvâlı yiğitler kendilerine yardımcı ve güven kaynağı olarak Yüce Allah'ın yeteceğini beyan etmelerinin yanında Allah'ın güzel bir vekil de olduğunu belirttiklerini beyan etmekte, bir Müslüman duruşunun nasıl olması gerektiğini ifade etmiş olmaktadır.

3 Yüce Allah, müslümanları korkutmak için müşrikler tarafından ortaya atılan birtakım hezeyanlara müslümanların itibar etmeyip harika bir duyarlılıkla Ebû Süfyân'ın sözleştiği Küçük Bedir denen yere gittiklerini, ancak orada müşriklerden hiç kimseyi bulamadıklarını, bunun peşinden Allah'ın ihsan ettiği nimet ve ikram ile yani çeşitli alış-veriş imkânlarıyla geri döndüklerini beyan etmektedir. Bu savaş yolculuğunda kendilerine hiçbir kötülük dokunmadığı gibi Yüce Allah'ın rızasına tâbi bir şekilde bu yolculuktan sağ salim bir şekilde evlerine döndükleri işte bu ayette haber verilmektedir.

اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَٓاءَهُۖ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَا يَحْزُنْكَ
الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِۚ اِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔاۜ يُرِيدُ اللّٰهُ اَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْاٰخِرَةِۚ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْاِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔاۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ
اَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُٓوا اَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِاَنْفُسِهِمْۜ اِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُٓوا
اِثْمًاۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٧٨﴾

175. İşte o şeytan ancak kendi dostlarıyla (onların adını kullanarak) sizi korkutmaya çalışır. İman etmişseniz onlardan korkmayın, benden korkun![1]

176. İnkârda yarışanlar seni üzmesin![2] Şüphesiz ki onlar, Allah'a asla zarar veremezler. Allah onlara ahirette bir pay vermemek istiyor. Onlar için büyük bir azap vardır.

177. Şüphesiz ki imana karşılık inkârı satın alanlar, Allah'a asla zarar veremezler. Onlar için elem verici azap vardır.

178. Kâfir olanlar sanmasınlar ki kendilerine zaman tanımamız onlar için hayırlıdır. Onlara zaman tanıyoruz; sonunda[3] günahlarını artıracaklar. Onlar için küçük düşürücü bir azap vardır.[4]

1 Yüce Allah'tan korkmak, O'nun azabından ve gazabından korkmak demektir.

2 Burada sözü edilenler, bağlam gereği Abdullah b. Übeyy gibi "münafıklar", Mekkeli "Kureyş kâfirleri", "önce müslüman olup sonrasında kâfir olanlar" veya Ka'b b. Eşref gibi "Yahudiler" olabilir. Çünkü bunların her biri Hz. Peygamber'e ve davasına zarar vermek için çeşitli faaliyetler yapıyor, sözleriyle ve eylemleriyle onu olumsuz yönde etkilemeye çalışıyorlardı (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, IV, 185; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 434; *Râzî*, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, IX, 103-104).

3 Burada yer alan *liyezdâdû* ifadesindeki *lâm/le* harfi genellikle *ta'lîl/illet* (gerekçe) bildiren edat olarak yorumlanmakta ve "zaman tanınmaktan maksat günahlarını arttırmaları" şeklinde belirlenmektedir. Oysa söz konusu edatı *lâm-ı âkıbeh* olarak düşündüğümüzde anlam tercümede de verdiğimiz şekilde olur ki bunun çeşitli kullanım örnekleri Kur'an'da vardır. (Bkz. Âl-i İmrân 3:156, 178; Nahl 16:39, 116; Kasas 28:8; Rûm 30:41; Zümer 39:35; Necm 53:31).

4 İnkârcılara zaman tanınmasıyla ilgili olarak bkz. A'râf 7:183; Kalem 68:45; Müzzemmil 73:11; Târık 86:17.

مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلٰى مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتّٰى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللّٰهُ
لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَب۪ي مِنْ رُسُلِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ۚ وَاِنْ تُؤْمِنُوا
وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ

179. Allah pisi (kötüyü) temizden ayırana kadar müminleri, (şu) bulunduğunuz durumda bırakacak değildir.[1] Allah size *gaybı* (bilinemeyeni) de bildirecek değildir.[2] Fakat Allah elçilerinden dilediğini seçer.[3] Allah'a ve elçilerine iman edin! İman eder, *takvâlı* (duyarlı) olursanız sizin için büyük bir ödül vardır.[4]

1 İmanda, ahlâkta ve davranışlarda yanlış, bozuk, eksik ve çirkin olan her şey, yerini doğru, sağlam ve iyi olana terk edinceye kadar bu değişim süreci devam edecektir. Esasında İslam ve dolayısıyla Kur'an dönüştürücü bir kitaptır; onun bu özelliğinden yararlanılmalı ve hayatta dönüşüm gerçekleştirilmelidir. Bu gerçeğe rağmen, insanların vahiy ile dönüşmek yerine, İslam'ı, yani vahyi dönüştürmeye çalışmaları ne kadar hazin ve korkunç bir duyarsızlıktır! Konuyla ilgili bütün ayetlere bakınca, bütünüyle kâinatın insan için, insanın da imtihan edilmek için yaratıldığını söyleyebiliriz. Buna göre, ayette verilmek istenen mesaj ve Uhud gibi ağır sınavların uygulanmasının nedeni kimlerin mümin, kimlerin kâfir ve münafık olduğunun ortaya çıkartılıp ayrılmasıdır.

2 Bu mesaj Neml 27:65 ve Cinn 72:26-27. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:121; Hacc 22:75; Şûrâ 42:13. Ayetteki *yectebî* fiili "seçmek" anlamına gelmekte ve "peygamber olarak uygun görmek" anlamını vermektedir. Burada sözü edilen elçiyi "melek" olarak kabul edenlerin yanında "peygamber" olarak kabul edenler de bulunmaktadır. Yaygın olan kanaate göre elçiden maksadı "insan" peygamber olarak aldığımızda *rusül* kelimesinin başındaki *min* edatını da "beyaniye" olarak kabul etmek durumundayız. Çünkü vahiy denen bilgilendirilme usulü bütün peygamberler için söz konusudur. Vahiy alamayan kişiye peygamber denemeyeceği için, söz konusu tercihler kaçınılmazdır. Gayb konusu sadece Rabbimizin bilgisine aittir; O bildirmediği sürece hiç kimse gaybı bilemez. Bildirdiği gayb ise peygamberlere vahyettiği esaslardır ki onlar da kayıt altına alınarak ümmetlerine tebliğ edilmişlerdir. Ayetin devam eden cümlesinde de buna işaret edilmektedir. Son ümmet açısından bakıldığında Hz. Peygamber'e bildirilen gayb sadece Kur'an'dır ve Rasûlüllah (as) da onu hiçbir eksiklik yapmadan tebliğ etmiştir. Kur'an dışında gayb bilgisi aramak doğru değildir. Cinn suresinin son bölümünde "açılan vahiy"den maksat da "Kur'an"dır. Kur'an'da ise kıyametin kopma vaktinin hiç kimseye bildirilmediği beyan edilmektedir. Meseleyi böyle anlamak pek çok hatanın yapılmamasına vesile olacaktır.

4 Ayette verilmek istenen mesaj, takvâlı davranmanın "sebep", mahşerde büyük ödül demek olan cennetle buluşmanın ise "sonuç" olduğuna dikkat çekilmesidir.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ بِمَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ
مَا بَخِلُوا بِه۪ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلِلّٰهِ م۪يرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿١٨٠﴾ لَقَدْ
سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ فَق۪يرٌ وَنَحْنُ اَغْنِيَٓاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْبِيَٓاءَ بِغَيْرِ
حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَر۪يقِ ﴿١٨١﴾

Surenin 180-189. ayetlerinde cimrilerin feci akıbeti, Yüce Allah'ı fakirlikle suçlayanlar, elçilerin yalanlanması, müslümanların çeşitli şekillerde imtihan edilecekleri, kitap verilenlerin Allah'ın kitabını ilan edip gizlememeleri gerektiği ve yersiz övünçlerin anlamsızlığı dile getirilmektedir.

180. Allah'ın, lütfundan kendilerine verdikleriyle ilgili olarak (infakta) cimrilik gösterenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar; aksine bu, onlar için şerdir. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır.[1] (Oysa) göklerin ve yerin mirası yalnızca Allah'a aittir.[2] Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

181. "Şüphesiz ki Allah fakirmiş, biz ise zenginmişiz!" diyenlerin[3] sözünü Allah kesinlikle duymuştur. Onların (hem bu) söylediklerini, (hem de) haksız yere peygamberleri öldürmelerini[4] yazacağız[5] ve (onlara) "Tadın o yakıcı azabı!" diyeceğiz.

1 Bu mesaj Tevbe 9:34-35. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesaj: Hadîd 57:10.

3 Ayetin iniş sebebi olarak şu bilgiler aktarılmaktadır: "Hz. Peygamber, Benî Kaynuka Yahudilerine, İslâm'a, namaza, zekâta ve Allah için güzel bir borç vermeye davet eden bir mektup yazıp, bunu Hz. Ebû Bekir'le gönderince, Yahudi Fehnas 'Demek ki Allah fakir ki bizden borç para istiyor' demişti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir ona bir tokat atarak 'Eğer aramızda bir anlaşma olmasaydı, boynunu uçururdum' demişti. Bu nedenle Hz. Ebû Bekir onu, Hz. Peygamber'e şikayet edip, Fehnas da söylediği sözü inkâr edince, işte bu ayet Hz. Ebû Bekir'i doğrulamak için inmiştir. Bazı âlimler de 'Kim Allah'a güzel bir borç verirse (Allah) onu kat kat artırır' ayeti inince, Yahudiler 'Biz, Muhammed'in ilâhının bizden borç istediğini görüyoruz; demek ki biz zenginiz O fakir. Bir taraftan faizi bize yasaklarken, öbür taraftan bize faiz veriyor' demişlerdi. Bu sözleriyle *kard-ı hasen* ayetini kastediyorlardı" (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 269; Taberî, *Câmı'u'l-Beyân*, IV, 194-196; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 437).

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:61; Âl-i İmrân 3:21, 112; Nisâ 4:155.

5 Bu cümle "insanların amellerinin kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِۚ ﴿١٨٢﴾ اَلَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَٓا اَلَّا
نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتّٰى يَأْت۪يَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُۜ قُلْ قَدْ جَٓاءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْل۪ي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذ۪ي
قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿١٨٣﴾

182. "İşte bu, ellerinizin öne sunduğu şeyler yüzündendir." (denecektir).[1] Elbette Allah kullara asla haksızlık edici değildir.[2]

183. (Yahudiler) "Doğrusu Allah bize, (gökten inen) ateşin yiyeceği (yakıp kor edeceği) bir kurban getirinceye kadar hiçbir elçiye inanmamamızı emretti." demişlerdi.[3] De ki: "Size, benden önce apaçık deliller, (özellikle) dediğiniz (konu) ve elçiler elbette gelmişti. Doğruysanız peki onları niçin öldürdünüz?"

1 Yüce Allah kendisi hakkında bilgisizce ve aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan tartışıp duranların, O'na iftira atıp inanç esaslarıyla alay edenlerin, "Allah fakirdir, biz ise zenginiz (öyle mi)" diyenlerin mahşerde yakıcı bir azaba atılmalarının sebebini işte bu ayette vermektedir. Onlar bu azabı akıl ve iradeleriyle tercih edip kendi elleriyle yapıp ettiklerinin karşılığı olarak karşılarında bulacaklardır. "Ellerin takdim etmesi" aslında bir mecazdır ve insanın gerek düşünce, gerekse eylem olarak gerçekleştirdiği her bir faaliyeti içermektedir. İnsanlar kendi yaptıklarının karşılığında kendi ateşlerini hazırlamaktadırlar. Burada ektikleri küfrün ve zulmün karşılığını mahşerde biçecek yani yakıcı ateş azabı olarak göreceklerdir.

2 Benzer mesajlar: Enfâl 8:51; Hacc 22:10.

3 Ayette yer alan "ateşin yediği kurban" ifadesi ile kastedilenin ne olduğu konusunda çeşitli ifadeler ileri sürülebilir. Bu çerçevede "ateşin yediği kurban" ifadesi, "yakılarak sunulan bir kurban" olabileceği gibi "ateşin bitirdiği bir kurban" anlamına da gelebilir. "Buna göre yanık kurbanları kutsal ayinlerin temel bir unsuru kılan Hz. Musa şeriatına uymayan bir risalet söylemi onlar tarafından reddedilme sebebi olarak kabul edilmekteydi. Hz. Musa şeriatının bu yönü Kudüs'teki İkinci Mabed'in yıkılmasından beri uygulanamaz durumda olduğundan, Talmud sonrası yahudileri kendilerine vadedilen Mesih'in Musevi ayinlerini eski bütünlüğü içerisinde yeniden hayata geçireceğine inanıyorlardı. İşte ayette onların söylemek istedikleri buydu" (Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 128'de 141. not). Onların bu konudaki söylemleri ve kanaatleri Kitab-ı Mukaddes'te Yaratılış 15:17, Levililer 1:7, Tesniye 13:16, Birinci Krallar 18:38'deki bilgilerle ilişkilidir. Demek ki onların ileri sürdüğü şart, risalet noktasında Musa şeriatının bütün ilkelerine uygunluğunu içermekteydi. Ancak Tevrat tahrifata uğradığı için bu bilginin ilahi mesajlarda ne kadar yer aldığı veya ne kadarının doğru olduğu noktasında elimizde sağlam bir delil bulunmamaktadır.

فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ جَٓاؤُ۫ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُن۪يرِ ﴿١٨٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ
ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِ وَاِنَّمَا تُوَفَّوْنَ اُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَاُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ
وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾

184. Seni yalanlarlarsa (üzülme)! Apaçık deliller, sahifeler ve aydınlatıcı kitabı[1] getiren senden önceki elçiler de elbette yalanlanmıştı.[2]

185. Her *nefis* (can), ölümü tadıcıdır.[3] Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size elbette tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp[4] cennete konulursa, elbette o kurtulmuştur. Dünya hayatı, aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.

1 Burada ve Fâtır 35:25'te verilmek istenen mesaj şudur: Din tebliğinde bulunacak kişiler mutlak surette delilli konuşmalı, delillerini de ilâhî kaynaktan, yani vahiyden/Kur'an'dan desteklemelidirler. Delilsiz konuşanlar havaya konuşanlardır. Hacc 22:8 ve Lokmân 31:20'de geçtiği üzere, bilgisiz, rehbersiz ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan mücadele edenler mağlup olmayı hak eder. Kur'an bir aydınlıktır ve muhataplarını da aydınlatsın diye indirilmiştir. Onun bu yönünden istifade etmeyenler, onun önerdiği ve öğrettiği tebliğ metodunu takip etmeyenler elbette sonuçta hüsranı yaşayacaklardır. Hakikatin apaçık belgelerini sahifelerinde ve satırlarında barındıran ilâhî aydınlık olan Kur'an'ı değil de başka şeyleri dini tebliğin konusu yapanlar, güneşin yerine gece lambalarıyla idare edenlerdir. Vazgeçmeyip aynı şekilde davranmaya devam eden bu gibiler güneşi görünce de gözleri kamaşacağı için hakikati ebediyyen bulamayacaklar, gecekondu fikirlerine mağlup ve mahkûm olacaklardır. Sadece kendilerini değil, çevrelerindekileri de ebedî karanlığa gömeceklerdir. Bu itibarla müslümana düşen görev, peygamberlerin yolunu izlemek ve onların metoduyla doğru bir eğitim yapmaktır.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:34; Fâtır 35:25.

3 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:35; 'Ankebût 29:57; Zümer 39:30.

4 Ayette yer alan *zuhziha* edilgen fiili "kurtulmak", "uzaklaştırılmak", "bir kenara çekilmek" gibi anlamlar içermekte, "azabın içinden kurtarılmak" değil de "azaba uğratılmaktan kurtulmak" manasına gelmektedir. Esasında cehennem azabı, içinden çıkılacak bir azap da değildir. Kaldı ki "ateşte biraz yanıp sonrasında oradan çıkarılma" inancı Yahudilerin sahip olduğu bir kabuldür ki Yüce Allah bunu Bakara 2:80 ve Âl-i İmrân 3:24'te şiddetle reddetmektedir. Dahası, Yüce Allah haklarında olumlu hüküm verilenlerin cehennemden uzak tutulmuş olacaklarını, onun uğultusunu dahi işitmeyeceklerini Enbiyâ 21:101-102'de müjdelemektedir. Meryem 19:71'de cehenneme uğratılacağından söz edilenler ise mahşer diriltilmesini inkâr edenlerdir. Bu konuda Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "Her kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konulmayı arzu ederse, Allah'a ve âhiret gününe imân etmiş olarak ölüm ona gelsin ve insanların kendisine vermesini arzu ettiği şeyleri insanlara versin" (Müslim, İmâra, 46). Meryem 19:71-72. ayetleri hiç alakası olmadığı halde "sırat köprüsüne" delil olarak kullananlar da maalesef çıkmaktadır. Esasında böyle yaklaşımlar ayetlerle taban tabana zıttır.

لَتُبْلَوُنَّ فٖي اَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذٖينَ
اَشْرَكُٓوا اَذًى كَثٖيرًا وَاِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿١٨٦﴾ وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مٖيثَاقَ
الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَٓاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهٖ ثَمَنًا
قَلٖيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذٖينَ يَفْرَحُونَ بِمَٓا اَتَوْا وَيُحِبُّونَ اَنْ يُحْمَدُوا بِمَا
لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿١٨٩﴾

186. Şüphesiz ki mallarınız ve canlarınız konusunda deneneceksiniz.[1] Şüphesiz ki sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok eziyet (verici sözler) duyacaksınız. Sabreder ve *takvâlı* (duyarlı) davranırsanız şüphesiz ki bu(nlar), kararlılık (göstermeye) değer işlerdendir.[2]

187. Hani Allah kendilerine kitap verilenlerden, "Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız ve onu gizlemeyeceksiniz"[3] diye söz almıştı. Onlar ise bunu sırtlarının arkasına atmışlar;[4] onu az bir değer karşılığında satmışlardı. Yaptıkları alışveriş ne kadar kötüdür!

188. Sanma ki yaptıklarına sevinen, yapmadıkları ile övülmek isteyenler, (evet) sanma ki onlar azaptan kurtulacaklardır! Onlar için elem verici bir azap vardır.[5]

189. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. Allah her şeye gücü yetendir.[6]

1 Yaratılışın gayesinin "imtihan" oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:155; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Enfâl 8:17; Hûd 11:7; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; İnsân 76:2; Fecr 89:15-16.

2 Bu ayette eziyetlere karşı gösterilmesi gereken tavra dikkat çekilmektedir.

3 İlahi mesajlar ilan edilsin diye gönderilmiştir; gizlensin diye değil. Bu konuda ayrıca bkz. Bakara 2:140, 159-162, 174-175, 283.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:101.

5 Yüce Allah hem vahyin indirildiği dönemdeki müşrikleri, kitap ehlinden olanları ve münafıkları hem de sonrasında yaşayanlar arasında benzer davranışları ortaya koyanları kastederek, yaptıkları çirkinlik ve yanlışlıklarla, içinde bulundukları şirk, küfür ve nifakla övünenlerin, ayrıca vefa, teslimiyet, samimiyet, sadakat vs. türden yapmadıkları ve sahip olmadıkları güzellikler sebebiyle haksız yere övülmeyi bekleyenlerin boşuna beklediklerini, boşuna sevindiklerini ifade etmekte, çünkü onların hak ettikleri azaptan kurtulamayacaklarını haber vermektedir.

6 *Mülk* kelimesi "otorite, iktidar" anlamlarıyla Yüce Allah'ın mutlak otorite alanını ifade eder; bu yapısıyla söz konusu kelime bütün yaratılmışları kapsamına alır. Âl-i İmrân 3:26-27'de bu kavram daha açık ifadelerle ve neleri kapsadığını ortaya koyacak şekilde bizlere öğretilmektedir.

اِنَّ فٖي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِۙ ﴿١٩٠﴾ اَلَّذٖينَ
يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فٖي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ رَبَّنَا مَا
خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًاۚ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَٓا اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهُۜ وَمَا
لِلظَّالِمٖينَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾

Surenin 190-200. ayetlerinde evrendeki bazı sanatkârlıklar, sağduyu sahiplerinin tefekkür edişleri, yaptıkları dualar, isteklerine Yüce Allah'ın verdiği cevap, dünya hayatının aldatıcılığı, kitap ehlinden bazılarının istikamet sahibi oluşları ve müminlere yönelik dört uyarı dile getirilmektedir.

190. Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün değişmesinde (birbiri peşine gelişinde)[1] öz akıl sahipleri için dersler vardır.[2]

191. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerineyken (her zaman) Allah'ı hatırlar; göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünür[3] (ve şöyle derler:) "Rabbimiz! Sen bunu *batıl* olarak (boş yere) yaratmadın.[4] Sen yücesin.[5] Bizi cehennem azabından koru!

192. Rabbimiz! Doğrusu sen kimi ateşe koyarsan, artık onu elbette rezil etmişsindir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Yûnus 10:6; Mü'minûn 23:80; Nûr 24:44; Furkân 25:62; Câsiye 45:5.

2 Yüce Allah kâinat kitabının çeşitli konu başlıklarını vermekte ve bildirdiği hususlar başta olmak üzere yaratılmış olan her şeyde aklını kullananlar için nice deliller bulunduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda "ilk" olarak "göklerin ve yerin yaratılışı"na dikkat çekilmekte, bir anlamda yaratılan her şeyin çeşitli deliller içerdiği ifade edilmektedir.

3 Bîrûnî gibi bir âlimin bilime yönelmesinin sebebi olarak tanıttığı bu ayet her bir müslüman için bir bilinç inşasının en temel öğretilerinden birisidir.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:16; Sâd 38:27; Duhân 44:38.

5 Yüce Allah'ı *tesbih* etmek, O'nu bütün eksikliklerden uzak tutup öylece bilmek ve kabul etmektir.

رَبَّنَٓا اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْاِيمَانِ اَنْ اٰمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا
سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّكَ
لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنّ۪ي لَٓا اُض۪يعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ
اُنْثٰى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذ۪ينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُو۫ذُوا ف۪ي سَب۪يل۪ي وَقَاتَلُوا
وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

193. Rabbimiz! Gerçek şu ki biz 'Rabbinize inanın!' diye imana çağıran[1] davetçiyi duyduk ve hemen iman ettik. Rabbimiz! Bizim için günahlarımızı bağışla; kötülüklerimizi ört ve iyilerle birlikte (olacak şekilde) bizi vefat ettir!

194. Rabbimiz! Bize, elçilerin vasıtasıyla vadettiklerini de ikram et ve kıyamet gününde bizi rezil etme! Şüphesiz ki sen sözünden dönmezsin."[2]

195. Bunun üzerine Rableri, onlar(ın duaların)a şöyle cevap verdi: "Şüphesiz ki ben erkek olsun kadın olsun, içinizden çalışıp bir iş (fedakârlık) yapan kimsenin yaptığını ziyan etmeyeceğim.[3] (Çünkü) hepiniz birbirinizdensiniz. Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, benim yolumda eziyete uğratılanlar, savaşanlar ve öldürülenler (var ya), şüphesiz ki ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım." (Bu ödül), Allah tarafından bir sevap olarak (verilecektir). Karşılıkların (ödüllerin) güzeli yalnızca Allah katında olandır.

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhîm 14:47; Hacc 22:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20; Kâf 50:29.

3 Yüce Allah erkek olsun kadın olsun, iyilik ve fedakârlık yapanların yapıp ettiklerini ziyan etmeyeceğini bildirmektedir ki bu anlamda Âl-i İmrân 3:171 ve Bakara 2:143'te müminlerin ecrini ziyan etmeyeceği ifadesi yer almaktadır. Yüce Allah cümlede kadın veya erkek müminlerin, ayrıca ıslah sahibi insanların ve muhsinlerin de ödüllerini ziyan etmeyeceğini belirtmekte, böylece ihsan sahibi insanların yaptığı fedakârlıkların hiçbir şekilde boşa gitmeyeceği mesajını da vermektedir. "Erkek" veya "kadın" ikilisine dair Nisâ 4:124 ve Nahl 16:97 gibi ayetlerde, ayrıca Ahzâb 33:35'te erkeklere ve kadınlara ait özel kalıpların kullanılmasının nedeni, vahyin "cinsiyet" değil de "şahsiyet" merkezli bir sunum yapmasıdır. Benzer mesajlar: İsrâ 17:9; Kehf 18:2; Tâhâ 20:75, 112.

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾
لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلّٰهِ لَا يَشْتَرُونَ بِآيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ
الْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

196. Kâfir olanların (refah içinde) diyar diyar dolaşması sakın seni aldatmasın![1]

197. Azıcık bir menfaattir (o). Sonra onların barınağı cehennemdir. (Orası) ne kötü bir yataktır!

198. Fakat Rablerine karşı *takvâlı* (duyarlı) olanlar için, Allah tarafından bir ikram olarak altlarından ırmaklar akan, *ebedî* kalacakları cennetler vardır. İyi kişiler için Allah katındaki (nimetler) hayırlı olandır.[2]

199. Kitap ehlinden öylesi var ki -Allah'a boyun eğerek- hem Allah'a hem size indirilene hem de kendilerine indirilene iman ederler.[3] Allah'ın ayetlerini az bir değer karşılığında satmazlar. İşte onlar için Rableri katında ödüller vardır. Şüphesiz ki Allah, hesabı hızlı olandır.[4]

200. Ey iman edenler! Sabredin; (düşman karşısında) dayanışmada bulunun; (savaş için) hazırlıklı ve nöbette bulunun![5] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki kurtulasınız.

1 Benzer mesaj: Mü'min 40:4.

2 Yüce Allah *mesânî*lik özelliği gereği bu defa sözü takvâ sahiplerine getirmekte, inkârcıların aksine, Allah'tan bir ikram olarak onların varacakları yerin de cennetler olacağını müjdelemektedir. Yüce Allah muttakî yani duyarlı, sorumluluğunu bilip sorumlu davranan insanların fedakârlıklarının karşılığı olarak ahirette altlarından ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacakları bahçelerde ağırlanacaklarını müjdelemektedir.

3 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:47.

4 Yüce Allah dünyaya aldanılmaması gerektiğini ifade edip takvâ sahiplerine cennet vadettiğini müjdeledikten sonra, bu defa kitap ehlinin içinden de bu türden muttakîler yani mahşerde nimetlere sahip olacak kişilerin çıkacağını bildirmekte ve onların da imanlarının tam, fedakârlıklarının sağlam olduğunu belirtmektedir. Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Kitap ehlinden öylesi var ki Allah'a, Allah'tan hem size indirilene hem de kendilerine indirilene boyun eğerek iman ederler. (Ki onlar) Allah'ın ayetlerini az bir değer karşılığında satmazlar. İşte onlar için Rableri katında ödüller vardır. Şüphesiz ki Allah, hesabı hızlı olandır."

5 Buradaki *râbitû* emri, sanıldığı gibi "zikirde insanları hatırlayıp onlarla manevi bir bağ kurmak" anlamında "rabıta" ile asla ve asla ilişkili değildir. Aksine bu emir, "savaş için hazırlıklı ve nöbette olmak" anlamına gelmektedir.

4
NİSÂ SURESİ

❀ 176 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 176 ayetten oluşan ve adını 127. ayetteki "kadınlar" anlamındaki *en-Nisâ'* kelimesinden alan Nisâ suresi inişte 106, mushaf sırasında ise 4. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا
رِجَالًا كَث۪يرًا وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي تَسَٓاءَلُونَ بِه۪ وَالْاَرْحَامَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَق۪يبًا ﴿١﴾
وَاٰتُوا الْيَتَامٰٓى اَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَب۪يثَ بِالطَّيِّبِۖ وَلَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَهُمْ اِلٰٓى اَمْوَالِكُمْۜ اِنَّهُ
كَانَ حُوبًا كَب۪يرًا ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-6. ayetlerinde insanların yaratılışı, yetim mallarına dair tutumun nasıl olması gerektiği, nikâh çağına kadar denenmeleri gerektiği, yanlış uygulamalardan kaçınılması konularına değinilmektedir.

1. Ey insanlar! Sizi tek bir *nefis*ten[1] (candan/cevherden) yaratan, eşini de ondan[2] yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan[3] Rabbinize karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Kendisiyle ilgili birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a ve yakınlara karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah üzerinizde gözetleyicidir.

2. Yetimlere (yetişkin olduklarında) mallarını verin![4] Temizi pis olanla değişmeyin![5] Onların mallarını kendi mallarınıza (katarak kendi malınızmış gibi) yemeyin! Şüphesiz ki o, büyük bir günahtır.

1 Ayette geçen *nefs-i vâhıdeh* tamlaması "ilk can, ilk canlı, ilk cevher, ilk öz" gibi anlamlar içermektedir. İnsanın cansız halden canlı hale geçtiği ilk aşama *nefs-i vâhıdeh* diye isimlendirilmekte ve ayette de olduğu gibi buna çeşitli ayetlerde

değinilmektedir. İlk insan türü işte mahiyetini bilemediğimiz bu ilk cevherden veya ilk candan, ilk özden yaratılmıştır. "İnsan" anlamına gelen *nefs* kelimesinin, bu ilk cevherin yine insanın potansiyel olarak bütün özelliklerini içerdiğini söyleyebiliriz. Zira Genetik bilimi ve genlerle ilgili haritalar, insanda bir genetik kodlamanın olduğunu göstermektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:98; A'râf 7:189; Zümer 39:6.

2 Konuyla ilgili Nisâ 4:1, En'âm 6:98, A'râf 7:189 ve Zümer 39:6. ayetlerde geçen benzer ifadelerde insan çiftinin eşinin de biyolojik ilk hali olan *nefs-i vâhıdeh* denen ilk candan yani aynı özden yaratıldığı beyan edilmektedir. Dolayısıyla burada bir hücre bölünmesinin veya hücre çoğaltılmasının yaşandığı söylenebilir. Elbette burada nelerin yaşandığını sadece Rabbimiz bilir; bilim insanları da Kur'an'ın verdiği bu bilgi doğrultusunda araştırmalar yapmalıdır. Ayette geçen *zevc* kelimesi "bir çift", "çiftten biri", "bir eş" manalarına gelmekte ve canlı bir çiftin her iki üyesini yani kadın için eşi olan erkeği, erkek için de eşi olan kadını ifade etmekte, kadın veya erkek her iki cins için de kullanılmaktadır. Ebû Müslim el-İsfahânî ayette geçen *minhâ* ifadesinden maksadı cins anlamında yorumlamış ve ilgili cümleyi de "onun kendi cinsinden eşini de yarattı" şeklinde anlamlandırmıştır. İlk insan yani erkek türü nereden yaratıldıysa eşi de oradan yaratılmıştır; yani ilk kadın, ilk erkekten yaratılmamıştır; iki türün yaratıldığı kaynak aynıdır.

3 Bu cümle Rûm 30:20, Fâtır 35:11 ve Nebe' 78:8 ayetleriyle birlikte okunmalıdır. Bu mesaj, ilk insanların pek çok erkek ve kadından oluşan çiftler hâlinde yaratıldığının delilidir. Fâtır 35:11 ve Nebe' 78:8'de *ezvâc* kelimesi kullanıldığı için ve Arap dilinde çoğul en az üç şey/kişi olmak zorunda olduğundan maksat en az üç çifttir diyebiliriz. Böylece her türlü ensest ilişki iddiaları da geçersiz olmaktadır.

4 Yüce Allah yetimlere mallarının verilmesini emretmektedir. Nisâ 4:6'da da belirtildiği üzere, bu cümlede yer alan "yetimlere mallarını verin" emri "onlar nikâh çağı"na vardıklarında yani "*rüşd* çağı denilen erişkinlik/yetişkinlik çağına ulaştıklarında" verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kendilerinde bir erişkinlik bulunup bulunmadığı denendikten ve erişkin/yetişkin oldukları anlaşıldıktan sonra, mallarının kendilerine teslim edilmesi gerekmektedir. Yetimlere mallarının teslim edilmesi açısından onların büluğ çağına ermeleri kesinlikle bir ölçü olarak alınamaz; çünkü ergenlik çağı hiçbir şekilde erişkinlik/yetişkinlik yani "rüşd çağı" değildir.

5 Yüce Allah temiz olanı yani kişinin kendisine ait helal kazancını pis olanlarla yani başkalarına özellikle de yetimlere ait oldukları için kendilerine haram olan mal ve servetle karıştırılmaması gerektiğini dile getirmektedir. Bu nedenle, kendisinin olmayıp başkasına ait olan servete *el-habîs* yani "pis" demekte, kişinin kendisine ait olan kazancına ise *et-tayyib* yani "helal" nitelendirmesinde bulunmaktadır.

وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامٰى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَٓاءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَۚ
فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۜ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَلَّا تَعُولُواۜ ﴿٣﴾ وَاٰتُوا النِّسَٓاءَ
صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةًۜ فَاِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَن۪ٓيـًٔا مَر۪ٓيـًٔا ﴿٤﴾ وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَٓاءَ
اَمْوَالَكُمُ الَّت۪ي جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ ف۪يهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾

3. (Kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarını gözetememekten korkarsanız beğendiğiniz (size helal olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın![1] Adil olamamaktan korkarsanız bir tane ile veya sahip olduğunuzla (yetinin)! Bu (davranış), adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.[2]

4. Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin! Ondan (verdiğiniz mehirden) bir kısmını (gönül hoşluğu ile) size bağışlarlarsa onu da afiyetle yiyin!

5. Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere (muhakemesi henüz gelişmemiş olanlara) vermeyin! Onlarla (kendi mallarıyla) onları besleyin, onları giydirin ve onlara güzel söz söyleyin!

1 Yüce Allah yetimlerin mallarına karşı nasıl bir tutum içerisinde bulunulması gerektiğini beyan ettikten sonra, bu defa sözü yine yetim duyarlılığının bir başka alanıyla ilişkilendirmektedir. Bu çerçevede yetimlerin haklarını, mallarını, namuslarını vs. korumak anlamında adaletli olamamaktan korkulması durumunda başka kadınlarla evlenilmesi, yetimlerin savrulmasının engellenmesi emredilmektedir. Ayette verilen mesaj eğer "yetim kız çocukları"yla evlenmekle ilgili ise, yerine getirilememesinden korkulan şey, onlarla evlenmek isteyen kişilerin vermesi gereken mehre güçlerinin yetmemesi olabilir. Böyle bir durumda, yetim kızlarla evlenip onların mağdur edilmesi gibi bir durum söz konusu olacağına göre, bu durumda ilgili kişilerin yetim kızlarla değil de başka kadınlarla evlenmeleri gerektiği ifade edilmiş olmaktadır. Bu konuda Hz. Âişe'ye nispet edilen bir rivayet de oldukça meşhurdur. Kanaatimize göre, burada konu ""yetim kız çocukları"yla değil de "yetim kızların anneleri"yle evlenilmesi olmalıdır. Yetimleri olan kadınlarla evlenilmesi durumunda, eğer o kadınların ölen eşlerinden kalma yetimlerinin hakkı ve hukuku gözetilemeyecek, onların mallarının ve servetlerinin korunması sağlanamayacak, yapılması gereken âdil bir davranış ortaya konulamayacaksa, o zaman evlenilmesinde sakınca bulunmayan başka kadınlarla evlenilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Devam eden ayetlerde de konu "yetimler"le ilişkili olarak sürdürülmekte olduğu için, durum apaçık bir şekilde yetimlere sahip çıkılması üzerinden bir düzenleme içermesine rağmen, bu ayet-

ten hareketle, İslâm'ın çok evliliği emrettiği veya teşvik ettiği ya da caiz gördüğü türden açıklamaları doğru bulmamaktayız. Olağanüstü bir durumun hüküm sürdüğü ortamlarda elbette çareler aranır ve devletin resmi işleyişi çerçevesinde bazı ilave tedbirler uygulanabilir; bunda anlaşılmayacak ve garipsenecek herhangi bir durum yoktur. Ancak hiçbir sebep yokken veya ele avuca gelir türden bir gerekçe bulunmazken ya da dul ve yetimlere ekonomik anlamda sahip çıkabilme imkânları uygulanıp durumlarının düzeltilmesi denenmeden, hatta onları başka bekârlarla evlendirmeyi teşvik etmeden, bekârların evlendirilmesi gerektiği şeklindeki Nûr 24:32. ayetin hükmünü toplumsal anlamda hayata geçirmeye çalışmadan bu kişilerle evlenmeyi tek çare gibi görmeyi hiçbir şekilde doğru bulmamaktayız. Mesele mağduriyetlerin giderilmesidir; yoksa şehvet endeksli bir düzenleme yapmak değildir. Hz. Âdem'in "eşleri"nden değil de "eşi"nden söz edilmesi, fıtratın tek eşlilik üzerinden inşa edildiğinin apaçık göstergesidir.

2 Yüce Allah çok eşlilik üzerinden çok önemli ve vazgeçilemez bir hususa değinmekte ve çok evlilik yapılması halinde, eşler arasında adaletli davranamamaktan korkulması durumunda "tek eşle", yani "nikâhları altında sahip oldukları eşle yetinmeleri" gerektiğini hükme bağlamaktadır. "Eşler arasında adalet" çok eşliliğin olmazsa olmaz şartıdır ve Nisâ 4:129'da verilen bilgilere göre "ne kadar üzerine düşülse de eşler arasında adaleti sağlamanın mümkün olmadığı" belirtilmektedir. Durum böyle olunca şunu söylemeliyiz: Tek eşlilik tek çıkar yoldur; bunun ötesindeki arayışlar Kur'an adına hakikatin izini sürmek değil, vahyin arkasından dolanıp, onu doğru anlamlandırmaktan kaçınarak kendi arzularına ulaşma çabalarıdır. Ayette yer alan *ev mâ meleket eymânüküm* ifadesi genellikle "sahip olunan cariyeler" şeklinde yorumlanmaktadır. Eğer maksat genelde kabul edildiği şekliyle bu ise, o zaman verilmek istenen mesaj, cariyelerle birlikte olup onlardan cariye olarak istifade etmek de değildir. Nûr 24:32 ve 33'te verilen bilgilere göre, köle ve cariyelerin evlendirilmesi emredilmekte, hürriyet sözleşmesi yapmak isteyenlerin özellikle desteklenmesi ve hür bırakılmaları istenmektedir. Buna göre, kendileriyle evlenilmesi istenenler diğer hür kadınlar değil, cariyelikten kurtulmak isteyenlerdir. Çok eşlilik olacaksa sadece bu şekilde olabilir; başka yolların önü kapalıdır; çünkü burada da maksat kölelik ve cariyelik kurumunun sona erdirilmesine yönelik bir tedbir uygulanmasıdır. Bu arada ayette geçen *ev mâ meleket eymânüküm* ifadesinin başındaki *ev* edatına "veya" manası değil de *tafsîliyye, tefsîriyye* manasında "yani" anlamının verilmesi de elbette mümkündür; hatta bizim kanaatimizce bu anlam diğerinden daha önemlidir ve önceliklidir. Söz konusu edata "veya" anlamı verildiğinde anlam şöyledir: "Adaletli olamamaktan korkarsanız bir tane ile veya sahip olduğunuzla (yetinin)." Bu tercümede bir tercih imkânı sunulmuş olmaktadır. Ayette geçen *ev* edatına "açıklama", "yani" manası verilerek ayetin anlamı şöyle bir mesaj içermiş olur: "Adaletli olamamaktan korkarsanız bir tane ile yani sahip olduğunuzla (yetinin)!" Bu anlamda Kur'an'ın kurumsal manada köleliği ve cariyeliği kabullenip üzerine hükümler inşa ettiği, bu kurumu özellikle devam ettirdiği şeklindeki olumsuz ve kötü niyetli yaklaşımları engellemek bir nebze de olsa mümkün olacaktır.

وَابْتَلُوا الْيَتَامٰى حَتّٰٓى اِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوٓا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْۚ
وَلَا تَأْكُلُوهَٓا اِسْرَافًا وَبِدَارًا اَنْ يَكْبَرُواۜ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْۚ وَمَنْ كَانَ فَقٖيرًا فَلْيَأْكُلْ
بِالْمَعْرُوفِۜ فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهِدُوا عَلَيْهِمْۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسٖيبًا ﴿٦﴾ لِلرِّجَالِ
نَصٖيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَۖ وَلِلنِّسَٓاءِ نَصٖيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ مِمَّا
قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَۜ نَصٖيبًا مَفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ اُو۬لُوا الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكٖينُ
فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٨﴾

6. Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin! Onlarda yetişkinlik[1] görürseniz hemen mallarını kendilerine verin! Büyüyecekler (de geri alacaklar) diye onları (yetimlerin mallarını) israf ile ve tez elden yemeyin! Zengin olan (veli, yetimin malına) tenezzül etmesin; fakir olan da (ihtiyacına) uygun olarak yesin! Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman onlarla ilgili şahit bulundurun! Hesap görücü olarak Allah yeter.

Surenin 7-14. ayetlerinde erkeklere ve kadınlara yönelik mirasın taksimi, miras paylaşımına şahit olanlara da mirastan verilmesi ve yetim mallarını yememek gerektiği anlatılmakta, ayrıca 12 başlıkta miras hükümlerine yer verilmekte, bu konudaki ilahî mesajlara itaatin ve isyanın sonuçlarına değinilmektedir.

7. Gerek azından, gerek çoğundan belirlenmiş bir hisse olmak üzere,[2] ana babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır; ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır.[3]

8. (Mirastan payı olmayan) yakınlar, yetimler ve yoksullar miras paylaşımında hazır bulunduğu zaman, bundan (mirastan) onları da rızıklandırın[4] ve onlara güzel söz söyleyin!

1 Bu ayetten açıkça anlaşılıyor ki evlilik çağı, *rüşd* yani yetişkinlik çağıdır. Ergenlik döneminde veya daha küçük yaşlarda evlilik kesinlikle Kur'an'dan destek alamaz.

2 Yüce Allah ana-baba ve yakınların geriye bıraktığı mallar ister az isterse çok olsun, ne bırakıldıysa belirlenmiş bir payın erkek ve kadın her iki taraf için de söz konusu olduğunu bildirmektedir. Ayetteki *nasîben mefrûdan* tamlaması "belli, belirlenmiş, şekillenmiş pay, hisse" manasına geldiği gibi "farz kılınmış" anlamını da içermektedir. Dolayısıyla burada sözü edilen miras paylarının Yüce Allah'ın farz kıldığı bir paylaşım olduğu, mutlaka uygulanması gerektiği ifade edilmiş olmaktadır.

3 Bu ayette kişilere ana babaları ve yakınlarından kalan mal mülkte erkeklerle kadınlara eşit payın söz konusu olabileceğine işaret edilmektedir.

4 Bu buyruk, mirastan yararlanmak için başkalarının da gözetilmesi hükmünü içermektedir.

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا
سَدِيدًا

9. Geriye gücü yetmez nesiller bıraktıkları takdirde (hâlleri ne olur) diye endişe edenler, (yetimlere haksızlık etmekten de) korkup titresinler![1] Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olsun ve doğru söz söylesinler![2]

1 Ayetteki muhataplar yetimlerin, yoksulların velileri ve vâsileridir, yani kanuni mirasçılarıdır. Yüce Allah onlara hitap ederek kendileri geriye zayıf, güçsüz bir nesil bırakmaları halinde nasıl üzerlerine titreyeceklerse, onlarla ilgili nasıl endişe edecek ve nihayet mutlak surette bir önlem almak isteyeceklerse, aynı şekilde yetimlerin de bu durumda olduğunu ve onları kendi çocukları gibi görüp durumlarıyla ilgili hassasiyet göstermeleri gerektiğini beyan etmektedir. Kendi çocuklarının zayıf ve güçsüz kalması nedeniyle korku ve endişe içerisine girenlerin, babaları savaşta vs. şartlarda öldüğü için zayıf ve düşkün kalan yetimlerle, diğer garibanlarla ilgili olarak da aynı duyarlılığı göstermeleri, aynı şekilde derin bir hassasiyet içerisine girmeleri emredilmektedir.

2 Yüce Allah daima doğru olanı, hakkı, yararlı ve gerekli olan sözleri söylemelerini müminlere emretmektedir. Ahzâb 33:70'te de geçen *kavl-i sedîd* tamlaması "hakka, adalete ve doğruya götüren söz" demektir. Dili korumak ve hakikati söylemesini sağlamak bütün hayırların başıdır. Yerli yerince konuşmak, doğru bilgiler vermek, yalandan kaçınmak mümin olmanın özellikleri arasında yer almaktadır. Bir süre sonra yalan olduğu ortaya çıkacak sözleri söylemekten behemehâl kaçınmaya çalışmak çok önemli bir duyarlılıktır; çünkü aksi durumlarda mahcubiyet kaçınılmaz olacak, küçük düşmekten kurtulmak mümkün olmayacaktır. Müslüman özü ve sözü bir ve doğru olandır; bu nedenle Nisâ 4:9'da da zikredildiği gibi Yüce Allah'a karşı sorumluluğunu bilmek ve her konuda doğruyu söylemek bir müslüman kimliği gereğidir. Doğru ve yerli yerince söz söylemek Nisâ 4:9'daki konu bağlamı dikkate alındığında, bu emrin her konuda takip edilmesi gerektiği gibi müslüman nesillerin yetiştirilmesinde de onları doğru ve yararlı bilgilerle eğitmek gerektiği noktasında da kendini göstermelidir. Bir millet kendi neslini faydalı, doğru ve onları hayata ve istikbale hazırlayacak donanımlara sahip kılmazsa görevini yapmamış olacaktır. İşte bu ayette de imandan ahlaka, ibadetten âdâba, insan ilişkilerinde çevreyle ilişkilere ve nihayet Yüce Allah ile olan iletişime varıncaya kadar doğru, yerli yerince sözler söylemek Yüce Allah'a kulluğun ve müslümanlığın gereklerinden olduğu vurgulanmaktadır.

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

10. Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler, şüphesiz ki karınlarında ancak ateş yemiş olur.[1] Onlar, alevlenmiş ateşe girecektir.[2]

1 Ayette *hasr/kasr* denen "vurgulu" ifade tekniklerinden birisi olan *innemâ* edatı kullanıldığı için, yetimlerin mallarını haksız yere yiyenlerin başka hiçbir şekilde tanımlanamayacaklarını, aksine karınlarına ateş doldurduklarını ifade etmektedir. Ayette geçen "yetimlerin malları" ifadesi herkesi içermekte, özellikle devlet işlerinde çalışıp maaş alanların görevlerini layıkıyla yapmamaları durumunda adlarını ve kimliklerini dahi bilmedikleri yetimlerin, öksüzlerin, kimsesizlerin, yoksulların vs. mallarını yemiş olduklarını bilmeleri gerekir. Yüce Allah En'âm 6:152 ve İsrâ 17:34'te, yetimlerin mallarına sadece ve sadece güzel bir amaçla yaklaşılabileceğini, bunun dışında onların mallarına yaklaşılınamasını emrettiğine göre, yetim malını yemeyi insanların akıllarından bile geçirmemeleri gerektiğine dikkat çekilmiş olmaktadır. Nisâ 4:2'de de ifade edildiği gibi, yetimlere mallarının verilmesi, haram olan mallarla helal olanların değiştirilmemesi, onların mallarıyla kendi mallarının karıştırılıp yenmemesi, bunun büyük bir günah olduğu özellikle hüküm olarak belirlendiği için bu ayette konu ateş yemekle ilişkilendirilmektedir. Benzer bir ifade Yüce Allah'ın ayetlerini gizlemenin karşılığında dünyevi menfaat elde edenlerin durumuyla ilişkili olarak Bakara 2:174'te geçmektedir. Bu ayette dikkat çekilen "yetimlerin mallarını haksızlıkla yememe" konusu, "malların batıl yollarla yenmemesi" gerektiğiyle ilgili olarak da Kur'an'da uyarıya konu edinilmektedir. Bu çerçevede Bakara 2:188'de şöyle buyrulmaktadır: "Mallarınızı aranızda batıl sebep(ler)le yemeyin! Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için onları (malları) hâkimlere vermeyin!" Aynı konuyla ilgili olarak Nisâ' 4:29'da şöyle buyrulmaktadır: "Ey iman edenler! Aranızda karşılıklı rızaya dayanan ticaret yoluyla da olsa, mallarınızı, batıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin ve kendinizi öldürmeyin! Muhakkak ki Allah, size karşı çok merhametlidir." Konuyla ilgili bu üç ayet, müslümanları çok net ifadelerle uyarmakta ve ateşe girmemeleri noktasında kendilerini bilgilendirmektedir.

2 Yüce Allah yetimlerin mallarını haksız yere yiyenlerin karınlarına ateş yemiş olacaklarını beyan ederek, onların mahşerdeki cezasının ise alevi bol, çılgın bir ateş olacağını haber vermektedir. Bu ayette de geçen *sa'îr/es-sa'îr* sözcükleri Kur'an'da 16 yerde zikredilmekte ve "tutuşmuş, çılgın alev, ateş" anlamına gelmektedir. Yetim malı yiyen kişiler için mahşerde böyle çılgın ve alevi bol bir ateş hazırlanmış olacağı bildirilmektedir.

يُوصٖيكُمُ اللّٰهُ فٖٓي اَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ فَاِنْ كُنَّ نِسَٓاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا
تَرَكَ وَاِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِاَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ اِنْ كَانَ
لَهُ وَلَدٌ فَاِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُٓ اَبَوَاهُ فَلِاُمِّهِ الثُّلُثُ فَاِنْ كَانَ لَهُٓ اِخْوَةٌ فَلِاُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ
بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصٖي بِهَٓا اَوْ دَيْنٍ اٰبَٓاؤُكُمْ وَاَبْنَٓاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرٖيضَةً مِنَ
اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٖيمًا حَكٖيمًا ﴿١١﴾

11. Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli gibi (miras vermenizi) emreder.[1] (Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler, (ölünün) bıraktığının üçte ikisi onlarındır. (Mirasçı) tek bir (kadın) ise (mirasın) yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, ana babasından her birinin mirastan altıda bir payı vardır. Çocuğu yok da ana babası ona mirasçı olmuş ise annesine üçte bir (düşer). Ölenin kardeşleri varsa, annesine altıda bir (düşer. Bütün bu paylar, ölenin daha önce yapmış olduğu) vasiyetten ve/veya borçtan sonradır.[2] Babalarınız ve oğullarınız(dan) hangisinin size yarar bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz.[3] (Bunlar) Allah tarafından belirlenmiş farzlardır (paylardır).[4] Şüphesiz ki Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu cümle Nisâ 4:7. ayet ışığında anlaşılmalıdır. Ayet, kişinin kendi kazancıyla ilgili oğluna verdiğinin en az yarısı gibi bir miktarı kızına da vermesini hükme bağlamaktadır. Kızların insandan sayılmadığı, diri diri gömüldüğü, mal gibi alınıp satıldığı bir ortamda erkeğe verilenin "en az" yarısı kadar bir miktarın kızlara da verilmesi öngörülmektedir. Bakara 2:177, 180, 215 ve İsrâ 17:26 ile okununca, ana baba ve yakınlar bağlamında kızlara da belirli bir miktar vasiyet ederek onlara katkı sağlanması gerekliliği de unutulmamalıdır. Yüce Allah'ın mutlak emri olan "adaleti" sağlamada gerekeni yapmak herkesin sorumluluğundadır. Erkeklere fazla verilmesinin nedeni kazanmadaki katkısı, ailenin bakımı, mehir vs. olabilir.

2 Burada ve bir sonraki ayette geçen bu uyarı miras paylaşımının kişinin borcu ve vasiyetinden sonra olmasını hükme bağlamakta, dolayısıyla Bakara 2:180'de dikkat çekilen farzın göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

3 Yüce Allah ayetin başında neden önceliği çocuklara verdiğini, sonrasında neden babaları ve annelerinden bahsettiğini, oranları neye göre belirlediğini, bu anlamda muhataplara kimlerin ne kadar yakın olduğunu insanların idrak edemeyeceğini bildirmektedir.

4 Tevbe 9:60'ta da geçen bu ifadede Yüce Allah mirasa konu oranları kendisinin belirlediğini beyan etmekte ve bunların hem bir pay hem de Allah'ın farzı olduğunu ifade etmek istemektedir.

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ اَزْوَاجُكُمْ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَاِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا
تَرَكْنَ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا اَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَاِنْ
كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا اَوْ دَيْنٍ وَاِنْ كَانَ رَجُلٌ
يُورَثُ كَلَالَةً اَوِ امْرَاَةٌ وَلَهُ اَخٌ اَوْ اُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ فَاِنْ كَانُوا اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ
فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصٰى بِهَا اَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ
عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾

12. Çocukları yoksa eşlerinizin (hanımlarınızın) bıraktıklarının yarısı sizindir. Yapacakları vasiyetten ve/veya borçtan sonra, onların (eşlerinizin) çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuklarınız yoksa bıraktıklarınızın dörtte biri onların (hanımlarınızın)dır. Çocuğunuz varsa, yapacağınız vasiyetten ve/veya borçtan sonra, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Bir erkek veya hanım bir *kelâle*[1] (annesi, babası ve çocukları bulunmayan kişi)nin malı mirasçılara kalırsa ve (başka bir anneden) bir erkek kardeşi veya bir kız kardeşi varsa her birine altıda bir düşer. (*Kelâle* durumundakinin kardeşleri) bundan fazla iseler, yapılacak vasiyetten ve/veya borçtan sonra üçte bire ortaktırlar. (Bu vasiyetler ve/veya borçlar) kimse zarara uğratılmaksızın[2] ve Allah'tan size bir vasiyet (farz bir görev) olarak (yapılacak)tır. Allah bilendir, hoşgörülüdür.

1 *Kelâleh* kelimesi, "ana baba ve çocukları bulunmadan ölen kişi" veya "çocuk ve baba tarafından olmayan akrabalar", bir anlamda "birinci dereceden bir mirasçısı bulunmayan kişi" demektir. *Kelâleh* hakkında ayrıca bkz. Nisâ 4:176.

2 Bu ifadeden anlaşılıyor ki miras paylaşımında herhangi bir tarafa zarar vermemek, yani bir mağdur oluşturmamak ve adaletten ayrılmamak gerekmektedir. Ayetin bu kısmında önceki ayette bir kez, bu ayette ise üç kez geçen "vasiyet ve/veya borçların" mirasçılara zarar verici boyutta olmamasına dikkat çekilmektedir. Hz. Muhammed'den nakledildiğine göre, kendisine vasiyetin ne kadar olabileceği sorusuna şu şekilde cevap verdiği rivayet edilmektedir: "Üçte biri, üçte biri de çoktur. Vârislerini zengin olarak bırakman, onları fakirlik ve ihtiyaç içinde bırakmandan hayırlıdır" (Buhârî, Vesâyâ, 2; Cenâiz, 37; Müslim, Vasıyyet, 5; Ebû Davud, Vesâyâ, 2; Tirmizî, Vesâyâ, 1; Nesâî, Vesâyâ, 3; İbn Mâce, Mesâyâ, 5; İmâm Mâlik, Muvatta', Vasıyyet, 1). Ayette sözü edilen "zarar vermeme" işlemi, malın üçte birden fazlasını veya malının hepsini vererek, mirasçılara zarar vermek için gerçekte olmayan bir borcu varmış gibi göstererek veya sahip olmadığı alacağını almış gibi göstererek vs. şekillerde görülebilir.

تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا
وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا ف۪يهَا
وَلَهُ عَذَابٌ مُه۪ينٌ ﴿١٤﴾ وَالّٰت۪ي يَأْت۪ينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَٓائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ
فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَب۪يلًا ﴿١٥﴾

13. İşte şu(nlar), Allah'ın (koyduğu) sınırlarıdır.[1] Kim Allah'a ve Elçisine (gönülden) itaat ederse, (Allah) onu, içinde *ebedî* kalıcılar olarak altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte bu, büyük kurtuluştur.[2]

14. Kim Allah'a ve Elçisine isyan eder ve (Allah'ın) sınırlarını aşarsa, (Allah) onu, içinde *ebedî* kalacağı ateşe koyar. Onun için küçük düşürücü bir azap vardır.

Surenin 15-21. ayetlerinde kadınların ve erkeklerin kendi aralarında yaptıkları fuhuş/ahlaksızlık, bu çirkin davranışlardan tevbe edilmesi, zorla mirasçı olunmaması ve kadınlara verilen mehrin geri alınmaması gerektiği dile getirilmektedir.

15. Kadınlarınızdan çirkinlik (fuhuş) yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin![3] Şahitlik ederlerse, o (kadı)nları ölüm alıp götürünceye veya Allah onlar için bir yol açıncaya kadar[4] evlerde hapsedin![5]

1 Kur'an'da 14 kez geçen ve hepsi de Medine dönemi surelerinde yer alan *hudûd* sözcüğü *hadd* kelimesinin çoğuludur ve "sınırlar" manasına gelmektedir. Bu kelime Yüce Allah'a nispet edilerek *hudûdüllâh* yani "Allah'ın sınırları" manasında O'nun belirlediği hükümlerin sınırlarını ifade etmektedir.

2 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili olarak Kur'an'da çeşitli ayetler yer almakta ve konunun önemine dikkat çekilmiş olmaktadır. Her kim bağlam gereği miras konularında, genelde ise bütün emirleri ve yasakları bağlamında Yüce Allah'a ve mesajları ileten Elçisine gönülden itaat ederse, Allah onu altlarından ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacakları cennetlere koyacağını müjdelemektedir. Kur'an'da cennetlerin altlarından ırmaklar akacağını bildiren pek çok ayetin yer aldığını hatırlatmak gerekir.

3 Buradaki "dört şahit"te, özel olarak cinsiyet göndermesi veya cinsiyet tahsisi yoktur. Ayetteki ***minküm*** "sizden" ifadesi, "siz müslümanlardan" anlamına alınmalıdır. Kadının şahitliği ile ilgili ve erkek kadın arasında bu anlamda sayı farkının olmadığı buradan açıkça anlaşılmaktadır. "Vasiyete şahitlik"le ilgili Mâide 5:106-108, "zina/fuhuş şahitliği"yle ilgili Nisâ 4:15, "zina iftirası"yla ilgili Nûr 24:6-9 ve "boşanmaya şahitlik"le ilgili olarak da Talak 65:2. ayetlerde bilgiler verilmektedir.

4 Burada sözü edilen "Allah'ın onlar için açacağı yol" onların lehine olmak üzere tevbe ettikten sonra evlenebilmeleri hükmüdür.

5 Bu ayet kadın kadına *fuhş*un cezasını içermektedir.

وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَاٰذُوهُمَا فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوا عَنْهُمَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿١٦﴾ اِنَّمَا
التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّٓوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَاُولٰٓئِكَ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ
اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِ حَتّٰٓى اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ
اِنّ۪ي تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ اُولٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا ﴿١٨﴾

16. İçinizden onu (o fuhşu) yapan iki erkeği de cezalandırın![1] Tevbe eder, kendilerini düzeltirlerse[2] artık onlardan (kendilerine ceza vermekten) vazgeçin! Şüphesiz ki Allah tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.

17. Allah'ın kabul edeceği tevbe, sadece bilmeden kötülük edip sonra hemen tevbe edenlerin tevbesidir. İşte Allah bunların tevbesini kabul eder.[3] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

18. Kötülükleri (sürekli) yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatınca "Ben şimdi tevbe ettim." diyenler ile kâfir olarak ölmekte olanlar için (kabul edilecek) tevbe yoktur.[4] Onlar için acı bir azap hazırlamış (olacağ)ız.

1 Bu ayet öncekinin zıddına bu defa "erkek erkeğe yapılan homoseksüellik" ahlaksızlığının cezasını içerir. Bir önceki ayette kadın kadına fuhşun (lezbiyenlik) cezası belirtilmesine rağmen erkek erkeğe fuhşun cezası bir sonraki ayette belirtilmektedir. Bu iki ayette bilinen anlamda kadın-erkek yapılan zinadan söz edilmemektedir. Zira bilinen anlamda zinanın cezası, Nûr 24:2'de 100 *celde* (değnek) olarak belirlenmektedir.

2 Tevbe ve ıslahın cezaları düşürmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:89.

3 Bu ayette Yüce Allah'ın kabul edeceği tevbenin bilgisizce yapılan bir hatadan hemen sonra gerçekleştirilen pişmanlık ve yöneliş olduğuna dikkat çekilmektedir. Hata işledikten hemen sonra tevbe etmek, günahın günah olduğunu idrak edebilmek ve günahı savunmamaktır. Zamana yayılan hata bir süre sonra kanıksanır, benimsenir, unutulur, alışkanlığa dönüşür ve kişiyi yaptığının hata olmadığı sonucuna götürür ki işte bu korkunç bir akıbettir. Ayette geçen *es-sûe* "kötülük" kelimesinin tekil getirilmesi, hatalara dalmamayı öğütlemektedir. Bilerek hatada ısrar etmek, kişinin tevbe etmeden bu hal üzere ölmesine yol açabilir ki bundan kurtulmak için hatadan hemen sonra tevbe etmek gerekmektedir. Benzer mesaj: Neml 27:11.

4 Önceki ayette geçen *es-sû'* kelimesi yerine burada *es-seyyiât* sözcüğünün çoğul getirilmesi, bağışlanmayacak kötülüklerin hem sayısının fazla oluşunu göstermektedir hem de sıklıkla yapıldıkları için âdeta alışkanlık haline getirildikleri anlaşılmaktadır. Burada bağışlanmayacağı ifade edilen kötülükler, zamanında fark edilip tevbe ve istiğfar edilmeyen kötülüklerdir. Zira Zümer 39:53'e göre kişi, günahının büyüklüğü ve sayısı ne kadar olursa olsun bunlardan vazgeçip Yüce Allah'a ***nasûh*** (samimi) bir tevbeyle yönelirse günahlarının bağışlanabileceği ifade edilmektedir. Kabul edilmeyen tevbelerle ilgili mesajlar için bkz. En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَرِثُوا النِّسَٓاءَ كَرْهاًۜ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَٓا
اٰتَيْتُمُوهُنَّ اِلَّٓا اَنْ يَأْت۪ينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِۚ فَاِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسٰٓى اَنْ
تَكْرَهُوا شَيْـٔاً وَيَجْعَلَ اللّٰهُ ف۪يهِ خَيْراً كَث۪يراً ﴿١٩﴾ وَاِنْ اَرَدْتُمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍۙ وَاٰتَيْتُمْ
اِحْدٰيهُنَّ قِنْطَاراً فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْـٔاًۜ اَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَاناً وَاِثْماً مُب۪يناً ﴿٢٠﴾

19. Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Apaçık bir çirkinlik yapmaları hariç, onlara verdiğinizin (mehrinizin) bir kısmını gidermeniz (geri almanız) için de onları sıkıştırmayın![1] Onlarla iyi geçinin![2] Onlardan hoşlanmazsanız, (bilin ki) sizin hoşlanmadığınız bir şeye Allah çok hayır koymuş olabilir.

20. Bir eşin yerine (başka) bir eş değiştirmek (yeni bir eş almak) isterseniz, onlardan birine yüklerle (mehir) vermiş olsanız bile ondan hiçbir şeyi (geri) almayın! İftira ederek ve (böylece) apaçık bir günah işleyerek onu (verdiğiniz mehri) geri alır mısınız![3]

1 Anlaşılıyor ki Araplar arasında hanımlarına bu türden baskı kuranlar vardı ve onlar nikâhta hanımlarına verdikleri mehrin hiç olmazsa bir bölümünü kurtarabilmek için eşlerine hayatı zindan ederek onların boşanmayı istemelerini sağlamaya, böylece verdikleri mehrin bir kısmını geri almayı arzu etmektelerdi. Cahiliyyede bir kimse hanımından hoşlanmıyor ve ondan ayrılmayı istiyorsa, bu sebeple ona kötü muamele ediyordu; kadın mihrini fidye olarak verip de canını kurtarıncaya kadar ona baskı yapıyordu. İşte Yüce Allah apaçık bir edepsizlik hali olmadıkça verilen mehri geri almak için kocası tarafından kadına bir baskı kurulmasını şiddetle yasaklamaktadır.

2 Yüce Allah kadınlara zorla mirasçı olmayı ve onlara verilen mehrin bir kısmını geri almak için onlar üzerine baskı kurmayı, onları boşanmaya zorlamalarını yasakladıktan sonra, bu defa bir başka emre yer vermekte, eşleriyle maruf yani örfe göre, adalet ve insaf ölçülerine göre, iyi ve güzelce yaşayıp geçinmelerini, boşanmamalarını, geçimlerini güzelce sağlamalarını istemektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *'âşırûhunne* ifadesi *mufâ'ale* yani karşılıklı olarak "eşleriyle bilinen anlamda aile hayatını sürdürmeleri" manasını içermekte, onları bir sığıntı gibi değil de normal eş olarak görüp öyle davranmalarını kendilerine emretmektedir.

3 Yüce Allah boşanmak üzere olan veya boşanmış olan hanımlara daha önceden verilmiş olan mehrin geri alınmaması için bilgi vermeye devam etmekte, kadınlara iftira atarak ve apaçık bir haram işleyerek verilen mehrin geri alınmamasını soru cümlesi şeklinde hükme bağlamaktadır. "Onu alacak mısınız?" demek, "onu almanız olacak şey mi?", "onu kesinlikle almayın, alamazsınız", "bu ne çirkin bir iş, bu yapılır mı hiç" demektir.

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا
تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ مِنَ النِّسَٓاءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًاۜ وَسَٓاءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾

21. Daha önce birbirinizle içli dışlı olduğunuz ve (kendilerini koruyacağınıza dair nikâhta) sizden sağlam bir söz almış oldukları hâlde onu (verdiğiniz mehri) nasıl geri alırsınız ki![1]

Surenin 22-28. ayetlerinde nikâh konusuna dair açılımlara yer verilmekte, nikâhta mehre değinilmekte, bu konudaki bilgilerin evrensel olduğuna ve tevbenin önemine dikkat çekilmektedir.

22. Geçmişte olanlar hariç, babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin! Şüphesiz ki bu bir çirkinliktir; öfke (sebebi)dir ve çok kötü bir yoldur.[2]

1 Bu iki ayette kadınların haklarının gözetilmesinin önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Yüce Allah, boşanmış olsalar dahi kadınların korunmasına yönelik önlemlere devam etmekte, boşanan eşlere daha önce verilen mehrin hiçbir şekilde onlardan geri alınmaması için bir başka noktaya dikkat çekmektedir. Bu çerçevede eşlerin birbirleriyle uzun zaman birlikte oldukları ve hanımların onları nikah yoluyla kendilerini koruyacaklarına dair kocalarından ağır, sağlam ve güçlü bir söz aldıkları, bunca yaşanmışlıklara rağmen mehirlerin geri alınmasının kesinlikle söz konusu edilmemesi gerektiği beyan edilmek istenmektedir. Buradaki ve *keyfe te'huzûnehû* ifadesi "onu (mehri) nasıl alabilirsiniz ki" ifadesi de önceki âyette olduğu gibi "almamalısınız", "bu olacak bir şey değil" manasına gelmektedir. Ayrıca ayette geçen ve *kad efdâ ba'duküm ilâ ba'dın* ifadesi "haşir-neşir olmuştunuz", "kendinizi birbirine adamıştınız", "birbirinizin mahremi olmuştunuz", "birbirinize geçmiş, içli dışlı olmuştunuz", "birbirinizle birleşmiş, baş başa kalmıştınız" gibi anlamlar içermekte, günümüz kullanımıyla "aynı yastığa baş koymuştunuz" manasına gelmektedir.

2 Yüce Allah kadınlarla ilgili çeşitli koruyucu hükümleri beyan ettikten sonra, bu defa konuyu kendileriyle evlenilemeyecek olan kadınlara getirmektedir. Bu çerçevede, cahiliye toplumunda muhtemelen çok az da olsa uygulanan, büyük bir günah olması bakımından kendileriyle evlenilmesi yasaklanan kadınlar bağlamında ilk sırada "babaların nikâhladığı hanımlar" zikredilmektedir. Demek ki miras elde etme, kadınlara vâris olma beklentisiyle ölümünden sonra babaların evlendiği kadınları nikâhlayanlar oluyordu. Bunun normal bir şey sanılmaması için ilk sırada bu hüküm zikredilmektedir. İşte Yüce Allah bu ve benzer şekillerde *âbâ'* dediği "babalar"ın veya "dedeler"in her ne şekilde olursa olsun nikâhladıkları kadınlarla daha sonra evlenmenin oğullara ve torunlara kesinlikle haram olduğunu hükme bağlamaktadır. Bu ayetteki hüküm gereği nasıl ki erkekler babalarının nikâhlamış olduğu kadınlarla yani üvey anneleriyle evlenemiyorlarsa kadınlar da annelerinin nikâhlanmış olduğu üvey babalarıyla evlenemezler.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ وَبَنَاتُ
الْاُخْتِ وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰت۪ٓي اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهَاتُ نِسَٓائِكُمْ وَرَبَٓائِبُكُمُ الّٰت۪ي
ف۪ي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَٓائِكُمُ الّٰت۪ي دَخَلْتُمْ بِهِنَّۘ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْۘ
وَحَلَٓائِلُ اَبْنَٓائِكُمُ الَّذ۪ينَ مِنْ اَصْلَابِكُمْۙ وَاَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
غَفُورًا رَح۪يمًاۙ

23. Anneleriniz, kızlarınız,[1] kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren (süt) anneleriniz, süt (emmekten dolayı oluşan) kız kardeşleriniz,[2] kadınlarınızın (eşlerinizin) anneleri, kendileriyle (cinsel ilişki ile) birleştiğiniz kadınlarınızdan (eşlerinizden) olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız da size haram kılınmıştır. Onlarla (hanımlarla nikâhlanmış da) henüz (cinsel ilişki ile) birleşmemiş (ve onlardan boşanmış)sanız, (onların kızlarını almanızda) size herhangi bir vebal yoktur.[3] Kendi neslinizden olan oğullarınızın helalleri (gelinleriniz)[4] ve iki kız kardeşi (aynı anda) birlikte[5] almak da (size haram kılındı). Ancak geçen geçmiştir.[6] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Burada geçen "anneleriniz ve kızlarınız" ifadesi, yukarıya doğru anneanneleri ve babaanneleri içerdiği gibi kızları ve onların kızları olan torunları da elbette içerir.

2 Bu ifade sütkardeşliğinin bile evliliğe engel olduğu hükmünü içermektedir. Dolayısıyla Hz. Âdem'in çocuklarının farklı doğumlarda dünyaya gelmiş kardeşlerin birbiriyle evlendirildiği iddiası bu hüküm karşısında tümüyle geçersiz hale getirilmektedir.

3 *Rabîbe* kelimesinin çoğulu olan *rabâib* kelimesi "üvey kızlar" demektir. Yüce Allah bu cümlede evlenilip cinsel anlamda birleşilmiş olan hanımların başka erkeklerden yani önceki evliliklerinden olma kızlarıyla da evlenilemeyeceğini ifade etmektedir. Eğer nikâh yapılmış da henüz cinsel birliktelik yaşanmadan ayrılık gerçekleşmişse bu durumda o hanımların kızları yabancı durumunda olacakları için onlarla evlenilebileceği dile getirilmektedir.

4 Ayette geçen ve *halîleh* kelimesinin çoğulu olan *halâil* kelimesi "gelinler" demektir. Yüce Allah ayetin bu kısmında kişinin kendi öz çocuğunun boşadığı hanımıyla yani "gelinler"le evlenilemeyeceğini ifade etmektedir.

5 Buradaki vurgu iki kız kardeşin her ne sebeple olursa olsun aynı anda aynı kişinin nikâhı altında bulundurulmasının haramlığıdır.

6 Bu ifade, Kur'an hükümleri gelmeden önceki uygulamaları içermektedir. Kur'an geldikten sonra böyle bir izin söz konusu değildir.

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ
اَنْ تَبْتَغُوا بِاَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ
فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾

24. Sağ ellerinizin (yeminlerinizin) sahip oldukları[1] hariç, Allah'ın size bir yazısı (emri) olarak evli kadınlar[2] da (size haram kılınmıştır).[3] Bunların ötesinde (başkasını), namuslu olmak ve zina etmemek üzere mallarınızla (mehirlerini vererek) istemeniz size helal kılınmıştır. Onlardan yararlanmanıza karşılık, kararlaştırılmış olan mehirlerini kendilerine verin![4] Mehir kesiminden sonra (bir miktar indirim için) karşılıklı anlaşmanızda size herhangi bir vebal yoktur.[5] Şüphesiz ki Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

5. CÜZ — الجزء ٥

1 Bu ifade, hem bu ayette hem de Bakara 2:235'te belirtildiği üzere yeminlerle sahip olunacağı bildirilen aday eşler veya evlenilerek özgürlüklerine kavuşturulacak cariyeler anlamına gelmektedir.

2 Ayette geçen *el-muhsanât* kelimesi namusu âdeta bir kale gibi koruma altına alınmış kadınlar anlamında evli hanımların hem bizzat kendileri hem de eşleri tarafından korunmuşluğu demektir.

3 Nisâ 4:22-24. ayetlerde, kendileriyle evlenilmesi dinen haram olan kadınlar sayılmaktadır.

4 Bu ayette sözü edilen durum, geçici süreli birliktelik anlamında *mut'a* nikâhı değildir. Ayetin bağlamına dikkat edildiğinde kastedilenin, evliliklerde hanımlara verilen mehir olduğu apaçık ortadadır. Şu hususu belirtelim ki "mut'a nikâhı" hiçbir şekilde doğru ve İslam'ın onayladığı bir nikah türü değildir.

5 Yüce Allah Nisâ' 4:4'te de belirttiği üzere, evliliklerde ödenmesini gerekli kıldığı mehirle ilgili olarak belirlenen *el-rafîdah* yani "mehir"den sonra, miktarı konusunda karşılıklı olarak uzlaşarak karar vermelerinde muhataplara herhangi bir günah ve sorumluluk bulunmadığını bildirmektedir. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *terâdaytüm* fiili, kullanıldığı kalıp gereği "karşılıklılık" manasına gelmekte, verilecek kararın birlikte alınması gerektiğini göstermektedir. Nisâ' 4:4'te "Eğer ondan (verdiğiniz mehirden) bir kısmını (gönül hoşluğu ile) size bağışlarlarsa onu da afiyetle yiyin" şeklinde beyan edildiği üzere, hanımların mehirde indirim yapması veya eşlerine bir kısmını bağışlaması vs. durumlarda erkeklere herhangi bir sorumluluk düşmeyeceği, anlaşma yapıldığı için herhangi bir tereddüde yer olmadığı işte bu cümle ile hükme bağlanmaktadır.

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ
فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ
اُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍ فَاِذَٓا اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ
بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ
وَاَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾

25. İçinizden, imanlı özgür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kişi, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarınız (sayılan, yeminlerinizin sahip oldukların)dan (cariyelerinizden alsın)! Allah sizin imanınızı çok iyi bilendir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Onları ailelerinin izni ile nikâhlayın ve namuslu yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ile uygun bir şekilde mehirlerini de (bizzat) kendilerine verin! Evlendikten sonra bir çirkinlik (fuhuş) yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı (uygulanır).[1] Bu (cariye ile evlenme emri), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için hayırlı olandır. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

26. Allah size (hükümleri) açıklamak, sizi sizden önceki (iyi)lerin yollarına ulaştırmak[2] ve tevbenizi kabul etmek istiyor. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu cümlede verilmek istenen mesaj, Nûr 24:2'de belirtildiği üzere, zinaya öngörülen 100 *celde* (değnek) sopa cezasının cariyelikten sonra evlilik yapan kadınlara zina yapmaları durumunda bunun yarısının yani 50 sopalık cezanın uygulanacağı hükmünü içermektedir. Bu cümle "Recm" uygulamasının Kur'an'da yerinin olmadığının, dahası bunun Kur'an'a aykırı olduğunun apaçık delilidir. Çünkü burada cariyelere 100 sopa cezasının yerine yarısının yani 50 sopa uygulanmasının gerekliliği açıkça ortaya konulmaktadır. Recm edilmenin yani ölümün yarı cezası olamaz.

2 Yüce Allah din konusunda bize kanun olarak belirlediği şeyleri daha önce Hz. Nuh'a da, Hz. Muhammed'e de, Hz. İbrahim'e, Hz. Musa'ya ve Hz. İsa'ya da emrettiğini bildirerek ilahi mesajlardaki kaynak ve ruh birlikteliğine dikkat çekmektedir. Şûrâ 42:13'te bahsedilen bu beş peygamberden Ahzâb 33:7'de de bahsedilmektedir. Aynı mesaj içeriğinde olmak üzere Âl-i İmrân 3:19, 52, 81, 85, En'âm 6:83-90, A'râf 7:126, Enbiyâ 21:92, Hacc 22:78, Mü'minûn 23:52, Şu'arâ 26:192-196, Şûrâ 42:13, Ahkâf 46:9, Necm 53:36-41 ve A'lâ 87:18-19 gibi ayetlerde çeşitli bilgiler verildiğini hatırlatmak gerekmektedir. Benzer ayetlerde vurgulanan husus, peygamberlerin ve getirdikleri mesaj içeriklerinin ruh ve amaç açısından birlikteliklerini ortaya koymaktır. Bu itibarla tekrar vurgulayalım ki önceki peygamberlere veya kitaplara atfedilen ilâhî mesajların doğruluk değeri veya ölçüsü, Kur'an'a uygunluk şartına bağlıdır. Kur'an'a uygun iseler doğrudurlar; aykırı iseler tahrife uğramışlardır.

وَاللّٰهُ يُر۪يدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُر۪يدُ الَّذ۪ينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ اَنْ تَم۪يلُوا مَيْلًا عَظ۪يمًا ﴿٢٧﴾ يُر۪يدُ
اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَع۪يفًا ﴿٢٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَكُمْ
بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ
رَح۪يمًا ﴿٢٩﴾

27. Allah sizin tevbenizi kabul etmek istiyor; şehvetlerine uyanlar ise büyük bir sapkınlığa sapmanızı (tamamen yoldan çıkmanızı) istiyorlar.

28. Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek istiyor; (çünkü) insan zayıf yaratılmıştır.[1]

Surenin 29-35. ayetlerinde malların batıl yollarla yenmemesi gerektiği, büyük günahlardan kaçınılması, Yüce Allah'ın iradesine teslimiyetin gerekliliği, servet edinme özgürlüğü, evliliklerin sona erdirilmemesi için yapılması gerekenlere dair bilgiler verilmektedir.

29. Ey iman edenler! Velev ki aranızdaki (karşılıklı) rızaya dayalı ticaretle bile olsa mallarınızı *batıl* (yollar) ile aranızda yemeyin[2] ve kendinizi öldürmeyin! Şüphesiz ki Allah size karşı çok merhametlidir.

1 Yüce Allah kullarının durumunu bildiği için verdiği bütün hükümlerinde onların yükünü hafifletmeyi amaçladığını ve onlara güçlerinin üstünde herhangi bir görev yüklemeyeceğini ifade etmektedir. Burada öncelikli konu evlilik, hatta cariyelerle evlilik olduğu için bu noktada bu tür evliliklere getirdiği esnekliklerin amacı bildirilmektedir. Bakara 2:286'da şöyle buyrulmaktadır: "Allah hiçbir canı gücünün yetmeyeceği şeyle sorumlu tutmaz." Yüce Allah bu cümlede çok temel bir prensibe değinmekte ve hiç kimsenin üstesinden gelemeyeceği, gücünün yetmeyeceği herhangi bir şeyle yükümlü tutulamayacağını, yükümlü tutulmaması gerektiğini ilkeleştirmektedir. Böylece emrettiği ve yasakladığı her bir buyruğunun aslında kulların yapabileceği türden kolay şeyler olduğunu dolaylı olarak ifade etmiş olmaktadır.

2 Buradaki buyruk, malların batıl bir şekilde yenmemesi hükmünü içermektedir. Ayette yer alan *illâ* edatına bu nedenle "velev ki" şeklinde bir tercümeyi esas aldık. Aksi takdirde, yani edata bilinen yaygın anlamı olan "ancak, hariç" anlamı verilince, her razı olunan ticaret meşru görülebilir ki faiz, kumar, rüşvet, uyuşturucu, kara para aklama vs. işlemler bu noktada anlaşılmaz olur. Bir işlem batıl ise ticaret adıyla da olsa onu bu durumdan çıkarmak söz konusu olamaz (Esed, *Kur'an Mesajı*, Nisâ 29. ayetin dipnotu). *İllâ* edatına istisna anlamı verilecekse bu defa "aranızda razı olduğunuz ticaret hariç" ifadesinde ticaretin batıl olmayan yönüne vurgu yapılmalıdır.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ اِنْ تَجْتَنِبُوا
كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ
بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَٓاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ
مِنْ فَضْلِهٖ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ
وَالَّذِينَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ فَاٰتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

30. Kim düşmanlık ve haksızlık ile bunu (bu yasakları) yaparsa (bilsin ki) onu ateşe atacağız; bu ise Allah'a çok kolaydır.

31. Yasaklandıklarınızın büyüklerinden (büyük günahlardan) kaçınırsanız,[1] küçük günahlarınızı örteriz ve sizi değerli bir yere koyarız.[2]

32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin![3] Erkeklerin de kazandıklarından bir payı vardır; kadınların da kazandıklarından bir payı vardır.[4] Allah'ın lütfundan isteyin! Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.

33. (Erkek ve kadından) her biri için, ana, baba ve yakınların bıraktığından (paylarını alacak olan) vârisler kıldık. Yeminlerinizin bağladığı kişilere (gelince), onlara da paylarını verin! Şüphesiz ki Allah her şeye şahittir.

1 Bu ayet geleneksel algıda iddia edilen "şefaatin büyük günah sahiplerine olacağı" şeklindeki iddiayı geçersiz kılmaktadır. Bu mesaj Şûrâ 42:37 ve Necm 53:32. ayetleriyle birlikte okunmalıdır.

2 Bu ayet, "cehennemde bir süre yanıp sonradan çıkartılma anlamındaki genel ve geleneksel anlamda şefaat kabulü"nün ne kadar büyük sorunlar içerdiğini apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır. "Şefaatim ümmetimin büyük günah işleyenlerinedir" (Tirmizî, Kıyâmet, 11, 1; Ebû Davud, Sünne, 1; İbn Mâce, Zühd, 37) şeklinde aktarılan rivayet bu ayete açıkça aykırıdır ve elbette Hz. Peygamber'e ait değildir. Çünkü Hz. Peygamber Kur'an'a aykırı şeyler söylemez; gönderilmiş vahye rağmen Kur'an'a aykırı şeyler söyleyen birisi de kesinlikle peygamber olamaz.

3 Buradaki mesaj insanların sahip kılındığı özelliklerin değişkenlik arz ettiği ve herkesin sahip kılındığı kadarıyla sorumlu tutulacağına dair bir bilinç inşasına yöneliktir.

4 Bu cümlelerde kadınların da tıpkı erkekler gibi ticaret yaparak mal kazanabilecekleri ve erkekler gibi bundan paylarının olacağı bildirilmektedir. Durum böyle olunca, toplumsal hayatta kadınları dışlamanın değil, onları hayata katmanın önünün açıldığı, hatta teşvik edildiği rahatlıkla söylenebilir. Eğer böyle bir sonuç yoksa bu ayetteki "kazanç" cümlelerinin hiçbir anlamı kalmamaktadır.

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَٓاءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَٓا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ
فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ وَالّٰت۪ي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ
وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَب۪يلًا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
عَلِيًّا كَب۪يرًا ﴿٣٤﴾ وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ اَهْلِه۪ وَحَكَمًا مِنْ اَهْلِهَا اِنْ يُر۪يدَٓا
اِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يمًا خَب۪يرًا ﴿٣٥﴾

34. Allah'ın onlardan (insanlardan) bir kısmını diğerlerine (farklı oldukları noktalarda) üstün kılması ve (bir de) mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler, kadınların koruyucusudur.[1] (Onun için) iyi kadınlar, (Allah'a) itaatkâr; Allah'ın (kendilerini) korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) koruyanlardır. Geçimsizliğinden[2] endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara öğüt verin; onları yataklarda yalnız bırakın ve kendilerini (kısa süreli yanınızdan) uzaklaştırın![3] Size gönülden bağlanırlarsa[4] artık onların aleyhine başka bir yol aramayın! Şüphesiz ki Allah yücedir, büyüktür.

35. (Buna rağmen) onların (eşlerin) aralarının açılmasından korkarsanız, (hem erkeğin) ailesinden bir hakem, (hem de kadının) ailesinden bir hakem gönderin! Bunlar, (eşlerin arasını) düzeltmeyi isterlerse Allah aralarını bulur.[5] Şüphesiz ki Allah bilendir, haberdardır.

1 Yüce Allah bu ayette erkeklerin kadınlar üzerinde *kavvâmûne* oluşundan söz etmektedir. Bu kelime "yöneticiler, idareciler, koruyucular, gözeticiler, amirler, reisler, hâkimler" gibi anlamlarda değerlendirilmektedir. Bu kelime Râzî'nin de dediği gibi aslında "bir işi hakkıyla yerine getirenler, işinde özenli davrananlar" anlamında olup, bu ayette de "kadınların işlerini hakkıyla yerine getirip onu korumakta itina gösterenler" manasına alınabilir. Nisâ' 4:135 ve Mâide 5:8'de de geçen bu kelimenin başında *kûnû* emri ve sonunda *bi'l-kıstı* ifadesi bulunduğu için, ilgili ayetlerde "adaleti uygulayanlar olun", "adaleti ayakta tutanlar olun" şeklinde bir anlam vermektedir. Buradan hareketle, ayette de "erkeklerin kadınların haklarını koruyup gözetlemekle yükümlü tutuldukları" anlamının kast edildiğini düşünmekte herhangi bir sakınca olmasa gerektir.

2 Bu ifade, *nüşûz*undan yani başkasıyla evlenmek düşüncesiyle hareket ederek hanımların gözlerini, bakışlarını kaldırması, başka birisiyle evlilik arayışına girmesi demektir. Maksadın basit ve gündelik hayatta sıkça rastlanan türden sıradanlaşan olumsuz davranışlar değil, çok daha ciddi olacak şekilde "evlilik hayatını tehdit edecek her türlü tavır, davranış ve bu kapsamdaki başkaldırmalar" olduğu kanaatindeyiz.

3 *Darabe/darb* kelimesi Kur'an'da "örnek vermek" (Bakara 2:26; Ra'd 13:17; İbrâhîm 14:24, 25, 45; Nahl 16:74, 75, 76, 112; İsrâ' 17:48; Kehf 18:32, 45; Hacc 22:73; Nûr 24:35; Furkân 25:9, 39; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:28, 58; Yâsîn 36:13, 78; Zümer 39:27, 29; Zuhruf 43:57, 58; Muhammed 47:3; Haşr 59:21; Tahrîm 66:10, 11), "yolculuğa çıkmak" (Âl-i İmrân 3:156; Nisâ 4:34, 94, 101; Mâide 5:106; Tâhâ 20:77; Şu'arâ 26:63; Müzzemmil 73:20), "vurup öldürmek" (Enfâl 8:12; Muhammed 47:4), "vurup kırmak, parçalamak" (Sâffât 37:93), "dokundurmak" (Bakara 2:73; Sâd 38:44), "layık kılınmak, çarptırılmak" (Bakara 2:61; Âl-i İmrân 3:112), "vurmak, dokunmak, değdirmek" (Bakara 2:60; A'râf 7:160), "(ölüm esnasında meleklerin gerçekleştirdiği azap darbeleri) vurmak" (Enfâl 8:50; Muhammed 47:4); "perde koymak" (Kehf 18:11), "(baş örtülerini göğüsler üzerine) salmak, sarkıtmak, örtmek" (Nûr 24:31), "(ayakları) yere çarpmak, yere vurmak" (Nûr 24:31), "yüz çevirmek, vazgeçmek" (Zuhruf 43:5), "isnat etmek, nispet etmek" (Zuhruf 43:17), "duvar vs. örmek" (Hadîd 57:13) gibi anlamlarda kullanılmakta, bilinen şekliyle birine dayak atmak manasında yer almamaktadır. Nisâ 4:34'teki *darb* kelimesini "dayak atmak", "dövmek" değil, tıpkı çeşitli örnek kullanımlarda olduğu gibi "yolculuğa çıkarmak, kısa süreli ayrılmak" şeklinde anlamaktayız ki bu olayın nasıl uygulandığı noktasında Hz. Muhammed'in hayatında da iki örnek olayın yaşandığı rivayet edilmektedir. Kur'an, boşanma aşamasına gelen veya o sürece girmekte olan kadınların dövülmesini değil, Hz. Peygamber'in Hz. Âişe örnekliğinde olduğu gibi eşinden kısa süreli ayrılmasını önermekte, böylece kişilerin evliliklerini korumalarını sağlamayı amaçlayan tedbirler öngörmektedir. Meselenin "dövülme" manasına alınması, Arap geleneğinin kelimelere yüklediği anlama sıkışmaktır; oysa Kur'an'da *darabe* fiili bir insanın bir insanı dövmesi, tokatlaması manasında hiçbir ayette kullanılmamaktadır. Bu konuda bir yaklaşımımızı daha hatırlatmakta yarar görmekteyiz. Ayette geçen *ıdribûhunne* ifadesine kelimenin anlamları içerisinde ilk belirttiğimiz anlam gereği boşanma öncesinde hanımlara "örnek verilmesi", yani evliliği sürdürmenin gerekliliği noktasında sunulacak örnek uygulamaları ve örnek hayatları hanımlara bildirmek gerektiği şeklinde de bir yorum getirilebilir ki bu yorum *darabe* fiilinin anlam alanında zaten var olan bir boyutun tercih edilmesidir. Ra'd 13:17 ve Zuhruf 43:58'de bu kelimenin herhangi bir takı olmadan "örnek vermek" anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Zaten bu aşamada yapılması emredilen uygulamalardan birisi "onlara nasihat etmek" olduğu için bu yaklaşımımızla ortak nokta olarak görülebilir. Gerçekte ayette kastedilen anlamın dövmek olmadığı gün gibi aşikârdır.

4 Burada sözü edilen "itaat", gönülden sağlanan bağlılık, yani aile birlikteliğini sağlayacak olan sevgi bağlılığıdır. Kastedilen zoraki ve baskıcı zorbalık içerikli bir boyun eğdirme değildir.

5 Bu mesaj boşanmalarda hakemlik/hâkimlik kurumunun önemini ve vazgeçilmezliğini içermektedir.

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِه۪ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّب۪يلِۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۜ اِنَّ
اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًاۙ ﴿٣٦﴾ اَلَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ
مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابًا مُه۪ينًاۚ ﴿٣٧﴾ وَالَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَٓاءَ النَّاسِ
وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَر۪ينًا فَسَٓاءَ قَر۪ينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ
لَوْ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللّٰهُۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَل۪يمًا ﴿٣٩﴾

Surenin 36-43. ayetlerinde Yüce Allah'ın cimriliği sevmediği, infakta gösteriş yapmamanın gerekliliği, kullarına hiçbir şekilde haksızlık etmeyeceği, inkârcıların mahşerdeki mahcubiyetleri dile getirilmekte, ibadette bir duyarlılık olan bilinçliliğe dikkat çekilmektedir.

36. Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Ana babaya,[1] yakınlara, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, sağ ellerinizin sahip olduklarına iyilik (edin)! Şüphesiz ki Allah, kendini beğenmiş, övünüp duranı sevmez.[2]

37. Onlar, cimrilik edip insanlara da cimriliği emreden,[3] Allah'ın kendilerine lütfundan verdiğini gizleyen kişilerdir. Biz, kâfirler için küçük düşürücü bir azap hazırlamış (olacağız).

38. Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları hâlde, mallarını, insanlara gösteriş için *infak* edenleri (verenleri) de (Allah sevmez).[4] Şeytan bir kişiye arkadaş olursa, (bilsin ki) o, ne kötü bir arkadaştır!

39. Allah'a ve ahiret gününe iman edip Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylerden (O'nun yolunda) *infak* etselerdi (verselerdi) ya! Allah onları(n durumunu) bilendir.

1 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

2 Benzer mesajlar: Lokmân 31:18; Hadîd 57:23.

3 Benzer mesaj: Hadîd 57:24.

4 Bu mesaj Bakara 2:264, Nisâ 4:142 ve Mâ'ûn 107:6. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah yaptıkları infak kendilerine yarar sağlamayacak olanlara dikkat çekmektedir.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ فَكَيْفَ
اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا
الرَّسُولَ لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُۜ وَلَا يَكْتُمُونَ اللّٰهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا
الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُواۜ وَاِنْ
كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً
فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

40. Şüphesiz ki Allah zerre kadar haksızlık etmez.[1] (Kulun yaptığı iş) iyilik olursa (Allah) onu katlar (kat kat artırır) ve katından bir de büyük bir ödül verir.

41. Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak getirdiğimiz zaman (hâlleri) nasıl olacak![2]

42. İnkâr edip Elçiye isyan edenler, o gün yer(in dibin)e batırılmayı isterler; Allah'tan hiçbir haberi gizleyemezler.[3]

43. Ey iman edenler! Sarhoşken -ne söylediğinizi bilinceye kadar-, cünüpken de -yolcu olanlar hariç-[4] yıkanıncaya kadar *salât*'a (namaza) yaklaşmayın![5] Hastaysanız veya yolculuktaysanız veya sizden biriniz tuvaletten gelmişse ya da kadınlara (cinsel olarak) dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprak arayın ve yüzlerinizi de ellerinizi de (onunla) *mesh*[6] edin![7] Şüphesiz ki Allah çok affedicidir, çok bağışlayandır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Mü'min 40:31; Fussilet 41:46; Zuhruf 43:76.

2 Bu mesaj Bakara 2:143, Nahl 16:84, 89 ve Kasas 28:75. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ayet peygambere isyanın ve peygambersiz din algısının sonuçlarından birisini vermektedir.

4 "Yolculuk hallerinin istisna edilmesi"nin muhtemel sebebi, vahyin indirildiği o dönem şartlarında yolculuk esnasında guslün uygulanamaması olabilir. Bu durumda olanların ne yapacağı ise ayetin devam eden kısmında "teyemmüm yapmaları gerektiği"yle açıklığa kavuşturulmaktadır.

5 Burada geçen *salât* kelimesi Mâide 5:6'daki kullanım gereği "namaz"dır.

6 "*Mesh* etmek", "dokunmak, temas etmek, sıvazlamak, sürmek" anlamlarına gelmektedir. Bu ayette kastedilen, su bulunamadığı durumlarda temiz toprağa sürülen ellerin, yüz ve kollara temas ettirilmesi ve bu sayede abdest yerine geçecek şekilde teyemmüm yapılmasıdır.

7 Bu mesaj Mâide 5:6. ayetle birlikte okunmalıdır.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا نَص۪يبًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُر۪يدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّب۪يلَ
﴿٤٤﴾ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَٓائِكُمْ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا وَكَفٰى بِاللّٰهِ نَص۪يرًا ﴿٤٥﴾ مِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِه۪ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِاَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا
فِي الدّ۪ينِ وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَقْوَمَ وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ
اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٤٦﴾

Surenin 44-59. ayetlerinde kitap ehlinin ilahî kitabı tahrifleri, Yüce Allah'ın şirk hariç diğer günahları dilediğine bağışlayabileceği, kendini temize çıkarmak isteyenlerin kınanması, çeşitli putlara tapanların sapkınlıkları ve lanete uğrayacakları, emaneti ehline vermek gerektiği ve itaat edilmesi emredilenlere itaatin zorunluluğundan söz edilmektedir.

44. Kitaptan kendilerine bir pay verilenleri (kitap ehlini) görmedin mi? Sapkınlığı satın alıyor ve yoldan sapmanızı istiyorlar.[1]

45. Allah düşmanlarınızı çok iyi bilendir. Dost olarak Allah yeter; yardımcı olarak da Allah yeter.

46. Yahudilerden bir kısmı[2] kelimelerin yerlerini değiştirir;[3] (Peygambere karşı) dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak "İşittik ve karşı geldik", "Dinle, dinlemez olası!" ve (bir de) '*Râ'inâ*'[4] (bize çobanlık et) derler. Onlar "İşittik, itaat ettik", "(Bizi) dinle." ve "Bizi gözet." deselerdi, (bu ifadeler) kendileri için hayırlı ve çok doğru olurdu. Fakat inkârları sebebiyle Allah onları lanetlemiştir;[5] artık azı inanır.

1 Yüce Allah kitap ehlinden olan Yahudilerin sapkınlığı satın aldıklarını ifade etmektedir. Ayette, gerçekleri bilmelerine rağmen Hz. Muhammed'in risaletini ve Kur'an'ın gerçek ilahi bir mesaj olduğunu kabul ve itiraf etmedikleri hatırlatılmaktadır. Hakikat yani Hz. Muhammed'in peygamberliği ve Kur'an'ın hak bir bilgi olduğu onlar için apaçık bir şekilde ortaya çıkmasına rağmen, müminlerin yeniden eski hallerine yani küfre dönmelerini istedikleri görülmektedir. Onların bu isteklerindeki asıl etken ise dindarlıkları veya kendi dinlerini çok sevip onu sahiplenmeleri değil peygamberin kendi içlerinden çıkmaması sebebiyle duydukları hasettir.

2 Bir toplulukla ilgili genellemeci bir değerlendirme yapmamak gerektiği, içlerinde kötüleri olduğu gibi iyilerinin de bulunabileceği bilinmelidir. Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 113; Mâide 5:66; A'râf 7:168.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:75; Mâide 5:13, 41.

4 Burada geçen *râ'inâ* kelimesi, "bizim çobanımız" gibi olumsuz anlamdaki bir kullanımdır ve bazı yahudilerin müslümanlara yönelik olumsuz ve hakaret içerikli ifadelerini içermektedir. Bu yüzden Yüce Allah bunu söylemeyi yasaklamaktadır. Bu mesaj, Bakara 2:104. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 İnkâr "sebep", lanet ise "sonuç"tur.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا
فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَٓا اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّٓا اَصْحَابَ السَّبْتِۜ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ
لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِه۪ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَٓاءُۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظ۪يمًا
﴿٤٨﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ يُزَكُّونَ اَنْفُسَهُمْۜ بَلِ اللّٰهُ يُزَكّ۪ي مَنْ يَشَٓاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَت۪يلًا ﴿٤٩﴾ اُنْظُرْ
كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ وَكَفٰى بِه۪ٓ اِثْمًا مُب۪ينًا ﴿٥٠﴾

47. Ey kendilerine kitap verilenler! Birtakım yüzleri silerek arkalarına çevirmeden[1] veya onları Cumartesi[2] (yasağını çiğneyen) halk gibi lanetlemeden önce, elinizdekini (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı olarak indirdiğimize (Kur'an'a) iman edin! (Çünkü) Allah'ın emri yerine getirilmiştir.

48. Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bundan başkasını, (diğer günahları) dilediği (layık olan) kimse için bağışlar.[3] Allah'a ortak koşan kişi büyük bir günah(la) iftira etmiş olur.

49. Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi?[4] Hayır! Allah dileyeni (layık gördüğünü) temize çıkarır ve (onlar) en küçük bir haksızlığa uğratılmazlar.[5]

50. Bak, nasıl da Allah'a yalan uyduruyorlar! Apaçık bir günah olarak bu (onlara) yeter![6]

1 Burada sözü edilen durum, umutları söndürülerek arkalarına baktırılmaları, geçmiş günlerin aranması anlamında bir pişmanlık hâli mecaz olarak ifade edilmek istenmektedir. Bu olay, Medine'de verdikleri sözün gereğini yerine getirmeyen, ihanete ve hainliğe başvuran Nadîroğullarının Medine'den sürülmelerine ve sürgün edilirken de hasretle geri dönüp bakmalarına işaret etmektedir.

2 Cumartesi Yasağı ile ilgili bkz. Bakara 2:65.

3 Bu mesaj Nisâ 4:116. ayetle birlikte okunmalıdır. Demek ki Yüce Allah'ın bağışlamayacağını ilan ettiği tek günah şirk, yani Allah'a ortak koşmak üzere ölmektir.

4 Benzer mesajlar: Nûr 24:21; Necm 53:32.

5 Ayette geçen *fetîl* kelimesi "kıl kadar, en küçük bir şekilde, zerre kadar, çekirdekteki ince zar kadar" demektir.

6 Her iftira büyük günahtır. Ancak en büyük iftira, Yüce Allah'a yapılandır ve bu çok büyük bir günahtır. Bu konuda benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ
تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ
النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا
عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا
الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾

51. Kitaptan kendilerine bir pay verilenleri (kitap ehlini) görmedin mi? Putlara ve *batıla*[1] (sahte ilahlara) iman ediyorlar ve kâfir olanlar için "Bunlar, (Allah'a) iman edenlerden daha doğru yoldadır." diyorlar!

52. İşte onlar, Allah'ın lanetlediği (merhametinden uzaklaştırdığı) kişilerdir. Allah'ın lanet ettiğine hiçbir yardımcı bulamazsın.

53. Yoksa onların otoriteden herhangi bir payları mı varmış! Öyle olsaydı insanlara çekirdek filizi[2] (kadar bile) vermezlerdi.

54. Yoksa onlar, Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şeyler hususunda insanlara haset mi ediyorlar! Elbette İbrahim'in soyuna Kitabı ve *hikmeti* (doğru hüküm verme yeteneğini) vermiş ve onlara büyük bir hükümdarlık lütfetmiştik.

55. Onlardan bir kısmı ona (İbrahim'e) inanmış; kimi de ondan yüz çevirmişti. (Onlara) kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter.

56. Şüphesiz ki ayetlerimizi inkâr edenleri ileride ateşe atacağız. Derileri pişip dökülünce, onları başka derilerle değiştireceğiz ki azabı tatsınlar![3] Şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Ayette geçen *el-cibt* kelimesi "putlar", *et-tâğût* sözcüğü ise "batıl ve azgın olan her şey"-dir. Kitap ehlinden bir grup Mekkeli müşriklerin taptığı birtakım putlara tapınarak onların yanında yer almışlardır. *el-Cibt* kelimesi sözlükte "kendisinde hiçbir hayır bulunmayan aptallık", *et-tâğût* sözcüğü ise "azgınlık" manasına gelmektedir. Buradan hareketle, insanları hak ve hakikat yolundan saptıran, kâhin ve şeytan tabiatlı insanlar, tek başına hakikati ve faydası olmayan, muammalardan oluşan, hurafeye dayalı kutsal sayılan, kendilerinde güç olduğuna inanılan, şeytani içerikli, şeytan güdümünde olan, bâtıl olan, bâtılı temsil eden her bir şey için bu kelimelerin birer sıfat olduğunu söylemekte ve mesajı evrensele taşımakta sakınca görmemekteyiz.

2 Buradaki *nakîr* kelimesi "zerre kadar" demektir.

3 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:16-17; İsrâ 17:97; Hacc 22:19-20; Mü'minûn 23:104; Muhammed 47:15; Müddessir 74:27-29.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَٓا
اَبَدًا لَهُمْ فِيهَٓا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ
اِلٰٓى اَهْلِهَا وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

57. İman edip iyi işler yapanları da içlerinde *ebedî* kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlar için orada tertemiz eşler[1] de vardır. Onları koyu (serinletici) bir gölgeye koyacağız.

58. Şüphesiz ki Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir.[2] Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor![3] Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:25; Âl-i İmrân 3:15. Ayette özellikle *ezvâc* kelimesinin tercih edilip zevcât kelimesinin kullanılmaması bile tek başına buradaki maksadın cinsiyet içerikli değil, şahsiyet yani eşlik maksadını içerdiğini ortaya koymanın delilidir. Kur'an'da cennetliklerden söz eden bütün ayetlerde hitap ve kelimeler her ne kadar erkek kalıpta getirilmiş olsa da buradaki maksadın cinsiyet belirlemek değil, o ödülü hak eden herkesi ifade etmek olduğu aşikardır. Cennet eşlerinin mahiyetini dünyevi yorumlarla algılamak ve tarif etmek mümkün değildir. Bunlar cennete gidilince hakikati kavranabilecek eşler, cennet arkadaşları olarak kabul edilmek durumundadır.

2 Bu iki buyruk yani "emanetleri ehline vermek" ve "insanlar arasında adaletle hükmetmek" İslam'ın toplumsal hayattaki hassasiyetini ve evrensel bakışını ortaya koymaktadır. Layık olmayan birisini bir göreve getirmek göreve de, o göreve getirilen ehliyetsiz kişiye de haklı olup hakkı verilmeyene de zulümdür. Ayrıca adalet de "devletin dini" olarak görülmelidir; bu yüzden tarafgirlikten kurtulup adaletin herkes için gerekliliğine ve herkesin hakkı olduğuna dair bir bilinç geliştirilmelidir. Bu iki değer için din, dil, ırk, milliyet, cinsiyet, coğrafya, mezhep, meşrep, meşguliyet vs. farkı söz konusu edilemez, edilmemelidir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:135; Mâide 5:8, 42; En'âm 6:152; Nahl 16:90; Mü'minûn 23:8; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8; Me'âric 70:32.

3 Bakara 2:271'de de geçen *ni'immâ* ifadesi *nı'me mâ* ifadesinin kısaltılmış şeklidir ve "ne güzel", "gayet hoş", "ne iyi" gibi anlamlar vermektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُوا الرَّسُولَ وَاُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْكُمْۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ ف۪ي شَيْءٍ
فَرُدُّوهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْو۪يلًا ﴿٥٩﴾
اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُر۪يدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُٓوا
اِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ اُمِرُٓوا اَنْ يَكْفُرُوا بِه۪ۜ وَيُر۪يدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَع۪يدًا ﴿٦٠﴾

59. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin; Elçiye ve sizden olan emir sahiplerine[1] de itaat edin! Bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete inanıyorsanız onu Allah'a ve Elçiye götürün! Bu (tutum) hem hayırlı olandır hem de sonuç itibarıyla daha güzeldir.[2]

Surenin 60-70. ayetlerinde münafıkların ikiyüzlü tavırları, onlara karşı nasıl davranılması gerektiği, peygamberlerin görevlendirilme gerekçesi, Hz. Muhammed'in hakem tayin edilmesi gerektiği, inkârcıların ilahî buyruklara itibar etmemeleri, itaat edenlerin ise ödüllendirileceği dile getirilmektedir.

60. Sana indirilene ve senden önce indirilen(ler)e inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Onu inkâr etmeleri emredilmiş olduğu hâlde *Tağut*'un (azgınlık edenin)[3] önünde mahkemeleşmek istiyorlar.[4] (Oysa) şeytan onları tamamen saptırmak istiyor.

1 Burada sözü edilen "sizden olan emir sahipleri"nden kasıt öncelikle "yöneticiler" olabilir. Ancak yöneticiler de zaman zaman hatalar yapabilir ya da yanlışlıklarda bulunabilirler. Bu yüzden buradaki ifadeyi "iş sahipleri", "işi bilenler" yani "alanında uzman kimseler", "o konunun uzmanları" anlamında yorumlamak, mesajı bu doğrultuda anlamak da hatalı değildir.

2 Herhangi bir konuyu Yüce Allah'a götürmek demek onu Kur'an'a arz etmek demektir. Elçiye götürmek de aynı şeydir; çünkü Nisâ 4:105'te Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indiriliş amacı, Allah'ın kitabında kendisine gösterdiği şekilde insanlar arasında hüküm vermesi olarak belirlenmiştir. Bu arada konu Hz. Muhammed'in hakem tayin edilmesinden söz edilen Nisâ 4:65. ayetle de ilişkilendirilmelidir. Hem Nisâ 4:65'te hem de bu ayette Hz. Muhammed'in hakemliğine dikkat çekilmekte, Nisâ 4:105'te ise bunun ne anlama geldiği açıklanmaktadır. Bu arada En'âm 6:114'te ise bütün bu bilgiler toparlanmakta ve asıl hakemin Yüce Allah olduğu, O'nun dışında hakem aranmaması gerektiği ifade edilmektedir.

3 Burada geçen *Tağut*, gerçeğin karşısında azgınlığı yani batılı temsil eden herkestir ve her şeydir.

4 Medine'de bazı münafık kılıklı insanlar başkalarıyla davalaşınca esasında tartışma konusunu Yüce Allah'a ve Elçisine götürmekle emrolunmalarına rağmen bunu yapmadıkları, aksine *et-tâğût* denilen bir azgına müracaat ettikleri bildirilmektedir. Burada sözü edilen *et-tâğût* kelimesi Ka'b b. Eşref, Ebû Bürde el-Eslemî vs. kişiler olabilir; ancak bu kelimenin "azgınlıkla anılan herkesi" içerdiği bilinmelidir.

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ رَاَيْتَ الْمُنَافِقٖينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا
﴿٦١﴾ فَكَيْفَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُصٖيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ ثُمَّ جَٓاؤُ۫كَ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّٓا
اِحْسَانًا وَتَوْفٖيقًا ﴿٦٢﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فٖي قُلُوبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ
لَهُمْ فٖٓي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلٖيغًا ﴿٦٣﴾

61. Onlara "Allah'ın indirdiğine (Kitaba) ve Elçiye gelin (onlara başvuralım)" dendiği zaman, münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.[1]

62. Elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir musibet gelince,[2] "Sadece iyilik ve uzlaştırma istedik." diye (yalan yere Allah'a) yemin ederek nasıl da hemen sana gelirler![3]

63. Onlar, kalplerindekini Allah'ın bildiği kişilerdir. Onlardan yüz çevir! Kendilerine öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili söz söyle![4]

1 Münafıkların Hz. Muhammed'den yüz çevirmesinin sebebi, onun adaletli davranacağının farkında olmaları, tarafgirlik yapmaması, rüşvet almaması, adam kayırmaması vs. hassasiyet gerektiren bir duyarlılıkla hareket edeceğini bilmeleridir. Bunu bildikleri için de ondan iyice uzaklaştıkları, bir anlamda yanına yöresine yanaşmadıkları ifade edilmek istenmektedir. Bu tür ifadelerde fiil ile *mef'ûl* aynı kökten getirilerek sözü edilen eylemin tam anlamıyla gerçekleştirildiği anlamı devreye sokulmaktadır. Zira onların Hz. Muhammed'den kaçışlarının öfke/nefret içerikli olduğu bilinmektedir.

2 Bu ayet Âl-i İmrân 3:165, Nisâ 4:79, Kasas 28:47, Rûm 30:41, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Münafıkların bu türden yalan yeminleri hakkında Nisâ 4:62'de, ayrıca Tevbe 9:42, 56, 62, 74, 95, 96, 107, Mücâdele 58:14 ve 18'de bilgi verilmekte, hepsinde de aynı fiil yani *yahlifûne* kullanılmaktadır.

4 Bu ayet tebliğ etmenin ve tebliğde etkili konuşmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Benzer mesaj: İsrâ 17:53. Ayette geçen *fe a'rıd 'anhum* emri ilk etapta "onlardan yüz çevir" şeklinde anlaşılsa da devam eden iki cümlede bu yüz çevirmenin "onlarla ilişkiyi kesmek" anlamında değil de "onlara hemen ceza verilmemesi", "kendilerine aldırış edilmemesi", "kendilerine yüz verilmemesi", Tevbe 9:45, 46, 94 ve Ahzâb 33:13 gibi ayetlerde de belirtildiği üzere "mazeretlerinin ve izin taleplerinin kabul edilmemesi" gibi anlamlarda yorumlanmaktadır ki doğru olan da budur.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللّٰهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ
وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ
فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ
أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ
فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾

64. Biz her elçiyi –Allah'ın buyruğu gereği– ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. Onlar kendilerine haksızlık ettikleri zaman sana gelselerdi de Allah'tan bağışlanma dileselerdi, Elçi de onlar için bağışlanma dileseydi,[1] Allah'ı, tevbeleri çok kabul edici, çok merhametli bulurlardı.[2]

65. Hayır (onların yaptığı doğru değildir); Rabbine yemin olsun: Aralarında çıkan anlaşmazlık hakkında seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tamamen kabulleninceye kadar iman etmiş olmazlar.[3]

66. Onlara "Kendinizi öldürün (canınızı feda edin) veya yurtlarınızdan çıkın." diye emretseydik içlerinden azı hariç bunu yapmazlardı.[4] Kendilerine verilen öğüdü yerine getirselerdi, (bu durum) onlar için hem hayırlı hem de (imanlarını) daha pekiştirici olurdu.

1 Bu cümle insanların birbirleri için dua ve istiğfar edebileceklerinin delillerindendir. Hz. Nûh'un "kendisi, ana-babası ve mümin olarak evine gelen müminler ve bütün erkek ve kadın müminler için" dua ettiği Nûh 71:28'de haber verilmektedir. Ayrıca Bakara 2:126 ve İbrâhim 14:35-41'de Hz. İbrahim'in "çeşitli duaları", Yûsuf 12:98'de Hz. Yakup'un oğulları için bağışlanma dileğinde bulunması, Muhammed 47:19'da Hz. Peygamber'in "bütün müminler için yapması emredilen dualar", Mü'min 40:7 ve Şûrâ 42:5'te "meleklerin insanların bağışlanması için istiğfar ettikleri" Kur'an'da zikredilmektedir. Demek ki insanlar başkaları için istiğfarda bulunabilirler; ancak hiç kimse başkası için tevbe edemez; çünkü *istiğfâr* bir duadır; *tevbe* ise bizzat kişinin kendisinin gerçekleştirmesi gereken yöneliştir. Gerek yaşamakta olan insanların istikamet sahibi olmaları için, gerekse mümin olarak ölenlerin hatalarının bağışlanması için dua edilmesi bir duyarlılıktır ve müslümanlar bunu diğer müslüman kardeşlerinden esirgememelidir. Böyle bir dua örneği için bkz. Haşr 59:10.

2 Benzer mesaj: Nisâ 4:110.

3 Bu ayet Nisâ 4:105, En'âm 6:114, Nahl 16:44 ve 64. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah münafık ve Yahudilere hitaben onların vahye ve Hz. Peygamber'e itibar etmemelerini eleştirmekte, onların hakkında Yüce Allah'ın vereceği hükümlere rıza göstermeyeceklerini belirtmekte, bu çerçevede iki örneği hatırlatmaktadır. Buna göre eğer canlarını feda etmeleri veya yurtlarından çıkmaları emredilseydi içlerinden çok azı hariç bunu yapmayacakları haber verilmekte ve ikiyüzlülükleri deşifre edilmektedir.

وَاِذًا لَاٰتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّٓا اَجْرًا عَظٖيمًاۙ ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقٖيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ
وَالرَّسُولَ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَعَ الَّذٖينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدّٖيقٖينَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَالصَّالِحٖينَۚ
وَحَسُنَ اُو۬لٰٓئِكَ رَفٖيقًاۜ ﴿٦٩﴾ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلٖيمًاۜ ﴿٧٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا
خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا جَمٖيعًا ﴿٧١﴾

67-68. O zaman elbette kendilerine katımızdan büyük ödül verirdik ve onları elbette doğru yola ulaştırırdık.[1]

69. Kim Allah'a ve Elçiye itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, (gerçeği) doğrulayanlar, şahitler ve iyilerle beraberdir.[2] Onlar, ne güzel arkadaştırlar!

70. O lütuf Allah'tandır. Bilen olarak Allah yeter.

Surenin 71-76. ayetlerinde müminlerin savaşa hazırlıklı olmaları, gruplar hâlinde veya hep birlikte savaşa çıkılması buyruğu, Allah yolunda savaşın gerekliliği, değerler uğrunda savaşmayanların kınandığı, şeytanın adımlarını takip edip onun yanında yer almanın ise olumsuz sonuçlar doğurmaktan başka bir şeye yaramayacağı belirtilmektedir.

71. Ey iman edenler! Önleminizi alın; (ya) bölük bölük savaşa çıkın veya (gerektiğinde) topyekûn savaşa çıkın![3]

1 Bu ayetler ödüle layık görülmenin ve doğru yola eriştirilmenin "sonuç", fedakârlıklar yapmanın ise "sebep" olduğunun delilidir.

2 Bu ayet Fâtiha 1:7'deki mesajın açılımıdır. Ayette sözü edilen *en-nebiyyîne* kelimesi "peygamberler"; *es-sıddîkîne* sözcüğü "gerçeği onaylayanlar"; *eş-şühedâ'* kelimesi "gerçeğe şahitlik edenler"; *es-sâlihîne* sözcüğü ise "sözü ve özü bir olanlar" demektir.

3 Yüce Allah müminlere emretmekte ve gerektiğinde küçük gruplar halinde, gerektiğinde topluca hareket ederek düşmana karşı konulmasını, hem kendilerini korumaları gerektiğini hem de karşı tarafı geri çekilmek zorunda bırakmak için güçlü, hazırlıklı, donanımlı ve teçhizat bakımından gereken her türlü önlemi almış olmayı bir zorunluluk olarak ortaya koymaktadır. Evrensel anlamda bütün müminlere seslenilerek her türlü şartta ve boyutta fedakârlık yapmaları istenmektedir.

وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّۚ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ مُص۪يبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَعَهُمْ شَه۪يدًا
﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللّٰهِ لَيَقُولَنَّ كَاَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَن۪ي كُنْتُ مَعَهُمْ
فَاَفُوزَ فَوْزًا عَظ۪يمًا ﴿٧٣﴾ فَلْيُقَاتِلْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ الَّذ۪ينَ يَشْرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ وَمَنْ
يُقَاتِلْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْت۪يهِ اَجْرًا عَظ۪يمًا ﴿٧٤﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ ف۪ي
سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَضْعَف۪ينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَٓاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذ۪ينَ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ
الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَاۚ وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّاۚ وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَص۪يرًا ﴿٧٥﴾

72. İçinizden (savaş konusunda) kesinlikle ağırdan alanlar vardır. Size bir musibet gelirse, (böyleleri) “Elbette Allah bana lütfetti de onlarla birlikte bulunmadım.” der.[1]

73. Allah'tan size herhangi bir lütuf gelirse, sanki sizinle onun arasında (görünüşte) bir sevgi (problemi) yokmuş gibi “Ah, keşke onlarla birlikte olsaydım da büyük bir başarı elde etseydim.” der.

74. Ahiret karşılığında dünya hayatını satanlar (feda edenler) Allah yolunda savaşsınlar! Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona ileride büyük bir ödül vereceğiz.

75. Size ne oluyor da Allah yolunda ve “Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar; bize tarafından bir dost ver; bize katından bir yardımcı ver!” diyen zayıf düşürülmüş (zavallı) erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz![2]

1 Yüce Allah işte ayetin ilk cümlesinde sözünü ettiği kişilerin içlerindeki ikiyüzlü davranış özelliğini deşifre etmekte ve müslümanların başına herhangi bir musibet gelirse müslümanlarla beraber bulunmamalarını Allah'ın kendilerine lütfu ve ihsanı olduğunu söylediklerini haber vermektedir. Aslında kardeşlerini yalnız bıraktıkları ve muhtemelen bu davranışları yüzünden müslümanların başına sıkıntı geldiği için üzülecekleri yerde sevinen bu tipler, gerçek anlamda kalplerine iman henüz tam yerleşmemiş kişiler olmalıdır. Zira bu gibiler hakkında Âl-i İmrân 3:154, 156 ve 168'de detaylı bilgiler verilmekte ve Uhud'da savaşa katılmamaları yanlışına ilave olarak, katılanları kınadıkları ve “savaşa katılmasalardı öldürülmezlerdi” şeklinde sözler söyledikleri ifade edilmektedir.

2 Bu ayet müslümanların sadece kendileriyle değil, zulüm gören herkesle ilgili fedakârlıkta bulunmaları gerektiği hükmünü içermektedir. Allah yolunda, O'nun davası için zalimlerle mücadele edilmesinin yanında özellikle zayıf düşürülmüş insanlar için de savaşılmasını hükme bağlamıştır.

اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۚ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُٓوا اَوْلِيَٓاءَ
الشَّيْطَانِۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَع۪يفاً ﴿٧٦﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ ق۪يلَ لَهُمْ كُفُّٓوا اَيْدِيَكُمْ وَاَق۪يمُوا
الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَۚ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ
اَشَدَّ خَشْيَةًۚ وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَۚ لَوْلَٓا اَخَّرْتَنَٓا اِلٰٓى اَجَلٍ قَر۪يبٍۜ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا
قَل۪يلٌۚ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقٰى وَلَا تُظْلَمُونَ فَت۪يلاً ﴿٧٧﴾ اَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ
كُنْتُمْ ف۪ي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِه۪ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا
هٰذِه۪ مِنْ عِنْدِكَۜ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ فَمَا لِهٰٓؤُ۬لَٓاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَد۪يثاً ﴿٧٨﴾

76. İman edenler Allah yolunda; kâfir olanlar ise *Tağut* (azgınlık yapanın) yolunda savaşırlar. Şeytanın dostlarına karşı savaşın! Şüphesiz ki şeytanın tuzağı zayıftır.

Surenin 77-87. ayetlerinde Yüce Allah'ın yolunda fedakârlıktan kaçınanların durumu, ölümün herkesi bulacağı, Hz. Muhammed'e itaatin Yüce Allah'a itaat olduğu, Kur'an'da çelişki olmadığı, iyilik veya kötülüğe öncülük edenlerin bundan paylarının olacağı, selama karşılık verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

77. Kendilerine "Ellerinizi (savaştan) çekin; namazı kılın ve zekâtı verin!" denen kişileri görmedin mi? Onlara savaş farz kılınınca, içlerinden bir grup hemen Allah'tan korkar gibi, hatta[1] daha fazla bir korku ile insanlardan korkmaya başladılar da "Rabbimiz! Savaşı bize niçin yazdın! Bizi yakın bir süreye kadar ertelesen olmaz mıydı?" dediler. (Onlara) de ki: "Dünya geçimliği (hayatı) azdır; *takvâ*lı (duyarlı) olanlar için ahiret hayırlı olandır. En küçük bir haksızlığa da uğratılmayacaksınız."

78. Nerede olursanız olun, sağlam kalelerde bile olsanız ölüm size ulaşır.[2] Kendilerine herhangi bir iyilik gelse "Bu, Allah'tandır." derler. Kendilerine herhangi bir kötülük geldiğinde ise "Bu, sendendir." derler. De ki: "Hepsi Allah'tandır. Bu topluluğa ne oluyor ki neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!"

1 Buradaki *ev* edatını "veya" değil, "hatta", "yani" anlamında yorumlamaktayız. Bu edata "veya" anlamı verilecekse bir kısmının diğerlerinden farklı korkular yaşadığı anlaşılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:16; Cum'a 62:8.

مَٓا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَٓا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَۜ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًاۜ
وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا ﴿٧٩﴾ مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
حَف۪يظًاۜ ﴿٨٠﴾

79. (Bu yüzden hâlâ şöyle diyorlar:) "Sana gelen her bir iyilik Allah'tandır. Başına gelen her bir kötülük ise *nefs*indendir."[1] Seni (bütün) insanlara elçi olarak gönderdik;[2] (buna) şahit olarak Allah yeter.[3]

80. Kim Elçiye itaat ederse elbette Allah'a itaat etmiş olur.[4] Yüz çevirene gelince, biz seni onların üzerine bekçi göndermedik.

1 Bu ayet Bakara 2:155, Nisâ 4:62, Kasas 28:47, Rûm 30:41, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayeti, önceki ayetin mesajıyla yani münafıkların Hz. Muhammed'e yönelik suçlaması olarak okumak gerekmektedir. Nisâ 4:79. ayeti bir önceki ayetten bağımsız düşünürsek, o zaman şunu söylemeliyiz: İnsanın başına gelen iyilikler, hem nimet hem de yaratma olarak Allah'tandır. İnsanın başına gelen kötülükler ise, istek ve irade olarak insandan kaynaklanmaktadır. Yaratma işlemi, önceki ayette olduğu gibi Yüce Allah için kullanılmaktadır. Bu iki ayet hakkında şunlar da belirtilebilir: Nisâ 4:78. ayette kastedilen şey, Yüce Allah'ın hayrı ve şerri yaşanan hayata dair bir olgu ya da seçenek olarak var etmesi, her ikisini de insanların seçimine sunması olarak açıklanabilir. Zira akletme, irade, özgürlük ve sorumluluk insan için bu seçimi gerektirmektedir. Bu yüzden Nisâ 4:78. ayette *min 'indillâhi* "Allah'ın katındandır" yani *sünnetullah*ı gereği bu filleri yaratan odur, kul tercih eder o yaratır. Kötüden/şerden razı olmaz iyiden razı olur. Nisâ 4:79. ayette kastedilen şey ise, hayır ve şer seçeneğinden şer olgusunun sadece insan tarafından bilfiil seçilmesi ve aktif hale getirilmesidir. Zira Allah hiçbir zaman kötülüğü emretmez (A'râf 7:28). Özünde zaten iyidir. Bu yüzden Nisâ 4:79. ayette *minellâhi* yani "iyilik Allah'tandır", O'nun özünden, O'nunla birlikte zaten var olan bir olgudur denmek istenmiş olabilir.

2 Hz. Muhammed'in peygamberliğinin yöreselden evrenselliğe doğru bir hareket içermesiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:19; A'râf 7:158; Enbiyâ 21:107; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

3 Yüce Allah Hz. Muhammed'in risaletiyle ilgili olarak kendisinin şahit olarak yeteceğini bildirmektedir. Konuyla ilgili olarak bkz. Ra'd 13:43.

4 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌۘ فَاِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذ۪ي تَقُولُۜ وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا
يُبَيِّتُونَۚ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا ﴿٨١﴾ اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَۜ وَلَوْ
كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوا ف۪يهِ اخْتِلَافًا كَث۪يرًا ﴿٨٢﴾ وَاِذَا جَٓاءَهُمْ اَمْرٌ مِنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ
اَذَاعُوا بِه۪ۜ وَلَوْ رَدُّوهُ اِلَى الرَّسُولِ وَاِلٰٓى اُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذ۪ينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْۜ وَلَوْلَا
فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٨٣﴾

81. (Münafıklar) "Başüstüne!" derler. Yanından ayrılınca onlardan bir kısmı, senin dediğinden başkasını gizlice kurar. Allah da onların gizlice kurduklarını yazmaktadır.[1] Onlardan yüz çevir (aldırma) ve Allah'a güven! *Vekil* (güven kaynağı) olarak Allah yeter.[2]

82. Onlar Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı?[3] O, Allah'tan başkası katından (gönderilmiş) olsaydı, elbette onda birçok çelişki bulurlardı.[4]

83. Onlara güven veya korkuya dair bir haber gelince hemen onu yayarlar. (Oysa) onu, Elçiye veya aralarında yetki sahibi kişilere götürselerdi, onların arasından işin içyüzünü anlayanlar, onun ne olduğunu bilirlerdi. Allah'ın size bol lütfu ve merhameti olmasaydı, azınız hariç elbette şeytana uyardınız.

1 Bu cümle "insanların davranışlarının kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

2 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:3, 48.

3 *Tedebbür*, satırı okuyup satır arasını görebilmek; söylenenden hareketle söylenmek isteneni anlayabilmek; arka plandaki Rabca anlam örgüsünü ve derin anlam ilişkisini çözebilmek; kelimelerin ve kavramların köküne inebilmek; hayatın geçmiş dönemleriyle ilgili araştırmalar yapıp tedbir almayı başarmak gibi farklı bir okuyuşun adıdır. İşte Yüce Allah Kur'an'ın bu şekilde okunmamasını eleştirmekte, *tedebbür*ün Kur'an'ı doğru anlamadaki önemine dikkat çekmektedir. *Tedebbür*le ilgili benzer mesajlar: Mü'minûn 23:68; Sâd 38:29; Muhammed 47:24.

4 Bu ayet Kur'an'da çelişki olmadığının delilidir. Kur'an'da yer aldığı iddia edilen "Nesh" konusu, öncelikle Nisâ 4:82, ayrıca Hacc 22:51, Sebe' 34:5, 38 ve Fussilet 41:42. ayetler ışığında değerlendirilmelidir. "Nesh", aslında ayetler arasında mutlak anlamda bir zıtlık içerdiği ve ***nâsih*** ve ***mensûh*** olduğu iddia edilen her iki ayet de aynı zamanda uygulanamayacağı düşüncesiyle ayetler arasında zıtlık bulunduğu ifade edilmekte, bu işleme de nesh adı verilmektedir. Biz Kur'an'da hiçbir ayetin hükümsüz olmadığı kanaatindeyiz.

فَقَاتِلْ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنٖينَۚ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذٖينَ
كَفَرُواۜ وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْكٖيلًا ﴿٨٤﴾ مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصٖيبٌ مِنْهَاۚ وَمَنْ
يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقٖيتًا ﴿٨٥﴾

84. Allah yolunda savaş![1] Sen (öncelikle) sadece kendinden sorumlusun.[2] Müminleri de (savaşa) teşvik et![3] Allah kâfir olanların gücünü elbette[4] kıracaktır. Allah'ın gücü (azabı) daha ağır ve cezası daha şiddetlidir.

85. Kim güzel bir şekilde şefaat (iyi bir işe öncülük) ederse onun o işten bir payı olur. Kim de kötü bir şekilde şefaat (kötü bir işe öncülük) ederse onun da ondan bir payı olur.[5] Allah her şeyin karşılığını vericidir.

1 Bu emir, Bakara 2:190-193, Nisâ 4:88-91, Tevbe 9:5, Hacc 22:39-40 ve Mümtehine 60:7-9 gibi ayetlerde de belirtildiği gibi açılan bir savaşa karşı savunma içerikli bir çağrıdır; saldırmak demek değildir.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:105; Nûr 24:54

3 Bu buyruk Enfâl 8:65. ayetle birlikte okunmalıdır. Burada amaç, saldırıya uğrayanların kendilerini savunmaları için hazırlıklı olmalarının gerekliliğine dikkat çekilmesidir; saldıran taraf olma kesinlikle öngörülmemektedir.

4 Bu ayette de olduğu gibi *'asâ* fiili, Yüce Allah için kullanıldığında "ihtimal" değil de "kesinlik" anlamında da yorumlanabilir.

5 Burada geçen "şefaat"le ilgili kelimeler, bilinen anlamda "şefaat" değil, "öncülük etmek, vesile veya sebep olmak" anlamlarındadır. Yüce Allah kendi yolunda savaşılması emrini verdikten sonra, evrensel manada bir beyana yer vermekte ve Hz. Peygamber'le birlikte müminlerden her kim savaşa katılırsa yani savaşta ona arkadaşlık ederse bu nedenle yani yaptığı fedakârlık sebebiyle kendisine bir pay verileceğini müjdelemektedir. Burada konu, dünya hayatındaki fedakârlıklarla ilişkilidir. Bu nedenle "her kim güzel bir şefaat ederse" ifadesi "her kim güzel bir şekilde öncülük ederse", "her kim güzel bir işe vesile olursa" manasında yorumlanabilir. Âyetin öncesiyle bağlantısı düşüldüğünde burada söz konusu öncülük cihada çağrıda bulunan Hz. Peygamber tarafından yapılmıştır. Bu çağrıya icabet edenler yaptıkları fedakârlığın karşılığını elbette alacaklardır. Hz. Peygamber bir hadisinde "şefaat edin ki ecir alasınız" (Buhârî, Zekât, 21; Müslim, Birr, 145) buyurmaktadır ki bu rivayette de verilmek istenen mesaj, iyi bir şeye öncülük etmek gerektiğine dikkat çekmektir. Benzer şekilde bir başka rivayette Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu nakledilmektedir: "Her kim müslüman kardeşi için gıyabında duada bulunursa, bu mutlaka kabul edilir ve melek o kimseye 'Aynısı senin için de olsun' diye (dua eder)" (Ebû Davud, Vitr, 29).

وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ اَوْ رُدُّوهَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾
اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

86. Bir selam ile selamlandığınız zaman, siz de ondan daha güzeli ile selamlayın veya[1] onu (aynı şekilde) karşılayın![2] Şüphesiz ki Allah her şeyin hesabını tutandır.

87. Allah –(ki) O'ndan başka ilah yoktur– sizi, kendisinde (gerçekleşmesinde) şüphe olmayan kıyamet gününde elbette toplayacaktır.[3] Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir ki![4]

1 Buradaki *ev* edatı, Nisâ 4:77. ayette de olduğu gibi, "yani" anlamında yorumlanabileceği gibi "veya" anlamında da yorumlanabilir.

2 Bu ayette selam vermenin de almanın da dinî bir gereklilik olduğu ve öneminin büyüklüğü dile getirilmek istenmektedir. Selam Yüce Allah'ın öğrettiği şekilde karşıdakine esenlik dileme şeklinde bir dua dileğidir. Dahası dua kardeşine hayır dilemektir; kardeşini cennette hayal etmektir. Selamda önemli olan noktalardan birisi de iletişimi başlatmak veya sürdürmek, insanlar arasındaki sevgi ve muhabbetin farkedilmesine ya da artmasına katkıda bulunmaktır. Selamla ilgili olarak Hz. Peygamber de bunun müslümanların birbiri üzerindeki altı hakkından birisi olduğunu beyan etmiş (Buhârî, Cenâiz, 2; Müslim, Selâm, 4-6), kin ve öfkenin kalpten sökülmesi için de aralarında selamı yaymalarını müslümanlara emretmiştir (Buhârî, İman, 20; Müslim, İman, 93; Tirmizî, Et'ımeh, 45; Kıyâmeh, 4, 56; İsti'zân, 1; İbn Mâce, Mukaddime, 174; Edeb, 11; Dârimî, Salât, 156; İsti'zân, 26; Ahmed b. Hanbel, I, 165, 167; II, 477; IV, 282, 286.). Dahası kişinin tanıdığı veya tanımadığı herkese selam vermesiyle ilgili de Hz. Peygamber'e nispet edilen ifadeler söz konusudur (Buhârî, İman, 3; İsti'zân, 9, 19; Müslim, İman, 63; Ebû Davud, Edeb, 131; Nesâî, İman, 12; Ahmed b. Hanbel, II, 169). Esasında evlere girmeden verilmesi gereken selamın hayatın her alanına yaygınlaştırılmasının da çok önemli olduğu bilinmelidir. Çünkü selam bir paroladır, güvenlik ilanıdır, karşıdakine zarar vermeme beyanıdır. Kaldı ki selâm, kardeşinin cenneti olmak, kardeşini cennette hayal etmektir. Bu buyruk, En'âm 6:54 ve Nûr 24:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayrıca Enfâl 8:61. ayet gereği bu ayette "Size barış teklif edildiği zaman, siz de ondan daha güzeli ile barışa karşılık verin" şeklinde bir mesaj da vardır.

3 Benzer mesaj: En'âm 6:12.

4 Bu cümle Nisâ 4:122. ayetle birlikte okunmalıdır.

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا اَتُرِيدُونَ اَنْ تَهْدُوا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ وَمَنْ
يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

Surenin 88-100. ayetlerinde münafıkların müslümanlara karşı tutumu, müslümanların ötekilerle ilişkileri, hata ile/yanlışlıkla veya bilerek bir mümini öldürmenin cezası, büyük sıkıntılar ve çaresizlik içerisinde olanların uğrunda fedakârlık yapılması gerektiği, bu uğurda fedakârlık yapanların diğerlerinden ayrı tutulacağı dile getirilmektedir.

88. Size ne oluyor da[1] münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz? (Oysa) Allah onları kendi kazandıkları sebebiyle baş aşağı etmiştir.[2] Allah'ın saptırdığı[3] (bu kişileri) siz mi doğru yola getirmek istiyorsunuz![4] Allah'ın saptırdığı kimse için asla bir (kurtuluş) yolu bulamazsın![5]

1 Bu dört ayet (Nisâ 4:88-91), Bakara 2:190-193, 256, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-5, 6, 12, 36, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Yüce Allah münafıkların durumuyla ilgili tartışma yapılmasını eleştirmekte, çünkü onları bizzat kendi tercihleri sebebiyle baş aşağı ettiğini bildirmektedir. "Yapıp ettikleri şeyler sebebiyle" ifadesi bu münafıkların cezalandırılmayı gerektirecek şekilde Mekkeli müşriklerle işbirliği yaptıklarını göstermektedir.

3 Yüce Allah münafıkları saptırdığını beyan ederken önceki cümlede dile getirdiği üzere bunun bir "sonuç", asıl "sebeb"in ise kendilerinin küfrü tercihleri olduğunu ifade etmektedir. Böyle olunca "Yüce Allah'ın saptırması" demek "saptırma kararı veren kişilerin bu kararını Allah'ın onaylaması, buna izin vermesi" demektir. Sonuçta sapkınlığı onaylananlara hiç kimsenin hidayet edemeyeceği yani onları kurtaramayacağı, onlara yol gösteremeyeceği belirtilmektedir.

4 Bu ayet (görünüşte) müslüman olarak Hz. Muhammed'e gelmiş olan bir topluluk hakkında inmiştir. Onlar Medine'de Yüce Allah'ın dilediği bir süre kadar kalmışlar, sonra da 'Ya Rasûlallah biz çöle gitmek, (yerleşmek) istiyoruz; bu nedenle bize bu konuda izin ver!' demişler. Allah'ın Elçisi de onlara müsaade etmişti. Yola çıktıklarında, konaklaya konaklaya gidiyorlardı. Yola çıkıp konaklayarak giderlerken müşrik bir topluluğa uğramışlardı. Bunu gören/haber alan müminler de o münafıklar hakkında konuşmaya başlamıştı. Bunun üzerine bir grup mümin, 'şayet onlar da bizim gibi müslüman olsaydı, bizimle birlikte kalır, bizim sabrettiğimiz gibi sabrederlerdi' demiş, diğer bir grup ise, 'onlar müslümandırlar; durumları ortaya çıkıncaya kadar, onların hakkında kâfir diyemeyiz' demiş, bunun üzerine Yüce Allah bu ayette onların münafık olduklarını bildirmiştir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, X, 218-219).

5 Benzer mesaj: Nisâ 4:143.

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوا فٖي
سَبٖيلِ اللّٰهِ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا
نَصٖيرًا ﴿٨٩﴾

89. Kendileri inkâr ettikleri gibi sizin de inkâr etmenizi istediler ki onlarla eşit olasınız.[1] Allah yolunda hicret edinceye kadar onlardan hiçbirini dost edinmeyin![2] Yüz çevirirlerse onları bulduğunuz yerde yakalayın ve öldürün; onlardan hiçbir dost ve yardımcı edinmeyin![3]

1 Yüce Allah Medine'deki müslümanların, haklarında iki gruba ayrıldığı ve Mekkeli müşriklerle işbirliği yapan münafıkların gerçek yüzünü ortaya sermekte ve onların aslında müslümanların dinden dönmelerini, kendileri gibi kafir olmalarını, böylece aynı seviyeye gelmelerini yani aynı inancı paylaşmalarını istediklerini beyan etmektedir. Onların bu noktadaki istekleri bağlamında Mümtehine 60:2'de de benzer ifadeler yer almakta, müslümanlara her türlü zarar vermeyi düşünmelerinin yanında, onların kafir olmalarını da arzu ettikleri haber verilmektedir. Bazı müfessirlerimiz buradaki maksadı müslümanların hicretten vazgeçmeleri şeklinde yorumlamış olsa da maksat küfre geri dönmelerini istemeleridir. Gerçi hicretten vazgeçmek zımnen küfre girmeyi de içerdiği için bu yorum da doğru kabul edilebilir.

2 Yüce Allah müşriklerle işbirliği yapan münafıkların nifaktan geri döndüklerini göstermek üzere Medine'ye hicret edinceye yani gerçekten iman edinceye, imanlarını ispat edinceye kadar onlardan hiçbirini dost edinmemelerini müslümanlara emretmektedir. "Dost edinmemek" ifadesi "can dostu edinmemek" manasında savaş ortamındaki müttefikliği de kapsamaktadır. Burada sözü edilen hicret, aslında bir anlamda fiili savaştan vazgeçip müslümanların safında yer alma ve mümin olma göstergesidir.

3 Burada sözü edilenler herhangi bir inançsız veya münafık değil, müşriklerle işbirliği yapmak için Mekke'ye giden ve orada müslümanlar aleyhindeki faaliyetlere destek veren, imandan ve hicretten yüz çevirenlerdir. Durum böyle olunca, düşmanla işbirliği yapanlar fiilen savaşın tarafı oldukları için, bulundukları yerde öldürülmelerinde garipsenecek bir durum yoktur. Çünkü onlar öldürülmezlerse savaş ortamında bulundukları için bu defa onlar müslümanları öldüreceklerdir. Bunlar mutlak inkârcılar değil, saldırganlık içinde olanlar, saldırganlık yapanlardır. Nitekim bu durumda olmayanlar bir sonraki ayette istisna edilerek ayrı bir hükme muhatap kılınmaktadırlar.

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ
أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ
وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾

90. Ancak kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir topluma sığınanlar veya sizinle de kendi toplumlarıyla da savaşmak (istemediklerin)den yürekleri sıkılarak size gelenler hariçtir. Allah dileseydi onları da başınıza salardı da sizinle elbette savaşırlardı.[1] Onlar sizden ayrılır da sizinle savaşmazlar ve size barış teklif ederlerse, (bu durumda) Allah size, onların aleyhinde bir yol(a girme hakkı) vermemiştir.[2]

1 Ayette geçen *ellezîne yesılûne ilâ kavmin* ifadesi "herhangi bir kavme, kabileye ulaşanlar, sığınanlar" demektir. Eslem, Benû Bekr, Huzâ'a ve Huzeyme oğulları gibi aralarında anlaşma bulunan kabilelere, topluluklara sığınanlar veya gerek müslümanlarla, gerekse kendi kabileleriyle savaşmayı istemedikleri için savaşmayacaklarını bildiren tarafsızlara dokunulmaması, onların rahatsız edilmemeleri hükme bağlanmakta, onlarla savaşılmaması istenerek, kendileri diğer işbirlikçi münafıklardan istisna edilmektedir. Bir kavimle savaşılmaması yönünde anlaşma yapılmışsa onlara sığınanlar da aynı kapsamda kabul edilirler ve kendilerine karşı savaşılmaz. Yüce Allah kendileriyle savaşılmasını yasakladığı ikinci grupla ilgili olarak, bunların müslümanlarla da kendi kavimleriyle de savaşmak istemedikleri için gönülleri sıkılarak müslümanlara geldiklerini, bir anlamda tarafsız kalmayı tercih ettiklerini, bu yüzden böyleleriyle de savaşılmasını yasakladığını istisna cümlesiyle ortaya koymaktadır. Bunlar müslümanların lehine de aleyhine de bir tavrın içerisine girmedikleri, durdukları yerde durdukları, saldırıya girişmedikleri gibi saldırganlık yapanlarla işbirliği halinde de olmadıkları anlaşılmaktadır. İşte böyleleri de savaştan istisna edilmişlerdir.

2 Yüce Allah savaş hukukuna dair bilgi vermeye devam etmekte, düşman konumundaki kişilerin müslümanlardan uzaklaşıp bir kenara çekilmeleri, müslümanlarla savaşmamaları, dahası müslümanlara barış teklif etmeleri durumunda onlar aleyhinde olmak üzere kendilerine savaş açılması gibi herhangi bir yolu uygun görmediğini hükme bağlamaktadır. Ayette geçen *ı'tezelû* fiili "ayrılmak", "uzaklaşmak", "çekinmek" demektir ki buradaki maksat, karşıt durumdaki kişilerin müslümanlara zarar verecek bir tavır içerisine girmeyip bir anlamda kenarda durmaları veya tarafsız kalmalarıdır. İşte bu kişiler eğer müslümanlardan uzak durur, onlara savaş açmazlarsa, hatta bir de barış teklifinde bulunurlarsa, onların aleyhinde olmak üzere Yüce Allah müslümanlara herhangi bir yolu meşru kılmadığını bildirmektedir.

سَتَجِدُونَ اٰخَرِينَ يُرِيدُونَ اَنْ يَاْمَنُوكُمْ وَيَاْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوٓا اِلَى الْفِتْنَةِ اُرْكِسُوا فِيهَا
فَاِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوٓا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوٓا اَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ
وَاُو۬لٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾

91. Hem sizden hem de kendi toplumlarından emin olmak isteyen başkalarını da bulacaksınız.[1] Bunlar (münafıklar), her ne zaman fitneye (müslümanlara karşı savaşa) götürülseler ona hemen dalarlardı.[2] Sizden uzak durmaz, size barış teklif etmez ve ellerini (sizden) çekmezlerse, bulduğunuz yerde onları yakalayın ve öldürün! İşte onlar aleyhinde (onlarla savaşmak için) size apaçık yetki verdik.[3]

1 Yüce Allah toplumsal hayatta karşılaşılacak başka insanların yani ikiyüzlü davranarak kendilerince garantide yaşamak isteyenlerin de bulunduğunu haber vermektedir. Bunlar hem müslümanlardan emin olmak, hem de içlerinde yaşadıkları kavimden emin olmak, kendilerini sağlama almak, güven içinde olmak isteyen münafıklardır. Bunlar sanıldığı gibi durdukları yerde duran insanlar değillerdi. Çünkü devam eden cümle onların durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

2 Bu mesaj Ahzâb 33:14. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Burada zikredilen üç husus da münafıkların müslümanlara sataşma fırsatı kolladıklarını göstermekte, eğer bu fırsatçılıktan vazgeçmezlerse, yani müslümanlara zarar vermekten uzak durmazlar, barışa yanaşmazlar ve entrikalar üretmeyi terk etmezlerse, işte o zaman bulundukları yerde tutuklanıp öldürülmeleri emredilmektedir. Nihayetinde bu kişiler tarafsız davranmamakta, düşmanla işbirliği içerisinde onların âdeta yardımcı unsurları olarak görev yapmaktalardı. Kendilerine verilen fırsatları ellerinin tersiyle iterlerse, o zaman başlarına gelecek sıkıntılara katlanmak zorunda kalacaklarını bilmeleri gerekmektedir. Yüce Allah bu gibilerle savaşma noktasında müslümanlara *sültân-i mübîn* yani "apaçık yetki ve izin" verdiğini beyan etmektedir. Önceki ayette müslümanlarla aralarında antlaşma bulunanlara sığınan veya savaş konusunda kalpleri daralmış bir şekilde müslümanlara gelenlerle savaşılmaması gerektiği, müslümanlara sataşmayıp uzak duran, savaşmayan ve barış teklifi sunanlar aleyhinde müslümanlara hiçbir yetkinin verilmediği ifade edilmektedir. Bu ayette ise durum tersine döndürülmekte, her fırsatı müslümanlar aleyhinde kullanmak isteyen ikiyüzlüler eğer müslümanlara sataşmaktan vazgeçmezler, barışa yanaşmazlar ve ellerini, entrikalarını müslümanlardan çekmezlerse bu defa onların aleyhine olmak üzere kendilerine savaş açılması noktasında müslümanlara apaçık bir yetkinin verildiği bildirilmektedir.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا اِلَّا خَطَـًٔا وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ
مُسَلَّمَةٌ اِلٰٓى اَهْلِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ يَصَّدَّقُوا فَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰٓى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ
يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾

92. Hata (kaza) ile olması dışında, bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz.[1] Hata ile bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köleyi özgürlüğüne kavuşturması ve (ölenin) ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir.[2] Ancak (ölünün ailesinin o diyeti) bağışlaması başka.[3] (Hata ile öldürülen kişi) mümin olduğu hâlde, düşmanınız olan bir toplumdan ise mümin bir köleyi özgürlüğüne kavuşturması gerekir. (Hata ile öldürülen kişi) kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdan ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi özgürlüğüne kavuşturması gerekir. (Bunları) bulamayan kimsenin, Allah tarafından tevbesi(nin kabulü) olarak iki ay peş peşe oruç tutması (gerekli)dir.[4] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu ayette öncelikle görülmesi gereken konu, bir müminin bir başka mümini hiçbir şekilde öldürmemesi gerektiğidir. Mâide 5:32'de de belirtildiği gibi, şu veya bu sebeple, olur olmaz gerekçelerle, haksız yere bir cana kıymak bütün insanlığı öldürmekle eş değerdir. Bu yüzden hata dışında kalmak üzere hiçbir müminin bir başka mümini öldürmesi asla ve asla düşünülemez, düşünülmemelidir.

2 Yüce Allah ayetin bu kısmında gayet açık bir hükme değinmekte ve bir mümin bir başka mümini hataen öldürürse hem mümin bir köleyi azat etmesini yani hürriyetine kavuşturmasını hem de öldürülenin ailesine bir diyet vermesi gerektiğini belirtmektedir. Hataen insan öldürmede iki hak ihlali vardır: Biri Yüce Allah'ın hakkı, diğeri de kul hakkı. Köle azadı Yüce Allah'ın hakkı, diyet ise kulun hakkı olarak yorumlanabilir. Böyle bir olay meydana geldiğinde, her halükârda mümin bir kölenin azat edilmesi şarttır. Ancak eğer ölenin yakınları öldürenin ödemesi gereken diyeti bağışlamış olursa, o zaman keffaret olarak sadece mümin bir kölenin hürriyetine kavuşturulması gerekir.

3 Buradaki *keffaret*, öncelikli köle azadı olarak belirlenmiştir. Kur'an'ın köle azadına verdiği önem bu ve benzer ayetlerde de açıkça görülmektedir. Bu konuda ayrıca bkz. Bakara 2:177; Mâide 5:89; Mücâdele 58:3; Beled 90:13.

4 "İki ay peş peşe oruç tutulması emri" yapılan bir hata sonucu adam öldürmenin kefaret şıklarından biri olarak sunulmaktadır. Mücadele 58:1-4. ayetlerde olduğu gibi başka suçlar için de "iki ay peş peşe oruç" cezası zikredilmektedir. Ancak oruç bozmanın cezası olarak 61 (iki ay +1 gün peş peşe) gün oruç tutma ibaresi ve cezası hiçbir ayette yer almamaktadır. Ayrıca üç ya da on günlük kefaret oruçları için bkz. Maide 5:89, Maide 5:95 ve Bakara 2:196.

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَٓاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا
عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا ضَرَبْتُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ
السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًاۚ تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۘ فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَث۪يرَةٌۜ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ
فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا ﴿٩٤﴾

93. Kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde *ebedî* kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamış (olacak)tır.[1]

94. Ey iman edenler! Allah yolunda (savaş) yolculuğuna çıktığınız zaman (durumu) iyice araştırın![2] Size selam verene (barış teklif edene), dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin!" demeyin![3] (Çünkü) Allah'ın katında sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyleyken Allah size lütfetmişti; (durumu) iyice araştırın! Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Yüce Allah hataen insan öldürmenin cezasını ifade ettikten sonra, sözü kasten bir mümini, bir insanı öldürmeye getirmektedir. Bu çerçevede her kim kasten bir mümini öldürürse, onun dünyevi karşılığının duruma göre ya kısas ya da diyet olduğu Bakara 2:178'de dile getirilmektedir. Böylelerinin mahşerdeki karşılığı ise içinde ebedi kalacakları ateş azabıdır. Üstelik Yüce Allah böylelerine "gazap etmiş olacağı" gibi "lanet de edecektir" ve "bunlar için çok büyük bir de azap hazırlamış olacaktır." İnsanoğlu Yüce Allah'ın şaheseridir. Bu nedenle Mâide 5:32'de de belirtildiği gibi bir cana kıymak bütün insanlığı öldürmekle, bir cana hayat vermek bütün insanlara hayat vermekle eşdeğer tutulmuştur. İnsan canına kıymak Yüce Allah'ın bir ayetini yok etmek şeklinde bir cinayettir. Bu nedenle, çocuk veya yetişkin herhangi bir insanı öldürmek hem insan hakkını ihlaldir hem de Yüce Allah'ın hukukuna tecavüzdür; belirlediği hayat sistematiğine bir müdahaledir. Esasında insan öldürmek en büyük fesattır. Çünkü "bir cana kıymak cihana kıymak"tır. "Bir âdemi öldürmek âlemi öldürmek" gibidir.

2 Ayette verilmek istenen mesaj, savaş yolculuğuna çıkıldığında iyice araştırma yaparak hareket edilmesiyle ilgilidir. Çünkü bir insanı haksız yere öldürmek insanlığı öldürmekle eşdeğerdir. Müminlerin amacı insan öldürmek değil, cihadını insan kazanmaya dayalı gerçekleştirmesidir. Bu nedenle ihtimallere dayalı olarak insan öldürmenin son derece sakıncalı bir işlem olduğu noktasında müminler bilinçlendirilmek istenmektedir.

3 Bu ayet savaş yolculuklarında bile karşılaşılan insanların sözlerine itibar edilmesi ve onların mümin olmadıklarının söylenmemesi gerektiğini hükme bağlamaktadır.

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ اُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ
وَاَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ
الْحُسْنٰى وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً
وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٩٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ تَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِي اَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا
مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْاَرْضِ قَالُٓوا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَاُولٰٓئِكَ مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ
وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ اِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَٓاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا
يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَاُولٰٓئِكَ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾

95-96. Müminlerden –mazeret sahibi olanlar dışında– (savaşa katılmayıp evlerinde) oturanlarla, malları ve canlarıyla Allah yolunda *cihad* edenler (fedakârlık yapanlar) bir olmaz. Allah, malları ve canları ile *cihad* edenleri (fedakârlık yapanları), derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine en güzel olanı vadetmiştir. (Ancak) kendinden dereceler, bağışlama ve merhamet (şeklinde büyük bir ödül vererek), *cihad* edenleri (fedakârlık yapanları) oturanlardan çok daha büyük bir ödülle üstün kılmıştır. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

97. Melekler,[1] canlarını alırken kendilerine yazık eden kişilere “Neredeydiniz? (Ne işle meşguldünüz?)” derler.[2] Onlar “Biz yeryüzünde güçsüzdük.” derler. Onlar (melekler) “Allah’ın arzı (yeryüzü) geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!” derler. İşte onların barınağı cehennemdir. Ne kötü varış yeridir (orası)![3]

98. Hiçbir çareye gücü yetmeyen, (hicret için) hiçbir yol bulamayan zayıf düşürülmüş erkekler, kadınlar ve çocuklar hariç.

99. İşte umulur ki Allah onları affeder. Allah çok affedicidir, çok bağışlayandır.

1 Bu ve benzer ifadeler, insanların canını alan “melekler”den söz etmektedir. Ölüm melekleri içinde herkes için özel bir ölüm meleğinin varlığı da Secde 32:11’de ifade edilmektedir. Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. En‘âm 6:61, 93; A‘râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

2 Küfür diyarında kalmayı tercih eden bu kişilerin kendilerinin yaşadıkları yerde baskı altında, çaresiz, itilip kakılan, zayıf düşürülmüş bir güçsüzlük içerisinde, aciz bir halde bulunduklarını söyleyecekleri veya söyledikleri ifade edilmektedir. İlk etapta makul gibi görülen bu cevabın aslında geçerli olmadığı bir sonraki cümlede açıkça dile getirilmektedir.

3 Bu mesaj Nahl 16:28. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَمَنْ يُهَاجِرْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَث۪يرًا وَسَعَةًۜ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِه۪
مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا
﴿١٠٠﴾ وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِۗ اِنْ خِفْتُمْ اَنْ
يَفْتِنَكُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ اِنَّ الْكَافِر۪ينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُب۪ينًا ﴿١٠١﴾

100. Allah yolunda hicret eden kimse, yeryüzünde gidecek birçok yer ve bolluk (imkân) bulur.[1] Kim Allah'a ve Elçisine (din uğrunda) hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse elbette onun ödülü Allah'a ait olmuştur. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Surenin 101-113. ayetlerinde savaş yolculuğunda ve cephede namazın nasıl kılınacağı, güven ortamındaki namazın farz kılınışı, zikrin önemi, savaşta gevşeklik göstermemek gerektiği, Hz. Muhammed'e Kur'an'ın indiriliş amacı, hatalar nedeniyle özür dilenmesi, hainlerin savunulmaması dile getirilmektedir.

101. Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfir olanların size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size herhangi bir günah (sorumluluk) yoktur. Şüphesiz ki kâfirler, sizin için apaçık düşmandır.[2]

1 Yüce Allah kendisi yolunda hicret edenlerin gidilecek pek çok mekânlarının olabileceğini ve çeşitli imkânlar ve geniş rızık imkânları elde edebileceklerini haber vermektedir. Bu ifadelerle, hicret öncesinde "acaba gidecek yerde neler yaparız, nelerle karşılaşırız, ne tür sıkıntılara maruz kalırız" vs. türünden tereddüt yaşanmaması için, Yüce Allah muhataplarını yüreklendirmekte ve bu fedakârlıklarını karşılıksız bırakmayacağını, onları dünyada da ödüllendireceğini kendilerine müjdelemektedir.

2 Bu ayet savaş yolculuklarında düşman tarafından gelebilecek bir ölüm tehlikesi varsa namazların kısaltılabileceği ruhsatını içermektedir. Böyle bir ölüm tehlikesinin bulunmadığı yolculuklarda, namazlar kısaltılmamalı ve tam kılınmalıdır. Burada unutulmaması gereken nokta, savaş yolculuklarında iken eğer bir düşman tehlikesi varsa namazların kısaltılabilme ruhsatını içermesidir. Diğer yolculuklarda, üstelik bir düşman saldırısı tehlikesi de yokken namazların zorunlu olarak kısaltılması ve bunun Allah'ın bir ikramı olduğu yolundaki iddialar bu ayete aykırıdır.

وَاِذَا كُنْتَ فٖيهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُٓوا اَسْلِحَتَهُمْ فَاِذَا
سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَٓائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَٓائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا
حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ فَيَمٖيلُونَ عَلَيْكُمْ
مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُٓوا
اَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكَافِرٖينَ عَذَابًا مُهٖينًا ﴿١٠٢﴾ فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ
فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِكُمْ فَاِذَا اطْمَاْنَنْتُمْ فَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ
عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

102. Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle birlikte namaza durup, silahlarını alsınlar (kuşansınlar); böylece secde ettiklerinde (namazı kıldıklarında diğerleri) arkanızda olsunlar! (Ardından henüz) namazını kılmamış olan diğer grup gelip seninle birlikte namazı kılsın, onlar da önlemlerini ve silahlarını alsınlar! O kâfir olanlar sizin silahlarınızdan ve eşyanızdan habersiz olmanızı ve üstünüze birden baskın yapmayı isterler. Size yağmurdan (dolayı) bir eziyet dokunur veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda size herhangi bir vebal yoktur. (Yine de) önleminizi alın! Şüphesiz ki Allah kâfirler için küçük düşürücü bir azap hazırlamış (olacak)tır.[1]

103. Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah'ı hatırlayın![2] Güvene kavuşunca namazı (tam) kılın! Şüphesiz ki namaz, müminler üzerine vakitle yazılmış (bir farz)dır.[3]

1 Bu ayet, cephedeyken bile namazın terk edilemeyeceğini, tek secdeli ve tek rekâtlı olsa bile namazın mutlaka kılınması gerektiğini göstermektedir. Önceki ayetle birlikte bu ayette savaş yolculuğu ve savaş ortamında namaz konusu detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

2 Bu buyruk, hayatın her alanında Yüce Allah'ı hatırlamanın ve hayatı Allah bilinciyle yaşamanın gerekliliğini hatırlatmaktadır. Allah bilincinden yoksun bir hayatın aslında ölümden farkı yoktur.

3 Namazların vakitleri için bkz. Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39-40.

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللّٰهِ مَا
لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ
بِمَا أَرٰيكَ اللّٰهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

104. O (düşman) topluluğu takip etmekte gevşeklik göstermeyin! Siz acı çekiyorsanız, onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekmektedir.[1] (Üstelik) siz Allah'tan, onların ümit etmedikleri şeyleri (lütufları) umuyorsunuz. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

105. Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitabı (Kur'an'ı) bir amaç ile indirdik;[2] hainlerden taraf olma![3]

1 Âl-i İmrân 3:139 ve Muhammed 47:35'te de geçen *lâ tehinû* emri "gevşemeyin" demektir. *İbtiğâi'l-kavmi* ifadesi ise o düşman topluluğun elde edilmesi yani takip edilmesi manasına gelmektedir. Cümlede üç kez geçen *te'lemîune ve ye'lemûne* fiilleri "elem içinde olmak", "sıkıntı ve acı çekiyor olmak" gibi manalar içermektedir. Düşman ordusunu takipte bıkkınlık ve yılgınlık gösterilmemesi gerektiği ifade edilerek, müslümanlar savaş yorgunluğu noktasında sıkıntı çekmiş ve bitap düşmüş olsalar da düşmanlarının da aynı şekilde bitap durumda oldukları hatırlatılmakta, herhangi bir gevşeklik gösterilmemesi gerektiği özellikle tembihlenmektedir. Bu arada savaşta yılgınlık gösterilmemesi gerektiğinin gerekçesi ise devam eden cümlede zikredilmektedir.

2 Bu ayet Nisâ 4:65, En'âm 6:114, Nahl 16:44 ve 64. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Verilmek istenen mesaj açıktır: Hz. Muhammed de diğer insanlar da hüküm verirken Kur'an ile hüküm vermelidir; çünkü vahyin indiriliş amacı hayatın, Yüce Allah'ın gösterdiği şekilde yaşanmasıdır.

3 Müfessirler bu ayetlerin çoğunun, Tu'me İbn Ubeyrık hakkında indirildiği konusunda ittifak etmişlerdir. Bu iniş sebebi olayının nasıl meydana geldiği konusunda değişik rivayetler vardır. Tu'me bir zırh çalmıştı. Durum fark edilip bu zırh kendisinden istendiği zaman, bu hırsızlığı yahudilerden birinin üzerine atmıştı. Onunla o yahudinin kavmi arasında davalaşma iyice kızışınca münafık Tu'me'nin sülalesi Hz. Muhammed'e gelerek, bu dava konusunda kendilerine yardım etmesini, yalan söyleyerek Tu'me'nin hırsız olmadığını ve bu hırsızlık işini o yahudinin yaptığına hükmetmesini istemişlerdi. Hz. Muhammed de (onların sözüne güvenerek) hüküm verince işte bu ayet nazil olmuştu (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 335-336). Ayetin bir diğer önemli mesajı da "adaletin herkes için olduğunu beyan etmek"tir. Zira adalet söz konusu ise Nisa 4:135'te olduğu gibi; din, ırk, akraba, hatır ve gönül vb. bir tarafa bırakılarak doğru hüküm vermenin gerekliliği özellikle vurgulanmaktadır.

وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذ۪ينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ
لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَث۪يمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ
اِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُح۪يطًا ﴿١٠٨﴾

106. Allah'tan bağışlanma dile![1] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[2]

107. Kendilerine hıyanet edenleri savunma![3] Şüphesiz ki Allah günaha dalmış hainleri sevmez.[4]

108. İnsanlardan gizlerler de Allah'tan gizleyemezler. (Oysa) geceleyin, O'nun razı olmadığı sözü düzüp kurarken, O onlarla beraberdir.[5] Allah onların yaptıklarını çepeçevre kuşatandır.

1 Bir önceki ayetin yani 105. ayetin iniş sebebi rivayetinden de anlaşılacağı üzere, kendisine yanlış bilgi veren münafık Tu'me lehinde, haklı olan yahudi aleyhinde hüküm verince bunun bir hata olduğu ve bağışlanma dileğinde bulunması gerektiği Hz. Muhammed'e emredilmektedir. Yüce Allah Hz. Muhammed'in bağışlanma dileğinde bulunmasını emredince, aslında benzer olaylarda hata yapanlara da seslenmiş olmakta ve kasten olmasa da hataen karşılaşılan böyle durumlarda işlenen bu türden günahları bağışlayabileceğini, çünkü kendisinin çok bağışlayan ve çok merhametli olduğunu bildirmektedir.

2 Hz. Muhammed'in de bir beşer olması itibariyle hata işleyebileceği, bu yüzden de bağışlanma dileğinde bulunması gerektiğiyle ilgili olan bu mesaj, Tevbe 9:43, Ahzâb 33:37, Mü'min 40: 55, Muhammed 47:19, Fetih 48:2, Tahrîm 66:1-2, 'Abese 80:1-10 ve Nasr 110:3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah hainleri savunmaması yönünde Hz. Muhammed'i uyarıp bağışlanma dileğinde bulunmasını emrettiği gibi kendilerine hıyanet edenleri de savunmamasını istemektedir. Burada sözü edilenler öncelikle bir yahudiye ait zırhı çalan Tu'me adlı kişinin yalancı olduğunu bilmelerine rağmen onu savunan yakınlarıdır.

4 Ayette geçen *havvân* ile *esîm* sıfatları *mübâlağa* yani "abartı" kalıbındadır. Bu nedenle, söz konusu kişiler "sürekli hıyanet edenler" ve "sürekli günah işleyenler", âdeta ihanetten ve günahtan beslenenler şeklinde nitelendirilmektedirler.

5 Yüce Allah hıyanet edenlerin savunulmamasını emrettikten sonra, Tu'me olayında olduğu gibi yakınlarının bu hırsızlık suçunu Yahudinin üzerine atma girişiminde bulunmalarını, bu amaçla geceleyin çeşitli yalanlar ve planlar üzerinde çalıştıklarını haber vermektedir. Onların aslında bildikleri veya yaptıkları kötülükleri insanlardan gizlemeye çalıştıkları, ancak bunu Yüce Allah'tan gizleyemeyecekleri bildirilmektedir. Çünkü geceleyin Allah'ın razı olmayacağı şeyleri planladıklarında Allah'ın onların yanında olduğunu, yani yapıp ettikleri her ne varsa hepsini bildiğini haber vermektedir. Bu kişiler yaptıkları hırsızlıkları gizlemeye ve onu başkalarının üzerine atmaya dair planlar yapıyorken Yüce Allah onların yapıp ettiklerini de söyleyip durduklarını da bildiğini ifade etmek istemektedir.

هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَمْ مَنْ يَكُونُ
عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١٠﴾
وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيٓئَةً اَوْ
اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيٓئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ
طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

109. İşte siz böyle kişilersiniz! Dünya hayatında onlara taraf olup savundunuz; peki kıyamet günü Allah'a karşı onları kim savunacak veya onlara kim *vekil* (güven kaynağı) olacakmış!

110. Kim bir kötülük yaparsa veya *nefs*ine haksızlık eder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı, çok merhametli bulacaktır.[1]

111. Kim bir günah kazanırsa onu sadece kendi aleyhine kazanmış olur.[2] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

112. Kim küçük veya büyük bir günah kazanır da sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, şüphesiz ki büyük bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.[3]

113. Allah'ın sana lütfu ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya (şaşırtmaya) yeltenirdi. (Oysa) onlar, sadece kendilerini saptırır[4] ve sana asla zarar veremezler. Allah sana Kitabı (Kur'an'ı) ve *hikmet*i (doğru hüküm verme yeteneğini) indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın sana olan lütfu büyüktür.

1 Benzer mesaj: Nisâ 4:64.

2 Günahların ve suçların şahsiliğiyle ilgili olan bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Gerek vahyin indirildiği dönemde gerekse sonrasında her kim işlemediği, yapmadığı, sorumlusu olmadığı bir olaydan dolayı incitiliyor, kendisine eziyet ediliyor, iftiraya uğruyorsa, bunu yapanlar *bühtân* denen "apaçık iftira"yı ortaya atmışlar, bununla birlikte açık bir de "haram" işlemişlerdir. Bu arada ayetin sonunda geçen *ism* kelimesi de "günah", "haram" manasına gelmektedir. Demek ki bu türden yalan ve iftira atanlar korkunç bir iftira günahı ile apaçık bir haram yükü yüklenmişlerdir.

4 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:69.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذٰلِكَ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ
لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

Surenin 114-126. ayetlerinde bazı istisnalar hariç gizli konuşmaların çoğunda hayır olmadığı, Hz. Muhammed'e karşı çıkanların varacağı yerin ateş olacağı, Yüce Allah'ın şirk hariç bütün günahları dilediğine bağışlayabileceği, şeytanın insanları saptırdığı, kurtuluşun kuruntularla elde edilemeyeceği, herkesin yaptığının karşılığını bulacağı bildirilmektedir.

114. Onların gizli toplantılarının[1] birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir *sadaka* veya bir iyilik veya insanların arasını düzeltmeyi emredenin (öğütleyenin gizli toplantısı) hariç! Kim Allah'ın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona ileride büyük bir ödül vereceğiz.

115. Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra, kim Elçiye karşı çıkar ve müminlerin yolundan başka bir yola giderse,[2] onu (kendisinin) döndüğü yere döndürecek ve cehenneme atacağız. Ne kötü varış yeridir (orası)!

1 *Necvâ/en-necvâ* kelimesi "gizli konuşma, fısıldaşma" demektir. Konunun gizli toplantı yapılması şeklindeki kullanımı müşriklerle ilgili olarak İsrâ 17:47'de, Firavun'la ilgili olan ise Tâhâ 20:62'de yer almaktadır. Yüce Allah bu türden gizli toplantıların büyük çoğunluğunda hiçbir hayrın bulunmadığını Nisâ 4:114'de dile getirmektedir. *Necvâ* ile ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:78; Enbiyâ 21:3; Zuhruf 43:80; Mücâdele 58:7, 8, 10, 12, 13.

2 Yüce Allah ayette söz konusu insanların Allah'ın Elçisi'ne düşmanlık yaptıklarını, ilave olarak "müminlerin tâbi oldukları hak ve hakikat yolunun dışında başka yollara tâbi olduklarını" bildirmektedir. Bu ifade mahşerdeki kurtuluşun Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği ve müminlerin de tâbi oldukları tevhid yolunu izlemekle, o yolu yaşamakla mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Âl-i İmrân 3:19'da "Allah katında dinin İslâm olduğu" vurgulanmakta, yine Âl-i İmrân 3:85'te "İslâm'dan başka bir yol arayanlardan bunun kabul edilmeyeceği ve bu şekildeki bir arayışta olanların âhirette ziyana uğrayacakları" haber verilmekte, Bakara 2:137'de ise "hidayete ermek için müminler gibi inanmak gerektiği" dile getirilmektedir. Bu arada Mâide 5:3 ve Nûr 24:55'te müslümanlar için din olarak İslâm'ın uygun görüldüğü ifade edilmektedir. Gerçek böyle olduğu için her kim müminlerin tâbi olduğu yoldan başka bir yola tâbi olursa bu tercih feci bir akıbetin habercisidir.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِه۪ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَع۪يدًا
﴿١١٦﴾ اِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ٓ اِلَّٓا اِنَاثًاۚ وَاِنْ يَدْعُونَ اِلَّا شَيْطَانًا مَر۪يدًاۙ ﴿١١٧﴾ لَعَنَهُ اللّٰهُۢ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ
عِبَادِكَ نَص۪يبًا مَفْرُوضًاۙ ﴿١١٨﴾ وَلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُب۪ينًاۜ ﴿١١٩﴾

116. Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bundan başkasını, (diğer günahları) dilediği (layık olan) kimse için bağışlar.[1] Allah'a ortak koşan kimse, elbette uzak bir sapkınlığa düşmüş (demek)tir.

117-118. (Müşrikler) O'nun (Allah'ın) peşi sıra birtakım dişilerden (dişi isimli putlardan) başkasına yalvarmıyorlar. Onlar, Allah'ın kendisine lanet ettiği inatçı şeytandan başkasına yalvarmıyorlar ki o şöyle demişti: "Şüphesiz ki kullarından belirli bir pay edineceğim.

119. Onları mutlaka saptıracağım, elbette onları boş kuruntulara boğacağım; elbette onlara emredeceğim (fısıldayacağım) da hayvanların kulaklarını yaracaklar; elbette onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler."[2] Kim Allah'ın dışında (O'nu bırakır da) şeytanı dost edinirse, elbette apaçık bir şekilde kaybetmiştir.[3]

1 Benzer mesaj: Nisâ 4:48. Demek ki Yüce Allah'ın bağışlamayacağını ilan ettiği tek günah, *şirk* yani şirk üzere ölmektir. Bu noktadan anlaşılıyor ki inançsızlık anlamında inkâr ve nifak da affedilmeme kapsamındadır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:86, 90, 91; Nisâ 4:18, 137, 168; Muhammed 47:34.

2 Bu ayette Yüce Allah'ın yaratma sistemine ve yarattığı şeylere sebepsiz yere müdahale etmenin şeytan kaynaklı bir işlem olduğuna ve bu türden uygulamalardan kaçınmak gerektiğine dair bilgi verilmektedir. *Sünnetüllah* denen "ilahi kanun"a müdahale anlamında her bir işlem bu ayetin kapsamındadır. Burada şeytanın işaret ettiği husus, müşriklerin hayvanların kulaklarını kesip işaretleyerek onları putlara tahsis edip sunma işlemidir. Bu şeytan işi hususlarda insanlar Yüce Allah tarafından uyarılmaktadır. Ayrıca Yüce Allah'ın fıtrat üzere yarattığı her varlığın fıtratı ile oynamanın ve fıtratı değiştirmenin, üstelik bunu din haline getirmenin şeytansı işlerden olduğu vurgulanmaktadır, denebilir. Örneğin dünyayı kötü göstermek, dünyayı sürgün yeri görmek, kadınlara, bazı hayvanlara uğursuzluk atfetmek vb.

3 Bu cümlede şeytanın dost edinilmesinin bir "alın yazısı" değil, isteyen kişilerin "tercihinin sonucu" olduğu belirtilmektedir. Şeytanın dostluğunu istemek "sebep", şeytanın dost edinilmesi "sonuç"tur.

يَعِدُهُمْ وَيُمَنّ۪يهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ اُو۬لٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ
عَنْهَا مَح۪يصًا ﴿١٢١﴾ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ ق۪يلًا ﴿١٢٢﴾ لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَٓا
اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا يُجْزَ بِه۪ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًا ﴿١٢٣﴾

120. (Şeytan) onlara söz verir ve onları ümitlendirir. (Oysa) şeytan, onlara aldanmadan başka bir şey vadetmemektedir.[1]

121. İşte onların barınağı cehennemdir; ondan (kaçabilecek) herhangi bir sığınak da bulamayacaklardır.

122. İman edip iyi işler yapanları, Allah'ın gerçek bir vaadi olarak ileride içlerinde *ebedî* kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağız.[2] Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir ki![3]

123. (Cennete giriş) sizin kuruntularınızla da kitap ehlinin kuruntularıyla da değildir.[4] Kim bir kötülük yaparsa ona (yaptığının) karşılığı verilecektir ve kendisi için Allah'tan başka dost da yardımcı da bulamayacaktır.

1 Yüce Allah şeytanın insanlara çeşitli vaatlerde bulunduğunu, onlara boş ve anlamsız kuruntular fısıldadığını belirtmekte, onun bütün vaatlerinin aldatmadan başka bir şey olmadığını dile getirmektedir. Benzer mesaj: İsrâ 17:64.

2 Yüce Allah şeytanın izini takip edip onun vaatlerine kanan, dolayısıyla onun güdümüne girenlerin feci akıbetlerini ifade ettikten sonra, Kur'an'daki "mesânîlik" üslubu gereği cennetliklerden bahsetmektedir. Bu çerçevede Nisâ 4:57'de de yer aldığı üzere, Yüce Allah iman edip salih ameller işleyenleri içlerinde ebedi kalacakları cennetlere koyacaktır. Kur'an'da kurtuluşun nasıl gerçekleşeceğiyle ilgili olarak verilen bilgiler "iman" ve "salih amel" çerçevesinde şekillenmektedir.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:87.

4 Bu mesaj Bakara 2:111. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah gerek müslümanların, gerekse kitap ehlinin kuruntularının gerçek olmadığını, böyle kuruntulu davranmakla kurtuluşa ermenin mümkün olmadığını ifade etmektedir. Kuruntunun hiçbir işe yaramayacağıyla ilgili olarak Bakara 2:111'de şöyle buyrulmaktadır: (Kitap ehli:) "Yahudi olanlar veya hristiyanlar hariç kimse asla cennete giremeyecek." demişlerdi. İşte şu (iddiaları), kendi kuruntularıdır. De ki: "Doğruysanız delilinizi getirin!"

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا
يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ
حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ مُحِيطًا ﴿١٢٦﴾

124. Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi işlerden yaparsa,[1] işte onlar cennete girecekler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmayacaklardır.[2]

125. Güzel davranarak yüzünü (benliğini) Allah'a teslim eden[3] ve din bakımından *hanîf* (Allah'ı birleyen) İbrahim'in[4] milletine (dinine) uyandan daha güzel kim olabilir ki![5] (Nitekim) Allah, İbrahim'i dost edinmişti.

126. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. Allah her şeyi çepeçevre kuşatandır.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:195; Nahl 16:97; İsrâ 17:9; Kehf 18:2; Tâhâ 20:75, 112.

2 Buradaki kullanımdan maksat cinsiyet belirlemesi değil, şahsiyet üzerinde durulmasıdır. Ayette *ve hüve mü'minun* şeklinde kullanım ve kalıp erkek şeklinde olsa da maksat bu özellikteki kadın-erkek bütün müminlerdir. Nitekim bu ifadenin hemen öncesinde "erkek olsun, kadın olsun" denerek bu gerçeğe işaret edilmiş olmaktadır. Esasında benzer *müzekker*/erkek kullanımlar Tevbe 9:67, 71, Ahzâb 33:35, Feth 48:25, Hadîd 57:18-19, Cum'a 62:9 ve Tahrîm 66:12 gibi ayetlerde de söz konusudur. İslam'da iman ve salih ameller konusunda kadın erkek ayrımının olmadığına dair en net ayetlerden birisi de işte bu ayettir.

3 "Güzel davranarak yüzünü (benliğini) Allah'a teslim etmek" her şeyden önce kalp safiyetini ve niyet düzgünlüğünü beraberinde getirmektedir. Burada geçen "ihsân" kavramı "Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmektir" (Buhârî, Tefsîru Sûre-i Lokmân, 2; Îmân, 38; Müslim, İmân, 57; Ebû Davud, Sünneh, 16; Tirmizî, Îmân, 4; İbn Mâce, Mukaddime, 9; Ahmed b. Hanbel, I, 27, 51, 53, 319; II, 107, 426; IV, 129, 164). Hz. Peygamber "Ameller niyetlere göredir" (Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1; 'Itk, 6; Menâkibu'l-Ensâr, 45; Talâk, 11; Eymân, 23; Hıyel, 1; Müslim, İmârah, 155; Ebû Davud, Talâk, 11; Nesâî, Taharet, 59; Talâk, 24; Eymân, 19; İbn Mâce, Zühd, 26) buyurarak davranışların değer kazanmasının yapılış niyetlerine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ameller hangi niyetlerle yapılırsa karşılıkları da ona göre verilir. Niyetlerin ne olduğunu sadece ve sadece Yüce Allah bildiği için, kimin ne kadar ödül hak ettiğine de sadece O karar verir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:135; Âl-i İmrân 3:95; En'âm 6:79, 161; Nahl 16:123; Hacc 22:78.

5 Ayette dikkat çekilen "din", evrensel anlamda bütün peygamberlerin tebliğ ettiği "tevhid"dir.

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ
الّٰتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَاَنْ
تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِه۪ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾ وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ
مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ
وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾

Surenin 127-134. ayetlerinde kadınlar ve yetimlerle ilgili sorulan sorulara verilmesi gereken cevaplar, kocasının boşanma arayışına girmesinden korkan kadınların neler yapacağı, ne kadar özenilse de kadınlar arasında adaletin sağlanamayacağı, insanların Allah için vazgeçilmez olmadığı dile getirilmektedir.

127. Senden kadınlar[1] hakkında fetva istiyorlar. De ki: "Onlarla ilgili fetvayı Allah size şöyle vermektedir: Kitapta, kendileri için yazılmışı (farz kılınan mirası, *mehri*) vermeyip, (bir de üstelik) nikâhlamak istediğiniz kadınların yetimleri, zayıf bırakılmış (çaresiz) çocuklar ve yetimlere karşı adil davranmanız hakkında size *tilâvet* edilmekte (okunup aktarılmakta) olan ayetler (Allah'ın hükmünü apaçık ortaya koymakta)dır. Her ne hayır (yardım) yaparsanız şüphesiz ki Allah onu bilendir."

128. Bir hanım, kocasının geçimsizliğinden[2] veya (kendisinden) yüz çevirmesinden endişe ederse,[3] aralarında tamamen bir barış yapmalarında onlara hiçbir vebal yoktur. Barış hayırlı olandır. Zaten *nefis*ler kıskançlığa hazır kılınmıştır. Güzel davranır (iyi geçinir) ve *takvâ*lı (duyarlı) olursanız, şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Bu sure, adını ilk ayette ve burada geçen "kadınlar" anlamındaki *Nisâ/en-Nisâ* kelimesinden almıştır.

2 "Geçimsizlik" olarak anlam verdiğimiz *nüşûz* kelimesi, erkek eşlerin, başkasıyla evlenmek düşüncesiyle hareket ederek gözlerini, bakışlarını eşinin üzerinden kaldırması ve başka biriyle evlilik arayışına girmesi demektir. Yüce Allah Nisa 4:34'te kadınların nüşuzundan (geçimsizliğinden) söz ederken Nisa 4:128'de de erkeğin nüşuzundan (geçimsizliğinden) bahsetmektedir. Nisa 4:34'te kadının nüşuzu ve sonrasındaki süreçle ilgili pek çok yorum ve değerlendirme -ki genellikle kadının dövülmesi gibi genelde olumsuz değerlendirmeler- yapılmasına rağmen her ne hikmetse Nisa 4:128'deki erkeğin nüşuzu ve takip edilecek süreç göz ardı edilmektedir. Buradaki ayetin mesajından; kadınların da benzer olumsuz durumlarda "hâkime başvuru ve boşanma" başta olmak üzere birtakım hakları bulunduğunu, Yüce Allah'ın muradının ise evlilik kurumunun devamı açısından çiftlerin aralarındaki problemleri anlaşarak çözmeleri olduğu anlaşılmaktadır.

3 Bu mesaj Nisâ 4:34-35. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوٓا اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَميلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ
وَاِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحيمًا ﴿١٢٩﴾

129. Ne kadar uğraşsanız da kadınlar arasında adil davranmaya asla güç yetiremezsiniz;[1] (bu durumda eşlerinizin birisine) tamamen yönelip (diğerini) askıdaymış gibi bırakmayın![2] Kendinizi düzeltir ve *takvâ*lı (duyarlı) davranırsanız, şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Bu mesaj Nisâ 4:3. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah Nisâ 4:3'te dile getirdiği "Adaletli olamamaktan korkarsanız bir tane ile yani sahip olduğunuzla (yetinin)! Bu (davranış), adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır" beyanını bu ayette açıklığa kavuşturmuş olmakta, eşler arasında adaletsizlikten korkulursa tek eşle yetinilmesi gerektiğini ifade etmekte, bu ayette de ne kadar istenirse ve çaba sarf edilirse edilsin, kadınlar arasında ebediyyen adaletin sağlanamayacağını belirtmektedir. Bu ayetteki mesaja dikkat edildiğinde, Kur'an'ın çok eşlilikle ilgili bakışının olumsuz olduğu ve bunu imkânsız bir şarta bağladığı görülmektedir. Ayette yer alan ***ve lev harastüm*** ifadesinin benzerleri Yûsuf 12:103 ve Nahl 16:37'de de geçmekte ve "çok istemek", "üzerine çok düşmek", "çok çaba sarf etmek" gibi anlamlar içermektedir. Dahası ayetin başında yer alan *len* edatı geniş zaman kalıbının önüne geldiği için imkânsızı, gelecekte bir şeyin kesinlikle gerçekleşmeyeceği manasını fiilin anlamına katmaktadır. Bu yüzden Yüce Allah çok eşli erkeklerin eşleri arasında ebediyyen adaleti sağlayamayacaklarını dile getirmektedir.

2 Denebilir ki "Kur'an'da mademki çok eşliliğe sıcak bakılmıyor, o halde neden çok eşlilikle ilgili konulardan söz edilmektedir?" Bunun cevabı açıktır ve çok basittir. Şöyle ki: Kur'an'ın indirildiği dönemde çok eşlilik bir hayat gerçekliği ve geniş çaplı bir uygulamaydı. İnsanlar çok eşli oldukları için onların hayatına dair bazı düzenlemeler getirilmeliydi. İşte yorumunu yapmakta olduğumuz âyetin devam eden cümlesi bunu içermektedir. Çok eşliliğin hâkim olduğu o toplumda oldukça fazla sayıda kadın yaşıyordu; çok eşliliğin yasaklanması durumunda bu kadınların nasıl bir çaresizliğe itilecekleri tahmin edilebilir. Bu yüzden, mevcutların daha insanca bir düzende hayatlarını sürdürmeleri için belli düzenlemeler gerekmekteydi ve bu nedenle Yüce Allah erkekleri bu noktada uyarmaktadır. Çok eşlilik "vahyin indirildiği dönemde" bir hayat gerçeği olduğu ve yasaklanması durumunda pek çok kadın mağdur olacağı için, nihayetinde yasaklanmamış, ancak konuya dışardan bakanların kolayca fark edebileceği gibi Yüce Allah çok eşliliği imkânsız denebilecek bir şarta bağlamıştır. "Kadınlar arasında adalet" çok eşliliğin olmazsa olmaz şartıdır ve Yüce Allah da hiçbir erkeğin bunu başaramayacağını kesin bir ifadeyle muhataplarına iletmiş olmaktadır. Anlamak isteyen için yorumunu yapmakta olduğumuz âyet gayet açık bir mesaj vermekte ve tek eşliliğin esas olduğunu insanlara öğretmek istemektedir. İlk insan olarak kabul edilen Hz. Âdem'in de "eşlerinden" değil de "eşinden" söz edilmesi fıtratın bu olduğunun apaçık bir göstergesidir.

وَاِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّٰهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهٖۜ وَكَانَ اللّٰهُ وَاسِعًا حَك۪يمًا ﴿١٣٠﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا
فِي الْاَرْضِۜ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا
فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَم۪يدًا ﴿١٣١﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ
وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا ﴿١٣٢﴾ اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِاٰخَر۪ينَۜ وَكَانَ
اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَد۪يرًا ﴿١٣٣﴾

130. (Eşler birbirlerinden) ayrılırlarsa, Allah bol nimetinden her birini zenginleştirir.[1] Allah imkânı geniş olandır, (doğru) hüküm verendir.

131. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. Yemin olsun ki sizden önce kendilerine Kitap verilenlere de, size de "Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!" diye emrettik.[2] İnkâr ederseniz (bilin ki) göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir.[3] Allah zengindir, övgüye layık olandır.

132. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. *Vekil* (güven kaynağı) olarak Allah yeter.

133. Ey insanlar! (Allah) dilerse sizi giderir (yok eder) ve (yerinize) başkalarını getirir; Allah'ın buna gücü yeter.[4]

1 Bu mesaj Bakara 2:236-237. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah eşler arasında adaletsizlik yapmamak için çıkabilecek problemleri ıslah eden, bozulan aile içi düzeni yeniden kurup ıslahı gerçekleştirenler, ayrıca takvâlı davranan yani sorumluluğunu bilip duyarlı davrananları yine de işleyecekleri hatalar noktasında bağışlayabileceğini ifade etmektedir.

2 Yüce Allah özelde evlilik ve boşanma hukuku, genelde ise dile getirdiği bütün prensiplerle ilgili olarak evrensel anlamda bütün risalet öğretilerini aynı içerikte şekillendirdiğini bildirmektedir. Burada hem müslümanlardan önce kendilerine kitap verilen yahudiler ve hristiyanlar gibi kitap ehline, hem de bu son ilahi mesajın muhatabı olan müminlere yönelik olarak "Allah'a karşı muttakî (duyarlı) olmaları" gerektiğini bildirdiğini ifade etmektedir.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:170.

4 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38. Bu ayetlerde genelde insanlara, özelde ve bağlam gereği inkârcı nankörlere seslenilmekte ve Allah için vazgeçilmez olmadıkları ifade edilmek istenmektedir. Yüce Allah'a muhtaç olanlar insanlardır; Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur; İhlâs 112:2'de geçtiği üzere *es-Samed* oluşunun anlamı da budur. Öyleyse sınırsız gücün sahibi olan Yüce Allah insanları yok edebilir ve yerlerine yenilerini elbette yaratabilir.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَكَانَ اللّٰهُ سَم۪يعًا بَص۪يرًا ﴿١٣٤﴾ يَٓا
اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَب۪ينَۚ
اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَق۪يرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَاࣞ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ
اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا ﴿١٣٥﴾

134. Kim dünya sevabını (ödülünü) isterse (bilsin ki) dünyanın da ahiretin de sevabı (ödülü) yalnızca Allah katındadır.[1] Allah duyandır, görendir.

Surenin 135-152. ayetlerinde müminlere yönelik ilahî buyrukları, münafıkların döneklikleri, kâfirleri dost edinmemek gerektiği, münafıkların ateşin en alt tabakasına atılacağı, kötü sözlerden kaçınılması, iman esaslarında ayrımcılığa gidilmemesi ve doğru iman edenlerin ödüllendirilecekleri bildirilmektedir.

135. Ey iman edenler! Adaleti (titizlikle) ayakta tutan, kendiniz, ana baba(nız) ve yakınlar(ınız) aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kişiler olun![2] (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin de fakir de olsalar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Adalet(ten sapma) konusunda arzular(ınız)a uymayın! (Şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) veya şahitlik etmekten kaçınırsanız, (bilin ki) şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Yüce Allah gerek savaşları yaparken bunu dünyevi ganimet beklentisiyle yapanları, gerekse hayat olarak sadece dünya hayatını bilip ona göre yaşayanları eleştirmektedir.
Ayette geçen *sevâb* kelimeleri "sevap", "ödül" manasına gelmektedir. Ayrıca *fe 'ındellâhi* ifadesinin cümlede önde getirilmesi, *hasr/kas*r denen "vurgulu" cümle tektiğini içermekte, başka hiç kimsenin dünya ve ahiret sevabı vermeye gücünün olmadığını, sadece Yüce Allah'ın bu nimetleri verebileceği mesajını içermektedir.

2 Burada muhataplar hem yönetici veya yargıç makamında bulunanlardır; hem de şahitlik etmesinden söz edilen herkestir. Nisâ 4:3 ve 127'de yetimler ve kadınlarla ilgili özel bazı konularda adaletle ilgili uyarılara yer verilmişken, Nisâ 4:58'de genel anlamda adaletle hükmedilmesi gerektiği dile getirilmişti. Burada adaletin sağlanması için insanlar arasındaki davalarda Yüce Allah için şahitler olunması gerektiği değişik boyutlar üzerinden ifade edilmektedir. İlgili ayetlerden anlaşıldığına göre toplumun ayakta durmasının yolu adaletten geçmektedir. Benzer mesajlar: Mâide 5:8, 42; En'âm 6:152; Nahl 16:90; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪ي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪يٓ
اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَكُتُبِه۪ وَرُسُلِه۪ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَع۪يدًا
﴿١٣٦﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ
وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَب۪يلًاۜ ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ الْمُنَافِق۪ينَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًاۙ ﴿١٣٨﴾ اَلَّذ۪ينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِر۪ينَ
اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِن۪ينَۜ اَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَم۪يعًاۜ ﴿١٣٩﴾

136. Ey iman edenler! Allah'a, Elçisine, Elçisine indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği kitaba (vahiylere) iman edin (güvenin)![1] Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve son günü (ahiret gününü) inkâr ederse elbette uzak bir sapma ile sapmıştır.

137. Şüphesiz ki iman edip sonra inkâr edenler, sonra yine iman edip tekrar inkâr edenler, sonra da inkârlarını artıranlar var ya, Allah (işte) onları bağışlamayacak ve onları doğru yola ulaştırmayacaktır.[2]

138. Münafıklara, kendileri için elem verici bir azap olduğunu müjdele!

139. Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinenler, onların (kâfirlerin) yanında itibar mı arıyorlar? Bilsinler ki itibar bütünüyle ve yalnızca Allah'a aittir.[3]

1 Bu ayette imanla ilgili iki kelime geçtiği, ilkinde hitap "ey iman edenler" şeklinde belirlendiği için ikincisine "inanıp güvenin" veya "imanda devamlı olun" anlamı verilmelidir. İman edenlere seslenilip yeniden iman etmelerinin istenmesinin diğer bir hikmeti de sadece "inandım deyip hiçbir şey yapmadan kurtuluşa ereceğini umanlara" bir mesaj da olabilir. Yani ayette imanda sebat etmek ve imanının gereğini yerine getirmek, mümin olduğunu unutmamak da hatırlatılıyor olabilir.

2 Bu ayette *mürted*in/dinden dönenin durumu hakkında dolaylı bilgiler verilmektedir. Zira burada iki kez dinden dönen sonra da inkâra sapandan bahsedilmekte ve bu kimseleri Yüce Allah'ın bağışlamayacağı, kendilerini doğru yola iletmeyeceği bildirilmektedir. Eğer dinden dönenlerin öldürülmesi gerekseydi imandan sonra inkâra dönen kişilerin tekrar iman etmelerine ve küfre girmelerine değinilmez, aksine imandan sonraki ilk inkârcılıklarında öldürülmelerine dair hükme yer verilirdi. Dolayısıyla dinden dönenin/*mürted*in öldürülmesi hükmü asla Kur'an'dan referans alamaz. Aksine bu husustaki ceza ahirete ve Yüce Allah'ın hükmüne bırakılmıştır. Benzer mesajlar: Bakara 2:161-162, 217; Âl-i İmrân 3:86; Nisâ 4:168; Mâide 5:54; Muhammed 47:34.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Fâtır 35:10.

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا
مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۘ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ
فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًاۙ ﴿١٤٠﴾ اَلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْۘ
وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌۙ قَالُوا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَۜ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَلَنْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

140. (Allah) Kitapta size şöyle (bir hüküm) indirmiştir: "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve/veya onlarla alay edildiğini duyduğunuz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya kadar onlarla birlikte oturmayın![1] (Aksi takdirde) şüphesiz ki siz de onlar gibi olursunuz.[2] Şüphesiz ki Allah münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir."

141. (Münafıklar) sizi gözetleyip dururlar. Size Allah'tan bir zafer (nasip) olursa, "Sizinle birlikte değil miydik?" derler. Kâfirlerin (zaferde) bir payları olursa (bu sefer de onlara), "Sizi yenip (öldürebileceğimiz hâlde öldürmeyip) müminlerden korumadık mı?" derler.[3] Allah kıyamet gününde aranızda hükmedecektir. Allah kâfirler için müminler aleyhine asla bir yol vermeyecektir.

1 Bu ayet En'âm 6:68, Tevbe 9:69 ve Müddessir 74:45. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Yüce Allah'ın ayetlerinin inkâr edilerek alaya alınmasına göz yummak ve o ortamda bulunmaya devam etmek, bu inkâr ve alaya rıza göstermek ve onlar gibi davranarak bu günaha ortak olmak demektir. Gerçek anlamda inanan birinin, cehennemde bir araya toplanacak ve cezalandırılacak olan münafıklara ve kâfirlere uymaması gerekir.

3 Bu ayet Âl-i İmrân 3:154 ve 167. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah münafıkların müminleri sürekli takip ettiklerini, içinde bulundukları her olayı, attıkları her adımı izlediklerini, duruma göre bir tavır içerisine girdiklerini bildirmektedir. Yaşanan herhangi bir savaşta eğer müslümanlar zafer elde etmişlerse "biz de sizinle birlikteydik" dedikleri ifade edilmektedir. Yüce Allah münafıkların ikiyüzlülüklerini ortaya koymak üzere, inkârcılar herhangi bir savaşta üstünlük sağlarlarsa bu defa onlara dönerek kendilerine destek verdiklerini, güçlü olmalarını sağladıklarını ve onları müminlerin saldırılarından koruduklarını söylediklerini ifade etmektedir.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰى يُرَآؤُنَ
النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذٰلِكَ لَآ إِلٰى هٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلٰى هٰٓؤُلَآءِ وَمَنْ
يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ
مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَأَخْلَصُوا
دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَأُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾

142. Şüphesiz ki münafıklar, Allah'ı aldat(tıklarını san)ıyorlar; (Hâlbuki) O onları(n kendilerini) aldat(masını sağlayand)ır.[1] Namaza kalktıkları zaman insanlara gösteriş yaparak üşenerek kalkarlar;[2] azı hariç Allah'ı hatırlamazlar.

143. Bunların arasında bocalayıp durmaktalar; ne onlara (yakınlar) ne de bunlara! Allah'ın saptırdığı kimse için asla bir (kurtuluş) yolu bulamazsın.

144. Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin![3] (Bunu yaparak) Allah'a, aleyhinizde apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz!

145. Şüphesiz ki münafıklar, ateşin en alt tabakasındadır.[4] Onlar için asla hiçbir yardımcı bulamazsın.

146. Ancak tevbe edip kendilerini düzeltenler,[5] Allah'(ın kitabın)a sımsıkı sarılıp[6] dinlerini (ibadetlerini) yalnız O'nun için yapanlar başkadır. İşte bunlar, müminlerle beraberdir. Allah müminlere ileride büyük bir ödül verecektir.

1 Bu ayet Bakara 2:9. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu tür ayetlerde geçen kelimeler insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Allah için kullanıldığında kastedilen Allah'ın o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:15; Âl-i İmrân 3:54; Enfâl 8:30; Tevbe 9:67, 79; Târık 86:16.

2 Bu ayet Bakara 2:264, Nisâ 4:38 ve Mâ'ûn 107:6. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ayet Âl-i İmrân 3:28, 118, Mâide 5:51, 57, Mücâdele 58:22 ve Mümtehine 60:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Kur'an'da sadece burada geçen *ed-derkü'l-esfelü* tamlaması "en aşağı tabaka", "en dip", "en aşağı yer" gibi anlamlara gelmekte ve münafıkların küfür noktasında en kötü insanlar olduğu ifade edilmektedir. Küfrün her çeşidi elbette kötüdür, akıbeti fecidir; ancak küfrün mahşerdeki azabı en korkunç olanı, sahibini ateşin en alt tabakasına sokacak olan "münafıklık"tır.

5 Tevbe ve ıslahın cezaları düşürmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:89.

6 Bu ayet Âl-i İmrân 3:103 ve Zuhruf 43:43. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلٖيمًا ﴿١٤٧﴾ لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ
بِالسُّٓوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمٖيعًا عَلٖيمًا ﴿١٤٨﴾ اِنْ تُبْدُوا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوهُ اَوْ
تَعْفُوا عَنْ سُٓوءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدٖيرًا ﴿١٤٩﴾ اِنَّ الَّذٖينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَيُرٖيدُونَ
اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرٖيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ
ذٰلِكَ سَبٖيلًا ﴿١٥٠﴾ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرٖينَ عَذَابًا مُهٖينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذٖينَ
اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ اُو۬لٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتٖيهِمْ اُجُورَهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ
غَفُورًا رَحٖيمًا ﴿١٥٢﴾

147. Siz şükredip iman ederseniz, Allah size neden azap etsin ki! Allah şükre çok karşılık verendir, bilendir.

148. Allah kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez; haksızlığa uğrayan(ın sözü) hariç![1] Allah duyandır, bilendir.

6. CÜZ

الجزء ٦

149. Bir iyiliği açıklar veya gizlerseniz veya bir kötülüğü affederseniz (Allah bunları da bilir). Şüphesiz ki Allah çok affedicidir, gücü yetendir.

150. Allah'ı ve elçilerini inkâr edenler ve Allah ile elçilerini birbirinden ayırmak isteyerek "Bir kısmına iman eder, bir kısmını inkâr ederiz!" deyip[2] (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya,

151. İşte onlar gerçek kâfirlerdir. Biz, kâfirler için küçük düşürücü bir azap hazırlamış (olacağız).

152. Allah'a ve elçilerine iman edip onlardan hiçbiri arasında ayrım yapmayanlara (gelince),[3] işte Allah onlara ileride ödüllerini verecektir. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Ayette izin verilenler uğradığı haksızlığı, kötü muameleyi açıktan söyleyebilecek kişilerdir. Buradan hareketle, ayette küfrü, sövgüyü, hakareti vs. şeyleri mazur gösteren herhangi bir mesaj söz konusu değildir; çünkü En'âm 6:108'de sövgü müslümanlara kesinlikle yasaklanmıştır. Dahası toplumsal hayatta iman edenler arasında çirkinliklerin yayılmasını isteyenlere dünya ve ahirette elem verici bir azabın uygulanacağı Nûr 24:19'da haber verilmekte, müminler duyarlı davranmaya davet edilmektedir.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:85.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:136, 285; Âl-i İmrân 3:84.

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُٓوا
اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْۚ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ
فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَۚ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٥٣﴾

Surenin 153-162. ayetlerinde kitap ehlinin Hz. Muhammed'den saçma isteklerine, azgınlıklarına, yalanlarına, inkârlarına, iftiralarına ve Hz. İsa ile ilgili yanlış düşüncelerine dikkat çekilmekte ancak ilimde ileri giden ve mümin olanların azgınlık edenlerden ayrı tutulması gerektiği de hatırlatılmaktadır.

153. Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyor. Onlar Musa'dan bunun daha büyüğünü istemiş[1] ve "Bize Allah'ı apaçık göster." demişlerdi[2] de haksızlıkları sebebiyle onları hemen yıldırım çarpmıştı.[3] Ardından kendilerine apaçık ayetler (mucizeler) geldikten sonra buzağıyı (ilah) edinmişlerdi.[4] Biz bunu da affetmiş, Musa'ya da apaçık bir delil vermiştik.[5]

1 Benzer mesaj: Ahzâb 33:69.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:55; İsrâ 17:92; Furkân 25:21.

3 Bu cümlede *bi zulmihim* "zulümleri sebebiyle" şeklinde geçtiği üzere, Yüce Allah'ı görme isteğinde bulunanlar büyük bir zulüm işledikleri için o zalimlikleri yüzünden kendilerini hemen yıldırım yakalamış yani çarpmıştı. Burada muhatapların "zalimlik"le nitelendirilmesinin sebebi, Lokmân 31:13'te de belirtildiği gibi inançta şirkin zulüm olduğu gerçeğidir. İnançta tevhid adalettir; şirk ise zulümdür. Çünkü adalet bir şeyi yerli yerince yapmaktır; zulüm ise bir şeyi yerinden etmektir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:51, 92. Yüce Allah Hz. Musa'nın Sînâ Dağı'na çıkışının ardından İsrailoğullarının bir buzağıyı ilah edinerek zalim olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca bkz. A'râf 7:142.

5 Yüce Allah İsrailoğullarının yaptığı eziyetlere karşılık, onlar üzerinde Hz. Musa'ya *sültân-i mübîn* yani "apaçık bir delil, burhan", "hakimiyet", "manevi bir güç" verdiğini hatırlatmaktadır. Konuyla ilgili çeşitli ayetlerde (Nisâ 4:153; Hûd 11:96; Mü'minûn 23:45; Mü'min 40:23; Zâriyât 51:38) sözü edilen *sültân-ı mübîn* "apaçık *sültân*, delil" ifadesi Firavun'u ve ülkesindeki bütün bilgili büyücüleri mağlup eden "yılana dönüşen değnek" olarak yorumlanabilir. Ayrıca Nisâ 4:153 ve Kasas 28:35'teki kullanımdan hareketle bu ifadeye "apaçık, açıklayıcı galebe, üstünlük, hâkimiyet" yorumu da yapılabilir.

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ
وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَٓاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾
وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾

154. Söz vermeleri (ve sözlerinde durmamaları) nedeniyle üzerlerine (âdeta Sînâ)[1] Dağı'nı kaldırmıştık.[2] (Başka bir sefer) onlara, "Baş eğerek kapıdan girin!" demiştik. (Bir başka zaman da) onlara, "Cumartesi günü sınırı aşmayın!"[3] demiştik. Kendilerinden sağlam bir söz almıştık.

155. Sözlerinden dönmeleri,[4] Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri[5] ve "Kalplerimiz perdelidir!" demeleri sebebiyle (onları cezalandırmıştık). Aksine (dahası), küfürleri sebebiyle Allah onlara (kalplere) mühür vurmuştur; azı hariç artık iman etmezler.[6]

156. (Bir de) inkâr etmeleri ve Meryem'e büyük bir iftira atmalarından dolayı[7] (onları cezalandırmıştık).

1 Buradaki dağın Sînâ Dağı olduğunun delili Mü'minûn 23:20 ve Tîn 95:2'dir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:63, 93; A'râf 7:171.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:65; Nisâ 4:47; A'râf 7:163; Nahl 16:124. İsrailoğulları, cumartesi günleri hiçbir işle ilgilenmeyip sadece ibadetle emrolunmuşlardı. Bu durum İsrailoğullarının, cumartesi günü dünya işleri ile uğraşmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Bölgedeki balıklar da cumartesi günü (Allah'ın imtihanı olarak) açıktan açığa sürüler halinde kıyıya geliyorlardı. İsrailoğulları balıkların kıyıya akın akın gelmelerine imrenerek hırslarına mağlup olmuşlar, bu yasağı dinlemeyip cumartesi günlerinde de avlanmaya devam etmişlerdi. Böylece ilahi bir emre itibar etmeyip onu çiğnemişler, "Cumartesi Yasağı"nı ihlal etmişlerdi.

4 Yüce Allah kitap ehlinin verdikleri sözleri çeşitli zamanlarda sürekli bozmaları, taahhütlerini çiğnemeleri sebebiyle onları cezalandırdığını bildirmektedir.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:61; Âl-i İmrân 3:21, 112, 181.

6 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93; Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

7 Bu ayet Meryem 19:27-28. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ
وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾

157. (İsrailoğullarının) "Allah elçisi (olduğunu sanan)[1] *Mesîh*'i (yani) Meryem'in oğlu İsa'yı[2] öldürdük!" demeleri yüzünden (onları cezalandırmıştık). (Oysa) onu öldürememiş ve çarmıha gerememişlerdi fakat kafaları karıştırılmıştı. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedir;[3] bu konuda zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktu. Kesin olarak onu öldürememişlerdi.

1 Âyette yer alan *rasûlüllâh* "Allah'ın elçisi" tamlaması eğer onu öldürdüğünü söyleyen İsrailoğullarına aitse o zaman "Allah'ın elçisi (olduğunu iddia eden) Mesih (yani) Meryem'in oğlu İsa'yı öldürdük" manası söz konusu olur. Bu ifade Şu'arâ' 26:27'de Hz. Musa ile alay eden Firavun ve Hicr 15:6'da ise Hz. Peygamber'le dalga geçen Mekkeli müşrikler tarafından da dile getirilmiştir. Bu tamlama Yüce Allah'a ait de olabilir; o zaman da mana "Allah'ın elçisi olan *Mesih*'i (yani) Meryem'in oğlu İsa'yı öldürdük" şeklini alır. Sözün akışı ilk ihtimalin daha doğru olduğunu göstermektedir.

2 Kur'an'da 11 kez geçen *el-mesîh* kelimesi İbranice'de "mübarek" manasında *meşîh/meşîha* kelimesinden alınmıştır ve Hz. İsa'nın "lakabı" olarak kullanılmaktadır (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 356). Bu yaklaşım Meryem 19:31'deki *mübârak* kelimesinden de destek alabilir. Bu arada söz konusu kelimenin Arapça ve türetilen kelimelerden olduğu da kabul edilen görüşler arasında yer almaktadır. Buna göre *el-mesîh* kelimesinin anlamı "Hz. İsa'nın dokunduğu hastaları iyileştirmesi", "yeryüzünde çok seyahat etmesi", "yetimlerin başını okşaması", "kötülükleri dokunup silmesi", "düztaban oluşu", "kendisine peygamberlere özel çok güzel bir koku sürülmüş olması" vs. şeklinde hem *ism-i fâil* hem de *ism-i mef'ûl* manasında kabul edilebilen bir kelimedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 213; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, III, 270; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, VIII, 49-50). Bu arada hem bu âyette hem de daha başka âyetlerde Hz. İsa ile ilgili olarak onun "Meryem'in oğlu İsa" olduğunun vurgulanmasının muhtemel bazı sebepleri, Yahudilerin Hz. Meryem'i zina ile suçlamaları, Hz. İsa'nın Yüce Allah'ın oğlu olduğu kabulü ve erkek egemen Roma kültürüne karşı açık reddiyeler oluşturmasıdır. Zaten lakabının *el-mesîh* yani "mübarek" oluşu da Yüce Allah tarafından bereketlere muhatap kılınmış olması manasına gelmektedir.

3 Yüce Allah Hz. İsa'yı öldürdüğünü iddia edenlerin Hz. İsa'nın durumu ve özellikle akıbetiyle ilgili derin bir şüphede olduklarını ifade etmektedir. Hz. İsa'nın akıbeti hakkında ihtilafa düşenlerin çeşitli hristiyan grupları veya Yahudiler olduğu ifade edilmektedir. Ayette bu noktada herhangi bir açıklık olmadığı için belirli kişileri burada özellikle anmaya gerek yoktur.

بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

158. Aksine Allah onu (İsa'yı) kendine (katına) yükseltmiştir.[1] Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu ayet Âl-i İmrân 3:55 ve Mâide 5:116-117. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayette Hz. İsa'nın ölmediği değil, düşmanları tarafından asılamadığı ve öldürülemediği dile getirilmektedir. Onun yükseltilmesi ise Âl-i İmrân 3:55'teki ifadeler gereği "ölümünden sonra" gerçekleşmiştir. Nisâ 4:158. ayette "Bilâkis Allah onu (İsa'yı) kendi nezdine yükseltmiştir" buyrulmasına rağmen, Hz. İsa'nın sağ olarak göğe yükseltilmiş olduğunu söylemek ayete açıkça aykırıdır. Ayette geçen *bel* "bilakis" edatı, öncesindeki beyanı reddetme manası vermektedir. Buna göre reddedilen şey, Yahudilerin Hz. İsa'yı öldürdüklerini söylemeleridir ki Yüce Allah bunu reddetmektedir. Ayette Hz. İsa'yı öldüremedikleri, hatta onu asamadıkları ifade edilmektedir. Onlar aksini iddia etseler de Yüce Allah bu konuda onların derin bir ihtilafta olduklarını, kafalarının karıştığını, zandan başka hiçbir bilgi kırıntısına bile sahip olmadıklarını, çünkü onu kesin olarak öldürdüklerinden hiçbir şekilde emin olmadıklarını ifade etmektedir. Gramer olarak şunu belirtmeliyiz: Burada yer alan *ileyhi* ifadesindeki *hi/hû* zamiri ayette zikredilen *allâh* kelimesine aittir, zorunlu olarak sadece o kelimeyi görmektedir. Söz konusu zamiri "gök"le ilişkilendirebilecek en küçük bir gerekçe dahi yoktur. Kaldı ki maksat *es-semâ'* manasında "gök" olsaydı, ilgili zamirin bu defa *hi/hû* değil de *hâ* olması bir zorunluluktu. Konu son derece açık olmasına, gramer kuralları bunu zorunlu kılmasına rağmen, Hz İsa'nın "göğe" yükseltildiğini söylemek hiçbir şekilde doğru olamaz. Eğer ilgili zamir kullanımlarının Kur'an'ı doğru anlamada herhangi bir önemi ve katkısı olmayacaksa, o zaman Kur'an'ın "mübîn bir Arapça" (Nahl 16:103; Şu'arâ 26:195) oluşunun da hiçbir anlamı kalmayacaktır. Arapça'da *hû/hi* zamiri erkek bir kelimeyi görmek zorundadır ki ayette bu kelime *allâh* lafzıdır. Bu bağlamda *es-semâ'* şeklinde herhangi bir kelime ayette ve bağlamda zikredilmediği için ayette *hâ* zamiri değil de *hû/hi* zamiri kullanılmıştır. Tartışmaya konu Hz. İsa ve vefatıyla ilgili olay muhtemelen şöyle gerçekleşmiştir: Âl-i İmrân 3:54'te de belirtildiği gibi, düşmanları Hz. İsa'yı öldürmek üzere tuzak kurmuşlardı; ancak Yüce Allah o tuzakları geçersiz kılarak Hz. İsa'yı öldürmelerini engellemişti. Bunun sonrasında onu Yahudilerin elinden kurtarmış, kendisini öldürmelerini ve çarmıha germelerini engellemişti. Anlaşılıyor ki Hz. İsa o durumdan kurtulmuş, sonrasında normal bir hayat yaşamış, daha sonra da diğer insanlar gibi vefat edince ruhu Yüce Allah'ın katına yükseltilmiştir. Esasında vefat sonrasında ruhların Yüce Allah'a yükseltilmesi kuralı gereği, Hz. İsa'nın ruhu da göğe değil, Yüce Allah'a yükseltilmiştir. Zümer 39:42'de beyan edildiği gibi, vefat eden bütün insanların canlarını olduğu gibi Hz. İsa'nın canını/ruhunu da yanında tutmaktadır.

وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًاۚ ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ
مِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ كَث۪يرًاۙ ﴿١٦٠﴾
وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِۜ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ مِنْهُمْ عَذَابًا
اَل۪يمًا ﴿١٦١﴾

159. Kitap ehlinden her biri, (kendi) ölümünden önce ona (İsa'ya) elbette iman edecektir.[1] Kıyamet gününde de (İsa), onlara (aleyhte) şahit olacaktır.

160. Yahudilerin (yaptıkları) haksızlıktan, bir de çok kimseyi Allah yolundan engellemelerinden dolayı kendilerine (daha önce) helal kılınmış bulunan temiz şeyleri onlara haram kılmıştık.[2]

161. Kendilerine yasaklanmasına rağmen faizi almaları ve insanların mallarını *batıl* yollarla yemelerinden dolayı içlerinden kâfirler için elem verici bir azap hazırladık.[3]

1 Ayette yer alan *in* ve *illâ* edatları cümleye vurgu manası katmakta ve kitap ehlinden olan kişilerin ölümleri öncesinde Hz. İsa'ya iman edecekleri manasını vurgulu hale getirmektedir. Burada sözü edilenlerin Hz. İsa'yı çarmıha germeye çalışanlar olduğu, dolayısıyla ölümlerinden öncesine kadar Hz. İsa'yı öldürüp öldüremedikleriyle ilgili yalan yanlış şeylere inanacakları dile getirilmiş olabilir. Ayrıca bir başka ihtimal olarak sözü edilen Yahudilerin Hz. İsa'yı sonuçta öldüremediklerine inanacakları bildirilmiş de olabilir; ancak bu inancın kendilerine herhangi bir faydası dokunmayacak, sadece gerçeği öğrenmiş olacaklardır. Kitap ehlinden olan her bir kişinin ölümünden önce Hz. İsa'ya iman etmiş olacağı veya onun öldürüldüğüne inanacağı, ancak bunun ona faydasının olmayacağı bildirilmiş olmaktadır. Bu inanç kitap ehlinden olan kişinin ölümü esnasında gerçekleşeceği için geçerli değildir. Bu mesaj, Nisâ 4:18, En'âm 6:158, Yûnus 10:90-91 ve Mü'min 40:85. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Bu mesaj Âl-i İmrân 3:93 ve En'âm 6:146. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Nahl 16:118'de yahudilere haram kılınan şeylerin aslında müslümanlara da haram kılınan dört şey olduğu bildirilmekte, sayılan diğer haramların onlara bir ceza olduğu, azgınlıkları, zulümleri ve haddi aşmalarının bir karşılığı olarak bu şekilde cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır. Dahası Âl-i İmrân 3:50'de Hz. İsa'nın da gönderiliş gayelerinden birisi, daha önce haram kılınan bazı şeyleri helal kılması olarak beyan edilmektedir.

3 Bu ayete göre inkârcılık ve yasakları işlemek "sebep", elem verici azaba çarptırılmak ise "sonuç"tur.

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
وَالْمُقٖيمٖينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ اُو۬لٰٓئِكَ سَنُؤْتٖيهِمْ اَجْرًا
عَظٖيمًا ﴿١٦٢﴾ اِنَّٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ كَمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖۚ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ
وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعٖيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَۚ وَاٰتَيْنَا
دَاوُ۫دَ زَبُورًاۚ ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَۜ وَكَلَّمَ
اللّٰهُ مُوسٰى تَكْلٖيمًاۚ ﴿١٦٤﴾

162. Fakat içlerinden ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler, sana indirilene ve senden önce indirilen(ler)e iman eden, namazı kılan, zekâtı veren, Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara ileride büyük bir ödül vereceğiz.[1]

Surenin 163-176. ayetlerinde bütün peygamberlerin vahye muhatap kılındıkları, inkârcıların ve zalimlerin ebedî cehennemde kalacakları, kitap ehlinin dinlerinde aşırılık yapmamalarına dair ilahî uyarılar, imanın ödül, inkârın azap getireceği ve "kelâle" ile ilgili ilahî fetva dile getirilmektedir.

163. Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, (onların) torunlarına, İsa'ya, Eyüp'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyetmiştik. Davud'a da Zebur'u vermiştik.

164. Daha önce sana kıssasını anlattığımız elçilere de kıssasını sana anlatmadığımız elçilere de (vahyetmiştik).[2] Allah Musa'ya da tam anlamıyla konuşmuştu.

1 Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 100, 110, 113-115. ayetlerde de geçtiği üzere, Allah kitap ehlinin hepsinin aynı duyarsızlıkta olmadığını, kötüleri çoğunlukta olsa da içlerinde iyilerin de bulunduğunu, toptancı bir değerlendirme yapmamak gerektiğini bu ayette de çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

2 Bu ayet Mü'min 40:78. ayetle birlikte okunmalıdır. Kur'an'da yer alan kıssaların tüm peygamberleri içermediği, çünkü kıssası anlatılmayan peygamberlerin de olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:34; A'râf 7:101; Hûd 11:100, 120; Tâhâ 20:99; Kasas 28:3. Bu ayetlerde kıssaların anlatılan kısmının, olayın sadece bir bölümü olduğu, bu ümmete örnek olacak kısmının seçildiği ve bu nedenle tamamının anlatılmadığı ifade edilmek istenmektedir. Söz konusu ayetlerdeki *min* edatı, anlatılan kısmın sadece bir bölümden oluştuğu anlamını içermektedir.

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا
حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَا اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ
شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ اِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ اِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ
فِيهَآ اَبَدًا وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾

165. Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak[1] (gönderilen) elçilere de (vahyetmiştik) ki elçilerden sonra insanların Allah'a karşı herhangi bir delili (bahanesi) olmasın! Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

166. Fakat Allah sana indirdiğini kendi ilmi ile indirdiğine şahitlik eder; melekler de (buna) şahitlik ederler. Şahit olarak Allah yeter.[2]

167. Şüphesiz ki inkâr edip (insanları) Allah yolundan alıkoyanlar[3] elbette (doğru yoldan) tamamen uzaklaşmışlardır.

168-169. İnkâr edip haksızlık edenleri Allah asla bağışlayacak değildir.[4] Onları içinde *ebedî* kalacakları[5] cehennemin yolundan başka bir yola ulaştıracak da değildir. Bu, Allah'a çok kolaydır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Nisâ 4:165; En'âm 6:48; Kehf 18:56.

2 Yüce Allah vahiy ve risalet sisteminde keyfiliğin değil, bir sistemin var olduğunu ifade etmek üzere sözü genel anlamda bütün peygamberlerin tâbi kılındığı sisteme getirmektedir. Nisâ 4:153'te de belirtildiği gibi, kitap ehli Hz. Muhammed'den kendilerine gökten bir kitap indirmesini istemişti. Yüce Allah işte bu ayette kişilere özel vahiy indirmediğini ifade ederek vahyi indirmenin de peygamberlerin işi değil Allah'ın kudretiyle şekillendirildiğini ilan etmektedir. Hz. Muhammed'den gökten kendilerine bir kitap indirmesini isteyenlere cevap verilmekte, Hz. Nuh'a ve sonraki peygamberlere vahyedildiği gibi Hz. Muhammed'e de vahyi Yüce Allah'ın göndermekte olduğu ifade edilmekte, böylece hem risalet kurumuna ait bir sisteme değinilmekte hem de vahyi Allah'ın sahiplendiği bildirilmektedir.

3 Benzer Mesajlar: Muhammed 47:32, 34.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:161-162, 217; Âl-i İmrân 3:86; Nisâ 4:137; Muhammed 47:34.

5 Cehennemin ebedî oluşuyla ilgili bkz. Bakara 2:39, 81, 162, 217, 257, 275; Âl-i İmrân 3:88, 116; Nisâ 4:14, 56, 93; Mâide 5:37, 80; En'âm 6:128; A'râf 7:36; Tevbe 9:17, 63, 68; Yûnus 10:27, 52; Hûd 11:8, 107; Ra'd 13:5; Nahl 16:29; Tâhâ 20:101; Enbiyâ 21:99; Mü'minûn 23:103; Furkân 25:69; Secde 32:14; Ahzâb 33:65; Sâffât 37:9; Zümer 39:72; Mü'min 40:76; Fussilet 41:28; Zuhruf 43:74; Muhammed 47:15; Mücâdele 58:17; Haşr 59:17; Teğâbun 64:10; Cinn 72:23; Müddessir 74:28; Nebe' 78:23; İnfitâr 82:16; Beyyine 98:6.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا
فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ
وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ اِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُ اَلْقٰيهَٓا اِلٰى
مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلٰثَةٌ اِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌ
سُبْحَانَهُٓ اَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾

170. Ey insanlar! Elbette Elçi size Rabbinizden gerçeği getirdi; kendi iyiliğiniz için (ona) iman edin![1] İnkâr ederseniz, göklerde ve yerde ne varsa şüphesiz ki hepsi yalnızca Allah'a aittir.[2] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

171. Ey kitap ehli! Dininiz hakkında aşırı gitmeyin[3] ve Allah hakkında, gerçek(ler) den başkasını söylemeyin! *Mesîh* (yani) Meryem oğlu İsa, sadece Allah'ın elçisidir; (Allah'ın), Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir;[4] O'ndan bir *rûh*tur (mesajdır). Allah'a ve elçilerine iman edin! "(Tanrı) üçtür!" demeyin; sizin için hayırlı olmak üzere bundan vazgeçin! Yalnızca Allah'tır tek ilah. O, çocuk sahibi olmaktan yücedir.[5] Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca O'na aittir. *Vekil* (güven kaynağı) olarak Allah yeter.

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'in muhataplarına iletmesi için kendilerine Rablerinden gelen *el-hakk* denen gerçeğin bilgisinin, yani hak ve hakikat olan Kur'an'ın geldiğini bildirmesini emretmektedir. Ayette geçen *en-nâs* kelimesi öncelikle vahyin ilk muhataplarından sayılan Medine'li inkârcılardır; ancak bunun evrensel manada bütün insanları içermesine engel bir durum da yoktur. Böylece hiç kimsenin bir mazereti kalmadığı bu şekilde beyan edilmiş olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:126, 131, 132.

3 Ayetteki hitap hristiyanlara yönelik olsa da ayet "Ey kitap ehli! Dininizde aşırı gitmeyin" diye başlamaktadır. Çünkü yahudiler, annesine iftira atarak nesebini dile dolamışlar, hristiyanlar ise Hz. İsa'yı insan olmaktan çıkarıp ilah olduğu iddiasında bulunmuşlardı. Ayette bu iki hatanın fark edilerek terk edilmesi hedeflenmiş olsa gerektir. Kitap ehlinin, dinde aşırıya kaçmamaları noktasında Mâide 5:77'de de uyarıldığı görülmektedir.

4 Bu mesaj Âl-i İmrân 3:39 ve 45. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:40, 111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَس۪يحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَۜ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِه۪
وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَم۪يعًا ﴿١٧٢﴾ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفّ۪يهِمْ
اُجُورَهُمْ وَيَز۪يدُهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ۚ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًاۙ وَلَا
يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًا ﴿١٧٣﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ
وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ نُورًا مُب۪ينًا ﴿١٧٤﴾

172. *Mesih* (İsa) ve (Allah'a) yakınlaştırılmış melekler,[1] Allah'ın kulu olmaktan geri durmazlar.[2] Kim O'na kulluktan geri durup kibirlenirse, (bilsin ki Allah) hepsini ileride huzuruna toplayacaktır.

173. İman edip iyi işler yapanlara (Allah) ödüllerini tam olarak verecek ve onlara lütfundan daha fazlasını da verecektir.[3] (Kulluğundan) kaçınan ve kibirlenenlere gelince, (Allah) onlara elem verici bir şekilde azap edecektir. Onlar kendileri için Allah'a rağmen hiçbir dost da yardımcı da bulamayacaklardır.[4]

174. Ey insanlar! Elbette size Rabbinizden kesin bir delil geldi ve size apaçık bir *nûr*[5] (Kur'an) indirdik.

1 Meleklerin *tesbih*i ve ibadetiyle ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:206; Ra'd 13:13; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7; Fussilet 41:38.

2 Yüce Allah Hz. İsa'ya kulluk edenler başta olmak üzere Yüce Allah'tan başkalarına kulluk edenlere hitap etmekte, gerek Hz. İsa'nın, gerekse Yüce Allah'a yakınlaştırılmış meleklerin Allah'a kulluktan geri durmadıklarını, çekinmediklerini bildirmektedir.

3 Kur'an'da kurtuluşun nasıl gerçekleşeceğiyle ilgili olarak verilen bilgiler "iman ve salih amel" çerçevesinde şekillenmektedir. Kur'an'a göre kişinin kurtuluşu iman ve salih amel birlikteliğine bağlanmaktadır. İman bir güven kurumudur ve bir inancın iman adını alması salih amellerle desteklenmesine ve ispatlanmasına bağlıdır. Salih amelin imandan ayrılamayacağı İsrâ 17:9, Kehf 18:2 ve Tâhâ 20:75'te açıkça ifade edilmektedir. Salih amel yoksa inanç "iman" olmaz; iman yoksa da davranışa "salih amel" denmez.

4 Benzer mesaj: Ahzâb 33:17.

5 Yüce Allah bütün insanlığa *nûr-u mübîn* yani "apaçık bir nur" yani "Kur'an"ı indirdiğini bildirmektedir. Kur'an'ın "ışık" anlamına gelen bu ismiyle, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiş olduğu ortaya konulmaktadır. Bu konuda örnek ayetler için bkz. Mâide 5:15; A'râf 7:157; Tevbe 9:32; Hacc 22:8; Nûr 24:35; Lokmân 31:20; Şûrâ 42:52; Saff 61:8; Teğâbun 64:8.

فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِه۪ فَسَيُدْخِلُهُمْ ف۪ي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍۙ وَيَهْد۪يهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا
مُسْتَق۪يمًاۜ ﴿١٧٥﴾ يَسْتَفْتُونَكَۜ قُلِ اللّٰهُ يُفْت۪يكُمْ فِي الْكَلَالَةِۜ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُٓ اُخْتٌ
فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَۚ وَهُوَ يَرِثُهَٓا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌۜ فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَۜ
وَاِنْ كَانُٓوا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَٓاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِۜ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّوا وَاللّٰهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١٧٦﴾

175. Allah'a iman edip O'na (vahyine) sımsıkı sarılanlara[1] gelince, (Allah) onları kendinden bir merhamete ve lütfa koyacaktır; onları kendine (varan) doğru yola ulaştıracaktır.

176. Senden fetva istiyorlar. De ki: *Kelâle*[2](nin mirası hakkında) Allah size fetvayı (şöyle) vermektedir: Çocuksuz bir kişi ölürse ve onun bir kız kardeşi varsa, bıraktığının yarısı onundur (kız kardeşindir). Çocuksuz bir kadın (ölür ve onun bir erkek kardeşi olursa) o (erkek kardeş) ona mirasçı olur. Kız kardeşler iki tane olursa (erkek kardeşlerinin) geride bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Şayet erkek ve kadın daha fazla kardeş var ise bir erkeğin payı iki kadının payı gibidir. Şaşırırsınız diye Allah size açıklıyor.[3] Allah her şeyi bilendir.

1 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

2 Nisâ 4:12'de de geçen *kelâleh* kelimesi, "ana baba ve çocukları bulunmadan ölen kişi" veya "çocuk ve baba tarafından olmayan akrabalar", bir anlamda "birinci dereceden bir mirasçısı bulunmayan kişi" demektir. *Kelâle* bazen mirasçı olanların, bazen de mirasçı olunanların niteliği olarak kullanılabilir. Bunlar, birinci derece akrabalığa göre daha zayıftır.

3 Ayette yer alan *en tedıllû* ifadesinde *ellâ tedıllû* şeklinde gizli bir *nefy* yani "olumsuzluk *lâ* harfi"nin bulunduğu dile getirilmiş olsa da metinde bulunmayan bir edatın orada var olduğunu söylemeyi doğru bulmamaktayız. Çünkü ayet bu haliyle zaten açıkça bir mana vermekte, ayetin mesajı gayet net bir şekilde anlaşılmaktadır.

5
MÂİDE SURESİ

❀ 120 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 120 ayetten oluşan, adını 112 ve 114. ayetlerdeki "sofra" anlamında ***mâideh*** kelimesinden alan Mâide suresi inişte 108, mushaf sırasında 5. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي
الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُر۪يدُ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde toplumsal hayatta müslümanlara gerekli olan çeşitli hükümler, ahde vefa, semboller, yenilmesi haram kılınanlar, Kitap Ehli ile evlilik, abdest, teyemmüm ve şahitlik gibi konular hakkında bilgiler verilmektedir.

1. Ey iman edenler! Sözleşmeleri(n gereğini) yerine getirin![1] İhramlıyken avlanmayı helal saymamak üzere, size *tilâvet* edilecekler (okunup aktarılacaklar) dışında kalan hayvanlar[2] sizin için helal kılındı.[3] Şüphesiz ki Allah dilediği şekilde hükmeder.[4]

1 Verilen sözlerin gereğini yerine getirmeyle ilgili olarak İsrâ 17:34'te şöyle buyrulmaktadır: "Verdiğiniz sözü yerine getirin! Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir." Yüce Allah sağlıklı bir toplum oluşturmak için hayati bir önem arz eden bir konuya değinmekte ve verilen sözlerin tutulmasını, çünkü sözlerden de akitlerden de sözleşmelerden de muhatapların mahşerde sorgulanacağını haber vermektedir. Konuyla ilgili olarak Ahzâb 33:15'te "Allah'a verilen sözlerden sorumlu olunacağı" beyan edilmektedir. "Akitler" veya "sözleşmeler" denilince akla ilk gelen husus elbette Yüce Allah'a verilen sözlerdir. Bu bağlamda "ahd" kavramı çerçevesinde Kur'an'da 8 kez (Bakara 2:27; Âl-i İmrân 3:77; En'âm 6:152;

Ra'd 13:20, 25; Nahl 16:91, 95; Ahzâb 33:15) yer alan *'ahdullâhi* "Allah'ın ahdi" tamlaması, "Yüce Allah'a verilen söz" demektir. Bu ise Yüce Allah'ın insanı yarattığı fıtratla ve vicdanla uyumlu yaşamak anlamına gelmektedir. "Ahde vefa" yani ahitlerine riayet etmek, başta fıtrat sözleşmesi olarak ifade ettiğimiz "insanın Yüce Allah'a verdiği söz" olmak üzere, çeşitli vesilelerle insanların birbirlerine verdikleri bütün sözleri ve aralarında yaptıkları bütün anlaşma ve antlaşmaları da içerir. Dahası, yapılan yeminler ve adanan adaklar da bu kapsama dâhildir. Ahitlere riayet etmek demek, verilen bütün sözleri tutmak demektir. Bu arada Mâide 5:1'de emredilen "Sözleşmelere sadakat göstermek" de elbette bu kapsamda yer almaktadır. Benzer mesajlar: Bakara 2:27, 177; Âl-i İmrân 3:77; En'âm 6:152; Ra'd 13:20, 25; Nahl 16:91, 95; İsrâ 17:34; Mü'minûn 23:8; Ahzâb 33:15; Me'âric 70:32.

2 *Behîmetü'l-En'âm* tamlaması "deve, sığır, koyun, keçi" gibi dört bacaklı evcil hayvanlar demektir.

3 Yüce Allah muhataplarına Hz. Peygamber tarafından tilâvet edilen, yani haram oldukları okunup aktarılanlar dışındaki bütün evcil hayvanların kendilerine helal kılındığını beyan etmektedir. Burada insanlara haram kılındığı aktarılan hayvanlar hakkında Bakara 2:173, Mâide 5:3, En'âm 6:145 ve Nahl 16:115'te bilgi verilmekte ve bunların yenmemesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Konuyla ilgili ayetlerde de görüleceği üzere, Yüce Allah'ın zikrettiği hayvanlar dışında kalanlar insanlara helal kılınmıştır ki bu helalleri insanlara haram olarak sunmak Allah'a iftira tehlikesi doğuracağı için, bundan özellikle ve behemehal uzak durulmalıdır. Böylece Kur'an'da haram kılındığı belirlenen şeylerin dışında kalanların özünde helal ve meşru olduğu ortaya konulmuş olmaktadır.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا آٰمّ۪ينَ
الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ
قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ
الْخِنْز۪يرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّط۪يحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا
ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ
د۪ينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِۜ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ د۪ينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَت۪ي وَرَض۪يتُ
لَكُمُ الْاِسْلَامَ د۪ينًاۜ فَمَنِ اضْطُرَّ ف۪ي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٣﴾

2. Ey iman edenler! Allah'ın sembollerine,[1] haram ay(lar)a, (hediye edilmiş) kurban(lar)a ve (onlardaki) gerdanlıklara, Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Saygın Ev'e (Kâbe'ye)[2] yönelmiş kişilere saygısızlık etmeyin! İhramdan çıkınca avlanın![3] Mescid-i Haram'dan sizi engelledikleri için bir topluma karşı öfke(niz) sizi haddi aşma suçuna sevk etmesin![4] İyilik ve *takvâ* (duyarlılık) üzerine yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah azabı şiddetli olandır.

3. (Şunlar) size haram kılınmıştır: Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilen[5] (hayvanlar); -(ölmeden yetişip) kestikleriniz hariç-, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) dövül(üp öldürül)müş, (yukarıdan) yuvarlan(ıp öl)müş, boynuzlan(ıp öl) müş (hayvanlar ile) yırtıcıların yediği (öldürdüğü hayvanlar), dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış (hayvanlar) ve fal oklarıyla kısmet aramanız.[6] Bunlar yoldan çıkmaktır. Kâfir olanlar bugün sizin dininizden (onu yok etmekten) ümit kesmiştir. Artık onlara saygınlık yakıştırmayın; bana saygı duyun! Bugün, sizin için dininizi olgunlaştırdım, üzerinize nimetimi tamamladım.[7] Sizin için din olarak İslam'ı uygun gördüm.[8] Kim gönülden günaha yönelmiş olmamak üzere açlık hâlinde dara düşerse (haram etlerden yemek zorunda kalırsa, bilsin ki) şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Kur'an'da dört kez geçen *şe'âirullah* tamlaması, Bakara 2:158'de "Safâ ve Merve", Mâide 5:2'de genelde "Allah'ın sembolleştirdiği değerler", Hacc 22:32'de "Allah'ın saygın kıldığı (hacla ilgili) prensipler" ve Hacc 22:36'da ise "kurbanlık develer" için kullanılmaktadır. Ayette vurgulanan husus şudur: Her kim yaşamı kutsamanın sembolü olan değerleri (vicdan, ahlak, hak, hakkaniyet, adalet, eşitlik, özgürlük vb.) yüceltirse, Allah da onun kalbini takva yuvasına çevirir. *Şe'air*: Arapçada şa'r kökündendir ve saç, tüy; bilgi, işaret, bilinç; incelik, ince anlayış ve letafet; insanın ince duyguları anlamlarına gelmektedir. *Şe'air*'in bize anlatmak istediği ise şudur: Aynı kökten gelen *şiir*,

duygu dünyası canlı olan şairden çıkar. Saç anlamındaki *şa'r*, canlı olan bir bedende büyür. Aynı kökten gelen *şuur*/bilinç, ancak canlı olan bir insanda bulunur. O halde; hayata kaynaklık eden, kendisiyle hayat bulduğumuz ne kadar sembol varsa bunları yücelterek ve onları daha da büyütüp geliştirerek takvanın yüreklerde yer tutmasının yolunu açabiliriz. Bu aynı zamanda kalp metafiziği dediğimiz şeydir. Öyle bir kalp ki, her şeyi canlı olarak görme kabiliyetine erişebilmekte; var olan her şeyi kendisine dokunan bir canlı olarak kavrayabilmektedir. Zira Kur'an metafiziğinde canlılık nefes alıp-vermeyle sınırlandırılamayacak bir ufuk derinliğine sahiptir. Kur'an bir yandan yerde, gökte, bu ikisi arasında ve yerin bağrında bulunan her şeyin mülkiyetinin kendine ait olduğunu bildirmekte (Tâhâ 20:6) diğer yandan da bunların Allah'ı tespih ettiklerini (İsrâ 17:44) söyleyerek canlılık atfetmektedir (Şaban Ali Düzgün, *Tanrı'nın Gözbebeği İnsan*, s. 16).

2 *Beyt-i Haram* tamlaması, "Saygın Ev" anlamında *Mescid-i Haram* yani Kâbe'dir.

3 Yüce Allah hem surenin ilk ayetinde hem de bu ayette dikkat çektiği hususlar çerçevesinde haram kıldığı bazı şeyleri ihramla ilişkilendirmekte, sonrasında ise ihramdan çıkınca artık yasak olan avlanmanın serbest olduğunu bildirmektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *haleltüm* fiili "ihramdan çıkmak" manasına gelmekte, hac zamanında belirlenen ilave haramların biterek normal hayatın devam ettirilmesi kast edilmektedir. Aynı şekilde yine Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *fasdâdû* emri de artık avlanma yasağının kalktığını, avlanmak isteyenlerin bunu yapabileceğini ifade etmektedir. Burada ihramdan çıkan herkesin ava gitmesinden söz edilmemekte hayatını avlanarak sürdürenlerin av yasağı bitince artık avlanmaları için av serbestisi verildiği belirtilmektedir. Bu durum âdeta "artık avlanabilir miyiz?" diye soranlara verilen "avlanın" cevabındaki beyan gibidir; emir kalıbında durum bildirmektedir.

4 Benzer mesaj: Mâide 5:8. Yüce Allah müslümanların daha önce hac ibadeti için Mekke'ye gelişlerini engelleyen müşriklerle ilgili nasıl bir tutum sergilenmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Bu çerçevede onların Mescid-i Harâm'a girişle ilgili yaptığı engellemeler nedeniyle kendilerine duyulan öfke, kin ve nefretin kontrol altına alınması gerektiğini beyan etmekte, bu amaçla bir kavme duyulan öfkenin kişileri saldırganlığa sevk etmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Zulme yani haksızlıklara uğratılmak yeni bir haksızlığın gerekçesi yapılmamalıdır. Onlar mademki müslümanları hac ibadetinden engellemişlerdi, şimdi de kendileri onlara benzer bir baskı ve yasağı uygulamamaları, öfkeyi kontrol altına alarak yeni bir zulüm meydana getirmemeleri gerektiği özellikle belirtilmektedir.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:173; En'âm 6:145; Nahl 16:115.

6 Yenilmesi haram kılınmış olanlar dışında kalan, yenilebilir hayvanlardan bu durumları yaşayıp henüz ölmemiş olanların yenilmesi haram değildir.

7 Bu açıklama, Kur'an'ın hem önceki ilahi kitapların orijinal içeriklerini kapsadığını, hem de onlara ilave olarak olgunlaştırıldığını, geliştirildiğini ve tastamam bir hâl aldığı mesajını içermektedir (bkz. En'âm 6:115). Ayrıca Hz. Peygamber'e Veda Haccı zamanında indirilen son ayet olduğu şeklindeki rivayetler nedeniyle Kur'an'da en son indirilen ayetin bu ayet olduğu ifade edilmektedir.

8 Bu cümle Yüce Allah katında tek din olan İslam'dan başka herhangi bir kabulün geçerli olmayacağı mesajını veren Âl-i İmrân 3:19 ve 85 ile birlikte aynı prensibi içermektedir. Yani İslam, dinlerden herhangi biri değildir. Zaten ayette geçen *el-islâm* kelimesinin başındaki *eliflâm* takısı da dinin tek olduğunu ve adının da "o İslam" olduğunu göstermektedir. Anlaşılıyor ki Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlere gönderilen din, tevhid içerikli olan "İslam"dır.

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَٓا اُحِلَّ لَهُمْۜ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۙ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ
مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ فَكُلُوا مِمَّٓا اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ
الْحِسَابِ ﴿٤﴾ اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ
حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَٓا
اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِٓي اَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ
حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٥﴾

4. Kendileri için nelerin helal kılındığını sana soruyorlar. De ki: "Bütün temiz şeyler[1] ve Allah'ın size öğrettiğinden kendilerine öğretip eğitilmiş (hâle getirdiğiniz) av hayvanlarının ele geçirdiği şeylerden (oluşan avlar da) size helal kılınmıştır. (Onların) sizin için tutup yakaladıklarından yiyin ve üzer(ler)ine Allah'ın adını hatırlayın![2] Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah hesabı hızlı olandır."

5. Bugün, size temiz şeyler helal kılınmıştır.[3] Kendilerine kitap verilenlerin yiyecek(ler)i size helaldir; sizin yiyecek(ler)iniz de onlara helaldir. Mümin kadınlardan namuslu olanlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerden namuslu kadınlar[4] da mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helaldir. Kim inanmayı inkâr ederse elbette yaptıkları boşa gitmiştir ve o, ahirette kaybedenlerdendir.

1 Bu cümle A'râf 7:157. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Bu buyruk En'âm 6:118-121. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Helal gıdalarla ilgili herhangi bir isim zikredilmemektedir; çünkü helal olan şeyler haram kılınanlara göre çok fazla olduğu için nelerin haram olduğu bildirilir; "helal olanlar ise bunların dışındakiler" şeklinde anlaşılır. Bu çerçevede önce "temiz şeyler helal kılınmıştır" denmekte, ardından o dönemin bir gereği ve pratiği olarak bilinen bir hususa dikkat çekilmektedir. Buna göre Yüce Allah'ın insanlara vakti zamanında öğrettiği türden olmak üzere insanların avcı hayvanlara öğrettiği avlanma gereği yakaladıkları av hayvanlarından da yenebileceği hükmü dile getirilmektedir.

4 Bu ayette geçen hüküm esnekliğinde muhataplar Yüce Allah'a çocuk yakıştıran kitap ehli değil, tevhidi koruyabilenler, yani şirke ve küfre düşmeyenlerdir. Bu ayette, daha önce kendilerine kitap verilenlerin namuslu kadınları ile evlenmeye izin verilmekte ancak müslüman kadınların kitap ehlinin erkekleri ile evlenebileceklerine yönelik bir açıklama yer almamaktadır. Dolayısıyla bu durumun caiz oluşunu bu ayete dayandırmak mümkün olmamakla birlikte Kur'an'da bu konuda açık bir yasak bulunmadığını da hatırlatmak gerekir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا
بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ
جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا
بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ
نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾

6. Ey iman edenler! *Salâta*[1] (namaza) kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi (kollarınızı) yıkayın; başlarınızı ve aşık kemiklerine kadar ayaklarınızı *mesh* edin! Cünüp olduysanız temizlenin (yıkanın)! Hastaysanız veya yolculuktaysanız veya sizden biriniz tuvaletten gelmişse ya da kadınlara (cinsel olarak) dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprak arayın ve yüzlerinizi de ellerinizi de ondan (onunla) *mesh* edin![2] Allah size herhangi bir güçlük (çıkarmak) istemez[3] fakat sizi tertemiz kılmak ve size (verdiği) nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz.[4]

1 Buradaki *es-salâh* kelimesi *kumtum* fiiliyle birlikte kullanıldığı için ayette kastedilen eylem, bilinen ve uygulanan şekliyle "namaz kılmak"tır.

2 Bu ayet benzer mesaj içeren Nisâ 4:43. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah'ın dinde zorlamaya yer vermemesiyle ilgili olarak bkz. Bakara 2:185; Hacc 22:78.

4 Yüce Allah toplumsal hayata dair çok önemli konularda hükümlerini belirledikten sonra, bu ayette bireysel hayatın en önemli unsurlarından birisi olan namazı, abdesti, guslü ve teyemmümü ele almaktadır. Bu çerçevede öncelikle abdestle ilgili açıklayıcı bilgiler verilmekte, abdestte iki organın yıkanması, iki organın ise meshedilmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Yıkanacak organlar "yüz" ve "dirseklere kadar eller-kollar"dır; meshedilecek organlar ise "baş" ve "aşık kemiklerine kadar ayaklar"dır. Buna göre abdestin farzları dörttür, diğer uygulamalar ise sünnetlerdir. Abdestin her namaz için gerekli olup olmadığı da tartışılmıştır; ancak devam eden cümlelerden de anlaşılacağı gibi, abdestin bozulması durumu yaşanırsa abdest veya teyemmümle ilgili bilgilerin verilmesi, her namaz için değil de abdest bozulunca tazelenmesi gerektiğini göstermektedir. Her namaz için abdestin alınması gerektiği görüşü ise ayetin zahirinden anlaşılan bir yaklaşımın sonucudur.

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذ۪ي وَاثَقَكُمْ بِه۪ٓ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ
عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ لِلّٰهِ شُهَدَٓاءَ بِالْقِسْطِۘ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ
شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُواۜ اِعْدِلُواۜ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰىۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾
وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۙ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٩﴾

7. Allah'ın size olan nimetini, "İşittik ve itaat ettik!" dediğiniz zaman sizi bununla bağladığı (O'na verdiğiniz) sözü[1] hatırlayın ve Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

8. Ey iman edenler! Allah için şahitlik edenler olarak adaleti titizlikle ayakta tutanlar olun![2] Bir topluma (karşı) öfke(niz) sizi adaletsizlik suçuna sevk etmesin![3] Adil olun! O (adil davranmak), (Allah'a karşı) *takvâ*lı (duyarlı) olmaya daha yakın (bir davranış)tır.[4] Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.[5]

9. Allah iman edip iyi işler yapanlara bağışlanma ve büyük bir ödül vadetmiştir.

1 Yüce Allah'ın hatırlattığı bu sözleşmeden maksat, öncelikle Elest Bezmi denen ve fıtratın mecaz olarak dile gelmesi şeklinde bildiğimiz olay olabilir. Dahası ayette hatırlatılan sözleşme Rasûlüllâh (as) zamanında sahâbilerin ona verdiği her zamanki "itaat" sözüne de kapsayabilir.

2 Yüce Allah kendisi için adaletin sağlanması noktasında öncelikle müminlerin, ardından da bütün insanların titiz davranmasını emretmektedir. Önemine binaen Nisâ 4:135'i meâlen hatırlatmakta yarar vardır: "Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun! (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar veya fakir olsunlar, Allah onlara (sizden) daha yakındır. Adalet(ten sapma) konusunda arzularınıza uymayın! (Şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) yahut şâhitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan muhakkak ki haberdardır." Benzer mesajlar: Nisâ 4:135; Mâide 5:42; En'âm 6:152; Nahl 16:90; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8.

3 Benzer mesaj: Mâide 5:2.

4 Bu ayet, "doğru şahitliğin" ve "adaletin" toplum için önemine dikkat çekmektedir. Nedeni her ne olursa olsun, bir gruba ya da topluluğa duyulan kızgınlığın o kişilere yönelik bir adaletsizliğe sebep olmaması gerekir. Toplumu ayakta tutan en önemli değerlerin başında "adalet" gelir. Yönetimin inanç veya ideoloji temelli değil, adalet temelli olması gerekir. Hz. Ali ve/veya Hz. Ömer'in ifadesi ile "Devletin dini adalettir."

5 Benzer mesaj: Haşr 59:18.

وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿١٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

10. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince,[1] onlar cehennem halkıdır.[2]

11. Ey iman edenler! Allah'ın size olan (şu) nimetini hatırlayın: Hani bir topluluk size el uzatmaya yeltenmişti de onların ellerini sizden çekmişti.[3] Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Müminler yalnızca Allah'a güvensinler![4]

1 Bu cümle Mâide 5:86 ve Hadîd 57:19'da da aynen geçmektedir. Yüce Allah Kur'an'ın "*mesânîlik*" özelliği gereği, sözü bu defa cehennemliklere getirmekte, onların hem hakikatleri inkâr ettiklerini, hem de Allah'ın ayetlerini yalanladıklarını haber vermektedir. Burada özelde bu surede belirlenen ilkeleri, genelde mutlak anlamda Yüce Allah'ın ayetlerini inkâr edip yalanlayanların feci akıbetine dikkat çekilmektedir. Bu tür ayetlerde "sebep-sonuç" ilişkisi vurgulanmaktadır. Ayetleri yalanlamak "sebep", azapta hazır bulundurulmak ise "sonuç"tur; zira Yüce Allah Kehf 18:49 ve pek çok ayette belirtildiği gibi hiç kimseye haksızlık etmeyecektir.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:86; Hadîd 57:19.

3 Yüce Allah'ın müminlere yönelik Mâide 5:7'de bildirdiği bazı nimetlerine ilave olarak, bu ayette de müminlere yönelik başka bir nimetini hatırlatmaktadır. Başta Hz. Muhammed olmak üzere müminleri ortadan kaldırmak üzere harekete geçen bir topluluğa karşı Allah, müminleri korumuş, düşmanlarının ellerini müslümanların üzerinden çekmelerini sağlamış ve böylece kâfirlerin amaçlarına ulaşmalarına engel olmuştur. Bilindiği gibi İslam'ın ilk yıllarında müşrikler galip, müslümanlar ise mağlup durumdaydı. Bu durumu fırsat bilen müşrikler, devamlı olarak müslümanlara zarar vermeyi, onları öldürmeyi ve mallarını mülklerini yağmalamayı istiyorlardı. Yüce Allah ise İslamiyet etkili olup, müslümanların gücü artıncaya kadar müşriklerin bu emellerine engel olmuştur.

4 Tevekkül cümlesi çeşitli ayetlerde mesaj olarak geçmekte ve müminlerin sadece ve sadece Yüce Allah'a tevekkül etmeleri gerektiğini içermektedir. Tevekkül ile ilgili olarak Yüce Allah'a güven üzerinde durulmaktadır. Bütün peygamberler Yüce Allah'a olan teslimiyet ve güvenlerini işte bu cümle ile ortaya koymuş, güvenilecek yegâne makamın Yüce Allah'ın katı olduğunu ifade etmişlerdi. Ayetteki devrik cümle Allah'tan başkasına güvenilemeyeceğini ve mümin olmanın da sadece Allah'a güveni gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مٖيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَۚ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقٖيبًاۜ وَقَالَ اللّٰهُ اِنّٖي مَعَكُمْۜ لَئِنْ
اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلٖي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ
عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ
ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّبٖيلِ ﴿١٢﴾

Surenin 12-19. ayetlerinde Yüce Allah'ın İsrailoğullarından aldığı sözler, onların ikiyüzlü davranışları, bu tavırları nedeniyle cezalandırmaları, hristiyanların olumsuz tavırları, Hz. Muhammed'in ve vahyin amacı, Hz. İsa'yı ilahlaştıranların sapkınlığı ve yersiz övünmelerin felaket getiriciliği ele alınmaktadır.

12. Yemin olsun ki Allah, İsrailoğullarından söz almıştı.[1] (Yönetici olarak) içlerinden on iki de başkan göndermiştik (görevlendirmiştik).[2] Allah onlara şöyle demişti: "Ben sizinle beraberim. Namazı doğru kılar, zekâtı verir,[3] elçilerime inanır, onları destekler ve Allah'a güzel borç[4] verirseniz, şüphesiz ki sizden (sizin) kötülüklerinizi örtecek ve sizi, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştireceğim. Bundan sonra sizden kim inkâr ederse elbette doğru yoldan sapmış olur."[5]

1 Yüce Allah'ın İsrailoğullarından aldığı sözlerle ilgili bkz. Bakara 2:83-84; Mâide 5:70.

2 Yüce Allah İsrailoğullarının 12 boyundan birer temsilci seçmesini Hz. Musa'ya bildirmiş ve dinin doğru uygulanması anlamında kendilerini takip etmelerini, onları bilgilendirmelerini, onlara örnek olmalarını emretmiş olabilir.

3 Bu ifade namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:8.

4 *Kard-ı hasen* kavramı, "güzel borç" anlamında Yüce Allah'a verilen yani karşılığı sadece O'ndan beklenen yardım demektir. Bu kavram için bkz. Bakara 2:245; Hadîd 57:11, 18; Teğâbun 64:17; Müzzemmil 73:20. Ayrıca bkz. Bakara 2:280.

5 Ayette geçen *sevâe's-sebîli* ifadesi çeşitli ayetlerde zikredilmekte ve "düz yol", "dosdoğru yol", "hidayet yolu" gibi anlamlar vermektedir. Yüce Allah İsrailoğulları özelinde ancak genelde bütün zamanları ve muhatapları içerecek şekilde her kim Allah'a verdiği sözlerle ilgili nankörlük yapar ve inkârcılık ederse artık o tür kişilerin dosdoğru yoldan sapmış olacağını bildirmektedir. Buna göre inkâr etmek "sebep", doğru yoldan sapmak ise "sonuç"tur. Kişi kendi tercihinin sonuçlarına katlanacağını bilmeli, ona göre davranmalıdır.

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا
مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾ وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ
فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

13. Sözlerini bozmaları sebebiyle onları lanetlemiş ve kalplerini katılaştırmıştık.[1] Onlar, kendilerine hatırlatılan (Tevrat'tan) paylarını unutarak kelimelerin yerlerini değiştirirler.[2] İçlerinden azı hariç, onlardan daima bir ihanet göreceksin. (Yine de) sen onları affet ve (onları) hoşgör! Şüphesiz ki Allah güzel davrananları sever.

14. "Biz hristiyanlarız." diyenlerden de kesin söz almıştık[3] fakat onlar kendilerine hatırlatılan (İncil'den) paylarını unutmuşlardı. (Bu sebeple) kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin salmıştık.[4] Allah ileride (mahşerde) onlara (dünyada) yapıp ettiklerini bildirecektir.

1 Sözlerini bozmaları sebebiyle Yüce Allah bu kişilere lanet etmiş, kalplerini katılaştırmış, kendilerine zillet, yoksulluk ve ilahi bir gazabı uyguladığını ifade etmiştir. Onlara verilen cezalar "sonuç"tur; "sebep" ise ilahi buyruklara karşı takındıkları olumsuz tavırdır. Yahudilerin uğratıldığı lanetle ilgili olarak Bakara 2:61, Âl-i İmrân 3:112, Nisâ 4:46, Mâide 5:13, 60 ve 78'de de bilgi verilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:75; Nisâ 4:46; Mâide 5: 41.

3 Hristiyanların verdikleri söz ile kast ettikleri, Bakara 2:83-84 ve Mâide 5:12'te geçtiği üzere, yahudilerden alınan sözün içeriğinin aynısı olabileceği gibi, Âl-i İmrân 3:52 ve Saff 61:14'te belirtildiği şekliyle Hz. İsa'nın havarilere sorduğu "Allah'a doğru (giden yolda) kim bana yardımcı olacak?" şeklindeki soruya "Biz Allah'ın (yolunun) yardımcılarıyız." cevapları da olabilir. Hatta Âl-i İmrân 3:81'de bütün peygamberlerden ve dolayısıyla ümmetlerinden "kendilerinden sonra gelen elçiye iman edip ona yardımcı olacakları"na dair alınan söz olması da mümkündür. Burada alınan sözün içeriğine açıkça yer verilmemesinden hareketle, asıl önemli olan noktanın hristiyanların da tıpkı İsrailoğulları gibi kendilerine hatırlatılan ilahi öğretilerden oluşan sorumluluklarını terk etmeleri, onları dikkate almayıp görmezlikten gelmeleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Yüce Allah'a vermiş oldukları kulluk sözünde durmamalarının yanında Hz. Muhammed'i ve Kur'an'ın gerçekliğini kabul etmeyişlerinin, onların suçlarından olduğu göz ardı edilmemelidir.

4 Bu kimseler, kendi aralarında düşmanlık bulunan hristiyan gruplar olabileceği gibi yahudiler ile hristiyanlar da olabilir. Geçmişten günümüze kadar hristiyan gruplar arasında da yahudiler ile hristiyanlar arasında da benzer durumlar gözlenmektedir. Yahudilerin önemli bir kısmının, dinlerini bozdukları gerekçesiyle hristiyanlara sıcak bakmadıkları ve onların dostluk görüntülerinin sadece bir aldatmaca olduğu bilinmektedir. Bakara 2:113'te de dikkat çekildiği gibi kitap verilenler, kendilerine deliller geldikten sonra aralarındaki kıskançlık nedeniyle (dinde) anlaşmazlığa düşmüşlerdir.

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَث۪يرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ
كَث۪يرٍ قَدْ جَٓاءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُب۪ينٌ ﴿١٥﴾ يَهْد۪ي بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِه۪ وَيَهْد۪يهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿١٦﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذ۪ينَ
قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَس۪يحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـٔاً اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَس۪يحَ
ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا
يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١٧﴾

15. Ey kitap ehli! Elbette size gelen Elçimiz,[1] kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklıyor; birçoğundan da geçiyor (dile getirmiyor). Elbette size Allah'tan bir *nûr*[2] (ışık) ve apaçık bir kitap gelmiştir.

16. Allah, rızasını gözeteni onunla (Kur'an'la) esenlik yollarına ulaştırır;[3] onları buyruğu gereği karanlıklardan aydınlığa çıkarır[4] ve onları doğru yola ulaştırır.

17. "Şüphesiz ki Allah –işte o– Meryem oğlu *Mesih* (İsa)'dır!" diyenler elbette kâfir olmuşlardır.[5] De ki: "(Allah) Meryem oğlu *Mesih* (İsa)'yı, annesini ve yeryüzündekilerin hepsini helak etmek isterse Allah'a karşı kimin elinde bir şey var ki (kim ne yapabilir ki)![6] Göklerin, yerin ve ikisi arasında ne varsa hepsinin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. Dilediğini yaratır. Allah her şeye gücü yetendir."

1 Peygamberler ve kitaplar, daha önce gizlenen gerçekleri/mesajları açığa çıkarmakta ve onları ilan etmektedirler. Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:187.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:174; A'râf 7:157; Tevbe 9:32; Hacc 22:8; Nûr 24:35; Lokmân 31:20; Şûrâ 42:52; Saff 61:8; Teğâbun 64:8.

3 Yüce Allah bu ayette ilâhî rızaya tâbi olan, yani Allah'ın rızasını arzu eden kişileri Kur'an sayesinde selamet yollarına eriştireceğini müjdelemektedir. Kur'an'da sadece burada geçen *sübüle's-selâmi* ifadesi "kurtuluş, selamet yolları", "esenlik, huzur, hidayet ve mutluluğun yolları" gibi anlamlar içermekte ve Allah'ın insanları Kur'an'ın aydınlığında dünyada barışa, mahşerde ise esenliğe ulaştıracağını haber vermektedir. Bu ifadenin bir benzeri Yûnus 10:25'te dile getirilmektedir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; İbrâhîm 14:1; Ahzâb 33:43; Hadîd 57:9; Talâk 65:11.

5 Benzer mesajlar: Mâide 5:72, 73.

6 Bu ayette hristiyanlar tarafından ilahlaştırılan Hz. İsa ve annesi Hz. Meryem'in de Yüce Allah'ın yarattıklarından birer insan olduklarına, ilahlaştırılmamaları gerektiğine dikkat çekilmektedir. Sadece bu ikisini değil, bütünüyle yeryüzündekilerin hepsini yok etmek istemesi halinde de yaratılmışların Allah'a karşı güçlerinin bulunmadığını belirtmektedir.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُ۬هُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ
مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَاِلَيْهِ
الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُولُوا مَا
جَٓاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

18. (Bazı) yahudi ve hristiyanlar "Biz Allah'ın çocukları ve sevgilileriyiz!" demişlerdi.[1] De ki: "(Öyleyse) günahlarınızdan dolayı size niçin azap ediyor?[2] Doğrusu siz de O'nun yarattıklarından birer insansınız. (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) bağışlar; dileyene (layık gördüğüne) de azap eder.[3] Göklerde, yerde ve ikisi arasında ne varsa hepsinin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. Dönüş de yalnızca O'nadır."

19. Ey kitap ehli! (Kıyamet günü) "Bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi." dersiniz diye elçilerin arası kesildiği[4] sırada (gerçekleri) açıklamakta olan Elçimiz size geldi. Size elbette bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye gücü yetendir.

1 Bu ayetin iniş sebebi olarak şöyle bir bilgi nakledilmektedir: "İbn Abbâs şöyle demiştir: Hz. Peygamber bir grup Yahudi'yi İslâm dinine girmeye davet edip onları Yüce Allah'ın azabı ile korkutmuştu. Bunun üzerine onlar, 'Biz, Allah'ın evlatları ve sevgili kulları olduğumuz halde, sen nasıl bizi Allah'ın azabı ve cezasıyla korkutuyorsun?' demişlerdi. İşte bu rivayette bildirilen husus, Hz. Peygamber'e itiraz eden bu Yahudilerle ilgilidir. Hıristiyanlara gelince, onlar da kendilerine ait olan İncil'de, Mesih'in kendilerine, 'Ben, benim ve sizin babanıza gidiyorum' dediğini okuyorlardı. Özet olarak, Yahudi ve Hıristiyanlar geçmişlerinde pek çok peygambere sahip olmalarıyla övünüyor, kendilerini diğer insanlardan değerli ve üstün görüyorlardı. Öyle ki onlar, kendilerini büyük görme ve gösterme hususunda 'Biz, Allah'ın çocukları ve dostlarıyız' deme noktasına varmışlardı" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XI, 192).

2 Yüce Allah yahudilerin ve hristiyanların kendilerini Allah'ın çocukları ve sevgilileri görerek imtiyazlı oluşlarına gönderme yapmalarını reddetmek üzere, işledikleri günahlar sebebiyle o zaman kendilerine ne diye azap ettiğini sormaktadır. Eğer onların iddiası doğru idiyse günah işlememeliydiler. Oysa bunların hem sevgili olma noktasında yalan konuştukları, hem de Yüce Allah'ın oğlu olma iddiasında kendilerine azap edilmesinde bu iddialarının geçersizliğine dikkat çekilmiş olmaktadır.

3 Bu cümle "Allah dilediğini (layık olanı) bağışlar, dilediğine (layık olana) ise azap eder" şeklinde de tercüme edilebilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:40; 'Ankebût 29:21; Fetih 48:14.

4 *Fetret* kelimesi "kesinti, ara" demektir. Burada da peygamberliğin bir süre kesintiye uğraması demektir.

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ فٖيكُمْ اَنْبِيَٓاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا
وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمٖينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتٖي كَتَبَ اللّٰهُ
لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرٖينَ ﴿٢١﴾

Surenin 20-26. ayetlerinde Hz. Musa'nın kavmine yönelik sözleri, onlara hitaben gerçekleştirilen vaatlere İsrailoğullarının verdiği tepkiler, hadlerini aşan teklifleri ve hak ettikleri ceza dile getirilmektedir.

20. Hani Musa, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'ın size (lütfettiği) nimetini hatırlayın! Zira O, içinizden peygamberler görevlendirmiş ve sizi hükümdarlar kılmıştı. Âlemlerden (insanlardan) hiç kimseye vermediğini size vermişti.[1]

21. Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı (vadettiği) kutsal toprağa[2] girin ve arkanıza dönmeyin! Yoksa kaybedenler olarak dönmüş olursunuz."

1 Burada Hz. Musa'nın İsrailoğulları'na sesleníşine yer verilmekte, onlara yönelik çeşitli nimetleri hatırlattığı bildirilmektedir. Bu çerçevede içlerinden pek çok peygamber belirlediğini, köle gibi yaşadıkları topraklarda onları esaretten kurtarıp orada yöneticiler kıldığını, dahası başka insanlara verilmeyen daha nice nimetleri onlara verdiğini ifade etmektedir. Hz. Musa, İsrailoğullarına Yüce Allah'ın ihsan ettiği nimetler bağlamında kendilerine içlerinden pek çok nebi görevlendirdiğini, ayrıca İsrailoğullarını kendilerinin hükümdarları kıldığını, onları esaretten kurtardığını ifade etmektedir. Bilindiği üzere, insanlık tarihi içerisinde kendilerine en çok peygamber gönderilenlerden birisi ve belki de birincisi İsrailoğullarıdır. İşte Hz. Musa kendilerine bu nimeti hatırlatmakta, bunun karşılığında yapılması gerekenlerle ilgili fedakârlık yapmaları gerektiğine dolaylı yoldan dikkat çekilmiş olmaktadır. "İnsanların melik kılınması" öncelikli olarak devlet yönetmesi anlamında yorumlanmalıdır; ancak çeşitli müfessirlerimizin de ifade ettiği gibi, kişi kendi evinde söz sahibi olunca evinin maliki olmuş olur. Buna göre, İsrailoğullarının melik kılınması onların esaretten kurtarılması şeklinde de yorumlanabilir. Zaten İsrailoğullarının Firavun'un zulmünden kurtarılmasının sonrasında bilinen şekliyle herhangi bir devletleri henüz yoktu. Benzer mesajlar: Bakara 2:40, 47, 49, 50, 56, 58, 60, 61; A'râf 7:129, 137, 138, 141, 160, 161; İsrâ 17:104; Kasas 28:5-6; Secde 32:24; Duhân 44:30-32.

2 Tâhâ 20:12'de de geçen *el-mukaddes* sözcüğü "Tuvâ Vadisi" ile ilişkilendirilmekteyken, Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-mukaddeseh* sözcüğü ise "kutsal, mukaddes, kutsanmış", "tertemiz", "mübarek" gibi anlamlar içermektedir ki müfessirlerimizin yorumuna göre bu topraklar Hz. İbrahim'e vadedilmiş olan Filistin, Eriha, Şam, Ürdün diyarı olabilir.

قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِنَّ فٖيهَا قَوْمًا جَبَّارٖينَۗ وَاِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوا مِنْهَاۚ فَاِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَاِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذٖينَ يَخَافُونَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَۚ
فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِنَّا لَنْ
نَدْخُلَهَٓا اَبَدًا مَا دَامُوا فٖيهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَٓا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اِنّٖي
لَٓا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسٖي وَاَخٖي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقٖينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ
اَرْبَعٖينَ سَنَةًۚ يَتٖيهُونَ فِي الْاَرْضِ فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقٖينَ ﴿٢٦﴾

22. Onlar ise şu cevabı vermişlerdi: "Ey Musa! Orada zorba bir toplum var.[1] Onlar oradan çıkıncaya kadar biz oraya asla girmeyeceğiz. Oradan çıkarlarsa biz de hemen gireriz."

23. (Allah'tan) korkanlar içinden Allah'ın kendilerine lütufta bulunduğu iki adam şöyle demişti: "Onların üzerine (yanlarına) kapıdan girin! Oraya girdiğinizde (artık) şüphesiz ki siz galip gelirsiniz. Müminlerseniz yalnızca Allah'a güvenin!"

24. (İsrailoğulları) "Ey Musa! Onlar orada bulundukları sürece biz oraya asla girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin, savaşın! Biz burada oturacağız!" demişlerdi.

25. (Musa) "Rabbim! Ben kendim ve kardeşimden başkasına sahip (hâkim) olamıyorum; bizimle, yoldan çıkmış bu toplumun arasını ayır!" demişti.

26. (Allah) "Orası (kutsal toprak) onlara kırk sene yasaklanmıştır.[2] (Bu sürede) yeryüzünde (o topraklarda) şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Artık sen yoldan çıkmış o toplum için üzülme!" demişti.

1 Hz. Musa İsrailoğulları'na "kutsal toprağa girin" emrini verdikten sonra, onların oraya girmekten çekindikleri ve sözü edilen yörede zorba bir topluluk bulunduğunu dile getirdikleri ifade edilmektedir. Ayette bu kavmin kimler olduğundan değil, niteliğinden söz edilmektedir. Bunlar o dönemde mukaddes toprak denilen bölgede yaşayan zorba bir milletti.

2 Yüce Allah mukaddes topraklara girmeyi reddeden İsrailoğullarına ceza olsun diye kırk yıl süreyle o topraklara giremeyeceklerini, o imkânlardan mahrum kalacaklarını bildirdikten sonra, bu kişilerin bulundukları o topraklarda yani İsrailoğullarının yaşadığı ve şartları çok zor olan Tîh çölünde şaşkın şaşkın, başıbozuk bir şekilde dolaşacaklarını bildirmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 382; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 610).

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّۢ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِۜ قَالَ
لَاَقْتُلَنَّكَۜ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقٖينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنٖي مَٓا اَنَا۬ بِبَاسِطٍ
يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَۚ اِنّٖٓي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمٖينَ ﴿٢٨﴾

Surenin 27-34. ayetlerinde iki âdemoğlunun kurban sunumuyla ilgili imtihanı, kıskançlığın insana neler yaptırdığı, insan öldürmenin ne kadar büyük bir günah olduğu ve buna göre de cezasının bulunduğu, tevbe edenlerin ise bağışlanacağı dile getirilmektedir.

27. Onlara, iki âdemoğlunun[1] (şu) haberini gerçek olarak *tilâvet* et (okuyup aktar): Hani birer kurban sunmuşlardı da birisinden kabul edilmiş, diğerinden ise kabul edilmemişti. (Kabul edilmeyen kişi, diğerine) "Şüphesiz ki seni öldüreceğim." demişti. (Diğeri de) şöyle demişti: "Allah sadece *muttakî*lerden (duyarlı olanlardan) kabul eder.[2]

28. Şüphesiz ki sen öldürmek için bana elini uzatsan (bile), ben sana öldürmek için asla el uzatacak değilim. Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.

1 Bu ifade, "Âdem'in iki oğlunun haberini onlara *tilâvet* et (okuyup aktar)" şeklinde de tercüme edilmektedir. Bu durumda kastedilenin, Hz. Âdem'in iki oğlu olan Habil ile Kabil olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiayı desteklemek için ileri sürülen delillerden biri "Kitâb-ı Mukaddes, Tekvîn ıv, 1-16"da anlatılanlara dayandırılmaktadır. Esasında bu delil, meselenin anlaşılmasından ziyade ileri sürülen iddiayı daha da tartışılır kılmaktadır. Çünkü tahrife uğratıldığı bilinen bir metni Kur'an ayetlerinin açıklanmasında delil kabul etmek isabetli bir yaklaşım değildir. Bazı âlimlerimiz ise söz konusu ifade ile kastedileni "herhangi bir âdemoğlunun iki çocuğu" şeklinde yorumlamışlardır ki bizim kanaatimiz de bu yöndedir. Nitekim burada sözü edilenlerin İsrailoğulları'na mensup iki kişi veya iki kardeş olduğunun iddia edildiğini belirten âlimler de vardır (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 611).

2 Kurbanı kabul edilen kişi ilk olarak konuyu takva ile yani sorumluluk bilinci ve takvâlı olmak yani duyarlılıkla ilişkilendirmekte ve Yüce Allah'ın sadece ve sadece muttaki olanlardan bu türden sunumları kabul edeceğini bildirdiğini belirtmektedir. Ayette yer alan *innemâ* edatı *hasr/kasr* denilen "vurgulu" ifade tekniklerinden birisidir ve kurbanı kabul edilen kişinin bu gerçeği bildiği anlaşılmaktadır.

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾
فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي
الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتٰى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ
فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

29. Şüphesiz ki ben, senin, hem benim günahımı (beni öldürme günahını) hem de (daha önce işlediğin) kendi günah(lar)ını[1] yüklenmeni istiyorum. Böylece ateş halkından olacaksın.[2] Zalimlerin cezası işte budur."

30. Sonunda *nefs*i onu, kardeşini öldürmeye itmiş ve onu öldürmüş; bu yüzden de kaybedenlerden olmuştu.[3]

31. (Ardından) Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga göndermişti. (Katil kardeş) "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar ol(amay)ıp kardeşimi gömmekten âciz mi oldum!"[4] demiş ve pişmanlık duyanlardan olmuştu.

1 Burada maksat katil olan kişinin hem "cinayet işlemesi sebebiyle üstlendiği günahı" hem de "başka sebeplerle işlediği diğer günahlarını" üstlenmesi söz konusu edilmektedir. Aksi takdirde Kur'an'da çeşitli ayetlerde (En'âm 6:164; İsrâ 17:15; 'Ankebût 29:12-13; Fâtır 35:18; Zümer 39:7; Necm 53:38) belirtildiği gibi, hiçbir günah yüklüsü başkasının günah yükünü yüklenemez.

2 Bu ayet şöyle tercüme edilmektedir: "Şüphesiz ki ben hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenip senin ateş halkından olmanı istiyorum! Zalimlerin cezası işte budur." Bu tercüme sorunludur; çünkü böylesine bilgili ve duyarlı bir insanın başkasının cehenneme gitmesini istemesi gibi bir durum söz konusu olmaktadır. Yüce Allah kurbanını kabul ettiği kişinin sözleri bağlamında bu defa kardeşinin hem kendisinin hem de muhatabının günahını yüklenmesini istediğini söylediğini, sonuçta katil olanların cehennemlik olacağını, çünkü zalimlerin karşılığının bu olduğunu kâtil kardeşin yüzüne karşı söylediğini aktarmaktadır. Bu ifadeler hem kurban ibadeti Yüce Allah tarafından kabul edilen kişinin kendi samimi duygularıydı; hem de katil olacak kişiye yönelik olarak cinayet işlemeden önce yaptığı bir tebliğ ve uyarı faaliyetiydi.

3 Yüce Allah, katil olmayı yani kardeşini öldürmeyi düşünenle ilgili olarak bu defa nefsinin yani ihtirasının onu kardeşini öldürmeye sevk ettiğini, onu cinayet işlemeye çağırdığını, sonuçta onu öldürdüğünü ve nihayet kendine yazık edenlerden, yani ziyana uğrayanlardan olduğunu bildirmektedir.

4 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Yazıklar olsun bana! Şu karga gibi bile olamadım mı ki kardeşimin cesedini gömeyim!"

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ كَتَبْنَا عَلٰى بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ
فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا
بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اِنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذ۪ينَ يُحَارِبُونَ
اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُٓوا اَوْ يُصَلَّبُٓوا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ
خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِۜ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿٣٣﴾
اِلَّا الَّذ۪ينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْۚ فَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٣٤﴾

32. İşte bu yüzdendir ki İsrailoğulları'na şöyle yazmıştık: "Kim bir cana karşılık olmaksızın yani yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın, (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir cana hayat verirse (onun canını kurtarırsa) bütün insanlara hayat vermiş (onları kurtarmış) gibi olur."[1] Elçilerimiz onlara apaçık deliller getirmişlerdi. Sonra, onlardan çoğu yine yeryüzünde aşırıya kaçmaktadır.

33. Allah'a ve Elçisine karşı savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk için çalışanların cezası ancak ve ancak öldürülmeleri veya asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi[2] ya da (bulundukları) yerden sürülmeleridir. Bu, onlar için dünyadaki rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.

34. (Ancak), siz onlara güç yetirmeden (kendilerini yenmeden) önce tevbe edenler hariç! Bilin ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Bu cümle insan hayatının önemini öğretir. Bundan anlaşılan şudur: Bir âdem bir âlemdir; bir can cihana bedeldir. Haksız yere bir cana kıymak, cihanı öldürmek gibidir. Bir canı manevi anlamda diriltmek, ona ruhsal donanımlar kazandırmak, inanç sahibi, duyarlı, sorumlu kılmak ve insan olmanın gereklerini yerine getiren bir birey olmasını sağlamak da bütün insanlığı diriltmek gibidir. Her insan Yüce Allah'ın bir kitabıdır; onu hayatta tutmak, Allah'ın bir kitabı olan insana, layık olduğu değeri vermek demektir.

2 Buradaki mesajı, A'râf 7:124, Tâhâ 20:71 ve Şu'arâ 26:49'da Firavun'un tevbe eden büyücülere yönelik önceki inançlarından "dönmeleri" suçlamasıyla uyguladığı cezadan farklı olarak, ayette dile getirilen hususlar nedeniyle ellerin ve ayakların "çaprazlama" kesilmesi şeklinde anlamaktayız. Zira burada konu diğerlerinden çok farklıdır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُٓوا اِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
﴿٣٥﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ
يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ اَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ
بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٣٧﴾

Surenin 35-40. ayetlerinde takvânın (duyarlılığın) gerekliliği, Yüce Allah'a giden yolda vesile (yol) aramanın zorunluluğu, inkârcıların mahşerde her şeyi fidye vermek isteyecekleri, ateşten çıkmanın imkânsızlığı, hırsıza verilecek ceza ve tevbe etmesi durumundaki uygulama dile getirilmektedir.

35. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! O'na yol[1] arayın ve (Allah) yolunda *cihad* edin (fedakârlık yapın) ki kurtulasınız.

36. Şüphesiz ki kâfir olanlar, yeryüzündeki her şey ve bununla bir o kadarı daha kendilerinin olsa ve kıyamet gününün azabından dolayı onu fidye vermek isteseler de onlardan (asla) kabul edilmemiş (olacak)tır.[2] Onlar için elem verici bir azap vardır.

37. Ateşten çıkmak isteyecekler fakat onlar oradan asla çıkamayacaklardır.[3] Onlar için kalıcı bir azap vardır.[4]

1 "Ona *vesîle* (yol) arama" ifadesine "kişinin Allah ile arasına başkalarını sokması" şeklinde bir anlam vermek kesinlikle doğru değildir. Müminlerin tabi olmak ve itaat etmekle emrolundukları tek kişi Hz. Muhammed'dir. Onun dışında hiçbir insanın durumu başkaları için ölçü olmadığı gibi onlara tabi olunma gerekliliği de yoktur. *Vesile,* başka varlıkları aracı edinmek olamaz; çünkü aracılık şirktir. Ayetin devamında, Yüce Allah'ın yolunda cihad etmek yani fedakârlık yapmak dile getirilmekte, böylece vesilenin ne olduğu da açıklanmış olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:108; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

4 Cehennemin *ebedî* oluşuyla ilgili bkz. Bakara 2:39, 81, 162, 217, 257, 275; Âl-i İmrân 3:88, 116; Nisâ 4:14, 56, 93, 169; Mâide 5:80; En'âm 6:128; A'râf 7:36; Tevbe 9:17, 63, 68; Yûnus 10:27, 52; Hûd 11:8, 107; Ra'd 13:5; Nahl 16:29; Tâhâ 20:101; Enbiyâ 21:99; Mü'minûn 23:103; Furkân 25:69; Secde 32:14; Ahzâb 33:65; Sâffât 37:9; Zümer 39:72; Mü'min 40:76; Fussilet 41:28; Zuhruf 43:74; Muhammed 47:15; Mücâdele 58:17; Haşr 59:17; Teğâbun 64:10; Cinn 72:23; Müddessir 74:28; Nebe' 78:23; İnfitâr 82:16; Beyyine 98:6.

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا اَيْدِيَهُمَا جَزَٓاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾
فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ
اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

38. Hırsızlık yapan erkek ve kadının, elde ettiklerine karşılık ve Allah'tan ibretlik bir ceza olmak üzere ellerini kesin![1] Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

39. Kim (bu) haksız davranışından sonra tevbe eder ve kendini düzeltirse elbette Allah onun tevbesini kabul eder.[2] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[3]

40. Göklerin ve yerin otoritesinin yalnızca Allah'a ait olduğunu bilmez misin? (Allah) dileyene (layık gördüğüne) azap eder; dileyeni (layık gördüğünü) de bağışlar.[4] Allah her şeye gücü yetendir.

1 "Ellerin kesilmesi" işlemi genel olarak ve büyük çoğunlukla hakikat anlamında biyolojik bir işlem olarak ellerin kesilmesi şeklinde anlaşılmaktadır. Ancak ayetteki *fakta'û* kelimesinin üç harfli kalıpta oluşu ve *eyd* kelimesinin "güç" anlamı nedeniyle bunun hırsızlıktan ellerin kesilmesi yani hırsızlık yapacak durumların ortadan kaldırılması, hırsızlık yapamayacak duruma getirmek gibi bir yorumun da yapılmakta olduğu unutulmamalıdır.

2 Tevbe ve ıslahın cezaları düşürmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:89.

3 Ayetten de görüldüğü gibi hırsızlık zulümdür. Hırsızlık yapan ama ardından pişmanlık ile tevbe eden kişinin Allah tarafından affedilmesi için bu zulmü ortadan kaldırması ve durumu telafi etmesi gerekir. Bunun için, çaldığı malları yakalanmadan önce iade etmesi ve hırsızlığı terk ederek düzgün davranması yani ıslah edici bir tavır ortaya koyması gerekir. Dolayısıyla sadece kendisini düzeltmesi yeterli değildir. Aynı zamanda malını çaldığı kişinin malını tazmin etmesi, malını çaldığı kişinin zarara uğrayan ekonomik durumunu düzeltmesi yani çaldığı miktarı hak sahibine vermesi gerekir. Allah tarafından kabul edilecek tevbe ancak böylesi bir tevbedir.

4 Bu cümle "Allah dilediğine (layık olana) azap eder, dilediğini (layık olanı) ise bağışlar" şeklinde de tercüme edilebilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18; 'Ankebût 29:21; Fetih 48:14.

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذ۪ينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذ۪ينَ قَالُوٓا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ
وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْۚ وَمِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَر۪ينَۙ لَمْ يَأْتُوكَۜ
يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪ۚ يَقُولُونَ اِنْ اُو۫ت۪يتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُواۜ
وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـٔاًۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْۜ لَهُمْ
فِي الدُّنْيَا خِزْيٌۚ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿٤١﴾

Surenin 41-50. ayetlerinde kitap ehlinin olumsuz tavrı, Hz. Muhammed'i hakem tayin edip sonra da ona itibar etmemeleri, Tevrat'ın bazı içerik özellikleri, kısas hükmü, hristiyanlara yönelik birtakım ilahî buyruklar ve Kur'an'ın indiriliş amacına dair açıklamalar yer almaktadır.

41. Ey Elçi! Kalpleri iman etmediği hâlde ağızlarıyla "İnandık." diyen kişilerden[1] ve sürekli olarak yalana kulak veren, sana gelmeyen (bazı) kişileri can kulağıyla dinleyen yahudilerin bir kısmından küfürde koşuşanlar(ın hâli) seni üzmesin![2] Onlar, kelimelerin yerlerini değiştirirler.[3] (Onlar) "Size şu verilirse hemen alın; o verilmezse sakının!" derler. Allah o kişinin *fitne*sini (azabını) isterse, sen Allah'a karşı onun için hiçbir şey yapamazsın.[4] Onlar, kalplerini Allah'ın temizlemek istemediği kişilerdir.[5] Onlar için dünyada rezillik vardır; onlar için ahirette de büyük bir azap vardır.

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'e moral vermek istemekte ve çevresindeki münafıkların durumunu ortaya koymaktadır. Buna göre "küfürde yarışanlar" ifadesinden maksat, mutlak manada "inkârcılar" değil de iman gösterisinde bulunup kalbinde küfür bulunan "münafıklar"dır. Çünkü ayette bu kişilerin "ağızlarıyla yani dilleriyle iman ettiklerini söylemiş olsalar da kalplerinin iman etmediği"ne dikkat çekilmektedir ki bu özellik münafıklıkla ilişkilidir. "Münafıkların küfürde yarışmaları" ise kitap ehlinden olan inkârcıların ve müşriklerin küfürlerini geçme çabası olarak yorumlanabilir. Yüce Allah bu türden inkâr faaliyetlerinin Hz. Peygamber'i üzmemesi için kendisini bilgilendirmekte, yaşanacak döneklilerle ilgili olarak bir anlamda önceden haber vermektedir ki benzer uyarılar Yûnus 10:65 ve Yâsîn 36:76'da da yer almaktadır.

2 Böylesi ikiyüzlü ve kötü niyetli insanlar sadece vahyin indirildiği dönemde yaşayanlardan ibaret değildir; aksine daha sonraki dönemlerde de yaşayıp aydınlığı vahiyde ve risalet öğretilerinde aramayan, gerçeğin izini başka taraflarda kovalayan, başka adresleri takip eden her türlü kötü niyetli insanlar da ayetin mesaj alanında elbette yer almaktadır. Bu kişiler, Yüce Allah adına konuşmakta, ancak ne yazık ki Allah'ı konuşturmamaktadırlar. En güzel sözü okuyup yaşamak yerine, farklı arayışlara girmektedirler. Böyleleri vahyin hayata bakan yönünü körelten, karanlıkları aydınlık sanan, gece lambası mesabesindeki ışık sanılarını güneş zanneden, onları güneş yerine koyan, din adına istismarı tercih eden, halkı yanıltıp menfaat devşiren zavallılardır. Bu türden kötü niyetlilerin sayıları fazla olsa da aklını çalıştıran yiğitleri doğru yollarından etkileyemeyeceği de bir gerçektir. Yeter ki hakikat adına Kur'an'a sarılalım ve hayatımızı onun belirlediği esaslara göre yaşamaya karar verip uygulayalım. Unutmayalım ki Yüce Allah bizimle beraberdir.

3 Ayette geçen *el-kelim* sözcüğü "kelimeler" manasında Yüce Allah'ın buyrukları anlamını içermektedir. Nitekim Bakara 2:75'te bunun yerine *kelâmullâh* "Allah'ın kelâmı" tamlaması kullanılmakta, Yüce Allah'ın insanlar için belirleyip peygamberler aracılığıyla tebliğ ettirdiği ilahi mesajların tamamının kast edildiği ifade edilmiş olmaktadır. Bu ayette sözü edilen "kelimeler"den maksat "kitap ehlinin elinde bulunan ilahi mesajlar"dır. Onların *tahrîfi* ise "sözü değiştirmeleri", "bozmaları", "eksiltmeleri", "fazlalaştırmaları", "anlamını çarpıtmaları" vs. ilâhi mesaja her türlü müdahaleyi ve bozulmayı içermektedir. Konuyla ilgili olarak Mâide 5:41'de onların kelimeleri yerlerinden oynattıkları, yerlerini değiştirdikleri beyan edilmektedir. İsrailoğulları hem tarihte hem de Hz. Peygamber döneminde ellerinde bulunan metni tahrif ettikleri gibi müslümanların da benzer bir hatayı yapmamaları gerektiği mesajı verilmek istenmektedir.

4 Ayetin bu son cümlesinde insanların inkârı tercih etmeleri ve Yüce Allah'ın da bunu onaylaması durumunda artık bu insan tipi için hiçbir hidayet edicinin ve yol göstericinin olamayacağı, dolayısıyla azabı hak eden bu insanlara Yüce Allah'ın uygulayacağı cezaya hiç kimsenin engel olmayacağı, bu kişilerin azaba karşı kendilerini hiçbir şekilde savunamayacakları beyan edilmiş olmaktadır. Yüce Allah'ın insana fitne vermesi, yani o insan için fitne istemesi bir "sonuç"tur; bunun "sebeb"i ise kişinin kendisinin fitneyi yani inkârı tercih etmesidir. Böyle olunca "Allah'ın istemesi" ifadesi "sebep" değil, "sonuç"tur; yani fitneyi, inkârı, sapmayı isteyen kişinin bu kararını Yüce Allah onaylamaktadır. Böyle bir onay gerçekleştikten sonra söz konusu insanı savunabilecek hiçbir kudret ve güç yoktur, olamaz.

5 Burada sözü edilenler, küfürde ısrarcı ve kararlı olanlardır. Çünkü Yüce Allah kullarına hiçbir şekilde haksızlık etmez.

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَاِنْ جَٓاؤُكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ وَاِنْ تُعْرِضْ
عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾
وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

42. Hep yalana kulak verir, durmadan haram yerler. Sana gelirlerse, ister aralarında hüküm ver; ister onlardan yüz çevir! Onlardan yüz çevirirsen sana asla zarar veremezler.[1] Hüküm verirsen, aralarında adaletle hükmet! Şüphesiz ki Allah adil olanları sever.[2]

43. İçinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat yanlarında olduğu hâlde[3] seni nasıl hakem tayin ediyorlar ve sonra bunun arkasından yüz çevirip gidiyorlar! Onlar, asla inanmış değildir.

1 Yüce Allah münafıkların ve yahudilerin yalana ve harama düşkünlükleriyle ilgili durumunu ifade etmekte, aralarında çıkabilecek herhangi bir hukuki ihtilaf durumunda eğer Hz. Peygamber'e gelip müracaat ederlerse aralarında hüküm verebileceği gibi bunu yapmamasının da mümkün olduğunu, yani kendisini serbest bıraktığını bildirmektedir; dilerse hükmeder, dilerse bundan yüz çevirir yani davalarına bakmayabilir.

2 Yüce Allah Hz. Peygamber'e ve onun şahsında evrensel manada bütün yargıçlara seslenmekte, insanlar arasında hüküm verecekleri zaman aralarında adaletle hükmetmeleri gerektiğini temel ilke olarak belirlemekte, gerekçesini de "adaletli davrananları sevdiği" şeklinde beyan etmektedir. "Devletin dini adalettir" söyleminin delillerinden birisi de işte bu ayettir. Adaletle hükmetme konusu Nisâ' 4:59'da da ele alınmakta ve ayette şöyle buyrulmaktadır: "Muhakkak ki Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor!" Benzer mesajlar: Nisâ 4:135; Mâide 5:8; En'âm 6:152; Nahl 16:90; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8.

3 Hz. Muhammed'i hakem olarak tanıyan kitap ehlinin yanlarında bulunan Tevrat'tan kastedilen şey Hz. Musa'ya verilen Tevrat'ın orijinal hali değildir. Buna rağmen ayette, Hz. Muhammed'i hakem edinmek istedikleri konunun cevabının ellerinde bulunan Tevrat'ta bulunduğuna dikkat çekilmektedir. Çünkü onların kitabı tahrif ettikleri çeşitli ayetlerde haber verilmektedir. İlgili ayetler için bkz. Bakara 2:75; Nisâ 4:46; Mâide 5:13.

إِنَّٓا اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ ف۪يهَا هُدًى وَنُورٌۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذ۪ينَ اَسْلَمُوا لِلَّذ۪ينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ
وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَٓاءَۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا
تَشْتَرُوا بِاٰيَات۪ي ثَمَنًا قَل۪يلًاۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

44. İçinde hidayet ve *nûr* bulunan Tevrat'ı biz indirdik.[1] (Allah'a) teslim olmuş peygamberler, yahudiler(e ait davalarda) onunla (Tevrat ile) hükmederler(di). Allah'ın Kitabı'nı korumakla görevlendirildikleri için Rablerine teslim olmuş kişiler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi de ona (Tevrat'ın hak olduğuna) şahitti. (Ey hâkimler)! İnsanlardan korkmayın; bana saygı duyun! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.[2]

1 Tevrat'ta hidayet yani hak ve hakikata rehberlik eden esaslar bulunması ve onun da hakikatin ışığını içermesi ifadesi, Mâide 5:41'de yer alan "kelimelerin yerlerini değiştirmeleri, onu tahrif etmeleri" ile çelişki arz etmez. Çünkü burada iki ihtimalden söz edilebilir: **I.** Tevrat'ın ilk indirilmiş orijinal, yani bozulmamış hali kastediliyor olabilir ki elbette Tevrat da Yüce Allah'ın bir kitabıdır ve elbette o da diğer ilahi mesajlar gibi hidayet rehberidir, hakikatin ışığını temsil etmekte, buna göre evrensel anlamda tevhid çizgisinde sadece ve sadece Yüce Allah'a imanı ve teslimiyeti içeren "islâm"ın temel öğretilerini içermekteydi. Enbiyâ 21:48'de de belirtildiği gibi, Hz. Musa'ya ve Hz. Harun'a verilen ilahi mesajlara "gerçekleri yanlışlardan ayıran" anlamında *el-furkân*, "hakikatin ışık kaynağı" anlamında *dıyâ'* ve "takvâ sahibi insanlara gerçeği hatırlatan şey" anlamında *zikr* denmesinin nedeni de elbette budur. İlahi mesajlarda esas ve öz itibariyle fark olmaz, olamaz; sorun o mesajların daha sonra insanlar eliyle tahrifinde yaşanmaktadır. Mâide 5:46'da da *hidayet* ve *nûr* sıfatları bu defa İncîl için kullanılmaktadır. **II.** Tevrat'ın burada sözü edilen "hidayet rehberi ve ışık oluşu", o gün ellerinde bulunan Tevrat metinlerinin bir kısmına işaret ediyor olabilir. Zaten bağlam dikkate alındığında kastedilenin bu ikincisi olduğu, öncelikle hakeme müracaat konularının ellerindeki Tevrat nüshalarında bulunduğuna dikkat çekilmektedir.

2 Yüce Allah'ın indirdiğiyle hükmetmemek herhangi bir ilahi emri yapmamakla eşdeğerdir. Bu durumda hükmü uygulamamak, sahibini günahkar eder; fakat bu kişilerin kafir olarak nitelendirilmeleri, bunların sadece ilgili hükümleri uygulamaması değil, onları kabul etmemeleri, inkâr etmeleri manasını da içerdiği için, bu durumda olanların kafirlerin ta kendileri olmasını sağlamış olmaktadır. Durum böyle olduğu için daha sonra yorumlayacağımız ayetlerde bu şekilde davrananlara "zalimler" ve "fasıklar" denmesinin sebebi de bu olsa gerektir.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ
اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾ وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
مِنَ التَّوْرٰيةِ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى
وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

45. Orada (Tevrat'ta) onlara şöyle yazmıştık: "Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır). Yaralar da kısastır (her yaralama misli ile cezalandırılır).[1] Kim bunu (kısası) bağışlarsa kendisi için o, kefaret (bir günahı örtme sebebi) olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir."

46. Önündeki (kendinden önce gelen) Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı olarak onların (peygamberlerin) izleri üzerine Meryem oğlu İsa'yı arkalarından göndermiştik.[2] Ona, içinde hidayet ve *nûr* bulunan, önündeki Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı, *muttakî*lere (duyarlı olanlara) bir rehber ve öğüt olmak üzere İncil'i vermiştik.

1 Yüce Allah Yahudilerin ilahi hükümlere uyup onları uygulama noktasındaki tavırlarını eleştirdikten sonra, Tevrât'ta kendilerine hüküm olarak farz kıldığı prensipleri ele almaktadır. Bu çerçevede sebepsiz ve haksız yere bir cana kıyan kişinin canına kıyılacağı, kasıtlı olmak kaydıyla bir gözü kör edenin gözünün kör edileceği, bir buruna zarar verenin burnuna, bir kulağa zarar verenin kulağına, bir dişe zarar verinin dişine zarar verileceği hükme bağlanmakta, bunun dışında bütün yaralamalarda da kısasın yanı aynı türden bir yaranın karşıdakine verilmesi gerektiği bildirilmektedir.

2 Yüce Allah İsrailoğlu peygamberlerinden sonra onların izinde olmak ve aynı misyonu sürdürmek üzere, Hz. İsa'yı peygamber olarak onların peşinden gönderdiğini bildirmektedir. Ayette geçen *kaffeynâ* fiili "art arda göndermek", "birbirini izleyecek şekilde göndermek", "birini diğerinin takip etmesini sağlamak" gibi manalarda benzer içeriklerde Bakara 2:87 ve Hadîd 57:27'de zikredilmektedir ve peygamberlerin âdeta birbirinin ensesini takip ettikleri, araya uzun zamanlı fasılalar girmediği ifade edilmek istenmektedir. Bu fiilin anlam alanında "aynı kafadan olmak", "birbirini reddetmemek", "desteklemek" gibi bir mesaj da söz konusudur ki peygamberliğin bir *musaddık*lık yani "tasdik" ve *müheymin*lik yani "koruyup kollama" kurumu olduğu ifade edilmektedir. Bu arada Kur'an'da sekiz kez yer alan *âsâr* sözcüğü de "izler", "arkası", "sonrası" gibi anlamlar içermektedir.

وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً
عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّۜ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ
شِرْعَةً وَمِنْهَاجاًۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَٓا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا
الْخَيْرَاتِۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَۙ ﴿٤٨﴾

47. İncil'e inananlar, Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsin! Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.[1]

48. Sana da daha önceki Kitabı(n aslını) doğrulayıcı ve onu koruyucu olarak[2] Kitabı (Kur'an'ı) bir amaç ile indirdik. Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet! Sana gelen gerçeği bırakıp da onların arzularına uyma! Hepiniz için bir kanun ve bir yol belirledik.[3] Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı[4] fakat size verdiği imkânlarla sizi denemek için (böyle yaptı).[5] İyiliklerde yarışın! Hepinizin dönüşü yalnızca Allah'adır. (Allah) hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri(n içyüzünü) size bildirecektir.

1 Bu ayette geçen "fasıklar" (yoldan çıkanlar), 44. ayette geçen "kâfirler" ve 45. ayetin sonunda yer alan "zalimler" ifadeleri, Yüce Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenlerin durumunu tarif etmektedir. Bu hükümleri kabul etmeyen kişiler "kâfir", inanıp uygulamayanlar "nankör" ve "zalim", Allah'ın hükümleri yerine kendi arzularına göre hükmedenler ise "fasık" olurlar. Zira ilahi bir hükmü reddetmediği sürece kişi günahkâr olsa da inançsızlıkla itham edilemez.

2 Yüce Allah Haşr 59:23'te *el-müheymin* kelimesini kendisinin sıfatı olarak zikretmektedir. Bu ayette ise *müheymin* kelimesi *eliflam*sız olarak kullanılmakta ve "koruyup kollayan", "gözeten", "şahit olan" manalarını içermektedir. Burada sözü edilen iki sıfat da vahyin temel bir öğreti olduğunu, öncekilerle sonrakiler arasında herhangi bir zıtlık bulunmadığını, kaynağı, mesajı ve hedefi aynı olan öğretilerin birbirlerini hem tasdik ettiğini, hem de koruyup gözettiğini, doğruluklarına şahitlik ettiklerini ortaya koymaktadır. Vahyin bu özellikleri daha önceki ilahi mesajlarda ne türden değişiklikler ve tahrifatın yapıldığını apaçık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Çünkü tasdik de koruma da önceki vahiylerin asıllarına yönelik sıfatlardır.

3 Kur'an'da sadece burada geçen *şır'ah* kelimesi sözlükte ve kök olarak "başlamak" veya "bir ırmak veya su kaynağından su içebilmek için gidilen yol" manasından istiare yoluyla "şeriat" manasında kullanılmaktadır. Bu kelime, Yüce Allah'ın insanoğlunu manevi bakımdan besleyerek cennete hazırlamak için belirlediği prensiplerin oluşturduğu yol yani din demektir. Bu kelimenin bir benzeri olan *şerî'ah* "şeriat", "yol" kelimesi de Câsiye 45:18'de yer almaktadır. Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *minhâc* sözcüğü ise "din açısından açık, seçik olan ve üzerinde yürünen yol" manasına gelmektedir ki bu iki kelimenin birbirine benzer ve yakın manada kullanıldığı ifade edilmektedir. Burada zikredilen bu iki kelimenin birbirine yakın manalar verdiği ve ikincisinin birincisini açıkladığı ifade edilebilir. Bu nedenle, aslında her ümmetin tâbi kılındığı bir şeriatinin, bir yolunun bulunduğu beyan edilerek, hepsinin yolunun bir olduğuna dikkat çekilmektedir. Çünkü ilahi bilgilerin kaynağı aynıdır ve Yüce Allah her ümmeti aynı değerlerle şekillendirerek tevhid çizgisinde hareket etmelerini, sonuçta cennete ulaşmalarını arzu etmektedir. Bu yolda elbette zamanın değişimi, şartların farklılaşması, çeşitli yeni hususların devreye girmesi, muhatapların bazı özel durumlarının söz konusu olması gibi nedenlerle her bir peygambere iletilen vahiyde diğerlerine göre kısmen farklılıklar veya açılımlar olabilir. Ancak bunlar hiçbir şekilde tamamen farklı bir din veya şeriat olarak isimlendirilmemelidir. Kaynak, amaç, hedef ve ilkeler aynıdır; ancak bu amaçlara ve kendileriyle bu hedeflere ulaşılabilecek araçlarda değişiklik olabilir. *Usûl* aynıdır; *furû'da* değişiklikler söz konusu olabilir ki bunlar birer çelişki değil, zenginliktir, açılımdır. Bakara 2:136, 285, Âl-i İmrân 3:84 ve Nisâ 4:151-153 gibi ayetlerde dile getirilen "peygamberler arasında ayırım yapmayız" beyanının zikredilmesinin sebebi de bundan başka bir şey değildir.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

5 Kimlerin ne ile imtihan edileceği konusundaki temel öğreti Mâide 5:48'de "Fakat size verdiği imkânlarla sizi denemek için (böyle yaptı)." şeklinde belirlenmektedir. İmtihan edilecek oluşumuz elbette gerçektir; ancak herkese aynı soruların sorulacağını iddia etmek hatalıdır. Çünkü imtihanın insanlara verilen nimet ve imkânlar üzerinden gerçekleşeceği açık bir biçimde ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; En'âm 6:152, 165; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ
اللّٰهُ اِلَيْكَۜ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُص۪يبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْۜ وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ النَّاسِ
لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾ اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَۜ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

49. Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve onların arzularına uyma! Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmalarıyla ilgili olarak onlara karşı dikkatli ol![1] (Verdiğin hükümden) yüz çevirirlerse, bil ki Allah ancak günahlarının bir kısmı sebebiyle onlara sıkıntı vermek ister.[2] İnsanların birçoğu yoldan çıkmışlardır.

50. (Yoksa) onlar, (İslam öncesi) Cahiliye hükmünü mü arıyorlar![3] Kesin bir şekilde inanan bir toplum için hüküm konusunda Allah'tan daha güzel kim olabilir ki![4]

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'i ve onun şahsında ilgili bütün muhatapları uyarmakta, bazı kötü niyetli insanların Hz. Peygamber'e indirilmiş olan ilahi mesajların hiç olmazsa bir kısmını uygulatmamak veya bozmakla ilgili teşebbüslerine karşı dikkatli olunmasını emretmektedir. Hz. Peygamber'in taviz vermesiyle ilgili ifadeler için bkz. Mâide 5:49; En'âm 6:51-52; Yûnus 10:15; İsrâ' 17:73-74; Kehf 18:28; Kalem 68:9.

2 Ayette geçen "Bil ki Allah onlara ceza isabet ettirmek ister" cümlesi "sonuç"tur; "bir kısım günahları sebebiyle" ifadesi ise "sebep"tir. Sebep gerçekleşmeden sonuç gerçekleşmez. Dolayısıyla Yüce Allah onları sebepsiz yere cezalandırmayı istemiş değildir; aksine onlar ilahi buyruklara itibar etmeyip reddetmişlerdir. Yüce Allah da ayetin başında şart cümlesi olarak zikredilen "eğer yüz çevirirlerse" ifadesi gereği onların bu tavrını cezalandırma sebebi olarak beyan etmektedir. Onlar ilahi prensiplerden yüz çevirmiş ve günah kazanmışlardı. Bu sebeple Yüce Allah da onlara azap etmeyi istemiş olmaktadır. Sanıldığı gibi Yüce Allah hayrı da şerri de istiyor değildir. Yüce Allah hayrı ister ve yaratır; şerri ise insanlar ister, tercih eder, Yüce Allah da onu yaratır, olmasına izin verir. Nitekim Zümer 39:7'de belirtildiği gibi, Yüce Allah kullarının mümin olmasını ister ve bundan razı olur; küfürlerinden ise kesinlikle razı olmaz.

3 Yüce Allah müşrik Arapların, ilahi hükümler yerine kendi itibar ettikleri ve gelenek haline getirdikleri, menfaate, adaletsizliğe ve hukuksuzluğa dayalı hüküm ve uygulamaları istediklerini ifade etmektedir. Ayetin başındaki soru edatı, onların durumunun ne olduğunu sorgulamayı değil tercihlerinin yanlışlığını ortaya koymayı amaçlayan bir sorudur. Yani soruya konu olan şeyin eleştirisi yapılmakta ve durumun hayret sebebi olduğuna dikkat çekilmektedir.

4 Ayetin son cümlesi şöyle de anlaşılabilir: "Aklını kullanan (düşünen) bir toplum için, Allah'tan başka daha iyi hüküm veren kim olabilir ki!" Benzer mesaj: En'âm 6:114.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰٓى اَوْلِيَٓاءَۢ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ
مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
يُسَارِعُونَ ف۪يهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰٓى اَنْ تُص۪يبَنَا دَٓائِرَةٌۜ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِه۪
فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَٓا اَسَرُّوا ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْ نَادِم۪ينَۜ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَهٰٓؤُ۬لَٓاءِ الَّذ۪ينَ اَقْسَمُوا
بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْۙ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْۜ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوا خَاسِر۪ينَ ﴿٥٣﴾

Surenin 51-69. ayetlerinde müminlere yönelik uyarılar, kendilerine kitap verilenlerden dini (İslam'ı) alay ve oyun konusu edinenlerin ve kâfirlerin dost edinilmemesi gerektiği, müminlerin dostunun Yüce Allah, Hz. Muhammed ve müminler olduğu, kitap ehlinin müslümanlarla alay ettiği, yahudilerin Allah'a iftira attıkları vs. durumlar aktarılmaktadır.

51. Ey iman edenler! Yahudi ve hristiyanları dost edinmeyin![1] (Zira) onlar, birbirinin dostudurlar.[2] İçinizden onları dost edinen kişi şüphesiz ki onlardan olmuş olur. Şüphesiz ki Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

52. Kalplerinde hastalık bulunanların "Başımıza bir felaketin gelmesinden korkuyoruz." diyerek onların arasına koşuştuklarını görürsün. Umulur ki Allah bir zafer veya katından bir emir getirecek de onlar, içlerinde gizledikleri şeyden dolayı pişman olacaklardır.

53. İman edenler "Bunlar mıdır (bize gelip de) 'Şüphesiz ki sizinle beraberiz!' diye bütün güçleriyle yemin edenler?" diyecekler.[3] Onların bütün yaptıkları boşa gitmiştir de kaybedenlerden olmuşlardır.

1 Buradaki mesaj Mâide 5:57. ayetle birlikte okunmalıdır. Kastedilen "dostluk yasağı"ndaki kişiler İslam'ı alay ve oyun edinenlerdir. Kaldı ki dost edinmemek ilişkiyi tamamen kesmek değildir. Yahudi, hristiyan veya başka inançlara mensup kişilerle insani ilişkiler, alış-veriş vs. konularda iletişimde bulunmak yasaklanmamaktadır.

2 Burada kastedilen, yahudilerin de hristiyanların da kendi aralarındaki gerçek olmayan sözde dostluğudur.

3 Müminler, yahudi ve hristiyanlara dostluk gösterdikleri için münafıkların haline şaşmakta ve şöyle demektedirler: "O (münafıklar), bizimle beraber ve bizim yardımcılarımız oldukları hususunda var güçleri ile yemin etmektedirler. O halde nasıl olur da bizim düşmanlarımızın dostu olur, onlarla birarada bulunmaktan ve onlarla yardımlaşmaktan hoşlanırlar!" Bu ifadede maksat, müminlerin bu cümleleri kendi aralarında birbirlerine söylemeleri şeklindedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ د۪ينِه۪ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُٓ اَذِلَّةٍ
عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِر۪ينَۘ يُجَاهِدُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَٓائِمٍۜ ذٰلِكَ
فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ ﴿٥٤﴾ اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الَّذ۪ينَ
يُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ۟ ﴿٥٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا د۪ينَكُمْ هُزُوًا
وَلَعِبًا مِنَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَٓاءَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٥٧﴾

54. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse,[1] (bilsin ki) Allah kendilerini sevdiği, onların da O'nu (Allah'ı) sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü,[2] (ayrıca) Allah yolunda *cihad* eden (fedakârlık yapan) ve kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir.[3] Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (layık olana) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.

55. Sizin dostunuz yalnızca Allah, Elçisi ve boyun eğerek namazı kılan ve zekâtı veren müminlerdir.[4]

56. Kim Allah'ı, Elçisini ve iman edenleri dost edinirse, galip gelecek olanlar şüphesiz ki yalnızca Allah'ın tarafında olanlardır.[5]

57. Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin![6] Müminlerseniz Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!

1 Bu mesaj Bakara 2:217, Nisâ 4:133, 137, En'âm 6:89, 133, Tevbe 9:66, İbrâhîm 14:19, Fâtır 35:16 ve Muhammed 47:38. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Söz konusu ayetlerden de anlaşıldığı üzere, fiili bir savaşa girişmedikleri sürece dinden dönenlere herhangi bir ceza verilemez. Onlar yeniden kazanılsın diye çalışılmalıdır.

2 Bu ayet Fetih 48:29. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Âl-i İmrân 3:68; Mâide 5:56; En'âm 6:127; Câsiye 45:19.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:139; Kasas 28:35; Sâffât 37:173; Mücâdele 58:21.

6 Bu ayet müslümanların öteki ile ilişkisini düzenleyen ayetleri açıklamaktadır. Bu yüzden ayet Âl-i İmrân 3:28, 118, Nisâ 4:144, Mâide 5:51, 54, Mücâdele 58:22 ve Mümtehine 60:1, 8-9. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٓا
اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ
فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ
مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

58. *Salât*'a[1] (ibadete) çağırdığınız zaman onu alay ve oyun edinirler. Bu (davranış), onların düşünmeyen bir toplum olmalarındandır.

59. (Onlara) şöyle de: "Ey kitap ehli! Yalnızca Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilene inandığımız için mi bizden nefret ediyorsunuz? Şüphesiz ki çoğunuz yoldan çıkmış kişilersiniz."

60. De ki: "Allah katında yeri bundan daha (feci olan asıl) kötülüğü size bildireyim mi? Allah'ın lanetlediği ve gazap ettiği, aralarından (ahlaken âdeta) maymunlara ve domuza çevirdikleri,[2] (ayrıca) *Tâğût* (denen put)a tapmış (olanlar[3] var ya) yeri en kötü olan ve doğru yoldan tamamen sapanlar işte bunlardır."[4]

1 Buradaki *salât* kelimesi, namazı da içerecek şekilde bütün ibadetler, dinî faaliyetler ve desteklerdir. Benzer mesaj: Cum'a 62:9.

2 "Onlara 'Maymunlar olun' demiştik" ifadesi elbette biyolojik ve fizyolojik olarak bir meshi, yani bir kılık ve mahiyet değiştirmeyi, bir anlamda sureten bir değişim ve dönüşümü değil de sîreten yani ahlaken, tınet ve davranış biçimi olarak yaşanan bir değişimi ifade etse gerektir. Bakara 2:65 ve A'râf 7:166. ayetlerin sonundaki *hâsiîne* kelimesi insanlar için kullanılan bir sıfattır ve yaratılışları itibariyle maymunlar ve domuzlar aşağılık hayvanlar değillerdir. Buradan da anlaşılıyor ki, maksat sureten yani şeklen bir değişim ve dönüşüm değil, sîreten yani yaşayış ve ahlaken yaşanan bir aşağılık durumdur. Kadir ve kıymet bilmeyip kendileri asil bir duruş ortaya koyamayan köle ruhlu insanlar elbette şahsiyet zaafı içerisindelerdi. İşte onlara yönelik olarak Rabbimiz "Aşağılık maymunlar (gibi) olun" buyurmuş, zillet ve esaret içerisinde yaşamaya devam etmelerini beyan etmiştir. Dahası, verilen mesaj "siz maymundan beter olun" şeklinde de anlaşılabilir. Düşmanının putuna özenen, ona âdeta âşık olup tapan bu kişiler ancak böyle tanımlanabilir.

3 Yüce Allah Yahudilere hitabında asıl şerrin lanete ve gazaba uğratılmanın sonrasında manevi ve ahlaki açıdan maymuna ve domuza dönüştürülmek olduğunu, bununla birlikte bu insanların *tâğût* denen puta tapmalarının da büyük bir ceza olarak felakete sebep olacağını ifade etmektedir. Bu ifade, öncesinde yer alan "maymunlar" ve "domuzlar" kılınmaktan maksadın, şeklen, fiziksel manada suret olarak değil de sîreten, ahlaken ve davranış bakımından olduğunun bir delilidir. Çünkü *tâğût* denen azgınlara tapmak, hayvanların özelliği olamaz.

4 Benzer mesajlar: İsrâ 17:72; Furkân 25:34.

وَاِذَا جَٓاؤُ۫كُمْ قَالُوٓا اٰمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِه۪ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ
﴿٦١﴾ وَتَرٰى كَث۪يرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَؕ لَبِئْسَ مَا
كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

61. Size geldiklerinde (yanınıza) inkârla girip yine inkârla çıktıkları hâlde "İnandık!" derler.[1] (Oysa) Allah onların içlerinde gizlemiş oldukları şeyleri çok iyi bilendir.

62. Onlardan birçoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları ne kadar kötüdür!

63. Kendilerini Rabbe adayanlar ve din âlimleri, günah olan sözleri söylemek ve haram yemekten onları engelleseydi (sakındırsaydı) ya![2] İşledikleri (fiiller) ne kötüdür!

1 Bu ayet Hz. Muhammed'in yanına girip, ona iman ettiklerini söyleyen ancak gerçekte münafıklık eden bir grup yahudi hakkında nazil olmuştur. Böylece Yüce Allah hem Hz. Muhammed'e onların gerçek yüzlerini göstermekte hem de tebliğ ettiği ayetlerin ve getirdiği delillerin bu kişilerin kalplerine etki etmediğini yani yanına gelmeleri ile yanından çıkmaları arasında bir fark olmadığını bildirmektedir.

2 Bu ayet kendilerini Yüce Allah'a adayanların ve din âlimi olanların, insanları haram sözler söylemekten ve haram yemekten alıkoymaları gerektiğini hükme bağlamaktadır. Yüce Allah toplumun içerisinde daha çok belirleyici ve baskın karakterler olması bakımından din adına sözü ve çabası olanların devreye girmesi gerektiğine değinmektedir. Nitekim Mâide 5:78-79'da da belirtildiği gibi, İsrailoğullarının inkâr edenlerinin lanete uğratılmalarının sebepleri olarak "isyan etmeleri", "hadlerini aşmaları" ve "birbirlerini kötülüklerden engellememeleri" şeklinde beyan etmektedir. Bu itibarla, kendilerini Rabbe adayanlarla yüksek din alimlerinin diğer insanları sözü edilen türden *el-ism* denen "günah sözler söylemek"ten ve *eklihimu's-suht* yani "haram yemek"ten engellemeleri gerektiğini bildirmektedir. Bu bağlamda, ayetin başındaki *levlâ* edatı *hellâ* edatı manasında "teşvik" anlamı içermekte, muhatapları doğru işler yapmaya özendirmek istemektedir. Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْدٖيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ
كَيْفَ يَشَٓاءُ وَلَيَزٖيدَنَّ كَثٖيرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَٓاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَٓا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا
وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدٖينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ
وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعٖيمِ ﴿٦٥﴾

64. Yahudiler "Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır)!" dediler. Dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lanet olasıcalar![1] Aksine (Allah'ın) iki eli[2] de açıktır; dilediği şekilde verir. Şüphesiz ki sana Rabbinden indirilen (mesajlar), çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır. Aralarına, kıyamet gününe kadar (sürecek) düşmanlık ve kin bıraktık. Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür.[3] (Böyleyken yine de) onlar, yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Allah bozguncuları sevmez.

65. Kitap ehli iman edip *takvâlı* (duyarlı) olsalardı,[4] elbette onların (geçmiş) kötülüklerini örter ve onları nimeti bol cennetlere koyardık.

1 Bu cümleler şöyle de tercüme edilmektedir: "Sıkı olan onların elleridir ve bu iddialarından dolayı (Allah tarafından) lanetlenmişlerdir" (Esed), "Kendi elleri bağlandı ve söyledikleri sözden ötürü lanetlendiler" (Süleyınan Ateş), Bu tercümeler düz bir ifade olarak ayetin manasının aktarılmasıdır. "Hay elleri dardan kurtulmayasıcalar! Bu çirkin sözlerinden dolayı lanet olsun onlara!" (Mustafa Öztürk). Bu ve bizim tercih ettiğimiz tercüme ise aleyhte bir dua formuna göre yapılmıştır. Çünkü bilindiği gibi Arapça'daki dua veya beddua formları arasında bunun fiille yapılanı da vardır.

2 Burada "iki el" ifadesiyle kastedilen Yüce Allah'ın iki elinin bulunması değil, cimrilik suçlamasında bulunan yahudilere "bırakın tek elinin bağlı olmasını, O'nun iki eli de açıktır" mesajının verilmesidir. Zira Yüce Allah *el-Ekrem* ve *el-Kerîm* isimleri gereği bütün kullarına nimetlerini ayırt etmeksizin sınırsız ikramda bulunan, bolca verendir, çok cömerttir. İlgili ayetler için bkz: İsra 17:70, 'Alak 96:3 vd.

3 Yüce Allah yahudilerin ve/veya hristiyanların ya da başka inkârcıların müslümanları tamamen yok etmek üzere tutuşturmak istedikleri savaş ateşini onlar nihai anlamda kesin üstünlük elde edemeden her defasında söndürüp başarısız kıldığını bildirmekte, bu haliyle inkârcılara gözdağı verirken, müslümanlara moral kazandırmayı amaçlamaktadır.

4 Burada Yüce Allah özelde kitap ehlinin, genelde bütün inkârcıların kurtuluşunu gerçeklere inanmalarına ve bu doğrultuda *takvâlı* (duyarlı) olmaları şartına bağlamaktadır.

وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ
اَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَث۪يرٌ مِنْهُمْ سَٓاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٦٧﴾ قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُق۪يمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَ
وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَز۪يدَنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا
تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِر۪ينَ ﴿٦٨﴾

66. Onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden onlara indirileni (Kur'an'ı) tam olarak uygulasalardı, şüphesiz ki hem üstlerinden hem de ayaklarının altından (verilen pek çok nimet) yerlerdi.[1] Onlardan aşırılığa kaçmayan bir topluluk vardır;[2] (fakat) çoğunun yaptıkları ne kötüdür!

67. Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et![3] (Bunu) yapmazsan O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni (inkârcı) insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz ki Allah o kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.[4]

68. De ki: "Ey Kitap ehli! Siz Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni (Kur'an'ı) uygulayıncaya kadar (doğru) bir şey üzerinde değilsiniz.[5] Şüphesiz ki sana Rabbinden indirilen (mesajlar), çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır. Kâfirler topluluğuna üzülme!"[6]

1 Bu ifade ile kastedilen şey "yeraltı ve yer üstü servetlerinden istifade ederek refah içinde yaşarlardı", yani "nimet içerisinde yüzerlerdi" şeklinde mecaz anlamda anlaşılıp yorumlanabilir.

2 Bu cümle, gruplardaki kişilerin hepsinin aynı olmadığını, bu yüzden toptancı değerlendirmelerden kaçınılması gerektiğini göstermektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 113; Nisâ 4:46; A'râf 7:168.

3 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21; A'lâ 87:9.

4 Yüce Allah Hz. Muhammed'e hitap etmekte ve muhataplarından hiçbir şekilde çekinmeden ve başkaca bir hesap gütmeden onlara gerçeği tebliğ etmesini emretmekte, onu kötü niyetlilerin şerrinden koruyacağını bildirmek istemektedir.

5 Yüce Allah Kitap Ehli'ne hitaben, Tevrat'ı, İncîl'i ve Rablerinden kendilerine indirileni yani önceki mesajları veya son vahiy olan Kur'an'ı uygulamadıkları sürece doğru yola ulaşamayacakları ve hiçbir esas üzere de olmayacaklarını bildirmektedir.

6 Benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Nahl 16:127; Kehf 18:6; Şu'arâ 26:3 Neml 27:70; Lokmân 31:23; Fâtır 35:8; Yâsîn 36:76.

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِؤُنَ وَالنَّصَارٰى مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ
صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَٓاءِيلَ وَاَرْسَلْنَٓا
اِلَيْهِمْ رُسُلًاۜ كُلَّمَا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْۙ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

69. Şüphesiz ki iman edenler, yahudi olanlar, sabiiler[1] ve hristiyanlardan kim Allah'a ve ahiret gününe iman edip iyi işler yaparsa onlara hiçbir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.[2]

Surenin 70-77. ayetlerinde İsrailoğullarının dönekliği, hristiyanların Hz. İsa ile ilgili aşırılıkları, Hz. İsa ve annesinin insan oluşları, kitap ehlinin dinde aşırı gidişleri ve uyarılmaları ele alınmaktadır.

70. Şüphesiz ki İsrailoğullarından sağlam bir söz almış[3] ve onlara elçiler göndermiştik. Ne zaman elçi onlara *nefis*lerinin arzu etmediğini (hükümler) getirse (onların) bir kısmını yalanlıyor, bir kısmını da öldürüyorlar(dı).[4]

1 Sâbiîlerle ilgili bilgi için bkz. Bakara 2:62. Ayetteki *es-sâbiûne* kelimesi Bakara 2:62'de *mansûb* yani *es-sâbiîne* şeklinde iken burada *es-sâbiûne* şeklinde *merfu*dur. Bunun bazı sebepleri vardır. Buna göre eğer bir kelime *inne* edatının ismine veya haberine atfediliyorsa bu atfedilen kelime "üstün" de "ötre" de okunabilir. Atfedilen kelime eğer *inne* edatının ismine atıf olursa *fetha* "üstün" okunabilir; haberine atıf olursa *fetha* "üstün" de *damme* "ötre" de okunabilir. Dolayısıyla burada herhangi bir gramer hatası yoktur; aksine grameri zenginleştiren bir uygulama açılımı söz konusudur. İmâm Halîl ve Sîbeveyh gibi bazı âlimlerimiz burada bir *takdîm ve te'hîr* söz konusu olduğunu, dolayısıyla *es-sâbiûne* kelimesinin müstakil bir *mübteda*, haberinin ise gizli olduğunu ifade etmişler, "Sabiîler de böyledir" manasının söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir. Bu kelimenin ayrı bir iraba sahip kılınışını, onların diğerlerine göre daha sapkın oluşlarıyla ilişkilendirenler de vardır ki maksat onlara özellikle dikkat çekmektir (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 647-648; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XII, 51-52).

2 Benzer mesaj: Bakara 2:62.

3 Yüce Allah surenin ilk ayetinde belirttiği "sözleşmelerin gereğini yerine getirin" buyruğuna ve Mâide 5:12. ayette de gündeme getirdiği İsrailoğullarından aldığı söze gönderme yapmaktadır. Yüce Allah'ın İsrailoğullarından aldığı sözlerle ilgili bkz. Bakara 2:83-84.

4 Öldürdükleri peygamberler rivayetlerden anlayabildiğimiz üzere Hz. Şu'ayb, Hz. Zekeriyya ve Hz. Yahyâ gibi peygamberlerdir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 407).

وَحَسِبُٓوا اَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَث۪يرٌ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ
بَص۪يرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَس۪يحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَس۪يحُ
يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبَّكُمْ اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوٰيهُ
النَّارُ وَمَا لِلظَّالِم۪ينَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلٰثَةٍ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّٓا اِلٰهٌ
وَاحِدٌ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٧٣﴾

71. Bir *fitne* (imtihan) olmayacak sanmışlar da kör ve sağır kesilmişlerdi.[1] Sonra Allah tevbelerini kabul etmişti; ardından içlerinden çoğu yine kör ve sağır kesilmişti. Allah onların yapmakta olduklarını görendir.

72. "Şüphesiz ki Allah –işte o– Meryem oğlu *Mesih* (İsa)'dır!" diyenler elbette kâfir olmuşlardır.[2] (Oysa) *Mesih* (İsa), "Ey İsrailoğulları! Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin!"[3] demişti. (Bilin ki) kim Allah'a ortak koşarsa elbette Allah ona cenneti haram kılmıştır;[4] onun barınağı ateştir ve zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.

73. "Şüphesiz ki Allah, üçün üçüncüsüdür!"[5] diyenler de şüphesiz ki kâfir olmuşlardır. (Oysa) tek bir ilahtan (Allah'tan) başka ilah yoktur. Söylediklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara elem verici bir azap dokunacaktır.

1 Ayette yer alan *fitneh* kelimesi "fitne, bela, kıtlık, veba, ölüm, musibet, sıkıntı, azap, düşmanlık, buğz, kin, uğursuzluk" vs. anlamlarda yorumlanmaktadır. Ayette ikişer kez geçen *'ammû* ve *sammû* fiilleri de "körleşmek" ve "sağırlaşmak" manasında onların kendilerine iletilen her bir ilahi mesaja karşı ilgisizliklerini içermektedir.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:17, 73.

3 Hz. İsa'nın bu mesajıyla ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:51; Mâide 5:117; Meryem 19:36; Zuhruf 43:64.

4 Bu ayette peygamber bile olsa bir insanı ilah edinmenin ve Yüce Allah'a çocuk yakıştırmanın şirk ve küfür olduğu, bunun sonunun korkunç olacağı, böylelerine Yüce Allah'ın cenneti haram kıldığı ve varacakları yerin ise cehennem ateşi olacağı haber verilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:88; Enbiyâ 21:29; Zümer 39:65.

5 Hristiyanların bu türden yakıştırmaları "Allah üç uknumdan (asıldan/unsurdan) birisidir.", "Allah üçlünün üçüncüsüdür" şeklindedir ki buna *teslîs* yani "üçleme" denmektedir. Bu kabulün sahiplerine göre, üçlünün unsurları "Allah, İsa, Kutsal Ruh" veya "Allah, Meryem, İsa" veya "Baba, Ruhu'l-Kudüs, Oğul" ya da "Baba, Ana, Oğul" şeklindedir ve üç uknumdan yani üç unsurdan oluşan bu kabulde Hz. İsa bu üçlünün biri olarak benimsenmektedir. İşte Yüce Allah böyle bir kabulü küfür, bu kabulü benimseyenleri ise kâfir olarak nitelendirmektedir.

اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٧٤﴾ مَا الْمَس۪يحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُولٌ
قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَاُمُّهُ صِدّ۪يقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ
انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللّٰهُ هُوَ
السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٧٦﴾

74. (Hâlâ) bağışlanma dileyerek Allah'a tevbe etmeyecekler mi?[1] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

75. Meryem oğlu *Mesih* (İsa) sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler elbette geçmiştir.[2] Annesi de çok doğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi.[3] Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz; sonra bak ki nasıl da (gerçeklerden) döndürülüyorlar!

76. De ki: "Allah'ın peşi sıra sizin için yarar ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz!" Allah -evet yalnızca O- duyandır, bilendir.

1 Bu ayette, hristiyanlar, Hz. İsa ile ilgili şirk ve küfür dolu inançlarından vazgeçmeye davet edilmektedir. Bu yüzden, üzerinde bulundukları yanlıştan dönüp Allah'a yönelmeleri ve O'ndan bağışlanma dileğinde bulunmaları gerektiği bir soru cümlesiyle dile getirilmekte ve durumlarını düzeltmeleri beklenmektedir.

2 Yüce Allah Hz. İsa'ya ilahlık yakıştıran Hristiyanlara seslenmekte ve Hz. İsa'nın da tıpkı diğer elçiler gibi bir elçi olduğunu beyan etmektedir. Onunla ilgili kullanımlarda özellikle "Meryem'in oğlu" denmesinin sebebi Hz. İsa'nın "ilah", "Allah'ın oğlu" ve "üçün üçüncüsü" olmadığını özellikle vurgulamaktır. Ayette tercih edilen beyanda *mâ* ve *illâ* edatlarının kullanılması cümleye *hasr/kasr* denen "vurgulu" bir anlam kazandırmakta, Hz. İsa'nın da sadece ve sadece bir *rasûl* yani "elçi" olduğu vurgulanmaktadır. Yüce Allah Hristiyanların kabullerinin tersine, ümmetin doğru bir peygamber inancına sahip olmasını sağlamak üzere Hz. İsa'nın insanüstü bir varlık değil, sadece ve sadece bir elçi olduğunu, nitekim kendisinden önce de nice elçilerin gelip geçtiğini, dahası dolaylı olarak onun da ölümlü olduğunu ve ölüp gideceğini muhataplarına öğretmek istemektedir. Bu gerçek, Hz. Peygamber'le ilgili bir bağlamda ancak her peygamberi ve her insanı ilgilendirecek şekilde Enbiyâ 21:34-35 ve Zümer 39:30'da açıkça dile getirilmektedir. Demek ki davamız risalet davası olmalıdır; peygamber ölse de davası elbette ölmeyecektir. Zira davanın asıl sahibi olan Yüce Allah Furkân 25:58'de de belirtildiği gibi ölümsüz gerçek tek diridir.

3 Bu ayette Hz. İsa ve annesi Hz. Meryem'i ilah anlamında insanüstü bir makamda görenlere cevap verilmekte, onların da diğerleri gibi birer insan oldukları ifade edilmektedir.

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ
وَاَضَلُّوا كَث۪يرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّب۪يلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَلٰى لِسَانِ
دَاوُ۫دَ وَع۪يسَى ابْنِ مَرْيَمَۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾

77. De ki: "Ey Kitap ehli! Haksız olarak dininizde aşırıya kaçmayın![1] Daha önceden sapmış olan, birçoğunu saptıran ve yolun doğrusundan uzaklaşan bir toplumun heveslerine uymayın!"[2]

Surenin 78-86. ayetlerinde Yüce Allah'ın İsrailoğulları'nı lanetleme sebepleri, müminlere karşı müşriklerle birleşip en yaman düşman olmaları, keşişler ve ruhbanların müminlere yakınlıkları, duaları, ödülleri ve inkârcıların uğratılacağı feci azap ele alınmaktadır.

78. İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davud ve Meryemoğlu İsa'nın diliyle lanetlenmiştir.[3] Bunun sebebi, (ilahî mesajlara) isyan etmiş ve hadlerini aşmış olmalarıdır.

1 Benzer mesaj: Nisâ 4:171. Yüce Allah Hristiyanlara yönelik hitabına "ey kitap ehli, dininiz hakkında aşırı gitmeyin" diye başlamaktadır ki maksat yahudilerin küçültücü, alaycılığa konu edindikleri, annesine iftira atarak nesebini dile doladıkları Hz. İsa'yı bu defa insan olmaktan ilah olmaya çeviren hıristiyanların Hz. İsa'yı "ilah görme", onu "Yüce Allah'ın oğlu" sanma veya "üçün üçüncüsü" görme şeklindeki kabullerini terk etmelerini sağlamak istemektedir. Yahudiler "tefrit" yaparak yani Hz. Meryem üzerinden Hz. İsa'ya gayrı meşru çocuk muamelesi göstererek onu küçültmeye çalışırken, hristiyanlar da "ifrat"a kaçarak onu ilahlaştırma yanlışını işlemişlerdi. Tabir caizse, yahudiler "tefrit"te, yani itibarsızlaştırmada, hristiyanlar ise "ifrat"ta yani aşırı abartma ve yüceltmede bulunuyorlardı. Kur'an "ifrat"ı ve "tefrit"i reddedip "itidal"i yani olması gereken "orta yolu" getirip tanıtmakta ve muhataplarının da bunu benimsemelerini istemektedir.

2 Burada bağlam gereği kendileri gibi olunmaması istenen sapkınların Hz. İsa'ya ilahlık payesi veren hristiyan din önderleri veya kitap ehlinin reisleri olduğu ifade edilmektedir. Ancak mesajı genele taşıdığımızda maksadın hevâ ve heveslerine uyarak kendileri sapan ve başkalarını da saptırıp hak yoldan ayrılan herkes olduğunu belirtmek yanlış olmasa gerektir; çünkü ayette özel olarak herhangi bir grubun adı verilmemektedir.

3 Mâide 5:13'te de belirtildiği gibi, İsrailoğullarının lanetlenmesi "sonuç"tur; bunun "sebeb"i ise verdikleri sözleri tutmamaları, isyan etmeleri ve hadlerini aşmalarıdır.

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرٰى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ
الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ
﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾

79. Onlar, işledikleri (kötülükler)den, birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı.[1] Yaptıkları ne kötüdür!

80. Onlardan çoğunun, kâfir olanlarla dostluk ettiklerini görürsün.[2] *Nefis*lerinin onlar için hazırladığı şey ne kötüdür! (Bu yüzden) Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde *ebedî* kalıcıdır!

81. Onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları (müşrikleri) dost edinmezlerdi; fakat çoğu yoldan çıkmışlardır.

1 Yüce Allah bu ayette İsrailoğullarının lanete uğratılmalarının diğer bir sebebini bildirmekte ve yapageldikleri kötülüklerle ilgili olarak "birbirlerini engellememeleri"ni bu sebeplerden birisi olarak göstermektedir. Ayetin bugüne mesajı şudur: Âl-i İmrân 3:110'da bu son ümmetin insanlar için çıkartılmış en hayırlı ümmet olduğu, iyiliği emredip kötülükten menettikleri ve Allah'a iman edip güvendikleri belirtilmektedir. Bu ayet ümmetin her ferdinin iyiliği emredip kötülükten menetmesi ve bunu yaparken de Yüce Allah'a inanıp güvenmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Âl-i İmrân 3:104. ayette yer alan emrin ümmet tarafından yerine getirildiği işte bu ayette dile getirilmektedir. Bu konuda Hz. Muhammed de şöyle demiştir: "İçinizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle öfke duysun ki bu imanın en zayıf noktasıdır" (Müslim, İman, 78; Tirmizî, Fiten, 11; Nesâî, İman, 17; Ahmed b. Hanbel, III, 20, 49). Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:63; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

2 Yüce Allah tarihteki inkârcı İsrailoğullarıyla ilgili bilgiler verdikten sonra, konuyu vahyin indirildiği Hz. Peygamber'in özellikle Medine dönemine getirmekte ve onların izinden giden kitap ehlinin pek çoğunun yanlış yola devam ettiklerini bildirerek, inkârcıları dost edindiklerini haber vermektedir. Burada dost edindikleri belirtilen "inkârcılar"dan kasıt elbetteki Mekkeli müşriklerdir. Zira Medine'deki münafık tavırlı Ka'b b. Eşref ve arkadaşlarından oluşan bir kısım kitap ehlinin, özellikle de Yahudilerin Mekkeli müşrikleri dost edindikleri, onlarla müttefik oldukları, müşrikleri kışkırttıkları, onlarla bir olup müslümanlara karşı savaştıkları tarihen sabit bir gerçektir.

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذ۪ينَ اَشْرَكُواۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً
لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الَّذ۪ينَ قَالُوٓا اِنَّا نَصَارٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسّ۪يس۪ينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
﴿٨٢﴾ وَاِذَا سَمِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَف۪يضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّۚ
يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِد۪ينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَٓاءَنَا مِنَ الْحَقِّ
وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِح۪ينَ ﴿٨٤﴾

82. İman edenlere düşmanlık bakımından insanların en şiddetlisini elbette yahudiler ve şirk koşanlar olarak bulacaksın.[1] Onlar (inkârcılar) içinde iman edenlere sevgi bakımından en yakın olarak da elbette "Biz hristiyanlarız!" diyenleri bulacaksın.[2] Bunun sebebi şüphesiz ki onların içinde keşişlerin ve rahiplerin bulunması ile onların kibirli davranmamasıdır.[3]

7. CÜZ

الجزء ٧

83. Elçiye indirileni duydukları zaman, tanıdıkları gerçeklerden dolayı gözlerinden yaşlar boşaldığını görürsün.[4] Derler ki: "Rabbimiz! İman ettik, bizi (gerçeğe) şahit olanlarla birlikte yaz!

84. Rabbimizin bizi iyiler arasına katmasını umup dururken Allah'a ve bize gelen gerçeğe niçin iman etmeyecekmişiz ki!"[5]

1 Burada kast edilen yahudilerin vahyin indirildiği dönem itibariyle öncelikle Kurayza ve Nadîroğulları olduğu ve müşriklerin de Mekkeli müşrikler olduğu ifade edilse de maksadın genel ve evrensel olduğunda şüphemiz yoktur. Zira bugün dünya üzerinde yaşanan zulümler ve İsrail'in Filistinlilere uyguladığı zulüm de bunun bir göstergesidir.

2 Bu ayet Hz. Muhammed'in hayatında bizzat müşahede ettiği bir gerçek olmuştur. Sonraki dönemlerde de *Nesârâ* denilen hristiyanların içindeki keşişler ve rahipler müminlere yakın durmuşlardır.

3 Ayetin son cümlesi şöyle de tercüme edilebilir: "Bunun sebebi şüphesiz ki onların içinde kibirli davranmayan keşişlerin ve rahiplerin bulunmasıdır."

4 Ayette yer alan "tanıdıkları gerçeklerden dolayı" ifadesi gereği, keşişlerin ve rahiplerin Hz. Muhammed'i dinlerken asıl ağlama nedeni, tanıdıkları gerçeklerle buluşmalarıdır. Sanıldığı gibi burada sadece okumak değil, okunan metindeki bilgileri daha önce kendi kitaplarındaki bilgilerle buluşturmaları, hak ve hakikati tanımalarıdır. *Nesârâ* denilen grubun içerisinde yer alan keşişler ve rahipler kendi ellerinde bulunan kitapta gördükleri ve bildikleri hakikatlerle Kur'an'daki bilgilerin örtüştüğünü görmüş ve bundan etkilenmişlerdi.

5 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:47. Ayette söz konusu edilen keşişler ve rahipler eski inanışları ile birlikte şirk ve inkâr içerikli kabullerini de terk edip hakikate iman etmişlerdi. Bu imanları nedeniyle kendilerini kınayan kavimlerine karşı Yüce Allah'a ve O'nun tarafından gönderilip kendilerine ulaşan gerçeklere iman etmemelerinin söz konusu olamayacağını dile getirmiş ve sonraki nesillere örnek olabilecek yiğitçe bir duruş sergilemişlerdir. Bu kişiler cennete girebilmek için imanın şart olduğunu göstermişler, salih olmanın gerektiğini de imanlarıyla birlikte belirtmişlerdir.

فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْمُحْسِن۪ينَ
﴿٨٥﴾ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿٨٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا
تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا
رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًاۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

85. Söyledikleri (bu) sözden dolayı Allah onlara, içinde *ebedî* kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetleri ödül olarak vermiş (olacak)tır. Güzel davrananların karşılığı işte budur.

86. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar cehennem halkıdır.

Surenin 87-93. ayetlerinde müminler helal ve haram noktasında uyarılmakta, yeminlerle ilgili tutumları ele alınmakta, çeşitli haramlar ve bunların şeytanla ilişkisi, ayrıca uyarı gelmeden önceki davranışlardan sorumlu olunmayacağına dair bilgiler verilmektedir.

87. Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz şeyleri haram kılmayın ve aşırı gitmeyin![1] Şüphesiz ki Allah aşırıları sevmez.

88. Allah'ın size verdiği rızıktan temiz helal olarak yiyin[2] ve kendisine iman etmiş olduğunuz Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun!

1 Yüce Allah dinde haram kılma yetkisinin sadece kendisinde bulunduğunu beyan etmek üzere A'râf 7:32'de şöyle buyurmaktadır: "De ki: Allah'ın kulları için çıkarttığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram kılmış ki! De ki: Onlar, kıyamet günü/âhirette sadece kendilerine ait olınanın yanında dünya hayatında (sadece inançsızların değil) müminlerin de istifadesine sunulmuştur. İşte gerçeğin farkında olan bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz." Yüce Allah kendisine hiç kimsenin din öğretemeyeceğini (Hucurât 49:16), din prensiplerini sadece kendisinin koyduğunu ve dini tamamladığını (Mâide 5:3), hüküm belirlemede hiçbir ortak edinmediğini (Kehf 18:26), arı duru dinin sadece kendisine ait olduğunu (Zümer 39:3) ifade etmektedir. Kur'an'da haram kılmayla ilgili fiiller doğrudan veya dolaylı olarak hep Yüce Allah'a nispet edilmektedir. Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını helal yapma girişimleri Kur'an'da şiddetle reddedilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:143-146; Yûnus 10:59-60; Nahl 16:116-117; Tahrîm 66:1; Hâkka 69:44-47.

2 Ayetteki *halâlen tayyiben* tamlaması hem "rızıkların helal ve temiz olanları" manasını içerebilir; hem de rızıklardan "helal ve temiz olarak yemeyi" ifade edebilir; metin her iki anlama da uygundur. Buradaki maksat, onların helal ve temiz rızıklardan yemeye devam edebilmeleri için nankörlükten sıyrılmalarının ve rızkın sahibi olarak Yüce Allah'ı tanımalarının gerekliliğine dikkat çekilmiş olmaktadır. Benzer mesajlar: Bakara 2:168, 172; Nahl 16:114.

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِي اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ اِطْعَامُ
عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلِيكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ
فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا اَيْمَانَكُمْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ
مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

89. Allah sizi (kasıtsız) yeminlerinizdeki boş sözlerle ilgili sorumlu tutmaz[1] fakat bir şeye bağladığınız (kasıtlı) yeminlerden sorumlu tutar.[2] (Bozduğunuz zaman) kefareti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek veya onları giydirmek[3] ya da bir köle azat etmektir. (Bunları) bulamayan kişinin üç gün oruç tutması (gerekir). Yemin ettiğiniz zaman (yemini bozduğunuz zaman) yeminlerinizin kefareti işte budur. Yeminlerinizi koruyun (bozmayın)! Allah şükredesiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor.

90. Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal (şans) okları şeytanın işinden bir pisliktir.[4] Ondan (o pis şeylerden) uzak durun ki kurtulasınız.

1 Yeminlerde sorumlulukla ilgili ayrıca bkz. Bakara 2:225. Kur'an'da dokuz kez geçen *el-lağv* kelimesi, "boş ve anlamsız söz" demektir. Buradan hareketle, *lağv*, bir taraftan "hakikati ve aslı olmadığı için", diğer taraftan da "faydasız veya zararlı olduğu için terk edilip ortadan kaldırılması görev olan lüzumsuz şeyler"dir. *Lağv* yemini "sonuçsuz, kasıtsız, hata ile yapılan yemin" demektir. Bu şekilde yapılan yemine şer'î manada herhangi cezai bir hüküm getirilmemiştir.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:225. Nahl 16:22'de kalplerin kazandığı şeylerle ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: "(Fakat) âhirete inanmayanlar var ya büyüklük tasladıkları için kalpleri inkârcıdır." Demek ki kalplerin de kazanımları vardır. Nitekim Bakara 2:283'te kalplerin günahkârlığından söz edilmektedir. Ayrıca Bakara 2:284'te beyan edildiği gibi insanlar içlerinde sakladıkları şeylerden de hesaba çekileceklerdir. Benzer bir mesaj, yani kalplerin bilerek, tasarlayarak kazandıklarıyla ilgili sorumlulukların bulunduğu Ahzâb 33:5'te dile getirilmektedir. Kur'an'da pek çok ayette Yüce Allah'ın kalplerin özündekileri bildiğini ilan etmesinin anlamı da bu olsa gerektir.

3 Kefaret, kişinin ailesine yedirdiği ya da giydirdiği şeylerin ortalamasından ödenmelidir. Bunun bir veya yarım ölçek buğdaya indirgenmesi, iki öğün yemek olarak belirlenmesi, hatta giysilerde tek parça elbise ile yetinilmesi vs. yaklaşımların yanlış olduğu açıktır.

4 Bu ayet iddia edildiği gibi içki ve kumarla ilgili ilk ve tek hüküm ayeti değildir. Çünkü bu konudaki ilk hüküm ayeti Bakara 2:219'dur. Nahl 16:67'de herhangi bir hüküm söz konusu değildir. Nisâ 4:43'te ise sarhoşken namaza yaklaşmamayla ilgili başka bir açılım ve yeni bir haramlık söz konusudur. Mâide 5:90. ayet, daha önceki bir hükmü tekrar vurgulayan, benzer haramları hatırlatan ve bu yasakları gerekçelendiren bir içerik arz etmektedir.

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ
اللَّهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ
فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ
وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾

91. Şeytan, içki ve kumar yoluyla aranıza yalnızca düşmanlık ve kin sokmak, (dahası), sizi Allah'ı hatırlamaktan ve *salât*tan (ibadetten) alıkoymak ister. (Artık bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?

92. Allah'a itaat edin, Elçiye de itaat edin[1] ve (kötülüklerden) sakının! (İtaatten) yüz çevirirseniz, bilin ki elçimize (düşen görev), sadece apaçık tebliğdir.

93. *Takvâ*lı (duyarlı) olup iman ettikleri ve iyi işler yaptıkları, sonra (yine) *takvâ*lı (duyarlı) olup iman ettikleri, sonra da (bunu devam ettirerek) *takvâ*lı (duyarlı) olup güzel davrandıkları sürece (haram kılınmadan önce) tattıklarından dolayı iman edip iyi işler yapanlara herhangi bir vebal yoktur.[2] Allah güzel davrananları sever.

Surenin 94-100. ayetlerinde ihramlıyken avlanma konusu, yasaklar ihlal edilince bunun telafi edilme yolları, deniz hayvanlarını avlamanın helal olduğu, ihramlıyken kara av hayvanlarının avlanamayacağı, Kâbe'nin ve diğer sembollerin saygınlığı ve bazı uyarılar dile getirilmektedir.

94. Ey iman edenler! Elbette Allah (hac veya umre için ihramlıyken) ellerinizin ve mızraklarınızın ulaşacağı bir avlanma ile (onu yasak ederek) sizi dener. Sonunda Allah, (kişi) *gayb*dayken (yanında kimse yokken, yalnızken) kendisinden kimin korktuğunu bil(dir)ecektir.[3] Kim bundan sonra haddi aşarsa onun için elem verici bir azap vardır.

1 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

2 Bu ayet Mâide 5:90. ayetteki haramları işler vaziyette ölenlerin durumuna dair bir hüküm içermekte ve henüz yasaklar söz konusu olmadan ölenlerin daha önce tattıkları şeylerde kendilerine herhangi bir sorumluluğun olmadığını ortaya koymaktadır.

3 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَٓاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ
مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكٖينَ اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ
صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ اَمْرِهٖۜ عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَۜ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُۜ وَاللّٰهُ عَزٖيزٌ ذُو انْتِقَامٍ
﴿٩٥﴾ اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِۚ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ
حُرُمًاۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

95. Ey iman edenler! İhramlıyken av hayvanı öldürmeyin! İçinizden kim onu kasten öldürürse, cezası içinizden adil iki kişinin kararıyla, avlanılan hayvana denk, Kâbe'ye varacak (hediye) bir kurban göndermek[1] veya yoksulları doyurmaktan (ibaret) bir kefarettir ya da onun dengi oruç (tutmaktır) ki işinin vebalini tatmış olsun. Allah geçmişi affetmiştir.[2] Kim (suça) dönerse Allah da ondan intikamını alır. Allah güçlüdür, intikam sahibidir.[3]

96. Hem size hem de yolculara yarar sağlamak üzere deniz avı yapmak ve onu yemek size helal kılındı.[4] İhramlı olduğunuz sürece kara avı ise size haram kılındı. Huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!

1 Yüce Allah müminler ihramlıyken yasak olmasına, yasak olduğunu bilmelerine rağmen, kasıtlı olarak kara av hayvanlarını öldürmeleri durumunda ödemeleri gereken keffarete değinmektedir. İhram yasağına rağmen böyle bir öldürme işlemi yapılmışsa bu durumda uygulanacak ceza ile ilgili olarak ayette "üç" seçenekten söz edilmektedir. İhram yasağına rağmen, herhangi bir kara hayvanını öldüren kişinin ödemesi gereken ilk seçenek, "öldürdüğü hayvan gibi bir hayvanı keffaret kurbanı olarak Kâbe'ye ulaşacak şekilde hediye etmesi, bağışlamasıdır." Diğer cezalar ise, yoksulları doyurmak veya onun dengi oruç tutmaktır. Yasağı çiğneyen bu üç kefaretten birisini yerine getirmelidir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:275; Mâide 5:101; Enfâl 8:38.

3 Yüce Allah'ın intikam sahibi oluşu hakkında geniş bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

4 Yüce Allah deniz hayvanı avlamanın, onları yemenin ve onlardan yararlanmanın hem av yapanlara hem de yolculuk durumundaki insanlara yarar sağlaması amacıyla helal kılındığını bildirmektedir. Ayette helal kılındığı bildirilen şeyler hem deniz ürünleri avı yapmaktır hem de onu yemektir. Bu helalin gayesi, hem av yapanlara hem de yolculuk durumunda olanlara bir fayda sağlamasıdır. Deniz ürünlerinin faydasından kasıt, istiridye gibi kendisinden inci elde etmek, deniz ürünlerinin dişlerinden, kemiklerinden vs yararlanmak olabilir. Deniz avı yemekten kastın, av maksadıyla olmayıp denizde ölen ve bu şekilde su üzerine çıkan veya kıyısına gelen deniz hayvanlarını da içerdiği şeklinde dile getirilen görüşlerin doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü av yapılmaksızın denizde ölen canlılar -balıkçılar tarafından avlandıktan sonra satılan ya da tezgaha konan, dolayısıyla ölmüş olan balık ve diğer deniz mahsulleri hariç- sonuçta "ölü" hükmünde oldukları için çeşitli ayetlerde (Bakara 2:173; Mâide 5:3; En'âm 6:145; Nahl 16:115) zikredilen "ölü hayvan"ın haram kılındığı hükmü bunları da içermektedir.

جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَٓائِدَؕ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُٓوا

اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿٩٧﴾ اِعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ

شَدٖيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ

وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبٖيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبٖيثِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا

اُو۬لِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

97. Allah; Kâbe'yi yani o Saygın Ev'i, haram ay(lar)ı, (hacdaki hediye) kurbanını ve (kurbanın boynuna asılan) gerdanlıkları insanlar için bir kıyam (diriliş vesilesi) kıldı.[1] Bu da Allah'ın, göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın her şeyi bilici olduğunu (sizin de anlayıp) bilmeniz içindir.

98. Bilin ki Allah'ın cezalandırması şiddetlidir; (ayrıca) Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

99. Elçiye düşen, sadece tebliğdir.[2] Allah sizin açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.[3]

100. De ki: "Pisliğin çokluğu sana cazip gelse de pis ile temiz bir olmaz.[4] Ey öz akıl sahipleri! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki kurtulasınız."

1 Yüce Allah dört sembolü zikrederek onların sıradan şeyler değil, sıra dışılık arz eden özelliklerini özellikle hatırlatmaktadır. Buna göre, sözü edilen dört değerin *kıyâmen li'n-nâsi* "insanlar için bir kıyam" yani insanlar için bir kıyam sembolü, diriliş simgesi, bir değer, dini, sosyal ve ekonomik hayat için son derece önemli birer sembol olduğunu ifade etmiştir. Burada sayılan dört değer Mâide 5:2'de, ayrıca Hacc 22:32 ve 36'da *şe'âirullâh* yani "Allah'ın (belirlediği) semboller", Hacc 22:30'da *hurumâtillâh* yani "Allah'ın saygın ve dokunulmaz kıldığı şeyler" olarak tanıtılmaktadır.

2 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

4 Ayette geçen *el-habîs* kelimesi "pis", "kötü", "çirkin", "zararlı" vs. anlamlarda yorumlanmakta, nihayetinde günah içerikli olması bakımından haramlık hükmünü içermekte olan kapsamı her bir anlayışa, davranışa vs. şeylere uzanmaktadır. Bu arada, yine mukayeseye konu olarak zikredilen *et-tayyib* kelimesi ise diğerinin zıddına "temiz", "iyi", "güzel", "yararlı" vs. manaları içermekte ve nihayet her bir helal düşünceyi, eylemi ve davranışı kapsamaktadır. Yüce Allah'ın *el-habîs* dediği şeyler insanların hoşuna gitse ve onlara cazip gelse bile kötü yani haram şeylerin, iyi yani helal şeylerle hiçbir şekilde bir tutulamayacağı ayette haber verilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَسْـَٔلُوا عَنْ اَشْيَٓاءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوا عَنْهَا ح۪ينَ يُنَزَّلُ
الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْۜ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَاۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَل۪يمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا
بِهَا كَافِر۪ينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَح۪يرَةٍ وَلَا سَٓائِبَةٍ وَلَا وَص۪يلَةٍ وَلَا حَامٍۙ وَلٰكِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

Surenin 101-108. ayetlerinde gereksiz soru sorulmaması, yeni haramlar belirlenmemesi, taklitten kaçınılması, sorumlulukların şahsiliği, ölüm öncesinde mal ve servet vasiyet uygulaması, problemler olunca alternatiflerin uygulanmasının zorunlu olduğu dile getirilmektedir.

101. Ey iman edenler! Size açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın![1] Kur'an indirilirken onları sorarsanız size açıklanır. (Bildirmediğine göre) Allah onları affetmiştir.[2] Allah çok bağışlayandır, hoşgörülüdür.

102. Elbette sizden önce de bir toplum onları sormuş, sonra da bunları inkâr eder olmuştu.

103. Allah *bahîrah*, *sâibeh*, *vasîleh* ve *hâm*[3] diye bir şey (haram) kılmamıştır. Fakat kâfir olanlar, Allah'a yalan uydurur. Onların çoğu akıl etmez.

1 Bu ayette soru sorulması yasaklanmamakta, sadece bazı konularda acele edilmemesi, gereksiz soru sorulmaması, vahyin indirilmesinin beklenmesinin önemi vurgulanmaktadır. Çünkü Duhâ 93:10'da soru soranların azarlanmaması emredilmektedir. Yüce Allah'ın müminlerden gereksiz yere soru sormamalarını istemesi aynı zamanda sordukları şeylerden dolayı yükümlülük altına girecekleri şeylerin de artması manası çıkar. "Her sorunuz aynı zamanda açıklamayla birlikte sizin için bağlayıcı bir yükümlülüğe, dolayısıyla yaptırımlara dönüşür. Bu yüzden Yüce Allah'ın size bildirdiği şeylerle yetinin" anlamı söz konusudur.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:275; Mâide 5:95; Enfâl 8:38.

3 Arap geleneğinde *bahîrah,* "Deve beş kez yavrulayıp, en sonuncu yavrusu erkek olunca, o devenin kulağını dilip delerler, ona binmeyi ve onu kesmeyi kendilerine yasaklarlardı. Onu putları için azat ederlerdi." *Sâibeh,* "putlar adına azat edilip salıverilen hayvan demektir. Arap geleneğinde, kişi malından istediği kadar hayvanı azat eder ve onları putların hizmetçilerine verirdi. O hizmetçiler de bu hayvanların sütünü yolculara verirdi." *Vasîleh,* Arap geleneğinde "koyun, dişi doğurursa sahibinin, erkek doğurursa putların olurdu. Erkek ve dişi iki tane doğurursa onlar, "Bu kardeşine ulaştı, der ve erkek yavruyu putlarına kurban etmezlerdi. Buna göre *vasîleh*, başkasına ulaştırılmış ve bitiştirilmiş anlamında *mevsûleh* kelimesinin karşılığıdır." *Hâm,* Arap geleneğinde "on sene tohumluk için kullanılan ve on seneden sonra salıverilen deve" demektir. Bu da sırtına binilmesi haram olan develerdendir. Yüce Allah, yarattığı ve insanların hizmetine sunduğu varlıklara/hayvanlara (deve, koyun vb.) müşriklerce bu şekilde haksız ve mesnetsiz bir uygulama yapılmasını şiddetle eleştirmektedir.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَاۜ
اَوَلَوْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ
لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

104. Onlara "Allah'ın indirdiğine (kitaba) ve Elçiye gelin!" dendiği zaman, "Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter!" derler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?[1]

105. Ey iman edenler! Siz kendinize bakın![2] Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü yalnızca Allah'adır; O da size (dünyada) yapmış olduğunuz her şeyi (mahşerde) bildirecektir.

1 Bu ayette taklidin "gerçeği bilmek ve doğru yolda olmak" anlamına gelmediğine dikkat çekilmektedir. Yüce Allah inkârcılara ve müşriklere hitap ederek Kur'an'a ve Elçi'ye tabi olmalarını/uymalarını onlara emredince, taklidi tercih ettiklerini bildirmektedir. Bu ayette ilahi prensipleri doğru yaşayabilmek için Hz. Muhammed'e tâbi olmanın zorunlu olduğuna özellikle bir göndermenin yapıldığı apaçık bir gerçekliktir; çünkü peygambersiz bir din anlayışı imkânsızdır ve dinsizliktir. Bu nedenle ayette hem vahye yani Kur'an'a hem de onu tebliğ edip yaşayarak ümmetine örnek olan Hz. Muhammed'e tâbi olunması emredilmektedir. Elçi'ye itaatin onu elçi kılan Allah'a itaat olduğunda kuşku yoktur. Bunun yolu ise Elçi'nin beraberinde getirmiş olduğu ilahi mesaja yani Kur'an'a uymakla mümkün olabilir. Taklitle ilgili ayetler için bkz. Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

2 Bu cümle Nisâ 4:84, Enfâl 8:53, Ra'd 13:11 ve Nûr 24:54. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah müminlere hitap etmekte, Mâide 5:99. ayette de beyan ettiği gibi Elçi'ye düşen görevin sadece ve sadece tebliğ olduğunu ifade ederek, buradan müminlerin de sonuç çıkarması gerektiğini ortaya koymak istemekte, herkesin kendi sorumluluklarının gereğini yerine getirmekle yükümlü olduğunu bildirmektedir. Bu arada, müminlerin hidayet üzereliği, yani istikamet sahibi olmayı başardıkları sürece inkârcıların onlara zarar veremeyeceği de beyan edilmektedir. Ayette yer alan "siz kendinize bakın" ifadesi "siz kendinizi ıslah etmeye çalışın", "kendi sorumluluklarınızı yerine getirin", "siz kendinizden sorumlusunuz" gibi anlamlar içermektedir. Buradan hareketle, hiç kimsenin hiç kimseyle ilgilenmemesi, başkalarının yanlışına müdahalede bulunmaması vs. türden faaliyetler yapmaması gerektiği sanılmamalıdır. Çünkü bu ayet, hemen öncesindeki ayetle ilişkilidir ve onlar Kur'an'a ve Rasûl'e davet edildiklerinde atalarını üzerinde buldukları yolun kendilerine yettiğini ifade ederek bu daveti reddetmişlerdi. İşte onların bu inkârcı tutumlarına üzülen ve/veya onların kendilerine zarar verebileceğini sanan müminler bilgilendirilmekte, inkârcıların inkârlarından müminlerin sorumlu olmayacağı, dahası bu kişilerin müminlere zarar da veremeyecekleri ifade edilmiş olmaktadır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ ح۪ينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ
اَوْ اٰخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ مُص۪يبَةُ الْمَوْتِۜ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ
بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَر۪ي بِه۪ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ
اللّٰهِ اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِم۪ينَ ﴿١٠٦﴾ فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ
الَّذ۪ينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَٓا اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَاۘ اِنَّٓا
اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٠٧﴾ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَٓا اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ
بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿١٠٨﴾

106. Ey iman edenler! Birinize ölüm gelip çatınca, vasiyet esnasında içinizden adalet sahibi iki kişi aranızda şahitlik etsin![1] Veya yeryüzünde yolculuktayken başınıza ölüm musibeti gelmişse sizden olmayan başka iki kişi (şahit olsun)! Şüpheye düşerseniz o iki şahidi *salât*tan (ibadetten) sonra durdurup "Akraba (menfaatine) de olsa bu vasiyet karşılığında hiçbir şeyi satın almayacağız; Allah (için yaptığımız) şahitliği gizlemeyeceğiz; (aksini yaparsak) bu takdirde biz elbette günahkârlardan oluruz." diye Allah'a (Allah adına) yemin ettirirsiniz.

107. Bunların (iki şahidin) günah işledikleri anlaşılırsa, haklarına tecavüz edilen (mağdur durumdaki)lerden diğerlerinin yerine geçecek çok daha uygun başka iki kişi onların yerini alır. (Bu iki kişi) "Doğrusu bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden daha doğrudur; biz (kimsenin hakkına) tecavüz etmedik; aksi takdirde biz de elbette zalimlerden oluruz." diye Allah'a yemin ederler.

108. Bu (usul), şahitliği gerektiği şekilde yapmaya[2] veya yeminlerinden sonra, yeminlerin reddedilmesinden korkmalarına daha uygundur. Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun ve (O'nu) dinleyin! Allah yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.[3]

1 Yüce Allah ayetin bu kısmında ölüm döşeğinde, yani kişiler ölmeden önce sahip oldukları mal varlıklarıyla ilgili olarak vasiyette bulunmaları gerektiği noktasında müminleri bilgilendirmekte, vasiyette bulunurlarken içlerinden iki âdil şahidin buna şahitlik etmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır.

2 Yüce Allah yalancı şahitlik yapanların yerine bu işi doğru bir şekilde yapacak iki kişinin mağdurlar arasından belirlenmesi uygulamasının, şahitliği olması gerektiği gibi yapmaya çok daha yakın ve uygun olduğunu bildirmektedir.

3 Bu son üç ayette yani Mâide 5:106, 107 ve 108'de, mal ve vasiyet konusunun önemine dikkat çekilmekte, şahitlik noktasında konuya dair detaylar verilmektedir.

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

Surenin 109-120. ayetlerinde mahşerde peygamberlerin toplanıp sorgulanacağı, Hz. İsa'ya da bazı hatırlatmaların yapılacağı, havarilerin sözleri, kavminin sapkınlığının mahşerde Hz. İsa'ya sorulacağı dile getirilmektedir.

109. Allah'ın elçileri toplayıp[1] da "Size ne cevap verildi?" dediği gün[2] "Bizim hiçbir bilgimiz yok; şüphesiz ki gizlilikleri bilen ancak sensin sen"[3] demiş (olacaklar)dır.[4]

1 Kehf 18:47'de yer aldığı üzere, Yüce Allah bütün insanları ahirette toplayacağını, hiç kimseyi bundan istisna kılmayacağını beyan etmektedir. Mahşerde yaşanacak yedi aşamanın ilki "diriltilme", ikincisi ise "toplanma"dır. İşte bu âyette dikkat çekilen husus budur. İnsanlar dünyada yaptıklarının hesabını vermek üzere mahşerdeki yargılama için diriltilecek ve Yüce Allah'ın huzuruna teker teker çıkartılacaklardır. *Haşr* ve *cem*' yani toplanma ilgili olarak Kur'an'da oldukça fazla ayetin bulunduğunu beyan etmekle yetinelim.

2 A'râf 7:6'da "bütün peygamberlerin ve ümmetlerinin", Sebe' 34:40-41'de ise "meleklerin" sorgulanacağından söz edilmektedir. Hem peygamberlerin hem de meleklerin sorgulanması, elbette onların cezalandırılması anlamında değil, peygamberleri ve melekleri günahlarına sebep gören insanları rezil ve deşifre etmek içindir. Zira peygamberlerin ilâhî huzurda korkudan uzak olacakları ayet ile sabittir. Bu konuda bkz. Neml 27:10. Yüce Allah bu surede İsrailoğullarıyla ilgili çeşitli bilgiler verirken onlara gönderilen pek çok peygamberden söz etmekte, onların kendilerini öldürmek dahil, elçilere karşı takındıkları olumsuz tavrı ele almakta, pek çok ayette ise hristiyanların Hz. İsa ile ilgili son derece tehlikeli kanaatlerini dile getirmektedir. İşte bu ve benzer içerikleri de kapsayacak şekilde Yüce Allah ümmetlerin inkârcılarının mahşerde sorgulanırken rezil edileceklerini, bunun öncesinde her peygamberin sorgulanma esnasında ümmetlerinin onlara yönelik iftiralarının deşifre edileceğini bildirmektedir. Teker teker peygamber örneklerinden söz edilmesine karşılık, burada bütün peygamberlerin sorgulanacağı ve ümmetleri hakkındaki kanaatleri dile getirilmiş olacaktır.

3 Yüce Allah'ın bütün gaybları bilmesiyle ilgili benzer mesajlar: Mâide 5:116; Tevbe 9:78; Sebe' 34:48.

4 Bu ayet peygamberlerin kendilerinden sonrasıyla yani *gayb* alanıyla ilgili bilgileri olmadığının delilidir. Burada zikredilen mesaj apaçık bir şekilde ortada iken, Kur'an'ın bu ayetine açıkça aykırı olacak şekilde peygamberlerin öldükten sonra ümmetlerinin durumunu bildiğini veya onlara durumların her gün veya her akşam bildirildiğine dair sözler hak ve hakikat adına tamamen bir uydurmadır; peygamberlere de vahye de iftiradır.

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَت۪ي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَۢ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ
تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًاۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَۚ وَاِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطّ۪ينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْن۪ي فَتَنْفُخُ ف۪يهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْن۪ي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْن۪يۚ
وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْن۪يۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿١١٠﴾

110. Allah o zaman şöyle diyecektir: "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene (verdiğim) nimet(ler)imi[1] hatırla! Hani seni Kutsal Ruh (Cebrail) ile desteklemiştim; sen beşikteyken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun.[2] Sana Kitabı (okuyup yazmayı), *hikmeti* (doğru hüküm verme yeteneğini), Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan bir kuşun benzeri gibi (suret) yapıyordun da ona üflüyordun; o da benim iznimle hemen bir kuş oluyordu. Benim iznimle körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Benim iznimle ölüleri (hayata) çıkarıyordun.[3] Hani İsrailoğulları'nı (seni öldürmekten) engellemiştim. Kendilerine apaçık deliller getirdiğin zaman içlerinden kâfir olanlar "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir!" demişlerdi.[4]

1 Yüce Allah ayetteki hitabında Hz. İsa'yı ilahlaştıranlara ders vererek onun ilah değil, bir beşerin oğlu olduğunu ifade etmekte, sıklıkla kendisine Meryem'in oğlu İsa Mesîh diye hitap etmektedir. Hem Hz. İsa'ya hem de annesi Hz. Meryem'e dünya hayatlarında verdiği nimetlerin hatırlanmasını istemektedir ki Hz. İsa'ya verilen nimetlerin bir kısmı zaten devam eden cümlelerinde zikredilmektedir. Hz. Meryem'e olan nimetler bağlamında bkz: Âl-i İmrân 3:37, 42, 45; Meryem 19:24-26; Enbiyâ 21:91; Mü'minûn 23:50.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:46; Meryem 19:29.

3 Bu mesaj Âl-i İmrân 3:49. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 İsrailoğullarından olan inkârcılar Hz. İsa ile ilgili bu sıra dışı olaylara "apaçık büyü" diyerek, imanı değil, mucize türünden olaylara karşı inkârı tercih ettiklerini göstermişlerdir. Esasında hem burada hem de Âl-i İmrân 3:49'da ele alınan bu hususların tam olarak nasıl yorumlanması gerektiği konusunda kesin sözler söylemekten kaçındığımızı belirtmeliyiz.

وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّٖنَ اَنْ اٰمِنُوا بٖي وَبِرَسُولٖيۚ قَالُوٓا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ اِذْ
قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عٖيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطٖيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِ قَالَ
اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرٖيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا
وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدٖينَ ﴿١١٣﴾

111. Hani havarilere[1] "Bana ve elçime[2] iman edin!" diye vahyetmiştim[3] (bildirmiştim). Onlar da "İman ettik, bizim Allah'a teslim olmuş kişiler (Müslümanlar) olduğumuza sen de şahit ol!" demişlerdi.

112. Hani havariler "Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?" diye sormuşlardı. O (İsa) da "İman etmiş kişilerseniz Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun." cevabını vermişti.[4]

113. Onlar "Ondan yiyelim, kalplerimiz rahat olsun, bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim ve ona şahitler olmak istiyoruz." demişlerdi.

1 *Havari* kelimesi, "beyaz giyenler", "beyazlara bürünenler", "tasdik edenler", "samimi olanlar", "tertemiz kişiler" gibi anlamlara gelmektedir.

2 Bu ayette sözü edilen "elçi"den maksat konu ve bağlam gereği açıkça Hz. İsa'dır. Yüce Allah'a ve elçisine iman etmek ise elbette onlara "inanmak"la birlikte "güvenmek"tir de. Çünkü iman bir güven meselesidir.

3 Burada geçen *evhaytü* "vahyettim" fiili, bilinen anlamda "hakiki vahiy" değil, "bildirmek, ilham etmek" şeklinde bir bilgilendirme olarak anlaşılmalıdır. Çünkü burada söz konusu edilen vahiy fiilinde muhataplar peygamber değildir. Hakiki anlamda bilinen şekliyle olmayan vahiy fiilinin kullanımıyla ilgili benzer mesajlar için bkz. Yûsuf 12:15; Tâhâ 20:38; Kasas 28:7.

4 Hz. İsa kendisinden böyle bir istekte bulunan havarilerinin bu isteklerini uygun bulmamış ve bunu iman ve teslimiyetle bağdaştırmamış olacak ki kendilerini *takvâ*'ya davet etmiş, dahası gerçekten inanıyorlarsa Yüce Allah'a karşı takvâlı yani sorumlu, sorumluluğunun bilincinde ve duyarlı davranmaları gerektiğini bildirmiş olmaktadır. Hz. İsa, bu ifadesiyle bir anlamda havarilere şunu demek istemiştir: "Mucizeyi tayin etme hususunda Yüce Allah'a karşı takvâlı, duyarlı olun. Zira sizin bu yaptığınız, işi yokuşa sürme ve tahakkümdür; bu ise Rabbin huzurunda kul tarafından yapılmış büyük bir suçtur. Hem bu, daha önce gösterilen birçok mucizeden sonra yeniden bir mucize talep etmek demektir ki bu da büyük bir suçtur." Hz. İsa'nın söz konusu isteği beğenmediği, bu yüzden karşısındakileri takvâya davet ettiği bir sonraki ayette havarilerin dile getirdiği ifadelerden de anlaşılmaktadır.

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَٓا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا
وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللّٰهُ اِنّ۪ي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ
فَاِنّ۪ٓي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَٓا اُعَذِّبُهُٓ اَحَدًا مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿١١٥﴾

114. Meryem oğlu İsa şöyle dua etmişti: "Ey Allah'ım![1] Rabbimiz! Bize hem bizim hem de öncekilerimiz ve sonrakilerimiz için bir bayram ve senden bir delil olacak şekilde gökten bir sofra indir![2] Bizi rızıklandır! Sen rızık verenlerin en hayırlısısın."

115. Allah da şöyle demişti: "Şüphesiz ki ben onu size indirebilirim; (ama) bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, âlemlerde kimseye etmediğim azabı ona ederim!"[3]

1 Âl-i İmrân 3:26, Enfâl 8:32 ve Zümer 39:46'da da yer alan *allâhumme* hitabı "ey Allah'ım", "ya Rabbi" manasına gelmektedir. Bu ifadede bulunan şeddeli *mîm* harfi *yâ* "ey" ünlemine karşılıktır. Bu nedenle hem *mîm* harfi hem de *yâ* ünlemi bir cümlede gelmeyeceği için *yâ* ünlemi düşürülmüştür.

2 Yüce Allah Hz. İsa'nın havarilerin istekleri bağlamında dile getirdikleri beklentilerini kendisine arz ederken, bunun kendileri için ne anlam ifade edeceğini bildiğini, bunu duasının bir parçası olarak zikrettiğini beyan etmektedir. Burada geçen *'îd* sözcüğü "bayram" manasına gelmekte, beraberinde bir sevinç ve huzur kaynağı gibi bir anlam açılımı da içermektedir. Çünkü bayramların anlam alanında huzur ve sevinç daima vardır. Ayette yer alan *li evvelinâ ve âhırinâ* ifadesi "öncekilerimiz ve sonrakilerimiz" şeklinde tercüme edilse de böyle bir şeyin imkânı yoktur. Bir imkân sunulduğunda bunu görmeyenler için bunun bayram veya sevinç vesilesi olması düşünülemez. Bu nedenle, sözü edilen ifade "öncekilerimiz ve sonrakilerimiz" manasında hem o sofraya şahit ve sahip olan ilk muhataplar hem de sofranın indirilmesini bayram edinen sonraki insanlar kast ediliyor olmalıdır. Buna göre ilgili ifade "ilkimizden sonuncumuza kadar" manasını vermektedir. "Sofranın bayram olması" ise sürekli tekrarlanan bir ziyafet halini ifade etse gerektir.

3 Yüce Allah onların istediği sofrayı indirebileceğini ifade etmekte, ancak buna rağmen eğer içlerinden nankörlük edenler çıkarsa, artık onlara âlemde hiç kimseye yapmadığı azabı yapacağını haber vermektedir. Bu sofranın indirildiğini söyleyenler alimlerin çoğunluğudur ve onlar sofranın içeriğine varıncaya kadar detay vermekte, son derece enteresan bilgiler zikretmektedirler. Ancak Hasan el-Basrî ve Mücâhid gibi bazı alimler ise böyle bir sofranın indirilmediğini, bunun bir misal ve tehdit kabilinden bir beyan olduğunu, çünkü ayetin sonundaki azap tehdidini duyunca havarilerin sofra isteklerinden vazgeçtiğini ifade etmişlerdir. Bu tercihe göre, ayette geçen ifade "muhakkak ki ben onu indireceğim" şeklinde değil de "onu indirebilirim" şeklinde yorumlanmak durumundadır.

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالَ
سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِيَ اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي
وَلَا اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾

116. Hani Allah "Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara 'Beni ve annemi, Allah'ın peşi sıra iki ilah edinin!' diye sen mi dedin?" dediği zaman,[1] (İsa) "(Haşa)! Sen yücesin. Hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Ben onu söyleseydim sen onu elbette bilirdin. Sen bendekini bilirsin, (oysa) ben sende olanı bilemem. Şüphesiz ki gizlilikleri bilen ancak sensin sen."[2] demiş (olacak)tır.[3]

1 Hz. İsa sanki o buna benzer sözler söylemiş gibi iddia edip kendisine ilahlık yakıştıranların korkunç bir yalan ve iftira içerisinde oldukları ortaya konulsun diye mahşerde soru Hz. İsa'ya sorularak onu ilahlaştıranlar kınanacak, ayıplanacak, rezil edilecek, söylediklerinin ve yaptıklarının bir iftira olduğu peygamberin de bulunduğu bir ortamda gözler önüne serilecektir. Bu vesileyle, başta Hz. İsa olmak üzere bütün peygamberlerin bu türden sözler söylemekten münezzeh oldukları da bir kez daha ortaya konulmuş olmaktadır. Bu soru Tekvîr 81:8-9'da diri diri gömülen kız çocuğuna sorulacak olan "hangi günahı sebebiyle öldürüldüğü" sorusunda da söz konusudur. Maksat kız çocuğundan bilgi almak değil, aksine onu öldürenlerin ne kadar kötü bir fiil gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktır.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:109; Tevbe 9:78; Sebe' 34:48.

3 Yüce Allah Hz. İsa'nın muhataplarının kendisini "Allah", "Allah'ın oğlu" ve "üçün üçüncüsü" şeklinde ilahlaştırmasını sorgulayacağını ifade ederken, mahşerde de kendisine "ey Meryem'in oğlu İsa" şeklinde hitap ederek onun beşer bir peygamber olduğuna bir kez daha dikkat çekeceğini göstermektedir. Esasında Yüce Allah eşsiz ve erişilmez bilgisi gereği, her şeyi bildiği için O'nun birisine soru sorması, bilgilenmek amacına yönelik olamaz. Maksat ya muhatabın yanlış bilgisini düzeltmek veya ona yanlış bilgisini itiraf ettirip doğruyu ortaya koymak ya da yanlış bilgi ile hareket ederek hataya düşenleri uyarmaktır. Burada da durum aynıdır; çünkü Yüce Allah Hz. İsa'nın kavmine sözünü ettiği türden herhangi bir şey söylemediğini gayet iyi bilmektedir. Sanki Hz. İsa buna benzer sözler söylemiş gibi iddia edip, kendisine ilahlık yakıştıranların korkunç bir yalan ve iftira içerisinde oldukları ortaya konulsun diye mahşerde soru Hz. İsa'ya sorularak onu ilahlaştıranlar kınanacak, ayıplanacak, rezil edilecek, söylediklerinin ve yaptıklarının bir iftira olduğu peygamberin de bulunduğu bir ortamda gözler önüne serilecektir. Bu vesileyle, başta Hz. İsa olmak üzere bütün peygamberlerin bu türden sözler söylemekten münezzeh oldukları da bir kez daha ortaya konulmuş olmaktadır.

مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَٓا اَمَرْتَنٖي بِهٖٓ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبّٖي وَرَبَّكُمْۚ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهٖيدًا مَا دُمْتُ فٖيهِمْۚ
فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنٖي كُنْتَ اَنْتَ الرَّقٖيبَ عَلَيْهِمْۜ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ ﴿١١٧﴾ اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ
عِبَادُكَۚ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿١١٨﴾

117. "Ben onlara, yalnızca senin bana emrettiğin (şu esası) söyledim: 'Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin!'[1] İçlerinde olduğum sürece kendilerine şahittim. Beni vefat ettirince[2] artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeye şahitsin.[3]

118. Onlara azap edersen şüphesiz ki onlar, senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Onları bağışlarsan şüphesiz ki güçlü ve (doğru) hüküm veren yalnızca sensin."[4]

1 Hz. İsa mahşerdeki sorgulanmasında Yüce Allah'ın kendisine soracağını bildirdiği "Beni ve annemi Allah'ın peşi sıra iki ilah edinin" şeklindeki sözü söylemediğini ifade etmektedir. Hz. İsa kavmine tebliğde bulunurken Yüce Allah'ın kendisine emrettiği şeyi yani tevhidi benimsemeleri gerektiğini onlara tebliğ ettiğini ve bunu da "Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin" cümlesiyle dile getirdiğini bildirmiş olacaktır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:51; Meryem 19:36; Zuhruf 43:64.

2 Ayette geçen *teveffeyte* fiili "vefat ettirmek" anlamına geldiği için, bu ayet Hz. İsa'nın da tıpkı bütün önceki insanlar gibi vefat ettirildiğinin apaçık bir delilidir. Burada olduğu gibi *teveffeyte* fiili tek başına veya "ölüm"le ilgili bir kelimeyle kullanıldığında "öldürmek" demektir. Fakat En'âm 6:60 ve Zümer 39:42'de olduğu gibi *el-leyl* "gece" veya *menâm* "uyku" gibi kelimelerle kullanılırsa, ancak o zaman "uyutmak" anlamına gelmektedir. Buradaki vefat ettirmek fiili çok açık bir şekilde "öldürmek" demektir. Bunu başka şekilde yorumlamak doğru değildir. Hz. İsa'nın vefatı konusunda Âl-i İmrân 3:55 ve Nisâ 4:157-158'de de çeşitli bilgiler verilmektedir. Son peygamber olan Hz. Muhammed'in öldüğü bu dünyada peygamber bile olsa başkasının sağ kaldığını düşünmek konuyu anlamamaktan veya farklı kabulleri vahyin önüne geçirmekten başka bir şey değildir. Burada anlatılanlardan Hz. İsa'nın diğer insanlar gibi ölmesinden ve dünyayla ilişkisinin kesilmesinden dolayı kendisinden sonra olan bitenden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. İsa'nın ahirette yapacağı bu savunmanın onun Son Saat'ten önce dünyaya gelmeyeceğine de delil olduğu görülmektedir.

3 Burada anlatılanlardan Hz. İsa'nın diğer insanlar gibi ölmesi ve dünyayla ilişkisinin kesilmesinden dolayı kendisinden sonra olan bitenden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. İsa'nın ahirette yapacağı bu savunmanın onun Son Saat'ten önce dünyaya gelmeyeceğine/gelmediğine de delil olduğu görülmektedir.

4 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:36; Câsiye 45:14.

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقٖينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ
فٖيهَٓا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ ﴿١١٩﴾ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَمَا فٖيهِنَّ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿١٢٠﴾

119. Allah şöyle demiş (olacak)tır: "Bu(gün), doğrulara, doğruluklarının yarar sağlayacağı gündür. Onlara, içinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah kendilerinden razı, onlar da O'ndan memnun olmuşlardır.[1] İşte bu, büyük kurtuluştur."

120. Göklerin, yerin ve içindekilerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. O, her şeye gücü yetendir.

1 Yüce Allah'ın bazı insanlardan razı olacağı, bu insanların da Yüce Allah'tan memnun olacağıyla ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:100; Mücâdele 58:22; Beyyine 98:8.

6
EN'ÂM SURESİ

165 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 165 ayetten oluşan, adını 136, 138, 139 ve 142. ayetlerde altı kez geçen ve "deve, sığır, koyun, keçi" gibi hayvanlar demek olan *el-En'âm* kelimesinden alan En'âm suresi inişte 73, mushaf sırasında ise 6. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ
يَعْدِلُونَ ۝١

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde Yüce Allah'ın evrene dair mutlak kudreti, bilgisi, inkârcıların gerçekleri yalanlamaları, helak edilişleri, müşriklerin melek peygamber beklentileri ve kendilerine verilen cevaplar hatırlatılmaktadır.

1. *Hamd* (övgü), gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden[1] Allah içindir.[2] (Bunca delilden) sonra kâfir olanlar (hâlâ putları) Rableri ile denk tutuyorlar.[3]

1 Burada sözü edilen "karanlıklar" ifadesi, hakikat anlamında gecenin çeşitli tonlardaki karanlıkları olarak kabul edilebilir; aydınlık ise güneşin yaydığı nur yani tam ışık olarak yorumlanabilir.

2 Kur'an'da *hamd* ile başlayan beş sure vardır ki biri de bu suredir. (*Fâtiha, En'âm, Kehf, Sebe', Fâtır*) Yüce Allah hamd ile başladığı surelerde Fâtiha'da "âlemlerin Rabbi olduğunu", En'âm'da "gökleri ve yeri yaratıp karanlıkları ve aydınlığı var ettiğini", Kehf'te "kulu Hz. Muhammed'e bu kitabı indirdiğini", Sebe'de "göklerde ve yerde ne varsa hepsinin O'na ait olduğunu ve âhirette de hamde layık onların kendisi olacağını", Fâtır'da ise "gökleri ve yeryüzünü yoktan var edip melekleri de yaratanın kendisi olduğunu" beyan etmektedir.

3 Burada geçen *ya'dilûne* fiili "adaletli davranmak" değil, putperestlerin putlarını Yüce Allah'a denk tutmaları yani şirk koşmaları anlamındadır.

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ ط۪ينٍ ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلاًۜ وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ
اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَفِي الْاَرْضِۜ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾ وَمَا تَأْت۪يهِمْ
مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِض۪ينَ ﴿٤﴾

2. Sizi bir çamurdan yaratan,[1] sonra da bir süre belirleyen O'dur. (Bir de) O'nun katında belirlenmiş bir süre vardır.[2] (Buna rağmen siz hâlâ) şüphe ediyorsunuz.

3. O, göklerde ve yerde (tek) Allah'tır. Gizlinizi, açığınızı bilir;[3] ne kazanmakta olduğunuzu da bilir.

4. Kendilerine Rablerinin ayetlerinden herhangi bir ayet geldiğinde, mutlaka ondan yüz çevirmişlerdi.[4]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:12; İsrâ 17:61; Mü'minûn 23:12; Secde 32:7; Sâffât 37:11; Sâd 38:71, 76.

2 Yüce Allah aynı ayette peş peşe ikinci bir "ecel" ifadesi kullanmaktadır. Bu ecelle ilgili olarak da âlimlerimiz maksadı genel olarak "dünya hayatının sonu ve mahşer" olarak anlamışlardır. Buna göre mana mahşerin ne zaman başlayacağını ve ne kadar süreceğini sadece Yüce Allah'ın bileceğini beyandır. Her iki cümleyi birlikte düşündüğümüzde ayete şöyle bir yorum getirebiliriz: "Sizi çamurdan yaratan ve dünyaya da bir ecel tayin eden O'dur. Âhiret hayatı ise sadece O'nun katında belirlenmiş bir süreye sahiptir; hâlâ daha şüphe ediyorsunuz." Ayetlerin indirildiği dönemdeki muhatapların müşrikler olduğu ve onların da genellikle âhireti inkâr ettikleri düşünüldüğünde bu yorum doğru kabul edilebilir. Başka bazı âlimler ise ayette geçen her iki ecel ifadesini de birbirinin izahı olarak görmüşler ve ayeti şöyle tercüme etmişlerdir: "O'dur sizi balçıktan yaratan ve sonra (sizin için) bir ömür tayin eden, (yalnızca) O'nun bildiği bir ömür. Ama hâlâ şüphe edip duruyorsunuz." Bu tercümeye göre, her insan için veya bütünüyle insanoğlu için bir ecel tayin edildiği ve bu eceli de sadece Yüce Allah'ın bildiği beyan edilmiş olmaktadır. Konuyla ilgili biz *ecel-i kadâ*'yı insanoğlunun "ömrü", *ecel-i müsemmâ*'yı ise "mahşer yani âhiret hayatı" olarak yorumlamaktayız. Ayrıca her "iki ecel" ifadesinin "birbirinin açıklaması" olduğu yorumu da elbette kabul edilebilir niteliktedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

4 Benzer mesaj: Yâsîn 36:46.

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْت۪يهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٥﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ
اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَٓاءَ عَلَيْهِمْ
مِدْرَارًاۖ وَجَعَلْنَا الْاَنْهَارَ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
اٰخَر۪ينَ ﴿٦﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا ف۪ي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْد۪يهِمْ لَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا
اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿٧﴾

5. Elbette onlar, kendilerine gerçek (bilgi) geldiğinde onu yalanlamışlardı. Alay edip durdukları şeylerin haberleri ileride kendilerine gelecektir.[1]

6. Görmediler mi ki onlardan önce yeryüzünde size vermediğimiz bütün imkânları kendilerine verdiğimiz, üzerlerine göğü (yağmuru) bolca gönderdiğimiz,[2] (evlerinin) altından ırmaklar akıttığımız nice nesilleri helak etmiştik. Onları, günahları sebebiyle helak etmiş ve onların ardından başka nesiller yaratmıştık.

7. Sana kâğıda (yazılmış) bir kitap indirseydik de onlar ona elleriyle dokunmuş olsalardı, kâfir olanlar "Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir!" derlerdi.

1 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:6.

2 Hûd 11:52 ve Nûh 71:11'de de zikredildiği gibi, "Göğün bolca gönderilmesi" ifadesi, gökten yağmur yağdırılması şeklinde yorumlanmaktadır ki bu doğrudur. Ancak ayette "gökten" anlamında *mine's-semâi* değil de *es-semâe* dendiği için "göğün bolca gönderilmesi" söz konusu edilmektedir. Havanın ana bileşenleri azot ve oksijen gazlarıdır. Bilindiği üzere, hava, şartlara göre değişen miktarlarda su buharı ve karbondioksit gazlarını da içerir. Yağmur, kar, dolu gibi su cinsleri, havadaki su buharının tam kontrol altına alınamayan birçok faktöre bağımlı olarak yoğunlaşıp yeryüzüne inmesi ile oluşur. Elbette hava (atmosfer) ile toprak ve toprakta yaşayan insanlar, hayvanlar, bitkiler sıkı bir ilişki içerisindedirler. Bitkiler havadan karbondioksit, topraktan su ve besin maddelerini (çoğunlukla azot, fosfor ve potasyumlu bileşenler) alarak güneş ışığının etkisi ile fotosentez olayını gerçekleştirir, çeşitli ürünlere dönüştürür, bu olayla havaya da oksijen verirler. Geceleyin ise güneş ışığı olmadığından fotosentez yapamaz, insanlar ve hayvanlar gibi havadan oksijen alır, karbondioksit verir yani solunum yaparlar. Bu bilgiler ışığında şu hususa dikkat çekmek istiyoruz: Yüce Allah kâinat kitabının bir ayeti olarak "göğü insanlara bolca göndermesi" işlemi sayesinde, insanların ve diğer canlıların çeşitli gıdalarla beslenmesini sağlamaktadır. Ayet metnine bakıldığında bu tür bir yaklaşımın diğerine göre daha doğru olduğu fark edilecektir. (Bu bilgi katkısını Prof. Dr. Halis Ölmez ve Prof. Dr. Nihat Bengisu hocalarıma borçluyum).

وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌۜ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ
مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ
بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

8. (Müşrikler) "Ona bir melek indirilseydi ya!"[1] demişlerdi.[2] Biz melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur,[3] artık kendilerine göz bile açtırılmaz(dı).

9. Onu (peygamberi) bir melek kılsaydık[4] şüphesiz ki onu bir erkek (insan suretinde) yapar, düşmekte oldukları kuşkuya onları yine düşürürdük.[5]

10. Yemin olsun ki senden önceki elçilerle de alay edilmişti ve alay edenleri alay ettikleri şey (çepeçevre) kuşatmıştı.[6]

11. De ki: "Yeryüzünde dolaşın; sonra yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!"[7]

1 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: Hicr 15:7; Mü'minûn 23:24; Furkân 25:7; Fussilet 41:14; Zuhruf 43:53.

2 Mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:7, 27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

3 Bu cümle ayetin başındaki "ona bir melek indirilseydi ya" cümlesinin "ilk cevabı"-dır; ikincisi ise bir sonraki ayette zikredilmektedir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin hadlerini aşan isteklerini cevaplamak bağlamında istedikleri gibi bir melek indirilseydi işlerinin bitirilmiş olacağını, dolayısıyla artık geri dönüşü olmayan bir yola girmiş olacaklarını ve ebedi felaketi yaşayacaklarını haber vermektedir.

4 Benzer mesaj: İsrâ 17:95.

5 Ayetin sonundaki *mâ yelbisûne* ifadesi inkârcıların zaten şüphe içinde olduklarını, dolayısıyla şüphelerini sürdürdüklerini, onları şüpheye düşürenin Allah olmadığını göstermektedir.

6 Benzer mesajlar: Ra'd 13:32; Hicr 15:11, 95; Enbiyâ 21:41; Yâsîn 36:30; Zuhruf 43:7.

7 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قُلْ لِلّٰهِۜ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَۜ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ
الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِۜ اَلَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ
وَالنَّهَارِۜ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾

Surenin 12-20. ayetlerinde Yüce Allah'ın merhametine, kudretine dikkat çekilmekte, vahyin indiriliş amacının bütün insanların uyarılması olduğu ifade edilmekte, kitap ehlinden insanların bu gerçeği bilmelerine rağmen duyarsızlığına değinilmektedir.

12. (Onlara) "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" diye sor (ve) "Merhamet etmeyi kendi zatına yazmış olan[1] Allah'a aittir." de![2] Sizi, varlığında şüphe olmayan kıyamet gününde elbette toplayacaktır. Kendilerine yazık edenler var ya işte onlar inanmazlar.

13. Gecede ve gündüzde barınan her şey yalnızca O'na aittir.[3] O, duyandır, bilendir.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:54,147; A'râf 7:156. Yüce Allah hiçbir sıfatı için böyle bir ifade kullanmamış, sadece merhametine dikkat çekmek için bu sıra dışı cümleyi tercih etmiştir. Buna yakın bir başka cümle de A'râf 7:156'da yine "rahmet"iyle ilgili olarak benzer bir içerikte yer almaktadır. Bu anlamda olmak üzere Hz. Peygamber'in hadisinde "Yüce Allah'ın rahmetinin gazabını geçtiği" beyan edilmektedir. Yüce Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmemek üzere Zümer 39:53'te şöyle buyurmaktadır: "De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Muhakkak ki Allah bütün günahları bağışlar. Muhakkak ki O, çok bağışlayandır; çok esirgeyendir." Benzer bir ifade Yûsuf 12:88'de Hz. Yakub'un oğullarına yönelik dile getirdiği uyarısında şu şekilde yer almaktadır: "Ey yavrularım! Gidin de Yusuf ve kardeşinden (haber almayı) araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Muhakkak ki kafirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." Benzer bir ifadenin Hz. İbrahim'in dilinden ifade edildiği Hicr 15:56'da haber verilmektedir.

2 Benzer kullanımlar için bkz. Ra'd 13:16; Sebe' 34:24

3 Yüce Allah bu ayette konuyu gece ve gündüzle ilişkilendirmekte, meselenin zaman boyutuyla da sadece O'nun kontrolünde olduğunu bildirmektedir. Göklerin ve yerin dışında bir mekan olmadığı gibi, gece ve gündüzün dışında da başka bir zaman kavramı yoktur. Bu nedenle, Yüce Allah peş peşe iki ayette bütün mahlükatın yegâne sahibi olduğunu, olup biten her şeyi hakkıyla bildiğini, her şeyi işittiğini açık bir şekilde dile getirmiş olmaktadır.

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ اِنّ۪ٓي اُمِرْتُ اَنْ
اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٤﴾ قُلْ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّ۪ي عَذَابَ
يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿١٥﴾

14. De ki: "Gökleri ve yeri yoktan var eden,[1] yedirdiği hâlde yedirilmeyen (buna ihtiyacı olmayan) Allah'tan başkasını mı dost edinecekmişim!"[2] De ki: "Bana müslüman olanların ilki[3] (öncüsü) olmam emredildi."[4] ve "Sakın müşriklerden olma!" (dendi).[5]

15. De ki: "Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım.[6]

1 Kur'an'da sekiz kez (En'âm 6:79; Hûd 11:51; İsrâ 17:51; Tâhâ 20:72; Enbiyâ 21:56; Rûm 30:30; Yâsîn 36:22; Zuhruf 43:27) geçen *fetara* fiili ile altı ayette (En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; İbrâhim 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11) geçen *fâtır* sıfatı Yüce Allah'a nispet edilmekte ve "yoktan yaratmak anlamında" kullanılmaktadır. Esasında Hz. Peygamber'in "Her doğan İslâm fıtratı üzere doğar" (Buhârî, Cenâiz, 80; Kader, 3; Müslim, Kader, 22, 23, 24; Ahmed b. Hanbel, II, 315, 346) hadisindeki maksat da aynıdır. Rabbimiz bu ayette kendisini göklerin ve yerin yoktan var edicisi olarak tanıtmakta ve hem tekliğine hem de erişilmez kudretine gönderme yapmaktadır. Benzer mesajlar: Yûsuf 12:101; İbrâhîm 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11.

2 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:88; Zâriyât 51:57; İhlâs 112:2.

3 Ayette geçen *evvel* kelimesine "ilk, ilki, birincisi" değil de "öncü" manası da verilebilir. Bu durumda peygamberlerin ve özellikle de Hz. Peygamber'in Hakk'a teslim olmada öncü olduğunda en küçük bir tereddüt dahi olamaz. Her iki manaya göre de peygamberlerin ümmetlerine göre ayrıcalıklı bir durumlarının bulunduğu, onları öncü yapan duyarlılıklarının unutulmaması gerektiği gün gibi aşikâr bir gerçektir.

4 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:163; A'râf 7:143; Yûnus 10:72, 104; Neml 27:91; Zümer 39:12.

5 İnkârcıların çoğu aynı zamanda müşrik oldukları ve başka varlıkları Yüce Allah'a denk saydıkları için En'âm 6:12-14 ayetlerde esaslı bir tanıtıma yer verilmekte ve doğru bir ilah anlayışına gelmeleri istenmektedir. Bu amaçla, Hz. Muhammed üzerinden Yüce Allah'ın "gökleri ve yeryüzünü yoktan var ettiği", "her canlıyı doyurmasına rağmen hiç kimse tarafından doyurulma ihtiyacında olmadığı" mesajları verilmektedir. Hz. Muhammed'in çok önemli bu iki sıfata sahip olan Yüce Allah'tan başka herhangi bir velî/dost edinmeyeceği, müşriklerin de aynı soruları kendilerine sorabilmeleri açısından soru cümlesi halinde kullanılmaktadır.

6 Benzer mesajlar: Yûnus 10:15; Zümer 39:13.

مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا
كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ
وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾ قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاُوحِيَ
اِلَيَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰى قُلْ لَٓا اَشْهَدُ
قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّنِي بَرِيٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا
يَعْرِفُونَ اَبْنَٓاءَهُمْ اَلَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

16. O gün kim ondan (azaptan) uzak tutulursa, elbette (Allah) ona merhamet etmiştir. İşte apaçık kurtuluş budur."

17. Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başka açıp (giderecek) yoktur. Sana herhangi bir hayır verirse, (onu geri alacak yoktur). O, her şeye gücü yetendir.[1]

18. O, kullarının üzerinde (her türlü güce sahip)tir.[2] O, (doğru) hüküm verendir, haberdardır.

19. De ki: "Hangi şey şahitlik bakımından en büyüktür?" De ki: "Allah benimle sizin aranızda şahittir.[3] Bu Kur'an, bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi[4] uyarmam için vahyolundu. Yoksa siz Allah ile birlikte başka ilahlar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz?" De ki: "Ben buna şahitlik etmem." De ki: "O, yalnızca tek bir ilahtır; ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden elbette uzağım."

20. Kendilerine kitap verdiklerimiz onu[5] kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar.[6] Kendilerine yazık edenler var ya işte onlar inanmazlar.

1 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:107; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Fâtır 35:2; Zümer 39:38; Mülk 67:20-21, 28.

2 En'âm 6:61'de de geçen bu ifadede Yüce Allah'ın kulları üzerinde mutlak otorite olduğuna dikkat çekilmektedir.

3 Benzer mesaj: Ra'd 13:43.

4 Ayetteki *ve men beleğa* ifadesi "ve ergen olan herkesi" anlamına da gelebilir. Her iki durumda da ayetteki mesaj Kur'an vahyinin hiçbir şekilde yöresel değil, daima evrensel olduğunu ifade etmektir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:79; A'râf 7:158; Enbiyâ 21:107; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

5 Burada kastedilen, "Kur'an" veya "Hz. Muhammed" olabilir. Bağlam gereği "Kur'an" anlamı önceliklidir.

6 Benzer bir kullanım "kıble" ile ilgili Bakara 2:146'da yer almaktadır.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ
نَحْشُرُهُمْ جَمٖيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذٖينَ اَشْرَكُٓوا اَيْنَ شُرَكَٓاؤُكُمُ الَّذٖينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ
تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكٖينَ ﴿٢٣﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ
وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

Surenin 21-30. ayetlerinde vahye iftiranın en büyük zulüm olduğu, insanları vahiyden engelleyenlerin kendilerinin de uzak durduğu, ateşe sunulduklarında sahte pişmanlıklar yaşayacakları bildirilmektedir.

21. Allah'a yalan uyduran veya O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki![1] Şüphesiz ki zalimler kurtulamazlar.

22. O gün onların hepsini toplayacağız; sonra da (Allah'a) ortak koşmuş olanlara "(Var) sandığınız ortaklarınız nerede?" diyeceğiz.[2]

23. Sonra "Rabbimiz Allah'a yemin olsun ki[3] biz ortak koşanlar değildik." demekten başka onların mazeretleri olmayacak.

24. Gör(ün) ki kendi aleyhlerine nasıl yalan söylemiş olacaklar[4] ve (ilah diye) uydurdukları şeyler (putlar) da kendilerinden kaybolup gitmiş olacaktır.[5]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

2 Bu tür soruların müşriklere sorulacağına dair bilgiler; A'râf 7:37, Nahl 16:27, Şu'arâ' 26:92-93, Kasas 28:62, 74, Mü'min 40:73 gibi ayetlerde de dile getirilmektedir.

3 Kur'an'da *vallâhi* şeklindeki tek yemin ifadesi buradadır; ancak bu da müşriklerin mahşer şartlarında yapacakları yalan yemin olarak gerçekleşecektir.

4 Yüce Allah Hz. Peygamber'e hitap etmekte ve inkârcıların mahşerde başvuracakları yalan yemin girişimlerini ona göstereceğini haber vermektedir. Burada hitap öncelikle Hz Peygamber'e olsa da mesaj geneldir ve evrenseldir. Onlar göz göre göre, gerçeği bilmelerine, kendi fıtratları, akılları, vicdanları ve hafızaları aksini söylemesine rağmen, bile bile ve kendileriyle çelişerek yalan konuşmuş olacaklardır. Ayette geçen unzur emri "gözle görmek" değil, "bilmek, anlamak, fark etmek" manasında "kalb ile görmek"tir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:94; A'râf 7:37, 53; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَۚ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ يَرَوْا
كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَاۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫كَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ
الْاَوَّل۪ينَ ﴿٢٥﴾

25. Onlardan seni dinleyenler de vardır. (İnkâra şartlanmış oldukları için) onu (Kur'an'ı) anlamaları konusunda kalplerine perdeler ve kulaklarına bir (s) ağırlık veririz.[1] (Çünkü) onlar, her bir delili görseler de onlara iman etmezler.[2] Hatta o kâfir olanlar sana geldiklerinde "Bu (Kur'an), öncekilerin masallarından başka bir şey değildir!"[3] diyerek seninle tartışırlar.

1 Bu ayetin benzerleri İsrâ 17:46, Kehf 18:57, Lokmân 31:7 ve Fussilet 41:5'te de yer almaktadır. Yüce Allah vahyi anlamak istemeyenlerin kalplerinde kapalılık olduğunu ve kulaklarında da ağırlık bulunduğunu belirtmektedir. Kehf 18:57'de de zikredildiği üzere, Yüce Allah ayetin bu cümlesinde vahyinden yüz çevirip kendi elleriyle yaptıklarını unutanların nasıl bir akıbetle karşılaşacaklarını, nasıl bir sonla buluşturulacaklarını haber vermektedir. Rabbimiz vahyi anlamamaları için özellikleri sayılan inkârcı nankörlerin kalplerine *ekinneh* yani mecaz veya manevi anlamda "perdeler, örtüler, kapaklar" koyup yerleştirdiğini, kulaklarına da *vakr* yani "sağırlık veya ağırlık" koyduğunu bildirmektedir. Perdeler de ağırlıklar da "sebep" değil, vahiyden yüz çevirmenin "sonuç"larıdır. Bu tür cümlelere bakarak hiç kimse "kalplerinin mühürlü olduğunu, dolayısıyla hakkı ve hakikati anlamaktan menedildiklerini" söyleyemez. Konuyla ilgili bütün ayetler "sebep-sonuç ilişkisi" üzerinden anlaşılmalıdır. Kur'an'da pek çok ayette insanların hakikati anlamaları kendilerine emredilmektedir; çünkü onlara fıtrat, vicdan, akıl ve irade verilmesinin, kitap gönderilmesinin ve peygamber görevlendirilmesinin temel sebebi de budur. Gerçek bu şekilde ortada olmasına rağmen, ayetlerin mesajlarını yanlış yorumlamanın hiçbir anlamı yoktur. İnsanların vahyi anlamamaları için kalplerine perdeler, kulaklarına da ağırlıklar konulması onların kaderi değil, kendi tercihlerinin sonucudur. Çeşitli ayetlerde belirtildiği gibi, bu kişiler âhirete inanmadıkları ve çeşitli varlıkları Yüce Allah'a ortak koştukları, dahası Allah'a yalan isnat ettikleri için, bu inkârcıların kalplerindeki kapalılık ve kulaklarındaki ağırlıklar Yüce Allah'ın onlar için önceden belirlediği bir durum değil, sebep-sonuç bağlamında inkârcılık ve putperestlik noktasında kendi tercihlerinin sonuçları olarak görülmelidir. Tek Allah inancı, âhirete iman ve vahye karşı tutumlarındaki olumsuz tavırları onların pozisyonunu belirlemede etkili ve belirleyici olmuştur. Nitekim devam eden cümlede verilen mesaj da bu gerçeğin değişik bir ifadesidir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

3 Benzer mesajlar: Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُۚ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا
عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ بَدَا لَهُمْ
مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُۜ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُٓوا اِنْ
هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْۜ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا
بِالْحَقِّۜ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاۜ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾

26. Onlar hem insanları ondan engellemeye çalışır hem de kendileri ondan uzaklaşırlar.[1] (Oysa) onlar, farkında olmadan ancak kendilerini helak ederler.

27. Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke (dünyaya) geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!" dediklerini bir görsen![2]

28. Hayır! Daha önce gizlemekte oldukları şeyler (günahlar) kendilerine göründü. (Dünyaya) geri gönderilseler yine de kendilerine yasak edilen şeylere döneceklerdir. Şüphesiz ki onlar yalancıdır.

29. Onlar "Hayat ancak bu yakın (dünyadaki) hayatımızdan ibarettir; biz asla diriltilecek de değiliz!" demişlerdi.

30. Rablerinin huzuruna (çıkarılıp) durduruldukları zaman sen onları bir görsen! (Allah:) "Bu (diriltilme) gerçek değil miymiş!" diye soracak; onlar da "Rabbimize yemin olsun: Evet (gerçekmiş)!" diyeceklerdir. (Bunun üzerine Allah:) "İnkâr ettiğinizden dolayı azabı tadın!" diyecektir.[3]

1 Bu cümleyi "Onlar kendileri ondan uzak durdukları halde başkalarını da ondan engellemeye çalışırlar" şeklinde de tercüme edebiliriz. Ayette geçen *'anhu* ifadelerindeki *hu* zamiri "vahye" gidebileceği gibi "Hz. Peygamber"e de gidebilir. Metin ve bağlam her ikisine de müsaittir; ancak bizim tercihimiz zamiri En'âm 6:20. ayette de olduğu gibi zamiri "vahiy" ile ilişkili görmekten yanadır. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin vahye "eskilerin masalları" diyerek bir taraftan insanları vahiyden, yani doğru bir dini kabulden engellemeye çalıştıklarını, diğer taraftan da kendilerinin ondan uzak durduklarını haber vermektedir.

2 Dünyaya geri döndürülme isteğiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:167; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Fâtır 35:37; Zümer 39:58.

3 Benzer mesaj: Ahkâf 46:34.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَٓاءِ اللّٰهِ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى مَا
فَرَّطْنَا فِيهَاۙ وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْۜ اَلَا سَٓاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا
اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌۜ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

Surenin 31-41. ayetlerinde inkârcıların ziyanda olacağı, dünya hayatının geçiciliği, inkârcıların sözlerinin Hz. Muhammed'i üzdüğü, onların gerçekte Yüce Allah'ın ayetlerini yalanladıkları, önceki peygamberlerin de yalanlandığı, vahyin hakikatlerinden istifade edenlerin de çıkacağı, ayetleri yalanlayanların karanlıklarda bocaladığı ve hidayeti tercih edenlerin doğru yola eriştirilmiş oldukları bildirilmektedir.

31. Allah ile karşılaşmayı yalanlayanlar,[1] elbette kaybetmişlerdir. Sonunda o (Son) Saat onlara ansızın gelince,[2] günahlarını sırtlarına yüklenerek "(Dünyada iyi davranışları) terk etmemizden dolayı bize yazıklar olsun!" diyecekler. Dikkat edin! Yüklendikleri şey ne kötüdür!

32. Dünya hayatı[3] bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Ahiret yurdu, *takvâ*lı (duyarlı) olanlar için şüphesiz ki hayırlı olandır.[4] Akıl etmiyor musunuz?

1 Furkân 25:21 ve Yûnus 10:7 gibi çeşitli ayetlerde de zikredildiği üzere, Yüce Allah mahşerdeki diriltilmeyi inkâr edenlerin aslında Rableriyle karşılaşmaya, yani mahşere ve orada hesaba çekilmeye inanmadıklarını beyan etmektedir. "Allah'a kavuşmaya inanmamak", O'nun huzuruna varmayı ve orada hesaba çekilmeyi inkâr etmek demektir. Nitekim konuyla ilgili ayetlerde "Allah'a kavuşmaya inanmama"nın yanında "mahşerle, ahiretle karşılaşmaya inanmamak", ayrıca "diriltilmeyi ummamak, ona inanmamak" ve "hesabı kabul etmemek" de vardır.

2 Son Saat'in ansızın geleceğiyle ilgili mesajlar için bkz. En'âm 6:47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

3 "Dünya hayatı" ifadesi, "yakın, aşağı hayat" anlamında yaşadığımız bu hayat için kullanılmaktadır.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:169; Yûsuf 12:109; Nahl 16:30.

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذٖي يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظَّالِمٖينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ
﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا وَاُو۫ذُوا حَتّٰٓى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا وَلَا
مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ وَلَقَدْ جَٓاءَكَ مِنْ نَبَأِ۬ى الْمُرْسَلٖينَ ﴿٣٤﴾

33. Onların söylediklerinin seni üzmekte olduğunu elbette biliyoruz.[1] Şüphesiz ki onlar, seni yalanlamıyor ancak o zalimler Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar.[2]

34. Yemin olsun ki senden önceki elçiler de yalanlanmıştı.[3] Onlar, yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine rağmen sabretmişler, sonunda yardımımız onlara yetişmişti.[4] Allah'ın sözlerini (kanunlarını) değiştirebilecek kimse yoktur.[5] Şüphesiz ki elçilerin haberlerinden bazısı sana da gelmiştir.[6]

1 Konuyla ilgili olarak Yûnus 10:65 ve Yâsîn 36:76'da şöyle buyrulmaktadır: "(Ey Peygamber!) O halde, onların sözleri seni sakın üzmesin!" Yüce Allah bu iki ayette Hz. Peygamber'i teselli etmekte, ona moral desteği sağlamakta ve Mekkeli müşriklerin söylediklerinden dolayı üzülmemesi gerektiğini kendisine emretmektedir. Ayetin Hz. Peygamber özelindeki mesajı, evrensel anlamda bütün müminleredir. Zira müminler, her zaman diliminde vahye ve ona tabi oldukları için kendilerine karşı çeşitli üzücü söz ve davranışlara muhatap olabilirler. Böylesi durumlarda yani yalanlama, sözle sataşma ve eziyetlerde Hz. Peygamber'e tavsiye edilen "üzülmeme", "sabretme" ve "sebat" içeren telkinlerin bütün müminleri de içereceğini ifade etmek yanlış olmasa gerektir. Yüce Allah vahyini yaşayan ve yaşatanlara mutlaka sahip çıkacaktır.

2 Benzer mesaj: Fussilet 41:15.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:184; Fâtır 35:25.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; Yûsuf 12:110; Hacc 22:40; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51; Muhammed 47:7.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:115; Yûnus 10:64; Kehf 18:27; Kâf 50:29. Ayette geçen *kelimâtillâh* tamlaması "Allah'ın kelimeleri", "Allah'ın yardım vaatleri", "Allah'ın sağlam sözleri", "Allah'ın zafer vaadi" gibi anlamlar içermektedir. Anlaşılıyor ki burada sözü edilen "kelimeler" kullara ait sıradan herhangi sözler değil, aksine "içi dolu, etkili, iz bırakan, mutlak surette gerçek olan, gerçekleşmesi kesin ve keskin sözler" manasına gelmekte, bir anlamda ilahî yasaları ve prensipleri oluşturmaktadır.

6 Bu cümlede yer alan ***min*** edatı, eski peygamberlere dair kıssaların bütün peygamberlerin hayatlarını içermediğini, Hz. Muhammed'e vahyedilenlerin, içlerinden sadece bir kısmı olduğunu göstermektedir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:164; A'râf 7:101; Hûd 11:120; Tâhâ 20:99; Kasas 28:3; Mü'min 40:78.

وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْاَرْضِ اَوْ سُلَّمًا فِي
السَّمَاۤءِ فَتَاْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ وَلَوْ شَاۤءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ اِنَّمَا
يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

35. Onların yüz çevirmesi sana ağır geldi ise yerde (inebileceğin) bir tünel veya göğe (çıkabileceğin) bir merdiven edinmeye gücün yetseydi ve onlara bir delil getirseydin (yine de inanmazlardı).[1] Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzerinde toplardı;[2] sakın cahillerden olma!

36. Ancak (samimiyetle) dinleyenler (çağrıya) cevap verirler. Ölülere gelince, Allah onları diriltecek; sonra da O'na döndürüleceklerdir.[3]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199, 201; Sebe' 34:31.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

3 Yüce Allah Şûrâ 42:52'de Kur'an'a rûh adını verirken dolaylı olarak onun "canlılığına ve canlandırıcılığına" gönderme yapmakta, Enfâl 8:24'te vahyin insanlara "hayat vericiliği"ne değinmektedir. Haşr 59:21'de ise Kur'an'ın bir dağa indirilmesi durumunda dağın Allah'a duyduğu derin saygı nedeniyle boyun eğeceği ve paramparça olacağı beyan edilmektedir. Hiç şüphe yok ki boyun eğmek için canlanmış ve bilinçlenmiş olmak gerekmektedir. İşte bütün bu ayetlerde vahyin canlılığı ve canlandırıcılığı gündeme getirildiği için Yâsîn 36:70'te de vahyin can ve hayat verici boyutunun gündeme getirildiğini belirtmek durumundayız. Kalben diri olmak Kâf 50:37'de dile getirildiği gibi, hayatta olanların uyarılması da "akleden kalbin sahibi olmak" şeklinde bir durumla özdeşleşmektedir. Kur'an hiçbir şekilde ölü kitabı değildir; onun indiriliş amacı, hayatı düzene koymak, temel değerlere çekidüzen vermek, hayatı Yüce Allah'ın istediği gibi yaşamak ve bu noktada ihtiyaç duyulan her ne varsa onlara cevaplar bulmaktır. Nitekim Nahl 16:97'de vahyin dünya hayatını güzelleştiriciliğinden söz edilmektedir. Ayette yer alan *el-mevtâ* kelimesinden maksat, ayetin ilk cümlesiyle de uyumlu olacak şekilde "ruhunu, kalbini öldürüp manen ölü durumuna gelen"lerdir. Yâsîn 36:70'te yer alan "Hayatta olanları uyarman için" ifadesindeki kasıt da budur. İşte kalbini öldürmüş olanları ancak ve ancak Yüce Allah diriltebilir. Eğer her şeye rağmen inanmazlarsa, nihayet hesap vermek üzere sadece ve sadece Yüce Allah'a döndürülecekleri beyan edilmektedir. Burada geçen *el-mevtâ* "ölü" kelimesinin benzerleri de çeşitli ayetlerde ruhunu öldürmüş kişiler, kâfirler, manen ölüler manasında kullanılmaktadır. Bu bağlamda En'âm 6:122, Nahl 16:21, Neml 27:80, Rûm 30:52, Fâtır 35:19, 22 ve Yâsîn 36:70 gibi ayetleri örnek olarak sayabiliriz. Bu ayette geçen *el-mevtâ* yani "ölü"lerden maksat, önce de belirttiğimiz gibi kalbini öldürenlerdir ve onlar kulların müdahalesiyle değil de kendi iradeleri ve Yüce Allah'ın manen diriltmesiyle ancak diriltilebileceklerdir. Nihayet Bakara 2:271 ve Kasas 28:56'da verilmek istenen mesaj da budur.

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ اٰيَةً وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٣٧﴾ وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا طَٓائِرٍ يَط۪يرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّٓا اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْۜ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ
مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾

37. (İnkârcılar) "O'na Rabbinden bir ayet (mucize) indirilseydi ya!" demişlerdi.[1] De ki: "Şüphesiz ki ayet (mucize) indirmeye gücü yeten Allah'tır. Fakat onların çoğu bilmezler."[2]

38. Yerde yürüyen canlılar ve (gökte) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.[3] Sonra sadece Rablerinin huzurunda toplanacaklardır.

1 Mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

2 Yüce Allah Hz. Peygamer'den mucize isteyenlere cevabı kendisi verdirmekte, bu noktada sıra dışı ayet yani mucize indirmeye sadece kendisinin gücünün yeteceğini, fakat insanların çoğunun bunu bilmediğini haber vermektedir. Ayette insanların bilmediği ifade edilen şey, delillere inanmamaları durumunda dünyada helak edilecekleri gerçeği de olabilir. Mucize istenmesine rağmen eğer inanmazlarsa helak edilecekleri de İsrâ' 17:59'da beyan edilmektedir.

3 Bu kitap derin bir bilgiye dayalı olarak Yüce Allah tarafından açıklanmış, meseleler açıkça ortaya konulmuştur. Bu durum Hûd 11:1-2, Fussilet 41:3-4 ve 44'te ortaya konulmaktadır. En'âm 6:38'de "bu kitapta hiçbir şeyin eksik bırakılmadığı", En'âm 6:114'te bütünüyle "Kitâb"ın, A'râf 7:174'te "ayetler"in detaylı bir şekilde açıklandığı, Nahl 16:89 ve İsrâ 17:12'de ise Kur'an'da "her şeyin" açık açık anlatıldığı beyan edilmektedir. Ayrıca Yüce Allah'ın neleri haram kıldığıyla ilgili açıklamalar yaptığı En'âm 6:119'da *fessale* fiili kullanılarak bu gerçek dile getirilmektedir. Yüce Allah Kur'an'da insanlar için türlü türlü örnekler verdiğini çeşitli ayetlerde beyan etmektedir. Bu bağlamda A'râf 7:52, Ra'd 13:17, İbrâhim 14:25, İsrâ 17:41, 89, Kehf 18:54, Nûr 24:35, 'Ankebût 29:43, Rûm 30:58, Zümer 39:27, Muhammed 47:3 ve Haşr 59:21 gibi ayetleri hatırlamalıyız. Bu ayetleri birlikte düşündüğümüzde, ayetteki "Onu bir bilgiyle açıkladık, açık açık ortaya koyduk" ifadesindeki maksadı anlamamız kolaylaşmaktadır. Demek ki Yüce Allah'ın gönderdiği kitap kapalı, muğlak, anlaşılamaz, karmakarışık, çelişkilerle dolu bir kitap değil, aksine ele aldığı konuları açıklayan, açık açık ortaya koyan ve bunu derin bir bilgiyle gerçekleştiren bir yapı arz etmektedir. Kur'an *el-mübîn* sıfatı gereği "açıklayıcı ve bunun sonucunda apaçık" bir mahiyet arz etmekte, hiçbir şekilde eğrilik ve pürüz içermemektedir. Bu yönüyle Kur'an hakikatin yegâne ölçüsü ve kaynağıdır.

وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَاْ يَجْعَلْهُ عَلٰى
صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُونَ اِنْ
كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ اِلَيْهِ اِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ
﴿٤١﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَاْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

39. Ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde kalmış sağır ve dilsizlerdir.[1] Allah dilediğini (layık olanı) saptırır; dilediğini (layık olanı) da doğru yola ulaştırır.[2]

40. De ki: "Bir düşünsenize;[3] size Allah'ın azabı gelse veya o (Son) Saat size gelip çatsa, Allah'tan başkasına mı yalvarırsınız? Doğruysanız (söyleyin bakalım)!"

41. (Gizlediğinizin) aksine yalnız O'na (Allah'a) yalvarırsınız. O da (kaldırılması için) kendisine yalvardığınız (belayı) dilerse kaldırır ve siz ortak koştuğunuz şeyleri unutursunuz.

Surenin 42-55. ayetlerinde eski kavimlerden azaba uğratılanların durumları, inkârcıların ilahî kudret karşısındaki acizlikleri, Hz. Muhammed'in risalet öğretileri, insanların imtihana tabi tutuldukları ve ilahî prensiplerin ayrıntılı olarak açıklandığı ifade edilmektedir.

42. Yemin olsun ki senden önceki ümmetlere de (elçiler) göndermiştik.[4] (Gerçeğe) boyun eğsinler diye onları çeşitli sıkıntı ve darlık ile denemiştik.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:18, 171; Hûd 11:24.

2 Benzer mesaj: A'râf 7:155. Bu ayet imanın bir "alın yazısı" olmayıp irade ile tercihin sonucu olduğu gerçeğine aykırı değildir. Çünkü Yüce Allah'ın müdahalesi dileyene ve dilediğine yani layık olanadır. Zaten ayetin ilk kısmında, ayetleri yalanlayan ve karanlıklar içinde kalmayı tercih edenlerden söz edilmektedir. Bu ayetteki saptırma ve hidayet fiilleriyle ilgili ifadeler, sonuçta Yüce Allah'ın yarattığı şeyler olarak görülmelidir. Ancak konuyla ilgili diğer pek çok ayette yer alan bilgilere bakıldığında Yüce Allah'ın yarattığı hidayet ve sapkınlık, kulların tercihinin (iradesinin) ve Yüce Allah'ın layık görmesinin sonucudur. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Fâtır 35:8; Fetih 48:14; Teğâbun 64:11; Müddessir 74:31.

3 Kur'an'daki *eraeyteküm* ifadeleri, "söyler misiniz", "gördünüz mü?", "kendinizi düşündünüz mü hiç", "bir düşünsenize", "söyleyin bakalım", "ne dersiniz?" gibi anlamlar içermekte, muhatapların kendi durumlarını iyiden iyiye düşünüp muhakeme etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:47; Ra'd 13:7; Hicr 15:10; Nahl 16:36, 63; Fâtır 35:24; Zuhruf 43:6. Ayrıca İsrâ 17:15'te geçtiği üzere, vahiy hiç ulaşmamış veya doğru ulaşmamış kişilere vahiy ile ilgili azap edilmeyeceği ifade edilmektedir.

فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَاْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
﴿٤٣﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا بِمَٓا اُو۫تُٓوا
اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ
اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِهٖ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾

43. Onlara bu şekilde azabımız geldiği zaman boyun eğselerdi ya! Fakat kalpleri iyice katılaşmış ve şeytan da onlara yaptıklarını süslü göstermişti.[1]

44. Kendilerine yapılan uyarıları unuttuklarında, üzerlerine her şeyin kapılarını açmıştık. Sonunda kendilerine verilenler yüzünden şımardıkları zaman onları ansızın yakalamıştık;[2] birdenbire bütün ümitlerini yitirmişlerdi.

45. Böylece haksızlık eden o toplum(ları)n kökü kesilmişti. *Hamd* (övgü), âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.

46. De ki: "Bir düşünsenize;[3] Allah işitme (duyu)nuzu ve gözlerinizi alırsa, kalplerinizi de mühürlerse (bunları) size Allah'tan başka hangi ilah getirebilir ki!" Bak, ayetleri nasıl açıklıyoruz. Onlar ise yüz çeviriyorlar!

1 Bir önceki ayette de dikkat çekildiği gibi bu ayette de gerçeğe boyun eğmeleri için insanların çeşitli sıkıntı ve darlık ile denendikleri ancak kalplerinin katılaşmış olması ve yaptıklarının kendilerine süslü görünmesi nedeniyle gerçeğe boyun eğmedikleri bildirilmektedir. Dahası bir sonraki ayette bu inkârcılara darlıktan sonra çeşitli nimetlerle bir bolluk ve zenginlik verilmesine rağmen şımarmışlar, azgınlıkları daha da artmış ve Yüce Allah'a asi olmuşlardır. Yüce Allah da bu sefer azap kapılarını açarak onları bu şımarık hallerinde aniden yakalamıştır. Benzer mesajlar için bkz. (Mü'minûn 23:76-77).

2 Bu azgın topluluğa burada açıldığından bahsedilen "kapı", nimet ve bolluk kapısı olmalıdır. Darlıkta Yüce Allah'ı tanımayanlar, bollukta da tanımamışlar, hatta şımararak daha da ileri gitmişlerdi. Yüce Allah da böylelerine bu sefer Mü'minûn 23:76-77'de belirtildiği gibi "azap kapıları"nı açmıştır.

3 Kur'an'daki *eraeyteküm* ifadeleri, "söyler misiniz", "gördünüz mü?", "kendinizi düşündünüz mü hiç", "bir düşünsenize", "söyleyin bakalım", "ne dersiniz?" gibi anlamlar içermekte, muhatapların kendi durumlarını iyiden iyiye düşünüp muhakeme etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾
وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَۚ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [redacted] قُلْ لَا اَقُولُ
لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللّٰهِ وَلَا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا اَقُولُ لَكُمْ اِنِّي مَلَكٌۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّۜ
قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُۜ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾

47. De ki: "Bir düşünsenize; size Allah'ın azabı ansızın[1] veya açıkça gelirse, zalim toplumdan başkası mı helak edilirmiş!"[2]

48. Biz, elçileri sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz.[3] Kim iman eder, kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar üzülmeyecek de.

49. Ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, yoldan çıkmalarından dolayı onlara azap dokunacaktır.[4]

50. De ki: "Ben size 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. *Gaybı* (bilinemeyeni) de bilmem. Size 'Şüphesiz ki ben bir meleğim' de demiyorum.[5] Ben, bana vahyolunandan başkasına uymuyorum."[6] De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?"

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:31; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

2 Ayette sözü edilen "zalim toplum"dan kasıt, öncelikle vahyin ilk muhatapları olan inkârcı müşriklerdir ki Yüce Allah azabının aniden veya açıkça gelmesi durumunda onların helak edileceğini beyan etmiş olmaktadır. Ancak mesajı tarihsel bir metin olarak değil de evrensel bir mesaj olarak okumak gerekmektedir. Bu durumda da mesaj, Yüce Allah'ı inkâr edenlerin başına aniden veya apaçık, göz göre göre azabın gelebileceği ve buna Yüce Allah'ın gücünün yeteceğidir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Nisâ 4:165; Kehf 18:56.

4 Ayette yer alan *bimâ* ifadesindeki *bâ/bi* harfi *sebebiyye* anlamına gelmekte ve "gerekçe" ortaya koymaktadır. Demek ki insanların azaba çarptırılmaları onların yoldan çıkmalarına bağlanmıştır; sebepsiz yere hiç kimseye azap edilmeyecektir. Azabın "sebebi" inkârcıların peygamberlerin tebliğ ettiği değerler bağlamında Yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamaları, dolayısıyla fasıklık yapıp yoldan çıkmalarıdır. Fasıklık yapmak "sebep", azaba çarptırılmak ise "sonuç"tur.

5 Hz. Nuh'la ilgili benzer mesaj: Hûd 11:31.

6 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذ۪ينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُٓوا اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِه۪ وَلِيٌّ وَلَا شَف۪يعٌ لَعَلَّهُمْ
يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذ۪ينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُر۪يدُونَ وَجْهَهُۜ مَا عَلَيْكَ مِنْ
حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥٢﴾

51. Umulur ki *takvâlı* (duyarlı) davranırlar diye kendileri için O'nun peşi sıra hiçbir dost ve şefaatçinin bulunmadığı (mahşer gününde) Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları onunla (Kur'an ile) uyar![1]

52. O'nun rızasını isteyerek Rablerine sabah akşam dua edenleri kovma![2] Onların hesabından sana herhangi bir şey (sorumluluk) yoktur; senin hesabından da onlara herhangi bir şey (sorumluluk) yoktur ki onları kovup da zalimlerden olasın.[3]

1 Kur'an ile uyarıda bulunulması noktasında Kâf 50:45'te şöyle bir ifade yer almaktadır: "Tehdidimden korkanlara (gerçeği) Kur'an'la hatırlat!" Bu emir her çağın insanına tebliğin ne ile yapılması gerektiğini öğretmektedir. Vahiy Yüce Allah'ın bir kitabıdır. Her yönüyle insan ise diğer kitabıdır. İki kitabın sahibi Yüce Allah olduğuna göre, eğer tebliğ vahiy ile ve doğru bir şekilde yapılırsa bu iki kitabın birbirini yadırgaması mümkün değildir. Zira *ez-zikr*/hatırlama şeklinde isimlendirilen Kur'an, insanda doğuştan kurulu olarak bulunan "fıtrat"ına seslenir. Yani Yüce Allah, insanın fıtratına/tertemiz haline dönmesini istediği için *ez-zikr* dediği vahyini göndermiştir. Benzer mesajlar: En'âm 6:70; İbrahim 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50.

2 Bu ayet Hûd 11:27-30, Kehf 18:28, Şu'arâ 26:114 ve 215. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah Hz. Peygamber'i inşa etmeye devam etmekte, Allah'ın rızasını arzu ederek sabah akşam, yani sürekli olarak Rablerine yalvaranlarla birlikte olmaya devam etmesini, onları yanından kovmamasını kendisinden istemektedir. Bu konuda Kehf 18:28'de geçen "sabret" emri, yorumunu yapmakta olduğumuz ayette "onları kovma" şeklinde yer almaktadır.
Anlaşılan o ki tıpkı Hûd 11:27-30 ve Şu'arâ' 26:114'te geçtiği üzere, Hz. Nûh'un kavmi gibi, Mekkeli müşrikler de Hz. Peygamber'in çevresindeki Süheyb, Habbâb, Bilâl, Ammâr gibi garibanların, fakirlerin, kimsesizlerin uzaklaştırılmasını istiyorlardı (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXI, 115).

3 Bu ayet Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا اَهٰؤُلَاءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ
بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَاِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ
الرَّحْمَةَ اَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٤﴾

53. Onların bir kısmını diğerleri ile işte böyle imtihan ettik. Sonuçta "Aramızdan Allah'ın kendilerine lütfettiği kişiler bunlar mı?" derler.[1] Allah şükredenleri daha iyi bilmez mi?

54. Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: "Selam üzerinize olsun![2] Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazmıştır (gerekli kılmıştır)."[3] Gerçek şu ki sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tevbe edip kendisini düzeltirse, O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Mekkeli inkârcılar müminleri beğenmedikleri, onları hor ve hakir gördükleri için Yüce Allah'ın müminlere olan ikramlarını kıskanmışlar ve içlerinden onlara ihsanda bulunulmasını bir türlü hazmedememişlerdir. Hiçbir şekilde beğenmedikleri insanlara Yüce Allah'ın çeşitli nimetler vermesi, onları övücü ifadelerle anması inkârcıları âdeta çileden çıkarıyordu. İşte "insanların birbirleriyle ilgili bu türden kanaatlere sahip oluşu" onların birbirleriyle denenmesi manasına gelmektedir. Bu doğrultuda ayetin anlamı şöyle verilir: "Aramızdan Allah'ın kendilerine lütfettiği kişiler bunlar mı?" demeleri için onların bir kısmını diğerleri ile işte böyle imtihan ettik." Bu ifadeyi genelde insanların birbirleriyle çeşitli şekillerde imtihan edilmesi olarak anlamak mümkündür; ancak biz bağlama dikkat ederek konuyu inkârcıların müminlere yönelik bakışı bağlamında anlıyoruz. Yüce Allah insanların bir kısmını diğer bir kısmıyla çeşitli şekillerde denediğini beyan ederek, sonuçta azgın ve şımarık inkârcıların müminler için "Allah aramızdan bunlara mı ikramda bulundu?" dediklerini haber vermektedir. Bir önceki ayette geçtiği üzere, Yüce Allah Hz. Peygamber'i bilgilendirerek "Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovmamasını" kendisine emretmişti. İşte Hz. Peygamber'in çevresinden kovulmaması emredilen kişiler, haklarında inkârcıların; "Aramızdan Allah'ın kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğu kimseler de bunlar mı!" dedikleri müminlerdi. Bu anlama göre ayette geçen *li yekûlû* ifadesindeki *lâm/li* edatı "gerekçe" değil de âkıbet yani "sonuç" manasında yorumlanmış olur ki Kur'an bütünlüğüne uygun olan da aslında budur.

2 Bu ayette selam vermenin dinî bir gereklilik olduğu ve öneminin büyüklüğü dile getirilmektedir. Bu buyruk, Nisâ 4:86 ve Nûr 24:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:12; A'râf 7:156.

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلِتَسْتَبٖينَ سَبٖيلُ الْمُجْرِمٖينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ اِنّٖي نُهٖيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذٖينَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُلْ لَٓا اَتَّبِعُ اَهْوَٓاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا وَمَٓا اَنَا مِنَ الْمُهْتَدٖينَ ﴿٥٦﴾ قُلْ اِنّٖي
عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّٖي وَكَذَّبْتُمْ بِهٖ مَا عِنْدٖي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهٖ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ
خَيْرُ الْفَاصِلٖينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْدٖي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهٖ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنٖي وَبَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ
بِالظَّالِمٖينَ ﴿٥٨﴾

55. Böylece ayetleri ayrıntılı olarak açıklıyoruz;[1] sonunda[2] suçluların yolu iyice belli olacaktır.

Surenin 56-67. ayetlerinde Hz. Muhammed üzerinden toplum inşa edilmekte, kendisinin şirk karşısındaki duruşu ve inkârcı muhatapların sapkın durumu ortaya konulmakta, gaybı sadece Yüce Allah'ın bildiği ve Hz. Muhammed'in insanlar üzerinde vekil olmadığı hatırlatılmaktadır.

56. De ki: "Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınıza tapmam bana yasaklandı."[3] De ki: "Ben sizin arzularınıza uymam; aksi hâlde saparım ve doğru yola ulaştırılanlardan olmam."

57. De ki: "Şüphesiz ki ben Rabbimden gelen apaçık bir delile dayanmaktayım; siz ise onu yalanladınız. Acele gelmesini istediğiniz (gün) benim yanımda değildir.[4] Hüküm yalnızca Allah'a aittir. O gerçeği anlatır[5] ve O (doğru) hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

58. De ki: "Acele istediğiniz (azap) benim elimde olsaydı, elbette benimle sizin aranızda iş bitirilmiş olurdu.[6] Allah zalimleri çok iyi bilendir."

1 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili olarak bkz. En'âm 6:97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

2 Buradaki *litestebîne* ifadesindeki *lâm/li* edatını En'âm 6:53. ayette de olduğu gibi "gerekçe" değil de "akıbet" anlamına almaktayız.

3 Bu ayet Mü'min 40:66 ve Kâfirûn 109:1-6. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:58; Enfâl 8:32; Ra'd 13:6; Hacc 22:47; 'Ankebût 29:53, 54; Sâd 38:16.

5 Buradaki *yekussu'l-hakka* ifadesi "hükmü O verir" anlamını da içermektedir.

6 Bu ayet azabın zamanı ve şekli konusunda eğer Hz. Muhammed'de herhangi bir yetki olsaydı cezalarının verileceğini, işlerinin çok önceden bitirileceğini, konunun sonuçlanmış olacağını ifade etmektedir.

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَٓا اِلَّا هُوَۜ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا
يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾ وَهُوَ
الَّذِي يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُسَمًّىۚ ثُمَّ اِلَيْهِ
مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةًۜ
حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ
الْحَقِّۜ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾

59. *Gaybın* (bilinemeyen şeylerin) anahtarları, yalnızca O'nun yanındadır; onları O'ndan başkası bilemez. Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. Yerin karanlıkları içindeki tek bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.[1]

60. Geceleyin sizi vefat ettiren[2] (uyutan), gündüzün de ne işlediğinizi bilen; sonra belirlenmiş süre tamamlansın diye onda (gündüz vakti) sizi dirilten (uyandıran) O (Allah)'tır.[3] Sonra dönüşünüz yine yalnızca O'nadır. Sonunda yaptıklarınızı size bildirecektir.

61. O, kullarının üzerinde her türlü etkinliğe sahiptir ve size koruyucular göndermektedir.[4] Sonunda birinize ölüm geldiğinde elçilerimiz (melekler)[5] onu vefat ettirirler. Onlar (görevlerinde) kusur etmezler.[6]

62. Sonra insanlar gerçek sahipleri olan[7] Allah'a döndürülmüş (olacaklar)dır. Dikkat edin! Hüküm yalnızca O'na aittir ve O, hesap görenlerin en hızlısıdır.

1 Bu ayet Bakara 2:33 ve Neml 27:65. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki amaç zerreden kürreye her ne varsa, her şeyin Yüce Allah'ın bilgisinde olduğunu, hiçbir şeyin O'nun bilgisinin dışında kalmayacağını, her şeyin O'nun yasalarında ve bilgi sisteminde olduğunu bildirmektir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:8-10; Lokmân 31:16; Mücâdele 58:7; Mülk 67:13-14.

2 Buradaki *yeteveffâ* fiili *el-leyl* kelimesiyle kullanıldığı için "öldürmek" değil, "ölü gibi uyutmak" demektir.

3 Benzer mesajlar: Zümer 39:42; Mü'min 40:67.

4 Bu cümle Ra'd 13:11. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:93; A'râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

6 Melekler kendi tercihlerine göre hareket edemezler; Yüce Allah'ın verdiği emirleri harfiyen uygularlar. Benzer mesajlar: Nahl 16:50; Meryem 19:64; Enbiyâ 21:27; Tahrîm 66:6.

7 Benzer mesajlar: Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:6, 62; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25; Lokmân 31:30.

قُلْ مَنْ يُنَجّ۪يكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةًۚ لَئِنْ اَنْجٰينَا مِنْ هٰذِه۪
لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللّٰهُ يُنَجّ۪يكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾
قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰٓى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ اَوْ يَلْبِسَكُمْ
شِيَعًا وَيُذ۪يقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍۜ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ
بِه۪ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّۜ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَك۪يلٍۜ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ نَبَاٍ مُسْتَقَرٌّۘ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

63. De ki: "Şüphesiz ki bizi bundan kurtarırsa şükredenlerden olacağız[1] diye boyun eğerek ve gizlice yalvararak[2] O'na dua ederken karanın ve denizin karanlıklarından sizi kim kurtarabilir ki!"

64. De ki: "Allah sizi onlardan (karanın ve denizin tehlikelerinden) ve bütün sıkıntılardan kurtarır. Sonra siz (O'na yine) ortak koşarsınız."

65. De ki: "O'nun size üstünüzden (gökten) veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeye[3] ya da birbirinize düşürüp birbirinizin öfkesini tattırmaya da gücü yeter."[4] Bak, anlasınlar diye ayetleri nasıl açıklıyoruz!

66. (Kur'an) gerçek olduğu hâlde kavmin onu yalanladı. De ki: "Ben size asla *vekil* (güven kaynağı) değilim."

67. Her haberin gerçekleşeceği bir zamanı vardır.[5] İleride (gerçeği) bileceksiniz.

1 Benzer mesaj: Yûnus 10:22.

2 Dua ile ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:55-56, 205; İsrâ 17:110.

3 Yüce Allah inkârcılara hitap etmeye devam etmekte ve kudretinin eşsiz ve erişilmez olduğunu bildirmektedir. Bu çerçevede insanlara "fırtına, kasırga, sel, rüzgâr, şimşek, yıldırım" gibi afetlerle üzerlerinden; "deprem, heyelan, yer göçmesi" gibi felaketlerle de altlarından azap göndermeye gücünün yeteceğini haber vermektedir.

4 Yüce Allah önceki cümlede tabiî afetlere dikkat çektikten sonra, bu cümlede de sosyal felaketlerden söz etmektedir. Biliniyor ki bir toplumu çökerten en önemli hastalık veya felaket, fertlerin birbirine düşmesi, böylece içten içe yıkılmasıdır. İşte Yüce Allah doğal denen, ancak aslında kendisinin sevk ettiği afetlere gücünün yettiği gibi, hak edenlere yönelik toplumsal bozulmalara da fırsat vereceğini bildirmektedir.

5 Yüce Allah kendi katından gönderdiği her bir haberin mutlak surette gerçekleşeceği bir yerinin ve zamanının bulunduğunu beyan etmekte, inkârcı muhatapların bunu er ya da geç anlayacaklarını Hz. Peygamber'in kendilerine tebliğ etmesini emretmektedir.

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذ۪ينَ يَخُوضُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا ف۪ي حَد۪يثٍ غَيْرِه۪ۜ وَاِمَّا
يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى الَّذ۪ينَ يَتَّقُونَ
مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾

Surenin 68-73. ayetlerinde Kur'an ayetleriyle ilgili olumsuz konuşanlarla birlikte oturulmaması gerektiği, muttakîlerin hesabının kendilerine ait olacağı, dinlerini oyun ve eğlence edinenlerin mahşerdeki sonları ve Yüce Allah'ın emirlerine boyun eğmek gerektiği bildirilmektedir.

68. Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşanları gördüğün zaman, onlar başka bir konuşmaya (konuya) geçinceye kadar onlardan yüz çevir! Şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra zalimlerle birlikte bulunma![1]

69. *Takvâ* (duyarlılık) sahiplerine, onların (inkârcıların) hesabından herhangi bir şey (sorumluluk) yoktur.[2] Fakat umulur ki *takvâ*lı (duyarlı) olurlar diye (gerçekleri onlara) hatırlatmak (gerekir).[3]

1 Bu ayet Nisâ 4:140, Tevbe 9:69 ve Müddessir 74:45. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Müminlerin, Allah'ın ayetleri hakkında ileri geri konuşulan bir ortamda bulunmaması ve o kişiler başka bir konuya geçinceye kadar onlardan uzaklaşması gerekir. Şeytanın unutturması ya da dalgınlık nedeniyle böyle bir ortamda bulunmaya devam eden bir mümin, bu gerçeği hatırlar hatırlamaz yine o ortamı terk etmelidir.

2 Bu ayetin mesajı En'âm 6:52'nin mesajıyla birlikte aynı noktaya dikkat çekmektedir. Yüce Allah önceki ayette uyarıya konu ettiği gibi ayetleri hakkında ileri geri konuşanlardan ayrılmak gerektiğini beyan ettikten sonra, bu noktada *muttakî* olanlara yani duyarlı davranıp söz konusu uyarıya dikkat edenlere diğer alaycıların yapıp ettikleri nedeniyle hesaplarından herhangi bir sorumluluk yüklenmeyeceğini beyan etmektedir. Ayette geçen yettekûne fiilleri "duyarlı ve hassas davranmak", "sorumluluğunu bilmek", "sorumlu davranmak" gibi anlamlar içermekte, dolayısıyla "inkâr, şirk ve küfür gibi Allah'a isyan inanışlarından korunup sakınmak" şeklinde mana kapsamı bulunmaktadır.

3 Bu ayette uyarı görevinin sürdüğü dile getirilmektedir. Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهٖٓ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا
كَسَبَتْۗ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌۚ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ
الَّذِينَ اُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُواۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

70. Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatının aldattığı kişileri terk et![1] (Yine de) kazandıkları sebebiyle hiçbir *nefs*in (mahşerde) alıkonmaması için onunla (Kur'an'la) gerçeği hatırlat![2] O (inkârcı her nefis) için Allah'tan başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. (Her nefis), bütün varını fidye olarak verse, yine de ondan kabul edilmez.[3] Onlar, kazandıkları (günahlar) yüzünden (mahşerde) alıkonulmuş olacaklardır.[4] İnkâr ettiklerinden dolayı onlar için kaynar sudan ibaret bir içecek ve elem verici bir azap vardır.

1 Bu ayet Necm 53:29. ayetle birlikte okunmalıdır. Verilmek istenen mesajda dikkat çeken nokta, dinlerini oyun ve eğlence edinmeleri sebebiyle terk edilmenin bir hak edişin karşılığı olduğudur.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:51; İbrahim 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50; Kâf 50:45. Yüce Allah inkârcılardan yüz çevrilmesini isterken aslında onların kötülüklerinden yüz çevrilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir; zira onlara yine de tebliğe ve öğüde devam edilmesi emri başka türlü açıklanamaz. Bu cümlenin hemen öncesinde yer alan "Dinlerini oyun ve eğlence edinen ve dünya hayatının aldattığı kimselere aldırış etme" denmesinin ardından "hiçbir nefsin kazandığının eline teslim edilmemesi için vahiyle uyarılması" emri bunu desteklemektedir.

3 Ayette geçen *ta'dil* fiili "fidye vermek" manasındadır ve daha önce geçen *nefs* kelimesi nedeniyle müennes kalıpta getirilmiştir. Verilmek istenen mesaj, inkârcı her nefsin mahşerde fidye vermek isteyeceğini ortaya koymaktır. Yüce Allah olumsuz insanların bir başka özelliğini işte bu cümlede zikretmekte, mahşerdeki azaptan kurtarılması için sahip olunabilecek ve feda edilebilecek ne kadar değer varsa hepsini fidye vermeye kalksa da bunun kesinlikle kabul edilmeyeceğini bildirmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

4 Ayetteki *bimâ kesebû* ifadesi "kazandıkları, edindikleri şeyler sebebiyle" ifadesi, kişinin dünya hayatındaki tercihleri, kazandığı şeyler; yani hem kalbiyle onaylayıp karar verdiği, hem de bu doğrultuda bedeniyle uyguladığı şeyler sebebiyle rehin alınacağını göstermektedir.

قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ كَالَّذِي
اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْاَرْضِ حَيْرَانَ لَهُٓ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ اِنَّ هُدَى
اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَاَنْ اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِيٓ
اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾

71. De ki: "Allah'ı bırakıp da bize yarar da zarar da veremeyecek olan şeylere mi yalvaralım? Allah bizi doğru yola ulaştırdıktan sonra, halkı (onu) 'Bize gel!' diye doğru yola çağırdıkları hâlde, şeytanların ayartıp şaşkın şaşkın yeryüzünde dolaştırdığı kimse gibi topuklarımız üzerinde gerisin geri (inkârcılığa) mı döndürüleceğiz?"[1] De ki: "Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir.[2] Bize 'Âlemlerin Rabbine teslim olmamız' emredilmiştir.[3]

72. (Bize) 'Namazı doğru kılın ve *takvâ*lı (duyarlı) olun' (diye de emredilmiştir). (Huzurunda) toplanacağınız da yalnızca O'dur.

1 Yüce Allah burada bir de benzetmeye yer vermektedir. Buna göre, ökçeleri üzerinde şirke ve küfre geri dönenin durumu, kendisini doğru yola çağıran samimi arkadaşları ona "bizimle gel, bizim gibi ol" demelerine rağmen, şeytanların ayartıp dünyevi zevkler peşinde koşan kimse gibidir. Bunların feci hali, tıpkı Bakara 2:14'te geçen şu kişilerin durumuna da benzemektedir: "İnananlara rastladıklarında 'inandık' derler; fakat şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında ise 'Biz sizinle beraberiz; biz onlarla sadece alay ediyoruz' derler." Benzer bir çağrı ve aldanış İbrâhim 14:22'de şeytanın kendisini savunduğu beyanlarında da yer almaktadır. Anlaşılıyor ki bir tarafta hakka ve hakikate çağıran yiğitlerin daveti vardır; diğer tarafta da bunlara itibar etmeyip insan ve cin şeytanlarının ayarttığı, üstelik de yeryüzünde şaşkın ve sersem bir şekilde debelenip duranlar vardır. İşte Yüce Allah başta Hz. Peygamber olmak üzere müminlerin bu durumda imanı tercih edip küfre itibar etmeme kararlılığına dikkat çekmektedir. Yûnus 10:32'de de belirtildiği gibi "doğru yolun ötesi şaşkınlık'tır; buna davet edenler "şeytanlar", davete kapılanlar da "aldananlar"dır.

2 Bu ayet Bakara 2:120 ve Âl-i İmrân 3:73. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu cümle "Biz alemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk" şeklinde de tercüme edilebilir. Bu cümlenin açılımı ise bir sonraki ayette yani En'âm 6:73. ayette dile getirilmektedir.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ
يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ
لِاَبِيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً اِنِّي اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذٰلِكَ نُرِي اِبْرٰهِيمَ
مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

73. O, gökleri ve yeri bir amaç ile yaratandır.[1] 'Ol!' dediği gün (her şey) hemen olmaya başlar.[2] O'nun sözü gerçektir. Sûr'a üfleneceği[3] gün de otorite yalnızca O'na aittir. *Gaybı* (bilinemeyeni, görünmeyeni) de görüneni de bilendir.[4] O, (doğru) hüküm verendir, haberdardır."

Surenin 74-83. ayetlerinde Hz. İbrahim kıssası gündeme getirilmekte, Hz. İbrahim'in gezegen, ay ve güneşin ilah olamayacağı hususunda muhataplarını tevhit gerçeği ile yüzleştirmesi ve muhataplarından korkmayışı üzerinden mesajlar verilmektedir.

74. Hani İbrahim, babası Âzer'e "Birtakım putları ilahlar mı ediniyorsun?[5] Doğrusu ben seni de kavmini de apaçık bir sapkınlık içinde görüyorum." demişti.

75. Böylece biz kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin egemenliğini gösteriyorduk.[6]

1 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

2 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

3 Sûr'a üflenmesi, önce bu sistemin yıkılışı, sonra ise mahşerin kurulması için iki kez gerçekleşecektir. Benzer mesajlar: Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

4 Benzer mesajlar: Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

5 Benzer mesaj: Meryem 19:42.

6 En'âm suresinin devam eden 76, 77 ve 78. ayetlerinin doğru anlaşılabilmesi için öncelikle ve özellikle 74 ve 75. ayetlerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًاۚ قَالَ هٰذَا رَبّ۪يۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَٓا اُحِبُّ الْاٰفِل۪ينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ
بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبّ۪يۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِن۪ي رَبّ۪ي لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّٓالّ۪ينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَاَ
الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبّ۪ي هٰذَٓا اَكْبَرُۚ فَلَمَّٓا اَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

76. Gece(nin karanlığı) onu kaplayınca bir gezegen (gök cismi) görmüş, "Bu (muymuş) benim rabbim!" demişti. (Gezegen) batınca da "Batanları sevmem." demişti.

77. Ayı doğarken görünce "Bu (muymuş) benim rabbim!" demişti. O da batınca, "Rabbim bana doğru yolu göstermemiş olsaydı elbette sapkın topluluktan olur(d)um." demişti.

78. Güneşi doğarken görünce de "Bu daha büyük. (Bu durumda) bu (muymuş) benim rabbim!" demişti. O da batınca, "Ey kavmim! Ben sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım!" demişti.[1]

1 En'âm 6:76-78 arasındaki üç ayet, En'âm 6:74, 75 ve Enbiyâ 21:51. ayetler ışığında anlaşılmalıdır. Hz. İbrahim, gezegene, aya veya güneşe tapıyor değildir. Bunlara tapan kavmini gerçek ile yüzleştirmek için bu şekilde bir tebliğ metodu uyguladığı görülmektedir. Dolayısıyla "bu benim rabbim" anlamına gelen ifadelerin, "bu muymuş benim rabbim!" şeklinde anlaşılması gerekir. Kur'an-ı Kerîm mealini izahlı bir şekilde yapan merhum Hasan Basri Çantay bu üç ayetteki ifadeleri "bu mu", "bu muymuş benim rabbim" şeklinde tercüme ederek Hz. İbrahim'in maksadının muhatapların durumunu ayıplamak olduğunu özellikle ifade etmiştir. Merhum Elmalılı Hamdi Yazır da bu üç ayetin mealini verirken "bu imiş rabbim" ifadelerini kullanarak maksadın bir duruş ilanı değil, muhatapların putperestlik inançlarıyla alay etmek olduğunu ortaya koymak istemiştir. Bu konuyu ele alan merhum Ömer Fark Harman da şu değerlendirmede bulunmuştur: "Kur'an'ın özellikle ikinci ve üçüncü Mekke dönemine ait surelerinde İbrâhim'in, babasının ve kavminin taptığı putlara karşı mücadele ettiği ve bir tek Tanrı inancını savunduğu; gök cisimlerine ve bunların sembolleri olan putlara tapmanın mânasız olduğunu, hiç kimseye fayda veya zarar vermesi mümkün olmayan bu cisimlere tapmaktan vazgeçmeleri gerektiğini söylediği ifade edilir. Hz. İbrahim'in ay, güneş ve yıldızları görüp önce, "Bunlar benim rabbimdir" demesi, daha sonra da batıp giden şeylerin rab olamayacağını belirtmesi, İslâmî kaynaklarda onun henüz küçük yaşta iken dinî bir endişe taşıdığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak bu olaydan, İbrâhim'in kısa bir süre için bile olsa gök cisimlerini gerçekten tanrı zannettiği şeklinde bir sonuç çıkarılmamalı, bu husus, sadece kavminin dinî telakkilerinin anlamsızlığını vurgulamak için başvurduğu bir tartışma yöntemi ve muhakeme tarzı olarak kabul edilmelidir. Zira ay battığında söylediği, "Rabbim bana doğru yolu göstermezse ..." sözü, güneş batınca da, "Ey kavmim! Ben sizin ortak koştuklarınızdan uzağım" demesi, hadisenin kavmine tevhid inancını tebliği esnasında vuku bulduğunu göstermektedir" (Ömer Faruk Harman, "İbrâhim" md., DİA, XXI, 266-272).

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾
وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّٓونِّي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِ وَلَٓا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهٖٓ إِلَّٓا أَنْ يَشَٓاءَ رَبِّي
شَيْـًٔا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾

79. (İbrahim, kavmine şöyle demişti): "Ben *hanîf*[1] (Allah'ı birleyen) olarak yüzümü[2] gökleri ve yeri yoktan yaratan (Allah)a çevirdim[3] ve ben müşriklerden değilim."

80. Kavmi onunla tartışmaya girişmişti. Onlara "Beni doğru yola ulaştırmışken, Allah hakkında benimle siz mi tartışıyorsunuz?" demişti. "Ben sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkmam. Ancak, Rabbimin bir şey dilemesi hariç![4] Rabbimin bilgisi her şeyi kapsamıştır. (Gerçeği) hatırlamıyor musunuz?

1 Ayette yer alan *hanîf* kavramı "bâtıl şeylerden yüz çevirip Allah'a yönelmek, O'nu birlemek, O'nu bir olarak tanımak" anlamına gelmektedir. Bu kelime, "asıl olana, doğruya yönelmek, doğru ve saf inanç" anlamıyla *hanîf* şeklinde tekil ve *hunefâ'* kalıbında çoğul olarak Kur'an'da çeşitli ayetlerde yer almaktadır. *Haniflik*, tevhidi tanımlamak üzere Hz. İbrahim'e kadar dayanan arı-duru yolun adıdır. *Hanîf* olunmadan tevhide ulaşılamaz çünkü hanifliğe inanmayan kişi *muvahhid* olamaz. *Haniflik*, İbrâhîmî sistemin eskimez tevhid ilkesinin olmazsa olmazıdır. Bu nedenlerle, Yüce Allah'a kulluk, dini sadece O'na ait kılıp, sadece O'na yönelmekle mümkün olabilir.

2 Ayetteki *vech* kelimesi "yüz" anlamına gelmekte, burada bağlam itibariyle "parçayı anarak bütünü kast etme kuralı" gereği mecazi bir içerikte olmak üzere "bütün benlik, bütün varlık, kişilik" manasında zikredilmiş olmaktadır. Yüz insan organlarının en değerlilerinden birisidir, en göze gelenidir. Yüzün durumu kişinin durumunu ortaya koyduğu için, ilk bakışta organların en etkili olanı olarak kabul edilmektedir. Yüzün teslim olması esasında her şeyin teslim olmasının sembolüdür.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:135; Âl-i İmrân 3:95; Nisâ 4:125; En'âm 6:161; Nahl 16:123; Hacc 22:78.

4 Hz. İbrahim dünya hayatında putların vereceği herhangi bir zarar olmadığı için putlardan hiçbir şekilde korkmadığını beyan etmiş, sadece Yüce Allah'ın dilediği herhangi bir şeye de müdahale edemeyeceğini istisna ifadesiyle belirtmiştir. Bir hata işlemesi veya bir imtihana tâbi tutulması durumunda Yüce Allah'ın yapacağı bir müdahale dışında, putların verebileceği herhangi bir zarar söz konusu değildir. Bu istisna ifadesini gerçek ve kalıcı bir şekilde "Allah'tan başka hiçbir şeyin zarar verememesi" şeklinde de anlamamız mümkündür.

وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَاَيُّ
الْفَر۪يقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۘ ﴿٨١﴾ اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُٓوا ا۪يمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُو۬لٰٓئِكَ
لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَٓا اٰتَيْنَاهَٓا اِبْرٰه۪يمَ عَلٰى قَوْمِه۪ۜ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ
نَشَٓاءُۜ اِنَّ رَبَّكَ حَك۪يمٌ عَل۪يمٌ ﴿٨٣﴾

81. Allah'ın size haklarında hiçbir hüküm indirmediği şeyleri[1] O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden nasıl korkarım ki!"[2] Şimdi biliyorsanız (söyleyin), iki gruptan hangisi güvende olmaya daha layıktır?[3]

82. İman edenler ve imanlarına herhangi bir *zulüm* (şirk) bulaştırmayanlar var ya[4] işte güven onlarındır ve onlar doğru yola ulaştırılmışlardır.

83. İşte şu(nlar), kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimizdir.[5] Dilediğimizi (layık olanı) derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabbin, (doğru) hüküm verendir, bilendir.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:71; Yûsuf 12:40; Necm 53:23.

2 Hz. İbrahim müşrik kavminin putlardan dolayı çektiği anlamsız ve gereksiz korkuya gönderme yaparak, asıl korkulması gereken güç ve kudret sahibinin Yüce Allah olduğuna dolaylı olarak değinmektedir. Buna göre, haklarında Yüce Allah'ın hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmayanlara karşılık, hiçbir gücü olmayan putlardan korkulmaması, asıl çekinilmesi gereken varlığın yüce Allah olması gerektiğini beyan etmektedir.

3 Hz. İbrahim bu soruyu sorarken "ben mi daha güvendeyim yoksa siz mi?" demek yerine, konuyu genelleştirmiş ve evrensel anlamda herkesi içerecek şekilde bir karşılaştırma yapmıştır. Söylemek istediği şuydu: Madem ki siz her şeyi çok daha iyi bildiğinizi iddia ediyorsunuz, o halde söyleyin bakalım: İki gruptan hangisi yani tek ilâha kulluk eden mümin muvahhidler mi yoksa çok ilahlara tapan müşrik inkârcılar mı dünyada ve âhirette azaptan güvende olmaya daha layık ve elverişlidir? Esasında Hz. İbrahim muhataplarını düşünmeye ve akletmeye davet etmekte, onlardan olayları tahkik (araştırma) etmelerini istemektedir. Zira akletme ve sorgulama delile, delil ise doğru bilgiye götürür. Doğru bilgi doğru inanca, doğru inanç da doğru davranışa yol açar.

4 Hz. Muhammed'in, Lokmân 31:13'ten delil getirerek buradaki *zulm*ün "şirk" olduğunu belirttiği rivayet edilmiştir (Buhârî, Tefsîru Sure-i En'âm, 3).

5 Ayette kast edilen "deliller" En'âm 6:74. ayetten itibaren sayılan şeylerdir. Bu bağlamda "göklerin ve yerin hükümranlığının ona gösterilmesi", hepsi de "batanlardan olan gezegen, ay ve güneşin ilah olamayacakları", "bütün benliğini gökleri ve yeri yoktan yaratana çevirme öğretisi", "gerçek hidayet edici Yüce Allah varken putlardan korkmaması" gibi hususları bu noktada sayabiliriz. Yüce Allah işte bütün bu delilleri Hz. İbrahim'e kendisinin verdiğini beyan etmekte, böylece risalet öğretilerinin kaynağında peygamber de olsa bir beşerin değil, kendi zatının bulunduğunu göstererek vahyini ve peygamberini sahiplenmektedir.

وَوَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ كُلًّا هَدَيْنَاۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِه۪ دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ
وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسٰى وَهٰرُونَۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَۙ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى
وَعٖيسٰى وَاِلْيَاسَۜ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحٖينَۙ ﴿٨٥﴾ وَاِسْمٰعٖيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًاۜ وَكُلًّا فَضَّلْنَا
عَلَى الْعَالَمٖينَۙ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْۚ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقٖيمٍ ﴿٨٧﴾ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدٖي بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَلَوْ اَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾

Surenin 84-90. ayetlerinde çeşitli peygamberlerin isimleri sıralanmakta, hepsinin hidayet üzere oldukları haber verilmekte ve şirke düşmeleri durumunda amellerinin silineceğine dikkat çekilmektedir.

84. Biz ona İshak ve (İshak'ın oğlu) Yakup'u armağan etmiş, hepsini de doğru yola ulaştırmıştık. Daha önce de Nuh'u ve onun soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyüp'ü, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u doğru yola ulaştırmıştık. Biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.

85. Zekeriya, Yahya, İsa ve İlyas'ı da (doğru yola ulaştırmıştık). Hepsi de iyilerdendi.

86. İsmail, Elyesa, Yunus ve Lut'u da (doğru yola ulaştırmıştık). Hepsini âlemlere üstün kılmıştık.

87. Onların, babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarını da (doğru yola ulaştırmıştık). Onları biz seçmiş ve doğru yola ulaştırmıştık.

88. İşte bu, Allah'ın hidayetidir, kullarından dilediğini (layık olanı) ona ulaştırır.[1] Onlar da Allah'a ortak koşsalardı, yaptıkları işler elbette boşa giderdi.[2]

1 Buradaki içerik Zümer 39:23'ten farklı olduğu için Allah'ın iradesi ön plandadır.

2 Bu ayet Mâide 5:72, Enbiyâ 21:29 ve Zümer 39:65. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Melekleri Yüce Allah'ın kızları sanan ve bu nedenle onların kendilerine şefaat edeceğini iddia eden Mekkeli müşriklerin bu kabullerinin son derece hatalı olduğu bildirilmekte, aracı edinilen meleklerle ilgili olarak Enbiyâ' 21:29'da ve peygamberlerle ilgili olarak da Zümer 39:65-66'da şiddetli uyarılar yer almaktadır. İşte bu ayetler konuyu bütünüyle özetlemekte ve şirkin savunulabilecek hiçbir tarafının olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Kur'an'da şirkin, yani şirk üzere ölmenin affedilmeyecek tek günah olduğu Nisâ' 4:48 ve 116'da beyan edilmekte, şirk üzere ölmenin tam bir felaket olacağı bildirilmektedir. Peygamberlerin bile amellerini sileceği haber verilen böyle bir sapmanın, diğer insanlarda nasıl bir tehlike oluşturduğu özellikle Kur'an'a muhatap olan son ümmet bağlamında uyarıya konu edilmektedir.

أُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَۚ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا
لَيْسُوا بِهَا بِكَافِر۪ينَ ﴿٨٩﴾ أُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰيهُمُ اقْتَدِهْۜ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًاۜ اِنْ
هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعَالَم۪ينَ ﴿٩٠﴾

89. İşte onlar, kendilerine kitap, *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) ve peygamberlik verdiğimiz kişilerdir.[1] Onlar (kâfirler) bunları inkâr ederse elbette yerlerine bunları inkâr etmeyecek bir toplum getiririz.[2]

90. İşte onlar (peygamberler), Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Sen de onların yoluna uy![3] De ki: "Ben buna (peygamberlik görevime) karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum.[4] Bu (Kur'an), âlemler için ancak bir hatırla(t)madır."[5]

Surenin 91-99. ayetlerinde inkârcıların Yüce Allah'a karşı iftiracı tutumları, ölümleri anındaki çaresizlikleri, mahşer yargılanmalarındaki sıkıntıları ve evren kitabından çeşitli konu başlıkları ele alınmaktadır.

1 Bu ifadenin benzeri Âl-i İmrân 3:79, 81'de, ayrıca İsrailoğullarına verilmiş olmaları itibariyle Câsiye 45:16'da da geçmektedir. Yüce Allah En'âm 6:83-87. ayetlerinde dile getirdiği peygamberlere *el-kitâb* yani Yüce Allah'ın katında bulunan ümmü'l-kitâb'dan "vahiy, mesaj" gönderdiğini, onlara *el-hıkmeh* yani derin muhakeme gücü, hükümranlık ve *en-nübüvveh* yani peygamberlik ihsan ettiğini haber vermektedir. Ayrıca bu ayet bütün nebilere (peygamberlere) kitap verildiğinin delillerinden birisidir. Bu konuda ayrıca bkz. Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:79; İsrâ 17:55; Meryem 19:30; 'Ankebût 29:27; Hadîd 57:26.

2 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6: 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

3 Ayette geçen *iktedih* ifadesindeki *cezim*li *he* "hâ-i sekte" olarak bilinir. Bu bir zamir değildir. Bu nedenle de harekeli değil, cezimli yazılmakta ve okunmaktadır. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:259; Hâkka 69:19, 20, 25, 26, 28, 29; Kâri'a 101:10.

4 Biz de tebliğ görevlerinden maddi menfaat beklememeli, karşılığını Rabbimizin ikram edeceğini bilmeli, ona göre davranmalıyız. Hiç kimse bir ayete fiyat biçemez ve hiç kimse de Yüce Allah'ın ihsanı kadar cömert olamaz. Benzer mesajlar: Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

5 Dini öğretilerdeki kaynak ve amaç birlikteliğiyle ilgili benzer mesajlar: Nahl 16:118; Şu'arâ 26:196; Fussilet 41:43; Şûrâ 42:13; Necm 53:36-37; A'lâ 87:18-19.

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍۜ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذ۪ي
جَٓاءَ بِه۪ مُوسٰى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَث۪يرًاۚ وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ
تَعْلَمُٓوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

91. (İnkârcılar) Allah'ı gerektiği gibi tanımadılar; çünkü "Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmemiştir!"[1] demişlerdi. De ki: "Musa'nın insanlara bir *nûr* (ışık) ve rehber olarak getirdiği, kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıkladığınız, çoğunu gizlediğiniz ve sizin de atalarınızın da bilemediği şeylerin size öğretildiği Kitabı kim indirdi?"[2] De ki: "(Kitabı da indiren) Allah'tır; sonra onları bırak, daldıkları *batıl*da oyalana dursunlar!"

1 Ayetin ilk cümlesi Hacc 22:74 ve Zümer 39:67'de de geçmektedir. Yüce Allah'ı hakkıyla tanımamak, O'nu takdir edememek aslında O'nun isim ve sıfatları gereği nelere kadir olduğunu, kimlere risalet verip kitap gönderdiğini bilmemek şeklinde anlaşılabilir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin de Medine'deki Yahudilerin de kendisini layıkıyla tanımadıklarını, çünkü hiçbir insana vahiy ve risalet indirmediğini söylediklerini aktarmaktadır. Yâsîn 36:15 ve Mülk 67:9'da Rahmân'ın hiçbir şey indirmediğini söyleyen inkârcıların sözüne bakılınca bu ayetteki beyanın da onlara ait olduğu söylenebilir; ancak daha önce de belirttiğimiz üzere devam eden cümledeki bilgiler bu noktada yorumlanma zorluğu oluşturmaktadır. Konuyu Yahudilerle ilişkili görmek diğerine göre daha az problem taşımaktadır. Şu hususu özellikle hatırlatmakta yarar görmekteyiz: Yüce Allah'ın gönderdiği elçiler ve vahiyler dolayısıyla gönderdiği dinlerin süreç içerisinde bozulması, tahrif edilmesi hatta şirke bulaşmasının sebebi, insanların tevhide yabancılaşmaları yani Yüce Allah'ı gereği gibi tanıyamamalarıdır. Bu yüzden yeni gelen elçiyi de gönderilen yeni vahyi de reddetmektedirler. Allah inancı bozulduğunda tüm sistem, dolayısıyla din de bozulur. Dinin bozulması tümüyle dünya görüşünün bulanıklaşmasını, ahlak sisteminin ve hukuk sisteminin de bozulmasını beraberinde getirir. Sonuçta tek olan Yüce Allah'a inanç sapkınlık, onu tebliğ eden de sapkın olarak nitelenir (Tuncer Namlı, *Meâl*, s. 401, dipnot: 54).

2 En'âm 6:7'de tekili *kırtâs* şeklinde geçen *karâtîs* sözcüğü Kur'an'da sadece bu ayette zikredilmekte ve "kâğıtlar, parşömenler" gibi anlamlar içermektedir ki günümüzde kullanılan "kırtasiye" kelimesi de buradan gelmektedir. Bu cümlede Yahudilerin Hz. Musa'ya Yüce Allah'ın indirdiği *el-Kitâb*'ı amacı dışında kullandıkları beyan edilmekte, onu yani ayetlerini kâğıt parçalarına bölerek veya o kitabın yerine geçecek şekilde kâğıtlara yazdıkları o bilgilerin bir kısmını açıkladıkları, "Hz. Peygamber'in geleceğini haber veren ayetler" gibi büyük çoğunluğunu ise gizledikleri ifade edilmektedir. Ayette bir taraftan gizledikleri, diğer taraftan da muhtemelen istedikleri kısımları açıkladıkları metin *el-Kitâb* değil, kendi yazdıkları kâğıtlardır. Çünkü *tübdûnehâ* ifadesinde geçen zamir *hâ* şeklindedir ve zorunlu olarak öncesindeki *karâtîs* kelimesini görmektedir. Her iki şekilde de sonuçta gizlenen gerçekler, ellerinde aslı bulunan *el-Kitâb*'ın içerikleri olduğunda şüphe yoktur.

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَالَّذ۪ينَ
يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِه۪ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ● وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى
اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُو۫حِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُۜ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ
الظَّالِمُونَ ف۪ي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُٓوا اَيْد۪يهِمْۚ اَخْرِجُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ
الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِه۪ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾

92. Bu (Kur'an), şehirlerin anasını (Mekke'yi) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendinden öncekileri doğrulayıcı bereket kaynağı bir kitaptır. Ahirete inananlar buna (Kur'an'a) da inanır ve onlar *salât*(lar)ına (ibadetlerini yapmaya) devam ederler.[1]

93. Allah'a iftira edenden veya kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken "Bana da vahyolundu." diyenden ve "Ben de Allah'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim!" diyenden daha zalim kim olabilir ki![2] Ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler[3] de ellerini uzatmış, onlara "Canlarınızı çıkarın!" derken o zalimlerin hâlini bir görsen![4] Allah hakkında gerçek olmayanı söylemeniz ve O'nun ayetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanız nedeniyle bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız![5]

1 "Salâtı muhafaza etmek" özelliği, Kur'an'ın indiriliş gayesini ve öncesinde gönderilmiş diğer ilahi mesajları onaylayan yapısını ortaya koyan bir içerikte yer almaktadır. Ahirete iman edenlerin Kur'an'a da inandıkları ifade edildikten sonra, ikinci cümle "salâtı muhafaza etmek" şeklinde belirlenmiştir. Bu kullanımdan da destek alarak, maksadın sadece namaz kılmak olmadığını, namazı da içerecek şekilde bütün dini hassasiyetleri korumanın, onları gereği gibi uygulamanın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

3 Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61; A'râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

4 Benzer mesajlar: Enfâl 8:50; Muhammed 47:27.

5 Yüce Allah'a iftira etmek korkunç bir hatadır ve iftira sahiplerine çok kötü bir akıbet hazırlanacaktır. Ayette, Allah hakkında gerçek olmayanı söyleyenlerden daha zalim kimsenin olmayacağı vurgulanmakta ve bu kişiler, zalimlerin ta kendileri olarak tanıtılmaktadır. Yüce Allah'ın demediği şeyleri demiş gibi sunmak da elbette zulümdür. Bu doğrultuda O'nun dediklerini gizlemeyi de bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرٰى
مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ ف۪يكُمْ شُرَكٰٓؤُاۜ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ
تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾ اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ
الْحَيِّ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾

94. Yemin olsun ki sizi ilk kez yarattığımız gibi teker teker bize gelmiş[1] ve (dünyada) size verdiğimiz şeyleri arkanızda bırakmış (olacaksınız). Ortaklarımız sandığınız şefaatçilerinizi de beraberinizde göremiyoruz. Şüphesiz ki (ilişkiniz) kesilmiş ve (şefaatçi ilah) sandığınız şeyler sizden kaybolup gitmiştir.[2]

95. Şüphesiz ki Allah; tohumu ve çekirdeği yarandır (çatlatandır).[3] (Böylece) ölüden diriyi çıkarır; diriden de ölüyü çıkarandır.[4] İşte Allah budur. Nasıl oluyor da (gerçeklerden) döndürülüyorsunuz!

1 Genelde bütün insanların, özelde ise kıyamet ve mahşeri inkâr eden müşriklerle Allah'a yalan isnat edip ayetlere karşı kibirli davrananların Yüce Allah'ın huzuruna tek başına çıkacakları ve herkesin teker teker yargılanacağı ifade edilmektedir. Putperestler yanlarında hiçbir yardımcı bulmayacaklardır. Benzer mesajlar: Kehf 18:48; Meryem 19:80, 95.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:24; A'râf 7:37, 53; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

3 Bu ve bir sonraki ayette geçen fâlık kelimesi, "yarmak, çıkarmak, görünür kılmak" gibi anlamlar içermektedir. Bu yüzden hem tohumun yarılıp ortaya çıkartılması hem de geceden sonra sabahın görünür kılınması bu kelimeyle ifade edilmektedir.

4 Yüce Allah'ın "Ölüden dirinin, diriden de ölünün çıkartılması"yla ilgili Kur'an'da çeşitli ayetler (Âl-i İmrân 3:27; En'âm 6:95; Yûnus 10:31; Rûm 30:19) vardır. Yüce Allah bu ifadesiyle insanların her gün ve her an gözlemledikleri bir hakikati hatırlatmakta, ölüden diriyi, diriden de ölüyü kimin çıkardığını sormaktadır. Ayette bitkilerde daha dün yokken bugün varlık alanına girenlerden, bugün varken yarın ölüp giden bitkilere, diğer ayetlerde ise hayvanlara ve insanlara varıncaya kadar muhteşem bir dönüşümün yaşandığını beyan etmektedir. Kâinatta her an bir diriliş yaşanırken aynı zamanda bir de ölüm meydana gelmekte, harika bir düzen bu şekilde varlığını sürdürmektedir. Yâsîn 36:33-34'te de geçtiği gibi, ölü gibi duran toprağın yeşertilerek diriltilmesi, ayrıca ölü gibi duran sperm ve yumurtadan insanın ve diğer canlıların yaratılması "ölüden diriyi çıkarmanın" örnekleri arasında yer almaktadır. Kehf 18:45, Hacc 22:5, Zümer 39:21 ve Hadîd 57:20'de de geçtiği üzere canlı ve yeşil bitkilerin sararıp solması, sonunda kuruyup çerçöp haline gelmesi, insanların ve diğer canlıların yaşamaktayken bir anda ölüp gitmeleri de "diriden ölüyü çıkarmanın" yaşanan sayısız örnekleridir.

فَالِقُ الْاِصْبَاحِۚ وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًاۜ ذٰلِكَ تَقْد۪يرُ الْعَز۪يزِ الْعَل۪يمِ ﴿٩٦﴾
وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا ف۪ي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ
لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾

96. O, sabahı da yarandır (aydınlatandır).[1] Geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı birer hesap ölçüsü kılmıştır.[2] İşte bu, güçlü ve bilen (Allah)'ın ölçüsüdür.

97. O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır.[3] Elbette biz bilen bir toplum için ayetleri geniş geniş açıkladık.[4]

98. O, sizi tek bir *nefis*ten[5] (candan/cevherden) yaratandır. (Sizin için) bir durma yeri, bir de bırakılacak yer vardır.[6] Elbette anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık.

1. Yüce Allah önceki ayette mikro âlemle ilgili olarak tohum ve çekirdeği yarıp çatlattığını beyan ederken kullandığı *fâlık* kelimesini makro âlemdeki sistemi için de kullanmaktadır. Konu "mikro âlem"deki nesnelerle ilgili ise *fâlık* kelimesine "yaran, çatlatan", "makro âlem"de meselâ güneş ve dünya ikilisiyle ilgili ise bu defa da "ağartan" anlamı tercih edilmelidir. Bu arada ayette geçen *el-ısbâh* sözcüğü ise *es-subh* yani "sabah, tan yeri" manasına gelmektedir. Yüce Allah sabahı çatlattığını, yani karanlığın içinden aydınlığı yarıp çıkardığını bu şekilde ifade etmektedir.
2. Benzer mesajlar: Yûnus 10:5; İsrâ 17:12; Rahmân 55:5.
3. Bu ayet Nahl 16:16. ayetle birlikte okunmalıdır.
4. Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.
5. Benzer mesajlar: Nisâ 4:1; A'râf 7:189; Zümer 39:6.
6. Benzer mesaj: Hûd 11:6. Ayette geçen *müstekarr* kelimesine "rahim, rahimler", "insanların geceye sığınması", "her canlının yeryüzündeki yaşama süreleri"; *müstevde'* kelimesine ise "insanların yaşayıp ölecekleri yeryüzü", "babaların sulbü", "öldüklerinde toprağa definleri", "ölümden sonra insanın yerleşip kalacağı yer" gibi anlamlar verilmiştir. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "O, sizi tek bir *nefis*ten (candan/cevherden) yaratandır. (Sizin için sürekli olarak kalacağınız) bir durma yeri, bir de geçici olarak bırakılacağınız yer vardır." Hem En'âm 6:98'de hem de Hûd 11:6. ayette sözü edilen *müstekarr* yani "sürekli kalınacak yer" ifadesinden maksadın "ahiret hayatı", *müstevda'* yani "geçici kalınacak yer"in ise "anne rahmi, dünya ya da kabir" olarak yorumlanmakta olduğunu belirtelim.

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ
مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًاۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ
مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ اُنْظُرُٓوا اِلٰى ثَمَرِه۪ٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِه۪ۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

99. O, gökten su indirendir.[1] İşte biz her çeşit bitkiyi onunla (topraktan bitirip) çıkarmaktayız. Ondan (o bitkiden) de kendisinde üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşillik, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, bir kısmı birbirine benzeyen, bir kısmı da benzemeyen üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri çıkarıp (yaratmaktayız).[2] Oluşurken meyvesine ve olgunlaşmış hâline bakın![3] Kuşkusuz bütün bunlarda inanan bir toplum için dersler vardır.[4]

1 Yüce Allah bitkiler alemindeki oluşum ve değişimle ilgili olarak "su"ya yani "yağmur"a değinmekte, gökten yani yüksekten yağmur indirdiğini ve bu sayede insanoğlunun su ihtiyacını karşıladığını haber vermektedir. Bu ifadenin benzerleri Hacc 22:63 ve Fâtır 35:27'de de geçmektedir. Buradaki enzele fiili "indirmek" anlamına geldiği gibi "ikram etmek" manasına da gelebilir. Demek ki yağmurun indirilmesi aynı zamanda onun insanoğluna ikram edilmesidir.

2 Bu ayet En'âm 6:141. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah saydığı ve saymadığı meyve ve ürünler yetişip olgunlaştığında anlara ibret nazarıyla bakılmasını emretmektedir. Benzer içerikteki En'âm 6:141'de ise bu meyve ve ürünlerin yaratılış amacına değinilerek şöyle buyrulmaktadır: "Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin! Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin!" En'âm 6:99. ayette geçen *esmera* fiili "ürün vermek, ham bir şekilde meyve vermek" manasına gelmekte, *yen'ı* kelimesi ise "olgunlaşmış hal, olgunlaşma" anlamı vermektedir. Bir meyvenin henüz ham halindeyken sahip olduğu durum ve görüntü ile zamanı geldiğinde elde ettiği olgunlaşmış halinin birbirinden farkı gayet açık bir şekilde gözlemlenebilir. Yüce Allah'ın muhteşem sanatının gözlemlenebileceği en güzel örneklerden birisi de meyvelerdir, yani bitkiler alemindeki muhteşem güzellikler ve sanat eseri görüntülerdir.

4 Kainat kitabının bu muhteşem konu başlıklarında düşünüp ibret almak ve sonuçta iman etmek isteyenler için Yüce Allah'ın varlığına, birliğine, erişilmez ve eşsiz kudret sahibi olduğuna, her bir işinde hikmetler bulunduğuna dair nice dersler ve ibretler olduğu özellikle konu bitiminde dile getirilmektedir. Bunca örneğin verilmesindeki maksat, inkârcıların iman etmesini sağlamak, iman etmiş olanların da hem imanlarını sağlamlaştırmak hem de imanlarının devamını sağlamaktır.

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَن۪ينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَد۪يعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ
شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١٠١﴾

Surenin 100-111. ayetlerinde inkârcıların cinler üzerinden ortaya attıkları bir "şirk" türü, insanların yalnızca Yüce Allah'a kulluk etmeleri, başka varlıklara yalvaranlara sövülmemesi gerektiği, müşriklerin yalan yere yemin ettikleri ve istedikleri her şey verilse de yine de iman etmeyecekleri bildirilmektedir.

100. Cinleri Allah'a ortaklar koştular.[1] (Oysa) onları da (Allah) yaratmıştı. Bilgisizce O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar. O, onların ileri sürdüğü yakıştırmalardan yücedir.[2]

101. Göklerin ve yerin yoktan yaratıcısıdır.[3] O'nun eşi (hanımı) olmadığı hâlde nasıl çocuğu olabilir ki![4] Her şeyi yaratmıştır ve O her şeyi bilendir.

1 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:40, 111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

2 Bu mesaj Sâffât 37:158-159. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Mekkeliler "Yüce Allah'ın çocukları var" diyerek, melekleri O'nun kızları sayıyor ve O'na kız çocuklar isnat ediyorlardı. Bu konuda Kur'an'da pek çok ayet yer almaktadır. Bu ayetin öncelikle hedef aldığı kişiler, bu tür şirk içerisinde bulunanlardır. Öte yandan, cinlerle Allah arasında bir nesep ilişkisinin olduğunu sanarak, Allah'ın kız ve erkek çocukları olduğunu iddia edenler de vardı. Bazı hristiyanlar Hz. İsa'nın, bazı yahudiler Hz. Üzeyir'in, hatta yahudî ve hristiyanlar bizzat kendilerinin "Yüce Allah'ın oğlu" olduklarını iddia ediyorlardı. Bazı mecusilerin de "Hürmüz ve Ehremen Allah'ın oğullarıdır" şeklinde bir kabulü olduğu iddia edilmektedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XIII, 113; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 480-481). İhlâs suresinin "(Allah, hiç kimseyi) doğurtmamıştır" mealindeki üçüncü ayetinin ilk cümlesinde bütün bu iddiaların asılsız olduğu açıkça ortaya konulmaktadır.

3 Burada geçen *bedî'* kelimesi Yüce Allah'ın bir sıfatıdır; "yoktan var eden" anlamına geldiği gibi "eşsiz ve benzersiz güzellikte yaratan" anlamını da içermektedir. Bu ayet Bakara 2:117. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ayet Cinn 72:3. ayetle birlikte okunmalıdır.

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكٖيلٌ ﴿١٠٢﴾ لَا
تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُۘ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَۚ وَهُوَ اللَّطٖيفُ الْخَبٖيرُ ﴿١٠٣﴾ قَدْ جَٓاءَكُمْ بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْۚ
فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَاۜ وَمَٓا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفٖيظٍ ﴿١٠٤﴾

102. İşte Rabbiniz Allah budur. O'ndan başka ilah yoktur.[1] Her şeyin yaratıcısıdır. (Öyle ise) O'na kulluk edin! O, her şeye *vekil*dir (güven kaynağıdır).[2]

103. Gözler O'nu idrak edemez (göremez);[3] (oysa) O, gözleri idrak eder (görür). O derin bilgi sahibidir, (her şeyden) haberdardır.[4]

104. (De ki:) "Elbette size Rabbiniz tarafından öngörüler[5] gelmiştir. Artık kim (gerçeği) görürse yararı kendisine, kim de kör davranırsa zararı kendisinedir. Ben üzerinize asla bekçi değilim."[6]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:32; Hacc 22:6, 62; Nûr 24:25; Mü'min 40:62.

2 Yüce Allah güvenilip dayanılacak tek kudrettir. Yüce Allah saydığı sıfatlarının içerisinde kendisinin güvenilip dayanılacak tek kudret olduğunu, nihayet her şeye O'nun vekil ve kefil olduğunu bildirmektedir. Daha önce yorumunu yaptığımız En'âm 6:66'da da belirtildiği gibi *vekîl* kelimesi, "kefil" anlamına da gelmekte ve Yüce Allah Hz. Peygamber dahil hiç kimsenin hiç kimseye vekil/kefil olamayacağını dile getirmektedir. Çünkü vekîl yani güven kaynağı olarak Yüce Allah yeterlidir; başka vekile gerek yoktur (Âl-i İmrân 3:173; Nisâ' 4:81, 132, 171; En'âm 6:102; Hûd 11:12; Yûsuf 12:66; İsrâ' 17:2, 65; Kasas 28:28; Ahzâb 33:3, 48; Zümer 39:62). Yorumunu yapmakta olduğumuz ayette dile getirilen mesaj da budur.

3 Bu cümlede, Yüce Allah'ı görmenin asla söz konusu edilemeyeceği ifade edilmektedir. Benzer mesaj: A'râf 7:143.

4 Bu son üç ayet (En'âm 6:102-104. ayetler) Yüce Allah'ın mutlak otoritesini göstermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:101-103; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

5 Kur'an'daki *besâir* ve *tebsırah* kelimeleri basiretler, öngörüler, idrak kabiliyetleri, hakikat belgeleri, görüntüler" anlamına gelmektedir. Kur'an Yüce Allah'tan gelen basiretler kaynağıdır. Kıyâmet 75:14'te geçen *basîrah* sözcüğü de "gerçeğin farkına varma, gerçeği anlama" manasına gelmektedir. Kur'an Yüce Allah'tan gelen basiretler kaynağıdır ve ayette kast edilen basiretler de Kur'an mesajlarıdır. Bunun anlamı bağlamında *besâir* kelimesi kalplerde hakkı görmeye, doğruyu anlamaya, onu kavramaya yardımcı olan basiretler, hakikatin gözleri demektir. Kur'an akılların tevhid, nübüvvet ve âhiret delillerini görmelerinin sebebidir. Kur'an hakikatlerin kaynağıdır, ölçüsüdür; gerçekler Kur'an'la görülebilir.

6 Hz. Peygamber'in zorba olmayışıyla ilgili bkz. En'âm 6:107; Şûrâ 42:48; Kâf 50:45; Ğâşiye 88:22.

وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ اِتَّبِعْ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكٖينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَٓا اَشْرَكُواۜ وَمَا جَعَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَفٖيظاًۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكٖيلٍ ﴿١٠٧﴾ وَلَا تَسُبُّوا الَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا
اللّٰهَ عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍۜ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْۖ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

105. Böylece biz ayetleri geniş geniş açıklıyoruz. Sonuçta "Sen ders almışsın." diyorlar.[1] Sonuçta biz de bilen bir toplum için onu (Kur'an'ı) iyice açıklamaktayız.[2]

106. Kendisinden başka ilah olmayan Rabbinden sana vahyedilmiş olana uy![3] Müşriklerden yüz çevir!

107. Allah dileseydi, onlar (Allah'a) ortak koşamazlardı.[4] Biz seni onların üzerine bir bekçi kılmadık. Sen onlar üzerinde asla *vekil* (güven kaynağı) da değilsin.

108. Allah'ın peşi sıra (varlıklara) yalvaranlara (bile) sövmeyin; (sonra) onlar da bilmeyerek Allah'a söverler.[5] Böylece biz her ümmete kendi işlerini süslü gösterdik. Sonunda dönüşleri sadece Rablerinedir. O da yaptıklarını kendilerine bildirecektir.

1 Ayetteki *li yekûlû* ifadesindeki *lâm/li* edatını *akıbet* yani "sonuç" manasında yorumlamaktayız. Bu cümle "sen bunları bir yerden okumuşsun, öğrenmişsin desinler diye" şeklinde de anlaşılabilir. Yüce Allah vahyin ayetlerini çeşitli şekillerde açıklamakta olduğunu beyan ettikten sonra, Mekkeli inkârcıların veya müşriklerin "Sen bunları birilerinden öğrenmişsin, birilerinden gizlice ders almışsın" diyebileceklerine de gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in Cebr ve Yesâr adlı Mekke'deki İbrânî kökenli iki köleden bütün bu bilgileri öğrendiği iddialarının gündeme getirildiği iddia edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 473).

2 Ayetteki *li nübeyyinehû* ifadesindeki *lâm/li* edatını *akıbet* yani "sonuç" manasında yorumlamaktayız.

3 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

4 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

5 Bu ayette müslümanların gündeminde "sövgü" olmaması gerektiği hükme bağlanmaktadır.

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاۤءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا
يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَا اِذَا جَاۤءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِه۪ۤ
اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾ وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَاۤ اِلَيْهِمُ الْمَلٰۤئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى
وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوۤا اِلَّاۤ اَنْ يَشَاۤءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾

109. Kendilerine bir ayet (mucize) gelirse ona mutlaka inanacaklarına dair güçlü bir şekilde Allah'a yemin etmişlerdi.[1] De ki: "Ayetler (mucizeler) yalnızca Allah'ın katındadır. (Mucizeler) geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız?"[2]

110. Ona (vahye) iman etmedikleri ilk durumdaki gibi onların gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz.[3] Onları azgınlıkları içerisinde bocalar hâlde bırakırız.[4]

111. Biz onlara melekleri indirseydik, ölüler onlara konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılarına getirseydik, Allah dilemedikçe yine de inanacak değillerdi[5] fakat çoğu bilmezler.

1 Ayetten de anlaşılabileceği gibi müşrikler, kendilerine bir uyarıcı (peygamber) veya bir ayet, sıra dışı bir delil gelmesi halinde ona muhakkak inanacakları ve diğer milletlerden daha çok hidayette olacaklarını iddia etmekte ve bu iddialarını yeminlerinin konusu edinmektedirler. Bu ifade müşriklerin En'âm 6:157'de dile getirdikleri sözleriyle benzeşmektedir. Onlar kendilerine herhangi bir peygamber gönderilmesi durumunda önceki milletlerden daha iyi bir şekilde doğru yolu tutacaklarını, daha içten bir samimiyetle kabul ve tasdik edeceklerini söylemişlerdi.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

3 Gönüllerin ve gözlerin çevrilmesinden maksat, gönüllerin bir tarafa, gözlerin başka taraflara meylettirilmeleri, hayret ve tereddüt içerisinde kalmalarıdır. Nihayet kalpleri ve gözleri evirip çeviren, onları bir halden başka bir hale döndüren kudret Yüce Allah'a aittir. Burada haksız bir müdahaleden değil, tercihini küfürden yana belirleyenlerin durumundan söz edilmektedir. Nebî (as) şöyle buyurmuştur: "Ey kalpleri ve gözleri çeviren (Rabbim)! Kalbimi dinin üzere sabit ve devamlı kıl!" (Müslim, Kader, 17; İbn Mâce, Duâ, 2).

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:15; A'râf 7:186; Yûnus 10:11; Hicr 15:72; Mü'minûn 23:75; Neml 27:4.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ
الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٔدَةُ الَّذ۪ينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾

Surenin 112-121. ayetlerinde "vahiy", "Yüce Allah'ın hakemliği", "çoğunluğa itaatin yanlışlığı" ve üzerine Yüce Allah'ın adı anılan hayvanların etlerinin yenmesi, diğerlerinin yenmemesi gibi konular dile getirilmektedir.

112. Böylece biz (insanları) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler vahyeden (fısıldayan)[1] insan ve cin şeytanlarını her peygambere düşman kıldık.[2] Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle bırak!

113. Ahirete inanmayanların kalpleri ona (yaldızlı söze) kansın,[3] ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçu işlemeye devam etsinler diye (böyle yaparlar).

1 En'âm 6:112 ve 121'de geçen *vahy* kavramıyla ilgili fiiller, olumsuz içerikte geldiği ve şeytanlar için kullanıldığı için "fısıldamak" ve "vesvese vermek" gibi anlamlarda değerlendirilmelidir. Bu iki ayette geçen *yûhî* ve *yûhûne* fiillerini "vahyetmek" değil de sonrasındaki tamlama gereği "fısıldamak, telkın etmek, vesvese vermek, içi bâtıl, dışı süslü söz söylemek" manasında yorumlamayı tercih etmekteyiz. Bu arada ayette geçen *zuhrufe'l-kavli* ifadesi de "yaldızlı söz, akıl ve zihin çeldirici yalanlar, içi bozuk, dışı süslü aldatıcı sözler" gibi anlamlar içermektedir. Kur'an'da dört kez zikredilen *zuhruf* kelimesi "süs" demektir. İşte insan ve cin şeytanları birbirlerini aldatmak için böyle yaldızlı ve süslü sözler söyleyerek birbirlerinin felaketini hazırlamış olurlar. Demek ki sözün dışına değil, yüklendiği içeriğe ve manasına bakmak gerekir; aksi takdirde inanıp itibar ettiğimiz sözler başımıza bela olabilir.

2 Zaten kendi iradesiyle şeytan olan ve şeytanlaşmış olan cin ve insan şeytanlarının düşman kılınışından söz edilerek, herhangi bir görevlendirmeden değil, olanın onaylanmasından söz edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada akla ilk gelen örnek İblis'tir. Bilindiği üzere İblis kendi iradesiyle secde emrini reddetmiş, bundan yüz çevirmiş, kibir göstermiş ve kâfirlerden olmuştur. İşte bunun sonucu olarak Yüce Allah İblis'in yani şeytanın insanoğlunun düşmanı olduğunu beyan ederek insanların onu düşman edinmesi gerektiğini ifade etmiştir.

3 Ayette geçen *tasğâ* fiili "meyletmek", "kulağın sesin geldiği tarafa doğru yönelip meyletmesi" demektir ve fiilin başındaki *lâm/le* harfi de gerekçeyi ortaya koyan anlam vermektedir.

أَفَغَيْرَ اللّٰهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا
وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾

114. (De ki): "Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak[1] Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacakmışım!"[2] Doğrusu kendilerine kitap verdiğimiz kişiler, onun (Kur'an'ın) Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler.[3] Sakın şüpheye düşenlerden olma!

115. Rabbinin söz(leri), doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır.[4] O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur.[5] O, duyandır, bilendir.

1 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

2 Bu ayette verilen bilgiye göre hakem Yüce Allah'ın kitabı Kur'an'dır. Çünkü Hz. Muhammed de ona başvurmakla yükümlü tutulmuştur. Bu ayet Nisâ 4:65, 105, Nahl 16:44 ve 64. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Nisâ' 4:65'te de şöyle buyrulmaktadır: "Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." Burada sözü edilen "Hz. Peygamber'in hakem tayin edilmesi" meselesini bu defa Nisâ' 4:105'in ışığında anlamak gerekmektedir. Ayet mealen şöyledir: "Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab'ı bir amaç ile indirdik; hainlerden taraf olma!" Hz. Peygamber'in hakemliği ona indirilen Kitâb ile bağlantılıdır; onun kendi başına vahiyden uzak ve yoksun, vahye aykırı bir hakemliği kesinlikle söz konusu olamaz. Eğer Hz. Peygamber'in hakemliği kendisine indirilen Kitâb yani Kur'an ile olacaksa o zaman hakem tektir ve o da Kur'an'ı gönderen Yüce Allah'tır. Konuya böyle bakınca yorumunu yapmakta olduğumuz âyette zikredilen "Allah'tan başkasını hakem mi arayayım?" beyanının anlamı gayet net bir şekilde ortaya çıkmakta, Kur'an'dan başka temel ve başucu kaynağı arayışı vazgeçilmez sanılan önemini kaybetmiş olmaktadır.

3 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:47.

4 Bu cümle Mâide 5:3. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu çerçevede Yüce Allah'ı din adına bir şeyleri eksik bırakmış gibi sanıp onları tamamlamaya çalışmak büyük bir hatadır.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:34; Yûnus 10:64; Kehf 18:27; Kâf 50:29.

وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا
يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِه۪ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا
مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِه۪ مُؤْمِنٖينَ ﴿١١٨﴾

116. Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar.[1] Onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve onlar yalandan başka bir şey söylemiyorlar.[2]

117. Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin sapmakta olduğunu iyi bilendir ve O kimlerin doğru yola ulaştırıldığını da iyi bilendir.[1]

118. O'nun ayetlerine inanıyorsanız, üzerine Allah'ın adı anılan (hayvan)lardan yiyin![4]

1 Bu cümle "çoğunluğun" hakikati temsil etmediğinin delillerinden birisidir. Çeşitli ayetlerde beyan edildiği üzere, Kur'an'da yer alan pek çok ayetten de anlaşıldığına göre, *kesîr* veya *ekser* kelimeleriyle ifade edilen "çoğunluk" hakikatin ölçüsü olarak sunulmamakta, burada da olduğu gibi pek çok ayette eleştirilmekte ve kınanmaktadır. Durum böyle olunca, hak ve hakikatin taraftar kalabalıklığına ve kadimliğine yani eskilerden gelmesine göre değil, kaynağına göre değer kazanacağı bu şekilde bir kez daha dikkatlere sunulmuş olmaktadır. Şimdilerde de kalabalıkların hakikat ölçüsü olduğu sanılarak bilgi ve fikirlerin doğruluğu veya yanlışlığı üzerinden fikir yürütülmektedir. Genellikle çoğunluklar hevalarına uyarlar. Unutulmamalıdır ki peygamberler daima çoğunluğa karşı mücadele vermişler, hak davalarını savunmuşlardır. Esasında Nahl 16:120'de belirtildiği üzere, Hz. İbrahim'in "tek başına bir ümmet" olarak tanıtılması da gerçeklerin icabında tek başına bile savunulmasının gerekliliğine vurgu yapmakta, azınlık psikolojisiyle hareket edilmemesi gerektiği öğretilmektedir. Yûsuf 12:103 ve Yûsuf 12:106'da verilmek istenen mesaj bundan başka bir şey değildir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:148; Yûnus 10:36, 66; Câsiye 45:24; Necm 53:28.

1 Yüce Allah bu ayette insanların sapıklık veya hidayet üzere olmalarıyla ilgili bilginin sadece kendisinde olduğunu beyan etmektedir. Bu ayette de bir taraftan Hz. Peygamber'in şahsında bütün zamanların müminlerine moral verilmesi hedeflenmekte, diğer taraftan Mekke müşriklerinin şahsında bütün zamanların inkârcılarına gözdağı verilmesi amaçlanmaktadır. Benzer mesajlar: Nahl 16:125; Kasas 28:56, 85; Necm 53:30; Kalem 68:7.

4 Yüce Allah üzerine "besmele" çekilerek kesilen hayvanları yemeyen Mekkeli müşriklerin uygulamalarının yanlışlığını ifade ederek, gerçek müminlerin böyle yapmaması gerektiğini, üzerine Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların yenmesi gerektiğini bildirmektedir.

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَاْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ
وَاِنَّ كَث۪يرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَٓائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَد۪ينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ
وَبَاطِنَهُ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَاْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ
اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاِنَّهُ لَفِسْقٌ وَاِنَّ الشَّيَاط۪ينَ لَيُوحُونَ اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَاِنْ اَطَعْتُمُوهُمْ
اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

119. Üzerine Allah'ın adı anılan (hayvan)lardan yememenize sebep nedir ki! (Oysa Allah), mecbur bırakıldıklarınız dışında, haram kıldığı şeyleri elbette size ayrıntılı açıklamıştır.[1] Doğrusu birçoğu, bilgisizce kendi arzularına uyarak (insanları) saptırıyorlar. Şüphesiz ki Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilendir.

120. Haramın açığını da gizlisini de bırakın![2] Haram işleyenler, yaptıklarının cezasını mutlaka ileride çekeceklerdir.[3]

121. Üzerine Allah'ın adı anılmayan (hayvan)lardan yemeyin! Şüphesiz ki o elbette yoldan çıkmaktır. Şüphesiz ki şeytanlar, dostlarına sizinle mücadele etmeleri için vahyeder (fısıldar)lar.[4] Onlara uyarsanız siz de müşrik olursunuz.

1 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili olarak bkz. En'âm 6:97, 98, 114, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

2 Bu mesaj A'râf 7:33. ayetle birlikte okunmalıdır. Günahın açık olanı açıktan yapılan veya kötülüğü apaçık olandır; gizlisi ise gizliden yapılan veya kötülüğü hemen görünmeyip sonradan ortaya çıkandır. Bu kapsamda hırsızlık, insan öldürme, zina, yalan, dedikodu, iftira vs. günahlar günahın "açığı"na örnektir. Kalpte işlenen küfür, şirk, inkâr, nifak, kibir, haset, kin, öfke, nefret, kıskançlık gibi günahlar da "gizlisi"ne örnektir.

3 Yüce Allah ayetin bu bölümünde inkârcıların yaptıklarının, yani işledikleri açık ve gizli haramların yanlarına kâr kalmayacağını, bunların hesabını vereceklerini ve cezalandırılacaklarını beyan etmektedir. Çünkü onlar ayette de belirtildiği gibi Yüce Allah'ın kesin olarak yasakladığı şeylere itibar etmeyerek *el-ism* denen günah ve haramları kendileri işlemiş ve bunları kendileri kazanmışlardır.

4 Burada ve En'âm 6:112'de geçen *vahy* kavramıyla ilgili fiiller "fısıldamak" ve "vesvese vermek" gibi anlamlarda değerlendirilmelidir.

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ
بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ
مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذَا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا
لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ رُسُلُ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ
اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

Surenin 122-135. ayetlerinde vahiy ile aydınlananlarla karanlıkları tercih edenler kıyaslanmakta, suçlu yöneticiler, hidayet ve dalalet (sapkınlık) konuları, Yüce Allah'ın zenginliği ve merhamet sahibi oluşu gibi konular ele alınmaktadır.

122. (Manen) ölüyken (vahiy ile) dirilttiğimiz[1] ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir *nûr* (ışık) verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte yaptıkları şeyler kâfirlere böyle süslü gösterilmiştir.

123. Böylece biz her şehirde oranın suçlularını liderler yaptık;[2] sonunda oralarda bozgunculuk yapmayı tercih ederler. Onlar, kendilerinden başkasını aldatamazlar; (fakat) farkında olmazlar.[3]

124. Onlara bir delil geldiğinde, "Allah'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilinceye kadar elbette inanmayız!" dediler. Allah, elçiliği kime vereceğini çok iyi bilendir.[4] Suç işleyenlere, (dünyada) yapmış oldukları hilelere karşılık Allah katında aşağılanma ve şiddetli bir azap isabet edecektir.

1 Bu ifadede "ölüm" ve "diriltme" kavramlarının vahiy ile ilişkisine değinilmekte, vahiysiz hayat ölüme, vahyin yaşandığı hayat ise canlılığa işaret olarak dile getirilmektedir.

2 Bu ifade suçlarının ortaya çıkması için suçluların da yönetici olmalarına fırsat verilmesi şeklinde yorumlanmalıdır. Benzer mesaj: İsrâ 17:16.

3 Bu cümle Bakara 2:9, 12. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Böylece biz, her beldenin suçlularını, kötü planlar yapmaları için oranın seçkinleri (yöneticileri) haline getiririz de hiç farkında olmadan kendi aleyhlerine planlar yaparlar." Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

4 Bu cümle Bakara 2:105-106 ve Zuhruf 43:31-32. ayetlerle birlikte okunmalıdır. En'âm 6:124'te *risalet* kelimesinin kullanılması nedeniyle konuyla ilgili hem Bakara 2:105'te, hem de Zuhruf 43:32'de geçen *rahmeh* kelimesinden maksadın "peygamberlik" olduğu görülmektedir. Bu ayetlere ilave olarak Yüce Allah'ın peygamberleri kendisinin seçtiğini gösteren ifadeler Nahl 16:2, Hacc 22:75 ve Şûrâ 42:13'te de yer almaktadır. Çünkü "peygamberlik *vehbî* (verilen, hibe edilen) bir kurumdur; *kesbî* (kazanılan, çalışmayla hak edilen) bir görev değildir."

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا
كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاۤءِۜ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهٰذَا صِرَاطُ
رَبِّكَ مُسْتَقٖيمًاۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾

125. Allah kimi doğru yola ulaştırmak isterse onun göğsünü İslam'a açar.[1] Kimi de saptırmak isterse (sapkınlıkta bıraktığı o kişinin) göğsünü sanki göğe çıkıyormuş gibi iyice daraltıp sıkıştırır.[2] Allah inanmayanların üstüne işte böyle pislik verir.[3]

126. Rabbinin doğru yolu işte budur. Biz (gerçeği) hatırlayacak bir toplum için ayetleri elbette ayrıntılı olarak açıkladık.[4]

1 Eğer insanlar hidayet isteme yönünde hareket eder, iradelerini bu istikamette şekillendirirlerse Yüce Allah onların hidayet isteklerini onaylar; çünkü kul istedikten sonra sonuçta hidayeti yaratacak olan yine ve sadece Yüce Allah'tır. İşte cümlede de bu noktaya işaret edilmekte, Yüce Allah'ın hidayeti sadece yaratmakla kalmadığı, bu isteğini onayladığı kulları için onların kalplerini ve gönüllerini bu doğrultuda İslâm'a açtığı beyan edilmektedir. Esasında Rabbimizin insanlara verdiği "akıl", "irade", "vicdan" ve "fıtrat" nimetleri ile gönderdiği "kitaplar" ve görevlendirdiği "peygamberler" insanların hidayete erdirilmeleri isteğinin birer sonucudur. Bu cümle "Allah dileyeni (layık gördüğünü) hidayete erdirir; dileyeni (layık gördüğünü) ise sapkınlıkta bırakır" mealindeki ayetlerle birlikte okunmalıdır. İlgili ayetler için bkz. Bakara 2:142, 213, 272; Mâide 5:16; En'âm 6:88; Yûnus 10:25; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Nûr 24:35, 46; Kasas 28:56; Fâtır 35:8; Zümer 39:23; Şûrâ 42:13; Müddessir 74:31.

2 Bu cümle yükseklere çıkıldığında hava basıncı düşeceği için nefes almanın güçleşeceği gerçeğine işaret eder. Yüce Allah sapkınlıkta terk ettiğini söylediği kişilerin göğüslerindeki darlık ve sıkıntılı hali bir benzetmeyle dile getirmektedir. Buna göre, ayette yer alan "(O kişi) sanki göğe çıkıyormuş gibi" ifadesi çok muhteşem bir hakikate işaret etmektedir. Bilindiği üzere, insanlar yükseğe çıktıkça hava basıncı düşeceği için nefes alışı zorlaşır. Her 100 metre yükseldikçe basınç bir derece düşer. En rahat nefes bu nedenle deniz seviyesinde alınır. Yükseldikçe basınç düşer; o kadar ki 20.000 metre geçildiğinde özel cihazlar olmaksızın nefes alınamaz. Dahası, ayette bu durumu ifade etmek için tercih edilen *yassa"adü* fiilinin de söylenirken boğazı zorladığı, nefesi etkilediği hissedilmektedir. "Yükselmek, tırmanmak" anlamında başka kelimeler kullanılabilecekken bu fiilin seçilmesi ayrı bir inceliktir. Kelimelerin telaffuzu, manasını hatırlatacak veya hissettirecek şekildedir ki bu bir Kur'an estetiğidir.

3 Akıl etmek/tefekkür-iman-akıl-ilim ilişkisi hakkında bkz. Enfâl 8:22, 55; Yûnus 10:100; 'Ankebût 29:43; Fâtır 35:27-28; Haşr 59:21.

4 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَم۪يعًا يَا
مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ
وَبَلَغْنَٓا اَجَلَنَا الَّذ۪ٓي اَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَك۪يمٌ
عَل۪يمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذٰلِكَ نُوَلّ۪ي بَعْضَ الظَّالِم۪ينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾

127. Rableri katında onlara barış yurdu (cennet) vardır. Yapmış oldukları (güzel) işler sebebiyle O, onların dostudur.[1]

128. (Allah) onların hepsini bir araya toplayacağı gün, "Ey cinler (şeytanlar) topluluğu! Siz, insanlarla çok uğraştınız!" (diyecektir). İnsanlardan olan dostları ise "Rabbimiz! (Biz) birbirimizden yararlandık ve bize verdiğin sürenin sonuna ulaştık." diyecekler.[2] (Allah da şöyle) diyecektir: "Allah'ın dilediği hariç, ateş, içinde *ebedî* kalacağınız yerdir. Şüphesiz ki Rabbin, (doğru) hüküm verendir, bilendir."

129. İşte böylece işledikleri (günahlar) nedeniyle zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmına dost/yoldaş yaparız.[3]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Âl-i İmrân 3:68; Mâide 5:55-56; Câsiye 45:19. Yûnus 10:25'te belirtildiği gibi Yüce Allah'ın herkese yönelik daveti, adını *dâr-ı selâm* diye belirlediği "ebedi mutluluk, selamet ve esenlik yurdu"dur. Elbette bu tamlama öncelikli muhataplar açısından düşünüldüğünde ahireti ve cennet yurdunu ifade etmektedir. Ancak vahyin hayatı düzene kavuşturma hedefi açısından bakıldığında, bu defa maksadın dünya hayatı da olabileceği ifade edilebilir. Bu yaklaşıma göre *dâr-ı selâm* tamlaması "barış ve esenlik yurdu" manasında vahyin şekillendirdiği dünya demek olur.

2 Yüce Allah insanları saptırmak için uğraşan cinlere bu yaptıklarını hatırlattıktan sonra, kendilerine seslendiği cinlerin değil de onların insanlardan olan dostlarının, yani şeytanlaşmış insanların, yandaşlarının, inkârcıların, müşriklerin cevap vereceğini bildirmektedir. Bu azgın kişiler Yüce Allah'a seslenerek dünya hayatında cinlerle işbirliği yaparak birbirlerinden istifade ettiklerini, artık mahşere geldiklerini, dolayısıyla Allah'ın kendileri için belirlediği hayat süresinin sonuna ulaştıklarını söyleyeceklerdir. Şeytanlaşmış insanlar demek olan inkârcılar, müşrikler ve kâfirler bu noktada şeytanların kendilerine günahları çekici gösterdiklerini, şehvet yollarını ve sapkınlık türlerini öğrettiklerini, onların da günaha âdeta balıklama daldıklarını, insanları hak ve hakikat yolundan saptırdıklarını itiraf edeceklerdir. Onların bu itirafı ile İbrâhim 14:22'de geçtiği üzere şeytanın söyleyecekleri arasında büyük oranda benzerlik vardır. Ayrıca insanların cinlere sığındıkları beyan edilen Cinn 72:6'da verilen bilgi de bu bağlamda hatırlanabilir.

3 Zalimler, kendi tercihleri sonucu birbirlerine yoldaş olurlar. Yüce Allah, hak etmeyen hiç kimseye zalim demez, onları zalimlikle nitelendirmez.

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتٖي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ
يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰٓى اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ
كَانُوا كَافِرٖينَ ﴿١٣٠﴾ ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾ وَلِكُلٍّ
دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ اِنْ يَشَاْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَٓاءُ كَمَٓا اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرٖينَ ﴿١٣٣﴾ اِنَّ مَا
تُوعَدُونَ لَاٰتٍ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ ﴿١٣٤﴾

130. (Allah) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bu gününüzle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran elçiler gelmedi mi?"[1] (deyince), onlar "Kendi aleyhimize şahitlik ederiz." demiş olacaklardır. Dünya hayatı onları aldatmış ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik etmiş (olacak)lardır.

131. Gerçek şu ki halkı habersizken, Rabbin haksızlık ile şehirleri helak edici değildir.[2]

132. Herkesin yaptığı işlere göre dereceleri vardır.[3] Rabbin onların yaptıklarından asla habersiz değildir.

133. Rabbin zengindir, merhamet sahibidir. Dilerse sizi yok eder ve sizi başka bir toplumun neslinden yarattığı gibi sizden sonra yerinize dilediği (bir toplumu) getirir.[4]

134. Size vadedilen mutlaka gelecektir; siz (ilahi gücü ve iradeyi) asla aciz bırakıcılar değilsiniz.[5]

1 Bu ayet insanlara olduğu gibi cinlere de kendi içlerinden elçiler gönderildiğinin apaçık delilidir.

2 Bu ayet Enfâl 8:33, Hûd 11:117, İsrâ 17:15 ve Kasas 28:59. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah bu ayette, halkı gafil, yani hakikatten habersizken ülkeleri haksız yere helak edici olmadığını ifade etmekte, elçilerin gönderilme gerekçesinin, halkın habersiz kalmaması olduğunu söylemektedir. Benzer bir içerikte olmak üzere Hûd 11:117'de de Yüce Allah'ın halkı eğer ıslah edici faaliyetler içerisindeyseler o şehrin halkını haksız yere helak etmeyeceği bildirilmektedir.

3 Benzer mesaj: Ahkâf 46:19.

4 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

5 Benzer mesajlar: Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَۙ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَص۪يبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ
بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَٓائِنَاۚ فَمَا كَانَ لِشُرَكَٓائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِۚ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى
شُرَكَٓائِهِمْۜ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

135. De ki: "Ey kavmim! Elinizden geleni yapın; ben de yapacağım![1] Yurdun (bu dünyanın) sonunun kimin olacağını ileride bileceksiniz. Şüphesiz ki zalimler kurtulamazlar."

Surenin 136-144. ayetlerinde ekinler ve hayvanlarla ilgili Mekkeli müşriklerin bozuk algıları ve kendilerine göre belirledikleri haram hükümlerin geçersizliği ele alınmaktadır.

136. Yarattığı ekinlerle hayvanlardan Allah'a birer pay ayırıp, zanlarınca "Bu Allah için, bu da ortaklarımız (putlarımız) için." dediler.[2] Ortakları için ayrılan (pay) Allah'a ulaşmıyor, Allah için ayrılan (pay ise) ortaklarına ulaşıyor![3] Vermekte oldukları hüküm (ne) kötüdür!

1 Bu cümlenin mesaj olarak benzerleri Hûd 11:93, 121 ve Zümer 39:39'da geçmektedir. Ayetin başında yer alan *yâ kavmi* "ey kavmim" hitabı kazanılma ümidiyle muhataplarını sahiplenmeyi ve onları dışlamamayı mesaja katmaktadır.
Yüce Allah Hz. Peygamber'e emrederek inkârcılara iletmek üzere "bütün gücünüzle, elinizden ne geliyorsa, gücünüz yettiğince hepsini yapın; ben de yapacağım" demesini ondan istemektedir.

2 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin Allah ve putlarla ilgili algılarını ortaya koymakta ve hayvanlarla ekinlerden zanlarınca belirledikleri miktarları Allah'a ve putlarına ayırdıklarını bildirmektedir. Bu konuda Nahl 16:56'da şu bilgi yer almaktadır: "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizin bir kısmından, durumunu bilmedikleri şeylere (putlara) pay ayırıyorlar." Yüce Allah müşriklerin kendilerince belirledikleri paylarla ilgili olarak gerek ekinleri, gerekse hayvanları kendisinin yarattığını özellikle hatırlatmakta, yaptıkları taksimatın yanlışlığına değinmektedir. Onlar belirledikleri hisselerin bir kısmını Allah'a, diğer kısmını ise putlarına uygun görmüşlerdi. Yüce Allah bu konuda herhangi bir emir vermiş olmamasına rağmen, kendilerince böyle bir tasarrufta bulunmuşlardı. Ancak burada bile hakkaniyet ölçüleri gözetmedikleri devam eden cümlede yer almaktadır.

3 Buradaki mesajda müşriklerin güya Yüce Allah için ayırdıklarını iddia ettikleri payı ortaklarına ulaştırmaları (vermeleri) kınanmaktadır. Çünkü Yüce Allah için ayrılan pay da sonuçta ortaklarının olmaktadır.

وَكَذٰلِكَ زَيَّنَ لِكَث۪يرٍ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ شُرَكَٓاؤُ۬هُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ د۪ينَهُمْ
وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ وَقَالُوا هٰذِه۪ٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَٓا
اِلَّا مَنْ نَشَٓاءُ بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَٓاءً عَلَيْهِ
سَيَجْز۪يهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا ف۪ي بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ
عَلٰٓى اَزْوَاجِنَا وَاِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ ف۪يهِ شُرَكَٓاءُ سَيَجْز۪يهِمْ وَصْفَهُمْ اِنَّهُ حَك۪يمٌ عَل۪يمٌ ﴿١٣٩﴾

137. Aynı şekilde, ortakları, müşriklerden çoğuna çocuklarını (kızlarını) öldürmeyi hoş gösterdi(ler) ki hem kendilerini mahvetsinler hem de dinlerini karıştırıp bozsunlar![1] Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Onları uydurdukları ile bırak!

138. Onlar zanlarına göre dediler ki: "Bu (ilahlar için ayrılan) hayvanlar ve ekinler haramdır. Bunları bizim dilediğimizden başkası yiyemez. Bunlar da binilmesi yasaklanmış hayvanlardır." Birtakım hayvanlar da vardır ki (Allah böyle emrediyor diye) O'na iftira ederek üzerlerine Allah'ın adını anmazlar. Yapmakta oldukları iftiralar yüzünden Allah onları ileride cezalandıracaktır.[2]

139. Dediler ki: "Şu hayvanların karınlarında olanlar(ın etleri) yalnız erkeklerimize aittir, eşlerimize (kadınlarımıza) ise haram kılınmıştır. (Yavru) ölü doğarsa, o zaman (kadın erkek) hepsi onda ortaktır."[3] (Allah) ileride bu değerlendirmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, (doğru) hüküm verendir, bilendir.

1 Bilindiği üzere, müşrikler kız çocuklarını diri diri gömerek insanlık tarihinin en utanç verici eylemlerinden birini gerçekleştirmiş ve bir neslin neredeyse yok olmasına neden olmuşlardı. Müşriklerin inanç ve ekonomik hayattaki azgınlıklarının bunlarla sınırlı kalmadığı, konunun insan katletmeye hatta kendi çocuklarını öldürmeye kadar vardığı haber verilmektedir.

2 Burada Yüce Allah'a rağmen fetva üretmenin ne kadar korkunç bir hata olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayette, Mekkeli müşriklerin kendi zanlarına göre haramlar ürettikleri ifade edilmektedir. Bu çerçevede, ilahları için ayırdıkları hayvanların ve ekinlerin kendi istedikleri kişiler dışındakilere haram olduğunu belirterek delili olmayan "üçüncü" bir haramı ileri sürmüşlerdi. Daha önce geçtiği üzere, ilki "üzerine Allah'ın adı anılan hayvanlardan yememeleri", ikincisi ise "putlarının yani şeytanlarının kendi çocuklarını öldürmelerini onlara süslü göstermesi"ydi.

3 Ayette, müşriklerin çarpık anlayışlarına bir örnek daha verilmekte, sırtlarını haram kıldıkları ve putlara adadıkları develerin doğum yapması durumunda yavrularının etlerinin sadece erkeklere ait olacağını, kadınlara ise haram sayılacağını iddia ettiklerine dikkat çekilmektedir. Yavrunun ölü doğması durumunda erkek ve kadınların ölü yavrunun etinden pay sahibi olabileceklerini ileri sürmüş, yavru ölü doğarsa zarara kadınların da ortak olması gerektiğini söylemişlerdir. Müşriklerin kadınlara yönelik düşmanca tavırları bu örnekte de açığa çıkmakta, kadınları sadece ölü doğan hayvanların etleri üzerinde hak sahibi kılarak onları alay konusu edinmekte ve böylece hayata dair herhangi bir etkilerinin olmadığını göstermek istemektedirler.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا اَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَآءً عَلَى اللّٰهِ قَدْ
ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ وَهُوَ الَّذِي اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ
وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ اِذَا اَثْمَرَ وَاٰتُوا
حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا
مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

140. Bilgisizlikleri yüzünden beyinsizce çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızkı, Allah'a iftira ederek (kadınlara) haram kılanlar, elbette kaybetmişlerdir.[1] Onlar, elbette sapmışlardır ve doğru yolda değillerdir.

141. Çardaklı ve çardaksız bahçeler, hurma(lar), ürünleri çeşitli ekinler, birbirine benzeyen ve benzemeyen biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin![2] Hasat edildiği gün[3] de hakkını (*zekât*ını ve *sadaka*sını) verin[4] (fakat) israf etmeyin! Şüphesiz ki O, israf edenleri sevmez.[5]

142. Hayvanlardan yük taşıyanı ve tüyünden (kılından) döşek yapılanları da (yaratan O'dur). Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeylerden yiyin! Şeytanın adımlarını izlemeyin![6] Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.[7]

1 Yüce Allah bu ayette En'âm suresinin 112. ayetinden itibaren saydığı hususlar çerçevesinde ve hepsini içerecek şekilde bir değerlendirme yapmaktadır. Buna göre, önce "bilgisizlikleri nedeniyle beyinsizce kız çocuklarını öldürmelerini", sonrasında ise "Allah'a iftira ederek O'nun yarattığı hayvansal ve tarımsal ürünler için ürettikleri haramları" hatırlatmaktadır. İşte bu korkunç yanlışı yapanların mutlak surette zarara ve ziyana uğradıklarını, hem dünyada hem de âhirette kaybedenler olduklarını haber vermektedir. Ayetin başındaki ve sonundaki *kad* edatı onların ziyanlarının mutlak ve kaçınılmaz olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca fiillerin geçmiş zaman kalıbında getirilmesi ise bu ziyanın artık geri dönülmez olduğunu da içermektedir.

2 Bu ayet En'âm 6:99. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ifade tarımsal ürünlerde, dolayısıyla zekât ve sadaka gibi ekonomik içerikli ibadetlerde "bir yıl" beklenmesi gerektiği kabulünü geçersiz kılmaktadır.

4 Bu cümle infakın, sadakaların ve elbette ki zekâtın edilen "kâr"dan değil, sahip olunan "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: Tevbe 9:103; İsrâ 17:26; Rûm 30:38; Zâriyât 51:19; Me'âric 70:24.

5 Benzer mesaj: A'râf 7:31.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; Nûr 24:21.

7 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ
عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ نَبِّؤُ۫نِي بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ
قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ
اللّٰهُ بِهٰذَا فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾

143. (Dişi ve erkek) sekiz eş (yarattı): Koyundan iki, keçiden iki. De ki: "(Allah) bunların erkeklerini mi dişilerini mi yoksa bu iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavrular)ı mı haram kılmış! Doğruysanız bana bilgiyle söyleyin!"[1]

144. Deveden de iki, inekten de iki (çift yarattı). De ki: "(Allah), bunların erkeklerini mi dişilerini mi yoksa bu iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavrular)ı mı haram kılmış! Yoksa Allah'ın size böyle vasiyet ettiğine şahit mi oldunuz?"[2] Bilgisizce insanları saptırmak için Allah'a yalan uydurandan daha zalim kim olabilir ki![3] Şüphesiz ki Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Bu ayette haram kılma yetkisinin Yüce Allah'a ait olduğu vurgulanmakta ve Allah'ın bu yetkiyi hiç kimseye vermediği, aksi bir iddia varsa bunun da bir bilgiyle dile getirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

2 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin hayvanlarla ilgili iddia ettikleri haramların delilsiz ve mesnetsiz olduğunu ortaya koymak üzere, bir beyana, yani bir soruya yer vermektedir. Bu çerçevede kendisinin böyle bir şey emrettiğine onların şahit mi olduğunu inkâri bir üslupla sormakta, dolayısıyla böyle bir şahitliğin kesinlikle söz konusu olmadığını beyan etmek istemektedir. Aslında peygamberlere iman etmeyen bu insanların Allah adına helal veya haram iddiasında bulunması son derece saçma bir kabulden başka bir şey değildir. Çünkü Yüce Allah'ın neleri helal veya haram kıldığını öğrendiğimiz kaynak "peygamberler" ve onların tebliğ ettiği "ilahi kitaplar" olduğuna göre, peygamberlik kurumunu reddedenlerin Allah adına isnat ve iftiralara kalkışması anlaşılabilir bir durum değildir. Benzer mesajlar: Mâide 5:87; Yûnus 10:59-60; Nahl 16:116-117; Tahrîm 66:1; Hâkka 69:44-47.

3 Yüce Allah'a yalan isnadında bulunanların en zalimler olduğuyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

قُلْ لَٓا اَجِدُ ف۪ي مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا
اَوْ لَحْمَ خِنْز۪يرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ١٤٥

Surenin 145-150. ayetlerinde haram olan dört gıda, yahudilere haram kılınan özel şeyler, müşriklerin kaderciliği, sağlam delillerin Yüce Allah'a aidiyeti ve yalancıların yoluna gidilmemesi gerektiği ifade edilmektedir.

145. De ki: "Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan veya domuz eti -ki bu pisliğin kendisidir– ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, onu yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum."[1] (Ancak) azgınlık yapmayacak ve sınırı aşmayacak şekilde kim (bunlardan yemek) zorunda kalırsa,[2] (bilsin ki) Rabbin çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[3]

1 Haram etler kapsamında hüküm içeren diğer üç ayetle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:173; Mâide 5:3; Nahl 16:115. Bu ayetlerdeki kullanımlarda sayılan etlerle ilgili ifadeler arasında "ve" edatı kullanıldığı için bu ayette geçen "ev" edatını bu çerçevede anlamak gerekmektedir. Yani haram etler burada sayılanların hepsidir.

2 Yüce Allah yiyecek, içecek vs. şeylerle ilgili olarak insanların bazen kendi iradeleri dışında gelişebilecek birtakım durumları da hatırlatmaktadır. İfadenin edilgen getirilmesinin nedeni de bu olsa gerektir. Böyle mecburiyetlerin ve kaçınılmaz durumların yaşandığı anlarda daha önce haram kılındığı belli olan hükümlerin askıya alınabileceğini, bu yasak hükümlerin o zamanlarda uygulanmayabileceğini haber vermekte, benzer sıkıntılı durumlarda, yaşanabilecek çaresizlik hallerinde müminlere ruhsat vermektedir. Kıtlığın olduğu veya canın tehlikeye düştüğü zaman, helal yiyecek ve içecek de bulunamadığı durumlarda geçerli olacak bu ruhsat, Yüce Allah'ın insan canının sağlığına ve yaşatmaya verdiği değerden kaynaklanmaktadır.

3 Bu ayette, bir sonraki ayette de ifade edildiği üzere, yahudilerin azgınlıkları nedeniyle kendilerine haram kılınan tırnaklı hayvanlar ve başka bazı etlerle yağlar konusundaki kabulleri reddedilmektedir. Ayetteki bilgi yahudi algısını redde yöneliktir; yoksa bütün haramlar burada sayılıyor değildir. Nitekim içki, rüşvet, yolsuzluk, hırsızlık, her türlü batıl kazanç, üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanların yenmemesi gibi hususlar başka ayetlerde yer almaktadır.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا اِلَّا مَا
حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا اَوِ الْحَوَايَا اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾
فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ
الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكْنَا وَلَا اٰبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ
اَنْتُمْ اِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾

146. Yahudilere bütün tırnaklı hayvanları haram kılmıştık. Sırtlarının veya bağırsaklarının taşıdığı ya da kemiğe karışan yağlar hariç olmak üzere, sığır ve koyunun iç yağlarını da onlara (haram kılmıştık). Bu (durum), haksızlıkları yüzünden onlara verdiğimiz cezadır.[1] Şüphesiz ki biz elbette doğru söyleyenleriz.

147. Seni yalanlarlarsa (onlara) de ki: "Rabbiniz geniş merhamet sahibidir.[2] O'nun azabı, suçlular topluluğundan geri döndürülemez."

148. Müşrikler şöyle diyecekler: "Allah dileseydi biz de ortak koşmazdık; atalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık."[3] Onlardan öncekiler de aynı şekilde (peygamberleri) yalanlamış ve sonunda azabımızı tatmışlardı. De ki: "Yanınızda bize açıklayacağınız bir bilgi var mı?[4] Doğrusu siz zandan başka bir şeyin peşine düşmüyor ve sadece yalan söylüyorsunuz."[5]

1 Yüce Allah ayetin sonunda yahudilere yönelik ve özel olan bu haramların gerekçesini ifade etmekte ve bunun onların azgınlıklarının karşılığı olduğunu belirtmektedir. Benzer bir ifade Sebe'lilerin cezalandırılmasıyla ilgili olarak Sebe' 34:17'de de geçmektedir.

2 Bu cümle En'âm 6:12, 54 ve A'râf 7:156. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu mesaj İbrâhîm 14:21, Nahl 16:35 ve Zuhruf 43:20. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin ilerleyen dönemde tam da kaderciliği, alın yazıcılığı benimseyen bir anlayışla ve suçu Allah'a atarak O'nun dilemesi durumunda kendilerinin de geçmiş atalarının da şirk koşmayıp, hiçbir şeyi de haram kılmamış olacaklarını dile getireceklerini haber vermektedir. En'âm 6:35. ayette de belirtildiği gibi, dilemesi durumunda Yüce Allah'ın herkesi hidayete erdirebileceği ifade edilmektedir; ancak bu durumda hayatın da imtihanın da hiçbir anlamı kalmayacaktır. Yüce Allah böyle bir şey dilemediğine göre, insanların şirk koşmasını da elbette dilemiş değildir. Müşriklerin bu konudaki sözleri her haliyle yalan ve iftiradan ibarettir.

4 Bu cümlede delilsiz konuşmamak gerektiğine dikkat çekilmektedir. Din adına konuşulurken vahiyden destek almadan konuşmamak gerektiği apaçık bir gerçekliktir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:116; Yûnus 10:36, 66; Câsiye 45:24; Necm 53:28.

قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُۚ فَلَوْ شَٓاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ يَشْهَدُونَ
اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَاۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذ۪ينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَࣖ ﴿١٥٠﴾

149. De ki: "Kesin (en üstün) delil, yalnızca Allah'a aittir.[1] (Allah) dileseydi elbette hepinizi doğru yola ulaştırırdı."[2]

150. De ki: "Allah şunu yasakladı diye şahitlik edecek şahitlerinizi getirin!"[3] Onlar (yalan yere) şahitlik ederlerse, sen onlarla birlikte şahitlik etme![4] Ayetlerimizi yalanlayan ve ahiret gününe inanmayanların arzularına uyma! Onlar, (başka varlıkları) Rablerine denk tutuyorlar.

1 *el-Hucceh* kelimesi "delil" manasına gelirken *el-bâliğah* sözcüğü ise en sağlam, en güçlü, en kesin, en mükemmel, en üstün' gibi anlamlar içermektedir. Yüce Allah müşriklerden delil istedikten sonra, elbette onların getirebileceği herhangi bir delilleri olmadığı için, bu konuda ve her konuda tam ve kesin delilin sadece kendisinde bulunduğunu haber vermektedir. Bu çerçevede, bir taraftan müşriklerin yalacılığını ortaya seren, diğer taraftan da Hz. Peygamber'in risaletinin gerçekliğini, Kur'an'ın da hak kitap olduğunu ortaya koyan kesin ve keskin delilin Yüce Allah'ta olduğu vurgulu bir ifadeyle ortaya konulmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

3 Yüce Allah konunun sonunda tekrar müşriklerin dini kabullerinin yanlış olduğunu ortaya koymak üzere, hangi hayvanların etlerini haram kıldığına dair varsa şahitlerini getirmelerini istemektedir. En'âm 6:143 ve 144'te de yer aldığı gibi Yüce Allah müşriklerin yanlış ve Allah'a iftira olan yakıştırmalarını bir kez daha reddetmektedir. Buradaki çağrı da cevabı beklenen bir istek değil, sadece onların çaresizliklerini, insan ve cin şeytanlarının saptırıcı oluşlarını ve iftiracılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4 Yüce Allah müşriklerin yalan şahitliklerde bulunurlarsa bunun yalan olduğunu ve dolayısıyla Hz. Peygamber'in onlara inanmamasını ve yalan şahitliğe kanıp yalana ortak olmamasını kendisine emretmektedir. Onların yalan şahitlikleri tıpkı münafıkların yaptığı gibi sahtedir (Tevbe 9:74, 95; Mücâdele 58:18; Munâfikûn 63:1). Yalan şahitlik haram ve iftira olduğu gibi, onlara inanmak da aynı şekilde haramdır. Bu nedenle, Yüce Allah uyarıda bulunarak böyle bir yanlışa düşülmemesi gerektiğini ortaya koymuştur. Burada hitap Hz. Peygamber'e yönelik olsa da maksat, hak ve hakikatin karşısındaki yalancı ve sahte çıkışlara aldanmamaları noktasında bütün müminlerdir. Bu yönüyle bakıldığında ayetteki mesajın tarihsel değil de evrensel olduğunu belirtmeliyiz.

قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِه۪ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا
اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَۚ وَلَا
تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

Surenin 151-157. ayetlerinde Yüce Allah'ın saygın kıldığı esaslar, ilahî mesajlar arasındaki ruh birlikteliği, vahye tabi olma gereği ve müşriklerin muhtemel bahanelerinin yersizliği bildirilmektedir.

151. De ki:[1] "Gelin Rabbinizin size neleri saygın kıldığını[2] *tilâvet* edeyim (okuyup aktarayım): O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın[3] ve ana babaya iyilik (edin)![4] Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; (çünkü) sizi de onları da biz rızıklandırmaktayız.[5] Çirkinliklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın![6] Allah'ın saygın kıldığı (öldürülmesini yasakladığı) canı haksız yere öldürmeyin![7] İşte bunlar (Allah'ın) size emrettikleridir. Umulur ki akıl edersiniz.

1 Bu üç ayet yani En'âm 6:151-153. ayetler, Bakara 2:83-84, Ra'd 13:19-25, İsrâ 17:23-39, Mü'minûn 23:1-11, Furkân 25:63-77 ve Me'âric 70:22-35. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 En'âm 6:151. ayetin ilk cümlesinde geçen *harrame* fiili "haram kılmak" değil de "saygın ve muhterem kılmak" anlamında değerlendirilmelidir. Çünkü En'âm 6:151-153. ayetlerde yer alan buyrukların bir kısmı yasaklanırken bir kısmının yapılması emredilmektedir.

3 Yüce Allah belirlediği ilkelerin "ilk" sırasında bütün peygamberlerin tebliğ ettiği ortak ilke olarak "tevhide dikkat çekmekte" ve "tekliğini zedeleyeceği için hiçbir şeyi kendisine ortak koşmamak gerektiğini" beyan etmektedir. Tevhide sarılmak ve şirke bulaşmamakla ilgili Kur'an'da pek çok ayetin yer alma sebebi de budur. Bu buyruk Yüce Allah'ın "Allah olmasının hakkı"dır.

4 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

5 Benzer mesaj: İsrâ 17:31. Yüce Allah rızık endişesiyle çocukları öldürmeyi yasaklamakta, özellikle rızık endişesinin son derece yersiz olduğunu, çünkü çocukları da ana-babalarını da kendisinin rızıklandırmakta olduğunu beyan etmektedir. Kur'an'da bir kez de İsrâ' 17:31'de geçen *imlâk* kelimesi "fakirlik" manasına gelmektedir.

6 Bu ifadenin düz cümle halinde ve başında *harrame* fiili kullanılarak dile getirilen değişik bir ifadesi A'râf 7:33'te şu şekildedir: "De ki: Rabbim ancak açık ve gizli kötülükleri/çirkinlikleri haram kılmıştır." Aynı şekilde "terk edin" manasında yasak içeren diğer bir ifade ise En'âm 6:120'de yer almaktadır ki buradaki *el-fevâhış* kelimesinin yerine orada *el-ism* kelimesi getirilmiştir.

7 Benzer mesajlar: Bakara 2:84; Mâide 5:32; İsrâ 17:33; Furkân 25:68.

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتٖيمِ اِلَّا بِالَّتٖي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمٖيزَانَ بِالْقِسْطِ
لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا ذٰلِكُمْ
وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطٖي مُسْتَقٖيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبٖيلِهٖ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا
عَلَى الَّذٖٓي اَحْسَنَ وَتَفْصٖيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

152. Yetimin malına, yetişkinlik zamanına ulaşıncaya kadar en güzel olanın dışında sakın yaklaşmayın![1] Ölçü ve tartıyı adaletle yapın![2] Biz kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz.[3] Söz söylediğiniz zaman, akraba bile olsa adil olun![4] Allah'a (verdiğiniz) sözü tutun![5] İşte bunlar (O'nun) size emrettikleridir. Umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.

153. Şüphesiz ki bu benim doğru yolumdur; ona uyun! (Başka) yollara uymayın! (O yollar) sizi (Allah'ın) yolundan ayırır. İşte bunlar *takvâlı* (duyarlı) olmanız için (Allah'ın) size emrettikleridir.[6]

154. Sonra iyilik edenlere (nimetimizi) tamamlamak ve her şeyi açıklamak için,[7] bir rehber ve rahmet olarak Musa'ya da Kitabı vermiştik. Umulur ki Rableriyle buluşmaya iman ederler.

1 Yetimlerin mallarına kötü niyetlerle yaklaşmamakla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:2, 6, 10; İsrâ 17:34.

2 Ölçü ve tartının tam yapılmasıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:85; Hûd 11:84-85; İsrâ 17:35; Şu'arâ 26:181-182; Rahmân 55:9.

3 Yüce Allah'ın hiç kimseye gücünün yetmeyeceği bir yükümlülük yüklememesiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; Mâide 5:48; En'âm 6:165; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

4 Şahitliğin doğru yapılması gerektiğiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:135; Mâide 5:8, 42; Nahl 16:90; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8.

5 Yüce Allah'a verilen sözlerin tutulmasıyla ilgili benzer mesajlar: Mâide 5:1; Ra'd 13:20; Nahl 16:91; İsrâ 17:34; Mü'minûn 23:8; Me'âric 70:32.

6 En'âm suresinin 151-153. ayetleri inanç ve sosyal hayatta dinin temelini oluşturan on temel kuralı içermektedir.

7 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَۙ ﴿١٥٥﴾ اَنْ تَقُولُوٓا اِنَّمَٓا اُنْزِلَ الْكِتَابُ
عَلٰى طَٓائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَاۖ وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِل۪ينَۙ ﴿١٥٦﴾ اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا
الْكِتَابُ لَكُنَّٓا اَهْدٰى مِنْهُمْۚ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ
كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَاۜ سَنَجْزِي الَّذ۪ينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا
يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

155. İşte bu (Kur'an da) bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Ona uyun ve *takvâlı* (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin![1]

156. "Kitap, sadece bizden önceki iki topluluğa (yahudi ve hristiyanlara) indirildi. Doğrusu biz onların okumasından habersizdik." dersiniz diye[2] (Kur'an'ı indirdik).

157. Veya "Kitap (ilahî mesaj) bize indirilseydi, biz onlardan daha fazla doğru yolda olurduk." dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). Elbette size de Rabbinizden apaçık bir delil, bir rehber ve rahmet gelmiştir.[3] Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir ki![4] Ayetlerimizden yüz çevirenleri, yüz çevirmeleri nedeniyle ileride azabın en kötüsüyle cezalandıracağız.

1 *Muttakî* olmak için *furkân* olan Kur'an'a tâbi olmak gerekmektedir. Eğer bu başarılırsa, Enfâl 8:29'a göre Yüce Allah bu kişilere bir *furkân* ikram edecektir. *Muttakî* olmanın dünya hayatındaki en önemli sonuçlarından birisi *furkân* sahibi olmaktır ki özellikle dinî konularda doğru ve yanlışın ayırt edilebilmesine imkân veren bu muhteşem değer, hayata anlamını kazandıran en kıymetli ödüllerden biri, belki de birincisidir. Din adına neyin doğru neyin yanlış olduğunun karmakarışık olduğu ve her kafadan bir sesin çıktığı bir ortamda dinî konularda yanlışlara karşı doğruyu belirleyebilme gücü tarifi imkânsız bir değerdir. Bu nedenledir ki Kur'an'a tabi olup takvâlı yani duyarlı olabilmenin sonucu bir *furkân* ile buluşturulmaktır. Böyle bir hayat her müslüman için gereklidir.

2 Bu ve bir sonraki ayette geçen *en tekûlû* ve *ev tekûlû* ifadeleri esasında "dersiniz diye" şeklinde bir anlam vermesine rağmen bu iki ifadenin dolaylı olarak vermek istediği mesaj "demeyesiniz diye" şeklinde anlaşılmalıdır.

3 Bu iki ayet yani En'âm 6:156-157. ayetler, A'râf 7:172-173, Fâtır 35:42 ve Zümer 39:56-58. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ
اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فٖيٓ اِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ
انْتَظِرُوٓا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ ١٥٨

Surenin 158-165. ayetlerinde inkârcıların yanlış tutumu, dinde ayrılığın feci sonu, mahşere iyilik veya kötülük getirmenin sonuçları, müslümanın hayat anlayışı, teslimiyeti, şirkten uzak tevhid yaşantısı ve yeryüzünde halife (sorumlu) kılınışı ele alınmaktadır.

158. Onlar ille de kendilerine meleklerin veya Rabbinin (azap emrinin) gelmesini veya Rabbinin bazı delillerinin gelmesini mi bekliyorlar?[1] Rabbinin bazı delilleri geldiği gün, önceden inanmamış veya imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir yarar sağlamaz.[2] De ki: "Bekleyin! Şüphesiz ki biz de bekleyenleriz."[3]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:210; Nahl 16:33.

2 Bu ayetteki mesajın bir benzeri Duhân 44:13'te şu şekilde yer almaktadır: "Bu hatırlamanın onlara ne faydası var ki! Oysa kendilerine (gerçeği açıklayan) apaçık bir elçi gelmişti." Yüce Allah bazı ayetlerinin yani inkârcıların helak ve azap kararını uygulayacağı günün gelmesiyle artık imanın kabul edilmeyeceğini haber vermektedir. Bu ifade hayatın normal akışında iken eğer iman edilmemişse ölüm anındaki tevbenin kabul edilmeyeceği şeklindeki ilkeyi hatırlatmaktadır. Nisâ' 4:18'de şöyle buyrulmaktadır: "Kötülükleri yapıp yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatınca 'Ben şimdi tevbe ettim' diyenler ile kafir olarak ölenler için (kabul edilecek) tevbe yoktur. Onlar için acı bir azap hazırlamışızdır." Bu kuralın bir örneği olarak Yûnus 10:90'da geçen Firavun'un boğulmak üzereyken yaptığı ve kabul edilmeyen tevbesini hatırlamak gerekmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:161; Nisâ 4:18, 137, 168; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

3 Ayetin son cümlesindeki maksadı şöyle de anlayabiliriz: Siz ey inkârcı müşrikler, şeytanın size vaat ettiği ve süslü gösterdiği şeyleri bekleyip durun; biz de Rabbimizin bize vaat ettiği sizinle savaşı ve size karşı bize yapacağı yardımları beklemekteyiz.

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا
كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾

159. Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra (Allah) onlara yapmış olduklarını (mahşerde) bildirecektir.[1]

1 Buradaki mesaja ve uyarıya konu olanlar kapsamında müşrikleri, yahudileri ve hristiyanları zikreden âlimler vardır ve bu görüşler de elbette doğrudur. Ancak bu yaklaşımda bir tarihsellik söz konusu olduğu için, her tarih ve zaman diliminde bu şekilde dinlerini parçalayıp grup grup olanların da şiddetli bir şekilde uyarıldığını beyan etmek zorundayız. Bu yönüyle bölünüp parçalanmanın bir anlamda şeytana hizmet olduğunu ve onun "ümmeti bölüp parçalamak" şeklindeki hedefine katkı sağlamak ve böylelerinin ekmeğine yağ sürmekten başka bir işe yaramadığını belirtmek gerekmektedir. "Dinlerini parçalamak"tan öncelikli kasıt, dinin bazı hükümlerini kabul edip diğerlerini reddetmektir. Yüce Allah böylesi bir kabulü Bakara 2:85 ve Nisâ 4:150-151'de şiddetle reddetmekte ve sahiplerine "tam kâfir" demektedir. İman bütüncül bir kurumdur; istisna kaldırmaz. Bu nedenle, dinde tefrika dinsizliktir ve İslam ümmetinin dirliğine yönelik en büyük darbedir. Dinde tefrika yaratanlarla Hz. Peygamber'in hiçbir işinin bulunmadığının söylenme nedeni de bu olsa gerektir. Dinde tefrikanın sonucu *şi'a şi'a* bölünmektir ki bu da her bir grubun kendisini haklı görüp diğerlerini ötekileştirmesi sonucunu meydana getirmektedir. "Hepiniz topluca Allah'ın ipine sımsıkı sarılın; tefrikaya düşmeyin!" prensibinin yer aldığı Kur'an'da, dinde tefrika ve ihtilafın korkunç akıbetiyle ilgili olarak Âl-i İmrân 3:105'te şöyle buyrulmaktadır: "Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın! İşte bunlar için büyük bir azap vardır." Aynı şekilde birbirleriyle kavga etmemeyle ilgili olarak da Enfâl 8:46'da şu uyarı yer almaktadır: "Allah'a ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin! Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir." Yüce Allah dinlerini paramparça edip kendileri de grup grup bölünenlerle Hz. Peygamber'in hiçbir işinin olmadığını beyan etmekte, onların işinin sadece ve sadece Yüce Allah'a kaldığını, dünyada yapıp ettikleri her ne varsa hepsini kendilerine tek tek haber vereceğini bildirmektedir. İfadenin başındaki *innemâ* edatı "vurgu" manası vermekte, bir anlamda sözü edilenler için hiç kimsenin yapabileceği hiçbir şeyin olmayacağı beyan edilmiş olmaktadır. Bu türden insanlara yapılacak iş, uygulanacak esas, onlarla ilgili verilecek hüküm, kendilerine zaman verilip verilmemesi, hemen azaba çarptırılıp çarptırılamamaları, köklerinin kazınması vs. şeyler sadece ve sadece Yüce Allah'a aittir; onlara ne yapılacağının kararını da hükmünü de sadece Rabbimiz verecektir. Ayetin bu cümlesinde son derece net bir tehdit vardır ve inkârcıların behemehâl bu sapkın yoldan vazgeçip dönmeleri gerektiği ifade edilmiş olmaktadır. Konunun inkârcılar cephesi böyleyken, müminlere de gayet açık bir şekilde tevhidin, yani bir ve beraber olmalarının önemi öğretiliyor demektir. Unutulmamalıdır ki bölünüp parçalanmak bir Firavun ahlakıdır ve müslümanlar her ne adına olursa olsun asla ve asla bölünüp parçalanmamalıdır. Bölünenler Firavun'un dediğini ve uyguladığını yaşadıkları çağa ve ortamlara taşıyan aldanmış kişilerdir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:103, 105; Enfâl 8:46; Mü'minûn 23:53; Rûm 30:30-32.

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
﴿١٦٠﴾ قُلْ اِنَّن۪ي هَدٰين۪ي رَبّ۪ٓي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍۚ د۪ينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفًاۚ وَمَا كَانَ مِنَ
الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ اِنَّ صَلَات۪ي وَنُسُك۪ي وَمَحْيَايَ وَمَمَات۪ي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿١٦٢﴾ لَا شَر۪يكَ
لَهُۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿١٦٣﴾

160. Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır.[1] Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.[2]

161. De ki: "Şüphesiz ki Rabbim beni doğru yola, doğru dine,[3] (Allah'ı) bir tanıyan ve müşriklerden olmayan İbrahim'in milletine (dinine)[4] ulaştırdı."

162. De ki: "Şüphesiz ki benim *salât*ım (desteğim), ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.

163. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim (öncüsüyüm)."[5]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:160; Tevbe 9:121; Nahl 16:96, 97; Nûr 24:38; Neml 27:89; 'Ankebût 29:7; Zümer 39:35; Ahkâf 46:16; Necm 53:31.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; Enfâl 8:60; Yûnus 20:27; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Neml 27:89-90; Kasas 28:84; Yâsîn 36:54; Zümer 39:10; Mü'min 40:40; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36. Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki iyiliklerin ödülleri "en az" o iyilik kadar, hatta sınırsız olabilir. Kötülüklerin karşılığı ise affedilmezlerse "en fazla" o kötülük kadardır.

3 Ayette geçen *dîn-i kıyem* tamlamasının değişik bir ifadesi Beyyine 98:5'te *dînü'l-kayyimeh* tamlaması şeklinde "doğru din" olarak geçmektedir. Yûsuf 12:40'ta ifade edildiği üzere, Rûm 30:30 ve "İşte dosdoğru din budur" mealindeki Beyyine 98:5'te de benzerleri geçen ve ilahi kaynaklı esasların oluşturduğu bu değerler sistemine *dîn-i kayyim* yani "dosdoğru din" denmektedir.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:135.

5 Yüce Allah En'âm 6:161-163. ayetlerde bir müslüman duruşunun nasıl olması gerektiğine dikkat çekmekte, bu doğrultuda hayatın tamamını kapsayacak şekilde bir duyarlılık (*takvâ*) benimsemeleri gerektiğini beyan buyurmaktadır. Müminlerin öncüsü olmakla ilgili benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14; A'râf 7:143; Yûnus 10:72, 104; Neml 27:91; Zümer 39:12.

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغ۪ي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍۜ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ اُخْرٰىۚ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَكُمْ
خَلَٓائِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ ف۪ي مَٓا اٰتٰيكُمْۜ اِنَّ رَبَّكَ سَر۪يعُ
الْعِقَابِۘ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٦٥﴾

164. De ki: "O, her şeyin Rabbiyken ben Allah'tan başka rab mı arayacakmışım!" Herkesin kazanacağı (kötülük) yalnız kendi aleyhinedir. Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez.[1] Sonunda dönüşünüz sadece Rabbinizedir ve O, anlaşmazlığa (çelişkiye) düşmüş olduğunuz şeyleri size bildirecektir.

165. Sizi yeryüzünün halifeleri (sorumluları) olarak görevlendiren[2] ve verdiği (nimetler) hakkında sizi denemek için[3] kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur.[4] Şüphesiz ki Rabbin, cezası hızlı olandır. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:30; Fâtır 35:39.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; Mâide 5:48; En'âm 6:152; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

4 Yüce Allah insanları birbirlerinden derece olarak üstün kıldığını beyan etmekte, ancak gerekçeyi de "kime ne verdiyse onunla imtihan edilmesi" şeklinde belirlemektedir. İnsanların birbirlerine göre derece farkları "karakter, akıl, zekâ, güç, kudret, kuvvet, bilgi, sosyal statü, makam-mevki, mal, servet, vücut özellikleri" vs. şeklinde dile getirilebilir. Burada önemli olan nokta, insanın kime her ne verildiyse bunun bir hak ediş olmadığını, sadece imtihanının o şekilde belirlendiğini unutmamasıdır. Bu ifade ile Mâide 5:48'de yer alan benzer cümle, mahşerde insanlar sorgulanırken soruların standart olarak sorulmayacağını göstermektedir. Yüce Allah kime ne özellik veya ayrıcalık verdiyse onu onunla imtihan edecektir. Zengin malıyla, malının infakı ve şükrüyle; fakir de sabrı ve kanaatiyle imtihandadır. Güçlü gücüyle, zayıf zayıflığıyla denenmektedir. Nihayet herkes sahip kılındığının hesabını verecek, hiç kimsenin yaptığı yanına kâr kalmayacaktır. Talâk 65:7'de de benzer bir mesaj zikredilmektedir.

7
A‘RÂF SURESİ

❁ 206 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 206 ayetten oluşan, adını 46, 48. ayetlerde geçen ve “yüksek yer” veya “bilgililer” anlamındaki *el-a‘râf* kelimesinden alan A‘râf suresi inişte 56, mushaf sırasında ise 7. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ ف۪ي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِه۪ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٢﴾
اِتَّبِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَۜ قَل۪يلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah’ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde Kur’an’ın özellikleri ile ona tabi olmanın gerekliliği, sapkın pek çok neslin helak edildiği, mahşerde herkesin sorgulanacağı ve yaptıklarının tastamam haber verileceği bildirilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm. Sâd.*[1]

2. Kendisiyle uyarman için ve müminlere (gerçeği) hatırlatma olsun diye sana indirilen bu kitaptan dolayı kalbinde hiçbir sıkıntı olmasın![2]

3. Rabbinizden size indirilene (Kur’an’a) uyun![3] O’nun peşi sıra (onu bırakıp da) başka dostlara uymayın![4] Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyor!

1 *Mukatta‘a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Hz. Peygamber’e yönelik olarak “Ondan dolayı kalbinde bir daralma, sıkıntı olmasın” ifadesi, Mekkeli müşriklerin onu yalanlaması veya ona zarar vermesi noktasında herhangi bir problem yaşamaması manasına alınmalıdır. Bu buyruk gereği Hz. Peygamber’in hiçbir şekilde endişeye kapılmaması gerektiği ona öğütlenmektedir. Bu ifadede Yûnus 10:94’te de işaret edildiği gibi “vahyin kaynağı noktasında Hz. Peygamber’in hiçbir şüphesinin olmaması, ona teklif ettiği görevin olağanüstü önemi ve zorluğundan dolayı da sıkılmaması gerektiği” kendisine öğütlenmiş de olabilir.

3 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

4 Buradaki emir Yüce Allah’tan başka ilah anlamında dost edinmemeyle ilgilidir. Çünkü Mâide 5:55-56 ve Tevbe 9:71 gibi ayetlerde müminlerin Hz. Muhammed ve diğer mümin dostlarına dikkat çekilmektedir.

وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا فَجَٓاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَٓائِلُونَ ﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعْوٰيهُمْ اِذْ جَٓاءَهُمْ
بَأْسُنَٓا اِلَّٓا اَنْ قَالُوٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذ۪ينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٦﴾
فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَٓائِب۪ينَ ﴿٧﴾ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَاز۪ينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَاز۪ينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا
يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

4. Nice şehirler vardı ki biz onları helak etmiştik. Azabımız onlara gece veya gündüz uyurlarken (istirahat ederlerken) gelmişti.[1]

5. Azabımız kendilerine geldiğinde "Biz zalimlermişiz!" diye sızlanıp yalvarmaktan başka sözleri kalmamıştı.

6. Elbette kendilerine elçi gönderilenleri de elçileri de sorgulayacağız.[2]

7. Onlara (olup biteni) tam bir bilgi ile elbette anlatacağız. Zaten biz onlardan habersiz değildik.

8. O günkü terazi tamamen hakka uygun olacaktır. Kimin terazi(de sevap)ları ağır gelirse, işte onlar kurtulanlardır.

9. Kimin de terazi(de sevap)ları hafif gelirse,[3] işte onlar ayetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden dolayı kendilerine yazık edenlerdir.

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen ve *k-y-l* kökünden *kâil* kelimesinin çoğulu olan *kâilûne* sözcüğü ise bölgede bilinen "gündüz veya öğle vakti uykusu" manasına gelmektedir. "Azabın şehre gelmesi"nden maksat da elbette o şehirde yaşayan halka gelmesidir. Yüce Allah geçmiş topluluklar içerisinde hak ve hakikate karşı çıkan, zulüm yapan ve insanlık için bir fesada neden olan, bu çerçevede peygamberlere ve müminlere hayatı zindan eden, inananların değerlerine hakaret edip müminlerle alay eden ve onları yerlerinden yurtlarından çıkaran nice nesilleri helak ettiğini haber vermektedir. Böylece Mekkeli müşriklere seslenerek, benzer hataları yapmaları durumunda kendilerinin de aynı akıbeti paylaşacaklarını beyan etmek istemektedir.

2 Elçilerin sorgulanması onlara iftira atan kişilerin yalancılıklarını ortaya çıkarmak yani onların tebliğ ettiği değerleri çarpıtanlara karşı şahitlik yapmaları içindir. Benzer mesajlar: Mâide 5:109, 116, 117.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:8-9; Enbiyâ 21:47; Mü'minûn 23:102-103; Kâri'a 101:6-9. Tartıların ağırlığı, iman ve salih amelden oluşur. Hafiflik ise bunların yokluğudur. Aslında Kehf 18:105'te ifade edildiği gibi böyleleri için tartıya bile gerek olmayacaktır.

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْاَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ
ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ
﴿١١﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ
﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ
اَنْظِرْنِي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾

Surenin 10-25. ayetlerinde insanın yeryüzünde yaratılışı, meleklere yönelik secde emri, İblis'in karşı çıkışı, Hz. Âdem ve eşini cennette kandırması, hepsinin cennetten kovulması ve insanların özrü ifade edilmektedir.

10. Yemin olsun ki sizi yeryüzüne biz yerleştirdik ve orada sizin için (gerekli) geçim vasıtaları sağladık. Ne kadar da azınız şükrediyor!

11. Yemin olsun ki sizi biz yaratmış, sonra size biçim vermiş,[1] sonra da meleklere, "Âdem için (Allah'a) secde edin." demiştik; onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis hariç.[2] O, secde edenlerden olmamıştı.

12. (Allah) şöyle demişti: "Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan neydi?"[3] (İblis de) "Ben ondan hayırlıyım (üstünüm). Beni ateşten yarattın; onu çamurdan yarattın." demişti.[4]

13. (Allah) "İn[5] oradan! Orada kibirlenmek senin haddine değildir. Çık, (git); şüphesiz ki sen aşağılıklardansın!" demişti.[6]

14-15. (İblis) "Bana, (insanların) tekrar diriltilecekleri güne kadar zaman tanı." deyince, (Allah da) "(Tamam), sen zaman tanınanlardansın." demişti.[7]

1 Bu cümle "siz", "sizi" zamirleri nedeniyle ilk insanların en az üç kişi olduğunun açık delillerindendir. Ayrıca Fâtır 35:11 ve Nebe' 78:8. ayetlerde insanların en az üç çift şeklinde yaratıldığı ortaya konulmaktadır.

2 İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

3 Bu ayet meleklere yönelik dile getirilen "Âdem için Yüce Allah'a secde" emrinin İblis'e de ayrıca yönlendirildiğinin delilidir.

4 Benzer mesajlar: Hicr 15:33; İsrâ 17:61; Sâd 38:76.

5 Bakara 2:36, 38 ve Tâhâ 20:123'te geçen *ihbit/ihbitâ/ihbitû* kelimeleri "dünyada bir yerden bir yere inmek" demektir. Bakara 2:61, 74 ve Hûd 11:48'de aynı kelimenin benzer kullanımları yer almaktadır. Cennetten yani bahçeden inişle ilgili açıklamalarımız için bkz. Bakara 2:36.

6 Benzer mesajlar: Hicr 15:34-35; İsrâ 17:63; Sâd 38:77-78.

7 Benzer mesajlar: Hicr 15:36-38; Sâd 38:79-81.

قَالَ فَبِمَٓا اَغْوَيْتَن۪ي لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَق۪يمَۙ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْد۪يهِمْ وَمِنْ
خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْۜ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِر۪ينَ ﴿١٧﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُ۫مًا
مَدْحُورًاۜ لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿١٨﴾ وَيَٓا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ
الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٩﴾

16. (İblis) "Beni saptırmana karşılık, ben de onları (saptırmak) için[1] senin doğru yolunun üzerine oturacağım.

17. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından gelip (sokul)acağım; sen onların çoğunu şükredenler olarak bulamayacaksın!"[2] demişti.

18. (Allah ise) şöyle demişti: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak çık oradan! İnsanlardan sana kim uyarsa, sizden hepinizi cehenneme dolduracağım."[3]

19. (Allah): "Ey Âdem! Sen ve eşin şu bahçede yerleşip dilediğiniz yerden (ürünlerden) yiyin! Şu ağaca yaklaşmayın; yoksa kaybedenlerden olursunuz!" (demişti).[4]

1 Bakara 2:34 ve Sâd 38:82'de de ifade edildiği üzere, İblis, kibir göstererek ve küfrü tercih ederek yüz çevirdiği ilâhî emrin faturasını Yüce Allah'a havale etmekte, aslında kendi sapmasını gizleyerek onu Allah'ın saptırdığını söylemekteydi. Bu apaçık bir yalan ve iftiraydı. Bugün de "Allah kaderimizi ve alın yazımızı yazdı biz de onu uyguluyoruz" düşüncesinde olan "cebriyye" aşırı kaderci görüşte olanların bu sözlerinin aslında şeytanın sözü ve güya savunması olduğunu bilmeleri ve görmeleri gerekmektedir. Akıllı ve iradeli varlıklar kendi özgür iradeleriyle yaptıkları seçimleri ve eylemleri Yüce Allah'a fatura edemezler. Zira bu iblisin yoludur. Hz. Adem'in yolunu yani kendi yanlış düşünce ve seçimi sonucunda nasıl bir yol izlediğini ise surenin 23. ayetinde görmek mümkündür.

2 İblis her ne kadar saptırmaya çalışacağı bilgisini verse de, son derece kararlı olduğunu söylemek istese de Rabbimizin kullarından bir bölümünü etkileyemeyeceğini de bilmekteydi. Çünkü âyetin sonunda "Onların çoğunu şükredenler olarak bulamayacaksın" diyerek, toptan bir saptırmayı başaramayacağını da söylemiş olmaktaydı. İşte onun istisna etmek zorunda kaldığı kullar Yüce Allah'ın *el-muhlasîne* adını verdiği, ihlaslı ve has kullardır.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:12-18; Hicr 15:42; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-65; Sebe' 34:21; Sâd 38:75-85. Cehennemin insanlarla doldurulması "sonuç", insanların İblis'e uyması ise "sebep"tir. Ayrıca Hûd 11:119 ve Secde 32:13. ayetler de bu cümle ile birlikte okunmalıdır.

4 Hz. Âdem ve eşinin yerleştirildiği cennet yani bahçe ile ilgili açıklamalarımız için bkz. Bakara 2:35.

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُ۫رِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا
عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَٓا اِنّ۪ي لَكُمَا لَمِنَ
النَّاصِح۪ينَۙ ﴿٢١﴾ فَدَلّٰيهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ
عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِۜ وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَٓا اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَٓا اِنَّ
الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُب۪ينٌ ﴿٢٢﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَٓا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ﴿٢٣﴾

20. (O sırada) şeytan, birbirine kapalı edep yerlerini kendilerine göstermek için onlara (Âdem ve eşine) vesvese vermiş,[1] "Rabbiniz size bu ağacı ancak melek olursunuz veya çok uzun yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı!" demişti.

21. "Doğrusu ben sizin için öğüt verenlerdenim!" diye yemin etmişti.

22. Onları aldatarak (yasağı işlemeye) sarkıtmış (sevk etmiş)ti. (Yasak) ağacı tattıklarında edep yerleri kendilerine görünmüştü. (Ardından) bahçenin yapraklarından üzerlerine örtmeye başlamışlardı.[2] Rableri onlara "Ben sizi o ağaçtan engellememiş miydim ve size 'Şeytan, sizin apaçık düşmanınızdır'[3] dememiş miydim?" diye seslenmişti.

23. (Âdem ve eşi) şöyle dua etmişlerdi: "Rabbimiz! Biz kendimize haksızlık ettik. Bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen elbette kaybedenlerden olacağız."[4]

1 Bu cümle Hz. Âdem'in ve eşinin cennetten çıkartılma nedeninin şeytan olduğunu göstermektedir. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi söz konusu bahçeden çıkartılmaya sebep olan kişi Hz. Havva değil, İblis'tir. Benzer mesajlar: Bakara 2:36; Tâhâ 20:120.

2 Benzer mesaj: Tâhâ 20:121.

3 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

4 Bu cümle "Âdem, Rabbinden birtakım (öğretici) sözler almıştı" mealindeki Bakara 2:37'nin açılımıdır. Burada Hz. Adem ve eşi kendi özgür iradeleriyle yaptıkları yanlışı "kaderimiz böyle yazılmış" diyerek Yüce Allah'a fatura etmedikleri gibi, "bizi şeytan saptırdı" ya da halk arasında meşhur söylemle "şeytana uyduk" diyerek şeytana da fatura etmemişlerdir. Akıllı ve iradeli bir varlık olmaları nedeniyle hatalarının farkına vararak, pişman olarak, bir daha yapmamaya kararlı bir şekilde Yüce Allah'tan af dilemişlerdi.

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ
فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي
سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

24. (Bunun üzerine Allah) "Bir kısmınız diğerine düşman olarak inin![1] Sizin için yeryüzünde (bahçe dışında) belirli bir süre kalma ve geçim imkânları vardır." demişti.

25. "Orada yaşayacak; orada ölecek ve oradan (diriltilip) çıkartılacaksınız." demişti.[2]

Surenin 26-39. ayetlerinde libâsu't-takvâ denen takvâ (duyarlılık) örtüsü gündeme getirilmekte, taklidin ne olduğu tanıtılmakta, haram kılma yetkisinin sadece Yüce Allah'a ait olduğu, toplumların bir süresinin bulunduğu belirtilmekte ve Allah'a yalan isnat etmenin mahşerdeki sonuçları haber verilmektedir.

26. Ey âdemoğulları! Size edep yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise indirdik (verdik). Hayırlı olan ise *takvâ* (duyarlılık) elbisesidir.[3] İşte bu, (gerçeği) hatırlasınlar diye Allah'ın ayetlerindendir.

1 Bu cümle Bakara 2:36. ayetle birlikte okunmalıdır. Burada Hz. Âdem ve eşinin İblis'e yönelik düşmanlıkları belirtilmektedir. Cennetten yani bahçeden inişle ilgili açıklamalarımız için bkz. Bakara 2:36.

2 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Zuhruf 43:11; Kâf 50:11, 42; Nûh 71:18. Yüce Allah bu ayette insanoğlunu yarattığı toprağa, ölüm sonrasında onu yeniden toprağa dönüştüreceğine ve mahşerde oradan yeniden çıkartacağına dair üç aşamaya dikkat çekmektedir. Bu ayette insanoğlunun yaratılış kaynağı toprak olarak belirlenmekte, bir bilinç oluşturulmak istenmektedir. Her iki ayeti birlikte düşündüğümüzde hayatın bu dünya ile şekillendirildiği, hayatın burada devam ettiği, bu dünyada ölümün gerçekleşeceği, insanların yaratıldığı kaynak olan toprağa dönüştürülecekleri ve sonunda bu topraktan diriltilip mahşere getirilecekleri beyan edilmiş olmaktadır.

3 Yüce Allah bu cümlede hem "elbise" hem de *takvâ* kavramına yeni bir açılım getirmekte, elbisenin maksada uygun bir yapı arz edebilmesi yolunun *takvâ*dan geçtiğini öğretmektedir. Anlaşılıyor ki bu cümle tesettürün gerçek, tastamam ve anlamlı olmasının ön şartını içermektedir. Zira dış örtünün anlamlı olabilmesi için iç örtünün (takva elbisesinin) tastamam olması çok çok önemlidir.

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَٓا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا
سَوْاٰتِهِمَا اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَب۪يلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاط۪ينَ اَوْلِيَٓاءَ لِلَّذ۪ينَ لَا
يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَٓا اٰبَٓاءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ
بِالْفَحْشَٓاءِ اَتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ اَمَرَ رَبّ۪ي بِالْقِسْطِ وَاَق۪يمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ
كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَر۪يقًا هَدٰى وَفَر۪يقًا حَقَّ
عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاط۪ينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

27. Ey âdemoğulları! Şeytan, ana babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak o bahçeden çıkardığı gibi sizi de aldatmasın! Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler.[1] Şüphesiz ki biz, şeytanları inanmayanların dostları yaptık.[2]

28. Onlar bir çirkinlik yaptıkları zaman "Babalarımızı bu yolda bulduk. Allah da bize bunu emretti." derler.[3] De ki: "Allah çirkinliği emretmez. Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"

29. De ki: "Rabbim adaleti emretmiştir. Her secdede yüzlerinizi O'na yöneltin ve dini yalnız O'na (Allah'a) özgü kılarak O'na dua edin (yalvarın)! Başlangıçta sizi O yarattığı gibi (sonunda yine O'na) döneceksiniz."[4]

30. Bir kısmı(nız)ı doğru yola ulaştırmış olarak, bir kısmı(nız) hakkında da sapkınlık gerçekleşmiş olarak (O'na döneceksiniz). Şüphesiz ki onlar, kendilerinin doğru yolda olduğunu sanarak Allah'ın peşi sıra şeytanları kendilerine dostlar edinmişlerdi.[5]

1 Bu cümle cinlerin insanlar tarafından görülemeyeceğinin delilidir. Kehf 18:50'de İblis'in cinlerden olduğu, şeytan ve yandaşlarının insanların onları göremeyeceği yerden gördükleri ifade edildiği için cinlerin de görülemeyeceği sonucunu elde etmekteyiz.

2 Bu ayet şeytanın kimlere dost kılınacağının delilidir. İman etmemek "sebep", şeytanın dost edinilmesi ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Meryem 19:83; Şu'arâ 26:221-222; Fussilet 41:25; Zuhruf 43:36.

3 Bu cümle sorgulamaksızın atalar dinini taklidin yalancılık olduğunun delilidir. Benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

5 Bu ayet Kehf 18:104, Zuhruf 43:37 ve Mücâdele 58:19. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

يَا بَنِي اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ
﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِي اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِي
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

31. Ey âdemoğulları! Her secdede ziynetinizi takının![1] Yiyin, için, israf etmeyin! Şüphesiz ki O, israf edenleri sevmez.[2]

32. De ki: "Allah'ın kulları için çıkarttığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram kılmış ki!"[3] De ki: "Onlar, kıyamet günü sadece kendilerine özel olmanın yanında[4] dünya hayatında da (sadece inançsızların değil), müminlerindir de."[5] Bilen bir topluluk için ayetleri işte böyle açıklıyoruz.[6]

1 Bu buyruk, ibadetlerde tesettürün, temiz ve güzel giyimli olmanın şart olduğunu göstermektedir.

2 En'âm 6:141'de de geçen ve yasaklanan "israf", yenilmesi helal olmayan şeyleri yemek veya helal olan şeyleri ihtiyaçtan fazla tüketmek olarak tarif edilmektedir. Esasında israf, bir nimetin kaynağında Yüce Allah'ı görmemektir. İsraf bir dirhem bile olsa bir malı veya değeri Allah rızası dışında ve yaratılış amacına aykırı bir şekilde harcamaktır. Yoksa doğru yere doğru zamanda yapılan yardımlar ne boyutta olursa olsun israf kapsamında görülmemelidir. İsraf Yüce Allah tarafından çizilen sınırı geçmektir. Dolayısıyla helal ve haram kılmada da prensip belirleyen kudret sadece Yüce Allah'tır. İnsanlara düşen görev Yüce Allah'ın belirlediği ve Nebî (as)'ın uygulayarak gösterdiği şekilde sınırlara riayet etmesi ve haddini aşmamasıdır.

3 Yüce Allah haram kılma yetkisinin sadece kendisine ait olduğunu bir soru cümlesi halinde dile getirmekte ve bunu Hz. Peygamber'den ilan etmesini istemektedir. Ancak buradaki *men* edatı cevabı beklenen bir "soru" olarak kullanılmamakta, aksine böyle bir yetkinin başka hiç kimsede olamayacağını muhataplara öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu ayet A'râf 7:33, 157, Tevbe 9:29, Kehf 18:26 ve Tahrîm 66:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu cümle dinde haram kılma yetkisinin yalnızca Yüce Allah'a ait olduğunun delilidir. Bir sonraki ayetin başında yer alan *kul innemâ harrame rabbiye* "De ki: Ancak ve ancak Rabbim haram kılmıştır" ifadesi de bunun vurgulu bir şekilde dile getirilmesidir. Diğer insanlar yasak koyabilirler; ancak kesinlikle haram kılamazlar. Çünkü Yüce Allah bu yetkiyi hiç kimse ile paylaşmamıştır.

4 Benzer mesaj: Zuhruf 43:35.

5 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Onlar (ziynet ve rızıklar), dünya hayatında (herkesle birlikte) iman edenlerindir. Kıyamet gününde ise sadece müminlere ait olacaktır."

6 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا
بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌۚ فَاِذَا
جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ يَا بَنٖٓي اٰدَمَ اِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ
يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتٖيۙ فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ وَالَّذٖينَ
كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾

33. De ki: "Ancak ve ancak Rabbim açık ve gizli çirkinlikleri, günahı, azgınlık yapmayı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."[1]

34. Her ümmetin bir süresi vardır. Süreleri gelince ne bir saat (bir an) geri kalır ne de öne gelebilirler.[2]

35. Ey âdemoğulları! Kendi içinizden size ayetlerimi anlatacak elçiler gelirse, kim *takvâlı* (duyarlı) davranır ve (bozulmayı) düzeltirse, artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyecek de.[3]

36. Ayetlerimizi yalanlayıp onlara karşı kibirlenenler ise ateş halkıdır; onlar orada *ebedî* kalıcıdır.[4]

1 Yüce Allah, Hz. Peygamber'in duyurmasını istediği çok önemli bir konuyu hatırlatmakta ve dinde haram kılma yetkisinin sadece ve sadece kendisine ait olduğunu vurgulu bir ifadeyle bildirmektedir. Çünkü ayetin başındaki innemâ edatı cümleye "vurgu" katan bir mana içermektedir. Ayette sayılanlar, çeşitli sebeplerle insanların yasakladığı şeylerin değil, Yüce Allah'ın haram kıldıklarının haram olduğunu ortaya koymaktadır. Hac esnasında bazı müşriklerin ileri sürdüğü birtakım yasaklara itibar edilmemesi gerektiği, asıl Yüce Allah'ın haram kıldıklarının dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu mesaj En'âm 6:120. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:49; Hicr 15:5; Nahl 16:61; Mü'minûn 23:43.

3 Ayetin son cümlesi şöyle de anlaşılabilir: "... artık onlara herhangi bir korku da bir üzüntü de yoktur."

4 Yüce Allah önceki ayette ortaya koyduğu ilkenin ikinci tarafını da hatırlatmaktadır ki bu bir Kur'an üslubudur. Vahyin *mesânî* oluşunun bir manası da "hakikatleri zıddıyla anlatması"dır. Buradan hareketle, Yüce Allah peygamberlerinin ilettiği ayetlerini yalanlayan, üstelik bunu bir de kibirli olarak yapanlara ateş azabını uygulayacağını ve onların orada ebedi kalacaklarını haber vermektedir.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِه۪ۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَص۪يبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِۜ
حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْۙ قَالُوٓا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا
وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِر۪ينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ ادْخُلُوا ف۪ٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ
مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِۜ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَاۜ حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوا ف۪يهَا جَم۪يعًاۙ
قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُو۫لٰيهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِۜ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ
وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

37. Allah'a yalan uyduran veya O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki![1] Onlara, kitapta (yazılı olan azaptan) payları ulaşacaktır. Sonunda onları vefat ettirecek elçilerimiz (melekler)[2] kendilerine geldiğinde "Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınız nerede?" diyeceklerdir. Onlar da kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ederek "Bizden kaybolup gitmişler!" diyeceklerdir.[3]

38. (Allah şöyle) diyecektir:[4] "Sizden önce geçmiş (cehennemlik olan) cin ve insan toplulukları arasında siz de ateşe girin!"[5] Her topluluk (ateşe) girdikçe yoldaşlarına lanet edecektir. Hepsi birbiri ardına cehennemde toplanınca, sonrakiler önce giren (önderleri) için "Rabbimiz! Bizi işte bunlar saptırdılar![6] Onlara kat kat ateş azabı ver!" diyeceklerdir. (Allah da) "Zaten herkes için kat kat azap vardır[7] fakat siz bilmezsiniz!" cevabını verecektir.

1 Yüce Allah'a yalan yakıştıranlarla ilgili benzer kullanımlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

2 Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61, 93; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:53; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

4 Son Saat, kıyamet-ahiret süreciyle ilgili olaylar için bazen geçmiş zaman kalıbı kullanılsa da bunların gelecek zaman anlamında yorumlanması gerekir ki bu tür kullanımlar Kur'an'ın bir üslubudur.

5 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Sizden önce gelip geçmiş (cehennemlik olan) cin ve insan toplulukları ile birlikte siz de ateşe girin!"

6 Benzer mesaj: Sebe' 34:33.

7 Benzer mesajlar: A'râf 7:39; Kasas 28:63; Ahzâb 33:67-68; Sebe' 34:31-33; Sâffât 37:33; Mü'min 40:48; Zuhruf 43:37-39.

وَقَالَتْ اُو۫لٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ
﴿٣٩﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَٓاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ
حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ ف۪ي سَمِّ الْخِيَاطِۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِم۪ينَ ﴿٤٠﴾ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ
فَوْقِهِمْ غَوَاشٍۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِم۪ينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾

39. Öncekiler sonrakilere şöyle diyecekler: "(Belli ki) sizin bizden hiçbir farkınız yokmuş. Siz de (bizim gibi) yaptıklarınıza karşılık azabı tadın!"

Surenin 40-53. ayetlerinde gerçekleri yalanlayanlar ile onları savunanların sonu hakkında bilgi verildikten sonra cennetliklerin cehennemliklerle konuşmaları gündeme getirilmektedir.

40. Ayetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenenlere göğün kapıları açılmayacak[1] ve onlar halat/deve[2] iğne deliğine girinceye kadar cennete de giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandıracağız!

41. Onların cehennem (ateşin)den yatağı, üstlerinden de (ateşten) örtüleri olacaktır.[3] İşte zalimleri böyle cezalandırırız!

42. İman edip iyi işler yapanlara gelince –ki kimseye gücünün üzerinde bir görev yüklemeyiz–,[4] işte onlar da cennet halkıdır; orada *ebedî* kalacaklardır.

1 Burada sözü edilen "göğün kapıları" ifadesi, cehennemlikler için "ruhlarının yükselmemesi, biraz fırsat bulsalar da yükseklere nüfuz edememeleri, meleklerin sırlarına erememeleri, düşmeleri, dualarının reddedilmesi, üzerlerine bereket inmemesi" anlamlarına alınmaktadır.

2 Ayette geçen *el-cemel* "deve" kelimesinin *el-cümmel* "halat" şeklinde okunma ihtimali nedeniyle iki farklı anlamı vardır. Her iki okuyuşta da maksat inkârcıların asla ve asla cennete giremeyeceğini beyan etmektir.

3 Yüce Allah bu ayette cehennemlikleri atacağı ateşin iki özelliğine değinmekte ve onlar için cehennemden döşekler ile üstlerinde/n ateşten örtüler olacağını haber vermektedir. Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:55; Zümer 39:16; Murselât 77:29-34.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; Mâide 5:48; En'âm 6:152, 165; Mü'minûn 23:62; Talâk 65:7.

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي
هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُۚ لَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۜ وَنُودُٓوا اَنْ
تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ
اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّاۜ قَالُوا نَعَمْۚ فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ
بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَهُمْ
بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَۢ ﴿٤٥﴾

43. (Cennette) altlarından ırmaklar akarken, göğüslerinde (kalplerinde) kinden ne varsa hepsini çıkarıp atmış olacağız.[1] (İşte bu cennetlikler) şöyle diyeceklerdir: "Bizi bu (cennete) ulaştıran Allah'a *hamd*olsun;[2] (çünkü) Allah bize yol göstermeseydi, biz yolumuzu bulamayacaktık. Şüphesiz ki Rabbimizin elçileri gerçeği getirmişler." Onlara "İşte yaptıklarınıza karşılık[3] miras olarak size verilen cennet burasıdır"[4] diye seslenilecektir.

44-45. Cennet halkı ateş halkına "Biz Rabbimizin bize vadettiğini gerçekleşmiş bulduk; siz de Rabbinizin size vadettiğini gerçekleşmiş buldunuz mu?" diye seslenecekler; onlar da "Evet!" diyecekler. Aralarında bir çağrıcı[5] "Allah'ın laneti, (insanları) Allah'ın yolundan alıkoyan, o (yol)u eğri gösteren ve ahireti de inkâr eden zalimlerin üzerine olsun!" diye seslenecektir.

1 Bu cümle Hicr 15:47. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer şekilde mahşerde dile getirilecek bir *hamd* cümlesi Yûnus 10:10, Fâtır 35:34 ve Zümer 39:74'te de yer almaktadır. Ayrıca Kasas 28:70 ve Sebe' 34:1'de de ahirette hamdin sadece Yüce Allah'a ait olacağı ifade edilmektedir.

3 Cennet, dünyada yapılan fedakârlıkların sonucudur. Fedakârlıklar "sebep", cennet ise "sonuç"tur.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:103; Sâd 38:54; Fussilet 41:30; Kâf 50:32.

5 Burada sözü edilen seslenicinin kim olduğu konusunda çeşitli kanaatler ileri sürülebilir: Bazı âlimlerimiz bu seslenicinin cennetle cehennem arasında bulunan ve sesini bütün mahlukatın işiteceği bir ünleyici olduğu kanaatindedir. Diğer bazıları bunun içlerinden en bilgili kişi olduğunu, bir kısmı ise bunun İsrâfîl (as) veya Yüce Allah'ın görevlendirdiği özel bir melek olduğunu belirtmişlerdir. Âyetteki *beynehum* ifadesi gereği, bunun insanlar arasından ve muhtemelen cennetliklerden birisi olduğu söylenebilir. Söz konusu kelime *müezzin* şeklinde belirteç edatı olmadan geldiğine ve hakkında tanıtıcı başka bir bilgi de verilmediğine göre, bu seslenicinin kim olduğu çok da önemli görülmemelidir.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌۚ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلاًّ بِسِيمٰيهُمْۚ وَنَادَوْا اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِ
قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ
بِسِيمٰيهُمْ قَالُوا مَٓا اَغْنٰى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾

46. İki taraf (cennetlikler ve cehennemlikler) arasında bir perde ve *a'rafta*[1] herkesi yüzlerinden tanıyan adamlar vardır. (Cennete girmeyi) arzulamalarına rağmen henüz oraya (cennete) giremeyen bu kişiler, cennet halkına "Selam üzerinize olsun!" diye seslenecektir.

47. Gözleri ateş halkı tarafına döndürülünce[2] de "Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu ile birlikte bulundurma!" diyeceklerdir.

48. A'raf halkı, yüzlerinden tanıdıkları (cehennemdeki) kişilere şöyle seslenecekler: "Çokluğunuzun da kibirlenmenizin de size hiçbir yararı olmadı.

1 Sureye adını veren *el-a'râf* kelimesi, "horozun ibiği veya atın yelesi gibi yüksek yer", "cennetle cehennem arasındaki yüksek surun en tepesi" veya "bilgililer" anlamlarına gelmektedir. Burası henüz cennete girememiş, ancak girmeyi çok isteyen kişilerin bir anlamda sıkıntı çektikleri ve özlem içerisinde cennete girmeyi bekledikleri yer olarak yorumlanabilir. A'râf ehlinin kimler olduğu ile ilgili dört yorum şu şekildedir: **I.** Peygamberler, şehitler ve alimler gibi yüksek şahsiyetler; **II.** Haklarında henüz bir karar verilmemiş olanlar; **III.** Müminleri ve kâfirleri yüzünden tanıyacak olan melekler, **IV.** Cennet ve cehenneme girmeyi gerektirecek bir durumda olmayanlar (Yusuf Şevki Yavuz, Araf Maddesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, III, 259, 1991). Ayrıca İmam Mâtürîdî de A'râf 7:47. ayetin yorumunda şunları belirtmiştir: "Bu beyan peygamberlerin ve Cenab-ı Hakk'ın A'râf'a koyarak ikramda bulunduğu kişilerin duası ise, bu o insanların (cehennemliklerin) zalim ve kâfir olduklarına şahitlik ettikleri anlamına gelir. Onların cehennemden Yüce Allah'a sığınmaları ise henüz cennete giremediklerinden, daha sonra gireceklerinden dolayıdır." (Bkz. Ebu Mansur Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an Tercümesi*, Ensar Neşriyat, 2016, V, 384-385). Bizim tercihimiz de İmam Madüridî'nin yaklaşımına uygundur.

2 Bu ifade a'raftakilerin cehennemlikler tarafına bakmak istemediklerini, ancak bir sıkıntı sebebi olsun, manevi anlamda belki de bir ceza şeklini oluştursun diye onların bakışları ilahi irade tarafından cehennemliklerin bulunduğu yere çevrileceği bilgisini içermektedir.

اَهٰٓؤُلَٓاءِ الَّذ۪ينَ اَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللّٰهُ بِرَحْمَةٍۜ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
﴿٤٩﴾ وَنَادٰٓى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَف۪يضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَٓاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۜ
قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِر۪ينَۙ ﴿٥٠﴾ اَلَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا د۪ينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَٓاءَ يَوْمِهِمْ هٰذَاۙ وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ وَلَقَدْ
جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

49. (Haklarında) 'Allah'ın merhameti onlara ulaşmaz!' diye yemin ettiğiniz kişiler bunlar mı?"[1] (Oysa onlara:) "Cennete girin! Size hiçbir korku yoktur ve siz üzülmeyeceksiniz de." (denecektir).

50-51. Ateş halkı cennet halkına "Su veya Allah'ın size verdiği rızıklardan biraz da bize dökün!" diye seslenince, (cennetlikler) "Allah onları dinlerini bir eğlence ve oyun edinen, dünya hayatı da kendilerini aldatan kâfirlere haram kılmıştır." diyeceklerdir.[2] Onlar bu günün karşılaşmasını (bu günle karşılaşmayı) nasıl unutmuş ve ayetlerimizi nasıl inkâr etmişlerse işte biz de bugün onları unutmaktayız.[3]

52. Yemin olsun ki onlara, bilgiyle açıkladığımız[4] ve inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olan bir kitap getirmiştik (göndermiştik).[5]

1 Bu cümle dünya hayatında inkârcıların alay ettiği imanlılara Yüce Allah'ın ikramda bulunacağını, beğenmedikleri insanların (müminlerin) cennete girişlerini görmek suretiyle alaycılıklarının feci akıbetini bir kez de bu şekilde yaşayacaklarını ifade etmektedir.

2 Yüce Allah mahşer şartlarında azabı hafifletebilecek veya ateştekileri serinletebilecek her ne varsa onu cehennemliklerden uzak tutacağını, onları bu nimetlerden mahrum kılacağını ifade etmektedir.

3 Dünya hayatının aldatmasına kananlar aynı zamanda Yüce Allah'ın ayetlerini inkâr eden ve mahşerde Allah'ın huzurunda hesap vereceğini de unutanlardır. Yüce Allah bu tiplerin suçunu gündeme getirmekte ve onlar dünya hayatında böyle bir unutma yaşamışlarsa, kendilerinin de azapta unutulacağını kendilerine haber vermektedir. Benzer mesajlar: Tevbe 9:67; Tâhâ 20:126; Secde 32:14; Câsiye 45:34; Haşr 59:19.

4 Ayetlerin açıklanmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

5 Benzer mesaj: Nahl 16:89.

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَاْوٖيلَهُۜ يَوْمَ يَاْتٖي تَاْوٖيلُهُ يَقُولُ الَّذٖينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا
بِالْحَقِّۚ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَٓاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَٓا اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذٖي كُنَّا نَعْمَلُۜ قَدْ خَسِرُٓوا
اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

53. (Onlar), onun (kitabın) *tevil*inden (yorumundan) başka bir şey beklemiyorlar.[1] Onun *tevili* (yorumu, Son Saat) geldiği gün, önceden onu unutmuş olanlar: "Elbette Rabbimizin elçileri gerçeği getirmişler. Şimdi şefaat edebilenler var mı ki bize de şefaat etsinler veya (dünyaya) geri gönderilsek de yaptıklarımızın tersini yapabilsek?" diyeceklerdir.[2] Onlar elbette kendilerine yazık etmişlerdir ve uydurdukları şeyler (putlar) da kendilerinden kaybolup gitmiş olacaktır.[3]

Surenin 54-58. ayetlerinde evren kitabından çeşitli ayetlerle duanın nasıl yapılması gerektiği ve toplumda bozgunculuk çıkartılmaması, yağmurun yaratılma biçimiyle öldükten sonra diriltilme arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

1 Kitâb'ın, yani Kur'an'ın *te'vili*, onun haber verdiği mesajlardır. Bağlam dikkate alındığında, maksadın Son Saat, kıyamet veya mahşer olduğu anlaşılmaktadır. Burada sözü edilen *te'vîl*, "bir şeyi sonucuna götürmek, varacağı yere vardırmak" demektir. Mekkeli müşrikler dünya hayatında gururlu ve kibirli oldukları için bu kitaba inanmamış, "bakalım işin sonu nereye varacak" demişlerdi. İşte burada dikkat çekilen nokta da bu olsa gerektir. Onlar inanmak için ille de bu kitabın gelecekle ilgili (Son Saat, kıyamet, mahşer, hesap, amel defteri, terazi, ödül, azap vs.) haberlerinin gerçekleşmesinden başka bir şey beklemiyorlardı.

2 Çeşitli ayetlerde de zikredildiği üzere, cehennemlikler dünyaya geri çevrilme isteklerinde bulunacaklar, dünya hayatında yapmadıkları salih amelleri yapacakları sözünü vereceklerdir. Şu'arâ 26:102'de şöyle buyrulmaktadır: "Keşke, bizim için dünyaya bir dönüş daha olsa da müminlerden olsaydık." Ancak azaptan çıkartılmak ve dünyaya geri döndürülmek mümkün olmayacağı için, salih amel işleme sözünün de hiçbir anlamı olmayacaktır. Nitekim Yüce Allah En'âm 6:28'de bunlara istedikleri fırsatı vermiş olsa da aynı hatayı yapacaklarını haber vermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Fâtır 35:37; Zümer 39:58.

3 Yüce Allah bu inkârcıların pişmanlıklarının hiçbir fayda vermeyeceğini, kendilerine yazık etmiş olduklarını, Allah'ın peşi sıra tapındıkları varlıkların hepsinin yok olup gideceğini, ortalıkta hiçbir şeyin bulunmayacağını haber vermektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:37; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي
الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَث۪يثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِه۪ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ
تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٥٤﴾ اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَ ﴿٥٥﴾

54. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde[1] (dönemde) yaratan, sonra da *arşa istiva* eden,[2] geceyi durmadan kendisini takip eden gündüze bürüyüp örten, emrine boyun eğdirilmiş olarak güneşi, ayı ve yıldızları da (yaratan) Allah'tır. Dikkat edin! Yaratmak da emretmek de yalnızca O'na aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!

55. Rabbinize boyun eğerek ve gizlice dua edin![3] Şüphesiz ki O, haddi aşanları sevmez.

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:3; Hûd 11:7; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 *Arşa istivâ*, Yüce Allah için kullanıldığında "O'nun mutlak otorite makamına kurulması, her şeyin düzenleyiciliğini elinde bulundurması" anlamlarını içermektedir. Ayetteki *el-'arş/'arş* kelimesi Yüce Allah'ın mutlak hükümranlık alanı anlamında 21 yerde geçmektedir. Bu kavramın Allah ile ilgili olduğunda hakikat anlamını elbette bilemeyiz. Benzer mesajlar: Yûnus 10:3; Ra'd 13:2; Tâhâ 20:5; Furkân 25:59; Secde 32:4; Hadîd 57:4.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:63; A'râf 7:55-56, 205; İsrâ 17:110.

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَر۪يبٌ مِنَ
الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ حَتّٰٓى اِذَٓا اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا
سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَٓاءَ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِاِذْنِ رَبِّه۪ وَالَّذ۪ي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًا كَذٰلِكَ
نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

56. Düzenine kavuşturulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın! O'na (Allah'ın azabından) korkarak ve (merhametini) umarak[1] dua edin![2] Şüphesiz ki Allah'ın merhameti güzel davrananlara çok yakındır.

57. Rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen O'dur. Sonunda (o rüzgârlar), ağır bulutları yüklenince onu (bulutu) ölü (kurak) bir şehre sevk ederiz. Böylece onun sayesinde (bulut sebebiyle oraya) suyu indirir ve bütün meyvelerden çıkarırız. İşte ölüleri de (topraktan) böyle çıkaracağız.[3] Umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.[4]

58. Toprağı iyi olan şehrin bitkisi de Rabbinin izniyle (güzel) çıkar; kötü olanın ise yararsız bitkiden başka bir şeyi çıkmaz. Biz şükreden bir topluluk için ayetleri işte böyle açıklıyoruz.[5]

1 Benzer mesajlar: İsrâ 17:57; Enbiyâ 21:90; Secde 32:16; Zümer 39:9.

2 Bu iki ayet En'âm 6:63, A'râf 7:55, 206, İsrâ 17:57, 110, Enbiyâ 21:90, Secde 32:16 ve Zümer 39:9. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:53; Nûr 24:43; Furkân 25:48-49; Neml 27:63; Rûm 30:48; Fâtır 35:9.

4 Her yıl insanların gözü önünde gerçekleşen doğadaki bu dönüşüm, diriltilmenin delilidir. Ölmeyi ve diriltilmeyi görmek isteyenlerin ya da mucizeye tanık olmak isteyenlerin bu dönüşümü izlemeleri yeterli olacaktır.

5 Saf su ile dolu ağır bulutların suladığı topraklar gibi, Kur'an'ın muhatap olduğu kalplerin sahibi insanlar da iki kısımdır: Topraklarda olduğu gibi insanların da iyisi ve kötüsü, mümini ve kâfiri vardır. İyiler iyi düşünür, peygamberlerin tebliğ ettiği ilahi mesajlardan istifade eder, ayetleri *tefekkür* ve *tezekkür* ederek onlardan ibret alırlar; iman eder, hayat bulur, ilahi nimetler için şükrederler. Ahiret için salih ameller yapar ve güzel ürünler verirler. Çorak yer gibi fena olanlar ise Yüce Allah'ın nimetlerine karşı küfür içerisinde bulunur, nankörlük yaparlar ve bunlardan yararlanmaktan da mahrum kalırlar. Güzel iş üretmediklerinden ilahi irade onlar için olumlu şekilde tecelli etmez. Toprağı yeşerten su misali, vahyin prensiplerine kulak vermeyen bu kişiler için çorak (toprak) benzetmesi gayet yerindedir. Toprakta verim kapasitesi yoksa su ne yapsın?

لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٥٩﴾ قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِه۪ٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
لَيْسَ ب۪ي ضَلَالَةٌ وَلٰكِنّ۪ي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦١﴾ اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّ۪ي وَاَنْصَحُ لَكُمْ
وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَٓاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ
لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا
الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَم۪ينَ ﴿٦٤﴾

Surenin 59-72. ayetlerinde önce Hz. Nuh'un, ardından da Hz. Hud'un kıssası gündeme getirilmektedir.

59. Şüphesiz ki Nuh'u elçi olarak kavmine biz göndermiştik de "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Şüphesiz ki üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum!" demişti.

60. Kavminden yöneticiler ona "Doğrusu biz seni apaçık bir sapkınlık içinde görüyoruz!" demişlerdi.[1]

61. (Nuh da onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Bende herhangi bir sapkınlık yoktur; aksine ben âlemlerin Rabbinin (seçtiği) bir elçiyim.

62. Size Rabbimin mesajlarını duyuruyor, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan (gelen vahiy ile) biliyorum."

63. Sizi uyarsın, *takvâlı* (duyarlı) olasınız ve size merhamet edilsin diye içinizden bir adama (bir kişiye) Rabbinizden bir hatırlatma gelmesine mi şaştınız?[2]

64. (Kavmi Nuh'u) yalanlamış, biz de onu ve onunla birlikte olanları gemide kurtarmıştık; ayetlerimizi yalanlayanları da (denizde) boğmuştuk! Şüphesiz ki onlar kör bir toplumdu.[3]

1 Hz. Nuh'un karşıtları da diğer inkârcılar gibi peygamberi reddetmişlerdi. Benzer mesaj: A'râf 7:66.

2 Bütün peygamberler aynı mesajı iletmişlerdir. Benzer mesajlar: A'râf 7:68-69; Yûnus 10:2; Kâf 50:2.

3 Ayetteki ifadeye göre Hz. Nuh'un inkârcı kavminin körlüğünü bedensel ve fiziksel anlamda bir körlük değil de mecaz anlamında hak ve hakikati görmemek, onlara itibar etmemek anlamında manevi körlük olarak kabul etmek gerekir.

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَاُ
الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ فٖي سَفَاهَةٍ وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبٖينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ
بٖي سَفَاهَةٌ وَلٰكِنّٖي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿٦٧﴾ اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّٖي وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمٖينٌ
﴿٦٨﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَٓاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَاذْكُرُٓوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ
مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْۜطَةً فَاذْكُرُٓوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾

65. Âd (kavmine) de kardeşleri Hud'u (göndermiştik) de "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. (Hâlâ) *takvâlı* (duyarlı) davranmayacak mısınız?" demişti.

66. Kavminden kâfir olan yöneticiler şöyle demişti: "Doğrusu biz seni elbette bir beyinsizlik içinde görüyor ve yalancılardan olduğuna inanıyoruz."[1]

67. (Hud da onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Bende herhangi bir beyinsizlik yoktur; aksine ben âlemlerin Rabbinin (seçtiği) bir elçiyim.

68. Size Rabbimin mesajlarını duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğüt vericiyim."

69. Sizi uyarsın diye içinizden bir adama (bir kişiye) Rabbinizden bir hatırlatma gelmesine mi şaştınız![2] Hatırlayın ki O (Allah) sizi Nuh kavminden sonra onların yerine getirdi ve yaratılışta sizi onlardan güçlü kıldı.[3] Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki kurtulasınız.

1 Benzer mesaj: A'râf 7:60. Burada ve bir sonraki ayette geçen *sefâhetün* kelimesi "akılsızlık, haddini bilmezlik" demektir.

2 Benzer mesaj: A'râf 7:62-63.

3 Hz. Hûd'un hatırlattığı ilk nimet; "Yüce Allah'ın kendilerini Hz. Nûh'tan sonra halifeler kılması", ikinci nimet ise "yaratılış açısından daha güçlü bir vücut yapısına sahip kılınmaları"dır. Ayette her ne kadar iki kavim arasında doğrudan ve detaylı olarak herhangi bir mukayese ifadesi yer almasa da bunu hatırlatmanın başka bir anlamı da olmasa gerektir. 'Âd kavminin vucut yapıları hakkında tefsirlerimizde çeşitli abartılı ifadeler yer almış olsa da biz onları burada gündeme getirmeye gerek duymuyoruz. Çünkü bunlar eğer çok önemli olsaydı Yüce Allah bu konuda açıklayıcı bilgiler gönderirdi. Konuyla ilgili bir mukayesenin yapıldığı Sebe' 34:45'te Mekkelilere göre önceki nesillerin çok daha güçlü olduğu şöyle dile getirilmektedir: "Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) yalanlamışlardı. Bunlar, öncekilere verdiklerimizin onda birine bile ulaşamamışlardı. (Bu nedenle, onlar), peygamberlerimi yalanlamışlardı. (Ama) benim karşılık olarak verdiğim nasıl olmuştu!" Bu bağlamda Âd kavminin de kendilerinin en güçlü insanlar olduğunu zannedip kibre kapıldıkları Fussilet 41:15'te zikredilmektedir. 'Âd kavminin fiziksel anlamda güçlü oluşlarına ilave olarak Ahkâf 46:26'da zikredildiği gibi Ahkâflılara verilen nimet ve imkânlar da Mekkelilere verilenlerden çok daha fazlaydı.

قَالُوٓا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَاۚ فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
٧٠ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌۜ اَتُجَادِلُونَنِي فِيٓ اَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ
وَاٰبَآؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ فَانْتَظِرُوٓا اِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ٧١ فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ
مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ٧٢

70. (Kavmi ise) "Sen bize tek Allah'a kulluk etmemiz ve atalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi (bunları mı demeye) geldin? Doğru söyleyenlerdensen bize vadettiğini bize getir!" demişlerdi.[1]

71. (Hud da onlara) şöyle demişti: "Elbette üzerinize Rabbinizden gelecek bir bela ve azap gerçekleşmiştir.[2] Haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın taktığı isimler[3] hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? (Öyleyse) bekleyin! Şüphesiz ki ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim!"

72. (Bunun üzerine) onu (Hud'u) ve onunla birlikte olanları merhametimizle kurtarmış ve ayetlerimizi yalanlayanların ve iman etmeyenlerin kökünü de kesmiştik.[4]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:78; Ahkâf 46:22. Âd kavminin tevhidi reddetme sebebi "atalar dinini taklit"tir. İnkârcılar bir hatası olduğunda yani herhangi bir çirkinlik işlediğinde bahane olarak A'râf 7:28'de belirtildiği gibi "atalarını böyle buldukları", dahası "Allah'ın böyle emrettiği" yalanına sarılmışlardır. Mekkeli müşrikler de işte bu ateşe çağıran hatalı yolu izleyenlerden olmuşlardır ancak buradaki mesaj onlarla da sınırlı değildir. Şeytanın izini takip eden herkesin bu noktada muhatap olduğu unutulmamalıdır.

2 Burada Hz. Hûd'un kullandığı iki kelime dikkat çekmektedir. Bunların ilki "pislik, ürkütücü bela, ahlâkî çöküntü, çürümüşlük, kınanmış inançlar, kötü özellikler, kalpteki kötü ve pis düşünceler" manalarına gelen *rics*; diğeri ise "gazap, azap, hışım" manasındaki *ğadab* sözcükleridir. Her iki kelimeyi birlikte düşündüğümüzde maksadın ilahi bir azap olduğu anlaşılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:81; Yûsuf 12:40; Necm 53:23.

4 Âd kavminin inkârcılarının akıbetiyle ilgili olarak Kur'an'da çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda "kendilerine köklerini kesen bir kasırga gönderildiği" (A'râf 7:72; Zâriyât 51:41), "dünyada olduğu gibi kıyamet gününde de lanete uğratılacakları" (Hûd 11:60), "korkunç bir gürültünün onları yakaladığı, sel süprüntüsü haline getirildikleri" (Mü'minûn 23:41), "helak edildikleri" (Şu'arâ 26:139), "üzerlerine uğursuz, uğultulu ve her şeyi alt üst eden kasırgaların gönderildiği" (Fussilet 41:16; Ahkâf 46:25) ve "köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi oldukları" (Kamer 54:19-20), "üzerlerine azap kamçılarının salındığı" (Fecr 89:13) bildirilmektedir.

وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ
رَبِّكُمْۜ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فٖٓي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ
اَلٖيمٌ ﴿٧٣﴾ وَاذْكُرُٓوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّاَكُمْ فِي الْاَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا
قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًاۚ فَاذْكُرُٓوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَ ﴿٧٤﴾

Surenin 73-84. ayetlerinde önce Hz. Salih'in ve Semûd kavminin, sonrasında da Hz. Lut'un ve kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

73. Semûd'a da kardeşleri Salih'i (göndermiştik de onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Elbette size Rabbinizden apaçık bir delil gelmiştir. İşte Allah'ın şu devesi[1] sizin için bir delildir. Onu bırakın da Allah'ın (yarattığı bu) toprakta yesin (otlasın). Ona hiçbir kötülük etmeyin! Yoksa sizi elem verici bir azap yakalar.[2]

74. (Allah'ın) Âd (kavmin)den sonra sizi halifeler (sorumlular) kıldığını ve yeryüzüne (bu topraklara) yerleştirdiğini hatırlayın! Ovalarında köşkler ediniyor ve dağlarından evler yontuyorsunuz.[3] Allah'ın nimetlerini hatırlayın ve yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın!"[4]

1 *Nâkatullâh* ifadesi "Allah'ın devesi" demektir. Hayvan haklarını ve kamu hakkını temsil etmektedir. Ayette bir delil olarak bahsedilen bu özel deveye tabiatta beslenirken hiçbir şekilde dokunulmaması, aksi takdirde korkunç bir azabın gelebileceği haber verilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Hûd 11:64; Şu'arâ 26:156.

3 Âd kavminin yaşadığı bölge Arabistan'ın güneyinde Ahkâf adıyla bilinen Umman ve Hadramevt taraflarıydı. Semûd kavmi ise Arabistan'ın kuzeyinde yaşamıştı. Semûd kavminin yaşadığı bölge bugün Medâin-i Sâlih adıyla bilinen ve Arabistan'ın kuzeyindeki "Hicr" bölgesidir. Kastedilen yöre Hz. Salih'in kavminin yaşadığı ve kayalardan oyularak şekillendirilen kaya şehirdir. Burada yaşamaları Yüce Allah'ın bir lütfuydu ve Hz. Salih de onlara bu nimeti hatırlamalarını öğütlemekteydi. Demek ki Bu ayette Semûd kavminin Âd kavminin yaşadığı topraklara yerleştirilmelerinden değil; Ad kavminin helakinden sonra onların yaşadıkları bölgenin sorumluları olduklarından bahsedilmektedir.

4 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:183.

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا
مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلَ بِه۪ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذ۪ي اٰمَنْتُمْ بِه۪
كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا اِنْ كُنْتَ مِنَ
الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٧٧﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا ف۪ي دَارِهِمْ جَاثِم۪ينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا
قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبّ۪ي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِح۪ينَ ﴿٧٩﴾

75. Kavminden kibirli yöneticiler zayıf düşürülmüşlere yani içlerinden iman edenlere "Siz Salih'in Rabbinden gönderilen bir (elçi) olduğunu (gerçekten) biliyor (buna inanıyor) musunuz?" diye sormuşlardı. Onlar da "Şüphesiz ki biz onunla gönderilen her şeye inanıyoruz." demişlerdi.[1]

76. Kibirlenenler "Biz sizin inandığınız şeyleri inkâr ediyoruz!" demişlerdi.[2]

77. Rablerinin emrinden çıkarak o dişi deveyi hunharca katletmiş[3] ve "Ey Salih! Elçilerdensen bize vadettiğin (azab)ı bize getir!" demişlerdi.

78. (Bunun üzerine) onları bir sarsıntı yakalamıştı da yurtlarında diz üstü[4] (hareketsiz) kalmışlardı.[5]

79. (Salih) onlardan yüz çevirip kendilerine şöyle demişti: "Ey kavmim! Şüphesiz ki ben size Rabbimin mesajını ulaştırdım ve size öğüt verdim fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz."

1 Bu ve benzer örneklerde sözü edilen "zayıf düşürülenler" her zaman bu baskıya boyun eğmiş de değillerdir. Nitekim Firavun'un karşısına dikilen büyücüler son derece net bir iman duruşu ortaya koymuş ve Firavun'un tehditlerine aldırış etmemişlerdi. İşte bu ayette de durum aynıdır. Semûd kavminin azgın yöneticileri içlerinden iman etmiş ve zayıf düşürülmüş müminlere soru sormuşlar ve belki de hiç tahmin etmedikleri bir cevapla karşılaşmışlardı.

2 Benzer mesajlar: Sebe' 34:34; Zuhruf 43:24.

3 Konuyla ilgili ayetlerde geçen *'akarû* fiili, "hayvanın ayaklarının kesilerek veya kırılarak yere düşürülmesi, sonra da boğazlanması" anlamına gelmektedir. Bu tür bir işkenceyle hayvan boğazlama işleminin, İslam öncesi Araplarda da var olduğu ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Hûd 11:65; Şu'arâ 26:157; Kamer 54:29; Şems 91:14.

4 Şu'arâ 26:157'de ifade edildiği gibi, Semûd kavmi dişi deveyi hunharca katlettikten sonra pişman olmuşlardı; ancak iş işten geçtiği için bunun kendilerine hiçbir faydası dokunmamış, hak ettikleri azapla buluşturulmuşlardı.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:91; 'Ankebût 29:37.

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿٨٠﴾ اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ
الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ
قَالُٓوا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۘ كَانَتْ مِنَ
الْغَابِر۪ينَ ﴿٨٣﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِم۪ينَ ﴿٨٤﴾

80. Lut'u da (peygamber göndermiştik de) kavmine şöyle demişti: "Sizden önce âlemlerden (insanlardan) kimsenin yapmadığı bir çirkinliği mi yapıyorsunuz?

81. Şüphesiz ki siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere yanaşıyorsunuz. Doğrusu siz haddi aşan bir topluluksunuz."[1]

82. Kavminin cevabı "Onları (Lut'u ve arkadaşlarını) şehrinizden çıkarın; çünkü onlar (güya) temizlik taslayan insanlarmış!"[2] sözünden başka bir şey olmamıştı.

83. Bunun üzerine onu ve ailesini kurtarmıştık. Yalnız hanımı hariç; o, geride kalanlardandı.[3]

84. Üzerlerine büyük bir bela yağmuru yağdırmıştık. Bak ki suçluların sonu nasıl olmuştu![4]

1 Bu ayetler Neml 27:54-55 ve 'Ankebût 29:28-29. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Bu söz açıkça alaycılık içermektedir; çünkü ahlaklı olmak onlar tarafından ayıplanacak bir husus olarak görülmekteydi. "Onlar temiz kalmak istiyorlarmış, bizim aramızda kalarak kirlenmesinler" demeye getirerek, kendilerince muhataplarını aşağılamaktan da geri kalmamışlardı. Zira temizliği salt maddi ya da bedeni temizliğe indirgeyip iç temizliğine dikkat etmeyenler hem aklen hem ruhen hem de kalben pisliğe mahkûm oldukları gibi, bu pislik bedenlerine de davranışlarına da yansıyacaktır. Benzer mesaj: Neml 27:56.

3 Benzer mesajlar: Hicr 15:60; Neml 27:57; 'Ankebût 29:32; Sâffât 37:135. Burada "Hz. Lut'un yaşlı eşi neden geride kaldı ya da bırakıldı" sorusu akıllara gelebilir. Onun geride bırakılma sebebi Tahrîm 66:10. ayette net bir şekilde dile getirilmektedir. Zira bu ayette "Allah kâfir olanlara, Nuh'un hanımı ile Lut'un hanımını örnek vermektedir. (Bu iki kadın), kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhları) altındalardı ve onlara hıyanet (ihanet) etmişlerdi. (Nuh ve Lut) Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamamıştı. (Onlara) 'Ateşe girenlerle birlikte siz de girin!' denmiş (olacak)tır" buyrularak geri kalma nedeni açıklanmaktadır.

4 Neml 27:58'de de bildirildiği üzere, Yüce Allah Hicr 15:73'te bu azap kasırgasından önce Hz. Lut'un kavminin helakiyle ilgili olarak gün doğarken korkunç bir gürültüyle meydana gelen depremin kendilerini yakaladığını haber vermektedir. Lut kavminin helak başlangıcının sabaha karşı gerçekleşen bu korkunç gürültü olduğu anlaşılmaktadır.

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ
رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ
اِصْلَاحِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَۚ ﴿٨٥﴾

Surenin 85-93. ayetlerinde Hz. Şuayb ve Medyen halkının kıssasının bir kısmı ele alınmaktadır.

85. Medyen'e[1] de kardeşleri[2] Şuayb'ı (göndermiştik de onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Elbette size Rabbinizden apaçık bir delil gelmiştir. Ölçüyü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyalarını eksik vermeyin![3] Düzenine (ıslaha) kavuşturulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın![4] İnanırsanız böylesi sizin için hayırlı olandır.[5]

1 Medyen, Hz. Şuayb'ın peygamber olarak görevlendirildiği şehirdi. *Medyene* kelimesi Kur'an'da 10 kez geçmekte, bir kısmı Hz. Musa ile ilgili kıssalarda, diğerleri ise Hz. Şuayb'ın tebliğini içeren ayetler bağlamında yer almaktadır. Medyen'in aslında Hz. İbrahim'in çocuklarından birisi olduğu, nüfus artınca çocuklarının isminin şehre verildiği rivayet edilmektedir. Bu bağlamda Hz. Şuayb'ın nesebinin de Şuayb b. Nüveyb b. Medyen b. İbrahim Halîlullâh olduğu ifade edilmektedir.

2 Yüce Allah tıpkı Hz. Hud ve Hz. Salih'te olduğu gibi Hz. Şuayb'ı da kavmine göndermesiyle ilgili olarak *ehâhum* "kardeşleri" ifadesini kullanmakta, böylece her peygamberin kendi kavminden seçildiği mesajını vermektedir. Bu kardeşlik inançla ilgili değil, o toplumdan olduğunu ortaya koymak bakımındandır.

3 Benzer mesaj: İsrâ 17:35.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:60; A'râf 7:74; Hûd 11:85; Şu'arâ 26:183. Yüce Allah Hz. Şu'ayb'ın kavmine yaptığı uyarı bağlamında ölçü ve tartıyı tam yapmanın, insanların eşyasını eksik vermemenin, bunun sonucunda da ıslaha kavuşturulduktan sonra ülkede bozgunculuk yapmamanın önemini hatırlatarak evrensel bir mesaja yer vermektedir. Hz. Şu'ayb, hem kendi toplumuna hem de evrensel olarak bütün insanlığa bir ticaret ahlakı öğretmekte, ölçüme dayalı alış verişlerde tam ölçüm yapılmasını ve kesinlikle eksik ölçüp insanların hakkının yenmemesini öğütlemektedir.

5 Ayette geçen *hayr* kelimesine sanıldığı veya iddia edildiği gibi "daha hayırlı" değil de "mutlak hayırlı" manası verilmelidir. Çünkü emredilenin tersini yapmada hiçbir şekilde hayır yoktur. "Hayır", Yüce Allah'ın dediği ve yapılmasını emrettiği şeydedir.

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَاذْكُرُوٓا
اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْۖ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَاِنْ كَانَ طَٓائِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا
بِالَّذٖٓي اُرْسِلْتُ بِهٖ وَطَٓائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَاۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾
قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَٓا اَوْ
لَتَعُودُنَّ فٖي مِلَّتِنَاۜ قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كَارِهٖينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فٖي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ
اِذْ نَجّٰينَا اللّٰهُ مِنْهَاۜ وَمَا يَكُونُ لَنَٓا اَنْ نَعُودَ فٖيهَٓا اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّنَاۜ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًاۜ
عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَاۜ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحٖينَ ﴿٨٩﴾

86. İnananları tehdit ederek, onları Allah yolundan alıkoyarak ve o yolu eğip bükerek her yolun başında oturmayın![1] Az iken (Allah'ın) sizi çoğalttığını hatırlayın! Bozguncuların sonu nasıl olmuş bir bakın!

87. İçinizden bir grup benimle gönderilene inanır, bir grup da inanmazsa, Allah aranızda hükmedinceye kadar sabredip bekleyin! O hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

9. CÜZ

الجزء ٩

88. (Şuayb'ın) kavminden kibirli yöneticiler demişti ki: "Ey Şuayb! Ya mutlaka seni ve seninle birlikte inananları şehrimizden çıkaracağız[2] ya da dinimize döneceksiniz!"[3] (Şuayb şu) cevabı vermişti: "İstememiş olsak da mı?

89. Allah bizi o (yanlış inanış)tan kurtardıktan sonra sizin dininize dönersek Allah'a iftira etmiş oluruz. Rabbimiz Allah'ın dilemesi hariç, ona (Medyenlilerin dinine) dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz ilim bakımından her şeyi kapsamıştır. Biz yalnızca Allah'a güvendik! Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmü (sen) ver! Sen hüküm verenlerin en hayırlısısın."

1 Yüce Allah Hz. Şuayb'ın tebliğindeki çok önemli noktaları ifade bağlamında insanları engellemek için doğru yolun üzerine oturmamayla ilgili uyarısını haber vermektedir. Bu tutum Yüce Allah'a karşı isyanının sonunda İblis'in söylediği "Beni saptırmanın karşılığında senin doğru yoluna oturacağım" şeklindeki sözünü hatırlatmaktadır. Demek ki Hz. Şuayb'ın kavmi de İblis'in yolundan gitmekte ve insanları saptırmak için doğru yolun üzerine oturup insanların istikamet sahibi olmalarını engellemeye çalışmaktalardı.

2 Medyenliler Hz. Şuayb'ı ve müminleri iki seçenekle baş başa bırakmışlardı. Seçeneklerden ilki tehdit idi. Buna göre, müminleri şehirden, yani ülkeden çıkarmakla tehdit etmişlerdi. Ülkeden sürülme tehdidi başka peygamberlerin kavimlerinde de görülen bir durumdu. Nitekim A'râf 7:82, Şu'arâ 26:167 ve Neml 27:56'da "Hz. Lut'un"; Şu'arâ 26:116'da "Hz. Nuh'un"; Meryem 19:46'da "Hz. İbrahim'in" ve İbrâhîm 14:13 ve Yâsîn 36:18'de "bütün peygamberlerin" sürgünle tehdit edildikleri ifade edilmektedir.

3 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:13.

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ
الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ
كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي
وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا
أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾

90. Kavminin kâfir olan yöneticileri "Şuayb'a uyarsanız bu durumda şüphesiz ki siz kaybedersiniz!" demişlerdi.

91. (Bunun üzerine) onları bir sarsıntı yakalamıştı da yurtlarında diz üstü (hareketsiz) kalmışlardı.[1]

92. Şuayb'ı yalanlayanlar sanki yurtlarında hiç kalmamış gibiydiler;[2] Şuayb'ı yalanlayanlar kaybedenlerin ta kendileridir.

93. (Şuayb) onlardan yüz çevirmiş ve şöyle demişti: "Ey kavmim! Ben size Rabbimin mesajlarını duyurmuş ve size öğüt de vermiştim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım!"[3]

Surenin 94-102. ayetlerinde Yüce Allah'ın peygamber gönderdiği şehir halklarının olumsuz tepki vermelerinin sonuçları, iman etmeleri durumunda kendilerini nasıl güzelliklerin beklediği, hiç kimsenin Yüce Allah'ın azabından ve gazabından emin olmadığı, kıssaların anlatılma gerekçeleri ve insanların fıtrat sözleşmelerine aykırı davranıp sözlerinde durmadıkları haber verilmektedir.

94. Her şehre bir peygamber gönderdiğimizde (gerçeğe) boyun eğsinler diye onları elbette çeşitli sıkıntı ve darlıkla denemiştik.[4]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:78; 'Ankebût 29:37.

2 Benzer mesajlar: Hûd 11:67, 94-95; 'Ankebût 29:37.

3 Ayette geçen *âsâ* fiili "tasalanmak", "yas tutmak", "gam çekmek", "derinden üzülmek", "şiddetli hüzün çekmek", "acımak" gibi anlamlara gelmektedir. Her peygamber gibi Hz. Şuayb da kavminin iman etmemesine üzülmüş ve helaklerini görünce de derinden hüzünlenmiş olabilir. Ancak yapılması gereken her şey ortaya konulmuş olmasına rağmen, inkâr, küfür ve şirkte ısrar edenlere karşı bu hüznün gerekli olmayacağı ayette verilmek istenen mesajlar arasında yer almaktadır.

4 Yüce Allah çeşitli peygamber kıssalarını anlatıp kavimlerinin helak edilme biçimlerini ve nedenlerini ifade ettikten sonra, insanlık tarihinde helak edilenlerin sadece kıssası anlatılanlar olmadığını belirtmekte ve genel kuralını hatırlatmaktadır.

ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ اٰبَٓاءَنَا الضَّرَّٓاءُ وَالسَّرَّٓاءُ فَاَخَذْنَاهُمْ
بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ
السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ
يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَٓائِمُونَ ﴿٩٧﴾ اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ
يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾

95. (Bir süre) sonra kötülüğü iyilikle değiştirmiştik de (onlar) refah içinde yaşamışlardı. (Ancak): "Atalarımıza da elbette böyle sıkıntılar ve sevinç (vesileleri) gelmişti." deyiverdiler. Biz de onları, hiç farkına varmadıkları bir şekilde ansızın yakalamış (cezalandırmış)tık.[1]

96. O şehirlerin halkı iman edip *takvâlı* (duyarlı) olsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bereketler açardık.[2] Fakat yalanlamışlardı; biz de kazandıkları şeyler nedeniyle onları yakalamış (cezalandırmış)tık.

97. O şehirlerin halkı, uyurlarken geceleyin kendilerine azabımızın gelmesinden güvende miydi!

98. Veya o şehirlerin halkı, eğlenirlerken kuşluk vakti kendilerine azabımızın gelmesinden güvende miydi!

1 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmakta, küfrün tek millet olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Mü'minûn 23:51-53; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

2 Gökten gelen bereketler denilince akla ilk olarak "yağmur" gelmektedir. Yerden olanlar ise çok daha çeşitlilik arz etmektedir. Buna göre sayısız bitkiler, hayvanlar, ürünler vs. bu noktada hatırlanmalıdır. Esasında *berekât* kelimesinin çoğul oluşu, hem gökten gelenlerin hem de yerden elde edilenlerin çokluğunu göstermektedir. Gökten gelenler içerisinde Hidrojen, Oksijen ve Azot gibi havada bulunan çeşitli unsurların insan hayatına sunduğu sayısız faydaları söyleyebiliriz. Yerden elde edilenler için fazlaca bir şey söylemeye bile gerek yoktur. Konuyla ilgili olarak Yûnus 10:31 ve Zâriyât 51:22'de verilen bilgiler bu noktada hatırlanmalıdır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:148; Mâide 5:65, 66; Hûd 11:3; Nahl 16:30, 41, 97; Tâhâ 20:132; Talâk 65:2-3; Nûh 71;10-12; Cinn 72:16.

اَفَاَمِنُوا مَكْرَ اللّٰهِ فَلَا يَاْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذ۪ينَ يَرِثُونَ
الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَٓا اَنْ لَوْ نَشَٓاءُ اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ
﴿١٠٠﴾ تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓائِهَا وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا
بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِر۪ينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِاَكْثَرِهِمْ مِنْ
عَهْدٍ وَاِنْ وَجَدْنَٓا اَكْثَرَهُمْ لَفَاسِق۪ينَ ﴿١٠٢﴾

99. Allah'ın tuzağından (ince düzeninden) güvende miydiler! Kendilerine yazık eden topluluktan başkası Allah'ın tuzağından (ince düzeninden) kendini güvende göremez.[1]

100. Önceki sakinlerinden sonra yeryüzüne mirasçı olanlara şu gerçek yol göstermedi mi: Dileseydik günahlarından dolayı onlara da (sıkıntılar) isabet ettirirdik. Kalplerini mühürleriz[2] de (gerçekleri) duyamazlar.

101. İşte o şehirler, haberlerinden sadece bir bölümünü[3] sana anlatmakta olduklarımızdır.[4] Yemin olsun ki elçileri onlara apaçık deliller getirmişlerdi. Fakat önceden yalanladıklarına yine de iman edecek değillerdi.[5] İşte Allah kâfirlerin kalplerini böyle mühürler.[6]

102. Onların çoğunda sözünde durma bulamamıştık; çoğunu yoldan çıkmış bulmuştuk.

1 Tuzak kurmak insanlar için bir acizliğin ifadesidir; mertçe yapılamayan bir mücadelenin kaçamak yolunu tercih etmektir. Yüce Allah ise her gücün üstündedir. Tuzak, karşıdakinin bilemeyeceği bir şekilde kurulur. Oysa Yüce Allah'ın bilemeyeceği, O'na gizli olan hiçbir alan ve hile söz konusu olamaz. Ayetlerde Yüce Allah için kullanılan bu tür ifadeler, O'nun cezalandırmasını ifade etmekte ve yapılanlardan haberdar olduğunu bildirmektedir.

2 Yüce Allah hiç kimsenin kalbini haksız yere mühürlemez. İnançla ilgili bütün mühürlenmelerin nedeni inkâr, küfür ve haddi aşmadır.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:163-164; En'âm 6:34; Hûd 11:120; Tâhâ 20:99; Kasas 28:3; Mü'min 40:78.

4 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "İşte o şehirlerin (ülkelerin), haberlerinden sadece bir bölümünü sana anlatıyoruz."

5 Bu cümle Yüce Allah'ın kimlerin iman etmeyeceğini önceden bildiğinin delillerindendir.

6 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:101; Tevbe 9:87, 93, Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖ فَظَلَمُوا بِهَاۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُفْسِد۪ينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوسٰى يَا فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿١٠٤﴾ حَق۪يقٌ عَلٰٓى
اَنْ لَٓا اَقُولَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّۜ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَرْسِلْ مَعِيَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَۜ ﴿١٠٥﴾

Surenin 103-129. ayetlerinde bu defa eski kavimlere göre daha yakın tarihli olan ve Mekkelilerin de büyük ölçüde hakkında bilgi sahibi olduğu Hz. Musa'nın kıssası ele alınmakta, bu pasajda daha çok İsrailoğulları'yla ilgili konulara değinilmektedir.

103. Sonra onların ardından da Musa'yı delillerimizle[1] Firavun ve yöneticilerine göndermiştik de onlara (delillerimize) haksızlık etmişlerdi. Bozguncuların sonu nasıl olmuş, bir bak!

104. Musa şöyle demişti: "Ey Firavun! Ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim.[2]

105. Allah hakkında gerçek(ler)den başka bir şey söylememek benim üzerime borçtur.[3] Elbette Rabbinizden size apaçık bir belge getirdim;[4] artık İsrailoğulları'nı benimle gönder!"

1 Hz. Musa'ya verilen ayetler, yani deliller, belgeler, mucizelerle ilgili bkz. Bakara 2:60; Nisâ 4:154; A'râf 7:133, 160; İsrâ 17:101; Tâhâ 20:18, 22, 77; Şu'arâ 26:32, 33, 63; Neml 27:10; Kasas 28:31.

2 Bu ayette Hz. Musa risaletle ilgili konumunu açıkça ortaya koymakta, söylemlerinin kendisine ait olmadığını, aksine âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu Firavun'un yüzüne baka baka âdeta haykırmaktadır.

3 Bu cümle Yüce Allah hakkında konuşurken sadece gerçeği söylemek gerektiğini vurgulu bir şekilde ortaya koymaktadır ki bunu başarmanın tek yolu vahiyden yani Kur'an'dan konuşmaktan geçmektedir. Benzer mesaj: A'râf 7:169.

4 Ayette Hz. Musa'nın dile getirdiği *min rabbiküm* ifadesi başta Firavun olmak üzere diğer yönetici ileri gelenlere mesaj vermektedir. Bilindiği gibi Firavun kendisini ilâh diye tanıtmakta, İsrailoğullarının kendisinden başka ilahının bulunmadığını onlara dikte etmekteydi. Hz. Musa işte böyle korkunç bir kibrin sahibi olan Firavun'a ve yöneticilerine Yüce Allah'tan başka ilah olmadığını, üstelik Yüce Allah'ın onların da Rabbi olduğunu kendilerine bildirmiştir. Bu haliyle hem bu tebliği yapmış hem de tevbe etmeleri halinde Yüce Allah'ın onları da sahipleneceğini onlara haber vermişti.

قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ فَأْتِ بِهَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿١٠٦﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ
مُب۪ينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِر۪ينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا
لَسَاحِرٌ عَل۪يمٌ ﴿١٠٩﴾ يُر۪يدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْۚ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ قَالُٓوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ
وَاَرْسِلْ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِر۪ينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَل۪يمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَٓاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ
قَالُٓوا اِنَّ لَنَا لَاَجْراً اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِب۪ينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّب۪ينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا يَا
مُوسٰٓى اِمَّٓا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّٓا اَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْق۪ينَ ﴿١١٥﴾

106. (Firavun) şöyle demişti: "Bir delil getirdiysen, doğru söyleyenlerdensen onu getir (göster)!"

107. (Musa) asasını atmıştı. Bir de ne görsünler, o (asa) apaçık bir yılan (olmuş)![1]

108. Elini de (koynundan) çıkarmıştı. Bir de ne görsünler, o (eli) bakanlara bembeyaz (görünmüştü).[2]

109-110. Firavun'un kavminden yöneticiler şöyle demişlerdi: "Şüphesiz ki bu, sizi yurdunuzdan çıkarmak isteyen çok bilgili bir büyücüdür."[3] (Firavun) "Öneriniz nedir?" demişti.

111-112. (Yöneticiler) "Musa'yı ve kardeşini alıkoy! Bütün bilgin büyücüleri sana getirsinler diye şehirlere toplayıcı (görevli)ler gönderip haber sal!" demişlerdi.

113. Büyücüler Firavun'a gelmiş ve "Galip gelirsek bize ödül var, değil mi?" demişti.

114. (Firavun) "Tamam; siz gözdeler(im)den olacaksınız!" demişti.

115. (Büyücüler) "Ey Musa, (asayı önce) sen (mi) atacaksın ya da atanlar biz (mi) olalım?" demişlerdi.

1 Benzer mesajlar: Neml 27:10; Tâhâ 20:20; Şu'ara 26:32; Kasas 28:31. Tâhâ 20:20'de "yılan" manasında *hayyeh* kelimesi kullanılmışken, A'râf 7:107 ve Şu'arâ 26:32'de *sü'bânun mübînun* "apaçık büyük bir yılan" tamlaması tercih edilmiş, Neml 27:10 ve Kasas 28:31'de ise *keennehâ* cânnun yani "sanki orta büyüklükte ve hızla gözden kaybolan yılan" ifadesi kullanılmıştır. Hz. Musa'nın elindeki *'asâsı* orta büyüklükte ve hızlı hareket edip gözden kaybolan bir yılana dönüşmüştü; ayetlerde verilmek istenen ortak mesaj budur. Esasında bütün bu ayetleri Tâhâ 20:66 ışığında anlamak gerekmektedir.

2 "Elin beyaz olması" ifadesi, "maddi anlamda bir beyazlık"tan ziyade, "manevi olarak arınmış olma"yı ifade etse gerektir. Tâhâ 20:22, Neml 27:12, Şu'arâ 26:33 ve Kasas 28:32'de de aynı gerçeğe işaret edilmektedir.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:34-35.

قَالَ اَلْقُواۚ فَلَمَّٓا اَلْقَوْا سَحَرُوٓا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَٓاؤُ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ وَاَوْحَيْنَٓا
اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَلْقِ عَصَاكَۚ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَاْفِكُونَۚ ﴿١١٧﴾

116. (Musa) "Siz atın!" demişti. Onlar atınca, insanların gözlerini büyülemiş,[1] onları korkutmuş[2] ve (zanlarınca) büyük bir büyü getirmişlerdi (göstermişlerdi).

117. (Bunun üzerine) Musa'ya "Şimdi de sen asanı (yere) at!" diye vahyetmiştik. Bir de ne görsünler, (Musa'nın asası) onların uydurduklarını yutuyordu.[3]

1 Bu ayet büyücülüğün insanların gözlerini boyamaktan başka bir şey olmadığının apaçık bir delilidir. Büyü ile ilgili bütün ayetleri bu bilgi ışığında değerlendirmek gerekir.

2 Bu cümlede "büyücülükte göz boyamanın ve insanları korkutmanın esas olduğu" açıkça ifade edilmektedir.

3 Şu'arâ' 26:45'te de zikredildiği gibi, bu ayetin sonunda konuyla ilgili büyücülerin fiillerini ifade için kullanılan *ye'fikûne* fiili, *e-f-k* kökünden gelmekte ve sahtecilik içeren bir fiil olduğunu mana olarak içermektedir. İbn Abbâs'a göre bu kelime "bir şeyi olduğu durumdan çevirip başka türlü göstermek"tir. Yalana *ifk* denmesinin sebebi de budur. Zira yalan, hakikatin tersyüz edilmiş şeklidir. Bu ayette de söz konusu durumla ilgili olan *mâ ye'fikûne* ifadesi "büyücülerin yalan olarak yaptıkları şey" manasına gelmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, IX, 21). İşte o sahtecilik fiilleri Hz. Musa'nın elinden deşifre edilmiş, onların uydurduğu yalanlar ortaya serilmişti. Tekrar vurgulayalım ki Hz. Musa'nın yaptığı asla ve asla daha büyük bir büyü değil, aksine büyülerin asılsız olduğunu gözler önüne seren bir uygulama idi. Bu arada, Hz. Musa'nın yaptığı işi belirten fiil de bilinen anlamda "yenilen bir şeyi yutmak" değil, ortaya konulan bir çalışmayı "silip süpürmek" manasına gelen *telkafu* sözcüğüdür. Bütün bunlar yaşanan olayın mahiyetini gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Esasında bir sonraki ayette sözü edilen "onların yaptıkları da batıl oldu" ifadesi de bu anlamı desteklemektedir. Yüce Allah peygamberine bile "sadece imanınla yetin; başka bir şey yapmana gerek yok" dememekte, imanın peşi sıra, elden gelen bütün çabanın gösterilmesi gerektiğini örnek bir olayla anlatmaktadır. İnanmak elbette çok büyük bir avantajdır; ancak her şey değildir. Çünkü salih amelsiz iman bir inançtan veya bir slogandan ibarettir. Esasında muhatapların fesat içerikli davranışlarının etkisini silmek için karşı tedbirlere başvurmak o işin salih amelidir; Hz. Musa'ya yaptırılan da bundan başka bir şey değildir. Peygamberlerin hayatındaki uygulama bu olduğuna göre, ümmetlerin yan gelip yatmasının hiçbir anlamı ve hiçbir faydası yoktur.

فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَۚ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَۚ ﴿١١٩﴾ وَاُلْقِيَ
السَّحَرَةُ سَاجِدِينَۚ ﴿١٢٠﴾ قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ
اٰمَنْتُمْ بِه۪ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۚ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا اَهْلَهَاۚ فَسَوْفَ
تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ قَالُوا اِنَّا
اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ ﴿١٢٥﴾

118. Böylece gerçek ortaya çıkmış ve onların yapmakta olduğu şeyler de yok olup gitmişti.[1]

119. Orada kendilerini küçük düşüren bir yenilgiye uğramışlardı.

120. Büyücüler hemen secdeye kapanmışlardı.[2]

121-122. (Büyücüler) "Âlemlerin Rabbine, yani Musa ve Harun'un Rabbine inanıp güvendik." demişlerdi.[3]

123. Firavun onlara şöyle demişti: "Ben size izin vermeden ona iman ettiniz (öyle mi)? Şüphesiz ki bu, halkını oradan çıkarasınız diye şehirde kurduğunuz bir tuzaktır. İleride (gerçeği) bileceksiniz.

124. Dönekliğinizden dolayı ellerinizi ve ayaklarınızı keseceğim, sonra da hepinizi asacağım!"[4]

125. (Büyücüler) şöyle demişlerdi: "Biz zaten Rabbimize döneceğiz.[5]

1 Bu ayet gerçeğin geldiği yerde batılın durmayacağını ortaya koymaktadır. Benzer mesajlar: İsrâ 17:81; Enbiyâ 21:18; Sebe' 34:49.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:46.

3 Bu ifadenin benzerleri Tâhâ 20:70 ve Şu'arâ 26:47-48'de geçmektedir. Büyücülerin imanı, ilk etapta normal, sıradan gibi görülse de aslında karşılarında Firavun gibi bir zalim varken bunu yapabilmek herkesin harcı değildir. Firavun onların rabbi olduğunu (Nâzi'ât 79:24) ve kendisinden başka onlar için hiçbir ilah tanımadığını (Kasas 28:38) söylemişti. Bu bildirime karşı gelmek aslında Firavun'a savaş açmaktı.

4 Burada mesaj, *min hılâfin* ifadesi gereği el ve ayakların çaprazlama kesilmesinden ziyade, Firavun'un tevbe eden büyücülere yönelik önceki inançlarından "dönmeleri" suçlamasıyla uyguladığı el ve ayakları kesme cezasının verilmesidir. El ve ayakların kesilmesiyle ilgili olarak benzer mesajlar: Tâhâ 20:71; Şu'arâ 26:49.

5 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:72-73; Şu'arâ 26:50.

وَمَا تَنْقِمُ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَٓاءَتْنَا رَبَّنَٓا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمٖينَ ﴿١٢٦﴾
وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ قَالَ
سَنُقَتِّلُ اَبْنَٓاءَهُمْ وَنَسْتَحْيٖ نِسَٓاءَهُمْ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَعٖينُوا
بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقٖينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُٓوا اُوذٖينَا
مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي
الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

126. Sen sırf Rabbimizin ayetleri bize geldiğinde onlara inandığımız için bizden intikam alıyorsun." (Sonra) "Rabbimiz! Bize bol bol sabır ver ve müslümanlar olarak bizi vefat ettir." (diye dua etmişlerdi).

127. Firavun'un kavminden yöneticiler: "(Büyücüleri kesip) Musa'yı ve kavmini hem seni hem de ilahlarını[1] terk edip yeryüzünde bozgunculuk çıkarsınlar diye serbest mi bırakacaksın?" demişlerdi. (Firavun) "(Hayır hayır), oğullarını öldürtüp kadınlarını sağ bırakacağız.[2] Elbette biz onlara üstünüz (onları ezecek güçteyiz)!" demişti.

128. (O sırada) Musa kavmine şöyle demişti: "Allah'tan yardım isteyin ve sabırlı olun! Şüphesiz ki yeryüzü, Allah'a aittir. Kullarından dilediğine (layık olana) onu mirasçı yapar. (Mutlu) son, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) içindir."

129. Onlar "Sen bize (peygamber olarak) gelmeden önce de eziyete uğratılmıştık; geldikten sonra da!" demişlerdi. (Musa ise): "Elbette Rabbiniz, düşmanınızı helak edecek ve onların yerine sizi yeryüzüne hâkim kılacak[3] ve nasıl hareket edeceğinize bakacaktır." demişti.[4]

1 Kasas 28:38 ve Nâzi'ât 79:24 gereği kendini tek ilah gören Firavun'un "ilahları" ifadesi onun peşi sıra belirlediği tanrıcıklar olabilir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:49; A'râf 7:141; İbrâhîm 14:6; Kasas 28:4; Mü'min 40:25.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:137; İbrâhîm 14:14; Enbiyâ 21:105; Nûr 24:55; Kasas 28:5.

4 Burada, Yüce Allah'ın bakınası ile kastedilen, durumun ne olacağını muhataplara göstermek, tutumlarını ortaya koymalarını sağlamaktır. Yoksa Allah'ın bilgilenmesi değildir. Çünkü Yüce Allah sonradan bilgilenmeye muhtaç değildir; ezelî ilmiyle her şeyi bilmektedir.

وَلَقَدْ اَخَذْنَٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّن۪ينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَاِذَا جَٓاءَتْهُمُ
الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هٰذِه۪ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُۜ اَلَٓا اِنَّمَا طَٓائِرُهُمْ عِنْدَ
اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِه۪ مِنْ اٰيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَاۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ
بِمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣٢﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَۚ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

Surenin 130-141. ayetlerinde Yüce Allah'ın İsrailoğulları'na yönelik uyguladığı imtihanlar, İsrailoğulları'na verilen nimetler, onların nankörlükleri ve kendilerini sıkıntılardan kurtardığı hatırlatılmaktadır.

130. Yemin olsun ki biz de Firavun'un ailesini (destekçilerini gerçeği) hatırlasınlar diye kuraklık ve ürün kıtlığı ile cezalandırmıştık.

131. Onlara bir iyilik geldiğinde "Bu, sadece bizim hakkımızdır." demişlerdi. Kendilerine bir kötülük geldiğinde onu da Musa ve beraberindekiler nedeniyle (gelen) uğursuzluğa bağlarlar(dı).[1] Dikkat edin! Onların uğursuzluğu Allah katında(n)dır fakat çoğu bilmez.

132. (Mısırlılar) şöyle demişlerdi: "Bizi büyülemen için her ne ayet (mucize) getirirsen (getir), biz sana asla inanacak değiliz."

133. Bunun üzerine biz de ayrı ayrı ayetler (mucizeler) olarak üzerlerine tufan, çekirgeler, haşereler, kurbağalar ve kan göndermiştik. Yine de kibirlenmeye devam etmişlerdi; zaten onlar suçlu bir toplumdu.

134. Tepelerine her bela[2] indiğinde, "Ey Musa! Sana verdiği söz gereği bizim için Rabbine dua et! Bizden o azabı kaldırırsan, elbette sana inanacak ve elbette İsrailoğulları'nı seninle göndereceğiz." demişlerdi.

135. Biz ulaşacakları bir süreye kadar onlardan o azabı kaldırınca hemen sözlerinden dönmüşlerdi.

1 Benzer mesajlar: Neml 27:47; Yâsîn 36:18-19.

2 Burada sözü edilen bela ve azap ifadelerinden kasıt, A'raf 7:133. ayette sayılan hususlardır.

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَاَوْرَثْنَا
الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ
رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِي اِسْرَٓاءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا
يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

136. (Buna karşılık) biz de onlardan intikam almış,[1] ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan habersizmiş gibi davranmaları sebebiyle kendilerini denizde boğmuştuk.[2]

137. Zayıf düşürülmüş olan o toplumu (İsrailoğulları'nı), bereketli kıldığımız yerin doğu ve batı taraflarına[3] mirasçı kılmıştık.[4] Sabırlarına karşılık Rabbinin İsrailoğulları'na verdiği güzel söz yerine gelmişti. Firavun ve kavminin yaptıkları (eserleri)ni ve yükselttikleri (çardak ve binaları)nı yerle bir etmiştik.

1 Yüce Allah için kullanılan ve *intikam* kökünden gelen kelimelerin geçtiği bütün ayetlerde, zalimlerden, haddini aşanlardan, suçlulardan, suçtan beslenenlerden, yoldan çıkanlardan, kısaca azabı hak edenlerden söz edilmekte, yaptıkları haksızlığın karşılığında Yüce Allah'ın onlardan intikam alacağı, hesap soracağı, bunların fiillerinin karşılıksız bırakılmayacağı, kötülüklerinin yanlarına kâr kalmayacağı ifade edilmektedir. Çünkü hiç kimsenin Yüce Allah'a zarar vermeye gücü yetmez. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:4; Mâide 5:95; İbrâhim 14:47; Hicr 15:79; Secde 32:22; Rûm 30:47; Zümer 39:37; Zuhruf 43:25, 41, 55; Duhân 44:16.

2 Bu ayette onların denizde boğulmalarının iki sebebi yer almaktadır: İlki Allah'ın ayetlerini yalanlamaları, diğeri ise o ayetlere karşı ilgisiz davranıp gafleti tercih etmeleriydi. Onlar haksız bir cezalandırmayı değil, hak edilmiş bir sonu yaşamışlardı.

3 Bazı âlimler burasının, "Şam ve Mısır topraklarının doğuları ve batıları" olduğunu, çünkü bu bölgenin Firavun'un yetkisi altında olan bölgeler olduğunu söylemişlerdir. Bir başka görüşe göre, kastedilen bütün yeryüzüdür. Çünkü Hz. Davud ve Hz. Süleyman da İsrailoğullarından olup, çok geniş bir coğrafyaya hâkim olmuşlardır. Bu da ayetteki *el-ard* "yer" kelimesi ile bütün "yeryüzünün" kastedildiğine delalet eder. Bu bölgenin daha önce Hz. İbrahim ve peygamber çocuklarının yaşadığı, şimdi İsrail'in işgal ettiği Filistin toprakları olma ihtimali de vardır. Yani İsrailoğullarının geçmişte mirasçı kılındığı topraklar Ürdün-Filistin-Suriye topraklarının doğusundan batısına kadar tamamı olabilir.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:129; İbrâhîm 14:14; Enbiyâ 21:105; Nûr 24:55; Kasas 28:5.

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى
اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

138. İsrailoğulları'nı denizden geçirmiştik. Orada kendilerine ait birtakım putlara tapan bir kavmin yanına gelmişlerdi. Bunun üzerine (Musa'ya) "Ey Musa! Onların ilahları olduğu gibi, sen de bizim için bir ilah yap!" demişlerdi.[1] (Musa) şöyle demişti: "Şüphesiz ki siz cahillik eden bir toplumsunuz."[2]

139. Şüphesiz ki bunların içinde bulundukları (yol) helak sebebidir; yapmakta oldukları işler de *batıl*dır.[3]

1 Denizi geçtikten sonra kendilerine ait putlara tapmakta olan kavmin kimlerden oluştuğuna dair ayette herhangi bir bilgi yoktur. Müfessirlerimiz bu bağlamda çeşitli isimler ileri sürmekte, bir kısmı Lahm, bir kısmı Hz. Musa'nın kendileriyle savaşması emredilen Ken'âniler olduğunu belirtmişlerdir. Haklarında Kur'an'da bilgi verilmemesinden hareketle, bu kavmin kimlerden oluştuğuna dair net bir şey söylemek durumunda değiliz. Bunların tapındığı putların "inek" şeklinde olduğu, daha sonra Sâmirî'nin de bunlardan esinlenerek bir buzağı putu yaptığı ifade edilmektedir. Çeşitli ayetlerde geçen *asnâm* kelimesi ise daha çok madeni bir kaynaktan yapılmış "putlar" anlamına gelmektedir. Burada önemli olan, denizden geçirilen İsrailoğullarının o bölgedeki putperest ve sapkın kavmin yaptıklarından hareketle ortaya koydukları çirkin tavırdır.

2 Burada sözü edilen "cehalet", bilgisizlikten kaynaklanan ve bilinen anlamdaki cehalet olmasa gerektir. Çünkü Firavun gibi bir zorbanın çeşitli baskı ve zulümlerine karşı koymuş, üstelik Firavun'un tehditlerine mertçe direnen ve büyücülükten vazgeçen yiğitlerin de aralarında bulunduğu bu insanların putperestliğin ne demek olduğunu bilmemesi elbette düşünülemez. Kaldı ki Hz. Musa'nın o döneme kadar kendilerine tebliğde bulunmamış olması da mümkün değildir. Esasında Mekkeli müşrik topluluğa "cahiliye" denmesinde de aynı mantık söz konusudur. Onlar da gerçeğin ne olduğunu gayet iyi bilmelerine rağmen, tercihlerini şirk ve küfürden yana kullanmışlardı. Hatta Furkân 25:63 ve Kasas 28:55'te de geçen *el-câhilû(î)ne* kelimeleri, "bilerek ve isteyerek, inadına hakikatin karşısına dikilen, hakka karşı bâtılı tercih eden kişiler" manasına alınmalıdır.

3 Kur'an'da bu kalıpta sadece bu ayette geçen *mütebber* kelimesi *tebera* kökünden gelmekte ve "helak edilmek, yok edilmek, hüsrana uğratılmak" gibi anlamlar içermektedir. *Mâ hüm fîhi* ifadesi ise "İçinde bulundukları hal, durum" demektir. Hakkın karşıtı demek olan *bâtıl* kelimesi de bu kavmin işlerinin hepsinin yanlış ve boş olduğunu ifade etmektedir. Mesaj ise söz konusu kavmin içinde bulunduğu putperest durumun helaki hak eden ve sonunda helak edilecek bir yanlışlık olduğunu muhataplara öğretmektir.

قَالَ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغ۪يكُمْ اِلٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَم۪ينَ ﴿١٤٠﴾ وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ
سُٓوءَ الْعَذَابِۚ يُقَتِّلُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْۜ وَف۪ي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظ۪يمٌ ﴿١٤١﴾

140. "Sizi âlemlere (inançsızlara) üstün kılmışken, size Allah'tan başka bir ilah mı arayayım?" demişti.[1]

141. Hatırlayın ki (erkek) çocuklarınızı öldürtüp kadınlarınızı sağ bırakacak şekilde size işkencenin en kötüsünü yapan Firavun'un ailesinden (destekçilerinden) sizi kurtarmıştık.[2] İşte bu (size anlatılanlar)da, Rabbinizden büyük bir imtihan vardır.[3]

Surenin 142-147. ayetlerinde Hz. Musa'nın vahiy alması için Rabbimizin çağrısına cevabı, Sînâ Dağı'nda 40 gecelik bilgilendirilmesi ve ona yönelik çeşitli bildirimler gündeme getirilmektedir.

1 Yüce Allah İsrailoğullarını âlemlere *tafdîl* ettiğini bildirmektedir. Bu konuda Bakara 2:47, 122, A'râf 7:140, Duhân 44:32 ve Câsiye 45:16 gibi ayetlerde de bilgiler yer almaktadır. Burada sözü edilen *el-'âlemîne* kelimesi "âlemler" manasının ötesinde, "o dönemdekiler", özellikle de "inançsızlar" manasına alınmalıdır. Çünkü sözü edilen *tafdîl* eğer bilinen anlamda "üstünlük" ise müminler kâfirlerden zaten üstündür; yoksa bütün âlemlerdeki insanlardan üstünlük söz konusu değildir. Zira Kur'an ayetlerinde Hz. Muhammed'e tabi olanlar da insanlara örnek olan orta ümmet olarak nitelenmektedir. O halde üstün olanlar bütünüyle vahye bugün ise Kur'an'a tabi olup onu hayatına yansıtan ve insanlara örnek olabilenlerdir. Esasında *tafdîl* kelimesi Ra'd 13:4'te meyvelerin farklı özellikleri için kullanıldığı gibi "farklı tutmak" manasına alınırsa, İsrailoğullarının o dönemdekilerden farklı tutuldukları manasını verir. Çünkü Yüce Allah onlara düşmanlarına karşılık yardım etmiş ve kendilerini çeşitli nimetlerle buluşturmuştu. İşte Hz. Musa onlara Yüce Allah'ın bu tür nimetlerini hatırlatarak, put isteklerinin son derece yersiz olduğunu bildirmiş ve bunca nimetine rağmen Allah'ın dışında bir ilah aramanın ne kadar yanlış bir şey olduğunu kendilerine beyan etmiştir.

2 Firavun'un kendilerine en kötü azabı yapmakta olduğu, Kasas 28:4 ve Zuhruf 43:54'te de beyan edildiği üzere, onlara baskı uyguladığı, gruplara ayırıp kendilerini zayıf düşürdüğü, erkek çocukları öldürtüp kadınları sağ bıraktığı, bu şekilde çocuklarını ellerinden alarak kadınlara da büyük bir işkence uyguladığı haber verilmektedir. "Erkek çocukların öldürtülüp kadınların sağ bırakılmaları" esasında kadınlara yönelik pozitif bir ayırımcılık olarak görülmemelidir. Çünkü bir kadının elinden çocuğunu alıp onu öldürmek, kadına evlat acısı çektirmek anlamında en büyük acılardan biridir. Ayrıca geride sağ bırakılan kadınlardan kötü amaçlı istifade etmek, onları çirkin emellere alet etmek de bir başka eziyet olarak görülüp yorumlanmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:49; A'râf 7:127; İbrâhîm 14:6; Kasas 28:4; Mü'min 40:25.

وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰث۪ينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ م۪يقَاتُ رَبِّه۪ٓ اَرْبَع۪ينَ لَيْلَةًۚ وَقَالَ مُوسٰى لِاَخ۪يهِ
هٰرُونَ اخْلُفْن۪ي ف۪ي قَوْم۪ي وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَب۪يلَ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِم۪يقَاتِنَا
وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۙ قَالَ رَبِّ اَرِن۪ٓي اَنْظُرْ اِلَيْكَۜ قَالَ لَنْ تَرٰين۪ي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ
فَسَوْفَ تَرٰين۪يۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًاۚ فَلَمَّٓا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ
تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٤٣﴾

142. (Vahyetmek üzere) Musa'ya otuz gece belirlemiş ve ona on gece daha ilave etmiştik; böylece Rabbinin belirlediği zaman kırk geceyi bulmuştu.[1] Musa, kardeşi Harun'a şöyle demişti: "Kavmimin arasında benim yerime geç; onları ıslah etmeye devam et; bozguncuların yoluna uyma!"

143. Musa, belirlediğimiz zamanda (Sînâ Dağı'na) gelip Rabbi ona konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster de seni göreyim!" demişti. (Allah) "Sen beni asla göremeyeceksin.[2] Fakat şu dağa bak; yerinde durabilirse sen de beni görebileceksin!" demişti. Rabbi dağa tecelli edince[3] onu paramparça etmiş, Musa da baygın düşmüştü. Ayılınca şöyle demişti: "Sen yücesin; sana yöneldim ve ben inananların öncüsüyüm."[4]

1 Yüce Allah Hz. Musa'ya bilgi vermesi için onu Sinâ Dağı'na 30 gecelik bir süre için çağırtmış, daha sonra bunu 10 gece daha arttırmış ve toplam 40 gecelik bir süre belirlemişti. Konunun ele alındığı Bakara 2:51'de şu bilgi yer almaktadır: "Musa ile kırk gece için sözleşmiştik; sonra siz onun ardından buzağıyı (ilâh) edinmiştiniz de böylece kendinize zulmetmiştiniz." İki ayet arasında zıtlık değil, birinde toplu bir ifade, diğerinde ise ayrıntılı bilgi söz konusu edilmektedir. Hâşâ Yüce Allah önce 30 gece belirleyip sonrasında ihtiyaç olunca 10 gece daha ilave etmiş değildi. Ayette sözü edilen 30+10 gecenin 40 gece olarak gündüzleri de içerdiği bilinmektedir. Çünkü Hz. Musa o süre zarfında gece ve gündüz orada bulunmuştu. Bu 30 günlük sürede önce onun dini duyarlılık elde edip donanımlı hale gelmesi ve dolayısıyla vahiy alabilmesi için rûhî bir hazırlık dönemi geçirdiği, bu bağlamda oruç tuttuğu, kalan 10 günde ise Tevrât'ın on emri olarak bilinen esasları aldığı ifade edilmektedir. Konuyla ilgili bir başka ihtimal ise Tâhâ suresindeki anlatımdan anlaşılmaktadır. Tâhâ 20:83-84'te de geçtiği üzere, Hz. Musa çağrıldığı gün gelmeden önce Sina Dağı'na çıkmış, ancak ardından kavminin saptığı haberini alınca geri dönmüş, sonrasında kalan 10 günü de tamamlayarak süreyi 40 güne tamamlamıştır.

2 Bu cümlede Yüce Allah'ın asla ve asla görülemeyeceği ifade edilmektedir. Yüce Allah'ın görülmesi için O'nun kendini göstereceğini söylemesi gerekirdi. Bu noktada herhangi bir ayet yoktur. Benzer mesaj: En'âm 6:103.

3 Yüce Allah'ın dağa tecellisi, zatının orada görülmesi olamaz; sadece kudretinin veya nurunun bir bölümünün yansıması söz konusudur diyebiliriz.

4 Hz. Musa'nın dile getirdiği "ben, inananların evveliyim/ilkiyim" ifadesi, onun kendisine gelen mesajlara ilk inanan olduğunu gösterdiği gibi, inananların öncüsü olduğunu da gösterir. Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14, 163; Yûnus 10:72, 104; Neml 27:91; Zümer 39:12.

قَالَ يَا مُوسٰىٓ اِنّ۪ي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتٖي وَبِكَلَامٖيۘ فَخُذْ مَٓا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ
الشَّاكِر۪ينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْص۪يلًا لِكُلِّ شَيْءٍۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ
وَاْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَاۜ سَاُر۪يكُمْ دَارَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿١٤٥﴾ سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذ۪ينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَاۚ وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلًاۚ
وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلًاۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِل۪ينَ ﴿١٤٦﴾

144. (Allah) "Ey Musa! Ben mesajlarımla ve hitabım sayesinde seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Sana verdiklerimi al (onlara sımsıkı sarıl)[1] ve şükredenlerden ol!" demişti.[2]

145. Her şeyle ilgili öğüt ve her şeyin açıklamasını[3] levhalarda onun için (Musa için) yazmış ve "Onlara kuvvetle sarıl; kavmine de en güzel olanlarını almalarını emret!" (demiştik).[4] Yakında size, yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim."

146. Yeryüzünde kibirlenenleri delillerimden uzaklaştıracağım. (Çünkü) onlar, her bir delili görseler de onlara iman etmezler.[5] Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. (Fakat) azgınlık yolunu görürlerse yol olarak onu benimserler. Bu durum, onların ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan habersizmiş gibi davranmalarından kaynaklanmaktadır.

1 Vahye uymayla ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:63, 93, 256; Âl-i İmrân 3:103; Nisâ 4:175; En'âm 6:50, 106; A'râf 7:3, 144, 171; Yûnus 10:15, 109; Meryem 19:12; Hacc 22:78; Ahzâb 33:2; Zümer 39:55; Zuhruf 43:43; Câsiye 45:18; Ahkâf 46:9.

2 Rabbimizin bu ifadesi Hz. Musa'ya risalet öğretileri ve hitabı sayesinde onu peygamber kıldığının bir göstergesidir. Bunu hatırlatmasının sebebi Hz. Musa'nın Yüce Allah'ı göremeyince üzülmemesi gerektiğini, çünkü ona verdiği peygamberlik ve gerçekleştirdiği hitabın çok daha önemli olduğunu teselli cümleleriyle belirtmek istemesidir. Söylenmek istenen şudur: "Sen sana verilen nimetlerle ve büyük görevle meşgul ol; onlara sımsıkı sarıl ve onlar nedeniyle şükret!"

3 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

4 Bu cümleye "Bu hükümlere en güzel şekilde uymalarını emret!" veya "Kavmine de emret, en güzelini alsınlar." şeklinde de anlam verilebilir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199, 201; Sebe' 34:31; Kamer 54:2.

وَالَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَٓاءِ الْاٰخِرَةِ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۜ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾
وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰى مِنْ بَعْدِه۪ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلاً جَسَدًا لَهُ خُوَارٌۜ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا
يَهْد۪يهِمْ سَب۪يلاًۢ اِتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِم۪ينَ ﴿١٤٨﴾

147. (Oysa) ayetlerimizi ve ahiretle karşılaşmayı yalanlayanların yaptıkları boşa gitmiştir. Onlara, yaptıklarından başka karşılık verilir mi![1]

Surenin 148-159. ayetlerinde İsrailoğullarının olumsuz tutumları, Hz. Musa'nın öfkesi, Hz. Harun'a yönelik sözleri, öfkesi geçince yeniden vahye sarılması, ardından 70 kişilik bir grubun seçilmesi, yanlışlıkları nedeniyle sarsıntıya tabi tutulmaları, Hz. Musa'nın duası ve Hz. Muhammed'in risaletinin evrenselliği gündeme getirilmektedir.

148. Musa'nın kavmi, ondan (Sînâ'ya gidişinden) sonra ziynet (eşya)larından boğuk bir sese sahip bir ceset şeklindeki buzağı heykelini[2] (ilah) edinmişti. O (buzağının) kendilerine konuşamadığı ve onlara yol gösteremediğini görmediler mi? Onu (ilah olarak) benimsemişler ve zalimlerden olmuşlardı.[3]

1 Bu ayette Kur'an'ın temel ilkelerinden birisine yer verilmekte, inkârcılığın "sebep", sonrasında yaşanacakların da "sonuç" olduğuna dikkat çekilmektedir.

2 Benzer mesaj: Tâhâ 20:88. Bu iki ayette sözü edilen *'icl*, yani takılardan eritilip üretilen "madeni buzağı heykeli"nin bir hayvan cesedi suretinde olduğu anlaşılmaktadır. Zira kelimenin sıfatı konumundaki *cesed* kelimesi "ceset, beden" anlamına gelmektedir. Bu arada Sâmirî'nin İsrailoğulları için yaptığı bu buzağı heykeli şeklindeki cesedin *huvâr* özelliğinde olduğu da ifade edilerek ses çıkardığı anlatılmaktadır. Maden eriyiklerinden yapılan bu buzağı sureti, muhtemelen baş ile kuyruk kısmı rüzgâr geçirecek ve ses çıkaracak şekilde yapılmıştı.

3 Konunun ele alındığı Tâhâ 20:89'da şu bilgiler yer almaktadır: "(O buzağının), kendilerine herhangi bir söz çevirip (söyleyemediğini), kendilerine hiçbir zarar da yarar da veremediğini görmüyorlar mı?" Bu iki ayetin verdiği mesaj ile Meryem 19:42'de ele alınan Hz. İbrahim'in babasına hitabında dile getirdiği bilgilerden anlaşılacağı üzere, *ma'bûd*/ilâh olabilmek için duyabilen, görebilen, sıkıntıları giderebilen, insanlara konuşabilen, yol gösterebilen, yarar veya zarar verebilen bir güce sahip olmak gerekmektedir. İşte İsrailoğullarının edindiği putta bütün bu özelliklerin hiçbiri bulunmadığı, Yüce Allah'tan başka hiçbir varlıkta böyle nitelikler olamayacağı için, put edinmenin ne kadar yanlış olduğu bu şekilde belirtilmektedir.

وَلَمَّا سُقِطَ فِي اَيْدِيهِمْ وَرَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰى اِلٰى قَوْمِهِ غَضْبَانَ اَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ
بَعْدِي اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخِيهِ يَجُرُّهُ اِلَيْهِ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ
اسْتَضْعَفُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْاَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾

149. (Başları) ellerine düşünce[1] (pişman olup) saptıklarını görüp anladıklarında "Rabbimiz bize merhamet etmez ve bizi bağışlamazsa elbette kaybedenlerden olacağız!" demişlerdi.

150. Musa, öfkeli ve üzgün bir hâlde kavmine dönünce,[2] "Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeden) acele ettiniz, öyle mi?" deyip (Tevrat) levhaları(nı yere) bırakmış ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekmeye (silkelemeye) başlamıştı. Harun "Ey annemin oğlu![3] Bu toplum beni cidden zayıf gördü (bana baskı yaptılar), neredeyse beni öldüreceklerdi. Sen de (onları sevindirircesine) düşmanları bana güldürme ve beni bu zalim toplumla bir tutma!" demişti.[4]

1 Ayette geçen "Ellerinin içine düşürülmek" ifadesi, derin bir pişmanlığı ve ellerin birbirine vurulmasını ifade etmektedir. Belli ki yaptıklarının yanlış olduğunu anlayınca başlarını ellerinin arasına alıp derin düşüncelere dalmışlar ya da yanlışlarından dolayı başları ellerinin arasına düşürülmüş, derin pişmanlık hissetmişlerdi. Bu durum esasında derin üzüntüyü, bir anlamda da çaresizliği sembolize eden deyimsel bir ifadedir. Gerçekte fiziksel veya biyolojik manada bir düşürülme manasına ilave olarak, bu deyim tıpkı Kalem 68:42'de olduğu gibi işlerin zorlaşması manasında "baldırın açılması" ifadesine benzemektedir. Bu deyimsel ifade "ellerin boş kalması, yani elde avuçta bir şey kalmayıp çaresizlik içerisinde umutların erimesini ve bitip tükenmişliği" de sembolize etmektedir. Nerden bakılırsa bakılsın, burada korkunç bir tükenmişlik ve çaresizlik duygusunun yaşandığı açıktır.

2 Benzer mesaj: Tâhâ 20:86.

3 Tâhâ 20:94'te de dile getirildiği gibi, her iki peygamber de kardeş olmasına rağmen Hz. Harun'un Hz. Musa'ya "annemin oğlu" diye hitap etmesinin muhtemel sebebi, onun şefkatini beklemesi olabilir. Elmalılı şöyle demiştir: "Ey benim ana gibi merhametli ve şefkatli olması lazım gelen sevgili (can) kardeşim!" (Yazır, *Hak Dini*, IV, 138). Râzî de onların "ana bir kardeş" olma ihtimalini dile getirmiştir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXII, 109).

4 Bu ayet Tâhâ 20:92-94. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ
اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ
﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ اَخَذَ الْأَلْوَاحَ وَفِي نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ
لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

151. (Bunun üzerine Musa), "Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla; bizi merhametine koy! Sen merhametlilerin en merhametlisisin." diye dua etmişti.[1]

152. Buzağıyı (ilah) edinenlere, Rablerinden (mutlaka) bir gazap ve dünya hayatında bir aşağılanma gelecektir. Biz, iftiracıların karşılığını işte böyle veririz.[2]

153. Kötülükler yapıp sonrasında (Allah'a) yönelerek iman edenler(e gelince), bu (tevbelerin)den sonra şüphesiz ki Rabbin çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

154. Musa'nın öfkesi dinince, içinde Rablerinden korkanlar için yol gösterme ve rahmet bulunan o levhaları[3] (tekrar eline) almıştı.

1 Kardeşine yaptığı davranışın, onu tartaklamasının hata olduğunu anlayan Hz. Musa, bunun için Yüce Allah'tan bağışlanma dileğinde bulunmuştu. Bazı âlimlerimiz bağışlanma dileğinin sebebini "levhaları yere atması" şeklinde yorumlamışlardır. Her iki ihtimal de doğrudur. Bu arada, Hz. Musa Hz. Harun'un bağışlanması için de dua etmiştir. Bunun muhtemel sebebi "kavminin putperestliğine yeterince engel olamaması" şeklinde yorumlanabilir.

2 Hûd 11:50'de de zikredilen *el-müfterîne/müfterûne* kelimesi, din adına uydurma yapanları, gerçeğe karşı sahte tanrılar edinenleri ifade etmektedir. Kelimenin çoğul getirilmesi, bu iki ayetteki mesajın sadece İsrailoğullarına yönelik değil de evrensel manada bütün zamanları içerdiğini göstermek içindir.

3 A'râf 7:145, 150, 154 ve Kamer 54:13'te geçen *el-elvâh* kelimesi "levhalar" manasına gelmektedir. Bunun ardından *nüshah* kelimesinin getirilmesinin muhtemel nedeni, bazı alimlerin aktarımına göre Hz. Musa onları yere bırakınca kırılmaları, sonrasında yeni bir nüsha olarak kendisine verilmeleri olabilir. Öncekilerden aynen aktarılıp yazılan bu nüsha ile diğerleri arasında elbette herhangi bir fark bulunmamaktaydı. Esasında bu levhaların kırıldığına ve yerlerine yenilerinin gönderildiğine dair ayette herhangi bir açıklık olmadığı için, Hz. Musa'nın daha önce yere bıraktığı levhaları eline aldığı kanaatindeyiz. Zaten *el-elvâh* kelimesinin başındaki *eliflâm* takısı, eline aldığı levhaların öncekiler olduğunu göstermektedir. Bu nedenle biz de tercümeyi "o levhalar" şeklinde yapmayı tercih ettik.

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّٓا اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ
اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَّايَۜ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَٓاءُ مِنَّاۚ اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَۜ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَٓاءُ
وَتَهْد۪ي مَنْ تَشَٓاءُۜ اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِر۪ينَ

155. Musa, belirlediğimiz zaman için kavminden yetmiş adam seçmişti. Kendilerini o müthiş deprem yakalamış ve (Musa) şöyle demişti: "Rabbim! Dileseydin onları da beni de daha önce helak edebilirdin.[1] İçimizden bazı beyinsizlerin işlediği şeyler yüzünden hepimizi mi helak edeceksin?[2] Bu iş, senin imtihanından başka bir şey değildir. Onunla dilediğini (layık olanı) sapkınlıkta bırakır; dilediğini (layık olanı) doğru yola ulaştırırsın.[3] Sen bizim dostumuzsun (sahibimizsin); bizi bağışla ve bize merhamet et! Sen bağışlayanların en hayırlısısın.

1 Burada geçmiyor olsa da İsrailoğullarının sarsıntıya tâbi tutulmasının nedeni Bakara 2:55'te şu şekilde ifade edilmektedir: "Bir zaman da 'Ey Musa, biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana asla inanmayacağız' demiştiniz de derhal sizi yıldırım gürültüsü yakalamıştı; siz de bunu görüyordunuz." Benzer ifadeler Nisâ 4:153'te de yer almaktadır. Konuyla ilgili bu üç ayette "sarsıntı" anlamında *er-racfeh* ve "yıldırım gürültüsü" manasında *es-sâ'ıkah* kelimeleri kullanılmaktadır. Anlaşılıyor ki İsrailoğulları bir kez daha hadlerini aşmışlar ve hak ettikleri türden bir sıkıntıyı yaşamışlardı. Yaşanan bu sarsıntı sonrasında Hz. Musa "Dileseydin onları da beni de daha önce helâk edebilirdin" diyerek, olayın şiddetini ortaya koymaktadır. İsrailoğullarının daha önceden helak edilebilme sebebi "puta tapıcılıkları veya böyle olanları engellememeleri", Hz. Musa'nınki ise "Yüce Allah'ı görmek istemesi" olabilir. Söylemek istediği muhtemelen şuydu: "Daha önceden çok daha ileri düzeyde bir helak sebebi var olmasına rağmen helak edilmediğimize göre şimdi de helak edilmek istemiyoruz. Bizi lütfundan mahrum bırakma!"

2 Hz. Musa bu yolculukta yaşanan şiddetli sarsıntının sebebini, içlerinden bazı beyinsizlerin istekleri veya daha önceden *'ıcl* denen buzağı heykeline tapmaları olarak beyan etmekte ve helak edilmek istemediğini söylemektedir. İddia edildiği gibi, Hz. Musa gibi *ulu'l-'azm* bir peygamberin başkalarının yüzünden suçsuz insanların helak edilebileceğini düşünmesi söz konusu olamaz. Suç işlemek nasıl günah ise suça sessiz kalmak da günahtır ve bu nedenle bunlara yönelik helak genel olarak yaşanabilirdi. Enfâl 8:25'te verilen bilgi de bu istikamettedir. Burada günahından söz edilip helak edilecekler arasında bir peygamberin bulunması ayeti farklı anlamamız gerektiğinin delilidir. Dolayısıyla Râzî'nin de dediği gibi, bu cümlenin başındaki *hemze* edatı *inkârî* bir sorudur; dolayısıyla bu cümle "Yâ Rabbi, Sen içimizden bazı beyinsizler sebebiyle bizi helak etmezsin" manasına gelmektedir.

3 Benzer mesaj: En'âm 6:39. Bu ayetteki saptırma ve hidayet fiilleriyle ilgili ifadeler, sonuçta Yüce Allah'ın yarattığı şeyler olarak görülmelidir. Ancak konuyla ilgili diğer pek çok ayette yer alan bilgilere bakıldığında Yüce Allah'ın yarattığı hidayet ve sapkınlık, kulların tercihinin (iradesinin) ve Yüce Allah'ın layık görmesinin sonucudur. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Fâtır 35:8; Fetih 48:14; Müddessir 74:31.

وَاكْتُبْ لَنَا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَٓا اِلَيْكَ قَالَ عَذَابِيٓ اُصِيبُ بِهِ مَنْ
اَشَٓاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا
يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ
وَالْاِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَٓائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ
وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيٓ اُنْزِلَ مَعَهُٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

156. Bizim için bu dünyada da iyilik yaz, ahirette de![1] Şüphesiz ki biz sana yöneldik." (Allah da) şöyle demişti: "Dilediğime (layık olana) azap ederim. Merhametim ise her şeyi kapsamıştır[2] ve onu *takvâ*lı (duyarlı) olanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.

157. (Yani) yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları Elçiye, o *ümmi*[3] Peygamber'e uyanlara (yazacağım) ki (o elçi), onlara iyiliği emreder (öğütler), onları kötülükten engeller (sakındırır); onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri de haram kılar;[4] kendilerinden ağır yüklerini[5] ve üzerlerindeki zincirleri kaldırır (atar). Ona (o Peygamber'e) inanıp saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen *nur*'a[6] (Kur'an'a) uyanlar, kurtulanların ta kendileridir."

1 Bu ayet Bakara 2:201. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Bu cümle En'âm 6:12, 54 ve 147. ayetleriyle birlikte okunmalıdır.

3 *Ümmî* kavramı "okuma-yazma bilmeyen" değil, "*el-Kitab*'ı (Tevrat'ı) bilmeyen", "kitap ehlinden olmayan" veya "Mekkeli" demektir. Buna göre söz konusu kavram, *el-ümmiyyûn* şeklinde çoğul kalıpta Bakara 2:78'de "Kitabı (Tevrat'ı) bilmeyenler", Âl-i İmrân 3:20, 75'te "kitap verilmeyenler, kitap ehlinden olmayanlar", Cum'a 62:2'de "Mekkeliler" anlamına gelmekte, A'râf 7:157-158. ayetlerde ise *el-ümmî* şeklinde tekil kalıpta "Hz. Muhammed" için kullanılmaktadır. Hz. Muhammed'in ümmiliği, peygamberlikten önce Tevrat'ı yani dini metinleri bilmemesi ve onlar hakkında yazılı veya sözlü yorumda bulunmaması, kitap ehlinden olmaması ve Mekkeli oluşu anlamındadır; konunun okuma-yazma bilmemeyle ilişkisi yoktur.

4 Bu cümle A'râf 7:32-33, Tevbe 9:29 ve Kehf 18:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Çünkü dinde helal ve haram kılma yetkisi sadece Yüce Allah'a aittir. Allah'ın Elçisi ise neyin helal, neyin haram kılındığını bildirir. Bu arada bir yetkili, devlet başkanı, komutan, aile babası vs. olması itibarıyla bazı yasaklar koyabilir; ancak bunlar haram kapsamında değerlendirilmemelidir. Aksi takdirde A'râf 7:32-33 ve Tahrîm 66:1'deki mesajlar anlamını yitirir.

5 Buradaki *ısr* yani "ağır yük", Âl-i İmrân 3:81'de geçen ve Hz. Muhammed'e kadar gönderilen bütün peygamberlerden alınan "yeni gelecek olan elçiye iman edip ona yardım etmeleri" şeklindeki sözdür.

6 Bu konuda örnek ayetler için bkz. Nisâ 4:174; Mâide 5:15; Tevbe 9:32; Hacc 22:8; Nûr 24:35; Lokmân 31:20; Şûrâ 42:52; Saff 61:8; Teğâbun 64:8.

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعًا الَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا
هُوَ يُحْي۪ وَيُم۪يتُۖ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰٓى اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِه۪ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

158. De ki: "Ey insanlar! Ben göklerin ve yerin otoritesinin sahibi, kendisinden başka ilah bulunmayan, diriltebilen ve öldürebilen Allah'ın, sizin hepinize gönderdiği elçisiyim.[1] Öyle ise Allah'a; kendisi de Allah'a ve sözlerine (mesajlarına) inanan *ümmi* Peygamber olan Elçisine inanın ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."[2]

159. Musa'nın kavminden de gerçeğe rehberlik eden ve onunla adil davranan bir topluluk vardır.[3]

1 Burada Hz. Peygamber'in risalet alanı gündeme getirilmektedir. Hz. Muhammed'in risalet alanı önce yakın akrabasını, ardından kavmini, sonrasında mensubu bulunduğu Mekke'yi ve çevresini, ilahi bilgilerden haberdar olmayan ümmîleri ve daha sonra gelenleri, nihayet ulaşabildiği herkesi ve sonuçta bütün insanları uyarması şeklinde belirlenmektedir. Ayrıca onun Yüce Allah'ın alemlere rahmetinin tecellisi olarak gönderilmiş olması da peygamberliğinin evrenselliğinin en önemli göstergelerindendir. Dolayısıyla Şu'arâ 26:214'teki *'aşîrateke'l-akrabîne* "yakın akraba" ve Yâsîn 36:6'daki *kavm* kelimesine takılarak, Hz. Peygamber'in risaletinin ırki, milli, yöresel ve coğrafî bir durum arz ettiği sanılmamalıdır. Benzer mesajlar: Nisâ 4:79; En'âm 6:19; Enbiyâ 21:107; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

2 Bu ayet mahşerde kurtuluşa erebilmek için dünyada Hz. Muhammed'e tabi olmak gerektiğinin delilidir. Bu ayet Âl-i İmrân 3:31, Nûr 24:54 ve Zuhruf 43:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ifadenin bir benzeri A'râf 7:181. ayette yer almaktadır. Bu iki âyette de yer alan *ya'dilûne* fiili 'adele kökünden gelmektedir. Kur'an'da beş yerde geçen bu kelime iki ayette (A'râf 7:159, 181) "âdil davranmak" manasına gelirken, üç ayette (En'âm 6:1, 150; Neml 27:60) ise "eşit tutmak, denk saymak" anlamlarını içermektedir. Muhatapların durumu dikkate alındığında, yorumunu yapmakta olduğumuz ayette bunun "âdil davranmak, adaletli olmak" manasına geldiğini söylemeliyiz. Hz. Muhammed, kendi döneminde yaşayan insanlara gönderildiği gibi kendinden sonra gelecek bütün insanlara da gönderilmiş peygamberdir. Onun yaşadığı dönemde çevrede bulunan kitap ehli kişilerden Hz. Musa'nın izini takip edenler arasında bir topluluğun hak ve hakikati anladığı ve hayatı düzgün yaşadığı ifade edilmiş olmaktadır.

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوسٰىٓ اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ
بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ
الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوٓا
اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَاِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا
حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطٓيـَٔاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾

Surenin 160-171. ayetlerinde İsrailoğulları'na on iki gözeden su verilmesi, diledikleri gibi gıdalanma imkânları, şehre saygıyla girmeleri gibi buyrukların ardından, sözlerinden dönmelerinin sonucuna katlandıkları bildirilmektedir. Cumartesi Yasağı'nı ihlal edişleri, sonuçlarına katlanmaları, sonrasında gelen kötü nesillerle ilgili bilgiler ele alınmaktadır.

160. Biz İsrailoğulları'nı topluluk olarak on iki boya (oymağa) ayırmıştık. Kavmi kendisinden su isteyince, Musa'ya "Asanla taşa vur!" diye vahyetmiştik. Derhal ondan on iki pınar fışkırmıştı. Her kabile de içeceği yeri elbette bilmişti. Kendilerini bulutla gölgelendirip onlara kudret helvası ile bıldırcın eti indirmiş (vermiş),[1] "Size rızık olarak verdiğimiz temiz şeylerden yiyin!" (demiştik). (Emirlerimizi dinlememekle) onlar bize zulmetmemişlerdi; ancak kendilerine[2] yazık etmişlerdi.[3]

161. Hani onlara şöyle denmişti: "Şu şehirde yerleşin; onun (nimetlerinden) dilediğiniz gibi yararlanın; '*Hıttah!*' (bizi bağışla) deyin ve kapıdan eğilerek girin ki hatalarınızı bağışlayalım."[4] Güzel davrananların (ödülünü) ileride daha da artıracağız.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Tâhâ 20:80.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; Nisâ 4:40; A'râf 7:177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Mü'min 40:31; Fussilet 41:46; Zuhruf 43:76.

3 Bu üç ayet yani A'râf 7:160-162. ayetler, aynı konu içeriğine sahip olan Bakara 2:57-60. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah İsrailoğulları'na hitabına devam etmekte, *hıttatün* yani "af diliyoruz" demelerini ve kapıdan boyun eğerek girmelerini emretmektedir. Kapıdan secde ederek girmeleri, azgın, vurdumduymaz ve şımarık bir şekilde değil de mütevazı, alçak gönüllülükle, saygılı ve edepli bir edayla girmeleri anlamına gelmektedir. Ayette geçen *sücceden* kelimesi bilinen anlamda "secde" değil, secdenin asıl amacını gösterecek şekilde "boyun bükerek bir şeyi yapmak" anlamını vermektedir.

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذٰلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

162. Fakat içlerinden bazı zalimler, kendilerinden (söylemeleri) istenen sözü başkasıyla değiştirmişlerdi.[1] Biz de haksızlık etmeleri nedeniyle[2] üzerlerine gökten bir azap göndermiştik.[3]

163. Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir[4] (halkının) durumunu sor! Hani balıklar o yöre halkının yasağa uymadığı cumartesi gelmeyip yasağa uydukları cumartesi günü akın akın (bolca) kıyıya geldiklerinde, haddi aşıp (avlanma) yasağını delmişlerdi. İşte biz yoldan çıkmalarından dolayı onları böyle imtihan ediyorduk.[5]

1 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Onların arasındaki zalimler bu emirleri kulak ardı edip kendilerine yönelik ilâhî emirlerin aksine işler yapmışlardı." Bu takdirde İsrailoğullarının içindeki bu zalimlerin ilahi emirlere itibar etmedikleri, tam tersine işler yaptıkları, bu nedenle yoldan çıktıkları hatırlatılmış olmaktadır. Ayrıca kendilerine gönderilen vahyi tahrif edip değiştirmeleri de vurgulanıyor olabilir. Dahası, *hıttah* ve *hıntah* kelimeleri İbranice veya Aramice değil, Arapça oldukları için, ifadeler arasındaki bir harflik değişiklik üzerinden yorum yapmak da makul değildir.

2 Ayetin sonunda yer alan *bimâ* ifadesindeki *bâ/bi* harfi *sebebiyye* yani "gerekçe" manası vermekte, uygulanan cezanın kendileri tarafından kazanıldığını, böyle bir uygulamayı kendilerinin hak ettiğini manaya katmaktadır.

3 A'râf 7:133-134. ayetlerinde başka bir suç nedeniyle kendilerine uygulanan azap gibi, burada da zulmetmeleri nedeniyle üzerlerine gökten bir belanın ve azabın indirildiği ifade edilmektedir.

4 Bu şehrin Medyen ve Tûr arasında bulunan Eyle olduğu, ancak Medyen veya Taberiyye de olabileceği bildirilmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, IX, 90-91; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 164).

5 Buradaki *neblû* fiili "imtihan etmek" manasına gelmekte, ancak bunun *fısk* denen yoldan çıkmanın karşılığında olması, bir anlamda belaya çarptırılmak demek olduğunu göstermektedir. Kur'an'da temel bir öğreti olarak cezaya veya azaba çarptırılmanın mutlak surette bir sebebe bağlı olduğu beyan edilmektedir. İşte âyette *bimâ* ifadesindeki *bâ/bi* edatı "sebebiyet" manası vermekte, Yüce Allah'ın hiç kimseyi haksız yere cezalandırmadığını, Allah'ın emrini çiğneyip yoldan çıkmalarının karşılığında imtihan edildiklerini göstermektedir. Ayrıca Cumartesi Yasağı ile ilgili bkz. Bakara 2:65.

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًاۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًاۜ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى
رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِه۪ٓ اَنْجَيْنَا الَّذ۪ينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّٓوءِ وَاَخَذْنَا
الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئ۪يسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ
كُونُوا قِرَدَةً خَاسِ۪ٔينَ ﴿١٦٦﴾ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُٓوءَ
الْعَذَابِۜ اِنَّ رَبَّكَ لَسَر۪يعُ الْعِقَابِۚ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٦٧﴾

164. Hani içlerinden bir topluluk[1] da "Allah'ın kendilerini (dünyada) helak edeceği veya (ahirette) şiddetli bir şekilde azap edeceği bir halka ne diye öğüt veriyorsunuz?" dediklerinde, (öğüt verenler) şöyle demişlerdi: "Rabbinize mazeret(imiz) olsun; bir de umulur ki *takvâlı* (duyarlı) olurlar diye (öğüt veriyoruz)."[2]

165. Kendilerine yapılan uyarıları unutunca, kötülükten engelleyenleri kurtarmış, haksızlık edenleri de yapmakta oldukları kötülükler nedeniyle çok kötü bir azaba çarptırmıştık.

166. Yasaklanan şeyler nedeniyle haddi aşınca onlara "Aşağılık maymunlar (gibi) olun!" demiştik.[3]

167. Rabbin, kıyamet gününe kadar onlara (o tip insanlara) en kötü eziyeti yapacak kişiler göndereceğini ilan etmişti. Şüphesiz ki Rabbin, cezası hızlı olandır. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Ayetin bu cümlesinde sözü edilen kişiler "Cumartesi Yasağı"nı ihlal etmeyenler arasındaki bir gruptur. Bu kişiler yine aynı grupta yer alan ve yasağı ihlal edenlere öğüt veren gruba seslenerek, "Allah'ın kendilerini helak edeceği veya şiddetli bir azaba çarptıracağı bu topluluğa ne diye öğüt veriyorsunuz?" diyerek çıkışmıştı. Bu yoruma göre o toplumda biri isyankâr, diğeri de isyana karışmayan iki grup vardı. Ancak isyankâr olmayanlar da kendi aralarında ikiye ayrılmıştı. İşte bu ve devam eden cümledeki konuşmalar, isyankâr olmayan iki grup arasında gerçekleşmiş olmaktadır.

2 Bu ayette uyarı görevinin sürdüğü dile getirilmektedir. Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

3 Buradaki mesajın şeklen ve bedenen değil de manevi ve mecaz olarak bir dönüşüm olduğu kanaatindeyiz. Benzer mesajlar: Bakara 2:65; Mâide 5:60.

وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْاَرْضِ اُمَمًاۚ مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذٰلِكَۘ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ
هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَاۚ وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُۜ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ
الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِۜ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَۜ
اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۜ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ
﴿١٧٠﴾ وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْۚ خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا
مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

168. Onları (yahudileri), çeşitli ümmetler hâlinde yeryüzüne dağıtmıştık. (İçlerinde) iyi olanları da bunun dışındakileri de (iyi olmayanları da) vardı.[1] Gerçeğe dönerler diye onları iyiliklerle ve kötülüklerle denemiştik.

169. Onlardan sonra da şu değersiz (dünya) malını alıp, "(Nasıl olsa) bağışlanacağız!"[2] diyerek Kitaba (Tevrat'a) mirasçı olan birtakım (kötü) kişiler gelmişti. Onlara, benzer bir menfaat daha gelse onu da alırlardı. (Peki), Allah hakkında gerçek(ler) den başka bir şey söylemeyeceklerine[3] dair kendilerinden Kitapta (Tevrat'ta) söz alınmamış mıydı ve onlar (bunu Kitapta) okumamışlar mıydı? Ahiret yurdu *takvâlı* (duyarlı) olanlar için hayırlı olandır. Akıl etmiyor musunuz?[4]

170. Kitaba sımsıkı sarılıp namazı kılanlar(a gelince),[5] şüphesiz ki biz kendilerini düzeltenlerin ödülünü ziyan etmeyeceğiz.

171. Hani üstlerine düşeceğini sandıkları (Sînâ)[6] Dağı'nı onların üzerine gölge gibi kaldırmıştık. (Onlara) "Size verdiğimizi (Kitabı) kuvvetle alın (sıkıca tutunun)[7] ve içinde olanı hatırlayın ki *takvâlı* (duyarlı) olabilesiniz." (demiştik).

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:69, 72, 75, 78, 113; Nisâ 4:46; Mâide 5:66.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın azap etme sıfatını görmezlikten gelmenin korkunç bir hata olduğunu göstermektedir. Bu söz, kişileri Yüce Allah ile aldatan şeytanın sözüne benzemektedir. Benzer mesajlar: Lokmân 31:33; Fâtır 35:5; Hadîd 57:14.

3 Benzer mesaj: A'râf 7:105.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:32; Yûsuf 12:109; Nahl 16:30.

5 Bu cümle namaz ibadetinin en eski ibadetlerden olduğunun delilidir.

6 Buradaki dağın Sînâ Dağı olduğunun delili Mü'minûn 23:20 ve Tîn 95:2'dir.

7 Vahye uymayla ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:63, 93, 256; Âl-i İmrân 3:103; Nisâ 4:175; En'âm 6:50, 106; A'râf 7:3, 144, 171; Yûnus 10:15, 109; Meryem 19:12; Hacc 22:78; Ahzâb 33:2; Zümer 39:55; Zuhruf 43:43; Câsiye 45:18; Ahkâf 46:9.

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنٖٓي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ قَالُوا
بَلٰىۚ شَهِدْنَاۚ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلٖينَۙ ﴿١٧٢﴾ اَوْ تَقُولُٓوا اِنَّمَٓا اَشْرَكَ اٰبَٓاؤُ۬نَا
مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْۚ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾

Surenin 172-188. ayetlerinde insanın yapısı, nankör insanların durumu, evren kitabı ve Hz. Muhammed'in gaybı bilemeyeceği hakkında bilgi verilmektedir.

172. Hani Rabbin âdemoğullarından, onların sırtlarından nesillerini çıkarıp (yaratıp)[1] onları kendilerine şahit tutmuş ve "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"[2] (demiş), onlar da "Evet, buna şâhidiz"[3] demişlerdi. Kıyamet gününde "Biz bundan habersizdik." dersiniz diye,[4]

173. Veya "Daha önce atalarımız Allah'a ortak koşmuştu; biz de onlardan sonra gelen nesiller olduğumuz için; (yani) yanlış yapanlar nedeniyle bizi de mi helak edeceksin?" dersiniz diye (işte böyle yapmıştık).[5]

1 Bu cümle Târık 86:6-7. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Târık 86:6-7'de belirtildiği gibi, insan embriyosunda üriner sistem hücrelerinin ilk defa yaratılış yeri bel kemiği ile kaburga kemikleri arası olarak belirlenmiştir. A'râf 7:172 ile birlikte düşünüldüğünde, vücudun sırt bölgesinde bel kemiği ile kaburga kemikleri arasında yaratılan üriner sistem hücreleri aşağıya doğru akarak mevcut kasık bölgesine inmektedir. Bu bir Kur'an mucizesidir. Modern Embriyoloji'nin Kur'an hakikatini ispatladığı bir konu olması itibariyle Kur'an-Bilim birlikteliğine dair en güzel örneklerden birisi de budur.

2 Bu ifade Yüce Allah'ın insan fıtratına yerleştirdiği bir özelliğin dile getirilmesidir. Şems 91:7-8'de belirtildiği gibi, Yüce Allah insanoğluna hem *fucûr* denen yoldan çıkabilme özelliğini, hem de takvâ denen duyarlılığı ilham etmiştir. Hucurât 49:7'de beyan edildiği gibi, iman insana sevdirilmiş, kalbe süslenmiş, *fucûr* göstergesi olan küfür, yoldan çıkma ve isyan ise kişilere fıtrat olarak çirkin gösterilmiştir. Rûm 30:30'da dile getirilen "insanoğlunun üzerinde yaratıldığı fıtrat" da Yüce Allah'ı tek ilah olarak kabul edebilme programıdır. Bu nedenle *Elest bezmi,* bedenin yaratılmasından sonra ruha yerleştirilmiş fıtratın konuşturulması olabilir.

3 Bu cümle Rûm 30:30, Hucurât 49:7 ve Şems 91:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ve bir sonraki ayette geçen *en tekûlû* ve *ev tekûlû* ifadeleri esasında "dersiniz diye" şeklinde bir anlam vermesine rağmen bu iki ifadenin dolaylı olarak vermek istediği mesaj "demeyesiniz diye" şeklinde anlaşılmalıdır.

5 Bu ayetler yani A'râf 7:172-173. ayetler En'âm 6:156-157 ve Zümer 39:56-58. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذٖٓي اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا
فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوٖينَ

174. Ayetleri ayrıntılı bir şekilde işte böyle açıklıyoruz; umulur ki (gerçeğe) dönerler.[1]

175. Onlara, kendisine delillerimizi verdiğimiz fakat onlardan sıyrılıp ayrılan, o yüzden şeytanın takip ettiği ve sonunda azgınlardan olan şu kimsenin haberini *tilâvet* et (okuyup aktar)![2]

1 Yüce Allah insan fıtratına yerleştirdiği Allah'ı tek ilah kabul etme programı gereği, ayetlerini ve prensiplerini ayrıntılı olarak açıklamakta olduğunu beyan etmekte, gerekçesini de fıtrata aykırı davranmayıp gereksiz ve sonuçsuz bahanelere sığınmanın fayda vermeyeceği şeklinde belirlemektedir. Burada geçen nufessılü fiili Kur'an'da geçtiği her yerde Kur'an ayetlerinin ayrıntılı olarak açıklanması, açık açık ortaya konulmasıyla ilgili mesaj vermektedir. Bu hitap Kur'an'ın muhatabı olan herkese yöneliktir. Çeşitli ayetlerde de beyan edildiği gibi, Yüce Allah ayetlerini işte böyle açıklamakta, muhataplarından da yanlıştan dönmelerini beklemekte, istemektedir. Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

2 Yüce Allah kendisine ayetlerini verdiği, ancak ayetleri görmezden gelip devre dışı bırakan, sonrasında şeytanın dahi peşinden gidip kendisine tabi olduğu ve azgınlardan olan bir kişinin haberini dile getirmektedir. Söz konusu kişinin adı verilmediği için bunu bütün zamanların nankörleriyle ilişkili olarak anlayabiliriz. Ancak âlimlerimiz bu noktada birtakım isimler zikretmektedir. Buna göre, bazıları bunun Hz. Musa zamanındaki İsrailoğullarından Bel'am b. Ebr veya Kenânilerden Bel'am b. Baûra olduğunu ifade etmişlerdir ki bunlar ilâhi bilgilere sahip olmasına rağmen çeşitli dünyevi beklentilerle ayetlerden uzaklaşmışlardı. Bazı âlimler ise bu kişinin Araplardan Ümeyye b. Ebi's-Salt es-Sakafî olduğunu ifade etmişlerdir ki bu kişi kutsal metinleri bilen, ancak peygamberlik beklentisi içerisine giren, Hz. Peygamber'in risaletiyle de ilahi bilgileri terk eden biriydi. Hz. Peygamber onun şiirleriyle ilgili olarak "Şiiri mümindi; kalbi ise kâfirdi" buyurmuştur. Bu güne dair de ayetin muhteşem mesajları vardır. Kendilerine Yüce Allah'ın ayetleri ulaşmasına rağmen onlara itibar etmeyen, onlardan uzak duran, taksit taksit veya bütünüyle ve birden onları hayatından çıkartanlar artık şeytanın uydusu olurlar. Dahası şeytan onların peşine takılır ve sonuçta azgınlardan olmaları için elinden geleni yapar ve bunu başarır. Bu ayetteki mesaj ile Meryem 19:83 ve Zuhruf 43:36'daki mesajlar birbiriyle uyuşmaktadır.

وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُۚ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ
يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْۜ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
﴿١٧٦﴾ سَٓاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ
الْمُهْتَدِيۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

176. Dileseydik elbette onu bu deliller sayesinde yükseltirdik.[1] Fakat o, arzusuna mahkûm olup dünyaya saplandı. Böylesi bir kişinin durumu, kovsan da kendi hâline bıraksan da dilini çıkartıp soluyan köpeğin durumuna benzer.[2] İşte ayetlerimizi yalanlayan kavmin örneği de böyledir. Bu kıssayı anlat; umulur ki düşünürler.[3]

177. Ayetlerimizi yalanlayan ve böylece kendilerine yazık etmiş olanların[4] hâli ne kadar da kötüdür!

178. Allah'ın hidayet ettiği kişi doğru yola ulaş(tırıl)mıştır. Kimi saptırırsa[5] işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.[6]

1 Yüce Allah önceki ayette dile getirdiği nankör insan tipiyle ilgili olarak, dilemesi halinde ilahi mesajlar sayesinde onun şerefini, kadir ve kıymetini yükseltebileceğini beyan etmektedir. Esasında Rabbimizin her şeye gücü yeteceği için, dilemesi halinde ayetlerini tam uygulama imkânı verip kişileri yüceltebilir. Bu anlamda En'âm 6:35 ve 149'da "dilemesi halinde herkesi hidayete erdirebileceğini", Yûnus 10:99'da yine "dilemesi durumunda yeryüzündeki herkesin iman edeceğini" ifade etmekte, Secde 32:13'te de benzer bir mesaja yer vererek, buna gücünün yeteceğini haber vermektedir. Şüphesiz ki böyle bir durumda insanın imtihanından, akıl ve iradesini hangi yolda kullandığından, peygamberlere ve kitaba uyma iradesinden söz edilemeyecekti.

2 Burada amaçlanan, ilahî iradenin bu şekilde yarattığı köpekleri kötülemek veya aşağılamak değil, yaratılış amacına uygun davranmayanların uyarılara itibar etmeme durumlarını eleştirmektir. A'râf 7:179 ve Furkân 25:44'te de benzer bir durum vardır.

3 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bilgi için bkz. Hûd 11:120; Yûsuf 12:111; Tâhâ 20:99; Kâf 50:37; Hâkka 69:12; Nâzi'ât 79:26.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; Nisâ 4:40; A'râf 7:160; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Mü'min 40:31; Fussilet 41:46; Zuhruf 43:76.

5 Bu cümle "Kimin sapkınlığını onaylarsa" yani "kimin sapmasına fırsat verirse", "kimin sapma kararını onaylarsa" şeklinde anlaşılmalıdır. Konuyla ilgili bütün kullanımlar bu şekilde yorumlanmalıdır.

6 Bu ayet İsrâ 17:15, 97 ve Kehf 18:17. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ
لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰٓئِكَ هُمُ
الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾

179. Yemin olsun ki (akıl eden) kalpleri olmasına rağmen onlarla anlamayan, gözleri olmasına rağmen onlarla görmeyen, kulakları olmasına rağmen onlarla duymayan, sadece hayvanlar (diğer canlılar) gibi, hatta daha da şaşkın bir hâlde bulunan[1] ve sonunda habersizmiş gibi davranan pek çok cin ve insanı cehennem için hazırlamışızdır.[2]

1 Bu ayet Furkân 25:44. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Bu ayette gerçeğe itibar etmemek, hakikati görüp dinlememek "sebep", cehenneme gidiyor olmak ise "sonuç"tur. Yüce Allah her türlü donanıma sahip kılınmalarına rağmen, cinlerin ve insanların bir bölümünün hakikate karşı anlayışsız, kör ve sağır davrandıklarını, bu nedenle de cehennemlik olmayı hak ettiklerini beyan etmektedir. Bazı meal ve tefsir yazarları bu ayetin tercümesini yaparken "Pek çok cin ve insanı cehennem için yarattık" diyerek yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermektedirler. Esasında Kur'an'ı doğru anlamanın en önemli metotlarından birisi de ayetleri "sebep-sonuç ilişkisi"yle anlamaktır. Buna ilave olarak bir konuda Kur'an'daki bütün ayetler bilinmeden, ayetlerin iniş sebebi, sırası veya zamanı gözetilmeden, ayetlerin bağlamı görülmeden, kullanılan kelime veya kavramların çok anlamlılık özelliği fark edilmeden yapılacak yorumlar sorunlu olmaktan kurtulamaz. İşte bu ayette de bu hususların gözardı edildiği anlaşılmaktadır. Kur'an metinlerinde ayetteki *ve'l-insi* kelimesinin sonuna secâvend olarak *ze* harfinin konulması da bu yanlışa zemin hazırlayan etkenlerden birisidir. Esasında bu kelimeye ya hiç secâvend konulmamalı veya durmamak gerektiği manasında *lâ* edatı konulmalıdır. Cinlerin ve insanların pek çoğu cehennemlik olsunlar diye yaratılmış değildir. Akıllarını, gözlerini ve kulaklarını, kısaca bilgi edinme vasıtalarını hakikati öğrenmeye kapatan pek çok cin ve insan cehennemlik olmayı hak etmiştir demektir. Yüce Allah kullarının iyi yaşamasını ve mahşerde de cennete gitmelerini istemektedir. Bunun için vicdan, fıtrat, akıl ve irade vermiş, kitap göndermiş ve peygamberler görevlendirmiştir. Dahası Zümer 39:7'de nankörlük yapanların Yüce Allah'a zarar veremeyeceğini ve kullarının küfrüne razı gelmeyeceğini beyan ettikten sonra, eğer şükrederlerse Allah'ın razı olacağını bildirmektedir. Konuyla ilgili bütün ayetler işte bu ayet çerçevesinde anlaşılmalı ve öyle yorumlanmalıdır. Hakikati anlayabilecek şekilde akıllarını ve kalplerini çalıştırmayan, gözlerini ve kulaklarını hakikatin elde edilmesi için seferber etmeyen pek çok cin ve insan cehennemlik olacaktır.

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اَسْمَٓائِه۪ۜ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَٓا اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِه۪ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا
سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَۚ ﴿١٨٢﴾ وَاُمْل۪ي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْد۪ي مَت۪ينٌ ﴿١٨٣﴾ اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا
بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍۜ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿١٨٤﴾

180. En güzel isimler yalnızca Allah'a aittir.[1] O'na o (isim)lerle dua edin! O'nun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın![2] Yaptıklarının karşılığı ileride kendilerine verilecektir.

181. Yarattıklarımızdan gerçeğe rehberlik eden ve onunla adil davranan bir topluluk vardır.[3]

182. Ayetlerimizi yalanlayanları, bilemeyecekleri şekilde yavaş yavaş helake yaklaştıracağız.[4]

183. Onlara zaman tanıyorum. Şüphesiz ki benim tuzağım (ince planım) çok sağlamdır.[5]

184. Arkadaşlarında hiçbir cinlenmişlik olmadığını hiç mi düşünmediler?[6] O ancak apaçık bir uyarıcıdır.

1 *Esmâ-i Husnâ* "en güzel isimler"le ilgili benzer mesajlar: İsrâ 17:110; Tâhâ 20:8; Haşr 59:24.

2 Nahl 16:103 ve Fussilet 41:40'ta da geçen *yulhıdûne* fiili "yanlış yola sapmak, şirk koşmak, yalanlamak" manasına gelmektedir. Bu bağlamda ayetteki mesaj Yüce Allah'a ait isim ve sıfatları başka varlıklara nispet edenlerin, manalarını eğip bükerek hakikat anlamlarının dışına çıkaranların terk edilmesiyle ilgilidir.

3 Yüce Allah olumsuz insan tipine dair pek çok özelliği ve yaşayacakları akıbeti beyan ettikten sonra, yarattığı insanlar içerisinde hakkı ilke edinen ve hakkı ayakta tutmak için çaba sarf edenlerin de bulunduğunu haber vermektedir. Burada hakkın davasını güdenlerin ve adaletle hükmedenlerin bir topluluk olduğu ifade edilerek, ortak aklı inşa etmenin de önemine dikkat çekilmiş olmaktadır. Benzer mesaj: A'râf 7:159.

4 Burada geçen *senestedricü/istidrâc* kelimesi, "nimet vere vere, muhatap zenginlik ve nimet içerisindeyken fark edemeden onu yakalamak" demektir. Söz konusu fiil burada aslında "derece derece çıkarmak veya indirmek" demek olup, bir kimseyi arzusuna göre bir noktaya kadar yavaşça götürüp haberi olmayacak şekilde felakete atmak anlamında bir deyim olmuştur. O kimse bunu kendi yararına bir gelişim, bir gelişme zanneder; gerçekte onun için bu durum bir anlamda uçuruma sürüklenmek demektir.

5 Benzer mesajlar: Kalem 68:44-45. İnkârcılara zaman tanınmasıyla ilgili olarak bkz. Kalem 68:45; Müzzemmil 73:11; Târık 86:17.

6 Bu ayet Sebe' 34:46 ve Kalem 68:2. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اَوَلَمْ يَنْظُرُوا ف۪ي مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍۙ وَاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْۚ فَبِاَيِّ حَد۪يثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِيَ لَهُۜ وَيَذَرُهُمْ ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

185. Göklerin ve yerin egemenliği, Allah'ın yarattığı her bir şey ve ecellerinin yaklaşmış olabileceği hakkında hiç mi düşünmediler?[1] Ondan (Kur'an'dan) sonra hangi söze inanıyorlar![2]

186. Allah'ın saptırdığına (sapkınlığını onayladığına) kimse yol gösteremez.[3] (Allah) onları azgınlıkları içerisinde bocalar hâlde bırakır.[4]

1 Yüce Allah kâinat kitabının ayetlerini incelemeyenlere hitap etmektedir. "Gökler" ve "yeryüzü" denmesine rağmen, ardından "Allah'ın yarattığı her bir şey" denmesinin sebebi, mahlûkatın göklerden ve yeryüzünden ibaret olmadığını zihinlere kazımaktır. Dahası, sözü edilen her ne tür mahlûk varsa hepsi Yüce Allah'ın birer ayetidir ve ayetler de sahibini yani Yüce Allah'ı işaret etmektedir. Yüce Allah'ın bir vahyettiği, bir de yarattığı kitabı vardır. Bütün peygamberlere vahyettiği kitabı "tenzîlî kitap", "vahyedilen, indirilen, öğretilen, ikram edilen kitap", yani "okunan kitap"; yarattığı kitabı ise kâinat diye bilinen ve kendisine "tekvînî kitap", "kâinata yazılan kanunlar" manasında "tabiat kanunları", yani "yazılı kitap" anlamında her şeydir. Elbette kâinat kitabının bir alt başlığı gibi görülebilecek "insan kitabı" da vardır. İşte insanoğlu vahyin ışığında hem kâinat hem de insan kitabını okumalıdır. Çünkü bu üç kitabın sahibi de Yüce Allah'tır ve onların her birinden Yüce Allah'a ulaşmak ideal bir müslümanın özellikleri arasında bulunmaktadır. Kur'an'da pek çok ayette kâinat ve insan kitabının ayetlerinin incelenmesi gerektiği bütün insanlara verilmiş bir ev ödevi olarak zikredilmektedir. İnsanlar sadece gündelik ve bilinen ibadetleri yapmakla kulluk görevlerini yapıp bitirmiş olamazlar. İnkârcılara meydan okuma, müminlere ise Yüce Allah'ın kudretine iman içeriği ile önümüzde duran bu ayetlerde, tıpkı Kâf 50:6-10 ve Mülk 67:3-5'te yer aldığı gibi, bir taraftan kâinatın, dolayısıyla yaratılmış her bir şeyin tanınması amaçlanmakta, diğer taraftan da tabiatı anlama bilinci aşılanmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:32; Câsiye 45:6; Murselât 77:50.

3 Yüce Allah'ın saptırdığını, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:15; En'âm 6:110; Yûnus 10:11; Hicr 15:72; Mü'minûn 23:75; Neml 27:4.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّ۪يۚ لَا يُجَلّ۪يهَا لِوَقْتِهَٓا اِلَّا هُوَۜ ثَقُلَتْ
فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا تَأْت۪يكُمْ اِلَّا بَغْتَةًۜ يَسْـَٔلُونَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾ قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْس۪ي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَلَوْ كُنْتُ
اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّٓوءُۚ اِنْ اَنَا اِلَّا نَذ۪يرٌ وَبَش۪يرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

187. Sana, o (Son) Saat'in[1] demir atma zamanından soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi, sadece Rabbimin katındadır.[2] Onun zamanını O'ndan başkası ortaya koyamaz.[3] (O olay) bütün ağırlığını göklerde ve yerde hissettirecektir. (Son Saat) size ancak ve ancak ansızın gelecektir."[4] Sanki sen onu bilebilirmişsin gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi yalnızca Allah katındadır fakat insanların çoğu bilmez."[5]

188. De ki: "Allah'ın dilemesi hariç, kendime herhangi bir yarar da zarar da verecek güce sahip değilim. *Gaybı* (bilinemeyeni) bilseydim elbette daha çok hayır yapardım ve bana hiçbir kötülük de dokunmazdı.[6] İnanan bir toplum için yalnızca bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."[7]

1 Kur'an'da kainat sisteminin yıkılışı *el-kıyâmeh* kelimesiyle ifade edilmez. Bizim dilimizde "kıyamet" dediğimiz şey Kur'an'da *es-sâ'atü* kelimesiyle karşılanmaktadır. "O (Son) Saat" anlamındaki *es-sâ'atü* sözcüğü *s-v-'a* kö-künden gelmekte, Kur'an'da 48 kez yer almakta ve "O (Son) Saat" anlamında *es-sâ'atü* şeklinde *elif-lâm*lı olarak kullanılmaktadır. Bu kelime *eliflâm*sız olarak *sâ'atün* şeklinde ise "bir saat, bir an" anlamına gelmektedir.

2 Son Saat'in bilinememesiyle ilgili benzer mesajlar: Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

3 Benzer mesaj: Necm 53:58.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

5 Bu ayet Son Saat'in bilgisinin Yüce Allah'tan başka Hz. Muhammed dâhil hiç kimsede olmadığının apaçık delilidir.

6 Bu ayette Hz. Muhammed'in de gaybı bilemediği ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:50; Neml 27:65.

7 Ayetin bu cümlesinde Hz. Muhammed'in gaybı bilemediği, eğer bilseydi bir sıkıntıyla karşılaşmadan önce vaktinde önlemini alabileceği, böylece sıkıntılara maruz kalmayıp muhtemel zararlardan kurtulabileceği kendisine söylettirilmektedir. Eğer gaybı bilseydi artık bir insan ve kul olmanın gereklerini aşıp geçebileceği, bunun da imkânsız olduğu dolaylı olarak vurgulanmaktadır.

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَاۚ فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ
حَمْلًا خَف۪يفًا فَمَرَّتْ بِه۪ۚ فَلَمَّٓا اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ
﴿١٨٩﴾ فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَٓاءَ ف۪يمَٓا اٰتٰيهُمَاۚ فَتَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾
اَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَۘ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَط۪يعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ
يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾

Surenin 189-206. ayetlerinde insanın yaratılışı, çocuk sahibi oluşları, bir kısmının şirke bulaştığı, gerçek dostun Yüce Allah olduğu, Kur'an kıraat edilince ve dua esnasında nasıl davranılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

189. Sizi tek bir *nefis*ten[1] (candan/cevherden) yaratan, (yine) ondan kendisiyle huzur bulsun diye eşini yaratan O'dur. Eşini kucaklayınca (eşi ile birleşince) eşi hafif bir yük yüklenir (hamile kalır) ve onu bir süre taşır. (Yük) ağırlaşınca "Bize iyi (sağlıklı) bir çocuk verirsen elbette şükredenlerden olacağız." diye Rableri Allah'a dua ederler.

190. (Allah) onlara iyi (sağlıklı) bir çocuk verince, kendilerine verdiği (çocuk) hakkında O'na ortaklar koşarlar. Allah ise onların ortak koştuklarından yücedir.[2]

191. Kendileri yaratılmakta olan ve hiçbir şey yaratamayan varlıkları mı (Allah'a) ortak koşuyorlar!

192. (Oysa putlar), onlara yardıma güç yetiremez, (kendilerine bile) yardım edemezler.[3]

1 Burada verilmek istenen mesaj ilk nesil erkekler nereden yani hangi şeyden yaratıldıysa eşlerinin de aynı şeyden yani aynı özden/*nefsü vahide*den yaratıldığını bildirmektir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:1; En'âm 6:98; Zümer 39:6.

2 Burada sözü edilen durum, insanın nimete karşı şükürsüzlüğünü ortaya koymayla ilgilidir; Hz. Âdem ve eşi üzerinden onların şirke düşmüşlüğü mesajı ayette kesinlikle söz konusu değildir. Çünkü ayetin sonunda ve devam eden bölümlerdeki ifadeler, *tesniye* "ikili" değil, çoğuldur.

3 Bu ayet "Hâlbuki (ortak koştukları varlıklar) ne onlara yardım edebilirler ne de kendilerine yardımları olur" şeklinde de tercüme edilebilir.

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾
اِنَّ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَج۪يبُوا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ
﴿١٩٤﴾ اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَٓا اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَٓا اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَٓا اَمْ لَهُمْ
اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ ك۪يدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذ۪ي نَزَّلَ
الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِح۪ينَ ﴿١٩٦﴾ وَالَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ لَا يَسْتَط۪يعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَٓا
اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُوا وَتَرٰيهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا
يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِل۪ينَ ﴿١٩٩﴾

193. Onları (putları) doğru yola çağırırsanız size uyamazlar; onları davet etseniz de sussanız da sizin için birdir.[1]

194. Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınız da sizin gibi kullardır. Doğruysanız, kendilerini çağırın da çağrınıza cevap versinler!

195. (Putların) kendileriyle yürüyebilecekleri ayakları, tutacakları elleri, görecekleri gözleri veya duyacakları kulakları mı var (neleri var)! De ki: "Ortaklarınızı çağırın, sonra bana (istediğiniz) tuzağı kurun; bana göz bile açtırmayın!"

196. (De ki:) "Şüphesiz ki benim dostum, iyileri sahiplenen (koruyan) ve Kitabı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır.

197. O'nun (Allah'ın) peşi sıra yalvardıklarınızın size yardıma güçleri yetmez; onlar kendilerine de yardım edemezler."

198. Onları doğru yola çağırırsanız size kulak veremezler. Onları sana bakar görürsün; oysa onlar görmezler.[2]

199. Sen af yolunu tut; iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir![3]

1 Buradaki mesaj tebliğin gereksizliğini göstermez; aksine muhatap varlıklar cansız, duymaz, görmez putlar oldukları için onlarla iletişimin mümkün olmadığı, dolayısıyla putperestleri de duyamadıkları, onları ödüllendirme veya cezalandırma vs. konularda güçsüzlükleri, imkânsızlıkları dile getirilmek istenmektedir.

2 Bu ayet grubunda putların çaresizliği, acizliği, cansızlığı, iradesizliği vs. noktalarda bilgi verilmektedir.

3 Bu ve sonraki ayetlerdeki hitap, her ne kadar Hz. Muhammed'e yönelik olsa da amaç, bir davranış modeli olarak bütün müminleri bilinçlendirmektir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:104, 110; Mâide 5:79; A'râf 7:164; Tevbe 9:71; Hûd 11:116.

وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿٢٠٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ
طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَۚ ﴿٢٠١﴾ وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا
يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾

200. Sana şeytandan bir kışkırtma gelirse hemen Allah'a sığın! Şüphesiz ki O duyandır, bilendir.[1]

201. *Takvâlı* (duyarlı) olanlara şeytandan bir vesvese[2] ulaştığında hemen (Allah'ı) hatırlayıp (gerçeği) görürler.[3]

202. (Şeytanların) kardeşleri[4] ise onları azgınlığa sürükler; peşlerini bırakmazlar.

1 Bu ayette şeytanın müdahalesinden kurtulmak için Yüce Allah'ın yardımına sığınmanın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Kişi peygamber bile olsa kendi başına şeytanın müdahalesinden kurtulamaz. Benzer mesajlar: Yûsuf 12:24; Nahl 16:98; Mü'minûn 23:97-98; Fussilet 41:36.

2 Bir kez de Kalem 68:19'da geçen tâif kelimesi "şeytandan gelen en küçük bir hayal, şeytan kaynaklı bir arıza, vesvese, günah" demektir. Kalem 68:19'da da olduğu gibi bu kelimenin "azap içerikli bir felaket, kasırga" manası da vardır. Ancak burada daha genel bir mesaj vardır; çünkü ayette *tâif* kelimesi şeytana nispet edilmekte, şeytan kaynaklı her bir müdahaleyi içermektedir. Onun bu tür vesveselerine maruz kalıp onlara teslim olanlar, bu defa Yüce Allah'tan gelen bir azap kasırgasına maruz kalacaklarını bilmelidirler.

3 Bu ayette takvânın insana kazandırdığı en önemli değerlerden birisi olan "şeytan kaynaklı müdahaleleri tanıyabilme ve onlara karşı dikkatli davranma imkânı" dile getirilmektedir. En'âm 6:155'e göre *furkân* olan Kur'an'a tâbi olanlar muttaki olurlar. Enfâl 8:29'a göre, eğer insanlar muttaki olmayı başarırlarsa bu defa Yüce Allah onlar için *furkân* yaratır. Demek ki *furkân*a tâbi oluş, takvâ sahibi olmak ve furkâna erdirilmek birbirini takip eden unsurlardır. Nasıl ki *furkân*, yani doğruyu yanlıştan ayırt edebilmek takvânın sonucu ise, şeytandan gelen vesveseleri tanımak ve onlara karşı duyarlı ve dikkatli davranmak da başka bir sonucudur. Kalbe doğan bir vesvesenin şeytan kaynaklı olduğunu bilmek ve ona göre tedbir alabilmek son derece önemli bir avantajdır, büyük bir nimettir. "Şeytan kaynaklı vesveseye karşı göz kesilmek" demek, âdeta gözlerini dört açmak, gerçeği görüp bilmek, basiret sahibi olmak, feraset ortaya koyabilmek, inkişaf denen aydınlanmayı yaşamak demektir.

4 "(Şeytanların) kardeşleri" ifadesinden maksat, şeytanlaşmış, şeytanın güdümüne girmiş, onun izinde yürümeyi tercih eden sapkın insanlardır.

وَاِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَاۜ قُلْ اِنَّمَٓا اَتَّبِعُ مَا يُوحٰٓى اِلَيَّ مِنْ رَبّ۪يۚ هٰذَا بَصَٓائِرُ مِنْ
رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾

203. Onlara herhangi bir delil getirmediğin zaman, "Onu da derleyip getirseydin ya!" derler.[1] De ki: "Ben sadece Rabbimden bana vahyedilene uyuyorum. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen öngörülerdir;[2] (ayrıca) inanan bir toplum için rehber (yol gösterme) ve rahmettir (merhamettir)."[3]

204. Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size de merhamet edilsin![4]

1 Yüce Allah önceki ayette ele aldığı azgın ve inkârcı tipin bir özelliğini hatırlatmakta ve kendilerine herhangi bir ayet, delil, ibretlik bir mesaj getirmediği zaman, bu defa alay ederek Hz. Peygamber'e hitaben "onu sen getirseydin ya!" dediklerini haber vermektedir. Onların amacı, vahyin kaynağını sorgulamak ve onun insan kaynaklı olduğunu iddia etmekti. Bu amaçla sanki vahyi Hz. Peygamber uyduruyormuş gibi bir hava estirerek, "nasılsa diğerlerini de sen uyduruyorsun, bir tane daha uydursaydın ya" demeye getiriyorlardı. Esasında kâfir algıda vahyin insan kaynaklı olduğu ve Hz. Peygamber'e bu bilgileri birilerinin öğrettiği zannı hâkimdir. Nahl 16:103, Furkân 25:4-5, Sebe' 34:43 ve Duhân 44:14 gibi ayetlerde dikkat çekilen husus budur.

2 Ayette geçen *besâir* kelimesi "basiretler, öngörüler, ferasetler, idrak kabiliyetleri, hakikat belgeleri, görüntüler" gibi anlamlar içermektedir.

3 Benzer mesaj: Câsiye 45:20.

4 Yüce Allah müşriklerin vahye karşı olumsuz tutumlarını ele alırken onların ayet veya delil isteklerini bir anlamda bu ayetle cevaplamakta, vahyin indirilmiş ayetlerinin yeterli bir delil olduğunu, o ayetler kıraat edildiğinde mutlak surette ona kulak vermelerini ve susmalarını istemektedir. Vahyin sahip olduğu muhteşem düzen ve içerdiği eşsiz edebiyat ancak ve ancak onu anlayarak okumakla, ona kulak vermekle ve onun karşısında susmakla anlaşılabilir. Ayetin bağlam gereği verdiği öncelikli anlam budur. Ancak vahyin evrensel mesaj içermesi nedeniyle daha başka mesajlarının da bulunduğunu özellikle belirtmeliyiz. Bazı âlimlerimiz bu ayetteki emrin namaz esnasındaki kıraatle ilgili olduğunu ifade etmiş olsa da, bu yaklaşım ayetin bağlamına uygun değildir. Çünkü buradaki hitap öncelikli olarak kâfirlere ve müşriklere yöneliktir. İmâm Mücahid'in de isabetle belirttiği gibi, bir kişinin namaz dışında da Kur'an'ı kıraat ettiğinde başka şeylerle ilgilenmesi ve konuşması caiz değildir. Dahası, buradaki maksadın Yüce Allah'ın kitabındaki esasları uygulamak ve onun belirlediği sınırları geçmemek olduğu da beyan edilmektedir.

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فٖي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخٖيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ
الْغَافِلٖينَ ﴿٢٠٥﴾ اِنَّ الَّذٖينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾ السجدة ١

205. İçinden yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam (gündüz gece) Rabbini an[1] ve habersizmiş gibi davrananlardan olma!

206. Şüphesiz ki Rabbinin katındakiler (melekler),[2] O'na (Allah'a) kulluk etmekten kibirlenmez, O'nu *tesbih* eder[3] (yüceltir) ve yalnızca O'na secde ederler.[4] SECDE AYETİ

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:63; A'râf 7:55-56; İsrâ 17:110. Yüce Allah'ı nefsinde zikretmek, esasında dua ve niyazla meşgul olmaktır. Yüce Allah kendisine dua edilmesinden söz ederken *rabb* sıfatını kullanmakta, böylece inanan, inanmayan kim varsa herkesin sahibi olduğunu, O'ndan başka kapılara varılmaması, suçu ne olursa olsun hiç kimsenin O'ndan ümit kesmemesi gerektiğini öğretmektedir. Ayetteki *tedarru'* ve *hîfeh* kelimelerinin verdiği ortak anlam, dua ederken bir meydan okuma veya Allah'a adres tarif etme edasıyla değil, boyun bükmüş bir teslimiyet tavrıyla bunu gerçekleştirmektir.

2 "Rabbinin yanındakiler"den kastedilen, muhtemelen O'na yakın olan meleklerdir. Nisâ 4:172'deki ifadeden hareketle bunların *el-mukarrabûne* yani Hakk'a yakınlaştırılmış melekler olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde bunlar Zümer 39:75'te geçen "Arş'ın çevresini kuşatan melekler" de olabilir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

3 Meleklerin *tesbihi* ve ibadetiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:172; Ra'd 13:13; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7; Fussilet 41:38.

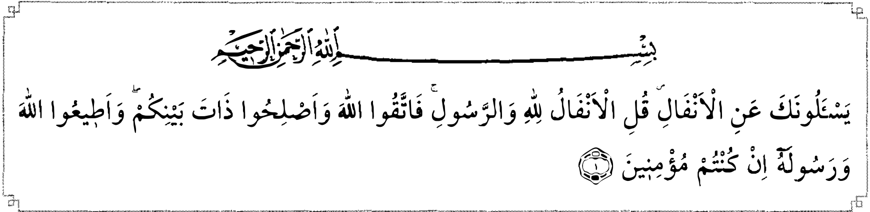
4 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde içerikli ayetlerde ilahî buyruklara boyun eğmenin bir göstergesi olarak fiziksel anlamda yapılan boyun eğişlere "secde" denmektedir ki bu eylem, yapılışı/kılınışı itibariyle bir tek secdeden oluşmaktadır. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

8

ENFÂL SURESİ

75 Ayet

Medine döneminde indirilen, 75 ayetten oluşan, adını 1. ayette "ganimetler" anlamındaki *el-enfâl* kelimesinden alan Enfâl suresi inişte 95, mushaf sırasında ise 8. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde ganimetlerin durumu, gerçek müminlerin özellikleri ve Bedir savaşıyla ilgili birtakım detaylar dile getirilmektedir.

1. Sana ganimetlerden soruyorlar. De ki: "Ganimetler Allah ve Elçisi içindir.[1] Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun; aranızı düzeltin! Müminlerseniz Allah'a ve Elçisine itaat edin!"[2]

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-enfâl* kelimesi *nefl* sözcüğünün çoğuludur ve esasında "kişinin hakkının ötesinde fazladan aldığı şey" veya "kişinin yükümlülüğü üstünde fazladan verdiği şey" manasına gelmektedir. Nafile ibadetler veya namazlar da adını bu manadan almıştır. Buradan hareketle *el-enfâl* kelimesi savaşta düşmandan ele geçirilen mal, erzak, mühimmat vs. ganimet manasında kullanılır hale gelmiştir. Yüce Allah savaşlarda elde edilen ganimetlerin Allah'a ve Rasûlü'ne ait olduğunu bildirmekte, ganimetler üzerinde şahısların herhangi bir hakkının olmadığını ifade etmek istemektedir. Çünkü Kur'an'a göre ganimetler kamuya aittir; elde edilen bu tür gelirler kamu yararına harcanmalıdır. Bu vesileyle, ganimet elde etmek için savaş yapmanın önüne geçilmekte, gelirlerin kamuya aidiyeti bilinciyle hareket ederek toplumsal hayatın ferdi hayattan öncelendiği anlaşılmaktadır. Zaten Enfâl 8:41. ayette bu türden dağıtımın kamu anlamında nerelere veya kimlere yönelik olacağının detayı verilmektedir. Bu ayet, nüzul sebebi rivayetlerinden de anlaşılacağı gibi her ne kadar Bedir Savaşı sonrasıyla ilgili olsa da, maksat evrensel olarak bütün savaş ganimetleriyle ilişkilendirilerek anlaşılmalıdır.

2 Yüce Allah'a ve Elçi'ye itaatle ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ ا۪يمَانًا
وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ينَ يُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۜ ﴿٣﴾ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّاۜ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌۚ ﴿٤﴾ كَمَٓا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ
بَيْتِكَ بِالْحَقِّۖ وَاِنَّ فَر۪يقًا مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ لَكَارِهُونَۙ ﴿٥﴾ يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا
يُسَاقُونَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَۜ ﴿٦﴾

2. Müminler Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine O'nun ayetleri *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman imanları artan[1] ve sadece Rablerine güvenen kişilerdir.
3. Onlar, namazlarını doğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz (şeyler)den (Allah yolunda) *infak* edenlerdir (verenlerdir).
4. İşte onlar, gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında dereceler, bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.[2]
5. Nitekim müminlerden bir grup istemediği hâlde, Rabbin seni bir amaç uğrunda (Bedir Savaşı için) evinden çıkarmıştı.[3]
6. Gerçek ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi o amaçla ilgili olarak (savaş hakkında) seninle tartışıyorlardı.[4]

1 İman ve hidayetin artmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:2-5; Neml 27:1-3; Lokmân 31:1-5.

3 Yüce Allah Bedir Savaşı sonrasında ganimetler hakkında ortaya konulan hoşnutsuz durumun Bedir Savaşına katılma konusunda da yaşandığını bildirmektedir. Bu doğrultuda Hz. Peygamber'in çok önemli bir amaç uğrunda evinden çıkartılmasında müminlerden bir grubun bunu da hoş görmediği, yani savaşa katılmak istemedikleri ifade edilmektedir. Medine'ye hicret eden müslümanların bir kısmı, otuz, kırk kişi tarafından korunan ve Ebû Süfyân komutasında bulunan müşriklerin Suriye'den dönen kervanına saldırmayı ve kolay yoldan ganimet elde etmeyi tercih etmişlerdi. Bu küçük gruba karşılık diğer çoğunluğun Yüce Allah'a ve Elçisi'ne itaat edecekleri ve her nereye istenirse oraya gidip Allah'ın emrini yerine getirme kararlılığında oldukları anlaşılmaktadır.

4 "Sanki göz göre göre ölüme sevk edilmek" ifadesi Bedir Savaşı'na katılmakla ilişkilidir ve Medine'deki bu grubun savaşı ölümle eşitleme anlayışında oluşlarını göstermektedir.

وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّٓائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ
وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾ اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ
الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾

7. Hani Allah size, iki gruptan (kervan veya Kureyş ordusundan) birinin sizin olduğunu vadediyordu;[1] siz de güçsüz olanın (kervanın) sizin olmasını istiyordunuz. (Oysa) Allah, sözleriyle *hakkı* gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu.

8. (Bütün bunlar), suçlular istemese de *hakkı* gerçekleştirmek ve *batılı* ortadan kaldırmak içindi.[2]

9. Hani siz Rabbinizden yardım istiyordunuz.[3] O da "Şüphesiz ki ben peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim." (diyerek) size cevap vermişti.

1 Bedir Savaşı, Miladi 624 yılında meydana gelmişti. Rivayetlerde aktarılan bilgilere göre Suriye'den dönmekte olan kervan 30-40 kişi tarafından korunuyordu ve içinde Amr b. Âs gibi azgın müşriklerin de bulunduğu Ebû Süfyân komutasındaydı. Müslümanları yurtlarından çıkarmış olan Kureyşlilerden öç almak ve onları mağlup etmek için bu durum çok önemli bir fırsat oluşturmuştu. Müslümanların 300 veya 310 kişilik bir orduyla kervanı vuracağı haberi kervana ulaşınca, Ebû Süfyan kervanı sahile yönlendirerek Mekke'den yardım talebinde bulunmuştu. Bunun üzerine Kureyşliler 1000 kişilik güçlü bir orduyla kervanı korumak amacıyla yola çıkmıştı. Durumu öğrenen müslümanlar artık 30-40 kişinin değil, kendilerinden üç kat daha fazla yani 1.000 kişilik çok güçlü bir orduyla karşı karşıya kalmışlardı. Müslümanların ordusu yaklaşık 300 kişiydi. İşte Bedir'de böyle bir ortamda savaş yapılacaktı. (Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mustafa Fayda, Bedir Gazvesi, *DİA*, V, 325-327).

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:82; Şûrâ 42:24.

3 Yüce Allah Bedir Savaşı'ndan önce müslümanların kendisinden yardım istediklerini hatırlatmakta ve kendilerine bin melekle yardım edeceğini söylediğini ifade etmektedir. Savaş öncesi şartlara bakıldığında, görünen haliyle durum müslümanların kesin olarak aleyhindeydi. Çünkü müşrik ordusu yaklaşık bin kişi olduğu için müslümanların üç katından daha fazla bir sayıya ulaşmışlardı. Hem süvarileri itibariyle hem de mühimmat, teçhizat anlamında, belki daha da önemlisi büyük bir moral ve galibiyet havası içerisinde oluşları, ister istemez müslümanlarda bir tedirginliğe sebebiyet veriyordu. Bu yüzden Allah'tan yardım istemişlerdi.

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَلِتَطْمَئِنَّ بِه۪ قُلُوبُكُمْۚ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ۟
﴿١٠﴾ اِذْ يُغَشّ۪يكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِه۪ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ
رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَۜ ﴿١١﴾ اِذْ يُوح۪ي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنّ۪ي
مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ سَاُلْق۪ي ف۪ي قُلُوبِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ
وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍۜ ﴿١٢﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ
اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَاَنَّ لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾

10. Allah bunu sadece müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zaten yardım, yalnızca Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.[1]

11. O zaman, katından bir güven olmak üzere sizi hafif bir uykuya daldırıyordu.[2] Sizi onunla temizlemek için, şeytanın pisliğini (vesvesesini) sizden gidermek, kalplerinizi (birbirine) bağlamak ve onunla ayakları(nızı savaşta) sabit kılmak için üzerinize gökten su indiriyordu.

12. Hani Rabbin meleklere "Şüphesiz ki ben sizinle beraberim; iman edenlere destek olun! Ben kâfir olanların yüreğine korku salacağım.[3] Vurun boyunlarının üzerine! Onların bütün parmak uçlarını vurun!"[4] diye vahyediyordu (bildiriyordu).

13. Bu (uygulama), onların Allah'a ve Elçisine karşı gelmelerinden ötürüdür.[5] Kim Allah'a ve Elçisine karşı gelirse, şüphesiz ki Allah azabı şiddetli olandır.[6]

14. İşte (ey kâfirler, cezanız) bu; şimdi onu tadın! Şüphesiz ki kâfirler için ateş azabı vardır.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:126.

2 Yüce Allah müslümanların moral bakımından çökmemelerini sağlamak üzere kendilerini bir uyuklama, iç huzuru, sekinet, kendine güven ile kaplamış ve olumsuz manada derinden etkilenmelerinin önüne geçmiştir. Bu cümle meselenin manevi kısmına Yüce Allah'ın müdahalesi ile ilişkilendirilmiştir ki zaferin elde edilmesinde öncelikli olan husus manevi bakımdan donanımlı olmaktır. Ancak mesele sadece maneviyatla da bitmeyeceği için, bu defa ilahi müdahalenin maddi kısmıyla ilgili olarak da ayetin devamında bilgi verilmektedir.

3 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:151. Enfâl suresinin 11 ve 12. ayetlerinde Yüce Allah'ın müminlere nasıl yardımda bulunduğuna dair bilgiler verilmektedir.

4 Burada saldırgan müşrik elebaşların, yöneticilerin, işbirlikçilerin, yandaşlarının güçlerinin kırılması, yok edilmesi mesajı verilmektedir.

5 Bu tür ayetlerde verilmek istenen mesaj, bazı insanların kendi hak edişleri sonucunda böyle bir azapla karşılaşacaklarına dikkat çekmektir.

6 Benzer mesaj: Haşr 59:4.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا لَق۪يتُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَۚ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ
دُبُرَهُٓ اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَٓاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَاْوٰيهُ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ
﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْۖ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰىۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِن۪ينَ مِنْهُ
بَلَٓاءً حَسَنًاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿١٧﴾

Surenin 15-29. ayetlerinde taktik durumu hariç savaştan kaçılmaması gerektiği, savaşı asıl kazananın Yüce Allah olduğu, Yüce Allah'a ve Elçiye itaatin gerekliliği, hakikati akıl etmeyenlerin en kötü canlılar olduğu, ilahî davete icabetin zorunluluğu ve Yüce Allah'ın müslümanlara yönelik çeşitli nimetleri dile getirilmektedir.

15. Ey iman edenler! Toplu hâlde kâfirlerle karşılaştığınız zaman onlara arkanızı dönmeyin (kaçmayın)!

16. Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilme veya diğer bölüğe ulaşıp mevzi tutma durumu dışında,[1] kim öyle bir günde onlara arka çevirirse (kaçarsa), elbette o, Allah'ın gazabını hak etmiş olarak döner. Onun barınağı cehennemdir. Ne kötü varış yeridir (orası)!

17. (Savaşta) onları siz öldürmemiştiniz fakat onları Allah öldürmüştü; attığın zaman da sen atmamıştın fakat Allah atmıştı.[2] Bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yapmıştı). Şüphesiz ki Allah duyandır, bilendir.

1 Yüce Allah savaş ortamında düşmanlara arkasını dönüp kaçmayı yasaklayınca, bunun iki istisnası olabileceğini ifade etmekte, bu istisnalara sahip değillerse ve geri dönüp kaçarlarsa ilahi gazabın kaçınılmaz olacağını haber vermektedir.

2 Hz. Peygamber'in Bedir'de savaş esnasında düşman tarafına attığı ok, taş, kum vs. şeyleri de aslında Yüce Allah'ın ihsan ettiği ve sağladığı bu imkân sayesinde gerçekleştiği dile getirilmiş demektir. Ayette yer alan "Attığın zaman da sen atmamıştın; fakat (onu) Allah atmıştı" cümlesinden kasıt bundan başkası değildir. Hz. Peygamber'e nispet edilen bu "atma" işlemiyle ilgili olarak eğer bunu "düşmanların kalbine korku salmak" şeklinde anlarsak, o zaman zaten bu korkuyu kâfirlerin kalbine Yüce Allah'ın saldığı on ikinci ayette dile getirilmişti. Durum her nasıl olursa olsun, Bedir Savaşı'nda galibiyeti getiren eylemlerin gerçek faili Yüce Allah'tır; bu yüzden başta Hz. Peygamber olmak üzere müslümanlar zaferi kendilerine nispet etmemelidirler. Esasında Yüce Allah yardım kendisinden geldiği için zaferin de kendisine nispet edilmesi gerektiğini, insanların gereksiz yere övünmemelerini, "ben filancayı şöyle katlettim" vs. türünden gurur ve kibir içerikli sözleri söylememeleri gerektiğini belirtmek istemektedir. O dönemde benzer cümlelerin söylendiği rivayet edilmektedir. Bir sonraki ayette de konu bir kez daha ele alınmakta ve Yüce Allah'ın kâfirlerin tuzaklarını boşa çıkartıcı olduğu ifade edilmektedir.

ذٰلِكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرٖينَ ﴿١٨﴾ اِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَٓاءَكُمُ الْفَتْحُ وَاِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ
خَيْرٌ لَكُمْ وَاِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْ وَاَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُؤْمِنٖينَ
﴿١٩﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَاَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا
كَالَّذٖينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذٖينَ لَا
يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فٖيهِمْ خَيْرًا لَاَسْمَعَهُمْ وَلَوْ اَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

18. İşte böyle olmuştu. Şüphesiz ki Allah kâfirlerin tuzağını bozucudur.[1]

19. (Ey kâfirler)! Siz zafer istiyorsanız, elbette size zafer geldi![2] (İnkârdan) vazgeçerseniz bu sizin için hayırlı olandır. (Peygamber'e düşmanlığa) dönerseniz, biz de (ona yardıma) döneriz. Topluluğunuz çok bile olsa, sizden hiçbir şeyi savamaz.[3] Şüphesiz ki Allah müminlerle beraberdir.

20. Ey iman edenler! Allah'a ve Elçisine itaat edin;[4] duyduğunuz hâlde O'ndan yüz çevirmeyin!

21. Duymadıkları hâlde "Duyduk!" diyenler gibi olmayın![5]

22. Şüphesiz ki Allah katında canlıların en kötüsü, akıl etmeyen[6] dilsizlerdir, sağırlardır.[7]

23. Allah onlarda bir hayır bilseydi elbette onlara duyururdu. Fakat duyursaydı bile yine onlar yüz çevirerek dönerlerdi.

1 Yüce Allah'ın tuzak kurması veya tuzakları boşa çıkarması bu ayet ışığında anlaşılmalıdır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Neml 27:47; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

2 Burada müşriklerin zafer istekleriyle alay edilmektedir.

3 Bu ayet Bakara 2:249, Enfâl 8:65 ve Tevbe 9:25. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

5 Burada hatırlatılmak istenenler İsrailoğulları'dır ve onlar Bakara 2:93 ve Nisâ 4:46'da belirtildiği gibi vahyi yani Allah'ın emirlerini "işittikleri halde isyanı" tercih etmişlerdir. İşte Yüce Allah müslümanlara hitap etmekte ve İsrailoğulları gibi olmamalarını emretmektedir.

6 Benzer bir ayet için bkz. Yûnus 10:100.

7 Bu ayette bazı kişilerde var olan bedensel bir engel değil, bilgi ve ibret alınmamasıyla ilgili kınama ifadesi yer almaktadır. Benzer bir mesaj, Enfâl 8:55'te de söz konusu edilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اسْتَج۪يبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْي۪يكُمْۚ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَحُولُ
بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِه۪ وَاَنَّهُٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُص۪يبَنَّ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَٓاصَّةًۚ
وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾ وَاذْكُرُٓوا اِذْ اَنْتُمْ قَل۪يلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ تَخَافُونَ
اَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاٰوٰيكُمْ وَاَيَّدَكُمْ بِنَصْرِه۪ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

24. Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin![1] Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer[2] ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız.

25. Öyle bir *fitne*ye (sıkıntı ve zor imtihana) karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki o, içinizden sadece haksızlık edenlere ulaşmakla (kalmaz).[3] Bilin ki şüphesiz Allah'ın azabı şiddetlidir.

26. Hatırlayın ki hani siz yeryüzünde zayıf düşürülmüş az (bir toplum)dunuz; insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da şükredesiniz diye (Allah) sizi barındırmıştı; yardımıyla sizi desteklemişti ve sizi temiz şeylerden rızıklandırmıştı.[4]

1 Burada vahyin diriltici özelliğine dikkat çekilmekte ve ilahi davetin insanların dirilişine vesile olacağı bildirilmektedir. Kur'an'ın ruhları diriltici oluşuyla ilgili benzer mesajlar içeren ayetler için ayrıca bkz. En'âm 6:122; Yâsîn 36:69-70; Şûrâ 42:52; Haşr 59:21.

2 Yüce Allah kudretine ve kuvvetine işaret etmek üzere Bedir'de yaşanan örnekten hareketle bir gerçeğe değinmektedir. Bu çerçevede müslümanların kalbine cesaret, iç güven, iç huzur vererek, kendilerini güçlü ve mağlup edilemez sanan kâfirlerin kalbine ise korku salarak bir anlamda kişiyle kalbi arasına girebildiğini beyan etmektedir. Yüce Allah'ın bu kudreti her zaman ve her zeminde, herkesle ilgili olarak tecelli edebileceği için başta vahyin indirildiği dönemdeki ilk muhataplar olmak üzere bütün insanlara bu özelliğini hatırlatmakta, verdiği emirlere, dile getirdiği prensiplere riayet edilmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Yüce Allah'ın kullarına yakınlığıyla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:186; Hûd 11:61; Kâf 50:16; Vâkı'a 56:85; Mücâdele 58:7.

3 Yüce Allah bu türden bir fitneye kaşı duyarlı olunması gerektiğini ifade ederek, eğer muhataplar bu noktada duyarsız davranırlarsa meydana gelecek sıkıntı ve felaketin sadece söz konusu fitneyi meydana getiren zalimlerle sınırlı kalmayacağını, o toplumun herhangi bir fitneye duyarsız kalan bütün fertlerini içereceğini haber vermektedir.

4 Burada muhacirlerin hicret öncesi Mekke'deki sıkıntılı durumları ve Yüce Allah'ın onlara Medine'deki yardımları gündeme getirilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَخُونُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُٓوا اَمَانَاتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُٓوا
اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٢٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ
يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَاناً وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢٩﴾

27. Ey iman edenler! Allah'a ve Elçiye hıyanet (ihanet) etmeyin; (sonra) bilerek kendi emanetlerinize hıyanet (ihanet) etmiş olursunuz.[1]

28. Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız, sadece bir imtihandır[2] ve şüphesiz ki büyük ödül yalnızca Allah'ın katındadır.

29. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olursanız sizin için *furkân* yaratır;[3] sizden (sizin) günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.

1 Bu ayet "Ey iman edenler! Bilerek Allah'a, Elçiye ve emanetlerinize ihanet etmeyin!"; "Ey İman edenler! Bile bile emanetlerinize hıyanet etmek suretiyle Allah'a ve Elçi'ye hıyanet etmeyin!"; "Ey iman edenler! Allah'a ve Rasûl'e hainlik etmeyiniz! Bile bile kendi emanetlerinize de hıyanet etmeyiniz." şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Benzer mesaj: Teğâbun 64:15. Buradaki *fitneh* kelimesi Kur'an'daki çok anlamlı kelimelerden birisidir. Ayette kast edilen anlam bağlam gereği olarak "imtihan" şeklinde öne çıkmakta ve kişilerin sahip oldukları servet ve çocukları itibariyle her şeyleriyle imtihan içerisinde oldukları haber verilmektedir.

3 Buradaki *furkân* "doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneği"dir. En'âm 6:155'te de geçtiği üzere *takvâ* (duyarlılık) *Furkân* olan Kur'an'a tabi olmaktır. *Furkân* olan Kur'an'a uyanlar *muttakî* olur. *Takvâlı* olanlara Allah yeni bir *furkân* yaratır. Bereket kaynağı olan Kur'an'a tâbi olmakla *takvâ* sahibi olabilmek peş peşe getirilmektedir. Anlaşılıyor ki *muttakî* olmak için *furkân* olan Kur'an'a tâbi olmak gerekmektedir. Eğer bu başarılırsa, yani *furkân* olan *Kur'an'a* uyulursa, Enfâl 8:29'a göre Yüce Allah bu kişilere yeni bir *furkân* ikram edecektir. *Muttakî* olmanın dünya hayatındaki en önemli sonuçlarından birisi *furkân* sahibi olmaktır ki özellikle dinî konularda doğru ve yanlışın ayırt edilebilmesi imkânı veren bu muhteşem değer, hayata anlamını kazandıran en değerli ödüllerden birisidir; belki de birincisidir. Din adına neyin doğru neyin yanlış olduğunun karmakarışık olduğu ve her kafadan bir sesin çıktığı bir ortamda, dinî konularda yanlışlara karşı doğruyu belirleyebilme gücü tarifi imkânsız bir duygudur. Bu bereket kaynağından kana kana doyabilen yiğitlere selam olsun. İnsanlar eğer *furkân* olan Kur'an'a tabi olurlarsa *muttaki* olurlar. Eğer kişi bu şekilde davranarak muttaki olmayı başarırsa, Yüce Allah böylelerinin rahmet ve merhamete mazhar kılınacaklarının umulduğunu haber vermektedir. Rahmete ve merhamete layık olabilmenin en kestirme yolu, hatta tek yolu *furkân* olan Kur'an'a tabi olmak ve böylece muttaki olmaktır; yani sorumluluğunu bilerek sorumlu ve duyarlı davranmaktır. Kur'an'a muhalif davrananlar için herhangi bir ilahi rahmet kapısı beklentisi boş bir hayalden ibarettir.

وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ
الْمَاكِرٖينَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَٓاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا
اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٣١﴾

Surenin 30-40. ayetlerinde müşriklerin Hz. Muhammed'e tuzak kurma girişimleri, onların vahye karşı alaycılıkları, ibadet sandıkları şeylerin asılsız oluşu, inkârdan vazgeçerlerse kâfirlerin bağışlanacakları ve Allah yolunda cihadın gerekliliği dile getirilmektedir.

30. Hani kâfir olanlar seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri veya seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı.[1] Onlar (sana) tuzak kuruyorlar(dı). Allah da (buna karşı) tuzak kuruyor(du).[2] Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.[3]

31. Onlara ayetlerimiz *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman şöyle demişlerdi: "Elbette duyduk; isteseydik biz de bunun benzerini elbette söyleyebilirdik.[4] Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."[5]

1 Yüce Allah, Mekkeli müşriklerin Mekke döneminde Hz. Peygamber'e yönelik kurdukları tuzak bağlamında üç seçenek üzerinde durduklarını haber vermektedir. Bu çerçevede *li yüsbitûke* yani "seni tutup bağlamak", "seni tutuklamak", "seni hapsetmek" veya *yaktülûke* "seni öldürmek" ya da *yuhricûke* "seni sürgüne göndermek" şeklinde Hz. Peygamber'e zarar vermek için üç plan üzerinde durmuşlardı.

2 Bu cümle "Allah onların tuzaklarını boşa çıkaracaktır" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tür ayetlerde kullanılan fiil insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Allah için kullanıldığında kastedilen mesaj; Allah'ın o tuzaktan haberdar olduğu, tuzak kuranların planlarını boşa çıkaracağı ve o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:15; Âl-i İmrân 3:54; Nisâ 4:142; Enfâl 8:18; Tevbe 9:67, 79; Târık 86:16.

3 Yüce Allah'ın tuzak kurması veya tuzakları boşa çıkarması bu ayet ışığında anlaşılmalıdır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

4 İnkârcılar bu sözleriyle büyük bir çelişkide olduklarını göstermişlerdi. Çünkü Kur'an'da meydan okuma ayetleri bulunduğu için eğer böyle bir imkânları olsaydı o meydan okuma ayetlerine cevap verirlerdi. Bu ayet Bakara 2:23-24, Yûnus 10:38, Hûd 11:13, İsrâ 17:88 ve Tûr 52:34. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Müşriklerin Kur'an için "öncekilerin masalları" şeklindeki sözleriyle ilgili dokuz ayet için bkz. En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَٓاءِ اَوِ ائْتِنَا
بِعَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ ف۪يهِمْ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ
﴿٣٣﴾ وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا اَوْلِيَٓاءَهُ اِنْ
اَوْلِيَٓاؤُ۬هُٓ اِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَٓاءً
وَتَصْدِيَةًۜ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

32. Hani (o kâfirler) bir zaman da şöyle demişlerdi: "Ey Allah'ım![1] Bu (Kur'an) senin katından ise üzerimize gökten taş yağdır veya bize elem verici bir azap getir!"[2]

33. Sen onların içindeyken Allah onlara azap edecek değildir. Onlar bağışlanma dileğinde bulunuyorken de Allah onlara azap edici değildir.[3]

34. Onlar (Kâbe'nin) gerçek dostları olmadıkları hâlde[4] Mescid-i Haram'dan (Müslümanları) engellerken Allah onlara ne diye azap etmeyecekmiş ki! Onun (Kâbe'nin) gerçek dostları, *muttakî*lerden başkası değildir. Fakat onların çoğu bilmez.

35. O Ev'in (Kâbe'nin) yanındaki (sözde) ibadetleri, ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildi.[5] İnkâr ettikleriniz nedeniyle azabı tadın!

1 Âl-i İmrân 3:26, Mâide 5:114 ve Zümer 39:46'da da yer alan *allâhumme* hitabı "ey Allah'ım", "ya Rabbi" manasına gelmektedir. Bu ifadede bulunan şeddeli *mîm* harfi *yâ* "ey" ünlemine karşılıktır. Bu nedenle hem *mîm* harfi hem de *yâ* ünlemi bir cümlede gelmeyeceği için *yâ* ünlemi düşürülmüştür.

2 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: Hacc 22:47; 'Ankebût 29:53, 54; Sâd 38:16.

3 Bu ayet En'âm 6:131, Hûd 11:117, İsrâ 17:15 ve Kasas 28:59. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Mekkeli müşriklerin "Biz Beytullâh'ın ve Harem'in sahipleriyiz, yöneticileriyiz. *İstediklerimizi oraya girmekten engelleriz, istediklerimizin de oraya girmesine* izin veririz" (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 211) dedikleri aktarılmaktadır. Yüce Allah onların bu sözlerini reddetmekte, Mescid'in gerçek dostları olmadıklarını ilan etmektedir.

5 Bu ayet Mâ'ûn 107:4-7. ayetlerin açılımıdır. Onların ıslık çalarak ve el çırparak bu türden tapınmaları, manevi öğelerden yoksun, şekilci eylemler ve tapınma formları olmaktan başka bir değer taşımamaktadır. Müşrikler Kâbe'nin çevresinde yaptıkları hareketleri ibadet sanıyor, kulluk ettiklerini zannediyorlardı.

اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ
حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمٖيزَ اللّٰهُ الْخَبٖيثَ مِنَ
الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبٖيثَ بَعْضَهُ عَلٰى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمٖيعًا فَيَجْعَلَهُ فٖي جَهَنَّمَ اُولٰٓئِكَ هُمُ
الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَاِنْ يَعُودُوا فَقَدْ
مَضَتْ سُنَّتُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٣٨﴾

36. Şüphesiz ki kâfir olanlar, mallarını (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar; daha da harcayacaklar.[1] Sonunda bu, onlara pişmanlık olacak ve en sonunda yenileceklerdir. Kâfirler cehenneme sürüleceklerdir.

37. (Bu toplama),[2] Allah'ın kirliyi (kâfiri) temizden (müminden) ayıklaması ve (bütün) kötülerin bir kısmını diğer bir kısmının üstüne koyup hepsini istifleyerek[3] cehenneme atması içindir. İşte onlar, kaybedenlerin ta kendileridir.

38. Kâfir olanlara de ki: (İnkârdan) vazgeçerlerse, geçmiş (günahları) bağışlanacaktır.[4] (İnkâra) geri dönerlerse öncekilere (uygulanan ilahi) kanun elbette geçmiştir[5] (onlar için de geçerlidir).

1 Ayetin iniş sebebi bazı rivayetlerde Bedir, bazılarında ise Uhud'la ilişkilendirilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, II, 20; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, IX, 244-245). Ayetin iniş sebebi bu veya benzer olaylar olsa da, nihayetinde insanlar mallarını ve servetlerini Allah yolunda değil de bu yolun dışındaki bâtıl işler için harcarlarsa, burada sözü edilen tehdit hepsini beklemektedir demektir. Ayette kafirlerin bu türden harcamalar yaptıkları beyan edildiği gibi, ilerde de bunu yapmaya devam edecekleri mucizevi bir şekilde haber verilmektedir.

2 Ayetteki *liyemîze* fiilindeki *lâm/li* edatı, "sonunda" anlamında da yorumlanabilir. Bu durumda ayet şöyle tercüme edilebilir: "Sonunda Allah kirliyi temizden ayıklayacak (mümini kâfirden ayıracak) ve (bütün) kötülerin bir kısmını diğer bir kısmının üstüne koyup hepsini istifleyerek, onu (hepsini) cehenneme atacaktır. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir."

3 Yüce Allah "inkârcıları cehennemde toplama" şeklindeki uygulamasının ilk gerekçesini "kirliyi (kâfiri) temizden (müminden) ayıklaması" şeklinde belirledikten sonra ikinci gerekçesini ise "bütün pis, kötü ve çirkinlerin yani inkârcı kâfirlerin bir araya getirilmesi ve onları birbirinin üstüne kümelendirmesi" olarak beyan etmektedir. Demek ki dünya hayatında kötülüklerden yana tavır alanlar bu tercihlerinin sonucunda mahşerde bir araya getirilecek, cehenneme atılmadan önce âdeta üst üste istifleneceklerdir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:275; Mâide 5:95, 101.

5 Benzer mesajlar: Hicr 15:13; Kehf 18:55; Fâtır 35:43.

وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدّ۪ينُ كُلُّهُ لِلّٰهِ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ
﴿٣٩﴾ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰيكُمْ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّص۪يرُ ﴿٤٠﴾

39. *Fitne*[1] (baskı ve zulüm) kalmayıncaya ve bütünüyle din de yalnızca Allah için oluncaya kadar[2] onlarla (zalim müşriklerle) savaşın![3] (İnkârdan) vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını çok iyi görendir.

40. Yüz çevirirlerse, bilin ki Allah *mevlanız*dır (efendinizdir).[4] Ne güzel *mevla* (efendi)dir ve ne güzel yardımcıdır!

1 Enfâl 8:25 ve 28. ayette de geçen *fitneh* kelimesi, bağlam gereği "baskı, zulüm" gibi anlamlar içermekte ve müşriklerin müslümanlara inanç ve ibadet baskısı uyguladıkları eylemelerini ifade etmektedir. Ebû Müslim el-İsfahânî'nin de dediği gibi, buradaki *fitneh* kelimesi müslümanlara karşı işlenen "suç" manasına gelmektedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, V, 132). İşte bu kişilerle savaşılmalı ki ortada baskı, zulüm olmasın; din de yani insanları yargılama prensibi sadece Yüce Allah'ın olsun.

2 Buradaki *ed-dîn* kelimesi "borç, hesap" anlamları nedeniyle ayetteki mesaj din adına hesabın sadece ve sadece Allah'a verilmesi doğrultusunda anlaşılmalıdır. Bu ifade, insanlar Yüce Allah'a iman edip sadece O'na ibadet etmeleri halinde kendilerine başka hiçbir insanın ceza veremeyeceğine inanması demektir. Bu cümle "herkes Allah'a kulluk etsin" manasında bir zorlama içermemekte, Allah'a kulluk etmek isteyenlerin önüne engeller çıkartılmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

3 Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Tevbe 9:2-4, 5, 12, 36, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayette dikkat çeken en önemli nokta, kimlerle savaşılacağının unutulmamasıdır. Ayette geçen *hum* "onlar" zamirinin kimleri karşıladığı bilinmez ve görülmezse, durduğu yerde duran, kimseyle savaşmamış, hiç kimseyi yerinden yurdundan etmemiş kişilerle de savaşılması gerektiği sanılabilmektedir. Oysa burada ayet bir bağlam içerisinde geçmekte ve müslümanlarla savaşan, onları yurtlarından çıkaran, dahası küfür ve şirkten vazgeçmeyip bunlarda ve düşmanlıkta kararlı ve ısrarcı olan, mabetten ve Allah yolundan insanları alıkoyan, onları engelleyen söz konusu saldırgan müşrik Mekkelilerle savaşılması gerektiği hükmü verilmektedir.

4 Yüce Allah söz konusu inkârcıların hak ve hakikatten yüz çevirmeleri durumunda bu defa da kendisinin müslümanların *mevlâ*sı yani "dostu, yârânı ve yardımcısı" olduğunu beyan etmekte, dostluğunun da yardım ediciliğinin de son derece güzel olduğunu ifade etmektedir. Yüce Allah'ın dostluğunun ve yardım ediciliğinin hatırlatılmasından da anlaşılacağı gibi, inkârcıların yüz çevirmelerinden maksat, yeniden saldırganlık yapmaları ve müslümanlarla savaşmaya devam etme kararlılığı içerisine girmeleridir. Eğer onlar böyle bir dönüş yaparlarsa Yüce Allah müslümanlara yardım edeceğini dolaylı olarak belirtmiş olmaktadır ki daha önce yorumladığımız Enfâl 8:19. ayette verilmek istenen mesaj da bu istikamettedir.

وَاعْلَمُوٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَابْنِ السَّبِيلِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللّٰهُ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

Surenin 41-49. ayetlerinde ganimetlerin dağıtımı, Bedir'de tarafların durumu, birbirlerine az gösterilişi, inkârcıların şeytanla olan diyaloğu, münafıkların ve inanç hastalığı olanların müslümanları suçlamaları dile getirilmektedir.

41. Allah'a ve doğru ile yanlışın ayrıldığı gün, (yani) iki ordunun karşılaştığı gün[1] (Bedir savaşında) kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri, Allah, Elçi, yakınlık sahibi (olanlar), yetimler, yoksullar ve yolcu(lar) içindir. Allah her şeye gücü yetendir.[2]

1 Yüce Allah kuluna yani Hz. Peygamber'e indirdiği vahyin indiriliş zamanına da bir gönderme yapmakta ve bir hususa dikkat çekmektedir. Buna göre söz konusu nokta *yevmu'l-furkâni* yani "hak ile bâtılın, tevhid ile şirkin, mümin ile kâfirin ayrıldığı gün" şeklinde dile getirilmektedir ki, maksat Bedir Savaşı'nın yaşandığı gündür. Bunun açıklaması bağlamında zikredilen diğer nokta ise *yevme'ltekâ el-cem'âni* yani "iki grubun karşılaştığı gün" manasında yine aynı gündür. Bu son ifade ilkinin açıklaması olduğu için, tercümede iki beyan arasında "yani" kelimesini kullanmayı tercih ettik. Demek ki Yüce Allah Bedir Savaşı'nın yaşandığı o günü "hakkın bâtıldan, müminin kâfirden ayrıldığı gün" olarak nitelendirmektedir.

2 Bu ayet Enfâl 8:1 ve Haşr 59:7-9. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Enfâl 8:1 de savaşta elde edilen ganimetlerin Yüce Allah'ın müminlere bir lütfu olduğu ve dağıtımının Allah'ın iradesi gereği yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Hz. Peygamber'in yaptığı da elçi ve devlet başkanı olarak Yüce Allah'ın iradesine uygun bir tavır sergilemekten öte bir şey değildir. Enfâl 8:41'deki hükümler ise ganimetlerin taksiminin nasıl yapılacağı ile ilgilidir. Zira Enfâl 8:1 gereği savaşa katılanların savaşta elde ettikleri ganimetleri yetkili kişi ya da kuruma teslim etmeleri gerekmektedir. Enfâl 8:41. ayette ise ganimetlerin devlet tarafından 1/5'inin hazineye aktarılıp ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacına harcanması hususu zikredilmektedir. Dolayısıyla geri kalan 4/5'inin ise yine devlet tarafından savaşa katılan gazilere dağıtılması konusuna gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayetler arasında herhangi bir çelişki veya hükmü ortadan kaldırma yani *nesh* yoktur. Her iki ayet de müminler arasında ganimet paylaşımını bahane ederek fitne çıkarmaya çalışan münafıkları eleştiren ve bunların oyununa gelerek toplumda rahatsızlık oluşturan zayıf inançlı müminleri uyarıcı bir niteliğe sahiptir.

إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَاخْتَلَفْتُمْ
فِي الْمِيعَادِ وَلٰكِنْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيٰى مَنْ حَيَّ
عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللّٰهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

42. Hani (Bedir savaşında) siz vadinin yakın kenarında (Medine tarafında)ydınız; onlar da uzak kenarında (Mekke tarafında)ydılar. Kervan ise sizden daha aşağıda (sahilde)ydi.[1] (Savaş için) sözleşmiş olsaydınız, zaman hakkında anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat Allah, yapılması (gerekli) olan emri yerine getirmesi, helak olanın apaçık bir delille helak olması, yaşayanın da apaçık bir delille yaşaması için (böyle yapmıştı).[2] Şüphesiz ki Allah duyandır, bilendir.

1 Ayetteki ifadelere göre müslümanların *el-ʿudvetüʾd-dünyâ* yani "yakın vadi"de, vadinin beri yakasında yani Medine'ye yakın yerinde, muhtemelen olumsuz şartları olan ve kuzeye düşen bir mekânda oldukları, müşriklerin ise *el-ʿudvetüʾl-kusvâ* yani "uzak vadi"de, öte yakada, muhtemelen bölgenin daha müsait bir yerinde Mekke'ye yakın tarafında ve güney kısımda bulunduğu ifade edilmektedir. Bu arada *er-rakb* yani Ebû Süfyân'ın başında bulunduğu ve Şam'dan dönmekte olan "kervan"ın ise daha aşağıda, sahilde bulunduğu, güney tarafa doğru hareket halinde olduğu hatırlatılmakta, yine de kervanın potansiyel bir tehlike oluşturduğuna dolaylı da olsa dikkat çekilmektedir. Demek ki gerek asker sayısı, mühimmat, su kuyularına yakınlık, arazi durumu, gerekse savaş taktiği, araç, gereç, donanım bakımından müşriklerin çok daha avantajlı bir durumu söz konusuydu; çünkü iki taraf arasında gerçekten çok büyük bir üstünlük farkı vardı.

2 Bu cümle kişinin delile dayalı olarak yaşaması gerektiğini göstermektedir. Bu ifade kullanılarak müşriklerin hezimetinin ilahi gazap ile şekillendirildiği, müminlerin zaferinin de ilahi yardım ile gerçekleştiği ortaya konulsun istenmektedir. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse, "yok olup gidecek olan hakkın açık tecellisiyle yok olup gitsin, kalıp yaşayacak olan da yine hakkın tecellisiyle yaşasın diye" bu savaş gerçekleştirilmişti. Burada "helak olduğuna gönderme yapılanlar" Bedir'de mağlup edilen müşriklerdir; "hayatta kalanlar" ise onları mağlup eden müslümanlardır. Buna göre helak de hayat da mecaz değil, bilinen anlamda hakikat olarak kabul edilmiş olmaktadır. Burada sözü edilen helakin inkârla ilgili bir mecaz olduğu, dolayısıyla küfrü seçenin açık bir delil olan bu sonuca bakıp helaki tercih etmesi, imanı seçenin de yine bu sonuca bakarak ebedi hayatı tercih etmesi için bu savaşın yaşandığı yorumları yapılmaktadır. Bu yaklaşımın da elbette kendine göre kabul edilebilir yönleri bulunabilir.

اِذْ يُرِيكَهُمُ اللّٰهُ فٖي مَنَامِكَ قَلٖيلًاۜ وَلَوْ اَرٰيكَهُمْ كَثٖيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَاِذْ يُرٖيكُمُوهُمْ اِذِ الْتَقَيْتُمْ فٖٓي اَعْيُنِكُمْ قَلٖيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فٖٓي اَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًاۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا لَقٖيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثٖيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ ﴿٤٥﴾

43. Hani Allah uykunda sana onları “az” göstermişti. Sana onları “çok” gösterseydi, elbette çekinecek ve bu iş hakkında (aranızda) elbette tartışmaya girişecektiniz. Fakat Allah (sizi bundan) kurtarmıştı. Şüphesiz ki O, göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

44. Hani (Allah) yapılması (gerekli) olan emri yerine getirmesi için[1] (savaş alanında) karşılaştığınız zaman onları gözlerinizde size az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu (az gösteriyordu). Bütün işler, yalnızca Allah’a döndürülecektir.

45. Ey iman edenler! (Daha önce size savaş açan) herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman dayanıklı olun[2] ve Allah’ı çok hatırlayın[3] ki kurtulasınız!

1 Burada sözü edilen gerekçeye Enfâl 8:42. âyette de yer verilmişti. Aynı gerekçe yani “müslümanların galip getirilip düşmanlarının mağlup edilmesi” gerekçesi devam ettiği için, savaş meydanında da Yüce Allah’ın müşrikleri müslümanlara, müslümanları da müşriklere az sayıda gösterdiğini bildirmektedir. Bu şekilde müslümanlar az sayıda gördükleri müşrikler karşısında yılgınlığa düşmeyecekleri gibi müslümanların sayısını az gören müşriklerin de işi sıkı tutmamalarını, “nasıl olsa yeneriz” düşüncesiyle gevşek davranmalarını sağlamak istemişti. Nitekim Bedir günü Abdullah b. Mes‘ûd’un yanındaki birisine “şu yetmiş kişiyi görüyor musun?” dediği, onun da “100 kişi görüyorum” cevabını verdiği rivayet edilmektedir. Hatta müşriklerden bir tanesi müslümanlar için benzer şekilde “bir deve yiyimi” nitelendirmesinde bulunduğu nakledilmektedir (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 218).

2 Yüce Allah müminlere hitap etmekte ve kendilerine savaş açanlarla savaş ortamında karşılaştıkları topluluğa karşı sebat göstermelerini, dayanmalarını, yılmamalarını emretmektedir. Burada saldırmaktan söz edilmemektedir. Nitekim Enfâl 8:15. ayette de geçtiği üzere, arkalarını dönüp geri çekilmemelerini, yılgınlık göstermemelerini, aksine sağlam ve sıkı durmalarını bildirmekte, savaşta da başka alanlarda da Yüce Allah’ı çokça hatırlamalarını, nihayetinde bu sayede kurtuluşa erişebileceklerini müjdelemektedir.

3 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:41; Cum‘a 62:10.

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ
﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَٓاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾

46. Allah'a ve Elçisine itaat edin;[1] birbirinizle çekişmeyin;[2] sonra korkuya kapılırsınız da gücünüz gider. Sabredin (direnç gösterin)! Şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir.

47. Çalım satmak, insanlara gösteriş yapmak ve (insanları) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından çıkanlar (saldıran kâfirler) gibi olmayın![3] Allah onların yaptıklarını çepeçevre kuşatandır.

1 Yüce Allah'a ve Elçi'ye itaatle ilgili mesajlar: Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

2 Karşılıklı olarak birbiriyle kavgalaşmak sonuçta ayrılığı ve tefrikayı beraberinde getirecek, toplumun dayanışması ortadan kalkacak ve nihayetinde o toplumun tarih sahnesinden silinmesi kaçınılmaz olacaktır. Kur'an bu konuda oldukça net uyarılara sahiptir ve müslümanların ihtilafa düşüp tefrikaya dalmamalarını hararetle emretmektedir. Konuyla ilgili olarak En'âm 6:159'da şöyle buyrulmaktadır: "Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra (Allah) onlara yapmış olduklarını (mahşerde) bildirecektir." Yüce Allah bu cümlede dinlerini parça parça edenlerden, bir anlamda Allah'ın gönderdiği dini terk edenlerden, sonrasında ise grup grup olanlardan ve fırkalara bölünenlerden söz etmekte ve Hz. Peygamber'in onlarla hiçbir işinin olmadığını beyan etmektedir. Bu yönüyle, bölünüp parçalanmanın bir anlamda şeytana hizmet olduğunu ve onun "ümmeti bölüp parçalamak" şeklindeki hedefine hizmet etmek ve ekmeğine yağ sürmekten başka bir işe yaramadığını belirtmek gerekmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:103, 105; En'âm 6:159; Mü'minûn 23:53; Rûm 30:30-32.

3 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *betar* kelimesi "gurur, kibir, çalım satmak, kasılmak" gibi anlamlara gelmekte, bu arada Kur'an'da üç ayette (Bakara 2:264; Nisâ 4:38; Enfâl 8:47) zikredilen *riâe'n-nâsi* ifadesi ise "insanlara gösteriş yapmak" manasını içermektedir. İşte Mekkeli müşrikler Bedir'e gelirken ayette ifade edildiği şekilde; büyük bir gurur ve kibir içerisinde ve çevrelerinde bulunan insanlara gösteriş olsun diye bir tavır takınmışlardı. Ayrıca ayette; müşriklerin Medine'deki müslümanları Yüce Allah'ın yolundan engellemek için yurtlarından çıkmaları eleştirilmekte ve müslümanların da hiçbir şekilde bu şekilde davranmamaları yani müşriklere benzememeleri uyarısı yapılmaktadır. Bir müslüman, sahip olduğu inancıyla, ahlakıyla, davranışlarıyla, hayata dair tavırlarıyla müşriklere veya kâfirlere benzememelidir. İşte Yüce Allah bu noktada uyarısını yaparak böyle bir tavrı müslümanların gündeminden çıkarmak istemekte, hatta böyle bir tavırla hiçbir zaman anılmamaları gerektiğini hükme bağlamaktadır.

وَاِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَاِنّ۪ي جَارٌ لَكُمْۚ فَلَمَّا
تَرَٓاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلٰى عَقِبَيْهِ وَقَالَ اِنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِنْكُمْ اِنّ۪ٓي اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَۜ
وَاللّٰهُ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ● اِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ د۪ينُهُمْۜ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٤٩﴾

48. Hani şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş ve "Bugün insanlardan size galip gelecek kimse yoktur; şüphesiz ki ben de sizin yardımcınızım!" demişti.[1] Ne zaman ki iki ordu birbirini görünce (şeytan) iki topuğunun üzerine geriye dönmüş[2] ve "Şüphesiz ki ben sizden uzağım; şüphesiz ben sizin göremediğinizi görüyorum; gerçek şu ki ben Allah'tan korkuyorum.[3] Allah'ın azabı şiddetlidir." demişti.

49. Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunanlar, (Bedir'e giden müslümanlar için) "Bunları dinleri aldatmış!" diyorlardı.[4] (Oysa) kim Allah'a güvenirse,[5] şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Yüce Allah önceki ayette sözünü ettiği müşrik inkârcıların kibirli ve gösterişe boğulmuş hallerinin perde arkasında nelerin olduğunu beyan etmektedir. Bu çerçevede şeytanın bu kişilere "Bedir'e gitme kararlarında" yaptıklarını süslü gösterdiği, onlara cesaret vermek istediği, o gün itibariyle hiçbir insani gücün onları alt edip yenemeyeceğini, çünkü kendisinin de onlara yardımcı olacağını söylediği ifade edilmektedir.

2 Ayette geçen *nekesa 'alâ 'akıbeyhi* ifadesi "iki ökçesinin üzerine geriye dönmek", "tabanları üzerine geri dönmek", "gerisin geri kaçmak" manalarına gelmekte ve onun inkârcıları terk ettiği manasını içermektedir.

3 Şeytanın Yüce Allah'tan korktuğu ifadesiyle ilgili benzer mesaj: Haşr 59:16.

4 Yüce Allah müslümanlar sayıca ve mühimmat bakımından kendilerinden çok daha fazla ve güçlü olan Mekkeli müşriklere karşı savaşa çıktıkları için çevrelerindeki münafıkların ve kalplerinde hastalık bulunanların sözlerine yer vermekte ve onlara göre dinlerinin yani Hz. Muhammed'in risalet öğretilerinin Bedir'de savaşa giden müslümanları aldattığını söylediklerini hatırlatmaktadır.

5 *Tevekkül*, elden gelen fedakârlıkların ve sorumluluklarının gereğini yerine getirdikten sonra Yüce Allah'a güveni esas almak demektir. Müminlerden istenen de böyle bir güveni hayatlarında kurmalarıdır. *Tevekkül* sadece Yüce Allah'a yönelik gerçekleştirilmelidir; çünkü *vekîl* yani "güven kaynağı" olarak Allah yeter; her şeye *vekîl* olan O'dur; O en güzel *vekîl*dir.

وَلَوْ تَرٰىٓ اِذْ يَتَوَفَّى الَّذٖينَ كَفَرُوا الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ
الْحَرٖيقِ ﴿٥٠﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبٖيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ
وَالَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدٖيدُ الْعِقَابِ [redacted]
ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ
عَلٖيمٌ ﴿٥٣﴾

Surenin 50-55. ayetlerinde inkârcıların ölüm anları, Yüce Allah'ın verdiği nimetleri sebepsiz yere değiştirmeyeceği ve canlıların en şerlisinin de iman etmeyenler olduğu bildirilmektedir.

50. Hani melekler[1] yüzlerine ve arkalarına vurarak ve "Tadın yakıcı azabı!" (diyerek) o kâfir olanların canlarını alırken onları bir görseydin!

51. İşte bu, ellerinizle hazırladığınız şeyler (kendiniz) yüzündendir.[2] Şüphesiz ki Allah kullarına asla haksızlık edici değildir.[3]

52. (Bunların durumu) tıpkı Firavun'un ailesi (destekçileri) ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. (Onlar da) Allah'ın ayetlerini inkâr etmişlerdi de Allah onları günahları sebebiyle yakalamış (cezalandırmış)tı. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, azabı şiddetli olandır.[4]

53. Bunun sebebi, bir toplum kendilerinde bulunanı değiştirinceye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmemesi[5] ve şüphesiz ki Allah'ın duyan ve bilen olmasıdır.[6]

1 Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61, 93; A'râf 7:37; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "İşte bu (başınıza gelenler), ellerinizin öne sunduğu (ellerinizin yaptığı) şeyler yüzündendir."

3 Burada vurgulanan husus insanların zulmetmelerinin "sebep", azaba uğratılmalarının ise "sonuç" olduğuna dikkat çekilmesidir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:182; Hacc 22:10; Şûrâ 42:30.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:11; Enfâl 8:54.

5 Benzer mesaj: Ra'd 13:11.

6 Yüce Allah önceki azgın ve sapkın kavimleri cezalandırmasını ve helak etme sebebini dile getirmek üzere *zâlike bi* ifadesiyle cümleye başlamaktadır. Yüce Allah gerekçesini çok önemli bir sosyolojik hakikat üzerinden vermekte ve bir kavmi, bir topluluğu oluşturan fertler kendilerinde bulunanı değiştirmedikçe onlara verdiği nimeti değiştirmeyeceğini ifade etmektedir.

كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَۙ وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَغْرَقْنَٓا اٰلَ
فِرْعَوْنَۚ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِم۪ينَ ﴿٥٤﴾ اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾
اَلَّذ۪ينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ ف۪ي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي
الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَاِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ اِلَيْهِمْ
عَلٰى سَوَٓاءٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَٓائِن۪ينَ ﴿٥٨﴾

54. (Bunların durumu) tıpkı Firavun'un ailesi (destekçileri) ve onlardan öncekilerin durumu gibidir.[1] Onlar Rablerinin ayetlerini yalanlamışlardı; biz de onları günahları nedeniyle helak etmiş[2] ve Firavun'un ailesini (destekçilerini denizde) boğmuştuk. Hepsi de zalimdiler.

55. Şüphesiz ki Allah katında canlıların en kötüsü, kâfir olanlardır. (Çünkü) onlar, iman etmezler.[3]

Surenin 56-66. ayetlerinde antlaşmaları bozanlara nasıl davranılması gerektiği, inkârcılara karşı güç hazırlamanın zorunluluğu, barışa yanaşanlara olumlu yaklaşılması, aldatmak isteyenlere karşı Yüce Allah'ın yeteceği ve düşman olanların kalplerine kardeşlik duygusu verildiği hatırlatılmaktadır.

56. Kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra her defasında *takvâ*lı (duyarlı) davranmayıp sözleşmelerini bozanlar(a gelince),

57. Savaşta onları yakalarsan, onları darmadağın et ki arkalarından gelenler için (gerçeği) hatırlamaları noktasında (bir ders olsun).

58. (Antlaşma yaptığın) bir kavmin hıyanet (ihanet) etmesinden korkarsan, sen de (onlarla yaptığın antlaşmayı) aynı şekilde bozduğunu kendilerine bildir![4] Şüphesiz ki Allah hıyanet edenleri (hainleri) sevmez.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:11; Enfâl 8:52.

2 Burada yalanlamak "sebep", helak ise "sonuç"tur.

3 Bu ayet Enfâl 8:22. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Ayette geçen *immâ tehâfenne* ifadesi "eğer korkarsan" manasına gelmekte, sadece belirtileri değil, korkmayı gerektirecek net bilgilerin sonucunda edinilen kanaati ortaya koymaktadır. Buradaki *hıyâneten* sözcüğü bilinen anlamda "hıyanet" manasına gelmektedir ki Yüce Allah böyle bir hıyaneti müslümanların gündeminden çıkarmak üzere Enfâl 8:27. ayette bunu dile getirmektedir. Müslüman bir kişi hıyanetle ve ihanetle anılamaz. Ancak karşı taraf eğer açık bir hıyanete başvurmuş, yapılan antlaşmayı tek taraflı olarak gizlice bozmuş ise bu durumda müslümanların da misillemede bulunma hakkı vardır. Bu nedenle, ayette önce *fenbiz* emrine yer verilmektedir ki bu kelime "kaldırıp atmak" manasına gelmektedir. Devletler hukukunda ise bu kelime bir antlaşmanın bozulduğunun, o devletle ilişkilerin kesildiğinin karşı tarafa bildirilmesi manasında kullanılmaktadır.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا سَبَقُوا اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ
قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرٖينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ اَللّٰهُ
يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

59. Kâfir olanlar (Allah'ı) geçtiklerini (azaptan kurtulduklarını) sanmasınlar! Şüphesiz ki onlar, (bizi) aciz bırakamazlar.[1]

60. Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki[2] onunla Allah'ın düşman(lar)ını, sizin düşman(lar)ınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği diğerlerini korkutursunuz.[3] Allah yolunda ne infak ederseniz (verirseniz) size eksiksiz ödenir; siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.[4]

1 Yüce Allah önceki ayette hıyanetlik yaparak kendilerince müslümanlara karşı avantaj elde ettiğini sananlara bu ayette seslenip cevap vermekte, antlaşmayı bozan kafirlerin hiçbir şekilde öne geçmiş olmayacaklarını, onların bu tavırlarıyla hiç kimseyi aciz bırakamayacaklarını kendilerine haber vermektedir. Burada geçen sebekû fiili "geçmek", "kaçıp kurtulmak", "aşmak", "geride bırakmak" gibi anlamlar içermektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

2 Bu emir, düşmana karşı saldıran olmayı değil, hazırlıklı olmayı içerir. Yüce Allah düşmanlara karşı o günün teknolojisine ve şartlarına göre güç hazırlamanın gerekliliğine değinmekte ve tarihsel şartları içeren, ancak bütün zamanları kapsayacak evrensel bir hükme değinmektedir. Bu durum saldırganlığı dışlarken, düşmana karşı savunma gücünü hazır etmeyi, dahası karşı tarafı caydırmayı sağlayacaktır.

3 Ayette geçen *turhibûne bihî* ifadesi "onunla korkutmak" demektir. Bu çerçevede maksat, öncelikli olarak Yüce Allah'ın düşmanlarını, beraberinde müslümanların düşmanlarını ve nihayet insanların bilmediği ancak Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutmak şeklinde belirlemektedir. Ayette öncelik *'adüvvellâhi* yani "Allah'ın düşmanları"na verilmektedir ki buradan hareketle O'nun düşmanlarının müslümanların da düşmanı olduğu zihinlere kazınmak istenmektedir. Asıl düşmanlar, Yüce Allah'a düşmanlık edenlerdir ve bu nedenle öncelikle bunların bilinmesi, tanınması ve düşman olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

4 Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki iyiliklerin ödülleri "en az" yapılan o iyilik kadardır; hatta ödül sınırsız da olabilir. Kötülüklerin karşılığı ise eğer affedilmezse "en fazla" yapılan o kötülük kadardır. Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; En'âm 6:160; Yûnus 10:26, 27; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Neml 27:89-90; Kasas 28:84; Yâsîn 36:54; Zümer 39:10; Mü'min 40:40; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36.

وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٦١﴾ وَاِنْ يُر۪يدُٓوا اَنْ
يَخْدَعُوكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ هُوَ الَّذ۪ٓي اَيَّدَكَ بِنَصْرِه۪ وَبِالْمُؤْمِن۪ينَۙ ﴿٦٢﴾ وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ
اَنْفَقْتَ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعاً مَٓا اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْ اِنَّهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٦٣﴾

61. Onlar barışa eğilim gösterirlerse sen de ona (barışa) eğilim göster ve Allah'a güven![1] Şüphesiz ki yalnızca O duyandır, bilendir.

62. Sana hile yapmak isterlerse, sana Allah yeter. O seni yardımıyla ve müminlerle destekleyendir.[2]

63. (Allah) onların (Evs ve Hazreç kabilelerinin) kalplerinin arasını birleştirmiştir.[3] Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların kalplerinin arasını birleştiremezdin fakat Allah onların arasını kaynaştırdı. Şüphesiz ki O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'i ve onun şahsında bütün müslümanları bilgilendirmek üzere, eğer karşıtları olan düşmanları barışa meylederlerse onların da buna karşılık verip barışa meyletmelerini, Allah'a güvenmelerini emretmektedir. Bu ayet hayattaki asıl maksadın barış olduğunu ortaya koymakta, Yüce Allah'a güvenilince sorun olmayacağı, çünkü Yüce Allah'ın her şeyi işitip bildiği beyan edilmektedir. Nisâ 4:86'da verilen şu bilgi de bu mesajla ilgili olarak yorumlanabilir: "Bir selam ile selamlandığınız (size barış teklif edildiği) zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın (barışa karşılık verin); yani onu (o şekilde) karşılayın! Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını tutandır." Nihayetinde Bakara 2:208'de bütün müminlerin barışa girmeleri emredilerek düşmanlarla da eğer imkân varsa barış içerisinde yaşamanın hedeflendiği görülmektedir. Bu durumda düşmana değil de Yüce Allah'a güvenmek gerektiğine dikkat çekilmekte, barıştan yana tavır ortaya koyanlara Yüce Allah'ın yardım edeceği mesajı verilmek istenmektedir. Ayetteki *cenehû* fiili ile *fecnah* emri "meyletmek", "yanaşmak", "eğilim göstermek", "uçmak", "kanat açmak" gibi manalara gelmektedir. Bu anlam çeşitliliği sebebiyle bu ayette müslümanların da barışa âdeta uçarak karşılık vermeleri gerektiğine özellikle vurgu yapılmaktadır diyebiliriz. Düşmanlar barışa kanat çırparlarsa, Hz. Peygamber başta olmak üzere, bütün müminlerin de barışa kanat açması, kanat çırpması, barışa uçması gerekmektedir ki İslam'ın savaş ve barışa dair temel ilkesi budur.

2 Bu ayet Ahzâb 33:43 ve 56'daki Yüce Allah'ın ve meleklerin müminlere ve Hz. Muhammed'e *salât* etmesinin "destek vermek" anlamına geldiğinin delilidir.

3 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:103. Konuyla ilgili bu iki ayette hatırlatılan olay, Medine'nin en köklü ailelerinden ikisi olan Evs ve Hazrec kabilelerinin arasının düzeltilmesidir. Bunlar birbirlerini öldüren, mallarını yağmalayan, sürekli kan döken, bir araya gelmeyen, barışa yanaşmayan, anlaşamayan, uzlaşamayan iki topluluk idiler. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği ilahi öğretiler sayesinde Yüce Allah bunların kalplerini birleştirdi, aralarındaki düşmanlıkları, kin ve öfkeyi bitirdi ve yerine tarifsiz bir kardeşlik ve dostluk inşa etti ki bunu başkasının yapabilmesi kesinlikle mümkün değildi. İşte bu iki kabilenin bir araya gelerek, Mekke'den gelen muhacirlerle de birleşerek Hz. Peygamber'in yanında güçlü bir ordu oluşturması, Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'i müminlerle desteklemesinin bir örneği olarak verilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفًا
مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا
فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ
مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٦٦﴾

64. Ey Peygamber! Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter![1]

65. Ey Peygamber! (Saldırıya karşılık) müminleri savaşa teşvik et! Sizden sabırlı yirmi (kişi) olursa, iki yüz (kâfir)e galip gelebilir. Sizden yüz (kişi) olursa, (gerçeği) anlamayan bir topluluk olmaları sebebiyle kâfir olanlardan bin (kâfir)e galip gelebilir.[2]

66. Şimdi Allah yükünüzü hafifletti; sizde zayıflık olduğunu bildi. Sizden sabırlı yüz (kişi) olursa, (onlardan) iki yüz (kâfir)e galip gelebilir. Sizden bin (kişi) olursa, Allah'ın izniyle (onlardan) iki bin (kâfir)e galip gelebilir. Allah sabredenlerle beraberdir.[3]

1 Bu ayete şöyle de mana verilebilir: "Ey Peygamber! Allah ve sana tâbi olan müminler sana yeter." Bu tercümede gözetilen nokta Enfâl 8:62. ayette verilen mesajla uyumluluktur. Çünkü o ayette Yüce Allah Hz. Peygamber'i hem kendi yardımıyla hem de müminlerle destekleyeceğini haber vermişti. İşte buna uygun olarak bu ayette de yine Hz. Peygamber'e yardımcı ve destekçi olarak hem Yüce Allah'ın hem de Hz. Peygamber'e tâbi olan müminlerin yeteceği bildirilmiş olmaktadır. Ayetin metni her iki yoruma da müsaittir. İlk yorum sonraki ayetlerle, ikinci yorum ise önceki ayetlerle ilişkili kabul edilmiş olur. Bizim öncelikli tercihimiz ilkinden yanadır. Bu nedenle de ayeti sonraki ayetlerle aynı grupta ele almayı tercih ettik. Nitekim devam eden iki ayette müslümanların kendilerinden daha kalabalık olan müşriklere galip gelecekleri haber verilmektedir.

2 Bu cümle savaşta kalabalıkların değil, inanmış yürekli yiğitlerin galip geleceğini göstermektedir. Nitelik niceliğe daima üstün gelir. Benzer mesajlar: Bakara 2:249; Enfâl 8:19; Tevbe 9:25.

3 Bu iki ayet arasında *nesh* yani "hüküm iptali" yoktur. Kaliteli olan az sayıdaki mümin grubun bu özellikte olmayan çok sayıdaki insanlara galip gelebileceği müjdelenmekte, oran yarı yarıya gelince de savaştan kaçılmaması gerektiği hükme bağlanmaktadır. İlk ayette donanımlı ve imanı güçlü kişilerin kendilerinden çok daha fazla sayıdaki bilgisiz ve donanımsız kişileri yenebileceği bildirilirken, ikinci ayette durum nasıl olursa olsun oran ikiye bire geldiğinde bile savaştan asla kaçılmaması gerektiği hükmünü içermekte, iki ayet farklı iki durumu ortaya koymaktadır.

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَكُونَ لَهُٓ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِۜ تُر۪يدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَاۗ وَاللّٰهُ
يُر۪يدُ الْاٰخِرَةَۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ ف۪يمَٓا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ
عَظ۪يمٌ ﴿٦٨﴾

Surenin 67-75. ayetlerinde savaş devam ederken savaş esnasında esir alınmaması gerektiği, ganimetlerden verilen kısmın helal ve temiz olarak yenmesi serbestisi, hainliğe girişenlerinin bulunabileceği dile getirilmekte, ardından iman edenlerin ve kâfirlerin çeşitli özellikleri ele alınmaktadır.

67. Hiçbir peygambere yeryüzünde ağır basıncaya (kesin bir zafere ulaşıncaya) kadar, (yanında) esirler bulundurmak yakışmaz.[1] Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, Allah ise (sizin için) ahireti istiyor. Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

68. Allah tarafından (bir hüküm) geçmiş olmasaydı, aldığınız (ganimet)le ilgili size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.[2]

1 Bu cümle kölelik-cariyelik kurumunun bitirilmesi için en önemli ilkeyi içermektedir. Ayrıca kölelerin bedelli veya bedelsiz serbest bırakılmaları (Muhammed 47:4), durumu müsait olanlarla özgürlük sözleşmesi denilen *mükâtebe* yapılması (Nûr 24:33), köle ve cariyelerin evlendirilmesi (Nûr 24:32), onlarla evlenilme serbestisi (Nisâ 4:3, 25), mümin köle ve cariyelerin müşrik erkek ve kadınlardan hayırlı olduğu ifade edilerek kendileriyle evlenmenin teşvik edilmesi (Bakara 2:221), bazı kefaret uygulamalarında bazen ilk sırada olmak üzere seçenek olarak sunulması (Nisâ 4:92; Mâide 5:89; Mücâdele 58:3), zekât verilecek sekiz gruptan biri olması (Tevbe 9:60), iyilik ve *takvâ*da (duyarlılıkta) onlara yardımın öne çıkartılması (Bakara 2:177; Nisâ 4:36; Nûr 24:33) ve *akabe* denen sarp yokuşu aşmanın ilk uygulaması olarak belirlenmesi (Beled 90:13) bu noktada elbette hatırlanmalıdır.

2 Yüce Allah esirlere muamele konusundaki durumu beyan ettikten sonra, önceden verdiği yani Levh-i Mahfûz'daki bir hüküm olmasaydı yapılanlar nedeniyle azabın söz konusu olacağını dile getirmektedir. Oradaki hüküm muhtemelen "Yüce Allah'ın hiçbir kimseyi hatası ve yanlışı yüzünden hemen cezalandıracak olmamasıdır." Bu yaklaşım Nahl 16:61 ve Fâtır 35:45'te yer alan beyanlarla da uyumludur. Burada sözü edilen durumun, Bedir'de müşriklere karşı savaşan müminlere azap edilmeyeceği veya onların hatalarının affedileceği konusunda Yüce Allah'ın önceden takdir ettiği hüküm olduğu belirtilmektedir. Ayette savaş bitmeden fidye ve ganimet peşine düşenlere büyük bir azabın dokunacağı bildirilmektedir.

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٩﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي اَيْدِيكُمْ
مِنَ الْاَسْرٰىٓ اِنْ يَعْلَمِ اللّٰهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّٓا اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَاِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ فَاَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

69. Artık elde ettiğiniz ganimetten temiz, helal olarak yiyin! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

70. Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: Allah kalplerinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınandan daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[1]

71. Sana hıyanet (ihanet etmek) isterlerse -ki daha önce Allah'a da hıyanet (ihanet) etmişlerdi-[2] ve Allah onlar nedeniyle (sana) imkân vermişti. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Yüce Allah Bedir savaşı sonrasında müslümanların ellerinde bulunan esirlerle ilgili olarak Hz. Muhammed'in onlara bir hakikati iletmesini emretmektedir. Bu çerçevede Yüce Allah onların kalplerinde hak ve hakikate yani imana ve İslam'a dair bir meyil olduğunu bilirse, Bedir'de kaybettiklerinden, verdikleri fidyelerden, ellerinden alınmış olan mal, servet ve ganimetlerden, yitirdikleri itibarlarından çok daha hayırlılarını kendilerine vereceğini bildirmektedir. İşte bu ifade, savaşta ele geçirilen tutsakların öldürülmemesi gerektiğinin en net gerekçesini ortaya koymaktadır. Çünkü içlerinden birilerinin tevbe edebileceği, bu durumda Bedir'de kaybettiklerinden daha fazlasının onlara hem dünyada hem de mahşerde verileceği müjdelenmektedir.

2 Yüce Allah önceki ayette esirlerin kazanılması halinde kendilerine vaat edilen ödüllerden söz ettikten sonra, bu defa salıverilmeleri halinde, onların içinden hıyanete başvuracakların da yani münafıkça davrananların da çıkabileceğini haber vermektedir. Onlar esirken elbette böyle bir döneklik yapamazlardı. Anlaşılıyor ki esirlikleri sona erdirilmiş ve ondan sonra böyle dönekçe bir davranışa başvurmuşlardı. Fidye vermekten kurtulmak için iman etmiş gibi görünenler veya bir daha savaşmayacaklarına dair verdikleri sözlerinden dönenler bu ve benzer yanlışlıkları yapmak suretiyle Hz. Peygamber'e hıyanet etmek isteyebilirler. İşte böyle bir durumda Yüce Allah Hz. Peygamber'e moral vermek üzere daha öncesinde bu tiplerin Allah'a da hıyanetlik ettiklerini hatırlatmaktadır. Bununla ilgili olarak En'âm 6:63, A'râf 7:189 ve Yûnus 10:22 gibi ayetlerde de belirtildiği gibi, bu nankörler verdikleri sözlerden dönmeyi adet edinmişlerdi. Onların Yüce Allah'a olan hıyanetleri "imanın yerine şirki tercih etmeleri, böylece fıtratlarına ve vicdanlarına yabancılaşmaları" şeklinde gerçekleşmiştir. Yüce Allah'a hıyanet edenlerin Rasûl'e veya başkalarına hıyanet etmelerinde şaşılacak bir durum yoktur.

اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالَّذ۪ينَ اٰوَوْا وَنَصَرُٓوا
اُو۬لٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ
حَتّٰى يُهَاجِرُواۚ وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ م۪يثَاقٌۜ
وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٧٢﴾ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ اِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي
الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَب۪يرٌۜ ﴿٧٣﴾ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالَّذ۪ينَ اٰوَوْا
وَنَصَرُٓوا اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقّاًۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ ﴿٧٤﴾

72. Şüphesiz ki iman edip hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla *cihad* eden (fedakârlık yapan *muhacir*)ler ve (onları) barındırıp yardım edenler (*ensar*) var ya, işte onlar birbirlerinin dostudur.[1] İman edip hicret etmeyenlere gelince, onlar hicret edinceye kadar size onların sahiplenip korunmalarıyla ilgili hiçbir sorumluluk yoktur. Onlar din hakkında sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir toplum aleyhine olmaksızın[2] (o müslümanlara) yardım etmek üzerinize borçtur.[3] Allah yapmakta olduğunuz her şeyi görendir.

73. Kâfir olanlar da birbirlerinin dostudur.[4] Siz onu (o dostluk birlikteliğini) yerine getirmezseniz,[5] yeryüzünde bir *fitne* ve büyük bir bozgunculuk olur.

74. İman edip Allah yolunda hicret ve *cihad* edenler (fedakârlık yapanlar), (*muhacir*leri) barındırıp yardım edenler (*ensar*) var ya, işte gerçek müminler onlardır. Onlar için bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:55-56; Tevbe 9:71.

2 Burada antlaşmalara sadık kalmanın ne kadar önemli ve toplumlar arasındaki ilişkilerde ne kadar belirleyici olduğuna dikkat çekilmektedir.

3 İslam fetih hareketlerinin dayandığı ayet budur ve dünyanın neresinde bulunursa bulunsunlar, eğer müslümanlar herhangi bir baskı altındaysalar ve diğer müslümanlardan yardım istemişlerse onlara yardım etmek bir din kardeşliği görevidir ve kendilerine mutlak surette yardım edilmelidir.

4 Küfrün tek millet oluşu gerçeği işte burada bir kez daha dile getirilmiş olmakta, münafıkların birbirinden görünmelerinden söz eden Tevbe 9:67'deki ifadeyle buradaki bilgiler örtüşmektedir. Benzer mesaj: Mâide 5:51.

5 Buradaki *illâ* edatı istisna değil, *in* ve *lâ* edatlarından oluşan bir şart cümlesi başlangıcıdır.

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ مِنْكُمْۜ وَاُو۬لُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
اَوْلٰى بِبَعْضٍ ف۪ي كِتَابِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ

75. Sonradan iman edecek olan ve hicret edip sizinle birlikte *cihad* edecekler (fedakârlık yapacaklar) da sizdendir. Allah'ın kitabına göre yakınlık sahibi olanlar birbirlerine daha uygundur.[1] Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.

1 Benzer mesaj: Ahzâb 33:6. Bilindiği üzere, Medine'ye hicret eden Muhacirler ile onlara kol kanat geren Ensâr arasında muhteşem bir kardeşlik oluşmuş (*mu'âhât*), birbirlerine âdeta mirasçı olacakları kabulü devreye girmiş ve pratikte de bununla ilgili birtakım örnekler yaşanmıştı. İşte bu ayetteki beyanlara göre, artık bu türden kardeşliğe göre hem mümin olup hem de aralarında kan bağı bulunanların birbirine mirasçı olma noktasında daha öncelikli bir durumda oldukları bildirilerek konuya yeni bir düzen getirilmek istenmiştir. Bazı ilim adamları ise bu cümleyi şöyle tercüme etmişlerdir: "(İşte böyle) sıkıca birbirine bağlanıp yakınlık kazananlar, Allah'ın koyduğu düstura göre birbirleri üzerinde temelden hak sahibidirler." Bu tercümeden de anlaşılacağı gibi, burada miras hukukundan değil de kardeşlik ilişkisinden söz edilmektedir. Bu yaklaşımla ilgili yapılan izah şöyledir. "Buna göre ayette yer alan *ulu'l-erhâmi* ifadesi lügat olarak "ana rahmi" anlamına gelen *rahm* isminden türemiş olsa da, unutulmamalıdır ki bu sözcük genel manada "yakınlık", "sıkı fıkılık" veya "yakın ilişki" anlamlarında mecaz olarak da kullanılmaktadır. Bu yönde klasik Arap dilinde *ulu'l-erhâm* ifadesi her türlü yakınlığı, ilişkiyi ifade eder. Öte yandan, önceki ayette geçen "yakın bağlar"a ilişkin ifade, müminlerin birbirlerinin dostu oldukları ve bundan böyle inanan herkesin de İslam cemaatinin tabii üyesi sayılacağı öğretisinde yoğunlaşan bir bölümün sonunda yer almaktadır. Bu durumda *ulu'l-erhâm*'dan kasıt, kelimenin lügat anlamıyla sınırlı olsaydı ve bununla miras hukukuna ilişkin bir imada bulunulsaydı, o zaman gerçek müminler arasındaki din ve inanç bağını ve böyle bir bağın gerektirdiği manevi/ahlaki yükümlülükleri dile getiren, bölümün geri kalan kısmından mesaj akışı olarak oldukça uzaklaşılmış olurdu... Bütün çağlarda tüm gerçek müminler kelimenin en derin anlamıyla tek bir cemaat oluştururlar ve bu anlamda manevi düzeyde birbirleriyle sımsıkı bağlar, yakınlıklar içerisine girmiş bulunan kimseler, Allah'ın "sadece bütün müminler kardeştir" düsturu gereğince en ileri düzeyde birbirleri üzerinde hem hak sahibidirler, hem de birbirlerinden sorumludurlar" (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 341'de 86. not).

9

TEVBE SURESİ

❁ 129 Ayet ❁

Medine döneminde indirilen, 129 ayetten oluşan, adını 104. ayette geçen ve "tevbe, yöneliş" anlamındaki *et-tevbeh* kelimesinden alan Tevbe suresi inişte 114 ve sonuncu, mushaf sırasında ise 9. suredir.

بَرَآءَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى الَّذٖينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكٖينَۜ ﴿١﴾

Surenin 1-6. ayetlerinde müslümanlarla yapılan antlaşmaları bozan müşriklere uyarılar, saldıranlara karşı nasıl davranılması gerektiği, güven arayışındakilere güven verilmesi emri dile getirilmektedir.

1. (Bu), Allah ve Elçisinden kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ayrılış (uyarısı)dır![1]

1 Sure "ayrılık", "uzak olmak", "kurtulmak", "ilişki kesmek", "uyarı", "ihtar", "ültimatom", "kesin, son uyarı" anlamlarını içeren *berâetün* kelimesiyle başladığı ve devam eden ayetlerinde saldırganlara karşı savaştan söz ettiği için başında *Besmele* yoktur. Kur'an'da sadece bu surenin başında *Besmele* yer almamaktadır. Bunun nedeni hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir. Bu çerçevede Tevbe suresinin son sure olması nedeniyle yerleştirileceği yerin Hz. Peygamber zamanında belirlenmemiş olduğu, içerikleri birbiriyle benzeştiği için Enfâl ile birleşik sayıldığı ifade edilmektedir ki biz bu görüşü isabetli görmemekteyiz. Ayetlerin olduğu gibi sûrlerin sıralanışının da *tevkîfî* (yani Cebrâîl (as)'ın öğretmesiyle, akıl yürütmeyerek olduğu) kabul edilirse bu türden iddialar isabetli değildir. Aksi takdirde, vahyin korunmuşluğu noktasında bazı tereddütlerin ileri sürüldüğü bilinmektedir. Ayrıca her iki surenin savaş içerikli olması nedeniyle birbirinin devamı oldukları da ileri sürülen görüşlerdendir. İki surenin birbirinin devamı olduğu şeklindeki yaklaşımların doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü Enfâl suresi ile Tevbe suresinin içeriği farklıdır ve her ikisini bir sure gibi kabul etmemizi gerektirecek bir durum da kesinlikle söz konusu değildir. Birisinde antlaşmalardan söz edilirken, diğerinde antlaşmaların geçersizliğinden bahis vardır. Her iki surede de ortak konular olsa da bu durum diğer süreler arasında da söz konusudur; ancak onlar için böyle bir iddia dile getirilmemektedir. Dahası, Enfâl suresinin iniş zamanı ile Tevbe suresinin iniş zamanı oldukça farklıdır.

فَسِيحُوا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُوٓا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ
﴿٢﴾ وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُۜ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوٓا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَلِيمٍۙ ﴿٣﴾

2. Yeryüzünde dört ay daha dolaşın! İyi bilin ki Allah'ı aciz bırakıcı değilsiniz;[1] Allah ise kâfirleri rezil edecektir.[2]

3. (Bu), en büyük hac gününde[3] Allah ve Elçisinden (bütün) insanlara bir bildiridir: Allah müşriklerden uzaktır, Elçisi de. Tevbe ederseniz, bu sizin için hayırlı olandır. Yüz çevirirseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakacak değilsiniz. O kâfir olanlara elem verici bir azabı müjdele!

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

2 Yüce Allah önceki ayette dile getirdiği üzere, antlaşmalarını bozan müşriklere hitaben onların dört ay daha ülkede serbest bir şekilde dolaşabileceklerini, seyahat edebileceklerini ifade etmekte, bu serbestiliğin beraberinde Allah'ı âciz bırakamayacaklarını, O'nun cezasından kaçıp kurtulamayacaklarını, çünkü Allah'ın kâfirleri hem dünyada hem de mahşerde rezil ve perişan edeceğini kendilerine bildirmektedir. Ayette sözü edilen "dört ay"dan maksat, Şevval, Zilkade, Zilhıcce, Muharrem veya Zilhıcce'nin yirmisi ile Muharrem, Safer, Rabiulevvel ve Rabiulâhir'den on gün olduğu, ya da Muharrem ayıyla birlikte Zilhıcce'nin yirmisinin haram aylara dâhil olduğu, dahası Zilkade'nin onundan başlayarak Rebiulevvel'in onuna kadar sürdüğü de ileri sürülmektedir; daha farklı ay isimleri de zikredilmektedir. Bu aylarda savaşmak yasak olduğu için, söz konusu aylar da bu ismi almışlardır. Esasında ayette "haram ay" ifadesi yer almadığı için bunu haram aylar üzerinden açıklama zorunluluğu yoktur. Ancak bu bağlamda beşinci ayette "haram aylar" ifadesi geçtiği için bu tür yorumların da dikkate alınması gerektiği açıktır. Müşriklere yönelik olarak beyan edilen bu mesele, ayetin indirildiği zamanla ilişkilidir ve bu ayetin de tam olarak ne zaman indirildiğine dair ittifaklı bir belirleme de söz konusu değildir.

3 *el-Haccu'l-ekberu* tamlaması "en büyük hac günü" anlamına gelmektedir. Sözü edilen bu günün Zilhicce'nin onuncu günü yani Kurban Bayramı'nın birinci günü olduğu genel kabul gören görüştür. Bunun Hz. Muhammed'in katıldığı tek hac olan Veda Haccı olduğu da önemli bir görüş olarak dile getirilmektedir.

اِلَّا الَّذٖينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ اَحَدًا فَاَتِمُّوٓا
اِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ اِلٰى مُدَّتِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقٖينَ ﴿٤﴾ فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا
الْمُشْرِكٖينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَاِنْ تَابُوا
وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوا سَبٖيلَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٥﴾ وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ
اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتّٰى يَسْمَعَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَاْمَنَهُ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

4. Ancak kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklerden (antlaşma şartlarına uyan), hiçbir şeyi size eksik bırakmayan ve sizin aleyhinize herhangi bir kimseye arka çıkmayanlar (bu hükmün) dışındadır.[1] Onların antlaşmalarını süreleri bitinceye kadar tamamlayın! Şüphesiz ki Allah *muttakî*leri (duyarlı olanları) sever.

5. Haram aylar çıkınca (antlaşmayı bozan) o müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün;[2] onları yakalayın; onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin! Tevbe eder, namazı kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarını (açıp) serbest bırakın! Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

6. Müşriklerden biri senden yakınlık (güvence) dilerse, Allah'ın kelamını (duyup) dinleyinceye kadar ona yakınlık (güvence) ver! Sonra (Müslüman olmazsa) onu güven içinde bulunacağı bir yere ulaştır! İşte bu (hoşgörü, gerçeği) bilmeyen bir topluluk olmalarından dolayıdır.[3]

1 Yüce Allah surenin ilk ayetinden itibaren dile getirdiği tehditkar ifadeleri mutlak manada bütün inkârcılara yönlendirmediğini beyan etmekte ve müşriklerin içerisinde olup da müslümanlarla yaptıkları antlaşmalara sadık kalan, bu noktada herhangi bir eksiklik yapmayan, dahası müslümanlara karşı başkalarıyla işbirliğine girmeyenlerin bu hükümlerden istisna edildiğini bildirmektedir.

2 Bu ayet *el-müşrikîne* kelimesinin başındaki *eliflâm* takısı gereği herhangi bir müşriki değil, önceki ayetlerde de sözü edilen ve antlaşmayı bozan, fiilî savaş durumunda olan müşriklerle ilgilidir. Sanıldığı gibi bu ayet, durduğu yerde duran herhangi bir müşrikle veya inançsızla ilgili değildir. Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 6, 12, 36, 73, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9, Tahrîm 66:9. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ayet Tevbe 9:5'teki hükmün mesajını doğru anlamada çok önemlidir; yani bu ayet inançsız olup her önüne geleni öldürmenin bir emir olmadığını, aksine onlara fırsat verilmesi gerektiğini, iman etmezlerse de güvence içerisinde onları güvenli bir yere ulaştırmanın gerekliliği hükmünü içermektedir.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ اِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا
يَرْقُبُوا فِيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَاْبٰى قُلُوبُهُمْ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ اِشْتَرَوْا
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ
اِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾

Surenin 7-16. ayetlerinde müşriklerle antlaşmanın şarta bağlı olduğu, onların davranışlarının önemi, tevbe ederlerse onların kardeşliği, yeminlerini bozanlara karşı savaşılması hükmü ve gerekçeleri dile getirilmektedir.

7. Mescid-i Haram'ın yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınızın dışında, müşriklerin Allah ve Elçisi yanında nasıl bir sözü olabilir ki![1] Onlar size karşı dürüst davrandıkları sürece siz de onlara dürüst davranın! Şüphesiz ki Allah *muttakî*leri (duyarlı olanları) sever.

8. Nasıl (onların bir sözü) olabilir ki! Onlar size galip gelselerdi, sizin hakkınızda söz de antlaşma da gözetmezlerdi. Onlar ağızlarıyla sizi razı ediyorlar; (oysa) kalpleri yüz çeviriyor. Onların çoğu yoldan çıkmışlardır.[2]

9. Allah'ın ayetlerini az bir değer karşılığında sattılar ve (insanları) O'nun yolundan alıkoydular. Şüphesiz ki onların yapmakta oldukları şeyler ne kötüdür!

10. Bir mümin hakkında söz ve antlaşma gözetmezler. (Çünkü) onlar, saldıranların ta kendileridir.

1 Yüce Allah müslümanlarla müşriklerin sözleşme yapmaları ve antlaşma imzalamalarıyla ilgili olarak bir detay vermekte, Mescid-i Haram'da antlaşma yapılanlar hariç, içlerinde ihanet bulunanların Allah ve Elçisi katında da sözleşmelerinin olamayacağını ifade etmektedir. Bu kişilerin kötü niyetli olduklarının delili bir sonraki ayetteki bilgilerdir. Böyle olunca sözlerinde durmayan kişilerin yaptıkları antlaşmaların Allah ve Elçisi katında hiçbir değerinin olmadığı bildirilmektedir.

2 Mekkeli müşriklerin, Medine'deki müslümanların devlet olması ve Mekke'nin de fethedilmesi nedeniyle orada münafıkça davranışlar sergiledikleri haber verilmektedir. Ayetin sonunda yer alan ekser kelimesi "çoğu" manasına gelse de burada kasıt, bu şekilde dönek ve ikiyüzlü davranan bütün müşriklerdir ve Yüce Allah böylelerin hepsinin yoldan çıktığını beyan etmektedir. Bu kelimeye eğer "çoğu" manası verilirse bu defa içlerinden bir kısmının daha sonra müslüman olacağına işaret edildiğini söylemeliyiz.

فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدّ۪ينِۜ وَنُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
﴿١١﴾ وَاِنْ نَكَثُٓوا اَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ فَقَاتِلُٓوا اَئِمَّةَ الْكُفْرِۙ اِنَّهُمْ لَٓا
اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾ اَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُٓوا اَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِاِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ
بَدَؤُ۫كُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۜ اَتَخْشَوْنَهُمْۚ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣﴾

11. (Fakat) tevbe eder, namazı kılar ve zekât verirlerse artık onlar dinde kardeşlerinizdir.[1] Bilen bir topluma ayetlerimizi ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz.[2]

12. Antlaşmalarından sonra yeminlerini bozar ve dininize dil uzatırlarsa, yeminleri olmayan (yeminlere sadakat göstermeyen) küfrün önderlerine karşı savaşın! Umulur ki küfre son verirler.[3]

13. Antlaşma yeminlerini bozan, Elçiyi (yurdundan) çıkarmaya çalışan ve ilk önce size karşı (savaşa) başlamış olan bir kavme karşı savaşmayacak mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz?[4] (Gerçek) müminlerseniz, (bilin ki) Allah kendisinden korkmanıza daha layıktır.[5]

1 Yüce Allah müşriklerin hem ilahi buyruklara hem müminlere yönelik sahte, samimiyetsiz ve ikiyüzlü tavırlarını, dahası haddi aştıklarını beyan ettikten sonra, Tevbe 9:5'te de belirtildiği gibi, eğer tevbe ederlerse yani şirkten vazgeçip tevhide iman ederlerse, bunun bir gereği olarak da namazlarını kılar ve zekâtlarını verirlerse, bunların müslümanların din kardeşleri olduğunu ifade etmektedir. Benzer bir kardeşlik ifadesi Ahzâb 33:5'te babasının kim olduğu bilinmeyen evlatlıklarla ilgili olarak zikredilmektedir. Böylece onlara karşı düşmanlık beslenmemesi gerektiğini, dahası onların da kardeş bilinerek kardeşliğin gereğini yerine getirmelerini hükme bağlamaktadır.

2 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

3 Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 36, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah antlaşma yeminlerinden dönen müşriklerle savaşılması gerektiği noktasında müslümanları teşvik etmekte, bu amaçla sözü edilen müşriklerin hem yeminlerini bozduklarını, hem Hz. Muhammed'i ve beraberindeki müminleri yurtlarından yani Mekke'den çıkarmak için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını, hem de müslümanlarla savaşı ilk defa onların başlattığını hatırlatmaktadır. Yüce Allah bu şekilde üç gerekçeyi bildirerek müslümanların saldıran müşriklere karşı savaşması için kendilerini teşvik etmektedir.

5 Ayetin sonundaki "gerçekten inanıyorsanız" ifadesi, müminlerin Yüce Allah'a sadece "inanmalarını" değil, aynı zamanda "güvenmeleri" gerektiğini de içermektedir.

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدٖيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنٖينَۙ ﴿١٤﴾
وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْۜ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ ﴿١٥﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوا
وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذٖينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلَا رَسُولِهٖ وَلَا الْمُؤْمِنٖينَ
وَلٖيجَةًۜ وَاللّٰهُ خَبٖيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكٖينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدٖينَ عَلٰٓى
اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِۜ اُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۚ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

14. Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın, onları rezil etsin; onlara karşı size yardım etsin ve mümin topluluğun kalplerini ferahlatsın![1]

15. Kalplerinden öfkeyi gidersin! Allah dileyenin (layık gördüğünün) tevbesini kabul eder. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

16. Yoksa Allah, sizden *cihad* edip (fedakârlık yapıp) Allah'tan, Elçisinden ve müminlerden başkasını kendilerine sırdaş edinmeyenleri bil(dir)meden (ortaya çıkarmadan)[2] terk edileceğinizi (bırakılacağınızı) mı sandınız?[3] Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Surenin 17-22. ayetlerinde müşriklerin mabedle ilişkileri, müslümanların mescitlere karşı yükümlülükleri, çeşitli fedakârlık içeren sıfatları, mahşerdeki ödülleri ele alınmakta ve kendileri müjdelenmektedir.

17. Müşriklerin, kendilerinin kâfirliğine bizzat kendileri şahitlik ederlerken,[4] Allah'ın mescitlerini imar etme görevleri yoktur. Onların bütün işleri boşa gitmiştir. Onlar, ateşte *ebedî* kalacaklardır.

1 Yüce Allah antlaşma yeminlerinden dönen müşriklerle savaşılması gerektiğini, müslümanlara yardım edeceğini ve düşmanlarını rezil rüsva duruma getireceğini bildirmektedir.

2 Bu ayetteki "Allah bilsin!" ifadesi, "Allah'ın bildirmesi ve/veya ortaya çıkarması" demektir. Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Âl-i İmrân 3:140, 142, 166, 167; Kehf 18:12; 'Ankebût 29:3, 11; Sebe' 34:21; Muhammed 47:31; Hadîd 57:25.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; Âl-i İmrân 3:142; Mü'minûn 23:115; 'Ankebût 29:2; Kıyâmet 75:36.

4 Bu ifade "kâfirliklerine kendileri şahit iken", "nefislerinin küfrünü, inkârını göre göre" manasına gelmekte, putlara tapmaları, vahyi inkâr etmeleri, Hz. Muhammed'in risaletini reddetmeleri vs. hususlar ortada dururken, Allah'ın mescitlerini inşaya, imara, onları yaşatmaya hiçbir şekilde haklarının bulunmadığı belirtilmektedir.

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ
اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُو۬لٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدٖينَ ﴿١٨﴾ اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَٓاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجَاهَدَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَوُ۫نَ عِنْدَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ ﴿١٩﴾ اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ اَعْظَمُ
دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ
فٖيهَا نَعٖيمٌ مُقٖيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًا اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظٖيمٌ ﴿٢٢﴾

18. Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan (kişiler) ömürlendirir.[1] İşte doğru yola ulaşanlardan olmaları umulanlar bunlardır.

19. (Ey müşrikler)! Siz hacılara su vermeyi ve Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe iman edip Allah yolunda *cihad* edenlerin (fedakârlık yapanların) imanı ile bir mi tutuyorsunuz? (Oysa) onlar Allah katında eşit değillerdir.[2] Allah o zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

20. İman edip hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla *cihad* edenler (fedakârlık yapanlar), derece bakımından Allah katında daha üstündürler. İşte onlar kurtulanların ta kendileridir.

21. Rableri onlara, tarafından bir merhamet ve hoşnutluk ile kendileri için içinde kalıcı (tükenmez) nimetler bulunan cennetler müjdeler.

22. Onlar orada *ebedî* kalacaklardır. Şüphesiz ki büyük ödül yalnızca Allah'ın katındadır.

1 Burada geçen *ya'muru* fiili, "imar etmek"ten ziyade "ömür vermek, şenlendirmek, ayakta tutmak, layık olmak" gibi anlamlarda yorumlanmalıdır.

2 Yüce Allah kendilerince yaptıkları bazı hizmetleri abartılı gösterenlerin algısını şiddetle eleştirmektedir. Bu çerçevede hac mevsiminde hacılara su hizmeti vermekle Mescid-i Haram'ı tamir etmeyi Yüce Allah'a ve ahiret gününe iman ile Allah yolunda cihad etmeyi bir sayanların bu kabulünü reddetmektedir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin kendilerince yapıp yeterli gördükleri bu iki işle birlikte, müslümanların Yüce Allah'a ve ahiret gününe imanlı bir şekilde Allah yolunda yapıp ettikleri her türlü fedakârlığı aynı düzeyde kabul etmeyi şiddetle reddetmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُٓوا اٰبَٓاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَٓاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْا۪يمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ وَاَبْنَٓاؤُ۬كُمْ وَاِخْوَانُكُمْ
وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَش۪يرَتُكُمْ وَاَمْوَالُۨ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَٓا
اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَجِهَادٍ ف۪ي سَب۪يلِه۪ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِه۪ وَاللّٰهُ لَا يَهْد۪ي
الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٤﴾

Surenin 23-29. ayetlerinde küfrü tercih edenlerin dost edinilmemesi, hiçbir şeyi Yüce Allah, Elçisi ve Allah yolunda cihad (fedakârlık etmek) kadar sevmemek gerektiği, Allah'ın müminlere çeşitli yerlerdeki yardımları, müşriklerin necis oluşları ve haddini aşan kişilerle savaşılması gerektiği ele alınmaktadır.

23. Ey iman edenler! Küfrü imana tercih ediyorlarsa[1] babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) dostlar edinmeyin![2] Sizden kim onları dost edinirse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.[3]

24. De ki: "Babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından (yok olup gitmesinden) korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Elçisinden ve Allah yolunda *cihad* etmekten (fedakârlık yapmaktan) daha sevgili ise[4] artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin!"[5] Allah yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Buradaki *istehabbû* fiili "tercih etmek" anlamına gelebileceği gibi "sevmek" anlamına da gelebilir. Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:3; Nahl 16:107; Fussilet 41:17.

2 Benzer mesaj: Mücâdele 58:22.

3 Yüce Allah burada bir sevgi-iman ilişkisi ortaya koymaktadır. Bu çerçevede eğer karşı tarafta inkârcılık ve onları sevdirme girişimi varsa kişinin en yakınları bile olsalar bunu yapanların dost edinilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Âl-i İmrân 3:28, Nisâ 4:138-139, 144, Mâide 5:51, 57, Mümtehine 60:1, 9 gibi ayetlerde ifade edildiği üzere, müslümanlarla ve inançlarıyla alay eden inkârcıları, yahudileri ve hristiyanları dost edinmemek gerektiği bildirilmektedir.

4 Bu ayet müslümanlara bir sevgi ahlakı öğretmekte, Allah sevgisinin önüne başka sevgileri geçirmemek gerektiği mesajını içermektedir. Bu ayet Mücâdele 58:22 ve Mümtehine 60:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Burada geçen "emir"den maksat, Yüce Allah'ın "azap emri"dir.

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فٖي مَوَاطِنَ كَثٖيرَةٍۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍۙ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا
وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرٖينَۚ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكٖينَتَهُ عَلٰى
رَسُولِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنٖينَ وَاَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذٖينَ كَفَرُواۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرٖينَ
﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٢٧﴾

25. Şüphesiz ki Allah birçok yerde ve Huneyn gününde[1] size yardım etmişti. Hani çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, (fakat bu durum) sizden hiçbir (sıkıntıyı) gidermemişti.[2] Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti;[3] sonunda (bozulup) geri dönenler olarak yüz çevirmiştiniz (kaçmıştınız).

26. Sonra Allah, Elçisine ve müminlere güven[4] indirmişti. Sizin görmediğiniz ordular (melekler) göndermişti[5] de kâfirlere azap etmişti. İşte bu, kâfir olanların cezasıdır.

27. Sonra Allah bunun ardından dilediğinin (layık olanın) tevbesini kabul edecektir. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[6]

1 Huneyn, Mekke ile Taif arasında, Taif'e üç mil uzakta bir vadidir. (Huneyn'de) iki ordu karşı karşıya gelince, müslümanlardan birisi 'Biz bugün bu az sayıdaki ordu karşısında mağlup olmayacağız!' demiş, bu kelime Hz. Muhammed'i üzmüştü. İşte Yüce Allah'ın "Çokluğunuz sizi gururlandırmıştı" hitabında kastedilen budur (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 21).

2 Bu cümle savaşta kalabalıkların değil, inanmış, kaliteli kişilerin galip geleceğini göstermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:249; Enfâl 8:19, 65.

3 Benzeri bir kez de Tevbe 9:118'de geçen "Genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti" cümlesi mecazi bir ifadedir ve işin zorluğunu, sıkıntı vericiliğini, bir anlamda çaresiz kalışı ortaya koymaktadır. Müslümanlar düşmanlarının en az üç katı olmalarına rağmen, çoğunluk oluşlarına bakarak ve sayıya güvenerek, belki de muhataplarını küçümseyip onları hor ve hakir görerek onları yeterince dikkate ve ciddiye almadıkları için, o çokluk onların sıkıntılarından hiçbir şey giderememiş, yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmişti.

4 Kur'an'da altı kez zikredilen *es-sekîneh/sekîneh* kelimesi "iç huzuru", "sükûnet", "huzur", "sürur" gibi insanı mutlu eden gönül huzuru ve güven duygusudur.

5 Yüce Allah'ın insanların göremeyeceği şekilde ordular göndermesiyle ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:40; Ahzâb 33:9.

6 Ayette sözü edilenler savaşta gereği gibi davranmayan müslümanların bir kısmı olabileceği gibi Huneyn'den sonra müslüman olan kişiler de olabilir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَاۚ وَاِنْ
خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْن۪يكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ٓ اِنْ شَٓاءَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٨﴾ قَاتِلُوا الَّذ۪ينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَد۪ينُونَ د۪ينَ الْحَقِّ مِنَ
الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ۟ ﴿٢٩﴾

28. Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir.[1] Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar![2] Yoksulluktan korkarsanız, (bilin ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir.[3] Şüphesiz ki Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

29. Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Elçisinin haram kıldığını haram saymayan ve gerçek dini din edinmeyen kişilerle, küçülerek (boyun eğip) elden (peşin) cizye[4] verinceye kadar savaşın![5]

1 Buradaki *neces* "pislik" kelimesi, müşriklerin hem maddi anlamda pis olduklarını hem de şirk ve küfürle eşdeğer manevi pislik barındırdıklarını içermektedir. Konunun tartışmalı olduğu ortadadır; çünkü bu "pis" oluşun maddi olması da manevi olması da mümkündür. Ancak konunun Mekke'nin fethinden sonra gündeme gelmesi nedeniyle, müşriklerin Mescid-i Harâm'ın yani Kâbe'nin hizmetinde bulunmaları da düşünüldüğünde, onların bilinen manada gusül ve abdestten yoksun oluşları ve namaz kılmamaları nedeniyle de maddi necasetten arınma ihtiyacını hissetmemeleri, buradaki maksadın maddi pislik olduğunu gösterebilir. Maddi pislik konusu onların tesettürleriyle de ilişkilendirilebilir ki bu durumda onların bilinen ve emredilen manada tavafla da namazla da bağlarının olmadığı anlaşılmaktadır. Benzer kullanım için bkz. Tevbe 9:95.

2 Burada sözü edilenler o gün itibariyle müslümanları Mekke'den çıkaran ve onlarla sürekli fiili savaşı sürdüren müşriklerdir.

3 Yüce Allah hicretin dokuzuncu yılından sonra sözü edilen müşriklerin Mescid-i Harâm'a yaklaştırılmamalarını emrettikten sonra, bu defa müslümanların bu durumdan ekonomik anlamda olumsuz etkilenebilme ihtimalini de ele almakta ve dilemesi yani uygun görmesi durumunda kendi ihsanından lütufta bulunarak müslümanları zenginleştireceğini müjdelemektedir.

4 *Cizyeh* kelimesi "antlaşma yapanın antlaşmasına göre verdiği şey", bir anlamda "güvenlik vergisi", "vatandaşlık borcu" gibi anlamlar içermektedir.

5 Burada savaş, sadece iman yoksunluğu sebebine değil, diğer şartların da gerçekleştirilmesine bağlıdır.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ
قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ اِتَّخَذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا
مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اِلٰهًا وَاحِدًا لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

Surenin 30-37. ayetlerinde kitap ehlinin tevhide aykırı davranışları, insanların mallarını haksız yere yiyen din adamları, ilahî yasada yılın içindeki ayların sayısının 12 olduğu, savaş yapmanın haram olduğu ayların yerini değiştirmenin küfür olduğu bildirilmektedir.

30. (Bazı) yahudiler, "Üzeyir[1] Allah'ın oğludur." demişlerdi. (Bazı) hristiyanlar da "*Mesih* (İsa) Allah'ın oğludur." demişlerdi. Bu, onların ağızlarındaki (anlamsız) sözleridir. (Sözlerini) daha önce kâfir olanların sözlerine benzetiyorlar.[2] Allah onları kahretsin! Nasıl da (gerçeklerden) döndürülüyorlar!

31. (Yahudiler) hahamlarını (bilginlerini), (hristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu *Mesih*'i (İsa'yı) Allah'ın peşi sıra rabler edinmişlerdi.[3] (Oysa) onlara ancak tek bir ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. O'ndan başka ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından yücedir.

1 Müslüman âlimlerin çoğu Hz. Üzeyir'i yahudi geleneğindeki Ezrâ ile özdeşleştirmektedir.

2 Mekkeli müşrikler "Allah'ın çocukları var" diyerek melekleri O'nun kızları saymış ve O'na kız çocuklar yakıştırmışlardı ki bu konuda Kur'an'da pek çok ayet vardır. (Örnek ayetler için bkz. İsrâ 17:40; Kehf 18:5). Bazıları ise Yüce Allah ile cinler arasında soy ilişkisi iddiasında bulunmuşlardı (En'âm 6:100; Sâffât 37:158). Mâide 5:18'de ise "bütün yahudi ve hristiyanların kendilerinin Allah'ın oğlu olduklarını" iddia ettikleri bildirilmektedir. Yüce Allah kendisine çocuk isnadının ne kadar haddi aşan bir kabul olduğunu Meryem 19:90-91'de şu şekilde dile getirmektedir: "Rahmân'a çocuk yakıştırmaları nedeniyle neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar yıkılıp düşecekti!"

3 Bu ayetin, Yüce Allah'ın buyrukları dışında insanların helal ve haram kılmalarını din kabul edenlerin onları *rabb* edinmesi anlamında olduğu anlaşılmaktadır. Rivayet olunduğuna göre, Adiyy b. Hâtim, henüz hristiyanken (boynunda bir haç varken) bir gün Hz. Muhammed'e gelmişti. Hz. Muhammed o esnada Berâe (Tevbe) suresini okuyordu. Bu ayete yani Tevbe 9:31. ayete gelince Adiyy 'Ben Peygamber'e 'Biz, onlara tapmıyoruz ki?' dedim.' Bunun üzerine Hz. Muhammed şöyle buyurdu: 'Onlar, Yüce Allah'ın helal kıldığını haram kılmıyorlar mı; bundan dolayı siz de onları haram kabul etmiyor musunuz? Yine o *ruhban* ve *ahbâr* (yani din adamları) Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal saymıyorlar mı; böylece de siz onları helal kabul etmiyor musunuz?' Ben de 'Evet' cevabını verince Hz. Muhammed 'İşte bu, onlara ibadet etmek demektir' buyurdu' demiştir" (Mulblis'inb. Süleyman, *Tefsîr*, II, 165).

يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّٰهُ اِلَّآ اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ
الَّذ۪ي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَد۪ينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّ۪ينِ كُلِّه۪ۙ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

32. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar.[1] (Oysa) kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlamaktan asla vazgeçmez.[2]

33. Müşrikler istemese de (dinini) bütün din(ler)e üstün kılmak için Elçisini bir rehber ve gerçek din ile gönderen O'dur.[3]

1 Burada bağlam gereği muhataplar kitap ehlinden inkârcılar olsa da mesajın evrensel olduğunda şüphemiz yoktur. Çünkü ağızlarıyla hakikati söndürmeye, bastırmaya çalışanların öncelikle Mekkeli müşrikler olduğu Fussilet 41:26'da dile getirilmektedir. Onlar ve bu gibilerin izinden giden herkes, yorumunu yapmakta olduğumuz ayetin kapsamında yer almakta, kafirler istemeseler de sonucun değişmeyeceği ve Yüce Allah'ın nurunu tamamlayacağı belirtilmek istenmektedir. "Allah'ın nurunu söndürmek" ifadesi bazen İbrâhim 14:9'da belirtildiği gibi, "elçilerin ağızlarına ellerini tıkamakla" gerçekleşmiştir. Ayrıca Hz. Nûh'un da benzer bir tepki ile karşılaştığı Nûh 71:7'de beyan edilmektedir. Demek ki hak ve hakikate karşı duran küfür tek millettir; aynı hatadan ve metottan beslenmektedir.

2 Benzeri Saff 61:8'de geçen bu ayette Yüce Allah hahamların ve rahiplerin çoğunun, Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmeye çalıştıklarını bildirmektedir. İnkârcılar ne kadar direnirlerse direnşinler, hangi çabayı ortaya koyarlarsa koysunlar, hangi entrika ve tuzaklara girişirlerse girişsinler, Yüce Allah hakikat dediği nurunu elbette tamamlayacaktır; çünkü O'nun isteği insanların hak ve hakikate ulaşmalarıdır. Bu yüzden insanlara akıl, irade, fıtrat ve vicdan vermiş, peygamberler görevlendirmiş, kitaplar göndermiştir. Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:9; Saff 61:8; Nûh 71:7.

3 Benzer mesajlar: Tevbe 9:33; Fetih 48:28; Saff 61:9. İlgili ayetlerde geçen "onu bütün dinlere üstün kılmak için" ifadesiyle Yüce Allah Hz. Muhammed'i görevlendirmesinin gerekçesini ortaya koymaktadır. Çünkü Âl-i İmrân 3:19, 83 ve 85'te de belirtildiği gibi, Yüce Allah katında tek din İslam'dır ve bunun dışındaki din edinme arayışları kesinlikle kabul edilmeyecektir. Bu ifade, "diğer inanışlara üstünlük sağlamak" anlamının yanında, "gerçek dini kendi bütünlüğü içinde tamamen ortaya koymak" veya "gerçek dini her yönüyle ortaya koyup tamamına erdirmek" şeklinde de yorumlanmaktadır. Ayette geçen *bi'l-hüdâ* ifadesi "hidayet ile" yani hakikat yolunu göstermesi anlamına gelmektedir. *Dîni'l-hakkı* ifadesi ise "*Hakk*'ın yani Yüce Allah'ın dini" anlamında "hak, gerçek din", "haniflik dini" anlamında öncesinde geçen "hidayet"i açıklamaktadır. Hidayet denen şey gerçek dinle buluşmaktır. Bu nedenle, hidayet gerçek dindir; gerçek din de hidayettir. Bakara 2:120, Âl-i İmrân 3:73 ve En'âm 6:71'de de belirtildiği gibi "gerçek hidayet (rehberlik) Yüce Allah'ın hidayetidir (rehberliğidir)."

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ كَث۪يرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ
عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالَّذ۪ينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ
اَل۪يمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا ف۪ي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هٰذَا مَا
كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

34. Ey iman edenler! (Bilin ki) hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını *batıl* yollarla yiyorlar ve (insanları) Allah yolundan engelliyorlar.[1] Altın ve gümüş yığıp da onları Allah yolunda infak etmeyenler (vermeyenler) var ya, işte onlara elem verici bir azabı müjdele![2]

35. O gün cehennem ateşinde (bu biriktirilen şeylerin) üzeri kızdırılacaktır[3] ve bu (birikim)lerle onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacaktır. (Kendilerine şöyle denecektir): "İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz (servet)tir. Artık yığmış olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!"[4]

1 Yüce Allah vahyin indirildiği dönem yahudi hahamlarının ve hristiyan rahiplerinin yaptığı büyük bir yanlışa değinmektedir. Burada genellemeci bir tavır değil, ayrıştırıcı bir üslup tercih edilerek, din adamlarının içinden bu türden yanlışlıklara düşmeyenlerin bulunduğuna da dikkat çekilmiş olmaktadır. Çünkü ayette yer alan *kesîran* kelimesi "çoğu", "çoğunluğu" anlamına gelmektedir. Çoğunluk hatalı olsa da onlardan ayrı olan bir başka grup benzer yanlışlıkları yapmamayı başarmışlardır.

2 Bir sonraki ayette de aynı kökten kalıplarda geçen *yeknizûne* fiili "biriktirmek", "bir araya getirmek" manasına gelmekte, dünya hayatında altın, gümüş vs. türden ekonomik değerleri biriktirmenin sakıncasına dikkat çekilmektedir. Mal insana verilmiş bir emanettir; onu veriliş amacı doğrultusunda infak etmek gerekmektedir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Veren el, alan elden daha hayırlıdır" (Buhârî, Vesâyâ, 3; Müslim, Zekât, 94-97). Yine Hz. Peygamber zekâtı verilmiş olan fazla malın *kenz* olmadığını, zekâtı verilmeyen az malın bile kenz yani biriktirme olduğunu bildirmektedir (Buhârî, Zekât, 4).

3 Ayette geçen *yuhmâ* edilgen fiili "kızdırılmak", "kızgın hale getirilmek" manasına gelmekte, Kâri'a 101:11'de geçen *hâmiyeh* kelimesiyle aynı doğrultuda bir mana içermektedir. Bu fiil ve ilgili kelime, cehennem ateşinin şiddetini ve dayanılmazlığını ortaya koymakta, Allah yolunda infak edilmeyen malların ve servetin kişinin her tarafını etkileyecek şekilde bir ateşe dönüşeceği bildirilmek istenmektedir.

4 Bu ayetlerde mal ve servet ahlakı öğretilmekte, biriktirilip sonunda Allah yolunda infak edilmeyen malların kişilerin azabına dönüşeceği haber verilmektedir. Bu ayet Âl-i İmrân 3:180. ayetle birlikte okunmalıdır.

اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا ف۪ي كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
مِنْهَٓا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدّ۪ينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا ف۪يهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِك۪ينَ كَٓافَّةً كَمَا
يُقَاتِلُونَكُمْ كَٓافَّةًۜ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّق۪ينَ ﴿٣٦﴾ اِنَّمَا النَّس۪يٓءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِؤُا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُۜ زُيِّنَ
لَهُمْ سُٓوءُ اَعْمَالِهِمْۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٣٧﴾

36. Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah'ın kitabına (yasasına) göre Allah katında ayların sayısı on iki olup,[1] bunlardan dördü haram aylardır.[2] İşte bu doğru dindir (yasadır). Onlarda (haram aylar konusunda) kendinize haksızlık etmeyin ve onlar nasıl sizinle topyekûn savaşıyorlarsa siz de müşriklerle topyekûn savaşın![3] Bilin ki Allah *muttakî*lerle (duyarlı olanlarla) beraberdir.

37. (Haram ayları) ertelemek (sayısını artırmak), sadece küfürde bir artış (sebebi)dir. Onunla, kâfir olanlar saptırılır. (Müşrikler) o (haram ayı)nı bir yıl helal sayarlar, bir yıl haram sayarlar ki Allah'ın haram kıldığının sayısını denk getirsinler ve (böylece) Allah'ın haram kıldığını helal kılsınlar.[4] (Bu şekilde) onların kötü işleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Allah kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Müşrikler, yahudiler ve hristiyanlar yılın ayları üzerinde oynamalar yapıyorlardı. Belirli bazı görevlerin zamanında yapılmamasına, bazı yılların on üç ay olmasına neden oluyorlar, haccın yapılması gereken Zilhicce ayının yerini değiştiriyorlardı. Yüce Allah takvimi 12 ay üzerinden benimsetmek için yaratılışın en başından beri yasasının bu olduğunu bildirmektedir.

2 İçinde savaş yapılmaması için saygın kabul edilenler Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır.

3 Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 5-6, 12, 123; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Araplar, hesaplarını 'kamerî aya' göre düzenlemeleri halinde, hac zamanının bazen kışa, bazen de yaza geleceğini biliyorlardı. Bu zamanlarda hac yolculuğuna çıkmak kendilerine zor geliyordu. Araplar, bu durumu, 'kameri yıla' göre ayarlamanın dünyevi menfaat ve çıkarlarına uygun olacağını anlamışlardı. Güneş yılı, belirli bir miktar ay yılından daha fazla olunca da onlar şubat ayına bir gün ilave etme ihtiyacını duydular. Bu ilaveden dolayı bazı yılları 13 ay kabul etmeye başlamışlardı. Böylece hac mevsimi, hac aylarından çıkıp, diğer aylara aktarılmış oldu. Muharrem ayının haramlığını Safer ayına erteliyor, bu sebeple Safer ayını haram, Muharrem ayını da helâl sayıyorlardı (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 56).

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ اِذَا ق۪يلَ لَكُمُ انْفِرُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِۜ اَرَض۪يتُمْ
بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَل۪يلٌ ﴿٣٨﴾ اِلَّا تَنْفِرُوا
يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔاۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٣٩﴾

Surenin 38-47. ayetlerinde Tebük Gazvesi ile ilgili olarak İslam toplumundaki bazı sıkıntılara değinilmekte, Hz. Muhammed'in yalnız bırakılmasının ağır faturaları olacağı bildirilmekte, cihadın vazgeçilmez önemi vurgulanmaktadır.

38. Ey iman edenler! Size ne oldu ki "Allah yolunda savaşa çıkın!" dendiği zaman yere çakılıp kalıyorsunuz![1] Dünya hayatını ahirete tercih mi ediyorsunuz! Dünya hayatının geçimliği (yararı) ahirete göre azdır.[2]

39. (Gerektiğinde savaşa) çıkmazsanız, (Allah) sizi elem verici bir azapla cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir.[3] Siz (savaşa çıkmamakla) ona hiçbir zarar veremezsiniz. Allah her şeye gücü yetendir.

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *issâkaltüm* fiilinin aslı *tesâkaltüm* şeklindedir ve bu fiil *tefâ'ul* kalıbında mazi bir fiildir; anlamı ise "yavaş davranmak", "ağırdan almak", "geri durmak", "âdeta yere çakılmak" şeklindedir. Kelimenin bu kalıpta getirilmesinin muhtemel sebebi, kelimenin telaffuzunda da aynı ayıplama manasını hissettirecek şekilde sarsıcı bir üslupla ses vermeyi sağlamaktır. Bunun benzer kullanımları Bakara 2:72 ve Neml 27:47'de de söz konusudur.

2 İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, bu ayet hicrî dokuzuncu yılda yaşanan Tebük Savaşı'yla ilgili olarak indirilmiştir. Zira Hz. Peygamber Taif'ten dönünce Medine'de ikamet etmiş ve kendilerine sefer hazırlığında olduğu haberini aldığı Bizans ile cihâd edilmesini emretmişti. O vakit ise sıcağın çok şiddetli olduğu ve Medine'deki meyvelerin gelişip olgunlaştığı bir zaman (hasad zamanı) idi. Böylece ashâb, Bizans ile savaşmayı gözlerinde büyütmüşler ve onları çok büyük görmüşlerdi. İşte bundan dolayı bu ayet nazil olmuştur (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, X, 133; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 59). Yüce Allah ölümden korktukları için savaştan kaçınan ve bu yüzden "keşke ertelenseydi" diye isteklerini dile getirenlere cevap vermekte, dünya geçimliklerinin ve hayatının az olduğunu bildirmektedir. Buna karşılık *muttakî* (duyarlı) ve sorumluluk sahibi olanlar, yani dünya hayatında şirk, inkâr ve nifak gibi hastalıklardan korunanlar için ahiretin hayırlı olduğunu ifade etmektedir.

3 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ
لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ
الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰى وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا
وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

40. Siz ona (Tebük'te)[1] yardım etmezseniz (bu önemli değil); kâfir olanlar onu, iki kişinin ikincisi olarak (Mekke'den) çıkardıklarında elbette Allah ona yardım etmişti. Hani onlar mağaradaydı da (Elçi), arkadaşına "Üzülme, şüphesiz ki Allah bizimledir."[2] diyordu.[3] (Bunun üzerine) Allah ona güven duygusu indirmiş, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile desteklemişti.[4] Kâfir olanların sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü gerçek yüce olandır.[5] Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

41. Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın;[6] mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda *cihad* edin (fedakârlık yapın)! Bilirseniz bu sizin için hayırlı olandır.

1 Surenin 38. ayetinden itibaren sonuna kadarki bölüm çok büyük oranda Tebük Gazvesi ile ilişkilidir. Tebük Gazvesi'nin bir saldırı olmadığı ve hristiyanların müslümanlara saldırı hazırlığına karşılık düzenlendiğinin tarihi bir gerçeklik olduğunu ifade etmektedir.

2 Peygamberlerin teslimiyetini içeren benzer mesajlar: Şu'arâ 26:62; 'Ankebût 29:26; Sâffât 37:99.

3 Yüce Allah Mekke'den Medine'ye gerçekleşen hicret esnasında Hz. Peygamberin yanında arkadaşı Hz. Ebû Bekir varken bir mağarada bulunduklarını hatırlatmaktadır ki bu mağara Mekke'nin sağ tarafında Medine yönünün zıddı bir istikamette bulunan Sevr mağarasıdır. Rivayetlere göre Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir'le birlikte o mağarada üç gün kalmıştı. Mekkeli müşrikler mağaraya yaklaşınca Hz. Ebu Bekir yakalanacakları endişesine kapılmış, bunun üzerine Hz. Peygamber ona "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir" buyurarak onu rahatlatmıştı.

4 Benzer mesajlar: Tevbe 9:26; Ahzâb 33:9.

5 En yüce söz en yücenin sözüdür ki o da Yüce Allah'ın kelamı olan Kur'an'dır. Demek ki sesi değil, sözü yükseltmek gerekir.

6 Bu emrin kapsamı bağlamında şu ihtimaller söz konusudur: "Ona yoğun arzunuzdan dolayı ve ona olan nefretiniz hafif olarak", "çoluk çocuğunuz az olduğu için hafif olarak, çok olduğu için ağır olarak", "hafif silahlarla, ağır silahlarla", "binek üzerinde olarak, yaya olarak", "gençler olarak, ihtiyarlar olarak", "sağlıklı olarak, hasta olarak" (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, X, 136-140; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 69-70). Bu ihtimaller savaşa katılmanın önünde engeller bulundurmamak gerektiğine dikkat çekmektedir.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلٰكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ
لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ اَنْفُسَهُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ لِمَ
اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَاْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ اِنَّمَا يَسْتَاْذِنُكَ الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ اَرَادُوا الْخُرُوجَ
لَاَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلٰكِنْ كَرِهَ اللّٰهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾

42. Yakın bir dünya malı ve kolay bir yolculuk olsaydı (o münafıklar) mutlaka sana uyup peşinden gelirlerdi. Fakat meşakkatli (zor) yol onlara uzak geldi. Onlar "Gücümüz yetseydi mutlaka sizinle birlikte çıkardık." diye kendilerini helak edercesine (yalan yere) Allah'a yemin edecekler.[1] Allah onların mutlaka yalancı olduklarını bilmektedir.

43. Allah seni affetsin![2] Doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalancıları bilinceye kadar onlara niçin izin verdin?

44. Allah'a ve ahiret gününe iman edenler, mallarıyla ve canlarıyla *cihad* (fedakârlık) konusunda (geri kalmak için) senden izin istemezler. Allah *muttakî*leri (duyarlı olanları) bilendir.

45. Senden izin isteyenler Allah'a ve ahiret gününe hiçbir şekilde inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp, kuşkuları içinde bocalayanlardır.

46. Onlar (savaşa) çıkmak isteselerdi elbette bunun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah onların katılmasını uygun görmedi ve onları geri bıraktırdı. Onlara "Oturanlarla (kadın ve çocuklarla) birlikte oturun!" dendi.

1 Bu grup ayette dile getirilen ve münafıkların durumunu ortaya koyan anlatımlardan çıkarılabilecek sonuç şu olabilir: Böyle bir tavır sadece bu kişilerin kendilerini aldatmasından başka bir şey değildir. Çünkü onların bu türden ikiyüzlülükleri toplumun diğer fertleri tarafından kolayca anlaşılabilmektedir ve bunu yapanlar toplumsal hayatta çok kötü bir duruma düşmektedirler.

2 Bu ayet Nisâ 4:106, Mü'min 40:55, Muhammed 47:19, Fetih 48:2, Tahrîm 66:1-2, 'Abese 80:3-9 ve Nasr 110:3. ayetlerle birlikte okunmalıdır. "Bir peygamber aynı hatayı iki kere yapmaz; sürekli hata yapmaz, hatası düzeltilmeden ve istiğfar edip bağışlanmadan ölmez." Hatanın düzeltilmesi, söz konusu davranışın ümmet için bir hatanın devamını engellemeye yöneliktir. Peygamberlerin masumiyeti de vahyin insanlara ulaştırılması noktasındadır; yoksa hiç hata yapmamalarında değildir.

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ اِلَّا خَبَالًا وَلَاَاوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ
سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْاُمُورَ حَتّٰى
جَٓاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٤٨﴾

47. Aranızda (onlar da savaşa) çıksalardı, size bozgunculuktan başka hiçbir katkıları olmazdı ve mutlaka size (karşı) *fitne* (çıkarmak) isteyerek aranıza sokulurlardı.[1] İçinizde, onlara iyice kulak verenler de vardır. Allah zalimleri bilendir.[2]

Surenin 48-60. ayetlerinde münafıkların sahtekârlıkları, müslümanlara düşmanca hisleri, münafıkların infaklarının hiçbir işe yaramayacağı, yalan yere yemin ettikleri, sadakaların dağıtımıyla ilgili ikiyüzlülükleri vs. ele alınmaktadır.

48. Şüphesiz ki onlar (Tebük'ten) önce de fitne çıkarmak (huzur bozmak) istemişler ve sana (karşı) nice işler çevirmişlerdi.[3] Sonunda gerçek gelmiş ve onlar istemedikleri hâlde Allah'ın emri ortaya çıkmıştı (yerini bulmuştu).

1 Ayetteki *le evda'û* fiilinin başında yer alan *lâ* edatı Neml 27:21'deki *le ezbehannehû* ifadesinde olduğu gibi *lâ* şeklinde yazılsa da manayı "pekiştirici" bir anlam verecek şekilde *le* diye okunmaktadır.

2 Bu ayet grubunda yani Tevbe 9:45-47'de münafıkların yalancılıkları ve döneklikleri üzerinde durulmakta ve müslümanların böylesi bir tavır içerisine girmemeleri gerektiğine dikkat çekilmektedir.

3 Bu cümle "Sana nice işleri ters çevirmişlerdi" şeklinde de tercüme edilebilir. Yüce Allah münafıkların Tebük'ten önce de Hz. Peygamber'in aleyhinde ona zarar verecek şekilde nice dolaplar çevirdiklerini ifade etmekte, onun aleyhinde çeşitli tuzaklar kurup hilelere başvurduklarını bildirmektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen ***kallebû*** fiili "ters çevirmek", "tuzak kurmak", "düzenek hazırlamak", "(iş) çevirmek" gibi manalar içermekte ve bunların pek çok işi Hz. Peygamber'in aleyhine olmak üzere tersine çevirdikleri belirtilmek istenmektedir. Bu ifadelerden de anlaşılıyor ki, münafıklar müslümanlar aleyhinde olmak üzere toplumsal hayatı olumsuz yönde etkileyecek ve sosyal hayatta bölünüp parçalanmalara, müslümanların dağılıp perişan olmalarına yol açacak çeşitli fitne içerikli eylemlere girişmişlerdi. Bu yüzden Tebük'le ilgili tavırlarının da yadırganmaması gerektiği, çünkü böyle dönek ve ikiyüzlü davranmanın onların tabiatında bulunduğu bildirilmektedir.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾
اِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَا اَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلٰينَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

49. Onlardan öylesi de var ki: "Bana izin ver; beni fitneye düşürme!" der.[1] Dikkat edin! Onlar zaten fitneye düşmüşlerdir. Şüphesiz ki cehennem, kâfirleri mutlaka kuşatıcıdır.

50. Sana bir iyilik gelirse bu onları üzer. Başına bir musibet gelirse "(İyi ki) biz daha önce önlemimizi almışız." derler ve kibirlenerek dönüp giderler.[2]

51. De ki: "Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla isabet etmez.[3] O bizim *mevla*mızdır (efendimizdir). Onun için müminler yalnızca Allah'a güvensinler!"

1 Yüce Allah Tebük Gazvesi öncesinde bazı münafıkların Hz. Muhammed'den izin istediklerini, savaşa katılmalarını isteyerek kendilerini fitneye yani sıkıntıya sokmamasını ondan talep ettiklerini ifade etmektedir.

2 Yüce Allah münafıkların Hz. Muhammed'e ve dolayısıyla müslümanlara bakışını, bir anlamda düşmanlıklarını ortaya çıkarmak üzere, Hz. Muhammed'in ve müslümanların başına bir iyilik gelse, bunun onları üzeceğini bildirmektedir.

3 Bu ayet "alın yazısı"nı değil, gerektiğinde savaşmak gibi ilahî hükümlerin yazılmış oluşunu yani farz kılınışlarını içermektedir. Burada sözü edilen "Yüce Allah'ın yazması", başa gelecek olan şeylerin ilkelerini ve ölçülerini Yüce Allah'ın belirlemesi demektir. Konu müslümanların münafıklara ve kâfirlere karşı duruşu olunca, maksat savaşta da diğer durumlarda da yaşanacak şeylerin mutlak surette ilahi iradeye bağlı olduğunu göstermektir. Bir sonraki cümlede Yüce Allah'ın müslümanların "mevlâsı" olduğu bilgisi, Yüce Allah'ın yazdığı yani ilkelerini belirlediği şeylerin müslümanların lehine olduğunun, O'nun müslümanların aleyhine veya zararına hükümler ve akıbetler belirlemiş olamayacağının bir delilidir. Dahası, bir sonraki ayette de beyan edildiği gibi, müslümanların başına gelen "iki şeyin ikisi" de "güzel" olarak tanıtılmaktadır. Bu arada cümlede zikredilen *lenâ* ifadesi Yüce Allah'ın müslümanlar için yazdığı şeyin onların "lehine" olduğunun apaçık delilidir. "Yüce Allah'ın yazdığı şey"le ilgili olarak şunları da belirtebiliriz: Yüce Allah müslümanlara galibiyet yazmıştır (Mücâdele 58:21); yani onların galip geleceklerini kendilerine müjdelemiştir. Eğer Allah'ın dediğini yaparlar ve ilahi irade doğrultusunda hareket ederlerse, müslümanların galip geleceklerini bir kural olarak koymuştur.

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَٓا اِلَّٓا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِۜ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُص۪يبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ
مِنْ عِنْدِه۪ٓ اَوْ بِاَيْد۪ينَاۘ فَتَرَبَّصُٓوا اِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَّلَ
مِنْكُمْۜ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّٓا اَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ
وَبِرَسُولِه۪ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾

52. De ki: "Siz bizim için sadece iki güzellikten[1] birini beklemektesiniz. Biz de Allah'ın ya kendi katından veya bizim elimizle size bir azap vermesini bekliyoruz. Bekleyin! Şüphesiz ki biz de sizinle birlikte beklemekteyiz."[2]

53. De ki: "İster gönüllü, isterse zorla verin; (yaptığınız infak) sizden asla kabul edilmeyecektir.[3] Şüphesiz ki siz yoldan çıkan bir topluluk oldunuz."

54. Onların *infak*larının (verdiklerinin) kabul edilmesini engelleyen sebep, onların Allah'ı ve Elçisini inkâr etmeleri, namaza sadece üşenerek gelmeleri[4] ve sadece istemeyerek *infak*ta bulunmalarından (vermelerinden) başka bir şey değildir.

1 Yüce Allah'ın münafıklara iletmek üzere Hz. Muhammed'e emrettiği bilgi, onların beklentisi bağlamında müslümanların karşılaşacağı iki akıbetten her birinin "güzellik" olduğudur. Münafıkların müslümanlarla ilgili beslediği duygu ve beklediği akıbet müslümanların ister galibiyetine, isterse mağlubiyetine yönelik olsun, Yüce Allah bu ikisinin de müslümanlar için yakın veya uzak vadede güzellik olduğunu haber vermektedir. Burada beklenilen iki şey; münafıkların bakış açısından her ne kadar "ölüm" veya "yaralanma" ise de müminler açısından "şehitlik" ve "gazilik"tir. Sonuçta ikisi de müslümanlar için Yüce Allah katında güzellik içinde güzelliktir.

2 Müminlerin beklentisi ya "Yüce Allah tarafından bir afet" ya da "yine Yüce Allah'ın yardım ve izniyle müminlerin eliyle inkârcı münafıklara bir ceza vermesi"-dir. Bu vaat Tevbe 9:66. ayette tekrarlanmakta ve Tevbe 9:73. ayette ise bu vaadin neticesi yani onlara sert davranma ve cihad etme emri bildirilmektedir.

3 Yüce Allah bu ayette dolaylı yoldan münafıkların dünyaya düşkünlüklerine değinmektedir. Ayrıca yoldan çıkan bir topluluk olduğunu ifade etmektedir. İnfak denen eylem aslında şeklen ekonomik bir işlem gibi görünse de aslında bunun bir iman eylemi olduğu asla ve asla unutulmamalıdır. İmansız yapılan infak Yüce Allah'ın kabul edeceği bir yardım değildir. Çünkü bu işlem imansız yapıldığı için "salih amel" olarak isimlendirilemez.

4 Benzer mesaj: Nisâ 4:142.

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْۜ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ
اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْۜ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ
﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَاً اَوْ مَغَارَاتٍ اَوْ مُدَّخَلًا لَوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ
يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِۚ فَاِنْ اُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَاِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَٓا اِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾
وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوا مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُۙ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْت۪ينَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ وَرَسُولُهُٓ اِنَّٓا
اِلَى اللّٰهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

55. Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin! Şüphesiz ki Allah bunlarla ancak dünya hayatında onların azaplarını çoğaltmayı ve onların kâfir olarak can vermesini istiyor.[1]

56. (O münafıklar) mutlaka sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler. (Oysa) onlar sizden değillerdir[2] fakat onlar korkan bir toplumdur.

57. Sığınacak herhangi bir yer veya (barınabilecek) mağaralar veya (sokulabilecek) herhangi bir delik bulsalardı koşarak o tarafa yönelip giderlerdi.

58. Onlardan *sadaka*ların (dağıtımı) hakkında seni ayıplayanlar da vardır. (*Sadaka*lardan) onlara da (bir pay) verilirse razı olurlar; kendilerine onlardan verilmezse hemen kızarlar.

59. Onlar Allah'ın ve Elçisinin kendilerine verdiğine razı olup "Allah bize yeter; yakında bize Allah da lütfundan verecektir, Elçisi de. Biz yalnızca Allah'a rağbet edenleriz." deselerdi (daha iyi olurdu).

1 Benzer mesaj: Tevbe 9:85. Her iki ayette de geçen *lâ tu'cibke* emri "seni imrendirmesin" manasına alınabileceği gibi "seni şaşırtmasın" anlamında da yorumlanabilir. Çünkü bu sureden önce Mekke döneminde indirilmiş olan Hicr 15:88 ve Tâhâ 20:131'de Hz. Peygamber'in şahsında bütün müslümanlar inkârcılara verilen fazla dünya malı ve servetine göz dikmemeleri gerektiği konusunda uyarılmışlar, çeşitli ayetlerde de dünyalıkların ahirete göre son derece az olduğuna dikkat çekilmişti. Nitekim Tevbe 9:38'de de ahirete göre dünya hayatının geçimliklerinin son derece az olduğu ifade edilmektedir.

2 Münafıklar iki arada bir derede kalarak ne müslümanlardan ne de yahudilerden yana bir tavır içerisine girmişlerdi; müslümanlarla birlikteyken müslüman, diğerleriyle birlikteyken de onlardan olduklarını söylüyorlardı. Benzer mesajlar: Bakara 2:14, 76; Âl-i İmrân 3:119.

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَٓاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ
وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

60. *Sadakalar* Allah'tan bir farz olarak[1] ancak yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, kalpleri (İslam'a) ısındırılmış olanlara,[2] (özgürleşmek isteyen) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olanlara, yolcuya mahsustur. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.[3]

1 Yüce Allah sadakaların dağıtımı konusunda Hz. Peygamber'i eleştiren, onu çekiştiren münafıkların, sadakalarda kendilerinin haklarının bulunduğunu hissettirdiklerini beyan ettikten ve onların ikiyüzlü tavırlarını deşifre ettikten sonra, sadakaların yani genel yoruma göre zekâtların kimlere verilmesinin farz olduğuna dair *innemâ* edatıyla vurgulu bir ifadeye yer vermektedir. Bu ayet ile bir taraftan münafık algı reddedilmekte, sadakaların dağıtılacağı yerleri Yüce Allah'ın belirlediği, o noktada Rasûlüllah'ın herhangi özel bir tasarrufunun bulunmadığı ortaya konulmaktadır; diğer taraftan da zekâtların verilmesi gereken yerler bildirilmektedir. Hem ayetin başındaki *innemâ* edatının ayete kattığı mana, hem de cümlenin sonundaki *ferîdaten minellâhi* ifadesi zekâtın ve/veya sadakaların ödenmesinin Yüce Allah'ın bir emri olduğunu açıkça göstermektedir.

2 "Kalpleri (İslam'a) ısındırılmış olanlar" ifadesi de "(Zekât toplayan) memurlar" beyanı gibi Kur'an'da sadece bu ayette geçmektedir. Zekât/sadaka verileceklerin "dördüncü" sırasında zikredilenler "kalpleri (İslâm'a) ısındırılmış olanlar"dır. Burada sözü edilenler genelde "İslâm'a henüz girmemiş, ancak girmesi için kalpleri ısındırılacak kişiler" şeklinde yorumlansa da biz maksadın bunun ötesinde olduğu, "İslâm'a yeni girenlerin" burada kastedildiği kanaatindeyiz. Ayette bu kişilerin özellikle zikredilmesinin muhtemel sebebi, İslâm'a yeni girmiş kişilerin bu dinde sahipsiz olmadıklarını göstermek, sahipsizlik ve kimsesizlik psikolojisine bürünülmesini engellemektir. *Müellefe-i kulûb* ifadesi eğer "kalpleri İslâm'a ısındırılacak kişiler" şeklinde kabul edilirse, bu defa sadaka ve zekât verilecek kişilerin fakir olmalarına bakıldığı, din farkının gözetilmediği gözardı edilmemelidir.

3 Bu ayet "sadaka" özelinde bütün infak türlerinin farz olduğunu ve sekiz grup insana verilmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Sadaka vermek sanıldığı gibi sünnet değil, farzdır. Sadaka da zekât da En'âm 6:141, Tevbe 9:103, İsrâ 17:26, Rûm 30:38, Zâriyât 51:19 ve Me'âric 70:24-25'te belirtildiği gibi "maldan" verilmelidir; konunun sadece "kâra" indirgenmesi doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü "infak bir iman kurumudur; imkânla sınırlı değildir." İmanı olan herkesin infakı da olur, olmalıdır. Unutulmamalıdır ki "sadaka, bir müminin imanındaki sadakatinin görüntüsüdür;" asla ve asla hafife alınmamalı, geçiştirilmemeli ve görmezlikten gelinmemelidir.

وَمِنْهُمُ الَّذٖينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنٖينَ
وَرَحْمَةٌ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذٖينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿٦١﴾ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ
لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ اَنْ يُرْضُوهُ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنٖينَ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّهُ مَنْ
يُحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فٖيهَا ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظٖيمُ ﴿٦٣﴾

Surenin 61-66. ayetlerinde münafıkların Hz. Muhammed'e sözleriyle eziyet ettikleri, bu ikiyüzlülüklerinin deşifre edileceği, söylediklerini daha sonra inkâr edecekleri, sadece oyun oynayıp eğlendiklerini söyleyecekleri bildirilmektedir.

61. (Münafıklardan:) "O (Peygamber, her söyleneni dinleyen) bir kulaktır." diyerek Peygamber'i incitenler de vardır. De ki: "O, sizin için bir hayır kulağıdır.[1] (Çünkü) o Allah'a inanır, müminlere güvenir[2] ve o sizden iman edenler için de bir rahmettir.[3] Allah'ın Elçisine eziyet edenler için elem verici bir azap vardır."

62. Sizi memnun etmek için (gelip) Allah'a (yalan yere) yemin ederler. Mümin iseler Allah ve Elçisi razı edilmeye daha layıktır.[4]

63. (Hâlâ) bilmediler mi ki kim Allah'a ve Elçisine karşı çıkarsa, onun için içinde *ebedî* kalacağı cehennem ateşi vardır. İşte bu büyük rezilliktir.

1 Hz. Muhammed'e "hayır kulağı" denmesinin gerekçesi, onun "Yüce Allah'a iman etmesi", beraberinde "müminlere, onların sözlerine inanıp güvenmesi" ve muhatapların içinden "iman edenler için de bir rahmet ve merhamet vesilesi olması"dır.

2 Ayette geçen *yu'minu* fiillerinin ilki Yüce Allah'a "iman etmeyi", ikincisi ise müminlere "güvenmeyi" içermekte, imanın hem inanç hem de ahlâki boyutunu ortaya koymaktadır.

3 "Hz. Peygamber'in müminlere düşkünlüğü, onlara karşı merhamet ve şefkat dolu oluşu" daha sonra ele alacağımız Tevbe 9:128'de de dile getirilmektedir. Ayrıca Âl-i İmrân 3:159'da belirtildiği gibi, "ümmetine karşı yumuşak tavrı", dahası Enbiyâ' 21:107'de "âlemler için ilahi rahmetin tecellisi oluşu", Şu'arâ' 26:215'te belirtildiği üzere "müminlere şefkat ve merhamet kanatlarını germesi gerektiği" bilgisi, Ahzâb 33:6'da zikredildiği üzere "müminlere kendilerinden daha ileri ve yakın olduğu" ifadeleri de onun rahmet peygamberi olduğunun göstergesidir.

4 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Mümin iseler Allah'ı ve Elçisini yani O'nu (Allah'ı) razı etmeleri daha doğrudur (önceliklidir)." Buradaki *yurdûhu* ifadesindeki *hu* zamiri, Elçinin razı edilmesinin aslında Yüce Allah'ın razı edilmesi olduğunu gösterir. Benzer bir kullanım için bkz. Enfâl 8:24.

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِؤُاۚ اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ
مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُۜ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيَاتِه۪ وَرَسُولِه۪
كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْۜ اِنْ نَعْفُ عَنْ طَٓائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ
طَٓائِفَةً بِاَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

64. O münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine bildirecek bir surenin onlara (müminlere) indirilmesinden çekinirler.[1] De ki: "Siz alay edin (bakalım)! Şüphesiz ki Allah çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır."

65. Onlara (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbette "Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk." derler.[2] De ki: "Allah ile, O'nun ayetleri ile ve Elçisi ile mi alay ediyordunuz?"

66. (Boşuna) özür dilemeyin! (Çünkü) siz iman ettikten sonra elbette kâfir oldunuz. Sizden (tevbe eden) bir grubu bağışlasak bile suçlu olduklarından dolayı bir gruba da azap edeceğiz.[3]

1 Yüce Allah, münafıkların Allah'a ve Rasûlü'ne karşı çıkmalarının sonucunda ebedi cehennemlik olduklarını belirttikten sonra, bu defa münafıkların kalplerinde olup bitenleri ortaya dökecek bir sure indirilmesinden korktuklarını(!) ifade etmektedir. Ayette sözü edilen durum, münafıkların kendi durumlarının deşifre edilmesi noktasında yaşayacakları utanç ve mahcubiyetle ilgilidir. Ancak bunlar zaten vahye inanmadıkları için onların deşifre edilmekten korkmalarının anlamı merak konusu olmuştur. Gerçekten de münafıklar Hz. Peygamber'in risaletine inanmadıkları için ona vahiy indirilmesini de kabul etmiyorlardı demektir. Bu durumda onların çekinmelerinin "alay etmek" içerikli olduğu düşünülmelidir ki zaten devam eden cümlede de buna dair bir beyan yer almaktadır.

2 Rivayetlerden de anlaşıldığı gibi, Tebük Gazvesi sonrasında savaşa katılmayan münafıkların ileri geri konuştukları bilgisi Rasûlüllah'a ulaşmıştı. Durum kendisine aktarıldıktan sonra, muhataplara buna dair sorular sormuş ve onların da bunu yalanlamadıkları, ancak oyun, eğlence ve şakalaşma amaçlı olarak bu türden sözleri söylediklerini beyan etmişlerdi. Burada Rasûlüllah (as)'a bu haberin nasıl geldiğiyle ilgili dile getirilen yaklaşımları sorunlu bulduğumuz için, biz bunu Hz. Peygamber'in devlet başkanlığı görevi gereği yaptırdığı bir istihbaratla öğrendiği kanaatini benimsemekteyiz. Konuyu vahiy ile ilişkilendirince bu defa ilgili vahiyleri bulma sorunu ile karşılaşılır ki buna dair herhangi bir işlem ve kabul doğru olamaz.

3 Bu ayet dinden dönenlerin öldürülmemesi gerektiğinin en önemli delillerinden birisidir.

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ
اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ
وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٦٨﴾

Surenin 67-72. ayetlerinde münafıkların çeşitli özellikleri, feci akıbetleri, eski sapkın kavimlerin yolunu izledikleri, aynı sonu yaşayacakları, buna karşılık müminlerin özellikleri ve kendilerine verilecek ödüller dile getirilmektedir.

67. Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil), birbirlerindendir.[1] Kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar ve ellerini kısarlar (cimrilik ederler). Onlar Allah'ı unuttular. (Allah da) onları (kendi hallerinde) unuttu (terk etti)![2] Şüphesiz ki münafıklar, yoldan çıkanların ta kendileridir.[3]

68. Allah münafık erkeklere de münafık kadınlara da kâfirlere de içinde *ebedî* kalacakları cehennem ateşini vadetmiştir. O (cehennem) onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir! Onlar için kalıcı bir azap vardır.[4]

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:51; Enfâl 8:73. Yüce Allah münafıkların ikiyüzlülüklerini ve alaycılıklarını beyan ettikten sonra, münafık kadınların da münafık erkekler gibi olduğunu, onların müslümanlardan değil de birbirlerinden yana olduklarını ifade etmektedir. Münafığın erkeği neyse kadını da aynıdır; birbirlerinin aynı veya benzeri tavırlar ortaya koyarlar. Şu kadarı özellikle bilinmelidir ki, onlar müminlerden değil, birbirlerinden yana tavır ortaya koyarlar. Tevbe 9:56'da bu konu şöyle belirtilmektedir: "(O münafıklar) mutlaka sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar sizden değillerdir; fakat onlar (kılıçlarınızdan) korkan bir toplumdur."

2 Meryem 19:64 ve Tâhâ 20:52'de Yüce Allah'ın unutmayacağı açık bir şekilde ifade edildiğinden, bu ayetteki unutma fiili "kendi hallerine terk etme" şeklinde anlaşılmalıdır. Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tâhâ 20:126; Secde 32:14; Câsiye 45:34; Haşr 59:19.

3 Bu ayette Tevbe 9:71. ayette geçen "müminlerin" özelliklerinin zıddına "münafıkların" bazı özelliklerinden söz edilmektedir. Münafıkların özellikleriyle ilgili bkz. Munâfikûn 63:4.

4 Cehennemin ebedî oluşuyla ilgili bkz. Bakara 2:39, 81, 162, 217, 257, 275; Âl-i İmrân 3:88, 116; Nisâ 4:14, 56, 93, 169; Mâide 5:37, 80; En'âm 6:128; A'râf 7:36; Tevbe 9:17, 63; Yûnus 10:27, 52; Hûd 11:8, 107; Ra'd 13:5; Nahl 16:29; Tâhâ 20:101; Enbiyâ 21:99; Mü'minûn 23:103; Furkân 25:69; Secde 32:14; Ahzâb 33:65; Sâffât 37:9; Zümer 39:72; Mü'min 40:76; Fussilet 41:28; Zuhruf 43:74; Muhammed 47:15; Mücâdele 58:17; Haşr 59:17; Teğâbun 64:10; Cinn 72:23; Müddessir 74:28; Nebe' 78:23; İnfitâr 82:16; Beyyine 98:6.

كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَاَكْثَرَ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ
بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا اُولٰئِكَ حَبِطَتْ
اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَاُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ اِبْرٰهِيمَ وَاَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ اَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

69. (Ey münafıklar! Siz de) sizden kuvvetçe daha üstün, mal ve evlatça daha çok olan sizden öncekiler gibi (yaptınız).[1] Onlar (dünya malından) paylarına düşenden yararlanmışlardı. Sizden öncekiler nasıl paylarına düşenden yararlandıysalar siz de payınıza düşenden yararlandınız ve (yanlışa) dalanlar gibi siz de daldınız.[2] İşte onların işleri dünyada da ahirette de boşa gitmiştir.[3] Onlar kaybedenlerin ta kendileridir.[4]

70. Onlara kendilerinden öncekilerin, Nuh kavminin, Âd'in, Semûd'un, İbrahim kavminin, Medyen halkının ve altüst olan şehirlerin haberi ulaşmadı mı?[5] Elçileri onlara apaçık deliller getirmişti. Allah onlara haksızlık edecek değildi fakat onlar kendi kendilerine yazık etmekteydiler.[6]

1 Yüce Allah münafıkları, kendilerinden önce geçmiş olan kâfirlere benzetmekte, o kâfirlerin bu ayet grubunda sözü edilen münafıklardan daha güçlü olduğunu belirtmekte, ayrıca öncekilerin mal ve çocuk bakımından daha kalabalık birer topluluk olduklarına dikkat çekmektedir. Anlaşılıyor ki dünya lezzetini isteyip elde etmek amacıyla kendisine itaatten yüz çevirmiş olmaları hususunda bu benzetmeyi yapmıştır.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:140; En'âm 6:68; Müddessir 74:45.

3 Ahzâb 33:19 ve Muhammed 47:9, 28 ve 32'de de geçen *ahbeta/tuhbitu* fiilleri "silip yok etmek", "boşa çıkarmak", "iptal etmek" gibi anlamlar içermektedir. Ayrıca yine aynı konuyla ilgili olmak üzere çeşitli ayetlerde kullanılmakta olan *habita*, *habitat*, *tahbeta* ve *yahbeta* fiilleri de "(amellerin) silinmesi" anlamına gelmektedir. Bu fiillerin çoğunlukla geçmiş zaman kalıbında getirilmesinin nedeni, olayın mutlak surette gerçekleşeceğini muhataplara öğretmektir ki bu bir Kur'an üslubudur.

4 Önceki daha güçlü ve çok daha kalabalık olanları cezalandıran iradenin beriki münafıkları ve bütün inkârcıları da haydi haydi cezalandırabileceği haber verilmekte, bir anlamda kendilerine çeki düzen vermeleri gerektiğine dikkat çekilmektedir.

5 Bu ayette eski kavimlerin içerisinden sadece bir kısmının adı verilmekte, örneklendirme yapılarak aslında bütün azgın ve sapkın kavimler bu kapsamda kastedilmektedir. Benzer mesaj: İbrâhim 14:9.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُط۪يعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُو۬لٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ
حَك۪يمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا
وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً ف۪ي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٧٢﴾

71. Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin dostudurlar.[1] (Birbirlerine) iyiliği emreder (öğütler), kötülükten engeller (sakındırır);[2] namazı kılar, zekâtı verir; Allah'a ve Elçisine itaat ederler. İşte Allah onlara merhamet edecektir. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

72. Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde *ebedî* kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler ve durmaya değer cennetlerde[3] güzel meskenler vadetmiştir. Allah'ın rızası ise (hepsinden) büyüktür.[4] Asıl büyük kurtuluş işte budur.

1 Yüce Allah Tevbe 9:67'de münafık erkeklerin ve kadınların müslümanlardan yana değil de birbirlerinden yana olduklarını beyan ettikten sonra, bu ayette bunun zıddına olacak şekilde mümin erkeklerin ve mümin kadınların birbirlerinin dostu, yardımcısı, yakını, koruyucusu ve yârânı olduklarını ilan etmektedir. Hucurât 49:10'da müminlerin sadece kardeş olduklarının belirtilmesindeki asıl mesaj da budur. Benzer mesajlar: Mâide 5:55-56; Enfâl 8:72.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:104, 110; Mâide 5:79; A'râf 7:164, 199; Hûd 11:116.

3 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

4 Benzer içerikte olmak üzere Âl-i İmrân 3:15'te de yer alan bu ifade, cennet ödüllerinin zirvesinin Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da 13 kez geçen *rıdvân* kelimesi geçtiği her yerde Yüce Allah'ın "razı olması" manasında kullanılmaktadır. Zaten bu ayette veya diğer ayetlerde zikredilen ödüllere layık olabilmenin yolu "Yüce Allah'ın kulundan razı olması"ndan geçmektedir. Dolayısıyla asıl belirleyici olanın bu husus olduğu açıkça ortadadır. Yüce Allah razı olunca mesele bitmiş, O'nun kendisine inanan ve güvenenlere vaadi gereği huzur, saadet ve ödüller de geliyor demektir. Rabbimiz bizi de razı olduklarının arasına katsın inşallah.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِق۪ينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٧٣﴾

Surenin 73-80. ayetlerinde münafıkların yalan yere yemin edişleri, ikiyüzlü oluşları ve müminlerle alay etmeleri karşılığında elem verici bir azabı hak ettikleri, dolayısıyla bağışlanmayacakları ele alınmaktadır.

73. Ey Peygamber! O kâfirlerle ve o münafıklarla[1] *cihad* et;[2] onlara karşı sert davran! Onların barınağı cehennemdir. Ne kötü varış yeridir (orası)![3]

1 Ayette sözü edilen kâfirler ve münafıklar, bu surenin başından beri haklarında bilgi verilen, Tevbe 9:68'de de belirtildiği üzere, varıp duracakları yer ebedi cehennem olarak belirlenen azgın, zalim, fasık, saldırgan, ikiyüzlü ve toplumu içerden çökertmeye çalışan yalancı münafıklar ve kâfirlerdir.

2 *Cihâd* kavramı "cehd etmek", çalışmak ve üretmek demektir. *İctihâd* ve *müctehid* kelimeleri de bu köktendir ve bir insanın kaynaklardan beslenerek ve çaba sarf ederek bir çalışma ortaya koyması veya bir fikir üretmesiyle ilgilidir. *C-h-d* kökünden kelimeler Kur'an'da 41 yerde geçmekte, "Kur'an'ı anlatmak" (Furkân 25:52), "fedakârlık yapmak" (Nahl 16:110; Hacc 22:78. 'Ankebût 29:6, 69), "zorlamak" (Ankebût 29:8; Lokmân 31:15) ve "bütün güç" (Mâide 5:53; En'âm 6:109; Tevbe 9:79; Nahl 16:38; Nûr 24:53; Fâtır 35:42) manalarına gelmektedir. Mekkî surelerdeki kullanımlarında bu şekilde gelen *c-h-d* kökünden kelimeler Medine dönemi surelerinde "fiilî savaş" (Bakara 2:218; Âl-i İmrân 3:142; Nisâ 4:95; Mâide 5:35, 54; Enfâl 8:72, 74, 75; Tevbe 9:16, 19, 20, 24, 41, 44, 73, 81, 86, 88; Muhammed 47:31; Hucurât 49:15; Mümtehıne 60:1; Saff 61:11; Tahrîm 66:9) anlamını da kazanmıştır. Şu hususun özellikle bilinmesi gerekir: Kur'an'ın hiçbir yerinde saldırı savaşına olumlu bakılmamakta, savaş konusunda sadece savunmaya izin verildiği beyan edilmektedir (Bakara 2:190, 191, 192, 193; Nisâ 4:89-91; Tevbe 9:5; Hacc 22:39; Mümtehıne 60:8-9). Kur'an'da savaşa izin veren ayetlerin tamamı Medine döneminde indirilen surelerde yer almaktadır ve hepsinde saldırıya karşı savunmanın yapılması anlamı söz konusu edilmektedir. *Cihâd* kelimesinin "silahlı savaş" anlamını da içerdiğini belirtirken, Kur'an'da savaş için aslında *kıtâl* ve *mukâtele* kelimelerinin kullanıldığını özellikle hatırlatmakta yarar görmekteyiz. Unutulmamalıdır ki *kıtâl*de "adam öldürmek" hedef iken, İslâm'da *cihâd*ın amacı insan öldürmek değil, "insan kazanmak"tır. Furkân 25:52'deki *câhid* ve *cihâd* kelimeleri, kâfirlere itaat etmemenin ardından, onlara "Kur'an'ı anlatmak" şeklinde yer almaktadır. Dolayısıyla buradaki maksat, vahyi anlatmaktır ve bu da büyük cihaddır.

3 Kimlerle savaşılacağı ve savaşta nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:5, 123; Tahrîm 66:9.

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا
نَقَمُوا اِلَّا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِه۪ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ
عَذَابًا اَل۪يمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ
عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا مِنْ فَضْلِه۪ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٧٥﴾

74. (Münafıklar o sözleri) söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar.[1] (Oysa) o küfür sözünü elbette söylemişler ve Müslümanlıktan sonra kâfir olmuşlar, başaramadıkları bir şeye de yeltenmişlerdi.[2] Sırf Allah ve Elçisi kendi lütfundan onları zenginleştirdiği için öç almaya kalkışmışlardı.[3] Tevbe ederlerse onlar için hayırlı olur. Yüz çevirirlerse Allah onlara dünyada da ahirette de elem verici şekilde azap edecektir. Yeryüzünde onların dostu da yardımcısı da yoktur.

75. Onlardan kimi de "(Allah) lütfundan bize verirse, mutlaka *sadaka* vereceğiz ve (özü sözü) iyilerden olacağız!" diye Allah'a söz vermişti.[4]

1 Yüce Allah münafıkların yalancılıklarını ve ikiyüzlülüklerini ortaya koymaya devam etmektedir. Bu çerçevede bazı münafıkların birtakım sözler söyleyip sonra onları inkâr ettikleri dile getirilmekte ve onların kendilerini küfre sokacak sözleri söyledikleri, bu yüzden de İslâm'dan sonra küfre düştükleri bildirilmektedir.

2 Münafıkların bir kısmı Hz. Muhammed Tebük'ten dönerken ona suikast düzenleme planı yapmışlar, ancak amaçlarına ulaşamamışlardı.

3 Yüce Allah münafıkların intikam duygularının gerekçesini dile getirmekte, nasıl büyük bir nankörlük içerisinde olduklarını bildirmektedir. Münafıklar esasında Yüce Allah'ın, Rasûlüllah'ın ve müminlerin Medine'de her zaman iyiliklerini görmüşler, ata binemezken atları olmuş, malları yokken ganimet sahibi edilmişler, kendilerini adam yerine koyacak bir mevkide bulunmaları sağlanmış, maddi anlamda zenginlik denebilecek ekonomik bir güce sahip kılınmışlardı. Buna rağmen, iyiliğe karşı Rasûlüllâh'ı sevmek, şükran duymak ve iyilik yapmak yerine, korkunç bir nankörlük içerisine girdikleri bu cümlede hicivli bir siteme konu olmuş, Yüce Allah'ın ve elbette O'nun çeşitli lütuflarını kendilerine ulaştıran Rasûlü'nün kendilerini ekonomik açıdan zenginleştirmesinin karşılığında ne yazık ki intikamı tercih etmişlerdir.

4 Ayette geçen *lenessaddekanne* "mutlaka tasaddukta bulunacağız" ve ve *lenekûnne mine's-sâlihîne* "mutlak surette salihlerden olacağız" ifadelerindeki *lâm/le* ve "şeddeli *nûn*" harfleri, onların verdikleri sözü inandırıcı kılmak için nasıl da yalan konuştuklarını ortaya koymaktadır. Bu arada belirtelim ki, ayette zikredilen *lenessaddekanne* fiilinin aslı *lenetesaddekanne* şeklindedir ki telaffuz, okunuş, söyleniş kolaylığı olsun diye bir *idğâm/*şeddeleme yapılmıştır.

فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ بَخِلُوا بِه۪ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا ف۪ي قُلُوبِهِمْ
اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَٓا اَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ
اللّٰهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ اَلَّذ۪ينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّع۪ينَ مِنَ
الْمُؤْمِن۪ينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذ۪ينَ لَا يَجِدُونَ اِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ
وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٧٩﴾

76. Fakat (Allah) lütfundan onlara (zenginlik) verince, onda cimrilik edip (Allah'ın emrinden) yüz çevirerek (sözlerinden) dönmüşlerdi.[1]

77. Sonunda, Allah'a verdikleri sözden döndüklerinden ve yalan söylediklerinden dolayı, (Allah) kendisiyle karşılaşacakları güne kadar onların kalbine *nifak*ı (ikiyüzlülüğü) yerleştirmiştir.[2]

78. (Münafıklar), Allah'ın, onların sırrını da fısıltılarını da bildiğini ve *gayb*ları (bilinemeyenleri) çok iyi bilen olduğunu[3] (hâlâ) anlamadılar mı?[4]

79. *Sadaka*lar hakkında, müminlerden gönüllü verenleri ve güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya, Allah da onlarla alay edecektir.[5] Onlar için elem verici azap vardır.

1 Bu ayetlerin Sa'lebe b. Hâtib ile ilişkili olduğu ifade edilmekteyse de hem anlatılan olayların Kur'an'a aykırılığı hem de ayetlerde kullanılan fiil ve zamirlerin kalıbı ayetlerin bir kişi değil de bir insan tipiyle ilgili olarak indirildiği apaçık bir gerçektir. Kaldı ki Tevbe 9:104'te belirtildiği gibi sadakaları kabul eden yalnızca Yüce Allah'tır. Bu kişinin vermek istediği sadakaları Hz. Muhammed'in ve diğer halifelerin kabul etmediği iddiaları gerçek olamaz.

2 Bu ayette verilmek istenen mesaj, kalplerine nifak yerleştirilenlerin bunu hak ettiklerini, kendilerine haksızlık edilmediğini bildirmektir.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:109, 116; Sebe' 34:48.

4 İsteği, tercihi ve tavrı nifaktan yana olan bu kişilerin kararları onaylanmış ve ölüp gidecekleri yani Yüce Allah'ın huzuruna çıkacakları mahşer gününe kadar kalplerine nifak yerleştirilmiştir. Münafıkların nifakı ve nifaktaki kararlılıkları "sebep", kalplerine Yüce Allah'ın bunu yerleştirmesi ise "sonuç"tur.

5 Bu cümle "Allah alay etmenin cezasını onlara verecektir" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tür ayetlerde geçen fiiller veya kelimeler insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Allah için kullanıldığında kastedilen mesaj Yüce Allah'ın o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:15; Âl-i İmrân 3:54; Nisâ 4:142; Enfâl 8:30; Tevbe 9:67; Târık 86:16.

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْۜ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْع۪ينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ
رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُٓوا اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّۜ
قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّاۜ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

80. Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecektir.[1] Bu, onların Allah'ı ve Elçisini inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

Surenin 81-89. ayetlerinde münafıkların cihaddan kaçış çabaları, sıcağı bahane edişlerinin temelsizliği, az gülüp çok ağlamaları gerektiği, artık Hz. Muhammed'le birlikte isteseler de savaşa katılamayacakları, ayrıca duayı ve mezarlarının başında durulmayı hak etmemeleri vs. özellikleri dile getirilmektedir.

81. Allah'ın Elçisine muhalefet etmek için geri kalanlar (sefere çıkmayıp) oturmaları ile sevinmişler, mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda *cihad* (fedakârlık) etmeyi çirkin görmüşler ve "Bu sıcakta sefere çıkmayın." demişlerdi.[2] De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır! Keşke anlasalardı!"

1 Burada geçen 70 sayısı "rakamsal bir değer" ifade etmenin ötesinde "çokluk" anlamına alınmalıdır. Çünkü kastedilen 70 kere af dileme sonuç vermese de 71. kez affın gerçekleşebileceği değildir. O münafıkların Yüce Allah tarafından asla affedilmeyeceğini pekiştirilmiş bir şekilde ifade için kullanılmaktadır. Devam eden cümlede geçen *len yağfirallâhu lehum* cümlesi bu türden bir çabanın hiçbir şekilde sonuç vermeyeceğini, yani "Yüce Allah'ın bu münafıkların günahlarını asla ve asla affetmeyeceğini" açıkça ortaya koymaktadır. Zira ifadede yer alan *len* edatı bir şeyin gelecekte asla ve asla olmayacağını manaya katmaktadır. Benzer mesaj: Munâfikûn 63:6.

2 Ayette değinilen olay, hicretten dokuz yıl sonra yaşanan Tebük Gazvesi'ne katılmayan münafıkların evlerinde kalmaktan mutlu olduklarıyla ilişkilidir. Tevbe 9:38. ayette ele alınmaya başlanan Tebük Gazvesi ile ilgili konulara burada da devam edilmekte, Medine toplumunda müslümanlarla birlikte yaşayan münafıkların ikiyüzlülüklerine ve aslında inkârcılıklarına dair bilgi verilmektedir. Bu münafıkların, Tevbe 9:43'te geçtiği üzere kendilerine Hz. Peygamber'in izin verdiği, bu nedenle de Yüce Allah tarafından kendisini uyardığı kişiler olma ihtimali yüksektir.

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَاِنْ رَجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَٓائِفَةٍ مِنْهُمْ
فَاسْتَاْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ اَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا اِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ
اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِه۪
اِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُر۪يدُ
اللّٰهُ اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ اَنْ اٰمِنُوا
بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَاْذَنَكَ اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِد۪ينَ ﴿٨٦﴾

82. Artık yapıp ettiklerinin bir karşılığı olarak az gülsünler, çok ağlasınlar![1]

83. Allah seni onlardan bir grubun yanına döndürür de (başka bir savaşa seninle birlikte) çıkmak için senden izin isterlerse, (onlara) de ki: "Benimle birlikte asla (savaşa) çıkmayacaksınız ve düşmana karşı benimle birlikte asla savaşmayacaksınız! Şüphesiz ki siz birinci kez (Tebük seferinde) yerinizde kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalanlarla (kadınlarla ve çocuklarla) birlikte oturun!"

84. Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla *salât* (dua) etme;[2] onun kabri (başı)nda da durma! Şüphesiz ki onlar, Allah'ı ve Elçisini inkâr ettiler ve yoldan çıkanlar olarak öldüler.

85. Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin! Şüphesiz ki Allah bunlarla ancak dünyada onlara azap etmeyi ve onların kâfir olarak can vermesini istiyor.[3]

86. (Onlara) "Allah'a inanın, Elçisi ile birlikte *cihad* edin (fedakârlık yapın)!" diye bir sure indirildiği zaman, içlerinden servet sahibi olanlar senden izin istemişler ve "Bizi bırak; (evlerinde) oturanlarla birlikte olalım." demişlerdi.

1 Buradaki buyruk, bağlam gereği savaştan kaçan münafıklarla ilgilidir; yoksa mutlak anlamda gülmek ve ağlamakla ilgili değildir.

2 Kimin inançsız olduğu kendi itirafının dışında bilinemeyeceği için, bu hükmü günahkârlara da yansıtmak doğru değildir. Çünkü söz konusu kişiler müslümanların aleyhine olmuşlar, onları yurtlarından çıkarmışlar, müslümanlarla değil de kâfirlerle işbirliğine girmişlerdi. Böylelerinin sözleri de hayatları da inkârlarına delil olduğu için, Tevbe 9:113 gereği onlara yönelik Yüce Allah'tan bağışlanma dileğinde bulunulamaz.

3 Benzer mesaj: Tevbe 9:55.

رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لٰكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ
لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٨٩﴾ وَجَٓاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ
الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذ۪ينَ كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ سَيُص۪يبُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٩٠﴾

87. Geride kalan kadınlarla birlikte olmaya (kalmaya) razı oldular; (bu nedenle) onların kalplerine mühür vuruldu.[1] Artık (gerçeği) anlamazlar.

88. Fakat Elçi ve onunla birlikte inananlar, mallarıyla, canlarıyla *cihad* ettiler (fedakârlık yaptılar). İşte bütün hayırlar onlarındır ve onlar kurtulanların ta kendileridir.

89. Allah onlara içlerinde *ebedî* kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamış (olacak)tır. İşte bu, büyük kurtuluştur.

Surenin 90-99. ayetlerinde savaştan kaçma girişimleri bağlamında yalan mazeretler üretenler, cidden mazereti olanlar, zengin olmasına rağmen savaş kaçkınlığı yapanların özürlerinin hiçbir şekilde dikkate alınmayacağı, göçebelerin de çeşitlilik arz ettiği dile getirilmektedir.

90. Göçebelerden mazeret ileri sürenler, kendilerine izin verilsin diye gelmişlerdi. Allah'a ve Elçisine yalan söyleyenler ise (evlerinde) oturmuşlardı.[2] Onlardan kâfir olanlara yakında elem verici bir azap gelecektir.

1 Ayette geçen "Onların kalplerine mühür vuruldu. Artık anlamazlar" cümlesi, geçerli mazereti olmamasına rağmen müslümanları savaş zamanlarında yalnız bırakıp kadınlarla birlikte şehirde kalmayı tercih eden münafıkların kalplerinin mühürlendiğini ve artık gerçekleri anlayamayacaklarını ifade etmektedir. Diğer konularda ise kişilerin kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:93, Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

2 Yüce Allah Medine'deki şehirli münafıkların savaşa katılmama durumlarını beyan ettikten sonra, bu defa sözü bedevi, yani göçebe Araplara getirmekte, onların da çeşitli mazeretler ileri sürerek kendilerine izin verilmesini istediklerini bildirmektedir. Tebük Gazvesi öncesinde müslümanlar ordu hazırlık aşamasındayken münafıkların savaştan kaçtıkları veya bahaneler ürettikleri ifade edilmekte, bu arada bedevilerin mazeretler ileri sürerek hiç olmazsa izin alma teşebbüsünde bulundukları bildirilmekte, Yüce Allah'a ve Rasûlü'ne bağlı kalacakları yalanını söyleyen diğerlerinin ise buna bile tenezzül etmeyip evlerinde oturdukları haber verilmektedir.

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَٓاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى وَلَا عَلَى الَّذ۪ينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ اِذَا
نَصَحُوا لِلّٰهِ وَرَسُولِه۪ مَا عَلَى الْمُحْسِن۪ينَ مِنْ سَب۪يلٍ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى الَّذ۪ينَ اِذَا
مَٓا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَٓا اَجِدُ مَٓا اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَف۪يضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَناً اَلَّا
يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ اِنَّمَا السَّب۪يلُ عَلَى الَّذ۪ينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ اَغْنِيَٓاءُ رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

91. Allah ve Elçisi için samimi olduklarında, zayıflara, hastalara ve (savaşta) infak edecek (verecek) bir şey bulamayanlara herhangi bir günah yoktur.[1] (Zira) güzel davrananların aleyhine hiçbir yol yoktur. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

92. Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde "Sizi bindirecek bir (binek) bulamıyorum." deyince, (savaş için) infak edecek hiçbir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözyaşı dökerek dönen kişilere de (sorumluluk yoktur).[2]

93. Sorumluluk sadece zengin oldukları hâlde senden izin isteyenlerin üzerinedir.[3] (Çünkü) onlar geride kalan kadınlarla birlikte olmaya razı oldular. (Bu nedenle) Allah da onların kalplerini mühürlemiştir; artık (gerçeği) bilemezler.

1 Yüce Allah yalan mazeret üreterek izin isteyenleri veya hiç izin istemeye tenezzül bile etmeyenlerin durumunu ifade ettikten sonra, bu defa Tebük Gazvesi'ne katılamayacak durumda olan gerçek ve geçerli mazeret sahiplerini dile getirmektedir.

2 Yüce Allah Tebük Gazvesi'ne katılamayacağı için sorumluluktan uzak tuttuğunu bildirdiği dördüncü bir gruba değinmektedir. Sözü edilen kişilerin Hz. Muhammed'in yanına geldikleri, kendilerine binek vermesi için istekte bulundukları, Hz. Muhammed'in de kendilerine hitaben "Sizi savaşa götürmek için üzerinde taşıyabileceğim, bindirebileceğim bir binek yok" dediği insanlar olduğu ifade edilmektedir. Ayetin devamında, bu kişilerin Hz. Muhammed'den bu cevabı aldıktan sonra savaş için infak edebilecek herhangi bir şey bulamamanın derin hüznü içerisinde gözyaşlarına boğularak geri döndükleri bildirilmektedir.

3 Yüce Allah Tevbe 9:91-92. ayette dört grup insana ve iyilik yapanlar aleyhinde "herhangi bir sorumluluk yoktur" şeklinde bir ifadeye yer verdikten sonra, bu ayette ise kimlerin sorumlu tutulacağını bildirmektedir. Bu çerçevede kendileri zengin olmasına rağmen savaşa katılmamak için Hz. Peygamber'den izin isteyenlerin sorumlu olduklarını ve büyük veballerinin bulunduğunu cümlenin başındaki *innemâ* edatıyla "vurgulu" bir şekilde dile getirmiş olmaktadır.

يَعْتَذِرُونَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ
وَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾

11. CÜZ

94. (Seferden) kendilerine döndüğünüz zaman sizden özür dileyecekler. De ki: "(Boşuna) özür dilemeyin! Size asla inanmayız;[1] Allah elbette haberlerinizden bir kısmını bize bildirmiştir.[2] (Bundan sonraki) iş(ler)inizi (yaptıklarınızı da)Allah ve Elçisi görecektir.[3] Sonra da görünmeyeni de görüneni de bilen (Allah)'a döndürüleceksiniz[4] ve yaptıklarınızı size bildirecektir."[5]

1 Yüce Allah Tebük Gazvesi sonrasında müslümanlar bunların yanına döndüklerinde münafıkların kendilerinden özür dileyeceklerini bir mucize olarak önceden haber vermektedir. Özür dilemek aslında bir erdemdir; ancak bu kişiler Tevbe 9:86 ve 93'te de belirtildiği gibi, durumları müsait yani zengin olmalarına ve haklı hiçbir mazeretleri bulunmamasına rağmen savaştan kaçmak için bahane üreten kişilerdi ve onların kimler olduğunu müslümanlar elbette biliyorlardı. Onların nifakına dair herhangi bir gizlilik ve bilinemezlik söz konusu değildi. Kaldı ki Medine toplumunda hali vakti yerinde olan kişilerin, gayrimüslimlerin herhangi bir kişiden veya çevreden korkmasını gerektirecek bir durum da zaten yoktu. Buna rağmen, müslümanlarla birlikte olmak istemeyen ve birlikte savaşa gitmeye yanaşmayan, bu yüzden de yalan yanlış bahaneler üreten kişilerin inkârcı, menfaatperest ve hem Allah'a hem de Elçisine yalan konuşan ikiyüzlü insanlar oldukları apaçık ortadaydı. Tevbe 9:80, 81, 84, 85, 87, 90 ve 93 gibi ayetlerde de yer aldığı üzere onların inkârcılıkları, yalancılıkları ve münafıklıkları kesinleşmişti. İşte bu kişilerin daha sonra dileyecekleri özrün bir anlamının olmadığı ifade edilmektedir.

2 Yüce Allah onların meşguliyetleri bağlamında hepsini değil de durumlarıyla ilgili haberlerden sadece bir kısmını Hz. Peygamber aracılığıyla müslümanlara bildirmiştir. Ayette yer alan *min ahbâriküm* "haberlerinizden" ifadesindeki *min* edatı "bir kısmı", "bazısı" manasını veren bir *teb'îdıyye*, yani bazıyet edatıdır.

3 Yüce Allah münafıkların özür dileme girişimlerini reddetmesini Hz. Peygamber'e emretmekte, ardından bu defa münafıkların dünya hayatlarındaki tutum ve davranışlarını hem Yüce Allah'ın hem de Rasûlü'nün göreceğini, dolayısıyla onları değerlendireceğini ifade etmektedir.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

5 Benzer mesaj: Tevbe 9:105.

سَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَاَعْرِضُوا عَنْهُمْ اِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَاْوٰيهُمْ
جَهَنَّمُ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ
لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَاَجْدَرُ اَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ
مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهٖ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا
وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَٓائِرَ عَلَيْهِمْ دَٓائِرَةُ السَّوْءِ وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبَاتٍ عِنْدَ اللّٰهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ اَلَٓا اِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ
سَيُدْخِلُهُمُ اللّٰهُ فٖي رَحْمَتِهٖ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٩٩﴾

95. Onların yanına döndüğünüz zaman, size kendilerinden (onları cezalandırmaktan) vazgeçmeniz için Allah'a yemin edecekler.[1] Artık onlardan yüz çevirin! Çünkü onlar (manevi olarak) pistir.[2] Kazandıklarına karşılık onların barınağı cehennemdir.

96. Onlardan memnun olasınız diye size yemin edecekler. Fakat siz onlardan memnun olsanız bile Allah yoldan çıkanlar topluluğundan razı olmaz.

97. Göçebeler, kâfirlik ve münafıklık bakımından hem daha beter hem de Allah'ın Elçisine indirdiği sınırları tanımamaya daha meyillidir. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

98. Göçebelerden öylesi vardır ki (Allah yolunda) harcayacağını kayıp sayar ve sizin başınıza belâlar gelmesini bekler. (Müslümanlar için bekledikleri) kötülük çemberi kendi başlarına gelsin![3] Allah duyandır, bilendir.

99. Göçebelerden öylesi de vardır ki Allah'a ve ahiret gününe iman eder; (hayır için) yapmakta oldukları infaklarını Allah katında yakınlıklar ve o Elçinin *salevâtı*[4] (yardımları) edinir. Dikkat edin! O (harcadıkları mal, Allah katında) onlar için bir yakınlıktır. Allah onları merhametine koyacaktır. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Yüce Allah münafıkların özür dileme girişimlerine olumsuz cevap verilmesinden ve haklarında Yüce Allah'ın hüküm vereceğini beyan ettikten sonra, Tebük Gazvesi sonrasında münafıkların yanına döndüklerinde yalan yere yapacakları yemine ve sonrasına değinmektedir. Bu çerçevede, müslümanların münafıklarla ilgili cezalandırıcı bir şeyler yapmaktan vazgeçmeleri için yemin edecekleri mucizevi bir şekilde önceden haber verilmekte ve gelecekte yaşanacak bir olay yaşanmadan önce Hz. Peygamber aracılığıyla müslümanlara bildirilmektedir.

2 Bu ayet Tevbe 9:28. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesaj: Fetih 48:6.

4 Burada geçen *salevât* kelimesi Tevbe 9:103'te de olduğu gibi "yardımlar, destekler" demektir.

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِر۪ينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذ۪ينَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ١٠٠
وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْاَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ اَهْلِ الْمَد۪ينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ
نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ اِلٰى عَذَابٍ عَظ۪يمٍ ١٠١ وَاٰخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا
عَمَلًا صَالِحًا وَاٰخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ١٠٢ خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ
صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكّ۪يهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ١٠٣

Surenin 100-110. ayetlerinde fedakârlıkta önde olanların ödülleri, sadakaların etkinliği, bazıları hakkındaki kararların ertelendiği, toplumsal fesat amacıyla zararlı mescit yapımı ve buna karşılık takvâ mescidinin tercih edilmesi gerektiği bildirilmektedir.

100. (Müslüman olmada) öne geçen ilk *muhacir*ler ve *ensar* ile onlara güzellikle uyanlar var ya, Allah kendilerinden razı, onlar da O'ndan memnun olmuşlardır.[1] (Allah) onlara, içinde *ebedî* kalacakları, alt taraflarında ırmaklar akan cennetler hazırlamış (olacak)tır. İşte bu, büyük kurtuluştur.

101. Çevrenizdeki göçebe (Arap)lardan ve Medine halkından birtakım münafıklar vardır ki bunlar münafıklıkta ileri gitmiştir. Sen onları bilemezsin;[2] onları biz biliriz. Onlara yakında iki kez azap edeceğiz;[3] sonra da onlar büyük bir azaba itileceklerdir.

102. Diğerleri ise günahlarını itiraf ettiler; iyi işi diğer kötü olanla karıştırdılar. Umulur ki Allah onların tevbesini kabul eder. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

103. Onların mallarından[4] *sadaka* al; bununla onları temizlersin, onları arındırırsın. Onlara *salât* et (destek ol)! Şüphesiz ki senin *salât*ın (desteğin) onlar için huzur ve güven (kaynağı)dır.[5] Allah duyandır, bilendir.

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:119; Mücâdele 58:22; Beyyine 98:8.

2 Bu ayet Muhammed 47:30. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Devam eden cümlede "büyük azap ahirette olacağı için" burada sözü edilen "iki azap" ifadesi, dünyada çekilen çeşitli sıkıntılarla ilgili olmalıdır. Ayetteki *merrateyni* "iki kere" ifadesi, "defalarca" anlamında çokluk manası da verebilir.

4 Bu cümle infakın, sadakaların ve zekâtın edilen "kâr"dan değil, sahip olunan "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:141; İsrâ 17:26; Rûm 30:38; Zâriyât 51:19; Me'âric 70:24.

5 Buradaki *salli* emir kalıbı ile *salate* kelimesi, tıpkı Tevbe 9:99 ve Ahzâb 33:43'teki ilgili kelimelerde olduğu gibi "yardım etmek, destek olmak" demektir.

اَلَمْ يَعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ
﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَۜ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۚ ﴿١٠٥﴾ وَاٰخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ اللّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَاِمَّا يَتُوبُ
عَلَيْهِمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿١٠٦﴾

104. Yalnızca Allah'ın, kullarının tevbesini kabul edip *sadaka*ları alacağını (geri çevirmeyeceğini) ve şüphesiz ki Allah'ın tevbeleri çok kabul eden, çok merhametli olduğunu (hâlâ) bilmezler mi?[1]

105. De ki: "(Yapacağınızı) yapın! İş(ler)inizi Allah da görecektir, Elçisi de müminler de. (Sonra) görünmeyeni de görüneni de bilen (Allah)'a döndürüleceksiniz[2] de O size yapmış olduklarınızı bildirecektir."[3]

106. (Tebük Gazvesi'ne katılmayanlardan) diğer bir grup da Allah'ın emrine bırakılmışlardır.[4] O, kendilerine ya azap eder veya tevbelerini kabul eder. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu ayet Tevbe 9:75-76 ile ilişkilendirilen Sa'lebe olayının ne kadar asılsız olduğunun apaçık delilidir. Zira sadakaları kabul eden makam Yüce Allah'tır; başkalarının bu konuda yetkisi yoktur. Dolayısıyla Sa'lebe'nin getirip vermek istediği zekâtı Hz. Muhammed'in ve sonraki halifelerin kabul etmediği iddiaları asla ve asla doğru olamaz.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

3 Benzer mesaj: Tevbe 9:94.

4 Yüce Allah bağlam gereği Tebük Gazvesi'nden geri kalan münafıkları ve diğer müminleri içerecek şekilde "üç" gruptan söz etmektedir. Bunların "ilk" grubu "nifak üzere devam edenler ki onların kalplerinin mühürlendiği" Tevbe 9:87 ve 93'te beyan edilmektedir. "İkinci" gruptakiler "tevbe edenlerdir" ki Tevbe 9:102'de bunlardan söz edilmektedir. "Üçüncü" grup ise yorumunu yapmakta olduğumuz bu ayette dile getirilenlerdir ki bunlar da "haklarındaki hüküm Yüce Allah'a bırakılanlardır." İşte bunlar Tevbe 9:118'de ele alınan üç kişi olabilir. Bu doğrultuda söz konusu kişiler Tebük seferine katılmadıkları ve pişman oldukları için "sürekli ağlayanlar" anlamında *bekkâûn* denilen şahıslardır.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَاللّٰهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ
فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ
يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾

107. (Münafıklar arasında) bir de zarar vermek, inkâr etmek, müminlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah'a ve Elçisine karşı savaşmış olan kişiyi[1] beklemek için bir mescit edinenler ve "Biz güzellikten başka bir şey istemedik." diye mutlaka yemin edecek olanlar vardır. Allah onların elbette yalancı olduklarına şahittir.

108. Orada asla (namaza) durma! İlk günden *takvâ* (duyarlılık) üzerine kurulan mescitte[2] namazı kılman elbette doğru olandır. Onda temizlenmeyi seven adamlar (insanlar) vardır. Allah temizlenenleri sever.[3]

1 İslam tarihinde adına *Mescid-i Dırâr* yani "zarar vermek için inşa edilen mescit" olarak bilinen bu mescidi yapanlar, İbn Abbâs'ın verdiği bilgiye göre 12 veya 17 kişilik bir münafık gruptu ve bu mescitle Kuba Mescidi'ne zarar vermeyi, böylece İslam toplumunu bölmeyi amaçlamışlardı. Burada sözü edilenlerin başında Hanzala'nın babası rahib Ebû 'Âmir gelmekteydi. Bu kişi Hz. Muhammed, peygamberliğini ilan edince ona düşman olmuştu; çünkü böylece liderliği sona ermişti. Bu kişi Hz. Muhammed'e hitaben 'Seninle savaşan bir topluluk bulduğumda, mutlaka onlarla birlik olur, sana karşı savaşırım' demişti. Huneyn Günü'ne kadar bu savaştan ve mücadelesinden geri durmamıştı. Hevazin Kabilesi hezimete uğrayınca, Şam'a gitmiş ve oradan münafıklara şöyle haber göndermişti: 'Gücünüzün yettiğince kuvvet ve silah hazırlayın; benim için bir mescit yapın; zira ben şimdi Kayser'e gidiyorum. Kayser'in yanında bulunan orduları alıp geleceğim. Böylece Muhammed ve yanındakilere karşı kıyam edeceğim.' Bunun üzerine münafıklar bu mescidi yapmışlar ve o mescitte kendilerine namaz kıldırması için Ebû 'Âmir'in gelmesini gözleyip durmuşlardı (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XI, 23-26).

2 Burada zikredilen "Takvâ Mescidi"nin Kuba Mescidi olduğu ifade edildiği gibi, genelde âlimlerimiz maksadın Mescid-i Nebevî olduğu kanaatindedir. İşte bu mescidin, inşa edildiği ilk günden beri takvâ yani Yüce Allah'a karşı sorumluluk bilinci ve duyarlılık içerisinde tesis edildiği, bu nedenle burada namaza durmanın asıl gerçekçi ve uygun davranış olacağı beyan edilmektedir.

3 Bu ayetlerde dinde ayrılığın ve tefrikanın ulaştığı boyutlara dikkat çekilmektedir.

اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ اَمْ مَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى شَفَا جُرُفٍ
هَارٍ فَانْهَارَ بِه۪ ف۪ي نَارِ جَهَنَّمَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذ۪ي بَنَوْا
ر۪يبَةً ف۪ي قُلُوبِهِمْ اِلَّٓا اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿١١٠﴾

109. Binasını Allah'a karşı bir *takvâ* (duyarlılık) ve (Allah) rızası üzerine kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa yapısını yıkılacak bir uçurumun kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine düşen kimse(ninki) mi?[1] Allah zalimler topluluğunu[2] doğru yola ulaştırmaz.

110. Yaptıkları bina, kalpleri parçalanıncaya kadar yüreklerine devamlı olarak bir kuşku (sebebi) olacaktır.[3] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Bu ayet hakkında Râzî'nin yorumunu aktarmakta yarar görmekteyiz: "Dininin temelini çok kuvvetli bir esasa -'yani Yüce Allah'a karşı *takvâ* (duyarlılık) ve O'nun rızası temelli olan hak esasına- bina eden mi, yoksa dinini, temellerin en zayıfı ve en az kalıcı olanı şeklinde ifade edilen bâtıl bir esas üzerine bina eden mi hayırlıdır?' İşte bu nifakın örneği, tıpkı cehennem vadilerinin kenarında ve uçup yıkılmak üzere olan bir yarın, bir uçurumun durumu gibidir. Bu yar, uçurum 'uçan, çöken bir kenarda olduğu' için, daima düşmek ve yıkılmakla yüz yüzedir. Münafıklar da cehennemin kenarında olduğu için bu uçurumdan yuvarlandığında da mutlaka cehennemin ta dibini boylayacaktır. Biz, âlemde, münafıkların haline uygun olan bundan daha güzel bir örnek bulamayız. Netice olarak diyebiliriz ki: Bu binadan birisini yapan, bu binası ile Yüce Allah'ın takvâsını ve O'nun rızasını, diğeri ise masiyyet ve küfrü kastetmiştir. Bu nedenle, ilk yapı daha kıymetli ve kalıcıdır; diğeri ise, değersiz ve yıkılması gerekli olan bir bina olmuş olur" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 197).

2 Ayette sözü edilen kişilerin ilk gününden itibaren takvâ esası üzere inşa edilen mescidin yanına kötü niyetlerle mescid inşa ettikleri, bu yüzden yani "yapılmaması gereken bir işi yaptıkları için" *zalim*lik sıfatını hak ettikleri anlaşılmaktadır. Binasını yani inanç dünyasını tevhide dayalı ve Yüce Allah'a karşı takvâ ve O'nun rızası üzere inşa edenle, altı oyuk olduğu için uçurumun kenarında bir bina yapanın durumu karşılaştırılmakta, tevhid ile şirkin mukayesesi yapılmaktadır. Şirk, inkâr ve nifak denen inanç hastalıkları işte bu ayette uçurumun kenarında yıkılmak üzere olan ve yıkılırken de sahibini cehenneme düşürecek bir binaya benzetilmektedir.

3 Sözü edilen mescidi ve onun gibi binaları yapanlar veya inanç sistemini sakat ve yanlış birtakım öğretilere dayandıranlar ölünceye kadar kalplerinde bir şüphenin bulunacağını, kendilerini hiçbir şekilde rahat hissedemeyeceklerini bilmelidirler.

إِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ
وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ وَالْقُرْاٰنِ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوا
بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ اَلتَّٓائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّٓائِحُونَ
الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِ
وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا اُولِي
قُرْبٰى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾

Surenin 111-122. ayetlerinde müminlerden canları ve malları karşılığında cennetin satın alındığı, yiğitlerin dokuz özelliği, ölmüş müşrikler için bağışlanma dileğinde bulunulamayacağı, tevbeleri kabul edenin Yüce Allah olduğu, infakın insan için anlamı ve ilim öğrenmenin ne kadar önemli olduğu dile getirilmektedir.

111. Şüphesiz ki Allah, Allah yolunda savaşan, öldüren ve öldürülen müminlerden, canlarını ve mallarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır.[1] (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da O'nun üzerinde gerçek bir vaat olarak (böyledir). Sözünde Allah'tan daha vefalı kim olabilir ki! O'nunla yapmış olduğunuz alışverişinizden dolayı sevinin! Asıl büyük kurtuluş işte budur.

112. (Bu alışverişi yapanlar), tevbe edenler, ibadet edenler, *hamd* edenler (övenler), (Allah yolunda) seyahat edenler (oruç tutanlar), rükû ve secde edenler, iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleyen (sakındıran) ve Allah'ın sınırlarını koruyanlardır. (İşte bu) müminleri müjdele!

113. (Kâfir olarak ölüp) cehennem halkı oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek, Peygamber için de iman etmiş olanlar için de söz konusu olamaz.[2]

1 Bu cümle "Şüphesiz ki Allah onlara malları ve canları karşılığında cenneti satmıştır" şeklinde de tercüme edilebilir. Çünkü ayette geçen *işterâ* fiili hem "satmak" hem de "satın almak" anlamında kullanılabilmektedir. Burada Yüce Allah tarafından satmak ya da satın almak şeklinde mecazi olarak ifade edilen husus; Yüce Allah tarafından vaat edilen cennete gidebilmenin yolunun kişinin olumlu eylemlerine yani fedakârlıklarına bağlı olduğunu vurgulamaktır.

2 Bu ayet inkâr veya şirk üzere ölenler için bağışlanma dileğinde bulunulamayacağı hükmünü içermektedir. Hakkında Yüce Allah'ın bilgi verdiği Hz. İbrahim'in babası gibi bu türden insanlarla ilgili bağışlanma dilenemeyeceği, ölüm anında inkârcı olduğunu söyleyerek ölen kişiler için de bağışlanma dileğinde bulunulamaz. Bunun dışında hiç kimse hiç kimsenin nasıl öldüğünü yani mümin olarak mı inkârcı olarak mı öldüğünü bilemeyeceği için bu konuda kanaat sahibi olunamaz.

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ اِبْرٰهٖيمَ لِاَبٖيهِ اِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا اِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ اَنَّهُ عَدُوٌّ لِلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنْهُ اِنَّ
اِبْرٰهٖيمَ لَاَوَّاهٌ حَلٖيمٌ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ اِذْ هَدٰيهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ اِنَّ
اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿١١٥﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُحْيٖ وَيُمٖيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ﴿١١٦﴾ لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرٖينَ وَالْاَنْصَارِ الَّذٖينَ اتَّبَعُوهُ فٖي
سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزٖيغُ قُلُوبُ فَرٖيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ اِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحٖيمٌ ﴿١١٧﴾

114. İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayıydı. Onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisi için açıklanınca ondan uzaklaşmıştı. Şüphesiz ki İbrahim çok yufka yürekliydi; çok hoşgörülüydü.[1]

115. Allah doğru yola ulaştırdıktan sonra, *takvâ*lı (duyarlı) olacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar hiçbir topluluğu sapkın (kabul) edecek değildir.[2] Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.

116. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. Diriltir ve öldürür. Sizin için Allah'a rağmen dost da yardımcı da yoktur.

117. Şüphesiz ki Allah içlerinden bir grubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamber'in ve güçlük zamanında ona uyan *muhacir*lerin ve *ensar*ın tevbesini kabul etmiştir.[3] (Daha) sonra da onların tevbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz ki O, onlara karşı çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

1 Bu ayet Meryem 19:47, Şu'arâ 26:86 ve Mümtehine 60:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Hz. İbrahim'in babası için yaptığı dua babası sağken onun bağışlanmayı hak edecek bir dönüş gerçekleştirmesine yönelik olarak anlaşılmalıdır. Babasının Yüce Allah'a düşman olduğu ve böylece öldüğü bildirilince Hz. İbrahim bu duasından vazgeçmiştir.

2 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Doğru yola ulaştırdıktan sonra, korunacakları (sorumlu ve duyarlı davranacakları) şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar Allah hiçbir topluluğu saptıracak değildir."

3 Hz. Muhammed'in yaptığı "izin verme hatası"nın sonucunda, bazı müminlerin kalplerinde Tebük Gazvesi'ne karşı bir isteksizlik hissi gelmiş olabilirdi. Bundan dolayı, Yüce Allah hem Hz. Muhammed'in hem de o sahâbîlerin bu kusurunu affettiğini söylemiş olabilir. Ayrıca, insan, ömrü boyunca, ister küçük günahlar kabilinden olsun, ister daha öncelikli olanı terk etmek türünden olsun, birtakım hatalardan kurtulamaz. Bu nedenle, başta Hz. Muhammed olmak üzere, diğer müminler, güçlüklerine ve yorgunluklarına katlanıp, mevsim sıcaklığı ve meyve hasadı zamanı oluşu gibi çeşitli mazeretlere ve sıkıntılara karşı direnç göstererek bu Gazve'ye katılmakla Yüce Allah'ın lütfuna mazhar oldukları ve işledikleri hataların bağışlandığı, çünkü bu büyük fedakârlığın onların diğer hatalarının kefaretini oluşturduğu da düşünülmelidir.

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذٖينَ خُلِّفُوا حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ
اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّٓوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّٓا اِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحٖيمُ
﴿١١٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقٖينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَدٖينَةِ وَمَنْ
حَوْلَهُمْ مِنَ الْاَعْرَابِ اَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِاَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهٖ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
لَا يُصٖيبُهُمْ ظَمَاٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَؤُ۫نَ مَوْطِئًا يَغٖيظُ الْكُفَّارَ وَلَا
يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضٖيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٢٠﴾

118. (Allah, Tebük Gazvesi'nden) geri bırakılan üç kişinin[1] de (tevbelerini kabul etmişti). Yeryüzü (bütün) genişliğine rağmen onlara dar gelmiş,[2] vicdanları kendilerini sıktıkça sıkmıştı. Allah'tan yine yalnızca Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra tevbe etmeleri (eski düzgün hallerine dönmeleri) için Allah onların tevbesini kabul etmiştir. Şüphesiz ki yalnızca Allah tevbeyi çok kabul edendir, çok merhametlidir.

119. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve doğrularla birlikte olun!

120. Medine halkının ve civarlarındaki göçebe Arapların Allah'ın Elçisinden geri kalmaları ve onun canından (önce) kendi canlarını düşünmeleri doğru olmaz. İşte onların Allah yolunda bir susuzluğa, yorgunluğa ve açlığa uğramaları, kâfirleri öfkelendirecek bir yere (ayak) basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları da sadece bunların karşılığında kendilerine iyi bir iş yazılması içindir. Şüphesiz ki Allah güzel davrananların ödülünü ziyan etmez.

1 Bu kişiler Tevbe 9:106'da işaret edilen "şair Ka'b b. Mâlik", "hakkında *li'an* ayeti inmiş olan Hilâl b. Ümeyye" ve "Mürâre b. er-Rabî'" adlı üç kişidir. Bunların Tebük Gazvesi'ne gitmeyip geri bırakılanlar olduğuna değinilmektedir. Onları kimin geri bıraktığıyla ilgili olarak çevrelerindeki etkin bazı münafıkların buna sebep olduğu ifade edilebileceği gibi bu kişilerin savaş hazırlıkları bağlamında Hz. Muhammed'den izin aldıkları, bir süre gecikince de savaşa gidemedikleri için geri bırakıldıkları da belirtilmektedir. Tevbelerin kabul edilmesi, bunların kasıtlı bir geri kalış içerisine girmediği, şimdi bizim bilemediğimiz bir nedenle bu savaştan geri kaldıkları, ardından da bütün genişliğine rağmen yeryüzünün kendilerine dar geldiği ifade edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 95-99; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XI, 21-22, 57-62; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 298, 307; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVI, 191).

2 Benzer mesaj: Tevbe 9:25.

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَٓافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَٓائِفَةٌ
لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدّ۪ينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُٓوا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
قَاتِلُوا الَّذ۪ينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا ف۪يكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّق۪ينَ ﴿١٢٣﴾

121. Küçük büyük yaptıkları her bir infak ve geçtikleri her bir vadi mutlaka onların lehine yazılır. Sonunda, Allah onları yapmakta olduklarının en güzeli ile ödüllendirecektir.[1]

122. Müminlerin hepsinin toptan çıkmaları (çıkıp gelmeleri) doğru değildir. Her birinden (her toplumdan) bir grup dinde derin anlayış sahibi olmak ve sakınırlar ümidiyle kendilerine döndüklerinde toplumlarını uyarmak için nefer olmalıdır (yola çıkmalıdır).[2]

Surenin 123-129. ayetlerinde çevredeki azgın kâfirlerle savaşılması, sureler indirildiğinde münafıkların alaycılığına karşılık müslümanların duyarlılığı, inkârcıların sürekli denendikleri, münafıkların vahiyden kaçışı ve Hz. Muhammed'in ümmetine düşkünlüğü ile mutlak tevhid öğretisi ele alınmaktadır.

123. Ey iman edenler! O kâfirlerden yakınınızda olanlara karşı savaşın ve onlar (savaş anında) sizde bir sertlik bulsunlar![3] Bilin ki Allah şüphesiz ki *muttakî*lerle (duyarlı olanlarla) beraberdir.

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:96, 97; Nûr 24:38; 'Ankebût 29:7; Zümer 39:35; Ahkâf 46:16.

2 Bu ayet topluca savaşa gidip gitmemeyle ilgili değil de dini öğrenmek için çeşitli topluluklar içinden sadece belirli bir grubun gelmesi, sonra da kavimlerine dönüp gitmeleri ve onları kötülüklerden sakındırmalarıyla ilgili olarak okunmalıdır. Buna karşılık bu ayet şöyle de yorumlanmıştır: Burada konu müslümanların topluca savaşa gitmeleri ve Hz. Muhammed'i Medine'de yalnız bırakınamalarıyla ilişkili görülmüş ve hepsinin savaşa katılmasının gerekmediğine, o esnada indirilen ayetlerin de öğrenilmesi için belli bir grubun geride kalması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu yorum bir sonraki ayetle ilişkilendirilerek yapılmaktadır (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 100; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XI, 67-69).

3 Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 5-6, 12, 36, 73; Hacc 22:39, Mümtehine 60:8-9, Tahrîm 66:9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ
كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ
يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرٰيكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا
صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾

124. Herhangi bir sure indirildiği zaman içlerinden bir kısmı "Bu, sizin hanginizin imanını artırdı ki?" der. İman edenler var ya, (indirilen her sure) onların imanlarını artırır ve onlar sevinirler.[1]

125. Kalplerinde hastalık bulunanlara gelince, (Allah) onların inkârlarını tamamen artırır ve onlar artık kâfir olarak ölürler.

126. Onlar, her yıl bir veya iki kez (çeşitli belâlarla) imtihan edildiklerini görmüyorlar mı?[2] Sonra tevbe de etmiyorlar, (gerçeği) de hatırlamıyorlar.

127. Bir sure indirildiği zaman "(Çevreden) sizi birisi görüyor mu?" diye (sorar gibi) birbirlerine bakar, sonra da (sıvışıp) giderler.[3] Anlamayan bir topluluk oldukları için Allah da onların kalplerini (gerçeklerden) uzaklaştırmıştır.[4]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

2 İnkârcıların her yıl sınandıkları imtihanların "inkâr ve nifak" olmasının yanında, bu denenme hastalık, kıtlık, açlık, savaş, cihad vs. şeklinde de gerçekleşmiş olabilir. Ayette geçen *merrateyni* kelimesi Tevbe 9:101'de de geçtiği üzere "iki kere", "defalarca" anlamında yorumlanabilmektedir. Bu durumda inkârcıların ve münafıkların her yıl bir defa veya defalarca yani sürekli olarak denendikleri ifade edilmiş olmaktadır. Onların her bir defa denenmesi aslında tevbe etmeleri için bir fırsat olmasına rağmen onlar bunu değerlendirememiş, tevbe etmemiş, gerçeğe yönelmemiş ve gerçekleri hatırlamaya yanaşmamışlar, böylece inkârları arttığı gibi mahşerdeki azaplarının da artmasına neden olmuşlardı. Bu durum dün böyle olduğu gibi sonrasında da aynı şekilde devam etmektedir.

3 Yüce Allah münafıkların surelere yani bütünüyle vahye karşı alaycılıklarını ve ilgisizliklerini ifade bağlamında, her ne zaman bir sure indirilse onların birbirlerine baktıklarını, "sizi birileri görüyor mu?" diyerek sıvışıp gittiklerini haber vermektedir. Onların bu tavrı alaycılıklarının, vahyi küçük görmelerinin, onu dinlemeye tahammülleri olmadığının, vahye karşı öfkelerinin ve nefretlerinin bir delilidir. Bu arada kendilerini birilerinin görüp görmediğini sorarak sıvışıp kaçmaları da ne kadar korkak olduklarının bir göstergesidir. Buna göre ayetteki mesaj, aslında "ya birisi bizi gördüyse durum kötü" şeklindedir.

4 Burada anlamayan bir topluluk olmak "sebep", kalplerinin gerçeklerden uzaklaştırılması ise "sonuç"tur. Yani bu kişilere herhangi bir haksızlık yapılmış değildir.

لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَز۪يزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَر۪يصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِن۪ينَ رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ ﴿١٢٨﴾
فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظ۪يمِ ﴿١٢٩﴾

128. Şüphesiz ki size kendinizden öyle bir Elçi gelmiştir ki sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir.[1] Size çok düşkündür; müminlere karşı elbette çok şefkatlidir, merhametlidir.[2]

129. (İnkârcılar) yüz çevirirlerse de ki: "Bana yalnızca Allah yeter. O'ndan başka ilah yoktur. Ben yalnızca O'na güvendim. O yüce *arşın* sahibidir."

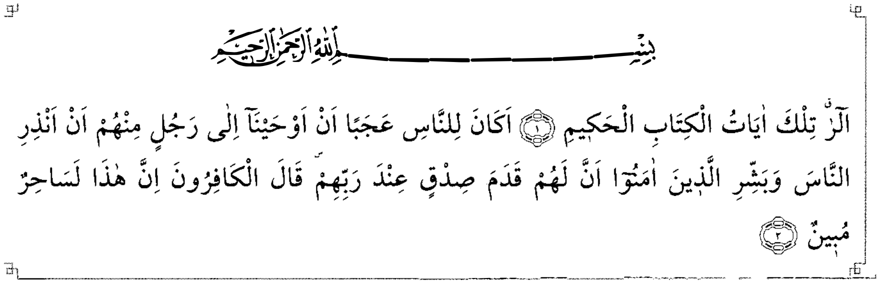
1 Uğranılmasından söz edilen sıkıntının hem dünya hayatını, hem de mahşerde karşılaşılacak şeyleri içerdiğini düşünmekteyiz. Azap şöyle dursun, müslümanlara yönelik dünyadaki geçici ve küçük sıkıntılar bile ümmetine çok düşkün olan Hz. Muhammed'e ağır gelmektedir.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:159; Tevbe 9:61.

10
YÛNUS SURESİ

109 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 109 ayetten oluşan, adını 98. ayette geçen *yûnus* kelimesinden alan Yûnus suresi inişte 70, mushaf sırasında ise 10. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde vahye, Hz. Muhammed'in risaletine, evren kitabının çeşitli ayetlerine, inanmayanların akıbetine ve inananların ödüllerine dair bilgiler verilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Râ.*[1] İşte şu(nlar), doğru hükümler içeren Kitabın ayetleridir.
2. İçlerinden bir adama "İnsanları uyar ve iman edenlere, Rableri katında onlar için (yüksek) bir doğruluk makamı[2] olduğunu müjdele!" diye vahyetmemiz insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu ki[3] o kâfirler "Bu elbette apaçık bir büyücüdür" dediler![4]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.
2 Bir benzeri de Kamer 54:55'te geçen *kademe sıdkın* tamlaması "büyük itibar gören yüksek bir makam", "doğruluk, sadakat kademesi, makamı", "ileri geçen mertebe" ve "yüksek bir itibar" gibi anlamlar içermektedir. Ayette dünyada bu tür fedakârlıklar yapanların mahşerde Allah katında özel ve yüksek bir konumlarının bulunacağı yani ödül olarak cennete gidecekleri belirtilmektedir.
3 Benzer mesaj: Kâf 50:2.
4 Hz. Peygamber'e "büyücü" suçlamasıyla ilgili ayrıca bkz. Sâd 38:4.

اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ
الْاَمْرَۜ مَا مِنْ شَف۪يعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِه۪ۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

3. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde (dönemde) yaratan,[1] sonra da her işi yöneterek *arşa istiva*[2] eden Allah'tır. O'nun izni olmadan kimse şefaatçi olamaz.[3] İşte O Rabbiniz Allah'tır. O'na kulluk edin![4] (Gerçeği) hatırlamıyor musunuz?

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Hûd 11:7; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 *Arşa istivâ* ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A'râf 7:54.

3 Şefaatle ilgili bu cümle, Zümer 39:43-44. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Yüce Allah bu ifadesiyle bir varlığın ilâh olabilmesi için "gökleri ve yeri altı evrede yaratmasının", "sonrasında Arş'a kurulup onu hükümranlığa almasının", "nihayet şefaat izninin sadece kendisinde olmasının" ve "bütün işleri sadece kendisinin idare etmesinin" şart olduğunu beyan etmek istemekte, bütün bunları yapabilen yegâne kudretin kendisi olduğunu ve ilahlığın da kendisine ait olduğunu, bu yüzden sadece O'na kulluk edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعًاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِۜ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَم۪يمٍ وَعَذَابٌ اَل۪يمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ
﴿٤﴾ هُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَٓاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ
وَالْحِسَابَۜ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّۚ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ اِنَّ ف۪ي اخْتِلَافِ
الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

4. Allah'ın gerçek bir vaadi olarak hepinizin dönüşü yalnızca O'nadır. Şüphesiz ki O, yaratılanları önce (yoktan) yaratır; sonra da iman edip iyi işler yapanlara adaletle karşılık vermek için (onları mahşerde) yeniden yaratır.[1] Kâfir olanlara gelince, inkâr ettiklerinden dolayı onlar için kaynar sudan bir içecek ve elem verici bir azap vardır.

5. Güneşi ışık kaynağı, ayı da parlak kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için[2] ona (aya) birtakım evreler belirleyen O'dur.[3] Allah bunları ancak bir amaçla yaratmıştır.[4] Bilen bir kavme ayetlerini açıklamaktadır.[5]

6. Şüphesiz ki gece ve gündüzün değişmesinde[6] ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde *takvâlı* (duyarlı) bir toplum için dersler vardır.

1 Yüce Allah, yaratmayla ilgili ayetlerinde "yaratmaya başlamaktan" söz etmekte, bu arada yaratılışın iadesine de sürekli vurgu yapmaktadır (A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiya 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19-20; Rûm 30:11, 27; Sebe' 34:49; Burûc 85:13). Yûnus 10:4 ve benzer ayetlerdeki "başlamak" anlamına gelen *yebdeü, bedee* fiilleriyle, "iade etmek" anlamındaki *yu'îdü* fiili hem bu dünyada yaratılışın devamını, hem de öbür âlemde yaratılışın iade edildiği, yani insanların yargılanmak için diriltilmesi anlamını içermektedir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:96; İsrâ 17:12; Rahmân 55:5.

3 Benzer mesaj: Yâsîn 36:39.

4 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

5 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili olarak bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Âl-i İmrân 3:190; Mü'minûn 23:80; Nûr 24:44; Furkân 25:62; Câsiye 45:5.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اٰيَاتِنَا غَافِلُونَۙ
﴿٧﴾ اُولٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ
رَبُّهُمْ بِاِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾ دَعْوٰيهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ
اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

7. Bizimle karşılaşacaklarını ummayanlar,[1] dünya hayatına razı olup onunla huzur bulanlar ve ayetlerimizden habersizmiş gibi davrananlar var ya,

8. İşte kazanmakta oldukları (günahlar) yüzünden onların barınağı ateştir!

9. İman edip iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları imanları sebebiyle doğru yola ulaştırır. Nimetlerle dolu cennetlerde altlarından ırmaklar akar.[2]

10. Onların oradaki duası şudur: "Ey Allah'ım![3] Sen yücesin!" Orada birbirlerine esenlik dilekleri ise 'selam'dır.[4] Dualarının sonu da "*Hamd* (övgü), âlemlerin Rabbi olan Allah içindir." şeklindedir.[5]

1 "Allah'a kavuşmaya inanmamak" ifadesi, "O'nun huzuruna varmayı, orada hesaba çekilmeyi inkâr etmek" demektir.

2 Ateş azabına atılmak nasıl kişinin kendi kazanımlarının sonucu ise cennet ödülleriyle buluşturulmak da kişinin iman etmesinin ve iyi işler yapmasının sonucudur. Tercihler ve fedakârlıklar "sebep", ateş veya ödüllerle buluşturulmak ise "sonuç"tur. 8. ayetteki *yeksibûne* fiili kişinin hem inanç anlamında kazanımlarını, hem de davranış olarak ortaya koyduklarını kapsamaktadır. Bu ifade kişinin kalbinin kazandıklarını da elbette içermektedir. Bkz. Bakara 2:225, 283, 284.

3 Âl-i İmrân 3:26, Mâide 5:114, Enfâl 8:32 ve Zümer 39:46'da da yer alan *allâhumme* hitabı "ey Allah'ım", "ya Rabbi" manasına gelmektedir. Bu ifadede bulunan şeddeli *mîm* harfi *yâ* "ey" ünlemine karşılıktır. Bu nedenle hem *mîm* harfi hem de *yâ* ünlemi bir cümlede gelmeyeceği için *yâ* ünlemi düşürülmüştür.

4 Benzer mesajlar: İbrâhim 14:23; Ahzâb 33:44. Meryem 19:62'de şöyle buyrulmaktadır: "O (cennet)lerde selâm/esenlikten başka herhangi bir boş söz işitmeyecekler." Vâkı'a 56:25-26'da da şu bilgiler yer almaktadır: "O (cennet)lerde 'selâm selâm' (karşılıklı esenlik dileği)nden başka herhangi bir boş söz de günaha sokan bir (laf) da işitmezler." Ğâşiye 88:11'de "Orada boş bir söz işitmezler" buyurulmakta, Nebe' 78:35'te de benzer şekilde "Onlar orada boş bir lakırdı da yalan da işitmeyecekler" ifadesine yer verilmektedir. Demek ki dünya hayatında hak ve hakikate uygun yaşayanlar mahşerde cennet ödülleri içerisinde bunun derin hazzını ve huzurunu yaşayacaklardır.

5 Namazların ilk rekâtlarında *sübhânekellâhumme ve bihamdike* şeklinde okunan *sübhâneke* duasının ilk kısmının delili bu ayettedir.

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَٓاءَنَا فٖي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَٓائِمًا فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَمْ يَدْعُنَٓا اِلٰى ضُرٍّ مَسَّهُ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفٖينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

Surenin 11-20. ayetlerinde bazı insanların aceleciliği, nankörlükleri, önceki azgınların helakleri, müşriklerin Hz. Muhammed'den istekleri, kendilerine vermesini istediği cevaplar, Yüce Allah'a iftira edenlerin sonları, putperestlerin yanılgıları ve mucize isteklerinin yersizliği ifade edilmektedir.

11. Allah (inkârcı) insanlara, hayrı acele istedikleri gibi şerri de acele verseydi, elbette onların süreleri bitirilmiş olurdu.[1] Bizimle karşılaşacaklarını ummayanları (ahirete inanmayanları) azgınlıkları içerisinde bocalar hâlde bırakırız.[2]

12. (İnkârcı) insana bir sıkıntı dokunduğu zaman, yan yatarak veya oturarak ya da ayakta durarak bize dua eder. Ondan sıkıntısını kaldırınca, sanki kendisine dokunan bir sıkıntı yüzünden bize yalvarmamış gibi geçip gider.[3] İşte böylece yapmakta oldukları şeyler haddi aşanlara güzel gösterilmiştir.

1 Nankör insanlar kendilerince iyilik gördükleri şeyleri aceleyle istedikleri gibi, neyin şer olduğunu bilmedikleri için onları da hayır gibi acele istemektedirler. Yüce Allah bu psikolojiyi deşifre etmek üzere hayırda acelecilik yapan bu insanların şerde de acelecilik yaptıklarını, onların isteklerine uygun davranması durumunda haklarında hükmün verilmesi, dolayısıyla dünyada yaşama sürelerinin erkenden sona erdirilmesi gerektiğini haber vermektedir. Nankör ve kâfir insanlar dünya nimetlerini elde etme konusunda aceleci davrandıkları için Yüce Allah da onların hak ettiği azabı veya cezayı aceleyle verseydi, kendilerine zaman tanınmasaydı, artık dünya hayatlarının çoktan bitirilmiş olacağını beyan etmektedir. Ayette dikkat çekilen nokta insanın zayıf yaratılışlı olduğu (Nisâ 4:28) ve günaha yatkınlığıdır (Şems 91:8); ayrıca çok aceleci olduğuna da dikkat çekilmektedir (İsrâ 17:11; Enbiyâ 21:37). Bu noktada İsrâ 17:11'de şu bilgiler yer almaktadır: "İnsan hayrı istediği (gibi) şerri de ister. İnsan çok acelecidir!" Bu ifade "insan iyilik istemek yerine kötülük ister" şeklinde de anlaşılabilir. Yûnus 10:11'de de benzer bir karşılaştırmaya yer verilmekte, insanların hayır istemedeki acelecilikleri gibi Yüce Allah da şerre acele cevap verseydi süreleri hemen bitirilmiş olurdu; dolayısıyla aralarında hüküm verilir, cezayı hak etmiş olurlardı.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:15, En'âm 6:110; A'râf 7:186; Hicr 15:72; Mü'minûn 23:75; Neml 27:4.

3 Kur'an'da pek çok ayette ele alındığı üzere nankör insana yönelik bir tahlile yer verilmekte, daha çok menfaatperestlik boyutuna vurgu yapılmaktadır. Benzer mesajlar: Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُواۙ وَجَاۤءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُواۜ
كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَٓائِفَ فِي الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ
كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

13. Yemin olsun ki haksızlık ettikleri için sizden önce nice nesilleri helak etmiştik. Elçileri kendilerine apaçık deliller getirmiş, (ancak) onlar iman etmemişlerdi. İşte suçlu toplumları böyle cezalandırırız.

14. Sonra da nasıl davranacağınızı görmemiz için[1] onların ardından sizi yeryüzünde halifeler (sorumlular) olarak görevlendirdik.

1 Bu ifade son ümmetin yeryüzünde halife kılınmasının gerekçesini içermektedir. Bazı âlimlerimiz burada sözü edilen "görme"yi bir tehdit ifadesi olarak yorumlamaktadır ki ayetin ilk muhatapları açısından bakıldığında onlar müşrikler veya genelde inkârcılar oldukları için bu yaklaşım doğrudur. Söylenmek istenen şudur: Ey Mekkeli inkârcılar! Eğer siz de öncekiler gibi peygamberinizi ve tebliğ ettiği esasları yalanlarsanız, onların başına gelen şey sizin de başınıza gelir, helak edilirsiniz. Enbiyâ 21:35'te "Biz sizi denemek için şerle de hayırla da imtihan ediyoruz" buyruğuna uygun olarak buradaki maksadın imtihan olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen bu cümlenin ilk bakışta yanlış anlaşılmaya veya farklı yorumlanmaya açık bir görüntü verdiği sanılsa da durum böyle değildir. Çünkü konuyla ilgili diğer ayetlere bakıldığında herhangi bir sorun olmadığı açıktır. Kur'an'da verilen bilgilere göre, yaratılışın çeşitli amaçları vardır. Buna göre en yaygın delile sahip olan gerekçe "imtihan edilmek"tir. Diğer sebepler olarak da "sadece Allah'a kulluk etmek", "Allah'a duada, niyazda bulunmak", "Yüce Allah'a şükretmek" ve "ilâhî merhametin, rahmetin tecellilerine muhatap olmak" söylenebilir. İşte bu gerekçeler içerisinde de yer aldığı üzere, hayatın var ediliş gayesi imtihana tâbi tutulmaktır. Ancak insanların insanları imtihan etmedeki hedefleri ile Yüce Allah'ın imtihan edişi aynı düzlemde ve aynı mantıkla değerlendirilemez. İnsanlar bilgi sahibi olmak için bunu yaparlarken, Yüce Allah sonradan bilgi sahibi olmaya muhtaç değildir; çünkü O, ezeli ilmiyle olmuş, olmakta ve olacak olan her şeyi eksiksiz bilmektedir. Bu durumda Yüce Allah'ın yaptığı imtihanın sonucu imtihana girenler için önemlidir ve belirleyicidir; yoksa Yüce Allah'ın yeni bir şeyler öğrendiği gibi bir algı kesinlikle doğru olamaz. Zira O'nun "bilmemesi" diye bir şey düşünülemez. Sınav insan içindir, Yüce Allah da her şeyden haberdardır. Yüce Allah her şeyi bildiğine göre "o halde neden sınav yapıyor?" sorusunu soranlara şöyle cevap verilebilir: Ahiret sorgusunda dünyadaki davranışların ve yapıp etmelerinin amel defteri şeklinde kişinin önüne konulması, kişilere haksızlık yapılmadığını kişilerin bilmesi açısından Yüce Allah'ın *el-'Adl* isim ve sıfatının gereğidir. Sorgu da değerlendirme de bu minval üzerinde olacaktır. O halde bizler imtihanımızda bizimle ilgili Yüce Allah'ın neler bildiğini bilemediğimiz için Allah'ın "bilgisi"ne göre değil, "bildirmesi"ne göre yaşarız. Mahşerde karşımıza çıkarılacak hususlar da Yüce Allah'ın bilgisi değil, bizim tercihlerimiz ve uygulamalarımızdır.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍۙ قَالَ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَٓا اَوْ بَدِّلْهُۜ قُلْ
مَا يَكُونُ ل۪ٓي اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَٓائِ نَفْس۪يۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّۚ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ
رَبّ۪ي عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿١٥﴾ قُلْ لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَدْرٰيكُمْ بِه۪ۘ فَقَدْ لَبِثْتُ ف۪يكُمْ
عُمُراً مِنْ قَبْلِه۪ۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾

15. Onlara ayetlerimiz açıkça *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman, (öldükten sonra) bizimle karşılaşmayı ummayanlar (ahirete inanmayanlar), "Ya bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir!" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam.[1] Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım."[2]

16. De ki: "Allah dileseydi onu size *tilâvet* edemezdim (okuyup aktaramazdım); (Allah da) onu size bildirmezdi. Ben bundan önce bir ömür içinizde kalmıştım. Akıl etmiyor musunuz?"[3]

1 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:15; Zümer 39:13.

3 Hz. Peygamber muhataplarının biraz olsun muhakeme etmelerini istemekte ve peygamberlik dönemi öncesinde aralarında yıllarca, yani 40 yıl yaşadığını, bu tür tecrübelerinin bulunmadığını kendilerine hatırlatmaktadır. Risalet hayatı öncesinde ona *el-emîn* yani "güvenilir kişi" dedikleri tarihen bilinmektedir; dahası hicret esnasında bile evindeki emanetlerin kendisini hicrete mecbur bırakan Mekkeli azgınlara ait olduğu da bilinen bir gerçektir. Buna rağmen Sâd 38:4'te de beyan edildiği gibi onu *kezzâb*, yani "sürekli ve her türlü yalanı konuşan kişi" diye nitelendirmeleri nasıl bir yürek parçalanmışlığı içerisinde bulunduklarının bir delilidir. Esasında Hz. Peygamber'in risalet öncesi dönemine dair üretilen olağanüstü birtakım abartıların gerçek olmadığını belirtmek durumundayız. Çünkü 'Ankebût 29:48'de onun daha önce herhangi bir (ilâhî) kitap okumadığı, dolayısıyla şimdi muhataplarına aktardığı mesajları da sağ eliyle yazmadığı, aksi takdirde hakkı iptale şartlanmış olanların şüphelerinin büsbütün artmış olacağı ifade edilmektedir. Burada sözü edilen *kitâb* kelimesinin hangi kitap olduğu ise Şûrâ 42:52'de açıklanmaktadır. Hz. Peygamber'in *el-kitâb*'ı ve *el-îmân*'ı bilmediği Şûrâ 42:52'de ifade edilmektedir. Ayette geçen *el-kitâb* daha önce İsrailoğullarına indirilen Tevrât manasına gelmekte, *el-îmân* ise "kurulu ve sistemli yani dört başı mamur bir inanç sistemi" anlamını içermektedir. Kasas 28:86'da da kendisine *el-kitâb*'ın vahyedileceğini bilmediği, bunu beklemediği, böyle bir şeyi ummadığı beyan edilmektedir. Şimdi bütün bu gerçeklere rağmen, Hz. Peygamber'den vahyi değiştirmesi veya başka bir metin getirmesini istemeleri hiçbir şekilde akılla açıklanabilecek bir durum değildir.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هٰٓؤُلَٓاءِ شُفَعَٓاؤُ۬نَا عِنْدَ اللّٰهِ قُلْ اَتُنَبِّؤُ۫نَ اللّٰهَ بِمَا
لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ النَّاسُ
اِلَّٓا اُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾

17. Allah'a yalan uyduran veya O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki![1] Şüphesiz ki suçlular kurtulamazlar!

18. Onlar Allah'ın peşi sıra kendilerine zarar da yarar da sağlamayacak şeylere tapıyorlar ve "Bunlar, Allah katında bizim şefaatçilerimizdir." diyorlar.[2] De ki: "Siz Allah'a göklerde ve yerde bilemeyeceği bir şeyi mi bildiriyorsunuz![3] O, onların ortak koştuklarından yüce ve uzaktır."

19. İnsanlar sadece tek bir ümmetti;[4] sonradan ayrılığa düştüler. Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, ayrılığa düştükleri konuda aralarında elbette (hemen) hüküm verilirdi.[5]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

2 Bu ayet Zümer 39:3. ayetle birlikte okunmalıdır. Kişinin kendisini Yüce Allah'a yaklaştıracak aracılar edinmesi şirktir ve mutlaka tevbe edilmesi gerekir. Zira şirk denen kabul Nisâ 4:48 ve 116'da da belirtildiği gibi Allah tarafından affedilmeyecek tek günah olarak tanıtılmaktadır. Müşriklerin Yüce Allah katında putlardan şefaat beklemesi onların bir kısmının da olsa ahirete inandığını gösterebileceği gibi, bu şefaat beklentisinin dünyada durumlarının düzeltilmesi beklentisi olduğu da ifade edilmektedir. Bu durumda müşrikler içerisinde bu türden şefaate inananların ahirete inanmadıkları belirtilmiş olur.

3 Bu cümle Ra'd 13:33 ve Hucurât 49:16. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Amaç insanların hadlerini aşarak Yüce Allah'a din öğretmeye kalkışmamasına dikkat çekmek ve O'nun bilmediği hiçbir şeyin olmadığını vurgulamaktır.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Enbiyâ 21:92; Mü'minûn 23:52.

5 Benzerleri Hûd 11:110, Tâhâ 20:129, Fussilet 41:45 ve Şûrâ 42:21'de de geçen bu ifade gereği, "Yüce Allah'tan bir kelimenin geçmiş olması" azabın mahşere ertelenmesi ve inkârcılara zaman tanınmasıyla ilgili ezeli hüküm vermesi anlamına gelmektedir.

وَيَقُولُونَ لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۚ فَقُلْ اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّٰهِ فَانْتَظِرُواۚ اِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِر۪ينَ
﴿٢٠﴾ وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُمْ اِذَا لَهُمْ مَكْرٌ ف۪ٓي اٰيَاتِنَاۜ قُلِ اللّٰهُ اَسْرَعُ
مَكْرًاۜ اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

20. "Ona (Muhammed'e) Rabbinden bir ayet (mucize) indirilse ya!" diyorlar.[1] De ki: "*Gayb* (bilinemeyen her şey) yalnızca Allah'ın kontrolündedir. Bekleyin! Şüphesiz ki ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim."[2]

Surenin 21-30. ayetlerinde insanın nankörlüğü, dünya hayatının geçiciliği, mahşerdeki ceza ve ödüller, ayrıca inkârcıların ahiretteki çaresizlikleri ele alınmaktadır.

21. Kendilerine dokunan bir sıkıntıdan sonra o (nankör) insanlara bir merhamet tattırdığımız zaman, bir de bakarsın ki ayetlerimiz hakkında bir tuzak (kurmuşlar).[3] De ki: "Allah'ın tuzağı daha hızlıdır."[4] Şüphesiz ki elçilerimiz (meleklerimiz) kurduğunuz tuzakları yazıyorlar.[5]

1 İnkârcıların Hz. Peygamber'den istediği sıra dışı şeylerle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15; Hûd 11:12; Ra'd 13:7, 27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53; Müddessir 74:52.

2 A'râf 7:71'de Hz. Hûd'un kavmine yönelik hitapları arasında yer alan bu meydan okumada inkârcıların akıbetiyle ilgili tehdit içerikli bir mesaj bulunmaktadır. Hz. Peygamber inkârcı kavmine hitap ederken "Siz artık Allah'ın dünyada veya âhirette başınıza ne belalar getireceğini bekleyin; başınıza nelerin geleceğini, nasıl bir azap ve gazapla helak edileceğinizi bekleyin; ben de bu durumu bekleyenlerdenim; artık bakıp göreceğiz" demiştir. Bu ifadesiyle aslında davasındaki haklılığını ve muhatapların alaycılıklarının yersiz olduğunu kendilerine son bir kez beyan etmiş olmaktadır.

3 Yüce Allah inkârcı insanın başına herhangi bir sıkıntı geldikten sonra kendisine rahmet ve merhametini ulaştırdığında hemen eski nankörlüğüne geri döndüğünü ve ayetlere karşı düşmanca tavırlarına devam ettiğini haber vermektedir.

4 Yüce Allah'ın tuzak kurması, tuzakları boşa çıkarması anlamına gelir. Bu konu Enfâl 8:18, 30. ayetler çerçevesinde değerlendirilmelidir.

5 Amellerin yazdırılmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

هُوَ الَّذٖي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ حَتّٰٓى اِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِۚ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرٖيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا
بِهَا جَٓاءَتْهَا رٖيحٌ عَاصِفٌ وَجَٓاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ اُحٖيطَ بِهِمْۙ دَعَوُا اللّٰهَ
مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَۚ لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّٓا اَنْجٰيهُمْ اِذَا هُمْ
يَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْۙ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ
مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْاَنْعَامُۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذَتِ الْاَرْضُ
زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ اَهْلُهَٓا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَٓاۙ اَتٰيهَٓا اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصٖيدًا
كَاَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

22. Sizi karada ve denizde yürüten (gezdiren) O'dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdüğü ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, ona (gemiye) şiddetli bir fırtına gelip çatar; her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da işte o zaman, dini yalnız O'na (Allah'a) özgü kılarak "Bizi bundan kurtarırsan elbette şükredenlerden olacağız"[1] diye Allah'a yalvarırlar.

23. (Allah) kendilerini kurtarınca bir de bakarsın ki onlar yeryüzünde haksız yere taşkınlık ediyorlar. Ey insanlar! Sizin taşkınlığınız dünya hayatının menfaatini elde etmek üzere ancak kendi aleyhinizedir. Sonunda dönüşünüz sadece bizedir. Yaptıklarınızı size bildireceğiz.

24. Dünya hayatının durumu, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki insanların ve hayvanların yiyeceklerinden olan yer bitkileri o (su) sayesinde (gürleşip) birbirine karışır. Sonunda yeryüzü, süsünü takınıp (rengârenk) zinetlendiği ve sahipleri de onun üzerinde güç sahibi olduklarını sandıkları sırada, bir gece veya gündüz ona (azap) emrimiz gelir de onu sanki dün (orada bir zenginlik) yokmuş gibi hasat edilmiş bir hale getiririz.[2] Düşünen bir toplum için ayetlerimizi ayrıntılı bir şekilde işte böyle açıklıyoruz.[3]

1 Benzer mesaj: En'âm 6:63.

2 Dünya hayatının geçiciliğiyle ilgili benzer mesajlar: Kehf 18:45; Zümer 39:21; Hadîd 57:20.

3 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا اِلٰى دَارِ السَّلَامِۜ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٢٥﴾ لِلَّذ۪ينَ اَحْسَنُوا
الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌۜ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ
﴿٢٦﴾ وَالَّذ۪ينَ كَسَبُوا السَّيِّـَٔاتِ جَزَٓاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَاۙ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ مَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍۚ
كَاَنَّمَٓا اُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ الَّيْلِ مُظْلِمًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾
وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَم۪يعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذ۪ينَ اَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ اَنْتُمْ وَشُرَكَٓاؤُ۬كُمْۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ
شُرَكَٓاؤُ۬هُمْ مَا كُنْتُمْ اِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾

25. Allah kullarını barış yurduna (cennete)[1] çağırıyor[2] ve dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırıyor.

26. Güzel davrananlara daha güzel karşılık, bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine herhangi bir toz (leke) ve aşağılanma bulaşmaz.[3] İşte onlar cennet halkıdır; orada *ebedî* kalacaklardır.

27. Kötülük yapanlara gelince, herhangi bir kötülüğün karşılığı misli iledir.[4] Onları aşağılanma kaplayacaktır. Kendilerini Allah'tan (gelecek herhangi bir cezaya karşı) koruyacak kimse de yoktur. Onların yüzleri sanki karanlık geceden bir parçaya bürünmüştür. İşte onlar da ateş halkıdır; orada *ebedî* kalacaklardır.

28. Onların hepsini bir araya toplayacağımız, sonra da (Allah'a) ortak koşmuş olanlara "Siz ve koştuğunuz ortaklar, yerinizde bekleyin!" diyeceğimiz gün artık onların (putlarıyla) aralarını tamamen ayırmış (olacağ)ız. Onların ortakları şöyle diyecektir: "Siz bize ibadet etmiyordunuz.[5]

1 Burada geçen *dâru's-selâm* ifadesi "barış yurdu" anlamında "dünya hayatındaki İslam ve Kur'an yurdu" olarak da yorumlanabilir. Benzer mesaj: En'âm 6:127.

2 Yüce Allah'a davetle ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

3 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Onların yüzlerine ne bir toz (kara leke) bulaşır ne de bir horluk (gelir)."

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; En'âm 6:160; Enfâl 8:60; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Neml 27:89-90; Yâsîn 36:54; Zümer 39:10; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36.

5 Mahşerdeki sorgulama esnasında yaşanacaklarla ilgili benzer mesajlar: İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:17-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:40-41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

فَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِل۪ينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ
مَٓا اَسْلَفَتْ وَرُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ
مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ فَقُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾

29. Bu yüzden bizimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Şüphesiz ki biz sizin (bize) tapmanızdan tamamen habersizdik."[1]

30. Orada herkes geçmişte yaptıklarını karşısında bulacaktır. (Artık) onlar gerçek sahipleri[2] olan Allah'a döndürülmüş (olacaklar)dır. Uydurmakta oldukları şeyler (putlar) da onlardan kaybolup gitmiş (olacak)tır.

Surenin 31-46. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti, kararlarının kesin olduğu, putların çaresizliği ve güçsüzlüğü, vahyin meydan okuyuculuğu, inkârcılıkta kararlı olanlar üzerinde ısrar etmemek gerektiği ve insanların kendi yaptıklarının karşılığını görecekleri dile getirilmektedir.

31. De ki: "Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Veya işitme (duyu)suna ve gözlere kim hâkim bulunuyor? Ölüden diriyi kim çıkarıyor; diriden ölüyü kim çıkarıyor? (Her türlü) işi kim yönetiyor?" Hemen "Allah" diyecekler.[3] De ki: "(Hâlâ) *takvâlı* (duyarlı) olmayacak mısınız?

1 Kendilerine tapınılan varlıklar eğer cansız putlar ise bu habersizlik anlaşılabilir; fazla izaha gerek de yoktur. Çünkü bu durumda putların ne kadar aciz olduğu ortaya çıkar ve müşriklerin hasret ve pişmanlıkları katlanarak artmış olur. Ancak maksat eğer canlı ve ruhu olan varlıklar yani insanlar ise bunun bilinmemesi insanların ölümleri sonrasıyla ilişkilendirilince anlamlı olur. Maksat eğer melekler ise bu durumda da meleklerin gaybı bilemedikleri ortaya çıkmış olur. Zaten meleklerin müşriklerin kendilerine tapınmalarını kabul etmedikleri Furkân 25:17-18 ve Sebe' 34:41'de açıkça dile getirilmektedir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:32; Kehf 18:44; Hacc 22:6, 62; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25; Lokmân 31:30.

3 Mekkeli müşriklerin yaratıcı kudret olarak Yüce Allah'ı kabul edip bunu açıkça itiraf ettikleri ifadeleriyle ilgili Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:61, 63; Lokmân 31:25; Zümer 39:38; Zuhruf 43:9, 87.

فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّۚ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ اِلَّا الضَّلَالُۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذٰلِكَ حَقَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذ۪ينَ فَسَقُٓوا اَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَبْدَؤُا
الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُۜ قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾

32. İşte O, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır.[1] Artık gerçek(ler)den sonra sapkınlıktan başka ne kalır ki![2] Nasıl da (sapkınlığa) döndürülüyorsunuz!"

33. İşte böylece Rabbinin "Onlar inanmazlar"[3] şeklinde yoldan çıkanlar hakkındaki sözü gerçekleşmiş oldu.[4]

34. De ki: "(Allah'a) ortak koştuklarınız arasında (yoktan) yaratmayı başlatacak, sonra onu (tekrar) iade edebilecek biri var mı?" De ki: "Allah (yoktan) yaratmayı başlatır; sonra onu (tekrar) iade eder.[5] Nasıl oluyor da (gerçeklerden) döndürülüyorsunuz!"[6]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:102; Hacc 22:6, 62; Nûr 24:25; Mü'min 40:62.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:185; Câsiye 45:6; Murselât 77:50.

3 "Allah'ın yoldan çıkanlarla ilgili 'inanmazlar' kelimesi gerçekleşmiştir" ifadesi, bunun kesinlikle bir alınyazısı veya yazgı/kader olduğu manasına gelmemektedir. Yüce Allah Şems 91:8'deki beyanına göre kullarının fıtratına *fücûr* potansiyeli ve *takvâ* yeteneği yerleştirmiş, ancak bazı insanların *fücûr* kısmına yatırım yapacağını, İblis'in yolunu izleyeceğini de bildiğini haber vermiştir. O'nun bilgisi elbette olayın o şekilde meydana gelmesinin gerekçesi değildir. Zira Yüce Allah herkese fıtrat, vicdan, akıl ve irade vermiş, onlara gerçeği tebliğ edip örneklik oluştursun diye peygamber görevlendirmiş ve apaçık kitaplar göndermiştir. Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:96; Yâsîn 36:7; Mü'min 40:6.

5 Yüce Allah kâinatı nasıl ki bir süreç halinde yarattıysa, bu sünnetine uygun olarak insanı da bir süreç halinde yaratmaya başladığını haber vermektedir. Yüce Allah, yaratmayla ilgili ayetlerinde "yaratmaya başlamaktan" söz etmekte, bu arada yaratılışın iadesine de sürekli vurgu yapmaktadır (A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiya 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19-20; Rûm 30:11, 27; Sebe' 34:49; Burûc 85:13). "Yaratan ve yaratılışı iade eden O'dur" mealindeki Yûnus 10:4 ve benzer ayetlerdeki "başlamak" anlamına gelen *yebdeü, bedee* fiilleriyle, "iade etmek" anlamındaki *yu'îdü* fiili hem bu dünyada yaratılışın devamını, hem de öbür âlemde yaratılışın iade edildiği, yani insanların yargılanmak için diriltilmesi anlamını içermektedir.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّۜ قُلِ اللّٰهُ يَهْد۪ي لِلْحَقِّۜ اَفَمَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ
اَنْ يُتَّبَعَ اَمَّنْ لَا يَهِدّ۪ٓي اِلَّٓا اَنْ يُهْدٰىۚ فَمَا لَكُمْ۠ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا ظَنًّاۜ اِنَّ
الظَّنَّ لَا يُغْن۪ي مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔاۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُفْتَرٰى مِنْ
دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْد۪يقَ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْص۪يلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ ف۪يهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۚ ﴿٣٧﴾ اَمْ
يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۜ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِه۪ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٣٨﴾

35. De ki: "Ortak koştuklarınızdan gerçeğe ulaştıracak olan var mı?" De ki: "Allah gerçeğe ulaştırır. Gerçeğe ulaştıran mı uyulmaya daha layıktır; yoksa hidayet verilmedikçe kendi kendine doğru yolu bulamayan mı? Ne oluyor size? Nasıl (böyle) hükmediyorsunuz?"[1]

36. Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz ki zan, gerçeklik bakımından hiçbir şey ifade etmez.[2] Şüphesiz ki Allah onların yapmakta olduklarını bilendir.

37. Bu Kur'an, Allah'ın peşi sıra (varlıklar tarafın)dan (tasarlanıp) uydurulabilecek (bir söz) değildir.[3] Ancak (o) kendinden öncekini doğrulayan ve o Kitabı (Tevrat'ı) açıklayandır.[4] Onda şüphe yoktur; âlemlerin Rabbindendir.[5]

38. Yoksa "Onu (Muhammed) uydurdu!"[6] mu diyorlar? De ki: "Doğruysanız Allah'tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da onun benzeri bir sure getirin!"[7]

1 Benzer mesajlar: Sâffât 37:154; Câsiye 45:21; Kalem 68:36.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:116, 148; Yûnus 10:66; Câsiye 45:24; Necm 53:28.

3 Yüce Allah Kur'an'ın birileri tarafından meydana getirilemeyeceğini, çünkü Kur'an'ın iftira edilebilecek bir metin olmadığını meydan okumaya konu edinmekte, dolayısıyla vahyini sahiplenmektedir.

4 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

5 Benzer mesaj: Secde 32:2.

6 Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

7 Bu ayet *tehaddî* denen "meydan okuma" ayetlerinin dördüncüsüdür. Kur'an'ın bütünüyle ilgili herhangi bir meydan okuma olmamıştır. Meydan okuma ifadeleri iniş sırasına göre (yaklaşık 60-70 surelik meydan okuma için) Tûr 52:34, İsrâ 17:88; (on surelik için) Hûd 11:13; (tek surelik için ise) Yûnus 10:38 ve Bakara 2:23-24'te yer almaktadır.

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ
مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

39. Aksine onlar bilgisini kavrayamadıkları ve yorumu kendilerine asla gelmemiş olan (Kur'an'ı) yalanladılar.[1] Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Şimdi bak, zalimlerin sonu nasıl olmuştu!

40. İçlerinden ona (Kur'an'a) inanan da var; inanmayacak olan da. Rabbin bozguncuları çok iyi bilendir.

41. Onlar seni yalanlamaya devam ederlerse, de ki: "Benim işim bana, sizin işiniz de size aittir.[2] Siz benim yaptığımdan uzaksınız; ben de sizin yaptığınızdan uzağım."

42. Onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat kendileri akıl etmiyorlarsa sağırlara sen mi duyuracaksın?[3]

1 İnkârcı muhataplar Kur'an'ın harika içeriğini kavramaya yanaşmadıkları için ele aldığı konuların te'vili yani açıklaması henüz kendilerine ulaşmaması nedeniyle onu yalanlama kolaycılığını tercih etmişlerdi. Mekke'de indirilen bazı ayetlerin açıklaması Medine'de indirileceği için nihai açıklamanın Medine dönemiyle ilişkili olduğu gerçeğini görmezlikten gelip vahyin içeriğiyle ilgilenmediler. "Kendilerine henüz te'vilinin gelmemesi" ifadesi onun vaat ettiği Son Saat, kıyamet, mahşer, hesap, cennet, cehennem gibi hakikatler de olabilir. Bu durumda onun vaat ettiği şeyler henüz kendilerine gelmediği için inanıp beklemek yerine inkârı yeğlemişlerdi. Devam eden cümleden hareketle, burada "te'vilinin gelmemesi" ifadesi, vahyin ele aldığı çeşitli kıssalar ve onlarda verilmek istenen derin mesajlar da olabilir. Anlatılış nedenini ve ele aldığı detayların maksadını kavramak yerine, kabukta kalarak ya da hiç ilgilenmeyerek insanlık tarihinin özeti demek olan kıssa anlatımının maksadına ulaşmak istemeyenlerin bundan başka herhangi bir akıbeti de elbette düşünülemez.

2 Sorumlulukların şahsi oluşu, herkesin hesabını kendisinin vereceği gerçeğiyle ilgili Benzer mesajlar: Furkân 25:63, 72; Kasas 28:55; Sebe' 34:25; Şûrâ 42:15; Kâfirûn 109:6.

3 Gerçeği duymak istemeyenlere bunu işittirmenin mümkün olmadığıyla ilgili Benzer mesajlar: Neml 27:81; Rûm 30:52-53; Zuhruf 43:40.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اِلَيْكَؕ اَفَاَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ
النَّاسَ شَيْـًٔا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَاَنْ لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا سَاعَةً مِنَ
النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْؕ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ
بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّٰهُ شَهِيدٌ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
اُمَّةٍ رَسُولٌۚ فَاِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾

43. Onlardan sana bakan da vardır. Fakat (gerçeği) göremiyorlarsa körleri sen mi doğru yola ulaştıracaksın![1]

44. Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde haksızlık etmez fakat insanlar kendilerine yazık ederler.[2]

45. (Allah) o gün onları, (dünyada) sanki günün ancak aralarında birbirleriyle tanışabilecekleri bir saati kadar kalmış gibi toplayacaktır.[3] Allah ile karşılaşmayı yalanlayıp doğru yola gelmemiş olanlar elbette zarara uğramışlardır.

46. Ya onları uyardığımız şeylerin bir kısmını sana gösteririz ya da seni vefat ettiririz.[4] Dönüşleri sadece bizedir. Sonra Allah onların yapmakta olduklarına da şahittir.

Surenin 47-56. ayetlerinde risalet kurumu, kâfirlerin alaycılıkları, toplumsal ecelin değişmez bir kurala tabi kılındığı, inkârcıların azapla alay edişleri ve mutlak otoritenin Yüce Allah'a ait olduğu belirtilmektedir.

47. Her ümmetin bir elçisi vardır.[5] Elçileri geldiği zaman, aralarında adaletle hükmedilir ve onlara haksızlık edilmez.

1 Benzer mesajlar: Neml 27:80-81; Rûm 30:52-53; Zuhruf 43:40.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; Nisâ 4:40; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Mü'min 40:31; Fussilet 41:46; Zuhruf 43:76.

3 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: İsrâ 17:52; Tâhâ 20:103; Mü'minûn 23:113; Rûm 30:55; Ahkâf 46:35; Nâzi'ât 79:46.

4 Benzer mesajlar: Ra'd 13:40; Mü'min 40:77.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:42; Ra'd 13:7; Hicr 15:10; Nahl 16:36, 63; Fâtır 35:24; Zuhruf 43:6. Ayrıca İsrâ 17:15'te geçtiği üzere, vahiy birilerine hiç ulaşmamış veya doğru ulaşmamış ise o kişilere de vahiyle ilgili azap edilmeyeceği ifade edilmektedir.

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا اِلَّا مَا
شَٓاءَ اللّٰهُ لِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ
اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا اَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ اَثُمَّ اِذَا مَا وَقَعَ اٰمَنْتُمْ بِهٖ آٰلْـٰٔنَ
وَقَدْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قٖيلَ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا
كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَنْبِؤُنَكَ اَحَقٌّ هُوَ قُلْ اٖي وَرَبّٖٓي اِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ ﴿٥٣﴾

48. "Doğruysanız o vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[1]

49. De ki: "Allah'ın dilemesi hariç, kendime herhangi bir zarar veya yarar sağlayacak güce sahip değilim."[2] Her ümmetin bir süresi vardır. Süreleri geldiği zaman artık ne bir saat (bir an) geri kalabilir ne de ileri gidebilirler.[3]

50. De ki: "Hiç düşündünüz mü O'nun azabı size geceleyin veya gündüzün gelirse (ne yaparsınız)!" Suçlular bunun hangisini istemekte acele ediyorlar!

51. (Azap) başınıza geldikten sonra mı ona inanmış (olacak)sınız? Şimdi mi (iman ettiniz)? Onu (azabı) istemekte acele ediyordunuz!

52. Sonra (kendilerine) haksızlık edenlere "*Ebedî* azabı tadın!" denmiş (olacak) tır. Kazanmakta olduğunuzdan başkasının karşılığını mı bulacaksınız?

53. (Bazı inkârcılar) "O (azap) gerçek midir?" diye senden haber bekliyorlar.[4] De ki: "Evet, Rabbime yemin olsun: Şüphesiz ki o gerçektir ve siz asla (O'nu) aciz bırakıcılar değilsiniz."[5]

1 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

2 Benzeri A'râf 7:188'de de geçen bu ayette, Yüce Allah Hz. Peygamber'in insanüstü bir mahiyet arz etmediğini beyan etmektedir. Yüce Allah Hz. Peygamber'in ilahi kudretin müdahalesi dışında kendisine de başkalarına da zarar ve yarar veremeyeceğini, dolayısıyla Yûnus 10:15 ve 20. ayetlerde de dile getirilen ve kendisinden istenen sıra dışı şeylere olumlu cevap veremeyeceğini beyan etmek istemektedir.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:34; Hicr 15:5; Nahl 16:61; Mü'minûn 23:43.

4 Kur'an'da sadece burada geçen *yestenbiûne* fiili "haber sormak", "bilgi teyit etmek", "soru sormak" demektir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِه۪ۜ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۚ وَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ اَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اَلَٓا اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْي۪ وَيُم۪يتُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾

54. Haksızlık eden kişi yeryüzündeki (her şeye) sahip olsaydı (azaptan kurtulmak için) elbette onu fidye olarak verirdi.[1] Azabı gördüklerinde, pişmanlık gizlemiş (veya pişmanlıklarını açıklamış)[2] olacaklardır. Aralarında adaletle hükmedilecektir ve kendilerine haksızlık edilmeyecektir.[3]

55. Dikkat edin! Göklerde ve yerde olan her şey yalnızca Allah'a aittir. Dikkat edin! Allah'ın vaadi gerçektir fakat onların çoğu bilmez.

56. O, diriltir, öldürür; yalnızca O'na döndürüleceksiniz.[4]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

2 Buradaki *eserrû* fiili *ezdâd* (çift anlamlı) kelimelerdendir. Anlamı hem pişmanlığı "gizlemek" hem de onu "açıklamak"tır. Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Azabı gördüklerinde pişmanlık içinde kıvranırlar." "Azabı gördüklerinde pişmanlıklarını gizli ya da açık yaşayacaklardır." "Azabı gördüklerinde pişmanlıklarını içlerinde gizleyerek ya da açıkça göstererek yaşayacaklardır." Bu konuda şöyle bir durum da düşünülebilir: Dünyada haksızlık edenler, ahirette pişmanlıklarını saklamaya çalışırken içlerinde bu pişmanlığı yaşayacak olsalar da vücut dilleri pişmanlıklarını ele verecek, pişmanlıklarını saklayamayacaklardır. Ancak bu kendilerine bir fayda da sağlamayacaktır. Benzer mesaj: Sebe' 34:33.

3 Önceki cümlede geçen *eserrû* fiilinde olduğu gibi, buradaki *kudiye* edilgen fiilinin geçmiş zaman kalıbında getirilmesinin sebebi, olayın mutlak surette gerçekleşecek olmasıdır. Nitekim ayetin sonunda gelen *lâ yuzlemûne* "onlara zulmedilmeyecektir" ifadesi gelecek zaman manası veren kalıptadır.

4 Yüce Allah zatıyla ilgili iki sıfatı dile getirerek mutlak manada diriltenin ve mutlak anlamda öldürebilecek olanın kendisi olduğunu ve sonuçta insanların hesaba çekilmek üzere huzuruna toplanacağını haber vermektedir. Kâinatta yaratılmış her şey sadece Yüce Allah'ın eseridir ve O'nun kudretiyle varlığını devam ettirecektir. Canlı olanlara can veren de O'dur; belirlenmiş süresi dolanların canını alan da O'dur. Varlığını borçlu olduğu Yüce Allah'a karşı sınır tanımayan bir böbürlenme ve kibirlenmeye giren insanlar bilmelidirler ki kendilerine de tapındıkları varlıklara da can veren, onları hayata getiren, hayatta kalmalarını sağlayan sadece Yüce Allah'tır. Dolayısıyla başka varlıklara kulluk anlamında herhangi bir görevleri ve borçları yoktur. Bu hayatın sonu geldiğinde de insanlara emanet olarak verilen canları da O alacaktır.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَٓا
اَنْزَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آٰللّٰهُ اَذِنَ لَكُمْ اَمْ عَلَى اللّٰهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾

Surenin 57-70. ayetlerinde vahyin özellikleri, insanların nelerle övünmesi gerektiği, olumsuz insanların dindeki aşırılıkları, Yüce Allah'ın bilgisinin erişilmezliği ve O'na çocuk yakıştırmanın iftira olduğu belirtilmektedir.

57. Ey insanlar! Elbette size Rabbinizden bir öğüt, göğüslerdeki (kalplerdeki inançsızlığa) bir şifa,[1] müminler için bir rehber ve rahmet gelmiştir.

58. De ki: "Ancak Allah'ın lütfu ve merhametiyle, işte bunlarla sevinsinler! Bu, onların (dünya malı olarak) topladıklarından daha hayırlıdır."

59. De ki: "Allah'ın size indirdiği rızıktan (bir kısmını) helâl, (bir kısmını da) haram kıldığınızı gördünüz mü?" De ki: "Allah mı size izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"[2]

1 Benzer mesajlar: İsrâ 17:82; Fussilet 41:44. Kur'an'ın şifa oluşu, gönüllerdeki inançsızlık problemlerini tedaviye yöneliktir ve manevi bir mahiyet arz etmektedir. Dinî hayatı doğru kavrama arayışlarında ve kâinatı doğru anlama gayretlerinde Kur'an'ın yol göstericiliğinden, rehberliğinden ve çözüm getiriciliğinden yararlanılmalıdır. Onun şifa oluşu, çözüm üretmesi, sorun gidermesi ve yol göstermesindedir. İnsanlar, Kur'an okuyarak bedensel rahatsızlıklarının giderileceğini sanmamalıdır. Bedensel rahatsızlıklarda öncelikle ilgili doktora başvurulmalıdır. Doktorlara müracaat etmek gerekir; çünkü sebeplere sarılınak insanın önemli bir irade görevidir. Mesela kalp rahatsızlığı olanlar hastalıklarının tedavisini Kuran okuyarak değil, Kardiyoloji doktorlarına gidip şifasını Allah'tan isteyerek aramalıdırlar. Ancak bilinmelidir ki, şifayı verecek olan sadece ve sadece Yüce Allah'tır. Kur'an, hidayet kaynağı olması itibariyle, ruhların kaybettiği rotalarını bulmada insanlara yardımcı olur, yol gösterir. Kur'an'ı, gönderildiği amaç doğrultusunda okumak, anlamak ve yaşamak zorundayız. Gönderiliş amacının dışına çıkararak onu bedensel rahatsızlıkların tedavisi için okumak, Kur'an'ı yerli yerinde okumak anlamına gelmez. Dahası, bu amaçlarla yapılan okumalar Kur'an'dan, onu anlamaktan ve indiriliş gayesinden uzaklaşmaya da neden olabilir.

2 Ayette, müşriklerin bir taraftan Hz. Peygamber'in risaletini reddetmelerine rağmen diğer taraftan da bazı şeyleri haram veya helal olarak nitelendirmelerinin mantıksız olduğuna dikkat çekilmektedir. Dinde helal veya haram kılma yetkisi sadece Yüce Allah'ındır. Nelerin haram veya helal olduğu ise Yüce Allah'ın vahyetmesiyle bilinir ki ilâhî vahye muhatap olanlar ise risaletle görevlendirilmiş peygamberlerdir. Kaldı ki herhangi bir dini konuda Yüce Allah'ın vahiy ile bildirmesi dışında peygamberlerin de haram ve helal koyma yetkileri yoktur. Buradan da anlaşılacağı üzere, diğer insanların olduğu gibi peygamberleri inkâr edenlerin de kesinlikle helal veya haram kılma yetkisinin bulunmadığı bu şekilde ortaya konulmuş olmaktadır. Benzer mesajlar: Mâide 5:87; En'âm 6:143-146; Nahl 16:116-117; Tahrîm 66:1; Hâkka 69:44-47.

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَاْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ
اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا اِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا
فِي السَّمَاۤءِ وَلَاۤ اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَاۤ اَكْبَرَ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾ اَلَاۤ اِنَّ اَوْلِيَاۤءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

60. Allah'a yalan uyduranların kıyamet günü hakkındaki kanaati nedir?[1] Şüphesiz ki Allah insanlara karşı lütuf sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler.

61. Her ne işte bulunsan, o işle ilgili Kur'an'dan her ne *tilâvet* edersen (okuyup aktarsan)[2] ve siz her ne iş yapıyorsanız o işe daldığınız zaman biz mutlaka üstünüzde şahidiz. Yerde de gökte de zerre ağırlığınca herhangi bir şey Rabbinden uzak (ve gizli) kalmaz.[3] Bundan daha küçük ve daha büyük (hiçbir şey) yoktur ki apaçık bir kitapta (ilahi kanunda) bulunmasın.

62. Dikkat edin! Allah'ın dostlarına[4] korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.

1 Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "Allah'a yalan uyduranlar, kıyamet gününü ne zannediyorlar?..."; "Allah adına yalan uyduranlar, kıyamet gününü ne zannediyorlar?..."

2 Kur'an'da *tilâvet* ifadesi vahyin tebliğ edilmesi, vahyin herhangi bir konusunun gündeme getirilmesi, izinin sürülmesi, takip edilmesi anlamlarına gelmektedir. *Tilâvet* kavramının anlamları arasında "gündeme getirmek", "hayatın merkezine almak", "gündem yapmak" da bulunmaktadır. Dolayısıyla ayette sözü edilen *tilâvet* ile kastedilen Hz. Muhammed'in vahyi muhataplarına tebliğ etmesi olarak anlaşılmalıdır. Ayetin ilk cümlesinde "her ne iş yaparsan" ifadesinin kapsamında Kur'an *tilâveti* de yer almasına rağmen bunun ayrı olarak kullanılmasının sebebi öneminden kaynaklanmaktadır. Kur'an'da her işle ilgili doğrudan veya dolaylı olarak, hüküm açısından veya mesaj açısından bir Kur'an göndermesi vardır. Kur'an'dan o işle ilgili kısmın *tilâvet* edilmesi, o konuda Kur'an'ın dediğinin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Kur'an, hayatla ilgili esaslar içerdiği için onun *tilâveti* de ayetlerinin hayata aktarılmasıdır, hayata taşınmasıdır.

3 Benzer mesaj: Sebe' 34:3.

4 Yüce Allah'ın dostu (velisi, evliyası) olabilmek için önce Tevbe 9:71'de ifade edildiği gibi müminlerin birbirlerinin dostu olması gerekir. Bunun sonrasında Yüce Allah müminlerin dostu olduğunu Bakara 2:257'de ifade etmektedir. Fussilet 41:31'de belirtildiği gibi melekler de müminlerin dostudurlar. Mâide 5:55'te ise gerçek dostların Yüce Allah, Elçisi ve namaz kılan, zekâtı veren ve (Allah'ın emirlerine) boyun eğen müminler olduğu belirtilmektedir. Bu ayetlerde Yüce Allah'ın dostlarının (*velî*, *evliyâ* vs.) kimler olduğunu içermekte, bu kavramı belli bazı isimlere indirgemenin doğru olmadığı anlaşılmaktadır.

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ
لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا هُوَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ اَلَآ اِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُرَكَٓاءَ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾

63. Onlar, iman edip *takvâlı* (duyarlı) olanlardır.

64. Dünya hayatında da ahirette de müjde onlarındır. Allah'ın sözlerinde asla değişme yoktur.[1] Asıl büyük kurtuluş işte budur.

65. Onların (inkârcıların) sözleri seni üzmesin![2] Şüphesiz ki itibar bütünüyle Allah'a aittir.[3] O, duyandır, bilendir.

66. Dikkat edin! Göklerde ve yerde kim varsa (hepsi) yalnızca Allah'a aittir. Allah'ın peşi sıra ortaklara yalvaranlar neyin peşine düşüyorlar![4] Onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve onlar yalandan başka bir şey de söylemiyorlar.[5]

67. O, içinde dinlenesiniz diye sizin için geceyi yaratan, (çalışıp kazanmanız için de) gündüzü aydınlık kılandır.[6] Şüphesiz ki bunda, dinleyen bir toplum için dersler vardır.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:34, 115; Kehf 18:27; Kâf 50:29.

2 Benzer mesajlar: Hicr 15:88; Nahl 16:127; Neml 27:70; Lokmân 31:23; Yâsîn 36:76.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:139; Fâtır 35:10.

4 Yüce Allah'ın dışında, O'nun peşi sıra müşriklerin tapındığı varlıkların kendilerinin müstakil varlıklar olmadıkları, dolayısıyla onlara ait özel herhangi bir mekân bulunmadığı, onlardan herhangi bir şey beklememek gerektiği, ayrıca kendilerine kulluk etmeyenleri cezalandırabilecekleri bir ahiretlerinin olmadığı, onlara tapınmamaları durumunda yersiz korkulara kapılmalarının da gereksizliği üzerinde durulmaktadır. Tapındıkları varlıklar genelde melek veya cinler üzerinden ürettikleri varlıklar ve putlar olduğu için, Yüce Allah ayette *mâ* edatı değil de canlı ve ruhu olan varlıklar için kullanılan *men* edatını tercih etmiştir. Ayrıca insanlardan bazılarını (Firavun vb) kendilerine tanrı edinenler ile kendilerinde üstün güç olduğu vehmine kapılıp Yüce Allah ile kendi aralarına şefaatçiler yerleştirenler de bu manada ayetin kapsamı içerisindedir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:116, 148; Yûnus 10:36; Câsiye 45:24; Necm 53:28.

6 Benzer mesajlar: Neml 27:86; Kasas 28:73; Mü'min 40:61.

قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ اِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ
سُلْطَانٍ بِهٰذَا اَتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ
لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا
يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

68. (Müşrikler:) "Allah çocuk edindi!" dediler.[1] (Haşa)! O yücedir. O, (gerçek) zengindir. Göklerde ve yerde ne varsa yalnızca O'na aittir. Bu konuda yanınızda herhangi bir delil yoktur. Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?

69. De ki: "Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar."[2]

70. Dünyada bir miktar geçim (sağlarlar); sonra dönüşleri sadece bizedir; ardından da inkâr etmekte oldukları şeyler nedeniyle onlara şiddetli azabı tattırırız.[3]

1 Mekkelilerin Yüce Allah'a çocuk yakıştırmalarıyla ilgili bilgi içeren benzer mesajlar: Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:101; Nahl 16:57-62; İsrâ 17:40, 111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:149-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

2 Bir benzeri de Nahl 16:116'da geçen bu ifadede konu Yüce Allah'a çocuk isnadı ve Allah adına kişilerin kendi kafalarına göre helal ve haram belirlemeleri olduğu için bu tür sözler veya yaklaşımlar doğrudan Yüce Allah'a yalan isnat etmek ve O'na yönelik iftiralarda bulunmak manasında korkunç bir günahtır. Böyle bir günahı işleyenler iftiracı ve yalancı oldukları için istiğfar edip tevbe etmedikleri sürece artık onların başarıya ulaşması ve kurtuluşa ermeleri mümkün değildir. Müşrikler "Allah çocuk edinmiştir" diyerek bir yalan uydurmuşlar ve sonra da o yalanı Yüce Allah'a nispet etmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Sâffât 37:151-153'te bilgi verilmektedir. Müşrikler önce yalan uydurmuşlar, sonra da onu Yüce Allah'a isnat ederek yalancılıklarını iftiraya dönüştürmüşlerdir. Ayette el-kezib kelimesinin eliflamlı gelmesinin nedeni Yüce Allah'a çocuk isnadının müşriklerin sözü olduğunu, yani o bilinen yalan olduğunu ortaya koymaktır. Bu nedenle, Yüce Allah bunların kurtuluşa eremeyeceklerini, mahşerde azaptan kurtulamayacaklarını beyan ederek konunun önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

3 Ayetin sonundaki *bimâ kânû yekfurûne* (inkâr etmeleri sebebiyle) ifadesi dikkat çekicidir. Yüce Allah hiç kimseyi haksız yere azaba uğratmayacağı için, azaba çarptırılma nedenleri "Yüce Allah'ı, vahyi, risaleti, ahireti, sorgulamayı, cenneti, cehennemi vs. hususları inkâr etmeleri" olarak belirlenmiştir.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ نُوحٍ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامٖي وَتَذْكٖيرٖي بِاٰيَاتِ اللّٰهِ
فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ فَاَجْمِعُٓوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُٓوا اِلَيَّ
وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ
مِنَ الْمُسْلِمٖينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَٓائِفَ وَاَغْرَقْنَا الَّذٖينَ
كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرٖينَ ﴿٧٣﴾

Surenin 71-93. ayetlerinde Hz. Nuh'un ve Hz. Musa'nın kıssalarından bazı kesitler ve ümmet için ibret içerikli mesajlar ele alınmaktadır.

71. Onlara Nuh'un haberini *tilâvet* et (okuyup aktar)! Hani o, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Benim konumum ve Allah'ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geldi ise –ki ben yalnızca Allah'a güvenirim–; siz de ortaklarınızla birlikte işinizle ilgili olarak toplanın (karar alın)![1] Sonra işiniz (aldığınız karar) başınıza dert olmasın! Bundan sonra (vereceğiniz) hükmü bana uygulayın ve bana zaman da tanımayın!

72. Yüz çevirirseniz, ben sizden hiçbir ücret istememiştim. Benim ücretim yalnızca Allah'a aittir.[2] Bana da müslümanlardan olmam emredilmiştir."[3]

73. (Yine de) onu yalanlamışlardı. Biz de hem onu hem de onunla birlikte gemide bulunanları kurtarmış ve onları (yeryüzünde) halifeler (sorumlular) olarak görevlendirmiştik. Ayetlerimizi yalanlayanları da (denizde) boğmuştuk. Bak ki uyarılanların (fakat inanmayanların) sonu nasıl olmuş!

1 Hz. Nûh kavmine seslenerek onların ortaklarıyla birlikte bir araya gelip ne iş yapacaklarına karar vermelerini istemektedir. Ayette geçen *ecmi'û* emri "hazırlanmak, karar vermek" manasına gelebileceği gibi "toplanmak" anlamına da gelebilir. Her iki durumda da maksat muhatapların bir araya gelmesi, işleri konusunda karar vermeleridir. Kültürümüzdeki *icmâ'* denen fikir birlikteliği de bu kelimeyle ilişkilidir; ancak hem bu ayette hem de Yûsuf 12:15 ve 102'de, ayrıca Tâhâ 20:64'te de kullanılan bu kelime, fiil olarak da emir kalıbında da olumsuz içerikteki faaliyetleri içermektedir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

3 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14, 163; A'râf 7:143; Yûnus 10:104; Neml 27:91; Zümer 39:12.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِه۪ رُسُلاً اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَٓاؤُ۫هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِه۪
مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِ الْمُعْتَد۪ينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى وَهٰرُونَ اِلٰى
فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ بِاٰيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا
قَالُٓوا اِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسٰٓى اَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَكُمْۜ اَسِحْرٌ هٰذَاۜ وَلَا
يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَٓاءُ فِي
الْاَرْضِۜ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِن۪ينَ ﴿٧٨﴾

74. Sonra onun arkasından elçileri kendi toplumlarına göndermiştik. Onlara deliller getirmişlerdi. Fakat onlar daha önce yalanladıkları şeye inanacak değillerdi. İşte haddi aşanların kalplerini biz böyle mühürleriz.[1]

75. Sonra onların ardından da Musa ile Harun'u delillerimizle Firavun'a ve yöneticilerine göndermiştik; (fakat) onlar kibirlenmiş ve suçlu bir toplum olmuşlardı.

76. Katımızdan onlara gerçek (bilgi) gelince "Elbette bu, apaçık bir büyüdür!" demişlerdi.

77. Musa "Size gerçek (bilgi) geldiğinde onun için 'Bu bir büyü müdür? (Hep böyle mi) dersiniz? (Oysa) büyücüler başarılı olamazlar!" diye sormuştu.

78. Onlar "Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (dinden) bizi döndüresin[2] ve yeryüzünde yücelik sizin ikinizin olsun diye mi bize geldin?[3] Biz size asla inanacak değiliz." demişlerdi.

1 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

2 Firavun ve adamları taklide battıkları için, atalarını neyin üzerinde bulmuşlarsa o yolu, yani o dini, hayat tarzını takip edeceklerini ifade etmiş, o yoldan vazgeçirme gerekçesi nedeniyle Hz. Musa'ya ve Hz. Harun'a itibar etmeyeceklerini belirtmişlerdi. "Atalarımızı üzerinde bulmuştuk" sözü taklitçiliğin göstergesidir ve son elçi ile uyarılanlar içinde bu yolu izleyenler öncelikle Mekkeli müşrikler olmuştu. Ancak mesaj elbette onlarla sınırlı değildir. Şeytanın izini takip eden herkesin bu noktada muhatap olduğu unutulmamalıdır. Taklitle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:70; Ahkâf 46:22.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ
مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ
الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا
ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَنْ يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ
وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾

79. Firavun şöyle demişti: "Bilgili bütün büyücüleri bana getirin!"

80. Büyücüler gelince Musa onlara "Ne atacaksanız atın!" demişti.[1]

81. Onlar (iplerini) atınca Musa şunu söylemişti: "Sizin getirdiğiniz şey (bilinen bir) büyüdür. Şüphesiz ki Allah onu boşa çıkaracaktır." Şüphesiz ki Allah bozguncuların işini düzeltmez.

82. Suçluların hoşuna gitmese de Allah sözleriyle gerçeği açığa çıkaracaktır.[2]

83. Firavun ve yöneticilerinin kendilerine *fitne* (sıkıntı) vermelerinden korkmaları nedeniyle, kavminden bir grup insandan başka kimse Musa'ya iman etmemişti.[3] Şüphesiz ki Firavun yeryüzünde kibirlenen biriydi ve elbette o, haddi aşanlardandı.[4]

1 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:43.

2 Benzer mesajlar: Enfâl 8:8; Şûrâ 42:24. Ayette geçen *kelimâtihî* tamlaması Hz. Musa'nın risaletine dair Yüce Allah'ın verdiği "bütün deliller, yani ayetler" manasına gelmektedir. Ayrıca bunun Hz. Musa'ya yönelik "destek vaadi" de "emirleri, hükümleri, dilemesi" de bu bağlamda düşünülebilir. Kullanıldığı yerlere bakıldığında Yüce Allah'ın kelimelerinden kastın içeriğinde Yüce Allah'ın peygamberlerine indirdiği "vahiyler" olduğu gibi, O'nun tarafından belirlenen tabiat kanunlarında kendini gösteren "yaratıcı iradesi" de düşünülebilir.

3 Hz. Musa'ya kendi kavminden veya Firavun'un kavminden çok az insan iman etmişti; çünkü Firavun'un ve yönetici seçkinlerin kendilerine türlü türlü eziyet etmelerinden korkuyorlardı. Bu eziyet korkusuna rağmen içlerinden bazı yiğitler iman etmişlerdi. Bu bağlamda büyücüleri ve imanını gizlemiş yiğit adamı sayabiliriz. Ancak bütün bunların kaç kişiden oluştuğu noktasında kesin olarak herhangi bir şey söylemek durumunda değiliz. Yüce Allah, bu ifadeleri Hz. Muhammed'i teselli için zikretmiştir. Çünkü o, kavminin kendisinden yüz çevirmesi ve inkârlarına devam etmeleri sebebiyle üzülüyordu. Bunun üzerine Yüce Allah, peygamberine, kendisi için bu konuda diğer peygamberlerde örnekler bulunduğunu beyan buyurmuştur.

4 Benzer mesaj: Zuhruf 43:54.

وَقَالَ مُوسٰى يَا قَوْمِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا عَلَى
اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ
﴿٨٦﴾ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰى وَاَخِيهِ اَنْ تَبَوَّاٰ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَاَقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

84. Musa şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'a inandıysanız, O'na teslim olduysanız yalnızca O'na güvenin!"[1]

85. Onlar da şöyle demişlerdi: "Yalnızca Allah'a güvendik. Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu için deneme konusu kılma![2]

86. Bizi merhametinle o kâfirler topluluğundan kurtar!"[3]

87. Biz de Musa ve kardeşine "Kavminiz için şehirde evler hazırlayın! Evlerinizi kıble yapın![4] Namazınızı da doğru kılın![5] (Ey Musa)! Müminleri müjdele!" diye vahyetmiştik.

1 Bu ayet imanın bir iddia değil, bilinç ve kararlılık olduğunun delilidir. Dahası iman bir güven kurumudur. Bir insan Yüce Allah'a ne kadar güveniyorsa O'na o kadar inanıyor demektir. Mümin Yüce Allah'a iman eden ve O'na güvenen demektir. Böyle bir inanç Yüce Allah'a sonsuz bir sevgiyi de içinde barındırır. Seven sevgisinde samimi ise bunu eylemlerine de yansıtmalıdır. Zira sadece dilde yer alan ve eyleme yansımayan bir sevgi bir anlam ifade etmeyeceğine göre; seven, sevdiğine, sevdiğini göstermek durumundadır ki özü, sözü ve davranışı bir bütünlük arz etsin.

2 Ayette geçen *fitneh* kelimesi "deneme" anlamına gelse de burada bağlam gereği zalimlere karşı herhangi bir şekilde "rezil ve rüsva" edilmeme anlamını da içermektedir. Bu duanın bir benzeri Mümtehine 60:5'te Hz. İbrahim'in duası olarak yer almaktadır. Benzer mesaj: Bakara 2:256.

3 Yüce Allah'ın rahmet ve merhametine sığınarak kafir kavmin eziyetlerinden kurtulma isteği, o dönemde Firavun ve azgın yönetici seçkinlerinin ne kadar büyük bir zulüm ortaya koyduklarının da tipik bir göstergesidir.

4 Bu cümle ayetin bağlamı dikkate alınarak Hz. Musa ve Hz. Harun'un kavmine tebliğ etmesi istenen bir buyruk olarak şöyle de tercüme edilebilir: "Evlerinizi güney tarafa bakacak şekilde yapın."

5 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

وَقَالَ مُوسٰى رَبَّنَٓا اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَاَهُ زِينَةً وَاَمْوَالًا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۙ رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ
سَبِيلِكَۚ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰٓى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيمَ
﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ اُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَٓانِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ وَجَاوَزْنَا
بِبَنٓي اِسْرَٓائِيلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًاۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُۙ قَالَ اٰمَنْتُ
اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا الَّذٓي اٰمَنَتْ بِه۪ بَنُٓوا اِسْرَٓائِيلَ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ
وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾

88. Musa şöyle demişti: "Rabbimiz! Şüphesiz ki sen Firavun ve yöneticilerine dünya hayatında ziynet ve mallar verdin.[1] Rabbimiz! (Onlara bu nimetleri) insanları senin yolundan saptırsınlar (diye mi verdin?)[2] Rabbimiz! Onların mallarını sil, kalplerine sıkıntı ver! Onlar o elem verici azabı görünceye kadar iman etmeyecekler."[3]

89. (Allah) "İkinizin duasına da elbette cevap verilmiştir. Siz doğru yolda olun[4] ve o (gerçekleri) bilmeyenlerin yoluna uymayın!" demişti.

90. Biz İsrailoğulları'nı denizden geçirmiştik de Firavun ve askerleri haksızlık etmek ve saldırmak üzere onları takip etmişti. Sonunda (denizde) boğulma zamanı gelince (Firavun) "İsrailoğullarının inandığı ilahtan başka ilah olmadığına ben de iman ettim. Ben de müslümanlardanım!" demişti.

91. (Ona şöyle denmişti): "Şimdi mi (iman ettin)![5] (Oysa) daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun."

1 Hz. Musa Yüce Allah'ın Firavun'a ve onun yönetici seçkinlerine dünya hayatında çeşitli zinetler, bolca mal ve servet verdiğini ifade etmiş, bir anlamda bunların veriliş amacına uygun değerlendirilmediğine dikkat çekmiş olmaktadır.

2 Bu cümle "Rabbimiz! Sonuçta onlar senin yolundan saptırıyorlar" şeklinde de tercüme edilebilir. Bu tercümenin gerekçesi, *li yudıllû* ifadesinin başındaki *lâm/li* edatına "akıbet" anlamı verilmesidir ki bunun Kur'an'da çeşitli örnekleri vardır.

3 "Kalplerine şiddet ver" ifadesi "kalplerinin mühürlenmesi, sıkıntılarla daraltılması, imana muvaffak olamamaları, kalplerinin katılaşması, malı kaybetme sonrası bunun acısını kalplerine oturtması" anlamlarını içermektedir.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:112; Fussilet 41:6; Şûrâ 42:15.

5 Yüce Allah ölüm anındaki tevbeyi kabul etmeyeceğini bildirmektedir. Çünkü bu tür tevbe girişimlerinin samimiyet noktasında ispat edilme imkânı yoktur. İman iddiası eğer salih amellerle desteklenmez veya ispat edilmezse o inanç iman adını alamaz. Dolayısıyla Firavun'un da iman ifadeleri ispat edilme zamanı kalmadığı için kabul edilmemiştir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةً وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٢﴾
وَلَقَدْ بَوَّاْنَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ مُبَوَّاَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتّٰى جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ
اِنَّ رَبَّكَ يَقْض۪ي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ف۪يمَا كَانُوا ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَاِنْ كُنْتَ ف۪ي شَكٍّ مِمَّٓا
اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ فَسْـَٔلِ الَّذ۪ينَ يَقْرَؤُ۫نَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَٓاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُمْتَر۪ينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ﴿٩٥﴾

92. Senden sonra geleceklere bir ibret olması için[1] bugün senin bedenini (cansız olarak) kurtaracağız. Şüphesiz ki insanlardan birçoğu delillerimizden habersizmiş gibi davranır.

93. Yemin olsun ki biz İsrailoğulları'nı güzel bir yurda yerleştirmiştik ve onlara temiz nimetlerden rızık vermiştik. Kendilerine ilim gelinceye kadar ayrılığa düşmemişlerdi.[2] Şüphesiz ki Rabbin, anlaşmazlığa düştüğü şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecektir.[3]

Surenin 94-103. ayetlerinde Hz. Muhammed'e yönelik uyarılar, inkârcıların kararlılıkları, Hz. Yunus'un kavminin azaptan kurtarılışı, iman için insanların zorlanmaması gerektiği ve evren kitabına ibretle bakılması emrine yer verilmektedir.

94. Sana indirdiğimizden şüphedeysen, senden önce Kitabı (Tevrat'ı) okuyanlara sor![4] Şüphesiz ki Rabbinden sana gerçek (bilgi) gelmiştir. Sakın şüphelenenlerden olma![5]

95. Allah'ın ayetlerini yalanlayanlardan da olma; sonra kaybedenlerden olursun.[6]

1 Bu cümle Firavun'un takip ettiği ve boğulmuş olacağına dair tereddütleri bulunan Hz. Musa'nın yanındaki müminlere gösterilmesi için cesedinin korunacağı mesajını da verebilir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:19; Şûrâ 42:14; Câsiye 45:17; Beyyine 98:4.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:92, 124; Secde 32:25; Câsiye 45:17.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:43; Enbiyâ 21:7.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:147; Âl-i İmrân 3:60.

6 Bu uyarılar Hz. Muhammed'in şahsında ümmete yönelik olarak anlaşılmalıdır; çünkü Hz. Muhammed'in kendisine vahyedilenlerle ilgili herhangi bir şüphesi olamazdı. Zaten Yûnus 10:104'te verilen bilgi de bunun delilidir.

اِنَّ الَّذٖينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَٓاءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتّٰى يَرَوُا
الْعَذَابَ الْاَلٖيمَ ﴿٩٧﴾ فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَٓا اٖيمَانُهَٓا اِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّٓا اٰمَنُوا كَشَفْنَا
عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حٖينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ
فِي الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمٖيعًا اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنٖينَ ﴿٩٩﴾

96. Şüphesiz ki haklarında Rabbinin sözü (hükmü) gerçekleşenler inanmazlar.[1]

97. Kendilerine her bir delil gelmiş olsa bile elem verici azabı görünceye kadar (inanmayacaklardır).[2]

98. Yunus'un[3] kavmi hariç, herhangi bir şehir (halkı), keşke iman etmiş olsaydı da bu imanları kendilerine yarar sağlasaydı! (Yunus'un kavmi) iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rezillik azabını kaldırmış ve onları bir süre (daha) yararlandırmıştık.[4]

99. Rabbin dileseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi.[5] (Şimdi) sen inanmaları için insanları zorlayacak mısın![6]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:33; Yâsîn 36:7; Mü'min 40:6.

2 Yûnus 10:33, 96 ve 97 gibi ayetler, Yüce Allah'ın gelecekte kimlerin inanmayacağını bildiğinin apaçık delillerindendir. Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

3 Kitâb-ı Mukaddes (Yunus, Bap 1)'deki bilgilere göre, Hz. Yunus, Asur Devleti'nin başkenti olan Nineve/Ninova'ya gönderilmiş bir peygamberdi. Hz. Yunus'un MÖ. 860-784 yılları arasında yaşadığı ifade edilmektedir. Buradaki görevinde arzu edilen sonucu alamayınca, başka bir yere (Tarşiş'e) gitmek üzere bir gemiye binmiş ve -kısmen Kur'an'la da örtüşen bilgilere göre- zorlu bir süreç yaşamıştı (Ömer Faruk Harman, "Yunus md.," DİA, XLIII, 597-599). Kur'an'da Hz. Yunus'la ilgili kıssa Yûnus 10:98 ve Sâffât 37:139'da Hz. Yunus'un adı verilerek, Enbiyâ 21:87 (*zü'n-nûn*) ve Kalem 68:48'de (*sâhıbü'l-hût*) ifadeleri kullanılarak yer almaktadır.

4 Benzer mesaj: Sâffât 37:148.

5 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Hûd 11:118; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

6 Yüce Allah Hz. Muhammed'e hitap etmekte ve onun aslında insanlar üzerinde herhangi bir tasarruf yetkisinin bulunmadığını ifade etmektedir. Gerçek anlamda etki insanın kendi iradesi ve o iradenin tercihini yaratacak olan Yüce Allah'tır. Teğâbun 64:11'de de geçtiği gibi insan kendisi iman edecek ki Yüce Allah da onun kalbine hidayet etsin. Çünkü iman "sebep"tir; hidayet ise "sonuç"tur. Bakara 2:256'da da belirtildiği gibi "dinde zorlama yoktur." Çünkü iman öncelikle bir kalp eylemidir. Kalbinde iman olmayanın zorlama ile iman sahibi kılınması mümkün değildir. Birtakım baskılarla zorlayarak Müslüman yapıldığı zannedilenler özü sözü, içi dışı başka olan münafıklara dönüştürülecektir. Münafıkların bir ağacı içinden kemirerek çürüten kurtçuklar gibi toplumu içerden çürütüp mahvına ve yok olmasına sebep olduğu da bilinen bir gerçekliktir.

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ
انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْاٰيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾

100. Allah'ın izni olmadan kimse inanamaz.[1] Akıllarını kullanmayanlara pislik verir (yağdırır).[2]

101. De ki: "Göklerde ve yerde neler var, bakın!"[3] İnanmayacak bir topluma deliller ve uyarılar yarar sağlamaz.

1 Ayette sözü edilen *iznillâhi* tamlaması "Allah'ın izni, müsaadesi, yol göstermesi, gerçeği duyurması, yardım etmesi, kolaylaştırması ve hüküm vermesi" manalarını içermektedir. Rabbimiz, insanlara vicdan, fıtrat, akıl ve irade verip peygamberler görevlendirmesi ve kitap göndermesi ile bu konudaki buyruklarını insanlara duyurmuştur.

2 Benzer mesaj: Enfâl 8:22. Bu ayet akıl etmenin dindeki vazgeçilmez yerinin ve öneminin en açık ifadelerindendir. Bilindiği üzere, Kur'an'da hiçbir ayette *akl* kelimesi isim olarak geçmez; kullanıldığı 49 yerde daima fiil halinde bulunur. Buradan anlaşılıyor ki kullanılmayan akıl yok hükmündedir. Aklını kullanmayanların üzerine boca edilecek *er-rics* elbette ki "manevi pislik" manasında şirk ve küfürdür. Bu manada Tevbe 9:28'de zikredildiği üzere müşriklerin *neces* yani inanç açısından pislik olması akla getirilebilir. Aklını kullanmayıp vahyin sunduğu hakikatlere itibar etmeyenler, sonraki ayetlerde de zikredileceği üzere kâinat kitabının ayetlerine de insanlık tarihinin özeti demek olan kıssalara da ilgi göstermemektedirler. İşte Yüce Allah bütün bu ayetlerde Hz. Peygamber'e moral vermekte ve inkârcıların bu tercihlerinin sorumlusunun kendileri olduğunu bildirmekte, herkesi bu noktada uyarmaktadır. Eğer Yüce Allah'ın insana verdiği akıl doğru çalıştırılırsa fıtratla çelişmesi mümkün değildir. Sağlam ve doğru çalıştırılan akıl ve bozulmamış fıtrat ile vicdan aynı hakikate hizmet eden değerlerdir. Bu durumda işletilen akıl imanı davet ederken, faal olmayan yani doğru işletilmeyen akıl da sahibine şirk, küfür, inkâr ve nifak gibi inanç bozuklukları, yani manevi pislikler yağmasına neden olur. Sonuçta böyle bir insan için dünyada *el-hızy* denen "alçaklık, rezillik ve rüsvalık", mahşerde de "elem verici azap" kaçınılmaz olacaktır.

3 Yüce Allah, Mekkeli müşrikler başta olmak üzere bütün inkârcılara seslenmekte, güneş, ay, yıldızlar, gece ve gündüzün art arda gelişi, yağmurun yağması gibi göklerde, ağaçlar, denizler, meyveler vs. gibi yeryüzünde yaratılmış her ne varsa onlara ibret nazarıyla bakmalarını kendilerinden istemekte, bu hususu ümmete tebliğ etmesi için Hz. Peygamber'e emir vermektedir. Konuyla ilgili olarak A'râf 7:185'te şöyle buyrulmaktadır: "Göklerin ve yerin hükümranlığı ve Allah'ın yarattığı her bir şey hakkında hiç mi düşünmediler?" Yüce Allah bu ve benzer ayetlerde kainat kitabının ayetlerini incelemeyenlere hitap etmektedir.

فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ اِلَّا مِثْلَ اَيَّامِ الَّذٖينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوٓا اِنّٖي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرٖينَ
﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجّٖي رُسُلَنَا وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا كَذٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٠٣﴾ قُلْ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ
اِنْ كُنْتُمْ فٖي شَكٍّ مِنْ دٖينٖي فَلَآ اَعْبُدُ الَّذٖينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذٖي
يَتَوَفّٰيكُمْ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٠٤﴾ وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّٖينِ حَنٖيفًا وَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ﴿١٠٥﴾

102. Onlar, kendilerinden önce geçmiş toplumların (felaket) günlerinin[1] benzerlerinden başkasını mı bekliyorlar? De ki: "Bekleyin! Şüphesiz ki ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim."[2]

103. Sonra biz elçilerimizi ve iman edenleri kurtarırız. İşte böylece, üzerimize bir borç olarak[3] inananları kurtaracağız.

Surenin 104-109. ayetlerinde Hz. Muhammed'in tevhid dini noktasındaki duruşu ve kendisine yönelik inşa edici bazı prensipler ele alınmaktadır.

104-105. De ki: "Ey insanlar! Benim (tebliğ ettiğim) dinimden şüphedeyseniz, ben Allah'ın peşi sıra tapmakta olduklarınıza tapmam. Ancak sizi öldürecek olan Allah'a taparım. Bana 'Müminlerden olmam'[4] ve '*Hanîf* (Allah'ı birleyen) olarak yüzünü dine çevir; sakın müşriklerden olma!' diye emredildi."

1 Ayette sözü edilen *eyyâm* "günler" kelimesi esasında bağlam gereği olumsuz bir mana vermekte ve Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Salih, Hz. Şuayb gibi peygamberlerin kavimlerinin başına gelen "azap, helak ve felaket günleri" manasını içermektedir.

2 Sözü edilen meydan okumada inkârcıların akıbetiyle ilgili tehdit içerikli bir mesaj bulunmaktadır. Hz. Peygamber inkârcı kavmine hitap ederken "Siz artık Allah'ın dünyada veya âhirette başınıza ne belalar getireceğini bekleyin; başınıza nelerin geleceğini, nasıl bir azap ve gazapla helak edileceğinizi bekleyin! Ben de bu durumu bekleyenlerdenim; artık bakıp göreceğiz" demiştir. Bu ifadesiyle aslında davasındaki haklılığını ve muhatapların alaycılıklarının yersiz olduğunu kendilerine son bir kez beyan etmiş olmaktadır. Bu ifadenin benzerleri başka milletler ve kavimler için de Kur'an'da yer almaktadır.

3 Ayette yer alan *hakkan 'aleynâ* ifadesi elbette Yüce Allah'a *vucûbiyet* gibi yani gereklilik anlamında bir borç değildir. Bu Yüce Allah'ın müminleri koruyacağına dair bir vaadidir ve burada da söz konusu vaat gündeme getirilmiş olmaktadır.

4 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14, 163; A'râf 7:143; Yûnus 10:72; Neml 27:91; Zümer 39:12.

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَۚ فَاِنْ فَعَلْتَ فَاِنَّكَ اِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٦﴾
وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَۚ وَاِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِه۪ۜ يُص۪يبُ بِه۪ مَنْ
يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنِ
اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِوَك۪يلٍ ﴿١٠٨﴾ وَاتَّبِعْ
مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِم۪ينَ ﴿١٠٩﴾

106. Allah'ın peşi sıra sana yarar da zarar da veremeyecek şeylere yalvarma! Bunu yaparsan, o takdirde şüphesiz ki zalimlerden olursun.

107. Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başka açıp (giderecek) yoktur. Sana bir iyilik dilerse, lütfunu geri çevirebilecek de yoktur.[1] Onu kullarından dilediğine (layık olana) ulaştırır. O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size elbette gerçek gelmiştir. Kim doğru yola gelirse yalnızca kendisi için gelmiş olur; kim de saparsa sadece kendi aleyhine sapmış olur.[2] Ben sizin üzerinize asla *vekil* (güven kaynağı) değilim."

109. Sana vahyolunana uy[3] ve Allah (aranızda) hükmedinceye kadar sabret! O, hüküm verenlerin en iyisidir.

1 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:26-27; En'âm 6:17; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Zümer 39:38; Fâtır 35:2; Mülk 67:20-21, 28.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:15, 97; Kehf 18:17; Zümer 39:41.

3 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

11

HÛD SURESİ

❀ 123 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 123 ayetten oluşan, adını 50. ayette geçen *hûd* kelimesinden alan Hûd suresi inişte 69, mushaf sırasında ise 11. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓرٰ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَك۪يمٍ خَب۪يرٍۙ ﴿١﴾ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنَّن۪ي لَكُمْ
مِنْهُ نَذ۪يرٌ وَبَش۪يرٌۙ ﴿٢﴾ وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعاً حَسَناً اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذ۪ي فَضْلٍ فَضْلَهُۜ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَب۪يرٍ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde vahyin kaynağı, açıklayıcısı ve amacı ifade edilmekte, bütün canlıların rızkını Yüce Allah'ın verdiği, evrenin sisteminin kendi elinde bulunduğu, nankörlerin davranış tahlilleri ve sabredenlerin ödülle buluşturulacağı belirtilmektedir.

1-2. *Elif. Lâm. Râ.*[1] (Bu), Allah'tan başkasına ibadet etmemeniz için (doğru) hüküm veren, her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış, sonra da açıkça ortaya konulmuş bir kitaptır.[2] (De ki:) "Şüphesiz ki ben O'nun tarafından size (gönderilmiş) bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.

3. (Bu kitap) Rabbinizden bağışlanma dilemeniz, sonra da O'na tevbe etmeniz (yönelmeniz) için[3] (indirildi) ki (Allah) sizi belirlenmiş bir süreye kadar güzel bir şekilde yaşatsın ve iyilik sahibi olan herkese de iyiliğinden (daha çok) versin. Yüz çevirirseniz, size gelecek büyük bir günün azabından korkarım."

1 *Mukatta'a* harfleri hak*k*ında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Bu ifade, Kur'an'ın bizzat Yüce Allah tarafından korunup açıklandığının delilidir. Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

3 Buradaki kullanımdan anlaşılıyor ki *istiğfar* (geçmişe dair özür) ve *tevbe* (dönülen hatadan doğru bir yöneliş gerçekleştirmek) şeklinde farklı şeylerdir. Benzer mesajlar: Hûd 11:52, 61, 90.

اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٤﴾ اَلَٓا اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ اَلَا
ح۪ينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ اِنَّهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٥﴾ وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ
فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍ ﴿٦﴾

4. Dönüşünüz yalnızca Allah'adır. O, her şeye gücü yetendir.

5. Dikkat edin! Onlar, O'ndan (Allah'ın gözetiminden) gizlemeleri için göğüslerini çevirirler.[1] Dikkat edin! Onlar elbiselerine büründükleri zaman bile (Allah) onların gizlediklerini de açığa çıkardıklarını da bilir. Şüphesiz ki O, göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

6. Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki rızkı yalnızca Allah'a ait olmasın.[2] (Allah) onun durduğu ve sonunda bırakılacağı mekânı bilir.[3] (Bunların) hepsi apaçık bir kitaptadır.[4]

---

1 Bu ifade Mekkeli müşriklerin gönüllerinden geçeni gizlediklerini ortaya koymaktadır. Ayette geçen *yesnûne* fiili "haktan yan çizmek, dürüp bükmek, örtülere sarılmak, bürünmek, örtünmek" gibi anlamlar içermektedir. Maksat "Hz. Peygamber'e duydukları öfke ve besledikleri kinden dolayı göğüslerini çevirmek" şeklinde anlaşılmakta, münafık tiplerin bu şekilde davrandıkları, yüzleri görünmeyecek şekilde kendilerini gizledikleri, ancak düşmanlıklarını göğüslerinde gizledikleri belirtilmektedir. Rivayete göre bir grup müşriğin kapılarını ve perdelerini kapatarak elbiselerine büründükleri, böylece Nebî (as)'ın onları tanıyamadığı beyan edilmekte, dolayısıyla ayetin de bu nedenle indirildiği ifade edilmekte, bu kişilerin de aslında münafıklık yaptıkları belirtilmektedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVII, 185). Müşrikler Hz. Peygamber'den gizlenince Yüce Allah'ın görüp gözetmesinden de gizlendiklerini zannediyorlardı. Her ne suretle gizlenirlerse gizlensinler, Yüce Allah'ın gözetiminden kaçamayacakları ayette eleştirel bir şekilde ifade edilmektedir.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Yeryüzünde her canlının rızkı yalnızca Allah'a aittir."

3 Benzer mesaj: En'âm 6:98. Ayette geçen *müstekarr* kelimesine "rahim, rahimler", "insanların geceye sığınması", "her canlının yeryüzündeki yaşama süreleri"; *müstevde'* kelimesine ise "insanların yaşayıp ölecekleri yeryüzü", "babaların sulbü", "öldüklerinde toprağa definleri", "ölümden sonra insanın yerleşip kalacağı yer" gibi anlamlar verilmiştir.

4 Yüce Allah canlıların hayatlarını devam ettirmeleri için uyguladığı prensiplerin apaçık bir kitapta olduğunu beyan etmektedir. Burada sözü edilen *kitâb-i mübîn* "apaçık kitap" tamlaması *Levh-i Mahfûz*'u yani "Yüce Allah'ın sınırsız ilmi"ni ifade edebileceği gibi, bütün bunların kesin ve net bir yasaya bağlı kılınmış olması manasını da içermektedir.

وَهُوَ الَّذٖي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فٖي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ
اَحْسَنُ عَمَلًاۜ وَلَئِنْ قُلْتَ اِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا
سِحْرٌ مُبٖينٌ ﴿٧﴾

7. O, hanginizin davranış olarak daha güzel olacağını denemek için[1] *arşı* su üzerindeyken[2] gökleri ve yeri altı günde (dönemde) yaratandır.[3] "Ölümden sonra şüphesiz ki diriltileceksiniz!" desen, kâfir olanlar elbette "Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir!" derler.[4]

1 Yaratılışın gayesinin "imtihan" oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:124, 155, 249; Âl-i İmrân 3:152, 154, 186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Enfâl 8:17; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; İnsân 76:2; Fecr 89:15-16.

2 Yüce Allah gökleri ve yeryüzünü yaratmadan önce arşı'nın su üzerinde olduğunu ifade etmektedir ki bu cümle ile Fussilet 41:11'de geçen "duman halindeki gök" ifadesi, bilinen anlamda nesnel yaratılış öncesi durum hakkında bilgi vermektedir. Yüce Allah ayette "Arşı"ndan söz etmektedir ve onun da su üzerinde olduğunu beyan etmektedir. Kur'an'da 26 kez geçen *'arş/el-'arş* kelimesi 21 kez Yüce Allah için kullanılmakta ve Rabbimizin "mutlak hükümranlığı, otoritesi, yetkisi" gibi anlamlar içermektedir. Buna karşılık "O'nun arşının su üzerinde olması" kolay kolay anlaşılabilecek bir şey değildir. Zira Arş'ın ne olduğu kesin olarak bilinemeyeceği için "Arş'ın üzerinde bulunduğu belirtilen su"yun neyi temsil ettiğini kavramak da kolay değildir. Bir ihtimal olarak, maksadın kâinat yaratılmadan hemen önce ilk defa hayatın kaynağı olan suyun yaratılmış olduğu söylenebilir. Esasında canlı her şeyin sudan yaratıldığının beyan edildiği Enbiyâ 21:30 ve Nûr 24:45'te dikkat çekilen gerçeklik bu noktada delil olarak ileri sürülebilir. Kitâb-ı Mukaddes Tekvîn 1:1-2'de şu bilgiler yer almaktadır: "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı. Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın ruhu suların üzerinde dalgalanıyordu." Kitâb-ı Mukaddes'teki bu bilgiler de yeterince açık değildir; ancak yine az da olsa birtakım işaretler içermektedir. Yüce Allah'ın zatı ve sıfatları hakkında verilen bilgiler gibi Allah'ın arşa istivası, kürsisi vs. bu tür konular da Rabbimizin bilgisine havale edilmeli, gerçek kastının ne olduğu konusunda belirleyici kanaatlerden kaçınılmalıdır. Bu ve benzer konularda kesin bilgiler vermemeye özen göstermek ve hakikatin Rabbimizin bilgisinde olduğunu itiraf etmek en doğrusudur.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Ra'd 13:2; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

4 Yüce Allah, Mekkeli müşriklerin "Kur'an'ın Hz. Peygamber'in uydurması", "öncekilerin masalları", "geçmişten gelen büyü", "açık bir büyü" veya "bir beşer sözü" olduğu şeklindeki suçlamalarını reddetmektedir. Yüce Allah, Kur'an'ın "şeytanın sözü olmadığı"nı, "onu şeytanların indirmediği"ni, "hiçbir şairin ve hiçbir kahinin sözü olmadığı" gibi, "hiçbir şekilde şaka ve lakırdı olmadığı"nı da beyan etmektedir.

وَلَئِنْ اَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِلٰٓى اُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۜ اَلَا يَوْمَ يَأْت۪يهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا
عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ
اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪يۜ اِنَّهُ
لَفَرِحٌ فَخُورٌۙ ﴿١٠﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ ﴿١١﴾

8. Onlardan azabı sayılı (belirli) bir süreye[1] kadar ertelesek, mutlaka "Onu(n gelmesini) engelleyen nedir?" derler.[2] Dikkat edin! Kendilerine azap geldiği gün, (o azap) bir daha onlardan uzaklaştırılacak değildir.[3] Alay etmekte oldukları şey, onları çepeçevre kuşatmış (olacak)tır.

9. O insana tarafımızdan bir rahmet tattırır da sonra bunu ondan çekip alırsak, (bu durumda) şüphesiz ki o tamamen ümitsiz, nankör olur.[4]

10. Kendisine dokunan bir zarardan sonra ona bir nimet tattırırsak, elbette "Kötülükler benden gitti." der. Şüphesiz ki o, çok şımarıktır, çok kibirlidir.[5]

11. Ancak sabredip güzel işler yapanlar başka. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.

1 Ayette geçen *ümmetin ma'dûdetin* tamlaması "sayılı, az bir süre", "belirlenmiş bir vakit", "belirli bir süre" gibi anlamlar vermekte ve surenin üçüncü ayetinde de "büyük günün azabı" şeklinde beyan edildiği gibi kıyamet gününe işaret etmektedir. Yüce Allah için dünya hayatı sadece sayılı günler mesabesindedir. Zira Allah katında bir gün bizim saymakta olduklarımız açısından 1000 yıl (Hacc 22:47; Secde 32:5) veya 50.000 yıl (Me'âric 70:4) gibi bir zamana karşılık gelmektedir. Aslında "belli bir topluluk" manasına gelen ve bu cümlede de geçen ümmeh kelimesi tıpkı Yûsuf 12:45'te de kullanıldığı üzere herhangi bir zamanı ifade etmektedir.

2 Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'in kendilerini tehdit ettiği azap hemen başlarına gelmeyince bu defa azap içerikli bilgileri alaya almışlar, "hani gelse ya", "azap niye gecikiyor ki", "gelecekse hemen gelse ya", "onun gelmesini önleyen ne ki", "onu durduran ne ki" gibi manalar içeren cümleyi alay ederek dile getirmişlerdi. Onların bu aceleci ve alaycı tavırları Enfâl 8:32'de şu şekilde yer almaktadır: "Hani (o kâfirler) bir zaman da 'Ey Allah'ım! Eğer bu Kitap senin katından gelmiş bir gerçekse üzerimize gökten taş yağdır veya bize elem verici bir azap getir!' demişlerdi."

3 Bu ifade azabın ebediliğini göstermektedir.

4 Benzer mesajlar: Fussilet 41:49; Me'âric 70:20-21.

5 Hûd suresinin 9 ve 10. ayetlerinde nankör insanın nimetler ve sıkıntılar karşısındaki tutarsız tutumu hakkında tanıtıcı bilgiler verilmektedir.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ وَضَٓائِقٌ بِهٖ صَدْرُكَ اَنْ يَقُولُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ
جَٓاءَ مَعَهُ مَلَكٌ اِنَّمَٓا اَنْتَ نَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَأْتُوا
بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهٖ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ فَاِلَّمْ
يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّمَٓا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

Surenin 12-24. ayetlerinde Hz. Muhammed'in müşriklerle iletişimi, onların alaycılıkları, dünyevileşmeleri, vahye karşı duyarsızlıkları, iftiracılıkları, korkunç akıbetleri, çaresizlikleri, imanlı olanların ise ödülleri ve her iki grubun karşılaştırılması ifade edilmektedir.

12. Neredeyse sen (müşriklerin) "Ona (gökten) bir hazine indirilseydi veya onunla birlikte bir melek gelseydi ya!"[1] demeleri yüzünden sana vahyolunan ayetlerin bir kısmını terk edeceksin ve (bu yüzden) ruhun daralacak.[2] Sen sadece bir uyarıcısın.[3] Allah her şeye *vekil*dir (güven kaynağıdır).

13. Yoksa "Onu (Muhammed) uydurdu"[4] mu diyorlar? De ki: "Doğruysanız Allah'tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da onun benzeri uydurulmuş on sure getirin!"[5]

14. Size cevap veremezseler, bilin ki (Kur'an) ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka ilah yoktur. Artık siz müslüman oluyor musunuz?

1 Mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15-16, 20; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53; Müddessir 74:52.

2 Benzer mesaj: İsrâ 17:73-74.

3 Buradaki *nezîr* kelimesi Hz. Muhammed'in uyarıcı ve tebliğ edici oluşu gibi anlamlara gelmekte, ayrıca kelimenin kök anlamından hareketle kendini tebliğe "adayan" bir elçi olduğu bildirilmektedir.

4 Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

5 Bu ayet *tehaddî* denen "meydan okuma" ayetlerinin üçüncüsüdür. Kur'an'ın bütünüyle ilgili herhangi bir meydan okuma olmamıştır. Meydan okuma ifadeleri iniş sırasına göre (yaklaşık 60-70 surelik meydan okuma için) Tûr 52:34, İsrâ 17:88; (on surelik için) Hûd 11:13; (tek surelik için ise) Yûnus 10:38 ve Bakara 2:23-24'te yer almaktadır.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾
اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾
اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةً اُو۬لٰٓئِكَ
يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

15. Kim dünya hayatını ve süsünü isterse, işlerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar.

16. İşte onlar, ahirette kendileri için ateşten başka hiçbir şey olmayanlardır. (Dünyada) yaptıkları boşa gitmiştir; yapmakta oldukları şeyler de *batıl*dır.

17. Rabbi tarafından apaçık bir delil üzere olan ve kendisini O'ndan (Rabbinden) bir şahidin *tilâvet* (takip)[1] ettiği, ayrıca kendisinden önce önder ve rahmet olarak Musa'nın Kitabı (elinde) bulunan kimse (inkârcılar gibi) midir?[2] Bunlar, ona (Kur'an'a) inanırlar. O gruplardan hangisi onu inkâr ederse işte cehennem ateşi onun varacağı yerdir. Bundan şüphen olmasın! Şüphesiz ki bu, Rabbin tarafından (bildirilmiş) gerçektir fakat insanların çoğu inanmazlar.[3]

1 Burada geçen *tilâvet/yetlû* kelimesi, bilinen anlamda "okumak, aktarmak" değil, "takip etmek, izini sürmek" olarak anlaşılmalıdır.

2 Yüce Allah ayette evrensel anlamda bir mukayeseye yer vermekte ve hakikati tercih eden kişinin çeşitli özelliklerini saymaktadır. Zira önceki ayetlerde bazı nankörlerin sadece dünya hayatını ve süsünü benimsedikleri, bu nedenle de dünyada yapıp ettiklerinin karşılığını almış olacakları için âhirete yönelik olarak her şeylerinin silineceği, sonuçta mahşerde ateş azabından başka bir şeylerinin olmayacağı hatırlatılmaktadır. Buna karşılık olarak, olumlu kişilerin özellikleri bağlamında bunların "Rablerinden gelen bir *beyyine*'ye dayandıkları" beyan edilmektedir. Burada sözü edilen *beyyineh* kelimesi "apaçık bir delil", "kesin bilgi", "gerçeği gösteren belge", "vahiy" gibi anlamlar içermektedir.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Rabbinden gelen apaçık bir delile dayanan kimse, böylesi kişilerle bir olur mu? Ayrıca o apaçık delili kendisine Allah tarafından gönderilen bir şahit (melek) okumaktadır/aktarmaktadır. Nitekim ondan önce de Musa'nın kitabı bir önder ve rahmet olarak gelmişti. Ona (Tevrat'a) inananlar buna (Kur'an'a) da inanırlar. O gruplardan hangisi onu inkâr ederse işte cehennem ateşi onun varacağı yerdir. Bundan şüphen olmasın! Şüphesiz ki bu, Rabbin tarafından (bildirilmiş) gerçektir fakat insanların çoğu inanmazlar."

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلٰى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْاَشْهَادُ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ الَّذ۪ينَ
كَذَبُوا عَلٰى رَبِّهِمْۚ اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِم۪ينَۙ ﴿١٨﴾ اَلَّذ۪ينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا
عِوَجًاۜ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾

18. Allah'a yalan uydurandan daha zalim kim olabilir ki![1] Onlar (mahşerde) Rablerine sunulacaklar;[2] şahitler de "İşte bunlar, Rablerine karşı yalan uyduranlardır!" diyeceklerdir. Dikkat edin! Allah'ın laneti, o zalimlerin üzerinedir![3]

19. Onlar, (insanları) Allah'ın yolundan alıkoyan ve o (yol)u eğri gösterenlerdir. Onlar -evet onlar- ahireti de inkâr edenlerdir.[4]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

2 İnsanlar mahşerde "diriltilme", "toplanma", "Allah'a sunulma", "bilgilendirilme", "sorgulanma/yargılanma", "değerlendirilme" ve "cennete veya cehenneme sevk edilme" şeklinde yedi aşama yaşayacaklardır. İşte bu cümlede bunların üçüncüsü olan "Yüce Allah'a arz edilme, O'na sunulma" aşaması dikkatlere sunulmaktadır.

3 Bu ayetin anlam alanında ve mesaj dünyasında sadece vahyin indirildiği dönemin inkârcıları ve müşrikleri yoktur. Bunlarla birlikte bu ayetin mesajı evrensel manada herkesi ilgilendirmektedir. Kendi uydurdukları yalanları Yüce Allah'a isnat edenler de aynı şekilde en zalimlerdir; konuyu sadece Mekkeli müşriklerin iftirasıyla sınırlı tutmak doğru bir okuma biçimi değildir. Unutulmamalıdır ki Yüce Allah adına konuşanlar O'nun kitabından konuşmak zorundadırlar. Sözlerin en güzeli Kur'an'dır; çünkü en güzel söz en Güzel'in sözüdür ki o da *kitâbullâhtır vesselâm*. Şimdilerde Allah adına saatlerce, günlerce, aylarca, yıllarca konuşup da Yüce Allah'ın kitabını temel referans olarak belirlemeyenler de bu ayetteki korkunç hitabın muhatabı olduklarını özellikle unutmamalıdırlar.

4 Bu iki ayette Yüce Allah adına yalan konuşanları ne korkunç bir felaketin beklediği haber verilmekte, din adına konuşulurken dikkatli davranılması gerektiği ifade edilmekte, bu türden hata yapanlar için mahşerde özel bir oturum düzenleneceği, mahşerin şahitlerinin devreye gireceği ve kendilerine lanet edileceği bildirilmektedir. Allah adına konuşurken çok dikkatli davranmalı, O'na iftira anlamına gelebilecek söylemlerden şiddetle kaçınılmalıdır. Her iftira kötüdür; ancak iftiranın en kötüsü Allah'a atılandır. Yüce Allah bağlam gereği, gerek kendisine karşı uydurma ilahlık yakıştırması konusunda, gerekse hakkında kendisinin herhangi bir şey söylemediği bir konuda O'na yalan iftirasında bulunan kişileri en zalimler olarak tanıtmaktadır. Hâkka 69:44-46'da doğrudan elçiye hitap ederek, eğer Yüce Allah'a herhangi bir yalan iftira ederse onu güçlü bir şekilde yakalayıp şah damarını kesip parçalayacağını haber vermektedir.

أُولٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ
الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ
وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾

20. Onlar yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakacak değillerdir;[1] onların Allah'tan başka dostları da yoktur. Azap onlar için katlanacaktır.[2] (Çünkü) onlar (gerçekleri) duymaya güç yetirmez ve (onları) görmezler.[3]

21. İşte onlar kendilerine yazık etmişlerdir ve uydurdukları şeyler (putlar) da kendilerinden kaybolup gitmiş olacaktır.[4]

22. Şüphesiz ki onlar ahirette en çok kaybedenlerdir.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

2 Şûrâ 42:40 gibi pek çok ayette de belirtildiği gibi "bir suçun cezası en fazla suç kadardır." Nebe' 78:26'da ise bu gerçeklik "tam uygun bir karşılık" şeklinde dile getirilmektedir. Bu genel prensip içerisinde düşünüldüğünde, ayet grubundaki inkârcılar için azabın katlanmasının sebebi, herhangi bir haksızlık yapmak değil, aksine günah ve suç işlemedeki sınırsızlıklarına uygun olarak katlamalı ceza uygulanmasıdır. Zira onların bir bölümü Yüce Allah'ı, risaleti, vahyi, Son Saat'i, kıyameti, mahşeri, hesabı, mizanı vs. iman değerlerini inkâr ediyorlardı. İnkârları birden çok olduğu için azapları da katlamalı olarak şekillenecektir.

3 Yüce Allah inkârcılara uygulayacağı katlamalı cezanın ardından, bunun sebebini zikretmekte, onların dünya hayatında gerçeğe kulak vermediklerini ve hakikati görmeye yanaşmadıklarını belirtmektedir. Bu insanlar dünyada gerçeği işitmeye tahammül edememişler, hakikati görmeye hiç ama hiç yanaşmamışlar, görmemekte âdeta direnmişlerdi. İşte bu duyarsızlıklarının karşılığı olarak, mahşerde korkunç bir azaba çarptırılacaklardır. İnkârcılar kin ve öfkeleri nedeniyle Hz. Peygamber'i dinlemeye de onu görmeye de tahammül edememişlerdi. Kalem 68:51'de onların bu öfkeli hallerinin gözlerine yansıdığı beyan edilmektedir. İşte düşmanlığa dönüşen bu kin ve öfkeleri nedeniyle kendilerine azapları katlamalı olarak uygulanacaktır. İnkârcıların dünyadaki kararlı tutumları hakkında Kalem 68:43'teki ifadeler de bir örnek olarak hatırlanmalıdır: "Onlar sağlamken secdeye davet edilmişlerdi (fakat yapmamışlardı)."

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:37, 53; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَخْبَتُوا اِلٰى رَبِّهِمْ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ اِنّ۪ي لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٢٥﴾ اَنْ لَا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ
اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَل۪يمٍ ﴿٢٦﴾

23. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlara ve Rablerine gönülden boyun eğenlere gelince,[1] işte onlar cennet halkıdır. Onlar orada *ebedî* kalacaklardır.

24. Bu iki grubun (müminlerle kâfirlerin) durumu, kör ve sağır ile gören ve duyan kişiler(in farkı) gibidir.[2] Bunlar, örnek olarak hiç eşit olur mu! (Hâlâ gerçeği) hatırlamıyor musunuz?

Surenin 25-49. ayetlerinde Hz. Nuh'un gemi ve tufanla ilgili kıssasına yer verilmektedir.

25. Yemin olsun ki Nuh'u (elçi olarak) kavmine göndermiştik de onlara "Şüphesiz ki ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.

26. Allah'tan başkasına kulluk etmeyin! Şüphesiz ki ben size (gelecek) elem verici bir günün azabından korkuyorum." (demişti).

1 Cennetlik olabilmek için Yüce Allah'ın ileri sürdüğü "üçüncü" şart ise "Rablerine gönülden bağlı olmak"tır. Ayette bu anlamda *ahbetû* fiili kullanılmaktadır. Bu fiil Hacc 22:54'te *tuhbite* kalıbında geçerken, Hacc 22:34'te ise *el-muhbitîne* şeklinde isim olarak yer almaktadır. Söz konusu kelimeler "yürekten bağlılık göstermek", "alçak gönüllülükle boyun eğmek", "gönülden boyun bükmek", "huşu ve tevazu göstermek", "ihlaslı olmak", "yönelmek", "korkmak" gibi manalar içermektedir. İşte iman ve salih amelin esasında kişiyi getirmek istediği durum bu fiille ifade edilmektedir.

2 Yüce Allah Hûd surenin yedinci ayetinden itibaren 22. âyetine kadar zikrettiği ve çeşitli özellikleri saydığı "olumsuz, kafir, inkârcı, nankör insan tipi" ile Hûd 11:23. ayette üç özelliğini zikrettiği "mümin insan tipi"ni karşılaştırmaktadır. Bu bağlamda kafirler "kör ve sağır"a, müminler ise "gören ve işiten"e benzetilmektedir. Bu tür mukayeselerde konu elbette fiziksel ve biyolojik engellilik değil, gerçekleri görüp işitmede takınılan olumsuz ve iradeli tavırdır. Vahye karşı kör, sağır ve dilsiz olmayla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:18, 171; En'âm 6:39.

فَقَالَ الْمَلَاُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِه۪ مَا نَرٰيكَ اِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرٰيكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذ۪ينَ هُمْ اَرَاذِلُنَا
بَادِيَ الرَّاْيِۚ وَمَا نَرٰى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِب۪ينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ
عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَاٰتٰين۪ي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِه۪ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْۜ اَنُلْزِمُكُمُوهَا وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾

27. Kavminden kâfir olan yöneticiler şöyle demişlerdi: "Biz seni bizim gibi bir insandan başka bir şey olarak görmüyoruz.[1] İçimizden, basit görüşlü, en rezillerimizden[2] başkasının da sana uyduğunu görmüyoruz. Sizin bize karşı hiçbir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Aksine sizin yalancılar olduğunuzu sanıyoruz."[3]

28. (Nuh onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Bir düşünsenize! Ben Rabbim tarafından apaçık bir delil üzerinde isem ve O bana kendi katından bir rahmet vermiş[4] de bu size gizli tutulmuşsa[5] (siz kendinizi buna kapattıysanız) buna ne dersiniz? Onu istemediğiniz hâlde biz (beraberimdekiler) sizi ona zorlayacak mıyız?[6]

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:111.

3 Buradaki *nezunnu* fiili "zannediyoruz" şeklinde anlaşılabileceği gibi inkârcıların kararlılıkları sebebiyle "inanıyoruz" anlamında da değerlendirilebilir.

4 Benzerleri Hûd 11:63'te "Hz. Salih'in", Hûd 11:88'de ise "Hz. Şuayb'ın" ifadesinde yer alan bu cümle tebliğ esası içermektedir. Bu ifadenin şart cümlesi olarak değil de doğrudan bir hüküm cümlesi şeklindeki bir benzerinin de bizzat Hz. Muhammed tarafından En'âm 6:57'de dile getirildiği haber verilmektedir. Anlaşılıyor ki bütün peygamberler aynı değerleri tebliğ etmişler, aynı tepkiyle de karşılaşmışlardı. Tebliğde her şeyden önce muhataplar dışlanmamalı, onları kendilerinden kabul ederek "ey kavmim, ey arkadaşlarım" gibi sahiplenici ve aidiyet duygusu içeren hitaplar tercih edilmelidir.

5 Burada kişilerin gerçeklere itibar etmemelerinin sonucuna dikkat çekilmektedir.

6 Hz. Nûh inkârcılıkta kararlı ve ısrarcı olan kavmine gerçekleri söylemiş, tebliğ etmiş olmasına rağmen onların inanmamaktaki kararlılıkları karşısında kendileri istemediği için onları zorlayamayacaklarını belirtmiştir. "İstemediğiniz halde biz sizi ona *ilzâm* etmeyiz" sözü, insana hak ve hakikati öğretebilmek için onun istemesinin şart olduğunu, insanların hiçbir şeye zorlanamayacağını göstermektedir. Bakara 2:256'da da dile getirilen "Dinde ikrâh, zorlama yoktur." esası, din kavramının kullanıldığı en eski dönemlerde de elbette vardı. İşte Hz. Nûh ve beraberindekiler de bu esasa dayanarak, inkârcı muhatapları zorlayamayacaklarını ifade etmişlerdi. Hz. Nûh da diğer peygamberler de kendilerinin apaçık ve güvenilir uyarıcılar olduklarını beyan etmişler, Yüce Allah'ın vahyi ile toplumlarını uyarmışlar yani tebliğ görevlerini yerine getirmişlerdir. Asla zora ve zorbalığa, tehdide, baskıya ve şiddete başvurmamışlardır.

وَيَا قَوْمِ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًاۜ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَمَٓا اَنَا۬ بِطَارِدِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ اِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ
وَلٰكِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُن۪ي مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُهُمْۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾
وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْد۪ي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ اِنّ۪ي مَلَكٌ وَلَٓا اَقُولُ لِلَّذ۪ينَ تَزْدَر۪ٓي
اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًاۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْۚ اِنّ۪ٓي اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا يَا نُوحُ
قَدْ جَادَلْتَنَا فَاَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٣٢﴾

29. Ey kavmim! Buna (tebliğe) karşılık sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim ödülüm yalnızca Allah'a aittir.[1] Ben iman edenleri kovacak değilim.[2] Şüphesiz ki onlar, Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi, bilgisizce davranan bir topluluk olarak görüyorum.

30. Ey kavmim! Ben onları kovarsam, beni Allah'tan kim koruyabilir ki! Hiç (gerçeği) hatırlamıyor musunuz?

31. Ben size 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum; *gaybı* (bilinemeyeni) de bilemem. 'Ben bir meleğim' de demiyorum.[3] Gözlerinizin hor gördüğü kişiler için 'Allah onlara asla bir hayır vermeyecektir' diyemem.[4] Kalplerinde olanı Allah çok iyi bilendir. (Onları kovduğum) takdirde doğrusu ben zalimlerden olurum."

32. Onlar "Ey Nuh! Bizimle mücadele ettin ve bize karşı mücadelede çok ileri gittin. Doğru kişilerden isen bize vadettiğini bize getir!" demişlerdi.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:114. Yüce Allah Hz. Nûh'un bu söylemiyle uyumlu olacak şekilde Hz. Peygamber'e de benzer bir mesaj iletmekte, En'âm 6:52'de belirtildiği üzere "Allah'ın rızasını gözeterek sabah akşam Rablerine yalvaranları kovmamasını" ona emretmektedir. Buradan hareketle, günümüz müslümanlarının da vitrin hastalığına kapılarak samimi ve fedakâr insanları yanlarından ayırmaması ve onlardan utanmaması gerektiğini bir ders olarak kabul etmeli, bu dürüst tavrı hayatlarının merkezine almaları noktasında bir kararlılık göstermelidirler.

3 Benzer mesaj: En'âm 6:50.

4 Hz. Nûh onların muhtemel zanlarını cevaplamakta ve gözlerinin küçük gördüğü, yani küçümsediği, ayrıca samimiyetsizlikle itham ettikleri müminlere Yüce Allah'ın "asla ve asla hayır vermeyeceği" şeklindeki bir ithamı reddetmiş ve itham edilen müminlerin yanında yer almıştır. Bu ayet Hakk'ın ve hakikatin yanında yer almada bir peygamber duruşunun nasıl olması gerektiğini göstermektedir. Hz. Nûh da bu duruşu ortaya koymuş, iman edenler için Yüce Allah'ın hayır dilemeyeceği şeklindeki algının yersiz ve yanlış olduğunu belirtmiştir.

قَالَ اِنَّمَا يَأْتٖيكُمْ بِهِ اللّٰهُ اِنْ شَٓاءَ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحٖٓي اِنْ اَرَدْتُ اَنْ
اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ كَانَ اللّٰهُ يُرٖيدُ اَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ
قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ اِجْرَامٖي وَاَنَا بَرٖٓيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ وَاُو۫حِيَ اِلٰى نُوحٍ اَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ
مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا
وَلَا تُخَاطِبْنٖي فِي الَّذٖينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

33. (Nuh ise) şöyle demişti: "Dilerse onu size ancak Allah getirir. Siz (Allah'ı) asla aciz bırakacak değilsiniz.

34. Allah sizi saptırmak (sapkınlık kararınızı onaylamak) istiyorsa,[1] ben size öğüt vermek istesem de öğüdüm size yarar sağlamaz. (Çünkü) O, sizin Rabbinizdir; yalnızca O'na döndürüleceksiniz."

35. Yoksa "Onu (Muhammed) uydurdu!" mu diyorlar? De ki: "Ben onu uydurursam günahım bana aittir. Ben de sizin işlediğiniz günahtan uzağım."[2]

36. (Tarafımızdan) Nuh'a şöyle vahyedilmişti: "Kavminden iman etmiş olanlardan başkası artık (sana) asla inanmayacak.[3] Onların işlemekte olduklarından dolayı üzülme!

37. Gözlerimizin önünde ve vahyimiz (emrimiz) uyarınca gemiyi yap! Haksızlık edenler hakkında bana (herhangi bir şey) söyleme! Şüphesiz ki onlar mutlaka boğulacaklardır."[4]

1 Buradaki mesaj Yüce Allah'ın haksız yere birilerini saptırması değildir; aksine verilmek istenen mesaj Hz. Nuh'un azgın ve sapkın kavminin bu kararlılıklarını sürdürmelerine dikkat çekilmesidir.

2 Bu ayet Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'e yönelik suçlaması olarak yorumlanabileceği gibi Hz. Nuh ile de ilişkilendirilebilir. Konu Hz. Nuh ile ilgiliyse verilmek istenen mesaj şudur: İnkârcı yöneticileri Hz. Nuh'un din adına tebliğ ettiği her şeyin uydurma olduğunu söylemişler, buna karşılık o da muhataplarına gereken cevabı devam eden cümlede vermiştir. Kastedilen Hz. Muhammed'e Mekkeli müşriklerin gerçekleştirdiği suçlama olarak anlaşılırsa, o zaman da şunu belirtmeliyiz: Hûd suresinin 13. ayetinde de geçtiği üzere, Mekkeli müşrikler Hz. Muhammed'i iftiracılıkla suçlamışlar, vahiy adına söylediklerinin yalan ve kendi uydurması olduğunu belirtmişlerdi. Bu çerçevede Hz. Nuh'un kıssasının arasında Hz. Muhammed'in inkârcı kavminin de yaptığı benzer alaycılıklara gönderme yapılmakta, bu arada asıl konu da bu şekilde bir kez daha hatırlatılmış olmaktadır.

3 Bu cümle Yüce Allah'ın kimlerin iman edip etmeyeceğini ezelî ilmiyle bildiğinin apaçık bir delilidir.

4 Bu ayet aynı konu içeriği nedeniyle Mü'minûn 23:27. ayet ile birlikte okunmalıdır.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَاٌ مِنْ قَوْمِه۪ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ اِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَاِنَّا نَسْخَرُ
مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْت۪يهِ عَذَابٌ يُخْز۪يهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُق۪يمٌ
﴿٣٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ ف۪يهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ
سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ اٰمَنَ وَمَٓا اٰمَنَ مَعَهُٓ اِلَّا قَل۪يلٌ ﴿٤٠﴾

38. (Nuh) gemiyi yapıyor, kavminden yöneticiler ise yanına her uğradıklarında onunla alay ediyorlardı. (Nuh onlara) şöyle demişti: "Bizimle alay ediyorsanız, sizin alay edişiniz gibi ileride biz de sizinle alay edeceğiz!"

39. Kendisini rezil edecek azabın kime geleceğini ve kalıcı bir azabın kime konacağını ileride bileceksiniz.[1]

40. Sonunda emrimiz gelip de tandır kaynayınca[2] (Nuh'a) şöyle demiştik: "Her tür (canlı)dan iki çift[3] ile -içlerinden (boğulacağına dair) aleyhinde söz geçen(ler) dışında- aileni ve iman etmiş olan(lar)ı ona (gemiye) bindir!" (Nitekim) onunla birlikte çok az (kişi)den başkası iman etmemişti.

1 Hz. Nûh kendisiyle alay edenlere cevap verirken yakın bir gelecekte alçaltıcı bir azabın dünyada kimin başına geleceğini ve ileride yani mahşerde de kalıcı ve ebedî azaba kimin çarptırılacağını muhatapların bileceğini ifade etmiştir. Zira söz konusu inkârcı yöneticiler Hûd 11:32. ayette de geçtiği gibi, azapla açık bir şekilde alay etmişlerdi. İşte bu ayette onların alaycılıklarına cevap verilmekte ve iki azabın gerçekleşeceği beyan edilmiş olmaktadır. Metinden de anlaşılacağı üzere, ayette iki azaptan söz edilmektedir. Bunlardan ilki dünyada yaşayacakları "boğulma şeklindeki helak azabı"dır; diğeri de "mahşerdeki kalıcı yani ebedî azap"tır. İşte Hz. Nûh ve inananlarla alay edenlerin başına bu iki azabın da geleceği böylece belirtilmiş olmaktadır. Benzer mesajlar: Hûd 11:93; Zümer 39:39-40.

2 Bu ifade "her taraftan suyun fışkırması", "her taraftan suların kaynayıp coşması" manasına alınabileceği gibi Hz. Nuh'un gemisinin buharla çalıştığına işaret edilmiş de olabilir (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 540). Konuyla ilgili ayrıca bkz. Mü'minûn 23:27; Kamer 54:13.

3 Burada sözü edilen "her canlı" ifadesi, günlük hayatta kendilerine gerekli olan ürünlerin elde edildiği kara hayvanları olmalıdır. Burada kastedilen yeryüzündeki bütün canlılar olamaz; çünkü geminin kapasitesi buna imkân vermeyeceği gibi böyle bir durumun gereği de yoktur. Burada kastedileni bütün canlılar şeklinde anlarsak, o zaman da bu kapsamda yırtıcı hayvanların ve denizlerde yaşayan canlıların gemiye alınmasının istenmediği kolayca kavranabilecektir. Bu durum tıpkı yolculuğa veya herhangi bir işe gitmekte olan birisinin yanındakilere "her şeyi alın" demesi gibidir. Verilmek istenen mesaj ilgili iş için gerekli olanların alınmasıdır, yoksa bütün her şey kastedilmemektedir.

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٰيهَا وَمُرْسٰيهَا اِنَّ رَبّ۪ي لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٤١﴾ وَهِيَ تَجْر۪ي
بِهِمْ ف۪ي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادٰى نُوحٌۨ ابْنَهُ وَكَانَ ف۪ي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ
الْكَافِر۪ينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَاٰو۪ي اِلٰى جَبَلٍ يَعْصِمُن۪ي مِنَ الْمَٓاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ
اِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَق۪ينَ ﴿٤٣﴾ وَق۪يلَ يَٓا اَرْضُ ابْلَع۪ي مَٓاءَكِ
وَيَا سَمَٓاءُ اَقْلِع۪ي وَغ۪يضَ الْمَٓاءُ وَقُضِيَ الْاَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَق۪يلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ
الظَّالِم۪ينَ ﴿٤٤﴾

41. (Nuh) şöyle demişti: "Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi[1] de durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayandır, çok merhametlidir."

42. Gemi, dağlar gibi dalga(lar) arasında onları götürüyor(du). Nuh bir kenarda olan oğluna "Ey yavrucuğum! Bizimle birlikte (gemiye) bin; kâfirlerle olma!" diye seslenmişti.[2]

43. (Oğlu) "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım." demişti. (Nuh) "Bugün Allah'ın (azap) emrinden, merhamet eden (Allah)tan başka koruyacak kimse yoktur." demişti. (Ardından) aralarına dalga girmiş ve (oğlu) boğulanlardan olmuştu.

44. "Ey yer, suyunu yut (çek)! Ey gök, (suyunu) tut (dindir)!" denmiş, su çekilmiş, iş bitirilmişti. (Gemi) Cûdî'nin üzerine yerleşmişti.[3] O zalimler topluluğuna "(Merhametten) uzak olun!" denmişti.

1 Ayette geçen *mecrâhâ* ifadesinde *imâle* denilen tecvit kuralı vardır. Buna göre *râ* harfi kalın ve *â* sesiyle uzatılarak okunması gerekmesine rağmen *e* şeklinde uzatılarak okunur. Bu tecvit kuralları elbette sıradan ve rastgele belirlenmiş değildir. Bunların ayetlerin anlamlarıyla yakından ilgisi vardır. İşte bu çerçevede buradaki "imâle"de de hedeflenen asıl maksat,, geminin yavaşça hareket edişinin kelimenin seslendirilişinde de hissettirilmesidir.

2 Hz. Nuh'un oğluna seslenişi tevbe etmesi çağrısını da içermektedir.

3 Ayette geçen *el-cûdiyyi* kelimesiyle ilgili maksadın ne olduğu müfessirlerimiz tarafından tartışılmış ve bu noktada çeşitli kanaatler ileri sürülmüştür. Bu çerçevede ilgili kelimenin Musul'da, el-Cezire'de, Âmid'de veya Şam'da bulunan belirli bir dağın ismi olduğu beyan edildiği gibi, genel manada bunun herhangi bir "yüksek tepe" manasında bir cins isim olduğu da belirtilmiştir. Bu dağın Van Gölü'nün güneyine kadarki bölgenin bütünün adı olduğu, hatta Kitâb-ı Mukaddes'te bunun Ararat dağlarında bulunduğu da ifade edilmektedir.

وَنَادٰى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ اِنَّ ابْنٖي مِنْ اَهْلٖي وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمٖينَ
﴿٤٥﴾ قَالَ يَا نُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ
اِنّٖٓي اَعِظُكَ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلٖينَ ﴿٤٦﴾

45. Nuh, Rabbine şöyle seslenmişti: "Rabbim! Şüphesiz ki oğlum da ailemdendir. Senin vaadin elbette gerçektir. Sen hüküm verenlerin en isabetli hüküm verenisin."[1]

46. (Allah) şöyle demişti: "Ey Nuh! O asla senin ailenden (destekçilerinden) değildir;[2] şüphesiz ki o(nun yaptığı) kötü bir iştir.[3] Hakkında bilgin olmayanı benden isteme! Şüphesiz ki cahillerden olma(ma)n konusunda sana öğüt veriyorum."[4]

1 Hz. Nuh bu ifadesinde, Yüce Allah'ın Hûd 11:40'ta geçen "ehlinden/ailesinden olanları koruyacağı" sözü gereği bir baba şefkati nedeniyle oğlunun ölümünü konu edinmekte, ailesinden olan oğlunun neden korunmadığının hikmetini sorgulamakta, bir sonraki ayette ise kendisine cevap verilmekte ve bir kez daha aynı şeyi tekrarlamaması konusunda uyarılmaktadır.

2 Ayette geçen *ehl* kelimesi "aile" anlamına gelse de bağlam gereği maksat Hz. Nuh'un söz konusu oğlunun inanç ailesinden, destekçilerinden olmadığıdır. Yüce Allah Hz. Nuh'a cevap vermek üzere, "ailemdendir" dediği oğlunun, tufandan kurtarılacağını vaat ettiği aile fertlerinden olmadığını ifade etmiştir. Bu beyan gereği, Hz. Nuh'un helak edilenler arasında kalan Kenan adlı oğlunun onun biyolojik oğlu olsa da siret, değer, inanç ve ahlak bakımından inanç ailesinden ve destekçilerinden olmadığı bildirilmiş olmaktadır. Bazı tefsirlerde "O asla senin ailenden değildir" ifadesi gereği, boğulan oğulun Hz. Nuh'un kendi oğlu olmadığı, eşinin daha önceki evliliğinden kalma bir oğul olduğu belirtilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*] II, 158; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XII, 49-50). Hatta Hz. Nuh'un eşinin bu çocuğu bir ahlaksızlık sonucu dünyaya getirdiği gibi yaklaşımlar da söz konusu edilmektedir. Esasında Tahrîm 66:10'da Hz. Nuh'un ve Hz. Lut'un hanımlarının peygamber olan eşlerine hıyanet ettikleri ifade edilmektedir. O ayette sözü edilen hıyanet, onların risalet davalarına yönelik olarak anlaşılmak zorundadır. Kaldı ki Hz. Lut'un hanımı ve çocuğu noktasında böyle bir isnattan da söz edilmemektedir. Bu iki yaklaşım da hatalıdır; çünkü Hûd 11:45. ayette de ifade edildiği gibi, Hz. Nuh o çocuk için "Oğlum benim ailemdendir" demiştir. Hatta Hûd 11:42. ayette de "Nuh oğluna seslenmişti" ifadesinde de aynı durum söz konusudur. Bu nedenle, bu iki yaklaşım delilden yoksun olduğu gibi, bu oğulun başka biriyle ilişki sonucu meydana geldiği iddiası da Hz. Nuh'un eşine yapılmış açık bir iftira olarak değerlendirilmelidir. İftira iftiradır; mümine de kâfire de kesinlikle yapılmamalıdır.

3 Bu ayet değerlerle oluşan bağların biyolojik bağlardan çok daha önemli olduğunu göstermektedir.

4 Ayette olumsuzluk edatı bulunmamasına rağmen Hz. Nuh yanlış bir istekte bulunduğu için mesaj onun uyarılmasıyla ilgilidir. Bu nedenle mealde "olma(ma)n" şeklinde parantez içi eklemeyi zorunlu olarak yaptık.

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ٓي اَعُوذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ ل۪ي بِه۪ عِلْمٌۜ وَاِلَّا تَغْفِرْ ل۪ي وَتَرْحَمْن۪ٓي اَكُنْ مِنَ
الْخَاسِر۪ينَ ﴿٤٧﴾ ق۪يلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَۜ وَاُمَمٌ
سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوح۪يهَٓا اِلَيْكَۚ مَا كُنْتَ
تَعْلَمُهَٓا اَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَاۚ فَاصْبِرْۚ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٤٩﴾ وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ
قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

47. (Nuh) şöyle demişti: "Rabbim! Senden hakkında bilgim olmayanı istemekten sana sığınırım. Beni bağışlamaz ve merhamet etmezsen kaybedenlerden olurum!"

48. (Nuh'a) şöyle denmişti: "Ey Nuh! Sana ve seninle birlikte olan ümmetlere bizden bir selam ve pek çok bereketle (gemiden) in![1] Kendilerini yararlandıracağımız, sonra da bizden kendilerine elem verici bir azabın dokunacağı ümmetler de olacaktır."

49. İşte şu(nlar), sana vahyettiğimiz *gayb* (bilinemeyen) haberlerindendir.[2] Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. Sabret! Şüphesiz ki (mutlu) son, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) içindir.

Surenin 50-60. ayetlerinde Hz. Hud ve Âd kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

50. Âd (kavmine) de kardeşleri Hud'u (göndermiştik ve onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur.[3] Siz yalan uyduranlardan başkası değilsiniz.

1 Burada kullanılan *ihbıt* "in" emri tıpkı Bakara 2:36, 38, A'râf 7:13 ve Tâhâ 20:123'te geçtiği üzere Hz. Âdem ve eşinin bahçeden indirilmesi gibi veya Bakara 2:61'de İsrailoğulları'na dendiği gibi bir mekândan başka bir mekâna indirilmeyi içermektedir.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın kullarına açtığı gaybın bu türden vahiy ile peygamberlerine bildirdiği gerçeklerdir. Vahyedilen hakikatlerin dışında risalet öğretileri anlamında herhangi bir vahiy yoktur.

3 Ayetteki bu ifade bütün peygamberlerin ümmetlerine yönelik tebliğlerindeki ana içeriği oluşturmaktadır. Bu çerçevede Nahl 16:36'da da belirtildiği gibi her peygamber "tevhid" çağrısında bulunmuş, Yüce Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığı özellikle dile getirilmiştir.

يَا قَوْمِ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًاۜ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذ۪ي فَطَرَن۪يۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِم۪ينَ
﴿٥٢﴾ قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِك۪ٓي اٰلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِن۪ينَ ﴿٥٣﴾

51. Ey kavmim! Buna karşılık sizden ücret istemiyorum.[1] Benim ücretim, beni yoktan yaratandan başkasına ait değildir. Akıl etmiyor musunuz?

52. Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin! Sonra da O'na tevbe edin (yönelin) ki[2] üzerinize göğü (yağmuru) bol bol göndersin[3] ve gücünüze güç katsın. Suç işleyerek (Allah'tan) yüz çevirmeyin!"

53. (Kavmi) şöyle demişti: "Ey Hud! Sen bize apaçık bir delil getirmedin; biz de senin sözünle ilahlarımızı asla terk edecek değiliz[4] ve biz sana asla iman edecek değiliz.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

2 Buradaki kullanımdan anlaşılıyor ki *istiğfar* (geçmişe dair özür) ve *tevbe* (dönülen hatadan doğru bir yöneliş gerçekleştirmek) şeklinde farklı şeylerdir. Benzer mesajlar: Hûd 11:3, 61, 90.

3 En'âm 6:6 ve Nûh 71:11'de de zikredildiği gibi, "Göğün bolca gönderilmesi" ifadesi, gökten yağmur yağdırılması şeklinde yorumlanmaktadır ki bu doğrudur. Ancak ayette "gökten" anlamında [mine's-semâi] değil de [es-semâe] dendiği için "göğün bolca gönderilmesi" söz konusu edilmektedir. Havanın ana bileşenleri azot ve oksijen gazlarıdır. Bilindiği üzere, hava, şartlara göre değişen miktarlarda su buharı ve karbondioksit gazlarını da ihtiva eder. Yağmur, kar, dolu gibi su cinsleri, havadaki su buharının tam kontrol altına alınamayan birçok faktöre bağımlı olarak yoğunlaşıp yeryüzüne inmesi ile oluşur. Elbette hava (atmosfer) ile toprak ve toprakta yaşayan insanlar, hayvanlar, bitkiler sıkı bir ilişki içerisindedirler. Bitkiler havadan karbondioksit, topraktan su ve besin maddelerini (çoğunlukla azot, fosfor ve potasyumlu bileşenler) alarak güneş ışığının etkisi ile fotosentez olayını gerçekleştirir, çeşitli ürünlere dönüştürür, bu olayla havaya da oksijen verirler. Geceleyin ise güneş ışığı olmadığından fotosentez yapamaz, insanlar ve hayvanlar gibi havadan oksijen alır, karbondioksit verir yani solunum yaparlar. Bu bilgiler ışığında şu hususa dikkat çekmek istiyoruz: Yüce Allah kâinat kitabının bir ayeti olarak "göğü insanlara bolca göndermesi" işlemi sayesinde, insanların ve diğer canlıların çeşitli gıdalarla beslenmesini sağlamaktadır. Ayet metnine bakıldığında bu tür bir yaklaşımın diğerine göre daha doğru olduğu fark edilecektir. (Bu bilgi katkısını Prof. Dr. Halis Ölmez ve Prof. Dr. Nihat Bengisu hocalarıma borçluyum).

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-70; Zuhruf 43:22, 23.

اِنْ نَقُولُ اِلَّا اعْتَرٰيكَ بَعْضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوٓءٍ قَالَ اِنّ۪ٓي اُشْهِدُ اللّٰهَ وَاشْهَدُوٓا اَنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَۙ
﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِه۪ فَك۪يدُون۪ي جَم۪يعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ ﴿٥٥﴾ اِنّ۪ي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبّ۪ي وَرَبِّكُمْۜ مَا مِنْ
دَٓابَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَاۜ اِنَّ رَبّ۪ي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٥٦﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ مَٓا اُرْسِلْتُ
بِه۪ٓ اِلَيْكُمْۜ وَيَسْتَخْلِفُ رَبّ۪ي قَوْمًا غَيْرَكُمْۚ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْـًٔاۜ اِنَّ رَبّ۪ي عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَف۪يظٌ ﴿٥٧﴾

54-55. Biz 'İlahlarımızdan biri seni fena hâlde çarpmış!'[1] demekten başka bir söz söylemiyoruz." (Hud ise) şöyle demişti: "Ben Allah'ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben O'nun peşi sıra ortak koştuklarınızdan uzağım. Hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana zaman tanımayın!

56. Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvendim. Hiçbir canlı yoktur ki O, onun perçeminden tutmuş olmasın.[2] Şüphesiz ki Rabbim doğru yoldadır.[3]

57. Yüz çevirirseniz, elbette ben benimle size gönderileni size bildirdim. Rabbim (dilerse) sizden başka bir kavmi yerinize getirebilir[4] ve siz O'na hiçbir şekilde zarar veremezsiniz. Şüphesiz ki benim Rabbim her şeyi koruyup gözetendir."

1 Kur'an'da sadece burada geçen *ı'terâ* fiili beraberinde kullanıldığı *sû'* kelimesiyle birlikte "kötü bir şekilde çarpmak" manasına gelmektedir. Muhtemelen kast ettikleri şey, Hz. Hûd tebliğ ettiği değerler çerçevesinde putlara ve putperestliğe karşı söylemlerde bulunduğu için ilahlarının onu cezalandıracağı yönündeki tehditleridir.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın her şeye her türlü hâkim olduğunu, her şeyin kontrolünün kendisinde bulunduğunu bildirmekte, bu nedenle mecaz bir anlam içermektedir. Diğer yandan insan, bütün yapıp etmelerine beynin ön (frontal-lob) tarafıyla yani karar bölgesiyle karar vermektedir. İnkârcı insanın "perçeminden yakalanması" (Rahmân 55:41 ve 'Alak 96:15-16) ifadesi âdeta insanın "harddiski/kayıt merkezi" konumundaki bu bölgeyle sorguya çekileceği ve inkârcıların önüne konulacağı vurgulanmaktadır denilebilir. Zira frontal lob (ön beyin) mucizevi olarak tam da perçem bölgesinin hemen altında yer almaktadır. Yüce Allah'ın bütün canlıların "perçemlerinden tutması" onların tüm karar ve eylemlerinden haberdar olmasını ve onlara hâkim olduğunu içermektedir. Ayrıca müminlerin de Yüce Allah'a has olan secdelerinde insanın en değerli yeri konumundaki bu bölgeyi içeren alınlarını yere koymaları, bilerek ve isteyerek O'nun huzurunda kulluklarını göstermeyi ve sadece Yüce Allah'ın huzurunda eğilmeyi ifade etmektedir. En doğrusunu Allah bilir.

3 Yüce Allah *sırât-ı müstakîm* üzere olduğuna göre, demek ki din ancak tevhid ve adaletle tam ve mükemmellik arz eder. Bu ifade herkesin aynı şekilde *sırât-ı müstakîm* üzere olmasının gerekliliğini, bunu Yüce Allah'ın istediğini ve sebepleri de yaratacağını ortaya koyan bir mesaj içeriğine de sahiptir.

4 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; İbrâhim 14:19; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

وَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّاۚ وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَل۪يظٍ ﴿٥٨﴾
وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُٓوا اَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَن۪يدٍ ﴿٥٩﴾ وَاُتْبِعُوا
ف۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَٓا اِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ اَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ وَاِلٰى
ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ هُوَ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ
وَاسْتَعْمَرَكُمْ ف۪يهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِۜ اِنَّ رَبّ۪ي قَر۪يبٌ مُج۪يبٌ ﴿٦١﴾

58. (Azap) emrimiz gelince Hud'u ve onunla birlikte iman edenleri tarafımızdan bir merhametle kurtarmıştık. Biz onları ağır bir azaptan kurtarmıştık.

59. İşte şu, Âd (kavmi)dir: Rablerinin ayetlerini inkâr etmişler, (Allah'ın) elçilerine asi olmuşlar ve inatçı her zorbanın emrine uymuşlardı.

60. Onlar hem bu dünyada hem de kıyamet gününde lanete tabi tutulmuşlardı.[1] Dikkat edin! Âd (kavmi) Rablerini inkâr etmişlerdi. Dikkat edin! Hud'un kavmi olan Âd, (Allah'ın merhametinden) uzak kılınmıştı.

Surenin 61-68. ayetlerinde Hz. Salih ve Semûd kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

61. Semûd (kavmine) de kardeşleri Salih'i (göndermiştik). "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. O sizi yerden (topraktan) yaratmış[2] ve sizi orada yaşatmıştı. O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tevbe edin![3] Şüphesiz ki Rabbim (kullarına) yakındır;[4] (dualarına) karşılık verendir." demişti.

1 Benzer kullanımlar için bkz. Hûd 11:99; Kasas 28:42.

2 Hz. Salih insanoğlunun topraktan yaratıldığını ifade ederek, aslında hem yaratılış kaynağı olarak, hem de hayatı devam ettirme vesileleri bağlamında doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanın toprakla ilişkisini ortaya koymuştur. Bu ifade insanoğlunun topraktan yaratıldığını beyan eden ayetlerle uyum içerisindedir. Benzer mesajlar: Necm 53:32; Nûh 71:17.

3 Buradaki kullanımdan anlaşılıyor ki *istiğfar* (geçmişe dair özür) ve *tevbe* (dönülen hatadan doğru bir yöneliş gerçekleştirmek) şeklinde farklı şeylerdir. Benzer mesajlar: Hûd 11:3, 52, 90.

4 Yüce Allah'ın kullarına yakınlığıyla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:186; Enfâl 8:24; Kâf 50:16; Vâkı'a 56:85; Mücâdele 58:7.

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَٓا اَتَنْهٰينَٓا اَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَا وَاِنَّنَا لَفِي شَكٍّ
مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَاٰتٰينِي مِنْهُ رَحْمَةً
فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾ وَيَا قَوْمِ هٰذِهِ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ
اٰيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوهَا
فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ ذٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ ﴿٦٥﴾

62. (Kavmi ise) şöyle demişti: "Ey Salih! Elbette sen bundan önce içimizde ümit beslenen birisiydin. (Şimdi) babalarımızın taptıklarına tapmaktan[1] bizi engelliyor musun? Şüphesiz ki bizi kendisine (kulluğa) çağırdığın şeyden kuşkulandıran bir şüphe içindeyiz."[2]

63. (Salih onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Bir düşünsenize! Ben Rabbim tarafından apaçık bir delil üzerinde isem ve O bana kendinden bir rahmet vermiş ise (hâliniz nasıl olacak?)[3] O'na asi olursam, beni Allah'tan (O'nun azabından) kim koruyabilir ki! (O zaman) siz de kaybımı artırmaktan başka bir şey yapmamış olurdunuz.

64. Ey kavmim! İşte Allah'ın şu devesi sizin için bir delildir. Onu bırakın da Allah'ın (yarattığı bu) toprakta yesin (otlasın). Ona hiçbir kötülük etmeyin! Yoksa sizi yakın bir azap yakalar."[4]

65. (Fakat Semûd kavmi) onu (deveyi) hunharca katledince[5] (Salih onlara) şöyle demişti: "Yurdunuzda üç gün daha yaşayın;[6] (sonra helak olacaksınız)!" Bu, yalanlanamayacak bir vaattir.

1 Taklitle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

2 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:9.

3 Benzer mesajlar: Hûd 11:28, 88.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:73; Şu'arâ 26:156.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:77; Şu'arâ 26:157; Kamer 54:29; Şems 91:14.

6 Burada sözü edilen süre tanınması olayı Zâriyât 51:43'tekinden farklıdır; çünkü oradaki ifade muhtemelen daha en başta onlara verilen süre ile ilgili olarak yorumlanabilir. Azgın Semûd kavmi deveyi hunharca katledince Hz. Salih bu inkârcı azgınlara seslenmiş, artık çok kısa bir zaman yani belki üç-beş gün daha yaşayacaklarını, çok az vakitlerinin kaldığını beyan ederek, yakın azabın kendilerini yakalayacağını haber vermiştir. Ayette geçen *dâr* kelimesi "ev, barınak, yurt, vatan, memleket" anlamlarına geldiği gibi "dünya" manasına da gelebilir. Dolayısıyla maksat onların bu dünyada çok kısa bir süre yaşayabileceklerini ortaya koymaktır.

فَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ
الْقَوِيُّ الْعَزٖيزُ ﴿٦٦﴾ وَاَخَذَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوا فٖي دِيَارِهِمْ جَاثِمٖينَ ﴿٦٧﴾ كَاَنْ
لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَا اَلَٓا اِنَّ ثَمُودَا۬ كَفَرُوا رَبَّهُمْ اَلَا بُعْدًا لِثَمُودَ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَٓا اِبْرٰهٖيمَ
بِالْبُشْرٰى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ اَنْ جَٓاءَ بِعِجْلٍ حَنٖيذٍ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَاٰ اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ
اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خٖيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾

66. (Kendilerine azap) emrimiz gelince, Salih'i ve onunla birlikte iman edenleri tarafımızdan bir merhametle (helakten) ve o günün rezilliğinden kurtarmıştık. Şüphesiz ki Rabbin kuvvetlidir, güçlüdür.

67-68. Haksızlık edenleri de o korkunç ses yakalamış ve sanki orada hiç oturmamışlar gibi yurtlarında diz üstü (hareketsiz) kalmışlardı.[1] Dikkat edin! Şüphesiz ki Semûd (kavmi) Rablerini inkâr etmişlerdi. Dikkat edin! Semûd kavmi (Allah'ın merhametinden) uzak kılınmıştı.

Surenin 69-76. ayetlerinde Hz. İbrahim kıssası gündeme getirilmektedir.

69. Yemin olsun ki (melek) elçilerimiz İbrahim'e müjde[2] ile gelmiş ve "Selam (sana)!" demişler, o da "(Size de) selam!" demiş[3] ve çok geçmeden kızartılmış bir buzağı getirmişti.[4]

70. Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgamış ve onlardan dolayı içine bir korku düşmüştü.[5] (Elçiler de ona) "Korkma![6] Biz Lut kavmine gönderildik." demişlerdi.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:91-92; Hûd 11:94-95; 'Ankebût 29:37.

2 Hicr 15:52-56'da belirtildiği gibi burada sözü edilen müjde Hz. İbrahim'e çocuk verilmesiyle ilgilidir. Zaten Hûd 11:71'de Hz. Sare'nin gülümseme sebebi de budur.

3 Benzer mesajlar: Hicr 15:52; Zâriyât 51:25.

4 Benzer mesaj: Zâriyât 51:26.

5 Hz. İbrahim gelen elçiler insan suretinde oldukları için onlara önce yemek hazırlamış, yemeğe el uzatmadıklarını görünce onlardan çekinmişti. Çünkü eğer melekler vahiy içerikli bir görevle gelmemişlerse bunun bir felaket habercisi olduğunu bildiği için halihazırdaki bu durumdan korkmuştu.

6 Benzer mesajlar: Hicr 15:53; Zâriyât 51:28.

وَامْرَاَتُهُ قَٓائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَ وَمِنْ وَرَٓاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ يَا وَيْلَتٰى
ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلٖى شَيْخًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجٖيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُٓوا اَتَعْجَبٖينَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ
رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ اِنَّهُ حَمٖيدٌ مَجٖيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ اِبْرٰهٖيمَ الرَّوْعُ
وَجَٓاءَتْهُ الْبُشْرٰى يُجَادِلُنَا فٖى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ لَحَلٖيمٌ اَوَّاهٌ مُنٖيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٓا اِبْرٰهٖيمُ
اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا اِنَّهُ قَدْ جَٓاءَ اَمْرُ رَبِّكَ وَاِنَّهُمْ اٰتٖيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

71. (O esnada) hanımı (Sâre) ayaktaydı ve (bu sözleri duyunca) gülmüştü.[1] Ona da İshak'ı, İshak'ın ardından da Yakup'u müjdelemiştik.[2]

72. (Sâre) "Aa, vay başıma gelenler! Ben bir yaşlı, bu kocam da bir ihtiyarken çocuk mu doğuracağım? Şüphesiz ki bu şaşılacak bir şey!" demişti.[3]

73. (Melekler şu) cevabı vermişlerdi: "Allah'ın emrine şaşıyor musun? Ey ev halkı![4] Allah'ın merhameti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O övülmeye layıktır, yücedir."

74. İbrahim'den korku gidip kendisine müjde gelince, Lut kavmi hakkında (âdeta) bizimle mücadeleye başlamıştı.[5]

75. Şüphesiz ki İbrahim, çok hoşgörülü, çok yufka yürekli, (Allah'a) yönelmiş (biriydi).

76. (Melekler) şöyle demişlerdi: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç! Çünkü Rabbinin (azap) emri elbette gelmiştir. Şüphesiz ki onlara geri döndürülemez bir azap gelecektir!"[6]

1 Hz. Sâre'nin aldığı haberle ilgili durumunu ifade eden *dahıket* fiili Mücâhid ve İkrime gibi müfessirlere göre "hayız görmek" anlamına gelmektedir. Bu fiil eğer "gülmek" anlamına geliyorsa, Hz. Sâre gülmeyi hem şaşkınlıktan dolayı gerçekleştirmiş olabilir; hem de bu gülme bir sevinç görüntüsü olarak yorumlanabilir.

2 Benzer mesaj: Meryem 19:49.

3 Benzer mesaj: Zâriyât 51:29.

4 *Ehl-i beyt* tamlaması Ahzâb 33:33'te de Hz. Muhammed'in ailesi için "ev halkı" anlamında yer almaktadır.

5 Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:32-33.

6 Melekler Yüce Allah'ın Hz. Lût'un azgın ve sapkın kavminin helakiyle ilgili hüküm ve kararının yani azabının tartışmayla da dua ile de yalvarıp yakarmayla da kesinlikle engellenemeyeceğini, geri çevrilemeyeceğini, savuşturulamayacağını, ertelenemeyeceğini, ötelenemeyeceğini, reddedilemeyeceğini beyan etmişlerdi. Zira bu kalıpta Kur'an'da sadece burada geçen *merdûd* kelimesi bütün bu anlamları içermektedir.

وَلَمَّا جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هٰذَا يَوْمٌ عَص۪يبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَٓاءَهُ
قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ اِلَيْهِۜ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِۜ قَالَ يَا قَوْمِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ بَنَات۪ي هُنَّ اَطْهَرُ لَكُمْ
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ ف۪ي ضَيْف۪يۜ اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَش۪يدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا ف۪ي
بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّۚ وَاِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُر۪يدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ اَنَّ ل۪ي بِكُمْ قُوَّةً اَوْ اٰو۪ٓي اِلٰى رُكْنٍ شَد۪يدٍ ﴿٨٠﴾

Surenin 77-83. ayetlerinde Hz. Lut'un sapkın kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

77. Elçilerimiz Lut'a gelince, (Lut) onların yüzünden üzülmüş ve onlardan dolayı içi daralmıştı[1] da "Bu, zor bir gündür." demişti.

78. (Lut'un) kavmi, koşarak onun yanına gelmişlerdi. Daha önce de o kötü işleri yapmaktalardı. (Lut, kavmine) şöyle demişti: "Ey kavmim! İşte şunlar kızlarımdır (onlarla evlenin)![2] Sizin için onlar daha temizdir. Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun ve misafirlerimin önünde beni rezil etmeyin![3] İçinizde hiç mi aklı başında bir adam yok!"

79. (Kavmi) "Senin kızlarında bizim herhangi bir hakkımız olmadığını bilirsin. Sen bizim ne istediğimizi elbette biliyorsun!" demişlerdi.[4]

80. (Lut) "Keşke benim size karşı (koyacak) bir gücüm olsaydı veya güçlü bir kaleye sığınabilseydim!" demişti.

1 Meleklerin gelişi nedeniyle Hz. Lût'un üzülmesinin ve içinin daralmasının sebeplerinden birisi de meleklerin muhtemelen genç erkekler şeklinde gelmesi olabilir. Çünkü o kavim homoseksüellik denen ahlaksızlığı işliyorlardı. Korkusunun nedeni şehir halkının onlara kötülük girişimde bulunma endişesiydi. Gelenler Hz. Lût'un misafirleriydiler ve onlara herhangi bir zarar vermek istemeleri durumunda melekleri koruyabilecek ve halkı kötü fiillerinden engelleyebilecek bir durumu yoktu. İşte bu nedenle kaygılanmış, eli ayağı âdeta birbirine dolanmış, çaresiz bir hale düşmüştü. Benzer mesaj: 'Ankebût 29:33.

2 Benzer mesaj: Hicr 15:71. "İşte şunlar kızlarım" ifadesi ile kastedilen Hz. Lut'un kendi kızları da o toplumun yetişkin kızları da olabilir. Hz. Lut'un kaç tane kızı olduğunu bilemediğimiz gibi, ahlaksızlık için gelenlerin kaç kişi olduğu hakkında da sağlam bilgi yoktur. Sayı fazla ise o zaman kastedileni "kavminin kızları" şeklinde anlayabiliriz. Dahası, burada bir *teşbîh-i belîğ* var kabul edilebilir. Buna göre mesaj "kavmimin kızları benim kızlarım" şeklinde anlaşılmış olur. Peygamberlerin hanımları ümmetin anneleri olduğu gibi, peygamberler de aslında ümmetin manevi babası konumundadır.

3 Benzer mesaj: Hicr 15:68-69.

4 Kavmi Hz. Lut'a hitap ederek, kızlara ilgi duymadıkları için kendilerine teklif ettiği "kızları"yla ilgilenmediklerini, onlarda gözlerinin olmadığını ifade etmişlerdi.

قَالُوا يَا لُوطُ اِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا اِلَيْكَ فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ
اَحَدٌ اِلَّا امْرَاَتَكَ اِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا اَصَابَهُمْ اِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ اَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾ فَلَمَّا
جَاءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ
رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ وَاِلَى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ
مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ اِنِّي اَرٰيكُمْ بِخَيْرٍ وَاِنِّي اَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ ﴿٨٤﴾

81. (Bunun üzerine melekler) şöyle demişti: "Ey Lut! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar. Sen gecenin bir kısmında ailenle (yola çıkıp) yürü! Hanımından başka sizden hiçbiri geride kalmasın![1] Çünkü onlara gelecek olan (azap), şüphesiz ki ona da isabet edecektir. Onlara vadolunan (helak) zamanı sabah vaktidir. Sabah yakın değil mi?"

82-83. (Azap) emrimiz gelince, oranın üstünü altına getirmiş ve üzerlerine Rabbin katında işaretlenerek[2] (balçıktan) pişirilip istif edilmiş taşlar yağdırmıştık. Onlar (işaretli taşlar), zalimlerden uzak değildir.

Surenin 84-95. ayetlerinde Hz. Şuayb'ın kıssası gündeme getirilmektedir.

84. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (göndermiştik; onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın! Şüphesiz ki ben sizi hayır[3] (bolluk) içinde görüyorum. Şüphesiz ki ben sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.

1 Benzer mesaj: Hicr 15:65. Burada "Hz. Lut'un yaşlı eşi neden geride kaldı ya da bırakıldı" sorusu akıllara gelebilir. Onun geride bırakılma sebebi Tahrîm 66:10. ayette net bir şekilde dile getirilmektedir. Zira bu ayette; "Allah kâfir olanlara, Nuh'un hanımı ile Lut'un hanımını örnek vermektedir. (Bu iki kadın), kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhları) altındalardı ve onlara hıyanet (ihanet) etmişlerdi. (Nuh ve Lut) Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamamıştı. (Onlara) 'Ateşe girenlerle birlikte siz de girin!' denmiş (olacak)tır" buyrularak geri kalma nedeni açıklanmaktadır. Ayrıca bkz. Neml 27:57.

2 Hicr 15:74 ve Zâriyât 51:33-34'de geçtiği üzere, buradaki "kişiye özel olarak Rabbin katında işaretlenmiş taşlar" ifadesi yaratıkların her birinin Yüce Allah'ın orduları olabileceğine işaret edebilir.

3 Burada geçen *hayr* kelimesi bilinen anlamda "iyilik" değil, "mal ve servet" demektir.

وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي
الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾
قَالُوا يَا شُعَيْبُ اَصَلٰوتُكَ تَاْمُرُكَ اَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَٓا اَوْ اَنْ نَفْعَلَ فِٓي اَمْوَالِنَا مَا نَشٰٓؤُ۬ا اِنَّكَ
لَاَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾

85. Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın! İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin![1] Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın![2]

86. Müminseniz Allah'ın (helalinden) bıraktığı (kâr) sizin için hayırlı olandır. Ben üzerinize asla bekçi değilim."

87. (Medyenliler Şuayb'a) şöyle demişlerdi: "Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını (putları)[3] veya mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana *salât*ın[4] (ibadetin) mi emrediyor?[5] Şüphesiz ki sen çok hoşgörülüsün; akıllısın!"

1 Eksik tartmamayla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:152; A'râf 7:85; İsrâ 17:35; Şu'arâ 26:181-183; Rahmân 55:9.

2 Şu'arâ' 26:183'te de geçtiği üzere, buradaki *lâ ta'sev* emri "toplumda isyanlar yapmaya çalışmamak" demektir. İşte bu ifade A'râf 7:85'te "Islahından sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın" şeklinde zikredilmektedir. Ölçü ve tartıda adaletten ayrılmanın, dosdoğru ölçüm malzemesi kullanmamanın ve insanların hakkını gasp etmenin sonucu, toplumda fesatlık çıkarmaktır; ülkenin dirlik ve düzenini allak bullak etmektir. Diğer insan ilişkilerinde olduğu gibi ekonomik işleyişte de hakkaniyete riayet etmek gerekmektedir. Birinin hakkının gasp edildiği yerde huzur olmaz; orada refah ve mutluluktan söz edilemez. Benzer mesajlar: Bakara 2:60; A'râf 7:74, 85; Şu'arâ 26:183.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

4 Medyenliler atalarının taptığı şeylere tapmalarını veya kendi mallarıyla ilgili olarak diledikleri gibi davranmalarını engelleyen şeyin Hz. Şuayb'ın "salâtı" olduğunu dile getirmişlerdi. Burada sözü edilen "*salât* kavramı"nı bilinen ve genelde uygulanan haliyle "namaz" değil de namazı da içerecek şekilde "din, dua, ibadet, tevhid, kıraat" yani "tevhid içerikli kabuller ve eylemler" olarak yorumlamak daha doğrudur.

5 Bu cümle aslında her ibadetin hayata bakan bir tarafı olduğunu ve insanları kötülüklerden uzaklaştırmak gibi bir hedefi bulunduğunu göstermektedir. Bu konuda bkz. 'Ankebût 29:45.

قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَرَزَقَن۪ي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًاۜ وَمَٓا اُر۪يدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ
اِلٰى مَٓا اَنْهٰيكُمْ عَنْهُۜ اِنْ اُر۪يدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُۜ وَمَا تَوْف۪يق۪ٓي اِلَّا بِاللّٰهِۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ
وَاِلَيْهِ اُن۪يبُ ﴿٨٨﴾ وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاق۪ٓي اَنْ يُص۪يبَكُمْ مِثْلُ مَٓا اَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ اَوْ قَوْمَ
هُودٍ اَوْ قَوْمَ صَالِحٍۜ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَع۪يدٍ ﴿٨٩﴾ وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِۜ اِنَّ رَبّ۪ي
رَح۪يمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾

88. (Şuayb ise onlara) şöyle demişti:[1] “Ey kavmim! Bir düşünsenize! Ben Rabbim tarafından apaçık bir delil üzerinde isem ve O bana kendi katından güzel bir rızık vermişse (hâliniz nasıl olacak?)[2] Sizi yasakladığım şeylerin tersini yaparak size (olan sözüme) aykırı davranmak istemiyorum.[3] Ben gücümün yettiği kadar ıslah etmekten başka bir şey istemiyorum. Başarmam ancak Allah'ın yardımı iledir.[4] Yalnız O'na güvendim ve yalnız O'na yöneleceğim.

89. Ey kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nuh'un kavmi veya Hud'un kavmi veya Salih'in kavminin başına gelenler gibi size de bir musibet getirmesin! (Zaten) Lut kavmi de sizden uzak değildir.[5]

90. Rabbinizden bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe edin (yönelin)![6] Şüphesiz ki Rabbim çok merhametlidir; (müminleri) çok sevendir.”

1 Bu ve benzer ayetlerde aktarılmış olan etkileyici konuşması nedeniyle Hz. Muhammed Hz. Şuayb için *Hatîbu'l-Enbiyâ* yani “peygamberlerin en etkili ve güzel hitap edeni” ifadesini kullanmıştır.

2 Benzer mesajlar: Hûd 11:28, 63.

3 Bu cümle Bakara 2:44 ve Saff 61:2-3. ayetleriyle birlikte okunmalıdır. Verilmek istenen mesaj; insanlara, kendi yapmayacakları şeyleri başkalarına söylememeleri gerektiğini ve özü ile sözü bir tutum ortaya koymanın önemini öğretmektir.

4 Bu ifade Kur'an'da sadece burada geçmekte ve başarının kaynağının kullara değil, sadece ve sadece Yüce Allah'a atfedilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Hz. Şuayb Medyenlilere yönelik bu açıklamalarının sonunda yaptığı davette başarının kendi elinde olmadığını, bunun Yüce Allah sayesinde gerçekleşeceğini ifade etmiştir.

5 Medyenliler bugünkü Akabe Körfezi'ndeki Ölü Deniz'in doğusundaki Moab dağlarına uzanan bölgede yaşamışlardı. Hz. Lût'un helak edilen kavminin yaşadığı Sodom ve Gomore de bu bölgeye oldukça yakındı. İşte onların ibretlik durumundan ders çıkararak bütün muhatapların kendi hallerini düzeltmeleri gerektiği özellikle dile getirilmektedir.

6 Buradaki kullanımdan anlaşılıyor ki *istiğfar* (geçmişe dair özür) ve *tevbe* (dönülen hatadan doğru bir yöneliş gerçekleştirmek) şeklinde farklı şeylerdir. Benzer mesajlar: Hûd 11:3, 52, 61.

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا
أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا
إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾

91. (Medyenliler) şöyle demişti: "Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz ve içimizde seni cidden zayıf görüyoruz! Kabilen olmasaydı seni mutlaka kovardık.[1] Sen asla bize göre güçlü değilsin."[2]

92. (Şuayb ise onlara) şöyle demişti: "Ey kavmim! Size göre benim kabilem, Allah'tan daha mı güçlü ki O'nu arkanıza atıp unuttunuz. Şüphesiz ki Rabbim, yapmakta olduklarınızı kuşatıcıdır.

93. Ey kavmim! Bulunduğunuz yerde (elinizden geleni) yapın! Şüphesiz ki ben de (görevimi) yapacağım![3] Kendisini rezil edecek azabın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu ileride öğreneceksiniz![4] Gözetleyin! Şüphesiz ki ben de sizinle birlikte gözetlemekteyim!"

1 Burada geçen *raht* kelimesi sayısı "üç ilâ on kişi arasında" olmak üzere, "akraba, kabile, hısım" anlamına gelmektedir. İnkârcılar Hz. Şuayb'ın yakınlarının hatırını saydıklarını belirtmişlerdi. Onların hatırını neden saydıklarıyla ilgili bilgi verilmemektedir. Belki onlar da kendileri gibi inandıkları için veya özel hatır ilişkileri bulunduğu için onlarla ilgili bir ifade kullanmış olabilirler.

2 İnançsız olanların peygamberlere karşı takındığı ortak tavır gereği, burada da bir tehdit söz konusu edilmektedir. Yâsîn 36:18'deki gibi, peygamberler tebliğden vazgeçmezlerse, kendilerini taşlayacaklarını söylemekteydiler. Üstelik *le racemnâke* ve benzer ifadelerde baştaki *lâm/le* harfi anlamı pekiştirmektedir. Söylenmek istenen, onların bu tehditlerinde kararlı olduklarıdır. Medyenliler Hz. Şuayb'ın beraberindekilere de aynı tehditleri savurmuşlardı. Çünkü onun muhatapları arasında inanmayanlar çoğunlukta olsalar da içlerinde inananlar da vardı. Zira A'râf 7:87'de de belirtildiği gibi Hz. Şuayb onlara yönelik tevhid çizgisindeki kararlılığını ifade etmiştir.

3 Bu ifadenin benzerleri En'âm 6:135, Hûd 11:121 ve Zümer 39:39'da da geçmektedir. Hz. Şuayb kavmine seslenmiş ve "bütün gücünüzle, elinizden ne geliyorsa hepsini yapın; ben de yapacağım" demişti. Onun "ben de yapacağım" sözüyle kastı, "tebliğ ve hakikat bilgilerini söylemeye ve yaşamaya devam etme kararlılığı"ydı. Onların yapmasını söylediği yani meydan okuduğu şey ise "inkâr, alaycılık ve tehditleri"ydi. Kısaca onların tehditlerine karşılık Hz. Şuayb "herkes kendisine yakışanı yapsın; sonuç herkesin önüne gelecektir" mesajını vermiştir.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:39; Zümer 39:39-40.

وَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَاَخَذَتِ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ
فَاَصْبَحُوا ف۪ي دِيَارِهِمْ جَاثِم۪ينَۙ ﴿٩٤﴾ كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا ف۪يهَاۜ اَلَا بُعْدًا لِمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾
وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُب۪ينٍۙ ﴿٩٦﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِه۪ فَاتَّبَعُٓوا اَمْرَ فِرْعَوْنَۚ وَمَٓا اَمْرُ
فِرْعَوْنَ بِرَش۪يدٍ ﴿٩٧﴾ يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَۜ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَاُتْبِعُوا
ف۪ي هٰذِه۪ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾

94-95. (Azap) emrimiz gelince, Şuayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri tarafımızdan bir merhametle (azaptan) kurtarmıştık. Haksızlık edenleri de o korkunç ses yakalamış ve sanki orada hiç oturmamışlar gibi yurtlarında diz üstü (hareketsiz) kalmışlardı.[1] Dikkat edin! Semûd (kavmi Allah'ın merhametinden) uzak olduğu gibi Medyen (kavmi) de uzak kılınmıştı.

Surenin 96-99. ayetlerinde çok kısa bir şekilde Hz. Musa'nın kıssası gündeme getirilmektedir.

96-97. Yemin olsun ki Musa'yı da ayetlerimizle[2] ve apaçık bir delille[3] Firavun'a ve onun yöneticilerine göndermiştik.[4] Onlar, Firavun'un emrine uymuşlardı. (Oysa) Firavun'un emri asla doğru değildi.

98. (Firavun), kıyamet gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe sürükleyecektir.[5] Varılacak o yer ne kötü bir yerdir!

99. Onlar burada (dünyada) da kıyamet gününde de lanete uğratıldılar.[6] (Onlara) verilen bu armağan ne kötü armağandır!

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:92; Hûd 11:67; 'Ankebût 29:37.

2 Hz. Musa'ya verilen ayetler, yani deliller, mucizelerle ilgili bkz. Bakara 2:60; Nisâ 4:154; A'râf 7:133, 160; İsrâ 17:101; Tâhâ 20:18, 22, 77; Şu'arâ 26:32, 33, 63; Neml 27:10; Kasas 28:31; Mü'min 40:23-24.

3 Ayette geçen *sültân-ı mübîn* "apaçık *sültân*, delil" ifadesi, Firavun'u ve ülkesindeki bütün bilgili büyücüleri mağlup eden "yılana dönüşen değnek" olarak yorumlanabilir. Ayrıca Nisâ 4:153 ve Kasas 28:35'teki kullanımdan hareketle, bu ifadeye "apaçık, açıklayıcı galebe, üstünlük, hâkimiyet, risalet öğretisi" yorumu da yapılabilir.

4 Benzer mesaj: Mü'min 40:23-24.

5 Hz. Musa'yı yani gerçeği değil de Firavun'u ve evrensel manada firavunluğu tercih edenler de aynı korkunç akıbeti yaşayacaklarını bilmelidirler. "Sürü mantığıyla hareketin sonu sürü halinde ateşe atılmaktır."

6 Benzer kullanımlar için bkz. Hûd 11:60; Kasas 28:42.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْقُرٰى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَٓائِمٌ وَحَص۪يدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُٓوا
اَنْفُسَهُمْ فَمَٓا اَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ الَّت۪ي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَٓاءَ اَمْرُ رَبِّكَ
وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْب۪يبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَٓا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ اِنَّ اَخْذَهُٓ اَل۪يمٌ
شَد۪يدٌ ﴿١٠٢﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِ ذٰلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ
يَوْمٌ مَشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾

Surenin 100-108. ayetlerinde kıssası anlatılan kavimlerin geride kalan izleri bulunanlar olduğu gibi silinip gidenlerinin de olduğu, Yüce Allah'ın azabının şiddeti, mahşere ertelenmiş oluşu ve insanların orada iki ana gruba ayrılacakları haber verilmektedir.

100. İşte bu, (halkı helak olmuş) şehirlerin haberlerindendir. Biz onu sana anlatıyoruz. Onlardan (izleri) kalan da vardır; biçilmiş (ekin gibi yok olan) da.

101. Onlara biz haksızlık etmemiştik; fakat onlar kendilerine yazık etmişlerdi.[1] Rabbinin (azap) emri geldiğinde, Allah'ın peşi sıra yalvardıkları ilahları onlardan hiçbir (sıkıntı) giderememişti. (Putlar onların) kayıplarından başka bir şey artırmamıştı.

102. Haksızlık eden şehirleri(n halkını helak için) yakaladığında, Rabbinin yakalayışı işte böyle (şiddetli)dir.[2] Şüphesiz ki O'nun yakalaması elem vericidir; şiddetlidir!

103. Şüphesiz ki bunda, ahiret azabından korkanlar için elbette ayet (ders) vardır. O gün, bütün insanların bir araya toplandığı bir gündür ve o gün (herkes için) şahit kılınmış bir gündür.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

2 Yüce Allah Hz. Peygamber'in şahsında bütün muhataplara seslenmekte, eğer bir şehir halkı insanlara zulmediyor ve haksız davranıyorsa azabın onları yakalamasının "kıssasını anlattığı kavimlerdeki gibi olduğunu" haber vermektedir. Özelde bu surede, genelde bütün Kur'an'da anlattığı kıssalarda azgın kavimlerin dünya hayatlarında yaşadıkları helak türlerinin oldukça şiddetli ve ibret içerikli olduğunu söylemek istemektedir. Bir sonraki ayette de belirtildiği gibi, bu korkunç akıbetlere bakarak, onlardan ibret alınarak, dersler çıkartılarak benzer hataları işlememeleri noktasında herkes uyarılmaktadır.

وَمَا نُؤَخِّرُهُ اِلَّا لِاَجَلٍ مَعْدُودٍ ۝١٠٤ يَوْمَ يَاْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا بِاِذْنِه۪ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَع۪يدٌ
۝١٠٥ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ ف۪يهَا زَف۪يرٌ وَشَه۪يقٌ ۝١٠٦ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا مَا دَامَتِ
السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اِلَّا مَا شَٓاءَ رَبُّكَ اِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُر۪يدُ ۝١٠٧ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ سُعِدُوا فَفِي
الْجَنَّةِ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اِلَّا مَا شَٓاءَ رَبُّكَ عَطَٓاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ۝١٠٨

104. Biz onu (kıyamet gününü) sadece (belirlenmiş) sayılı bir süre için ertelemekteyiz.[1]

105. O geldiği gün O'nun (Allah'ın) izni olmadan kimse konuşamaz. Onlardan kimi azgındır, kimi mutlu.

106. Azgın olanlar ateştedir; orada onların (öyle feci) bir nefes alıp vermeleri vardır ki!

107. Rabbinin dilemesi hariç, gökler ve yer durdukça orada *ebedî* kalacaklardır.[2] Şüphesiz ki Rabbin istediğini yapandır.[3]

108. Mutlu kılınanlara gelince, onlar da cennettedir. Rabbinin dilemesi hariç, gökler ve yer durdukça bitmez bir lütuf olarak[4] onlar da orada *ebedî* kalacaklardır.

1 Burada azabın nereye, hangi zamana ve mekâna ertelendiği gündeme getirilmektedir. Yüce Allah hak edenlere dünyada verdiği azabın dışında mahşerdeki azabı da uygulayacağını beyan etmekte ve onu sayılı bir süre için ertelediğini haber vermektedir. Ayette ertelendiği ifade edilen şey "kıyamet-âhiret"tir. Yüce Allah onu sayılı bir süre için ertelediğini belirtmektedir. Yargılanmanın ertelenmesiyle ilgili olarak Murselât 77:12-13'te şu bilgiler yer almaktadır: "(Bu durum), hangi güne ertelenmiştir? *Fasl* (yani her şeyin ayırt edilip açıklanacağı Ayrılma) Günü'ne." Azabı belli bir güne ertelenenlerle ilgili olarak İbrâhim 14:42'de şöyle buyrulmaktadır: "(Ey Peygamber!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Muhakkak ki (Allah) onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor."

2 Hem bu ayette hem de bir sonraki ayette yer alan "gökler ve yer durduğu sürece" ifadesi İbrâhîm 14:48 gereği mahşerde de göklerin ve yerin bulunacağını göstermektedir. Yüce Allah çeşitli ayetlerde cehennemin ebedi olduğunu beyan etmektedir. Burada verilen bilgi ile söz konusu ayetlerdeki bilgiler birbirini tamamlamaktadır. Âhiret şartları devam ettiği sürece azap da devam edecektir. Esasında "Gökler ve yer devam ettiği sürece" ifadesi bir deyimdir ve mahşer şartlarının devam etmesini yani "cennetin göğü ile yeryüzünün göğünün devamını" belirtir. Bu cümlenin, "bir şeyin devamlılığını yani ebediliğini ortaya koyduğu" da nakledilmektedir. Bu yorum da doğrudur; çünkü Kur'an'da cehennemin ebedi olduğunun açık delilleri olduğu bilinmektedir. Bu durumda "cehennemin ebediliği" ile "sistemin devamı arasında" herhangi bir çelişki söz konusu değildir. Cehennem azabı tıpkı cennet nimetleri gibi ebedidir; ancak bu ebedilik Yüce Allah'ın *bekâ* yani "sonsuzluk" sıfatıyla karıştırılmamalıdır. Zira *el-âhır* ve *el-bâkî* olan sadece ve sadece Rabbimizdir. Sonsuzluk kavramı sadece Rabbimiz için söz konusudur; mahlûkat için ise ebedilikten söz edilebilir. İki kavram birbirine karıştırılmaz ise sorunun çözüleceği kanaatindeyiz. Gerçeği Yüce Allah bilir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

4 "Bitmez bir lütuf olarak" ifadesi cennet nimetlerinin devamlı olduğunun delilidir. Benzer mesaj: Ra'd 13:35.

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَا يَعْبُدُونَ اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ
نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ
لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَاِنَّ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ اِنَّهُ بِمَا
يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ فَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾

Surenin 109-115. ayetlerinde Hz. Muhammed'i ve müminleri inşa eden buyruklar sıralanmakta, haksızlığa karşı takınılması gereken tavır ifade edilerek namazların vakitlerine değinilmektedir.

109. Onların tapmakta oldukları şeylerle ilgili şüphen olmasın! Onlar daha önce babalarının taptığından başka bir şekilde tapmıyorlar.[1] Biz onların (azaptan) paylarını mutlaka eksiksiz olarak vereceğiz.

110. Yemin olsun ki biz Musa'ya da Kitabı vermiştik fakat onda anlaşmazlığa düşülmüştü. Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, elbette aralarında hüküm verilirdi.[2] Şüphesiz ki onlar (Mekkeliler) de ondan (Kur'an'dan) kuşkulandıran bir şüphe içindedir.[3]

111. Onların her birinin işlerinin (karşılığını Rabbin) kendilerine elbette tam olarak verecektir. Şüphesiz ki O, onların yapmakta olduklarından haberdardır.

112. Seninle birlikte tevbe edenlerle beraber emrolunduğun gibi dosdoğru ol![4] Aşırıya kaçmayın! O, sizin yaptıklarınızı elbette görendir.

1 Yüce Allah vahyin indirildiği dönemdeki müşriklerin tıpkı helak edilen önceki putperestler gibi putlara tapındıklarını haber vermektedir. Ayette dikkat çekilen husus, inkârın ve şirkin eskilerden itibaren taklit edilen bir hastalık olduğudur. Müşrikler cehalete ve taklide sarılma noktasında eski ataları gibi davranıyorlardı. Hûd 11:62'de Hz. Salih'in, Hûd 11:87'de ise Hz. Şuayb'ın kavimlerinin dediği gibi "atalar dinine saplanmak tam bir taklitçiliktir."

2 Yüce Allah'tan "geçmiş olan kelime yani hüküm" Hûd 11:104. ayette de ifade edildiği gibi, "azabın sayılı günler için kıyamete ertelenmiş olması"dır. Eğer böyle bir prensip veya ilke söz konusu olmasaydı, inkârcılarla ve müşriklerle ilgili olarak hemen azap hükmü verilmiş, öncekilerin ve sonrakilerin hepsi de helak edilmiş olurdu. Buradan anlaşılıyor ki, ayetin bu cümlesinden maksat öncelikle son ümmetin inkârcıları olsa da esasında bütün zamanların insanları kast ediliyor demektir.

3 Benzer mesaj: Fussilet 41:45.

4 İbn Abbâs, Hz. Muhammed'e Kur'an'da en zor gelen ayetin bu olduğunu ifade etmiş, onun "Hûd ve benzerleri beni ihtiyarlattı" dediğini rivayet etmiştir (Tirmizî, Tefsîr, 56, 57). Benzer mesajlar: Yûnus 10:89; Fussilet 41:6; Şûrâ 42:15.

وَلَا تَرْكَنُوٓا اِلَى الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُۙ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿١١٣﴾
وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِۜ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّـَٔاتِۜ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِر۪ينَۚ ﴿١١٤﴾

113. Haksızlık edenlere eğilim göstermeyin;[1] (yoksa) ateş size de dokunur. Allah'ın peşi sıra dostlarınız (da) olmaz. Sonra size yardım da edilmez.[2]

114. Gündüzün iki bölümünde (öğle ve ikindi) ve gecenin de (gündüze) yakın bölümlerinde (akşam, yatsı ve sabah) namazı kıl![3] Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir.[4] Bu, (gerçeği) hatırlamak isteyenlere bir hatırla(t)madır.

1 Konunun inanç boyutu esas alınmak kaydıyla, meselenin hayata bakan kısmında da zalimlerin yaptıklarına en küçük bir şekilde olsa bile meyletmemek gerektiği anlaşılmaktadır. "Zalim bizdense biz bizden olmamalı, zalimi içimizde barındırmamalı, ona karşı tepkili olmalıyız." Dünyanın neresinde ve kim tarafından kime yapılıyor olursa olsun, müslümanın gönlünde, hayatında ve gündeminde hiçbir şekilde zulüm yer almamalıdır. Müslümanlar "zulmetmemek" bir yana, "zalimlerle birlikte olmamalı", "onlara destek vermemeli", "onları hiçbir şekilde sevmemeli", "en küçük bir şekilde bile olsa onlara meyletmemeli"dir. Çünkü zulüm fıtrata ve vicdana savaş açmaktır; fıtratla ve vicdanla savaşmaktır. Bu durumda "zulüm", "zalim" ve "Müslüman" kelimeleri asla ve asla bir arada olmamalı, hiçbir şekilde birlikte anılmamalıdır.

2 Kime karşı olursa olsun bir müslüman asla zulmetmemeli ve kim olursa olsun zalimlere destek olmamalıdır; çünkü zulüm söz konusu olursa ve bu zulme destek verilirse bunun sonucunun çok kötü olacağı çok ağır tehditlerle burada olduğu gibi çeşitli ayetlerde dile getirilmektedir. Zira "adalet" hakkı yerine koymak yani hak ve hakikatin elçilerin yanında ve yolunda olmaktır; "zulüm" ise hakkı yerinden etmek yani haksızlığın şeytanın yanında ve yolunda olmak demektir ve adaletin zıddıdır.

3 Bu ayet namazın beş vakit olduğunun en önemli delillerindendir. Ayetteki *tarafey(ni)* kelimesi *tesniye* (ikili çoğul) kalıbında olduğu için iki vakti içerirken, *zülef* kelimesi de *cemi* (en az üç olan çoğul) olduğu için en az üç vakti içermektedir. Namaz vakitlerinin Kur'an'da yer aldığını gösteren başka ayetler de vardır. Hûd 11:114'te "gündüzün iki tarafında ve gecenin, gündüze yakın vakitlerinde" namaz emredilmektedir. Gündüzün iki tarafı "öğle ve ikindi", geceye yakın vakitleri ise "akşam, yatsı ve sabah" namazları olarak anlaşılabilir. Ayrıca Tâhâ 20:130'da da "Güneş'in doğuşundan önce" (sabah), "batışından önce" (öğle ve ikindi), "gecenin bazı saatlerinde" (akşam, yatsı), "gündüzün uçlarında" (öğle, ikindi) veya (sabah ve akşam) şeklinde vakitler zikredilmektedir. Günlük beş vakit namazın Kur'an'da zikredildiği Hûd 11:114, Tâhâ 20:130 ve Kâf 51:39-40. ayetten de anlaşılmaktadır. Bu ayetlerden ayrı olarak, İsrâ 17:78'de de "Güneş'in batıya doğru sarkmasından gecenin kararmasına kadar ve bir de fecrin toplanması vaktinde namaz kılınması" emri yer almaktadır. Rûm 30:17-18'de de vakit isimleri zikredilerek "akşam, sabah, öğle ve yatsı" vakitleri sayılmaktadır. Bu arada Bakara 2:238'de geçen *salât-i vüstâ* ifadesine eğer "ikindi namazı" manası verilirse, beş vaktin beşinin adının da Kur'an'da yer aldığını söyleyebiliriz. Namaz vakitleriyle ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39-40.

4 Benzer mesaj: Furkân 25:70.

وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضٖيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنٖينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُو۬لُوا بَقِيَّةٍ
يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلٖيلًا مِمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْۚ وَاتَّبَعَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا مَٓا اُتْرِفُوا فٖيهِ
وَكَانُوا مُجْرِمٖينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ
لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفٖينَۙ ﴿١١٨﴾

115. Sabırlı ol! Şüphesiz ki Allah güzel davrananların ödülünü ziyan etmez.[1]

Surenin 116-123. ayetlerinde helakle ilgili uygulama prensipleri, Yüce Allah'ın dilemesi hâlinde insanları bir ümmete dönüştürebileceği, ancak insanların iradeleriyle ihtilafa devam ettikleri ve kıssaların anlatılma gerekçesi ifade edilmektedir.

116. Sizden önceki nesillerden yeryüzünde (insanları) bozgunculuktan alıkoyacak değerli (bilge) kişiler bulunsaydı ya![2] Fakat onlardan (görevlerini yapan), kurtardığımız az bir kısmı hariç (diğerleri görevlerini yapmamışlardı). Haksızlık edenler ise kendilerine verilen refahın peşine düşmüşlerdi; zaten onlar suça dalan kişilerdi.

117. Halkı ıslah ediciler olduğu hâlde, Rabbin haksızlıkla şehirleri (halkları) helak etmez.[3]

118. Rabbin dileseydi bütün insanları tek bir ümmet yapardı.[4] (Fakat) onlar anlaşmazlığa düşmeye devam ederler.

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'e kafirlerin ve müşriklerin her türlü eziyetlerine karşı göğüs germesini emrederek, işini düzgün yapanların ödülünü boşa çıkarmayacağını beyan etmektedir. Bağlam dikkate alınınca, burada sabırla ilişkili olan hususun namaz olduğu söylenebilir ki Tâhâ 20:132'deki ifadeler de bunun delili olabilir.

2 Buradaki *ulû bakıyyetin* ifadesi "değerli", "faziletli", "akıl, erdem, iman ve izan sahibi kişiler" manasına gelmektedir. Söylenmek istenen şudur: Daha önce helak edilenler arasında erdemli insanlar çıkıp da diğerlerini kötülüklerden engelleselerdi onlar da helak edilmez, sıkıntılara maruz bırakılmazlardı. Burada sözü edilenler özel anlamda Hûd suresinde kıssası anlatılan kavimlerdir; genel manada ise Kur'an'da anlatılanlar, hatta kıssasına hiç yer verilmemiş olan azgın milletlerdir. Uyarının gerekliliği, amacı, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

3 Bu ayet En'âm 6:131, Enfâl 8:33, İsrâ 17:15 ve Kasas 28:59. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ
وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾
وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ
وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

119. Ancak Rabbinin merhamet ettikleri hariçtir. Zaten (Rabbin) onları bunun için[1] yaratmıştır. Rabbinin, "Şüphesiz ki cehennemi bütünüyle insanlar ve cinlerle dolduracağım!" sözü yerini bulmuş (olacak)tır.[2]

120. Elçilerin haberlerinden[3] senin kalbini pekiştireceğimiz her şeyi sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve (gerçeği) hatırlatıcı (mesaj) gelmiştir.[4]

121. İman etmeyenlere de ki: "Bulunduğunuz yerde (elinizden geleni) yapın! Şüphesiz ki biz de (görevimizi) yapacağız![5]

122. Bekleyin! Şüphesiz ki biz de bekleyenleriz."

123. Göklerin ve yerin gaybı (bilinemeyeni) yalnızca Allah'a aittir.[6] Her iş yalnızca O'na döndürülür. Öyle ise O'na kulluk et ve O'na güven! Rabbin yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

1 Burada sözü edilen *lizâlike* "gerekçe" öncelikle hemen öncesinde geçen "rahmet"le ilişkilendirilebilir. Buna göre, ayette insanların yaratılış gerekçelerinden birisinin "ilahi rahmetin tecellisi" olduğu söylenebilir. Ayeti bağlama uygun olarak yorumladığımızda, burada geçen *lizâlike* ifadesini Yüce Allah'ın insanları farklı görüşlere ve inanışlara sahip olabilecek özellikte yaratmasıyla da ilişkilendirebiliriz. Yüce Allah insanları farklı özelliklerde yaratmıştır; ancak O'nun iradesi insanların ihtilafa düşmemeleri ve tevhidden yana tavır sergilemeleri gerektiği şeklindedir. Demek ki insanların yaratılış gayesi Yüce Allah'ın tevhidden oluşan rahmetine nail olmalarıdır; yaratılış bu gayeye bağlanmıştır.

2 Benzer mesaj: Secde 32:13. İlgili ayetler bağlamlarında düşünüldüğünde insanların İblis'e tabi olmasının "sebep", cehennemin insanlarla doldurulmasının ise "sonuç" olduğu rahatlıkla görülebilecektir. Hûd 11:119 ve Secde 32:13. ayetler, A'râf 7:18, İsrâ 17:63 ve Sâd 38:85. ayetler ışığında okunmalıdır.

3 Bu cümlede yer alan *min* edatı, eski peygamberlere dair kıssaların bütün peygamberlerin hayatlarını içermediğini, Hz. Muhammed'e vahyedilenlerin, içlerinden sadece bir kısmı olduğunu göstermektedir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:164; En'âm 6:34; A'râf 7:101; Hûd 11:120; Tâhâ 20:99; Kasas 28:3; Mü'min 40:78.

4 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bilgi için bkz. A'râf 7:176; Yûsuf 12:111; Tâhâ 20:99; Kâf 50:37; Hâkka 69:12; Nâzi'ât 79:26.

5 Benzer mesaj: En'âm 6:135.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Nahl 16:77; Kehf 18:26; Mü'minûn 23:92; Neml 27:65; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Hucurât 49;18; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

12

YÛSUF SURESİ

❈ 111 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 111 ayetten oluşan, adını surenin konusunu oluşturan Hz. Yusuf nedeniyle *yûsuf* kelimesinden alan Yûsuf suresi inişte 71, mushaf sırasında ise 12. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-6. ayetlerinde vahyin özellikleri, indiriliş amacı, kıssaların bilgilendirici özelliği ve Hz. Yusuf'un gördüğü rüyayı babasının yorumlamasına dair ifadeleri yer almaktadır.

1. *Elif. Lâm. Râ.*[1] İşte şu(nlar), apaçık Kitabın ayetleridir.

2. Şüphesiz ki akıl edesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an[2] olarak indirdik.[3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Kur'an'da 11 kez geçen *'arabiyy* kelimesi Kur'an'ın "Arapça lisana sahip" ilâhî bir mesaj olduğunu, ayrıca "açık ve anlaşılır" bir yapıya sahip kılındığını ifade etmektedir. Ayetler için bkz. Yûsuf 12:2; Ra'd 13:37; Nahl 16:103; Tâhâ 20:113; Şu'arâ 26:195; Zümer 39:28; Fussilet 41:3, 44; Şûrâ 42:7; Zuhruf 43:3; Ahkâf 46:12.

3 Benzer mesaj: Zuhruf 43:3. Ayetin sonunda yer alan "Akıl edesiniz diye" ifadesi Kur'an'ın Arapça indirilişinin gayesini ortaya koymaktadır. Buradaki *ta'kılûne* kelimesi fiil olarak kullanıldığı için vahyi anlamanın önemine vurgu yapılmaktadır. *el-'Akl* "akıl" kelimesi Kur'an'da isim kalıbında hiç gelmediği, sürekli fiil kalıbında getirildiği için bu kullanımlar gereği işletilmeyen aklın yok hükmünde olacağı mesajının verilmek istendiğini söyleyebiliriz. Yûnus 10:100'de belirtildiği gibi Yüce Allah aklını kullanmayanların üzerine pislik bırakacağını haber vermekte, dolayısıyla vahyin anlaşılması gerektiği beyan edilmiş olmaktadır. Meryem 19:97, Duhân 44:58, Kamer 54:17, 22, 32, 40 ve Müzzemmil 73:20'de de ifade edildiği gibi, kolaylaştırılmış olan vahyi anlamanın önünde hiçbir engel yoktur; yeter ki insanlar bu gerçeği fark ederek davranmaya çalışsınlar. Konuyla ilgili olarak Fussilet 41:3'te vahyin Arapça indiriliş gayesi, hakikati bilmek isteyenler için açıklanmış oluşuna bağlanmaktadır. Gerçekleri bilmek isteyenler için vahiy bizzat Yüce Allah tarafından açıklanmıştır; bu konuda Hûd 11:1-2'de verilen mesajlar hatırlanmalıdır. Konuya tersinden bakılınca yani vahyin başka bir dilde indirilmesi durumunda yaşanabilecek itirazların nasıl reddedildiği de Fussilet 41:44'te beyan edilmektedir.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَۗ وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِه۪ لَمِنَ
الْغَافِل۪ينَ ﴿٣﴾ اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِاَب۪يهِ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ي رَاَيْتُ اَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
رَاَيْتُهُمْ ل۪ي سَاجِد۪ينَ ﴿٤﴾ قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى اِخْوَتِكَ فَيَك۪يدُوا لَكَ كَيْدًاۜ اِنَّ
الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ ﴿٥﴾

3. Biz sana bu Kur'an'ı vahyetmekle (eskilere dair) haberleri sana en güzel (en doğru) şekilde anlatıyoruz.[1] Elbette sen bundan (bu kıssalardan) önce habersizlerdendin.[2]

4. Hani Yusuf, babasına (Yakup'a) şöyle demişti: "Ey Babacığım! Şüphesiz ki ben (rüyamda) on bir gezegeni, güneşi ve ayı gördüm; onları benim için secde ederlerken gördüm."[1]

5. (Babası ona) "Ey yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar! Şüphesiz ki şeytan, insana apaçık bir düşmandır." demişti.[4]

1 Burada Hz. Yusuf kıssasının kıssaların en güzeli olmasına işaret edilmesinin yanında, anlatılan bütün kıssaların en güzel şekilde sunulduğuna da dikkat çekilmektedir.

2 Bu surenin müşriklerin "sorun bakalım Muhammed'e İsrailoğulları hangi sebeple Mısır'a geçmişlerdi?" diye sormaları üzerine indirildiği rivayet edilmektedir. Bu sure ile Hz. Peygamber'e ve müminlere moral, müşriklere ise gözdağı vermenin amaçlandığı her halinden bellidir. İndiriliş zamanı Hz. Peygamber'in eşinin ve amcasının vefat etmesi nedeniyle "Hüzün Yılı" olarak bilinen bu surede kardeşlerinin Hz. Yûsuf'a eziyet ettiği anlatılmaktadır; dolayısıyla Resûlullah'a da kendi kavminin eziyet ettiğine, fakat sonunda Hz. Yûsuf'un üstün gelmesi gibi Hz. Peygamber'in de inanmayanlara karşı zafer kazanacağına işaret vardır. Hz. Yusuf nasıl Mısır'a sultan olduysa Hz. Peygamber'in de Mekke'ye hükümdar olarak döneceği müjdesi bu surenin anlatılış gerekçeleri arasında yer almaktadır.

1 Hz. Yusuf'un gördüğü bu rüyanın yorumunun ne olduğu Yûsuf 12:100'de açıklanmaktadır.

4 Hz. Yakup yaptığı uyarıda kardeşlerinin Hz. Yûsuf'a kurabilecekleri tuzağın kaynağını ifade bağlamında şeytanın insanlar için apaçık düşman olduğunu belirtmiştir. Burada bir baba şefkati gözlemlenebileceği gibi kötülüklerin kaynağında şeytanın bulunduğu gerçeğinin vurgulanması da söz konusu olabilir. Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

وَكَذٰلِكَ يَجْتَبٖيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوٖيلِ الْاَحَادٖيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اٰلِ يَعْقُوبَ
كَمَٓا اَتَمَّهَا عَلٰٓى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ رَبَّكَ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ

6. İşte böylece Rabbin seni seçecek;[1] sana (rüyada gördüğün) olayların yorumunun bir kısmını öğretecek[2] ve daha önceki iki atan (ataların) İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Yakup soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Şüphesiz ki Rabbin bilendir, (doğru) hüküm verendir.[3]

1 Hz. Yakup'un dile getirdiği husus, Hz. Yusuf'un ileride peygamberlikle görevlendirileceğidir. Çünkü ayette geçen yectebî fiili genelde "seçmek", özelde ise Şûrâ 42:13'te de olduğu gibi "peygamber olarak görevlendirmek" manasına gelmektedir.

2 Ayetteki mesaj vesilesiyle bazı hatırlatmalarda bulunmak gerekmektedir: İslam alimleri "akıl", "vahiy" ve "duyuları/bilimi" bilgi kaynakları olarak kabul ederken "rüya", "ilham", "keşif" vb. kişisel tecrübeleri bilgi kaynağı olarak kabul etmezler. Burada rüya tabirinin hükmü ve kimlerin tabir yapabileceği, sonrası kişinin yapması gerekenler ile ilgili farklı anlayışlar devreye girmektedir. Esasında peygamberlerin rüyaları bile ilgili konuda vahiy gelirse geçerli olmaktaydı. İşte Hz. Yusuf örnekliğinde de Yüce Allah ona gördüğü rüyanın yorumunu kendisinin öğreteceğini bildirmektedir ki bu durum görülen rüyanın Allah tarafından vahiy ile muhatap olan peygambere açıklanmasıdır; bir anlamda rüyanın dışında bir vahiy ile kendisine bildirilmesidir. Mesele rüyada görülenden ibaret bırakılmamış, ayrıca vahiyle desteklenerek bir öğretime tabi tutulmak söz konusu edilmiştir. Nitekim Hz. İbrahim'in gördüğü "oğlunu kurban etme" şeklindeki rüyayı uygulamaya koyma teşebbüsüne de Yüce Allah müdahale etmiş ve onu oğlunu kesmekten (onu kurban etmekten) menetmiştir. Demek ki "rüya ile vahiy alma konusu" sadece rüyada görülenden ibaret değildir; aksine o rüyanın içeriğine dair melekle gönderilen ilahi hatırlatma yani vahiy de muhtemelen devredeydi. Bütün bu gerçeklere rağmen rüyasında Hz. Peygamber'den talimat alanlar (!), hatta rüyasında Yüce Allah'ı gördüğünü (!) iddia eden şaşkınlar da maalesef bulunmaktadır. Meselenin peygamber boyutu ortadayken insanların rüyalarıyla amel etmeleri, başka insanlara istikamet çizmeleri asla ve asla kabul edilemez. Rüyalar gündüz yaşananların bilinç altındaki tezahürleridir. Bunun ötesinde herhangi bir bağlayıcılıkları kesinlikle olamaz. Artık insanoğlu rüyalardan değil, apaçık vahiy olan Kur'an'dan bilgi edinmeli ve onun uygulayıcısı olan Hz. Peygamber'den örnek alarak dini hayatı yaşamalı, başka hezeyanlara hiçbir şekilde itibar etmemelidir.

3 Bu ayette Hz. Yakup'un, oğlu Hz. Yusuf'a söylediği gelecekle ilgili bu bilgilerin kaynağı vahiydir; çünkü Hz. Yakup bu bilgilere vahiy sayesinde sahip kılınmıştır; yoksa herhangi bir şekilde gaybdan haber vermemiştir.

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰ أَبِينَا
مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٨﴾ اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ
وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ
فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿١٠﴾

Surenin 7-18. ayetlerinde Hz. Yusuf'un kardeşlerinin korkunç planları hatırlatılmakta ve sonrasında onu kuyuya atmalarıyla gelişen olaylar ve babalarına karşı konuştukları yalan aktarılmaktadır.

7. Şüphesiz ki Yusuf ve kardeşlerinde, (almak) isteyenler için dersler vardır.[1]

8. Hani (kardeşleri) şöyle demişlerdi: "Biz (kalabalık) bir topluluk olmamıza rağmen Yusuf ile kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Şüphesiz ki babamız apaçık bir şaşkınlık içindedir.[2]

9. Yusuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere bırakın ki babanızın ilgisi[3] yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tevbe ederek) iyi kişiler olursunuz!"[4]

10. İçlerinden biri "Yusuf'u öldürmeyin; (mutlaka bir şey) yapacaksanız onu o kuyunun görünmeyen yerine bırakın da kervanlardan biri onu alsın." demişti.[5]

1 Yüce Allah özelde Hz. Yûsuf, genelde bütün Kur'an kıssalarının anlatılma gerekçesine dair bilgi vermektedir. Ayette geçen *âyât* kelimesi Yüce Allah'ın kudretine ve Nebî (as)'ın risaletine dair "ayetler, deliller, alametler" manasına gelmektedir. Bu şekliyle kıssanın tamamında Mekke'de Hz. Peygamber'e peygamberliğine dair soru soranlara verilen cevaplar yer almaktadır. Genelde kıssaların anlatılma gerekçesi bu surenin son ayetinde de belirtildiği gibi ibret alınmasıdır. İşte onunla da uyumlu olacak şekilde burada "soru soranlar için" yani hakikati arayanlar için nice deliller bulunduğu beyan edilmektedir.

2 Burada geçen *dalâl-i mübîn* tamlaması, inanç olarak "apaçık bir sapkınlık" anlamında değil de Yûsuf 12:30'da olduğu gibi "apaçık bir şaşkınlık, yanlışlık" anlamında yorumlanmalıdır.

3 Ayetteki *vechu ebîküm* ifadesi "babanızın yüzü" yani onun ilgisi, sevgisi demektir.

4 Burada Hz. Yusuf'un abilerinin onu yok ettikten sonra bir şekilde babalarıyla aralarını düzeltebileceklerini düşündükleri veya planladıkları da aktarılmaktadır.

5 Buradaki *el-cübb* ifadesi, kuyunun bilinen yani kervanların uğradığı bir kuyu olduğunu göstermektedir. *Ğayâbeh* kelimesi ise kuyunun dibi değil, dışarıdan bakıldığında görünmeyen yeri demektir.

قَالُوا يَٓا اَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلٰى يُوسُفَ وَاِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ ﴿١١﴾ اَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ
وَيَلْعَبْ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ اِنّ۪ي لَيَحْزُنُن۪ٓي اَنْ تَذْهَبُوا بِه۪ وَاَخَافُ اَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ
وَاَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّٓا اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا
ذَهَبُوا بِه۪ وَاَجْمَعُٓوا اَنْ يَجْعَلُوهُ ف۪ي غَيَابَتِ الْجُبِّۚ وَاَوْحَيْنَٓا اِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِاَمْرِهِمْ هٰذَا وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَٓاؤُٓ اَبَاهُمْ عِشَٓاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَٓا اَبَانَٓا اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ
عِنْدَ مَتَاعِنَا فَاَكَلَهُ الذِّئْبُۚ وَمَٓا اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِق۪ينَ ﴿١٧﴾

11. (Kardeşler babalarına) şöyle demişti: "Ey babamız! Sana ne oluyor da Yusuf hakkında bize güvenmiyorsun?[1] Oysa biz onun için samimi olanlarız.[2]

12. Yarın onu bizimle birlikte gönder de bol bol gezsin, oynasın! Biz onu mutlaka koruruz."

13. (Babaları) "Onu götürmeniz şüphesiz ki beni üzer. Siz ondan habersizken onu bir kurdun yemesinden korkarım." demişti.

14. (Kardeşler) şöyle demişti: "Gerçekten biz (kalabalık) bir topluluk olduğumuz hâlde onu kurt yerse, o zaman biz kaybedenler oluruz."

15. Onu götürüp de o kuyunun görünmeyen yerine bırakmaya birlikte karar verdikleri zaman, (Yusuf'a) "Şüphesiz ki sen onlar farkına varamadan onların bu işlerini kendilerine bildireceksin." diye vahyetmiştik (bildirmiştik).[3]

16. (Oğulları) yatsı vakti ağlayarak babalarına gelmişlerdi:[4]

17. "Ey babamız! Biz Yusuf'u eşyamızın yanında bırakmış bir şekilde yarışmak üzere (yanından) uzaklaşmıştık. (Ne yazık ki) kurt onu yemiş! Fakat biz doğru söyleyenler olsak da sen asla bize inanmazsın." demişlerdi.

1 Ayette geçen *lâ te'mennâ* ifadesi nehiy "yasaklama" kalıbında değil *lâ te'menunâ* şeklinde "Bize güvenmiyorsun!" anlamındadır. Bu nedenle *nûn* harfi üzerinde, bir tecvid kuralı olarak "*işmâm*" yani dudak hareketiyle *ötre* göndermesi yapılır. Böylece bu işaret *lâ te'mennâ* ifadesinden maksadın *nehiy* değil bir durum tespiti olduğunu ortaya koyar.

2 Ayette yer alan *nâsıhûne* kelimesi "nasihat edenler" değil, "samimi davrananlar, iyiliğini isteyenler" anlamına gelmektedir.

3 Buradaki *vahiy*, çocuk yaştaki Yusuf'a yönelik olduğu için "bildirmek, ilham etmek" anlamındadır. Benzer kullanımlar için bkz. Mâide 5:111; Tâhâ 22:38; Kasas 28:7.

4 Akşam değil, yatsı vakti gelmelerinin sebebi bir süre Yusuf'u aradıkları izlenimi vermek olabilir.

وَجَٓاؤُ عَلٰى قَم۪يصِه۪ بِدَمٍ كَذِبٍۜ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْراًۜ فَصَبْرٌ جَم۪يلٌۜ وَاللّٰهُ
الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَٓاءَتْ سَيَّارَةٌ فَاَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَاَدْلٰى دَلْوَهُۜ قَالَ يَا بُشْرٰى
هٰذَا غُلَامٌۜ وَاَسَرُّوهُ بِضَاعَةًۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍۚ
وَكَانُوا ف۪يهِ مِنَ الزَّاهِد۪ينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرٰيهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَاَتِه۪ٓ اَكْرِم۪ي مَثْوٰيهُ عَسٰٓى اَنْ
يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَداًۜ وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِۘ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَاْو۪يلِ الْاَحَاد۪يثِۜ
وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰٓى اَمْرِه۪ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

18. Gömleğinin üzerinde sahte bir kan ile (Yusuf'un kanlı gömleğiyle) gelmişlerdi. (Yakup onlara) şöyle demişti: "Hayır! *Nefis*leriniz sizi (kötü) bir işe sürüklemiş. Artık (bana düşen) güzelce sabretmektir.[1] Anlattığınız şeyler karşısında yardımına sığınılacak olan Allah'tır."[2]

Surenin 19-29. ayetlerinde Hz. Yusuf'un bir kervan tarafından kuyudan alınması, onu satmaları, Aziz'in onu satın alışı, sonrasında Aziz'in hanımının ona karşı ahlaksızlık girişimi, aradaki bilirkişinin çözüm önerisi ve olayın kapatılması teklifi dile getirilmektedir.

19. Bir kervan gelmiş ve sucularını (kuyuya) göndermişler, o da kovasını (kuyuya) salmıştı. (Yusuf'u görünce) "Aa, müjde! İşte bir erkek çocuk!" demişti. Onu sermaye (bir ticaret malı) olarak saklamışlardı.[3] Allah onların yaptıklarını bilendir.

20. (Kafile Mısır'a vardığında) onu basit bir değere, sayılı birkaç dirheme satmışlardı.[4] (Çünkü) onlar ona değer vermeyenlerden idiler.[5]

21. Mısır'da onu satın alan kişi, hanımına şöyle demişti: "Ona değer ver (güzel bak)! Belki bize yararı olur veya onu evlat ediniriz."[6] İşte böylece kendisine (rüyadaki) olayların yorumunu öğretmemiz için Yusuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirmiştik. Allah işinde üstündür. Fakat insanların çoğu bilmezler.[7]

1 Benzer mesaj: Yûsuf 12:83.

2 "İfk olayı" nedeniyle iftiraya uğradığında Hz. Âişe'nin bu ayetle teselli bulduğu, Yüce Allah'tan yardım isteğinde bulunduğu ve iftiracı insanlara karşı kendisini yine bu ayetle savunduğu rivayet edilmiştir. (Buhari, Tefsir, 12/167).

3 Ayetteki *bidâ'ah* kelimesi hepsi de Yûsuf suresinde olmak üzere Kur'an'da beş kez geçmekte ve iki farklı manada kullanılmaktadır. Bu ayette ve Yûsuf 12:62 ile 65'te "ticaret eşyası, sermaye", Yûsuf 12:88'de ise "ürün" manasına gelmektedir.

4 Hz. Yusuf'un az bir pahaya satılması aslında onun üzerinde yoğunlaşılmamasını, dikkat çekici bir pozisyonun yaşanmamasını, sıradan bir işlem olarak çok fazla göz önünde olmamasını sağlamış, böylece onun kaybolmuşluğu yönündeki kabul daha geniş bir durum arz etmiştir.

5 Yüce Allah kervandakilerin Hz. Yûsuf'la ilgili olarak zâhid olduklarını, yani ona değer vermediklerini, onunla yeterince ilgilenmedikleri için onunla ilgili doğru ve yeterli bilgi sahibi olmadıklarını beyan etmektedir. *Zühd* kelimesi bir şeye rağbet ve arzu etmemek manasıyla "dünyaya değer vermeyip bir kenara çekilmek" anlamına geldiği gibi, burada da benzer bir mesaj söz konusu edilmekte ve kervandakilerin Hz. Yûsuf'a itibar etmedikleri veya ona değer vermedikleri anlaşılmaktadır. Kıssanın bu aşamasında bir nokta oldukça dikkat çekmektedir: Buna göre, Hz. Yûsuf'un kuyudan alınmasından sonra onu sermaye olarak götüren kervandakiler acaba kendisiyle hiç konuşmadılar mı? Yoksa Hz. Yûsuf o dönemde olup bitenleri anlayacak veya anlatabilecek yaşta değil miydi? Bir ailesinin olduğunu muhataplara söylememiş, onlar da bu konuyu hiç merak etmemişler miydi? Nasıl olmuştu da ona hiç değer vermemiş, onu çok küçük bir pahaya satmışlardı? Bu kervandakiler bir çocuk bulmuşken hiç mi onun kim olduğunu merak etmemişlerdi? Onu ailesine teslim etmek gibi bir görev varken neden buna dair bir girişimleri olmamıştı? İşte bu gibi noktalarda ayetlerde herhangi bir açıklama olmadığı için biz de kesin ifadeler kullanmamak durumundayız. Kim bilir belki de bu konulara girilmemesinin sebebi Yüce Allah'ın onun için hazırladığı muhteşem geleceğin zarar görmemesiydi. Zira bir sonraki ayette Yüce Allah'ın Hz. Yûsuf'u ülkede güzel bir şekilde yerleştirdiği bilgisine yer verilmektedir. Yine kim bilir belki de bizim çok önemli sandığımız bazı noktalar esasında o kadar da önemli olmadığı için ayetlerde bu konularda açıklamalara yer verilmemiştir.

6 Hz. Yusuf'u köle pazarından satın alan Aziz'in bu sözü daha sonraki dönemlerde Hz. Musa'yı nehirden alan Firavun'un hanımının dilinden de dökülmüştür. Demek ki peygamberlerin başına gelen bu türden olaylarda da büyük benzerlikler söz konusuydu. Ayet için bkz. Kasas 28:9.

7 Aslında Hz. Yusuf'un yaşadığı bu olay onun toplumsal hayatta savrulmasına neden olacak bir durumda olmasına rağmen Yüce Allah çok önemli bir planın gereği olarak şehrin yöneticisi konumundaki kişinin onu satın almasını ve evlatlık edinmesini sağlamıştır. Demek ki Hz. Yusuf'un hayat akışında Yüce Allah'ın müdahaleleri yaşanmıştı; nitekim daha sonraki ayetlerde ele alınacak olan onun Maliye Bakanlığı görevinde de benzer bir durum söz konusudur.

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُٓ اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًاۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي
بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهٖ وَغَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَۜ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبّ۪ٓي اَحْسَنَ مَثْوَايَۜ
اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖۚ وَهَمَّ بِهَاۚ لَوْلَٓا اَنْ رَاٰ بُرْهَانَ رَبِّهٖۜ كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ
عَنْهُ السُّٓوءَ وَالْفَحْشَٓاءَۜ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَم۪يصَهُ مِنْ
دُبُرٍ وَاَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِۜ قَالَتْ مَا جَزَٓاءُ مَنْ اَرَادَ بِاَهْلِكَ سُٓوءًا اِلَّٓا اَنْ يُسْجَنَ اَوْ عَذَابٌ
اَل۪يمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ هِيَ رَاوَدَتْن۪ي عَنْ نَفْس۪ي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ كَانَ قَم۪يصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ
فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٢٦﴾

22. (Yusuf) yetişkinlik çağına ulaşınca, ona (doğru) hüküm verme yeteneği ve ilim vermiştik. Güzel davrananları biz işte böyle ödüllendiririz.[1]

23. Evinde bulunduğu kadın, (cinsel olarak) ondan yararlanmak istemiş, kapıları kilitlemiş ve "Haydi gel!"[2] demişti. O da "Allah'a sığınırım! Şüphesiz ki o (eşiniz) benim efendimdir;[3] bana güzel davrandı." demişti. Gerçek şu ki zalimler başarılı olmaz!

24. Yemin olsun ki kadın ona eğilim göstermişti. Rabbinin delilini görmeseydi o da kadına eğilim göster(ecek)ti.[4] İşte böylece biz kötülük ve çirkinliği ondan uzaklaştırmak için (delilimizi göstermiştik). Şüphesiz ki o, samimi kullarımızdandı.

25. İkisi de kapıya doğru koşmuş ve o (Züleyha) onun (Yusuf'un) gömleğini arkadan yırtmıştı. Kapının yanında onun efendisine (kocasına) rastlamışlardı. (Züleyha eşine) şöyle demişti: "Senin ailene (eşine) kötülük etmek isteyenin cezası, hapsedilmekten veya elem verici bir azaptan başka ne olabilir ki!"

26. (Yusuf) "(Asıl) kendisi (cinsel olarak) benden yararlanmak istedi!" demişti. Onun (kadının) tarafından bir şahit (bilirkişi)[5] şöyle şahitlik etmişti: "Gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir; o (Yusuf) ise yalancılardandır.

1 Benzer bir ifade için bkz. Kasas 28:14.

2 Ayetteki *heyte leke* "Haydi gel" ifadesi, *hîtü leke* şeklinde "Senin için hazırlandım" anlamında da okunmaktadır.

3 Yûsuf 12:23, 41, 42 ve 50. ayetlerde geçen *rabb* kelimeleri "efendi, sahip" anlamındadır; yoksa Yüce Allah'ın bir sıfatı olan "rabb", "ilah" anlamında değildir.

4 Ayetin *ve hemme bihâ* ifadesinin sonuna secavend konulmaması gerekmektedir. Çünkü Hz. Yusuf'un o kadına yönelik herhangi bir arzusu vs. yoktu. Buna göre ayetin "O kadın Yusuf'a meyletmişti; Yusuf da o kadına meyletmişti" şeklindeki tercümesi doğru olamaz.

5 Burada geçen *şâhid* kelimesi olayı gören kişi anlamında "şahit" değil de olayın çözümüne katkı sağlayan "bilirkişi" demektir.

وَاِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَاٰ قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ
قَالَ اِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ اِنَّكِ
كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَاَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتٰيهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ
شَغَفَهَا حُبًّا اِنَّا لَنَرٰيهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾

27. (Yok) gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir; o (Yusuf) ise doğru söyleyenlerdendir."

28. (Aziz, Yusuf'un) gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (eşine) "Şüphesiz ki bu, sizin tuzaklarınızdandır; şüphesiz ki sizin tuzağınız büyüktür." demişti.[1]

29. (Aziz şöyle demişti): "Yusuf! Sen bundan (bu işi sürdürmekten) vazgeç! (Ey Züleyha)! Sen de günahından dolayı bağışlanma dile! Şüphesiz ki sen günahkârlardan oldun."

Surenin 30-35. ayetlerinde şehirdeki kadınların Züleyha'yı ayıplaması, buna karşılık Züleyha'nın onları davet etmesi, Yusuf'un güzelliğine karşılık kadınların yaşadığı büyük şaşkınlık, sonrasında cinsel istismar isteklerinin devamı ve Hz. Yusuf'un haksız yere hapse atılması kararı verilmesi dile getirilmektedir.

30. Şehirdeki bazı kadınlar şöyle demişti: "Aziz'in hanımı (cinsel olarak) delikanlısından yararlanmak istiyormuş. (Yusuf'un) sevdası onu tamamen kaplamış! Doğrusu biz onu apaçık bir şaşkınlık içinde görüyoruz."[2]

1 Olayın çözümü için belirlenen bilirkişinin önerisi doğrultusunda Züleyhâ'nın eşi olan Aziz gömleğin arkadan yırtıldığını görünce suçun eşinde olduğunu anlamış ve "bu, sizin kurduğunuz tuzaklardandır" diyerek eşini suçlamıştır. Aziz'in Züleyhâ'ya böyle hitap etmesinin nedeni, dönem itibariyle benzer olayların yaşanmış olması olabilir. Zira ayette geçen *keydikünne* ifadesindeki *künne* zamiri çoğul olarak "siz kadınlar" demektir. Böyle birtakım tecrübeler olmasaydı Aziz'in veya bilirkişinin kadınlarla ilgili böyle bir şey demesinin anlamı ve inandırıcılığı olamazdı. Ayetin sonunda yer alan "Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür" şeklindeki ifade ister bilirkişiye, isterse Aziz'e ait olsun, her iki durumda da bu tür olayların yaşandığı ve benzer tuzakların kadınlar tarafından eşlerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu ifade bütün kadınları değil, elbette o dönemde yaşayanların bir bölümünü içermektedir. Nihayet söz ve suçlama veya değerlendirme Yüce Allah'ın değil, ilgili kişilerindi.

2 Burada geçen *dalâl-i mübîn* tamlaması, inanç olarak "apaçık bir sapkınlık" anlamında değil de Yûsuf 12:8'de de olduğu gibi "apaçık bir şaşkınlık, yanlışlık" anlamında yorumlanmalıdır.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَاَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَاً وَاٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكّ۪ينًا
وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّۚ فَلَمَّا رَاَيْنَهُٓ اَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًاۜ اِنْ هٰذَٓا
اِلَّا مَلَكٌ كَر۪يمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذ۪ي لُمْتُنَّن۪ي ف۪يهِۜ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِه۪ فَاسْتَعْصَمَۜ وَلَئِنْ
لَمْ يَفْعَلْ مَٓا اٰمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِنَ الصَّاغِر۪ينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِمَّا
يَدْعُونَن۪ٓي اِلَيْهِۚ وَاِلَّا تَصْرِفْ عَنّ۪ي كَيْدَهُنَّ اَصْبُ اِلَيْهِنَّ وَاَكُنْ مِنَ الْجَاهِل۪ينَ ﴿٣٣﴾ فَاسْتَجَابَ
لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٣٤﴾

31. (Züleyha) onların dedikodusunu duyunca,[1] onlara (davetçi) göndermiş, onlar için dayanacak yastıklar (iyi bir sofra ortamı) hazırlamış, her birine bir bıçak vermiş, (Yusuf'a da): "Çık karşılarına!" demişti. (Kadınlar) onu görünce, onu (gözlerinde) büyütmüş, (şaşkınlıklarından) ellerini kesmişler[2] ve şöyle demişlerdi: "Haşa, Rabbimiz! Bu, bir insan olamaz. Bu ancak değerli bir melektir!"

32. (Züleyha) şöyle demişti: "İşte hakkında beni kınadığınız (şahıs) budur. Yemin olsun ki ben (cinsel olarak) ondan yararlanmak istedim; o, masumdu. Şüphesiz ki kendisine emredeceğimi yapmazsa mutlaka hapse atılacak ve elbette aşağılananlardan olacaktır!"[3]

33. (Yusuf:) "Rabbim! Hapis, bunların benden istediklerinden bana daha sevimlidir! Onların hilelerini benden çevirmezsen onlara eğilim gösterir ve cahillerden olurum!" demişti.

34. Rabbi onun duasına cevap vermiş ve onların hilesini ondan uzaklaştırmıştı. Şüphesiz ki yalnızca O duyandır, bilendir.

1 Buradaki *mekr* kelimesi, bağlam gereği "tuzak" değil, "dedikodu" anlamına alınmalıdır.

2 Züleyhâ'nın davetine katılan hanımlar karşılarına çıkan delikanlıyı görünce, güzelliğine hayran kalıp şaşkınlıklarını gizleyememişler, bu arada ellerindeki bıçaklarla da farkında olmadan ellerini kesmişlerdi. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ekberne* fiili "gözlerinde büyütmek, hayran kalmak, akılları başlarından gitmek, çok güzel bulmak, güzellikte üstün bulmak" gibi anlamlar içermektedir. Bu hayranlık içerisindelerken ellerine verilen ve meyveleri soyup yemeleri istenen bıçaklarla da ellerini kesmişlerdi. Elbette ki burada sözü edilen kesme işlemi ellerin kesilip kopartılması değil, muhtemelen parmakların küçük çiziklerle kanatılmasıdır.

3 Buradaki *le yekûnen* fiilinin sonundaki *tenvîn*, şeddesiz *nun* (te'kîd *nun*'u) yerindedir. Benzer bir kullanım da 'Alak 96:15'de *le nesfe'an* fiilinde söz konusudur.

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَاَوُا الْاٰيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّٰى ح۪ينٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِۜ قَالَ
اَحَدُهُمَٓا اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَعْصِرُ خَمْرًاۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْس۪ي خُبْزًا تَاْكُلُ الطَّيْرُ
مِنْهُۜ نَبِّئْنَا بِتَاْو۪يلِه۪ۚ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَاْت۪يكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِه۪ٓ اِلَّا نَبَّاْتُكُمَا
بِتَاْو۪يلِه۪ قَبْلَ اَنْ يَاْتِيَكُمَاۜ ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَن۪ي رَبّ۪يۜ اِنّ۪ي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَهُمْ
بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٧﴾

35. Sonunda kesin delilleri görmelerine rağmen onu bir süreliğine mutlaka hapse atmaları (gerektiği fikri), onlar (Aziz ve arkadaşları) için belirmişti.[1]

Surenin 36-42. ayetlerinde Yusuf'un hapse atılması sonrasında, oradaki iki gencin gördüğü rüyaları yorumlamasının kendisinden istenmesi, hapishane arkadaşlarına tevhidi tebliğ edişi ile gençlerin gördüğü rüyaların yorumları dile getirilmektedir.

36. Onunla birlikte hapse iki delikanlı daha girmişti. Onlardan biri "Ben kendimi (rüyamda) içki için (üzüm) sıktığımı görüyorum." demişti. Diğeri de "Ben de kendimi başımın üzerinde kuşların yemekte (gagalamakta) olduğu bir ekmek taşıdığımı görüyorum." demişti. "Bunun yorumunu bize bildir! Çünkü biz seni güzel davrananlardan görüyoruz." (demişlerdi).[2]

37. (Yusuf ise onlara) şöyle demişti: "Size verilecek yemek gelmeden önce, onun (gördüğünüz rüyaların) yorumunu mutlaka size bildireceğim. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ki ben Allah'a inanmayan bir kavmin milletinden (dininden) uzaklaştım. Onlar, ahireti inkâr edenlerin ta kendileridir.

1 Hz. Yusuf sanıldığı gibi Aziz'in eşi Züleyha'nın ona sarkmasından sonra değil, daha sonra diğer kadınların da sarkıntılık isteklerinden sonra hapse atılmıştır. Hz. Yusuf'un hapse atılması elbette görünüşte bir haksızlıktı; çünkü suçsuz yere bir cezaya çarptırılmıştı. Ancak şehirdeki kadınların onunla ilgili farklı düşünceler beslediklerini söylemeleri nedeniyle belki de Hz. Yusuf'un hapse atılması onun için korumaya alınması gibi de düşünülebilir.

2 Hz. Yusuf'un hapishane arkadaşlarının ondan rüyalarını yorumlamasını istemelerinin muhtemel nedeni, daha önce gördüğü on bir gezegenin, güneşin ve ayın kendisi için secde etmesi ile ilgili rüyasını babasının yorumlamasını kendilerine anlatmış/aktarmış olmasıdır.

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَاۤءِيٓ اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ مَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نُشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ ذٰلِكَ
مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ
ءَاَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُۜ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهٖٓ اِلَّٓا اَسْمَٓاءً سَمَّيْتُمُوهَٓا
اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُۜ ذٰلِكَ الدّٖينُ
الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

38. Atalarım İbrahim, İshak ve Yakup'un milletine (dinine) uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız bize yakışmaz. Bu, Allah'ın bize ve insanlara olan lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.[1]

39. Ey iki hapis arkadaşım! Çeşitli rabler mi hayırlıdır yoksa ezici güç sahibi olan tek bir Allah mı?

40. (Allah'ın) peşi sıra taptıklarınız, haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir.[2] Hüküm yalnızca Allah'a aittir. O, size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.[3]

1 Buradaki *zâlike* kelimesi "bu" anlamı çerçevesinde önceki cümlede yer alan "küfre düşmek ve şirk koşmama" manasıyla ilişkilidir. Anlaşılıyor ki küfre düşmeyip şirk koşmamak ve tevhid inancına sahip olmak fıtrat gereğidir. Ayetin devamında gelen *ve 'ale'n-nâsi* "ve insanlara" ifadesi maksadın diğer insanlara yönelik fıtrat düzenlemesi olduğunun delilidir. Bu kelimenin aynı şekilde bağlama uygun olarak "peygamberlik" manasına gelmesi de elbette mümkündür. Zira ayetteki *'aleynâ* "bize" ifadesi bunun delilidir. Yüce Allah'ın insanlara peygamberlik vermesi elbette lütuf ve ihsanın en büyüğüdür. Yüce Allah bu çok önemli konuya dikkat çektikten sonra, İbrâhim 14:34 ve Nahl 16:18'de de belirtildiği gibi insanlara karşı çeşitli ihsan ve ikramlarının bulunduğunu, fakat çoğunluğun buna karşılık herhangi bir şükür içerisinde bulunmadığını haber vermektedir. Bu ifadeyi bütün insanlarla ilişkili görebiliriz. Buna göre asla ve asla unutulmamalıdır ki Yüce Allah insanlara çok önemli bazı nimetler ihsan etmiştir. Bu çerçevede insanlara verilen akıl, irade, fıtrat ve vicdan en önemli nimetler arasında vazgeçilmez bir yerdedir. İnsana düşen görev ve sorumluluk ise verilen bu nimetlerin farkında olmak ve onları Yüce Allah'ın istekleri doğrultusunda doğru bir şekilde kullanmaktır.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:81; A'râf 7:71; Necm 53:23.

3 Benzer mesaj: Rûm 30:30. Hz. Yusuf'un 37-41. ayetlerde dile getirilen sözleri onun hapishaneyi bir tebliğ alanına çevirdiğinin delilidir. Zira bir peygamber günün her saatinde imkân buldukça hakikati muhataplarına tebliğ etmekle yükümlüdür.

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّا اَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ
رَاْسِهِ قُضِيَ الْاَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ اَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ
فَاَنْسٰيهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

41. Ey iki hapis arkadaşım! (Rüyalarınıza gelince), biriniz (eskisi gibi) efendisine[1] içki içirecek (sâkîlik yapacak);[2] diğeri ise asılacak ve kuşlar onun başından (beynini) yiyecekler. Yorumunu sorduğunuz iş (bu şekilde) kesinleşmiştir."[3]

42. O iki (arkadaş)ından, kurtulacağını bildiği[4] kişiye "Beni efendinin yanında an." demişti." Fakat şeytan ona, efendisine anmayı unutturmuştu.[5] Dolayısıyla (Yusuf), birkaç sene daha hapiste kalmıştı.

1 Yûsuf 12:23, 41, 42 ve 50. ayetlerde geçen *rabb* kelimeleri, "efendi, sahip" anlamındadır; yoksa Yüce Allah'ın bir sıfatı olan "rabb", "ilah" anlamında değildir.

2 Hz. Yûsuf hapishanedeki iki gençten birisinin sorduğu rüyayı tabir etmiş ve onun eskiden olduğu gibi efendisine içki sofralarında sâkilik yapacağını, şaraplık üzüm suyu sunacağını, bir anlamda eski işine ve görevine devam edeceğini bildirmiştir.

3 Hz. Yusuf'un hapishane arkadaşlarının rüyalarını yorumlamasının sonunda kullandığı "Yorumunu sorduğunuz iş (bu şekilde) kesinleşmiştir" ifadesi, onun bu yorumları vahiy sayesinde yaptığının delilidir. Çünkü bir rüya için "kesinleşmiştir" sözü ancak vahiy ile verilen bilgiler sonucunda kullanılabilir.

4 Burada geçen *zanne* fiili "kesin olarak bilmek" manasına alınmalıdır. Çünkü Hz. Yûsuf surenin 37. ayetinde de belirttiği gibi bu tür yorumları Yüce Allah'ın bildirmesi sayesinde yapmıştı.

5 Hz. Yûsuf'un istekte bulunduğu genç hapisten çıktıktan sonra, şeytan bu gence Hz. Yûsuf'u efendisinin yani Kral'ın yanında anmayı unutturmuş, böylece yıllarca hapiste yatmak zorunda kalmıştı. Burada geçen *eş-şeytân* kelimesi bilinen anlamda "şeytan" olarak yorumlanmaktadır. Ancak şeytanın bir insana bazı şeyleri unutturmaya gücünün yetmeyeceği gerçeğinden hareketle, buradaki "şeytan"ı insandaki şeytânî özellikler bağlamında "vefasızlık, nefse mağlubiyet, şeytânî işler" şeklinde yorumlamamız mümkündür. Esasında Hz. Yûsuf'un sözünü "sıkıntılı bir ortamda suçsuz yere hapis yatmak zorunda kalan bir insanın psikolojisinin sonucu olarak" kabul edersek ortada herhangi bir sorun kalmaz. Zira elbette Yüce Allah hükmünde yegâne galip olan kudrettir; O'nun dışında hiç kimsenin insana tek başına yardım etmesi mümkün değildir. Bir peygamber olarak Hz. Yûsuf'un bunu bilmemesi veya görmezlikten gelmesi mümkün değildir. Zahiren de olsa onu hapse atan Hükümdar'dı. Bu nedenle, yanlış bilgiye sahip olup onu cezalandıran da oydu. Buradan bakıldığında, Hz. Yûsuf'un isteğinde Yüce Allah'ı hesaba katmamak yoktu; sadece hatanın düzeltmesi açısından Hükümdar'ın bilgilendirilmesine ihtiyaç vardı ki Hz. Yûsuf da bunu dile getirmişti.

وَقَالَ الْمَلِكُ اِنّ۪ٓي اَرٰى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ
يَابِسَاتٍ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ اَفْتُون۪ي ف۪ي رُءْيَايَ اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾ قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ
وَمَا نَحْنُ بِتَأْو۪يلِ الْاَحْلَامِ بِعَالِم۪ينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ الَّذ۪ي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ اَنَا اُنَبِّئُكُمْ
بِتَأْو۪يلِه۪ فَاَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ اَيُّهَا الصِّدّ۪يقُ اَفْتِنَا ف۪ي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ
عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلّ۪ٓي اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

Surenin 43-57. ayetlerinde hükümdarın gördüğü bir rüya ve onun yorumlanamaması nedeniyle hapishane arkadaşının Hz. Yusuf'u hatırlaması, onun yaptığı yorum, sonrasında hükümdarın Hz. Yusuf'u çağırması ve kendisini özel olarak görevlendirme teklifi dile getirilmektedir.

43. Hükümdar şöyle demişti: "Ben (rüyada) yedi zayıf (ineğin) yediği yedi besili inek ile yedi yeşil başak ve diğerlerini de kuru görüyorum. Ey yöneticiler! Rüya yorumluyorsanız,[1] benim rüyamı da yorumlayın![2]

44. Onlar şöyle demişlerdi: "(Bunlar) karmakarışık rüyalar(dır). Biz böyle rüyaların yorumunu bilenler değiliz."

45. (Hapisteki) iki kişiden, kurtulmuş olan, uzun bir zaman sonra[3] (Yusuf'u) hatırlayarak: "Ben size onun yorumunu bildiririm; beni hemen (Yusuf'a) gönderin." demişti.

46. "Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi! (Rüyada görülen) yedi zayıf (ineğ)in yediği yedi besili inek ile yedi yeşil başak ve diğerleri de kuru olan (başaklar) hakkında bize yorum yap! Ümit ederim ki insanlara (yorumunla) dönerim de belki onlar da (gerçeği) öğrenirler." (demişti).

1 Bu ayetten anlaşıldığına göre rüyalar tefsir edilmez. Rüyalar için *te'vil, ta'bir* ve *fetva* ifadeleri kullanılmaktadır.

2 Yüce Allah Mısır hükümdarına çok ilginç bir rüya göstererek Hz. Yusuf'un hapisten çıkma sürecini başlatmıştı. Ayette geçen *erâ* fiili geniş zaman kalıbında geldiği için, Hükümdar'ın söz konusu rüyayı bir süredir görmekte olduğu, dolayısıyla onu ciddiye aldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Hükümdar, durumunu çevresindekilere aktarma ihtiyacı hissetmiştir. Devam eden cümlede rüyanın yorumunu öğrenmek için çağrıda bulunduğu haber verilmektedir.

3 Burada ve Hûd 11:8'de geçen *ümmetin* kelimesi "süre, zaman" demektir.

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ
يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي
مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ
الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ
﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ
قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾

47. (Yusuf ise) şöyle demişti: "Yedi sene âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. (Sonra da) yiyeceklerinizden az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakınız![1]

48. Sonra onun ardından, koruyacaklarınızdan az bir miktar (tohumluk) hariç, biriktirdiklerinizi yiyip (tüketecek) yedi şiddetli (kıtlık yılı) gelecektir.

49. Sonra onun ardından da bir yıl gelecek ki o yılda, insanlara (Allah tarafından) yardım edilecek ve o yılda (bolca meyve) sıkacaklar."

50. Hükümdar "Onu bana getirin!" demişti. Elçi[2] ona geldiğinde (Yusuf) şöyle demişti: "Efendine[3] dön ve ona 'Ellerini kesen o kadınların derdi neydi?' diye sor! Şüphesiz ki Rabbim onların hilesini çok iyi bilendir."[4]

51. (Hükümdar, kadınlara) şöyle demişti: "Yusuf'un (cinsel olarak) *nefs*inden yararlanmak istediğiniz zaman durumunuz neydi?" Onlar "Haşa! Allah için, biz ondan hiçbir kötülük görmedik." demişlerdi. Aziz'in hanımı şöyle demişti: "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben (cinsel olarak) ondan yararlanmak istemiştim. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir."[5]

1 Yûsuf 12:47. ayette geçen *sinîne* kelimesi ile Yûsuf 12:49. ayette geçen *'âm* kelimesi ile aslında "yıllar, yıl" anlamına gelmesine rağmen, *sinîne* kelimesi daha çok sıkıntılı geçen "yıllar", *'âm* sözcüğü ise daha rahat geçen "yıl" anlamlarını içermektedir. Nitekim 'Ankebût 29:14'te Hz. Nuh'la ilgili pasajda da aynı durum söz konusudur.

2 Bu ayette geçen *er-rasûl* kelimesi, bilinen anlamda "peygamber" değil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan "elçi, ulak" demektir.

3 Yûsuf 12:23, 41, 42 ve 50. ayetlerde geçen *rabb* kelimeleri, "efendi, sahip" anlamındadır.

4 Yaklaşık 12 yıl hapiste kalan birisinin Hükümdar'ın affına mazhar olması herkesin özlemle beklediği bir durum olmasına rağmen, Hz. Yusuf bunu tercih etmemiş, hapse atılmasındaki haksızlığın ortaya çıkarılmasını ve bunu bütün kamuoyunun böylece duyup bilmesini istemişti. Aksi takdirde üzerine atılı iftira ile ömür boyu yaşayacaktı. Hapisten hatır belası çıkmak yerine, zalim mi yoksa mazlum mu olduğunun ortaya çıkmasını sağlayarak ve aklanarak çıkmak onun en tabiî hakkıydı ki o da bunu uygulamıştı.

5 Yûsuf 12:32'de belirtildiği gibi, Aziz'in hanımı Züleyha, bu itirafını daha önce de yani şehirli kadınlara verdiği davette de dile getirmişti.

ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنّ۪ي لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي كَيْدَ الْخَٓائِن۪ينَ ﴿٥٢﴾ وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْس۪ي
اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبّ۪ي اِنَّ رَبّ۪ي غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُون۪ي
بِه۪ٓ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْس۪ي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَك۪ينٌ اَم۪ينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ اجْعَلْن۪ي عَلٰى
خَزَٓائِنِ الْاَرْضِ اِنّ۪ي حَف۪يظٌ عَل۪يمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِ يَتَبَوَّاُ مِنْهَا حَيْثُ
يَشَٓاءُ نُص۪يبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَٓاءُ وَلَا نُض۪يعُ اَجْرَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٥٦﴾ وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

52. "Bu (itirafım, Yusuf'un) yokluğunda (o şimdi hapisteyken) ona hainlik etmediğimi ve Allah'ın hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.[1]

13. CÜZ

53. *Nefs*imi temize de çıkarmıyorum. Şüphesiz ki Rabbim merhamet etmemiş olsa, o *nefis*[2] aşırı şekilde kötülüğü emreder. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayandır, çok merhametlidir."

54. Hükümdar şöyle demişti: "Onu (Yusuf'u) bana getirin; onu kendime özel (danışman) yapayım!' Ona konuşunca (Yusuf'la konuşunca) "Bugün sen yanımızda yüksek makam sahibisin; güvenilirsin (güvendesin)" demişti.

55. (Yusuf) "Beni o yerin (Mısır'ın) hazinelerine (bakan) ata! Şüphesiz ki ben (hazineyi) korurum; (bu işi iyi) bilirim." demişti.[3]

56. Böylece Yusuf'a dilediği gibi hareket etmek üzere o yerde (Mısır'da) yetki vermiştik.[4] Dilediğimiz (layık olan) kimseye rahmetimizi (işte böyle) ulaştırır ve güzel davrananların ödülünü boşa çıkarmayız.

57. İman edip *takvâ*lı (duyarlı) olanlar için ahiret ödülü ise hayırlı olandır.

1 Bu ve bir sonraki ayette geçen konuşmalar sanıldığı gibi Hz. Yusuf'a değil, Züleyha'ya aittir; çünkü surenin 54. ayetinden de açıkça anlaşılıyor ki Hz. Yusuf, bu konuşma esnasında henüz hapisteydi; daha sonra çağrılıp saraya getirtilmişti.

2 Burada sözü edilen *en-nefs* yani "nefis" Aziz'in hanımına Hz. Yusuf'a karşı kötülük girişimini yaptıran nefstir; zira baştaki *eliflâm* takısı bunun delilidir. Yoksa her nefis kötülük emretmez. Çünkü bu kelime bizzat "insan" manasında da başka anlamlarda da kullanılmaktadır.

3 Hz. Yusuf'un bu isteği, göreve talip olmak gerektiğinin bir delilidir. Demek ki her zaman görev verilmesini beklemek doğru değildir. Yetkin, ehliyetli ve liyakatli olanların göreve talip olması da Hz. Yusuf örnekliğinde bize öğretilmektedir.

4 Yüce Allah tıpkı 21. ayette de belirttiği gibi Hz. Yusuf'un hayatıyla ilgili bu sıra dışı olayları kendisinin hayata geçirdiğini ilan etmektedir.

وَجَٓاءَ اِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ
قَالَ ائْتُونِي بِاَخٍ لَكُمْ مِنْ اَبِيكُمْ اَلَا تَرَوْنَ اَنِّي اُوفِي الْكَيْلَ وَاَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَاِنْ لَمْ
تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ اَبَاهُ وَاِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾
وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَٓا اِذَا انْقَلَبُوٓا اِلٰٓى اَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

Surenin 58-68. ayetlerinde Hz. Yusuf'un kıssasının bir başka aşamasına değinilmekte, kardeşlerinin kıtlık sebebiyle Mısır'a tahıl almaya gidişleri ve sonrasında Hz. Yusuf'un isteği üzerine Hz. Yakup'tan Bünyamin'i yanlarında götürmek için izin istekleri dile getirilmektedir.

58. Yusuf'un kardeşleri gelip huzuruna girmişlerdi. (Yusuf) onları tanımış, onlar ise onu tanımamışlardı.

59. (Yusuf) yüklerini hazırlatınca (onlara) şöyle demişti: "(Bir dahaki sefer) baba bir kardeşinizi (Bünyamin'i) de bana getirin! Görmüyor musunuz, ben ölçeği tam dolduruyorum ve misafirperverlerin en iyisiyim.

60. Onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek hiçbir ölçek (tahıl) yoktur; (bu durumda sakın) bana (yanıma) yaklaşmayın!"[1]

61. (Kardeşleri) şöyle demişlerdi: "Onu babasından istemeye çalışacağız; bunu elbette yapacağız."

62. (Yusuf, emrindeki) gençlere demişti ki: "Sermayelerini yüklerinin içine koyun! Olur ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar da belki (tekrar) gelirler."[2]

1 Hz. Yusuf'un demek istediği şudur: "Eğer küçük kardeşinizi yani Bünyamin'i bana getirmezseniz benden yakınlık ve iltifat görmeniz bir tarafa, bende size verecek hiçbir ölçek zahire, tahıl olmayacaktır. Dahası yanıma yöreme de sakın yaklaşmayın, semtime uğramayın, gözüme görünmeyin, ülkeme ayak basmayın."

2 Bu uygulamada görülmesi gereken çok önemli noktalardan birisi de şudur: Hz. Yusuf Mısır'da hazinelerden sorumlu bir bakan, üst düzey bir yönetici olmasına rağmen, aslında kardeşlerine böyle bir uygulama yapmaya gerek görmeksizin yetkisini kullanarak Bünyamin'i getirtebilirdi. Böyle bir yetkiyi kullanmak ve zorla onu yanına getirtmek varken, bunu yapmak yerine takip ettiği yol onun anlayışını, nezaketini ve ferasetini göstermekte, bütün zamanların insanlarına "bir yöneticinin nasıl davranması gerektiğini" öğretmiş olmaktadır.

فَلَمَّا رَجَعُوا اِلٰى اَبِيهِمْ قَالُوا يَا اَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَاَرْسِلْ مَعَنَا اَخَانَا نَكْتَلْ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ
﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ اٰمَنُكُمْ عَلَيْهِ اِلَّا كَمَا اَمِنْتُكُمْ عَلٰى اَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ اَرْحَمُ
الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ اِلَيْهِمْ قَالُوا يَا اَبَانَا مَا نَبْغِي
هٰذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ اِلَيْنَا وَنَمِيرُ اَهْلَنَا وَنَحْفَظُ اَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾
قَالَ لَنْ اُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتّٰى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ لَتَاْتُنَّنِي بِهِ اِلَّا اَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا اٰتَوْهُ
مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا
مِنْ اَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا اُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

63. Babalarına döndüklerinde (ona) şöyle demişlerdi: "Ey babamız! Böyle bir ölçek (tahıl verilmesi artık) bize yasaklandı. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle birlikte gönder de (onun sayesinde) ölçüp alalım! Biz onu mutlaka koruyacağız."

64. (Yakup, oğullarına) şöyle demişti: "Daha önce kardeşi (Yusuf) hakkında size ne kadar güvendiysem, bunun hakkında da size ancak o kadar güvenirim; Allah en hayırlı koruyucudur. O, merhametlilerin en merhametlisidir."

65. Eşyalarını açtıklarında sermayelerinin kendilerine geri verildiğini görmüş ve şöyle demişlerdi: "Ey babamız! Daha ne istiyoruz! İşte sermayemiz de bize geri verilmiş. (Onunla yine) ailemize yiyecek getiririz; kardeşimizi korur ve bir deve ölçek (tahıl) da fazla alırız. Bu (aldığımız) az bir ölçek (tahıl)dır."

66. (Yakup, oğullarına): "Kuşatılmanız hariç, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına bana sağlam bir söz verinceye kadar onu sizinle birlikte asla göndermem!" demişti. Ona (istediği şekilde) güvencelerini verdiklerinde (Yakup) "Söylediklerimize Allah *vekil*dir (şahittir)" demişti.[1]

67. "Ey oğullarım! (Şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin! (Ancak) Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm yalnızca Allah'a aittir. (Onun için) ben yalnızca O'na güvendim. Güvenenler yalnız O'na güvensinler!" demişti.[2]

1 Benzer bir cümle Hz. Musa tarafından Hz. Şuayb'a söylenmiştir. Ayet için bkz. Kasas 28:28.

2 Burada, Hz. Yakup'un oğullarına bir uyarısı yer almaktadır. Çünkü kalabalık hâlde bir anda bir yere veya bir yerden girilirse tedirginlik yaşanabilir ve dolayısıyla istenmeyen durumlar olabilir. Bu nedenle Hz. Yakup oğullarına ayrı kapılardan girmelerini emretmiştir. Ayrıca ayette her türlü tedbiri, önlemi aldıktan sonra süreçle ilgili Yüce Allah'a sığınmak olan tevekkülün önemi de vurgulanmaktadır.

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِي
نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰيهَا وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا
دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ اٰوٰى اِلَيْهِ اَخَاهُ قَالَ اِنّ۪ٓي اَنَا۬ اَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾
فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ اَخِيهِ ثُمَّ اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ اَيَّتُهَا الْعِيرُ اِنَّكُمْ
لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا وَاَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾

68. Babalarının kendilerine emrettiği yerden (çeşitli kapılardan) girdiklerinde (onun emrini yerine getirmişlerdi. Fakat bu önlem) Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan savamazdı;[1] ancak Yakup'un (oğullarını korumak için) söylemek istediği şeyin yerine getirilmesi (söz konusuydu). Şüphesiz ki o, biz kendisine bildirdiğimiz için bilgi sahibiydi. Fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.

Surenin 69-82. ayetlerinde Hz. Yakup'un oğullarının başına gelenler, hırsızlık olayı, Bünyamin'in alıkonulması, bunun ilahî bir tedbir olduğu, kardeşlerin Hz. Yakup'un buna dayanamayacağını söylemeleri, yerine içlerinden birini teklif edişleri ve büyüklerinin kendilerine yaptığı öneriler aktarılmaktadır.

69. Yusuf'un yanına girdiklerinde kardeşini (Bünyamin'i) yanına almış ve (Yusuf, ona) "Şüphesiz ki ben senin kardeşinim; yapmış olduklarına üzülme!" demişti.[2]

70. (Yusuf) onların yükünü hazırlattığında bir su kabını kardeşinin yükünün içine koy(dur)muştu. (Kervan hareket ettikten) sonra bir seslenici: "Ey kervan! Siz hırsızsınız!" diye seslenmişti.

71. (Yusuf'un kardeşleri) onlara dönerek "Ne arıyorsunuz (neyiniz kayboldu)?" diye sormuşlardı.

1 Burada, tedbir alınmasından sonra elbette Yüce Allah'ın kararının ve kudretinin de erişilmez olduğunun unutulmaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Kula düşen görev, önlem almaktır; takdir ise Yüce Allah'tandır. O'nun takdirine iman edilmelidir; ancak takdirin ne olduğunu kullar bilemediği için onların sorumlu olduğu şey önlem almaktır.

2 "Onların yapmış oldukları şey" ifadesiyle kastedilen, muhtemelen ailenin ortak acısı olan Yusuf'un kaybedilmesi olayıydı. Kardeşler Yûsuf 12:8'de belirtildiği üzere Hz. Yusuf ve kardeşi Bünyamin'le ilgili olarak "Yusuf ile kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Hâlbuki biz kalabalık bir topluluğuz. Muhakkak ki babamız apaçık bir yanlışlık içindedir" demişlerdi.

قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَآءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَاَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ
مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا فَمَا جَزَآؤُهُ اِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا
جَزَآؤُهُ مَنْ وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَآؤُهُ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَاَ بِاَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ
اَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ اَخِيهِ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَاْخُذَ اَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ اِلَّآ
اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَآءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ قَالُوا اِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ
لَهُ مِنْ قَبْلُ فَاَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ اَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ
﴿٧٧﴾ قَالُوا يَآ اَيُّهَا الْعَزِيزُ اِنَّ لَهُ اَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ اَحَدَنَا مَكَانَهُ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾

72. (Onlar) "Hükümdarın su kabını arıyoruz; onu getirene bir deve yükü (ödül) var." demişlerdi. (İçlerinden biri) "Ben buna kefilim." demişti.

73. (Onlar) "Allah'a yemin olsun: Bizim, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak için gelmediğimizi şüphesiz ki siz de biliyorsunuz. Biz hırsız da değiliz." demişlerdi.

74. (Yusuf'un adamları) "Peki, yalancıysanız bunun (hırsızlığın) cezası nedir?" diye sormuştu.

75. (Onlar da) "Onun cezası, kayıp eşya kimin yükünde bulunursa işte o (şahsın alıkonulması) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız." cevabını vermişlerdi.[1]

76. Bunun üzerine (Yusuf), kardeşinin (Bünyamin'in) yükünden önce onların (diğer kardeşlerinin) yüklerini (aramaya) başlamıştı.[2] Sonra da onu (kayıp su kabını) kardeşinin (Bünyamin'in) yükünden çıkartmıştı. İşte biz Yusuf'a böyle bir tedbir (çare) öğretmiştik;[3] (yoksa) –Allah'ın dilemesi hariç– hükümdarın kanununa göre kardeşini (yanında) tutamayacaktı.[4] Biz dilediğimizi (layık olanı) derecelerle yükseltiriz. Her bilgi sahibinin üzerinde daha iyi bilen (birisi) vardır.

77. (Kardeşleri) şöyle demişlerdi: "O çalarsa (çalmışsa), daha önce onun kardeşi de çalmıştı."[5] Yusuf onu (düşüncesini) içinde saklamış, onlara açmamıştı. (İçinden): "Siz çok daha kötü durumdasınız! Allah sizin anlattığınızı çok iyi bilendir." demişti.

78. (Kardeşleri) şöyle demişti: "Ey vezir (Yusuf)![6] Şüphesiz ki onun büyük, yaşlı[7] bir babası var. Onun yerine bizim birimizi alıkoy! Şüphesiz ki biz seni güzel davrananlardan görüyoruz."

1 Hz. Yusuf, babasının şeriatında hırsızlığa bu cezanın verildiğini bildiği için kardeşinin yüküne bu su kabını koydurmuş ve onu geri bıraktırma tedbirine başvur-

muştu. Yûsuf suresinin 69. ayetinde de ifade edildiği gibi ana baba bir kardeşi olan Bünyamin'e durumu önceden bildirerek onun da güvende olmasını sağlamıştı. Kaldı ki bu uygulama 76. ayette Yüce Allah tarafından öğretilmiş bir tedbir olarak da ilan edilmektedir.

2 Bünyamin'in yükünden başlansaydı bir şüphe meydana gelebilirdi. O nedenle Hz. Yusuf önceliği diğer yüklere vermiş, kardeşinin yükünü en sona bırakmıştı.

3 Buradaki *kidnâ* fiiline Tâhâ 20:15'te de olduğu gibi tam fiil olarak "diledik, öğrettik, vahyettik" anlamı da verilmektedir. Bu ifade "Yusuf'a böyle bir çare öğrettik" şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü *kidnâ* fiiline eğer "hile, tuzak, oyun öğrettik" şeklinde tercüme edilirse bu durumda Yüce Allah için uygun olmayan bir anlam akla gelebilir. Bu nedenle, "ona çare ve tedbir öğretmek" manası en doğrusudur. Sonuçta burada hiç kimseye hiçbir zarar verilmemiş, hiç kimse de mağdur edilmemiştir. Olay muhtemelen en baştan itibaren Bünyamin'e bildirilmiş olduğu ve kardeşlerine de bu noktada olumsuz bir fiil uygulanmadığı için böyle bir tedbir öğretilmişti. Hükümdar'ın kanununa göre değil de Hz. Yakup'un ülkesi Ken'ân diyarında böyle bir hukuk uygulandığı için, Yüce Allah hiç kimseyi mağdur etmeyecek bir çareyi Hz. Yusuf'a öğretmiş ve kardeşi Bünyamin'i yanına alma planını gerçekleştirmişti.

4 Yüce Allah Mısır Hükümdarı'nın kanununa göre Hz. Yusuf'un öz kardeşi olan Bünyamin'i yanına almasının mümkün olmadığını haber vermektedir. Ayette geçen *dîni'l-meliki* ifadesindeki *dîn* kelimesi "din" manasında değil de "kanun, hüküm" anlamında değerlendirilmelidir. Çünkü din normal bir insana değil, Yüce Allah'a nispet edilir. Zaten Mısır'daki Hükümdar'ın da ülkesinde uyguladığı kendi kanunları bulunmaktaydı. Bu nedenle ayetteki tamlamayı "Hükümdar'ın dini" değil de "Hükümdar'ın kanunu" şeklinde anlamak gerekmektedir. Yaşanan olayda Hz. Yûsuf herhangi bir hüküm vermemiş, aksine kendi kardeşlerinin verdiği hükmü uygulamıştı. Böylece Hz. Yakub'un şeriati bir şekliyle Mısır'da da uygulanmaya başlamış, bir peygamber şeriatının Hz. Yûsuf'un ülkesinde yaşanmasının önü açılmıştı. Esasında bu durum bir ülkede çok hukukluluk uygulamasının da bir delili olmaktadır. İnsanlar hukuksuzluk içerisinde değil de tıpkı Medine vesikasında olduğu gibi çok hukuklu bir sistemde yaşayabilme imkânını elde edebilme hakkına sahip olmalıdırlar.

5 Kardeşleri kıskançlıklarını sürdürerek bu sözleriyle Hz. Yusuf'a iftira atmışlardı. Hz. Yusuf ise bu iftira içeren sözlere cevap vermemiş ve gerçek kimliğinin o esnada açığa çıkmasını istememişti. Ayetteki mesaj şöyle de tercüme edilebilir: "Bu (Bünyamin) nasıl çalmışsa daha önce kardeşi de (Yusuf da) çalmıştı."

6 Burada Züleyha'nın eşine dendiği gibi Hz. Yusuf'a da "Aziz" denmektedir ki amaç, söz konusu kişiler için kullanılan bu kelimeye "yönetici" anlamı vermektir.

7 *Şeyhan kebîran* tamlaması çok dikkat çekicidir. Çünkü *kebîr* kelimesi "büyük, ileri yaşta, ihtiyar" anlamına gelirken, *şeyh* "saygınlığı, kıymeti olan, dindarlık bakımından önde giden, hatırlı" gibi anlamlara gelmektedir. Kardeşleri bu kelimeyi kullanarak Hz. Yusuf'un merhametini harekete geçirmeyi hedeflemişlerdi. Benzer kullanım: Kasas 28:23.

قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ نَأْخُذَ اِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ اِنَّا اِذًا لَظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا مِنْهُ
خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُوا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ اَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا
فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ حَتّٰى يَأْذَنَ لِي اَبِي اَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ
﴿٨٠﴾ اِرْجِعُوا اِلٰى اَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا اَبَانَا اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا اِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ
حَافِظِينَ ﴿٨١﴾ وَسْـَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي اَقْبَلْنَا فِيهَا وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾

79. (Yusuf) şöyle demişti: "Eşyamızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız; doğrusu o takdirde biz zalimler oluruz!"

80. Ondan ümitlerini kesince, (konuyu) gizli görüşmek üzere ayrılıp (bir kenara) çekilmişlerdi. Büyük (olan kardeş)leri[1] şöyle demişti: "Babanızın sizden Allah adına söz aldığını, daha önce de Yusuf hakkında yaptığınız aşırılığı bilmiyor musunuz? Babam bana izin verinceye veya Allah benim için hükmedinceye kadar bu yerden (Mısır'dan) asla ayrılmayacağım. O hükmedenlerin en hayırlısıdır."

81. Babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Oğlun hırsızlık yapmış. Biz sadece bildiğimize şahitlik ettik. Biz bilinemeyenlerin bekçileri de değiliz.[2]

82. (İstersen) içinde bulunduğumuz şehre (Mısır halkına) ve birlikte geldiğimiz kervana sor![3] Şüphesiz ki biz doğru söyleyenleriz."

1 Hz. Yusuf'un bu ağabeyi o daha çocukken diğerleri onun öldürülmesi fikrini ileri sürdüklerinde onu kuyuya bırakma fikrini dile getiren ağabeyi olabilir.

2 Babalarına Bünyamin'i koruyacaklarına dair söz veren kardeşler bu durumda elbette ellerinden geleni yapacaklarına söz vermişlerdi. Bunun dışında onların bilemediği, göremediği ve müdahale edemeyecekleri an ve alanlardan da sorumlu tutulmamaları gerektiğini bu şekilde beyan etmiş oluyorlardı. Yaşadıkları bu olay verdikleri sözü tutmamayla ilişkilendirilmemeliydi; çünkü ellerinde olmayan bir durumla karşılaşmışlardı. İşte büyük kardeş babalarına olayın bu şekilde aktarılmasını diğer kardeşlerden istemişti.

3 Ayette geçen *ves'eli'l-karyete* ifadesi mecaz bir sözdür; çünkü şehre sorulmaz; şehrin halkına sorulur. Burada *el-karyeh* kelimesinin başında gizli bir *ehl* kelimesi var kabul edilir. Bu durumda cümle *ehle'l-karyeti* yani "şehir halkı" şeklini alır. Bu nedenle, ayette Hz. Yakup'un oğullarının tahıl almak için gittikleri Mısır kast edilmektedir. Zaten *elletî künnâ fîhâ* beyanı da "biz oradaydık" veya "içinde bulunduğumuz" manasına gelmekte ve onların tahıl almak için gidip bulundukları şehri nitelendirmektedir. Maksadın şehir halkına sorulması olduğunun bir başka delili ise devam eden bölümde bulunmaktadır ki bu da "birlikte dönüp geldiğimiz kervan, kafile" manasına gelmektedir.

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ
الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَٓا اَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ
فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتّٰى تَكُونَ حَرَضًا اَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ
﴿٨٥﴾ قَالَ اِنَّمَٓا اَشْكُوا بَثّ۪ي وَحُزْن۪ٓي اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

Surenin 83-93. ayetlerinde Hz. Yakup'un oğullarına seslenişi, kendi hüznünü yaşamaya devamı, iki oğlunun da aranmasını ve Yüce Allah'tan ümit kesmemeleri gerektiğini söylemesi, sonrasında Hz. Yusuf'un kendisini kardeşlerine tanıtması ve karşılıklı konuşmaları aktarılmaktadır.

83. (Yakup onlara) şöyle demişti: "Hayır! Nefisleriniz sizi (kötü) bir işe sürüklemiş. Artık (bana düşen) güzelce sabretmektir.[1] Umulur ki Allah onların hepsini[2] bana getirir. Şüphesiz ki O bilendir, (doğru) hüküm verendir."

84. (Yakup) onlardan yüz çevirmiş (bir kenara çekilmiş) ve "Ah Yusuf'um ah!" diye sızlanmıştı. Kederini içine gömerek üzüntüden dolayı iki gözüne ak inmişti.[3]

85. (Oğulları:) "Allah'a yemin olsun:[4] Sen hâlâ Yusuf'u anıyorsun. Sonunda ya perişan olacak ya da helak olanlardan olacaksın!" demişlerdi.

86. (Yakup ise) şöyle demişti: "Ben, kederimi ve hüznümü yalnızca Allah'a arz ediyorum.[5] Ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahiy ile) biliyorum.

1 Benzer mesaj: Yûsuf 12:18.

2 Ayette "hepsini" denmesinin nedeni kastedilenlerin "Hz. Yusuf", kardeşi "Bünyamin" ve ağabeyleri olan "şahıs"tan yani üç kişiden oluşmasıdır.

3 "İki gözüne ak inmesi", gözlerin kör olması anlamına gelirse açıklanacak herhangi bir şey yoktur. Ancak bu ifade, kişinin kederini/sıkıntısını içine, kalbine gömmesi anlamına da gelebilir. Çünkü Hz. Yakup'un gözleri, hüzünden âdeta başka bir şey görmez olmuştu. Gözleri sürekli yaşlı olan kişinin göz renkleri, gözlerinin içinin akı-karası seçilemez; gözler âdeta su görüntüsü hâlini alır. Belli ki Hz. Yakup'un gözlerine inen ak, sürekli ağlayıp gözyaşına boğulmuş durumunu oluşturmuştu. Bununla ilgili olarak *a'mâ* (görme engelli) kelimesinin kullanılmamasının muhtemel sebebi bu olsa gerektir. Gerçeği, Yüce Allah bilmektedir.

4 Yûsuf suresinde dört kez yer alan *tellâhi* ifadesi, bu şekilde Kur'an'da dokuz ayette geçen yeminlerden birisidir (Bkz. Yûsuf 12:73, 85, 91, 95; Nahl 16:56, 63; Enbiyâ 21:57; Şu'arâ 26:97; Sâffât 37:56).

5 Hz. Yakup aslında muhtemelen şunu söylemek istemişti: "Ben sabrımı, içimi, benliğimi allak bullak eden içimdeki bu harareti ve derin hüznü başka kimselere değil, sadece ve sadece Rabbime arz ediyorum." Bu ifade harika bir bilinç ve muhteşem bir teslimiyet göstergesi şeklinde ümmete örnek olarak sunulmaktadır.

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ
اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَٓا اَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَاَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا
بِبِضَاعَةٍ مُزْجٰيةٍ فَاَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ
عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَاَخِيهِ اِذْ اَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُٓوا ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوسُفُ قَالَ اَنَا
يُوسُفُ وَهٰذَٓا اَخِي قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا اِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
﴿٩٠﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَاِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾

87. Ey yavrularım! Gidin de Yusuf ve kardeşinden (haber almayı) araştırın! Allah'ın merhametinden ümit kesmeyin! Şüphesiz ki kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın merhametinden ümit kesmez."[1]

88. (Kardeşleri) Yusuf'un yanına girdiklerinde şöyle demişlerdi: "Ey vezir! Bizi ve ailemizi kıtlık bastı ve biz değersiz (az) bir sermaye ile geldik. Hakkımızı tam ölçerek ver! (Ayrıca) bize bağışta da bulun! Şüphesiz ki Allah bağışta bulunanları ödüllendirir."

89. (Yusuf onlara) şöyle demişti: "Siz cahilken Yusuf'a ve kardeşine yaptıklarınızı biliyor (hatırlıyor) musunuz?"

90. (Kardeşleri) "Yoksa sen -evet sen- Yusuf musun?" diye sormuşlar, o da "(Evet) ben Yusuf'um, bu da kardeşim!" cevabını vermişti. "(Birbirimize kavuşmayı) Allah bize lütfetti. Çünkü kim (Allah'a) karşı *takvâlı* (duyarlı) olur ve sabrederse, şüphesiz ki Allah güzel davrananların ödülünü boşa çıkarmaz."

91. (Kardeşleri): "Allah'a yemin olsun: Şüphesiz ki Allah seni bize üstün kılmış.[2] Biz ise hataya düşmüşüz." demişlerdi.

1 Hz. Yakup oğullarına tembihinde Hz. Yusuf, Bünyamin ve şehirde kalan diğer oğluyla ilgili yapacakları araştırmada kararlılık göstermeleri gerektiğini ifadeyle "sakın Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin" diyerek olayın ciddiyetini ortaya koymuştu. Bu cümle ile Zümer 39:53'te geçen "De ki: Ey nefislerine yazık eden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin" ifadesi aynı mesajları vermektedir. Yûsuf 12:87'deki *lâ teyʼesû* emri Zümer 39:53'teki *lâ taknetû* emri ile; ayrıca Yûsuf 12:87'deki *ravhillâhi* tamlaması ise Zümer 39:53'teki *rahmetillâhi* tamlamasıyla anlamlandırılmalıdır. Allah'ın rahmetinden kimlerin ümit keseceğiyle ilgili ayrıca bkz. Hicr 15:56.

2 Ayette geçen *âsera* fiili "üstün kılmak, tercih etmek" gibi anlamlar içermekte olup, kardeşleri Hz. Yusuf'un Yüce Allah tarafından kendilerine üstün kılındığını dile getirmişlerdi. Onun üstün kılınması önceki ayette belirtilen "*takvâ* sahibi olmak, sabırlı davranmak ve muhsinlik yapmak" şeklinde özetlenmiştir. Tercih edilmek veya üstün kılınmak bir "sonuç"tur; bunun "sebebi" ise *muttakî* olup sabır göstermek, bir anlamda muhsince davranmak yani işini düzgün yapmaktır.

قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾ اِذْهَبُوا بِقَمِيصِي هٰذَا
فَاَلْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ اَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ
اَبُوهُمْ اِنِّي لَاَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَٓا اَنْ تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ
﴿٩٥﴾ فَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَ الْبَشِيرُ اَلْقٰيهُ عَلٰى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنِّٓي اَعْلَمُ مِنَ
اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

92. (Yusuf ise kendilerine) şöyle demişti: "Bugün sizi (geçmişle ilgili) kınamak yok;[1] Allah sizi affetsin![2] O, merhametlilerin en merhametlisidir.

93. Şu gömleğimi götürün de onu babamın yüzüne koyun; görecek duruma gelir. (Ayrıca) bütün ailenizi de bana getirin!"

Surenin 94-101. ayetlerinde Hz. Yakup'un Yusuf özlemini yeniden dile getirmesi, aynı şekilde ayıplanışı, müjdecinin getirdiği haber ve bütün ailesiyle yaşadığı birliktelik ifade edilmektedir.

94. Kafile (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): "Bana bunamış demezseniz ben Yusuf'un kokusunu alıyorum!" demişti.

95. (Onlar da:) "Allah'a yemin olsun: Şüphesiz ki sen hâlâ eski şaşkınlığındasın." demişlerdi.

96. Müjdeci gelince, gömleği yüzüne koyar koymaz (Yakup) görür olmuştu.[3] "Ben size 'Allah tarafından (vahiy ile) sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim' dememiş miydim!" demişti.

1 Bu ifade, Mekke'nin fethi günü Hz. Muhammed tarafından da Mekkelilere yönelik olarak dile getirilmişti. Böylece peygamberlerin aynı değerlerin insanları oldukları ve sonrakilerin öncekileri takip ettiği anlaşılmaktadır.

2 Bu cümle dua olarak tercüme edilebileceği gibi "Allah sizi bağışlayabilir" şeklinde düz cümle olarak da tercüme edilebilir. Hz. Yûsuf kardeşlerine hitap ederken asıl bağışlayanın Yüce Allah olduğuna dikkat çekmiştir. O kardeşlerini kendisi bağışladığı gibi, onları Yüce Allah'ın da bağışlaması için Rabbine niyazda bulunmuştur.

3 Bu ifade, Hz. Yakup'un sevinç dolu hali nedeniyle yaşayacağı huzuru ortaya koymaktadır. Hz. Yusuf ve kardeşi Bünyamin'in hüznü sebebiyle gözleri âdeta başka bir şey görmeyen Hz. Yakup, artık her şeyi görür olmuştu. Olay, kör olup sonra da görür olmak anlamında ise zaten bu türden izahlara gerek kalmamaktadır. Yüce Allah gerçeği bilendir.

قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ
اللَّهُ آمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ
مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ
مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
﴿١٠٠﴾ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَنْتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ
الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ
وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾

97. (Oğulları:) "Ey babamız! (Allah'tan) bizim günahlarımızın affını dile! Doğrusu günahkârlardık." demişlerdi.

98. (Yakup ise:) "Sizin için Rabbimden af dileyeceğim.[1] Şüphesiz ki O'dur O, çok bağışlayan; çok merhamet eden." cevabını vermişti.

99. (Hep birlikte Mısır'a gelip) Yusuf'un yanına girdikleri zaman, (Yusuf) ana babasını yanına almıştı (onları kucaklamıştı/bağrına basmıştı). (Yusuf onlara:) "Güven içinde Mısır'a girin inşallah!" demişti.

100. Ana babasını tahtın(ın) üstüne çıkartıp oturtmuş ve hepsi onun için (ona kavuştukları için Allah'a) secde etmişlerdi.[2] (Yusuf) şöyle demişti: "Ey babacığım! İşte bu, daha önce (gördüğüm) rüyanın yorumudur. Elbette Rabbim onu gerçekleştirdi. Doğrusu şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, Rabbim beni hapisten çıkararak ve sizi çölden getirerek bana (çok şey) lütfetti. Şüphesiz ki Rabbim dilediği şeyi çok ince düzenleyendir.[3] Şüphesiz ki yalnızca O bilendir, (doğru) hüküm verendir.

101. Rabbim! Elbette otoriteden bana (bir pay) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumundan da bir kısmını öğrettin. Göklerin ve yerin yoktan yaratanı![4] Sen dünyada da ahirette de benim dostumsun. Beni müslüman olarak vefat ettir ve beni iyilere kat!"

102. Bu(nlar), sana vahyetmekte olduğumuz *gayb* (bilinemeyen) haberlerindendir.[5] Onlar tuzak kurarak (kötü) bir işte fikir birliğine vardıklarında sen onların yanında değildin (ki bunları bilesin).

103. Sen ne kadar üstüne düşsen de insanların çoğu asla iman edecek değildir.[6]

104. Sen bunun için onlardan herhangi bir ücret istemiyorsun.[7] O (Kur'an), âlemler için sadece (gerçeği) hatırla(t)madır.

1 Bu cümle insanların birbirleri için dua ve istiğfar edebileceklerinin delillerindendir. Hz. Nûh'un "kendisi, ana-babası ve mümin olarak evine gelen müminler ve bütün erkek ve kadın müminler için" dua ettiği Nûh 71:28'de haber verilmektedir. Ayrıca Bakara 2:126 ve İbrâhim 14:35-41'de Hz. İbrahim'in "çeşitli duaları", Yûsuf 12:98'de Hz. Yakup'un oğulları için bağışlanma dileğinde bulunması, Mü'min 40:7 ve Şûrâ 42:5'te "meleklerin insanların bağışlanması için istiğfar etmeleri", Muhammed 47:19'da ise Hz. Peygamber'in "bütün müminler için yapması emredilen dualar" Kur'an'da zikredilmektedir. Demek ki insanlar başkaları için istiğfarda bulunabilirler; ancak hiç kimse başkası için tevbe edemez; çünkü *istiğfâr* bir duadır; *tevbe* ise bizzat kişinin kendisinin gerçekleştirmesi gereken yöneliştir. Gerek yaşamakta olan insanların istikamet sahibi olmaları için, gerekse mümin olarak ölenlerin hatalarının bağışlanması için dua edilmesi bir duyarlılıktır ve müslümanlar bunu diğer müslüman kardeşlerinden esirgememelidir.

2 Bu ifade İbn Abbâs'ın da belirttiği gibi Hz. Yûsuf'un bütün ailesinin onun için yani ona kavuştukları için şükür olsun diye Yüce Allah'a secdeye kapandıklarını göstermektedir. Esasında burada sözü edilen secde, bir anlamda muhatabın üstünlüğünü kabul etme, ona saygı gösterme ve verdiği buyruklara boyun eğme manasında mecaz bir beyan olarak da yorumlanabilir. Hz. Yakup ve Hz. Yusuf'un yaşadığı dönemde kişiler kendilerine yapılan bir iyiliğe teşekkür edebilmek için onun önünde eğilirlermiş. O dönemdeki teşekkür ifadesinin böyle olduğu belirtilerek ailesinin de kendilerine çeşitli iyiliklerde ve ikramlarda bulunması nedeniyle bu şekilde Hz. Yusuf'a teşekkür ettikleri de ifade edilmektedir. Ayette yer alan secde, Yûsuf 12:4. ayette de beyan edilen "rüya"nın hayata geçirilme biçimidir. O ayette de belirttiğimiz üzere, Hz. Yûsuf rüyasında Güneş, Ay ve 11 gezegenin kendisi için secdeye kapandığını görmüş, işte bu ayette de onun hayata aktarılmış biçimi dile getirilmiştir. Her iki ayetteki secde de bizzat Hz. Yûsuf'a değil, ailesiyle kavuştukları için, yani Yüce Allah kendilerine böyle bir imkân sağladığı için Allah'a yapılan bir şükür secdesidir. Yüce Allah'ın verdiği bilgi nedeniyle meleklerin Hz. Âdem için secde edişindeki maksat da aynı manada yorumlanmalıdır. Çünkü mahlûka secde edilmez; secdenin muhatabı sadece Yüce Allah'tır. Secde ile ilgili bütün ifadeleri bu doğrultuda yorumlamak gerekmektedir.

3 Buradaki *latîf* sıfatı "lütufkâr" anlamına alınarak tercüme "Şüphesiz ki Rabbim dilediğine lütfeder" şeklinde de yapılabilir. Ancak biz Hz. Yusuf'un hayatı boyunca yaşadığı sıra dışılıkları Yüce Allah'ın takdir ettiği şeklindeki anlamı tercih etmekteyiz.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:14; İbrâhîm 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11.

5 Benzer kullanımlar için bkz. Âl-i İmrân 3:44; Hûd 11:49.

6 Bu ayette insanların çoğunun hiçbir zaman iman etmeyeceği mesajına yer verilmektedir. Dünyanın bir gün bütünüyle müslümanlardan oluşacağı, birilerinin bütün insanları müslümanlaştıracağı vs. şeklindeki kabuller bu ayete aykırıdır.

7 Tebliğden ücret almamayla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

وَكَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ
اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ اَفَاَمِنُوا اَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هٰذِهٖ سَبِيلِي اَدْعُوا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيرَةٍ اَنَا وَمَنِ
اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

Surenin 102-111. ayetlerinde Hz. Muhammed'e ve son ümmete seslenilmekte, Yüce Allah'ın verdiği bu bilgilerin gayb haberlerinden olduğu, her şeye rağmen insanların çoğunluğunun şirksiz inanmayacağı veya bir çeşit şirke bulaşacağı, evrendeki delillere rağmen inanmayacakları, risalet kurumu, kıssaların anlatılma gerekçesi ifade edilmektedir.

105. Göklerde ve yerde nice *ayet*(ler, deliller, işaretler) vardır ki onlara uğrarlar da onlardan yüz çevirirler.[1]

106. Onların çoğu ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler.[2]

107. (İnkârcılar) Allah tarafından kendilerine kuşatıcı bir azap gelmesinden veya farkında olmadan o (Son) Saat'in kendilerine ansızın[3] gelmesinden güvende midir!

108. De ki: "İşte bu, benim yolumdur. Allah'a çağırıyorum;[4] ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz.[5] Allah yücedir! Ben asla ortak koşanlardan değilim."

1 Bu ayette evren kitabının ayetlerine dikkat çekilmektedir. Ayetin evrensel anlamda mesajının bulunduğunda şüphemiz yoktur. Bu durumda göklerdeki ve yerdeki nice ayetlere insanların gidecekleri ve maalesef ibret almadan geri dönecekleri haber verilmektedir. Ayetteki *yemurrûne* fiili bizzat "gitmek, uğramak" manasına gelmektedir. Yeryüzündeki ayetlere gitmek elbette anlaşılmaktadır; ancak göklerdeki delillere gitmek bilimsel anlamda insanların o gezegenlere çıkacağını, ancak maalesef ders çıkarmadan döneceklerini de ifade edebilir. Nitekim rivayet edildiğine göre, Abdullah ibn Mes'ûd'un mushafında ayette geçen bu fiilin *yemşûne* şeklinde olduğu da nakledilmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XIII, 76; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 488; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, 224). Bu durumda ayetteki *yemurrûne* fiilinin bizzat "yürümek" manasına geldiği anlaşılmakta, böylece ayette evrensel manada bir hakikate işaret edildiği görülmektedir. Yerdeki delillere gitmenin yanında göklerdeki gezegenlere de gidileceği işte bu ayette dikkat çekilen veya kendisine işaret edilen, göndermede bulunulan bir mesaj olarak görülmelidir. Ayrıca benzer mesaj içeren ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:190-191; Neml 27:93; Fussilet 41:53; Zâriyât 51:20-21.

2 Bu cümle şirkin imanın içinde gizlenmiş hâlini ortaya koymakta, müminlerin şirke düşmeme noktasında son derece dikkatli davranması gerektiğini içermektedir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

4 Bu cümle davetin başkasına değil, yalnızca Yüce Allah'a yönelik olması gerektiğini göstermektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

5 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "De ki: İşte bu benim yolumdur. Allah'a basiretle çağırıyorum; ben ve bana tabi olanlar (böyle yaparız)."

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوح۪ٓي اِلَيْهِمْ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰىۜ اَفَلَمْ يَس۪يرُوا فِي الْاَرْضِ
فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذ۪ينَ اتَّقَوْاۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ
﴿١٠٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَٓاءَهُمْ نَصْرُنَاۙ فَنُجِّيَ مَنْ نَشَٓاءُۜ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِم۪ينَ ﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ ف۪ي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِۜ مَا كَانَ حَد۪يثًا
يُفْتَرٰى وَلٰكِنْ تَصْد۪يقَ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْص۪يلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

109. Senden önce de şehirlerin halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik.[1] Kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek üzere yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[2] Ahiret yurdu *takvâ*lı (duyarlı) olanlar için hayırlı olandır. Akıl etmiyor musunuz?[3]

110. Sonunda elçiler ümitlerini yitirip de kendilerinin (ümmetleri tarafından) yalanlandıklarını kesin olarak anladıkları sırada[4] onlara yardımımız gelmiş[5] ve dilediğimiz kimse(ler) kurtarılmıştır. Azabımız, suçlular topluluğundan geri döndürülemez.

111. Şüphesiz ki onların kıssalarında, öz akıl sahipleri için bir ibret vardır.[6] (Bu Kur'an, başkaları tarafından tasarlanıp) uydurulabilecek bir söz değildir. Ancak o, kendinden öncekileri onaylayan, her şeyin açıklaması olan (bir kitap) tır;[7] iman eden toplum için bir rahmet ve bir rehberdir.

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:43; Enbiyâ 21:7.

2 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:32; A'râf 7:169; Nahl 16:30.

4 Buradaki *zannû* fiili "sanmak, zannetmek" değil, kesin olarak "bilmek, anlamak" anlamına gelmektedir.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; En'âm 6:34; Hacc 22:40; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51; Muhammed 47:7.

6 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bilgi için bkz. A'râf 7:176; Hûd 11:120; Tâhâ 20:99; Kâf 50:37; Hâkka 69:12; Nâzi'ât 79:26.

7 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili olarak bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

13

RA'D SURESİ

43 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 43 ayetten oluşan, adını 13. ayette geçen "gök gürültüsü" anlamındaki *er-ra'd* kelimesinden alan Ra'd suresi inişte 58, mushaf sırasında ise 13. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿١﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-7. ayetlerinde evren kitabından başlıklar sunulmakta, inkârcıların nasıl bir inançta oldukları ve neleri tercih ettikleri gündeme getirilmekte, mucize istekleri reddedilerek Hz. Muhammed'in görevi hatırlatılmaktadır.

1. *Elif. Lâm. Mîm. Râ.*[1] İşte şu(nlar), Kitabın ayetleridir. Sana Rabbinden indirilen gerçektir fakat insanların çoğu inanmazlar.
2. Allah gökleri görebileceğiniz direkler olmadan yükseltmiş,[2] sonra *arşa istiva*[3] etmiş, güneşi ve ayı emri altına almıştır. (Bunların) her biri belirlenmiş bir süreye kadar akıp gitmektedir. (Allah) her işi yönetmekte, Rabbinizle karşılaşacağınıza kesin olarak inanmanız için ayetleri açıklamaktadır.[4]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Bu cümle "Allah gökleri gördüğünüz üzere direksiz yükseltti" şeklinde de tercüme edilmektedir. Bizim tercümedeki tercihimiz, göklerin bizim göremeyeceğimiz şekilde olsa da direklerinin bulunduğu sonucunu vermektedir. Zaten *teravnehâ* cümlesindeki *hâ* zamiri "direkler" anlamındaki *'amed* kelimesine gitmektedir. Zaten "zamirlerin kendilerine en yakın ilgili kelimeyle ilişkili görülmesi" şeklindeki dil bilgisi kuralının da gereği budur. Benzer mesaj: Lokmân 31:10.

3 *Arşa istivâ* ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A'râf 7:54.

4 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili olarak bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

وَهُوَ الَّذ۪ي مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ ف۪يهَا رَوَاسِيَ وَاَنْهَارًاۜ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ ف۪يهَا زَوْجَيْنِ
اثْنَيْنِ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾ وَفِي الْاَرْضِ قِطَعٌ
مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ اَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخ۪يلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقٰى بِمَٓاءٍ وَاحِدٍ
وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلٰى بَعْضٍ فِي الْاُكُلِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَاِنْ تَعْجَبْ
فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَف۪ي خَلْقٍ جَد۪يدٍۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ
الْاَغْلَالُ ف۪ٓي اَعْنَاقِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٥﴾

3. Yeri döşeyen, onda ağırlıklar[1] ve ırmaklar yaratan, orada bütün meyvelerden çifter çifter var eden O'dur. Geceyi de gündüzün üzerine O örtüyor. Şüphesiz ki bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır.

4. Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış (çatallı ve çatalsız) hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır.[2] Yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına farklı kılarız.[3] İşte bunlarda, akıl eden bir toplum için dersler vardır.

5. (Kâfirlerin seni yalanlamalarına) şaşıyorsan, asıl şaşılacak şey, onların "Biz toprak olduğumuz zaman yeni bir yaratılışta mı olacağız!" demeleridir.[4] İşte onlar, Rablerini inkâr edenlerdir; işte onlar (kıyamet gününde) boyunlarında halkalar bulunanlardır.[5] İşte onlar ateş halkıdır. Onlar orada *ebedî* kalacaklardır!

1 Yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesiyle ilgili bkz. Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

2 "Bir suyla sulanmak" ifadesi ilâhi kudretin bir başka delilidir. Kesretteki "çokluktaki" vahdetin "tekliğin" en güzel örneklerinden birisi de budur. Aynı su, hatta aynı toprak, aynı Güneş, aynı hava ancak birbirinden farklı sayısız toprak ürünü Yüce Allah'ın erişilmez gücünün bir göstergesi olarak sunulmaktadır. Ra'd 13:3, Nahl 16:8, Yâsîn 36:36, Zuhruf 43:12, Kâf 50:7 ve Zâriyât 51:49'da da beyan edildiği gibi, Yüce Allah bitkilerden, insanlardan ve henüz insanların bilemediği şeylerden çiftler yaratmaya devam etmekte, kudretini göstermekte, insanların bu büyük güç karşısında acziyetlerini itiraf edip O'nun mutlak kudretine boyun bükmelerini istemektedir.

3 Bu cümlede geçen *nüfaddılü* fiili "üstün kılmak" değil de "farklı kılmak" şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü meyvelerde üstünlük ve faziletten söz edilemez. Burada meyvelerin rengi, tadı, kokusu, besleyiciliği, görüntüsü vs. noktalardaki farklılıkları söz konusudur.

4 Benzer mesajlar: İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

5 Mahşerdeki prangalar ve halkalar konusunda ayrıca bkz. Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ
لِلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ
مِنْ رَبِّهٖ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾ اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ
وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾

6. (Müşrikler) senden, iyilikten önce kötülüğü acele istiyorlar.[1] (Oysa) onlardan önce nice örnekler geçmiştir. Şüphesiz ki haksızlıklarına rağmen Rabbin insanlar için bağışlama sahibidir. Şüphesiz ki Rabbinin azabı da çok şiddetlidir.
7. Kâfir olanlar diyorlar ki: "Ona Rabbinden bir ayet (mucize) indirilseydi ya!"[2] (Oysa) sen sadece bir uyarıcısın; her toplumun da bir rehberi vardır.[3]

Surenin 8-18. ayetlerinde Yüce Allah'ın bilgisinin erişilmez olduğu, sosyal hayata dair prensipler belirlediği, evren kitabından çeşitli ayetleri, geçici ve kalıcı şeylerin nasıl olduğu ifade edilmektedir.

8. Allah her dişinin neyi taşımakta olduğunu (neye gebe olduğunu), rahimlerin neyi eksilttiğini ve neyi artırdığını bilir.[4] O'nun katında her şey bir ölçü iledir.[5]
9. Görünmeyeni de görüneni de bilendir,[6] büyüktür, çok yücedir.

1 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:57, 58; Enfâl 8:32; Hacc 22:47; 'Ankebût 29:53, 54; Sâd 38:16.

2 İnkârcıların Hz. Peygamber'den istediği sıra dışı şeylerle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:42; Yûnus 10:47; Hicr 15:10; Nahl 16:36, 63; Fâtır 35:24; Zuhruf 43:6.

4 Burada rahimlerdeki yavruların sayısı, tam veya eksiklikle dünyaya gelmesi, rahimde kalış süresi, erken veya vaktinde doğum, yavrunun normal doğması veya düşük yaşanması gibi olaylar söz konusudur.

5 Bu ayet Furkân 25:2, Kamer 54:49, Rahmân 55:7 ve A'lâ 87:2-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

سَوَٓاءٌ مِنْكُمْ مَنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ
مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا
بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُٓوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهٖ مِنْ وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذ۪ي يُر۪يكُمُ
الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهٖ وَالْمَلٰٓئِكَةُ مِنْ خ۪يفَتِهٖ
وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُص۪يبُ بِهَا مَنْ يَشَٓاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللّٰهِ وَهُوَ شَد۪يدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾

10. Sizden, sözü gizleyenle onu açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüzün yürüyen (O'nun bilgisinde) eşittir.

11. (Her insanın) önünden ve arkasından Allah'ın emriyle onu koruyan takipçiler (melekler) vardır.[1] (Kişiler) kendilerindekini değiştirinceye kadar Allah hiçbir toplumu değiştirmez.[2] Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri döndürülme diye bir şey yoktur.[3] Onların O'ndan (Allah'tan) başka yardımcıları da yoktur.

12. Size korku ve ümit olarak[4] şimşeği gösteren[5] ve ağır bulutları meydana getirip (sevk eden) de O'dur.

13. Gök gürültüsü (Allah'ı) *hamd* (övgü) ile, melekler ise O'ndan korktukları için *tesbih* ederler (O'nu yüceltirler).[6] Onlar Allah hakkında tartışıp dururken, O yıldırımlar gönderip onlarla dilediğini çarpar. O, azabı (tuzağı) çok şiddetli olandır.

1 Yüce Allah kendi emri gereği, bu ayette insanoğlunun melekler tarafından korunduğunu beyan etmektedir. Meleklerin insanları "korumakta" olduklarıyla ilgili olarak En'âm 6:61. ayeti de hatırlamak gerekmektedir. Bu nedenle, insanla birlikte olan bu meleklere "hafaza melekleri" denmektedir.

2 Benzer mesaj: Enfâl 8:53. Bu iki ayette "Fertler teker teker kendilerini değiştirmedikçe Allah da onların oluşturduğu toplumu dönüştürmez" şeklindeki sosyolojik kural gündeme getirilmektedir.

3 Rabbimiz hak eden bir topluma hak ettiklerinin karşılığında bir kötülük veya geçici ya da kalıcı bir azap murad edince artık hiçbir güç O'nu engelleyemez. Önceki cümlelerle birlikte düşünüldüğünde, Yüce Allah'ın eşsiz bilgisi ışığında tanıdığı fırsatlara ve verdiği imkânlara rağmen, insanlar eğer hak ve hakikati değil, sapkınlığı tercih ederlerse artık azap kaçınılmaz olabilir. Bu durumda Yüce Allah'ın azap istemesi "sonuç", insanların şerde ısrar etmeleri ise azabın "sebebi" olmaktadır.

4 Şimşek bir taraftan "büyük bir fırtınanın gelmesi"nin ve 13. ayette de dile getirildiği üzere "yıldırımların gönderilmesi"nin habercisi olabileceği için insanlara "korku" verir; diğer taraftan da yağmur bekleyen insanlar için de "ümit" vesilesidir. Şimşek hem sebep olacağı tahribatın korkusunu içerir; hem de yağmurun habercisi olduğu için insanların ona karşı ümit beslemelerini beraberinde bulundurur.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:20; Nûr 24:43; Rûm 30:24.

6 Bu ayet İsrâ 17:44. ayetle birlikte okunmalıdır. Ayrıca meleklerin *tesbihi* ve ibadetiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:172; A'râf 7:206; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7; Fussilet 41:38.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ اِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ اِلَى
الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ اِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٤﴾ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ﴿١٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ
هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ اَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ اَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا
كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

السجدة ٧

14. Gerçek dua yalnızca O'na (Allah'a)dır.[1] O'nun peşi sıra dua ettikleri varlıklar onlara asla cevap veremezler. (Onların durumu, kendisi) ona ulaşamamışken ağzına ulaşsın diye iki avucunu suya uzatan kimse gibidir.[2] Kâfirlerin yalvarması şaşkınlıkta olmaktan başka bir şey değildir.

SECDE AYETİ

15. Göklerde ve yerde bulunanlar da onların gölgeleri[3] de sabah akşam ister istemez (zorunlu olarak) yalnızca Allah'a secde ederler.[4]

16. De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" (Cevaben de) de ki: "Allah'tır." De ki: "O'nun peşi sıra kendilerine bile yarar ve zarar verme gücüne sahip olamayan dostlar mı edindiniz!" De ki: "Körle gören bir olur mu hiç! Veya karanlıklarla aydınlık eşit olur mu! Yoksa Allah'a O'nun yarattığı gibi (şeyler) yaratan ortaklar buldular da bu yaratma onlar tarafından birbirine benzer mi göründü!" De ki: "Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, tektir; ezici güç sahibidir."[5]

1 Bu cümle "Gerçek duaya layık olan ancak O'dur" şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Bu cümle "(Onların durumu, kendisi) ona (suya) ulaşamamışken ağzına (gelip) ulaşsın diye iki avucunu suya uzatan kimse gibidir" şeklinde de tercüme edilebilir. Bu benzetmede Yüce Allah'tan başkasına yalvarmanın ne kadar yersiz olduğunu, böyle bir isteğin gerçekleşmesinin ne kadar imkânsız olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

3 Bu ayet Nahl 16:48-49. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

5 Yüce Allah En'âm 6:12 ve Sebe' 34:24'te olduğu gibi, bazı ayetlerde hem soru sormakta hem de cevabı kendisi vermektedir. Bu tür sorular muhatabı düşündürtmeyi ve ilgili konuda yanlış bir tavır içerisinde olduklarını kendilerine bildirmeyi amaçlamaktadır. Kur'an'da Mekkeli müşriklerin yaratıcı Allah inancı, O'nun rızık vericiliği, duyu organlarını insanlarda yaratması, diriden ölü, ölüden diri çıkarması ve kâinatı idare edişi gibi noktalarda dile getirdikleri pek çok itiraflarından söz edilmektedir. Bu ayette de Yüce Allah göklerin ve yerin Rabbinin kim olduğunu sormakta, cevabı onların da itiraf ettiği gibi kendisi vererek "yaratıcının ve idare edicinin Allah olduğunu" ifade etmektedir. Benzer mesajlar: Fâtır 35:40; Ahkâf 46:4.

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًاۜ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ
فِي النَّارِ ابْتِغَٓاءَ حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَۜ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ
جُفَٓاءًۚ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ ﴿١٧﴾ لِلَّذِينَ
اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰىۜ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ
مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهٖۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ سُٓوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٨﴾

17. O, gökten su indirir de vadiler kendi hacimlerince sel olup akar. Bu sel, üste çıkan bir köpüğü[1] yüklenip (götürür). Süs veya eşya yapmak için ateşte yak(ıp erit)tikleri şeylerden de buna benzer köpük olur. İşte Allah gerçekle *batıl*a böyle örnek vermektedir.[2] Köpük atılıp gider. İnsanlara yarar sağlayan şeye gelince o, yeryüzünde kalır. İşte Allah böyle örnekler vermektedir.[3]

18. Rablerinin davetine uyanlar için en güzel (ödül) vardır. Ona uymayanlara gelince, yeryüzünde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir benzeri daha onların olsaydı, (azaptan kurtulmak için) elbette onu fidye verirlerdi (feda ederlerdi).[4] İşte hesabın en kötüsü onlaradır. Onların barınağı cehennemdir. (Orası) ne kötü bir yataktır!

1 Kur'an'da sadece bu ayette üç kez geçen *zebed* kelimesi "köpük" demektir. Bir kez de Hâkka 69:10'da *râbiyeh* kabında geçen *râbiyen* kelimesi ise "bürüyen, kaplayan şey" yan anlamlarının yanında asıl olarak "kabarık" manasına gelmektedir. Bu durumda sel sularının üzerinde biriken ve sağa sola savrularak dağılıp yok olan bu parçacıklara köpük denmektedir.

2 Burada geçen *yadribu* fiili tıpkı Zuhruf 43:58'de olduğu gibi tek başına "misal getirmek, örnek vermek" manasına gelmektedir. Ancak ayetin sonunda da olduğu gibi bu manadaki kullanımlarda büyük ölçüde *mesel/el-emsâl* kelimelerinin kullanıldığı bilinmektedir.

3 Bu ayette geçici, gereksiz şeylerle kalıcı, yararlı şeylerin kıyaslamasına yer verilmektedir. Gerçek, kalıcı olandır ve insanlara fayda verendir; batıl ise yararsız ve geçici olandır. Yüce Allah'ın misal getirme usulü gereği, burada da hak ile bâtılın mukayesesini yapmakta, su-köpük ve cevher-curuf ilişkisinde hakkın açıkça ortada oluş keyfiyetini zihinlere kazımak istemektedir. Önceki ayetlerle ilişkili olarak konuya baktığımızda, asıl maksadın insanların şirke ve küfre saplanmamalarını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Tevhidin karşısındaki şirkin durumu işte bu kadar nettir; elbette akletmek isteyenler bunu anlayacak ve bu bilgiden istifade edebileceklerdir. Bu harika örnek üzerinden hakikati elde etmeye çalışmak durumundayız. Bu tür örneklerde mesele ayetleri hayatımıza aktarmamızdır.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Zümer 39:47; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمٰى إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾
الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾

Surenin 19-26. ayetlerinde sağduyu sahibi müminlerin bireysel ve toplumsal hayata dair çeşitli sıfatları sayılmakta, bunların sonucunda karşılaşacakları ödül hatırlatılmakta, bunun tersine davrananların ise lanete muhatap kılınacakları ifade edilerek rızkı verenin Yüce Allah olduğu belirtilmektedir.

19. Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, kör (inkâr eden) kimse gibi olur mu![1] Öz akıl sahiplerinden başkası (gerçeği) hatırlamaz.[2]

20. Onlar Allah'a verdikleri sözü yerine getirir[3] ve o sözü bozmazlar.

21. Onlar Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetirler; Rablerine saygı duyar ve hesabın kötüsünden korkarlar.

1 Yüce Allah Ra'd 13:14. ayetinde hak davete icabet edenlerle mutlak manada putlara itibar edenlerin durumunu ele almış, surenin 16-17. ayetlerinde "kör ile gören, karanlıklarla aydınlık hiç bir olur mu?" buyurmuş, hak ile bâtılın mukayesesini yapmış, 18. ayette ise Yüce Allah'ın davetine icabet edenlerle etmeyenleri gündeme getirmişti. İşte bütün bunların bir anlamda sonucu olacak şekilde bu defa "Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen kişi, buna kör davranan kişi gibi midir?" buyurarak 16. ayetteki *el-a'mâ* kelimesine gönderme yapmıştır. Söz konusu ayette geçen *el-basîr* kelimesi ise gerçeği bilen ve gören kişiyi karşılamaktadır. Bakara 2:26'da da geçtiği üzere, iman edenler Rablerinden kendilerine indirilenin hak olduğunu bilir, ona inanır ve güvenirler. Buna karşılık, ayetteki mukayesede yer alan *a'mâ* yani "kör" kelimesi ise elbette biyolojik anlamda değil, hakikati görmeyen, kendini gerçeklere kapatan kişi manasına gelmektedir. Burada sözü edilen "körlük" bir anlamda Hz. Nûh'un kavminin yaptığı gibi risalet öğretilerini duymamak için elbiselere bürünen, parmaklarını kulaklarına tıkayan, elleriyle peygamberlerin ağızlarını kapamaya çalışan kişilerin yaptığı türden bir eylem ve duyarsızlıktır. Yüce Allah'tan indirilenin hak olduğunu bilip gören kişinin buna karşı kör ve ilgisiz davranan gibi olamayacağı ayetin temel mesajıdır.

2 Bu ayetler yani Ra'd 13:19-24. ayetler, Bakara 2:2-5, 177, Âl-i İmrân 3:133-135, Enfâl 8:2-4, Mü'minûn 23:1-11, Furkân 25:63-76, Zâriyât 51:15-19 ve Me'âric 70:22-35. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:1; En'âm 6:152; Nahl 16:91; İsrâ 17:34; Mü'minûn 23:8; Me'âric 70:32.

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ اٰبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلٰئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ
بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٤﴾ وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ
اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾

22. Onlar Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli ve açık olarak (Allah yolunda) infak eden (veren) ve kötülüğü iyilikle savan[1] kişilerdir. İşte onlar var ya, (dünya) yurdunun (güzel) sonu sadece onlarındır.[2]

23-24. (O yurt) durmaya değer cennetlerdir;[3] oraya babalarından (atalarından), eşlerinden ve nesillerinden (çocuklarından) iyi olanlarla birlikte gireceklerdir.[4] Melekler de "Sabretmenize karşılık size selam olsun! Dünya yurdunun sonu (cennet) ne güzeldir!"[5] (diyerek) her kapıdan onların yanına varacaklardır.

25. Allah'a verdikleri sözü sözleştikten sonra bozanlar, Allah'ın birleştirilmesini (gözetilmesini) emrettiği şeyleri kesenler (terk edenler) ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar[6] var ya, işte lanet onlar içindir; kötü yurt (cehennem) de onlar içindir.

26. Allah rızkı dileyene (layık gördüğüne) açarak (bol) da verebilir, kısarak (dar) da.[7] Onlar dünya hayatıyla şımardılar. Oysa ahirete göre dünya hayatı, geçici bir yarardan başka bir şey değildir.

1 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:96; Kasas 28:54; Fussilet 41:34.

2 Ra'd 13:19. ayetten itibaren ele alınan "dokuz özellik" de *ulu'l-elbâb*'ın, yani sağduyu sahibi duyarlı müminlerin nitelikleridir. Bunlar Hz. Peygamber'e Rabbinden indirilen kitabın gerçek olduğunu bilen ve Yüce Allah'ın davetine icabet eden insanlardır. İşte sayılan özelliklere sahip olan bu yiğitler için bu dünyanın sonu, yani ödül mekânı olarak cennet söz konusu olacaktır. Bu kişiler mutlu sona ulaşacaklardır. "Dünya hayatının sonu" demek, aslında mahşerdeki mutluluk vesileleri demektir. Bir sonraki ayetten de anlaşılacağı üzere fedakârlık yapanların sonu âhirette cennetler olacaktır.

3 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf

18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

4 Burada geçen *âbâihim* ifadesi "onların babaları" demektir. Verilmek istenen mesaj ise elbette "onların ataları" demektir ki bu kapsamda salih olan kişilerin geçmişleri yani anaları, babaları, soy ve ataları elbette vardır. Benzer mesajlar: Mü'min 40:8; Tûr 52:21; İnşikâk 84:9.

5 Benzer mesaj: Zümer 39:73.

6 Yüce Allah Ra'd suresinin 21. ayetinde sağduyu sahibi müminlerin özellikleri arasında "Allah'ın emirlerini yerine getirmelerini" saymıştı. Şimdi burada bunun tam tersi bir noktaya dikkat çekilmekte, Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği her ne varsa hepsini kestikleri ve toplumda fesatlık çıkardıkları beyan edilmektedir. Ülkede çıkartılan fesatlıktan kasıt muhtemelen şirk, inkâr, zulüm gibi inanç ve ahlak bozukluklarıdır. İşte olumsuz insan tipinin en önemli özelliklerinden birisi bu cümlelerde gündeme getirilmekte, Allah'ın emirlerine riayetsizlik ve toplumda bozgunculuk öne çıkartılmaktadır. Esasında bu cümledeki maksadı "sıla-i rahim yapmamak" şeklinde yorumlayan alimlerimiz olmuşsa da maksadın evrensel anlamda bütün ilâhi emirlere riayetsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Allah'ın emirlerini yerine getirmemek bir anlamda toplumda fesadın ve bozgunculuğun fitilini ateşlemek demektir. İlahi emirleri görmezlikten gelmek "sebep"; bozgunculuk yapmak da "sonuç"tur. Demek ki ilâhi prensiplere riayet etmek toplumda huzur ve sükünun teminatı olarak görülebilir. Bunun tersini yapanların akıbeti ise devam eden cümlede dile getirilmektedir.

7 Yüce Allah kâfirlerin veya müşriklerin sahip oldukları dünya malına bakıp da aldanmamaları gerektiğini ortaya koymak üzere, rızkı dilediğine veya dileyene geniş verebileceği gibi, daraltarak da verebileceğini ifade etmektedir. Geniş rızık veya dar rızık farklı insanlara verilmiş olabileceği gibi, aynı kişinin bir süre geniş ve bol rızka sahip kılınıp bir süre sonra da rızkının daraltılabileceği unutulmamalıdır. Kendisine fazla rızık verilen bunu mutlak anlamda kendi adına hayır sanmamalı, kısık rızık verilen de bunu bir ceza gibi algılamamalıdır. Sonuçta rızık nasıl verilmiş olursa olsun, Fecr 89:16'da da geçtiği gibi muhatabın rızıkla imtihanda olduğu beyan edilmektedir. Konunun infakla ilişkisi bağlamında Talâk 65:7'de de rızkı kısılan kişilerden söz edilmektedir. "Dilemek" fiili insana nispet edildiğinde rızık için çalışmak gerektiği anlaşılmaktadır. Dileyen insan olsa da nimeti ve rızkı yaratacak ve verecek olan kudret elbette Yüce Allah'tır. Manayı böyle verince -hâşâ- Yüce Allah devre dışı bırakılmamakta, sadece insan iradesinin de devrede olduğu ortaya konulmak kast edilmektedir. Az da olsa çok da olsa rızık bir imtihan konusudur ve bunun kime ne kadar verileceğinin kararını da sadece ve sadece Yüce Allah vermektedir. Yüce Allah rızkı dileyene ve kendisinin dilediği yani layık gördüğü kullarına geniş de verebilir dar da. Kişi rızık elde etmek için gayret sarf ediyorsa rızkı diliyor demektir. Ancak sonuçta ona rızkı veren Yüce Allah olduğu için kulun rızıkla buluşturulmasında Allah'ın dilemesinin belirleyici olduğunda şüphe yoktur. Benzer mesajlar: İsrâ 17:30; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

وَيَقُولُ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدٖٓي اِلَيْهِ مَنْ
اَنَابَۚ ﴿٢٧﴾ اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِۜ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُۜ ﴿٢٨﴾ اَلَّذٖينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ ﴿٢٩﴾

Surenin 27-35. ayetlerinde kâfirlerin mucize istekleri, hidayet ve sapkınlık noktasındaki ilahî uygulama, inkârcıların Yüce Allah'a karşı nankörlükleri, Kur'an'la ilgili beklentilerinin yersiz olduğu ve gerçekleri takip edenlerin ödülleri ele alınmaktadır.

27. Kâfir olanlar diyorlar ki: "Ona Rabbinden bir ayet (mucize) indirilseydi ya!"[1] De ki: "Şüphesiz ki Allah dileyeni (layık gördüğünü) saptırır (sapkınlığını onaylar); (kendisine) yöneleni ise doğru yola ulaştırır."[2]

28. (Bunlar), iman edenler ve Allah'ı hatırlamayla kalpleri huzur bulanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ı hatırlamakla huzur bulur.[3]

29. İman edip iyi işler yapanlara ne mutlu![4] Varılacak güzel yurt da (onlar içindir).

1 İnkârcıların Hz. Peygamber'den istediği sıra dışı şeylerle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:7, 27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "De ki: Şüphesiz ki Allah dilediğini (layık olanı) saptırır, kendisine yöneleni ise doğru yola ulaştırır." Ayetin sonundaki "(kendisine) yöneleni ise doğru yola ulaştırır." ifadesi kulun Allah'a yönelmesi, hakikate doğru adım atması manasına gelmekte, böylelerine Yüce Allah'ın hidayet edeceği beyan edilmektedir. Teğâbun 64:11'de "Kim Allah'a iman ederse onun kalbine hidayet eder" buyrulurken de verilmek istenen mesaj aynıdır. Demek ki hidayet bir sonuçtur; onun sebebi ise kişinin hidayeti istemesi, o uğurda adım atmasıdır. ayette de aynı durum söz konusudur. Yüce Allah, kendisine doğru adım atıp yönelene hidayet eder. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; 'Ankebût 29:21; Fâtır 35:8; Fetih 48:14; Müddessir 74:31.

3 Bu ayette hayatı Allah bilinciyle ve O'nun şahitliğinde yaşamanın ve kalp huzurunun Yüce Allah'ı anmayla, Allah'ın zikri olan Kur'an'la elde edileceği bildirilmektedir.

4 *Tûbâ* kelimesi hem cennetteki bir ağacın adıdır; hem misk gibi kokan temiz şey demektir; hem de "ne mutlu" manasına gelmektedir.

كَذٰلِكَ اَرْسَلْنَاكَ ف۪ٓي اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَٓا اُمَمٌ لِتَتْلُوَا۬ عَلَيْهِمُ الَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ
بِالرَّحْمٰنِۜ قُلْ هُوَ رَبّ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ
قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰىۜ بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَم۪يعًاۜ اَفَلَمْ يَا۬يْـَٔسِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ
لَهَدَى النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَلَا يَزَالُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا تُص۪يبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ قَر۪يبًا مِنْ دَارِهِمْ
حَتّٰى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْم۪يعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَمْلَيْتُ لِلَّذ۪ينَ
كَفَرُوا ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

30. Böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin geçtiği bir ümmete gönderdik ki sana vahyettiğimizi onlara *tilâvet* edesin (okuyup aktarasın). (Oysa) onlar Rahmân'ı inkâr ediyorlar. De ki: "O benim Rabbimdir. O'ndan başka ilah yoktur. Yalnızca O'na güvendim; dönüşüm de yalnızca O'nadır."

31. Okunan bir (kitapla) dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı veya onunla ölüler konuşturulsaydı (o kitap yine bu Kur'an olurdu).[1] Fakat bütün işler Allah'a aittir. İman edenler (şunu) bilmediler mi: Allah dileseydi bütün insanları doğru yola ulaştırırdı![2] Kâfir olanlara, Allah'ın vaadi gelinceye kadar yaptıklarından dolayı ya ansızın büyük bir bela[3] gelmeye devam edecek veya o (bela) evlerinin yakınına inecek. Allah vaadinden (sözünden) dönmez.[4]

32. Şüphesiz ki senden önceki elçilerle de alay edilmişti de ben kâfir olanlara zaman tanımış, sonra da onları yakalamış (cezalandırmış)tım.[5] Benim azabım (bak) nasıl olmuştu!

1 Bu ifade müşriklerin mucize istekleri bağlamında şöyle de anlaşılabilir: "Bu Kur'an'la dağlar yürütülseydi, yeryüzü yarılıp parçalansaydı veya ölüler konuşturulsaydı ya! (Buna karşılık Allah şöyle buyurmuştur): Aksine, işler bütünüyle ve sadece Allah'a aittir."

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

3 Ayette geçen *kâri'a* kelimesi başında *eliflâm* olmadığı için herhangi bir bela, çarpıp gelen şey demektir. Hâkka 69:4 ve Kâri'a 101:1-3'te olduğu gibi başında *eliflâm* olan kullanımlarda ise kastedilen Son Saat'in şiddetli çarpmasıdır.

4 Allah'ın vadinden dönmemesiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; İbrâhîm 14:47; Hacc 22:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:10; Hicr 15:11, 95; Enbiyâ 21:41; Yâsîn 36:30; Zuhruf 43:7.

أَفَمَنْ هُوَ قَٓائِمٌ عَلٰى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْۚ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَۜ قُلْ سَمُّوهُمْۜ اَمْ تُنَبِّؤُ۫نَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ
فِي الْاَرْضِ اَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِۜ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّب۪يلِۜ وَمَنْ يُضْلِلِ
اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَقُّۚ وَمَا لَهُمْ مِنَ
اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٣٤﴾

33. Herkesin kazandığının başında duran (onları gözetleyen kişi, hiç böyle yapamayan kişi gibi olur) mu! (Buna rağmen) onlar Allah'a ortaklar koştular. De ki: "Onlara isim verin (onlar neciymiş bakalım)! Yoksa siz O'na (Allah'a) yeryüzünde bilemeyeceği bir şeyi mi bildiriyorsunuz?[1] Veya boş laf mı ediyorsunuz?"[2] Doğrusu kâfir olanlara hileleri süslü gösterildi ve onlar (doğru) yoldan alıkonuldular. Allah kimi saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa, artık) ona hiçbir yol gösteren olamaz.[3]

34. Dünya hayatında onlara bir azap vardır. Ahiret azabı ise çok daha şiddetlidir.[4] Onları Allah'tan (O'nun azabından) koruyacak kimse de yoktur.[5]

1 Bu cümle Yûnus 10:18 ve Hucurât 49:16. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 "Boş laf etmek" cümlesi "boş laf, delilsiz söz, zan, yalan, bâtıl, hakikati olmayan lakırdı" gibi manalara gelmekte, Tevbe 9:30'da geçen "Bu, onların ağızlarında (geveledikleri) sözleridir" ifadesiyle benzeşmektedir. Ayrıca Mü'minûn 23:100'de dünyaya geri döndürülmek istenen kişinin talebi için de "bu onun bir sözüdür" denilerek bunun herhangi bir anlam ve değer ortaya koymadığı vurgulanmak istenmektedir. Putlara ilâh isimleri vermek esasında bir hayalden başka bir şey değildir. O isimler kendilerine isim verilenlerin hiçbir özelliğini karşılayamazlar. Çünkü putlar cansız varlıklardır ve insanlar üzerinde olumlu veya olumsuz hiçbir etkileri de yoktur. Putlara isim vermek sadece ve sadece ses çıkarmaktır; yoksa gerçeğin hiçbir şekilde göstergesi değildir.

3 Yüce Allah'ın saptırdığını yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

4 Bu ayette hayat "dünya" ve "ahiret" için kullanıldığı gibi azap da "dünya azabı" ve "ahiret azabı" olarak iki farklı şekilde belirlenmektedir.

5 Kur'an'da üç kez geçen *vâkın* kelimesi vekâ kökünden gelmekte ve "korumak" manasını vermektedir. Yüce Allah azabı hak eden, dolayısıyla hem dünyadaki azabı, hem de ahiretteki çok daha şiddetli azabı hak edenler için onları Allah'tan, yani O'nun azabından hiç ama hiç kimsenin koruyamayacağını vurgulu bir ifadeyle dile getirmektedir.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ اُكُلُهَا دَٓائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى
الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
وَمِنَ الْاَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ اِنَّمَٓا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَٓا اُشْرِكَ بِهِ اِلَيْهِ اَدْعُوا وَاِلَيْهِ
مَاٰبِ ﴿٣٦﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا
لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾

35. *Muttakî*lere (duyarlı olanlara) vadolunan cennetin örneği şöyledir: Altından ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi devamlıdır.[1] İşte şu, *takvâ*lı (duyarlı) olanların (mutlu) sonudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir.

Surenin 36-43. ayetlerinde kitap ehlinin vahye karşı tutumu, vahyin ve peygamberlerin durumu, mucize sistemi, insanlara uygulanacak işlemler, evren kitabındaki bazı ilkeler ve kâfirlerin vahye karşı tuzakları ifade edilerek kâfirlerin Hz. Muhammed'e karşı suçlamaları ve vermesi gereken cevap ele alınmaktadır.

36. Kendilerine kitap verdiklerimiz(den bazısı) sana indirilene (Kur'an'a) sevinirler. Fakat (diğer) gruplardan onun bir kısmını inkâr eden de vardır. De ki: "Bana, yalnızca Allah'a kulluk etmem ve O'na ortak koşmamam emrolundu. Ben yalnız O'na çağırıyorum[2] ve dönüşüm de yalnız O'nadır."

37. Böylece biz onu Arapça bir hüküm (hikmetli bir söz) olarak indirdik. Sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyarsan, Allah'tan (gelecek azaba karşı) senin için herhangi bir dost ve koruyucu olmayacaktır.

1 Cennet nimetleri cennet devam ettiği sürece devamlıdır; Hûd 11:108 ve Vâkı'a 56:33'te belirtildiği gibi, herhangi bir kesinti ve engelleme kesinlikle söz konusu olmayacaktır. Sâd 38:54'te şöyle buyrulmaktadır: "Bütün bunlar bitip tükenmek bilmeyen rızıklarımızdır." Ayrıca Fussilet 41:8, İnşikâk 84:25 ve Tîn 95:6'da geçen *ecrun ğayru memnûnin* ifadeleri de cennet nimetlerinin başa kakılmayacaklarını belirttiği gibi engellenemez olduklarını da göstermektedir. Oradaki nimetler dünyadaki gibi fani olmayacak, sahibini yormayacak türden şekillendirileceklerdir. Buradaki mesaj Tevbe 9:21'de de "devamlı nimet" şeklinde zikredilmektedir.

2 Davetin sadece Yüce Allah'a olmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ اَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةًۜ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ اَنْ يَأْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا
بِاِذْنِ اللّٰهِۜ لِكُلِّ اَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ وَيُثْبِتُۚ وَعِنْدَهُٓ اُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾ وَاِنْ مَا
نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾

38. Yemin olsun ki senden önce de elçiler göndermiştik ve onlara da eşler ve çocuklar vermiştik.[1] Allah'ın izni olmadan hiçbir elçi için bir ayet (mucize) getirme imkânı yoktur. Her sürenin yazıldığı bir kitap (yasa) vardır.

39. Allah dilediğini siler ve dilediğini sabit bırakır.[22] Kitabın anası (esası) O'nun yanındadır.

40. Biz onlara vadettiğimiz (azab)ın bir kısmını sana göstersek de veya (ondan önce) seni öldürürsek de[3] sana ancak (Allah'ın emirlerini) tebliğ etmek düşer.[4] Hesap, yalnız bize aittir.

1 Yüce Allah Hz. Peygamber'den önce de peygamberler gönderdiğini ve onların hepsinin eşlerinin ve çocuklarının bulunduğunu beyan ederek, birtakım yaklaşımların hatalı olduğunu ortaya koymak istemektedir. Enbiyâ' 21:8'de peygamberlerin yemek yemeyen birer bedene sahip olmadıkları ve çok çok uzun süre yaşamadıkları belirtilmektedir. Zira bazı müşrikler En'âm 6:8, Hicr 15:7 ve Furkân 25:7-8'de geçtiği gibi onun insanüstü ve melek olmasını, yemek yememesi ve sokaklarda dolaşmaması gerektiğini, hazineleri ve özel bir bahçesinin bulunup oradan beslenmesini şart görüyorlardı. Bazı Yahudiler ve Hıristiyanlar ise onun çok eşliliğini veya evli oluşunu problem olarak görüyor, peygamberin eş ve çocuklarla meşguliyetini doğru bulmadıklarını ileri sürüyorlardı. İşte bütün bu yaklaşımların kesinlikle doğru olmadığı beyan edilmekte, Hz. Peygamber'den önce gönderilen peygamberlerin eşlerinin ve çocuklarının bulunduğu ortaya konulmakta, insanüstü peygamber algısının yanlış olduğu ifade edilmiş olmaktadır. İsrâ' 17:95'te de belirtildiği gibi, "eğer yeryüzünün sakinleri melek olsaydı peygamberler de melek olarak görevlendirilirdi." Ama durum böyle değildir. Ayette bu tür algılar cevaplandırılarak peygamberlerin de diğer insanlar gibi bir beşer olduğu özellikle vurgulanmakta, onların da diğer insanlar gibi aile hayatının bulunduğu beyan edilmiş olmaktadır.

2 Burada doğaya dair Yüce Allah'ın *sünnetüllâh* denilen "kanunu"na değinilmektedir. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi konunun klasik *nesh* anlayışıyla hiçbir ilgisi yoktur.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:46; Mü'min 40:77.

4 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَأْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِه۪ وَهُوَ سَر۪يعُ
الْحِسَابِ ﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَم۪يعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ
وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾ وَيَقُولُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ
شَه۪يدًا بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

41. Yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi?[1] Allah (dilediği gibi) hükmeder, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur.[2] O, hesabı hızlı olandır.

42. Onlardan öncekiler de (peygamberlerine) tuzak kurmuşlardı; (oysa) bütün tuzaklar Allah'a aittir.[3] Çünkü O, herkesin ne kazanacağını bilir. Kâfirler, bu yurdun (dünyanın) sonunun kimin olduğunu yakında bileceklerdir!

43. Kâfir olanlar "Sen elçi değilsin." derler. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve yanında Kitabın bilgisi olan yeter."[4]

1 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:44. Bu iki ayet yeryüzünün çeşitli şekillerde değişime tabi tutulduğunu gösterdiği gibi inkârcıların konumlarını gittikçe kaybettiklerinin mesajını da içerebilir. Bu cümlede yer alan "Allah'ın gelmesi" mecaz bir ifadedir ve amaç O'nun gücünün ve hayata müdahale edişinin bildirilmesidir.

2 "Hükmünün *mu'akkıbı* yoktur" demek "O'nun verdiği hükmü bozabilecek hiçbir kuvvet yoktur; olmayacaktır" demektir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; İbrâhîm 14:46; Neml 27:50; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

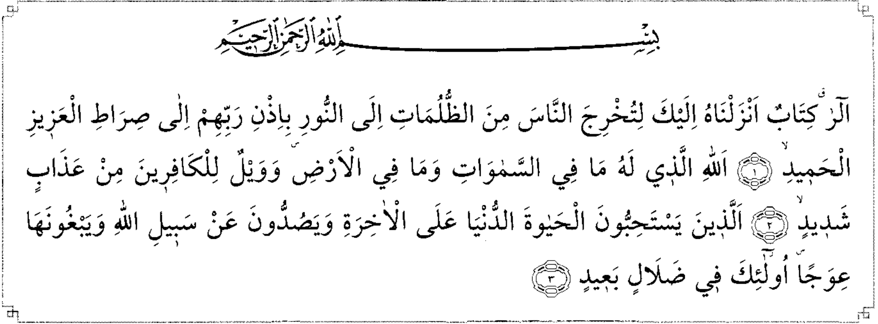
4 Hz. Peygamber'in risalet göreviyle ilgili ikinci şahit ise Kitâb'ın bilgisine sahip olanlardır. Bunlar Kur'an'ı bilenlerdir. Ayetteki *el-kitâb* kelimesini "önceki ilâhi mesajlar" olarak da kabul etsek sonuç değişmemektedir. Zira onlarda da Hz. Peygamber'in nitelikleri ve ismi zikredilmektedir. Bu konuda A'râf 7:156-157, Fetih 48:29, Saff 61:6 gibi ayetleri hatırlatmalıyız. İlahi bilgilerin son versiyonu Kur'an olduğu için onu bilenler Hz. Peygamber'in peygamber olduğunu görecekler ve işte onların şahitliği yetecektir. Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu bilmenin yolu Kur'an'ı anlamaktan geçmektedir. Kur'an'dan yoksun bilgiler Hz. Peygamber'in risaletini doğru anlamada son derece eksik kalır. Bu ayetin mesajından anlamamız gereken en önemli nokta kanaatimizce şudur: Müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelttiği suçlamalara karşılık ona tabi olan ümmetinin de Hz. Peygamber'e karşı bazı görevleri vardır. Bu bağlamda "ona iman etmek", "onu tanımak", "onu anlamak", "ona tâbi olmak" ve "onu örnek almak" zikredilebilir. İşte bunların "altıncısı" ise "onun peygamberliğine şahit olmak"tır. Müslümanlar Kur'an'ı tanıyıp bilmeden ilk beş görevleriyle ilgili olarak Hz. Peygamber'e karşı görev ve sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmiş olamaz. Dine girerken söylediğimiz gibi *kelime-i şehâdet*in ikinci yarısı Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmekten oluşmaktadır. İşte hayat bu şehadette verdiğimiz sözü ispatlama sürecidir ve bunu başarmanın yolu Kur'an'ı doğru anlamaktan geçmektedir. Sonuç olarak şunu tekrar vurgulayalım: Bu ayete göre ümmetin Hz. Muhammed'e karşı en önemli görevlerinden birisi onun peygamberliğine şahit olmalarıdır. Bunun yolu da Kur'an'ı doğru anlamaktan ve onu hayata aktarıp yaşamaktan geçmektedir.

14

İBRÂHÎM SURESİ

52 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 52 ayetten oluşan, adını 35-41. ayetler arasındaki "Hz. İbrahim" kıssası nedeniyle *ibrâhîm* kelimesinden alan sure inişte 65, mushaf sırasında ise 14. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde vahyin indiriliş amacı, dünyayı tercihin sonuçları, peygamber göndermedeki ilahî prensip ve Hz. Musa'nın tebliğinden bazı konu başlıkları dile getirilmektedir.

1-2. *Elif. Lâm. Râ.*[1] (Bu Kur'an), Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa,[2] yani güçlü, övgüye layık, göklerdekiler ve yerdekiler kendisine ait olan Allah'ın yoluna[3] çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. Şiddetli azaptan dolayı kâfirlerin vay hâllerine!

3. Onlar dünya hayatını ahirete tercih eder;[4] Allah yolundan alıkoyar ve o (yol) un eğriliğini isterler. İşte onlar uzak bir sapkınlık içindedir.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Mâide 5:16; Ahzâb 33:43; Hadîd 57:9; Talâk 65:11.

3 Davetin sadece Yüce Allah'a olmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

4 Benzer mesajlar: Tevbe 9:23; Nahl 16:107; Fussilet 41:17.

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِه۪ لِيُبَيِّنَ لَهُمْؕ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُؕ وَهُوَ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ
وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِؕ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا
نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ
وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْؕ وَف۪ي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظ۪يمٌ ﴿٦﴾ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَاَز۪يدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَاب۪ي لَشَد۪يدٌ ﴿٧﴾

4. (Allah'ın emirlerini) onlara açıklasın diye her elçiyi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik.[1] Allah dileyeni (layık gördüğünü) saptırır, dileyeni (layık gördüğünü) de doğru yola ulaştırır.[2] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

5. Yemin olsun ki Musa'yı da "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (geçmiş toplumların başına getirdiği felaket) günlerini hatırlat!"[3] diye delillerimizle göndermiştik. Şüphesiz ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için dersler vardır.[4]

6. Hani Musa kavmine demişti ki: "Allah'ın üzerinizdeki nimet(ler)ini hatırlayın! Çünkü sizi işkencenin en kötüsüne sürmekte ve oğullarınızı kestirip, kadınlarınızı sağ bırakmakta olan Firavun ailesinden O kurtarmıştı." İşte bunda Rabbinizden büyük bir imtihan vardır.[5]

7. Hani Rabbiniz size "Şükrederseniz elbette size (nimetimi) artıracağım; nankörlük ederseniz şüphesiz ki azabım çok şiddetlidir!"[6] diye bildirmişti.

1 Bu cümlede Yüce Allah'ın peygamber görevlendirmedeki sistemine dikkat çekilmekte, her peygamberin yalnızca kendi kavminin diliyle görevlendirildiği ifade edilmektedir. Bu ayette dillerin birbirinden üstün olmadığına, gönderilen her vahiyde, vahyin muhatapları kimse o muhataplarının dilinin tercih edildiğine dair de dolaylı gönderme yapılmaktadır.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Allah dilediğini (layık olanı) saptırır, dilediğini (layık olanı) ise doğru yola ulaştırır."; "Allah (azabı tercih edip) dileyeni (layık gördüğünü) saptırır, (bağışlanmayı) dileyeni (layık gördüğünü) ise doğru yola ulaştırır." Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; Nahl 16:93; Hacc 22:16; 'Ankebût 29:21; Fâtır 35:8; Fetih 48:14; Müddessir 74:31.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:140; Câsiye 45:14.

4 Benzer mesajlar: Lokmân 31:31; Sebe' 34:19; Şûrâ 42:33.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:49; A'râf 7:127, 141; Kasas 28:4; Mü'min 40:25.

6 Benzer mesajlar: Neml 27:40; Rûm 30:44; Lokmân 31:12; Fâtır 35:39; Zümer 39:7.

وَقَالَ مُوسٰٓى اِنْ تَكْفُرُوٓا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًاۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَم۪يدٌ ﴿٨﴾ اَلَمْ يَأْتِكُمْ
نَبَؤُا الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَۜ وَالَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُۜ جَٓاءَتْهُمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّٓوا اَيْدِيَهُمْ ف۪ٓي اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوٓا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ وَاِنَّا لَف۪ي شَكٍّ
مِمَّا تَدْعُونَنَٓا اِلَيْهِ مُر۪يبٍ ﴿٩﴾

8. Musa şöyle demişti: "Siz ve yeryüzünde olanların hepsi nankörlük etseniz bile, Allah (gerçek) zengindir, övgüye layıktır."[1]

Surenin 9-18. ayetlerinde çeşitli peygamberlerin ümmetlerine tebliğleri, onların karşılaştığı tepkiler ve yaşadıkları karşılıklı konuşmalar dile getirilmekte ve inkârcıların feci akıbeti ifade edilmektedir.

9. Sizden öncekilerin yani Nuh, Âd ve Semûd kavimleri ile onlardan sonrakilerin haberleri size gelmedi mi? Onları Allah'tan başkası bilemez.[2] Elçileri kendilerine deliller getirmişti[3] de onlar ellerini onların (peygamberlerin) ağızlarına koyup tıkamışlar[4] ve demişlerdi ki: "Biz size gönderileni inkâr ettik[5] ve bizi kendisine çağırdığınız şeye karşı derin bir şüphe içindeyiz."[6]

1 Yüce Allah'ın gerçek zengin oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Lokmân 31:12; Fâtır 35:15; Zümer 39:7; Muhammed 47:38. Bu ayetlerde de beyan edildiği gibi, gerçek zengin ve ihtiyaçsız olan kudret sadece Yüce Allah'tır; başta insanlar olmak üzere diğer bütün mahlûkat ise Allah'a muhtaçtır. Teğâbun 64:6'da söz edildiği üzere, gerçek *müstağni*, yani hiçbir şeye karşı sorumlu olmayıp başkalarına ihtiyaçsız olan da sadece Yüce Allah'tır. İhlâs 112:2'de zikredilen "Allah'ın *es-Samed* oluşu" da bu anlamı vermektedir. İşte Hz. Musa'nın da muhataplarına ilettiği husus budur.

2 Burada sayılan kavimler insanlık tarihinden seçilmiş birkaç kavimdir. Onlardan önce de sonra da başka azgın kavimler yaşamıştı; onların durumunu sadece Yüce Allah bilir denerek örneklendirme yapıldığına dikkat çekilmektedir.

3 Benzer mesaj: Tevbe 9:70.

4 Benzer mesajlar: Tevbe 9:32; Saff 61:7-8; Nûh 71:7.

5 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmakta, küfrün tek millet olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Mü'minûn 23:51-53; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

6 Benzer mesaj: Hûd 11:62.

قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُر۪يدُونَ اَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَا
فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُب۪ينٍ ﴿١٠﴾ قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى مَنْ
يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَمَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

10. Elçileri şöyle demişti: "Gökleri ve yeri yoktan yaratan[1] Allah hakkında şüphe mi var? (Oysa) O, sizin günahlarınızdan bir kısmını bağışlamak ve sizi belirlenmiş bir vakte kadar ertelemek için sizi (gerçeğe) çağırıyor." Onlar da şöyle demişlerdi: "Siz de ancak bizim gibi bir insansınız.[2] Siz bizi atalarımızın tapmış olduğu şeylerden döndürmek istiyorsunuz.[3] (Öyleyse) bize apaçık bir delil getirin!"

11. Elçileri ise onlara şöyle demişti: "(Evet) biz de ancak sizin gibi bir insanız. Fakat Allah (vahyi) kullarından dilediğine (layık olana) lütfeder. Allah'ın izni olmadan bizim size herhangi bir delil getirmemiz mümkün değildir.[4] Müminler yalnızca Allah'a güvensinler!

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11.

2 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili bkz. Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

3 Taklitçilik her zaman aynı şekilde varlığını devam ettirmekte, yeni şeyler söyleyenler daima aynı tepkiyle karşılaşmaktadır. Peygamberlere hitaben alaycılık içerisinde bulunan taklitçilerin izinden gidenlerin bugün bundan farklı bir durumda oldukları söylenemez.

4 Peygamberler önceki ayetin sonunda kendilerinden apaçık başka deliller isteyen kavimlerine cevap vermekte ve kendilerinin de birer insan olduklarını, ancak Yüce Allah'ın onlara vahyederek ihsanda bulunduğunu, bu nedenle Allah'ın izni, buyruğu veya emri olmadan muhatapların istediği türden herhangi bir delil getirmelerinin mümkün olmadığını beyan etmişlerdir. Peygamberlerin getirdiği deliller de kendilerine yönelik gerçekleştirilen vahiylerdir, hakikatin apaçık belgeleridir. Genelde peygamberlerin cevabı böyle şekillenmiş ve inkârcı muhatapların istediği türden şeyler olumlu cevap bulmamıştır. Özel olarak da benzer istekler Hz. Peygamber'e yönlendirilmiş ve o da Yüce Allah'ın bildirmesiyle buradakine benzer cevaplar vermiştir. Konuyla ilgili En'âm 6:109, Yûnus 10:15-16, Ra'd 13:31, İsrâ 17:90-94, 'Ankebût 29:50 gibi ayetlerde çok kesin ifadelerle bu tür isteklerin yersizliği ve bütün kudretin Yüce Allah'a aidiyeti üzerinde durulmaktadır. Rabbimiz izin vermezse hiçbir şey gerçekleşemez.

وَمَا لَنَٓا اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَاۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَٓا اَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۜ
فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَۙ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ ذٰلِكَ لِمَنْ
خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍۙ ﴿١٥﴾

12. Hem bize yollarımızı göstermiş olduğu hâlde ne diye biz Allah'a güvenmeyelim! Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette direneceğiz.[1] Güvenenler yalnızca Allah'a güvensinler!"

13-14. Kâfir olanlar elçilerine şöyle demişlerdi: "Elbette sizi ya yurdumuzdan çıkaracağız ya da mutlaka dinimize döneceksiniz!"[2] Rableri de "Zalimleri mutlaka helak edeceğiz! Onlardan sonra sizi mutlaka o yerde yerleştireceğiz"[3] diye onlara vahyetmişti. İşte bu (durum) makamımdan korkan ve tehdidimden sakınanlar içindir.

15. (Peygamberler) zafer istemişlerdi (Allah da vermişti). Her inatçı zorba kaybetmiş (olacak)tır.[4]

1 Peygamberler bu cümlelerinde inkârcı ve azgın muhataplarının kendilerine yönelik alaycılıklarının ve tehditkâr ifadelerinin karşılığında dik duruş ortaya koymuşlar ve Yüce Allah'tan yana olacaklarını beyan etmişlerdi. İşte böyle bir davanın sahipleri bilirler ki hakikatin savunucuları eziyetlere maruz bırakılacaklardır. Bu şuur ve bilinçle hareket eden peygamberler, başlarına gelecek eziyetlere karşı sabredeceklerini güçlü ve kararlı bir şekilde dile getirmişlerdi. Ayetteki *lenasbiranne* fiilinin başındaki *lâm/le* ve sonundaki "şeddeli *nûn*" harfi bu kararlılığın bir göstergesidir. Çeşitli vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, sabır kavramı zillet ve meskenet içerisindeki bir katlanma değil, hak ve hakikati savunmak için dik duruş ortaya koymak, ısrarcı ve kararlı olup düşmanlara göğüs germek, eziyetlere direnmektir. Lokmân 31:17'de de geçtiği gibi, namaz kılmak, iyiliği emredip kötülüklerden vazgeçirmeye çalışmak kişinin başına sıkıntıların gelmesine sebep olabilir. İşte bu gibi noktalarda müminler davalarına sadakatle sarılan yiğitlerdir ve peygamberler de bu yiğitlerin başında gelen önderler konumundadır.

2 Benzer mesaj: A'râf 7:88.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:129, 137; Enbiyâ 21:105; Nûr 24:55; Kasas 28:5.

4 Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *vesteftehû* "zafer istemek" fiili "peygamberler" için kullanılmışsa ayette "icabet ettim; kabul ettim, fetih verdim, amaçlarına ulaştılar" anlamında gizli bir fiilin bulunduğu kabul edilmelidir. Bu fiilin faili "azgın insanlar" da olabilir. Bu durumda söz konusu inkârcıların "kendileri peygamberlere karşı fetih istediler; ancak her inatçı zorba hüsrana uğramış oldu" anlamı kast edilmiş olur.

مِنْ وَرَآئِه۪ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَآءٍ صَد۪يدٍۙ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُس۪يغُهُ وَيَأْت۪يهِ الْمَوْتُ مِنْ
كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍۜ وَمِنْ وَرَآئِه۪ عَذَابٌ غَل۪يظٌ ﴿١٧﴾ مَثَلُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ
كَرَمَادٍۨ اشْتَدَّتْ بِهِ الرّ۪يحُ ف۪ي يَوْمٍ عَاصِفٍۜ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلٰى شَيْءٍۜ ذٰلِكَ هُوَ
الضَّلَالُ الْبَع۪يدُ ﴿١٨﴾

16. Ardından da (o inatçı zorbaya) cehennem vardır; kendisine irinli su içirilecektir!

17. Onu yudumlamaya çalışacak fakat neredeyse boğazından geçiremeyecektir.[1] Ona her yandan ölüm gelecek, oysa o asla ölecek değildir.[2] Bundan ötede ağır bir azap daha vardır.[3]

18. Rablerini inkâr edenlerin durumu, işleri fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer.[4] Kazandıklarından hiçbir şeye güç yetiremezler.[5] Asıl uzak sapkınlık işte budur!

Surenin 19-23. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti, insanların vazgeçilmez olmadığı, saptırılanlarla saptıranların birbirlerini suçlamaları ve şeytanın mahşerde kendini savunması hatırlatılmaktadır.

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:56; Hacc 22:19-20; Mü'minûn 23:104; Muhammed 47:15; Müzzemmil 73:13; Ğâşiye 88:6.

2 Yüce Allah cehennemliklerin oradaki korkunç durumunu ifade bağlamında kendilerine her yönden ve vücutlarının her zerresine ölümün her sebebi yağmasına rağmen hiçbir şekilde ölemeyeceklerini, böylece azaptan kurtulamayacaklarını haber vermektedir. Furkân 25:13'te "kâfirlerin yok olma" istekleri bağlamında, cehennemliklerin "bir defa yok olma isteği"nin yeterli olmayacağı, bunun defalarca yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu tür ifadeler, ateş azabının ne kadar korkunç bir durum arz edeceğini, "oradan kurtulup nimete ulaştırılma arzusu" bir yana, yok olup gitmenin büyük bir özlem halini alacağı bildirilmektedir.

3 Yüce Allah ateş azabının "ötesi"nde, "arkası"nda ağır bir azabın olduğunu dile getirerek aslında azabın kesintisizliğini ve ebediliğini vurgulamış olabilir. Ayrıca azabın her bir aşamasının öncekinden çok daha ağır olacağı veya nefeslerin kesilip bedenlere hapsedilmesi manası da muhtemeldir. Azabın hafifletilmeyeceğinden söz eden ayetlerde de verilmek istenen mesaj budur.

4 Benzer mesaj: Hacc 22:31.

5 Benzer mesaj: Bakara 2:264.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَد۪يدٍ ﴿١٩﴾
وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَز۪يزٍ ﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَم۪يعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا كُنَّا
لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَٓاءٌ
عَلَيْنَٓا اَجَزِعْنَٓا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَح۪يصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ
وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّٓا اَنْ دَعَوْتُكُمْ
فَاسْتَجَبْتُمْ ل۪ي فَلَا تَلُومُون۪ي وَلُومُٓوا اَنْفُسَكُمْ مَٓا اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ اِنّ۪ي
كَفَرْتُ بِمَٓا اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ اِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٢٢﴾

19. Allah'ın gökleri ve yeri bir amaç ile[1] yarattığını görmüyor musun? Dilerse sizi giderir ve (yerinize) yepyeni bir yaratık (başka bir halk) getirir.[2]

20. Bu, Allah'a asla zor değildir.[3]

21. (Kıyamet gününde) hepsi Allah'ın huzuruna çıkmış (olacak) ve zayıf olanlar kibirlenenlere diyecekler ki: "Şüphesiz ki biz size uymuştuk.[4] Şimdi siz Allah'ın azabından herhangi bir şeyi bizden savabilir misiniz?"[5] Onlar da şöyle diyeceklerdir: "Allah bizi doğru yola ulaştırsaydı biz de sizi doğru yola ulaştırırdık.[6] Şimdi sızlansak da sabretsek de birdir. Artık bizim için hiçbir sığınak yoktur."

22. (Hesapları görülüp) iş bitirilince, şeytan şöyle diyecektir: "Şüphesiz ki Allah size gerçek olanı vadetmişti; ben de size (bir şeyler) vadetmiş ve size tersini yapmıştım. (Zaten) benim size karşı hiçbir gücüm yoktu. Sadece sizi (inkâra) çağırmıştım; siz de hemen bana (çağrıma) koşmuştunuz. (Şimdi) beni kınamayın; kendinizi kınayın! Ben sizin feryadınıza yetişemem; siz de benim feryadıma yetişemezsiniz! Şüphesiz ki daha önce ben, beni (Allah'a) ortak koşmanızı da reddetmiştim."[7] Şüphesiz ki zalimler için elem verici bir azap vardır.

1 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

2 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; Fâtır 35:16; Muhammed 47:38.

3 Benzer mesaj: Fâtır 35:17.

4 Benzer mesaj: Sebe' 34:33.

5 Benzer mesaj: Mü'min 40:47.

6 Benzer mesajlar: En'âm 6:148; Nahl 16:35; Zuhruf 43:20.

7 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:17-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

وَاُدْخِلَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا بِاِذْنِ
رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ ف۪يهَا سَلَامٌ ﴿٢٣﴾ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَفَرْعُهَا فِي السَّمَٓاءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْت۪ٓي اُكُلَهَا كُلَّ ح۪ينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَب۪يثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَب۪يثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٦﴾

23. İman edip iyi işler yapanlar Rablerinin izniyle içinde *ebedî* kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere konulmuş (olacak)lardır. Orada esenlik dilekleri "selam"dır.[1]

Surenin 24-34. ayetlerinde iyi ve kötü kelimelerin kıyaslaması, iman sahiplerinin destekleneceği, zalimlerin saptırılacağı, Yüce Allah'ın evren kitabından çeşitli nimetleri insanların hizmetine sunması ve nimetlerin sayılamayacağı belirtilmektedir.

24. Görmüyor musun Allah nasıl bir örnek verdi! Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları yüksekte[2] olan güzel bir ağaca (benzetti).[3]

25. (O ağaç), Rabbinin izniyle her zaman (her yıl) yemişini verir. (Gerçeği) hatırlasınlar diye Allah insanlara örnekler vermektedir.

26. Kötü bir sözün örneği, gövdesi yerden koparılmış, (o yüzden) sabit olmayan (ayakta duramayan) kötü bir ağaç gibidir.[4]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:10; Ahzâb 33:44.

2 Buradaki *es-semâ'* kelimesi "gök" değil de "yüksek" anlamını vermektedir.

3 Ayette geçen *kelime-i tayyibeh* (güzel söz) tamlaması *lâ ilâhe illellâh* "kelime-i tevhîd" anlamına alınabilir. Çünkü *kelime-i tevhîd*de herhangi bir eksiklik ve fazlalık söz konusu değildir. Bunun "müminin imanı" olma ihtimali de vardır. İbn Abbâs'tan gelen bir rivayete göre *kelime-i tayyibeh* tamlaması Yüce Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmektir. *Şecere-i tayyibeh* (güzel ağaç) ise mümindir. "Kökü (yerde) sabittir" ifadesi *lâ ilâhe illellâhu* (Allah'tan başka ilah yoktur) kabulü şeklinde müminin kalbinde sabittir. Dallarının yüksekte oluşu ise müminin amellerinin yüceliğini, ilahi rızaya yükselebileceğini ve kötü niyetli müdahalelerden korunmuş olduğunu sembolize etmektedir.

4 Ayetteki *kelime-i habîseh* (kötü kelime) yani çirkin sözler, *şecera-i habîseh* (kötü, verimsiz, kuru bir ağaca) benzetilmektedir. "Kötü kelime" insanı kâfirliğe ve müşrikliğe sürükleyen, insanın hem kendisinin hem de başkalarının sapmasına neden olan olumsuz içerikteki her bir ifadedir. İşte Yüce Allah "kötü sözleri" kökü yerden sökülmüş, ekili olduğu toprağın üzerine çıkartılmış, bütünüyle kararsız, dayanaksız, çürük ve kuru bir ağaca benzetmektedir. Son üç ayette dile getirilen konulardan anlaşılıyor ki iyi, temiz ve yararlı kelimeler gücünü kaynağından ve gösterdiği hedeften alırlar. Kötü kelimelerin ise kökü olmadığı için onların insanı inşa etmeye ve bir medeniyet oluşturmaya dair herhangi bir duruşu da gücü de yoktur. Kökü ve beslendiği değer vahiy olmayanların medeniyet adına söyleyebilecek fazla bir şeyleri olamaz.

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِۚ وَيُضِلُّ اللّٰهُ الظَّالِمٖينَ وَيَفْعَلُ
اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ ﴿٢٧﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَاَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ
يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبٖيلِهٖ قُلْ تَمَتَّعُوا فَاِنَّ مَصٖيرَكُمْ اِلَى النَّارِ
﴿٣٠﴾ قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا يُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ
يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فٖيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾ اَللّٰهُ الَّذٖي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجَ
بِهٖ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَ ﴿٣٢﴾

27. Allah iman edenleri sağlam sözle[1] hem dünya hayatında hem de ahirette sapasağlam tutar; zalimleri ise saptırır.[2] Allah dilediğini yapar.[3]

28. Allah'ın nimetine nankörlükle karşılık veren ve toplumlarını helak yurduna sürükleyenleri görmüyor musun?

29. Onlar cehenneme girecekler. (O) ne kötü bir karargâhtır!

30. (İnsanları) O'nun yolundan saptırmak için Allah'a ortaklar koştular. De ki: "(İstediğiniz gibi) yaşayın! Şüphesiz ki varışınız ateşedir."[4]

31. İman eden kullarıma söyle:[5] "Namazlarını kılsınlar, kendisinde alışverişin de dostluğun da bulunmadığı bir günün gelmesinden önce kendilerini rızıklandırdıklarımızdan bir kısmını (Allah için) gizli de açık da *infak* etsinler (versinler)."[6]

32. Allah gökleri ve yeri yaratan, gökten su indirip onunla size rızık olarak türlü meyveler çıkarandır.[7] İzni ile denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize vermiş, nehirleri sizin (yararlanmanız için) hizmetinize sunmuştur.

1 "Sabit söz" ile kastedilen, *kelime-i tevhid* olmalıdır. Zira bu ilke hem imanın hem de İslam'ın temelini oluşturmaktadır.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın hak etmeyen veya kulun kendisi istemediği sürece hiç kimseyi saptırmayacağının en açık delillerindendir. "Zalimleri saptırması", uyguladığı imtihan gereği onların zulüm tercihlerine fırsat vermesi ve onların o durumunu bildirmesidir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; Hacc 22:14, 18; Burûc 85:16.

4 Benzer mesaj: Zümer 39:8.

5 Benzer bir hitap için bkz. Zümer 39:10.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2: 254, 274.

7 Yüce Allah önce gökleri ve yeri yarattığını ifade etmiştir ki gökler olmasaydı yani uzay veya yükseklikler yaratılmamış olsaydı oradan yağmur yağdırılamazdı. Aynı şekilde yeryüzü de olmasaydı yağmurun yağacağı ve bitkilerin meydana getirileceği bir mekân olmayacaktı. Bu nedenledir ki yaratma her şeyin başıdır ve Yüce Allah da kudretiyle ilgili bilgi verirken söze yaratıcı oluşuyla başlamıştır. Benzer mesaj: Bakara 2:22.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾ وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا
سَاَلْتُمُوهُ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ
رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ
النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَاِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَاِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٦﴾

33. Düzenli seyreden (sistemi gereği) güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiş, geceyi ve gündüzü de hizmetinize sunmuştur.[1]

34. O, size istediğiniz her şeyden bir kısmını vermiştir. Allah'ın nimet(ler)ini sayacak olsanız onları sayamazsınız.[2] Şüphesiz ki insan çok zalimdir, çok nankördür!

Surenin 35-41. ayetlerinde sureye de adını veren Hz. İbrahim'in kıssası bağlamında "ailesini Mescid-i Haram'a yerleştirmesinden söz eden bir bölüm" ve çeşitli duaları ele alınmaktadır.

35. Hani İbrahim şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri (Mekke'yi) güvenli kıl;[3] beni ve oğullarımı putlara tapmamızdan (puta tapıcılıktan) uzak tut![4]

36. Rabbim, onlar (putlar) insanlardan birçoğunu saptırdılar. Şimdi kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin.[5]

1 Yüce Allah İbrâhîm 14:32-34'te evrende insana sunduğu çeşitli nimetleri hatırlatmaktadır.

2 Benzer mesaj: Nahl 16:18.

3 Benzer mesaj: Bakara 2:126. Yüce Allah Hz. İbrahim'in duasını hatırlatmakta, eşi Hz. Hacer ile oğlu Hz. İsmail'i getirip yerleştirdiği Mekke şehrinin güvenli olmasını istediğini ifade etmektedir. Hz. İbrahim eşi Hz. Sâre'den herhangi bir çocuğu dünyaya gelmeden önce Mısır'lı cariyesi Hz. Hacer'le evlenmiş ve ondan Hz. İsmail doğmuştu. İlk eşini rahatsız etmemek için Hz. Hacer ile Hz. İsmail'i yanına alıp güneye doğru hicaz bölgesine getirmiş ve daha sonraları adı Mekke olacak bu şehre varmışlar, Ma'bed'in yanındaki zemzem kuyusunun yanı başına onları yerleştirmişti. Güney Arabistan'ın Curhum kabilesine mensup bedevi aileler grubunun zamanla oraya yerleşmesini teşvik eden unsur da bu zemzem su kuyusuydu.

4 Hz. İbrahim'in duasından anlaşılması gereken şey "kişilerin imanlarından yüzdeyüz emin olmamaları gerektiği"dir. Peygamberlerin bu ve benzer duaları bizlere ders vermekte ve Yüce Allah'ın yardımına sığınmadan, O'nun desteğini istemeden ve elbette Allah'ın yardımı gelmeden bu işlerin başarıyla ve olumlu bir şekilde sonuçlanmayacağı ortadadır. Kul daima Allah'a karşı boynu bükük ve O'ndan yardım ister pozisyonda bulunmalıdır.

5 Benzer mesajlar: Mâide 5:118; Câsiye 45:14.

رَبَّنَٓا اِنّ۪ٓي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّت۪ي بِوَادٍ غَيْرِ ذ۪ي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِۙ رَبَّنَا لِيُق۪يمُوا الصَّلٰوةَ
فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْو۪ٓي اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَٓا اِنَّكَ
تَعْلَمُ مَا نُخْف۪ي وَمَا نُعْلِنُۜ وَمَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَٓاءِ ﴿٣٨﴾
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي وَهَبَ ل۪ي عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ رَبّ۪ي لَسَم۪يعُ الدُّعَٓاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ
اجْعَلْن۪ي مُق۪يمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّت۪يۗ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَٓاءِ ﴿٤٠﴾

37. Rabbimiz! Ben neslimden bir kısmını senin Saygın Ev'inin (Kâbe'nin) yanında, tarım yapılmayan bir vadiye yerleştirdim.[1] Rabbimiz! Namazı kılmaları için (böyle yaptım).[2] İnsanlardan bir kısmının gönüllerini onlara eğilimli kıl ve ürünlerden onlara rızık ver![3] Umulur ki şükrederler.

38. Rabbimiz! Şüphesiz ki sen bizim gizlemekte olduğumuzu da açıklamakta olduğumuzu da bilirsin. Yerde de gökte de hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz.[4]

39. İhtiyar hâlimde bana İsmail'i ve İshak'ı lütfeden Allah'a *hamd*olsun! Şüphesiz ki Rabbim elbette duayı duyandır.

40. Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı kılanlardan eyle![5] Rabbimiz! Duamı kabul et!

1 Bu cümle Hz. İbrahim'in, eşi Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail'i ıssız bir yere yerleştirdiği iddiasının doğru olmadığının delilidir. Çünkü ayette olumsuzlanan konu tarımdır. Orada mabedin varlığı ve insanların yoğunluğu zaten ayette dile getirilmektedir ki Hz. İbrahim'in duasında da dikkat çekilen nokta budur. Burada asıl dikkat çekilen husus; toplumsal değişim ve düzenlemelerde doğru inancın ve Yüce Allah'ın ilahi müdahalesinin ne kadar önemli olduğudur. Zira kullarına her türlü nimeti bahşeden Yüce Allah'tır. "Tarım yapılmaması" ifadesi ailesinin bakımı endişesi nedeniyledir.

2 Hz. İbrahim'in bu duası evlerin mabetlere yakın yapılmasını ve ibadetlerin ihmal edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

3 Benzer mesaj: Bakara 2:126.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

5 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
الظَّالِمُونَ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْاَبْصَارُ ﴿٤٢﴾ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤُسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ
اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَاَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا
اَخِّرْنَا اِلَى اَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ اَوَلَمْ تَكُونُوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ
زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ
الْاَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْ وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

41. Rabbimiz! Hesabın gerçekleşeceği gün, beni, ana babamı ve müminleri bağışla!"[1]

Surenin 42-52. ayetlerinde nankörlere yönelik nimetler hatırlatılmakta, tuzaklarının boşa çıkacağı bildirilmekte, mahşerdeki yeni yapılanma hakkında bilgi verilmekte ve vahyin evrensel mesajı ifade edilmektedir.

42. Zalimlerin yaptıklarından Allah'ı sakın habersiz sanma! Şüphesiz ki (Allah) onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.

43. Kalpleri bomboş olarak bakışlarını kontrol edemez şekilde, (panik içinde), (akılları başından gitmiş) başları yukarı dikilmiş bir durumda (davetçiye doğru) seğirtip koşarlar.[2]

44. Kendilerine azabın geleceği, bu yüzden zalimlerin "Rabbimiz! Yakın bir süreye kadar bizi ertele (bize süre ver)[3] de senin davetine icabet edelim ve elçilere uyalım!" diyecekleri gün hakkında insanları uyar! (Onlara şöyle denecek:) "Daha önce, sizin için bir yok oluş olmadığına yemin etmemiş miydiniz?[4]

45. (Aslında sizden önce) kendilerine haksızlık edenlerin yurtlarında yerleşmiştiniz. Onlara nasıl davrandığımız da size apaçık belli olmuştu. (Böylece) size (pek çok) örnekler de vermiştik."

46. Dağları yerlerinden edeceğini sandıkları tuzakları Allah katında (bilinmekte) yken[5] onlar tuzak kurmuşlardı.

1 Bu dua bir müslümanın sadece kendisini değil bütün müminleri düşünmesi gerektiğini gösterir. Bu duanın benzeri ve kapsayıcı olanı Hz. Nuh'un dilinden Nûh 71:28'de, müminlerin dilinden Haşr 59:10. ayette de örnek olarak verilmektedir.

2 Benzer mesaj: Kamer 54:8.

3 Benzer mesaj: Munâfikûn 63:10.

4 Bu son cümle şöyle de anlaşılabilir: "Daha önce siz, sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz?"

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; Neml 27:50; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِه۪ رُسُلَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ
وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمٖينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنٖينَ فِي الْاَصْفَادِۚ ﴿٤٩﴾
سَرَابٖيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُۙ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ
الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِه۪ وَلِيَعْلَمُوا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

47. Allah'ın, elçilerine verdiği söze ters davranacağını sakın sanma![1] Şüphesiz ki Allah güçlüdür, intikam sahibidir.[2]

48. O gün, yer başka bir yer, gökler de (başka gökler) hâline getirilecek,[3] (insanlar) tek, ezici güç sahibi olan Allah'ın huzuruna çıkacaklardır.

49. O gün, suçluların zincire vurulmuş olduğunu göreceksin.[4]

50. Onların gömlekleri katrandandır; yüzlerini de ateş kaplayacaktır.[5]

51. Allah herkese kazandığının karşılığını vermek için (onları diriltecektir).[6] Şüphesiz ki Allah hesabı hızlı olandır.

52. İşte bu (Kur'an) kendisiyle uyarılsınlar,[7] (Allah'ın) ancak tek bir ilah olduğunu bilsinler ve öz akıl sahipleri de gerçeği hatırlasınlar diye insanlara (gönderilmiş) bir bildiridir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; Hacc 22:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20.

2 Yüce Allah'ın intikam almasıyla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

3 Bu ayet değişim geçirmekle birlikte mahşerde de göklerin ve yerin mevcut kılınacaklarını göstermektedir.

4 Benzer mesajlar: Hacc 22:21; Furkân 25:13; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32.

5 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *katırân* kelimesi "*ebhel*" adlı bir ağaçtan alınıp uyuz olmuş develerin yaralarına sürülen yakıcı bir "reçine"dir. Bunun cehennemliklerin derilerine sürüleceği ve âdeta bir gömlek gibi üzerlerine yapışacağı, çok kolay tutuştuğu için kişilere ekstra acılar vereceği, pis kokulu ve iğrenç bir renkte olacağı ifade edilmektedir.

6 Bu cümle "Sonunda Allah her nefse kazandığının karşılığını verecektir" şeklinde de tercüme edilebilir.

7 Ayetteki mesaj Kur'an'ın insanların vahiy ile uyarılmak için gönderildiğiyle ilgilidir. Anlaşılıyor ki insanları uyarırken vahyin rehber edinilmesi seçeneklerden biri değil, vazgeçilemez, ötelenemez ve daima ilk sırada yer verilmesi gereken bir zorunluluktur. Her kim din adına uyarıcılık yapmak istiyorsa, onun sarılacağı vazgeçilmez kaynak Kur'an'dır; Hz. Muhammed'in risalet hayatındaki devamlı sünneti yani uygulaması bu olmuştur. Vahyin ihmal edildiği her tebliğ eksiktir, yanlıştır, sonuçsuzdur. Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50; Kâf 50:45.

15
HİCR SURESİ

❁ 99 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 99 ayetten oluşan, adını 80. ayette geçen ve Hz. Salih'in kavminin adı olan *el-hıcr* kelimesinden alan Hicr suresi inişte 72, mushaf sırasında ise 15. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُب۪ينٍ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

14. CÜZ الجزء ١٤

Surenin 1-15. ayetlerinde vahyin özellikleri, müşriklerin Hz. Muhammed'e yönelik olumsuz tutumları, mucize istekleri, vahyin korunacağı, önceki nesillerin vahye karşı tutumları ve inançsızlıktaki ısrarları ifade edilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Râ.*[1] İşte şu(nlar), Kitabın ve apaçık Kur'an'ın ayetleridir.[2]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesaj: Neml 27:1. Hicr 15:1'de hem *el-kitâb* kelimesi hem de *Kur'an-i mübîn* tamlaması yer almaktadır. *el-Kit'âb* ve *Kur'an-i mübîn* ifadelerinin arasındaki *vâv* harfi eğer "atıf/bağlaç" manasında alınırsa, *el-kitâb* ile "apaçık Kur'an"ın farklı şeyler olduğunu söylemek durumunda oluruz. Bu bağlamda bazı âlimlerimiz ayette geçen *el-kitâb* kelimesinden maksadın "Tevrât, İncîl" olduğunu beyan etmişlerdir. Başka bazı âlimlerimiz ise *el-kitâb* ile *Kur'an-ı mübîn* tamlamasının aynı şey olduğu kanaatindedirler ki bu durumda ikisi arasındaki *vâv* harfi atıf/bağlaç değil, *tafsîliyye* yani "açıklama" ve "te'kîd" manasında kabul edilmiş olur. Bu durumda *mübîn* sıfatının mana açısından hem *el-kitâb*'ı hem de *Kur'an*'ı nitelendirdiğini söyleyebiliriz. Bizim tercihimiz de bu görüşten yanadır. *Kur'an*, "çok okunan metin" anlamıyla öncelikle müslümanlardan, sonrasında da bütün insanlardan kendisini düşünerek, anlayarak ve hissederek okumalarını istemekte ve beklemektedir. Bu haliyle *kıraat*, "anlamını düşünerek, anlayarak ve hissederek okumak" demektir. 'Alak 96:1'deki ilk emir de böyle bir okumayı ifade eder; yani kainatı okumak, keşfetmek, düşünmek ve anlamaya çalışmak. Bu yönüyle *kıraat*, "aklın ve zihnin okuması" anlamında entelektüel bir bilgilenme ve bilinçlenme faaliyetidir.

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ ﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا
يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ
اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾

2. Bir zaman gelecek, kâfir olanlar "Keşke biz de müslüman olsaydık." diye arzu edecekler.[1]

3. Onları bırak; yesinler, eğlensinler ve boş ümit onları oyalayadursun! İleride (gerçeği) bilecekler!

4. Helak ettiğimiz hiçbir şehir yoktur ki hakkında (bizce) bilinen (belirlenmiş) bir yasa olmasın.

5. Hiçbir ümmet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.[2]

6-7. (Müşrikler) "Ey kendisine *zikr* (Kur'an) indirildiğini (sanan) kişi! Sen şüphesiz ki cinlenmişsin.[3] (Peygamberlik iddianda) doğru söyleyenlerdensen bize melekleri[4] getirsene!" demişlerdi.[5]

1 Ayette sözü edilen zamanla ilgili olarak bunun "ölüm anı" veya "mahşer şartları" olduğu ifade edilmektedir. Buna göre söylenmek istenen şudur: Dünya hayatında küfür üzere yaşamış olanlar ölürlerken veya âhirette yargılanma ve sonrası azap ortamında çeşitli pişmanlık cümleleri söyleyecek ve "keşke dünya hayatında müslümanlar olsaydık" diye sızlanacaklardır. Burada kastedilen gelecek için bir vizyon oluşturmanın yasaklanması değildir. Boşa hayal kurmak ve boş beklentilere girmek eleştirilmektedir. Zira dünya hayatında yararlı işler yapmak, üretmek, iyi bir iz bırakmak yanında hesap korkusu ve cennet ümidi gibi yarınlar için kaygılar da bir müminin hassas olması gereken konular arasındadır. Bütün bunları da geçilmesi gereken asıl sırat olan dünya yaşamında iken yani ölüm gelmeden zamanında yapmalıdır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:34; Yûnus 10:49; Nahl 16:61; Mü'minûn 23:43.

3 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:70; Sebe' 34:8; Sâffât 37:36; Duhân 44:14; Tûr 52:29; Kalem 68:51.

4 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:8; Mü'minûn 23:24; Furkân 25:7; Fussilet 41:14; Zuhruf 43:53.

5 İnkârcıların mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:7, 27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا اِذًا مُنْظَرٖينَ ﴿٨﴾ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

8. Biz,[1] melekleri ancak ve ancak bir amaç ile indiririz. O zaman da onlara zaman tanınmaz.

9. *Zikri* (Kur'an'ı) indiren şüphesiz ki biziz, biz; elbette onu koruyucular da biziz.[2]

1 Yüce Allah, Kur'an'da kendisini ifade bağlamında bazen "Ben", bazen "O", bazen de "Biz" zamirlerini kullanmaktadır. Bunun sebebi, O'nun bir insan veya bir cinsiyet sahibi olarak algılanmasını engellemektir. Hiç kimse Yüce Allah'ı hiçbir şeye benzetemez; çünkü O'nun eşi ve benzeri olmadığı gibi (İhlâs 112:4), benzeri (!) gibi bir şey de yoktur, olamaz (Şûrâ 42:11). Yani hiçbir şey Allah'a benzetilemez; dahası benzetildiği (!) var sayılan herhangi bir şey bile, O'nun benzeri (!) gibi olamaz. Bırakın O'na bir şey benzetmeyi, benzetilen şeylerin bile benzeri O'nu ifade edemez; çünkü O yegâne aşkın varlıktır. Yüce Allah'ın kendisi için "Biz" demesinin muhtemel başka bazı gerekçeleri de şöyle sıralanabilir: **ı.** Yüce Allah, kendi yüceliğini ve erişilmezliğini insanlara hatırlatmayı hedeflemiş olabilir. **ıı.** İnsanlara "biz" diyerek istişarenin ve ortak akıl oluşturmanın önemini kavratmayı amaçlamış olabilir. **ııı.** Bununla insanlara tevazuyu, alçak gönüllüğü ve "ben" değil, "biz" demeyi öğretmeyi kast etmiş olabilir. **ıv.** Bu arada bazı ayetlerde kâinatı idarede görevlendirdiği meleklere işaret edilmiş de olabilir. Yağmuru yağdırmak, mahlûkatı yaratmak, yeryüzünü canlandırmak, vakti gelenleri öldürmek, mahşer için yeniden diriltmek gibi konularda meleklerin görevlendirilmesi bu noktada örnek olarak zikredilebilir. **v.** Ayrıca Yüce Allah, özellikle insanların uyarılması ve bilgilendirilmesi amacıyla "melek elçi görevlendirme sistemi"ne dikkat çekmek için "biz" ifadesini kullanmış olabilir. Elbette her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Bu ayet vahyin ilahî korumada olduğunu ve başına herhangi bir şey gelmeyeceğini garanti etmektedir. Vahyin korunması indiriliş sürecinde elbette öncelikle Hz. Peygamber'in korunmasına bağlıydı. Vahiy korunacaksa Hz. Peygamber öncelikli olarak korunmalıydı. Zira eğer indiriliş sürecinde Hz. Peygamber ölür veya öldürülürse, otomatik olarak vahiy de korunmamış olacaktı. Bu itibarla müfessirlerimizin bir bölümü burada sözü edilen "korunacak şey"in Hz. Peygamber olduğu kanaatindedirler. Bu durumda *lehû* ifadesindeki *hû* zamiri "vahye" değil, "Hz. Peygamber"e gitmektedir. Gramer açısından bu biraz uzak ihtimaldir; çünkü *hû* zamirini yakınındaki *ez-zikr* kelimesine götürmek varken, altıncı ayete götürmek çok doğru olmasa gerektir. Yaşanan pratik de göstermiştir ki vahiy indirildiği dönemden bugüne kadar korunmuştur; bugünden sonra da ayetteki ilahi garanti gereği korunmaya devam edecektir. İndirildiği dönemde yazı karakterinin değişik oluşu, bazı noktalama ve harekeleme teknikleri, ayetlere konulan med, kasır vs. şekli düzenlemeler, dahası ayetlerdeki secavendler bir tarafa, okuma farklılıklarından kaynaklanan seçenekler de düşünülürse, vahiyde anlam ve mesaj itibariyle herhangi bir bozulma yaşanmamış, indirildiği dönemdeki gibi korunarak günümüze kadar gelmiştir. Bazı yorum farklılıkları nedeniyle yaşanan değişik algılar ise yorumlayanlardan kaynaklanmakta, vahyin kendi metinsel özelliğinden beslenmemektedir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ
﴿١١﴾ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾
وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ
نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

10. Yemin olsun ki senden önceki milletler arasında da (seçtiğimiz elçiler) göndermiştik.[1]

11. Kendilerine gelen her elçi ile elbette alay ederlerdi.[2]

12. İşte böylece biz onu (alaycılığı) suçluların kalplerine sokarız.[3]

13. Öncekilere (uygulanan) kanun gelip geçmiş olmasına rağmen[4] onlar (hâlâ) buna (Kur'an'a) inanmıyorlar.

14. Onlara gökten bir kapı açsak ve oradan yukarı çıksalar,

15. "Kesin olarak gözlerimiz bağlandı, aslında bize büyü yapılmıştır." derlerdi.[5]

1 En'âm 6:42, Yûnus 10:47, Ra'd 13:7, Nahl 16:36, 63, Fâtır 35:24, Zuhruf 43:6'da da geçtiği gibi, Yüce Allah her topluluğa bir elçi mutlak surette göndermiştir.

2 Alaycılıkla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:10; Ra'd 13:32; Hicr 15:95; Enbiyâ 21:41; Yâsîn 36:30; Zuhruf 43:7.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:200. Burada yer alan *neslükühû* ifadesindeki *hû* zamiri bir önceki ayette mana olarak yer alan *istihzâ* yani "alaycılık"a gidebilir. Bu durumda Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e moral vermeye devam etmekte olduğunun ve alaycılığın da inkârcılığın da mücrimlerin kalplerine yerleştirildiğinin kendisine bildirildiğini ifade edebiliriz. "Alaycılık ve inkârcılığın suçluların kalplerine yerleştirilmesi", hak etmeyen birinin kalbine herhangi bir müdahale manasına gelmemektedir. Çünkü zaten mücrim olan, yani suçlu olup suç ve günahtan beslenen bu kişilerin kalplerine yönelik bir müdahaleden söz edilmektedir. Müdahale "sonuç"tur; "sebep" ise onların mücrim olmasıdır. Mücrim denen suçluların kalplerine Yüce Allah onu yani inkârcılığı ve alaycılığı koymaktadır. Zira ayetteki *neslükü* "yerleştiririz, koyarız" fiili geniş zaman kalıbındadır ve alaycılığın ve inkârcılığın önceden verildiğini değil, hak ettikten sonra verileceğini ortaya koymaktadır. Bu anlamla uyumlu olacak şekilde bazı âlimlerimiz buradaki *neslükü* fiilinin *natbe'u* "mühürleriz" manasına geldiği kanaatindedirler.

4 Benzer mesajlar: Enfâl 8:38; Kehf 18:55; Fâtır 35:43.

5 İnkârcıların mucizelere inanmayacakları hakkında benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31; Kamer 54:2.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ
﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ
وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾

Surenin 16-25. ayetlerinde vahyin özellikleri, gök, yer ve rüzgârların durumu gibi evren kitabından bazı ayetler, Yüce Allah'ın kudreti ve insanları mahşerde toplayacağı bildirilmektedir.

16. Yemin olsun ki biz gökte birtakım burçlar yarattık[1] ve bakanlar için onu süsledik.[2]

17. Onu (göğü), taşlanmış (kovulmuş) her şeytandan koruduk.[3]

18. Ancak duyma (gizlice dinleme, bilgi) hırsızlığı yapan olursa, onun da peşine açık bir alev yumağı takılır.[4]

19. Yeri genişlettik ve içine ağırlıklar yerleştirdik.[5] Orada ölçülü olan[6] her şeyden (bitkiler) yetiştirdik.

20. Orada hem sizin için hem de kendi(leri)ni sizin rızıklandırmadığınız kişiler için geçim kaynakları yarattık.[7]

1 Benzer mesaj: Burûc 85:1.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:6; Fussilet 41:12; Mülk 67:5.

3 Bu ve bir sonraki ayet, Hicr 15: 6-10. ayetlerde müşriklerin Hz. Peygamber'i kastederek "ona bu Kitabı cinler/şeytanlar getiriyor" iftirasına ve hezeyanlarına bir cevaptır. Cinlerin/şeytanların böyle bir şeyi asla yapamayacakları vahyin/Kitab'ın korunduğu kesin bir dille ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Sâffât 37:7-9; Mülk 67:5; Cinn 72:8-9.

4 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:212; Sâffât 37:8; Mülk 67:5; Cinn 72:9.

5 Yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesiyle ilgili bkz.Ra'd 13:3; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

6 Benzer mesajlar: Kamer 54:49; Rahmân 55:7.

7 Ayette bahsedilen "rızıklandırmadığınız kişiler" ifadesinden kasıt ***men*** edatının kapsamını geniş düşünerek "insan dışında yer alan mikro ve makro alemdeki çeşitli canlılar, bitki ve hayvan türleri" de olabileceği gibi En'âm 6:151 ve İsrâ 17:31. ayetlerde zikredilen ve müşriklerin kız çocuklarını öldürmelerine bir eleştiri yani "onları siz rızıklandırmıyorsunuz" mesajı da olabilir.

وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَٓائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُٓ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ
فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَٓا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ
وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَاِنَّ
رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

21. Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri bizim katımızda olmasın.[1] Biz onu ancak belirli bir ölçüyle indiririz.

22. Biz, rüzgârları aşılayıcılar olarak gönderdik[2] ve gökten su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. Siz onu depolayamazdınız.

23. Dirilten de öldüren de elbette biziz! Her şeye vâris olan biziz.[3]

24. Yemin olsun ki biz sizden önce gelip geçenleri de geri kalanları da biliriz.

25. Şüphesiz ki Rabbin onları (mahşerde) toplayacaktır. Şüphesiz ki O (doğru) hüküm verendir, bilendir.

1 Bu cümle "Her şeyin hazineleri yalnız bizim yanımızdadır" şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Yüce Allah bu ifadesiyle bazı hususlara dikkat çekmektedir. Ayette rüzgârların bitkilerin aşılanmasındaki rolü gündeme getirilmektedir. Buna göre, rüzgârların aşılayıcı olması devam eden cümleden de anlaşılacağı üzere, bulutların birbiriyle buluşturulması ve pozitif yüklerle negatif yüklerin birleşip yağmurun oluşmasıdır. Bu olayın gerçekleşmesi sayesinde birbiriyle hızlı bir şekilde buluşturulan bulutlar şiddetli bir şekilde çarpışarak şimşekler meydana gelir; o esnada iki farklı elektron akışı meydana geldiği için yağmur oluşur. Ayette verilmek istenen bir diğer mesaj da şu şekildedir: Rüzgârlar bitkiler üzerinde etki meydana getirir. Ayetteki *levâkıh* kelimesi "döllemek, dölleyiciler" manasına gelmektedir. Kur'an'da sadece burada geçen söz konusu kelime, sadece bulutların aşılayıcılığı manasıyla sınırlı tutulmamalıdır. Rüzgâr eserken bitkilerin erkek tohumları dişi çiçeklerin tohumlarının üzerine savrularak tozlanmalarını ve döllenmelerini sağlar. Bu şekilde tabiatta sayısız bitkinin döllenmesi gerçekleşir ve çeşit çeşit bitkiler toprağı süslemiş, çeşitli meyveler de insanların ve canlıların beslenmesi için yetiştirilmiş olur. Rüzgârların bu işlevine "sporla üreme" adı verilmektedir. İşte Kur'an asırlar önce Yüce Allah'ın tabiata yerleştirdiği biyolojik yasasına (*âdetullah/sünnetullah*'a) işaret etmiş olmaktadır.

3 Benzer mesajlar: Hicr 15:23; Meryem 19:40; Kasas 28:58. Yüce Allah mevcudat içerisinde her şeyin helak olacağını, bâkî kalacak olanın sadece kendi zâtı olduğunu beyan etmektedir. Her faninin mülkü Yüce Allah'a geçecektir; çünkü ölmeyen gerçek diri ve bâkî kalacak olan sadece Yüce Allah'tır.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَٓانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ
السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَاِذَا
سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾
اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ اَبٰٓى اَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ ﴿٣١﴾ قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ ﴿٣٢﴾

Surenin 26-50. ayetlerinde insanın yaratılış kaynağı, Hz. Âdem ile İblis'in durumu, İblis'in kibirli davranışı, insanları saptıracağı sözleri, mümin kullara etki edemeyeceği, İblis'in peşinden gidenlerin cehennemlik olacağı, muttakîlerin ise cennet ödülleriyle buluşturulacağı ve orada huzur içindeki hâlleri haber verilmektedir.

26. Yemin olsun ki biz insanı (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattık.
27. Cini (İblis'i) de daha önce kavurucu ateşten yaratmıştık.[1]
28. Hani Rabbin meleklere "Ben kupkuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan bir insan yaratacağım." demişti.[2]
29. "Ona düzgün şekil verip kendisine *rûh*umdan üflediğim zaman onun için (bana) secde edin!"[3]
30. Bütün melekler hemen secde etmişlerdi.
31. İblis hariç.[4] (O) secde edenlerle birlikte olmaktan kaçınmıştı.
32. (Allah ona:) "Ey İblis! Secde edenlerle olmayışının sebebi nedir?" diye sormuştu.

1 Cinlerin yaratılış özü hakkında bilgi veren bu ayet, İblis'in "kavurucu ateşten" yaratıldığını bildirmekte ve Kehf 18:50. ayette belirtilen "İblis de cinlerdendi" ifadesiyle birlikte değerlendirildiğinde başta İblis olmak üzere cin taifesinin "melek" olmadıkları anlaşılmaktadır.

2 Bu ayet Sâd 38:71-74. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki mesaj Bakara 2:30'dakinden farklıdır. Bakara 2:30'da daha önce yaratılmış olan insanın halife (sorumlu) olarak "görevlendirilmesi"nden söz edilirken, burada ilk insan neslinin "yaratılması" ele alınmaktadır.

3 Konuyla ilgili ayetlerdeki secde emri "Âdem'e secde" değil de "Âdem için Allah'a secde" şeklinde anlaşılmalıdır. Burada ve Sâd 38:72'de geçen ve *veka'a, yeka'u* kalıbından gelen *ka'û* emri "yere kapanmak" manasını içermekte, *sâcidîne* kelimesiyle birlikte secde halini alma mesajını vermektedir.

4 İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

قَالَ لَمْ اَكُنْ لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا
فَاِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿٣٦﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا اَغْوَيْتَنِي
لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ
هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾

33. (İblis de:) "Ben (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir beşer (insan) için secde edecek değildim!" cevabını vermişti.

34. (Allah) şöyle demişti: "Çık oradan! Şüphesiz ki sen kovuldun.[1]

35. Hesap gününe kadar lanet(im) senin üzerinedir!"

36. (İblis) "Rabbim! İnsanların diriltilecekleri güne kadar bana zaman ver." demişti.

37-38. (Allah) "Bilinen vaktin gününe kadar zaman verilenlerdensin." demişti.

39-40. (İblis) şöyle demişti: "Rabbim! Beni azdırmana karşılık[2] ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim ve içlerinden samimi kulların hariç hepsini mutlaka azdıracağım!"[3]

41. (Allah) şöyle demişti: "İşte bana ait doğru yol budur.[4]

1 Buradaki *racîm* kelimesi şeytanın ilahi huzurdan "kovulması" anlamındadır; taşlanma gibi maddi bir cezalandırmadan kesinlikle söz edilmemektedir.

2 "İblis'in Kendi tercihiyle yaptığı yanlışın/günahın/sapkınlığın sorumluluğunu Yüce Allah'a yükleme çabası doğru bir davranış değildir. Yüce Allah bu tür iftiralardan münezzehtir/uzaktır. Çünkü yüz çeviren, kibir gösteren ve kâfir olan İblis'in bizzat kendisidir. Bu hadsiz cümlesinden dolayı ilk kadercinin İblis olduğunu söyleyebiliriz. İlgili ayetler için bkz. Bakara 2:34; A'râf 7:11; Hicr 15:31; Sâd 38:74.

3 Benzer mesajlar: Sâd 38:77-83. Şeytanın gücü ancak yoldan çıkmak ve sapmak isteyenlere yeter. Buradaki azdırma kavramından yola çıkarak Şems 91:8. ayete göre *fücur* ve *takvâ* potansiyeli taşımakla birlikte kötülüğün insanın varoluşunda olmadığını, aşırılık ve yoldan sapma sonucu kötülüğün ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

4 Bu ayeti "Doğru yola ulaştırmak da benim işimdir, bana aittir" şeklinde yorumlayan âlimlerimiz de bulunmaktadır. Yüce Allah İblis'in saptıramayacağını itiraf ettiği samimi kulların yolunun zatına varacak doğru yol olduğunu ifade etmiş olmaktadır. Bu yol Fâtiha 1: 6-7'de de ifade edildiği üzere Yüce Allah'ın kendilerinden razı olduğu kullarının yolu olan *sırât-ı müstakîm*'dir yani "dosdoğru yol"dur.

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ
وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى
سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ عِبَادِي اَنِّي
اَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَاَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْاَلِيمُ ﴿٥٠﴾

42. Şüphesiz ki azgınlardan sana uyanlar hariç,[1] kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur."[2]

43. Şüphesiz ki cehennem onların hepsine vadolunan yerdir.

44. Onun yedi kapısı vardır.[3] Onlardan her kapı için ayrılmış (birer) grup vardır.

45. *Muttakî*ler (duyarlı olanlar), mutlaka cennetlerde ve (su) kaynaklarında (olacaklar)dır.

46. (Kendilerine) "Güven ve selametle oraya girin!" (denecektir).

47. (Birbirlerine) kardeş bir şekilde tahtlar üzerinde karşılıklı olarak kurulup oturmaktadırlar. (Ayrıca onların) göğüslerinde (kalplerinde) kinden ne varsa hepsini çıkarıp atmış (olacağ)ız.[4]

48. Onlara orada hiçbir yorgunluk dokunmayacak[5] ve onlar oradan asla çıkartılmayacaklardır.[6]

49-50. Kullarıma, benim çok bağışlayan, çok merhametli olduğumu, azabımın da elem verici bir azap olduğunu bildir!

1 Ayette İblis'e uyanlara onun etki edebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla İblis'in etki gücü insanın kararı ve tavırlarıyla doğrudan alakalıdır. İnsan istemediği sürece İblis'in ve türevlerinin etki gücü yoktur.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:12-18; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-63, 65; Sebe' 34:21; Sâd 38:75-82.

3 Ayette geçen *seb'ah* kelimesi sayısal anlamda "yedi" manasına gelebileceği gibi, bunun "çokluk" manası vermesi de mümkündür. Bu durumda maksat cehennemin oldukça fazla kapısının bulunduğunu beyandır. Hatta ayette geçen *ebvâb* kelimesine de "kapılar" manasının yanında "tabakalar" anlamı da verilebilir. Nitekim Nisâ' 4:145'teki ifadeye göre "münafıklar cehennemin en alt tabakasında olacaklardır."

4 Bu cümle A'râf 7:43. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 Ayette cennette hiçbir işin olmadığına değil, oradaki meşguliyetlerin yorgunluk vermeyeceğine dikkat çekilmektedir. Benzer mesajlar: Fâtır 35:35; Yâsîn 36:55; Ğâşiye 88:9.

6 Ayette cennetten çıkışın olmayacağı belirtilmektedir. Çünkü cehennem gibi cennet de ebedidir, her ikisinden de çıkış yoktur.

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهٖيمَۢ ﴿٥١﴾ اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًاۜ قَالَ اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾
قَالُوا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلٖيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ اَبَشَّرْتُمُونٖي عَلٰٓى اَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ
تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطٖينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ
رَبِّهٖٓ اِلَّا الضَّٓالُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُٓوا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ
مُجْرِمٖينَۙ ﴿٥٨﴾ اِلَّٓا اٰلَ لُوطٍۜ اِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ اَجْمَعٖينَۙ ﴿٥٩﴾

Surenin 51-60. ayetlerinde Hz. İbrahim kıssası çeşitli boyutlarıyla gündeme getirilmektedir.

51. Onlara İbrahim'in misafir(ler)inden (meleklerden) de haber ver!

52. Hani onun yanına girdikleri zaman "Selam!" demişler, (İbrahim de onlara:) "Şüphesiz ki biz sizden korkuyoruz." demişti.[1]

53. (Melekler:) "Korkma; şüphesiz ki biz sana bilgili bir erkek çocuk müjdeliyoruz!" demişlerdi.

54. (İbrahim:) "Yaşlılık bana dokunmasına (gelmesine) rağmen beni müjdeliyor musunuz? (Beni) ne ile müjdeliyorsunuz?" diye sormuştu.[2]

55. (Melekler:) "Sana gerçeği müjdeledik. Sakın ümitsizliğe düşenlerden olma!" demişlerdi.

56. (İbrahim ise:) "Rabbinin merhametinden sapkınlardan başka kim ümit keser ki!" demişti.[3]

57. (İbrahim:) "Ey elçiler (melekler)! (Başka) ne işiniz var?" diye sormuştu.

58-59. Onlar (melekler) "Şüphesiz ki biz suçlu bir topluma (onları helak etmeye) gönderildik. Ancak Lut'un ailesi hariç![4] Şüphesiz ki onların hepsini kurtaracağız." cevabını vermişlerdi.

1 Benzer mesaj: Zâriyât 51:25.

2 Benzer mesajlar: Hûd 11:69-73; Zâriyât 51:24-30.

3 Benzer mesajlar: Yûsuf 12:87; Zümer 39:53. Bu ayette Hz. İbrahim Yüce Allah'ın rahmetine ve merhametine güvendiğini, bu yüzden O'nun merhametinden sapkınlardan başkasının ümit kesmeyeceğini ifade etmekte, böylece yaşlılık çağında bile olsa çocuğunun olacağı müjdesine inandığını göstermektedir.

4 Burada sözü edilen "aile" Hz. Lut'a iman eden insanlardır.

اِلَّا امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَاۙ اِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَٓاءَ اٰلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَۙ ﴿٦١﴾ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ
مُنْكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَاَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾
فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾

60. Hanımı hariç; onun geride (azaba uğrayanların içinde) kalmasını uygun görmüştük.[1]

Surenin 61-77. ayetlerinde Hz. Lut'un kıssası gündeme getirilmektedir.

61-62. (Melek) elçiler Lut'un ailesine gelince (Lut) onlara "Şüphesiz ki siz tanınmayan kişilersiniz!"[2] demişti.

63-64. (Melekler) "Doğrusu biz sana, onların şüphe etmekte oldukları şeyi (helak haberini) getirdik. Sana gerçeği getirdik. Doğrusu biz doğru söyleyenleriz." demişlerdi.[3]

65. Gecenin bir kısmında ailenle (yola çıkıp) yürü; sen de arkalarından git![4] Sizden kimse sakın dönüp de arkasına bakmasın; sizden istenen yere doğru gidin![5]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:83; Hicr 15:60; Neml 27:57; 'Ankebût 29:32; Sâffât 37:135. Buradaki *kaddernâ* fiiline genel anlamda "biz takdir ettik" manası verilirse, sanki o kadının hiçbir suçunun olmadığı, kendisi için belirlenmiş olan kaderinden kaçamadığı akla gelebilir. Oysa bilinmelidir ki, bu tür fiiller diğer ayetlerle birlikte düşünülmeli ve ona göre insan iradesini devre dışı bırakmayacak şekilde yorumlanmalıdır. Bu çerçevede A'râf 7:83'te söz konusu kadının bizzat kendisinin geride kalanlar arasında bulunmayı tercih ettiği orada *kânet* fiili kullanılarak ortaya konulmaktadır. Bu fiil hem geçmiş zaman manası verebilir, hem de bir durumu, hali ortaya koyabilir. Buna göre, geride kalmanın takdir edilmesi aslında kadının isteyip tercih ettiği şeyin onaylanmasından başka bir şey değildir. Hz. Lut'un eşinin helak sebebi için bkz. Tahrîm 66:10.

2 Burada geçen *münkerûne* kelimesi sanıldığı gibi "çirkin, nefret edilen" değil, "tanınmayanlar" demektir. Çünkü bir peygamberle konuşan melekler kesinlikle çirkinlikle, nefretle vs. olumsuz sıfatlarla anılamazlar. Bu arada kültürümüzde yer alan "münker-nekîr" şeklinde isimlendirilen ve kabirde gelip insanları sorgulayacakları iddia edilen "sorgu melekleri"yle ilgili çıkarımın da aslında son derece hatalı olduğu görülmektedir. Çünkü meleklere çirkinlik nispeti hiçbir şekilde doğru olamaz.

3 Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:31-34; Zâriyât 51:31-34.

4 Benzer mesaj: Hûd 11:81.

5 Bu ifadede kast edilen yerin Mısır, Şam veya Za'r olduğu rivayet edilse de buna dair elimizde sağlam bir delil yoktur. Anlaşılıyor ki melek elçiler öncelikle Hz. Lût'un ve beraberindeki müminlerin bulundukları yeri terk etmeleri gerektiğini söylemişlerdi. Bu yolculuğun nerede biteceğiyle ilgili olarak vahiyde herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

وَقَضَيْنَٓا اِلَيْهِ ذٰلِكَ الْاَمْرَ اَنَّ دَابِرَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحٖينَ ﴿٦٦﴾ وَجَٓاءَ اَهْلُ الْمَدٖينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ
﴿٦٧﴾ قَالَ اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ ضَيْفٖي فَلَا تَفْضَحُونِۙ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓا اَوَلَمْ
نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمٖينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ بَنَاتٖٓي اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَۜ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفٖي سَكْرَتِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقٖينَۙ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
حِجَارَةً مِنْ سِجّٖيلٍۜ ﴿٧٤﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمٖينَ ﴿٧٥﴾

66. Ona (Lut'a) şu hükmümüzü vahyetmiştik: "Sabaha çıkarlarken mutlaka onların kökü kesilmiş olacaktır."[1]

67. Şehrin (sapkın) halkı sevinç içinde (Lut'un yanına) gelmişlerdi.

68. (Lut onlara:) "Bunlar, benim misafirimdir; sakın beni utandırmayın!

69. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Beni rezil etmeyin!"[2] demişti.

70. (Kavmi:) "Biz seni, elalemden (başkalarının işine karışmaktan) engellememiş miydik?" demişlerdi.

71. (Lut:) "İşte kızlarım! (Düşündüğünüzü) yapacaksanız (onlarla evlenin)!" demişti.[3]

72. (Melekler Lut'a) şöyle demişlerdi: "Ömrüne yemin olsun: Şüphesiz ki onlar sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı."[4]

73. Güneş doğarken onları o korkunç ses yakalamıştı.[5]

74. Hemen oranın üstünü altına getirmiştik. Üzerlerine (balçıktan) pişirilmiş (sert) taşlar yağdırmıştık.[6]

75. Şüphesiz ki bunda anlayış sahipleri için dersler vardır.

1 Benzer mesaj: Hûd 11:81.

2 Benzer mesaj: Hûd 11:78.

3 Benzer mesaj: Hûd 11:78.

4 Benzer mesaj: Hûd 11:78-80. Ayrıca bocalamayla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:15; En'âm 6:110; A'râf 7:186; Yûnus 10:11; Mü'minûn 23:75; Neml 27:4.

5 Ayetteki *müşrıkîne* kelimesi "sabaha erişirlerken, sabahlarken, güneş doğarken" manasına gelmektedir. Yüce Allah Hz. Lût'un kavminin helakiyle ilgili olarak daha önce yorumladığımız Hicr 15:65'te inanç ailesini gecenin bir kısmında oradan çıkarması emrinin verildiği, bu ayette ise gün doğarken, yani sabaha yakın bir vakitte korkunç bir gürültünün, meydana gelen depremin inkârcıları yakaladığını haber vermektedir. İşte söz konusu kavmin helak başlangıcının müminler şehri terk ettikten sonra "sabaha karşı gerçekleşen bu korkunç gürültü" olduğu anlaşılmaktadır.

6 Benzer mesajlar: Hûd 11:82-83; 'Ankebût 29:34; Zâriyât 51:33-34.

وَاِنَّهَا لَبِسَب۪يلٍ مُق۪يمٍ ﴿٧٦﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٧٧﴾ وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ
لَظَالِم۪ينَ ﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُب۪ينٍ ﴿٧٩﴾

76. Onlar gözler önünde duran bir yol üzerindedir.[1]

77. Doğrusu bunda iman edenler için bir ders vardır.[2]

Surenin 78-84. ayetlerinde Hz. Şuayb ve Hz. Salih'in kıssaları kısaca ele alınmaktadır.

78. Eyke halkı da zalimdi.[3]

79. Onlardan intikam almıştık.[4] İkisi de apaçık bir yol üzerindedir.[5]

1 Bu ifade helak edilenlerin yaşadığı yerleri gezip ibret alınması gerektiği mesajını içermektedir. Buradaki *hâ* zamiri Hz. Lût'un azgın kavminin helak edildiği yerlerdir ki bunların başında Sodom ve Gomore gelmektedir. Yüce Allah Hz. Lût'un helak edilen kavminin izlerinin işlek bir yol üzerinde durduklarını haber vermektedir. Burada sözü edilen yerler Sodom ve Gomore şehirleriydi ve Ölü Deniz'in kıyısında Suriye'ye doğru uzanan Kuzey Hicaz'daki bir yolun üzerinde bulunmaktadırlar. İşte Kur'an'da ibret alınması için gezilip görülmesi gerektiği söylenen yerler daha çok bu bölgelerdir. Bu noktada Furkân 25:40'ta şöyle buyrulmaktadır: "(Ey Peygamber! Mekkeli putperestler), belâ yağmuruna tutulmuş olan o şehre (Sodom'a) mutlak surette uğramışlardır." Burada sözü edilen şehrin Hz. Lût'un kavminin helak edildiği Lut Gölü (Ölü Deniz) civarındaki Sodom ve beraberinde helak edilen Gomore olduğu bilinmektedir. Onların yurtlarına gidip neler yaşadıklarını görmeleri gerektiğiyle ilgili olarak Sâffât 37:137-138'de de bilgi verilmektedir.

2 İnkârcılar başta olmak üzere bütün insanların kıssalarda yer alan hususlara ibret nazariyle bakmaları istenmektedir ki kıssaların anlatılmasının temel gerekçesi de budur. Yüce Allah kıssa anlatımındaki amacını müminlerin veya sağduyu sahibi insanların dersler ve ibretler alması şeklinde belirlediği için, kıssaları güne ve hayatımıza getirmek ve verilmek istenen ders doğrultusunda hareket etmek zorundayız. Aksi takdirde, kıssalar birer hikaye olmaktan öte geçmezler ki bu da Kur'an'ın kıssa anlatımındaki hikmetine aykırıdır.

3 Ayette sözü edilen yer Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin yaşadığı bölgedir. *Ashâbu'l-Eyketi* "Eykeliler" tamlamasındaki *el-eykeh*, "birbirine girmiş yeşil ağaçların bulunduğu bölgenin (vadinin) adı"dır. Eyke ve Medyen'in aynı yerin veya birbirine çok yakın iki bölgenin ismi olduğu rivayet edilmektedir.

4 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

5 Ayetteki "o ikisi"nden maksat Hz. Lut'un kavminin yaşadığı yer ile Eyke olabilir. Ayrıca *imâm-ı mübîn* tamlaması, bağlam gereği "apaçık bir yol" şeklinde anlaşılmalıdır.

وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَل۪ينَۙ ﴿٨٠﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ اٰيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِض۪ينَۙ ﴿٨١﴾
وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا اٰمِن۪ينَ ﴿٨٢﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِح۪ينَۙ ﴿٨٣﴾ فَمَٓا اَغْنٰى
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَؕ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَاِنَّ
السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَم۪يلَ ﴿٨٥﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَل۪يمُ ﴿٨٦﴾

80. Yemin olsun ki Hicr[1] halkı da elçileri yalanlamıştı.
81. Biz onlara delillerimizi vermiştik fakat onlardan yüz çevirmişlerdi.
82. Onlar, dağlardan güven içinde kalacakları evler oyarlardı.
83. Onları sabaha çıkarlarken o korkunç ses yakalamıştı.
84. Kazandıkları şeyler onlardan hiçbir şeyi savmamıştı.

Surenin 85-99. ayetlerinde evrenin bir amaç için yaratıldığı, tekrarlanan yedili ve Hz. Muhammed'e yönelik birtakım inşa edici öğretiler dile getirilmektedir.

85. Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri ancak ve ancak bir amaç ile yarattık.[2] O (Son) Saat de mutlaka gelecektir. Onlara güzel bir şekilde hoşgörülü davran!
86. Şüphesiz ki Rabbin her çeşit yaratandır, bilendir.

1 Sözlükte "menetmek" anlamında masdar ve "akıl", "engel", "yasak", "himaye", "korunan şey" anlamlarında isim olan *hicr* kelimesi, Kur'an-ı Kerîm'de çeşitli sözlük anlamları yanında (meselâ bkz. En'âm 6:138; Furkân 25:22, 53; Fecr 89:5) yer adı olarak da zikredilmekte ve burada yaşayanlardan bu ayette zikredildiği üzere *Ashâbü'l-Hicr* diye söz edilmektedir. Bu bölgeye "Hicr" denilmesinin sebebi muhtemelen muhafazalı bir yer oluşudur. Eski dönemlerde Hegra (Strabon'da Egra, Pliny'de Hegra) diye anılan bu yerleşim merkezi, Kur'an'da olduğu gibi ilk dönem tarih ve coğrafya eserlerinde de "Hicr" diye geçmektedir. Buranın bir adı da "Medâinü Sâlih" olup bu adlandırma Salih peygamberle ilgisi dolayısıyladır. Zamanla "Hicr" adı terk edilmiş, bunun yerini "Medâinü Sâlih" almıştır. İslâmî kaynaklarda Medine ile Şam arasındaki Vâdilkurâ'da bulunduğu belirtilen "Hicr", Arap yarımadasının kuzeybatısında, Medine-Tebük yolu üzerinde Teymâ'nın yaklaşık 110 km. güneybatısında, içinden Hicaz demiryolunun geçtiği sarp kayalıklarla çevrili vadinin ve bu vadideki beldenin adıdır. Bugünkü yerleşim merkezi Alâ'nın 15 km. kuzeyine düşmektedir. (Ömer Faruk Harman, "Hicr Maddesi", *DİA*, XVII, 454-455).

2 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانٖي وَالْقُرْاٰنَ الْعَظٖيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا
مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنٖينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ اِنّٖٓي اَنَا النَّذٖيرُ الْمُبٖينُ ﴿٨٩﴾
كَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمٖينَ ﴿٩٠﴾

87. Biz sana tekrarlanan yedi (mesajı) ve yüce Kur'an'ı verdik.[1]

88. Sakın onlardan bazı çiftlere verdiğimiz (tattırdığımız) şeye (dünyalığa) gözlerini dikme![2] Onlardan dolayı üzülme[3] ve müminlere kanadını indir (alçak gönüllü ol)![4]

89. De ki: "Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."

90. Nitekim biz yalan yere yemin edenlere (azabı) indirmişizdir.[5]

1 Bu ayet "Biz sana tekrarlanan yediyi (Fâtiha'yı) ve büyük Kur'an'ı verdik" veya buradaki *vâv* edatı "açıklama" anlamına alınarak "Biz, sana tekrarlanan yedi (ana mesajı) yani yüce Kur'an'ı verdik" şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Benzer mesaj: Tâhâ 20:131.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Nahl 16:127; Neml 27:70; Lokmân 31:23; Yâsîn 36:76.

4 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:215.

5 Bu ayette mesaj, öncelikle ve bağlam gereği Hz. Salih'in kavmiyle ilişkilendirilmelidir. Nitekim Semûd kavmi Hz. Salih'e suikast düzenlemek için aralarında yemin etmişlerdi. Neml 27:49'da geçen *tekâsemû* fiiliyle bu ayette geçen *el-muktesimîne* kelimesi aynı kökten gelmekte ve "yemin etmek" şeklinde birbirine yakın anlamlarda kabul edilmektedir. Burada kastedilen anlam "bölüp parçalayanlar" şeklinde ise o zaman da mesaj bir sonraki ayetle ilişkili olmak üzere Kur'an hakkındaki bölünenleri hedef almaktadır. Bu durumda Hicr 15:90-91. ayetlere şu şekilde anlam verilebilir: "Tıpkı kitaplarını parçalara ayırıp kendileri de fırka fırka olanlara daha önce kitap indirdiğimiz gibi, onlar şimdi de Kur'an'ı parça parça okuyorlar." İbn Abbas'a ve Mücahid'e dayandırılan görüşe göre; "bölüp parçalayan ve gruplara ayrılanlar"dan kasıt kitap ehli, bölüp parçaladıkları da kendilerine inmiş olan kitaplarını okuma tarzıdır. Çünkü kitap ehlinin En'âm 6:159'a göre dinlerini parça parça ettikleri ve birtakım fırkalara ayrıldıkları bilinmektedir. Mekkeli müşrikler de Yûnus 10:15'te ifade edildiği gibi Kur'an'ın değiştirilmesini istiyorlardı. Ayrıca Kur'an'ın bu ayetlerini evrensel mesaj anlamında almamız da zorunludur ki düne olduğu gibi, bugüne ve yarına da hitap eden bu mesajı "Kur'an'ın bütünlüğünü bozmamak, onun ve mesajının bütünlüğüne sahip çıkmak, zihinlerde kurgulanan birtakım fikirlere Kur'an ayetlerini kurban etmemek, bölünüp parçalanmamak" olarak anlamak mümkündür. (Benzer değerlendirmeler için bkz. Tuncer Namlı, *Meâl*, s. 380).

ٱلَّذِينَ جَعَلُوا ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ
﴿٩٣﴾ فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ ٱلَّذِينَ
يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ
﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَٱعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

91-93. Kur'an'ı bölüp ayıranlara (gelince), Rabbine yemin olsun: Yaptıklarından dolayı onların hepsini mutlaka sorguya çekeceğiz.[1]

94. Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!

95. Şüphesiz ki biz o alay edenlere karşı sana yeteriz.[2]

96. Onlar (alay edenler) Allah ile birlikte başka bir ilah edinenlerdir. İleride (gerçeği) bileceklerdir (anlayacaklardır)!

97. Yemin olsun ki onların söyledikleri şeyler yüzünden senin içinin daraldığını biliyoruz.

98. Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt) ve secde edenlerden ol!

99. Sana kesin o gerçek[3] (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet (kulluk) et!

1 Bu ayetlerde Kur'an mesajıyla doğru bir şekilde iletişim kurmayıp onu çeşitli anlayışlara bölenler, böylece toplumu bölüp parçalayanların bu yaptıklarının hesabını verecekleri bildirilmektedir.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:137. Alaycılık ve sonuçları hakkında ayrıca bkz. En'âm 6:10; Ra'd 13:32; Hicr 15:11; Enbiyâ 21:41; Yâsîn 36:30; Zuhruf 43:7.

3 Ayette geçen *el-yakîn* kelimesi kulluk görevinin son anını içerdiği için "ölüm" anlamında yorumlanmalıdır.

16

NAHL SURESİ

128 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 128 ayetten oluşan, adını 68. ayette geçen ve "bal arısı" anlamındaki *en-nahl* kelimesinden alan Nahl suresi inişte 74, mushaf sırasında ise 16. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَتٰٓى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ
اَمْرِه۪ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرُٓوا اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde vahyin gönderilme gerekçesi ile evren kitabından konu başlıkları ele alınmaktadır.

1. Allah'ın emri gelmiştir. Onu istemekte acele etmeyin![1] (Allah) onların ortak koştuklarından yüce ve uzaktır.
2. (Allah) kendi emri gereği "Benden başka ilah olmadığına dair (kullarımı) uyarın ve bana karşı *muttakî* (duyarlı) olun!" diye melekleri kullarından dilediği kişiye *rûh* (vahiy) ile gönderir.[2]

1 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin son saatle, kıyamet günüyle veya dünyadaki azapla ilgili alaycı tutumlarını ele almakta ve azap emrinin gerçekleşeceğini, dolayısıyla azabı acele istememeleri gerektiğini uyarıya konu edinmektedir. Burada sözü edilen *emrullâhi* tamlamasından maksadın "Allah'ın belirlediği farzlar ve hükümler" olduğu da ifade edilmektedir; ancak bağlam bunun azap olmasının daha doğru olduğunu göstermektedir. Ayette geçen *etâ* fiili her ne kadar geçmiş zaman kalıbında gelse de, maksat bu emrin ileride mutlak surette geleceğini ve gerçekleşeceğini beyandır. Bu tür kullanımlarda esas amaç, vaat edilen şeyin mutlak surette meydana geleceğinin bildirilmesidir.

2 Ayetteki *er-rûh* kelimesinden maksat ölü hayatı diriltici özelliği olan "vahiy"dir; son ümmet için de elbette Kur'an'dır. Benzer mesajlar: Mü'min 40:15; Şûrâ 42:52; Mücâdele 58:22; Kadir 97:4.

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ
خَص۪يمٌ مُب۪ينٌ ﴿٤﴾ وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ ف۪يهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمْ ف۪يهَا
جَمَالٌ ح۪ينَ تُر۪يحُونَ وَح۪ينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغ۪يهِ اِلَّا
بِشِقِّ الْاَنْفُسِ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ ﴿٧﴾

3. (Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır.[1] O, (müşriklerin) ortak koştuklarından yücedir.
4. O, insanı *nutf*eden (zigottan) yaratmıştır. Bir de bakarsın ki o apaçık bir tartışmacı olmuş.
5. Hayvanları da O yaratmıştır. Onlarda sizin için ısıtıcı (şeyler)[2] ve birçok yarar vardır. Onların bir kısmından da yersiniz.[3]
6. (Ayrıca) onlarda sizin için akşam getirirken,[4] sabah salıverirken bir (başka) güzellik vardır.
7. (O hayvanlar) yüklerinizi, (büyük) güçlüklere katlanmadan ulaşamayacağınız şehir(ler)e taşırlar.[5] Şüphesiz ki Rabbiniz çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

1 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

2 Kur'an'da sadece burada geçen *dif'un* kelimesi, "korunma vasıtaları, ısıtıcı şeyler, ısıtan giysiler" demektir. Burada detay verilmemesi, maksadın genel anlamda hayvanların derilerinden ve yünlerinden elde edilen giysi ve koruyucu her türlü imkândır. Bunların ne olduğu ve nasıl kullanıldıkları yöresel bağlamda şekillenmekte, coğrafyalara göre farklılıklar içermektedir.

3 Hayvanların yaratılış gayesi ve onlardan yararlanmayla ilgili benzer mesajlar: Nahl 16:5-8, 66-69, 80; Mü'minûn 23:21-22; Yâsîn 36:71-73; Mü'min 40:79-80; Zuhruf 43:12-13.

4 Sürünün akşam getirilmesinin önce söylenme sebebi sürünün eksiksiz gelmesinin insana huzur vermesi olabilir. Sabahleyin salıverirken ise; hem onları yaratan Yüce Allah'ın onları yaratmasındaki eşsiz güç ve sanatını görerek Yüce Allah'a hamdin gözetilmesi hem de onların güzelliklerinin hayret ve hayranlık makamında seyredilmesi vurgulanıyor olabilir.

5 Ayette geçen *bi şıkkı'l-enfüsi* ifadesi "canların güçlüğüyle", "canların çektiği zahmetle", "can zahmetiyle" gibi anlamlar içermekte ve hayvanların desteği olmadan insanların çekeceği sıkıntıları ortaya koymaktadır.

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ
السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ
مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْاَعْنَابَ
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِاَمْرِهِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾

8. Kendilerine binmeniz ve güzel görüntü olsun diye atı, katırı ve eşeği de (yaratmıştır).[1] (Allah) henüz bilemediğiniz (daha nice şeyler) yaratmaktadır.[2]

9. Yolun doğrusu(nu göstermek) yalnızca Allah'a aittir.[3] (Yolun) eğrisi de vardır.[4] (Allah) dileseydi hepinizi doğru yola ulaştırırdı.[5]

10. Gökten sizin için suyu indiren O'dur. Ondan hem (size) içecek vardır hem de hayvanlarınızı otlatacağınız bitkiler vardır.

11. (Allah) o (su) sayesinde sizin için ekin, zeytin, hurma, üzümler ve diğer meyvelerin hepsinden yetiştirmektedir. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için bir delil vardır.

12. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin için emre boyun eğdirmiştir. Yıldızlar da (Allah'ın) emri ile boyun eğdirilmiştir. Şüphesiz ki bunda aklını kullanan bir toplum için dersler vardır.

1 Nahl 16:5. ayette evcil hayvanlardan söz edilirken onlardan yenebileceği ifade edilmesine rağmen, bu üç hayvandan ayrı olarak bahsedilmesi ve onların yaratılış amacı bağlamında "üzerlerine binilmesi" ve "süs olmaları" da ifade edilince, dolaylı olarak bu üç hayvanı yememek gerektiği gibi bir sonuç ileri sürülmektedir. Esasında dolaylı olarak böyle bir sonuç çıkarsa da Taberî'nin de işaret ettiği gibi, bu ayet hangi hayvanların yenmesinin haram olduğuyla ilgili doğrudan ve açıktan herhangi bir delil içermemektedir. Zira hangi hayvan etlerinin yenmesinin yasak olduğu Bakara 2:173, Mâide 5:3, En'âm 6:145 ve Nahl 16:115. ayetlerde açıkça yer almaktadır.

2 Bu cümle Yüce Allah'ın her şeyi yaratıp bitirdiğini değil, Rahmân 55:29'da belirtildiği gibi her an yaratmaya devam ettiğinin apaçık delilidir.

3 Benzer mesajlar: İnsân 76:3; Beled 90:10; Leyl 92:12.

4 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *kasdü's-sebîli* tamlaması "yolun en kestirme olanı", "en doğru yol", "eğrilik içermeyen yol", "hidayet yolunu ifade etmek", "yolun varacağı yeri göstermek"; yine Kur'an'da sadece bu ayette geçen *câir* kelimesi ise "eğri, sapan, saptıran, meyleden, sapkınlık yolu" gibi anlamlar içermekte, insan için söz konusu olan iki yolu dikkate sunmaktadır.

5 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:93; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي
سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَاْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ
ف۪يهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِه۪ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَم۪يدَ بِكُمْ
وَاَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ اَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ
لَا يَخْلُقُ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٨﴾ وَاللّٰهُ
يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾

13. Yerde sizin için rengârenk yarat(ıp yayd)ıklarını da (hizmetinize sunmuştur). Şüphesiz ki bunda, (gerçeği) hatırlayan bir toplum için bir delil vardır.

14. Kendisinden taze et (balık) yemeniz ve içinden giyeceğiniz (takacağınız) bir süs (eşyası) çıkarmanız için denizi emrinize veren de O'dur. Gemilerin denizi yarıp orada gittiğini görürsün. (Bu durum, Allah'ın) nimetlerinden aramanız ve şükretmeniz içindir.[1]

15-16. Sizi sarsması konusunda yer içinde ağır baskılar,[2] (ayrıca gideceğiniz yerlere) ulaşmanız için ırmaklar, yollar[3] ve işaretler yerleştirmiştir. Onlar, yıldızlarla da yollarını (yönlerini) bulurlar.

Surenin 17-32. ayetlerinde Yüce Allah'ın tek oluşu, müşriklerin yanlışları, kendilerine yazık edenlerin ölüm anları, iyilerin ölüm anları ve sonrası dikkate sunulmaktadır.

17. Yaratan, yaratamayan gibi olur mu (hiç)! (Hâlâ gerçekleri) hatırlamıyor musunuz?

18. Allah'ın nimet(ler)ini saymaya kalksanız onu sayamazsınız.[4] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

19. Allah gizlediğinizi de açıkladığınızı da bilir.[5]

1 Benzer mesajlar: Rûm 30:46; Fâtır 35:12; Câsiye 45:12.

2 Yerin içine ağırlıkların yerleştirilmesi "sarsılmaması" değil de "sarsılması"yla ilgili bir mesaj vermektedir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

3 Yeryüzünde yolların yaratılmasıyla ilgili benzer mesajlar: Tâhâ 20:53; Enbiyâ 21:31; Zuhruf 43:10; Nûh 71:20.

4 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:34.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ
اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ
﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ
مَاذَا اَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوا اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمِنْ اَوْزَارِ
الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ
الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

20. Allah'ın peşi sıra yalvardıkları (putlar) hiçbir şey yaratamazlar. (Çünkü) onlar kendileri yaratılmaktadır.

21. (Onlar) ölülerdir; diriler değillerdir. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.

22. İlahınız tek bir ilahtır. (Fakat) ahirete inanmayanlar var ya, onların kalpleri inkârcıdır;[1] kendileri de kibirlenen kişilerdir.

23. Hiç şüphe yok ki Allah onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bilir. O, kibirlenenleri sevmez.

24. Onlara "Rabbiniz ne indirdi?" dendiği zaman, "Öncekilerin masalları!" derler.[2]

25. Böylece kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak taşıyacak ve bilgisizce saptırmakta oldukları kişilerin günahlarından bir kısmını da yüklenecekler.[3] Dikkat edin! Yüklenecekleri şey ne kötüdür!

26. Elbette onlardan öncekiler de (peygamberlere) tuzak kurmuşlardı. Sonunda Allah da onların temellerinden binalarına gelmiş,[4] üstlerinden tavan da tepelerine çökmüştü. Bu azap, onlara fark edemedikleri bir yerden gelmişti.[5]

1 Kalbin kazanımları hakkında bkz. Bakara 2:225, 283; Nahl 16:22, 106; Ahzâb 33:5.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

3 Burada kastedilen saptıranların bu yanlış işleri sebebiyle ve saptırmaları sonucunda sapanların yaptıkları hataların bir kısmından kendilerine pay verilmesiyle ilgilidir. Zira şeytanın işi olan saptırma, bunların da işi olmuş ve insanları doğru yoldan çıkarmışlardır. Nitekim Nisâ 4:85'te de buna dair bilgiler verilmektedir. Bu ayet En'âm 6:164, İsrâ 17:15, 'Ankebût 29:12-13, Fâtır 35:18, Zümer 39:7 ve Necm 53:38. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 "Allah'ın onların binalarına temellerinden gelmesi" onların temellerini sarsması, onları yerle bir etmesi, çökertmesi anlamına gelmektedir. Bu cümlede yer alan "Allah'ın gelmesi" mecaz bir ifadedir ve kastedilen Yüce Allah'ın onların sapasağlam ve zarar ziyan görmeyeceğini sandıkları tuzaklarını boşa çıkartacak azap ve helak emrinin gelmesidir.

5 Benzer mesajlar: Zümer 39:25; Haşr 59:2.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓاءِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَٓاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ اُو۫تُوا
الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّٓوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾ اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ اَنْفُسِهِمْ
فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُٓوءٍ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

27. Sonra (Allah) kıyamet gününde onları rezil edecek ve şöyle diyecektir: "Kendileri hakkında (müminlere) düşman olduğunuz ortaklarım(!) nerede?"[1] Kendilerine ilim verilmiş olanlar da[2] "Şüphesiz ki bugün rezillik ve kötülük kâfirleredir." demiş (olacaklar)dır.

28. Melekler[3] canlarını alırken kendilerine yazık eden kişiler, "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk ki!" diyerek teslim olurlar.[4] (Melekler şöyle diyeceklerdir) "Hayır! Allah sizin yaptıklarınızı elbette çok iyi bilendir.

1 Burada inkârcıların kıyamet gününde rezil rüsva edileceği, aşağılanacağı bildirilmekte ve kendilerine Yüce Allah tarafından şöyle bir soru sorulacağı ifade edilmektedir: "Kendileri hakkında (müminlere) düşman kesildiğiniz (ve bana ortak koştuğunuz) ortaklarım nerede?" İşte bu soru müşriklerin yani dünya hayatında Yüce Allah'a ortak isnat edenlerin yaşayacağı büyük şoku haber vermektedir ki bu tür sorularda maksat cevap almak değil, böyle bir algıya sahip olanları kınamak ve onları rezil rüsva duruma getirmektir.

2 Burada sözü edilen *ûtü'l-'ilme* "ilim verilenler"den kasıt, muhtemelen peygamberlerin çağrısına icabet edip hayatlarını ilahi buyruklara göre yaşamış olan müminlerdir. Bazı alimlerimiz bu kişilerin melekler olduğu görüşünü nakletmişlerdir ki bu da ikinci bir ihtimal olarak düşünülebilir.

3 Bu ve benzer ifadeler, insanların canını alan "melekler"den söz etmektedir. Ölüm melekleri içinde herkes için özel bir ölüm meleğinin varlığı da Secde 32:11'de ifade edilmektedir. Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61, 93; A'râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:32; Muhammed 47:27.

4 Yüce Allah kâfirlerin vefatları esnasında canlarını almakta olan meleklere seslenececklerini ve dünya hayatlarında şirk koşmamak anlamında zulmetmediklerini ve hiçbir kötülük yapmadıklarını söyleyeceklerini bildirmektedir. Bu ifadeleri, Nahl 16:63. ayet gereği yaptıkları işleri şeytanın inkârcılara süslü göstermesinin bir sonucu ve aynı zamanda kendilerinin de dünya hayatında hakikate kör ve sağır kaldıklarının, hala gerçeği göremediklerinin ya da masumluğa sığınma gayretlerinin bir ifadesi olmaktadır. Kâfirlerin ölürlerken bu sözleri söylemeleri onların büyük bir eziyet içerisinde olacaklarını göstermektedir. İşte bu korkunç işlem yaşanırken ölmekte olan kâfirlerin canlarını alan meleklere teslimiyet gösterip boyun eğecekleri barış eli uzatacakları ve dünya hayatlarında şirk türünden herhangi bir kötülük işlemediklerini söyleyecekleri bildirilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:93; Enfâl 8:50; Muhammed 47:27; Nahl 16:87.

فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا
أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ
الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَٰلِكَ
يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

29. İçinde *ebedî* kalıcılar olarak cehennemin kapılarına girin!"[1] Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür![2]

30. *Takvâ*lı (duyarlı) olanlara "Rabbiniz ne indirdi?" dendiği (zaman) "İyilik (indirdi)" derler. Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır.[3] Ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Doğrusu *muttakî*lerin (duyarlı olanların) yurdu ne güzeldir![4]

31. (O güzel yurt), girecekleri, altlarından ırmaklar akan durmaya değer cennetlerdir.[5] Onlar için orada diledikleri her şey vardır.[6] Allah *muttakî*lere (duyarlı olanlara) işte böyle karşılık verecektir.

1 Yüce Allah ölümleri esnasında canlarını almakta olan meleklerin kâfirlere onların cehennemlik olduklarını söyleyeceklerini haber vermektedir. Bu ifade ölümleri esnasında kendilerine söylenmiş olabileceği gibi, elbette mahşerdeki yargılanma sonrasında da gerçekleşebilir de. Her iki durumda da kâfirlerin, içinde ebedi kalacakları cehennemi hak ettikleri beyan edilmiş olmaktadır.

2 Yüce Allah cehennemliklerin dünya hayatlarında peygamberlere, vahye ve müminlere karşı kibirli davrandıklarını haber vererek, kibirli davranmanın, böbürlenmenin sonunun gurur kırıcı bir azapla şekilleneceğini bildirmektedir.

3 İyiliklerin dünyada da karşılıklarının verileceğiyle ilgili müjdeler için bkz. Nahl 16:30, 41, 96, 97; Zümer 39:10.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:32; A'râf 7:169; Yûsuf 12:109.

5 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

6 Cennette istenilen her şeyin olacağıyla ilgili benzer mesajlar: Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

الَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾
هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا
ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا
كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٣٤﴾

32. (*Muttakîler*), meleklerin "Size selam olsun! Yapmış olduğunuz (iyi) işlere karşılık cennete girin!" diyerek tertemiz olarak canlarını aldığı kişilerdir.[1]

Surenin 33-40. ayetlerinde kâfirlerin beklentilerinin yersizliği, alaycılıklarının başlarına neler getireceği, inkâr suçunu başkalarına atma girişimleri, risalet kurumunun amacı ve Yüce Allah'ın erişilmez kudreti dikkatlere sunulmaktadır.

33. (Kâfirler) ille de kendilerine meleklerin gelmesini (karşılarına çıkmasını) veya Rabbinin (azap) emrinin gelmesini mi bekliyorlar![2] Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Allah onlara haksızlık etmedi fakat onlar kendilerine yazık ediyorlardı.[3]

34. Sonunda yaptıklarının kötülükleri onlara ulaşmış ve alay etmiş oldukları şey onları çepeçevre kuşatmış (olacak)tır.[4]

1 Meleklerin muttakilere "selam vermeleri"ni, yani onlara esenlik dileğinde bulunmayı ne zaman gerçekleştirecekleri konusunda iki ihtimal vardır. "İlki" bunun ölüm anında gerçekleşeceğidir. Maksat ölüm esnasında muttakilere esenlik dileyerek onların dünyada yaptıklarının karşılığı olarak cennetlik olduklarının kendilerine müjdelenmesidir. "Diğeri" ise yargılama sonrası cennete sevk esnasında yaşanacağıdır ki bu ikinci ihtimalin delili Zümer 39:73'tür. Yargılama bittikten sonra cennetliklere karar bildirilecek ve dünyada yaptıkları fedakârlıkların karşılığı olarak cennete girmeleri kendilerine tebliğ edilecektir. İnsanların ölümleri anında yaşanacaklarla ilgili olarak Vâkı'a 56:83-95'te de detaylı bilgi verilmektedir. Rabbimizden niyazımız bizim de hem ölüm anımızı hem de mahşerdeki sevk talimatını bu şekilde duymamızı nasip eylemesidir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:210; En'âm 6:158.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

4 Bu ayette insanlara isabet eden kötülükler onların yaptıklarının karşılığı olarak belirtilmekte, aynı şekilde alay ettikleri şeyin kendilerini kuşatmasında da alaycılık "sebep", kuşatılmak ise "sonuç" olarak verilmektedir.

وَقَالَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬نَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ
دُونِهٖ مِنْ شَيْءٍۜ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ
بَعَثْنَا فِي كُلِّ اُمَّةٍ رَسُولًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَۚ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللّٰهُ وَمِنْهُمْ مَنْ
حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُۜ فَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾

35. Ortak koşanlar şöyle demişlerdi: "Allah dileseydi biz de babalarımız da O'nun peşi sıra başka şeylere tapmazdık.[1] O'nun peşi sıra (O'na rağmen) hiçbir şeyi de haram kılmazdık."[2] Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı.[3] Elçilere apaçık tebliğden başka ne düşer ki![4]

36. Yemin olsun ki biz "Allah'a kulluk edin ve *Tağut*'tan (azgınlık edenden) kaçının!" diye (emretmeleri için) her ümmete bir elçi göndermiştik.[5] Allah onlardan bir kısmını doğru yola ulaştırmıştır; bir kısmı da sapkınlığı hak etmişlerdi.[6] Yeryüzünde dolaşın; sonra yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın![7]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:148; İbrâhîm 14:21; Zuhruf 43:20.

2 Benzer mesaj: En'âm 6:148.

3 Bu ayette sorumluluktan kaçıp bahane üretenlerin nasıl yanılgıya düştükleri, suçu –haşa– Yüce Allah'a atmanın ne kadar büyük bir iftira olduğu ifade edilmektedir. Hak ve hakikatten uzak olarak İblis'in Yüce Allah'a yaptığı benzer hadsiz suçlama için bkz. A'râf 7:16; Hicr 15:39.

4 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:42; Yûnus 10:47; Ra'd 13:7; Hicr 15:10; Nahl 16:63; Fâtır 35:24; Zuhruf 43:6. Ayrıca İsrâ 17:15'te geçtiği üzere, vahiy hiç ulaşmamış veya doğru ulaşmamış kişilere vahiy ile ilgili azap edilmeyeceği ifade edilmektedir.

6 Ayette sözü edilen *ed-dalâleh* kelimesi Yüce Allah'a değil, doğrudan onu tercih edenlere nispet edilmektedir. Çünkü Yüce Allah kullarının sapmasını istemez. Bu nedenledir ki, insanlara fıtrat ve vicdan vermiş, onları akıl ve irade sahibi kılmış, kendilerine içlerinden peygamber görevlendirmiş ve kitap indirmiştir. Bu konuda Zümer 39:7'de yer alan şu ifade son derece belirleyicidir: "Eğer küfreder (hakikati inkâr eder)seniz Allah sizden zengindir (size muhtaç değildir). Eğer şükrederseniz bundan hoşnut olur."

7 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

إِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰيهُمْ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ
جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ بَلٰى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾
لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا
أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا
حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْاٰخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

37. Sen onların doğru yola ulaşmalarına çok düşkünlük göstersen de bil ki Allah saptırdığı (sapkınlığını onayladığı) kimseyi (kişi dilemediği sürece) doğru yola ulaştırmaz.[1] Onların hiçbir yardımcısı da yoktur.

38. Onlar, Allah'ın ölen kişiyi dirilt(e)meyeceğine dair güçlü bir şekilde Allah'a yemin etmişlerdi. Aksine bu (diriltme), O'nun bizzat kendisine ait kesin bir vaadidir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

39. Hakkında anlaşmazlığa düştükleri şeyi onlara açıklaması ve kâfir olanların da kendilerinin yalancılar olduklarını bilmeleri için (Allah onları diriltecektir).[2]

40. Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, ona (söyleyecek) sözümüz sadece "Ol!" dememizdir; hemen olmaya başlar.[3]

Surenin 41-55. ayetlerinde fedakârlıkların karşılıkları, bilmeyenlerin bilenlere sormaları gerektiği, hakikate tuzak kuranlara verilecek karşılıklar, evren kitabından ayetlerin Yüce Allah'a secde edişleri, nimetlerin kaynağı ve bazı insanların nankörlükleri ifade edilmektedir.

41. Haksızlığa uğratıldıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, onları dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz.[4] Ahiretin ödülü elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

42. (Ödülü hak edenler) sadece Rablerine güvenerek sabredenlerdir.[5]

1 Buradaki *lâ yehdî men yudıllü* ifadesi "(Allah'ın) sapkınlığını onayladığı kimseye hidayet etmemesi" anlamına gelmektedir. Buradaki *lâ yehdî* fiili, *lâ yühdâ* şeklinde "hidayet edilmez" anlamında *meçhul* kalıpta da okunabilir. Burada herhangi bir kaderden değil, azgın insanın bu azgınlıkta kararlılığından söz edilmektedir. Zira Yüce Allah Kur'an'da pek çok ayette kendileri sapanlara, kâfir olanlara ve azgınlaşanlara hidayet etmeyeceğini haber vermektedir.

2 Bu cümle "Sonunda kendilerinin yalancılar olduklarını bilmeleri için (Allah onları diriltecek)" şeklinde de tercüme edilebilir.

3 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar için bkz. Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

4 İyiliklerin dünyada da karşılıklarının verileceğiyle ilgili bilgi için bkz. Nahl 16:30, 96, 97; Zümer 39:10.

5 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:59.

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوح۪ٓي اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَۙ ﴿٤٣﴾
بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِۜ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ اَفَاَمِنَ
الَّذ۪ينَ مَكَرُوا السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَخْسِفَ اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَۙ ﴿٤٥﴾

43-44. Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik.[1] Apaçık delilleri ve (ilahî) kitapları bilmiyorsanız, *zikr* (vahiy) ehline sorun![2] Kendilerine indirileni insanlara açıklaman (ilan etmen) için[3] ve düşünsünler diye sana da *zikr*i (Kur'an'ı) indirdik.[4]

45. Kötülük tuzakları kuranlar, Allah'ın kendilerini yer(in dibin)e geçirmesinden veya kendilerine bilemeyecekleri bir yerden azabın gelmesinden güvende midirler?

1 Benzer mesajlar: Yûsuf 12:109; Enbiyâ 21:7.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:94; Enbiyâ 21:7. Ayette ele alınan konu, Mekkeli müşriklerin insan peygamber kabul etmemelerine bir cevaptır ve Yüce Allah'ın insan peygamber gönderme gerçeğini bilmiyorlarsa daha önce yaşayanlara bunu sormaları kendilerinden istenmektedir. Verilen mesaj şu olsa gerektir: "Önceki milletlere eğer melek peygamber gönderilmişse bunlar da Hz. Muhammed'in risaletini inkâr etsinler; ancak önceki rasûller de eğer insan ise -ki hepsi elbette insandır- artık onun risaletini reddetmesinler." Ayette geçen *ehle'z-zikri* ifadesi "zikir ehli, bilenler" manasına gelmekte, İbn Abbâs "Zikr'den sonra Zebûr'da da yazmıştık" mealindeki Enbiyâ 21:105'in de delaletiyle buradaki maksadın "Tevrât" olduğunu, başka bazı âlimler "Tevrât ve İncil'i bilenler", diğerleri ise "önceki kitapları ve önceki milletlerin haberlerini bilenler" olduğunu belirtmişlerdir. "Zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; onu koruyacak olan da elbette biziz" mealindeki Hicr 15:9, ayrıca "Kendilerine gelen Zikr'i (Kur'an'ı) yalanladılar" mealindeki Enbiyâ 21:10, Fussilet 41:41, Zuhruf 43:44 ve ayetin devamındaki kullanımlardan hareketle, burada sözü edilenlerin "vahyi, yani Kur'an'ı bilenler" olduğu da elbette ifade edilebilir. Buna göre, inkârcılar eğer vahiy ve risaletle ilgili delilleri, detayları, apaçık hakikatleri ve gönderilen kitâbî prensipleri bilmiyorlarsa Kur'an'ı bilenlere sormaya davet edilmektedir. Buradan bakınca ayetin mesajı çok daha evrensel bir mahiyet arz etmiş olur. Hakikati bilmeyip öğrenmek durumunda olanlar mutlaka Kur'an'ı bilenlere sormalıdırlar.

3 Bu ayet Nisâ 4:65, 105, En'âm 6:114 ve Nahl 16:64. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayette bir kapalılığın açıklanmasından değil, bir hakikatin gizlenmemesinden ve bütün insanlara duyurulmasından söz edilmektedir. Mekkeli müşrikler ayetleri anlayamamaktan şikayet etmiyorlardı ki ayetlerin bu anlamda açıklanmasına ihtiyaç duyulsun. Onların problemi vahyin insanlara ilan edilmesi, duyurulması, gizlenmeyip açıklanmasıydı.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:187; Yûsuf 12:2; İbrâhîm 14:4; Zuhruf 43:3.

اَوْ يَأْخُذَهُمْ ف۪ي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِز۪ينَۙ ﴿٤٦﴾ اَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍۜ فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُ۫فٌ
رَح۪يمٌ ﴿٤٧﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّؤُ۬ا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَم۪ينِ وَالشَّمَٓائِلِ سُجَّدًا
لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَٓابَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

46. Veya onlar dönüp dolaşırlarken (Allah'ın) kendilerini yakalamasından (güvende midirler)? Onlar (Allah'ı) asla aciz bırakıcı değillerdir.[1]

47. Veya (Allah'ın) kendilerini bir korkuyla yakalamasından (güvende midirler?) Şüphesiz ki Rabbin çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

48. Allah'ın yarattığı herhangi bir şeyi görmediler mi? On(lar)ın gölgeleri,[2] boyun eğerek Allah'a secde eder durumda sağ(lar)dan ve sollardan döner.

SECDE AYETİ **49.** Göklerde ve yerdeki canlılar[3] ve melekler kibirlenmeyerek Allah'a secde ederler.[4]

50. (Melekler), üstlerindeki Rablerinden[5] korkar ve kendilerine ne emrolunursa onu yaparlar.[6]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

2 Benzer mesaj: Ra'd 13:15.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Lokmân 31:10; Câsiye 45:4. Yüce Allah önceki ayetin mesajını devam ettirmekte ve hem göklerde hem de yeryüzünde debelenen ne kadar canlı varlık varsa hepsinin zorunlu bir şekilde ve sadece Yüce Allah için secde halinde yani boyun bükmüş olduklarını beyan etmekte, bu arada meleklerin de hiçbir kibir içerisine girmeden bu secdeye katılmış olduklarını bildirmektedir. Konuyla ilgili hatırlanması gereken ayetlerden birisi de Şûrâ 42:29'dadır: "Gökleri, yeri ve bunların içine yayıp ürettiği canlıları yaratması da O'nun delillerindendir." Her iki ayette yer alan *min dâbbetin* ifadesi yeryüzüyle ilişkilendirilmekle birlikte yeryüzündekilere ilave olarak göklerde de bugün bizim mahiyetini bilemediğimiz canlıların var olabileceğine işaret ediyor olabilir.

4 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

5 En'âm 6:18 ve 61'de de ifade ettiğimiz üzere, Yüce Allah'ın "kullar veya mahlûkat üzerindeki hükümranlığı" hakkında kullanılan *fevke* kelimesi herhangi bir şekilde mekân olarak yükseklik manası vermez. Yüce Allah'ın mahlûkat üzerindeki hükümranlığı "makam" olarak yüceliği manasındadır. Allah Teâlâ mekân olarak herhangi bir yerle sınırlı tutulamayacağı, dahası mekândan münezzeh olması nedeniyle O'nu herhangi bir mekânın sakini olarak düşünmek kesinlikle doğru değildir.

6 Melekler kendi tercihlerine göre hareket edemezler; Yüce Allah'ın verdiği emirleri harfiyen uygularlar; kesinlikle herhangi bir yanlış veya eksik davranışta bulunamazlar. Meleklerin ilahi buyruklara itaatiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:61; Meryem 19:64; Enbiyâ 21:27; Tahrîm 66:6.

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوٓا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِۚ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدّ۪ينُ وَاصِباًۜ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ
ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَۚ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ
يُشْرِكُونَۙ ﴿٥٤﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَٓا اٰتَيْنَاهُمْۜ فَتَمَتَّعُواۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ
نَص۪يباً مِمَّا رَزَقْنَاهُمْۜ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُۙ وَلَهُمْ
مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾

51. Allah şöyle demiştir: "İki ilah edinmeyin! O, yalnızca tek bir ilahtır. Yalnız benden (azabımdan) korkun!"

52. Göklerde ve yerde ne varsa yalnızca O'na aittir; din (itaat) de devamlı olarak yalnız O'nun içindir. Allah'tan başkasına karşı mı *takvâlı* (duyarlı) oluyorsunuz?

53. Nimet olarak size (ulaşan) ne varsa (hepsi) Allah'tandır. Sonra size bir zarar (sıkıntı) dokunduğu zaman da yalnız O'na yalvarırsınız.

54. Sonra da sizden o zararı giderdiğinde içinizden bir grup hemen Rablerine ortak koşarlar![1]

55. Kendilerine verdiklerimize karşılık nankörlük etmeleri için (öyle yaparlar). Bir süre (daha) yararlanın! İleride bileceksiniz![2]

Surenin 56-64. ayetlerinde müşriklerin kız çocuklarına karşı tutumu, Yüce Allah'ın azapta acele etmediği, müşriklerin algılarındaki tutarsızlıklar, şeytanın onları nasıl saptırdığı ve vahyin gönderiliş amacı ele alınmaktadır.

56. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizin bir kısmından, (mahiyetini) bilmedikleri şeylere (putlara) pay ayırıyorlar. Allah'a yemin olsun:[3] İftira etmekte olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz!

57. Onlar, kızları Allah'a yakıştırıyorlar. (Haşa)! O yücedir. Beğendikleri de (erkek çocukları da) kendilerinin (sanıyorlar).[4]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

2 Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:66; Rûm 30:34.

3 Kur'an'da dokuz kez geçen *tellâhi* şeklindeki yeminler için bkz. (Bkz. Yûsuf 12:73, 85, 91, 95; Nahl 16:56, 63; Enbiyâ 21:57; Şu'arâ 26:97; Sâffât 37:56).

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:62; İsrâ 17:40; Sâffât 37:149-153; Zuhruf 43:15-16; Tûr 52:39; Necm 53:21.

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُٓوءِ مَا
بُشِّرَ بِه۪ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ اَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ اَلَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٦٠﴾

58. Onlardan birine kız çocuğu müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir.[1]

59. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı toplumdan gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun yoksa onu toprağa mı gömsün! Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kadar kötüdür![2]

60. Kötü örnek(ler) ahirete inanmayanlar içindir. En yüce örnek(ler) ise yalnızca Allah'a aittir.[3] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Ayette geçen *zalle vechuhû müsvedden* ifadesi yaşadığı hüzün nedeniyle "yüzü kapkara, mosmor kesilmek" demektir. Ardından gelen gelen ve huve kezîmun cümlesi ise söz konusu kişinin müjde anındaki "öfkeli, kızgınlık hali"ni ortaya koymaktadir. Bu kişilerin kalplerinde taşıdıkları öfke onların yüzüne hüzün ve morarma şeklinde yansımış olmaktadır. Bu haliyle bu ifade "hâl cümlesi"dir. Yüce Allah kız çocuklarını Allah'a nispet edip erkekleri kendilerine layık gören Mekkeli müşriklerin kız çocuklarıyla ilgili durumunu işte bu ayette deşifre etmekte ve nasıl bir çelişki içerisinde debelendiklerini haber vermektedir. Konuyla ilgili olarak bir de Zuhruf 43:17'de şöyle bir beyan yer almaktadır: "Onlardan biri, Rahmân'a isnat ettiği kız çocuğuyla müjdelenince hiddetlenerek yüzü simsiyah kesilir." Her iki ayette ortaklaşa dile getirilen husus, müşriklerin kız çocuklarıyla ilgili hissettikleri korkunç düşmanlık ve hazmedikleri öfkeleridir.

2 Yüce Allah müşriklere verilen kız çocuğu müjdesine öfkelenmelerinin ardından, kendilerince olumsuz ve kötü olan bu müjde nedeniyle kavminden gizlendiklerini, çünkü utandıklarını haber vermektedir. Kur'ân'da sadece burada geçen *yetevârâ* fiili "gizlenmek, meydana çıkmamak, köşe bucak kaçmak, saklanmak" manasına gelmekte, müşriklerin kız çocukları olunca günlerce insanların içine çıkmamalarını ifade etmektedir. Yüce Allah bu müşriklerin kız çocuk müjdesinin sonrasında toplumdan gizlenmeleri esnasında yaptıkları korkunç planı haber vermektedir. Buna göre, kız çocuklarını ya bir ayıp, zillet, hakirlik ve horlanma sebebi olarak yanlarında tutacaklar, bir anlamda onlara katlanacaklar ya da onları diri diri toprağa gömecekler.

3 "Ahirete inanmayanların kötü örnekleri" Yüce Allah'a çocuk yakıştırmaları, kız çocuklarını öldürmeleri vs'dir. "Allah'a ait olan en yüce örnekler" ise yaratıklarda bulunmayıp sadece O'nda yani zatında bulunan niteliklerdir.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاِذَا
جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

61. Allah insanları haksızlıkları yüzünden (hemen) hesaba çekseydi, onun üzerinde (yeryüzünde) hiçbir canlı (insan) bırakmazdı. Ancak, onları belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor.[1] Ecelleri geldiği (süreleri dolduğu) zaman artık ne bir saat (bir an) geri kalır ne de ileri giderler.[2]

1 Benzer mesajlar: Kehf 18:58; Fâtır 35:45.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:34; Yûnus 10:49; Hicr 15:5; Mü'minûn 23:43. Bu ayette "insanoğlunun hayatta kalmasının bir süresinin olduğu" belirtilmektedir. Bu ifade tam da sosyolojik bir gerçekliktir. Milletler de insanlar gibi teker teker doğar, büyür ve nihayet ölürler. Yüce Allah'a kız çocuklar isnat eden, birden çok ilah edinen, aracılar koşan, Hz. Peygamber'in risalet öğretilerine karşı çıkan ve bu tavırlarını düşmanlığa dönüştüren Mekkeli müşriklere hitap edilen bu ayette inkârcı ve müşrik olanların da içinde bulundukları toplumun da bir süresinin bulunduğu hatırlatılmaktadır. Vakti geldiğinde artık ölüm zamanı gelen herhangi bir fert ya da fertler gibi toplumun da çökeceği ve yok olup gideceği hatırlatılmaktadır. Bu ayette, sahip oldukları zenginliklere, sosyal nüfuza, sosyolojik ve askeri güce aşırı derecede güvenen Mekkeli müşrikler özelinde bütün zamanların inançsızlarına, hatta bütün insanlara seslenilmektedir. Eğer bir medeniyet doğru ve sağlam değerlere sahip değilse onun ayakta kalması mümkün değildir. Bu çerçevede Mekkeli müşriklerin de zulümle devam ettirdikleri varlıklarını, sürdürdükleri hegemonyalarını artık kaybetmek üzere oldukları kendilerine bildirilmekte, bir taraftan onlara gözdağı verilmekte, diğer taraftan da müminlere moral kazandırılmak istenmektedir. Fâtır 35:11'de de zikredildiği gibi, ecelin geciktirilmemesi veya öne alınmaması bağlamında ayetin son cümlesi çok önemlidir ve mutlak surette iyi anlaşılmalıdır. Söz konusu ayette ecellerin bir an geciktirilemeyeceği gibi bir an öne de alınamayacağı beyan edilmektedir. "Bir an geciktirilmemek" anlaşılabilirdir; yani Munâfikûn 63:11 ve Nûh 71:4'te açıkça ifade edildiği gibi süresi gelen insanın ecelinin asla ve asla tehir edilmeyeceği, geciktirilmeyeceği bildirilmektedir. Ancak "bir an öne alınamamak" ne demektir? Bunun üzerinde düşünmek gerekir. Çünkü süresi dolmuş bir ömrün öne alınmasından maksadın ölümle ilgili olmadığını söylemek durumundayız. Burada amaç "acı çekmemek için cezalandırılma süresini çabuklaştırmayı ve kısa tutmayı istemek" olabilir. Esasında süre dolduğu için öne alınamayacak şey "Son Saat'in, kıyametin ve mahşerin, dahası mahşer azabının erkene alınıp kısa sürede bitirilmesi" olarak yorumlanabilir. Aksi takdirde zaten bitmiş olan bir "sürenin öne alınmaması" ifadesi anlamını yitirmiş ve gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durum meydana gelmiş olacaktır.

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ
وَاَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ
وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا
ف۪يهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾ وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْق۪يكُمْ مِمَّا ف۪ي
بُطُونِه۪ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِب۪ينَ ﴿٦٦﴾

62. Kendilerinin hoşlarına gitmeyen şeyleri Allah'a yakıştırıyorlar;[1] dilleri de (mahşerde) en güzel (ödülün) kendilerinin olduğu yalanını yakıştırıyor. Şüphesiz ki onlar için sadece ateş vardır ve onlar şüphesiz ki (ateşe) terk edileceklerdir.[2]

63. Allah'a yemin olsun: Senden önceki ümmetlere de (elçi) göndermişizdir.[3] (Fakat) şeytan onlara işlerini süslü göstermişti. İşte o (şeytan), bugün onların dostudur; onlar için elem verici bir azap vardır.

64. Biz bu Kitabı sana ancak hakkında anlaşmazlığa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın (duyurasın)[4] ve inanan bir toplum için bir rehber ve rahmet olsun diye indirdik.

Surenin 65-76. ayetlerinde Yüce Allah'ın zatı ve kudreti ifade edilmekte, evren kitabından çeşitli örnekler üzerinde durulmaktadır.

65. Allah gökten su indirmiş ve onunla yeri ölümünden sonra diriltmiştir. Şüphesiz ki bunda dinleyen bir toplum için bir delil vardır.

66. Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için ibret vardır.[5] Size, onların karınlarındaki atık (gübre) ile kan arasından (gelen), içenlerin boğazından kolayca geçen saf bir süt içiriyoruz.

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:57; İsrâ 17:40; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-16; Tûr 52:39; Necm 53:21.

2 Ayetin sonundaki *mufratûne* kelimesi eğer *râ* harfinin *fetha*sıyla okunursa "sürüklenmek, terk edilmek, bırakılmak, unutulmak" demektir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:42; Yûnus 10:47; Ra'd 13:7; Hicr 15:10; Nahl 16:36; Fâtır 35:24; Zuhruf 43:6. Ayrıca İsrâ 17:15'te geçtiği üzere, vahiy hiç ulaşmamış veya doğru ulaşmamış kişilere vahiy ile ilgili azap edilmeyeceği ifade edilmektedir.

4 Bu ayet Nisâ 4:65, 105, En'âm 6:114 ve Nahl 16:44. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:21.

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًاۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذٖي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا
يَعْرِشُونَۙ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلٖي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكٖي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًاۜ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فٖيهِ شِفَٓاءٌ لِلنَّاسِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ
يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ قَدٖيرٌ ﴿٧٠﴾

67. Hurma ve üzümlerin ürünlerinden hem sarhoş edici şeyler hem de güzel gıdalar ediniyorsunuz.[1] Şüphesiz ki bunda aklını kullanan bir toplum için bir delil vardır.

68. Rabbin bal arısına şöyle vahyetmişti (bildirmişti):[2] "Dağlardan, ağaçlardan ve (insanların) yaptıkları çardaklardan kendine yuvalar edin!

69. Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbinin sana kolaylaştırdığı yollarına gir!" Karınlarından renkleri çeşitli bir içecek (bal) çıkar ki onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için bir delil vardır.[3]

70. Sizi Allah yaratmıştır; sonra sizi vefat ettirecektir. Bilgiliyken hiçbir şeyi bilmez hâle gelsin diye sizden bazı kişiler ömrün en sıkıntılı çağına[4] kadar yaşatılacaktır. Şüphesiz ki Allah bilendir, gücü yetendir.

1 Bu ayette henüz içki doğrudan haram olarak ilan edilmemektedir. İçkinin haramlığını ortaya koyan ilk hüküm ayeti Bakara 2:219'dur. Burada içkinin "sarhoşluk verici" olması "güzel bir rızık" ifadesinin karşıtı olarak kullanılmakta, böylece içkinin aslında çirkin bir şey olduğuna işaret edilmektedir. Dahası, "sarhoşluk vericilik" önceki ayette geçen "atık ve kan"ı karşılamakta, böylece "güzel rızık" yine önceki ayette geçen "saf süt"le ilişkilendirilmektedir. Anlaşılıyor ki bu ayette içki hüküm bakımından olmasa da mesaj bakımından son derece çirkin bir şey olarak nitelendirilmiş olmaktadır.

2 Burada söz konusu edilen *evhâ* yani "vahyetmek" fiili Yüce Allah'ın seçtiği elçilere görevli melek tarafından ilahi prensiplerinin indirilmesi manasına gelmemektedir. Buradaki "vahyetmek"; bildirmek, ilham etmek, fıtratına yazmak, yaratılış kodlarını düzenlemek anlamlarına gelmektedir. Zira Yüce Allah canlı ve cansız her varlığın fıtratını da varlığına koymuş ve her varlığa bir amaç belirlemiştir. Güneşin ısıtması ve ışıtması, sisteminin merkezi konumunda bulunması, arının bal yapması, çiçekleri tohumlaması vb. gibi her canlının fıtratı yani varlık amacı kendisine vahyedilmiştir.

3 Bu ayetlerdeki hitapların dişi kalıpta getirilmesi, bal yapımında dişi arıların etkinliğine dikkat çeken, buna işaret eden mucizevî bir bilgidir.

4 Ayetteki *erzel-i ömür* ifadesi Hacc 22:5'te de geçmekte ve insan ömrünün en sıkıntılı, en zor, en ileri aşamasına gönderme yapmaktadır.

وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَٓادّ۪ي رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ ف۪يهِ سَوَٓاءٌ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا
وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَن۪ينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ
اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَط۪يعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

71. Allah rızık bakımından kiminizi kiminize üstün (farklı) kılmıştır. Farklı (bol rızık) verilenler, rızıklarını ellerinin altındakilere verip de bu konuda kendilerini onlara eşit kılmazlar.[1] Allah'ın nimet(ler)ini inkâr mı ediyorlar!

72. Allah size kendi *nefis*lerinizden eşler yaratmış, eşlerinizden de sizin için çocuklar ve torunlar yaratmış, (ayrıca) sizi temiz gıdalardan rızıklandırmıştır.[2] Onlar, Allah'ın nimet(ler)ine nankörlük edip *batıl*a mı inanıyorlar![3]

73. (Müşrikler) Allah'ın peşi sıra kendilerine göklerden ve yerden hiçbir rızık veremeyen ve (hiçbir şeye) güçleri yetmeyen şeylere tapıyorlar.

74. Allah'a örnekler vermeyin![4] Şüphesiz ki Allah bilir; siz bilemezsiniz.

1 Bu ayette rızık bakımından geniş imkânlara sahip kılınanların bunlardan yoksun olanları gözetmemesi eleştirilmekte, bu duyarsızlıkları nedeniyle de Yüce Allah'ın nimetlerini inkâr etmiş olacaklarına vurgu yapılmaktadır.

2 Ayette geçen *benîne* kelimesi her ne kadar "erkek çocukları" manasına gelse de burada maksadın "kız ve erkek bütün çocuklar" olduğu açıktır. Çünkü bu kelime çocuklarla ilgili olarak tek başına kullanılırsa bütün çocukları ifade eder. Söz konusu kelime, beraberinde "kızlar" manasındaki *benât* veya *inâs* kelimesiyle birlikte kullanılınca, özel olarak "erkek çocuklar" manasına gelir. Bu arada Kur'ân'da sadece bu âyette yer alan *hafedeh* sözcüğü ise "torunlar" demektir. Âl-i İmrân 3:14 ve Kehf 18:46 gibi ayetlerde de belirtildiği gibi, "çocuklar" ve elbette onların çocukları anlamında "torunlar" insanlar için çok büyük bir ödül, çok büyük bir nimet ve gözaydınlığı vesileleridir. Dahası, insanların hayatlarını meşru ve doğru bir şekilde devam ettirebilmeleri için onlara tertemiz şeylerden rızıklar verilmesi de apayrı bir başka lütuftur.

3 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:67. Ayette geçen *el-bâtıl* adı verilen şeyler Yüce Allah'ın dışındaki varlıklar için kullanılan her şeydir. Bu bağlamda onlara tapınmak ve mahşerde onların şefaatini beklemek de bâtılın içindedir. İnanç anlamında Yüce Allah'tan başkasına atfedilen her şey bâtıldır.

4 Bu ayet Şûrâ 42:11 ve İhlâs 112:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ
سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُ۫نَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ
اَحَدُهُمَٓا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ
يَسْتَوٖي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٧٦﴾

75. Allah hiçbir şeye gücü yetmeyen, başkasına ait bir köle ile katımızdan kendisine verdiğimiz güzel rızıktan gizli ve açık olarak harcayan (hür) bir kimseyi örnek vermektedir. Bunlar hiç eşit olurlar mı! *Hamd* (övgü) Allah içindir. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.[1]

76. Allah şu iki adamı da örnek vermektedir: Onlardan biri dilsizdir, hiçbir şey beceremez ve efendisine bir yüktür. Onu her nereye gönderse hiçbir hayır (yarar) da getiremez. Bu kişi ile doğru yolda olarak adaleti emreden (diğer) kişi eşit olur mu hiç![2]

1 Yüce Allah bu ayette özgürlüğün insan için ne kadar önemli olduğunu gündeme getirmektedir. Yüce Allah müşriklerin putlarla kendi zâtı arasındaki farkı kavramaları gayesiyle kölelerle hür kimselerin mukayesesini yapmakta ve aradaki farkın kavranmasını istemektedir. Bu çerçevede öncelikle bir kölenin düşünülmesini isteyerek, bu kölenin başkasının malı olduğunu, yani başkasının mülkiyetinde bulunduğunu ve hiçbir şeye gücünün yetmediğini ifade etmektedir. Buna karşılık, kendisine bolca güzel rızık verilen hür bir kişiyi zikrederek, bu kişinin de sahip olduğu mal ve serveti gizli ve aşikâr bir şekilde dilediği gibi, dilediği kadar ve dilediği kişiye verebilme imkânına sahip olduğunu beyan etmektedir. Bu mukayesede kölelerin aşağılanması değil de sistem gereği hürriyetlerinin ellerinde bulunmaması nedeniyle acizlikleri üzerinden mesaj verilmek istenmektedir. Bu durumda, kölelerin acizliği ile Nahl 16:73. ayette de belirtildiği gibi, putların acizliği arasında bir paralellik kurulmakta, hakikatin kavranması yolunda çok önemli bir hususa gönderme yapılmak istenmektedir. Esasında "hürriyeti başkasının elinde olan köle" ifadesi, iradesini bir puta teslim eden "kâfir ve müşriki" temsil etmekte, diğeri ise hürriyeti elinde olup dilediği tasarrufa yetkin olan "mümini" işaret etmektedir. Bu arada iradelerini putlara teslim etmiş olan kâfir ve müşriklerin hak ve hayır adına hiçbir şey yapamayacakları ifade edilmek istenirken, buna karşılık olarak müslümanların da alabildiğine hürriyet içerisinde infak imkânlarına sahip oldukları ve bunu istendiği ölçüde yapabildiklerine dikkat çekilmiş olmaktadır.

2 Yüce Allah, önceki ayette bir köle ile hürün mukayesesini yaptıktan sonra, bu ayette de başka özellikteki iki kişiyi misal getirmektedir. Buna göre, Yüce Allah bir dilsizi misal vermekte ve onun elinden hiçbir şey gelmediğini, iyilik ve istikamet adına herhangi bir müdahalede bulunamadığını, herhangi bir katkı sunamadığını ifade ederek, sadece sahibine yük olduğunu bildirmekte, dahası sahibi onu herhangi bir işe yönlendirse bile oradan herhangi bir hayır getiremediğini, olumlu bir sonuçla dönemediğini belirtmektedir.

وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٧٧﴾ وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـٔاًۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ ف۪ي جَوِّ السَّمَٓاءِۜ مَا
يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

Surenin 77-89. ayetlerinde önceki ayet grubunda olduğu gibi Yüce Allah'ın eşsiz ve erişilmez gücüne dikkat çekilmekte, insanlara verdiği çeşitli nimetler hatırlatılmakta, her ümmetten şahit getirileceği, bu vesileyle müşriklerin mahcup edileceği, barış teklifinde bulunacakları gibi konular ele alınmaktadır.

77. Göklerin ve yerin *gaybı* (bilinemeyeni) yalnızca Allah'a aittir.[1] O (Son) Saat'in (gerçekleşme) işi, göz açıp kapama gibi hatta[2] çok daha yakın bir (zamanda gerçekleşecek olaydan) başka bir şey değildir.[3] Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

78. Allah siz hiçbir şey bilmezken sizi analarınızın karınlarından çıkarmış, şükredesiniz diye size işitme (duyusu), gözler ve kalpler vermiştir.[4]

79. Göğün boşluğunda emre boyun eğdirilmiş olarak uçuşan (kuş)ları görmezler mi? Onları (orada) Allah'tan başkası tutamaz.[5] Şüphesiz ki bunda inanan bir toplum için dersler vardır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Hûd 11:123; Kehf 18:26; Neml 27:65; Fâtır 35:38; Hucurât 49:18.

2 Ayette geçen *ev* edatına "veya" anlamı verilmemelidir. Çünkü ifade Yüce Allah'a aittir; zamandan bahsedilirken O'nun seçenekli bir ifade kullanması değil, o zamanın çok kısa olduğu mesajı kastedilmektedir. Bu yüzden, söz konusu *ev* edatına *tafsîliyye* yani "hatta" anlamı vermeyi tercih ettik.

3 Yüce Allah aniden gerçekleşecek olan Son Saat'in ne kadar ani ve hızlı meydana geleceğini işte bu ifade ile ortaya koymaktadır. Konuyla ilişkilendirilebilecek bir başka ayet ise Kamer 54:50'de şöyledir: "Bizim buyruğumuz sadece ve sadece göz açıp kapamak gibi tektir (anlık bir iştir)."

4 A'râf 7:172, Rûm 30:30, Hucurât 49:7 ve Şems 91:8 gibi ayetlerde geçtiği gibi, Yüce Allah insan fıtratını belli değerlerle ve özelliklerle şekillendirmiş olsa da bunların bilginin konusu olmaya dönüşmesi sonradan gerçekleşmektedir. İşte bu gerçeğin bir ifadesi olarak, insan zihni belli ki boş bir levha gibi şekillendirilmiş, sonrasında bilgi sahibi olabilmesi için birtakım organlara sahip kılınmıştır ki ayetin devam eden kısmında bu konuya yer verilmektedir.

5 Benzer mesajlar: Nûr 24:41; Mülk 67:19. Verilmek istenen mesaj, Yüce Allah'ın evrene yerleştirdiği kanunlar sayesinde hayatın devam ettiğine dikkat çekmektir.

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْاَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ
ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَٓا اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى ح۪ينٍ ﴿٨٠﴾ وَاللّٰهُ
جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَاب۪يلَ تَق۪يكُمُ الْحَرَّ
وَسَرَاب۪يلَ تَق۪يكُمْ بَأْسَكُمْ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا
عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُب۪ينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ
نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَه۪يدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾

80. Allah size huzur yeri olarak evlerinizi (yapma imkânı) vermiştir. Sizin için hayvan derilerinden gerek yolculuğunuzda, gerekse konaklama gününüzde kolayca taşıyabileceğiniz evler (çadırlar);[1] yünlerinden, yapağılarından ve kıllarından bir süreye kadar (yararlanacağınız) ev eşyası ve ticaret malı yaratmıştır.

81. Allah yarattığı şeylerden sizin için gölgeler var etmiştir. Dağlardan da sizin için barınaklar yaratmıştır. Sizi sıcaktan (ve soğuktan) koruyacak elbiseler ve (yine) savaşta sizi koruyacak elbiseler (zırhlar) yaratmıştır. İşte böylece (Allah) teslimiyet göstermeniz için üzerinize nimetini tamamlıyor.[2]

82. Yine de yüz çevirirlerse, artık sana düşen (görev) ancak apaçık tebliğdir.[3]

83. Onlar, Allah'ın nimet(ler)ini bilir (itiraf eder); sonra da onu inkâr ederler. Onların çoğu kâfirdir.

84. Her ümmetten bir şahit göndereceğimiz (getireceğimiz) gün,[4] artık (özür dilemeleri için) kâfir olanlara izin verilmez; onların özür dilemeleri de istenmez.[5]

1 Ayetteki *testehıffûne* fiili "kolayca taşımak" anlamına gelmektedir. Bu fiil *yestehıffenne* şeklinde bir kez de Rûm 30:60'ta geçmektedir. Arapların kullandığı deriler genel olarak sığır, deve ve davardan elde edilirdi. Bu arada ayette geçen *yevme za'niküm* ifadesi "göç ettiğiniz gün" anlamına gelmekte ve çobanların geçici olarak yaptıkları günlük yolculukları içermektedir. Buradan hareketle, devam eden bölümde de "ikamet günü" geçtiği için, önceki kullanımın geçici olarak çıkılan yolculuklardaki durumu anlattığı gayet net bir şekilde anlaşılmaktadır.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *eknân* kelimesi *kinn* kelimesinin çoğuludur ve "gizlenme, saklanma yerleri, yuvalar, siperler, barınaklar, sığınaklar, korunaklar, kovuklar, mağaralar" manalarına gelmekte, insanoğlu için önemli birer mekân ve imkân oldukları ifade edilmek istenmektedir. Sıcak iklimlerde gölgelerin ve dağlardaki sığınakların önemi son derece açıktır.

3 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Nisâ 4:41; Nahl 16:89; Kasas 28:75.

5 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Fussilet 41:24; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

وَاِذَا رَاَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذٖينَ
اَشْرَكُوا شُرَكَٓاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ شُرَكَٓاؤُنَا الَّذٖينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَۚ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ
الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَۚ ﴿٨٦﴾ وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾
اَلَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾
وَيَوْمَ نَبْعَثُ فٖي كُلِّ اُمَّةٍ شَهٖيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهٖيدًا عَلٰى هٰٓؤُلَٓاءِ وَنَزَّلْنَا
عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمٖينَ ﴿٨٩﴾

85. Haksızlık edenler azabı gördüklerinde, artık onlardan azap hafifletilmez,[1] onlara bakılmaz da.[2]

86. (Allah'a) ortak koşanlar, ortak koştuklarını (mahşerde) gördükleri zaman şöyle diyecekler: "Rabbimiz! İşte bunlar, senin peşin sıra yalvardığımız ortaklarımızdır." Onlar (ortaklar) da diğerlerine "Siz mutlaka yalancılarsınız!"[3] diye laf atmış (olacak)lardır.

87. (Kâfirler) o gün Allah'a teslim olacaklar ve uydurmakta oldukları şeyler (putlar) onlardan kaybolup gidecektir.[4]

88. Kâfir olup (insanları) Allah yolundan alıkoyanlar var ya, işte bozgunculuk yapmaları sebebiyle onların azaplarını artırdıkça artıracağız.[5]

89. O gün kendilerinden her ümmete bir şahit göndereceğiz (getireceğiz).[6] Seni de bunların üzerine şahit olarak getirmiş olacağız. Bu Kitabı sana, her şey için bir açıklama,[7] müslümanlar için de bir rehber, rahmet ve müjde olarak indirdik.[8]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 162; Âl-i İmrân 3:88; Fâtır 35:36; Mü'min 40:49; Zuhruf 43:75.

2 Ayetteki "onlara bakılmaz" ifadesi, "onlara fırsat ve huzur verilmez" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:77, 88; Enbiyâ 21:40; Secde 32:29.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:37, 53; Hûd 11:21; Kasas 28:75; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

5 Benzer mesaj: Nebe' 78:30.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Nisâ 4:41; Nahl 16:84; Kasas 28:75.

7 Ayetlerin apaçık ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; Rûm 30:28; Fussilet 41:3, 44.

8 Benzer mesaj: A'râf 7:52.

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَٓائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَاَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ
تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًاۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾

Surenin 90-97. ayetlerinde ilahî ölçülerden örnekler, yeminlere sadakatin gerekliliği, Yüce Allah'ın erişilmez kudreti, insanların nankörlükleri, dünyalıkların geçiciliği, ayrıca iyi işlerin dünyadaki ve mahşerdeki karşılıkları ele alınmaktadır.

90. Şüphesiz ki Allah adaleti,[1] iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkinliği, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. (O, gerçekleri) hatırlayasınız diye size öğüt vermektedir.[2]

91. Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın sözünü yerine getirin[3] ve Allah'ı üzerinize şahit tutarak, pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın! Şüphesiz ki Allah yapmakta olduğunuz şeyleri bilir.

1 Adaletin uygulanmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:58, 135; Mâide 5:8, 42; En'âm 6:152; Mü'minûn 23:8; Hucurât 49:9; Mümtehine 60:8; Me'âric 70:32.

2 Bu ayet Kur'an'ın insana yönelik sosyal hayatı düzenlemede önemli ilkelerinden bir kısmını, gerçekler hatırlansın diye insanlara emirler verildiği mesajını içermektedir. Bu çerçevede ele alınan ve ayette ilk önce vurgulanan "adalet" kavramı insanlar arası ilişkilerdeki denge ve hakkaniyet anlamının dışında inanç bağlamında da düşünülmelidir. "Bir şeyi yerli yerince yapmak" anlamına gelen "adalet", inançta Yüce Allah'ı tek ilah olarak kabul etmek, yani tevhidi benimsemek demektir. Bunun zıddına olarak "bir şeyi yerinden etmek" anlamına gelen "zulüm" ise Lokmân 31:13'e göre inançta "şirk"i karşılamaktadır. *İhsân*, "güzel davranmak, işini düzgün yapmak" ve "birine iyilik yapmak" demektir. Hz. Peygamber'in hadisinde ihsân şöyle tarif edilmiştir: "İhsân Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmektir; sen O'nu görmüyorsan da O seni görüyor" (Buhârî, İmân, 37). Ayette yapılması emredilen görevlerin "üçüncüsü" ise *îtâi zi'l-kurbâ* yani "yakınlara yardım etmek" şeklinde belirlenmektedir. Bu ifade müslümanların yakınlarında bulunan kişilere ekonomik yardımlar yapmasını, onlarla ilgilenmesini içermektedir. Elbette "yakınlar" öncelikle kişinin kan ve *sıhriyyet* (hısımlık) ile bağlı olduğu kişilerdir. Ancak İslam fakirleri dini tanımlarıyla ele almadığı için bütün mağdurlarla ilgilenilmesi gerektiğini söylemek yanlış olmasa gerektir.

3 Yüce Allah'a verilen sözlerin yerine getirilmesi gerektiğiyle ilgili benzer mesajlar: Mâide 5:1; En'âm 6:152; Ra'd 13:20; İsrâ 17:34; Mü'minûn 23:8; Me'âric 70:32.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّت۪ي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ اَنْكَاثًاۜ تَتَّخِذُونَ اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ اَنْ
تَكُونَ اُمَّةٌ هِيَ اَرْبٰى مِنْ اُمَّةٍۜ اِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِه۪ۜ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ
﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَلَتُسْـَٔلُنَّ
عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

92. Bir toplum diğer bir toplumdan daha kabarık (çok, güçlü) olduğu için, yeminlerinizi aranızda bir bozgunculuk aracı edinerek ipliğini sağlamca büktükten sonra, çözüp bozan (kişiler) gibi olmayın![1] Allah bununla (bu eyleminizle) sizi imtihan etmektedir. Hakkında anlaşmazlığa düşmekte olduğunuz şeyi kıyamet gününde mutlaka size açıklayacaktır.[2]

93. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı[3] fakat (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) saptırır (sapkınlığını onaylar), dileyeni (layık gördüğünü) de doğru yola ulaştırır.[4] Yaptıklarınızdan mutlaka sorumlu tutulacaksınız.

1 Ayette geçen ancak ismi verilmeyen kadının kim olduğuyla ilgili olarak bunun Kureyşli Râyıta veya Reyte ya da Harkâ' isimli bir kadın olduğu, hem kendisinin hem de cariyelerinin ip eğirdiği, sağlamlaştırdıktan sonra onları bozduğu rivayet edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 303; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XIV, 166; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 606). Ayette isim geçmemesi nedeniyle, bunun genel bir benzetme olduğunu kabul edip, yeminlerini sağlam bir güvence olarak sunduktan sonra bundan vazgeçerek karşı tarafı aldatmamak gerektiği üzerinde durulduğunu kabul etmek çok daha doğru bir yaklaşım olsa gerektir. Mekkeli müşriklerin etki alanında olup onların baskısıyla Hz. Peygamber'le yaptıkları anlaşmaları bozan ya da bozmaya yeltenenler de kastediliyor olabilir. Bu manada Mekkeli müşriklerin ve Medineli Yahudilerin Akabe'de Evs ve Hazrec kabilesinden müslüman olan bir gruba (*ensar*) ve diğer kabilelere baskısı da kastediliyor olabilir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:93; Nahl 16:124; Secde 32:25; Câsiye 45:17.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9; Secde 32:13; Şûrâ 42:8.

4 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Fakat (Allah) dilediğini (layık olanı) saptırır, dilediğini (layık olanı) ise doğru yola ulaştırır"; "Fakat (Allah azabı tercih edip) dileyeni (layık gördüğünü) saptırır, (bağışlanmayı) dileyeni (layık gördüğünü) ise doğru yola ulaştırır." Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Hacc 22:16; 'Ankebût 29:21; Fâtır 35:8; Fetih 48:14; Müddessir 74:31.

وَلَا تَتَّخِذُٓوا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ
سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًاۜ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ
لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍۜ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُٓوا اَجْرَهُمْ
بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً
طَيِّبَةًۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

94. Yeminlerinizi aranızda aldatma sebebi edinmeyin! (Aksi hâlde) sağlam bastıktan sonra ayaklar(ınız) kayar da (insanları) Allah yolundan alıkoymanız sebebiyle kötülüğü tadarsınız. Sizin için (ahirette de) büyük bir azap vardır.

95. Allah'ın sözünü az bir değere satmayın! (Gerçeği) biliyorsanız şüphesiz ki Allah katında olan (sevap) sizin için hayırlı olandır.

96. Sizin yanınızdaki (dünya malı) tükenir; Allah katındakiler ise kalıcıdır. Sabredenlere elbette yapmış olduklarının en güzeliyle ödüllerini vereceğiz.[1]

97. Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa,[2] onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız.[3] Ödüllerini de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.

Surenin 98-110. ayetlerinde vahiyle iletişimin nasıl olması gerektiği, inkârcıların vahye karşı olumsuz tutumları, bunun mahşerdeki korkunç karşılığı ve iyi insanların durumu hatırlatılmaktadır.

98. Kur'an'ı okuduğun zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın![4]

1 Benzer mesajlar: Tevbe 9:121; Nahl 16:97; Nûr 24:38; ʻAnkebût 29:7; Zümer 39:35; Ahkâf 46:16.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:195; Nisâ 4:124; İsrâ 17:9; Kehf 18:2; Tâhâ 20:75, 112.

3 İyiliklerin dünyada da karşılıklarının verileceğiyle ilgili bilgi için bkz. Nahl 16:30, 41, 96, 97; Zümer 39:10.

4 Bu buyruk, Kur'an'ı *kıraat* edenlerin yani anlayarak okuyanların şeytanı ne kadar rahatsız edeceğini ve onun şerrinden korunmak için kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmanın gerekliliğini içermektedir. Kur'an okumanın tek şartı vardır; o da kovulmuş şeytandan Yüce Allah'a sığınmaktır. Benzer mesajlar: A'râf 7:200; Mü'minûn 23:97-98; Fussilet 41:36.

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ
يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَا اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا
اَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

99. Gerçek şu ki iman edip yalnız Rablerine güvenenler üzerinde onun (şeytanın) hiçbir hâkimiyeti yoktur.[1]

100. Onun hâkimiyeti kendisini dost edinenler ve O'na (Allah'a) ortak koşanlar üzerindedir.[2]

101. Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti değiştirdiğimiz zaman –ki Allah neyi indireceğini çok iyi bilendir– "Sen ancak bir iftiracısın!"[3] dediler.[4] Hayır; onların çoğu (gerçeği) bilmezler.

102. De ki: "Kutsal Ruh (Cebrail) onu (Kur'an'ı) iman edenlere güç vermek için, müslümanlara rehber ve müjde olarak Rabbinin katından bir amaç ile indirmiştir."

1 Burada geçen *sültân* kelimesi "güç, yetki, hakimiyet, otorite, nüfuz, egemenlik" gibi anlamlar içermekte, *nekra* yani belirteç edatı olmadan geldiği için mutlak umum manası vererek İblis'in bu yiğit kullar üzerinde "hiçbir gücünün" olamayacağı beyan edilmiş olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:12-18; Hicr 15:42; İsrâ 17:61-65; Sebe' 34:21; Sâd 38:75-82. Bu ayetlerde şeytanın insanlarla ilişkisine değinilmektedir. Bu çerçevede iman edip Yüce Allah'a güvenenlere şeytanın hiçbir etkide bulunamayacağı, ancak şeytanı dost edinenlere etkisinin olacağı belirtilmektedir.

3 Hz. Muhammed'e yönelik "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

4 Bu ayet bazıları tarafından "nesh"in delilleri arasında sayılmaktadır ki bu doğru olamaz. Çünkü konu Kur'an ayetleri arasındaki hükümlerle değil, aksine bütünüyle şeriat yani risaletle ilgilidir. Zaten bütünüyle Mekke döneminde indirilen Nahl suresinde bilinen anlamda neshle ilgili herhangi bir konu ele alınmış olamaz. Çünkü nesh hükümlerle ilgili bir konudur ve hükümlerle ilgili ayetler Medine dönemi surelerindedir. Ayrıca Nahl 16:102-103'teki bilgiler de bunun apaçık delilidir. Kur'an ayetleri bağlamında herhangi bir ayetin hükmünün geçersiz sayılması yani "nesh" gibi bir durumun olamayacağına dair açıklamalarımız için bkz. Bakara 2:106.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذٖي يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِيٌّ وَهٰذَا لِسَانٌ
عَرَبِيٌّ مُبٖينٌ ﴿١٠٣﴾ اِنَّ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَا يَهْدٖيهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿١٠٤﴾ اِنَّمَا
يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

103. Yemin olsun ki biz onların "Onu (Kur'an'ı ona) ancak bir insan öğretiyor!" dediklerini biliyoruz.[1] İtham ettikleri şahsın[2] dili yabancıdır. (Oysa) bu (Kur'an), apaçık bir Arapçadır.[3]

104. Allah'ın ayetlerine inanmayanlar (var ya) Allah onları doğru yola ulaştırmaz;[4] onlar için elem verici bir azap vardır.

105. Gerçekte sadece yalan uyduranlar Allah'ın ayetlerine inanmayanlardır. İşte onlar yalancıların ta kendileridir.[5]

1 Benzer mesaj: Furkân 25:4-5.

2 Mekkeli müşrikler, vahyi Hz. Muhammed'e bir insanın öğrettiğini söyleyerek, vahyin insan sözü olduğunu iddia etmişlerdir. Onu öğreten kişinin müşrik mi hristiyan mı yahudi mi Acem mi *hanîf* mi olduğu konusunda çeşitli iddialar vardır. Meselâ bunun Huvaytıb b. Abdüluzzâ'nın daha sonra müslüman olan 'Âiş (veya 'Addâs) adındaki İran'lı kölesi olduğu ifade edilmektedir (bkz. Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 256; Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, II, 113). Elbette bu kişinin kim olduğu çok da önemli değildir; önemli olsaydı Yüce Allah onun adına yer verirdi. Ancak bu kişinin konuştuğu dilin yabancı bir lisan olduğu ayetin devam eden cümlesinde dile getirilmektedir. Ana dili Arapça olanların dahi yapamayacağı böyle Arapça bir şaheser meydana getirme işini, dili yabancı olan birinin meydana getirmesi elbette imkânsızdır. Bu nedenle Kur'an'da *tehaddî* denilen meydan okuma ayetleri vardır. İniş sırasına göre meydan okuma ifadeleri için bkz. Tûr 52:34; İsrâ 17:88; Hûd 11:13; Yûnus 10:38; Bakara 2:23-24.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:195.

4 Bu ayette Yüce Allah'ın ayetlerine iman etmemelerinin sonucuna değinilmektedir. Buna göre ayetlere imansızlık "sebep", Yüce Allah'ın bu kişilere hidayet etmemesi ise "sonuç"tur.

5 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin Nahl 16:101. ayette Hz. Peygamber'e yönelik olarak, üstelik de *innemâ* edatı kullanarak vurgulu bir şekilde dile getirdikleri "Sen sadece ve sadece bir iftiracısın" suçlamasına işte bu ayette cevap vermektedir. Yüce Allah onların ifadelerindeki vurgulu ifadeye uygun olarak aynı şekilde *innemâ* edatıyla birlikte vurgulu bir şekilde seslenmekte, Allah'ın ayetlerine iman etmeyenlerin o yalanı uydurduklarını beyan etmektedir.

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِه۪ٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْا۪يمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا
فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٠٦﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى
الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ ﴿١٠٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ
وَاَبْصَارِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

106. Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu hâlde (inkâra) zorlanan başka–,[1] fakat kim kalbini inkâra açarsa, işte Allah'ın öfkesi bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır.[2]

107. Bu (azap), onların dünya hayatını ahirete tercih etmeleri[3] ve Allah'ın, kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaması nedeniyledir.

108. İşte onlar kalplerini, işitme (duyu)sunu ve gözlerini Allah'ın mühürlediği kişilerdir.[4] Onlar habersizmiş gibi davrananların ta kendileridir.

109. Şüphesiz ki onlar ahirette kaybedenlerin de ta kendileridir.[5]

1 Buradaki istisna cümlesi kalbin imanla ilgisini ortaya koymaktadır. Anlaşılıyor ki insanlara "kâfir, müşrik, münafık" vs. türünden nitelendirmelerde bulunmamak gerekmektedir. Çünkü şiddet, baskı ve işkence gibi kişinin canı için tehlike oluşturan durumlarda, hatta ölüm tehdidi altında insanların dilleriyle inkâr etmeleri muhtemeldir. Elbette bu tür zamanlarda bile inkâr sözcükleri kullanmamak ideal olandır; fakat bunu herkes başaramayabilir. İşte bu yüzden bu ayette istisna cümlesi getirilerek böylesi durumlarda kalbinde iman bulunan kişilerin dil ile inkâra zorlanmalarının küfür kapsamında olmadığına dikkat çekilmektedir. İslam'ın ilk şehitleri olan Yâsir ve eşi Sümeyye'nin çocukları olan Ammâr bu konuda güzel bir örnek oluşturur. Gözü önünde anne ve babası şehit edilen Ammâr, işkencelere dayanamayarak tevhidi inkâr etmek durumunda kalmış, işkenceden kurtulduğunda ağlayarak Hz. Peygamber'e gelmiş, inkârı kalpten değil, dilden söylediğini ifade ettiğinde Hz. Peygamber de ona "sen müminsin" diyerek onu teskin etmiştir. "Kalbin kazanımları" hakkında bkz. Bakara 2:225, 283; Nahl 16:22; Ahzâb 33:5.

2 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Kalbi iman dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan hariç olmak üzere kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse, kim de kalbini inkâra açarsa, işte Allah'ın öfkesi bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır."

3 Benzer mesajlar: Tevbe 9:23; İbrâhîm 14:3; Fussilet 41:17.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93, Yûnus 10:74; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

5 Ayette geçen ve Kur'ân'da beş kez yer alan *lâ cerame* ifadesi, "hiç şüphe yok ki", "kesindir ki", "elbette", "kesinlikle", "gerçek şu ki" gibi mutlak gerçekleşmek manasında bir mesaj içermektedir. Dolayısıyla inkârcıların mahşerde kesin olarak en çok zarara uğrayacakları beyan edilmektedir.

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذ۪ينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوٓاۙ اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ
رَح۪يمٌ ﴿١١٠﴾ يَوْمَ تَأْت۪ي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا
يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْت۪يهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ
فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ
رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾

110. Sonra şüphesiz ki Rabbin, eziyete uğratıldıktan sonra hicret edip ardından da sabrederek *cihad* edenlerin (fedakârlık yapanların yardımcısıdır). Bun(lar)dan sonra Rabbin elbette çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[1]

Surenin 111-119. ayetlerinde mahşerde herkesin kendi derdine düşeceği, güvenli bir belde sakinlerinin daha sonraki nankörlükleri, bunun sonuçları, Yüce Allah'ın verdiği rızıklardan yararlanma, haram yiyecekler ve Allah'a yalan iftira edenlerin feci sonu dile getirilmektedir.

111. O gün herkes kendi canını savunmak (azaptan kurtarmak) için uğraşmak üzere[2] (huzura) gelecektir. Herkese yaptığının tam karşılığı ödenecek; onlara haksızlık edilmeyecektir.

112. Allah güvenli, huzurlu olan, rızkı her yerden bol bol gelen bir şehir (halkını) örnek vermektedir.[3] (Sonra) onlar, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük etmişler, Allah da onlara, yaptıkları yüzünden açlık ve korku sıkıntısını tattırmıştı.[4]

113. Yemin olsun ki kendi içlerinden onlara elçi gelmişti de onu yalanlamışlardı. Onlar haksızlık ederlerken azap onları yakalamıştı.

1 Benzer mesaj: Nahl 16:119.

2 Ayette herkesin mahşerde "kendi başının derdine düşeceği", "kendi akıbeti için çabalayacağı" belirtilmektedir. Benzer mesaj: 'Abese 80:34-37'de belirtilmektedir.

3 Âlimlerimiz bu şehrin veya ülkenin Mekke veya Medine olduğu kanaatindedirler. Burada sözü edilen belde Mekke olarak kabul edilirse, Mekke'nin güvenli olması konusunda Hz. İbrahim'in duası hatırlanabilir. Dahası Kasas 28:57, 'Ankebût 29:67, Tîn 95:3 ve Kureyş 106:4'te verilen bilgiler Mekke'nin güvenilir bir şehir kılındığını göstermektedir. Bu yoruma ilave olarak ayette şehir adı verilmeyip mesaj genel tutulduğu için maksadı herhangi özel bir şehir olarak yorumlamamak daha evrensel bir yaklaşımdır.

4 Nankörlük ve inkâr "sebep", azap ise "sonuç"tur.

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًاۖ وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ
الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ اِنَّ
الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَۜ ﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِينَ
هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُۚ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

114. Allah'ın size verdiği rızıktan temiz, helal olarak yiyin![1] (Gerçekten) yalnız O'na ibadet ediyorsanız Allah'ın nimet(ler)ine şükredin![2]

115. (Allah) size, özellikle leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen (hayvanlar)ı haram kılmıştır.[3] (Ancak) azgınlık yapmayacak ve sınırı aşmayacak şekilde kim (bunlardan yemek) zorunda kalırsa, (bilsin ki) Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

116. Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak "Şu helaldir, şu da haramdır!" demeyin; sonunda Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar.[4]

117. (Kazandıkları) az bir menfaattir.[5] Onlar için elem verici bir azap vardır.

118. Sana daha önce anlattıklarımızı yahudi olanlara da haram kılmıştık.[6] Biz onlara haksızlık etmedik fakat onlar kendilerine yazık ediyorlardı.[7]

1 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Allah'ın size verdiği temiz ve helal rızıklardan yiyin!" Benzer mesajlar: Bakara 2:168, 172; Mâide 5:88.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:168.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:173; Mâide 5:3; En'âm 6:145.

4 Ayette hakkında Yüce Allah'ın hüküm indirmediği konularda Allah'a iftira etmeleri anlamına gelecek şekilde kişilerin helal ve haram değerlendirmesinde bulunması yasaklanmaktadır. Zira din adına helal ve haram koyma yetkisi sadece Yüce Allah'a aittir. Benzer mesajlar: Mâide 5:87; En'âm 6:143-146; Yûnus 10:59-60; Tahrîm 66:1; Hâkka 69:44-47.

5 Ayette geçen *metâ'* kelimesi çoğunlukla dünya hayatının ve dünya nimetlerinin geçiciliğini ifade bağlamında kullanılmaktadır. Bu kelime beraberindeki *kalîlün* kelimesiyle birlikte zaten az olan dünyalıkların çok daha az olduğu manasını içermektedir. Nisâ' 4:77'de de "bütünüyle dünya metaının az olduğu" açıkça vurgulanmaktadır.

6 Dini öğretilerdeki kaynak ve amaç birlikteliğiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Şu'arâ 26:196; Fussilet 41:43; Şûrâ 42:13; Necm 53:36-37; A'lâ 87:18-19.

7 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذ۪ينَ عَمِلُوا السُّٓوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُٓوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا
لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١١٩﴾ اِنَّ اِبْرٰه۪يمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَن۪يفًاۜ وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۙ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِاَنْعُمِه۪ۜ
اِجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿١٢١﴾ وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةًۜ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِح۪ينَۜ
﴿١٢٢﴾ ثُمَّ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٢٣﴾ اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ
عَلَى الَّذ۪ينَ اخْتَلَفُوا ف۪يهِۜ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ف۪يمَا كَانُوا ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

119. Sonra şüphesiz ki Rabbin, cahillik sebebiyle kötülük yapan, sonra da bunun ardından tevbe edip kendilerini düzeltenleri (bağışlayacaktır). Şüphesiz ki ondan (tevbe ettikten) sonra Rabbin elbette çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[1]

Surenin 120-128. ayetlerinde Hz. İbrahim'in duruşu, ilahî emirleri dikkate almayanların sonu, Yüce Allah'ın yoluna davetin ilkeleri, ayrıca ceza vermedeki usul ve sabrın önemi dile getirilmektedir.

120. Şüphesiz ki İbrahim *hanîf* (Allah'ı birleyen), Allah'a itaat eden, (tek başına) bir ümmetti;[2] ortak koşanlardan değildi.

121. Allah'ın nimetlerine şükrediciydi. (Allah) onu seçmiş[3] ve doğru yola ulaştırmıştı.

122. Ona dünyada güzellik vermiştik. Şüphesiz ki o, ahirette de iyilerden (olacak)tır.[4]

123. Sonra da sana "*hanîf* (Allah'ı birleyen) olarak İbrahim'in milletine (dinine) uy![5] O müşriklerden değildi!" diye vahyetmiştik.

124. Cumartesi (yasağı)[6] ancak onda anlaşmazlığa düşenlere (gerekli) kılınmıştı. Şüphesiz ki Rabbin, çelişkiye düştükleri şey hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecektir.[7]

1 Benzer mesaj 16:110.

2 Bu cümle "Hz. İbrahim'in tek başına bir ümmet olduğunu" ortaya koymakta, çoğunluğun hakikat için ölçü olmadığını göstermektedir. "Hakikat", değerini eskiden geliyor oluşundan da taraftar kalabalıklığından da almaz; "hakikat" değerini kaynağından, yani referansından alır ki bu da Yüce Allah'tan gelendir yani vahiydir. Hakikat için gerekiyorsa tek başına kalmak göze alınmalı, kişi kendisini davasına adamalı, tepkileri göze almalıdır.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:179; Hacc 22:75; Şûrâ 42:13.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:130; 'Ankebût 29:27.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:135; Âl-i İmrân 3:95; Nisâ 4:125; En'âm 6:79, 161; Hacc 22:78.

6 Cumartesi Yasağı ile ilgili bkz. Bakara 2:65.

7 Benzer mesajlar: Yûnus 10:93; Nahl 16:92; Secde 32:25; Câsiye 45:17.

اُدْعُ اِلٰى سَب۪يلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ
اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَب۪يلِه۪ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَد۪ينَ ﴿١٢٥﴾ وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ
بِه۪ۜ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِر۪ينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ
وَلَا تَكُ ف۪ي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذ۪ينَ اتَّقَوْا وَالَّذ۪ينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

125. Sen Rabbinin yoluna *hikmet*le (doğru hükümlerle), güzel öğütle davet et[1] ve onlarla en güzel şekilde mücadele et![2] Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin saptığını iyi bilendir ve O kimlerin doğru yola ulaştırıldığını da iyi bilendir.[3]

126. Ceza verecekseniz, (en fazla) size yapılanın misliyle (benzeriyle) ceza verin![4] Sabrederseniz, elbette bu (durum) sabredenler için daha hayırlıdır.

127. Sabret! Senin sabrın da ancak Allah'ın yardımı iledir. Onlardan dolayı üzülme![5] Kurmakta oldukları tuzaklar yüzünden sıkıntı içinde olma![6]

128. Şüphesiz ki Allah *takvâ* (duyarlılık) sahibi olanlarla ve işini güzel yapanlarla beraberdir.

1 Davetin sadece Yüce Allah'a olmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

2 Bu buyruk, tebliğin davet usulüyle ve Yüce Allah'ın yoluna yapılması, içi dolu sözler ve öğütlerle uygulanması gerektiğini içermektedir. Çünkü *hikmet* içerikli öğütler Kur'an ayetlerinde tavsiye edilen öğütlerdir. Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; İbrâhim 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50; Kâf 50:45.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:117; Kasas 28:56, 85; Necm 53:30; Kalem 68:7.

4 Ceza vermede nasıl bir yol ve yöntem takip edilmesiyle ilgili bilgi içeren bu ayet Hacc 22:60 ve Şûrâ 42:40. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki kötülüklerin karşılığı eğer affedilmezlerse "en fazla" o kötülük kadardır. Haksız bir şekilde şiddet ve işkence altında olanlar, kin ve nefretle donanabilir, şiddet ve işkenceyi gerçekleştirenlere daha sonra daha sert karşılık verme ve intikam alma hırsına bürünebilirler. İşte Yüce Allah ayetin bu ilk kısmında bu tür kişilerin kendilerini kontrol etmelerini, çünkü suç-ceza dengesinin kurulmasını yani adaletten ayrılmamanın gerekliliğini beyan buyurmaktadır.

5 Hz. Peygamber'in inkârcıların sözlerine üzülmemesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Hicr 15:88; Neml 27:70; Lokmân 31:23; Yâsîn 36:76.

6 Benzer mesaj: Neml 27:70.

17

İSRÂ SURESİ

111 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 111 ayetten oluşan, adını birinci ayette geçen "gece yürütmek" anlamındaki *esrâ/isrâ'* kelimesinden alan İsrâ suresi inişte 68, mushaf sırasında ise 17. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذ۪ي بَارَكْنَا
حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿١﴾ وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَن۪ٓي
اِسْرَٓائ۪يلَ اَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُون۪ي وَك۪يلًاۜ ﴿٢﴾

15. CÜZ الجزء ١٥

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde isra, Hz. Musa ve İsrailoğulları'yla ilgili çeşitli bilgiler verilmekte, özellikle İsrailoğullarının nankörlüklerine dikkat çekilmektedir.

1. Bir gece, kendisine delillerimizden gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya[1] (en uzak mescide) yürüten Allah yücedir. Şüphesiz ki O duyandır, görendir.

2. Musa'ya da Kitabı vermiş[2] ve onu "Benden başka hiçbir *vekil* (güven kaynağı) edinmeyin!" diye İsrailoğulları'na bir rehber kılmıştık.

1 Ayette sözü edilen *el-Mescidü'l-Harâm*'dan maksadın "saygın, muhterem, dokunulmaz mescit" anlamında insanlık için ilk kurulan mabed olan (Âl-i İmrân 3:96) Kâbe olduğunda şüphemiz yoktur. "Çevresini bereketlendirdiğimiz en uzak mescid"in de Kudüs'teki Beyt-i Makdis olduğu konusunda büyük oranda fikir birlikteliği mevcuttur (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 315; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 622). İbrânî peygamberler zincirine sahne olması itibariyle, bu mescidin Kudüs'te olduğu yaygın kabule sahiptir. Ayette sözü edilen *isra* olayı yaşandığında Mekkeli müşrikler konuyu Hz. Ebû Bekir'e ileterek "Arkadaşın bir gecede Beyt-i Makdis'e gittiğini ve aynı gece döndüğünü söylüyor, ne dersin?" dediklerinde o da "o dediyse doğrudur; hatta daha fazlasını dese yine doğrudur" cevabını vermiş ve *es-sıddîk* sıfatını bu olay üzerine almıştır.

2 Ayette geçen *el-kitab* kelimesi, Tevrat'ta (Eski Ahit'te) ve İncil'de (Yeni Ahit'te) çeşitli bölümlerde yer alan İşaya, Yeremya, Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın ön uyarılarına işaret için kullanılmış olmalıdır.

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ اِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَٓا اِلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ فِي الْكِتَابِ
لَتُفْسِدُنَّ فِي الْاَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبٖيرًا ﴿٤﴾ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ اُو۫لٰيهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ
عِبَادًا لَنَٓا اُو۬لٖي بَاْسٍ شَدٖيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ
الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَاَمْدَدْنَاكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَنٖينَ وَجَعَلْنَاكُمْ اَكْثَرَ نَفٖيرًا ﴿٦﴾

3. Ey Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızın nesli![1] Şüphesiz ki o çok şükreden bir kuldu.

4. Biz Kitapta İsrailoğulları'na "Siz yeryüzünde iki kez[2] bozgunculuk çıkaracak ve büyük bir kibre kapılacaksınız." diye bildirmiştik.

5. Bunlardan ilkinin (cezalandırma) zamanı gelince, üzerinize güçlü kullarımızı salmıştık da evlerin aralarını bile köşe bucak aramışlardı. Bu, yerine getirilmiş bir vaatti.

6. (Bu ilk sıkıntıdan) sonra onlara karşı size tekrar (fırsat) vermiştik;[3] servet ve çocuklarla sizi (gücünüzü) desteklemiş, sayınızı daha da çoğaltmıştık.

1 Yüce Allah bu ayette İsrailoğullarının atalarına gönderme yapmakta, bu arada hak ve hakikatten yana tavır belirleyenleri hiçbir zaman sahipsiz bırakmadığı mesajını vermektedir. Bu ifade aynı zamanda Hz. Peygamber'e ve onun ümmetine moral, karşıtlarına ise gözdağı vermeyi amaçlamaktadır.

2 Ayette geçen *merrateyni* kelimesinin "çokluk" anlamı vermesi de mümkündür. Zaten İsrailoğullarının tarihte pek çok kez azgınlık ve fesatlık yaptıkları bilinmektedir. Bu durumda "iki kez" ifadesi, onların iki ayrı ve uzun dönemdeki baskıcı ve bozguncu iktidarlarını temsil etse gerektir. Yaptıkları azgınlıktan kastın ilki, Hz. Zekeriya veya İşaya'nın öldürülmesi, Ermiya'nın hapsedilmesi; diğeri de Hz. İsa'yı öldürme girişimleri olabileceği gibi başka olaylar da olabilir (Eski Ahit: Levililer 26, 14-39; Tesniye 28, 15-68; İşaya 5: 24-30; Yeremya 2: 28; Yeni Ahit: Matta 23: 33-37; Luka 21: 10-24. Esed, Kur'an Mesajı, s. 560'ta 5. not). Kur'an'da bu konuda herhangi bir olay ismi verilmediği için biz de herhangi özel bir olaydan bahsetmiyoruz.

3 Ayette sözü edilen ikinci fırsatla, M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinde Bâbil esaretinden veya sürgününden dönüp ulusal örgütlenmelerini kısmen yeniden gerçekleştirdikleri ve yıkılan mabetlerinin yerine yenisini inşa ettikleri kastediliyor olabilir (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 650'de 8. not).

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓؤُ۫ا وُجُوهَكُمْ
وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ
يَرْحَمَكُمْ وَاِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾

7. (Size şöyle demiştik): "İyilik yaparsanız kendiniz için iyilik yapmış olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz. Artık sonuncu (ikinci cezalandırma) zamanı gelince, yüzlerinizi kapkara edecek, daha önce girdikleri gibi yine Mescide (Süleyman Mabedi'ne) girecek ve üstün gelip her şeyi tahrip edecek (ordular size musallat olur)."[1]

8. Rabbiniz size merhamet edecektir. (Bozgunculuğa) dönerseniz, biz de (sizi cezalandırmaya) döneriz.[2] Cehennemi kâfirler için bir kuşatma yeri yaptık.

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "İyilik yaparsanız kendiniz için iyilik yapmış olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendinize kötülük yapmış olursunuz. Uyardığımız son fesadınızın (cezalandırma) zamanı gelince, yüzlerinizi kapkara etsinler, daha önce girdikleri gibi yine Mescide (Süleyman Mabedi'ne) girip her şeyi yerle bir etsinler diye hükmettik." Burada dikkat çekilen ve hatırlatılan husus, beşinci ayette de belirttiğimiz üzere milattan önce VI. yüzyılda Babil kralı II. Nebukadnezar'ın Kudüs'ü işgal edip Süleyman Ma'bed'ini/Birinci Ma'bed'i yıkması ve Yahudileri esir alması olayıdır. O olayda nasıl ki Ma'bed yakılıp yıkıldıysa, ikinci cezalandırmada da aynı şeyin yaşanacağı beyan edilmekte, yeni bir yıkımın meydana geleceği uyarısı yapılmaktadır.

2 İsrâ 17:5-8. ayetlerle ilgili şöyle değerlendirmeler de yapılmaktadır: İsrâ 17:5. ayette kastedilen M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinde Asur ve Babillilerin işgali, Kudüs'ün dolayısıyla Süleyman Mabedi'nin tahrip edilmesi (tam olarak yıkılma yok) ve Yahudilerin Babil'e sürgün edilmeleri olabilir. 70 yıl sürgünde kaldıktan sonra Babil'in hakimiyetine son veren Kral II. Kyros'un izniyle Kudüs'e dönmüşlerdir. Bu birinci işgaldir. İsrâ 17:6. ayette kastedilen Kudüs'e dönüşten sonra Yeşu ve Ezra önderliğinde bir toparlanma dönemidir. Mabet tekrar tamir edilmiştir. İsrâ 17:7. ayette kastedilen ise; tekrar eski azgınlıklarına dönen İsrailoğullarına bir ceza olarak Kudüs, bu sefer M.S. 70 yılında Roma İmparatoru Titus'un önderliğindeki Roma ordularınca tekrar işgal edilmiştir. Kudüs yerle bir edilmiş, mabetten sadece geriye bugün ağlama duvarı olarak adlandırılan batı duvarı kalmıştır. Büyük bir katliam yaşanmış ve geriye kalan İsrailoğulları sürgün edilmişler ve (1940'lı yıllara kadar da buraya hakim olamamışlardır. İsrâ 17:8. ayette kastedilen ise Yüce Allah'ın daima merhametli olduğu ve kendilerine merhamet edeceği, ancak bozgunculuklarına geri dönerlerse Yüce Allah'ın da cezalandırmaya geri döneceği vurgulanmaktadır. En iyisini Allah bilir. (Bu bilgi katkısını Ahmet Arın beye borçluyum).

اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدٖي لِلَّتٖي هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنٖينَ الَّذٖينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ
اَجْرًا كَبٖيرًا ﴿٩﴾ وَاَنَّ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿١٠﴾

Surenin 9-21. ayetlerinde vahyin yol göstericiliği, nankör insanın psikolojisi, evren kitabından bazı ayetler, sorumlulukların şahsiliği, toplumların helak edilme sebepleri, dünya hayatını tercihin olumsuz sonuçları ve insanların rızık ve ödül bakımından farklılıkları ifade edilmektedir.

9. Şüphesiz ki bu Kur'an, (tek) doğruya ulaştırır;[1] iyi işler yapan müminlere büyük bir ödül olduğunu müjdeler.[2]

10. Ahirete inanmayanlar için ise elem verici bir azap hazırlamışızdır.[3]

1 Burada geçen *akvem* kelimesi, "en doğru" değil, "tek doğru" şeklinde yorumlanmalıdır. Çünkü din adına doğru söz ve davranışlar asıl kaynak olan Kur'an'ın hükümleridir. Diğer hükümlerin doğruluğu ve geçerliliği Kur'an'a uygunluk şartına bağlıdır. Bu ayetle ilgili Râzî'nin şu yorumu oldukça dikkat çekicidir: Yüce Allah'ın, 'De ki Rabbim beni *sırât-ı müstakîm* denen dosdoğru yola, *kıyem* yani dimdik ayakta duran bir dine, İbrâhim'in Hakk'ı birleyen dinine iletmiştir' ifadesi, bu dinin dosdoğru, müstakim olduğunu gösterir. Bu ayetteki, '... Öyle bir şeye (yola) doğrultup götürür ki o, doğru bir yoldur' ifadesi de, diğer dinlerden daha adil ve daha doğru olduğuna delâlet eder. Ben derim ki, bizim, 'Bu şey, şundan daha doğrudur' şeklindeki sözümüz, ancak o iki şeyin 'istikamet' anlamında müşterek olmaları, sonra da o ikisinden birindeki istikametin diğerinden daha fazla ve daha mükemmel olması halinde doğru olur. Hâlbuki bu, imkânsızdır. Çünkü onun müstakim olması, o şeyin hak ve doğru olması demektir. O şeyin hak ve doğru olmasında bir farklılığın bulunması ise imkânsızdır. Bu nedenle, Kur'an'ı, 'en âdil ve en doğru' diye vasıflandırmak mecaz olur. Ancak ne var ki, *ism-i tafdîl* kalıbı, bazen *ism-i fâil* manasına gelir. Bu, bizim meselâ, 'Allah uludur, büyüktür' manasında, *Allâhu ekber* dememiz gibidir. Allah en iyisini bilendir" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XX, 161).

2 Benzer mesaj: Kehf 18:2.

3 Kur'an'da geçen *e'adde* veya *a'detnâ* etken (ma'lûm) veya *u'ıddet* edilgen (meçhul) fiilinin geçmiş zaman kalıbında getirilmesinin sebebi, azabın veya ödülün hazırlanmış olduğunu değil, hazırlanacağını gösteren bir mana vermektedir ki sekizinci ayette de belirttiğimiz üzere, gelecekte mutlak surette yaşanacak olaylar için Kur'an'da bazen geçmiş zaman kalıbı kullanılmaktadır ki bu bir Kur'an üslubudur.

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ
فَمَحَوْنَٓا اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَٓا اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ
وَالْحِسَابَۜ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْص۪يلًا ﴿١٢﴾

11. (Nankör) insan, iyiliği istediği (gibi) kötülüğü de ister.[1] İnsan çok acelecidir![2]

12. Biz geceyi ve gündüzü iki delil olarak yarattık. Rabbinizin lütfundan aramanız ve yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için gecenin delilini (ayı) silip, (yerine) aydınlatan gündüzün delilini (güneşi) getirdik.[3] İşte (bu konuda) her şeyi açıkça anlattık.

1 Bu ifade "insan iyilik istemek yerine kötülük ister" şeklinde de anlaşılabilir. Yûnus 10:11'de de benzer bir karşılaştırmaya yer verilmektedir. Zira, insanların hayır istemekteki acelecilikleri gibi Yüce Allah da şerre acele cevap verseydi süreleri hemen bitirilmiş olurdu; dolayısıyla aralarında hüküm verilir, cezayı hak etmiş olurlardı. Yüce Allah nankör insanın cennet yolunu tercih etmesi gerekmesine rağmen, elem verici azabı tercih ettiğini dile getirmekte, hayır isteyeceği yerde şerri istediğini beyan etmektedir. Elbette ayette yer alan *el-insân* kelimesinden maksat "bütün insanlar" ise bu olumsuzluk onun fıtratında potansiyel olarak var demektir ve bunu kontrol altına alması kendisinden istenmektedir. Ancak bağlam gereği buradaki olumsuzlukları "nankör insan tipi"nin bir özelliği olarak görmek ve ayeti buna göre yorumlamak durumundayız.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *'acûl* kelimesi mübalağa kalıbında insanoğlunun "çok aceleci" olduğu manasını içermektedir. Bu ifadenin bir benzeri Enbiyâ 21:37'de yer almakta, onun fıtratında acelecilik olduğu bildirilmektedir. Yüce Allah genel anlamda insanoğlunun bu özelliğine ilave olarak, nankör insanın özellikle çok aceleci olduğunu belirtmekte, sonra olacak bir şeyin vaktinden önce hemen olmasını istediğini beyan etmektedir. Sabır ve tahammül içerisinde davranmak, iman ve salih ameller işleyip ödülü hak etmek yerine, inkârcılar için hazırlanmış olan elem verici azap yerini istemektedir. Elbette bu durum eleştirilmektedir; ancak hayırda aceleyi öngören zorunlulukları bu kapsamın dışında tutmak durumundayız.

3 Bu ayetin mesaj olarak benzerleri Yûnus 10:67, Neml 27:86, Kasas 28:73 ve Mü'min 40:61'de yer almaktadır. Gecenin ayeti "Ay", gündüzün ayeti ise "Güneş"-tir. Yüce Allah burada bir hakikati gündeme getirmekte, her gündüzün başında bitmekte olan gecenin ayetini yani "Ay"ı silerek yerine gündüzün ayetini, yani "Güneş"i getirdiğini bildirmek istemektedir. Gecenin ayeti olan Ay, gündüz vaktinde silinmekte, görünmez veya bilinen anlamda etkilemez bir mahiyet arz etmekte, gündüzün ayeti olan Güneş'in aydınlatıcı özelliği devreye girmektedir. Bu durum bir anlamda gecenin gündüzle peş peşe geldiğini, birbirlerini takip edecek şekilde programlandıklarını göstermektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:96; Yûnus 10:5; Rahmân 55:5.

وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَٓائِرَهُ ف۪ي عُنُقِه۪ۜ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا ﴿١٣﴾ اِقْرَاْ
كِتَابَكَۜ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَس۪يبًاۜ ﴿١٤﴾ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ
فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَمَا كُنَّا مُعَذِّب۪ينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

13. Her insanın (uçup gittiğini sandığı) davranışlarını boynuna bağladık.[1] İnsan için kıyamet gününde, (önünde) açılmış bir kitap (amel defteri) çıkartacağız.[2]

14. (Kendisine şöyle diyeceğiz): "Kitabını oku! Bugün hesap görücü olarak sana kendi *nefs*in yeter."[3]

15. Kim doğru yola gelirse, sadece kendisi için gelmiş olur; kim de saparsa, sadece kendi aleyhine sapmış olur. Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez.[4] Biz bir elçi gönderinceye kadar (kimseye) azap ediciler değiliz.[5]

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Biz herkesin kaderini/amelini kendi çabasına bağlı kıldık." Ayette sözü edilen *tâir* kelimesi "kuş, uçan şey, uçan yaratık" gibi anlamlar vermekte, burada ise mecaz bir konumda yer almaktadır. Ayette verilmek istenen mesaj, devam eden cümlelerden de açıkça anlaşılacağı gibi insan davranışlarıyla ilgilidir. Araplar herhangi bir iş yapmak istedikleri zaman o işin kendileri için iyi mi kötü mü, hayır mı şer mi olduğunu anlamak için kuşların durumlarına baktıkları, sonrasında ise davranışlarını gerçekleştirdikleri belirtilmektedir. Daha sonra *tâir* kelimesini hayır ve şer için kullanır olmuşlar, istemedikleri işler için de Yâsîn 36:18-19'da geçtiği gibi olumsuz işler veya kişiler için aynı kökten gelen *tetayyur/tâir* kelimelerini kullanmışlardı. İnkârcı Arapların, yaptıkları davranışların bir kuş gibi uçup gittiğini sanarak herhangi bir hesap gününe inanmayı reddettikleri çeşitli kaynaklarda dile getirilmektedir. İşte onların bu anlayışının yanlış olduğu ortaya konulmakta ve uçup gittiğini sandıkları kuşlarının yani davranışlarının boyunlarına takıldığı ve mahşerde bunun hesabını verecekleri ifade edilmiş olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Kehf 18:49; Zümer 39:69; Hâkka 69:19-24.

3 Kişinin kendi durumunu mahşerde yaşanacak aşamalar arasındayken anlayacağı gerçeği nedeniyle insanların kendilerini dünya hayatındayken sürekli muhasebe etmeleri ve gidişatın ne yönde olduğuyla ilgili bir duyarlılık ortaya koymaları bir zorunluluktur. Hz. Peygamber bununla ilgili olarak şu çok önemli uyarıda bulunmuştur: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi muhasebe edin" (Tirmizî, Kıyâmeh, 25).

4 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, 41, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Bu ayet En'âm 6:131, Enfâl 8:33, Hûd 11:117, Şu'arâ 26:209 ve Kasas 28:59. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَاِذَٓا اَرَدْنَٓا اَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفٖيهَا فَفَسَقُوا فٖيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمٖيرًا ﴿١٦﴾
وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبٖيرًا بَصٖيرًا ﴿١٧﴾ مَنْ كَانَ
يُرٖيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فٖيهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُرٖيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا
﴿١٨﴾ وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾

16. Bir şehri helak etmek istediğimizde, o şehrin şımarık elebaşlarını[1] yönetici yaparız da onlar orada kötülük işlerler. Böylece ona (şehir halkına azap) sözü gerçek olur; orayı darmadağın ederiz.[2]

17. Nitekim Nuh'tan sonraki nice nesilleri helak etmiştik. Rabbin, kullarının günahlarını bilip görmede yeterlidir.

18. Kim bu çabucak geçen (dünyayı) isterse, ona yani (helakini) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen veririz. Sonra da onu kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme yerleştirmiş (olacağız).

19. Kim de ahireti ister ve mümin olarak çalışırsa, işte bunların çalışmaları değerlidir.[3]

1 Benzer mesaj: En'âm 6:123.

2 Ayette geçen *emernâ* fiili "emretmek" demektir. Bu fiile *âmernâ* şeklinde okunarak "musallat etmek, çoğaltmak" anlamı verenler de vardır. İsrâ 17:15'te "elçi gönderinceye kadar azap edilmeyeceği" prensibi ile En'âm 6:131 ve Kasas 28:59'daki bilgiler çerçevesinde Yüce Allah'ın herhangi bir şehir halkını O'nun emrine itaatten yüz çevirmedikleri sürece helak etmediği (onlara helaki musallat etmediği veya çoğaltmadığı) sonucu elde edilmiş olur. Söz konusu fiili *emmernâ* şeklinde şeddeleyerek okuyup "emir yapmak, yönetici kılmak" anlamı verenler de vardır. Şımarıkların bir şehirde iktidara gelmesi sonrasında yoldan çıkarıcı işler yapmaları helaklerinin sebebi olmaktadır. Şımarık elebaşların yönetici olması veya yapılması; o şehir halkının onları yönetici olarak seçmesi ya da bir şekilde yönetimi ele geçiren şımarık elebaşılarının eylemlerine yönetilenlerin ses çıkarmamaları şeklinde anlaşılmalıdır. Yoksa Yüce Allah azap etmek için onları bizzat yönetici yapmamaktadır.

3 Bir önceki ayete göre; çabucak geçiveren ve bir sınav olan dünya hayatını tercih edip ebedi yaşanacak ahireti unutanlara, hatta inkâr edenlere dünya nimetleri artırılmakta ama buna karşılık cehennemdeki hayatları da sürekli azap haline dönüştürülmektedir. Bu ayette ise; dünya hayatını bir denge unsuruna dönüştüren, Yüce Allah'ın ve elçilerinin uyarılarına kulak veren ve ahirete de yatırım yapanların *sırât-ı müstakîm* olan dosdoğru yollarında hidayetleri artırılmakta, cennetteki nimetleri de sürekli hale getirilmektedir. Dolayısıyla insan, bu sınav dünyasında cenneti de cehennemi de kendisi tercih etmektedir, diyebiliriz.

كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَهٰٓؤُ۬لَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَۜ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا
بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍۜ وَلَلْاٰخِرَةُ اَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَاَكْبَرُ تَفْض۪يلًا ﴿٢١﴾ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ
فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ﴿٢٢﴾ وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ
عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَر۪يمًا ﴿٢٣﴾

20. Hepsine yani onlara da bunlara da Rabbinin cömertliğinden (istediklerini) veririz. Rabbinin verdiği, kimse tarafından engellenemez.

21. Bak ki biz insanların kimini kiminden nasıl farklı yaratmışız! Elbette ahiret derece ve üstünlük farkları bakımından çok daha büyüktür.

Surenin 22-39. ayetlerinde İslam inancının en temel konularından oluşan bir dizi ilahî prensip ele alınmakta, Yüce Allah'ın verdiği emir ve yasakların uygulanması noktasında muhatapların bilinçlendirilmesi gündeme getirilmektedir.

22. Allah ile birlikte başka ilah edinme! Aksi takdirde kınanmış ve (azaba) terk edilmiş olarak oturup kalırsın.

23. Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve ana babaya iyiliği emretmiştir.[1] Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine sakın "Öf!" bile deme;[2] onları azarlama; kendilerine güzel sözler söyle!

1 Bu ayette Yüce Allah'a kulluk ile ana babaya iyiliğin peş peşe kullanılması, konunun önemine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

2 Ana-babalar daima çocuklarından saygıyı hak etmekte, yaşlanmalarını beklemeden de kendilerine "öf" bile denilemeyeceği anlaşılmaktadır. "Yaşlıyken 'öf' demek yasaktır; öyleyse gençken kendilerine 'öf' denebilir" sonucu asla çıkartılmayacağı gibi kendilerine herhangi bir şekilde kötü davranılmasının da kesinlikle yasak olduğu özellikle belirtilmelidir. "Yasak olan 'öf' demektir; geri kalan her şey denebilir ve yapılabilir" veya "yanımızda yaşlanmışlarsa bu böyledir; uzaktalarsa her şey yapılabilir" şeklindeki bir anlayış son derece yanlıştır ve ayette söylenmek istenene tamamen aykırıdır. İnsanın kendi varlık sebepleri olan, kendisinin yetişmesinde büyük emekleri ve fedakârlıkları bulunan ana-babasına hürmet ve iyilikte bulunması Yüce Allah'ın insanlar üzerine farzıdır. Dolayısıyla onların hayır dualarına muhatap olmak, hem kendi amel defterini hem de ana-babasının amel defterini hayır yazılmaya devam eder halde tutmak, Hz. Peygamber'in her ana-babaya ve her evlada buyurduğu gibi evlatların dünyadaki en başta gelen görevi olmalıdır. (Bkz. Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Davud, Vasâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36; Nesâî, Vasâyâ, 8).

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ
اَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ اِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَاِنَّهُ كَانَ لِلْاَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى
حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ اِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا اِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ وَاِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ
لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ
مَلُومًا مَحْسُورًا ﴿٢٩﴾

24. Onlara merhametten kaynaklanan alçak gönüllülük kanadını ger ve şöyle de: "Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl sahiplendiyseler (özenle büyüttüyseler), şimdi sen de onlara merhamet et!"

25. Rabbiniz kalplerinizdekini çok iyi bilendir. Siz iyiler olursanız (şunu bilin ki) şüphesiz ki O, kendisine yönelenleri çok bağışlayandır.

26. Akrabaya, yoksula ve yolda kalmışa hakkını ver![1] Saçıp savurma![2]

27. Şüphesiz ki saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.

28. Rabbinden beklediğin bir rahmet arzusu için onlardan yüz çevirirsen (onlara yardım edemez duruma düşersen, en azından) kendilerine gönül alıcı bir söz söyle![3]

29. Elini boynuna kilitleme; onu büsbütün de açma![4] Sonra kınanmış, (kaybettiklerinin) hasret(ini) çekmiş olarak oturur kalırsın.

1 Bu cümle infakın, sadakaların ve zekâtın "kâr"dan değil, "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:141; Tevbe 9:103; Rûm 30:38; Zâriyât 51:19; Me'âric 70:24.

2 Saçıp savurmak bir süre sonra kişiyi savurduğu şeylere muhtaç duruma düşürebilir. Bu nedenle amaçsız bir şekilde elde avuçta olan her şeyi vermemek gerektiğine dikkat çekilmektedir. Benzer mesajlar: İsrâ 17:29; Furkân 25:67.

3 Bu ayet Bakara 2:263. ayetle birlikte okunmalıdır. Ayette sözü edilen kişinin eğer isteyenlere verecek bir şey bulamamışsa o kimselere en azından güzel sözle karşılık vermesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca bir şey vermek istemeyenlerin ya da vermeyenlerin "Allah versin" türünden çok yanlış söylemlerde bulunmaması da gerekir.

4 Amaçsız bir şekilde elde avuçta olan her şeyi vermemek gerektiğine dikkat çekilmektedir. Benzer mesajlar: İsrâ 17:26; Furkân 25:67.

اِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاۤءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِه۪ خَب۪يرًا بَص۪يرًا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُٓوا اَوْلَادَكُمْ
خَشْيَةَ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْۜ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَب۪يرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰٓى اِنَّهُ كَانَ
فَاحِشَةًۜ وَسَاۤءَ سَب۪يلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّه۪ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِۜ اِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا
بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۖ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُ۫لًا ﴿٣٤﴾

30. Şüphesiz ki Rabbin, rızkı dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verebilir, kısarak (dar) da.[1] Şüphesiz ki O, kullarından haberdardır, (onları) görendir.

31. Geçim endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin! Onları da sizi de rızıklandıran biziz. Şüphesiz ki onları öldürmek, büyük bir günahtır.[2]

32. Zinaya yaklaşmayın! Şüphesiz ki o bir çirkinliktir; kötü bir yoldur.[3]

33. Allah'ın saygın kıldığı (öldürülmesini yasakladığı) canı haksız yere öldürmeyin![4] (Haksız yere) öldürülen kişinin velisine (yakınına) elbette yetki verdik.[5] (Yine de) o öldürmede ileri gitmesin (ille de karşılığında ölüm istemesin)! Şüphesiz ki o (kişi)ye yardım edilmiştir.[6]

34. Yetimin malına, yetişkinlik zamanına ulaşıncaya kadar en güzel olanın dışında sakın yaklaşmayın![7] Verdiğiniz sözü de yerine getirin![8] Şüphesiz ki verilen söz sorumluluğu gerektirir.[9]

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:137, 151; Zuhruf 43:18; Tekvîr 81:8-9.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:22.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:84; Mâide 5:32; En'âm 6:151; Furkân 25:68.

5 Yüce Allah bu cümlede haksız yere, yani mazlum olarak öldürülen kişinin velîsine, yani birinci dereceden hâmîsine, koruyucusuna bir yetki verdiğini beyan etmektedir ki bu yetki Bakara 2:178-179'da da belirtildiği gibi kısası veya diyeti seçebilmesidir. Yani buradaki yetki hak arama yetkisidir. Zira olayla ilgili karar yetkisi ve cezayı uygulama yetkisi mahkemenindir.

6 "Şüphesiz ki o (kişi)ye yardım edilmiş (olacak)tır." şeklinde ayetin sonundaki ifade hem öldürülen kişiye Yüce Allah'ın mahşerde merhamet edeceği anlamını içermektedir; hem de öldürülenin velisine, yani yakınına yetki tanınmış olması manasına alınabilir. Öldürülene yardım edilmesi, dünyada hakkının alınması ve mahşerde ödüle mazhar kılınması demektir. Mazlum olarak öldürülenin velisine yardım ise kısas veya diyet noktasında tercihte serbest bırakılmasıdır.

7 Bu ayet Bakara 2:220, Nisâ 4:2, 6, 10, 127 ve En'âm 6:152. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

8 Benzer mesajlar: Bakara 2:177; Mâide 5:1; En'âm 6:152; Ra'd 13:20; Nahl 16:91; Mü'minûn 23:8; Me'âric 70:32.

9 Benzer mesaj: Ahzâb 33:15.

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ وَلَا
تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُو۬لٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُ۫لًا ﴿٣٦﴾ وَلَا
تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذٰلِكَ
كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ مِمَّٓا اَوْحٰٓى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ
اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتُلْقٰى فٖي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا ﴿٣٩﴾

35. Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru bir terazi ile tartın![1] Bu (tutum) hem hayırlı olandır hem de sonuç itibarıyla güzel olandır.

36. Hakkında bilgin olmayan şeyin peşine (biliyormuş gibi) düşme![2] Şüphesiz ki işitme (duyusu), göz ve kalp, bütün bunlar o (kazandığı)ndan sorumludur.[3]

37. Yeryüzünde kibirlenerek yürüme! Şüphesiz ki sen asla yeri yaramazsın; boyun da asla dağlara ulaşamaz.[4]

38. Bütün bu (sayıla)nların kötülüğü, Rabbinin katında çirkin sayılmalarıdır.

39. İşte (bütün) bunlar, Rabbinin sana vahyettiği doğru hükümler içeren konulardandır. Allah ile birlikte başka ilah edinme! Kınanmış ve (Allah'ın merhametinden) uzaklaştırılmış olarak cehenneme atılırsın.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:152; A'râf 7:85; Hûd 11:84-85; Şu'arâ 26:181-182; Rahmân 55:9.

2 Bu ayet Hucurât 49:6. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu cümle "hakkında bilgi sahibi olmadığın konuların peşine düşme, onları biliyormuş gibi hareket etme, iftira atma, bilmediğin konularda fikir ifade etme, yalancı şahitlik yapma, yalan konuşma" gibi anlamlar içermektedir. Burada verilen buyrukta sorumlu davranmak gerektiğine dikkat çekilmekte ve "Görmediğine gördüm, duymadığına duydum, bilmediğine bildim" dememek gerektiği belirtilmek istenmektedir. Zira hakkında bilgi sahibi olmadan fikir yürütülüp verilen her yanlış hüküm, kişiyi mahşerde sorumlu kılacak ve zora sokacaktır. Bu durum bir anda binlerce kişiye ulaşması bakımından sosyal medya hesaplarından görme ya da duyma sonucunda araştırma yapılmadan kesin bilgi sahibi olunmadan yapılan her bir paylaşım ve yorum için de geçerli bir husustur.

3 Benzer mesajlar: Nûr 24:24; Yâsîn 36:65; Fussilet 41:20.

4 Benzer mesaj: Lokmân 31:18. Yüce Allah böbürlenerek yürüyen insan tipine seslenmekte ve yeryüzünde böbürlenerek yürümekle ne yeri yarabileceğini ne de boyunun dağlara ulaşabileceğini beyan etmekte, böyle bir davranışın sadece insanı küçülteceğini söylemek istemektedir. İnsan yaratılış makamını ve kendisinden istenen görevleri bilmeli, haddini aşmamayı öğrenmelidir. Esasında insanoğlu zayıf ve aciz bir varlıktır; kibretmesinin de şımarmasının da ona herhangi bir faydası olmaz. Aksi durumlarda, yani böbürlenerek yürümesi veya hareket etmesi durumunda ne yeri yarabilir; ne de dağlarla boy ölçüşebilir. Yaptığı hadsizlik sadece kendisinin küçülmesine neden olur; başkalarına da hiçbir şekilde zarar veremez.

اَفَاَصْفٰيكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَنٖينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًاۜ اِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظٖيمًا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا فٖي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُواۜ وَمَا يَزٖيدُهُمْ اِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ
اِذًا لَابْتَغَوْا اِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبٖيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبٖيرًا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ
لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فٖيهِنَّۜ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ
تَسْبٖيحَهُمْۜ اِنَّهُ كَانَ حَلٖيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

Surenin 40-52. ayetlerinde, vahyin indiriliş amacı, evrendeki her bir varlığın tesbihi, inkârcıların Hz. Muhammed'e yönelik suçlamaları ve onlara verilecek cevaplar dile getirilmektedir.

40. Kendisi meleklerden kız çocuklar edinmiş (!) olarak, Rabbiniz erkek çocukları size mi ayırmış![1] Şüphesiz ki siz (sorumluluğu) çok ağır bir söz söylüyorsunuz.[2]

41. Yemin olsun ki biz bu Kur'an'da (gerçeği) hatırlasınlar diye (her şeyi) türlü şekillerde sayıp dökmüşüzdür.[3] (Fakat bu), onların sadece nefretini artırıyor.

42. De ki: "Söyledikleri gibi O'nunla birlikte başka ilahlar olsaydı, *arşın* sahibine (Allah'a ulaşmak için) bir yol ararlardı."[4]

43. O (Allah) onların söylediklerinden yücedir ve büyüktür.

44. Yedi (kat) gök,[5] yer ve bunlardaki herkes, O'nu (Allah'ı) *tesbih* eder (yüceltir). Hiçbir şey yoktur ki O'nu *hamd*iyle (övgüyle) *tesbih* ediyor (yüceltiyor) olmasın.[6] Ancak siz onların *tesbihini* (yüceltmesini) anlayamıyorsunuz. Şüphesiz ki O çok hoşgörülüdür, çok bağışlayandır.

1 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

2 Bu cümle Kehf 18:5 ve Meryem 19:88-92. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Kur'an'ın Yüce Allah tarafından açıklanmış oluşuyla ilgili benzer mesajlar: İsrâ 17:89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:58; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

4 Bu ayet Enbiyâ 21:22 ve Mü'minûn 23:71, 91. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Bakara 2:29.

6 Bu ayet yaratılanların Yüce Allah'ı *tesbihe* kodlandığı, her birinin kendi yaratılış sistemine uygun olarak O'nu yüceltmekte olduğu ve bu sistemin istisnasının bulunmadığı mesajını içermektedir. Benzer mesaj: Nûr 24:41.

وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًاۙ ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا
عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا
عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِه۪ٓ اِذْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ
يَقُولُ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٤٧﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا
فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ سَب۪يلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُٓوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَد۪يدًا ﴿٤٩﴾

45. Kur'an okuduğun zaman, seninle ahirete inanmayanların arasına gizlenmiş bir örtü çekeriz.[1]

46. (İnkârcıların) onu (Kur'an'ı) anlamalarıyla ilgili kalplerine bir kapalılık ve kulaklarına bir (s)ağırlık veririz.[2] Kur'an'da O'nu (Allah'ı tek ilah olarak) andığında, nefret ederek arkalarını dön(üp gid)erler.[3]

47. Biz onların seni dinlerken onu (Kur'an'ı ne amaçla) dinlediklerini, kendi aralarında fısıldaşırlarken zalimlerin "Siz büyülenmiş[4] bir adamdan başkasına uymuyorsunuz!" dediklerini çok iyi bileniz.

48. Baksana; senin için ne türlü benzetmeler yapıp (haktan) saptılar; bu yüzden asla (doğru) yolu bulamazlar.

49. Şöyle dediler: "Biz kemik ve ufalanmış toprak olmuşken mi yepyeni bir varlık olarak mı diriltilecekmişiz?"[5]

1 Benzer mesaj: Fussilet 41:44. Ayette anlatılan konuda herhangi bir haksızlık yoktur. Çünkü muhataplar zaten inanmayanlardır. Kur'an kıraat edildiğinde inanmayanlarla inananlar arasında bir perdenin çekildiği anlaşılmaktadır. Zira vahyin anlaşılması şeklindeki Kur'an okumalarında inananların gönül vermesine karşılık, inanmayanların inatçı ve düşmanca tutumları çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Nitekim Hacc 22:72'de de şöyle buyurulmaktadır: "Ayetlerimiz açık açık kendilerine okunup aktarıldığında, kâfirlerin suratlarında hoşnutsuzluk sezersin. Onlar, kendilerine ayetlerimizi okuyanların neredeyse üzerlerine saldırırlar. De ki: Size bundan (bu öfke ve huzursuzluğunuzdan) daha kötüsünü bildireyim mi? Cehennem! Allah, onu kâfirlere (ceza olarak) bildirdi. O, ne kötü sondur!"

2 İnkârcılık "sebep", kalplerdeki kapalılık ve kulaklardaki (s)ağırlık ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: En'âm 6:25; İsrâ 17:46: Kehf 18:57; Lokmân 31:7; Fussilet 41:5. Bu konuda açıklamamız için bkz. En'âm 6:25.

3 Benzer mesajlar: Zümer 39:45; Mü'min 40:12.

4 Benzer mesaj: Furkân 25:8.

5 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَد۪يدًاۙ ﴿٥٠﴾ اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ ف۪ي صُدُورِكُمْۚ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُع۪يدُنَاۜ
قُلِ الَّذ۪ي فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۚ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُ۫سَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَۜ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ
قَر۪يبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَج۪يبُونَ بِحَمْدِه۪ وَتَظُنُّونَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٥٢﴾ وَقُلْ لِعِبَاد۪ي
يَقُولُوا الَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُب۪ينًا ﴿٥٣﴾
رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِكُمْۜ اِنْ يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ اَوْ اِنْ يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْۜ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَك۪يلًا ﴿٥٤﴾

50. De ki: "İster taş olun, ister demir!

51. İsterse göğüslerinizde (kalplerinizde) büyüyen (abarttığınız varlıklardan) herhangi bir yaratık olun!" (Müşrikler) "Bizi tekrar (hayata) döndürecek (olan) kimmiş?" deyince, (onlara) de ki: "Sizi ilk kez yaratan." Onlar, sana (alaycılıkla) başlarını sallayarak "O (diriltilme) ne zamanmış!" diyecekler. De ki: "Belki de çok yakındır."

52. (Allah'ın) sizi çağıracağı o gün, kendisini överek çağrısına uyacak ve (dünyada çok) az (bir süre) kaldığınızı[1] anlayacaksınız.[2]

Surenin 53-60. ayetlerinde güzel söz söylemek gerektiği, şeytanın müdahale ediciliği, peygamberlerin birbirinden farklı ve üstün tarafları bulunduğu, şirkin çıkmazları ve Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e -Kur'an dışında- mucize göndermeme gerekçesi dile getirilmektedir.

53. Kullarıma söyle, (tartışırken karşısındakilere) sözün en güzelini söylesinler (güzelce tartışsınlar)![3] Şüphesiz ki şeytan aralarına fitne sokar. Şüphesiz ki şeytan insanın apaçık düşmanıdır.[4]

54. Rabbiniz sizi çok iyi bilendir. Dilerse size merhamet eder; dilerse azap eder. Biz seni onların üstüne bir *vekil* olarak göndermedik.

1 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:45; Tâhâ 20:103; Mü'minûn 23:113; Rûm 30:55; Ahkâf 46:35; Nâzi'ât 79:46.

2 Ayetteki *tezunnûne* fiili "zannetmek" değil, mahşer ortamında gizli saklı hiçbir şey kalmayıp her şey ortaya çıkmış olacağı için "bilip öğrenmek" şeklinde yorumlanmalıdır.

3 Bu ayet Nisâ 4:63, 'Ankebût 29:46 ve Zümer 39:23. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيّٖنَ عَلٰى بَعْضٍ وَاٰتَيْنَا
دَاوُ۫دَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهٖ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا
تَحْوٖيلًا ﴿٥٦﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسٖيلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَاِنْ مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ
يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدٖيدًا كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

55. Rabbin, göklerde ve yerde olan herkesi çok iyi bilendir. Yemin olsun ki biz peygamberlerin bir kısmını bir kısmına (farklı oldukları noktalarda) üstün kıldık;[1] Davud'a da Zebur'u verdik.[2]

56. De ki: "O'nun (Allah'ın) peşi sıra (ilah olduğunu) sandıklarınıza yalvarın! (Ne var ki) onlar, sizin darlığınızı gidermeye de (hakkınızdaki hükmü) değiştirmeye de güç yetiremezler."

57. Onların yalvardıkları bu varlıklar bile aslında –hangisi daha yakın olacak diye– Rablerine yol[3] ararlar. O'nun merhametini umar ve azabından korkarlar.[4] Şüphesiz ki Rabbinin azabı sakınılması gereken önemdedir.

58. (Halkı günaha saplanmış) ne kadar şehir varsa hepsini kıyamet gününden önce ya helak eder ya da şiddetli bir azaba uğratırız.[5] Bu (uygulamamız), Kitapta yazılı bir (hükmümüz)dür.[6]

1 Bu ayet Bakara 2:136, 285, Âl-i İmrân 3:84, Nisâ 4:152 ve Ra'd 13:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayetteki "üstünlük", aslında farklılık demektir. Çünkü peygamberler belirli noktalarda birbirlerinden farklıdır ve farklı oldukları bu noktalarda birbirlerinden üstündür. Ancak prensip olarak peygamberler arasında ayrım yapılmamalıdır. Çünkü peygamberlik *kesbî* (çalışıp kazanmaya bağlı) olarak değil, *vehbî* (ilahî bir ikram) olarak verilmiştir.

2 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:79; En'âm 6:89; Meryem 19:30; 'Ankebût 29:27; Hadîd 57:26.

3 Ayetteki *el-vesîlete* kelimesi "yol, çare" demektir. Burada sözü edilenler, Mekkeli müşriklerin aracı edindikleri ve put şeklinde sembolleştirdikleri "melekler" ya da sürekli danıştıklarını düşündükleri "cinler" olmalıdır.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:56; Enbiyâ 21:90; Secde 32:16; Zümer 39:9.

5 Ayette sözü edilen *karyeh* kelimesinden maksat elbette şehirde yaşayan insanlardır; çünkü şehre azap edilmesi veya şehrin helak edilmesinin anlamı olamaz; maksat orada yaşayan inkârcıların cezalandırılmasıdır.

6 Yüce Allah azgınların kıyametten önce dünyada helak edilmelerinin veya şiddetli bir şekilde azaba uğratılmalarının kesin bir hüküm olarak katındaki *Ümmü'l-Kitâb*'da yani *Levh-i Mahfûz*'da hükme bağlandığını haber vermektedir. Bu ifade aslında Enfâl 8:68'deki beyana da uygundur. Sözü edilen kesin hükmün esasında eski kavimlere hitap edilen ilahi mesajlarda da ilâhi bir yasa olarak yer aldığı ayette kullanılan *el-kitâb* kelimesinden de anlaşılmaktadır.

وَمَا مَنَعَنَٓا اَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ اِلَّٓا اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُونَۜ وَاٰتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا
بِهَاۜ وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيَاتِ اِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59. Bizi, ayetler (mucizeler) göndermekten alıkoyan tek şey, öncekilerin onları yalanlamış olmasıdır.[1] (Nitekim) Semûd kavmine de (mucize olarak) aydınlatıcı,[2] (ders verici) bir dişi deve vermiştik de onlar (vahşice katlettikleri için) ona haksızlık etmişlerdi. (Oysa) biz ayetleri (mucizeleri) ancak (inkârcıları) korkutmak için göndeririz.[3]

1 Bu ayet 'Ankebût 29:50-51. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayetler, Hz. Muhammed'e Kur'an dışında mucize verilmediğinin delillerindendir. İmam Mâtürîdî, Hz. Peygamber'e Kur'an dışında mucize verilmemesinin sebeplerini sorular sorarak ve onlara cevaplar vererek tartışmaktadır (Matürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, VIII, 339-341).

2 İsrâ 17:12. ayetinde "Güneş'in" ve Neml 27:13'te Hz. Musa'ya verilen "ayetlerin" aydınlatıcılığı manasında da geçen *mubsırah* kelimesi "peygamberliğin görünür belgesi, delili, uyarıcı ve aydınlatıcı belirti, ibretlerle dolu bir mucize, gerçeği gösterici, ibretlerle dolu, ayan beyan, açıklayıcı, onunla bakanın hakikati göreceği delil" gibi anlamlar içermektedir.

3 Yüce Allah Mekkeli müşrikleri sıra dışı delil isteklerini göndermeme gerekçesini beyan ettikten sonra, önceki kavimlere gönderdiği delillerin de muhatapları korkutmak maksadına dayalı olarak gönderildiğini ortaya koymaktadır. Yeni delil gönderilmeme sebebi, Yüce Allah'ın kudretinin yetmemesi değil, Semûd kavmi gibi muhatapların yalanlaması ve sonrasında helak edilmeleriydi. Benzer bir delil gönderilmesine rağmen, eğer muhataplar inanmazsa o zaman onların da topluca helak edilmeleri gerekecekti ki Yüce Allah'ın bu son ümmet için böyle bir uygulama yapmayacağı anlaşılmaktadır. Yüce Allah gönderdiği bütün delilleri insanları hem dünya azabına karşı uyarmak, hem de mahşerdeki ateş azabından korunmalarını sağlamak için göndermiştir. Mucizeler peygamberlerin sadakatinin bir göstergesi olarak Allah tarafından gönderilir veya yaratılırlar. Yoksa delillerin bizzat kendisi korkunç bir mahiyet arz etmemektedir. Delillere rağmen inanılmaması durumunda bunun sonucunda kaçınılmaz olan ilahi azaptan ve gazaptan korkulması amaçlanmaktadır. *Mucize*, "insanı aciz bırakan delil" demektir ki Kur'an'da "ayet" şeklinde geçmektedir. Kelimenin anlam yapısına da uygun olarak Yüce Allah'ın bakıldığında görülebilecek ve insanı aciz bırakacak o kadar çok mucize yaşanmaktadır ki bunu ancak görmek isteyenler görebilir. Yağan kar tanelerinin birbirine değmeden ve her biri farklı şekilde yağması, her yıl tabiatın öldürülüp diriltilmesi, insanın mucize oluşumu ve anatomisi, akletmesi, düşünmesi, konuşması, sayılamayacak sayıda nimetler ve bunların oluşumu vb. akledenlerin ve görenlerin farkına varabileceği birer mucizedirler. Dolayısıyla tarihin her döneminde inkârcılar, gözü önündeki mucizeleri görmeyip inkârında ısrarcı olmak üzere elçilerden sürekli mucize istemişler, kendilerini aciz bırakan her mucize geldiğinde de inkârlarına devam etmişlerdir. İnanan insan vahiy dışında yeni mucizelere ihtiyaç duymaz. O Rabbine ve elçisine kalpten bağlanır.

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ
الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْاٰنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا
لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلِيسَ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ اَرَاَيْتَكَ هٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ
عَلَيَّ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُٓ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

60. Hani sana şöyle demiştik: "Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır. Sana (*isra* esnasında) gösterdiğimiz o rüyayı (görüntüleri)[1] ve Kur'an'da lanetlenmiş (zakkum) ağacını,[2] ancak insanları sınamak için meydana getirmiştik. Biz onları (insanları) korkutuyoruz; (bu durum) onların sadece büyük azgınlığını artırıyor."

Surenin 61-72. ayetlerinde İblis'in azgınlığı, insanlara düşmanlığı, Yüce Allah'ın has kulları üzerinde etkisi olmadığı, putların insanlara yardım edemeyeceği, insanların nankörlükleri, genel anlamda insanın değerli kılındığı ve ona yönelik çeşitli nimetler hatırlatılmaktadır.

61. Hani meleklere "Âdem için (Allah'a) secde edin." demiştik; onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis hariç.[3] (O) "Ben çamurdan yarattığın bir kişi için secde eder miyim hiç!"[4] demişti.

62. (İblis) "Bana üstün kıldığın şu (insan)a bakar mısın? Beni kıyamet gününe kadar ertelersen, azı dışında onun neslini kendime bağlayacağım." demişti.

1 Yüce Allah her bir elçisini olağanüstü birtakım tecrübelere şahit kıldığı gibi, Hz. Peygamber'i de "İsra" olayında olağanüstü birtakım tecrübelere, nimetlere ve görüntülere şahit kıldığını ifade etmektedir. Burada bu olağanüstülüklere şahit kılınan kişi Hz. Peygamber'in kendisi olduğu için bu durum ona özel bir haldir ve üzerinde birtakım hayali yorumlar yapmak da doğru değildir.

2 Burada sözü edilen "lanetlenmiş ağaç" ile kastedilen Sâffât 37:62, Duhân 44:43-46 ve Vâkı'a 56:52'de belirtildiği gibi durumunu bilemediğimiz "zakkum ağacı"dır. Zakkum ağacıyla ilgili bilgi için bkz. Sâffât 37:62.

3 Bu ayet "Âdem'e secde edin" değil de "Âdem için (Allah'a) secde edin" şeklinde tercüme edilmelidir. İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

4 Bu ayet ateşten yaratılan İblis'in yaratılış kaynağı itibariyle kendisini insanın yaratıldığı topraktan üstün görmesinin kibre ve haddini bilmezliğe sürüklediğinin ifadesidir.

قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَٓاؤُكُمْ جَزَٓاءً مَوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ
مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا
يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ اِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفٰى بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾
رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ اِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ وَاِذَا مَسَّكُمُ
الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ اِلَّٓا اِيَّاهُ فَلَمَّا نَجّٰيكُمْ اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُورًا
﴿٦٧﴾ اَفَاَمِنْتُمْ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ اَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾

63. (Allah) şöyle demişti: "Çık (oradan)! Onlardan kim sana uyarsa, cehennem hak ettiğiniz tastamam karşılıktır.[1]

64. Gücünün yettiği kişileri davetinle (gerçeklerden) uzaklaştır! Süvarilerinle ve yayalarınla onları yaygaraya boğ (vesvese ver, ayart)! Malları ve çocukları (aracılığıyla yapacakları kötülükler)de onlara ortak ol! Kendilerine vaatlerde bulun!"[2] Şeytan, insanlara aldatmadan başka bir şey vadetmez.[3]

65. "(Samimi) kullarım üzerinde senin hiçbir gücün yoktur." *Vekil* (güven kaynağı) olarak Rabbin yeter.[4]

66. Rabbiniz, nimetlerinden edinmeniz için gemileri denizde sizin için yüzdürendir. Şüphesiz ki O size çok merhametlidir.

67. Denizde size bir sıkıntı geldiğinde, O'ndan başka yalvardıklarınız kaybolup gider. Sizi kurtarıp karaya çıkardığında (eski hâlinize) dönersiniz. İnsanoğlu çok nankördür.[5]

68. (Allah'ın), sizi kara tarafında yerin dibine geçirmesinden veya üzerinize taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendiniz için hiçbir koruyucu da bulamazsınız.

1 Bu ayetler A'râf 7:18, Hicr 15:42 ve Sâd 38:85. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Cehenneme gideceklerin İblis'e uyanlardan oluşacağı bildirilmekte, bunun bir alın yazısı olmadığı, kişilerin kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri tercihleri olduğu belirtilmektedir.

2 Ayette yer verilen dört husus Yüce Allah'ın şeytana yapmasını emrettiği şeyler değil, onun yapacağını bildiği saptırıcı veya etkileyici unsurlardır. Esasında burada birer tehdit vardır. Söylenmek istenen şudur: "Sen hadi bunları yapabilirsen yap; ancak yarın başına neler geleceğini göreceksin." Kullardan beklenen ise şeytanın aldatmalarına itibar etmemeleridir.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:120.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:12-18; Hicr 15:42; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-65; Sebe' 34:21; Sâd 38:75-82.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُعٖيدَكُمْ فٖيهِ تَارَةً اُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرّٖيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهٖ تَبٖيعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنٖٓي اٰدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلٰى كَثٖيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضٖيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْ
فَمَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمٖينِهٖ فَاُولٰٓئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتٖيلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فٖي هٰذِهٖٓ
اَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبٖيلًا ﴿٧٢﴾

69. Veya inkâr etmiş olmanız sebebiyle O'nun sizi bir kez daha oraya (denize) gönderip üzerinize bir kasırga yollayarak sizi boğmasından güvende misiniz? Sonra bize karşı sizi takip edecek kimse bulamazsınız.

70. Yemin olsun ki âdemoğlunu değerli kıldık; onları karada ve denizde taşıdık; kendilerine tertemiz rızıklar verdik ve onları, yarattığımız kişilerin birçoğuna üstün kıldık.[1]

71. Her insan topluluğunu imamıyla (önderiyle)[2] çağıracağımız o günde, kimin kitabı (amel defteri) sağından verilirse,[3] onlar kitaplarını[4] okuyacaklar ve en küçük bir şekilde haksızlığa uğratılmayacaklardır.

72. Bu dünyada (gerçeğe karşı) kör kalan kimse, ahirette de kör olacaktır; hatta yolunu iyice şaşırmış olacaktır.[5]

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Yemin olsun ki âdemoğlunu değerli kıldık; onları karada ve denizde taşıdık; kendilerine tertemiz rızıklar verdik ve onları, yarattıklarımızdan birçoğuna üstün kıldık." İnsanoğlunun *eşref-i mahlûkat* olduğu ifadesi bu ayete aykırıdır. Ayette geçen "birçoğuna üstün kıldık" ifadesi, Yüce Allah'ın yarattığı varlıklar içerisinde bir kısmının insandan daha üstün olduğuna işaret etmektedir. Bu üstün varlıklar muhtemelen öncelikle meleklerdir. Çünkü ayette kullanılan *men* edatı ruhu olan varlıklar için kullanılmaktadır. Ayrıca ayette geçen *faddalnâ/tafdîlen* ifadesi de burada insanoğluna yönelik çeşitli ayrıcalıklardan ve nimetlendirmelerden söz edildiği için "farklı kılmak"tan ziyade bağlam gereği "üstün kılmak" şeklinde anlaşılmalıdır.

2 Burada geçen *imâm* kelimesi Bakara 2:124 ve Enbiyâ 21:73 gereği "peygamber" demektir. Burada kastedilen mesaj, bütün ümmetlerin kendi peygamberleriyle birlikte ilahi huzurda toplanacağını bildirmektir.

3 Bu konuyla ilgili ayetlerde geçen "sağın halkı" ifadesi, İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi mahşerde amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler, yaptıkları kulluk yeminlerine sadık kalanlar; "solun halkı" ise Hâkka 69:25 ve İnşikâk 84:10'da verilen bilgiler gereği bu defter kendisine sol ve arka taraftan verilecek kötü kişiler demektir.

4 Burada okunacağından söz edilen kitap herkese verilecek olan amel defterleridir.

5 Benzer mesajlar: Mâide 5:60; Furkân 25:34.

وَاِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۗ وَاِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَل۪يلًا ﴿٧٣﴾
وَلَوْلَٓا اَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَل۪يلًاۗ ﴿٧٤﴾ اِذًا لَاَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ
الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَص۪يرًا ﴿٧٥﴾

Surenin 73-84. ayetlerinde Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'e karşı düşmanlıkları, onu vahiyden ve ülkesinden uzaklaştırma girişimleri, namaz vakitlerinden bir kısmı, Hz. Muhammed'in dualarından bir bölümü, vahyin indiriliş amacı ve insanın davranış özellikleri dile getirilmektedir.

73. (Müşrikler), sana vahyettiğimizden (Kur'an'dan) başka bir şeyi bize iftira etmen için neredeyse seni fitneye düşüreceklerdi. İşte o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi.[1]

74. Seni dayanıklı (kararlı) kılmasaydık, az kalsın onlara birazcık eğilim gösterecektin.[2]

75. İşte o zaman, sana ölümün kat kat (sıkıntılar)ıyla birlikte hayatı(n sıkıntılarını) da kat kat tattırırdık.[3] Sonunda bize karşı kendin için hiçbir yardımcı da bulamazdın.

1 Müşriklerin Hz. Peygamber'den neler istediği, ona neler teklif ettikleri noktasında çeşitli bilgiler aktarılmaktadır. Bu çerçevede bir süre kendi ilahlarına, bir süre de Yüce Allah'a tapınmayı önermişlerdi. Kendilerince aslında bir kayıp yoktu; çünkü onlar zaten Allah'a inanıyorlardı; bir süreliğine put aracılığını belki ötelemiş olacaklardı. Oysa böyle bir teklifte Hz. Peygamber ve davası için büyük bir tehlike ve yıkım vardı. Çünkü Hz. Peygamber onların putlarını hiçbir şekilde kabul etmiyordu. Kâfirûn 109:4'te ifade edildiğine göre, Hz. Peygamber hiçbir zaman putlara tapmamış, putperestlik yapmamıştı. Dahası, o risalet öncesinde de sonrasında da, yani bir anlamda bütün hayatı boyunca puta tapmayı dinsizlik olarak görüyordu. Bu noktada elde edecekleri en küçük taviz bile Hz. Peygamber'in davetini ve duasını geçersiz kılacak, anlamsızlaştıracaktı.

2 Bu ayet Hûd 11:12. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Bu ayette, müşriklere itibar edip vahiyden ayrılması durumunda Hz. Peygamber'e uygulanacak ilahi cezanın katlanacağı ifade edilmektedir. Ayrıca herhangi bir şekilde ceza gerektiren çirkin bir iş yapmaları durumunda Hz. Muhammed'in eşlerine yönelik cezanın da iki kat uygulanacağıyla ilgili bir mesaj için bkz. Ahzâb 33:30.

وَاِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَاِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ اِلَّا قَليلًا ﴿٧٦﴾
سُنَّةَ مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ
الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ
بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ
وَاَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا ﴿٨٠﴾

76. Onlar, seni o yerden (yurdundan) çıkarmak için neredeyse dünyayı başına dar edecekler. O takdirde senin ardından kendileri de (Mekke'de) fazla kalamayacaklar.

77. (Nitekim) senden önce gönderdiğimiz elçiler hakkındaki kanun (da böyleydi). Bizim kanunumuzda asla hiçbir değişiklik bulamazsın.

78. Güneşin (batıya) yönelip gecenin karanlığı bastırıncaya kadar ve tan vaktinin (sabah ışıklarının) toplanması (vaktinde) namazı kıl! Şüphesiz ki tan vaktinin (sabah ışıklarının) toplanmasına şahit olunmaktadır.[1]

79. Sana özel[2] olmak üzere gece uykuya ara ver![3] (Böylece) Rabbin seni, mutlaka övgüye değer bir makama[4] ulaştıracaktır.

80. De ki: "Rabbim! Gireceğim yere dürüstlükle girmemi; çıkacağım yerden de dürüstlükle çıkmamı sağla! Bana tarafından yardım edici bir güç ver!"

1 Ayette geçen *Kur'ane'l-fecri* tamlamaları, doğu tarafında *fecr* denen sabah ışıklarının toplanması demektir ki bu vakit "sabah"tır. Burada yer alan *Kur'an* kelimeleri bilinen anlamda "Kur'an" veya "okumak" değil, kelimenin *el-kar'ü* kökünden gelen "toplamak, toplanmak" demektir. Namazın vakitleriyle ilgili ilk emirler ve belirlemeler sanıldığı gibi İsra suresiyle değil, ondan daha önce nazil olan Hûd, Kâf ve Tâhâ sureleriyle belirlenmiştir. Namaz vakitleriyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:238; Hûd 11:114; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39-40.

2 Bu ve Ahzâb 33:50 gibi ayetler Hz. Muhammed'e inen her vahyin (her kelime ve cümlenin) Kur'an'da yer aldığının delilidir. Zira sadece ona özel olarak inen bir hükmün Kur'an'da bulunuyor olması bunun göstergesidir. Kaldı ki İsrâ 17:73-75. ayetlerde de Hz. Peygamber'e bir uyarının bulunması, vahyin hak ve hakikat olup hiçbir kelimesinin ve buyruğunun zayi edilmediğinin delilleri arasındadır.

3 Müminlerin geceleri değerlendirmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

4 Burada geçen *makâm-ı mahmûd* tamlaması mahşerle ilgili değil de bağlam gereği ileride hicret edilecek yer olan ve Hz. Muhammed'in huzurla yaşayacağı Medine olmalıdır.

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا

81. De ki: "Gerçek geldi; *batıl* yıkıldı.[1] Şüphesiz ki *batıl* yıkılmaya mahkûmdur."[2]

1 Ayette geçen *el-hakk* kelimesi "hak ve hakikatin bilgisi, vahiy, Kur'an, İslâm, tevhid" gibi anlamları içermekteyken, *zeheka* fiili "yıkılmak, yok olmak, sarsılmak"; *el-bâtıl* ise "(hakkın karşısında yer alan her türlü) sapkınlık, sahte ve tutarsız olan her şey, şeytan, şeytan kaynaklı düşünce, şirk, putperestlik" manalarına gelmektedir. Söylenmek istenen şudur: Gerçek, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır ve sahte olan şeyler de yok olmuştur.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:118; Enbiyâ 21:18; Sebe' 34:49. Vahyin Hz. Peygamber'e gönderilmesiyle hak denilen gerçek, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır ve sahte olan şeyler de yok olma sürecine girmiştir. Yûnus 10:32'de de belirtildiği gibi, *el-hakk* olan Yüce Allah'tan ve O'nun vahyettiği hakikat bilgisinin kaynağı Kur'an'dan öte geride şaşkınlıktan başka ne kalır ki? Hz. Peygamber'in risaletle görevlendirilmesinden sonra o dönemde belki de tarihin zirvesini oluşturan şirk inancı temelinden sarsılmış, kısa bir zaman sonra Mekke fethedilerek Kâbe şirk inancının sembolleri olan putlardan temizlenmiştir. İşte ayette şirkin ve küfrün belinin kırılmaya başladığı, hakkın galip gelip bâtılın yok oluş sürecine girdiği haber verilmekte, inançlı muhataplar müjdelenmektedir. Bu haliyle ayette verilen bilgi ileride kesin olarak meydana gelecek bir hakikatin önceden verilen müjdesini oluşturmaktadır. Bu arada ayette daha başka bir mesaj inceliğinin bulunduğunu belirtmeliyiz. Buna göre, batılın yok olması için önce hakkın gelmesi şarttır. Batılı bitirmek için öncelikle batılı yok etmeye çalışmak, işe neyin batıl olduğunu söylemekle başlamak doğru değildir. Çünkü batıl tek değil, sayısızdır. Bunun için öncelikle ve özellikle hakkın yani gerçek denen bilgilerin doğması, onların bilinmesi, görülmesi, benimsenmesi, yaşanması gerekmektedir. Hak ve hakikat güneşi doğunca batıl mesabesindeki karanlıklar zaten yok olacaktır. Çünkü ışık karanlığın zıddıdır ve ışığın olduğu yerde karanlık barınamaz. Yüce Allah hakkın karşısında bulunduğunu haber verdiği batılın, yani sahte ve kaynağında şeytanın bulunduğu şirk, küfür, nifak gibi inanç ve putperestlik gibi uygulamaların er ya da geç yıkılmaya mahkum olduğunu haber vermektedir. İbn Mes'ûd kaynaklı bir rivayete göre Hz. Peygamber Kâbe'de bulunan 360 putu Mekke'nin fethinde kırmış, yok etmiş ve İsrâ 17:81 ile Sebe' 34:49. ayetleri okumuştur (Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, II, 342; III, 95). İşte ayette ileride yaşanacak bu hakikate dair bir müjde ve moral kazandırma amaçlı bir haber söz konusu edilmektedir.
Ayetin evrensel mesajı da bu çerçevede anlaşılabilir. Buna göre Yüce Allah hak ve hakikatin batıla karşı daima üstün olduğunu, hakkın yanında olanların galip geleceğini, bu galibiyetin dünya şartlarında olabileceği gibi mahşerde kesin olarak yaşanacağını, dolayısıyla hakkın yanında bulunanların hiçbir şekilde moral bozukluğu yaşamamaları gerektiğini beyan etmek istemektedir. Konuyla ilgili olarak olarak Enbiyâ' 21:18'de şöyle bir müjde ve prensip yer almaktadır: "Hayır, hayır; Biz hakkı batılın üzerine atarız da onun beynini parçalar; derhal batılın canı çıkar."

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَۙ وَلَا يَز۪يدُ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَاِذَٓا
اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِه۪ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُ۫سًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلٰى
شَاكِلَتِه۪ۜ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَب۪يلًا ﴿٨٤﴾

82. Biz, müminler için şifa[1] ve rahmet olan,[2] zalimlerin de sadece zararını artıran Kur'an'ı indiriyoruz.

83. Biz o (nankör) insana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer.[3] Kendisine bir sıkıntı dokununca da iyice karamsarlığa düşer.

84. De ki: "Herkes kendi kalıbına göre iş yapar.[4] Rabbiniz, kimin doğru yolu tuttuğunu çok iyi bilendir."

1 Kur'an'ın şifa oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:57; Fussilet 41:44. Kur'an'ın şifa olması, manevi hastalıklarla, yani inanç hastalıklarıyla ilgilidir. Kur'an, insanların iç dünyalarını onaran bir şifadır. Nitekim Yüce Allah, aynı kökten bir kelimeyi *(yeşfi)* kullanarak, Allah yolunda savaşanlara yardım edeceğini ve müminlerin gönüllerine ferahlık vereceğini (Tevbe 9:14) ifade etmekte, böylece *şifâ'* kelimesinin "gönül"le alakasını ortaya koymaktadır. *Şifâ'* kelimesinin elbette maddi ve bedensel anlamda bir "deva" anlamı da vardır. Nitekim Hz. İbrahim'in duasındaki "Hastalandığımda bana şifayı O verir" *(yeşfini)* (Şu'arâ 26:80) ve "Bal nimetinde insanlar için şifa vardır" (Nahl 16:69) şeklindeki *(şifâ')* ayetlerindeki kelimeler bu anlamdadır. Bu istisnalar dışında, belirtmeliyiz ki, Kur'an'ın şifa oluşu gönüllerdeki inançsızlık problemlerini tedaviye yöneliktir ve "körlükten, cehalet ve sapkınlıktan kurtarmak" manasında manevi bir mahiyet arz etmektedir. Dinî hayatı doğru kavramaya yönelik arayışlarda ve kâinatı doğru anlama gayretlerinde Kur'an'ın yol göstericiliğinden, rehberliğinden ve çözüm getirici özelliğinden yararlanılmalıdır. Onun şifa oluşu, çözüm üretmesi, sorun gidermesi ve yol göstermesindedir. İnsanlar, Kur'an okuyarak bedensel rahatsızlıklarının giderileceğini sanmamalıdır. Bedensel rahatsızlıklarda öncelikle ilgili doktora başvurulmalıdır. Bu gereklidir, çünkü sebeplere sarılmak insanın önemli bir irade görevidir. Mesela kalp rahatsızlığı olanlar hastalıklarının tedavisini Kuran okuyarak değil, Kardiyolojiye gidip şifasını Yüce Allah'tan isteyerek aramalıdırlar. Ancak bilinmelidir ki, şifayı verecek olan sadece ve sadece Yüce Allah'tır. Bu yüzden her aşamada Yüce Allah'tan şifa dilenmelidir.

2 Kur'an'ın rahmet oluşuyla ilgili benzer mesaj: Yûnus 10:57.

3 Benzer mesaj: Fussilet 41:51.

4 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *şâkileh* kelimesi "karakter, yapı, tabiat, âdet, din, ahlak, mizaç, yaratılış, hal ve niyet" gibi anlamlara gelmektedir. Burada kast edilen anlam ise herkesin kendi özel hislerine göre yani durum ve mizacına uygun olan yolda hareket edeceğini beyandır. Elbette insanlar kendi yaratılışlarında bulunan iki farklı eğilimden birini tercih eder ve ona göre davranırlar; esasında insanı sorumlu kılan da bu tercihidir.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبّ۪ي وَمَٓا اُو۫تٖيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِنْ
شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِه۪ عَلَيْنَا وَك۪يلًاۙ ﴿٨٦﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
اِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَب۪يرًا ﴿٨٧﴾ قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا
الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِه۪ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَه۪يرًا ﴿٨٨﴾

Surenin 85-100. ayetlerinde ruhun durumu, vahyin meydan okuyucu yapısı, müşriklerin Hz. Muhammed'den mucize istekleri, kendilerine verdiği cevaplar, hidayet ve dalaleti tercih edecek kişilerin kendileri için sonuçlar doğuracağı ve Yüce Allah'ın insanları mahşerde yeniden yaratacağı dile getirilmektedir.

85. Sana *rûh*tan[1] soruyorlar. De ki: "*Rûh*, Rabbimin emrindendir." (Bu konuda) size ancak az bir bilgi verilmiştir.

86. Dilersek sana vahyettiğimizi gideririz; sonra bize karşı kendin için hiçbir *vekil* (güven kaynağı) da bulamazsın.

87. Rabbinin merhameti hariç! Şüphesiz ki O'nun sana yönelik iyiliği büyüktür.[2]

88. De ki: "Bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, hatta birbirlerine destek de olsalar onun benzerini getiremezler."[3]

1 Burada geçen *rûh* ile kastedilen "Kur'an", "insan ruhu" ve "Cebrail" olabilir. Kastedilen eğer vahiy ise "az bilginin verilmesi" vahyin indirilişinin henüz bitmemesi şeklinde yorumlanabilir. Dahası vahyin tamamı indirilmiş olduktan sonra da Kur'an Yüce Allah'ın ***kelam*** sıfatı olması itibariyle O'nun bu sıfatını insan idrakinin bütünüyle kuşatması kesinlikle söz konusu olamaz. Dahası Kehf 18:109'da ve Lokmân 31:27'de de "Allah'ın kelimelerinin sınırsız olduğu" belirtilmektedir. Aynı şekilde eğer *er-rûh*'tan kasıt "Cebrail" (as) ise onunla ilgili de insanın -elçiler dışında- tecrübi bir bilgisi yoktur. Konu eğer insan ruhu ise, bu konuda da bugünün gelişmiş teknolojik imkânlarına rağmen bilimsel anlamda çok fazla bir şey söylenememektedir. Bakara 2:255'te "(Bildirmeyi) dilediklerinin dışında (kimse) O'nun bilgisinden hiçbir şeyi kuşatamaz" şeklinde ifade edildiği gibi Yüce Allah'ın "çok az bilgi verilmiştir" dediği hususlarda O dilemeden insanların bilgi edinmesi mümkün değildir.

2 İsrâ 17:86-87. ayetler birleştirilerek şöyle de tercüme edilebilir: "Dilersek sana vahyettiğimizi gideririz (de); Rabbinin merhameti hariç sonra bize karşı kendin için (seni savunacak) hiçbir vekil (güven kaynağı) da bulamazsın. Şüphesiz ki O'nun sana yönelik iyiliği büyüktür."

3 Bu ayet *tehaddî* denen "meydan okuma" ayetlerinin ilk ikisinden biridir. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi bütün Kur'an'la ilgili herhangi bir meydan okuma olmamıştır. Çünkü ilk meydan okuma ayetleri geldiğinde Kur'an'ın henüz yarısı civarındaki kısmı indirilmişti. Meydan okuma ifadeleri iniş sıralamasında (yaklaşık 60-70 surelik meydan okuma için) Tûr 52:34, İsrâ 17:88; (on surelik için) Hûd 11:13; (tek surelik için ise) Yûnus 10:38 ve Bakara 2:23-24'te yer almaktadır.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍۘ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا
لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوعًاۙ ﴿٩٠﴾ اَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ
فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْج۪يرًاۙ ﴿٩١﴾ اَوْ تُسْقِطَ السَّمَٓاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَأْتِيَ بِاللّٰهِ
وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَب۪يلًاۙ ﴿٩٢﴾ اَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمَٓاءِۜ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ
حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُ۬هُۜ قُلْ سُبْحَانَ رَبّ۪ي هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٣﴾

89. Yemin olsun ki biz bu Kur'an'da insanlara her türlü örneği çeşitli şekillerde anlattık.[1] İnsanların çoğu sadece nankörler olarak yüz çevirdiler.

90. (İnkârcılar) şöyle demişlerdi: "Bizim için yerden bir kaynak fışkırtıncaya kadar sana asla inanmayacağız.

91. Veya sana ait bir hurma bahçen ve üzüm bağın olup içlerinden bolca ırmaklar akıtıncaya kadar (sana inanmayacağız).

92. Veya iddia ettiğin gibi üzerimize gökten parçalar yağdırıncaya veya Allah'ı ve melekleri önümüze getirinceye[2] kadar (sana inanmayacağız).

93. Veya altından bir evin (köşkün) oluncaya ya da göğe yükselinceye kadar (sana inanmayacağız)! Bize, okuyacağımız bir kitap indirinceye kadar (göğe) yükselmene de[3] asla inanmayacağız!"[4] De ki: "Rabbim yücedir. Ben insan bir elçiden başka neyim ki!"[5]

1 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41; Kehf 18:54; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:58; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:55; Nisâ 4:153; Furkân 25:21.

3 İnkârcıların mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

4 İnkârcıların mucize görseler de inanmayacaklarıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; Şu'arâ 26:199; Sebe' 34:31.

5 İsrâ 17:90-93. ayetlerdeki mucize taleplerine verilen cevaba dikkat etmek ve Hz. Peygamber'in bir insan olduğu vurgusunu iyi anlamak gerekmektedir. Zira İsrâ 17:59'da da Kur'an dışında kendisine bir mucize verilmediği Yüce Allah tarafından ifade edilmektedir. Özellikle müşriklerin Hz. Peygamber'den "göğe çıkma"sını istemelerinin ardından gelen cevap, Hz. Peygamber'in göğe çıkmadığının da bir delili olabilir. O halde İsrâ 17:1'deki *isrâ* adı verilen olayın bir "göğe çıkma eylemi" olmadığı, içeriğini Yüce Allah ve elçisi Hz. Muhammed'den (as) başkasının bilemeyeceği daha başka bir yücelme/yüceltilme/ikram olduğu anlaşılmaktadır.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَاءَهُمُ الْهُدٰى اِلَّا اَنْ قَالُوا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٤﴾ قُلْ لَوْ
كَانَ فِي الْاَرْضِ مَلٰئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ
كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾ وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ
وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا
وَبُكْمًا وَصُمًّا مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾

94. Kendilerine rehber geldiğinde insanları iman etmekten alıkoyan şey, "Allah elçi olarak bir insanı mı gönderdi" demelerinden başka bir şey değildir.[1]

95. De ki: "Yerde yerleşip yürüyenler melekler olsaydı, elbette biz de gökten onlara elçi melek indirirdik."[2]

96. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Şüphesiz ki O, kullarından haberdardır, görendir."

97. Allah'ın hidayet ettiği kişi doğru yola ulaş(tırıl)mıştır.[3] Saptırdığı (sapkınlığını onayladığı) kişi içinse O'ndan başka (O'na rağmen) dostlar (yardımcılar) bulamazsın. Kıyamet gününde onları kör, dilsiz ve sağır olarak yüzüstü bir araya toplayacağız.[4] Onların barınağı, ateşi her yavaşladıkça alevini artıracağımız cehennemdir.[5]

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

2 İnsanlara insan bir peygamber gönderilmesinin nedeni onun örnek alınabilmesi ve ilahi prensiplerin insanlar tarafından uygulanabilir olduğunu gösterip öğretmesidir. Müşriklerin melek peygamber beklentisinin muhtemel sebebi, mahşerde "biz melek değiliz ki melekleri nasıl örnek alalım" demeleri ve böyle bir bahaneye sığınmalarıdır. Yüce Allah onların bu türden beklentilerini reddetmektedir. Yeryüzünün sakinleri insanlar oldukları için elçiler de insanlardan seçilmiştir. Benzer mesaj: En'âm 6:9.

3 Benzer mesaj: Yûnus 10:108.

4 Bu ayet İsrâ 17:72, Tâhâ 20:124-127, Neml 27:90, Ahzâb 33:66 ve Kamer 54:48. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:16-17; İsrâ 17:97; Hacc 22:19-20; Mü'minûn 23:104; Muhammed 47:15; Müddessir 74:27-29. Ayrıca bütünüyle bu ayet A'râf 7:178, İsrâ 17:15 ve Kehf 18:17. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا وَقَالُوٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا
(٩٨) اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ
لَهُمْ اَجَلًا لَا رَيْبَ ف۪يهِ فَاَبَى الظَّالِمُونَ اِلَّا كُفُورًا (٩٩) قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ
رَبّ۪ٓي اِذًا لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُورًا (١٠٠) وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى تِسْعَ اٰيَاتٍ
بَيِّنَاتٍ فَسْـَٔلْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِذْ جَٓاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا مُوسٰى مَسْحُورًا (١٠١)

98. Ayetlerimizi inkâr etmeleri ve "Biz kemik ve ufalanmış toprak olmuşken mi yepyeni bir varlık olarak mı diriltilecekmişiz?"[1] demeleri nedeniyle cezaları işte budur.[2]

99. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın onları (mahşerde) benzer şekilde yaratmaya ve kendileri için şüphe duyulamayacak bir süre tayin etmeye[3] gücünün yeteceğini hiç mi düşünmediler?[4] Zalimler, sadece inkârcılar olarak yüz çevirdiler.

100. (Onlara) de ki: "Rabbimin merhamet hazinelerine sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla (onlara) yapışırdınız (kimseye vermezdiniz)."[5] İnsan çok cimridir.

Surenin 101-111. ayetlerinde Hz. Musa, İsrailoğulları ve Firavun'un tutumu ele alınmakta, sonrasında vahyin indirilişinin bir amacı olduğu ifade edilmekte, muhataplara aktarılma biçimi hakkında bilgi verilmekte, vahye inanmayanların karşısında inananların bulunduğu ve onların örnek tutumları dile getirilmektedir.

101. Yemin olsun ki Musa'ya apaçık dokuz ayet (mucize) vermiştik.[6] (Musa) yanlarına geldiğinde Firavun'un ona "Ey Musa, senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum." dediğini İsrailoğulları'na sor!

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

2 Bu ayette "sebep-sonuç" ilişkisi vardır. Vahyi/ayetleri ve ahireti inkâr etmek "sebep", cehennem/ceza ise "sonuç"tur.

3 Yüce Allah inkârcıları da diğer bütün insanları da mahşerde dirilteceğini ifade etmiş, şüphe barındırmayan bir şekilde yargılanmaları ve yeni bir bedenle diriltilmeleri için bir süre belirlemiştir.

4 Benzer mesajlar: Yâsîn 36:81; Ahkâf 46:33.

5 Bu ayette inkârcı-nankör muhatapların cimriliğine dikkat çekilmektedir.

6 Hz. Musa'ya verilen bu dokuz ayet (delil, mucize), "*'asa*-değnek", "*yed-i beyzâ'*-beyaz el", "denizin yarılması", "kendisinden on iki su fışkıran kaya", "tufan", "çekirge sürüsü ve kımıl (yaban sineği)", "kurbağa istilası", "suyun kana dönüşmesi" ve "dağın onların üzerine kaldırılması"dır.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَٓا اَنْزَلَ هٰٓؤُلَٓاءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ بَصَٓائِرَۚ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ
مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَاَرَادَ اَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَم۪يعًاۙ ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِه۪
لِبَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اسْكُنُوا الْاَرْضَ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَف۪يفًاۜ ﴿١٠٤﴾ وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ
وَبِالْحَقِّ نَزَلَۜ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًاۢ ﴿١٠٥﴾ وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى
مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْز۪يلًا ﴿١٠٦﴾ قُلْ اٰمِنُوا بِه۪ٓ اَوْ لَا تُؤْمِنُواۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِه۪ٓ اِذَا يُتْلٰى
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًاۙ ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَٓا اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾
وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَز۪يدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾

102. (Musa da) "Bunları (mucizeleri) öngörüler olarak, göklerin ve yerin Rabbinden başkasının indirmediğini gayet iyi biliyorsun. Ey Firavun! Doğrusu ben senin mahvolacağını sanıyorum." demişti.

103. (Firavun) onları o yerden (o ülkeden) çıkarmak istemişti. Bu yüzden biz de onu ve beraberindekileri (denizde) boğmuştuk.

104. Arkasından da İsrailoğulları'na "O topraklarda yerleşip oturun! Ahiret vaadi geldiğinde hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz." demiştik.

105. Biz onu (Kur'an'ı), bir amaç ile indirdik; zaten o da gerçeği getirmiştir. Seni yalnızca müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

106. Biz onu (Kur'an'ı), insanlara yavaş yavaş okuyasın diye (bölümlere) ayırdık ve onu bu şekilde indirdik.[1]

ECDE YETİ **107.** De ki: "Siz ona ister inanın, ister inanmayın! Şüphesiz ki daha önce kendilerine ilim verilenlere (Kur'an) okununca yüz üstü secdeye kapanırlar.[2]

108. Rabbimizi tesbih ederiz (yüceltiriz) ki O'nun vaadi mutlaka yerine getirilmiştir." derler.[3]

109. (Kur'an okumak) onların saygısını artırmış bir şekilde ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar.

1 Bu ayette Kur'an'ın topluca değil de peyderpey indirilmesinin gerekçesinin, hayata okunması ve hayata dokunması olduğuna dikkat çekilmektedir. Benzer mesaj: Furkân 25:32.

2 Bu ayet 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:121; Âl-i İmrân 3:113-115, 199; Mâide 5:82-84, En'âm 6:114; A'râf 7:159; İsrâ 17:107-109; Kasas 28:52-55; Ankebût 29:47; Hadîd 57:28-29.

قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا
تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَر۪يكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْب۪يرًا ﴿١١١﴾

110. De ki: "İster Allah diye dua edin; ister Rahmân diye dua edin! Hangisiyle dua ederseniz edin, en güzel isimler yalnızca O'na aittir."[1] Duanı yüksek sesle yapma; sesini fazla da kısma; bu (ikisi) arasında bir yol tut![2]

111. De ki: "*Hamd* (övgü), çocuk edinmemiş olan,[3] otoritesinde ortağı bulunmayan,[4] düşkünlük sebebiyle dosta (ihtiyacı) olmayan Allah'a aittir." O'nu gerektiği gibi yücelt!

1 Bu ayet A'râf 7:180. ayetle birlikte okunmalıdır. *Esmâ-i Husnâ* "en güzel isimler"in Yüce Allah'a ait oluşuyla ilgili ayrıca bkz. A'râf 7:180; Tâhâ 20:8; Haşr 59:24.

2 Bu ayet En'âm 6:63, A'râf 7:55, 56 ve 205. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bazı âlimler konuyu namazla ilişkilendirerek ayette verilmek istenen mesajın müşriklerin bulunduğu bir ortamda yani Mekke'de yüksek sesli bir şekilde namaz kılınmaması gerektiğiyle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde ayette bu defa tamamen de kısarak arkadaki müminlerin işitmesinin engellenmemesi gerektiği üzerinde de durmaktadırlar (Buhârî, Tevhîd, 34; Müslim, Salât, 145). Esasında Hz. Âişe gibi bazı sahâbîlerden nakledilen görüşe göre, bu ayet "namaz"la değil de genel manada "dua" ile ilgili olarak indirilmiştir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XV, 183-184). Esasında *salât* kelimesi beraberinde *ekâme-yukîmu*, *ekım* gibi kelimelerle kullanılınca bilinen anlamda özel olarak "namaz" manasına gelmektedir. Burada ilgili kelimeler olmadığı ve sadece *salâh* kelimesi geçtiği için, bu kelimeyi genel anlamda "dua" olarak kabul etmek daha doğru olsa gerektir. Namaz da sonuçta bir dua eylemi olarak kabul edildiğine göre, duanın namazı da içerdiği, böylece "bağıra çağıra okuma"nın da "çok çok gizli okuma"nın da doğru olmadığı ortaya konulmuş olmaktadır. Ayetin sonundaki cümle "ikisi arasında bir yol tut" manasına gelerek okumanın veya duanın nasıl yapılması gerektiğini açık ifadelerle bizlere öğretmektedir.

3 Bakara 2:116; Nisâ' 4:171; En'âm 6:101; Yûnus 10:68; İsrâ' 17:111; Meryem 19:39, 92; Mü'minûn 23:91; Furkân 25:2; Cinn 72:3.

4 Yüce Allah'ın otoritesinde ortağı bulunmamasıyla ilgili benzer mesaj: Furkân 25:2.

18

KEHF SURESİ

110 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 110 ayetten oluşan, adını 9 ve 10. ayetlerde geçen "mağara" anlamındaki *el-kehf* kelimesinden alan Kehf suresi inişte 62, mushaf sırasında 18. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ﴿١﴾ قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَد۪يدًا
مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَاكِث۪ينَ ف۪يهِ
اَبَدًا ﴿٣﴾ وَيُنْذِرَ الَّذ۪ينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde vahyin Hz. Muhammed'e indiriliş amacı ile Yüce Allah'a çocuk yakıştırmanın korkunç bir iftira olduğu belirtilmekte ve hayatın var ediliş amacı üzerinde genel mesajlar verilmektedir.

1-4. Katından (gelecek) şiddetli azaba karşı (inkârcıları) uyarmak, iyi işler yapan müminlere içinde *ebedî* kalacakları güzel ödül (cennet) bulunduğunu müjdelemek[1] ve "Allah çocuk edindi!" diyenleri de korkutmak için doğru (bir kelam) olarak içerisine hiçbir eğrilik koymadığı[2] Kitabı[3] kulu (Muhammed'e) indiren Allah'a *hamd*olsun.[4]

1 Benzer mesaj: İsrâ 17:9.

2 İkinci ayetin başında geçen *kayyim* kelimesi, birinci ayetle bağlantılı olarak anlaşılabileceği gibi ikinci ayetteki mesajla da ilişkilendirilebilir. Bu durumda anlam "Onu doğru kıldı ki kendi katından gelecek şiddetli bir cezayla uyarasın diye" şeklini alır. Bu iki ihtimal nedeniyledir ki birinci ayetin son kelimesiyle ikinci ayetin ilk kelimesi arasında bir *sekte* vardır.

3 Benzer mesaj: Zümer 39:28.

4 Kur'an'da *hamd* ile başlayan beş sure vardır ki biri de bu suredir. (*Fâtiha*, *En'âm*, *Kehf*, *Sebe'*, *Fâtır*)

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَٓائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾
فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَد۪يثِ اَسَفًا ﴿٦﴾ اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى
الْاَرْضِ ز۪ينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَع۪يدًا جُرُزًا ﴿٨﴾

5. Onların da babalarının (atalarının) da bu konuda hiçbir bilgisi yoktur! Ağızlarından çıkan söz ne de büyüktür (çirkindir)![1] Yalandan başka bir şey söylemiyorlar.

6. Bu söze (Kitaba) inanmıyorlar (diye) arkalarından üzüntüden neredeyse kendini harap edeceksin.[2]

7. Biz, (insanların) hangisinin daha güzel iş(ler) yapacağını deneyelim diye[3] yerdeki her şeyi ona ait bir süs yaptık.[4]

8. Biz mutlaka onun üzerindeki her şeyi kupkuru bir toprak yapacağız.[5]

1 Bu ayet İsrâ 17:40 ve Meryem 19:88-92. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Bu ayet Şu'arâ 26:3 ve Fâtır 35:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Yaratılışın gayesinin "imtihan" oluşuyla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:124, 155, 249; Âl-i İmrân 3:152, 154, 186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7.163; Enfâl 8:17; Hûd 11:7; Nahl 16:92; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; İnsân 76:2; Fecr 89:15-16.

4 Yüce Allah yeryüzünde her ne varsa onları bir ziynet yaptığını bildirmektedir. Bunların süs yapılması elbette insanların neyi tercih edecekleri noktasında bir imtihana tâbi tutulmaları nedeniyledir.

5 Yüce Allah yeryüzüne süs yaptığı her bir şeyi zamanı gelince kupkuru bir toprak yapabileceğini beyan etmektedir. Bir kez de Secde 32:27'de geçen *cüruz* kelimesi "kupkuru" manasına gelmekte, *sa'îden cüruzen* tamlaması ise "kupkuru toprak" anlamını vermektedir. Ziynet yapabilen kudret elbette onu çerçöpe dönüştürmeye de kâdirdir ve süresi dolunca bunu elbette gerçekleştirecektir. Kehf 18:45 ve Zümer 39:21'de verilen bilgiler ile Hadîd 57:20. ayetin son bölümü bu gerçeği işaret etmektedir. Bu ve benzer ayetlerde yer alan mesaj, vahyin ilk muhataplarının âhiret inancıyla ilgili olumsuz tutumlarını ortaya koymayı ve onların da âhirete inanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Mademki bu muhteşem düzene sahip kılınan yeryüzü bir gün sona erecektir, o halde insanoğlu için de bu hayat elbette bir gün bitecektir. Ancak inkârcı insanların büyük çoğunluğunun mahşer inancını reddetmeleri ve hayatı sadece bu dünyadan ibaret sanmaları nedeniyle Yüce Allah çeşitli sunumlar gerçekleştirmekte, gündelik hayatta herkesin gözü önünde cereyan eden değişim ve dönüşümlerin aslında diriltilmeyi haber verdiğini göstermek istemektedir.

اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾

Surenin 9-26. ayetlerinde sureye adını da veren kıssaya yer verilmektedir.

9. Yoksa sen bizim ayetlerimizden (mucizelerimizden, sadece) *kehf* ve *rakîm* halkının durumlarını mı şaşırtıcı buldun?[1]

1 Haklarında kesin bilgilerden kaçınıp Kur'an'da anlatılan kısımlarından dersler çıkarmaya çalışacağımız Ashâb-ı Kehf hakkında şu bilgileri aktarmakla yetineceğiz: "Ashâb-ı Kehf kıssasının özünü teşkil eden ve ölümden sonra dirilişin bir misali olan uzun süre mağarada uyuyup yeniden uyanma hadisesi, İslâm'ın dışındaki diğer bazı dinlerde ve çeşitli efsanelerde de yer almaktadır. Hindistan'da bir tek kişinin uzun süre uykuda kalması olayına rastlandığı gibi, Hint kutsal kitaplarından Mahabharata'da yedi kişinin, peşlerinde bir de köpek olduğu halde riyâzet için krallığa ve dünyaya yüz çevirdikleri nakledilmektedir. Yahudilik'te ise Talmud'da Honi ha-Me'aggel adlı şahsın yetmiş yıl, Abimelek'in de altmışaltı yıl uykudan sonra uyandıkları hikâye edilmektedir. Ashâb-ı Kehf ile ilgili kıssa ana hatlarıyla "Efes'in yedi uyurları" adıyla Hıristiyanlık'ta da mevcut olup İmparator II. Theodosios'un saltanatının otuz sekizinci yılında Efes şehrine yakın bir mağarada hiç bozulmamış bazı cesetlerin bulunması olayına dayanmaktadır. Hıristiyanlık'ta VI. yüzyılın başından itibaren tâzimde bulunulan ve Kuzey Afrikalı hacı Théodose tarafından 530'lara doğru kabirleri ziyaret edilen "Efes'in yedi uyurları" ile ilgili olarak uzunca bir anlatım söz konusudur." "Kur'an-ı Kerîm'de *Ashâb-ı Kehf* ile birlikte anılan *er-rakîm* hakkında kaynaklarda birbirinden farklı görüşler yer almaktadır. Bunun Ashâb-ı Kehf'in içinde bulunduğu vadinin veya dağın yahut memleketlerinin, hatta köpeklerinin adı olduğunu iddia edenlerin yanında, onların adlarının veya maceralarının yazıldığı bir kitâbe, bakır veya kurşun bir levha olduğunu söyleyenler de vardır. Buhârî de *rakîm*in kitâbe olduğunu söyler (Buhârî, Enbiyâ, 52). Bazı tarihçilere ve *el-Müsned*'deki bir rivayete (Ahmed b. Hanbel, IV, 274) göre *Ashâbü'r-rakîm*, *Ashâb-ı Kehf*'ten başka kimselerdir. Nakledildiğine göre bunlar yağmurlu bir günde bir mağaraya sığınmak zorunda kalan üç kişiydiler. Dağdan yuvarlanan bir kaya mağaranın ağzını kapayınca, hayatları boyunca yaptıkları en değerli birer iyiliği anarak bu sıkıntıdan kurtulmaları için Allah'a dua ettiler. Allah da dualarını kabul ederek onları kurtardı. Arap coğrafyacılarına göre ise *rakîm* bir yer adıdır." (Ashâb-ı Kehf'le ilgili geniş bilgilendirmeler için bkz. İsmet Ersöz, "Ashâb-ı Kehf" maddesi, *DİA*, III, 465-467.) ayette sözü edilen ve "büyük mağara (ki küçüğüne *ğâr* denir)" anlamına gelen *el-kehf* kelimesi ile "kitabe, yazıt, levha" manasındaki *er-rakîm* sözcüğü burada iki gruptan söz edildiği izlenimi vermektedir. Bunlar eğer iki grup ise açıklanacak herhangi bir mesele yoktur; fakat maksadı mağaradakilere ait iki farklı özellik şeklnde anlamak da elbette mümkündür. Çünkü ifadenin başındaki *ashâb* kelimesi iki kelimeyi de içermektedir. "Mağara ve kitabe sahipleri" denince aynı insanların iki özelliği veriliyor olabilir; zira kıssanın devam eden bölümünde 13. ayette geçen *el-hızbeyni* "iki grup" ifadesi hariç sürekli olarak tek bir grup delikanlıdan söz edilmekte, başkalarına ait herhangi bir bilgiye yer verilmemektedir. Bu çerçevede daha sonra yorumlayacağımız Kehf 18:13. ayette geçen *el-hızbeyni* "iki grup" kelimesiyle kimlerin kast edildiği de önemlidir. Buna göre bu "iki grup" ifadesi mağaradaki delikanlılar içinden iki grup olabileceği gibi müminlerle dışarıdaki kâfirler de olabilir. Hatta bu ifade iki bakış açısı olarak da düşünülebilir. Çünkü mağara içindeki uyku durumu ile dışardaki hayat pratiklerinin mukayese edilmesi ayette söz konusu ediliyor olabilir. Bu delikanlıların aynı zamanda *er-rakîm* diye anılmasının muhtemel sebebi "isimlerinin bir kitabede yazılı olması" nedenine bağlanabilir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

اِذْ اَوَى الْفِتْيَةُ اِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا اٰتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾
فَضَرَبْنَا عَلٰٓى اٰذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ اَيُّ الْحِزْبَيْنِ اَحْصٰى
لِمَا لَبِثُٓوا اَمَدًا ﴿١٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى
﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهٖٓ
اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَٓا اِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هٰٓؤُلَٓاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ
بَيِّنٍ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

10. Hani o gençler mağaraya sığınmışlar ve "Rabbimiz! Bize tarafından merhamet ver ve bize (şu) durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla!" demişlerdi.

11. Biz de senelerce o mağarada onların kulaklarına perde yerleştirmiştik (onları uykuya daldırmıştık).[1]

12. Sonra da iki taraftan (*Ashab-ı Kehf* ile karşıtlarından) hangisinin (mağarada) kaldıkları uzun süreyi daha iyi hesap edeceğini bil(dir)ip (ortaya çıkaralım) diye[2] onları uyandırmıştık.

13. Biz sana onların haberini bir amaç için anlatıyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine inanıp güvenmiş gençlerdi. Biz de onların hidayetini artırmıştık.[3]

14. Onların kalplerini sağlam kılmıştık. Hani onlar ayağa kalkarak şöyle demişlerdi: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz O'nun peşi sıra hiçbir ilaha asla yalvarmayacağız. (Zira) o takdirde şüphesiz ki saçma konuşmuş oluruz.[4]

15. Şu bizim kavmimiz, O'nun peşi sıra ilahlar edindiler." Bunlar apaçık bir delil getirseler ya! Allah'a yalan uydurandan daha zalim kim olabilir ki![5]

1 Bu ayette verilen mesajın yani işitme/işitmeme ve uyku ilişkisinin hakikatinin ne olduğunu mevcut bilgimizle anlayamadığımızı itiraf ediyoruz.

2 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

3 İman ve hidayetin artmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

4 Burada insanların harekete geçmesi için gerekli olan değerlere değinilmektedir. Önce "iman", ardından "hidayet", sonrasında "kalp ile irtibat" yani duygu katkısı sağlanmalıdır. Mağara delikanlılarından alınması gereken en önemli ders bu olsa gerektir (Şaban Ali Düzgün, *Kimliksiz Hakikatler*, s. 152).

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32; Saff 61:7.

وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ فَأْوُۤا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِه۪ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ
مِنْ اَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾ وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَاِذَا غَرَبَتْ
تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ ف۪ي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ
فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ
وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَص۪يدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

16. (İçlerinden biri şöyle demişti:) "Madem siz onlardan ve Allah'tan başka tapmakta olduklarından uzaklaştınız; mağaraya sığının ki Rabbiniz size merhametinden yaysın ve işinizde sizin için kolaylık sağlasın."

17. (Orada bulunsaydın) onlar onun (mağaranın) geniş bir yerindeyken güneşi doğduğunda mağaranın sağına yönelirken, batarken de sol taraftan (onlara vurmadan) geçerken görürdün.[1] İşte bu, Allah'ın delillerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yola ulaştırılmıştır.[2] Kimi de saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık ona yol gösterecek herhangi bir dost asla bulamazsın.[3]

18. Kendileri uykuda oldukları hâlde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çeviriyorduk.[4] Köpekleri de (mağaranın) girişinde ön ayaklarını uzatmıştı. Onları görüp bilseydin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı.[5]

1 Yüce Allah genç yiğitlerin sığındığı mağara hakkında bilgi sunmakta, Hz. Peygamber'in bu durumu gözünde canlandırması için bazı detaylar vermektedir. Bu bağlamda Güneş doğduğunda mağaranın sağ tarafından teğet geçtiği, batarken de sol tarafından âdeta mağarayı yalayıp geçtiği bildirilmekte, o esnada gençlerin de mağaranın geniş bir yerinde bulunduğu beyan edilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:108; İsrâ 17:15, 97; Zümer 39:41.

3 Bu cümleler A'râf 7:178, İsrâ 17:15 ve 97. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Burada verilmek istenen mesajda, aslında hidayetin de sapkınlığın da insanların kendi tercihlerinin sonucu olduğuna dikkat çekilmektedir. Çünkü Yüce Allah'ın hidayetini dilediği kişiler bunu hak edenlerdir; saptırdığı kişiler de sapkınlığını onayladığı kişilerdir.

4 Onların sağa sola çevrilmesinin gerekçesi, hep bir tarafta yatmalarının çürümeye neden olmasını engellemek olabilir. Mağaradakilerin bu durumundan anlaşılabilecek şey, sebeplere sarılmanın insan olmanın gereği olduğudur. Olayın mucizevi yönü bir tarafa, insanlar herhangi bir işte ellerinden geleni yapmalı, sebeplere sarılmalı, varsa alınacak önlemler onları mutlaka almalıdırlar. Mucizevi bir olayda bile olağan sebeplere sarılınak tedbirli olmanın bir gereğidir.

5 Bu konu hakkında, 22. ayette mağaradakilerin sayısı ile ilgili ileri geri konuşanların yaptığı gibi davranılmaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu ayetlerde ele alınan konuların içyüzüyle ilgili net ve kesin kanaatler ortaya koymaktan özellikle kaçınmaktan yanayız. Bu konuda kast edilenin tam olarak ne olduğunu anlayamadığımızı, diğer kardeşlerimizin bu noktada ileri sürecekleri fikirleri beklediğimizi belirtmemiz gerekir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

وَكَذٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَٓاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا
رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُٓوا اَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هٰذِهٖٓ اِلَى الْمَدٖينَةِ فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَٓا اَزْكٰى طَعَامًا
فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ اَحَدًا ﴿١٩﴾ اِنَّهُمْ اِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ
اَوْ يُعٖيدُوكُمْ فٖي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُٓوا اِذًا اَبَدًا ﴿٢٠﴾ وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُٓوا اَنَّ وَعْدَ
اللّٰهِ حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فٖيهَا اِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا رَبُّهُمْ
اَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذٖينَ غَلَبُوا عَلٰٓى اَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ
كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ
رَبّٖٓي اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَلٖيلٌ فَلَا تُمَارِ فٖيهِمْ اِلَّا مِرَٓاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فٖيهِمْ
مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿٢٢﴾

19. (Onları uyuttuğumuz gibi) durumlarını birbirlerine sormaları için aynı şekilde kendilerini uyandırmıştık. İçlerinden biri "Ne kadar kaldınız?" demişti. (Kimileri) "Bir gün veya günün bir parçası kadar kaldık." demiş, (kimileri de) "Rabbiniz, kaldığınız süreyi daha iyi bilendir." cevabını vermişti. (Sonra şöyle demişlerdi): "İçinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangi yiyecek daha temiz ise size ondan rızık getirsin! Ayrıca nazik (dikkatli) davransın[1] ve sakın sizi kimseye sezdirmesin!

20. Şüphesiz ki onlar, sizden haberdar olurlarsa sizi taşlarlar (kovarlar) veya sizi kendi dinlerine çevirirler ki o zaman asla kurtulamazsınız."

21. Böylece (insanları) onlardan haberdar etmiştik ki Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu ve o (Son) Saat'te şüphe olmadığını bilsinler.[2] Hani aralarında onların durumunu tartışıyor ve şöyle diyorlardı: "Üzerlerine bir bina yapın! Rableri onları çok iyi bilendir." Onların durumunu bilenler ise "Biz elbette onların üzerlerine (yanlarına) bir mescit yapacağız"[3] demişlerdi.

22. (Bazıları) *gayb*a taş atarak (tahmin yürüterek) "(Onlar) üç kişidir; dördüncüleri köpekleridir." derler. (Bazıları) "(Onlar) beş kişidir; altıncıları köpekleridir." derler. (Kimileri de) "(Onlar) yedi kişidir; sekizincisi köpekleridir." derler. De ki: "Onların sayılarını Rabbim gayet iyi bilendir." Onları sadece az kişi bilir(di).[4] Öyle ise onlar hakkında delillerin apaçık olması dışında bir tartışmaya girme ve onlar hakkında (konuşan) kişilerin hiçbirinden soru sorma![5]

1 Ayette geçen *ve'lyetelettaf* emri "hassas, dikkatli ve tedbirli davranmak, gizlilik içerisinde olmak" demektir. Kelimeye bu şekilde anlam verilmelidir; çünkü devam eden cümledeki "Sakın sizi kimseye sezdirmesin" ifadesi bu anlamın devamı niteliğindedir. Bazı âlimlerimiz *ve'lyetelettaf* kelimesinin "nezaket içerisinde davranmak" anlamına da geldiğini ifade ederek, onların yaşadıkları ortamda şartlar değiştiği için mevcut şartları görerek dikkat ve nezaket göstermelerini onlardan istemişlerdi.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Böylece Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu ve o (Son) Saat'te şüphe olmadığını bilsinler diye (insanları) onlardan (Ashab-ı Kehf'ten) haberdar etmiştik." Ayette verilmek istenen mesajın iki boyutu vardır. İlki "öldükten sonra insanların mutlak surette diriltilecekleridir" ki gençlerin mağarada uyutulup sonra uyandırılması bunun sembolik bir örneğidir. Diğeri ise "Son Saat denen bu sistemin yıkılıp yeni sistemin kurulacağıdır." Genelde inkârcıların veya müşriklerin inanç noktasındaki en büyük sorunlarından birisi Son Saat denen hakikatin yaşanacağı noktasındaki olumsuz tutumlarıdır. İşte kıssanın bu bölümünün aktarılma sebebi, sonraki nesillerin kıssadan ders almalarını sağlamak ve Yüce Allah'ın her türlü yaratmaya kâdir olduğu gibi her türlü yaşatmaya da kudretinin yeteceğini herkese göstermektir.

3 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

4 Yüce Allah gençlerin sayısını kendisinin gayet iyi bildiğini belirttikten sonra, onlarla ilgili çok az kişinin bilgi sahibi olduğunu da haber vermektedir. Bu cümle, gençlerin sayılarıyla ilgili gerçeği Yüce Allah'ın gayet iyi bildiğini içermekte, dolayısıyla başkalarının tahminlerinin gerçeği yansıtmadığını göstermektedir. Gençlerle ilgili bilgi sahibi olarak "Onları sadece ve sadece çok az kişi bilir" buyrulması, bilenlerin kimlerden oluştuğunu ortaya koymamakta, dolayısıyla tahminlerin yersizliği beyan edilmiş olmaktadır. "Bilenler kimlerdi", "ne zaman yaşamışlardı", "görüşleri neydi" gibi soruların cevapları burada verilmediği için onların sayılarıyla ilgili spekülasyon yapmamak gerektiği açıktır. Sayıları bilinmeyen bu gençlerin isimleri üzerinden de tahminde bulunmamak gerektiği ortadadır. Bir konuda Yüce Allah ne kadar bilgi verdiyse onunla yetinilmelidir; diğer yaklaşımlar ise daima yalanlanmaya açık bir durumdadırlar.

5 Ayetin mesajında birtakım mitolojik masallar yerine Yüce Allah'ın verdiği doğru bilgilere güvenmenin önemi vurgulanmaktadır. Esasında ayette, sayılara (hurufilik, kabbalacılık) ve mitolojik masallara boğulan yahudilerin ve hristiyanların bilgi değeri taşımayan bu ve benzeri haberlerine bir değer atfedilmemesi gerektiği de hatırlatılmaktadır.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايْءٍ اِنّ۪ي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًاۙ ﴿٢٣﴾ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۘ وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَس۪يتَ وَقُلْ
عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّ۪ي لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا ۝ وَلَبِثُوا ف۪ي كَهْفِهِمْ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِن۪ينَ
وَازْدَادُوا تِسْعًا ۝

23. Hiçbir şey için sakın "Bunu yarın mutlaka yapacağım." deme!

24. "Ancak Allah dilerse (yapacağım." de)![1] Unuttuğun zaman Rabbini an ve "Umarım Rabbim beni doğruya bundan daha yakın olana ulaştırır." de![2]

25. (Bazıları şöyle diyor): "Onlar, mağaralarında üç yüz sene kadar kalmış ve dokuz (sene) de buna ilave etmişlerdir."

1 Bu cümle Kalem 68:18. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah'ın ayette dikkat çektiği husus, Allah'ı hesaba katmayan bir hayat alanının bulunmadığını zihinlere kazımaktır. Gelecek için *inşâallah* "Allah dilerse, Allah izin verirse" demek insanı daha duyarlı yapacağı gibi, hayatı Allah ile yaşama bilinci de kazandırır. Allah'ı hesaba katmayanlara Allah kendisini çok net şekilde hatırlatmakta, üstelik bunun faturası da oldukça ağır olabilmektedir. Nitekim Kalem 68:17-33 arasında yer alan "bahçe sahipleri"nin kıssasında *inşâallah* "Allah dilerse, Allah izin verirse" dememelerinin sonu çok ağır faturalara sebep olmuş, ürünlerini kaybederek dünyevi bir azabı tatmak zorunda kalmışlardı. Yüce Allah'ın böyle bir emir vermesinin muhtemel sebebi, Lokmân 31:34'te de geçtiği gibi "kişinin ne zaman ve nerede öleceğini, dahası yarın ne kazanacağını bilememesidir." Ne zaman ve nerede öleceğini bilemeyen insanoğlunun yarınlarla ilgili kesin yaşayacakmış gibi sözler vermesi doğru değildir. Bu yüzden, insanlar kararlarında ve uygulamalarında mutlak surette Yüce Allah'ı hesaba katmak ve O yokmuş gibi davranmamak zorundadır. Kur'an'ın inşa etmek istediği insan, Yüce Allah'ı hesaba katarak yaşayan kişidir. Nitekim herhangi bir meşguliyete girişirken Besmele çekilmesinin anlamı da aslında budur. Müslüman, Allah yokmuş gibi davranamaz. Ondan beklenen duyarlılık, her işinde ve her anında Allah'ı yanında hissetmesi, O'nun kendisini gördüğünü ve davranışlarını kaydettirdiğini bilmesi, O'nun izni ve iradesi olmadan hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğini unutmamasıdır. Allah'ı hesaba katmadan yaşanmaz; çünkü Allah O'nu hesaba katmayanlara bizatihi kendisini hatırlatmaktadır. Fakat bunun insana istikamet kazandırması için cezaya dönüşmeden gerçekleşmesi gerekir. Allah'ı unutanlara Allah da kendilerini unutturduğu gibi, O'nu hesaba katmayanlara da kendisini hesaba kattırır.

2 Yüce Allah Hz. Peygamber'e uyarıda bulunmakta ve gelecekle ilgili herhangi bir işte eğer Rabbini anmayı unutursa hemen hatırlaması gerektiğini bildirmektedir. Yüce Allah'ı hatırladığı zaman peşinden şöyle bir dua etmek gerekmektedir: "Umarım Rabbim beni doğruya bundan daha yakın olana eriştirir." Burada verilmek istenen asıl mesaj şu olsa gerektir: Gelecekle ilgili planlar yaparken Allah'ın hayata müdahil olduğu gerçeği hiçbir zaman unutulmamalı, Yüce Allah'ın yardım ediciliği ve yol göstericiliği hiçbir şekilde devre dışı bırakılmamalıdır.

قُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثُواۚ لَهُ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اَبْصِرْ بِه۪ وَاَسْمِعْۜ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِه۪
مِنْ وَلِيٍّۘ وَلَا يُشْرِكُ ف۪ي حُكْمِه۪ٓ اَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَاتْلُ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَۜ لَا مُبَدِّلَ
لِكَلِمَاتِه۪ۚ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِه۪ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

26. De ki: "Ne kadar kaldıklarını Allah gayet iyi bilendir.[1] Göklerin ve yerin gizli bilgisi yalnızca O'na aittir.[2] O'nun görmesi de duyması da ne muhteşemdir! Onların (insanların) O'ndan başka bir dostu yoktur. O kendi hükmüne kimseyi ortak etmez."[3]

Surenin 27-31. ayetlerinde Hz. Muhammed vahiy ve müminlerle ilişkisi noktasında inşa edilmekte, ayrıca sonuçlarına katlanmaları kaydıyla hakikate karşı tavırlarında insanların serbest bırakıldığı mesajı verilmektedir.

27. Rabbinin Kitabı'ndan sana vahyedileni *tilâvet* et (okuyup aktar)![4] O'nun sözlerini (kanunlarını) değiştirebilecek yoktur.[5] O'ndan başka hiçbir sığınak da asla bulamazsın.

1 Bu ayetlerde mağaradakilerle ilgili vahyin verdiği bilginin dışına çıkmamak gerektiği ve ona iman etmenin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Hûd 11:123; Nahl 16:77; Neml 27:65; Fâtır 35:38; Hucurât 49:18.

3 Ayetin bu son cümlesi Mâide 5:87, En'âm 6:143-146, A'râf 7:32, 33, 157, Tevbe 9:29, Yûnus 10:59, Nahl 16:116 ve Tahrîm 66:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu cümlede dinin sahibinin Yüce Allah olduğu ve hüküm koymada hiçbir ortak kabul etmediği bildirilmektedir. Ayetin sonundaki ifade hem Yüce Allah'ın kâinattaki hükümranlığına hiç kimseyi ortak etmemesi manasına gelebilir; hem de Hz. Peygamber'in şahsında bütün insanlara hitap ederek hiç kimsenin hiç kimseyi Allah'ın hükümranlığına ortak kılmaması gerektiğini beyan etmiş olabilir. Her iki durumda da mesaj aynıdır: Yüce Allah'ın kâinatı idarede ve hüküm koymada ortakları yoktur.

4 Burada ve daha pek çok ayette geçen *tilâvet* kelimesi bilinen anlamda "okumak" anlamında değil, Şems 91:2'de de olduğu gibi "izini sürmek, peşinden gitmek, takip etmek" demektir. Râzî bu kelimenin okumayla birlikte uygulama anlamını da içerdiğini ifade etmektedir. Başta Hz. Muhammed olmak üzere bütün muhataplar Kur'an'ı okuyup uygulama noktasında uyarılmakta, Yüce Allah'ın kitabından vahyedilen esasların uygulanması gerektiği özellikle bildirilmektedir. Bu arada *tilâvet* kelimesinin "gündem yapmak" anlamından hareket ederek, buradaki amacın ilâhi mesajların tebliğ edilmesi olduğunu söyleyebiliriz. Benzer mesajlar: En'âm 6:151; Kehf 18:83; Şu'arâ 26:69; Neml 27:92; 'Ankebût 29:45.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:34, 115; Yûnus 10:64; Kâf 50:29.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ
تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾
وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَٓاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَٓاءَ فَلْيَكْفُرْ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ
سُرَادِقُهَا وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَٓاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَٓاءَتْ مُرْتَفَقًا
﴿٢٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

28. O'nun rızasını isteyerek Rablerine sabah akşam dua edenlerle birlikte olmaya devam et! Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme! Arzusuna uymuş ve işi gücü aşırılık olduğu için kalbini bizi hatırlamaktan habersiz kıldığımız kimseye boyun eğme![1]

29. De ki: "Hak (gerçek), Rabbinizdendir."[2] Öyle ise dileyen iman etsin; dileyen inkâr etsin![3] Biz, zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki (ateşten) duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. Yardım dileyecek olsalar, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile yardım edilir. Ne fena bir içecektir o ve ne kötü bir kalma yeridir orası!

30. İman edip iyi işler yapanlar (bilmelidir ki), biz güzel iş yapanların ödülünü boşa çıkarmayacağız.[4]

1 Buradaki mesaj, "sebep-sonuç" ilişkisi içerisinde şu şekilde anlaşılmalıdır: Kişinin hevasına uyduğu, işinin aşırılık içerdiği "sebep", bu yüzden de kalbinin Yüce Allah'ın zikrinden habersiz kılınması "sonuç"tur.

2 Yûnus 10:32'de belirtildiği gibi bu ayette de ilahi gerçeklerin ötesinde geriye sapkınlıktan başka bir şey kalmayacağına işaret edilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Teğâbun 64:2; İnsân 76:3. Bu ayetlerde inanç özgürlüğüne dikkat çekilmektedir. Kur'an'da hidayetin isteyene verileceği beyan edilmekte, bunun şansa bırakılacak veya tamamen ilâhî kadere terk edilecek herhangi bir yönünden de söz edilmemektedir. Yüce Allah isteyene hidayet verir; isteyeni de sapkınlıkta terk eder. Hz. Peygamber bile sevdiğine hidayet edemez; Allah isteyene, layık gördüğüne hidayet verir. Hz. Peygamber'in yapabileceği şey, Allah'ın yolunu göstermek ve ona davet etmektir. İman edene ve Hakk'a yönelen kişiye hidayet edilir. Çünkü hidayet bir isteğin sonucudur.

4 Mahşerde azaptan kurtulabilmek için dünya hayatında imanlı olmak ve salih ameller işlemek gerekmektedir. Bu iki değeri hayatına hâkim kılanlar zaten güzel işler yapmış olacakları için Yüce Allah onların ödüllerini ziyan etmeyeceğini ifade etmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Âl-i İmrân 3:171, 195; A'râf 7:170; Tevbe 9:120; Hûd 11:115; Yûsuf 12:56, 90; Kehf 18:30; Enbiyâ 21:94.

اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ
وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِـ۪ٔينَ ف۪يهَا عَلَى الْاَرَآئِكِۜ نِعْمَ الثَّوَابُۜ وَحَسُنَتْ
مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًاۜ ﴿٣٢﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْـًٔاۙ وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًاۙ
﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌۚ فَقَالَ لِصَاحِبِه۪ وَهُوَ يُحَاوِرُهُٓ اَنَا۬ اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَاَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

31. İşte onlara, altlarından ırmaklar akan durmaya değer cennetler[1] vardır. Onlar orada koltuklara kurularak altın bileziklerle süslenip bezenecek; ince ve kalın ipekli kumaştan yeşil elbiseler giyeceklerdir.[2] Ne güzel karşılıktır o ve ne güzel kalma yeridir orası!

Surenin 32-44. ayetlerinde iki bahçe sahibi kılınan bir nankörün mümin biriyle yaşadığı ibretlik durum ve duyarsızlığının karşılığında dünyada yaşadığı felaket dikkatlere sunulmaktadır.

32. Onlara şu iki adamı örnek ver:[3] Bunlardan birine iki üzüm bağı vermiş, her ikisinin de çevresini hurmalarla donatmış, aralarında da ekinler yetiştirmiştik.

33. O iki bağ da yemişlerini vermiş, hiçbirini eksik bırakmamıştı. İkisinin arasından bir de nehir fışkırtmıştık.

34. Bu kişinin bolca ürünü vardı. Arkadaşıyla konuşurken ona şöyle demişti: "Ben servetçe senden daha zenginim;[4] nüfus bakımından da senden daha güçlüyüm."

1 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

2 Benzer mesajlar: Hacc 22:23; Fâtır 35:33; İnsân 76:21. Bu ayetlerde müslümanların dünya hayatında özlemini çektiği şeylerin çok daha fazlasının kendilerine cennette verileceği müjdelenmektedir.

3 Burada sözü edilen "iki "adam"ın kim olduğuyla ilgili isim verilmemektedir. Çünkü biliniyor ki *darb-ı mesel*lerin (örnek olay ve anlatımların) yaşanmış olması şartı yoktur. Zaten Rabbimiz burada kişilerin adını, yaşadıkları yeri veya milliyetlerini söz konusu etmemektedir. Verilmek istenen mesaj bu ayrıntılarla değil, orada üzerinde durulan konularla ilgilidir.

4 Benzer mesaj: Sebe' 34:35.

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَٰذِهِ أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ
رُدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي
خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَٰكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا
﴿٣٨﴾ وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا
﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا
زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ
عَلَىٰ مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٢﴾

35. (Bu şımarık kişi) kendisine haksızlık ederek bağına girmiş ve şöyle demişti: "Bunun (bağımın) hiçbir zaman yok olacağını sanmıyorum.

36. O (Son) Saat'in gerçekleşeceğini de sanmıyorum. Rabbime döndürülürsem, (orada) bundan daha hayırlı bir karşılık mutlaka bulacağım."[1]

37. Onunla konuşan arkadaşı ona şöyle demişti: "Seni topraktan, sonra *nutfe*den (zigottan) yaratan, daha sonra seni bir erkek (insan)[2] biçimine sokan (Allah)ı inkâr mı ettin?[3]

38. Fakat O, Allah'tır; Rabbimdir ve ben Rabbime hiçbir şeyi ortak koşmam."

39-40. Bahçene girdiğinde "Maşallah! Kuvvet yalnızca Allah'a aittir." deseydin ya! "Malca ve evlatça beni kendinden güçsüz görüyorsan, (şunu bil ki) belki Rabbim bana senin bahçenden daha iyisini verir; oraya (bahçene) gökten yıldırımlar gönderir ve kupkuru bir toprak hâline gelir.

41. Veya (bahçenin) suyu dibe çekilir de onu istemeye (elde etmeye) asla güç yetiremezsin."

42. (O şımarık kişinin) serveti kuşatılmıştı (yok edilmişti). Böylece, çardakları üzerine yıkılmış hâlde[4] (bahçesiyle ilgili) yaptığı harcamalar yüzünden ellerini ovuşturarak şöyle diyordu: "Ah, eyvah, keşke Rabbime kimseyi ortak koşmamış olsaydım!"[5]

1 Bu cümle Mekkeli müşriklerin içerisinde bir kısmının belirli-belirsiz bir şekilde ahiret inancının bulunduğunu göstermektedir. Benzer mesajlar: Meryem 19:77; Fussilet 41:50; Câsiye 45:32.

2 Burada muhatap erkek bir kişi olduğu için ayette *racülen* kelimesi tercih edilmiştir. Bütünüyle insanın yaratılışıyla ilgili pek çok bilginin benzer içeriklerde Kur'an'da yer aldığı bilinmektedir.

3 Benzer mesaj: İnfitâr 82:6-8.

4 Benzer mesaj: Hacc 22:45.

5 Yüce Allah'tan başkasını yani nüfuzunu, nüfusunu, malını-mülkünü ve zenginliğini tanrı edinenlerin sonu hüsrandır. Zira şirk koşmak zulümdür. Yüce Allah'ın hayata her daim müdahil olduğunu unutarak sahte tanrılarına güvenerek kibirlenen ve böbürlenenlerin, dahası hesap gününe inanmayanların sonu, fayda vermeyecek bir pişmanlıktır.

وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ هُوَ
خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ
بِهِ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾ اَلْمَالُ
وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا ﴿٤٦﴾

43. Kendisine Allah'tan başka yardım edecek destekçileri yoktu. Kendi kendini de kurtaracak güçte değildi.

44. İşte burada yardım ve dostluk gerçek olan[1] Allah'a aittir. O sevap bakımından hayırlı olandır; son bakımından da hayırlı olandır.

urenin 45-49. ayetlerinde dünya hayatının geçiciliğine ve kalıcı amellere dikkat çekilmekte, Son Saat'te yaşanacakların bir bölümü ve mahşerde amel defteriyle buluşma haber verilmektedir.

45. Onlara şunu da örnek ver: "Dünya hayatının durumu gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki yerin bitki(ler)i o (su) sayesinde (gürleşip) birbirine karışmış, rüzgârların savurduğu çer çöp hâline gelmiştir."[2] Allah her şey üzerinde güç sahibidir.

46. Mal ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. İyi işlerden oluşan kalıcı faaliyetler hem ödül bakımından hayırlı olandır hem de ümit beslenmesi Rabbinin katında hayırlı olandır.[3]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Hacc 22:6, 62; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25; Lokmân 31:30. Yardımı ve dostluğu mutlak gerçek olan Yüce Allah'tan başka dostlar edinip Yüce Allah'a ortak koşanlar, hem dünyada hem de ahirette yardımsız ve dostsuz kalırlar. Gerçek velayet Yüce Allah'ın velayetidir, gerçek dostluk sadece O'ndadır. Yüce Allah'ı gündeminden çıkaranlar gerçek dosttan ve O'ndan gelecek yardımdan mahrum kalırlar. Velayet kelimesinin kullanımı için bkz: Enfal 8:72.

2 Yağmur yeryüzündeki bitkilerle yani toprağın altındaki tohumla buluşup birbirine karışır; sonunda yemyeşil bir görüntü ve çeşitli ürünler insanlarla buluşur. Zamanı gelince söz konusu yeşillikler yerini rüzgârın savurduğu çer çöpe bırakır. İki bahçe sahibi kişi sahibi olduğu servetle övündüğü ve o serveti verenin Yüce Allah olduğunu unutup inkâr ettiği için kınanmış, onun itibar ettiği servetin yok edilebileceği ifade edilmişti. Şimdi ise sadece servetin değil, bütünüyle dünya hayatının bile bir mevsimlik bitki gibi olduğu üzerinden mesaj verilmekte, fâni bir âleme gereğinden fazla bel bağlamanın yanlışlığı vurgulanmaktadır. Benzer mesajlar: Yûnus 10:24; Kehf 18:8; Zümer 39:21; Hadîd 57:20.

3 Benzer mesaj: Meryem 19:76.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْاَرْضَ بَارِزَةًۙ وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًاۚ ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا
عَلٰى رَبِّكَ صَفًّاۜ لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۘ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾
وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهٰذَا الْكِتَابِ لَا
يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّآ اَحْصٰيهَاۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًاۜ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿٤٩﴾

47. Dağları yürüteceğimiz gün yeryüzünü çıplak (dümdüz) görürsün. Hiçbirini bırakmaksızın onları (mahşerde) toplayacağız.

48. Hepsi sıra sıra Rabbinin huzuruna çıkarılacak ve (kendilerine) şöyle denecektir: "Şüphesiz ki sizi ilk yarattığımız şekilde bize geldiniz.[1] Aslında sizin için böyle bir buluşmayı asla gerçekleştiremeyeceğimizi sanmıştınız."

49. Kitap (amel defteri) ortaya konulacaktır.[2] Suçluların, onda yazılı olanlardan korkmakta olduklarını göreceksin. (Onlar) "Ah, vay hâlimize! Bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın hepsini sayıp dökmüş!" diyecekler.[3] Yaptıklarını (karşılarında) hazır bulacaklardır. Rabbin, kimseye haksızlık etmeyecektir.[4]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:94; Meryem 19:80, 95. Yüce Allah mahşeri inkâr edenlere orada seslenecek ve inkâr ettikleri hakikatlerle karşılaştıklarında kendilerini bu ifadelerle ayıplamış olacaktır. Yaratılışta herkes tek tek birer insan olarak yaratıldığı gibi mahşerdeki yargılama da aynı şekilde Yüce Allah'ın huzurunda teker teker çağrılarak yapılacaktır. Yaratılışın tek tek gerçekleştirildiği konusu Müddessir 74:11'de Velîd b. Muğîra örnekliğinde de söz konusu edilmekte, Allah'a karşı gelmenin korkunç faturası insanlara hatırlatılmaktadır. Mahşerde insanlar aileleri, taraftarları veya mal ve servetlerinin desteği olmadan ilâhî huzurda teker teker hesaba çekileceklerdir.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:13-14, 71; Zümer 39:69; Hâkka 69:19-24.

3 Bu ayetin mesaj bakımından bir benzeri Şûrâ 42:22'de şu şekildedir: "Yaptıkları şeyler başlarına gelirken zalimlerin korkudan titrediklerini göreceksin." İnsanlar âhirette diriltildikten sonra henüz sorgulamaya geçilmeden birkaç yolla bilgilendirileceklerdir. Bu bilgilendirmenin gayesi, ödül veya cezadan önce, muhataba kendisiyle ilgili hükümlerin gerçekleştirilebilmesi için önceden bilgilendirme yapılmasıdır. Tıpkı modern hukuktaki "sanığa suçunun söylenmesi" veya "ödülü hak edene önceden bunun haber verilmesi" gibi âhirette de bilgilendirilme türleri yaşanacaktır. Kur'an'ın modern hukuka hediyelerinden biri olarak gördüğümüz bu uygulama, maalesef gerçek bir sorgulama yapılmadan, amel defteri ortaya konulmadan ve şahitler getirilmeden gerçekleştiğine inanılan kabirdeki bedensel azap iddialarıyla gölgelenmekte, Kur'an'ın insanlığa sunduğu bu evrensel hediye de gözlerden kaybedilmiş olmaktadır. Bu uygulamadaki adalet prensibini görmezlikten gelmeye neden olmayacak şekilde, Kur'an'daki "suç-ceza" veya "iyi davranış-ödül" ilişkisini ortaya koymadaki en önemli veri, Kur'an'ın "sorgulamadan önceki bilgilendirme uygulaması"dır.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْل۪يسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّه۪
اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُٓ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُون۪ي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِم۪ينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ مَٓا اَشْهَدْتُهُمْ
خَلْقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلّ۪ينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾

Surenin 50-59. ayetlerinde İblis'in secde etmemesi ve sonuçları, müşriklerin ve kâfirlerin çaresizliği haber verilmekte, Kur'an'da her şeyin açıklandığı ifade edilmekte, peygamberlerin gönderilme gerekçesi gündeme getirilmekte ve zalimlerin duyarsızlığı vs. bildirilmektedir.

50. Hani meleklere "Âdem için (Allah'a) secde edin!" demiştik. Onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis hariç.[1] (Zaten o) cinlerdendi[2] ve Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. (Şimdi siz) benim peşim sıra onu ve onun soyunu mu dostlar ediniyorsunuz? Oysa onlar sizin için düşmandır.[3] Zalimler için bu ne kötü bir değişimdir!

51. Ben onları (İblis ve soyunu) göklerin ve yerin yaratılışına da kendilerinin yaratılışına da şahit tutmadım.[4] Ben yoldan çıkaranları yardımcı edinecek değilim.[5]

1 İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

2 Cinler ve dolayısıyla İblis ateşten yaratıldığı için (A'râf 7:12; Hicr 15:27, Sâd 38:76; Rahmân 55:15), onların melek kapsamında sayılmasının doğru olamayacağı düşüncesindeyiz. İblis'in aslında *Azâzîl* adında çok bilgili bir melek olduğu, cennet bekçiliği yaptığı, bilgisi nedeniyle kibirlendiği şeklindeki kabulün Kur'an'dan delili yoktur; aksine, bu görüş bu ayete de açıkça aykırıdır. Kur'an'da meleklerin Yüce Allah'a ibadette hiçbir şekilde kibre girmedikleri, kendilerine emredileni aynen uyguladıkları En'âm 6:61, Nahl 16:50, Meryem 19:64, Enbiyâ 21:27 ve Tahrîm 66:6'da apaçık bir şekilde dile getirilmektedir.

3 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Tâhâ 20:117; Nûr 24:21; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

4 Benzer mesajlar: Sâffât 37:150; Zuhruf 43:19.

5 Ayette geçen *'adud* kelimesi bir kez de Kasas 28:35'te geçmekte ve "güç", "pazu" veya "yardımcı" gibi anlamlar vermektedir. Buradaki maksat, Rabbimizin başka varlıkları takviye bir güç olarak kendisine yardımcı tutmadığını beyandır.

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَٓائِيَ الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجٖيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا
﴿٥٢﴾ وَرَاَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا
فٖي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ
اَنْ يُؤْمِنُٓوا اِذْ جَٓاءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلٖينَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ
قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلٖينَ اِلَّا مُبَشِّرٖينَ وَمُنْذِرٖينَ وَيُجَادِلُ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُٓوا اٰيَاتٖي وَمَٓا اُنْذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

52. O gün (Allah, kâfirlere) "Benim ortaklarım olduğunu sandıklarınızı çağırın!" diyecek;[1] onlar da kendilerini(!) çağırmış (fakat ortakları) onlara cevap verememiş (olacaklar)dır.[2] Biz onların arasına uçurum koyacağız.

53. Suçlular ateşi görür görmez, orayı boylayacaklarını iyice anlamış olacaklar;[3] ondan kaçış (kurtuluş yolu) da bulamayacaklardır.

54. Yemin olsun ki bu Kur'an'da insanlar için her türlü örneği sayıp dökmüşüzdür.[4] (Nankör) insan tartışmaya en çok düşkün olandır.

55. Kendilerine rehber geldiğinde insanları iman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten alıkoyan şey, öncekilere (uygulanan) kanunun[5] kendilerine de gelmesini veya azabın önlerine gelmesini (bir an önce getirilmesini) beklemekten başka bir şey değildir!

56. Biz, elçileri sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz.[6] Kâfir olanlar ise gerçeği *batıl*la (uydurma şeylerle) gidermek için (onun uğruna) mücadele ederler.[7] Onlar ayetlerimle ve uyarıldıkları şeylerle (azapla) alay etmişlerdir.[8]

1 Benzer mesajlar: Kasas 28:62, 74.

2 O gün ortak edindikleri aracı ve şefaatçileri kendilerine fayda sağlamayacaktır.

3 Bu ayette geçen *zannû* fiili kelimenin asıl anlamı olan "zannetmek" değil, konu mahşerdeki hakikatlerle ilgili olduğu için "anlamak, bilmek" demektir.

4 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:58; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

5 "Öncekilerin sünneti" ifadesi Yüce Allah'ın onlara uyguladığı kanunu ifade etmektedir ki onların başına gelen dünyevî felaketler veya dünyevî sıkıntılar, helak edilmeleri vs.'dir. Benzer mesajlar: Enfâl 8:38; Hicr 15:13; Fâtır 35:43.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Nisâ 4:164-165; En'âm 6:48.

7 Bu cümle Enbiyâ 21:18'de yer alan "batıla karşı gerçeklerin ortaya konulması, böylece batılın perişan edilmesi" olayının zıddını oluşturmaktadır. Zira kafirler de hakikati/gerçeği, batılla/uydurmalarla gidermek için batıl uğruna mücadele verirler.

8 Benzer mesaj: Kehf 18:106.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّه۪ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُۜ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ
اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُٓوا اِذًا اَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ
الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِۜ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَۜ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا
مِنْ دُونِه۪ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا ﴿٥٩﴾

57. Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatılıp da onlara sırt çevirenden, kendi elleriyle yaptıklarını unutanlardan daha zalim kim olabilir ki! Şüphesiz ki onu (Kur'an'ı) anlamaları konusunda biz onların kalplerine perdeler, kulaklarına da (s)ağırlık verdik.[1] Sen onları doğru yola çağırsan da asla doğru yola gelmeyeceklerdir.[2]

58. Senin çok bağışlayan Rabbin merhamet sahibidir. Yaptıkları yüzünden onları (hemen) sorumlu tutacak olsaydı, onlara azabı çabucak verirdi.[3] Fakat kendilerine (tanınmış) belirli bir süre vardır ki O'ndan başka bir sığınak asla bulamayacaklardır.

59. İşte haksızlık ettikleri zaman şu şehirler(in halkları)nı helak etmiştik.[4] Onları helak etmek için de belirli bir zaman belirlemiştik.

1 Bu ayet inkârcıların Yüce Allah'ı ve vahyini inkârlarında inat etmeleri sonucunda kalplerinde ve kulaklarında ağırlık olacağını, bu nedenle de Kur'an'ı anlayamayacaklarını içermektedir. Benzer mesaj: En'âm 6:25; İsrâ 17:46; Fussilet 41:5. Bu konudaki açıklamamız için bkz. En'âm 6:25.

2 Ayetin bu son cümlesini öncesindeki ayetlerle birlikte okuyup anlarsak, Yüce Allah'ın hiç kimseyi haksız yere cezalandırmayacağı, kişilerin kendi tercihlerinin sonucunda bazı akıbetleri hak ettikleri görülecektir. Her türlü tebliğe ve bilgilendirilmeye rağmen, bazı insanlar ısrarla ve inatla inkârda diretmekte oldukları için onların kalplerine kılıf ve kulaklarına da ağırlık konulduğu bildirilmektedir. İşte bu kişilere ne kadar hidayet çağrısı yapılsa da sonuçta inanmayacakları Rabbimiz tarafından bildirilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:61; Fâtır 35:45.

4 Kur'an'da Mekkeli müşriklerin haklarında bilgi sahibi olduğu önceki kavimlerden helak edilenler onların dikkatlerine sunulmakta, aynı zulmü yapmaları halinde benzer sonu yaşayacakları kendilerine ve bütün zamanların inkârcılarına bildirilmektedir. Helakin sebebinin zulüm olduğu Yûnus 10:13 ve Kasas 28:59'da da beyan edilmektedir.

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ لَٓا اَبْرَحُ حَتّٰٓى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا بَلَغَا
مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

Surenin 60-82. ayetlerinde Hz. Musa ile yol arkadaşının çıktığı yolculuk ve sonrasında Yüce Allah katından kendisine bilgi verilmiş bilge bir kulun olayı dile getirilmektedir.

60. Hani[1] Musa (beraberindeki) gence şöyle demişti: "Durup dinlenmeyeceğim; ya iki denizin birleştiği yere kadar varacağım ya da çok uzun süre yürüyeceğim."

61. İki denizin birleştiği yere[2] varınca balıklarını unutmuşlardı. Balık da denizde bir yol tutmuştu (gözden kaybolup gitmişti).

1 Bu kıssanın önceki bölümlerle ilgisi hakkında Râzî şu bilgileri vermektedir: "Bu bölüm Yüce Allah'ın bu surede anlattığı üçüncü kıssadır. Bu, her ne kadar başlı başına bir kıssa ise de ilk iki kıssada anlatılan hususları destekler. Bu kıssanın, mallarının ve taraftarlarının çokluğu ile müslüman fakirlere karşı övünen kâfirleri reddetmesi hususunda taşıdığı mana şudur: Musa (as) onca ilmine, ameline, yüce makamına ve son derece şerefli olmasını sağlayacak şeylerin şahsında toplanmış olmasına rağmen, ilim elde etmek için bilge kula gitmiş ve tevazu göstermiştir. Bu, tevazuun yani alçakgönüllülüğün, tekebbürden yani kibirlilikten hayırlı olduğuna delalet eder." "Bu kıssanın, Ashab-ı Kehf kıssasını desteklemesi de şu bakımdandır: Yahudiler, Mekke kâfirlerine, 'eğer, Muhammed, size bu olayı haber verirse, o peygamberdir; aksi halde peygamber değildir' demişlerdi. Hâlbuki bu önemli bir şey değildir; çünkü onun Allah katından gönderilmiş bir peygamber olmasından, onun bütün kıssaları bilmesi gerekir sonucu çıkarılamaz. Bu, tıpkı Hz. Musa'nın da Yüce Allah katından gönderilmiş sadık bir peygamber olmasının , Yüce Allah'ın Hz. Musa'yı bilge kula göndermesine engel olmaması gibidir. Bu yüzden, bütün bu anlattıklarımızdan, bu kıssanın başlı başına bir olay olduğu, ama bununla beraber ilk iki kıssada anlatılan şeyi ortaya koyma hususunda da faydalı bir kıssa olduğu ortaya çıkmış oldu" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXI, 143).

2 Hz. Musa'nın yolculuğu esnasında ulaştığında duracağı ve kendisinden bilgice daha üstün birini bulacağı yer olarak ifade edilen *Mecme'u'l-Bahreyni* (iki denizin buluştuğu yer)in neresi olduğu konusunda farklı kanaatler ileri sürülmüştür. Müfessirlerin büyük çoğunluğu, bu iki denizin Fars ve Rum denizleri olduğunu ifade etmiş, ancak bazıları, yolculuğu çok uzun kabul etmiş olacaklar ki söz konusu yerin Hint Okyanusu ile Kızıldeniz'in buluştuğu yer veya Akdeniz'le Atlas Okyanusu'nun birleştiği yer, Endülüs denizi veya Ermenistan denizi şeklinde görüşler ileri sürmüşlerdir. Bütün bu görüşler elbette eleştiriye açıktır.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَاۘ لَقَدْ لَقٖينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى
الصَّخْرَةِ فَاِنّٖي نَسٖيتُ الْحُوتَۘ وَمَٓا اَنْسَانٖيهُ اِلَّا الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُۚ وَاتَّخَذَ سَبٖيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا
﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِۗ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًاۙ ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَٓا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً
مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ
رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطٖيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

62. (İki denizin birleştiği yeri) geçip gittiklerinde (Musa beraberindeki) gence "Azığımızı bize getir! Şüphesiz ki bu yolculuğumuz nedeniyle çok yorulduk." demişti.

63. (Genç) "Gördün mü (bak şu işe)! Kayaya sığındığımız sırada balığı(n denize düştüğünü söylemeyi) unutmuşum. Onu hatırlamamı bana şeytandan başkası unutturmadı." demişti: O (balık), şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitmişti.

64. (Musa) "İşte aradığımız (yer) orasıydı!" demiş, hemen izlerinin üzerine geri dönmüşlerdi.

65. (Derken), kendisine katımızdan bir rahmet verdiğimiz ve ona tarafımızdan bir ilim öğrettiğimiz kullarımızdan bir kul bulmuşlardı.[1]

66. (Musa) ona "Doğruyu bulmak üzere sana öğretilenden bana da öğretmen için sana uyabilir miyim?" demişti.

67. (O bilge melek) şu cevabı vermişti: "Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin.

68. (İç yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredeceksin?"[2]

1 Burada sözü edilen "kul", Hz. Musa'ya hocalık yapsın diye görevlendirilen özel bir "melek" olmalıdır. Bu kişiyi "insan" kabul edip adına "Hızır" denmesi, cevabı imkânsız soruların sorulmasına neden olmaktadır. Çünkü konuya dair aktarılan rivayetler birçok ayet ve hadisle çelişmektedir (Âl-i İmran 3:144, 185; Enbiyâ 21:34-35; 'Ankebût 29:57). Hadis bilginleri de Hızır'a dair bütün rivayetlerin uydurma olduğunu dile getirmişlerdir. (Geniş bilgi için bkz. İlyas Çelebi, "Hızır" maddesi, *DİA*, XVII, 406-409).

2 Burada Hz. Musa'nın sabırlı olamayacağı bilinmesine rağmen, bir eğitim ilkesi olarak insanlara fırsat tanımanın gerekliliği vurgulanmış olmaktadır. Bu pasajda ele alınan üç imtihan konusuna bakıldığında bu olayların birer gizem içerdiği özellikle kul/melek tarafından bilinmesine rağmen, insanlara "senin buna gücün yok; sen buna dayanamazsın" deyip "onlara fırsat verilmemesi" yolu tercih edilmemiş, aksine onun bu işe karşı tutumunu ortaya koyması için bir eğitim süreci yaşaması için kendisine fırsat tanınmıştır.

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَلَٓا اَعْصِي لَكَ اَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْـَٔلْنِي
عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾ فَانْطَلَقَا حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ
اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا
﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ اَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَانْطَلَقَا حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا
غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُكْرًا ﴿٧٤﴾

69. (Musa) "İnşallah sen beni sabreder bulacaksın. Senin emrine de karşı gelmeyeceğim." demişti.

70. (Melek) "Bana uyarsan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma!" demişti.

71. Yola çıkmışlardı. Sonunda gemiye bindikleri zaman (melek) gemiyi delmişti. (Musa) "Halkını boğmak için mi onu deldin?[1] Şüphesiz ki sen çok çirkin (tehlikeli) bir iş yaptın!" demişti.

72. (Melek) "Ben sana benimle beraberliğe sabredemezsin dememiş miydim?" demişti.[2]

73. (Musa) "Unuttuğum şeyden dolayı beni sorumlu tutma; (bu) işimden dolayı beni ağır bir şekilde kınama." demişti.

74. (Yeniden) yola koyulmuşlardı. Sonunda bir erkek çocuğa rastladıklarında (melek) onu hemen öldürmüştü. (Musa) şöyle demişti: "Tertemiz (suçsuz) bir canı, bir can karşılığı olmaksızın öldürdün, öyle mi? Şüphesiz ki sen fena bir şey yaptın!"

1 Hz. Musa, bu kulun yaptığı "gemiyi delme işi"ni, görünüşü ile değerlendirip yapılanın tehlikeli bir iş olduğu şokunu yaşayınca, diğer peygamberlerde olduğu gibi Hz. Musa da ümmetine olan aşırı düşkünlüğü ve şefkati gereği birden, içindekilerin boğulacağı, dolayısıyla kendilerinin de boğulacağı korkusuyla normal her insanın göstereceği tepkiyi göstermiş olabilir.

2 Hz. Musa'nın burada verdiği sözde duramamasının nedenini bir insan olarak onun psikolojik yapısına bağlamak gerekiyor, yoksa onun mutlak isyanına değil. Yani insanoğlu yaratılışı gereği ilk defa karşılaştığı şeylere karşı bir irkilme yaşar ve onların iç yüzünü öğrenme konusunda sabır gösteremeyebilir. Kaldı ki Hz. Musa, ilk olay sonunda konuşunca önceki sözünü unuttuğunu, bu nedenle sözünde duramadığını, unutma nedeniyle de sorumlu tutulmamasını istemektedir. Yani Hz. Musa'nın bu ilk olayında bir kasıt yok, tamamen her insanda olabilen bir unutma durumu devreye girmiştir. Bunda kınanacak bir şey olmadığı gibi yalan veya isyan diye isimlendirilebilecek bir husus da yoktur.

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا
تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَانْطَلَقَا حَتّٰى اِذَٓا اَتَيَٓا اَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَٓا اَهْلَهَا
فَاَبَوْا اَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ اَنْ يَنْقَضَّ فَاَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ
اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ اَمَّا
السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُ اَنْ اَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَٓاءَهُمْ مَلِكٌ يَاْخُذُ
كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

75. (Bilge melek) "Ben sana benimle beraberliğe sabredemezsin dememiş miydim?" demişti.[1]

16. CÜZ

الجزء ١٦

76. (Musa) şöyle demişti: "Bundan sonra sana bir şey sorarsam artık benimle arkadaşlık etme! Elbette benim tarafımdan (ileri sürebilecek) mazeretin sonuna ulaştın."

77. Yine yola çıkmışlardı. Sonunda bir şehir halkına ulaşıp onlardan yiyecek istemişlerdi. Ancak (şehir halkı) onları misafir etmekten kaçınmıştı. Orada yıkılmak üzere bulunan bir duvarla karşılaşmışlardı. (Melek) hemen onu doğrultmuştu (tamir etmişti). (Musa) "Dileseydin, elbette buna karşı bir ücret alırdın." demişti.

78. (Bunun üzerine melek): "İşte bu (durum) benimle senin aramızın ayrılmasıdır. Şimdi sana sabredemediğin şeylerin açıklamasını bildireceğim." demişti.

79. "Gemi var ya o, denizde çalışan yoksul kişilerindi. Onu kusurlu kılmak istedim. (Çünkü) onların arkasında her (sağlam) gemiye el koymakta olan bir hükümdar vardı.

1 Bu ayetin bir benzeri Kehf 18:72. ayette de geçmişti. Kehf 18:67. ayette zikredilen "bilge kul/melek" Hz. Musa'ya bir uyarıda bulunmuş ve "Sen benimle bulunmaya dayanıp sabredemeyeceksin" demişti. Hz. Musa bilge kulun/meleğin gemiyi delmesi nedeniyle endişeye kapılmış ve içindekileri boğabileceği korkusuyla yaptığının yanlış olduğunu söyleme ihtiyacı hissetmişti. Burada ise günahsız bir çocuğun öldürülmesi karşısında dehşete kapılmış ve "Tertemiz bir canı, bir can karşılığı olmaksızın (kimseyi öldürmediği halde) katlettin ha! Gerçekten sen fena bir şey yaptın!" sözünü söyleme ihtiyacı hissetmişti. İşte bu ayette bilge kul Hz. Musa'ya yaptığı önceki iki uyarıyı tekrarlamakta ve kendisiyle çıktığı bu yolculukta sabırlı olmayacağını yeniden ona hatırlatmaktadır.

وَاَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ اَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشٖينَٓا اَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًاۚ ﴿٨٠﴾ فَاَرَدْنَٓا اَنْ يُبْدِلَهُمَا
رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكٰوةً وَاَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتٖيمَيْنِ فِي الْمَدٖينَةِ
وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ اَبُوهُمَا صَالِحًاۚ فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَبْلُغَٓا اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَاۗ
رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۚ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ اَمْرٖيۜ ذٰلِكَ تَأْوٖيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًاۜ ﴿٨٢﴾

80. Erkek çocuğa gelince, onun ana babası mümin kişilerdi. Onları azdırıp inkâra sürüklemesini uygun görmemiştik.[1]

81. Böylece Rablerinin onun yerine kendilerine, ondan daha temiz ve daha merhametlisini vermesini istemiştik.

82. Duvara gelince, o da şehirdeki iki öksüz çocuğa aitti. Duvarın altında onlara ait bir hazine vardı. Babaları iyi biriydi. Rabbin onların yetişkinlik çağına ulaşıp da kendi katından bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmalarını istemişti. Ben bun(lar)ı kendiliğimden yapmadım. İşte bu (anlattıklarım) senin sabredemediğin şey(ler)in yorumudur."[2]

1 Burada geçen *haşînâ* fiili yaygın anlamı olan "korkmak" şeklinde tercüme edilirse mesajın anlaşılmasında sorun yaşanması kaçınılmazdır. Çünkü Yüce Allah'ın herhangi bir şeyden korkması kesinlikle söz konusu olamaz. Korkanlar melekler şeklinde kabul edilirse bu defa da meleklerin bir şeylerden korktuğu için bir insanı öldürmesi söz konusu olmaktadır. Konuyu insan (Hızır) şeklinde kabul edince konu tamamen çıkmaza sürüklenmektedir. Çünkü bu Hızır denen şahsiyet bir kişidir; ayetteki ilgili fiil ise çoğul kalıptadır. Oysa pek çok müfessir ve lügat âlimine göre Yüce Allah için kullanılması durumunda *haşînâ* fiilinin "uygun görmemek" anlamı da vardır ki bu anlam bağlama da olaya da uygundur.

2 Bilge kulun bu sözü, kendisinin melek olduğunun delilidir. Çünkü En'âm 6:61, Nahl 16:50, Meryem 19:64, Enbiyâ 21:27 ve Tahrîm 66:6'da bu özellik meleklere ait olarak ifade edilmektedir. Surenin 65-82. ayetlerinde anlatılan olay, ya bir *darb-ı mesel*dir/örnektir veya Yüce Allah'ın görevlendirdiği özel bir meleğin verdiği eğitimdir. Gerçeği Allah bilir. Burada anlatılan olaylarla ilgili şu genel değerlendirme yapılabilir:
* İlgili ayetlerde insanlar olarak yaşadığımız hayattaki birtakım bir görünen kısmı bir de göremediğimiz idrak edemediğimiz kısmı olduğu öğretilmektedir.
* Yüce Allah bütünü görür, kulları ise parçayı görür. Geri planı bilinemeyen olaylar hakkında yorum yapmamak gerekir.
* Bu kıssa/darb-ı mesel özelinde Yüce Allah'ın evrene sürekli/daima müdahil olduğu öğretilmektedir.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِۜ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًاۜ ﴿٨٣﴾ اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْاَرْضِ وَاٰتَيْنَاهُ
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًاۙ ﴿٨٤﴾ فَاَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فٖي
عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًاۜ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّآ اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّآ اَنْ تَتَّخِذَ فٖيهِمْ حُسْنًا
﴿٨٦﴾ قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ اِلٰى رَبِّهٖ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾

Surenin 83-98. ayetlerinde Kehf suresindeki dördüncü kıssa olan Zülkarneyn kıssası ele alınmakta, onun yaptığı yolculuk ve karşılaştığı olaylar hakkında bilgi verilmektedir.

83. Sana Zülkarneyn'den[1] soruyorlar. De ki: "Size ondan bir hatıra *tilâvet* edeceğim (okuyup aktaracağım)."

84. Şüphesiz ki biz onu yeryüzünde iktidar sahibi kılmıştık; ona her şey için bir sebep (bir vasıta) vermiştik.

85. O da (batıya doğru) bir yol tutup gitmişti.

86. Sonunda güneşin battığı yere[2] varınca, onu kara balçık bir (su) kaynağında batar bulmuştu. Onun yanında (orada) bir toplum bulmuştu. Bunun üzerine "Ey Zülkarneyn! Ya onları cezalandırırsın ya da haklarında güzel davranma yolunu seçersin." demiştik.

87. (Allah) şöyle demişti:[3] "Haksızlık edeni cezalandıracağız; sonra da Rabbine döndürülecek, (Allah) ona korkunç bir azap uygulayacaktır.

1 Zülkarneyn'in kim olduğu konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu çerçevede onun Makedonya kralı Büyük İskender veya Yemen'deki Himyer krallarından biri olduğu belirtildiği gibi çift boynuzlu yani güçlü iktidara sahip bir kişi olduğu da ifade edilmektedir.

2 Bu ifade, güneşin uzun süre batık olduğu Kuzey Kutup Dairesi'ne yakın bir yerleşim yeri olabilir. Burada iki ayette geçen *mağrib* ve *matlı*' kelimeleri, kalıp itibarıyla güneşin batması yani batık hâlde olması ile güneşin doğmuş hâlde uzun süre görünür hâlini ifade edebilir. Bu yorumu Prof. Dr. Mehmet Çakır'a borçluyum.

3 Yüce Allah bu ve bir sonraki ayette öncelikle Zülkarneyn'e hitap ederek onu yönetim noktasında inşa etmeye devam etmekte, bir anlamda kendisini uyarmaktadır. Eğer zulmederse kendisine dünya hayatında azap edebileceğini, sonrasında hesap vermek üzere mahşere geldiğinde yani Rabbine döndürüldüğünde çok daha şiddetli bir şekilde kendisine azap edeceğini bildirmektedir. Kehf 18:86-88. ayetler Zülkarneyn üzerinden şöyle de yorumlanmaktadır: Yüce Allah, Kehf 18:86'da Zülkarneyn'e ulaştığı topluma onları cezalandırma veya güzel davranma şeklinde iki seçenek sunmaktadır. Kehf 18:87 ve 88. ayetlerde ise oradaki topluma konuşan Zülkarneyn'in kendisi olabilir. Bağlam bu izaha da uygundur. Anlaşılan o ki Zülkarneyn elçilik görevini yerine getirerek uyarıda bulunmuş ve ikinci seçeneği uygulayarak güzel davranmış, tebliğini gerçekleştirmiştir.

وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَٓاءًۨ الْحُسْنٰىۚ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ اَمْرِنَا يُسْرًاۜ ﴿٨٨﴾ ثُمَّ اَتْبَعَ
سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا
سِتْرًاۙ ﴿٩٠﴾ كَذٰلِكَۜ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾

88. İman edip iyi işler yapan kimseye gelince, onun için de en güzel karşılık vardır. Buyruğumuzdan ona kolay olanını söyleyeceğiz."

89. Sonra (doğuya doğru) bir yol tutmuştu.

90. Sonunda güneşin doğduğu yere[1] ulaşınca, onu öyle bir toplum üzerine doğar buldu ki onlar için onun ardında (güneşe karşı) bir örtü yapmamıştık.[2]

91. İşte böylece onunla ilgili her şeyden haberdardık.

92. Sonra (farklı) bir yol tutmuştu.

1 Bu ifade de Kehf 18:86. ayette sözü edilen bölgeye doğru bu defa farklı bir mevsimde seyahat etmiştir ki burası da güneşin uzun süre görüldüğü kutup bölgesine yakın bir yerleşim yeri olabilir. Gerçeği Allah bilir.

2 Bu yolculukta dikkat çeken husus, o bölgede Güneş'in, üzerlerine doğduğu kavmin durumuyla ilgilidir. Yüce Allah bu kavmin üzerinde Güneş'ten başka hiçbir siper kılmamış, onların Güneş'ten korunmak için hiçbir çarelerinin bulunmadığını ifade etmiştir. Bunun ne demek olduğu noktasında şunlar ileri sürülebilir: O kavmin kendilerini Güneş ışıklarından koruyabilecek gölgeleri, dağları, yapıları vs. yoktu. Bu yüzden, onlar Güneş'ten korunmak için ya yeraltında yaptıkları tünellere veya sığınaklara giriyorlardı. Gündüzleri geçim temininde bulunamadıkları için diğer kavimlerin aksine bu kişiler geceleyin çalışıyorlardı. Bu konu bağlamında şöyle değerlendirmeler de yapılmaktadır: **I)** Güneşin battığı yer; batı yönünde Zülkarneyn'in ulaştığı son noktadır. Burada önüne çıkan denizin su sıcaklığı 30 derece olan "Kızıldeniz" olma ihtimali yüksektir. **II)** Güneşin doğduğu yer; yani doğu tarafı ise çöl iklimin bulunduğu Basra körfezi kıyıları olabilir. İki boynuz da bu iki deniz olabilir. Bu iki bölgede yaşayanlarla ilgili bir dil anlaşmazlığı ifade edilmemekte, Zülkarneyn ile bölge halkı rahatça anlaşabilmektedir. **III)** Diğer yön ise Kuzey yönü olması muhtemeldir ki bunun da delili burada yaşayanların dillerinin anlaşılmaması vurgusudur. Yani o kavmin kendi dillerinden başka bir dil bilmediğidir. Bir başka delil de Kafkasya'yı iki ana bölgeye ayıran Daryal Geçidi, Kur'an'daki tasvirlere uygun biçimde Hazar deniziyle Karadeniz arasındaki sıradağların doğal duvar oluşturduğu bir bölgede yer almakta ve bu geçitte iki yüksek dağın arasına demirden inşa edilmiş bir set bulunmaktadır. Her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği Yüce Allah bilir. (Bu konuda çeşitli ve detaylı bilgiler için bkz. Mustafa Öztürk, "Zülkarneyn maddesi", *DİA*, XLIV, 564-567).

حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًاۙ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا يَا ذَا
الْقَرْنَيْنِ اِنَّ يَاْجُوجَ وَمَاْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰٓى اَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا
وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنّ۪ي ف۪يهِ رَبّ۪ي خَيْرٌ فَاَع۪ينُون۪ي بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًاۙ ﴿٩٥﴾

93. Sonunda iki set (dağ) arasına ulaştığında onların önünde, neredeyse hiçbir sözü anlayamayan bir toplum bulmuştu.[1]

94. (O toplum) şöyle demişti: "Ey Zülkarneyn! Şüphesiz ki *Ye'cûc* ve *Me'cûc*[2] yeryüzünde bozgunculuk yapmaktadır. Bizimle onlar arasında bir set yapman için sana bir vergi verelim, olur mu?"

95. (Zülkarneyn) şöyle demişti: "Rabbimin beni içinde bulundurduğu kudret daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle destek olun da sizinle onlar arasına aşılmaz bir engel yapayım.[3]

1 Bu ülke de muhtemelen kuzeye doğru benzer bir ülke olabilir. Buradaki "söz anlamayan" ifadesini, kendi konuştukları dilden başka dil bilmeyen, başka dilde söylenenleri anlamayan yani iletişim kuramayan şeklinde anlamak da doğru bir tercih olabilir. Yüce Allah Zülkarneyn'in üçüncü yolculuğunda karşılaştığı bu kavmin neredeyse hiçbir sözü anlamadığını beyan etmektedir. Burada geçen min dûnihimâ ifadesi "(o iki dağın) arkasında yani yamacında" manasına alınabilir. İşte bu kavim Zülkarneyn'in konuştuğu dili büyük oranda anlayamıyordu; muhtemelen başka bir dil kullanıyorlardı.

2 *Ye'cûc* ve *Me'cûc*, herhangi bir özel ırkı, milleti değil de her zaman hakikatin karşısına dikilen olumsuz algıyı ve faaliyetleri temsil eder. Nitekim bunların Son Saat'te de olacağı Enbiyâ 21:96'da ifade edilmektedir. Bu ayette sözü edilenler de o dönemdeki azgın, sapkın ve saldırgan bir kavmi nitelendiriyor olabilir. Kur'an'da iki yerde geçen Ye'cûc ve Me'cûc denilen bu kişileri azgın ve bozguncu bir tip olarak kabul etmek gerekir. Öyleyse bu kavmin adı ve yaşadığı tarihle ilgilenmek yerine, bunların bozgunculuk yaptığı, toplumu fesada uğrattıkları, olumsuz bir insan tipi oluşturdukları söylenmeli, başka da detaya girilmemelidir.

3 Zülkarneyn, Yüce Allah'ın ona verdiği servet veya otoritenin onların sağlayacağı vergi desteğinden çok daha hayırlı olduğunu bildirmekte, onların bu anlamdaki katkılarına ihtiyaç olmadığını belirtmektedir. Yüce Allah'ın ona ikram ettiği makamın, ekonomik gücün, elinde bulundurduğu çeşitli vasıtaların onların tahminlerinden çok daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Onlardan sadece bedensel olarak işçilik, sanatkârlık veya araç gereç temin etmek konusunda yardım talep etmektedir.

آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتّٰى إِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتّٰى إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي
أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ
رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾

96. Bana demir kütleleri getirin!" Sonunda dağın iki yanı arasını aynı seviyeye getirince "Üfleyin (körükleyin)!" demişti. Onu kor hâline sokunca da "Getirin bana, üzerine bir miktar erimiş bakır dökeyim." demişti.[1]

97. (Artık *Ye'cûc* ve *Me'cûc*) o (seddi) ne aşabilmiş ne de onu delebilmişlerdi.

98. (Zülkarneyn) "Bu, Rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vaadi gelince, O bunu yerle bir eder. Rabbimin vaadi gerçektir." demişti.[2]

Surenin 99-110. ayetlerinde Son Saat ve kıyamet hakkında bazı bilgiler verilmekte, nankörlerin vahye ve tevhide karşı tutumları eleştirilmekte, ziyanda olanlarla cennetlerle ödüllendirileceklerin özellikleri sıralanmakta, ilahî mesajların sınırsızlığı ve Hz. Muhammed'in risalet görevi ile şirke karşı müslümanca duruşu ele alınmaktadır.

1 Yapılmak istenen şeyin iki yanı demir kütlelerle doldurulup tam denkleşince, bu defa -aralarına belli ki körükler yerleştirmişti- körüklerin çalıştırılmasını istemişti. Birbiri üzerine istiflenip yığılan büyük kütleler ateşte ısıtılınca, bir anlamda ateş halini alınca bu defa bunların üzerine bakır eriyiği dökmüştü. Böylece oluşan yapı sanki birbirine kenetlenmiş, âdeta tek parça olmuş bir dağ halini almış oldu. Elbette oluşan yapı kocaman bir dağ değildi; çünkü buna gerek yoktu. Eğer dağ olsaydı *el-cebel/el-cibâl* kelimeleri kullanılırdı ki böyle bir durum söz konusu değildir. Zülkarneyn'in muhatap olduğu kavmin istediği şey Ye'cûc ve Me'cûc'ün şerrinden korunmak, onların kendilerine zarar vermesini önlemekti. Bunun için iki kavmin birbirine ulaşımını engellemek yeterliydi ki taş veya kerpiç türü setler, surlar belli ki sorunu çözemeyecekti. Bu nedenle, Zülkarneyn çok daha güçlü bir yapı inşa ederek, maden eriyiklerini demir kütlelerin üzerine dökerek delinemez, geçilemez, yıkılıp parçalanamaz bir engel meydana getirmişti. Dönemin şartlarını tam olarak bilemediğimiz için bunun mucizevî bir tarafı olup olmadığı noktasında bir şey söyleyemeyiz; ancak malzemenin âdeta detayının verilmesi o yörede böyle bir işlemin yapılabilirliğinin göstergesi durumundadır.

2 Zülkarneyn, yaptığı bu seddi Yüce Allah'ın hem kendisine, hem de yardım isteyen kavme merhametinin gereği olarak inşa ettiğini belirterek, tıpkı Enfâl 8:17'de de belirtildiği gibi, fiillerin veya başarıların asıl sahibinin Yüce Allah olduğunu vurgulamış olmaktadır. Fakat bu tür yapıların ebedi olmadığını, imkân ve kudret veren Yüce Allah'ın vaadi, yani Son Saat gelince onun da yerle bir olacağını, çünkü O'nun vaadinin gerçek olduğunu beyan etmiştir. Bazıları burada sözü edilen "yıkılma"nın Son Saat veya Kıyametle ilişkili olmadığını söylese de devam eden ayetlerde maksadın Son Saat olduğu görülmektedir.

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا
جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا
يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

99. O gün (kıyamet gününde bakarsın ki) biz onları birbirine karışmış bir hâlde bırakmışızdır. Sûr'a da üflenecek,[1] böylece onları tamamen bir araya getireceğiz.[2]

100-101. Gözleri beni anmaya kapalı olmuş ve (gerçeği) duymaya da dayanamayan kâfirleri o gün cehennemle yüz yüze getireceğiz.

102. Kâfir olanlar, benim peşim sıra kullarımı dostlar edineceklerini mi sandılar! Biz cehennemi kâfirlere bir konak olarak hazırladık.

103. De ki: "(Yaptıkları) işler bakımından en çok kaybedenleri size bildirelim mi?

104. (Bunlar) iyi işler yaptıklarını sandıkları hâlde dünya hayatında çabaları boşa giden kişilerdir."[3]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

2 Bu ayetin mesajından anlaşılıyor ki Ye'cüc Me'cüc'den bağımsız olarak bir kıyamet tasviri yapılmakta, her canlı gibi onların da diriltilip Yüce Allah'ın huzuruna getirileceği bildirilmektedir. Ye'cüc ve Me'cüc'ün kıyametten önce bir alamet olarak seddi aşıp ortaya çıkacaklarına ilişkin yapılan yorumlar mitolojik yorumlardır. Zira Zülkarneyn kıssası zaten Kehf 18:98. ayette sona ermektedir. Sonraki ayet olan Kehf 18:99'dan itibaren kıyamet günü olayları anlatılmaktadır. Ayrıca Enbiyâ 21:95-97. ayetlerde helak edilen bir toplumun gerisin geriye gelmeyeceği de ifade edilmiştir. O halde Ye'cüc ve Me'cüc de her bir insan veya her bir toplum gibi kıyamette kabirlerinden çıkarılıp diriltilecek, Yüce Allah'ın huzurunda hesap vermek için hazır olacaklardır.

3 Burada dikkat çekilen nokta gittiği yolun yanlış olduğunu fark edememek, yaptığı yanlışları güzel işler olarak sanmaktır. A'râf 7:30, Kehf 18:104, Zuhruf 43:37 ve Mücâdele 58:18'de de benzerleri bulunan bu ifade, insanoğlunun yanılgı noktalarının en tehlikelisini oluşturmaktadır. Çünkü insan bir şeyin yanlış olduğunu fark ederse artık bile bile onun peşine gitmemeyi daha çok isteyip başarabilir; ancak her şeye rağmen inkârda ısrar edenlerin bulunacağı da gözden uzak tutulmamalıdır.

أُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَٓائِهٖ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقٖيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا
﴿١٠٥﴾ ذٰلِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُٓوا اٰيَاتٖي وَرُسُلٖي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدٖينَ فٖيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا
حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبّٖي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبّٖي
وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهٖ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ
كَانَ يَرْجُوا لِقَٓاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖ اَحَدًا ﴿١١٠﴾

105. İşte onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden işleri boşa giden kişilerdir ki biz onlar için kıyamet gününde hiçbir ölçü (terazi) tutmayacağız.[1]

106. İşte, inkâr ettikleri için, (ayrıca) ayetlerimle ve elçilerimle alay ettikleri için[2] onların cezası cehennemdir.

107. İman edip iyi işler yapanlara gelince, onlar için makam olarak *Firdevs* cennetleri[3] vardır.

108. Orada *ebedî* kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler.

109. De ki: "Rabbimin sözleri(ni yazmak) için deniz mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave getirsek, Rabbimin sözleri bitmeden önce deniz tükenirdi."[4]

110. De ki: "Ben yalnızca sizin gibi bir insanım. Bana 'ilahınızın tek bir ilah olduğu' vahyolunuyor."[5] Artık kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa iyi işler yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın!

1 Bu ayet Kasas 28:78 ve Rahmân 55:39-41. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayetteki "terazi kurulmamak" ifadesi bu türden inkârcılara hiçbir şekilde değer verilmemesi anlamını da içermektedir.

2 Benzer mesaj: Kehf 18:56.

3 Mü'minûn 23:11'de de geçen "Firdevs" cenneti "cennetlerin en yükseği, has bahçe" demektir.

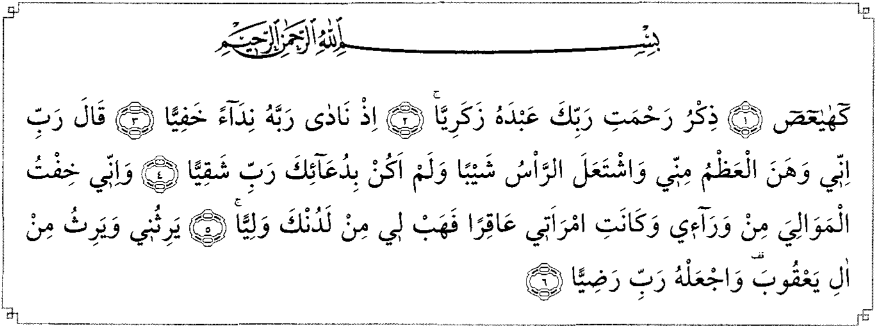
4 Benzer mesaj: Lokmân 31:27. Bu ifade "Allah'ın kelimelerinin bitmeyeceği" manasını içermektedir. Yani bir, iki, yedi veya sekizden fazla sayıda denizin mürekkep olması halinde Yüce Allah'ın kelimelerinin biteceğini söylemek kesinlikle doğru değildir.

5 Benzer mesaj: Fussilet 41:6.

19
MERYEM SURESİ

98 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 98 ayetten oluşan, adını 16. ayetindeki *meryem* kelimesinden alan Meryem suresi inişte 43, mushaf sırasında ise 19. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-15. ayetlerinde Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya hakkında bilgi verilmektedir.

1. *Kâf. Hâ. Yâ. 'Ayn. Sâd.*[1]

2. (Bu), Rabbinin Zekeriya kuluna rahmetini hatırla(t)masıdır.[2]

3. Hani o, gizli bir sesle Rabbine şöyle seslenmişti:

4. "Rabbim! Kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı. Rabbim, senden isteklerim konusunda (bu zamana kadar) hiç mahrum kalmadım.

5-6. Şüphesiz ki ben, benden sonraki yakınlarımdan endişe ediyorum. Hanımım da kısırdır. Bana katından hem bana hem de Yakup ailesine mirasçı olabilecek bir veli (çocuk) ver! Rabbim! Onu rızana layık eyle!"[3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "(Allah), kulu Zekeriya'ya Rabbinin merhametini zikretmiştir.", "Kulu Zekeriya'ya (yönelik gerçekleşen) Rabbinin merhametini hatırlat!" Bu ayette şu şekilde bir mesaj da veriliyor olabilir: "(Bu), Zekeriya'nın hem kendi ümmetine hem de bu son ümmete Rabbinden rahmet olması (hakkındadır)."

3 Bu dua, Yüce Allah'tan nasıl bir çocuk istenmesi gerektiğini öğretir. Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:38.

يَا زَكَرِيَّٓا اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍۨ اسْمُهُ يَحْيٰىۙ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ
لٖي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَاَتٖي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذٰلِكَۚ قَالَ رَبُّكَ هُوَ
عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لٖيٓ اٰيَةًۜ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا
تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا
بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

7. (Melekler şöyle demişti:) "Ey Zekeriya! Sana daha önce kimseye vermediğimiz (benzeri olmayan), ismi Yahya olan bir erkek çocuk müjdeliyoruz."

8. (Zekeriya), "Rabbim! Hanımım kısır, ben de yaşlılığımın sonuna ulaşmışken nasıl benim bir oğlum olacak?" diye sormuştu.

9. (Melek) şu cevabı vermişti: "Öyle, (ama) Rabbin 'Bu (iş) benim için kolaydır. Sen daha önce hiçbir şey değilken seni ben yaratmıştım' buyurmuştu."

10. (Zekeriya) "Rabbim! (Bu konuda) bana bir delil ver." demişti. (Melek) "Senin delilin, sapasağlam olduğun hâlde (üç gün) üç gece insanlarla konuşamamandır." cevabını vermişti.[1]

11. (Bu sırada Zekeriya) mabetten kavminin karşısına çıkarak onlara "Sabah akşam *tesbih* edin (Allah'ı yüceltin)!" diye vahyetmişti (işaret etmişti).[2]

1 Bu ayetler (Meryem 19:4-10), Âl-i İmrân 3:39-41. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yaşlılık çağında çocukla müjdelenen Hz. Zekeriya'ya yönelik mucize yani işaret, "sapasağlam olmasına rağmen üç gün konuşamaması"dır. Bu yüzden tercümeyi de "konuşmama"sı değil de, "konuşamama"sı şeklinde vermeyi tercih ettik. Hz. Zekeriya duygusal olarak çocuk istemiş, müjdeyi alınca şaşkınlıkla ve muhakemesiyle soru sormuştu. Ayrıca Hz. Yahya'nın doğumu da tıpkı Hz. İsa'da olduğu gibi elbette mucizevi bir doğumdur. Hz. Yahya'nın kısır bir anne ve ihtiyar bir babadan dünyaya gelmesi, küçük yaşta kendisine muhakeme gücü yani "hüküm verme yeteneği" bahşedilmesi onun mucizevi oluşuna örnektir.

2 Hz. Zekeriya, çocuk sahibi olacağı müjdesinin şaşkınlığı sonucunda bir mucize isteğinde bulunması ve bunun onda yaşanması nedeniyle üç gün konuşamadığı için tebliğini işaretle yapmış, görevini terk etmemiştir. *Vahiy* kelimesi Yüce Allah'ın dışında başka varlıklar için kullanılırsa buna "gayr-ı ilahi vahiy" denmektedir. Burada ilgili kelimenin sözlük manalarından birisi olan "işaret etmek, ilham etmek veya emretmek" anlamları kastedilmektedir. Hz. Zekeriya "üç gün konuşamadığı için" artık kavmine işaret diliyle bilgi vermeye çalışmaktaydı. Zaten Âl-i İmrân 3:41'de geçen *remz* kelimesi de "işaret" anlamına gelmektedir. Tebliğde sözünü ettiği şey, "üç gün gelemeyeceğim; siz devam edin" veya "işaretle de olsa sabah-akşam tesbihe devam edelim" mesajı da olabilir.

يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَاٰتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكٰوةً وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾
وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ
حَيًّا ﴿١٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ اِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ اَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَاتَّخَذَتْ مِنْ
دُونِهِمْ حِجَابًا فَاَرْسَلْنَا اِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ اِنّ۪ي اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ
مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ اِنَّمَا اَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِاَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾

12-13. "Ey Yahya! Kitaba (Tevrat'a) sımsıkı sarıl!"[1] (demiştik) ve henüz küçük çocukken ona muhakeme gücü, katımızdan şefkat ve arınmışlık vermiştik; o da *takvâ*lı (duyarlı) biriydi.

14. Ona ana babasına iyilik yapmasını (emretmiştik);[2] o da asi zorba biri değildi.[3]

15. Doğduğu gün, öleceği gün ve sağ olarak diriltileceği gün selam onun üzerine olsun![4]

Surenin 16-29. ayetlerinde Hz. Meryem'in Cebrail ile karşılaşması, Hz. Meryem'in hamile kalışı, çocuğu dünyaya getirmesi ve kavmiyle yaşadığı konuşmalar dile getirilmektedir.

16. Kitapta Meryem'i de hatırla! Hani o, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere[5] gitmişti.

17. (Kendisini görmemeleri için) onların aşağı tarafından bir perde çekmişti. Biz ona düzgün bir insan şeklinde görünen *rûh*umuzu (Cebrail'i) göndermiştik.

18. (Meryem) "*Takvâ*lı (duyarlı) biriysen, senden Rahmân'a sığınıyorum." demişti.[6]

19. (Cebrail) "Ben sana tertemiz bir erkek çocuk vermem için Rabbinin sadece bir elçisiyim." demişti.

1 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

2 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

3 Bu ayetler Âl-i İmrân 3:39. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer bir ifade Meryem 19:33'te Hz. İsa için kullanılmaktadır.

5 Ayette geçen "doğu tarafı" veya "doğu mekânı" ifadesi ile kastedilen, ya içerisinde bulunduğu "mabette, mihrapta veya Beyt-i Makdis'te doğu tarafında bir köşe" veya "evinin içinde ailesinden uzak bir mekân" ya da "çevresindeki erkeklerin sataşmasından kurtulmak için doğuya doğru bir yer" anlamına gelebilir.

6 Hz. Meryem'in bu tutumu onun *betûl* yani "namus abidesi" olarak anılmasının sebebidir.

قَالَتْ اَنّٰى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ اَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذٰلِكِۚ قَالَ رَبُّكِ هُوَ
عَلَيَّ هَيِّنٌۚ وَلِنَجْعَلَهُٓ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّاۚ وَكَانَ اَمْرًا مَقْضِيًّا ﴿٢١﴾ فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهٖ
مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

20. (Meryem) "Bana hiçbir insan dokunmamışken ve üstelik ahlaksız olmadığım hâlde benim nasıl çocuğum olabilir ki?" demişti. [1]

21. (Cebrail ise) şöyle demişti: "Öyle, (ama) Rabbin 'O (iş) benim için kolaydır. Biz onu insanlara bir ayet (mucize) ve katımızdan bir rahmet kılmak için (böyle yapacağız.[2] Zaten bu iş), karara bağlanmış (olmuş bitmiş) bir iştir (hükümdür)' buyurmuştur."[3]

22. (O esnada Meryem) çocuğa hamile kalmış ve onunla uzak bir yere çekilmişti.[4]

1 Hz. Meryem'in ne kadar büyük bir imtihan yaşadığı tahminlerin ötesindedir.

2 Hz. Zekeriyyâ'ya verilen cevapta olduğu gibi, burada da Yüce Allah'ın sunduğu gerekçeler ve O'nu kudretinin erişilmez olduğu ortaya konulmaktadır. Hz. Peygamber'in âlemler için bir rahmet tecellisi olması gibi, Hz. İsa'nın da bütün insanlık için bir delil ve ilâhî rahmetin bir tecellisi olduğu gerekçe olarak ifade edilmektedir. Yuhanna İncili'nde Hz. İsa için şöyle dendiğini görmekteyiz: "...Her şey onun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey onsuz olmadı..." "...O, dünyadaydı, dünya onun aracılığıyla var oldu, ama dünya onu tanımadı..." (Yuhanna, *Yeni Ahit*, İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları, 2000, 1: 3; 1: 6-10). Bu cümleden olarak, Yüce Allah'ın Hz. Peygamber için söylediği (!) iddia edilen "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım" sözü de dikkatleri çeken ve kabul edenleri tarafından sıkça referans olarak gösterilen ifadelerdendir. Oysa bu söz Sağânî'ye göre uydurmadır (Ali el-Kârî, *el-Ehâdîsü'l-Mevdû'ah*, s. 288). Konuyu "Hz. İsa veya Hz. Muhammed olmasaydı âlemlerin yaratılmayacağı" bağlamında ele almaya gerek olmadığı kanaatindeyiz. Hem Enbiyâ' 21:107'de Hz. Muhammed'in, hem de ayette Hz. İsa'nın âlemler veya insanlar için ilâhî rahmetin bir tecellisi olduğu açıkça ortaya konulmaktadır. Zira Yüce Allah hüküm ve iradesine elçisi de olsa kimseyi ortak etmez.

3 Bu ayet Âl-i İmrân 3:47. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Bu cümlede Hz. Meryem'in çocuğa hamile kalışı ve sonrasında uzak, kuytu bir köşeye çekildiği ifade edilmektedir. Ayetteki *intebezet* fiili Meryem 19:17. ayette de geçmiş ve Hz. Meryem'in mabette ailesiyle arasına perde çektiği doğu yönünde bir mekâna çekilmesini ifade için kullanılmıştı. Burada ise aynı kelime ***mekânen kasıyyen*** tamlamasıyla kullanılmaktadır. Bu tamlamanın anlamı hakkında müfessirlerimiz genellikle "uzak bir yer", "insanlardan uzak bir mekân" veya "dağın arkasında ailesinden uzak bir yer" ifadelerini kullanmışlardır. Bu ifadenin Hz. Meryem'in yaşadığı mabedin (mahfil odacığının) en uzak köşesi" manasına geldiği de beyan edilmektedir. Esasında böyle de olur; Meryem 19:17. ayettekinden farklı olarak daha uzak bir yere çekilmişti şeklinde de olabilir.

فَاَجَٓاءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى جِذْعِ النَّخْلَةِۚ قَالَتْ يَا لَيْتَن۪ي مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا ﴿٢٣﴾
فَنَادٰيهَا مِنْ تَحْتِهَٓا اَلَّا تَحْزَن۪ي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزّ۪ٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ
تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾

23. (Zamanı geldiğinde) doğum sancısı onu bir hurma ağacının gövdesine yaslanmaya zorlamıştı[1] da "Ah, keşke bundan önce ölseydim ve unutulup gitseydim!" demişti.[2]

24. (Cebrail, ağacın) alt tarafından ona şöyle seslenmişti: "Sakın üzülme! Elbette Rabbin senin alt tarafında bir su arkı var etmiştir.

25. Hurmanın gövdesini kendine doğru silkele ki (ağaç) sana taze hurma döksün.[3]

1 Hamilelik süresi boyunca başka neler yaşadığı bu ümmet için herhangi bir mesaj içermediği için, o konuda herhangi bir detay verilmemiş ve konu doğrudan doğruya "doğum sancısı" aşamasına getirilmiştir. Hz. Meryem belli ki içinde bulunduğu mabette doğum yapmak istemediği için dışarıya çıkıp bir hurma dalına yaslanmıştı. Ya da zaten bulunduğu uzak mekândaki bir hurma dalına, ağacına yaslanmıştı. Doğum tecrübesi olmayan Hz. Meryem, hamile kalışındaki sıra dışılığı doğumda yaşamayacağı için, normal doğum sancısı çekmiş ve bir anlamda acısına destek aramak için bir hurma ağacının gövdesine yaslanma ihtiyacı hissetmişti.

2 Bu cümle Hz. Meryem'in yaşadığı sıkıntının ona söylettiği bir yakarış veya özlemdir: Elmalılı'nın ifadesiyle: "Âh, n'olaydım, bu olaydan önce keşke öleydim; unutulup gideydim!" Bu sızlanma ve yakarış Hz. Meryem'in nasıl derin bir psikolojik travma içerisinde olduğunu göstermektedir. Hıristiyanların teslisinde zaman zaman yer verilen "Hz. Meryem unsuru" reddedilmekte, onu insanüstü konuma getiren yaklaşımlar cevaplandırılmaktadır. Hz. Meryem bir ilâh olmadığı gibi bir ilahın annesi de değildir. O da "fiziksel doğum yapma" anlamında diğer kadınlar gibi, yeri geldiğinde sıkıntı çeken ve sıkıntısı nedeniyle zaman zaman sızlanan bir mahlûktur. Hz. Meryem kendisine melekler aracılığıyla haber verilen "arı duru bir çocuk müjdesi"ne rağmen, acaba neden böyle şeyler söylemiştir? Burada akla gelen ihtimal, her şeye rağmen olayın halka izah edilemeyecek türden bir mesele olması şeklinde düşünülebilir. Bu bağlamda muhatapların neler söyleyeceğini az çok tahmin eden Hz. Meryem, belki de halkın bu konuyla ilgili olarak dedikoduyla günaha girecek olmasından dolayı bunu söylemiş olabilir. Ayrıca normal olarak, doğum sancısının kendisine çok ağır gelmesi nedeniyle böyle bir şey söylemiş olması da elbette mümkündür. Gerçeği Allah bilir.

3 Bu ifadeler ilahi bir mucizeye muhatap kılınan ve çok zor bir durumla karşı karşıya bırakılan Hz. Meryem için her şeyin hazırlanmış olduğunu göstermektedir.

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا فَقُولِي اِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا
فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَاَتَتْ بِه۪ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾
يَٓا اُخْتَ هٰرُونَ مَا كَانَ اَبُوكِ امْرَاَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ اُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَاَشَارَتْ اِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ
نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ اِنِّي عَبْدُ اللّٰهِ اٰتٰينِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾
وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ وَاَوْصَانِي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾

26. Ye, iç; gözün aydın olsun! Herhangi bir insan görürsen de ki: Ben Rahmân için oruç adadım; bugün hiçbir insanla konuşmayacağım."

27. Onu (çocuğunu) taşıyarak kavmine getirmişti. Demişlerdi ki: "Ey Meryem! Şüphesiz ki sen çok iğrenç bir şey yaptın!

28. Ey Harun'un kız kardeşi![1] Baban kötü bir kişi değildi; annen de ahlaksız değildi."[2]

29. (Meryem) ona (çocuğa) işaret etmişti. Onlar da "Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz!"[3] demişlerdi.

Surenin 30-40. ayetlerinde Hz. İsa'nın tebliğinin dokuz başlığı ile Hz. İsa hakkında gerçek bilgilerin neler olduğu ifade edilmektedir.

30. (İsa) şöyle demişti: "Ben Allah'ın kuluyum. O, bana Kitabı verdi ve beni peygamber yaptı.[4]

31. Beni bulunduğum her yerde bereketli kıldı. Yaşadığım sürece *salâtı* (Allah'a desteği, namazı) ve zekâtı bana emretti.[5]

1 Burada sözü edilen "Harun'un kız kardeşi" ifadesi, Hz. Meryem'in Hz. Harun'un soyundan geldiği anlamını verebileceği gibi, Hz. Harun'un davasını sahiplenmesi anlamını da içerebilir. Dahası onun Harun adında bir kardeşinin bulunması da elbette muhtemeldir.

2 Bu ayet Nisâ 4:156. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Bu cümle "(Daha dün) beşikte olan bir bebekle nasıl konuşalım!" şeklinde de yorumlanabilir ki bu yorum devamında geçen "Hz. İsa'nın peygamber kılınması, ona kitap verilmesi, namaz, zekât ve annesine iyilik etmesi" gibi görevlerini daha kolay anlamayı sağlar. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:46; Mâide 5:110.

4 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:79; En'âm 6:89; İsrâ 17:55; 'Ankebût 29:27; Hadîd 57:26.

5 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

وَبَرًّا بِوَالِدَت۪ي وَلَمْ يَجْعَلْن۪ي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ
اُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذٰلِكَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذ۪ي ف۪يهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ
يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَاِنَّ اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ
فَاعْبُدُوهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٣٦﴾ فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ
مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٣٧﴾

32. Beni, anneme iyilik yapar (saygılı) kıldı[1] ve beni azgın bir zorba yapmadı.

33. Doğduğum gün, öleceğim gün ve sağ olarak diriltileceğim gün selam banadır."[2]

34. İşte, hakkında tartıştıkları Meryem oğlu İsa ile ilgili doğru söz budur.[3]

35. Allah asla çocuk edinmemiştir. (Haşa)! O, yücedir. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece "Ol!" der; o da hemen olmaya başlar.[4]

36. (İsa şunu söylemiştir:) "Şüphesiz ki Allah benim de Rabbimdir; sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin! Doğru yol budur."[5]

37. (Çeşitli yahudi ve hristiyan) gruplar kendi aralarında (İsa hakkında) ayrılığa düştüler. Büyük günün şahitliği nedeniyle kâfir olanların vay hâllerine![6]

1 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

2 Benzer bir ifade Meryem 19:15'te Hz. Yahya için kullanılmaktadır.

3 Hz. İsa'nın Meryem 19:17'de "doğumunun melek aracılığı ile müjdelendiği", Meryem 19:35'te "Yüce Allah'ın iradesi ve emriyle yaratıldığı yani O'nun sözü olduğu", Meryem 19:36'da ise "Hz. İsa'nın Rab olarak Yüce Allah'ı tanıdığı" ifade edilmektedir. Ayrıca Meryem 19:37'de "Hz. İsa'nın Yüce Allah'ın oğlu olduğu, sadece ruh olarak yaratıldığı ya da ruh ve bedenle yaratılıp ilah olduğu" konusunda tartışan yahudi ve hristiyanlara esaslı cevaplar verilmektedir.

4 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

5 Hz. İsa'nın bu mesajıyla ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:51; Mâide 5:117; Zuhruf 43:64.

6 Benzer mesaj: Zuhruf 43:65.

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ
الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ
عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرٰهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ
يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ
الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ
كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

38. Huzurumuza gelecekleri gün (gerçeği) nasıl da duyacak ve nasıl da görecekler! Fakat o zalimler, bugün apaçık bir şaşkınlıktadır.

39. Hükmün kesinleştiği o pişmanlık günü hakkında onları uyar! Onlar gaflettedir ve (ahirete) inanmazlar.

40. Yeryüzüne ve onun üzerindekilere ancak biz vâris oluruz;[1] üstelik onlar da sadece bize döndürüleceklerdir.

Surenin 41-50. ayetlerinde Hz. İbrahim kıssası ele alınmaktadır.

41. Kitapta İbrahim'i de hatırla! Şüphesiz ki o, çok doğrulayıcı (biriydi), peygamberdi.[2]

42. Hani babasına demişti ki: "Ey babacığım! Duyamayan, göremeyen ve sana hiçbir yarar sağlayamayacak şeylere niçin tapıyorsun?[3]

43. Ey babacığım! Şüphesiz ki sana gelmeyen bir ilim (Allah tarafından) bana geldi. Bana uy ki sana düzgün (doğru) yolu göstereyim.

44. Ey babacığım! Şeytana kulluk etme! Şüphesiz ki şeytan, Rahmân'a asi oldu.

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:23; Kasas 28:58. Yüce Allah mevcudat içerisinde her şeyin helak olacağını, bâkî kalacak olanın sadece kendi zâtı olduğunu beyan etmektedir. Her faninin mülkü Yüce Allah'a geçecektir; çünkü ölmeyen gerçek diri ve bâkî kalacak olan sadece Yüce Allah'tır. Bu ayet Hz. İsa'nın yeryüzüne ineceğine ve Tanrı devleti kuracağına inanan hristiyanlara ve benzer şekilde Hz. Üzeyr'i bekleyen yahudilere, Yüce Allah'ın ibret niteliğinde harikulade mesajıdır.

2 Ayetin son cümlesi şöyle de tercüme edilebilir: "Muhakkak ki o, nübüvvet içeren bir sadakatin sahibiydi (çok doğru söyleyen bir peygamberdi)."

3 Hz. İbrahim'in babasına yönelik tebliği konusunda benzer mesajlar: En'âm 6:74-75; Enbiyâ 21:52-55; Şu'arâ 26:70-82; Sâffât 37:85-87; Zuhruf 43:26-27; Mümtehine 60:4.

يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ اَرَاغِبٌ
اَنْتَ عَنْ اٰلِهَت۪ي يَٓا اِبْرٰه۪يمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْن۪ي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ
سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبّ۪ي اِنَّهُ كَانَ ب۪ي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَاَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَاَدْعُوا رَبّ۪ي
عَسٰٓى اَلَّٓا اَكُونَ بِدُعَٓاءِ رَبّ۪ي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَهَبْنَا لَهُٓ
اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾

45. Ey babacığım! Rahmân'dan sana azap dokunup da şeytanın dostu (velisi) olmandan korkuyorum."[1]

46. (Babası) şöyle demişti: "Ey İbrahim! Sen ilahlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Vazgeçmezsen şüphesiz ki seni (taşlayarak) kovarım![2] Uzun bir süre benden uzak dur!"

47. (İbrahim) şöyle demişti: "Selam sana! Rabbimden senin için bağışlanma dileyeceğim.[3] Şüphesiz ki O, bana lütufkârdır.

48. Sizden de Allah'ın dışında yalvardığınız şeylerden de uzaklaşıyorum ve Rabbime yalvarıyorum. Umarım ki Rabbime duada mahrum olmam."

49. Sonunda (İbrahim) onlardan ve Allah'tan başka taptıkları şeylerden uzaklaşınca ona İshak'ı ve (bir süre sonra da torunu) Yakup'u bağışlamıştık; her birini de peygamber yapmıştık.[4]

1 Kendisine Yüce Allah'ı değil de şeytanı ve türevlerini, insan ve cin şeytanlarını, Nemrut'u, Firavun'u vb. lerini dost (veli) edinenlerin sonu hüsran olacaktır. Zira küfre düşen ve küfrünü din edinenlerden dost olmadığı gibi böylelerinin şeytan ve şeytana uyanlardan başka dostu da olmaz.

2 Yâsîn 36:18'de de yer aldığı üzere, *recm* "taşlamak, kovmak, taşla kovmak, sözle taşlamak, çirkin söz söylemek" gibi anlamlara gelmektedir. İnançsız olanların veya kâfir ya da müşriklerin peygamberlere karşı takındığı ortak tavır gereği, burada da bir tehdit unsuru söz konusu edilmektedir. Yâsîn 36:18'de zikredildiği gibi, peygamberler eğer tebliğden veya risaletten vazgeçmezlerse, kendilerini taşlayacaklarını beyan etmekteydiler. Üstelik *le ercümenne* ifadelerinde baştaki *lâm/le* ve fiilin sonundaki "şeddeli *nûn*" harfleri manayı pekiştirmekte, yani kuvvetlendirmektedir. Söylenmek istenen, onların bu tehditlerinde son derece kararlı ve ısrarcı olduklarıdır.

3 Bu ayetler Tevbe 9:113-114, Şu'arâ 26:86-87 ve Mümtehine 60:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Hz. İbrahim babası sağken onun tevbe etmesi için dua etmişti.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:83-84; Hûd 11:71; Enbiyâ 21:72.

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسٰى اِنَّهُ
كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾ وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾
وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا اَخَاهُ هٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ
الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾

50. Onlara rahmetimizden lütufta bulunmuş ve kendilerine yüksek bir doğruluk dili vermiştik.[1]

Surenin 51-65. ayetlerinde Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. İsmail ve Hz. İdris gündeme getirilmekte, peygamberlerin bazı ortak niteliklerine, iyilik sahiplerinin gönderileceği 'Adn cennetlerine ve meleklerin gönderiliş sistemine dikkat çekilmekte ve Yüce Allah'ın bazı sıfatları hatırlatılmaktadır.

51. Kitapta Musa'yı da hatırla! Şüphesiz ki o samimi[2] biriydi ve peygamber olan elçiydi.[3]

52. Ona (Musa'ya) *Tûr*'un sağ tarafından seslenmiş ve özel bilgiler vermek için onu yaklaştırmıştık.[4]

53. Merhametimiz gereği ona kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan etmiştik.[5]

54. Kitapta İsmail'i de hatırla! Şüphesiz ki o hem sözünün eriydi hem de peygamber olan elçiydi.

1 Ayetin son cümlesi "Kendilerine sadakatin yüksek dilini (ününü), üstün bir anlatım gücü nasip etmiştik" şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Ayette geçen *muhlas* kelimesi Yûsuf 12:24'te de olduğu gibi "samimi, seçkin, seçilmiş" anlamında peygamberlerin sıfatıdır. Bu kelime, şeytanın pes dediği, kendilerine karşı mağlubiyeti peşinen kabul ettiği ihlâslı has kullardır.

3 Ayetin son cümlesi "Şüphesiz ki o elçiydi, peygamberdi" şeklinde de tercüme edilebilir. Bu ayet resul-nebi ayrımını ve nebilere kitap verilmediği iddiasını da boşa çıkarmaktadır. Benzer şekilde Meryem 19:53'te Hz. Harun ve Meryem 19:54'te de Hz. İsmail için aynı husus geçerlidir.

4 Benzer mesaj: Kasas 28:30.

5 Yüce Allah'ın Hz. Harun'a peygamberlik görevi vermesiyle ilgili benzer mesajlar: Tâhâ 20:29-30; Furkân 25:35; Şu'arâ 26:13; Kasas 28:34.

وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّه۪ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِدْر۪يسَ
اِنَّهُ كَانَ صِدّ۪يقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّ۪نَ
مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْرَٓاء۪يلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا اِذَا
السجدة تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا
الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾

55. Ayrıca o, ailesine (destekçilerine)[1] *salâtı* (Allah'a desteği, namazı) ve zekâtı emrederdi.[2] Rabbi katında da hoşnutluk kazanmış biriydi.

56. Kitapta İdris'i de hatırla! Şüphesiz ki o, çok doğrulayıcı (biriydi) ve peygamberdi.[3]

57. Kendisini üstün bir makama yükseltmiştik.

58. İşte bunlar, Allah'ın Âdem'in soyundan kendilerine nimetler verdiği peygam-
SECDE AYETİ berlerden, Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızdan, İbrahim ve *İsrail*'in (Yakup'un) soyundan, doğruya ulaştırdığımız ve seçkin kıldığımız (peygamberler)den bir bölümüdür. Onlara Rahmân'ın ayetleri *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman ağlayarak secde ederlerdi.[4]

59. Onlardan hemen sonra *salâtı* (namazı/ibadeti) ziyan eden ve şehvetlere uyan bir nesil geldi.[5] İleride bir cehennem çukuru[6] ile karşılaşacaklardır.

1 Burada geçen *ehl* kelimesi bağlam gereği Hz. İsmail'in hem müslüman olan ailesini hem de destekçilerini, yani iman etmiş olan ümmetini, bir anlamda inanç ailesini içermektedir. Maksat ve mesaj sadece ve sadece biyolojik aile olarak sınırlandırılmamalıdır.

2 Bu ayet namaz, zekât vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

3 Ayetin son cümlesi şöyle de tercüme edilebilir: "Muhakkak ki o, nübüvvet içeren bir sadakatin sahibiydi (çok doğru söyleyen bir peygamberdi)."

4 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

5 Bu ayet A'râf 7:169. ayetle birlikte okunmalıdır.

6 Burada sözü edilen *ğayy* kelimesi cehennemin bir çukurudur.

إِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ
الَّت۪ي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَا يَسْمَعُونَ ف۪يهَا لَغْوًا اِلَّا سَلَامًا
وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ ف۪يهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّت۪ي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾
وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ اَيْد۪ينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

60. Ancak (Allah'a) yönelen, iman edip iyi işler yapan(lar) cennete girecekler ve asla haksızlığa uğratılmayacaklardır.

61. Yani Rahmân'ın kullarına gıyaben vadettiği durmaya değer cennetlere[1] (gireceklerdir). Şüphesiz ki O'nun (Allah'ın) vaadi gerçekleşecektir.

62. Orada herhangi bir boş söz duymayacaklar. Sadece 'selam' (sözleri duyacaklardır).[2] Onlar için orada sabah akşam rızıkları vardır.[3]

63. Kullarımızdan *takvâlı* (duyarlı) olanları mirasçı kılacağımız cennet işte odur.

64. (Melekler) "Biz sadece Rabbinin emri ile ineriz.[4] Önümüzde, arkamızda ve bunun arasında olan her şey yalnızca O'na (Allah'a) aittir. Rabbin unutkan değildir." (demişlerdi).[5]

1 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

2 Cennetliklerin cennette birbirleriyle selamlaşacaklarıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:10; Vâkı'a 56:25; Nebe' 78:35.

3 Ayetteki maksadın oradaki rızıkların devamlılığını ifade olduğu anlaşılmaktadır ki bizim kanaatimiz de bu şekildedir. Çünkü orada dünyada kullanılan türden bir zaman kavramı yoktur. Esasında Ra'd 13:35'te "cennet nimetlerinin devamlı" olduğu, Vâkı'a 56:33'te ise onların "engellenemediği ve kesintiye uğratılmadığı" beyan edilmektedir. Ayetlerin birbirini tefsir ettiği gerçeğinden hareketle bu yorumu yapmakta bir sakınca yoktur. Esasında burada sözü edilen "sabah-akşam" kavramlarını mahşerde ruh ve beden birlikteliğinin bir delili de sayabiliriz. Çünkü bu tür zaman kavramları dünyada olduğu gibi mahşerde de ruh ve beden birlikteliğiyle kavranabilecek şeylerdir.

4 Melekler kendi tercihlerine göre hareket edemezler; Yüce Allah'ın verdiği emirleri harfiyen uygularlar; kesinlikle herhangi bir eksiklikte bulunamazlar. Benzer mesajlar: En'âm 6:61; Nahl 16:50; Enbiyâ 21:27; Tahrîm 66:6; Kadir 97:4.

5 Yüce Allah'ın unutmamasıyla ilgili bkz. Tâhâ 20:52.

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهٖ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾
وَيَقُولُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ اُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ
قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا
﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِينَ
هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

65. Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin Rabbi olan (Allah)'a kulluk et! O'na kullukta sabırlı (kararlı) ol! O'nun herhangi bir adaşı (benzeri) olduğunu biliyor musun![1]

Surenin 66-82. ayetlerinde diriltilmeyi inkâr edenlere ahirette uygulanacak şeylere, hidayet üzere olanların hidayetlerinin artırılacağına, Yüce Allah'ın peşi sıra ilahlar edinenlerin asıl niyetlerinin kendi izzetlerini artırmaları olduğuna değinilmektedir.

66. (İnkârcı) insan der ki: "Öldüğüm zaman mı (mahşerde) diri olarak (topraktan) çıkartılacağım!"[2]

67. O insan, daha önce hiçbir şey değilken onu yarattığımızı hiç hatırlamaz (düşünmez) mi?[3]

68. Rabbine yemin olsun: Şüphesiz ki onları (inkârcıları) ve şeytanları (bir araya getirip) toplayacağız. Sonra elbette hepsini cehennemin çevresinde diz üstü hazır bulunduracağız.

69. Ardından her gruptan Rahmân'a en çok asi olanları kesin olarak çekip ayıracağız.[4]

70. Sonunda oraya (cehenneme) yaslanmaya en layık olanları elbette biz çok iyi bileniz.

1 Ayetin son cümlesi şöyle de tercüme edilebilir: "Sen hiç O'nun adıyla anılan başka birini (benzerini) biliyor musun?" "Sen hiç O'nun herhangi bir benzeri olduğunu biliyor musun?" Bu ayet En'âm 6:14, Mü'minûn 23:88, Şûrâ 42:11, Zâriyât 51:57 ve İhlâs 112:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 İnkârcıların mahşerdeki diriltilmeyle ilgili alaycı ifadeleri konusunda benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

3 Bu ayet Yâsîn 36:77-78. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ayetler Neml 27:83. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذٖينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ
الظَّالِمٖينَ فٖيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا
اَيُّ الْفَرٖيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا
وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّا حَتّٰى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ اِمَّا
الْعَذَابَ وَاِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾ وَيَزٖيدُ اللّٰهُ الَّذٖينَ
اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

71. (Ey inkârcılar)! Sizden oraya (cehenneme) girmeyecek kimse yoktur. Bu, Rabbinin katında kesinleşmiş bir hükümdür.[1]

72. Sonra elbette biz *takvâ*lı (duyarlı) olanları koruy(up kurtar)acağız; zalimleri ise diz üstü çökmüş olarak orada bırakacağız.

73. Kendilerine ayetlerimiz açıkça *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman, kâfir olanlar iman edenlere "İki gruptan hangisinin konumu daha iyidir ve meclis (topluluk) olarak hangisi daha güzeldir?" derlerdi.[2]

74. (Oysa) kendilerinden önce güç ve gösteriş bakımından daha güzel olan nice nesilleri helak etmiştik.

75. (Onlara) de ki: "Rahmân, sapkınlıkta olanın (süresini) uzatsın (ne çıkar)! Sonunda ya (dünyadaki) azabı ya da o (Son) Saat'i gördükleri zaman, kimin konumunun daha kötü ve ordusunun daha güçsüz olduğunu anlayacaklardır."[3]

76. Allah hidayete erenlerin hidayetini artırır.[4] İyi davranışlardan oluşan kalıcı işler Rabbinin katında hem ödül (sevap) bakımından hayırlı olandır hem de varacağı yer (sonuç) bakımından hayırlı olandır.[5]

1 Genellikle bu ayete dayanılarak her müslümanın mutlaka cehennemi göreceği iddia edilmektedir. Oysa Meryem 19:66. ayetten itibaren konu, mahşerdeki diriltilmeyi inkâr edenlerle ilgilidir. Cehennemi görecek ve oraya girecek olanlar bu kişilerdir. *Takvâ* (duyarlılık) sahibi olanlar cehennemden uzak tutulmuş olacaklardır. Bu yüzden bu ayet Enbiyâ 21:98-102, Zümer 39:61 ve Leyl 92:15-18. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Mahşer gününün korkunç yapısından güvende olacak kişilerin bulunacağı Neml 27:89'da müjdelenmektedir. Meryem 19:71-72. ayetleri hiç alakası olmadığı halde "sırat köprüsüne" delil olarak kullananlar da maalesef çıkmaktadır. Esasında böyle yaklaşımlar ayetlerle taban tabana zıttır.

2 Bu son cümle şöyle de tercüme edilebilir: "İki gruptan hangisinin konumu daha üstündür ve topluluk olarak hangisinin itibarı daha yüksektir?"

3 Benzer mesaj: Sebe' 34:35.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

5 Benzer mesaj: Kehf 18:46.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ
عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا
﴿٨٠﴾ وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ
عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾

77. Ayetlerimizi inkâr edeni ve "Kuşkusuz bana mal da çocuk da verilecektir!"[1] diyeni hiç düşündün mü?

78. Bu kişi, *gaybı* (bilinemeyenleri) mi biliyor[2] yoksa Rahmân'ın katında bir söz mü aldı?

79. Hayır! Biz onun söylediğini yazacağız[3] ve azabını da uzattıkça uzatacağız.

80. Dediğine biz vâris oluruz;[4] kendisi de bize yapayalnız gelecektir.[5]

81. Onlar, kendilerine itibar (kaynağı) olsunlar diye Allah'ın peşi sıra ilahlar edindiler.

82. Hayır! (Taptıkları putlar) onların ibadetlerini tanımayacak ve onlara hasım (düşman) olacaklardır.[6]

1 Benzer mesajlar: Kehf 18:36; Fussilet 41:50. Bu ayetin müminlerden Habbab bin Eret ile tartışması sonucu ayette konusu yapılan sözleri söylemesi üzerine Âs bin Vâil hakkında indiği rivayet edilmektedir (Buhari, Tefsir, 19/203-206).

2 Ayetteki *ettale'a* ifadesinin aslı *eittale'a* şeklinde soru kalıbındadır.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

4 Bu cümlenin ilk kısmı "malına ve evlâdına biz vâris oluruz" mesajını içerebilir. Muhtemelen söylenmek istenen şudur: Yüce Allah her şeyden ve herkesten sonraya kalacaktır; her bir şeyin mirası O'nun olacaktır. İnsanların sahip olduğu şeyler fânî, Allah'ın katındakiler ise bâkîdir (Nahl 16:96). *Hâdis* (sonradan var) olan şeyler fânîdir; *el-Evvel* olan Allah ise bâkîdir. Her şey fânîdir; bâkî kalacak olan sadece ve sadece celâl ve ikrâm sahibi olan Yüce Allah'ın zatıdır (Rahmân 55:26-27). Allah'ın zâtı hariç, her şey helak olacaktır (Kasas 28:88). *el-Evvel* olan da Allah'tır; *el-âhır*, yani son kalacak olan da O'dur; *ez-zâhir* yani açık olan da O'dur; *el-bâtın*, yani gizli olan da (Hadîd 57:3). Ayrıca Hicr 15:23 ve Meryem 19:40'ta verilen bilgiler de aynı mesajı içermektedir. Burada şu mesaj da verilmiş olabilir; Müminler kafirlere üstün gelecek, müşriklerin/kafirlerin sonraki nesilleri Müslüman olacak ve müşriklerin miras olan malları da müslümanlara kalacaktır.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:94; Kehf 18:48; Meryem 19:95.

6 Ayetteki ifadelerle Yüce Allah, kafirlerin/müşriklerin destek ve şefaat beklentilerini boşa çıkarmaktadır. Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

اَلَمْ تَرَ اَنَّٓا اَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ اَزًّاۙ ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْۜ اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ
عَدًّاۚ ﴿٨٤﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًاۙ ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًاۢ
﴿٨٦﴾ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۢ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ
وَلَدًاۜ ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا اِدًّاۙ ﴿٨٩﴾

Surenin 83-98. ayetlerinde şeytanların kimlere gönderildiği, müşriklerin Yüce Allah'a çocuk yakıştırması, iman ve salih amel sahibi insanlar için Yüce Allah'ın bir sevgi yaratacağı, vahyin kolaylaştırılmış olduğu, daha önce helak edilenlerden hiçbir şeyin hissedilmeyeceği ve en küçük bir sesin bile duyulmayacağı bildirilmektedir.

83. Onları sürekli olarak kışkırtan şeytanları o kâfirlerin üzerine gönderdiğimizi düşünmedin mi hiç?[1]

84. Öyle ise onlar hakkında (azap gelmesi için) acele etme! Biz onların (günlerini) elbette teker teker sayıyoruz.

85. Rahmân'a karşı *muttakî* (duyarlı) olanları o gün misafir olarak toplayacağız.

86. Suçluları da susuz olarak cehenneme sevk edeceğiz.

87. O gün Rahmân'ın katında söz alandan başkaları şefaat (etme iznin)e sahip olamayacaklardır.[2]

88. (Müşrikler) "Rahmân çocuk edindi!" dediler.[3]

89. Şüphesiz ki (bu şekilde) çok çirkin bir şey ortaya attınız.[4]

1 Burada, "sebep-sonuç" ilişkisi vardır. Bu ayet şeytanın kimlere dost kılınacağının delilidir. İman etmemek, Kur'an'dan yüz çevirmek "sebep", buna karşılık şeytanın dost edinilmesi ise "sonuç"tur. Hz. Peygambere cinlerden/şeytanlardan haber alıyor diye iftira atan yalancı inkârcıların asıl kendilerinin şeytanlarla iş tuttukları ve asıl şeytanların kendileri oldukları vurgulanmaktadır. Benzer mesajlar: A'râf 7:27; Şu'arâ 26:221-222; Fussilet 41:25; Zuhruf 43:36.

2 Bu ayet Tâhâ 20:109, Enbiyâ 21:28, Sebe' 34:23, Zümer 39:43-44, Zuhruf 43:86 ve Necm 53:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayetler birbirinin bağlamına bakılarak incelendiğinde bu cümlenin/ayetin müşriklerin şefaat anlayışını ve beklentilerini reddeden bir alay cümlesi olarak görülmesi mümkündür.

3 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

4 Bu ayet İsrâ 17:40 ve Kehf 18:5. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّاۙ ﴿٩٠﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًاۚ
﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغ۪ي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًاۜ ﴿٩٢﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّٓا اٰتِي
الرَّحْمٰنِ عَبْدًاۜ ﴿٩٣﴾ لَقَدْ اَحْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّاۜ ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰت۪يهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ اِنَّ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾

90-91. Rahmân'a çocuk yakıştırmaları nedeniyle neredeyse gökler çatlayacak,[1] yer yarılacak ve dağlar yıkılıp düşecekti!

92. Çocuk edinmek Rahmân'a yakışmaz.

93. Göklerde ve yerde olan herkes elbette kul olarak Rahmân'a gelecektir.[2]

94. Şüphesiz ki (Allah) onları kuşatmıştır ve teker teker onları sayıp tespit etmiştir.

95. Kıyamet günü hepsi O'nun huzuruna tek başına (yapayalnız) gelecektir.[3]

96. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için Rahmân bir sevgi yaratacaktır.[4]

1 Benzer mesaj: Şûrâ 42:4.

2 Başta müşrikler olmak üzere insanların Yüce Allah'la aralarında aracılık yaptıklarını iddia ettikleri ve şefaatçi olarak gördükleri her ne varsa, (melek, cin, insan vs.) hepsi Yüce Allah'ın huzuruna bir kul olarak gelecek ve O'na hesap verecektir.

3 İsrâ 17:71 ve Neml 27:83'te ifade edildiği üzere, mahşerde Yüce Allah'ın huzurunda toplanmak için önderleriyle bir araya getirilmiş olsalar da yargılanma tek başına gerçekleştirilecektir. Benzer mesajlar: En'âm 6:94; Kehf 18:48; Meryem 19:80.

4 Bu ayette gerçek imanın kişiye kazandıracağı büyük ödüle dikkat çekilmektedir. Yüce Allah, iman ve salih amelin sonucu hakkında bilgi vermekte ve rahmetinin bir gereği olarak bu iki değere sahip olanlar için bir *vüdd/meveddet* yaratacağını beyan etmektedir. "İnanmak, güvenmek, güvende olmak, güven vermek" anlamlarına gelen iman ile önce kendini sonra da bir fesadı düzeltmek anlamına gelen salih amel birlikteliği hem dünyada hem de ahirette çok güzel sonuçlar verecektir. Bunun dünyadaki sonucu veya görüntüsü müminlerin "birbirini sevmeleri"dir. Ahiretteki sonucu, dünyada yaptığı iyiliklerin mahşerde kendisine arz edilmesi ve cennette sevdiği şeylerle buluşturulmasıdır. İçini doğru değerlerin şekillendirdiği *meveddet* asıl maksadımızdır ve bu tür sevginin sonu cennettir. Ucu hayra ve cennete açılmayan sevgiler sahtedir, geçicidir; mahşerde ise sahibini derin hicrana gark edecektir. *Muhabbet* de elbette çok önemli bir değerdir; hatta "De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbî olun ki Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmrân 3:31) ayetinde kullanılan kelime *tuhıbbûne/yuhbib* kalıplarında mahabbettir. Dahası, "İman edinceye kadar cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevinceye kadar cennete giremezsiniz" (Müslim, İmân, 93; Ebû Davud, Edeb, 131; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâmet, 56) mealindeki hadiste "sevmek" manasında kullanılan kelime de *mahabbet*tir. "Allah bir kulunu sevdiğinde Cebrâîl'e nida eder ve 'Ben filancayı sevdim; siz de onu sevin' diye buyurur. O da gök ehline ve yer ehline duyurur. Bir kuluna buğz edince de aynısı olur" (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 6; Edeb, 41; Tevhîd, 33; Müslim, Birr, 157; Tirmizî, Tefsîru Sûre-i Tevbe, 19). Bu ve benzer rivayetlerde kullanılan ilgili kelimeler *mahabbet* kökündendir.

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنْذِرَ بِهٖ قَوْمًا لُدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ
هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

97. Şüphesiz ki biz onu (Kur'an'ı) *muttakî*leri (duyarlı olanları) müjdeleyesin ve (gerçeğe) karşı çıkan bir topluluğu uyarasın diye senin diline (dilinde indirerek) kolaylaştırdık.[1]

98. Onlardan önce nice nesilleri helak etmiştik. Sen onlardan herhangi birinden bir şey hissediyor veya onlara ait cılız bir ses (bile) duyabiliyor musun![2]

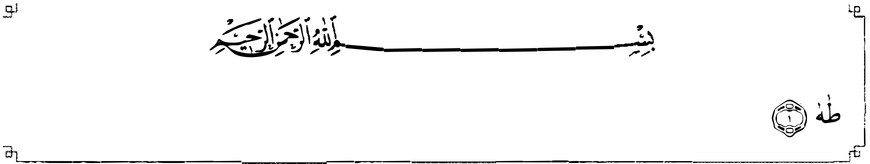
1 Yüce Allah'ın kelâm sıfatı olan vahiy, hakikati itibariyle elbette insan idrakini aşan bir boyuta sahiptir. Bilgisini hiç kimsenin kuşatamayacağı Yüce Allah'ın kelâm sıfatını mahlûkatın anlayabilmesi elbette kolaylaştırılmış olması şartına bağlıdır. Konuyla ilgili bütün ayetlerde bu kolaylaştırma işlemini Yüce Allah'ın gerçekleştirdiği beyan edilmektedir. Meryem suresi özelinde düşündüğümüzde, vahyin Hz. Peygamber'in diline kolaylaştırılması bu surede anlatılan kıssaların kolayca anlaşılabilmesi gerekçesine bağlanabilir. Yabancı dilde anlatılan kıssalardan ibret alınamayacağı gibi dili anlaşılamayan prensiplerin de hiç kimseye faydası olmayacaktır. Tevhid, şirk, risalet, ahiret gibi en önemli konuların işlendiği Meryem suresi özelinde vahyin kolaylaştırılmış olması son derece anlaşılabilir bir durum arz etmektedir. Benzer mesajlar: Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20.

2 Bu ayet Fâtır 35:22. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah, öncelikle Hz. Peygamber'e, ardından da herkese hitap etmekte ve en cılız bir şekilde bile ölülerin seslerinin duyulamayacağını ifade etmektedir. Fâtır 35:22'de "kabirlerdekilere hiçbir şey duyurulamayacağı" beyanına ilave olarak, burada da kabirlerden hiçbir şey işitilemeyeceği ifade edilmektedir. Böylece ibret sahnelerinin dışında geçmiş nesillerden geriye bu anlamda hiçbir şey kalmayacağı, onlardan hiçbir şekilde istifade edilemeyeceği ortaya konulmuş olmaktadır. Hz. Peygamber'in işittirip duyuramadığı bir konuda başkalarının böyle şeyler iddia etmesi, ayetleri anlamamanın sonucu sadece birer iddiadır; başka da bir kıymet içermezler.

20
TÂHÂ SURESİ

❦ 135 Ayet ❦

Mekke döneminde indirilen, 135 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki *tâhâ* kelimesinden alan Tâhâ suresi inişte 44, mushaf sırasında ise 20. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde vahyin indiriliş amacı, kaynağı ve Yüce Allah'ın otoritesine dair bilgiler verilmekte, bilgisinin erişilmezliği ve en güzel isimlerin sadece O'nun zatına ait olduğu dile getirilmektedir.

1. *Tâ. Hâ.*[1]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1. Tâhâ suresinin başındaki harfler hakkında ileri sürülen bazı görüşler şöyledir:
I) Çeşitli okunma şekilleri bulunan *tâhâ* ifadesi, İbn Abbâs'tan gelen bir rivayete ve en çok kabul edilen görüşe göre 'Akk dilinde "ey adam, ey filan, ey insan" anlamına gelmektedir.
II) Bu harflerin Yüce Allah'ın isimlerinden olduğu ve onlara Allah'ın yemin ettiği de ifade edilmektedir.
III) Hasan el-Basrî bu ifadeyi *v-t-e* kökünden *ta'* şeklinde emir olarak yorumlamıştır. Ona göre kelimenin sonundaki hemze *hâ* harfine dönüştürülmüştür.
IV) Başka bazı alimlere göre *tâ* harfi müminlerin cennetteki sevinç hallerini, *hâ* harfi ise kafirlerin cehennemdeki sıkıntılı durumlarını sembolize etmektedir.
V) Sa'îd b. Cübeyr bu iki harfin Yüce Allah'a ait sıfatların sembolü olduğunu, bu bağlamda *tâ*'nın *tayyib* ve *tâhir*, hâ'nın ise *hâdî* sıfatına işaret ettiğini belirtmiştir.
VI) Bir başka görüşe göre *tâ* harfi taharetten, *hâ* ise *hidâyet*ten bedeldir. Bu durumda sanki şöyle söylenmiştir: "Ey günahlardan tâhir olan ve insanları Allah'a hidâyet eden peygamber!"
VII) Kurtubî'nin naklettiği üzere, bu kelime Yüce Allah'ın Hz. Peygambere verdiği özel isimlerden biridir.

مَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰىۙ ﴿٢﴾

2. Biz[1] Kur'an'ı sana sıkıntı çekesin diye indirmedik.[2]

1 Yüce Allah, Kur'an'da kendisini ifade bağlamında bazen "Ben", bazen "O", bazen de "Biz" zamirlerini kullanmaktadır. Bunun sebebi, O'nun bir insan veya bir cinsiyet sahibi olarak algılanmasını engellemektir. Hiç kimse Yüce Allah'ı hiçbir şeye benzetemez; çünkü O'nun eşi ve benzeri olmadığı gibi (İhlâs 112:4), benzeri (!) gibi bir şey de yoktur, olamaz (Şûrâ 42:11). Yani hiçbir şey Allah'a benzetilemez; dahası benzetildiği (!) var sayılan herhangi bir şey bile, O'nun benzeri (!) gibi olamaz. Bırakın O'na bir şey benzetmeyi, benzetilen şeylerin bile benzeri O'nu ifade edemez; çünkü O yegâne aşkın varlıktır. Yüce Allah'ın kendisi için "Biz" demesinin muhtemel başka bazı gerekçeleri de şöyle sıralanabilir: **i.** Yüce Allah, kendi yüceliğini ve erişilmezliğini insanlara hatırlatmayı hedeflemiş olabilir. **ii.** İnsanlara "biz" diyerek istişarenin ve ortak akıl oluşturmanın önemini kavratmayı amaçlamış olabilir. **iii.** Bununla insanlara tevazuyu, alçak gönüllüğü ve "ben" değil, "biz" demeyi öğretmeyi kast etmiş olabilir. **iv.** Bu arada bazı ayetlerde kâinatı idarede görevlendirdiği meleklere işaret edilmiş de olabilir. Yağmuru yağdırmak, mahlûkatı yaratmak, yeryüzünü canlandırmak, vakti gelenleri öldürmek, mahşer için yeniden diriltmek gibi konularda meleklerin görevlendirilmesi bu noktada örnek olarak zikredilebilir. **v.** Ayrıca Yüce Allah, özellikle insanların uyarılması ve bilgilendirilmesi amacıyla "melek elçi görevlendirme sistemi"ne dikkat çekmek için "biz" ifadesini kullanmış olabilir. Elbette her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Ayette vahyin Hz. Peygamber'i doğrudan veya dolaylı olarak bunaltıp sıkıntıya düşürmek gibi bir amaç taşımadığı ifade edilmiş olmaktadır. Elbette sadece Hz. Peygamber'in değil, hiçbir müslümanın hayatında vahyin olumsuz bir etkisinden söz edilemez. Çünkü vahiy *sa'îd* yani "hem bu dünyada hem de mahşerde mutlu insanlar" oluşturmayı hedeflemektedir. Vahyin insan hayatındaki önemi ona hayatı zindan etmek değil, *dâr-ı selâm* denen "barış yurdu"na ulaştırmaktır. Bu barış yurdu ifadesi bir adı da *silm* olan İslâm'ın vaadettiği her türlü barıştır. Bu durumun, kişinin aklı, beyni, duyguları, inancı, hayatı ve ahlâkı ile ilgili barış içinde yaşaması, kendi hayatında çatışmalar yaşamaması manasına geldiği bilinmelidir. Kendisiyle barışık olma haliyle başlayan bu durum, canlı-cansız çevreyle devam etmekte ve nihayet asıl maksat olan Yüce Allah ile O'nun evrensel ilkeleriyle barış içinde olmaya kadar varmakta, sonuçta cennet ödüllerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Ayetteki *teşkâ* fiilinin "zorluğa düşmek" anlamı yanında "insanları bir şeye zorlamak" anlamı da bulunmaktadır. Hz. Peygamber insanların hak yola girmesini çok arzuladığı için kendisini çok zorlamakta ve yıpratmaktadır. Dolayısıyla bu konuda kendisini aşırı şekilde bunaltmaması ona öğütlenmektedir. Nitekim Kehf 18:6, Şu'arâ 26:3 ve Fâtır 35:8. ayetlerde de bu konuda uyarılar söz konusudur.

اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ﴿٣﴾ تَنْزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰى ﴿٤﴾ اَلرَّحْمٰنُ
عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى
﴿٦﴾ وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى ﴿٧﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى
﴿٨﴾ وَهَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰى ﴿٩﴾ اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوٓا اِنّٖٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّٖٓي
اٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾

3-4. Yeri ve en yüksek gökleri yaratan (Allah)'ın indirmesi olarak saygı duyanlara sadece (gerçeği) hatırlatmak için (gönderdik).

5. Rahmân *arşa istiva*[1] etmiştir.

6. Göklerde, yerde, ikisi arasında ve toprağın altındaki her şey sadece O'na aittir.

7. Sözü açıktan söylesen de (O) gizliyi ve gizlinin gizlisini bilir.[2]

8. Allah, kendisinden başka ilah olmayandır. En güzel isimler de yalnızca O'na aittir.[3]

Surenin 9-23. ayetlerinde Hz. Musa'nın kıssasına dair bilgiler verilmektedir.

9. Musa'nın haberi sana ulaştı (değil) mi?

10. Hani o, bir ateş görmüş ve ailesine, "(Siz burada) bekleyin! Bir ateş gördüm. Umarım ki ondan size bir kor (bir tutam ateş parçası) getiririm veya ateşin yanında bir rehber bulurum." demişti.[4]

1 *Arşa istivâ* ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A'râf 7:54.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

3 *Esmâ-i Husnâ* "en güzel isimler" için ayrıca bkz. A'râf 7:180; İsrâ 17:110; Haşr 59:24.

4 Burada Hz. Musa'nın, ailesiyle birlikte bulunduğu çölde veya başka bir yerde muhtemelen yolunu şaşırdığı bir anda uzakta gördüğü bir ateş veya ışıktan istifade etmesi gündeme getirilmektedir. Kıssanın Kasas 28:29'dan itibaren oldukça geniş denebilecek şekilde ele alındığı bölüm Hz. Musa'nın Medyen'de Hz. Şu'ayb ile olan 8 veya 10 yıllık birlikteliğinden sonra çıktığı yolculuğu ve bu bağlamda adı geçmese de Sînâ Dağı yamacında gördüğü ateşi hatırlatmaktadır. Hz. Musa'nın vahiy aldığı dağ olması bakımından bu dağa Sînâ yorumu yapmak hatalı olmasa gerektir. Bu ayetlerde de aynı yolculuktan söz edildiğini söyleyebiliriz. Nitekim her iki surede de birbirine çok benzeyen ifadeler yer almaktadır. Benzer ifadeler kısa bir şekilde Neml 27:7'de yer almakta ve değişik boyutlarıyla olsa da üç suredeki ayetlerin aynı konuyu ele aldığı anlaşılmaktadır.

فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى ﴿١١﴾ اِنّ۪ٓي اَنَا۬ رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَۚ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى
﴿١٢﴾ وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى ﴿١٣﴾ اِنَّن۪ٓي اَنَا اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاعْبُدْن۪يۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ
لِذِكْر۪ي ﴿١٤﴾ اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْف۪يهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ
عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى ﴿١٦﴾

11. Oraya ulaştığında (tarafımızdan) kendisine şöyle seslenilmişti:

12. "Ey Musa! Şüphesiz ki ben -evet ben- senin Rabbin'im! Hemen ayakkabılarını çıkar![1] Şüphesiz ki sen (iki kez) kutsanmış Tuvâ Vadi(si'n)desin![2]

13. Seni (elçi olarak) ben seçtim. Vahyedilmekte olanı dinle!

14. Şüphesiz ki ben -evet ben- Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Bana kulluk et ve beni hatırlamak için namazı kıl![3]

15. O (Son) Saat mutlaka gelecektir.[4] Herkese, peşinde koştuğu şeyin karşılığı verilsin diye neredeyse onu (kendimden bile) gizleyeceğim.[5]

16. Ona inanmayıp arzusuna uyanlar sakın seni ona (Son Saat'e inanmak)tan alıkoymasın; sonra mahvolursun!

1 Ayetteki "Hemen iki ayakkabını (da) çıkar!" ifadesi hakkında çeşitli ihtimaller söz konusu olabilir. Bu çerçevede, maksadın, mukaddes toprağa ayaklarının değmesi, bereketinden yararlanması veya ayakkabılarının necaset içermesi nedeniyle onların çıkartılmasının emredildiği ifade edilmektedir. Anlaşılıyor ki kutsal mekânlara girerken bir durum değişikliği yaşamak, daha bir dikkatli davranmak, kirlerden arınmaya çalışmak vs. gerekmektedir.

2 Nâzi'ât 79:16'da da geçen bu ayetteki *tuvâ* kelimesi, "temizlenmiş, bereketli" anlamına geldiği gibi, Hz. Musa'nın bulunduğu o vadinin ismi de olabilir. Ayrıca bu kelimenin "iki kere mukaddes ve bereketli kılınmış olma" anlamına geldiği ve Yüce Allah'ın Hz. Musa'ya iki kere seslendiği de ifade edilmektedir.

3 Bu cümle "Benim (seni) anmam için namazı kıl, bana yönel!" şeklinde de anlaşılabilir. Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

4 Son Saat'in vaktinin gerçekleşeceği ve vaktinin bilinemeyeceğiyle ilgili bkz. A'râf 7:187; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

5 *Hafiye* fiilinin dört harfli yani *ahfâ/uhfiye* kalıbında "gizlemek", "gizliliğini gidermek" ve "bir gerçeği ansızın ortaya çıkarmak" olmak üzere ikili anlam yapısına da uygun olarak bu cümle "neredeyse gizliliğini kaldıracağım", "ansızın ortaya çıkaracağım" anlamını da içermektedir.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسٰى ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا
مَاٰرِبُ اُخْرٰى ﴿١٨﴾ قَالَ اَلْقِهَا يَا مُوسٰى ﴿١٩﴾ فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ
سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْاُولٰى ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاۤءَ مِنْ غَيْرِ سُوۤءٍ اٰيَةً اُخْرٰى ﴿٢٢﴾
لِنُرِيَكَ مِنْ اٰيَاتِنَا الْكُبْرٰى ﴿٢٣﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾

17. Ey Musa, şu sağ elindeki nedir, bilir misin?" (diye sormuştu).

18. (Musa) "O benim asamdır; ona dayanır, onunla davarlarıma yaprak silkelerim. Benim ona başka ihtiyaçlarım da vardır."[1] demişti.

19. (Allah) "Onu (yere) at ey Musa!" demişti.

20. (Musa da) hemen onu yere atmıştı. Bir de ne görsün, o (asa) yılan olmuş sürünüyor.

21. (Allah) "Onu al ve korkma! Biz onu eski hâline çevireceğiz.[2]

22-23. Elini koltuğunun altına koy; en büyük ayetlerimizden (mucizelerimizden) birini sana göstermemiz için bir başka ayet (mucize) olarak elin kusursuz ve lekesiz beyazlıkta çıkacaktır"[3] demişti.[4]

Surenin 24-41. ayetlerinde Hz. Musa'nın kıssasına dair başka bilgiler verilmekte, konu Hz. Musa'nın tebliğ için Firavun'a gönderilmesine getirilmekte, annesiyle kız kardeşinin de içinde bulunduğu bir olay ele alınmaktadır.

24. (Allah şöyle demişti): "Firavun'a git! O iyice azdı."

25. (Musa ise) şöyle dua etmişti: "Rabbim! Benim için yüreğime genişlik ver![5]

1 Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "O benim başka işlerime de yarar", "Benim ona başka işlerim için ihtiyacım da var."

2 Benzer mesajlar: Neml 27:10; Kasas 28:31.

3 Hz. Musa'nın elinin bembeyaz, kusursuz bir hal alması, elindeki bir rahatsızlığın fiziksel/bedensel anlamda iyileşmesi olabileceği gibi, daha önce işlediği hataen insan öldürme suçunun affedildiğinin sembolü de olabilir.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:107-108; Neml 27:10-12, Şu'ara 26:32-33; Kasas 28:31-32.

5 Ayette zikredilen "kalp" biyolojik kalpten ziyade psikolojik bir mekanizmayı ifade ediyor olabilir. Zira insan zihinden geçenlerden değil, aklında ve kalbinde verdiği kararlardan sorumlu tutulmaktadır. Kısaca tavır ve tutuma dönüşmüş düşüncelerden sorumludur. Hz. Musa'nın bu duası da aklının ve yüreğinin hak ve hakikatin yanında olması yanında cesaret kuşanması ve doğru kararlar alması gibi içeriğe sahip olup Yüce Allah'tan bunun için yardım talebi olabilir. Duanın özellikle Tâhâ 20:25-28. ayetlerde ifade edilen kısmı her mümin için Yüce Allah tarafından öğretilen harika bir dua örneği oluşturmaktadır.

وَيَسِّرْ لِيٓ اَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا
مِنْ اَهْلِي ﴿٢٩﴾ هٰرُونَ اَخِي ﴿٣٠﴾ اُشْدُدْ بِهٖٓ اَزْرِي ﴿٣١﴾ وَاَشْرِكْهُ فٖيٓ اَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ
كَثٖيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثٖيرًا ﴿٣٤﴾ اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصٖيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ اُوتٖيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسٰى
﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً اُخْرٰىٓ ﴿٣٧﴾ اِذْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّكَ مَا يُوحٰىٓ ﴿٣٨﴾ اَنِ اقْذِفٖيهِ فِي
التَّابُوتِ فَاقْذِفٖيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لٖي وَعَدُوٌّ لَهُ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ
مَحَبَّةً مِنّٖي وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْنٖي ﴿٣٩﴾ اِذْ تَمْشٖٓي اُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى مَنْ يَكْفُلُهُ
فَرَجَعْنَاكَ اِلٰٓى اُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا
فَلَبِثْتَ سِنٖينَ فٖيٓ اَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يَا مُوسٰى ﴿٤٠﴾ وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسٖي ﴿٤١﴾

26. İşimi bana kolaylaştır!
27-28. Dilimden bağı çöz ki sözümü anlasınlar.
29-30. Bana ailemden kardeşim Harun'u vezir (yardımcı) görevlendir![1]
31. Onunla arkamı güçlendir.
32. Onu işime ortak (destekçi) kıl.
33. Bu sayede seni çok *tesbih* edelim (yüceltelim).
34. Seni çok analım!
35. Şüphesiz ki sen bizi görensin."
36. (Allah) şöyle demişti: "Ey Musa! İstediklerin sana elbette verildi.
37. Yemin olsun ki sana bir kez daha lütufta bulunmuştuk.
38. Hani annene[2] vahyedilecek şeyi şöyle vahyetmiştik (bildirmiştik):[3]
39. "Onu (Musa'yı) sandığa koy ve onu nehre bırak! Nehir onu kıyıya bıraksın; benim de onun da düşmanı olan biri onu alsın!" Sana tarafımdan bir sevgi vermiştim; böylece gözetimimde yetiştirilesin diye (böyle yapmıştık).
40. Hani kız kardeşin (ablan, Firavun ailesine) gidip, "Ona bakacak birini size göstereyim mi?" demişti. Böylece, gözü aydın olsun ve (artık) üzülmesin diye seni annene geri vermiştik.[4] (Gençken) birini öldürmüştün; seni endişeden kurtarmıştık; böylece seni iyiden iyiye denemiştik. (Bu nedenle), Medyen halkı arasında senelerce kalmıştın. Ey Musa! Sonra da bir plana göre (bu makama) gelmiştin.
41. Ben seni kendim için seçmiştim.

1 Benzer mesajlar: Meryem 19:53; Furkân 25:35; Şu'arâ 26:13; Kasas 28:34.

2 Tevrat'a göre Hz. Musa'nın annesi, Levi kabilesinden Yokebed'dir (Kitab-ı Mukaddes, Çıkış: 2:1, 6:16-20, 7:7, 15:20; Sayılar, 26:59; I. Târihler, 23:12-14).

3 Bu tür vahiy fiiliyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Mâide 5:111; Yûsuf 12:15; Kasas 28:7.

4 Tâhâ 20:38-40. ayetler Kasas 28:7-13. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَاتٖي وَلَا تَنِيَا فٖي ذِكْرٖي ﴿٤٢﴾ اِذْهَبَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٤٣﴾ فَقُولَا
لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَٓا اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَٓا اَوْ اَنْ يَطْغٰى
﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَٓا اِنَّنٖي مَعَكُمَٓا اَسْمَعُ وَاَرٰى ﴿٤٦﴾ فَاْتِيَاهُ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَاَرْسِلْ
مَعَنَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى ﴿٤٧﴾

Surenin 42-55. ayetlerinde Yüce Allah'ın Hz. Musa ile Hz. Harun'u Firavun'a gönderdiği, tebliğlerinde nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini kendilerine öğrettiği aktarılmakta, hem Firavun'a hem de bütün zamanların inkârcılarına yönelik bir tevhid öğretisi gündeme getirilmekte ve hayatın üç aşaması hakkında bilgiler verilmektedir.

42. Sen ve kardeşin (Harun) delillerimle gidin! Beni anmada (öğütlerim konusunda) gevşek davranmayın!
43. Firavun'a gidin; şüphesiz ki o iyice azdı.
44. Ona yumuşak söz söyleyin; umulur ki (gerçeği) hatırlar veya saygı duyar!"[1]
45. (Musa ve Harun) "Rabbimiz! Doğrusu, onun bize kötülük yapmasından veya iyice azmasından endişe ediyoruz." demişlerdi.
46. (Allah ise şöyle) demişti: "Korkmayın, elbette ben sizinle beraberim, duyuyor ve görüyorum.[2]
47. Ona (Firavun'a) gidin ve deyin ki: 'Şüphesiz ki biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğulları'nı bizimle gönder; onlara eziyet etme! Elbette biz sana Rabbinden bir delil ile geldik.[3] Selam (esenlik), rehbere (vahye) uyanlara olacaktır.'

1 Bu ayette verilen bilgilerden hareketle, muhatap her kim olursa olsun ona yumuşak ve etkili söz söylemek gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü Firavun bile kendisine bu şekilde davranılmaya değer ve layık görülmüşse, bu âlemde başka hiç kimsenin tebliğde bundan daha azını hak etmediğini bilmeliyiz. Demek ki muhatap her kim olursa olsun yumuşak bir üslupla ve etkili konuşmak gerekmektedir. Bu ayet alınyazısı/fatalizm inanışına da bir cevap olarak okunabilir. Zira Yüce Allah, Firavun'dan bile ümit kesilmemesini, uyarıldığında belki gerçeği hatırlayıp dönebileceği ümidinin yitirilmemesini istemiştir. Bu durum hem Yüce Allah'ın merhametine, hem de *el-'adl* ismine delil olmaktadır.

2 Bu cümle din tebliğcileri için son derece önemli bir moral sunmaktadır: Yüce Allah için yola çıkanlar bilmelidir ki O onlarla beraberdir; onların destekçisidir. Allah'ın beraberliğini elde eden kişinin kaybetme riski olmayacak ayrıca kendisinde herhangi bir korku ve endişe de kalmayacaktır. Benzer mesaj: Şu'arâ 26:15.

3 Bu cümle "Muhakkak ki, biz sana Rabbinden bir ayet (mesaj, delil) getirdik" şeklinde de tercüme edilebilir. Burada sözü edilen *âyeh* kelimesinden maksat "delil, belge, mesaj, ibret, mucize" vs. olabilir.

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَآ اَنَّ الْعَذَابَ عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسٰى ﴿٤٩﴾
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْاُولٰى ﴿٥١﴾ قَالَ
عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّ۪ي ف۪ي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبّ۪ي وَلَا يَنْسٰى ﴿٥٢﴾ اَلَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا
وَسَلَكَ لَكُمْ ف۪يهَا سُبُلًا وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِه۪ٓ اَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتّٰى ﴿٥٣﴾
كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُولِي النُّهٰى ﴿٥٤﴾ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَف۪يهَا نُع۪يدُكُمْ
وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى ﴿٥٥﴾

48. Azabın, (gerçeği) yalanlayıp yüz çevirenlere (uygulanacağı) elbette bize vahyolunmuştur."

49. (Firavun) "Ey Musa! Rabbiniz de kimmiş?" demişti.

50. (Musa da) "Bizim Rabbimiz her şeye yaratılışını veren[1] sonra da (yaratılışa uygun) yol gösterendir." demişti.

51. (Firavun) "(Peki) önceki nesillerin hali ne olacak?" diye sormuştu.

52. (Musa ise) şöyle demişti: "Onlar hakkındaki bilgi Rabbimin katında bir kitaptadır. Rabbim şaşırmaz ve unutmaz."[2]

53. (Allah) yeri sizin için beşik yapan, onda sizin için yollar açan[3] ve gökten de su indirendir. O (su) saye(sin)de çeşitli bitkilerden de çiftler çıkarmıştık.[4]

54. Yiyin; hayvanlarınızı otlatın! Şüphesiz ki bunda (kötülüklerden) engelleyen akıl sahipleri[5] için deliller vardır.

55. Sizi topraktan yarattık; sizi yine oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi oradan çıkaracağız.[6]

1 Benzer mesajlar: Secde 32:7; A'lâ 87:2-3.

2 Yüce Allah'ın unutmamasıyla ilgili bkz. Meryem 19:64.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Zuhruf 43:10; Nûh 71:20.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:57; Nûr 24:43; Furkân 25:48-49; Neml 27:63; Rûm 30:48; Fâtır 35:9.

5 Benzer mesaj: Tâhâ 20:128. *Nühâ* kelimesi, insanın akletme yeteneğidir ve *nühâ* denen akıl, "kıssalardan ve çeşitli tabiat olaylarından senteze gidip dersler çıkaran, tabiat kanunlarını bulan zihinsel gücü, insanı kötülükler yapmaktan alıkoyan donanımı" ifade etmektedir. Bu kelime "kötülüklerden men eden akıl" anlamını da içerir.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Kâf 50:11, 42; Zuhruf 43:11; Nûh 71:18.

وَلَقَدْ اَرَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَاَبٰى ﴿٥٦﴾ قَالَ اَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ اَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا
مُوسٰى ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهٖ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَٓا اَنْتَ
مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَاَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلّٰى فِرْعَوْنُ
فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ اَتٰى ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسٰى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ
بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرٰى ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَاَسَرُّوا النَّجْوٰى ﴿٦٢﴾

Surenin 56-76. ayetlerinde Firavun'a bütün belgelerin gösterilmesi, Firavun'un Hz. Musa'yı suçlaması, büyücülerle buluşma, yenilen büyücülerin secde etmesi, Firavun'un onlara yönelik tehdidi ve büyücülerin verdiği cevaplar yer almaktadır.

56. Yemin olsun ki ona (Firavun'a) bütün delillerimizi[1] göstermiştik; o ise yalanlamış ve yüz çevirmişti.

57. (Firavun) demişti ki: "Ey Musa! Yaptığın büyü ile bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?

58. Biz de sana, aynen onun gibi bir büyü yapacağız. Seninle bizim aramızda, senin de bizim de muhalefet etmeyeceğimiz uygun bir yerde buluşma zamanı ayarla!"

59. (Musa) şöyle demişti: "Buluşma zamanınız, süs (bayram) günü ve insanların toplanacağı kuşluk vaktidir."[2]

60. (Bunun üzerine Firavun) dönüp gitmiş, hilesini toplamış, sonra da (buluşma yerine) gelmişti.

61. Musa onlara şöyle demişti: "Yazıklar olsun size! Allah'a iftira etmeyin! Yoksa O da bir azap ile kökünüzü kazır! (Allah'a) iftira edenler elbette kaybedenlerdir."

62. (Büyücüler) durumlarını aralarında tartışmış, gizlice fısıldaşmışlardı.[3]

1 Burada sözü edilen deliller için bkz. Bakara 2:60, 62; Nisâ 4:154; A'râf 7:107-108, 133, 160; İsrâ 17:101-102; Tâhâ 20:14-15, 17-23, 47-48, 56, 77; Şu'arâ 26:32-34, 61-66; Neml 27:10; Kasas 28:31-32.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:38. Burada belirtilen "süs günü" muhtemelen bayram günüdür ve bayramların kuşluk vaktindeki namaz ibadetine buradan bir işaret görülebilir.

3 Burada geçen *necvâ/en-necvâ kelimesi* Kur'an'da çeşitli ayetlerde geçmekte ve "gizli konuşma, fısıldaşma" manasına gelmektedir.

قَالُوٓا اِنْ هٰذٰنِ لَسَاحِرٰنِ يُر۪يدَانِ اَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَر۪يقَتِكُمُ
الْمُثْلٰى ﴿٦٣﴾ فَاَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّاۚ وَقَدْ اَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلٰى ﴿٦٤﴾ قَالُوا يَا
مُوسٰٓى اِمَّٓا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّٓا اَنْ نَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلْ اَلْقُواۚ فَاِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ
يُخَيَّلُ اِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ اَنَّهَا تَسْعٰى ﴿٦٦﴾ فَاَوْجَسَ ف۪ي نَفْسِه۪ خ۪يفَةً مُوسٰى ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا
تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى ﴿٦٨﴾ وَاَلْقِ مَا ف۪ي يَم۪ينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُواۜ اِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍۜ
وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ اَتٰى ﴿٦٩﴾

63. Şöyle demişlerdi: "Bu ikisi (Musa ve Harun), büyüleriyle sizi yurdunuzdan çıkarmak ve örnek yolunuzu[1] ortadan kaldırmak isteyen iki büyücüdür."[2]

64. (Musa): "Hilenizi toplayın (yanınıza alın); sonra da sırayla gelin! Bugün üstün gelen elbette başaracaktır."

65. (Büyücüler) "Ey Musa, ya (önce asayı) sen atacaksın ya da ilk atanlar biz (mi) olalım?" demişlerdi.[3]

66. (Musa) "Hayır, siz atın." demişti. Bir de ne görsün, büyüleri sayesinde ipleri ve asaları gerçekten kendisine koşuyormuş gibi görünüyor.[4]

67. Musa (o esnada) içinde bir korku hissetmişti.

68. (Biz de Musa'ya) şöyle demiştik: "Korkma! Şüphesiz ki sen galip geleceksin!

69. Sağ elindekini (yere) at da onların yaptıklarını yutsun! Yaptıkları, sadece bir büyücü hilesidir. Büyücü ise nereye gelirse gelsin (ne yaparsa yapsın) başarılı olamaz."[5]

1 Bu ifade, geleneği din haline getirenlerin kendi yollarını "örnek yol" olarak gördüklerinin bir delilidir. Buna karşılık, peygamberlere de insanları kendi yollarından engelleyen kişiler veya saptırıcılar şeklinde suçlamalar yöneltmişlerdi. Bu konuda Furkân 25:42'de de bilgiler verilmektedir. Vahye ve onu tebliğ edenlere yönelik bu şekildeki olumsuz tavırların sahiplerinin kimleri izledikleri, kimlerin yollarını yol edindikleri açıkça görülmektedir.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:34-35.

3 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "(Büyücüler) 'Ey Musa, (önce asayı) sen mi atacaksın ya da ilk atanlar biz (mi) olalım?' demişlerdi."

4 Buradaki büyü veya sihir bir göz boyamasıdır; bir çeşit illüzyondur. İnsanların gözlerini büyülemiş olmaları ve sonrasında korkutmaları, insanların şartlanmışlık ve korku nedeniyle psikolojik olarak farklı şeyler gördüklerini sanabileceklerini göstermektedir.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:115-119; Yûnus 10:80-81; Şu'arâ 26:43-45.

فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُٓوا اٰمَنَّا بِرَبِّ هٰرُونَ وَمُوسٰى ﴿٧٠﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ
اِنَّهُ لَكَب۪يرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ
ف۪ي جُذُوعِ النَّخْلِۘ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى ﴿٧١﴾ قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَٓاءَنَا مِنَ
الْبَيِّنَاتِ وَالَّذ۪ي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَٓا اَنْتَ قَاضٍۜ اِنَّمَا تَقْض۪ي هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۜ ﴿٧٢﴾ اِنَّٓا اٰمَنَّا
بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَٓا اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِۜ وَاللّٰهُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿٧٣﴾ اِنَّهُ مَنْ يَاْتِ
رَبَّهُ مُجْرِمًا فَاِنَّ لَهُ جَهَنَّمَۜ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿٧٤﴾

70. (Büyücüler) secdeye kapanmış "Harun'un ve Musa'nın Rabbine iman ettik!"[1] demişlerdi.

71. (Firavun) şöyle demişti: "Ben size izin vermeden ona iman ettiniz, (öyle mi)! Şüphesiz ki o (Musa), size büyü öğreten büyüğünüzdür (akıl hocanızdır). Dönekliğ(iniz)den (Musa'nın dinine dönmenizden) dolayı elbette ellerinizi ve ayaklarınızı kestireceğim.[2] Sizi elbette hurma dallarına asacağım! Hangimizin azabının daha şiddetli ve kalıcı olduğunu elbette bileceksiniz."

72. (Büyücüler) şöyle demişlerdi:[3] "Bize gelen apaçık bilgilere ve bizi yoktan yaratana karşı asla seni tercih etmeyeceğiz. Yapacağını yap! Sen ancak bu dünya hayatında hükmünü geçirebilirsin.

73. Hatalarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabbimize iman ettik (O'na güvendik)." Allah hayırlı olandır; (ödülü ve azabı) daha kalıcıdır.[4]

74. Kim Rabbine suçlu olarak gelirse, cehennem sadece onun içindir. Orada (tam olarak) ölemeyecek ve dirilemeyecektir.[5]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:121-122; Şu'arâ 26:47-48.

2 Burada mesaj, *min hılâfin* ifadesi gereği el ve ayakların çaprazlama kesilmesinden ziyade, Firavun'un tevbe eden büyücülere yönelik önceki inançlarından "dönmeleri" suçlamasıyla uyguladığı el ve ayakları kesme cezasının verilmesidir. El ve ayakların kesilmesiyle ilgili olarak benzer mesajlar: A'râf 7:124; Şu'arâ 26:49.

3 İman eden büyücülerin Firavun'un yüzüne bakarak haykırdıkları 'iman' sözlerinden anlaşılıyor ki esasında büyücüler âdeta "ölümü öldürdükleri için" hiçbir korku taşımıyorlardı. Ölümü öldüren neden korkar ki! Elbette hiçbir şeyden korkup çekinmez. Bu yiğitlere selam olsun.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:120-126; Şu'arâ 26:46-51.

5 Benzer mesaj: A'lâ 87:13. Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "Orada ne (tam) ölür; ne de (tam) dirilir!" veya "Orada ölemez ki tekrar dirilebilsin."

وَمَنْ يَأْتِهٖ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلٰى ﴿٧٥﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ
تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا مَنْ تَزَكّٰى ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى
مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرٖيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى
﴿٧٧﴾ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا
هَدٰى ﴿٧٩﴾

75. Kim de iyi işler yapmış bir mümin olarak[1] O'na gelirse, üstün dereceler sadece bunlar içindir.

76. (Yani) içlerinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan durmaya değer cennetler.[2] İşte (kötülüklerden) arınanların karşılığı budur.

Surenin 77-89. ayetlerinde Firavun'un helaki, İsrailoğullarının kurtuluşu, Hz. Musa'nın İsrailoğulları'yla birlikte çıktığı sıra dışı bir yolculuk, bu esnada onlara ikram edilen nimetler, nimetlere karşı takındıkları olumsuz tavır ile Hz. Musa'nın Sînâ'ya çıkmasının ardından kavminin putperestliğe dönüşleri konusunda çeşitli bilgiler verilmektedir.

77. Yemin olsun ki Musa'ya "Kullarımla birlikte geceleyin yola çık;[3] yetişilmekten korkmaksızın ve (boğulmaktan) endişe etmeksizin onlara denizde kuru bir yol aç!" diye vahyetmiştik.[4]

78. Firavun, askerleriyle birlikte onların peşine düşmüştü. Denizde onları kuşatan şey (felaket) onları kuşatmıştı.

79. (Çünkü) Firavun, kavmini saptırmış ve (onlara) doğru yolu göstermemişti.[5]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:195; Nisâ 4:124; Nahl 16:97; İsrâ 17:9; Kehf 18:2; Tâhâ 20:112.

2 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

3 Hz. Muhammed'in Mescid-i Aksâ'ya doğru İsrâsı ve Medine'ye hicreti ile Hz. Musa'nın ve kavminin yolculuğu açıkça benzeşmektedir. Dahası her iki peygamberdeki "gece" motifleri de bir başka ortak yön olarak tanımlanabilir.

4 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:52, 61; Duhân 44:23-24.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:90-91; Şu'arâ 26:60-66.

يَا بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوٰعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ
الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فٖيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٖي
وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبٖي فَقَدْ هَوٰى ﴿٨١﴾ وَاِنّٖي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ
اهْتَدٰى ﴿٨٢﴾ وَمَٓا اَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسٰى ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ اُولَٓاءِ عَلٰٓى اَثَرٖي وَعَجِلْتُ
اِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضٰى ﴿٨٤﴾ قَالَ فَاِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَاَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾

80. Ey İsrailoğulları! Elbette sizi düşmanınızdan kurtarmıştık; *Tûr*'un (Sînâ Dağı'nın) sağ tarafında (oraya gelmeniz için) sizinle sözleşmiş ve size kudret helvası ile bıldırcın eti ikram etmiştik.[1]

81. Size rızık olarak verdiğimiz tertemiz şeylerden yiyin; bu konuda sınırı aşmayın! Sonra gazabım size gelir. Gazabım kime gelirse elbette o yıkılıp gitmiştir.

82. Şüphesiz ki ben (Allah'a) yönelen, iman edip iyi iş(ler) yapan, sonra da doğru yolda olan kimseyi çok bağışlayıcıyım.[2]

83. Ey Musa! Seni kavminden (ayrılmak üzere) acele ettiren nedir ki!

84. (Musa:) "Onlar benim arkamdalar. Rabbim! Memnun olasın diye sana (gelmek için) acele ettim." demişti.[3]

85. (Allah) şöyle buyurmuştu: "Elbette senden sonra biz kavmini imtihan etmiştik; Sâmirî[4] onları yoldan çıkarmıştı."

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; A'râf 7:160.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:49-51; A'râf 7:141-145; İbrâhîm 14:6. İfade edilenlere göre bu ayet; hatalarından pişmanlık duyarak dönen, iman eden, salih ameller yapan ve sırat-ı müstakimde hidayet üzere kalıp devam edenlerin hem Yüce Allah'ın bağışlamasını hak edeceği hem de bu süreçte bir ömür yaşanması gerekliliği hakkında bilgiler içermektedir.

3 Tâhâ suresinin 83 ve 84. ayetlerinde bahis konusu edilen mesele Hz. Musa'nın 40 günlük bir süre için Tur Dağı'na çağrılması (A'râf 7:142-148) ve kavminden seçtiği 70 kişi ile (A'râf 7:155) Tur Dağı'na yolculuğu anlatılmaktadır.

4 *es-Sâmiriyy* kelimesi, Sâmiralı veya Sâmirî adlı bir kişi demektir. Bu kişi Hz. Musa kavminden ayrıldıktan sonra onları saptırmış, bir buzağıya tapmalarını sağlamıştı. A'râf 7:138'de Hz. Musa'dan böyle tapınılacak bir ilâh isteyen İsrailoğulları, onun arkasından hemen böyle bir arayışa girmişler, ilk fırsatta da emellerine ulaşmışlardı. Sâmirî adlı kişi bu fırsatı değerlendirmiş, A'râf 7:148 ve Tâhâ 20:88. ayette de ifade edildiği üzere onlara "ses çıkaran bir buzağı" yapmıştı.

فَرَجَعَ مُوسٰىٓ اِلٰى قَوْمِه۪ غَضْبَانَ اَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ اَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا اَفَطَالَ
عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ اَمْ اَرَدْتُمْ اَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَخْلَفْتُمْ مَوْعِد۪ي ﴿٨٦﴾ قَالُوا مَٓا
اَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلٰكِنَّا حُمِّلْنَٓا اَوْزَارًا مِنْ ز۪ينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذٰلِكَ اَلْقَى السَّامِرِيُّ
﴿٨٧﴾ فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هٰذَٓا اِلٰهُكُمْ وَاِلٰهُ مُوسٰى فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾

86. (Bunun üzerine) Musa, öfkeli ve üzüntülü olarak kavmine dönmüş[1] ve onlara şöyle demişti: "Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaatte bulunmamış mıydı? Size zaman mı çok uzun geldi; yoksa Rabbinizin gazabının size gelmesini mi istediniz ve bana verdiğiniz sözden döndünüz?"

87. (Kavmi) şöyle demişti: "Biz sana verdiğimiz sözden kendi başımıza dönmedik. Fakat o kavmin (Mısırlıların) ziynetinden birtakım ağırlıklar yüklenmiştik.[2] Onları (çıkarıp ortaya) atmıştık. Aynı şekilde Sâmirî de (kendi taşıdığı buzağı heykelini oraya) bırakmıştı."

88. (Sâmirî), onlar için (önlerine), boğuk bir sese sahip ceset şeklinde bir buzağı heykeli çıkarmıştı.[3] (Birbirlerine) "İşte bu, sizin de Musa'nın da ilahıdır. Fakat Musa (bunu) unuttu!" demişlerdi.

1 Benzer mesaj: A'râf 7:150.

2 A'râf 7:148'de de beyan edildiği gibi "kavmin ziyneti"nden kasıt onların çeşitli takılarıydı. Bu cümlede geçen *hummilnâ* edilgen fiilinin *hamelnâ* şeklinde okunduğu da beyan edilmektedir. Bu durumda İsrailoğullarının, kendilerine ait olmayan ve kavimlerinden alıp geri vermedikleri, bir anlamda çaldıkları yükleri, onların manevi sorumluluğunu taşıdıkları anlatılmış olur. Taşıdıkları ziynetler kavimlerinin emanet ettiği ya da Firavun ailesinden ganimet olarak aldıkları türden şeyler de olabilir. Ancak *hummilnâ* olarak okunması durumunda onların bu yükleri taşımakla yükümlü tutuldukları, onları başkalarının kendilerine taşıttırdığı anlaşılmış olur ki bu işlemi kimin yaptırdığı konusunda herhangi bir açıklık yoktur. Bu manaya göre ayette geçen *evzâr* kelimesi hem bilinen anlamda "ağırlıklar, yükler", hem de çalıntı oldukları için onun verdiği "manevi ağırlıklar, sorumluluk yükleri" manasında yorumlanmış olur. Hem ayetin devam eden cümleleri, hem de olayın dönüştüğü *'icl* denilen "madeni buzağı heykeli" gerçeği, ayeti böyle yorumlamamız gerektiğinin bir delilidir. Olaya bu açıdan bakıldığında, çalıntı şeylerin hiç kimseye faydasının olmadığı, haram olan bir maddenin bir başka harama hizmet edeceği, hayır namına herhangi bir sonuç vermeyeceği ortaya çıkmış olur. Çalıntı ziynetler bir puta dönüşmüş ve insanların sapmasının bir aracı haline getirilmiştir.

3 Benzer mesaj: A'râf 7:148. Bu iki ayette sözü edilen *'icl*, yani takılardan eritilip üretilen "madeni buzağı heykeli"nin bir hayvan cesedi suretinde olduğu anlaşılmaktadır. Zira kelimenin sıfatı konumundaki *cesed* kelimesi "ceset, beden" anlamına gelmektedir. Bu arada cesedin *huvâr* özelliğinde olduğu da ifade edilerek ses çıkardığı anlatılmaktadır. Maden eriyiklerinden yapılan bu buzağı sureti, muhtemelen baş ile kuyruk kısmı rüzgâr geçirecek ve ses çıkaracak şekilde yapılmıştı.

اَفَلَا يَرَوْنَ اَلَّا يَرْجِعُ اِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُونُ
مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَاَطِيعُوٓا اَمْرِي ﴿٩٠﴾ قَالُوا لَنْ
نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوسٰى ﴿٩١﴾ قَالَ يَا هٰرُونُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّوا
﴿٩٢﴾ اَلَّا تَتَّبِعَنِ اَفَعَصَيْتَ اَمْرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَاْسِي اِنِّي خَشِيتُ
اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي اِسْرَآءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾

89. (O heykelin), kendilerine herhangi bir söz çevirip (söyleyemediğini), kendilerine hiçbir zarar da yarar da veremediğini görmüyorlar mı?[1]

Surenin 90-98. ayetlerinde Hz. Harun'un kavmine tebliği, Hz. Musa'nın onu ve Sâmirî'yi sorgulaması, aldığı cevaplar ve tevhid ele alınmaktadır.

90. Yemin olsun ki Harun, daha önce onlara "Ey kavmim! Siz bununla (buzağı heykeli ile) sadece imtihan edildiniz. Şüphesiz ki Rabbiniz Rahmân'dır; bana uyun ve emrime itaat edin!" demişti.

91. (Kavmi) "Musa bize dönünceye kadar (buzağı heykeline) boyun eğmeye devam edeceğiz!" demişti.

92-93. (Musa geldiğinde) "Ey Harun! Sapkınlığa düştüklerini gördüğünde bana uyman konusunda seni engelleyen neydi? Sen de mi emrime asi oldun?" demişti.

94. (Harun) şöyle demişti: "Ey annemin oğlu![2] Saçıma, sakalıma yapışma! Şüphesiz ki ben senin 'İsrailoğullarının arasına ayrılık düşürdün; sözümü tutmadın!' demenden korktum."[3]

95. (Musa) "Ey Sâmirî! Ya senin durumun (derdin) nedir?"[4] demişti.

1 Benzer mesaj: A'râf 7:148.

2 Her iki peygamber de kardeş olmasına rağmen, Hz. Harun'un Hz. Musa'ya "annemin oğlu" diye hitap etmesinin muhtemel sebebi "onun şefkatini beklemesi" olabilir. Elmalılı bu hitabın izahını şu cümle ile yapmıştır: "Ey benim ana gibi merhametli ve şefkatli olması lazım gelen sevgili (can) kardeşim!" Ayrıca Râzî de onların "ana bir kardeş" olma ihtimalini dile getirmiştir.

3 Bu ayet A'râf 7:150. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Hz. Musa'nın bu sözü; hiç kimseyi yargısız infaza tabi tutmamak gerektiğinin delilidir.

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهٖ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ
لٖي نَفْسٖي ۝ قَالَ فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِي الْحَيٰوةِ اَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَۖ وَاِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ
تُخْلَفَهُۚ وَانْظُرْ اِلٰٓى اِلٰهِكَ الَّذٖي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًاۜ لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ۝
اِنَّمَٓا اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذٖي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

96. O da "Ben onların göremediği (bir gerçeği) gördüm. Elçinin mesajından bir bölümü aldım ve onu attım.[1] İşte böyle, bunu *nefs*im bana hoş gösterdi." demişti.

97. (Musa) şöyle demişti: "Çık (git)! Artık hayatın boyunca sen sadece 'Bana dokunmayın!'[2] diyeceksin. Ayrıca senin için, kurtulamayacağın bir sözleşme (ceza) günü daha var. Tapmakta olduğun ilahına bir bak! Elbette onu (heykelini) yakacağız;[3] sonra da elbette onu parçalayıp denize savuracağız!

98. Sizin ilahınız, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O'nun ilmi her şeyi kapsamıştır."

Surenin 99-114. ayetlerinde kıssaların anlatılma gerekçesi, vahiyden yüz çevirmenin akıbeti, Son Saat ve mahşerde yaşanacaklar, vahyin indirilme gerekçesi ile vahiy ile ilgili konularda aceleciliğin doğru olmadığı ifade edilerek ilmin artırılması için dua edilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

1 Burada sözü edilen "onların görmediği şeyi gördüm" ifadesi, "onların fark edemediği bir şeyi, yani hak olmadığını bildiğim bir esası fark ettim" olabilir. Sâmirî, bu cümlesi ile kendini diğer insanlardan üstün gördüğünü de dolaylı olarak itiraf etmiş olmaktadır. Sâmirî, kendince beğenmediği ve Hz. Musa'nın tebliğ ettiği değerler sisteminden bir parçayı, muhtemelen en can alıcı olan ilkeyi, yani tevhid prensibini alıp attığını beyan etmiştir. Aldığını, yani peygamberden öğrendiğini söylediği şeylerin tamamını daha sonra elinin tersiyle ittiğini, görünmeyen bir ilâh inancı yerine elle tutulur, gözle görülür bir ilâh anlayışının daha doğru olduğunu dolaylı olarak ifade etmiştir. Somut görüntülere indirgenmiş bir ilâh anlayışı hem Sâmirî'nin, hem de belli ki İsrailoğullarının ilâh tasavvuruna uymuştu. Değerleri atan Sâmirî'nin bunu niçin yaptığı ise bir sonraki cümlede yer almakta ve bu işi nefsinin hoş gösterdiğini söylemektedir.

2 Ayetteki *lâ misâse* ifadesi "insanlarla ilişkisinin kesilmesi", "aile ve arkadaşlardan yoksun bırakılması", "soyunun tükenmesi" manalarını içermektedir.

3 Ateşten yapılan şeyin akıbeti de yakılmaktır. Ateşten yapılana tapanlar da mahşerde tıpkı bu buzağının akıbetini yaşayacak, orada ateş azabına çarptırılacaklardır. Bu uygulama ile hem putların çaresizliği göz önüne serilmekte, hem de halkın bilinçsizliğinden istifade ederek onları istismar edenler deşifre edilmektedir.

كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ مَا قَدْ سَبَقَۚ وَقَدْ اٰتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًاۚ ﴿٩٩﴾ مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ
فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وِزْرًاۙ ﴿١٠٠﴾ خَالِدِينَ فِيهِ وَسَٓاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًاۙ ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ
فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًاۚ ﴿١٠٢﴾ يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾
نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ اِذْ يَقُولُ اَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا يَوْمًاۚ ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ
الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًاۙ ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًاۙ ﴿١٠٦﴾

99. İşte böylece geçmiştekilerin haberlerinden bir bölümünü[1] sana anlatıyoruz. Elbette sana tarafımızdan (gerçeği) hatırlatan (bir mesaj) verdik.[2]

100-101. Ondan yüz çeviren kişi, kıyamet günü içinde *ebedî* kalacakları ağır bir günah yükünü yüklenecektir. Bu, onlar için kıyamet gününde ne kötü bir yüktür!

102. O gün Sûr'a üflenecektir[3] ve biz o zaman suçluları, gözleri (korkudan) donuk (dışarı fırlamış) bir hâlde toplayacağız.

103. Aralarında "Dünyada sadece on (gün) kaldınız." diyerek fısıldaşacaklar.[4]

104. İçlerinden yolu en iyi örnek olan (en akıllıları)[5] "Sadece bir gün kaldınız." dediğinde, (diğerlerinin) neler söyleyeceklerini çok iyi bileniz.

105. Sana (Son Saat'te) dağlar(ın durumun)dan soruyorlar. De ki: "Rabbim, onları şiddetli bir şekilde savuracaktır.

106. Orayı (yerlerini) dümdüz, bomboş bırakacaktır.[6]

1 Bu cümlede yer alan *min* edatı Hz. Muhammed'e vahyedilen eskilere dair haberlerin bütün insanlığın hayatını içermediğini, içlerinden bir kısmının Hz. Muhammed'e vahyedildiğini göstermektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:34; A'râf 7:101; Hûd 11:120; Kasas 28:3.

2 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bilgi için bkz. A'râf 7:176; Hûd 11:120; Yûsuf 12:111; Kâf 50:37; Hâkka 69:12; Nâzi'ât 79:26.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:45; Mü'minûn 23:112-114; Rûm 30:55; Ahkâf 46:35; Nâzi'ât 79:46.

5 Buradaki maksadı "içlerinden en doğru görüşlüleri (en akıllıları)" şeklinde de anlayabiliriz.

6 Kur'an'da sadece bu âyette yer alan *kâ'an safsafen* ifadesindeki *kâ'an* kelimesi *kî'ah* şeklinde Nûr 24:39'da da yer almakta ve "dümdüz yer", "çöl" manasına gelmektedir.

لَا تَرٰى فِيهَا عِوَجًا وَلَٓا اَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ
لِلرَّحْمٰنِ فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ
لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحٖيطُونَ بِهٖ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ وَعَنَتِ الْوُجُوهُ
لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾

107. Orada hiçbir çukur ve tümsek göremeyeceksin."[1]

108. O gün insanlar yan çizemeyecekleri davetçiye uyacaklardır.[2] Rahmân'ın (huzurunda) sesler kısılmış olacaktır. Fısıltıdan başka hiçbir şey duymayacaksın.

109. O gün Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğundan başkasına şefaat yarar sağlayamayacaktır.[3]

110. (Allah şefaat bekleyenlerin) önündekilerini de arkalarındakini de bilir.[4] Onlar, bilgi bakımından O'nu kuşatamazlar.

111. (Bütün) yüzler, gerçek diri ve hayatı elinde tutan (Allah) için boyun eğmiş (olacak)tır. Zulüm (şirk) yüklenen (yüzler) ise elbette perişan olacaktır.

1 Son Saat'te savrulmalarının sonucunda dağların yerleri dümdüz, ova gibi bomboş ve bitkisiz bir hale gelecektir. Bu durumda yeryüzünde hiçbir çukur ve tümsek kalmayacaktır. Bütün bunlardan anlaşılan şudur: Demek ki Son Saat'te ve sonrasındaki kıyamet-âhiret sürecinde bu yeryüzü başka bir yeryüzüne değiştirilip dönüştürülecektir. İbrahîm 14:48'de de beyan edildiği gibi, yeryüzü başka bir yeryüzüne ve gökler de başka bir şekle dönüştürülmüş olacaktır. Enbiyâ 21:104'te ise göğün bir kâğıt rulosu gibi dürüleceği, sonra da yaratılışın iade edileceği beyan edilmektedir. Vâkı'a 56:1-3'te "gerçekleşecek ve yalanlanamayacak hakikat meydana geldiğinde bu olayın alçaltan ve yükselten bir mahiyette olacağı" ifade edilmektedir. "Alçaltan ve yükselten" özellik bir eşitliğin ve şekil olarak bir denkliğin yaşanacağını gösterebilir. Dolayısıyla ayetlerin aynı hakikati ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Yüce Allah Kehf 18:47'de Son Saat'te dağları yürüteceğini, yeryüzünü al açık bir hale getireceğini, insanları orada toplayacağını ve hiç kimseyi geride bırakmayacağını beyan etmektedir. Demek ki haşr denilen olay yeni bir şekil almış halde bu yeryüzünde yaşanacak ve herkes hak ettiği akıbetle karşılaşacaktır; kanaatimiz budur.

2 Burada sözü edilen davetçi, mahşerdeki yargılama için insanları çağıran görevli "melek" olmalıdır.

3 Bu ayet Meryem 19:87, Enbiyâ 21:28, Sebe' 34:23, Zümer 39:43-44, Zuhruf 43:86 ve Necm 53:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Zira bu ayetler müşriklerin aracılarından bekledikleri şefaat beklentisini reddetmesine rağmen bazılarınca bu ve benzer ayetler örnek gösterilerek müslümanlara da ahirette bir takım kimseler tarafından şefaat edileceğine delil olarak sunulmaktadır.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Enbiyâ 21:28; Hacc 22:76.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا
عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ اَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ
وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلٰى
اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ
اَبٰى ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَا اٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى ﴿١١٧﴾

112. Kim mümin olarak iyi işlerden yaparsa,[1] artık o, haksızlıktan da hakkının çiğnenmesinden de korkmayacaktır.

113. Biz o (Kur'an'ı), insanlar *takvâlı* (duyarlı) olsunlar veya onlar için (gerçeği) hatırlama oluştursun diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve uyarıları onda tekrar tekrar açıkladık.

114. Gerçek hükümdar olan Allah yücedir.[2] Sana onun vahyi tamamlanmadan önce Kur'an'la ilgili acele etme[3] ve "Rabbim! İlmimi artır!" de.

Surenin 115-127. ayetlerinde Hz. Âdem ve İblis kıssasına yer verilmekte, Yüce Allah'tan gelecek hidayet öğretilerine uyanların şaşırmayıp sıkıntı çekmeyeceği, aksi tavırda olanların ise dar bir hayat ve mahşerde korkunç bir akıbetle karşılaşacakları haber verilmektedir.

115. Yemin olsun ki biz daha önce de Âdem'e (ağaca yaklaşmaması için) ahit (emir) vermiştik de o unutmuştu ve onda bir kararlılık bulamamıştık.

116. Hani meleklere "Âdem için (Allah'a) secde edin." demiştik; onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis hariç.[4] O, (secde etmemekte) direnmişti.

117. Demiştik ki: "Ey Âdem! Bu (İblis) hem senin için hem de eşin için düşmandır.[5] Sakın sizi cennetten (bahçeden) çıkarmasın! Sonra sıkıntı çekersin.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:195; Nisâ 4:124; Nahl 16:97; İsrâ 17:9; Kehf 18:2; Tâhâ 20:75.

2 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:116.

3 Hz. Muhammed'e yönelik bu buyruk, Kıyâmet 75:16-19'daki mesajla hiçbir şekilde ilişkili değildir.

4 Bu ayet "Âdem'e secde edin" değil de "Âdem için (Allah'a) secde edin" şeklinde tercüme edilmelidir. İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

5 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرٰى ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فِيهَا وَلَا تَضْحٰى ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ
قَالَ يَٓا اٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى ﴿١٢٠﴾ فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصٰى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰى ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى ﴿١٢٢﴾

118. Orada (cennette) acıkmayacak ve çıplak kalmayacaksın.

119. Orada susamayacak ve kuşluk sıcağından da etkilenmeyeceksin."

120. (Buna rağmen), şeytan ona (Âdem'e) vesvese verip[1] "Ey Âdem! Sana *ebedîlik* ağacını ve sonu gelmez bir otoriteyi göstereyim mi?" demişti.[2]

121. (Âdem ve eşi yasak ağaçtan) yemiş ve edep yerleri görünmüştü. (Ardından) bahçenin yapraklarından üzerlerine örtmeye başlamışlardı. (Böylece) Âdem (unutarak) Rabbine karşı gelmiş (asi olmuş) ve hata yapmıştı.[3]

122. Daha sonra Rabbi, onu (Âdem'i) seçkin kılmış, tevbesini (yönelmesini) kabul etmiş ve (ona) doğru yolu göstermişti.[4]

1 Bu cümle özellikle Hz. Âdem'in cennetten çıkartılma nedeninin şeytan olduğunu göstermektedir. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi Hz. Âdem'in cennetten çıkartılmasının sebebi eşi Hz. Havva değil, İblis'tir. Benzer mesajlar: Bakara 2:36; A'râf 7:20.

2 Benzer mesaj: A'râf 7:20.

3 Benzer mesaj: A'râf 7:22. Yasağı çiğneyen Hz. Âdem büyük bir yanlış yapmış ve kendi huzurunu kaçırmıştı. Buradaki isyan mutlak anlamda ve inatla yapılmış bir karşı çıkış değildir. Tâhâ 20:115. ayette de dile getirildiği gibi, uyarıyı unuttuğu için bir emrin gereğini yerine getirmemiş ve hataya düşmüştü. İsyan Yüce Allah'a ve O'nun bütün emirlerine yönelik değildi elbette. İsyanın konusu sadece belli bir olayla ilgiliydi ki o da Yüce Allah'ın ona ve eşine yaptığı "İblîs'in kendilerine düşman olduğu", "cennetten onları çıkarma isteği" ve "ağaca yaklaşmamaları"ydı. Bir sonraki ayette de beyan edildiği gibi, Hz. Âdem hatasından hemen dönmüş ve ilâhî rızayı kazanmada başarılı olmuştu. Ayetteki *ğavâ* fiili, "hata yapmak", "azmak", "şaşmak", "mahrum kalmak" demektir. Bakara 2:256'da *ğayy* kelimesi *rüşd* kelimesinin zıddı olarak kullanıldığı için, bu fiile burada "başarıya ulaşamamak" manasını vermek de mümkündür. Şeytan'ın Hz. Âdem'i ve eşini kandırmasının ardından Hz. Âdem ebedîlik sırrına ermediği gibi sonsuz bir mülke de sahip olamamış, dolayısıyla bu konuda herhangi bir başarı elde edememişti. Râzî'nin de belirttiği gibi, gayeye ulaşılamayan durumlar için *ğavâ* fiiliin kullanılması bu yorumun doğruluğun delillerindendir.

4 Hz. Âdem yaptığı hatayı fark etmiş, pişman olmuş, hatadan dönerek Yüce Allah'tan af talebinde bulunmuştu. Kendi iradesine dayanarak işlediği bu suçu ne Yüce Allah'a isnat etmek gafletinde bulunmuş ne de şeytana yüklemişti. Aksine hem kendisi hem de eşi suçu işlemede kendi kararlarını kabullenmişlerdi. Bir önceki kıssada Sâmirî yaptığı suçtan pişmanlık ve geri dönüş sergilememekle ve gerekçeler üretmekle aslında İblis'in Yüce Allah'ın huzurunda yaptığı davranışa benzer bir tavrı göstermektedir. Ayet Hz. Âdem'in yaptığı davranışın doğru ve tutarlı yol olduğu mesajını da vermektedir.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَم۪يعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّۚ فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنّ۪ي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا
يَضِلُّ وَلَا يَشْقٰى ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْر۪ي فَاِنَّ لَهُ مَع۪يشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
اَعْمٰى ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَن۪ٓي اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ بَص۪يرًا ﴿١٢٥﴾

123. (Allah) şöyle demişti: "Birbirinize düşman olarak[1] hepiniz oradan (bahçeden) inin![2] Artık benden size bir hidayet geldiğinde, kim hidayetime uyarsa sapmayacak ve sıkıntı çekmeyecektir.[3]

124. Kim de benim *zikr*imden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, şüphesiz ki onun için sıkıntılı bir hayat olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak dirilteceğiz."[4]

125. (Bu kişi), "Rabbim! Beni neden kör olarak diriltin? (Oysa) ben gören biriydim." diyecektir.[5]

1 Şeytan, A'râf 7:22 ve Tâhâ 20:117'de hem Hz. Âdem'in hem de eşinin düşmanı olarak tanıtılmaktadır. Dolayısıyla burada sözü edilen husus Hz. Âdem'in ve eşinin İblîs'e yönelik sergilemesi gereken olumsuz tutumdur. Nimet yurdundan çıkartılmalarına neden olmaması için Yüce Allah'ın yaptığı uyarıyı unutmalarına karşılık, artık yeni süreçte bu düşmanlığı unutmamaları gerektiği kendilerine hatırlatılmaktadır. Şeytanın insana düşman olduğuyla ilgili Kur'an'da pek çok ayet vardır. Burada da söz konusu "düşmanlık" hatırlatılmakta ve insanların şeytanı düşman edinmeleri istenmektedir.

2 Cennetten inişle ilgili bkz. Bakara 2:36.

3 Bu pasaj (Tâhâ 20:115-123. ayetler) Bakara 2:34-38, A'râf 7:11-25, Hicr 15:29-31, İsrâ 17:61-63 ve Sâd 38:72-78. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Vahiyden uzak kalmanın veya ondan yüz çevirmenin pek çok sonuçları olacaktır. Bu bağlamda vahiyden yüz çevirmek, en başta gaflette kalmayı tercih etmek anlamına gelir. Hakikati başka yerlerde aramak, başka yolların peşine takılmak gibi sonuçları da beraberinde getirir. Hakk'tan öte geriye şaşkınlık ve sapıklık kalacağı (Yûnus 10:32) yine Kur'an'ın ortaya koyduğu gerçeklerdendir. Vahyin yolunu takip etmemek yolsuz kalmaktır; vahyin ve dolayısıyla onun hayata yansıtıcısı olan peygamberlerin örnekliğine bağlanmamış bir hayat, değerlerden ve hakikatten yoksun bir hayattır. Vahiyden yüz çevirmenin sonuçlarıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:27; Meryem 19:83; Şu'arâ 26:221-222; Fussilet 41:25; Zuhruf 43:36; Cinn 72:17; Müddessir 74:17.

5 Dünya hayatında vahye kör olan yani onu görmemekte, duymamakta, algılamamakta ve ona uymamakta direnenler, ahiret hayatında da nimetlere kör olacak ve onlardan faydalanamayacaklardır.

قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيَاتُنَا فَنَسٖيتَهَا وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى ﴿١٢٦﴾ وَكَذٰلِكَ نَجْزٖي مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ
يُؤْمِنْ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى ﴿١٢٧﴾ اَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ
الْقُرُونِ يَمْشُونَ فٖي مَسَاكِنِهِمْ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِي النُّهٰى ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى ﴿١٢٩﴾

126. (Allah) şöyle buyurmuş (olacak)tır: "İşte bu şekilde sana ayetlerimiz gelmişti de sen onları unutmuştun. Bugün sen de aynı şekilde unutulacaksın!"[1]

127. Haddi aşanları[2] ve Rabbinin ayetlerine inanmamış olanları işte böyle cezalandıracağız. Ahiret azabı ise elbette daha şiddetlidir ve daha kalıcıdır.

Surenin 128-135. ayetlerinde önceki nesillerin haberlerinden dersler çıkarılmaması eleştirilmekte, aklını çalıştırmayanlar kınanmakta, Hz. Muhammed ve müminler, gündelik hayatla ilgili inşa edilmekte, mucize bekleyenlere cevap verilmekte, müşrik algının mantıksız çıkışları deşifre edilmekte ve bir uyarı ile sure sona erdirilmektedir.

128. Yurtlarında dolaştıkları kendilerinden önceki nice nesilleri helak etmiş olmamız, onlara bir yol göstermedi mi? Şüphesiz ki bunda, (kötülüklerden) engelleyen akıl sahipleri[3] için deliller vardır.

129. Rabbinin sözü ve belirlenmiş bir süre olmasaydı (azap) kaçınılmaz olurdu.

1 Dünyada vahyi hayatına katmayıp onu dışlayanlar, hayatı onsuz kabul edip yaşayanlar mahşerde onun diliyle vaadedilen güzelliklerden mahrum bırakılacaklardır. Vahyi unutanlar unutulmaya terk edileceklerdir. Dünyada vahyi unutmanın karşılığı mahşerde kör olmak ve azapta unutulmak şeklinde tecelli edecektir. A'râf 7:51'de "mahşerdeki karşılaşmayı unutanların orada ateşte unutulacağı" beyan edilmektedir. Ayrıca Haşr 59:19'da dünya hayatında Yüce Allah'ı unutanlara Yüce Allah'ın da kendilerini unutturacağı haber verilmektedir. Mahşerdeki karşılıklar dünyadaki tercihlerin sonucudur. İnsanların azapta unutulması "sonuç"tur; bunun "sebebi" ise onların dünyada hakikati unutmuş ve dikkate almamış olmalarıdır. Yüce Allah hiç kimseye haksızlık etmeyecek, kişiler kendi yaptıklarının karşılığını bulmuş olacaklardır. Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tevbe 9:67; Secde 32:14; Câsiye 45:34; Haşr 59:19.

2 "İsraf" haddini, sınırını aşmak demektir. Vahyi kabul etmemek ona karşı israftır; onu dikkate almamak, ona verilmesi gereken değeri vermemektir. İsrafla ilişkili olarak insan için sınır Yüce Allah'ın "dur" dediği yerde durmasıdır. İsrafın başı, bir insanın yaratılış amacını ve hayatın Yüce Allah'a adanması gerektiğini bilmemesidir.

3 Benzer mesaj: Tâhâ 20:54.

فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ اٰنَٓائِ
الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَاَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضٰى ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا
مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿١٣١﴾ وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ
وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى ﴿١٣٢﴾

130. Onların söylediklerine sabret! Güneşin doğuşundan önce ve batışından önce Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt)! Gecenin bir kısım saatlerinde ve gündüzün uçlarında da *tesbih* et (yücelt) ki huzur bulasın.[1]

131. Sakın, içinde kendilerini denememiz için pek çok çifti yararlandırdığımız dünya hayatının süsüne gözlerini dikme![2] Rabbinin rızkı hem hayırlı olandır hem de daha kalıcıdır.[3]

132. Ailene (destekçilerine)[4] ibadeti (namazı) emret! Kendin de ona sabırla devam et![5] Senden rızık istemiyoruz; seni de biz rızıklandırıyoruz. (Mutlu) son, *takvâlı* (duyarlı olanlar) içindir.

1 "Namaz vakitleri"yle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39. Ayrıca müminlerin geceleri değerlendirmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

2 Benzer mesaj: Hicr 15:88.

3 Hz. Peygamber'in ve müminlerin inşasında mala ve servete böyle bakmak neyin az, neyin fazla; neyin kâr, neyin zarar; neyin hayırlı, neyin hayırsız; neyin geçici, neyin kalıcı vs. olduğunu anlamada son derece önemli bir bilinç kazandırmaktadır. İşte bu bakış hayata tam da "Allah'ın bak" dediği yerden bakmaktır. Böyle bir duyarlılığa ulaşan kişi için kayıptan ve zarardan asla söz edilemez.

4 Burada geçen *ehl* kelimesi bağlam gereği Hz. Peygamber'in hem müslüman olan ailesini hem de destekçilerini, yani iman etmiş olan ümmetini, bir anlamda inanç ailesini içermektedir. Maksat ve mesaj sadece ve sadece biyolojik aile olarak sınırlandırılmamalıdır.

5 *S-b-r* kökünden gelen *ıstabera* fiili "ısrarcı olmak, sebat göstermek, devamlı olmak" gibi anlamlar vermektedir. Bu nedenle, ayetteki emrin bir başka tebliğ türüne dair mesaj verdiği anlaşılmaktadır. İlk emir namazın kılınmasıyla ilgili söylemdir; ikincisi ise hem bu söylemi devam ettirmek hem de bilfiil namazı kılarak onun önemini insanlara kavratmaktır. Zira bir fiili yapmak, onu söylemekten çok daha etkili sonuçlar vermektedir.

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّهِ اَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْاُولٰى ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ اَنَّا
اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ
نَذِلَّ وَنَخْزٰى ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ اَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ
وَمَنِ اهْتَدٰى ﴿١٣٥﴾

133. (Kâfirler) "(Muhammed) bize Rabbinden bir ayet (mucize) getirseydi ya!" dediler.[1] "Önceki sahifelerin (kitapların) açıklaması onlara gelmedi mi?"[2]

134. Biz (vahiy göndermeden) önce onları bir azapla helak etseydik, "Rabbimiz! Bize bir elçi göndermen gerekmez miydi ki aşağılık duruma düşmeden ve perişan (rezil) olmadan önce ayetlerine uysaydık." derlerdi.[3]

135. De ki: "Herkes beklemektedir; siz de bekleyin![4] İleride düzgün yolda olan halkı ve doğru yola ulaşanların kimler olduğunu bileceksiniz!"

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

2 Bu cümlede müşriklere cevap verilmekte ve önceki vahiyler adres gösterilmektedir. Demek ki önceki vahiylerde peygamberliğin ilkeleri ortaya konulmuştu. Hz. Peygamber *ümmî* olduğu için o kitapları bilmemesine rağmen, benzer hakikatleri söylemesi, doğru olduğunun bir delilidir. Kaldı ki o kitaplarda Hz. Peygamber'in geleceğini haber veren, hatta adını bile içeren bilgilerin varlığı kendilerine hatırlatılmaktadır. Tâhâ 20:128. ayette öncekilerin helak sebeplerinden dersler çıkarmaları gerektiği üzerinde durulmuştu. Onlar mucize istediklerinde mucize gelip de inanmadıkları için helak edilmişlerdi. Sonrasında ise müşrikler de aynı akıbeti isteyerek korkunç bir hata yapmışlardı. Mucize isteklerine verilen cevaplarla ilgili olarak En'âm 6:7, 111; Hicr 15:14-15; İsrâ 17:59; 'Ankebût 29:50-51; Kamer 54:2. vb. ayetlerde konuya dair mesajlar yer almakta, müşriklerin amacının inanmak değil, sadece bir imkânsız üzerinden Hz. Peygamber'i mahçup ve mağlup etmeyi başarmak olduğu bilgisi verilmektedir.

3 Benzer mesaj: Kasas 28:47.

4 Ayetin bu cümlesi her ne kadar herkesle ilgili olarak yorumlanmaya müsait olsa da, bağlam gereği muhataplar öncelikle müşriklerdir ve ayet bir tehdit içermektedir. Bu ifadenin bir benzeri de Tûr 52:30-31'de geçmektedir. Orada Hz. Peygamber'e çeşitli hakaretler yapıp iftira atanlara ve "Zamanın felaketlerine çarpılmasını gözetliyoruz" diyenlere hitap edilmekte, ardından Yüce Allah Hz. Peygamber'in kendilerine şunu demesini emretmektedir: "Gözetleyin; ben de sizinle beraber gözetleyenlerdenim." Benzer bir ifade Hûd 11:122'de de söz konusudur.

21

ENBİYÂ SURESİ

112 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 112 ayetten oluşan, adını içerdiği konular nedeniyle "peygamberler" anlamındaki *el-Enbiyâ* kelimesinden alan Enbiyâ suresi inişte 79, mushaf sırasında ise 21. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ ف۪ي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَۚ ﴿١﴾ مَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوهُ
وَهُمْ يَلْعَبُونَۙ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْۜ وَاَسَرُّوا النَّجْوَىۗ اَلَّذ۪ينَ ظَلَمُواۗ هَلْ هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۚ اَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ
وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبّ۪ي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۘ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٤﴾

17. CÜZ

الجزء ١٧

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde mahşerin yaklaştığı, insanların umursamazlığı, müşriklerin Hz. Muhammed'le ve vahiy ile alay edişleri, önceki kavimlere uygulanan ilahî prensip, peygamberlerin bazı özellikleri ve vahiyde müminlerin şeref ve haysiyetinin bulunduğu ifade edilmektedir.

1. İnsanların hesab(a çekilmeler)i yaklaştı. Onlar (ise) gaflet içinde yüz çevirmektedir.

2-3. Kendilerine, Rablerinden her yeni mesaj geldiğinde, onlar kalpleri eğlencede olduğu hâlde (gaflet içerisinde) elbette bununla hep alay ederek dinlemişlerdi.[1] O zalimler şu gizli fısıltıyı yapmışlardı: "Bu (Muhammed) sizin gibi bir insandan başka nedir ki![2] Siz şimdi göz göre göre büyüye mi geliyorsunuz?"

4. (Peygamber) şöyle demişti: "Rabbim, yerde ve gökte(ki her) sözü bilir. O duyandır, bilendir."

1 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:5.

2 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

بَلْ قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ بَلِ افْتَرٰيهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌۚ فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَٓا اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَٓا
اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَاۚ اَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓي اِلَيْهِمْ
فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾

5. (Müşrikler:) "Hayır! (Bunlar) karmakarışık rüyalardır; aksine onu kendisi uydurmuştur;[1] dahası o bir şairdir.[2] (Öyle değilse) bize hemen, öncekilere gönderilenin benzeri bir ayet (mucize) getirsin!" demişlerdi.[3]

6. Bunlardan önce helak ettiğimiz hiçbir şehir (halkı) iman etmemişti; şimdi bunlar mı iman edecekler!

7. Biz senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber) olarak göndermedik.[4] Bilmiyorsanız *zikr* (Kur'an) ehline sorun![5]

1 Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:36; Tûr 52:30; Hâkka 69:41.

3 Mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8, 37; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

4 Benzer mesajlar: Yûsuf 12:109; Nahl 16:43.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:94; Nahl 16:43. Ayette geçen *ehle'z-zikri* ifadesi "zikir ehli, bilenler" manasına gelmekte, İbn Abbâs "Zikr'den sonra Zebûr'da da yazmıştık" mealindeki Enbiyâ 21:105'in de delaletiyle buradaki maksadın "Tevrât" olduğunu, başka bazı âlimler "Tevrât ve İncil'i bilenler", diğerleri ise "önceki kitapları ve önceki milletlerin haberlerini bilenler" olduğunu ifade etmişlerdir. "Zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; onu koruyacak olan da elbette biziz" mealindeki Hicr 15:9, ayrıca "Kendilerine gelen Zikr'i (Kur'an'ı) yalanladılar" mealindeki Fussilet 41:41, Enbiyâ 21:10, Zuhruf 43:44 ve ayetin devamındaki kullanımlardan hareketle, burada sözü edilenlerin "vahyi, yani Kur'an'ı bilenler" olduğu da elbette ifade edilebilir. Buna göre, inkârcılar eğer vahiy ve risaletle ilgili delilleri, detayları, apaçık hakikatleri ve gönderilen kitâbî prensipleri bilmiyorlarsa Kur'an'ı bilenlere sormaya davet edilmektedir. Bu defa ayetin mesajı çok daha evrensel bir mahiyet arz etmiş olur. Hakikati bilmeyip öğrenmek durumunda olanlar mutlaka Kur'an'ı bilenlere sormalıdırlar. Ayette ele alınan konu, Mekkeli müşriklerin insan peygamber kabul etmemelerine cevaptır ve Yüce Allah'ın insan peygamber gönderme gerçeğini bilmiyorlarsa daha önce yaşayanlara bunu sormaları kendilerinden istenmektedir. Verilen mesaj şu olsa gerektir: "Önceki milletlere eğer melek peygamber gönderilmişse bunlar da Hz. Muhammed'in risaletini inkâr etsinler; ancak önceki rasûller de eğer insan ise artık onun risaletini reddetmesinler."

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَاْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ
فَاَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاۤءُ وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَاۤ اِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ اَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾ وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرِينَ ﴿١١﴾

8. Biz onları (peygamberleri), yemek yemeyen birer ceset olarak yaratmadık. Onlar (bu dünyada) ebedi kalıcı da değillerdi.[1]

9. Sonra onlara (verdiğimiz) sözü yerine getirmiştik; böylece hem onları hem de dilediğimiz (layık olan) kişileri kurtarmış, haddi aşanları da helak etmiştik.

10. Şüphesiz ki size, içinde (gerçekleri) hatırlamanız (için bilgiler) bulunan bir kitap indirdik.[2] Akıl etmiyor musunuz?

Surenin 11-29. ayetlerinde inkârcıların pişmanlıkları, yaratılışın amacı, hak-batıl ilişkisi, tevhidin önemi, Yüce Allah'ın kızları sanılan meleklerin durumu ifade edilmektedir.

11. Zalim olan nice şehir (halkını) kırıp geçirmiştik; arkasından da başka topluluklar yaratmıştık.

1 Bu ayet Enbiyâ 21:34 ve Zümer 39:30. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki amaç, Hz. İsa ve Hz. Muhammed dâhil bütün peygamberlerin de ebedî veya çok çok uzun bir hayat sahibi olmadıklarını bildirmektir.

2 Bu ayet Sâd 38:1 ve Zuhruf 43:44. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin ve onlarla birlikte olan inkârcıların Hz. Peygamber'e ve vahye karşı düşmanca tutumlarını ele aldıktan, risalet kurumunun nasıl ve hangi özelliklerden meydana geldiğini beyan ettikten sonra, Kur'an'ın bütün insanlar için bir gerçeği hatırlatma, şeref, onur, haysiyet, tavsiyeler, öğütler olduğunu ifade etmektedir. Burada geçen *zikr* kelimesi Kur'an'ın isimlerinden birisidir ve "gerçekleri hatırlatıcılığı" ile "fıtrata yerleştirilen hakikatleri hatırlatması" nedenine bağlı bir kelimedir. Kur'an'ın *zikr* olarak tanıtılması insanların muhtaç olduğu her şeyin onda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili olarak Sâd 38:1'de vahyin "zikir sahibi" oluşu vurgulanmaktayken, Zuhruf 43:44'te ise onun aynı şekilde "şeref, itibar ve onur" oluşuna dikkat çekilmektedir. Dahası, Mü'minûn 23:71'de de müşriklere şeref ve itibarlarının getirildiği, ancak onların bu şeref ve itibar kaynağı Kur'an'dan yüz çevirdikleri beyan edilmektedir. Zâriyât 51:55 ve pek çok ayette de belirtildiği üzere, din adına hatırlatmalarda bulunmak isteyen veya bu görevi yapmak durumunda olanlar *zikr* olan Kur'an'ı tebliğ etmekle yükümlüdür. Zira vahiy, insan hayatına dair muhtaç olunan her temel şeyi içermektedir. Buna göre en güzel öğüt en güzelin öğüdüdür ki bu da Kur'an'dır.

فَلَمَّٓا اَحَسُّوا بَاْسَنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُٓوا اِلٰى مَٓا اُتْرِفْتُمْ ف۪يهِ وَمَسَاكِنِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَا فَلَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا قَالُوٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿١٤﴾ فَمَا
زَالَتْ تِلْكَ دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى جَعَلْنَاهُمْ حَص۪يدًا خَامِد۪ينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا لَاعِب۪ينَ ﴿١٦﴾ لَوْ اَرَدْنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّٓا اِنْ كُنَّا فَاعِل۪ينَ ﴿١٧﴾

12. Azabımızı hissettiklerinde bir de bakarsın ki oralardan (azap bölgesinden) kaçıyorlar!

13. (Onlara şöyle demiştik:) "Kaçmayın! İçinde bulunduğunuz (sizi şımartan) refaha ve yurtlarınıza dönün! Çünkü size sorular sorulacak!"[1]

14. (Onlar:) "Ah, eyvah bize! Şüphesiz ki biz zalimlermişiz!" demişlerdi.

15. Biz kendilerini yere serilmiş, hasat edilmiş (ekin)e çevirinceye kadar o feryatları sürüp gitmişti.

16. Biz göğü, yeri ve bunlar arasındakileri oyuncular olarak (oyun oynamak için) yaratmadık.[2]

17. Bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi tarafımızdan edinirdik. (Ama) biz (bunu) yapanlar değiliz.[3]

1 Bu ayet şu şekilde de anlaşılabilir: "Kaçmayın! İçinde bulunduğunuz (sizi şımartan) refaha ve yurtlarınıza dönün! Belki aranıp sorulursunuz!" Bu tercüme azaptan kaçmaya çalışanlara yönelik bir hitap ve alay cümlesi olarak kabul edilmiş olur; zira ayetin sonundaki *le'alle* "belki" edatının verdiği anlam bu yaklaşımı desteklemektedir.

2 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Biz göğü, yeri ve bunlar arasındakileri oyun (ve eğlence) olsun diye yaratmadık." Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:191; Sâd 38:27; Duhân 44:38. Bu dünya hayatının oyun ve eğlenceden ibaret olduğu ifade edilen ayetler (En'âm 6:32, 'Ankebût 29:64, Muhammed 47:36, Hadîd 57:20) ile bu ayetin mesajına bakıldığında bir çelişki görülmemelidir. Her iki grup ayet de inkârcılara hitap etmektedir. Dünyanın süsüne ve eğlencesine kanarak ahireti unutanlar için oyun ve eğlenceden ibaret sandıkları dünya hayatından ahirette sorgulanacaklardır. Zira dünya hayatı sorumluluğun olmadığı bir alan değildir. Bu hayat dünya ve ahiret dengesinin kurulacağı ve bu şekilde kurtuluşa erişileceği bir hayatı içerir. Ayrıca bu ayet mistik düşüncelerin ürettiği "Allah'ın bilinmek istemesi" üzerine dünyayı ve insanı yarattığı gibi korkunç bir iddiayı da reddetmektedir. Çünkü Yüce Allah hiçbir şeye muhtaç değildir ve mutlak irade sahibidir.

3 Ayetin sonunda yer alan ifade tercümede verdiğimiz gibi olumsuz manada kabul edilebilir. Bu durumda cümlenin başındaki *in* edatı *mâ* edatı manasında "olumsuz" anlam verir. Ancak söz konusu edatın "şart" manası verme ihtimali de vardır. Buna göre ayetin tercümesi şöyle olur: "Bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik. Yapacak olsaydık (öyle değil, böyle yapardık)."

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُ
مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾
يُسَبِّحُونَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ اَمِ اتَّخَذُٓوا اٰلِهَةً مِنَ الْاَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ
كَانَ فِيهِمَٓا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

18. Aksine biz gerçeği *batılın* üzerine atarız da o, *batılın* işini bitirir. Bir de bakarsın ki *batıl* yok olup gitmiştir.[1] (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan dolayı yazıklar olsun size!

19. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi yalnızca O'na aittir. O'nun huzurunda bulunanlar, O'na ibadetten dolayı kibirlenmez ve yorulmazlar.[2]

20. Onlar, gece gündüz bıkmadan (Allah'ı) *tesbih* ederler (O'nu yüceltirler).[3]

21. Yoksa yerden (dünyevi) birtakım ilahlar edindiler de (ölüleri) onlar mı diriltecekmiş!

22. O ikisinde (yerde ve gökte) Allah'tan başka ilahlar bulunsaydı, (düzenleri) elbette bozul(up gitmiş)ti. *Arşın* Rabbi olan Allah onların yakıştırdıkları (şeyler)den yücedir.[4]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:118; İsrâ 17:81; Sebe' 34:48-49. Kur'an'da sadece bu ayette yer alan *yedmeğu* fiili de "beynini parçalamak"; "darmadağın etmek", "paramparça etmek", "belini kırmak" gibi anlamlar içermekte, hakkın karşısında batıl algıların ve inançların darmaduman görüntüsünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. "Akıl" için kullanılan *dimâğ* kelimesi ile bu fiil aynı kökten geldiği için fiilin verdiği manada "beynini parçalamak" şeklinde bir boyut vardır. Hakkın ortaya konulmasıyla birlikte, gerçek bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmış ve sahte olan şeyler de yok olmuş demektir. Yûnus 10:32'de de belirtildiği gibi, *el-hakk* olan Yüce Allah'tan ve O'nun vahyettiği hakikat bilgisinin kaynağını oluşturan Kur'an'dan öte, geride şaşkınlıktan başka bir şeyin kalmayacağı bildirilmektedir.

2 Meleklerin *tesbihi* ve ibadetiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:172; A'râf 7:206; Ra'd 13:13; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7; Fussilet 41:38.

3 Ayetteki *lâ yeftürûne* fiili aynı konuda Fussilet 41:38'de geçen *lâ yes'emûne* fiili gibi "kesinti vermemek", "bıkmamak", "yorulmamak", "aralık vermemek", "gevşeklik göstermemek" şeklinde anlamlar içermekte ve meleklerin gece gündüz dur durak bilmeden, ibadet ve tesbih konusunda fetret yaşamadan tesbihe devam ettiklerini ortaya koymaktadır. "Ara vermek" anlamına gelen *fetret* kelimesinin de aynı kökten geldiği düşünüldüğünde, meleklerin aralıksız olarak tesbih ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca ayette geçen *el-leyl* ve *en-nehâr* kelimeleri bütünüyle zaman kavramını kapsadığı için, meleklerin tesbihi ara vermeden, kesintisiz bir şekilde sürdürdükleri ifade edilmiş olmaktadır.

4 Bu ayet Mü'minûn 23:71, 91. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اٰلِهَةًۜ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْۚ هٰذَا
ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْل۪يۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَۙ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا
مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا نُوح۪ٓي اِلَيْهِ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ
وَلَدًا سُبْحَانَهُۜ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَۙ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِه۪ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ
مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَۙ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِه۪ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾

23. (Allah) yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir.

24. Yoksa O'nun peşi sıra birtakım ilahlar mı edindiler! De ki: "Delilinizi getirin! Bu, benimle birlikte olanların ve benden öncekilerin (gerçeği içeren) öğretisidir." Hayır! Onların çoğu gerçeği bilmezler; (bu yüzden) yüz çevirirler.

25. Senden önce hiçbir elçi göndermedik ki ona "Benden başka ilah yoktur; bana kulluk edin!" diye vahyetmiş olmayalım.[1]

26. (Müşrikler): "Rahmân (olan Allah, melekleri) çocuk edindi!" dediler.[2] (Haşa)! O (çocuk edinmekten) yücedir. Aksine (melekler) ikram edilmiş kullardır.[3]

27. O'ndan (emir almadan) önce konuşmaz, yalnızca O'nun emri ile iş yaparlar.[4]

28. (Allah) onların önlerindekini de arkalarındakini de bilir.[5] (Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefaat edemezler.[6] Onlar (Allah'a) saygıları nedeniyle titrerler!

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Senden önce ne kadar peygamber gönderdiysek mutlaka kendilerine "Benden başka ilah yoktur, Bana kulluk edin!" diye vahyettik."

2 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

3 Buradaki *'ıbâd* "kullar" ifadesinden kasıt; yahudilerin Hz. Üzeyr'i, hristiyanların da Hz. İsa'yı Yüce Allah'ın çocukları olarak nitelemelerine bir reddiye olabileceği gibi müşriklerin melekleri Yüce Allah'ın kızları olarak nitelemelerine de bir cevap ve reddiye olabilir. Zira ister insan, ister peygamber, isterse melek olsun her mahluk Yüce Allah'ın yarattığı kullardır. Meleklerin de Yüce Allah'ın birer kulu olduklarıyla ilgili ayrıca bkz. Nisâ 4:172; Kehf 18:65; Zuhruf 43:19.

4 Melekler kendi tercihlerine göre hareket edemezler; Yüce Allah'ın verdiği emirleri harfiyen uygularlar; kesinlikle herhangi bir eksik veya yanlış davranışta bulunamazlar. Benzer mesajlar: En'âm 6:61; Nahl 16:50; Meryem 19:64; Tahrîm 66:6.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Tâhâ 20:110; Hacc 22:76.

6 Bu ayet Meryem 19:87, Tâhâ 20: 109, Sebe' 34:23, Zümer 39:43-44, Zuhruf 43:86 ve Necm 53:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنّ۪ٓي اِلٰهٌ مِنْ دُونِه۪ فَذٰلِكَ نَجْز۪يهِ جَهَنَّمَۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٩﴾ اَوَلَمْ يَرَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُٓوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقاً فَفَتَقْنَاهُمَاۜ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَٓاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّۜ اَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

29. Onlardan kim "O'nun peşi sıra ben (de) ilahım!" derse biz onu (bile) cehennemle cezalandırırız. İşte biz, zalimlere böyle ceza veririz![1]

Surenin 30-47. ayetlerinde evren kitabından birtakım ayetler, hayata dair genel prensip olarak, inkârcıların alaycılıkları, Son Saat'in ansızın geleceği, vahyin uyarıcılığı ve mahşerde yaşanacakların bir bölümü dile getirilmektedir.

30. Kâfir olanlar, göklerle yer bitişik bir hâldeyken, onları birbirinden ayırdığımızı[2] ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı[3] gör(üp düşün)mediler mi? (Hâlâ) inanmayacaklar mı?[4]

1 Bu ayette şirke konu aracıların nasıl cezalandırılacağı melekler üzerinden ifade edilmektedir. Geçmişte, bugün ve gelecekte kendilerinde tanrısal güç olduğunu iddia edenler ya da birilerine bu gücü atfedenlerin yani şirk adı verilen zulmü işleyenlerin düşeceği korkunç duruma dikkat çekilmekte, böyle bir zulmü yapmayacakları Yüce Allah tarafından irade edilmesine ve bilinmesine rağmen melekler örnek gösterilerek, bu zulmü işleyen kim olursa olsun affedilmeyeceği ve cezadan kurtulamayacağı vurgulanmaktadır. Konunun önemi Nisâ 4:48 ve 116'da belirtildiği üzere Yüce Allah'ın şirk üzere ölenleri bağışlamayacağı bildirimi nedeniyledir. Zira şirk, Yüce Allah'ın birliğine karşı adaletsizlik yani korkunç bir zulümdür. Bu ayet Mâide 5:72, En'âm 6:88 ve Zümer 39:65. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Kur'an sadece indirildiği dönemin kitabı değildir. Onun evrensel anlamda indirildiği dönemden Son Saat'e kadar bütün insanlığa hitap etmek üzere gönderildiği unutulmamalıdır. Aksi takdirde Kur'an tarihsel bir metin olarak ve sadece indirildiği dönemin muhataplarıyla sınırlı bir yapıya dönüşecektir ki bu doğru olamaz. Örneğin; göklerin ve yerin altı günde yani altı evrede yaratıldığı da o dönem insanlarının bilimsel anlamda bildikleri bir konu değildi; ancak Kur'an bunu söyleyerek herkesi bilgilendirmek istemiştir. Yine Zâriyât 51:47'de "göğün güçlü bir şekilde bina edilmesi ve genişletilmeye devamı" da o günün insanı tarafından bilinmiyordu; ancak bu bilgi sayesinde hem hedef bir bilgi, hem de kâinatı keşfetmeye dair bir çalışma alanı sağlanmıştır. Kur'an elbette bir bilim kitabı veya bilim ansiklopedisi değildir. Ancak Kur'an tarihsel bir metin de değildir. Kur'an'da bilimi teşvik eden, mahkulatı incelemeyi emreden çeştli ayetler ve buyruklar vardır; çünkü Kur'an "tarihsel" değil, "tarîhî" bir metindir; "yöresel" unsurlar içerse de "evrensel mesajlar içeren bir bilgilendirme"dir.

3 Bu ayet Nûr 24:45. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ayet evrenin oluşumu ve canlıların sudan yaratıldığıyla ilgili çok önemli bilimsel gerçeklere işaret etmektedir.

وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَم۪يدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا ف۪يهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾
وَجَعَلْنَا السَّمَٓاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًاۚ وَهُمْ عَنْ اٰيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ الَّيْلَ
وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ ف۪ي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ
اَفَا۬ئِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِۜ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةًۜ وَاِلَيْنَا
تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَاِذَا رَاٰكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذ۪ي يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْۚ
وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

31. Onları sarsmasıyla ilgili yerin içinde ağır baskılar yarattık.[1] Yol bulsunlar diye orada geniş yollar yarattık.[2]

32. Biz göğü korunmuş bir tavan yaptık.[3] Onlar ise (göğün) delillerinden yüz çevirirler.

33. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. Hepsi bir(er) yörüngede yüzerler.[4]

34. Senden önce (de) hiçbir insana çok uzun hayat vermedik. Şimdi sen ölürsen, onlar çok uzun süre mi kalacaklar![5]

35. Her *nefis* (can) ölümü tadıcıdır.[6] Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz.[7] Sadece bize döndürüleceksiniz.

36. Kâfir olanlar seni gördükleri zaman "Sizin ilahlarınızı diline dolayan[8] bu mu!" diyerek seninle hep alay ederler.[9] (Oysa) onlar, Rahmân'ın *zikr*ini (Kur'an'ı) inkâr edenlerin ta kendileridir.

1 Sarsılmasıyla ilgili olarak yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesi hakkında bkz. Nahl 16:15. Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:15; Tâhâ 20:53; Zuhruf 43:10; Nûh 71:20.

3 Burada ve Nahl 16:26 ile Tûr 52:5'te geçen *es-sakf/sakf* kelimeleri "tavan, yükselti" manasına gelmekte, göğün korunmuş yapısını ifade etmektedir.

4 Bu ayet Yâsîn 36:38-40. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Bu ayet Enbiyâ 21:8 ve Zümer 39:30. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:185; 'Ankebût 29:57; Zümer 39:30.

7 Hayır ve şer konusunda ayrıca bkz. Nisâ 4:79.

8 Buradaki *yezküru* fiili "zikretmek, hatırlamak, gündeme getirmek, diline dolamak" gibi anlamlar içermektedir. Benzer mesaj: Enbiyâ 21:60.

9 Benzer mesaj: Furkân 25:41.

خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَاُرِيكُمْ اٰيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ
اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا
عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا
هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ
يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٤١﴾

37. İnsan aceleci (olarak) yaratılmıştır.[1] Size delillerimi ileride göstereceğim; (azabı) benden acele istemeyin![2]

38. "Doğruysanız o vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[3]

39. Kâfir olanlar, yüzlerinden ve sırtlarından (saran) ateşi savamayacakları, kendilerine yardım edilemeyeceği zamanı (o günün dehşetini keşke) bir bilselerdi!

40. Doğrusu o (Son Saat) kendilerine öyle ani gelir ki[4] onları şaşırtır.[5] Artık onu reddetmeye (geri çevirmeye) güçleri yetmez ve kendilerine bakılmaz da.[6]

41. Yemin olsun ki senden önceki elçilerle de alay edilmişti ve alay edenleri alay ettikleri şey (çepeçevre) kuşatmıştı.[7]

1 Benzer mesaj: İsrâ 17:11.

2 Burada inkârcılar tarafından istenen "ayetler"den maksat "mucizeler"dir. İsrâ 17:59'da verilen bilgiler ışığında, kafirlerin mucize istemesi aynı zamanda onların helaki istemesi anlamına da gelmektedir. Zira mucize isteyen inkârcılar, Yüce Allah'ın elçileri vasıtasıyla gönderdiği olağanüstü delilleri karşısında yine inkârda direnmişler ve Âd, Semûd, Lut kavimleri örneğinde olduğu gibi azapla yani helakle karşılaşmışlardır. Dolayısıyla inkârcılar bu ayette tehdit edilmekte, kendilerine azabı/helaki acele istediklerinin farkında olmaları hatırlatılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

5 Kur'an'da sadece bu ayette yer alan *tebhetü* fiili "şaşkına çevirmek", "hayrete düşürmek" manasına gelmekte, aniden gelecek olan o felaketin insanda meydana getireceği korkunç hali ve sebep olacağı tarif edilemez dehşeti ortaya koymaktadır.

6 Ayetteki "onlara bakılmaz" ifadesi, "onlara fırsat ve huzur verilmez" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:77, 88; Nahl 16:85; Secde 32:29.

7 Benzer mesajlar: En'âm 6:10; Ra'd 13:32; Hicr 15:11, 95; Yâsîn 36:30; Zuhruf 43:7.

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِۜ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ اَمْ لَهُمْ
اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَاۜ لَا يَسْتَطٖيعُونَ نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

42. De ki: "Rahmân'dan (O'nun azabından) sizi gece gündüz kim koruyabilir ki!"[1] Hayır! Onlar Rablerini hatırlamaktan yüz çevirirler.[2]

43. Yoksa Allah'ın peşi sıra kendilerini (bize karşı) savunacak ilahlar mı varmış![3] (O ilahlar) hem kendilerine yardıma güç yetiremez hem de bizden sahiplenme göremezler.

1 Yüce Allah Hz. Muhammed'e hitap ederek müşriklerin alaycılıklarına bir kez de bu ayette cevap vermektedir. Bu çerçevede mahşerdeki çaresizliklerine ilave olarak dünyada da inkâr ettikleri ilahi kudret tarafından gece ve gündüz gelebilecek azaba karşı kendilerini kimin koruyacağını sordurmaktadır. Amaç onları hiç kimsenin koruyamayacağını kendilerine bildirmektir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen yekleü fiili "korumak" demektir.Enbiyâ' 21:21 ve 24. ayetlerde de olduğu gibi, bu cümlede de imkânsızı isteme anlamında meydan okuma yer almaktadır. "Sizi Rahmân'a karşı kim koruyacak?" demek "Sizi Rahmân'a karşı hiç kimse koruyamaz" demektir. Bu doğrultuda mesaj içeren ayetlerden birisi de Mülk 67:28'dir: "(Ey Peygamber, inkârcılara) de ki: Hiç düşündünüz mü, Allah, beni ve beraberimdekileri öldürse veya bize merhamet etse (bundan size ne?) Peki, ya kafirleri elem verici azaptan kurtaracak kimmiş!" Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:107; Ahzâb 33:17; Fâtır 35:2; Zümer 39:38; Mülk 67:20-21, 28.

2 Bu ayet şu şekilde de anlaşılabilir: "Sizi gece-gündüz Rahman'dan başka kim koruyabilir ki (O'ndan başka kimse koruyamaz). Hayır! Onlar Rablerini hatırlamaktan yüz çevirirler."

3 Ayette geçen *temne'u* fiili "engellemek", "savunmak" manasına gelmekte, kendilerini Allah'tan gelebilecek herhangi bir azaba karşı o azabın gelmesini engelleyebilecek veya Allah'a karşı kendilerini savunabilecek güçte ilahları olmadığı ifade edilmek istemektedir. Nitekim devam eden cümlede de bu mesaj verilmektedir. "Böyle ilahları mı var" demek "Böyle ilahları hiçbir şekilde yoktur" manasına gelmektedir. Konuyla ilgili olarak daha ayrıntılı ifadelerin yer aldığı Zümer 39:38'de şöyle buyrulmaktadır: "Andolsun ki onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, mutlaka 'Allah' derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, onlar (taptığımız şeyler), O'nun verdiği zararı açıp giderebilir mi? Yahut (Allah), bana bir rahmet dilerse onlar O'nun (bu) rahmetini tutup önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Güvenenler de sadece ve sadece O'na güvenip dayanırlar."

بَلْ مَتَّعْنَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَاٰبَٓاءَهُمْ حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۜ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَأْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَاۜ
اَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ اِنَّمَٓا اُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِۘ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَٓاءَ اِذَا مَا يُنْذَرُونَ ﴿٤٥﴾

44. (Oysa) onları da babalarını (atalarını) da yararlandırdık. Sonunda ömür kendilerine (hiç bitmeyecek gibi) uzun geldi.[1] Yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmezler mi?[2] Üstün gelen onlar mıymış!

45. De ki: "Ben sizi sadece vahiy ile uyarıyorum."[3] Sağır(lar),[4] uyarıldıkları zaman bu çağrıyı duymaz.

1 Yüce Allah yaşattığı insanların bir kısmına bu ömrün uzun geldiğini, yani kendilerine verdiği nimet ve rızıklar sayesinde ömürlerini uzun bir süre yaşadıklarını, hayatlarının sonuna kadar bolluk içinde olduklarını ifade etmektedir. Bolluk içinde yaşamaya alışanlar nimetlerin veriliş nedenini anlamamış, yapılan uyarılara kulak asmamış ve bu hayatın hiç bitmeyeceğini sanarak aldanış içerisine girmişlerdi.

2 Bu ayet Ra'd 13:41. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu cümlede yer alan "Allah'ın gelmesi" mecaz bir ifadedir ve kastedilen O'nun gücünün ve hayata müdahale edişinin bildirilmesidir. Ayette geçen *etrâf* kelimesine genelde müfessirlerimiz "kenarlar, kıyılar, taraflar" anlamını vermişlerdir. Ancak bu anlamların yanında söz konusu kelime "cömertlik, verimlilik ve soyluluk" içerikli olarak "güçlü önderler" şeklinde de yorumlanmaktadır. İlgili kelimeye bu anlamın verilmesi "yeryüzünde yaşayanların ve üzerindeki nimetlerin ya da bereketin yok edilmesi" şeklinde ayetin bağlamı açısından dikkat çekici görünmektedir. Bu durumda ayet; yeryüzünde zorbalık yapanların, kendilerine tanrısal güç atfedenlerin ve insanlara tepeden bakan kibirli seçkinlerin de ilahi irade ile yok edildiklerinin mesajını vermektedir. Zira ayetin sonunda "üstün gelecek olanın sadece Yüce Allah olduğu" mesajı da soru kalıbında ibretlik olarak verilmektedir. Bütün bu ihtimallerin ışığında ayet şu şekilde de anlaşılabilir: "(Oysa) onları da babalarını (atalarını) da yararlandırdık. Sonunda ömür kendilerine (hiç bitmeyecek gibi) uzun geldi. Yoksa onlar bizim yeryüzüne müdahale ettiğimizi ve yeryüzünün seçkinlerini eksilttiğimizi görmüyorlar mı? Üstün gelen onlar mıymış!"

3 İslam'ı tebliğde müracaat edilmesi gereken kaynağın Kur'an olduğunu bildiren ayetler için bkz. En'âm 6:51, 70; İbrâhîm 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50; Kâf 50:45.

4 Yüce Allah tebliğin sadece ve sadece vahiy ile yapılması gerektiğini beyan ettikten sonra, kalbini, beynini, gönlünü, aklını hakikate karşı sağır duruma getirenlerin her türlü uyarı yapılsa da onların hakikati işitmeyeceğini beyan etmektedir. Ayette sözü edilenler biyolojik olarak işitmeyenler değildir. Yani vahye, hakikate kulak tıkamak, Yüce Allah'ın sözleri karşısında sağır kesilmek kastedilmektedir.

وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ
الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى
بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ اَلَّذِينَ
يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُ اَفَاَنْتُمْ لَهُ
مُنْكِرُونَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا اِبْرٰهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ ﴿٥١﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ وَقَوْمِهِ
مَا هٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي اَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾

46. Onlara Rabbinin azabından ufak bir esinti dokunsa, elbette "Ah, eyvah bize! Şüphesiz ki biz zalimlermişiz!" derler.

47. Biz kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız.[1] Kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi kadar bile olsa, onu (teraziye) getirmiş (olacağ)ız. Hesap görenler olarak biz yeteriz.

Surenin 48-75. ayetlerinde çok kısa bir şekilde Hz. Musa ve Hz. Harun'un kıssasına, ayrıca ayrıntılı bir şekilde Hz. İbrahim'in kıssasına, kısaca Hz. Lût'a da yer verilmektedir.

48. Yemin olsun ki biz Musa'ya ve Harun'a, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için *furkân*'ı (doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini), aydınlığı ve (gerçeği) hatırlatan (öğüdü) vermiştik.

49. Onlar (*takvâ*/duyarlılık sahipleri), *gayb*daki (bilinemeyendeki) Rablerine saygı duyarlar;[2] (dahası) onlar o (Son) Saat'ten de tir tir titreyenlerdir.

50. İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir hatırla(t)madır. Şimdi onu inkâr mı ediyorsunuz!

51. Yemin olsun ki İbrahim'e olgunluğunu daha önce vermiştik.[3] Biz onu (çok) iyi bilirdik.

52. Hani o, babasına ve kavmine "Şu tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?" diye sormuştu.[4]

53. Onlar da "Biz atalarımızı bunlara tapanlar olarak bulduk." demişlerdi.[5]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:8-9; Mü'minûn 23:102-103; Kâri'a 101:6-9.

2 Benzer mesajlar: Fâtır 35:18; Yâsîn 36:11; Kâf 50:33; Mülk 67:12.

3 Bu ayet En'âm 6:74-77'deki mesajın doğru anlaşılması için son derece önemlidir.

4 Benzer mesaj: Meryem 19:52.

5 Taklitçilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُ۬كُمْ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللَّاعِب۪ينَ
﴿٥٥﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الَّذ۪ي فَطَرَهُنَّۘ وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِد۪ينَ
﴿٥٦﴾ وَتَاللّٰهِ لَاَك۪يدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوا مُدْبِر۪ينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا اِلَّا كَب۪يرًا لَهُمْ
لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَٓا اِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا
فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُٓ اِبْرٰه۪يمُۜ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِه۪ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾
قَالُٓوا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يَٓا اِبْرٰه۪يمُۜ ﴿٦٢﴾

54. (İbrahim) "Şüphesiz ki siz de atalarınız da apaçık bir sapkınlık içindesiniz!" demişti.

55. Onlar da "Bize gerçeği mi getirdin yoksa sen oyun oynayanlardan biri misin?" demişlerdi.[1]

56. (İbrahim) "Hayır, sizin Rabbiniz, yoktan yarattığı göklerin ve yerin Rabbidir;[2] ben buna şahitlik edenlerdenim." demişti.

57. "Allah'a yemin olsun:[3] Siz dönüp gittikten sonra putlarınıza elbette bir plan uygulayacağım!"

58. (İbrahim), sonunda belki ona dönerler (sorarlar) diye büyükleri hariç onları (putları) paramparça etmişti.

59. (Kavmi) "Bunu ilahlarımıza kim yaptı? Şüphesiz ki o (bunu yapan kişi) zalimlerden biridir." demişlerdi.

60. (Bir kısmı) "Bunları diline dolayan,[4] kendisine 'İbrahim' denen bir genç duyduk." demişlerdi.

61. "Onu hemen insanların gözü önüne getirin! Belki şahitlik ederler." demişlerdi.

62. Onlar "Bunu ilahlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim?" demişlerdi.

1 Enbiyâ 21:16 ve Duhân 44:38'de de geçen *el-lâ'ıbîne/lâ'ıbîne* kelimesi "oyun oynayanlar", "şaka yapanlar" gibi anlamlar içermektedir. Kavminin ileri gelenleri/sapkınları bu sözlerle diğerlerinin gözünde Hz. İbrahim'in ciddiye alınabilecek biri olmadığı izlenimini vermek istemişlerdir.

2 Hz. İbrahim, kavminin kendisiyle alay etmesine karşılık onlara güçlü bir şekilde tevhid öğretisi sunmuş, her seferinde inkâr etseler bile tevhid gerçeklerini ayrıntılı bir şekilde kendilerine bildirmeye ısrarla devam etmiştir.

3 *Tellâhi* ifadesi Kur'an'daki yeminlerden birisidir (Bkz. Yûsuf 12:73, 85, 91, 95; Nahl 16:56, 63; Enbiyâ 21:57; Şu'arâ 26:97; Sâffât 37:56).

4 Buradaki *yezküru* fiili "diline dolamak" gibi bir anlam içermektedir. Benzer mesaj: Enbiyâ 21:36.

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ اِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوا اِلٰى اَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا
اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُ۫سِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰؤُ۬لَٓاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ
اَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ اُفٍّ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللّٰهِ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانْصُرُوا اٰلِهَتَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾

63. (İbrahim ise): "Belki de bu işi şu büyük olan yapmıştır.[1] Konuşabiliyorlarsa onlara sorun!" demişti.

64. Kendilerine (birbirlerine) dönüp "Zalimler sizsiniz, siz!" demişlerdi.[2]

65. Sonra (eski) kafalarına dönmüşler[3] de "Sen bunların konuşamadığını pekâlâ biliyorsun!" (demişlerdi).

66. (İbrahim) "Allah'ın peşi sıra size hiçbir yarar ve zarar veremeyen şeylere (hâlâ) tapacak mısınız?" demişti.

67. "Size de Allah'ın peşi sıra tapmakta olduğunuz şeylere de yazıklar olsun! Akıl etmiyor musunuz?"

68. (Bir kısmı) "(Bir iş) yapacaksanız onu (İbrahim'i) yakın da ilahlarınıza yardım edin!" demişti.[4]

1 Hz. İbrahim'e sorulan soruya "hayır ben yapmadım" diye cevap vermemiş yani iddia edildiği gibi yalan konuşmamıştır. Onun yaptığı şey, putların çaresizliğine dikkat çekmek, onlara tapınılmasını eleştirmek ve putperestliğin büyük bir sapkınlık olduğunu muhataplara kavratmaktır. En'âm 6:76-78'de de gök cisimleri üzerinden benzer mesajlar verdiği bilinmektedir.

2 Ayette geçen "kendilerine döndüler" ifadesi, "birbirlerine döndüler", "kendileriyle baş başa kaldılar" manalarını içermekte ve bu halleriyle birbirlerine düştükleri anlaşılmaktadır. Çünkü devam eden cümlede vurgulu bir şekilde "zalimler sizlersiniz, sizler" demelerinin anlamı da budur. Delil getirmeden Hz. İbrahim'i suçlu ilan etmelerinin ona karşı haksızlık olduğunu belirtmişlerdi. Bu ifadenin kendi kendilerine, vicdanlarıyla baş başa kalmaları, bu şekilde iç dünyalarında seslenmeleri manası da ileri sürülmektedir. Bu durumda kınama konusu onların Hz. İbrahim'den etkilenip puta tapmalarının yanlış olduğunu anlamaları şeklinde yorumlanmaktadır (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXII, 186).

3 Ayette geçen "Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına dönmüşlerdi" cümlesi "başları üzerine geri döndürülmüşlerdi" anlamında "zihnen tepetaklak olmayı", "fikrinden aniden caymayı", "eski kafalarına dönmeyi" içeren deyimsel bir ifadedir. Burada söz konusu halkın Hz. İbrahim'i temize çıkarma temayülünden vazgeçip eski suçlayıcı tavırlarına geri dönmeleri ifade edilmektedir.

4 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:24.

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَخْسَرِينَ
﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ
وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

69. Biz de "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" demiştik.[1]

70. Ona tuzak kurmak istemişler; biz de onları, en çok kaybedenler hâline getirmiştik.[2]

71. Onu ve Lut'u kurtararak,[3] insanlar için bereketli kıldığımız toprağa[4] (ulaştırmıştık).

72. Ona (İbrahim'e) ilave[5] (bir bağış) olarak İshak'ı ve (torunu) Yakup'u lütfetmiştik.[6] Hepsini iyi insanlar yapmıştık.[7]

1 Yüce Allah müşrik kavmi Hz. İbrahim'in yakılması için teklifte bulunup bununla ilgili olarak bir de özel bir bina inşa ettiklerini haber verdikten sonra, bu defa ateşe hitap ettiğini ve Hz. İbrahim için serinlik ve esenlik olmasını emrettiğini bildirmektedir. Ateşin "serinlik olması" Hz. İbrahim'e "zarar vermemesi"; "selâm olması" ise ona "zarar verecek şekilde dokunmaması" olarak yorumlanabilir.

2 Bu bağlamda yer alan konu putperest kavminin Hz. İbrahim'i yakmak üzere bir hazırlık yaptıkları, tuzak kurduklarıdır. Yüce Allah ise onların kurduğu bu tuzağı başarıya ulaştırmamış, kendilerini hüsrana uğratmıştır. Benzer mesaj: Sâffât 37:98.

3 Hz. İbrahim neyden kurtarıldıysa Hz. Lut da ondan kurtarılmıştır. Bu ayetteki ifadelere göre; her ikisinin de azaptan kurtarıldığı anlaşılacağı gibi Hz. İbrahim'in kavminin kendisini yakmasından, Hz. Lut'un ise kavmini yakalayan ilahi azaptan Yüce Allah'ın yardımı ve iradesiyle kurtarılmaları kastediliyor olmalıdır.

4 Enbiyâ 21:81. ayette de geçen "bereketli kıldığımız toprak" ifadesinde kastedilen, muhtemelen bugün işgal edilen geniş Filistin topraklarıdır. Yeni gelinen coğrafyanın bereketli kılınması, o yörede pek çok peygamberin görev yapacak olması şeklinde anlaşılabileceği gibi, buranın tarım ürünleri noktasındaki bereketine işaret edilmesi de muhtemeldir.

5 Bir kez de İsrâ 17:79'da geçen *nâfileh* kelimesi "ilave olarak", "fazladan", "armağan olarak" gibi anlamlar içermekte ve yıllarca süren çocuksuzluk döneminden sonra yaşlılık çağında ona verdiği Hz. İsmail'e ilave olarak bir de Hz. İshak'ı kendisine armağan ettiğini haber vermektedir. Ayetteki *nâfileh* kelimesinin öncelikle Hz. İshak'la, ardından onun oğlu olan Hz. Yakup'la ilişkili olduğunu belirtmeliyiz.

6 Benzer mesaj: Meryem 19:49.

7 Sâffât 37:100'de beyan edildiği gibi, Hz. İbrahim Yüce Allah'a dua etmiş ve kendisine iyilerden bir çocuk ihsan etmesini isteyince ona Hz. İsmail'i vermiş, daha sonra böyle bir duası olmadan, tamamen bir armağan olarak da Hz. İshak'ı ve sonrasında da torunu Hz. Yakup'u vermiştir.

وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ وَاِيتَآءَ الزَّكٰوةِ
وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ
الْخَبَٓائِثَ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَاَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا اِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾
وَنُوحًا اِذْ نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

73. Onları, emrimizle doğru yolu gösteren önderler yapmış ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namazı kılmayı ve zekât vermeyi vahyetmiştik.[1] Onlar daima bizim kullarımızdılar.[2] (Onlar daima Bize kulluk edenler idiler).

74. Lut'a gelince, ona da (doğru) hüküm verme yeteneği ve ilim vermiştik. Onu çirkin işler yapmakta olan şehir (halkın)dan kurtarmıştık. Şüphesiz ki onlar kötü iş yapan yoldan çıkan bir toplumdu.

75. Onu (Lut'u) merhametimize yerleştirmiştik. Şüphesiz ki o da iyilerdendi.

Surenin 76-93. ayetlerinde Hz. Nuh, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Eyüp, Hz. Yunus, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. Meryem'in kısa bir şekilde kıssaları ele alınmakta, sonrasında bir ve tek olmaları gerekmesine rağmen ümmetlerin ayrılığa düştükleri bildirilmektedir.

76. Nuh'u da (an)! Daha önce bize dua etmişti. Biz de duasına cevap vermiş, böylece, onu ve ailesini (destekçilerini) büyük sıkıntıdan[3] kurtarmıştık.

1 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13. Buradaki ve Beyyine 98:5'teki bilgilerden anlaşılacağı üzere, "bütün hayırlı işler" bütün ilahi öğretilerde yer almıştır. Hayırlı işlerin bedensel anlamda en önemli göstergelerinden biri hatta birincisi "namaz kılmak"tır; ekonomik içerikli olanlardan birisi ise "zekât vermek"tir. Namaz bedensel ibadet ve eylemleri, zekât ise ekonomik yardımlaşmaların tamamını içermektedir.

2 Bu son cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Onlar daima bize kulluk edenler idiler."

3 Sâffât 37:76 ve 115'te de geçen *el-karbi'l-'azîmi* tamlaması "büyük sıkıntı", "müthiş felaket", "korkunç bela" gibi anlamlar içermekte ve yaşanan olay bağlamında kavminin tufanda boğulması anlamına gelmektedir. Bu arada kavminin inatçı inkârları ve korkunç tepkisi karşısında bunalan Hz. Nuh ve onunla birlikte iman etmiş olanların içlerinde hissettikleri sıkıntıdan kurtarılmaları da elbette ayette kastedilen anlamın içeriğinde bulunmaktadır.

وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُودَ
وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٧٨﴾
فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا
فَاعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾
وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾

77. Onu, delillerimizi inkâr eden o toplumdan korumuştuk. Şüphesiz ki onlar, kötü bir toplumdu; hepsini (suda) boğmuştuk.

78. Davud'u ve Süleyman'ı da (an)! Hani içinde halkın koyunlarının yayıldığı bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı. Biz onların hükmüne şahittik.[1]

79. Böylece bunu (bu fetvayı) Süleyman'a biz öğretmiştik.[2] Biz onların hepsine (doğru) hüküm verme yeteneği ve ilim vermiştik. Kuşları ve *tesbih* eden (yücelten) dağları da Davud'a boyun eğdirmiştik.[3] (Bunları) biz yapmaktayız.

80. Ona, savaştan (düşmandan) sizi koruması için zırh yapmayı öğretmiştik. (Artık) şükredecek misiniz?[4]

81. Kasırga (gibi esen) rüzgârı da Süleyman'ın hizmetine vermiştik;[5] O'nun emriyle içinde bereketli kıldığımız toprağa[6] doğru akardı (eserdi). Biz her şeyi bilenleriz.

1 Benzer mesaj: Sâd 38:22-23.

2 Yüce Allah Hz. Süleyman'a bu meselenin çözümünü öğrettiğini beyan etmektedir. Dolayısıyla aynı dönemde peygamberlik yapan baba-oğul iki peygamber de verdikleri hükmü ilahi vahyin rehberliğinde yerine getirmişlerdi. Nihayetinde Hz. Davud'un verdiği hükümde hata yaptığı, sonrasında Hz. Süleyman'ın bunu düzelttiği gibi ifadeler Kur'an'dan herhangi bir delile sahip değildir. Kaldı ki Hz. Süleyman'a olayın öğretilmesi veya kavratılması onun mahareti olamaz; çünkü hükmü o bulmamış, kendisine bunu Yüce Allah kavratmıştır. Yüce Allah her ikisine de hüküm için fırsat tanımış ve içlerinde en isabetli olanı onaylamıştır. Elçilerin Yüce Allah'ın gözetiminde ve terbiyesinde (eğitiminde) olduğu da ayetin mesajından anlaşılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: Neml 27:16-17; Sebe' 34:10; Sâd 38:18-20.

4 Benzer mesaj: Sebe' 34:10-11.

5 Benzer mesajlar: Sebe' 34:12; Sâd 38:36.

6 Enbiyâ 21:71. ayette de geçen "bereketli kıldığımız toprak" ifadesinde kastedilen, muhtemelen bugün işgal edilen geniş Filistin topraklarıdır. Yeni gelinen coğrafyanın bereketli kılınması, o yörede pek çok peygamberin görev yapacak olması şeklinde anlaşılabileceği gibi, buranın tarım ürünleri noktasındaki bereketine işaret edilmesi de muhtemeldir.

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذٰلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾
وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِم۪ينَ ﴿٨٣﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا
بِه۪ مِنْ ضُرٍّ وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِد۪ينَ ﴿٨٤﴾ وَاِسْمٰع۪يلَ
وَاِدْر۪يسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِر۪ينَ ﴿٨٥﴾

82. Şeytan(laşmış insan)lar arasından da onun için dalgıçlık yapan (inci çıkaran)[1] ve bundan başka işler görenler vardı. Onları gözetim altında tutuyorduk.

83. Eyüp'ü de (an)! Hani Rabbine "Başıma bu dert geldi.[2] Sen merhametlilerin en merhametlisisin." diye seslenmişti.

84. Tarafımızdan bir merhamet ve kulluk edenler için bir hatırla(t)ma olmak üzere onun duasına cevap vermiş, kendisindeki sıkıntıyı gidermiş ve ona ailesini, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini (beklemediği diğer yakınlarını) daha vermiştik.

85. İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i[3] de (an)! Hepsi de sabreden kişilerdendi.

1 Bu ayet Sâd 38:37. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Hz. Eyüp'ün şikayet ettiği husus bedensel hastalık olabileceği gibi, şeytan kaynaklı olarak maneviyatına ve kalbine gelen manevi hastalık da olabilir. Bkz. Sâd 38:41.

3 Sözlükte "sahip, mâlik" anlamındaki *zû* ile "nasip, kısmet; eş, benzer; kefalet" gibi anlamlara gelen *kifl* kelimesinden oluşan *zülkifl* "nasip, kısmet veya kefalet sahibi" demektir. *Zülkifl* ismi Kur'an'da iki ayette geçer (Enbiyâ 21:85; Sâd 38:48). İlk ayette, "İsmâil, İdrîs ve Zülkifl'i de an; çünkü onların hepsi sabreden kimselerdi"; ikincisinde, "İsmâil, Elyesa' ve Zülkifl'i de zikret; çünkü onların hepsi çok hayırlı kimselerdi" buyrulmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'de hakkında başka bilgi bulunmayan Zülkifl'in belli bir kişinin adı veya sıfat mı olduğu, şahıs adı ise bu şahsın kimliği, nebî mi yoksa velî mi olduğu hususu tartışmalıdır. Bazıları bu kelimenin, "Bir şeyden ya da bir kişiden sorumlu oldu" veya, "Bir şeyi yapmayı tekeffül etti" anlamında bütün peygamberler için kullanıldığını, dolayısıyla tek bir kişiyi değil Allah'a gönülden bağlanmış herkesi ifade ettiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte ayetlerden Zülkifl'in bir sıfat veya lakap olmayıp bir peygamber, dolayısıyla tarihî bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü yukarıda zikredilen Enbiyâ ve Sâd surelerindeki kullanımlarında yer alan Zülkifl ifadesi peygamberlerle beraber anılmaktadır. Bu gerekçelere dayanan Fahreddin er-Râzî ile İbn Kesîr, Zülkifl'in peygamber olduğu sonucuna varmışlardır (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXII, 211; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IX, 431). Diğer yandan Zülkifl'i Buda ya da Hezekiel ile özdeşleştiren alimler de bulunmaktadır. Buda ile özdeşleştirildiği takdirde Zülkifl, "Kiflli" anlamına gelir, Kifl de Buda'nın doğduğu yer olan Kapilavastu'dur. Âlûsî yukarıdaki rivayetlere ilâveten yahudilerin Zülkifl'i Ahd-i Atîk'te adı geçen ve İsrâiloğulları'na gönderilen Hezekiel ile aynı kişi kabul ettiklerini nakleder (Ömer Faruk Harman, "Zülkifl maddesi", *DİA*, XLIV, 569-570).

وَاَدْخَلْنَاهُمْ ف۪ي رَحْمَتِنَاۜ اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ
نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَۗ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٨٧﴾
فَاسْتَجَبْنَا لَهُۙ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّۜ وَكَذٰلِكَ نُـنْجِي الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّٓا اِذْ نَادٰى رَبَّهُ رَبِّ لَا
تَذَرْن۪ي فَرْدًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْوَارِث۪ينَۚ ﴿٨٩﴾

86. Onları merhametimize yerleştirmiştik. Şüphesiz ki onlar da iyilerdendi.

87. Balık sahibini de (Yunus'u da an)![1] Hani o, kendisine gücümüzün yetmeyeceğini[2] sanarak öfkeyle çekip gitmişti.[3] Karanlıkların[4] içinde şöyle dua etmişti: "(Rabbim)! Senden başka ilah yoktur; sen yücesin. Şüphesiz ki ben haksızlık edenlerden oldum."

88. Biz de onun bu duasına cevap vermiş ve (içine düştüğü) sıkıntıdan onu kurtarmıştık. Biz, müminleri işte böyle kurtarırız.[5]

89. Zekeriya'yı da (an)! Hani o, Rabbine şöyle seslenmişti: "Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen vârislerin en hayırlısısın."

1 *Zü'n-nûn* (balık sahibi) ifadesi, Kalem 68:48'de geçen *sâhıbu'l-hût* ifadesi gibi Hz. Yunus için kullanılmaktadır.

2 Burada maksat Hz. Yûnus'un onu yakalayıp cezalandırmaya Yüce Allah'ın gücünün yetmemesini düşünmesi olamaz. Çünkü bir peygamberin Yüce Allah'a böyle bir acizlik nispet etmesi elbette söz konusu değildir. Anlaşılıyor ki Hz. Yûnus Yüce Allah'ın kendisini cezalandırmayacağını, O'nun kendisine yönelik rahmet ve merhametini esirgemeyeceğini düşünmüş olmalıdır.

3 Hz. Yunus risalet görevinin ilk aşamasında bir tercih hatası yapmış, ancak bu davranışı kendisine oldukça pahalıya mal olmuştu. O, iddia edildiği gibi peygamberlikten kaçmamıştı; sadece Ninova'da sonuç alamayacağı düşüncesiyle Yüce Allah'ın izin vermesini beklemeden başka bir yere doğru yola çıkmıştı. Görevden kaçmamış, bir anlamda yerini değiştirmek istemişti. Nitekim daha sonra Yüce Allah tarafından affedilip görevine devam edince, yaptığı tebliğinde başarılı olmuş ve Yûnus 10:98'de de ifade edildiği gibi, yeni görev yerindeki kavminin iman etmesi sayesinde dünya azabından kurtarılmış bir ümmet olarak Kur'an'da övgüye mazhar kılınmıştır.

4 Ayetteki *ez-zulümât* kelimesi "balığın karnındaki karanlık" anlamına gelmektedir. Bu durumda "gecenin, denizin ve balığın karnındaki karanlıklar" söz konusu ediliyor demektir. Dahası Nûr 24:40'ta belirtildiği gibi, denizin içindeki dalgalar ve onların altındaki karanlıkların çoğul oluşu da bu anlamı desteklemektedir.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:98; Sâffât 37:139-148; Kalem 68:48-50.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيٰى وَاَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ اِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ﴿٩٠﴾ وَالَّتِي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ
رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ اِنَّ هٰذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ
﴿٩٢﴾ وَتَقَطَّعُوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٣﴾

90. Biz onun da duasına cevap vermiş ve ona Yahya'yı bağışlamıştık; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kılmıştık.[1] Onlar hayır işlerinde koşuşur, (merhametimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak[2] bize yalvarırlardı. Onlar, bize saygı içindeydiler.[3]

91. Namusunu korumuş olanı (Meryem'i de an)! Biz ona *rûh*umuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler (insanlar) için bir ayet (mucize) kılmıştık.[4]

92. Şüphesiz ki bu (peygamberler ve iman edenler), tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir.[5] Ben de sizin Rabbinizim. Öyle ise bana kulluk edin!

93. (İnsanlar) kendi aralarında işlerini paramparça ettiler.[6] (Oysa) hepsi bize döneceklerdir.

Surenin 94-112. ayetlerinde imanlı olarak iyi işler yapmanın önemi, Son Saat'in yaklaştığı, inkârcıların putlarıyla birlikte cehenneme girecekleri, haklarında güzel hüküm verilenlerin ödüllendirilecekleri, Hz. Muhammed'in gönderiliş amacı, inkârcılara vadedilen akıbetin ne zaman olacağını hiç kimsenin bilemediği dile getirilmektedir.

1 Âyette geçen ve "elverişli kılmıştık, müsait hale getirmiştik" anlamını verdiğimiz *aslahnâ* fiili tıpkı Nûr 24:32'de yer alan ve "durumu müsait olanlar" anlamına gelen *es-sâlihîne* kelimesi gibi bir mana vermekte, Hz. Zekeriyya'nın kısır olan hanımının doğum yapmaya "elverişli, müsait hale getirilmesi" anlamını içermektedir.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:56; İsrâ 17:57; Secde 32:16; Zümer 39:9.

3 Enbiyâ 21:89-90. ayetler Âl-i İmrân 3:37-41 ve Meryem 19:1-15. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:50; Tahrîm 66:12.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Yûnus 10:19; Mü'minûn 23:52.

6 Bu ayet Bakara 2:213, Hûd 11:118-119 ve Mü'minûn 23:53. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Enbiyâ 21:92'de Yüce Allah'ın gönderdiği elçilerin ortak mesajının "tevhid", dinin ise "İslam" olduğu vurgulanmaktadır. Bu ayette ise tevhid inanışını ve İslam birlikteliğini parçalayan, dini de başka hale getirerek dinler haline çevirenlerin insanların arasındaki sapmışlar/azgınlar/inkârcılar olduğu dile getirilmektedir.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَاِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَامٌ عَلٰى
قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتّٰى اِذَا فُتِحَتْ يَاْجُوجُ وَمَاْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ
يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا
فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾ اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ
لَهَا وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هٰؤُلَاۤءِ اٰلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ
وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰى اُولٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

94. Kim mümin olarak iyi işlerden yaparsa onun çabası görmezden gelinmez. Şüphesiz ki biz onu (ortaya konulan her bir çabayı) yazmaktayız.[1]

95. Helak ettiğimiz bir şehir için artık (yenilenmek) imkânsızdır; şüphesiz ki onlar geri dönemeyeceklerdir.

96. Sonunda *Ye'cûc* ve *Me'cûc'un*[2] (setleri) açıldığı, onların her tepeden akın ettiği,

97. Ve gerçek vaat (o Son Saat) yaklaşınca, kâfir olanların gözleri birdenbire donakalır! (Onlar) "Ah, eyvah, yazıklar olsun bize! Elbette bu durumdan habersizmişiz; hatta biz zalimlermişiz!" (diyeceklerdir).

98. Siz ve Allah'ın peşi sıra taptığınız şeyler cehennem yakıtısınız. Siz oraya gireceksiniz.

99. Onlar ilah olsalardı, oraya girmezlerdi. Hepsi orada *ebedî* kalacaklardır.

100. Orada onlar için inlemek vardır. Onlar orada (iyi haber) duyamayacaklardır.

101. Tarafımızdan kendileri için güzel (hüküm) verilmiş olanlara gelince, işte onlar cehennemden uzak tutulmuş olacaklardır.[3]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

2 Ye'cûc ve Me'cûc ifadesi, bir kez de Kehf 18:94-99. ayetlerde geçmekte ve her dönemin olumsuz insan tipini nitelendirmektedir. Bu yüzden, ayetin tercümesi şöyle de yapılabilir: "Nihayet Ye'cûc ve Me'cûc (sedleri) açıldığı, onlar her tepeden akın ettiği ve gerçek vaat (ölüm, Son Saat, kıyamet) yaklaşınca, (yani Ye'cüc ve Me'cûc denilen azgın topluluğun da ortaya çıkıp diriltilip hesap vereceği kıyamet yaklaşınca)..."

3 Enbiyâ 21:98-103. ayetler Meryem 19:66-72, Zümer 39:61 ve Leyl 92:15-18. ayetlerle birlikte okunmalıdır. *Takvâ* (duyarlılık) sahibi olanlar cehennemden uzak tutulmuş olacaklardır. Kendilerine korku olmayıp hüzünlenmeyecekleri müjdelenen kişilerin de cehenneme hiç girmeyeceğini söyleyebiliriz. Çünkü cehenneme gitmek de oraya uğramak da bir korku ve hüzün sebebidir. Bu konuda bkz. Bakara 2:38, 62, 112, 262, 274; Âl-i İmrân 3:170; Mâide 5:69; En'âm 6:48; A'râf 7:35; Yûnus 10:62; Zümer 39:61; Ahkâf 46:13. Mahşer gününün korkunç yapısından güvende olacak kişilerin bulunacağı Neml 27:89'da müjdelenmektedir.

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ
وَتَتَلَقّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ هٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذ۪ي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَٓاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ
لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَاْنَٓا اَوَّلَ خَلْقٍ نُع۪يدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا اِنَّا كُنَّا فَاعِل۪ينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ
مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ ف۪ي هٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِد۪ينَ
﴿١٠٦﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَم۪ينَ ﴿١٠٧﴾

102. Onun (cehennemin) uğultusunu bile duymayacaklardır; onlar canlarının istediği (nimetler) içinde *ebedî* kalıcıdır.

103. En büyük dehşet bile onları hüzünlendirmeyecektir.[1] Melekler kendilerini şöyle karşılayacaktır: "İşte bu, size vadedilmiş olan (mutlu) gününüzdür."[2]

104. O gün, yazılı kâğıt tomarlarını dürer gibi göğü toplayıp düreriz. İlk yaratmaya başladığımız gibi üzerimize aldığımız bir vaat olarak onu tekrar yaratacağız.[3] Şüphesiz ki biz (vadettiğimizi) yaparız.

105. Yemin olsun ki *Zikr*'den[4] (Tevrat'tan) sonra Zebur'da da "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır." diye yazmıştık.[5]

106. Şüphesiz ki bunda, (bize) kulluk eden toplum için bir mesaj vardır.

107. Biz seni ancak âlemlere rahmet(imiz) için gönderdik.[6]

1 Bu ayet Neml 27:89. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:43; Sâd 38:54; Fussilet 41:30; Kâf 50:32.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

4 İlahi kitapların bir özelliği olarak *ez-zikr* (hatırlatan kitap) ifadesi Kur'an ayetlerinde hem Kur'an'ın hem de Tevrat'ın isimlerinden biri olarak kullanılmaktadır. Hatırlatma, bilinip unutulan bir konu hakkında kullanılan bir ifadedir. Kur'an'a ve Tevrat'a *ez-zikr* isminin verilmesi; **1.** Daha önce gönderilen elçilerin ve beraberindeki vahyin bir kısmının ya da çoğunluğunun unutulması dolayısıyla hatırlatma, **2.** Her insanın doğuştan akıl, irade, vicdan yetenekleriyle birlikte sahip olduğu fıtratına kodlanmış tevhid inancı ve iyiliklere yönelen bir yapısının bulunmasından dolayı fıtrata bir hatırlatmadan dolayı olabilir. Bu manada Hz. Peygamber'in (as) bir ismi de *el-müzekkir* yani "hatırlatıcı"dır.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:129, 137; İbrâhîm 14:14; Nûr 24:55; Kasas 28:5.

6 Yüce Allah Hz. Muhammed'i cümle âleme merhametinin tecellisi olarak gönderdiğini ifade etmektedir. Bu ayetin vermek istediği mesaj ile "Rabbinin merhameti gereği peygamberler gönderici olan da elbette biziz" mealindeki Duhân 44:5-6'da verilen mesaj birbirini tamamlamakta, Yüce Allah'ın peygamberler göndermesinin ilahi rahmet ve merhametin tecellisi olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin evrensel olduğuyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:79; En'âm 6:19; A'râf 7:158; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

قُلْ اِنَّمَا يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ اٰذَنْتُكُمْ
عَلٰى سَوَٓاءٍۜ وَاِنْ اَدْر۪ٓي اَقَر۪يبٌ اَمْ بَع۪يدٌ مَا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ
مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَاِنْ اَدْر۪ي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰى ح۪ينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّۜ
وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

108. De ki: "Bana 'ilahınızın tek bir ilah olduğu' vahyolunuyor. O'na boyun eğecek misiniz?"

109. Yüz çevirirlerse de ki: "(Bana emrolunanı) hepinize eşit olarak açıkladım. Size vadolunan şey yakın mı uzak mı bilmiyorum.[1]

110. Şüphesiz ki (Allah) sözün açığını da bilir, gizlediklerinizi de bilir."[2]

111. (Peygamber:) "Bilmiyorum, belki de o (azabın ertelenmesi), sizin için bir imtihan ve belirli bir zamana kadar sizi yararlandırmak içindir.

112. Rabbim! (Onlar hakkında) adaletinle hükmünü ver! Bizim Rabbimiz, sizin anlattıklarınıza karşı yardımı umulan[3] Rahmân'dır." demişti.[4]

1 Benzer bir ifade için bkz. Cinn 72:25. Son Saat'in vaktinin bilinememesiyle ilgili benzer mesajlar için ayrıca bkz. A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

3 Ayetteki *el-müste'ânu* kelimesi bir kez de Yûsuf 12:18'de yer almakta ve "yardım istenilecek makam" anlamına gelmekte, bir peygamber duruşu bu şekilde ümmete de öğretilmiş olmaktadır. Zira Fâtiha 1:5'te de evrensel anlamda dile getirildiği gibi, "kendisinden yardım istenecek yegâne kudret Yüce Allah'tır" ve Hz. Muhammed de işte bunu dile getirmiştir.

4 Enbiyâ 21:108-111. ayetlerde Hz. Peygamber'in kavmine seslenmesi dile getirilmişken, Enbiyâ 21:112'de Hz. Peygamber'in yaşadığı çaresizlik sonucu bir dua cümlesi olarak Yüce Allah'a ilticası, O'ndan yardım istemesi ve O'na sığınması ifade edilmektedir.

22

HACC SURESİ

78 Ayet

Medine döneminde indirilen, 78 ayetten oluşan, adını 27. ayette yer alan ve “hac” anlamındaki *el-hacc* kelimesinden alan Hacc suresi inişte 91, mushaf sırasında ise 22. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظ۪يمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ
عَمَّٓا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى
وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَد۪يدٌ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde Son Saat'in şiddeti, kıyamet-ahiret süreci, şeytanın saptırma girişimleri, mahşerdeki diriltilmeye bir delil olmak üzere insanın yaratılış süreci, yağmurun yeşerticiliği, bazı nankörlerin nasıl inkâr ettikleri ele alınmaktadır.

1. Ey insanlar! Rabbinize karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki o (Son) Saat'in sarsıntısı müthiş bir şeydir!

2. Onu gördüğünüz gün, her emziren emzirdiğini unutur; her gebe de taşıdığını düşürür. İnsanları sarhoş olmamalarına rağmen sarhoş bir hâlde görürsün.[1] Fakat Allah'ın azabı çok daha şiddetlidir![2]

1 Ayetin bu kısmından Son Saat'te çok şiddetli depremler olacağı anlaşılmaktadır. Beli bir rihter ölçeğindeki depremlerin insanların dengesini bozduğu, yer ve yön duygusunun bir süre kaybolduğu, kısaca depremi yaşayan insanların tam da o anda bir sarhoş görüntüsü verdiği yaşanan tecrübelerden bilinen bir gerçekliktir. En doğrusunu Allah bilir.

2 Yüce Allah Son Saat'in insanlar üzerinde meydana getireceği korkunç etkiyi hatırlattıktan sonra, mahşerde inkârcılara uygulayacağı azabın bu dünyada yaşanacak olana göre çok daha şiddetli olacağını haber vermektedir.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍۙ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ
تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْد۪يهِ اِلٰى عَذَابِ السَّع۪يرِ ﴿٤﴾

3. İnsanların bir kısmı, bilgisi olmaksızın Allah hakkında tartışmaya girer[1] ve her azgın[2] şeytana uyar.

4. O (şeytan) hakkında şöyle yazılmıştır:[3] "Kim onu yoldaş edinirse, bilsin ki (şeytan) kendisini saptıracak ve alevli ateşin azabına sürükleyecektir."[4]

1 Benzer mesajlar: Hacc 22:8; Lokmân 31:20. Yüce Allah bazı insanların, bir grup insanın Allah hakkında, O'nun tekliği, eşsiz kudreti, bilgisi ve erişilmezliği hakkında tartışıp durduğunu haber vermekte, üstelik bunu da bilgisizce, herhangi bir rehberi olmadan ve aydınlatıcı bir kitaba da dayanmadan yaptıklarını bildirmektedir. Ayette sözü edilenler "bütün insanlar" değil, içlerinden "bir kısmı"dır; kâfirler, nankörler, müşrikler, inkârcılardır; çünkü ifadenin başında yer alan *min* edatı *ba'zıyet* "bir kısmı" manasında cümleye bu anlamı katmaktadır. Cümlede geçen *yücâdilü* fiili de "tartışmak", "ileri geri konuşmak", "yerli yersiz laf yetiştirmek", "düşmanlık etmek" gibi anlamlar vermekte, söz konusu kişilerin olumsuz tavırlarını mana olarak içermektedir. Bu olumsuz kişilerin Allah hakkındaki tartışmaları üç şeyden yoksun olarak yaptıklarını bildirmektedir ki bunlar "bilgi", "hidayet rehberi" ve "aydınlatıcı bir kitap"tır. "Bilgisizlik" Lokmân 31:6-7. ayetlerde de gönderme yapılan tiptir. Bunlar hakikat bilgisine değil de çeşitli oyalayıcı, boş, anlamsız, dedikodu türünden efsanelere itibarı tercih edenlerdir. "Hidayetsizlik" ifadesi insanı hak ve hakikate götüren ilahi rehberlikten, yani vahiyden yoksun olmayı içermektedir. "Aydınlatıcı kitaptan yoksunluk" ise hem bilgiden, hem de hidayetin kaynağını oluşturan ilahi mesajlardan mahrumiyet demektir.

2 Nisâ' 4:117. ayette de yer alan *merîd* kelimesi *mârid* kalıbında Sâffât 37:7'de de geçmekte, *şeytân* kelimesinin sıfatı olarak kullanılmakta ve inatçı", "bozguncu", "kaba", "haddini bilmeyen", "azgın", "hayırla ilgisi olmayan", "itaatten iyice uzak" gibi anlamlar içermektedir. Bu ifadenin başında yer alan *küll* kelimesi şeytanın bir tane değil, pek çok olduğunu, En'âm 6:112 ve Nâs 114:6'da da belirtildiği gibi bunun insan tipinin de bulunduğunu açıkça göstermektedir. Bu itibarla, sözü edilen şeytan tipinin görünen-görünmeyen, soyut-somut her türü içerdiği anlaşılmaktadır. Ayette söylenmek istenen ve verilmesi arzu edilen mesaj Mekkeli müşriklerin de inandığı Yüce Allah hakkında, O'nun sıfatları ve hayata müdahalesi manasındaki durumunu kabullenmemeleri ve şeytanlık yaparak haddi aşmalarıdır.

3 Ayette geçen *kütibe 'aleyhi* ifadesi Kur'an'daki diğer *kütibe* edilgen fiili kullanımlarından farklı bir manadadır. Burada zikredilen ise "ona yazılmak", "onunla ilgili kaydedilmek", "yasa haline getirilmek" gibi anlamlar içermekte ve sözü edilen davranışları gerçekleştirenlerin belirlenmiş akıbeti yaşamalarının kaçınılmaz olduğu dile getirilmektedir.

4 Benzer mesaj: Lokmân 31:21.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ
ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ
نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا
يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ
كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهُ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ ﴿٦﴾

5. Ey insanlar! Diriltilmekten şüphedeyseniz, (bilin ki) biz sizi topraktan, sonra *nutfe*den (zigottan),[1] sonra *'alaka*dan (embriyodan), sonra organları belirlenmiş, (detayları) belirlenmemiş bir *mudğa*dan (et parçacığından) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim.[2] Dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz;[3] sonra sizi bir bebek olarak doğumla (dışarı) çıkartırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). Kiminiz vefat ettirilir;[4] kiminiz de bilgiden sonra (biliyorken) bir şey bilmez hâle gelsin diye ömrün en sıkıntılı çağına[5] kadar götürülür.[6] Yeri de kupkuru (ölü) bir hâlde görürsün; biz onun (toprağın) üzerine suyu indirdiğimiz zaman bir de bakarsın ki kıpırdayıp kabarır ve her iç açıcı çiftten (bitkiler) yetiştirir.[7]

6. Çünkü Allah gerçeğin ta kendisidir;[8] şüphesiz ki O, ölüleri diriltir;[9] O, her şeye gücü yetendir.

1 İnsanın toprak ve *nutfe*'den yaratılışıyla ilgili benzer mesajlar: Mü'minûn 23:12-13; Fâtır 35:11; Mü'min 40:67.

2 İnsanın biyolojik yaratılış aşamalarıyla ilgili benzer mesajlar: Mü'minûn 23:13-14.

3 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:13; Murselât 77:22.

4 Benzer mesaj: Mü'min 40:67.

5 Nahl 16:70'te de geçen *erzel-i 'umr* denen ömrün en sıkıntılı döneminde kişinin hem bedensel özellikleri hem de akıl ve muhakeme yönü zayıflamaya başlamaktadır. Bu yüzden, ayette "Bilgili iken hiçbir şeyi bilmez hale gelmek"ten söz edilmektedir. İnsanlar nasıl ki bebeklik ve çocukluk dönemlerinde eylemlerinden sorumlu değillerse *erzel-i 'umr* denen dönemde de eğer melekeleri yok olmuş ve ne yaptığını bilemez hale gelmişlerse artık bu durumda onlar da çocuklaşmış olurlar.

6 Benzer mesajlar: Nahl 16:70; Mü'min 40:67.

7 Benzer mesaj: Fussilet 41:39.

8 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:62; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25; Lokmân 31:30.

9 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Kâf 50:11, 42; Zuhruf 43:11; Nûh 71:18.

وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَاۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍۙ ﴿٨﴾ ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِۜ لَهُ فِي
الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ
بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾

7. O (Son) Saat mutlaka gelecektir;[1] bunda hiçbir şüphe yoktur. Şüphesiz ki Allah mezarlardakileri diriltecektir.

8. İnsanların bir kısmı –bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı olmaksızın– Allah hakkında tartışmaktadır.[2]

9. Allah yolundan (insanları) saptırmak için yanını eğip bükerek[3] (kibir içinde tartışmaya kalkar). Onun için dünyada bir rezillik vardır; kıyamet gününde ise ona yakıcı azabı tattıracağız.

10. (Onlara): "İşte bu, ellerini(zi)n öne sunduğu (yaptığınız) şeyler yüzündendir." (denecektir). Elbette Allah kullara asla haksızlık edici değildir.[4]

Surenin 11-25. ayetlerinde sınırda kulluk edenlerin nasıl bir tavra sahip oldukları ortaya konulmakta, dileyene (layık gördüğüne) hidayet edileceği, çeşitli inanç grupları hakkında mahşerde hüküm verileceği, yaratılanların Yüce Allah'a secde etmekte olduğu, tartışmacı gruplardan kâfir olanların elem verici sonları ve mümince davrananların karşılaşacağı ödüllerden söz edilmektedir.

1 Son Saatle ilgili bilgi hiç kimseye verilmemiş, Rabbimiz bunu gaybın konusu olarak sadece kendisine saklamıştır. Neml 27:65'te beyan edildiği gibi, "Göklerde ve yerde Allah'tan başka hiç kimse gaybı bilemez." Gaybın en önemli konularından birisi olan Son Saat, kıyamet ve ahiret süreciyle ilgili bilgi sadece ve sadece Yüce Allah'ın katındadır. Genellikle alametlerinden bahsedilen "kıyamet" hakkında onun aniden geleceği defalarca beyan edilmesine ve bu konuda Hz. Peygamber dahil hiç kimsenin bilgi sahibi kılınmadığı bildirilmiş olmasına rağmen, alametlere dair bir literatür oluşturulması çeşitli istismarları da maalesef beraberinde getirmiştir.

2 Benzer mesajlar: Hacc 22:3; Lokmân 31:20.

3 Ayette geçen *sâniye 'ıtfihî* ifadesi "boynunu öteye döndürerek", "hakka ve hakikate sırt çevirerek", "kabara kabara tartışmasını sürdürerek", "afra tafra yaparak", "hakikati eğip bükerek" gibi kibirlilik şeklinde anlamlar içermektedir.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:182; Enfâl 8:51.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍۚ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌۨ اطْمَاَنَّ بِهٖۚ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌۨ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖۚ
خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَۜ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبٖينُ ﴿١١﴾ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُۜ
ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعٖيدُۚ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُٓ اَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهٖۜ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَشٖيرُ ﴿١٣﴾ اِنَّ
اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرٖيدُ ﴿١٤﴾

11. İnsanlardan kimi, Allah'a (imanla küfrün) sınır(ın)da kulluk eder.[1] Kendisine bir iyilik dokunursa bununla huzurlu olur; ağır imtihana uğrarsa yüzü değişir (dinden yüz çevirir).[2] O, dünya(sın)ı da ahiret(in)i de kaybetmiştir. Asıl apaçık kayıp (iflas) işte budur!

12. O, Allah'ın peşi sıra kendisine yararı da zararı da dokunamayacak şeylere yalvarır. Asıl uzak sapkınlık işte budur.

13. Zararı yararından daha yakın (fazla) olan birine yalvarır.[3] (Yalvardığı) ne kötü bir yardımcı ne kötü bir dosttur!

14. Şüphesiz ki Allah iman edip iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Şüphesiz ki Allah istediğini yapar.[4]

1 Yüce Allah bu cümlede kendisine tam sınırda yani iman ile inkâr sınırında kulluk eden insan tipine dikkat çekmektedir. Bu insan tipi ne imanda kararlıdır ne de küfürde. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *harf* kelimesi "kenar", "sınır" anlamına gelmekte, muhatapların kararsız halini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2 Yüce Allah bu nankör tipin başına bir fitne, yani ağır bir imtihan, herhangi bir sıkıntı geldiğinde yaşadığı durumu ifade ederken bu defa onun yüzüne, yani yüzü üstüne geri döndüğünü beyan etmektedir. Burada geçen *inkalebe 'alâ vechihî* ifadesi, "yüzüstü geri dönmek", "dinini terk etmek", "dini kötüleyerek ondan vazgeçmek" gibi anlamlarda mecazi manalar içermektedir. Ayrıca ayette geçen *fitneh* kelimesi de bilinen anlamda fitne fücur değil de madenlere uygulanan ve cevheri cürufundan ayırd etme anlamında ateşe sunulma şeklinde ağır bir imtihan demektir.

3 Benzer mesaj: Fâtır 35:14. "Zararın yarardan yakın olması" ifadesi, burada sözü edilenlerin cansız putlar olmadığını göstermektedir. Zaten ayette geçen ve bilinçli varlıklar için kullanılan *men* edatı da bu durumu desteklemektedir. Benzer bir sapkınlık ifadesi Ahkâf 46:5'te de geçmekte, dolayısıyla kişilerin imanlarını götüreceği için onlara verilen zarar, görünen yararlardan çok daha yakın ve büyüktür. Bu ayetin içeriğinin *men* edatı gereği bilinçli varlıkları yani cinleri ya da insanları kapsamasından hareketle, günümüzde birilerinin bazı şahsiyetleri günahsız görerek onları kurtarıcı bir tür ilah (!) pozisyonuna getirmelerinin saçmalığına ve bu konudaki ilahi hitabın ne büyük bir uyarı olduğuna dikkat edilmelidir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:18; Burûc 85:16.

مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَٓاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ
فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَاَنَّ اللّٰهَ يَهْد۪ي مَنْ يُر۪يدُ
﴿١٦﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَالَّذ۪ينَ هَادُوا وَالصَّابِـ۪ٔينَ وَالنَّصَارٰى وَالْمَجُوسَ وَالَّذ۪ينَ اَشْرَكُوا اِنَّ
اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدٌ ﴿١٧﴾

15. Kim Allah'ın, dünya ve ahirette kendisine asla yardım etmeyeceğini sanıyorsa, artık göğe doğru bir sebebe uzansın; sonra da (diğer şeylerle ilişkisini) kessin! Baksın ki bu önlemi kendisini öfkelendiren şeyin kökünü nasıl da kazıyacak![1]

16. İşte böylece biz onu (Kur'an'ı) apaçık ayetler hâlinde indirdik. Şüphesiz ki Allah isteyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[2]

17. Şüphesiz ki iman edenler, yahudi olanlar, sabiiler,[3] hristiyanlar, mecusiler[4] ve müşrik olanlara gelince, şüphesiz ki Allah bunlar arasında kıyamet gününde (ayrı ayrı) hükmünü verecektir.[5] Şüphesiz ki Allah her şeye şahit olandır.

1 Bu ayet Hacc 22:11. ayetten itibaren ele alınan ve iman ile inkâr arasındaki çizgide bulunan olumsuz insan tipiyle ilgilidir; yoksa iddia edildiği gibi konu hiçbir şekilde Hz. Muhammed'le ilgili değildir.

2 Bu ayet hidayetin dileyenlere verileceğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Fâtır 35:8; Şûrâ 42:13; Müddessir 74:31.

3 Sâbiilik hakkında bkz. Bakara 2:62; Mâide 5:69.

4 *Mecûsi*, M.Ö. son bin yılın ortalarında yaşayan ve öğretileri Zend-Avesta adlı kitapta toplanan İran'lı din kurucusu Zerdüşt'ün izleyicileri için kullanılmaktadır. Bu din bugün İran'ın Gabr'leri, daha belirgin bir şekilde Hindistan ve Pakistan Parsîleri tarafından devam ettirilmektedir. Bunların dini düalist bir felsefe ortaya koysa da temelde evrenin yaratıcısı olarak Kâdir-i Mutlak bir Tanrı'nın varlığı inancına dayanmaktadır (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 671'de 19. not). Öğretileri *Zend-Avesta*'da toplanan Zerdüşt'ün kurucusu olduğu bu inanca göre, biri iyilik tanrısı (Ahuramazda) diğeri kötülük tanrısı (Ehrimen) olan çift tanrıcılık söz konusudur. Temel zaafı tanrısal bir cevher atfettiği kötülüğü meşrulaştırmasıdır (İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, s. 643'te 3. not). Ayrıca kabir hayatı anlatıları, göğe yolculuk, göklerdeki Ahuramazda'ya Zerdüşt'ün ziyareti, Çinvad (Sırat) köprüsü, içinde azap görenlerin çoğunluğunun kadınlar olduğu cehennem tasvirleri gibi anlatılar mecusilikten israiliyat olarak maalesef İslam kültürüne de geçmiştir. (Bahsedilen hususların Zerdüştlükte kullanımı ve geniş bilgi için bkz. *Ardaviraf-nâme*, çev. Nimet Yıldırım, Pinhan Yayıncılık, 2011, s. 17, 19, 30, 34-50).

5 Burada sayılanlar elbette tarihte ve günümüzde mevcut dini öğretilerin veya çeşitli inanışların tamamı değildir. O dönem itibariyle bilinenlerden hareketle Yüce Allah bütün inanç iddialarını kıyamet günü yargılayacağını ve aralarında hüküm vereceğini bildirmektedir.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ
وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا
لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿١٨﴾ هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا
قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾

18. Görmüyor musun ki göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, canlılar ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyor.[1] Birçoğunun üzerine ise azap hak olmuştur. Allah kimi değersiz kılarsa, artık onu değerli kılacak kimse yoktur.[2] Şüphesiz ki Allah dilediğini yapar.[3]

SECDE AYETİ

19. Şu iki grup, Rableri hakkında çekişen iki hasımdır:[4] Kâfir olanlar için ateşten bir elbise biçilmiştir. Başlarının üzerinden kaynar su dökülecektir![5]

1 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

2 Yüce Allah'ın hor ve hakir kıldığı kişiler için artık başka hiçbir izzet ve ikram kaynağının olmadığı beyan edilerek, Allah'ın alçalttığı kişileri hiç kimsenin yükseltemeyeceği, onurlandıramayacağı, O'nun aşağılattığı kişilere de hiç kimsenin değer veremeyeceği belirtilmektedir. Fecr 89:16'da *ehâne* kalıbında gelen ve Kur'an'da sadece bu ayette geçen *yühin(u)* fiili "hor ve hakir kılmak" manasına gelmekte, ancak hak etmeyen birisi için Yüce Allah'ın böyle bir akıbeti reva görmesini değil, kişilerin kendilerinin azgınlığı tercihlerini onaylamasının sonucundaki durumu ortaya koymaktadır. Bu arada, bu cümlede *mâ* ve *min* edatlarının birlikte kullanımı, bu şekilde hor ve hakir kılınanlara gerçek anlamda hiç kimsenin ikramda bulunamayacağını, hiçbir şekilde değere layık olamayacaklarını içeren bir mana vermektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14; Burûc 85:16.

4 Bu ayet grubunda elbette rivayetlerde yer aldığı gibi, belli insanlarla ilgili bilgi verilmesinden hareketle mesajın özelden başladığı, ancak ayette isim verilmemesi, hatta "işte birbiriyle tartışan iki grup" denmesi nedeniyle mesajın genel ve evrensel olduğunu söylemek durumundayız. Hak ve hakikat karşısında daima böyle iki grup olagelmiştir. Bunlardan biri "inkârı tercih edenler", diğeri ise "imandan yana tavır koyanlar"dır. Önceki ayette "pek çok insanın Yüce Allah'a secde ettiği", ancak yine "pek çoklarının ise azabı hak ettikleri" beyan edilmekte, dolayısıyla burada sözü edilenlerin de bu iki genel insan grubu olduğu anlaşılmaktadır.

5 Benzer mesaj: Duhân 44:48.

يُصْهَرُ بِه۪ مَا ف۪ي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَد۪يدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَٓا اَرَادُٓوا اَنْ
يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ اُع۪يدُوا ف۪يهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَر۪يقِ ﴿٢٢﴾ اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ
وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ ف۪يهَا حَر۪يرٌ ﴿٢٣﴾ وَهُدُٓوا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُٓوا اِلٰى صِرَاطِ الْحَم۪يدِ
﴿٢٤﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذ۪ي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ
سَوَٓاءًۨ الْعَاكِفُ ف۪يهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ ف۪يهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٢٥﴾

20. Bununla, karınlarının içindeki (organlar) ve deriler(i) eritilecektir![1]

21. Onlar için demir kamçılar da vardır![2]

22. Istıraptan dolayı oradan her çıkmak istediklerinde, oraya geri döndürülecekler ve (onlara) "Tadın bu yakıcı azabı!" (denecektir).[3]

23. Şüphesiz ki Allah iman edip iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Bunlar, orada altın bilezikler ve incilerle bezeneceklerdir. Orada giyecekleri ise ipektir.[4]

24. Onlar, sözün en temizine (güzeline) yöneltilmiş, övgüye layık olan (Allah)'ın yoluna ulaştırılmıştır.[5]

25. Kâfir olanlar, Allah'ın yolundan ve yerli, ve(ya) taşralı (uzaktan gelen) bütün insanlara eşit[6] (kıble) kıldığımız Mescid-i Haram'dan (insanları) alıkoymaya kalkanlar (bilmeliler ki) kim orada (böyle) haksızlık ile gerçek(ler)den sapmak isterse ona acı azaptan tattırırız.

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:56; İbrâhîm 14:16-17; Hacc 22:19-20; Mü'minûn 23:104; Muhammed 47:15.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:37; Mü'minûn 23:107; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

4 Benzer mesajlar: Kehf 18:31; Fâtır 35:33; İnsân 76:21.

5 Bu ayet önceki ayette dikkat çekilen iman ve salih amel sahiplerinin Yüce Allah'ın emrettiği gibi yaşamaları sebebiyle hak ettikleri ödüllerin bir sonuç olarak yansımalarını ortaya koymaktadır.

6 Bu ifade mabetlerde herkesin eşit olduğunu, ayırımın ortadan kaldırıldığını, mescitlerin en önemli fonksiyonlarından birisinin de "eşitlik" göstergesi oluşturduğu mesajını içermektedir.

وَاِذْ بَوَّأْنَا لِاِبْرٰهٖيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَا تُشْرِكْ بٖي شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّٓائِفٖينَ وَالْقَٓائِمٖينَ
وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتٖينَ مِنْ
كُلِّ فَجٍّ عَمٖيقٍ ﴿٢٧﴾ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فٖٓي اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلٰى مَا
رَزَقَهُمْ مِنْ بَهٖيمَةِ الْاَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا الْبَٓائِسَ الْفَقٖيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ
وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتٖيقِ ﴿٢٩﴾

Surenin 26-33. ayetlerinde Yüce Allah'ın Hz. İbrahim'e Kâbe'nin yerini gösterdiği, insanların hacca çağrılması, hacdaki kurbanın etlerinin nasıl değerlendirilmesi gerektiği, şirkten uzak durulmasının önemi, müşrikçe davranışın nelere benzediği ifade edilmektedir.

26. Hani İbrahim'e O Ev'in (Kâbe'nin) yerini göstermiş (şöyle demiştik): "Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rükû (ve) secde edenler için evimi temiz tut![1]

27. İnsanlar arasında haccı ilan et[2] ki gerek yaya olarak, gerekse uzak yoldan gelen binekler üzerinde sana gelsinler!

28. Kendilerine ait birtakım yararları görmeleri, (Allah'ın) onlara rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine belirli günlerde Allah'ın ismini anmaları için (insanları hacca çağır)![3] Artık o (hayvanların eti)nden hem kendiniz yiyin hem de fakir yoksula yedirin![4]

29. (Hacca gidenler bundan) sonra kirlerini gidersinler;[5] adaklarını (görevlerini) yerine getirsinler ve o Eski Ev'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler!"

1 Benzer mesaj: Bakara 2:125.

2 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

3 Buradaki muhatap bağlam gereği Hz. İbrahim olabileceği gibi daha geniş bir okumayla kastedilen Hz. Muhammed de olabilir. Her iki peygamber de bütün insanları hacca çağırmışlar, bu ilahi emri uygulamışlardır.

4 Bu ayette sözü edilen kurbanlık hayvanın hac mevsiminde ve orada kesilen olduğu açık bir gerçektir. 36. ayetteki konu ise durumu müsait olanların kesmesi gereken ve uygulanan mevcut diğer kurbanlardır.

5 Kâbe'yi tavafın öncesinde genel manada bir vücut temizliği yapılması gerektiği hükme bağlanmaktadır.

ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَاُحِلَّتْ لَكُمُ الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ
فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۝ حُنَفَٓاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكٖينَ بِهٖ وَمَنْ
يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَٓاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوٖي بِهِ الرّٖيحُ فٖي مَكَانٍ سَحٖيقٍ ۝٣١

30. İşte böyle. Kim Allah'ın saygın kıldığı şeyleri yüceltirse,[1] bu, Rabbinin katında kendisi için hayırlı olandır. (Haram olduğu) size *tilâvet* edilen (okunup aktarılan)ların dışında kalan hayvanlar size helal kılınmıştır. Putlardan oluşan pislikten kaçının; yalan sözden de kaçının!

31. Kendisine ortak koşmaksızın Allah'ın *hanîfleri* (Allah'ı birleyenler) olarak (yaşayın)![2] Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o gökten düşüp kendisini kuş kapıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir.[3]

1 Burada sözü edilen *hurumâtillâhi* ifadesi "Allah'ın saygın kıldığı şeyler" anlamında O'nun belirlediği sembollerdir. Zaten Hacc 22:32. ayette de bu ifade kullanılmaktadır.

2 Bu ifadeden anlaşılıyor ki *haniflik* (tevhid içerikli inanç), ortak koşmak demek olan şirkin zıddıdır.

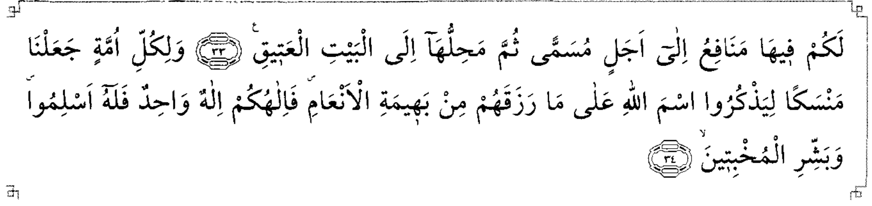
3 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:18; Nûr 24:39-40. Yüce Allah müşrikleri gökten aşağıya doğru düşmüş olan ve kuşların kapıp götürdüğü bir nesneye benzetmektedir. Yukarılardan aşağılara düşmekte olan veya düşmüş olan cesetleri nasıl ki yırtıcı kuşlar kapıp götürürler, bilinmez bir mekâna sürükler ve akıbetleri tam bir meçhule doğru giderse, şirke bulaşanların akıbeti de aynı şekilde korkunç bir sona doğru hızlı bir şekilde ilerliyor demektir. Gökten aşağıya düşüş nasıl ki korkunç bir hız içeriyorsa, şirke bulaşmak da aynı şekilde korkunç bir hızla hak ve hakikatten, bir anlamda tevhidden uzaklaşmayı ifade etse gerektir. Yüce Allah şirk denen inanç sapkınlığını "rüzgârın uzak bir mekâna savurduğu nesneye" de benzetmektedir ki korkunç fırtına veya kasırgalarda, korkunç bir görüntü veren şiddetli kasırga ve hortumlarda nesnelerin nasıl bir hal aldığı, nerelere savrulduğu herkesin bildiği bir gerçektir. İşte Yüce Allah kendisine ortak koşanların aslında nereye gittiği veya nerelere götürüldüğü belli olmayan, hatta izinin sürülüp akıbetinin bilinmesi mümkün olamayan bir nesne gibi ortalıklara saçıldığını, savrulup kaybolduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Böylece şirk denen korkunç sapmanın insanları nerelere götüreceğini, onları nasıl perişan bir hale getireceğini beyan etmektedir. Bu konuda şu yorum da oldukça ufuk açıcıdır: "Kur'an, hanif yapısını bozup şirke düşen ve potansiyellerinin yönlendirildiği hedeflerin aksi istikamette yol almakta inat edenleri; "Gökten (boşluğa) düşen, yırtıcı bir kuşun kapıp parçaladığı ve rüzgarın ücra bir köşeye kaldırıp attığı", anılmaz, bilinmez, kimliksiz birer ceset olarak tanımlamaktadır." (Şaban Ali Düzgün, *Kimliksiz Hakikatler*, Otto Yayınları, Ekim, 2016, s. 21).

ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَٓائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾

32. İşte böyle. Kim Allah'ın sembollerini[1] yüceltirse, şüphesiz ki bu kalplerin *takvâsından* (duyarlılığından)dır.[2]

1 Kur'an'da dört kez geçen *şe'âirullâh* tamlaması, Mâide 5:2'de "Allah'ın sembolleştirdiği değerler", Bakara 2:158'de "Safâ ve Merve", Hacc 22:32'de "Allah'ın saygın kıldığı (hac) prensipleri" ve Hacc 22:36'da ise "kurbanlık develer" için kullanılmaktadır. Ayette vurgulanan husus şudur: Her kim yaşamı kutsamanın sembolü olan değerleri (vicdan, ahlak, hak, hakkaniyet, adalet, eşitlik, özgürlük vb.) yüceltirse, Allah da onun kalbini takva yuvasına çevirir. *Şe'air*: Arapçada şa'r kökündendir ve saç, tüy; bilgi, işaret, bilinç; incelik, ince anlayış ve letafet; insanın ince duyguları anlamlarına gelmektedir. *Şe'air*'in bize anlatmak istediği ise şudur: Aynı kökten gelen *şiir*, duygu dünyası canlı olan şairden çıkar. Saç anlamındaki *şa'r*, canlı olan bir bedende büyür. Aynı kökten gelen *şuur/bilinç*, ancak canlı olan bir insanda bulunur. O halde; hayata kaynaklık eden, kendisiyle hayat bulduğumuz ne kadar sembol varsa bunları yücelterek ve onları daha da büyütüp geliştirerek takvanın yüreklerde yer tutmasının yolunu açabiliriz. Bu aynı zamanda kalp metafiziği dediğimiz şeydir. Öyle bir kalp ki, her şeyi canlı olarak görme kabiliyetine erişebilmekte; var olan her şeyi kendisine dokunan bir canlı olarak kavrayabilmektedir. Zira Kur'an metafiziğinde canlılık nefes alıp vermeyle sınırlandırılamayacak bir ufuk derinliğine sahiptir. Kur'an bir yandan yerde, gökte, bu ikisi arasında ve yerin bağrında bulunan her şeyin mülkiyetinin kendine ait olduğunu bildirmekte (Tâhâ 20:6) diğer yandan da bunların Allah'ı tespih ettiklerini (İsrâ 17:44) söyleyerek canlılık atfetmektedir (Şaban Ali Düzgün, *Tanrı'nın Gözbebeği İnsan*, s. 16).

2 Bazı alimlerimiz ilk cümlede geçen *şe'âirullah* kavramından maksadı "her ibadet", "hac menasiki (haccın gerekleri)", "*hedy* yani kurbanlık hayvanlar" şeklinde yorumlamışlardır ki (Semerkandî, *Bahru'l'Ulûm*, II, 394) *şe'âir* kelimesi şe'îrah kelimesinin çoğuludur ve "kendisiyle bir şeyin tanınıp seçildiği alametler, nişanlar" manasına gelmektedir. Buradan hareketle, konuyu Hacc 22:30. âyetteki mesaja uygun olacak şekilde söz konusu tamlamayı özelde hacla ilgili prensipler ve oradaki mekânlar olarak, genelde Yüce Allah'ın sembolleştirdiği bütün değerler şeklinde kabul etmek daha kapsayıcı bir mana oluşturacaktır. İşte Yüce Allah bu şekilde beyan ettiği değerlerini, sembollerini gerektiği gibi önemseyen, onlara derin ve gerekli saygıyı gösteren kişilerin bu davranışının kalplerin samimi kulluk bilincinin bir sonucu ve göstergesi olduğunu ifade etmektedir. "Kalplerin takvası" ifadesi, "kalplerdeki Allah bilinci, Allah duyarlılığı manasında derin bir farkındalık" manasına gelmektedir. Böyle davrananlar elbette bunun karşılığını Yüce Allah'ın huzurunda fazlasıyla alacaklardır.

33. Onlarda (hac hükümlerinde) sizin için belirli bir süreye kadar birtakım yararlar vardır. Sonra bunların varacakları yer, o Eski Ev'e (Kâbe'ye) kadardır.[1]

Surenin 34-37. ayetlerinde kurbanın gerekli kılındığı, kurbanlık develerin nasıl kurban edileceği ve insanların takvâsının Allah'a ulaşacağı belirtilmektedir.

34. Biz her ümmete kurban kesmeyi gerekli kıldık[2] ki kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar! İlahınız tek bir ilahtır. O'na teslim olun! O alçak gönüllü insanları müjdele!

1 Yüce Allah önceki ayette dikkat çektiği sembollerinde belli bir süreye kadar pek çok menfaat yani yarar bulunduğunu, sonrasında ise onların varıp duracağı yerin Eski Ev yani Kâbe olduğunu beyan etmektedir. Burada sözü edilen menfaatlerin neyle ilgili olduğu konusu önemlidir. Çünkü ayette geçen *fîhâ* ifadesindeki *hâ* zamiri önceki ayette yer alan *şe'âirullâh* "Allah'ın sembolleştirdiği değerler" tamlamasını görmektedir. Eğer *şe'âirullâh* tamlaması yani "Yüce Allah'ın sembolleştirdiği değerler"den kasıt "hacda kesilen kurbanlar" ise, o zaman onlarda belli bir süreye kadar bulunan menfaatler süt, et, kıl, binek olmaları vs. şeklinde yorumlanabilir; ayrıca kurbanların varacakları yer olan *el-beytü'l-'atîk* yani "Eski Ev"den maksat da Kâbe'dir. Biz önceki ayette geçen *şe'âirullâh* "Yüce Allah'ın sembolleştirdiği değerler" tamlamasını "genelde haccın bütün prensipleri" şeklinde kabul ettiğimize göre, burada sözü edilen *menâfi'* denilen "faydalar"ın kapsamında elbette içinde kurbanlıkların da bulunduğu, ancak bunlarla sınırlı olmayan pek çok yarardan söz edilebilir. Bu çerçevede Yüce Allah'ın hacda yapılmasını emrettiği bütün uygulamaların kişilerin yararına sonuçlar doğuracağı, bunun belli bir süreye kadar devam edeceği, nihayetinde bu hükümlerin Eski Ev'de sona ereceği ifade edilmiş olur. Önceki ayette geçen *şe'âirullâh* "Yüce Allah'ın sembolleştirdiği değerler" tamlamasını eğer "bütün dini semboller" şeklinde anlarsak, o zaman bu değerlere sadakatin hayatın sonuna kadar sürmesinin istendiği, sonuçta bu duyarlılıkların insanları en mukaddes ev olan "Yüce Allah'ın rızası"na mazhar kılacağı yorumu da elbette yapılabilir.

2 Bu buyruk ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

اَلَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلٰى مَٓا اَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلٰوةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَٓائِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَٓافَّ فَاِذَا
وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾
لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَٓاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا
هَدٰيكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

35. Onlar Allah anıldığı zaman kalpleri titrer; başlarına gelene sabreder, namazı kılar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden *infak* ederler.[1]

36. Büyükbaş hayvanları da sizin için Allah'ın sembollerinden (takvanızın belirtilerinden) kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar sıra sıra (dururken) üzerlerine Allah'ın ismini hatırlayın (anın ve kurban edin)! Yan üstü yere düştüklerinde (öldüklerinde) onlardan hem kendiniz yiyin hem de kanaatkâr olana ve fakirlere yedirin! İşte şükredesiniz diye bunları sizin hizmetinize verdik.[2]

37. Onların etleri de kanları da asla Allah'a ulaşmaz fakat O'na sadece sizden *takvâ* (duyarlılık) ulaşır. Sizi doğru yola ulaştırdığı için Allah'ı yüceltesiniz diye O, bunları (bu hayvanları) böylece sizin hizmetinize verdi. Güzel davrananları müjdele![3]

Surenin 38-41. ayetlerinde Allah'ın müminleri koruyacağı, kibri sevmediği, haksızlığa uğratılanlara savaş izni verildiği, ibadet yerlerini koruduğu, duyarlı kişilerin ibadetlerine devam ettikleri bildirilmektedir.

38. Şüphesiz ki Allah iman edenleri savunur (korur). Şüphesiz ki Allah hiçbir nankör haini sevmez.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:3; Enfâl 8:2-4.

2 Yüce Allah müminlerden yüceltmesini istediği değerler manzumelerinden birisi olarak *şe'âir* sembol kıldığı ve Yüce Allah'a duyarlılıkla (*takvâ* ile) temellendirdiği kurban ibadetine dair açıklamalarda bulunmakta ve bunu hayırlı ve bereketli bir eylem olarak nitelendirmektedir. Bu kurbanların etlerinden hem ibadeti yerine getiren müminlerin kendilerinin hem ihtiyaç bildiren fakirlerin hem de ihtiyaç bildirmeyenlerin (ikram olarak) yararlanmasını beyan buyurmaktadır. Yüce Allah'ın ismi anılarak yerine getirilen bu ibadetin aynı zamanda bir şükür sebebi olduğu da vurgulanmaktadır.

3 Bu ayetlerde (Hacc 22:34-37) ele alınan konu, Hacc 22:27-30. ayetlerden farklıdır ve kurbanın her ümmete gerekli kılındığının apaçık delilidir. Hacc 22:28. ayette hac farizası esnasında kesilen kurban etlerini değerlendirme hakkında "kesenin ve fakirlerin yemesi" şeklinde "iki" konuya değinilmektedir. Hacc 22:36. ayette ise durumu müsait olanların kesmesi gereken hayvanlardan söz edilmekte ve kurban etlerinin değerlendirilmesinde "kesenin, fakirlerin ve ikram edileceklerin yemesi" şeklinde "üç" konuya değinilmektedir. İkisi birbirine karıştırılmamalıdır.

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِاَنَّهُمْ ظُلِمُواۜ وَاِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌۙ ﴿٣٩﴾ اَلَّذِينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّٓا اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُۜ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ
وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًاۜ وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

39. Kendileriyle savaşılanlara, haksızlığa uğratılmaları sebebiyle (savaş için) izin verildi. Şüphesiz ki Allah onlara yardıma gücü yetendir.[1]

40. Onlar -başka değil- sadece "Rabbimiz Allah'tır." dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah bir kısım insanları diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, elbette içlerinde Allah'ın ismi çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılırdı.[2] Şüphesiz ki Allah kendisine (dinine) yardım edenlere yardım edecektir.[3] Şüphesiz ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.

1 Bu ayet Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 12, 36, 123 ve Mümtehine 60:8-9 gibi ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Yüce Allah eğer bazı insanları bazılarıyla savunmasaydı veya kafirleri çeşitli insan gruplarıyla bertaraf etmeseydi, nice manastırların, kiliselerin, havraların ve mescitlerin yıkılıp gitmiş olacağını haber vermektedir. Yüce Allah kendi müdahalesiyle tahrip olmaktan kurtardığını haber verdiği mabetlerde kendi adının çokça zikredildiğini bildirmekte, bu yönüyle mabedlerin Allah'ın adının anıldığı mekânlar olduğuna vurgu yapmak istemektedir. Ayette geçen *yüzkeru* edilgen fiili "anılmakta olmak" manasında geniş zaman manası veren bir kalıptadır. Buna göre, bazı âlimlerimiz bu fiilin şimdiki zaman manasında sadece müslümanların mescitlerinde Allah'ın adının anıldığını, dolayısıyla bu fiilin diğer mabetleri içermediğini beyan etmişlerdir. Diğer bir kısım âlim ise maksadın her peygamberin kendi zamanındaki mabetlerde Yüce Allah'ın adının anılmasının kast edildiği kanaatini ileri sürmüşlerdir. Bu çerçevede, ayette geçen ve şimdiki zaman manası veren *yüzkeru* edilgen fiili geçmiş zaman manasında yorumlanmış olmaktadır ki böyle bir yorumu yapmakla ilgili herhangi bir zorunluluk olmadığı açıktır. Esasında burada sözü edilen mesajı şimdiki zamanla ilişkilendirmek ve mevcut mabedlerin içerisinde yine de Yüce Allah'ın adının anıldığını kabul etmek gerekmektedir. Her ne kadar büyük çoğunluğu şirke veya küfre düşmüş olsa da, bu tür mabedlere gidenlerin hepsinin böyle olduğunu söylemek doğru olmasa gerektir. Yüce Allah ayette şimdiki zaman manası veren kalıbı kullandığına göre, mabedlere gidenlerin içerisinde tek Allah inancına sahip kişilerin bulunduğunu haber verdiğini düşünmek ve ayeti böylece yorumlamak en doğrusudur. Buna göre hem geçmişte hem de şimdiki dönemde mabedlerin Yüce Allah'ın adının anıldığı yerler olduğu sonucu elde edilmiş olur.

3 Yüce Allah'ın yardım ediciliğiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:214; En'âm 6:34; Yûsuf 12:110; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51; Muhammed 47:7.

اَلَّذ۪ينَ اِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَاَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ
الْمُنْكَرِۜ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ ﴿٤١﴾ وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُۙ
﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ اِبْرٰه۪يمَ وَقَوْمُ لُوطٍۙ ﴿٤٣﴾ وَاَصْحَابُ مَدْيَنَۚ وَكُذِّبَ مُوسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكَافِر۪ينَ ثُمَّ
اَخَذْتُهُمْۚ فَكَيْفَ كَانَ نَك۪يرِ ﴿٤٤﴾ فَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى
عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَش۪يدٍ ﴿٤٥﴾

41. Onları (muhacirleri ve Allah'ın dinine yardım edenleri), yeryüzünde hükümran kılsak (da) namazı kılar, zekâtı verirler; iyiliği emreder (öğütler), kötülükten engeller (sakındırır)lar. İşlerin sonu yalnızca Allah'a (var)ır.

Surenin 42-48. ayetlerinde eski kavimlerin kendi peygamberlerini yalanladıkları, onların yıkılıp giden yurtlarından ders alınması gerektiği, acele azap isteğinin pişmanlık sebebi olacağı, varışın Yüce Allah'a olacağı haber verilmektedir.

42. Onlar (inkârcılar) seni yalanlarsa, elbette onlardan önce Nuh'un kavmi, Âd ve Semûd (kavimleri de) yalanlamıştı.
43. İbrahim'in kavmi de Lut'un kavmi de.
44. (Şuayb'ın kavmi) Medyen halkı da (peygamberlerini yalanlamışlardı). Musa da yalanlanmıştı. İşte ben o kâfirlere süre tanımış; sonra onları (azapla) yakalamıştım. Benim cezalandırmam[1] (bak) nasıl olmuştu!
45. (Nitekim), nice şehirler vardı ki o şehir(lerin halkı) haksızlık etmekteyken biz onları helak etmiştik. (O şehirlerde) duvarlar, (çökmüş) tavanların üzerine yıkılmıştır.[2] Kullanılmaz hâle gelmiş bir kuyu ve (geride ıssız kalmış) heybetli bir köşk vardır.[3]

1 Ayetin sonundaki *nekîri* ifadesi aslında bir tamlamadır ve "benim cezalandırmam" anlamında bir kullanımdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:259; Kehf 18:42.

3 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *bi'r* kelimesi "kuyu" manasına gelmekte, aynı şekilde yine sadece bu ayette yer alan *mu'attalah* kelimesi de "atıl bırakılmış", "kullanılamaz hale getirilmiş", "körelmiş", "kurumuş", "terk edilmiş" gibi anlamlar içermekte ve kuyuların artık işlevsiz hale getirildiği ortaya konulmuş olmaktadır. Bu arada bir kez de Murselât 77:32'de geçen *kasr/el-kasr* kelimesi "köşk" manasına gelmekte, baştaki *keeyyin min* ifadesiyle birlikte kullanıldığı için "nice köşkler, saraylar" manası içermektedir. Bu kelimenin sıfatı olarak kullanılan ve Kur'an'da sadece bu ayette geçen *meşîd* sözcüğü ise "ıssız", "hayalet", "yükselen", "heybetli" gibi anlamlar vermekte ve eski köşk ve sarayların yerinde artık yeller estiği ifade edilmek istenmektedir.

اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَٓا اَوْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَاۚ فَاِنَّهَا لَا
تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتٖي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ
يُخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهُۜ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ
لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَاۚ وَاِلَيَّ الْمَصٖيرُ ﴿٤٨﴾

46. (İnkârcılar) yeryüzünde hiç dolaşmadılar mı?[1] (Dolaşsalardı) kendileriyle akıl edecek kalpleri veya[2] duyacak kulakları olurdu. (Gerçek şu ki) gözler kör olmaz fakat göğüslerdeki kalpler kör olur.[3]

47. Onlar senden azabı acele istiyorlar.[4] Allah sözünden asla dönmeyecektir.[5] Şüphesiz ki Rabbinin katında bir gün, sizin saymakta olduklarınızdan bin sene gibidir.[6]

48. Nice şehir (halkı) vardı ki haksızlık edip dururlarken onlara süre vermiş, sonunda onları yakalamış (cezalandırmış)tım. Dönüş sadece banadır.

1 İbret almak için yeryüzünde dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

2 Ayette geçen *ev* edatı "veya" anlamında değil de "açıklamak" anlamında *tafsıliyye* edatı olarak da yorumlanabilir; çünkü "kendisiyle akıl edilen kalp" ile "hakikatlerin duyulduğu kulaklar" farklı yerleri göstermez. Akıl eden kalp diğer organların işlevini anlamlı kılan ana merkezdir, güncel bilgimiz gereği bu organ beyindir.

3 "Bedensel anlamda fiziksel olarak gözlerin kör olmasına göre, asıl felaket kalp gözü olan basiretin kör olmasıdır. Çünkü insana gerçekleri gösterecek olan basirettir. O göz burada kör oldu mu ahirette de kör olur. Ama dış göz kör olsa da kalp gözü açık ise bir zararı yoktur. Nasıl olsa fani hayattan sonra basiretler devreye girecektir" (Süleyman Ateş, *Meâl*, s. 336'da 3. not). Felaket; bedensel anlamda fiziksel olarak gözlerin kör olması demek değildir, asıl felaket kalp gözü olan basiretin kapalı olup kör olmasıdır. Çünkü insana gerçekleri gösterecek olan basirettir.

4 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:57, 58; Enfâl 8:32; Ra'd 13:6; 'Ankebût 29:53, 54; Sâd 38:16.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhîm 14:47; Rûm 30:6; Zümer 39:20.

6 Benzer mesaj: Secde 32:5. Bu tür ifadeler zaman kavramının göreceliliğini ortaya koyduğu gibi, Rabbimizin mekânının değil de makamının yüceliğini kavratmayı amaçlamaktadır. Zira bu ifadeler "O'nun katındaki bir gün bizim saydığımız 1000 yıl gibidir de 1001 yıl gibi değildir" manasına gelmez. Kadir 97:3'te de olduğu gibi buradaki kasıt "çokluk" manasını vermektir; yoksa "rakamsal bir sınır çizmek" değildir. Zaten ayette yer alan ve "teşbih" (benzetme) manası veren *kâf/ke* edatı da maksadın çokluk olduğunu işaret etmektedir.

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَٓا اَنَا لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۚ ﴿٤٩﴾ فَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذ۪ينَ سَعَوْا ف۪ٓي اٰيَاتِنَا مُعَاجِز۪ينَ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿٥١﴾ وَمَٓا
اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ اِلَّٓا اِذَا تَمَنّٰٓى اَلْقَى الشَّيْطَانُ ف۪ٓي اُمْنِيَّتِه۪ۚ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا
يُلْق۪ي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيَاتِه۪ۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌۙ ﴿٥٢﴾ لِيَجْعَلَ مَا يُلْق۪ي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً
لِلَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْۜ وَاِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَف۪ي شِقَاقٍ بَع۪يدٍۙ ﴿٥٣﴾

Surenin 49-57. ayetlerinde Hz. Muhammed'in uyarıcı olduğu, her bir peygambere şeytanın müdahale etmek istediği, Yüce Allah'ın şeytanın müdahalesini silip temizlediği, iman edenlerin teslimiyeti, inkârcıların azaba çarptırılacakları ifade edilmektedir.

49. De ki: "Ey insanlar! Ben ancak sizin için apaçık bir uyarıcıyım."

50. İman edip iyi işler yapanlar için bağışlanma ve değerli rızık vardır.

51. Ayetlerimiz hakkında (onları) aciz (kılmaya) çalışanlara gelince, işte bunlar cehennem halkıdır.[1]

52. Biz senden önce hiçbir elçi veya peygamber göndermedik ki o, bir temennide bulunduğunda, şeytan onun dileğine mutlaka (bir şeyler) katmaya kalkışmasın.[2] Ne var ki Allah, şeytanın katacağı şeyi iptal eder.[3] Sonra Allah kendi ayetlerini sağlam olarak yerleştirir.[4] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

53. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kalpleri katılaşanlar için, şeytanın kattığı şeyi bir fitne (imtihan) yapsın (diye Allah buna izin verir). Şüphesiz ki zalimler, uzak bir ayrılık içindedir.

1 *Nesh* konusu Nisâ 4:82, Sebe' 34:5, 38 ve Fussilet 41:42. ayetler ışığında değerlendirilmelidir.

2 Burada şeytanın her bir elçi peygamberin tebliğine bir şeyler katma girişiminde bulunduğu, ancak daima başarısız olduğu ifade edilmektedir.

3 Burada sözü edilen durum şeytanların vahye müdahalede bulunma girişimleridir. Kaynaklarda anlatılan "Garânîk olayı" son derece sorunlu ve art niyetli bir kabuldür. Çünkü Hz. Muhammed'in şeytanın müdahalesiyle "kuğu kuşları" şeklinde sembolleştirilen putları övücü ifadeler kullanması hiçbir şekilde doğru ve mümkün değildir. Zira Yüce Allah'ın vahyini her daim koruyacağı sözüne itibar etmemeyi beraberinde getirir. Aslında bu tür safsataların kalplerinde hastalık bulunanların iddiası olduğuna dair Hacc 22:53. ayet de delil olarak yeter. Şeytanın bu tür girişimleri her zaman olur; ancak Yüce Allah Hûd 11:1, Hicr 15:9 ve Fussilet 41:42'de belirttiği üzere koruma garantisi verdiği vahyini elbette bu tür girişimlere karşı korumuştur.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:1; Hicr 15:9; Fussilet 41:42.

وَلِيَعْلَمَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِه۪ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ف۪ي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَق۪يمٍ ﴿٥٥﴾ اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ مُه۪ينٌ ﴿٥٧﴾ وَالَّذ۪ينَ هَاجَرُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُٓوا اَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللّٰهُ رِزْقًا حَسَنًا
وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَل۪يمٌ حَل۪يمٌ ﴿٥٩﴾

54. Bir de kendilerine ilim verilenler, onun (Kur'an'ın) Rabbin tarafından (gelmiş) gerçek olduğunu bilsinler de ona inansınlar ve kalpleri saygıyla boyun eğsin. Şüphesiz ki Allah iman edenleri doğru yola ulaştırır.[1]

55. Kâfir olanlar, kendilerine o (Son) Saat ansızın gelinceye[2] veya kısır bir günün[3] azabı gelinceye kadar onun (Kur'an'ın) hakkında hep şüphe içindedir.

56. O gün, otorite Allah'a aittir.[4] Onlar (insanlar) arasında hükmü O verecektir. İman edip iyi işler yapanlar nimet cennetlerinde olacaklardır.

57. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar için küçük düşürücü bir azap vardır.

Surenin 58-66. ayetlerinde hicret edenlerin cennette ödüllendirilecekleri, ceza vermede takip edilmesi gereken uygulama, gece ve gündüzle ilgili ilahî sistem, putların batıl oluşu, evren kitabından çeşitli konu başlıkları ele alınmaktadır.

58. Allah yolunda hicret edip sonra öldürülen veya ölenleri şüphesiz ki Allah güzel bir rızıkla rızıklandıracaktır. Şüphesiz ki Allah -evet O- rızık verenlerin en hayırlısıdır.

59. (Allah) onları, memnun kalacakları bir yere[5] elbette yerleştirecektir. Şüphesiz ki Allah bilendir, hoşgörülüdür.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:16; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

3 Burada sözü edilen "kısır gün", mahşerin inkârcılar için hiçbir iyilik ve huzur içermemesi anlamında mecazi bir ifadedir.

4 Benzer mesaj: Furkân 25:26.

5 Ayette geçen *müdhal* kelimesi "girilen yer" anlamında cennettir.

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ
تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

60. İşte böyle. Kim kendisine verilen eziyetin dengi ile karşılık verir de[1] bundan sonra kendisine yine bir azgınlık (saldırı) yapılırsa, (bilsin ki) Allah ona mutlaka yardım edecektir.[2] Şüphesiz ki Allah çok affedicidir, çok bağışlayandır.

61. Zira Allah geceyi gündüzün içine koyuyor, gündüzü de gecenin içine koyuyor.[3] Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.

62. Çünkü Allah gerçeğin ta kendisidir;[4] O'nun peşi sıra yalvardıkları ise *batıl*ın ta kendisidir. Şüphesiz ki Allah -evet yalnız O- yücedir, büyüktür.

63. Allah'ın, gökten su indirmekte olduğunu ve (böylece) yerin yeşerdiğini görmüyor musun?[5] Şüphesiz ki Allah çok lütufkârdır, haberdardır.[6]

1 Benzer mesaj: Nahl 16:126. Yüce Allah bu ayette, maruz kalınan bir sıkıntı karşısında en çok "kendilerine yapılan kadar" karşılık verilmesini emretmektedir. Burada mesaj herkesin kendi cezasını kendisinin vermesi değil, devletten bu cezanın uygulanmasını istemesiyle ilgilidir. Herkes kendi hakkını kendisi alır veya muhataba cezasını kendisi vermeye kalkışırsa bu durumda tam bir kaos meydana gelir. Şûrâ 42:40'ta yer alan "Bir kötülüğün karşılığı dengi bir kötülüktür" ifadesiyle verilmek istenen mesaj da budur.

2 Benzer mesajlar: Hacc 22:39-40.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:27; Lokmân 31:29; Fâtır 35:13; Hadîd 57:6.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:6; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25; Lokmân 31:30.

5 Bu ve benzer cümlelerdeki *enzele* gibi fiiller "geçmiş zaman" kalıbında olsa da Rabbimizin kâinata yerleştirdiği ve devam ettirmekte olduğu kanunlarını (*Âdetullah/Sünnetullah*) ifade ettikleri için, onları "şimdiki veya geniş zaman" anlamında yorumlamaktayız. Bu tür konularda "geniş zaman" kalıbında kullanımların olduğunu da unutmamak gerekir (A'râf 7:57; Neml 27:63; Lokmân 31:34; Şûrâ 42:28). Bu ayette yer alan *tusbihu* fiili de "geniş zaman" kalıbında kullanılmaktadır.

6 Yüce Allah *latîf* olduğunu, yani bilgisinin her şeye nüfuz ettiğini ve lütfunun her şeye ulaştığını ifade etmekte, ayrıca *habîr* olduğunu yani her şeyden haberdar olduğunu ilan etmektedir. Bu iki sıfat ayetle bağlantılı bir şekilde Yüce Allah'ın eşsiz ve erişilmez bilgi sahibi oluşunu, her varlığın neye muhtaç olduğunu çok iyi bildiğini ifade etmektedir.

لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ
لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَٓاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ
اِلَّا بِاِذْنِهِ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِٓي اَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ اِنَّ
الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْاَمْرِ وَادْعُ
اِلٰى رَبِّكَ اِنَّكَ لَعَلٰى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَاِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اَللّٰهُ
يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾

64. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca O'na aittir. Şüphesiz ki Allah -evet yalnız O- (gerçek) zengindir, övgüye layık olandır.

65. Görmedin mi Allah yerdeki her şeyi ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize vermiştir. Göğü de kendi izni olmadıkça yer üzerine düşmekten korumaktadır.[1] Şüphesiz ki Allah insanlara çok şefkatlidir, çok merhametlidir.[2]

66. O, size hayat verendir; sonra sizi öldürecek, sonra (mahşerde) diriltecektir. Şüphesiz ki o (inkârcı) insan, çok nankördür.

Surenin 67-72. ayetlerinde Yüce Allah'ın her ümmete bir ibadet geleneği emrettiği, Hz. Muhammed'in tartışmalara yaklaşmaması gerektiği, kıyamet günü insanlar arasında hüküm vereceği ve kâfirlerin vahye karşı düşmanlıkları hatırlatılmaktadır.

67. Biz her ümmete, uygulamakta oldukları bir ibadet tarzı gösterdik. Öyleyse onlar (kitap ehli) bu işte seninle çekişmesinler! Sen Rabbine davet et![3] Şüphesiz ki sen doğru bir hidayet üzeresin.

68. Seninle tartışmaya girişirlerse, (onlara) de ki: "Allah yaptığınızı çok iyi bilendir.

69. Allah, anlaşmazlığa düştüğünüz konular hakkında kıyamet gününde aranızda hüküm verecektir.

1 Yüce Allah kâinata olan hâkimiyetini ifade bağlamında *es-semâ'* kelimesini kullanarak bütün gök cisimlerini kastetmekte, yıldızların ve gezegenlerin yeryüzüne düşmemesi ve çarpmaması noktasında ilahi sisteminin devrede olduğunu, dilemesi dışında bu durumun tersinin meydana gelemeyeceğini, çünkü gök cisimlerini kudretiyle mevcut sistemlerinde tuttuğunu haber vermektedir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:2; Lokmân 31:10; Fâtır 35:41.

2 Ayetin sonunda yer alan bu ifade, Yüce Allah'ın bu sistemi devam ettirmesinin sebebini insanlara olan şefkati ve merhameti şeklinde belirlediğini göstermektedir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اِنَّ ذٰلِكَ ف۪ي كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌ
﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِه۪ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِم۪ينَ مِنْ
نَص۪يرٍ ﴿٧١﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ ف۪ي وُجُوهِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ
يَسْطُونَ بِالَّذ۪ينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكُمْ اَلنَّارُ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٧٢﴾

70. Bilmez misin ki Allah yerde ve gökte ne varsa bilir! Bu, bir kitapta mevcuttur.[1] Şüphesiz ki bu, Allah'a çok kolaydır."

71. Onlar, Allah'ın peşi sıra, hakkında Allah'ın hiçbir delil indirmediği, kendilerinin de hakkında bilgi sahibi olmadıkları şeylere tapıyorlar. Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.

72. Ayetlerimiz kendilerine açıkça *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman, kâfir olanların yüzlerinde hoşnutsuzluk (olduğunu) bilirsin (fark edersin). Onlar, kendilerine ayetlerimizi *tilâvet* edenlere (okuyup aktaranlara) neredeyse saldırırlar.[2] De ki: "Size bundan (bu öfkenize sebep olan şeyden) daha kötüsünü bildireyim mi? Allah'ın kâfir olanlara vadettiği (cehennemdeki) ateş!" Ne kötü varış yeridir (orası)!

Surenin 73-78. ayetlerinde bir sinek örneği verilmekte, Yüce Allah'ın meleklerden ve insanlardan elçiler seçtiği, iman edenlerin kulluğa devam etmeleri gerektiği, cihadın gerekliliği, müslümanlığın evrensel bir isim olduğu, dinde zorlamanın olmadığı ifade edilmektedir.

1 Yüce Allah her şeyi bildiğini beyan ettikten sonra, bütün bunların yasalara bağlı bir şekilde kayıt altına alındığını ve böyle bir sistemi inşa etmeyi devam ettirmenin de Allah için son derece kolay olduğunu haber vermektedir. Bazı alimlerimiz buradaki *kitâb* kelimesinden maksadın Yüce Allah'ın "ezelî ilmi" manasında *Levh-i Mahfûz* veya *Ümmü'l-Kitâb* olduğunu ifade etmişlerdir ki, sonuç her iki durumda da aynı kapıya çıkmakta, her bilginin O'nun katında korunmakta olduğu belirtilmiş olmaktadır.

2 Bu ayet kendilerine vahiy hatırlatıldığında ona itibar etmeyenlerin durumunu ortaya koymaktadır. Vahyin indirildiği dönemdekine benzer şekilde günümüzde de vahye karşı bir ilgisizliğin ve itibarsızlığın bulunduğu gözlemlenmektedir. Ayet hatırlatıldığında müslümana düşen görev boyun eğmektir, yüzünü ekşitmek ve vahyi okuyup aktarana neredeyse saldıracak bir tutum sergilemek değil. Vahye itibar etmeyenin neye itibar ettiği ise elbette tam bir muammadır. Zümer 39:23. ayeti gereği "en güzel söz olan Kur'an'a uymak" yerine, uyduğu sözü veya sözleri ya da anlayışları süsleyip güzelleştirmeye çalışmak aldanmanın başka bir çeşididir.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ اِنَّ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ
اجْتَمَعُوا لَهُ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْـًٔا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾
مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَز۪يزٌ ﴿٧٤﴾ اَللّٰهُ يَصْطَف۪ي مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ
اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَٓا
اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾

73. Ey insanlar! (Size) bir örnek verildi; (şimdi) onu dinleyin: Allah'ın peşi sıra[1] yalvardıklarınız bunun için bir araya gelseler bir sivrisinek bile yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa bile bunu ondan kurtaramazlar.[2] İsteyen de aciz, kendinden istenen de![3]

74. Onlar (inkârcılar), Allah'ı gerektiği gibi tanımadılar.[4] Şüphesiz ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.

75. Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da.[5] Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.

76. (Allah) onların önlerindekini (yapacaklarını) da arkalarındakini (yaptıklarını) da bilir.[6] Bütün işler, yalnızca Allah'a döndürülecektir.

77. Ey iman edenler! Rükû edin; secde edin;[7] Rabbinize ibadet edin; hayır işleyin ki kurtulasınız!

1 Bu ve benzer ayetlerde geçen ***min dûnillâhi*** ifadesi, muhataplar müşrik oldukları için "Allah'ın peşi sıra" şeklinde tercüme edilmelidir.

2 Burada verilmek istenen temel mesaj, putların ne kadar güçsüz olduğunu kendilerine yalvarmakta olan müşriklere kavratmaktır.

3 Bu ayet Bakara 2:26. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:91; Hacc 22:74; Zümer 39:67.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:179; Nahl 16:121; Şûrâ 42:13.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Tâhâ 20:110; Enbiyâ 21:28; Hacc 22:76.

7 "Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde anıdır" (Müslim, Salât, 215) rivayetinden de anlaşılacağı üzere, secde Yüce Allah'a en yakın olmanın gerçekleştiği bir ibadettir. Yüce Allah'a boyun eğenler, bütün davranışlarında mümkün mertebe bu yakınlığı ve O'nun rızasını amaçlayan insanlardır. Kur'an'daki secde emri, yukarıda naklettiğimiz rivayetin de desteğiyle, genellikle namazdaki secde olarak algılansa da, bu emrin, Yüce Allah'a yakınlığı sağlayacak bütün eylemleri içermesine engel bir durum da yoktur.

وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ اَبِيكُمْ
اِبْرٰهِيمَ هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِ هُوَ مَوْلٰيكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى
وَنِعْمَ النَّصِيرُ

78. Allah uğrunda, hakkıyla *cihad* edin (fedakârlık yapın)![1] O, sizi seçti; dinde üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi;[2] babanız İbrahim'in milletinde (dininde de bu böyleydi).[3] Elçinin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size "Müslümanlar" adını vermiştir.[4] Öyle ise namazı kılın; zekâtı verin ve Allah'a (O'nun vahyine) sımsıkı sarılın![5] O, sizin *mevla*nızdır (efendinizdir). O ne güzel *mevla*dır (efendidir) ve O ne güzel yardımcıdır!

1 Allah uğrunda gerçek cihad (fedakârlık) muhataplara Kur'an'ı anlatmak suretiyle yapılan cihattır. Büyük bir gayret ve aşkla vahyi anlatarak bir canı, bir ruhu diriltmek (Yâsîn 36:70) cihadın en büyüğüdür. Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; İbrâhîm 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50; Kâf 50:45.

2 Dinde zorlama yoktur; ancak zorunluluklar elbette vardır. Bu görevler insan zorlamasıyla değil, Allah rızası için yapılmalıdır. Yüce Allah Bakara 2:286'da da hiç kimseye altından kalkamayacağı, güç yetiremediği bir zorluk teklif etmediğini, zor bir yükle sorumlu tutmadığını ve daima kolaylık dilediğini beyan buyurmaktadır. Benzer mesajlar: Bakara 2:185, 256; Mâide 5:6.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:135; Âl-i İmrân 3:95; Nisâ 4:125; En'âm 6:79, 161; Nahl 16:123; Hacc 22:78.

4 Bu ayet Âl-i İmrân 3:19, 85 ve Fussilet 41:33. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bugün ve geçmişte din çeşitliliğinin sebebi Yüce Allah değil, insanların tevhid dinini (İslam'ı) tahrif etmelerinin bir sonucudur. Bütün peygamberlerin getirdiği dinin ortak adı İslam'dır, bütün peygamberler ve onlara tabi olanlar da Müslümandır.

5 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

23
MÜ'MİNÛN SURESİ

❁ 118 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 118 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki "müminler" anlamına gelen *el-mü'minûn* kelimesinden alan Mü'minûn suresi inişte 80, mushaf sırasında ise 23. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ ف۪ي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ
مُعْرِضُونَۙ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ ﴿٤﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ ﴿٥﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde mahşerde kurtuluşa erecek olan müminlerin çeşitli özellikleri hatırlatılmaktadır.

1. Müminler elbette kurtulmuş (olacak)tır.[1]
2. Onlar, *salât*ında (Allah'a desteklerinde) *huşu* içinde (saygılı) olanlardır.[2]
3. Onlar boş (şeyler)den yüz çevirenlerdir.
4. Onlar arınmak (ve ıslah) için çalışanlardır.[3]
5. Onlar namuslarını koruyanlardır.

1 Yüce Allah mü'minlerin kurtuluşa ermiş olacaklarını haber vermektedir. Ayetin ilk kelimesi olan *kad* edatı "muhakkaklık manası vermekte ve hakkında bilgi verilen konunun mutlak surette gerçekleşmiş olacağını göstermektedir. Kur'an'da bir üslup olarak gelecekte gerçekleşmesi kesin olan olaylar için zaman zaman geçmiş zaman kalıbı da kullanılmaktadır. İşte bu ayette de böyle bir durum söz konusu olduğu için, *efleha* fiili her ne kadar geçmiş zaman kalıbında olsa da vermekte olduğu manası gelecek zamandır.

2 Bu cümle bütün ibadetlerdeki boyun eğişi ve derin bilinci ifade eder. Buradaki *salât* kelimesi "namaz" başta olmak üzere bütün ibadetleri içermektedir. *Salât* edenlerin özellikleri için bkz: Mearic 70:22-35.

3 Bu cümle kötü, yanlış ve batıl olan her türlü şeyden arınmak için çalışmayı içermektedir. Mü'minûn suresi zekâtın farz kılınmasından önce indirilen surelerden olduğu için burada geçen *liz-zekâti* ifadesini "arınmak ve ıslah için" anlamlarında anlamak gerekmektedir.

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

6. Ancak eşleri yani (evlilik yoluyla) meşru olarak sahip oldukları kişiler hariç;[1] şüphesiz ki onlar (eşleriyle ilişkilerinde) kınanmazlar.

7. Bundan öteye (geçmek) isteyenler ise haddini aşanların ta kendileridir.[2]

8. Onlar, emanetlerine ve sözlerine uyanlardır.[3]

9. Onlar, *salât*larını (Allah’a desteklerini) koruyanlardır.[4]

10. İşte onlar, gerçek mirasçıların ta kendileridir.[5]

11. *Firdevs*[6] (cennetin)e mirasçı olacak olan bu kişiler orada *ebedî* kalıcıdır.

Surenin 12-22. ayetlerinde insanın yaratılış aşamaları, insanların ölüp mahşerde diriltilecekleri ve evren kitabından bazı konu başlıkları ele alınmaktadır.

12. Yemin olsun ki biz insanı çamurdan (süzülen) bir özden yarattık.[7]

1 Bu cümle “Ancak eşleri veya ellerinin/yeminlerinin sahip oldukları kişiler istisna” şeklinde de tercüme edilebilir. Bu durumda kastedilen, cariyelerin nikâhlanmasıdır ki bu da cariyelik kurumunun bitirilmesine katkı verecektir. Diğer yandan erkek açısından nikahlı eşinden başka ilişki biçimleri arayanlara bir sonraki ayette net bir cevap verilmekte, böyle bir arsız girişim “sınır tanımamama” olarak tanımlanıp şiddetle reddedilmektedir. Cahil toplumlarda cahiliye inanışı olarak kabul edildiği üzere, iffet sadece kadına has bir özellik değildir. Bir öncelik varsa öncelikle erkeğin iffetli olması gerekmektedir ki Nur 24:30. ayette de önce erkeğin iffetli olması istenmektedir.

2 Benzer mesajlar: Me‘aric 70:29-32.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:1; En‘âm 6:152; Ra‘d 13:20; Nahl 16:91; İsrâ 17:34; Me‘âric 70:32.

4 “*Salât*ları korumak” ifadesi, “ibadetleri, yani Allah rızası için gösterilen destekleri devamlı olarak yerine getirmek” şeklinde anlaşılmalıdır.

5 Bu ayet grubunun benzerleri için bkz. Bakara 2:2-4, 177; Âl-i İmrân 3:133-135; Enfâl 8:2-5; Ra‘d 13:19-25; Zâriyât 51:16-19; Me‘âric 70:22-35.

6 Bir kez de Kehf 18:107’de geçen “Firdevs” cenneti “cennetlerin en yükseği, has bahçe” demektir.

7 Benzer mesajlar: Secde 32:8; Sâffât 37:11.

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا
الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ
﴿١٤﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعَ طَرَٓائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾

13. Sonra onu sağlam bir yerde[1] *nutfe* (zigot) hâline getirdik.[2]

14. Sonra o *nutfe*yi (zigotu) *'alaka* (embriyo) yaptık. Sonra o *'alaka*yı (embriyoyu) bir *mudğa* (et parçacığı) hâline soktuk; o et parçacığını kemiğe çevirdik; o kemiği de etle (kasla) kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla oluşturduk.[3] Yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir.[4]

15. Sonra, şüphesiz ki bunun ardından elbette öleceksiniz.

16. Sonra da şüphesiz ki kıyamet gününde diriltileceksiniz.

17. Yemin olsun ki üzerinizde yedi yol[5] (yedi kat göğü ve yörüngeleri) yarattık. Biz yaratmaktan habersiz değiliz.

1 Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Murselât 77:21-22.

2 İnsanın toprak ve *nutfe*'den yaratılışıyla ilgili benzer mesajlar: Hacc 22:5; Fâtır 35:11; Mü'min 40:67.

3 Bu ayetler (Mü'minûn 23:12-14) insanın yaratılış sürecini bugünkü tıp bilimin söylediği şekilde âdeta bir ultrason cihazıyla bakıyor ve görüyor gibi detayla gösteren ayetlerdendir. Yarattığı varlığı en ince detayına kadar bilen Yüce Allah, düşünen ve görmek isteyenlere apaçık bir delil sunmaktadır. Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Secde 32:7-9; Sâffât 37:11; İnsân 76:2; Murselât 77:20-24; 'Alak 96:2.

4 Ayetteki ifade gereği "başka yaratıcılar var mı ki Yüce Allah onların içinden en güzeli olsun?" şeklinde bir soru akla gelebilir. Burada geçen *el-hâlıkîne* kelimesi kök itibariyle "yoktan yaratmak" değil, "vardan var etmek", bir anlamda "dönüştürmek" demektir. Bu haliyle insanlar da bir şeyleri bir şeylerden dönüştürebilirler. Fakat insanlar *îcâd* etseler de *ibdâ'* edemezler; yani yoktan var edemezler. Bilindiği gibi, *îcâd*, "var olan bir şeyi ilk defa keşfetmek" demektir ve insanlar bu şekilde birtakım buluşlar gerçekleştirirler; ancak yoktan var etmek sadece ve sadece Yüce Allah'ın sıfatıdır. Bu durumda yoktan var etmede Yüce Allah tektir; vardan var edip dönüştürmede de mukayeselere konu olamayacak şekilde rakipsizdir. "Yaratanların en güzeli olan Allah yüceler yücesidir" demek "En güzel yaratan Allah yüceler yücesidir" demektir.

5 "Yedi yol" ifadesindeki *seb'a* kelimesinin "çokluk" anlamına vurgu yapılarak, insanların üzerinde "sayısız yollar, yörüngeler" bulunduğu da kastedilmiş olabilir. Göklerin yedi kat oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنَّاهُ فِي الْاَرْضِ وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِه۪ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾
فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِه۪ جَنَّاتٍ مِنْ نَخ۪يلٍ وَاَعْنَابٍ لَكُمْ ف۪يهَا فَوَاكِهُ كَث۪يرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾
وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِل۪ينَ ﴿٢٠﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ
لَعِبْرَةً نُسْق۪يكُمْ مِمَّا ف۪ي بُطُونِهَا وَلَكُمْ ف۪يهَا مَنَافِعُ كَث۪يرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى
الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ
غَيْرُهُ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

18. Gökten bir ölçüyle su indirip onu yerde durdurmaktayız.[1] Şüphesiz ki onu gidermeye de gücümüz yeter.

19. Böylece o (su)yun sayesinde sizin yararınıza hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik. Bunlarda sizin için pek çok meyveler vardır; onlardan yiyorsunuz.

20. Sînâ Dağı (çevresi)nde yetişen bir ağaç daha (yarattık ki) bu ağaç hem yağ hem de yiyenler(in ekmeğin)e katık edecekleri (zeytini) verir.[2]

21. Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için ibret vardır.[3] Onların karınlarındakinden (sütlerinden) size içiriyoruz. Onlarda sizin için yararlar vardır; onlardan yiyorsunuz.[4]

22. O (hayvan)ların ve gemilerin üzerinde taşınıyorsunuz.

Surenin 23-30. ayetlerinde Hz. Nuh ve kavminin kıssasına yer verilmektedir.

23. Yemin olsun ki Nuh'u elçi olarak kavmine göndermiştik de "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. (Hâlâ) *takvâ*lı (duyarlı) davranmayacak mısınız?" demişti.

1 Kur'an'da çeşitli ayetlerde zikredilen *kader* sözcüğü "ölçü", "miktar" manasına geldiği için, bu sistemlerin gelişigüzel olmadığı ve her şeyin ilahi iradenin kontrolünde belli bir sistemi devam ettirmekte olduğunu göstermektedir. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen eskennâ fiili "sakin kılmak", "yedirmek", "tutmak", "durdurmak" gibi anlamlar vermekte, tıpkı Zümer 39:21'de belirtildiği gibi, yağmurun yeryüzünde kalışını ve toprak tarafından emilmesi manasını içermektedir.

2 Bakara 2:138'de "boya" anlamındaki *sıbğah* kelimesiyle aynı kökteki *sıbğ* sözcüğü ekmeğe tıpkı bir boya gibi sürülen "yağ, zeytinyağı" demektir. Anlaşılıyor ki ayette sözü edilenler "zeytin ağaçları"dır.

3 Benzer mesaj: Nahl 16:66.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:5-8, 66-69, 80; Yâsîn 36:71-73; Mü'min 40:79-80; Zuhruf 43:12-13.

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَٓاءَ
اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا
بِهِ حَتّٰى حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَاَوْحَيْنَٓا اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَاِذَا جَٓاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ
عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

24. Bunun üzerine, kavminden kâfir olan yöneticiler şöyle demişlerdi: "Bu ancak sizin gibi bir adamdır (insandır).[1] Size üstün olmak istiyor. Allah (peygamber göndermek) isteseydi, elbette melekleri gönderirdi.[2] Biz önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık.[3]

25. Bu, yalnızca kendisinde cinlenmişlik bulunan bir adam (insan)dır.[4] (Öyle ise) bir süreye kadar onu gözetleyin (bakalım)!"

26. (Nuh) "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et!" demişti.[5]

27. Ona şöyle vahyetmiştik: "Gözlerimizin önünde ve vahyettiğimiz şekilde gemiyi yap![6] Emrimiz gelip de tandır kaynayınca her tür (canlı)dan iki çift ile –içlerinden (boğulacağına dair) aleyhinde söz geçen(ler) dışında- aileni ona (gemiye) bindir![7] Haksızlık edenler hakkında bana (herhangi bir şey) söyleme! Şüphesiz ki onlar boğulacaklardır."[8]

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21: 3, 36; Mü'minûn 23:33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

2 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:8; Hicr 15:7; Furkân 25:7; Fussilet 41:14; Zuhruf 43:53.

3 Taklitçi, müşrik ve inkârcı anlayışı ortaya koyan bu ifadelerin benzerleri daha sonraki dönemlerde Hz. Musa'ya (bkz. Kasas 28:36) ve Hz. Muhammed'e (bkz. Sâd 38:7) karşı da dile getirilmiştir.

4 Hz. Nuh'un inkârcı kavminin ona yönelttiği bu suçlama peygamberler tarihinde onlara karşı sıklıkla dile getirilen bir inkâr ve alay ifadesidir.

5 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:39.

6 Bu ayet Hûd 11:37. ayetle birlikte okunmalıdır.

7 Hz. Nuh'a yaptırılan bu gemi hakkında bkz. Hûd 11:40.

8 Benzer mesaj: Hûd 11:37.

فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ
﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْن۪ي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِل۪ينَ ﴿٢٩﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ وَاِنْ كُنَّا
لَمُبْتَل۪ينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَر۪ينَ ﴿٣١﴾ فَاَرْسَلْنَا ف۪يهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ اَنِ اعْبُدُوا
اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَٓاءِ
الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مَا هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ
مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

28. Sen beraberindekilerle birlikte gemiye yerleştiğinde de ki: "Bizi zalimler topluluğundan kurtaran Allah'a *hamd*olsun!"

29. De ki: "Rabbim! Beni bereketli bir yere indir! Sen (insanları uygun bir yere) indirenlerin en hayırlısısın."

30. Şüphesiz ki bunda çeşitli dersler vardır. Doğrusu biz (kullarımızı böyle) deneriz.[1]

Surenin 31-41. ayetlerinde Hz. Hud kıssasına yer verilmektedir.

31. Sonra onların ardından bir başka nesil[2] meydana getirmiştik.

32. Onlardan kendilerine "Allah'a kulluk edin! Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. (Hâlâ) *takvâlı* (duyarlı) davranmayacak mısınız?" (diye mesajı ulaştıran) bir Elçi (Hud'u) göndermiştik.

33. Onun halkından, kâfir olan, ahirete ulaşmayı inkâr eden ve dünya hayatında kendilerine refah verdiğimiz yöneticiler "Bu ancak sizin gibi bir insandır.[3] Sizin yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor!" demişlerdi.

1 Her akılı ve iradeli kulun deneneceği sınav farklı niteliklerde olabilir. Yüce Allah, Hz. Nuh örneğinde olduğu gibi gemi yaptırır, bazılarını bol nimet ile sınar ya da açlıkla, evlat vererek ya da vermeyerek, mal-mülk ile ya da yoksullukla, sağlıkla ya da hastalıkla vb. Her bir sınav türünde insan Rabbine isyan etmez, sebeplere sarılır ve O'na olan güvenini kaybetmezse, hem dünyada hem de ahirette kazananlardan olur. Rabbim cümlemizi sınavı kolay olanlardan ve kazananlardan eylesin.

2 Bunlar, Hz. Hud'un kavmi olan Âd kavmi olabilir. Çünkü Hz. Hud ve kavminden söz edilen A'râf 7:69, Hûd 11:50-60 ve Şu'arâ 26:123-140'da Hz. Hud'un kavmi Hz. Nuh'un kavminden hemen sonradır.

3 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:33, 36; Mü'minûn 23:24, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا
وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا
نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ
لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾
فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

34. (Şöyle demişlerdi): "Doğrusu, sizin gibi bir insana itaat ederseniz şüphesiz ki kaybedersiniz!

35. Size, öldüğünüz, toprak ve kemik hâline geldiğinizde, (mezardan) çıkartılacağınızı mı vadediyor?[1]

36. Size vadedilen çok uzaktır, çok uzak![2]

37. O (hayat), sadece şu dünya hayatımızdan ibarettir. (Kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız;[3] bir daha asla diriltilecek de değiliz.

38. O (Hud), Allah hakkında sadece yalan uyduran bir adamdır;[4] biz ona asla inananlar değiliz."

39. (Hud) "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et!" demişti.[5]

40. (Allah da) şöyle buyurmuştu: "Pek yakında[6] onlar mutlaka pişman olacaklar!"

41. (Nitekim) onları bir amaç için korkunç bir ses yakalamış ve kendilerini hemen sel süprüntüsüne çevirmiştik. O zalimler topluluğuna "Uzak olun (defolun)!" (denmişti).

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

2 Kur'an'da sadece burada geçen *heyhâte heyhâte* kelimeleri "çok uzak", "gerçekten çok çok uzak", "uzak hem de çok uzak" gibi anlamlar içermekte ve "Son Saat", "diriltilme", "hesaba çekilme", "cennet-cehennem" vs. türünden vaat edilen şeylerin gerçekleşme ihtimallerinin bulunmadığını, bunların boş vaatler ve boş laflar olduğunu söylemek istedikleri ortaya konulmaktadır.

3 Benzer mesaj: Câsiye 45:24.

4 Hz. Hud'un inkârcı kavminin ona yönelttiği bu suçlama peygamberler tarihinde onlara karşı sıklıkla dile getirilen bir inkâr ve alay ifadesidir.

5 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:26.

6 Ayette geçen *'ammâ kalîlin* ifadesindeki *mâ* edatının sıla (bağ, geçiş), dolayısıyla mananın da *'an kalîlin* ifadesine uygun olarak "yakın" demek olduğu ifade edilmektedir.

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا اٰخَر۪ينَۜ ﴿٤٢﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا
رُسُلَنَا تَتْرَاۜ كُلَّمَا جَاۤءَ اُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ اَحَاد۪يثَۚ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُب۪ينٍۙ ﴿٤٥﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَال۪ينَۚ ﴿٤٦﴾ فَقَالُٓوا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَۚ ﴿٤٧﴾
فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَك۪ينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

Surenin 42-56. ayetlerinde peygamberlerin kavimleriyle yaşadıkları, Hz. Meryem'in mucize vücut yapısı ve Hz. İsa'nın mucize yaratılışı, ümmetlerin ayrılığa düşüş nedenleri dile getirilmektedir.

42. Sonra onların ardından başka nesiller meydana getirmiştik.
43. Hiçbir ümmet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.[1]
44. Sonra elçilerimizi peyderpey göndermiştik. Her toplum, kendilerine gelen elçiyi yalanlamıştı. Biz de onları (helak ederek) birbiri ardına takmış ve onları sözlere (ibretlik anılara) dönüştürmüştük. İman etmeyen kavim (merhametten) uzak olsun!
45-46. Sonra Musa'yı ve kardeşi Harun'u ayetlerimizle ve apaçık bir delille[2] Firavun ve yöneticilerine göndermiştik. Fakat onlar, kibirlenmiş ve yücelik taslayan bir toplum olmuşlardı.
47. Onlar şöyle demişlerdi: "Toplumları bize kölelik ederken, bizim gibi olan bu iki insana inanır mıyız hiç!"[3]
48. Böylece o ikisini yalanlamış ve helak edilenlerden olmuşlardı.
49. Yemin olsun ki biz Musa'ya, doğru yola ulaşsınlar diye Kitabı vermiştik.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:34; Yûnus 10:49; Hicr 15:5; Nahl 16:61.

2 Bu dokuz ayet (delil, mucize), "*'asa*-değnek", "*yed-i beyzâ*'-beyaz el", "denizin yarılması", "kendisinden on iki su fışkıran kaya", "tufan", "çekirge sürüsü ve kımıl (yaban sineği)", "kurbağa istilası", "suyun kana dönüşmesi" ve "dağın onların üzerine kaldırılması"dır. *Sültân-ı mübîn* "apaçık *sültân*, delil" ifadesi ise Firavun'u ve ülkesindeki bütün bilgili büyücüleri mağlup eden "yılana dönüşen değnek" olarak yorumlanabilir. Ayrıca Nisâ 4:153 ve Kasas 28:35'teki kullanımdan hareketle, bu ifadeye "apaçık, açıklayıcı üstünlük, hâkimiyet" yorumu da yapılabilir.

3 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:33, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَع۪ينٍ ﴿٥٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۜ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ عَل۪يمٌ ﴿٥١﴾ وَاِنَّ هٰذِه۪ٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ
﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُراًۜ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ ف۪ي غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى ح۪ينٍ
﴿٥٤﴾ اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِه۪ مِنْ مَالٍ وَبَن۪ينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِۜ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

50. Meryem oğlunu ve (onun) annesini[1] de bir ayet (mucize) kılmıştık.[2] Onları yerleşime elverişli, suyu bulunan bir tepeye yerleştirmiştik.[3]

51. Ey elçiler![4] Temiz olan şeylerden yiyin; güzel işler yapın! Şüphesiz ki ben sizin yaptıklarınızı bilmekteyim.

52. Şüphesiz ki bu (peygamberler ve müminler), tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir.[5] Ben sizin Rabbinizim. Öyle ise bana karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!

53. (Ne var ki) insanlar, kendi aralarında işlerini parça parça edip[6] kitaplara ayrıldılar (farklı kitaplara dönüştürdüler). Her grup kendi yanında bulunanla (kendi elindekiyle) sevinmektedir.[7]

54. Şimdi sen onları bir zamana kadar şaşkınlıkları içinde bırak!

55-56. Onlara verdiğimiz servet ve çocuklar ile kendilerine iyilik noktasında yardım ettiğimizi mi sanıyorlar! Hayır! Onlar (işin) farkına varamıyorlar.

1 Buradaki oğul Hz. İsa, anne ise Hz. Meryem'dir.

2 Hz. Meryem'in ve Hz. İsa'nın "ayet" yani birer mucize oluşları hakkında Meryem 19:16-25 ve Enbiyâ 21:91'de bilgiler verilmektedir. Hz. Meryem vücut yapısıyla, Hz. İsa da babasız doğumu ve sonrası hayatıyla sıra dışı bir özellik sahibi olarak yaratılmışlardır. Bu nedenle, Yüce Allah onlara ayrıcalıklı bir yer ve önem atfederek vahyinde kendilerine oldukça geniş yer vermiştir.

3 Buradaki kelimelerin verdiği anlamlara bakıldığında kastedilen dünyada yani Filistin yöresinde Kudüs civarında veya Şam'da ya da Mısır'da bir yer olabileceği gibi, mahşerde yükseklerde yaratılacak olan bir cennet de olabilir.

4 Önceki nesillerin benzer tepki vermeleri hakkında bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Yûnus 10:19; Enbiyâ 21:92.

6 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:93. Bütün müminler aynı ortak değere yani "tevhid"e inanmışlar ve bütün elçilere de iman etmişlerdir ki bu anlamda tek bir ümmettirler. Kitaplara ayrılmak Yüce Allah'ın gönderdiği vahyi tahrif ederek farklı din algısı oluşturmak, böylece dinde ayrılığı meydana getirmek demektir. Dinde ayrılığı körükleyenler ateş çukurunu kendileri kazanlardır ki Âl-i İmrân 3:103'te bu durum hatırlatılarak "Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılmak ve dinde tefrikaya (ayrılığa) düşmemek" konusunda bütün müminler uyarılmaktadır.

7 Benzer mesaj: Rûm 30:32.

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾
وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَٓا اٰتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ اِلٰى رَبِّهِمْ
رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ اُو۬لٰٓئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا
وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هٰذَا
وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾

Surenin 57-77. ayetlerinde iyilerin bazı özellikleri, ilahî yükümlülüklerin insan gücünün üzerinde olmadığı, inkârcıların vahye ve Hz. Muhammed'e karşı tavırları bildirilmektedir.

57. Şüphesiz ki onlar; Rablerine olan saygıdan dolayı korkanlar,
58. Rablerinin ayetlerine inananlar,
59. Rablerine ortak koşmayanlar,
60. Rablerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri korkudan ürpererek verenler;[1]
61. İşte onlar, hayırlarda yarışanlar ve onun için önde olanlardır.[2]
62. Biz kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz.[3] Katımızda gerçeği konuşan bir kitap vardır;[4] onlar, haksızlığa uğratılmayacaklardır.
63. (Hayır), aslında onların (inkârcıların) kalpleri bu konuda şaşkındır. Onların bunun dışında (bazı kötü) işleri[5] vardır ki onlar bu işleri yapanlardır.

1 Yüce Allah duyarlı müminlerin bu özelliğini "yaptıkları iyilikleri Allah'a dönecekleri bilinciyle yapmaları" şeklinde belirlemektedir. Gerek zekât, sadaka, kefaret ve infak gibi ekonomik türden, gerekse adalet, bilgi, ilgi, sevgi, tecrübe, bedensel yardım, şahitlik vs. türden olsun insanların yaptıkları işleri, verdikleri yardımları mahşerde Yüce Allah'a dönecekleri bilinciyle ve kalpleri ürpererek gerçekleştirmelerinden söz edilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Tevbe 9:100; Vâkı'a 56:10.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; Mâide 5:48; En'âm 6:152, 165; A'râf 7:42; Talâk 65:7.

4 Burada geçen kitap dünya şartlarında "Kur'an", mahşerde ise "amel defterleri"dir.

5 İnkârcıların olumsuz durumu sadece elçilerin tebliğ ettiği mesajları inkâr etmeleriyle sınırlı değildi. Zira inkâr ve şirkten beslenen pek çok yanlış uygulamaları da onların hayatını çepeçevre kuşatmış durumdaydı.

حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذْنَا مُتْرَفٖيهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا الْيَوْمَ اِنَّكُمْ مِنَّا لَا
تُنْصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرٖينَ
بِهٖ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَٓاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ اٰبَٓاءَهُمُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٦٨﴾

64. Sonunda şımarıklarını azaba uğrattığımızda bir de bakarsın ki feryat ediyorlar.

65. (Onlara şöyle denecektir:) "(Boşuna) sızlanmayın bugün! Şüphesiz ki siz bizden yardım göremeyeceksiniz!

66-67. Elbette ayetlerim size *tilâvet* ediliyordu (okunup aktarılıyordu) da siz buna karşı kibirlenerek arkanızı dönüyor, geceleyin (Kâbe'nin etrafında) saçmalıyordunuz."[1]

68. Onlar bu sözü (Kur'an'ı) hiç düşünmediler mi?[2] Yoksa kendilerine, daha önce geçmişteki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi![3]

1 Benzer mesaj: Fussilet 41:26. Ayetteki *sâmiran tehcurûne* cümlesine gelince, bu ifade "geceleyin saçmalamak" manasına alınmaktadır. Bunun sebebi, Mekkeli müşriklerin vahye karşı takındıkları tavır gereği geceleyin Kâbe'nin çevresinde toplanıp saçmalamalarıdır. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *sâmir* kelimesi "geceleyin, zifiri karanlıkta" gibi anlamlar vermekte, yine Kur'an'da sadece burada yer alan *tehcürûne* fiili ise "çirkin söz söylemek", "saçmalamak", "hezeyanlar üretmek" manasına gelmekte ve tam da Mekkeli müşriklerin vahye ve Hz. Peygamber'e karşı takındıkları olumsuz tavrı ifade etmektedir.

2 *Tedebbür*, satırı okuyup satır arasını görebilmek; söylenenden hareketle söylenmek isteneni anlayabilmek; arka plandaki ilahi anlam örgüsünü ve derin anlam ilişkisini çözebilmek; kelimelerin ve kavramların köküne inebilmek; hayatın geçmiş dönemleriyle ilgili araştırmalar yapıp tedbir almayı başarmak gibi farklı bir okuyuşun adıdır. Benzer mesajlar: Nisâ 4:82; Sâd 38:29; Muhammed 47:24.

3 "Atalarına gelmeyen şey" yakın ataları manasına alınırsa, onlara peygamber ve kitap gelmediği anlaşılmaktadır. Eğer maksat uzak atalarını da kapsıyorsa o zaman atalarının hiç uyarılmaması gibi bir durum söz konusu olur ki bu durum Yûnus 10:47, Ra'd 13:7, Nahl 16:36 ve Fâtır 35:24 gibi ayetlere aykırı olur. Meseleye bütün ayetler çerçevesinden bakılınca her ümmetin bir elçisinin bulunduğu beyan edildiğine göre, burada kast edilen şey ellerinde sağlam bir veri ve bozulmamış bir vahiy bilgisinin bulunmamasıdır. Yoksa eski atalarına hiçbir şekilde elçi ve kitap gönderilmediği gibi bir mesaj söz konusu değildir. "Önceki atalarına gelmeyen şey"den kasıt Yüce Allah'ın "risalet" konusunda daha önceki uyarılarında söylemediği bir şeyi o gün yaşayan Mekkeli müşriklere de söylemediğini belirtmek istemesidir. Önceki vahiylerde olmayan bir konu Mekkeli müşriklere söylenmiş olmadığı için delilsiz ve kaynaksız bir şekilde çıkışlarda bulunmalarının yanlış olduğu ortaya konulmak istenmektedir. Azabı hak etmiş olmaları durumunda atalarına gelmeyen bir güvenin kendilerine de gelmediği bu şekilde ifade edilmiş de olabilir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin bu türden delilsiz ve ilahi kitaba dayalı olmayan çıkışlarını Kalem 68:37'de de reddetmektedir.

اَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٦٩﴾ اَمْ يَقُولُونَ بِه۪ جِنَّةٌ بَلْ جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ
لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَٓاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ ف۪يهِنَّ
بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ
وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿٧٢﴾ وَاِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ۝ وَاِنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ۝ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا ف۪ي
طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ اَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾
حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَد۪يدٍ اِذَا هُمْ ف۪يهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾

69. Yoksa elçilerini tanımadılar da bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar!

70. Yoksa onda bir cinlenmişlik[1] olduğunu mu söylüyorlar? Hayır; o, kendilerine gerçeği getirmiştir. Onların çoğu ise gerçek(ler)den hoşlanmamaktadır.

71. Gerçek onların isteklerine uysaydı, gökler, yer ve bunlarda bulunanlar bozulup giderdi.[2] Hayır! Biz onlara *zikir*lerini (Kur'an'ı) getirdik; (fakat) onlar *zikir*lerinden (gerçeği hatırlamaktan) yüz çevirenlerdir.

72. Yoksa sen onlardan herhangi bir karşılık (ücret) mi istiyorsun?[3] Rabbinin vereceği karşılık (nimet) hayırlı olandır. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

73. Şüphesiz ki sen onları doğru bir yola çağırıyorsun.

74. Şüphesiz ki ahirete inanmayanlar ise yoldan çıkanlardır.

75. Onlara merhamet edip içinde bulundukları sıkıntıyı giderseydik, elbette azgınlıkları içerisinde bocalayarak direnirlerdi.[4]

76. Yemin olsun ki biz onları azapla yakalamış (cezalandırmış)tık da Rablerine yine boyun eğmemişler, yalvarıp yakarmamışlardı.

77. Sonunda üzerlerine azabı şiddetli bir kapı açtığımız zaman, bir de bakarsın ki onlar orada ümitsiz kalmışlardır![5]

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Sebe' 34:8; Sâffât 37:36; Duhân 44:14; Tûr 52:29; Kalem 68:51.

2 Bu ayet Enbiyâ 21:22 ve Mü'minûn 23:91. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah Hz. Peygamber'in müşriklere yaptığı tebliğin karşılığında herhangi bir vergi, ücret, haraç vs, istemediğini, buna karşılık Yüce Allah'ın vereceği ecrin veya sevabın bütün dünyevî nimetlerden çok daha hayırlı olduğunu, çünkü insanlara rızık ve imkân vermede O'ndan daha hayırlısının bulunmadığını haber vermektedir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:15; En'âm 6:110; A'râf 7:186; Yûnus 10:11; Hicr 15:72; Neml 27:4.

5 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Sonunda üzerlerine çok şiddetli bir azabın kapılarını açtığımız zaman, bir de bakarsın ki onlar orada ümitsiz kalmışlardır." Benzer mesaj: En'âm 6:43-44.

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَل۪يلاً مَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي ذَرَاَكُمْ
فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي يُحْي۪ وَيُم۪يتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِۜ اَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُٓوا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَاباً وَعِظَاماً ءَاِنَّا
لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَٓاؤُ۬نَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿٨٣﴾

Surenin 78-92. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti hatırlatılmakta, inkârcıların alaycılıklarına değinilmekte, üç soruya verdikleri cevaplar dile getirilip kendileri kınanmakta, sonrasında tevhide vurgu yapılmaktadır.

78. O, sizin için işitme (duyusu), gözler ve kalpler yaratandır. Ne kadar da azınız şükrediyor![1]

79. Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur; (mahşerde) yalnızca O'nun huzurunda toplanacaksınız.[2]

80. O, yaşatan ve öldürendir. Gecenin ve gündüzün (birbiri ardınca) değişmesi yalnızca O'na aittir.[3] Akıl etmiyor musunuz?

81. Gerçekte onlar da öncekilerin (şu) dedikleri gibi dediler:

82. Şöyle demişlerdi: "Biz ölüp de toprak ve kemik hâline gelmişken mi, biz mi diriltileceğiz?[4]

83. Şüphesiz ki bu (tehdit), bize de daha önce babalarımıza (atalarımıza) da vadedilmişti.[5] Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."[6]

1 Ayette, insanın dış dünyayla bağlantısını, onu anlamayı, bilmeyi, işitmeyi ve görmeyi sağlayan kısaca kalbe/akla bilgi aktarma işlevini gerçekleştiren en temel duyulara vurgu yapılmaktadır. Zira duyular yoksa aklın işleyeceği bir bilgi de yok demektir. Gerek yaratılan ayetleri (kâinat-insan) algılamayı ve gerekse indirilen ayetleri (vahiy-Kur'an) kalbe/akla getiren ve onunla buluşturan araçlar olan duyular için onları verene Yüce Allah'a ne kadar hamd ve şükür yapılsa azdır.

2 Benzer mesaj: Mülk 67:24.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Âl-i İmrân 3:190; Yûnus 10:6; Nûr 24:44; Furkân 25:62; Câsiye 45:5.

4 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Biz ölüp de toprak ve kemik haline gelmişken (veya geldikten sonra) biz diriltilecek miyiz? Öyle mi?" Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35; Neml 27:67; Secde 32:10; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

5 Benzer mesaj: Neml 27:68. Bu iki ayet sanıldığı gibi Mekkeli müşriklerin hiçbir şeyden habersiz olmadığını, ataları gibi kendilerinin de bu noktalarda bilgilerinin olduğunu gösteren delillerdir. Bkz. Yâsîn 36:6.

6 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

قُلْ لِمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ فِيهَٓا اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ
مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾
قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ
لِلّٰهِ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

84. De ki: "Biliyorsanız (söyleyin bakalım), bu dünya ve onda bulunanlar kime aittir?"[1]

85. "Allah'a aittir." diyeceklerdir. De ki: "Öyle ise (gerçeği) hatırlamaz mısınız?"

86. De ki: "Yedi kat göklerin[2] Rabbi, yüce *arşın* Rabbi kimdir (bunlar kime aittir)?"[3]

87. "Allah'a aittir." diyecekler. De ki: "(O'na karşı) *takvâlı* (duyarlı) olmaz mısınız?"

88. De ki: "Biliyorsanız (söyleyin), her şeyin egemenliği kendisinin elinde olan,[4] her şeyi koruyup kollayan fakat kendisi korunmaya (ihtiyacı olmaya)n[5] (güç) kime aittir?"

89. "Allah'a aittir." diyeceklerdir. De ki: "Öyle ise nasıl da büyüleniyorsunuz?"[6]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:61, 63; Lokmân 31:25; Zümer 39:38; Zuhruf 43:9, 87.

2 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

3 Ayetin sonundaki *el-'arşu'l-'azîm* tamlaması "mutlak hükümranlık ve otorite makamı" anlamında özel bir kullanımdır. "Büyük Arş" tamlaması *elifl âmlı* olarak özel bir mahiyet arz etmekte ve kullara nispet edilene göre asıl ve gerçek arşın sadece ve sadece Yüce Allah'a aidiyeti, çünkü "büyük arş"ın Rabbinin/sahibinin sadece O olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:26-27; Yâsîn 36:83; Mülk 67:1.

5 Ayette geçen ve *lâ yücâru 'aleyhi* ifadesi "kendisi korunmamakta olan, buna ihtiyacı bulunmayan kudret" şeklinde yorumlanacağı gibi, "O'na karşı hiç kimsenin hiç kimse tarafından korunamayacağı" anlamına da alınabilir. Benzer mesajlar: En'âm 6:14; Zâriyât 51:57; İhlâs 112:2.

6 Mü'minûn suresinin 84-90. ayetlerinde Yüce Allah'ın, elçisi Hz. Muhammed'in dilinden müşriklere/inkârcılara yönelttiği sorular ve alınan "Yüce Allah" cevabından sonra yönelttiği diğer sorularda vurgulananlar da muhteşem ve dikkat çekicidir. Kur'an yani *ez-zikr*'e uyarak her şeyin sahibi olan Allah "gerçeğini hatırlamak" yani "fıtrat"a vurgu, arşın Rabbi Allah'a karşı sorumluluk bilinci ve O'na karşı duyarlı olmak yani "takva"ya vurgu. Müşrikler/inkârcılar, bu muhteşem sorularla *fıtrat*larına dönmeleri ve *takvâ*yı kuşanmaları konusunda uyarılmaktadır.

بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا
لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَالِمِ
الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُلْ رَبِّ اِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا
تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَاِنَّا عَلٰى اَنْ نُرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾ اِدْفَعْ بِالَّتِي
هِيَ اَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ
﴿٩٧﴾ وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

90. Doğrusu biz onlara gerçeği getirdik; şüphesiz ki onlar yalancıdır.

91. Allah asla çocuk edinmemiştir; O'nunla birlikte ilah da yoktur. Aksi takdirde, her ilah kendi yarattığına gider (onunla ilgilenir); mutlaka onlardan biri diğerine üstün gelirdi. Allah onların (müşriklerin) yakıştırmalarından yücedir.[1]

92. Görünmeyeni ve görüneni bilendir.[2] (Müşriklerin) ortak koştuklarından yücedir.

Surenin 93-118. ayetlerinde Hz. Muhammed'e yönelik inşa edici bildirimler, inkârcıların ölüm sonrasındaki sonuç vermeyecek istekleri, amel terazilerinin sonuçları, mahşerdeki sorgulamada yaşanacaklar, inkârcıların itirafları, dünyadaki alaycılıkları ve Yüce Allah'ın mutlak otoritesi dile getirilmektedir.

93. De ki: "Rabbim! Onlara vadedileni (azabı) mutlaka bana göstereceksen,

94. Rabbim! Bu durumda beni zalimler topluluğunun içinde bulundurma!"

95. Biz onlara vadettiğimiz (azabı) sana göstermeye elbette gücü yetenleriz.

96. Sen kötülüğü en güzel şekilde sav![3] Biz onların yakıştırmalarını çok iyi bileniz.

97. De ki: "Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınıyorum!

98. Rabbim! Onların bana yaklaşmalarından da sana sığınıyorum."[4]

1 Bu ayet Enbiyâ 21:22 ve Mü'minûn 23:71. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:22; Kasas 28:54; Fussilet 41:34.

4 Şeytanların dürtüklemelerinden Yüce Allah'a sığınmak da bazen yetmemekte, onların bize yaklaşmalarından da Allah'a sığınmak gerekmektedir. Çünkü şeytanların uydusu olanlar, onların çekim alanına girenler Allah'ın yardımı olmadan kendilerini o tehlikeden koruyamayabilirler. Benzer mesajlar: A'râf 7:200; Nahl 16:98; Fussilet 41:36.

حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلّ۪ٓي اَعْمَلُ صَالِحًا ف۪يمَا تَرَكْتُ
كَلَّاۜ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَٓائِلُهَاۜ وَمِنْ وَرَٓائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ
فَلَٓا اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَاز۪ينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَاز۪ينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ ف۪ي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ
وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ ف۪يهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

99-100. Sonunda onlardan birine ölüm geldiğinde "Rabbim! Beni geri gönderin! Belki terk ettiğim (dünya)da iyi iş(ler) yaparım!"[1] der. Hayır! Söylediği bu söz, (boş) laftan ibarettir. Onların arkasında diriltilecekleri güne kadar bir engel vardır.[2]

101. Sûr'a üflendiği zaman[3] artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır;[4] birbirlerini de soramazlar.[5]

102. Kimin terazi(de sevap)ları ağır gelirse, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.

103. Kimin de terazi(de sevap)ları hafif gelirse, artık onlar kendilerine yazık edenlerdir; (onlar) *ebedî* cehennemdedir.[6]

104. Ateş, yüzlerini yalar (yakar); orada dişleri dışarı fırlar bir hâlde bulunurlar.[7]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; A'râf 7:53; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Fâtır 35:37; Zümer 39:58.

2 Burada geçen *berzah* kelimesi, ölüm sonrası bir âlemin adı değil, dünyaya geri dönmeyi imkânsız kılan "ölüm engeli" demektir. Bu ayet reenkarnasyonun olmadığının delillerindendir. Zira Bakara 2:167, Mâide 5:37 ve Mü'minûn 23:107 gibi ayetlere göre ölen için imtihan dünyasının tekrarı yoktur. Ayrıca *berzah* kelimesi Rahmân 55:20 ve Furkân 25:53. ayetlerde tatlı ve tuzlu suların birbirine karışmasına "engel olan kanun" anlamında da kullanılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

4 Bu ayet Zuhruf 43:67, Me'âric 70:11-14 ve 'Abese 80:34-37. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Bu ayet Me'âric 70:10. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu ayetlerde iki mesajın bulunduğunu belirtmek isteriz. İlki, kıyamet-âhiret sürecinde hiç kimsenin hiç kimseyi sorup arayamayacağıdır; diğeri ise hiç kimsenin hiç kimseden hiçbir şekilde yardım isteyemeyeceğidir.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:8-9; Enbiyâ 21:47; Kâri'a 101:6-9. Tartıların ağırlığı, iman ve salih amelden oluşur. Hafiflik ise bunların yokluğudur. Aslında Kehf 18:105'te belirtildiği gibi böyleleri için tartıya bile gerek olmayacaktır.

7 Benzer mesajlar: Nisâ 4:56; İbrâhîm 14:16-17; Hacc 22:19-20; Muhammed 47:15; Müddessir 74:27-29.

اَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا
قَوْمًا ضَٓالّٖينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ اخْسَؤُا فٖيهَا وَلَا
تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ اِنَّهُ كَانَ فَرٖيقٌ مِنْ عِبَادٖي يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ
الرَّاحِمٖينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْرٖي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾
اِنّٖي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْاَرْضِ عَدَدَ
سِنٖينَ ﴿١١٢﴾

105. Ayetlerim size *tilâvet* edilmemiş (okunup aktarılmamış) mıydı! Siz de onları yalanlamıştınız.

106. Onlar şöyle demiş (olacak)lardır: "Rabbimiz! Azgınlığımız bize galip geldi; biz bir sapkınlar topluluğuyduk.

107. Rabbimiz! Bizi buradan çıkar! Bir daha (yaptıklarımıza) dönersek, artık belli ki biz zalim insanlarız."

108. (Allah) şöyle diyecektir: "Alçaldıkça alçalın orada![1] Bana karşı konuşmayın artık![2]

109. Şüphesiz ki kullarımdan bir grup, 'Rabbimiz! İman ettik, bizi affet; bize merhamet et! Sen merhametlilerin en hayırlısısın' demişti.

110. İşte siz onlarla alay etmiştiniz; sonunda (bu alaycılığınız) size beni anmayı unutturdu; onlara gülüyordunuz.[3]

111. Şüphesiz ki bugün ben de onlara, (dünyada) sabretmelerinin karşılığını verdim; şüphesiz ki onlar başaranlardır."[4]

112. (Allah, inkârcılara) "Yeryüzünde kaç sene kaldınız?" diye soracaktır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

3 Benzer mesajlar: Necm 53:61; Mütaffifûn 83:29.

4 Burada yer alan *bimâ saberû* ifadesi, mahşerdeki ödüllerin dünyadaki fedakârlıkların karşılığında olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre *sabır* "sebep", kurtuluş ve ödül ise "sonuç"tur. Yüce Allah inkârcıların dünyada alay edip kendilerine güldükleri bu müminleri dünya hayatlarındaki sabırları, kararlılıkları ve inkârcılara karşı dik duruşları sebebiyle mahşerde ödüllendirdiğini ve azaptan kurtulduklarını inkârcı muhataplarına bildirecektir.

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَٓادّ۪ينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَل۪يلًا لَوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿١١٤﴾ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّۚ لَٓا
اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَر۪يمِ ﴿١١٦﴾ وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۙ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِه۪ۙ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ
عِنْدَ رَبِّه۪ۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِم۪ينَ ﴿١١٨﴾

113. Onlar da "(Muhtemelen) bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldık;[1] işte sayanlara sor!" cevabını vereceklerdir.

114. (Allah) şöyle diyecektir: "Sadece az bir süre kaldınız; keşke (bunu) bilmiş olsaydınız!

115. Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve şüphesiz ki huzurumuza döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"[2]

116. Gerçek hükümdar[3] olan Allah yücedir.[4] O'ndan başka ilah yoktur. O, değerli *arşın* sahibidir.

117. Kim Allah ile birlikte başka bir ilaha yalvarırsa -ki bu kişinin hiçbir delili yoktur- o kimsenin hesabı ancak Rabbinin katındadır. Şüphesiz ki kâfirler kurtulamayacaklardır.

118. De ki: "Rabbim! Affet! Merhamet et! Sen merhametlilerin en hayırlısısın."[5]

1 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:45; İsrâ 17:52; Tâhâ 20:103; Rûm 30:55; Ahkâf 46:35; Nâzi'ât 79:46.

2 Benzer mesaj: Kıyâmet 75:36. Yüce Allah mahşerde cehennem azabına atacağı inkârcılara hitap edeceğini ve yaratılışın anlam ve amaçtan yoksun olmadığını hatırlatacağını haber vermektedir. Buna göre "insanların abes olsun diye (boş yere) yaratıldıkları ve mahşerde Yüce Allah'a sunulmayacakları" inanışı eleştirilmekte ve reddedilmektedir. Yaratılışın anlamsız ve amaçsız olmadığıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:191; En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; Enbiyâ 21:16; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Sâd 38:27; Zümer 39:5; Duhân 44:38-39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:6, 62; Nûr 24:25; Lokmân 31:30.

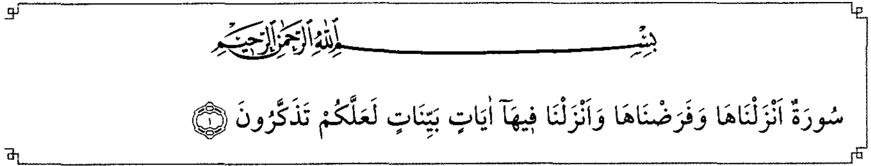
4 Benzer mesaj: Tâhâ 20:114.

5 Bu ayette daha önce geçen Mü'minûn 23:109. ayette müşriklerin alay konusu yaptıkları müminlerin duası tekrar verilmekte, duanın imanla, söz-eylem birlikteliğiyle, samimiyetle ve gereği gibi yapıldığında anlamlı olacağı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla müminlerin duasıyla alay etmelerine karşılık, dua tekrar verilerek, hem dünyada hem de ahirette asıl alay konusu haline geleceklerin müşriklerin kendisi olacağı bildirilmektedir denilebilir.

24
NÛR SURESİ

❀ 64 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 64 ayetten oluşan, adını 35. ayette yer alan ve "nur, ışık" anlamındaki *nûr* kelimesinden alan Nûr suresi inişte 97, mushaf sırasında ise 24. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde bu surede bildirilen hükümlerin farz olduğu, zina edenlere yönelik ceza, zinanın sonuçları ve iftira atılması durumunda nelerin yapılacağı ele alınmaktadır.

1. (Bu), bizim indirdiğimiz ve (hükümlerini) farz kıldığımız bir suredir. Umulur ki (düşünüp gerçeği) hatırlarsınız diye onda apaçık ayetler indirdik.[1]

1 Nûr suresinde aile ve toplumsal hayata dair çok önemli prensipler ortaya konulmakta, verilen hükümlerde esneklik veya daraltmaya gidilmemesi dolaylı olarak öğütlenmekte, hatta emredilmektedir. Özellikle ayette geçen *feradnâ* fiili "doğrudan farz kılmak", bir manada "helalini ve haramını açıkça ortaya koymak" manasına gelmektedir. *Âyâtin beyyinâtin* tamlaması sure içeriğinin "apaçık deliller"den oluştuğunu göstermektedir ki bunlardan maksat da esasında cezalar, farzlar vs. hükümlerdir. Ayrıca hükümleri indirme ve farz kılmanın gerekçesini ortaya koyan *le'alleküm tezekkerûne* "umulur ki gerçeği hatırlarsınız" ifadesi ise vahyin içeriğinin insan fıtratıyla uyumlu olduğunu, doğru ve yararlı olduğu gibi aktarılması durumunda iki değer arasında bir anlaşmazlığın, uyumsuzluğun, zıtlığın veya çelişkinin bulunmayacağı dolaylı olarak ifade edilmiş olmaktadır. Ayetin son cümlesi bu hükümlerde anlaşılmayacak veya başka yönlere çekilebilecek herhangi bir kapalılığın bulunmadığını da ortaya koymayı amaçlamaktadır, diyebiliriz.

اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللّٰهِ
اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَٓائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

2. Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz(er) *celde*[1] (değnek) vurun! Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygulamada) onlara şefkatiniz tutmasın![2] Müminlerden bir grup da onlara (uygulanan) cezaya şahit olsun![3]

1 *Celde*, etkisi ciltle sınırlı olacak şekilde değnek ile vurmak demektir. Yüce Allah tarafından zina suçu karşılığı olarak verilen dünyevi cezayı beğenmeyenler, bunu yeterli görmeyenler (!) Hz. Peygamber'e nispet edilen bazı rivayetleri gerekçe göstererek bu ayetin neshedildiğini, yani hükümsüz bırakıldığını veya tahsis edildiğini belirtmişler, zina suçu işleyen evlilerin "recm" (taşla öldürülme) cezasına çarptırılması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu konuyla ilgili rivayetler eğer sahih iseler bunların ayetlerden önce söylendiğini ihtimal dahilinde görmek mümkündür. Aksi takdirde Kur'an'a açıkça aykırı olan bu tür rivayetlerde olduğu gibi Hz. Peygamber'in demediğini "dedi" diyerek ona iftira atılmış olması söz konusu olur. Yüce Allah'ın kelamını tebliğ eden bir peygamberin, o kelamda açık hüküm bulunmasına rağmen, hükmün aksine karar vermesi akla ziyandır. Zira Hâkka 69:44-47. ayetlerde Hz. Peygamber'in böyle bir şey yapmasının imkânsız olduğu dile getirilmektedir. Özellikle Nûr suresinin ilk ayetinde "apaçık ayetlerin indirilmesi"nden söz edilmesine rağmen, hemen bu ayetin peşinden gelen bir ayeti anlaşılmazlığa veya eksikliklere maruz şekilde tanıtmak doğru bir yol değildir. Ayrıca "köle ve cariyelere verilecek cezayı, hürlere verilecek cezanın yarısı olarak" hükme bağlayan Nisa 4:25 ile "Hz. Peygamber'in eşlerine bir suç işlediklerinde iki kat ceza uygulanacağını" hükme bağlayan Ahzab 33:30. ayetler de konuya ışık tutmaktadır. Zira recm cezasının yarısının da iki katının da uygulanamaz olduğu akıl sahipleri için bir gerçekliktir. O halde Yüce Allah'ın gönderdiği vahiyde tahrifat ve değişiklik yapmak, hem onu tebliğ eden Hz. Peygamber'e iftira etmek, hem de Hucurat 49:16'da buyrulduğu gibi Yüce Allah'a din öğretmektir.

2 Hükmü Yüce Allah belirlediği ve kullarını herkesten daha fazla O sevdiği için, O'nun hükmünü O'nun sevdiği insana uygulamada başkalarının daha merhametliymiş gibi bir durum ortaya koymaması gerekmektedir. Zina son derece önemli bir günah ve toplum hayatını perişan eden bir bozulma olduğu için, özelde zinaya verilecek 100 celdenin, genelde ise diğer bütün ilahi hükümlerin uygulanmasında müminleri herhangi bir şefkat ve merhametin kaplamaması gerektiğine dikkat çekilmiş olmaktadır.

3 Bu ayet zina suçunun cezasını içerir. Nisâ 4:15-16'da ise kadın kadına ve erkek erkeğe yapılan ahlaksızlıkların cezası üzerinde durulmaktadır.

اَلزَّان۪ي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةًۘ وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَٓا اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى
الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَان۪ينَ
جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَداًۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَۙ ﴿٤﴾

3. Zina eden erkek, zina eden veya müşrik bir kadından başkası ile evlen(e)mez; zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik erkek evlen(ebil)ir.[1] Bu, (diğer) müminlere haram kılınmıştır.[2]

4. Namuslu kadınlara zina iftirasında bulunup,[3] sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen(er) *celde* (değnek) vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin! Onlar, yoldan çıkanların ta kendileridir.

1 Ayette geçen *müşrikeh* ve *müşrik* kelimeleri inanç açısından "şirk" anlamında değerlendirilmeyebilir. Çünkü eğer böyle yorumlanırsa o zaman ayet Bakara 2:221'de yer alan ve "müşriklerle evlenmeyi yasaklayan" hükümle çelişmiş olur. Ayette sözü edilen müşriklik, "Allah'a ortak koşmak" anlamında değil, "nikâhtaki şirk olarak" düşünülebilir; çünkü esasında "zina, nikâhın şirkidir." Fıtrata uygun olan davranış meşru evliliklerdir; bunu dikkate almayıp zina edenler nikâhın şirkini işlemiş olurlar. Ayette verilmek istenen mesaj, eğer tevbe etmemişse zinakâr birinin kendisi gibi zinakâr biriyle evlenebileceğidir. Zina ne kadar ağır bir suç olursa olsun, neticede inkâr etmedikçe sahibini müşrik yani dinsiz yapmaz. Böyle olunca, buradaki *müşrik* ve *müşrikeh* kelimelerini "nikâhın şirki manasında zina" olarak anlaşılacak ve zinanın ne kadar kötü bir fiil olduğunu ortaya koyan *terhîb* yani "sakındırma" manasında bir uyarı şeklinde yorumlanmış olacaktır.

2 Bu ayetteki hüküm, tevbe hâli yoksa bu tür evliliklerin haram olduğunu içermektedir. Bu ayet şöyle de tercüme edilmiştir: "Zina yapan erkek ancak zinakâr bir kadınla; -diğer bir ifadeyle, cinsel güdülerine kul köle olan bir kadınla- birlikte olur. Zina eden bir kadın da ancak zinakâr bir erkekle; -diğer bir ifadeyle, cinsel güdülerine kul-köle olan bir erkekle- birlikte olur: Zaten bu tür bir (birleşme) inananlara haram kılınmıştır." *Müşrik*in (dişili *müşrike*) anlamlarından biri de 'Allah dışındaki bir gücün otoritesine kayıtsız şartsız teslim olan'dır. Bu bağlamda 'cinsel güdü ve arzularına kayıtsız şartsız kul-köle olan' anlamını kazanır ki, 'Hevâsını ilâh edinen kimsenin durumunu göz önüne getirsene bir' (Furkân 25:43) ayetinde ifade edilen de yaklaşık olarak budur." (Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, s. 679'da 7. not).

3 Ayette geçen *vellezîne* yarmûne ifadesi aslında "atanlar" manasına gelse de bağlam gereği "iftira atanlar" şeklinde anlaşılmalı ve öylece yorumlanmalıdır. Bu ayette ve sonraki ayetlerde konu *kazf* denen "zina iftirası" konusudur. İftira suçunu ve ahlaksızlığını işleyen erkek veya kadın herkes bu ayetlerde dile getirilenlere muhataptır.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ اَزْوَاجَهُمْ
وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَٓاءُ اِلَّٓا اَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ
﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ
تَشْهَدَ اَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ اَنَّ غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَٓا اِنْ كَانَ
مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾

5. Ancak bundan sonra tevbe edip kendilerini düzeltenler hariçtir.[1] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.
6. Eşlerine zina iddiasında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair Allah'ı dört kez şahit tutmasıdır.
7. Beşinci (yemin) ise yalan söyleyenlerden ise Allah'ın lanetinin kendi üzerine olması(nı kabul etmesidir).
8. (Kocasının) yalan söyleyenlerden olduğuna dair (kadının) Allah'ı dört kez şahit tutması kendisinden cezayı kaldırır.[2]
9. Beşinci (yemin) ise (kocası) doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olması(nı kabul etmesidir).[3]

1 Yüce Allah günahkâr insanlar eğer tevbe edip durumlarını ıslah ederlerse onları bağışlayabileceğini müjdelemektedir. Bu bağlamda söz konusu kişilerin öncelikle *tâbû* yani "tevbe etmeleri, günahtan ve inkârdan vazgeçmeleri, kötülüklerin ve inkârın tersine yönelmeleri, yani iman etmeleri" gerektiği ifade edilmektedir. Tevbe, caiz olmayan şeyleri terk etmek ve gereken her şeyi yapmakla gerçekleşir. Tevbe "bir yanlıştan vazgeçip tersini yapmaya yönelmek" anlamına geldiği için, ayette ikinci sırada *aslehû* yani "ıslah etmek" ifadesi kullanılmaktadır. İmandan sonra küfre düşenler ve günah işleyenler eğer inkârdan ve günahtan gerçek anlamda vazgeçerlerse, samimiyetle imana ve iyi işlere yönelirlerse Yüce Allah onları da bağışlayabileceğini haber vermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:159-161; Nisâ 4:16-17, 146; Mâide 5:39; Nûr 24:5; Furkân 25:70-71; Neml 27:11.

2 Ayette geçen *yedrau* fiili Âl-i İmrân 3:168, R'ad 13:22 ve Kasas 28:54'de de olduğu gibi "kurtulmak", "gidermek", "kaldırmak", "düşürmek" manalarına gelmekte, yeminler sayesinde kendisine uygulanacak olan zina cezasının üzerinden kaldırılması, böylece kadının azaptan kurtarılması manasına gelmektedir.

3 Bu ayetlerde, kadının şahitliği yani yemini ile erkeklerinkinin aynı sayıda olduğu, ancak sonuca etkisi bulunanın ise kadının şahitliği olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, kadına yönelik pozitif bir ayırımın gözetildiği söylenebilir. Bu konudaki açıklamalarımız için bkz. Bakara 2:282.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكٖيمٌ ﴿١٠﴾ اِنَّ الَّذٖينَ جَٓاؤُ۫ بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ
مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِ وَالَّذٖي
تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظٖيمٌ ﴿١١﴾

10. Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı ve Allah tevbeleri çok kabul eden, (doğru) hüküm veren olmasaydı (hâliniz nasıl olurdu)!

Surenin 11-20. ayetlerinde Hz. Âişe'ye atılan iftira, onun suçsuzluğu, iftira duyulunca yapılması gerekenler ve dedikodu yayılmasının elem verici azaba neden olacağı gibi konular ele alınmaktadır.

11. (Peygamber'in eşine) o iftirayı[1] atanlar, şüphesiz ki içinizden (küçük) bir gruptur. Bunu kendiniz için bir kötülük sanmayın; aksine o, sizin için (sonuçta) bir iyiliktir.[2] Onlardan her bir kişiye, günah olarak ne işlemişse (onun karşılığı) vardır.[3] Onlardan bu günahın büyüklüğünü yüklenen kimse (elebaşları) için büyük bir azap vardır.

1 Kendisinin başına gelen "İfk" olayını Hz. Âişe şöyle anlatmıştır: Rasûlullah savaştan dönüp Medine'ye yaklaştığında bir yere konakladı. Daha sonra da tekrar hareket edileceği duyuruldu. Bu sırada kalkmış, yürüyüp ordugâhı (konak yerini) geçip *def-i hacete* (tuvalet ihtiyacına) gitmiştim. İhtiyacımı giderdikten sonra yerime dönerken, göğsümü yokladım ve baktım ki Zafâr boncuklarından olan gerdanlığım kopmuş. Bunun üzerine dönüp onu aramaya başladım. Onu aramam beni epey alıkoydu. Derken, hevdecimi taşıyan askerî takım gelip hevdecimi deveye yüklemişler ve hafif olduğum için beni o hevdec içinde sanmışlar. Döndüğümde, orada hiç kimseyi bulamadım. Böylece oturdum ve 'onlar beni aramak için geri dönerler' diye beklemeye başladım. Derken uyuyakalmışım. Safvân b. Mu'attal beni görünce tanıdı. 'Seni insanlardan geri bırakan ne?' deyince, ona olayı anlattım. O da bineğinden indi ve ben ona bininceye kadar oradan çekildi. Sonra deveyi çekip götürdü. Oradan sonraki konaklama yerine indiğinde insanlar beni bulamayınca çalkalanmışlar. Herkes konuşmuş, beni diline dolamış, hakkımda bu iftiraya dalan dalmış!" (Buhârî, Tefsîru Sure-i Nûr, 6).

2 Kendilerine iftira atılanlar aklandı; iftira atanlar tevbe etmişlerse arındılar, tevbe etmeyenlerinin olmadığı da devam eden cümlelerden anlaşılmaktadır; değilse toplum onlardan arınmış oldu. Nihayetinde böyle bir olaya karşı nasıl bir tavır ortaya konulması gerektiği öğrenildiği için bütün muhataplara yönelik bir hayır söz konusu edilmektedir diyebiliriz.

3 Tûr 52:20'deki kullanımdan farklı olarak, Müddessir 74:38'de verilen bilgi ile bu bilgi birbiriyle örtüşmekte, insanların kazandıkları günahların onların defterlerine kaydedildiği mesajı verilmek istenmektedir.

لَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًاۙ وَقَالُوا هٰذَٓا اِفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا
جَٓاؤُ۫ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَۚ فَاِذْ لَمْ يَاْتُوا بِالشُّهَدَٓاءِ فَاُو۬لٰٓئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا
فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَٓا اَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌۚ ﴿١٤﴾ اِذْ
تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًاۗ وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمٌ
﴿١٥﴾ وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَاۗ سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾

12. Bunu (iftirayı) duyduğunuzda erkek ve kadın müminlerin, kendileri hakkında (vicdanları ile)[1] olumlu zanda bulunup da "Bu, apaçık bir iftiradır!" demeleri gerekmez miydi!

13. Onların (iftiracıların) da bu konuda dört şahit[2] getirmeleri gerekmez miydi! Madem ki şahitler(i) getiremediler, onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.

14. Size dünyada da ahirette de Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, içine daldığınız bu konuda (bu iftirada) size mutlaka büyük bir azap isabet ederdi.

15. Çünkü siz bunu (iftirayı), dilden dile aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyor, bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. (Oysa) bu, Allah katında çok büyük (bir günah)tır.

16. Onu (iftirayı) duyduğunuzda "Bu konuda konuşmamız bize yakışmaz. (Allah'a yönelerek) Sen yücesin. Bu, çok büyük bir iftiradır!" demeniz gerekmez miydi!

1 Yüce Allah ayette *enfüs* kelimesini kullanarak Hz. Âişe'ye atılan iftira konusunda bütün müslümanları tek bir nefis olarak tanımlamıştır. İnsan kendisi hakkında yapmadığı bir fiili nasıl ki kesin bir dille reddederse, kendisi gibi bildiği kardeşi hakkındaki bir iddiayı da aynı şekilde reddetmelidir. Özellikle konu Hz. Peygamber'in eşlerinden birisiyle ilişkili olunca hassasiyet daha da artmalı ve uyarıyı gerektirecek bir mahiyete izin verilmemelidir. Yüce Allah Hz. Âişe'nin başına gelen o iftira olayında müminleri tek bir can gibi kabul etmiştir. Bu nedenle ayette, müminlerden birinin başına bir kötülük geldiğinde bunun sanki hepsinin başına gelmiş gibi görülmesi gerektiğine dikkat çekilmek istenmektedir. Nitekim Hz. Peygamber'in bu gibi konular başta olmak üzere, müminlerin bütün hayatları boyunca nasıl olmaları gerektiğini ifade bağlamında şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Müslümanların birbirleriyle ilgilenmeleri ve birbirlerine merhamet etmelerinin örneği tıpkı bir bedenin durumu gibidir. Çünkü bedenin bir kısmı uykusuzluk ve ateş ile bir ağrı içine düştüğünde bedenin tamamı rahatsızlık hisseder, ağrıdan etkilenir" (Buhârî, Edeb, 27; Müslüm, Birr, 66).

2 Nisâ 4:15'te de belirtildiği gibi fuhşun tespiti için dört şahit gereklidir.

يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِه۪ٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ
حَك۪يمٌ ﴿١٨﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَش۪يعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ فِي الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ رَؤُ۫فٌ
رَح۪يمٌ ﴿٢٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ
فَاِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِۜ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكٰى مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اَبَدًاۙ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُزَكّ۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿٢١﴾

17. İnanıyorsanız, Allah bir daha buna (benzer bir hataya) dönme(me)niz konusunda[1] sizi uyarıyor!

18. Allah ayetleri size açıklıyor. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

19. Şüphesiz ki inananlar arasında çirkinliğin yayılmasını arzulayanlar için dünyada da ahirette de elem verici bir azap vardır.[2] Allah bilir, siz bilmezsiniz.

20. Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı ve Allah çok şefkatli, çok merhametli olmasaydı (hâliniz nasıl olurdu)!

Surenin 21-29. ayetlerinde iyiliklerin kesintiye uğratılmaması, iftiranın lanet sebebi oluşu, mahşerde organların şahitlikleri, kötülerin kötülere, iyilerin de iyilere layık olduğu, başkalarına ait mekânlara girilirken neler yapılması gerektiği dile getirilmektedir.

21. Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını izlemeyin![3] Kim şeytanın adımlarını izlerse, (bilsin ki) o (şeytan), şüphesiz ki çirkinliği ve kötülüğü emreder.[4] Allah'ın ize lütfu ve merhameti olmasaydı, içinizden kimse asla temize çıkamazdı. Fakat Allah dileyeni (layık gördüğünü) arındırır.[5] Allah duyandır, bilendir.

1 Burada maksat müminlerin benzer bir hataya bir daha düşmemeleri konusunda onları uyarmaktır. Bu yüzden metinde olumsuzluk edatı olmamasına rağmen parantez içi ifadeyle ayetin tercümesini "dönme(me)niz" şeklinde verdik.

2 Yüce Allah bu ayette bağlam gereği Hz. Âişe'ye atılan iftira olayı başta olmak üzere toplumsal hayatın en önemli düşmanlarından birisi olan "fesat çıkaranlara", "her türlü çirkinliği yaymak isteyenlere" yönelik tehditkâr ifadeler dile getirmektedir. Bu çerçevede, adına *el-fâhışeh* yani "fuhuş" denen her türlü çirkinliği iman edenler arasında yaymayı arzu edenlere hem dünyada hem de âhirette elem verici bir azabın olacağını haber vermektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142.

4 Yüce Allah iftiranın ve iftiraya inanmanın şeytanın adımları olduğunu, onu izlememek gerektiği konusunda müminleri uyarmaktadır. Bu çerçevede müslümanların içinde ekonomik imkânı olanların bazı yanlışlıklara düşmemesiyle ilgili yeni bir hatırlatmaya yer vermektedir ki konunun bu boyutu dolaylı da olsa Hz. Âişe'ye atılan iftira ile ilişkidir.

5 Benzer mesajlar: Nisâ 4:49; Necm 53:32.

وَلَا يَأْتَلِ اُو۬لُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ اَنْ يُؤْتُٓوا اُو۬لِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاك۪ينَ وَالْمُهَاجِر۪ينَ ف۪ي
سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُواۜ اَلَا تُحِبُّونَ اَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٢﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ
يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌۙ
﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفّ۪يهِمُ
اللّٰهُ د۪ينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُب۪ينُ ﴿٢٥﴾ اَلْخَب۪يثَاتُ لِلْخَب۪يث۪ينَ وَالْخَب۪يثُونَ
لِلْخَب۪يثَاتِۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّب۪ينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِۚ اُو۬لٰٓئِكَ مُبَرَّؤُ۫نَ مِمَّا يَقُولُونَۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ ﴿٢٦﴾

22. İçinizden lütuf ve servet sahibi kişiler, yakınlara, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere (mallarından) verme(me)leri konusunda yemin etmesin;[1] (onları) bağışlasınlar, hoşgörsünler! Dikkat edin! Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[2]

23. Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina iftirasında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır.

24. O gün, dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarıyla ilgili olarak aleyhlerinde şahitlik edecektir.[3]

25. O gün, Allah onlara gerçek karşılıklarını tastamam verecektir ve Allah'ın sadece apaçık gerçek[4] olduğunu bilip anlayacaklardır.

26. Pis kadınlar pis erkeklere, pis erkekler de pis kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yakışır. Bu (temiz olanlar, iftiracıların) söylediklerinden uzaktır.[5] Onlar için bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.

1 Ayette geçen *lâ ye'teli* emri "geri durmasın", "yemin etmesin", "el çekmesin" gibi anlamlar içermektedir.

2 Bu ayette bağışlanmak isteyenlerin kendilerinin de başkalarını bağışlaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:109; Teğâbun 64:14.

3 Benzer mesajlar: İsrâ 17:36; Yâsîn 36:65; Fussilet 41:20.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:6, 62; Mü'minûn 23:116; Lokmân 31:30.

5 Yüce Allah iftiraya uğrayan insanların yani başta Hz. Âişe olmak üzere Hz. Muhammed'in ailesinin, zina iftirasına maruz bırakılan Safvân adlı sahâbînin, Medine toplumundaki az sayıda müfterinin iftirasından uzak olduğunu ifade etmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰٓى اَهْلِهَا ذٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا ف۪يهَٓا اَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَاِنْ
ق۪يلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَل۪يمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ
تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ ف۪يهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لِلْمُؤْمِن۪ينَ
يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

27. Ey iman edenler! (Geldiğinizi) fark ettirip ev halkına selam verinceye (onlar selamınızı alıncaya) kadar kendi evinizden başka evlere girmeyin! Bu (davranış), sizin için hayırlı olandır; umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.[1]

28. Orada hiçbir kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin! Size "Geri dönün!" denirse hemen dönün! (Çünkü) bu, sizin için daha uygundur. Allah yapmakta olduğunuz her şeyi bilendir.

29. İçinde kendinize ait eşyanın (ihtiyaçlarınızın) bulunduğu oturulmayan evlere (izinsiz) girmenizde size herhangi bir vebal yoktur.[2] Allah sizin açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.[3]

Surenin 30-34. ayetlerinde kadın-erkek ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken konuların bir kısmı, köle ve cariyelerin evlendirilmesi için çalışmalar yapılması ve ilahî hükümlerin gereklerinin yerine getirilmesi için çaba sarf edilmesi gerektiği dile getirilmektedir.

30. Mümin erkeklere söyle: "Gözlerini (harama bakmaktan) kıssınlar ve namuslarını korusunlar!" Bu, kendileri için en uygun olandır.[4] Şüphesiz ki Allah yapmakta olduklarından haberdardır.

1 Bu ve devam eden ayetler, başkalarına ait meskenlere girmek istendiğinde nasıl bir yol takip edilmesi gerektiğine dair sosyal hayatın en önemli ilkelerinden bir kısmını içermektedir. Buna göre kendilerine ait olmayan evlere girmeden önce izin istenmesi ve eve girmeden önce selam verilmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır.

2 Nûr suresinin 27-29. ayetlerinde verilen bilgiler, Kur'an'ın sosyal hayata dair ne kadar detaylı hükümler içerdiğinin delilidir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

4 Bu ayette harama bakmaktan sakınma ve namusu koruma emirlerinin hem erkek hem de kadınlar için birebir aynı ifadelerle kullanılması, bu emirlerin erkekler için de kadınlarla aynı ölçüde geçerli olduğunun delilidir. Hatta ilk emrin erkeklere yönelik olduğu da unutulmamalıdır.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدٖينَ زٖينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ
بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدٖينَ زٖينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖي اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖي اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعٖينَ غَيْرِ
اُولِي الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذٖينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ
مَا يُخْفٖينَ مِنْ زٖينَتِهِنَّ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمٖيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى
مِنْكُمْ وَالصَّالِحٖينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَائِكُمْ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ
عَلٖيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذٖينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَالَّذٖينَ يَبْتَغُونَ
الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ اِنْ عَلِمْتُمْ فٖيهِمْ خَيْرًا وَاٰتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللّٰهِ الَّذٖي
اٰتٰيكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ اِنْ اَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَنْ
يُكْرِهْهُنَّ فَاِنَّ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٣٣﴾

31. Mümin kadınlara da söyle: "Gözlerini (harama bakmaktan) kıssınlar[1] ve namuslarını korusunlar! (Kendiliğinden) görünen kısımları hariç olmak üzere,[2] ziynetlerini (süslerini) açmasınlar! Başörtülerini, yakalarının üzerine vurup (salsın)lar![3] Kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya kendi oğulları veya kocalarının oğulları veya erkek kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kendi kadınları veya (meşru olarak) ellerinin altında bulunanlar veya şehvet sahibi olmayıp (evde) bulunan erkek (yaşlı hizmetçi)ler veya kadınların avretlerinin henüz farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini açmasınlar! Gizlemekte oldukları ziynetleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar![4] Ey müminler! Hep birden Allah'a yönelin ki kurtulasınız!"

32. İçinizden bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden (durumu evlenmeye) elverişli olanları[5] evlendirin! Fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir.[6] Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.

33. Nikâh (imkânı) bulamayanlar, Allah lütfundan kendilerini zenginleştirene kadar namuslu olsunlar! Kendilerinde bir hayır görüyorsanız ellerinizin sahip olduklarından (kölelerden ve cariyelerden) özgürlük sözleşmesi yapmak isteyenlerle hemen özgürlük sözleşmesi yapın! Allah'ın size vermiş olduğu maldan (servetten) siz de onlara verin![7] Dünya hayatının geçici menfaatini elde edeceksiniz diye namuslu olmak isteyen genç cariyelerinizi fuhşa zorlamayın![8] Kim onları zorlarsa, (bilinmelidir ki) zorlanmalarından sonra Allah (o zorlananlar için) çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Burada ve bir önceki ayette geçen *min absâri* ifadesindeki *min* edatı, bakışların "hepsinin" değil de "bir kısmının" kısılmasının emredildiğini anlama katan bir edattır. Çünkü insanlar gözlerini, bakışlarını tamamen kısarak yaşayamazlar; iste-

nen şey, bazı bakışlarını kısmalarıdır ki bağlam gereği bunlar "harama olan bakışlar yani haram içerikli (hin ya da hain) bakışlar"dır. "Bakışların bir kısmını kısma"nın "namuslarını korumak"tan önce kullanılmasının sebebi, zinanın harama yönelik bilerek ve isteyerek gerçekleştirilen bakışlardan sonra gelmesi olabilir.

2 Bu cümlede vücudun kendiliğinden görünen bölgeleri haricindeki yerlerin örtülmesi gerekliliği dile getirilmektedir ki bunlar yüz, eller ve ayaklardır.

3 Bu ayet hanımların namahrem (kendilerine nikâh düşen) erkeklerin yanında başlarını örtmeleri ve bu örtüyü yakalarının üzerinden göğüs bölgelerinin üzerine salmaları gerektiği emrini içermekte, başörtüsünün farz olduğunu göstermektedir. Surenin ilk ayetinde de dikkat çekildiği üzere bu surede dile getirilen bütün hükümleri uygulamak farzdır. *'Alâ cuyûbihinne* ifadesinde yer alan *'alâ* edatı hem "üzerine" manasını içermektedir; hem de "yukarıdan aşağıya" şeklinde bir istilâ/yukarıdan aşağıya anlamı vermektedir. Bu durum Ahzâb 33:59'daki *yüdnîne 'aleyhinne* ifadesinde de söz konusudur. Buradan anlaşılıyor ki göğüslerin üzerini örten nesne yukarıdan aşağıya doğru sarkıtılan başörtüsüdür. Bazıları buradaki maksadın "başı örtmek" değil de "yakaları örtmek" olduğunu ileri sürmektedirler ki kanaatimizce bu yanlış bir bakıştır. Çünkü bu yaklaşım kabul edilirse o zaman hem *humur* kelimesinin anlamından bir kopuş söz konusu olur; hem de burada "herhangi bir örtü" manasına gelebilecek *libâs*, *siyâb* gibi kelimelerin değil de *humur* kelimesinin seçilmesi gözardı edilmiş olur.

4 "Gizlemekte oldukları ziynetleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar" ifadesi her ne kadar ayaklara takılan "halhalların bilinmemesini içeriyor" şeklinde yorumlansa da aslında maksat kadınların alımlı vücut bölgelerinin bilinmemesini, görünmemesini, belirginleşmemesini hükme bağlamak, böylece mesajı sadece ayaklara takılan halhaldan ibaret bırakmayıp, alımlı olan her bir vücut bölgesini içerecek genişliğe dönüştürmektir. Bu sayede ayetteki hüküm "yöresel ve tarihsel" olarak ayaklarına halhal takan bir kısım kadından ibaret bırakılmamakta, mesajın "evrensel" bir alana taşınması sağlanmış olacaktır.

5 Burada geçen *es-sâlihîne* kelimesi tıpkı Enbiyâ 21:90'da yer alan *aslahnâ* fiili gibi "elverişli ve müsait olmak" anlamına gelmektedir.

6 Bu ayet evlenmenin ve bekârları evlendirmenin fert ve toplumsal olarak farz olduğunun delilidir.

7 Bu ayetler kölelik ve cariyelik kurumunu ortadan kaldırmak için çeşitli prensipler içermektedir. Bu çerçevede kölelerin bedelli veya bedelsiz bırakılmaları (Muhammed 47:4), durumu müsait olanlarla özgürlük sözleşmesi denilen *mükâtebe* yapılması (Nûr 24:33), köle ve cariyelerin evlendirilmesi (Nûr 24:32), onlarla evlenilme serbestisi (Nisâ 4:3, 25), mümin köle ve cariyelerin müşrik erkek ve kadınlardan hayırlı olduğu ifade edilerek kendileriyle evlenmenin teşvik edilmesi (Bakara 2:221), bazı kefaret uygulamalarında bazen ilk sırada olmak üzere seçenek olarak sunulması (Nisâ 4:92; Mâide 5:89; Mücâdele 58:3), zekât verilecek sekiz gruptan biri olması (Tevbe 9:60), iyilik ve *takvâ*da (duyarlılıkta) onlara yardımın öne çıkartılması (Bakara 2:177; Nisâ 4:36; Nûr 24:33) ve *akabe* denen sarp yokuşu aşmanın ilk uygulaması olarak belirlenmesi (Beled 90:13) bu noktada elbette hatırlanmalıdır.

8 Bu ayetteki "Genç câriyelerinizi fuhşa zorlamayın" cümlesi kölelerle ve cariyelerle evlilik dışı ilişkinin kesin olarak haram kılındığını göstermektedir. Bu cümle genellikle başkalarına peşkeş çekilmeyle ilişkiliymiş gibi görünse de, aslında öncelikle böyle bir işlemin onları *el-biğâ'* denen "ahlaksızlığa" zorlamak olduğunu ortaya koymakta, adına nikâhsızlık ve evlilik dışı azgınlık denen ilişkilerin bütünüyle haram olduğunu göstermektedir.

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ
﴿٣٤﴾ اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ
اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ
زَيْتُهَا يُضِٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ
الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِي بُيُوتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ
يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ﴿٣٦﴾

34. Yemin olsun ki biz size apaçık ayetler, sizden önce geçmiş olanlardan bir örnek ve *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için bir öğüt indirdik.

Surenin 35-40. ayetlerinde Yüce Allah'ın katından gönderdiği vahyi ile ilgili bir benzetmeye yer verilmekte, vahyin inşa ettiği insanların bazı özelliklerine değinilmekte, beraberinde ise kâfirlerin amellerinin boş olduğuna dair bilgi verilmektedir.

35. Allah göklerin ve yerin *nur*udur. O'nun *nur*unun durumu, içinde kandil bulunan bir oyuk gibidir. O kandil, cam (billur) bir fanus içindedir. O fanus da sanki inci (görünümlü) bir gezegen gibidir ki doğuya da batıya da ait olmayan bereketli bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağ ile) tutuşturulur. O (ağac)ın yağı, kendisine ateş değmese bile neredeyse *nûr* (ışık) verir. (Bu), *nûr* üstüne *nûr*dur. Allah dileyeni (layık gördüğü kimseyi) *nûr*una ulaştırır. Allah insanlara (işte böyle) örnekler verir. Allah her şeyi bilendir.[1]

36. (Bu kandil) birtakım evlerdedir ki Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir. Orada sabah akşam O'nu (şöyle kişiler) *tesbih* ederler (yüceltirler):

1 Bu ayet Yüce Allah'ın mutlak otoritesini göstermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:101-103; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4. Yüce Allah'ın insanlara cömertliğiyle lütfettiği gündüz aydınlığı (yani güneş), geceleri yine O'nun yarattığı ağaçlardan ve ürünlerden elde edilen ve kandil olarak kullanılan aydınlık/ışık ayette var edenin O olduğu anlamında mecaz olarak kullanıldığı gibi, bir ismi de *en-nûr* olan vahyin müminler için hem gönüllerinde hem de hayatlarında karanlıkları aydınlatan bir ışık, yol gösterici bir rehber olduğunu vurgulamak da olabilir. Sonuç itibariyle her iki aydınlığın kaynağı da *en-nûr* olan Yüce Allah'tır.

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيتَٓاءِ الزَّكٰوةِ يَخَافُونَ يَوْمًا
تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْاَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللّٰهُ
يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُٓوا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْاٰنُ
مَٓاءً حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ اللّٰهَ عِنْدَهُ فَوَفّٰيهُ حِسَابَهُ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

37. O adamlar,[1] ticaretin de alışverişin de kendilerini Allah'ı hatırlamaktan, namazı kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı kişilerdir. Onlar, kalplerin ve gözlerin ters döneceği bir günden korkarlar.[2]

38. Sonunda Allah onları yaptıklarının en güzeli ile ödüllendirecek[3] ve lütfundan onlara fazlasıyla verecektir. Allah dilediğine (layık olana) hesapsız rızık verir.

39. Kâfir olanlara gelince, onların işleri, ıssız çöllerdeki serap gibidir ki susayan onu su sanır. Sonunda ona (su sandığı yere) vardığında herhangi bir şey bulamamış,[4] yanıbaşında Allah'ı bulmuş (olacak)tır[5] ki O da onun hesabını tastamam görmüş (olacak)tır. Allah hesabı hızlı olandır.

1 Yüce Allah sözünü ettiği ve kendilerine *ricâl* dediği erkeklerden ve kadınlardan oluşan bu "yiğitler"in özellikleri bağlamında öncelikle "ticaretin ve alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namazdan ve zekâttan alıkoyamadığı"nı beyan etmektedir. Burada tıpkı Tevbe 9:108 ve Ahzâb 33:23'te de geçtiği gibi "cinsiyet" üzerinden değil de "şahsiyet" üzerinden bir mesaj verildiği kanaatindeyiz.

2 Yüce Allah bu duyarlı yiğitlerin bir başka özelliğinin ise mahşer gününden korkmaları olduğunu beyan etmektedir. Mahşer gününün şiddeti ve dehşeti hakkında İbrâhim 14:42-43'te şu bilgiler yer almaktadır: "(Ey Peygamber!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Muhakkak ki (Allah) onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor. Zihinleri (kalpleri) bomboş olarak bakışlarını kontrol edemez şekilde, gözleri yukarı dikilmiş bir vaziyette (davetçiye doğru) seğirtip koşarlar."

3 Benzer mesajlar: Tevbe 9:121; Nahl 16:96, 97; 'Ankebût 29:7; Zümer 39:35; Ahkâf 46:16.

4 İnkârcılar dünyada yapıp ettiklerinin bir su gibi onları ahirette beklediğini sanmalarına karşılık, mahşerde herhangi bir iyilikle buluşamayacaklardır. Dünyada yapıp ettikleri onlar için bir seraptan öte herhangi bir anlam taşımayacaktır.

5 Ayette yer alan "Allah'ı yan(lar)ında bulmak" ifadesi elbette mecazdır ve kafirlerin gerçekleşeceğini inkâr ettikleri mahşeri ve oradaki yargılamayı bilfiil yanıbaşlarında bulmuş olacakları belirtilmek ve hatırlatılmak istenmektedir. Belki de maksat putlarla ilişkidir. Zira mahşerde şefaatini umdukları varlıklardan eser göremeyecek, varlığını reddettikleri hesabın görücüsü olarak Yüce Allah ile baş başa kalacaklar, hesap vermek zorunda olacaklardır.

اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِه۪ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِه۪ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا
فَوْقَ بَعْضٍ اِذَٓا اَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾
اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ صَٓافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ
وَتَسْب۪يحَهُ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَص۪يرُ ﴿٤٢﴾

40. Veya (o kâfirlerin davranışları) derin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir; (öyle) ki onu dalga üstüne dalga kuşatıyor; üzerinde de (bir) bulut; birbiri üstüne karanlıklar.[1] (İnsan), elini çıkar(ıp bak)sa, neredeyse onu bile göremez. Allah bir kimseye ***nûr*** (ışık) vermemişse, artık onun hiçbir ***nur***u olmaz.

Surenin 41-46. ayetlerinde her şeyin Yüce Allah'ı tesbih ettiği evren kitabından yağmur, dolu, gece, gündüz, canlıların yaratılma sistemi gibi evren kitabından çeşitli konu başlıkları ele alınmaktadır.

41. Göklerde ve yerde bulunanlarla dizi dizi kuşların Allah'ı *tesbih* ettiklerini görmüyor musun?[2] Elbette her biri kendi *salât*ını (duasını) ve *tesbih*ini (yüceltmesini) bilmektedir.[3] Allah onların yapmakta olduklarını bilendir.

42. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. Dönüş de yalnız Allah'adır.

1 Bu ayet denizlerin, okyanusların derinliklerindeki ışık kırılmalarının ve karanlıkların bulunduğu bilimsel gerçeğine işaret eden bir Kur'an mucizesidir. Aynı zamanda bu ayette Nûr 24:35'te kullanılan "nur üstüne nur"un zıddı olarak "karanlık üstüne karanlık" benzetmesi kullanılmıştır. Zira, O'nu inkâr etmek veya Allah yokmuş gibi davranmak karanlıklar içinde kalmak demektir. Şirk koşmak da zulüm olup karanlığa mahkum olmayı ifade eder. Bütün bu hastalıklı hallerin ilacı ve karanlıklardan kurtulmanın yolu Yüce Allah'ın her yeri aydınlatan nuru olan vahye tabi olmaktan geçmektedir.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:79; Mülk 67:19.

3 Bu cümle İsrâ 17:44. ayetin ışığında okunmalıdır. Buradaki *salât* kelimesi "dua etmek" anlamına gelirken, *tesbîh* sözcüğü de iradeli veya iradesiz her varlığın yaratılış amacına uygun olarak hayatlarını sürdürmesi demektir. Melekler, insanlar ve cinler gibi canlı, iradeli ve konuşabilen varlıklar zaten *salâtı* yani duayı ve ibadeti de *tesbihi* de bilirler. Ancak kuşlar veya uçuşan varlıklar anlamında iradesiz, konuşamayan canlılar ile burada sözü edilmeyen diğer cansız varlıkların bunu bilmesinden kasıt (ki bu varlıklar fıtratlarına kodlanmış amaçlar doğrultusunda yaşarlar) ancak mecaz anlamda bir bilgiyi ifade olsa gerektir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُزْج۪ي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِه۪
وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ جِبَالٍ ف۪يهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُص۪يبُ بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَٓاءُ يَكَادُ
سَنَا بَرْقِه۪ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ
﴿٤٤﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْش۪ي عَلٰى بَطْنِه۪ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْش۪ي عَلٰى
رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْش۪ي عَلٰٓى اَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٤٥﴾

43. Görmüyor musun ki Allah birtakım bulutları (çıkarıp) sürüyor; sonra onları bir araya getiriyor, sonra üst üste yığıyor. (Sonunda bulutların) arasından yağmurun çıktığını görüyorsun. (Allah) gökteki dağlar (gibi büyük bulutlar) dan dolu indirir de onu dilediğine (layık olana) isabet ettirir; dilediğinden de onu öteye çevirir (uzak tutar). (Bu bulutların) şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alır![1]

44. Allah gece ile gündüzü birbirine çeviriyor.[2] Şüphesiz ki bunda, öngörü sahipleri için ibret vardır.

45. Allah her canlıyı sudan yaratmıştır.[3] İşte onlardan kimi karnı üzerinde yürür (sürünür); kimi iki ayak üzerinde yürür; kimi dört ayak üzerinde yürür. Allah dilediğini yaratır; şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.[4]

1 Bu ayette yağmurun oluşumu esnasında bulutlardaki değişime dikkat çekilmektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:20; A'râf 7:57; Tâhâ 20:53; Furkân 25:48-49; Neml 27:63; Rûm 30:24, 48; Fâtır 35:9.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:164. Gece ve gündüzün ihtilafı, onların birbirini izlemesi, sürekli değişmeleri, yani gecenin gelip gündüzün gitmesi, gündüzün gelip gecenin gitmesi, gündüzün geceden, gecenin de gündüzden alarak birbirlerini takip etmeleri manasına gelmektedir. Kasas 28:71-73'te verilen bilgilere göre, eğer gece devamlı olsaydı insanlara hiç kimsenin ışığı getiremeyeceği, gündüz devamlı olsaydı da dinlenme zamanı olarak geceyi hiç kimsenin getiremeyeceği beyan edilmektedir. Yâsîn 36:40'ta da geçtiği üzere, hiçbir gece gündüzün önüne geçemez. Her bir gök cisminin ve dünyanın tâbî olduğu bir hareket, yani yaratılış kanunu vardır; onlar buna göre varlıklarını devam ettirmektedirler. Gece, gündüzün, gündüz de gecenin vaktine giremez; hepsinin belirlenmiş bir yasası vardır; o yasaya göre varlıklarını devam ettirirler. A'râf 7:54'te belirtildiği üzere, gece aralıksız bir şekilde gündüzü kovalar.

3 Bu ayet Enbiyâ 21:30. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu ayette canlılığın kaynağında suyun bulunduğu gerçeğine dikkat çekilmektedir.

4 Bu ayette "sürüngen", "iki ayaklı" ve "dört bacaklı" şeklinde canlıların üç ana kategorisine dikkat çekilmektedir. Ancak "Allah dilediğini yaratır" ifadesiyle de bunların dışında daha başka özellikteki canlılara işaret edildiği gibi başka canlı türlerinin yaratılabileceği mesajı da verilmek istenmektedir.

لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍۜ وَاللّٰهُ يَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ
وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَر۪يقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا
دُعُٓوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ
يَأْتُٓوا اِلَيْهِ مُذْعِن۪ينَۜ ﴿٤٩﴾ اَف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَمِ ارْتَابُٓوا اَمْ يَخَافُونَ اَنْ يَح۪يفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
وَرَسُولُهُۜ بَلْ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾ اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِن۪ينَ اِذَا دُعُٓوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِه۪
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

46. Şüphesiz ki apaçık ayetler indirdik.[1] Allah dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[2]

Surenin 47-54. ayetlerinde münafıkların ve mü'minlerin tavırları ile Yüce Allah'a ve Elçisine itaatin gerekliliği dile getirilmektedir.

47. (Bazı insanlar:) "Allah'a ve Elçiye inandık ve itaat ettik!" diyor; sonra da içlerinden bir grup yüz çeviriyor. Bunlar asla inanmış değillerdir.

48. Onlar, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Elçiye çağrıldıklarında (bir de bakarsın ki) içlerinden bir kısmı yüz çevirenler (olmuşlar)dır.

49. Gerçek kendi lehlerine ise ona boyun eğip gelirler.[3]

50. Kalplerinde bir hastalık mı var? Yoksa (vahiy konusunda) şüphe içinde mi kaldılar? Veya Allah'ın ve Elçisinin kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır! Onlar zalimlerin ta kendileridir!

51. Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Elçisine davet edildiklerinde, müminlerin sözü sadece "İşittik ve itaat ettik!" demeleridir. İşte onlar kurtulanların ta kendileridir.

1 Yüce Allah'ın Kur'an'da verdiği bilgilerin apaçık olduğu belirtilmek üzere bu surenin 1, 34 ve 46. ayetlerinde *âyâtin (mü)beyyinâtin* (apaçık ayetler) ifadesi üç kez kullanılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:213, 142, 272; En'âm 6:88; Yûnus 10:25; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Nûr 24:35; Kasas 28:56; Fâtır 35:8; Zümer 39:23; Şûrâ 42:13; Müddessir 74:31.

3 Ayette yer alan *müz'inîne* kelimesi "koşa koşa gelenler", "boyun bükerek gelenler", "gönülden bağlı olarak saygı ile gelenler" gibi manalar içermekte ve münafıkların nasıl bir döneklik içerisinde bulunduklarını ortaya koymaktadır.

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٥٢﴾ وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ
اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾
قُلْ اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَاِنْ
تُط۪يعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُب۪ينُ ﴿٥٤﴾

52. Kim Allah'a ve Elçisine itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'na karşı *takvâlı* (duyarlı) olursa,[1] işte onlar da mutluluğa ulaşanların ta kendileridir.

53. (Münafıklar), sen kendilerine emrettiğin takdirde mutlaka (yanında savaşa) çıkacaklarına dair var güçleriyle Allah'a yemin ettiler. De ki: "Yemin etmeyin![2] İtaatiniz bilinmektedir![3] Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

54. De ki: "Allah'a itaat edin; Elçiye de itaat edin![4] Yüz çevirirseniz (onun sorumluluğu) kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak)tır; sizin (sorumluluğunuz da) size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)dir.[5] Ona itaat ederseniz, doğru yola ulaşmış olursunuz![6] Elçiye düşen, sadece apaçık tebliğdir."[7]

1 Ayette geçen *yettakhi* ifadesinin çeşitli okunuş biçimlerinin bulunduğunu belirtmek gerekir; çünkü bu ifade bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette getirilmektedir. Âlimlerimizin aktardığı bilgiye göre, söz konusu kelime *yettekıh*, *yetkıhî* şeklinde de okunmaktadır ki üçünün anlamı da "*takvâ*lı/duyarlı olmak" anlamında aynıdır.

2 Bu buyrukta, olur olmaz işlerde aceleyle yemin edilmemesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

3 *Tâ'atün ma'rûfetün* tamlaması "yapmanız gerekeni yapın", "bilinen şekliyle itaat edin", şeklinde anlaşılabileceği gibi "(sizden bütün istenen Allah'ın mesajına) güzelce boyun eğmektir", "(sizden istenen yalan yere yemin etmek değil), güzel itaat etmektir" şeklinde de tercüme edilebilmektedir.

4 Yüce Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12. Nisâ 4:80'de ifade edildiği gibi Hz. Muhammed'e itaat Yüce Allah'a itaat demektir.

5 Bu cümlede sorumlulukların şahsiliğine dair bir mesaj verilmektedir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:84; Mâide 5:105.

6 Bu ayet mahşerde kurtuluşa erebilmek için dünyada Hz. Muhammed'e tabi olmak gerektiğinin delilidir. Bu ayet Âl-i İmrân 3:31, A'râf 7:157-158 ve Zuhruf 43:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

7 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۖ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ د۪ينَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًاۜ
يَعْبُدُونَن۪ي لَا يُشْرِكُونَ ب۪ي شَيْـًٔاۜ وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَاَق۪يمُوا
الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَط۪يعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
مُعْجِز۪ينَ فِي الْاَرْضِۚ وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُۜ وَلَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٥٧﴾

Surenin 55-64. ayetlerinde toplumsal hayatla ilgili ilahî vaatler, bazı emirler, aile içerisindeki mahremiyet sınırları, çocuklar ve yaşlı kadınların özel durumları, sosyal hayatta insan ilişkilerinde gözetilmesi gereken davranışlar ve Hz. Muhammed'le müminlerin iletişimleri dile getirilmektedir.

55. Allah sizden iman edip iyi işler yapanlara, kendilerinden öncekileri halife (sorumlu) kıldığı gibi onları da yeryüzüne halife (sorumlu) kılacağını,[1] onlar için uygun gördüğü dini (İslam'ı)[2] güçlendireceğini[3] ve (geçirdikleri) korkularından sonra kendilerine güven sağlayacağını vadetmiştir.[4] (Çünkü) onlar, bana kulluk eder; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.

56. Namazı kılın, zekâtı verin! Elçiye itaat edin ki merhamete ulaştırılasınız.

57. Kâfir olanların, yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakacaklarını sakın sanmayasın![5] Onların barınağı ateştir. Ne kötü varış yeridir (orası)!

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:129, 137; İbrâhîm 14:14; Enbiyâ 21:105; Kasas 28:5.

2 Benzer mesaj: Mâide 5:3.

3 Ayette geçen ve önceki cümledeki fiil gibi iki edatla pekiştirilen *leyümekkinenne* fiili "güçlendirmek", "yerleştirip korumak", "kuvvetle kökleştirmek", "sağlamlaştırmak" gibi anlamlar içermektedir. Bu fiil "güvenli bir şekilde yerleştirmek, güçlendirmek, iktidara getirmek" gibi anlamlar vermekte, aynı kökten kelimeler çeşitli kalıplarda birbirine yakın manalarda çeşitli ayetlerde zikredilmektedir. Bu arada ayetteki ırtedâ fiili tıpkı Mâide 5:3'te geçen *radîtü* fiili gibi "uygun görmek" manasına gelmektedir.

4 Ayetteki *leyübeddilenne* fiili "değiştirmek", "(iyisini) sağlamak" manasına gelmekte, sıkıntıların yerini güvene bırakması anlamını içermektedir ki, bu durum "hem mekân anlamında güvenli bir ortamı", "hem de kişilerin kendi iç dünyalarındaki huzuru" ifade etse gerektir. "İman+salih amel+siyasi erk+güçlü dini değerler+korkudan emin kılınmak" hepsi birlikte dünya ve ahiret mutluluğunu getirmektedir.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذ۪ينَ مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ وَالَّذ۪ينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلٰثَ
مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَح۪ينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّه۪يرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَٓاءِ
ثَلٰثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلٰى
بَعْضٍ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٥٨﴾ وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ
فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِه۪ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٥٩﴾

58. Ey iman edenler! Ellerinizin (meşru bir şekilde) sahip olduğu kişiler ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar, sabah ibadetinden önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız zaman[1] ve yatsı ibadetinden sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden izin istesinler![2] (Bunlar), sizin için üç avret (açık bulunabilme) zamanıdır. (Bunun dışında izin istememelerinde) sizin için de onlar için de herhangi bir vebal yoktur. Birbirinizin yanına çok girip çıkanlarsınız. Allah, ayetleri size işte böyle açıklıyor. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.[3]

59. Çocuklarınız ergenlik çağına ulaştığında, kendilerinden öncekiler (büyükler) izin istedikleri gibi onlar da izin istesinler![4] Allah, ayetlerini size işte böyle açıklıyor. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Burada "ikinci" olarak öğle vakti gerçekleştirilen ve *kaylûle* denilen öğle uyku vaktinde elbiselerin çıkartılma zamanından söz edilerek yine uyku zamanına dikkat çekilmektedir.

2 Burada geçen *salâtü'l-fecr* ve *salâtü'l-'işâ'* ifadeleri namazları içerse de maksat sabah ve yatsı vakitlerindeki bütün ibadetlerdir.

3 Bu ayette aile içi ilişkilerde dikkat edilmesi gereken bazı konular gündeme getirilmektedir. Çünkü Yüce Allah Nûr 24:27-29. ayetlerinde başkalarına ait mekânlara girerken nasıl davranılması gerektiğini beyan bağlamında *isti'nâs*'a yani "izin isteme"ye dair toplumsal hayatla ilgili çeşitli bilgilendirmelerde bulunduktan sonra, bu defa toplumun temel yapı taşı olan aileye değinmekte, ev içerisindeki mahremiyetin nasıl yaşanacağını, mahrem-namahrem ilişkisinin nasıl düzenleneceğini dile getirmektedir.

4 Bu cümlede aile içerisindeki mahremiyet ölçülerine dair çok önemli bir konuya değinilmekte, kişinin kendi çocuğu bile olsa çocuklar ergenliğe erişince artık ana babalarının yanına girmelerinde özenli davranmaları, hane halkından olmayan diğer insanlar gibi izin almadan yanlarına girmemeleri gerektiği hükme bağlanmaktadır. Yüce Allah bu ayetiyle ergen çocuklarla ilgili düzenleme yapmakta, biyolojik büyümeyle psikolojik gelişmenin bir anlamda birlikte şekilleneceğine dikkat çekmek istemekte, Nûr suresinin 27-29. ayetlerindeki düzenlemenin ergen çocuklar için de geçerli olduğunu bildirmektedir. Bu ayetin mesaj kapsamında elbette ana-babaların da genç ve ergen çocuklarının odalarına girerken izin istemeleri gerektiği yer almaktadır.

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاۤءِ الّٰتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ اَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ
مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَاَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

60. Nikâh ümidi kalmayan yaşlı kadınların,[1] ziynet(lerin)i açmaksızın elbiselerini çıkarmalarında kendilerine herhangi bir vebal yoktur.[2] (Her şeye rağmen) iffetli davranmaları, kendileri için hayırlı olandır.[3] Allah duyandır, bilendir.[4]

1 Yüce Allah sosyal hayatın bir parçasını oluşturan yaşlı kadınların tesettürü noktasında bir düzenleme yapmakta, onların diğerlerinden farklı bir durumlarının olabileceğini hükme bağlamakta, buna rağmen özellikle açılıp saçılmamalarının ve iffetli davranmalarının kendilerinin hayrına olacağını beyan etmektedir. Ayette geçen *el-kavâʿıdü mine'n-nisâi* ifadesi "oturan (yaşlı) kadınlar", "oturmuş, çocuktan kesilmiş kadınlar" gibi anlamlara gelmekte, sonrasında gelen *ellâtî lâ yercûne nikâhan* ifadesi ise "cinsel cazibesini kaybetmiş", "evlenme arzusu duymayan" anlamlarını içermektedir. Bu kullanımlar ayetteki ayrıcalıklı düzenlemenin toplumsal hayatta herhangi bir istismara kapı aralama ihtimali kalmayan yaşlı kadınlara özel olduğunu ortaya koymaktadır.

2 *Teberruc* kelimesi "dişiliği kişiliğin önüne geçirmek" manasında "açılıp saçılmak" demektir. Bu kelime hem bu âyette hem de Ahzâb 33:33'te zikredilmekte, her iki ayette de bunun yapılmaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Çünkü Ahzâb 33:33'te sözü edilen "ilk cahiliyenin açılıp saçılması" ifadesindeki "cahiliye"den kasıt, "mutlak bilgisizlik" değil, aksine "kendini bilmezlik"tir. Özetle söyleyelim ki, kadınların ziynetleri kapsamında saçlarının, boyunlarının, gerdanlarının, yakalarının vs. bulunduğu ve başörtüsünün bütün bu ziynetleri örttüğü bilinmektedir. Bu nedenle, maksadın dış elbise şeklinde anlaşılmasının daha doğru olduğu kanaatindeyiz.

3 Yüce Allah yaşlı kadınlara özel bir esneklik ortaya koysa da yine de bir sınırlandırma yapmakta, önceki cümlede olduğu gibi bu çerçevede "ziynetlerini açıp saçmamalarını" hükme bağlamakta, bu cümlede ise her şeye rağmen "iffetli davranmalarının kendileri için mutlak anlamda hayırlı olacağını" ifade etmektedir. Yaşlı kadınlar elbette gençlerden farklı olduğu için kendilerine alternatif bir hüküm getirilmekte, ancak temel hedef olan iffetli davranışın her durumda akıllarda ve gündemde bulunması gerektiği özellikle hatırlatılmaktadır.

4 Yüce Allah ayetin sonunda *semîʿun* ve *ʿalîmun* sıfatlarına yer vererek, kimlerin neyi, nasıl ve niçin yaptıklarını, kimlerin, kimlerle ve nelerle ilgili neler söyledi k-lerini gayet iyi işittiğini ve her bir şeyi hakkıyla bildiğini beyan ederek, bu hayatta olup biten her şeyin heşabını soracağı mesajını dolaylı olarak vermek istemektedir.

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ
اَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اٰبَٓائِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اُمَّهَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخَوَاتِكُمْ
اَوْ بُيُوتِ اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ
مَفَاتِحَهُٓ اَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا اَوْ اَشْتَاتًا فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا
عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

61. Görme engelliye zorluk yoktur; topala zorluk yoktur; hastaya da zorluk yoktur. Sizin için kendi evlerinizden veya babalarınızın evlerinden veya annelerinizin evlerinden veya erkek kardeşlerinizin evlerinden veya kız kardeşlerinizin evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarlarına sahip olduğunuz (yerler)den veya dostlarınızın evlerinden yemenizde (sakınca yoktur). Toplu hâlde veya ayrı ayrı yemenizde de sakınca yoktur.[1] Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından bir esenlik, bereket, iyilik dileği olarak kendinize (evdekilere) selam verin![2] Allah akıl edesiniz diye ayetleri size işte böyle açıklıyor.

1 Bu ayet "bu insanlara yapamayacakları görev yüklenmez; yapamadıklarından dolayı günahkar olmazlar" mesajını içermektedir. Yüce Allah sosyal hayata dair belirlediği prensipler çerçevesinde bir başka alana değinmekte, Fetih 48:17'de de geçmekte olan bu cümlede görme engellilere, topallara ve hastalara güçlerinin üzerinde herhangi bir sorumluluk yüklenmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Kur'an'da 15 kez geçen *harac* kelimesi "sıkışmak", "sıkıntı", "daralmak", "güçlük", "zorluk", "sorumluluk" gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da 13 kez geçen *el-a'mâ/a'mâ* kelimelerinin genellikle mecazi manada "hakikatı göremeyenler" anlamında olsa da, fiziksel manada görme engellilerle ilgili de kullanıldığı bilinmektedir. Bir kez de Fetih 48:17'de yer alan *el-a'rac* kelimesi "topal" demektir. Kur'an'da beş kez zikredilen *el-marîd/marîd* sözcüğü ise "hasta" manasına gelmektedir. Bu ayet elbette haramlara özen göstermeyi ihmal etmemek şartıyla haremlik-selamlık uygulamasının zorunlu olmadığının delilidir.

2 Nûr 24:12. ayetinde de geçtiği üzere, Yüce Allah müslümanların birbirleriyle ilgili hayır zannında bulunmalarını istemekte, İslam kardeşliği sayesinde toplumun diğer fertlerini de adeta kendileri gibi görmeyi başarmalarını onlardan talep etmektedir. Bu noktada Bakara 2:84, Nisâ' 4:29, Nûr 24:12, 61, Hucurât 49:11 gibi ayetlerde geçen enfüs kelimeleri birbirlerini yabancı görmemelerini müslümanlara dolaylı yollardan öğütlemeyi içermektedir. Müminler bir binanın kerpiçleri gibidirler; aynı bütünü oluşturan parçalar mesabesindedirler. Saff 61:4'te verilen bilgi ile Hz. Peygamber'in bu konudaki "Müminler birbirlerine şefkat ve merhamette bir beden mesabesindedir; bedenin bir kısmı sıkıntıya girerse diğer organlar da bundan etkilenir" (Buhârî, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66) mealindeki tasviri bu gerçeğin bir başka ifade ediliş biçimidir. Ayetteki *'alâ enfüsiküm* "kendinize" ifadesi, bütün müslümanların birbirlerini kendileri gibi görmeleri ve dışlamamaları gerektiği anlamındadır. Bu ayet Nisâ 4:86 ve En'âm 6:54. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَاِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلٰٓى اَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتّٰى يَسْتَاْذِنُوهُۜ
اِنَّ الَّذ۪ينَ يَسْتَاْذِنُونَكَ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ۚ فَاِذَا اسْتَاْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَاْنِهِمْ فَاْذَنْ لِمَنْ
شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٦٢﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَٓاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَٓاءِ
بَعْضِكُمْ بَعْضًاۜ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًاۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذ۪ينَ يُخَالِفُونَ عَنْ اَمْرِه۪ٓ اَنْ
تُص۪يبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُص۪يبَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٦٣﴾ اَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قَدْ يَعْلَمُ مَٓا اَنْتُمْ
عَلَيْهِۜ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ اِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٦٤﴾

62. Gerçek müminler,[1] Allah'a ve Elçisine iman edip güvenen kişilerdir. Onunla (Peygamber'le) toplumu ilgilendiren bir konu üzerindeyken, ondan izin isteyinceye kadar gitmezler. Senden izin isteyenler var ya, işte onlar, Allah'a ve Elçisine iman edip güvenenlerdir. Bazı işleri için senden izin istediklerinde, sen de onlardan dilediğine izin ver ve kendileri için Allah'tan bağışlanma dile![2] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

63. Elçinin çağrısını kendi aranızdaki çağrı gibi tutmayın![3] İçinizden birini siper edinerek sıvışıp gidenleri[4] elbette Allah bilmektedir. Onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir sıkıntı gelmesinden veya kendilerine elem verici bir azap gelmesinden sakınsınlar!

64. Dikkat edin! Göklerde ve yerde ne varsa yalnızca Allah'a aittir. O, sizin ne hâlde olduğunuzu elbette bilmektedir. Huzuruna döndürülecekleri gün (dünyada) yapmış olduklarını (Allah) onlara bildirecektir. Allah her şeyi bilendir.

1 İman bir güven ve ispat kurumudur. İnanmayı, güvenmeyi, güvende olmayı ve güven vermeyi içermelidir. Mümin, inanılması gereken değerlerin tamamına inanan, inandığı bütün değerlere güvenen, bu sayede kendini güvende hisseden ve çevresine güven veren insandır. "Ne kadar güveniyorsan ve ne kadar fedakârlık yapıyorsan o kadar inanıyorsun demektir." Müminler slogan değil, aksiyon insanlarıdır; söylemle yetinmeyip eylemleriyle konuşabilen yiğitlerdir.

2 Eğer Hz. Peygamber'i veya yöneticileri aldatarak izin almışlarsa bu durumda izne konu olanlar aynı zamanda izin isteyenler olacağı için, kendileri için de bağışlanma dileğinde bulunulması gerektiği açıkça ortadadır. Ayetteki *istiğfâr* hem izin verenleri hem de kasıtlı olarak gereksiz yere izin isteyenleri içermektedir. Esasında makul bir sebebe bağlı olarak bile olsa izin isteyenler sonuçta dünyalık işlerini öncelemiş olacakları için boyutu ne olursa olsun bağışlanmayı gerektirecek bir durumla karşı karşıya kalmışlar demektir.

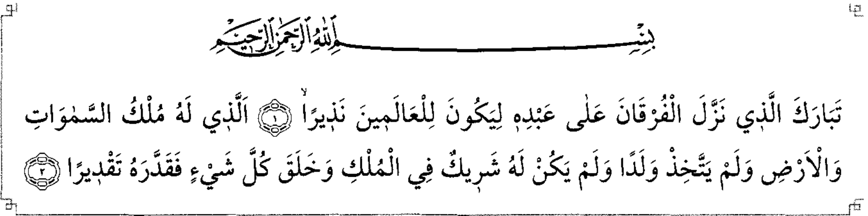
3 Bu buyruk, Hz. Muhammed'in davetinin diğer insanların daveti gibi olmadığını, çok daha önemli ve ayrıcalıklı olduğunu göstermektedir.

4 Kamuya ait bir konuda toplantı yapılırken yalan yere izin isteyenlerden ayrı olarak, meşru mazeretleri nedeniyle Hz. Muhammed'den izin isteyenlerin arkasına saklanarak oradan ayrılıp gidenlerin bulunduğu ve Yüce Allah'ın böylelerini gayet iyi bildiği ortaya konulmaktadır.

25
FURKÂN SURESİ

77 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 77 ayetten oluşan, adını ilk ayette "ayıran ölçü" anlamındaki *el-furkân* kelimesinden alan Furkân suresi inişte 40, mushaf sırasında ise 25. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde öncelikle vahyin gönderiliş amacı, Allah bilinci, Yüce Allah'ın mutlak otoritesi, Allah'ın peşi sıra ilahlar edinen müşriklerin tanrı tasavvurları ve vahiy hakkındaki çarpık anlayışları hatırlatılarak kendilerine cevap verilmektedir.

1. Âlemler (insanlar) için uyarıcı olsun diye kuluna *Furkân*'ı[1] (Kur'an'ı) indiren (Allah) yüceler yücesidir.

2. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca O'na aittir; çocuk edinmemiştir; otoritede ortağı yoktur;[2] (O) her şeyi yaratmış ve belirli bir ölçüye kavuşturmuştur.[3]

1 Kur'an'da 25. sureye isim olarak da verilen, ayrıca Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden olan "Furkan" kelimesi, "hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayıran söz", "doğru ve yanlışın farkına vardıran ölçü", "hakikati fark ettiren şey" gibi anlamlara gelmektedir.

2 Benzer mesaj: İsrâ 17:111.

3 Her şeyin takdiriyle ilgili Rahmân 55:7-8'de şöyle buyrulmaktadır: "(Allah) göğü yükseltmiş ve dengeyi bozmayasınız diye (oraya) bir denge koymuştur." Kamer 54:49'daki "Biz her şeyi bir ölçü ile yarattık" ifadesi ile A'lâ 87:2-3'te yer alan "O, her şeyi yaratan, düzene koyan, ölçüye sahip kılan ve yaratılış amacına uygun şekillendirendir" cümlelerinde geçen *haleka* ve *kaddera* fiilleri bu gerçeği dile getirmektedir. A'lâ 87:2-3'te *haleka* ve *kaddera* fiilleri arasında bir de *sevvâ* fiili yer almaktadır ki, bu kelime "yaratılan şeylerin bir düzene ve bir şekle sahip kılındığı" manasını vermektedir. Furkân 25:2'deki *kadderahû takdîran* ifadesi bütün kullanımları içermekte ve her şeyin belli bir ölçüyle yaratıldığı mesajını vermektedir. Ra'd 13:8'de de benzer bir mesaj yer almaktadır.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اٰلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا
يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اِفْكٌ افْتَرٰيهُ وَاَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ
اٰخَرُونَۚ فَقَدْ جَٓاؤُ۫ ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٥﴾

3. (Müşrikler) O'nun peşi sıra kendileri yaratılmakta olup hiçbir şey yaratamayan, ayrıca kendilerine zarar da yarar da sağlama imkânına sahip olamayan, ölüme, hayata ve ölüleri yeniden diriltmeye de güçleri yetmeyen çeşitli ilahlar edindiler.

4. Kâfir olanlar "Bu (vahiy) ancak o (Muhammed)'in uydurduğu[1] ve kendisine başka bir grubun[2] da yardım ettiği bir iftiradır." diyerek, elbette bir haksızlığa ve yalana vardılar.

5. (Müşrikler) "Bu (ayetler, başkasına) yazdırıp[3] sabah akşam kendisine okunmakta olan[4] öncekilerin masallarıdır!" dediler.[5]

1 Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

2 Mekkeli müşriklerin iddia ettiği gibi, bir kişi veya grubun yardımıyla vahiy oluşturulabiliyorsa, vahyin inkâr edilip yalanlanması çok daha kolay olur. Böyle bir durumda Kur'an'ın meydan okuma cümleleri de kolay bir şekilde karşılanıp Hz. Muhammed'in risalet iddiası mahkûm edilebilirdi. Oysa böyle şeyler olmamış ve onun risalet öğretileri hiç kimse tarafından iptal edilememiştir; iptal edilemeyecektir de. Çünkü Kur'an'ın meydan okuması kıyamete kadar sürecektir.

3 Müşriklerin bu iftirası, önceki ayette dile getirdikleri suçlamaların bir devamıdır, hatta gerekçesidir. Müşriklere göre Hz. Peygamber vahiy adına söylediği şeyleri çeşitli insanlardan, hatta Yahudilerin kitaplarından öğrenmiş, onları yazmış veya başkasına yazdırmıştır. Bazı müfessirlerimiz *iktetebe* fiiline "yazdırmak" değil, "yazmak" manası vermişlerdir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 554; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 257). Onlara göre Hz. Peygamber bu vahyi Cebr ve Yesâr isimli aslen Arap olmayan kişilerden ya da Yahudilerden öğrenmiş ve bunları kendisi yazmıştır (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 554). Bu durumda Hz. Peygamberin *ümmî* oluşu, yani kabul edenlerine göre "okuma-yazma bilmediği" iddiası da boşa çıkmış olmaktadır. Bakara 2:78'de de ele aldığımız üzere, "ümmîlik" denen durumun okuma-yazma bilmemekle ilgisinin olmadığını, entelektüel manada "okur-yazar olmamak" anlamına geldiğini düşünmekteyiz. Bu eylem ister "yazmak", isterse "yazdırmak" manasına gelsin, bizce mesaj değişmemektedir. Müşriklerin iddiasına göre, Hz. Peygamber bütün bunları ya bir başka topluluğun yardımıyla kendisi uydurmuş ya da kendisine birisi tarafından öğretilmiştir. O okuyup yazsa da okuyup yazamasa da sonuç değişmemektedir; çünkü müşriklerin meselesi bunları kimin nasıl okuyup yazdığı veya yazdırdığı değildi; onlar vahyin kaynağının ilâhî olmadığını, beşerî olduğunu iddia ediyorlardı.

4 Benzer mesaj: Nahl 16:103.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

قُلْ اَنْزَلَهُ الَّذ۪ي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِؕ اِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًا ﴿٦﴾ وَقَالُوا مَا
لِهٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْش۪ي فِي الْاَسْوَاقِؕ لَوْلَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذ۪يرًاۙ
﴿٧﴾ اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَاؕ وَقَالَ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا
مَسْحُورًا ﴿٨﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ سَب۪يلًا۟ ﴿٩﴾ تَبَارَكَ
الَّذ۪ٓي اِنْ شَٓاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ وَيَجْعَلْ لَكَ
قُصُورًا ﴿١٠﴾

6. De ki: "Onu (Kur'an'ı) göklerde ve yerdeki gizliliği bilen (Allah) indirmiştir. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir."

7. (Kâfirler) şöyle dediler: "Bu ne biçim elçi! Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Kendisine bir melek indirilip[1] o da onunla uyarıcı olmalı değil miydi?

8. Veya kendisine bir hazine verilmeli ya da beslenebileceği bir bahçesi olmalı (değil miydi)?"[2] (Ayrıca) o zalimler "Siz sadece büyülenmiş[3] bir adama uymaktasınız!" dediler.

9. Senin için bak ne biçim örnekler verdiler! Onlar zaten sapmışlardı ve (artık) gerçeğe giden yolu da bulamazlar.[4]

10. Şanı yüce olan (Allah) dilerse sana bunların (söylediklerinden) çok daha iyisini, altlarından ırmaklar akan bahçeler verir ve senin için özel saraylar da yaratır.[5]

1 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:8; Hicr 15:7; Mü'minûn 23:24; Fussilet 41:14; Zuhruf 43:53.

2 Mucize istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

3 Benzer mesaj: İsrâ 17:47.

4 Yüce Allah İsrâ 17:48'de de geçtiği üzere Mekkeli müşriklerin peygamberlik kurumuna dair ileri sürdükleri sıfatları eleştiri konusu yapmakta, verdikleri örneklerin aslında kendi sapkınlıklarını arttırmaktan başka bir işe yaramadığını, sonrasında da hakikate dönmelerini engelleyeceğini haber vermektedir.

5 Müşriklerin mucize isteklerine karşılık Yüce Allah dilemesi halinde onların söylediklerinden çok daha iyisini verebileceğini ifade ederek, onların söylediği gibi "bir bahçe" değil, "pek çok bahçe" ihsan edebileceğini, altlarından ırmaklar çağıldayabilecek bu bahçelerin görsel olarak da pek çok güzellikler içerebileceğini belirtmektedir. Ayrıca "dilerse" ifadesi "bu şekilde dilemedi" anlamını da çağrıştırmaktadır.

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَاَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعٖيرًا ﴿١١﴾ اِذَا رَاَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعٖيدٍ
سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفٖيرًا ﴿١٢﴾ وَاِذَٓا اُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنٖينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾
لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثٖيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ اَذٰلِكَ خَيْرٌ اَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتٖي
وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَٓاءً وَمَصٖيرًا ﴿١٥﴾ لَهُمْ فٖيهَا مَا يَشَٓاؤُ۫نَ خَالِدٖينَ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ
وَعْدًا مَسْؤُ۫لًا ﴿١٦﴾

Surenin 11-19. ayetlerinde müşriklerin ahireti inkârlarının sonucunda aşağılanmış bir şekilde azaba uğratılacakları, müminleri de ebedî bir huzurun beklediği ifade edilmekte, müşriklerin dünya hayatında taptıkları varlıklarla yüzleşmeleri ele alınmakta ve iddiaları yalanlandığı için de elem verici bir azaba çarptırılacakları hatırlatılmaktadır.

11. Gerçekte onlar o (Son) Saat'i yalanlamışlardı. Biz de o (Son) Saat'i yalanlayanlara alevli bir ateş (cehennem) hazırladık.

12. (O ateş) uzak bir yerden onları görünce[1] (cehennemlikler) onun kükremesini ve uğultusunu duyacaklar.[2]

13. Bağlı olarak oradan (cehennemin) dar bir yerine atıldıkları zaman oracıkta yok olmayı isteyecekler.[3]

14. (Kendilerine) "Bugün (yalnız) bir kez değil, defalarca yok olmayı isteyin!" (denecektir).

15. (Onlara) de ki: "Bu mu hayırlı olan yoksa *muttakî*lere (duyarlı olanlara) vadedilen, kendileri için bir ödül ve varış yeri olan *ebedî* cennet mi?"

16. Onların (muttakilerin), cennette *ebedî* kalmak üzere diledikleri her şeyleri olacaktır.[4] İşte bu, Rabbinin arzu edilen bir vaadidir.

1 Cehennemin bir canlı gibi konuşmasıyla ilgili bkz. Kâf 50:30; Mülk 67:8; Me'âric 70:17.

2 Benzer mesaj: Mülk 67:7.

3 İnşikâk 84:11'de de geçen *subûr* kelimesi *mevt* kelimesinden farklıdır ve "zerre kalmayacak şekilde tamamen yok olmak" demektir. *Mevt* kelimesinin yeniden diriltilmeye yönelik bir anlam boyutu varken, *sübûr* kelimesinde böyle bir içerik yoktur.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Furkân 25:16; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَقُولُ ءَاَنْتُمْ اَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هٰٓؤُلَٓاءِ اَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّب۪يلَۜ
﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغ۪ي لَنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَاٰبَٓاءَهُمْ حَتّٰى
نَسُوا الذِّكْرَۚ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَۙ فَمَا تَسْتَط۪يعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًاۚ
وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَب۪يرًا ﴿١٩﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَل۪ينَ اِلَّٓا اِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ
وَيَمْشُونَ فِي الْاَسْوَاقِۜ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةًۜ اَتَصْبِرُونَۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَص۪يرًا ﴿٢٠﴾

17. Onları (cehennemlikleri) ve Allah'ın peşi sıra taptıkları varlıkları bir araya getirdiği gün, (Allah) "Şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yolu şaşırdılar (yoldan saptılar)?" diye soracaktır.[1]

18. Onlar (melekler) de şöyle demiş (olacaklar)dır: "Sen yücesin. Senin peşin sıra dostlar edinmek bize yakışmazdı.[2] Fakat sen onlara ve atalarına bol nimet verince (Allah'ı) hatırlamayı unuttular ve helaki hak eden bir toplum oldular."

19. (Allah şöyle diyecektir:) "İşte (taptıklarınız) sizin söylediklerinizi yalanladılar.[3] Artık (azabı) geri çevirmeye de yardıma da gücünüz yetmez. İçinizden haksızlık edenlere büyük bir azap tattıracağız!"

Surenin 20-34. ayetlerinde inkârcıların dünyadaki kibirli hâlleri ve mahşerde yaşayacakları felaketlerle cennetliklerin güzel akıbetleri hatırlatılmakta, mahşer şartlarındaki çeşitli pişmanlıklar gündeme taşındıktan sonra, Kur'an'ı yalnızlığa terk edenlerle ilgili Hz. Muhammed'in şikâyeti dile getirilmektedir.

20. Yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan (insan elçi)lerin dışında, bir başkasını senden önce de elçi olarak göndermedik.[4] Sabırlı olup olmayacağınızı denemek için bir kısmınızı bir kısmına imtihan kıldık.[5] Rabbin görendir.

1 Burada kendilerine soru sorulanlar için canlı-cansız, bilinçli-bilinçsiz varlıklar çerçevesinde genel anlam içeren *mâ* edatı kullanılmış olsa da maksat müşriklerin aracı edindikleri meleklerdir. Nitekim hem devam eden ayette hem de Sebe' 34:40-41'de verilen cevaplar buna işaret etmektedir. Eğer kastedilenler diğer cansız putlar ise bu defa onların konuşması mecazdır.

2 Benzer mesaj: Sebe' 34:40-41.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

4 Ayetin bu cümlesinde peygamberlerin birer insan olduğu vurgulanmakta, her peygamberin yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan yapısına dikkat çekilmekte, bu şekilde müşriklerin melek peygamber beklentisi net bir şekilde reddedilmektedir.

5 Burada yaratılış amacının imtihan olduğu ve insanların birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فٖى
اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبٖيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمٖينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَٓا اِلٰى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَٓاءً مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾ اَصْحَابُ
الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَاَحْسَنُ مَقٖيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَٓاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ
تَنْزٖيلًا ﴿٢٥﴾ اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذِنِ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرٖينَ عَسٖيرًا ﴿٢٦﴾

19. CÜZ

الجزء ١٩

21. Bizimle karşılaşacaklarını ummayanlar, "(İnanmamız için) ya bize de melekler indirilmeliydi ya da Rabbimizi görmeliydik!" dediler.[1] Şüphesiz ki onlar, kendileri hakkında kibir gösterdiler ve büyük bir azgınlığa düştüler.

22. Melekleri görecekleri gün -işte o gün- suçlulara hiçbir müjde yoktur ve (o suçlular) "(Her yerden) tamamen engellenmişiz!"[2] diyeceklerdir.

23. Yaptıkları her bir işi ele alacağız ve onu saçılmış zerreler hâline getireceğiz.[3]

24. O gün, cennet halkına kalınacak yerlerin en hayırlısı ve dinlenilecek yerlerin de en güzeli (verilecektir).

25-26. Göğün bulutlarla yarılacağı ve meleklerin de bölük bölük indirilecekleri o gün,[4] gerçek otorite Allah'a aittir.[5] Kâfirler için o gün çok zordur.[6]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:55; Nisâ 4:153; İsrâ 17:92.

2 Bu cümlede verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, mahşerde müşriklere cennetin yasak olduğu, kendilerine yüz güldürecek hiçbir haberin gelmeyeceği, bütün bu nimetlerin kendilerine haram kılındığı ifade edilmiş olacaktır. Ayeti bir önceki ayetle ilişkilendirdiğimizde inkârcıların Yüce Allah'ı görme isteklerine cevaben, ölüm anında haksız ve hadsiz bir biçimde Yüce Allah'a aracı edindikleri melekleri görebilecekleri, ayrıca ahirette de hiçbir güzelliğin onlarla olmayacağı vurgulanmış olmaktadır.

3 Ayetin son cümlesinde, inkârcıların davranışlarının elle tutulur bir tarafı olmadığı ve âdeta güneşte görünen toz gibi ele avuca alınamaz hale getirileceği bildirilmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:117; İbrâhim 14:18; Hacc 22:31; Nûr 24:39; Muhammed 47:1, 9, 28, 32; Fîl 105:5.

4 Göğün *inşikâkı* (yarılması), *infitârı* gibi sanıldığı üzere bu sistemin yıkılışının değil, yeni sistemin yani mahşerin yapılışının bir parçası olarak yorumlanmalıdır. Zaten bu ayette de ayetin bağlamında da konu doğrudan ahiretle ilişkilendirilmektedir.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:32; Hacc 22:6, 62; Nûr 24:25.

6 Benzer mesaj: Müddessir 74:9-10.

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتٰى
لَيْتَنِي لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ اَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَٓاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِلْاِنْسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾
وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

27. O gün zalim kişi "Ah, n'olaydım, keşke o Elçi ile birlikte bir yol tutsaydım!" diyerek, (pişmanlığından) ellerini ısıracaktır.[1]

28. "Ah, yazık bana! Keşke falancayı dost edinmeseydim!

29. *Zikr* (Kur'an) bana geldikten sonra (o kişi) beni şüphesiz (Kur'an'dan) saptırmıştır. (Meğer) şeytan(laşmış olanlar) insanı yüzüstü bırakırmış."[2]

30. Elçi şöyle diyecektir: "Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı yalnız bıraktı."[3]

31. İşte böylece her peygamber için suçlulardan düşman(lar) yaptık.[4] Doğru yola ulaştıran ve yardımcı olarak Rabbin yeter.

32. Kâfir olanlar "Kur'an ona bir kerede (topluca) indirilseydi ya!" dediler. İşte böylece, kalbini onunla iyice pekiştirmek için (peyderpey indirdik) ve onu tane tane okuduk.[5]

1 Bu ayette dinde peygamberin önemi ortaya konulmakta, bir anlamda peygambersiz din algısının ne kadar korkunç bir hata olduğuna dair uyarıya yer verilmektedir.

2 Bu ayetlerde Hz. Muhammed'i ve Kur'an'ı dost edinmenin önemine, insanları Kur'an'dan uzaklaştıranların da şeytanlaşmış insanlar olduklarına dikkat çekilmektedir.

3 Bu ayette Kur'an'ı yaşamayanların mahşerde Hz. Muhammed'in şikayetine konu edileceği mesajı verilmektedir. Kur'an'ı mehcur bırakan (terk eden) mesrur olamaz. Hz. Peygamber'in şikayetine de muhatap olur. Kur'an'ı hayatına aktarıp yaşayan ise hem hayatını hem de ahiretini imar edip Yüce Allah'ın rızasına mazhar olur.

4 Her peygambere suçlulardan düşmanlar yapılması, kendileri suçlu olmayı tercih edenlerin bu tercihlerinin sonucudur. Yüce Allah en baştan hiç kimseyi bir peygambere düşman olsun diye özel olarak yaratmış değildir. Eğer öyle olsaydı, ayette "suçlulardan" ifadesi değil, "insanlardan" ifadesi kullanılırdı.

5 Bu ayette Kur'an'ın topluca değil de peyderpey indirilmesinin gerekçesinin, muhatapların gönlünü pekiştirmesi, sağlamlaştırması, vahyin bir anlamda hayata okunması ve hayata dokunması olduğuna dikkat çekilmektedir. Benzer mesaj: İsrâ 17:106.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ اِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ اَلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلٰى وُجُوهِهِمْ
اِلٰى جَهَنَّمَ اُو۬لٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ سَب۪يلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُٓ اَخَاهُ
هٰرُونَ وَز۪يرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا اذْهَبَٓا اِلَى الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْم۪يرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ
نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ اَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ اٰيَةً وَاَعْتَدْنَا لِلظَّالِم۪ينَ عَذَابًا اَل۪يمًا ﴿٣٧﴾

33. Onlar sana örnek getirdiklerinde biz de sana gerçeği ve en güzel tefsiri (açıklamayı) mutlaka getirmişizdir.[1]

34. Yüzüstü cehenneme (sürülüp) toplanacaklara (gelince), konumları çok kötü olanlar ve yolu en şaşkınlar işte onlardır.[2]

Surenin 35-44. ayetlerinde çeşitli kavimler ve akıbetleri, Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'le alay ettikleri, insan olan bir peygamber istemedikleri, kendilerince ilahlarını savundukları, hakikati dinlemeyip aklını kullanmadıkları ifade edilmektedir.

35. Yemin olsun ki Musa'ya Kitabı vermiştik; beraberindeki kardeşi Harun'u ona yardımcı yapmıştık.[3]

36. (Onlara) "Ayetlerimizi yalanlayan o kavme gidin!" demiştik. Sonunda (inkârcıları) yerle bir etmiştik.

37. Nuh kavmi de elçileri[4] yalanladıklarında onları (suda) boğmuş ve kendilerini insanlar için bir ders kılmıştık. (Ahirette de) zalimler için acıklı bir azap hazırladık.

1 Bu ayet Kur'an'ı en güzel tefsirin/açıklamanın Yüce Allah'a ait olduğunun delilidir. Kur'an'ın Yüce Allah tarafından açıklanmış oluşuyla ilgili benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:58; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

2 Benzer mesajlar: Mâide 5:60; İsrâ 17:72.

3 Benzer mesajlar: Meryem 19:53; Tâhâ 20:29-30; Şu'arâ 26:13; Kasas 28:34.

4 Buradaki "elçiler"in kim olduğu önemli bir sorudur. Bazı âlimler, tercümeyi "elçiler(den birin)i yalanladıklarında" şeklinde yaparak, kastedilenin sadece Hz. Nuh olduğunu düşünmüşlerdir. Hâlbuki sadece burada değil, Şu'arâ 26:105'te de o kavmin yalanladığı "elçiler" için *el-murselîne* kelimesi kullanılmaktadır. Hz. Nuh şeriat sahibi ilk peygamber olarak kabul edildiği için, bu tür yorumların yapıldığı kanaatindeyiz. Oysa Hz. Âdem ve ondan sonra pek çok peygamber gönderilmiş olmalıdır. "Hz. Nuh'un kavminin yalanladığı elçiler", Hz. Nuh da dâhil olmak üzere "önceki bütün peygamberler" olabilir. Hatta bu ifadenin Hz. Nuh'tan "sonra gelen peygamberler"i içermesi de mümkündür.

وَعَادًا وَثَمُودَا۬ وَاَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذٰلِكَ كَث۪يرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْاَمْثَالَ
وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْب۪يرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ اَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّت۪ٓي اُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِۜ اَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَاۚ
بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ وَاِذَا رَاَوْكَ اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذ۪ي بَعَثَ اللّٰهُ
رَسُولًا ﴿٤١﴾

38-39. Âd, Semûd, Ress halkı[1] ve bunlar arasında daha birçok nesle de örnekler vermiştik; (reddettikleri için) hepsini kırıp geçirmiştik.

40. Yemin olsun ki (müşrikler) bela yağmuruna tutulmuş olan o şehre (Sodom'a) elbette uğramışlardır.[2] Orayı (orada olup biteni) hiç mi görmediler? Hayır! Onlar diriltilmeyi ummuyorlar.

41. Seni gördükleri zaman "Allah elçi olarak bunu mu gönderdi!" (diyerek) seninle hep alay ediyorlar.[3]

1 *Ress* halkının Hz. Şuayb'ın, Hanzala'nın ya da Calut'un kavmi oldukları iddia edilmektedir. Râzî'nin de belirttiği üzere, Ress halkı ile ilgili Kur'an'la veya senedi sağlam bir haberle desteklenmiş bir bilgi bulunmamaktadır (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXIV, 83). Ancak şu bilgileri de paylaşmak faydalı olabilir: Arapçada "kuyu, örülmüş kuyu, çukur, maden ocağı" gibi anlamlara gelen ress, Yemame'de Felc de denilen bir kasabanın, bir vadinin veya bir kuyunun adıdır. Ashabu'l-Uhdûd'la aynı topluluk olabilecekleri de düşünülmüştür (Ömer Faruk Harman, "Ashabu'r-Ress maddesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, III, 409).

2 Burada sözü edilen şehrin Hz. Lût'un kavminin helak edildiği Lut Gölü (Ölü Deniz) civarındaki Sodom ve beraberinde helak edilen Gomore olduğu bilinmektedir. Bu cümledeki ve lekad ifadesi, Mekkelilerin oraya mutlak surette uğradıklarını yeminli bir vurgu ile göstermektedir. Lut Gölü civarı Mekkelilerin kuzeye doğru gidip geldikleri ticaret yolunun üzerinde veya yakınındaydı. Dolayısıyla bu yolu kullanan herkesin helak edilen o beldeyi bizzat gördüğü anlaşılmaktadır. Burada dile getirilen husus, helak edilen o şehirle ilgili haberlerin Mekkelilere ulaşması da olabilir. Bu durumda "gelip uğramak" manasına gelen etevv fiili, "(haberin) gelmesi, haberdar olmaları, duymaları" şeklinde yorumlanmış olur. Ayetin mesajını evrensele taşıdığımızda burada kast edilen mananın, bu ve benzer haberleri duyan herkesle ilgili olduğunu söylemeliyiz. Bu haberi duyan bütün muhatapların ondan ibret almaları gerektiği hatırlatılıyor demektir.

3 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا لَوْلَٓا اَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَاۜ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ح۪ينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ
اَضَلُّ سَب۪يلًا ﴿٤٢﴾ اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُۜ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَك۪يلًاۙ ﴿٤٣﴾ اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ
اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَۜ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَب۪يلًا ﴿٤٤﴾

42. (Müşrikler) "Onları (savunmakta) kararlılık göstermemiş olsaydık, neredeyse bizi ilahlarımızın (yolundan) saptıracaktı!" (diyorlar).[1] Azabı gördüklerinde kimin yolu şaşırdığını ileride bilecekler!

43. Arzusunu ilahı edineni gördün mü?[2] Sen ona koruyucu olabilir misin!

44. Yoksa sen onların çoğunun gerçeği dinleyeceğini veya[3] aklını kullanacağını mı sanıyorsun! Onlar hayvanlar (diğer canlılar) gibidir; hatta yol bakımından daha şaşkındırlar.[4]

Surenin 45-62. ayetlerinde evren kitabından çeşitli ayetler, kâfirlere itaat edilmemesi gerektiği ve Kur'an'ı anlatmanın büyük cihad olduğu, müşriklerin secdeye karşı çıkışı, gökteki burçlar, güneş, ay, gece ve gündüzün peş peşe gelişinden bahsedilmektedir.

1 Bu söz de müşriklere aittir. Kendilerince bir kararlılık ortaya koyduklarını belirterek, inançlarında kaldıklarını, Hz. Peygamber'in onları yollarından çeviremediğini, yollarından kendilerini saptıramadığını belirtmişlerdi. Müşrikler bu ifadeleriyle Hz. Peygamber'e sapkın suçlamasında bulunmuşlardı. Benzer ifadeler Mutaffifîn 83:32'de de söz konusudur. Böyle bir tepkinin Semûd kavmi tarafından Hz. Salih'e verildiği Hûd 11:87'de, Hz. Hûd'a gösterildiği ise Ahkâf 46:22'da dile getirilmektedir. Müzzemmil 73:10 gibi çeşitli ayetlerde yer aldığı üzere, ayetteki *sabernâ 'alâ* kullanımı, "bir şeyde ısrarcı ve kararlı olmak" manasıyla onların putperestlikteki mukavemetlerini ifade etmektedir. Ayetin başındaki "nerdeyse, az kalsın" manasına gelen *kâde* fiili, iyice sallandıklarını, büyük bir sarsıntı geçirdiklerini, âdeta yıkılmak üzere olduklarını göstermektedir. Müşrikler, Sâd 38:6'da da beyan edildiği üzere, kendileri gibi müşrik olan muhataplarına "ilâhlarını savunmalarını, onlardan istenenin sadece bu olduğunu" söylemiş, kendilerini harekete geçirmeye çalışmışlardı. Firavun'un İsrailoğullarına Hz. Musa için "Dininizi değiştirmesinden yani ülkede fesatlık çıkarmasından korkuyorum" dediği gibi (Mü'min 40:26), müşrikler de Firavun'un izini takip ederek Hz. Peygamber'i kendilerince "tehlikeli" ve "saptırıcı" olarak görüyorlardı.

2 Benzer mesaj: Câsiye 45:23. Bu cümle "İlahını arzusu edineni gördün mü?" şeklinde de yorumlanabilir.

3 Buradaki *ev* edatına "veya" değil de *tefsiriyye/tafsiliyye*/açıklama anlamında "yani" anlamı da verilebilir. Çünkü gerçeği duymak, aslında aklını kullanmak, akıl etmek demektir. Bu ikisi birbirinden ayrı veya birbirinin alternatifi değildir.

4 Benzer mesaj: A'râf 7:179.

اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّۚ وَلَوْ شَٓاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًاۚ ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَل۪يلًاۙ ﴿٤٥﴾
ثُمَّ قَبَضْنَاهُ اِلَيْنَا قَبْضًا يَس۪يرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ
النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً
طَهُورًاۙ ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَٓا اَنْعَامًا وَاَنَاسِيَّ كَث۪يرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ
بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُواۘ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا ف۪ي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذ۪يرًاۘ ﴿٥١﴾

45. Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Dileseydi onu hareketsiz yapardı. Sonra güneşi ona (gölgeye) kılavuz yaptık.

46. Ardından onu (gölgeyi) kolayca kendimize çekip (aldık).[1]

47. Geceyi sizin için örtü, uykuyu dinlenme (zamanı) kılan, gündüzü diriliş (çalışma zamanı) yapan da O'dur.

48-49. Rüzgârları rahmetinin[2] (yağmurun) önünde müjdeci olarak gönderen O'dur. O (su) sayesinde ölü toprağı canlandırmak ve onunla yarattıklarımızdan hayvanlara ve insanlara su vermek için gökten tertemiz suyu biz indirmekteyiz.[3]

50. Yemin olsun ki (gerçeği) hatırlasınlar diye bu (gibi gerçekleri) aralarında etraflı bir şekilde anlattık. İnsanların çoğu küfürden başka (bir karşılık vermemekte) direttiler.

51. Dileseydik elbette her şehre bir uyarıcı gönderirdik.[4]

1 Bu ayetlerde Yüce Allah'ın dilemesi halinde sistemi değiştirebileceği, alışılagelen her şeyi başka bir duruma ve işleyişe dönüştürebileceği mesajları verilmektedir.

2 Bu ayette "rahmet"le "yağmur" eşitlenmekte ve suyun insan hayatındaki önemine dikkat çekilmektedir. Yağmur nasıl ki kurak ve çöl olan ortamı yeşertip insana huzur veren ve hayatın devamı için imkânlar sunan bir şekle dönüştürüyorsa, vahiy de tıpkı kurak ve donuk olan hayatı âdeta anlama ve canlılığa dönüştüren bir rehber olup okuyana, anlayana ve uygulayana hayat veren bir içeriğe sahiptir.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:57; Tâhâ 20:53; Nûr 24:43; Neml 27:63; Rûm 30:48; Fâtır 35:9.

4 İnsanlara her bir köyüne varıncaya kadar peygamber veya uyarıcı göndermek Yüce Allah için elbette son derece kolaydır; ancak bunca ayrıntılı ve açık açık anlatıma rağmen ibret almayanlar yine de ibret almazlardı; sonuç onlar açısından değişmezdi. Bu ayetten de anlaşılıyor ki, önceki ayette sözü edilen öğüde konu mesele, bütün ilahi mesajlarda anlatılan peygamber öğretileridir. Bu öğütler muhataplara tekrar tekrar ve apaçık gerçekler halinde ulaştırılmış olmasına rağmen, onların tutumu sadece ve sadece küfürden başka tepki vermemek, küfürde diretmek şeklinde tecelli etmişti.

فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هٰذَا عَذْبٌ
فُرَاتٌ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌۚ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ
الْمَٓاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًاۜ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ
وَلَا يَضُرُّهُمْۜ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

52. Kâfirlere boyun eğme! Bununla (Kur'an'la) onlara karşı büyük *cihadı* gerçekleştir.[1]

53. Biri tatlı ve susuzluk giderici, diğeri tuzlu ve acı olan iki denizi salan da aralarına bir engel, yani karışmalarını engelleyen bir perde koyan da O'dur.[2]

54. Sudan insan (türünü) yaratan, onu (kan bağıyla) akraba ve (evlilik yoluyla) hısım sahibi yapan da O'dur. Rabbin gücü (her şeye) yetendir.

55. (Kâfirler) Allah'ın peşi sıra kendilerine yarar da zarar da veremeyen varlıklara tapıyorlar. İşte bu kâfir(ler), Rabbine karşı (şeytana) destek çıkmaya çalışır.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; İbrahim 14:52; Enbiyâ 21:45; Sebe' 34:50; Kâf 50:45. Bu cümle asıl ve büyük cihadın Kur'an'ı anlatmak olduğunun delilidir. Çünkü cihad, insan öldürmek değil, savaş ortamlarında bile olsa bir kişiyi olsun kazanma çabasıdır. Cihad, insanlığın asıl değeri olan İslam'la insan arasına konulan engelleri, kurulan barikat ve bariyerleri, çekilen setleri kaldırmak için üstün çaba sarf etmektir. Büyük cihad büyük kaynakla ve büyük çabalarla olur. Cihadınız büyükse fedakârlığınız da büyük olmalıdır. *Cihâd* kavramı "cehd etmek, çalışmak ve üretmek" demektir. *İctihâd* ve *müctehid* kelimeleri de bu köktendir ve bir insanın kaynaklardan beslenerek ve çaba sarf ederek bir çalışma ortaya koyması veya bir fikir üretmesiyle ilgilidir. *C-h-d* kökünden kelimeler Kur'an'da 41 yerde geçmekte ve "Kur'an'ı anlatmak" (Furkân 25:52), "fedakârlık yapmak" (Nahl 16:110; Hacc 22:78. 'Ankebût 29:6, 69), "zorlamak" ('Ankebût 29:8; Lokmân 31:15) ve "bütün güç" (Mâide 5:53; En'âm 6:109; Tevbe 9:79; Nahl 16:38; Nûr 24:53; Fâtır 35:42) anlamlarına gelmektedir. Mekkî surelerdeki kullanımlarında bu şekilde anlamlar içeren *c-h-d* kökünden kelimeler Medine dönemi surelerinde "fiilî savaş" (Bakara 2:218; Âl-i 'İmrân 3:142; Nisâ 4:95; Mâide 5:35, 54; Enfâl 8:72, 74, 75; Tevbe 9:16, 19, 20, 24, 41, 44, 73, 81, 86, 88; Muhammed 47:31; Hucurât 49:15; Mümtehıne 60:1; Saff 61:11; Tahrîm 66:9) anlamını da kazanmıştır. *Cihâd* kavramını *kıtâl* kavramıyla karıştırmamak durumundayız. *Cihâd* "insan kazanmak, yüreklerini fethetmek için yapılan fedakârlık" anlamına gelirken, *kıtâl* "saldırgana karşı kendini savunup savaş yapmak" demektir. Şu kadar var ki, *cihâd* kavramı eğer Medenî surelerde geçmişse, bu takdirde söz konusu anlamlara ilave olarak "savunma savaşı yapmak" manası da devreye girmektedir.

2 Benzer mesajlar: Neml 27:61; Rahmân 55:19-20.

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذٖيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اَنْ يَتَّخِذَ
اِلٰى رَبِّهٖ سَبٖيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذٖي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهٖ وَكَفٰى بِهٖ بِذُنُوبِ
عِبَادِهٖ خَبٖيرًا ﴿٥٨﴾

56. Biz seni sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.[1]

57. De ki: "Buna karşılık sizden, Rabbine (giden) bir yol tutmayı dileyen kimse(ler olmanız) dışında herhangi bir ücret istemiyorum."[2]

58. Ölümsüz diri olan (Allah)a güven[3] ve O'nu *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt)![4] Kullarının günahlarını bilen olarak O yeter.

1 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:45; Sebe' 34:28; Fâtır 35:24; Fetih 48:8.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

3 Ölümsüz diri, tek ve hep gerçek diri olan, gerçek dirilik sadece kendisine nispet edilebilecek olan kudret sadece ve sadece Yüce Allah'tır. Yüce Allah, *hayy* ve *kayyûm* oluşuyla mahlukatın yegâne güven kaynağıdır. Mabûd olmak, güven vermeyi gerektirir ki, zaten *el-mü'min* olan, yani güven veren zat da Yüce Allah'tır. Müminler ve güvenmek durumunda olan herkes sadece Allah'a güvenmelidir; çünkü başka güven kapısı yoktur. Bu emirde dolaylı olarak müşrikler kınanmakta ve ölümlü varlıklara güvendikleri için yanıldıkları ifade edilmiş olmaktadır. Güven kaynağı sadece Yüce Allah'tır; öyleyse "sadece O'na güvenmek" gerekir. "Allah vekîldir; vekîl olarak Allah yeter" anlamında Kur'an'da oldukça fazla ayet vardır. Zira Allah'a güvenenlere Allah yeter. Zaten gerçek müminler de böyle uygulamışlardır. Başka varlıklara güvenilmemesi veya onlara güvenin bir anlam ifade etmediği, hatta Hz. Peygamber'in insanlara vekîl olmadığı yönünde de pek çok âyet vardır.

4 "Rablerini hamd ile tesbih etmek" ifadesi çeşitli ayetlerde geçmektedir. *Tesbîh* kelimesi *s-b-h* kökünden gelmekte ve "varlığını sürdürmek, yüzmek, övmek" gibi anlamlara gelmektedir. *Tesbîh*, -insan için- hatırda tutulan şeyin dile getirilmesidir. Zihnin Yüce Allah'ı yüceltmesi ve peşinden kendisinin de yücelmesidir; kozmik ilâhiye katılım çağrısıdır; Allah için, O'nun adına hareket etmek demektir. *Tesbîh*'in "Allah adına hareket etmek" anlamı, özellikle A'lâ 87:2 ve 3. ayetlerinin mesajıyla gayet uyumludur. Varlıklar ne için yaratılmışsa ona uygun programlanmışlardır.

ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱلرَّحْمَٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

59. Gökleri, yeri ve ikisinin arasındaki şeyleri altı günde (dönemde) yaratandır.[1] Sonra da *arşa istiva* etmiştir.[2] (O) Rahmân(dır)! Haberdar olan O'ndan sor (dile)![3]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Hûd 11:7; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 *Arşa istivâ,* Yüce Allah için kullanıldığında "O'nun mutlak otorite makamına kurulması, her şeyi düzenleyiciliğini elinde bulundurması" anlamlarını içermektedir. Ayetteki *el-'arş/'arş* kelimesi Yüce Allah'ın mutlak hükümranlık alanı anlamında 21 yerde geçmektedir. Bu kavramın Allah ile ilgili olduğunda hakikat anlamını elbette bilemeyiz. Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Ra'd 13:2; Tâhâ 20:5; Furkân 25:59; Secde 32:4; Hadîd 57:4.

3 Ayetin son cümlesi şöyle de anlaşılabilir: "Sen O'nu her şeyden haberdar olana sor." Burada "her şeyden haberdar olan Rahmân'dan sormak" ifade edilmiş olabileceği gibi, "Rahmân'ı bilen birinden O'nu sormak" da kastedilmiş olabilir. Bir sonraki ayet de bu ikinci yorumu desteklemektedir.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾
تَبَارَكَ الَّذ۪ي جَعَلَ فِي السَّمَٓاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ ف۪يهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُن۪يرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ
الَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يَذَّكَّرَ اَوْ اَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذ۪ينَ يَمْشُونَ
عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذ۪ينَ يَب۪يتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا
وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذ۪ينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ اِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾

60. Onlara "Rahmân'a secde edin!" dendiği zaman, "Rahmân da neymiş![1] Bize emrettiğine boyun mu eğecekmişiz!" demişler ve bu istek onların nefretini artırmıştı.[2]

61. Gökte burçlar var eden, orada bir kandil (güneş) ve aydınlatan bir ay yaratan (Allah) yüceler yücesidir.

62. (Gerçeği) hatırlamak isteyen veya şükretmek isteyen için gece ile gündüzü birbirinin peşine getiren de O'dur.[3]

Surenin 63-77. ayetlerinde müminlerin tevazu sahibi, vakarlı, ibadetkâr ve duakâr oldukları, toplumsal hayattaki duyarlılıkları ve tevhid ehli oldukları gibi fert ve toplumsal hayatla ilgili sorumlulukları, buna karşılık kendilerine vadedilen cennet ödülü ile olumsuz davrananların feci sonları dile getirilmektedir.

63. Rahmân'ın (iyi) kulları, yeryüzünde tevazu ile yürür ve o cahiller (müşrikler) onlara laf attığında 'Selam!' deyip (geçer)ler.[4]

64. Onlar Rableri için gecelerini secde halinde ve ayakta geçirirler.[5]

65. Şöyle derler: "Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzak tut! Şüphesiz ki onun azabı sargındır (kişiyi bırakmaz, ebedidir).

1 Müşriklerin bu sorusunun cevabı bütünüyle Rahmân suresidir.

2 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Âl-i İmrân 3:190; Yûnus 10:6; Mü'minûn 23:80; Nûr 24:44; Câsiye 45:5.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:72; Kasas 28:55; Sebe' 34:25; Şûrâ 42:15; Kâfirûn 109:6.

5 Müminlerin geceleri değerlendirmesiyle ilgili olarak bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ
قَوَامًا ﴿٦٧﴾ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ
مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ
وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

66. Orası ne kötü bir konaklama yeri ve makamdır!"[1]

67. Onlar infak ettikleri zaman israf da etmezler, cimrilik de yapmazlar; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.[2]

68-69. Onlar, Allah ile birlikte başka bir ilaha yalvarmazlar; Allah'ın haram (saygın) kıldığı cana haksız yere kıymazlar;[3] zina yapmazlar. Bunu yapan kişi, kıyamet günü azabı katlanan ve içinde[4] alçaltılmış olarak *ebedî* kalacağı bir ceza ile karşılaşacaktır.

70. Ancak iman eden ve iyi iş(ler) yapıp (O'na) yönelenlerin kötülüklerini Allah iyiliklere çevirir.[5] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

71. (O'na) yönelip iyi iş(ler) yapan kişi Allah'a tam yönelmiş olur.[6]

1 Bu ayete şöyle de mana verilebilir: "Orası ne kötü bir yer, ne kötü bir duraktır; ne kötü bir ikametgah, ne kötü bir makamdır." Fâtır 35:35'te cennetin *dâru'l-mukâmeh* olması gibi, cehennem de kalıcı bir azap mekanıdır. Orası ebedî bir azap yeri ve makamıdır. Ayetteki *müstekarr* kelimesini müminler için geçici, *mukâm* kelimesini ise kafirler için kalıcı mekan diye tefsir etmek doğru olmasa gerektir. Çünkü hemen bunun öncesinde cehennemin ğarâm oluşu zikredilmekte ve bunun devamlılık manasına geldiği bilinmektedir. Cehenneme giren bir daha oradan çıkamayacağı için konuyu müminlerle ilişkilendirmeyi doğru bulmamaktayız.

2 "Saçıp savurmak" kişiyi savurduğu şeylere bir süre sonra muhtaç duruma düşürebilir. "Saçıp savurmak" yani israf etmek de "elini kısmak" yani cimrilik de *ifrat* ve *tefrit*tir (iki aşırı uçtur). Yüce Allah'ın istediği ise *itidâl*dir yani ikisinin ortasında bir denge konumunda bulunan "cömertlik"tir. Benzer mesajlar: İsrâ 17:27, 29.

3 Benzer mesaj: İsrâ 17:33.

4 Arapça'da zamirin öncesindeki harf eğer harekeli değilse o zamir uzatılmaz. Ancak Kur'an'da sadece bu ayette geçen *fîhî* ifadesindeki *hî/hû* zamiri Hafs kıraatine göre genel kurala aykırı olarak ve uzatılarak okunur. Bunun muhtemel sebebi, ayette dile getirilen üç tür büyük günahı işleyen kişilerin cehennemdeki azaplarının süresini ifadedir. Buna göre, azabın ebedi olacağı uzatarak okuma şeklinde hissettirilmektedir.

5 Bu ayet Hûd 11:114. ayetle birlikte okunmalıdır.

6 Önceki ayetlerde sayılan günahları yapanlar eğer tevbe ederlerse Yüce Allah'a yapılacak tevbenin yani yönelişin önünde hiçbir engelin olmadığı bu iki ayette ifade edilmektedir. Tevbe ve ıslahın cezaları düşürmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:89.

وَالَّذٖينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَۙ وَاِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذٖينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِاٰيَاتِ
رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذٖينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا
وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقٖينَ اِمَامًا ﴿٧٤﴾

72. (Rahmân'ın kulları), yalana şahitlik etmez;[1] boş şeylerle karşılaştıklarında onurlu bir şekilde geçip giderler.[2]

73. Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında ise onlara karşı sağır ve kör davranmazlar.[3]

74. Onlar şöyle dua ederler: "Rabbimiz! Eşlerimizden ve nesillerimizden bize gözler aydınlığı ver[4] ve bizi *muttakî*lere (duyarlı olanlara) önder kıl!"[5]

1 Ayette verilmek istenen mesaj "yalancı şahitlik"le ilgilidir. "Yalan şahitlik", toplumların hayatında çok önemli bir yıkım nedenidir. Bu nedenle doğru şahitlik yapmak bir hassasiyet ve duyarlılık konusudur. Yalan şahitlik, adaletin yok olmasına veya adaletin gerçekleşmemesine sebep olmaktadır. Nisâ 4:135'te insanın kendileri veya en yakınlarının lehine ya da aleyhine yalancı şahitlik konusunda çok ciddi uyarılar bulunmakta, adaleti yerinden eden ve zulmü ihya eden bir davranış olduğu için uyarılarda bulunulmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:63; Kasas 28:55; Sebe' 34:25; Şûrâ 42:15; Kâfirûn 109:6.

3 Gerçek müminler Yüce Allah'tan gelen mesajlara karşı duyarlı ve bilinçli davranırlar; onu anlamak için derin bir istek ve arzu gösterirler; onu can kulağıyla dinlerler; açık bir zihinle onu kavramaya çalışırlar. Genelde insanlar, ilâhî mesaja sadece yüzeysel bir heves ve heyecanla yaklaşır, görüntüyü kurtarmak için onun üzerine kapaklanır; ancak gerçekte mesajı anlamak için en küçük bir çaba sarf etmezler. Sonunda münafıklar veya onlara benzeyenler gibi Kur'an'ın mesajı hakkında kör ve sağır kalırlar.

4 Ayetin ilk cümlesi iki şekilde anlaşılabilir: İlki şöyledir: "Rabbimiz, eşlerimiz ve çocuklarımız nedeniyle bize göz aydınlığı (ödüller) ver!" ikincisi de şu şekildedir: "Rabbimiz, eşlerimiz ve çocuklarımızdan bize göz aydınlığı ver."

5 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Bizi Hakk'a saygıda en önde olanlar eyle!" "Bizi sorumluluğunu bilenler için öncü kıl." Enbiyâ 21:73'te "peygamberlerin Yüce Allah'ın emri doğrultusunda insanlara yol gösteren imamlar kılınması" yer almaktadır. Demek ki Rahmân'ın has kullarının son özelliği peygamberleri örnek alan bir hayatı istemeleri ve duyarlılığın zirvesini bu şekilde yakalamalarıdır. Bu cümlede muhteşem bir incelik vardır. Buna göre muttakilere "imam" olmak için elbette kişinin öncelikle kendisinin muttaki olması gerekmektedir. Kendisi aydınlanmayanın başkasını aydınlatması söz konusu olamayacağı için, muttaki olmayan birinin de muttakilere imam, yani önder olması imkânsızdır. Muttakilere imam olmak demek, takvada en önde olmak demektir. Takvânın imamı olmadan muttakilere imam olunmaz. Önde olmak, aynı zamanda örnek olmayı da beraberinde getirir. Önde ve önder olanlar ancak örnek olabilirler. Öyleyse ayette konusu edilen mesele, takvada en ileri düzeyi yakalamaktır.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ
مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

75. İşte onlar, sabretmelerine karşılık (cennette) yüksek bir makamla[1] ödüllendirilecekler, orada esenlik ve selam ile karşılanacaklardır.

76. İçlerinde *ebedî* kalacaklardır. Orası ne güzel bir ikamet yeri ve makamdır!

77. De ki: "Duanız olmasaydı, Rabbim size neden değer versin ki!"[2] (Kâfirlere de ki): "Siz ise elbette (gerçeği) yalanladınız. Onun için ileride (bu günah size) yapışacaktır!"

1 Ayetteki *el-ğurfeh* kelimesi cennetteki "bir köşk", "özel donanımlı bir oda" anlamına gelmektedir. Anlaşılıyor ki Furkân 25:63-77'de sayılan 15 özelliği hayatında uygulayan duyarlı insanlar için cennette özel bir mekân ve makam hazırlanmış olacaktır. Bu özellikler kısaca şunlardır: **I.** "Yeryüzünde tevazu ile yürümek", **II.** "Cahiller (müşrikler) onlara laf attığında 'Selam!' deyip geçmek", **III.** "Rableri için gecelerini secde halinde ve ayakta geçirmek", **IV.** "Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzak tut! Şüphesiz ki onun azabı sargındır" diye dua etmek", **V.** "İnfak ettikleri zaman israf etmemek", **VI.** "Cimrilik yapmamak"; **VII.** "İsraf-cimrilik arasında orta bir yol tutmak", **VIII.** "Allah ile birlikte başka bir ilaha yalvarmamak", **IX.** "Allah'ın haram (saygın) kıldığı cana haksız yere kıymamak", **X.** "Zina yapmamak", **XI.** "Yalana (yalan yere) şahitlik etmemek", **XII.** "Boş şeylerle karşılaştıklarında onurlu bir şekilde geçip gitmek", **XIII.** "Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında onlara karşı sağır ve kör davranmamak", **XIV.** "Rabbimiz! Eşlerimizden ve nesillerimizden bize gözler aydınlığı ver" diye dua etmek", **XV.** "*Muttakî*lere (duyarlı olanlara) önder olmak".

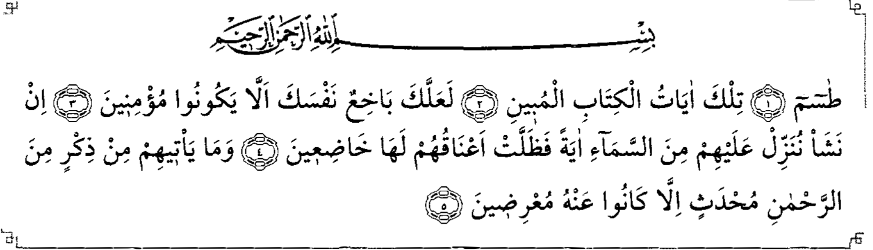
2 Ayetin ilk cümlesinde muhataplar müslümanlar ise tercüme mealde verdiğimiz gibidir. Eğer muhataplar müşrik iseler, bu ayet bağlama uygun olarak şöyle de tercüme edilebilir: "Allah'tan başkasına yalvarmanız olmasaydı, Allah sizinle uğraşmaz (sizi cezalandırmazdı); siz (Kur'an'ı, Allah'ın emirlerini, ilkelerini) yalanladınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır."

26

ŞU'ARÂ SURESİ

227 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 227 ayetten oluşan, adını 224. ayetindeki "şairler" anlamındaki *eş-şu'arâ'* kelimesinden alan Şu'arâ suresi inişte 51, mushaf sırasında ise 26. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde "mucizevi ayetler"e dikkat çekilmekte, Hz. Muhammed'in inanmayanlara üzüldüğü, müşriklerin yeni hatırlatmadan yüz çevirdikleri, Yüce Allah'ın evren kitabına hâkimiyeti dile getirilmektedir.

1. *Tâ. Sîn. Mîm.*[1]
2. İşte şu(nlar), apaçık Kitabın ayetleridir.
3. Onlar iman etmiyor diye neredeyse kendine yazık edeceksin![2]
4. Dilesek, üzerlerine gökten bir ayet (mucize) indiririz de ona boyunları eğik (bükülü) kalır.
5. Kendilerine, Rahmân'dan her yeni mesaj geldiğinde ondan yüz çevirirler.[3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesajlar: Kehf 18:6; Şu'arâ 26:3; Fâtır 35:8.

3 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:3. Ayette geçen ***muhdes*** kelimesi vahiy akışının devam ettiğini, harf, kelime ve cümle halindeki Kur'an kelimelerinin de mahlûk, yani yaratılmış olduğunun bir delilidir. İlâhî kelâm olan Kur'an Yüce Allah'ın ezelî bir sıfatıdır; yani sonradan yaratılmış değildir. Ancak bu kelamın lafız dediğimiz sese veya şekle dönüşmüş hali yaratılmıştır; bunun ilâhî kelamın ezeli oluşuna aykırı bir durumu kesinlikle söz konusu değildir. Kur'an'ın mahlûk olup olmadığı meselesinde yaşanan derin tartışmaların çok da anlamlı olmadığı bu şekilde ortaya çıkmaktadır. *Kelâmullah* olarak vahiy ezelidir, mahlûk değildir; ancak bunun lafza, sese ve kelimelere dönüşmüş hali ise insan ve dil mahlûk olduğu için mahlûktur. Çünkü ***muhdes*** kelimesi "yeni, sonradan olan" manasına gelmektedir.

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْبَتْنَا فِيهَا
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰٓى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَۙ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَۜ اَلَا
يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِۜ ﴿١٢﴾

6. Elbette (bu mesajı) da yalanladılar; (fakat) alay edip durdukları şeylerin haberleri yakında kendilerine gelecektir.[1]

7. Yerde her değerli çiftten nice (bitkiler) yetiştirdiğimizi hiç mi görmediler?[2]

8. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

9. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.

Surenin 10-68. ayetlerinde Hz. Musa'nın kıssası geniş bir şekilde gündeme getirilmektedir.

10-11. Hani Rabbin, Musa'ya "Zalim topluma, yani Firavun'un kavmine git! (Hâlâ) *takvâ*lı (duyarlı) davranmayacaklar mı?" diye seslenmişti.

12. (Musa) şöyle demişti: "Rabbim! Beni yalanlamalarından korkuyorum.[3]

1 Benzer mesaj: En'âm 6:5.

2 Ayette geçen "Görmezler mi? Görmediler mi hiç?" ifadesi, akıl gözüyle bakıp incelemeyi, ilgili şey hakkında kafa yormayı, yani düşüncenin devreye sokulmasını isteyen bir anlam vermektedir. Söylenmek istenen şudur: "Toprağın bu özelliğine baksınlar ve Yüce Allah'ın kudretini kabul edip mahşerdeki diriltilmeye de iman etsinler." Buradaki *kem* edatı topraktan yetiştirilen bitkilerin sayısının çokluğuna işaret etmekte, *zevc* kelimesi de "çift" manasına gelmektedir. Bu kelimenin sıfatı olarak kullanılan *kerîm* kelimesi ise "değerli" demektir. Bu kelime, kendi türünde ve konusunda beğenilen ve övülen her şey için kullanılır. Nitekim güzelliği ve yakışıklılığı açısından beğenilen yüze "*vech-i kerîm*"; faydaları ve ihtiva ettiği manalar açısından beğenilen kitaba, "*kitâb-ı kerîm*" denilir. "Nebât-ı kerîm" ise, kendisinde bulunan faydalardan ötürü beğenilen bitki demektir (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 291).

3 Bir benzeri Kasas 28:34'te de geçen bu cümlede, Hz. Musa Yüce Allah'a samimi bir itirafta bulunmakta ve yalanlanmaktan korktuğunu beyan etmektedir. Bu ifade mutlak anlamda bir yalanlanma korkusu değil, devam eden ayetlerde de ifade edildiği gibi gerekçelendirilmiş bir duygudur.

وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَى هٰرُونَ ﴿١٣﴾

13. İçim daralabilir, dilim dönmeyebilir;[1] (bu nedenle) Harun'a da elçilik ver![2]

1 Benzer mesaj: Zuhruf 43:52.

2 Hz. Musa'nın "içinin daralması ve dilinin dönmemesi" kalıcı bir durum değil, sadece işlediği kötü bir fiilin onu etkilemesinin bir sonucuydu. İnsan, yaşadığı sıkıntılar ve psikolojik sorunlar nedeniyle rahat konuşamayabilir; çeşitli sebeplerden dolayı korktuğu için de sorunsuz bir şekilde kendini ifade edemeyebilir; bunlar hayatın akışı içerisinde normal şeylerdir. Hz. Musa da daha önce ölümüne neden olduğu delikanlının akrabasının veya yakınlarının da içinde bulunduğu topluluğa tebliğ ile görevlendirilince, öldürülme ve yalanlanma korkusu yaşamış ve bu durum onun konuşmasına yansımıştı. Durumun farkında olan Hz. Musa bu noktada ilâhî yardıma müracaat etmiş, gönlünün ferahlatılması ve dilindeki düğümün çözülmesi için Rabbine niyazda bulunmuştu. Hz. Musa'nın niyazının içerisinde kardeşiyle alakalı da bir husus yer almakta ve Hz. Hârûn'un dilinin kendisinden daha düzgün olduğunu, bu nedenle ona da kendisine yardımcı olarak peygamberlik verilmesini istemektedir (Meryem 19:53; Tâhâ 20:30-32; Furkân 25:35; Kasas 28:34). Hz. Musa'nın bu isteğini "bu görevi ona ver" şeklinde anlamak doğru olmasa gerektir. Çünkü başka bazı ayetlerde onun bu isteği *vezîr* ve *rid'* yani "yardımcılık, arkasını kuvvetlendiricilik" (Tâhâ 20:30-32; Kasas 28:34) şeklinde belirlenmektedir. Bir peygamberin, üstelik de *ülü'l-'azm* peygamberlerden birisi olan Hz. Musa'nın görevden kaçması kesinlikle söz konusu olamaz. Zaten Şu'arâ suresinin 20-68. ayetlerde görüleceği üzere Firavun'a tebliği yapan ve ön planda olup tüm konuşmaları gerçekleştiren de Hz. Musa'dır. Bu durum Hz. Musa'nın kardeşi Hz. Harun'u kendisine destek için istediğinin de delilidir. Bu arada Hz. Harun hakkında ve onun Firavun'un erkek çocukları öldürmesinden nasıl kurtulduğuna dair bazı bilgiler vermek gerekir. Kur'an-ı Kerîm'de 20 yerde adı geçmekle birlikte hayatı ve faaliyetiyle ilgili fazla bilgi bulunmayan Hz. Hârûn genellikle Hz. Musa ile beraber zikredilmektedir. Hz. Hârûn Tevrat'ta da fazla yer almamakta ve Hz. Musa'nın yanında ikinci planda kalmaktadır. Tevrat'taki bilgilere göre Levi ailesinden Amram ile Yokebed'in oğlu olan Hârûn Hz. Musa'nın erkek kardeşidir. Musa'dan üç yaş büyük, kız kardeşi Miryam'dan (Meryem) küçüktür (Çıkış, 6/20; 7/7). Mısır'da İsrâiloğulları'na baskı uygulayan Firavun (muhtemelen II. Ramses'in babası I. Seti) zamanında ve İsrâiloğulları'nın erkek çocuklarının öldürülmesi emrinden önce dünyaya gelmiştir (*DB*, I/1, 2). Tevrat'ta hayatının ilk dönemleriyle ilgili bilgi yoktur. Elişeba ile evlenmiş; Nadab, Abihu, Eleazar ve İtamar adında dört oğlu olmuştur (Çıkış, 6/23; Sayılar, 3/2). Hz. Musa'nın Medyen'deki ikameti döneminde Hârûn Mısır'da kalmıştır. (Geniş bilgi için bkz. Ömer Faruk Harman, "Harun Maddesi", *DİA*, XVI, 254-256).

وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِاٰيَاتِنَا اِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾
فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿١٦﴾ اَنْ اَرْسِلْ مَعَنَا بَنِٓي اِسْرَٓاءِيلَۜ ﴿١٧﴾ قَالَ
اَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَۙ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَاَنْتَ
مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْتُهَٓا اِذًا وَاَنَا مِنَ الضَّٓالِّينَۜ ﴿٢٠﴾

14. Onların lehinde, benim aleyhimde bir suç(um) var. Beni öldürmelerinden korkuyorum."[1]

15. (Allah) şöyle demişti: "Hayır! İkiniz mesajlarımı götürün! Biz sizinle birlikteyiz; (olup biteni) duymaktayız.[2]

16-17. Firavun'a gidin ve deyin ki: Şüphesiz ki biz, İsrailoğulları'nı bizimle göndermen için âlemlerin Rabbi'nin elçi(leri)yiz."

18. (Firavun) şöyle demişti: "Biz seni aramızda çocukken büyütmemiş miydik? Sen de ömründen senelerce aramızda kalmıştın.[3]

19. Yaptığın o işini de yapmıştın.[4] Sen nankörlerdensin."[5]

20. (Musa) şöyle demişti: "Ben o zaman şaşkınlardan olarak (hata ile) o işi yapmıştım.[6]

1 Benzer mesajlar: Kasas 28:33-34.

2 Benzer mesaj: Tâhâ 20:46.

3 Ayetin bu kısmı şöyle de anlaşılabilir: "Biz seni kendi evladımız gibi büyütmemiş miydik? Ömrünün nice yılını aramızda geçirmedin mi?"

4 Firavun'un kastı Hz. Musa'nın bir genci hata ile öldürüp kaçmasıydı. Bkz. Kasas 28:15-22.

5 Firavun'un burada kullandığı *el-kâfirîne* kelimesi, bağlam gereği tabii ki inanç anlamında bir "küfür" değil, yapılan iyilikleri hatırlamama veya iyiliklerin üzerini örtme anlamında bir "nankörlük" manasına gelmektedir. Firavun, bu ifadesiyle Hz. Musa'yı nankörlük ve iyilik bilmezlikle suçlamaktadır. Asıl nankörlük yaratana karşı yapılan olmasına ve ilahlık iddia ederek en büyük nankörlüğü de kendisi yapmış olmasına rağmen, şimdi başkalarına akıl vermesi tam bir aymazlıktır. Üstelik Firavun'un Hz. Musa'yı sarayında bakması bir lütuf da değildi. Çünkü bu durum, kendisinin sebep olduğu bir soykırımdan çocuğunu kurtarmaya çalışan bir annenin çaresizliğine karşılık Yüce Allah'ın hazırladığı bir imkândı.

6 Önceki ayette geçen *el-kâfirîne* kelimesi nasıl ki itikâdî manada "kâfirler" değil de "nankörler" manasına geliyor idiyse, buradaki *ed-dâllîne* kelimesi de bilinen ve yaygın olarak kullanılan "sapkınlar" değil, "şaşkınlar", "hata edenler", "bilmeden bir şey yapanlar" manasına gelmektedir. Hz. Musa bu fiili yaptığını inkâr etmemiş, gençken, yaptığının ne anlama geldiğini bilip kestiremeden, hiçbir kasıt taşımadan hataen bu fiili işlemişti. Bazılarına göre olayın peygamber olduktan sonra gerçekleştirilmiş olma ihtimali de vardır. Hâlbuki bu yaklaşım bir sonraki ayette yani Şu'arâ 26:21'de verilen bilgilerle uyuşmamaktadır.

فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَيَّ اَنْ عَبَّدْتَ بَنِي اِسْرَآءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ اَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾
قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ اِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾

21. Sizden korktuğum için de aranızdan kaçmıştım. Sonra Rabbim bana ***hikmet*** (doğru hüküm verme yeteneği) verdi ve beni elçilerden (biri olarak) görevlendirdi.[1]

22. Başıma kaktığın o nimete gelince, (onun sebebi de) İsrailoğulları'nı kendine kul köle etmendi."

23. (Firavun) "Âlemlerin Rabbi de nedir?" demişti.

24. (Musa ise) "Kesin inananlar olursanız, (bilin ki) O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir." demişti.[2]

25. (Firavun) etrafındakilere "Duymuyor musunuz?"[3] demişti.

26. (Musa devamla) "O, sizin de Rabbinizdir; önceki atalarınızın da Rabbidir." demişti.

27. (Firavun) "Size gönderilen bu Elçiniz mutlaka cinlenmiştir!" demişti.[4]

1 Hz. Musa bu olay sonrasında yani Medyen'e gittikten bir süre sonra Yüce Allah'ın kendisine hüküm, muhakeme, ilim ve anlayış verdiğini, ardından onu peygamberlerden kıldığını beyan etmektedir. Buradan hareketle, Hz. Musa'nın söz konusu fiili peygamberlikten önce, henüz bir peygamber ahlakına ulaşmadığı dönemde bilinçsiz bir çağında yaptığı anlaşılmakta, dolayısıyla bazılarınca ileri sürüldüğü üzere bu fiilin peygamberlikten sonra işlendiği yolundaki yaklaşımın yanlış olduğu ortaya konulmaktadır.

2 Bu ayetler Tâhâ 20:49-50. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Benzer mesaj: Duhân 44:7.

3 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Duyuyorsunuz, değil mi?"

4 Firavun hakaretlerine devam etmekte ve Hz. Musa'nın cinlenmiş olduğunu söylemektedir. Kavminin Hz. Nuh için söylediği "O, kendisinde mecnunluk (delilik) bulunan bir adamdır; onu bir süreye kadar bekleyip gözetleyin" (Mü'minûn 23:25) sözüyle Firavun'un Hz. Musa için söylediği aynıdır. Buradan hareketle, küfrün aynı kaynaktan beslendiğini ve mantığının aynı olduğunu söyleyerek, bu yolu izleyen Mekkeli müşriklerin de Hz. Muhammed için "Ey kendisine zikir indirildiğini (sanan) kişi (!), sen sadece bir mecnunsun" (Hicr 15:6) diyerek aynı suçlamada bulunduğunu ve onunla alay ettiklerini belirtmeliyiz.

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ اِلٰهًا
غَيْرِي لَاَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِه۪ٓ اِنْ
كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌۚ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ
لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَاِ حَوْلَهُٓ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌۙ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ
بِسِحْرِه۪ۗ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُٓوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرِينَۙ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ
بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍۙ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ
مُجْتَمِعُونَۙ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾

28. (Musa ise) "Aklınızı kullanırsanız (anlarsınız ki Allah), doğunun, batının ve ikisi arasında bulunanların da Rabbidir." demişti.

29. (Firavun) "Benden başkasını ilah edinirsen[1] şüphesiz ki seni hapse atılanlardan yaparım!" demişti.

30. (Musa ise) "Sana apaçık bir şey (delil) getirsem de mi (hapse atarsın)?" diye sormuştu.

31. (Firavun da) "Doğru söyleyenlerdensen getir onu (delilini göster)!" demişti.

32. (Musa) asasını atmıştı. Bir de ne görsünler, o (asa) apaçık bir yılan (olmuş)![2]

33. Elini de (koynundan) çıkarmıştı. Bir de ne görsünler, o (eli) bakanlara bembeyaz (görünmüştü).[3]

34-35. (Firavun) çevresindeki yöneticilere şöyle demişti: "Bu, sizi büyüsüyle yurdunuzdan çıkarmak isteyen çok bilgili bir büyücüdür.[4] Öneriniz nedir?"

36-37. (Onlar) şöyle demişlerdi: "Kardeşiyle birlikte onu (Musa'yı) alıkoy ve bütün bilgin büyücüleri sana getirmeleri için toplayıcıları şehirlere gönder!"

38. (Ardından) büyücüler belirli bir günün belirlenen vaktinde bir araya getirilmişlerdi.[5]

39. İnsanlara da "Siz de toplanıyor musunuz? (toplanın)!" denmişti.

40. (Şehir halkı:) "Umarız ki büyücüler üstün gelirlerse büyücülere uyarız!" (demişti).[6]

1 Bu ayet Kasas 28:38. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:107-108; Tâhâ 20:22; Neml 27:10-12; Kasas 28:31.

3 Bu ayet A'râf 7:107-108, Tâhâ 20:22. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:110; Tâhâ 20:63.

5 Benzer mesaj için bkz. Tâhâ 20:59.

6 Bu ayet A'râf 7:109-112 ve Tâhâ 20:57-60. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ اَئِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِب۪ينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ
اِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّب۪ينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسٰٓى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَاَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ
وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ اِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَاَلْقٰى مُوسٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
﴿٤٥﴾ فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِد۪ينَ ﴿٤٦﴾ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ
﴿٤٨﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَب۪يرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٤٩﴾

41. Büyücüler geldiklerinde, Firavun'a "Galip gelirsek bize ödül var, değil mi?" demişlerdi.

42. (Firavun) "Tamam! Şüphesiz ki o takdirde siz gözdelerimden (olacaksı)nız!" demişti.[1]

43. Musa onlara "Ne atacaksanız atın!" demişti.[2]

44. İplerini ve asalarını atmış ve "Firavun'un itibarı için[3] elbette biz galip geleceğiz!" demişlerdi.

45. Musa da asasını atmıştı. Bir de ne görsünler, (Musa'nın asası) onların uydurduklarını yutuyor.[4]

46. (Bunu gören) büyücüler derhal secdeye kapanmışlardı.

47-48. "Âlemlerin Rabbine, yani Musa ve Harun'un Rabbine inanıp güvendik!"[5] demişlerdi.

49. (Firavun) şöyle demişti: "Ben size izin vermeden ona iman ettiniz, (öyle mi)! Şüphesiz ki o (Musa), size büyü öğreten büyüğünüzdür (akıl hocanızdır). İleride (size neler yapacağımı) elbette bileceksiniz. Dönekliğ(iniz)den dolayı kesinlikle ellerinizi ve ayaklarınızı elbette kestireceğim[6] ve hepinizi astıracağım!"

1 Bu ayetler A'râf 7:113-114. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesaj: Yûnus 10:80.

3 Bu ayette geçen "Firavun'un izzeti ile" ifadesi, "onun gücü ve şerefi için", "onun gücünden istifade ederek" ve "onun gücüne yemin ederek" gibi anlamlar vermektedir. Buradan hareketle, anlaşılıyor ki farklı varlıklara yemin geleneği o dönem İsrailoğulları'nda olduğu gibi, Mekkeli müşriklerin uygulamalarında da vardı.

4 Bu ayetler A'râf 7:117. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:121-122; Tâhâ 20:70.

6 Burada mesaj, *min hılâfin* ifadesi gereği el ve ayakların çaprazlama kesilmesinden ziyade, Firavun'un tevbe eden büyücülere yönelik önceki inançlarından "dönmeleri" suçlamasıyla uyguladığı el ve ayakları kesme cezasının verilmesidir. El ve ayakların kesilmesiyle ilgili olarak benzer mesajlar: A'râf 7:124; Tâhâ 20:71.

قَالُوا لَا ضَيْرَ اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ ﴿٥٠﴾ اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَٓا اَنْ كُنَّٓا اَوَّلَ
الْمُؤْمِنٖينَۜ ﴿٥١﴾ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖٓي اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَاَرْسَلَ فِرْعَوْنُ
فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرٖينَۚ ﴿٥٣﴾ اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلٖيلُونَۙ ﴿٥٤﴾ وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَٓائِظُونَۙ ﴿٥٥﴾ وَاِنَّا
لَجَمٖيعٌ حَاذِرُونَۜ ﴿٥٦﴾ فَاَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرٖيمٍۙ ﴿٥٨﴾
كَذٰلِكَۜ وَاَوْرَثْنَاهَا بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَۜ ﴿٥٩﴾ فَاَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقٖينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَٓاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ
اَصْحَابُ مُوسٰٓى اِنَّا لَمُدْرَكُونَۚ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّاۚ اِنَّ مَعِيَ رَبّٖي سَيَهْدٖينِ ﴿٦٢﴾

50. (Büyücüler) şöyle demişlerdi: "Zararı yok, (nasıl olsa) Rabbimize döneceğiz.

51. İlk iman edenler (iman edenlerin öncüleri) olduğumuz için Rabbimizin hatalarımızı bağışlayacağını umuyoruz."[1]

52. Musa'ya "Kullarımı geceleyin yola çıkar; şüphesiz ki takip edileceksiniz!" diye vahyetmiştik.[2]

53. Firavun da şehirlere (asker) toplayıcılar göndermiş (ve):

54-56. "Şüphesiz ki bunlar az bir topluluktur; (ama) bize karşı öfke doludurlar. Biz ise donanımlı bir topluluğuz!" (demişti).

57-58. (Bu vesile ile) onları (Firavun ve halkını) bahçeler(in)den, (su) kaynaklarından, hazinelerden ve değerli makamlardan çıkarmıştık.

59. Böylece İsrailoğulları'nı onlara (geride bıraktıklarına) mirasçı yapmıştık.[3]

60. (Firavun ve adamları) gün doğarken onların peşine düşmüşlerdi.[4]

61. İki topluluk birbirini görünce Musa'nın halkı "Şüphesiz ki yakalandık!" demişlerdi.[5]

62. (Musa) "Asla! Şüphesiz ki Rabbim benimledir, bana yol gösterecektir!"[6] demişti.[7]

1 Bu ayetler A'râf 7:120-126 ve Tâhâ 20:70-73. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:77; Şu'arâ 26:61; Duhân 44:23.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:137; Duhân 44:25-28.

4 Bu ayet Tâhâ 20:77-78. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesaj: Tâhâ 20:77.

6 Bir peygamberin Yüce Allah'a güveninin nasıl olması gerektiği bu şekilde ortaya konulmuş, tıpkı Hz. İbrahim gibi "Rabbime gidiyorum; O, bana yol gösterecektir" (Sâffât 37:99) diyerek yolunu belirlemiş, tam bir teslimiyet göstermiştir. Peygamberler silsilesinin son halkası olan Hz. Muhammed de hicreti esnasında beraberindeki Hz. Ebû Bekir'e "Üzülme! Allah bizimle beraberdir" (Tevbe 9:40) demiş ve Rabbine olan güvenini en sıkıntılı zamanında bile hatırlatarak tam bir güven sembolü olmuştu. Risalet güvene dayalı bir kurum olduğu için, onların yola çıkmasını Yüce Allah emrettiğine göre, sonrasında da onları sahiplenecek ve sıkıntıya düşmelerini engelleyecekti.

7 Benzer mesajlar: Kasas 28:22; 'Ankebût 29:26; Sâffât 37:99; Zuhruf 43:27.

فَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَۜ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾

63. Musa'ya "Asanla denize vur!" diye vahyetmiştik. (Deniz) derhal yarılmış; her bölüm koca bir dağ gibi olmuştu.[1]

1 Konuyla ilgili Tâhâ 20:77'de şöyle buyrulmaktadır: "Onlar için denizde kuru bir yol vur." Buradaki emir, "onlar için denizdeki yola (asayı) vurup oranın kurutulması" manasındadır. Hz. Musa'nın asâ'sı burada "üçüncü" işleviyle gündeme getirilmektedir. İlki "ince ve çevik bir yılan olması", diğeri ise "büyücülerin büyülerini yutup ortadan kaldırması" şeklinde tecelli eden fonksiyonuna şimdi de "denizde yol vurmak" eklenmektedir. Asâ'nın denize vurulması "denizde yol vurmak", yani orada yolculuğa çıkmak şeklinde de yorumlanabilir. Bu ifadede maksadın deniz yolunu tercih olduğu, Firavun ve adamlarının ise onları takip ederlerken, benzer bir yolculukta boğuldukları da dile getirilen görüşler arasında yer almaktadır. "Denizin yarılması" hakkında müfessirlerimiz ayette sözü edilen *küllü fırkın* "her grup" ifadesini, yarılan denizin yarılma esnasında oluşturduğu büyük "iki dalga" şeklinde anlamışlardır. Hâlbuki ifade çoğul olduğu için, konuyu "iki dalga"ya indirgemek de hatalıdır; meseleyi suyla ilişkilendirip onunla sınırlı tutmak da. Anlaşılıyor ki oluşan *infilâk* ortamında sular çekilmiş, böylece suyun altındaki kara kütleleri büyük birer nesne olarak görünür olmuştu. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *et-tavd* kelimesi "göğe doğru yükselen şey" anlamında buradaki sıra dışılığa uygun bir mana vermektedir. Bu arada Kur'an'da sadece bu ayette geçen *infeleka* fiilinin verdiği *mutâva'ât* anlamı da özellikle hatırlanmalıdır. Bilindiği üzere, bu ifade biçiminde Yüce Allah'ın eşyaya koyduğu özelliklerin devreye girmesi kast edilir. Kıyamet ve mahşer şartlarıyla ilgili fiillerin genellikle bu kalıpta gelmesi Yüce Allah'ın onları öyle planlamasının sonucudur. Göğün *infitârı* ve *inşikâkı* gibi olayların ifade edilmesinde kullanılan edilgen kalıplar eşyanın fıtratının gereğidir. İşte tam da buna uygun olarak denizin yarılmasını Yüce Allah'ın belli bölgelere koyduğu bir çeşit "med cezir" olaylarıyla ilişkilendirmek hatalı bir yorum olmasa gerektir. Bir ihtimal olarak adına shashe "şeyş" denen olay burada gerçekleşmiş olabilir. Buna göre, denizde bir kara yükselmesi yaşanmış olabilir ki bu durum, asırlar içerisinde çok nadir yaşanan ve Ay'ın dünyaya yaklaşmasıyla denizin alt kısmındaki kara parçasının yukarıya doğru yükselip küçük kara parçası veya bir kara çizgisi oluşturması olayıdır (Bu bilgiyi OMÜ Coğrafya anabilim dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Uzun beye borçluyum). Bu yaklaşım bir yorumdur ve konuyu anlamaya çalıştığımız bir bakış açısıdır. Elbette konu böyle anlaşılınca haklı olarak diğer görüşün sahipleri "peki mucize bunun neresinde?" diye sorabilirler. Bizce mucize bunun her yerinde duruyor. Çünkü "med cezir" olayları Yüce Allah'ın bu kâinat sistemindeki en muhteşem olağanüstülüklerinden sadece bir tanesidir. Bizce "denizin yarılması ve içinden yol açılması" ne kadar mucize, yani sıra dışı olağanüstü bir olay olarak kabul edilirse, "med cezir" olayı da en az onun kadar mucizedir ve olağanüstülük içermektedir. İzahımızın bu noktasında şunu itiraf edelim: Bu ve benzer konularda "olay şu şekilde olmuştur" diyerek konuyu kestirip atmak doğru değildir. Bizim yaptığımız şey, ayetleri anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktır. Her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği sadece ve sadece Rabbimiz bilmektedir. Şu'arâ' 26:67'de beyan edildiği gibi "bunda nice dersler ve ibretler vardır" diyerek konunun ibret boyutuna yönelmek ve bize yönelik dersleri anlamak istiyoruz.

وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ الْاٰخَرٖينَۚ ﴿٦٤﴾ وَاَنْجَيْنَا مُوسٰى وَمَنْ مَعَهُٓ اَجْمَعٖينَۚ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرٖينَ ﴿٦٦﴾ اِنَّ
فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿٦٧﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ ﴿٦٨﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ
نَبَاَ اِبْرٰهٖيمَۢ ﴿٦٩﴾ اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفٖينَ ﴿٧١﴾
قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ اِذْ تَدْعُونَۙ ﴿٧٢﴾ اَوْ يَنْفَعُونَكُمْ اَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا
كَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ اَفَرَاَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَۙ ﴿٧٥﴾ اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمُ الْاَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

64. Diğerlerini oraya yaklaştırmıştık.
65. Musa ve beraberindekilerin hepsini kurtarmıştık.
66. Sonra diğerlerini (suda) boğmuştuk.[1]
67. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.
68. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.

Surenin 69-104. ayetlerinde Hz. İbrahim'in kıssası gündeme getirilmektedir.

69. Onlara İbrahim'in haberini *tilâvet* et (okuyup aktar)!
70. Hani o (İbrahim), babasına ve kavmine "Neye tapıyorsunuz?" diye sormuştu.
71. Onlar "Putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz!" demişlerdi.[2]
72-73. (İbrahim) "Kendilerine yalvardığınızda sizi duyuyorlar veya size yarar ya da zarar verebiliyorlar mı?" diye sormuştu.
74. Onlar "Hayır ama biz babalarımızı böyle yapar bulduk!" cevabını vermişlerdi.[3]
75-76. (İbrahim) şöyle demişti: "Siz ve önceki atalarınız neye taptığınızı hiç düşündünüz mü?

1 Bu ayetler Yûnus 10:90-91. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Tıpkı Mekkeli müşrikler gibi Hz. İbrahim'in kavmi de putlara tapıyordu. Kıssanın ibretlik anlatımı Mekkeli müşriklere ve şirk bataklığına düşen her zaman diliminde yaşayan ve yaşayacak olanlara bir mesaj içermektedir. Putlar çok çeşitlilik arz edebilir: İnsanlar tarafından canlı putlar (Nemrut vb.) edinilebileceği gibi atalar kültü adı verilen ruhlara tapınma, herhangi bir maddeden ve eşyadan yapılma figürlere tapınma ve gök cisimlerine tapınma şeklinde de olabilir. Her ne ile olursa olsun, "şirk" zihnen, fikren ve ruhen bir bozulmanın tezahürü olup bedeni de içinden çıkılmaz bir bataklığa mahkum etmektir.

3 Taklitçilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِيٓ اِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ اَلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي
وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِيٓ اَطْمَعُ
اَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَاَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾
وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْاٰخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ
لِاَبِيٓ اِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّٓالِّينَ ﴿٨٦﴾

77. Şüphesiz ki onlar (putlar) benim düşmanımdır; sadece âlemlerin Rabbine (kulluk ederim).[1]

78. (O) beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir.

79. Beni yediren ve içirendir.

80. Hastalandığımda bana şifa verendir.

81. Beni öldürüp sonra diriltecek olandır.

82. Hesap gününde benim için hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur.[2]

83. Rabbim! Bana (doğru) hüküm verme yeteneği ver ve beni iyiler arasına kat![3]

84. Bana, (benden) sonra gelecekler arasında iyilikle anılmayı nasip et![4]

85. Beni, nimet cennetinin mirasçılarından kıl!

86. Şaşkınlardan olan babamı da bağışla![5]

1 Bu ayetler En'âm 6:74, Enbiyâ 21:51-55, Sâffât 37:85-87, Zuhruf 43:26-27 ve Mümtehine 60:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Hz. İbrahim'in bu sözü bir insanın peygamber bile olsa hata yapabileceğini, hatasının bağışlanması için Yüce Allah'a dua etmesi gerektiğini göstermektedir.

3 Surenin 77-89. ayetlerinde tevhidin babası ve sembol ismi olarak bilinen Hz. İbrahim'in dile getirdiği bir tevhid manifestosu yer almaktadır.

4 Bu dua Hz. İbrahim'in "dünyaya yönelik" bir isteğiyle ilgilidir ve "Sonraki nesiller arasında sadakat diliyle, yani hayırla yâd edilmek" şeklindedir. Bu duayı "Bana hakikati başkalarına aktarmada doğru bir anlatım yeteneği ver" şeklinde de anlayabiliriz. Hz. İbrahim'in bu duası da kabul edilmiş ve Meryem 19:50'de de beyan edildiği gibi hem o, hem de oğlu Hz. İshak ve torunu Hz. Yakup yüksek bir sadakatin sahibi olarak tanıtılmıştır.

5 Bu ayet Tevbe 9:114, Meryem 19:47 ve Mümtehine 60:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Hz. İbrahim, babası için bağışlanma dileğinde bulunmuştu; fakat bu durum babası sağken yaşanmıştı. Buna göre, Hz. İbrahim'in duası bir anlamda babasının tevbe etmesine yönelik anlaşılmalıdır. Çünkü babasının Allah'a düşman biri olarak öldüğü kendisine bildirilince ondan yüz çevirmişti.

وَلَا تُخْزِن۪ي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَل۪يمٍ ﴿٨٩﴾ وَاُزْلِفَتِ
الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَح۪يمُ لِلْغَاو۪ينَ ﴿٩١﴾ وَق۪يلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ اَوْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا ف۪يهَا هُمْ وَالْغَاوُنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ اِبْل۪يسَ اَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا
وَهُمْ ف۪يهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٩٧﴾ اِذْ نُسَوّ۪يكُمْ بِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٩٨﴾

87-89. Samimi bir kalp ile gelenlerin dışında, mal ve çocukların (kişiye) yarar sağlayamayacağı gün, yani (insanların) diriltilecekleri gün beni rezil etme!"[1]

90. (O gün) cennet, *muttakî*lere (duyarlı olanlara) yaklaştırılacaktır.[2]

91. Cehennem de azgınlar için ortaya çıkartılacaktır.

92-93. Onlara (cehennemliklere) "Allah'ın peşi sıra taptıklarınız nerede? Size yardım edebiliyorlar mı veya kendilerine yardımları dokunuyor mu?" denecektir.

94-95. Onlar (İbrahim'in kavmi) bütün azgınlar ve İblis'in askerleri, hepsi tepetaklak cehenneme atılacaklardır.

96. (Cehennemlikler) orada birbirleriyle çekişerek şöyle diyeceklerdir:

97-98. "Allah'a yemin olsun:[3] Sizi âlemlerin Rabbiyle eşit saymakla doğrusu apaçık sapkınlık içindeymişiz.[4]

1 Hz. İbrahim bunu söylerken kendi hatalarını kast etmiş olabilir. Nitekim duaları içerisinde yer alan ve Şu'arâ' 26:82. ayette dile getirdiği "Hesap günü benim için hatalarımı bağışlayacağını umduğum kudret de sadece O'dur (Allah'tır)" ifadesi bunun delilidir. Bağlamdan dolayı ayette kast edilen asıl anlam bu olmalıdır. Maksadın Hz. İbrahim'in sapkınlardan olan babasıyla ilişkili olabilme ihtimali de dile getirilmektedir. Söylenmek istenen şudur: "İçlerinde babamın da bulunduğu sapkınların diriltileceği gün beni mahcup etme!" Belli ki Hz. İbrahim babasının cehennemlikler arasında bulunması nedeniyle bu durumdan mahcup olacağı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım insani açıdan anlaşılabilir olsa da Yüce Allah'ın kararı hakkında bir peygamberin mahcubiyet yaşaması ihtimal dışıdır.

2 Mahşerle ilgili "geçmiş zaman" fiillerine "gelecek zaman" anlamı verilmelidir; çünkü bu, bir Kur'an üslubudur. Cennetin yakınlaştırılmasıyla ilgili benzer mesajlar: Kâf 50:31; Tekvîr 81:13.

3 *Tellâhi* ifadesi, Kur'an'da dokuz kez geçen yeminlerden birisidir. Bu yeminler için bkz. Yûsuf 12:73, 85, 91, 95; Nahl 16:56, 63; Enbiyâ 21:57; Şu'arâ 26:97; Sâffât 37:56.

4 Yüce Allah'a şirk koşanlarca dile getirilen "putların Allah'a denk tutulması" ifadesi müşriklerin Allah'ı inkâr etmediklerini göstermektedir. Zira şirk yani ortaklık ya da ortak koşma inancı, bir varlığa karşı başka varlıkları ortak kılma, denk tutma inancıdır. Kısaca müşrikler yani Yüce Allah'a şirk koşanlar da Allah'a inanmakta ama bilerek veya bilmeyerek Allah'a ait olan güç ve yetkiyi başka varlıklara atfetmektedirler. Bu da Yüce Allah'ı inanç bakımından yerli yerine koymamaktır; aksine O'nu yerinden etme sapkınlığıdır, adaleti yıkmaktır yani apaçık zulümdür.

وَمَٓا اَضَلَّنَٓا اِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَۙ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ اَنَّ
لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَاِنَّ
رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍۨ الْمُرْسَلِينَۚ ﴿١٠٥﴾

99. Bizi, o suçlulardan başkası saptırmadı.
100. Bizim için şefaatçiler de yok.[1]
101. Yakın bir dost da yok.
102. Keşke bizim için (dünyaya) bir daha dönüş olsaydı da müminlerden olsa(ydı)k!"[2]
103. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.
104. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[3]

Surenin 105-122. ayetlerinde Hz. Nuh ve kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

105. Nuh'un kavmi de elçileri yalanlamıştı.[4]

1 Doğru bir bilgi ve bakış açısı için Kur'an'da şefaatle ilgili geçen ayetler Zümer 39:43-44. ayetler merkeze alınarak okunmalıdır. Zira Yüce Allah Zümer suresinin ilgili ayetlerinde şöyle buyurmaktadır: "Yoksa onlar Allah'ın peşi sıra (başkalarını) şefaatçiler mi edindiler! De ki: "Onlar hiçbir şeye güç yetiremezlerse ve akıl erdiremezlerse de mi?" De ki: "Şefaat tamamen ve yalnızca Allah'a aittir. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca O'na aittir. Sonra da yalnızca O'na döndürüleceksiniz." Şefaatle ilgili ayetler için ayrıca bkz: Bakara 2:48, 123, 254; En'am 6:94; Araf 7:53; Rum 30:13; Yasin 36:23; Mümin 40:18; Zuhruf 43:86; Müddessir 74:48.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Secde 32:12; Fâtır 35:37; Zümer 39:58. Mahşerdeki yargılanma esnasında suçlular suçluluklarını itiraf edecek ve bu arada pişmanlık cümleleri de ağızlarından dökülecektir. Ahirette yaşanacak pişmanlıklar Nahl 16:28'de beyan edildiği gibi, ölüm anında başlayacak, ölümden hemen sonra da devam edecektir. Bakara 2:167, Mü'minûn 23:99-100 ve Secde 32:12'de "dünyaya geri dönüş isteği", İbrâhîm 14:44, Mü'min 40:11 ve Munâfikûn 63:10'da "ölümün veya azabın biraz daha geciktirilmesi", Mülk 67:10-11'de "dünyadayken gerçeğe kulak verip onu akledebilme itirafı" bunlar arasında sayılabilir.

3 Hz. İbrahim ile ilgili bazı ayetler için bkz. Bakara 2:124-132, 258-260; Âl-i İmrân 3:65-68; En'âm 6:74-83; Tevbe 9:114; Hûd 11:69-76; İbrâhîm 14:35-41; Hicr 15:51-60; Nahl 16:120-123; Meryem 19:41-50; Enbiyâ, 21:51-73; Hacc: 22:26-27; Şu'arâ 26:69-89; ...

4 Hz. Nuh'un kâfir kavminin inkâr ettiği "elçilerle" ilgili açıklamamız için bkz. Furkân 25:37.

اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ نُوحٌ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِ
﴿١٠٨﴾ وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِ
﴿١١٠﴾ قَالُٓوا اَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْاَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا عِلْم۪ي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾

106. Kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olmaz mısınız?[1]

107. Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.

108. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

109. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.[2]

110. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!"

111. (Kavmi) "Sana düşük (seviyeli) insanlar uymuşken, biz sana iman eder miyiz hiç!" demişti.[3]

112. (Nuh) şöyle demişti: "Onların (daha önce) neler yaptığına dair hiçbir bilgim yok.

1 Kur'an ayetlerine yansıdığı şekilde Yüce Allah tarafından görevlendirilen bütün elçilerin ortak bir tavırla "tevhid" çağrısı yaptıkları ve kavimlerine de aynı duyarlılıkla benzer ifadeler kullandıkları çeşitli surelerdeki ayetlere yansımaktadır. Bu bütün peygamberlerin aynı kaynaktan beslendiklerinin muhteşem bir delilidir. Hatta bu delil Şu'arâ suresindeki ayetlerde muhteşemliğini gözler önüne sermektedir. Zira Hz. Nuh'un (106-110), Hz. Hud'un (124-127), Hz. Salih'in (142-145), Hz. Lut'un (161-164) ve Hz. Şuayb'ın (177-180) ayetlerinde dile getirdikleri tebliğ ve davet cümlelerinin aynı olması bu muhteşemliğin eseridir. Zira söz konusu elçiler tebliğlerinde; **I.** Allah'a iman ve O'na karşı takva (duyarlılık), **II.** Görevli güvenilir elçi oldukları, **III.** Allah'a ve elçisine itaat ve bağlılık, **IV.** Görevleri karşılığında hiçbir ücret istememeleri ve sadece Yüce Allah'ın rızasını kazanma olmak üzere aynı daveti dile getirmişlerdir. Buna karşılık, kavimlerindeki inkârcıların cevabı da "bizim gibi insan, büyülenmiş, yalancı, sapkın" gibi hakikat karşısında cevap verememenin ezikliğini ve zayıf karakterlerini yansıtan benzer cümleler olmuştur. Son elçi Hz. Peygamber'in de tebliği önceki peygamberlerin aynısı olduğu gibi Mekkeli müşriklerden aldığı tepki de önceki inkârcıların benzeri olmuştur. O halde hakikati dile getirenler de batıldan yana olanlar da değişmemektedir.

2 Tebliğden ücret alınmamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

3 Bu ayet Hûd 11:27. ayetle birlikte okunmalıdır.

إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ
مُبِينٌ ﴿١١٥﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي
كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ
مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

113. Düşünürseniz, onların hesabının ancak Rabbime ait olduğunu anlarsınız.

114. Ben müminleri asla (yanımdan) kovamam.

115. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."[1]

116. (Kavmi) şöyle demişti: "Ey Nuh! (Bu davandan) vazgeçmezsen (iyi bil ki) kovulmuşlardan olacaksın!"[2]

117. (Nuh, Rabbine yönelerek) "Rabbim! Kavmim beni yalanladı.

118. Benimle onlar arasında hükmünü ver ve hem beni hem de benimle birlikte inananları kurtar!" demişti.

119. Biz de onu ve beraberindekileri dolu gemide (taşıyarak) kurtarmıştık.

120. Sonra da geride kalanları (suda) boğmuştuk.

121. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

122. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[3]

Surenin 123-140. ayetlerinde Hz. Hud ve Âd kavminin kıssası gündeme getirilmektedir.

123. Âd (kavmi) de elçileri yalanlamıştı.

1 Bu ayetler Hûd 11:28-30. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Hz. Nuh'un kavmi, öfkelerini bastıramamalarının sonucunda önce Hz. Nuh'u, ardından da beraberindekileri tehdit etmişlerdi. Nitekim ayetin sonundaki *el-mercûmîne* kelimesi çoğul getirildiği için "kovulanların çok olacağı", dolayısıyla bu tehdidin bütün o inananları içermekte olduğu anlaşılmaktadır.

3 Hz. Nuh'un ve kavminin kıssası için bkz. Âl-i İmrân 3:33; En'âm 6:84; A'râf 7:59-64; Tevbe 9:70; Yûnus 10:71-73; Hûd 11:25-49; İbrâhîm 14:9-18; İsrâ 17:3; Meryem 19:58; Enbiyâ 21:76-77; Hacc 22:42-43; Mü'minûn 23:23-30; Furkân 25:37; Şu'arâ 26:105-122; 'Ankebût 29:14-15; Ahzâb 33:7; Sâffât 37:75-82; Sâd 38:12-14; Mü'min 40:5-6; Şûrâ 42:13; Kâf 50:12-14; Zâriyât 51:46; Necm 53:52; Kamer 54:9-16; Hadîd 57:26; Tahrîm 66:10; Hâkka 69:11-12; Nûh 71:1-28.

اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ هُودٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ ﴿١٢٤﴾ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٢٦﴾ وَمَٓا
اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَم۪ينَۜ ﴿١٢٧﴾ اَتَبْنُونَ بِكُلِّ ر۪يعٍ اٰيَةً تَعْبَثُونَۙ ﴿١٢٨﴾
وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَۚ ﴿١٢٩﴾ وَاِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّار۪ينَۚ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِۚ
﴿١٣١﴾ وَاتَّقُوا الَّذ۪ٓي اَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَۚ ﴿١٣٢﴾ اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَبَن۪ينَۙ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍۚ ﴿١٣٤﴾ اِنّ۪ٓي
اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍۜ ﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظ۪ينَۙ ﴿١٣٦﴾

124. Kardeşleri Hud onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olmaz mısınız?

125. Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.

126. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

127. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.[1]

128. Siz övünüp eğlenmek üzere her yüksek yere bir ayet (anıt) mı dikiyorsunuz?[2]

129. Sürekli kalacağınızı umarak sağlam yapılar yapıyorsunuz.

130. (İnsanları) yakaladığınız zaman zorbalar olarak yakalıyorsunuz (zalimce davranıyorsunuz).

131. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

132-134. Bildiğiniz şeyleri size bolca verene yani hayvanları, çocukları, bahçeleri ve (su) kaynaklarını size bolca verene (Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olun!

135. Şüphesiz ki üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum."

136. (Kavmi ise) şöyle demişti: "Öğüt versen de öğüt verenlerden olmasan da bizim için birdir.

1 Tebliğden ücret alınmamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

2 Buradaki *tebnûne* fiili sadece bu ayette ayette geçmekte ve "bina etmek", "yapmak", "inşa etmek" anlamlarına gelmektedir. Ayrıca yine sadece bu ayette geçen *rî'ın* kelimesi "yüksek mevki", "tepe", "yol", "vadi", *te'besûne* fiili ise "eğlenmek", "oynamak", "abesle iştigal etmek" demektir. Elmalılı bu fiil için "oynamak, abes, hakiki veya hükmî bir faydası olmayan oyun ve eğlence gibi boş şeyler, yani ciddi bir maksadı bulunmayıp meşru olmayan işler yapmak" şeklinde yorumlamıştır. Ayetteki ifadelerden anlaşılıyor ki, buradaki *âyeh* kelimesi bilinen anlamının dışında farklı bir mesaj içeriğine sahip olmalıdır. Genelde "ayet, belirti, iz, alamet" anlamlarında kullanılan bu kelime, bağlam gereği göze büyük görünen, ilk etapta görüş alanına giren "anıtlar", "tapınaklar" gibi bir anlam vermelidir.

إِنْ هٰذَآ اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلِينَۙ ١٣٧ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَۚ ١٣٨ فَكَذَّبُوهُ فَاَهْلَكْنَاهُمْۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ
لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ١٣٩ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُۚ ١٤٠ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
الْمُرْسَلِينَۚ ١٤١ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ صَالِحٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ ١٤٢ اِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌۙ ١٤٣
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُونِۚ ١٤٤

137. Bu (söylediklerin) öncekilerin uydurmalarından başka bir şey değildir.[1]

138. Biz asla azaba uğratılacak da değiliz."

139. Böylece onu (Hud'u) yalanlamışlar; biz de kendilerini helak etmiştik. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

140. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[2]

Surenin 141-159. ayetlerinde Hz. Salih ve Semûd kavminin kıssası ele alınmaktadır.

141. Semûd (kavmi) de elçileri yalanlamıştı.

142. Kardeşleri Salih onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı) *takvâ*lı (duyarlı) olmuyor musunuz?

143. Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.

144. Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

1 'Âd kavmi Hz. Hûd'u suçlamakta ve tebliğ ettiği değerlerle alay etmekteydiler. Özellikle tevhid ve mahşere iman noktasındaki olumsuz tutumları onları peygamberle alay etmeye sevk etmişti. Bunun devamında "bize öğüt versen de vermesen de birdir; zaten bu dediklerin de öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" sözünü söylemişlerdi. Aynı küfür geleneğini takip eden Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'e hitaben yaptıkları suçlamada dile getirdikleri şu söz de aynı mantığın sonucudur: "Biz son millette (son zamanlarda, son dinde) bile böyle bir şey duymadık; bu bir uydurma (ortalığı karıştırma)dan başka bir şey değildir" (Sâd 38:7). İşte bu ayetteki *ıhtilâk* ile yorumunu yamakta olduğumuz ayetteki *huluk* kelimesi aynı köktendir ve kullanılma gerekçeleri ise muhatapları yalancılıkla suçlamaktır. Benzer bir yaklaşım azgın kavmi tarafından Hz. Nûh için Mü'minûn 23:24'te söz konusu edilmektedir.

2 Hz. Hud ve Âd kavminin kıssası hakkında bkz. A'râf 7:65-72; Tevbe 9:70; Hûd 11:50-60; İbrâhîm 14:9; Hacc 22:42; Mü'minûn 23:31-41; Furkân 25:38; Şu'arâ 26:123-140; 'Ankebût 29:38; Sâd 38:12; Mü'min 40:31; Fussilet 41:15-16; Ahkâf 46:21-26; Kâf 50:13; Zâriyât 51:41-42; Necm 53:50; Kamer 54:18-22; Hâkka 69:6-8; Fecr 89:6-13.

وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ اَتُتْرَكُونَ فِي مَا هٰهُنَٓا
اٰمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ
الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُٓوا اَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾
اَلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُٓوا اِنَّمَٓا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَٓا
اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۚ فَاْتِ بِاٰيَةٍ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هٰذِهٖ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ
شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍۚ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا
فَاَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾

145. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.[1]

146-148. Siz burada, bahçelerde, (su) kaynaklarında, ekinlerin ve salkımları aşağıya sarkmış hurmalıkların içinde güvende bırakılacak mısınız?

149. Şımarıklık yaparak dağlardan (kayalardan) evler yontuyorsunuz.

150. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

151-152. Yeryüzünde bozgunculuk yapıp ıslah edici olmayan haddi aşanların emrine itaat etmeyin (hükümlerine boyun eğmeyin)!"

153. (Kavmi ise Salih'e) şöyle demişti: "Sen sadece büyülenmişlerdensin.

154. Sen de ancak bizim gibi bir insansın.[2] Doğru söyleyenlerdensen (bize) bir delil getir!"

155. (Salih de) şöyle demişti: "İşte (delil) bu dişi devedir. (Belirli bir gün) su içme (hakkı) onun; belirli (bir) günün içme (hakkı da) sizindir![3]

156. Sakın ona hiçbir kötülük yapmayın; yoksa büyük bir günün azabı sizi yakalar."[4]

157. Onu (deveyi) hunharca katletmiş,[5] (sonradan) pişman olmuşlardı.

1 Tebliğden ücret alınmamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

2 İnkârcıların bir insan olan peygamberle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

3 Benzer mesaj: Kamer 54:28.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:73; Hûd 11:64.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:77; Hûd 11:65; Kamer 54:29; Şems 91:14.

فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿١٥٨﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ
الرَّحٖيمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلٖينَ ﴿١٦٠﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ لُوطٌ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ اِنّٖي
لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا
عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿١٦٤﴾ اَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمٖينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ
اَزْوَاجِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجٖينَ ﴿١٦٧﴾

158. (Ama çoktan) o azap kendilerini yakalamıştı. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

159. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[1]

Surenin 160-175. ayetlerinde Hz. Lut'un kıssasının bir bölümü hatırlatılmaktadır.

160. Lut kavmi de elçileri yalanlamıştı.

161. Kardeşleri Lut onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olmuyor musunuz?

162. Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.

163. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

164. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.[2]

165. İnsanlardan erkeklere mi yaklaşıyorsunuz?

166. Rabbinizin sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyorsunuz. Doğrusu siz sınırı aşmış (sapkın) bir topluluksunuz!"

167. (Kavmi), "Ey Lut! (Bu davandan) vazgeçmezsen mutlaka (kovulup) çıkartılanlardan olacaksın!" demişti.[3]

1 Hz. Salih'in ve Semûd kavminin kıssası hakkında bkz. A'râf 7:73-79; Tevbe 9:70; Hûd 11:61-68; İbrâhîm 14:9; İsrâ 17:59; Hacc 22:42; Furkân 25:38; Şu'arâ 26:141-159; Neml 27:45-53; 'Ankebût 29:38; Sâd 38:12; Mü'min 40:31; Fussilet 41:17-18; Kâf 50:12; Zâriyât 51:43-45; Necm 53:51; Kamer 54:23-32; Hâkka 69:4-5; Burûc 85:18; Fecr 89:9; Şems 91:11-15.

2 Tebliğden ücret alınmamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

3 Ayetteki *letekûnenne* ifadesinin başında pekiştirme *lâmı*, sonunda "şeddeli *nûn*" harfi bulunduğu için Lut kavminin bu noktada çok kararlı oldukları gösterilmektedir.

قَالَ اِنّ۪ي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالّ۪ينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّن۪ي وَاَهْل۪ي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ
اَجْمَع۪ينَۙ ﴿١٧٠﴾ اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِر۪ينَۚ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَر۪ينَۚ ﴿١٧٢﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ
فَسَٓاءَ مَطَرُ الْمُنْذَر۪ينَ ﴿١٧٣﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٧٤﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ ﴿١٧٥﴾

168. (Lut da) "Doğrusu ben sizin bu işiniz nedeniyle (sizi) kınayanlardanım!"[1] demişti.

169. "Rabbim! Onların yaptıkları işin (sonucundan) beni ve ailemi kurtar!" (diye dua etmişti).[2]

170-171. Biz de geride kalanlar arasındaki yaşlı (eşi) hariç, onu ve bütün ailesini kurtarmıştık.[3]

172. Ardından diğerlerini helak etmiştik.

173. Üzerlerine büyük bir bela yağmuru yağdırmıştık.[4] Uyarılanların (ama yola gelmeyenlerin) bela yağmuru ne de kötü (olmuştu)!

174. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

175. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[5]

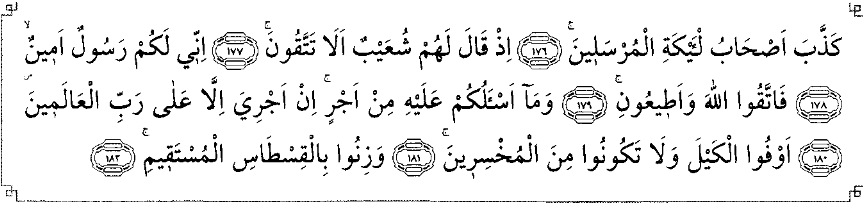
1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-kâlîne* kelimesi *el-kılâ'* kökünden gelmekte ve "şiddetli öfke duyanlar" anlamı vermektedir. Buradaki öfke, gönüle ve ciğerlere tesir etmiş olan bir öfkedir. İfadenin "Bu işiniz nedeniyle sizi kınıyorum" şeklinde tekil değil de "Sizi kınayanlardanım" şeklinde çoğul gelmesi, o dönemde bu kavmin yaptığı ahlâksızlığı herkesin paylaşmadığını, bunu kınayanların da bulunduğunu göstermektedir.

2 Burada sözü edilen "aile"den kasıt elbette ona iman edenlerdi.

3 Burada "Hz. Lut'un yaşlı eşi neden geride kaldı ya da bırakıldı" sorusu akıllara gelebilir. Onun geride bırakılma sebebi Tahrîm 66:10. ayette net bir şekilde dile getirilmektedir. Zira bu ayette "Allah kâfir olanlara, Nuh'un hanımı ile Lut'un hanımını örnek vermektedir. (Bu iki kadın), kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhları) altındalardı ve onlara hıyanet (ihanet) etmişlerdi. (Nuh ve Lut) Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamamıştı. (Onlara) 'Ateşe girenlerle birlikte siz de girin!' denmiş (olacak)tır" buyrularak geri kalma nedeni açıklanmaktadır.

4 Burada söz konusu edilen "taş yağmuru"ndan kasıt, balçıktan veya çamurdan pişirilip istif edilmiş sert taşlardır. Bu ayette ifade edilen ve Hz. Lut'un kavminin inkârcılarına uğrayan helak çeşidinin açılımı olan diğer ayetler için bkz. Hûd 11:82; Hicr 15:74; Zâriyât 51:33.

5 Hz. Lut kıssası için ayrıca bkz. A'râf 7:80-84; Hûd 11:78-83; Hicr 15:62-74; Şu'arâ 26:160-175; Neml 27:54-58; 'Ankebût 29:28-35; Sâffât 37:133-138.

Surenin 176-191. ayetlerinde Hz. Şuayb'ın kıssasının bir bölümü ele alınmaktadır.

176. Eyke halkı[1] da elçileri yalanlamıştı.

177. Şuayb[2] onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olmaz mısınız?

178. Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.

179. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

180. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.[3]

181. Ölçüyü tastamam yapın; (başkalarının hakkını) eksik verenlerden olmayın![4]

182. Doğru bir terazi ile tartın!

1 *Ashâbu'l-Eykeh* "Eykeliler" tamlamasındaki *eykeh*, "birbirine girmiş yeşil ağaçların bulunduğu bölgenin (vadinin) adı"dır. Eyke ve Medyen'in aynı yerin veya birbirine çok yakın iki bölgenin ismi olduğu rivayet edilmektedir.

2 Hz. Şuayb Medyenli olup -ki Kur'an'da "kardeşleri Şuayb" olarak ifade edilmekte- hem Medyen'e hem de Eyke'ye elçi olarak görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'de Medyen halkının deprem, sarsıntı veya gürültü ile, Eyke halkının ise "gölge günü"nün azabı ile (gündüzü karartan korkunç kasırga) cezalandırıldığı belirtilmektedir (el-A'râf 7:91; Hûd 11:94; eş-Şuarâ 26:189; el-Ankebût 29:37). Ashâb-ı Medyen ile Ashâbü'l-Eyke'yi aynı kavim sayanlar, bulutların ateş ve azap getirmesiyle şiddetli bir gürültü ve yer sarsıntısının peş peşe geldiğini belirtmektedir. Medyen halkı da aynı volkanik bölgede daha önce yaşayan Semûd ve Lût kavimleri gibi volkanik bir patlamanın getirdiği gürültü ve sarsıntı ile helâk edilmiş olmalıdır (Ömer Faruk Harman, "Medyen maddesi", *DİA*, XXVIII, 346-348).

3 Tebliğden ücret alınmamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

4 Hz. Şuayb, hem kendi toplumuna, hem de evrensel olarak bütün insanlığa bir ticaret ahlakı öğretmekte, ölçüme dayalı alış verişlerde tam ölçüm yapılmasını ve kesinlikle eksik ölçüp insanların hakkının yenmemesini öğütlemektedir. Konunun kısmen detay denebilecek boyutları En'âm 6:152, İsrâ 17:35 ve Mutaffifûn 83:1-3'te de yer almaktadır.

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذٖي خَلَقَكُمْ
وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوٓا اِنَّمَٓا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرٖينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَٓا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَاِنْ
نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبٖينَ ﴿١٨٦﴾ فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَٓاءِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ
رَبّٖٓي اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ اِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ
﴿١٨٩﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿١٩٠﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ ﴿١٩١﴾

183. İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin! Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın![1]

184. Sizi de önceki nesilleri de yaratan (Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı) olun!"

185. (Kavmi) şöyle demişti: "Sen sadece büyülenmişlerdensin.

186. Sen de ancak bizim gibi bir insansın.[2] Biz seni şüphesiz ki yalancılardan sanıyoruz.

187. Doğru sözlülerdensen üzerimize gökten bir parça indir!"

188. (Şuayb) "Rabbim yaptıklarınızı çok iyi bilendir." demişti.

189. Onu yalanlamışlar ve kendilerini o gölge gününün azabı yakalamıştı. Şüphesiz ki o, büyük bir günün azabıydı!

190. Çoğu inanmamış olsa da şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

191. Şüphesiz ki Rabbin güçlüdür, çok merhametlidir.[3]

1 Yeryüzünde bozgunculuk türlü şekillerde yapılabilir. Eyke halkının bozgunculuğu ise Şu'arâ 26:181 ve 182. ayette dile getirildiği gibi daha çok "ekonomik" bozgunculuğu içermektedir. Bu tür bozguncu toplumların bozgunculukları, "ekonomik düzeni bozma", "vurgunculuk", "stokçuluk", "karaborsacılık", "hırsızlık yapma", "eksik ölçüp tartma", "başkasının malını kötüleyerek çıkar sağlama" ve "gasp" gibi pek çok türü içine almaktadır. Ayetin mesajı ise bu tür yanlışa giren veya girecek olan tüm gelmiş ve gelecek toplumlara bir uyarı niteliğindedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:60; En'âm 6:152; A'râf 7:74, 85; Hûd 11:85; İsrâ 17:35; Rahmân 55:9.

2 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

3 Hz. Şuayb'ın ve Eykelilerin kıssasıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:85-93; Hûd 11:84-95; Hicr 15:78-79; Şu'arâ 26:176-191; 'Ankebût 29:36-37; Sâd 38:13; Kâf 50:14.

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ
الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ اَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ اٰيَةً اَنْ
يَعْلَمَهُ عُلَمٰٓؤُا بَنِٓي اِسْرَٓاءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلٰى بَعْضِ الْاَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَاَهُ عَلَيْهِمْ مَا
كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾

Surenin 192-227. ayetlerinde vahye ve Hz. Muhammed'in peygamberliğinin delilinin Kur'an olduğuna, vahyi şeytanların indirmediğine dikkat çekilmekte, kâfir şairlerin durumu ile kendilerine yönelik tehditkâr ifadeler surenin son konusu olarak belirlenmektedir.

192. Şüphesiz ki o (Kur'an), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

193-195. Uyarıcılardan olasın diye onu (Kur'an'ı) apaçık Arapça diliyle[1] Güvenilir Ruh (Cebrail) senin kalbine indirmiştir.[2]

196. O (Kur'an'ın ilkeleri), öncekilerin kitaplarında[3] da vardı.[4]

197. İsrailoğulları âlimlerinin[5] onu (Kur'an'ı) tanıyıp bilmesi, o (inkârcılar) için bir delil değil midir?

198-199. Biz Kur'an'ı, Arap olmayanlardan (yabancı) birine indirseydik, o da onu kendilerine (farklı bir dilde) okusaydı,[6] yine de ona inanmazlardı.[7]

200. Biz onu (Kur'an'ı), suçluların kalplerine (gözlerinin içine) böylece soktuk.[8]

1 Benzer mesaj: Nahl 16:103.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:97.

3 Dini öğretilerdeki kaynak-amaç birlikteliğiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Nahl 16:118; Fussilet 41:43; Şûrâ 42:13; Necm 53:36-37; A'lâ 87:18-19.

4 Şu'arâ suresinin 192-196. ayetleri, son derece kapsamlı bir Kur'an tarifi içermektedir.

5 Çok yaygın olmasa da Mekke ve civar şehirlerde önceki peygamberlere gönderilen ilâhî mesajlardan haberi olan insanlar vardı. Bunlar içerisinde en yaygın olanlar ise İsrailoğulları ve onların içerisinde bulunan âlimlerdi.

6 Bu ayet Fussilet 41:44. ayetle birlikte okunmalıdır.

7 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Sebe' 34:31.

8 Benzer mesaj: Hicr 15:12. Kur'an Mekkeli müşriklerin anadilinde indirilmiş ve öncelikle onların anlamalarına imkân sağlanmıştır. Kur'an ayetlerindeki hakikatlere rağmen, kendilerine gönderilen vahyi bilerek ve isteyerek inkârları da onlara bu inkâr suçunda savunulacak bir taraf bırakmamıştır. Yani ahirette suçları ortaya konulmuş olacak ve savunmaları da geçersiz kalacaktır.

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَل۪يمَۙ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَۙ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا
هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَۜ ﴿٢٠٣﴾ اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ اَفَرَاَيْتَ اِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِن۪ينَۙ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ
جَٓاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَۙ ﴿٢٠٦﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَۜ ﴿٢٠٧﴾ وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ
اِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَۗ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرٰى وَمَا كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاط۪ينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا
يَنْبَغ۪ي لَهُمْ وَمَا يَسْتَط۪يعُونَۜ ﴿٢١١﴾

201-202. Hiç farkına varmadan kendilerine ansızın[1] gelecek acıklı azabı görünceye kadar ona iman etmezler.[2]

203. (Azabı gördüklerinde) "Bize süre tanınır mı?" diyeceklerdir.

204. Azabımızı acele mi istiyorlar?[3]

205-206. Şimdi şunu bir düşün: "Biz onları senelerce yaşatsak, sonra da (kendilerine) söz verilmiş olan (azap) başlarına gelse,

207. Yararlandırıldıkları nimetlerin kendilerine hiçbir yararı olmayacaktır."[4]

208-209. Zaten gerçeği hatırlatan uyarıcılar olmadan hiçbir şehri helak etmemiştik; biz kimseye[5] haksızlık edici de değildik.

210-211. Onu (Kur'an'ı) şeytanlar indirmemiştir; bu onlara yaraşmaz; zaten (buna) güçleri de yetmez.[6]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

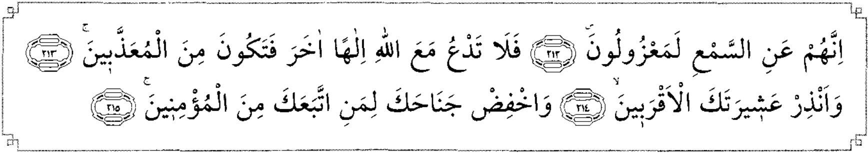
2 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Sebe' 34:31.

3 Benzer mesaj: Sâffât 37:176.

4 Buradaki *mâ* edatı "olumsuzluk" anlamına gelebileceği gibi soru anlamı da verebilir. Buna göre ise anlam "Faydalandırıldıkları nimetlerin kendilerine ne faydası olabilir ki!" şeklini alır.

5 Bu ayet En'âm 6:131, Enfâl 8:33, Hûd 11:116-117, İsrâ 17:15, Kasas 28:59. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Yüce Allah, Şu'arâ sûresinin 192-196. ayetlerinde vahyin kaynağı ve çeşitli nitelikleri hakkında bilgi verdikten sonra, müşriklerin uydurdukları yalanlara da burada cevap vermektedir. Bu ayetlerde vahyin şeytanlarla ilgili olmadığı beyan edilmekte, bu noktada inkârcıların uydurdukları hezeyanlar şiddetli bir şekilde reddedilmektedir.
Kur'an'da vahyin kaynağının şeytanlar olduğuyla ilgili müşriklerin kabulleriyle ilgili çeşitli ayetlerde ayrıntı verilmekte ve meselenin istismarının önü kesilmek istenmektedir. İlgili ayetler için bkz. Hicr 15:16-18.

212. Onlar (şeytanlar), vahyi duymaktan kesin olarak uzak tutulmuşlardır.[1]

213. Allah ile birlikte herhangi bir ilaha sakın yalvarma; yoksa sen de azap edilenlerden olursun![2]

214. (Önce) yakın akrabanı uyar![3]

215. Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir![4]

1 Mealini vermekte olduğumuz bu ayetlerde Mekkeli müşriklerin bir zannı reddedilmektedir. Onlar Hz. Muhammed'e vahyi şeytanların veya cinlerin getirdiğine inanıyorlardı. İşte bu ayetler hem bu zannı ortadan kaldırmayı amaçlamakta hem de şeytanların ilâhî âlemden haber alma ve oradan bilgi çalma girişimlerini başaramadıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Surenin devam eden ayetlerinde şeytanların sadece kendini aldatan ve günahkârlıktan beslenenlere ineceği, onların da zaten günaha ve yalana kulak kabartacakları, dahası sürekli yalan söyleyecekleri ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Hicr 15:17; Sâffât 37:7-9; Mülk 67:5; Cinn 72:8-9.

2 Burada hitap Hz. Muhammed'e yönelik olsa da mesaj evrenseldir. Yüce Allah ucu bir şekilde şirke açılabilecek herhangi bir kabulün ve uygulamanın Hz. Peygamber'in gündeminde olmaması gerektiğini beyan etmektedir. Kâfirûn ve İhlâs sureleri başta olmak üzere, çeşitli ayetlerde tevhid vurgusu yer almakta, bu noktada Bakara 2:255, Âl-i İmrân 3:1-3, En'âm 6:56, Yûnus 10:106, Kasas 28:88 ve Mü'min 40:66 gibi ayetlerde ise konunun önemi açıkça vurgulanmaktadır. Tevhid peygamberi olan Hz. Peygamber'in herhangi bir şekilde şirke bulaşması söz konusu bile olamaz; ancak ümmetinin içinde bulunabileceği çeşitli şartlar ve yaşayacakları birtakım bozulmalar onların şirk bataklığına düşmesine sebep olabilir.

3 Bu ayet En'âm 6:19, 92, A'râf 7:158, Enbiyâ 21:107, Sebe' 34:28, Yâsîn 36:6, Şûrâ 42:7 ve Cum'a 62:2-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayetin iniş sebebi olarak Hz. Peygamber'in önce amcası Ebu Talib'i, kısa bir süre sonra da sevgili eşi Hz. Hatice'yi kaybettiği hüzün senesinde (*senetü'l-hüzn*) amcasının ölümü üzerine müşriklerce artırılan şiddet ve ambargo olarak görülmektedir. Bu durum sebebiyle tebliğ ve davet alanı daralan Hz. Peygamber'e öncelikle akrabalarını uyarması emrediliyor olabilir.

4 Bu emrin bir benzeri de Hicr 15:88'de de yer almaktadır. Bu ifade, tıpkı Müzzemmil 73:20'de de olduğu gibi "seninle olan bütün müminler" demektir. Çünkü bu surenin indirildiği dönemde Mekke'de Hz. Muhammed'e iman edip de onu takip etmeyenlerin bulunduğu düşünülmemelidir.

فَاِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ اِنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَۚ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَز۪يزِ الرَّح۪يمِۙ ﴿٢١٧﴾ اَلَّذ۪ي
يَرٰيكَ ح۪ينَ تَقُومُۙ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِد۪ينَ ﴿٢١٩﴾ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلْ
اُنَبِّئُكُمْ عَلٰى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاط۪ينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَث۪يمٍۙ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ
وَاَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَالشُّعَرَٓاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُنَۜ ﴿٢٢٤﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ ف۪ي كُلِّ وَادٍ يَه۪يمُونَۙ
﴿٢٢٥﴾ وَاَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَۙ ﴿٢٢٦﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ
كَث۪يرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذ۪ينَ ظَلَمُٓوا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

216. Onlar sana isyan ederlerse de ki: "Ben sizin yapmakta olduğunuz şeylerden uzağım."

217-220. Ayağa kalktığında ve secde edenler arasındaki dolaşmanda seni görene, (ayrıca) duyan, bilen, güçlü, çok merhametli olana (Allah'a) güven!

221. Şeytanların kime ineceğini size bildireyim mi?

222. Onlar günaha, iftiraya düşkün olan herkese inerler.[1]

223. Onlar (yalan sözlere) kulak verirler; çoğu da yalancıdır.

224. (İnançsız) şairler(e[2] gelince), onlara azgınlar uyarlar.

225-226. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmayacakları şeyleri söylediklerini[3] görmüyor musun?

227. Ancak iman edip iyi işler yapanlar, Allah'ı çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar hariç. Haksızlık edenler, nasıl bir devrimle devrileceklerini ileride bileceklerdir.

1 Burada "sebep-sonuç" ilişkisi vardır. Bu ayet şeytanın kimlere dost kılınacağının delilidir. İman etmemek, Kur'an'dan yüz çevirmek "sebep", şeytanın dost edinilmesi ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: A'râf 7:27; Meryem 19:83; Fussilet 41:25; Zuhruf 43:36.

2 Sûreye adını veren *eş-şu'arâ'* kelimesi burada geçmekte ve şairlerle ilgili olarak önceki ayetlerle bağlantılı bir şekilde konunun olumsuz yönüne dikkat çekilmektedir. Yüce Allah müşriklerin vahye şiir, Hz. Peygamber'e şair deme suçlamalarının karşılığında, yalana kulak verip yalandan beslenen ve çevresindekilere yalan söyleyenlerin o dönemin bazı "inkârcı şairleri" olduğunu beyan etmektedir. Bu şairler elbette bütün şairler değildir; çünkü sûrenin son ayetinde bunun istisnalarının bulunduğu beyan edilmektedir.

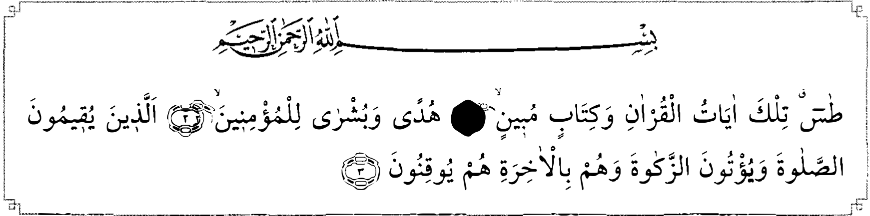
3 Bu ayet Bakara 2:44 ve Saff 61:2-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

27

NEML SURESİ

❀ 93 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 93 ayetten oluşan, adını 18. ayetindeki "karınca" anlamındaki *en-neml* kelimesinden alan Neml suresi inişte 53, mushaf sırasında ise 27. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-6. ayetlerinde Kur'an'ın ve müminlerin özellikleri ile inançsızların akıbetine değinilmektedir.

1. *Tâ. Sîn.*[1] İşte şu(nlar) Kur'an'ın ve apaçık Kitabın ayetleridir.[2]
2. (Kur'an) müminler için bir rehber ve müjdedir.
3. Onlar namazı kılar, zekâtı verir ve ahirete de kesin bir şekilde inanırlar.[3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesaj: Hicr 15:1. Neml 27:1. ayetinde hem *el-Kur'an* kelimesinin hem de *kitâb-i mübîn* şeklindeki tamlamanın kullanılması dikkat çekmektedir. *el-Kur'an* ve *kitâb-i mübîn* ifadelerinin arasındaki *vâv* harfi eğer "atıf/bağlaç" manasında alınırsa, "Kur'an" ile "apaçık kitâb"ın farklı şeyler olduğunu söylemek durumunda oluruz. "Apaçık kitap" için bazı âlimlerimiz "Levh-i Mahfûz", "bu sure" veya "Kur'an" olduğu kanaatlerini ileri sürmüşlerdir (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 335). Bu durumda "apaçık kitâb" kavramı hakkında "apaçık hakikatler", "apaçık prensipler", "apaçık ilkeler" şeklinde yorumlar ve bunun kâinat ve insan kitabının çeşitli delilleri olduğu yolunda açıklamalar yapmak gerekir. Semerkandî gibi âlimlerin de tercih ettiği üzere, buradaki *el-Kur'an* ve *kitâb-i mübîn* tamlamalarını aynı şeyler olarak görmek de mümkündür. Bu durumda *kitâb-i mübîn* tamlaması "te'kid" kabul edilmiş olur ki aradaki *vâv* harfi de "yani" manasında yorumlanır (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 598).

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:2-5; Enfâl 8:2-4; Lokmân 31:1-5.

اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُٓوءُ الْعَذَابِ
وَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَاِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْاٰنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

4. Ahirete inanmayanların işlerini kendilerine süslü gösterdik;[1] bocalayıp duruyorlar.[2]

5. İşte onlar, azabı en kötü olanlardır; ahirette en çok kaybedecek olanlar[3] da onlardır.

6. Şüphesiz ki Kur'an (doğru) hüküm veren, bilen (Allah) tarafından sana vahyedilmektedir.[4]

1 Neml 27:4. ayette de başka ayetlerde de olduğu gibi, Yüce Allah âhirete iman etmeyenlerin bu inkârlarının sonucunda şeytana teslim olanların ve imtihanı kaybetmeye kararlı olanların davranışlarını kendilerine süslü göstermekte, bir anlamda onların şaşkınlık kararlarını onaylamış olmaktadır. İnkârı inanç haline getirip olumsuzluklardan beslenenlerin bu kararları ve davranışları kendilerine süslü gösterilmektedir; çünkü bu durum artık söz konusu kişilerde bir alışkanlık oluşturduğu için, bir süre sonra yapılanların yanlış olmadığı, her bir yapılanın doğru olduğu izlenimi devreye girmiş olur. Davranışların süslü gösterilmesinin Yüce Allah'a nispeti bütün bu ayetler ışığında anlaşılmalıdır. Zira Yüce Allah insana ait kötülük kararının sonucu olarak ilgili davranışları söz konusu kişilere süslü göstermekte, bir anlamda iradeleriyle tercih ettiklerini onaylamakta, yoldan çıkma kararlarına izin ve fırsat vermektedir. Bu durumda kötülüklerin süslü gösterilmesi şeytana nispet edildiğinde "hakikat", Yüce Allah'a nispet edildiğinde ise "mecaz ve izin/onay" olur.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:15; En'âm 6:110; A'râf 7:186; Yûnus 10:11; Hicr 15:72; Mü'minûn 23:75.

3 Konunun dünyevi boyutu bu şekilde gerçekleştiğine göre, tevbe etmeden ölen bu tiplerin mahşerlerinin de korkunç olacağı ayette vurgulanmaktadır. Yüce Allah böylesi insanların aahirette de mutlak anlamda en çok kaybedenler ve zarara ziyana uğrayanlar olacağını haber vermektedir. Yorumunu yapmakta olduğumuz ayette "zarara uğrayanlar" anlamına gelen *el-hâsirûne* kelimesinin değil de Kehf 18:103'te de geçtiği gibi "en çok kaybedenler, en çok ziyana uğrayanlar" manasındaki el-ahserûne kelimesinin kullanılmasının nedeni de budur.

4 Ayetin bu bağlamdaki mesajı hem öncesindeki hem de devam eden ayetlerle ilişkili olarak yorumlanabilir. Buna göre, Yüce Allah surenin başında sözünü ettiği bu Kur'an'ın, yani apaçık kitabın ayetlerinin kaynağında kendi kudreti olduğunu beyan etmektedir. Bununla ilgili olarak, vahyin misyonu, inananların ve inanmayanların akıbetinin nasıl olacağıyla ilgili bilgilerin kaynağının da ilahi kudret olduğu ortaya konulmuş olmaktadır. Mesajı devam eden ayetlerle ilişkili görürsek, bu defa da Hz. Musa'nın kıssası başta olmak üzere bu surede sözü edilecek her bilginin kaynağının vahiy olduğu beyan edilmiş olmaktadır. Bu cümleden olarak, Hz. Peygamber'e vahyedilecek olan ve zaman zaman anlaşılmasında derin muhakemeler gerektirecek her türlü bilginin kaynağında Yüce Allah'ın bulunduğu vurgulanmış olmaktadır.

إِذْ قَالَ مُوسٰى لِأَهْلِهٖٓ إِنّٖٓي اٰنَسْتُ نَارًاۜ سَاٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ اٰتٖيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾
فَلَمَّا جَٓاءَهَا نُودِيَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿٨﴾ يَا
مُوسٰٓى اِنَّهُٓ اَنَا اللّٰهُ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُۙ ﴿٩﴾ وَاَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ
يُعَقِّبْۜ يَا مُوسٰى لَا تَخَفْۜ اِنّٖي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَۗ ﴿١٠﴾ اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ
سُٓوءٍ فَاِنّٖي غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١١﴾

Surenin 7-14. ayetlerinde Hz. Musa-Firavun kıssasına değinilmektedir.

7. Hani Musa ailesine şöyle demişti: "Ben bir ateş gördüm. Size oradan bir haber getireceğim veya ısınacağınız bir kor getireceğim."[1]

8. Oraya geldiğinde (kendisine) şöyle seslenilmişti: "Ateşin yanındakiler ve çevresindekiler bereketli kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah yücedir.

9. Ey Musa! Güçlü, (doğru) hüküm veren Allah, benim ben!

10. Asanı (yere) bırak!"[2] Onu yılan gibi depreşir görünce, arkasına bakmadan geri dönmüştü. (Ona şöyle söylenmişti): "Ey Musa! Korkma! Çünkü benim huzurumda elçiler korkmaz.

11. Ancak haksızlık edip sonra da işlediği kötülüğün ardından güzel davranan kişi (bilsin ki) ben çok bağışlayanım; çok merhametliyim.[3]

1 Burada Hz. Musa, ailesiyle birlikte bulunduğu çölde veya başka bir yerde muhtemelen yolunu şaşırdığı bir anda uzakta gördüğü bir ateş veya ışıktan istifade etmesi gündeme getirilmektedir. Kıssanın oldukça geniş denebilecek şekilde ele alındığı Kasas 28:29'dan itibaren ele alınan bölüm Hz. Musa'nın Medyen'de Hz. Şu'ayb ile olan 8 veya 10 yıllık birlikteliğinden sonra çıktığı yolculuğu ve bu bağlamda adı geçmese de Sînâ Dağı yamacında gördüğü ateşi hatırlatmaktadır. Hz. Musa'nın vahiy aldığı dağ olması bakımından bu dağa Sînâ yorumu yapmak hatalı olmasa gerektir. ayetlerde de aynı yolculuktan söz edildiğini söyleyebiliriz. Nitekim her iki surede de birbirine çok benzeyen ifadeler yer almaktadır. Benzer ifadeler Tâhâ 20:9. ayetten itibaren bir grup ayette zikredilmekte ve değişik boyutlarıyla olsa da üç suredeki ayetlerin aynı konuyu ele aldığı anlaşılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:107-108; Tâhâ 20:10, 21-22; Şu'arâ 26:32-33; Kasas 28:29-31.

3 Bu ayet hataen işlenen kötü bir davranışın hemen peşinden tevbe edilmesi durumunda bağışlanacağı müjdesini içermektedir. Benzer mesaj: Nisâ 4:17.

وَاَدْخِلْ يَدَكَ ف۪ي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ ف۪ي تِسْعِ اٰيَاتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِه۪ۜ اِنَّهُمْ
كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌۚ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا
بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَٓا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا
دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًاۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٥﴾

12. Elini koynuna sok ki kusursuz bembeyaz çıksın![1] (Sen de) dokuz delil (mucize)[2] ile Firavun'a ve kavmine (git)! Çünkü onlar, yoldan çıkmış bir topluluk oldular.

13. Gerçeği ortaya koyucu delillerimiz kendilerine gelince 'Bu, apaçık bir büyüdür!' demişlerdi.

14. Kendileri bu delillere kesin olarak (kalben) inandıkları hâlde, haksızlık ve kibirleri nedeniyle onları (bile bile) inkâr etmişlerdi.[3] Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!"

Surenin 15-44. ayetlerinde Hz. Davud'a kısaca, oğlu Hz. Süleyman'a ise uzunca yer verilmektedir.

15. Yemin olsun ki biz Davud'a[4] ve Süleyman'a[5] bir ilim vermiştik; (onlar) "Bizi mümin kullarından birçoğuna üstün[6] kılan Allah'a *hamd* (övgü) olsun." demişlerdi.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:108; Tâhâ 20:22; Şu'arâ 26:33; Kasas 28:32. Hz. Musa'nın elinin bembeyaz, kusursuz bir hal alması, elindeki bir rahatsızlığın fiziksel/bedensel anlamda iyileşmesi olabileceği gibi, daha önce işlediği hataen insan öldürme suçunun affedildiğinin sembolü de olabilir.

2 Bu dokuz mucize, "*'asa-değnek*", "*yed-i beyzâ'*-beyaz el", "denizin yarılması", "kendisinden on iki su fışkıran kaya", "tufan", "çekirge sürüsü ve kımıl (yaban sineği)", "kurbağa istilası", "suyun kana dönüşmesi" ve "dağın onların üzerine kaldırılması"dır.

3 Bu ayet *cuhûd* denen "inkâr"ın aslında gerçeği bilerek, inadına ve bilinçli bir inkâr demek olduğunun delilidir. Çünkü devam eden cümlede "nefislerinin ikna olduğu" beyan edilmektedir. Bu durumda Firavun ve adamlarının kendilerine sunulan dokuz delile karşı ikiyüzlülük yaptıkları, aslında kalben doğrunun ne olduğunu görmüş olmalarına rağmen sırf haksızlık ve kibir nedeniyle inkârcılıkta direndikleri anlaşılmaktadır.

4 Hz. Davud'un kıssası için bkz. Bakara 2:247-251; Nisâ 4:163; Mâide 5:78; En'âm 6:84; İsrâ 17:55; Enbiyâ 21:78-80; Neml 27:15-16; Sebe' 34:10-13; Sâd 38:17-26, 30.

5 Hz. Süleyman'ın kıssası için bkz. Bakara 2:102; Nisâ 4:163; En'âm 6:84; Enbiyâ 21:78-82; Neml 27:15-44; Sebe' 34:12-14; Sâd 38:30-40.

6 Buradaki üstünlük/farklılık, bu iki peygamberin aynı zamanda hükümdar oluşları şeklinde anlaşılabilir. Zira baba-oğul bu iki peygamber hükümdar oluşları itibariyle diğer peygamberlerden hem farklıdır hem de üstündür.

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُ۫دَ وَقَالَ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُو۫تٖينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍۜ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبٖينُ ●

16. Süleyman, Davud'a mirasçı olmuş[1] ve şöyle demişti: "Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi[2] ve bize (yararlı) her şeyden (pay) verildi." Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.

1 Burada sözü edilen verâsetin nasıllığı noktasında bazı farklı kanaatler ileri sürülmüştür. Buna göre bazıları, "Bu, mal hususundadır. Çünkü nübüvvet ilahîdir ve doğrudan Allah'tan bir ikram olup başka ilişkilerle ona vâris olunamaz" demiş; bir kısmı "Bu nübüvvettir"; bazıları da "Bu saltanat ve yönetimdir" demişlerdir. Bunların en doğrusu, verasetin hem nübüvvet hem de hükümdarlıkla ilgili olanıdır. Çünkü vakıa da böyle tecelli etmiş, Hz. Süleyman babası Hz. Davud'un hem hükümdarlığına vâris olmuş, hem de onun ölümünden sonra veya o da hayattayken peygamberlikle görevlendirilmişti. Meryem 19:5-6'da geçtiği gibi Hz. Zekeriyyâ'nın oğlu Hz. Yahyâ için yaptığı duada söylediği söz de bunun delili olarak zikredilebilir. Baba-oğul birlikte peygamberlikle görevlendirilmenin Hz. İbrahim-Hz. İsmail-Hz. İshak; Hz. İshak-Hz. Yakub; Hz. Yakub-Hz. Yûsuf; Hz. Zekeriyya-Hz. Yahya gibi örnekleri de vardır. Dolayısıyla burada Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ın birlikte peygamberlikle görevlendirilmiş olmasında herhangi bir sorun yoktur. Zaten her ikisinin Kur'an'da birlikte anılması, olaylarla ilgili ikili zamir kullanılmış olması da bunun bir delili olarak görülebilir.

2 Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ın söyledikleri husus kendilerine "kuşların dilinin öğretilmesi"dir. Ayette geçen *mentıka't-tayri* tamlaması "kuşların dili" olarak tercüme edilmektedir. *Mentık* kelimesi, hem düşünme hem de kendini ifade edebilme yeteneğidir. İfadelerde kullanılan seslere bu nedenle *nutk* denmektedir. Bu durumda Hz. Davud'a ve Hz. Süleyman'a öğretilen şey kuşların dilinden anlamalarıdır; yoksa kuşlar bildiğimiz anlamda konuşabilen varlıklar değildir. Kitâb'ın hakikati konuşması nasıl ki mecaz ise, burada sözü edilen kuşların dili de benzer şekilde mecazdır; durumlarıyla ilgili olarak bu iki peygamberin bilgi sahibi kılınmalarıdır. Burada ve başka ayetlerde ifade edilen ayetlerin/mucizelerin ve yeteneklerin her ikisine de öğretildiği görülmektedir. Zira Neml 27:15 ve 16. ayetlerde her ikisine de verilen ortak bir ilimden bahsedilmektedir. Sebe' 34:10-14'teki bilgiler de katkı olarak alınarak her iki peygamberin de "kuşların, karıncaların ve cinlerin dillerini bildikleri" ve "rüzgara hükmettikleri" ifade edilebilir. Bu arada bir hususa daha değinmekte yarar görmekteyiz. Her ne kadar insanlar anlamasa da her canlının kendi aralarında kurduğu iletişim metotları ya da ayetin vurgusuyla dili vardır. Bugün bilimsel manada özellikle kuşlar, karıncalar, arılar, Yunus ve Balinaların iletişim dillerini anlama ve algılama çabaları vardır. Zira günümüzde Yunus ve Balina gibi canlıların birbirleriyle insan kulağının duyamayacağı bir frekansta -ki bu frekanslar 150 bin kilohertze kadar çıkmaktadır- yaptıkları iletişim, gelişmiş teknolojik cihazlarla ve yapay zeka kullanılarak çözümlenmeye çalışılmaktadır. Yüce Allah, Hz. Süleyman'a ve Hz. Davud'a hayvanların kendi aralarındaki bu iletişimlerine erişim izni vermiş ve o canlıların iletişim dillerini çözümleme yeteneği bahşetmiş olabilir. En doğrusunu Allah bilir.

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتّٰٓى اِذَٓا اَتَوْا عَلٰى
وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٓا اَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنٖٓي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتٖٓي
اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنٖي بِرَحْمَتِكَ فٖي عِبَادِكَ
الصَّالِحٖينَ ﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَٓا اَرَى الْهُدْهُدَ اَمْ كَانَ مِنَ الْغَٓائِبٖينَ ﴿٢٠﴾ لَاُعَذِّبَنَّهُ
عَذَابًا شَدٖيدًا اَوْ لَاَاذْبَحَنَّهُٓ اَوْ لَيَأْتِيَنّٖي بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ ﴿٢١﴾

17. Süleyman için cinden, insandan ve kuştan oluşan orduları toplanmıştı; hepsi düzenli olarak sevk ediliyor(du).[1]

18. Sonunda Karınca Vadisi'ne[2] geldikleri zaman bir karınca[3] "Ey karıncalar![4] Meskenlerinize (yuvalarınıza) girin! Süleyman ve ordusu, farkına varmadan sizi ezmesin!" demişti.

19. (Süleyman, karıncanın) sözünden dolayı neşeyle tebessüm etmiş ve şöyle demişti: "Rabbim! Bana ve ana babama verdiğin nimet(ler)e şükretmemde ve razı olacağın iyi iş(ler) yapmamda beni başarılı kıl! Beni merhametinle iyi kullarının arasına kat!"[5]

20. (Süleyman) kuşları denetlemiş ve "Neden Hüdhüd'ü göremiyorum?[6] Yoksa kayıplardan mı oldu?

21. Şüphesiz ki ya onu şiddetli bir şekilde cezalandıracağım veya onu keseceğim[7] ya da bana apaçık bir delil (mazeret) getirecek!" demişti.

1 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:79; Sebe' 34:10; Sâd 38:18-20.

2 Bu vadînin Şam'da olduğu ifade edilmekte, adının da içinde çok fazla karınca bulunması nedeniyle bu şekilde belirlendiği ifade edilmektedir.

3 Burada geçen *nemletün* kelimesi "karınca" olabileceği gibi bu şekilde isimlendirilen bir topluluk veya bu isimle anılan bir ordunun komutanı da olabilir.

4 Sure adını bu ayette geçen *en-neml* "karıncalar" kelimesinden almıştır.

5 Nimete şükür ve ana-babaya iyilik duasıyla ilgili benzer mesaj: Ahkâf 46:15.

6 *Hüdhüd*, kış sonunda ötmeye başlayan ve bir anlamda baharı müjdeleyen bir kuş olarak bilinir. Bu kuşa "çavuşkuşu" da denilmektedir ki çavuş hem haberci hem de askerde manga komutanı demektir. Dolayısıyla ayette kullanılan *hüdhüd* bir kuşun adı olabileceği gibi -Allah bilir ya- bir yetkilinin sıfatı veya unvanı da olabilir.

7 Tevbe 9:47'deki *le evda'û* fiilinde olduğu gibi buradaki *leezbehannehû* ifadesinin başında *lâ* şeklinde yazılan edat da *te'kid* (pekiştirme) edatıdır ve *le* şeklinde okunmaktadır. Bu durumda *lâm* harfinden sonraki *elif* harfinin *zâid* olduğu kabul edilmiş olmaktadır.

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ اَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاٍ بِنَبَاٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾ اِنّ۪ي وَجَدْتُ
امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ وَاُو۫تِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظ۪يمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ
لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّب۪يلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَۙ ﴿٢٤﴾

22. Çok geçmeden (Hüdhüd) gelmiş ve şöyle demişti: "Ben senin bilmediğin bir şeyi öğrendim ve Sebe'den[1] sana kesin bir haber getirdim.

23. Kendisine her şeyden (bolca) verilmiş ve büyük de bir tahtı olan bir hanımı[2] (Belkıs'ı) onları yönetir buldum.

24. Onu ve kavmini, Allah'ın peşi sıra güneş için[3] secde eder buldum. Şeytan, yaptıkları işleri kendilerine süslü göstermiş ve onları doğru yoldan alıkoymuştur. Onlar doğru yolu bulamıyorlar.

1 Ayette geçen *sebe'* kelimesi, bir kavmin adıdır ve bunlar Sebe' b. Yeşcub b. Ya'rub b. Kahtân adıyla bilinen bir kavimdir. Sebe' 34:15-21. ayetlerde de kıssalarının bir bölümü anlatılan bu kavim, önceleri Güneş'e tapan, başlarında Belkıs diye bilinen bir bayan hükümdar bulunan, sonrasında Hz. Süleyman'ın emrine giren, durdukları yer Güneybatı Arabistan'da Yemen'de Me'rib adındaki şehir olan bir kavim idi.

2 Bu yönetici kadın, babası bütün Yemen toprağının meliki olan Şurâhîl'in kızı Seba melikesi Belkıs olarak bilinmektedir. Neml 27:22 ve Sebe' 34:15'te geçen *sebe'* kelimesi, bir kavmin adıdır ve bunlar Sebe' b. Yeşcub (Yaşhab) b. Ya'rub (Yağrub) b. Kahtân nesep zincirine istinaden Kahtân'ın 3. Boydan torunu olan Sebe'ye atfen *Sebe'* adıyla bilinen bir kavimdir. Neml 27:22-44. ayetlerde kıssası anlatılan bu kavim, önceleri güneşe tapan, başlarında Belkıs diye bilinen bir kadın hükümdar bulunan, sonrasında Hz. Süleyman'ın emrine giren, durdukları yer Güneybatı Arabistan'da Yemen'de Me'rib adındaki şehir olan bir kavim idi. En parlak dönemlerinde (M.Ö. iki bin yıllarında) yalnızca Yemen'i değil, Hadramevt'in geniş bir bölümünü, Mahrah topraklarını ve şimdiki Habeşistan'ın büyük bölümünü de içine alıyordu. Sebe'liler başkent Ma'rib'in çevresinde yüzlerce yıllık bir zaman kesiti içinde günümüze kadar ayakta kalabilmiş muhteşem kalıntılarıyla tarihte büyük bir ün yapmış olan olağanüstü barajlar, bentler ve suyolları şebekeleri inşa etmişlerdi (Esed, *Kur'an Mesajı*, 875'te 23. not. İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, s. 819'da 29. not).

3 Burada dikkat çekilen husus, secdenin Yüce Allah için yapılması gerektiğine vurgu yapmaktır. Güneş için yapılan secde onu ilah edinme amacıyla yapılmış olacağı için Yüce Allah güneş için secde yapılmaması, secdenin güneş dâhil her şeyi yaratan Allah için yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Fussilet 41:37'de de benzeri bulunan bu tür ifadelerle meleklerin Hz. Âdem için Yüce Allah'a yapmaları istenen secde kesinlikle birbirinden farklıdır; bu yüzden birbirine karıştırılmamalıdır.

اَلَّا يَسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذ۪ي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا السجدة ٧
تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢٦﴾ قَالَ سَنَنْظُرُ اَصَدَقْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ
الْكَاذِب۪ينَ ﴿٢٧﴾ اِذْهَبْ بِكِتَاب۪ي هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾
قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنّ۪ٓي اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَر۪يمٌ ﴿٢٩﴾ اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ
الرَّح۪يمِ ﴿٣٠﴾ اَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُون۪ي مُسْلِم۪ينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُون۪ي ف۪ٓي اَمْر۪ي
مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

25-26. (Oysa) göklerde ve yerde gizleneni açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen,[1] (asıl en) büyük tahtın sahibi, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a secde etmeleri gerekmez mi?"[2]

SECDE AYETİ

27. (Süleyman, Hüdhüd'e) şöyle demişti: "Doğru mu söyledin yoksa yalancılardan mısın, bakacağız.

28. Şu mektubumu[3] götür ve kendilerine ver; sonra (kenara) çekil de ne sonuca varacaklarına bak!"

29-31. (Belkıs) "Ey yöneticiler! Bana Süleyman'dan gelen, '*Rahmân, Rahîm* olan Allah'ın adıyla' diye (başlayan ve) 'Bana başkaldırmayın; teslim olarak bana gelin!' (mesajını içeren) çok değerli bir mektup gönderildi." demişti.

32. (Belkıs:) "Ey yöneticiler! Bu işimde bana bir fikir verin! Bana şahit oluncaya (çözüm üretinceye) kadar[4] hiçbir işe kesin karar vermeyeceğim." demişti.

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:29.

2 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

3 Burada ve 29. ayette geçen *kitâb* kelimesi "mektup" anlamına geldiği için Kur'an'ın da Yüce Allah'tan gelen, içindeki muhteşem mesajların insanlar tarafından okunup anlaşılması, hayata tatbik edilmesi amacı taşıyan ve bu yüzden de Yüce Allah'ın kullarına ikramı olan bir mektup olduğunu söyleyebiliriz.

4 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "(Belkıs); 'Ey yöneticiler! Karar vermem konusunda bana fikir verin/üretin! Bilirsiniz ki ben sizinle görüşmeden (fikrinizi almadan) kesin kararımı vermem' demişti." Bu ifade "Sizin görüşünüzü alıncaya kadar, size danışmadan hiçbir işi kestirip atmam'' demektir. Bu cümle, yönetimdeki insanların tek başına karar vermemeleri gerektiğinin, ilgililere danışarak bir sonuca varılmasının zorunlu olduğunun bir delilidir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:159; Şûrâ 42:38.

قَالُوا نَحْنُ اُو۬لُوا قُوَّةٍ وَاُو۬لُوا بَأْسٍ شَد۪يدٍ وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُر۪ي مَاذَا تَأْمُر۪ينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ
اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُٓوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَٓا اَذِلَّةًۚ وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَاِنّ۪ي
مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَٓاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ
بِمَالٍ فَمَٓا اٰتٰينِيَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّٓا اٰتٰيكُمْۚ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ
بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَٓا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾ قَالَ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ
يَأْت۪ين۪ي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَأْتُون۪ي مُسْلِم۪ينَ ﴿٣٨﴾

33. (Yöneticiler) şöyle demişti: "Biz kuvvet sahibi ve şiddetli savaş bilen kişileriz. Emir senindir; artık ne emredeceğine sen karar ver!"

34. (Belkıs) şöyle demişti, "Hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orayı perişan eder ve halkının itibarlılarını alçaltırlar. (Herhâlde) onlar da böyle yapacaklar(dır).

35. Ben (şimdi) onlara bir hediye ile elçi göndereceğim; bakalım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler!"

36. (Elçiler, hediye ile) Süleyman'a gelince o şöyle demişti: "Siz bana mal (hediye) ile yardım mı ediyorsunuz? Allah'ın bana verdiği size verdiğinden daha hayırlıdır. Hediyenizle (ben değil), aksine siz sevinirsiniz."[1]

37. (Ey elçi)! Kavmine dön (onlara de ki): "Kendilerine asla karşı koyamayacakları orduyla geleceğiz; onları aşağılanmış bir şekilde hor ve değersiz olarak oradan çıkaracağız."[2]

38. (Süleyman devamla) şöyle demişti: "Ey yöneticiler! Onların teslimiyet gösterip bana gelmesinden önce hanginiz o (Belkıs)'ın tahtını bana getirebilir?"

1 Belkıs'ın gönderdiği elçiler Hz. Süleyman'a geldiklerinde beklemedikleri bir cevapla karşılaşmışlardı. Belkıs denemek amacıyla hediye göndermişti. Hediyeyi kabul edip etmemesine göre onun kral mı peygamber mi olduğuna karar verecekti. İşte Hz. Süleyman nebi bir hükümdarın vereceği tepkiyi vermişti.

2 Bir peygamberin sebepsiz yere bir milletin üzerine yürümesi, onları yurtlarından çıkarma tehdidinde bulunması olacak şey değildir. Belli ki o mektubun içerisinde veya başka yollarla çeşitli tehditkâr ifadeler Hz. Süleyman'a ulaştırılmıştı. Kendilerine savaş açmayı gerektirecek suçlardan birisi inanca ve inananlara yönelik baskı ve zulümdür. Hz. Süleyman Sebelilerde böyle bir haksız uygulamanın olduğu haberini almış olmalıdır ki inanca ve mümine engel olma anlamındaki fitnenin ortadan kaldırılması için harekete geçeceğini kendilerine bildirmiştir.

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَۚ وَاِنّ۪ي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَم۪ينٌ ﴿٣٩﴾
قَالَ الَّذ۪ي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتِيكَ بِه۪ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَۜ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا
عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبّ۪يۜ لِيَبْلُوَن۪ٓي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُۜ وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ
كَفَرَ فَاِنَّ رَبّ۪ي غَنِيٌّ كَر۪يمٌ ﴿٤٠﴾

39. Cinlerden bir ifrit[1] "Oturduğun yerden kalkmadan önce onu sana getiririm. Ben bu konuda güçlüyüm, güvenilirim!" demişti.

40. Kendisinde Kitaptan bir bilgi olan kimse ise "Gözünü açıp kapamadan önce onu ben sana getiririm!" demişti. (Süleyman, Belkıs'ın) tahtını yanında yerleşmiş görünce[2] şunu söylemişti: "Bu, şükür mü edeceğimi yoksa nankörlük mü yapacağımı denemek üzere Rabbimin (bana verdiği) iyiliklerindendir. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; kâfir olana gelince, Rabbim zengindir, cömerttir."[3]

1 *'Ifrît* kelimesi, "çok güçlü, kuvvetli, her işinde maharetli, (cinlerin) reisi" gibi anlamlara gelmektedir.

2 Bu ayetle ilgili çeşitli yorumların yapılmakta olduğunu belirtelim. Bu bağlamda şu bilgileri aktarmak istiyoruz: "Buradaki 'kitap' Hz. Süleyman'ın elindeki kitap olsaydı, tahtı getiren kendisi olurdu. O halde söz konusu 'kitap' Yüce Allah'ın katındaki 'kitap', bu kitaba sahip olan da tıpkı Hz. Musa'ya birtakım olağanüstü bilgileri öğreten 'kul' gibi 'melek' olmalıdır. Zira peygamberlerin bilemedikleri gayb bilgilerine Yüce Allah'ın izin ve emriyle ancak melekler vakıf olabilirler. Buradan çıkarılacak çeşitli mesajlar da bulunmaktadır: **I.** Peygamberler cinlere muhtaç değildir, güvenilir melekler onlara daima yardımcıdır. **II.** Meleklerin cinlerden daha güçlü ve güvenilir varlıklar olduğu bildirilmektedir -ki burada inançlarını cinlere dayandıran Mekkeli müşriklere de bir mesaj söz konusudur-. **III.** Yüce Allah'ın katında bulunan 'kitab'ındaki bilgilerin cinlerin bilgilerinden daha üstün olduğu da vurgulanmaktadır. **IV.** Gayb bilgisini ancak Yüce Allah bilir, gayb bilgisinden bilinmesini istediklerini de görevlendirdiği elçilere ve meleklere vahiy ile kitabında bildirir. **V.** Yeryüzünde yaşanan olağanüstülükler (burada tahtın gelmesi) Yüce Allah'ın dilemesiyle insanlara ayet/ibret olması için gösterilir. (Bu konuda benzer değerlendirmeler için bkz. Tuncer Namlı, *Kur'an Meali*, Neml suresi. Bu noktada aktardığımız bilgileri Ahmet Arın beyin katkısıyla sunduk.) Bu olağanüstülüklerin mahiyetini ve arka planını bilen de yalnız Yüce Allah'tır. Sonuçta burada sözü edilen olayın hakikat anlamında şeklini bilememekte, vahyin verdiği bu bilgiye iman etmekle yetinmekteyiz.

3 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:7; Rûm 30:44; Lokmân 31:12; Fâtır 35:39; Zümer 39:7.

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَد۪ٓي اَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذ۪ينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَٓاءَتْ
ق۪يلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِۜ قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَۚ وَاُو۫ت۪ينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِم۪ينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا
كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِر۪ينَ ﴿٤٣﴾ ق۪يلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَۚ فَلَمَّا رَاَتْهُ
حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَاۜ قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَار۪يرَۜ قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي ظَلَمْتُ
نَفْس۪ي وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٤﴾

41. (Süleyman) şöyle demişti: "Onun (denenmesi) için tahtını değiştirin; bakalım doğruyu bulabilecek mi, yoksa doğruyu bulamayanlardan mı olacak?"

42. (Belkıs oraya) gelince, kendisine "Senin tahtın da böyle mi?" denmiş, o da "Sanki o! Bu olaydan önce bize bilgi verilmiş ve biz müslümanlar olmuştuk." demişti.

43. Onu (Belkıs'ı), Allah'ın peşi sıra taptığı şeyler (gerçeklerden) alıkoymuştu. Şüphesiz ki o da inkârcı bir toplumdandı.[1]

44. (Belkıs'a) "Saraya gir!" denmişti. O, (zemini) görünce derin bir su var sanmış ve ayaklarını açmıştı (eteğinin ucunu sıvamıştı). (Süleyman) "Bu, billurdan yapılmış bir köşk (zemini)dir"[2] deyince, (Belkıs) şunu söylemişti: "Rabbim! üphesiz ki ben (güneşe tapmakla) kendime yazık etmişim. Süleyman'la birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."

1 Belkıs'ın önceki ayette zikredilen sözlerinin ardından, bu ayette Yüce Allah veya Hz. Süleyman, onun daha önce tapındığı varlıkların Sebe' melikesi Belkıs'ı hak ve hakikat yolundan engellediğini, sonuçta kafir bir toplumda yaşadığını, bu nedenle hakkı bulamadığını beyan etmiştir. Bu izaha göre ayette *mâ* ile başlayan cümle *sadde* fiilinin "faili" olarak kabul edilmiş olmaktadır. Neml 27:24. ayette de dile getirildiği üzere, Sebe' halkı Yüce Allah'ın peşi sıra Güneş'e tapıyordu. Bunun sonucunda şeytan da onlara yaptıkları bu tapınma işlemini süslü gösteriyor ve sonuçta kendilerini hak yoldan engellediği için doğru yolu bulamıyorlardı. İşte bu ayette bu duruma dikkat çekilmekte, "Belkıs'ın istikamet bulmamasının nedeni puta tapıcılık' olarak belirlenmektedir. Yönetiminde bulunan halk da aynı durumda olduğu için kendisinin "kafir bir kavimden olduğu" ifade edilmektedir.

2 Bu ifade, Hz. Süleyman döneminde medeniyetin ne kadar yüksek bir seviyede olduğunun apaçık bir delilidir. Ayette verilmek istenen mesaj lüks içerisinde bir hayat sürmek değildir elbette. Çünkü peygamberler israf içerisinde bir hayat sürmüş olamazlar. Mesele kendi ihtişamlı saltanatı ile övünen başka bir devletin yöneticisi konumundaki kişiye karşı onlardan çok daha güçlü olunduğunu göstermek ve sanatta gelinen noktaya dikkat çekmektir. Zaten Hz. Süleyman'ın bu billur sarayda oturduğuna dair herhangi bir bilgi söz konusu değildir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ
يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا
اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَٓائِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

Surenin 45-58. ayetlerinde Semûd kavmi ile Hz. Lut'un kavminin kıssasına yer verilmekte, her iki milletin de azgınlıkları nedeniyle sonlarının perişanlığına dikkat çekilmektedir.

45. Yemin olsun ki "Allah'a kulluk edin!" (demesi için) Semûd'a kardeşleri Salih'i (peygamber olarak) göndermiştik ve birdenbire birbiriyle çekişen iki gruba ayrılmışlardı.[1]

46. (Salih) şöyle demişti: "Ey kavmim! İyiliğin öncesinde niçin kötülüğ(ün gelmesin)e acele ediyorsunuz?[2] Merhamete ulaştırılasınız diye Allah'tan bağışlanma dilesenize!"

47. (Kavmi) şöyle demişti: "Senin ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık." (Salih ise) "Size gelen uğursuzluk (yapıp ettikleriniz nedeniyle) Allah katında(n gelmiş)tir. Aslında siz deneniyorsunuz." demişti.[3]

1 Bu iki grup elbette Hz. Salih'in davetine icabet eden "müminler"le ona itibar etmeyip getirdiğini inkâr eden "kâfirler"dir. A'râf 7:74-75'te de değinilen bu tartışmanın Hz. Salih'in peygamber olup olmadığı noktasında şekillendiği, toplumda zayıf ve güçsüz görülenlerin bu hakikate iman ettiği, kendilerini üstün görenlerin ise risaleti inkâr ettiği ifade edilmektedir.

2 Hz. Salih, kavmine hitabında "iyiliği istemek ve onun peşinden gitmek varken, niçin kötülüğün peşine gittiklerini, neden aceleyle azabı istediklerini" sormuştur. Burada sözü edilen durum Semûd kavminin hidayete karşılık dalaleti tercih etmelerinin kınanmasıdır. İnkârcıların ortak özelliklerinden birisi de alay ederek inanmadıkları azabı acele istemeleridir ki bu konuda Kur'an'da pek çok ayet yer almaktadır. İşte Hz. Salih de kavmine seslenmiş, dünyada rahat, huzur, istikamet, mahşerde de sınırsız ödüller varken, bunun yerine dünyada sıkıntı, mahşerde de korkunç bir azabı neden tercih ettiklerini kendilerine sormuş, bunun yanlış olduğunu ve bu yanlıştan hemen dönmeleri gerektiğini kendilerine beyan etmiştir.

3 Peygamberleri uğursuzluk sebebi saymak inkârcıların ortak özelliğidir. Bkz. A'râf 7:131; Yâsîn 36:18-19. Hz. Salih kavminden inkârcı olanlara uğursuzluklarının asıl sebebinin kendi yaptıkları olumsuz ve batıl davranışlar olduğunu ve Yüce Allah tarafından da bunların bilindiğini vurgulamaktadır.

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ
لَنُبَيِّتَنَّهُ وَاَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ اَهْلِهِ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا
وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

48. O şehirde bozgunculuk yapan ve ıslah etmeyen dokuzlu çete vardı.[1]

49. (Bu çete) Allah'a yeminleşerek birbirlerine şöyle demişlerdi: "Ona (Salih'e) ve ailesine gece baskın yapıp (hepsini öldürelim); sonra da (Salih'in) dostu olan kişiye 'Biz onun ailesinin yok edilişini görmedik, gerçekten doğru söylüyoruz!' diyelim."[2]

50. Onlar tuzak kurmuşlardı. Onlar farkına varmadan biz de (buna karşı) tuzak[3] kurmuştuk.[4]

1 Hûd 11:91 ve 92'de de geçen *raht* kelimesi, sayısı "üçten ona varan veya yedi ile on kişi arası topluluk" için kullanılmaktadır. Bu dokuzlu çetenin dokuz kişiden oluştuğu söylendiği gibi dokuz küçük grup olması ihtimali de elbette vardır. Bu çeteler Yüce Allah'a isyana devam eden, ülkede bozgunculuk çıkaran, hiçbir şekilde düzgün işten yana olmayan insanlardı. Bu ayette Hz. Salih'in kavmi içinde söz sahibi ya da yönetici olan "dokuzlu çete" bahis konusu edilerek Mekke'nin yönetiminde yer alan, Hz. Peygamber'e ve müminlere türlü sıkıntılar yaşatan, şehri haraca bağlayan ve bozgunculuk yapıp ıslahtan yana olmayan dokuz kişilik vurguncu çeteye de gönderme yapılıyor olabilir. Bu çetenin mensupları Nadr b. Haris, Ebu Leheb, Ebu Süfyan, Amr b. Hişam, Velid b. Muğire, Âs b. Vail, Umeyye b. Halef, Ahnes b. Şureyk ve Utbe b. Rebia gibi şahıslardan oluşmaktaydı.

2 Hz. Salih'e tuzak kuran bu çetenin planları, tıpkı Hz. Peygamber'den kurtulmak üzere suikast yapılmasını planlayan dokuzlu çetenin yönettiği Mekkeli müşriklerin planlarına benzemektedir. Zira suçu üstlenmemek de planları dahilinde olup Mekkeli müşrikler de suçu üstlenmemeyi planlıyorlardı. Surenin Mekke döneminin ikinci yarısında ve hicrete yakın bir zamanda indirilmesi kendisine böyle bir hain plan yapılacağını Yüce Allah'ın -en iyisini Allah bilir- Hz. Peygamber'e önceden bir uyarı olarak haber vermesi olabilir.

3 Bu cümle "Allah onların tuzaklarını boşa çıkaracaktır" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tür ayetlerde geçen fiil insanlar için kullanıldığında olumsuz bir anlama gelirken, Allah için kullanıldığında Allah'ın o fiilin cezasını vereceğini bildirmesidir. Benzer kullanımlar: Bakara 2:15; Âl-i İmrân 3:54; Nisâ 4:142; Enfâl 8:18; Tevbe 9: 67, 79.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10, 43; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْۙ اَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعٖينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً
بِمَا ظَلَمُواۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَاَنْجَيْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾
وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً
مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا اَخْرِجُٓوا اٰلَ
لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرٖينَ
﴿٥٧﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ فَسَٓاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرٖينَ ﴿٥٨﴾

51. Bak tuzaklarının sonu nasıl oldu![1] Onları da toplumlarını da toptan helak etmiştik!

52. İşte haksızlıkları yüzünden çökmüş, ıssız kalmış evleri![2] Gerçeği bilen bir toplum için şüphesiz ki bunda bir ders vardır.

53. İman edip *takvâ*lı (duyarlı) davranmış olanları ise kurtarmıştık.[3]

54. Lut'u da (peygamber olarak göndermiştik). Kavmine şöyle demişti: "Göz göre göre o çirkinliği (hâlâ) yapıyor musunuz?

0. CÜZ

55. Siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz?[4] Doğrusu siz cahillikte devam eden bir topluluksunuz!"

الجزء ٢٠

56. Kavminin cevabı ise "Lut'un ailesini şehrinizden çıkarın; şüphesiz ki onlar temiz kalmak isteyen insanlarmış!"[5] sözünden başka bir şey olmamıştı.

57. Bunun üzerine onu (Lut'u) ve ailesini kurtarmıştık. Hanımı hariç; onun geride (azaba uğrayanların içinde) kalmasını uygun görmüştük.[6]

58. Üzerlerine büyük bir bela yağmuru yağdırmıştık. Uyarılanların (ama yola gelmeyenlerin) bela yağmuru ne de kötü (olmuştu)![7]

1 Hz. Salih'e karşı çıkan inkârcıların sonu hatırlatılarak bir anlamda yakın bir gelecekte Mekkeli müşrikler ve başlarındaki dokuzlu çetenin sonlarının da aynı olacağı haber verilmiş olabilir. Zira Bedir'de ilk darbeyi alan bu çetenin Mekke'nin fethiyle bozgunculuk dönemleri sona ermişti.

2 Bu ayet helakin sebebinin "imansızlık" değil, "zulüm" olduğunun apaçık bir delilidir.

3 Benzer mesaj: Fussilet 41:18.

4 Benzer mesaj: A'râf 7:81.

5 Benzer mesaj: A'râf 7:82.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:82-83; Hicr 15:60; 'Ankebût 29:29-32; Sâffât 37:134-136. Hz. Lut'un eşinin helak sebebi için bkz. Şuara 26:170-171 ve Tahrîm 66:10.

7 Hz. Lut'un inkârcı ve sapkın kavminin helakine sebep olan cezası için bkz. Hûd 11:82-83; Hicr 15:74; Şu'arâ 26:173; Zâriyât 51:33.

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذٖينَ اصْطَفٰىۜ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ اَمَّنْ خَلَقَ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَنْبَتْنَا بِهٖ حَدَٓائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍۚ مَا كَانَ لَكُمْ
اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَاۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

Surenin 59-75. ayetlerinde evren kitabından çeşitli konu başlıkları, nimet vermede başka hiçbir varlığın Allah'a ortak olamayacağı, gayb bilgisinin sadece Yüce Allah'a ait olduğu, inkârcıların mahşerle ilgili alaycılıklarının başlarına dert olacağı, mahçup bir akıbetle karşılaşacakları ifade edilmektedir.

59. De ki: "*Hamd* (övgü) Allah'a,[1] selam (esenlik) de seçkin kıldığı kullarına[2] olsun!" Allah mı hayırlıdır; yoksa ortak koşma(ya çalıştıkları) mı?

60. (Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren (Allah) mı? Bir ağacını bile yetiştiremeyeceğiniz güzel bahçeleri o (su) sayesinde yetiştirdik. Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)! Doğrusu onlar, (putları Allah'a) denk tutan (yoldan çıkmış) bir topluluktur.[3]

1 Neml 27:7. ayetten itibaren sayılan çeşitli peygamber kıssalarının hemen peşinden hamd konusunun getirilmesinin muhtemel sebebi, helak edilen azgınların durumunun hatırlatılması olabilir. Yüce Allah'ın inkârcı azgın ve sapkınları helak edip iman edenleri kurtarmış olması ve onların neslinin devamı olarak da bu son ümmeti yaratmış olması başlı başına bir hamd sebebidir. Başka varlıklara ilahlık isnat edip onlara tapanların hamde layık varlıklar olmadığı, bu tür varlıkların dünyada ödül veremedikleri gibi hem dünyada hem de ahirette muhataplara azap da edemeyecekleri dolaylı olarak dile getirilmiş olmaktadır. Bu sıfatları ve güçleri olmayan varlıklar elbette hamde de layık olamazlar. Bu nedenle, Yüce Allah hamdin muhataplığını başkalarıyla paylaşmamakta, hamde layık olan kudretin sadece ve sadece kendi zatı olduğunu ilan etmesini Hz. Peygamber'den istemektedir.

2 Burada sözü edilen seçkin kılınan kullardan maksat elbette "peygamberler" olmalıdır. Nitekim Kur'an'da özel anlamda bazı peygamberlere, genelde ise bütün peygamberlere *selâm* ifadesi yer almaktadır. Bağlam itibariyle konu peygamberler ve onların kavimleri olduğu için, buradaki maksadı öncelikli olarak bu şekilde anlamak gerekmektedir. Onlara yönelik esenlik ise azgın muhatapların helak edilmesiyle seçkin kulların ve beraberindekilerin kurtarılıp esenliğe, selâmete kavuşturulmasıdır.

3 Ayetteki *ya'dilûne* fiili "birini birine denk ve eşit saymak" anlamına gelmektedir. Bu durumda ayette kastedilen anlam, müşriklerin Yüce Allah ile tapındıkları aracı varlıkları eşit tutmalarıdır. Kıyaslamaya konu edinilen hususlarda hiçbir etkinliği bulunmayan varlıkları Allah'a eşit saymak sapmanın en belirgin göstergesidir ve ayette müşriklerin böyle bir yanılgı içerisinde oldukları ifade edilmektedir.

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ
حَاجِزًا ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ
السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

61. (Onlar mı hayırlı) yoksa yeryüzünü oturmaya elverişli kılan, arasında nehirler yaratan,[1] yeryüzü için ağırlıklar var eden[2] ve iki deniz arasına engel koyan[3] (Allah) mı? Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)![4] Doğrusu onların pek çoğu, gerçeği bil(mek iste)miyorlar.

62. (Onlar mı hayırlı) yoksa kendine yalvardığında zorda kalana[5] cevap veren, sıkıntıyı açan (gideren) ve sizi yeryüzünün halifeleri (sorumluları) olarak görevlendiren (Allah) mı? Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)! Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyor!

1 Yüce Allah yeryüzünün yapısı bağlamında ikinci sırada "vâdilere yerleştirdiği ırmaklardan/nehirlerden" söz etmektedir. Bu ifade genel olarak arzdaki nehirlere işaret ettiği gibi özel anlamda bahçelerin arasındaki ırmakları da içermektedir.

2 Yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesiyle ilgili bkz. Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

3 Benzer mesajlar: Furkân 25:53; Rahmân 55:19-20.

4 Yüce Allah Neml suresinin 61-64. ayetlerinde öncelikle yaratılan ayetlerden olan evrenden ve daha sonra da kendisinin çeşitli fiillerinden örnekler vererek; "Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)?" sorusunu yöneltmekte, inkârcıların düşünmesi, gerçeği fark etmesi, delillere yönelmeleri ve şirkten uzak durmaları konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Yüce Allah'ın verdiği örnekler bu ayetlerde şu şekilde ifade edilmektedir: "Yeryüzünü oturmaya elverişli kılması ve ağırlıklar koyması", "nehirler yaratması", "iki deniz arasına engel koyması", "kendisine yalvarana ve zorda kalana cevap vermesi", "sıkıntıları gidermesi", "insanları yeryüzünün halifeleri kılması", "karanın ve denizin karanlıkları içinde yol göstermesi", "rüzgarı göndermesi" ve "peşi sıra yağmuru indirmesi", "yoktan yaratması ve yaratmaya devam etmesi", "gökten ve yerden insanları rızıklandırması". Bütün bunları ancak eşi benzeri olmayan, bir ve tek olan Yüce Allah yapabilir, ortak koştuklarınız değil mesajı verilmektedir.

5 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-mudtarr* kelimesi "darda kalan", "hastalık veya benzer bir şiddet ve zaruret durumuyla sıkışan", "bunalan", "çaresiz", "nâçar kalan kişi" demektir. Demek ki Yüce Allah kulu sıkışıp kendisine dua ettiğinde duasına icabet edip sıkıntısını açan, problemi ortadan kaldıracak olan yegâne kudretin sahibidir.

اَمَّنْ يَهْدٖيكُمْ فٖي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ءَاِلٰهٌ مَعَ
اللّٰهِ تَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾ اَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ
وَالْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٦٤﴾ قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُ وَمَا يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾

63. (Onlar mı hayırlı) yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yol gösteren, rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen (Allah) mı?[1] Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)! Allah onların ortak koştuklarından yücedir.

64. (Onlar mı hayırlı) yoksa yaratmaya başlayan, sonra onu iade (tekrar) eden,[2] gökten ve yerden sizi rızıklandıran (Allah) mı? Allah'la birlikte bir ilah mı (varmış)! De ki: "Doğruysanız kesin delilinizi getirin!"

65. De ki: "Göklerde ve yerde Allah'tan başka kimse *gaybı* (bilinemeyeni) bilemez."[3] Onlar ne zaman diriltileceklerini de bilemezler.

1 Yüce Allah karada ve denizde geceleyin yol bulabilmeleri için insanlara yol gösterdiğini ifade etmektedir. Bilindiği gibi gökyüzündeki yıldızların ve takımyıldızlarının konumlarına bakarak, ayın aydınlatmasından yararlanarak insanların yönlerini bulmaları sağlanmaktadır. Yüce Allah ayetteki mesaj gereği, yarattığı varlıklara merhametinin eseri olarak her türlü nimeti bahşetmekte ve kullarını her türlü zorlukta desteklemektedir. Ayrıca insanların ve hayvanların rızıklarının oluşabilmesi öncelikle gökyüzüne yani rüzgarlara, onun toplayıp getirdiği bulutlara, bulutlardan aşağıya süzülen yağmurlara, güneşin ısısı ve ışığına sonra da toprağa ve ondaki karışımlara bağlıdır. Bütün bunları düzenleyen ve *er-rezzâk* ismiyle bizlere bahşeden de Yüce Allah'tır. Benzer mesajlar: A'râf 7:57; Tâhâ 20:53; Nûr 24:43; Furkân 25:48-49; Rûm 30:48; Fâtır 35:9.

2 Buradaki *yebdeü* fiili gereği yaratmaya başlamak ifadesi, bu işlemi ilk kez başlatmak, bir anlamda yoktan var etmekle ilgilidir. Benzerleri Yûnus 10:34, Rûm 30:11 ve 27'de de yer alan bu bilgiler Rabbimizin yoktan var edici olduğunu ortaya koyduğu gibi, yaratmayı hem devam ettirdiğini, hem de mahşerde diriltilmeyi sağlayacağını da anlam olarak içermektedir. Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

3 Bu ayet gaybı Yüce Allah'tan başka hiç kimsenin bilemeyeceğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: Bakara 2:33; En'âm 6:50; A'râf 7:188; Hûd 11:123; Nahl 16:77; Kehf 18:26; Fâtır 35:38; Ahkâf 46:9; Hucurât 49:18; Tûr 52:41; Kalem 68:47.

بَلِ ادّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ بَلْ هُمْ فٖي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ الَّذٖينَ
كَفَرُوا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاٰبَاؤُنَا اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ
هٰذَا اِلَّا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٦٨﴾ قُلْ سٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمٖينَ
﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فٖي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ
اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذٖي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَاِنَّ
رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

66. Aksine ahiret hakkındaki bilgiler art arda kendilerine gelmesine rağmen, ondan şüphelenmeye devam etmektedir; ahiretten yana da kördürler.

67. Kâfir olanlar şöyle demişlerdi: "Biz ve atalarımız toprak olduğumuz zaman, gerçekten (diriltilip topraktan) mı çıkartılacağız![1]

68. Şüphesiz ki bu, daha önce bize de atalarımıza da vadedilmişti.[2] Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."[3]

69. (Onlara) de ki: "Yeryüzünde dolaşın da suçluların sonu nasıl olmuş, bakın!"[4]

70. Onlardan dolayı üzülme;[5] kurmakta oldukları tuzaklar yüzünden sıkıntı içinde olma!

71. "Doğruysanız o vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[6]

72. De ki: "Acele gelmesini istediğiniz (azab)ın bir kısmı başınıza gelmek üzeredir."

73. Şüphesiz ki Rabbin insanlara karşı lütuf sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler.

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

2 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:83; Yâsîn 36:6. Bu ayetler, sanıldığı gibi Mekkeli müşriklerin hiçbir şeyden habersiz olmadığını, ataları gibi kendilerinin de bu noktalarda bilgilerinin olduğunu gösteren delillerdir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

4 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Hicr 15:88; Nahl 16:127; Lokmân 31:23; Yâsîn 36:76.

6 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَٓائِبَةٍ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ
اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٥﴾ اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَقُصُّ عَلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓائِيلَ اَكْثَرَ الَّذٖي هُمْ فٖيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾ وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَ ﴿٧٧﴾ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضٖي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهٖ وَهُوَ
الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبٖينِ ﴿٧٩﴾ اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى
وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرٖينَ ﴿٨٠﴾ وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ اِنْ
تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

74. Şüphesiz ki Rabbin kalplerinin gizlediğini de açıkladıklarını da bilir.[1]

75. Gökte ve yerde *gaib* (yaratılmışların bilemeyeceği) ne varsa hepsi ancak ve ancak apaçık bir kitaptadır.

Surenin 76-93. ayetlerinde Kur'an'ın bazı özellikleri, Hz. Muhammed'e yönelik bir takım görevler, mahşerde ve Son Saat'te yaşanacaklar ile insanların görevleri hatırlatılmaktadır.

76. Şüphesiz ki bu Kur'an İsrailoğulları'na tartıştıkları şeylerin pek çoğunu anlatmaktadır.

77. Şüphesiz ki o (Kur'an), müminler için bir rehber ve rahmettir.

78. Şüphesiz ki Rabbin onların arasında hükmünü verecektir. O güçlüdür, bilendir.

79. Allah'a güven! Şüphesiz ki sen apaçık hakikat üzeresin.

80. Şüphesiz ki sen ölülere[2] duyuramaz; sağırlara da arkalarını dönüp giderlerken çağrıyı duyuramazsın.

81. Sen körleri şaşkınlıklarından (çevirip) doğru yola iletemezsin.[3] Ayetlerimize inanıp teslim olanlardan başkasına duyuramazsın.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25; Kasas 28:69; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

2 Benzer mesaj: Rûm 30:52-53. Bu ayetlerde sözü edilen *el-mevtâ* kelimesi, "kalbini öldürenler" demektir. Bakara 2:154 ve Âl-i İmrân 3:169'da Allah yolunda öldürülenlerle ilgili gündeme getirilen yeni bir hayat tanımı ve bakış açısı gibi bu ayette de ölü ve sağır ifadelerine yeni bir perspektif kazandırılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:42-43; Rûm 30:52-53; Zuhruf 43:40.

وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَٓابَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ اَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا
يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتّٰٓى
اِذَا جَٓاؤُ۫ قَالَ اَكَذَّبْتُمْ بِاٰيَاتٖي وَلَمْ تُحٖيطُوا بِهَا عِلْمًا اَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ الْقَوْلُ
عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فٖيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا
اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

82. Onlar hakkında o (azap) sözü gerçekleştiği zaman, onlar için yerden bir canlı çıkarmış (olacağ)ız[1] ve bu (inkârcı) insanların ayetlerimize kesin bir şekilde inanmamış olduklarını kendilerine söyleyecektir.

83. O gün, her ümmet içinden ayetlerimizi yalanlayanlardan (çeşitli) grup(ları) toplayacağız; onlar, (hesap yerine) sevk edilecektir.[2]

84. Sonunda, (hesap yerine) geldikleri zaman (Allah) kendilerine şöyle soracaktır: "Bilip kavramadan ayetlerimi yalanladınız, öyle mi? (Değilse, bu) yaptığınız neydi?"

85. Yaptıkları haksızlıktan dolayı haklarında (azap) sözü gerçekleşmiştir; artık onlar konuşamazlar.[3]

86. Dinlensinler diye geceyi (karanlık) ve (çalışsınlar diye) gündüzü aydınlık kıldığımızı hiç mi düşünmediler?[4] İman eden bir topluluk için şüphesiz ki bunda dersler vardır.

1 Bu ifade, Zilzâl 99:4-5 gereği bizzat "yer"in mahşerde konuşturulması olarak yorumlanabilir. *Dâbbetu'l-ard* "yer kurdu" ifadesi sadece Sebe' 34:14'te Hz. Süleyman'ın ölümünün yer aldığı pasajda geçmektedir. Bu ayette ise söz konusu ifade *dâbbetu'l-ard* "arzın canlısı" şeklinde tamlama olarak değil de *dâbbeten mine'l-ardı* "arzdan bir canlı" şeklinde geçmektedir. Bu ifade "onlar hakkında o (azap) sözü gerçekleştiği zaman" cümlesinden sonra geldiği için bu canlının ve mecaz olarak konuşmasının mahşerin konusu olduğu açıktır. Konunun kıyamet alametleriyle ilişkilendirilmesi ise açıkça ayete de ayetin bağlamına da aykırıdır. Bu konuda şu yorum da dikkat çekicidir: "Bu ayet bir önceki ayetin devamıdır ve burada zikredilen 'yerden çıkan hayvan' terkibi Mekkeli müşriklere, 'şimdi insanca yapılan uyarıyı anlamıyorsunuz ama hükmümüz geldiği zaman yerden bir hayvan çıkarırız da o size anlatır' anlamında tehdit dolu bir imada bulunulmaktadır. Tıpkı Hz. Süleyman'ın vefatını cinlere bir ağaç kurdunun fiilen anlatması gibi." (Tuncer Namlı, *Kronolojik Kur'an Meali*, s. 262).

2 Benzer mesaj: Meryem 19:68-69.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:67; Kasas 28:71-73; Mü'min 40:61.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُ وَكُلٌّ
اَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللّٰهِ الَّذِيٓ
اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾ مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ
يَوْمَئِذٍ اٰمِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ اِنَّمَٓا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَاُمِرْتُ اَنْ
اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

87. Sûr'a üfleneceği gün,[1] –Allah'ın diledikleri hariç– göklerde ve yerde bulunanlar şiddetli bir şekilde korkacaktır.[2] Hepsi boynu bükük olarak O'na gelecekler.

88. Görüp sabit sandığın dağlar, her şeyi en güçlü biçimde şekillendiren Allah'ın bir sanatı olarak, bulutların gidişi (gibi) gidiyor (olacaktır).[3] Şüphesiz ki Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

89. Kim bir iyilikle gelirse onun için çok daha hayırlısı olacaktır.[4] Onlar o gün korkudan güvende olacaklardır.[5]

90. Kötülükle gelen kişiler ise yüzüstü cehenneme atılacaklardır ve (kendilerine) "Sadece yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz." (denecektir).[6]

91. (De ki:) "Ben her şey sadece kendisine ait olan ve saygın kıldığı bu şehrin (Mekke'nin) Rabbine kulluk etmekle emrolundum. Ben müslümanlardan olmakla emrolundum.[7]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

2 Benzer mesaj: Zümer 39:68.

3 Bu ayette bağlam gereği Son Saat esnasında dağların sürükleneceği ifade edilmektedir. Ancak mesaj, dağların mevcut hâllerindeki hareketlerini de içerebilir ki bu anlam, bağlamdan ayrı, özel ve serbest bir okuma ile elde edilmektedir.

4 Benzer mesaj Kasas 28:84.

5 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:103.

6 Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki iyiliklerin ödülleri "en az" o iyilik kadar, hatta sınırsız olabilir. Kötülüklerin karşılığı ise affedilmezlerse "en fazla" o kötülük kadardır. Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; En'âm 6:160; Enfâl 8:60; Yûnus 20:27; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Yâsîn 36:54; Zümer 39:10; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36.

7 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14, 163; A'râf 7:143; Yûnus 10:72, 104; Zümer 39:12.

وَاَنْ اَتْلُوَا الْقُرْاٰنَۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَٓا اَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ
﴿٩٢﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ فَتَعْرِفُونَهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

92. Kur'an'ı *tilâvet*le (okuyup aktarmakla) da (emrolundum).[1] Kim doğru yola gelirse yalnızca kendisi için gelmiş olur; kim de saparsa (ona) de ki: "Ben sadece uyarıcılardanım."[2]

93. De ki: "*Hamd* (övgü) Allah içindir. O, ayetlerini size gösterecektir; siz de onları (görüp) tanıyacaksınız.[3] Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir."

1 Bu ve benzer ayetlerde geçen *tilâvet* kelimesi genellikle "okumak" şeklinde anlaşılmakta, maksat sadece Kur'an'ı seslendirmek olarak geçiştirilmektedir. Oysa Kur'an'a karşı sorumluluklarımız bu şekilde bir uygulamaya indirgenemez, indirgenmemelidir. *Tilâvet* kelimesi birkaç anlamı olan bir mana alanına sahiptir. Buna göre *tilâvet* "aktarmak, tekrarlamak" anlamının yanında "gündeme getirmek" ve nihayet "izini sürmek, peşinden gitmek, takip etmek" manalarına da gelmektedir. Bu durumda Kur'an'ı tilâvet etmek, onu hem okumayı, hem aktarmayı, hem gündem yapmayı hem de izinden gidip hükümlerini yaşamayı gerektirmektedir. Bütün bu hususlar bir arada varsa Kur'an gerçek anlamda *tilâvet* ediliyor demektir. Aksi takdirde, tilâvet eksik kalıyor ve amacından uzaklaştırılıyor demektir. Bu arada Kur'an ile iletişimimiz bağlamında "aklın okuması" demek olan *kırâati* ve "gönlün okuması" anlamındaki *tertîli* de uygulamak durumunda olduğumuz unutulmamalıdır. Müslüman bu üç okumayı da birlikte yapabilen duyarlılıkta olmalıdır *vesselâm*.

2 Ayetin bu son kısmında hidayet ve sapkınlığın insanlara yönelik boyutunun olduğu üzerinde durulmaktadır. Benzerleri Yûnus 10:108, İsrâ' 17:15 ve Zümer 39:41'de de geçen bu ifadeler, sorumluluğun şahsîliğini öğretmektedir. Ayrıca Bakara 2:286, Fussilet 41:46 ve Câsiye 45:15 gibi ayetlerde de sorumluluğun şahsiliği noktasında konuya dair bilgiler verilmektedir.

3 Bu ayet Yûsuf 12:105, Fussilet 41:53 ve Zâriyât 51:20-21. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

28

KASAS SURESİ

88 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 88 ayetten oluşan, adını 25. ayette geçen "olaylar" anlamındaki *el-kasas* kelimesinden alan Kasas suresi inişte 67, mushaf sırasında ise 28. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

طٰسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَاِ مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ

لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-13. ayetlerinde Hz. Musa ile Firavun'un kıssasının bir bölümü, özellikle Firavun'un kavmine yaptığı zulüm ile Hz. Musa'nın bebekliğinde yaşadıkları hatırlatılmaktadır.

1. *Tâ. Sîn. Mîm.*[1]

2. İşte şu(nlar), apaçık Kitabın ayetleridir.

3. İman edecek bir toplum için[2] Musa ile Firavun'un haberinden bir kısmını[3] sana bir amaç ile *tilâvet* etmekteyiz (okuyup aktarmaktayız).

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Kur'an kıssalarının anlatılma gerekçesi işte bu ayette verilmekte ve maksat "inanan bir toplum oluşturmak" şeklinde belirlenmektedir. Kıssalar hiçbir şekilde bir hikaye aktarımı ve tarih öğretimi değildir. Kıssalar hem bilinçli bir fert oluşturmayı hem de onların meydana getireceği ideal toplum oluşturmayı hedeflemektedir. Kıssalar mütefekkir insan oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle kıssaların bir "ideal insan inşa etme projesi" olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

3 Ayette yer alan *min nebei* ifadesindeki *min* edatı ba'diyet "bir kısmı" manasını içermekte, En'âm 6:34, A'râf 7:101; Hûd 11:120 ve Tâhâ 20:99'da da olduğu gibi anlatılan kısmın kıssanın sadece bir bölümü olduğunu, olayların bütününün anlatılmadığını göstermektedir. Söz konusu ayetlerde kullanılan *min* edatı hem Kur'an'da anlatılan kıssaların insanlık tarihinin tamamını değil, bir bölümünden alıntı olduğunu hem de bir milletin veya herhangi bir peygamberin hayatının ibret içerikli kısmının ele alındığını, aktarıldığını gösteren bir anlam vermektedir.

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ
وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي
الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ
وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

4. Şüphesiz ki Firavun, o yerde (Mısır'da) zorbalaşmış,[1] erkek çocuklarını kestirip kadınlarını sağ bırakarak (ve) her birini (her grubu) zayıf düşürerek halkını çeşitli gruplara ayırmıştı.[2] Şüphesiz ki o (Firavun) bozgunculardandı.

5. Biz ise o yerde, zayıf düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları (o topraklara) mirasçı kılmak istiyorduk.[3]

6. Ayrıca onları o yerde hâkim kılmak; Firavun, Haman[4] ve ordularına korktukları şeyi göstermek de (istiyorduk).

1 Benzer mesaj: Kasas 28:39.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:49; A'râf 7:127, 141; İbrâhîm 14:6; Mü'min 40:25. Ayette geçen *şiya'* kelimesinin kullanım örneklerinde bilinen anlamda "herhangi bir grup" manası olduğu gibi (Hicr 15:10; Kasas 28:15), Hz. Nûh'un misyonunu takip eden kişi anlamında Hz. İbrahim'in durumu olarak da kullanılmaktadır (Sâffât 37:83). Ancak bu üç örneğin dışındaki bütün kullanım örneklerinde mesaj olumsuz bir şekilde şöyle ele alınmaktadır: İnsanları gruplara ayırmak veya insanların kendilerinin gruplara ayrılması Kur'an'da reddedilmekte, bu durum bir müşrik geleneği ve Firavun'un uygulaması olarak sunulmaktadır. Unutulmamalıdır ki toplumu gruplara ayırmak bir Firavun geleneğidir. Bu bağlamda En'âm 6:159, Kasas 28:4, Rûm 30:32'de geçen ifadelerde gruplara ayrılmak bir müşrik görüntüsünü ifade etmektedir. Yüce Allah bu kelimeyi En'âm 6:65'te geçtiği üzere, bir azap biçimi olarak da sunduğu gibi, Sebe' 34:54 ve Kamer 54:51'de *eşyâ'* şeklinde çoğul kalıpta helak edilen kavimler için de söz konusu etmektedir. Dahası, cehenneme atılacak kişilerden söz eden Meryem 19:69'da da söz konusu kelime *şî'ah* kalıbında getirilmektedir. Firavun'un uyguladığı bu sistem aslında çağımızda dile getirilen "böl, parçala, yut" sloganının tarihsel arka planını oluşturmaktadır. Bölüp parçalamak bir Firavun ahlakıdır ve elbette bölünüp parçalanmak da Firavun ahlaklıların ekmeğine yağ sürmektir. İşte güçlü ülkeler rakiplerini bu şekilde zayıf düşürmek için önce zorbalık örnekleri sergiler, ardından onları gruplara ayırarak güçlerini, takatlarını, birlik ve düzenlerini yok ederler. Gruplara ayrılanları ezip yok etmek veya onları güçsüz bırakıp köleleştirmek esasında böylesi bir durumda her zamankinden daha kolay bir mahiyet arz eder.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:129, 137; İbrâhîm 14:14; Enbiyâ 21:105; Nûr 24:55.

4 *Hâmân* kelimesi isim değil de bir "unvan" olarak, yüksek sınıftan rahiplere verilen "Hâ Amen" unvanının Arapça'ya geçmiş şeklidir. Hâmân, Firavun'un veziriydi, Kasas 28:38. ayette de yer aldığı üzere tuğla işleri yapmayı bilen birisiydi.

وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّ مُوسٰٓى اَنْ اَرْضِع۪يهِۚ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْق۪يهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَاف۪ي وَلَا تَحْزَن۪يۚ
اِنَّا رَٓادُّوهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٧﴾ فَالْتَقَطَهُٓ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًاۜ
اِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِـ۪ٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ ل۪ي
وَلَكَۜ لَا تَقْتُلُوهُۗ عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَاَصْبَحَ فُؤٰادُ اُمِّ
مُوسٰى فَارِغًاۜ اِنْ كَادَتْ لَتُبْد۪ي بِه۪ لَوْلَٓا اَنْ رَبَطْنَا عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٠﴾

7. Musa'nın annesine,[1] "Onu emzir; onun hakkında (kendisine zarar gelmesinden) korktuğunda[2] onu denize (nehre) bırak; (başına bir şey gelmesinden) korkma ve hüzünlenme! Şüphesiz ki biz onu sana geri döndürecek ve kendisini elçilerden biri yapacağız!" diye vahyetmiştik[3] (bildirmiştik).

8. Firavun ailesi (sonunda) kendilerine bir düşman ve bir üzüntü kaynağı (olacağını bilmeden) onu (Musa'yı) bulup almışlardı.[4] Şüphesiz ki Firavun, Haman ve askerleri yanılmışlardı.

9. Firavun'un hanımı[5] (Asiye, Musa'yı görünce) "(Bu bebek) benim için de senin için de göz aydınlığı (olabilir); onu öldürmeyin! Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz." demişti.[6] Oysa onlar (işin sonunun) farkına varmamışlar(dı).

10. Musa'nın annesinin kalbi korku dolmuştu. İnanıp güvenenlerden olması için kalbine dayanıklılık vermemiş olsaydık neredeyse işi açığa vuracaktı.

1 Bu ayetler (Kasas 28:7-13), Tâhâ 20:38-40. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Tevrat'a göre Hz. Musa'nın annesi, Levi kabilesinden Yokebed'dir (Kitab-ı Mukaddes, Çıkış: 2:1, 6:16-20, 7:7, 15:20; Sayılar, 26:59; I. Târihler, 23:12-14).

2 Buradaki korku o dönem itibariyle Firavun'un erkek çocuklarını öldürtmesinden kaynaklanmaktaydı. Firavun'un bu insanlık dışı uygulaması muhtemelen Hz. Musa'nın doğduğu yıl uygulanmaya başladığı için kendisinden büyük olan Hz. Harun'u kapsamamıştır. Zira Hz. Harun bu emrin uygulanmasından 3 yıl önce dünyaya gelmiştir.

3 Buradaki *evhaynâ* fiili muhatap bir peygamber olmadığı için bilinen anlamda "vahyetmek" değil de "bildirmek, ilham etmek" şeklinde yorumlanmalıdır. Benzer kullanımlar için bkz. Mâide 5:111; Yûsuf 12:15; Tâhâ 20:38.

4 Benzer bir kalıpta (*yeltekıt*) bir kez de Yûsuf 12:10'da geçen *iltekata* fiili "bir şeyin tesadüfen bulunması" veya "yitik olanın bulunması" demektir.

5 Hz. Musa nehirden alınınca Firavun'un hanımı ve Yüce Allah'a yönelik sarsılmaz inancıyla müminlerden olan Hz. Âsiye Hz. Âsiye bunu göz aydınlığı vesilesi edinmişti. Yüce Allah Tahrîm 66:11'de Hz. Âsiye'yi müminlere örnek göstererek, onun sağlam duruşunun örnek alınması gerekliğine dikkat çekmektedir.

6 Firavun'un hanımının bu sözü Hz. Yusuf'u köle pazarından satın alan Aziz'in sözlerine benzemektedir. Ayet için bkz. Yûsuf 12:21.

وَقَالَتْ لِاُخْتِه۪ قُصّ۪يهِۘ فَبَصُرَتْ بِه۪ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَۙ ﴿١١﴾ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ
مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰٓى اَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ
اِلٰٓى اُمِّه۪ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾
وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَاسْتَوٰٓى اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١٤﴾

11. (Annesi, Musa'nın) ablasına "Onun izini takip et!" demişti.[1] O da (Firavun'un adamları) farkına varmadan uzaktan onu (Musa'yı) gözetlemişti.

12. Biz daha önce ona (Musa'ya) hiçbir kadının (sütannenin) sütünü emmesine izin vermemiştik (onları emmesini engellemiştik).[2] Bunun üzerine (ablası, Firavun ailesine) "Size, onun bakımını sizin adınıza üstlenecek ve kendisine samimi davranacak bir aile göstereyim mi?" demişti.

13. Böylelikle gözü aydın olsun, (daha fazla) üzülmesin ve insanların çoğu bilmeseler bile Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye biz onu (Musa'yı) annesine geri vermiştik.[3]

Surenin 14-22. ayetlerinde Hz. Musa'nın iki kişinin kavgasına rastlaması, kendisinden yardım isteyene destek çıkıp diğerini itekleyerek ölümüne sebep olması, sonrasında pişmanlık yaşayıp oradan Medyen'e doğru uzaklaşması hakkında bilgi verilmektedir.

14. (Musa) yetişkinlik çağına ulaşıp olgunlaşınca ona (doğru) hüküm verme yeteneği ve ilim vermiştik. Güzel davrananları biz işte böyle ödüllendiririz.[4]

1 Hz. Musa'nın annesinin bu sözü çocukları hayat yolculuklarında takip etmek, onları başıboş bir duruma terk etmemek gerektiğini göstermektedir.

2 Bu ayette geçen *harramnâ* fiili, muhatap bebeklik çağındaki Hz. Musa olduğu için "haram kılmak" değil, "sevdirmemek, engellemek, izin vermemek" anlamındadır.

3 Bu ifade Yüce Allah'ın Hz. Musa'nın annesine yönelik zikrettiği ve Kasas 28:7'de yer alan "Şüphesiz ki biz onu sana geri döndüreceğiz" sözünün gerçekleştirildiğinin delilidir.

4 Benzer mesaj: Yûsuf 12:22. Ayette Hz. Musa için *eşüdd* "erişkinlik/yetişkinlik çağı" kelimesiyle birlikte kullanılan *istevâ* fiili de benzer şekilde "kendine yeterli olmak", "sorumluluk yükünü taşıyabilecek bir kemal ve olgunluk seviyesine ulaşmak", "zihnen iyice olgunlaşmak", "rüştünü ispat etmek" gibi manalar içermektedir. Çünkü bunun sonrasında Hz. Musa'ya verildiği söylenen *hukm* ve *ilim* alelade bir seviye ile kaldırılabilecek değerler değil, aksine bu durum peygamberlik içeren bir yükümlülüğü de kapsamına almaktadır.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلٰى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شِيعَتِهٖ
وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهٖ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذ۪ي مِنْ شِيعَتِهٖ عَلَى الَّذ۪ي مِنْ عَدُوِّهٖ فَوَكَزَهُ مُوسٰى فَقَضٰى
عَلَيْهِ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُب۪ينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي ظَلَمْتُ نَفْس۪ي
فَاغْفِرْ ل۪ي فَغَفَرَ لَهُ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ اَكُونَ
ظَه۪يرًا لِلْمُجْرِم۪ينَ ﴿١٧﴾ فَاَصْبَحَ فِي الْمَد۪ينَةِ خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُ فَاِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْاَمْسِ
يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسٰٓى اِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُب۪ينٌ ﴿١٨﴾

15. (Musa), halkının habersiz olduğu bir sırada şehre girmiş ve orada biri kendi tarafından (tanışlarından), diğeri düşmanı tarafından olan iki adamı dövüşür bulmuştu. Kendi tarafından (tanışlarından) olanın, düşmanına karşı ondan yardım istemesi üzerine, (Musa, o) kişiyi itekleyip[1] işini bitirmişti (ölümüne sebep olmuştu). (Sonunda) "Bu, şeytan işidir. Şüphesiz ki o, apaçık saptırıcı bir düşmandır." demişti.[2]

16. (Musa) "Rabbim! Doğrusu kendime haksızlık ettim; beni bağışla!" demiş, (Allah) da onu bağışlamıştı. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

17. (Musa) "Rabbim! Bana verdiğin nimetlere karşılık suçlulara asla arka çıkmayacağım!" demişti.[3]

18. Şehirde korku içinde, (etrafı) gözetleyerek sabahladıktan sonra bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen kişi, feryat ederek tekrar ondan yardım istiyor. (Musa) ona, "Doğrusu sen apaçık bir azgınsın!" demişti.[4]

1 Buradaki *vekeze* fiili "yumruk vurmak" değil, "üç parmağıyla iteklemek" demektir. Bu fiil Hz. Musa'nın bu olayda öldürme kastı taşımadığını, kavgayı ayırmaya çalıştığını göstermektedir.

2 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

3 Hz. Musa'nın Kasas 28:15-17. ayetlerinde geçen sözlerinden anlaşılıyor ki o, tarafını tuttuğu tanışının aslında haksız olduğunu bilmekteydi. Buna rağmen tanışını desteklemiş olmasından dolayı birisinin hataen de olsa ölümüne neden olduğu için onun tarafını tutmaktan derin pişmanlık duyduğu bu ayetlerdeki ifadelerinde görülmektedir. Buradan anlaşılıyor ki bir insan peygamberlikten önce de sonra da hata işleyebilir. Önemli olan, Âl-i İmrân 3:135'te de belirtildiği gibi hatasından dolayı hemen tevbe etmesi ve hatayı bilerek işlemeye devam etmemesidir.

4 Hz. Musa'nın bu sözü, kendi yakını bile olsa birisinin hatasını fark edince artık onun yanında yer almamak gerektiğinin göstergesidir.

فَلَمَّٓا اَنْ اَرَادَ اَنْ يَبْطِشَ بِالَّذٖي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَاۙ قَالَ يَا مُوسٰٓى اَتُرٖيدُ اَنْ تَقْتُلَنٖي كَمَا قَتَلْتَ
نَفْسًا بِالْاَمْسِۗ اِنْ تُرٖيدُ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْاَرْضِ وَمَا تُرٖيدُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحٖينَ
﴿١٩﴾ وَجَٓاءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَدٖينَةِ يَسْعٰىۘ قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ
فَاخْرُجْ اِنّٖي لَكَ مِنَ النَّاصِحٖينَ ﴿٢٠﴾

19. (Musa), her ikisinin (yani hem öldürülen kişinin hem de kendisinin) düşmanı olan (adam)ı[1] yakalamak isteyince, (adam) ona şöyle demişti: "Ey Musa! Dün bir canı öldürdüğün gibi, şimdi de beni mi öldürmek istiyorsun? Sen yeryüzünde sadece zorbalık istiyorsun; ıslah edicilerden olmak istemiyorsun."

20. Şehrin ileri gelenlerinden[2] bir adam koşarak gelmiş[3] ve "Ey Musa! Şüphesiz ki yöneticiler (toplantı hâlinde) seni öldürmek için hakkında karar veriyorlar. Hemen (buradan) çık! Şüphesiz ki ben senin için samimi davrananlardanım!" demişti.

1 Hz. Musa'nın halkından olan bu adam belki de Firavun hesabına çalışan ve Hz. Musa'yı tuzağa düşüren kimse de olabilir. Hz. Musa'nın birisinin ölümüne neden olması olayı hemen Firavun'a ulaştırıldığına göre böyle bir ihtimal da mevcuttur diyebiliriz.

2 Benzer bir ifade Yâsîn 36:20'de de geçmektedir. Her iki ayette de yer alan *aksa'l-medîneti* tamlaması "şehrin öte ucundan gelen birisi" değil de "şehrin ileri gelenlerinden birisi" olarak yorumlanmalıdır. Çünkü sanıldığı gibi şehrin öte ucundan gelen birisinin şehrin yöneticilerinin özel bir gündemle gizli bir toplantı yapması ve orada Hz. Musa'yı öldürme kararının alınmakta olduğunu bilmesi mümkün değildir. "Şehrin ileri gelenlerinden" şeklinde bahsedilen ve Mü'min 40:28-35. ayetlerde de sözü edilen bu kişi büyük ihtimalle "Firavun hanedanından olduğu bildirilen imanlı bir kimse"dir. İmanlı kimsenin ayetlerde söz konusu edilen davranışları ve hakikate çağrı yapan sözleri iman ve inanç kardeşliğinin soy bağından/kardeşliğinden daha önemli olduğunu da vurgular gibidir. Zira Hucurât 49:10. ayet de müminlerin arasında inanç bağından dolayı olması gereken kardeşlik hukukuna vurgu yapmaktadır.

3 Ayetteki *câe* fiili "gelmek" manasını içermesine rağmen, ayrıca bir de *yes'â* fiilinin kullanılması çok manidardır. Anlaşılan o ki, hakkı ve hakikati anlatmak veya bir kötülüğü engellemek için "yatmak, beklemek" uygun olmayacağı gibi, bazen "gelmek, yürümek" de yetmez; "koşmak" gerekir. Sorun büyük olunca tedavi de aciliyet gerektiriyor demektir. Bu nedenle, oluşan şartları değerlendirmek bazen yetmeyebilir; gün gelir şartları zorlamak, hatta şartları oluşturmak için harekete geçmek, çalışmak ve üstün gayretler ortaya koymak da gerekebilir.

فَخَرَجَ مِنْهَا خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُۘ قَالَ رَبِّ نَجِّن۪ي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَٓاءَ
مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبّ۪ٓي اَنْ يَهْدِيَن۪ي سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ﴿٢٢﴾

21. (Musa) korku içinde, (etrafı) gözetleyerek şehirden çıkmış[1] (ve) "Rabbim! Beni zalimler topluluğundan koru!" diye dua etmişti.

22. (Musa) Medyen'e[2] doğru yöneldiğinde "Umarım ki Rabbim beni doğru yola ulaştırır." demişti.[3]

1 Bu cümlede ve Kasas 28:18'de geçen *hâif* kelimesi "korkarak", *yeterakkabu* fiili ise "gözetlemek", "yardım istemek", haber kovalamak" manasına gelmektedir. Yüce Allah Hz. Musa'nın bir gün önce işlediği ve bir gün sonra da şehirde duyulup yayılan "hataen adam öldürme" fiili sonrasında bulunduğu şehirden korku içerisinde ve etrafı gözetleyerek çıkıp gittiğini bildirmektedir. Bu durum yani şehirden korkarak çıkmasında anlaşılmayacak bir durum yoktur; çünkü bu durum son derece insanidir.

2 Medyen, Hz. Şuayb'ın peygamber olarak görevlendirildiği şehirdi. Medyen'in aslında Hz. İbrahim'in çocuklarından birisi olduğu, nüfus artınca onun çocuklarının isminin şehre verildiği rivayet edilmektedir. Bu bağlamda Hz. Şuayb'ın nesebinin de Şuayb b. Nüveyb b. Medyen b. İbrahim Halîlullâh olduğu ifade edilmektedir. Hz. Şuayb'ın vahyi tebliğle yani elçilikle görevlendirildiği bir başka toplum da Şu'ara 26:176-184'teki ayetlerde ifade edildiği üzere Eyke halkıdır.

3 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:62; 'Ankebût 29:26; Sâffât 37:99; Zuhruf 43:27. Hz. Musa'nın duasında sözünü ettiği şey elbette *sırât-ı müstakîm* anlamında "dosdoğru yol" olabileceği gibi, bağlam gereği Medyen'e giden yolun doğrusu yani güvenli ve kısa olanıydı. Muhtemeldir ki Hz. Musa çıktığı bu yol hakkında yeterli bilgi sahibi değildi. Her işte olduğu gibi bu konuda da Rabbinin yardımına muhtaçtı; işte duasındaki maksadı bu olsa gerektir. Hz. Musa'nın bu duası tıpkı Hz. İbrahim'in "Ben, Rabbime gidiciyim; O, bana doğru yolu gösterecektir" (Sâffât 37:99) şeklindeki duası gibiydi. Denizi geçmek üzere yola çıktıklarında arkalarında Firavun ve ordusu varken yakalanma endişesine kapılanlara "Hayır, Rabbim benimledir; bana yol gösterecektir" (Şu'arâ' 26:62) sözünün sahibi de Hz. Musa'dır. Dahası, hicret esnasında Hz. Peygamber'in Sevr Mağarası'ndaki arkadaşı Hz. Ebû Bekir'e "Hüzünlenme; Allah bizimledir" (Tevbe 9:40) şeklindeki sözünde de aynı mantık ve aynı sığınma duygusu söz konusuydu. Peygamberler yol ararken bunu Yüce Allah'ın rehberliğinde bulacaklarına inanır ve öyle davranırlardı. Onların izinden gidecek kişilerin de hayatı Allah bilinciyle yaşamaları ve O'na her daim güvenmeleri gerektiği peygamberlerin hayatları örnekliğinde müminlere öğretilmek istenmektedir.

وَلَمَّا وَرَدَ مَٓاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَۘ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُودَانِۚ
قَالَ مَا خَطْبُكُمَاۜ قَالَتَا لَا نَسْق۪ي حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ وَاَبُونَا شَيْخٌ كَب۪يرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقٰى لَهُمَا
ثُمَّ تَوَلّٰٓى اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لِمَٓا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَق۪يرٌ ﴿٢٤﴾

Surenin 23-28. ayetlerinde Hz. Musa'nın Medyen suyunda iki kız kardeşle karşılaşması ve onların babasıyla yaptığı görüşmesi dile getirilmektedir.

23. Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan bir grup insanla karşılaşmıştı. Onların gerisinde de (hayvanlarını) engelleyen (geri tutan) iki hanım (kız) görmüştü. Onlara "Derdiniz nedir (neden sulamıyorsunuz)?" diye sorunca, şöyle demişlerdi: "Çobanlar sulayıp çekilene kadar biz sulamayız;[1] babamız da büyüktür, yaşlıdır[2] (mecburen biz suluyoruz)."

24. Bunun üzerine (Musa) hemen onların yerine (davarlarını) sulamıştı. Daha sonra bir gölgeye çekilmiş ve "Rabbim! Doğrusu bana vereceğin her (türlü) lütfa öyle muhtacım ki!" demişti.

1 Kızlar çobanlarla aynı ortamda, onlarla iç içe bulunmak istememiş, onlar su kuyusunun yanından ayrılıncaya kadar kendi hayvanlarını sulamayacaklarını beyan etmişlerdi. Demek ki hayvan otlatmak da onları suvarmak da esasında erkeklerin işidir; ancak eğer evde erkek yoksa ya da bu işi yapamayacak yaşta ve durumdaysa o zaman mecburen kadınlar da bu işleri yapmak zorunda kalabilirler. Kızların mazeret belirterek söyledikleri "Babamız çok yaşlıdır" sözleriyle belirtmek istedikleri de bundan ibarettir.

2 Benzer bir kullanım *şeyhan kebîran* tamlaması şeklinde Yûsuf 12:78. ayette oğulları tarafından Hz. Yakup için Hz. Yusuf'un huzurunda dile getirilmiştir ki bu iki kullanım da esasında oldukça dikkat çekicidir. Çünkü *kebîr* kelimesi "büyük", "ileri yaşta", "ihtiyar" manasına gelirken *şeyh* kelimesine yer verilmesinin önemli bir sebebi olmalıdır. Bu doğrultuda söz konusu kelimenin "kadrü kıymeti olan", "dindarlık bakımından önde giden", "hatırlı" gibi anlam boyutu vardır. Onlar bu kelimeyi babaları Hz. Şuayb'ın hatırını zikretmek için dile getirmiş olmalıdır. Kızların babasının kim olduğu ayetlerde açıkça zikredilmemektedir. Ancak yaygın kanaat Medyen'e gönderilen peygamber olması bakımından bu zatın Hz. Şu'ayb olduğu yönündedir; biz de yorumlarımızı bu kanaat doğrultusunda yapmaya çalışıyoruz. Başka bazı âlimler bu zatın Hz. Şu'ayb değil, başka bir yakını olduğunu beyan etmişlerdir. İsim zikredilmemesi, ismin kim olduğuna değil mesaja odaklanılması gerektiğini de göstermektedir. Zira Kur'an ayetlerinin müminlere öğrettiği en büyük derslerden birisi de işaret eden parmağa değil işaret ettiği şeye odaklanılmasıdır.

فَجَٓاءَتْهُ اِحْدٰيهُمَا تَمْش۪ي عَلَى اسْتِحْيَٓاءٍۘ قَالَتْ اِنَّ اَب۪ي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَاۜ
فَلَمَّا جَٓاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَۙ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ
اِحْدٰيهُمَا يَٓا اَبَتِ اسْتَأْجِرْهُۘ اِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَم۪ينُ ﴿٢٦﴾ قَالَ اِنّ۪ٓي اُر۪يدُ اَنْ
اُنْكِحَكَ اِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلٰٓى اَنْ تَأْجُرَن۪ي ثَمَانِيَ حِجَجٍۚ فَاِنْ اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَۚ
وَمَٓا اُر۪يدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَۜ سَتَجِدُن۪ٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذٰلِكَ بَيْن۪ي وَبَيْنَكَۜ
اَيَّمَا الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّۜ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَك۪يلٌ ﴿٢٨﴾

25. Bu esnada, iki kızdan biri edeple yürüyerek o (Musa)'nın yanına gelmiş (ve) "Babam, bizim için (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor!" demişti.[1] (Musa, kızın babası Şuayb'a) gelip (kendi başından geçen) olayları anlatınca, (Şuayb) "Korkma, o zalim toplumdan artık kurtuldun!" demişti.

26. (Şuayb'ın iki kızından) biri "Ey babacığım! Onu ücretli (çalışan olarak) tut! Şüphesiz ki ücretle tuttuklarının en hayırlısı, işte bu güçlü ve güvenilir olan (kişidir)" demişti.

27. (Şuayb, Musa'ya) şöyle demişti: "Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum.[2] Süreyi on yıla tamamlarsan o sana kalmış bir şeydir; seni sıkıntıya düşürmek istemem. İnşallah beni dürüst olanlardan bulacaksın."

28. (Musa da) şöyle demişti: "Bu, benimle senin aranda (bir antlaşma)dır. İki süreden hangisini doldurursam bana düşmanlık (haksızlık) yapılmayacak (değil mi)? Allah söylediklerimize *vekil*dir (şahittir)."[3]

1 Bu ayetlerde verilmek istenen mesajlar arasında, bir kadının veya kızın ciddi bir mazeret olmaksızın yabancıların arasına karışmamaya özen göstermesi gerektiği, ihtiyaç kadar da olsa yabancılarla konuşabileceği de bulunmaktadır.

2 Bu ayet evlilikte teklifin kız tarafından gelebileceğinin delilidir. Ayrıca sekiz yıllık teklif başlık parası gibi algılanmamalıdır; çünkü Hz. Musa evsiz ve yurtsuz kalmıştı. Bu durum onun arayışına ve ihtiyacına verilmiş bir cevap olarak kabul edilmelidir.

3 Benzer bir ifade, Hz. Yakup tarafından da dile getirilmiştir. İlgili mesaj için bkz. Yûsuf 12:66. Yüce Allah başkalarının vekîl edinilmesini reddetmekte, tek vekilin kendisi olduğunu, kendisinin vekil edinilmesi gerektiğini, Hz. Muhammed dâhil başka insanların diğer insanlar üzerinde hiçbir vekâletlerinin bulunmadığını ifade etmektedir.

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِه۪ٓ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًاۚ قَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوٓا اِنّ۪ٓي
اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّٓا اَتٰيهَا
نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ
رَبُّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿٣٠﴾ وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا
مُوسٰٓى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ۠ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِن۪ينَ ﴿٣١﴾

Surenin 29-43. ayetlerinde Hz. Musa'nın Sînâ Dağı'na çıkışı, vahiy alışı, kardeşi Hz. Harun'a da risalet verilişi, Firavun'un adamlarının karşı çıkışları, Firavun'un Haman'dan bir kule yapmasını istemesi, kibirleri nedeniyle boğuldukları ifade edilmektedir.

29. Musa, o süreyi doldurup ailesiyle yola çıkınca,[1] *Tûr* (Sînâ Dağı)[2] tarafından bir ateş görmüştü. Ailesine "(Siz burada) bekleyin! Bir ateş gördüm. Umarım ki ondan size bir haber veya ısınmanız için ateşten bir kor getiririm." demişti.[3]

30. Oraya varınca, o bereketli yerde, sağ taraftaki vadinin kıyısından, (yanan) ağaç yönünden kendisine şöyle seslenilmişti:[4] "Ey Musa! Âlemlerin Rabbi olan Allah benim ben!

31. Asanı (yere) bırak!"[5] (Musa) onu yılan gibi depreşir görünce, arkasına bakmadan geri dönmüştü (ve ona şöyle seslenilmişti:) "Ey Musa! Geri dön, korkma![6] Artık sen güvende olanlardansın!

1 Hz. Musa ailesiyle birlikte Medyen'den ayrılmış, muhtemelen Mısır'a doğru yola çıkmıştı. Çünkü 33. ayette de belirtildiği gibi, Hz. Musa risalet öğretileriyle oraya gönderildiğinde "onlardan bir kişiyi öldürdüğünü, bu nedenle de öldürülmekten korktuğunu" söylemektedir. Hz. Musa'nın, kardeşi Hz. Harun'a da peygamberlik verilmesi isteğini "Bu görevi benden al, ona ver" şeklinde anlamak hatalıdır. Onun bu isteği *vezîr* ve *rid'* yani "yardımcılık"tır.

2 Buradaki dağın Sînâ Dağı olduğunun delili Mü'minûn 23:20 ve Tîn 95:2'dir.

3 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:10; Neml 27:7.

4 Benzer mesaj: Meryem 19:52.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:107-108; Neml 27:10-12, Tâhâ 20:10, 21-22; Şu'arâ 26:32-33.

6 Konuyla ilgili olarak Tâhâ 20:21'de "(Bunun üzerine Allah), 'Onu al ve korkma! Biz onu eski haline çevireceğiz" buyurmuştu. Elindeki değnek bir yılana dönüşünce Hz. Musa korkmuştu. Yüce Allah da ona "Onu eline al ve korkma; onu eski haline getireceğiz" buyurarak kendisini rahatlatmaktadır. Meselenin korku boyutu Neml 27:10'da "Ey Musa, korkma; benim huzurumda elçiler korkmaz" şeklinde dile getirilmektedir.

اُسْلُكْ يَدَكَ فٖي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍۘ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ
فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ اِنّٖي
قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَاَخٖي هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنّٖي لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ
مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنٖيۘ اِنّٖٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

32. Elini koynuna sok ki kusursuz bembeyaz çıksın.[1] Korkudan dolayı (açılan) kollarını da kendine çek (indir)! İşte bu iki (olay)[2] Firavun ve yöneticilerine karşı Rabbin tarafından (sana verilen) iki kesin delildir. Şüphesiz ki onlar yoldan çıkan bir toplum olmuşlardır."

33. (Musa) "Rabbim! Ben (yanlışlıkla) onlardan birini öldürmüştüm, (bu yüzden) beni öldürmelerinden korkuyorum!"[3]

34. Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da beni doğrulayan bir yardımcı olarak benimle birlikte gönder![4] Beni yalanlamalarından korkuyorum." demişti.[5]

1 Benzer mesaj: Neml 27:12. Hz. Musa'nın elinin bembeyaz, kusursuz bir hal alması, elindeki bir rahatsızlığın fiziksel/bedensel anlamda iyileşmesi anlamında hakikat anlamı verebileceği gibi, daha önce işlediği hataen insan öldürme suçunun affedildiğinin sembolü de olabilir.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *burhânâni* kelimesi "iki delil" manasına gelmektedir. Burada kast edilen iki şey önceki ayette dile getirilen "asanın/değneğin hareketi" ile bu ayette hatırlatılan "ellerin bembeyaz olması"dır. Bu iki olay Hz. Musa'nın risaletine dair çok önemli iki delil olarak sunulmakta ve bunların Firavun'a ve yöneticilerine yönelik sıra dışı deliller olduğu bildirilmektedir.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:14. Hz. Musa Yüce Allah'a yönelik hitabında kendisini Mısır'a elçilik göreviyle gönderince Kasas 28:14-22. ayetlerde ele alındığı gibi daha önce orada yanlışlıkla da olsa birini öldürdüğü için artık onların da kendisini öldürmelerinden korktuğunu beyan etmektedir. Hz. Musa'nın dile getirdiği bu korkusu muhtemelen risalet görevini hakkıyla yerine getirememe endişesini de beraberinde taşımaktadır. Nitekim hem yorumunu yapmakta olduğumuz ayetin peşinden gelen ayette, hem de Şu'arâ' 26:12'de "kendisini yalanlamalarından korktuğunu" açıkça dile getirmektedir.

4 Hz. Musa'nın, kardeşinin vezîr olarak görevlendirilme isteği Şu'arâ 26:13'te ona peygamberlik verilmesi şeklinde yer almakta, dolayısıyla risalet görevinin ona da verilmesinin arzu edildiği anlamı elde edilmektedir. Benzer mesajlar: Meryem 19:53; Tâhâ 20:29-30; Furkân 25:35.

5 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:12.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخٖيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ اِلَيْكُمَا بِاٰيَاتِنَا اَنْتُمَا وَمَنِ
اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى
وَمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فٖٓي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّلٖينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسٰى رَبّٖٓي اَعْلَمُ بِمَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى مِنْ
عِنْدِهٖ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

35. (Allah) şöyle demişti: "Senin gücünü kardeşinle destekleyeceğiz[1] ve size öyle bir güç vereceğiz ki delillerimiz sayesinde onlar size ulaşamayacaklar.[2] Siz ikiniz ve size uyanlar üstün geleceksiniz."[3]

36. (Musa), onlara apaçık delillerimizi getirdiğinde "Bu, sadece uydurulmuş bir büyüdür; önceki atalarımızdan böyle bir şey de duymadık!" demişlerdi.[4]

37. Musa ise şöyle demişti: "Rabbim, kendi katından kimin hidayet getirdiğini ve yurdun (bu dünyanın) sonunun kimin olacağını çok iyi bilendir." Şüphesiz ki zalimler kurtulamazlar.

1 Tâhâ 20:31'de de Hz. Musa "Onunla arkamı kuvvetlendir ve onu işime ortak kıl" diye dua etmişti. İşte bu ayette geçen *ezr* kelimesi yorumunu yapmakta olduğumuz ayette *'adud* sözcüğüyle karşılanmakta ve maksadın "pazu, arka/sırt, güç, kuvvet" olduğu anlaşılmaktadır. Esasında ayetin bu ilk cümlesi Tâhâ 20:36'da da beyan edildiği gibi "Ey Musa! İstediklerin sana verilmiştir" ifadesinin delaletiyle kabul edilmişti.

2 Yüce Allah Hz. Musa'ya ve Hz. Hârûn'a hitap etmekte ve onlara peygamberliklerine dair çok güçlü bir *sültân*, bir "delil", "kudret" vereceğini, dolayısıyla bu deliller, yani Yüce Allah'ın sunacağı yardımlar sayesinde kendilerine hiçbir şekilde zarar veremeyeceklerini müjdelemektedir. Firavun ve adamlarının Hz. Musa'ya ve Hz. Hârûn'a ulaşamamaları muhtemelen denizin geçilmesi esnasındaki ilâhi yardım ve muhatapların cezalandırılması olabilir. Ayette geçen *lâ yesılûne* "ulaşamamak, yakalayamamak" fiili böyle bir yorumu hatıra getirmektedir. Bu ihtimalin yanında bu iki peygambere verilecek güç sayesinde onlara el uzatamayacakları, manen de maddeten de ilim ve delil yönünden Firavun ve adamlarının kendilerine ulaşıp zarar veremeyecekleri ve onları alt edemeyecekleri beyan edilmiş de olabilir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:139; Mâide 5:56; Sâffât 37:173; Mücâdele 58:21.

4 Taklitçi, müşrik ve inkârcı anlayışı ortaya koyan bu yaklaşımın bir benzeri Mü'minûn 23:24'te belirtildiği üzere Hz. Nuh'un kavmi tarafından dile getirilmiştir. Firavun ve adamları Hz. Musa'nın getirip tebliğ ettiği delillere karşı olumsuz tepki vermişler ve önceki atalarından böyle bir şey işitmemiş olmalarını gerekçe olarak sunmuşlardı. Benzer bir tepkiyi Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'e gösterdiği Sâd 38:7'de belirtilmektedir. İnkârcılara göre peygamberlerin getirip tebliğ ettiği deliller geçmişe dayalı sağlam bir dayanağı olmayan ve kendileri tarafından "uydurulmuş, üretilmiş, beşer kaynaklı birer büyü"den başka bir şey değildir. Bütün bu deliller onlara göre insan kaynaklı olup Yüce Allah'a iftira edilen şeylerden ibaretti.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرٖيۚ فَاَوْقِدْ لٖي يَا هَامَانُ عَلَى الطّٖينِ
فَاجْعَلْ لٖي صَرْحًا لَعَلّٖٓي اَطَّلِعُ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنّٖي لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبٖينَ ﴿٣٨﴾ وَاسْتَكْبَرَ هُوَ
وَجُنُودُهُ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ
فِي الْيَمِّۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمٖينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَدْعُونَ اِلَى النَّارِۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ
لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَاَتْبَعْنَاهُمْ فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةًۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحٖينَ ﴿٤٢﴾

38. Firavun: "Ey yöneticiler! Sizin için benden başka ilah tanımıyorum.[1] Ey Haman! Benim için çamur üzerine bir ateş yak (tuğla imal et); bana bir kule yap ki Musa'nın ilahına ulaşayım; o (Musa)nın yalan söyleyenlerden (olduğunu) sanıyorum." demişti.[2]

39. O (Firavun) ve askerleri, yeryüzünde haksız olarak kibirlenmiş[3] ve bize döndürülmeyeceklerine inanmışlardı.

40. Biz de onu ve askerlerini yakalayıp denizde boğmuştuk. Bak zalimlerin sonu nasıl oldu!

41. (Böylece) onları, (insanları) ateşe çağıran öncüler[4] kılmıştık. Kıyamet günü de kendilerine yardım edilmeyecektir.

42. Bu dünyada arkalarına lanet takmıştık (lanetle anılmalarını sağlamıştık).[5] Kıyamet gününde de kötülenmişler[6] arasında olacaklardır.

1 Firavun tarafından dile getirilen "ilâhlık" iddiası insanlık tarihinin en büyük ve haddini bilmez bir suçuydu. Firavun, "en yüce rab" olduğunu iddia etmemiş, âdeta "tek ilah"ın sadece kendisi olduğunu, rabliği hiçbir varlıkla paylaşmayacağını ilan etmişti. Bu nedenle, Nâzi'ât 79:24. ayetteki *el-a'lâ* kelimesini *rabb* kelimesinin "sıfatı" olarak değil, *ene* sözcüğünün "haberi" olarak anlamak durumundayız. Böyle olunca, Firavun bir taraftan tek ilâh olduğunu, diğer taraftan da en büyük olduğunu söylemişti. A'râf 7:127'de geçen "senin ilahların" ifadesi onun belirlediği astları veya ona ulaşmak için belirlenen ilahçıklardır.

2 Bu ayet Mü'min 40:36-37. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesaj: Kasas 28:4.

4 Firavun'un izinden giden bu kişilerin *eimmeh* yani "imamlar/önderler" kılınması onların zalimlikte elebaşılar olduğunu göstermektedir. Yüce Allah bu kişileri kendilerinden sonra gelenler için ibretlik tipler olarak insanlığın karşısına çıkardığını ifade etmektedir.

5 Benzer kullanımlar için bkz: Hûd 11:60, 99.

6 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-makbûhîne* kelimesi "kötülenmişler", "kabahatli olanlar" demektir. Bu kelime kendileri için kullanılanlar insanlık tarihinin eşi benzeri görülmemiş azgınlığını, sapkınlığını ve zulmünü ortaya koyan Firavun ve onu destekleyenlerdir. İşte bu adamlar başka hiç kimse için kullanılmayan bir kelime ile tanıtılmışlardır.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْاُولٰى بَصَٓائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَٓا اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ
الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلٰكِنَّٓا اَنْشَاْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي اَهْلِ مَدْيَنَ
تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

43. Yemin olsun ki biz ilk nesilleri helak ettikten sonra (gerçeği) hatırlasınlar diye insanlar için öngörüler[1] (içeren), (ayrıca) bir rehber ve rahmet olarak o Kitabı Musa'ya vermiştik.

Surenin 44-51. ayetlerinde Hz. Musa vahiy aldığında ve yaşadığı olaylar esnasında Hz. Muhammed'in onun yanında olmadığı, dolayısıyla Yüce Allah'ın bildirmesi dışında gerçekleşen olayları bilemeyeceği, müşriklerin saçma istekleri, heva ve heveslerine uydukları ifade edilmektedir.

44. Musa'ya emrimizi verdiğimiz sırada sen, batı tarafında bulunmuyordun ve (o olayı) görenlerden de değildin.[2]

45. (Oysa) biz nice nesiller var etmiştik de onların üzerinden uzun zaman geçmişti.[3] Sen ayetlerimizi kendilerine *tilâvet* etmek (okuyup aktarmak) üzere Medyen halkı arasında oturmuş da değildin.[4] Ancak bütün elçileri gönderen bizdik.

1 Ayette geçen *besâir* kelimesi "basiretler, öngörüler, ferasetler, idrak kabiliyetleri, hakikat belgeleri, görüntüler" gibi anlamlar içermektedir.

2 Ayette geçen *cânibi'l-ğarbiyyi* tamlaması Mukaddes Vâdî'nin, yani Hz. Musa'nın vahiy aldığı Sînâ Dağı'nın "batı yakası" anlamına gelmekte, dolayısıyla Hz. Muhammed'in olayın yaşandığı ortamda bulunmadığı ifade edilmektedir. Benzer mesaj: Kasas 28:46.

3 Yüce Allah Hz. Peygamber ile önceki kavimler arasında nice nesiller yarattığını ve üzerlerinden çok uzun zaman geçtiğini beyan etmektedir. Hz. Peygamber, Hz. Musa'nın yaşadıklarına nasıl ki şahit olmadıysa, ondan önceki ve sonraki nesillerin başına gelenlere de elbette şahit olmamıştı. İşte bu ifadesi gereği olarak Yüce Allah Hz. Peygamber'e gönderdiği ilahi bilgileri sahiplenmekte ve bütün bunların gayb bilgilerinden oluştuğunu, bir insanın kendisinden asırlar önce yaşananları vahyin bilgilendirmesi olmadan bilemeyeceğini tekrar vurgulamış olmaktadır.

4 Yüce Allah geçmiş nesilleri yaratmış, onlara peygamberler ve ilahi prensipler göndermiş, hayat kıssaları hakkındaki bilgileri de muhataplara kendisi vermiştir. O bildirmeden bu tür bilgilere ve detaylara ulaşmak kesinlikle mümkün değildir.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذ۪يرٍ مِنْ
قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَٓا اَنْ تُص۪يبَهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا
اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا
قَالُوا لَوْلَٓا اُو۫تِيَ مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰى اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ
تَظَاهَرَاۙ وَقَالُٓوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

46. Musa'ya seslendiğimiz zaman da sen *Tûr*'un (Sînâ Dağı'nın) yanında değildin.[1] Düşünüp (gerçeği) hatırlarlar diye senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş bir kavmi uyarman için[2] Rabbinden bir rahmet olarak (bunları sana bildirdik).

47. Kendi ellerinin yapıp ettikleri nedeniyle başlarına bir musibet geldiğinde[3] "Rabbimiz! Bize bir elçi gönderseydin de ayetlerine uyup müminlerden olsaydık!"[4] diyecek olmasalardı (seni göndermezdik).[5]

48. Kendilerine tarafımızdan hakikat gelince "Musa'ya verilen (mucizeler) gibi ona da verilmeli değil miydi?" demişlerdi.[6] Daha önce Musa'ya verileni de inkâr etmemişler miydi? "Birbirine arka çıkan[7] iki büyü(cü)" demişlerdi. (Sözlerine devamla) "Doğrusu biz hepsini inkâr edenleriz." demişlerdi.

1 Benzer mesaj: Kasas 28:44.

2 Benzer mesajlar: Secde 32:3; Sebe' 34:44. Bu üç ayetin mesajı, Yâsîn 36:6'dakinden farklıdır. Çünkü Yâsîn 36:6'da "ataların uyarılması"ndan söz edilmekteyken, diğer ayetlerde "Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde Mekke'ye peygamber gelmediği"nden söz edilmektedir.

3 Bu ayet Bakara 2:156, Âl-i İmrân 3:165, Nisâ 4:62, 79, Rûm 30:41, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesaj: Tâhâ 20:134.

5 Benzer mesaj: En'âm 6:156-157.

6 Yüce Allah müşriklerin Hz. Peygamber'den mucize isteklerine tıpkı İsrâ 17:59'da Semûd kavminin inkârında olduğu gibi yine inkâr edeceklerinden dolayı mucize vermediğini işaret buyurarak, eğer mucize istiyorlarsa Hz. Peygamber'e indirilen mucizeye yani Kur'an'a tabi olmaları vurgusunu yapmaktadır. Ayrıca bkz. 'Ankebût 29:50-51.

7 Ayette geçen *tezâherâ* "geçmiş zaman" fiili "desteklemek, ortaya çıkmak" manalarına gelmektedir. Bu fiilin benzerleri "geniş zaman" kalıbında Bakara 2:85 ve Tahrîm 66:4'te de benzer manalarda zikredilmektedir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin inkârcılıklarını ortaya koymak üzere hem Hz. Musa'ya indirilen delilleri, hem de Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı birbirini destekleyen, birbirine yardım eden iki büyü olarak tanımlamışlardı.

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَٓا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَاِنْ لَمْ
يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَٓاءَهُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ اَلَّذِينَ
اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَاِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِهِٓ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ
رَبِّنَٓا اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾

49. De ki: "Doğruysanız Allah katından bu ikisinden (Musa'ya ve bana indirilenden) daha doğru bir kitap getirin, ben de ona uyayım!"[1]

50. Sana cevap veremezlerse bil ki onlar arzularına uymaktadır. Allah tarafından bir yol gösterici olmaksızın kendi arzusuna uyandan daha sapkın kim olabilir ki! Şüphesiz ki Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

51. Yemin olsun ki (gerçeği) hatırlasınlar diye o sözü (Kur'an'ı) onlara ulaştırmıştık.

Surenin 52-60. ayetlerinde kitap ehlinden duyarlı kişilerin inanç ve ödül durumu, hidayetin kişilerin tercihinin sonucu olduğu ve azgın milletlerin yok edilişiyle ilgili ilahî uygulama bildirilmektedir.

52. Ondan (Kur'an'dan) önce kendilerine kitap verdiklerimiz(den bazısı) ona (Kur'an'a) inanırlar.

53. Kendilerine (Kur'an) *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman "Ona iman ettik. Şüphesiz ki o, Rabbimizden gelen gerçektir. Esasen biz daha önce de müslümanlardık." derler.[2]

1 Bir peygamberin tâbi olabileceği prensip sadece ve sadece Yüce Allah'tan gelen kitapla sınırlıdır. Öyleyse günümüzde de insanlar din adına peşine gidecekleri şeyi doğru belirlemeli, sıhhatinden emin olunamayacak bilgileri ya da insan kaynaklı bilgileri, görüşleri, yaklaşımları din diye kabul ederek Yüce Allah'a kulluk yapılabileceğini sanmamalıdırlar. Peşine tâbi olunacak kaynak peygamberlerin de izini takip ettikleri vahiydir. Hz. Muhammed'e tâbi olmak onun da tâbi olmak zorunda olduğu ve yaşantısıyla hayata taşıdığı Kur'an'a tâbi olmaktır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:121; Âl-i İmrân 3:113-115, 199; Mâide 5:82-84, En'âm 6:114; A'râf 7:159; İsrâ 17:107-109; Kasas 28:52-55; 'Ankebût 29:47; Hadîd 57:28-29.

أُولٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
﴿٥٤﴾ وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا
نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾ اِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ وَهُوَ اَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوٓا اِنْ نَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَا اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا
اٰمِنًا يُجْبٰٓى اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

54. İşte bunlara (inanan kitap ehline), sabretmeleri nedeniyle ödülleri iki kez verilecektir.[1] Bunlar kötülüğü iyilikle savar[2] ve kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler.

55. Onlar, boş söz duydukları zaman ondan yüz çevirip "Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selam olsun! Biz, cahillere itibar etmeyiz!" der (geçer)ler.[3]

56. Sen sevdiğini doğru yola ulaştıramazsın ancak Allah dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[4] O, doğru yola ulaştırılmış olanları iyi bilendir.[5]

57. (İnkârcılar) "Biz seninle birlikte o doğru yola uyarsak, yerimizden (yurdumuzdan) atılırız!" demişlerdi. Onları, kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği güvenli, dokunulmaz bir yere (Mekke'ye) yerleştiren de biz değil miydik![6] Fakat onların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.

1 Ayetteki iki ödül "sonuç", sabretmeleri ise "sebep"tir. Benzer mesaj: Hadîd 57:28. Daha önce içinde bulundukları sosyal ve inanç çevreleri onların Kur'an'a iman etmelerini elbette hoş karşılamamış ve muhtemelen kendilerini çeşitli eziyetlere maruz bırakmışlardı. İşte bu eziyetler nedeniyle, benimsedikleri bu inanç ve tevhide sahip çıkma duygusunun bir karşılığı ve ödülü olarak Yüce Allah bu kişilere iki kez ödül vereceğini beyan etmektedir. Ödüllerden birisi "Kur'an öncesi dönemde Müslüman olmaları" nedeniyleydi; diğeri de "Kur'an'a iman edip ona tâbi olmaları" sebebiyledir. İki dönemde de Müslüman olup Müslüman kalabilmek elbette çok büyük bir erdem ve çok büyük bir kararlılık ve tutarlılıktı.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:22; Mü'minûn 23:96; Fussilet 41:34.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:63, 72; Sebe' 34:25; Şûrâ 42:15; Kâfirûn 109:6.

4 Bu ayetin Hz. Muhammed'in amcası Ebû Tâlib hakkında indirildiğine dair bilgiler yer almaktadır (Buhârî, Menâkibu'l-Ensâr, 40; Tefsîru Sûre-i Kasas, 1; Tevhîd, 31; Müslim, İman, 39, 41, 42). Bu ayet Bakara 2:272 ve 'Abese 80:7. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Verilmek istenen mesaj açıktır: Hidayet bir iradenin sonucudur. Kişi hidayeti ister, samimi ise Yüce Allah da onu yaratır. Hidayette herhangi bir zorlama değil, tercih söz konusudur.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:117; Nahl 16:125; Kasas 28:85; Necm 53:30; Kalem 68:7.

6 Bu ayet 'Ankebût 29:67. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَاۚ فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ اِلَّا قَليلاًۜ وَكُنَّا
نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِي اُمِّهَا رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
اٰيَاتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَٓا اُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَزِينَتُهَاۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ اَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ
لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

58. Biz refahından şımarmış nice şehri helak etmişizdir. İşte kendilerinden sonra içinde az oturulabilen evleri! Onlara biz mirasçı olmuşuzdur.[1]

59. Rabbin, kendilerine ayetlerimizi *tilâvet* eden (okuyup aktaran) bir elçiyi şehirlerin merkezine gönderinceye kadar o şehirleri helak ediciler değildik. (Zaten) biz halkı zalim olan şehirlerden başkasını da helak ediciler değildik.[2]

60. Size verilen şeyler, dünya hayatının geçimlikleri ve süsüdür. Allah katında olanlar ise hayırlı ve kalıcı olandır.[3] Akıl etmiyor musunuz?

Surenin 61-75. ayetlerinde inkârcıların durumları, evren kitabının gece ve gündüzden oluşan iki ayeti, inkârcıların kendilerini destekleyebilecek hiçbir şeylerinin kalmayacağı ifade edilmektedir.

61. Güzel bir vaatte bulunduğumuz, kendisi de o (vaate) kavuşan kimse, (sadece) dünya hayatının geçimlikleriyle yaşattığımız, sonra da kıyamet gününde (azap için) hazır kılınanlardan olan kimse gibi midir?

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:23; Meryem 19:40. Yüce Allah helak ettiği eski kavimlerin yerlerinin insanlara değil, zâtına kaldığını beyan etmekte, Mekkeli inkârcıların bahanelerinin geçersizliğini bildirerek, eski kavimlerin helakinden ve bütün âlemin yok olmasından sonra her şeye sadece kendisinin vâris olacağını haber vermektedir. Herkes göçüp gittikten sonra bâkî kalacak olan sadece ve sadece Yüce Allah'tır; ayette verilmek istenen nihai mesaj budur. İnsanların yeryüzünde sürekli kalamayacağı ve orada bulunan her bir şeyin fâni olduğu, her şeyin helak olacağı bilinmeli ve insanoğlu bu hayatın var ediliş gayesini unutmamalıdır. Yaratılış gayesini mahşerdeki yargılamada başarılı olup cennete gitmek şeklinde algılamalı ve hayatını buna göre yaşamaya çalışmalıdır. İşte Mekke'li inkârcıların "eğer iman edersek yurdumuzdan ediliriz" şeklindeki bahanelerinin ne kadar boş olduğu bu ayetle bir kez daha ortaya konulmuş olmaktadır.

2 Bu ayet En'âm 6:131, Enfâl 8:33, İsrâ 17:15 ve Hûd 11:117. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesaj: Şûrâ 42:36.

وَيَوْمَ يُنَادٖيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓاءِيَ الَّذٖينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ الَّذٖينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ
رَبَّنَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ الَّذٖينَ اَغْوَيْنَاۚ اَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَاۚ تَبَرَّأْنَٓا اِلَيْكَ مَا كَانُٓوا اِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقٖيلَ
ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجٖيبُوا لَهُمْ وَرَاَوُا الْعَذَابَۚ لَوْ اَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾
وَيَوْمَ يُنَادٖيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَٓا اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلٖينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْاَنْبَٓاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا
يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰٓى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحٖينَ ﴿٦٧﴾

62. O gün (Allah) onlara seslenerek "Benim ortaklarım olduklarını iddia ettikleriniz hani nerede!" diyecektir.[1]

63. (O gün) hüküm aleyhlerine gerçekleşmiş olanlar şöyle diyeceklerdir: "Rabbimiz! Şunlar, azdırdığımız kişilerdir. Biz nasıl azmışsak onları da öyle azdırdık. (Kendilerinden) uzak olduğumuzu sana (arz ederiz). Zaten onlar, bize de tapmıyorlardı."[2]

64. (İnkârcılara) "Ortaklarınızı çağırın!" denecektir. Onlar da çağıracaklar fakat kendilerine cevap veremeyecekler ve (karşılarında) azabı göreceklerdir. Keşke (dünyadayken) doğru yola girselerdi!

65. O gün (Allah) onlara seslenerek "Elçilere ne cevap verdiniz?" diyecektir.[3]

66. O gün o (inkârcı)lara bütün haberler (bahaneler) kapanacak,[4] birbirlerine (hiçbir şey) soramayacaklardır.

67. (Fakat) tevbe eden, iman edip iyi iş(ler) yapanlara gelince, umulur ki bunlar da kurtulanlardan olacaktır.[5]

1 Benzer mesajlar: Kehf 18:52; Kasas 28:74. Bu gibi ayetlerde kastedilen, birilerinin bir şeyler yapmasını istemek değil, muhatabın çaresizliğini ve hata yaptığını kendisine bildirmektir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

3 A'râf 7:6'da belirtildiği gibi, kendilerine peygamber gönderilenler de peygamber olarak görevlendirilenler de sorgulanacaktır. Sorgulanma konusu elçilerin tevhid davetini nasıl karşıladıkları ve putperestlikten kaçınmalarıyla ilgili çağrıya ne tür cevap verdikleriyle ilgili olarak bütünüyle risalet konularını içerecektir.

4 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *'amiyet* fiili "kapanmak", "kör olmak", "körleştirilmek" demektir. *el-Enbâ'* kelimesi ise bir önceki ayette soruya konu olan "peygamberlere ne cevap verdikleri"yle ilgili "bahaneler" olmalıdır; çünkü bağlam bunu gerektirmektedir. Ayrıca bu kelime eğer "haberler" anlamına alınacaksa kastedilen inkârcılara mahşerde iyi haberler gelmemesidir.

5 Benzer mesaj: Furkân 25:70-71.

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾
وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي
الْاُولٰى وَالْاٰخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ
سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍ اَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾

68. Rabbin, (peygamber olarak) dilediğini yaratır ve seçer. Onların (bu konuda) seçim hakkı yoktur.[1] Allah onların (inkârcıların) ortak koştuklarından yüce ve uzaktır.

69. Rabbin, onların kalplerinin gizlediğini de açığa vurduklarını da bilir.[2]

70. İşte O, Allah'tır. Kendisinden başka ilah yoktur. Önünde de (dünyada da) sonunda da (ahirette de) *hamd* (övgü) yalnızca O'na aittir.[3] Hüküm, yalnızca O'na aittir ve yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

71. De ki: "Bir düşünsenize,[4] Allah geceyi kıyamet gününe kadar üzerinize aralıksız devam ettirse,[5] Allah'tan başka size herhangi bir ışık getirebilecek ilah kimmiş! (Hâlâ gerçeği) duymuyor musunuz?"

1 Bu cümlede verilmek istenen mesaj peygamberliğin insan iradesi ve tercihiyle şekillendirilmediğine dikkat çekmektir. Kişiler peygamber olduktan sonra iradelerinin ellerinden alınması vs. söz konusu edilmemektedir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Yâsîn 36:76; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7. Bir benzeri de Neml 27:74'te geçen bu ayette Yüce Allah Mekkeli müşrikler başta olmak üzere bütün zamanların inkârcılarının kalplerinde sakladıkları öfkeleri de ilan ettiklerini de gayet iyi bildiğini beyan etmektedir. Burada sözü edilen şeyler, bağlam dikkate alındığında müşriklerin "Hz. Peygamber'in risaletine karşı duydukları gizli ve aşikar kin ve öfke"dir. Ancak ayetin genel anlamda mesajının bütün insanları içermekte olduğunu da belirtmeliyiz.

3 Benzer mesaj: Sebe' 34:1.

4 Kur'an'daki *eraeytüm* ifadeleri, "söyler misiniz!", "gördünüz mü?", "bir düşünsenize!", "söyleyin bakalım!", "ne dersiniz?", "bana haber verin!" gibi anlamlar içermektedir.

5 Kur'an'da sadece bu iki ayette geçen *sermed* kelimesi "uzatmak", "sürekli ve devamlı kılmak" demektir. Yüce Allah insanoğlunun hayatını düzenli ve verimli bir şekilde yaşayabilmesi için gece ve gündüzü birbirini takip edecek şekilde yarattığını ve bunun çok büyük bir nimet olduğunu bildirmektedir.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ
فِيهِ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓاءِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا
مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوٓا اَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

72. De ki: "Bir düşünsenize, Allah gündüzü kıyamet gününe kadar üzerinize aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka dinleneceğiniz herhangi bir geceyi size getirecek ilah kimmiş! (Hâlâ gerçeği) görmüyor musunuz?"[1]

73. (Birinde) dinlenesiniz, (diğerinde de) O'nun cömertliğinden (rızkınızı) arayasınız ve şükredesiniz diye (Allah) rahmetinin gereği sizin için geceyi ve gündüzü yaratmıştır.[2]

74. O gün (Allah) onlara seslenerek "Benim ortaklarım olduklarını iddia ettikleriniz hani nerede?" diyecektir.[3]

75. (O gün) her ümmetten bir şahit çıkarmış olacağız[4] ve (inkârcılara) "Kesin delilinizi getirin!" diyeceğiz. (İşte o zaman) bilecekler ki gerçek, Allah'a aittir ve uydurmakta oldukları şeyler de kendilerinden kaybolmuşlardır.[5]

1 Gece, gündüzün, gündüz de gecenin vaktine giremez; hepsinin belirlenmiş bir yasası vardır; o yasaya göre varlıklarını devam ettirirler. Gece aralıksız bir şekilde gündüzü kovalar. Arada gündüz olmayan peş peşe "iki gece" yoktur; aynı şekilde arada gece olmayan "iki gündüz" de yoktur. Bu anlamda çeşitli ayetlerde "gece ve gündüzün birbirini izlediği ve bunun Yüce Allah'ın varlığının delillerinden biri olduğu" ifade edilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:67; Neml 27:86; Mü'min 40:61.

3 Benzer mesajlar: Kehf 18:52; Kasas 28:62. Yüce Allah önceki ayette beyan ettiği "kıyamet günü"ne tekrar gönderme yapmakta ve işte o gün dünya hayatında inkârcılığı tercih edenlere sesleneceğini haber vererek Allah'a ortak isnat edenlere "Ortak koşmanızda haklı olduğunuzu sandığınızın delilinizi getirin" diye kendilerine alaycı bir istek yönlendirecektir. Buradaki soru elbette cevabı beklenen bir ifade değil, aksine muhatapların yalancı olduklarını ve çaresizliklerini ortaya koymayı amaçlayan bir ayıplama, alay etme ve kınama cümlesidir. Çeşitli ayetlerde örnekleri bulunduğu üzere, bu cümlede de imkânsızı isteme anlamında bir anlamda meydan okuma yer almaktadır.

4 Bu ayette sözü edilen "şahit"ten maksat her ümmetin peygamberidir. Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Nisâ 4:41; Nahl 16:84, 89.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:37, 53; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Mü'min 40:74; Fussilet 41:48.

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَٓا اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُٓوأُ بِالْعُصْبَةِ
اُو۬لِي الْقُوَّةِ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَابْتَغِ فِيمَٓا اٰتٰيكَ اللّٰهُ
الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَٓا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي
الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ قَالَ اِنَّمَٓا اُو۫تِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ عِنْدِي اَوَلَمْ يَعْلَمْ اَنَّ
اللّٰهَ قَدْ اَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَاَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ
الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا
مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ قَارُونُ اِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾

Surenin 76-82. ayetlerinde bir azgın insan tipi olarak Karun'un serveti, şımarıklığı, yaşadığı son ve ona gıpta edenlerin pişmanlıkları hatırlatılmaktadır.

76. Şüphesiz ki Karun,[1] Musa'nın kavmindendi ve onlara azgınlık ediyordu. Biz ona, anahtarlarını (taşımak) güçlü bir topluluğa bile zor gelecek hazineler vermiştik. Hani kavmi ona (Karun'a) şöyle demişti: "Şımarma! Şüphesiz ki Allah şımarıkları sevmez.

77. Allah'ın sana verdiği şeyler sayesinde ahiret yurdunu iste; dünyadan payını unutma![2] Allah sana iyilik yaptığı gibi, sen de (insanlara) iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuğu arzulama! Şüphesiz ki Allah bozguncuları sevmez."

78. (Karun ise) "O (servet), bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi!" demişti.[3] Bilmiyor muydu ki Allah kendinden önceki nesillerden, ondan daha güçlü ve (maddi) birikimi çok daha fazla olan kişileri elbette helak etmişti. Suçlulardan günahları(nın ne olduğu) sorulmaz.[4]

79. (Karun), süslü bir şekilde kavminin karşısına çıkmıştı. Dünya hayatını arzulayanlar, "Ah, keşke Karun'a verilenin benzeri bize de verilseydi! Şüphesiz ki o, çok büyük bir payın (servetin) sahibidir!" demişlerdi.

1 "Kârûn" sermayeyi, ekonomik baskıyı ve vurguncu kapitalist kişiliği temsil etmektedir.

2 Bu buyruk hem dünyadaki nimetler için çalışmayı, hem de ahiret hayatı için dünyada yapılması istenen görevleri yapmayı, fedakârlıklarda bulunmayı içermektedir.

3 Benzer mesajlar: Zümer 39:49; Fussilet 41:50.

4 Bu ayet Kehf 18:105 ve Rahmân 55:39. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki amaç, bu gibilerin hayır adına herhangi bir değere sahip olmadıklarına dikkat çekmektir.

وَقَالَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللّٰهِ خَيْرٌ لِمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًاۚ وَلَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا
الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِه۪ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُنْتَصِر۪ينَ ﴿٨١﴾ وَاَصْبَحَ الَّذ۪ينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ
يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُۚ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَاۜ وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ
الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذ۪ينَ لَا يُر۪يدُونَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًاۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٨٣﴾

80. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle demişlerdi: "Yazıklar olsun size! İman edip iyi iş(ler) yapan için Allah'ın (vereceği) ödül hayırlı olandır. Ona da ancak sabredenler kavuşturulabilir."

81. Sonunda biz onu da evini de yerin dibine geçirmiştik. Allah'a karşı kendisine yardım edecek grubu (kimsesi) de yoktu; kendini kurtarabileceklerden de değildi.

82. Daha dün onun (Karun'un) yerinde olmayı isteyenler şöyle diyorlardı: "Vay! Demek ki Allah rızkı kullarından dilediğine (layık olana) açarak (bol) da veriyor, kısarak (dar) da.[1] Allah bize lütufta bulunmuş olmasaydı, bizi de (yerin dibine) geçirirdi. Vay! Demek ki kâfirler kurtulamazmış!"[2]

Surenin 83-88. ayetlerinde ahiret yurdunun kimlere verileceği, mahşere iyilik ve kötülük getirenlerin durumu, Hz. Muhammed'in vahiy karşısındaki duruşu ve ona yönelik çeşitli uyarılar ifade edilmektedir.

83. O ahiret yurduna gelince, biz onu yeryüzünde kibirlenmek ve bozgunculuk (yapmak) istemeyenler için hazırlıyoruz.[3] (Mutlu) son, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) içindir.

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

2 Bu ayetlerde özellikle 80. ayette de belirtildiği üzere Yüce Allah'tan "hayır" istenmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Dahası, hayırlısını isteyenler aslında bütünü bilen Allah'ın bilgisine göre istekte bulunmuş olurlar. Parçayı bilip görenler İsrâ 17:11'de belirtildiği gibi hayır adına şerri de istemiş olabilirler. O nedenle "parçayı" bilip görene değil, "bütünü" bilip görene teslim olmak, hayır ve şerrin nelerden oluştuğuna Yüce Allah'tan gelen bilgiye göre karar vermek gerekir.

3 Cennetin hazırlanmasıyla ilgili ayetler bu ayet ışığında anlaşılmalıdır. Çünkü burada cennetin hazırlanmakta olduğu bildirilerek bunu insanların salih amellerinin belirleyeceği, bu yüzden hazırlanmanın son insan kalana, bu dünya hayatının sonuna kadar devam edeceği bildirilmek istenmektedir.

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذ۪ينَ عَمِلُوا السَّيِّاٰتِ اِلَّا مَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ [redacted] اِنَّ الَّذ۪ي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَٓادُّكَ اِلٰى مَعَادٍۜ قُلْ رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ مَنْ جَٓاءَ
بِالْهُدٰى وَمَنْ هُوَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٨٥﴾

84. Kim bir iyilikle gelirse ona ondan daha iyisi vardır.[1] Kim de bir kötülükle gelirse, kötülükleri işleyenlere yaptıklarından başka karşılık verilmeyecektir.[2]

85. Kur'an'ı sana farz kılan[3] (Allah) elbette seni dönülecek yere (Mekke'ye) döndürecektir.[4] De ki: "Rabbim, kimin hidayetle geldiğini, kimin de apaçık bir şaşkınlık içinde olduğunu çok iyi bilendir."[5]

1 Benzer mesaj: Neml 27:89.

2 Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki iyiliklerin ödülleri "en az" o iyilik kadar, hatta sınırsız olabilir. Kötülüklerin karşılığı ise affedilmezse "en fazla" o kötülük kadardır.

3 "Kur'an'ın farz kılınması" ifadesi "Kur'an'ın verilmesi", "gerekli kılınması" ve "hükümlerinin uygulanması" manasına alınmalıdır. Müfessirlerimiz buradaki *ferada 'aleyke* ifadesini "vermek, indirmek" manasına almakta, dolayısıyla maksadın da Kur'an'ın Hz. Peygamber'e vahyedilmesi olduğunu ortaya koymaktadırlar (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, II, 649; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XX, 123; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 421). Ayetin mesajından anlaşıldığına göre Kur'an'ı okumak, anlamak ve hayata taşıyarak başkalarına da örnek olmak Hz. Peygamber üzerinden ümmete de farz kılınmaktadır. Bunu başaranlara ise dünyada huzur ve mutluluk, ahirette ebedi bir nimetlendirme vaat edilmektedir. Bu vesile ile müminlerin asıl hedefinin Bakara 2:207 ve Tevbe 9:72. ayetleri bağlamında "Allah'ın rızasını kazanmak" olması gerektiğini de vurgulamak gerekmektedir. O'nun rızasını kazanmanın yolu da vahye tabi olup onun gösterdiği yolda yürümek ve sebat etmektir.

4 Bu ayet hicretin yakın olduğuna işaret etmekte, üzüntülü olan Hz. Muhammed'e tekrar Mekke'ye döndürüleceği dolaylı olarak müjdelenmektedir. Ayetin bu ilk bölümü "Kur'an'ı sana farz kılan (Allah), seni o vaat edilen sonuca (hedefe) ulaştıracaktır" şeklinde de ifade edilebilir ki o zaman mesaj; Hz. Peygamber'in dünyevi bütün zaferlere ve ahirette mutlu sona ulaşacağı gibi daha geniş bir bağlama kavuşturulmuş olur.

5 Yüce Allah vahyin dönüştürücü özelliğini beyan etmek üzere, Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği bu hakikate kimin itibar edip hayatını onunla şekillendirdiğini, kimin de apaçık bir sapkınlıkta olduğunu gayet iyi bildiğini ifade etmektedir. Burada dikkat çekilen esas nokta, tebliğ esnasında kendisiyle tartışan, onunla alay eden müşriklere cevap verilmesidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:117; Nahl 16:125; Kasas 28:56; Necm 53:30; Kalem 68:7.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوٓا اَنْ يُلْقٰٓى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ
﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ لَهُ
الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

86. Bu Kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun.[1] (Bu) ancak Rabbinden sana bir rahmet olarak (verilmiş)tir. Kâfirlere sakın arka çıkma!

87. Sana indirildikten sonra, artık onlar seni Allah'ın ayetlerinden sakın ha alıkoymasınlar! Rabbine davet et[2] ve asla müşriklerden olma!

88. Allah ile birlikte başka bir ilaha yalvarma![3] (Çünkü) O'ndan başka ilah yoktur. O'nun yüzü (zatı) hariç, (geri kalan) her şey yok olacaktır. Hüküm, yalnızca O'na aittir ve yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

1 Bu cümle Hz. Muhammed'in peygamberlik öncesi dönemde risaletle görevlendirileceğini bilmediğinin delilidir. Ayette geçen *mâ künte tarcû* ifadesi "ummamış olmak, bekliyor olmamak" manasına gelmekte, böylece risalet öncesi dönemde Hz. Peygamber'in yaşadığı iddia edilen ve nakledilen bütün abartılı olaylar geçerliliğini yitirmektedir.

2 Sadece Yüce Allah'a davetle ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

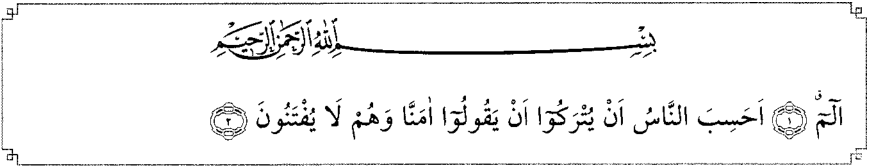
3 Bu mesajın benzerleri bağlamında Yüce Allah'ın peşi sıra başka ilahlara yalvarmamak gerektiği üzerinde de durulmaktadır. Yüce Allah'ı bırakıp başka varlıklara dua etmek, yalvarmak, onlara davet etmek tevhide ihanettir ve Kur'an böyle bir davranışın açıkça şirk olduğunu bildirmektedir. Yüce Allah'tan başka ilah olmaması kulluğun yegâne muhatabının O olduğunu ortaya koymaktadır. Tevhid dininde şirke ve şirk unsurlarına asla ve asla yer yoktur. Kur'an'ın inşa ettiği iman, akıl, irade ve ahlakta Yüce Allah'ın emirleri dışına çıkmak ve başka unsurları din edinmek yoktur. Yaratıcı kudretten başkasını idareci olarak da ilah olarak da kabul etmemek bir zorunluluktur. Gerçek ve tek ilah Yüce Allah'tır; öyleyse O'ndan başkasına dua etmek de yalvarıp yakarmak da kulluk etmek de imanın yerine şirki koymaktır. Yüce Allah bu büyük tehlikeye dikkat çekerek Hz. Peygamber'in şahsında bütün insanları uyarmakta ve böyle korkunç bir hataya düşmemeleri gerektiği noktasında insanları bilinçlendirmek istemektedir.

29

'ANKEBÛT SURESİ

69 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 69 ayetten oluşan, adını 41. ayette geçen ve "örümcek" anlamındaki *el-'ankebût* kelimesinden alan 'Ankebût suresi inişte 89, mushaf sırasında ise 29. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-13. ayetlerinde insanların imtihan edilmeden bırakılmayacakları, Yüce Allah'ın gücünün erişilmezliği, ana babaya iyilik edilmesi gerektiği, münafıkların tavır ve davranış bozuklukları, kâfirlerin başkasının günahını yüklenme iddialarının yalan olduğu ifade edilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]

2. İnsanlar, imtihan edilmeden sadece[2] "İman ettik!" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar![3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 İslam ve dolayısıyla Kur'an dönüştürücü bir kitaptır; onun bu özelliğinden yararlanılmalı ve hayatta dönüşüm gerçekleştirilmelidir. Bu gerçeğe rağmen, bazı insanların vahiy ile dönüşmek yerine, İslam'ı, yani vahyi dönüştürmeye çalışmaları ne kadar hazin ve korkunç bir sapma ve duyarsızlıktır. "Ben cinleri ve insanları sadece Bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyât 51:56) ayetinin verdiği anlam ile yorumunu yapmakta olduğumuz ayetin ve konuyla ilgili diğer ayetlerin mesajları arasında da paralellikler vardır.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; Âl-i İmrân 3:142; Tevbe 9:16; Mü'minûn 23:115; Kıyâmet 75:36. İman salt bir sözden ibaret değildir, yürekten inanmak, inancının gereğini ortaya koymak yani inancında ciddi olmak demektir. Hicrete yakın dönemde Mekkeli müşriklerin artan baskı ve işkencelerine karşı müminlere bu ayetle sabır ve sebat tavsiye edilmektedir. Zira imtihanın içerisinde inancının uğruna birtakım zorluklara katlanmak ve imanının gereğini yaparak fiilen ispatlamak da vardır.

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ اَمْ حَسِبَ
الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَسْبِقُونَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَٓاءَ اللّٰهِ فَاِنَّ
اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَنْ جَاهَدَ فَاِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ
الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ
الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

3. Yemin olsun ki biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik.[1] Elbette Allah doğruları bil(dir)ip (ortaya çıkaracak)tır; yalancıları da mutlaka bil(dir)ip (ortaya çıkaracaktır).[2]

4. Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi geçebileceklerini (bizden kaçabileceklerini) mi sandılar? Ne kadar kötü hüküm veriyorlar!

5. Kim Allah'a kavuşmayı umuyorsa, bilsin ki Allah'ın (belirlediği) zaman elbette gelecektir. O duyandır, bilendir.

6. *Cihad* eden (fedakârlık yapan) ancak kendisi için *cihad* etmiş (fedakârlık yapmış) olur.[3] Şüphesiz ki Allah âlemlerden zengindir.

7. İman edip iyi işler yapanların kötülüklerini elbette örtecek ve onlara, yaptıklarının en güzeli ile karşılık vereceğiz.[4]

1 Ayetlerden anlaşılan o ki, yaratılışın amacı "imtihan"dır (Bakara 2:124, 155, 249; Âl-i İmrân 3:152, 154, 186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Enfâl 8:17; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ' 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; Fecr 89:15-16). Buna göre imtihan "sebep", yaratılmak ise "sonuç"tur.

2 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140. Sorumluluk, özgürce verilen kararların eyleme dökülmesi sonucunda ortaya çıkar. Dolayısıyla insanlar imtihan sürecinde sınanıp sorumluluklarını davranışa dökmeden sorumlu tutulmazlar. Ahirette kitabın/defterin verilmesi de insanın yapıp ettiklerini bilmesi ve hatırlaması içindir. Bu Yüce Allah'ın şaşmaz adaletinin ve mizanının gereğidir. Yani bu süreç kulun kendisini ve yapıp ettiklerini bilmesi içindir. Yüce Allah zaten her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır. Bu nedenle "Allah zaten her şeyi biliyor; o halde neden imtihan var" sorusu da cevaplanmış olur.

3 *Cihâd* kavramı "cehd etmek", "çalışmak ve üretmek" demektir. *İctihâd* ve *müctehid* kelimeleri de bu köktendir ve bir insanın kaynaklardan beslenerek ve çaba sarf ederek bir çalışma ortaya koyması veya bir fikir üretmesiyle ilgilidir. Ankebût 29:69'da detaylı bir şekilde ele alacağımız üzere cihâd genel anlamda "insan öldürmek"ten öte, "insan kazanmak, yüreklerini fethetmek için yapılan fedakarlık" anlamına gelmektedir. Cihad'da amaç insan eksiltmek değil, insan kazanmaktır.

4 Benzer mesajlar: Tevbe 9:121; Nahl 16:96, 97; Nûr 24:38; Zümer 39:35; Ahkâf 46:16.

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًاۜ وَاِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بٖي مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَاۜ
اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ
فِي الصَّالِحٖينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُو۫ذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ
كَعَذَابِ اللّٰهِۜ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْۜ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فٖي صُدُورِ
الْعَالَمٖينَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقٖينَ ﴿١١﴾

8. Biz insana ana babasına güzel davranmasını emrettik.[1] Onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme![2] Dönüşünüz sadece banadır. Elbette yapmış olduklarınızı size bildireceğim.

9. İman edip iyi işler yapanları elbette iyilere katacağız.

10. İnsanlardan kimi vardır ki "Allah'a inandık." der; Allah uğrunda eziyete uğratıldığı zaman, insanlar(ın) eziyeti(ni) Allah'ın azabı gibi görür. Rabbinden bir yardım gelecek olsa, mutlaka "Doğrusu biz de sizinleydik!" derler.[3] Allah insanların göğüslerinde (kalplerinde) olanları iyi bilen değil midir!

11. Allah iman edenleri elbette bil(dir)ip (ortaya çıkaracaktır);[4] ikiyüzlüleri de elbette bil(dir)ip (ortaya çıkaracaktır).[5]

1 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; Lokmân 31:14; Ahkâf 46:15.

2 Benzer mesaj: Lokmân 31:14.

3 Yüce Allah müslüman toplumun içinde bulunan bazı kişilerin nasıl döneklik içerisinde bulunduğunu beyan etmek üzere tipik bir münafık örneği vermektedir. Bu nedenle, bu ayetin Medine'de indirilmiş olma ihtimali çok yüksektir. Değilse ileride yaşanacaklara mucizevi bir şekilde gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha önceki ayetlerde samimi müminlerden ve inkârcılardan söz edildikten sonra, bu ayette de kafirler kapsamına giren münafıklardan bahsedildiği söylenebilir. Esasında bir sonraki ayette münafıklardan söz edilmesi de bunun bir delilidir.

4 Bu ayetteki "Allah bilsin!" ifadeleri, 'Ankebût 29:4. ayette de olduğu gibi "Allah'ın bildirmesi ve/veya ortaya çıkarması" demektir. Benzer mesajlar: Bakara 2:143; Âl-i İmrân 3:140, 142, 166, 167; Tevbe 9:16; Kehf 18:12; 'Ankebût 29:3; Sebe' 34:21; Muhammed 47:31; Hadîd 57:25.

5 Ankebût suresinin 10 ve 11. ayetlerinde münafıklardan söz edildiği için bu ayetlerin Medine dönemi ayetlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Ayette söz konusu edilen münafıklık, bilfiil Medine döneminde ortaya çıkan bir vakıa olmakla birlikte, mümin olduğunu söyleyip Mekkeli müşriklerden elde ettiği/edeceği çıkarının zedelenmesi korkusuyla ya da başka korkular yüzünden ikiyüzlü davranan hatta hicret etmekten kaçınan Mekkeli münafıklar olması da muhtemeldir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ
خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْـَٔلُنَّ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

12. Kâfir olanlar iman edenlere "Bizim yolumuza uyun, sizin günahlarınızı da biz yüklenelim!" derler. (Oysa) günahlarından hiçbir şeyi asla yüklenici değillerdir.[1] Şüphesiz ki onlar yalancıdır.[2]

13. Elbette kendi yüklerini (günahlarını, ayrıca) kendi yükleriyle (günahlarıyla) birlikte (sebep oldukları diğer) yükleri (günahları) da taşıyacaklardır;[3] uydurdukları şeylerden kıyamet günü mutlaka sorguya çekileceklerdir.

Surenin 14-15. ayetlerinde Hz. Nuh'un kavminin içindeki kalış süresi ile gemidekilerin ve dışardakilerin akıbetine dikkat çekilmektedir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123, 134, 141, 272, 286; Nisâ 4:111; En'âm 6:164; İsrâ 17:15; 'Ankebût 29:12; Lokmân 31:33; Fâtır 35:18; Zümer 39:7; Necm 53:38; Mümtehine 60:3.

2 Yüce Allah kafirlerin özellikle Mekke'de müslüman olmak isteyen veya yeni müslüman olanlara yönelik zihin karıştırıcı tekliflerde bulunduğunu, ancak böyle bir şeyin kesinlikle mümkün olmadığını, dolayısıyla kafirlerin yalancı olduklarını beyan etmektedir. Benzer bir mesaj Fâtır 35:18'de de söz konusudur. Hiç kimse bir başkasının sorumluluğunu taşıyamayacaktır; hiç kimse başkasının günah yükünü çekemeyecek, hiç kimse başkasından, hiçbir baba oğlundan, oğul da babasından hiçbir şey gideremeyecektir. Mümtehine 60:3'te de bu gerçeğe dikkat çekilmektedir.

3 Bu ayet Nisâ 4:85 ile birlikte okunmalıdır. Konuyla ilgili olarak Nahl 16:25'te geniş açıklamalarda bulunmuştuk. Burada bazı hatırlatmalarla yetineceğiz. İlgili ayette şöyle buyrulmaktadır: "Böylece (sonuçta) Kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak taşıyacaklar ve bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından bir kısmını da yükleneceklerdir. Bak ki yüklenecekleri şey ne kötüdür!" Vahiy ile alay edenler bu davranışlarının karşılığını tastamam göreceklerdir; ancak sadece bu kadarla yetinilmeyecek, bilgisizliklerinden istifade edip saptırdıkları insanların günah yüklerinden de bir kısmını yükleneceklerdir. Bu husus "Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez" şeklinde Kur'an'da beş kez geçen ve "sorumlulukların şahsiliği" prensibini ortaya koyan ayete aykırı değildir. Çünkü saptıranlar hem kendi sapmalarının karşılığını görecekler; hem de başkalarını saptırma günahının karşılığını göreceklerdir. Bu arada saptırılanlar da suçu hep saptıranlara atıp sorumluluktan kurtulamayacaklardır. Onlar da bilgisizliklerinin ve taklide saplanmalarının hesabını mutlaka vereceklerdir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ فَلَبِثَ ف۪يهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ اِلَّا خَمْس۪ينَ عَامًا فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ
وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَصْحَابَ السَّف۪ينَةِ وَجَعَلْنَاهَٓا اٰيَةً لِلْعَالَم۪ينَ ﴿١٥﴾ وَاِبْرٰه۪يمَ اِذْ
قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

14. Yemin olsun ki biz Nuh'u kendi halkına göndermiştik; bin seneden elli yıl eksik[1] bir süre onların arasında kalmıştı. Onlar haksızlık ederken (sonunda) tufan kendilerini yakalamıştı.

15. Biz onu ve gemideki halkı kurtarmış ve onu (bu olayı) âlemlere ibret yapmıştık.[2]

Surenin 16-17. ayetlerinde Hz. İbrahim'in kıssasına, onun tebliğinin ana konusuna yani tevhidin önemine ve putperestliğin kötülüğüne kısaca değinilmektedir.

16. İbrahim'i de (elçi olarak göndermiştik). Kavmine şöyle demişti: "Allah'a kulluk edin! O'na karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Bilirseniz bu, sizin için hayırlı olandır.

1 Sözün başında belirtelim ki Yüce Allah dilediği varlığa dilediği sürede ömür vermeye gücü yenendir. Ancak ayetteki ifadelerden Hz. Nuh'un kavminin arasında kalış süresi konusunda -yaşı değil- sıra dışı bir kullanım olduğu görülmektedir. Zira hem 950 yıl demek yerine "1000 seneden 50 yıl eksik" şeklinde bir süre tanımlaması yapılmış hem de kavmiyle kalış "süre"sini ifade ederken iki farklı kelime (*seneh* ve *'âm*) kullanılmıştır. Bunun bir anlamı ve hikmeti olsa gerektir ki burada Hz. Nuh'un ömür süresi de tufandan sonra ne kadar süre yaşadığı da belirtilmemektedir. O halde ayette süreyi ifade eden iki farklı kelimeyi analiz etmek gerekmektedir. Buradaki "1000 sene" ifadesi ile Hz. Nuh'un kavminin içerisinde verimsiz ve çok uzun seneler geçirdiği, "50 yıl" ifadesi ile de görevini arzu ettiği şekilde yaptığı verimli süre kastedilmiş olabilir. "Bin seneden elli yıl eksik" ifadesini bir bütün olarak ele aldığımızda, ayette hem *seneh* (sene) hem de *'âm* (yıl) kelimelerinin kullanılmış olması önemli bir ayrıma dikkat çekmektedir. Zira Râğıb el-Isfehânî'nin de belirttiği gibi, Yûsuf 12:47'de geçen *seneh* kelimesi daha çok verimsiz ve kurak seneler için kullanılırken, iki ayet sonra Yûsuf 12:49'da geçen *'âm* sözcüğü ise bereketli ve yağışlı yıllar anlamında kullanılmıştır. Ayrıca son dönemde şu şekilde bazı kanaatler de ileri sürülmektedir: *Seneh* kelimesi Hz. Nuh'un yaşadığı coğrafyada her bir "ay"ı ifade etmekte kullanıldığı düşünülebilir. Gerçeği Allah bilir.

2 Buradaki amaç, geminin içindekilerle gemiye binmeyip boğulanların yaşadığı olayların sonrakiler için bir ders olduğuna dikkat çekmektir. Burada ibret ve ders ile kastedilen; gerek helak edilen inkârcılar ve gerekse kurtarılan müminler de olabilir. Ayrıca "gemi halkı" ifadesi gereği bu ayette yakında gerçekleşecek olan hicrete atıf yapılıyor da olabilir.

اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا اِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ
لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَاِنْ تُكَذِّبُوا
فَقَدْ كَذَّبَ اُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ
اللّٰهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَاَ
الْخَلْقَ ثُمَّ اللّٰهُ يُنْشِئُ النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

17. Siz Allah'ın peşi sıra birtakım putlara tapıyor, asılsız sözler uyduruyorsunuz. Şüphesiz ki Allah'ın peşi sıra taptıklarınız, size rızık veremezler. Rızkı Allah katında arayın! O'na kulluk edin ve O'na şükredin! Yalnızca O'na döndürüleceksiniz."

Surenin 18-23. ayetlerinde genelde peygamberlere yönelik yapılan yalanlamalar, varlıkların yaratılma sistemi, Yüce Allah'ın kudretinden ibret alınması gerektiği, O'nun gücü, kuvveti ve kâfirlerin feci akıbetleri ele alınmaktadır.

18. (Size tebliğ edileni) yalanlarsanız, elbette sizden önceki milletler de (gerçekleri) yalanlamıştı. Elçiye düşen (görev) yalnızca apaçık tebliğdir.[1]

19. Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını,[2] sonra da bunu (nasıl) tekrarladığını hiç düşünmezler mi? Şüphesiz ki bu, Allah'a kolaydır.

20. De ki: "Yeryüzünde dolaşın ve (Allah) yaratmaya nasıl başlamış bir bakın!"[3] Allah bundan sonra son yaratılışı (ahiret hayatını) da gerçekleştirecektir. Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.[4]

1 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

2 Bu ayet bir önceki ayet gibi yaratılışın bir süreç hâlinde gerçekleşmekte olduğunun delilidir. Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

3 Bu ayet yaratılışın bir süreç hâlinde gerçekleşmekte olduğunun delilidir. Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27; Burûc 85:13.

4 Müşrikler Yüce Allah'ı kabul ediyor ama şirk koşuyorlardı. İlk yaratmayı kabul ediyor ama yeniden yaratılmayı (diriltilmeyi) inkâr ediyorlardı. Ayette inkârcı müşriklere; yeryüzünü temaşa ederek hem ilk yaratılışın hem de yeniden diriltilmenin nasıl gerçekleşebileceği konusunu akledererek görmeleri mesajı verilmektedir.

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ فِي الْاَرْضِ وَلَا
فِي السَّمَٓاءِۘ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ﴿٢٢﴾ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَٓائِهٖٓ
اُو۬لٰٓئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتٖي وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا
اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ فَاَنْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

21. O, dileyene (layık gördüğüne) azap eder; dileyene (layık gördüğüne) ise merhamet eder.[1] Yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

22. Yerde ve gökte (O'nu) asla aciz bırakamazsınız.[2] Sizin için Allah'a rağmen dost da yardımcı da yoktur.

23. Allah'ın ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler –işte onlar– benim merhametimden ümitlerini kesmişlerdir ve onlar için elem verici bir azap vardır.

Surenin 24-35. ayetlerinde kavminin Hz. İbrahim'e reva gördüğü uygulamalar, Hz. Lut'un kıssasının kısa bir bölümü ve Hz. Lut'un kavminin akıbeti ifade edilmektedir.

24. (İbrahim'in) kavminin cevabı ise "Onu öldürün veya yakın!"[3] demelerinden başka bir şey olmamıştı. (Ama) Allah onu ateşten kurtarmıştı.[4] Şüphesiz ki bunda iman eden bir toplum için dersler vardır.

1 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Allah dilediğine (layık olana) azap eder, dilediğine (layık olana) ise merhamet eder"; "(Allah azabı tercih edip) dileyene azap eder; (bağışlanmayı tercih edip) dileyene ise merhamet eder." Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Fetih 48:14.

2 Yüce Allah'ın aciz bırakılamaması ile ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

3 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:68.

4 Konuyla ilgili ayetlerde geçen *nünecci, encâ, enceynâ* vs. aynı kökten gelen -bazı kullanımlar hariç- (Bakara 2:49; En'âm 6:63; A'râf 7:165; Yûnus 10:22, 23, 92; Yûsuf 12:45; Tâhâ 20:40; Enbiyâ 21:88), diğer yerlerde "azaba veya sıkıntıya girmeden kurtarılmak" anlamını vermektedir. Nitekim peygamberlerin ve müminlerin çeşitli şekillerde helak edilen kavimlerinin akıbetinden kurtarılmasından söz edilen ayetlerdeki ifadelerde de bu kökten kelimeler kullanılmıştır ve elbette kastedilen "o helakin içinden" değil de "o helake uğramaktan" kurtarılmak şeklinde belirlenmiştir. Bu çerçevede Hz. İbrahim'in de ateşe hiç atılmadan kurtarılmış olma ihtimali çok yüksektir. Bu konuda ayrıca bkz. Enbiyâ 21:71.

وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًاۙ مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ
بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۘ وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَۗ ﴿٢٥﴾ فَاٰمَنَ لَهُ
لُوطٌۘ وَقَالَ اِنّ۪ي مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبّ۪يۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ
وَجَعَلْنَا ف۪ي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ فِي الدُّنْيَاۚ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِح۪ينَ
﴿٢٧﴾ وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اِنَّكُمْ لَتَاْتُونَ الْفَاحِشَةَۘ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٨﴾

25. (İbrahim) şöyle demişti: "Siz sadece aranızdaki dünya hayatına özel bir sevgi uğruna Allah'ın peşi sıra birtakım putlar edindiniz. Sonra kıyamet günü birbirinizi tanımazlıktan gelecek[1] ve bir kısmınız bir kısmına lanet edecektir.[2] Barınağınız ateştir; sizin için asla yardımcılar da yoktur!"

26. Lut (da) ona iman etmişti ve (İbrahim) "Doğrusu ben Rabbime (emrettiği yere) hicret ediyorum.[3] Şüphesiz ki yalnızca O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir." demişti.

27. Biz ona (İbrahim'e), İshak ve (İshak'ın oğlu) Yakup'u lütfetmiş, peygamberliği ve Kitabı onun soyundan gelenlere vermiştik.[4] Ona (böylece) dünyada ödülünü vermiştik. Şüphesiz ki o, ahirette de iyilerden (olacak)tır.[5]

28. Lut'u da (elçi olarak göndermiştik). Kavmine şöyle demişti: "Şüphesiz ki siz, sizden önce âlemlerden (insanlardan) kimsenin yapmadığı bir çirkinliği yapıyorsunuz.[6]

1 Burada geçen *yekfuru* fiili "örtmek", "inkâr etmek" anlamlarından hareketle "tanımazlıktan gelmek" şeklinde anlaşılmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

3 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:62; Kasas 28:22; Sâffât 37:99; Zuhruf 43:27. İnişi yaklaşık olarak Hz. Peygamber'in hicret kararına denk gelen bu ayetle; Hz. Peygamber'e ve müslümanlara yeni kapıların açılacağı da müjdelenmiş olmaktadır. Sabrın ve sebatın sonu selamettir, kurtuluştur, Yüce Allah'a güvenen daima emniyettedir.

4 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:79; En'âm 6:89; İsrâ 17:55; Meryem 19:30; Hadîd 57:26.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:130; Nahl 16:122.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:80-81; Neml 27:54-55.

اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ
اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ
الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا اِنَّا مُهْلِكُوا اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ اِنَّ
اَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ اِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَاَهْلَهُ اِلَّا
امْرَاَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾

29. Siz erkeklere yaklaşacak, yol kesecek[1] ve toplantılarınızda o çirkinliği mi yapacaksınız!"[2] Kavminin cevabı ise "Doğru söyleyenlerdensen bize Allah'ın azabını getir!"[3] demelerinden başka bir şey olmamıştı.

30. (Lut:) "Rabbim! Şu bozguncu topluma karşı bana yardım et!" demişti.

31. Elçilerimiz (melekler) İbrahim'e (çocuk)[4] müjdesini getirdiklerinde şöyle demişlerdi: "Biz bu şehir halkını helak edeceğiz. Şüphesiz ki oranın halkı zalim kişilerdir."

32. (İbrahim) şöyle demişti: "(Ama) orada Lut var!" (Melekler ise): "Biz orada kimin bulunduğunu çok iyi bilenleriz. Onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Sadece hanımı hariç;[5] o, (azapta) kalacaklar arasındadır." demişlerdi.[6]

1 "Yol kesme" ifadesi, bilinen anlamda cinsel sapkınlık yapmak için erkeklerin "yolunu kesmek" anlamına gelebileceği gibi, cinsellik için erkeklere yaklaşarak neslin üreme yolunu kesmek anlamına da alınabilir ki bu tercih konu bütünlüğüne daha uygundur.

2 Bu ifade Hz. Lut'un sapkın kavminin bu sapkınlığı gruplar halinde, kulüplerde ve topluca yaptıklarının delilidir.

3 Benzer mesaj: Ahkâf 46:22.

4 Bu müjdenin çocuk ile ilgili olduğunun delili Hûd 11:71-73, Hicr 15:53-54 ve Zâriyât 51:28. ayetlerdir.

5 Hz. İbrahim iç yüzünü bilmediği bir konuda meleklere karşı "ama orada Lut da var" diyerek helakin geleceği endişesini dile getirmiştir. Ancak meleklerin "orada kimin olduğunu gayet iyi biliyoruz" şeklindeki ifadelerinden sonra ısrarını sürdürmemiş olmalıdır. Çünkü bu diyalogdan sonrasına dair Kur'an'da herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Ayrıca Hz. Lut'un hanımının helakten kurtarılmama sebebi için bkz. Tahrîm 66:10.

6 Benzer mesajlar: A'râf 7:83; Hûd 11:74-75; Hicr 15:60; Neml 27:57; Sâffât 37:135.

وَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سٖيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ اِنَّا مُنَجُّوكَ
وَاَهْلَكَ اِلَّا امْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرٖينَ ﴿٣٣﴾ اِنَّا مُنْزِلُونَ عَلٰٓى اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَٓاءِ
بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَٓا اٰيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا
فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَ ﴿٣٦﴾

33. Elçilerimiz Lut'a gelince, (Lut) onların yüzünden üzülmüş ve onlardan dolayı içi daralmıştı.[1] Ona "Korkma, tasalanma! Şüphesiz ki biz seni de aileni de kurtaracağız. Yalnız, (azapta) kalacaklar arasında bulunan hanımın hariç!" demişlerdi.

34. Şüphesiz ki biz yoldan çıkmalarına karşılık bu şehir halkının üzerine, gökten bir azap indireceğiz.[2]

35. Yemin olsun ki biz aklını kullanacak bir toplum için oradan apaçık bir delil bırakmışızdır.[3]

Surenin 36-44. ayetlerinde Hz. Şuayb'ın kıssası, Âd ve Semûd kavimlerinin akıbeti, daha başka azgınların nasıl helak edildiği, örümceklerin dayanıksız yuvasının müşriklerin şirkine benzediği, putperestliğin akıl süzgecinden geçirilmediği ve evrenin yaratılışının bir amaca bağlandığı ifade edilmektedir.

36. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (elçi göndermiştik). Şöyle demişti: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin! Ahiret gününe ümit bağlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın!"[4]

1 Benzer mesaj: Hûd 11:77.

2 Bu ayette yoldan çıkmak "sebep", helak "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Hûd 11:82-83; Hicr 15:74; Zâriyât 51:33-34.

3 Bu pasajda 15. ayette Hz. Nuh'un gemisi için, 24. ayette Hz. İbrahim'in kıssası için kullanılan "ayet" ifadesi Hz. Lut'un helak edilen kavmi için de söz konusu edilmekte, bu ayette kendisine gönderme yapılan yerin Lut Gölü olarak bilinen Ölüdeniz olduğu ifade edilmektedir. Burası bir zamanlar Sodom ve Gomore'nin bulunduğu yöreyi kapsamakta ve suları hiçbir balık ve bitki türünün yaşayamayacağı oranda sülfür ve potasyum içermekteydi. Bu gölün bugünkü hali ve gölün güney yönündeki Lisân (Dil) adı verilen ucunda boydan boya görülen derin bir fay hattının günümüzde açıkça gözlemlenmesi, muhtemelen bu olay sonucunda göl suyunun hiçbir canlının yaşamasına izin vermeyen kimyasal yapısı, o beladan geriye kalan açık işaretlerden bazıları olarak sayılabilir (Esed, *Kur'an Mesajı,* s. 810'da 29. not; İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an,* s. 784'te 6. not).

4 Benzer mesaj: A'râf 7:85.

فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۬ وَقَدْ تَبَيَّنَ
لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ
﴿٣٨﴾ وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ وَمَا
كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذَتْهُ
الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

37. (Kavmi) onu yalanlamıştı. Kendilerini (korkunç) bir sarsıntı yakalamıştı ve yurtlarında diz üstü çökmüşlerdi.[1]

38. Âd ve Semûd'u da (helak etmiştik). Sizin için, (onların durumu) oturdukları yerler(in kalıntıların)dan anlaşılmaktadır. Şeytan, yaptıkları işleri kendilerine süslü göstermiş ve onları doğru yoldan alıkoymuştur. (Oysa) bakıp görebilecek durumdaydılar.

39. Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da (helak etmiştik). Yemin olsun ki Musa onlara apaçık deliller getirmişti de onlar yeryüzünde kibirlenmişlerdi. (Azabımızı) geçebilecek değillerdi.

40. Nitekim onlardan her birini günahı sebebiyle cezalandırmıştık. Kiminin üzerine taş göndermiştik.[2] Kimini korkunç bir ses yakalamıştı.[3] Kimini yerin dibine geçirmiştik.[4] Kimini de suda boğmuştuk.[5] Allah onlara haksızlık edecek değildi fakat onlar kendi kendilerine yazık etmekteydiler.[6]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:78, 91-92; Hûd 11:67, 94-95.

2 Hz. Lut'un kavminin bu şekilde helaki için bkz. Hûd 11:82-83; Hicr 15:74; Kamer 54:34.

3 Hz. Hud, Hz. Şuayb ve Hz. Salih'in kavimlerinin bu şekilde helakleri için bkz. Hûd 11:67, 94; Hicr 15:73, 83; Mü'minûn 23:41; Kamer 54:31.

4 Bu, Kasas 28:81'de olduğu gibi "Kârûn'un helaki"dir. Bkz. Nahl 16:45; İsrâ 17:68; Mülk 67:16.

5 Bu helak biçimi de Bakara 2:50, A'râf 7:64, 136, Enfâl 8:54, Yûnus 10:73, İsrâ 17:103, Enbiyâ 21:77, Furkân 25:37, Şu'arâ 26:66, 120, Sâffât 37:82, Zuhruf 43:55 gibi ayetlerde de belirtildiği gibi "Hz. Nuh'un kavmi ile Firavun ve adamlarının helaki"dir.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

مَثَلُ الَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِۚ اِتَّخَذَتْ بَيْتاًۜ وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ
لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ مِنْ شَيْءٍۜ وَهُوَ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِۚ وَمَا يَعْقِلُهَٓا اِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

41. Allah'ın peşi sıra dostlar edinenlerin örneği, yuva edinen dişi örümceğin örneği gibidir.[1] Şüphesiz ki yuvaların en dayanıksız olanı elbette örümcek yuvasıdır.[2] Keşke bilselerdi!

42. Allah onların kendisinin peşi sıra yalvardıkları şeyleri bilmektedir. O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

43. İşte biz şu örnekleri insanlar için veriyoruz;[3] onları (gerçeği) bilenlerden başkası akıl etmez.[4]

1 Ayetteki *el-'ankebût* sözcüğü "dişi örümcek" anlamına geldiği için, bu durum çok önemli bir Kur'an mucizesine işaret etmektedir. Çünkü örümceklerin ağlarını dişi örümcekler yapmaktadır. Dolayısıyla *el-'ankebût* sözcüğü bu gerçeğe dikkat çekmektedir.

2 Burada şirkin ve putperestliğin ne kadar sakat bir inanış biçimi olduğuna dikkat çekilmektedir. Esasında bakıldığında, örümcek yuvası ne sıcaktan, ne soğuktan, ne yağmurdan, ne de herhangi bir dış müdahaleden koruma gücüne sahiptir. O evlerin güçsüzlüğü gibi putların da müşriklere bu anlamda hiçbir faydalarının bulunmayacağı, hiçbir zararlarının da olamayacağı ortaya konulmuş olmaktadır. Ayetin sonundaki *lev kânû ya'lemûne* cümlesi ile bu kesin ve herkesin gözünün önündeki gerçeği putperestlerin bilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmekte, hakikati bilmek istemeyenler ise kınanmaktadır. Bu arada örümcek ağının en önemli özelliklerinden birisi de yakaladığını bırakmaması ve kurulan tuzaklardan avlarının kendilerini kurtaramamasıdır. Aynı şekilde şirk denen ağlar da insanları çepeçevre kuşatarak onları tevhide salmamakta, sahiplerini şirk ağının içerisinde perişan etmektedir. Yüce Allah işte bu şekilde hem örümcek ağlarının güçsüzlüğünü, hem de içine aldıkları avlarını bırakmayıp öldürmelerini şirke benzetmekte, bir taraftan putların son derece güçsüz varlıklar olduğunu ortaya koyınakta, diğer taraftan da muhataplarını sarmalayıp onları ölüme mahkûm etmelerini zihinlere kazımaktadır. Durum böyle olunca, akıllı kişilere düşen görev, şirk denen illetten behemehal uzaklaşmaları ve onun öldürücü etkisine kendilerini kaptırmamalarıdır.

3 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; Rûm 30:58; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

4 Âlim olmak için akıl etmek şarttır. Akıl etmek/tefekkür-iman-akıl-ilim ilişkisi hakkında bkz. En'âm 6:125; Enfâl 8:22, 55; Yûnus 10:100; 'Ankebût 29:43; Fâtır 35:27-28; Haşr 59:21.

خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٤٤﴾ اُتْلُ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ
مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَا تُجَادِلُٓوا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ اِلَّا الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ
وَقُولُٓوا اٰمَنَّا بِالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

44. Allah gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır.[1] Şüphesiz ki bunda iman edenler için bir delil vardır.

Surenin 45-55. ayetlerinde namazın sonuçları, kitap ehliyle nasıl mücadele edileceği, Hz. Muhammed'in ilahî bilgiler karşısındaki durumu, inkârcıların mucize isteklerine verdiği cevap, acele azap isteklerinin feci akıbeti ifade edilmektedir.

45. Sana vahyedilen Kitabı *tilâvet*[2] et (okuyup aktar) ve namazı kıl! Şüphesiz ki namaz, çirkinlikten ve kötülükten alıkoyar.[3] Allah'ı anmak[4] elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.

46. İçlerinden haksızlık edenler hariç, kitap ehliyle ancak en güzel şekilde mücadele edin[5] ve deyin ki: "Bize indirilene de size indirilene de iman ettik. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da tektir ve biz O'na teslim olmuşuzdur."

---

1 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

2 Buradaki *tilâvet* etmek "uygulamak" anlamını da içermektedir.

3 Bu ayette bütün ibadetler gibi namazın da hayata dair sonuçlarına değinilmekte, ibadet-hayat ilişkisine dikkat çekilmektedir. Benzer mesaj: Hûd 11:87. Aslında ne anlamadan okunan Kur'an mesajları ne de özüyle, ruhuyla ve tam bir huşu içinde kılınmayan namaz insana beklenen ve özlenen faydayı sağlar. Ayette şekilcilik ve nicelikten daha ziyade öz ve niteliğin önemi vurgulanmaktadır. Namaz kılanı namaz da iyi bir insan kılmalıdır, insanı dönüştürmelidir. Tıpkı Yüce Allah'ın mesajlarını okuyup anlayan ve hayatına uygulayan kimsenin dönüştüğü gibi. Eğer namaz, kılanı kötülükten alıkoymuyorsa o namazın Kur'an'da ifade edilen namaz olamayacağını Hz. Peygamber de beyan buyurmaktadır. Anlaşılmayan ve özümsenmeyen Kur'an, aslında okunmamış, seslendirilmiştir; Yüce Allah'a tam bir bağlılıkla kılınmayan namaz da aslında istenen ve özlenen anlamda kılınmamıştır.

4 Bu cümle "Allah'ın (seni) hatırlaması en büyük (ödül)dür" şeklinde de tercüme edilebilir. Bkz. Bakara 2:152; Tâhâ 20:14.

5 Bu cümle Nisâ 4:63, İsrâ 17:53 ve Zümer 39:23. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayetteki "zalimlik yapanlar", müslümanlara karşı tutumları gereği yahudi ve hristiyanlardır. Bunlar içinde hakikatleri reddeden, haksızlığı esas alan, aşırılığa sapan, "Allah'ın oğlu vardır", "Allah'ın eli kilitlidir", "Allah fakirdir" gibi yalanlar söyleyen, Hz. Muhammed'e eziyet eden ve kibirli olan insan tipi bu anlamda zalimler kategorisinde kabul edilmelidir.

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذٖينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهٖۚ وَمِنْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهٖ وَمَا
يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهٖ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمٖينِكَ اِذًا لَارْتَابَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فٖي صُدُورِ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الظَّالِمُونَ
﴿٤٩﴾ وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاِنَّمَٓا اَنَا۬ نَذٖيرٌ مُبٖينٌ ﴿٥٠﴾

47. İşte böylece sana Kitabı (Kur'an'ı) indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ediyorlar.[1] Şunlardan (Araplardan) da ona iman edenler vardır. Ayetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez.

48. Sen bundan önce ne (kutsal) bir kitap okur ne de onu sağ elinle yazardın. Öyle olsaydı (gerçeği) iptal edenler (saptıranlar) elbette kuşku duyarlardı.[2]

49. Hayır! O (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde (kalplerinde) apaçık ayetlerdir. Ayetlerimizi zalimlerden başkası inkâr etmez.

50. (O zalimler:) "Ona Rabbinden (başka) ayetler (mucizeler) indirilmeli değil miydi?" demişlerdi.[3] De ki: "Ayetler (mucizeler) ancak Allah katında(n)dır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım."

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:121; Âl-i İmrân 3:113-115, 199; Mâide 5:82-84, En'âm 6:114; A'râf 7:159; İsrâ 17:107-109; Kasas 28:52-55; Hadîd 57:28-29.

2 Bu ayet Hz. Muhammed'in Kur'an'dan önce herhangi bir ilahî metin okumadığını göstermektedir. Kasas 28:86 ve Şûrâ 42:52'de verilen bilgiler de bunun delilidir. Demek ki buradaki mesaj Hz. Muhammed'in okuma-yazma bilmediğiyle ilgili değil, dini metinlerle içli dışlı olmak anlamında entelektüel bir din meşguliyetine sahip olmamasıyla ilişkilidir. Hz. Muhammed'in ümmiliği de onun kitap ehlinden olmaması, Tevrat'ı bilmemesi ve Mekkeli oluşu demektir; konunun okuma-yazma bilmemeyle herhangi bir ilişkisi olamaz. Bu ayetteki mesajın Hz. Peygamber'in okur-yazar olmamasıyla herhangi bir ilişkisinin bulunduğu iddia edilemez. Çünkü "Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri metodu" gereği, âyette geçen kitâb kelimesi Şûrâ 42:52'de verilen bilgi nedeniyle "ilahi bilgi içeren ve daha önceki peygamberlere verilmiş olan kutsal kitaplardan herhangi biri" olduğu anlaşılmaktadır. Mesele dini metinlerle meşguliyet meselesidir ki Hz. Peygamber'in bu türden işlerle iştigal etmediği dönemindeki herkesin malumudur. Nitekim bu durum Yûnus 10:15-16'da da açıkça ifade edilmektedir. Esasında Hz. Peygamber'in Mekke'de daha önceleri ticaret yaptığı bilinmektedir ki ticaret yapabilmek için okuma yazma bilmenin önemi inkâr edilemez.

3 Müşriklerin, inkârcıların ve kitap ehlinin Hz. Muhammed'den mucize istekleri ve onlara verilen cevaplarla ilgili olarak bkz. En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51; Zuhruf 43:53.

اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْنٖي وَبَيْنَكُمْ شَهٖيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذٖينَ
اٰمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ اُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا اَجَلٌ
مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَاِنَّ
جَهَنَّمَ لَمُحٖيطَةٌ بِالْكَافِرٖينَ ﴿٥٤﴾

51. Kendilerine *tilâvet* edilmekte (okunup aktarılmakta) olan Kitabı (Kur'an'ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi?[1] Elbette iman eden bir toplum için onda rahmet ve (gerçeğin) hatırla(t)ması vardır.

52. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Göklerde ve yerde ne varsa (hepsini) bilir." *Batıl*a inanıp Allah'ı inkâr edenler (var ya), işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

53. Senden, azabı acele (getirmeni) istiyorlar.[2] Önceden belirlenmiş bir vade olmasaydı, azap onlara elbette gelip çatmıştı. Onlar farkında değilken, (o azap) ansızın kendilerine gelecektir.[3]

54. (Evet) senden azabı acele (getirmeni) istiyorlar.[4] Şüphesiz ki cehennem kâfirleri çepeçevre kuşatıcıdır.

1 Bu cümle Kur'an dışı mucize beklentileri, mucize kabulleri ve iddialarının geçersizliğini göstermektedir. Bkz. İsrâ 17:59; Tâhâ 20:133; Kamer 54:2. Kur'an, başka deliller veya mucizeler getirme taleplerinin hepsini gereksiz kılacak değerde ve özelliktedir. Eğer birilerine delil veya mucize olarak Kur'an yetmiyorsa ona hiçbir şey fayda vermez. Bilindiği gibi her peygamberin kendi hayatında ve kendi çağdaş ümmetleri için geçerli olan birer mucizesi olagelmiştir. Ancak o peygamberler vefat edince mucizeleri de geçerliliğini yitirmiştir. Buna karşılık Hz. Muhammed'e verilen Kur'an mucizesi ebedidir ve meydan okuyucu yapısıyla fertleri ve toplumları dönüştürücü işlevi Son Saat'e kadar devam edecektir.

2 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:57, 58; Enfâl 8:32; Ra'd 13:6; Hacc 22:47; 'Ankebût 29:54; Sâd 38:16.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

4 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:57, 58; Enfâl 8:32; Ra'd 13:6; Hacc 22:47; 'Ankebût 29:53; Sâd 38:16.

يَوْمَ يَغْشٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَا
عِبَادِيَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِنَّ اَرْضٖي وَاسِعَةٌ فَاِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا
تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا نِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلٖينَ ﴿٥٨﴾ اَلَّذٖينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾

55. O gün azap, onları hem üstlerinden hem de ayaklarının altından kaplayacak ve (Allah onlara) "Yaptıklarınızın (cezasını) tadın!" diyecektir.[1]

Surenin 56-69. ayetlerinde iman edenlerin ödüllendirileceği, her canlının rızkını Yüce Allah'ın verdiği, müşriklerin çarpık ilah anlayışları, Allah'a yalan isnat edenlerin en zalimler oldukları ifade edilmektedir.

56. Ey iman eden kullarım![2] Şüphesiz ki benim *arzını* (yerim) geniştir. Yalnızca bana kulluk edin!

57. Her *nefis* (can) ölümü tadıcıdır.[3] Sonunda sadece bize döndürüleceksiniz.

58. İman edip iyi işler yapanları -evet onları- içlerinde *ebedî* kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennet köşklerine[4] elbette yerleştireceğiz. (Böyle iyi) işler yapanların ödülü ne güzeldir![5]

59. (Ödülü hak edenler) sadece Rablerine güvenerek sabredenlerdir.[6]

1 Ayette cehennem azabının onların üstlerinden ve ayaklarının altından, yani bir anlamda tepeden tırnağa kendilerini çepeçevre kuşatacağı haber verilmekte ve kendilerine dünyada yapıp ettiklerinin tadını almaları hitaplarında bulunulacağı belirtilmektedir. Dünyada yapıp edilenler "sebep", azabın tadılması ise "sonuç"-tur. Benzer mesajlar: A'râf 7:41; Zümer 39:16; Murselât 77:29-34.

2 Benzer hitaplar için bkz. İbrâhîm 14:31; Zümer 39:10, 53. Bu hitapların kullanılmasındaki amaç, insanların Yüce Allah'ın kulları oldukları gerçeğini değişik bir ifade ile dile getirmektir.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:185; Enbiyâ 21:35; Zümer 39:30.

4 Ayette *ğurfeh/el-ğurfeh* kelimesinin çoğulu olarak kullanılan *ğuraf* kelimesi Zümer 39:20'de de iki kez geçmekte ve "odalar", "köşkler" manasına gelmektedir. Furkân 25:75'te ise bu kelimenin tekil hali *el-ğurfeh* sözcüğü kullanılmaktadır.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:136; Zümer 39:74.

6 Nahl 16:42'de de geçen bu cümlede Yüce Allah mahşerde cennetle ödüllendireceğini müjdelediği has kullarının Allah yolunda çektikleri sıkıntılara göğüs gerdiklerini, imanları sebebiyle kendilerine çektirilen eziyetlerin karşılığında değerlerini sahiplendiklerini, hak ve hakikate sahip çıkıp yeminlerine sadakat gösterdiklerini ve bütün bunları yaparken de sadece ve sadece Rablerine güvendiklerini ifade etmektedir.

وَكَاَيِّنْ مِنْ دَٓابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَاۗ اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْۘ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٦٠﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ
مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۚ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ
نَزَّلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۜ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌۜ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُۢ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

60. Nice canlı var ki rızkını (yanında) taşımıyor. Onlara da size de rızık veren Allah'tır. O duyandır, bilendir.[1]

61. Onlara "Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı emri altında tutan kimdir?" diye sorsan, elbette "Allah." derler.[2] (Allah'a kulluktan) nasıl da döndürülüyorlar!

62. Allah kullarından rızkı dilediğine açarak (bol) da verir, ona kısarak (dar) da verir.[3] Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.

63. Onlara "Gökten su indirip onunla ölümünün ardından yeri canlandıran kimdir?" diye sorsan, mutlaka "Allah" derler. De ki: "Hamd (övgü) Allah içindir; esasında onların çoğu akıl etmezler."

64. Bu dünya hayatı,[4] oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Şüphesiz ki ahiret yurdu(na gelince), işte asıl hayat odur. Keşke bilmiş olsalardı!

1 Yüce Allah hicret ederek mal, mülk ve kazançlarından mahrum kalacak muhacirlere her türlü şartta ve yerde rızkı verenin kendisi olduğunu hatırlatmakta, hicret eden ya da hicrete hazırlanan müminlere moral vermektedir. 'Ankebût suresinin 59. ayetinde de sabırları sonucunda ummadıkları nimet ve rızıklarla ödüllendirilecekleri vurgulanmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:63; Lokmân 31:25; Zümer 39:38; Zuhruf 43:9, 87.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; Kasas 28:82; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

4 Kur'an'da geçen bütün *el-hayâtü'd-dünya* tamlamaları "yakın, içinde bulunulan hayat" demektir; kastedilen "bu âlemde yaşanan hayat"tır. "Dünya hayatı" şeklindeki çeviri anlam merkezlidir; yoksa metnin birebir karşılığı değildir. Bu dünya hayatı asıl hayata hazırlık olan geçici bir mekân tabir caizse bir fragmandan ibarettir. Asıl ve ebedi hayata götüren yol ve oraya açılan bir kapıdır. Ancak asıl hayatın nasıl şekilleneceği bu hayata bağlı olduğu için ciddi bir hazırlığı da içermektedir.

فَاِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ
﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَٓا اٰتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا
وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُ اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

65-66. Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O'na özgü kılarak Allah'a yalvarırlar. Fakat onları karaya kurtarınca (çıkarınca), bir de bakarsın ki kendilerine verdiklerimize karşılık nankörlük etmeleri için (Allah'a) ortak koşmaktadırlar.[1] (Bir süre daha) yararlansınlar (bakalım)! İleride (gerçeği) bilecekler![2]

67. Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken, (Mekke'yi) güven içinde saygın bir yer yaptığımızı görmediler mi?[3] Onlar Allah'ın nimet(ler)ine nankörlük edip *batıl*a mı inanıyorlar![4]

68. Allah'a yalan uyduran veya kendisine gelmişken gerçeği yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki![5] Cehennemde kâfirlere yer mi yok!

1 Yüce Allah nankör insanların yaptıkları deniz yolculuklarındaki tutarsızlıkları dile getirmekte, korkunç karanlıklar gibi deniz dalgalarının kendilerini kuşattığı esnada ikiyüzlülük yaparak dini sadece ve sadece Yüce Allah'a has kıldıklarını, şirk ve inkârdan uzaklaşarak samimi bir görüntü verdiklerini, muvahhid bir insan görüntüsünde dua ve niyazda bulunduklarını haber vermektedir. Ancak sağ ve salim olarak kurtarıldıktan sonra bu dua ve niyazlarını unutarak eski hallerine geri döndüklerini bildirerek kendilerini kınamaktadır. Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:55; Rûm 30:34.

3 Bu ayet Kasas 28:57. ayetle birlikte okunmalıdır. O dönemde köleleştirme sıradan bir vaka gibidir. İnsanlar evlerinden ya da yolculukları esnasında kaçırılıp köleleştirilebilmektedir. Yine o dönemin güçlü devletleri Bizans ve Sasaniler güç savaşları yapmakta ve yine insanlar zarar görmekte ve köleleştirilmekteydiler. Ancak Mekke'nin konumu ve yapısından dolayı Araplar bu konudan rahattı. Buna rağmen bu korunmuşluklarını, Yüce Allah'ın bir ikramı olarak görmeyip putlara atfetmeleri yani batıla uymaları Yüce Allah tarafından kınanmaktadır.

4 Benzer mesaj: Nahl 16:72. Ayette geçen *el-bâtıl* adı verilen şeyler Yüce Allah'ın dışındaki varlıklar için kullanılan her şeydir. Bu bağlamda onlara tapınmak ve mahşerde onların şefaatini beklemek de bâtılın içindedir. İnanç anlamında Yüce Allah'tan başkasına atfedilen her şey bâtıldır.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; Zümer 39:32; Saff 61:7.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

69. Bizim uğrumuzda *cihad* edenleri (fedakârlık yapanları) elbette kendi yollarımıza ulaştıracağız.[1] Şüphesiz ki Allah güzel davrananlarla beraberdir.[2]

1 Yüce Allah kendi yolunda fedakârlık yapanlara, canla başla çalışanlara nasıl yardım edeceğini, onları yalnızlığa terk etmeyeceğini beyan etmekte, uğrunda çalışıp çaba sarf edenlere bütün yollarını, yani hem dünyada hem de mahşerde bütün başarı ve mutluluk yollarını göstereceğini, onları o yollara eriştireceğini müjdelemektedir. Burada geçen *sübül* kelimesi Allah'a giden "yollar" olmaktan ziyade, canla başla çalışanlara verilecek "başarılar ve ödüller" şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü Allah'a giden yol *sırât-ı müstakîm* adında "dosdoğru yol"dur, tek yoldur, cennet yoludur. Bu yolun içerisinde ucu cennete açılan çeşitli vesileler de elbette vardır. Bu çerçevede Yüce Allah'ın bütün emirlerini yerine getirebilme ve yasaklarından kaçınabilme imkânlarını da bu "yollar" kapsamında değerlendirebiliriz. *Cihâd* kavramı "cehd etmek, çalışmak ve üretmek" demektir. *İctihâd* ve *müctehid* kelimeleri de bu köktendir ve bir insanın kaynaklardan beslenerek ve çaba sarf ederek bir çalışma ortaya koyması veya bir fikir üretmesiyle ilgilidir. *C-h-d* kökünden kelimeler Kur'an'da 41 yerde geçmekte ve "Kur'an'ı anlatmak" (Furkân 25:52), "fedakârlık yapmak" (Nahl 16:110; Hacc 22:78. 'Ankebût 29:6, 69), "zorlamak" ('Ankebût 29:8; Lokmân 31:15) ve "bütün güç" (Mâide 5:53; En'âm 6:109; Tevbe 9:79; Nahl 16:38; Nûr 24:53; Fâtır 35:42) anlamlarına gelmektedir. Mekkî surelerdeki kullanımlarında bu şekilde anlamlar içeren *c-h-d* kökünden kelimeler Medine dönemi surelerinde "fiilî savaş" (Bakara 2:218; Âl-i 'İmrân 3:142; Nisâ 4:95; Mâide 5:35, 54; Enfâl 8:72, 74, 75; Tevbe 9:16, 19, 20, 24, 41, 44, 73, 81, 86, 88; Muhammed 47:31; Hucurât 49:15; Mümtehıne 60:1; Saff 61:11; Tahrîm 66:9) anlamını da kazanmıştır. *Cihâd* kavramını *kıtâl* kavramıyla karıştırmamak durumundayız. *Cihâd* "insan kazanmak, yüreklerini fethetmek için yapılan fedakârlık" anlamına gelirken, *kıtâl* "saldırgana karşı kendini savunup savaş yapmak" demektir. Şu kadar var ki, *cihâd* kavramı eğer Medenî surelerde geçmişse, bu takdirde onun anlamında söz konusu anlamlara ilave olarak "savunma savaşı yapmak" manası da devreye girmektedir.

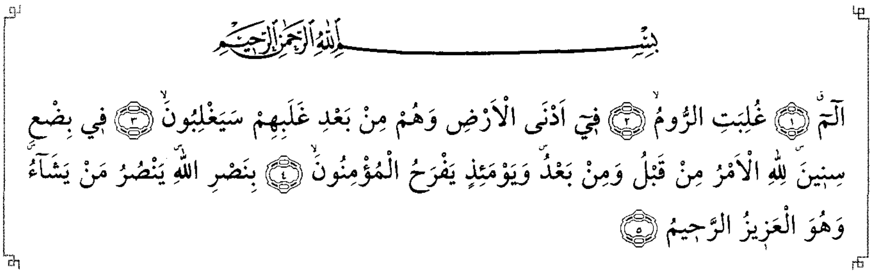
2 Yüce Allah kendi yolunda fedakârlık yapanları "muhsinler" diye tanıtmakta, onların bu çabalarını çok düzgün bir şekilde gerçekleştirdiklerini, iyi ve erdemli davrandıklarını, işlerini gayet güzel ve düzgün bir şekilde gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. İşte durumu böyle olan insanlara en büyük ödül Yüce Allah'ın onlarla birlikte olacağı, onlara yardım edeceği gerçeğidir. Kur'an'da 34 kez geçen *el-muhsinîne/muhsinûne* kelimesi ile bir kez geçen *el-muhsinât* sözcüğü gereği, *ihsân* terimini kısaca hatırlatmalıyız. Hz. Peygamber'e nispet edilen bir rivayette *ihsân* kavramı şöyle tarif edilmektedir: "*İhsân*, Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen her ne kadar O'nu görmüyorsan da O seni görüyor" (Buhârî, Tefsîru Sûre-i Lokmân, 2; Îmân, 38; Müslim, Îmân, 57; Ebû Davud, Sünneh, 16; Tirmizî, Îmân, 4; İbn Mâce, Mukaddime, 9; Ahmed b. Hanbel, I, 27, 51, 53, 319; II, 107, 426; IV, 129, 164). Demek ki *ihsân*, hayatı Yüce Allah'ın şahitliğinde yaşama bilincidir; hayatın merkezinde Yüce Allah'ın bulunduğunu bilmek ve O'na göre duyarlı yaşamaktır.

30

RÛM SURESİ

❈ 60 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 60 ayetten oluşan, adını ikinci ayetteki "Rumlar" anlamındaki *er-rûm* kelimesinden alan Rûm suresi inişte 88, mushaf sırasında ise 30. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde Rumların yenilmesinden, Yüce Allah'ın vaadi ve yardımıyla birkaç yıl sonra galip geleceklerinden, inkârcıların kendileri ve evren kitabıyla ilgili düşünmemelerinden ve geçmiş milletlerden ibret almamalarından söz edilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]

2-5. Rumlar (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın yerde yenildi. (Oysa) onlar bu yenilgilerinden sonra birkaç sene içinde galip geleceklerdir. Önce de sonra da emir (yetki) yalnızca Allah'a aittir. O gün, müminler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir.[2] (Allah) dilediğine (layık olana) yardım eder. O güçlüdür, çok merhametlidir.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Burada sözü edilen sevinç, hem Rumların Farsları yenmesi hem de aynı tarihte yaşanan Bedir zaferi vesilesiyledir. Rumların, önceden mağlup oldukları Farsları birkaç yıl sonra yenecekleri ilahi irade tarafından haber verilmiştir. Bu surenin indirilişinden birkaç yıl sonra da hristiyan Rumlar putperest Farsları feci bir yenilgiye uğratmışlardır. Böylece Yüce Allah tarafından müşriklere yıkım, müminlere de moral olacak muhteşem bir mucize örneği ortaya konulmuştur.

وَعْدَ اللّٰهِ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٧﴾ اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فٖي اَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّى وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَٓائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾

6. (Bu), Allah'ın vaadi olarak (gerçekleşecektir). Allah sözünden caymaz[1] fakat insanların çoğu bilmezler.

7. Onlar dünya hayatının görünen yüzünü bilirler.[2] Onlar ahiretten tamamen habersiz(miş gibi davranır)lar.

8. Allah'ın, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları ancak ve ancak bir amaç ile[3] ve belirli bir süre için yarattığını kendi kendilerine hiç mi düşünmediler![4] Şüphesiz ki insanların çoğu, Rableriyle karşılaşmayı inkâr etmektedir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhîm 14:47; Hacc 22:47; Zümer 39:20.

2 Yüce Allah inkârcıların bilebildiği şeylerin dünya hayatının sadece görünen kısmı olduğunu, onu da tam anlamıyla bilemediklerini, sadece gündelik hayatla ilgili kısmıyla yetindiklerini haber vermektedir. Kâfirler dünyanın olduğu gibi insanın da sadece zahirini bilirler; insanın hakikatini bilmezler.

3 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

4 Yüce Allah inkârcıların duyarsızlığını eleştirmekte ve sadece dünya hayatının dış, görünen kısmına dair bilgi sahibi olanların âhiretten yana gafleti tercih ettiklerini beyan ettikten sonra, bu defa onların kendi yaratılışları hakkında da hiçbir düşünce içine girmemelerini eleştirmektedir. Bu ifade müşriklerin kendilerine yoğunlaşmamaları, bir anlamda vicdanlarıyla baş başa kalmamaları, kendi iç muhasebelerini yapmamaları manasına gelmektedir. İnkârcıların dış dünya ile ilgili vurdumduymaz tutumlarının öncesinde kendi yaratılışları hakkında da hiçbir şekilde kafa yormadıkları anlatılmaktadır. Bu çerçevede insanın maddi-manevi, bedensel-ruhsal, cesetle ilgili-ruhla alakalı, heva ve hevesleri ile değerleri, akıl ve iradeleri, fıtrat ve vicdanları vs. hakkında hiçbir bilgilerinin ve düşüncelerinin olmaması kınanmaktadır. Yüce Allah bu ayette "yakından uzağa anlatım metodu"nu kullanarak, inkârcıların öncelikle *enfüs* yani kendileriyle ilgili duyarsızlıklarını eleştirmekte, sonrasında konuyu *âfâk* denen dış âleme getirmektedir. Fussilet 41:53'te de benzer bir mesaj yer almakta, orada öncelik dış âleme verilerek insanların kendi bedenleriyle ilgili özellikleri ikinci sırada zikredilmektedir. Bunun muhtemel sebebi, konunun ve muhatabın durumunun öncelenmesi olabilir. İlkinde kişilerin kendileriyle ilgili duyarsızlıkları öndeyken, ikincisinde dış âleme dair vurdumduymaz tutumları eleştirilmektedir.

اَوَلَمْ يَس۪يرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَانُٓوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً
وَاَثَارُوا الْاَرْضَ وَعَمَرُوهَٓا اَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۜ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ
وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَۜ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذ۪ينَ اَسَٓاؤُا السُّٓوٓاٰۤى اَنْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ
وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿١٠﴾ اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَٓائِهِمْ شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ كَافِر۪ينَ ﴿١٣﴾

9. Öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[1] Onlar kendilerinden daha güçlüydüler;[2] yeri kazıp altüst etmiş, onu (toprağı) bunların imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdi. Elçileri de onlara apaçık deliller getirmişti. Allah onlara haksızlık edecek değildi fakat onlar kendi kendilerine yazık etmekteydiler.[3]

10. Sonunda Allah'ın ayetlerini yalanlayarak ve onlarla alay ederek kötülük yapanların sonları çok kötü oldu.

Surenin 11-19. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti, Son Saat'teki durumlar, insanların iki ana gruba ayrılacağı, yaşayacakları son, günün belirli vakitlerindeki tesbihin yani namazın gerekliliği ve Allah'ın evrene dair otoritesi ifade edilmektedir.

11. Allah yaratmaya başlar; sonra da onu (yaratmayı) iade eder (tekrarlar).[4] Sonunda yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

12. O (Son) Saat'in yaşanacağı gün, suçlular ümitsizlik içinde olacaklardır.

13. (Allah'a koştukları) ortaklarından kendilerine hiçbir şefaatçi çıkmayacaktır. Zaten onlar ortaklarını da inkâr edeceklerdir.[5]

1 İbret almak için yeryüzünde dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Nahl 16:36; Yûsuf 12:109; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

2 Benzer mesajlar: Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Zuhruf 43:8; Muhammed 47:13; Kâf 50:36.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Zuhruf 43:76.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:27; Burûc 85:13.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فٖي
رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَاَمَّا الَّذٖينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَآئِ الْاٰخِرَةِ فَاُولٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ
مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حٖينَ تُمْسُونَ وَحٖينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحٖينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

14. O (Son) Saat'in gerçekleşeceği gün, işte o gün (müminlerle inkârcılar) birbirlerinden ayrılacaklardır.[1]

15. İman edip iyi işler yapanlara gelince, onlar cennette (nimetlerle) neşelendirileceklerdir.[2]

16. Kâfir olanlar (yani) ayetlerimizi ve ahiret buluşmasını yalanlamış olanlar ise işte onlar azapta hazır bulundurulacaklardır.

17. Akşama ulaştığınızda ve sabaha kavuştuğunuzda Allah'ı *tesbih* (edin, namazı kılın)!

18. Göklerde ve yerde *hamd* (övgü) yalnızca O'nadır. (Ayrıca) günün sonunda (yatsı vaktinde) ve öğleye ulaştığınızda da (Allah'ı *tesbih* edin, namazı kılın)![3]

1 Bu ayetin mesajı ile Rûm 30:43. ayetteki mesaj birbirini tamamlamaktadır. Yüce Allah mücrimlerle müminler arasında Son Saat sonrası kıyamet-âhiret sürecinde bir ayrışmanın yaşanacağını haber vermektedir. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu âyette geçen *yeteferrakûne* fiilinin verdiği anlam ile Yâsîn 36:59'da zikredilen "Ey suçlular! Bugün şöyle ayrılın bakalım" beyanı aynı manayı içermekte, ayetler birbirlerini tefsir etmektedirler. Kafirler önce ümitlerini büsbütün yitirecekler, sonra da yargılama sonrasında yaşanacak ayrışma ile Yüce Allah'ın pisleri temizlerden ayırması sonucunda inkârcılar tamamen bir perişanlık içerisine terk edileceklerdir.

2 Bir kez de *ravdât* şeklinde çoğul olarak Şûrâ 42:22'de geçen *ravdah* kelimesi "sulu, yemyeşil, güzel bostan, bahçe", "mutluluk bahçesi", "has bahçe" manasında "cennet" demektir. Bu kelimenin nekra gelmesi o bahçenin yüceltilmesini ve gözlerde büyütülmesini göstermektedir. Bu arada ayetin sonundaki *yuhberûne* edilgen fiili de bu kalıpta sadece bu ayette zikredilmekte ve "neşelendirilmek", "mutluluk içinde bulundurulmak", "ağırlanmak", "zevkü safa içinde olmak", "müzik seslerini duymak" gibi anlamlar içermekte, cennetteki huzuru sembolize etmektedir.

3 Bazı müfessirlerimize göre *tesbîh* kavramı, bir zaman kavramıyla birlikte kullanılırsa "namaz kılmak" anlamına gelir. Ayette yer alan *hîne tümsûne* ifadesi "akşama ulaştığınızda" anlamında "akşam" vaktini içerir. *Hîne tusbihûne* ifadesi "sabaha ulaştığınızda" demektir ki bu da "sabah" vaktini karşılar. Diğer iki vakit yani "yatsı" ve "öğle" vakti bir sonraki ayette dile getirilmektedir. "İkindi" vakti ise Bakara 2:238, Hûd 11:114, Tâhâ 20:130 ve Kâf 50:39'daki kullanımlardan anlaşılmış olur. Böylece Kur'an'da beş vakit namazın yer aldığı görülmektedir. Namaz vakitleriyle ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18; Kâf 50:39.

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ
تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَٓا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ
اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُٓوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةًۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ
لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

19. Ölüden diriyi çıkarıyor; diriden de ölüyü çıkarıyor; yeri ölümünün ardından canlandırıyor. İşte siz de (mezarlarınızdan) böyle çıkarılacaksınız.[1]

Surenin 20-27. ayetlerinde Yüce Allah'ın varlığının, birliğinin ve kudretinin delillerinden olmak üzere altı konu başlığı yer almakta, bütün yaratılanların O'na ait olduğu ve yaratma sistemindeki eşsiz kudreti dile getirilmektedir.

20. Sizi topraktan yaratması, O'nun delillerindendir.[2] Sonra siz yayılan insanlar oldunuz.[3]

21. Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi O'nun delillerindendir.[4] Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Fâtır 35:9; Kâf 50:11, 42; Zuhruf 43:11; Nûh 71:18. Günün her vaktinde doğan güneşle birlikte hayatın canlanması, insanın uykusundan (bir nevi ölümden) uyanması, bitkilerin bütün güzelliği ile açılıp serpilmesi aklını kullananlar için birer ibret vesikasıdır. Aynı şekilde sonbaharda başlayıp kışla sonuçlanan tabiatın ölümü, baharla yeniden dirilişe sahne olmaktadır. O halde öldürmeye ve ahirette yeniden diriltmeye, gören gözler ve akleden kalpler için bundan daha güzel bir örnek var mıdır?

2 Rûm suresinin 20. ayetinden 25. ayetine kadar Yüce Allah tarafından öncelikle birtakım ibret örnekleri verilmekte, ardından da "O'nun delillerindendir" denilerek verilen örnekler üzerinde derinlemesine düşünülmesi (*tedebbür*) emredilmektedir.

3 İlk insanların yaratılışıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:1; Fâtır 35:11; Nebe' 78:8.

4 Bu ayetin mesajında ayetin anlamını tahrif edenlerce zannedildiği gibi "kadınların erkekler için var edildiği" sonucu çıkarılamaz. Yüce Allah'ın mesajını ve demek istediğini tahrif ederek kadınları aşağılamak için kullanmak, onlara ikinci sınıf insan muamelesini layık görmek (!) apaçık bir iftiradır, bühtandır. Her bir cins için eş yaratılmış olup kadın için erkek, erkek için kadın yaratılmış demektir. Zira Bakara 2:187'de eşler için kullanılan "birbirinizin elbisesisiniz" ifadesi de bu ayeti açıklayan muhteşem bir mesaj sunmaktadır.

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِلْعَالِم۪ينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ اٰيَاتِه۪ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَٓاؤُ۬كُمْ مِنْ فَضْلِه۪ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ اٰيَاتِه۪ يُر۪يكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَيُحْي۪
بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ تَقُومَ السَّمَٓاءُ
وَالْاَرْضُ بِاَمْرِه۪ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ اِذَٓا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَنْ فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾

22. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda (gerçeği) bilenler için dersler vardır.

23. Gece olsun gündüz olsun, uyumanız ve (Allah'ın) lütfundan (payınızı) aramanız da O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda (gerçeği) dinleyen bir toplum için dersler vardır.

24. Size korku ve ümit olarak şimşeği göstermesi,[1] gökten su indirip ölümünün ardından yeri (toprağı) onunla diriltmesi de O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda akıl eden bir toplum için dersler vardır.[2]

25. Göğün ve yerin O'nun emri ile durması da O'nun delillerindendir. Sonra sizi yerden (dirilmeniz için) bir kez çağırdı mı bir de bakarsınız ki hemen (mezarlarınızdan) çıkıyorsunuz.[3]

26. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi yalnızca O'na (Allah'a) aittir. Hepsi yalnızca O'na boyun eğenlerdir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:19, 20, Ra'd 13:12, Nûr 24:43.

2 Şûrâ 42:52'de de belirtildiği gibi, Kur'an'ın bir adı da *ruh*tur ve beden için ruhun anlamı her ne ise dini hayat için de vahyin anlamı odur. İşte yükseklerden gelen yağmurun topraktaki etkisi ile yücelerden gelen vahyin etkisi aynı şekilde diriltici bir işleve sahip kılınmış, En'âm 6:122, Enfâl 8:24 ve Yâsîn 36:70'de belirtildiği gibi Kur'an dirileri ve diri kalmak isteyenleri uyarma sıfatıyla nitelendirilmiştir.

3 Bu ayette insanların kabirlerinden süratli bir şekilde çıkacakları beyan edilmekte ve bu çıkışın mahşer günü gerçekleşeceği belirtilmektedir. Bu durum Yâsîn 36:51'de şöyle dile getirilmektedir: "Sûr'a (ikinci kez) üflenince insanlar kabirlerden (bulundukları yerlerden) çıkıp hemen Rablerine koşacaklar." Benzer bir mesaj Me'âric 70:43'te de yer almaktadır. Bu ayetlerde ele alınan konu aynıdır ve mahşer diriltilmesini ortaya koymaktadır. Kâf 50:44'te insanların diriltilmesi için yeryüzünün hızlı bir şekilde yarılacağı beyan edilmekte, burada ise yargılama yerine gitmeleri için kabirlerden süratle çıkacakları belirtilmektedir. Söz konusu ayetler mahşerdeki diriltilmenin son derece anilik arz edeceğinin delilleridir.

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَٓاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَاَنْتُمْ فِيهِ سَوَٓاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ كَذٰلِكَ
نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُٓوا اَهْوَٓاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ
اَضَلَّ اللّٰهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ
عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ
وَاتَّقُوهُ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾

27. Yaratmaya başlayan O'dur; sonra onu yeniden yaratır ki[1] bu O'nun için çok kolaydır.[2] Göklerde ve yerde en yüce sıfat yalnızca O'na aittir. O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

Surenin 28-36. ayetlerinde şirk ve tevhide dair bir kıyaslamaya yer verilmekte, zalimlerin durumu hatırlatılmakta, fıtrata dikkat çekilmekte, dinde bölünme eleştirilmekte, insanların nankörlüklerine değinilmektedir.

28. (Allah) size kendinizden şöyle bir örnek vermektedir: Sahibi olduğunuz köleler içinde, size verdiğimiz rızıklarda –birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekineceğiniz için sizinle eşit (haklara sahip)– ortaklarınız var mı?[3] Akıl eden bir toplum için ayetleri işte böyle açıklıyoruz.[4]

29. Aslında haksızlık edenler, bilgisizce heveslerine uydular.[5] Allah'ın saptırdığını (sapkınlığını onayladığını) kim doğru yola ulaştırabilir ki![6] Onların hiçbir yardımcısı da yoktur.

30. Sen *hanîf* (Allah'ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah'ın insanları üzerinde yarattığı *fıtrat*a[7] çevir![8] Allah'ın yaratmasında değişme yoktur. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.[9]

31. Hepiniz O'na yönelenler olarak (fıtratınıza dönün)! O'na karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun, namazı kılın; müşriklerden olmayın!

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11; Burûc 85:13.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ehvenu* kelimesi *ism-i tafdîl* kalıbındadır ve Yüce Allah için kıyaslama değil "pek", "çok" gibi anlamlar içermektedir. İlk yaratılış Allah için ne anlama geliyorsa, yeniden gerçekleştirilmesi de O'nun için aynı konumdadır; her ikisi de O'na kolaydır. Dahası, Meryem 19:9 ve 21'de önce Hz.

Zekeriya'ya, sonra da Hz. Meryem'e yönelik olarak kullanılan *heyyinun* kelimesi de *ehvenu* sözcüğüyle aynı köktendir ve "kolay" demektir.

3 Sahip olunan şeyler vahyin indirildiği dönem itibariyle "köleler" olabilir ki *mâ meleket eymânüküm* ifadesi "sağ ellerinizin sahip olduğu şeyler" manasına gelmektedir. Mesajı evrensele taşıdığımızda *mâ meleket eymânüküm* ifadesini özellikle başındaki *mâ* edatı gereği daha geniş bir kapsamda düşünebilir, içeriğinde başta köleler ve cariyeler olmak üzere, hizmetçiler, sahip olunan mal ve servet, hayvanlar, çeşitli eşya vs. insanların elleri altında bulunan her bir şey var kabul edilebilir. Çünkü ifadenin başında yer alan *mâ* edatı, anlamı bu şekilde kapsamlı düşünmemiz gerektiğinin bir göstergesidir. İşte böyle bir durumda kişiler sahibi bulundukları her ne varsa onların kendileriyle ortaklar olmasını, kendilerine denk sayılmasını nasıl istemezlerse, Yüce Allah da mülkünde ortaklar asla kabul etmez. Sonuçta insanların sahip oldukları şeyler kendi yarattıkları şeyler de değildir. Sahip olunan bütün şeyleri insanlara veren kudret Yüce Allah'tır.

4 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Fussilet 41:3, 44.

5 Heveslere uymanın yani Yüce Allah'tan başkasını "rab" kabul etmenin, O'ndan başkasına kulluk edip tapmanın çeşitli yolları vardır: **I.** İnsanın kendisi gibi bir insanı rab edinmesi (Nemrut, Firavun vb), **II.** İnsanın kendisi gibi insanlardan neşet eden fikir ve ideolojileri rab edinmesi (Ateizm, Nihilizm, Pozitivizm, Materyalizm vb.), **III.** Tabiattaki birtakım canlı varlıkları rab edinmesi (İnek, Öküz vb.), **IV.** Güneş, ay, yıldız gibi gökyüzündeki maddi varlıkları rab edinmesi, **V.** Yeryüzündeki maddelerden kendi elleriyle yaptığı şeyleri rab edinmesi. Bütün bu rab edilenler düşünüldüğünde ya insanla aynı düzeyde varlıklar olduğu ya da şerefli bir varlık olan insandan daha aşağı varlıklar olduğu görülmektedir. Yüce Allah kendisini kulluk edilecek bir varlık olarak tanımayıp yani "Bir Allah" inancından kaçıp kendisi gibi veya daha aşağı varlıkları rab edinenlerin açmazına ve aymazlığına seslenmektedir. Bir Allah'a imandan ve O'na kulluktan kaçayım derken onlarca tanrı edinmek ve onlara kul köle olmak da bu olsa gerektir.

6 Yüce Allah'ın saptırdığını, yani sapma kararı verenin bu kararına izin verdiği hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

7 *Fıtrat* "insanın ruhsal ve manevi anlamda yaratılış özellikleri" demektir. Bu ayet A'râf 7:172, Hucurât 49:7 ve Şems 91:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Kur'an'da sekiz kez (En'âm 6:79; Hûd 11:51; İsrâ 17:51; Tâhâ 20:72; Enbiyâ 21:56; Rûm 30:30; Yâsîn 36:22; Zuhruf 43:27) geçen *fetara* fiili ile altı ayette (En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; İbrâhim 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11) geçen *fâtır* sıfatı Yüce Allah'a nispet edilmekte ve "yoktan yaratmak anlamında" kullanılmaktadır.

8 Fıtratla ilgili olarak Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: "Her doğan İslam fıtratı üzere doğar" (Buhârî, Cenâiz, 80; Kader, 3; Müslim, Kader, 22, 23, 24; Ahmed b. Hanbel, II, 315, 346). Zira insan tertemiz yaratılır. Her insan yaratılışı itibariyle öz nitelikleriyle yani fıtratıyla donatılmış olarak dünyaya gelir. Arıya bal yapma, rüzgara bulutları ve tohumları taşıma, güneşe ısıtma ve ışıtma fıtratı kodlanmış, insana verilen fıtrat içeriğine ise; Yüce Allah'ı tanıma, O'na kulluk etme ve daima iyiliğe yönelme kodlanmıştır. İnsandan istenen; daima bu temiz fıtratı koruması, eğer bir hata yaptı ise de ilk yaratılışındaki temizliğe, saflığa, arı-duruluğa dönmesidir.

9 Benzer mesaj: Yûsuf 12:40.

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾ وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ
ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾
لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا
كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَاِذَا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْدِيهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

32. Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlardan (olmayın![1] Bunlardan) her grup, kendi yanında bulunanla sevinmektedir.[2]

33-34. İnsanların başına bir sıkıntı gelince Rablerine yönelerek O'na yalvarırlar. Sonra (Allah) katından onlara bir rahmet (bolluk) tattırınca bakarsınız ki kendilerine verdiklerimize karşılık nankörlük etmeleri için onlardan bir grup, Rablerine yine ortak koşuyorlar.[3] Bir süre (daha) yararlanın! İleride bileceksiniz![4]

35. Yoksa onlara kesin bir delil indirdik de o delil müşrik olmalarını mı söylüyor![5]

36. İnsanlara bir rahmet (bolluk) tattırdığımızda ona sevinirler. Yaptıkları nedeniyle başlarına bir kötülük gelse bir de bakarsın ki ümitsizliğe düşerler.[6]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:103, 105; En'âm 6:159; Enfâl 8:46; Mü'minûn 23:53. Yüce Allah bu cümlede dinlerini parça parça edenlerden, bir anlamda Allah'ın gönderdiği dini terk edenlerden, sonrasında ise grup grup olanlardan ve fırkalara bölünenlerden söz etmektedir. Ayette geçen *ferrakû* fiili "parçalamak" manasına gelmektedir; ancak bazı alimler bu kelimeyi *fârakû* şeklinde kabul ederek, maksadı "dinlerini terk edenler" şeklinde yorumlamışlardır ki her iki okuyuşun sonuçta vardığı nokta aynıdır. Dinde tefrika ile dinden çıkma ikiz kardeşlerdir. En'âm 6:159 geçen *leste minhum fî şey'in* ifadesi "senin onlar için yapabileceğin bir şey yoktur" veya "sen onlardan dolayı sorumlu değilsin" ya da "senin onlarla hiçbir işin yoktur" şeklinde de anlaşılabilir. İbn Abbâs'tan gelen bir rivayete göre, burada sözü edilenler "müşrikler"dir. Çünkü onların bir bölümü meleklere, bir bölümü putlara tapmaktalardı. Hatta bunların bazı peygamberleri kabul edip diğerlerini inkâr edenler olduğu da ifade edilmektedir. Buradaki mesaja ve uyarıya konu olanlar kapsamında Yahudileri ve Hıristiyanları da zikreden âlimler vardır (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, I, 498; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 79) ve bu elbette doğrudur. Ancak her iki yaklaşımda da bir tarihsellik söz konusu olduğu için her dönemde bu şekilde dinlerini parçalayıp grup grup olanların her birinin şiddetle uyarıldığını beyan etmek zorundayız. Bu yönüyle bölünüp parçalanmanın bir anlamda şeytana hizmet olduğunu ve onun "ümmeti bölüp parçalamak" şeklindeki hedefine hizmet etmek ve ekmeğine yağ sürmekten başka bir işe ya-

ramadığını belirtmek gerekmektedir. "Dinlerini parçalamak"tan kasıt, dinin bazı hükümlerini kabul edip diğerlerini reddetmektir. Yüce Allah böylesi bir kabulü Bakara 2:85 ve Nisâ 4:150-151'de şiddetle reddetmekte ve sahiplerine "tam kâfir" demektedir. İman bütüncül bir kurumdur; istisna kaldırmaz. Bu nedenle, dinde tefrika dinsizliktir ve İslam ümmetinin dirliğine yönelik en büyük felakettir. Dinde tefrika yaratanlarla Hz. Peygamber'in hiçbir işinin bulunmadığının söylenme nedeni de bu olsa gerektir.

2 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:53. Yüce Allah bölünüp parçalananlarla ilgili bir sosyolojik tahlil yapmakta ve her bir grubun sahip olduğu inanç, kabul, uygulama vs. her ne varsa onlarla mutlu olduklarını haber vermektedir. Şimdilerde de yaşanan vakıa tamamen böyledir. Her bir grup kendisinin kurtulacağını, çünkü tek doğrunun kendisi olduğunu söylemeye getirmekte, başkalarını ötekileştirmekte, diğerlerinin de doğru olabileceği noktasında herhangi bir beyana veya esnekliğe yer vermemektedirler. O kadar ki mezhebini dinleştirenler diğer mezhepleri dinsizlikle suçlamakta olduklarını, tersinden bakılınca karşıtlarının da onları dinsiz görebileceğini görmezlikten gelmektedirler. Ümmetin şimdilerde yaşadığı en büyük felaket budur. Hidayet rehberini "vahiy" olarak belirlemeyenlerin varıp duracağı nokta işte maalesef bu şekilde "bölünmek, parçalanmak, kendi sahip olduğuyla övünmek, diğerlerini ötekileştirmek, dini kendi tekeline alıp diğerlerini dinsiz görmek, sonrasında onların canını, malını, kanını, ırzını kendisine helal görmek, onları üstelik de Allah rızası için (!) öldürmeyi cihad saymak"tır. Bir müslüman asla ve asla böyle olamaz, olmamalıdır; böyle olanlar mutlak surette uyarılmalı ve gidişatın son derece yanlış ve sonunun uçurum olduğu kendilerine tebliğ edilmelidir. Bu konuda merkeze alınacak ilk ayetlerden olan Âl-i İmrân 3:103. ayet de asla akıllardan çıkarılmamalıdır: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın; ayrılmayın! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız da kalplerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Ateşten bir çukurun tam kenarındayken oradan da sizi kurtarmıştı. Allah doğru yolu bulasınız diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor."

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:55; 'Ankebût 29:66.

5 Kasas 28:46, Secde 32:3 ve Sebe' 34:44'te Hz. Peygamber döneminde yaşamakta olan topluma "Hz. Muhammed'den önce hiçbir uyarıcı gelmediği", Sebe' 34:44'te ve Fâtır 35:40'ta "kendilerine kitap indirilmediği", Rûm 30:35'te "onlara herhangi bir delil indirilmediği", Sâffât 37:156-157'de "hiçbir delillerinin ve kitaplarının bulunmadığı", Zuhruf 43:21 ve Kalem 68:37'de "kitaplarının olmadığı" inkârî soru kalıplarında gündeme getirilmektedir.

6 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Lokmân 31:32; Zümer 39:8.

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾
فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْك۪ينَ وَابْنَ السَّب۪يلِ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذ۪ينَ يُر۪يدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ وَاُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَٓا اٰتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَا۬ ف۪ٓي اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللّٰهِ وَمَٓا اٰتَيْتُمْ
مِنْ زَكٰوةٍ تُر۪يدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

Surenin 37-45. ayetlerinde Yüce Allah'ın rızık vericiliği, faizin durumu, zekâtın önemi, Yüce Allah'ın hayata hâkimiyeti, karada ve denizlerde bozulmanın nedeni, öncekilerden ibret alınması gerektiği, dine zamanında yönelmenin zorunluluğu ve sorumlulukların şahsiliği dile getirilmektedir.

37. Görmediler mi ki Allah, rızkı dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verebilir, kısarak (dar) da.[1] Şüphesiz ki bunda inanan bir toplum için dersler vardır.

38. Sen yakınlara, yoksula ve yolda kalmışa hakkını[2] ver! Allah'ın rızasını isteyenler için bu, hayırlı olandır. İşte onlar kurtulanların ta kendileridir.

39. İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz.[3] Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte (zekât veren) o kişiler -evet onlar- (sevaplarını) katlayanlardır.[4]

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

2 Bu cümle fakirlerin diğer insanların mallarında hakları bulunduğunun, ayrıca infakın, sadakaların ve zekâtın "kâr"dan değil, "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delillerindendir. Benzer mesajlar: En'âm 6:141; Tevbe 9:103; İsrâ 17:26; Zâriyât 51:19; Me'âric 70:24.

3 Bu ifade şöyle de anlaşılabilir: "İnsanların mallarından fazlasıyla karşılığını alırız düşüncesiyle yaptığınız harcamaların Allah katında hiçbir getirisi yoktur." Yüce Allah toplumsal hayatın bir gereği olarak infakla ilgili bir buyruğunu beyan ettikten sonra, bu defa toplumsal hayatın en büyük çöküş sebebi olan faize değinmekte, konuyla ilgili çok önemli bir mukayeseye yer vermektedir. İnsanların mallarında şekilsel olarak bir artış sağlansın diye verilen herhangi bir faizin esasında gerçek manada Yüce Allah katında bir artış ifade etmediğini, dolayısıyla herhangi bir değer taşımadığını ifade etmektedir.

4 Bu ayette gerçek artışın faizde olan değil, Allah rızası için verilen zekât olduğu belirtilmektedir. Benzer mesaj: Bakara 2:276.

اَللّٰهُ الَّذٖي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمٖيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيٖيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ
مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ
اَيْدِي النَّاسِ لِيُذٖيقَهُمْ بَعْضَ الَّذٖي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

40. Allah, sizi yaratandır; sonra sizi rızıklandırandır; sonra sizi öldürecek, sonra da sizi (tekrar) diriltecek (olan)dır. (Allah'a koştuğunuz) ortaklarınız içinde bunlardan herhangi bir şeyi yapabilecek var mı?[1] O, onların ortak koştuklarından yüce ve uzaktır.

41. İnsanların elleriyle kazandıkları (yaptıkları) yüzünden karada ve denizde bozulma meydana geldi.[2] Böylece (yanlış yoldan) dönsünler diye (Allah onların) yaptıklarının bir kısmını onlara tattırır.

1 Bu cümle ile ilişkilendirilebilecek bir ifade Fâtır 35:4'te şu şekilde yer almaktadır: "Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek herhangi bir yaratıcı mı var!" Yüce Allah bu cümlede zâtından başka hiçbir varlığın insanları gökten ve yerden rızıklandırmadığını vurgulu bir ifadeyle beyan etmektedir. Cümlenin başındaki *hel* edatından sonra gelen bir nekra kelimenin başındaki *min* edatı, "hiçbir şekilde, asla ve asla" gibi anlamlar vermekte, özellikle Fâtır 35:4. ayette Allah'tan başka hiçbir rızık vericinin olamayacağı, var oldukları sanılan hiçbir ortağın Allah'ın yaptıklarını yapamayacağı beyan edilmiş olmaktadır. Buradaki soru ifadesi, inkârî bir sorudur ve soruya konu edilen şeyin tersinin doğru olduğunu ifade etmeyi amaçlamaktadır. "Allah'tan başka herhangi bir ortak var mı!" demek, "Allah'tan başka hiçbir ortak yoktur" demektir.

2 Bu ayet Bakara 2:155, Nisâ 4:62, 79, Kasas 28:47, Şûrâ 42:30 ve 48. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayette doğadaki bozulmaların sebebinin insanların yaptığı olumsuzluklar olduğu bildirilmektedir. Rûm 30:41. ayetin muhteşem mesajlarından birisi de Yüce Allah'ın varlığını inkâr etmek için O'nun kötülüklere engel olmadığını, dolayısıyla kötülüğü engellemeyen veya kötülüğü var edenin de tanrı olamayacağını savunan "kötülük problemi/teodise" anlayışına verdiği cevaptır. Zira havada ve karada meydana gelen bozulmaların (fesadın) müsebbibi Yüce Allah değil, bizzat insanların kendisidir. Kötülüğün yok olması için iyi olmak yetmemektedir. Aktif iyilerden olmak; yanlışa, bozulmaya ve kötülüğe müdahale etmek gerekmektedir. İnsanın yeryüzünde halife kılınmasının amacı da budur. Ayrıca Yüce Allah kendi iradesi sonucunda dilediği zaman kötülükte sınır tanımayanlara müdahale etmekte ve azabını göndermektedir. Ama insan kendi sorumluluklarına yerine getirmeli ve her şeyi Allah'a havale etme hastalığından vazgeçmelidir.

قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾
فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَنْ
كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهِ اَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ
وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

42. De ki: "Yeryüzünde dolaşın da daha öncekilerin sonları nasıl oldu, bakın!"[1] Onların çoğu müşrikti.

43. Allah katından, dönüşü olmayan bir gün[2] (kıyamet günü) gelmeden önce yüzünü o doğru dine çevir! O gün, (insanlar) bölük bölük ayrılacaklardır.[3]

44. Kim inkâr ederse inkârı kendi aleyhine olur.[4] İyi işler yapanlara gelince, onlar da kendileri için (cennetteki yerlerini) hazırlıyor olurlar.[5]

45. (Allah) iman edip iyi işler yapanlara kendi lütfundan karşılık verecektir. Şüphesiz ki O, kâfirleri sevmez.

Surenin 46-53. ayetlerinde rüzgârların etkinliği, önceki nesillerin feci akıbeti, yağmurların yaratılışı, toprakta nasıl dönüşümlere vesile olduğu, felaket anlarında nankörlerin durumu, inkârcıların ölü gibi algılanması ve onlara herhangi bir şey duyurulamayacağı dile getirilmektedir.

46. Size rahmetinden tattırsın, gemiler O'nun emriyle yüzsün, lütfundan (payınızı) arayasınız ve şükredesiniz diye müjdeciler olarak rüzgârları göndermesi de O'nun delillerindendir.[6]

1 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

2 *Lâ meradde lehû minellâhi* ifadesi "Allah'tan başka hiç kimsenin bu günün önüne geçememesi" demektir ve kıyamet-ahiret sürecinin de yargılanmanın da kesinlikle gerçekleşeceği anlamına gelmektedir.

3 Benzer mesaj: Rûm 30:14.

4 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:7; Neml 27:40; Lokmân 31:12; Fâtır 35:39; Zümer 39:7.

5 Ayetin sonunda yer alan *yemhedûne* fiili de "hazırlanmak" manasına gelmekte, "beşik" manasını veren *el-mehd* kelimesiyle aynı kökten geldiği için "kendi beşiğini hazırlamak" gibi bir anlam boyutu kazanmaktadır.

6 Benzer mesajlar: Nahl 16:14; Fâtır 35:12; Câsiye 45:12.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَٓاؤُ۫هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذٖينَ اَجْرَمُواۜ وَكَانَ
حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿٤٧﴾ اَللّٰهُ الَّذٖي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثٖيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَٓاءِ كَيْفَ
يَشَٓاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖۚ فَاِذَٓا اَصَابَ بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ اِذَا
هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهٖ لَمُبْلِسٖينَ ﴿٤٩﴾ فَانْظُرْ اِلٰٓى
اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدٖيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رٖيحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهٖ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

47. Yemin olsun ki biz senden önce onların toplumlarına elçiler göndermiştik de onlara apaçık belgeler (deliller) getirmişlerdi. (İnkâr edip) günaha dalanlardan intikam almıştık.[1] Müminlere yardım etmek de üzerimize haktır[2] (borçtur).

48. Allah rüzgârları gönderendir. Bu (rüzgâr)lar bulutu kaldırır. (Allah) onu gökte dilediği gibi yayar ve parçalara ayırır. (Bulutların) arasından yağmurun çıktığını görürsün. (Allah) kullarından dilediğine onu (yağmuru) isabet ettirince onlar hemen sevinirler.[3]

49. Oysa onlar daha önce yani üzerlerine (yağmur) indirilmesinden önce iyice ümitlerini kesmişlerdi.

50. Allah'ın rahmetinin sonuçlarına bir bak: Toprağı ölümünün ardından nasıl diriltiyor! Şüphesiz ki O, ölüleri de mutlaka diriltici̇dir.[4] O, her şeye gücü yetendir.

51. Şüphesiz ki bir rüzgâr göndersek de onu (ekinleri) sararmış görseler, ardından elbette nankörlüğe başlarlar.

1 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

2 Bu cümle "Müminlere yardım etmek de bize düşer" şeklinde de tercüme edilebilir. Yüce Allah eski azgın ve sapkın kavimlerin vaktiyle zulmettikleri müminlere yardım etmeyi kendi üzerine aldığını, bunu üstlendiğini bildirmektedir. Burada sözü edilen *hakkan* yani "borç", "yükümlülük" ifadesi, "gereklilik" değil de "kereminin bir gereği" olması manasına alınmalıdır.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:57; Tâhâ 20:53; Nûr 24:43; Furkân 25:48-49; Neml 27:63; Fâtır 35:9.

4 İşte ölü gibi duran topraktan nasıl ki bitkiler çıkartılıyorsa, A'râf 7:25, Tâhâ 20:55, Hacc 22:5-6, Mü'minûn 23:16, Rûm 30:19 ve Fussilet 41:39 gibi ayetlerde de ifade edildiği gibi, insanlar da ahirette o topraktan aynı şekilde çıkartılacaklardır.

فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِر۪ينَ ﴿٥٢﴾ وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِ
الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْۜ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ
مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةًۜ يَخْلُقُ مَا
يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْقَد۪يرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَۙ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍۜ
كَذٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ وَالْا۪يمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ ف۪ي كِتَابِ اللّٰهِ اِلٰى
يَوْمِ الْبَعْثِۘ فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

52. Şüphesiz ki sen ölülere[1] duyuramaz; sağırlara da arkalarını dönüp giderlerken çağrıyı duyuramazsın.

53. Sen körleri şaşkınlıklarından (çevirip) doğru yola iletemezsin.[2] Ayetlerimize inanıp teslim olanlardan başkasına duyuramazsın.[3]

Surenin 54-60. ayetlerinde insanların hayatlarıyla ilgili üç dönem, kıyamet-ahiret sürecinde inkârcıların çaresizliği, Kur'an'ın her türden mesaj içerdiği, inkârcıların olumsuz ve katı tutumları eleştirilmektedir.

54. Sizi güçsüz yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından (size) kuvvet veren ve sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve yaşlılık veren Allah'tır. O dilediğini yaratır. O bilendir, gücü yetendir.

55. O (Son) Saat gerçekleştiği gün, suçlular (dünyada) ancak kısa bir süre kaldıklarına dair yemin edeceklerdir.[4] İşte onlar (dünyada da gerçeklerden) böyle döndürülüyorlardı.

56. Kendilerine ilim ve iman verilenler (inkârcılara) şöyle diyeceklerdir: "Şüphesiz ki siz Allah'ın yazısında (hükmedildiği gibi) diriltilme gününe kadar kaldınız. İşte bugün, diriltilme günüdür[5] fakat siz onu bilmiyordunuz (reddediyordunuz)."

1 Burada sözü edilen *el-mevtâ* kelimesi, "kalbini öldürenler" demektir. Bakara 2:154 ve Âl-i İmrân 3:169'da Allah yolunda öldürülenlerle ilgili olumlu manada gündeme getirilen yeni bir hayat tanımı ve bakış açısı gibi, bu ayette de ölü ve sağır ifadelerine bu kez olumsuz anlamda yeni bir perspektif kazandırılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:43; Zuhruf 43:40.

3 Benzer mesaj: Neml 27:80-81.

4 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:45; İsrâ 17:52; Tâhâ 20:103; Mü'minûn 23:113; Ahkâf 46:35; Nâzi'ât 79:46.

5 Benzer mesajlar: Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي
هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾
كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ
الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

57. O gün, haksızlık edenlerin (zalimlerin) mazeretleri (kendilerine) yarar sağlamayacak; onlardan (Allah'ı) memnun etmeye çalışmaları da istenmeyecektir.[1]

58. Yemin olsun ki biz bu Kur'an'da insanlara her türlü örneği verdik.[2] Onlara bir ayet (mucize) getirsen, kâfir olanlar elbette şöyle diyeceklerdir: "Siz ancak ve ancak (gerçekleri) iptal edenlersiniz."

59. İşte (gerçeği) bilme(k isteme)yenlerin kalplerini Allah böyle mühürler.[3]

60. Sabret! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir.[4] (Buna) kesin bir şekilde inanmayanlar sakın seni gevşekliğe sevk etmesin![5]

1 Nahl 16:84, Rûm 30:57 ve Câsiye 45:35'te geçen *lâ yüsta'tebûne* edilgen fiili "özür dileme imkanı verilmemesi", "af dileyememeleri", "rızalık istenmemesi", "dünyaya geri döndürülmemek" gibi anlamlar içermektedir. Hatırlattığımız ayetlerde sözü edilenlerin inkârcılar ve zâlimler olduğunu tekrar vurgulamak gerekmektedir. Bu doğrultuda Yüce Allah tarafından, inkârda ısrar edenlere mazeret beyan etme fırsatı verilmeyeceği gibi, suçlarını itiraf edip af dileme imkanı da tanınmayacağı bildirilmektedir. Ayrıca, âdeta "Bugün mazeret beyan etme günü değildir" demek istenircesine, Tahrîm 66:7'de geçtiği üzere, "Ey kâfirler! Bugün mazeret göstermeyin" emri de bu konuda çok önemli bir yere sahiptir. Dahası, Mü'minûn 23:108'de de benzer bir ifade yer almaktadır. Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Mü'min 40:52; Fussilet 41:24; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43; Zümer 39:27; Haşr 59:21.

3 Burada, gerçeği bilmeyi istememek "sebep", kalplerin mühürlenmesi ise "sonuç"-tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93, Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

4 Benzer mesajlar: Mü'min 40:55, 77.

5 Buradaki *yestehıffenne* kelimesi "kolaycılık yapmak", "gevşeklik göstermek", "telaşa düşürmek", "hafife almak" gibi anlamlar içermekte, Hz. Muhammed ve onun şahsında bütün müslümanlar bilinçlendirilmek istenmektedir.

31

LOKMÂN SURESİ

34 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 34 ayetten oluşan, adını 12 ve 13. ayette geçen ve *lukmân* yani "Hz. Lokman"dan alan Lokmân suresi inişte 75, mushaf sırasında ise 31. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَك۪يمِۙ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِن۪ينَۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ينَ يُق۪يمُونَ
الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَۜ ﴿٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ
وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَر۪ي لَهْوَ الْحَد۪يثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ
بِغَيْرِ عِلْمٍۗ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُه۪ينٌ ﴿٦﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde vahye, onun muhsinler için ne anlam ifade ettiğine, duyarlı müminlerin çeşitli özelliklerine, insanları saptırmak için uğraşanların sonuçsuz çabalarına, iman edenlerin ödüllerine ve evren kitabından bazı ayetlere/delillere değinilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]

2. İşte şu(nlar), doğru hükümler içeren Kitab'ın ayetleridir.

3. (O Kitap) güzel davrananlar için bir rehber ve rahmettir.

4. Onlar namazı kılar, zekâtı verir ve ahirete de kesin bir şekilde inanırlar.

5. İşte onlar Rableri tarafından doğru yol üzerindedir ve onlar kurtulanların ta kendileridir.[2]

6. İnsanlardan öylesi var ki bilgisizce Allah yolundan saptırmak ve sonra da o (yol)la alay etmek için boş söz[3] satın alır. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Muhsinler/iyi insanlarla ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:2-5; Enfâl 8:2-4; Neml 27:1-3.

3 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *lehve'l-hadîs* ifadesi "asılsız hikâye, masal", "boş söz", "söz oyunu", "laf cambazlığı" gibi anlamlar içermektedir. İnsanı hakikati öğrenmekten engelleyen ve onu oyalayan, işinden alıkoyan sözler, asılsız hikâyeler, masallar, efsaneler gibi anlatılar bu kavramın kapsamında yer almaktadır.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ فٖٓي اُذُنَيْهِ وَقْرًاۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ
﴿٧﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعٖيمِ ﴿٨﴾ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ
وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ
تَمٖيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فٖيهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍۜ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَنْبَتْنَا فٖيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرٖيمٍ
﴿١٠﴾ هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَاَرُونٖي مَاذَا خَلَقَ الَّذٖينَ مِنْ دُونِهٖۜ بَلِ الظَّالِمُونَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ ﴿١١﴾

7. Ona ayetlerimiz *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman, sanki bunları duymamış,[1] sanki kulaklarında (s)ağırlık varmış gibi kibirlenerek yüz çevirir.[2] Onu, elem verici bir azapla müjdele![3]

8. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için nimetleri bol cennetler vardır.

9. Allah'ın vaadi olarak orada *ebedî* kalacaklardır. O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

10. O, gökleri görebileceğiniz direkler olmadan yaratmıştır.[4] Sizi sarsmasıyla ilgili yer içinde ağır baskılar yerleştirmiştir.[5] Orada (yeryüzünde) her çeşit canlıyı yaymıştır.[6] Gökten su indirip, orada (yerde) her değerli çiftten yetiştirmekteyiz.

11. İşte bu(nlar) Allah'ın yarattıklarıdır. O'ndan (Allah'tan) başkasının ne yarattığını bana gösterin! Hayır! Zalimler apaçık bir sapkınlık içindedir.

1 Benzer mesaj: Câsiye 45:8.

2 Benzer mesajlar: Fussilet 41:5, 44.

3 Elem verici azabın müjdelenmesi muhataplarla alay etmektir ve işte vahye karşı kibir içerisine girip Yüce Allah'ın yolunu alay konusu haline getiren bu kişilerin elem verici bir azapla karşılaşacakları kendilerine müjdelenmiş(!) olmaktadır.

4 Bu cümle "Allah gökleri gördüğünüz üzere direksiz yarattı" şeklinde de tercüme edilmektedir. Bizim tercümedeki tercihimiz, göklerin bizim göremeyeceğimiz şekilde olsa da direklerinin bulunduğu sonucunu vermektedir. Zaten *teravnehâ* cümlesindeki *hâ* zamiri "direkler" anlamındaki *'amed* kelimesine gitmektedir. Zaten "zamirlerin kendilerine en yakın ilgili kelimeyle ilişkili görülmesi" şeklindeki dil bilgisi kuralının da gereği budur. Benzer mesaj: Ra'd 13:2.

5 Yerin içine ağırlıkların yerleştirilmesi "sarsılmaması" değil de "sarsılması"yla ilgili bir mesaj vermektedir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Nahl 16:49; Lokmân 31:10; Şûrâ 42:29; Câsiye 45:4.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ
غَنِيٌّ حَم۪يدٌ ﴿١٢﴾ وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِه۪ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ
عَظ۪يمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ ف۪ي عَامَيْنِ اَنِ
اشْكُرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيْكَۜ اِلَيَّ الْمَص۪يرُ ﴿١٤﴾

Surenin 12-19. ayetlerinde Hz. Lokman'a hikmet verildiği, Hz. Lokman'ın oğluna yönelik on öğüdü ve ana babaya iyilik etmenin gerekliliği ile onlara itaatin tek istisnası dile getirilmektedir.

12. Yemin olsun ki biz Lokman'a[1] "Allah'a şükret!" diyerek *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) vermiştik. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de (bilsin ki) şüphesiz ki Allah (gerçek) zengindir, övgüye layıktır.[2]

13. Hani Lokman, oğluna öğüt vererek "Ey yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Şüphesiz ki şirk büyük bir *zulüm*dür." demişti.[3]

14. Biz insana, ana babasını (onlara güzel davranmasını) emretmişizdir.[4] (Çünkü) annesi onu sıkıntı üstüne sıkıntı ile taşımıştır. Sütten ayrılması (kesilmesi) de iki yıl içinde olur.[5] (İşte bunun için) "Bana ve ana babana şükret!" diye (emretmiştik).[6] Dönüş, yalnızca banadır.

1 Hz. Lokman, kaynaklarda nakledildiğine göre Ezop (Aesop, Aisopos) diye bilinen kişidir. Lokman b. Bâûra, M.Ö. VI. yy'da yaşamış, hikmetli bir şahsiyet olarak tanınmış, tevhid inancına sahip bir şahsiyetti (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 836'da 12. not). Hz. Lokman'ın Azer evladından olup Hz. Eyüp'ün kız kardeşinin veya teyzesinin oğlu olduğu da ifade edilmektedir. Uzun süre yaşadığı ve Hz. Davud'a yetiştiği, ondan ilim aldığı ve onun peygamber oluşundan önce fetvalar verdiği, sanatla ilgilendiği, İsrâiloğullarına kadılık yaptığı da belirtilmektedir (Ebussuûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, VII, 71). Hz. Lokman'ın Habeşli olduğu da ifade edilmektedir.

2 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:7; Neml 27:40; Rûm 30:44; Fâtır 35:39; Zümer 39:7.

3 Bu ayet En'âm 6:82. ayetle birlikte okunmalıdır. *Adalet*, "bir şeyi yerli yerince yapmaktır;" *zulüm* ise "bir şeyi hakkı olan yerinden etmektir." İnançta tevhid adalettir; şirk ise zulümdür. Yüce Allah'ın ortakları olduğunu iddia etmek en büyük "zulüm"dür.

4 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Ahkâf 46:15.

5 Bu ayet Ahkâf 46:15. ayet birlikte okunmalıdır.

6 Benzer mesajlar: 'Ankebût 29:8; Ahkâf 46:15.

وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ ب۪ي مَا لَيْسَ لَكَ بِه۪ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا
مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَب۪يلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَا
بُنَيَّ اِنَّهَٓا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ ف۪ي صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوَاتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ
يَأْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَط۪يفٌ خَب۪يرٌ ﴿١٦﴾ يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَاصْبِرْ عَلٰى مَٓا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ
فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

15. Onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa onlara itaat etme![1] Onlarla dünyada iyi geçin! Bana yönelenlerin yoluna uy! Sonunda dönüşünüz sadece banadır. (O zaman) size (dünyada) yapmış olduklarınızı bildireceğim.[2]

16. (Lokman şöyle demişti:) "Ey yavrucuğum! Yaptığın (iyi veya kötü her) iş, bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu bir kayanın içinde veya göklerde veya yerin derinliklerinde bulunsa yine de Allah onu (karşına) getirir. Şüphesiz ki Allah (detaylarıyla) bilendir, haberdardır.[3]

17. Ey yavrucuğum! Namazı kıl; iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelle (sakındır); başına gelenlere de sabret![4] Şüphesiz ki bu, azmetmeye değer işlerdendir.

18. İnsanlara yanağını bükme (kibirli olma) ve yeryüzünde kibirlenerek yürüme![5] Şüphesiz ki Allah kendini beğenip övünenleri sevmez.[6]

1 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:8. Bu iki ayette geçen *câhedâ* fiili "zorlamak" demektir. Varlık sebeplerimiz olması ve üzerimizdeki emeklerinden dolayı ana-babanın hakları ödenmez. Dolayısıyla Yüce Allah'ı inkâr ve O'na şirk koşmayı istemeleri dışında onlarla iyi geçinmek -ki ayete göre bu konuda onlara itaat edilmez- ve onları hoşnut etmek bir evladın ana-babaya karşı en önemli görevleri arasındadır.

2 Lokmân suresinin 14 ve 15. ayetleri Hz. Lokman'ın 12 ve 13. ayetlerdeki konuşmasının arasında Yüce Allah'ın açıklamalarıdır. Hz. Lokman 13. ayette başladığı konuşmasına surenin 16. ayetinden itibaren 19. ayete kadar devam etmektedir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:59; Ra'd 13:8-10; Mücâdele 58:7; Mülk 67:13-14.

4 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Şûrâ 42:13; Beyyine 98:5.

5 Benzer mesaj: İsrâ 17:37.

6 Benzer mesajlar: Nisâ 4:36; Hadîd 57:23.

وَاقْصِدْ ف۪ي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَؕ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَم۪يرِ ﴿١٩﴾ اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ
اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةًۜ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُن۪يرٍ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ
قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَاؕ اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّع۪يرِ ﴿٢١﴾ وَمَنْ
يُسْلِمْ وَجْهَهُٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰىؕ وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ ﴿٢٢﴾

19. Yürüyüşünde orta hâlli ol, sesini de alçalt![1] Şüphesiz ki seslerin en çirkini[2] eşeklerin sesidir."

Surenin 20-24. ayetlerinde insanlara yönelik sayısız ilahî nimetler hatırlatılmakta, inkârcıların taklitten vazgeçmelerinin istendiği dile getirilmekte, Yüce Allah'a samimiyetle yönelenlerin doğru bir yol tuttuğu ifade edilerek nankörlerin feci sonlarına gönderme yapılmaktadır.

20. Allah'ın, göklerde ve yerdeki (imkânları) sizin emrinize verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca yaydığını görmediniz mi? (Buna rağmen) insanların bir kısmı -bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı olmaksızın- Allah hakkında tartışmaktadır.[3]

21. Onlara (müşriklere) "Allah'ın indirdiğine uyun!" dendiği zaman, onlar "Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)a uyarız." dediler. Şeytan, onları alevli ateşin azabına çağırıyor idiyse (de mi)![4]

22. Kim iyilik yaparak yüzünü Allah'a teslim ederse elbette en sağlam kulpa yapışmıştır.[5] Bütün işlerin sonu yalnızca Allah'a varır.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:56, 205; İsrâ 17:110.

2 Burada eşeğin "ses tonu" değil "yüksek sesle" anırdığı zamanki sesi çirkin olarak nitelendirilmektedir. Öncesindeki "Sesini de alçalt" ifadesinden de bu çok net anlaşılmaktadır. Allah'ın kendi yarattığına "çirkin sesli" demesi asla kastedilmemektedir. Toplum içerisinde yüksek sesle konuşmak ve bağıra çağıra sohbet etmenin yanı sıra, haklı çıkmak ya da karşısındakini susturmak için bağırarak konuşmanın çirkinliği ifade edilmektedir. Bunun tersi olan "sesi iyice kısarak yapılan yapmacık konuşmalar" da aynı hükme tabidir. Burada vurgulanan husus insanın doğal haliyle ve edeple davranmasıdır. Bkz. Hucurât 49:2-5.

3 Benzer mesajlar: Hacc 22:3, 8.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23. Yüce Allah taklide saplananlara son derece önemli ve sarsıcı, hatta susturucu bir soru sormakta, taklidi insanlara hoş gösteren şeytanın kendilerini ateş azabına çağırdığını haber vermektedir. Taklit ateşe davettir ve ateşe yolculuktur.

5 Bu ayet Bakara 2:256. ayetle birlikte okunmalıdır.

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلٖيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلٖيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمٖيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ
يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ ﴿٢٧﴾ مَا خَلْقُكُمْ وَلَا
بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ اِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ بَصٖيرٌ ﴿٢٨﴾

23. İnkâr edenin inkârı seni üzmesin! Onların dönüşü ancak bizedir.[1] Elbette yaptıklarını kendilerine bildireceğiz. Şüphesiz ki Allah göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

24. Onları biraz yararlandırır, sonra da kendilerini ağır bir azaba sürükleriz.[2]

Surenin 25-30. ayetlerinde müşriklerin Yüce Allah'a yönelik inançlarını itiraf ettikleri, göklerde ve yerde ne varsa her şeyin Allah'a aidiyeti, kelimelerinin sınırsız olduğu, insanları yeniden diriltmenin kolaylığı, gece-gündüz ilişkisi ile Yüce Allah'ın hakikat, tapınılan varlıkların ise batıl oluşu dile getirilmektedir.

25. Onlara "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah" derler.[3] De ki: "Hamd (övgü) Allah içindir; esasında onların çoğu (ne dediklerini) bilmezler."

26. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. Şüphesiz ki gerçek zengin, övülmeye layık olan yalnızca Allah'tır.

27. Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz daha katılarak (mürekkep) olsa yine de Allah'ın sözleri (yazmakla) tükenmez.[4] Şüphesiz ki Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

28. Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz ancak tek bir kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir.[5] Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:68; Yûnus 10:65; Nahl 16:127; Kehf 18:6; Şu'arâ 26:3 Neml 27:70; Rûm 30:44; Fâtır 35:8; Yâsîn 36:76.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:126.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:61, 63; Zümer 39:38; Zuhruf 43:9, 87.

4 Bu ayette ilahi bilgilerin hiçbir şekilde sınırlandırılamayacağı, bitmeyeceği ve insanlar tarafından da kuşatılamayacağı mesajını içermektedir. Benzer mesaj: Kehf 18:109.

5 Yüce Allah'ın yaratma işleminde yorulmamasıyla ilgili benzer mesajlar: Ahkâf 46:33; Kâf 50:15, 38; Vâkı'a 56:62.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرٖٓي
اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَاَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ
الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبٖيرُ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْرٖي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ
اٰيَاتِهٖ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَاِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ
لَهُ الدّٖينَ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

29. Bilmez misin ki Allah geceyi gündüzün içine koyuyor, gündüzü de gecenin içine koyuyor.[1] Güneşi ve ayı emri altına almıştır.[2] Her biri belirlenmiş bir süreye kadar akıp gider.[3] Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

30. Çünkü Allah gerçeğin ta kendisidir;[4] O'nun peşi sıra yalvardıkları ise şüphesiz ki *batıl*dır. Şüphesiz ki Allah -evet yalnız O- yücedir, büyüktür.

Surenin 31-34. ayetlerinde evren kitabından bazı detaylar, insanların sorumluluklarının şahsiliği, Son Saat, kişinin yarın ne kazanacağı ve nerede öleceğini bilememesi gibi konular ele alınmaktadır.

31. Size varlığının delillerini göstermesi için, Allah'ın nimetiyle geminin denizde yüzdüğünü görmüyor musun? Şüphesiz ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için dersler vardır.

32. Dalgalar onları gölgeler gibi kuşattığı zaman, dini yalnız O'na özgü kılarak Allah'a yalvarırlar.[5] (Allah) onları karaya kurtarınca (karaya çıkarınca), içlerinden bir kısmı orta (dengeli yolda) olur. Bizim ayetlerimizi nankör gaddarlardan başkası inkâr etmez.[6]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:27; Hacc 22:61; Fâtır 35:13; Hadîd 57:6.

2 Bu ifade, güneş ve ayın insanın hayatını devam ettirmesi için hizmete sunulması anlamına gelmektedir.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:2; Fâtır 35:13; Zümer 39:5.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:62; Yûnus 10:30, 32; Kehf 18:44; Hacc 22:6, 62; Mü'minûn 23:116; Nûr 24:25.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Zümer 39:8, 49; Şûrâ 42:48.

6 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Dalgalar onları sardığı zaman, dini yalnız O'na özgü kılarak Allah'a yakarırlar. Fakat (Allah) kendilerini karaya çıkarıp kurtardığı zaman çok azı doğru yolda gider. Bizim ayetlerimizi inatçı kafirlerden başkası inkâr etmez." Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Zümer 39:8.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهٖۘ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ
وَالِدِهٖ شَيْـًٔاۜ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۜ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ اِنَّ
اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِۜ وَمَا تَدْر۪ي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ
غَدًاۜ وَمَا تَدْر۪ي نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ خَب۪يرٌ ﴿٣٤﴾

33. Ey insanlar! Rabbinize karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Hiçbir babanın evladı, hiçbir evladın da babası adına hiçbir şey gideremeyeceği günden çekinin![1] Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın ve o çok aldatıcı (şeytan sakın) sizi Allah ile aldatmasın![2]

34. Şüphesiz ki o (Son) Saat'in bilgisi yalnızca Allah'ın katındadır.[3] Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Kimse yarın ne kazanacağını bilemez.[4] Kimse nerede öleceğini de bilemez.[5] Şüphesiz ki Allah bilendir, haberdardır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123, 134, 141, 272, 286; En'âm 6:164; İsrâ 17:13-15; 'Ankebût 29:12; Fâtır 35:18; Zümer 39:7; Necm 53:38; Mümtehine 60:3.

2 Benzer mesaj: Fâtır 35:5.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

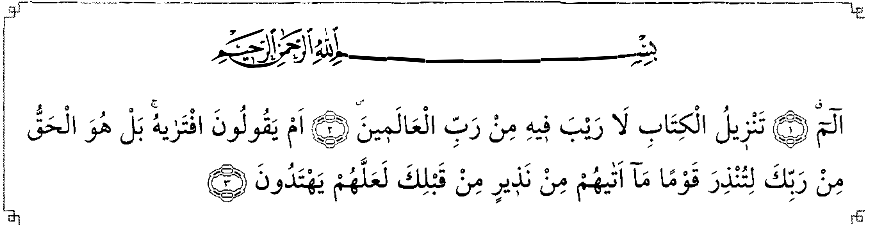
4 Kişinin yarın ne kazanacağını bilememesi, insanın nerede ve ne zaman öleceğini bilememesi gerekçesiyle düşünülmelidir. Nerede öleceğini bilemeyen kişi yarın ne kazanacağını da elbette bilemez.

5 Bu ayette sözü edilen "bilinemeyenler", üç tanedir: "Son Saat", "yarın ne kazanılacağı" ve "nerede ölüneceği." Yağmurun yağdırılması ve rahimlerdekileri Yüce Allah'ın bilmesinde herhangi bir *hasr/kasr* yani "vurgu" yoktur. Bir başka deyişle, yağmurun bilgisinden bahsedilmemekte sadece Allah'ın indirdiği vurgulanmakta; rahimlerde olanı bildiğinden bahsedilmekte ancak Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği gibi bir sınırlama yapılmamaktadır. Dahası, evrende bilinemeyenleri bundan da ibaret saymamak gerekir. Unutulmamalıdır ki Lokmân 31:34'te insanların bilemeyeceği şeyler "üç" başlık olarak belirlenmiştir. Bütün bilinemeyenler elbette bu "üç" konudan ibaret de değildir.

32
SECDE SURESİ

❈ 30 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 30 ayetten oluşan, adını 15. ayette geçen "secdeler hâlinde" anlamındaki *sücced* kelimesinden alan Secde suresi inişte 57, mushaf sırasında ise 32. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde Yüce Allah'ın vahyettiği kitap (Kur'an), evren kitabından bazı başlıklar ve insanın yaratılışı olmak üzere üç farklı kitabıyla (ayetiyle/ delilleriyle) ilgili bilgiler verilmektedir.

1. *Elif. Lâm. Mîm.*[1]
2. Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan bu Kitabın indirilişi âlemlerin Rabbindendir.[2]
3. Yoksa "Onu (Muhammed) uydurdu"[3] mu diyorlar? Aksine doğru yolu bulsunlar diye o, senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş bir kavmi uyarman için Rabbinden gönderilen gerçektir.[4]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesaj: Yûnus 10:37.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

4 Benzer mesajlar: Kasas 28:46; Sebe' 34:44. Bu üç ayetin konusu, Yâsîn 36:6'dan farklıdır. Daha önce Araplara gönderilen Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. Şuayb gibi peygamberler de olduğu düşünüldüğünde, buradaki "uyarıcı gelmemiş" ifadesinin o günkü kavmin kendisi ile ilgili olduğu, uzak atalarına bahse konu peygamberlerin gönderildiği hatırlanmalıdır. Söz konusu üç peygamberden sonra Araplara uzun bir fetret döneminin ardından Hz. Peygamber'in gönderildiği vurgulanmaktadır.

اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۜ مَا
لَكُمْ مِنْ دُونِه۪ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَف۪يعٍۜ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَٓاءِ اِلَى الْاَرْضِ
ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ ف۪ي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾

4. Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde (dönemde) yaratan,[1] sonra *arşa istiva* eden Allah'tır.[2] Sizin için O'ndan başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. (Hâlâ gerçeği) hatırlamıyor musunuz?

5. (Allah) gökten yere (kadar her) işi düzenleyip yönetir. Sonra (bütün bu işler) sizin saymakta olduğunuz türden (takviminize göre) bin sene tutan[3] bir günde O'na yükselir.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Hûd 11:7; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 *Arşa istivâ* ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A'râf 7:54.

3 Benzer mesaj: Hacc 22:47. Bu tür ifadeler zaman kavramının göreceliliğini ortaya koyduğu gibi, Rabbimizin mekânının değil de makamının yüceliğini kavratmayı amaçlamaktadır. Zira bu ifadeler "O'nun katındaki bir gün bizim saydığımız 1000 yıl gibidir de 1001 yıl gibi değildir" manasına gelmez. Kadir 97:3'te de olduğu gibi buradaki kasıt "çokluk" manasını vermektir; yoksa "rakamsal bir sınır çizmek" değildir.

ذٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾ اَلَّذِٓي اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ
الْاِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَٓاءٍ مَهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ
رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾ وَقَالُٓوا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِي
الْاَرْضِ ءَاِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ﴿١٠﴾

6. İşte, görünmeyeni de görüneni de bilen,[1] güçlü, çok merhametli olan O'dur.
7. O ki yarattığı her şeyi güzel yapmış[2] ve insanı yaratmaya çamurdan başlamıştır.[3]
8. Sonra onun neslini dayanıksız bir suyun özünden yaratmıştır.[4]
9. Sonra onu şekillendirmiş, ona *rûh*undan üflemiştir. Sizin için işitme (duyusu), gözler ve kalpler yaratmıştır.[5] Ne kadar da azınız şükrediyor!

Surenin 10-14. ayetlerinde müşriklerin diriltilmeyi inkârları, Yüce Allah'a döndürülecekleri, suçluların boynu bükük kalacağı, dünyaya geri döndürülmek isteklerinin reddedileceği haber verilmektedir.

10. (İnkârcılar) "Toprağın içinde kaybolduğumuz[6] zaman biz mi yeni bir yaratılışta olacakmışız?" derler.[7] Doğrusu onlar Rablerine kavuşmayı inkâr edenlerdir.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.
2 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:50; A'lâ 87:2-3.
3 Bu ayet 'Ankebût 29:19-20, Zümer 39:6 ve İnsân 76:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır.
4 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:12 ve Sâffât 37:11.
5 İnsana verilen ve pek çok ayette de şükür sebebi olarak vurgulanan en güzel nimetlerden birisi de duyu organlarıdır. Zira bir başka nimet olan aklı bilgiyle besleyen, Yüce Allah'ın yerde ve göklerde yarattığı ve düzenlediği muhteşem sanatının tezahürlerini algılamaya ve anlamaya yarayan özel yeteneklerdir. Vahyi anlamak için de önce işitme ve görme (görme engelliler için dokunma) duyularına ihtiyaç bulunduğu unutulmamalıdır.
6 Ayette geçen *dalelnâ* fiili burada bilinen ve yaygın olarak kullanılan "sapmak" anlamında değil, konu toprağa gömülen ve toz toprak haline gelen bedenle ilgili olduğu için maksat "kaybolmak", "silinmek", "silinip gitmek" şeklinde anlaşılmalıdır. İnkârcılara göre toprak olan yani toprakta kaybolan bir bedenin yeniden diriltilmesi akla uzak bir durumdur.
7 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

قُلْ يَتَوَفّٰيكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذ۪ي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ
الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُ۫سِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَٓا اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحاً اِنَّا
مُوقِنُونَ

11. De ki: "Size *vekil* kılınan (görevlendirilen) ölüm meleği[1] sizi vefat ettirecek, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."

12. O suçluların Rableri huzurunda başlarını öne eğecekleri[2] ve "Rabbimiz! Gördük, duyduk; bizi (dünyaya) geri gönder de iyi işler yapalım; artık kesin olarak inananlarız!"[3] diyecekleri zamanı bir görsen!

1 Ayetteki *melekü'l-mevti* tamlaması "ölüm meleği" demektir ve herkesle ilgili görevlendirilmiş bir meleğin bulunduğu anlaşılmaktadır. Buradaki "Size görevli kılınan" ifadesi, ölüm meleğinin bu işten gafil olmayacağına, ecel geldiğinde hiç kimsenin yakasını bırakmayacağına, çünkü bundan başka herhangi bir meşguliyetinin olmadığına, işinin sadece bu olduğuna işaret etmektedir. Genelde ölüm meleğinin ismi Azrâîl olarak bilinmekte, ancak böyle bir isim Kur'an'da yer almamaktadır. Bazı ayetlerde "ölüm meleği" değil de *el-melâikeh* "melekler" veya *rusül* "elçiler" kelimeleri geçmektedir. Bu durumda ayetler arasında herhangi bir anlam zıtlığından söz edilmemelidir. Belli ki bazı insanların canını özel bir melek alacakken, bir kısmınınkini ise bir grup melek alacaktır. Melekler sistemin işleticileridir; gerçekte öldüren de dirilten de Yüce Allah'tır. Ölüm melekleriyle ilgili ayetler için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61, 93; A'râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32; Muhammed 47:27.

2 Secde 32:10. ayetinde dile getirildiği üzere, müşrikler öldükten sonra toprağın içerisinde kaybolunca mahşerde tekrar diriltileceklerini inkâr edip bununla alay etmişlerdi. Yüce Allah işte bu alaycılara "suçlular" anlamında *el-mücrimûne* adını vermekte ve o suçluların mahcup durumunu bu ayette hatırlatmaktadır. Bağlam gereği ayetteki suçluları "ahirette diriltilmeyi inkâr edenler" diye yorumladıysak da bu kavramın benzer şekilde inkâr içerisindeki bütün kafirleri içerdiğini söylemeliyiz. Müslüman, günah işlememek ve günahtan kaçınmak için Yüce Allah'a teslim olan insandır; *mücrim* ise "günah işlemek için Allah'a teslim olmaktan kaçan kişi"dir. Müslüman Yüce Allah'a teslim olan, mücrim ise Allah'ın buyruklarına karşı bayrak açan kişidir. Öyleyse müslüman olmak, müslüman kalmak ve müslüman olarak ölmeye çalışmak, yaratılışın gayesini gerçekleştirmektir. İşte bu hassas durumu aşıp kendini sınırsız gören kişiler mücrimler olarak anılmakta ve bu tip insanların Yüce Allah'ın huzurunda boyun büküp başlarını eğecekleri haber verilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Fâtır 35:37; Zümer 39:58.

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنّ۪ي لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ
اَجْمَع۪ينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا بِمَا نَس۪يتُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۚ اِنَّا نَس۪ينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

13. Biz dileseydik elbette herkese hidayetini verirdik.[1] Fakat "Cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağım!" diye benden kesin söz çıkmıştır.[2]

14. (O gün onlara şöyle diyeceğiz:) "Bugüne kavuşmayı unutmanızın karşılığını tadın! Doğrusu biz de sizi unuttuk;[3] yaptıklarınız nedeniyle[4] *ebedî* azabı tadın!"

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Şûrâ 42:8.

2 Benzer mesaj: Hûd 11:119. Bu ayetler, A'râf 7:18, İsrâ 17:63 ve Sâd 38:85. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Mesaj olarak bir benzeri de Hûd 11:119'da geçen bu ayette Yüce Allah hayata dair koyduğu kuralı bir kez daha gündeme getirmekte, hak edenlerle cehennemi dolduracağı kararını yinelemektedir. Ayette "Yüce Allah karar verdiği için cehennem insanlarla ve cinlerle doldurulacaktır" mesajı verilmemektedir. Ayetlerin birbirini tefsir ettiği usulü gereği, hangi insanların ve cinlerin cehennemi dolduracağı konusu başka ayetlerde ortaya konulmaktadır. Yüce Allah "cinlerden ve insanlardan her kim İblis'in yolunu takip ederse" onlarla cehennemi dolduracağını beyan etmektedir. Yüce Allah A'râf 7:18'de İblis'e hitap ederek "Cehennemi seninle ve insanlardan sana uyanlarla hepinizle dolduracağım" buyurmaktadır. Konuyla ilgili bilinmesi gereken ayetlerden birisi de A'râf 7:179'dur. Bu ayette meâlen şöyle buyrulmaktadır: "Yemin olsun ki (anlayabilecek akılları ve) gönülleri olmasına rağmen (gerçeği) anlamayan, (hakkı görebilecek) gözleri olmasına rağmen (gerçeği) görmeyen, (hakkı işitebilecek) kulakları olmasına rağmen (gerçeği) duymayan, sadece ruhsuz canlılar gibi, hatta daha da şaşkın bir halde bulunan ve sonuçta gaflete dalan pek çok cin ve insan için cehennemi hazırlamışızdır." Bazı meallerde "sebep-sonuç ilişkisi" gözetilmeden yapılan tercümeler yanlış anlamalara yol açmakta, sanki bazı insanların ve cinlerin özellikle cehennemlik olmaları için yaratıldığı düşünülmektedir. Oysa cehennemlik olmak bir "sonuç"tur; "sebep" ise aklını çalıştırmamak, gözleriyle gerçeği görmeyip kulaklarıyla hakikati işitmemek şeklinde belirlenmektedir.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tevbe 9:67; Tâhâ 20:126; Câsiye 45:34; Haşr 59:19.

4 Ayetin sonundaki "Yaptıklarınızın karşılığı olarak" ifadesi gereği, mahşerdeki karşılıklar dünyadaki tercihlerin sonucudur. İnsanların azapta unutulması "sonuç"tur; bunun "sebeb"i ise onların dünyada hakikati unutmuş ve dikkate almamış olmalarıdır. Yüce Allah hiç kimseye haksızlık etmeyecek, kişiler kendi yaptıklarının karşılığını bulmuş olacaklardır. Sözün özü şudur: "Gerçeği unutanlar azapta unutulacaktır."

السجدة ٩

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا الَّذ۪ينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
﴿١٥﴾ تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًاۘ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَٓا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍۚ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ اَفَمَنْ كَانَ
مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًاۜ لَا يَسْتَوُ۫نَ ﴿١٨﴾ اَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ
الْمَأْوٰىۘ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

Surenin 15-22. ayetlerinde samimi müminlerin özellikleri, mahşerdeki ödüller, müminlerle kâfirlerin kıyaslaması, inkârcılara dünya azabından tattırılarak onlardan gerçeğe geri dönmelerinin istendiği, en zalimlerin hakikatten yüz çevirenler olduğu haber verilmektedir.

15. Bizim ayetlerimize inananlara onlarla (ayetlerimizle gerçekler) hatırlatıldığı zaman, kibirlenmeden secde eder ve Rablerini *hamd* (övgü) ile *tesbih* ederler (yüceltirler).[1]

16. Rablerine korkuyla ve ümitle yalvararak[2] vücutları yataklar(ın)dan uzak kalır;[3] kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah yolunda) infak ederler (verirler).

17. Yaptıklarına karşılık olarak,[4] onlar için ne göz aydınlıklarının gizlendiğini kimse bilemez.

18. Mümin olan kişi, yoldan çıkan kişi gibi midir?[5] (Elbette) bir olamazlar.

19. İman edip iyi işler yapanlara gelince, yaptıklarının karşılığında bir ikram olarak onlar için barınılacak cennetler vardır.

1 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri: A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:56; İsrâ 17:57; Enbiyâ 21:90; Zümer 39:9.

3 Müminlerin geceleri değerlendirmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

4 Burada dikkat çekilen husus, verilecek ödüllerin dünyada yapılanların bir karşılığı olduğunun hatırlatılmasıdır. Demek ki emek vermek "sebep", ödülle buluşturulmak ise "sonuç"tur. Emek olmadan yemek de ekmek de yoktur.

5 Burada ifade edilen yoldan çıkanlardan kasıt "müşrikler, kafirler", "müminken yoldan çıkmış fasıklar", "münafıklar" ya da hepsi olabilir.

وَاَمَّا الَّذٖينَ فَسَقُوا فَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ كُلَّمَٓا اَرَادُٓوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَٓا اُعٖيدُوا فٖيهَا وَقٖيلَ لَهُمْ
ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذٖي كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنُذٖيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْاَدْنٰى دُونَ
الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَا
اِنَّا مِنَ الْمُجْرِمٖينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فٖي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَٓائِهٖ
وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ ﴿٢٣﴾

20. Yoldan çıkanlara gelince, onların barınağı ise ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde geri döndürülmüş (olacak)lar[1] ve kendilerine, "Yalanlamış olduğunuz cehennem azabını tadın!" denecektir.[2]

21. (Gerçeğe) dönsünler diye en büyük azaptan önce onlara mutlaka en yakın azaptan[3] (dünya azabından) tattıracağız.

22. Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatıldıktan sonra onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir ki! Şüphesiz ki biz suçlulardan intikam alıcılarız.[4]

Surenin 23-30. ayetlerinde Hz. Musa'ya kitap verildiği, İsrailoğullarından birtakım önderler çıkarıldığı, önceki helak edilenlerden ve yağmurun yağdırılıp doğanın canlandırılmasından dersler çıkartılması gerektiği, inkârcıların hak ettikleri azabı beklemeleri belirtilmektedir.

23. Yemin olsun ki biz Musa'ya da Kitabı vermiştik. Sen (de) ona kavuşacağından şüphe etme![5] Onu İsrailoğulları'na bir rehber kılmıştık.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:107; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11; Câsiye 45:35.

2 Benzer mesaj: Sebe' 34:42.

3 "En yakın azap" ifadesi ile kastedilen, dünya hayatında yaşanan sıkıntılardır. Gerekçe de muhatapların gerçeğe geri dönmeleri yani tevbe etmeleridir. Sanıldığı veya iddia edildiği gibi bu ayette "kabir azabı"na dair hiçbir işaret yoktur. Dünyada yaşanan sıkıntılar ne kadar ağır olursa olsun, ahirette yaşanacak azaptan kesinlikle daha hafiftirler. Bu itibarla, bu hayattakilere bakarak ahiret âlemindeki azabı hesaba katmamak aldanmanın en büyüğünü oluşturmaktadır.

4 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

5 Hz. Muhammed de Hz. Musa'nın muhatapları tarafından karşılaştığı engellerle karşılaşacak, sıkıntıları vahiy sayesinde aşıp sonunda tıpkı Hz. Musa gibi zafere ulaşacaktır. Vahyin kaynağından hiç kimsenin hiçbir şekilde şüpheye kapılmaması gerektiği noktasında Hûd 11:17 ve Fussilet 41:53'te dikkat çekilen husus ile buradaki vurgu aslında aynı mesajda buluşmaktadır.

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ
بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ اَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ
الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ اَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ
الْمَاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْ اَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾

24. Sabrettikleri ve ayetlerimize kesin bir şekilde inandıkları zaman onların içinden, emrimizle doğru yola ulaştıran önderler çıkarmıştık.[1]

25. Şüphesiz ki Rabbin anlaşmazlığa düştükleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecektir.[2]

26. Yurtlarında dolaştıkları kendilerinden önceki nice nesli helak etmiş olmamız onlara (sonrakilere) yol göstermedi mi? Bunlarda elbette dersler vardır. (Gerçeği) dinlemezler mi?

27. Kupkuru yerlere suyu ulaştırdığımızı, onunla hayvanlarının ve kendilerinin yemekte oldukları ekini çıkarmakta olduğumuzu da mı düşünmediler?[3] (Gerçeği) görmezler mi?

1 Bu ayet Yüce Allah'ın Kasas 28:5'te bildirdiği "İsrailoğulları'nı önderler kılma" vadinin gerçekleştirilmiş olduğunun delilidir. İsrailoğulları içinde Hz. Musa'yı ve kardeşi Hz. Harun'u bunaltan çoğunluğun aksine, A'râf 7:159'da da ifade edildiği gibi "Musa'nın kavminden de gerçeğe rehberlik eden ve onunla adil davranan bir topluluk vardır."

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:93: Nahl 16:92, 124; Câsiye 45:17. Bu ayetin yorumunda İmam Mâtürîdî özetle şu tespitlerde bulunmaktadır: "Her din müntesibi kendi dininin Allah'ın dini olduğunu, kendisinin benimsediği esasların Allah'ın emrettiği buyruklar olduğunu ve diğerlerinin Allah'ın benimsenmesini emrettiği dininin dışında kalan geçersiz dinler/inanışlar olduğunu iddia etmektedir. Yüce Allah herkese benimsemelerini emrettiği dini, delillerle ve ayetlerle açıkladığı halde ve onlar da bunu bilip öğrendikleri halde onlar büyüklenmiş, inat edip bunu gizlemişler, insanları ve kendilerine uyanları aldatmışlardır. Böylece Cenab-ı Hak bu dünyada gizlemiş oldukları ve ahirete dair yaptıkları aldatmaları açıklamaktadır." (Ebu Mansur Mâtürîdî, *Tevîlâtü'l-Kur'an*, Ensar Neşriyat, XI, 327). Benzer durumların bugünün müminleri arasında da olması Yüce Allah'ın ayetinin evrensel mesajlar içerdiğinin de delilidir.

3 Ayetteki *nesûku* "sevk ediyoruz", *nuhricü* "çıkartıyoruz" fiillerinin geniş zaman kalıbında getirilmesi, Yüce Allah'ın hayata her an müdahil olduğunu, yaratma işleminin dışında kalmadığını göstermektedir. Benzer mesajlar: Nahl 16:8; Yâsîn 36:36; Rahmân 55:29.

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذٖينَ كَفَرُوا
اٖيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

28. "Doğruysanız bu fetih (hüküm) günü ne zamanmış!" derler.[1]

29. De ki: "Fetih (hüküm) gününde kâfir olanlara (o günkü) imanları yarar sağlamayacak[2] ve kendilerine bakılmayacak da!"[3]

30. Onlardan yüz çevir ve bekle! Şüphesiz ki onlar da bekleyenlerdir.[4]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

2 Ölüm anında veya Son Saat'te ya da ahirette iman etmenin faydasının olmayacağıyla ilgili bkz. Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

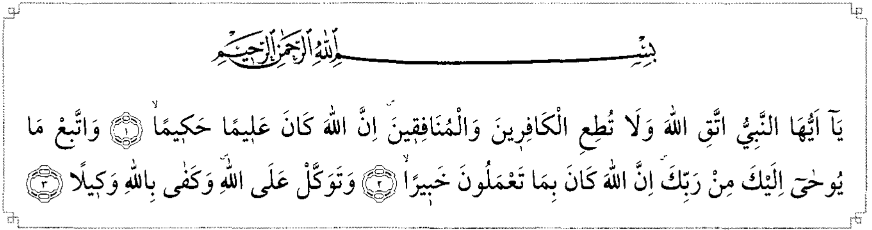
3 Ayetteki "onlara bakılmaz" ifadesi, "onlara fırsat ve huzur verilmez" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:162; Âl-i İmrân 3:77, 88; Nahl 16:85; Enbiyâ 21:40.

4 Benzeri En'âm 6:158'de ve benzer ayetlerde de geçtiği gibi, inkârcılara zaman verilmesi, onlarla ilgili acele edilmemesi gerektiği, Hz. Peygamber gibi onların da akıbetlerini beklemekte olduğu ifade edilmektedir. Buradaki mesajı Meryem 19:84 ile de anlayabiliriz. Buna göre Hz. Peygamber'in acele etmemesi kendisine emrediliyor demektir. Bu ifadede maksat "helaki beklemek" şeklinde de anlaşılmaktadır. "Hz. Peygamber'in onların helakini beklemesi" Yüce Allah'ın emrini beklemek anlamına gelirken, onların beklemesi ise nefislerinin kendilerine bunu hoş göstermesi ve şeytana güvenmeleri manasına gelmektedir. Bir başka manaya göre, buradaki maksat Hz. Peygamber'in ilâhi yardımı beklemesi, diğerlerinin ise putlarından yardım beklemeye devam etmeleridir. Üçüncü bir yoruma göre, Hz. Peygamber'in onların azabını beklemesi kast edilmektedir. Onların beklediği azap ise alay ederek "Bizi tehdit edip durduğun o şeyi haydi getir" (A'râf 7:70) veya "Eğer doğru iseniz o va'd (o fetih) ne zamanmış! derler" (Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Mülk 67:25) gibi sözleriyle ifade ettikleridir. Bağlam dikkate alındığında Secde suresinin 10 ve 28. ayetlerinde dile getirdikleri alay cümleleriyle buradaki mesaj birbirini tamamlamaktadır.

33
AHZÂB SURESİ

❦ 73 Ayet ❦

Medine döneminde indirilen, 73 ayetten oluşan, adını 20 ve 22. ayetlerde geçen ve "gruplar" anlamına gelen *el-ahzâb* kelimesinden alan Ahzâb suresi inişte 105, mushaf sırasında ise 33. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde Hz. Muhammed inşa edilmekte, Araplarda bulunan zıhar ve evlatlıklarla ilgili bazı geleneksel kabuller reddedilmekte, Hz. Muhammed'in müminlere yakınlığı hatırlatılmakta, peygamberlerden söz alındığı ve herkesin sorgulanacağı bildirilmektedir.

1. Ey Peygamber! Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) ol; kâfirlere ve münafıklara itaat etme![1] Şüphesiz ki Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

2. Rabbinden sana vahyedilene uy![2] Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

3. Allah'a güven! *Vekil* (güven kaynağı) olarak Allah yeter.[3]

1 Benzer mesaj: Ahzâb 33:48. Ahzâb suresinin ilk üç ayetinde özelde Hz. Peygamber'e, genelde ise bütün müminlere ve insanlara üç temel ilke ve prensip emredilmektedir: Birincisi "Allah'a karşı duyarlı olmak ve sorumluluk bilinci", ikincisi "dünya hayatını şekillendiren ve bir rehber olan vahye uymak, geleneksel inanç ve kabulleri de vahiy ölçeğinde değerlendirip düzenlemek, kabul ya da reddetmek", üçüncüsü ise "her halükarda Yüce Allah'a sonsuz bir güven duymak".

2 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:81; Ahzâb 33:48.

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ ف۪ي جَوْفِه۪ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـئ۪ تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْۚ
وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَٓاءَكُمْ اَبْنَٓاءَكُمْۜ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْۜ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّب۪يلَ ﴿٤﴾

4. Allah hiçbir erkeğin (insanın) göğsünde iki kalp yaratmamıştır.[1] *Zıhar*[2] yaptığınız eşlerinizi anneleriniz kılmamış ve evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız yapmamıştır.[3] Bunlar sizin ağızlarınızdaki (boş) sözlerden ibarettir. Allah ise gerçeği söyler ve (doğru) yola O ulaştırır.

1 Bu ayetin iniş sebebi olarak çeşitli rivayetler nakledilmektedir. Buna göre ayet "Benim iki kalbim var; bunlardan sadece bir tanesiyle bile Muhammed'in dediklerinden çok daha fazlasını söyler, anlar ve bilirim" diyen Ebû Ma'mer hakkında indirilmiştir. Bu konuda daha başka rivayetler de nakledilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm,* III, 43; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân,* XXI, 118-119; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb,* XXV, 191. Ancak bu tür rivayetlerdeki olaylar doğru olsa da biz ayetin mesajının genel ve evrensel olduğundan eminiz. Yüce Allah gerek biyolojik olarak, gerekse manevi açıdan bir sinede iki kalp yaratmadığını bildirmekte, böylece çeşitli maharetleri olan insanların kendileriyle ilgili zanlarını da onlarda olağanüstülükler bulunduğu kanaatindekilerin düşüncesini de bu şekilde ortadan kaldırmak istemektedir. Zira Araplar çok akıllı kişilerde iki kalp olduğuna inanırlardı ki Yüce Allah bunu reddetmektedir.

2 *Zıhâr,* kişinin "Sen bana annemin sırtı gibisin!" diyerek eşinin sırtını annesine benzetmesi ve böylece eşini boşanmış sayması ahlaksızlığıdır. Bu konuda ayrıca bkz. Mücâdele 58:1-4.

3 Kur'an'da evlatlık çocukların kişilerin kendi çocukları olmadığı açıkça ve özellikle belirtilmektedir. O kadar ki Ahzâb 33:37'de de dile getirildiği gibi evlatlıkların boşadığı kadınlarla söz konusu kişilerin evlenmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir. Çünkü evlatlıklar kişilerin kendi çocukları olmadığı için onların eşleri de kişilerin gelini durumunda değildir. Bu husus önemlidir elbette; ancak bugün için evlat edinme ve evlat edinilen çocuğu nüfusa alma konusu bu ayetin kapsamında düşünülebilir. Zira yetimlerin korunması da Yüce Allah tarafından emredilmektedir. Ayrıca kimsesiz bir çocuğun sahiplenilmesi, sıcak bir aile ortamına kavuşması ve topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılması özellikle günümüz dünyasında oldukça önem arz etmektedir. Evlat edinilen çocuğa kişinin soyadını vermesi, o çocuğu kendi öz çocuğu kılmaz, ancak çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi açısından büyük bir salih ameldir. Ebu Hanife'nin de surenin 4 ve 5. ayetlerinin evlatlık kurumunu yasaklamadığını, evlat ile evlatlık arsındaki farka vurgu yaptığı görüşünde olduğu ifade edilmektedir. (M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* VI, 294-295).

اُدْعُوهُمْ لِاٰبَٓائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ فَاِنْ لَمْ تَعْلَمُوٓا اٰبَٓاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ
وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَٓا اَخْطَاْتُمْ بِهٖ وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا
﴿٥﴾ اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهُٓ اُمَّهَاتُهُمْ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى
بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ اِلَّٓا اَنْ تَفْعَلُوٓا اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ
ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

5. Onları (evlatlıklarınızı, kendi) babaları(nın adı)yla çağırın! Allah katında en doğrusu budur. Babalarını bilmiyorsanız, (bu takdirde) onlar, din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanlışlıkla yaptıklarınızda size vebal yoktur fakat kalplerinizin kast ettiği(nde vebal vardır).[1] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

6. Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır; eşleri de onların (ümmetin) anneleridir.[2] Allah'ın kitabına göre yakınlık sahibi olanlar, (vârislik bakımından) birbirlerine (diğer) müminler ve muhacirlerden daha uygundurlar.[3] Ancak, dostlarınıza uygun bir (vasiyet) yapmanız hariçtir. Bu (uygulamamız), Kitapta yazılı bir (hükmümüz)dür.

1 Kalbin kazanımları hakkında bkz. Bakara 2:225, 283; Nahl 16:22, 106.

2 Hz. Muhammed'in eşleri ümmetin annesi sayıldığı için, Ahzâb 33:53'te belirtildiği üzere Hz. Muhammed'den sonra onun eşleriyle evlenilmesi kesinlikle yasaklanmıştır.

3 Benzer mesaj: Enfâl 8:75. Yüce Allah "Allah'ın kitabında" yani kendi belirlediği miras hukukuyla ilgili esaslarda aralarında kan bağı olanların birbirlerine vâris olmada daha öncelikli bir konumda bulunduklarını beyan etmektedir. Bilindiği üzere, Medine'ye hicret eden Muhacirler ile onlara kol kanat geren Ensâr arasında muhteşem bir kardeşlik oluşmuş, birbirlerine âdeta mirasçı olacakları kanaati belirmiş ve pratikte de bununla ilgili birtakım örnekler yaşanmıştı. İşte bu ayet gereği, artık bu türden dostluk içerikli kardeşliğe göre hem mümin olup hem de aralarında kan bağı bulunanların birbirine mirasçı olma noktasında daha öncelikli bir durumda oldukları bildirilerek, miras konusuna yeni bir hukuki düzen getirilmek istenmiştir. Bazı ilim adamları ise bu cümleyi şöyle tercüme etmişlerdir: "(İşte böyle) sıkıca birbirine bağlanıp yakınlık kazananlar, Allah'ın koyduğu düstura göre birbirleri üzerinde temelden hak sahibidirler." Bu tercümeden de anlaşılacağı gibi, burada miras hukukundan değil de kardeşlik ilişkisinden söz edilmektedir (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 341).

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مٖيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى وَعٖيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مٖيثَاقًا غَلٖيظًاۙ ﴿٧﴾ لِيَسْـَٔلَ الصَّادِقٖينَ عَنْ صِدْقِهِمْۚ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرٖينَ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿٨﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَٓاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رٖيحًا
وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرًا ﴿٩﴾

7. Hani biz, peygamberlerden söz almıştık; senden de, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da. Onlar(ın hepsin)den sağlam bir söz almıştık.[1]

8. (Allah bu sözü), doğru kişilerin doğruluklarını sorgulasın diye (almıştı). Kâfirler için de elem verici bir azap hazırlamıştır.

Surenin 9-27. ayetlerinde Hendek Savaşı'yla ilgili bilgiler, Hz. Muhammed'in örnekliği ve art niyetlilere karşı nasıl davranılması gerektiği ile Kurayza oğullarının sürgünü konuları ele alınmaktadır.

9. Ey iman edenler! Allah'ın size olan (şu) nimetini hatırlayın: Hani size ordular[2] gelmişti de biz onlara (düşmanlarınıza) karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik.[3] Allah yaptıklarınızı görendir.

1 Burada "peygamberler" denmesine rağmen daha sonra beş peygamberin isminin ayrı olarak belirtilmesinin sebebi onların o dönemde yaşayanlar tarafından bilinmesidir. Peygamberlerden alınan sözün, surenin başında yer alan "Allah'a karşı *muttakî* oluş", "kâfirlere ve münafıklara itaat etmeme", "kendilerine Rablerinden vahyedilen mesajlara tâbi olma' ve "sadece Yüce Allah'a güvenme, O'na *tevekkül* edip güven kaynağı olarak Allah'ın yeteceği" şeklindeki esaslar olduğunu söyleyebiliriz. Zira bu esasların hepsi bütün peygamberler için söz konusu edilmiştir. İmam Mâtürîdî, peygamberlerden söz almak ifadesi konusunda "Yüce Allah peygamberlerini vahyi tebliğ ile sorumlu tutar. Kendilerine vahiy tebliğ edilen toplumları da davete icabet etmekten sorumlu tutar. Dolayısıyla A'râf 7:6'da belirtildiği üzere, ahirette peygamberler tebliğ konusunda, kendisine peygamber gönderilen toplum da vahye icabetleri konusunda sorgulanabilir" demektedir. (Ebu Mansur Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XI, 349).

2 Hendek Gazvesi: "Bu savaşa, şehrin müdafaası çevresine kazılan hendeklerle sağlandığı için Hendek Gazvesi denilmiştir. Saldıran tarafta yer alan birçok grubu ifade etmek için Kur'an-ı Kerîm'de kullanılan "*ahzâb*" (hizipler, gruplar) tabirinden dolayı bu savaşa Ahzâb Gazvesi adı da verilir. Surenin 20 ve 22. ayetlerinde Medine'yi kuşatmaya gelen müttefik düşman kuvvetlerinden "ahzâb" şeklinde bahsedilmekte, sure de adını bu kelimeden almaktadır" (Muhammed Hamidullah, "Hendek Gazvesi", *DİA*, XVII, 194-195).

3 Benzer mesajlar: Tevbe 9:26, 40.

اِذْ جَٓاؤُ۫كُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ
بِاللّٰهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَاِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُٓ اِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَاِذْ قَالَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ يَٓا اَهْلَ
يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ اِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ
اِنْ يُرِيدُونَ اِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ اَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَاٰتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَٓا
اِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْؤُ۫لًا ﴿١٥﴾

10. Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan üzerinize geldikleri zaman, gözler kaydığı (yıldığı), yürekler boğazlara geldiği ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşündüğünüz zaman,

11. İşte orada müminler imtihan edilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı.[1]

12. Hani münafıklar ile kalplerinde hastalık bulunanlar "(Meğer) Allah ve Elçisi bize aldatmadan başka bir vaatte bulunmamışlar!" diyorlardı.

13. Onlardan bir grup da şöyle demişti: "Ey Yesribliler[2] (Medineliler)! Sizin için durmanın sırası değil, dönün!" İçlerinden bir grup ise evleri savunmasız olmadığı halde "Şüphesiz ki evlerimiz savunmasızdır!" diyerek Peygamber'den izin istiyordu; (savaştan) kaçmaktan başka bir şey istemiyorlardı.

14. (Medine'nin) her yanından (kendi) üzerlerine saldırılsaydı da kendilerinden *fitne* (savaş) istenseydi, şüphesiz ki hemen bunu yaparlar; onunla ilgili gecikmezlerdi.[3]

15. Yemin olsun ki daha önce onlar, arkalarını dönmeyeceklerine (kaçmayacaklarına) dair Allah'a söz vermişlerdi.[4] Allah'a verilen söz sorumluluk gerektirmektedir.[5]

1 Ayette, imanın sağlamlığı, Yüce Allah'a inanmanın ve güvenmenin, tevhid ilkesini kabul etmenin ya da çürük bir imanın sağlaması yani samimiyet testi, bir anlamda zor zamanda belli olduğu ifade edilmektedir. Bu durumlarda gerçekten Allah'a inanan ve güvenen ile kalplerinde hastalık olanlar ortaya çıkmaktadır ki sonraki ayetlerde de bu durum vurgulanmaktadır.

2 *Yesrib*, Medine'nin eski adıdır.

3 Bu mesaj Nisâ 4:91. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Bu ayetlerde münafıkların savaş ortamında nasıl davrandıkları ve ikiyüzlülükleri hatırlatılmaktadır. Bedir ve Uhud'da çeşitli hile ve mazeretlerle savaştan kaçan, "bir daha savaş olursa kesin katılırız" diyen ama yine ikiyüzlü davranan münafıkların maskeleri düşürülmektedir.

5 Benzer mesaj: İsrâ 17:34.

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ اِلَّا قَليلًا ﴿١٦﴾ قُلْ
مَنْ ذَا الَّذي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ
دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقينَ مِنْكُمْ وَالْقَٓائِلينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا
وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَليلًا ﴿١٨﴾

16. (İzin isteyenlere) de ki: "Ölümden veya savaştan kaçıyorsanız, kaçmanın size asla yararı olamaz!" (Kaçsanız) bile zaten az yaşatılacaksınız.[1]

17. De ki: "Allah size herhangi bir kötülük dilerse, sizi O'na karşı kim koruyabilir veya size herhangi bir merhamet dilerse (size kim zarar verebilir ki)!"[2] Onlar kendileri için Allah'a rağmen hiçbir dost da yardımcı da bulamayacaklardır.[3]

18. Allah içinizden (savaştan) alıkoyanları ve yandaşlarına[4] "Bize gelip (katılın)!" diyenleri elbette bilmektedir. Zaten bunlar savaşa çok az gelir.[5]

1 Yüce Allah gerek tabiî bir şekilde ölümden, gerekse savaşta öldürülmekten korktukları için savaştan kaçsalar da bu kaçışın çok uzun sürmeyeceği, kendilerine takdir edilen hayatın dünya ile ilişkili olması nedeniyle zaten kısa olduğu ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:78; Cum'a 62:8. Ahiret hayatına göre dünya da içindeki geçimlikler de elbette kısadır, sonludur. Nahl 16:96'da da belirtildiği gibi, Yüce Allah katında olanlar bâkîdir; insanların sahip oldukları ise geçicidir. Ayrıca Tevbe 9:38'de geçtiği üzere, dünya hayatının geçimlikleri ahirettekilere göre son derece azdır. Bu nedenle, yorumunu yapmakta olduğumuz ayette de olduğu gibi çeşitli ayetlerde kafirlere yönelik olarak dünya hayatıyla ilgili yapılan bilgilendirmelerin çoğunda dünya hayatının kısa olduğuna ve geçiciliğine vurgu yapılmaktadır. Nisâ' 4:77'de de "bütünüyle dünya metaının az olduğu" açıkça vurgulanmaktadır.

2 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:107; Enbiyâ 21:42; Fâtır 35:2; Zümer 39:38; Mülk 67:20-21, 28.

3 Benzer mesaj: Nisâ 4:173.

4 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-mu'avvıkîne* kelimesi "engellemeye çalışanlar", "alıkoyanlar", "caydırmak isteyenler", "savsaklayanlar" gibi anlamlar içermekte ve münafıkların Ahzâb Savaşı günlerindeki olumsuz tavırlarını ifade etmektedir. Ayette yer alan *li ıhvânihim* ifadesi "kendi kardeşlerine", yani akrabalarına veya yandaşlarına, kafadarlarına, dostlarına demektir.

5 Yüce Allah bu münafıkların zaten çok azının savaşa katıldığını veya çok az savaşa katıldıklarını vurgulu ifadeyle dile getirmektedir ki bu ifade hem az bir kısmının savaşa katıldığını, hem az sayıda savaşa katıldıklarını hem de daha sonra yorumlayacağımız Ahzâb 33:20'de de belirtildiği gibi katıldıkları savaşlarda da çok az katkı sağladıklarını ortaya koymaktadır.

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْۚ فَاِذَا جَٓاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذ۪ي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ
الْمَوْتِۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاَحْبَطَ
اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُواۚ وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ
يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ اَنْبَٓائِكُمْۜ وَلَوْ كَانُوا ف۪يكُمْ مَا قَاتَلُٓوا اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٢٠﴾
لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ف۪ي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَث۪يرًا ﴿٢١﴾

19. (Gelseler de) size karşı cimri olarak (gelirler).[1] Korku geldiğinde, üzer(ler)ine ölüm baygınlığı çökmüş gibi gözleri dönerek sana bakmakta olduklarını görürsün. Korku gidince, iyiliği kıskanarak sizi sivri dilleriyle incitirler. Onlar iman etmiş değillerdir; (bu yüzden) Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır. Bu, Allah'a çok kolaydır.

20. (Münafıklar, düşman) birliklerinin gitmediğini sanıyorlardı. O birlikler (tekrar) gelse, sizin haberlerinizi (uzaktan) soracak şekilde göçebe Arapların arasında çölde olmak isterler. Zaten içinizde bulunsalardı bile pek savaşacak değillerdi.

21. Şüphesiz ki Allah'ın Elçisinde sizin için, (yani) Allah'a ve ahiret gününe (kavuşmayı) umanlar ve Allah'ı çok hatırlayanlar için güzel bir örnek vardır.[2]

1 Kur'an'da *eşıhhaten* kelimesi sadece bu ayette geçmekte ve hayır konusunda "cimrilik yapmak", "hırslı olmak", "kıskançlık yapmak" gibi anlamlar içermektedir. Münafıkların cimri olduklarıyla ilgili olarak Tevbe 9:67 ve Munâfikûn 63:7 gibi ayetlerde çeşitli noktalar üzerinde durulmaktadır. Bu anlam doğrultusunda münafıkların savaş harcamalarına katkı vermedikleri, cimri davrandıkları veya katıldıkları savaşlarda gereken özveride bulunup omuz omuza savaşmadıkları anlamı elde edilmiş olur.

2 Hz. Muhammed Kur'an'ın nasıl uygulanacağını gösteren *üsve-i hasene* (en güzel örnek)tir, rol modeldir. Hz. Peygamber'in *üsve-i hasene* olması "güzel örneklik" manasına gelmektedir. Nitekim Mümtehıne 60:4 ve 6'da Hz. İbrahim ve beraberindekilerin örnekliğinden söz edilirken de aynı mantık görülmektedir. Geçmiş peygamberlerin kıssalarının anlatılma gerekçesi de esasında bu noktada belirleyicidir. Bu gerekçe şöyledir: O dönemlerde olumlu bir tercih ve uygulama ortaya koyanlar örnek alınacak, olumsuz tavır sergileyenlerin ise akıbetlerinden dersler çıkartılarak benzer hatalar işlemekten uzak durulmaya çalışılacaktır. Hz. Peygamber'in risalet görevi gereği Yüce Allah'tan aldığı her şey ümmete aktarılarak din diye uygulanmıştır ki bu esasların tamamı Kur'an'da yer almaktadır. Bunun dışında yani peygamberliğinin ötesinde bir baba, eş, şehirli, komutan, devlet başkanı vs olarak söylediği şeyler din değildir; zira bu konularda zaman zaman hata yaptığı da bilinmektedir. Buradan hareketle, *rasûl* olan Hz. Muhammed'in Yüce Allah'tan alıp ümmete tebliğ ettiği her şey kabul edilerek uygulanmak zorundadır.

وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَۙ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَمَا
زَادَهُمْ اِلَّٓا اِيمَانًا وَتَسْل۪يمًا ﴿٢٢﴾ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ
مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْد۪يلًاۙ ﴿٢٣﴾

22. Müminler ise (düşman) birliklerini gördüklerinde "İşte bu, Allah ve Elçisinin bize vadettiğidir! Allah ve Elçisi doğru söylemiştir." demişlerdi.[1] Bu (orduların gelişi), onların ancak imanlarını ve Allah'a bağlılıklarını artırmıştı.[2]

23. Müminlerden, Allah'a verdikleri sözde duran nice adamlar (yiğitler) vardır.[3] Onlardan kimi, adağını (Allah'a sözünü) yerine getirmiş;[4] kimi de (yerine getirmeyi) beklemektedir.[5] Onlar (sözlerini) asla değiştirmemişlerdir.

1 Yüce Allah Hendek Gazvesi'nin yaşandığı günlerde müminlerin bir sözünü aktarmakta ve kendilerine Allah'ın ve Elçisi'nin vaadettiği şeyin artık karşılarında bulunduğunu hatırlatmaktadır. Yüce Allah'ın ve dolayısıyla Elçisi'nin vaadettiği şeyle ilgili olarak daha önce indirilmiş olan Bakara 2:214'te şöyle buyrulmaktadır: "(Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız!? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki nihayet (her) peygamber ve beraberindeki müminler 'Allah'ın yardımı ne zaman!' demişlerdi. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır."

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Muhammed 47:17; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

3 Ayetteki *ricâl* kelimesi Tevbe 9:108 ve Nûr 24:37'de de olduğu gibi "erkekler" anlamına gelse de kastedilen "yiğitler", "erler" şeklinde "cinsiyet" merkezli değil de fedakârlık içerikli "şahsiyet" odaklı anlaşılmalıdır. Bu noktada bizlere ulaşan rivayetlerde Yüce Allah'a verdikleri sözde sadık olanlarla ilgili olarak muhacirlerden ve ensardan pek çok erkek ve kadın sahâbînin isimlerinin zikredildiğini belirtmek gerekmektedir.

4 Yüce Allah kendisine verdikleri sözü tutanlarla ilgili olarak bir kısmının sözünün gereğini yerine getirdiğini bildirmektedir. Esasında hem Bedir'de şehit düşen bütün müminleri, hem de Uhud'daki Hz. Hamza, Mus'ab b. Umeyr ve Enes b. Nadr gibi yiğit şehitleri bu bağlamda mesajın kapsamında görmek gerektiği gibi başka savaşlarda hayatını kaybedenlerin de aynı övgüye layık olduklarında şüphe olmamalıdır. Rabbimiz bu ve benzer yiğitlere rahmetiyle muamele buyursun inşallah.

5 "Sözleri yerine getiren" müminler, "zorluk anında görevden kaçmayanlar, herhangi bir mazeret ileri sürmeyip savaşa katılanlar ve hiç düşünmeden canlarını feda edebilenler"dir. "Bekleyenler" ise "geçerli bir mazeretleri nedeniyle savaşa katılamayan müminler"dir.

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ الصَّادِقٖينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقٖينَ اِنْ شَٓاءَ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
غَفُورًا رَحٖيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنٖينَ
الْقِتَالَ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزٖيزًا ﴿٢٥﴾ وَاَنْزَلَ الَّذٖينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصٖيهِمْ
وَقَذَفَ فٖي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرٖيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرٖيقًا ﴿٢٦﴾

24. Sonunda[1] Allah doğru olanlara, doğruluklarına karşılık (ödül) verecektir; münafıklara dilerse azap edecek veya (tevbe ederlerse bu) tevbelerini kabul edecektir. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

25. Allah o kâfirleri hiçbir menfaate ulaşamadan öfkeleri ile geri çevirmişti.[2] Savaş (konusun)da Allah(ın yardımı), müminlere yeter. Allah kuvvetlidir, güçlüdür.

26. Allah kitap ehlinden (olup) onlara (müşrik ordularına) yardım edenleri kalelerinden indirmiş ve kalplerine korku düşürmüştü.[3] (Siz direnenlerin) bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir alıyordunuz.[4]

1 Bu cümlenin başında yer alan *liyecziye* ifadesindeki *lâm/li* harfi, Nahl 16:25, Nûr 24:38, Rûm 30:41, 45 ve Ahzâb 33:73 gibi ayetlerde de olduğu gibi *lâmu'l-'âkıbeh* diye bilinmekte ve "böylece", "bunun üzerine", "bu şekilde", "sonuçta" şeklinde bir anlam vermekte, yiğit kişilerin sonuçta nasıl bir akıbetle karşılaşacaklarına dair bilgi verilmek istenmektedir.

2 Yüce Allah'ın inkârcıların Hendek Savaşı'nda amaçlarına ulaşamadan öfkeleriyle geri döndürdüğünü, hiçbir amaçlarına ulaşamadıklarını, mal, servet, ganimet veya zafer elde edemeden geri döndüklerini, Yüce Allah'ın onları öfkeleriyle baş başa bir şekilde geri çevirdiğini beyan etmektedir.

3 Yüce Allah Ahzâb 33:24. ayette dile getirdiği "müminlere yönelik ödül vericiliği" kapsamında öncelikle Mekkeli inkârcı müşrikleri öfkeleriyle geri çevirdiğini beyan ettikten sonra, bu ayette bir başka düşman grubuna dair uygulamasını dile getirmektedir. Bu çerçevede Medine'li olup müslümanlara saldırmak üzere gelen Mekkeli müşriklere yardım eden kitap ehlinden bir gruba yani Kurayza oğullarına nasıl davrandığını veya onları nasıl perişan ettiğini haber vermektedir. Bu kişiler müslümanları arkalarından vurmaya çalışan ve başlangıçta müslümanlarla yaptıkları antlaşmaları (Medine sözleşmesi) Nadîr oğullarının kışkırtmasıyla tek taraflı bozan kişilerdi. İşte bunlar Hendek Savaşı'nda Medine sözleşmesindeki hükümlere aykırı olarak Mekke'den gelen düşman ordularına yardım etmiş, müslümanları içten ve arkadan vurmaya gayret etmişlerdi.

4 Yüce Allah'ın kitabına ve Hz. Peygamber'e iftira atanlar bu ayeti kullanmaktadırlar. Oysa bu ayette Hendek savaşında Medine sözleşmesi hükümlerine aykırı davranarak müslümanlara ihanet eden, onları arkadan vuran Yahudi Kurayzaoğulları kastedilmektedir. Bunların öldürülmeleri ve esir edilmeleri savaş esnasında savaşın olağan süreci içerisinde olmuştur. Bunun dışındaki rivayetler ve anlatılar Romalıların Yahudilere uyguladığı "Masada" katliamında olanların bilerek bu olaylara aynen uyarlanmasıdır ve bütün bu anlatılar Hz. Peygamber'e iftira içeren birer oyundur.

وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُ۫هَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرًا ﴿٢٧﴾ يَٓا اَيُّهَا
النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَز۪ينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَم۪يلًا
﴿٢٨﴾ وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظ۪يمًا ﴿٢٩﴾
يَا نِسَٓاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرًا
﴿٣٠﴾ وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَٓا اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَر۪يمًا ﴿٣١﴾

27. (Allah) onların yer(ler)ine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız topraklar(ın)a sizi mirasçı yaptı.[1] Allah her şeye gücü yetendir.

Surenin 28-40. ayetlerinde Hz. Muhammed'in hanımlarına yönelik özel uyarıları, müminlerin on özelliği, Hz. Peygamber'in Hz. Zeynep'le evliliği, Yüce Allah'ın ve meleklerin müminlere destek verdiği ve Hz. Muhammed'in bazı özellikleri ele alınmaktadır.

28. Ey Peygamber! Eşlerine de ki: "Dünya hayatını ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin sizi yararlandırayım (mehrinizi vereyim) ve sizi güzellikle bırakayım (boşanalım)."[2]

29. Allah'ı, Elçisini ve ahiret yurdunu istiyorsanız, (bilin ki) şüphesiz ki Allah içinizden güzel davrananlar için büyük bir ödül hazırlamıştır.

30. Ey Peygamber'in kadınları (hanımları)! Sizden kim açık bir çirkinlik yaparsa, ona iki kat azap uygulanır.[3] Bu, Allah'a çok kolaydır.

31. Sizden kim Allah'a ve Elçisine gönülden itaat eder ve iyi bir iş yaparsa ona da ödülünü iki kat veririz.[4] Ona (cennette) bol rızık hazırlamış (olacağız).

---

1 Burada sözü edilen yer, bazı âlimlerimiz tarafından Kurayza oğullarının kaleleri, Rumların ve İranlıların toprakları, Hayber, Yemen vs. şeklinde yorumlanmıştır. Esasında maksadı daha kapsamlı düşünerek, ayetteki mesajı ve müjdeyi "Müslümanların ayak basmadığı nice toprak parçaları" manasında "daha sonra kıyamete kadar fethedilecek yerler" şeklinde anlamak daha doğru olsa gerektir.

2 Hz. Muhammed'in eşlerinin kendisinden ziynetler, süslü elbiseler, daha çok nafaka, yiyecek bedeli ve geçimlik şeyler istedikleri aktarılmaktadır. Bunun üzerine, Rasûlullah Hz. Âişe'den başlayarak hepsini kararlarında serbest bırakmıştı. Başta Hz. Âişe olmak üzere hepsi de tercihlerini Yüce Allah'tan, Elçisi'nden ve ahiret yurdundan yana yapmışlardı.

3 Bu ve bir sonraki ayette, Hz. Muhammed'in eşlerinin ayrıcalığına dikkat çekilmekte, ödüllerinde olduğu gibi cezalandırılmalarında da diğer hanımlara olanın iki katının uygulanacağı ifade edilmektedir. Bu bir uyarıdır. Çünkü annelerimiz olan bu hanımlar asla ve asla böyle bir çirkinlik yapmamışlardır.

4 Ayette Hz. Muhammed'in hanımlarının ayrıcalığına dikkat çekilmekte, ceza gibi ödülün de iki kat olacağı hükme bağlanmaktadır.

يَا نِسَٓاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَٓاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذ۪ي ف۪ي قَلْبِه۪ مَرَضٌ
وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًاۚ ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ ف۪ي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُو۫لٰى وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰت۪ينَ
الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْه۪يرًاۚ ﴿٣٣﴾

32. Ey Peygamber'in kadınları (hanımları)! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.[1] (Allah'a karşı) *takvâlı* (duyarlı)ysanız, (yabancı erkeklere karşı) çekici bir üslup ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Uygun söz söyleyin![2]

33. Evlerinizde oturun; eski Cahiliye (âdetinde olduğu) gibi açılıp saçılmayın![3] Namazı kılın, zekâtı verin; Allah'a ve Elçisine gönülden itaat edin![4] Ey (Peygamber'in) evinin halkı![5] Allah sizden, günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.[6]

1 Hz. Muhammed'in hanımları toplumun yani müslüman kadınların örnekleridirler; dikkatli davranmak zorundadırlar. Dahası Ahzâb 33:6'da belirtildiği gibi, onlar ümmetin anneleri konumunda kabul edildikleri için, apayrı bir saygınlığı temsil etmektedirler. Öyle ki Hz. Muhammed'den sonra onlarla evlenmek ebediyen yasaklanmıştır.

2 Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *lâ tahda'ne bi'l-kavli* emri "yumuşak, yılışık, tatlı, gevşek, kırıtarak, edalı, işveli söz söylemeyin" demektir. Bu ifade konuşurken gereken kadar ve gereken şekilde konuşulmasını ortaya koymakta, aksi takdirde kalbinde *marad* yani hastalık, kötü niyet bulunan, yani kalbi çürük, kötü niyetli, münafık, kötülüğe yüz tutmuş kişilerin çeşitli olumsuz ve ahlaksız ümitlere girebileceği hatırlatılmaktadır. Ayetteki ilk emirde Hz. Peygamber'in hanımlarının konuşmalarının yasaklanmadığını, hiç konuşmamalarının kast edilmediğini, aksine, duruma uygun, ciddi, sade, yerinde, doğal, güzel, maruf yani örfe uygun olarak, ciddiyetle, ağırbaşlı, dosdoğru içerikli, makul ve meşru bir şekilde, gereği kadar konuşabileceklerini, konuşmaları gerektiğini ifade etmektedir.

3 Yüce Allah, İslâm'dan önceki eski cahiliye döneminde olduğu gibi, süslenerek, özellikle görünmelerini sağlayarak, açılıp saçılarak, kırıtarak, çevredeki insanları tahrik edecek şekilde dışarı çıkmamaları gerektiğini Hz. Peygamber'in hanımlarına emretmektedir. Bu emir onların evlerinde boş boş oturmaları anlamına alınmaması için ayetin devamında onların neler yapması gerektiğine değinilmektedir.

4 Bu cümlelerde namaz, zekât vs. dini yükümlülüklerin kadın-erkek bütün müminlere yönelik buyruklar olduğu anlaşılmaktadır.

5 *Ehl-i beyt* tamlaması Hûd 11:73'te de Hz. İbrahim'in ailesi için geçmekte ve "ev halkı" anlamına gelmektedir. Tarihi süreç içerisinde daraltılarak Hz. Fatıma ve onun iki oğluna hasredilen Ehl-i Beyt kavramı "ev halkı" anlamında Hz. Peygamber'in tüm eş, çocuk ve torunlarını yani bütün ailesini kapsamaktadır.

6 Bu ayetlerde hitap, Hz. Muhammed'in hanımlarına yöneliktir. Ayette ihtiyaç kadar konuşmak veya dışarı çıkmak yasaklanmamaktadır. Buradan hareketle kadınların sosyal hayattan dışlanması şeklinde herhangi bir sonuç çıkartılmamalıdır.

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى ف۪ي بُيُوتِكُنَّ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَط۪يفًا خَب۪يرًا ﴿٣٤﴾
اِنَّ الْمُسْلِم۪ينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِت۪ينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِق۪ينَ
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِر۪ينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِع۪ينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّق۪ينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ
وَالصَّٓائِم۪ينَ وَالصَّٓائِمَاتِ وَالْحَافِظ۪ينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِر۪ينَ اللّٰهَ كَث۪يرًا وَالذَّاكِرَاتِ
اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا [redacted] وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُٓ
اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْۜ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُب۪ينًا ﴿٣٦﴾

34. Evlerinizde *tilâvet* edilmekte (okunup aktarılmakta) olan Allah'ın ayetlerini ve *hikmet*i (doğru hükümleri) hatırlayın![1] Şüphesiz ki Allah en ince işleri görüp bilendir, haberdardır.

35. Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, (Allah'a) itaatkâr erkekler ve (Allah'a) itaatkâr kadınlar, doğru olan erkekler ve doğru olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, (Allah'a saygı gösteren) mütevazı erkekler ve (Allah'a saygı gösteren) mütevazı kadınlar, *sadaka* veren erkekler ve *sadaka* veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkekler ve (namuslarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok hatırlayan erkekler ve (Allah'ı çok) hatırlayan kadınlar var ya, işte Allah bunlar için bir bağışlanma ve büyük bir ödül hazırlamış (olacak)tır.[2]

36. Allah ve Elçisi bir işe hükmettiği zaman, mümin erkek ve kadına işleri konusunda tercih hakkı yoktur.[3] Kim Allah'a ve Elçisine isyan ederse elbette apaçık bir sapkınlığa düşmüş olur.

1 Hz. Muhammed'in hanımlarının "Yüce Allah'ın ayetlerine" ve onların uygulanma ve hükme dönüştürülme biçimi olan "hikmet"e kulak vermeleri kendilerinden ve elbette ümmetin bütün fertlerinden istenmektedir. Bu birliktelik Kur'an buyruklarının insanlar tarafından uygulanabilir oluşunun en önemli ispatıdır.

2 Ayetin sonundaki *hum* zamiri, burada kadınlara özel bir hüküm söz konusu olmadığı için erkek ve kadın bütün müminleri içermektedir. Yani cennet, sadece erkeklerin değil, aynı zamanda sayılan özelliklere sahip kadınların da ödül yeridir. Cennet nimetleri, sayılan hususları yerine getiren mümin erkeklere ve mümin kadınlara aynı şekilde ve ayrım gözetmeden verileceğine dair en güzel örnek ve delil olan ayetlerden birisi de bu ayettir.

3 Bu ayet Hucurât 49:1-3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذ۪ٓي اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْف۪ي ف۪ي نَفْسِكَ مَا
اللّٰهُ مُبْد۪يهِ وَتَخْشَى النَّاسَۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُۜ فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ
عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ حَرَجٌ ف۪ٓي اَزْوَاجِ اَدْعِيَٓائِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًاۜ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ مَا كَانَ
عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ ف۪يمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهُۜ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذ۪ينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُۜ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًاۙ
﴿٣٨﴾ اَلَّذ۪ينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَس۪يبًا ﴿٣٩﴾ مَا
كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَٓا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّ۪نَۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمًا ﴿٤٠﴾

37. Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de nimet verdiğine (Zeyd'e) "Eşini yanında (nikâhında) tut; Allah'a karşı *takvâlı* ol!"[1] diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi[2] insanlardan korkarak içinde gizliyordun. Oysa kendisinden korkmana layık olan Allah'tır. Zeyd, ondan (eşi Zeynep'ten) ilişiğini tamamen kesince, biz seni onunla (Zeynep'le) eşleştirdik (nikâhladık) ki evlatlıklar eşlerinden tamamen ayrıldıklarında müminlere (ayrılan o kadınlarla evlenmek isterlerse) herhangi bir zorluk olmasın![3] Allah'ın emri yerine getirilmiştir.

38. Allah'ın, kendisine farz kıldığı (bu) şeyde Peygamber'e herhangi bir vebal yoktur. Daha önce geçenler arasında da Allah'ın kanunu (buydu).[4] Allah'ın emri belirlenmiş bir ölçüdür.

39. O (peygamberler ki) Allah'ın mesajlarını tebliğ eder; Allah'a saygı duyarlar. Allah'tan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter.

40. Muhammed, sizin (yetişkin) erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir.[5] Fakat o, Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir.

1 Hz. Muhammed, halası Ümeyme'nin kızı olan Zeyneb binti Cahş'ı Hz. Zeyd ile evlendirmişti. Amacı toplumdaki zengin-fakir gibi ayrımları kaldırmaktı ve bunu kendi evinden başlattı. Denklik olmadığı gerekçesiyle başta taraflar istemese de Ahzâb 33:36. ayetteki hüküm gelince tarafları razı ederek, Hz. Zeynep ile Hz. Zeyd'i evlendirmişti. Evliliğinin yürümediği hususunda Hz. Zeyd, Hz. Muhammed'e müracaat edince Hz. Muhammed kendisine ayetteki bu cümleyi söylemiş ve boşanmaya engel olmaya çalışmıştı. Ancak evlilik yürümeyip, Hz. Zeyd eşinden ayrılınca Yüce Allah Hz. Peygamber ile Hz. Zeynep'i evlendirdiğini bildirmiştir. Buradaki amaç, evlatlıkların biyolojik olarak çocukları olmadığına dikkat çekmektir. Boşanma sonrasında mağdur olan Hz. Zeynep'in mağduriyetini gidermek de temel amaçlardandı.

2 "Hz. Muhammed'in insanlardan çekindiği için içinde sakladığı şey", evlatlığın boşadığı eşle evlenilmesi konusunda toplumsal hayattaki olumsuz baskıdır.

3 Burada verilmek istenen asıl mesaj, evlatlıkların kişinin kendi çocuğu olmadığıdır.

4 Benzer mesaj: Ahzâb 33:62.

5 Buradaki mesaj, Hz. Muhammed'in hiçbir erkek çocuğun babası olmadığı değil, azatlı kölesi ve evlatlığı olan Hz. Zeyd'in "Hz. Muhammed'in oğlu" olmadığını vurgulamaktır. Zira Hz. Muhammed'in üç oğlu olduğu bilinmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَث۪يرًاۙ ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَص۪يلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذ۪ي يُصَلّ۪ي
عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَكَانَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ رَح۪يمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ
يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌۚ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَر۪يمًا ﴿٤٤﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًاۙ ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِه۪ وَسِرَاجًا مُن۪يرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ بِاَنَّ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَب۪يرًا ﴿٤٧﴾

Surenin 41-49. ayetlerinde müminlere ilahî emirler, onlara destek verilişi, Hz. Muhammed'in sıfatları ve boşanmaya dair önemli bir detay ifade edilmektedir.

41. Ey iman edenler! Allah'ı çok hatırlayın![1]

42. O'nu sabah akşam *tesbih* edin (yüceltin)!

43. O ve melekleri sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için[2] size *salât* ediyor (destek veriyor).[3] (Allah) müminlere karşı çok merhametli olandır.

44. Kendisine kavuşacakları gün, (Allah'ın) onlara (müminlere) esenliği 'selam'dır.[4] (Allah) onlara çok değerli bir ödül hazırlamış (olacak)tır.

45-46. Ey Peygamber! Şüphesiz ki biz seni şahit, müjdeleyici, uyarıcı,[5] O'nun izniyle Allah'a davet eden[6] ve *münîr* (ışık saçan) bir kandil olarak gönderdik.

47. Allah'tan (gelecek) büyük bir lütfa ereceklerini müminlere müjdele!

1 Benzer mesajlar: Enfâl 8:45; Cum'a 62:10.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Mâide 5:16; İbrâhîm 14:1; Hadîd 57:9; Talâk 65:11.

3 Buradaki *yüsallûne* fiili, tıpkı Ahzâb 33:56'da olduğu gibi "yardım etmek, destek olmak" demektir. Bunun delili Enfâl 8:62'dir.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:10; İbrâhim 14:23.

5 Benzer mesajlar: Furkân 25:56; Sebe' 34:28; Fâtır 35:24; Fetih 48:8.

6 Hz. Muhammed'in bu göreviyle ilgili olarak "davet eden kişi" anlamında *dâ'î* kelimesi kullanılmaktadır. Yapılacak iş "davet"tir; zorlama değildir. Zaten Bakara 2:256, Yûsuf 12:108, Nahl 16:125, Kasas 28:87, Şûrâ 42:48, Kâf 50:45, Ğâşiye 88:22 gibi ayetlerde dikkat çekilen husus da budur. Hz. Muhammed'in "davetçi" olduğunun ifade edildiği Yûsuf 12:108 ve Ahzâb 33:46'da onun davet ettiği makam *ilellâhi* ifadesi gereği "Yüce Allah" olarak belirlenmektedir. Fussilet 41:33'te yer alan "Allah'a davet edenden daha güzel sözlü kim olabilir ki!" ifadesi de oldukça belirleyicidir. Hacc 22:67 ve Kasas 28:87'de verilen mesaj da bu doğrultudadır. Yüce Allah davetin kime veya neye yapılması gerektiğini ifade bağlamında Nahl 16:125'te "Rabbinin yoluna" ifadesine yer vermektedir. Yüce Allah Hz. Muhammed'e hitap ederek davetinin "Rabbine, Rabbinin yoluna" olması gerektiğini hükme bağlamıştır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Fussilet 41:33; Cinn 72:20.

وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ اَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا
اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا فَمَتِّعُوهُنَّ
وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتِٓي اٰتَيْتَ اُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ
يَمِينُكَ مِمَّٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ
وَامْرَاَةً مُؤْمِنَةً اِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا
مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فٖٓي اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

48. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme![1] Onların eziyetlerine aldırma![2] Allah'a güven! *Vekil* olarak Allah yeter.[3]

49. Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da onlara (cinsel olarak) dokunmadan onları boşarsanız, onların aleyhine sizin lehinize sayacağınız hiçbir (bekleme) süresi yoktur. Onlara, geçimlik (*mehr*in yarısını)[4] verin ve onları güzel bir şekilde bırakın (boşanın).[5]

Surenin 50-55. ayetlerinde Hz. Muhammed'in evlilikleri, Hz. Muhammed'in evine giriş adabı ve uyulması gereken kurallar hatırlatılmaktadır.

50. Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiklerinden elinin altında bulunanları, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle birlikte hicret eden kızlarını sana helal kıldık.[6] (Bir de) kendisini (*mehir*siz bir şekilde) Peygamber'e hibe eden, Peygamber'in de nikâhlamak istediği mümin bir hanımı diğer müminlere değil, sadece sana özel[7] olmak üzere (helal kıldık). Elbette biz sana bir zorluk olmasın diye eşleri ve ellerinin altında bulunanlar hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Benzer mesaj: Ahzâb 33:1.

2 Yüce Allah ayetin bu kısmında yine Hz. Peygamber'e ve elbette onun şahsında ümmete hitap etmektedir. Bu çerçevede inkârcıların ve münafıkların sözlü sataşmalarına, incitici sözlerine aldırış etmemesini emretmektedir. Zaten Ahzâb 33:57'de verilen bilgi de bunun bir delilidir. Bu ifadenin bir başka anlamı daha vardır ki buna göre mana "Onları incitmekten kaçın" şeklindedir ve bu yorum surenin genel akışına çok daha uygundur. Yüce Allah müslümanlara başkalarının yaptığının aynısını yapmamalarını öğütlemektedir.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:81; Ahzâb 33:3.

4 Bu ayet Bakara 2:237. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 Bu ayetin öncesi ile ilgili konu bağlantısı hakkında geniş bilgi için bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, XXV, 218-219.

6 Bu cümle ümmete helal olan evliliklerin Hz. Muhammed için hicret şartına bağlı kılındığını, yani onun evliliklerinin keyfe göre değil, daha zor şartlara bağlandığı mesajını içermektedir.

7 Bu ve İsrâ 17:79. gibi ayetler Hz. Muhammed'e inen her vahyin Kur'an'da yer aldığının delilidir. Zira sadece ona özel olarak inen bir hükmün Kur'an'da bulunuyor olması bunun en önemli göstergesidir.

تُرْج۪ي مَنْ تَشَٓاءُ مِنْهُنَّ وَتُـٔۡو۪ٓي اِلَيْكَ مَنْ تَشَٓاءُۜ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَۜ
ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَٓا اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا ف۪ي قُلُوبِكُمْۜ
وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يمًا حَل۪يمًا ﴿٥١﴾ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَٓاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَٓا اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ
اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَم۪ينُكَۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ رَق۪يبًا ﴿٥٢﴾

51. Onlardan dilediğini geriye bırakır, dilediğini de yanına alırsın. (Bir süre) ayrı kaldığın (hanımlar)ından (yolculuğa çıkarken gelmelerini) istemende sana herhangi bir vebal yoktur.[1] Böyle (yapman), onların mutlu olmalarına, üzülmemelerine ve hepsinin senin verdiklerine razı olmalarına daha uygundur.[2] Allah kalplerinizde olanı bilmektedir. Allah bilendir, hoşgörülüdür.

52. Bundan sonra artık başka kadınlarla evlenmen de sağ elinin sahip oldukları (mevcut eşlerin) hariç, güzellikleri senin hoşuna gitse bile bunları başka eşlerle değiştirmen de sana helal değildir.[3] Allah her şeyi gözetleyicidir.

1 Ayette geçen *ibteğayte* fiili "istemek", "arzu etmek" manasına gelmektedir. Bu kalıpta Kur'an'da sadece burada geçen '*azelte* fiili ise "bir süre uzakta kalmak", "geçici bir süre ayrı kalmak" gibi manaları içermekte, ancak hiçbir şekilde "boşanmak" anlamını vermemektedir. Zira bazıları önceki cümlede geçen *turcî* fiiline de "boşamak" manası vererek korkunç bir hataya düşmüşlerdir. Çünkü boşanmak manasına gelen *talâk* kelimesiyle bu kelime hem lafız olarak hem de mana olarak çok farklıdır. Kaldı ki Bakara 2:230'da belirtildiği gibi, eğer bir kadınla boşanma yaşanmışsa o kadının normal bir şekilde yani "pazarlıksız ve hülle içerikli olmayacak şekilde" başka birisiyle evlenip yine normal bir şekilde boşanmadığı sürece eski eşiyle evlenmek helal değildir ve bu hükme Hz. Peygamber de tabidir.

2 Bu cümle Hz. Muhammed'in mevcut eşleriyle ilgili özel bir durumu içermektedir. Boşanıp aynı hanımla tekrar evlenmeyi değil, geçici ayrılık yaşananlarla birleşmesi ve savaş yolculuklarında yanına alma konusunda mevcut eşleriyle ilgili bir serbestiyi ortaya koymaktadır.

3 Bu ayette Hz. Muhammed'in yeni bir evlilik yapması yasaklanmaktadır. Yüce Allah, Hz. Peygamber'e Ahzâb 33:28 ve 29. ayetlerde geçtiği üzere, dünyayı tercih etmeleri durumunda hanımlarını serbest bırakmasını emretmişti; onlar da Yüce Allah'ı, Rasûlü'nü ve âhiret yurdunu tercih etmişlerdi. İşte muhtemelen bu tercihin karşılığında eşleri hakkında artık bir başka kadınla evlenmeyi Hz. Peygamber'e haram kılmış ve bunları başka eşlerle değiştirmesini de yasaklamıştır. Bu şekilde Hz. Peygamber'in sözü edilen tercihi ortaya koyan eşleri onore edilmek, ödüllendirilmek üzere Hz. Peygamber'in onları boşaması da yasaklanmış, böylece müminlerin anneleri olarak kalmaları ve ebediyyen başkaları tarafından nikâhlanamamalarıyla da ödüllendirilmişlerdir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلَّٓا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِر۪ينَ اِنٰيهُۙ وَلٰكِنْ اِذَا
دُع۪يتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِس۪ينَ لِحَد۪يثٍۜ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْي۪
مِنْكُمْۘ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْي۪ مِنَ الْحَقِّۜ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِنْ وَرَٓاءِ حِجَابٍۜ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ
لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّۜ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَٓا اَنْ تَنْكِحُٓوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِه۪ٓ اَبَدًاۜ اِنَّ
ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظ۪يمًا ﴿٥٣﴾ اِنْ تُبْدُوا شَيْـًٔا اَوْ تُخْفُوهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمًا ﴿٥٤﴾

53. Ey iman edenler! Siz (yemeğin hazırlanma) zamanını gözetmeksizin -bir yemek için size izin verilmesi hariç- Peygamber'in evlerine girmeyin; sadece davet edildiğiniz zaman girin![1] Yemeği yediğinizde başka bir konuya girmeyerek hemen dağılın! (Çünkü) şüphesiz ki bu durum Peygamber'i üzmekte fakat o (size bunu söylemeye) utanmaktadır. (Ancak) Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Onlardan (Peygamber'in hanımlarından) herhangi bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin![2] Bu (durum) hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Allah'ın Elçisini üzmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikâhlamanız sizin için asla söz konusu olamaz.[3] Şüphesiz ki bu durum, Allah katında büyük (bir günah)tır.

54. Bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.[4]

1 Ahzâb 33:45. ayette geçtiği üzere, Yüce Allah Hz. Muhammed'i ümmetine şahit olarak görevlendirdiğini ifade etmekte, böylece şahitliğin örneklik anlamı gereği, onun evinin de toplumun örnek alması gereken bir durumda olması zorunluluğu üzerinden mesaj verilmek istenmektedir.

2 Bu buyruk Hz. Muhammed'in hanımlarıyla ilgili özel bir emirdir; evlerin içindeki şartlar namahrem insanlara uygun olmayabileceği için Hz. Peygamber'in eşlerinden bir şeyler isteneceği zaman bunun bir perdenin, bir örtünün arkasından istenmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Ancak bu ayetteki evrensel mesaj ise kadın-erkek ilişkilerinde mahremiyete özen gösterilmesi, hiçbir yasağın bulunmadığı zannının reddedilmesi, tesettür, nezaket, rahatsızlık vermemek vs. noktalarda dikkatli davranılması gerektiğiyle ilgili uyarılar olarak anlaşılmalıdır.

3 Bu cümle Ahzâb 33:6. ayetle birlikte okunmalıdır. Müminlerin annesi olan ve bu yüzden başka bir evlilik düşünmeyen annelerimizle yani Hz. Peygamber'in eşleriyle evlenme "düşüncesi" bile gündemden düşürülmüştür.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ ف۪ٓي اٰبَٓائِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓائِهِنَّ وَلَٓا اِخْوَانِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓاءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓاءِ اَخَوَاتِهِنَّ
وَلَا نِسَٓائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّۚ وَاتَّق۪ينَ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدًا ﴿٥٥﴾
اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّۜ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْل۪يمًا ﴿٥٦﴾

55. Onlara (Peygamber'in hanımlarına) babaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, (tanıdık) kadınları ve sağ ellerinin sahip olduklarından dolayı herhangi bir vebal yoktur.[1] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah her şeye şahittir.

Surenin 56-62. ayetlerinde Yüce Allah'ın ve meleklerin Hz. Muhammed'e yardım ettiği, Allah'a, Elçisi'ne ve müminlere eziyet edenlerin akıbeti, kadınların dış elbiselerini giymeleri gerektiği belirtilmekte, toplumdaki yanlışlık yanlıları uyarılmaktadır.

56. Allah ve melekleri, Peygamber'e *salât* ediyorlar (destek veriyorlar). Ey iman edenler! Siz de ona *salât* edin (destek verin) ve tam teslimiyet gösterin![2]

1 Burada Hz. Muhammed'in hanımlarının yanına kimlerin rahatça girebileceği, dolayısıyla hanımlarının bu noktada sorumlu olmayacaklarıyla ilgili bilgiler gündeme getirilmektedir. Yüce Allah müminlere yönelik emrinde Hz. Peygamber'in hanımlarından herhangi bir şey istediklerinde bunu perde veya örtü arkasından istemelerini, bunun herkesin kalbi için daha uygun ve temiz olduğunu beyan ettikten sonra, muhtemelen Hz. Peygamber'in hanımlarının babaları, oğulları ve yakın akrabalarının da bu hükme muhatap olup olmadıklarını Rasûlüllah'a sorunca bu ayet indirilmiş olabilir. Yahut da böyle bir soru sorulmadan durumla ilgili olarak Yüce Allah'ın konuya dair bir açılımı ve detaylı bir beyanı söz konusu edilmiş olabilir. Her iki durumda da mesajda herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.

2 Bu cümleye "Allah ve melekleri Peygamber'e *salevat* getiriyor/dua ediyor" şeklinde anlam vermek büyük bir hatadır. Buradaki *yüsallûne* fiili ile *sallû* emir kalıbı, tıpkı Tevbe 9:103 ve Ahzâb 33:43'teki ilgili kelimelerde olduğu gibi "yardım etmek, destek olmak" demektir. Bu anlamın delili Enfâl 8:62'dir. Ayetteki buyruk Yüce Allah'ın ve meleklerinin yaptığı gibi müminlerin de Hz. Muhammed'e destek vermeleridir; ayrıca bütün müminlerin ona teslimiyet ve samimiyet göstermeleridir. Buradaki destek, Hz. Peygamber'in vahyi tebliği esnasında ona verilecek her türlü desteği içerir. Bugünde ve yarınlarda da bu destek Yüce Allah'ın Elçisi'ne indirdiği, Elçisi'nin de eksiksiz tebliğ ettiği ilahi buyrukların diğer insanlara tebliği görevi ve bu görevi yerine getirenlere destek şeklinde de anlaşılmaya uygundur.

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾
وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾
يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ
اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

57. Allah'ı ve Elçisini incitenlere[1] Allah dünyada da ahirette de lanet etmiş ve onlar için küçük düşürücü bir azap hazırlamış (olacak)tır.

58. Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, elbette bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.[2]

59. Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (dışarı çıktıklarında) dış örtülerini[3] üzerlerine salmalarını söyle! Bu, onların tanınması ve incitilmemesi için en uygunudur.[4] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Ayette geçtiği üzere "Yüce Allah'a eziyet" ifadesi elbette mecazdır. Bunun şekli "Yüce Allah'ın emir ve yasaklarına itibar edilmemesi", "Allah'a çocuk isnadı", "Yahudilerin dile getirdiği 'Allah'ın eli sıkıdır, yani cimridir' şeklindeki sözleri", "O'nun zatına ve sıfatlarına uygun olmayan sözler söylenmesi, yakıştırmalarda bulunulması" Yüce Allah'a yönelik eziyetler kapsamında düşünülebilir. Hz. Peygamber'e yönelik olanlar ise çeşitli vesilelerle dile getirdiğimiz üzere onların Hz. Peygamber'i suçladıkları on konu başlığı olarak hatırlanabilir. Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'e "*mecnûn* (cinlenmiş)", "*şâ'ır* (şâir)", "*sâhır* (büyücü)", "*meshûr* (büyülenmiş)", "*kâhin* (büyücü, kehanette bulunan)", "*müfterî* (iftiracı)", "*mu'allem* (insanlar tarafından) öğretilmiş", "*kezzâb* (çok yalancı)", "*dâllûn* (sapkın(-lar)" ve "insanları ataların yolundan engelleyen kişi (*zâcir, mânı'*)" diyorlardı.

2 Bu ayetin yakın mesaj içeren bir benzeri Nisâ' 4:112'de geçmektedir.

3 Üzerine sarkıtılması istenen şey olarak da *celâbîb* kelimesi kullanılmaktadır ki bu da *cilbâb* kelimesinin çoğuludur ve "dış giysi", "ferace", "çar", "ihram" gibi giysiler demektir. "Ev içinde giyilen giysileri örten herhangi bir dış giysi" ifadesi bu konudaki maksadı ortaya koymaya yetecektir.

4 Bu buyruk, *cilbâb* denilen bir dış örtü veya giysinin gerekliliği hükmünü içermektedir. Ayrıca bu ayette dış giysi giyilmesinin gerekçesi "tanınmak ve eziyete uğratılmamak"tır. İddia edildiği gibi "tanınmamak" şeklinde bir gerekçe ayetin metnine açıkça aykırıdır.

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا
يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي
الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا
عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾

60-61. Şüphesiz ki münafıklar, kalplerinde hastalık bulunanlar ve şehirde çirkin haber yayanlar[1] vazgeçmezlerse, seni onların üzerine salarız; sonra lanetlenmiş olarak, orada senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler. Nerede ele geçirilirlerse yakalanır ve (şiddetli bir) ölümle öldürülürler.[2]

62. Daha önce geçenler arasında da Allah'ın kanunu (buydu). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.[3]

Surenin 63-73. ayetlerinde Son Saat'in bilinemezliği, inkârcıların mahşerdeki pişmanlıkları, istekleri, müminlere yönelik bazı hatırlatmalar, bunun gereğini yerine getirenlerin ödülleri, sorumluluğun insana yüklenmesi, insanların bir kısmının cezalandırılıp diğerlerinin ödüllendirileceği bildirilmektedir.

63. İnsanlar sana o (Son) Saat'ten soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi yalnızca Allah katındadır." Belki de o (Son) Saat çok yakın olacak. Onu sana bildirecek olan ne olabilir ki![4]

64. Şüphesiz ki Allah kâfirlere lanet etmiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamış (olacak)tır.

1 Ayetteki *el-murcifûne* kelimesi, "sarsıntı" gibi anlamlarda "Son Saat" için kullanılan *er-racfeh* kelimesiyle aynı kökten gelmekte ve "sosyal hayatta sarsıntılara sebep olan haberleri yayanlar" anlamını içermektedir. Âl-i İmrân 3:173'e göre, Medine'de bu gibi kişilerin daha çok yahudiler olduğu bilinmekte, savaşlarda müslümanların yenilip düşmanlarının galip geldiği şeklinde yalan haberler yaymaktan vazgeçmeleri gerektiği kendilerine bildirilmektedir.

2 Burada sözü edilenler müslümanları içerden yıkmak için saldıranlarla işbirliği yapanlardır. Yani müslümanları içerden yıkmak için gerekirse yandaşları ve müslümanların düşmanları lehine casusluk yapan, fesat çıkaran ikiyüzlü münafıklardır.

3 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:38; Fâtır 35:43; Mü'min 40:85; Fetih 48:23.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًاۚ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًاۚ ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا
لَيْتَنَٓا اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَٓا اِنَّٓا اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَٓاءَنَا فَاَضَلُّونَا السَّب۪يلَا
﴿٦٧﴾ رَبَّنَٓا اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَب۪يرًاۚ ﴿٦٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا
كَالَّذ۪ينَ اٰذَوْا مُوسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُواۜ وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَج۪يهًاۜ ﴿٦٩﴾

65. (Onlar) orada *ebedî* kalacaklar,[1] (kendilerini azaptan koruyacak) herhangi bir dost da yardımcı da bulamayacaklardır.

66. Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün "Ah (eyvah), yazık bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Elçiye de itaat etseydik!" diyecekler.

67. (İnkârcılar) "Rabbimiz! Biz, liderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik (ama) onlar bizi yoldan saptırdılar.[2]

68. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onlara büyük (bir şekilde) lanet et!" demiş (olacaklar)dır.[3]

69. Ey iman edenler! Siz de Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın![4] (Sonunda) Allah onu, dedikleri şeyden temize çıkarmıştı. O, Allah katında itibarlıydı.[5]

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:169; Mâide 5:37; Cinn 72:23; Müddessir 74:28; İnfitâr 82:16.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *sâdetenâ* ifadesi "önderlerimiz", "liderlerimiz" demektir. Burada geçen *sâdeh* sözcüğü *seyyid* kelimesinin çoğuludur. Kur'an'da sadece burada geçen *küberâenâ* ifadesi ise "büyüklerimiz", "ileri gelenlerimiz" anlamını vermektedir. Şirk, inkâr ve küfürde efendilerine ve büyüklerine itaat edenler, onların kendilerini saptırdığını Yüce Allah'ın huzurunda şikayete konu edineceklerdir.

3 Bu iki ayet A'râf 7:38-39, Sâd 38:61 ve Fussilet 41:29. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah inkârcıların mahşerde içinde ebedi kalacakları ateş azabının içerisindeyken pişmanlıklarını ve itiraflarını dile getirenlerin bir de istekte bulunacaklarını haber vermektedir. Bu çerçevede kendilerini saptıran efendilerine ve büyük sandıkları kişilere azabı iki kat yani kat kat, katlayarak vermesi duasında bulunacaklarını, dahası onlara en büyük laneti uygulamasını, yani onları rahmetinden kovmasını kendisinden niyaz edeceklerini bildirmektedir.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:55; Nisâ 4:153; İsrâ 17:92; Furkân 25:21. Hz. Musa'ya eziyet edenlerden kasıt, içlerindeki münafıkların sözlerine ve kışkırtmalarına kanarak Hz. Musa'yı ipe sapa gelmez sözlerle inciten israiloğullarından bir gruptur.

5 Kur'an'da bir kez de Âl-i İmrân 3:45'te Hz. İsa için kullanılan *vecîh* sözcüğü "yüz" manasındaki vech kelimesiyle aynı kökten gelmekte ve "yüzü olan, yüz sahibi", "itibarlı", "şeref sahibi", "gözde", "kadir ve kıymet sahibi", "makam sahibi" gibi manalar içermekte, böylece Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın hem peygamberlik gibi büyük bir onurla dünyada buluşturulmaları, hem de mahşerde ilahi huzurdaki değerleri ortaya konulmuş olmaktadır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَد۪يدًاۙ ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظ۪يمًا ﴿٧١﴾ اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُۜ اِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًاۙ
﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِك۪ينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا ﴿٧٣﴾

70. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve doğru söz söyleyin![1]

71. (Böyle davranırsanız) Allah sizin için işlerinizi düzeltir ve sizin için günahlarınızı bağışlar. Kim Allah'a ve Elçisine gönülden itaat ederse[2] elbette büyük bir kurtuluşa ulaşmış olur.

72. Biz emaneti (sorumluluğu) göklere, yere ve dağlara sunmuştuk da onlar bunu yüklenmekten çekinmişler, (sorumluluğundan) korkmuşlardı.[3] Onu insan yüklenmişti. Şüphesiz ki o (insan), çok zalimdir,[4] çok cahildir.

73. Sonuçta[5] Allah münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap edecek; iman eden erkeklerin ve iman eden kadınların da tevbesini kabul edecektir.[6] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Benzer mesaj: Nisâ 4:9.

2 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:32.

3 Buradaki "korkmak" fiili gökler ve yer için elbette mecazdır; sorumluluğun büyüklüğünü gösteren bir kullanımdır. Zira sorumluluğun ne olduğunu fark edebilmek için onu idrak etmek gerekir. Aklı, iradesi, bilgisi, bilinci vs. olmayan varlıkların bu türden korkularla anılması mecaz olarak anlaşılmalıdır.

4 Burada sözü edilen insan, sorumluluğunun gereğini yerine getirmeyendir. Bu nedenle *zalûm* (çok zalim) ve *cehûl* (çok cahil) sıfatlarıyla anılmıştır.

5 Bu cümlenin başında yer alan *liyü'azzibe* ifadesindeki *lâm/li* harfi, Nahl 16:25, Nûr 24:38, Rûm 30:41, 45 ve Ahzâb 33:24 gibi ayetlerde de olduğu gibi *lâmu'l-'âkıbeh* diye bilinmekte ve "böylece", "bunun üzerine", "bu şekilde", "sonuçta" şeklinde bir anlam vermektedir.

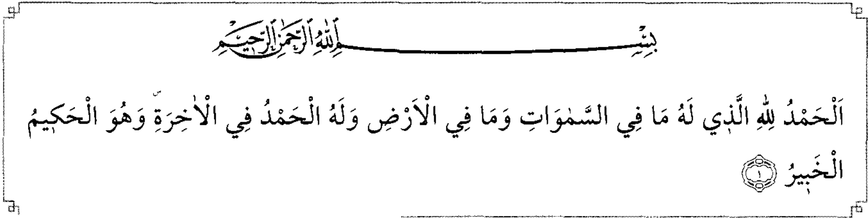
6 Benzer mesaj: Fetih 48:5-6.

34

SEBE' SURESİ

54 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 54 ayetten oluşan, adını 15. ayette geçen ve Yemen'de yaşamış eski bir uygarlığın ismi olan *sebe'* kelimesinden alan Sebe' suresi inişte 76, mushaf sırasında ise 34. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde hamdin Yüce Allah'a ait olduğu, her şeyi en ince ayrıntısına kadar bildiği, inkârcıların mahşeri reddettikleri, orada her insana hak ettiği karşılığın verileceği, ayetleri etkisizleştirmek isteyenlerin feci sonu, vahiy ve Hz. Muhammed'le alay edenlerin akıbetleri ele alınmaktadır.

1. *Hamd* (övgü), göklerde ve yerde bulunanlar kendisine ait olan Allah içindir.[1] Ahirette de *hamd* (övgü) yalnızca O'na aittir.[2] O, (doğru) hüküm verendir, haberdardır.

1 Kur'an'da *hamd* ile başlayan beş sure vardır ki biri de bu suredir. (*Fâtiha*, *En'âm*, *Kehf*, *Sebe'*, *Fâtır*)

2 Bu dünyada hamde layık olan Yüce Allah'ın ahirette de sadece kendisine hamd edilmesi gerektiği beyan edilmektedir. Dünyada nimetler verildiği için hamd söz konusu edilmektedir. Bu nedenle ahirette hamde gerek olmadığı gibi bir izlenim edinilmemelidir. Zira oradaki nimetler dünyadakilere göre çok daha kaliteli, mükemmel ve ebedidir. Esasında hamdin en önemli uygulanma yeri ahiret olduğu için önceki cümlede olduğu gibi bu cümlede de devrik bir ifade yani vurgulu bir beyan tercih edilmiştir. Benzer şekilde mahşerde dile getirilecek hamd cümleleri A'râf 7:43, Yûnus 10:10, Fâtır 35:34 ve Zümer 39:74, 75'te de yer almaktadır. Ayrıca Kasas 28:70'de ahirette de hamdin sadece Yüce Allah'a ait olacağı beyan edilmektedir.

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَاۜ وَهُوَ الرَّح۪يمُ
الْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَأْت۪ينَا السَّاعَةُۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّ۪ي لَتَأْتِيَنَّكُمْۙ عَالِمِ الْغَيْبِۚ لَا يَعْزُبُ
عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ وَلَٓا اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْبَرُ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ
مُب۪ينٍۙ ﴿٣﴾ لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ ﴿٤﴾

2. Yerin içine gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir.[1] O, çok merhametlidir; çok bağışlayandır.

3. Kâfir olanlar, "O (Son) Saat bize gelmeyecektir!" demişlerdi. De ki: "Hayır! *Gaybı* (bilinemeyeni) bilen[2] Rabbime yemin olsun ki o (Son Saat) mutlaka size gelecektir." Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile O'ndan uzak (ve gizli) kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük (hiçbir şey) yoktur ki apaçık bir kitapta (ilahi kanunda) bulunmasın.[3]

4. (Allah) iman edip iyi işler yapanlara karşılık vermek için (bunu yapacaktır). Onlar için bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.

1 Benzer mesaj: Hadîd 57:4. Yüce Allah kâinatta ne tür mahlûk varsa hepsinin ne halde olduğunu çok iyi bildiğini beyan etmektedir. Bu bağlamda toprağın içine giren ve oradan çıkan şeyler her ne ise hepsini bildiğini haber vermektedir. Yere giren ve sonrasında oradan çıkan maddi ve manevi bütün oluşumlar burada söz konusu edilmektedir. Örnek olarak söylemek gerekirse, yağmur, kar, dolu, ekilen tohumlar, çıkan bitkiler, madenler, petrol, kömür, gaz, buhar, koku, sıcaklık, soğukluk, eski medeniyetlere ait kalıntılar, hayvan ve insan cesetleri, bütün besin kaynakları, insanların ümitleri, ihtirasları, inen vahiy, çıkan dua, doğum, ölüm ve yeniden diriltilmeyi içeren her türlü hakikat bu çerçevede düşünülmelidir. "Gökten yani yükseklerden inen şeyler"le ilgili olarak, maddi ve manevi anlamda yağmur, dolu, kar, yıldırım, rüzgâr, aydınlık, karanlık, vahiy, sıkıntı, nimet vs. şeyler zikredilmektedir. "Göğe yükselen veya çıkan şeyler" bağlamında buharlar, gazlar, çeşitli güçler, melekler, ruhlar, dualar, ameller vs. akla gelen-gelmeyen, hissedilen-hissedilmeyen, görünen-görünmeyen, bilinen-bilinemeyen her türlü şey ayette söz konusu ediliyor demektir. "Göğe yükselenler"le ilgili olarak dualar ve ameller görüşü Fâtır 35:10'dan da destek aldığı gibi "gökten gelen rızıklar" ifadesi de Zâriyât 51:22'den destek alır. Bu yönüyle son yorumların diğerlerine göre daha öncelikli kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

3 Burada verilmek istenen mesaj her şeyin bir yasasının bulunduğunu bildirmektir. Benzer mesaj: Yûnus 10:61.

وَالَّذينَ سَعَوْ فِي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزينَ اُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى الَّذينَ اُوتُوا
الْعِلْمَ الَّذِي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾ وَقَالَ
الَّذينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ
﴿٧﴾ اَفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ
الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِنْ نَشَاْ نَخْسِفْ
بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾

5. Ayetlerimizi aciz bırakmak için karşılıklı olarak uğraşanlar için de en kötüsünden elem verici azap vardır.[1]

6. Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilenin (Kur'an'ın) gerçek olduğunu ve onun güçlü, övgüye layık olan (Allah'ın) yoluna ulaştırdığını görürler (bilirler).

7. Kâfir olanlar (kendi aralarında) şöyle demişlerdi: "Çürüyüp paramparça olduğunuz zaman yeni bir yaratılışta olacağınızı[2] bildiren adamı size gösterelim mi?

8. Acaba o, Allah'a yalan mı uydurmuştur?[3] Yoksa onda cinlenmişlik[4] mi var?" Hayır! Ahirete inanmayanlar (orada) azapta (olacaklar)dır; (çünkü onlar) derin bir sapkınlık içindedir.

9. Onlar gökten ve yerden, önlerinde ve arkalarında (olup bitenlere) hiç bakmıyorlar mı? Dilesek onları yere batırır veya üzerlerine gökten parçalar düşürürüz. Şüphesiz ki bunda (Rabbine) yönelen her kul için bir ders vardır.

1 Ayetlerin inkâr edilmesinin yanında onların iptal edilmesi ve işlevsiz bırakılması anlamına gelen klasik *nesh* anlayışı mutlak surette Nisâ 4:82, Hacc 22:51, Sebe' 34:38 ve Fussilet 41:42. ayetler ışığında değerlendirilmelidir. Bu ayetlere göre Kur'an'ın hiçbir ayeti hükümsüz bırakılmamış ve nesh edilmemiştir.

2 Mahşerde yeniden diriltilmeyi inkâr edenlerin sözleriyle ilgili benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

3 Ayetin başındaki *efterâ* ifadesi *e ifterâ* sorusunu içermektedir. Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24; Ahkâf 46:8.

4 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Mü'minûn 23:70; Sâffât 37:36; Duhân 44:14; Tûr 52:29; Kalem 68:51.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ مِنَّا فَضْلًاۜ يَا جِبَالُ اَوِّب۪ي مَعَهُ وَالطَّيْرَۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَد۪يدَۙ ﴿١٠﴾ اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ
وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۜ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمٰنَ الرّ۪يحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ
وَرَوَاحُهَا شَهْرٌۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِۜ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّه۪ۜ وَمَنْ يَزِغْ
مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّع۪يرِ ﴿١٢﴾ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَٓاءُ مِنْ مَحَار۪يبَ وَتَمَاث۪يلَ
وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍۜ اِعْمَلُٓوا اٰلَ دَاوُ۫دَ شُكْرًاۜ وَقَل۪يلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ﴿١٣﴾

Surenin 10-14. ayetlerinde Hz. Davud ve oğlu Hz. Süleyman'ın kıssaları hakkında kısa da olsa bazı bilgilere yer verilmektedir.

10. Yemin olsun ki Davud'a tarafımızdan bir ikramda bulunmuştuk[1] (ve) "Ey dağlar! (Beni *tesbih* ederek) onunla (Davud'la) birlikte yankıyla ses verin!" (demiştik); kuşlara da (aynısını söylemiştik).[2] Ona (onun için) demiri yumuşatmıştık.

11. "Geniş zırhlar yap; dokumasında ölçülü davran!"[3] diye (vahyetmiştik). (Siz de) iyi işler yapın! Şüphesiz ki ben yaptıklarınızı görenim.

12. Sabah (gidişi) bir ay(lık mesafe), (akşam) dönüşü bir ay(lık mesafe) olan rüzgârı da Süleyman'a (onun hizmetine) vermiştik[4] ve onun için erimiş bakırı, kaynağından sel gibi akıtmıştık.[5] Rabbinin izniyle cinlerden[6] bir kısmı onun (gözünün) önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa ona alevli azabı tattırırdık.

13. Onlar (cinler) Süleyman için mabetlerden, heykellerden, havuzlar gibi (geniş) leğenlerden, sabit (ağır) kazanlardan ne dilerse yaparlardı.[7] Ey Davud ailesi! Şükür için çalışın! Kullarımdan şükreden(ler) ne kadar da azdır![8]

1 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin hor ve hakir gördüğü Hz. Peygamber'e nasıl lütuflarda bulunacağını bir hükümdar peygamber üzerinden hatırlatmakta ve kendisine moral vermeyi amaçlamaktadır. Bu kıssanın peşinden gelen Hz. Süleyman kıssası düşünüldüğünde, Hz. Peygamber'e devlet imkânı verileceği de hissettiriliyor olabilir. Buna ilave olarak dünyalık ne kadar mal mülk sahibi olunsa da Hz. Davud'un muhatap kılındığı imtihanlara göre onun müşriklerden çektiği sıkıntıların küçük olduğu, böylece moralini bozmaması gerektiği de beyan edilmiş olabilir.

2 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:79; Neml 27:15-17; Sâd 38:18-19.

3 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:80. ayette yer alan emir gereği, demirden yapılan geniş ve uzun zırhlar elde edilirken zamanın ölçülü kullanılması, bütün vaktin ona harcanmaması, sadece geçim için uğraşılmaması gerektiği de söz konusu ediliyor

olabilir. Bu durumda devam eden cümledeki ifadeden de destek alarak, zamanın çoğunun salih amellere ayrılması gerektiğine dikkat çekildiği görülmektedir. İnsanın asıl yaratılış gayesi salih ameller işlemesidir; bu nedenle yoğunluklu olarak zamanın hayır işlerinde değerlendirilmesine dikkat çekildiği de söylenebilir.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:81; Sâd 38:36. Hz. Süleyman, yaşadığı dönem itibariyle deniz yolculuklarını ve deniz taşımacılığını sürdürdüğü için Yüce Allah onun bu yolculuklarını estirdiği bir rüzgâr sayesinde normalde "kara yolculuğu olarak" gidişi bir ay, dönüşü de bir ay sürecek mesafeleri kısa sürede katettiğini bildirmiş olmaktadır.

5 Yüce Allah Hz. Davud'a demirin kullanımını kolaylaştırdığını beyan ettiği gibi Hz. Süleyman'a da erimiş bakır kaynağını bolca akıttığını ifade etmektedir. Ayette geçen *'ayne'l-kıtrı* ifadesi "bakır gözesi" manasına gelmektedir. Bu kaynağın Yemen'de San'a'da bulunduğu belirtilmektedir. "Bakır gözesi" Hz. Süleyman'a bu anlamda verilen bir nimeti ifade etmektedir. Anlaşılıyor ki Hz. Süleyman bu tür maden kaynaklarına sahip kılınmış, sonrasında da bunlardan istifade ederek çeşitli aletler ve araçlar üretmiştir. Zira devam eden ayette buna dair bilgiler yer almaktadır.

6 Burada geçen cinlerin bilinen anlamda insanlar ve meleklerden farklı olarak üçüncü bir yaratık türü olabileceği gibi, "asi ve yabancı kavimlere mensup maharetli, usta insanlar", "bilinmeyen tanınmayan insanlar" olduğu da ifade edilmektedir.

7 Yüce Allah, Hz. Davud'la ilgili, onun savaş aletleriyle meşgul olmasından bahsederken, Hz. Süleyman hakkında ise onunla ilgili barış dönemi halinden yani yeme, içme, evler gibi hususlardan bahsetmiştir. Hz. Davud, Calut'u ve nice zorba kralları öldürmüş, nice krallara ve meliklere hükümran olmuştur. Bu nedenle Hz. Süleyman hem otorite itibariyle hem de zenginlik itibariyle güçlü bir melikin oğlu olduğundan bu zenginlikleri gerek babasının sağlığında gerekse ölümünden sonra veraset gereği dilediği gibi tasarruf yetkisi taşımaktadır. O halde oğul da sahip olunan zenginlikten hem çevresindekileri hem de askerlerini yararlandırma hakkına sahiptir. Bir de Hz. Süleyman, Yüce Allah'ın kendisine bahşettiği güç ve yetenekler sayesinde (rüzgara hükmetmesi, silah gücü vb.) kendisine hiç kimsenin başkaldıramayacağı, dolayısıyla kendisiyle savaşamayacakları kanaatini taşımaktaydı. Bu nedenle kendisinin hükümranlığı döneminde 'büyüklük'; babasının savaş döneminin aksine, ikramda bulunma ve nimetlendirme içermektedir. (Bu konuda değerlendirmeler için bkz. Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXV, 249).

8 Burada ilk muhataplar elbette Hz. Davud'un ailesi olmaları itibariyle Hz. Süleyman ve beraberinde bulunanlardı. Ancak konunun sonraki muhataplarının da elbette bu hitapla ilişkili oldukları söylenmelidir. Çünkü ayetin son cümlesinde "kulları içinde gerçekten şükredenlerin sayısının oldukça az olduğu" bildirilmektedir. Ayette verilmek istenen asıl evrensel mesaj şu olabilir: Şükrün tam anlamıyla ve layıkıyla gerçekleştirilmesinin yolu çalışmaktan geçmektedir; maksat söylem üretmek değil, eylem ortaya koymaktır.

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِه۪ٓ اِلَّا دَٓابَّةُ الْاَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاَتَهُۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ
الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُه۪ينِ ﴿١٤﴾ لَقَدْ كَانَ لِسَبَاٍ ف۪ي مَسْكَنِهِمْ
اٰيَةٌۚ جَنَّتَانِ عَنْ يَم۪ينٍ وَشِمَالٍۜ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُۜ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾

14. (Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü ancak bastonunu kemiren bir ağaç kurdu göstermişti.[1] (Süleyman) yıkılınca, ortaya çıktı ki cinler *gaybı* (bilinemeyeni) bilselerdi,[2] o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı.

Surenin 15-21. ayetlerinde sureye ismi verilen Sebelilerden söz edilmekte, onlara verilen bazı nimetler ve nankörlükleri nedeniyle karşılaştıkları feci son dile getirilmektedir.

15. Şüphesiz ki sağdan ve soldan iki bahçeye sahip olan Sebe' kavmi[3] için oturdukları yerde bir ders vardır. (Onlara:) "Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin!" (demiştik). İşte güzel bir şehir ve çok bağışlayan bir Rab!

1 Buradaki amaç Hz. Süleyman'ın iktidarının içten içe yıkıldığına dikkat çekmektir. *Minseeh* (baston) kelimesi iktidarı, *dâbbetü'l-ard* (ağaç kurdu) ise o iktidarı içten içe kemiren hainleri sembolize edebilir.

2 Bu cümle gaybı sadece Yüce Allah'ın bildiğinin belirtildiği Neml 27:65 ayetle birlikte okunmalıdır. Zira Yüce Allah bildirmediği müddetçe -ki bu durum da ancak elçilerine vahiy ile bildirmesiyle olur- hiç kimse gaybdan haber veremez. Cinlerin gaybı bildiği ve haber getirdiği safsatalarına da en net cevap bu ayettir.

3 *Sebe'*, bir kavmin adıdır ve bunlar Sebe' b. Yeşcub (Yaşhab) b. Ya'rub (Yağrub) b. Kahtân nesep zincirine istinaden Kahtân'ın üçüncü boydan torunu olan Sebe'ye atfen Sebe' adıyla bilinen bir kavimdir. (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 84). Neml suresinin 22-44. ayetlerinde de kıssalarının bir bölümü anlatılan bu kavim, önceleri Güneş'e tapan, başlarında Belkıs diye bilinen bir kadın hükümdar bulunan, sonrasında Hz. Süleyman'ın emrine giren, durdukları yer Güneybatı Arabistan'da Yemen'de Me'rib adındaki şehir olan bir kavim idi. En parlak dönemlerinde (M.Ö. iki bin yıllarında) hükmettikleri yerler; yalnızca Yemen'i değil, Hadramevt'in geniş bir bölümünü, Mahrah topraklarını ve şimdiki Habeşistan'ın büyük bölümünü de içine alıyordu. Sebe'liler başkent Ma'rib'in çevresinde yüzlerce yıllık bir zaman kesiti içinde günümüze kadar ayakta kalabilmiş muhteşem kalıntılarıyla tarihte büyük bir ün yapmış olan olağanüstü barajlar, bentler ve su yolları şebekeleri inşa etmişlerdi. Sebe' ülkesi bütün Arap Yarımadası'nda dillere destan olan muazzam gelişmesini bu büyük barajlara borçluydu. Ülkenin zenginleşmesi, halkının ticari faaliyetlere yoğun ilgisinden ve Ma'rib'den Kuzeyde Mekke, Medine ve Suriye'ye, Doğuda Arap Denizi kıyılarındaki Zufar'a doğru ilerleyen ve böylece Hindistan ve Çin'e bağlanan deniz yolları ile birleşen "baharat yol"nu kontrol etmelerinden ileri geliyordu. Bu surede Sebelilerle ilgili değinilen konu Neml 27:22-44'te sözü edilenden daha sonraki bir zamana tekabul eder (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 875'te 23. not).

فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ
وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي اِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا
لَيَالِيَ وَاَيَّامًا اٰمِنِينَ ﴿١٨﴾

16. (Ancak) onlar yüz çevirmişlerdi. Bu yüzden üzerlerine *Arim* Seli'ni[1] göndermiştik. Onların iki bahçesini, acı meyveli, ılgınlı[2] ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki (harap) bahçeye çevirmiştik.

17. Nankörlük ettikleri için onları böyle cezalandırmıştık.[3] Nankör olandan başkasını cezalandırır mıyız hiç!

18. Onlar(ın yurdu) ile kendilerini bereketlendirdiğimiz şehirler arasında, kolayca görünen şehirler var etmiş ve bunlar arasında (kolayca) yürümelerini (seyahat etmelerini) mümkün kılmıştık. (Onlara) "Oralarda geceleri ve gündüzleri güven içinde yürüyün (seyahat edin!" demiştik).

1 "Arim seli", büyük barajları su altında bırakabilen, onları yıkabilen hacimde, her şeyi silip süpüren çok büyük bir felaketti. *el-'Arim* kelimesine "köstebek" diyenler olduğu gibi, bunun seddin veya vadinin adı olduğunu söyleyenler de vardır. Bu barajı, Sebelilerin, Belkıs'ın, Himyer'in veya Lokman b. Âd'in yaptığı rivayet edilmektedir. Tarihte bu olayın tam olarak ne zaman gerçekleştiği bilinmemekte, ancak Me'rib Barajı'nın ilk yıkılış tarihinin MS 2. yüzyıl olabileceği bildirilmektedir. Bu olaydan sonra Sebe Krallığı büyük ölçüde harap olmuş, yöre halkının önemli bir bölümü kuzeye doğru göç etmek zorunda kalmıştı (Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 876'da 24. not).

2 Ilgın ağacı, kumlu topraklarda yetişen ve çit bitkisi olarak kullanılan küçük bir ağaç türüdür.

3 Yüce Allah Sebe'lilerin yaşadıkları yörede bulunan bağ ve bahçelerini Arim Seli ile perişan edip oralarını verimsiz, çorak birer araziye dönüştürme gerekçesini, onların küfrüne yani hem inançsızlıklarına hem de Yüce Allah'ın kendilerine verdiği sayısız ve eşsiz nimetlerine karşı takındıkları nankörce tutuma bağlamıştır. Bağ ve bahçelerin perişan bir duruma getirilmesi bir "sonuç"tur; bunun "sebebi" ise onların nankörlükleridir. En'âm 6:146'da Yahudilere uygulanan ilave haram et uygulamasının nedeni de aynı şekilde onların azgınlıklarına bağlanmıştı. Benzer bir hatırlatma Nisâ' 4:160'ta da yer almaktadır. Her iki cezalandırmada da herhangi bir haksızlık edilmediği, aksine bu akıbeti kendilerinin hak edip hazırladıkları anlaşılmaktadır. Esasında devam eden cümlede de verilen mesaj bundan başkası değildir.

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّ
فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرِيقًا
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ
مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾

19. (Bunun üzerine) "Rabbimiz! Seferlerimizin (yolculuk yaptığımız şehirlerin) arasını uzaklaştır!" demişler ve kendilerine yazık etmişlerdi.[1] (Biz de) onları sözlere (ibretlik anılara) çevirmiş ve onları tamamen parçalamıştık. Şüphesiz ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için dersler vardır.[2]

20. Yemin olsun ki İblis, onlar hakkındaki tahminini doğrulamıştı. İnanan az bir grubun dışında hepsi ona uymuşlardı.[3]

21. (Oysa) onun (İblis'in), onlar üzerinde hiçbir etkisi yoktu.[4] Ancak ahirete inananı, şüphe içinde kalandan bil(dir)ip (ayırt edip ortaya çıkaralım) diye[5] (ona bu fırsatı vermiştik). Rabbin her şeyi koruyandır.[6]

1 Yüce Allah'ın onlara olan nimetlerinin çokluğundan, onlardan külfeti kaldırmasından ve oradaki ikametlerinden onlar bıkıp usanmışlardı. Bu sebeple, onlar akılsızlıklarından ve bilgisizliklerinden dolayı Rablerinden bu durumu değiştirmesini talep etmişlerdi. Bunların durumu, Hz. Musa'nın kavminin durumu gibidir. Nitekim Yüce Allah onlara bıldırcın ve kudret helvası indirdiğinde ve onlardan külfeti kaldırdığında onlar da bu durumdan bıkıp usanmışlar, yiyeceklerin daha az değerlisi ile değiştirilmesini talep etmişlerdi (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XI, 468). Ayetin yorumunda Mâtürîdî'nin de ifade ettiği gibi, her anlamda doyumsuz insan tipi; kendisine bahşedilen nimetler dolayısıyla şımararak zorluğa ve Yüce Allah'a şükürsüzlüğü sebebiyle de helake davetiye çıkarır.

2 Sabır ve şükürle ilgili benzer mesajlar: İbrâhim 14:5; Lokmân 31:31; Şûrâ 42:33.

3 Yüce Allah İblis'in saptıracağını söylediği insanlara örnek olarak Sebe'lileri zikretmekte ve onların bu inkârcı ve olumsuz tutumları sayesinde "az bir kısmı hariç İblis'in insanları saptıracağı" şeklindeki sözünde onu doğruladıklarını, yani İblis'in onlar hakkındaki tahminini doğru çıkardıklarını beyan etmektedir.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:12-18; Hicr 15:42; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-65; Sâd 38:75-82.

5 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

6 Yüce Allah'ın *hafîz* yani "koruyucu" oluşu hem bilgisini hem de yapılanları görüp kaydediciliği manasını da içermektedir. Buna göre, herkesin yapıp ettiği şeyler kaydedilip karşılıklarının mahşerde verileceğine dair bir mesaj da burada söz konusu ediliyor demektir.

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ
وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ
لَهُ حَتّٰى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ قُلْ
مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ وَاِنَّا اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
● قُلْ لَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا اَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ
بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

Surenin 22-30. ayetlerinde müşriklerin tutumu, Yüce Allah'ın bilgisi, şefaat beklentilerinin yanlışlığı, tevhid öğretileri, mahşerdeki yargılama ve Hz. Muhammed'in risaletinin evrenselliği ifade edilmektedir.

22. (Müşriklere) de ki: "Allah'ın peşi sıra (ilah) sandıklarınıza yalvarın! Onlar göklerde ve yerde zerre ağırlığınca (hiçbir şeye) sahip değillerdir. Onların bu ikisinde (göklerde ve yerde) hiçbir ortaklığı yoktur;[1] O'nun (Allah'ın) onlardan herhangi bir destekçisi de yoktur."

23. O'nun huzurunda, izin verdiği kimseden başkasına şefaat yarar sağlamaz.[2] Sonunda onların (iyilerin) yüreklerinden korku giderilince (melekler) "Rabbiniz ne buyurdu?" diye soracaklardır. Onlar (cennetlikler) de "Gerçeği!" diyeceklerdir. O yücedir, büyüktür.

24. De ki: "Size göklerden ve yerden kim rızık veriyor?" De ki: "Allah![3] Biz veya siz (ikimizden biri) doğru yol üzerindedir veya apaçık bir sapkınlık içindedir."

25. De ki: "Bizim işlediğimiz suçtan size sorulmayacak; biz de sizin işlediğiniz (suç)tan sorulmayacağız."[4]

26. De ki: "Rabbimiz hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile (adaletle) hükmedecektir. O, (hükmü) apaçık (adil) verendir, bilendir."

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:191-198, Ra'd 13:16; Nahl 16:17, 20, İsrâ 17:111; Hacc 22:73; Furkân 25:2, 3; Fâtır 35:40; Yâsîn 36:74-75; Ahkâf 46:4.

2 Bu ayet Meryem 19:87, Tâhâ 20:109, Enbiyâ 21:28, Zümer 39:43-44, Zuhruf 43:86 ve Necm 53:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:12; Ra'd 13:16.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:63, 72; Kasas 28:55; Şûrâ 42:15; Kâfirûn 109:6.

قُلْ اَرُونِيَ الَّذ۪ينَ اَلْحَقْتُمْ بِه۪ شُرَكَٓاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَٓافَّةً
لِلنَّاسِ بَش۪يرًا وَنَذ۪يرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِق۪ينَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لَكُمْ م۪يعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ
بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذ۪ينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَٓا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِن۪ينَ ﴿٣١﴾

27. De ki: "O'na (Allah'a) kattığınız ortaklarınızı[1] bana gösterin!" Hayır, aksine! Güçlü, doğru hüküm veren yalnızca Allah'tır.

28. Biz seni bütün insanlara[2] ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak[3] gönderdik fakat insanların çoğu bilmezler.

29. "Doğruysanız o vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[4]

30. De ki: "Size öyle bir gün vadedilmiştir ki ondan ne bir saat (bir an) geri kalabilir, ne de ileri geçebilirsiniz."

Surenin 31-39. ayetlerinde saptırılanlarla saptıranların birbirlerine karşı mahşerdeki konuşmaları, helak edilen kavimlerin helak nedenleri, Yüce Allah'ın kullarına rızık vermedeki prensibi ve insanların buna karşı nasıl bir tavır içerisine girdikleri ele alınmaktadır.

31. Kâfir olanlar şöyle demişlerdi: "Biz hiçbir zaman bu Kur'an'a ve bundan önce gelen (kitaplara) inanmayacağız."[5] Sen o zalimleri, Rablerinin huzurunda tutuklanmış, birbirlerine söz atarlarken bir görsen![6] Zayıf bırakılanlar kibirlenenlere "Siz olmasaydınız elbette biz inananlar olurduk!" diyeceklerdir.

1 "O'na kattığınız ortaklarınız" ifadesi O'na atfettiğiniz ortaklarınız demektir. Yüce Allah müşriklere meydan okumakta ve kendisine ortaklar koşup ilah gibi kabul ettikleri varlıkları Hz. Muhammed'e göstermelerini istemektedir.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:79; En'âm 6:19; A'râf 7:158; Enbiyâ 21:107; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

3 Benzer mesajlar: Furkân 25:56; Ahzâb 33:45; Fâtır 35:24; Fetih 48:8.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Yâsîn 36:48; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:33, 96; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:93; Şu'arâ 26:199.

6 Yüce Allah mahşerdeki sorgulama esnasında veya sonrasında haklarında kesin hüküm verdiği inkârcıların birbirlerini suçlayacaklarını haber vermektedir. Benzer mesajlar: A'râf 7:38-39; Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:21-22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14; Sâffât 37:27; Ahkâf 46:6; Kalem 68:30.

قَالَ الَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذٖينَ اسْتُضْعِفُوٓا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَٓاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ
مُجْرِمٖينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الَّذٖينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَاْمُرُونَنَٓا اَنْ
نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُٓ اَنْدَادًا وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ فٖٓي اَعْنَاقِ الَّذٖينَ
كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا فٖي قَرْيَةٍ مِنْ نَذٖيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَٓا
اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبٖينَ ﴿٣٥﴾

32. Kibirlenenler zayıf bırakılanlara (kıyamet gününde) "Size hidayet geldikten sonra sizi ondan biz mi çevirdik? Aksine siz suç işliyordunuz!" diyeceklerdir.

33. Zayıf bırakılanlar kibirlenenlere "Hayır! (İşiniz gücünüz) gece gündüz tuzak kurmaktı. Çünkü siz daima Allah'ı inkâr etmemizi, O'na ortaklar koşmamızı bize emrederdiniz!" diyeceklerdir.[1] Azabı gördüklerinde pişmanlık(larını içinde) gizlemiş[2] olacaklardır. Biz de o kâfir olanların boyunlarına demir halkalar takacağız.[3] Onlar yaptıklarından başka (bir şeyle) mi cezalandırılacaklar ki!

34. Biz ne zaman bir şehre bir uyarıcı gönderdiysek oranın şımarıkları[4] mutlaka "Biz size gönderilmiş olan her şeyi inkâr edicileriz!" demişlerdi.[5]

35. (Onlar) "Biz mal ve evlat bakımından daha çoğuz;[6] biz asla azaba uğratılacak da değiliz"[7] demişti.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:38-39; İbrâhîm 14:21.

2 Burada geçen *eserrû* fiili *ezdâd* yani çift anlamlı kelimelerdendir; dolayısıyla anlamı hem "gizlemek" hem de "açıklamak"tır. Benzer mesaj: Yûnus 10:54. Fiilin çift anlamlı yapısından hareketle "pişmanlıklarını gizleseler de vücut dilleri zaten bunu ortaya koymaktadır" da denilebilir.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

4 Kur'an'da çoğul kalıpta *mütrefû/mütrefî* şeklinde geçen *mutraf* kelimesi "şımarık, nimet ve refah içindeki zenginler, seçkinler, zorbalar" demektir. Bu kelimenin nimetler içerisinde bulunarak, zevkü safa içerisinde kibirlenmek ve dolayısıyla Yüce Allah'ın emirlerini terk etmek gibi bir anlam boyutu da vardır.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:76; Zuhruf 43:24.

6 Benzer mesajlar: Kehf 18:34; Meryem 19:75, 77; Cinn 72:24.

7 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmakta, küfrün tek millet olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَٓا
اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ بِالَّت۪ي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًاۘ فَاُو۬لٰٓئِكَ
لَهُمْ جَزَٓاءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذ۪ينَ يَسْعَوْنَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا
مُعَاجِز۪ينَ اُو۬لٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ
عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿٣٩﴾

36. De ki: "Rabbim rızkı dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verir, kısarak (dar) da verir[1] fakat insanların çoğu bilmezler."

37. Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan, mallarınız da değildir; çocuklarınız da değildir.[2] Ancak iman edip iyi iş(ler) yapanlar hariç! Onlara, (dünyada) yaptıklarının kat kat fazlası karşılık (ödül) vardır. Onlar (cennet) odalarında güven içinde (olacaklar)dır.

38. Ayetlerimizi aciz bırakmak için karşılıklı olarak uğraşanlara gelince, onlar da azapta hazır kılınacaklardır.[3]

39. De ki: "Rabbim rızkı kullarından dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verir, ona kısarak (dar) da verir. Siz iyiliğe ne infak ederseniz (verirseniz), O yerine (yenisini) hemen verir.[4] O rızık verenlerin en hayırlısıdır."

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52; Şûrâ 42:12.

2 Bu ayet Hucürât 49:13. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Ayetlerin mutlak anlamda inkâr edilmesinin yanında onların iptal edilmesi ve işlevsiz bırakılması anlamına gelen klasik *nesh* anlayışı Nisâ 4:82, Hacc 22:51, Sebe' 34:5 ve Fussilet 41:42. ayetler ışığında değerlendirilmelidir.

4 Yüce Allah insanlara verdiği rızkın veriliş amacına değinmekte, Allah yolunda yapılan her türlü harcamayı Yüce Allah'ın değerlendirip kişileri mağdur ve hasrete düşmüş bir hale getirmeyeceğini haber vermektedir. Burada dikkat çekilen husus, Allah rızası için yapılan harcamaların karşılıksız bırakılmayacağını beyandır; dahası dünya hayatında yapılan infakın karşılığının hemen yine bu dünyada sahiplerine ulaştırılacağıdır. Ayette geçen *fe huve* ifadesindeki *fâ/fe* harfi *ta'kîbiyye* anlamında "hemen" manası içermektedir. Ayrıca *min şey'in* ifadesi bu şekilde başında *min* edatı ve kendisi de mutlak *nekra* olarak geldiği için yapılan her türlü infakı kapsamaktadır. Anlaşılıyor ki Allah için yapılan fedakârlıklar ekonomik anlamda bir azalmanın konusu değildir.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَٓاءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ
اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا
تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا
كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّٓا اِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ اِنْ
هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾

Surenin 40-45. ayetlerinde mahşerdeki sorgulanma, meleklerin putperestlerle ilgili cümleleri, inkârcıların Hz. Muhammed ve vahye karşı alaycı tutumları, müşriklerin dayanaksız çıkışları ve önceki inkârcılar gibi feci sonları bildirilmektedir.

40. O gün (Allah) onların hepsini toplayacak; sonra meleklere "Size tapanlar bunlar mıydı?" diye (sora)caktır.

41. (Melekler[1] de) "Sen yücesin; bizim dostumuz onlar değil, sensin. Aslında onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı." diyeceklerdir.[2]

42. Bugün birbirinize yarar da zarar da vermeye gücünüz yetmez. Haksızlık edenlere "(Dünyada) yalanlamış olduğunuz ateş azabını tadın!" diyeceğiz.[3]

43. Onlara apaçık ayetlerimiz *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman şöyle demişlerdi: "Bu, sizi babalarınızın taptığı (ilahlardan)[4] çevirmek isteyen bir adamdan başkası değildir. Bu (Kur'an) da uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir!" demişlerdi. Gerçek kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler "Bu (Kur'an) apaçık bir büyüden başka bir şey değildir!" demişlerdi.

1 Meleklerin sorgulanması aslında onların şahitliğidir, tanıklığıdır ve kendilerini şirklerine konu edinenleri yalanlamak amacına yönelik olarak anlaşılmalıdır.

2 Sorgulanma esnasında yaşanacaklarla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Fâtır 35:14; Ahkâf 46:6.

3 Benzer mesaj: Secde' 32:20.

4 Ataları taklitle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22, 23.

وَمَٓا اٰتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَٓا اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍۜ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْۙ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَٓا اٰتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي۠ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ قُلْ اِنَّمَٓا اَعِظُكُمْ
بِوَاحِدَةٍۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُواۜ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍۜ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ
لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾

44. Biz onlara okuyacakları kitaplar vermemiştik. Senden önce onlara herhangi bir uyarıcı da göndermemiştik.[1]

45. Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) yalanlamışlardı. Bunlar, öncekilere verdiğimiz (güc)ün onda birine bile ulaşamamışlardı. (Önceki toplumlar da) elçilerimi yalanlamışlardı. Cezalandırmam (bak) nasıl olmuştu!

Surenin 46-54. ayetlerinde Hz. Muhammed'in şahsında bütün ümmetin inşasıyla ilgili emirler ve uyarılar, hidayetin vahiy ile gerçekleşeceği ve inkârcıların mahşerdeki çaresizlikleri dile getirilmektedir.

46. (Onlara) de ki: "Size tek bir öğüt vereceğim: (İster) ikişer ikişer (toplu halde, isterse) yalnız başınızayken Allah'ın huzurunda (olduğunuzun bilincinde) olun!"[2] Sonra (şunu) düşünün: Arkadaşınızda (Muhammed'de) hiçbir cinlenmişlik yoktur![3] O ancak şiddetli bir azabın öncesinde sizin için bir uyarıcıdır.

1 Benzer mesajlar: Kasas 28:46; Secde 32:3. Bu üç ayetin konusu, Yâsîn 36:6'dan farklıdır. Daha önce Araplara gönderilen Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. Şuayb gibi peygamberler de olduğu düşünüldüğünde, buradaki "uyarıcı gelmemiş" ifadesinin o günkü kavmin kendisi ile ilgili olduğu, uzak atalarına bahse konu peygamberlerin gönderildiği hatırlanmalıdır. Söz konusu üç peygamberden sonra Araplara uzun bir fetret döneminin ardından Hz. Peygamber'in gönderildiği vurgulanmaktadır.

2 İnsan hayatta bu iki halden birisinde bulunur: Ya başkalarıyla birlikte olur veya tek başına kalır. Her iki durumda da Yüce Allah'ın huzurunda olunduğu akıldan çıkartılmamalıdır. Ayrıca ayetteki *vâhıdeh* kelimesinin bu şekilde *müennes* "dişi" kalıpta getirilmesinin nedeni, bunun bir "haslet" yani iyi bir özellik olduğuna işarettir. Bu nedenle, cümle "Size tek bir hasleti, bir tek kelimeyi, bir nasihati öğütlüyorum: Topluca veya tek başınıza iken başkaları veya başka şeyler sizi Allah'ı anmaktan ve O'nun huzurunda bulunduğunuz gerçeğinden uzaklaştırmasın" manasını içermektedir.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:184; Kalem 68:2.

قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْۜ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ ﴿٤٧﴾
قُلْ اِنَّ رَبّٖي يَقْذِفُ بِالْحَقِّۚ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ قُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعٖيدُ
﴿٤٩﴾ قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَٓا اَضِلُّ عَلٰى نَفْسٖيۚ وَاِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحٖٓي اِلَيَّ رَبّٖيۜ اِنَّهُ سَمٖيعٌ
قَرٖيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرٖيبٍۙ ﴿٥١﴾

47. De ki: "Ben sizden herhangi bir ücret istemişsem o sizin olsun. Ücretim yalnızca Allah'a aittir.[1] O her şeye şahittir."

48. De ki: "Şüphesiz ki Rabbim gerçeği ortaya koyar.[2] (O), *gayb*ları (bilinemeyenleri) çok iyi bilendir."[3]

49. De ki: "Gerçek geldi; *batıl* ne bir şeyi ortaya çıkarabilir ne de geri getirebilir."[4]

50. De ki: "(Gerçeklerden) saparsam, sadece kendi aleyhime sapmış olurum.[5] Doğru yolu bulursam bu da Rabbimin bana vahyettiği (Kur'an) sayesindedir.[6] Şüphesiz ki O duyandır, yakındır."

51. Telaşa düştükleri zaman (onları) bir görsen! Artık kurtuluş yoktur; yakın bir yerden yakalanmışlardır.

1 Bu ayet müşriklerin Hz. Peygamber'i yolundan alıkoymak ve sömürü düzenlerine devam etmek adına, Hz. Peygamber'e birtakım dünyevi teklifler (para, mal, mülk, makam vb) sundukları dönemde onlara cevap sadedinde indirilmiş olabilir. Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

2 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:18.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:109, 116; Tevbe 9:78.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:118; İsrâ 17:81; Enbiyâ 21:18.

5 Benzer mesaj: Mü'min 40:28.

6 Yüce Allah bu cümlede hidayete ermenin yegâne yolunun vahiyden geçtiğini beyan etmekte, Hz. Peygamber örnekliğinden hareket ederek herkesin bu yolu izlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Hidayet sadece ve sadece vahye sarılmakla elde edilebilir. Her kim hidayet anlamında başka kaynaklara sarılırsa, bilmelidir ki gittiği yol çıkmaz sokaktır ve oradan asla ve asla hakikate ulaşılamayacaktır. İsrâ' 17:9'da belirtildiği gibi, Kur'an tek doğru yola rehberlik eden bir kitaptır. Çünkü Kur'an Bakara 2:2'de muttakiler için, Bakara 2:185'te ise bütün insanlar için bir hidayet rehberi, bir yol gösterici, şaşmaz bir rehber olarak tanıtılmaktadır. Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; İbrahim 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Kâf 50:45.

وَقَالُوا اٰمَنَّا بِه۪ۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍۚ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا بِه۪ مِنْ قَبْلُۚ وَيَقْذِفُونَ
بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍ ﴿٥٣﴾ وَح۪يلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُۜ
اِنَّهُمْ كَانُوا ف۪ي شَكٍّ مُر۪يبٍ ﴿٥٤﴾

52. "Ona inandık!" demiş (olacaklar)dır.[1] Ama uzak bir yerden (imana) ulaşmak onlar için nasıl mümkün olur ki![2]

53. Daha önce (dünyada) onu (gerçeği) inkâr etmişlerdi. Uzak bir yerden *gayb* (bilinemeyen) hakkında atıp tutuyorlardı.

54. Bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzu ettikleri şey[3] arasına perde çekilmiş (olacak)tır. Şüphesiz ki onlar kuşkulandıran bir şüphe içindeydiler.

1 Yüce Allah inkârcıların ölüm anında veya mahşerdeki perişan hallerinde iman ettiklerini söyleyeceklerini hatırlatmakta, ancak elbette bunun kendilerine hiçbir faydasının olmayacağını da mesaja katmaktadır. İnkârcıların bu itirafı ne zaman yapacaklarıyla ilgili olarak âlimlerimiz genelde bunun mahşerde dile getirileceği görüşünü paylaşmışlardır ki bu yaklaşım elbette konunun akışına da uygundur. Esasında devam eden cümlede geçen "uzak mekân" anlamındaki *mekân-ı ba'îd* tamlaması dünyayı ifade edince buradaki iman itirafının da mahşerde olduğu anlaşılmaktadır.

2 Zamanında gerçekleştirilmeyen imanın fayda vermeyeceğiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23. Son iki ayetin mesajları da dikkate alınarak bu ayetin mesajı şu şekilde anlaşılabilir: "Müşrikler için dün süsüne kandıkları dünya yakın, inkâr ettikleri ahiret uzaktı; bugün yani kıyamette gerçekleşecek ahiret yakın, tekrar gitmek istedikleri dünya ise uzaktır."

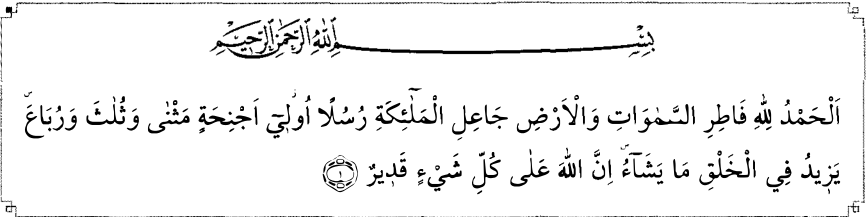
3 İnkârcıların arzu ettikleri ancak artık ulaşamadıkları şey, vaktinde yapmadıkları, zamanını geçirdikleri "hak ve hakikate iman etmeleri"ydi.

35

FÂTIR SURESİ

45 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 45 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki "yoktan var eden" anlamındaki *fâtır* kelimesinden alan Fâtır suresi inişte 42, mushaf sırasında ise 35. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde Yüce Allah'ın mutlak yaratıcılığı, kuvveti ve rızık verenin de kendisi olduğu hatırlatılmakta, Hz. Muhammed'e moral verilmekte, şeytanın düşman olduğu, onu düşman bilmenin önemi hakkında bilgi verilmektedir.

1. *Hamd* (övgü), gökleri ve yeri yoktan yaratan,[1] melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı[2] elçiler yapan, yaratmada dilediğini(n sayısını) artıran Allah içindir.[3] Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

1 Kur'an'da sekiz kez (En'âm 6:79; Hûd 11:51; İsrâ 17:51; Tâhâ 20:72; Enbiyâ 21:56; Rûm 30:30; Yâsîn 36:22; Zuhruf 43:27) geçen *fetara* fiili ile altı ayette (En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; İbrâhim 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11) geçen *fâtır* sıfatı Yüce Allah'a nispet edilmekte ve "yoktan yaratmak anlamında" kullanılmaktadır. Esasında Hz. Peygamber'in "Her doğan İslâm fıtratı üzere doğar" (Buhârî, Cenâiz, 80; Kader, 3; Müslim, Kader, 22, 23, 24; Ahmed b. Hanbel, II, 315, 346) hadisindeki maksat da aynıdır. Rabbimiz bu ayette kendisini göklerin ve yerin yoktan var edicisi olarak tanıtmakta ve hem tekliğine hem de erişilmez kudretine gönderme yapmaktadır. Benzer mesajlar: Yûsuf 12:101; İbrâhîm 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46; Şûrâ 42:11.

2 "Meleklerin ikişer, üçer, dörder kanatlı olması" ifadesi bizim mahiyetini bilemeyeceğimiz kanatlar şeklinde bir durum olabileceği gibi, onların sahip kılındığı güç, kuvvet, görev, işlev vs. şeklinde de yorumlanabilir.

3 Kur'an'da *hamd* ile başlayan beş sure vardır ki biri de bu suredir. (*Fâtiha*, *En'âm*, *Kehf*, *Sebe'*, *Fâtır*)

مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ
وَالْاَرْضِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾ وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَاِلَى اللّٰهِ
تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٤﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ
الْغَرُورُ ﴿٥﴾ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ
﴿٦﴾ اَلَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

2. Allah insanlara herhangi bir merhamet açarsa onu tutabilecek kimse yoktur. O'nun tuttuğunu da kendisinden sonra gönderebilecek kimse yoktur.[1] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

3. Ey insanlar! Allah'ın size olan nimet(ler)ini hatırlayın! Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek herhangi bir yaratıcı mı varmış! O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl oluyor da (gerçeklerden) döndürülüyorsunuz!

4. Seni yalanlarlarsa (üzülme); elbette senden önceki elçiler de yalanlanmıştı. Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülecektir.

5. Ey insanlar! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın ve o çok aldatıcı (şeytan sakın) sizi Allah ile aldatmasın![2]

6. Şüphesiz ki şeytan sizin için düşmandır;[3] siz de onu düşman edinin! Zira o, kendi tarafında olanları alevli ateş halkı olmaları için davet eder.

7. Kâfir olanlar için şiddetli bir azap vardır; iman edip iyi işler yapanlara gelince, onlar için de bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.

1 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:107; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Zümer 39:38; Mülk 67:20-21, 28.

2 Ayette geçen *el-ğarûr* kelimesi "çok ve sürekli aldatan" anlamında şeytanın sıfatıdır. Benzer mesaj: Lokmân 31:33. Şeytan, Hz. Adem'i ve eşini Yüce Allah'la (Yüce Allah'a nispet ettiği yalan ve iftiralarla) kandırmıştı, hala bu tür aldatma faaliyetlerine de devam etmektedir. İnsanları en kolay aldatmanın yollarından birisi ve en etkilisi de Allah'la aldatmak olduğunda şüphe yoktur. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Bu yüzden her devir ve dönemde Allah'ın arı-duru dinini ters yüz edip kendi heva ve heveslerini din haline sokan ve insanları Allah'la aldatarak kendi çıkarları için kullanan, hayali alış-veriş yapan *ğarûr*lar/sahtekârlar bulunacaktır. Bu yüzden Yüce Allah'ı tanımak isteyenler aldatılmamak için, O'nu yine kendi vahyinden yani Allah'ın kitabından öğrenmek durumundadır.

3 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; Nisâ 4:101; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Kasas 28:15; Yâsîn 36:60; Zuhruf 43:62.

اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُٓوءُ عَمَلِه۪ فَرَاٰهُ حَسَنًاۜ فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۘ فَلَا تَذْهَبْ
نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَاللّٰهُ الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُث۪يرُ
سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ كَذٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾ مَنْ كَانَ
يُر۪يدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَم۪يعًاۜ اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُۜ وَالَّذ۪ينَ
يَمْكُرُونَ السَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَد۪يدٌۜ وَمَكْرُ اُو۬لٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾

8. İşinin kötülüğü kendisine süslü gösterilip onu güzel gören kişi (diğerleri gibi olur mu)! Şüphesiz ki Allah dileyeni (layık gördüğünü) saptırır (sapkınlığını onaylar), dileyeni (layık gördüğünü) de doğru yola ulaştırır.[1] Onlar için üzülerek kendini perişan etme![2] Şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını bilendir.

Surenin 9-14. ayetlerinde evren kitabı, itibarın Allah katında olduğu, insanın yaratılışıyla ilgili bilgiler, iki denizin durumu, gece ve gündüzün, güneşle ayın yaratılış sistemi, puta tapanların yanılgısı belirtilmektedir.

9. Rüzgârları gönderip de bulutu kaldıran (harekete geçiren) Allah'tır. İşte biz o (bulutu) ölü bir şehre göndeririz de ölümünden sonra onunla toprağa hayat veririz.[3] Diriltilme de böyle olacaktır.[4]

10. Kim itibar istiyorsa (bilsin ki) itibar, tamamen yalnızca Allah'a aittir.[5] Yalnızca iyi işin yükselttiği güzel sözler Allah'a yükselir.[6] Kötülüklerin tuzağını kuranlara şiddetli bir azap vardır. Onların tuzağı ise yok olup gider.[7]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; 'Ankebût 29:21; Fetih 48:14; Müddessir 74:31.

2 Benzer mesajlar: Kehf 18:6; Şu'arâ 26:3.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:57; Tâhâ 20:53; Nûr 24:43; Furkân 25:48-49; Neml 27:63; Rûm 30:48.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Kâf 50:11, 42; Zuhruf 43:11; Nûh 71:18.

5 Bu ayet Nisâ 4:139 ve Yûnus 10:65. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Bu ayet duaların kabul şartının samimiyet ve istenen şey uğrunda öncelikle fedakârlık gerçekleştirmek olduğunu ortaya koymaktadır. Unutulmamalıdır ki sözlü dualar, fiili dualarla anlam kazanır ve güçlenir.

7 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ
اِلَّا بِعِلْمِهٖ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖٓ اِلَّا فٖي كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ
يَسٖيرٌ ﴿١١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ وَمِنْ
كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فٖيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرٖي لِاَجَلٍ مُسَمًّى ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ
دُونِهٖ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمٖيرٍ ﴿١٣﴾

11. Allah sizi (önce) topraktan, sonra da *nutfe*den (zigottan) yarattı;[1] daha sonra sizi eşler (çiftler) hâline getirdi.[2] Hiçbir dişi, O'nun bilgisi olmadan gebe kalamaz ve doğuramaz. (Bir canlıya) ömür verilmesi de ömründen kısılıp azaltılması da mutlaka bir kitaptadır (sistemi vardır).[3] Şüphesiz ki bu, Allah'a çok kolaydır.

12. İki deniz birbirine eşit değildir. Biri tatlıdır, susuzluğu keser, içmesi kolaydır; diğeri ise tuzludur, acıdır. (Buna rağmen) hepsinden de taze et (balık) yiyorsunuz ve giyeceğiniz süs (eşyası) çıkartıyorsunuz. (Allah'ın) nimetlerinden arayıp da şükretmeniz için gemilerin denizi yarıp gittiğini görürsün.[4]

13. (Allah) geceyi gündüzün içine koyuyor, gündüzü de gecenin içine koyuyor.[5] Güneşi ve ayı emri altına almıştır. (Bunların) her biri belirlenmiş bir süreye kadar akıp gitmektedir.[6] İşte otorite sadece kendisine ait olan Rabbiniz Allah'tır. O'nun peşi sıra yalvardıklarınız ise bir çekirdek zarına bile sahip değillerdir.[7]

1 Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Mü'minûn 23:12-14; Mü'min 40:67.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:1; Rûm 30:20; Mü'min 40:67; Nebe' 78:8.

3 Bu ifade "uzun ömürlü kılınmak da ömürden kısaltılması da Allah'ın yasasına göredir; rastgelelik yoktur" manasına gelmektedir. Allah'ın koyduğu kanunlar dışında hiçbir güç insana uzun ömür veya kısa ömür anlamında ecel belirleyemez. Yüce Allah'ın belirlediği ve "ecel" adı verilen süre ertelenemez; ilâhî yasa bu noktada son derece açıktır. Fâtır 35:11'de ifade edildiği üzere, "uzun ömrün de kısanın da belirlenmiş bir yasası vardır." O yasa işletilir ve ecelde tehir yaşanmaz. Yüce Allah'ın ömür belirlemedeki yetkinliği ve eşsizliği açıkça vurgulanmakta, O'nun koyduğu yasanın işlemekte olduğu beyan edilmektedir. Uzun yaşayanların da kısa yaşayanların da, çocukken ölenlerin de yaşlılığa erişenlerin de ömürleri bu anlamda Yüce Allah tarafından ve içeriğini sadece O'nun bileceği bir şekilde belirlenmektedir. Ecelin geciktirilmemesi veya öne alınmaması bağlamında Yûnus 10:49 ve Nahl 16:61'in son cümlesindeki bir ifade çok önemlidir

ve mutlak surette iyi anlaşılmalıdır. Söz konusu ayetlerde "ecellerin bir an geciktirilemeyeceği gibi bir an öne de alınamayacağı" beyan edilmektedir. "Bir an geciktirilmemek" anlaşılabilirdir; ancak "bir an öne alınamamak" ne demektir? Bunun üzerinde düşünmek gerekir. Çünkü süresi dolmuş bir ömrün öne alınmasından maksadın ölümle ilgili olmadığını söylemek durumundayız. Burada amaç "acı çekmemek için cezalandırılma süresini çabuklaştırmayı ve kısa tutmayı istemek"tir. Esasında süre dolduğu için öne alınamayacak şey "mahşer azabının erkene alınıp kısa sürede bitirilmesi" olmalıdır. Aksi takdirde zaten bitmiş olan bir "sürenin öne alınması" ifadesi anlamını yitirmiş ve gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durum meydana gelmiş olacaktır. Bu ayette verilmek istenen mesaj kanaatimizce şudur: İnsanlara uzun ömür verilmesi de kısa ömür verilmesi de bir kitaba, yani bir yasaya göredir. Bu yasayı belirleyen kudret Yüce Allah olduğu için, ömrü belirleyen de elbette O'dur. "Ömürden kısaltılması" meselesine gelince, bu Allah'ın belirlediği bir ecele müdahale olduğu için, büyük bir günahtır ve haksız yere bir cana kıyan kişinin cezası da kısas veya diyet olarak belirlenmiştir. Cana kıyan kişi canını kaybedeceğini bilmeli ve Allah'ın belirlediği süreye müdahale etmemelidir. Eğer "kimin ne zaman öleceği ilâhî kaderde bellidir, sonradan bir değişiklik olmaz ya da Allah sonradan bilgi sahibi olmaz" denirse, o zaman zaten ölüm vakti geleni öldürmenin neden suç olduğu ve katilin neden öldürülmesinin gerektiği sorusu açıkta ve cevapsız kalır. Dahası, biz kısıtlı bilgimizle Rabbimizin herhangi bir konuda neyi bildiğini bilemeyeceğimiz ve O'nun bilgisini kuşatamayacağımız için O'nun ezelî bilgisine göre hareket edemeyiz. Öyleyse kulları olarak bizler Allah'ın "bilgisine" göre değil, "bildirmesine" göre davranmalıyız. Çok zor bir konu olduğu için kesin ifadeler kullanmamak durumundayız. Zaman evrenin içerisinde konumlanan insan için söz konusudur, Yüce Allah için böyle bir sınırlama yoktur. Kitapta yazılmış olmak, konuyla ilgili yasaların belirlenmiş olmasıdır ve yazma eylemi devam etmektedir. İntihar, inkârcı kavimlerin toptan helakleri, cinayet sonucu ölüm vb. O'nun yasa olarak hükmetmesinin ve aleme koyduğu biyolojik kanunların sürekliliğini ifade eder. Rabbimiz her konuda olduğu gibi bu konuda da en iyisini bilir.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:14; Rûm 30:46; Câsiye 45:12.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:27; Hacc 22:61; Lokmân 31:29; Hadîd 57:6.

6 Benzer mesajlar: Ra'd 13:2; Lokmân 31:29; Zümer 39:5.

7 Hurma çekirdeği, yapı olarak oldukça serttir. Bu nedenle oldukça sık yapılı moleküller barındırmaktadır. Adından da anlaşılabileceği gibi hurmanın önemli bir parçasıdır. Hurma çekirdeğinin dış kısmı kıtmir denen ince bir zar ile çevrilidir. Asında bu zarın tek faydası, hurma çekirdeğini zararlı bakterilerden korumaktır. Bu şekilde hurmanın çok daha uzun süreler sağlıklı bir şekilde yetişmesi sağlanır. Ayette Yüce Allah'a ortak koşulan şeylerin bırakın bir şey var etmeyi, bir hurmanın çekirdeğindeki zara dahi sahip olamayacakları beyan buyurulmakta, yalvardıkları sahte tanrıların çağrılarına cevap veremeyecekleri bildirilmekte ve inkârcılar, kainatı ve içindekileri yaratan bir-tek olana yani Yüce Allah'a kulluğa davet edilmektedir.

اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَٓاءَكُمْۚ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْۜ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ
بِشِرْكِكُمْۜ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَب۪يرٍ ﴿١٤﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُ اِلَى اللّٰهِۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ
الْحَم۪يدُ ﴿١٥﴾ اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَد۪يدٍۚ ﴿١٦﴾ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَز۪يزٍ ﴿١٧﴾

14. Onlara (putlara) yalvarsanız (bile) çağrınızı duyamazlar. Sizi duysalardı da isteklerinize cevap veremezlerdi.[1] Kıyamet günü (onları) ortak koştuğunuzu da inkâr edeceklerdir.[2] (Her şeyden) haberdar olan (Allah) gibi (gerçeği kimse) sana bildiremez.[3]

Surenin 15-26. ayetlerinde sorumluluk duygusu, kalbini hakikate kapatanların hiçbir şeyden yararlanamayacağı, Hz. Muhammed'in risalet amacı ve onu inkâr edenlerin akıbeti hakkında bilgi verilmektedir.

15. Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız.[4] Gerçek zengin ve övülmeye layık olan Allah'tır.

16. Dilerse sizi giderir ve (yerinize) yepyeni bir yaratık (başka bir halk) getirir.[5]

17. Bu, Allah'a asla zor değildir.[6]

1 Bu ayetlerde putların ve ölüp gidenlerin dünyadakilere cevap veremeyecekleri bilgisine yer verilmektedir. Benzer mesajlar: Hacc 22:13; Ahkâf 46:5.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Ahkâf 46:5-6.

3 Putların veya dünyada kendilerine tapınılmış olan varlıkların mahşerde bu tapınmaları reddedecekleri gerçeğini sana veya size hiç kimse Yüce Allah gibi haber veremez; çünkü mahşerde neler olup biteceğini Allah'tan başkası bilemez.

4 Kur'an'da çeşitli ayetlerde zikredilen *el-fukarâ'* sözcüğü "muhtaçlar" manasına gelmekte ve istiğnânın yani kendini yeterli ve sorumsuz görmenin karşıtı bir anlam vermektedir. *el-Fukarâ'* kelimesi, her bir insanın Yüce Allah'a muhtaç olduğunu ortaya koymakta, şirk içerisindeki bir hayatın sahteliklerle dolu olacağını haber vermektedir. İnsanlar kime ve neye muhtaç olduklarını bilmeden sorunlarına çare bulamazlar. Vahiy, insanın bu yönünü ele almakta ve eksikliklerini gidermeyi hedeflemektedir. Benzer mesajlar: Muhammed 47:38; Teğâbun 64:6; İhlâs 112:2.

5 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Muhammed 47:38.

6 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:20.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا
قُرْبٰى اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى
لِنَفْسِهِ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا
النُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْاَحْيَٓاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ اِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ
مَنْ يَشَٓاءُ وَمَٓا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

18. Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez.[1] (Günah) yükü ağır olan kişi, yükünü taşımaya -yakını bile olsa- (başkasını) yardıma çağırsa, yükünden hiçbir zerresi taşınamaz.[2] Sen sadece yalnızken Rablerine saygı duyanları[3] ve namazı kılanları uyarabilirsin. Arın(maya çalış)an kişi, sadece kendisi için arınmış olur. Dönüş yalnızca Allah'adır.

19-22. Kör ile gören, karanlıklar ile aydınlık, (serinletici) gölge ile (kavurucu) sıcak ve diriler ile ölüler bir olamaz.[4] Şüphesiz ki Allah dileyene (layık gördüğüne) duyurur. Sen (aklı) mezarlarda olanlara (gerçeği) duyuramazsın.[5]

23. Sen sadece bir uyarıcısın.

1 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123, 134, 141, 272, 286; Nisâ 4:111; En'âm 6:164; İsrâ 17:15; Lokmân 31:33; Zümer 39:7; Zuhruf 43:67; Duhân 44:40; Necm 53:38; Mümtehine 60:3; Me'âric 70:10.

3 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:49; Yâsîn 36:11; Kâf 50:33; Mülk 67:12.

4 Benzer mesaj: Mü'min 40:58.

5 Meryem 19:98. ayetle birlikte okunması gereken bu ayet ruhen ölülere duyurulamayacağını göstermektedir. Ölü ruha duyurulamayacağına göre, bedenen ölmüş kişilere de kabirlerinde elbette hiçbir şey duyurulamaz. Kültürümüzde yerleşik bulunan "mezardakilere telkin" denen uygulamanın bu ayete açıkça aykırı olduğu bilinmelidir. Ölenler için yapılabilecek şey onların bağışlanması için Yüce Allah'a dua etmektir. Ayrıca her şeyi gören (*el-Basîr*), her şeyi işiten (*es-Semî'*), her şeyi bilen (*el-'Alîm*) ve her şeyden haberdar olan (*el-Habîr*) Allah'ın huzurunda ve gözü önünde mezarlıkta ölene kopya vermek (!) yani telkin de ayrıca bu ayetlere açıkça aykırı büyük bir hatadır. Ölülere kopya vermek manasına gelen bu işlemi dinin bir parçası gibi görenlerin normal hayatta kopyaya karşı bir duruş sergilemeleri inandırıcılıktan uzak bir durumdur.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ
فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ
أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

24. Biz seni bir amaç için müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.[1] (Nitekim) her ümmet için de elbette bir uyarıcı gelmiştir.[2]

25. Seni yalanlarlarsa (üzülme), elbette onlardan öncekiler de kendilerine apaçık deliller, sahifeler ve aydınlatıcı kitabı[3] getiren elçileri yalanlamışlardı.[4]

26. Sonra ben de o kâfir olanları yakalamıştım. Cezalandırmam (bak) nasıl olmuştu![5]

1 Benzer mesajlar: Furkân 25:56; Ahzâb 33:45; Sebe' 34:28; Fetih 48:8.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:42; Yûnus 10:47; Ra'd 13:7; Hicr 15:10; Nahl 16:36, 63; Zuhruf 43:6. Ayrıca İsrâ 17:15'te geçtiği üzere, risalet öğretileri birilerine hiç ulaşmamış veya doğru ulaşmamış ise o kişilere risalet öğretileriyle ilgili azap edilmeyeceği ifade edilmektedir.

3 Burada ve Âl-i İmrân 3:184'te verilmek istenen mesaj şudur: Din tebliğinde bulunacak kişiler mutlak surette delilli konuşmalı, delillerini de ilâhî kaynaktan, yani vahiyden/Kur'an'dan desteklemelidirler. Delilsiz konuşanlar havaya konuşanlardır. Hacc 22:8 ve Lokmân 31:20'de geçtiği üzere, bilgisiz, rehbersiz ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan mücadele edenler mağlup olmayı hak eder. Kur'an bir aydınlıktır ve muhataplarını da aydınlatsın diye indirilmiştir. Onun bu yönünden istifade etmeyenler, onun önerdiği ve öğrettiği tebliğ metodunu takip etmeyenler elbette sonuçta hüsranı yaşayacaklardır. Hakikatin apaçık belgelerini sahifelerinde ve satırlarında barındıran ilâhî aydınlık olan Kur'an'ı değil de başka şeyleri dini tebliğin konusu yapanlar, güneşin yerine gece lambalarıyla idare edenlerdir. Vazgeçmeyip aynı şekilde davranmaya devam eden bu gibiler güneşi görünce de gözleri kamaşacağı için hakikati ebediyyen bulamayacaklar, gecekondu fikirlerine mağlup ve mahkûm olacaklardır. Sadece kendilerini değil, çevrelerindekileri de ebedî karanlığa gömeceklerdir. Bu itibarla müslümana düşen görev, peygamberlerin yolunu izlemek ve onların metoduyla doğru bir eğitim yapmaktır.

4 Demek ki ayete göre; peygamberlerin yaptığı gibi gerçek delil getiren, doğru kaynak gösteren ve aydınlatıcı kitaptan yani Kur'an'dan konuşan kişiler de yalanlanabilmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:184; En'âm 6:34.

5 Yüce Allah bu ayette, peygamberler tarihini adeta özetlemekte, hakikate karşı duranları, küfürden nemalanıp gerçeğin üzerini örtenleri kıskıvrak yakalayıp kendilerini helak ettiğini beyan etmektedir. Onlar küfürlerinin sonucunda hakkı gizlemişlerdi; Yüce Allah da azap kamçılarıyla yakalayarak hak ettikleri cezaları kendilerine vermişti.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَاۜ وَمِنَ الْجِبَالِ
جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَٓابِّ وَالْاَنْعَامِ
مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَۜ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُ۬اۜ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ
يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ
تَبُورَۙ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُورَهُمْ وَيَز۪يدَهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ۜ اِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾ وَالَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا
اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِه۪ لَخَب۪يرٌ بَص۪يرٌ ﴿٣١﴾

Surenin 27-37. ayetlerinde evren kitabından çeşitli başlıklar gündeme getirilmekte ve Yüce Allah'a kulları içerisinden sadece bilenlerin saygı duyacağı bildirilmekte, Kur'an'ın önceki mesajları tasdik eden gerçek mesaj olduğu, görevini yapanların 'Adn cennetlerine girecekleri, kâfirlerin cehenneme atılacakları bildirilmektedir.

27. Şüphesiz ki Allah'ın, gökten su indirmekte olduğunu görmüyor musun? Onunla (su sebebiyle) çeşitli renklerde meyveler (yiyecekler) çıkarmaktayız.[1] Dağlardan da renkleri farklı, beyaz, kırmızı ve simsiyah yollar (yarattık).

28. İnsanlardan, adım atan canlılardan ve dört bacaklı hayvanlardan da renkleri farklı olanlar var. Kulları içinden sadece (gerçeği) bilenler Allah'a saygı duyarlar.[2] Şüphesiz ki Allah güçlüdür, çok bağışlayandır.

29-30. Allah'ın kitabını[3] *tilâvet* edenler (okuyup aktaranlar),[4] namazı kılanlar ve rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli ve açık infak edenler (verenler), (Allah) ödüllerini tam olarak versin ve lütfundan (nimetlerini) artırsın diye asla yok olmayacak bir kazanç umarlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, şükre çok karşılık verendir.

31. Sana vahyettiğimiz kitap, kendinden önceki (kitapların aslı)nı doğrulayan gerçektir. Şüphesiz ki Allah kullarından haberdardır, görendir.

1 Benzer mesaj: En'âm 6:99.

2 Bu ayetler gerçek âlimlerin, evren kitabının ayetlerini tanıyan, onlardaki sanatı fark edebilen, doğru bir yol/din (*ed-dînü'l-kayyim*) olan tevhid çizgisinde bir hayat süren insanlar olduğunun delilidir.

3 Burada sözü edilen "kitap" vahyedilmiş Kur'an olduğu gibi, önceki ayetlerde dikkat çekilen kâinat kitabı da olabilir.

4 Burada geçen *tilâvet* kelimesi okuyup aktarmanın yanı sıra onun emrettiği gerçekleri uygulamak anlamını da içermektedir.

ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذ۪ينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَاۚ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِه۪ۚ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌۚ وَمِنْهُمْ
سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِاِذْنِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَب۪يرُۜ ﴿٣٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ
ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًاۚ وَلِبَاسُهُمْ ف۪يهَا حَر۪يرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ٓي
اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَۜ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌۙ ﴿٣٤﴾ اَلَّذ۪ٓي اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِه۪ۚ لَا يَمَسُّنَا
ف۪يهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا ف۪يهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

32. Sonra Kitabı kullarımızdan seçtiklerimize miras kıldık.[1] Kimi kendisine haksızlık eder;[2] kimi ortadadır; kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öndedir. Asıl büyük lütuf işte budur.

33. (Büyük lütuf) orada altın bilezikler ve incilerle bezenip (süslenip) ipekten elbiseleri olacak şekilde[3] girecekleri durmaya değer cennetlerdir.[4]

34-35. (Cennette şöyle) diyeceklerdir: "*Hamd* (övgü), bizden kaygıyı gideren Allah'adır! İçinde bize hiçbir yorgunluk ve bıkkınlık ulaşmayacak olan,[5] cömertliğinin sonucu olarak bizi *ebedî* kalınacak cennet yurduna yerleştiren Rabbimiz şüphesiz ki çok bağışlayandır, şükre çok karşılık verendir."

1 Kur'an'a vâris olmayanlar, cennete mirasçı olamazlar. Bu ayette müslümanların Kur'an ile iletişimi gösterilmektedir. "İlâhî kelamın vârisleri ümmet-i Muhammed'dir. Hz. Muhammed'in vahye ilişkin sorumluluğu, onun vefatından sonra ümmetine miras bırakılmıştır. Kur'an'ın Hz. Muhammed'in şahsı için zikrettiği her fazilet ve ödülü ümmeti için de zikretmiş olması bunu pekiştirmektedir. Hz. Muhammed'in vefatından sonra ferdi risalet içtimai olana geçmiştir" (İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an,* s. 867'de 3. not). Buna göre vâris kılınan şey son ilâhî mesajın bütün insanlığa tebliğ görevidir.

2 Ayette "kendine zulmedenler"den kasıt, inkârcılar değil, "yapılmaması gereken bir işi yapan, böylece kendine yazık edenler" demektir. Nitekim bazı peygamberler yaptıkları hatalar için Yüce Allah'tan af dilerken "zulüm" ifadesini kullanmışlardır. "Hz. Adem" için bkz. A'râf 7:23; "Hz. Yunus" için bkz. Enbiyâ 21:87; "Hz. Musa" için bkz. Kasas 28:16. Diğerleri ise "orta yolda olanlar" ile "hayırda öncü olanlar"dır. Bazı yorumcular ayetteki maksadı, * Kendisine haksızlık edenler "kâfirler", * Orta yolda olanlar "müminler", * Öncü olanlar ise "müminlerin öncüleri" şeklinde değerlendirmektedir.

3 Benzer mesajlar: Kehf 18:31; Hacc 22:23; İnsân 76:21.

4 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz ""Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

5 Benzer mesajlar: Hicr 15:48; Yâsîn 36:55; Ĝâşiye 88:9.

وَالَّذٖينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَاۜ كَذٰلِكَ نَجْزٖي
كُلَّ كَفُورٍۚ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فٖيهَاۚ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذٖي كُنَّا نَعْمَلُۜ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ
مَا يَتَذَكَّرُ فٖيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَٓاءَكُمُ النَّذٖيرُۜ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ نَصٖيرٍ ﴿٣٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ عَالِمُ غَيْبِ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ هُوَ الَّذٖي جَعَلَكُمْ خَلَٓائِفَ فِي الْاَرْضِۜ فَمَنْ كَفَرَ
فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۜ وَلَا يَزٖيدُ الْكَافِرٖينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًاۚ وَلَا يَزٖيدُ الْكَافِرٖينَ كُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

36. Kâfir olanlara da cehennem ateşi vardır. (Orada ölmeleri için) hüküm verilmez ki ölsünler; azaplarından da hafifletilme olmayacaktır.[1] Her kâfire işte böyle karşılık vereceğiz.

37. Oradakiler şöyle feryat edecekler:[2] "Rabbimiz! Bizi (buradan) çıkar da (dünyada) yaptıklarımızın dışında iyi iş(ler) yapalım."[3] (Onlara şöyle denecektir:) "Size uyarıcı da geldiği hâlde (gerçeği) hatırlayabilecek kimsenin bunu başarabileceği kadar bir ömür vermedik mi? Şimdi tadın (azabı)!" Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.

Surenin 38-45. ayetlerinde insanın halife (sorumlu) kılınışı, inkârın azabı gerektirdiği, müşriklerin yalancılıkları, tuzak kurmaları, Yüce Allah'ın kanununun değişmeyeceği ve Allah'ın kudreti ile kullarını görmekte olduğu ifade edilmektedir.

38. Şüphesiz ki Allah göklerin ve yerin *gayb*ını (bilinemeyenlerini) bilendir.[4] O, göğüslerin (kalplerin) içinde olanı da bilendir.

39. O (Allah) sizi yeryüzünde halifeler (sorumlular) olarak görevlendirmiştir.[5] Kim kâfir olursa küfrü kendi aleyhinedir.[6] Kâfirlerin küfrü Rableri katında öfkeden başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin küfrü kayıptan başka bir şey(lerini) artırmaz.[7]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 162; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Mü'min 40:49; Zuhruf 43:75.

2 Ayette geçen *yastarıhûne* fiili sonuçsuz bir şekilde "feryat etmek, yardım istemek" manalarını içermektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Zümer 39:58.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Hûd 11:123; Ra'd 13:9; Nahl 16:77; Kehf 18:26; Mü'minûn 23:92; Neml 27:65; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Zümer 39:46; Hucurât 49;18; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:30; En'âm 6:165.

6 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:7; Neml 27:40; Rûm 30:44; Lokmân 31:12; Zümer 39:7.

7 Ayetteki bu iki cümlede de küfrün kişinin kötülüğünü ve zararını artırmaktan başka bir işe yaramayacağı haber verilmektedir. Muhtemeldir ki *makt* kelimesi küfrün dünyadaki sonucu, *hasâr* ise mahşerdeki felaketi ortaya koymaktadır.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ شُرَكَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ اَرُون۪ي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي
السَّمٰوَاتِۚ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلٰى بَيِّنَتٍ مِنْهُۚ بَلْ اِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ اِنَّ
اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَاۚ وَلَئِنْ زَالَتَٓا اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِه۪ۜ اِنَّهُ كَانَ حَل۪يمًا
غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَٓاءَهُمْ نَذ۪يرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِۚ فَلَمَّا
جَٓاءَهُمْ نَذ۪يرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًاۙ ﴿٤٢﴾ اِسْتِكْبَارًا فِي الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِۜ وَلَا يَح۪يقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا
بِاَهْلِه۪ۜ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّل۪ينَۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْد۪يلًاۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْو۪يلًا ﴿٤٣﴾

40. De ki: "Allah'ın peşi sıra yalvardığınız ortaklarınızı bir düşünsenize! Yerden neyi yaratmışlar bana gösterin veya göklerle ilgili (onların yaratılışında) onların ortaklığı mı varmış! Yoksa biz onlara (farklı) bir kitap vermişiz de o kitaptan bir delile mi dayanıyorlarmış!"[1] Aksine o zalimler birbirlerine aldanmadan başka bir şey vadetmiyorlar.

41. Şüphesiz ki göklerin ve yerin yok olmasını engelleyen Allah'tır. Yok olurlarsa, O'ndan sonra (Allah'tan başka) kimse onları (sistemlerinde) tutamaz.[2] Şüphesiz ki O hoşgörülüdür, çok bağışlayandır.

42-43. Kendilerine bir uyarıcı gelmesi hâlinde, herhangi bir topluluktan daha doğru yolda olacaklarına dair[3] bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara uyarıcı gelince bu, onların sadece gerçek(ler)den uzaklaşmalarını yani yeryüzünde kibirlenmelerini ve kötülük tuzağını (kurmalarını) artırdı. Oysa kötü tuzak, sadece sahibinin başına geçer.[4] Onlar öncekilere (uygulanan Allah'ın) kanunundan başka ne bekliyorlar ki![5] Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın! Allah'ın kanununda asla bir sapma bulamazsın.[6]

1 Benzer mesaj: Ahkâf 46:4.

2 "Göklerin ve yerin *zâil* olması", onların yıkılıp gitmesi ve yok olmaları demektir. Bunun gerçekleşmemesi için sisteme doğrudan müdahale söz konusudur. İşte Yüce Allah insanların şirkleri, küfürleri ve zulümleri nedeniyle aslında yok olup gitmeyi hak eden bu sistemi devam ettirmekte, yeni inanacak insanlara fırsat vermektedir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:157; Zümer 39:57.

4 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10; Mü'min 40:25; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

5 Benzer mesajlar: Enfâl 8:38; Hicr 15:13; Kehf 18:55.

6 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:38, 62; Mü'min 40:85; Fetih 48:23.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً
وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾
وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ
مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

44. Kendilerinden çok daha güçlü olan[1] öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[2] Göklerde de yerde de Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur.[3] Şüphesiz ki O bilendir, gücü yetendir.

45. Allah insanları yaptıkları yüzünden (hemen) hesaba çekseydi, onun sırtında (yeryüzünde) hiçbir canlı bırakmazdı. Ancak onları belirlenmiş bir süreye erteliyor. Süreleri gelince şüphesiz ki Allah kullarını görendir.[4]

1 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Mü'min 40:21, 82; Zuhruf 43:8; Muhammed 47:13; Kâf 50:36.

2 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:10.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

4 Bu cümleyi Nahl 16:61 ve Kehf 18:58'in ışığında anlayabiliriz. Buna göre maksat şöyle olabilir: "Süreleri dolunca (bir an öne alınmazlar, geriye de bırakılmazlar; çünkü) Allah kullarını görmektedir." Burada gizli bir kelime var kabul edilebilir. Bu durumda anlam şöyle olur: "Vadeleri dolunca da (anlarlar ki) Allah, kullarını görmektedir." "Nihayet ecelleri gelince gereğini yapar. Şüphe yok ki Allah kullarını görmektedir." Bu son ifadede "Yüce Allah'ın gördüğünü beyan ettiği kullarına nasıl davranacağını iyi bildiği" bildirilmiş olmaktadır.

36
YÂSÎN SURESİ

❁ 83 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 83 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen *yâsîn* kelimesinden alan Yâsîn suresi inişte 39, mushaf sırasında ise 36. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يٰسٓ ﴿١﴾ وَالْقُرْاٰنِ الْحَك۪يمِۙ ﴿٢﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۙ ﴿٣﴾ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍۜ ﴿٤﴾ تَنْز۪يلَ
الْعَز۪يزِ الرَّح۪يمِۙ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اُنْذِرَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-12. ayetlerinde Kur'an'a yemin edilmekte, Hz. Muhammed'in gönderiliş amacı, müşriklerin inkârcı tutumu, uyarıdan etkilenmeyenlerin aksine, vahye uymak isteyen ve Yüce Allah'a gönülden bağlı olanların tebliğden yararlanacağı ve değerli bir ödül kazanacakları müjdelenmektedir.

1. *Yâ. Sîn.*[1]

2. Doğru hükümler içeren Kur'an'a yemin olsun ki

3-4. Şüphesiz sen (hepsi) doğru yol üzerinde olan elçilerdensin.[2]

5-6. (Kur'an), ataları uyarılmış, (ancak gerçeklerden) habersizmiş gibi davranan bir toplumu uyarman için[3] çok güçlü, çok merhametli (Allah) tarafından indirilmiştir.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Şu tercüme de doğrudur: "Şüphesiz ki sen, elçilerdensin. (Sen) doğru yol üzerindesin."

3 Bu ayetin mesajı Kasas 28:46, Secde 32:3 ve Sebe' 34:44'ten farklıdır. Bu üç ayette mevcut "Mekkeliler"den söz edilirken, Yâsîn 36:6'da Mekkelilerin "ataları"ndan söz edilmektedir. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in o yöreye peygamber olarak gönderilmesi, Hz. Muhammed'in risaleti öncesinde Mekke'de "hanif"lerin yani Allah'ı birleyici kişilerin bulunması, tercihimizin doğruluğunun delilidir. (Benzer değerlendirmeler için bkz. Ebu Mansur Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XII, 76-77). Ayrıca Mekkelilerin atalarının uyarıldığıyla ilgili bkz. Mü'minûn 23:83; Neml 27:68; Necm 53:36-37.

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ اِنَّا جَعَلْنَا فٖٓي اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِيَ اِلَى
الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ
فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ
اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرٖيمٍ ﴿١١﴾ اِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى
وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَاٰثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فٖٓي اِمَامٍ مُبٖينٍ ﴿١٢﴾

7. Şüphesiz ki onların çoğuna (gafletlerine karşılık) azap vaadi gerçekleşmiştir.[1] (Onlar) iman etmezler.

8. Şüphesiz ki biz onların boyunlarına, çenelerine kadar dayanacak halkalar geçirdik; başları yukarı kalkıktır.[2]

9. Önlerinden ve arkalarından bir set çektik ve onları çepeçevre kuşattık; gerçeği görmezler.

10. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.[3]

11. Sen ancak *zikr*e (Kur'an'a) uyan ve *gayb*da bulunan Rahmân'a saygı duyanı[4] uyarabilirsin. İşte böylesini bir bağışlama ve değerli bir ödülle müjdele!

12. Şüphesiz ki ölüleri ancak biz dirilteceğiz. İnsanların yaptıklarını ve (geriye bıraktıkları) eserlerini yazıyoruz.[5] Biz her şeyi apaçık bir *imam*da (amel defterinde) saymışızdır.

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:33, 96; Mü'min 40:6.

2 Burada sözü edilen "halkalar" ve bir sonraki ayetteki "setler" dünya hayatı için mecaz, ahiret için ise cehennemdeki halkalar ve sütunlar anlamında hakikattir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

3 Benzer mesaj: Bakara 2:6. Yüce Allah bu ayette sözü edilen kişilerin iman etmeyeceklerini beyan ettiği için, Hz. Peygamber'in tebliğinin onlara yönelik kısmı ve bu insanların tebliğe karşı tutumu dile getirilmektedir. Söylenmek istenen şey, tebliğ yapıp yapmamanın eşit olduğu değil, yapılan tebliğin onlarda bir değişiklik meydana getirmeyeceğinin ifadesidir. Ayette *sevâun 'aleyke* "senin için birdir" değil de *sevâun 'aleyhim* "onlar için birdir" buyrulması, maksadı muhataplarla ilişkilendirmemiz gerektiğini göstermektedir.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:49; Fâtır 35:18; Kâf 50:33; Mülk 67:12.

5 Bu cümle "insanların davranışlarının kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; Târık 86:4.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا اَصْحَابَ الْقَرْيَةِۢ اِذْ جَٓاءَهَا الْمُرْسَلُونَۚ ﴿١٣﴾ اِذْ اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ
فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُٓوا اِنَّٓا اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا مَٓا اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۙ وَمَٓا
اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّٓا اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾
وَمَا عَلَيْنَٓا اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُٓوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ
مِنَّا عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَٓائِرُكُمْ مَعَكُمْۜ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

Surenin 13-32. ayetlerinde bir şehir halkının kıssası, elçilerle konuşmaları, yiğit bir müminin tebliği ve helakin hak edenlere uygulanacağı ifade edilmektedir.

13. Onlara (müşriklere) şu şehir halkını örnek ver: Hani onlara elçiler gelmişti.[1]

14. Hani kendilerine iki elçi gönderdiğimizde onları yalanlamışlardı. (İki elçiyi) üçüncü ile desteklemiştik ve "Biz (Allah tarafından) size gönderilmiş elçileriz." demişlerdi.

15. (Şehir halkı elçilere) "Siz de ancak bizim gibi insansınız.[2] Rahmân (size) herhangi bir şey indirmemiştir;[3] siz sadece yalan söylüyorsunuz!" demişti.

16. (Elçiler) "Rabbimiz biliyor ki doğrusu biz size gönderilmiş elçileriz.

17. Apaçık tebliğden başka üzerimize düşen (bir şey) yoktur." demişlerdi.[4]

18. (Şehir halkı) "Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. (Tebliğden) vazgeçmezseniz, şüphesiz ki sizi kovacağız; elbette bizden size elem verici bir azap dokunacak!" demişti.

19. (Elçiler şöyle demişlerdi): "Uğursuzluğunuz sizden kaynaklanıyor.[5] (Gerçekler size) hatırlatıldığı için mi (uğursuzluğa uğradınız)? Aslında siz aşırıya kaçan bir topluluksunuz."

1 Buradaki şehrin Antakya, elçilerin de Hz. İsa'nın havarileri olduğu iddia edilmektedir. Oysa burada anlatılan olay bir kıssa değil *darb-ı mesel*dir, elçiler de herhangi birer elçi değil peygamberlerdir.

2 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:91; Mülk 67:9.

4 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:131; Neml 27:47.

وَجَٓاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدٖينَةِ رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلٖينَۙ ﴿٢٠﴾ اِتَّبِعُوا مَنْ لَا
يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِيَ لَٓا اَعْبُدُ الَّذٖي فَطَرَنٖي وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَاَتَّخِذُ
مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنّٖي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِۚ ﴿٢٣﴾ اِنّٖٓي
اِذًا لَفٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ ﴿٢٤﴾ اِنّٖٓي اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِۜ ﴿٢٥﴾ قٖيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَۜ قَالَ يَا لَيْتَ
قَوْمٖي يَعْلَمُونَۙ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لٖي رَبّٖي وَجَعَلَنٖي مِنَ الْمُكْرَمٖينَ ﴿٢٧﴾

20. (Bu esnada) şehrin ileri gelenlerinden bir adam[1] koşarak gelmiş[2] ve şunları söylemişti: "Ey kavmim! Bu elçilere uyun!

21. Sizden hiçbir ücret istemeyen,[3] kendileri de doğru yol üzerinde olan (bu elçilere) uyun!

22. Ben ne diye beni yoktan yaratana ibadet etmeyecekmişim ki! (Oysa) hepiniz yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

23. O'nun peşi sıra ilahlar edinir miyim hiç! Rahmân bana bir zarar vermek isterse, onların (ilahların) şefaati bana hiçbir yarar sağlayamaz ve beni kurtaramaz.

24. (Başka ilahlar edinirsem) işte o zaman apaçık bir sapkınlıkta olurum.

25. Şüphesiz ki ben Rabbinize[4] güvendim; siz de beni dinleyin (ve O'na güvenin)!"

26-27. Ona "Cennete gir!" denince, o da "Ah! Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi!" demişti.

1 Benzer bir kullanım için bkz. Kasas 28:20. Bu ifade, "Şehrin öte ucundan koşarak bir adam geldi" şeklinde de tercüme edilmektedir. Ancak her iki kullanımda da konuşma içerikleri nedeniyle konuşan kişinin şehrin ileri gelenlerinden olduğu anlaşılmaktadır.

2 Bu kullanım insanların gerçekleri tebliğ için bazen "yürümesi", bazen de "koşması" gerektiğini göstermektedir.

3 Bu ayetten anlaşılıyor ki ecir beklenen işlerden ücret alınmamalı, ücreti alınan bir işin de ecrinin olmayacağı unutulmamalıdır. Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

4 Buradaki *birabbiküm* "sizin Rabbinize" ifadesinde geçen *küm* "sizin" muhatap zamirinin kimlerle ilişkili olduğu konusu önemlidir. Buna göre maksat şirk içerisindeki muhataplar, yani "şehir halkı" olabilir. "Sizin de benimde asıl Rabbimiz" anlamında olabilir. Maksat risalet öğretilerine itibar ettiği ve kendilerine tâbi olunmasını istediği "elçiler" olabilir. Maksat daha genel bir okuma ile bu bölümü dinleyen evrensel manada "herkes" de olabilir.

وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِه۪ مِنْ بَعْدِه۪ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِل۪ينَ ﴿٢٨﴾ اِنْ كَانَتْ اِلَّا
صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا
بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَاِنْ
كُلٌّ لَمَّا جَم۪يعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا
فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

23. CÜZ

28. O (adam)ın ardından, şehir halkını (helak etmek için) üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik; (daha önce) de indiriciler değildik.
29. (Bekledikleri), korkunç bir sesten ibarettir; bir de bakarsın ki yere serilirler.
30. Ah, kendilerine gelen her elçi ile mutlaka alay etmiş olan[1] kullara yazıklar olsun!
31. Onlar (müşrikler), kendilerinden önce nice toplumları helak ettiğimizi, onların (eskilerin), diğerlerine (yaşayanlara) tekrar dönmediklerini hiç mi düşünmediler![2]
32. Elbette onların hepsi, tamamı (huzurumuzda) hazır kılınmış (olacak)lardır.

Surenin 33-44. ayetlerinde Yüce Allah'ın evrendeki eşsiz ve erişilmez kudretine delalet eden "yedi ayet" yani yedi konu başlığı dile getirilmektedir.

33. Ölü toprak onlar için bir delildir.[3] Onu canlandırdık ve ondan ürünler çıkarttık; o (ürünler)den yiyorlar.

1 Alaycılıkla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:10; Ra'd 13:32; Hicr 15:11, 95; Enbiyâ 21:41; Zuhruf 43:7.

2 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmaktadır. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

3 Yâsîn suresinin 12, 31 ve 32. ayetlerinde "helak edilişten ve hesap için tekrar diriliş"ten bahsedilmekte, surenin 33-36 ile 41-42. ayetlerinde "yeryüzü ayetlerinden/delilleri"nden örnekler verilmekte, surenin 37-40. ayetlerinde ise "gökyüzü ayetlerinden/delilleri"nden örnekler sunulmaktadır. Ayetlerde söz konusu edilen ve apaçık gösterilen bu ayetleri/delilleri görmeye, anlamaya ve akletmeye çalışmak yerine, sürekli olağanüstü ayet yani mucize isteyip bekleyenlere surenin 43-50. ayetlerinde helak tehdidi yapılmaktadır. Kısaca ayetlerin mesajı şu olabilir; gözünün önündeki delilleri görmeyen körleşmiş gözler, Yüce Allah'ın göndereceği mucizeyi de görmezler.

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖ وَمَا عَمِلَتْهُ
اَيْدِيهِمْ اَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَانَ الَّذٖي خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ
وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَاٰيَةٌ لَهُمُ الَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرٖي
لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذٰلِكَ تَقْدٖيرُ الْعَزٖيزِ الْعَلٖيمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدٖيمِ ﴿٣٩﴾

34-35. Yeryüzünde hurma bahçeleri ve üzüm bağları yarattık; ürünlerinden ve kendi elleriyle yaptıklarından yesinler diye[1] oralarda birçok (su) kaynağı fışkırttık. (Hâlâ) şükretmeyecekler mi?

36. Yerin yetiştirmekte olduklarından, (insanların) kendilerinden ve bilemeyecekleri şeylerden bütün çiftleri[2] yaratan (Allah) yücedir!

37. Gece de onlar için bir delildir. Ondan (geceden) gündüzü sıyırıp çekeriz; bir de bakarsın ki insanlar karanlıkta kalırlar.

38. Güneş, kendisi için belirlenmiş yerde akar.[3] İşte bu, güçlü, bilen (Allah)'ın ölçüsüdür.

39. Aya da eski bir hurma dalı gibi oluncaya kadar[4] birtakım evreler belirledik.[5]

1 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Ellerinin yapmadığı ürünlerinden yesinler diye." Bu durumda ürünlerin yaratılmasında, insanların herhangi bir katkısının olmadığına dikkat çekilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:3; Zuhruf 43:12; Kâf 50:7; Zâriyât 51:49.

3 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Güneş bir istikrar yerine, istikrar zamanına, istikrarına doğru yani durmadan, istikrarını sürdürmek üzere akıp gider." Bu anlam çeşitliliği *müstekarr* kelimesinin kalıbı gereğidir. Güneşin akması, bir yörüngede yüzmesi gibi Kur'an tabirlerinin bugünün bilimsel tespitleriyle de uyumlu olması bir Kur'an mucizesidir. Bu aynı zamanda evrenin genişlemesinden söz edilen Zâriyât 51:47. ayetiyle de uyumludur. Dolayısıyla Samanyolu galaksisinin ve Güneş sisteminin de sabit olmadığını, genişleyen evrenle birlikte onların da hareket ettiğini Kur'an ayetlerinden de görmüş olmaktayız. Bu konuda ayrıca bkz. İsrâ 17:44; Enbiyâ 21:33.

4 Burada ayın yörüngeleri, eski bir hurma dalına benzetilmektedir ki bunda muhteşem bir mesaj ve benzetme vardır. Bu benzetmede çok önemli üç konu yer almaktadır: Eski hurma dalı gün geçtikçe incelir; inceldikçe eğrilir; eğrildikçe de sararır. Ay da aynen öyle. Ay sonuna doğru "hilal hâli"ni alırken gün geçtikçe incelir; inceldikçe eğrilir; eğrildikçe de sararır. Elmalılı'nın dediği gibi, bu durum aynı zamanda ayın dünyanın etrafında kavisli olarak hareket ettiği yörüngenin bir hattını da göstermektedir.

5 Benzer bir mesaj için bkz. Yûnus 10:5.

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغ۪ي لَهَٓا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِۜ وَكُلٌّ ف۪ي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾
وَاٰيَةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۙ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِه۪ مَا يَرْكَبُونَ
﴿٤٢﴾ وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَر۪يخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَۙ ﴿٤٣﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى
ح۪ينٍ ﴿٤٤﴾ وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْد۪يكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا
تَأْت۪يهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِض۪ينَ ﴿٤٦﴾

40. Güneş aya yetişmez; gece de gündüzü geçemez.[1] Hepsi, bir(er) yörüngede yüzerler.[2]

41. Nesillerini dolu bir gemide taşımamız da onlar için bir delildir.

42. Kendileri için bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.

43-44. Katımızdan bir merhamet ve onları belirli bir süreye kadar yaşatma kararı hariç, dilersek onları (suda) boğabiliriz. Artık yardım da isteyemezler; boğulmaktan da kurtarılamazlar.

Surenin 45-50. ayetlerinde evrendeki ilahi kudret delillerine rağmen inkârcıların inatla küfrü tercihleri, alaycılıkları ve kendilerini bekleyen feci akıbet dile getirilmektedir.

45. Onlara "Önünüzdekinden ve arkanızdakinden korunun ki merhamete uğratılasınız"[3] dendiğinde,

46. Ve kendilerine Rablerinin ayetlerinden bir ayet geldiğinde, mutlaka ondan yüz çevirmişlerdi.[4]

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Hepsi, (kendine özel) bir yörüngede yüzerler."

2 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:33. Burada geçen *yesbehûne* fiili "yüzmek" anlamına geldiği gibi "tesbih etmek" manasını da içermektedir ki her yaratılanın varlık sistemi onun tesbihidir. Bkz. İsrâ 17:44.

3 Bu ifade "Onlara 'Önünüzdekiler ve arkanızdakiler (yapıp ettikleriniz/yapmayıp terk ettikleriniz) nedeniyle duyarlı olup korunun ki merhamete uğratılasınız' dendiği zaman" şeklinde de tercüme edilebilir.

4 Bir kez de En'âm 6:4'te geçen bu ayette, Yâsîn suresinin başından beri vurgulanan "inkârcıların olumsuz tutumu" özetlenmekte, onların her türlü delile rağmen inkârda ısrar ettikleri beyan edilmektedir. Bu ayetin mesaj olarak bir benzeri de Şu'arâ' 26:5'te şu şekilde geçmektedir: "Kendilerine, Rahmân'dan her yeni mesaj geldiğinde mutlak surette ondan yüz çevirirler." Ayrıca Enbiyâ' 21:2'de de benzer ifadeler yer almaktadır.

وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۙ قَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ
اَطْعَمَهُٓ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٤٨﴾
مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ تَوْصِيَةً وَلَٓا
اِلٰٓى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

47. Onlara "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden *infak* edin (verin)" dendiği zaman, kâfir olanlar iman edenlere "Allah'ın, dilemesi hâlinde doyuracağı kişileri biz mi doyuracakmışız![1] Siz sadece apaçık bir sapkınlık içindesiniz!" demişlerdi.

48. "Doğruysanız o vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[2]

49. Birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesten başka bir şey beklemiyorlar.

50. O durumda ne bir tavsiyede bulunabilir; ne de ailelerine dönebilirler.

Surenin 51-65. ayetlerinde inkârcıların diriltilirken yaşayacakları pişmanlıklar, cennetliklerin ödülleri, Yüce Allah'tan gelecek esenlikle mutlu olacakları ve suçluların onlardan ayrılacağı, suçluların cehenneme atılıp ağızlarının mühürleneceği, ellerinin konuşup ayaklarının şahitlik edeceği belirtilmektedir.

1 Bu ayetin şöyle bir olay üzerine nâzil olduğu da beyan edilmektedir: Hz. Peygamber'in fakir sahâbîleri, "Onlar ürünlerinden ve hayvanlarından belli bir payı Allah için ayırmışlardı" (En'âm 6:136) ayetinin gereğini yerine getireceklerini düşündükleri Kureyş müşriklerine gelip, "Mallarınızdan Allah için ayırdığınız kısmı bize verin" demişlerdi. Onlar bunu vermeyip "Allah dileseydi sizi doyururdu" cevabını verince işte bu ayet nâzil olmuştur (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 19). Ayetle ilgili olarak nakledilen bu görüş elbette bir gerçeğin ifadesidir. Ancak isim zikredilmemesinden hareketle, buradaki maksadın genel olduğunu ve bu konuda benzer tutum sergileyen herkesi içerdiğini ifade etmeliyiz. Bu ayette dile getirilen ifade bugün ülkemizde "git, Allah versin" şeklinde sıklıkla kullanılmakta, bu tür yanlış cümleler maalesef müslümanların gündelik hayatına girmektedir. "Dilemesi halinde Allah'ın doyurabileceği kişileri biz niye doyuralım?" ifadesi "Onlar bizi ilgilendirmiyor, bizim onlara karşı herhangi bir görev ve sorumluluğumuz yoktur, onları biz niye doyuralım ki" demektir. Bu haliyle söz konusu nankör insan tipi, kitap ehlinden bazılarının söylediği şu sözün benzerini söylemiş olmaktadırlar: "Bizim ümmilere (kitap ehlinden olmayanlara) karşı bir sorumluluğumuz yoktur" (Âl-i İmrân 3:75).

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا
مِنْ مَرْقَدِنَا هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا
هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾

51. Sûr'a üflendiğinde,[1] bir de bakarsın ki (hemen) mezarlar(ın)dan (kalkarak) Rablerine koşacaklar.

52. (Müşrikler) "Ah, eyvah, yazık bize! Bizi kabrimizden kim kaldırıp (uyandırdı)?[2] Bu,[3] Rahmân'ın vadettiği (gün)dür; (demek ki) elçiler gerçeği söylemiş!" diyecekler.

53. (Bekledikleri), müthiş bir sesten ibarettir. Bir de bakarsın ki hepsi (huzurumuzda) hazır kılınmışlardır.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18. Yâsîn 36:49. ayette dile getirilen, Son Saat için kullanılan ve "tek ses, tek gürültü, tek çığlık" anlamına gelen *sayha-i vâhıdeh* tamlamasından sonra geldiği için, bu ayette sözü edilen "Sûr'a üflenmesi" mahşer için diriltilmeyi sağlayacak "ikinci üfürülme"dir. Neml 27:87 ve Zümer 39:68'de de geçtiği üzere, Son Saat için gerçekleşecek ilk üflemeden sonra mahşer için Sûr'a ikinci kez üflenecek ve insanlar kalkıp korkuyla etrafa bakınacaktır. Bu arada belirtelim ki Kur'an'da İsrafil adı verilen meleğin ismi zikredilmemektedir. Yaşanacak olay şiddetli sarsıntıdır. Bunun mahiyeti hakkında çeşitli ayetlerde bilgiler verilmektedir; ancak bizim bunun mahiyetini benzetebileceğimiz herhangi bir olay veya detay verebileceğimiz bilgilerimiz söz konusu değildir. Ayetteki *es-sûr* kelimesini *es-sûrah* sözcüğünün çoğulu olarak *es-suver* şeklinde okuyan âlimler de vardır. Bu durumda maksat, mahşerde "ruhların bedenlere üfürülmesi", yani bir anlamda Tekvîr 81:7'de de geçtiği gibi "ruhların bedenlerle eşleştirilmesi, buluşturulması"dır. Bu ayet grubunda da olduğu gibi Son Saat, kıyamet-âhiret, mahşerle ilgili olaylardan söz edilirken zaman zaman geçmiş zaman kalıbı kullanılmaktadır. Bu bir Kur'an üslubudur ve söz konusu olayın "gerçekleştiğini" değil, ileride mutlak surette "meydana geleceğini" bildirmeyi amaçlamaktadır.

2 Bu ayetteki mesajdan anlaşılıyor ki kabirde bedene yönelik herhangi bir azap olmayacaktır. Bedensel değil, ancak ruhun (rahatlığı-sıkıntısı) olabileceği söylenebilir. Zira uykudan uyandırılma ifadesi buna işaret etmektedir.

3 Buradaki *hâzâ* kelimesi hem kendinden önceki tamlamayla hem de kendinden sonraki cümleyle ilişkili bir konumda olduğu için *markadinâ* ve *hâzâ* ifadeleri arasında *sekte* vardır.

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ
الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْاَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ
فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا
الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٠﴾
وَاَنِ اعْبُدُونِي هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ
﴿٦٢﴾ هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ اَلْيَوْمَ
نَخْتِمُ عَلٰى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

54. (Artık) bugün, kimse haksızlığa uğratılmayacak ve size de yaptıklarınızdan başka karşılık verilmeyecektir.[1]
55. Bugün cennet halkı meşguliyetler içinde eğlenirler.[2]
56. Onlar ve eşleri, tahtların üzerinde gölgelerde (olacaklar)dır.
57. Onlar için orada, her çeşit meyve ve her istedikleri vardır.[3]
58. (Bir de) çok merhametli Rab'den 'selam' sözü (vardır).
59. (Suçlulara şöyle denecektir): "Ey suçlular, bugün (kenara) çekilip ayrılın!
60. Ey âdemoğulları! Sizden şöyle söz almamış mıydım?: 'Şeytana tapmayın; şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.[4]
61. Bana kulluk edin; doğru yol budur.'[5]
62. Şeytan sizden pek çok nesli saptırdı; akıl etmediniz mi?
63-64. İşte, nankörlüğünüzün karşılığı olarak size vadedilen cehennem,[6] bugün oraya girin!"
65. Bugün onların ağızlarını mühürleyeceğiz; kazandıkları (yaptıkları) hakkında bize elleri konuşacak ve ayakları da şahitlik edecektir.[7]

1 Konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki iyiliklerin ödülleri "en az" o iyilik kadar, hatta sınırsız olabilir. Kötülüklerin karşılığı ise affedilmezse "en fazla" o kötülük kadardır. Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; En'âm 6:160; Enfâl 8:60; Yûnus 10:27; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Neml 27:89-90; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36.

2 Benzer mesajlar: Hicr 15:48; Fâtır 35:35; Ğâşiye 88:9.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

4 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Zuhruf 43:62.

5 Bu ayet A'râf 7:172-173. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

7 Benzer mesajlar: İsrâ 17:36; Nûr 24:24; Fussilet 41:20.

وَلَوْ نَشَٓاءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَٓاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ
عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ اَفَلَا
يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغ۪ي لَهُ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْاٰنٌ مُب۪ينٌ ﴿٦٩﴾ لِيُنْذِرَ مَنْ
كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِر۪ينَ ﴿٧٠﴾

Surenin 66-70. ayetlerinde Yüce Allah'ın dilemesi hâlinde değişiklikler yapabileceği, Hz. Muhammed'in ve vahyin amacı belirtilmektedir.

66. Dileseydik gözlerini silip (kör eder)dik de yolu bulmaya koşuşurlardı; (bu durumda) nasıl görebilirler ki!

67. Dileseydik oldukları yerde şekillerini değiştirirdik de ileri gitmeye güç yetiremezlerdi ve geri de dönemezler(di)![1]

68. Uzun ömür verdiğimizi yaratılışta tersine çeviririz.[2] Akıl etmiyorlar mı?

69-70. Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona gerekmez de. O(nun söyledikleri), sağ olanları uyarsın ve kâfirlere de (azap) sözü gerçekleşsin diye sadece (gerçeğin) hatırla(t)ması ve apaçık bir Kur'an'dır.[3]

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Dileseydik, onları bulundukları yere çakardık da ne ileri gidebilirlerdi ne de geri dönebilirlerdi!"

2 Bu ayet Nahl 16:70 ve Hacc 22:5. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Burada inkârcıların uzun yaşamalarının kendi lehlerine olmadığına, inanmadıkları bir âleme doğru gittiklerine dair bir mesaj vardır. Zira her uzun yaşayan için bu durum kötülük değildir; aksine inançlı insanların uzun yaşamaları daha çok ibadet etmeleri için bir fırsattır. Burada inkârcıların yersiz övünçleri reddedilmektedir.

3 Bu iki ayet, Kur'an'ın ve elbette Yâsîn'in dirilere, diri kalmak isteyenlere okunması gerektiğinin apaçık delilidir. Zira Yüce Allah'ın inzal buyurduğu Fâtır 35:22'de "Şüphesiz ki Allah dileyene (layık gördüğüne) duyurur. Sen (aklı) mezarlarda olanlara (gerçeği) duyuramazsın"; Neml 27:80 ve Rûm 30:52'de ise "Şüphesiz ki sen ölülere duyuramaz; sağırlara da arkalarını dönüp giderlerken çağrıyı duyuramazsın" denilmiş ve Hz. Peygamber'de bu ayetleri tebliğ etmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği ayetlerin aksine olarak bedenen ölmüş olanlara Kur'an okunmasını istemesi düşünülemez. Kur'an'ın bir ismi de *ruh* olduğu için, onun gönderiliş amacı ve hedefi, canlılığı hayata dönüştürmesidir. Kur'an hayat kitabı olması nedeniyle hayatta olanlara okunmalıdır. Hayata okunan Kur'an hayata dokunması ve hayatı ilmek ilmek dokuması istenen kitaptır. Hz. Muhammed'in hadislerinde Yasin'in "ölülere kıraat edilmesi"ndeki "kıraat"tan maksat; okunan metnin anlaşılarak okunmasıdır; "ölüler" ifadesinden kastedilen ise inkâr ve inanç bozukluklarıyla ruhunu ölüme terk eden kişilerdir. Ruhunu manen ölüme terk edenler bir adı da *rûh* olan Kur'an ile dirileceklerini bilmelidir; onun hayattakileri uyarmasının da bundan başka anlamı olmasa gerektir. Manevi olarak ölü olan ve vahiy ile diriltilen insanla ilgili benzer mesaj: En'âm 6:122.

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدٖينَٓا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا
رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَاْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ اَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوا مِنْ
دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطٖيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾
فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

Surenin 71-76. ayetlerinde hayvanların yaratılış amacı ve müşriklerin tutumu belirtilmektedir.

71. Ellerimizin (kudretimizin) yaptığı işlerden olarak kendileri için hayvanları yaratmamızı ve onlara sahip olmalarını düşünmediler mi![1]

72. Onları kendilerinin hizmetine sunduk; bir kısmından binekleri vardır;[2] bir kısmından ise yiyorlar.

73. Onlarda insanlar için yararlar ve içecekler de vardır. (Hâlâ) şükretmiyorlar mı?

74. Kendilerine yardım edileceğini umarak Allah'ın peşi sıra ilahlar edindiler.

75. (Oysa mahşerde) onlar kendilerine yardım edemezler; onlar diğerlerinin (birbirlerinin) hazırlanmış askerleridir.[3]

76. Onların sözleri seni üzmesin![4] Gizlediklerini de açıkladıklarını da biliyoruz.[5]

1 Yâsîn 36:33-44. ayetleri arasında sıralanan "yeryüzü", "çift yaratılış", "gece ve karanlık", "güneş", "ay", "yörüngelerdeki hareket" ve "gemiler-binekler" şeklindeki "yedi ayet", aslında büyük ölçüde kainatı özetler mahiyette idi. Bunlara ilave olarak, insan hayatını devam ettirmede çok önemli katkısı olan ve Yüce Allah'ın insanoğlunun hizmetine sunduğu "hayvanlar" ve "onlardaki nimetler" konusu da hatırlatılarak, hem söz konusu ayetlerle bir konu irtibatı sağlanmakta, hem de bir başka "ayet"in, yani "hayvanlar"dan oluşan 8. ayetin insan hayatındaki önemi vurgulanmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:5-8, 66-69, 80; Yâsîn 36:71-73; Mü'min 40:79-80; Zuhruf 43:12-13.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "(Oysa o ilah edindikleri) kendilerine yardım edemedikleri gibi kendileri de o ilahların emrine hazır askerlerdir."

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:65; Hicr 15:88; Nahl 16:127; Neml 27:70; Lokmân 31:23.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:77; Âl-i İmrân 3:5; En'âm 6:3; Hûd 11:5; İbrâhîm 14:38; Nahl 16:19, 23; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:4; Nûr 24:29; Neml 27:25, 74; Kasas 28:69; Teğâbun 64:4; A'lâ 87:7.

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ
خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

Surenin 77-83. ayetlerinde inkârcının mahşerde nasıl diriltileceği sorusu gündeme getirilmekte, kapsayıcı üç temel cevap, evrenin kontrolünün sadece Yüce Allah'ın elinde olduğu ve dönüşün de sadece kendisine olacağı ifade edilmektedir.

77. O (inkârcı) insan, kendisini *nutf*eden (zigottan) yarattığımızı görmedi mi? Bir de bakarsın ki o apaçık bir tartışmacı olmuş.[1]

78. Kendi yaratılışını unutarak bize örnek vermeye kalkışmış ve "Çürümüş kemikleri kim diriltebilirmiş ki!" demişti.[2]

1 Mekkeli müşriklerin büyük çoğunluğu âhirete iman etmiyorlardı. Bunu savunmak için çeşitli yollara başvuruyor, kendi kabullerinin doğru olduğunu ispata çalışıyorlardı. Anlaşılıyor ki yeniden diriltilmeye inanmayanlar bu noktada tek kişi değildi; belli bir insan grubunu oluşturuyordu. Bu nedenle *el-insân* kelimesinin başındaki *eliflâm* takısının özel bir kişiyi değil, öncelikle mahşerdeki diriltilmeye inanmayan Mekkedeki müşrikleri, ardından mahşere kadar bu inkâra sahip olacak herkesi içermektedir. Bu ve benzer konularda isimlerin değil de niteliklerin zikredilme sebebi, mesajı evrensele taşımak, gündemden düşürmemek ve tarihe gömmemektir.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11. Bu ayetlerin indiriliş sebepleri bağlamında şu bilgiler aktarılmaktadır: İmâm Mücâhid'den gelen bir rivayete göre, Übeyy b. Halef el-Cumahî, elinde üzerinden çok uzun zaman geçmiş bir kemik parçası ile Hz. Peygamber'in yanına gelmiş ve "Ey Muhammed, ölüp bu kemik gibi bir duruma geldiğimizde diriltileceğimizi mi vaadediyorsun?" deyince, işte bu ayet nâzil olmuştur. İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivayette ise, Hz. Peygamber geçmiş nesillerin de diriltileceğini söylemiş ve "Ey Mekkeliler, siz de onlarla birlikte diriltileceksiniz" deyince, Übeyy b. Halef el-Cümahî çürümüş bir kemik alıp onu ufalamış, havaya savurmuş ve şöyle demiştir: "Ey Mekkeliler, Muhammed öldüğümüzde, bu kemik gibi çürüdüğümüzde yeni bir yaratılışla diriltileceğimizi ve içimizde ruhumuz olacağını zannediyor; bu ebediyyen olabilecek bir şey değil" demiş ve bu ayet nazil olmuştur. Bu iki ayetin, diriltilmeyi inkârla ilgili konuşan Âs b. Vâil es-Sehmî, Ebû Cehil, Velîd b. Muğîra veya Abdullah b. Übeyy hakkında indirildiğine dair rivayetler de vardır. Benzer konuşmaların geçtiği bu rivayetlerde de "diriltilmenin olup olmayacağı"nı soran kişiye Hz. Peygamber'in, "Evet, Allah diriltecektir; seni de öldürecek ve diriltecek, sonra da ateşe atacaktır" cevabını verdiği nakledilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 132; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXIII, 30-31; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 29).

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِيٓ اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ
الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَآ اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ اَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ
عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ اِنَّمَآ اَمْرُهُٓ اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ
فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

79. De ki: "Onları ilk kez yoktan var eden diriltecektir. O, her türlü yaratmayı[1] çok iyi bilendir."

80. Yeşil ağaçtan sizin için ateş yaratan da O'dur. İşte o (ağaç)tan tutuşturuyorsunuz.[2]

81. Gökleri ve yeri yaratan (Allah) insanların benzerlerini yaratmaya gücü yeten değil midir?[3] Elbette! O, her türlü yaratabilendir, bilendir.

82. Bir şey(in olmasını) istediği zaman O'nun durumu o şeye sadece "Ol!" demektir; o da hemen olmaya başlar.[4]

83. Her şeyin egemenliği yalnızca kendi elinde olan (Allah) yücedir! Hepiniz, yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

1 Burada sözü edilen anlam "yaratılanı" bilmekten ziyade, Yüce Allah'ın her türden "yaratma"yı bilmesidir; çünkü konu "yaratma"yla ilgilidir.

2 Bu ayet Yüce Allah'ın her çeşit yaratmayı bildiği gerçeğinin ifadesi olarak zıtlardan zıtlar yarattığının bir delilidir. Bilindiği üzere "su" H_2O'dan yani iki molekül hidrojen ile bir molekül oksijenin bir araya gelmesiyle elde edilir. Hidrojen yanıcı, oksijen ise yakıcıdır. İki zıt bir araya getirilerek ikisinin de zıddı olan söndürücü su yaratılmaktadır. Nûr 24:43'te de belirtildiği gibi aslında bir ateş bileşimi olan şimşek ve yıldırımın yaratıldığı ortamdan ateşin zıddı olan su, dolu şeklinde buz olarak yaratılmaktadır. Yâsîn 36:80'de ise bu defa yeşil yani yaş, ıslak, sulu olan ağaçlardan, onların birbirine sürtünmesinden suyun zıddı olan ateş yaratılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: İsrâ 17:99; Ahkâf 46:33.

4 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

37
SÂFFÂT SURESİ

182 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 182 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen "sıra sıra dizilenler" anlamındaki *es-sâffât* kelimesinden alan Sâffât suresi inişte 66, mushaf sırasında 37. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالصَّٓافَّاتِ صَفًّاۙ ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًاۙ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-26. ayetlerinde şeytanların vahye müdahale edememesi, yüce makamın korunmuşluğu, müşriklerin inanç bozukluğu, vahiyle alay edişleri, mahşeri inkârları ve akıbetlerine dair bilgiler verilmektedir.

1. Yemin olsun: Sıra sıra dizilenlere,[1]

2. Engel olanlara,[2]

1 Saf saf dizilenlerin neler olduğu konusunda çeşitli ihtimaller dile getirilmektedir. Maksadın "melekler" olduğu İbn Abbâs'ın görüşü olarak verilmektedir. Sâffât 37:165. ayetteki kullanımdan hareketle, bunların "ilahi emre amade olarak saf saf dizili olanlar" manasında hem "melekler" hem de "insanlar" olduğu da söylenebilir. Saff 61:4'te geçtiği gibi, bunların savaşlarda saf halinde dizilen "müminler" olduğu da beyan edilmektedir. Kehf 18:48'den hareketle, bunlardan maksadın mahşer şartlarında saf halinde Yüce Allah'a arz edilecek "ümmetler" olduğu söylenebilir. Fecr 89:22 gereği, bunlar mahşerdeki yargılamada saf saf şeklinde dizili duran "melekler" de olabilirler. Nûr 24:41 ve Mülk 67:19'dan destek alarak, bunların saf halinde dizilmiş şekilde "uçan kuşlar" olduğu da belirtilmektedir

2 Bu ifadeden maksat bizzat vahyin kendisi ve insanlara vahyi ulaştırıp onları isyandan, çirkinliklerden engellemeye çalışan peygamberler olabilir.

فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾

3. *Zikr* (Kur'an) okuyanlara,[1]
4. Şüphesiz ki ilahınız tektir.
5. Hem göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir hem de doğuların Rabbidir.[2]

1 Bu ayet grubundakine benzer yemin ifadeleri Zâriyât 51:1-4, Murselât 77:1-5, Nâzi'ât 79:1-5 ve 'Âdiyât 10:1-3'te de yer almaktadır. Bu ayet grubunda yemin edilen üç sıfatın neleri karşıladığının açıkça zikredilmeme nedeni, Kur'an ayetleri üzerinde düşünmenin bitmemesi gerektiğini göstermek olabilir. Çünkü "kesin anlamı şudur" denemeyeceği için, bu tür ayetler hakkında sözün bitmeyeceğini belirtmekte yarar vardır. Bunların farklı varlıklar mı olduğu, yoksa aynı şeyin değişik özelliklerini mi ifade ettikleri noktasında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Biz yemin edilen varlıklar arasında mutlak surette bir anlam ilişkisinin bulunduğu gerçeğinden hareket ederek yorumlar yapmaya çalışacağız. Âlimlerimiz buradaki maksadı "melekler", "insanlar", "müminler", "mücahitler" şeklinde anlamışlardır. Biz ise maksadı "Kur'an ayetleri" şeklinde anlamaktayız. Buna göre ayetlerin "saf halinde dizili olmaları" Yüce Allah tarafından belirlenmiş ve insanlarca değiştirilemeyecek olan konu farklılıklarıdır. Konuların saf hali belirli alanlarda dizili olan insanlara benzetilmektedir. Ayetlerin "menedicilikleri" insanları kötü ve olumsuz fiillerden engellemeleridir. "Zikir okumaları"na gelince bu da iyi ve güzel amellere yönelmenin farz olduğuna delalet eden ayetleri aktarmak üzere içeriğinde barındırmasıdır. Ayetlerin okuyucu olması İsrâ 17:9'daki gibi "tek doğruya hidayet etmesi" gibidir. Bu ihtimaller çerçevesinde baktığımızda Murselât 77:1-5 ve Nâzi'ât 79:1-5'te de olduğu gibi maksadı "vahiy" ile ilişkili görmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Bu durumda vahyin konular itibariyle düzenli yapısına ve insanları düzene sokmasına, insanları kötülüklerden engelleyen özelliklerine ve nihayet mecaz anlamda gerçeği hatırlatan aktarımlarına dikkat çekildiğini söyleyebiliriz. İlk ayetteki *vâv* harfinden sonra diğer ayetlerin başına *fâ/fe* harfinin getirilmesinin muhtemel sebebi iki ve üçüncü ayetteki mesajın ilk ayetin sonuçları olmasıdır. Vahyin saf ve düzenleyici yapısı insanları kötülüklerden engellemeye ve onların gerçeklerden öğütler almasına vesile olacaktır. Vahyin böyle bir içerikte düzenlenmesinin sebebi ve hedefi onun dönüştürücü misyonudur. İlk indirildiği dönemde insanları nasıl değiştirip dönüştürdüyse bu özelliğini devam ettirmekte olduğu için, yeniden aynı etkileri meydana getireceği bilinmeli ve ondan bu doğrultuda istifade edilmelidir.

2 Burada geçen "doğular" ifadesinden ne anlamalıyız? Sâffât suresinin 6. ayetinde sayısız yıldızlardan bahsedildiğine göre ayetteki "doğular" ifadesinden maksadı "bütün galaksilerdeki doğular" olarak anlamamız mümkün olabilir. İmam Mâtürîdî de "pek çok gök cisminin doğan ve batan yerleri vardır" demektedir. (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XII, 142-143). Ayrıca bkz. Rahmân 55:17.

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ﴿٧﴾ لَا يَسَّمَّعُونَ
إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا
مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا
خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾
وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾

6. Şüphesiz ki biz yakın göğü gezegenlerden (ve yıldızlardan) oluşan süsle süsledik.[1]

7. (Onu) isyankâr her şeytandan koruduk.[2]

8-9. Onlar yüce topluluğa[3] kulak veremezler. Kovularak her taraftan atılırlar.[4] Onlar için *ebedî* bir azap vardır.

10. Ancak (meleklerin konuşmalarından) bir söz çalmaya kalkışan olursa, onu hemen delip geçen parlak bir ışık takip eder.[5]

11. (Şimdi) sor onlara! Onları yaratmak mı daha zor, yoksa bizim yarattığımız (diğer) bilinçli (varlıkları yaratmak) mı? Şüphesiz ki biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.[6]

12. Elbette sen şaşırıyorsun (hayran oluyorsun). (Oysa) onlar alay ediyorlar.

13. Kendilerine (gerçekler) hatırlatıldığı zaman (gerçeği) hatırlamazlar.

14. Bir ayet gördüklerinde alay ederler.

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:16; Sâffât 37:6; Fussilet 41:12; Mülk 67:5.

2 Benzer mesajlar: Hicr 15:17; Fussilet 41:12; Mülk 67:5; Cinn 72:8-9.

3 Sâd 38:69'da da geçen *Mele-i A'lâ* ifadesi, "yüce topluluk, en yüce meclis, melekler topluluğu" anlamlarına gelmekte ve şeytanların oradan hiçbir şekilde bilgi çalamayacakları belirtilmektedir.

4 Benzer mesajlar: Hicr 15:17; Şu'arâ 26:212; Mülk 67:5; Cinn 72:8-9.

5 Bu ayetler Hicr 15:18 ve Cinn 72:9. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki amaç, Allah katından bilgi hırsızlığının ne kadar imkânsız olduğunu ve böyle bir girişimin akıbetini ortaya koymaktır.

6 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:12; Secde 32:8. "Ayette geçen *tîn-i lâzib* tamlaması 'yapışkan, özlü, esnek ve kopmayan çamur' manasına gelmektedir. Bu ifadeler gereği, insanın böbürlenmesinin hiçbir anlamı olmadığı, Yâsîn 36:77-78'de de belirtildiği gibi kendisinin bir zigottan yaratıldığını unutarak mahşerdeki diriltilmeyi inkâr etmesinin hiçbir anlamının bulunmadığı bu şekilde vurgulanmış olmaktadır. Çünkü Yâsîn 36:81 ve Mü'min 40:57'de verilen bilgilere göre diğer mahlûkatı yaratmak insanı mahşerde diriltmekten çok daha büyük bir iştir ve Yüce Allah'ın elbette buna gücü yetmektedir.

وَقَالُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ اَوَاٰبَٓاؤُ۬نَا
الْاَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٩﴾
وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ اُحْشُرُوا
الَّذِينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَاهْدُوهُمْ اِلٰى صِرَاطِ
الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْؤُ۫لُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ
مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾

15. Şöyle derler: "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir.

16. Biz ölüp de toprak ve kemik hâline gelmişken mi, biz mi diriltileceğiz?[1]

17. Önceki atalarımız da mı (diriltilecek)?"

18. De ki: "Evet hem de hor ve değersiz olarak (diriltileceksiniz)."[2]

19. O (diriltme) korkunç bir sesten ibaret olacak; bir de bakarsın ki onlar etrafa bakacaklar.

20. (Kâfirler:) "Ah, eyvah bize! Bu hesap günüymüş!" demiş (olacak)lardır.

21. İşte bu, yalanlamış olduğunuz ayrılma (gerçeklerin ortaya çıkma) günüdür.[3]

22-23. (Allah meleklere şöyle diyecek:) "Zalimleri, eşlerini (onlar gibi olanları) ve Allah'ın peşi sıra tapmış olduklarını toplayın! Onları cehennemin yoluna iletin!

24. Onları tutuklayın; şüphesiz ki onlar sorguya çekilecekler!"

25. Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz?

26. Hayır! Onlar o gün boyun eğmiş olacaklardır.[4]

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

2 Benzer mesajlar: Yâsîn 36:32; Vâkı'a 56:50.

3 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

4 Bu ifadeler mahşerde yardımlaşmanın olmayacağının delillerindendir. Hesap günü kendilerine yardımcı/şefaatçi olacaklarını düşündükleri ve inandıkları bütün sahte tanrıları (yani yardımcı edindikleri) yok olmuştur. Kendilerine cevap veremez, onlardan cevap da yardım da alamazlar.

وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا
بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾
فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا اِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ فَاَغْوَيْنَاكُمْ اِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي
الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوٓا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ اَئِنَّا لَتَارِكُوٓا اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ ﴿٣٦﴾

Surenin 27-49. ayetlerinde cehennemliklerin birbirlerini suçlayacakları, aynı sonu paylaşacakları, samimi kulların ödüllendirileceği bildirilmektedir.

27. Onların bir kısmı bir kısmına dönüp (hesap) soracaklar.
28. (Sapanlar, saptıranlara) "Şüphesiz ki siz bize (hep) sağdan gelirdiniz!"[1] diyeceklerdir.
29. (Saptıranlar ise) şöyle diyecekler: "Aksine siz inananlar değildiniz.
30. Bizim sizi zorlayacak hiçbir gücümüz yoktu. Aslında siz azgın bir toplumdunuz!
31. Rabbimizin (azap) sözü bizim aleyhimize gerçekleşti. Biz (azabı) mutlaka tadacağız.
32. Biz sizi saptırdık. Çünkü kendimiz de sapmıştık."
33. Şüphesiz ki o gün onlar azapta ortaktırlar.[2]
34. İşte biz, suçlulara böyle yapacağız.
35. Şüphesiz ki onlara "Allah'tan başka ilah yoktur." dendiği zaman kibir gösterirlerdi.
36. "Cinlenmiş[3] bir şair[4] için mi ilahlarımızı terk edeceğiz!" derlerdi.

1 Bu ifade kötülerin hep iyi görünerek insanlara yaklaştıkları mesajını içerir. Ayette ifade edilen "sağdan gelerek saptırmak" ifadesi; "iyi niyetli görünerek", "hak ve hakikatten yana görünerek" anlamını verdiği gibi "Allah'la aldatmak" yani kendi heva ve heveslerini Allah adına kullanarak aldatmak anlamında da olabilir. Şeytan, kullukta iyi olanları rehavete sürükleyerek yani sağdan yaklaşarak "sen zaten kurtuldun, artık bir şey yapmana gerek yok" diyerek de aldatabilir. Şeytanın insana saptırma stratejileri; "doğru yol üzerine oturma, önden, arkadan, sağdan ve soldan" yaklaşarak saptırmaları için bkz. A'râf 7:16-18.
2 Benzer mesajlar: A'râf 7:38-39; Mü'min 40:48; Zuhruf 43:39.
3 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Mü'minûn 23:70; Sebe' 34:8; Duhân 44:14; Tûr 52:29; Kalem 68:51.
4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:5; Tûr 52:30; Hâkka 69:41.

بَلْ جَٓاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٣٧﴾ اِنَّكُمْ لَذَٓائِقُوا الْعَذَابِ الْاَل۪يمِۚ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ
اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۙ ﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ ﴿٤٠﴾ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌۙ ﴿٤١﴾
فَوَاكِهُۚ وَهُمْ مُكْرَمُونَۙ ﴿٤٢﴾ ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِۙ ﴿٤٣﴾ عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِل۪ينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ
بِكَأْسٍ مِنْ مَع۪ينٍۙ ﴿٤٥﴾ بَيْضَٓاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِب۪ينَۚ ﴿٤٦﴾ لَا ف۪يهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٧﴾

37. Aksine o (elçi), gerçeği getirmiş ve (önceki) elçileri de doğrulamıştı.

38. Şüphesiz ki siz elem verici azabı tadacaksınız.

39. Size yaptıklarınızdan başka karşılık verilmeyecektir.

40. Allah'ın samimi kulları hariç.

41. Onlar için bilinen bir rızık vardır.

42-44. Nimet cennetlerinde tahtlar üzerinde karşılıklı[1] (otururlarken onlara) meyveler ikram edilmiş olacaktır.

45-46. Onlara (içleri) pınardan (doldurulmuş) berrak, içenlere lezzet veren kadehler dolaştırılacaktır.

47. Onlarda (içtiklerinde) sersemletme (baş ağrısı) yoktur; ondan dolayı sarhoş da edilmezler.[2]

1 Vâkı'a 56:15-16'da da beyan edildiği gibi, bu yiğitlerin cennetlerde oturacakları tahtlar, sedirler, sandalyeler veya köşkler karşılıklı olarak sahiplerine "mutluluk ve sürur verici" bir nitelik de arz edecektir. Çünkü *sürur* kelimesinin kök anlamında bu husus vardır. Ayrıca bu tahtların altın, inci, yakut ve elmas gibi mücevherlerle de işlenmiş olacağı beyan edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 392; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVII, 172-173; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 448). Önemli olan husus, bu dünya hayatında süslü ve şatafatlı bir şekilde yaşamak, gününü gün etmek değildir. Akıllı Müslüman, mahşerdeki mücevher süslü tahtlara oturup yaslanabilmeyi başarandır. Buradaki sahte ve geçici süslere aldanıp ebedî âlemdekileri kaybetmek akıl kârı bir tercih ve tutum olamaz. Öte yandan, dünyada birbirinin derdiyle dertlenip yüzlerine bakanlar, mahşerde cennet nimetleri içerisinde birbirlerinin yüzüne bakacak şekilde ağırlanacaklardır. Cennet arkadaşlıklarını buradan başlatabilmek çok büyük bir bahtiyarlıktır. Bu fedakârlığı yapabilen yiğitlerden olabilme duasındayız.

2 Cennette sunulacak içeceklerin dünyadaki içkilerden farklı olacağı ve içenlere rahatsızlık vermeyecekleri gibi sarhoş da etmeyecekleri ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Tûr 52:23; Vâkı'a 56:25; Nebe' 78:35.

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ
يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ اِنّ۪ي كَانَ ل۪ي قَر۪ينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّق۪ينَ ﴿٥٢﴾
ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَد۪ينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾

48. Yanlarında bakışlarını yalnız onlara özel kılmış (güzel) gözlü (eş)ler vardır.[1]

49. Onlar saklı yumurta gibi bembeyazdır.[2]

Surenin 50-74. ayetlerinde cennetlik olan birinin kendisini saptırmaya çalışan arkadaşıyla ilgili değerlendirmeleri, arkadaşının cehennemdeki durumu, zakkum ağacının özellikleri, sapkın ataları takip etmenin feci sonuçları dile getirilmektedir.

50. (Cennette) onların bir kısmı, diğerlerine yönelip birbirlerine sormaya başlayacaklar.

51. İçlerinden bir (mümin) şöyle diyecek: "Benim yakın (bir arkadaş)ım vardı.

52. Der(di) ki: 'Sen de (diriltilmeye) inananlardan mısın?'

53. Biz ölüp de toprak ve kemik hâline gelmişken mi, biz mi (diriltilip) cezalandırılacağız."[3]

54. (Mümin kişi), "(O arkadaşımın durumunu) bilmek ister misiniz?" diyecektir.

1 Yüce Allah cennetliklere vereceği ödüllerden birini de "cennet arkadaşları" olarak belirlediğini beyan etmektedir. Sâd 38:52 ve Rahmân 55:56'da da geçen *kâsırâtu't-tarfi* tamlaması "bakışlarını kısanlar" manasına gelmektedir. Bu ifade, cennetlerde bulunan ve "bakışları kontrollü", "çekingen", "mutedil", "gözleri sadece eşlerine yönelik olanlar" manasını içermektedir. Bu tamlama ayette "güzel, beyaz, ahu gözlü" manasında *'în* kelimesiyle, Sâd 38:52'de ise "yaşıt" anlamında *etrâb* sözcüğüyle kullanılmaktadır. Bu kavram, "bakışlarını sadece eşlerine özel kılanlar, bakışları kendisine çeken, bakışları kendi önlerine çevrilmiş, şuraya buraya bakmayan, edepli, nezaketli, seçkin güzeller" şeklinde yorumlanmaktadır. Dahası bu ifade "yüzünde göz izi, gözünde yüz izi olmayan, gözü ve gönlü eşine dönük eşler" şeklinde de anlaşılabilir. Ancak unutulmamalıdır ki cennetliklere verilecek bu tür nimetlerde cinsiyet ve cinsellik değil, cennet arkadaşlığı merkezinde bir ödüllendirme söz konusudur. Esasında cennet ödüllerinin kadın-erkek bütün cennetliklere yönelik olduğu unutulmamalıdır. Benzer mesajlar: Sâd 38:52; Duhân 44:54; Tûr 52:20; Rahmân 55:56, 72; Vâkı'a 56:22.

2 Bu ayetler Vâkı'a 56:17-23. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ ف۪ي سَوَٓاءِ الْجَح۪يمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَ لَتُرْد۪ينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبّ۪ي لَكُنْتُ
مِنَ الْمُحْضَر۪ينَ ﴿٥٧﴾ اَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّت۪ينَ ﴿٥٨﴾ اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُو۫لٰى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّب۪ينَ ﴿٥٩﴾ اِنَّ
هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾ اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا اَمْ شَجَرَةُ
الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِم۪ينَ ﴿٦٣﴾ اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ ف۪ٓي اَصْلِ الْجَح۪يمِ ﴿٦٤﴾

55. (Ardından) bakıp arkadaşını cehennemin ortasında görecektir.

56. (Mümin olan, ateşteki arkadaşına) şöyle diyecektir: "Allah'a yemin olsun:[1] Sen az daha beni de helak edecektin.

57. Rabbimin nimeti olmasaydı, şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olacaktım.

58-59. Birinci ölümümüz hariç, bir daha ölmeyeceğiz, değil mi?[2] Biz azaba da uğratılmayacağız."

60. Şüphesiz ki bu, büyük bir kurtuluştur.

61. Çalışanlar böylesi (bir kurtuluş) için çalışsınlar!

62. Şimdi ziyafet olarak bu (nimetler) mi hayırlıdır, yoksa zakkum ağacı mı?[3]

63. Şüphesiz ki biz onu (zakkumu) zalimler için bir *fitne* (sıkıntı) kıldık.

64. Şüphesiz ki o, cehennemin dibinde bitip yetişen bir ağaçtır.

1 *Tellâhi* ifadesi Kur'an'da dokuz kez geçen yeminlerden birisidir (Bkz. Yûsuf 12:73, 85, 91, 95; Nahl 16:56, 63; Enbiyâ 21:57; Şu'arâ 26:97; Sâffât 37:56).

2 Yüce Allah cennetlik olan kişinin cehennemdeki arkadaşını görmesi ve onun az kalsın kendisini de tehlikeye atacağını beyan etmesinin ardından, bu defa cennetliklere dönüp sevinç ve müjde içerikli ifadeler kullanacağını haber vermektedir. Onun dile getireceği "ilk ölüm" dünya hayatında yaşanan ilk ve tek ölümdür. Zira Duhân 44:56'da da beyan edildiği gibi, insanlar mahşerde dünyadaki ölümden başka bir ölüm tatmayacaklardır.

3 Cehennem menüsünden olan *zakkum*, cehennemin dibinde yetişen bir ağaçtır; tomurcukları da şeytanların başlarına benzemektedir. Sâffât suresinin 63-65. ayetlerindeki mesaj gereği şunu ifade edebiliriz: İnsan fıtratı, şeytanı çirkin kabul edecek şekilde yaratıldığı için, şeytanların başlarına benzetilmede de bu çirkinliğe ve tiksinti vericiliğe bir gönderme yapıldığı söylenebilir. İnsan fıtratına göre şeytan, şerri temsil eder; onda hayrın hiçbir katkısı yoktur. Araplar, çirkin bir resim veya görüntüyle karşılaştıklarında "sanki şeytan yüzü, sanki şeytan başı" diyerek hoşlanmadıklarını ifade ederlerdi ki burada buna bir gönderme vardır. Benzer mesajlar: İsrâ 17:60; Duhân 44:43-46; Vâkı'a 56:52.

طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُ۫سُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾ فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِؤُ۫نَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ اِنَّ
لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَم۪يمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَح۪يمِ ﴿٦٨﴾ اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَٓاءَهُمْ
ضَٓالّ۪ينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ
اَرْسَلْنَا ف۪يهِمْ مُنْذِر۪ينَ ﴿٧٢﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَر۪ينَ ﴿٧٣﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ
﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُج۪يبُونَ ﴿٧٥﴾

65. Tomurcukları sanki şeytanların başları gibidir.
66. (Cehennemdekiler) ondan yer ve karınlarını ondan doldururlar.
67. Sonra (zakkumun) üzerine onlar için kaynar sudan bir içecek vardır.
68. Sonra elbette onların dönüşü çılgın ateşe olacaktır.
69. Şüphesiz ki onlar, atalarını sapkınlıkta bulmuşlardı.
70. Kendileri de onların peşlerinden koşturuyorlar.[1]
71. Yemin olsun ki kendilerinden önceki eski toplumların çoğu sapmıştı.
72. Yemin olsun ki biz onlara uyarıcılar göndermiştik.
73-74. Allah'ın samimi kulları hariç, uyarılanların (fakat inanmayanların) sonunun nasıl olduğuna bir bak!

Surenin 75-113. ayetlerinde Hz. Nuh'un kıssasından kısa bir bölüm, ardından Hz. İbrahim'in kıssası gündeme getirilmektedir.

75. Yemin olsun ki Nuh, bize yalvarıp yakarmıştı. Biz duayı ne güzel kabul edeniz![2]

1 Ataları taklitle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Zuhruf 43:22-23.

2 Ayette yer alan *nâdânâ* ifadesindeki *nâ* "bize" zamiri Yüce Allah'ın makamının ve azametinin yüceliğine vurgu yapmak içindir. Buna uygun olarak *el-mücîbûne* kelimesi de çoğul getirilmiştir. Yüce Allah Hz. Nûh'un kendisine seslendiğini beyan ederek onun duasına icabet ettiğini haber vermekte, böylece hak eden kullarının duasını karşılıksız bırakmadığını bildirmektedir. Ayette sözü edilen "nidâ", Kamer 54:10'da yer alan ifade gereği "Hz. Nûh'un duası" olarak anlaşılmalıdır. İlgili ayette Hz. Nûh "Rabbine dua etmiş ve 'ben mağlup oldum; bana yardım et' diye niyazda bulunmuştu." Hûd 11:37 ve Mü'minûn 23:27-29'da da ifade edildiği gibi kavminin boğulacağı bilgisi nedeniyle onun duasında kendisinin ve inanç ailesinin boğulma felaketinden kurtarılması ve bereketli bir inişle iyi bir yere inip konaklamaları da elbette bulunmaktaydı.

وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي
الْاٰخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ اِنَّهُ
مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِينَ ﴿٨٢﴾ وَاِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَاِبْرٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ اِذْ جَٓاءَ
رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُونَ اللّٰهِ تُرِيدُونَ
﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴿٨٨﴾

76. Kendisini ve ailesini (destekçilerini) büyük felaketten[1] kurtarmıştık.
77. Biz onun (Nuh'un) soyunu -işte onları- kalıcı kılmıştık.
78. Sonrakiler arasında ona (iyi bir ün) bırakmıştık.[2]
79. Bütün âlemlerde Nuh'a selam olsun!
80. Şüphesiz ki biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.
81. Şüphesiz ki o, mümin kullarımızdandı.
82. Sonra diğerlerini (suda) boğmuştuk.
83. Şüphesiz ki İbrahim de onun (Nuh'un) tarafındandı.
84. Hani o, Rabbine teslim olan (tertemiz) bir kalp ile gelmişti.[3]
85. Hani babasına ve halkına şöyle demişti: "Siz neye kulluk ediyorsunuz?[4]
86. Allah'ın peşi sıra uydurma ilahlar(a) mı?
87. Âlemlerin Rabbi hakkındaki görüşünüz nedir?"
88. Sonra yıldızlara bakmıştı.

1 Enbiyâ 21:76 ve Sâffât 37:115'te de geçen *el-karbi'l-'azîmi* tamlaması "büyük sıkıntı", "müthiş felaket", "korkunç bela" gibi anlamlar içermekte ve yaşanan olay bağlamında kavminin tufanda boğulması anlamına gelmektedir. Bu arada kavminin inatçı inkârları ve korkunç tepkisi karşısında bunalan Hz. Nuh ve onunla birlikte iman etmiş olanların içlerinde hissettikleri sıkıntıdan kurtarılmaları da elbette ayette kastedilen anlamın içeriğinde bulunmaktadır.

2 Bu ayetler şöyle de tercüme edilebilir: "Gelecek nesiller arasında onun iyilikle anılmasını sağladık."

3 "Selim bir kalp ile Allah'a gelmek" ifadesi Hz. İbrahim'in bir cümlesi olarak Şu'arâ' 26:88-89'da şu şekilde de yer almaktadır: "O gün selim bir kalp ile gelenlerin dışında kişiye malları da çocukları da fayda veremez." Selim bir kalp, "ihlasla dolu, küfür, nifak ve şirk gibi batıl inançlardan, heva ve bidattan uzak, tertemiz, arı duru gönül" demektir.

4 Benzer mesaj: Meryem 19:42.

فَقَالَ اِنّ۪ي سَق۪يمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِر۪ينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ اِلٰٓى اٰلِهَتِهِمْ فَقَالَ اَلَا تَأْكُلُونَۚ ﴿٩١﴾
مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَم۪ينِ ﴿٩٣﴾ فَاَقْبَلُٓوا اِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ
اَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَۙ ﴿٩٥﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَاَلْقُوهُ فِي
الْجَح۪يمِ ﴿٩٧﴾ فَاَرَادُوا بِه۪ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَسْفَل۪ينَ ﴿٩٨﴾

89. “Ben hastayım!” demişti.[1]

90. Onlar (kavmi) de ona arkalarını dönüp (gitmiş)lerdi.

91-92. (İbrahim) yavaşça putlarının yanına varmış, (önlerine konmuş yemekleri görünce) “Yemiyor musunuz? Neden konuşmuyorsunuz?” demişti.[2]

93. (Yanlarına giderek) sağ eliyle (güçlü bir şekilde) onlara vurmuştu (kırmıştı).

94. (Putperestler) koşarak ona gelmişlerdi.

95-96. (İbrahim) “Yonttuğunuz şeylere mi ibadet ediyorsunuz! Sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı”[3] demişti.

97. (Putperestler ise) “Onun için bir bina yapın ve derhal onu ateşe atın!” demişlerdi.

98. Ona bir tuzak kurmayı istemişlerdi. Fakat biz onları alçaklardan kılmıştık.[4]

1 “Hz. İbrahim’in yıldızlara bakması” olayı “onun bir şey hakkında kafa yorması, bir konu hakkında düşünüp taşınması” şeklinde yorumlanabilir. “Ben hastayım” sözünde de “hasta olacağım” manasının yanında “kavminin inançsızlığı nedeniyle duyduğu rahatsızlık” kast edilmiş olabilir. Diğer taraftan Hz. İbrahim Sâffât suresinin 85-87. ayetleri de referans alınarak tebliğine ayak direyen, söz dinlemez putperest kavmine karşı gökyüzüne bakarak çaresizliğini ifade etmiş de olabilir. Esasında Hz. İbrahim’in bu noktada yalan konuştuğunu söyleyenlere böyle bir iddiayı dile getirme ihtiyacının nasıl doğduğu da merak konusudur. Bir peygamber bile bile yalan konuşmaz elbette. Kim bilir belki de gerçekten hastalanmış da olabilir; çünkü ayetlerde hasta olmamasına rağmen “ben hastayım” dediğine dair hiçbir bilgi de işaret de yoktur. Durum böyle olunca, çevresindekiler de yanından bu nedenle ayrılmış olabilirler. Gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Hz. İbrahim bunları söylerken eğer yanında birileri var idiyse bu sözlerle onlara putların acizliğini gösterme bakımından mesaj verdiği açıktır. Ancak çok büyük bir ihtimalle yanında birileri yoktu. Bu durumda bu sözleri içinden geçirdiğini söylemek durumundayız. Dahası o zaman bu sözlerin gelecek nesillere mesaj verme amacı taşıdığı ve güçsüz varlıklara tapınmanın ne kadar saçma bir davranış olduğu ortaya konulmuş demektir.

3 Hz. İbrahim, putperestlere hitaben tapındıkları şeyleri de Yüce Allah’ın yarattığını söyleyerek, yaratılan bir şeyin ilah olamayacağını ifade etmiştir.

4 Bu bağlamda geçen konu putperest kavminin Hz. İbrahim’i yakmak üzere bir hazırlık yaptıkları, tuzak kurduklarıdır. Yüce Allah ise onların kurduğu bu tuzağı başarıya ulaştırmamış, kendilerini hüsrana uğratmıştır. Benzer mesaj: Enbiyâ 21:70.

وَقَالَ اِنّ۪ي ذَاهِبٌ اِلٰى رَبّ۪ي سَيَهْد۪ينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ ل۪ي مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ
حَل۪يمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ اِنّ۪ٓي اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنّ۪ٓي اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا
تَرٰى قَالَ يَٓا اَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُن۪ٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِر۪ينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّٓا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ
لِلْجَب۪ينِ ﴿١٠٣﴾

99-100. (İbrahim) "Ben Rabbime gidiyorum. O, bana doğru yolu gösterecektir.[1] Rabbim! Bana iyilerden (olacak bir çocuk) ver!" demişti.

101. Biz de onu çok hoşgörülü bir oğul ile müjdelemiştik.

102. (Oğlu) onunla birlikte yürüyecek çağa ulaşınca, (İbrahim) "Ey yavrucuğum! Rüyada seni kesmekte olduğumu görüyorum; bir düşün, ne dersin?" demişti. (O da) "Ey babacığım! Emrolunduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın." demişti.[2]

103. Her ikisi de teslim olup, onu (oğlunu) alnı üzerine yatırmıştı.[3]

1 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:62; Kasas 28:22; 'Ankebût 29:26; Zuhruf 43:27. Bu ayetlerdeki ifadeler elbette "Yüce Allah'a doğru fiziksel anlamda bir gidişi" değil, "O'nun rızasına yönelik bir istikameti", bir arayışı ve yönelişi gündeme getirmektedir. "Allah'a gitmek" ifadesi, O'na itaate gitmek anlamında O'nun yarattığı bir arzdan başka bir arza, kavminin yaşadığı bir beldeden başka bir beldeye gitmek manasına gelmektedir.

2 Burada Hz. İbrahim'in yaşadığı dönemdeki "büyük erkek çocukların kurban edilmesi" geleneğinin etkisiyle Hz. İbrahim'in rüyasında oğlunu kesmekte olduğunu gördüğü, Hz. İsmail'in çocuk yaşta olmasına rağmen babasına yönelik böyle bir emir varsa uygulanmasını istediği, ancak Yüce Allah'ın suçsuz bir çocuğu öldürmek gibi bir emrinin olamayacağı, Mâide 5:32'de belirtildiği üzere suçsuz yere bir insanı öldürmenin bütün insanlığı öldürmek gibi olacağı, Kâf 50:29. ayet gereği Allah katında sözün değiştirilmeyeceği gibi gerekçeler nedeniyle Yüce Allah'ın böyle bir işleme izin vermediği anlaşılmaktadır. Hz. İbrahim, rüyasının gereğini yerine getirmek isteyince Yüce Allah'ın fidye olarak ona büyük bir kurbanlık verdiği devam eden ayetlerde ifade edilmektedir. Dikkat edilirse Sâffât 37:105. ayette "Emrimi yerine getirdin" değil de "Rüyayı gerçekleştirdin" buyrularak bunun "ilahî bir emir" değil, "rüya" olduğuna özellikle dikkat çekilmektedir.

3 Buradaki teslimiyet Hz. İbrahim'in gördüğü rüyayı ilâhi emir olarak algılaması, Hz. İsmail'in ise babasının sözüne gösterdiği teslimiyetti. Baba oğlunu kurban etmeye, oğul da kurban edilmeye teslimiyet göstermişti. Onlar Yüce Allah'ın emri gördükleri husus gereği böyle bir teslimiyet içerisine girince Hz. İbrahim konuyu oğlunu kurban etmek şeklinde anladığı için onu alnı/şakağı üzerine yatırmıştı.

وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَٓا اِبْرٰهٖيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ هٰذَا
لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبٖينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظٖيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرٖينَ ﴿١٠٨﴾

104-105. Biz ona "Ey İbrahim! Elbette rüyayı gerçekleştirdin.[1] Şüphesiz ki biz, güzel davrananları böyle ödüllendiririz." diye seslenmiştik.

106. Bu, apaçık bir imtihandı.[2]

107. Biz (oğlunun yerine) ona büyük bir kurban fidye vermiştik.

108. Sonrakiler arasında ona (iyi bir ün) bırakmıştık.[3]

1 Hz. İbrahim ruyasında gördüğü şeyin gereğini yerine getirmeye teşebbüs edince, Yüce Allah ona seslenmiş ve "rüyayı doğrulattın, gereğini yaptın" diyerek teşebbüsünün ilerisini getirmesini engellemiştir. Esasında onun gördüğü bu rüya eğer Allah'ın emri olsaydı hem bundan vazgeçilemezdi, hem de Yüce Allah ona hitabında "rüyayı tasdik ettin" değil de "emrime uydun, emrimi yerine getirdin" derdi. Anlaşılıyor ki Hz. İbrahim'in gördüğü rüya Yüce Allah'ın herhangi bir emrini içermemekteydi. O yaşadığı dönemdeki toplum baskısı nedeniyle ilk çocuğu kurban etme geleneği bağlamında bir süre onu kurban etmeyi ruyasında görmüş ve bu doğrultuda bazı girişimlerde bulunmuştu. İşte tam da oğlunu kurban edeceği esnada Mâide 5:32'deki "sebepsiz yere bir cana kıymanın bütün insanlığı öldürmekle eşdeğer olacağı" gerçeğinden hareketle, böyle bir olayın meydana gelmesine kesinlikle izin vermemiş, "sen rüyayı gerçekten tasdik ettin" diyerek onu rahatlatmış ve bu girişimden kendisini menetmiştir. Hz. İbrahim olayı oğluna anlatırken *ezbehuke* "Seni kurban ediyorum" demiş, *zebahtüke* "Seni kurban ettim" dememiştir. Buradan anlaşılıyor ki olay sadece "kurban etme girişimi"yle sınırlıydı ve kesinlikle kesmeyi içermemekteydi. Genelde âlimlerimiz burada Hz. İbrahim'e emredilen hususun oğlunu kurban etmesi olduğunu, ancak daha sonra bunun neshedildiğini kabul ederken, Mutezile âlimleri ise "Biz, Yüce Allah'ın, Hz. İbrahim'e, oğlunu boğazlamasını emretmiş olduğunu kabul etmiyoruz. Bilakis biz diyoruz ki: Yüce Allah ona kurban etme girişimlerini emretmiştir. Birçok şey de buna delâlet etmektedir" demektedirler. Bu iki temel yaklaşımdan ilkinin sorunlu olduğu, çünkü nesih denen uygulamada hükmün uygulanmadan kaldırılmasının kesinlikle söz konusu olamayacağı bilinen bir gerçektir. Olay, görülen bir rüyanın gereğini getirme girişiminde Hz. İbrahim'in ve oğlu Hz. İsmail'in gösterdiği muhteşem bir teslimiyeti ortaya koymaktan ibaretti.

2 Hz. İbrahim'in gördüğü bu rüya apaçık bir imtihana dönüşmüş, ancak Yüce Allah çocuğu kurban etmek yerine başka bir uygulamayı yerine getirmesini gerekli kılmıştı. Böylece Hz. İbrahim'in de bir şeyler yaparak rüyasına konu olayda bir çeşit fedakârlıkta bulunması sağlanmıştır.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Gelecek nesiller arasında o ikisinin iyilikle anılmasını sağladık."

سَلَامٌ عَلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ ﴿١١٠﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١١١﴾
وَبَشَّرْنَاهُ بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحٖينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا
مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهٖ مُبٖينٌ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا
مِنَ الْكَرْبِ الْعَظٖيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبٖينَ ﴿١١٦﴾ وَاٰتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبٖينَ
﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقٖيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْاٰخِرٖينَ ﴿١١٩﴾

109. İbrahim'e selam olsun!
110. İşte (biz) güzel davrananları böyle ödüllendiririz.
111. Şüphesiz ki o, mümin kullarımızdandı.
112. İyilerden bir peygamber olarak ona İshak'ı müjdelemiştik.
113. Ona ve İshak'a bereketler vermiştik. Her ikisinin neslinden iyilik yapan da kendisine açıkça haksızlık eden de çıkacaktır.[1]

Surenin 114-148. ayetlerinde Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. İlyas, Hz. Lut ve Hz. Yunus ele alınmaktadır.

114. Yemin olsun ki biz Musa'ya ve Harun'a nimetler vermiştik.
115. Onları ve toplumlarını o büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.[2]
116. Kendilerine yardım etmiştik ve galip gelenler işte onlar olmuştu.
117. İkisine de apaçık anlaşılan Kitabı vermiştik.
118. Her ikisini de doğru yola ulaştırmıştık.
119. Sonrakiler arasında o ikisine (iyi bir ün) bırakmıştık.

1 Surenin bu ayetinde gerek Hz. İsmail'in gerekse Hz. İshak'ın neslinden muhsinler ve zalimler çıkacağı ifade edilerek; hem kendilerini "Allah'ın oğulları" ve yeryüzünde ayrıcalıklı olarak tanımlayan Yahudilere hem de Hz. İbrahim'i -dolayısıyla Hz. İsmail'i- dillerine dolayan Mekkeli müşriklere bir göndermede bulunulmaktadır. Zira her ikisinin de babası Hz. İbrahim'dir.

2 Bu ayetin tekil zamirli benzer bir kullanımı Enbiyâ 21:76 ve Sâffât 37:76. ayette Hz. Nûh ve inananları için de söz konusu edilmektedir. Burada sözü edilen ve "büyük sıkıntı, belâ" manasına gelen *el-kerbi'l-'azîmi* tamlaması "Firavun'un kendilerine uyguladığı büyük eziyetler, onlara uyguladığı köleleştirme" olabileceği gibi, söz konusu iki peygamberin karşıtlarının helak edildiği "denizde boğulmak" manasında da yorumlanabilir.

سَلَامٌ عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٢١﴾ اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا
الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٢٢﴾ وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلٖينَ ﴿١٢٣﴾ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ اَتَدْعُونَ
بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقٖينَ ﴿١٢٥﴾ اللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ
لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصٖينَ ﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرٖينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ
عَلٰٓى اِلْ يَاسٖينَ ﴿١٣٠﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٣١﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٣٢﴾

120. Musa ve Harun'a selam olsun!

121. Şüphesiz ki biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.

122. Şüphesiz ki o ikisi de inanmış kullarımızdandı.

123. Şüphesiz ki İlyas[1] da elçilerdendi.

124. Hani kavmine "(Allah'a karşı) *takvâ*lı (duyarlı) olmuyor musunuz?

125-126. Yaratanların en iyisini yani sizin de Rabbiniz, atalarınızın da Rabbi olan Allah'ı bırakıp da *Ba'l'e*[2] mi yalvarıyorsunuz?" demişti.

127. (Kavmi) onu (İlyas'ı) yalanlamıştı. Şüphesiz ki onlar (cehennemde) hazır kılınacaklardır.

128. Allah'ın samimi kulları hariç.

129. Sonrakiler arasında ona (iyi bir ün) bırakmıştık.[3]

130. İlyas'a selam olsun!

131. Şüphesiz ki biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.

132. Şüphesiz ki o, mümin kullarımızdandı.

1 Hz. İlyas'ın M.Ö. 9. yüzyılda Kuzey İsrail Krallığı'nda yaşadığı, Kitab-ı Mukaddes'te adının Elijah olup İsrailoğullarından bir peygamber olduğu ve peşinden de Elyesa' (Elisha) peygamberin geldiği ifade edilmektedir (Kitâb-ı Mukaddes, I. Krallar 17 ve II. Krallar 1-2; Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 918'de 48. not).

2 *Ba'l* putu, Kenan bölgesinde yaşayanların yağmur ve bereket ilahı olarak kabul ettikleri puttu. *Ba'l* kelimesinin yöre dillerinden olan İbranice Fenike dillerinde "efendi" veya "ileri gelen" anlamına geldiği, Suriye ve Filistin'de eski Samiler tarafından tapınılan birçok erkek putun her birine verilen bir şeref payesi olduğu ifade edilmektedir. Eski Ahid'e göre bu kelime, putperestliğin genel bir tanımlaması olarak kullanılmaktadır. Buradan anlaşıldığına göre *ba'l* kelimesi, "rabb" veya "ilah" anlamında Menat, Hübel gibi bir putun adıdır (Bkz. Mustafa Öztürk, *Meâl*, s. 618; Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 918'de 49. not).

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Gelecek nesiller arasında onun iyilikle anılmasını sağladık."

وَاِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ ﴿١٣٣﴾ اِذْ نَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اَجْمَع۪ينَۙ ﴿١٣٤﴾ اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِر۪ينَ
﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَر۪ينَ ﴿١٣٦﴾ وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِح۪ينَۙ ﴿١٣٧﴾ وَبِالَّيْلِۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ۟
﴿١٣٨﴾ وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ ﴿١٣٩﴾ اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۙ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ
مِنَ الْمُدْحَض۪ينَۚ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُل۪يمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَٓا اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّح۪ينَۙ ﴿١٤٣﴾
لَلَبِثَ ف۪ي بَطْنِه۪ٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَۚ ﴿١٤٤﴾

133. Şüphesiz ki Lut da elçilerdendi.

134-135. Hani biz geride kalanlar arasındaki yaşlı (eşi) hariç, onu ve bütün ailesini kurtarmıştık.[1]

136. Ardından diğerlerini helak etmiştik.[2]

137-138. Siz sabah ve gece onlara (şehirlerine) uğruyorsunuz. Akıl etmiyor musunuz?

139. Şüphesiz ki Yunus[3] da elçilerdendi.

140. Hani o, dolu bir gemiye (binip) kaçmıştı.

141. (Gemide olanlarla) karşılıklı kura çekmişler[4] ve (Yunus da) kaybedenlerden olmuştu.

142. Kendini kınayıp dururken onu bir balık yutmuştu.

143-144. (Allah'ı) *tesbih* edenlerden (yüceltenlerden) olmasaydı,[5] (insanların) diriltilecekleri güne kadar o (balığın) karnında kalırdı.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:83; Hicr 15:60; Neml 27:57; 'Ankebût 29:32.

2 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:160-175.

3 Kitâb-ı Mukaddes (Yunus, Bap 1)'deki bilgilere göre, Hz. Yunus, Asur Devleti'nin başkenti olan Nineve/Ninova'ya gönderilmiş bir peygamberdi. Hz. Yunus'un MÖ. 860-784 yılları arasında yaşadığı ifade edilmektedir. Buradaki görevinde arzu edilen sonucu alamayınca, başka bir yere (Tarşiş'e) gitmek üzere bir gemiye binmiş ve -kısmen Kur'an'la da örtüşen bilgilere göre- zorlu bir süreç yaşamıştı (Ömer Faruk Harman, "Yunus md.," DİA, XLIII, 597-599). Kur'an'da Hz. Yunus'la ilgili kıssa Yûnus 10:98 ve Sâffât 37:139'da Hz. Yunus'un adı verilerek, Enbiyâ 21:87 (*zü'n-nûn*) ve Kalem 68:48'de (*sâhıbü'l-hût*) ifadeleri kullanılarak yer almaktadır.

4 Bir önceki ayetten anlaşıldığı üzere, gemi dolu olduğu için bazı kişilerin kura ile gemiden atılmasına yönelik bir karar alınmıştı. Hz. Yunus da bu kura sonucu kaybetmiş ve gemiden atılmıştı.

5 Hz. Yunus balığın karnına düştüğünde kurtarılmayı hak ettiyse, bu onun daha önceden Yüce Allah'a samimi kul olması nedenine bağlıdır. Benzer şekilde boğulmak üzereyken "İsrailoğullarının iman ettiği Yüce Allah'tan başka ilâh olmadığını ve müslümanlardan olduğunu" söyleyen Firavun'un kurtarılmamasının nedeni de normal hayatında bu imana sahip olmamasıydı.

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ
اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حِينٍ ﴿١٤٨﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ
الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾
وَلَدَ اللّٰهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾

145. Hâlsiz bir vaziyette onu kıyıya çıkarmıştık.[1]

146. Üzerine (gölge etmesi için) geniş yapraklı bir bitki yetiştirmiştik.[2]

147. Onu, yüz bin hatta[3] daha çok kişiye (peygamber olarak) göndermiştik.

148. (Ona) inanmışlardı; biz de onları bir süreye kadar yaşatmıştık.[4]

Surenin 149-166. ayetlerinde müşriklerin Yüce Allah'a çocuk yakıştırmaları, cehenneme atılacakları, sonrasında meleklerin bu yakıştırmalara karşı cevapları hatırlatılmaktadır.

149. Onlara (müşriklere) sor: "Kızlar Rabbinin de erkekler onların mı?"

150. Yoksa onlar şahitken (onlar görürken) melekleri kız olarak mı yaratmışız![5]

151-152. Dikkat edin! Şüphesiz ki yalan uydurarak "Allah çocuk edindi!" diyorlar.[6] Şüphesiz onlar yalancıdır.

1 Kalem 68:49'da da geçen *el-'arâ'* kelimesi ise "kıyı", "sahil", "ağaçsız, çıplak yer" gibi anlamlar içermektedir. Hz. Yûnus'un bitkin, halsiz, çaresiz ve hasta halini ifade bağlamında da ayette sekîm kelimesi kullanılmaktadır ki bu kelime Kur'an'da bir kez de daha önce yorumladığımız Sâffât 37:89'da zikredilmektedir.

2 Ayette geçen ***yaktîn*** türü bitkiden kastın kavun, karpuz, hurma, kabak, muz vb. gibi geniş yapraklı, bodur bitkiler olabileceği ifade edilmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l Kur'an*, XII, 212).

3 Ayette geçen *ev* edatına "veya" anlamı verilmemelidir. Çünkü ifade Yüce Allah'a aittir; sayılardan bahsedilirken O'nun seçenekli bir ifade kullanması değil, o sayının daha fazla olduğu mesajı kastedilmektedir. Bu yüzden, söz konusu *ev* edatına *tafsîliyye* yani açıklama konumunda "hatta" anlamı vermeyi tercih ettik.

4 Hz. Yunus ve kavmiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:98; Enbiyâ 21:87-88; Kalem 68:48-50.

5 Benzer mesajlar: Kehf 18:51; Zuhruf 43:19.

6 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنٖينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ اَمْ لَكُمْ
سُلْطَانٌ مُبٖينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ
عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصٖينَ
﴿١٦٠﴾ فَاِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنٖينَ ﴿١٦٢﴾ اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحٖيمِ ﴿١٦٣﴾

153. (Allah) kızları oğullara tercih mi etmiş![1]

154. Ne oluyor size? Nasıl (böyle) hükmediyorsunuz?[2]

155. (Gerçeği) hiç hatırlamıyor musunuz?

156. Yoksa sizin apaçık bir deliliniz mi var?

157. Doğruysanız kitabınızı getirin![3]

158. O'nunla (Allah ile) cinler arasında da bir soy bağı uydurdular.[4] Yemin olsun ki cinler de (Allah'ın huzurunda) hazır kılınacaklarını bilirler.

159. Allah onların (müşriklerin) yakıştırdıklarından yücedir.[5]

160. Allah'ın samimi kulları hariç.

161-163. Siz ve taptığınız şeyler (hiçbiriniz), cehenneme girecek olan kimseden başkasını asla O'na karşı azdırıp saptıramazsınız.[6]

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:57, 62; İsrâ 17:40; Zuhruf 43:15-16; Tûr 52:39; Necm 53:21. Ayetin başındaki *astafâ* ifadesinin başındaki *hemze* soru edatıdır; orada bir de gizli "vasl hemzesi" vardır; yani ifadenin aslı *eıstafâ* şeklindedir. Çeşitli ayetlerde olduğu gibi, buradaki soru edatı cevap beklenen bir konumda değil, muhatapları ayıplamayı ve kabullerinin hatalı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:35; Câsiye 45:21; Kalem 68:36.

3 Bu buyruk "delilsiz konuşmamak gerektiğini" göstermektedir.

4 İbn Abbâs'tan gelen bir rivayetle de destekleneceği üzere, burada sözü edilenler İblis ve onun arkadaşları anlamında cinlerdir. Bazı müfessirler burada geçen *el-cinneh* kelimesiyle kastedilenin "melekler" olduğu kanaatindedirler. Onlara göre melekler de görünmez varlıklar oldukları için konu melekler üzerinden değerlendirilmelidir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXIII, 108). En'âm 6:100-101 gereği kastedilenin cinler olduğu görüşü diğerine göre daha doğrudur. Müşrikler cinleri yerde tasavvur etmekte ve Yüce Allah'ın oğulları olarak kabul etmektedirler. Melekleri de gökyüzünde tasavvur edip onları da Yüce Allah'ın kızları kabul etmektedirler. Bu sakat ve hastalıklı bakış açısı ve inanış şiddetle eleştirilmektedir.

5 Benzer mesaj: En'âm 6:100.

6 Burada dikkat çekilen husus; insanlardan zaten sapmak isteyenlerin saptırılacağı ve zorlamanın iş görmeyeceğidir.

وَمَا مِنَّٓا اِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ الصَّٓافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾
وَاِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ
﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهٖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ اِنَّهُمْ
لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾

164. (Melekler şöyle derler:) "Bizim her birimiz için bilinen bir makam vardır.[1]
165. Şüphesiz ki biz (orada) sıra sıra dururuz.
166. Şüphesiz ki biz (Allah'ı) *tesbih* edenleriz (yüceltenleriz)."

Surenin 167-182. ayetlerinde müşriklerin beklentileri, peygamberlere yönelik ilahî lütuflar, insanlara belirli bir süreliğine zaman tanınması gerektiği, azapta aceleciliğin doğru olmadığı ve Allah Teâlâ'nın zatının bu tür yakıştırmalardan yüce olduğu belirtilmektedir.

167. (Müşrikler) şöyle diyorlardı:
168-169. "Öncekilere (verilenlerden) bizde de bir *zikr* (kitap) olsaydı mutlaka Allah'ın samimi kulları olurduk!"[2]
170. Hemen onu (Kur'an'ı) inkâr ettiler. İleride (gerçeği) bilecekler!
171. Yemin olsun ki gönderilmiş elçi kullarımıza (şu) sözü verdik:
172. Onlar, mutlaka zafere ulaşacaklardır.[3]

1 Meleklerin bu bağlamdaki ilk sözleri "her bir meleğin Yüce Allah tarafından belirlenmiş bir makamı olduğu"dur. Demek ki meleklerin her birinin Allah'a kulluk etmeleri için belirlenmiş bir yerlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Meleklerin belirlenmiş makamlarını "ibadetleri" olarak kabul edersek öncelikle onların Allah'a kulluktan yüksünmediklerini ve çekinmediklerini belirtmeliyiz. Bu noktada Nisâ 4:172, A'râf 7:206, Enbiyâ 21:19-20, Mü'min 40:7 ve Fussilet 41:38. ayetler mutlaka hatırlanmalıdır. Ayrıca bu bağlamda tesbihlerini, secdelerini, müminler ve bütünüyle yeryüzündekiler için bağışlanma dileğinde bulunmalarını, Yüce Allah tarafından kendileri için belirlenmiş özel görevlerini de ifade edebiliriz. Ayrıca meleklerin Sâffât 37:165 ve 166. ayetlerdeki ifadelerini, müşriklerin kendileri (yani melekler) hakkındaki hastalıklı inanışlarına eleştirel bir cevap olarak da anlamak mümkündür.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:156-157; Fâtır 35:42; Zümer 39:57. Eskiye sığınmak ve "keşkeler"den medet ummak yerine, hemen gözleri önündeki vahye yani *ez-zikr*'e kulak vermeleri yeterliydi. Dolayısıyla onların bu ifadeleri samimiyetten uzak olduğu gibi yalandır da. Zira bir sonraki ayet bu durumu teyit etmektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; En'âm 6:34; Yûsuf 12:110; Hacc 22:40; Mü'min 40:51; Muhammed 47:7.

وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ
﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَٓاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ
عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

173. Şüphesiz ki bizim ordumuz üstün gelecektir.[1]

174. Belirli bir süreye kadar onlardan yüz çevir!

175. Onları gör (gözetle); onlar da ileride görecekler.

176. Azabımızı acele mi istiyorlar?[2]

177. (Acele istedikleri azabımız) yurtlarına indiğinde, uyarılanların (fakat inanmayanların) sabahı ne kötü olur!

178. Belirli bir süreye kadar onlardan yüz çevir!

179. (Onları) gör (gözetle); onlar da ileride görecekler.

180. Rabbin, yani itibar sahibi Rabbin, onların yakıştırdıklarından uzaktır.

181. Gönderilen bütün elçilere selam olsun!

182. *Hamd* (övgü), âlemlerin Rabbi (olan) Allah içindir.

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:139; Mâide 5:56; Kasas 28:35; Mücâdele 58:21. Sâffât suresinin 172-173. ayetleri Hz. Peygamber'e ve müminlere yakın bir gelecekteki zaferi/leri müjdelemekte ve onlara Sâffât 37:174 ve 175. ayetlerde sabır ve sebat tavsiye edilmektedir.

2 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:204.

38
SÂD SURESİ

88 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 88 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen *sâd* harfinden alan Sâd suresi inişte 55, mushaf sırasında ise 38. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ف۪ي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ ح۪ينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde müşriklerin Hz. Muhammed'e karşı olumsuz tavrı, önceki helak edilen kavimlerden bir kısmı ve müşriklerin azap isteklerindeki acelecilikleri ifade edilmektedir.

1. *Sâd.*[1] *Zikr* (itibar) sahibi[2] Kur'an'a yemin olsun.
2. Aslında kâfir olanlar, (haksız) bir gurur ve ayrılık (düşmanlık) içindedir.
3. Onlardan önce nice nesilleri helak etmiştik de feryat etmişlerdi; (ancak) kurtulmaları mümkün değildi.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Kur'an'ın "*zikr* sahibi" oluşu, gerçeği hatırlatıcılığı manasının yanında, "şeref, izzet, onur, itibar ve haysiyet kaynağı" oluşunu da ifade eder. Çünkü Kur'an, şanlı, şerefli ve öğüt dolu bir kitaptır. Enbiyâ 21:10 ve Zuhruf 43:44'teki kullanımlar da bunun birer delilidir. Elmalılı bu ayeti "*Sâd*; zikirle dolu Kur'an'a bak" şeklinde tercüme ederek, yemin ifadelerinin aslında bir dikkat çekme manası verdiğini ortaya koymak istemiştir. Yemin ifadelerinden ve mukatta'a harfleriyle başlayan ayetlerden sonra sürekli vahye yani Kur'an'a vurgu yapılması da bu yaklaşımı destekler. Bizce de son derece yerinde olan bu yaklaşım, esasında yemin edilen varlıkların insanlara mahşerde şahit kılınacakları yaklaşımıyla da uyumludur. Ayette "Harfler ve şeref sahibi Kur'an şahidiniz olacak, haberiniz olsun; öyleyse bu kitabı düşünün; okuyun" denircesine vahye dikkat çekildiğini söyleyebiliriz.

وَعَجِبُوٓا اَنْ جَآءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ ۘ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ۚ ﴿٤﴾ اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا
وَاحِدًا ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ ۚ اِنَّ
هٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ۚ ﴿٦﴾ مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۚ اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۚ ﴿٧﴾

4-5. Onlar kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşmış[1] ve o kâfirler "Bu bir büyücüdür; çok yalancıdır![2] Bütün ilahları (yalanlayıp) tek ilah mı (var diyor)? Şüphesiz ki bu çok tuhaf bir şeydir!" demişlerdi.

6. İçlerinden yöneticiler öne atılmış, (şöyle demişlerdi:) "(İnancınızda) yürüyün; ilahlarınıza bağlı kalın (onları savunun)! Şüphesiz ki bu, (sizden) istenen şeydir.[3]

7. Son dinde bile böyle bir şey duymadık.[4] Bu, uydurmadan başka bir şey değildir.

1 Hz. Peygamber'e yönelik "büyücü" suçlamasıyla ilgili ayrıca bkz. Yûnus 10:2.

2 Bizzat kendilerinin *el-emîn* dedikleri ve güvenleri nedeniyle kıymetli eşyalarını kendisine emanet ettikleri Hz. Peygamber'e *kezzâb* sıfatını yakıştıranların, nasıl bir psikolojiye sahip oldukları ve nasıl bir akıl savrulması yaşadıkları kolayca anlaşılmaktadır. Kur'an'da beş kez geçen *kezzâb* kelimesi "ara sıra yalan söyleyen kişi" için değil de mübalağa kalıbında getirildiği için "çok, sürekli yalan konuşan ve her çeşit yalanı konuşan kişi" manasına gelmektedir. Bu korkunç bir yalan ve korkunç bir iftiraydı.

3 Bu ayet Furkân 25:42 ve Mütaffifûn 83:32. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Müşrikler, kendileri gibi müşrik olan muhataplarından "ilâhlarını savunmalarını, onlardan istenenin sadece bu olduğunu" söylemiş, kendilerini harekete geçirmeye çalışmışlardı. Firavun'un İsrailoğullarına Hz. Musa için "Dininizi değiştirmesinden veya ülkede fesatlık çıkarmasından korkuyorum" dediği gibi (Mü'min 40:26), müşrikler de onun izini takip ederek Hz. Peygamber'i kendilerince "tehlikeli" ve "saptırıcı" olarak görüyorlardı. Bu sözlerinden anlaşılan o ki, Hz. Peygamber görevini tam yapıyor, hiçbir gerçeği gizlemiyor, muhatapların gönlünü almak için Yüce Allah'ı darıltmak gibi bir yanlışa asla ve asla tevessül etmiyordu. Onlar Hz. Peygamber'den taviz koparmak için yağcılık teklifiyle kendilerinin buna çoktan hazır olduğunu ortaya koymuşlardı (Kalem 68:9); ancak bekledikleri cevabı hiçbir şekilde ondan alamamışlardı. Onu etkilemek için çeşitli faaliyetlere girişmiş olsalar da Yüce Allah'ın yardımıyla Hz. Peygamber'i etkileme ve yolundan çevirme noktasında sonuç alamamışlardı (Hûd 11:12; İsrâ 17:73-74). Bunun üzerine öldürme planları dahil olmak üzere düşmanlığın her türlüsünü devreye sokmuşlardı.

4 Taklitçi, müşrik ve inkârcı anlayışı ortaya koyan bu ifadelerin benzerleri, Hz. Nuh'a (bkz. Mü'minûn 23:24) ve Hz. Musa'ya (bkz. Kasas 28:36) karşı da dile getirilmiştir.

ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَاۜ بَلْ هُمْ ف۪ي شَكٍّ مِنْ ذِكْر۪يۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِۜ ﴿٨﴾ اَمْ
عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَز۪يزِ الْوَهَّابِۚ ﴿٩﴾ اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَاࣞ فَلْيَرْتَقُوا فِي الْاَسْبَابِ ﴿١٠﴾ جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْاَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِۙ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَاَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِۜ اُو۬لٰٓئِكَ
الْاَحْزَابُ ﴿١٣﴾ اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِۚ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا صَيْحَةً
وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

8. *Zikr* (Kur'an), aramızdan ona (Muhammed'e) mi indirildi?"[1] Aslında onlar *zikr*imden (Kur'an'dan) şüphe içindedir. Esasında onlar azabımı henüz tatmadılar.

9. Yoksa güçlü, bolca veren Rabbinin merhamet hazineleri onların yanında mı?

10. Yoksa göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların otoritesi kendi ellerinde mi? (Öyleyse), sebepler içinde yükselsinler (bahanelere sarılsınlar)![2]

11. (Onlar) orada (Mekke'de) çeşitli (zayıf) gruplardan oluşmuş, bozguna uğratılacak bir ordudur.[3]

12-13. (Nitekim) kendilerinden önce Nuh kavmi, Âd (kavmi), kazıklar sahibi Firavun, Semûd, Lut kavmi ve Eyke halkı (gibi) bütün bu gruplar yalanlamışlardı.

14. Hepsi elçileri elbette yalanlamışlardı ve (kendilerine) azabım gerçekleşmişti.[4]

15. Bunlar da (müşrikler de) geri dönüşü olmayan bir (bela) sesinden başka bir şey beklemiyorlar.

16. (Müşrikler, alay ederek) "Rabbimiz! Bizim payımızı hesap gününden önce acele ver!" demişlerdi.[5]

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Kamer 54:24-25; Teğâbun 64:6.

2 Ayette geçen "sebepler içinde yükselsinler" ifadesi bağlamdan bağımsız olarak okunursa "bir araçla (göğe) yükselsinler" şeklinde de anlaşılmaktadır. Bu durumda mesaj "yapabiliyorlarsa bir şekilde göğe yükselsinler" şeklini alır.

3 Burada kendilerini zayıf ve azınlık olarak gören veya hisseden müminlere moral ve motivasyon sağlanmakta ve gelecekteki zaferlerin müjdesi verilmektedir diyebiliriz. Zira nitelikli azınlık, hiçbir nitelik taşımayan çoğunluğa galip gelir. Yüce Allah'ın desteğini yanına alan hiçbir ordu da kendileri hata yapmadıkça yenilmez.

4 Benzer mesaj: Hacc 22:42-44.

5 İnkârcıların azabın aceleyle gelmesi şeklinde alaycı istekleriyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:57, 58; Enfâl 8:32; Ra'd 13:6; Hacc 22:47; 'Ankebût 29:53, 54.

اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُ۫دَ ذَا الْاَيْدِۚ اِنَّهُٓ اَوَّابٌ ﴿١٧﴾ اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ
يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِۙ ﴿١٨﴾ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةًۜ كُلٌّ لَهُٓ اَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ
وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾

Surenin 17-26. ayetlerinde Hz. Davud'un kıssası gündeme getirilmektedir.

17. Onların söylediklerine karşı sabret; güçlü,[1] (Allah'a) çok yönelen[2] kulumuz Davud'u hatırla!

18. Biz dağları (onun) hizmetine vermiştik. Akşam ve kuşluk vakti onunla birlikte *tesbih* ederler (Allah'ı yüceltirlerdi).[3]

19. Toplanıp gelen kuşları da (emrine vermiştik). Hepsi de O'na (Allah'a) çok yönelicilerdi.[4]

20. Onun hükümdarlığını güçlendirmiş,[5] ona *hikmet* (doğru hüküm verme yeteneği) ve güzel konuşabilme (özelliği)[6] vermiştik.

1 Kur'an'da üç kez yer alan *eyd/el-eyd/el-eydî* kelimesi "güç, kuvvet, güçlülük" manasına gelmektedir. Zâriyât 51:47'de göklerin çok güçlü bir şekilde bina edildiği beyan edilirken eyd kelimesi kullanılmıştır. Burada ise *ze'l-eydi* ifadesi ile Hz. Davud'un güçlü olduğuna dikkat çekilmektedir. Nitekim Sâd 38:45. ayette Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup'la ilgili geçen *uli'l-eydî* tamlamasının verdiği anlam da aynıdır. Burada Hz. Davud'la ilgili sözü edilen özellik onun hem gücü hem de iradesinin sağlamlığıdır.

2 Kur'an'da beş kez (Sâd 38:17, 19, 30, 44; Kâf 50:32) geçen *evvâb* kelimesi "çok yönelen kişi, Allah'a itaatle yönelen, itaatkâr, isyandan ilahi rızaya dönen, günahlardan vazgeçen, çokça ibadet eden, çok tevbe eden" gibi manalara gelmektedir. Hem gücü hem de ibadeti hatırlatılan Hz. Davud örnekliğinde bir ömür sürmek gerektiği ayetin temel mesajı olarak görülmelidir.

3 Burada geçen *tesbih* İsrâ 17:44. ayetle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:79; Neml 27:16, 17; Sebe' 34:10.

5 Yüce Allah bu tesbih ve yönelişine karşılık Hz. Davud'un hükümranlığını, iktidarını ve otoritesi sağlama aldığını, onu güçlendirdiğini ve kuvvetlendirdiğini beyan etmekte, Mekkeli müşriklerin bunalttığı Hz. Peygamber'e moral olsun diye Hz. Davud'a verdiği bu ikramı hatırlatarak, bir süre sonra onun da benzer bir ikramla buluşturulacağını dolaylı olarak kendisine haber vermiş olmaktadır. Sâd 38:17. âyette dile getirilen "sabır" ve "Hz. Davud'u hatırlaması" emrinin anlamı bu olsa gerektir.

6 *Fasle'l-hıtâbi* tamlaması, "delillerle, şahitlerle ve yeminlerle hüküm vermek", "tartışmayı bitiren söz", "doğruyu yanlıştan ayırt ettiren ifade", "davacıdan delil getirmesini istemek, davalıya yemin ettirilmesi" olduğu da ifade edilmektedir.

وَهَلْ اَتٰيكَ نَبَؤُا الْخَصْمِۢ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَۙ ﴿٢١﴾ اِذْ دَخَلُوا عَلٰى دَاوُ۫دَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا
لَا تَخَفْۚ خَصْمَانِ بَغٰى بَعْضُنَا عَلٰى بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَٓا اِلٰى
سَوَٓاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾

21. Mabedin (duvarlarına) tırmanan davacıların haberi sana ulaştı (değil) mi?[1]

22. Davud'un (yanına) girdiklerinde (Davud) onlardan korkmuştu. Onlar da "Korkma! Biz bir kısmı diğer kısmına haksızlık eden iki davacıyız; aramızda adaletle hükmet! Haksızlık etme; bize doğru yolu göster!" demişlerdi.

1 Burada anlatılan olayın "Hz. Davud'un Üriyâ adlı bir ordu komutanının eşini almak için bir hile yaptığı" şeklinde Kitab-ı Mukaddes kaynaklı iftiralarla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Böylesi bir iddia herhangi bir peygambere atılabilecek korkunç iftiradan başka bir şey değildir. Râzî, Hz. Davud'a nispet edilen olayla ilgili şu bilgileri vermiştir: "Rivayetlere göre bir grup düşman Hz. Davud'u öldürmek istemişler; onu yalnız başına ve Rabbine ibadet ederken bulacaklarını düşünerek fırsatı değerlendirmek için mabedin duvarından tırmanıp içeri girmişlerdi. Fakat Hz. Davud'un yanında onu sahiplenecek bir kalabalık olduğunu görünce hemen bir yalan uydurup Sâd 38:22. ayette de sözü edildiği gibi 'İki davacıyız; birimiz ötekinin hakkına tecavüz etti' demişlerdi." "Yaptığımız bu izahlarla, masalcıların anlattıkları bu hikâyenin, fasit ve bâtıl olduğu iyice anlaşılmıştır. Şimdi şayet birisi kalkıp, 'Muhaddis ve müfessirlerin ileri gelenlerinden pek çoğu bu kıssayı nakletmişlerdir. O halde bu kıssa hakkındaki durum nasıl çözülebilir?' diyecek olursa, buna karşı şu şekilde cevap verilebilir: Kesin delillerle, âhâd haberlerden herhangi birisi arasında bir çelişki ve zıtlık meydana geldiğinde, kesin delillere dönmek ve onları benimsemek çok daha doğrudur, daha evlâdır. Biz, iki kere iki dört edercesine biliyoruz ki, bu olayın gerçekleştiğinin farz edilmesi durumunda, Yüce Allah Kıyamet gününde bize, 'Bu olayın yayılması hususunda niçin gayret göstermediniz?' demeyecektir. Ancak bu olayın aslı ve esasının olmaması halinde, bunun anlatılması durumda ise, bizim için en büyük ceza söz konusu olacaktır. Hem, Hz. Peygamber '(Bir meseleyi) güneş gibi berrak bir biçimde bildiğin zaman şehadette bulun' buyurmuştur. Hâlbuki bu hikâyenin doğruluğu hususunda, herhangi bir ilim de, herhangi bir *zann-ı gâlib* (güçlü bir kanaat) de bulunmamaktadır. Tam aksine, bahsettiğimiz tarzda, (aleyhte) kesin deliller bulunur. Dolayısıyla bunun böyle olduğuna şehadet etmenin caiz olmaması vacip olur. Hem bütün müfessirler bu görüşte ittifak da etmemişlerdir. Tam aksine, hakkı, hakikati araştıran büyük bir grup âlimler, bunu reddetmiş ve bunun, yalan ve fasit olduğuna hükmetmişlerdir" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXVI, 191-192).

إِنَّ هٰذَٓا اَخ۪ي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ اَكْفِلْن۪يهَا وَعَزَّن۪ي فِي الْخِطَابِ ٢٣

23. (Davalılardan biri): "Şüphesiz ki bu benim kardeşimdir; onun doksan dokuz koyunu, benim ise tek bir koyunum var. (Durum) böyleyken 'Onun (bakımını) bana ver!' dedi ve hitapta bana üstün geldi (beni ikna etti)."[1]

1 Tahrif edilmiş Tevrat'tan ve Yahudi mitolojisinden gelen anlatılara bakarak, meseleyi kadınla ilişkili anlayanlar *na'ceh* kelimesinin "kadın"dan kinaye olduğu kanaatindedir. Buna göre Hz. Davud'un 99 hanımı varken tek eşi olan Üriyâ'nın hanımını da istemiş ve konuşmada alt ederek o hanımı da almıştı. Oysa bir hükümdar neden böyle bir tartışmaya girsin ki! İstediğini istediği zaman alır. Kaldı ki Hz. Davud'un 99 hanımı olduğu iddiası da sadece bir yakıştırmadan ibarettir. Eğer maksat hanım olsaydı bunun için "kadın" manasına gelen kelimelerden birinin kullanılması beklenirdi. Dahası, konuyu "hanım" üzerinden değerlendirenler, Hz. Davud'un Üriyâ ile diyalogundan söz etmemekte, aksine onun Üriya'yı savaşa gönderdiği -üstelik de cephenin en önüne yerleştirilmesini sağlayarak- öldürülmesi planını yaptığını iddia etmektedirler. Bütün bu anlatımlar esasında konuyu yanlış konuşlandırmanın kaçınılmaz sonuçları olarak görülmelidir. Hz. Davud'a muharref Tevrat kaynaklı mitoloji unsurlu yalanları yakıştırmak yerine ayetteki görünen duruma bakmak meseleyi anlamayı sağlayacaktır. Surenin 22-24. ayetlerinde bahsedilen konunun iki kardeş arasında geçen "malı gasp etme" iddiasına dayandığı görülmektedir. Ayetteki *ekfilnîhâ* ifadesi hakkında farklı bir açılım imkânına da sahibiz. Buna göre bu son anlamda kardeşinin malını gasp etme niyeti değil de "onun sorumluluğunu da bana yükle" diyerek belki de kardeşine yardım etmeyi, onun adına koyuna bakabileceği teklifini götürmüş de olabilir. Bu durumda Hz. Davud'un bu kişiye hitaben söylediği "kardeşin senin koyununu kendi koyunlarına katmayı istemekle sana zulmetmiştir" sözünde hata yapmış duruma gelmiştir. Çünkü diğer kardeşin asıl maksadını sormadan yani davada her iki tarafı da dinlemeden bu değerlendirmeyi yapması hataydı. Esasında 99 koyunu olan kişi belki de diğer kardeşine iyilik yapmayı isteyerek böyle bir teklifte bulunmuş olabilir. Zaten kullanılan kelime *ekfil* sözcüğüdür ki bu kelime "Hz. Meryem'in bakımını üstlenmesi" anlamında *keffele* kalıbında Hz. Zekeriya ile ilişkili olarak Âl-i İmrân 3:37'de zikredilmektedir. Şimdi durum böyle olunca akla gelen şey şudur: Bu kişi gasp niyetiyle "sen koyununu bana ver" dememiş; aksine "onun bakımını bana sorumluluk olarak yükle" diyerek kardeşine yardım etme niyeti ortaya koymuş olabilir. İtham edilen bu kişinin niyetinin ne olduğunu sormadan ve haklı bir delil de bulunmadan onu zulmetmekle nitelendiren Hz. Davud bu konuda hata yapmıştı. Bir sonraki ayette zikredilen "Rabbinden bağışlanma dileğinde bulundu, eğilerek boyun eğdi ve (Rabbine) yöneldi" ifadelerinde de bağışlanma dileğinde bulunma ihtiyacı hissetmesinin sebebi de böylece anlaşılmış olacaktır. Dahası, Sâd 38:26. ayette Yüce Allah'ın Hz. Davud'a hitabında "insanlar arasında adaletle hükmet" buyruğunun da konunun "bir davanın hükmünde hatalı davranma" ile ilgili olduğuna ışık tutan bir ilahi açıklama olduğunu söyleyebiliriz. Gerçeği Allah bilir.

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهِ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ الْخُلَطَٓاءِ لَيَبْغٖي بَعْضُهُمْ عَلٰى
بَعْضٍ اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلٖيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُ۫دُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ
وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٢٥﴾ يَا دَاوُ۫دُ
اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلٖيفَةً فِي الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ
سَبٖيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذٖينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

24. (Davud şöyle demişti): "Şüphesiz ki (kardeşin) senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlık etmiştir. Doğrusu iman edip iyi işler yapanlar hariç -ki böyleleri azdır- ortakların çoğu birbirlerine haksızlık ederler."[1] Davud kendisini denediğimizi anlamış,[2] Rabbinden bağışlanma dileyerek eğilip boyun eğmiş[3] ve (Allah'a) yönelmişti.

SECDE AYETİ

25. Biz de bu işte onu bağışlamıştık. Şüphesiz ki yanımızda onun için (özel) bir yakınlık ve güzel bir varış yeri vardır.

26. Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife (sorumlu olarak) görevlendirdik.[4] İnsanlar arasında adaletle hükmet! Arzu(n)a uyma; sonra (bu durum) seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık şiddetli bir azap vardır.[5]

1 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:78.

2 Hz. Davud'un denendiğini anlayıp Rabbinden bağışlanma dileğinde bulunmasının muhtemel sebepleri; davalıların her ikisini de dinlemeden hüküm verip bunu kararına yansıtması veya davalılarla ilgili herhangi bir delil olmadan suç isnadıyla onları cezalandırma düşüncesine sahip olması olabilir.

3 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri şunlardır: A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

4 Yüce Allah tıpkı Hz. Âdem'e olduğu gibi Hz. Davud'a da hitap etmekte ve onu yeryüzünün halifesi yaptığını, yani onu halife olarak görevlendirdiğini ifade etmektedir. Yeryüzüne iyi insanların halife veya vâris kılınmalarıyla ilgili olarak Enbiyâ 21:105'te ve Nûr 25:55'te bilgi verilmektedir. Ayrıca Âl-i İmrân 3:139'da da dolaylı bir bilgi vardır. Buna örnek olarak İsrailoğullarının durumuyla ilgili olmak üzere A'râf 7:129 ve Kasas 28:5'te bir vaat, A'râf 7:137 ve Duhân 44:26'da da bu vaadin gerçekleştirildiği ifadeleri yer almaktadır.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tâhâ 20:126.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا
مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾ اَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْاَرْضِ اَمْ
نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا
الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمٰنَ نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ
الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ اِنِّي اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتّٰى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ
﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

Surenin 27-48. ayetlerinde evrenin yaratılış hikmeti, vahyin amacı, Hz. Süleyman, Hz. Eyüp, Hz. İbrahim ve bazı peygamberler gündeme getirilmektedir.

27. Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri *batıl* olarak (boş yere) yaratmadık.[1] Bu (iddia), kâfir olanların zannıdır. Ateşi hak eden o kâfir olanların vay hâllerine!

28. Yoksa biz iman edip iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi veya *muttakî*leri (duyarlı olanları) yoldan çıkanlar (ile bir) mi tutacağız!

29. (Bu Kur'an), ayetlerini derinlemesine düşünsünler[2] ve öz akıl sahipleri (gerçeği) hatırlasınlar diye sana indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır.

30. Davud'a Süleyman'ı vermiştik; o ne güzel bir kuldu; daima (Allah'a) yönelendi.

31. Hani akşama doğru kendisine safkan atlar sunulmuştu.

32. (Süleyman) "Şüphesiz ki ben Rabbimi hatırlatmaları nedeniyle iyi şeyleri sevmekten hoşlanırım." demişti. Sonunda onlar (atlar) perdeleninceye (gözden kayboluncaya) kadar (bu durum sürmüştü).

33. (Sonra) "Onları (atları) tekrar bana getirin!" demiş ve ayaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başlamıştı.[3]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:191; Enbiyâ 21:16; Sâd 38:27; Duhân 44:38.

2 *Tedebbür,* satırı okuyup satır arasını görebilmek; söylenenden hareketle söylenmek isteneni anlayabilmek; arka plandaki Rabca anlam örgüsünü ve derin anlam ilişkisini çözebilmek; kelimelerin ve kavramların köküne inebilmek; hayatın geçmiş dönemleriyle ilgili araştırmalar yapıp tedbir almayı başarmak gibi farklı bir okuyuşun adıdır. İşte Yüce Allah Kur'an'ın bu şekilde okunmamasını eleştirmekte, *tedebbür*ün Kur'an'ı doğru anlamadaki önemine dikkat çekmektedir. *Tedebbür*le ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:82; Mü'minûn 23:68; Sâd 38:29; Muhammed 47:24.

3 Bu ayette Hz. Süleyman'ın atlarının ayaklarını ve boyunlarını sıvazlamasından söz edilmektedir; iddia edildiği gibi atların katledilmesi söz konusu değildir.

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّه۪ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ ل۪ي وَهَبْ ل۪ي
مُلْكًا لَا يَنْبَغ۪ي لِاَحَدٍ مِنْ بَعْد۪يۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ الرّ۪يحَ تَجْر۪ي بِاَمْرِه۪
رُخَٓاءً حَيْثُ اَصَابَۙ ﴿٣٦﴾ وَالشَّيَاط۪ينَ كُلَّ بَنَّٓاءٍ وَغَوَّاصٍۙ ﴿٣٧﴾ وَاٰخَر۪ينَ مُقَرَّن۪ينَ فِي الْاَصْفَادِ
﴿٣٨﴾ هٰذَا عَطَٓاؤُ۬نَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ
﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ عَبْدَنَٓا اَيُّوبَۢ اِذْ نَادٰى رَبَّهُٓ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾

34. Yemin olsun ki Süleyman'ı imtihan etmiş; tahtına bir ceset bırakmıştık[1] da bir süre sonra (bize) yönelmişti.

35. "Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver (lütfet)! Şüphesiz ki bolca veren sadece sensin!" demişti.

36. Bunun üzerine O'nun (Allah'ın) emriyle istediği yere yumuşakça akan rüzgârı hizmetine vermiştik.[2]

37. (Ayrıca), şeytanları yani her tür (maharetli) bina ustalarını[3] ve dalgıçları,

38. Zincirlerle birbirlerine bağlanmış diğerlerini de (hizmetine sunmuştuk).

39. Bütün bu (verdiklerimiz ona) lütfumuzdur. "İster (dilediğine) ver (serbest bırak); ister hesapsız bir şekilde (elinde) tut!" (demiştik).

40. Şüphesiz ki yanımızda o (Süleyman) için (özel) bir yakınlık ve güzel bir varış yeri vardır.

41. Kulumuz Eyüp'ü de hatırla! Hani Rabbine "Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve eziyet verdi." diye seslenmişti.[4]

1 Hz. Süleyman'ın imtihanı ona verilen bir hastalık idi. Ayetin sonundaki *sümme enâbe* ifadesi de onun sağlığına kavuşup düzelmesini anlatmaktadır. Yüce Allah'ın Hz. Süleyman'ı imtihanı, bazı yönlerden gerçekleşen bela ve musibetleri ona vermesi şeklinde bir imtihan olabilir. Daha sonra ondan korkuyu ve belayı giderip onu eski haline getirmesi de konunun sonunu oluşturmaktadır. Burada kastedilen konu oğlunun birileri tarafından öldürülmesi şeklinde de ifade edilmektedir. Dahası ayette geçen ve imtihan vesilesi kılınan "tahtına bir ceset bırakmıştık" ifadesinden kasıt; kendi oğlunu yanlışlıkla öldüren ve bir diğer kadının canlı çocuğuyla ölü çocuğu değiştiren bir kadın hakkında hüküm vermesi şeklinde de yorumlanmaktadır. Gerçeği Allah bilir.

2 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:81.

3 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:81-82; Sebe' 34:12.

4 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:83.

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَۚ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُٓ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا
وَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ ﴿٤٣﴾

42. (Biz de ona) "Ayağını yere vur! İşte hem yıkanılacak soğuk (su) hem de içilecek (bir su)!" (demiştik).[1]

43. Katımızdan bir merhamet ve öz akıl sahiplerine (gerçeği) hatırla(t)mak için ona hem ailesini hem de onlarla birlikte bir mislini bağışlamıştık.[2]

1 Ayette dikkat çekilen iki husus vardır: İlki yıkanılacak suyun soğukluğudur; diğeri ise içilecek sudur. Hz. Eyüp, çare arayışına girince, Yüce Allah ona yardım etmiş, belli bir mesafe sonrasında bir su imkânı bahşetmiştir ki bu su bir taraftan temizlenmeyi sağlayacak nitelikteydi; diğer taraftan da susuzluk ihtiyacını giderecek şekilde soğuk bir durumdaydı. Meseleyi bir arayış olarak kabul edersek, Hz. Eyüp'ün su aramak amacıyla dua ettiğini, Yüce Allah'ın ona yol gösterip çözüm buldurduğunu görmekteyiz. İlahi sistemde hak etmeden ve emek sarf etmeden nimet ve sonuç elde edilemeyeceği için, Hz. Eyüp'ten de bir gayret ortaya koyması istenmişti. Harekete geçtiğinde kendisine verilen nimet "su" olduğu için, yaşadığı büyük problemlerin suyla ilgili olduğu, çözümün de ancak su ile sağlandığı anlaşılmaktadır. Kıssanın bu kısmını şöyle de yorumlamamız mümkündür: Muhtemeledir ki Hz. Eyüp ateşli bir hastalığa yakalanmış ve tebliğ görevini hakkıyla yapamaması için de şeytanın çeşitli müdahalelerine maruz kalmıştı. Bu nedenle, yorgunluk ve sıkıntıyı şeytana nispet etmiş, tebliğinde istediğini yapamamanın sıkıntısını yaşamıştı. Daha sonra Yüce Allah ona harekete geçmesini emretmiş, ayağını yere vurmakla hastalığının çaresini araması gerektiğini ifade etmişti. Hastalığı ateşli olunca soğuk suyla yıkanması ve soğuk su içmesi de bu tür rahatsızlıklar için bir anlamda tedavi oluşturmuştu. Eline aldığı bitkilerin de tedaviyle ilgili önemli bir katkısının olacağı bu vesileyle ifade edilebilir. Daha sonra düzelince ailesi ve çevresi tekrar onun yanına dönmüş ve tebliğine devam etmeyi başarmıştı.

2 Hz. Eyüp'e verilen "ailesi ve bir o kadarı" ifadesi, yeni bir ailenin ona verilmesi manasına gelebileceği gibi, hepsi hastalanan ailesinin ve çevresinin iyileştirildiği manasına da gelebilir. Bu konuda maksadın kendisinden ayrılan ailesinin tekrar yanına döndürülmesi olduğu da âlimlerimiz tarafından ileri sürülmektedir. Zira rivayetlere göre Hz. Eyüp hastalanınca kendi ailesi dâhil çevresindekiler ondan ayrılmış, kendisini yalnızlığa terk etmişlerdi. Sonuçta bir insan olan, ancak peygamber olduğu için tebliğ görevi de bulunan Hz. Eyüp'ün bu görevini layıkıyla yapamaması nedeniyle çok üzüldüğü, sıkıntılarının arkasında şeytanın bulunduğunu ifade etmesinden anlaşılmaktadır. İşte bir sabır abidesi olan böyle bir peygamberin duasına icabet eden Yüce Allah, hem kendi ailesini yanına aldırmış, hem de neslini devam ettirecek imkân ve nimetleri ona ihsan etmişti.

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ ﴿٤٤﴾
وَاذْكُرْ عِبَادَنَا اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولِي الْاَيْدِي وَالْاَبْصَارِ ﴿٤٥﴾ اِنَّا اَخْلَصْنَاهُمْ
بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَاذْكُرْ اِسْمٰعِيلَ
وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٨﴾

44. (Eyüp'e) "Eline bir demet sap al da onunla vur (yola çık); doğrudan sapma." (demiştik).[1] Şüphesiz ki Eyüp'ü sabırlı (bir kul) bulmuştuk; o, hep (Allah'a) yönelen ne güzel bir kuldu.

45. Güçlü ve öngörü sahibi kullarımızı (yani) İbrahim'i, İshak'ı ve Yakup'u da hatırla!

46. Şüphesiz ki onları ahiret yurdunu hatırlama duygusuyla arı duru bir özellikle saflaştırmıştık.[2]

47. Şüphesiz ki onlar katımızda en hayırlı güzide seçkinlerdendirler.

48. İsmail'i, Elyesa'yı, Zülkifl'i de hatırla! Hepsi de en hayırlılardandır.

1 Söylenmek istenen şudur: "Sen eline bir demet bitki al; onunla yola koyul; araman gereken şifayı Yüce Allah bitkilerin içine koymuştur. İçinde şifa olan bitkiyi bul ve yola koyul; böylece doğrudan sapmamış olursun." Bu yaklaşıma göre Hz. Eyüp, eline derdine şifa olacak bir demet bitki alıp peşinden yola çıkmış ve böylece yemin gerektirecek bir yanlışa düşmemiştir. Dolayısıyla bu durumda, ne önceden yapılmış bir yemin ne de onu bozmamak için başvurulmuş bir çıkış yolu söz konusudur. Zaten ayetin devamında gelen cümledeki "sabır" ifadesi de onun bu yoldaki sebatını ve kararlılığını göstermektedir. İsrailiyat anlatılarında (tahrif edilmiş Tevrat mitolojilerinde) geçen Hz. Eyüp'ün eşine kızdığı için sağlığına kavuşunca onu cezalandıracağına yemin ettiği hikâyesi bu ayetin açıklamalarına eklenen geleneksel yanlıştır.

2 Bu ayet "Şüphesiz ki onları ahiret yurdunu hatırlayan ihlaslı kullar (kimseler) kıldık" şeklinde de anlaşılabilir. Yüce Allah'ın arı-duru (halis) dini yani vahyi, her türlü yanlıştan, iftiradan ve hurafeden arınmış bir vahiydir. Bu vahye (Kur'an'a) iman eden ve hayatlarına aktarıp yaşayanlar da ihlaslı kullar olarak isimlendirilmiştir. Kur'an bu anlamda geçmiş nesillere inen kitaplarda daha sonra yapılan tahrifleri de deşifre eden, iftira ve yalanları açığa çıkaran, hak ve hakikati ortaya koyan kitaptır. Gerek Hz. Davud (Sâd 38:17-26) ve Hz. Süleyman (Sâd 38:30-40) ve gerekse Hz. Eyüp (Sâd 38:41-44) kıssalarının bu ayet ışığında okunması ve yukarıda ifade edilen hususlar göz önüne alınarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Zira peygamberlere yönelik tahrif edilmiş Tevrat kaynaklı iftiralar, Yüce Allah'ın seçtiği elçilerin ihlaslı kullar olduğu ifade edilerek bu şekilde reddedilmektedir.

هٰذَا ذِكْرٌ وَاِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ لَحُسْنَ مَاٰبٍۙ ﴿٤٩﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْاَبْوَابُۚ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِـ۪ٔينَ
ف۪يهَا يَدْعُونَ ف۪يهَا بِفَاكِهَةٍ كَث۪يرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ اَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هٰذَا
مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ اِنَّ هٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍۚ ﴿٥٤﴾ هٰذَاۜ وَاِنَّ لِلطَّاغ۪ينَ لَشَرَّ
مَاٰبٍۙ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَۚ يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هٰذَاۙ فَلْيَذُوقُوهُ حَم۪يمٌ وَغَسَّاقٌۙ ﴿٥٧﴾ وَاٰخَرُ
مِنْ شَكْلِه۪ٓ اَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾ هٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْۚ لَا مَرْحَبًا بِهِمْۜ اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا
بَلْ اَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْۜ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَاۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

Surenin 49-64. ayetlerinde muttakîlerin ödülleri ile suçluların akıbeti haber verilmektedir.

49. İşte (Kur'an) bir hatırla(t)madır. Şüphesiz ki *muttakî*lere (duyarlı olanlara) güzel bir varış yeri vardır.

50-51. İçlerinde yaslanabilecekleri, her çeşit meyve ve içeceği isteyebilecekleri, kapıları onlar için açılmış durulmaya değer bahçeler[1] (vardır).

52. Yanlarında yaşlarına uygun, bakışlarını kendilerine yönelten (eş)ler[2] (bulunacaktır).

53. Hesap günü için size vadedilen budur.

54. Şüphesiz ki bu(nlar), bitip tükenmek bilmeyen rızıklarımızdır.[3]

55-56. (İyilerin durumu) böyleyken, azgınlara da içine girecekleri, çok feci bir yatak olan kötü bir varış yeri, yani cehennem hazırlanmıştır.

57-58. İşte (ceza türleri); kaynar su, irin ve ona benzer daha nicelerinden oluşan (cehennemi) tatsınlar!

59. (Melekler, inkârcıların liderlerine) "İşte bunlar, sizin peşinize takılan topluluktur; (bakın işte) rahat yüzü görmeyecekler; onlar mutlaka ateşe gireceklerdir!" (diyeceklerdir).

60. (Saptırılanlar liderlerine) "Asıl siz rahat yüzü görmeyin! Onu (ateşi) bize siz sundunuz! Burası ne kötü bir yerdir!" diyeceklerdir.

1 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:48; Duhân 44:54; Tûr 52:20; Rahmân 55:56, 72; Vâkı'a 56:22.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:43; Enbiyâ 21:103; Fussilet 41:30; Kâf 50:32.

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا
كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ اِنَّ ذٰلِكَ
لَحَقٌّ تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ اِنَّمَا اَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾
رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ اَنْتُمْ عَنْهُ
مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰى اِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ اِنْ يُوحٰى اِلَيَّ اِلَّا
اَنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٧٠﴾

61. (Saptırılanlar devamla), "Rabbimiz! Bunu önümüze (başımıza) kim getirdiyse onun ateşteki azabını kat kat artır!" diyeceklerdir.[1]

62. (Saptıranlar ise) şöyle diyeceklerdir: "Kendilerini dünyadayken kötülerden saydığımız erkekleri (insanları) niçin görmüyoruz?

63. Kendileriyle de alay ediyorduk değil mi? Yoksa gözler onlardan kaydı mı?"[2]

64. İşte cehennem halkının bu tür tartışması şüphesiz bir gerçektir.

Surenin 65-88. ayetlerinde Hz. Muhammed'in ve vahyin amacı, İblis'in tavırları ve vahyin hatırlatma oluşuyla hakikat haberlerini muhatapların bileceği ifade edilmektedir.

65-66. De ki: "Ben sadece bir uyarıcıyım; tek, ezici güç sahibi, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi, güçlü, çok bağışlayan Allah'tan başka ilah yoktur."

67-68. De ki: "Kendisinden yüz çevirip durduğunuz bu (Kur'an), büyük bir haberdir.

69. Onlar konuşup tartışırken benim yüce toplulukta[3] (olup bitenler) hakkında hiçbir bilgim yoktu.

70. Bana sadece 'apaçık bir uyarıcı oluşum' vahyediliyor."

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:38-39; Ahzâb 33:67-68; Fussilet 41:29.

2 Burada, inkârcıların dünyada alay ettikleri müminleri orada yanlarında veya azap mekânında görememeleriyle ilgili şaşkınlıkları hatırlatılmaktadır. İnkârcılar müminlere yaptıkları zulümler, onları ve inandıkları vahyi yalanlamaları sonucu cehenneme girmiş olacakları halde orada müminleri görmemekten yakınmaktadırlar. Zira dünyada körleşmiş olan gözleri, ahirette de gerçeği görememektedir.

3 Sâffât 37:8'de de geçen *Mele-i A'lâ* ifadesi "yüce topluluk, en yüce meclis, melekler topluluğu" demektir ve kastedilen, meleklerden oluşan bir makamın sakinleridir.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ ط۪ينٍ ﴿٧١﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي
فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ اِلَّٓا اِبْل۪يسَ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ
الْكَافِر۪ينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ
الْعَال۪ينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ ط۪ينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ
رَج۪يمٌ ﴿٧٧﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَت۪ٓي اِلٰى يَوْمِ الدّ۪ينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾

71. Hani Rabbin meleklere şöyle demişti: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım.[1]

72. Ona düzgün şekil verip kendisine *rûh*umdan üflediğim zaman, onun için (bana) secde edin!"[2]

73. Bütün melekler hemen secde etmişlerdi.

74. İblis hariç.[3] Kibirlenmiş ve kâfirlerden olmuştu.[4]

75. (Allah) "Ey İblis! İki elimle (kudretimle) yarattığım varlık için (bana) secde etmekten seni engelleyen neydi! Kibirlendin öyle mi; yoksa (haksız yere) büyüklenenlerden mi oldun!" demişti.

76. (İblis de) "Ben ondan hayırlıyım (üstünüm). Beni ateşten yarattın; onu çamurdan yarattın." demişti.[5]

77. (Allah) şöyle demişti: "Çık oradan! Şüphesiz ki sen kovuldun.[6]

78. Hesap gününe kadar lanetim senin üzerinedir!"

79. (İblis) "Rabbim! İnsanların diriltilecekleri güne kadar bana zaman ver." demişti.

1 Bu ayet Hicr 15:28-31. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki mesaj, Bakara 2:30'dakinden farklıdır. Bakara 2:30'da insanın halife (sorumlu) olarak görevlendirilmesinden söz edilirken bu iki ayette ise ilk insan neslinin yaratılması ele alınmaktadır.

2 Konuyla ilgili ayetlerdeki secde emri "Âdem'e secde" değil de "Âdem için Allah'a secde" şeklinde anlaşılmalıdır. Burada ve Hicr 15:29'da geçen, *veka'a, yeka'u* kalıbından gelen *ka'û* emri "yere kapanmak" manasını içermekte, *sâcidîne* kelimesiyle birlikte secde halini alma mesajını vermektedir.

3 İblis'in secde etmemesiyle ilgili bkz. Bakara 2:34.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:34; A'râf 7:11; Hicr 15:31.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:11-12; Hicr 15:32-33.

6 Buradaki *racîm* kelimesi şeytanın ilahi huzurdan "kovulması" anlamındadır. Taşlanma gibi maddi bir cezalandırmadan söz edilmemektedir.

قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَۙ ﴿٨٠﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغْوِيَنَّهُمْ
اَجْمَعِينَۙ ﴿٨٢﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَالْحَقُّۘ وَالْحَقَّ اَقُولُۚ ﴿٨٤﴾ لَاَمْلَئَنَّ
جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَٓا اَنَا مِنَ
الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

80-81. (Allah) “Bilinen vaktin gününe kadar zaman verilenlerdensin.” demişti.

82-83. (İblis) “Kudretine yemin olsun ki içlerinden samimi kulların hariç hepsini azdıracağım!” demişti.[1]

84. (Allah) şöyle demişti: “İşte bu doğru (samimi kullarımı azdıramazsın). Ben şu gerçeği söylüyorum:

85. Cehennemi seninle ve onlardan (insanlardan) sana uyanlarla dolduracağım.”[2]

86. De ki: “Buna karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum.[3] Ben asla zorluk çıkartanlardan da değilim.”[4]

87. O (Kur’an) ancak âlemler için bir hatırla(t)madır.

88. Haberini bir süre sonra öğreneceksiniz.[5]

1 Benzer mesajlar: A‘râf 7:12-18; Hicr 15:42; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-65; Sebe’ 34:21.

2 Benzer mesajlar: A‘râf 7:12-18; Hicr 15:42; Nahl 16:99; İsrâ 17:61-63; Sebe’ 34:21. Cehennemin insanlarla doldurulması “sonuç”, insanların İblis’e tabi olması ise “sebep”tir. Ayrıca Hûd 11:119 ve Secde 32:13. ayetler de bu cümle ile birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: En‘âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu‘arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe’ 34:47; Yâsîn 36:21; Şûrâ 42:23; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

4 *el-Mütekellifîne* kelimesi Kur’an’da sadece burada geçmektedir. Önceki cümlede de olduğu gibi burada da *mâ* ve *min* edatları birlikte kullanılmakta ve cümleye “hiçbir şekilde” anlamı katmaktadır. Verilmek istenen temel mesaj, Hz. Peygamber’in kendisinde bulunmayan şeyleri zorla ortaya koymaya gayret eden veya kendiliğinden peygamberlik iddiasında bulunan birisi olmadığıdır. Anlaşılıyor ki tekellüfçülük, işi yokuşa sürmekle başlar ve kabulü zor, hatta imkansız şeyleri muhataplara dayatmakla devam eder, sonuçta tahammül edilemez bir hal alır. Risalet öğretilerinde böyle şeylerin bulunma ihtimali kesinlikle yoktur.

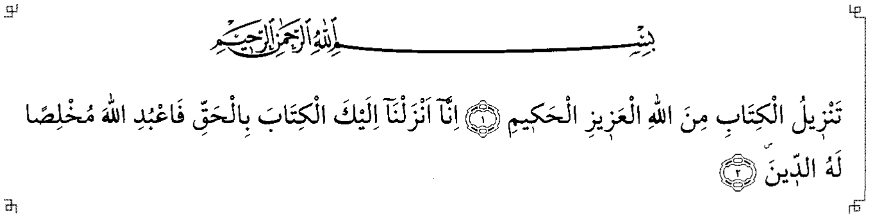
5 Bu “haber”ler muhatapların inkâr durumuna göre bir tehdit olarak da düşünülebilir. Nebe’ suresinin ilk ayetlerinde ve Tekâsür suresinde de bu konuya dikkat çekilmektedir. Nitekim bu gerçekleri bazı müşrikler dünyada ölümleri anında, bazıları Bedir’de, bazıları da mahşerde anlamış olacaklardır; ancak bunun onlara herhangi bir faydası olmayacaktır.

39

ZÜMER SURESİ

75 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 75 ayetten oluşan, adını 71 ve 73. ayetlerde geçen ve "gruplar" anlamındaki *zümer* kelimesinden alan Zümer suresi inişte 77, mushaf sırasında ise 39. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde vahyin kaynağı, indiriliş amacı, müşriklerin olumsuz tutumu, evrenin yaratılış amacı, insanın yaratılış süreci, bazı insanların nankörlükleri ve bilginin önemi ifade edilmektedir.

1. (Bu) Kitabın indirilişi, güçlü, (doğru) hüküm veren Allah'tandır.

2. Şüphesiz ki Kitabı sana bir amaç için biz indirdik.[1] Sen de dini O'na özgü kılarak Allah'a kulluk et![2]

1 Yüce Allah *el-kitâb*'ı yani Kur'an'ı Hz. Peygamber'e kendisinin indirdiğini beyan ederek bunu bir anlam için gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu amacın ne olduğu ise Kur'an'da çeşitli ayetlerde dile getirilmekte, bu çerçevede bir anlamda şirk ve küfürden uzak bir şekilde tevhidi yerleştirmek, nübüvvet ve ahiret inancı ile her türlü ilahi prensibi kavratmak olduğu belirtilmektedir. Bu ayette ise kitabın indirilme gerekçesi "Allah'a ihlaslı bir şekilde kulluk edilmesi" şeklinde belirlenmektedir.

2 Zümer 39:2 ve 3'te "dini yalnız Allah'a has kılarak kulluk etmek gerektiği, çünkü halis (arı duru) dinin sadece ve sadece Yüce Allah'a ait olduğu" vurgulanmakta, Zümer 39:11 ve 14'te Hz. Peygamber'in de böyle ibadet etmekle emrolunduğu bildirilmektedir. Dinde ihlas en önemli değerdir; bunun göstergesi de tevhidden taviz vermemektir.

اَلَا لِلّٰهِ الدّ۪ينُ الْخَالِصُۜ وَالَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَۢ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَٓا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰىۜ
اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ف۪ي مَا هُمْ ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

3. Dikkat edin! Arı duru din yalnızca Allah'a aittir.[1] O'nun peşi sıra dostlar edinenler "Onlara, bizi yalnızca Allah'a biraz daha yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz!" (derler).[2] Şüphesiz ki Allah ayrılığa düştükleri şeyler (konusun) da aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz ki Allah yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola ulaştırmaz.

1 Yüce Allah önceki ayette Hz. Peygamber'e "dini sadece Allah'a has kılarak kulluk et" emrini verdikten sonra, bu ayette de öncelikle halis, arı-duru, saf, bozulmamış, katışıksız dinin sadece ve sadece Allah'a ait olduğunu beyan etmekte, dinle ilgili başka hiç kimsenin hiçbir şekilde dine müdahale ve katkı yapma hakkının bulunmadığını özellikle dile getirmek istemektedir.

2 Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "Onlara, bizi yalnızca Allah'a biraz daha yaklaştırıp mertebe kazandırsınlar diye kulluk ediyoruz! (derler)". Bu ayet Yûnus 10:18. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah putperest müşriklerin tapındığı varlıklara onlar ilah veya ma'bûd oldukları için değil de kendilerini Allah'a biraz daha yakınlaştıracakları düşüncesi ve beklentisiyle bunu yaptıklarını hatırlatmaktadır. Ayette *mâ* ve *illâ* edatlarının birlikte kullanımı cümleye bir vurgu manası katmakta ve bu konuda başka hiçbir düşünce ve amaçlarının olmadığını ortayı koymayı hedeflemektedir. Sebe' 34:37'de de belirtildiği üzere, "yaklaştırmak" manasına gelen *yükarribûne* fiiline rağmen burada bir de Kur'an'da dört kez geçen *zülfâ* kelimesinin kullanılması dikkat çekmektedir. Buna göre, müşriklerin putlara tapmadaki amaçlarının kendilerini Yüce Allah'a biraz daha yakınlaştıracaklarına inanmalarıydı. Servet ve nüfus kalabalıklığı nasıl ki kişileri Allah'ın huzurunda biraz daha yakın bir konuma getirmeye yetmiyorsa, başka varlıklara tapınma, onlara kulluk etme, onları Allah ile aralarında aracı kılma çabası da kesin olarak reddedilmektedir. Mekkeli müşriklerin şefaatçilik veya putların kendilerini Allah'a yaklaştıracakları beklentisiyle ilgili ifadeleri "dünya hayatına yönelik" olarak da anlaşılıp yorumlanabilir. Yûnus 10:7 ve 15. ayetlerinde sözü edilen inkârcılar bağlamında düşünüldüğünde bu putperestlerin aslında âhirete inanmadıkları, sadece dünyadaki işlerinin düzgün gitmesi için onlara tapındıkları ifade edilebilir. Müşriklere göre putlara tapınmalarının yüzü suyu hürmetine Allah onlara dünya hayatında çeşitli imkânlarda bulunuyordu. Müşriklerin Allah'a yakınlaştırıcı şefaatçi beklentileri elbette "âhirete yönelik" olarak da yorumlanabilir. Bu durumda Yûnus 10:3'teki "O'nun izni olmadan hiç kimse şefaatçi olamaz" cümlesine gönderme yapılıyor demektir. Bu doğrultuda müfessirlerimizin önemli bir bölümü ayetin mesajını âhiretle ilişkilendirmişlerdir. Nitekim Nadr b. Hâris'in "Kıyamet günü olduğunda Lât ve 'Uzzâ bize şefaat edecek" dediği rivayet edilmektedir (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 324).

لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۙ سُبْحَانَهُۜ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾
خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۚ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّىۜ اَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

4. Allah çocuk edinmek isteseydi, elbette yarattıklarından dilediğini seçerdi.[1] O yücedir. O tek, ezici güç sahibi olan Allah'tır.

5. (Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile[2] yarattı. Geceyi gündüzün üzerine bürüyüp örtüyor; gündüzü de gecenin üzerine bürüyüp örtüyor.[3] Güneşi ve ayı emri altına almıştır. (Bunların) her biri belirlenmiş bir süreye kadar akıp gitmektedir.[4] Dikkat edin! O güçlüdür, çok bağışlayandır.

1 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin "Allah'a çocuk isnat eden" yaklaşımlarını cevaplamakta ve herhangi bir bir çocuk edinmek istemesi durumunda bunun kim olacağını insanların değil, kendisinin belirleyebileceğini beyan ederek, yarattığı şeylerden dilediğini çocuk olarak seçebileceğini bildirmektedir. Ayetin başında yer alan *lev* edatı Yüce Allah'ın hiçbir şekilde çocuk edinmediği manasını cümleye katmakta, ayetin sonundaki ifadeler de zaten bu manayı pekiştirmektedir.

2 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

3 Ayette geçen *yükevviru* fiilleri "gece ile gündüz" ilişkisinde kullanılmakta, bu kelimelerin her biri oval, yuvarlak, elips şeklindeki nesnelerle ilgili "dolama, bürüme, sarma" manası verdiği için, mesajda gece ve gündüze konu olan "dünyanın yuvarlak olduğu" gerçeğine buradan bir işaret olduğu da düşünülebilmektedir. *Yükevviru* fiilleri *kevvera* "yuvarlamak, yuvarlak yapmak", *el-küra* "top" gibi kalıplarda zaten yuvarlak nesneler için kullanılmaktadır. Bu anlamı nedeniyle gece ve gündüzle ilgili bilgi verilen bu ayette de gece ve gündüzden biri biterken diğerinin artması şeklinde çift yönlü mana içermektedirler. Bu arada gece ve gündüzden biri artarken diğerinin azalması veya biri azalırken diğerinin artması onların peş peşe gelmesi manasını vermektedir. Bu bağlamda gece ve gündüzün birbirini takip etmesi ve art arda gelmeleri anlamında *ıhtilâf, hılfeh* ve *yukallibu* fiillerinin kullanıldığını da bilmek gerekmektedir. Yâsîn 36:40'ta bu noktada açık ifadeler yer almaktadır.

4 Benzer mesajlar: Ra'd 13:2; Lokmân 31:29; Fâtır 35:13. Ayetin bu kısmında ilk yaratılışa vurgu yapılmakta, bütün canlıların olduğu gibi insanların da tek bir nefisten (aynı özden) yaratıldığı ifade edilmektedir.

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ
اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾

6. (Allah) sizi tek bir *nefisten*[1] (candan/cevherden) yaratmıştır; sonra ondan (o candan/cevherden) eşini de var etmiştir. Sizin için hayvanlardan da sekiz çift[2] indirmiştir (yaratmıştır). Sizi annelerinizin karınlarında üç katlı karanlık içinde[3] aşamalardan geçirerek yaratıyor.[4] İşte bu (yaratıcı), Rabbiniz Allah'tır. Otorite yalnızca O'na aittir. O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl oluyor da (gerçeklerden) döndürülüyorsunuz!

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:1; En'âm 6:98; A'râf 7:189.

2 Bu ayet En'âm 6:143, 144. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Ana rahmindeki karanlık mekânlardaki gelişimde geçirilen dönem üç şekildedir: **I.** "Pre-embriyonik Dönem": 0-2 hafta. Zigotun oluşumundan ana rahmine tamamen yerleşmesine/gömülmesine kadar olan süreçtir. **II.** "Embriyonik Dönem": 3-8. haftalar. Bu dönemde hücre tabakalarından organ ve sistemler oluşmaya başlar. Bu dönemin sonunda embriyo genel görünüm olarak insana benzemektedir. **III.** "Fetal Dönem": 8. haftadan doğuma kadar olan süreçtir. Embriyo bu dönemde "fetüs" adını alır. Ayette yer alan bilgiye göre, Yüce Allah insanları annelerinin karınlarında yer alan "üç karanlık içinde" yaratmaktadır ki bugünkü bilimsel ifadeyle bunların içten dışa "koryoamniyon zarı, rahim duvarı ve karın duvarı" olduğu dile getirilmektedir. (Bkz. https://open.oregonstate.education/aandp/chapter/28-2-embryonic-development/ Moore and Persaud, *İnsan Embriyolojisi,* 6. baskı, s. 17-107. Konunun farklı boyutlarıyla ilgili bkz. http://www.ucsfhealth.org/conditions/pregnancy/trimesters). Ayetteki maksadın ne olabileceğiyle ilgili şu bilgiler de önemlidir: "Fallop Tüpü": Spermle yumurta fallop tüpünde birleşir, zigotu oluşturur. Bir yandan bölünerek çoğalırken bir yandan da rahime doğru bu tüp içinde ilerler. "Rahim Duvarındaki Bölge": Bu bölgede diğer bölümlerde işlediğimiz asılıp tutunma (*alaka*) aşaması geçirilir. "Amniyon Kesesi": Ceninin etrafındaki içi özel bir sıvı ile dolu kesedir. Gelişimin ilk başlarından doğuma kadar bu kesenin içinde bulunur. (Bu bilgi katkısını İzmir DEÜ Tıp Fakültesi öğretim üyesi Doç.Dr. Başak Baykara hocama borçluyum). İnsan gelişimi şu şekilde de evrelendirilmektedir: İlk evre büyümedir. Hücre bölünmesini ve hücre ürünlerinin oluşmasını içerir. İkinci evre morfogenezistir. Tüm vücudun şekil, boyut ve diğer özelliklerinin gelişimidir. Üçüncü evre farklılaşmadır. Doku ve organların özelleşmiş işlevlerini gerçekleştirme yeteneğine sahip olurlar. Ayrıca embriyonun gelişiminin 3. Haftasında 3 germ tabakası oluşur. Bunlar ektoderm, mezoderm ve endodermdir. Bütün doku ve organlar bu üç tabakadan gelişir. (Moore and Persaud, *age,* s. 85-87). Dahası, bu karanlıklardan maksadın "rahim karanlığı, embriyoyu çevreleyen zar ve doğum öncesi ceninin görememesi" olduğu da ifade edilmektedir. Maksadı "bel kemiği, rahim ve karın" şeklinde yorumlayanlar da vardır. Zümer surenin bu ayeti insanın yaratılışı hakkında çok önemli bilgiler içermekte, bilimsel gerçeklerle bire bir örtüşen mesajlarıyla günümüzdeki ve gelecekteki bilim insanlarına seslenmektedir. Yaratılışın başlangıcı, diğer canlıların var edilmesi, insanların ana rahimlerinde yaşadığı aşamalar, ayrıca annelerin rahimlerinin üç karanlıktan meydana geldiği bilgisi son derece önemli hususlar olarak göze çarpmaktadır.

4 İnsanların aşamalar halinde yaratılışıyla ilgili benzer mesaj: Nûh 71:14.

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا
تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿٧﴾ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا
كَانَ يَدْعُوا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا اِنَّكَ مِنْ
اَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾

7. İnkâr ederseniz, şüphesiz ki Allah size muhtaç değildir. O, kullarının küfrüne razı olmaz. Şükrederseniz sizden bunu kabul eder.[1] Hiçbir (günah) yüklüsü başkasının (günah) yükünü yüklenemez.[2] Sonunda dönüşünüz sadece Rabbinizedir ve O, yaptığınız şeyleri size bildirecektir. Şüphesiz ki O, göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

8. İnsana bir sıkıntı gelince Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra (Allah) katından ona bir nimet verince, önceden yalvarmış olduğunu unutur.[3] O'nun yolundan saptırmak için Allah'a ortaklar koşar.[4] (İnkâr edene) de ki: "Küfrünle biraz (daha) yaşa! Şüphesiz ki sen ateş halkındansın!"[5]

1 *Hidayet* ve *dalalet*le ilgili Kur'an'daki bütün ayetler, bu ayet ışığında anlaşılmalıdır. Benzer İbrâhim 14:7. Yüce Allah genelde bütün insanlara, özelde bağlam gereği küfrü tercih etmiş nankörlere seslenmekte ve şükretmeleri halinde onların bu durumundan razı olacağını bildirmektedir. Burada sözü edilen *teşkürû/şükür* kelimesi önceki cümledeki *tekfürû/küfür* kelimesinin zıddına "iman etmiş olmak" manasında istikamet üzereliği ifade etse gerektir

2 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah nankör insanların kendisine herhangi bir zarar veya sıkıntı dokununca Fussilet 41:51'de de ifade edildiği gibi "her haliyle Allah'a dua ettiğini" haber vermektedir. Çünkü İsrâ 17:83 ve Fussilet 41:49'da onun "ümitsiz olduğu", Me'âric 70:19-21'de "pek hırslı (ve sabırsız) yaratıldığı, kendisine fenalık dokunduğunda sızlanıp feryat ettiği" ifade edilmektedir. Ayrıca Nahl 16:53, 'Ankebût 29:65, Rûm 30:33, Lokmân 31:32'de, Zümer 39: 8 ile 49. ayette kendisine sıkıntı dokunduğunda "yalnızca Yüce Allah'a yalvarıp O'na dua ettiği" bildirilmekte, Duhân 44:12'de ise bizzat dualarının içeriklerine yer verilmektedir.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:49; Şûrâ 42:48.

5 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:30.

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَٓاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَٓائِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهٖ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي
الَّذٖينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذٖينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ ﴿٩﴾ قُلْ يَا عِبَادِ الَّذٖينَ اٰمَنُوا
اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذٖينَ اَحْسَنُوا فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ
اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ قُلْ اِنّٖٓي اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدّٖينَ ﴿١١﴾ وَاُمِرْتُ لِاَنْ
اَكُونَ اَوَّلَ الْمُسْلِمٖينَ ﴿١٢﴾ قُلْ اِنّٖٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّٖي عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ اللّٰهَ
اَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دٖينٖي ﴿١٤﴾

9. Ahiretten çekinerek ve Rabbinin merhametini umarak[1] geceleyin secde hâlinde ve kıyamda durarak ibadet eden kimse (inkârcı gibi) midir![2] De ki: "Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu!" (Bu gerçeği) sadece öz akıl sahipleri hatırlar.

Surenin 10-20. ayetlerinde takvâ sahiplerine müjdeler, saf dinle ilgili bilgiler, inkârcıların akıbeti, iyi kulların davranışları ve cennette yaşayacakları güzellikler dile getirilmektedir.

10. De ki: "(Allah şöyle diyor:) Ey inanan kullarım![3] Rabbinize karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır.[4] Allah'ın arzı (yeryüzü) geniştir. Ancak sabredenlere ödülleri hesapsız verilecektir."

11. De ki: "Bana, dini O'na özgü kılarak Allah'a kulluk etmem emrolundu.

12. Bana müslümanların ilki (öncüsü) olmam emrolundu."[5]

13. De ki: "Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım."[6]

14. De ki: "Ben dinimi O'na özgü kılarak yalnızca Allah'a ibadet ederim."[7]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:56; İsrâ 17:57; Enbiyâ 21:90; Secde 32:16.

2 Müminlerin geceleri değerlendirmeleriyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

3 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:31.

4 İyiliklerin dünyada da karşılıklarının verileceğiyle ilgili bilgi için bkz. Nahl 16:30, 41, 96, 97.

5 Benzer kullanımlar için bkz. En'âm 6:14, 163; A'râf 7:143; Yûnus 10:72, 104; Neml 27:91.

6 Benzer mesajlar: En'âm 6:15; Yûnus 10:15.

7 Benzer mesaj: Fâtiha 1:5.

فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَا
ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ
اللّٰهُ بِهِ عِبَادَهُ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُوا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ
الْبُشْرٰى فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ اَلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ هَدٰيهُمُ اللّٰهُ
وَاُولٰٓئِكَ هُمْ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿١٨﴾ اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾

15. Siz de O'nun peşi sıra dilediğinize tapın (bakalım)! De ki: "Şüphesiz ki kaybedenler, kıyamet günü kendilerine ve ailelerine (destekçilerine) yazık edenlerdir.[1] Dikkat edin! Asıl apaçık kayıp işte budur.

16. Onların hem üstlerinden ateşten karanlıklar (tabakalar) hem de altlarından (ateş) karanlıkları (tabakaları) olacaktır.[2] İşte Allah kullarını bununla (böyle bir azapla) korkutuyor. Ey kullarım! Yalnızca bana karşı *takvâlı* (duyarlı) olun!

17. *Tağut*'a[3] (azgınlık edene) kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. (Bu) kullarımı müjdele!

18. Onlar (her) sözü dinler; en güzeline uyarlar.[4] İşte onlar Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Öz akıl sahipleri de işte sadece onlardır.

19. Hakkında azap sözü gerçekleşmiş kimse (diğerleri gibi olur mu)! Ateşte olanı sen mi kurtaracaksın![5]

1 Benzer mesaj: Şûrâ 42:45.

2 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:55.

3 *Tağut* kelimesiyle başta görünmez (cin) ve görünür (insan) şeytanları olmak üzere bütün azgınlar ve azgınlıklar kastedilmektedir.

4 Demek ki "en güzel söz en güzelin sözüdür" ki o da Zümer 39:23'da belirtildiği gibi "Kur'an"dır. Benzer mesaj: Zümer 39:55. Yüce Allah övdüğü yiğit kullarının söze dair her şeye kulak verdiklerini, bir anlamda sözden korkmadıklarını, düşünceden ürkmediklerini belirtmekte, fikir özgürlüğüne dair ilkesini belirlemektedir. Farklı fikirler de dinlenmeli ki sözler, görüşler arasında kıyaslama yapılabilsin, sonunda en güzele uyulabilsin. Başka sözlerden korkmak kendi sözüne güvenmemek ve taraftarlarını kaybetme endişesi taşımak demektir. Böylece hem kendisine, hem görüşüne hem de taraftarlarına haksızlık ettiğini fark edememek söz konusudur. En güzel sözü söylemeyle ilgili ayet için de bkz. İsrâ 17:53.

5 Günahkâr müminlerin cehennemden çıkartılarak cennete gönderilmesi şeklinde kabul edilen şefaatle ilgili ayetler bu cümle göz önünde bulundurularak okunmalıdır. Hz. Peygamber'in kurtaramadığı kişileri kim kurtarabilir ki? Dahası Yüce Allah'ın merhametinden daha büyük, daha üstün kimin merhameti olabilir ki?

لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعْدَ اللَّهِ
لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ
يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ
لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٢١﴾ أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٢﴾

20. Fakat Rablerine karşı *takvâlı* (duyarlı) olanlara, Allah'ın vaadi olarak üst üste yapılmış, altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Allah verdiği sözden dönmez.[1]

Surenin 21-31. ayetlerinde evren kitabından yağmur örneği, İslam ve vahyin önemi, vahyi yalanlayanların korkunç akıbeti, iki kişi üzerinden verilen bir örnek ve insanların ölümlü oldukları gerçeği ifade edilmektedir.

21. Şüphesiz ki Allah'ın, gökten su indirmekte olduğunu görmüyor musun? (Allah) onu (suyu) yerdeki kaynaklara yerleştirir; sonra onunla türlü türlü renklerde ekin çıkarır. Sonra (o ekin) kurur da sararmış olduğunu görürsün. Sonra da onu (ekini) kuru bir kırıntı (çer çöp) yapar. Şüphesiz ki bunda, öz akıl sahipleri için (gerçeği) hatırla(t)ma vardır.[2]

22. Allah'ın, göğsünü (kalbini) İslam'a açtığı, kendisi de Rabbinden bir *nûr* üzere olan kişi[3] (kötü olanlarla bir) olur mu? Allah'ı anmada kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte onlar apaçık bir sapkınlık içindedir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:80; Âl-i İmrân 3:9, 194; Ra'd 13:31; İbrâhîm 14:47; Hacc 22:47; Rûm 30:6.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:24; Kehf 18:45; Hadîd 57:20.

3 Bu cümle iradesini doğrudan yana kullananlarla ilgilidir. Bu ayette ve En'âm 6:39 ile 125 gibi ayetlerde Yüce Allah'ın dilediğini "doğru yola iletmesi" ifadesi hak edenlerin, akıllarını ve iradelerini kullanarak *sırât-ı müstakîm* denen "doğru yol"u benimseyenlerin bu hak edişlerinin karşılığında o yola yani İslam'a eriştirileceği ve orada kalacakları mesajı verilmektedir. Hem sapkınlıkta bırakmada hem de hidayete erdirmede Yüce Allah'ın kararı "sonuç"tur; bunun "sebeb"i ise kulun iradesidir.

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَد۪يثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ
تَل۪ينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْد۪ي بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ اَفَمَنْ يَتَّق۪ي بِوَجْهِه۪ سُٓوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَق۪يلَ لِلظَّالِم۪ينَ ذُوقُوا
مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾

23. Allah sözün en güzelini,[1] *müteşâbih* (benzeşen anlamlı) ve *mesânî* (hakikatleri tekrarlanan) bir kitap olarak indirdi.[2] Bu (Kitab)ın etkisiyle Rablerine saygı duyanların tüyleri ürperir.[3] Sonra hem derileri hem de kalpleri Allah'ın *zikr*ine (Kur'an'a ısınıp) yumuşar. İşte bu (Kitap), Allah'ın, dileyeni (layık gördüğünü) kendisiyle doğru yola ulaştırdığı bir rehberdir.[4] Allah kimi de saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık ona hiçbir yol gösteren olamaz.[5]

24. Kıyamet gününde yüzünü azabın şiddetinden korumaya çalışan kimse,[6] (güvendeki gibi) midir? Zalimlere "(Dünyadayken) kazandıklarınızı tadın!" denir.

25. Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı ve bilemeyecekleri bir yerden onlara azap gelmişti.[7]

1 Benzer mesaj: İsrâ 17:53.

2 *Müteşâbih*, "karşılıklı benzeşen ayetler", *mesânî* ise "konuyu, çiftiyle, zıddıyla, karşıtıyla ele alan" demektir. Kur'an'a ait bu iki sıfat bütünüyle Kur'an mesajında yer almaktadır. Bu iki özellik konuları ortaya koymada uygulanan bir üsluptur. İmam Mâtürîdî Nisâ 4:82. ayeti de delil getirerek *müteşâbih* kelimesine "çelişki ve tutarsızlık olmayan, tutarlı ve uyumlu olan" anlamını vermekte; *mesâni* kelimesinin açıklamasında ise "Yüce Allah'ın öğüt, uyarı ve nasihatlerinin tekrar tekrar verilmesi, haberlerin ve kıssaların tekrarlanmasıdır" demektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XII, 346).

3 Anlaşılmadan okunan metin aslında seslendiriliyor demektir. Benzer mesajlar: Enfâl 8:2; Hacc 22:35.

4 Buradaki içerik En'âm 6:88'den farklı olduğu için vahiy ile iletişimde kulun iradesi ön plandadır.

5 Yüce Allah'ın saptırdığını, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

6 İmam Mâtürîdî, bu ayette geçen *vech* "yüz" kelimesinin "kalp"ten kinaye olarak belirtilmiş olabileceğini, dolayısıyla ayetin bu kısmının "o azabın acısı kalbine işler ve ondan kurtulmaya gücü yetmez" şeklinde anlaşılabileceğini ifade etmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XII, 349).

7 Benzer mesaj: Nahl 16:26.

فَاَذَاقَهُمُ اللّٰهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ
ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَۚ ﴿٢٧﴾ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَٓاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ
يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۚ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَۚ ﴿٣١﴾

26. Allah dünya hayatında onlara rezilliği tattırdı. Ahiret azabı ise elbette çok daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

27. Yemin olsun ki biz (gerçeği) hatırlasınlar diye bu Kur'an'da insanlara her türlü örneği verdik.[1]

28. *Takvâlı* (duyarlı) olsunlar diye, pürüzsüz (çelişkisiz)[2] Arapça bir Kur'an[3] olarak (indirdik).

29. Allah çekişip duran birçok ortağın sahip olduğu bir adam ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı örnek olarak veriyor. Bu ikisi eşit midir? *Hamd* (övgü) Allah içindir. Fakat onların çoğu bilmezler.[4]

30. Şüphesiz ki sen de öleceksin, onlar da ölecekler.[5]

31. Sonra şüphesiz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda davalaşacaksınız.[6]

1 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43; Rûm 30:58; Haşr 59:21.

2 Benzer mesaj: Kehf 18:1.

3 Kur'an'da 11 kez geçen *'arabiyy* kelimesi Kur'an'ın "Arapça lisana sahip" ilâhî bir mesaj olduğunu, ayrıca "açık ve anlaşılır" bir yapıya sahip kılındığını ifade etmektedir. Ayetler için bkz. Yûsuf 12:2; Ra'd 13:37; Nahl 16:103; Tâhâ 20:113; Şu'arâ 26:195; Zümer 39:28; Fussilet 41:3, 44; Şûrâ 42:7; Zuhruf 43:3; Ahkâf 46:12.

4 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Allah aralarında anlaşamayan (çekişip duran) pek çok ortağa bağlı bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı örnek veriyor. Bu ikisi eşit midir? Hamd (övgü) Allah içindir. Fakat onların çoğu bilmezler." Yüce Allah bu ayette muhteşem bir karşılaştırma yapmakta, bu çerçevede müşrikler (ortak koşanlar) ile muvahhidler (Tek Allah'a inananlar) arasındaki farka veciz bir örnekle değinmektedir.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:185; Enbiyâ 21:35; 'Ankebût 29:57.

6 Bahse konu bu davalaşma müminler ve inkârcılar yahut zulme maruz kalanlarla zalimler arasındaki davalaşma olabilir ya da Kâf 50:27-28. ayetlerde olduğu gibi inkârcıların birbirleri arasındaki tartışmaya da delalet edebilir.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَٓاءَهُ اَلَيْسَ ف۪ي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِر۪ينَ
﴿٣٢﴾ وَالَّذ۪ي جَٓاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُمْ مَا يَشَٓاؤُ۫نَ عِنْدَ رَبِّهِمْ
ذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذ۪ي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ
الَّذ۪ي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

24. CÜZ

الجزء ٢٤

Surenin 32-41. ayetlerinde vahyi ve risaleti yalanlayanların durumu, Yüce Allah'ın kullarına yeteceği, inkârcıların perişan edici dünya ve ahiret azabıyla buluşacağı ve vahyin ışığında hidayet üzere olanlarla sapkınlığı tercih edenlerin durumu ele alınmaktadır.

32. Allah'a yalan uyduran ve kendisine gelen gerçeği (Kur'an'ı) yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki![1] Kâfirler için cehennemde yer mi yok!

33. Gerçeği getiren ve onu doğrulayan(lar) var ya,[2] işte *muttakî*ler (duyarlı olanlar) sadece bunlardır.

34. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır.[3] (İşte) bu, güzel davrananların ödülüdür.

35. Böylece Allah onların (dünyada) yaptıkları en kötü şeyleri bile örtecek, ödüllerini yapmış olduklarının en güzeliyle verecektir.[4]

1 Doğruyu söylemek "adalet", yalan söylemek ise "zulüm"dür. Kim Yüce Allah hakkında yalan konuşursa, O'na iftira etmiş demektir. Yalanın en büyüğü Yüce Allah'a atılandır. İşte Rabbimiz bu hususa dikkat çekmekte, kendisine yalan iftira edenleri en zalimler olarak tanıtmaktadır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Saff 61:7.

2 *Vellezî câe bi's-sıdkı* "doğruyu getiren" buyurularak "Hz. Peygamber", ve saddake bihî "onu onaylayan" buyurularak da "Hz. Peygamber'i ve onun getirdiği vahyi onaylayanlar" ele alınmakta ve bunların muttakiler yani sorumluluğunu bilip gereğini yerine getiren duyarlı kişiler olduğu vurgulu bir ifadeyle dile getirilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

4 Bu ayette bir müjde verilmekte, samimiyetle tevbe edenlerin yani *muttakî* ve *muhsin*lerin, Yüce Allah'a yönelenlerin yaptığı hataların örtüleceği ve sonrasında gerçekleştirecekleri davranışların en güzeli üzerinden değerlendirilmeye tabi kılınacakları ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Tevbe 9:121; Nahl 16:96, 97; Nûr 24:38; 'Ankebût 29:7; Ahkâf 46:16.

أَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَنْ
يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ
ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

36. Allah kuluna yetmez mi hiç! Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar.[1] Allah kimi saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık ona hiçbir yol gösteren olamaz.[2]

37. Allah kimi de doğru yola ulaştırırsa, artık onu da saptırabilecek kimse yoktur.[3] Allah güçlü, intikam sahibi değil midir?[4]

38. Onlara "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, mutlaka "Allah" derler.[5] De ki: "(Şunu) düşünün: Allah bana bir zarar vermek isterse, onlar (putlar) O'nun verdiği zararı açıp (giderebilir) mi? Veya (Allah) bana bir merhamet dilerse onlar O'nun merhametini tutup (önleyebilirler) mi?"[6] De ki: "Bana Allah yeter. Güvenenler de yalnızca O'na güvenirler!"

1 Müşrikler Hûd 11:54. ayette de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'i taptıkları ilahlarının ve cinlerinin çarpmasıyla tehdit ediyorlardı. Hûd 11:55'teki cevaba ek olarak burada da Yüce Allah'a güvenenlere hiçbir şeyin zarar veremeyeceği beyan buyrulmaktadır. Günümüzde sıklıkla dile getirilen "cin çarpması" inancının temellerinin nereye dayandığının cevabı açısından da Hûd 11:54-55 ve Zümer 39:35. ayetler önem arz etmektedir.

2 Yüce Allah'ın saptırdığını, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

3 Yüce Allah'ın hidayetini onayladığı kişileri hiç kimsenin saptıramayacağıyla ilgili benzer mesajlar: İsrâ 17:97; Kehf 18:17.

4 Yüce Allah için kullanılan ve intikam kökünden gelen kelimelerin geçtiği bütün ayetlerde, zalimlerden, haddini aşanlardan, suçlulardan, suçtan beslenenlerden, yoldan çıkanlardan, kısaca azabı hak edenlerden söz edilmekte, işledikleri haksızlığın karşılığında Yüce Allah'ın onlardan intikam alacağı, hesap soracağı, bunların işlediği fiillerin karşılıksız bırakılmayacağı, kötülüklerinin yanlarına kâr kalmayacağı ifade edilmektedir. Çünkü hiç kimsenin Allah'a zarar vermeye gücü yetmez. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:4; Mâide 5:95; A'râf 7:136; İbrâhim 14:47; Hicr 15:79; Secde 32:22; Rûm 30:47; Zümer 39:37; Zuhruf 43:25, 41, 55; Duhân 44:16.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:61, 63; Lokmân 31:25; Zuhruf 43:9, 87.

6 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:107; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Fâtır 35:2; Mülk 67:20-21, 28.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَۙ ﴿٣٩﴾ مَنْ يَأْت۪يهِ عَذَابٌ يُخْز۪يهِ
وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُق۪يمٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِه۪ۚ
وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ ﴿٤١﴾ اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ ح۪ينَ مَوْتِهَا
وَالَّت۪ي لَمْ تَمُتْ ف۪ي مَنَامِهَاۚ فَيُمْسِكُ الَّت۪ي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰٓى اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّىۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُفَعَٓاءَۜ قُلْ اَوَلَوْ
كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾

39-40. De ki: "Ey kavmim! Bulunduğunuz yerde (elinizden geleni) yapın! Şüphesiz ki ben de (görevimi) yapacağım!" Kendisini rezil edecek azabın kime geleceğini ve kalıcı bir azabın kime konacağını ileride bileceksiniz.[1]

41. Şüphesiz ki Kitabı sana, insanlarla ilgili bir amaç için biz indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse, (bu) kendi (iyiliği) içindir. Kim de saparsa, sadece kendi aleyhine sapmış olur.[2] Sen onlar üzerinde asla *vekil* değilsin.

Surenin 42-52. ayetlerinde Allah'ın otoritesi, putperestlerin çarpık şefaat algısı, inkârcıların çaresizliği ve nankör insanın servet tutkusu dile getirilmektedir.

42. Allah (nefislerin) ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusundayken *nefis*leri vefat ettirir.[3] Ölümüne hükmettiğini (kişinin ruhunu katında) tutar; diğerini ise (ölüm zamanı gelmeyeni ise) belirlenmiş bir süreye kadar (kişiye) gönderir. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.

43. Yoksa onlar Allah'ın peşi sıra (başkalarını) şefaatçiler mi edindiler! De ki: "Onlar hiçbir şeye güç yetiremezlerse ve akıl erdiremezlerse de mi?"

1 Bu tür ayetlerde amaç inanmayanlara meydan okumaktır. İlk azap dünyadaki, kalıcı olan ise mahşerdeki azaptır. Benzer mesajlar: Hûd 11:39, 93.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:178; Yûnus 10:108; İsrâ 17:15, 97; Kehf 18:17.

3 Buradaki *yeteveffâ* fiili tek başına veya "ölüm"le ilgili bir kelimeyle kullanıldığında "öldürmek" demektir. Fakat burada ve En'âm 6:60'ta olduğu gibi *el-leyl* "gece" veya *menâm* "uyku" gibi kelimelerle kullanılırsa, "uyutmak' anlamına gelmektedir. Ayet önceki ve sonraki ayetlerle birlikte değerlendirilirse bu ayette kapalı bir "istiare" söz konusudur. Aklını kullanıp hidayete erenler uykudan uyananlara, aklını kullanmayıp hidayete eremeyenler ise ölen ve kıyamete kadar uyanmayacak olanlara benzetilmektedir (Tuncer Namlı, *Kur'an Meali*, s. 462-463).

قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾

44. De ki: "Şefaat tamamen ve yalnızca Allah'a aittir.[1] Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca O'na aittir. Sonra da yalnızca O'na döndürüleceksiniz."

1 Şefaatle ilgili Kur'an'daki bütün ayetler, bu ayet ışığında anlaşılmalıdır. Çünkü şefaat konusunda en belirleyici ve kapsamlı mesaj bu ayette yer almaktadır. Mahşerdeki şefaat konusunu Yüce Allah'tan bağımsız düşünmek asla doğru değildir. Nisâ' 4:85'te *yeşfa'/şefâ'ah* kelimesi dünya hayatı için şefaatin manasını içerecek şekilde "öncülük etmek", "katkıda bulunmak", "sebebiyet vermek", Fecr 89:3'te geçen *şef'* kelimesi ise "çift" anlamına gelmektedir. Âhiretle ilişkilendirilen diğer kullanımları ise beş başlıkta ele almamız mümkündür: **I.** Şefaatin sadece Yüce Allah'a ait olduğunu beyan eden ayet. Bu doğrulta Zümer 39:44'te şöyle buyrulmaktadır: "De ki: Şefaat bütünüyle ve sadece Allah'a aittir." **II.** Beklenen şefaati ve şefaatçileri mutlak anlamda reddedip onun fayda vermeyeceğini içeren ayetler: Konuyla ilgili oldukça fazla ayetin bulunduğunu belirtmemiz gerekmektedir. "Öyle bir güne karşı duyarlı olun ki, o günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz; hiç kimseden şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz, onlara asla yardım da yapılmaz" (Bakara 2:48). "Ey iman edenler! Kendisinde artık alış-veriş, dostluk ve şefaat (kayırma) bulunmayan gün (kıyamet) gelmeden önce, size verdiğimiz rızıktan hayır yolunda harcayın. Gerçekleri inkâr edenler elbette zalimlerdir" (Bakara 2:254). Bu iki ayet, meseleyi açıkça ortaya koymaktadır. Ancak bilinmelidir ki bu konuda pek çok ayet vardır (Bakara 2:48, 123, 254; En'âm 6:51, 70, 94; A'râf 7:53; Yûnus 10:18; Şu'arâ' 26:100; Rûm 30:13; Secde 32:4; Yâsîn 36:23; Zümer 39:43; Mü'min 40:18; Müddessir 74:48). **III.** Şefaati Yüce Allah'ın iznine bağlayan ayetler: "İzni olmadan O'nun katında kim şefaat edebilir?" (Bakara 2:255). Bu konuda başka ayetler de vardır (Yûnus 10:3; Sebe' 34:23; Necm 53:26). Bu tür ayetlerde dikkat çekilen husus, şefaatin gerçekleşebilmesi için Yüce Allah'ın izninin mutlak surette şart olduğudur. **IV.** Şefaat edebilecek varlıklarla ilgili ayetler: Bunlar Kur'an'ın ifadesine göre "Rahmân'ın katından söz alan melekler"dir (Meryem 19:87; Zuhruf 43:86). Konuyla ilgili açıkça bilgi veren ayetlerden biri Necm 53:26'dır: "Allah'ın dilediği ve razı olduklarına yönelik olarak izin vermediği sürece göklerde nice melekler vardır ki onların şefaati hiçbir fayda sağlamaz." Burada dikkat çekilen husus belli şartlar gerçekleşince meleklerin şefaat edebileceğidir. Bu konuda diğer bir ayet de şudur: "Allah, onların (meleklerin) önlerindekini de, arkalarındakini de bilir. (Melekler) Allah rızasına ulaşmış olanlardan başkasına şefaat etmezler. Onlar, Allah korkusundan titrerler!" (Enbiyâ' 21:28). Bu ayetin öncesindeki ayetlerde ele alınan konu meleklerle ilgilidir ve şefaatinden söz edilen varlıklar da sadece meleklerdir. **V.** Kendilerine şefaat edilebilecek kişilerle ilgili ayetler: Bunlar da "Allah'ın razı olduğu müminler" (Enbiyâ' 21:28); "Allah'ın izin verdiği kişiler" (Sebe' 34:23); "Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseler" (Tâhâ 20:109) ve "Allah'ın dilediği ve razı oldukları"dır (Necm 53:26). Burada sözü edilen insanlar özetle "Allah'ın izin verdiği ve razı olduğu" cennetlik kişilerdir.

وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِۚ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذٖينَ مِنْ دُونِهٖٓ
اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ
تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فٖيمَا كَانُوا فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْ اَنَّ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْاَرْضِ
جَمٖيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهٖ مِنْ سُٓوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا
يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٤٨﴾

45. Allah tek olarak anıldığı zaman, ahirete inanmayanların kalpleri daralır.[1] O'nun peşi sıra başkaları anıldığı zaman hemen sevinirler.[2]

46. De ki: "Ey[3] gökleri ve yeri yoktan yaratan,[4] görünmeyeni de görüneni de bilen[5] Allah'ım! Kullarının arasında, ayrılığa düştükleri şeyin hükmünü ancak sen vereceksin."

47. Yeryüzünde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir benzeri daha o zalimlerin olsaydı, kıyamet gününde azabın kötülüğünden (kurtulmak için) elbette onu fidye verirlerdi (feda ederlerdi). (O gün) onlar için, Allah tarafından hiç hesaba katmadıkları şeyler ortaya çıkmış (olacak)tır.[6]

48. Onların kazandıkları kötülükler (o gün) açığa çıkmış, alay ettikleri şey kendilerini kuşatmış (olacak)tır.[7]

1 Herhangi bir putun adı anılmadan Yüce Allah tek başına anıldığında, sadece O'nun sıfatlarından söz edildiğinde, yani *lâ ilâhe illellâh* dendiğinde inkârcıların kalplerinin ürktüğü ifade edilmektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen *işmeezzet* fiili "ürkmek", "sıkıntı içine girmek", "daralmak", "nefretle dolmak", "tiksinti duymak", "burkulmak" gibi anlamlar içermekte, kendisini şirke kaptıran ve ahirete de inanmayan kişilerin kalplerinin durumunu açıkça dile getirmektedir.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:46; Mü'min 40:12.

3 Âl-i İmrân 3:26, Mâide 5:114 ve Enfâl 8:32'de de yer alan *allâhumme* hitabı "ey Allah'ım", "ya Rabbi" manasına gelmektedir. Bu ifadede bulunan şeddeli *mîm* harfi *yâ* "ey" ünlemine karşılıktır. Bu nedenle hem *mîm* harfi hem de *yâ* ünlemi bir cümlede gelmeyeceği için *yâ* ünlemi düşürülmüştür.

4 Yüce Allah'ın yoktan yaratıcı oluşuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; İbrâhîm 14:10; Fâtır 35:1; Şûrâ 42:11.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Hadîd 57:15; Me'âric 70:11-14.

7 Benzer mesaj: Câsiye 45:33.

فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ اِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ اِنَّمَٓا اُو۫تٖيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ بَلْ هِيَ
فِتْنَةٌ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ سَيُصٖيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا
كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزٖينَ ﴿٥١﴾ اَوَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّ فٖي
ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

49. İnsana bir zarar dokunduğu zaman bize yalvarır.[1] Sonra, kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimizde “Bu, bana ancak bilgi(m) sayesinde verilmiştir.”[2] der. Hayır! O bir imtihandır[3] fakat çoğu bilmez.

50. Bunu onlardan öncekiler de elbette söylemişti ama kazandıkları şeyler onlara yarar sağlamamıştı.

51. Kazandıklarının kötü sonuçları onları yakalamıştı. Bunlardan da (müşriklerden de) haksızlık edenlerin işledikleri kötülükler başlarına gelecektir. (Allah'ı) asla aciz bırakamazlar.[4]

52. Bilmediler mi ki Allah rızkı dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verebilir; kısarak (dar) da.[5] Şüphesiz ki bunda inanan bir toplum için dersler vardır.

Surenin 53-63. ayetlerinde Yüce Allah'ın günahları bağışlayıcılığı, kulların O'na yönelmeleri gerektiği, muttakîlerin ahiretteki ödül durumu ve Allah'ın mutlak yaratıcı ve bilgi sahibi oluşu dile getirilmektedir.

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8; Şûrâ 42:48.

2 Benzer mesajlar: Kasas 28:78; Fussilet 41:50. Nimetlerin, rızıkların ve elde edilen kazançların hatta kendisine nimet olarak verilen bilgilerin kaynağını şaşıranlar yani Yüce Allah'ı unutanlar elbette yolunu da şaşıracak ve unutulanlardan olacaktır.

3 Ayette geçen *fitneh* kelimesi “bir şeyin özünü posasından ayırıp cevherin miktarını belirlemek için onu ateşte eritmek” manasına gelmektedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXVI, 288). Hayatın yaratılış gayesinde olduğu gibi, nimetlerin verilmesinde de asıl maksat “imtihan”dır. Enfâl 8:28 ve Teğâbun 64:15'de “malların ve çocukların imtihan olduğu” belirtilmekte, Fecr 89:15-16'da ise “ikram ve nimetlendirmenin de rızkın kısılarak verilmesinin de imtihan olduğu” beyan edilmektedir. Benzer şekilde Bakara 2:155'de imtihanın başka boyutlarına da değinilmektedir.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Şûrâ 42:31; Ahkâf 46:32.

5 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Şûrâ 42:12.

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ
جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَاَنِيبُٓوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ
الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَاتَّبِعُٓوا اَحْسَنَ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ
الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ
اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰينِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾

53. De ki: "(Allah şöyle buyuruyor:) Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın merhametinden ümit kesmeyin![1] Şüphesiz ki Allah bütün günahları bağışlayabilir. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

54. Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun; sonra size yardım edilmez.

55. Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmesinden önce[2] Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) uyun![3]

56. Herhangi bir kişinin 'Allah'ın katında (O'nun buyruklarını) umursamamamdan dolayı[4] ah, yazıklar olsun (bana)! Doğrusu ben alay edenlerdendim!' demesi(nden önce Kur'an'a uyun)!

57. Veya 'Allah beni doğru yola ulaştırsaydı, elbette *muttakî*lerden (duyarlı olanlardan) olurdum!' demesi(nden önce Kur'an'a uyun)![5]

1 Bu ayet Yüce Allah'ın merhamet ve bağışlama sıfatlarının engin oluşunu ve O'ndan ümitsiz olmamak gerektiğini içerir. Çünkü hiçbir günah Allah'ın rahmetinden büyük değildir. Yeter ki tevbe edilmiş olsun. Zira Furkân 25:68-70 ve Tahrîm 66:8'e göre de *nasûh*/gerçek bir tevbenin affettiremeyeceği günah yoktur. Benzer mesajlar: Yûsuf 12:87; Hicr 15:56.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zuhruf 43:66; Muhammed 47:18.

3 Rabbimizin merhametine ulaşabilmek için O'nun indirdiği en güzel söze uymak bir zorunluluk olarak ifade edilmektedir. Kur'ansız bir hayat, sahibinin felaketine sebebiyet verir. Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

4 Cümlede yer alan *'alâ mâ farrattü* ifadesi "hafife almam, umursamamam nedeniyle", "işlediğim kusur sebebiyle" gibi anlamlar vermektedir.

5 Bu üç ayet (yani Zümer 39:56-58. ayetler), En'âm 6:156-157, A'râf 7:172-173 ve Fâtır 35:42. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِي كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلٰى قَدْ جَٓاءَتْكَ
اٰيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا
عَلَى اللّٰهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِينَ
اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّٓوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٣﴾

58. Veya azabı (ateşi) gördüğünde 'Keşke benim için bir kez (dünyaya dönme) imkânı olsa da güzel davrananlardan olsam!'[1] demesi(nden önce Kur'an'a uyun)!"

59. (Allah, bu isteği dile getirenlere şöyle diyecektir): "Hayır! Ayetlerim elbette sana gelmişti de sen onları yalanlamış, kibirlenmiş ve kâfirlerden olmuştun."[2]

60. Allah hakkında yalan söyleyenlerin kıyamet gününde yüzlerinin kapkara olduğunu görürsün. Kibirlenenler için cehennemde yer mi yok!

61. Allah *takvâ* (duyarlılık) sahiplerini başarıları sebebiyle kurtaracaktır.[3] Onlara hiçbir kötülük dokunmaz. Onlar üzülmeyecek de.[4]

62. Allah her şeyin yaratıcısıdır. O her şeye *vekil*dir (güven kaynağıdır).[5]

63. Göklerin ve yerin anahtarları yalnızca O'na aittir.[6] Allah'ın ayetlerini inkâr edenler var ya, işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; En'âm 6:27; A'râf 7:53; Mü'minûn 23:99-100; Şu'arâ 26:102; Secde 32:12; Fâtır 35:37.

2 Bu ayet cehennemlik olmada kulun iradesinin belirleyici olduğunun delilidir.

3 Burada başarı "sebep", *takvâ* (duyarlılık) sahiplerinin korunması ise "sonuç"tur.

4 Bu ayet Meryem 19:66-72 ve Leyl 92:15-18. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Müşriklerin Yüce Allah'tan başkalarını, taptıkları putları vekil (dayanak, sığınak, korunak vb.) kabul etmeleri şiddetle eleştirilmekte; Yüce Allah'tan başka "gerçek vekil" olamayacağı vurgulanmaktadır. Dünya denen imtihan yurdunda herkes kendi gemisinin kaptanıdır. Her türlü zorluğu ifade eden fırtınalar, tufanlar ve devasa dalgalarla boğuşurken, dünyanın süsünü, şatafatını, albenisini ifade eden girdaplarıyla da uğraşır. Bütün bunlardan kurtuluşun çaresi, gemiyi en güvenli limana ulaştırmaktır. En güvenli liman ise (İsrâ 17:2) Yüce Allah'ın şefkati, merhameti ve korumasıdır. Zira O güven kaynağı ve güvenin merkezidir.

6 Benzer mesaj: Şûrâ 42:12.

قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَأْمُرُونّ۪ٓي اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ اُو۫حِيَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذ۪ينَ مِنْ
قَبْلِكَۚ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ
الشَّاكِر۪ينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ۗ وَالْاَرْضُ جَم۪يعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَم۪ينِه۪ۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

Surenin 64-75. ayetlerinde risalet ilkelerinin ruh birlikteliği, tevhidin önemi, Yüce Allah'ın sınırsız kudreti, Sûr'a üflenince yaşanacakların bir bölümü ve meleklerin arşın çevresindeki tesbihleri dile getirilmektedir.

64. De ki: "Ey cahiller![1] Bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz?"

65. Yemin olsun ki sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur: Şüphesiz ki (Allah'a) ortak koşarsan, işlerin elbette boşa gider ve elbette kaybedenlerden olursun![2]

66. Hayır! Yalnızca Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol![3]

67. (İnkârcılar) Allah'ı gerektiği gibi tanımadılar.[4] Kıyamet günü bütün yer, O'nun yetkisindedir. Gökler de O'nun sağ eliyle (kudretiyle) dürülmüş (olacaktır).[5] O, onların ortak koştuklarından yüce ve uzaktır.

1 Çeşitli ayetlerde (Bakara 2:67; En'âm 6:35; A'râf 7:199; Hûd 11:46; Yûsuf 12:33, 89; Furkân 25:63; Kasas 28:55; Zümer 39:64) geçen *el-câhilûne/câhilûne* kelimesi "hiçbir şey bilmeyenler" anlamına gelmemektedir. Bağlam ve muhatapların müşriklerden oluşması nedeniyle buradaki "cahiller" ifadesiyle kastedilenin müşrikler olduğu açıktır. Zira sonraki ayette şirk inancının hazin sonu ifade edilmekte ve cehaletin karanlığı ile ilişkilendirilmektedir.

2 Bu ayette şirke konu aracıların nasıl cezalandırılacağı peygamberler üzerinden ifade edilmektedir. Bu ayet Mâide 5:72, En'âm 6:88 ve Enbiyâ 21:29. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Ayetin başındaki *bel* edatı önceki cümleyle ilişkilendirilerek "sakın istediklerini yapma" manasını içermektedir. Yüce Allah kendisine şirki emredenlerin isteğine uymamasını, eğer uyarsa sonunun perişanlık olacağı uyarısını Hz. Peygamber'e yönelik olarak dile getirdikten sonra, bu ayette de onun tevhid üzere istikametini devam ettirmesini, her daim şükredenlerle birlikte olmasını vurgulu bir ifade kullanarak emretmektedir.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:91; Hacc 22:74.

5 Burada verilmek istenen mesaj Yüce Allah'a organ atfetmekten ziyade O'nun eşsiz ve erişilmez kudretine dikkat çekilmesidir.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ
قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيٓءَ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ
بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ
كَفَرُوٓا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫هَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ
عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

68. Sûr'a üflenmiş[1] (olacak)[2] ve –Allah'ın diledikleri hariç– göklerde ve yerde bulunanlar bayılacaktır.[3] Sonra ona bir daha üflenince, bir de bakarsın ki onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!

69. Yeryüzü, Rabbinin *nur*u ile aydınlanacaktır. Kitap (ortaya) konulacak,[4] peygamberler ve şahitler getirilecek, aralarında adaletle hüküm verilecek, kendilerine haksızlık edilmeyecektir.

70. (Dünyada) ne yaptıysa herkese karşılığı tastamam verilecektir. O, onların yaptıklarını çok iyi bilendir.

71. Kâfir olanlar grup grup[5] cehenneme sevk edilecektir. Sonunda oraya geldikleri zaman kapıları açılacak ve bekçileri onlara "Size, içinizden Rabbinizin ayetlerini *tilâvet* eden (okuyup aktaran) ve bugününüzle karşılaşacağınızı uyaran elçiler gelmemiş miydi?" diyecektir. Onlar "Evet (gelmişti)!" diyecekler ancak azap sözü kâfirler üzerine hak olmuştur.

1 Sur'a üflenmeyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Kâf 50:20; Hâkka 69:13; Nebe' 78:18.

2 Bu tür Son Saat, kıyamet-ahiret gibi gelecekte yaşanması kesin olan olaylar için geçmiş zaman kalıbı kullanımı olayın kesinlikle meydana geleceğine dikkat çekmek içindir. Bu nedenle biz de 69-75. ayetler arasında ilgili konulardaki fiillere gelecek zaman anlamı vermeyi tercih ettik.

3 Benzer mesaj: Neml 27:87. Bu iki ayette *fesa'ıka* ve *fefezi'a* fiillerinin başındaki *fâ/fe* edatı *ta'kıbiyye* anlamındadır ve Sûr'a üflenmenin hemen peşinden, göklerdekilerin ve yerdekilerin düşüp bayılacağı bildirilmektedir. İmam Mâtürîdî ayete "Sur'a üflenmiş (olacak) ve -Allah'ın diledikleri hariç- göklerde ve yerde bulunanlar ölecektir" anlamı verenlerin müfessirlerin genelini oluşturduğuna ve bu manayı vermelerinde "Allah'ın diledikleri hariç" istisnasının etkili olduğuna değinmektedir. Ancak "fesa'ıka" fiilinin Araf 7:143'teki kullanımını da örnek vererek "bayılma" anlamı verenlerin de bulunduğunu ifade etmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XII, 395). Hacc 22:1-2'de konuyla ilgili bilgi verilirken, Son Saat'in şiddetinden insanların ne kadar korkunç bir şekilde etkileneceği üzerinde durulmaktadır.

4 Benzer mesaj: Kehf 18:49.

5 Burada ve 73. ayette geçen ve sureye de adını veren *zümer* kelimesi "grup grup, bölük bölük, gruplar halinde" anlamlarına gelmektedir ve surenin ismidir.

قِيلَ ادْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا
رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتّٰى اِذَا جَٓاؤُهَا وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ
طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ
مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَٓاءُ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾ وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَٓافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ
يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

72. Onlara "İçinde *ebedî* kalıcılar olarak cehennemin kapılarından girin!" denecektir. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür![1]

73. Rablerine karşı *takvâlı* (duyarlı) olanlar da grup grup cennete sevk edilecektir. Sonunda oraya geldikleri zaman kapıları zaten açılmış durumdadır[2] ve bekçileri onlara "Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık *ebedî* kalmak üzere girin oraya!" diyecektir.[3]

74. Onlar da "Bize verdiği sözde duran ve bizi dilediğimiz yerinde yerleş(ip otura)cağımız bu cennet yurduna mirasçı kılan Allah'a *hamd*olsun! İyi işler yapanların ödülü ne güzelmiş!"[4] diyecektir.

75. (O gün) meleklerin, Rablerine *hamd* (övgü) ile *tesbih* ederek (yücelterek)[5] *arşın* etrafını çevrelemiş olduklarını görürsün.[6] Aralarında adaletle hükmedilecek ve "*Hamd*, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir." denecektir.[7]

1 Kibirlenenlerin feci sonlarıyla ilgili benzer mesaj: Mü'min 40:76.

2 Bu ayette kullanılan *ve fütihat* ifadesinin başındaki *vâv* harfi "hal/durum" bildiren bir anlam içerdiği için cennetin kapılarının açık hale getirilmiş olacağını, bir anlamda orada herhangi bir sıkışıklığın yaşanmayacağını anlama katmaktadır. Oysa aynı konunun işlendiği Zümer 39:71'de cehennemliklerin cehennemin kapılarına getirildiklerinde orada sıkışıklık olacağı ve Furkân 25:13'te belirtildiği gibi dar bir yerinden cehenneme atılacakları mesajı söz konusu olduğu için *vâv* harfi kullanılmadan doğrudan *fütihat* edilgen fiiline yer verilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:24; Nahl 16:32.

4 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:136.

5 Benzer mesajlar: Nisâ 4:172; A'râf 7:206; Ra'd 13:13; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7; Fussilet 41:38.

6 Benzer mesajlar: Mü'min 40:7; Hâkka 69:17.

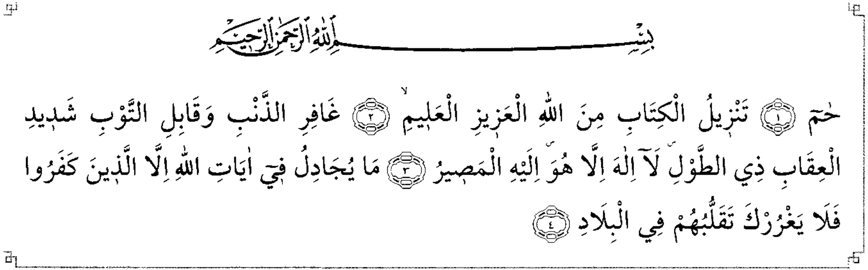
7 Surenin 67-75. ayetlerinde kıyamet-ahiret sürecinde yaşanacak olan yedi aşamanın bir kısmına yer verilmektedir. Yedi aşama "diriltilme, toplanma, Allah'a sunulma, bilgilendirilme, sorgulanma/yargılanma, değerlendirilme, cennete veya cehenneme sevk edilme"dir.

40

MÜ'MİN SURESİ

❁ 85 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 85 ayetten oluşan, adını 28. ayetteki "mümin kişi" anlamındaki *mü'min* kelimesinden alan Mü'min suresi inişte 78, mushaf sırasında ise 40. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-12. ayetlerinde kavimlerin helak edilme sebepleri, meleklerin duaları ve mahşerde inkârcıların çaresizlikleri haber verilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*[1]
2. (Bu) Kitabın indirilişi, güçlü, (her şeyi) bilen Allah katındandır.
3. O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı şiddetli olandır, lütuf sahibidir. O'ndan başka ilah yoktur; dönüş de yalnızca O'nadır.[2]
4. Kâfir olanlardan başkası, Allah'ın ayetleri hakkında tartışmaz.[3] Onların (özgürce) diyar diyar dolaşması kesinlikle seni aldatmasın![4]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Yüce Allah'ın sıfatları arasında *vâv* edatının kullanılmamasıyla ilgili bkz. Fâtiha 1:1.

3 Burada sözü edilen mücadelenin kavga ve âyetleri iptale yönelik olduğu, âyetlerin kâfirler tarafından inkâr içerikli olarak sorgulanmak istendiği, onlar hakkında ileri geri konuştukları, Allah'ın nurunu söndürme amaçlı müdahaleler yaptıkları anlaşılmaktadır.

4 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:196.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَاْخُذُوهُ وَجَادَلُوا
بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦﴾ اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا
فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾

5. Onlardan önce Nuh kavmi ve bunlardan sonraki gruplar da (peygamberlerini) yalanlamışlardı. Her ümmet, kendi elçisini yakala(yıp cezalandır)maya azmetmişti.[1] *Batıl* sayesinde gerçeği iptal etmek için mücadele etmişlerdi.[2] (Bunun üzerine onları) kıskıvrak yakalamıştım. Azabım (bak) nasıl olmuştu![3]

6. Onların ateş halkı olduklarına dair Rabbinin sözü kâfir olanlar üzerine gerçekleşmiştir.[4]

7. *Arşı* taşıyan ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini *hamd* (övgü) ile *tesbih* ederler (yüceltirler).[5] O'na iman eder ve müminler için şöyle bağışlanma dilerler:[6] "Rabbimiz! Senin merhamet ve ilmin her şeyi kapsamıştır. Tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla; onları cehennem azabından koru!

1 Ayette geçen *hemmet* fiili "azmetmek", "harekete geçmek", "canla başla uğraşmak", "tuzaklar kurmak"; "plan ve entrikalar yapmak" gibi anlamlar içermektedir. Bunu yapmalarının sebebi ayette *liye'huzûhu* ifadesiyle ifade edilmekte ve amaçları da peygamberleri "yakalamak", "tutuklamak", "öldürmek", "hapsetmek" şeklinde dile getirilmektedir.

2 Bu ayet Enbiyâ 21:18. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Surenin bu ayetinin Mekke'de müminlerin pek çok sıkıntıyı yaşadıkları ve dayanılmaz hale geldiği bir ortamda nazil olması muhtemeldir. Bir önceki ve bu ayetin mesajında "zorluk, darlık, korku içinde olanlar müminler; bolluk ve refah içinde istedikleri şekilde gezip dolaşanlar ise müşriklerdi. Buna rağmen kimlerin hak ve hakikat yolunda kimlerin de sapkınlık içinde olduğunu Allah bilmektedir. Böyle sapkınlar geçmişte de vardı ve onlara azap ulaşmıştı" şeklindeki tehditle birlikte, hak ve hakikat tarafında olanların müminler, batıl tarafta olanların müşrikler olduğu ilan edilmekte, sınavların farklılığına dikkat çekilmektedir. Diğer yandan ayette müşriklerin Hz. Peygamber'e suikast düşünceleri de açığa çıkarılmış olabilir. Ayrıca bkz. Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIII, 19-20.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:33, 96; Yâsîn 36:7; Mü'min 40:6.

5 Bu ayet Zümer 39:75 ve Hâkka 69:17. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Bu mesaj Şûrâ 42:5. ayet ile birlikte okunmalıdır.

رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّت۪ي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ اِنَّكَ
اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّـَٔاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذٰلِكَ هُوَ
الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٩﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ
اِلَى الْا۪يمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾

8. Rabbimiz! Onları da babalarından[1] (atalarından), eşlerinden ve nesillerinden (çocuklarından) iyi olanları da kendilerine vadettiğin durmaya değer[2] cennetlere koy! Şüphesiz ki güçlü, (doğru) hüküm veren yalnızca sensin!

9. Onları kötülüklerden koru! O gün sen kimi kötülüklerden korursan elbette ona merhamet etmişsindir.[3] Asıl büyük kurtuluş işte budur."

10. Kâfir olanlara (mahşerde) şöyle seslenilecektir: "Allah'ın gazabı, sizin kendinize olan öfkenizden elbette daha büyüktür.[4] Zira imana davet ediliyorken inkâr ediyordunuz."

1 Burada geçen *âbâihim* ifadesi "onların babaları" demektir. Verilmek istenen mesaj ise elbette "onların ataları" şeklindedir ki bu kapsamda salih olan kişilerin geçmişleri yani anaları, babaları, soy ve ataları elbette vardır. Benzer mesajlar: Ra'd 13:23; Tûr 52:21; İnşikâk 84:9.

2 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

3 Yüce Allah meleklerin müminlere yönelik olarak gerçekleştirdikleri dualarında onları dünya hayatlarında kötülük işlemekten korumasının da bulunduğunu beyan etmekte, bu arada Yüce Allah'ın dünyada kötülüklerden koruduğu kişilerin mahşer şartlarında rahmet ve merhamete eriştirilmiş olacaklarını dile getireceklerini ifade etmektedir.

4 Yüce Allah meleklerin müminler için yapmakta olduğu ve yapacakları duaları aktardıktan sonra, bu defa dördüncü ayetteki mesaja gönderme yapmakta ve mahşerde kâfirlere böyle seslenileceğini haber vermektedir. Dünya hayatındayken hakikate davet edildiklerinde inkârcıların hakikate karşı gösterdikleri öfkeye göre Yüce Allah'ın öfkesinin çok daha büyük olduğu manasını verir. Bir başka ihtimale göre ise, inkârcıların dünyadayken vahye ve peygambere karşı ortaya koydukları tavra karşı Yüce Allah'ın kendilerine beslediği öfkenin, mahşerde cehennemliklerin birbirlerine besleyecekleri öfkeden çok daha büyük olacağı manası da söz konusudur. Meleklerin Mü'min 40:7-9. ayetteki müminlere duası yanında Mü'min 40:10. ayette müşriklere seslenişlerine de yer verilmekte ve dünyada aracı edindiklerinden şefaat bekleyen müşriklere bu bekleyişlerinin beyhude bir bekleyiş olacağına dair olumsuz cevapları zikredilmektedir.

قَالُوا رَبَّنَآ اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾
ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُٓ اِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾
هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ اِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا
اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾

11. Onlar "Rabbimiz! Bizi iki kez öldürdün, iki kez dirilttin.[1] Günahlarımızı itiraf ettik. Bir daha (bu ateşten) çıkış yolu var mıdır?"[2] demiş (olacaklar)dır.

12. (Onlara şöyle denecektir:) "Tek Allah'a çağrıldığı(nız) zaman inkâr ederdiniz. O'na ortak koşulunca (buna) inanırdınız.[3] Hüküm yüce (ve) büyük olan Allah'a aittir."

Surenin 13-22. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti, erişilmez bilgisi, tevhid, mahşer şartları, inkârcıların geride bıraktıklarından ibret alınması gerektiği ve onların helak edilme gerekçeleri dile getirilmektedir.

13. Size delillerini gösteren ve sizin için gökten rızık indiren O'dur.[4] Allah'a yönelenden başkası (gerçeği) hatırlamaz.[5]

14. Kâfirlerin hoşuna gitmese de dini O'na özgü kılarak Allah'a dua edin!

1 Bu ayet Bakara 2:28, Sâffât 37:58-59, Duhân 44:56 ve Mülk 67:2. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayette sözü edilen "iki ölüm"den "ilki", insanın bedeninin yaratılmadığı, ruhuyla bedeninin henüz buluşmadığı halidir. İnsanların meskûn olmadığı şehre nasıl ki "ölü şehir" (A'râf 7:57; Zuhruf 43:11), bitkilerle örtülmemiş toprağa nasıl ki "ölü toprak" (Yâsîn 36:33) deniliyorsa, ruh ve beden buluşmadan önce de insana "ölü" denmektedir. Mülk 67:2'de ölümün önce, hayatın sonra kullanılmasının sebebi bu olsa gerektir. Bakara 2:28'de de ifade edilen ilk ölüm insanın topraktaki halidir; ikinci ölüm ise bedenlerinin ölmesidir. Bu nedenle Mü'min 40:11'deki ilk ve ikinci ölümü bu şekilde yorumlamak gerekmektedir. Aksi takdirde Duhân 44:56'da belirtilen "Orada (cennette) ilk ölümden başka bir ölüm tatmayacaklar" ifadesiyle çelişki kaçınılmaz olacaktır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:107; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Câsiye 45:35.

3 Benzer mesajlar: İsrâ 17:46; Zümer 39:45.

4 Gökten rızık indirilmesi ile kastedilen şey yağmur ve yağmurun vesile olduğu bitkilerin ürün vermesidir.

5 Burada belirtildiği üzere, yönelmek "sebep", gerçeği hatırlayıp öğüt almak ise "sonuç"tur.

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهِ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ
التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ
الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾
وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ
يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

15. (Allah) dereceleri yükseltendir; *arşın* sahibidir.[1] Kavuşma günüyle ilgili uyarmak için emri gereği kullarından dilediğine *rûhu* (Kur'an'ı) indirir.[2]

16. O gün onlar meydana çıkacaklar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. (Onlara:) "Bugün otorite kimindir? Tek, ezici güç sahibi olan Allah'a aittir!" (denecektir).

17. Bugün herkese kazandığının karşılığı verilecektir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz ki Allah hesabı hızlı olandır.

18. Yaklaşan gün[3] hakkında onları uyar! Çünkü (o anda) dehşet içinde yutkunurken[4] yürekleri ağızlarına gelecektir. Zalimlerin hiçbir dostu ve sözü dinlenir hiçbir şefaatçisi yoktur.

19. (Allah) gözlerin (bakışların) hainliğini[5] ve kalplerin gizlediğini bilir.[6]

1 Ayette, Zümer 39:3'te Yüce Allah katında derece/mertebe kazandırsınlar diye dua ettiklerini ifade eden müşriklere, dereceleri yükseltme yetkisinin sadece Yüce Allah'ta olduğu ve bunun için de vahye uymaları gerektiği cevabı verilmektedir. Zümer 39:18'de ifade edildiği gibi şirk ve inkâr bataklığında kalmaya devam ederlerse ahirette de hiçbir velileri ve şefaatçilerinin olmayacağı vurgulanmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:2; Şûrâ 42:52; Mücâdele 58:22; Kadir 97:4.

3 Yüce Allah bu ayette mahşer gününün *yevmü'l-âzifeh* "yaklaşmakta olan gün" olduğunu bildirmektedir. Ayette geçen *el-âzifeh* kelimesi Kamer 54:1. ayet gereği "Son Saat", Necm 53:57 gereği "yaklaşan şey" yani "kıyamet günü" anlamına gelmektedir.

4 Kur'an'da bir kez de Âl-i İmrân 3:134'te *el-kâzımîne* şeklinde geçen *kâzımîne* kelimesi "yutanlar" anlamına gelmekte, burada da kişinin sıkıntılı zamanında yutkunarak yüreklerin ağızlara gelmesi bağlamında kullanılmaktadır.

5 Ayette geçen *hâinete'l-a'yuni* ifadesi "gözlerin hainliği", "hain bakışlar", "bakışların gizlediği hainlikler", "art niyetli bakışlar", "bakışlardaki gizli ihanet" demektir.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13; A'lâ 87:7.

وَاللّٰهُ يَقْضٖي بِالْحَقِّۜ وَالَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍۜ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ
﴿٢٠﴾ اَوَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَانُوا هُمْ
اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْۜ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ [redacted]
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتٖيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُۜ اِنَّهُ قَوِيٌّ شَدٖيدُ الْعِقَابِ
﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبٖينٍۙ ﴿٢٣﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا
سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

20. Allah adaletle hükmedecektir.[1] O'nun peşi sıra yalvardıkları ise hiçbir şeyde asla hükmedemezler. Şüphesiz ki yalnızca Allah gerçek duyandır, görendir.

21. Öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[2] Onlar kuvvet ve yeryüzündeki eserleri yönünden bunlardan daha da üstündüler.[3] (Böyleyken) Allah onları günahları yüzünden yakalamıştı.[4] Onları Allah'(ın gazabın)dan koruyan da olmamıştı.

22. Bunun sebebi, elçileri kendilerine apaçık deliller getirdikleri hâlde inkâr etmeleriydi. Allah da onları yakalamış (cezalandırmış)tı. Şüphesiz ki O kuvvetlidir, azabı da şiddetlidir.

Surenin 23-37. ayetlerinde Hz. Musa'nın Firavun'la ilgili kıssasının bir bölümü, mümin bir yiğidin dile getirdiği esaslar, geçmiş nesillerin hayatlarından bazı ibret içerikli hatırlatmalar ve Firavun'un sınırı aşan söz ve istekleri hatırlatılmaktadır.

23-24. Yemin olsun ki Musa'yı da ayetlerimizle ve apaçık bir delille Firavun'a,[5] Haman'a ve Karun'a göndermiştik de (onlar "Bu) bir büyücüdür; çok yalancıdır!" demişlerdi.

1 Yüce Allah'ın mahşerdeki tek hüküm verici oluşuyla ilgili bkz. Fâtiha 1:4; İnfitâr 82:18-19.

2 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:82; Muhammed 47:10.

3 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:82; Zuhruf 43:8; Muhammed 47:13; Kâf 50:36.

4 Burada insanların işlediği günahlar "sebep", onların azapla yakalanması ise "sonuç"tur.

5 Benzer mesaj: Hûd 11:96-97.

فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُٓوا اَبْنَٓاءَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَٓاءَهُمْ وَمَا
كَيْدُ الْكَافِر۪ينَ اِلَّا ف۪ي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُون۪ٓي اَقْتُلْ مُوسٰى وَلْيَدْعُ رَبَّهُۚ اِنّ۪ٓي اَخَافُ
اَنْ يُبَدِّلَ د۪ينَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِي الْاَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسٰٓى اِنّ۪ي عُذْتُ بِرَبّ۪ي وَرَبِّكُمْ
مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

25. İşte o (Musa), tarafımızdan kendilerine gerçeği getirince "Onunla birlikte iman edenlerin oğullarını öldürün; kadınlarını ise sağ bırakın!" demişlerdi.[1] (Ama) kâfirlerin tuzağı elbette boşa çıkar.[2]

26. Firavun, "Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim; (o da) Rabbine yalvarsın! Şüphesiz ki ben onun, dininizi değiştirmesinden veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmasından korkuyorum!" demişti.[3]

27. Musa da "Ben hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olana (Allah'a) sığındım." demişti.[4]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:49; A'râf 7:127, 141; İbrâhîm 14:6; Kasas 28:4.

2 Yüce Allah Firavun, Hâmân, Kârûn ve azgın adamlarının erkek çocuklara uyguladığı bu korkunç zulüm ile kadınları hor ve hakir bir şekilde kullanıp onlara evlat acısı tattırmalarını kafirlerin bir tuzağı gibi değerlendirmiş ve onların tuzaklarının hiçbir şekilde başarıya ulaşmayacağını, aksine boşa çıkmaya mahkûm olduğunu beyan etmiştir. Nitekim ayette yer alan mâ ve illâ edatlarının birlikte kullanımı cümleye "vurgu" manası katmakta, dolayısıyla kafirlerin kurdukları bütün tuzakların nihayetinde başarısız olacağı hükme bağlanmış olmaktadır. Esasında Enfâl 8:18'de kafirlerin tuzağının etkisiz kılınacağı, Fâtır 35:10'da tuzaklarının bozulacağı, Fâtır 35:43 ve Tûr 52:42'de tuzak kuranlarının tuzaklarının başlarına geçirileceği bildirilmektedir. Yorumunu yapmakta olduğumuz cümlede de "tuzaklarının başarıya ulaşmaması noktasında" bu mesaj verilmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Neml 27:50; Fâtır 35:10, 43; Tûr 52:42; Târık 86:15-16.

3 Firavun, toplumda yaşanmakta olan dini hayatı geleneksel anlamda doğru kabul ettiği için vahyi anlatan Hz. Musa'yı "dini değiştiren adam" ve "toplumda fesat çıkaran kişi" olarak tanıtmış ve onu öldürmek istediğini dile getirmiştir. Günümüzde benzer söylemlerin vahye karşı bilinçsizce kullanılması kimlerin farkında olarak veya olmayarak kimlerin yolunu takip ettiğini göstermede son derece çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır.

4 Hz. Musa, Firavun'un aslında inkârcı olduğunu, güç sahibi olması nedeniyle kibirli davrandığını, onun tehdit ve zorbalıklarına karşılık Yüce Allah'tan başkasına sığınmadığını ifade ederek, sonraki dönemdekilere bir davranış ahlakı öğretmektedir.

وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيمَانَهُٓ اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللّٰهُ وَقَدْ جَٓاءَكُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَاِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَاِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذ۪ي يَعِدُكُمْ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِر۪ينَ فِي الْاَرْضِ
فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللّٰهِ اِنْ جَٓاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَٓا اُر۪يكُمْ اِلَّا مَٓا اَرٰى وَمَٓا اَهْد۪يكُمْ اِلَّا سَب۪يلَ
الرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الَّذ۪ٓي اٰمَنَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْاَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللّٰهُ يُر۪يدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾

28. Firavun ailesinden olup, imanını gizleyen bir mümin adam şöyle demişti: "Siz bir adamı 'Rabbim Allah'tır!' diyor diye öldürecek misiniz? (Oysa) o, size Rabbinizden apaçık deliller getirmiştir. O (Musa) yalancı ise yalanı kendi aleyhinedir. Doğru söylüyorsa sizi tehdit ettiği (azab)ın bir kısmı olsun gelip size isabet eder.[1] Şüphesiz ki Allah haddi aşan, yalancı kimseyi doğru yola ulaştırmaz.

29. Ey kavmim! Bugün, yeryüzüne hâkim kişiler olarak hükümdarlık sizindir. (Fakat) Allah'ın azabı bize gelip çatarsa bize kim yardım edebilir ki!"[2] Firavun ise "Ben size sadece kendi görüşümü söylüyorum ve yine size ancak doğru yolu gösteriyorum!" demişti.

30. İman eden kişi şöyle demişti: "Ey kavmim! Doğrusu ben üzerinize önceki toplulukların günü[3] gibi (bir felaket gelmesinden) korkuyorum.

31. Nuh kavminin, Âd ile Semûd (kavimlerinin) ve onlardan sonra gelenlerin durumunun örneği gibi. Allah kullarına haksızlık dilemez.

1 Mü'min 40:28-35. ayetlerinde ifade edilen ve Firavuna karşı Hz. Musa'ya destek veren mümin kişinin tavır, davranış ve söylemleri; Yasin 36:20-27. ayetlerde bir şehir halkına gönderilen elçileri savunan ve destek veren mümin bir kişinin tavır, davranış ve söylemlerine benzemektedir. Demek ki hak ve hakikat, her dönemde ve her ağızda aynı söylemlerle dile getirilmektedir. Benzer mesaj: Sebe' 34:50.

2 Firavun'un ailesinden olan bu yiğit kişi, bir süre imanını gizlese de bunu devam ettirmemiş, gerektiğinde ilgililere mesaj vermeyi ihmal etmemiştir. Bu yiğit kişi, Firavun'un şeklen sahip olduğu dünyevi iktidar ve gücünün aslında çok bir anlam ifade etmediğini, Yüce Allah'tan gelebilecek herhangi bir azap karşısında yardımcısız kalacaklarını muhataplara, hatta zalim hükümdar Firavun'un yüzüne haykırabilmiştir.

3 Ayette geçen *yevmu'l-ahzâbi* tamlaması ile kastedilen mesaj, sonraki ayetten de anlaşıldığı gibi, azgınlıkları sebebiyle başlarına gelen "felaket günleri"dir. Özellikle İbrâhîm 14:5, Câsiye 45:14, Fussilet 41:16, Kamer 54:19 ve Hâkka 69:7 gibi ayetlerde dile getirilen husus da budur.

وَيَا قَوْمِ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِۙ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِر۪ينَۚ مَا لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍۚ
وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَٓاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ ف۪ي
شَكٍّ مِمَّا جَٓاءَكُمْ بِه۪ۜ حَتّٰٓى اِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِه۪ رَسُولاًۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ
مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌۚ ﴿٣٤﴾ اَلَّذ۪ينَ يُجَادِلُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۜ كَبُرَ مَقْتاً
عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَا هَامَانُ ابْنِ ل۪ي صَرْحاً لَعَلّ۪ٓي اَبْلُغُ الْاَسْبَابَۙ ﴿٣٦﴾

32. Ey kavmim! Şüphesiz ki sizin için o bağrışıp çağrışma gününden korkuyorum.

33. O gün arkanıza dönüp kaç(maya çalış)acaksınız. Sizi Allah'tan (azabından) kurtaracak kimse yoktur. Allah kimi saptırırsa artık ona hiçbir yol gösteren olamaz."[1]

34. Yemin olsun ki (Musa'dan) önce Yusuf da size apaçık deliller getirmişti; onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Sonunda o vefat edince "Allah ondan sonra asla elçi göndermez!" demiştiniz. İşte Allah aşırı giden (bütün) şüphecileri böyle sapkınlıkta bırakır.

35. Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı hâlde Allah'ın ayetleri hakkında mücadele edenler,[2] gerek Allah katında, gerekse iman edenler katında büyük bir öfkeyle karşılanır. Allah her zorba kibirlinin kalbini işte böyle mühürler.[3]

36. Firavun "Ey Haman, bana yüksek bir kule yap; belki sebeplere (yollara) ulaşırım.[4]

1 Yüce Allah'ın saptırdığının, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Şûrâ 42:44, 46; Câsiye 45:23.

2 Benzer mesaj: Mü'min 40:56.

3 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93, Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16; Munâfikûn 63:3.

4 Bu ayet ve bir sonraki ayet şöyle de anlaşılabilir: "Firavun; 'Ey Haman, Ben, Musa'nın yalan söylediğini sanıyorum. Sen benim için yüksek bir kule yap; belki göklere çıkmanın bir yolunu bulur, Musa'nın ilahına ulaşırım' dedi. Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş süslü gösterilmiş ve yoldan saptırılmıştı. (Zaten) Firavun'un tuzağı elbette kendisini helakten başka bir yarar sağlamadı."

اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّهُ كَاذِبًاۜ وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُٓوءُ عَمَلِه۪
وَصُدَّ عَنِ السَّب۪يلِۜ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا ف۪ي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ الَّذ۪ٓي اٰمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ اَهْدِكُمْ
سَب۪يلَ الرَّشَادِۚ ﴿٣٨﴾ يَا قَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌۘ وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾

37. Yani göklerin sebeplerine (yollarına ulaşırım). (Böylece belki) Musa'nın ilahına ulaşırım; şüphesiz ki ben onu (Musa'yı) yalancı sanıyorum!" demişti.[1] Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş süslü gösterilmiş ve yoldan saptırılmıştı. (Zaten) Firavun'un tuzağı elbette yıkımdadır (kayıptadır).[2]

Surenin 38-46. ayetlerinde mümin yiğidin kavmine yönelik öğütleri ve itibar etmezlerse olumsuz tavırlarının faturasının ağır olacağı uyarısı dile getirilmektedir.

38. İman eden kişi şöyle demişti:[3] "Ey kavmim! Siz bana uyun ki ben de size doğru yolu göstereyim.[4]

39. Ey kavmim! Dünya hayatı, geçici (bir eğlence)den ibarettir. Ahiret(e gelince), işte kalınacak yurt orasıdır.[5]

1 Bu ayet Kasas 28:38. ayetle birlikte okunmalıdır.

2 Ayette geçen *tebâb* kelimesi Tebbet suresinde geçen *tebbe* fiili ve Hûd 11:101'de geçen *tetbîb* kelimesiyle aynı köktendir ve "helak olmak", "kahrolmak", "boşa çıkmak" gibi anlamlar içermektedir.

3 Firavun'un ailesinden olan bu yiğit kişi, yöneticiler ve/veya kalabalıklar farklı düşünüyor ve öyle istiyorlar diye hakikati söylemekten geri durmamak gerektiğini bir tebliğ ahlakı olarak öğretmektedir.

4 Mümin yiğit kişi kavmine hitap etmiş ve Firavun'un Mü'min 40:29. ayette kullandığı kavramı kullanarak asıl doğru yolu kendisinin göstermekte olduğunu belirtmiştir. Ayette geçen *ehdi* fiiline "hidayete erdirmek" değil de "göstermek, rehberlik etmek" anlamı verilmelidir. Çünkü *hidayet* fiili kullar için kullanıldığında bu anlamda değerlendirilmelidir. Hidayeti isteyen insan olsa da hidayet eden ve onu yaratan Yüce Allah'tır. Bu zatın davetinde "kendisine tâbi olmak"tan söz etmesi, ilkelerini ve prensiplerini savunduğu Hz. Musa'nın yoluna tâbi olmak şeklinde anlaşılmalıdır.

5 Mümin zat kavmine seslenmeye devam etmekte ve bu hayatın geçici süreliğine bir geçimlik olduğunu, asıl karar kılınacak yerin mahşer olduğunu kendilerine iletmektedir. Konuyla ilgili hatırlanması gereken ayetlerden birisi En'âm 6:32'de şu şekildedir: "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Ahiret yurdu duyarlı olanlar için muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı çalıştırmıyor musunuz?"

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ وَيَا قَوْمِ مَا لِيٓ اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجٰوةِ وَتَدْعُونَنِيٓ
اِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾ تَدْعُونَنِي لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَاَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ
الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ اِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ مَرَدَّنَٓا اِلَى
اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذْكُرُونَ مَٓا اَقُولُ لَكُمْ وَاُفَوِّضُ اَمْرِيٓ اِلَى اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقٰيهُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُٓوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾

40. Kim herhangi bir kötülük işlerse, kendisine sadece o kadar karşılık verilecektir.[1] Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş yaparsa işte onlar cennete gireceklerdir; orada kendilerine hesapsız rızık verilecektir.

41. Ey kavmim! Siz beni ateşe çağırıyorken ben sizi kurtuluşa çağırıyorum.

42. Siz beni, Allah'ı inkâr etmeye ve hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi, güçlü ve çok bağışlayan olan (Allah)'a davet ediyorum.

43. Gerçek şu ki sizin beni davet ettiğiniz şeyin, dünyada da ahirette de davete değer bir tarafı yoktur. Şüphesiz ki dönüşümüz Allah'adır; aşırı gidenler de elbette ateş halkının kendileridir.

44. Size söylediklerimi ileride hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum.[2] Şüphesiz ki Allah kulları görendir."

45. Sonunda Allah kurdukları tuzakların kötülüklerinden onu korumuştu. Firavun'un ailesini (destekçilerini) ise kötü azap kuşatmıştı.[3]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:261, 272, 273; En'âm 6:160; Enfâl 8:60; Yûnus 10:27; Nahl 16:126; Hacc 22:60; Neml 27:89-90; Kasas 28:84; Yâsîn 36:54; Zümer 39:10; Şûrâ 42:40; Müzzemmil 73:20; Nebe' 78:36.

2 Mümin yiğit kişi onlara yaptığı uyarıları zamanı gelince muhataplarının bir bir hatırlayacağını beyan ettikten sonra, onların tehditlerine karşılık da güven kaynağının Allah olduğunu, işlerini yani korunmasını Allah'a havale ettiğini, nihayetinde Allah'ın da kulların yapıp ettiği her ne varsa hepsini hakkıyla bildiğini kendilerine söylemiştir. Mümin zatın "işlerini Allah'a havalesi" sözü "kendini, hayatını, varlığını Allah'a adaması" manasına gelebileceği gibi tıpkı ölümle tehdit edildiğinde Hz. Musa'nın Mü'min 40:27. âyette söylediği şu söze de benzemektedir: "Musa da 'Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olana (Allah'a) sığındım' demişti."

3 Ayetteki ifadeden anlaşıldığına göre, azgın Firavun ve adamları bu mümin zata çeşitli kötülük planları yapmışlar, muhtemelen onu öldürmeye teşebbüs etmişler, ancak bunu başaramamışlardı. Ona zarar vermeleri bir tarafa, kendileri azabın en kötüsüyle karşılaşmış ve feci bir şekilde boğulmuşlardı.

اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ
﴿٤٦﴾ وَاِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ
مُغْنُونَ عَنَّا نَص۪يبًا مِنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾

46. Sabah akşam ateşe sunulurlar.[1] O (Son) Saat gerçekleştiğinde "Firavun'un ailesini (destekçilerini) azabın en şiddetlisine koyun!" (denecektir).

Surenin 47-54. ayetlerinde cehennemde inkârcıların azaba sürüklenmelerinin nedeni bağlamında birbirleriyle konuşacakları, meleklerin onları susturacak şekilde kendilerine sorular soracağı, mazeretlerinin sonucu değiştirmeyeceği bildirilmektedir.

47. (Kâfirler) ateşin içinde birbirleriyle çekişirlerken[2] zayıf olanlar, (saptıran) kibirlilere "Şüphesiz ki biz size uymuştuk. Şimdi ateşin birazını bizden savabilir misiniz?" diyeceklerdir.[3]

1 Bu cümlede Firavun'un destekçilerinin iktidarı kaybetmekle çektikleri sıkıntı, onlara sabah akşam sunulan azap tehdidi bilgileri yer almaktadır. Ayetin, sanıldığı gibi "kabir azabı"yla herhangi bir ilgisi yoktur. Mü'min 40:46. ayette "kabir azabı" veya "kabirde azap" ifadelerinin kesinlikle kullanılmadığını özellikle belirtmeliyiz. Dünyada sabah akşam ateşe sunulmak, psikolojik veya manevi olarak insanın içinde yanan bir ateşi ifade edebilir. Sıkıntılar, pişmanlıklar, günahların izleri, muhaliflerin başarısı, ateşle ilgili sabah akşam uyarılar vs. inkârcı insanın gönlünü, nefsini ve beynini âdeta ateşe çevirmektedir. İnsanın içinde yanan ateş, dışarıdaki ateşlere benzer mi? Yürek yangını başka ateşlere benzemez. Ateşe sunulmak, ateşe girmekten farklıdır. Ateşe sunulanlar, insanların ruhlarıdır; ateşe girecek olanlar ise ruhlarla birlikte bedenlerdir. Bu dünyada psikolojik olarak çeşitli sıkıntılarla, belalarla, bir anlamda manevi ateşle iç içe yaşamak da bir çeşit ateştir. Ateşe sunulmanın bu dünyada geri dönüşü vardır ama ateşe girmenin geri dönüşü yoktur. Bir bakıma Yüce Allah özelde Firavun ve ailesine, genelde ise bütün insanlığa "böyle davranmaya devam ederseniz bu ateşe atılacaksınız" uyarısını yapmaktadır, diyebiliriz.

2 Cehennemliklerin birbirini suçlamalarıyla ilgili olarak Kur'an'da pek çok ayet vardır. Bkz. A'râf 7:38-39; İbrâhîm 14:22; Kasas 28:63; Ahzâb 33:66-68; Sebe' 34:31-33; Fâtır 35:14; Sâffât 37:27-34; Mü'min 40:47-48; Ahkâf 46:6; Kâf 50:27.

3 Benzer mesaj: İbrâhîm 14:21.

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ
لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلٰى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَٰٓؤُا الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ
وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَأَوْرَثْنَا بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ الْكِتَابَ
﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرٰى لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٥٤﴾

48. Kibirliler ise "Doğrusu hepimiz bunun içindeyiz.[1] Şüphesiz ki Allah kulları arasında hükmü vermiştir." diyeceklerdir.[2]

49. Ateşte bulunanlar, cehennem bekçilerine "Rabbinize dua edin de bizden bir gün bile olsa azabı hafifletsin!" diyeceklerdir.[3]

50. (Cehennemin bekçileri) "Size elçileriniz apaçık deliller getirmediler mi?" diyecekler. Onlar da "Evet (getirdiler)!" cevabını verecekler. (Bekçiler ise) "(Öyleyse) kendiniz yalvarın! (Gerçi) kâfirlerin yalvarması sadece boşunadır." diyeceklerdir.

51. Şüphesiz ki biz elçilerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında hem de şahitlerin (şahitliğe) duracakları günde yardım edeceğiz.[4]

52. O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir yarar sağlamayacaktır.[5] Lanet de onlar içindir; kötü yurt (cehennem) de onlar içindir!

53-54. Yemin olsun ki biz Musa'ya hidayeti vermiş ve İsrailoğulları'na da o Kitabı öz akıl sahipleri için bir rehber ve (gerçeği) hatırlatan bir (öğüt) olarak miras bırakmıştık.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:38; Sâffât 37:33; Zuhruf 43:39.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:39; İbrâhîm 14:22; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:31-33, 41; Fâtır 35:14; Zuhruf 43:37-39; Ahkâf 46:6.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 162; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Fâtır 35:36; Zuhruf 43:75.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; En'âm 6:34; Yûsuf 12:110; Hacc 22:40; Sâffât 37:171-173; Muhammed 47:7. Ahirette şahitlerin hazır bulunacağı sorgu sürecinde üç tür şahitten söz edilmektedir: Peygamberlerin şahitliği (Nahl 16:84, 89), meleklerin şahitliği (Kaf 50:21) ve müminlerin şahitliği (Bakara 2:143).

5 Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٥٥﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يُجَادِلُونَ
ف۪ٓي اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۙ اِنْ ف۪ي صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغ۪يهِۚ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ
الْبَص۪يرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

Surenin 55-66. ayetlerinde Hz. Muhammed'e yönelik bazı bildirimler, inkârcıların çarpık ilah anlayışları, Son Saat'in gerçekliği, evren kitabına dair bazı konu başlıkları ve ibadette tevhidin önemi dile getirilmektedir.

55. Sabret! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir.[1] Günahının bağışlanmasını iste![2] Akşam sabah Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt)!

56. Şüphesiz ki kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı hâlde Allah'ın ayetleri hakkında mücadele edenler var ya,[3] onların göğüslerinde (kalplerinde), asla ulaşamayacakları bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur.[4] Sen Allah'a sığın! Şüphesiz ki -O'dur O- duyan; gören.

57. Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların (yeniden) yaratılmasından daha büyüktür.[5] Fakat insanların çoğu bilmezler.

1 Benzer mesajlar: Rûm 30:60; Mü'min 40:77.

2 Bu ayet Nisâ 4:106, Mü'min 40:55, Muhammed 47:19, Fetih 48:2, Tahrîm 66:1-2, 'Abese 80:3-9 ve Nasr 110:3. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayetlerde verilen bilgilere göre, Hz. Muhammed hem kendi hataları için hem de bütün mümin erkek ve kadınların günahları için Yüce Allah'tan bağışlanma dileğinde bulunması gerektiği noktasında bilgilendirilmiştir. Ayetin verdiği genel mesaj gereği, geçmişte ve günümüzde "masumluk ve günahsızlık hatta seçilmişlik" üzerinden dini ve müslümanları istismar eden, sömüren ve çıkar sağlayan insanlara da bir uyarı yapılmaktadır.

3 Benzer mesaj: Mü'min 40:35.

4 Yüce Allah delilsiz bir şekilde kendi ayetleri hakkında tartışanların kalplerinde neler olup bittiğini işte bu cümle ile ortaya koymakta ve göğüslerinde hiçbir zaman erişemeyecekleri boş ve anlamsız, ulaşılamaz bir büyüklük ve kibir bulunduğunu haber vermektedir. Onlar bu kibirleriyle hadlerini aşmış, ulaşılması imkânsız kibre dalmış, kuru bir azamet duygusuna kendisini kaptırmış, yersiz bir büyüklenme davası gütmüş zavallı kişilerdir.

5 Gökleri ve yeri yaratanın Yüce Allah olduğunu kabul eden müşriklere kabul ettikleri bu gerçek üzerinden bir mesaj verilmekte, inkârcılıkta nasıl bir çelişki içerisinde bulundukları, kendilerince Allah ile ilişkilerini nasıl yanlış bir şekilde belirledikleri dikkatlere sunulmaktadır. Müşriklerin ahiret hayatı hakkındaki alaycı tutumları ve inkârcılara Yüce Allah'ın verdiği cevapları içermesi bakımından Yâsîn 36:77-83'teki bilgiler çok önemlidir.

وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيٓءُۜ قَلِيلًا مَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ
ادْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْۜ اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

58. Körle gören, iman edip iyi işler yapanlarla kötülük yapan bir olmaz.[1] Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyor!

59. O (Son) Saat, mutlaka gelecektir; bunda hiçbir şüphe yoktur.[2] Fakat insanların çoğu inanmazlar.

60. Rabbiniz şöyle demiştir: "Bana dua edin,[3] size icabet edeyim.[4] Şüphesiz ki bana ibadeti bırakıp kibirlenenler, ileride aşağılanarak cehenneme gireceklerdir."[5]

1 Bu tür kıyaslamalar soru cümlesi veya düz cümle şeklinde Kur'an'da çeşitli konularda yer almaktadır. Benzer mesajlar: Nisâ 4:95; Mâide 5:100; En'âm 6:50; Hûd 11:24; Ra'd 13:16, 19; Nahl 16:76; Nûr 24:26; Fâtır 35:12, 19-22; Zümer 39:9, 29; Mü'min 40:58; Hadîd 57:10; Haşr 59:20.

2 Son Saatle ilgili bilgi hiç kimseye verilmemiş, Rabbimiz bunu gaybın konusu olarak sadece kendisine saklamıştır. Neml 27:65'te ifade edildiği gibi, "Göklerde ve yerde Allah'tan başka hiç kimse gaybı bilemez." Gaybın en önemli konularından birisi olan Son Saat ve ahiret süreciyle ilgili bilgi sadece Allah'ın katındadır. Genellikle alametlerinden bahsedilen kıyamet hakkında onun "aniden" geleceği defalarca ifade edilmesine ve bu konuda Hz. Muhammed dahil hiç kimsenin bilgi sahibi kılınmadığı bildirilmiş olmasına rağmen, alametlere dair bir literatür oluşturulması çeşitli istismarları da maalesef beraberinde getirmiştir. Benzer mesajlar: En'âm 6:59; A'râf 7:187-188; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Şûrâ 42:17; Muhammed 47:18; Cinn 72:25; Nâzi'ât 79:42-44.

3 Hz. Muhammed'in "Dua imanınızdır" (Buhârî, İmân, 2), "Dua ibadetin iliğidir" (Tirmizî, De'avât, 1), "Allah katında duadan daha üstün bir davranış yoktur" (Tirmizî, De'avât, 1), "Dua ibadettir" (İbn Mâce, Du'â, 1; Tirmizî, De'avât, 1) hadislerinden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Dua "davet etmek, çağırmak, yalvarmak" gibi anlamlarıyla kulun Allah ile olan bağının en güzel ifadesidir. Çağrısını Yüce Allah'a yönlendiren kişi, O'nun yüceliğini ve yardıma karşılık vericiliğini idrak eden bilinçtedir.

4 Benzer mesaj: Bakara 2:186. Yüce Allah her duaya cevap verecektir; ancak bu onları kulların istediği gibi kabul etmesi değildir. Çünkü insanlar bazen hayır sanarak şerri de isteyebilirler. Bkz. İsrâ 17:11.

5 Kendisine dua edilmesini isteyen ve dualara da cevap vereceğini (*el-mücîb*) söyleyen Yüce Allah'ı dinlemeyip, Fâtır 35:14'te vurgulandığı gibi kendilerine cevap dahi vermekten aciz putlardan yardım dilenen müşriklere şiddetli bir eleştiri getirilmektedir.

اَللّٰهُ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا ف۪يهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِراًۜ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍۢ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۘ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ
﴿٦٢﴾ كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذ۪ينَ كَانُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ
قَرَاراً وَالسَّمَٓاءَ بِنَٓاءً وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ
فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ الْحَيُّ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۜ اَلْحَمْدُ
لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ اِنّ۪ي نُه۪يتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَٓاءَنِيَ
الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبّ۪ي وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦٦﴾

61. Allah, içinde dinlenesiniz diye sizin için geceyi yaratan, (çalışıp kazanmanız için de) gündüzü aydınlık kılandır.[1] Şüphesiz ki Allah insanlara karşı lütufkârdır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.

62. İşte bu, her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah'tır.[2] O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl da (gerçeklerden) döndürülüyorsunuz!

63. Allah'ın ayetlerini inkâr etmiş olanlar, işte (gerçeklerden) böyle döndürülüyorlardı.

64. Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan[3] ve sizi temiz (helal) besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz Allah budur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!

65. O, daima diridir, O'ndan başka ilah yoktur. Dini O'na özgü kılarak O'na dua edin! *Hamd* (övgü) âlemlerin Rabbi Allah içindir.

66. De ki: "Bana Rabbimden apaçık deliller geldiğinde (de) Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınıza tapmam bana yasaklandı[4] ve bana 'Âlemlerin Rabbine teslim olmam' emredildi."[5]

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:67; Neml 27:86; Kasas 28:73.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:102; Yûnus 10:32; Hacc 22:6, 62; Nûr 24:25.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:6; Teğâbun 64:3; İnfitâr 82:7-8.

4 Bu cümle esasında bu tür "bilgiler gelmeden önce Hz. Muhammed müşriklerin yaptığı gibi yapıyordu" anlamını asla ve asla içermez. Çünkü Kâfirûn 109:4'te Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce de ifade edildiği gibi, Necm 53:2'de de onun hiçbir zaman sapmadığı ve azgınlaşmadığı bildirilmektedir.

5 Bu ayet En'âm 6:56. ayetle birlikte okunmalıdır. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınıza tapmam bana yasaklandı. Çünkü bana Rabbimden apaçık deliller geldi ve âlemlerin Rabbine teslim olmam emredildi."

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا
اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًاۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُٓوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذ۪ي يُحْي۪ي وَيُم۪يتُۚ فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ اَلَمْ
تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ يُجَادِلُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِ اللّٰهِۜ اَنّٰى يُصْرَفُونَۚ ﴿٦٩﴾ اَلَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَٓا اَرْسَلْنَا
بِه۪ رُسُلَنَاࣞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَۙ ﴿٧٠﴾

Surenin 67-76. ayetlerinde insanın yaratılışı ve insanların ömürleri, Yüce Allah'ın bazı sıfatları ve nankörlerin feci sonları dile getirilmektedir.

67. Sizi (önce) topraktan, sonra *nutfe*den (zigottan),[1] sonra *'alaka*dan (embriyodan) yaratan, sonra sizi bebek olarak (ana rahminden) çıkaran, sonra sizi yetişkinlik çağınıza ulaşmanız, ardından da ihtiyarlamanız için (yaşatan) O'dur. İçinizden daha önce vefat ettirilenler de vardır ve belirli bir vakte ulaşmanız için (sizi yaşatan da O'dur).[2] Umulur ki akıl edersiniz.[3]

68. O diriltendir, öldürendir. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece "Ol!" der, o da hemen olmaya başlar.[4]

69. Allah'ın ayetleri hakkında tartışanları görmedin mi? Nasıl da (gerçeklerden) uzaklaştırılıyorlar!

70. Onlar, Kitabı (Kur'an'ı) ve elçilerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. İleride (gerçeği) bilecekler!

1 Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Mü'minûn 23:12-13; Fâtır 35:11.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:60; Hacc 22:5.

3 Bu ayette insanın yaratılışıyla ilgili elementer aşama olan toprak, ardından biyolojik aşama olan ana rahminde yaşananların bir kısmı, sonrasında insan hayatı hakkında farklı yönlere dikkat çekilmektedir. Bilgi için bkz. Hacc 22:5; Mü'minûn 23:14; Secde 32:7-9; Zümer 39:6; Sâffât 37:11; Kıyâmet 75:37-38; İnsân 76:2; Mürselâat 77:20-24.

4 *Kün fe yekûnu* ifadesi genellikle "Ol" (der); o da hemen olur" şeklinde tercüme edilmektedir. Oysa burada hemen "olmaktan" değil, "oluşmaya başlamaktan" söz edilmektedir ki geniş zaman anlamı veren *yekûnu* kalıbı da bunu gerektirmektedir. Ayette yer alan *fe yekûnu* ifadesindeki *fe* edatı da oluşumun hemen başladığını gösteren bir anlam katkısı sunmaktadır. Bu konudaki kullanımlar: Bakara 2:117; Âl-i İmrân 3:47, 59; En'âm 6:73; Nahl 16:40; Meryem 19:35; Yâsîn 36:82; Mü'min 40:68.

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾
ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ
قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾

71-72. O zaman boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu hâlde[1] kaynar suya sürüklenecekler; sonra da ateşte yakılacaklardır.

73-74. Sonra onlara "Allah'ın peşi sıra ortak koştuklarınız nerede?" denecektir. Onlar da "Bizden kayboldular;[2] zaten biz önceleri hiçbir şeye yalvarmıyorduk!"[3] diyecekler. İşte böylece Allah o kâfirleri saptırır (sapkınlıkta bırakır).[4]

75. Bu (başınıza gelenler), sizin yeryüzünde haksız olarak şımarmanız ve aşırı derecede sevinip kibirlenmenizden ötürüdür.[5]

76. (Şöyle denecektir): "İçinde *ebedî* kalıcılar olarak cehennemin kapılarından girin!" Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür![6]

Surenin 77-85. ayetlerinde Son Saat'in gerçek olduğu, peygamberlerin gönderilme gerekçeleri, hayvanların yaratılış amacı, son andaki imanın işe yaramayacağı bildirilmektedir.

1 Ayette geçen *selâsil* kelimesi "zincirler" anlamına gelmektedir ve *silsileh* kelimesinin çoğuludur. Kur'an'da üç kez kullanılmakta ve uzunluğu 70 arşın olup cehennemliklere takılacak zincirler veya kelepçeler demektir. *Ağlâl* ellere takılan zincir ve kelepçeyi, *selâsil* ise daha çok ayaklara vurulan zincir ve prangayı ifade etmektedir. İbrâhîm 14:49 ve Furkân 25:13'te her iki anlamı içerecek şekilde *mukarranîne* (elleri boyunlarına kelepçelenmiş bir şekilde) kelimesiyle ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:6; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:24, 94; A'râf 7:37, 53; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Fussilet 41:48.

3 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Hayır, meğer biz önceden hiçbir şeye tapmıyormuşuz (taptıklarımız hiçbir şey değilmiş)."

4 Bu cümle Bakara 2:26. ayetle birlikte okunmalıdır.

5 Bu kalıpta bir kez de Neml 27:36'da geçen *tefrahûne* fiili "sevinmek", "şımarmak", "böbürlenmek" demektir. *Temrahûne* fiili ise "kendine aşırı güvenmek", "güven nedeniyle azgınlık yapmak", "kendini beğenmek", "alay etmek", "isyan etmek" gibi manalara gelmekte, her iki fiil de birbirine yakın manalar içermektedir.

6 Benzer mesaj: Zümer 39:72.

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّۚ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾ وَلَقَدْ
اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَۜ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ
اَنْ يَأْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي
جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۘ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ ف۪يهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً ف۪ي
صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَۜ ﴿٨٠﴾

77. Sabret! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir.[1] Onlara vadettiğimiz (azabın) bir kısmını sana gösteririz veya seni daha önce vefat ettiririz. (Onlar) sadece bize döndürüleceklerdir.[2]

78. Yemin olsun ki senden önce de elçiler göndermiştik. Onlardan kıssasını sana anlattıklarımız da var; kıssasını sana anlatmadıklarımız da var.[3] Hiçbir elçi, Allah'ın izni olmaksızın herhangi bir ayet (mucize) getiremez.[4] Allah'ın (azap) emri gelince de hüküm verilmiş (olur); *batılı* seçenler orada kaybetmiş (olacak)lardır.

79. Bir kısmına binesiniz, bir kısmının (etinden) yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratan Allah'tır.

80. Onlarda, sizin için daha nice yararlar vardır. Göğüslerinizdeki (kalplerinizdeki) arzuya onlar(ın) üzerinde ulaşırsınız.[5] Onların ve gemilerin üzerinde taşınırsınız.

1 Benzer mesajlar: Rûm 30:60; Mü'min 40:55.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:46; Ra'd 13:40.

3 Kur'an'da kıssası anlatılanların peygamberlerin tamamı olduğu algısı yanlış olduğu gibi, peygamberlerin sadece Orta Doğu'ya gönderildiği iddiası da doğru değildir. Kur'an'da kıssası anlatılanlar o dönemdeki muhatapların haklarında bilgi veya duyum sahibi olduğu peygamberlerdi. Zira Mekkeli müşrikler Kur'an'da kıssası anlatılan hiçbir peygamber için itirazda bulunmamıştır; çünkü kendileri de söz konusu peygamberler hakkında az veya çok bilgi sahibiydiler. İşte bu cümlede de esasında dikkat çekilen husus budur ve Nisâ 4:163-164 ile En'âm 6:34'teki bilgiyle de tamamen uyum söz konusudur.

4 Bu ayet mucize/ayet verme yetkisinin sadece Yüce Allah'ta olduğunu ifade etmekte ve elçilerinin mucize göstermenin kendi tasarruflarında olmadığını vurgulamaktadır. Ayrıca İsrâ 17:59'da da geçmiş kavimlerin kendilerine gösterilen mucizelere de inanmayarak inkârda ısrar etmelerinden dolayı Hz. Peygamber'e Kur'an dışında mucize verilmediğinden bahsedilmektedir.

5 Benzer mesajlar: Nahl 16:5-8, 66-69, 80; Mü'minûn 23:21-22; Yâsîn 36:71-73; Mü'min 40:79-80; Zuhruf 43:12-13.

وَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ فَاَيَّ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُنْكِرُونَ ﴿٨١﴾ اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوٓا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا
كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ
﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ
هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

81. (Allah) size delillerini gösteriyor. Allah'ın ayetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz ki!

82. Kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek üzere yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[1] Öncekiler bunlardan daha çoktu, kuvvetçe ve yeryüzündeki eserleri bakımından da daha sağlamdılar.[2] (Fakat) kazandıkları şeyler, onlara asla yarar sağlamamıştır.

83. Elçileri onlara apaçık bilgiler getirince, onlar kendilerinde bulunan (eksik) bilgiye güvenmişlerdi. (Buna karşılık) alay ettikleri şey kendilerini kuşatacaktır.[3]

84. Ağır azabımızı gördükleri zaman "Tek olan Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik." derler.

85. Allah'ın kulları hakkında süregelen kanunu olarak[4] azabımızı gördükleri zaman (o anki) imanları, kendilerine yarar sağlamamış (olacak)tır.[5] Kâfirler, orada kaybedeceklerdir.

1 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21; Muhammed 47:10.

2 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21; Zuhruf 43:8; Muhammed 47:13; Kâf 50:36.

3 Her kim her ne sebeple olursa olsun, Yüce Allah'ın gönderdiği vahye itibar etmez, bir anlamda onunla alay ederse alay etmesinin karşılığının kendisini çepeçevre kuşatacağını bilmelidir.

4 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:38, 62; Fâtır 35:43; Fetih 48:23.

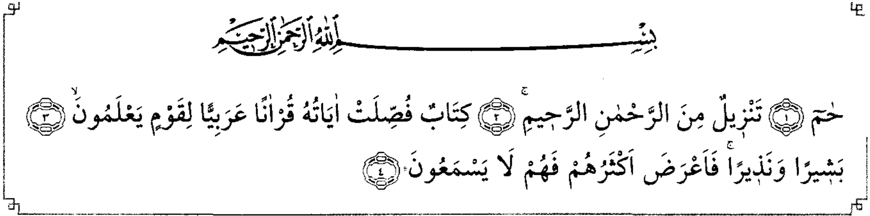
5 Ölüm anında veya Son Saat'te ya da mahşerde dile getirilecek olan iman ve tevbenin kabul edilmeyeceği çeşitli ayetlerde dile getirilmektedir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Duhân 44:13; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

41

FUSSİLET SURESİ

❀ 54 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 54 ayetten oluşan, adını üçüncü ayetinde yer alan ve "açıklanmış, açıkça ortaya konulmuş" anlamındaki *fussilet* fiilinden alan Fussilet suresi inişte 81, mushaf sırasında ise 41. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde vahyin kaynağı, Arapça oluş gerekçesi, inkârcıların olumsuz tutumu, Hz. Muhammed'in duruşu ve müminlerin birtakım özellikleri dile getirilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*[1]

2. (Bu kitabın) indirilişi *Rahmân* (ve) *Rahîm* (olan Allah) tarafındandır.

3-4. (Bu), ayetleri Arapça bir Kur'an olarak[2] açıklanmış,[3] bilen bir toplum için müjdeleyici ve uyarıcı olarak (indirilmiş) bir kitaptır. Fakat onların çoğu yüz çevirdi; artık dinlemezler.[4]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Kur'an'da 11 kez geçen *'arabiyy* kelimesi Kur'an'ın "Arapça lisana sahip" ilâhî bir mesaj olduğunu, ayrıca "açık ve anlaşılır" bir yapıya sahip kılındığını ifade etmektedir. Ayetler için bkz. Yûsuf 12:2; Ra'd 13:37; Nahl 16:103; Tâhâ 20:113; Şu'arâ 26:195; Zümer 39:28; Fussilet 41:3, 44; Şûrâ 42:7; Zuhruf 43:3; Ahkâf 46:12.

3 Ayetlerin apaçıklığıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:44.

4 Burada sözü edilenler elbette vahyin indirildiği dönem itibariyle Mekkeli müşriklerdir. Ancak hem daha önceki kavimlerin, hem de Kur'an'ın indirilişinden sonraki dönemlerde yaşayan insanların çoğunluğunun ilahi prensiplere karşı ilgisiz ve inançsız bir tavır içerisinde oldukları da bilinmektedir.

وَقَالُوا قُلُوبُنَا ف۪ٓي اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ وَف۪ٓي اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ
اِنَّنَا عَامِلُونَ ﴿٥﴾ قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَق۪يمُٓوا اِلَيْهِ
وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِك۪ينَ ﴿٦﴾

5. (İnkârcılar) şöyle demişlerdi: "Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda da bir (s)ağırlık vardır.[1] Bizimle senin aranda bir perde bulunmaktadır. (Sen istediğini) yap; biz de yapanlarız!"

6. De ki: "Ben yalnızca sizin gibi bir insanım. Bana 'ilahınızın tek bir ilah olduğu' vahyolunuyor.[2] Artık O'na yönelin;[3] O'ndan bağışlanma dileyin! Ortak koşanların vay hâline!"

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; İsrâ 17:46; Kehf 18:57; Lokmân 31:7; Fussilet 41:44; Câsiye 45:8; Muhammed 47:16. Yüce Allah vahyi anlamak istemeyenlerin kalplerinde kapalılık olduğunu ve kulaklarında da ağırlık bulunduğunu belirtmektedir. Kehf 18:57'de de zikredildiği üzere, Yüce Allah ayetin bu cümlesinde vahyinden yüz çevirip kendi elleriyle yaptıklarını unutanların nasıl bir akıbetle karşılaşacaklarını, nasıl bir sonla buluşturulacaklarını haber vermektedir. Rabbimiz vahyi anlamamaları için özellikleri sayılan inkârcı nankörlerin kalplerine [ekinneh] yani mecaz veya manevi anlamda "perdeler, örtüler, kapaklar" koyup yerleştirdiğini, kulaklarına da [vakr] yani "sağırlık veya ağırlık" koyduğunu bildirmektedir. Perdeler de ağırlıklar da "sebep" değil, vahiyden yüz çevirmenin "sonuç"larıdır. Bu tür cümlelere bakarak hiç kimse "kalplerinin mühürlü olduğunu, dolayısıyla hakkı ve hakikati anlamaktan menedildiklerini" söyleyemez. Konuyla ilgili bütün ayetler "sebep-sonuç ilişkisi" üzerinden anlaşılmalıdır. Kur'an'da pek çok ayette insanların hakikati anlamaları kendilerine emredilmektedir; çünkü onlara fıtrat, vicdan, akıl ve irade verilmesinin, kitap gönderilmesinin ve peygamber görevlendirilmesinin temel sebebi de budur. Gerçek bu şekilde ortada olmasına rağmen, ayetlerin mesajlarını yanlış yorumlamanın hiçbir anlamı yoktur. İnsanların vahyi anlamamaları için kalplerine perdeler, kulaklarına da ağırlıklar konulması onların kaderi değil, kendi tercihlerinin sonucudur. Çeşitli ayetlerde belirtildiği gibi, bu kişiler âhirete inanmadıkları ve çeşitli varlıkları Yüce Allah'a ortak koştukları, dahası Allah'a yalan isnat ettikleri için, bu inkârcıların kalplerindeki kapalılık ve kulaklarındaki ağırlıklar Yüce Allah'ın onlar için önceden belirlediği bir durum değil, sebep-sonuç bağlamında inkârcılık ve putperestlik noktasında kendi tercihlerinin sonuçları olarak görülmelidir. Tek Allah inancı, âhirete iman ve vahye karşı tutumlarındaki olumsuz tavırları onların pozisyonunu belirlemede etkili ve belirleyici olmuştur. Nitekim devam eden cümlede verilen mesaj da bu gerçeğin değişik bir ifadesidir.

2 Benzer mesaj: Kehf 18:110.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:89; Hûd 11:112; Şûrâ 42:15.

الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٧﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْاَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ
لَهُ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٩﴾

7. Onlar zekâtı vermezler; ahireti inkâr edenler de işte onlardır.

8. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için başa kakılmayan (kesintisiz) bir ödül vardır.[1]

Surenin 9-18. ayetlerinde yerin ve göklerin yaratılış süreci, uyarılara uymayanların akıbeti Âd ve Semûd kavimleri örnekliğinde dile getirilmektedir.

9. De ki: "Siz yeri iki günde (dönemde) yaratanı inkâr edip O'na ortaklar mı koşuyorsunuz! O, âlemlerin Rabbidir."[2]

1 Benzer mesajlar: İnşikâk 84:25; Tîn 95:6.

2 Yüce Allah, kâinatı ve elbette her şeyi yaratırken bir süreç sistemi kurmuştur ve bunu işletmektedir. Kur'an'da geçen *sittet-i eyyâm* "altı gün" ifadesi, kâinatın yaratılışının bir süreç ve çeşitli aşamalar geçirdiğini göstermektedir. Kur'an'da çeşitli ayetlerde göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin "altı gün"de yaratıldığına dair bilgiler vardır. Bu ayetlerde geçen "altı gün" ifadesinin her bir günü Dahhâk'in de belirttiği gibi bizim saydığımız türden 1000 yılı karşılayabilir. Bu 1000 yıl ifadesi ise "sürenin çok uzun bir zaman" olduğu anlamına gelmektedir. Konuyla ilgili ayetlerde geçen *yevm* "gün", *yevmeyni* "iki gün" ve *eyyâm* "günler" kelimeleri, bizim bildiğimiz türden 24 saatlik zaman dilimini ifade etmemektedir. Çünkü ilgili ayetlerde geçen *eyyâm* kelimeleri henüz mahlûkat yaratılmadan öncesi döneme aittir. Gün, hafta, ay, yıl, asır gibi zaman dilimleri Dünya ve Güneş'in de yaratılmış olduğu bu sisteme ait kavramlardır. Sistem yaratılmadan önceki şartlar için kullanılan bu kelimelerin farklı bir anlam verdiği açıktır. Bu nedenle tercümede "iki günde (iki evrede)" ifadesini kullanmayı tercih ettik. Yüce Allah, bu ayette "yeryüzünü iki günde yarattığını" beyan etmektedir. Burada sözü edilen "iki gün" elbette iki evre, iki dönem manasına gelmektedir. Bir sonraki ayette sözü edilen "ayrıntılı düzenleme" ifadeleri ile bu ilk ayet birlikte düşünüldüğünde bu ayette öncelikle yeryüzünün genel hatlarıyla "iki evrede" yaratılmaya başlandığı, sonraki iki günde ise detayların şekillendirildiği anlaşılmaktadır. Görülüyor ki ilk iki evrede yeryüzü yaratıldı, devam eden iki evrede yeryüzünün düzenlenmesi yapıldı; böylece yeryüzü ile ilgili yaratılış ve düzenleme toplam dört gün, yani dört evre sürmüştü. Diğer iki evrede ise daha önce duman halinde yaratılan göğe yönelinmiş ve iki evrede de gökler şekillendirilmiştir. Böylece evrenin yaratılışıyla ilgili 2 dönem (yeryüzünün yaratılışı)+2 dönem (yeryüzünün düzenlenmesi)+2 dönem (göklerin yaratılıp düzenlenmesi)=6 dönem söz konusu olmuştur. Gerçeği Allah bilmektedir.

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَٓا اَقْوَاتَهَا فٖي اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَٓاءً لِلسَّٓائِلٖينَ
﴿١٠﴾ ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَٓاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًاۜ قَالَتَٓا اَتَيْنَا
طَٓائِعٖينَ ﴿١١﴾ فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فٖي يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فٖي كُلِّ سَمَٓاءٍ اَمْرَهَاۜ وَزَيَّنَّا السَّمَٓاءَ
الدُّنْيَا بِمَصَابٖيحَۗ وَحِفْظًاۜ ذٰلِكَ تَقْدٖيرُ الْعَزٖيزِ الْعَلٖيمِ ﴿١٢﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً
مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَۜ ﴿١٣﴾ اِذْ جَٓاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُٓوا
اِلَّا اللّٰهَۜ قَالُوا لَوْ شَٓاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ ﴿١٤﴾

10. O, yere üzerinden ağır baskılar yerleştirmiştir.[1] Orada bereketler yaratmış ve orada tam dört günde (dönemde) isteyenler için eşit gıdalar belirlemiştir.

11. Sonra duman (gaz) hâlinde olan göğe yönelmişti.[2] Ona (göğe) ve yere "İsteyerek veya istemeyerek gelin!" deyince onlar da "İsteyerek geldik!"[3] cevabını vermişlerdi.

12. Böylece onları (gökleri) iki günde (dönemde) yedi gök[4] olarak yaratmış ve her göğe görevini vahyetmişti (bildirmişti).[5] Biz yakın göğü kandillerle ve koruma ile (koruyucu güçlerle) süslemiştik.[6] İşte bu güçlü, bilen (Allah)'ın ölçüsüdür.

13. Yüz çevirirlerse de ki: "Sizi Âd ve Semûd'un (başına gelen) yıldırım gibi bir yıldırıma (afete) karşı uyarıyorum!"

14. Hani elçiler onlara önlerinden ve arkalarından gelerek "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin!" dedikleri zaman, (onlar) "Rabbimiz (peygamber göndermek) isteseydi elbette melekleri gönderirdi.[7] Onun için biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz!" demişlerdi.[8]

1 Yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesiyle ilgili bkz. Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:29. Bu ayette de olduğu gibi *istevâ* fiili eğer *ilâ* edatıyla kullanılırsa "yönelmek" anlamına gelmektedir. Benzer bir kullanım için bkz. Fussilet 41:11. Yüce Allah bu cümlesinde "göğe yöneldiğini" beyan etmekte, dolayısıyla göğün yeryüzünden daha önce yaratıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü göğe yöneldiğinde onun daha önce duman halinde yaratıldığı da ifade edilmektedir. Kâinatın yaratılışıyla ilgili 40 civarındaki ayetten, yeryüzünün göklerden sonra yaratıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü ilgili ayetlerde büyük çoğunlukla *es-semâ'/es-semâvât* "gökler" kelimeleri önce, *el-ard* "yeryüzü" sözcükleri ise sonra zikredilmektedir. Bu noktada şu ayetleri hatırlamak gerekmektedir: "Sizin yaratılışınız mı daha güçlüdür, yoksa Allah'ın inşa ettiği gök mü? Allah, göğün (yüzen) cisimlerini yükseltmiş ve onları düzene kavuşturmuştur. Gecesini karanlık yapmış, (gündüz) ışığını çıkarıp var etmiştir. Daha sonra da yeryüzünü yayarak döşemiştir" (Nâzi'ât 79:27-30). Mealini verdiğimiz bu ayette yer alan *ba'de zâlike* ifadesi

"bundan sonra, daha sonra" demektir. Buradan hareketle, yeryüzünün göklerden sonra yaratılıp düzenlendiğini özellikle belirtmekte yarar görmekteyiz. Yüce Allah, benzer şekilde Bakara 2:29'da da yeryüzündeki bütün varlıkları insanlar için yarattığını, daha sonra göğe yönelip onu yedi gök halinde şekillendirdiğini beyan etmektedir. Bu ifadelerden hareketle, yeryüzünün daha önce yaratıldığı anlamı çıkartılmamalıdır. Çünkü hem Fussilet 41:12'de, hem de Bakara 2:29'da, "daha önce var edilmiş ve duman haline getirilmiş olan gök"ten bahsedilmektedir. Yaratılışta "önce göklerin", "sonra yeryüzünün" yaratıldığı gerçeğinden istisna olarak, Tâhâ 20:4. ayeti zikretmek zorundayız. Bu ayetteki durum, ayet sonlarındaki ses uyumunun sağlanması nedenine bağlanmalıdır. Çünkü surenin ilgili ayetlerindeki ses uyumu "â" şeklindedir ve *es-semâvât* kelimesinin sıfatı olan *el-'ulâ* kelimesi bu nedenle ayetin sonuna getirilmiştir. Böylece ayette önce *el-ard*, sonra *es-semâvât* kelimesi zikredilmiştir. Konuyla ilgili bütün ayetleri dikkate alarak, yaratılışın şu şekilde sıralandığını söyleyebiliriz: Önce gökler potansiyel olarak ve duman halinde yaratıldı. Daha sonra yeryüzü iki evrede ve bir bütün halinde yaratıldı. Ardından yeryüzüne çeşitli ağırlıklar veya dağlar yerleştirildi; bereketler verildi ve besinleri takdir edildi. Yeryüzüyle ilgili bu düzenlemeler yaratılışıyla birlikte 2+2 yani "dört evre"yi kapladı. Bundan sonra ise Yüce Allah, ayette de belirtildiği gibi, daha önce yarattığı ve duman halinde bulundurduğu göğe yöneldi ve onu da "iki dönem"de yedi gök halinde şekillendirdi. Bütün bu işlemler "altı dönemde, altı evrede" tamamlanmış oldu. Gerçeği Allah bilir. Kur'an ayetlerindeki olağanüstü ifadeler, önemli konularla ilişkilidir. Örneğin bu ayette belirtildiği şekilde evrenimizdeki her şeyin önceden "gaz" halinde uçuşan "atomlar" olduğu düşünülünce, sonra ise dünyamızdaki milyonlarca bitkinin, hayvanın, renkli manzaranın, müziğin bu gaz halinden dönüşümle oluştuğu üzerine tefekkür edince aklımıza şu gelmektedir: Bu basit gaz aşamasına tüm bu canlıları ve sanat eserlerini oluşturacak potansiyeli bilinçli şekilde koymuş olan Yüce Allah, bu süreçte kudret ve sanatını göstermektedir (Caner Taslaman, *Neden Müslümanım*, s.46).

3 Burada sözü edilen durum, göğün ve yerin bu ilahî emre boyun eğdiğini gösteren mecazi bir konuşma olarak yorumlanmalıdır.

4 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

5 Burada geçen *evhâ/vahy* fiili Yüce Allah için kullanıldığı ve muhatap da peygamber olmadığı için bu vahye "ilahi vahiy" denmektedir ve anlamı da "ilham etmek" demektir.

6 Benzer mesajlar: Hicr 15:16-17; Sâffât 37:6; Mülk 67:5; Cinn 72:8-9.

7 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:8; Hicr 15:7; Mü'minûn 23:24; Furkân 25:7; Zuhruf 43:53.

8 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmakta, küfrün tek millet olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Mü'minûn 23:51-53; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي
خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ ر۪يحًا صَرْصَرًا
ف۪ٓي اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذ۪يقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ
لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ
الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ
اَعْدَٓاءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا مَا جَٓاؤُ۫هَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ
وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

15. Âd kavmine gelince, yeryüzünde haksız yere kibirlenmiş ve "Bizden daha kuvvetli kim var!" demişlerdi. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ın, onlardan çok daha kuvvetli olduğunu görmediler mi? Onlar, ayetlerimizi inkâr ediyorlardı.[1]

16. (Bu nedenle) biz de onlara dünya hayatında alçaklık azabını tattıralım diye o kara günlerde soğuk bir rüzgâr göndermiştik.[2] Ahiret azabı elbette daha çok rezil edicidir. Onlara yardım da edilmez.

17. Semûd'a gelince, onlara doğru yolu göstermiştik ama onlar körlüğü doğru yola tercih etmişlerdi.[3] Böylece yapmakta oldukları kötülükler yüzünden küçük düşürücü azabın yıldırımı onları yakalayıp çarpmıştı.

18. İman edip *takvâlı* (duyarlı) davranmış olanları ise kurtarmıştık.[4]

Surenin 19-29. ayetlerinde mahşerdeki şahitlik, azgın insanların cehenneme atılacağı, kendi taraftarlarını ayartmaları, Kur'an'a saygısız tavırları, azapla cezalandırılacakları ve mahşerde kendilerini saptıranlara öfkeleri dile getirilmektedir.

19. O gün Allah'ın düşmanları, ateşe sürülmek üzere bir araya getirileceklerdir.

20. Sonunda oraya geldikleri zaman, işitme (duyu)ları, gözleri ve derileri işledikleri şeylerle ilgili olarak onların aleyhine şahitlik edecektir.[5]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:33.

2 Benzer mesajlar: Hâkka 69:6-8; Kamer 54:19-20.

3 Körlüğü hidayete, küfrü imana tercihle ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:23; İbrâhîm 14:3; Nahl 16:107.

4 Benzer mesaj: Neml 27:53.

5 Benzer mesajlar: İsrâ 17:36; Nûr 24:24; Yâsîn 36:65.

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذ۪ٓي اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ
مَرَّةٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١) وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَٓا اَبْصَارُكُمْ وَلَا
جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَث۪يرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ (٢٢) وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذ۪ي ظَنَنْتُمْ
بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ (٢٣) فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا
فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَب۪ينَ (٢٤) وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَٓاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ
عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ف۪ٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِر۪ينَ (٢٥)

21. (Kişiler) derilerine "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?" diyecek, onlar da "Her şeyi konuşturan Allah bizi de konuşturmuştur. İlk kez sizi de O yaratmıştır. Yalnızca O'na döndürüleceksiniz." diyeceklerdir.[1]

22. Siz işitme (duyu)nuzun, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz. Ancak yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sanıyordunuz.

23. Rabbiniz hakkında beslediğiniz işte bu zan var ya, sizi o mahvetti ve kaybedenlerden oldunuz.

24. Dayanabilirlerse onların yeri ateştir.[2] (Mahşerde Allah'ı) hoşnut etmek isterlerse istekleri asla kabul edilmeyecektir.[3]

25. Biz onlara birtakım arkadaşlar sardırmıştık[4] da onlar, önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bunlara süslü göstermişlerdi. Kendilerinden önce geçen cinler ve insanlardan oluşan ümmetler hakkında (uygulanacak azap) sözü onlar için de gerçekleşmiştir.[5] Şüphesiz ki onlar kaybedenlerdi.

1 Dünya şartlarında konuşabilmek nasıl ki başlangıçta Yüce Allah'ın koyduğu yasalar sayesinde gerçekleşiyorsa, mahşerde de benzer başka yasalar devreye sokulacak ve konuşmaz sanılan şeyler pek tabii ki konuşturulmuş olacaktır.

2 Yüce Allah mahşerde bu gibi yanlış zan sahibi kişilerin cezasının ateş azabı olacağını bildirmekte, azabın şiddetine ve elemine dayansalar da dayanmasalar da ebedi olarak kalacakları yerin ateş, yani cehennem olacağını bildirmektedir. Bu konuda benzer mesaj içeren ayetlerden birisi de İbrâhim 14:21'dedir.

3 Bu mesaj Nahl 16:84, Rûm 30:57 ve Câsiye 45:35. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Burada "sebep-sonuç" ilişkisi vardır. Bu ayet şeytanın kimlere dost kılınacağının delilidir. Benzer mesajlar: A'râf 7:27; Meryem 19:83; Şu'arâ 26:221-222; Zuhruf 43:36.

5 Benzer mesaj: Ahkâf 46:8.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًاۙ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ جَزَٓاءُ اَعْدَٓاءِ اللّٰهِ النَّارُۚ
لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِۜ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

26. Kâfir olanlar, "Bu Kur'an'ı dinlemeyin; (okunurken) onunla ilgili gürültü yapın! Umulur ki galip gelirsiniz!" demişlerdi.[1]

27. Kâfir olanlara elbette şiddetli bir azabı tattırmaktayız ve elbette onları yaptıklarının en kötüsüyle (kat be kat) cezalandıracağız.[2]

28. İşte o Allah düşmanlarının[3] cezası ateştir. Ayetlerimizi inkâr etmelerinin karşılığı olarak[4] orada onlara *ebedî* kalacakları yurt (cehennem) vardır.

1 Ayette yer verilen konu Mekkeli kâfirlerin Kur'an okunurken gürültü yapmalarını birbirlerine telkin etmeleridir. Böyle yaparak Kur'an'a karşı galip geleceklerini zannediyorlardı. Kur'an okunurken onu dinlemek ve başka sesleri kesmek A'râf 7:204'te herkese emredilmektedir. Benzer şekilde "Kur'an okunurken gürültü yapmak" aynı zamanda Tevbe 9:32 ve Saff 61:8'de de belirtildiği gibi Yüce Allah'ın nurunu söndürmek anlamına gelmektedir. Bu durum bazen İbrâhîm 14:9'da belirtildiği gibi "elçilerin ağızlarına ellerini tıkamakla" gerçekleşmiştir. Ayrıca Hz. Nuh'un da benzer bir tepki ile karşılaştığı Nûh 71:7'de ifade edilmektedir. Demek ki hakikate karşı duran küfür tek millettir; aynı hatadan ve metottan beslenmektedir. Hacc 22:72'de belirtildiği üzere vahyi aktaranlara karşı saldırgan bir tutum sergilemek de bu kapsamda düşünülmelidir.

2 Bu ayet ve sonrasında gelen ayet; Mekke'de yaşamın dayanılmaz noktaya geldiği, saldırı ve işkencelerin kat be kat, iyice arttığı bir dönemi gözler önüne sermektedir. Zira bu dönemde ilk hicrete izin verilmiş (Zümer 39:10) ve müslümanlardan bir grup 616 ve 619 yıllarında Habeşistan'a hicret etmişlerdi. Bakara 2:261, Nisa 4:40, En'am 6:160. ayetlerde ifade edilen "iyiliklere kat kat ödül" ve Şûrâ 42:40'ta belirtilen "kötülüklere sadece kötülük kadar ceza prensibi"nin burada kat kat (ya da en kötüsüyle) cezalandırmaya dönüştüğü görülmektedir. Bu durum bir çelişki değil, müşriklerin müminleri yurtlarından hicret ettirecek derecede işkence ve saldırılarının sürekli artmasına karşılık azabın da artırılması olarak anlaşılmalıdır.

3 Ayette bahsedilen "Allah düşmanları"ndan kasıt, şeytana ve tağuta uyanlar, insanlara zulmedenler, bir-tek olan Yüce Allah'a ortak koşanlar, Allah'ı reddeden bütün inkârcılardır.

4 Cehennemlikler için ebedi olarak yaşanacak olan cehennem ateşinin aslında onların dünyadaki kazanımlarının sonucu olduğunun bildirilmesidir. Onlar dünya hayatında Allah'ın ayetlerini bile bile inkâr ettikleri, Kur'an hakikatlerinin anlaşılıp yaşanmaması için vahiyle ilgili ileri geri, aslı astarı olmayan şeyler söylemeleri ve yapılan bütün uyarıları reddetmeleri sebebiyle kendi sonlarını kendileri hazırlamış olacaktır.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا
لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا
تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ اَوْلِيَٓاؤُ۬كُمْ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَه۪ٓي اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِنْ
غَفُورٍ رَح۪يمٍ ﴿٣٢﴾

29. Kâfir olanlar şöyle diyeceklerdir: "Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları bize göster de aşağılanmışlardan olsunlar diye onları ayaklarımızın altına alalım!"[1]

Surenin 30-39. ayetlerinde iman ve istikamet sahiplerine meleklerin iletmekte olduğu müjdeler, Yüce Allah'a davetin gerekliliği, müslüman vurgusunun ve kötülükleri iyiliklerle karşılamanın önemi, bunu kimlerin başarabileceği, şeytandan kurtulma çabaları, evrendeki birtakım delillerin özellikleri dile getirilmektedir.

30. Şüphesiz ki "Rabbimiz Allah'tır." deyip sonra doğru yolda olanlara[2] melekler "Korkmayın, üzülmeyin, size vadedilen cennetle[3] sevinin!" (diyerek) inerler.[4]

31-32. (Melekler şöyle derler): "Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Orada, çok bağışlayan, çok merhametli olan (Allah)'tan bir ikram olarak sizin için canlarınızın çektiği her şey vardır ve istediğiniz her şey orada sizin için (hazırlanmış olacak)tır."[5]

1 Bu ayet A'râf 7:38-39, Ahzâb 33:67-68 ve Sâd 38:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayette verilmek istenen mesaj dünya hayatında birileri tarafından saptırılanların kendilerini saptıranlara yönelik mahşerdeki tutumları ele alınmakta, onları ayaklarının altına alıp ezmek isteyecekleri dile getirilmekte, bütün muhataplar uyarılmaktadır. Müşriklerin "cin" inancına dair ayetler için bkz: En'âm 6:100; Sebe' 34:12-14; Sâffât 37:158; Sâd 38:36-38; Necm 53:19-26; Kalem 68:2; Cin 72:1-15.

2 Benzer mesaj: Ahkâf 46:13.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:43; Enbiyâ 21:103; Sâd 38:54; Kâf 50:32.

4 Meleklerin inmeleriyle ilgili olarak bkz. Meryem 19:64; Kadir 97:4. Ayrıca koruyucu meleklerle ilgili olarak da bkz. En'âm 6:61; Ra'd 13:11.

5 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَٓا اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّن۪ي مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا
تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُۜ اِدْفَعْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذ۪ي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ
حَم۪يمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُواۚ وَمَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظ۪يمٍ ﴿٣٥﴾ وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ
مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٣٦﴾

33. Allah'a davet eden,[1] iyi iş(ler) yapan ve "Ben müslümanlardanım!" diyenden daha güzel sözlü kim olabilir ki![2]

34. İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav![3] Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sımsıcak bir dost olur.

35. Buna ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük payı olan kimse kavuşturulur.[4]

36. Sana şeytandan bir kışkırtma gelirse hemen Allah'a sığın! Şüphesiz ki yalnızca O duyandır, bilendir.[5]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Cinn 72:20.

2 Bu ayette bir müslüman duruşu ortaya konulmakta, "Müslüman"lıktan öte başka herhangi bir isimle anılmaya ihtiyaç olmaması gerektiğine dikkat çekilmek istenmektedir.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:22; Mü'minûn 23:96; Kasas 28:54. Hz. Muhammed'in şu hadisi de bu ayetlerle ilişkilidir: "Kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki onu silsin, mahvetsin" (Tirmizî, Birr, 55; Dârimî, Rikâk, 74; Ahmed b. Hanbel, V, 153, 158). Diğer yandan ayetten şöyle bir mesaj da alınabilir: Hz. Musa ve Hz. Harun hakikat düşmanı olan Firavun'a gönderilirken vahyi güzellikle anlatmaları örneğinde olduğu gibi, Hz. Peygamber'den de aynı tavır istenmektedir. Tevhidle şirk/küfür bir olmadığı gibi iyilikle kötülük de elbette bir değildir. Vahye dayanarak sözün en güzelini konuşanlar, kötülüklerle başa çıkmada başarı şanslarını artırırlar. Her ne kadar Firavun, Nemrut, Ebu Cehil, Hâmân, Kârûn gibi art niyetli inkârcılar güzel sözden nasibini almasalar ve inkârda direnseler de bu yöntem diğer insanlar için önemli bir tebliğ ilkesi oluşturmaktadır.

4 Yüce Allah, kötülükleri iyilikle, en güzel şekilde karşılamanın çok önemli bir davranış modeli olduğunu beyan ettikten sonra, bunu sadece ve sadece sabredenlerin ve faziletten büyük bir payı olanların başarabileceğini *mâ* ve *illâ* edatlarını iki kez kullanarak "vurgulu" ifadelerle beyan etmektedir. Kişileri intikam duygularından uzaklaştırmak, sadece ve sadece sabırla, erdem, güzel ahlak ve hayırdan büyük bir paya sahip olmakla mümkündür.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:200; Nahl 16:98; Mü'minûn 23:97-98.

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ
الَّذٖي خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذٖينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ
بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا
الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ اِنَّ الَّذٖي اَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتٰى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٣٩﴾

37. Gece ve gündüz, güneş ve ay O'nun delillerindendir. Güneş için de ay için de secde etmeyin![1] Yalnızca O'na (Allah'a) ibadet ediyorsanız, (bilin ki) onları da yaratan Allah için secde edin![2]

38. İnsanlar kibirlenirlerse (bilsinler ki) Rabbinin yanında bulunan (melekler), hiç bıkmadan gece gündüz O'nu *tesbih* ederler (yüceltirler).[3]

39. Yeri boynu bükük (çorak) görmen de O'nun delillerindendir. Biz onun (toprağın) üzerine suyu indirdiğimiz zaman bir de bakarsın ki kıpırdayıp kabarır.[4] Onu (toprağı) dirilten (Allah) elbette ölüleri de diriltendir. Şüphesiz ki O her şeye gücü yetendir.[5]

1 Burada dikkat çekilen husus, secdenin Yüce Allah için yapılması gerektiğine vurgu yapmaktır. Güneş için ve ay için yapılan secde onları ilah edinme amacıyla yapılmış olacağı için Yüce Allah güneş için de ay için de secde yapılmaması, secdenin güneş ve ay dâhil her şeyi yaratan Allah için yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Neml 27:24'te de benzeri bulunan bu tür ifadelerle meleklerin Hz. Âdem için Yüce Allah'a yapmaları istenen secde kesinlikle birbirinden farklıdır; bu yüzden birbirine karıştırılmamalıdır.

2 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19. Ayrıca bu ayetin mesajında müşriklerin Allah'la aralarında aracı kullanarak ya da güneşe ve aya yaptıkları secdenin/ibadetin (Zümer 39:3) bir değeri olmadığı, secdelerini/ibadetlerini sadece Yüce Allah'a has kılmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

3 Meleklerin *tesbihi* ve ibadetiyle ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:172; A'râf 7:206; Ra'd 13:13; Nahl 16:49; Enbiyâ 21:19, 20; Zümer 39:75; Mü'min 40:7.

4 Ayette sözü edilen "toprağın/yerin kıpırdayıp kabarması", kışın ölen/öldürülen çeşitli ürün ve bitkilerin ilkbaharla birlikte dirilmesi/diriltilmesi yani yeşerip canlanmasıdır.

5 Benzer mesaj: Hacc 22:5-6.

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَاۜ اَفَمَنْ يُلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَأْت۪ٓي اٰمِناً يَوْمَ
الْقِيٰمَةِۜ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْۙ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَٓاءَهُمْۚ وَاِنَّهُ
لَكِتَابٌ عَز۪يزٌۙ ﴿٤١﴾ لَا يَأْت۪يهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِه۪ۜ تَنْز۪يلٌ مِنْ حَك۪يمٍ حَم۪يدٍ ﴿٤٢﴾
مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ ق۪يلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَۜ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٤٣﴾

Surenin 40-48. ayetlerinde vahyin gücü, peygamberlere karşı verilen ortak olumsuz tepki, Hz. Musa örnekliğinde ilahî sistemin evrenselliği, Son Saat'in sadece Yüce Allah'ın bilgisinde oluşu ifade edilmektedir.

40. Ayetlerimiz hakkında eğriliğe sapanlar bize gizli kalmazlar.[1] Kıyamet günü ateşin içine atılacak olan mı hayırlıdır; yoksa (huzurumuza) güvenle gelecek olan mı? Dilediğinizi yapın! Şüphesiz ki O yaptıklarınızı görendir.

41. Şüphesiz ki kendilerine *zikr* (Kur'an) geldiğinde onu inkâr edenler (kayıptadır). Şüphesiz ki o yüce bir kitaptır.[2]

42. Ona önünden de arkasından da *batıl* gelemez.[3] O (doğru) hüküm veren, övgüye layık olan (Allah)'tan indirilmedir.

43. Sana söylenmekte olan, senden önceki elçilere söylenmiş olandan başka bir şey değildir.[4] Şüphesiz ki senin Rabbin hem bağışlama sahibidir hem de elem verici bir azabın sahibidir.

1 A'râf 7:180 ve Nahl 16:103'te de geçen *yülhıdûne* fiili "sapmak", "saptırmak", "doğruluktan eğrilmek", "haktan batıla sapmak", "istikametten ayrılmak", "Kur'an'a imandan meyledip kaymak", "yalanlamak" gibi anlamlar içermekte ve Yüce Allah'ın ayetleri konusunda hakikatten ayrılıp batılı tercih edenlerin bu yaptıklarının Yüce Allah'a gizli kalmayacağı ifade edilmek istenmektedir. Bu kelime ile aynı kökten gelen mülhıd kelimesi de "sapan", "dinden çıkan kişi" demektir.

2 Bu ayetin son cümlesinden itibaren Fussilet 41:42-44. ayetler Kur'an'ın uydurma olduğunu iddia edip Kur'an'ı inkâr eden ve vahye kör ve sağır kesilen müşriklere/kafirlere cevap niteliğindedir.

3 Bu ayet hiçbir şeyin Kur'an'ı, onun hükümlerini geçersiz kılamayacağının delilidir. Klasik ***nesh*** anlayışı Nisâ 4:82, Hacc 22:51 ve Sebe' 34:5, 38. ayetler ışığında yeniden değerlendirilmelidir.

4 Burada kavmi tarafından yalanlanan Hz. Peygamber'e moral verilmektedir. Dini öğretilerdeki amaç birliğiyle ilgili bkz. En'âm 6:90; Nahl 16:118; Şu'arâ 26:196; Şûrâ 42:13; Necm 53:36-37; A'lâ 87:18-19.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى
وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى اُولٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾
وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَفِي
شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

44. Biz onu yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık "Ayetleri açıklanmalı değil miydi?[1] Arap'a yabancı dilden (kitap) olur mu?" derlerdi.[2] De ki: "O, inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır.[3] İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir (s)ağırlık vardır ve o (Kur'an) onlara kapalıdır.[4] (Sanki) onlara uzak bir yerden sesleniliyor!"[5]

45. Yemin olsun ki biz Musa'ya da Kitabı vermiştik fakat onda anlaşmazlığa düşülmüştü. Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı elbette aralarında (hemen) hüküm verilirdi.[6] Şüphesiz ki onlar (Mekkeliler) de ondan (Kur'an'dan) kuşkulandıran bir şüphe içindedir.[7]

46. Kim iyi bir iş yaparsa (bu) kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir.[8] Rabbin kullara asla haksızlık edici değildir.

1 Ayetlerin açıkça ortaya konulmasıyla ilgili bkz. En'âm 6:55, 97, 98, 114, 119, 126, 154; A'râf 7:32, 52, 145, 174; Tevbe 9:11; Yûnus 10:5, 24, 37; Hûd 11:1; Yûsuf 12:111; Ra'd 13:2; İsrâ 17:12; Rûm 30:28; Fussilet 41:3.

2 Bu ayet Şu'arâ 26:199. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:57; İsrâ 17:82.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; İsrâ 17:46; Kehf 18:57; Lokmân 31:7; Fussilet 41:5; Muhammed 47:16. Bu konudaki açıklamamız için bkz. Fussilet 41:5.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:114, 119; A'râf 7:52; Hûd 11:1-2; İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; Rûm 30:58; Fussilet 41:3.

6 Yüce Allah'tan geçmiş olan kelime yani hüküm onların cezalandırılmasıyla ilgilidir. Eğer böyle bir prensip veya ilke söz konusu olmasaydı, inkârcılar ve müşriklerle ilgili olarak hemen azap hükmü verilmiş, öncekilerin ve sonrakilerin hepsi de helak edilmiş olurdu. Buradan anlaşılıyor ki ayetin bu cümlesinden maksat öncelikle son ümmetin inkârcıları olsa da esasında bütün zamanların insanları kast ediliyor demektir.

7 Benzer mesaj: Hûd 11:110.

8 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا
بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ اَيْنَ شُرَكَٓاءِيۙ قَالُٓوا اٰذَنَّاكَۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٨﴾ لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَٓاءِ الْخَيْرِۘ وَاِنْ
مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُ۫سٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هٰذَا لِي
وَمَٓا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَٓائِمَةًۙ وَلَئِنْ رُجِعْتُ اِلٰى رَبّ۪ٓي اِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰىۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
بِمَا عَمِلُواۘ وَلَنُذ۪يقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾

25. CÜZ

47. O (Son) Saat'in bilgisi, yalnızca O'na bırakılır (O'na aittir).[1] O'nun bilgisi dışında hiçbir meyve kabuğunu yarıp çıkamaz; hiçbir dişi gebe kalamaz ve doğuramaz. (Allah) onlara (müşriklere) "Ortaklarım nerede!" diye seslendiği gün "(Buna dair) bizden hiçbir şahit olmadığını sana arz ederiz!" diyeceklerdir.

48. (Böylece dünyada) yalvarıp durdukları (şeyler) onlardan uzaklaşmış,[2] kendileri için kaçacak hiçbir yer olmadığını da anlamış (olacak)lardır.[3]

Surenin 49-54. ayetlerinde nankör insan psikolojisinin tahlili, tarifi imkânsız savrulmaları, evren kitabından ayetlere karşı duyarsızlıkları ve Yüce Allah'ın her şeyi kuşatan gücü ele alınmaktadır.

49. İnsan, hayır (mal) istemekten bıkmaz. Kendisine bir kötülük dokunursa hemen üzülüp ümitsizliğe düşer.[4]

50. Şüphesiz ki kendisine dokunan bir zarardan sonra biz ona bir rahmet (bolluk) tattırırsak "Bu benim hakkımdır;[5] o (Son) Saat'in gerçekleşeceğini de sanmıyorum;[6] Rabbime döndürülmüş olursam bile şüphesiz ki O'nun katında benim için daha güzel (şeyler) vardır!" der.[7] Kâfir olanlara (dünyada) yaptıklarını elbette bildireceğiz; onlara ağır azaptan elbette tattıracağız.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:94; A'râf 7:37; Hûd 11:21; Nahl 16:87; Kasas 28:75; Mü'min 40:74.

3 Buradaki *zannû* fiili "sanmak" değil, mahşerde gerçeklerle karşılaşıldığı için "bilmek, anlamak" anlamına alınmalıdır.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:9; Me'âric 70:20-21.

5 Benzer mesajlar: Kasas 28:78; Zümer 39:49.

6 Benzer mesaj: Câsiye 45:32.

7 Benzer mesajlar: Kehf 18:35-36; Meryem 19:77.

وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِهٖۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَٓاءٍ عَرٖيضٍ ﴿٥١﴾ قُلْ
اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فٖي شِقَاقٍ بَعٖيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرٖيهِمْ
اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفٖٓي اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّۜ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ شَهٖيدٌ ﴿٥٣﴾ اَلَٓا اِنَّهُمْ فٖي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَٓاءِ رَبِّهِمْۜ اَلَٓا اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحٖيطٌ ﴿٥٤﴾

51. Biz o (nankör) insana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer.[1] Kendisine bir şer dokunduğu zaman da uzun yakarışta bulunur.

52. De ki: "Bir düşünsenize,[2] o (Kur'an) Allah katından ise siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman uzak bir ayrılıkta (ona şiddetle karşı) olandan daha sapkın kim olabilir ki!"[3]

53. Onlara ufuklardaki ve kendi nefislerindeki delillerimizi ileride göstereceğiz[4] ki onun (Kur'an'ın) gerçekliği onlara apaçık olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!

54. Dikkat edin! Onlar, Rableriyle karşılaşma konusunda şüphe içindedir. Dikkat edin! Şüphesiz ki O her şeyi kuşatıcıdır.

1 Benzer mesaj: İsrâ 17:83.

2 Kur'an'daki *eraeytüm* ifadeleri, "söyler misiniz!", "gördünüz mü?", "bir düşünsenize!", "söyleyin bakalım!", "ne dersiniz?", "bana haber verin!" gibi anlamlar içermektedir.

3 Benzer mesaj: Ahkâf 46:10.

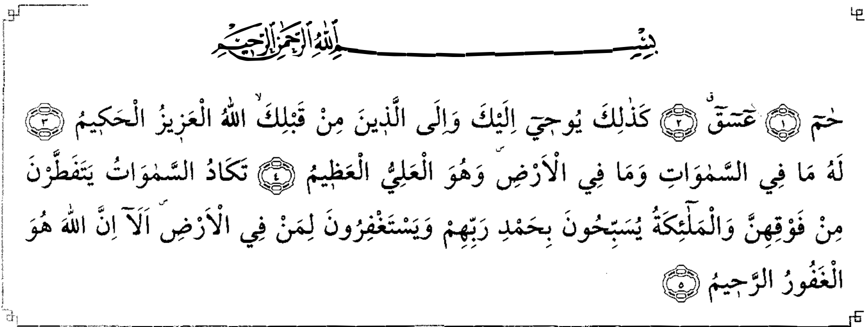
4 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-âfâk* (ufuklar) ifadesiyle kastedilenin "yıldızlar, gece-gündüz, aydınlıklar, karanlıklar, dört ana unsur denilen şeyler" olabileceği belirtilmekte, "*enfüs*" ile kastedilen ise "yavrular, ceninler, ana rahmindeki karanlıkların içindeki oluşumlar, insanlar" şeklinde yorumlanmaktadır. Benzer mesajlar: Yûsuf 12:105; Neml 27:93; Zâriyât 51:20-21. Diğer yandan, ufuklardaki delillerden kasıt, müşriklerin gelecekte başlarına geleceklere bizzat şahit olacaklarını, helaki/belaları/azabı yaşayacaklarını ve göreceklerini; nefislerindeki delillerden kasıt da başlarına gelecek dünya ve ahiret azabından dolayı içlerinde hissedecekleri acı azabı ifade ediyor olabilir.

42

ŞÛRÂ SURESİ

❀ 53 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 53 ayetten oluşan, adını 38. ayette yer alan ve "danışma kurulu" anlamındaki *şûrâ* kelimesinden alan Şûrâ suresi inişte 82, mushaf sırasında ise 42. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde Yüce Allah'ın otoritesi, meleklerin durumu, inkârcıların gidişatı, vahyin amacı ve gerçek dostun Yüce Allah olduğu bildirilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*
2. *'Ayn. Sîn. Kâf.*[1]
3. Güçlü, (doğru) hüküm veren Allah senden öncekilere (olduğu gibi) sana da işte böyle vahyetmektedir.
4. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca O'na aittir. O yücedir, büyüktür.
5. Neredeyse üstlerinden gökler çatlayacak![2] Melekler de Rablerini *hamd* (övgü) ile *tesbih* ediyor (yüceltiyorlar) ve yeryüzündekiler için bağışlanma diliyorlar.[3] Dikkat edin! Yalnızca Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Burada kastedilen şey inkârcıların Yüce Allah'a uygun olmayan sıfatlar yakıştırmasıdır. Benzer mesaj: Meryem 19:90-91.

3 Benzer mesaj: Mü'min 40:7.

وَالَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ اللّٰهُ حَفٖيظٌ عَلَيْهِمْۘ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكٖيلٍ ﴿٦﴾ وَكَذٰلِكَ
اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فٖيهِ فَرٖيقٌ
فِي الْجَنَّةِ وَفَرٖيقٌ فِي السَّعٖيرِ ﴿٧﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَآءُ
فٖي رَحْمَتِهٖ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ﴿٨﴾ اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَآءَ فَاللّٰهُ هُوَ
الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٩﴾

6. O'nun peşi sıra dostlar edinenleri Allah daima gözetlemektedir. Sen onlar üzerinde asla *vekil* (güven kaynağı) değilsin.[1]

7. Şehirlerin anasını[2] (Mekkelileri) ve onun çevresindekileri uyarman[3] ve asla şüphe olmayan toplanma günüyle (ilgili) onları uyarman için sana böyle Arapça bir Kur'an vahyettik. (İnsanların) bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemde (olacak)tır.

8. Allah dileseydi onları tek bir ümmet yapardı.[4] Fakat O, dileyeni (layık gördüğünü) rahmetine koyar. Zalimlerin ise hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur.

9. Yoksa onlar, Allah'ın peşi sıra dostlar mı edindiler! (Oysa) Allah -işte O- gerçek dosttur. O ölüleri diriltecektir; O her şeye gücü yetendir.

Surenin 10-18. ayetlerinde Yüce Allah'ın eşsiz ve benzersiz oluşu, her şeyi kendisinin bildiği, din olarak evrensel değerler gönderdiği, hayata dair temel bazı ilkelerin ne olduğu, ilahî mesajların indiriliş amacı ve aceleciliğin yanlışlığı ifade edilmektedir.

1 Bu ayette gerçek koruyucunun da dayanağın da Yüce Allah olduğu ifade edilmektedir.

2 Ayette geçen *ümmü'l-kurâ* tamlaması "şehirlerin anası" manasına gelmekte, Mekke için kullanılmaktadır; ayette kastedilen ise elbette "Mekke şehri" değil, orada yaşayan "Mekkeliler"dir.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:79; En'âm 6:19; A'râf 7:158; Enbiyâ 21:107; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Cum'a 62:2-3.

4 Yüce Allah dilemesi halinde insanları "İslam ehli ve dindar" olacak şekilde "bir tek ümmet" yapabileceğini beyan ederek kudretine vurgu yapmaktadır. Ayetin başındaki *lev* edatı "olsaydı, dileseydi" manasını vermekte, ancak bunu Yüce Allah'ın dilemediği anlaşılmaktadır. Hayat imtihana endekslendiği için başlangıçtan sonra insanların ayrılığa düşmeye devam ettikleri, böylece tercihleri doğrultusunda imtihanlarının devam edeceği hatırlatılmaktadır. Benzer mesajlar: Mâide 5:48; En'âm 6:35, 107, 149; Yûnus 10:99; Hûd 11:118-119; Ra'd 13:31; Nahl 16:9, 93; Secde 32:13.

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ اِلَى اللّٰهِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبّ۪ي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُن۪يبُ ﴿١٠﴾

10. Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeydeki (konunun) hükmü Allah'a aittir.[1] İşte, Rabbim Allah budur. Yalnızca O'na güvendim ve yalnızca O'na yöneli- rim.[2]

1 Dünya hayatında insanlar arasında çıkan ihtilaflı konularda çözümün Yüce Allah'a ait olduğu yani Kur'an'da yer aldığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, Kur'an'da insan hayatını ilgilendiren en önemli konularda hükümlerin yer aldığı kabul edilmelidir. Demek ki insanlar arasındaki ihtilaflar Kur'an sayesinde sona erdirilir, erdirilmelidir. Kur'an'da hangi konularda hükümler yer almışsa onlar uygulanmalı, başka arayışlara başvurulmamalıdır. Esasında konuya biraz daha yakından bakıldığında ihtilaflı bir konu varsa hakeme ihtiyaç vardır demektir. Konuyla ilgili olarak En'âm 6:114'te şöyle buyrulmaktadır: "(De ki): Size (gerçekleri) apaçık ortaya koymuş olarak *el-Kitab*'ı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacakmışım!" Konuyla ilgili olarak Nisâ 4:59'da da şöyle buyrulmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan *ülü'l-emre* (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Resûl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem daha hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir." Bu ayette müracaat edilmesi gereken yerler bağlamında Yüce Allah ve Hz. Peygamber zikredilmektedir. Konuyla ilgili olarak Nisâ 4:65'te de şöyle buyrulmaktadır: "Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." Burada sözü edilen Hz. Peygamber'in hakemliği meselesini bu defa "Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab'ı hak ile indirdik; hainlerden taraf olma!" mealindeki Nisâ 4:105'in ışığında anlamak gerekmektedir. Demek ki Hz. Peygamber'in hakemliği ona indirilen Kitâb ile bağlantılıdır; onun din adına kendi başına vahiyden uzak ve vahiyden yoksun bir hakemliği kesinlikle söz konusu olamaz. Eğer Hz. Peygamber'in hakemliği kendisine indirilen Kitâb yani Kur'an ile olacaksa o zaman hakem tektir ve o da Kur'an'ı gönderen Yüce Allah'tır. Konuya böyle bakınca, En'âm 6:114. ayette zikredilen "Allah'tan başkasını hakem mi arayayım?" beyanının anlamı gayet net bir şekilde ortaya çıkmakta, Kur'an'dan başka temel ve başucu kaynağı arayışı vazgeçilmez sanılan önemini kaybetmiş olmaktadır.

2 "İşte Rabbim Allah budur" ifadesi bir tevhid ilanı içermektedir; sonrasında gelen cümlelerde ise *takdîm-te'hîr* denen *hasr/kasr* yani "vurgulu" ifade teknikleri yer alarak güvenilecek tek makamın Yüce Allah olduğu ve yine sadece O'na yönelmek gerektiğine özellikle dikkat çekilmek istenmektedir.

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًاۚ يَذْرَؤُكُمْ
فِيهِۜ لَيْسَ كَمِثْلِه۪ شَيْءٌۚ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿١١﴾ لَهُ مَقَال۪يدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١٢﴾

11. O, gökleri ve yeri yoktan yaratandır.[1] Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır; bu (düzen)de sizi (çoğaltıp) yaymaktadır.[2] Hiçbir şey, O'nun benzeri gibi bile olamaz.[3] O duyandır, görendir.[4]

12. Göklerin ve yerin anahtarları, yalnızca O'nun (katında)dır.[5] (Allah) rızkı dilediğine açarak (bol) da verebilir, kısarak (dar) da.[6] Şüphesiz ki O her şeyi bilendir.

1 Yüce Allah, bu cümlede kendisini *fâtır* sıfatıyla tanıtmaktadır. *F-t-r* kökünden gelen bu kelime, "bir şeye fıtrat kazandıran güç", "çekirdeği yarıp içini gün yüzüne çıkaran irade", "yoktan var eden kudret" gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da sekiz kez geçen *fetara* fiili ile altı ayette geçen *fâtır* sıfatı Yüce Allah'a nispet edilmekte ve "yoktan yaratmak anlamında" kullanılmaktadır. Benzer mesajlar: En'âm 6:14; Yûsuf 12:101; İbrâhîm 14:10; Fâtır 35:1; Zümer 39:46.

2 Yüce Allah insanların çiftler halinde yaratılmasının devamında bu sistem içerisinde çoğalmalarını sağladığını beyan etmekte, bu şekilde insanların dünya hayatında çoğalıp her tarafa yayıldıklarını bildirmektedir.

3 Bu ayet Nahl 16:74 ve İhlâs 112:4. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki mesaj, hiçbir şeyin Yüce Allah'a denk ve benzer olamayacağını ortaya koymaktır. Yüce Allah ile ilgili akla her ne geliyorsa bilinmelidir ki Allah o değildir; onun dışındadır. Anlaşılıyor ki Allah'ın zatının ne olduğu/zatı bilinemez.

4 Bu ayet Yüce Allah'ın mutlak otoritesini göstermektedir. Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:101-103; Nûr 24:35; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

5 Benzer mesaj: Zümer 39:63. Ayette geçen *mekâlîd* kelimesi *mıklid* veya *mıkled* kelimelerinin çoğuludur ve "kilitler", "anahtarlar", hatta "hazineler" manasına gelmektedir. Hatta bazı alimlerimiz bu kelimenin tekilinin bulunmadığını, Farsça'dan gelip Arapçalaştırılan kelimelerden olduğunu belirtmişlerdir. Yüce Allah göklerin ve yerin anahtarlarının veya kilitlerinin ya da hazinelerinin sadece kendi kontrolünde bulunduğunu beyan etmekte, bir anlamda En'âm 6:59'da da belirtildiği gibi gaybın anahtarlarının sadece kendi katında olduğunu ifade etmiş olmaktadır. "Göklerin ve yerin kilitlerinin sahibi olmak" oralardaki tek tasarruf sahibinin kendisi olduğunu, kainattaki bütün hükümranlığın kendi kontrolünde bulunduğunu ifade etmekle eşdeğerdir. Ayette lehû ifadesinin başta oluşu cümleye bir de "sadece ve sadece O'na aittir" şeklinde hasr/kasr yani "vurgu" manası katmaktadır.

6 Benzer mesajlar: Ra'd 13:26; İsrâ 17:30; Kasas 28:82; 'Ankebût 29:62; Rûm 30:37; Sebe' 34:36, 39; Zümer 39:52.

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدّ۪ينِ مَا وَصّٰى بِه۪ نُوحًا وَالَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِه۪ٓ اِبْرٰه۪يمَ وَمُوسٰى
وَع۪يسٰٓى اَنْ اَق۪يمُوا الدّ۪ينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا ف۪يهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِك۪ينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ اَللّٰهُ يَجْتَب۪ٓي
اِلَيْهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ٓي اِلَيْهِ مَنْ يُن۪يبُ ﴿١٣﴾

13. "Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!" diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi (Allah) size de din (yasa) kıldı.[1] (Fakat) kendilerini çağırdığın bu (din) ortak koşanlara ağır geldi.[2] Allah dilediğini (layık olanı) kendisine (peygamber olarak) seçer[3] ve kendisine yöneleni de doğru yola ulaştırır.[4]

1 Yüce Allah din konusunda bize kanun olarak belirlediği şeyleri daha önce Hz. Nûh'a da, bu arada Hz. Peygamber'e de, aynı şekilde yine daha önce Hz. İbrahim'e, Hz. Musa'ya ve Hz. İsa'ya da emrettiğini bildirerek, ilahi mesajlardaki kaynak ve ruh birlikteliğine dikkat çekmektedir. Bu noktada Nisâ' 4:26'da "Yüce Allah'ın bu ümmeti önceki ümmetlerin yoluna iletmeyi istediği" bilgisi mutlaka hatırlanmalıdır. Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; En'âm 6:90; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Şûrâ 42:13; Necm 53:56; Beyyine 98:5.

2 Tevhide yani vahye yönelik davet her kime ağır geliyorsa bilsin ki onda şirkle ilgili bir sorun vardır.

3 Demek ki peygamberlik *kesbî* yani kazanmayla değil, *vehbî* yani ilahi belirlemeyle verilmiştir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:179; Nahl 16:121; Hacc 22:75.

4 Yüce Allah ayetin bu kısmında kimlere hidayet edeceğiyle ilgili olarak son derece önemli bir hususa değinmektedir. Bu cümlenin anlam bakımından benzerleri Kur'an'da çeşitli ayetlerde yer almakta, hepsinden de aynı vurgu söz konusu edilmektedir. Yüce Allah hidayet ve dalalet vermedeki uygulamasını bir kurala bağlamaktadır. Buradan hareketle, Yüce Allah'ın dileyenleri saptıracağını, onları sapkınlıkta terk edeceğini söyleyebiliriz. Dilemek kulun iradesiyle tecelli eder; ancak kulun tercih edip istediği şeyi yaratmak ise Yüce Allah'ın kontrolündedir. Yüce Allah dileyeni/layık gördüğünü saptırır; hakikate yönelenlere de hidayet eder. Ayetin sonundaki "(Allah) kendisine yöneleni de doğru yola iletir" ifadesi, kulun Yüce Allah'a yönelmesi, hakikate doğru adım atması manasına gelmekte, böylelerine Yüce Allah'ın hidayet edeceği beyan edilmektedir. Teğâbun 64:11'de "Kim Allah'a iman ederse onun kalbine hidayet eder" buyrulurken de verilmek istenen mesaj aynıdır. Demek ki hidayet bir "sonuç"tur; onun "sebeb"i ise kişinin hidayeti istemesi, o uğurda adım atmasıdır. Yüce Allah, kendisine doğru adım atıp yönelene hidayet eder. Benzer mesajlar: Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; Fâtır 35:8; Müddessir 74:31.

وَمَا تَفَرَّقُوٓا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّ الَّذٖينَ اُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفٖي شَكٍّ مِنْهُ مُرٖيبٍ ﴿١٤﴾
فَلِذٰلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ
وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَللّٰهُ
يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَاِلَيْهِ الْمَصٖيرُ ﴿١٥﴾ وَالَّذٖينَ يُحَٓاجُّونَ فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجٖيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ
دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ ﴿١٦﴾

14. (Müşrikler) kendilerine bilgi geldikten sonra, sadece aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düştüler.[1] Belirli bir süreye kadar Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, elbette aralarında hüküm verilirdi.[2] Onlardan sonra kitaba vâris kılınanlar (Mekkeliler) de şüphesiz ki ondan (Kur'an'dan) kuşkulandıran bir şüphe içindedir.

15. İşte onun için sen davet et ve emrolunduğun gibi doğru ol![3] Onların heveslerine uyma! De ki: "Ben Allah'ın indirdiği (her) kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimizdir; sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir.[4] Sizinle bizim aramızda delil (getirmeye gerek) yok. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır; dönüş de yalnızca O'nadır.

16. Çağrısına (bütün sorularına) cevap verildikten sonra, Allah hakkında tartışmaya girenlerin delilleri Rableri katında boştur. Onlara bir gazap vardır ve onlar için şiddetli bir (de) azap vardır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:19; Yûnus 10:93; Câsiye 45:17; Beyyine 98:4.

2 Yüce Allah'tan geçmiş olan "kelime" yani hüküm onların cezalandırılmasıyla ilgilidir. Eğer böyle bir prensip veya ilke söz konusu olmasaydı ihtilafa ve tefrikaya düşen önceki milletlerle ilgili olarak hemen azap hükmü verilmiş, öncekilerin ve sonrakilerin hepsi de helak edilmiş olurdu. Buradan anlaşılıyor ki ayetin bu cümlesinden maksat, son ümmetin müşrik inkârcıları sanılsa da esasında bütün zamanların inkârcılarının kast edildiğinde şüphemiz yoktur.

3 Emrolunduğu üzere istikamet sahibi olunması emriyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:89; Hûd 11:112.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:63, 72; Kasas 28:55; Sebe' 34:25; Kâfirûn 109:6.

اَللّٰهُ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْم۪يزَانَۜ وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَر۪يبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ
بِهَا الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَاۚ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَاۙ وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّۜ اَلَٓا اِنَّ الَّذ۪ينَ
يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَف۪ي ضَلَالٍ بَع۪يدٍ ﴿١٨﴾ اَللّٰهُ لَط۪يفٌ بِعِبَادِه۪ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْقَوِيُّ
الْعَز۪يزُ ﴿١٩﴾ مَنْ كَانَ يُر۪يدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ ف۪ي حَرْثِه۪ۚ وَمَنْ كَانَ يُر۪يدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِه۪
مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ نَص۪يبٍ ﴿٢٠﴾

17. Kitabı ve ölçüyü bir amaç ile indiren Allah'tır.[1] Belki de o (Son) Saat çok yakındır.[2] Onu sana bildirecek olan ne olabilir ki![3]

18. Ona (Son Saat'e) inanmayanlar, onunla ilgili olarak acele ederler. İnananlar ise ondan korkar ve onun gerçek olduğunu bilirler. Dikkat edin! O (Son) Saat hakkında tartışanlar, uzak bir sapkınlık içindedir.

Surenin 19-29. ayetlerinde dinî esasları belirlemede başkalarının etkinliğinin olamayacağı, risaletin ecir endeksli bir görev olduğu, Yüce Allah'ın kullarının tevbelerini kabul edişi, yağmur vesilesiyle onlara rızık verici oluşu belirtilmektedir.

19. Allah kullarına cömerttir; dilediğini rızıklandırır. O kuvvetlidir, güçlüdür.

20. Kim ahiret kazancını istiyorsa, onun kazancını artırırız. Kim de dünya kazancını istiyorsa ona da ondan (bir şeyler) veririz. Fakat onun ahirette hiçbir payı yoktur.

1 Ayette geçen *el-Kitab* kelimesi, son ilahî mesaj olması bakımından "Kur'an" ve evrensel anlamda "bütün ilahî mesajlar"dır. Buradaki *el-mîzân* sözcüğü ise "denge kanunu, adalet, ölçü" anlamlarını içermekte, bu şekilde insanla ilişkili olan inanç, davranış, hukuk, ahlak, adab vs. her konuda bir dengenin ve adaletin bulunduğu ifade edilmiş olmaktadır.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

3 Bu cümle "Sen nereden bilebilirsin ki" şeklinde de tercüme edilebilir. Kur'an'da *ve mâ edrâke* ifadelerinin aksine Ahzâb 33:63 ve 'Abese 80:3'te de geçen bu ifade cevabı verilmeyen bir hitaptır. Yani Kur'an'da çeşitli surelerde geçen *ve mâ edrâke* ifadelerinin cevabı yine Yüce Allah tarafından bir sonraki ayet grubunda veya bütünüyle vahiyd özel mahiyet ve içerikte verilirken; *ve mâ yüdrîke* ifadelerinin cevabı verilmemiştir.. Ancak ifade "sen bunu Allah bildirmedikçe bilemezsin" mesajını içerir.

اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدّ۪ينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّ
الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى الظَّالِم۪ينَ مُشْفِق۪ينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ف۪ي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَٓاؤُ۫نَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ
الْكَب۪يرُ ﴿٢٢﴾ ذٰلِكَ الَّذ۪ي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ ف۪يهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾

21. Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği şeyleri kendilerine dinî bir hüküm olarak belirleyen ortakları mı var![1] Ayırıcı söz[2] olmasaydı elbette aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz ki zalimlere elem verici bir azap vardır.

22. Yaptıkları şeyler başlarına gelirken zalimlerin korkudan titrediklerini göreceksin. İman edip iyi işler yapanlar da cennetlerin bahçelerinde (olacaklar)dır. Rablerinin katında onlara diledikleri her şey vardır.[3] Asıl büyük lütuf işte budur.

23. İşte Allah'ın, iman edip iyi işler yapan kullarına müjdelediği (ödül) budur. De ki: "Ben buna karşılık (Allah'a) yakın olmayı sevmenizden başka sizden herhangi bir ücret istemiyorum."[4] Kim güzel bir davranışta bulunursa onun (sevabını) güzelce artırırız. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, şükrün karşılığını çok verendir.

1 Bu cümle dinin sahibinin bütünüyle Yüce Allah olduğunu vurgulamaktadır. Bkz. Zümer 39:2, 3, 11, 14. Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'e karşı çıkışlarının hiçbir gerekçesi yoktur; çünkü ilâhî kaynaktan beslenen bir dayanakları bulunmamaktadır. Dolayısıyla dünya hayatına ve ahirete yönelik kanaatlerinin herhangi bir tutar tarafı ve değeri yoktur.

2 *Kelimetü'l-fasli* tamlaması "karar verme sözü", yani "nihai yargılamanın, hüküm vermenin mahşer gününe erteleneceği sözü" demektir. Bu tamlama "cezayı erteleme hükmü, kararı", "ayrıntılı hesabın yapılması hükmü" gibi anlamlar içermektedir. Burada kastedilen ise azabın belirli bir süreye ertelenmesine dair önceden kararlaştırılmış olan "kelime"nin geçmiş olması demektir.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

4 Bu ayette özellikle "yakınlıkta sevgi" ifadesi ile kastedilenin ehl-i beyt sevgisi olduğu iddia edilse de bu doğru olamaz; çünkü davet kime ise yakınlık isteği de ona olmalıdır ki kastedilen Yüce Allah'tır. Ayrıca Yüce Allah'ın dinini yaymak ve insanlara ulaştırmak için yapılan tebliğ faaliyetlerinin karşılığında ücret alınmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Ecir beklenen işten ücret alınmamalı, ücreti alınan şeyin ecri beklenmemelidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Yûnus 10:72; Hûd 11:29, 51; Yûsuf 12:104; Furkân 25:57; Şu'arâ 26:109, 127, 145, 164, 180; Sebe' 34:47; Yâsîn 36:21; Sâd 38:86; Tûr 52:40; Kalem 68:46.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۚ فَاِنْ يَشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَۜ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ
الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾ وَهُوَ الَّذٖي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوا عَنِ
السَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَۙ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجٖيبُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزٖيدُهُمْ مِنْ
فَضْلِهٖۜ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِي الْاَرْضِ
وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّهُ بِعِبَادِهٖ خَبٖيرٌ بَصٖيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذٖي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا
قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُۜ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمٖيدُ ﴿٢٨﴾

24. Yoksa onlar (senin için) "Allah'a yalan uydurdu"[1] mu diyorlar? Allah dilerse senin de kalbini mühürler(di).[2] Allah *batılı* yok eder; sözleriyle gerçeği ortaya koyar.[3] Şüphesiz ki O göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

25. O, kullarının tevbesini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.

26. (Allah) iman edip iyi işler yapanların çağrısına (duasına) icabet eder (cevap verir); lütfundan onların (ödülünü) artırır. Kâfirlere gelince, onlara da şiddetli bir azap vardır.

27. Allah kullarına rızkı bolca verseydi yeryüzünde azarlardı. Fakat O, (rızkı) dilediği ölçüde indirir. Şüphesiz ki O, kullarından haberdardır, görendir.

28. O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır.[4] O dosttur, övülmeye layık olandır.

1 Hz. Muhammed'e "müfteri" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Ahkâf 46:8.

2 Bu ayet Hâkka 69:44-47. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Buradaki mesaj, Yüce Allah'a iftira etmenin ne kadar korkunç bir hata olduğuna Hz. Muhammed üzerinden dikkat çekilmesidir. Yüce Allah'a iftira eden kişi peygamber bile olsa onun da kalbinin mühürleneceği bildirilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Enfâl 8:8; Yûnus 10:82.

4 Lokmân 31:34 ve Hadîd 57:20'de de geçen *el-ğays* kelimesi "yağmur" manasına gelmektedir. Sonrasındaki *rahmeh* kelimesi de tıpkı Furkân 25:48'de geçtiği gibi "yağmur" anlamında yorumlanabileceği gibi, yağmur vesilesiyle insanlara ulaştırılan "ilahi rahmet ve merhametin görüntüleri" veya "yağmurun bitirdiği bereketler" şeklinde de anlaşılabilir. Bu durum hem ihtiyaç duyulan yörelere yağmurun yağdırılmasını, hem de yağmur vesilesiyle elde edilen rızıkların muhtaç insanlara ulaştırılmasını içerir.

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ ف۪يهِمَا مِنْ دَٓابَّةٍۜ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَٓاءُ قَد۪يرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَٓا اَصَابَكُمْ مِنْ مُص۪يبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْد۪يكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَث۪يرٍۜ ﴿٣٠﴾ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِز۪ينَ فِي الْاَرْضِۚ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿٣١﴾

29. Gökleri, yeri ve bu ikisinde yaydığı canlıları yaratması da O'nun delillerindendir.[1] O, dilediği zaman bunları bir araya toplamaya da gücü yetendir.

Surenin 30-43. ayetlerinde insanların başına gelen sıkıntıların sebebi, Yüce Allah'ın aciz bırakılamayacağı, gemilerin ve rüzgârların durumu, kulların çeşitli özellikleri dile getirilmektedir.

30. Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle kazandıklarınız (yaptıklarınız) yüzündendir.[2] (Allah) çoğunu da affeder.

31. Yeryüzünde (O'nu) asla aciz bırakamazsınız.[3] Sizin için Allah'a rağmen dost da yardımcı da yoktur.

1 Göklerde ve yerde debelenen canlıların varlığıyla ilgili benzer mesaj: Nahl 16:49. Bu ayette yer alan *fîhimâ* ifadesinden maksat sadece "yeryüzü" olarak anlaşılırsa canlıların sadece yeryüzünde olduğu sonucu elde edilmiş olur. Ancak buradaki zamirin *tesniye* yani "ikili" bir mana içermesi nedeniyle maksadı "gökler ve yeryüzü" olarak anlamak gerekmektedir. Bu durumda sadece yeryüzünde değil, diğer gezegenlerde de canlıların bulunmasının önünde herhangi bir engel olmadığı gibi, böyle bir olayın gerçekliğinin ispatı noktasında araştırmalar yapılması gerektiği de son derece açık bir gerçektir. Bu ayetin mesajı Nahl 16:49'la birlikte anlaşılmalıdır. Orada şöyle buyrulmaktadır: "Göklerde bulunanlar, yerdeki canlılar ve bütün melekler, büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler." Yüce Allah önceki ayetin mesajını devam ettirmekte ve hem göklerde hem de yeryüzünde debelenen ne kadar canlı varlık varsa hepsinin zorunlu bir şekilde ve sadece Yüce Allah için secde halinde yani boyun bükmüş olduklarını beyan etmektedir. Her iki ayette de yer alan *min dâbbetin* ifadesi yeryüzüyle ilişkilendirilse de yeryüzündekilere ilave olarak göklerde de şimdilerde bizim bilmediğimiz canlıların olabileceğini gösterebilir. Ayetin devam eden kısmında yer alan *him/hum* "onlar" zamiri göklerde de canlılar, hatta akıllı varlıklar bulunduğunun bir delili olarak düşünülebilir; gerçeği sadece ve sadece Yüce Allah bilir. Göklerdeki canlılar manasında maksat eğer "melekler" ise zaten sorun kalmamaktadır. Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Nahl 16:49; Lokmân 31:10; Şûrâ 42:29; Câsiye 45:4.

2 Bu ayet Âl-i İmrân 3:165, Nisâ 4:62, 79, Kasas 28:47, Rûm 30:41 ve Şûrâ 42:48. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Ahkâf 46:32.

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾ اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهِؕ
اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍۙ ﴿٣٣﴾ اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾
وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِنَاۜ مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَٓا اُو۫تِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ ﴿٣٦﴾

32. Denizde dağlar gibi akıp giden (gemi)ler de O'nun (varlığının) delillerindendir.[1]

33. (Allah) dilerse rüzgârı durdurur da (gemiler denizin) üzerinde (öylece) kalakalırlar.[2] Şüphesiz ki bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için dersler vardır.[3]

34. Veya yaptıkları yüzünden (Allah) onları helak eder; pek çoğunu da affeder.[4]

35. Ayetlerimiz hakkında tartışanlar (var ya, bilsinler ki) onlar için kaçacak yer yoktur.

36. Size verilen şeyler, dünya hayatının geçimliğidir. Allah katında olanlar ise iman edip sadece Rablerine güvenenler için hayırlı ve kalıcı olandır.[5]

1 Râzî'ye göre *el-fülk* kelimesi "hareket etmemekte, durmakta olan gemi" demektir. "Yüzmeye hazır hale geldiğinde gemiye" *es-sefîneh* denmektedir. Akıp giden gemi için de *el-câriyeh* kelimesi kullanılmaktadır (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXIX, 103).

2 Yüce Allah denizlerde yüzen yelkenli gemiler için vazgeçilmez durumda olan rüzgarı kesmesi, yani durdurması halinde onların artık hareket edemez duruma geleceğini ve öylece suyun üzerinde kalakalacaklarını bildirmekte, böylece rüzgarın deniz taşımacılığındaki önemine dikkat çekmektedir. Rüzgarın kesilmesi durumunda o dönem itibariyle kullanılmakta olan yelkenli gemiler nasıl ki denizin üzerinde öylece hareketsiz kalmış olacaklarsa, aynı şekilde bugün itibariyle denizlerde kullanılan diğer araçların da tâbi kılındığı yasaları durdurması halinde onların da hareket edemeyecekleri sonucunu elde edebiliriz. Gemilerin hareketinde rüzgarın belirleyiciliği ne kadar önemli olsa da ondan çok daha önemli olan husus, suyun kaldırma kuvvetidir. Eğer sudan bu özellik giderilirse hiçbir deniz vasıtası hareket edemez; böylece tarihsel sanılan bu ayetin mesajının aslında evrensel olduğu ortaya çıkmış olur.

3 "Sabreden ve şükreden kullar için ibretlerin varlığı"yla benzer mesajlar: İbrâhim 14:5; Lokmân 31:31; Sebe' 34:19.

4 Bu son ifade "Allah pek çok kez de insanların yapıp ettiklerinden vazgeçer, onları cezalandırmaz" demektir.

5 Benzer mesaj: Kasas 28:60.

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَۚ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ
وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۖ وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۚ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ اِذَٓا اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ
يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَاۚ فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

37. Onlar büyük günahlardan ve çirkinliklerden kaçınır;[1] kızdıkları zaman da bağışlarlar.[2]

38. Onlar Rablerinin çağrısına cevap verir ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir.[3] Kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler (verirler).

39. Bir haksızlığa uğradıkları zaman haklarını savunur (yardımlaşır)lar.[4]

40. Bir kötülüğün cezası, (en çok) ona denk bir kötülüktür.[5] Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun ödülü Allah'a aittir.[6] Şüphesiz ki O, zalimleri sevmez.

1 Benzer mesajlar: Nisâ 4:31; Necm 53:32.

2 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:134.

3 Bu ayet Âl-i İmrân 3:159 ve Neml 27:32. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Sureye adının verildiği *şûrâ* kelimesinin geçtiği bu ayette insanların kendi aralarındaki işlemlerde birbirlerine danışmaları gerektiği, istişareye dayalı bir hayat sürdürmelerinin çok önemli olduğu ifade edilmek istenmektedir.

4 Bir kez de Şu'arâ' 26:93'te geçen *yentesırûne* fiili "kendilerini savunmak", "yardımlaşarak saldırıya karşı durmak", "yardımlaşmak", "haklarını savunmak", "intikam almak" gibi anlamlar içermektedir.

5 Bu ayet cezalandırmayla ilgili bütün mesajların merkezini oluşturmaktadır. Bu nedenle suça verilecek cezaların en çok suç kadar olabileceği, fazlasına izin verilmediği anlaşılmakta, böylece hukuka çok önemli bir ilke kazandırılmış olmaktadır. Benzer mesajlar: Nahl 16:126; Hacc 22:60.

6 Yüce Allah herhangi bir kötülüğün cezasının en çok o kötülük kadar olabileceğini beyan ettikten sonra, her kim bir kötülüğe karşılık affı seçer ve sulhtan yani barıştan yana bir tavır sergilerse, onun ecrinin Yüce Allah'a ait olduğunu haber vermektedir. Affetmek en büyük intikamdır ve bu sayede düşmanlıkların önü alınabilmektedir. Zira kötülüklere iyilikle karşılık verilmesi durumunda taraflar arasında sıcak bir iletişimin başlayacağı ve düşmanların sımsıcak dostlar olabileceği Fussilet 41:34'te açıkça ifade edilmektedir. Ayette *'afâ* ve *asleha* fiillerinin tekil kalıpta getirilmiş olması, af ve sulhun ferdi suçlarda ve davalarda söz konusu olabileceğini, kamusal alanda kamuya yönelik işlenen suçlarda böyle bir af seçeneğinin kullanılamayacağına bir işaret söz konusudur. Çünkü kişiler sadece kendilerine yönelik haksızlıkları affedebilirler; hiç kimse başkası adına başkasının hakkını ve hukukunu affetme yetkisine sahip değildir. Yüce Allah bu ayette kötülüklere kötülükle karşılık vermek yerine, affı tercih etmenin çok daha hayırlı sonuçlar doğuracağını bildirmektedir. Çünkü "kötülüğü iyilikle karşılamak"la ilgili olarak Ra'd 13:22, Mü'minûn 23:96 ve Fussilet 41:34'te verilen bilgiler konuyu açıklamada son derece önemli mesajlar içermekte, affetmenin önemini ortaya koymaktadır.

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَب۪يلٍ ﴿٤١﴾ اِنَّمَا السَّب۪يلُ عَلَى الَّذ۪ينَ يَظْلِمُونَ
النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ
ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِه۪ وَتَرَى الظَّالِم۪ينَ
لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَب۪يلٍ ﴿٤٤﴾ وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِع۪ينَ
مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ الْخَاسِر۪ينَ الَّذ۪ينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ
وَاَهْل۪يهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَٓا اِنَّ الظَّالِم۪ينَ ف۪ي عَذَابٍ مُق۪يمٍ ﴿٤٥﴾

41. Kim haksızlığa uğradıktan sonra haklarını savunur (yardımlaşır)sa,[1] onlara herhangi bir yol (ceza) yoktur.

42. Ancak insanlara haksızlık edenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere yol (ceza) vardır. İşte onlar için elem verici bir azap vardır.

43. Kim sabreder ve bağışlarsa şüphesiz ki bu (davranışı) yapılmaya değer işlerdendir.

Surenin 44-53. ayetlerinde zalimlerin hâlleri, ilahî davete icabetin gerekliliği, insanların cinsiyet sahibi kılınmalarının ilkesi, Yüce Allah'ın insana konuşmasının prensibi, vahyin ruh ve nur oluşu ifade edilmektedir.

44. Allah kimi saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa), bundan sonra artık onun hiçbir dostu yoktur.[2] Azabı gördüklerinde zalimlerin "Dönecek bir yol var mı?" dediklerini görürsün.

45. Ona (ateşe) sunulurlarken onların, alçaklıktan (başlarını öne) eğerek göz ucuyla gizli gizli baktıklarını göreceksin.[3] İnananlar da "Şüphesiz ki kaybedenler, kıyamet günü kendilerine ve ailelerine (destekçilerine) yazık edenlerdir." diyeceklerdir.[4] Dikkat edin! Zalimler, *ebedî* bir azap içindedir.

1 Bu kalıpta bir kez de Muhammed 47:4'te geçen *intesara* fiili "cezalandırmak", "yardım etmek", "haklarından gelmek", "öç, intikam almak", "savunmak" gibi anlamlar içermektedir.

2 Yüce Allah'ın saptırdığının, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:46; Câsiye 45:23.

3 Bu ifade zalimlerin mahşerde yaşayacağı zillet ve mahcubiyetin her halde zirve noktasıdır. Boynu bükük bu insanlar başları dik değil de boyunları önlerine eğilmiş bir şekilde gizliden gizliye etrafa bakınacaklar ve bir kaçış yeri arayışında olacaklardır. Benzer mesajlar: İbrâhim 14:42; Kalem 68:43; Me'âric 70:44.

4 Benzer mesaj: Zümer 39:15.

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾
اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَاٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ
مِنْ نَكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاِنَّٓا اِذَٓا اَذَقْنَا
الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾
لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ اِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ الذُّكُورَ
﴿٤٩﴾ اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَٓاءُ عَقِيمًا اِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

46. Onların, Allah'ın peşi sıra kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah kimi saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık onun için herhangi bir yol yoktur.[1]

47. Allah'tan geri döndürülmesi imkânsız olan bir gün gelmeden önce Rabbiniz(in çağrısına) uyun! O gün, sizin için sığınak yoktur; hiçbir şeyi inkâr da edemezsiniz.

48. Yüz çevirirlerse, biz seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik.[2] Sana düşen (görev), sadece tebliğdir.[3] Biz insana katımızdan bir rahmet (bolluk) tattırdığımız zaman ona sevinir. Elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir kötülük gelirse,[4] şüphesiz ki insan çok nankördür![5]

49. Göklerin ve yerin otoritesi, yalnızca Allah'a aittir. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları verir; dilediğine de erkek çocukları verir.[6]

50. Veya onları hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift (ikiz) verir. Dilediğini de kısır yapar. Şüphesiz ki O bilendir, gücü yetendir.

1 Yüce Allah'ın saptırdığının, yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Câsiye 45:23.

2 Hz. Peygamber'in zorba olmayışıyla ilgili bkz. En'âm 6:104, 107; Kâf 50:45; Ğâşiye 88:22.

3 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Teğâbun 64:12; Ğâşiye 88:21.

4 Bu ayet Bakara 2:155, Nisâ 4:62, 79, Kasas 28:47, Rûm 30:41 ve Şûrâ 42:30. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:12; Nahl 16:54; İsrâ 17:67; 'Ankebût 29:65; Rûm 30:33; Lokmân 31:32; Zümer 39:8, 49.

6 Bu ayetlerde insanların cinsiyetlerini belirleyenin Yüce Allah olduğu ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:6; Mü'min 40:64; Teğâbun 64:3; İnfitâr 82:7-8.

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ
بِاِذْنِهِ مَا يَشَآءُ اِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي
مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا وَاِنَّكَ لَتَهْدِيٓ
اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ اَلَآ اِلَى
اللّٰهِ تَصِيرُ الْاُمُورُ ﴿٥٣﴾

51. Allah bir insana ancak vahiy yoluyla yani (manevi bir) perde arkasından konuşur yani bir elçi (melek) gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder.[1] Şüphesiz ki O çok yücedir, (doğru) hüküm verendir.

52. İşte böylece sana da emrimizden bir *rûh* (Kur'anı)[2] vahyettik. Sen o Kitabı ve (esasları belirlenmiş) o imanı bilmezdin.[3] Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi (layık olanı) kendisiyle doğru yola ulaştırdığımız bir *nûr*[4] (ışık) kıldık. Şüphesiz ki sen doğru yolu göstermektesin:

53. Yani göklerdekiler ve yerdekiler kendisine ait olan Allah'ın yolunu. Dikkat edin! Bütün işler yalnızca Allah'a döner.

1 Genel kabule göre ayet şöyle tercüme edilmektedir: "Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur. Ya da bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder." Ayette *mâ* ve *illâ* edatları kullanıldığından burada "vurgulu" bir anlam kastedilmiştir. Vurgulu bir ifade varsa metinde seçenekler değil, özel bir hakikatin gerçekleşme şekli üzerinde duruluyor demektir. Ayette yer alan *fe yûhıye* ifadesi daha önce geçen *vahyen* kelimesini açıklar bir mahiyet arz etmektedir. Yani ayetteki mesaj şu şekilde anlaşılabilir: İlâhi kudret vahyederken bu olay manevi bir perde arkasından gerçekleşerek vahiy elçi meleğe ulaştırılmakta, o da ilahi bildirimleri muhataplarına iletmiş olmaktadır. Bağlaçlara "yani" yerine "veya" anlamı verilen geleneksel kabule göre farklılık arz eden yaklaşımımızın gözardı edilmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Yüce Allah her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği bilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:2; Mü'min 40:15; Mücâdele 58:22; Kadir 97:4.

3 Burada Hz. Muhammed'in peygamberlik öncesi dönemde ilahî vahiy anlamında "*el-Kitab*" ve kurumsal bir sistem olarak da dört başı mamur bir "iman" bilgisine sahip olmadığı ortaya konulmaktadır. Bu arada Hz. Muhammed'in, Hz. İbrahim'den kalma sözlü kültür anlamında bir *muvahhid* yani Yüce Allah'ı tek ilah bilen bir anlayışın sahibi olduğu, hiçbir zaman putlara tapmadığı da bilinmektedir.

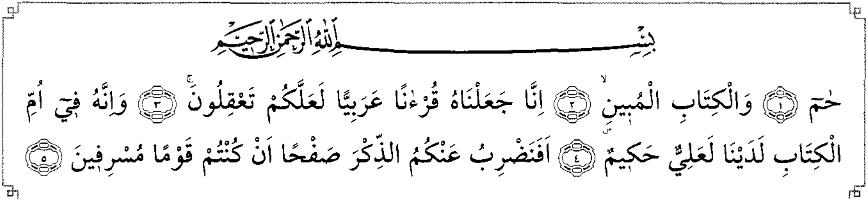
4 Kur'an'ın bir isminin *nûr* oluşuyla ilgili mesajlar: Nisâ 4:174; A'râf 7:157; Tevbe 9:32; Hacc 22:8; Nûr 24:35; Lokmân 31:20; Şûrâ 42:52; Saff 61:8; Teğâbun 64:8.

43

ZUHRUF SURESİ

89 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 89 ayetten oluşan, adını 35. ayette yer alan ve "yaldız, mücevher" anlamındaki *zuhruf* kelimesinden alan Zuhruf suresi inişte 83, mushaf sırasında 43. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde vahyin indiriliş amacı, kaynağı, önceki peygamberlere gösterilen olumsuz tavır, bunun sonucunda inkârcıların yaşadığı feci akıbet, müşriklerin çarpık inançları, evren kitabına dair çeşitli konu başlıkları ve bunların insanların hizmetine verildiği ele alınmaktadır.

1. *Hâ. Mîm.*[1]
2. Apaçık Kitaba yemin olsun ki
3. Şüphesiz biz akıl edesiniz diye onu Arapça bir Kur'an kıldık.[2]
4. O, katımızdaki Ana Kitap'tadır; yücedir, doğru hükümler içermektedir.
5. Siz haddi aşan kişiler oldunuz diye sizi *zikr* (Kur'an'la uyarmak)tan vaz mı geçelim?[3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Benzer mesajlar: Yûsuf 12:2; Fussilet 41:3, 44.

3 Ayette geçen *nadribu ... safhan* ifadesi bir deyim olarak "vazgeçmek", "terk etmek" manasına gelmekte ve insanların başıboş bırakılmayacağını ifade eden ayetlerle benzer bir mesaj içermektedir. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin inkârda, haksızlıkta ısrarlı, cinayetlerde ileri gidenler olduğu için, Hz. Peygamber'e bir zararları dokunur diye çekinip de onlara nasihatlerde ve uyarılarda bulunmaktan, "gerçeği hatırla(t)mak" demek olan *zikr*'i, yani Kur'an'ı indirmekten vazgeçmeyeceğini "inkârî soru" ifadesiyle beyan etmektedir. "Vaz mı geçeceğiz?" demek "vazgeçmeyeceğiz" demektir.

وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْاَوَّلٖينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتٖيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٧﴾
فَاَهْلَكْنَٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُ ﴿٩﴾ اَلَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ
فٖيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَالَّذٖي نَزَّلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍ فَاَنْشَرْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَيْتًا
كَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَالَّذٖي خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا
تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُا عَلٰى ظُهُورِهٖ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذٖي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنٖينَ ﴿١٣﴾

6. Daha önceki milletlere nice peygamberler göndermiştik.

7. Onlar kendilerine gelen her peygamberle mutlaka alay ederlerdi.[1]

8. Biz bunlardan daha zorba olanları da helak etmiştik.[2] (Nitekim) öncekilerin örneği geçmiştir.

9. Onlara "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan "Onları elbette güçlü olan, bilen (Allah) yarattı." derler.[3]

10. Yeri size beşik kılan ve doğru gidesiniz diye orada size yollar yaratandır.[4]

11. Gökten bir ölçüyle su indiren de O'dur. Biz onunla ölü şehri (toprağı) canlandırırız. Siz de (mahşer için) işte böyle çıkarılacaksınız.[5]

12. Bütün çiftleri yaratan,[6] size bineceğiniz gemiler ve hayvanlar var eden de O'dur.[7]

13. Böylece onların (hayvanların) sırtına binip (gemilerin) üzerlerine yerleşince, Rabbinizin nimetini anarak şöyle diyesiniz diye: "Bunu bizim hizmetimize veren (Allah) yücedir, (yoksa) biz bunları (hizmetimize) yanaştıramazdık.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:10; Ra'd 13:32; Hicr 15:11, 95; Enbiyâ 21:41; Yâsîn 36:30.

2 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Muhammed 47:13; Kâf 50:36.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü'minûn 23:84-89; 'Ankebût 29:61, 63; Lokmân 31:25; Zümer 39:38; Zuhruf 43:87.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:15; Tâhâ 20:53; Enbiyâ 21:31; Nûh 71:20.

5 Mahşer için diriltilip topraktan çıkartılmayla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Kâf 50:11, 42; Nûh 71:18.

6 Benzer mesajlar: Ra'd 13:3; Yâsîn 36:36; Kâf 50:7; Zâriyât 51:49.

7 Benzer mesajlar: Nahl 16:5; Yâsîn 36:72; Zuhruf 43:12-13.

وَاِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهٖ جُزْءًاۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُب۪ينٌ ﴿١٥﴾ اَمِ
اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَاَصْفٰيكُمْ بِالْبَن۪ينَ ﴿١٦﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا
ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظ۪يمٌ ﴿١٧﴾

14. Şüphesiz ki biz sadece Rabbimize döneceğiz."[1]

Surenin 15-28. ayetlerinde müşriklerin Yüce Allah'a çocuk yakıştırması, bu konudaki çarpıklıkları, taklitçilikleri, Hz. İbrahim'in örnek duruşu, tevhid ifadelerinin insanlığa rehber kılındığı belirtilmektedir.

15. Onlar (müşrikler), kullarından bir kısmını O'nun (Allah'ın) bir parçası saydılar. Şüphesiz ki (müşrik) insan, apaçık bir nankördür.[2]

16. Yoksa (Allah) yarattıklarından kızları kendisine aldı da oğulları size mi seçti (ayırdı)![3]

17. Onlardan biri, Rahmân'a yakıştırdığı (kız çocuğu)yla müjdelenince öfkelenerek yüzü simsiyah kesilirdi.[4]

1 Bu iki ayette yani Zuhruf 43:13-14. ayetlerde dile getirilen hususlar insanların yolculuğa çıkarlarken nasıl dua etmeleri gerektiğini öğretmektedir. Nitekim Nebî (as) ayağını hayvanın üzengisine koyduğunda "Bismillâh" der, hayvanın üzerine oturduğunda "her halükârda Allah'a hamdolsun; Allah'ı tenzih ederim ki bunu bize musahhar kıldı; yoksa biz bunu yanaştıramazdık ve her halimizde biz dönüp dolaşıp Rabbimize varacağız" der üç *tekbîr* alır (*Allâhu ekber*), üç de *tehlîl* (*lâ ilâhe illallâh*) derdi (Ebû Davud, Cihâd, 72, 74; Tirmizî, Da'evât, 46; Ahmed b. Hanbel, III, 144, 150).

2 Bazı hristiyanlar Hz. İsa'nın (Mâide 5:17, 72, 73; Tevbe 9:30), bazı yahudiler Hz. Üzeyir'in (Tevbe 9:30, hatta bazı yahudi ve hristiyanlar bizzat kendilerinin "Yüce Allah'ın oğlu" (Mâide 5:18) olduklarını iddia ediyorlardı. Bazı mecusilerin "Hürmüz ve Ehremen Allah'ın oğullarıdır" şeklinde bir kabulü olduğu iddia edilmektedir (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 480-482). Bunlara ilave olarak Mekkeli müşrikler de melekleri Yüce Allah'ın kızları sanıyorlardı. Cinlerle Allah arasında soy bağı olduğunu iddia ediyorlardı. Kur'an bütün bu iddiaları kökten reddetmekte ve böyle inananları da kâfir olarak isimlendirmektedir.

3 Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3.

4 Benzer mesaj: Nahl 16:58. Ayette yer alan "Rahmân için örnek verdiği " ifadesi "Rahmân'a layık gördüğü (kız çocuğu)", "Rahmân'a kolayca isnat ettiği (çocuk)", "Rahmân'a benzer olarak anlattığı (kız çocuğu)", "Rahman için misal verdiği kişi" gibi ifadelerle tercüme edilmekte, yorumlanmaktadır. Esasında bu ifade "Rahmân için örnek verdiği" manasına gelmekte ve Mekkeli müşriklerin Yüce Allah'a nispet ettikleri kız çocukları anlamını içermekte, bu arada müşriklerin nasıl bir çarpık anlayışa sahip oldukları ortaya konulmak istenmektedir.

اَوَمَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ
اِنَاثًا اَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا لَوْ شَٓاءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا
لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾

18. (Şöyle derdi): "Süs içinde yetiştirilip mücadelede açık olmayan (savaşta/kavgada mücadele edemeyecek olan bir kız) mı (bana müjdeleniyor)?"[1]

19. Rahmân'ın kulları olan melekleri dişi saydılar. Onların (meleklerin) yaratılışına şahit mi olmuşlar![2] Şahitlik (iddia)ları yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.

20. Dediler ki: "Rahmân dileseydi, biz onlara tapmazdık."[3] Onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur. Onlar yalandan başka bir şey söylemeyenlerdir.

21. Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar![4]

1 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin kız çocuklarıyla ilgili tutumunu beyan bağlamında onların sözünü aktarmakta, süsler içerisinde yetiştirilen birinin tartışma, kavga veya savaş gibi ortamlarda kendisini savunamamasını gerekçe göstererek, kız çocuklarının doğumu kendilerine müjdelenen babaların düşüncelerindeki hastalıklı ve sakat bakışı ortaya çıkarmaktadır. Yani hem Rahman'a kız çocuklarını yakıştırmak hem de kendisine kız çocuğunun doğumu müjdelenince yüzünü buruşturmak ne yaman çelişkidir denilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Kehf 18:51; Sâffât 37:150.

3 Bu tavır tipik bir İblis ve müşrik tavrıdır. Müşriklerin Allah'a ortak koşma suçlarını Allah'a ait görme suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:148; İbrâhîm 14:21; Nahl 16:35. İblis'in kendi iradesiyle gerçekleştirdiği sapma suçunu Yüce Allah'a mal etmesi (!) iftirasıyla ilgili mesajlar için bkz: A'râf 7:16 ve Hicr:15:39. Ayette bu iblisçe tavır zikredilmekte ve müşriklerin taklidi ve taassubi duruşlarının yanında aşırı kaderci bakış ve inanışları da yansıtılmaktadır. Atalarından kalma inançları doğru kabul edip üstüne üstlük hiç sorgulamamalarının, akıllarını kullanmamalarının ve bataklıkta debelenip durmalarının müsebbibi olarak da Yüce Allah'ı göstermeleri (!) iftira ve yalancılık olarak yüzlerine vurulmaktadır.

4 Bu ifade müşriklerin elinde tutunabilecekleri sağlam bir dayanağın bulunmadığını göstermektedir. Hz. Muhammed'in peygamber olarak görevlendirildiği Mekkelilere ondan önce kendileriyle aynı dönemde yaşamış herhangi bir peygamber de kitap da gönderilmemiştir. Elbette Mekkelilere Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde veya yakın bir geçmişte kitap verilmeyip peygamber gönderilmemiş olması Kur'an'dan referanslara sahiptir; ancak Mekkelilerin daha önceden kalma hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını söylemek doğru olamaz. Çünkü iyi biliniyor ki Mekke'de sayıları az da olsa hem Yahudi hem de Hıristiyanlar, hatta Hz. İbrahim'den kalma öğretileri takip eden hanîfler, muvahhidler de vardı.

بَلْ قَالُوٓا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذٰلِكَ مَٓا اَرْسَلْنَا
مِنْ قَبْلِكَ ف۪ي قَرْيَةٍ مِنْ نَذ۪يرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَٓا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ
مُقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَٓاءَكُمْ قَالُوٓا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪
كَافِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّب۪ينَ ﴿٢٥﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ لِاَب۪يهِ
وَقَوْمِه۪ٓ اِنَّن۪ي بَرَٓاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَۙ ﴿٢٦﴾ اِلَّا الَّذ۪ي فَطَرَن۪ي فَاِنَّهُ سَيَهْد۪ينِ ﴿٢٧﴾

22. Hayır! "Şüphesiz ki babalarımızı (böyle) bir din üzerinde bulduk; biz de onların izleri üzere gidenleriz." dediler.

23. Senden önce de hangi şehre uyarıcı göndermişsek oranın şımarıkları[1] mutlaka "Şüphesiz ki babalarımızı (böyle) bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyanlarız." derlerdi.[2]

24. (Elçi) "Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem (yine de bana uymaz mısınız?)" deyince, onlar "Doğrusu biz sizinle gönderileni inkâr ediyoruz!" demişlerdi.[3]

25. Biz de onlardan intikam almıştık.[4] Bak yalanlayanların sonu nasıl olmuştu!

26. Hani İbrahim, babasına ve kavmine şöyle demişti: "Ben sizin taptıklarınızdan uzağım![5]

27. Ancak beni yoktan yaratan (Allah) başkadır! Şüphesiz ki O, beni doğru yola ulaştıracaktır."[6]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:76; Sebe' 34:34. Kur'an'da hepsi de çoğul kalıpta *mütrefû/mütrefî* şeklinde beş kez geçen *mutraf* kelimesi ise "şımarık", "refah içindeki zenginler, seçkinler" anlamı içermektedir. Buradan hareketle, peygamber öğretilerine karşı çıkanların genellikle toplumun varlılıkları olduğu, servet ve nüfuz sahibi olmanın insanları kibre soktuğu, sonuçta ilahi öğretileri reddettirdiği belirtilebilir.

2 "Atalar dinini taklit"le ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:170; Mâide 5:104; A'râf 7:28; Yûnus 10:78; Hûd 11:53-54, 62, 87; Enbiyâ 21:52-53; Şu'arâ 26:70-74; Lokmân 31:21; Sebe' 34:43; Sâffât 37:69-74; Zuhruf 43:22.

3 Kibirli inkârcıların peygamberlere verdiği tepkiyle ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:76; Sebe' 34:34.

4 Yüce Allah için kullanılan ve *intikam* kökünden gelen kelimelerin geçtiği bütün ayetlerde, zalimlerden, haddini aşanlardan, suçlulardan, yoldan çıkanlardan, kısaca "azabı hak edenler"den söz edilmektedir. "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili detaylı bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

5 Benzer mesaj: Meryem 19:42.

6 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:62; Kasas 28:22; 'Ankebût 29:26; Sâffât 37:99.

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَٓاءِ وَاٰبَٓاءَهُمْ حَتّٰى جَٓاءَهُمُ
الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا
لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

28. (Allah) bunu (İbrahim'in bu sözünü), ardından geleceklere devamlı kalacak bir söz olarak bıraktı ki (insanlar gerçeğe) dönsünler.[1]

Surenin 29-45. ayetlerinde müşriklerin risalete karşı olumsuz tavırları, inkârcılara dünya hayatında daha çok imkânlar verilebileceği, bütün bunların dünyanın geçimlikleri olduğu, vahye kör bakanların korkunç bir akıbet yaşayacakları dile getirilmektedir.

29. Doğrusu, bunları da atalarını da kendilerine gerçek ve onu apaçık (tebliğ eden) bir elçi gelinceye kadar barındırdım.

30. Kendilerine o gerçek (vahiy) gelince "Bu bir büyüdür; şüphesiz ki biz onu inkâr edenleriz!" dediler.[2]

31. (Devamla:) "Bu Kur'an, iki şehirden bir(er) büyük adama indirilmeli değil miydi?"[3] dediler.

1 Yüce Allah Hz. İbrahim'in putlara karşı bu esaslı "tevhid duruşunu" yani yoktan yaratıcı ve gerçek manada tek yol gösterici oluşu ilkesini kendisinden sonra gelecek nesiller gerçeğe dönsünler diye sonrakiler arasında kalıcı bir kelime kıldığını beyan etmektedir. Burada geçen *kelimeten* sözcüğü "inanç ilkesi", "(kalıcı) söz", "tevhid ilkesi" gibi anlamlar içermekte ve sonraki nesillerin de bununla beyan edilen gerçeğe uysunlar diye insanlık için kalıcı bir prensip haline getirildiği ifade edilmektedir.

2 Bu suçlamanın bir benzeri Ahkâf 46:7'de de yer almaktadır. Yüce Allah dünya hayatında barındırdığı Mekkeli müşriklerin duyarsızlığını ortaya koymak üzere kendilerine hak ve hakikatin bilgisi gelince vahye "büyü" dediklerini, onu tanımadıklarını ifade ettiklerini beyan etmektedir. Keskin zekâsı, feraseti ve dürüstlüğü sayesinde sıra dışı bir fert olan Hz. Muhammed, peygamberlikle buluşturulduğunda, müşriklerin düşmanlığı da başlamış oldu. "Pasif iyi"den "aktif iyi"ye dönüş gerçekleşince, işin rengi de değişmişti. Artık ona türlü türlü iftiralar atmaktan ve yakıştırmalarda bulunmaktan geri durmuyorlardı. Onların düşmanlık dolu suçlamaları Kur'an'a ve Hz. Peygamber'e yönelikti.

3 Bu ayette müşriklerin Mekke ve Taif'ten iki insandan birisine peygamberlik verilmesini istedikleri ifade edilmek istenmektedir. Beklentileri, Mekke'den Velîd b. Muğîre'nin veya Taif'ten Urve es-Sekafî'nin peygamber olarak görevlendirilmesiydi.

اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَۜ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَع۪يشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ
فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّاۜ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾
وَلَوْلَٓا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ
وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَۙ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِؤُ۫نَۙ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًاۜ وَاِنْ
كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٣٥﴾ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ
الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَر۪ينٌ ﴿٣٦﴾

32. Rabbinin rahmetini (vahyini) onlar mı paylaştırıyorlar![1] Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti (vahyi) onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden hayırlıdır.[2]

33. İnsanların küfürde birleşmiş tek bir ümmet olma (tehlikesi) bulunmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını ve çıkacakları merdivenleri gümüşten yapardık.

34. Evlerinin kapılarını ve üzerine yaslanacakları koltukları da (gümüşten yapardık).

35. (Onlara çeşitli) ziynetler (verirdik). Bütün bunlar, sadece dünya hayatının geçimliğidir. Ahiret ise Rabbinin katında *muttakî*lere (duyarlı olanlara) özeldir.[3]

36. Kim Rahmân'ın *zikr*ine (Kur'an'a) karşı kör davranırsa (ondan yüz çevirirse), yanından ayrılmayan bir şeytanı ona sardırırız.[4]

1 Bu cümle Bakara 2:105-106 ve En'âm 6:124. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Burada geçen *rahmet* kelimesi aslında Yüce Allah'ın insanlara en büyük nimeti demek olan vahiydir, risalettir.

2 Dünya geçimliklerini ve elde ettikleri zenginlikleri kendilerine atfeden ve vahyi diline dolayıp Hz. Peygamber'i beğenmeyen müşriklere ayette mesaj verilmektedir. Zenginliği kime lütfedeceğine karar veren o zenginliğin de sahibi olan Yüce Allah'tır; elçiliği de kime lütfedeceğine mutlak irade eden olarak sadece ve sadece O karar verir.

3 Benzer mesaj: A'râf 7:32.

4 Burada, "sebep-sonuç" ilişkisi vardır. Bu ayet şeytanın kimlere dost kılınacağının delilidir. İman etmemek, Kur'an'dan yüz çevirmek "sebep", şeytanın dost edinilmesi ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: A'râf 7:27; Meryem 19:83; Şu'arâ 26:221-222; Fussilet 41:25.

وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبٖيلِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ
بَيْنٖي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرٖينُ ﴿٣٨﴾ وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِي
الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ
﴿٤٠﴾ فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذٖي وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ
مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذٖٓي اُوحِيَ اِلَيْكَ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٤٣﴾

37. Şüphesiz ki bu (şeyta)nlar, onları doğru yoldan alıkoyarlar da kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.[1]

38. (Arkadaşı), bize (huzurumuza) gelince (şeytana) "Ah, keşke benimle senin aranda iki doğular[2] kadar uzaklık olsaydı; ne kötü arkadaşmışsın!" diyecektir.

39. Haksızlık ettiğiniz için (pişmanlığınız) bugün size hiçbir yarar sağlamayacaktır. Şüphesiz ki siz azapta ortaksınız.[3]

40. Sağırlara sen mi duyuracaksın veya körleri ve apaçık sapkınlıkta olanları sen mi doğru yola ulaştıracaksın![4]

41. Biz seni onlardan alıp götürsek de şüphesiz ki onlardan intikam alırız.[5]

42. Veya onlara vadettiğimiz (azabı) sana gösteririz. Şüphesiz ki bizim onlara gücümüz yeter.

43. Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl![6] Elbette sen doğru yoldasın.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:30; Mücâdele 58:18. Ayrıca Kehf 18:104-105'te ise her yaptığını güzel sananların en çok ziyanda olanlar oldukları bildirilmektedir. Kendini doğru sananlar kendilerini düzeltme ihtiyacı hissetmezler.

2 Ayetteki *bu'de'l-maşrikayni* ifadesi ise "iki doğu uzaklığı", "doğu-batı uzaklığı" şeklinde bir anlam içermektedir. Maksat saptırılan kişinin dünyada kendisini saptıran şeytanla aralarında çok uzak mesafelerin bulunması isteğini dile getirmektir; hatta "keşke onu hiç görmeseydi" dileğinde bulunmaktır. Ayrıca bkz. Sâffât 37:5.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:38; Sâffât 37:33; Mü'min 40:48.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:43; Neml 27:80-81; Rûm 30:52-53.

5 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

6 Yüce Allah Hz. Peygamber'e sırât-ı müstakîm adını verdiği "dosdoğru yol" üzerinde sabit kılacak prensibi emretmekte, bu doğrultuda kendisine vahyedilen Kur'an'a sımsıkı sarılması gerektiğini beyan etmektedir. Vahye uymayla ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:63, 93, 256; Âl-i İmrân 3:103; Nisâ 4:175; En'âm 6:50, 106; A'râf 7:3, 144, 171; Yûnus 10:15, 109; Meryem 19:12; Hacc 22:78; Ahzâb 33:2; Zümer 39:55; Zuhruf 43:43; Câsiye 45:18; Ahkâf 46:9.

وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَۚ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَٓا
اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾

44. Şüphesiz ki o (Kur'an), senin ve kavmin için (gerçeği) hatırlatan (öğüt)tür.[1] İlerde ondan sorgulanacaksınız.[2]

45. Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize (ümmetlerine) sor![3] "Rahmân'ın peşi sıra tapılacak ilahlar (edinin." diye) emretmiş miyiz!

1 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:10.

2 Bu cümle bir müslümanın Kur'an'la ne kadar sıkı bir iletişimde olması gerektiğinin göstergesidir. Çünkü Kur'an bir müslüman için onurdur ve mahşerde insanlar bu kitaptan sorgulanacaklardır.

3 Yüce Allah Hz. Peygamber'e hitap etmekte ve tevhid, risalet, âhiret vs. hususları kendisinden daha önce gönderilen peygamberlere sormasını istemektedir. Konuyla ilgili olarak Yûnus 10:94'te şöyle buyrulmaktadır: "Eğer sana indirdiğimizden şüphede isen, senden önce *el-Kitâb*'ı (Tevrât'ı) okuyanlara sor. Andolsun ki, Rabbinden sana hak gelmiştir. Sakın şüphecilerden olma!" Bu ayetten de destek alarak, cümlede "kendilerine sorulması istenen peygamberler"den maksadın onların ümmetleri, onların öğretilerini takip edenler olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü söz konusu peygamberlerin hiçbirisi yaşamadıkları için, onlara doğrudan herhangi bir şey sormak mümkün değildi. Ya o peygamberlerin izinden gidenlere ya da onlardan geride kalan ve tahrif edilmiş de olsa elde avuçta kalan ilahi metinlerin bozulmamış kısımlarına müracaat edilme zorunluluğu vardı. Pratik hayat açısından bakıldığında, kitap ehlinden bazı insanların kendi ellerinde bulunan metinlerle uygunluk arz ettiğini gördükleri bu son vahye inandıkları noktasında çeşitli ayetlerin bulunduğunu ifade etmeliyiz. Konuyla ilgili Kasas 28:52-55'te şöyle buyrulmaktadır: "Ondan (Kur'an'dan) önce kendilerine kitap verdiklerimiz ona (Kur'an'a) inanırlar. Kendilerine (Kur'an) okunduğu zaman 'Ona iman ettik. Çünkü o, Rabbimizden gelen gerçektir. Esasen biz daha önce de müslümanlar idik' derler. İşte bunlara (inanan kitap ehline), sabretmelerinden ötürü ödülleri iki defa verilecektir. Bunlar kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler. Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirip 'Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selâm olsun. Bizim kendini bilmezlerle işimiz olmaz' derler." ayette güne dair de çok önemli bir mesaj olduğu anlaşılmaktadır. İnsanlar özellikle dini meselelerde herhangi bir şüpheye düşerlerse onların yapacağı ilk iş "vahyi bilenlere sormaları"dır. Nahl 16:43, Enbiyâ' 21:7 ve Zuhruf 43:45'te de dikkat çekilen husus budur. İnsanlar bilmedikleri şeyleri araştırmalı, bir takım kaynaklara baş vurmalı haddi zatında o konuyu bilenlere yani uzmanlara sormalıdırlar; aksi takdirde, konunun uzmanı olmayanlardan bilip öğrenmek, araştırmamak, kaynaklara baş vurmamak insanı telafisi mümkün olmayan sonuçlara götürebilir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖ فَقَالَ اِنّ۪ي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا
جَٓاءَهُمْ بِاٰيَاتِنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُر۪يهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَاۘ
وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
عِنْدَكَۚ اِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادٰى فِرْعَوْنُ ف۪ي
قَوْمِه۪ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَيْسَ ل۪ي مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهَارُ تَجْر۪ي مِنْ تَحْت۪يۚ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾

Surenin 46-55. ayetlerinde Hz. Musa ile Firavun'un kıssasına kısaca temas edilmekte, Firavun'un kendi kavmini nasıl hor ve hakir görüp aşağıladığı, onları itaate mecbur bıraktığı ifade edilmektedir.

46. Yemin olsun ki biz Musa'yı delillerimizle Firavun'a ve yöneticilerine göndermiştik de (Musa) "Ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim." demişti.
47. Onlara delillerimizi getirince hemen onlara gülmüşlerdi.[1]
48. Onlara gösterdiğimiz her bir delil, kardeşinden (diğerinden) daha büyüktü. (Gerçeğe) dönsünler diye onları azapla yakalamış (cezalandırmış)tık.[2]
49. (Musa'ya) şöyle demişlerdi: "Ey büyücü![3] Sana verdiği söze göre bizim için Rabbine dua et; çünkü biz artık doğru yola gireceğiz."
50. Onlardan azabı (sıkıntıyı) her açıp kaldırdığımızda hemen sözlerinden dönmüşlerdi.
51. Firavun, kavmine seslenip şöyle demişti: "Ey kavmim! Mısır'ın hükümdarlığı ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil mi? (Hâlâ gerçeği) görmüyor musunuz?[4]

1 Burada kâfirlerin kibri ve alaycılığı görülmektedir.

2 Benzer mesaj: Secde 32:21. Ayetin son bölümü şöyle de anlaşılabilir: "(Gerçeğe) dönsünler diye onları sıkıntı içinde bıraktık." veya "(Gerçeğe) dönsünler diye onları azapla yakalamış (sıkıntı içinde bırakmış)tık."

3 Firavun'un adamları Hz. Musa'ya büyücü dedikleri için burada *es-sâhır* kelimesi kullanılmıştır. Mâtürîdî; İbn Abbas'tan rivayetle, Firavun'un halkının nazarında "büyücü" büyük bir alim yani ilminin son noktasına ulaşmış birisi sayıldığı için Hz. Musa'ya "büyücü" dediklerini aktarmaktadır (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIII, 276). Yani bu hitap bir alay cümlesi değildir ama hala Hz. Musa'yı Yüce Allah'ın elçisi olarak kabul etmediklerinin de bir göstergesidir.

4 Yüce Allah kibirli Firavun'un kendi kavmini nasıl baskı altına aldığını bu ayette zikredilen sözleriyle ortaya koymakta, bütün Mısır ülkesinin hakimiyetinin, alt tarafından akıp giden nehirlerin kendisine ait olduğunu, bunu artık görüp anlamaları gerektiğini söylediğini aktarmaktadır.

اَمْ اَنَا خَيْرٌ مِنْ هٰذَا الَّذ۪ي هُوَ مَه۪ينٌ وَلَا يَكَادُ يُب۪ينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَٓا اُلْقِيَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ
اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِن۪ينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٥٤﴾
فَلَمَّٓا اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِر۪ينَ ﴿٥٦﴾

52. Yoksa ben kendisi zayıf ve neredeyse söz anlatamayacak durumda bulunan şu (adam)dan daha hayırlı değil miyim?[1]

53. Ona altından bilezikler verilmeli veya beraberinde melekler[2] gelmeli değil miydi?"[3]

54. (Firavun) kavmini küçümsemiş,[4] onlar da kendisine boyun eğmişti. Şüphesiz ki onlar, yoldan çıkmış bir toplumdu.

55. Böylece bizi öfkelendirdiklerinde onlardan intikam almış,[5] hepsini (denizde) boğmuştuk.

56. Onları, sonradan gelenlerin geçmişi ve (ibretlik) örneği kılmıştık.[6]

Surenin 57-65. ayetlerinde Hz. İsa ile ilgili birtakım hakikatler, bu bağlamda müşriklerin kendilerince ileri sürdükleri bazı düşüncelerin yanlışlığı, onun gönderilişinin amacı ve tevhid vurgusu ele alınmaktadır.

1 Bu ayet Tâhâ 20:27-28, Şu'arâ 26:13 ve Kasas 28:34. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Burada Firavun'un ne kadar büyük bir kibir içerisinde olduğu görülmektedir.

2 Melek peygamber beklentisiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:8; Hicr 15:7; Mü'minûn 23:24; Furkân 25:7; Fussilet 41:14.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:7-8; Yûnus 10:15-16, 20; Hûd 11:12; Ra'd 13:27; Hicr 15:7, 14-15; İsrâ 17:59, 90-93; Tâhâ 20:133; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4-5, 7, 21; 'Ankebût 29:50-51.

4 Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *istehaffe* fiili "küçümsemek", "ahmaklaştırmak", "etki altına almak", "hafife almak", "akıllarını çelmek", "tahkir etmek", "korkutmak" gibi anlamlar içermektedir. Kelimenin bu anlam dünyasından da anlaşılacağı gibi, Firavun bu türden sözlerini bir baskı aracı olarak kullanmış, onları kendisine itaate mecbur bırakmıştı; sonuçta onlar da Firavun'un isteğine boyun eğmiş, fâsık bir toplum olmuşlardı.

5 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

6 Yüce Allah, Firavun'u, seçkin yöneticilerini ve onların izinden giden fasık İsrailoğullarını cezalandırdığını, onlardan intikam almak üzere onları denizde boğduğunu beyan ettikten sonra, onları sonrakiler için *selef* ve *mesel* haline getirdiğini ifade etmektedir. Bu ifadeler Firavun ve onun gibilerin boğulup helak edildikten sonra onların *selef* olduklarını yani geçip gittiklerini beyan etmektedir ki bu kelime Kur'an'da sadece burada zikredilmektedir. Ayrıca bu azgın ve helak edilen İsrailoğullarının mesel yani ibretlik örnek, misal kılındıkları da belirtilmektedir.

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ اَمْ هُوَ مَا
ضَرَبُوهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا
لِبَنِيٓ اِسْرَٓاءِيلَ [redacted] وَلَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلٰٓئِكَةً فِي الْاَرْضِ يَخْلُفُونَ [redacted]

57. Meryem oğlu (İsa, Kur'an'da) bir örnek olarak anlatılınca, kavmin(den bazıları) hemen sevinç çığlıkları atmaya başlamışlardı.[1]

58. (Müşrikler) "Bizim ilahlarımız mı hayırlı, yoksa o mu?" demişlerdi. Bunu sana ancak tartışmak için örnek vermişlerdi (söylemişlerdi). Doğrusu onlar, kavgacı bir toplumdur.

59. O (İsa), kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğulları'na örnek (delil) kıldığımız bir kuldan başkası değildir.[2]

60. Dileseydik içinizden, yeryüzünde yerinize geçecek melekler yaratırdık.[3]

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *yasıddûne* fiili "hoşlanmak", "keyiflenmek", "yaygara basmak", "haykırmak", "sevinç çığlıkları atmak", "yüz çevirmek" gibi anlamlar içermekte ve Kureyş müşriklerinin bu durumdan memnun olduklarını göstermektedir. Hristiyanların Hz. İsa'ya ilah veya "Allah'ın oğlu" demeleri bir itiraz ve bir örnek olarak ileri sürüldüğünde, Kureyşlilerin bundan derin bir hoşnutluk içerisine girdikleri, çünkü kendi taptıkları ve Allah'ın kızları olarak niteledikleri meleklerin onlarınkinden daha iyi olduğunu düşündükleri bir sonraki ayette yer alan ifadelerinden anlaşılmaktadır.

2 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin tartışmaya konu edinip kendilerince Hz. Peygamber'i mağlup etmeye çalıştıkları Hz. İsa ile ilgili konuyu ele almaktadır. Yüce Allah'ın peygamberlikle nimetlendirdiği bir kulu olan Hz. İsa'ya o günkü hristiyanların ilahlık yakıştırması, onu Yüce Allah'ın oğlu sanıp kendisine tapmaları Yüce Allah'ın bir buyruğu değildir. Hz. İsa sadece ve sadece bir kuldur; ne ilahtır ne de Yüce Allah'ın oğludur. Yüce Allah diğer peygamberler gibi kendisini risaletle nimetlendirmiş ve İsrailoğullarına onu bir örnek kılmıştır. Buradan hareketle, mesele bu kadar açık ve basit olmasına rağmen, müşriklerin "mal bulmuş mağribi" gibi müşrik hristiyanların sapkınlığını Yüce Allah'ın bir buyruğuymuş gibi sunmaya çalışmaları tam bir müğalatadır, lafazanlıktır, laf kalabalıklığıdır; delilden ve mesnetten yoksun bir hezeyandır.

3 Yüce Allah melekleri kendisinin kızları olarak sanan Mekkeli müşriklerin bu kabulünün de çok yanlış olduğunu beyan ederek, dilemesi halinde insanlardan da melekler yaratabileceğini ve onları insanların yerine yeryüzünün sakinleri kılabileceğini ifade etmektedir. Meleklerin Yüce Allah'ın kızları olması bir tarafa, Yüce Allah'ın dilemesi halinde insanlardan melekler yaratabileceğini, dolayısıyla melekleri ilah değil, insanların çocukları haline getirebileceğini ifade etmektedir.

وَاِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُۚ
اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ ﴿٦٢﴾

61. Şüphesiz ki o (Kur'an/elçi Son) Saat için bir bilgidir.[1] Ondan şüphe etmeyin ve bana uyun![2] Bu doğru yoldur.

62. Sakın şeytan, sizi (doğru yoldan) engellemesin! Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.[3]

1 Buradaki mesaj, "Hz. İsa" veya "Kur'an" ile ilişkili olarak anlaşılabilir. Amaç, her ikisinin de Son Saat'le ilgili bilgi verdiklerini bildirmektir. Konunun, Hz. İsa'nın yeniden dünyaya gelişiyle hiçbir şekilde ilgisi yoktur. Eğer gelecek olsaydı o zaman, bu ayette "bana uyun" değil de "ona uyun" denirdi. Surenin başından itibaren verilmek istenen mesaj, bu vahyin gerçekleri ortaya koyuculuğudur. Bu nedenle, ara ara konular başka taraflara çevrilse de asıl olan ana konu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında, ayetteki *hû* zamirini yakın bağlam gereği olarak "Hz. İsa" ile değil de surenin başından beri sürdürülen "Kur'an" ve onun tebliğcisi "Hz. Peygamber"le ilişkilendirmek diğer görüşe göre çok daha doğrudur, uygundur. Konuyu "Hz. İsa" ile ilişkilendirenler çoğunlukta olsa da Hz. İsa'nın *nüzul-i îsâ* yani Hz. İsa'nın Son Saat'te dünyaya geri gönderileceğine dair ayetlerde en küçük bir işaret dahi yoktur. Yakın bağlam itibariyle konunun Hz. İsa ile ilişkili olduğu düşünülse de verilmek istenen mesaj, onun bir ilah veya Allah'ın oğlu olmadığı, Yüce Allah'ın belirlediği sistemin işletilmesi ve bu sistemin akıbeti demek olan Son Saat'le ilgili bir bilgi olmasıdır. Yani Hz. İsa'nın ilah olmadığı O'nun kulu olduğu bilgisi ile -ki bu gerçek 81. ayette açıkça vurgulanmaktadır- Yüce Allah'ın yaratıp esaslarını belirlediği sistemi hakkında bilgi verilmiştir o kadar. Eğer ayette onun tekrar geleceğiyle ilgili en küçük bir işaret olsaydı o zaman "geldiğinde ona uyun" anlamında bir ifadeye yer verilmesi gerekirdi. Oysa ayette "bana tâbi olun" buyrularak hristiyanların onu ilahlaştırmasının yanlışlığı vurgulanarak kendisine tâbi olunacak makamın Hz. Muhammed olduğuna, bunun da *sırât-ı müstakîm* yani "dosdoğru yol" olduğuna dikkat çekilmektedir. İmam Mâtürîdî de ayetin yorumunda "kıyamete yani Son Saat'e ait bilgi"den kastın; Hz. Muhammed ve ona indirilen Kur'an olduğu görüşünü desteklemekte, Hz. Peygamber'in bir hadisinde iki parmağını bitiştirerek "Ben ve kıyamet böyleyiz" buyurduğunu (Buhari, Rikak, 39; Müslim, Fiten, 27) delil sadedinde ifade etmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIII, 286-287).

2 Bu buyruk, Hz. Muhammed'e tabi olmanın zorunluluğunu içermektedir; Âl-i İmrân 3:31, A'râf 7:157-158 ve Nûr 24:54. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Şeytanın insanlar için düşman oluşu hakkında benzer mesajlar: Bakara 2:168, 208; En'âm 6:142; A'râf 7:22; Yûsuf 12:5; İsrâ 17:53; Kehf 18:50; Tâhâ 20:117; Kasas 28:15; Fâtır 35:6; Yâsîn 36:60.

وَلَمَّا جَٓاءَ عِيسٰى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذ۪ي تَخْتَلِفُونَ
ف۪يهِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِ ﴿٦٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٦٤﴾
فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْۚ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَل۪يمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ
اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ اَلْاَخِلَّٓاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا
الْمُتَّق۪ينَۜ ﴿٦٧﴾ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَۚ ﴿٦٨﴾ اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا
وَكَانُوا مُسْلِم۪ينَۚ ﴿٦٩﴾ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾

63. İsa, apaçık delillerle geldiği zaman şöyle demişti: "Ben size elbette *hikmet* (doğru hükümler) getirdim ve ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını size elbette açıklayacağım. Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin!

64. Şüphesiz ki Allah -yalnızca O- benim de Rabbimdir; sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin! Doğru yol budur."[1]

65. (Çeşitli) gruplar (İsa hakkında) kendi aralarında ayrılığa düştüler. Elem verici günün azabı nedeniyle zalimlerin vay hâllerine![2]

Surenin 66-80. ayetlerinde inkârcıların Son Saat'le ilgili duyarsızlıkları, sahte dostlukların geçiciliği, cennetliklere yönelik nimet vaatleri ve suçluların mahşerdeki sıkıntılı hâlleri dile getirilmektedir.

66. Onlar, farkında değillerken o (Son) Saat'in kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar![3]

67. O gün, *muttakî*ler (duyarlı olanlar) dışında (bütün) dostlar birbirlerine düşman kesilirler.

68. Ey kullarım! Bugün size korku yoktur; siz üzülmeyeceksiniz de!

69. Onlar ayetlerimize inanan ve müslüman olan (kullar)dı.

70. (Cennetliklere şöyle seslenilecektir:) "Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete girin!"[4]

1 Hz. İsa'nın bu mesajıyla ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:51; Mâide 5:117; Meryem 19:36.

2 Benzer mesaj: Meryem 19:37.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Muhammed 47:18.

4 Rûm 30:15'te de *yuhberûne* kalıbında geçen *tuhberûne* edilgen fiili "sevinç ve neşe içinde kılınmak", "ağırlanıp sevindirilmek", "ikram içinde olmak", "nimetlendirilmek" gibi anlamlar içermekte ve cennetliklerin huzur ve mutluluk içerisinde olacakları anlamını vermektedir.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ وَاَنْتُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ
كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ
عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾
اَمْ اَبْرَمُوا اَمْرًا فَاِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾

71. Onlara altın tepsiler ve kadehler dolaştırılacaktır. Orada, canlarının istediği,[1] gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Siz orada *ebedî* kalacaksınız.

72. (Onlara) "İşte yaptıklarınıza karşılık size miras olarak verilen cennet budur.[2]

73. Orada sizin için bol bol meyveler vardır, onlardan yersiniz." (denecektir).

74. Şüphesiz ki suçlular cehennem azabında *ebedî* kalıcıdır.

75. Azapları hafifletilmeyecektir.[3] Onlar orada (kurtuluştan) ümit kesmişlerdir.

76. Biz onlara haksızlık etmedik fakat onlar kendilerine yazık edenlerdi.[4]

77. (Cehennemdekiler:) "Ey (mahşer meleği) *Mâlik*![5] Rabbin bizim hakkımızda (ölüm) hükmünü versin!" diye seslenmiş, o (*Mâlik*) de "Şüphesiz ki siz böyle kalacaksınız!" demiş (olacak)tır.

78. Biz size elbette gerçeği getirmiştik fakat çoğunuz gerçek(ler)den hoşlanmıyorsunuz.

79. Yoksa (müşrikler) bir işe kesin karar mı verdiler! Doğrusu kararlı olan biziz![6]

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

2 Bu ayette cennete mirasçı olabilmenin "sonuç", dünyada yapıp edilen fedakârlıkların ise "sebep" olduğuna dikkat çekilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:86, 162; Âl-i İmrân 3:88; Nahl 16:85; Fâtır 35:36; Mü'min 40:49.

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:57; Âl-i İmrân 3:117; A'râf 7:160, 177; Tevbe 9:70; Yûnus 10:44; Hûd 11:101; Nahl 16:33, 118; Kehf 18:49; 'Ankebût 29:40; Rûm 30:9; Zuhruf 43:76.

5 Ayette geçen *mâlik* kelimesi, cehennem bekçisinin adı olarak yorumlanmaktadır.

6 Surenin bu ve bir sonraki 80. ayeti; Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'e haince ve gizlice hazırladıkları suikast planlarının açığa çıkarılıp deşifre edilmesine işaret ediyor olabilir.

اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ اِنْ كَانَ
لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ فَاَنَا اَوَّلُ الْعَابِدٖينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذٖي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ
الَّذٖي فِي السَّمَٓاءِ اِلٰهٌ وَفِي الْاَرْضِ اِلٰهٌ وَهُوَ الْحَكٖيمُ الْعَلٖيمُ [redacted] وَتَبَارَكَ الَّذٖي لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذٖينَ
يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

80. Yoksa onlar, sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Aksine (o sır ve konuşmalarını) yanlarındaki elçilerimiz (melekler) yazmaktadır.[1]

Surenin 81-89. ayetlerinde Yüce Allah'ın gücü, inkârcılara zaman tanındığı, melekler hariç kimsenin şefaat yetkisinin olamayacağına değinilmektedir.

81. De ki: "Rahmân'ın herhangi bir çocuğu olsa(ydı), elbette (ona) kulluk edenlerin ilki ben olur(d)um!"[2]

82. Göklerin ve yerin Rabbi, *arşın* da Rabbi olan (Allah) onların yakıştırdıklarından yücedir.

83. Sen (şimdilik) bırak da kendilerine vadedilen günlerine kavuşuncaya kadar (boş işlere) dalsınlar, oynasınlar.

84. Gökteki ilah da O'dur; yerdeki ilah da. O, (doğru) hüküm verendir, bilendir.

85. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin otoritesi sadece kendisine ait olan (Allah) ne yücedir! O (Son) Saat'in bilgisi, yalnızca O'nun katındadır.[3] Hepiniz yalnızca O'na döndürüleceksiniz.

86. O'nun peşi sıra yalvardıkları varlıklar, şefaat (yetkisine) sahip olamazlar. Ancak bilerek gerçeğe şahitlik eden (melek)ler hariç![4]

1 Bu cümle "insanların amellerinin kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

2 Yüce Allah Hz. Peygamber'e hitap ederek Allah'a çocuk isnat eden her kim varsa hepsini cevaplamasını sağlamakta ve "Rahmân'ın eğer çocuğu olsaydı ona ilk kulluk edenin kendisi olacağını ilan etmesini kendisine emretmektedir. Mekkeli müşrikler ve çevrede yaşayan din mensupları Yüce Allah'a erkek veya kız çocukları isnadında bulunuyorlardı. Onların hepsine cevap vermek üzere İhlâs 112:3'te

Yüce Allah'ın hiç kimseyi doğurtmadığı, yani hiçbir çocuğun babası olmadığı gibi hiç kimse tarafından da doğurulmadığı beyan edilmektedir. İşte bu cümle, Yüce Allah'ın "baba" olmadığı, dolayısıyla hiç kimsenin doğumuna fiziksel anlamda etken olmadığı için kendisine çocuk isnadının çok büyük bir hata oluşturacağını ortaya koymaktadır. Aslında önce "doğmamak", daha sonra "doğurmamak"tan söz edilmesi gerekirken, İhlâs 112:3'te ilk sırada Yüce Allah'ın hiç kimseyi "doğurtmaması" ifade edilmektedir. Bunun nedeni, Yüce Allah'a çocuk isnat eden bütün müşrikleri susturmaktır. Bilindiği üzere, bazı hristiyanlar Hz. İsa'nın (Mâide 5:17, 72, 73; Tevbe 9:30), bazı yahudiler Hz. Üzeyir'in (Tevbe 9:30), hatta yahudî ve hristiyanlar bizzat kendilerinin "Yüce Allah'ın oğlu" olduklarını iddia ediyorlardı (Mâide 5:18). Bazı Mecusilerin "Hürmüz ve Ehremen Allah'ın oğullarıdır" şeklinde bir kabulü olduğu da iddia edilmektedir (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 480-481). İşte, İhlâs suresinin üçüncü ayetinin ilk cümlesinde bütün bu iddiaların asılsız olduğu açıkça ortaya konulmakta olduğu gibi, Zuhruf 43:81'de de dolaylı olarak bu iddialar reddedilmektedir. Bu arada bir hususa değinmekte yarar görmekteyiz. Buna göre ayetin başındaki *in* edatı "şart" manası verebilir. Bu doğrultuda sözünü ettiğimiz hususlar aynen geçerlidir ve ayetin tercümesi de mealde verdiğimiz gibidir. Bazı âlimlerimize göre buradaki *in* edatı *nâfiye* yani "olumsuzluk" manası vermektedir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olur: "De ki: Rahmân'ın çocuğu olması mümkün değildir; (eğer olsa ona) ilk kul olan ben olurum." Bu tercümede "olamaz ya, eğer Rahmân'ın herhangi bir çocuğu olsa ona kulluk edenlerin ilki ben olurdum; sizden çok daha önce davranır, görevimi yapardım" mesajı söz konusu olmaktadır. Aynı doğrultuda yani *in* edatının olumsuzluk anlamından yola çıkarak, ayet: "De ki: Rahmân'ın çocuğu olması mümkün değildir. Ben (O'na) kulluk edenlerin öncüsüyüm" şeklinde de anlaşılabilir. Bu durumda hem Yüce Allah'ın çocuk edinmediği vurgulanmış, hem de sadece O'na yönelik kulluk bilinci dile getirilmiş olmaktadır.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

4 Bu ayet Meryem 19:87, Tâhâ 20:109, Enbiyâ 21:28, Sebe' 34:23, Zümer 39:44 ve Necm 53:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Tercümede verdiğimiz meal meleklerin şefaat edebileceğine dair mesaj içerse de bilinmelidir ki bu müşriklerin beklediği türden bir şefaat kesinlikle değildir. Çünkü Enbiyâ 21:28 ve Necm 53:26'da açıkça belirtildiği gibi melekler sadece ve sadece Allah'ın izin verip razı olduklarına şefaat edeceklerdir. Müşrikler elbette bu kapsamda değillerdir. Kaldı ki ayet şu şekilde de tercüme edilebilir: "Şefaat yetkisi, Allah'ın dışında dua ettikleri varlıklara değil, bütün gerçekliğe şahit olan Allah'a aittir ve onlar da (müşrikler de) bunu biliyorlar." Bu tercümenin izahında şu bilgi söz konusudur: "Özellikle ayetin siyak ve sibakına bakılsa gerçeği bütünüyle görenin Yüce Allah olduğu, Mekkelilerin de Allah'ın bu gücünü kabul ettikleri anlaşılacaktır. Çünkü öncesinde Zuhruf 43:84-85. ayetler ve sonrasında Zuhruf 43:87. ayet, Yüce Allah'ın kimsenin vereceği bilgiye ihtiyacının olmadığı, dolayısıyla başkalarında şefaat yetkisi varsayılamayacağı açıktır." (Tuncer Namlı, *Kur'an Meali*, s.514).

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِ يَا رَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ قَوْمٌ لَا
يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

87. Onlara “kendilerini kimin yarattığını” sorsan elbette “Allah” derler. Nasıl da (gerçeklerden) döndürülüyorlar![1]

88. (Peygamber’in:) “Ey Rabbim!” demesine yemin olsun ki şüphesiz ki bunlar iman etmeyen bir toplumdur.[2]

89. (Şimdilik) onlardan yüz çevir[3] ve (onlara) “Selam!” de! İleride (gerçeği) bilecekler!

1 Benzer mesajlar: Yûnus 10:31; Mü’minûn 23:84-89; ‘Ankebût 29:61, 63; Lokmân 31:25; Zümer 39:38; Zuhruf 43:9.

2 Ayetteki *kîlihî* ifadesinin bu şekilde yani *mecrûr* (kesra) okunmasının gerekçesi bunun yemin ifadesi olması şeklinde düşünülebilir. Ayrıca ifadenin başında gizli bir *üzkür vakte* (zamanını hatırla) ifadesinin var sayılması da mümkündür. Buna göre anlam şöyledir: “Onun (Peygamber’in) ‘Ey Rabbim, bunlar inanmayan bir kavimdir’ sözünün vaktini hatırla!” Ayrıca bu kelime Zuhruf 43:85. ayetteki *‘ılm* kelimesine bağlı da kabul edilebilir. Buna göre ayetin anlamı “Son Saat’in ve (Peygamber’in) bu sözünün bilgisi O’nun katındadır” şeklini alır. Burada şu şekilde bilgiler de hatıra gelmektedir: “Ey Rabbim” denilerek devamının gelmemesi Hz. Peygamber’in müşriklerin inkârından, hakaret ve alaylarından, işkencelerinden bıkıp “Ey Rabbim, görüyorsun” anlamında bir sıkıntılı duruma gönderme yapmış olması da mümkündür. Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih vb. peygamberler de tebliğleri dolayısıyla bunaldıklarında Yüce Allah’a hallerini arz etmişlerdir.

3 Ayette geçen *ısfah* kelimesi “müsamahalı muamelede bulunmak”, “hoşgörülü davranmak”, “olgunlukla karşılamak” gibi anlamlar içermektedir. Dolayısıyla verilmek istenen mesaj, inkârcılara ve müşriklere davranışta dışlayıcı bir üslup takınmamak gerektiğini öğretmekle ilişkilidir. Bu kelimenin değişik kalıpları Kur’an’da sekiz kez geçmekte ve ikisi ayette olmak üzere yedi kez “af, mağfiret, bağışlama” içeriklerinde kullanılmaktadır. Buradan hareketle, bu ayette de muhataplara bağışlayıcı ve hoşgörülü bir üslupla yaklaşılması gerektiği üzerinde duruluyor demektir.

44
DUHÂN SURESİ

59 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 59 ayetten oluşan, adını 10. ayette yer alan ve "duman" anlamındaki ***duhân*** kelimesinden alan Duhân suresi inişte 84, mushaf sırasında ise 44. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

حمٓ (١) وَالْكِتَابِ الْمُب۪ينِ (٢) اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِر۪ينَ (٣) ف۪يهَا يُفْرَقُ كُلُّ
اَمْرٍ حَك۪يمٍ (٤) اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا اِنَّا كُنَّا مُرْسِل۪ينَ (٥) رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٦)

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde vahye, indiriliş amacına, içeriğine, müşriklerin olumsuz tutumlarına ve kendilerini bekleyen azaba dair bilgiler verilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*[1]

2. Apaçık Kitaba yemin olsun ki

3. Biz onu (Kur'an'ı) bereketli bir gecede indir(meye başla)dık. Şüphesiz ki biz uyarıcıyız.

4-6. Katımızdan (verilen bir) emir olarak doğru hüküm içeren her iş onda (o gecede) ayrıntılı olarak ortaya konulur.[2] Rabbinin merhameti gereği (peygamberler) gönderici olan da elbette biziz. Şüphesiz ki O -evet O- duyandır, bilendir.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 "Bereketli gece" Kadir Gecesi'dir. Yüce Allah Kadir gecesine gönderme yapmakla sadece o gecede indirilenlere değil elbette, o gece indirilmeye başlanan vahye dikkat çekmekte, vahyin içeriğinin hikmetli emirlerden oluştuğunu dile getirmek istemektedir. İmam Mâtürîdî de "mübarek gece"den kastın Kadir gecesi, "rahmet" kelimesinden kastın ise Yüce Allah'ın gönderdiği Kitap yani Kur'an olduğunu kabul etmekte, "rahmet" kelimesinden diğer muhtemel kasıtların da "Kadir gecesi" yahut "Hz. Peygamber" olabileceğini ifade etmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIII, 314-315).

رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۘ اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُۜ
رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَٓاءُ
بِدُخَانٍ مُبِينٍۙ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَۜ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا
مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ اَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى وَقَدْ جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌۙ ﴿١٣﴾

7. Kesin inananlar olursanız, (bilin ki Allah) göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir.[1]

8. O'ndan başka ilah yoktur. (O) diriltir ve öldürür. Sizin de Rabbinizdir; önceki atalarınızın da Rabbidir.

9. Ne var ki onlar şüphe içinde eğlenip duruyorlar.[2]

10. (Şimdi) sen göğün açık bir duman getireceği günü gözetle![3]

11. (O duman) insanları kaplayacaktır.[4] Bu, elem verici bir azaptır.

12. (İşte o zaman inkârcılar:) "Rabbimiz! Bizden azabı kaldır! Şüphesiz ki biz (artık) inanıyoruz." (diyecekler).

13. Bu hatırlamanın onlara ne yararı olabilir ki![5] Oysa kendilerine (gerçeği ulaştıran) apaçık bir elçi gelmişti.

1 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:24.

2 Yüce Allah kudretini açıklama bağlamında çeşitli beyanlarda bulunmasına rağmen beklenen olumlu tepkiyi vermeyen müşriklerin durumuna üzülen Hz. Peygamber'e moral vermek üzere, inkârcıların şüphe içinde olmaya devam ettiklerini, bu şekilde oyalanmakta olduklarını haber vermektedir.

3 Buradaki "apaçık duman", "Son Saat'te her yeri ve herkesi kaplayacak olan felaket" veya "Mekke'de gerçekleşen bir olay" şeklinde yorumlanmaktadır. Ya da "apaçık duman" ifadesi, gelecek herhangi bir zamanda inkârcılar ve zalimler yüzünden gerçekleşecek, zamanını Yüce Allah'ın bildiği "bir duman azabı" şeklinde de anlaşılabilir.

4 Buradaki mesajı bağlamdan ayrı olarak okuduğumuzda şunları söyleyebiliriz: İlk yaratılışta göklerin durumuna dair Fussilet 41:11'de ifade edilen "*duhân*/duman" kelimesinin bu ayetteki kullanımından yola çıkarak maksadın "Son Saat esnasında göklerin yine o ilk duman/gaz halini alacağı" ifade edilebilir. Yani Yüce Allah tarafından gaz/duman halinden ilk patlamayla (Big-bang) oluşturulmaya başlayan ve sürekli genişleyen evrenin, Son Saat'te tekrar ilk duruma gelmesi Enbiyâ 21:104'te de belirtildiği gibi "dürülme" olarak zikredilmektedir.

5 "Vakti geçtikten sonra inanmanın faydasız olacağı"yla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Muhammed 47:18; Fecr 89:23.

ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾ اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلٖيلًا اِنَّكُمْ عَٓائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ
نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى اِنَّا مُنْتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَٓاءَهُمْ رَسُولٌ
كَرٖيمٌ ﴿١٧﴾ اَنْ اَدُّٓوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌ ﴿١٨﴾ وَاَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ اِنّٖٓي اٰتٖيكُمْ
بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ ﴿١٩﴾ وَاِنّٖي عُذْتُ بِرَبّٖي وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لٖي فَاعْتَزِلُونِ
﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُٓ اَنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَاَسْرِ بِعِبَادٖي لَيْلًا اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾

14. Sonra ondan yüz çevirmiş ve "Bu, cinlenmiş,[1] (başkaları tarafından) öğretilmiş[2] biridir!" demişlerdi.

15. Azabı kısa bir süre kaldıracağız; (ama) siz (yine eski hâlinize) döneceksiniz.

16. (Fakat) biz büyük bir darbe vuracağımız gün şüphesiz ki intikam alıcıyız.[3]

Surenin 17-33. ayetlerinde Firavun'un Hz. Musa'ya karşı olumsuz tavrı, inkârcı azgınların denizde boğuldukları, geriye servet bıraktıkları ve bunların İsrailoğulları'na miras bırakıldığı ifade edilmektedir.

17. Yemin olsun ki kendilerinden önce Firavun'un kavmini de imtihan etmiştik. Onlara değerli bir elçi gelmişti.

18. (Musa şöyle demişti:) "Allah'ın kullarını bana verin! Şüphesiz ki ben size (gönderilen) güvenilir elçiyim.

19. Allah'a büyüklük taslamayın! Şüphesiz ki ben size apaçık bir delil getiriyorum.

20. Beni kovmanızdan benim de sizin de Rabbinize sığındım.

21. Bana inanmazsanız benden uzaklaşın!"

22. (Musa:) "Bunlar suç işleyen bir toplumdur." diye Rabbine dua etmişti.

23. (Allah şöyle buyurmuştu): "Kullarımı geceleyin yola çıkar! Şüphesiz ki takip edileceksiniz.

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Mü'minûn 23:70; Sebe' 34:8; Sâffât 37:36; Tûr 52:29; Kalem 68:51.

2 Bu ayet Nahl 16:103 ve Furkân 25:4. ayetle birlikte okunmalıdır. Ayette geçen *mu'allem* kelimesi bir suçlamadır ve vahyin Hz. Peygamber'e birileri tarafından öğretildiği suçlamasını içermektedir.

3 "Yüce Allah'ın intikam alması"yla ilgili bilgi için bkz. Âl-i İmrân 3:4.

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ
وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذٰلِكَ وَاَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا اٰخَرِينَ ﴿٢٨﴾
فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاۤءُ وَالْاَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي اِسْرَاۤءِيلَ مِنَ
الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِنْ فِرْعَوْنَ اِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

24. Denizi rahatça terk edip geç![1] Şüphesiz ki onlar boğulacak bir ordudur."[2]

25-27. Onlar geride bahçeler, (su) kaynakları, ekinler, değerli bir makam ve içinde zevk sürdükleri nimetler bırakmışlardı.

28. İşte böylece onları (o nimetleri) başka bir topluma miras bırakmıştık.[3]

29. Gök ve yer onların ardından ağlamamıştı;[4] kendilerine (artık) zaman da tanınmamıştı.

30-31. Yemin olsun ki biz, İsrailoğulları'nı küçük düşürücü o azaptan yani Firavun'dan kurtarmıştık. Şüphesiz ki o, haddini aşanlardan bir zorbaydı.[5]

1 Buradaki emir cümlesi, "Denizi açık bırak", "O yolu öylece bırak", "Denizi öyle olduğu gibi bırak", "Sen denizi rahat bir şekilde terk et" şeklinde de tercüme edilmektedir. Yüce Allah Hz. Musa'ya denizi o şekilde terk etmesini, yani *rahven* halinde "huzur içinde" onu geçmesini, bir anlamda korkmamasını, endişe etmemesini kendisinden istemektedir. Tâhâ 20:77'de geçen "(Size) yetişilmesinden korkmaksızın ve (boğulmaktan) endişe etmeksizin" ifadesi ile ayete verdiğimiz bu mana aynı hakikate işaret etmiş olmaktadır. Bize göre *rahven* kelimesi "deniz"in durumunu değil, denizin terk edilme yani geçilme şeklini ifade etmiş olmaktadır. Bu yorumumuz "rahvan yürüyüş" ifadesiyle de örtüşmektedir.

2 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:77; Şu'arâ 26:52-63.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:57-59.

4 Burada sözü edilen mesaj bir mecazdır ve kastedilen Firavun'un tarafını tercih edenlerin aslında herhangi bir değer ifade etmediğini açıklamaktır. Bu inkârcıların ve bozguncuların durumuna, yeryüzünde yaptıklarına ve söz dinlemez inatçı duruşlarına karşılık "kimse üzülmemişti" de denilebilir.

5 Yüce Allah alçaltıcı azabın Firavun'dan kaynaklandığını, çünkü onun haddini aşan zorbalardan birisi olduğunu bildirmektedir. Firavun'un kavmine zorbalık yaptığı ve onları küçümsediğiyle ilgili olarak Kasas 28:4 ve Zuhruf 43:54'te de bilgi verilmektedir. Firavun'un hem zorba biri olduğu hem de haddini aşanlardan olduğu beyan edilmektedir.
Kur'an'da sadece bu ayette geçen *'âliyen* kelimesi "baskıcı, zorba" gibi anlamlar içermektedir. Yûnus 10:83'te yine Firavun'la ilgili olarak *'âlin* şeklinde bir kelime zikredilmektedir. Ayrıca Kasas 28:4'te geçen *'alâ* fiili de yine Firavun'la ilgili olarak kullanılmaktadır.

وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ مِنَ الْاٰيَاتِ مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُبِينٌ ﴿٣٣﴾ اِنَّ
هٰٓؤُلَٓاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ اِنْ هِيَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِاٰبَٓائِنَٓا اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ اَهْلَكْنَاهُمْ اِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

32. Yemin olsun ki biz bir bilgiye göre[1] onları (İsrailoğulları'nı) âlemlere (kendi zamanlarının inkârcılarına) seçkin kılmıştık.[2]

33. Onlara, içinde apaçık bir imtihan bulunan deliller vermiştik.

Surenin 34-50. ayetlerinde müşriklerin ahireti inkârları, Tübba' kavmi gibi güçlü olanların helak edilişi, evrenin bir anlam için yaratıldığı, mahşerde inkârcıların yaşayacağı felaketler dile getirilmektedir.

34. Onlar (müşrikler) şöyle diyorlar:

35. "İlk ölümümüzden başka bir şey yoktur. Biz asla diriltilecek de değiliz.[3]

36. Doğruysanız atalarımızı getirin (de görelim)!"[4]

37. Bunlar mı daha hayırlı yoksa Tübba' kavmi[5] ve onlardan öncekiler mi? Onları yok etmiştik; şüphesiz ki onlar suçluydular.

1 A'râf 7:52 ve Câsiye 45:23'te de geçen *'alâ 'ılmin* "bir bilgiye göre" ifadesinin bazı anlam açılımlarının bulunduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede bu ifade Yüce Allah'ın her şeyi bildiği gerçeğini içerdiği gibi bu bilgisi nedeniyle onları imtiyazlı kıldığını da göstermektedir. Buna ilave olarak zımnen kendilerinin daha sonraki dönemlerde ahlaki olarak bozulacaklarını da bildiği, sonrasında aynı bilgi gereği onların da rahmetinden kovulacağı gerçeği mucizevi bir şekilde önceden haber verilmiş olmaktadır.

2 Bu ayet "Yemin olsun ki biz 'bilerek', onlara (İsrailoğulları'na kendi zamanlarında) âlemlerin üzerinde bir imtiyaz vermiştik" şeklinde de tercüme edilebilir.

3 "Mahşerdeki diriltilmeyi inkâr edenlerin sözleri"yle ilgili benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

4 Benzer mesaj: Câsiye 45:25.

5 *Tübba'* kelimesi, Yemen'de hüküm süren Himyer krallarının unvanıdır. *Kavmu tübba'ın* ifadesi ise bu kralların yönetiminde yaşayan halk demektir. Çevredeki devletçikleri kendilerine bağladığı için bu adı aldıkları ifade edilmektedir.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ
مَوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُ اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ اِنَّ شَجَرَةَ
الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْاَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

38. Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyuncular olarak (oyun oynamak için) yaratmadık.[1]

39. Onları sadece bir amaçla[2] yarattık. Fakat çoğu (bunu) bilmez.

40. Şüphesiz ki ayrılma (mahşer) günü, hepsinin bir arada buluşacağı (gündür).[3]

41. O gün, dostun dosta hiçbir yararı olmaz;[4] kendilerine yardım da edilmez.

42. Ancak Allah'ın merhamet ettiği kişiler böyle değildir. Şüphesiz ki O güçlüdür, çok merhametlidir.

43-46. Şüphesiz ki zakkum ağacı,[5] kaynar suyun kaynamasına benzer şekilde suçluların karınları(n)da erimiş maden gibi kaynayan yemeğidir.

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun (ve eğlence) olsun diye yaratmadık." İnsan fıtrat üzere yaratılmış, akıl, irade ve vicdan verilmiş değerli bir varlıktır. Özgürdür, bilinci olan bir varlıktır ama aynı zamanda sorumlulukları ve görevleri olan bir varlıktır. Dolayısıyla hesap gününü de unutmadan fıtratına uygun olarak yaşamak durumundadır. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:191; Enbiyâ 21:16; Sâd 38:27.

2 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

3 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Şüphesiz ki her şeyin açıklığa kavuşturulacağı o hüküm günü (onların) hepsini bir araya toplayacağız."

4 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; En'âm 6:164; İsrâ 17:15; Lokmân 31:33; Fâtır 35:18; Zümer 39:7; Zuhruf 43:67; Necm 53:38; Mümtehine 60:3; Me'âric 70:10.

5 Cehennem menüsünden olan *zakkum*, cehennemin dibinde yetişen bir ağaçtır; tomurcukları da şeytanların başlarına benzemektedir. İnsan fıtratı, şeytanı çirkin kabul edecek şekilde yaratıldığı için, şeytanların başlarına benzetilmede de bu çirkinliğe ve tiksinti vericiliğe bir gönderme yapıldığı söylenebilir. İnsan fıtratına göre şeytan, şerri temsil eder; onda hayrın hiçbir katkısı yoktur. Araplar, çirkin bir resim veya görüntüyle karşılaştıklarında "sanki şeytan yüzü, sanki şeytan başı" diyerek hoşlanmadıklarını ifade ederlerdi ki burada buna bir gönderme vardır. Benzer mesajlar: İsrâ 17:60; Sâffât 37:62; Duhân 44:43-46; Vâki'a 56:52.

خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَٓاءِ الْجَح۪يمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَاْسِه۪ مِنْ عَذَابِ الْحَم۪يمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ
اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْكَر۪يمُ ﴿٤٩﴾ اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِه۪ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي مَقَامٍ اَم۪ينٍ
﴿٥١﴾ ف۪ي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِل۪ينَ ﴿٥٣﴾

47. (Allah meleklere şöyle emredecek): "Tutun onu! Cehennemin ortasına sürükleyin!

48. Sonra başının üzerine kaynar su azabından dökün!"[1]

49. (Cehennemlik kişiye:) "Tat bakalım! Sen -evet sen- (hani) güçlü(ydün); itibarlı(ydın)![2]

50. İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir." (denecektir).[3]

Surenin 51-59. ayetlerinde takvâ sahiplerine cennette çeşitli nimetler verileceği, azaptan korunmuş olacakları, vahyin kolaylaştırıldığı ve sonun beklenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

51-52. Şüphesiz ki *muttakî*ler (duyarlı olanlar) ise güvenilir bir makamda, bahçelerde ve (su) kaynaklarında (olacaklar).[4]

53. Karşılıklı oturarak ince ipek ve parlak atlastan giyinecekler.

1 Benzer mesaj: Hacc 22:19.

2 Yüce Allah cehennem ateşinde cezalandırılacak nankör kişilere Yüce Allah'ın emriyle cehennem görevlileri tarafından onların dünya hayatlarında kendilerince izzetli, şerefli, değerli, itibarlı olduklarını zannettikleri hatırlatılacaktır. Bu iki sıfat da kâfir insanın dünyada kendisi için dile getirdiği şeref ve değerin sahte olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Duhân 44:29. ayette de geçtiği üzere, kendilerini vazgeçilmez sanan Firavun ve adamlarının helaki sonrasında "onlara göğün ve yerin ağlamadığı"nın bildirilmesi gibi berikilere de alay edilerek dünya hayatlarında kendilerince hatırlı ve değerli oldukları hatırlatılacak, ancak bunun hiçbir işe yaramadığı da bir sonraki ayetin beyanıyla dile getirilmiş olacaktır.

3 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

4 Yüce Allah inkârcıları ve mahşerde yaşayacakları korkunç akıbeti beyan ettikten sonra, Kur'an'ın mesânîlik özelliği gereği sözü takva sahiplerine getirmekte ve onlara sunacağı birtakım nimetler hakkında bilgi vermektedir. Bu çerçevede öncelikle muttakî denen ve sorumluluğunu bilip ona göre davranan duyarlı insanların güvenilir bir makamda olacaklarını müjdelemektedir. Cehennemin zincirler, halkalar ve alevli ortamı bağlamında alabildiğine tutsak yapısına karşılık, cennetlikler orada güven içinde alabildiğine bir hürriyet içerisinde olacaklardır

كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا
الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰى وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

54. İşte böyle! Biz onları, (güzel) gözlü hurilerle[1] (de) eşleştirmiş (olacağ)ız.[2]

55. Orada, güven içinde (canlarının istediği) her meyveyi isteyeceklerdir.[3]

56-57. İlk (tattıkları) ölüm dışında, orada artık ölüm tatmayacaklar.[4] (Allah) onları, Rabbinden bir lütuf olarak cehennem azabından korumuş (olacak)tır. Asıl büyük kurtuluş işte budur.

58. Biz onu (Kur'an'ı gerçeği) hatırlasınlar diye senin diline kolaylaştırdık.[5]

59. Sen (durumu bekleyip) gözetle; şüphesiz ki onlar da gözetlemektedir.[6]

1 Çeşitli ayetlerde geçen *hûr* kelimesi, *ahver* veya *havrâ* kelimelerinin çoğuludur ve cennet eşleri için kullanılmaktadır. Gözünün akı çok beyaz, siyahı da çok siyah olanlar veya kalpleri, nefisleri ve gözleri güzel olanlara denilir. İlgili ayetlerde geçen bu kelimenin cinsiyet ve cinsellik içermesi söz konusu değildir. Çünkü kadın-erkek bütün cennetliklere cennet arkadaşı olarak ikram edilecektir.

2 Benzer mesaj: Sâffât 37:48; Sâd 38:52; Tûr 52:20; Rahmân 55:56, 72; Vâkı'a 56:22.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

4 Benzer mesaj: Sâffât 37:58-59. Şunu belirtelim: Bakara 2:28 ve Mü'min 40:11'de geçen "iki ölüm" ifadesindeki "ilk ölüm"ü insanoğlunun ruhunun henüz bedeniyle buluşmadan önce topraktaki cansız aşaması, "ikinci ölüm"ü ise bilinen anlamda insanın ölümü olarak kabul edersek bu ifadeyi daha iyi anlayabiliriz. İnsanlar bu hayatta bir tek ölüm tadacaklardır; mahşerde herhangi bir ölüm söz konusu olmayacaktır.

5 Benzer mesajlar: Meryem 19:97; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20.

6 Yüce Allah inkârcı muhatapların, vahye, Hz. Peygamber'e ve risalete olan çarpık bakışlarını, olumsuz insan tipiyle olumlu insanların mahşerde yaşayacakları akıbetleri dile getirdikten sonra, Hz. Peygamber'e moral vermektedir. İnkârcıların akıbetlerinin son derece çetin şartlar içereceğini beyan ederek, artık onların bu acı sonu beklemesini, nihayetinde onların da bu şekilde beklenti içerisinde olduklarını haber vermektedir.

45

CÂSİYE SURESİ

❀ 37 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 37 ayetten oluşan, adını 28. ayette yer alan ve "diz çöken" anlamındaki *câsiyeh* kelimesinden alan Câsiye suresi inişte 85, mushaf sırasında ise 45. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَك۪يمِ ﴿٢﴾ اِنَّ ف۪ي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ
لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٣﴾ وَف۪ي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde evren kitabındaki deliller, vahiyden yüz çevirenlerin akıbeti ifade edilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*[1]

2. (Bu) Kitabın indirilişi, güçlü, (doğru) hüküm veren Allah'tandır.

3. Şüphesiz ki göklerde ve yerde inananlar için dersler vardır.

4. Sizin yaratılışınızda ve (Allah'ın) yaydığı her tür canlıda,[2] kesin bir şekilde inanan bir toplum için dersler vardır.

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Ayette geçen "(Allah'ın) yaydığı her tür canlıda" ifadesiyle ilgili bazı konulara değinmek gerekmektedir. Buna göre Bakara 2:164 ve Lokmân 31:10'da "canlıların yayılması" konusunda *fîhâ* "orada" şeklinde tekil kullanım zikredilmekte, "yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında" beyanına yer verilmektedir. Bu iki kullanım gereği ayetteki maksadı "yeryüzünde yayılmış olan canlılar" şeklinde anlayabiliriz. Ancak bu noktada Câsiye 45:3'teki "Muhakkak ki 'göklerde ve yerde' inananlar için nice ayetler vardır" ifadesini dikkate alarak maksadı "göklerde ve yeryüzünde" yayılan canlılar şeklinde de anlayabiliriz. Nitekim Şûrâ 42:29'da *fîhimâ* "o ikisinde" şeklinde bir kullanım yer almakta ve şöyle buyrulmaktadır: "Gökleri, yeri ve bu ikisinde yayıp ürettiği canlıları yaratması da O'nun delillerindendir. O dilediği zaman bunları bir araya toplamaya da kadirdir." Aynı şekilde Nahl 16:49'da da şöyle buyrulmaktadır: "Göklerde bulunanlar, yerdeki canlılar ve bütün melekler, büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler." Bütün bu kullanımlar ışığında Câsiye 45:4'te zikredilen "canlıların yayılması" ifadesindeki maksadı iki türlü de anlama imkânına sahip olduğumuzu belirtmeliyiz. Benzer mesajlar için bkz. Bakara 2:164; Nahl 16:49; Lokmân 31:10; Şûrâ 42:29.

وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْر۪يفِ
الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِاَيِّ حَد۪يثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِه۪
يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَث۪يمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ
يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٨﴾ وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا هُزُوًا اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
مُه۪ينٌ ﴿٩﴾ مِنْ وَرَٓائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْن۪ي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْـًٔا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٠﴾ هٰذَا هُدًى وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَل۪يمٌ ﴿١١﴾

5. Gecenin ve gündüzün değişmesinde, Allah'ın gökten indirmiş olduğu rızıkta (yağmurda) ve ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde, rüzgârları çevirmesinde (türlü türlü estirmesinde) akıl eden toplum için dersler vardır.[1]

6. İşte şu(nlar), Allah'ın sana bir amaç ile *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta) olduğumuz ayetleridir.[2] Allah'tan ve O'nun ayetlerinden sonra hangi söze inanacaklar ki![3]

7. Yalancı (ve) günahkâr herkesin vay hâline!

8. O, kendisine *tilâvet* edilen (okunup aktarılan) Allah'ın ayetlerini duyar da sonra kibirlenerek sanki hiç onları duymamış gibi (küfründe) direnir.[4] İşte onu elem verici bir azapla müjdele!

9. Ayetlerimizden bir şey öğrendiği zaman onlarla alay eder. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

10. Arkalarından da cehennem vardır. Kazandıkları şeyler de Allah'ın peşi sıra edindikleri dostlar da onlara hiçbir yarar sağlamaz. Onlar için büyük azap vardır.

11. İşte bu (Kur'an) bir rehberdir. Rablerinin ayetlerini inkâr edenlere gelince, onlara en kötüsünden elem verici bir azap vardır.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:164; Âl-i İmrân 3:190; Yûnus 10:6; Mü'minûn 23:80; Nûr 24:44; Furkân 25:62.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:252; Âl-i İmrân 3:108.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:185; Yûnus 10:32; Murselât 77:50. Surenin ilk altı ayeti incelendiğinde "ayet" kavramının hem Yüce Allah'ın kainat ayetlerini hem de elçisine indirdiği vahyi/Kur'an ayetlerini içerdiği açıkça görülecektir. Mucize bekleyen inkârcılara/müşriklere âdeta; "yaratılan ve indirilen ayetleri (mucizeleri) hala göremiyor ve ders çıkaramıyor musunuz?" denmektedir.

4 Benzer mesajlar: Lokmân 31:7; Fussilet 41:5.

اَللّٰهُ الَّذٖي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فٖيهِ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَۚ
﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ جَمٖيعًا مِنْهُ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُلْ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ اَيَّامَ اللّٰهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ اَسَٓاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

Surenin 12-20. ayetlerinde Yüce Allah'ın insanlara olan lütuflarından bir kısmı, müminlerin bağışlayıcı olmaları gerektiği, sorumlulukların şahsiliği, İsrailoğullarının olumsuz tavırları, Hz. Muhammed'e yönelik çeşitli emirler, zalimlerin durumu dile getirilmektedir.

12. (O) Allah ki emri gereğince içinde gemilerin yüzmesi ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için, (ayrıca) şükredesiniz diye denizi sizin hizmetinize vermiştir.[1]

13. O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütuf olarak) size boyun eğdirmiştir. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.

14. İman edenlere söyle: Allah'ın (ceza) günlerinin[2] geleceğini ummayanları bağışlasınlar![3] Sonunda (Allah) her topluma kazandıklarının karşılığını verecektir.

15. Kim iyi bir iş yaparsa (bu) kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir.[4] Sonra sadece Rabbinize döndürüleceksiniz.

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:14; Rûm 30:46; Fâtır 35:12.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:140; İbrâhîm 14:5.

3 Buradaki bağışlanma duası esasında bu kişilerin bağışlanmaya müsait bir hale gelmeleriyle ilgili olmalıdır. Aksi takdirde Tevbe 9:113'te ifade edildiği üzere, şirk üzere ölenlerin bağışlanması için duada bulunmak yasaklanmıştır. Konu eğer duygusal bir boyutta düşünülürse, bu defa da Hz. İbrahim'in ve Hz. İsa'nın şefkat içerikli ifadeleri hatırlanabilir. Benzer mesajlar: Mâide 5:118; İbrâhîm 14:36. Buradaki "bağışlama"yı müminlerin Mekke'deki sıkıntılı durumları ve nispeten zayıf konumda olmalarından dolayı fevri bir hareket yapmamalarıyla ilişkili olarak da anlayabiliriz. Ayetin "O inkârcılara/müşriklere dünyevi bir ceza gelinceye kadar onları bağışlasınlar yani savaş ve sonrasında zafer günü gelinceye kadar sabretsinler" anlamına alınması da mümkün olabilir.

4 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35;18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى
الْعَالَمٖينَۚ ﴿١٦﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِۚ فَمَا اخْتَلَفُٓوا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا
بَيْنَهُمْ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضٖي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فٖيمَا كَانُوا فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى
شَرٖيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذٖينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ
اللّٰهِ شَيْـًٔا وَاِنَّ الظَّالِمٖينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۚ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقٖينَ ﴿١٩﴾

16. Yemin olsun ki biz, İsrailoğulları'na Kitap, (doğru) hüküm (verme yeteneği) ve peygamberlik vermiştik. Onlara temiz şeylerden rızık vermiş ve onları âlemlere (inançsızlara) üstün kılmıştık.

17. İş(lerle) ilgili onlara apaçık deliller vermiştik. (Ancak) onlar, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi.[1] Şüphesiz ki Rabbin, anlaşmazlığa düştüğü şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmedecektir.[2]

18. Sonra da seni iş (din) konusunda bir *şeriat*[3] (kanun) sahibi kıldık. Sen ona uy;[4] bilmeyenlerin isteklerine uyma!

19. Şüphesiz ki onlar Allah'tan (gelecek olanda) senden hiçbir şey gideremezler. Şüphesiz ki zalimler birbirlerinin dostlarıdır; Allah da *muttakî*lerin (duyarlı olanların) dostudur.[5]

---

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:19; Yûnus 10:93; Şûrâ 42:14; Beyyine 98:4.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:93: Nahl 16:92, 124; Secde 32:25.

3 *Şeriat* kelimesi Arap dilinde sözlük olarak "su kaynağına giden yol", "insanların ırmaklardan ve benzeri şeylerden su almaya vardıkları yer" anlamına gelmektedir. Bu anlamıyla "şeriat", suyun canlı hayat için vazgeçilmezliği noktasında insan hayatı için huzur ve sosyal refah yolunu gösteren ahlaki ve pratik hayata dair kurallar sistemini ifade eden "kanun", "hukuk', "dini ve dünyevî bir nizam", "hayata dair emirler", "ilkeler", "esaslar", "prensipler" gibi anlamlar içermektedir. Şimdilerde kendilerinin veya eski bazı insanların görüşlerini din diye şeriat diye ortaya atıp "kendi görüşlerini Allah'ın dini" olarak lanse edenler, aslında Allah adına iftira edenlerdir. Bu doğrultuda şeriat kavramını ilahi düzlemde din olarak belirlemek, insanlar nezdinde ise içerisinde insan kaynaklı görüşlerin de yer aldığı bir kavram şeklinde kabul etmek gerekmektedir.

4 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Âl-i İmrân 3:68; Mâide 5:55-56; En'âm 6:127.

هَٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ
نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾
وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

20. Bu (Kur'an), bütün insanlar için öngörüler,[1] (ayrıca) kesin bir şekilde inanan toplum için bir rehber ve rahmettir.[2]

Surenin 21-26. ayetlerinde kötülerle iyilerin bir tutulmayacağı, her şeyin bir amaçla yaratıldığı, inkârcıların tutarsızlığı, Allah'ın kudreti dile getirilmektedir.

21. Yoksa kötülük işleyenler[3] ölümlerinde ve hayatlarında kendilerini, iman edip iyi işler yapanlarla bir mi tutacağımızı sandılar?[4] Ne kötü hüküm veriyorlar![5]

22. Allah gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır.[6] Böylece herkese kazandığının karşılığı verilecektir. Onlara haksızlık edilmeyecektir.

1 Kur'an'daki *besâir* ve *tebsırah* kelimeleri basiretler, öngörüler, idrak kabiliyetleri, hakikat belgeleri, görüntüler" anlamına gelmektedir. Kur'an Yüce Allah'tan gelen basiretler kaynağıdır. Kıyâmet 75:14'te geçen *basîrah* sözcüğü de "gerçeğin farkına varma, gerçeği anlama" manasına gelmektedir. Kur'an Yüce Allah'tan gelen basiretler kaynağıdır ve ayette kast edilen basiretler de Kur'an mesajlarıdır. Bunun anlamı bağlamında *besâir* kelimesi kalplerde hakkı görmeye, doğruyu anlamaya, onu kavramaya yardımcı olan basiretler, hakikatin gözleri demektir. Kur'an akılların tevhid, nübüvvet ve âhiret delillerini görmelerinin sebebidir. Kur'an hakikatlerin kaynağıdır, ölçüsüdür; gerçekler Kur'an'la açığa çıkarılır ve görülebilir, batıl da onunla fark edilip terk edilir.

2 Benzer mesaj: A'râf 7:203.

3 Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *icterahû* fiili "sürekli yapmak", "peşinden gitmek", "ısrarla sürdürmek", "kazanmak" gibi anlamlar çermekte, beraberinde kullanılan *es-seyyiât* "kötülükler" kelimesi gereği bunların günaha battıklarını ifade etmektedir.

4 İnkârcıların yaşantıları nasılsa ölümleri ve ahiretleri de ona uygun gerçekleşir. Müminlerin de hayatları nasılsa ölüm anları ve sonrasında yaşayacakları akıbet de ona uygun olur. Nitekim bir rivayette mümin bir kişinin iman üzere diriltileceği, münafığın da münafıkça diriltileceği nakledilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, III, 279).

5 Benzer mesajlar: Yûnus 10:35; Sâffât 37:154; Kalem 68:36.

6 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Ahkâf 46:3; Teğâbun 64:3.

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِه۪ وَقَلْبِه۪ وَجَعَلَ عَلٰى
بَصَرِه۪ غِشَاوَةًۜ فَمَنْ يَهْد۪يهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

23. Arzusunu ilahı edineni[1] ve Allah'ın (kendi katındaki) bir bilgiye göre saptırdığı,[2] işitme (duyu)sunu ve kalbini mühürlediği ve gözünün üstüne de perde çektiği kişiyi gördün mü?[3] Şimdi onu, Allah'a rağmen kim doğru yola ulaştırabilir ki![4] (Gerçeği) hatırlamayacak mısınız?

1 Benzer mesaj: Furkân 25:43. Bu cümle "İlahını arzusu edineni gördün mü?" şeklinde de tercüme edilebilir. Burada muhatap ilk etapta Hz. Peygamber olsa da maksat evrensel manada herkestir. Bu cümleyi farklı şekilde tercüme etmemizin sebebi, buradaki "muhatapların hiçbir şeye inanmayan kişiler olmaması"dır. Hem Furkân suresi hem de Câsiye suresi Mekke dönemi surelerinden olduğu için, genelde muhatapların "ateist" anlamda "inkârcı" değil, "müşrik" oldukları bilinmektedir. Bu nedenle onların, "hevasını ilah edinmeleri"nden ziyade, "ilahını hevalarına dönüştürmeleri"nden söz edilebilir. Bunun anlamı, ilaha inanmalarına rağmen, onun dediğini ve kararlarını kabul etmek yerine, ona akıl vermeye kalkışmalarıdır. Hem peygamber gönderme sistemini, hem de risaletle gönderdiği esasları benimsemeyerek, hayatlarına âdeta Yüce Allah'ı karıştırmak istememeleridir. Günüzümdeki "deist"lere benzer şekilde müşrikler için de Allah mutlak yaratıcıdır; ancak kullarının işine de karışmamalıdır. Bu işler için başka aracı ilahlar edinerek, onlara görevlerini, yetki alanlarını ve kararlarını öğreten bir hadsizlik içerisine girmişlerdi. "İlahını hevası edinen kişi", Allah'ın dediği gibi yaşayan değil, nasıl yaşaması gerektiğini Allah'a söyletmeye çalışan kişidir. Bu tip bir insan için ilah vardır; ancak hevası ilahından öncedir ve önemlidir. Dahası bunlar Allah'a teslim olanlar değil, Allah'ı teslim almaya çalışanlardır. İlahlık meselesinde tek ilahla da yetinmeyip, şirketleşmeyi tercih edenlerdir. Bu nedenle kendilerine "müşrik" denilmiştir.

2 Burada "önce" mühürleme ve perdeleme, "sonra"sında saptırma yoktur; aksine hevasını ilah edinen kişinin bu tercihi onaylanmakta, kararına izin verilmekte ve onaylanmaktadır. Çünkü *ve edallehüllâhu* "Allah onu saptırdı" ifadesindeki hû zamiri önceki cümlede sözü edilen ve "ilahını hevasına dönüştüren ya da hevasını ilah edinin kişiyi" göstermektedir. Demek ki kişinin tercihi "sebep", saptırılması veya sapıklıkta bırakılması ise "sonuç"tur. Ayette geçen *'alâ 'ılmin* ifadesi tıpkı A'râf 7:52 ve Duhân 44:32'de olduğu gibi Yüce Allah'a nispet edilebilir ki öncelikli tercih de bu istikamettedir. Ancak bu ifade diğerlerinden farklı olarak saptırılan veya sapıklığı onanan kişiye de nispet edilebilir. Bu durumda hevasını ilah edinen bu kişilerin gerçeği bilmesine rağmen o sapkınlığı tercih ettiği beyan edilmiş olmaktadır.

3 Kalplerin mühürlenmesiyle ilgili bkz. Bakara 2:7.

4 Yüce Allah'ın saptırdığının yani sapma kararı verenin bu kararını onayladığı hiç kimsenin artık doğru yola ulaşamayacağıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:186; Ra'd 13:33; Rûm 30:29; Zümer 39:23, 36; Mü'min 40:33; Şûrâ 42:44, 46.

وَقَالُوا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَٓا اِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ اِنْ هُمْ اِلَّا
يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَائِنَٓا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾

24. (İnkârcılar) dediler ki: "Hayat, sadece şu dünya hayatımızdan ibarettir. (Kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız.[1] Bizi, sadece zaman yok eder."[2] Onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur. Onlar, sadece zanda bulunuyorlar.[3]

25. Onlara ayetlerimiz açıkça *tilâvet* edildiğinde (okunup aktarıldığında) "Doğruysanız atalarımızı getirin (de görelim)!"[4] demelerinden başka delilleri yoktur.

1 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:37.

2 "Mutlak zaman" anlamına gelen *dehr* kelimesine nispetle zaman içerisinde oluşan dehrilik, âlemin ezelî olduğunu ve bir yaratıcısının bulunmadığını savunan materyalist felsefe akımının adı olmuştur. Birçok kelam kitabında, Allah'ın inkâr edilmesi, yeniden dirilişin reddi, âlemin ezelîliği inancı, tabiatın bir fâil olarak kabul edilmesi gibi telakkiler, belirgin bir felsefî akıma nispet edilemeyen, fakat "Bizi helâk eden (fâil) *dehr*den başkası değildir" diyen eski Araplar da dahil olmak üzere çeşitli düşünce akımlarının belli yönlerden iştirak ettiği fikirler olarak ele alınmakta ve bu telakkiler genel bir felsefî-kozmolojik tavra işaret etmektedir. Bugün evrenin ve doğanın ezeli olduğunu iddia eden ve Allah'ın varlığını reddeden görüşler de teorileri bakımından benzer görünmektedirler. Bunlara "her şey doğal varlıklardan oluşmuştur" görüşünü savunan "felsefî (metafizik, ontolojik) natüralizm"; "madde dışında hiçbir gerçekliğin olmadığını savunan ateizmin de en temel felsefî dayanağı olan, madde temeline dayandığı için ruh, cin, peri, tanrı, şeytan gibi doğaüstü (madde üstü) tüm kavramları reddeden" "materyalizm" örnek verilebilir. Genel bir çerçeve içerisinde ifade edilecek olursa; evrenin yaratılmadığını ve zamanın da ezeli olduğunu savunan, ölüm sonrasında bir yaşamın da mümkün olmadığını iddia eden dolayısıyla Tanrı'nın varlığını da inkâr eden bütün fikir, düşünce ve inanç sistemleri dehrilikle benzerlik göstermektedir denilebilir. Zemahşerî Câsiye 45:24. ayeti açıklarken kâinatta olup biten bütün olayları dehrin gücüne bağlayanların dünyadakinden başka bir hayata inanmadıklarını, ahireti reddettiklerini, dehri her şeyin sebebi saydıkları için şiirlerinde sık sık zamandan şikayet ettiklerini belirtir ve bundan dolayı Hz. Peygamber'in "Dehre sövmeyiniz, çünkü dehr Allah'tır (veya dehri yaratan Allah'tır)" dediğini ifade eder (Buhârî, Edeb, 101; Müslim, Elfâz, 4; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 299, 311) hatırlatır (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 512-513). Bütün kaynaklarda hadisin son kısmı, "Sizin dehre nispet ettiğiniz olayların asıl fâili ve yaratıcısı Allah'tır; bu sebeple zamana sövmekle Allah'a hakaret etmiş olursunuz" şeklinde açıklanmıştır. (Geniş bilgi için bkz. Hayrani Altıntaş, "Dehriyye maddesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, IX, 107-109).

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:116, 148; Yûnus 10:36, 66; Necm 53:28.

4 Benzer mesaj: Duhân 44:36.

قُلِ اللّٰهُ يُحْي۪يكُمْ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ ف۪يهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ
﴿٢٧﴾ وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَا اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾
هٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

26. De ki: "Allah sizi diriltecektir (yaşatacaktır), sonra sizi öldürecektir. Sonra sizi kendisinde şüphe olmayan kıyamet günü bir araya toplayacaktır." Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.

Surenin 27-37. ayetlerinde Yüce Allah'ın mutlak otoritesi, iman edenlerle inkâr edenlerin akıbeti, inkârcıların Son Saat'le ilgili düşünceleri ve Yüce Allah'ın mutlak gücü ifade edilmektedir.

27. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. O (Son) Saat'in gerçekleşeceği gün var ya, batıla sapanlar işte o gün kaybedeceklerdir.

28. O gün her ümmeti, diz çökmüş olarak görürsün.[1] Her ümmet, kendi kitabına çağrılacaktır.[2] (Onlara şöyle denecektir:) "Bugün size (dünyada) yaptıklarınızın karşılığı verilmektedir!

29. Bu, size gerçeği söyleyen kitabımızdır."[3] Şüphesiz ki biz yaptıklarınızı kaydediyorduk.[4]

1 Yüce Allah mahşer şartlarında insanların ilahi huzura çıkarıldıklarında diz çökmüş olacaklarını haber vermektedir. Kur'an'da sadece bu cümlede geçen *câsiyeh* kelimesi bu surenin adı olarak belirlenmiş ve "diz çöken" veya "toplanmış" manasında yorumlanmıştır.

2 Bu cümlede verilen mesaj ile İsrâ 17:71'de verilen mesaj birbirini tamamlamaktadır. Yüce Allah huzurunda toplanacaklarını haber verdiği insanlara "ümmet" demekte ve her ümmetin de kendi amel defterlerine çağrılacağını ifade etmektedir. "Kitaba çağrılmak" ifadesi insanların amel defterleriyle buluşturulması olabileceği gibi, ***kitâb*** kelimesinin anlam kapsamı gereği buradaki maksat her ümmetin "hesabı"na çağrılması da olabilir. Sonuçta bu cümlede verilmek istenen mesaj her ümmetin ve elbette ümmeti oluşturan fertlerin yargılanmak üzere ilahi huzura çağrılacakları ve kendilerine amel defterlerinin verileceğinin bildirilmesidir.

3 Burada sözü edilen "kitap", Mü'minûn 23:62'deki gibi dünyada "Kur'an", mahşerde ise "amel defteri"dir.

4 Bu cümle "insanların amellerinin kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ ف۪ي رَحْمَتِه۪ۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُب۪ينُ
﴿٣٠﴾ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيَات۪ي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ
﴿٣١﴾ وَاِذَا ق۪يلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ ف۪يهَا قُلْتُمْ مَا نَدْر۪ي مَا السَّاعَةُۙ اِنْ نَظُنُّ
اِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِن۪ينَ ﴿٣٢﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِه۪
يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٣٣﴾ وَق۪يلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَس۪يتُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ
مِنْ نَاصِر۪ينَ ﴿٣٤﴾

30. İnanıp iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları merhametine koyacaktır. Asıl apaçık kurtuluş işte budur.

31. Kâfir olanlara gelince, onlara "Ayetlerim size *tilâvet* edilmemiş (okunup aktarılmamış) mıydı? Siz de kibirlenip suçlu bir toplum olmuştunuz (değil mi?)" denecektir.[1]

32. (Onlara) "Allah'ın vaadi gerçektir; o (Son) Saat'te de hiçbir şüphe yoktur." dendiği zaman, "O (Son) Saat'in ne olduğunu bilmiyoruz; (o konuda) sadece zanda bulunuyoruz;[2] asla ikna edilmiş değiliz!" demiştiniz.[3]

26. CÜZ

الجزء ٢٦

33. Onların yaptığı kötülükler (o gün) açığa çıkmış, alay etmiş oldukları şey kendilerini kuşatmış (olacak)tır.[4]

34. (Onlara) şöyle denecektir: "Siz bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi biz de bugün sizi unutuyoruz.[5] Barınağınız ateştir; sizin için asla yardımcılar da yoktur!"

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Kafir olanlara, 'Siz ey inkâr edenler! Ayetlerimiz size tilavet edilmiş (okunup aktarılmış), siz de kibirlenip suçlu bir toplum olmamış mıydınız?' denecektir."

2 Bu ifade şöyle de anlaşılabilir: "O (Son) Saat'in ne olduğunu bilmiyoruz; (bunun) bir tahminden ibaret olduğunu sanıyoruz; (onun hakkında) asla ikna edilmiş değiliz!"

3 Benzer mesajlar: Kehf 18:36; Fussilet 41:50.

4 Benzer mesaj: Zümer 39:48.

5 Burada sözü edilen unutma hak edenlerin azapta bırakılmaları anlamındadır. Çünkü Meryem 19:64 ve Tâhâ 20:52'de belirtildiği üzere Yüce Allah unutkan değildir. Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tevbe 9:67; Tâhâ 20:126; Secde 32:14; Haşr 59:19.

ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا
هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ
الْكِبْرِيَٓاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

35. Bunun sebebi şudur: "Siz Allah'ın ayetleriyle alay ettiniz; dünya hayatı sizi aldattı."[1] Bugün ondan (ateşten) çıkarılmayacaklardır[2] ve onların (Allah'ı) hoşnut etmeleri de istenmeyecektir.[3]

36. *Hamd* (övgü), yalnızca göklerin Rabbi, yerin Rabbi yani bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.

37. Göklerde ve yerde büyüklük yalnızca O'na aittir. O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Benzer mesaj: Hadîd 57:14.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:167; Mâide 5:37; Hacc 22:22; Mü'minûn 23:107; Secde 32:20; Fâtır 35:37; Mü'min 40:11.

3 Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

46
AHKÂF SURESİ

35 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 35 ayetten oluşan, adını 21. ayette geçen ve "Ahkâflılar" anlamındaki *el-ahkâf* kelimesinden alan Ahkâf suresi inişte 86, mushaf sırasında ise 46. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزٖيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزٖيزِ الْحَكٖيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّىۜ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا عَمَّٓا اُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَرُونٖي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوَاتِۜ اِيتُونٖي
بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هٰذَٓا اَوْ اَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde vahyin kaynağına, evrenin yaratılışına, putperestlerin kabullerine, inkârcıların Hz. Muhammed'e ve vahye karşı tutumlarına, istikamet sahibi olanların güzel sonuna dair bilgiler verilmektedir.

1. *Hâ. Mîm.*[1]

2. (Bu) Kitabın indirilişi, güçlü, (doğru) hüküm veren Allah'tandır.

3. Biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları ancak ve ancak bir amaç ile[2] ve belirli bir süre için yarattık. Kâfir olanlar, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedir.

4. De ki: "Allah'ın peşi sıra yalvardığınız şeyleri (ortaklarınızı) bir düşünsenize!" Yerden neyi yaratmışlar bana gösterin veya göklerle ilgili (yaratılış ve idare edilişlerinde) onların ortaklığı mı varmış! Doğruysanız bundan önce (size indirilmiş) bir kitap veya bir bilgi kalıntısı (varsa onu) bana getirin![3]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Teğâbun 64:3.

3 Benzer mesaj: Fâtır 35:40.

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُٓ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَٓائِهِمْ
غَافِلُونَ ﴿٥﴾ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَٓاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾ وَاِذَا تُتْلٰى
عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾ اَمْ يَقُولُونَ
افْتَرٰيهُ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفٰى بِهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾

5. Kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek kişilere Allah'ın peşi sıra[1] yalvarandan daha sapkın kim olabilir ki! (Oysa) onlar, bunların (müşriklerin) yalvarmalarından habersizdir.[2]

6. İnsanlar (mahşerde) toplandıkları zaman, (tapanlar) onlara (taptıklarına) düşman kesilir ve kendilerine kulluk ettiklerini inkâr ederler.[3]

7. Onlara ayetlerimiz apaçık *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman, kendilerine geldiğinde gerçeği inkâr edenler "Bu, apaçık bir büyüdür!" demişlerdi.

8. Yoksa "Onu (Muhammed) uydurdu"[4] mu diyorlar! De ki: "Ben onu uydurursam, Allah tarafından bana gelecek şeyi (azabı) savmaya gücünüz yetmez. O, sizin (Kur'an) hakkında yaptığınız taşkınlıkları çok iyi bilendir. Benimle aranızda şahit olarak O (Allah) yeter. O çok bağışlayandır, çok merhametlidir."

1 Bu gibi ayetlerde yer alan ***min dûnillâhi*** veya ***min dûnihî*** ifadeleri "Allah'tan başka", "O'ndan başka" manasına gelebileceği gibi, "O'nun peşi sıra, O'nun aşağısında" anlamına da gelebilir ki, ayetlerin indirildiği şartlar düşünüldüğünde bu anlamın daha doğru olduğu görülecektir. Çünkü Mekke'deki muhatapların büyük çoğunluğu şirk içerisindeydiler. *Şirk*, "dinde şirket, yani inançta bir ortaklık kabulü"dür. En başta yaratıcı Allah inancına sahip olunmasına rağmen, O'nun rab oluşu reddedilmekte, çeşitli aracı putlar devreye sokulmaktadır. Demek ki söz konusu ifadelerde "Allah'tan başkalık" değil, "O'nun peşi sıra, O'nun aşağısında" şeklinde bir anlam öncelenmelidir.

2 Yüce Allah kendisinin peşi sıra kıyamet gününe kadar onlara hiçbir şekilde cevap veremeyecek olan kişilere dua eden veya onlara yalvarıp duranları en sapkın kişiler olarak tanımlamakta, gerekçesini de ölüp giden bu insanların kendilerine yalvarıp duranları duymamaları, onlardan haberdar olmamaları şeklinde zikretmektedir. Ayette kendilerine yalvarılanlar bağlamında kullanılan men edatı bu varlıkların akıllı ve şuurlu varlıklar olarak ya melekler ya da insanlar olduğunu göstermektedir.

3 Bu ayet "tapınılanların tapanlara düşman kesileceği" şeklinde de anlamlandırılabilir. Benzer mesajlar: Yûnus 10:28-29; İbrâhîm 14:22; Nahl 16:86; Meryem 19:82; Furkân 25:18-19; Kasas 28:63; 'Ankebût 29:25; Rûm 30:13; Sebe' 34:41; Fâtır 35:14.

4 Hz. Muhammed'e "müfteri/iftiracı" suçlamasıyla ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:38; Hûd 11:13; Nahl 16:101; Enbiyâ 21:5; Furkân 25:4; Secde 32:3; Sebe' 34:8; Şûrâ 42:24.

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَٓا اَدْر۪ي مَا يُفْعَلُ ب۪ي وَلَا بِكُمْۜ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّ
وَمَٓا اَنَا۬ اِلَّا نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِه۪ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَن۪ٓي
اِسْرَٓائ۪لَ عَلٰى مِثْلِه۪ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٠﴾

9. De ki: "Ben elçilerden bir türedi (ilk defa gönderilen) değilim.[1] Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum.[2] Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam.[3] Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

10. De ki: "Hiç düşündünüz mü; ya bu (Kur'an) Allah katından ise ve siz de onu inkâr etmişseniz,[4] İsrailoğullarından bir şahit de bunun benzerini görüp inandığı hâlde siz yine de kibirlenmişseniz (hâliniz nasıl olacak)?"[5] Şüphesiz ki Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Bu cümle Hz. Muhammed'in ilk peygamber olmadığını, ondan önce nice peygamberlerin gelip geçtiğini, dolayısıyla hiçbir şekilde *bid'at* üretmediğini ortaya koymaktadır.

2 Yüce Allah Hz. Muhammed'in gaybı bilemeyeceği gerçeğini bu cümlede de ifade etmekte, böylece gelecekte herhangi bir şeyin olacağını bildiğini söyleyen her kim olursa, hepsinin bu ayete aykırı bir söylemde bulunduğunu ortaya koymuş olmaktadır. Ayette, hiç kimsenin mahşerle ilgili herhangi bir garantisinin olamayacağı bildirilmektedir.

3 Vahye uymayla ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:103.

4 Benzer mesaj: Fussilet 41:52.

5 Yüce Allah vahyini sahiplenerek müşrikleri uyarmakta ve Kur'an'ın Allah katından olması durumunda kafirler eğer onu inkâr etmişlerse, üstelik de daha önce kendilerine kitap verilen İsrailoğullarından bir şahit de (Tevrat'ta) bu vahye benzer bir gerçekliğe şahit olmuş, buna iman etmiş ise müşriklerin kibir göstererek inkârı seçmeleri halinde durumlarının felaket olacağını hesap etmeleri gerektiği kendilerine zımnen soruluyor demektir. Ayette İsrailoğullarından olan "şahid"in kim olduğu ayette isim olarak zikredilmemektedir. Bununla ilgili olarak tefsirlerimizde maksadın Hz. Musa olduğu ve kendisi gibi aynı misyona sahip olan birisini yani Hz. Peygamber'i haber verdiği, onun peygamberliğine iman ettiği belirtilmektedir. Ahkâf 46:12. ayette Hz. Musa ve ona verilen "imam kitap"tan söz edilmesi, maksadın Hz. Musa olabileceği görüşünü desteklemektedir. Burada sözü edilen şahidin Medine'de Müslüman olan Abdullah b. Selâm olduğu da kabul edilen görüşler arasında yer almaktadır. Surenin Mekke'de indirilmiş olması bu görüşü zayıflatıyor olsa da bu ayetlerin Medine'de indirildiği, dolayısıyla şahidin Abdullah b. Selâm, kınananların da Yahudiler olduğu beyan edilmektedir.

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَٓا اِلَيْهِ وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ فَسَيَقُولُونَ
هٰذَٓا اِفْكٌ قَدٖيمٌ ﴿١١﴾ وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةً وَهٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا
عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنٖينَ ﴿١٢﴾ اِنَّ الَّذٖينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدٖينَ فٖيهَا جَزَٓاءً بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

11. Kâfir olanlar, iman edenler için şöyle demişlerdi: "Bu iş bir iyilik olsaydı, onlar bizi geçemezlerdi." Onlar (kâfirler) bununla doğru yola ulaşmayı istemedikleri için "Bu, eski bir iftiradır!" diyeceklerdir.[1]

12. Kendisinden (Kur'an'dan) önce, bir önder ve bir rahmet olarak Musa'nın Kitabı vardır.[2] Bu (Kur'an) da haksızlık edenleri uyarmak ve güzel davrananlara müjde olmak üzere Arap diliyle[3] indirilmiş, (önceki vahiyleri) doğrulayıcı bir kitaptır.

13. Şüphesiz ki "Rabbimiz Allah'tır." deyip sonra doğru yolda olanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyecek de.[4]

14. Onlar cennet halkıdır. (Dünyada) yapmış olduklarına karşılık orada *ebedî* kalacaklardır.

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "İnkâr edenler, iman edenler için 'eğer bu kitabın bir değeri olsaydı bizden önce şu adamlar ona inanmazdı' diyerek onun gösterdiği dosdoğru yola gelmedikleri için (vahye de) 'Bu da eski bir iftiradır' diyeceklerdir."

2 Yüce Allah Ahkâf 46:9. ayette Hz. Peygamber'in ilk defa çıkmış bir peygamber olmadığını ona söylettikten sonra, konuyla ilgili olarak bu ayette de Kur'an'dan önce bir kitabın, Hz. Peygamber'den önceki bir dönemde de Hz. Musa'nın peygamber olduğunu hatırlatarak ilgili ayetin mesajını devam ettirmekte, peygamberlik ve ilahi mesaj konusunun birbirinin devamı olduğunu ortaya koymak istemektedir.

3 Bu cümle her kitabın, onu tebliğ eden peygamberin ve ilk muhatapların diliyle indirildiği gerçeğini desteklemektedir. Bu cümle Yûsuf 12:2, İbrâhîm 14:4, Nahl 16:103, Şu'arâ 26:195 ve Fussilet 41:44. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesaj: Fussilet 41:30. "Rabbimiz Allah'tır" demek başka hiçbir üstün güç kabul etmemek demektir. "İstikamet sahibi olmak" ise "hayatı Yüce Allah'ın belirlediği prensipler doğrultusunda, ihlas ve itaat içerisinde yaşamak" şeklinde yorumlanabilir.

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًاۜ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًاۜ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ
شَهْرًاۜ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَع۪ينَ سَنَةًۙ قَالَ رَبِّ اَوْزِعْن۪ٓي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتَ
عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَصْلِحْ ل۪ي ف۪ي ذُرِّيَّت۪يۚ اِنّ۪ي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنّ۪ي
مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿١٥﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّاٰتِهِمْ ف۪ٓي
اَصْحَابِ الْجَنَّةِۜ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذ۪ي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

Surenin 15-20. ayetlerinde ana babaya yönelik çocukların görevleri, annelerin çektiği sıkıntılar, yetişkin olduğunda hayırlı bir evladın nasıl bir tavır sergileyeceği, buna karşılık hayırsız bir evladın ne türden saçma ve saygısız tavırlar içerisine gireceği dile getirilmektedir.

15. Biz insana, ana babasına iyilik etmesini emrettik.[1] Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu.[2] Taşınması ile sütten kesilmesi otuz aydır.[3] Sonunda insan, yetişkinlik çağına ve kırk yaşına varınca der ki: "Rabbim! Bana ve ana babama verdiğin nimet(ler)e şükretmemde ve razı olacağın iyi iş(ler) yapmamda beni başarılı kıl![4] Benim için de soyumda iyiliği devam ettir![5] Ben sana döndüm. Elbette ki ben müslümanlardanım."

16. İşte, yaptıklarının en iyisini kabul edeceğimiz[6] ve günahlarını bağışlayacağımız bu kişiler cennet halkı arasındadır. Bu, kendilerine verilen doğru bir söz olarak (böyledir).

1 Ana-babaya iyilikle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:83; Nisâ 4:36; En'âm 6:151; İsrâ 17:23-24; Meryem 19:14, 32; 'Ankebût 29:8; Lokmân 31:14.

2 Benzer mesaj: Lokmân 31:14.

3 Yüce Allah Lokmân 31:14'te çocuğun annesini emme süresinin iki yıl olduğunu söylemektedir ki bu ifade Bakara 2:233 ile aynıdır. Bu arada Ahkâf 46:15'te hamilelik ile sütten ayrılmanın toplam süresinin 30 ay olduğu ifade edilerek çocukların iki yıl (24 ay) civarında emzirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Aradaki "altı aylık" zaman farkı ise bir çocuğun ana rahminde altı ay kaldıktan sonra en erken doğabileceği süreyi işaret etmektedir.

4 Nimete şükür ve ana-babaya iyilik duasıyla ilgili benzer mesaj: Neml 27:19.

5 Bu cümle "Neslimi de iyi işlerde (daim) eyle!" şeklinde de tercüme edilebilir. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in dilinden benzer bir dua için bkz. Bakara 2:128.

6 Benzer mesajlar: Tevbe 9:121; Nahl 16:96, 97; Nûr 24:38; 'Ankebût 29:7; Zümer 39:35.

وَالَّذ۪ي قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَٓا اَتَعِدَانِن۪ٓي اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْل۪ي وَهُمَا
يَسْتَغ۪يثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّۚ فَيَقُولُ مَا هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ
الَّذ۪ينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ف۪ٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۜ اِنَّهُمْ كَانُوا
خَاسِر۪ينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُواۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ اَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ
يُعْرَضُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِۜ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ ف۪ي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَاۚ فَالْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

17. Ana babasına “Öf! Benden önce nice nesiller gelip geçmişken, bana (tekrar) diriltilmemi mi vadediyorsunuz?” diyen kişiye, (ana babası) Allah'ın yardımına sığınarak “Yazıklar olsun sana! Allah'ın vaadinin gerçek olduğuna inan!” dediklerinde o, “Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir!” der.[1]

18. İşte onlar, kendilerinden önce geçen cinler ve insanlardan oluşan ümmetler hakkında (uygulanacak azap) sözü kendileri için de gerçekleşmiş olanlardır.[2] Şüphesiz ki onlar kaybedenlerdi.

19. Herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır.[3] Sonunda (Allah) onlara yaptıklarının (karşılığını) verecektir; onlara haksızlık edilmeyecektir.

20. Kâfir olanlar ateşe sunulacakları gün (onlara şöyle denecektir):[4] “Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız; onlardan yararlandınız.[5] Bugün ise yeryüzünde haksız olarak kibirlenmeniz ve yoldan çıkmanızdan dolayı küçük düşürücü bir azapla cezalandırılacaksınız!”[6]

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Kalem 68:15; Mutaffifîn 83:13.

2 Benzer mesajlar: Hûd 11:119; Secde 32:13; Yâsîn 36:7; Fussilet 41:25.

3 Benzer mesaj: En'âm 6:132.

4 Benzer mesaj: Ahkâf 46:34.

5 İnkârcılıkla ölenlerin dünyada yapıp ettikleri iyiliklerin karşılığını bu dünyada bitirdikleri ifade edilmektedir.

6 Vereni yani Yüce Allah'ı unutarak harcanan nimetlere şükür etmemenin, bir de üstüne üstlük kibirlenerek sapkın yola sapmanın sonucu alçaltıcı bir azaptır. Haksız yere ve kibirle yükselenler alçaltılır; şükürsüz nimet külfettir, yani kadir kıymet bilmeyene yük olur.

وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ٓ اَلَّا
تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٢١﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا
فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِۘ وَاُبَلِّغُكُمْ مَٓا اُرْسِلْتُ
بِه۪ وَلٰكِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾

Surenin 21-28. ayetlerinde Hz. Hud'un ve Âd kavminin kıssası, bu topluluğun azapla alay edişleri, feci sonları, Yüce Allah'ın diğer bazı sapkın toplulukları da cezalandırdığına dikkat çekilmektedir.

21. Âd (kavmin)in kardeşini (Hud'u) an![1] Zira o, kendinden önce ve sonra uyarıcıların geçtiği Ahkaf[2] bölgesindeki kavmini "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin! Şüphesiz ki üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum!" diye uyarmıştı.

22. (Kavmi) "Sen bizi ilahlarımızdan çevirmek için mi bize geldin?[3] Doğru söyleyenlerdensen bize vadettiğini bize (başımıza) getir!"[4] demişti.

23. (Hud ise) "O bilgi yalnızca Allah'ın katındadır. Ben size, bana gönderilen şeyi ulaştırıyorum. Fakat sizin cahil bir topluluk olduğunuzu görüyorum!" demişti.

1 Hz. Hud ve Âd kavminin kıssası hakkında bkz. A'râf 7:65-72; Tevbe 9:70; Hûd 11:50-60; İbrâhîm 14:9; Hacc 22:42; Mü'minûn 23:31-41; Furkân 25:38; Şu'arâ 26:123-140; 'Ankebût 29:38; Sâd 38:12; Mü'min 40:31; Fussilet 41:15-16; Ahkâf 46:21-26; Kâf 50:13; Zâriyât 51:41-42; Necm 53:50; Kamer 54:18-22; Hâkka 69:6-8; Fecr 89:6-13.

2 *el-Ahkâf* kelimesi, *el-hıkf* kelimesinin çoğuludur ve "kum yığınları", "kum tepecikleri" anlamlarına gelmektedir. Bu bölgenin Umman ve Mühre arasında bir vadi, Şam'da bir dağ, Umman ile Hadramevt arasında bir yer, bütün Yemen toprakları, *Şıhr* denen bölge olduğu yönünde yorumlar mevcuttur. Bu kavmin Ahkâf 46:26. ayette ifade edilen nimet ve imkânlara sahip olduğu düşünüldüğünde, rivayetlerde bahsedilen "kum tepelerinin arasında" oturdukları değil de bulutlarla gelen azap sonucu kum yığınları arasında kalarak helak oldukları ifade edilebilir.

3 Burada geçen *te'fike* fiili "çevirmek", "döndürmek", "alıkoymak", "vazgeçirmek", "soğutmak" gibi anlamlar içermekte, inkârcı taklitçilerin atalar dininden ayrılmama kararlılığını içermektedir. Benzer mesajlar: A'râf 7:70; Yûnus 10:78.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:70, 77; Hûd 11:32; 'Ankebût 29:29.

فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهٖ رٖيحٌ
فٖيهَا عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذٰلِكَ
نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمٖينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فٖيمَا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فٖيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا
وَاَبْصَارًا وَاَفْئِدَةً فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا اَبْصَارُهُمْ وَلَا اَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا
يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ
الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ
قُرْبَانًا اٰلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

24. Sonunda onu (kasırgayı), vadilerine doğru yayılan bir bulut[1] şeklinde görünce (sevinçle) "Bu, bize yağmur yağdıracak yayılan bir buluttur!" demişlerdi. (Hud ise) "Hayır! O, sizin acele istediğiniz şeydir (azaptır). İçinde elem verici azap bulunan bir rüzgârdır!" (demişti).

25. O (rüzgâr), Rabbinin emriyle her şeyi yıkar, mahveder. Nitekim (kasırga gelince) evlerinden başka bir şey görülemez olmuştu. İşte biz, suçlu toplumu böyle cezalandırırız.

26. Yemin olsun ki, onlara size vermediğimiz güç ve servet vermiştik. Kendilerine işitme (duyusu), gözler ve kalpler vermiştik. Fakat işitme (duyusu), gözleri ve kalpleri kendilerine hiçbir yarar sağlamamıştı. Çünkü Allah'ın ayetlerini (bilerek) inkâr ediyorlardı. Alay ettikleri şey, kendilerini kuşatmış (olacak)tır.

27. Yemin olsun ki biz çevrenizdeki şehirleri (halklarını) helak etmiştik. (Gerçeğe) dönerler diye ayetleri (onlara) tekrar tekrar açıklamıştık.

28. Kendilerine yakınlık sağlamak için Allah'ın peşi sıra ilah edindikleri şeyler, onlara yardım etselerdi ya![2] Hayır! (Tapındıkları şeyler) onlardan kaybolup (gitmiştir). İşte bu, onların yalanı ve uydurup durdukları şeydir.

1 Buradaki *'ârıdan* kelimesi "bir tarafı görülen" anlamında ufukta yerden çıktığı sanılan siyah bir "bulut", "gökyüzünün bir tarafında gözüküp daha sonra kaybolan, gizli kalan bulut, kasırga" demektir. Burada kastedilen, Âd kavmini helak etmiş olan korkunç kasırgadır.

2 Yüce Allah inkârcılara seslenmekte ve Allah'ın peşi sıra kendilerini O'na yakınlaştırsınlar diye edindikleri ilahların onlara yardım etmelerini konu edinmekte ve bunu hiçbir şekilde başaramadıklarını beyan etmektedir. Bu çerçevede ayetin başında zikredilen *levlâ* edatı "hadi yapsalardı ya" gibi teşvik içerikli olarak bir imkânsızı dile getirmekte ve sözü edilen putların onlara tapanlara hiçbir şekilde yardımlarının dokunmadığını ortaya koymaktadır.

وَاِذْ صَرَفْنَٓا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَۚ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُٓوا اَنْصِتُواۚ فَلَمَّا قُضِيَ
وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا يَا قَوْمَنَٓا اِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى مُصَدِّقًا
لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِٓي اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَا قَوْمَنَٓا اَجِيبُوا دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوا
بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَلَيْسَ
بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءُۜ اُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٢﴾

Surenin 29-35. ayetlerinde cinlerin vahiy dinlemek üzere Hz. Muhammed'e yönlendirildiği, onların da davet bildirimleri, evrenin yaratılışı, kafirlerin dünya hayatının çok kısa olduğunu sanacakları ve yoldan çıkmış olanlardan başkasının helak edilmeyeceği bildirilmektedir.

29. Hani cinlerden bir grubu, Kur'an'ı dinlemeleri için sana yönlendirmiştik.[1] (Kur'an'ı dinlemeye) hazır olduklarında (birbirlerine) "Susun!" demişler,[2] (dinlemeleri) bitince uyarıcılar olarak toplumlarına dönmüşlerdi.[3]

30. (O cinler) şöyle demişlerdi: "Ey kavmimiz! Şüphesiz ki biz Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini(n aslını) doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola ulaştıran bir kitap dinledik.

31. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine (çağrısına) cevap verin ve O'na iman edin ki günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem verici bir azaptan korusun.

32. (Ancak) kim Allah'ın davetçisine (çağrısına) cevap vermezse, bilsin ki kimse O'nu yeryüzünde elbette aciz bırakamaz[4] ve böylesi kişilerin O'nun peşi sıra dostları da olamaz. İşte onlar apaçık bir sapkınlığın içindedir."

1 Kehf 18:34 ve Cinn 72:1'de de geçen *nefer* kelimesi "üçten ona", "ondan kırka" kadar veya "on kişiden az bir topluluk" anlamına gelmektedir. Anlaşılan o ki cinlerden az bir grup vahiy dinlemek üzere Hz. Muhammed'e yönlendirilmişti. Benzer mesaj: Cinn 72:1-2. Aynı zamanda ayete göre, Yüce Allah, müşriklerin çirkin iddialarına bir cevap olarak Kur'an'ı cinlerin getirmediğini, buna güçlerinin yetmeyeceğini, bilakis cinlerin Hz. Peygamber'den Kur'an'ı dinledikleri beyan buyrulmaktadır.

2 Bu ifade cinlerin vahiy dinlerken seslerin kesilmesini istemeleri ve okuma bitinceye kadar beklemeleri mesajını içermektedir. Bu noktadaki tutumları Kur'an'ın emrine tamamen uygundur. Çünkü Yüce Allah A'râf 7:204'te bildirdiği gibi "Kur'an kıraat edilirken ona kulak verilmesini ve seslerin kesilmesini" emretmektedir. Fussilet 41:26'da belirtildiği üzere, Kur'an okunurken gürültü yapmak Mekke müşriklerinin vahyin sesini bastırmak amacıyla başvurdukları bir yöntemdi. Demek ki cinler bu noktada Mekke müşriklerinden daha duyarlı davranıyordu.

3 Buradan anlaşılıyor ki dinlenilen ve öğrenilen gerçekler başkalarına da aktarılmalıdır.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:134; Enfâl 8:59; Tevbe 9:2, 3; Yûnus 10:53; Hûd 11:20, 33; Nahl 16:46; Nûr 24:57; 'Ankebût 29:22; Fâtır 35:44; Zümer 39:51; Şûrâ 42:31.

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِـيَ
الْمَوْتٰى بَلٰٓى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ اَلَيْسَ هٰذَا
بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُو۬لُوا
الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُٓوا اِلَّا سَاعَةً مِنْ
نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

33. Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan[1] Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini hiç mi düşünmediler?[2] Evet; şüphesiz ki O, her şeye gücü yetendir.[3]

34. Ateşe sunulacakları gün, kâfir olanlara "Bu (diriltilme) gerçek değil miymiş!"[4] (diyecek), onlar da "Rabbimize yemin olsun: Evet (gerçekmiş)!" diyeceklerdir. (Allah:) "İnkâr ettiğinizden dolayı azabı tadın!" diyecektir.

35. Elçilerden kararlılık sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret![5] Onlar (inkârcılar) hakkında acele etme! Vadedildikleri azabı gördükleri gün sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanacaklar.[6] (Bu), bir tebliğdir. Yoldan çıkmış topluluktan başkası helak edilir mi hiç!

1 Benzer mesajlar: Lokmân 31:28; Kâf 50:15, 38; Vâkı'a 56:62.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:99; Yâsîn 36:81.

3 Benzer mesajlar: İsrâ 17:99; Yâsîn 36:81-83.

4 Benzer mesaj: Ahkâf 46:34.

5 Yüce Allah Hz. Peygamber'in sabretmesi gerektiğini dile getirirken *ulu'l-'azmi* olan peygamberler gibi davranması gerektiği üzerinde durmaktadır. Burada sözü edilen *ulu'l-'azmi* ifadesi "sabır ve sebat sahibi", "azim ve güçlü irade sahibi", "kararlılık ve direnç sahibi", "kalpleri azim ve kararlılıkla doldurulmuş olan" gibi anlamlar içermekte, konu sabırla ilgili olduğu için maksadın kararlılık ve direnççle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadede yer alan *min* edatı eğer *beyâniye* yani "açıklama" manasına gelirse, bütün peygamberlerin azim ve kararlılık sahibi oldukları ifade edilmiş olur. Eğer bu edat *teb'îdiyye* yani "bazısı" manasına alınırsa bu defa da maksat Ahzâb 33:7'de de geçtiği üzere Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa olur. Bu noktada unutulmaması gerekn nokta peygamberler arasında fark gözetilmemesidir. Çünkü peygamberlik ilahi bir görevlendirmedir, kulun tercihine göre değildir. Müminler açısından peygamberler arasında fark gözetilmemesi; onların muhatap olduğu problemlerin ve yapmış oldukları mücadelelerin farklılığından dolayıdır.

6 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:45; İsrâ 17:52; Tâhâ 20:103; Mü'minûn 23:113; Rûm 30:55; Nâzi'ât 79:46.

47

MUHAMMED SURESİ

38 Ayet

Medine döneminde indirilen, 38 ayetten oluşan, adını 2. ayetteki *muhammed* kelimesinden alan Muhammed suresi inişte 92, mushaf sırasında ise 47. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ۝١ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاٰمَنُوا
بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ۝٢ ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ ۝٣

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde inkâr edenlerin işlerinin boşa gideceği, iman edenlerin durumlarının düzeltileceği, savaş ortamı ve sonrasında yapılacaklar, kâfirlerin durumlarının feci olacağı haber verilmektedir.

1. Kâfir olanların ve (insanları) Allah yolundan alıkoyanların işlerini (Allah) boşa çıkaracaktır.[1]

2. İman edip iyi işler yapanların ve Muhammed'e indirilenin Rableri tarafından gerçek olduğuna inananların günahlarını (Allah) örtmüş ve onların durumunu düzeltmiş (olacak)tır.[2]

3. Bunun sebebi, inkâr edenlerin *batıl*a uymaları, inananların da Rablerinden gelen gerçeğe uymuş olmalarıdır. İşte böylece Allah insanlara kendilerinden örnekler vermektedir.

1 Mahşerle ilgili ifadelerin, gelecek zaman anlamında yorumlanması gerekir; çünkü bu, bir Kur'an üslubudur.

2 Ayette, "iman etmek ve salih ameller yapmak" ifadesinden sonra tekrar "Hz. Peygamber'e indirilene iman" ifadesinin gelmesi, imanın içeriğinin aynı zamanda "güven" olduğuna dair bir vurgu olabilir. İman tam bir teslimiyet, şüphesiz bir güven, Yüce Allah'a ve Rasülüne tam bir itaati içerir. Nitekim Nisâ 4:136. ayette de "Ey iman edenler" hitabından sonra "iman edin" denilerek iman edilecek hususlar sayılmaktadır.

فَاِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتّٰٓى اِذَٓا اَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَاِمَّا مَنًّا بَعْدُ
وَاِمَّا فِدَٓاءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ذٰلِكَ وَلَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَا
بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُضِلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ
بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ
وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَاَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوا
مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

4. (Savaşta) o inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun![1] Sonunda o (sağ kala)nları etkisiz hale getirince bağ(ların)ı sıkıca bağlayın! Savaş sona erince de artık ya karşılıksız serbest bırakma veya fidye (uygulayın)![2] İşte böyle. Allah dileseydi onları cezalandırırdı.[3] Fakat (bu) sizi birbirinizle denemek içindir.[4] Allah yolunda öldürülenlere gelince, (Allah) onların yaptıklarını asla boşa çıkarmayacaktır.

5. (Allah) onları (isteklerine) ulaştıracak ve durumlarını düzeltecektir.

6. Onları, kendilerine tanıttığı cennete yerleştirecektir.

7. Ey iman edenler! Siz Allah'a (O'nun dinine) yardım ederseniz (O da) size yardım eder; ayaklarınızı sağlamlaştırır.[5]

8. İnkâr edenlere gelince, onların hakkı yıkımdır. (Allah) onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır.[6]

9. Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. (Allah da) onların işlerini boşa çıkarmıştır.

1 Bu ayet Bakara 2:190-193, Nisâ 4:89-91, Tevbe 9:5, Hacc 22:39 ve Mümtehine 60:8-9. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah Hacc 22:39-40'ta belirtildiği gibi Mekke'de çeşitli sıkıntı ve eziyetlere maruz bırakıldıkları için Medine'ye hicret etmek zorunda kalan müslümanlara kendilerine savaş açan müşriklere karşı savaşma izni verildiğini beyan etmekte, bu doğrultuda savaş ortamında kafirlerle karşılaştıklarında onların boyunlarını vurmalarını yani onları öldürmelerini emretmektedir.

2 Bu cümle kölelik-cariyelik kurumunun bitirilmesi için çok önemli bir ilkeyi içermektedir. Çünkü kölelerin bedelli veya bedelsiz bırakılmaları bu ayette (Muhammed 47:4) hükme bağlanmıştır. Yüce Allah savaş ortamında fiili olarak cephede savaşmakta olanların etkisizleştirilmesi yani öldürülmesi ile geride kalanların tutuklanması gerektiğini beyan ettikten sonra, işte bu tutukluların ya bedelsiz bir şekilde, bir iyilik ve lütuf olarak salıverilmelerini veya bir bedel (fidye) kar-

şılığında bırakılmalarını hükme bağlamaktadır. Hz. Peygamber'in uygulamaları da vahye uygun yürütülmektedir. Bedir savaşı esirleri fidye karşılığı, Taif seferi esnasında esir alınan Havazin esirleri karşılıksız serbest bırakılmıştır. Mekke'nin fethinde esir alınmamış, tarihte örneğine çok az rastlanılacak bir af örneği sergilenmiştir. Halid b. Velid'in Cüzeym kabilesinin esirlerini öldürmesi gibi münferit olaylar yaşanmış ancak Hz. Peygamber bu tür davranışları şiddetle eleştirerek, öldürülen esir yakınlarına diyet ödemiştir. Kölelik ve cariyeliğin bitirilmesiyle ilgili geniş bilgi için bkz. Enfâl 8:67.

3 Bu kalıpta bir kez de Şûrâ 42:41'de geçen *intesara* fiili "cezalandırmak", "yardım etmek", "haklarından gelmek", "öç almak, intikam almak", "savunmak" gibi anlamlar içermektedir. Ayetteki mesaj çerçevesinde düşünüldüğünde Yüce Allah'ın dilemesi halinde melek yardımı, deprem, volkanik patlama, sel, kasırga, fırtına, tufan, salgın hastalık vs. ile kendilerini cezalandırabileceğini, müslümanların intikamını onlardan alacağını bildirmek istemektedir.

4 Ayetteki bu cümle "Allah neden şu şu kötülüklere müdahale etmiyor, onları engellemiyor" şeklindeki soruların cevabını oluşturmaktadır. Burada bağlam gereği ifade edecek olursak, Yüce Allah iradesini kullarını imtihan etmekten yana belirlemiş, savaş ortamlarında kimin ne yapabileceğini kendilerine göstermek, kulların ellerinden geleni yapmalarını sağlamak, bir anlamda gereken fedakârlıkların ortaya konulmasını temin etmek istemiş olmaktadır. Yani bir mucize olarak zorla yaptırmak şeklinde değil de yasa ve kanun ile emir vermek suretiyle fedakârlık yapmak, insanları birbirleriyle savıp veya savunup Allah yolunda mücadele edenleri sevaba erdirmek kural olarak belirlenmiş, ilahi irade bu şekilde tecelli etmiştir. İnsanlar imtihan edilmeli ki kimin durumunun ne olacağı hakkıyla ortaya çıkabilsin. Yoksa Yüce Allah'ın elbette her şeye kudreti yeter; ancak bu durumda kulların durumu ve derecesi ortaya çıkmamış olur. Kimler hangi tarafta ve ne kadar fedakârlık yapıyorlarsa bu denenmiş olacak ve herkese hak ettiği ne varsa o verilecektir. Bu şekilde müslümanların samimiyet ve sadakati ile müşriklerin hor ve hakir hale düşmeleri gözler önüne serilmiş olmaktadır.

5 Bu ifade elbette Yüce Allah'ın ihtiyaçtan münezzeh olmasının yanında O'nun emrini tutmak, Rasülüne yardım etmek manasında mecazdır. Kulun *cüz'î* iradesi harekete geçmeden, bir anlamda kul elinden geleni yapmadan Allah'ın yardım etmeyeceği ifade edilmek istenmektedir. Fâtiha 1:5'teki gibi önce fedakârlık sonra yardım talebi gelmelidir. Fâtır 35:10'da güzel sözlerin Allah'a ulaşmasındaki salih amel etkisi de bu manadadır. Benzer mesajlar: Bakara 2:214; En'âm 6:34; Yûsuf 12:110; Hacc 22:40; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51.

6 Ayetin verdiği mesajlar çerçevesinde bir önceki ayette "Ey iman edenler! Siz Allah'a (O'nun dinine) yardım ederseniz (O da) size yardım eder; ayaklarınızı sağlamlaştırır" şeklinde sözü edilen yardımın gerçekleştiği, Mekke döneminin özellikle son yıllarında Yüce Allah tarafından müminlere sürekli müjdelenen zafer/lerin yaşandığı, müşriklerin üstünlüğünün sona ermekte olduğu, kibirlerinin kırıldığı, inkârcıların çözülme ve çöküşlerinin başladığı ifade edilebilir.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ﴿١١﴾
إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ
أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ أَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ
رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾

10. Kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek üzere yeryüzünde hiç mi dolaşmadılar?[1] Allah onları yerle bir etmiştir. Kâfirlere de onların benzerleri vardır.

11. Bu, Allah'ın inananların yardımcısı olmasından dolayıdır. Kâfirlere gelince, onların yardımcıları yoktur.

Surenin 12-19. ayetlerinde iman edenlerin ve inkâr edenlerin durumu, toplumunun Hz. Muhammed'e alaycı tavrı, Son Saat'in alametlerinin hepsinin geldiği ve Hz. Muhammed'in duası dile getirilmektedir.

12. Şüphesiz ki Allah iman edip iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Kâfir olanlar ise (dünyadan) yararlanır, hayvanların yediği gibi yerler. Onların (mahşerdeki) yeri ateştir.

13. Senin şehrinden –ki (halkı) seni (oradan) çıkarmıştı– daha kuvvetli nice şehirleri yok etmiştik;[2] onlara bir yardım eden de çıkmamıştı.

14. Rabbi tarafından apaçık bir delil[3] üzere olan kişi, kötü işi kendisine güzel görünen ve heveslerine uyan kimse gibi olur mu hiç!

1 İbret almak için yeryüzünde gezip dolaşmayla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:137; En'âm 6:11; Yûsuf 12:109; Nahl 16:36; Hacc 22:46; Neml 27:69; Rûm 30:9, 42; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82.

2 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Zuhruf 43:8; Kâf 50:36.

3 Burada sözü edilen *beyyineh* kelimesi "apaçık bir delil", "kesin bilgi", "gerçeği gösteren belge", "vahiy" gibi anlamlar içermektedir. Dahası, bazı alimlerimiz bu kelimeyi "beyan", "naklî ve aklî deliller", "farkı fark ettiren şey", "Hz. Peygamber" şeklinde yorumlamışlardır. Ayrıca söz konusu kelimeye "akıl, iz'ân" manası da verilmiştir. Bizce de devam eden ifadelere bakılınca buradaki maksadı "aklî ve naklî delil(ler)" olarak anlamak daha doğrudur; çünkü peşinden süslü göster ameller ve arzulara uyanların tavırları zikredilmektedir. İnsanlar vahyin verdiği bilgileri akıllarıyla anlar ve muhakeme ederler; sonrasında ise ona inanırlar.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ
وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ
وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَئِكَ
الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ
تَقْوَاهُمْ ﴿١٧﴾

15. *Muttakî*lere (duyarlı olanlara) vadedilen cennetin örneği şöyledir: Orada (zamanla) bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren içkiden[1] ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır.[2] Rablerinden de bağışlanma vardır. Bu (şekilde ödüllendirileceklerin durumu), ateşte *ebedî* kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su[3] içirilen kimsenin durumu gibi olur mu hiç!

16. Onlardan seni dinleyenler de vardır.[4] Fakat senin yanından çıkınca kendilerine bilgi verilmiş olanlara "Az önce ne demişti?" diye (alaycılıkla) sorarlar. İşte onlar, kalplerini Allah'ın mühürlediklerid ir[5] ve arzularına uyanlardır.

17. Doğru yolu bulanlara gelince, (Allah) onların hidayetlerini artırır[6] ve onlara *takvâ*larını (duyarlılıklarını) verir.

1 Cennette sunulacak içeceklerin dünyadaki içkilerden farklı olacağı ve içenlere rahatsızlık vermeyecekleri gibi sarhoş da etmeyecekleri ifade edilmektedir. Benzer mesajlar: Sâffât 37:47; Tûr 52:23; Vâkı'a 56:25; Nebe' 78:35.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:35; Nahl 16:31; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Kâf 50:35.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:56; İbrâhîm 14:16-17; Hacc 22: 19-20; Mü'minûn 23:104; Müddessir 74:27-29.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; İsrâ 17:46; Kehf 18:57; Fussilet 41:5.

5 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93; Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Munâfikûn 63:3. Bu ayette sözü edilenler; kalplerindeki inanmama hastalığından dolayı vahyi anlamayan veya vahiyle alay eden münafıklar olabilir.

6 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَٓاءَ اَشْرَاطُهَا فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَٓاءَتْهُمْ ذِكْرٰيهُمْ
﴿١٨﴾ فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ
وَمَثْوٰيكُمْ ﴿١٩﴾

18. Onlar, o (Son) Saat'in ansızın kendilerine gelmesinden başka ne bekliyorlar ki![1] Elbette onun alâmetleri gelmiştir.[2] Kendilerine gelip çatınca (gerçeği) hatırlamaları neye yarar![3]

19. Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur.[4] Hem kendi hatanın hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların (hatalarının) bağışlanmasını dile![5] Allah dönüp dolaştığınız yeri de duracağınız yeri de bilir.[6]

Surenin 20-28. ayetlerinde kalplerinde hastalık bulunanların dönekliği, lanete uğratılmaları, şeytanın kendilerini aldatması, ölümleri anında yaşayacakları sıkıntı ve bunun gerekçeleri dile getirilmektedir.

1 Son Saat'in ansızın geleceğiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:31, 47; A'râf 7:187; Yûsuf 12:107; Enbiyâ 21:40; Hacc 22:55; Şu'arâ 26:202; 'Ankebût 29:53; Zümer 39:55; Zuhruf 43:66.

2 Geldiği bildirilen alametler "Hz. Muhammed", "Kur'an" veya "Hz. Muhammed'den önceki son peygamber Hz. İsa" olabilir. Bu cümle Son Saat'in yani kıyametin bütün alametlerinin gelip bittiğini belirtmektedir ki ansızın gelecek olan bir olayın artık alameti olamaz. Çünkü tastamam hale getirilmiş son din "İslam", son vahiy ve kitap "Kur'an" ve son elçi peygamber "Hz. Muhammed (as)"dan daha bariz bir alamet mi olur?

3 Vaktinden sonra gerçekleştirilecek inancın hiçbir işe yaramayacağıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Fecr 89:23.

4 Ayette Yüce Allah'tan başka ilah olmadığına imandan önce gelen "bil ki" ifadesi, taklidi değil tahkiki imana, yani bilerek yapılan imana vurgu yapan bir içerikle gelmektedir. Zira Yüce Allah, kendisine körü körüne, anlamadan, bilmeden yapılan bir imanı değil; bile isteye, gönülden, samimi ve bilgi sonucu elde edilen bir imanı istemektedir. Taklide dayanan iman zayıf ve coşkusuz; tahkike dayalı iman ise güçlü ve kuvvetlidir.

5 Bu konuda bkz. Mü'min 40:55.

6 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *mütekalleb* kelimesi "dolaşmak", "geliş-gidişler", "gezip, dönüp dolaşılan yer", "dünya" gibi manalara gelmektedir. Ayetteki *mesvâ* kelimesi Kur'an'da 13 kez geçmekte ve üç ayette olumlu içerikte, 10 yerde ise cehennemle ilgili olarak "kalınacak yer, durak, yurt, ikametgâh, karargâh", "varıp durulacak yer", "kalış yeri", "âhiret" gibi anlamlar içermektedir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌۚ فَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُۙ رَاَيْتَ
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِۜ فَاَوْلٰى لَهُمْۚ ﴿٢٠﴾
طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌۜ فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُۗ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْۚ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ
تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا اَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

20. İman etmiş olanlar "Keşke (savaş hakkında) bir sure indirilmiş olsaydı!" derler. Ama hükmü apaçık bir sure indirilip de onda savaştan söz edilince, kalplerinde hastalık bulunanların ölüm baygınlığı geçiren kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün.[1] Onlara yakışan da budur![2]

21. (Onların görevi) itaat ve güzel söz(dür).[3] İş ciddiye bindiği zaman Allah'a sadakat gösterselerdi, elbette kendileri için hayırlı olurdu.

22. Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mıydınız?[4]

1 Burada sözü edilenler "münafıklar" olabileceği gibi "iman ve din zayıflığı yaşayanlar" da olabilir. İşte bu kişiler önceleri kahramanlık yapıp savaş hükmü istemelerine rağmen böyle bir hüküm geldiğinde artık üzerine ölüm baygınlığı düşen kişinin bakışı gibi Hz. Peygamber'e baktıkları, gözlerini açmaya dermanlarının bulunmadığı, ölmek üzere olanlar gibi baygın baygın bir şekilde gözlerini kaldırmadıkları, yan yan baktıkları, derin bir korku içerisine girdikleri ifade edilmektedir. Savaş emri gelmeden önce icabında münafıklıklarını gizlemeyi başaran, her iki tarafı da idare edebilen bu tipler savaş emri açık bir hüküm olarak gelince artık nifaklarını gizleyemedikleri için derin bir korku ve moral çöküntüsü içerisine girmişlerdi.

2 Ayetin bu cümlesi önceki cümlelerle ilişkili olarak anlaşılınca münafıkların davranışlarının kendilerinden beklenen tavır olduğu, onlara yakışanın da (!) bu olduğu ifade edilmiş olmaktadır. Bu son cümle bir sonraki ayetle de ilişkili olarak anlaşılabilir. Bu durumda *fe evlâ lehum* ifadesinden maksat "(oysa) onlara layık olan şudur" şeklinde anlaşılmak durumundadır.

3 Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "(Onların yapmaları gereken) itaat ve güzel söz (söylemekti)." Buradaki itaat ve güzel sözden kasıt, müminlere bir emir geldiğinde samimiyet ve sadakatle "işittik ve itaat ettik" demeleri ve sözlerindeki samimiyeti davranışlarına yansıtmalarıdır.

4 Burada Yüce Allah münafıkların ikiyüzlülüklerine dikkat çekmektedir. Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Geri döndüğünüz zaman yeryüzünde bozgunculuk yapmayı ve toplumsal bağları koparmayı umuyordunuz değil mi?" Benzer mesaj: Bakara 2:246.

اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾ اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ اَمْ عَلٰى
قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ ارْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ
سَوَّلَ لَهُمْ وَاَمْلٰى لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذ۪ينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سَنُط۪يعُكُمْ ف۪ي بَعْضِ
الْاَمْرِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

23. İşte bunlar, Allah'ın kendilerini lanetlediği, sağırlaştırdığı ve gözlerini kör ettiği kişilerdir.[1]

24. Onlar, Kur'an'ı inceden inceye düşünmüyorlar mı?[2] Yoksa kalpler(in)de kilitleri mi var?

25. Şüphesiz ki kendilerine doğru yol belli olduktan sonra arkalarına dönenleri şeytan sürüklemiş ve kendilerine ümit vermiştir.

26. Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğinden hoşlanmayanlara "Bazı konularda size itaat edeceğiz!" demeleridir.[3] Allah onların gizlediklerini biliyor.

1 Yüce Allah münafıkların ülkeyi korumak için emredilen savaştan kaçmaları, yüz çevirmeleri durumunda, yani daha kapsamlı bir düşünceyle hak ve hakikatten yüz çevirmelerinin ülkede bozgunculuk çıkarıp akrabalık bağlarını kesmeye neden olacağını zikrettikten sonra, böyle davrananları cezalandıracağını, bu çerçevede kendilerine lanet edeceğini, onları rahmetinden kovacağını, onları sağırlaştıracağını ve gözlerini kör edeceğini haber vermektedir. İşledikleri suçlar "sebep", lanete uğratılıp kör ve sağır kılınmaları ise "sonuç"tur. Ayetin mesajlarından birisi, münafıkların yönetimi ele geçirdiklerinde yapmayı düşündükleri haince planlara göndermede bulunmak da olabilir. Mâtürîdî de 23. ayetin mealini "Siz yönetimi üstlenseniz..." diye yapmaktadır (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIII, 437-438). İkinci olarak ayette, müminlerin düşmanlarıyla yapacağı savaş sonucuna göre müminler arasında fitne ve fesatlarıyla karışıklık çıkartma planları vurgulanıyor olabilir. Ayetin bir diğer mesajı ise, münafıkların tıpkı Uhud savaşında yaptıkları gibi müminlerin zor zamanlarında orduyu terk ederek onların zayıflamasına neden olarak mağlup olmalarını sağlama düşüncesi olabilir.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:82; Mü'minûn 23:68; Sâd 38:29. *Tedebbür*, satırı okuyup satır arasını görebilmek; söylenenden hareketle söylenmek isteneni anlayabilmek, arka plandaki Rabca anlam örgüsünü ve derin anlam ilişkisini çözebilmek, kelimelerin ve kavramların köküne inebilmek, hayatın geçmiş dönemleriyle ilgili araştırmalar yapıp tedbir almayı başarmak gibi farklı bir okuyuşun adıdır. Bu ayetlerde Kur'an'ı derin derin düşünmeyenler kınanmaktadır.

3 Kur'an'daki *zâlike bi* ... şeklindeki kullanımlar bir hükmün veya bir olayın sebebinin ne olduğunu ortaya koymakta, bir anlamda "sebep-sonuç" ilişkisine dikkat çekilmektedir. Burada münafıkların kalplerindeki hastalık, ikiyüzlülük ve kişiliklerindeki hainlik nedeniyle yahudilere ve müşriklere uymaları ve "sizinleyiz" demeleri açığa çıkarılıp gözler önüne serilmektedir.

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَٓا اَسْخَطَ
اللّٰهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَنْ لَنْ
يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ نَشَٓاءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ
الْقَوْلِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾

27. Ya melekler[1] onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken hâlleri nasıl olacak![2]

28. Bunun sebebi, onların Allah'ı öfkelendiren şeylere uymaları ve O'nu memnun edecek şeylerden hoşlanmamalarıdır. Bu yüzden (Allah) onların işlerini boşa çıkarmıştır.

Surenin 29-38. ayetlerinde kalplerinde nifak/ikiyüzlülük hastalığı bulunanların yanılgıları, dilemesi hâlinde Yüce Allah'ın kendilerini deşifre edebileceği, imtihanın devam edeceği, inkârcıların amellerinin silineceği, kâfir olarak ölenlerin durumu, infak davetine karşı duyarsızlıkları ve cimrilikleri ifade edilmektedir.

29. Kalplerinde hastalık bulunanlar, Allah'ın onların kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sandılar![3]

30. Biz dileseydik onları sana gösterirdik, sen de onları yüzlerinden tanırdın; konuşma tarzlarından da onları tanıyor olurdun (onları sözlerinden tanıyorsun).[4] Allah işlerinizi bilmektedir.

1 Ölüm melekleriyle ilgili benzer kullanımlar için bkz. Nisâ 4:97; En'âm 6:61, 93; A'râf 7:37; Enfâl 8:50; Nahl 16:28, 32.

2 En'âm 6:93; Enfâl 8:50.

3 Bu ayetteki mesaj Bakara 2:284, Târık 86:9 ve 'Âdiyât 100:10'da verilen bilgiler ışığında değerlendirilmelidir.

4 Bu ayet Tevbe 9:101. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah dileseydi o münafıkları Hz. Peygamber'e gösterebileceğini ve onun da onları simalarından ve konuşma üsluplarından tanımış olacağını bildirmektedir. Ayetin başında yer alan *lev neşâu* ifadesi "dileseydik" manasına gelmekte ve Yüce Allah'ın bunu yapmadığını, dolayısıyla Hz. Peygamber'in de onları tanımadığını göstermektedir. Sonuçta nifak denen inançsızlık ve ikiyüzlülük kişinin kalbiyle ilgili olduğu için bu durum esasında gaybın konusudur ve gayb da sadece Yüce Allah'ın bildiği bir alandır. Buna göre Yüce Allah dileseydi kimlerin münafık olduğunu Hz. Peygamber'e bildirebileceğini, dolayısıyla onun da münafıkları hem simalarından hem de konuşma tarzlarından tanıyabileceğini, buna gücünün yettiğini ifade etmek istemektedir.

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدٖينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرٖينَۙ وَنَبْلُوَا۬ اَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ اِنَّ الَّذٖينَ
كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَشَٓاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰىۙ لَنْ يَضُرُّوا
اللّٰهَ شَيْـٔاًۜ وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ وَلَا
تُبْطِلُٓوا اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ
يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾

31. Sizi mutlaka imtihan edeceğiz; ta ki içinizden *cihad* edenlerle (fedakârlık yapanlarla) sabredenleri bil(dir)ip (ortaya çıkaralım)[1] ve haberlerinizi(n doğruluğunu) deneyelim.

32. Şüphesiz ki inkâr edip (insanları) Allah yolundan alıkoyan ve kendilerine doğru yol belli olduktan sonra Elçiye karşı gelenler, Allah'a asla hiçbir zarar veremeyeceklerdir.[2] İleride onların yaptıklarını boşa çıkaracaktır.

33. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Elçiye de itaat edin![3] İşlerinizi (amellerinizi) boşa çıkarmayın![4]

34. Şüphesiz ki inkâr edip (insanları) Allah yolundan alıkoyan ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah asla bağışlamayacaktır.[5]

1 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

2 Bu ifadenin bir benzeri Nisâ' 4:115'te geçmektedir. Ayette geçen *şâkkû* fiili "karşı gelmek", "incitmek", "düşmanlık etmek" gibi anlamlar içermektedir. Yüce Allah kendisini veya gönderdiği prensipleri inkâr eden, sonrasında insanları Allah yolundan engelleyenlerin bununla yetinmediğini, kendilerine "hakikatin apaçık belgesi" manasında "yol gösterici vahiy" demek olan el-hüdâ yani "hidayet rehberliği" geldikten sonra onu kendilerine tebliğ eden Hz. Peygamber'e de karşı çıktıklarını, onu incittiklerini, hatta ona karşı düşmanlık beslediklerini haber vermektedir. Burada zikredilen *el-hüdâ* kelimesi metin olarak "Kur'an", insan olarak da onu insanlara tebliğ eden "Hz. Muhammed"dir.

3 Yüce Allah'a ve Elçi'ye itaatle ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13; Teğâbun 64:12.

4 Yüce Allah kendisine ve peygamberine itaat etmeyi amellerin silinip iptal edilmemesinin gerekçesi olarak belirlemektedir. Allah'a ve Elçisi'ne itaat etmeyenler bilsinler ki amelleri yani davranışları silinip iptal edilecek, sonuçta boşa çıkarılacaktır.

5 Benzer mesajlar: Bakara 2:161-162, 217; Âl-i İmrân 3:86; Nisâ 4:137, 168; Muhammed 47:34.

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوٓا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾ اِنَّمَا
الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ اُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾
اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فٖى
سَبٖيلِ اللّٰهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهٖ وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُ
وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُٓوا اَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

35. Savaşta üstün durumdayken gevşeyip barışa çağırmayın (barışa çağırmak zorunda kalmayın)![1] Allah sizinle beraberdir. O, yaptıklarınızı asla eksiltmeyecektir.

36. Dünya hayatı, sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir.[2] İman eder ve *takvâ*lı (duyarlı) davranırsanız (Allah) size ödüllerinizi verecek[3] ve sizden mallarınızın (tamamını) istemeyecektir.

37. Onları sizden isteseydi ve (buna) sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz ve (Allah) da sizin kinlerinizi ortaya çıkarmış olurdu.

38. İşte siz şöyle kişilersiniz ki Allah yolunda infaka (vermeye) çağrılıyorsunuz. Sizden cimrilik eden(ler) var. Kim cimrilik ederse sadece kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz (O'na) muhtaçsınız.[4] (Allah'a itaatten) yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir;[5] artık onlar sizin gibi olmazlar.

1 Bağlamdan bağımsız olarak ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Barışa davet ederken ve siz üstün durumdayken gevşeklik yapmayın!" Buradaki mesaj, şartlar ne olursa olsun barışa yanaşmamak değildir; aksine ilk uyarı "gevşememe"yle ilgilidir. Müminler gevşeklik gösterirlerse bu defa barış istemek zorunda kalırlar ve düşman karşısında herhangi bir varlık gösteremezler. Barış karşıtlığı, adı *İslam* yani "barış" demek olan bir dinle elbette bağdaşmaz. Dahası Enfâl 8:61 ve Bakara 2:208'de de barış emri verilmektedir. Tevbe 9:25'te de ifade edildiği gibi, bazen müslümanlar sayısal çoğunluklarına bakarak gevşeklik göstermişler ve âdeta bozgun yaşamışlardı. İşte Yüce Allah ayette bu noktada uyarıda bulunmakta ve savaş esnasında gevşeklik göstererek dağılma sürecine girmemelerini ve barış istemek zorunda kalmamalarını müslümanlara öğütlemektedir. Barıştan yana olmamak başka bir şeydir; barışa mecbur kalıp sığınmak bambaşka bir şeydir. Burada sözü edilen ve eleştirilen durum ikincisidir. Yoksa İslam'ın savaş ve barış konusundaki duruşu gayet açıktır.

2 Benzer mesaj: Hadîd 57:20.

3 İman ve takva sahibi olmak "sebep", ödüllerle buluşmak ise "sonuç"tur.

4 Benzer mesajlar: Fâtır 35:15; Teğâbun 64:6; İhlâs 112:2.

5 Yüce Allah'ın başka insanlar ve nesiller yaratmasıyla ilgili benzer mesajlar: Nisâ 4:133; Mâide 5:54; En'âm 6:89, 133; Tevbe 9:39; Hûd 11:57; İbrâhîm 14:19; Fâtır 35:16.

48

FETİH SURESİ

❁ 29 Ayet ❁

Medine döneminde indirilen, 29 ayetten oluşan, adını ilk ayette "zafer" anlamındaki *feth* kelimesinden alan Fetih suresi inişte 110, mushaf sırasında 48. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُب۪ينًاۙ ﴿١﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ
وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَق۪يمًاۙ ﴿٢﴾ وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَز۪يزًا ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde Hz. Muhammed'e açık bir zafer verildiği, müminlerin ödüllendirilip inkârcıların cezalandırılacağı, ona biat edenin Yüce Allah'a biat etmiş olacağı olduğu belirtilmektedir.

1. Şüphesiz ki biz sana (Hudeybiye'de) apaçık bir zafer verdik.[1]

2. Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlayacak,[2] sana olan nimetini tamamlayacak ve seni doğru yola ulaştıracaktır.[3]

3. Sana güçlü bir şekilde yardım edecektir.

1 Fetih suresi; 1. ayeti ve daha sonraki ayetleri de göz önüne alınarak, savaş zamanlarında okunan bir sureye dönüştürülmüştür. Ancak surenin genel mesajı barışla zafer kazanmanın değeri üzerinedir. Zira Hz. Peygamber'in 628 yılına kadar tebliği sonucu Müslüman olanların iki üç katı insan Hudeybiye barış anlaşmasından sonra İslam'la şereflenmişlerdir. Müslümanların varlığı anlaşmayla tescillenmiş, bir güç olarak etraf kabileler tarafından da kabul edilir olmuştur. İslam savaş değil barış dinidir; adam öldürmeye değil, adam kazanmaya odaklıdır. Bu sure bunun bilincini de vermektedir. Gerektiğinde yapılacak savaş ise saldırıya karşı nefsi müdafaa ve zalimlere karşı mazlumu koruma amaçlıdır.

2 Benzer mesajlar: Mü'min 40:55; Muhammed 47:19; Nasr 110:3.

3 Yüce Allah Hz. Peygamber'e Hudeybiye'de gönüllerin fethi ile ardından gerçekleşecek olan Mekke'nin fethiyle ilgili bir müjde makamında "apaçık bir fetih" verdiğini beyan ettikten sonra, bu sayede Hz. Peygamber'in geçmiş ve gelecek günahlarını da affedeceğini, ona olan nimetini bu şekilde tamamlayacağını ve kendisini dosdoğru bir yola ileteceğini de müjdelemektedir.

هُوَ الَّذٖٓي اَنْزَلَ السَّكٖينَةَ فٖي قُلُوبِ الْمُؤْمِنٖينَ لِيَزْدَادُٓوا اٖيمَانًا مَعَ اٖيمَانِهِمْ وَلِلّٰهِ جُنُودُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا ﴿٤﴾ لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ
تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ فَوْزًا
عَظٖيمًا ﴿٥﴾

4. İmanlarını imanla artırsınlar[1] diye müminlerin kalplerine güven indiren O'dur.[2] Göklerin ve yerin orduları yalnızca Allah'a aittir.[3] Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

5. Sonuçta[4] (Allah) mümin erkeklerle mümin kadınları, içlerinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecek ve onların günahlarını örtecektir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.

1 İmanın artmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Müddessir 74:31.

2 Yüce Allah Hz. Muhammed'e vadettiği bütün yardım ve zaferlerin elde edilmesinde müminlerin kalplerine huzur, sükûn ve güven verdiğini hatırlatarak müminleri bu davada yalnız bırakmadığını ve onları desteklediğini bildirmektedir. Tevbe 9:26'da da belirtildiği gibi, Huneyn'de de yaşandığı üzere, yardımın en büyüğü kalplere yönelik olan huzur ve güvendir.

3 Benzer mesajlar: Fetih 48:7; Müddessir 74:31. Müddessir 74:31'de "Yüce Allah'ın ordularını O'nun dışında hiç kimsenin bilemeyeceği" belirtilmektedir. Hz. Nûh'a yardım eden "bulutlar, yağmurlar ve yerden fışkıran gözeler", Hz. Hûd'a yardım eden ve "7 gece, 8 gündüz devam eden fırtına veya kasırga", Hz. Salih'e ve Hz. Lût'a yardım eden "tabii sarsıntılar", Hz. İbrahim'e yardım eden "ateş", Hz. Musa'ya yardım eden "asâ, deniz ve böcekler", Hz. İsa ve diğer peygamberlerle buluşturulan ilâhî yardım örnekleri ve daha nice nice ordular, bunların hepsi Yüce Allah'ındır ve sadece O'nun iradesi ile görev yapmaktadırlar. Âl-i İmrân 3:123 ve Enfâl 8:12'de de belirtildiği gibi, Bedir'de Yüce Allah'ın yardımından söz edilen pasajda meleklerin görevlendirilmesini de özellikle hatırlamak gerekmektedir. Kafirlerin kalplerine korku salınması da bir başka yardım veya ordu manasında yorumlanabilir.

4 Ayetin ilk cümlesinde geçen *li yüdhıle* ifadesinin başındaki *lâm/li* harfi tıpkı Feth 48:2. ayette olduğu gibi "akıbet/sonuç" manası veren bir konumda kabul edilebilir ki bizim de tercimiz bu istikamettedir. Ancak söz konusu harfe *ta'lîl* yani "illet ve sebep" bildiren bir mana da verilebilir ve bu şekilde kalplerine huzur verilmesinin gerekçesine dikkat çekilmiş olur. Buna göre ayetin tercümesi şu şekli alır: "(Bütün bu lütuflar) mümin erkeklerle mümin kadınları, içinde ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir."

وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّآنِّينَ بِاللّٰهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ
دَآئِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلّٰهِ جُنُودُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾
لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٩﴾

6. Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara da azap edecektir.[1] (Müslümanlar için bekledikleri) kötülük çemberi, onlara (inkârcıların ve münafıkların başlarına) gelsin![2] Allah onlara gazap etmiş, kendilerini lanetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamış (olacak)tır; ne kötü varış yeridir (orası)!

7. Göklerin ve yerin orduları yalnızca Allah'a aittir.[3] Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

8-9. Allah'a ve Elçisine iman edesiniz, O'na (Allah'a) saygı gösteresiniz, O'nu yüceltesiniz ve sabah akşam O'nu *tesbih* edesiniz (yüceltesiniz) diye[4] şüphesiz ki biz seni bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.[5]

1 Benzer mesaj: Ahzâb 33:73.

2 Tevbe 9:98'de de geçen bu ifadede Yüce Allah münafıkların ve müşriklerin "Yüce Allah, Elçisi ve müslümanlarla ilgili" besledikleri ne kadar kötü düşünce varsa, kendi başlarına dönmesini ifade ederek, ilgilileri lanetlediğini bildirmektedir ki devam eden cümlelerde de buna dair bilgi verilmektedir. Hudeybiye seferine umre maksadıyla çıkıldığı için yanlarında ağır silah bulundurmayan müminlerin, müşriklerce yok edileceklerine inanan münafıklara düşündükleri fitne ve fesadın ya da acı sonun kendi başlarına geleceği haber verilmektedir. Zira Hudeybiye olayı seferden zafere dönüşmüştür.

3 Benzer mesajlar: Fetih 48:4; Müddessir 74:31.

4 Yüce Allah, Hz. Peygamber'in çeşitli sıfatlarını zikretmekte, verdiği bilgilerin ve yaptığı görevlendirmenin maksadını açıklamakta, bu çerçevede bütün müminlerin Allah'a ve Elçisi'ne iman etmelerini, Allah'ın dinine destek verip saygı duymalarını, dahası Allah'ı yüceltmelerini, sabah-akşam, gündüz-gece Allah'ı tesbih etmelerini kendilerine emretmektedir. Ayette zikredilen ve *tü'azzirûhu* "O'na saygı gösteresiniz" ifadesi benzer içerikte ve kalıplarda Mâide 5:12'de "İsrailoğullarının peygamberlere", A'râf 7:157'de ise "Hz. Peygamber"e saygı göstermeleri gerektiğiyle ilişkili olarak kullanılmaktadır. Fetih 48:9. âyette ise beraberindeki diğer iki emirdeki zamirler de Yüce Allah'ı gösterdiği için, maksat Yüce Allah'a, O'nun dinine saygı göstermek olarak yorumlanmalıdır. Kur'an'da sadece bu ayette geçen tüvekkırûhu "O'nu yüceltesiniz" ifadesi müminlerin Yüce Allah'ı, yani O'nun şanını yüceltmesi manasında bir emirdir.

5 Benzer mesajlar: Furkân 25:56; Ahzâb 33:45; Sebe' 34:28; Fâtır 35:24.

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهِ
وَمَنْ أَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ
شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ
مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾

10. Şüphesiz ki sana biat edenler,[1] elbette Allah'a biat etmektedir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir.[2] Kim (sözünden) dönerse ancak kendi aleyhine dönmüş olur. Kim de Allah'a olan sözüne vefa gösterirse, (Allah) ona ileride büyük bir ödül verecektir.

Surenin 11-23. ayetlerinde fedakârlıktan geri kalanların bahaneleri, kötü zanları, feci sonları, daha güçlü bir orduya davet edilecekleri, görme engelli, topal ve hastalara güçlük olmayacağı, ağacın altında biat edenlerden Yüce Allah'ın razı olduğu, onlara çeşitli ganimetler sunacağı belirtilmektedir.

11. Göçebelerden geride kalmış olanlar sana şöyle diyecekler: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi meşgul etti. Bizim için bağışlanma dile!" Onlar, kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler.[3] De ki: "(Allah) size bir zarar (vermeyi) dilerse veya bir yarar elde etmenizi isterse sizin için Allah'a karşı kimin bir şeye gücü yetebilir ki!" Gerçek şu ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 *Biat* kelimesi "bağlılık yemini yapmak üzere ellerin birbirinin üzerine konulması işlemi"dir. Umre için Mekke'ye doğru yola çıkan Hz. Peygamber ve beraberindeki müminler, Hudeybiye'de konaklamışlar, Hz. Osman da Hz. Peygamber tarafından Mekke'ye elçi olarak gönderilmişti. Hz. Osman'ın tutuklandığı haberleri üzerine, Hz. Peygamber Hudeybiye'de yanında bulunan bütün müminlerden (1400-1500 kişi) ellerini tek tek tutarak gerekirse savaşmak için söz almıştı. Bu biata, "Rıdvan" denilen bir ağacın altında alındığı için "Rıdvan biatı" denilmiştir. Ayrıca bkz. Mümtehine 60:12.

2 Bu mesaj biat edenlerin bu bağlılık yeminini Yüce Allah'ın onayladığını gösteren mecaz bir ifadedir. "Allah'ın eli" ifadesi, "Allah'ın onayı ve rızası" şeklinde yorumlanabilir.

3 Hudeybiye senesi Hz. Peygamber umre için Mekke'ye gitmek istediği sırada Kureyş'in bir saldırısı olma ihtimaline karşı Medine civarındaki Cüheyne, Müzeyne, Gıfâr, Eşca', Düil ve Eslem gibi çeşitli bedevi kabilelerden destek alarak birlikte hareket etmek istemiş, ancak amacının savaş olmadığını göstermek için de beraberinde kurbanlıklar almıştı. Bu bedeviler, karşılarında Mekkelilerin Kureyş, Sakîf ve Kinâne oğullarının bulunacağını düşünerek Hz. Muhammed'le birlikte hareket etmekten ve olası bir savaşa katılmaktan kaçınmışlardı. İşte bu ayet grubunda bu olaylar ele alınmakta, kalbine iman yerleşmemiş olanların bulunduğu haber verilmiş olmaktadır (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVI, 77).

بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ اِلٰٓى اَهْل۪يهِمْ اَبَدًا وَزُيِّنَ ذٰلِكَ ف۪ي قُلُوبِكُمْ
وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِۚ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ فَاِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ
سَع۪يرًا ﴿١٣﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَكَانَ اللّٰهُ
غَفُورًا رَح۪يمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْۚ
يُر۪يدُونَ اَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللّٰهِۜ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُۚ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَاۜ
بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿١٥﴾

12. Aslında siz Elçinin ve müminlerin ailelerine asla dönemeyeceğini sanmıştınız. Bu, sizin kalplerinize güzel görünmüştü; kötü zanda bulunmuş ve helaki (cezalandırılmayı) hak etmiş bir topluluk olmuştunuz.[1]

13. Kim Allah'a ve Elçisine iman etmezse (bilsin ki) biz, kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamış (olacağ)ız.[2]

14. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca Allah'a aittir. (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) bağışlar, dileyene (layık gördüğüne) de azap eder.[3] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

15. Ganimetleri almak için gittiğinizde (Hudeybiye'den) geride kalanlar, Allah'ın sözünü değiştirmek isteyerek "Bırakın, biz de sizi takip edelim!" diyeceklerdir. De ki: "Siz asla bizi takip etmeyeceksiniz! Allah işte sizin için daha önce böyle buyurmuştur." Onlar size "Hayır, bizi kıskanıyorsunuz!" diyeceklerdir. Aksine onlar az anlayanlardır.[4]

1 Yüce Allah münafıkların ikiyüzlülüklerini ve yalancılıklarını ispat etmek üzere onların kalplerinde bulunan düşüncelerini deşifre etmektedir. Bu çerçevede Hz. Peygamber'in ve onunla birlikte Hudeybiye'ye giden müminlerin kesin olarak evlerine, ailelerine geri dönemeyeceklerini sandıkları, bu düşüncenin kendi gönüllerine süslü bir hale getirildiği, böylece son derece kötü bir zanda bulundukları beyan edilmektedir.

2 Bu ayette Yüce Allah'a ve Hz. Peygamber'e inanıp güvenmenin gerekliliği ile iman etmemenin feci sonucuna dair hatırlatmalar yapılmaktadır.

3 Bu cümle "Allah dilediğini (layık olanı) bağışlar, dilediğine (layık olana) ise azap eder" şeklinde de tercüme edilebilir. Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; 'Ankebût 29:21.

4 Burada sözü edilenler Fetih 48:11'de ele alınan ve ikiyüzlülük yapan göçebe Araplardır.

قُلْ لِلْمُخَلَّفٖينَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُو۬لٖي بَاْسٍ شَدٖيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ اَوْ يُسْلِمُونَۚ فَاِنْ
تُطٖيعُوا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًاۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿١٦﴾ لَيْسَ عَلَى
الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرٖيضِ حَرَجٌۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ
جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنٖينَ
اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فٖي قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكٖينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرٖيبًاۙ ﴿١٨﴾

16. Göçebelerden (Hudeybiye'den) geride kalmış olanlara de ki: "Siz ileride çok güçlü bir kavme karşı (savaşmaya) çağrılacaksınız. Onlarla ya savaşacaksınız ya da teslim olacaklar. İtaat ederseniz, Allah size güzel bir ödül verecektir. Önceden döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız size elem verici bir şekilde azap eder.[1]

17. Görme engelliye zorluk yoktur; topala zorluk yoktur; hastaya da zorluk yoktur.[2] Kim Allah'a ve Elçisine gönülden itaat ederse (Allah) onu, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Kim de yüz çevirirse ona elem verici bir şekilde azap eder.

18. O ağacın altında sana biat ederlerken, Allah o müminlerden şüphesiz ki razı olmuştur.[3] Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu indirmiş ve onları yakın bir zaferle[4] ödüllendirmiş (olacak)tır.

1 Yüce Allah Hudeybiye'ye katılmayıp Hayber ganimetlerine koşuşturmak için izin isteyen göçebe Arapların samimiyetlerini denemek üzere ellerine bir fırsatın geçeceğini Hz. Muhammed'e bildirmektedir. Burada işaret edilen "güçlü kavim"-den kastın Müseyleme'nin kavmi Benî Hanîfe olabileceği gibi, çok daha sonraki dönemleri içerecek şekilde Rûm veya Fars ya da Havâzin ve Sakîf kabileleri de olabileceği rivayet edilmektedir.

2 Benzer mesaj: Nûr 24:61. Seferlere, savaşlara ve zorlu yolculuklara, ayette sayılan ve belli olan mazeretleri nedeniyle katılamayanlar mazur görülmekte, savaştan kaçmak ve emre itaatsizlikle ilgili hükümler kapsamına girmedikleri beyan edilmektedir.

3 Buradaki mesaj, Yüce Allah'ın Hudeybiye'deki bir ağacın altında gerçekleşen *biata*/bağlılık yeminine katılanlardan razı olduğuyla ilgilidir. Yüce Allah bu kişilerden razı olduğu için bu *biat*a "rıdvan biatı" denmiştir. Bu *biat*ın, Hz. Muhammed bir ağacın altındayken gerçekleştiği belirtilmektedir.

4 Fetih 48:27'de de belirtildiği gibi burada sözü edilen "yakın fetih" ifadesiyle kastedilenin Hudeybiye'den üç ay sonra gerçekleşecek olan Hayber'in fethi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca savaşsız olarak alınan "Hecr" (*Hicr*) bölgesi arazisi de kastedilmiş olabilir. Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında, bu ifadenin Mekke'nin fethi, İslam'ın Arabistan yarımadasına yayılması, halifeler döneminde sınırların daha fazla genişlemesi bağlamında bütün fetihleri kapsaması da elbette mesajda zımnen yer almaktadır.

وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا
فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا
مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا
﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللّٰهِ
الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

19. Elde edecekleri pek çok ganimetlerle de (onları ödüllendirecektir). Allah güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

20. Allah size, elde ede(bil)eceğiniz birçok ganimet vadetmiştir. (Şimdilik) bunları hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir[1] ki bu (imkânlar), müminlere bir delil olsun ve sizi doğru yola ulaştırsın.

21. Allah'ın elbette elinde bulunan, henüz elde edemediğiniz nice lütuflar/imkânlar da vardır. Allah her şeye gücü yetendir.

22. Kâfir olanlar sizinle savaşsalardı, elbette arkalarına dönüp (kaçar)lardı. Sonra hiçbir dost ve hiçbir yardımcı da bulamazlardı.

23. Allah'ın, daha önce geçen (süregelen) kanunu (budur). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.[2]

Surenin 24-29. ayetlerinde Mekkeli müşriklere karşı müminlere olan ilahî yardım, Cahiliye tutuculuğunun kendilerine neler yaptırdığı, Hz. Muhammed'in rüyası ve Allah'ın Elçisi ile müminlerin Tevrat ve İncil'de geçen özellikleri dile getirilmektedir.

1 "İşte şunları hemen vermiştir" ifadesinde kastedilen ganimetlerin Hayber'dekiler olduğu ifade edilmektedir. Kastedilenin Hudeybiye barışı olmasının yanında, ahiretten önce müslümanlara dünyada verilen ve/veya verilecek olan bütün nimetler olması da mümkündür. Ayetteki "insanların ellerini sizden çekmişti" ifadesi müşriklerin onlara yönelik zarar verici müdahalelerinden Yüce Allah'ın müminleri koruması demektir. Diğer yandan, müminler Mekke ile yapılan barış anlaşmasının içeriğini ilk başta anlayamamış, Hz. Peygamber'e sitem ve itiraz edenler olmuştu. Fakat anlaşmanın aslında büyük bir zafer olduğunu daha sonra anlamışlardı.

2 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:38, 62; Fâtır 35:43; Mü'min 40:85. Burada ifade edilen Yüce Allah'ın değişmez yasasından kasıt, O'nun sünnetullah adı verilen değişmez kanunlarıdır. Yüce Allah'ın peygamberlerine ve onlara inanan müminlere destek ve yardımı da o yasasının değişmez hükümleri arasındadır.

وَهُوَ الَّذٖي كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ
اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ
مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاۤءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُ۫هُمْ
فَتُصٖيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فٖي رَحْمَتِهٖ مَنْ يَشَاۤءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذٖينَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿٢٥﴾

24. Sizi onlara üstün (galip) kıldıktan sonra, Mekke vadisinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken O'dur.[1] Allah yaptıklarınızı görendir.

25. Onlar, kâfir olan ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını engelleyenlerdir.[2] (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek ezmeniz sebebiyle üzüntüye kapılma ihtimaliniz olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Allah dilediğini (layık olanı) rahmetine koymak için böyle yapmıştır. Birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette onlardan kâfir olanlara elem verici bir şekilde azap ederdik.

1 Ayette hatırlatılan olayla ilgili olarak şu bilgiler nakledilmektedir: Müslümanlar Hudeybiye'ye varmadan önce, Hâlid b. Velîd 200 kişiden oluşan bir birlikle Ğamîm köyüne gelmişti. Bunun üzerine Rasûlüllah (as) Abbâd b. Bişr'i görevlendirmiş, o da atlarıyla diğerlerinin karşısına geçmişti. Olay bu haldeyken Hâlid çekilip gitmiş, Rasûlüllâh (as) da böylece Hudeybiye'ye varmıştı (Buhârî, Şurût, 15; Ebû Davud, Cihâd, 156; Ahmed b. Hanbel, IV, 323-329). Hz. Enes kaynaklı başka bir rivayette ise müşrikler 80 kişilik bir grup ile Ten'îm denilen yerde müslümanlar üzerine yürümüş, ancak yakalanmışlar ve sonrasında Hz. Peygamber onları serbest bırakmıştır (Müslim, Cihâd, 133; Tirmizî, Tefsîru Sure-i Feth, 3; Ebû Davud, Cihâd, 120; Ahmed b. Hanbel, III, 125, 290). Ayetin mesajında, Hudeybiye barışının 10 yıl sürecek olması maddesine atıfla, artık Mekkeli müşriklerden herhangi bir zarar gelmeyeceğine, Yüce Allah'ın lütfuyla bu endişeden müminlerin emin kılındığına atıf yapılıyor olabilir.

2 Ayetteki "Sizi Mescid-i Harâm'dan engellediler" ifadesi nedeniyle müşriklerin din adına zorbalıklarına dikkat çekilmektedir. Bu çerçevede "müşriklerin müslümanları Mescid-i Harâm'a gitmekten, orada ibadetten, tavaftan engelledikleri" beyan edilmektedir. Bilindiği üzere, müşrikler müslümanları hicri VII. yıla kadar Mescid-i Harâm'a girmekten ve orada ibadet etmekten engellemişlerdi. Bunlar yetmiyormuş gibi ayrıca müşriklerin "kurbanlık hediyelerin ait oldukları yere yani Mekke'ye ulaşmasına da engel oldukları" haber verilmektedir.

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ
وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا ﴿٢٦﴾ لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ
اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾

26. O zaman inkâr edenler, kalplerine katılığı (tutuculuğu), cahiliye katılığını (tutuculuğunu) yerleştirmişlerdi.[1] Allah da Elçisine ve müminlere güven duygusu indirmiş,[2] onların *takvâ* (duyarlılık) sözünü tutmalarını sağlamıştı. (Zaten) onlar, buna en layık ve en ehil kişilerdi. Allah her şeyi bilendir.

27. Şüphesiz ki Allah, Elçisinin rüyasını bir amaç uğruna doğru çıkarmıştır. İnşallah şüphesiz ki siz güven içinde (kiminiz) başlarınızı tıraş etmiş, (kiminiz saçlarını) kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz.[3] Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bunun dışında size yakın bir zafer[4] vermiş (olacak)tır.

1 Yüce Allah söz konusu kafirlerin câhiliyye'nın *hamiyye*'si şeklinde bir durumu kalplerinde bulundurduklarını ifade etmektedir. Kur'an'da sadece bu ayette ve iki kez geçen *el-hamiyyeh* kelimesi "taassup", "öfke", "öfkelilik gayreti", "öfkenin kuvvetlice kabarması" manalarına gelmektedir. Bilindiği üzere, Hudeybiye'de antlaşmanın başına *Besmele*'yi değil de *bismikellâhumme* yazılmasını (Buhârî, Şurût, 15; Müslim, Cihâd, 93; Ahmed b. Hanbel, I, 86) ve *muhammedün rasûlüllah* "Allah'ın elçisi Muhammed" tamlamasının yerine de *muhammedü'bnu 'abdillâh* yani "Abdullah'ın oğlu Muhammed" yazılmasını istemeleri (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVI, 103) bu taassubun bir göstergesidir. Dahası, müslümanlar o yıl umre için Mekke'ye gelmek istemelerine rağmen, buna yine aynı taassupla karşılık vererek onları bir yıl daha umreden menetmişler, içlerindeki kibir ve küstahlığı dışarıya vurmuşlardı.

2 Yüce Allah kafirlerdeki *el-hamiyyeh* denen taassuba karşılık Hz. Peygamber'e ve müminlere *sekînet* denen "güven duygusu"nu ve takvalılık yani "duyarlılık" esasını indirip ikram ettiğini beyan etmektedir.

3 Yüce Allah Hz. Muhammed'in gördüğü bu rüyayı gerçekleştirdiğini bildirmekte, muhtemelen Hudeybiye'den bir sonraki yıl onların aynen rüyada görüldüğü şekliyle Kâbe'ye gideceklerini önceden müjdelemiş olmaktadır.

4 Burada kastedilen "yakın fetih", muhtemelen Hudeybiye veya ondan üç ay sonra fethedilmiş olan Hayber'dir. Dahası, kastedilenin bu ikisi dışındakileri de kapsayacak şekilde bütün fetihler olduğu da belirtilmektedir.

هُوَ الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَد۪ينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّ۪ينِ كُلِّه۪ۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًاۜ ﴿٢٨﴾
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِۜ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُٓ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًاۘ س۪يمَاهُمْ ف۪ي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِۜ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِۚ
وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْج۪يلِ۠ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِه۪ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ
لِيَغ۪يظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۜ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا ﴿٢٩﴾

28. (Dinini) bütün din(ler)e üstün kılmak için[1] Elçisini bir rehber ve gerçek din ile gönderen O'dur.[2] Şahit olarak Allah yeter.

29. Muhammed, Allah'ın Elçisidir.[3] Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidir.[4] Allah'tan lütuf ve rıza isteyerek onları rükû halinde, secde halinde görürsün. Onların nişanları, yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki örneğidir. İncil'deki örneği[5] ise şöyledir: (Onlar) filizini yarıp çıkarmış, onu güçlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekin gibidir. (Bu), çiftçilerin hoşuna gider. Böylece (Allah) onlar (güçlenen müminler) sebebiyle kâfirleri öfkelendirir.[6] Allah onlardan iman edip iyi işler yapanlara bağışlanma ve büyük ödül vadetmiştir.

1 Ayetteki "onu bütün dinlere üstün kılmak için" ifadesiyle Yüce Allah Hz. Muhammed'i görevlendirmesinin gerekçesini ortaya koymaktadır. Çünkü Âl-i İmrân 3:19, 83 ve 85'te de belirtildiği gibi, Yüce Allah katında tek din İslam'dır ve bunun dışındaki din edinme arayışları kesinlikle kabul edilmeyecektir. Bu ifade, "diğer inanışlara üstünlük sağlamak" anlamının yanında, "gerçek dini kendi bütünlüğü içinde tamamen ortaya koymak" veya "gerçek dini her yönüyle ortaya koyup tamamına erdirmek" şeklinde de yorumlanmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Tevbe 9:33; Saff 61:9. ayette geçen *bi'l-hüdâ* ifadesi "hidayet ile" yani hakikat yolunu göstermesi anlamına gelmektedir. *Dîni'l-hakkı* ifadesi ise "*Hakk*'ın yani Yüce Allah'ın dini" anlamında "hak, gerçek din", "haniflik dini" anlamında öncesinde geçen "hidayet"i açıklamaktadır. Hidayet denen şey gerçek dinle buluşmaktır. Bu nedenle, hidayet gerçek dindir; gerçek din de hidayettir. Bakara 2:120, Âl-i İmrân 3:73 ve En'âm 6:71'de de belirtildiği gibi "gerçek hidayet Yüce Allah'ın hidayeti"dir.

3 Bu cümle Hudeybiye antlaşmasının başına *rasûlüllâh* yazılmasını kabul etmeyen Mekkeli müşriklere karşı bir cevaptır. Onlar ne kadar kabul etmese de "Muhammed, Allah'ın elçisidir" ifadesi evrensel anlamda ilan edilmektedir.

4 Benzer mesaj: Mâide 5:54.

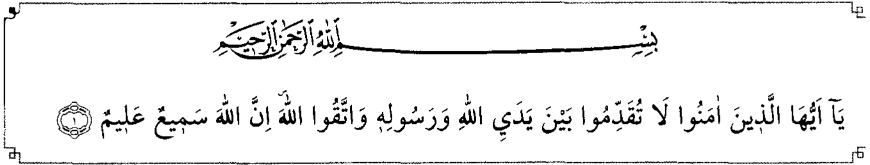
5 Kitab-ı Mukaddes: Tesniye 33:1-3; Matta 13:3.

6 Bu cümle şöyle de anlaşılabilir: "Allah burada verdiği örneklerle, müminleri güçlendirmekle kâfirleri öfkelendirmektedir."

49
HUCURÂT SURESİ

18 Ayet

Medine döneminde indirilen, 18 ayetten oluşan, adını 4. ayette geçen ve "odalar" anlamına gelen *el-Hucurât* kelimesinden alan Hucurât suresi inişte 112, mushaf sırasında ise 49. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde inananların Yüce Allah ve Elçisi ile ilişkisinin nasıl olması gerektiği, fasık (yoldan çıkan) birinin getirdiği bir haberin araştırılması, Yüce Allah'ın kalplere imanı sevdirdiği, diğer kötülükleri çirkin göstermesi, müminler arasındaki anlaşmazlıklarda takınılması gereken tavır dile getirilmektedir.

1. Ey iman edenler! Allah'ın ve Elçisinin önüne geçmeyin![1] Allah'a karşı ***takvâ***lı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah duyandır, bilendir.

1 Bu buyruk Ahzâb 33:36'da belirtildiği gibi Yüce Allah'ın ve Rasûlüllâh'ın hükmünün ötesinde alternatif aramamak gerektiği hükmünü içermektedir. Ayette geçen *lâ tükaddimû* emri geçişli fiil kalıbındaki bu okunuşa göre "(hiçbir şeyi veya hiç kimseyi) öne geçirmeyin" manasına gelmektedir. Bu ifade *lâ tetekaddemû* manasında ifadede hafiflik olsun diye biri düşürülerek tek *tâ* harfi ile *lâ tekaddemû* şeklinde geçişsiz olarak da okunmaktadır. Buna göre mana "kendiniz öne geçmeyin" şeklinde olur. Geçişli olarak "hiç kimseyi Yüce Allah'ın ve Rasûlü'nün önüne geçirmeyin", geçişsiz olarak da Yüce Allah'ın ve Hz. Peygamber'in "öne geçmeyin" manası söz konusu olmaktadır. Bu emir hem "kendiniz öne geçmeyin" hem de "başkalarını onların önüne geçirmeyin" demektir. Aslında "onların önüne geçme fikrini aklınızın ucundan dahi geçirmeyin" mesajının verildiği anlaşılmaktadır. Gerçek mümin, Yüce Allah'ın ve Elçisi Hz. Muhammed'in beyan ettiği gerçeklere karşı kesin ve mutlak teslimiyet gösteren kişidir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُٓوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ
بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَغُضُّونَ اَصْوَاتَهُمْ
عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوٰىۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٣﴾ اِنَّ
الَّذ۪ينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَٓاءِ الْحُجُرَاتِ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتّٰى تَخْرُجَ
اِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٥﴾

2. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üzerine yükseltmeyin! Birbirinize yüksek sesle konuştuğunuz gibi, ona yüksek sesle konuşmayın; (yoksa) farkına varmadan işleriniz boşa gider.[1]

3. Şüphesiz ki Allah'ın Elçisinin yanında seslerini kısanlar, kalplerini Allah'ın *takvâ* (duyarlılık) ile imtihan ettiği (arındırdığı) kişilerdir. Onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.

4. Sana odaların[2] arkasından (bağırarak) seslenenlerin çoğu akıl etmezler.

5. Onlar sen (yanlarına) çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.[3] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Burada Hz. Muhammed'in önüne geçmek şöyle dursun, onunla konuşurken bile haddini aşmamak gerektiği hükme bağlanmaktadır. "Seslerin Hz. Muhammed'in sesinin üzerine yükseltilmemesi" fiziksel anlamda bir edep öğretmekte, onun yanında edep dışı kabul edilebilecek bir ses tonundan kaçınılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu buyruk Lokmân 31:19'da geçen "sesini kıs" emriyle de birlikte düşünülebilir.

2 Bu ayette geçen ve "odalar" anlamına gelen *el-hucurât* kelimesi surenin ismi olarak belirlenmiştir.

3 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-Hucurât* kelimesi bu surenin adı olarak kullanılmaktadır. Odalardan kasıt ise "etrafı çevrildiği için içine girilmekten engellenen toprak parçası" manasında Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebevî'ye bitişik her bir hanımının özel olarak kullandığı dokuz odasıdır (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 348). Rivayete göre Temîmoğullarından bir grup gündüz vakti Rasûlüllah ile görüşmek üzere mescide girmiş ve ona ismiyle hitap etmişlerdi. Daha sonra da Nebî (as) onların yanına gelmiş ve aralarında çeşitli konuşmalar geçmişti (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 324; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVI, 121; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 348). İslam'ın nezaket ve nezahetini bilmeyenlere bir anlamda yol ve yordam öğretilerek, hem ümmetin peygamberiyle ilişkisinin nasıl olması gerektiği öğretilmekte hem de diğer fertlerin birbirlerini rahatsız etmeyecek şekilde birbirlerine hitap etmeleri gerektiği gündeme getirilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا اِنْ جَٓاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ فَتَبَيَّنُوٓا اَنْ تُصٖيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلٰى مَا
فَعَلْتُمْ نَادِمٖينَ ﴿٦﴾ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ فٖيكُمْ رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ يُطٖيعُكُمْ فٖي كَثٖيرٍ مِنَ الْاَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلٰكِنَّ
اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاٖيمَانَ وَزَيَّنَهُ فٖي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ اُولٰٓئِكَ
هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةً وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ ﴿٨﴾ وَاِنْ طَٓائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ
اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتٖي تَبْغٖي حَتّٰى تَفٖٓيءَ
اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِ فَاِنْ فَٓاءَتْ فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطٖينَ ﴿٩﴾

6. Ey iman edenler! Yoldan çıkmış biri size bir haber getirirse (onun doğruluğunu) araştırın! (Yoksa) bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.[1]

7. Bilin ki içinizde Allah'ın Elçisi vardır.[2] O, birçok işte size uysaydı sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah size imanı sevdirmiş[3] ve onu kalplerinize süslemiş; inkârı, yoldan çıkmayı ve isyanı da size çirkin göstermiştir.[4] Asıl doğru yoldakiler işte bunlardır.

8. (Bu), Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak (böyledir). Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

9. Müminlerden iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin! Biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın! (Savaştan vazgeçip) dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve adil davranın! Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever.[5]

1 Bu ayet İsrâ 17:36. ayetle birlikte okunmalıdır. Sözü edilen ayette şu muhteşem emir ve prensip yer almaktadır: "Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Muhakkak ki işitme (duyusu), göz ve gönül, bütün bunlar o (kazandığı)ndan sorumludur." Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: "Duyduğu her şeyi aktarmak kişiye günah olarak yeter" (Müslim, Mukaddime, 5). Anlaşılıyor ki başkalarıyla ilgili herhangi bir haber alındığında, onun aslının araştırılması gerektiği son derece önemlidir. Aksi takdirde pişmanlıklar kaçınılmaz olmaktadır.

2 Vahyin indiriliş sürecinde Rasûlüllah (as)toplumda bulunuyordu ve muhatapların onu örnek alması gerekmekteydi. Ancak o vefat ettikten sonra bu örneklik elbette bitmemiş, misyonu, öğreticiliği, dine ve hayata dair örnekliği aynı şekilde varlığını ve etkinliğini sürdürmek durumundadır. Buna göre ayette onun tebliğ ettiği değerlerin toplumda benimsenerek uygulanmasından söz edildiğini anlamak durumundayız.

3 Benzer mesaj: Mücâdele 58:22.

4 Bu cümle A'râf 7:172, Rûm 30:30 ve Şems 91:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

5 Bu ayet zalim kişi müslüman bile olsa, müslümanların daima mazlumdan yana olmaları gerektiğinin delilidir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا
يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّۚ وَلَا
تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِۜ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْا۪يمَانِۚ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَث۪يرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ
بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخ۪يهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَح۪يمٌ ﴿١٢﴾

10. Müminler sadece kardeştirler.[1] Kardeşlerinizin arasını düzeltin[2] ve Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin.

Surenin 11-18. ayetlerinde alaycılıktan, zandan, gıybetten kaçınmak gerektiği, üstünlüğün takvâda olduğu, göçebelerin din algısı gibi konular işlenmektedir.

11. Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin! Belki onlar (alay edilenler), kendilerinden (alay edenlerden) daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınlarla alay etmesin! Belki onlar (alay edilenler), kendilerinden (alay edenlerden) daha hayırlıdır.[3] Kendi kendinizi ayıplamayın (aşağılamayın);[4] birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın![5] İmandan sonra yoldan çıkmak (anlamındaki kelime) ne kötü bir isimdir! Kim tevbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.

12. Ey iman edenler! Zandan çok kaçının![6] Şüphesiz ki zannın bir kısmı günahtır.[7] (Birbirinizin) kusurunu araştırmayın! Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin! Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bundan tiksindiniz (değil mi?). Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah tevbeyi çok kabul edendir, çok merhametlidir.[8]

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Sadece müminler kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin." Ayetin başındaki *innemâ* edatı cümleye *hasr/kasr* denen "vurgu" manasını katmakta ve sadece müminlerin kardeş olduğunu bildirmektedir. Çünkü kardeşliğin esası âhirete uzanan ve oradan da cennete varabilendir. Zuhruf 43:67'de şöyle buyrulmaktadır: "O gün, muttakiler dışında, (eski) dostlar birbirlerine düşman kesilirler." Demek ki mahşerdeki dostlar bu dünya hayatında iman kardeşliğini başaranlardır. Daha akılda kalacak şekilde söylemek gerekirse "kardeşlik sureten olan değil, sîreten olandır." Mümin olmak kardeş olmaktır. Müminler sadece kardeşlik üzerinden birbirlerini tanımlamalıdırlar. Müminler kardeş olduklarına göre, kardeşlerin arasındaki problemleri de kendi aralarından diğer mümin kardeşleri çözecektir; böylece ilahi merhamete eriştirilmelerinin ümit edildiği ifade edilmekte, dolaylı olarak da başkalarından bu anlamda yardım beklentisine girmemeleri gerektiğine işaret edilmektedir. Müslümanlar kardeşleri arasındaki anlaşmazlıkları sulh ederlerken, Yüce Allah'a karşı takvâlı, duyarlı olmaları gerektiği noktasında bir uyarıya yer verilmektedir.

2 Toplumsal hayatta barışı sağlamak için Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: "Müslüman, elinden ve dilinden diğer müslümanların, diğer insanların güven duyduğu kişidir" (Buhârî, İmân, 4, 5; Rikâk, 26; Müslim, İman, 64, 65).

3 Yüce Allah sosyal hayatın başarılı ve uyumlu bir şekilde sürdürülebilmesi için belirlediği prensipler bağlamında kendilerine gelen bir haberi araştırmaları, iki mümin grup arasındaki anlaşmazlıkların sulh ile sona erdirilmesi gerektiğini, çünkü müminlerin kardeş olduğunu beyan ettikten sonra, bu defa yine toplumsal hayatın en önemli ilkelerinden birkaçına değinmektedir. Bu çerçevede hiçbir topluluğun bir başka toplulukla alay etmemesini, bunu kadınların da birbirleriyle ilgili olarak uygulamamalarını, çünkü kendileriyle alay edilenlerin alay edenlerden çok daha hayırlı olabileceğini bildirmektedir. Esasında maksat, kardeş oldukları ilan edilen müminlerin birbirlerini rencide edip aralarının açılmasına neden olacak yanlışları yapmamalarını sağlamak, sorun çıkmadan önce önlem almayı temin edebilmektir. Sorun çıktıktan sonra onu çözmek elbette önemlidir; ancak sorun çıkmamasını sağlamak çok daha önemlidir ve önceliklidir. Burada zikredilen toplumsal yasak bireysel olarak yapılabilir anlamına asla gelmez. Bu fiilleri tek tek fertlerin yapması da yasak kapsamı içerisindedir.

4 Bu ifade müslümanların birbirlerini kendileri gibi görmeleri gerektiğini öğretmektedir. Bu ayetten birini küçük görmenin aslında kendini küçük görmek anlamına geldiği mesajını çıkarmak mümkündür.

5 Mümin, mümin kardeşine ya ismiyle ya da güzel bir hitapla hitap edip seslenmelidir. Hz. Peygamber'in *el-emîn* lakabından da ilham alarak güzel bir lakapla da hitap edebilir. Kardeşini rencide edici lakaplar takmak, kötü lakaplarla hitap etmek mümine yakışan bir tavır değildir. Velev ki kötü lakapla hitap edilen kişi aralarındaki dostluk ve kardeşlik bozulmasın diye ses çıkarmıyor olsun.

6 Bu cümlenin, "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının!" şeklinde tercüme edilmesi sorunludur.

7 Burada zannın günah (haram) olmayan kısmının bulunduğuna işaret edilir ki bu da başkalarıyla değil, kişinin kendisiyle ilgili bazı konulara dair düşünceleridir.

8 *Zann*, sağlam bilgiye dayanmayan düşüncedir. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Zandan sakının! Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!" (Müslim, Birr, 28). Bir başka hadiste de "zandan çok sakınılması gerektiği, çünkü zannın sözün en yalanı, en büyük yalan olduğu" beyan edilmektedir (Buhârî, Vesâyâ, 8; Edeb, 57, 58). *Tecessüs,* bir kişinin gizlide kalması gereken hâllerini ortaya çıkarma çabasıdır; Bu fiil, "birinin gizli kalması gereken hallerini araştırıp ortaya çıkarmak", güncel ifadeyle "şahıslarla ilgili casusluk yapmak" demektir. İnsanların gizli hallerini araştırmak, özel meselelerine kulak kabartmak son derece çirkin ve sosyal hayatı derinden sarsabilen bir ahlak zaafıdır, ahlaksızlıktır. *Gıybet ise* bir kişinin yüzüne söylenemeyecek bir sözü arkasından söylemektir. Hz. Peygamber sahâbîlere "Gıybet nedir bilir misiniz?" diye sorunca, onlar cevabı "Yüce Allah'ın ve Rasûlü'nün daha iyi bildiği" şeklinde vermişler ve Rasûlüllah gıybeti şöyle tarif etmiştir: "Gıybet, kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anmandır." "Ya söylediğim şey kardeşimde varsa?" diye sorulunca, Rasûlüllah "Evet, zaten gıybet budur. Eğer o söylenilen şey kardeşinde yoksa bu iftiradır" cevabını vermiştir (Müslim, Birr, 70; Tirmizî, Birr, 23; Dârimî, Rikâk, 6; İmâm Mâlik, Muvatta', Kelâm, 10; Ahmed b. Hanbel, II, 384, 386). Dolayısıyla bu üç konu özel bir hassasiyet ve müslümanların toplumsal hayatında uzak durmaları gereken en önemli noktaları içermektedir.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ ﴿١٣﴾

13. Ey insanlar! Şüphesiz ki biz sizi bir erkekle bir dişi (hücre türün)den yarattık.[1] Birbirinizle tanışmanız için sizi toplumlara ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki Allah katında en değerli olanınız, en çok *takvâlı* (duyarlı) olanınızdır.[2] Şüphesiz ki Allah bilendir, haberdardır.

1 Bu ayet Nisâ 4:1, Rûm 30:20, Fâtır 35:11 ve Nebe' 78:8. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah toplumsal hayatta barış ve dayanışma içerisinde yaşayabilmek için çeşitli prensipleri zikretme bağlamında, insanların alaycılığı terk etmesini, zandan çok sakınmasını ve gıybet etmemesini emretmekte, bütün bu ahlaksız davranışların kökünde kendini üstün görme anlayışının bulunduğunu, bunu engellemek için yaratılışta herkesi bir erkek ve bir dişiden yarattığını, sonrasında ise insanları milletlere ve kabilelere ayırdığını haber vermektedir. Ayette geçen *zeker* ve *ünsâ* kelimeleri müfessirlerimiz tarafından Hz. Âdem ve Hz. Havva olarak yorumlandığı gibi, her insanın bir baba ve bir de anneden yaratıldığı şeklinde de yorumlanmaktadır. Esasında buradaki konu, birbirlerine karşı böbürlenmekle ilgili olduğu için, herkesin insan olarak birbirinin eşiti olduğu beyan edilmekte, herkesin bir anadan ve bir babadan yaratıldığı hatırlatılmakta, böbürlenip alay etmenin yanlışlığına ve anlamsızlığına dikkat çekilmek istenmektedir. Maksat Hz. Âdem ve Hz. Havva olsaydı, o zaman ilgili kelimelerin *ez-zeker* "o erkek" ve *el-ünsâ* "o kadın" şeklinde belirteç edatıyla kullanılması gerekirdi ki durum böyle değildir. Bu ayette geçen *zeker* ve *ünsâ* kelimelerinin başında *elif lâm* bulunmaması nedeniyle, maksadın bir erkek türü ve bir dişi türü olduğu ihtimalini akla getirmektedir ki bu durumda maksat insanların bir erkek ve bir dişi hücre türünden yaratıldığını gösterebilir. Nisâ 4:1, Rûm 30:20, Fâtır 35:11 ve Nebe' 78:8'de verilen mesajlar ile ayetin devam eden cümlesi de ilk insanların eşler ve kalabalıklar halinde yaratıldığının bir delilidir.

2 Yüce Allah insanlar arasında yersiz övünmelerin anlamsızlığını ifade edip, onların da diğer insanlar gibi bir erkek ve bir dişiden yaratıldığını beyan ederek kavimlere ve kabilelere ayrılmalarının sebebinin "karşılıklı olarak tanışmaları" olduğunu ifade ederek, insan olmak bakımından eşit olduklarını vurgulamakta, din ve kulluk noktasında Yüce Allah katında en değerli olanın ise en muttakî yani Allah'a, yani O'nun belirlediği prensiplere karşı en çok duyarlılık gösterenler olduğunu bildirmektedir. Hucurât 49:3'te de geçtiği gibi, ilahi buyruklara sadakat gösterenler kalp takvası imtihanını kazananlardır. Neseple, cinsiyetle vs. övünmek yanlıştır; çünkü Mü'minûn 23:101'de de belirtildiği gibi, mahşerde inkârcılar arasında nesep bağı olmayacak, kişiler sureten değil, sîreten değerlendirileceklerdir. Hz. Peygamber'den bize aktarılan "Allah sizin suretlerinize ve cesetlerinize bakmaz; fakat kalplerinize ve niyetlerinize bakar" rivayetinde de buna işaret edilmektedir (Müslim, Birr, 32, 34; İbn Mâce, Zühd, 9; Ahmed b. Hanbel, II, 285, 539).

قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوٓا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْا۪يمَانُ ف۪ي قُلُوبِكُمْ
وَاِنْ تُط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـٔاًۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٤﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ اَتُعَلِّمُونَ اللّٰهَ بِد۪ينِكُمْۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ
وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١٦﴾

14. Göçebe Araplar “İman ettik!” dediler. De ki: “Siz (henüz) iman etmediniz ama ‘Teslim olduk!’ deyin! (Çünkü) iman henüz kalplerinize yerleşmedi.[1] Allah'a ve Elçisine itaat ederseniz (Allah) işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez.” Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

15. Gerçek müminler ancak Allah'a ve Elçisine iman eden, sonrasında şüphe duymayan, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla *cihad* edenlerdir (fedakârlık yapanlardır). İşte (inancında) doğru olanlar sadece bunlardır.

16. De ki: “Allah göklerde ve yerde olanları bilmekteyken siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz!”[2] Allah her şeyi bilendir.

1 Yüce Allah insanlar arasındaki insanlık bakımından eşit olduklarını belirtip, üstünlüğün *takvâ* denen sorumluluk bilincinde ve fedakârlıklarda olduğunu beyan ettikten sonra, bedevilerin kendi soy ve soplarıyla övünmelerini eleştirmekte, imanın sözle değil, kalple ve eylemlerle gerçekleşeceğini ifade etmek istemekte, bu yüzden onların mümin değil de müslim yani boyun eğen, teslim olan kişiler olduğunu, kalplerine imanın girmediğini bildirmektedir. Bu ayetin Esedoğulları hakkında indirildiği rivayet edilmektedir ki bunların bir kıtlık yılında müslümanların zekât mallarından veya elde ettikleri ganimetlerden yararlanmak için Müslüman olduklarını söyledikleri ifade edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 329; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVI, 141; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXVIII, 140). Ayetin iniş sebebi bu da başka şeyler de olabilir. Ancak mesajın genel ve evrensel olduğunu bilmekte yarar vardır.

2 Bu ayet Yûnus 10:18 ve Ra'd 13:33. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah hiç kimsenin Allah adına hüküm koyamayacağını, kendi ürettiklerini -haşa- Allah'a öğretemeyeceğini, bunun çok büyük bir günah ve haddini aşmak olduğunu bildirmektedir. Allah adına konuşanlar Allah'ın kitabından konuşmak zorundadır. Bunun dışında kendi görüşlerini dile getirenler de bunun kendi kanaatleri olduğunu açıklıkla belirtmelidirler. Din adına konuşurken ne kadar dikkat etmek gerektiği bu şekilde bir kez daha anlaşılmaktadır.

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ اِسْلَامَكُمْ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰيكُمْ
لِلْاِيمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا
تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

17. Onlar, müslüman olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: "Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın! Doğruysanız bilin ki size imanı gösterdiği için aslında Allah size iyilikte bulunmaktadır."[1]

18. Şüphesiz ki Allah göklerin ve yerin *gayb*ını (bilinemeyenini) bilir.[2] Allah yaptıklarınızı görendir.

1 Yüce Allah göçebe Arapların kavmiyetçi ve kibre dayalı din algılarını eleştirdikten sonra, onların "islam olma" iddialarını yani "teslimiyet" ifadelerini dile getirerek, bunu Hz. Peygamber'e bir minnet ve töhmet sebebi olarak kullandıklarını beyan etmektedir. Buradaki ifadeler her ne kadar vahyin indirildiği dönemdeki Esedoğulları gibi bazı kaba bedevilerle ilgili olsa da benzer bir durumun hiç kimse tarafından ortaya konulmaması gerektiğine dikkat çekilmektedir diyebiliriz.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Hûd 11:123; Nahl 16:77; Kehf 18:26; Neml 27:65; Fâtır 35:38; Hucurât 49:18.

50

KÂF SURESİ

45 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 45 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki *mukatta'a* harflerinden biri olan *kâf* harfinden alan Kâf suresi inişte 36, mushaf sırasında ise 50. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجٖيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُٓوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا شَيْءٌ
عَجٖيبٌ ﴿٢﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذٰلِكَ رَجْعٌ بَعٖيدٌ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde Mekkeli müşriklerin kınanması, evren kitabı, varlıkların yaratılış amacı ve diriltilmesi ifade edilmektedir.

1. *Kâf.*[1] Yüce Kur'an'a yemin olsun.[2]
2. Doğrusu kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve kâfirler şöyle dediler: "Bu, şaşılacak bir şeydir![3]
3. Biz öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman (diriltilecek) mi(yiz)?[4] Bu, (akla) uzak bir dönüştür!"

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1.

2 *el-Mecîd* kelimesi, mecd sahibi, geniş lütuf ile ilgili "büyük şeref ve şan" anlamlarına gelmektedir. Kur'an'da dört kez geçen *mecîd-el-mecîd* sıfatını "öğüt sahibi", "izzetli, şerefli" ve "hikmetli, değerli" manalarına da alabiliriz. Bu durumda, âyetin muhtevasında kaynağından dolayı Kur'an'ın değerine ve gönderiliş amacına uygun olarak da onu yaşayanların şerefleneceğine dair mesajların bulunduğunu ifade edebiliriz. Bu ifadede Kur'an'ın önceki bütün ilahi kitaplardan daha şerefli olduğu veya bu kitabı anlayıp yaşayan kişileri Kur'an'ın şereflendirmesi manası da muhtemeldir. Aslında kitapları yarıştırmak doğru değildir. Çünkü hepsi de Yüce Allah'ın kelamıdır, sıfatıdır. Kur'an, kaynağı itibariyle zaten şereflidir; nitekim bütün vahiylerin mesajını içeren Kur'an'ın şerefi, bütün vahiylerin de şerefini kapsamaktadır.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:2; Sâd 38:4.

4 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35;

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْۚ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَف۪يظٌ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ
فَهُمْ ف۪ٓي اَمْرٍ مَر۪يجٍ ﴿٥﴾ اَفَلَمْ يَنْظُرُٓوا اِلَى السَّمَٓاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ
فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا ف۪يهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا ف۪يهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍ ﴿٧﴾

4. Biz toprağın onlardan neleri eksiltmekte olduğunu elbette bilmekteyiz.[1] Katımızda (o bilgileri) koruyan bir kitap vardır.[2]

5. Aksine onlar, kendilerine geldiğinde gerçeği yalanladılar. (Şimdi) onlar derin bir perişanlık içindedir.

6. Üstlerindeki göğe bakmadılar mı hiç;[3] onu nasıl bina etmiş ve süslemişiz! Onda hiçbir eksik yoktur.

7. Yeri de genişlettik ve içine ağırlıklar yerleştirdik.[4] Orada her tür güzel çiftten (bitkiler) yetiştirdik.[5]

Kâf 50:15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

1 Bu ifade, ölen insanın tamamıyla yok olmadığının, diriltilmek için bir parçasının kaldığının delilidir.

2 Ayetin bu cümlesi müfessirlerimiz tarafından *Levh-i Mahfûz* "Korunmuş Levha" olarak yorumlanmış olsa da bu cümleyi "ilahi bir yasa" olarak kabul etmek daha doğrudur. Hûd 11:6'da da olduğu gibi, bu tür ayetlerdeki *kitâb* kelimesi "yazı, kanun, yasa, yazılım" şeklinde anlaşılmalıdır. Kur'an'da çeşitli ayetlerde geçen *hafîz* kelimesi "koruyan" manasına geldiği için söz konusu yasanın yaratma, yaşatma, öldürme ve diriltmede etkin olduğunu ortaya koyan bir boyutunun olduğu unutulmamalıdır. Konunun *Levh-i Mahfûz*'la ilişkilendirilmesi her tür yaratma işleminin Yüce Allah tarafından bilindiğini göstermesi bakımından doğru kabul edilebilir. Ancak bizim tercihimiz bunun "ilahi yasa" şeklinde anlaşılması yönündedir.

3 Bu ve benzer ayetlerde evren kitabının incelenmesi emri verilmektedir. Âl-i İmrân 3:190-191 ayetlerde övgüyle bahsedilen *ulu'l-elbâb*/öz akıl sahiplerinin nitelikleri arasında sayılan "göklerin ve yerin ibret nazarıyla incelenmesi" emri ve bakmanın yanında görmenin, hayret makamından hayranlık makamına geçebilmenin önemi, burada özelde Mekke'deki inatçı müşriklere genelde ise bütün insanlara hatırlatılmaktadır.

4 Yerin içine ağırlıkların yerleştirilmesi yeryüzünün "sarsılmaması" değil de "sarsılması"yla ilgili bir mesaj vermektedir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7; Murselât 77:27.

5 Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Lokmân 31:10.

تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنٖيبٍ ﴿٨﴾

8. (Bütün bunlar, Allah'a) yönelen her kulun öngörülü olması ve (gerçeği) hatırlaması içindir.[1]

1 Kur'an'da sadece burada geçen *tebsıraten* kelimesine bazı âlimlerimiz "ibret" manası vermişler; dolayısıyla bununla uzaktan bir temaşanın yeterli olacağını ortaya koymuşlardır. Oysa bu kelime "gözlemlemek", "basiret sahibi olmak", "bilinç kaynağı", "deneysel bilgi" gibi anlamlar da vermektedir. İfade edildiği gibi eğer *tebsıraten* kelimesine "deneysel bilgi" anlamı verilirse, bu ayet grubunun zikredilmesinde muhteşem bir gerekçenin gözetildiğini söylemek durumundayız. Buna göre, önceki iki ayette ele alınan göklerin ve yeryüzünün âdeta bir laboratuvar kabul edildiği ve yaratılan her mahlûkun müslümanın incelemesine konu olduğu, bu noktada her türlü fedakârlığın ortaya konulması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayette "yönelen her kul" denmesi, bu tür çalışmaları sadece müslümanların değil, bütün insanların yapması gerektiğini ve çalışmalardan herkesin istifade edebileceğini ortaya koymaktadır. Gerçi bazı âlimlerimiz bu ifadeden maksadın "tevhide gönülden inananlar" veya "Rabbine dönmeyi arzu edenler" ya da "Allah'a inanmak ve kalbiyle O'na yönelmek isteyenler" olduğunu söylemiş olsalar da, ayette bu noktada herhangi bir açıklık yoktur; dolayısıyla mesajın evrensel anlamda gerçeğe ulaşmak isteyen herkesi içermesi metne çok daha uygundur. Çeşitli ayetlerde geçen *münîb* kelimesi "yönelen" demektir. Ayetlerin bağlamına göre burada göklerden ve yerden söz edilmesi, daha sonra bütün bunların öldükten sonra mahşerde diriltilmeyi anlatmaya delil olarak sunulduğunun beyan edilmesi ilk etapta muhatapların müşrikler olduğunu gösterebilir; bu elbette doğrudur. Ancak evrensel manada bakıldığında Yüce Allah'ın sanatını, gücünü ve kudretini anlamaya çalışmak için bu tür çalışmaları yapmanın herkese yönelik bir ödev olduğunu söylemek, ayetlerden bu tür sonuçlar çıkartmak da ayetlerin mesajını güne getirmede bir zorunluluktur. Bu noktada hatırlanması gereken ayetlerden birisi de Mü'min 40:13'tür: "Size ayetlerini gösteren, sizin için gökten rızık indiren O'dur. Allah'a yönelenden başkası (gerçeği) hatırlamaz." Müslümanlar tıpkı namaz, oruç, hac, zekât, infak gibi ibadetler karşısında kendilerini nasıl sorumlu tutuyor ve gerekeni yapmaya çalışıyorlarsa, kâinat kitabını incelemenin de aynı şekilde bir ibadet olduğunu bilmelidirler. "Din ilimleri-müspet bilim" ayırımını hiçbir şekilde kabul etmemeli, deneye dayalı bilimlerin de Kur'an'ın bir emri olduğunu hatırlarından çıkarmamalıdırlar. Unutulmamalıdır ki, Yüce Allah'a inanmayan kişiler bu tür çalışmaları yapmalarına rağmen maalesef inkâra devam etmekte, kendilerine bu noktada uyarı yapacak Müslüman bilim insanları arzu edilen düzeyde bulunamamaktadır. Kâinat tamamıyla başkalarına bırakılamayacak derecede Müslüman bilim insanlarının da inceleme ve araştırma yapmaları gereken bir laboratuvardır. Bu bilinçle hareket edildiğinde Yüce Allah'ın eşsiz kudretinin görüldüğü bu tür çalışmalarda müslümanların imanları güçleneceği gibi, inkârcılara da bilim diliyle cevaplar verilebilecek, bu âlemde sadece onların söz sahibi olmadıkları kendilerine öğretilecek veya gösterilebilecektir. "Hakka, hakikate, gerçeğe ulaşmak isteyen her bir kul" ifadesinin içini sadece inkârcılar diye belirlemek doğru olmasa gerektir.

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا
طَلْعٌ نَضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَٰلِكَ الْخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ
نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ
وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ
خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

9. Gökten bereketli bir su indirdik de onunla, bahçeler ve biçilecek taneler yetiştirdik.

10-11. Kullara rızık olması için tomurcukları üst üste uzun hurma ağaçları (yetiştirdik). Onunla (suyla) ölü bir şehri (toprağı) canlandırdık. İşte (mahşerdeki) çıkış da böyledir.[1]

Surenin 12-18. ayetlerinde önceki kavimlerin bir kısmı, peygamberlerini yalanladıkları, Yüce Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğu ve davranışların kayıt altına alındığı ifade edilmektedir.

12-14. Onlardan önce Nuh kavmi, Ress halkı, Semûd ve Âd (kavmi), Firavun, Lut'un kardeşleri, Eyke halkı ve Tübba' kavmi de yalanlamıştı.[2] Hepsi elçileri yalanlamıştı. Böylece (azap) tehdidim gerçekleşmişti.

15. İlk yaratmada acizlik mi göstermişiz! Aksine onlar yeni bir yaratma hakkında şüphe içindedir.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Kâf 50:42; Zuhruf 43:11; Nûh 71:18.

2 *Eyke*, Hz. Şuayb'ın görevlendirildiği yerdir; *Tübba'* Yemen'deki Himyer yöneticileri için kullanılmaktadır. *Ress* halkının ise Hz. Şuayb, Hanzala adlı peygamber ya da Calut'un kavmi olduğu iddia edilmektedir. Râzî'nin de belirttiği üzere, Ress halkı ile ilgili Kur'an'la veya senedi sağlam bir haberle desteklenmiş bir bilgi bulunmamaktadır (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXIV, 83). Ancak şu bilgileri de paylaşmak faydalı olabilir: Arapçada "kuyu, örülmüş kuyu, çukur, maden ocağı" gibi anlamlara gelen ress, Yemame'de Felc de denilen bir kasabanın, bir vadinin veya bir kuyunun adıdır. Ashabu'l-Uhdûd'la aynı topluluk olabilecekleri de düşünülmüştür (Ömer Faruk Harman, "Ashabu'r-Ress maddesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, III, 409).

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهُ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَر۪يدِ ﴿١٦﴾
اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَم۪ينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَع۪يدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَق۪يبٌ
عَت۪يدٌ ﴿١٨﴾ وَجَٓاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَح۪يدُ ﴿١٩﴾

16. Yemin olsun ki insanı biz yarattık. Nefsinin ona neler fısıldadığını bilmekteyiz.[1] Biz ona şah damarından daha yakınız.[2]

17. Çünkü sağdan ve soldan iki (melek), kaydedici olarak (insanı) gözetleyicidir.

18. Kişinin her bir sözünün (davranışının) yanında hazır bir gözetleyici, bir kaydedici mutlaka vardır.[3]

Surenin 19-35. ayetlerinde ahirette bütün gaflet perdelerinin kaldırılacağı, yargılama esnasında insanların birbirlerini ve şeytanı suçlayacakları, cennetliklerin özellikleri ve orada kendilerine yapılacak bazı ikramlar hatırlatılmaktadır.

19. Ölüm sarhoşluğu[4] gerçeği getirir; (insana) "İşte bu, senin kaçtığın şeydir!" (denir).

1 Bu cümlede Yüce Allah genelde bütün insanların, özelde de nankör insanların kötülükleri niçin yaptığını bildiğini ifade etmektedir. Şems 91:8'de beyan edildiği üzere, Yüce Allah imtihan edeceği için insanoğluna *fucûr* ve *takvâ*yı ilham etmiştir. Demek ki insanın kötülük yapması, nefsine yerleştirilen *fucûr* özelliğini çalıştırmasıyla ilgilidir. İnsana nefsinin vesvese vermesi, onun şeytanın kontrolüne girmesi demektir. Çünkü *vesvese* fiili A'râf 7:20, Tâhâ 20:120 ve Nâs 114:4'te şeytana nispet edilmektedir. Dahası "şer ve kötülük fısıldamak" anlamındaki *vesvese* verme işini en yoğun yapan varlık şeytan olduğu için, Nâs 114:5'te kendisine *el-vesvâs* sıfatı takılmaktadır. Nefsin insana vesvese vermesi, yaratılışta *fucûr* özelliği de bulunan nefsin şeytanın kontrolüne girmesidir.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:186; Enfâl 8:24; Hûd 11:61; Vâkı'a 56:85; Mücâdele 58:7.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kamer 54:53; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4. *Kirâmen Kâtibîne* olarak adlandırılan görevliler, insanların yapıp etmelerini Yüce Allah'ın izniyle kayıt altına alan melekleri ifade etmektedir. İnsan en başta Yüce Allah'ın gözetimindedir; sonra da görevli meleklerin gözetimindedir. Bu yüzden yalnız kaldığında bile yalnız olmadığını unutmamalıdır. Güvenlik kameralarının olduğu yerlerde kendisine çeki düzen veren insanın, Yüce Allah'ın ve meleklerinin daima gözetiminde olduğunu unutmaması gerekir.

4 *Sekr*, kişi ile aklı arasına giren ve bunun sonucunda kişinin aklını kullanamamasına neden olan sarhoşluk halidir. *Sekerâtü'l-mevt* adı denilen "ölüm sarhoşluğu" ise, ölüm anındaki ya da hemen öncesindeki ıstırap ve baygınlıkları ya da dalgınlıkları ifade etmektedir.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَٓاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَٓائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَقَدْ
كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَٓاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا
لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ اَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾ اَلَّذِي
جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَٓا اَطْغَيْتُهُ وَلٰكِنْ كَانَ
فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ
لَدَيَّ وَمَٓا اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴿٣٠﴾

20. Sûr'a üflenecektir.[1] İşte bu, vadedilen gündür.[2]

21. Herkes, yanında bir sevk edici (melek), bir de şahitle birlikte gelecektir.

22. (Sorgulanan kişiye) "Şüphesiz ki sen bundan gafletteydin; (kıyamet günü) biz senin gaflet perdeni kaldırdık. Bugün artık gözün keskindir!" (denecektir).

23. Yakınındaki (sevk edici melek) "İşte yanımdaki hazır!" diyecektir.

24-26. (Görevlilerine şöyle denecektir:) "Siz ikiniz! Çok inatçı ısrarcı her kâfiri, iyiliğe bütün gücüyle engel olanı, Allah ile birlikte başka ilah edinen şüpheci saldırganı cehenneme atın; onu şiddetli azaba atın!"

27. Yakınındaki (şeytan): "Rabbimiz! Onu ben azdırmadım. Fakat kendisi derin bir sapkınlık içindeydi." diyecektir.[3]

28. (Allah) şöyle diyecektir: "Huzurumda çekişmeyin! (Ben) size uyarı göndermiştim![4]

29. Benim huzurumda söz değiştirilmez;[5] ben kullar(ım)a asla haksızlık edici değilim."

30. O gün cehenneme "Doldun mu?" diyeceğiz. O da "Daha var mı?" diyecektir.[6]

1 Benzer mesaj: En'âm 6:73.

2 Benzer mesaj: Rûm 30:56.

3 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:22; Meryem 19:85.

4 Mahşerde yaşanacak tartışmalarla ilgili benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Câsiye 45:35; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16; Murselât 77:35-36.

5 Bu ayette Kur'an'da "nesh"in gerçekleştiğini iddia edenlerin görüşleri dolaylı olarak reddedilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:34, 115; Yûnus 10:64; Kehf 18:27.

6 Cehennemin bir canlı gibi konuşmasıyla ilgili bkz. Furkân 25:12; Mülk 67:8; Me'âric 70:17.

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَ غَيْرَ بَع۪يدٍ ﴿٣١﴾ هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَف۪يظٍۚ ﴿٣٢﴾ مَنْ خَشِيَ
الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَٓاءَ بِقَلْبٍ مُن۪يبٍۙ ﴿٣٣﴾ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍۜ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُمْ
مَا يَشَٓاؤُ۫نَ ف۪يهَا وَلَدَيْنَا مَز۪يدٌ ﴿٣٥﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشاً فَنَقَّبُوا
فِي الْبِلَادِۜ هَلْ مِنْ مَح۪يصٍ ﴿٣٦﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ
وَهُوَ شَه۪يدٌ ﴿٣٧﴾

31. (Kendilerinden) uzakta olmayacak şekilde cennet de *muttakî*lere (duyarlı olanlara) yaklaştırılacaktır.[1]

32. İşte bu (cennet) sizin için, yani daima (Allah'a) yönelen (ve emirlerini) koruyup (gözeten) herkes içindir.[2]

33. (Bunlar) yalnızken Rahmân'a saygı gösteren[3] ve (O'na) yönelmiş bir kalp getirenlerdir.

34. Oraya esenlikle girin! İşte bu, *ebedî* (hayat) günüdür.

35. Orada kendileri için diledikleri her şey vardır.[4] Katımızda fazlası da vardır.

Surenin 36-45. ayetlerinde nice nesillerin yok edildiği, evrenin altı aşamada yaratıldığı, günün belirli vakitlerinde tesbih görevi, Hz. Muhammed'in bir zorba olmadığı ve Kur'an'ı esas alması gerektiği dile getirilmektedir.

36. Biz onlardan önce kendilerinden çok daha güçlü olan[5] ve (ölümden kurtulmak için) "Sığınılacak bir yer var mı?" diye diyar diyar dolaşan nice nesilleri yok etmişizdir.

37. Şüphesiz ki bunda (akıl eden) bir kalbi olan, yani[6] görerek ona kulak verenler için gerçeği hatırlatan (dersler) vardır.

1 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:90; Tekvîr 81:13.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:43; Enbiyâ 21:103; Sâd 38:54; Fussilet 41:30.

3 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:49; Fâtır 35:18; Yâsîn 36:11; Mülk 67:12.

4 Cennetliklere cennette verilecek nimetlerle ilgili benzer mesajlar: Nahl 16:31; Furkân 25:16; Yâsîn 36:57; Zümer 39:34; Fussilet 41:32; Şûrâ 42:22; Zuhruf 43:71; Duhân 44:55; Muhammed 47:15; Kâf 50:35.

5 Benzer mesajlar: Rûm 30:9; Fâtır 35:44; Mü'min 40:21, 82; Zuhruf 43:8; Muhammed 47:13.

6 Burada geçen *ev* edatı "veya" değil, "ve, yani" anlamında yorumlanmalıdır. "Kulak vermek" demek, aslında kalbin işlevinin gerçekleşmesi demektir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ اَيَّامٍۗ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ
عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِۚ ﴿٣٩﴾

38. Yemin olsun ki biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (dönemde) yarattık.[1] Bize hiçbir yorgunluk da dokunmadı (ulaşmadı).[2]

39. Onların dediklerine sabret! Güneşin doğuşundan önce de batışından önce de Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt)!

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Hûd 11:7; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38; Hadîd 57:4. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik. Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 Bu cümleyi "Biz hiçbir yorgunlukla da karşılaşmadık" şeklinde de anlayabiliriz. Ayetin ikinci cümlesi hiçbir meşguliyetin Yüce Allah'ı yoramayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Aynı mesajı içermesi bakımından Yüce Allah'a yorgunluk isnat edilmemesi gerektiğiyle ilgili olarak Ahkâf 46:33'te şu bilgiler verilmektedir: "Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi? Evet O, her şeye kadirdir." Bu ve Kâf 50:15. ayetin birlikte verdiği mesaj aynı doğrultudadır. Benzer mesajlar: Lokmân 31:28; Ahkâf 46:33; Kâf 50:15; Vâkı'a 56:62. Ayrıca ayetin mesajında; tahrif edilmiş Tevrat'taki bilgilerde yer alan "Yüce Allah'ın gökleri ve yeri altı günde yaratıp yedinci gün dinlendiği" yalanını savunan yahudilere bir red ve eleştiri de bulunmaktadır.

وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَر۪يبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ
يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ اِنَّا نَحْنُ نُحْي۪ وَنُم۪يتُ وَاِلَيْنَا الْمَص۪يرُ
﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعاً ذٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَس۪يرٌ ﴿٤٤﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ
وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَخَافُ وَع۪يدِ ﴿٤٥﴾

40. Gecenin bir bölümünde ve secdelerin ardından da O'nu (Rabbini) *tesbih* et (yücelt)![1]

41. (Diriltilme için) seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver(in)!

42. O gün, (insanlar) o korkunç sesi gerçekten duyacaklardır. Bu, (mezarlardan) çıkış günüdür.[2]

43. Şüphesiz ki dirilten de öldüren de biziz biz. Dönüş sadece bize olacaktır.

44. O gün yer, onlar nedeniyle (insanların diriltilmesi için) çabucak yarılacaktır.[3] Bu, bizim için kolay bir toplamadır.

45. Onların söylediklerini çok iyi bileniz. Sen onların üzerinde asla zorba değilsin.[4] Tehdidimden korkanlara (gerçeği) Kur'an'la hatırlat![5]

1 Namaz vakitleriyle ilgili ayrıca bkz. Bakara 2:238; Hûd 11:114; İsrâ 17:78; Tâhâ 20:130; Rûm 30:17-18.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Zuhruf 43:11; Kâf 50:11; Nûh 71:18.

3 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "O gün, yeryüzü (insanların) oradan çabucak çıkmaları için yarılacaktır." Bu ifade dönüşün sadece Yüce Allah'a ait olacağı gün hakkında bilgi vermekte, bu haliyle bir önceki ayetin zarfı, yani dönüşün gerçekleşme zamanı olmaktadır. Rûm 30:25'te insanların kabirlerinden süratli bir şekilde çıkacakları beyan edilmekte ve bu çıkışın mahşer günü gerçekleşeceği belirtilmektedir. Bu durum Yâsîn 36:51'de şöyle dile getirilmektedir: "Sûr'a (ikinci kez) üflenince insanlar kabirlerden (bulundukları yerlerden) çıkıp hemen Rablerine koşacaklar." Benzer bir mesaj Me'âric 70:43'te de yer almaktadır. İşte bu ayetlerde ele alınan konu aynıdır ve mahşer diriltilmesini ortaya koymaktadır. İşte bu ayetler mahşerdeki diriltilmenin son derece anilik arz edeceğinin delilleridir.

4 Hz. Peygamber'in zorba olmayışıyla ilgili bkz. En'âm 6:104, 107; Şûrâ 42:48; Ğâşiye 88:22.

5 Benzer mesajlar: En'âm 6:51, 70; İbrahim 14:52; Enbiyâ 21:45; Furkân 25:52; Sebe' 34:50.

51

ZÂRİYÂT SURESİ

❈ 60 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 60 ayetten oluşan, adını ilk ayetteki "esip savuranlar" anlamındaki *ez-zâriyât* kelimesinden alan Zâriyât suresi inişte 87, mushaf sırasında ise 51. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًاۙ ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًاۙ ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًاۙ ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًاۙ ﴿٤﴾
اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌۙ ﴿٥﴾ وَاِنَّ الدّ۪ينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-23. ayetlerinde göğün yapısına dikkat çekilmekte, yalancıların korkunç sonu, muttakîlerin cennetteki ödülleri, insanda ve çeşitli varlıklardaki deliller gündeme getirilmektedir.

1. Yemin olsun: Esip savuranlara,

2. Ağır yükü (vahyi) taşıyanlara,

3. Kolayca süzülenlere,

4. İşi ayıranlara ki[1]

5. Size vadedilenler elbette doğrudur.

6. Hesap da mutlaka gerçekleşecektir.

1 Zâriyât suresinin ilk ayetlerinde kendilerine yemin edilen varlıkların "melekler", "gemiler", "bulutlar", "rüzgarlar", "yıldızlar", "gezegenler" vs. olduğu beyan edilmektedir. Surenin ilk dört ayetindeki niteliklerin, vahye ve onun etkinliğine ait olduğu kanaatindeyiz. Zâriyât suresinin ilk ayetlerinde de "vahyin hidayeti gönüllere saçan, ağır iman yükü taşıyan, kolayca kalpleri fetheden ve ilâhî emirleri paylaştıran yönüne" değinilmektedir. Kalıbı bu olmasa da, peyderpey indirilen vahiylere veya Kur'an'ın indiği gönüllere yeminin yer aldığı Vâkı'a 56:75'teki *mevâkı'* kelimesiyle kastedilen anlam da bu olsa gerektir. Dahası, Tekvîr 81:15-18'de, Necm 53:1 ve Târık 86:1-3. ayetlerinde kastedilen anlamın da vahye dikkat çekmek üzere "Kur'an" olduğu kanaatindeyiz. Buna göre, *en-necm* "vahiy parçacıkları", *et-târık* ve *en-necmü's-sâkıb* da "cehalet karanlıklarını delip geçen vahiy aydınlığı"dır. "Vahy"e *necm*, yani "yıldız" denmesinin sebebi, karanlıkları aydınlatması nedeniyledir.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ
الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ
عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي
جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾

7. Yörüngeleri bulunan göğe[1] yemin olsun ki

8. Şüphesiz siz çelişkili söz(ler) içindesiniz.

9. Ondan (Kur'an'dan) savrulan kişi (kendi aleyhine) savrulmuş olur.

10. Kahrolsun o koyu yalancılar!

11. Onlar, koyu bir şaşkınlıkta ne yaptığını bilmeyenlerdir.

12. Hesap gününün ne zaman olduğunu soruyorlar.[2]

13. O gün onlar, ateş üzerinde arındırılacaklardır.[3]

14. (Onlara) "İmtihanınızı(n sonucunu) tadın! Acele gelmesini istediğiniz şey işte budur!"[4] (denecektir).

15-16. Şüphesiz ki *muttakîler* (duyarlı olanlar), Rablerinin kendilerine verdiği (nimetleri) alarak cennetlerde ve (su) kaynaklarında (olacaklar)dır. Şüphesiz ki onlar, bundan önce (dünyada) güzel davrananlardı.

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-hubük* sözcüğü "yıldız kümeleri", "hareketli ve çok katmanlı yollar", "yıldız yörüngeleri" gibi manalar içermektedir. Bu kelime *habike* veya *hıbâk*'in çoğuludur; dikkat ve özenle sağlam sanatlı bir şekilde dokunmuş yol, menevişli güzel kumaş demektir. Ayrıca rüzgar hoş estiği zaman denizde veya kumda meydana gelen kıvrımlara da bu ad verilmektedir. Dahası bu kelimenin "güzel" manasına geldiği de ifade edilmektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Yâsîn 36:48; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

3 Yüce Allah inkârcıların alay ettiği hesap günü anlamında kıyamet-âhiret sürecinin gerçekliğini ifade etmek üzere, o gün insanların ateşe atılacaklarını haber vermektedir. Burada geçen *yüftenûne* edilgen fiili "saflaştırılmak", "arındırılmak", "terbiye edilmek", "denenmek" gibi anlamlar içermekte ve inkârcıların alay ettiği mahşerdeki ateş azabının onlara uygulanacağı ifade edilmek istenmektedir. "Fitne" kelimesi ve aynı kökten gelen ilgili fiiller, altın veya mücevher herhangi bir madenin cevherinin cürufundan ayrılması için ateşe sunulması işlemidir. Zaten bir sonraki ayette de verilmek istenen mesaj bundan başkası değildir.

4 Acele azap isteğiyle ilgili benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي الْاَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي اَنْفُسِكُمْ اَفَلَا تُبْصِرُونَ
﴿٢١﴾ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا اَنَّكُمْ
تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ ضَيْفِ اِبْرٰهٖيمَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾

17. Geceleri az uyurlardı.

18. Seher vakitlerinde de bağışlanma dilerler(di).[1]

19. Mallarında açıktan isteyen ve açıktan isteyemeyen kişiler için hak vardır.[2]

20-21. Kesin olarak inananlar için yerde de deliller vardır, kendinizde de. Görmüyor musunuz?[3]

22. Gökte de rızkınız ve size vadedilenler vardır.[4]

23. Göğün ve yerin Rabbine yemin olsun: Bu (vadedilen gün) konuşmanız gibi gerçektir.[5]

Surenin 24-46. ayetlerinde Hz. İbrahim, Hz. Lut, Hz. Musa, Hz. Hud, Hz. Salih ve Hz. Nuh kıssaları özet hâlinde gündeme getirilmektedir.

24. İbrahim'in ağırlanan misafirlerinin (meleklerin) haberi sana geldi, (değil) mi?

1 Müminlerin geceyi değerlendirmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

2 Bu cümle infakın, sadakaların ve zekâtın "kâr"dan değil, "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:141; Tevbe 9:103; İsrâ 17:26; Rûm 30:38; Me'âric 70:24.

3 Benzer mesajlar: Yûsuf 12:105; Neml 27:93; Fussilet 41:53.

4 Yüce Allah insanların rızkının "su, yağmur" şeklinde gökte olduğunu beyan etmekte, bu arada özellikle inkâr edenlere vaat edilen felaket, helak ve azabın da gökten geldiğini bildirmektedir. Eski kavimlerin helakinde rüzgar, kasırga vs. şeylerin yukarıdan gelmiş olması mevcut inkârcı mahatapların da sonra geleceklerin de aynı şekilde helak edilme sebeplerinin gökten geleceği ifade edilmektedir

5 İnsanların konuşması ne kadar gerçekse vahyin verdiği bilgiler de en az o kadar gerçektir. İnkârcılar kendi sözlerini nasıl doğru ve hakikat olarak görüyorsa Yüce Allah'ın verdiği bilgiler de en az o kadar doğrudur (hakkında asla şüphe olmayan tek doğrudur) ve gerçektir. İnsanlar birbirlerinin sözlerine itibar ediyorlarsa Yüce Allah'ın sözüne çok daha fazla itibar etmelidirler. Göğün ve yerin Rabbine yemin her türlü yemini içine alacak kadar kapsamı geniş bir yemindir ve aklı başında olan herkesin bu yemine dikkat edip verilen mesajı benimsemeleri gerektiği üzerinde duruluyor demektir.

اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ فَجَٓاءَ بِعِجْلٍ
سَمٖينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُٓ اِلَيْهِمْ قَالَ اَلَا تَاْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خٖيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ
بِغُلَامٍ عَلٖيمٍ ﴿٢٨﴾ فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهُ فٖي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقٖيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا
كَذٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ اِنَّهُ هُوَ الْحَكٖيمُ الْعَلٖيمُ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾

25. Hani onlar (İbrahim'in) yanına girmiş ve "Selam!" demişlerdi. (İbrahim de) "Selam!" demiş, "(Bunlar) yabancı bir topluluk!" (diye içinden geçirmişti).[1]

26-27. Hemen ailesinin yanına giderek besili bir dana (eti) getirmiş, onu onlara yaklaştırıp "Yemez misiniz?" demişti.[2]

28. (Yemediklerini görünce) onlardan korkmaya başlamıştı.[3] (Melekler) "Korkma!" demiş ve ona bilen bir erkek çocuğu müjdelemişlerdi.

29. Hanımı, çığlık atarak (meleklere) yönelmiş ve (elini) yüzüne vurarak "Ben kısır bir kocakarıyım!" demişti.[4]

30. Onlar (melekler ise:) "Öyle, (ama) bunu Rabbin söylemiştir. Şüphesiz ki yalnızca O, (doğru) hüküm verendir, bilendir." demişlerdi.[5]

31. (İbrahim:) "Ey elçiler (melekler)! (Başka) ne işiniz var?" diye sormuştu.[6]

---

1 Benzer mesajlar: Hûd 11:69-70; Hicr 15:52-53. Bu üç ayet grubunda da gelen meleklerin selam verdiği, duranların ise selamı aldığı görülmektedir. Buradan hareketle, ilgili ayetlerden "gelenler oturanlara selam verirler" sonucunu çıkarabiliriz. Ancak En'âm 6:54'te bunun tersi de vardır ki o ayette gelenlere oturanların selam verdiği beyan edilmektedir. Bu arada Nisâ' 4:86. ayet gereği, verilen selamı almanın da, yorumunu yapmakta olduğumuz ayet gereği selam vermenin de gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

2 Bu ayetlerdeki en temel mesajlardan birisi, özellikle uzak yerlerden misafir gelince hemen ona bir yemek hazırlanması ve yemeğin de en değerli gıdalardan seçilmesi gerektiğini muhataplara öğretmektir.

3 Benzer mesajlar: Hûd 11:69-70. Muhtemeldir ki Hz. İbrahim'in yaşadığı dönemde ve ortamda bir misafirin yemek yememesi gelişinin kötü niyetli oluşunun bir delili, belirtisi veya göstergesi sayılırdı. İşte Hz. İbrahim de meleklerin yemeğe ellerini uzatmamalarını görünce işkillenmiş ve içinde bir korku hissetmişti. Hz. İbrahim meleklerin durumundan korkunca durumu açıklığa kavuşturmak üzere elçiler onu teselli etmiş ve ona "Korkma!" demişlerdi.

4 *Sarratin* kelimesi "haykırma", "çığlık atma" *sakket* fiili ise "vurmak, çarpmak" demektir. Bu kelimeler birlikte kullanılınca Hz. Sâre'nin büyük bir şaşkınlık içerisinde haykırdığı, durumun sıra dışılığını bu şekilde ortaya koyduğu anlaşılmış olmaktadır. Benzer mesaj: Hûd 11:72.

5 Benzer mesajlar: Hûd 11:71-73.

6 Benzer mesaj: Hicr 15:57-58.

قَالُوٓا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِم۪ينَۙ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ ط۪ينٍۙ ﴿٣٣﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ
رَبِّكَ لِلْمُسْرِف۪ينَ ﴿٣٤﴾ فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ ف۪يهَا مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَۚ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا ف۪يهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ
الْمُسْلِم۪ينَۚ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا ف۪يهَٓا اٰيَةً لِلَّذ۪ينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْاَل۪يمَۜ ﴿٣٧﴾ وَف۪ي مُوسٰٓى اِذْ اَرْسَلْنَاهُ
اِلٰى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُب۪ينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلّٰى بِرُكْنِه۪ وَقَالَ سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ
فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُل۪يمٌۜ ﴿٤٠﴾ وَف۪ي عَادٍ اِذْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرّ۪يحَ الْعَق۪يمَۚ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِنْ
شَيْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّم۪يمِۜ ﴿٤٢﴾ وَف۪ي ثَمُودَ اِذْ ق۪يلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتّٰى ح۪ينٍ ﴿٤٣﴾

32-34. Onlar "Şüphesiz ki biz suçlu bir topluma, üzerlerine çamurdan taş yağdırmak için gönderildik. (Bu taşlar), aşırı gidenler için Rabbinin katında işaretlenmiş(tir)!" demişlerdi.[1]

35. (Biz) orada bulunan müminleri çıkarmıştık.

36. Zaten orada müslümanlardan (olan) bir ev (halkın)dan başka (kurtarılacak) kimse bulmamıştık.

37. Elem verici azaptan korkanlar için orada bir delil[2] bırakmıştık.

38. Musa'da da (dersler vardır). Onu apaçık bir delil ile Firavun'a göndermiştik.

39. (Firavun), ordusuyla birlikte yüz çevirmiş, "O bir büyücüdür veya bir cinlenmiştir!" demişti.

40. Onu da ordularını da yakalayıp denizde boğmuştuk; bu sırada kendini kınayıp duruyordu.[3]

41. Âd (kavmin)de de (dersler vardır). Hani onlara kasıp kavuran rüzgârı göndermiştik.[4]

42. (O kasırga) geçtiği yerde hiçbir şey bırakmamış, her şeyi kül edip savurmuştu.

43. Semûd (kavmin)de de (dersler vardır). Hani onlara "Bir süreye kadar yararlanın (yaşayın)!" denmişti.

1 Benzer mesajlar: Hûd 11:82-83; Hicr 15:73-74.

2 Burada geçen *âyeh* "ayet" kelimesi, helak/yok edilme sonrasında geride kalan harabelerden oluşan "ibret nişanesi" yani bir ders anlamına gelmektedir.

3 Bu ayet Yûnus 10:90-91. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Ayette geçen *er-rîha'l-'akîme* tamlaması "kısır bırakan rüzgâr" anlamında kasırganın şiddetini göstermektedir. Kur'an'da 19 kez geçen *er-rîh* kelimeleri genellikle olumsuz anlamda "felaket", bilinen manada "rüzgâr", "koku" ve "güç" anlamlarında kullanılmaktayken, Kur'an'da 10 kez geçen *er-riyâh* kelimeleri ise genel olarak "nimet, huzur" içerikli "rüzgârlar" anlamında kullanılmaktadır.

فَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا
كَانُوا مُنْتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا
بِاَيْدٍ وَاِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْاَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا
زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾

44. Rablerinin emrine karşı gelmişlerdi. Bu yüzden, bakarlarken onları yıldırım çarpmıştı.

45. Ayağa kalkacak güçleri kalmamış, yardım edenleri de olmamıştı.

46. Daha önce de Nuh kavmini (helak etmiştik). Şüphesiz ki onlar, yoldan çıkmış bir toplumdular.

Surenin 47-60. ayetlerinde evren kitabından çeşitli konu başlıkları, sapkın kavimlerin peygamberlerine karşı alaycı tutumları, Hz. Muhammed'in tebliğine devam etmesi gerektiği ve doğru bir Allah bilincinin nasıl olması gerektiği ele alınmaktadır.

47. Göğü güçlü bir şekilde biz bina ettik (yükselttik) ve biz (onu) elbette genişleticiyiz.[1]

48. Yeri de biz döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!

49. Her şeyden iki çift[2] yarattık ki (gerçeği) hatırlayasınız.

1 Bu ayette evrenin genişlemekte olduğu bilimsel gerçeğine dair muhteşem bir mesaj verilmektedir. Bu ayette bahsedilen "evrenin sürekli genişlediği"nin bulunabilmesi ve bugün anlaşılabilmesi için, Einstein'ın formüllerini ortaya koyması, optikteki gelişmelerle teleskopun icadı ve geliştirilmesi, "Doppler Etkisi" gibi teleskop gözlemlerinde kullanılan bilimsel bilgilerin ifade edilmiş olması, ayrıca yüz milyonlarca dolara denk gelen bir bütçenin ayrılarak "Hubble Teleskopu"nun inşası gibi pek çok basamağın aşılması gerekmiştir (Caner Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 44). Kur'an bir bilim kitabı elbette değildir ama bilime vurgu yapıp yönlendiren kitaptır. Ayrıca Yüce Allah'ın muciz kitabında birtakım bilgileri vermiş olması da yadsınacak bir durum değildir. Asıl hayranlık uyandıracak husus, bunca aşamadan sonra keşfedilebilen bir bilginin, miladi 7. Asırda Hz. Muhammed'in (as) ağzından dökülmesidir. Bu Kur'an'ın, Yüce Allah'ın vahyi olduğunun delillerinden sadece birisidir.

2 Kainattaki çift yaratılışla ilgili olarak dile getirilen benzer mesajlar: Yâsîn 36:36; Zuhruf 43:12; Kâf 50:7.

فَفِرُّٓوا اِلَى اللّٰهِ اِنّ۪ي لَكُمْ مِنْهُ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۚ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۜ اِنّ۪ي لَكُمْ مِنْهُ
نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۚ ● كَذٰلِكَ مَٓا اَتَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌۚ ﴿٥٢﴾
اَتَوَاصَوْا بِه۪ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَۚ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَٓا اَنْتَ بِمَلُومٍۘ ● وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى
تَنْفَعُ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٥٥﴾

50. Allah'a koşun![1] Şüphesiz ki ben size O'ndan (gelmiş) apaçık bir uyarıcıyım.

51. Allah ile birlikte başka ilah edinmeyin! Şüphesiz ki ben size O'ndan (gelmiş) apaçık bir uyarıcıyım.

52. Böylece onlardan öncekilere herhangi bir elçi geldiğinde elbette "O bir büyücüdür[2] veya cinlenmiştir!"[3] demişlerdi.[4]

53. Bunu birbirlerine vasiyet mi ettiler! Doğrusu onlar, azgın bir topluluktur.

54. Onlardan yüz çevir![5] Sen asla kınanacak değilsin.

55. Sen (gerçeği) hatırlat![6] Şüphesiz ki hatırlatmak müminlere yarar sağlar.

1 Bu buyruk insanların Yüce Allah'ın yoluna girmeleri gerektiği mesajını içermektedir. Yönü Allah'tan yana olmayanların varıp duracakları yer tam bir felakettir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:2; Sâd 38:4.

3 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Mü'minûn 23:70; Sebe' 34:8; Sâffât 37:36; Duhân 44:14; Tûr 52:29; Kalem 68:51.

4 Yüce Allah Mekkeli müşriklerin şiddetli bir karşı çıkış ortaya koymaları nedeniyle, bir anlamda Hz. Peygamber'e ve müminlere moral vermek istemekte, önceki kavimlere her ne zaman bir elçi gelmiş idiyse onunla mutlak surette alay ettiklerini, elçilere "büyücü" ya da "mecnun" suçlamasında bulunduklarını ifade etmektedir. Ayette mâ ve illâ edatlarının birlikte kullanımı bir *hasr/kasr* yani "vurgu" içerdiği için eski kavimlerin hepsinin peygamberlerine bu şekilde tepki gösterdikleri ifade edilmek istenmektedir.

5 Benzer mesajlar: Necm 53:29; Kamer 54:6. Burada geçen yüz çevirmekten kasıt, onların tavır ve davranışlarına aldırmamak, gidişatı onların değil Hz. Peygamber'in belirlemesi gerektiğine dikkat çekilmek istenmektedir. Çünkü bir sonraki ayette yer alan "gerçeği hatırlatmak"la ilgili emir de bu yaklaşımı desteklemektedir. Hz. Peygamber tebliğ görevini yaptığı halde muhataplar inatla azgınlıkta ısrar ettiklerinden dolayı artık onlarla mücadele ve münakaşadan kaçınıp kendilerinden yüz çevirmesi emredilmektedir. Esasında Yüce Allah'a koşan veya O'na kaçanların haliyle diğer insanlardan yüz çevirmiş olacakları da ortaya çıkmaktadır.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَٓا اُر۪يدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَٓا اُر۪يدُ اَنْ يُطْعِمُونِ
﴿٥٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَت۪ينُ ﴿٥٨﴾ فَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ اَصْحَابِهِمْ
فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذ۪ي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

56. Ben cinleri ve insanları, sadece bana kulluk etsinler diye yarattım.[1]

57. Ben onlardan hiçbir rızık istemiyorum; beni doyurmalarını da istemiyorum.[2]

58. Şüphesiz ki yalnızca Allah gerçek rızık verendir, kuvvet sahibidir, güçlüdür.

59. Şüphesiz ki (zalimlerin) arkadaşlarının payı gibi haksızlık edenlerin de (azaptan) payı vardır.[3] (Azabı) benden acele istemesinler!

60. Kendilerine vadedilen günlerinden dolayı kâfir olanların vay hâllerine!

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Ben cinleri ve insanları, bana kulluk etmelerinden başka bir şey için yaratmadım." Yüce Allah önceki ayette "gerçekleri hatırlatmanın müminlere fayda sağlayacağını" beyan ettikten sonra, bu ayette de en esaslı gerçeğin Allah'a kulluk bilinci aşılamak olduğunu, bu nedenle yaratılışın gayesinin muhataplara hatırlatılması gerektiğini ifade etmiş olmaktadır. Cinlerin ve insanların yaratılış gayesi Yüce Allah'a kulluk olarak belirlenmekte, Allah'ı tanımanın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. "Marifet" denilen şey esasında Allah'ı ma'bûd yani tek ilah olarak kabul etme bilincidir ve bu ayette hakkında bilgi verilen esas da işte bu anlamda tevhiddir. Bu ayette Yüce Allah'a kulluk etsinler diye yaratıldığı beyan edilenler "cinler ve insanlar" şeklinde belirlenmektedir. Oysa bu kapsamda meleklerin de mutlak surette bulunması gerektiği akla gelebilir. Nitekim bu konuda da Kur'an'da meleklerin ibadetle meşgul kullar olduğu çeşitli ayetlerde dile getirilmektedir. Konuyla ilgili olarak Enbiyâ 21:19-20'de de bilgi ve açıklamalar yer almaktadır. "Cin" kavramının kapsamında bütün görünmeyen varlıkların bulunduğu, dolayısıyla meleklerin de bu hitabın içerisinde yer aldığı, bu nedenle kulluk görevi olan bütün mahlûkatın ayette kast edildiği de kabul edilebilir. İhtimaldir ki yani cin kavramında melekler de bulunduğu için, onların fazileti nedeniyle insanlardan önce zikredildikleri ifade edilebilir. Esasında meleklerin ibadeti diğer bütün mahlûkata göre çok daha anlamlı, ihlaslı ve devamlıdır. Cinlerin önce anılmasının bir başka nedeni ise gizli ibadetin açık olana göre daha makbul oluşudur. Görünmeyen varlıklar olan cinler de haliyle ibadetlerini gizli yaptıkları için daha makbul bir duruş sergilemiş olabilirler; bu nedenle de önce zikredilmişlerdir. Ayrıca bu konuda zikredilebilecek nedenlerden birisi cinlerin insanlardan önce yaratılmış olmaları da olabilir.

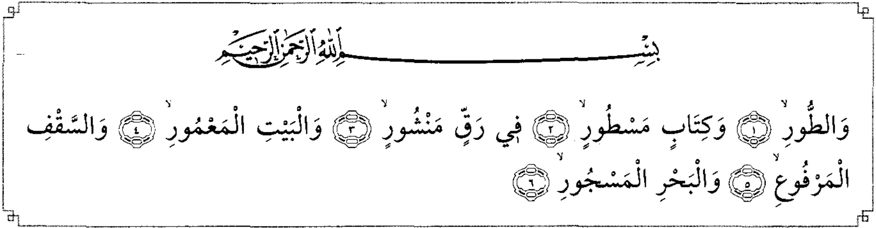
2 Benzer mesajlar: En'âm 6:14; Mü'minûn 23:88; İhlâs 112:2.

3 Burada haklarında beyanlar yer alan kişilerin Hz. Peygamber'in risaletine iman etmeyen Mekkeli müşrikler olduğu, Allah'a imanda tevhidden uzaklaşıp şirke bulaştıkları, Allah'a kulluk etmekten kaçındıkları, dolayısıyla ebedi azabı hak ettikleri ifade edilmektedir. İşte bütün bu ve benzer özellikler nedeniyle Yüce Allah bu kişilere zalimler demiş, geçmiş atalarına uygulanacağı gibi kendilerine de azaptan pay ayrılmış olacağı haber verilmektedir.

52
TÛR SURESİ

❀ 49 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 49 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen "dağ" anlamındaki *et-tûr* kelimesinden alan Tûr suresi inişte 59, mushaf sırasında ise 52. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde beş şeye edilen yemin, Son Saat'in dehşet manzaraları, inkârcıların bazı sözleri ve beklenen azabın gerçekleşeceği bildirilmektedir.

1. Yemin olsun: *Tûr*'a,
2-3. Yayılmış ince deriye satır satır yazılmış Kitaba,[1]
4. Ziyaret edilen Ev'e (Kâbe'ye),[2]
5. Yükseltilmiş tavana (göğe),
6. Kaynatılmış denize ki[3]

1 Tur suresinin bu ayetleri çerçevesinde Kur'an'ın indiği ilk andan itibaren yazılarak korunduğu sonucu çıkarılabilir.

2 *Tûr* kelimesi "dağ" demektir. Burada kastedilen, Hz. Musa'nın vahiy aldığı Sînâ Dağı olabilir. Ayetteki kitap ise "Kur'an" olmalıdır. *Beyt-i Ma'mûr* "bakımlı ev" ifadesi, göklerde bulunan ve "her gün pek çok meleğin tavaf ettiği veya *arş*ın hizasında bulunan *es-surrâh* adlı özel bir ev" veya "Kâbe" olduğu ifade edilmektedir. Amacın Kâbe olduğu görüşünü tercih ettiğimizi belirtmek isteriz.

3 İlk yemin Hz. Musa, ikinci ve üçüncü yeminler Hz. Muhammed, dördüncü yemin vahyin geldiği yüce makam, beşinci yemin ise Hz. Musa'nın vahyinin muhatabı olup itibar etmeyen Firavun'un boğulduğu denizle ilişkilendirilmiş olur. Hatta "kabartılmış deniz" yeminini Hz. Nuh ve Hz. Yunus'la ilişkili görürsek bu beş yeminde dört peygamberin gündeme getirildiği söylenebilir.

اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ ﴿٧﴾ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍۙ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَٓاءُ مَوْرًاۙ ﴿٩﴾ وَتَسٖيرُ الْجِبَالُ
سَيْرًاۜ ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَۙ ﴿١١﴾ اَلَّذٖينَ هُمْ فٖي خَوْضٍ يَلْعَبُونَۢ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلٰى
نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّاۜ ﴿١٣﴾ هٰذِهِ النَّارُ الَّتٖي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ اَفَسِحْرٌ هٰذَٓا اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ
﴿١٥﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُٓوا اَوْ لَا تَصْبِرُواۚ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ اِنَّ
الْمُتَّقٖينَ فٖي جَنَّاتٍ وَنَعٖيمٍۙ ﴿١٧﴾ فَاكِهٖينَ بِمَٓا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۚ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحٖيمِ ﴿١٨﴾

7. Rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir.
8. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur.[1]
9. O gün, gök şiddetli bir şekilde sallanıp çalkalanacaktır.
10. Dağlar da yürüdükçe yürüyecektir.
11. Yalanlayanların o gün vay hâllerine!
12. Onlar daldıkları *batıl* içinde oyalanıp duranlardır.
13. O gün cehennem ateşine itilip atılacaklar.
14. (Onlara şöyle denecektir:) "İşte yalanlayıp durduğunuz ateş budur!"[2]
15. Bu bir büyü müymüş! Yoksa görmüyor musunuz?
16. Girin oraya (ateşe)! Sabretseniz de sabretmeseniz de sizin için birdir. Size, sadece yaptıklarınızın karşılığı verilmektedir.

Surenin 17-28. ayetlerinde takvâlı (duyarlı) davranan kişilere verilecek bazı ödüller sayılmaktadır.

17-18. Şüphesiz ki *muttakî*ler (duyarlı olanlar) Rablerinin kendilerine verdikleriyle sefa sürerek cennetlerde ve nimet içinde olacaklardır.[3] Rableri onları cehennem azabından korumuş olacaktır.

1 Benzer mesaj: Me'âric 70:1-2.

2 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

3 Yüce Allah Kur'an'daki "*mesânîlik* usülü" gereği hakikati yalanlayanların aksine, dünya hayatında muttaki olarak yaşayanlara mahşerde cennetler ve nimetler vereceğini müjdelemektedir. Bu ifadenin değişlik içeriklerdeki benzerleri Hicr 15:45, Duhân 44:51, Zâriyât 51:15, Kamer 54:54, Kalem 68:34, Murselât 77:41 ve Nebe' 78:31'de de geçmektedir.

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنٖيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۙ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـٖٔينَ عَلٰى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍۚ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ
عٖينٍ ﴿٢٠﴾ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاٖيمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَٓا اَلَتْنَاهُمْ مِنْ
عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍۜ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهٖينٌ ﴿٢١﴾ وَاَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ
﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فٖيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فٖيهَا وَلَا تَأْثٖيمٌ ﴿٢٣﴾

19-20. (Onlara) "Yaptıklarınıza karşılık[1] sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak afiyetle yiyip için!" (denecektir). Onları, güzel gözlü hurilerle eşleştirmiş (olacağ)ız.[2]

21. İman edenlere ve onlara imanla uyan nesiller(in)e gelince; biz onları (cennette) nesilleriyle buluşturacağız.[3] Onların yapıp ettiklerinden hiçbir şey eksiltmeyeceğiz. Her kişi kazandığına karşılık rehindir.[4]

22. Onlara canlarının istediği türden meyve ve etten bolca vermiş olacağız.

23. Boş söze de günaha girmeye de (neden) olmayan kadeh(lerden almak için) orada karşılıklı olarak çekişecekler.[5]

1 Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, cennet nimetlerinden istifade edebilmek için önceden bir şeyler yapıp hak etmek gerektiğine dikkat çekilmesidir. Çünkü ayette denilerek, bu nimetlerin dünyada yapılan fedakârlıkların karşılığı olacağına dikkat çekilmektedir. Başka bir ifadeyle söyleyecek olursak, cennet nimetlerinden yararlanmak "sonuç"tur; "sebebi" ise dünyada Allah rızası için fedakarlık yapmak, Yüce Allah'ın emir ve yasaklarına riayet ederek yaşamaktır.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:48; Sâd 38:52; Duhân 44:54; Rahmân 55:56, 72; Vâkı'a 56:22. Çeşitli ayetlerde geçen *hûr* kelimesi, *ahver* veya *havrâ* kelimelerinin çoğuludur ve cennet eşleri için kullanılmaktadır. Gözünün akı çok beyaz, siyahı da çok siyah olanlar veya kalpleri, nefisleri ve gözleri güzel olanlara denilir. İlgili ayetlerde geçen bu kelimenin cinsiyet ve cinsellik içermesi söz konusu değildir. Çünkü kadın-erkek bütün cennetliklere cennet arkadaşı olarak ikram edilecektir.

3 Bu cümle imanla ölenlerin cennette dünyadaki kendi aileleriyle birlikte olacağının delilidir. Benzer mesajlar: Ra'd 13:23; Mü'min 40:8; İnşikâk 84:9.

4 Benzer mesaj: Müddessir 74:38.

5 Yüce Allah cennetliklerin orada kaselerde meşrubat içeceklerini beyan ederken *yetenâze'ûne* fiilini kullanmaktadır ki bu fiil bu kalıpta bir kez de Kehf 18:21'de geçmekte, aslında "karşılıklı olarak kavga etmek" manasına gelmektedir. Cennet bir rıza ve huzur yurdu olduğuna göre, orada meşrubat içerken karşılıklı olarak nizalaşmalarını yanlış yorumlamamak gerekmektedir. Kanaatimizce oradaki "niza" kavga içerikli değil, bolca içeceğin bulunduğu bir ortamda fazlaca sevinç ve memnuniyet nedeniyle aralarında dolaşan ortak kadehe, kaseye duydukları eğilimi ve arzuyu göstermektedir. Biri içecek, diğerine verecek; içenler bıkmayacak. Tekrar içmek için büyük bir arzu duyacak. Kadeh veya kase o kadar hoş ve lezzetli olacak ki âdeta cennetlikler onu aralarında kapışıyor olacaklardır. Benzer mesajlar: Sâffât 37:47; Vâkı'a 56:25; Nebe' 78:35.

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَٓاءَلُونَ
﴿٢٥﴾ قَالُٓوا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فٖٓي اَهْلِنَا مُشْفِقٖينَ ﴿٢٦﴾

24. Saklı inci gibi kendilerine ait gençler (servis için) etraflarında dolaşacaklar.[1]

25. Onların bir kısmı bir kısmına dönüp soracaklar.

26. Demiş (olacak)lar ki: "Daha önce biz, ailemiz için de (ailemiz içindeyken de azaptan) korkardık.[2]

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ğılmân* kelimesi, esasında "genç çocuk" manasına gelse de cennetliklerin etrafında dönen görevliler anlamında *vildân* "genç, yaşlanmayan" gibi bir anlam içermektedir. Vâkı'a 56:17 ve İnsân 76:19'da da geçen *yetûfu* fiili "tavaf etmek", "dönmek", "çevrelerinde adeta pervaneler gibi dolaşmak" manasına geldiği için *ğılmân* kelimesinin de bu işi yapan "genç görevliler" manasını içerdiğini söyleyebiliriz. Ayetteki *lü'lüün meknûnun* tamlaması bir de Vâkı'a 56:23'te geçmektedir. Orada bu tamlama "güzel gözlü huriler"le ilgili iken, burada *ğılmân* denen görevlilerle ilişkilendirilmektedir. Anlaşılıyor ki cennetliklere orada servis yapacak olan *vildân, hûr-i 'în* ve *ğılmân* denen görevliler herhangi bir cinsiyet içermekten ziyade, cennetliklere nimet servis etmekle görevlendirilmiş, cinsiyetten uzak, hem cennetlik erkeklere hem de kadınlara hizmet edecek olan görevlilerdir. Ayette geçen *lü'lü-i meknûn* tamlaması ayette cennetliklere servis yapacak *ğılmân* adlı cennet görevlileri için geçmekte ve "saklı inci" manasına gelmektedir. Bu tanımlayıcı ifade *lehüm* "o erkekler için" şeklinde erkek zamirin peşi sıra "erkek görevliler"in sıfatı olarak zikredilmektedir. Aynı şekilde Vâkı'a 56:23'te de geçen bu tamlama bu defa "huriler" için söz konusu edilmektedir. Her iki konuda da verilmek istenen mesaj, bu görevlilerin cinsiyet içerikli olmadıklarını ifadeye yöneliktir.

2 Yüce Allah cennetliklerin birbirleriyle yaptıkları hasbihal konuları içerisinde özellikle bir tanesini dile getirmekte, dünya hayatlarındayken kendi aileleriyle ilgili derin endişeler taşıdıklarını haber vermektedir. Ayetin bu şekilde yorumlanması başka bazı ayetlerden de delillere sahiptir. Nitekim bu noktada Nisâ' 4:9 ve Tahrîm 66:6. ayetleri hatırlamak gerekmektedir. Tûr 52:21. ayetinde yer alan "atalarına imanla tâbi olan nesillerin cennette atalarıyla birlikte olacakları" müjdesi ile bu ayet birbirini mesaj olarak tamamlamaktadır. Demek ki aile fertleri içerinde ebeveyn durumunda olanların kendilerinden sonra gelecek nesillerin hayatı ve akıbetiyle ilgili endişe duymaları gerekmektedir. Böyle olunca, sonraki nesiller iman duyarlılığı ile atalarını izler, sonuçta cennette onlarla birlikte olmakla ödüllendirilmiş olurlar. Bu ayetteki *fî ehlinâ* ifadesini "ailemiz içindeyken, onlarla beraberken" manasına da almak mümkündür. O zaman mana "eskiden aile efradımızla birlikteyken isyana düşerek Yüce Allah'ın azabı ve gazabı konusunda hepimiz korku içerisindeydik" şeklini alır. Yani hem biyolojik aile hem de inanç ailesi olarak insanlar derin bir duyarlılık ortaya koymaya çalışmış ve mahşerde de bunun karşılığını ödül olarak fazlasıyla almış olacaklardır; ayette hatırlatılan husus bu olsa gerektir.

فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰينَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ اِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّح۪يمُ ﴿٢٨﴾
فَذَكِّرْ فَمَٓا اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِه۪ رَيْبَ
الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّص۪ينَ ﴿٣١﴾ اَمْ تَأْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَٓا اَمْ
هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا بِحَد۪يثٍ مِثْلِه۪ٓ اِنْ كَانُوا
صَادِق۪ينَ ﴿٣٤﴾

27. Allah bize lütfetti de bizi kavurucu azaptan korudu.

28. Şüphesiz ki biz bundan önce (dünyada) O'na yalvarıyorduk. Şüphesiz ki yalnızca O çok iyilik edendir; çok merhametlidir."

Surenin 29-43. ayetlerinde Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e verdiği moral ile müşriklerin çeşitli konulardaki zihin parçalanmışlıkları üzerinde durulmakta, yanılgıları 15 kez kullanılan em edatıyla pek çok konu başlığı şeklinde yer almaktadır.

29. Sen (gerçeği) hatırlat! Rabbinin lütfuyla sen kâhin[1] de değilsin; cinlenmiş[2] de değilsin.[3]

30. Yoksa onlar "(O) bir şairdir;[4] zamanın (getireceği) felaketlere uğramasını bekliyoruz!" mu diyorlar![5]

31. De ki: "Bekleyin! Şüphesiz ki ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim."

32. Onlara akılları mı bunu emrediyor; yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?

33. Veya "Onu kendisi uydurdu!" mu diyorlar? Hayır! Onlar iman etmezler.

34. Doğru (sözlü) iseler onun (Kur'an'ın) benzeri bir söz getirsinler.[6]

1 Benzer mesaj: Hâkka 69:42.

2 Benzer mesajlar: Hicr 15:6; Mü'minûn 23:70; Sebe' 34:8; Sâffât 37:36; Duhân 44:14; Kalem 68:51.

3 Bu ayet "Rabbinin lütfuyla sen ne bir kâhinsin ne de bir mecnun" şeklinde de tercüme edilebilir.

4 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:5; Sâffât 37:36; Hâkka 69:41.

5 Zamanı tanrılaştıran müşriklerin inancı süreç içinde "Dehriyye" ismini almıştır. Dehriyye hakkında geniş bilgi için bkz. Câsiye 45:24.

6 Bu ayet *tehaddî* denen "meydan okuma" ayetlerinin ilk ikisinden biridir. Kur'an'ın bütünüyle ilgili herhangi bir meydan okuma olmamıştır. Meydan okuma ifadeleri iniş sırasına göre (yaklaşık 60-70 surelik meydan okuma için) Tûr 52:34, İsrâ 17:88; (on surelik için) Hûd 11:13; (tek surelik için ise) Yûnus 10:38 ve Bakara 2:23-24'te yer almaktadır.

اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ
﴿٣٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَٓائِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَاْتِ
مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ
مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ
الْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

35. Yoksa onlar, herhangi bir (yaratıcı) olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdır?

36. Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır! Onlar kesin bir şekilde inanmazlar.

37. Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa her şeye hâkim olan kendileri midir?

38. Yoksa onların, (Allah katındaki sırları) dinleyebildikleri merdivenleri mi var? (Öyleyse) dinleyiciler apaçık bir delil getirsinler![1]

39. Yoksa kızlar O'nun (Allah'ın), oğullar sizin mi?[2]

40. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da borç yüzünden ağır bir yük altında mı kalıyorlar?

41. Yoksa *gayb* (bilinemeyen şeyler) yanlarında da (ondan) mı yazıyorlar?[3]

42. Yoksa bir tuzak mı (kurmak) istiyorlar? Asıl tuzağa düşecek kişiler kâfir olanlardır.[4]

43. Yoksa onlar için Allah'tan başka ilah mı var! Allah onların ortak koştuklarından yücedir.

1 Cinlerin gökten bilgi çaldığını ve kahinlere bu bilgileri verdiğini iddia eden ve buna inanan müşriklere eleştiri getirilmektedir. Benzer mesajlar için bkz. En'âm 6:100; Kehf 18:50-51; Sâffât 37:158-160; Zümer 39:40-41; Cinn 72:8-10, 26-28.

2 Benzer mesajlar: Nahl 16:57, 62; İsrâ 17:40; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-16; Necm 53:21.

3 Tûr 52:40-41. ayetlerle ilgili benzer mesajlar: Kalem 68:46-47.

4 Ayetin ikinci kısmında yer alan bu ifade, tuzaklarla ilgili bütün mesajların nasıl anlaşılması gerektiğini öğreten çarpıcı ve susturucu bir cümledir. Bu cümle Mekkeli müşriklerin hayatında aynen gerçekleşmiş, dünyayı kendilerine dar edeceklerini sandıkları müslümanlar Medine'de devlet kurarken onların bir bölümü Bedir'de, diğerleri de başka savaşlarda hayatlarını kaybetmişlerdi. Demek ki kurdukları ölüm tuzakları başlarına dönmüştü. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Târık 86:15-16.

وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَٓاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ
الَّذ۪ي ف۪يهِ يُصْعَقُونَۙ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْن۪ي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَۜ ﴿٤٦﴾ وَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ
ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

Surenin 44-49. ayetlerinde müşriklerin inkârdaki kararlılıkları ve onlara karşı takınılacak tavır gündeme getirilmekte, "sabır" ve "tesbih" kavramlarıyla sure sona erdirilmektedir.

44. Gökten düşen bir kütle görseler "(Bunlar) üst üste yığılmış bulutlardır." derler.[1]

45. Artık bayıltılacakları[2] günlerine kavuşuncaya kadar onları kendi hâllerine bırak![3]

46. Tuzakları o gün kendilerine hiçbir yarar sağlamayacak[4] ve kendilerine yardım da edilmeyecektir.

47. Haksızlık edenlere, elbette ondan başka da azap vardır.[5] Fakat çoğu bilmezler.

1 Yüce Allah inkârcıları tanıtmakta ve istedikleri olsa da inanmayacaklarını ve alay edeceklerini bildirmektedir. Bu ayet, İsrâ 17:92'de ifade edilen müşriklerin Hz. Peygamber'e "gökten kütleler/parçalar yağdır" şeklindeki ifadeleri ve meydan okumalarına bir cevaptır. Benzer mesajlar: En'âm 6:7, 25, 109, 111; A'râf 7:146; Yûnus 10:96-97; Hicr 15:13-15; İsrâ 17:92- 93; Sebe' 34:31; Yâsîn 36:10; Kamer 54:2.

2 Buradaki *yus'akûne* fiili ölmek değil, A'râf 7:143 ve Zümer 39:68'de de olduğu gibi bayılmak demektir.

3 Benzer mesaj: Me'âric 70:42.

4 Yüce Allah önceki ayetin bir anlamda açıklamasını bu ayette yapmaktadır. Tûr 52:42. âyette müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı tuzak kurma istekleri bu ayette de cevaplanmakta, onların tuzaklarının, komplolarının ve planlarının mahşerde hiçbir işe yaramayacağı ve kendilerine yardım da edilemeyeceği haber verilmektedir.

5 Her ne kadar bazı alimler burada sözü edilen azaptan maksadı "kabir"le ilişkilendiriyorsa da ayette dikkat çekilen azabın dünyada çekilen sıkıntılar olduğunda hiç şüphemiz yoktur. Ayetleri konu bağlamında ele alırsak, ayette kabirle ilgili bir mesajın kastedilmediğini rahatlıkla görebiliriz. Mekke'de indirilmiş olan bu ayetlerden maksadın, Hz. Peygamber'i teselli amacı taşıdığı son derece doğru bir tespittir. Çünkü o dönemde ve o zor şartlarda indirilmiş bir ayette, Mekkelilerin kabir azabına uğratılacağından söz edilmesi eğitici ve moral verici olarak görülemez. Daha doğru olan yaklaşım, inkârcı düşmanların bu dünyada devrilecekleri müjdesinin verilmesidir ki zaten Yüce Allah'ın da söylediği budur.

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ
وَاِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

48. Rabbinin hükmüne sabret! Çünkü sen gözlerimizin[1] önündesin. Kalktığın zaman da Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt)![2]

49. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra da O'nu *tesbih* et (yücelt)![3]

1 Bu ve benzer ayetlerde geçen Yüce Allah'ın sıfatlarının hakikatleri bilinemese de Allah'ın zatına ve Kur'an'a aykırı gelmeyecek şekilde, ayrıca bağlama uygun olarak yorumlanabilirler. Bu çerçevede bu ayetteki "gözlerimiz" ifadesi "Allah'ın bilgisi, buyruğu ve gözetimi" olarak anlaşılabilir.

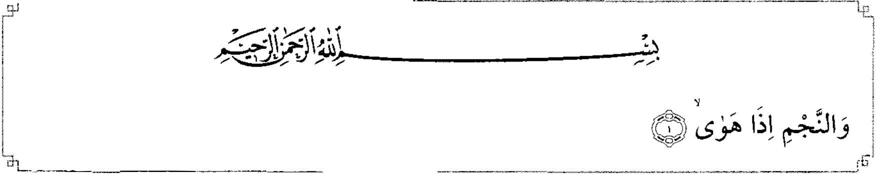
2 Ayetteki *hîne tekûmu* ifadesinin neyi ifade ettiği konusunda bazı ihtimaller dile getirilmektedir. Bu bağlamda "yerinden ayağa kalkılan zaman", "uykudan kalkma zamanı", "bir işe başlandığında", "bir meclisten kalkıldığında", "güne başlarken", "namaza kalkılınca", "sabah ve ikindi namazlarından önce" gibi anlamları zikredilmektedir. Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in bir meclisten kalkarken hamd içerikli dualar söylediği, hatta *subhâneke* duasını okuduğu nakledilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 357; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 404; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXVIII, 275). *Tesbîh*in kendi kök anlamından hareketle, aslında hayata dair her türlü meşguliyet içerisinde yapılacakları Yüce Allah'ın rızası için ve O'nun dediği gibi yapılması gerektiği burada emrediliyor demektir. "Herhangi bir işe kalkmak" ifadesi yeterince açıktır ve hayatın bütün meşguliyetlerini içeren genel ifadeyi daraltmak pek isabetli bir yorum değildir.

3 Tûr suresinin son kelimesi olan *en-nucûm* kelimesinin ardından bir sonraki sure olan Necm de *en-necm* kelimesiyle başlamakta, böylece sure sıralamasında da herhangi bir rastgeleliğin olmadığı, sıralamanın *tevkîfî* olduğu ortaya çıkmaktadır. "Tevkîfîlik" kavramı aklın durdurulması ve vahyin belirlemesi manasına gelmektedir. Sure sıralamasını yaptığı rivayet edilen sahabi Zeyd b. Sâbit'tir. Bu zat, Hz. Osman zamanında Abdullah b. Zübeyr, Sa'îd b. el-'Âs ve Abdurrahman b. Hâris b. Hişam'dan oluşturulan heyetin başında bulunuyordu. Kaldı ki, kendisi Hz. Ebû Bekir döneminde vahiy malzemesini "resmî" olarak toplamayı gerçekleştirmişti. Ayrıca Hz. Peygamber'in başucunda bulunan vahiy katiplerince parşömenlere yazılmış Kur'an nüshası (mushaf) da karşılaştırmada ana kaynak olarak elde bulunduğunu da düşünmekteyiz. Bunlardan çok daha önemlisi ise Hz. Zeyd her yıl Hz. Peygamber'in Cebrâîl (as)'a vahyi arz etme (*arza*) olayında bunun son yıl iki kez gerçekleşmesine de şahit olmuştu. Bütün bu gerekçelerle bakıldığında sure sıralamalarının ictihâdî değil de tevkîfî olduğu görülmektedir. Çünkü Hz. Zeyd'in bunu kendi kafasına göre yapmış olması düşünülemez. Son iki *arz/arza*daki (sunumdaki) sıralama onun eliyle resmi sıralamaya dönüştürülmüştür; kanaatimiz budur. Gerçeği Allah bilir.

53
NECM SURESİ

62 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 62 ayetten oluşan, adını ilk ayette "yıldız, vahiy" anlamındaki *en-necm* kelimesinden alan Necm suresi inişte 26, mushaf sırasında ise 53. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-18. ayetlerinde Hz. Muhammed'in vahiyle ilgili tutumu ve Cebrail hakkında bilgi verilmektedir.

1. (Parça parça) indiğinde *Necm*'e[1] (Kur'an'a) yemin olsun.

1 *en-Necm* kelimesi Kur'an'da çok anlamlı yapısıyla ele alınan örneklerdendir. "(Onlar) yıldızlarla da yol bulurlar" (Nahl 16:16) mealindeki bu ve benzer ayetlerde geçen *en-necm* veya *en-nücûm* kelimeleri "yıldız, yıldızlar" demektir. "Necm (gövdesiz bitkiler) ve ağaçlar (gövdeli bitkiler Allah'a) secde etmektedirler" (Rahmân 55:6) ayetinde geçen *en-necm* kelimesi ise "gövdesiz, küçük bitkiler" anlamına gelmektedir. Bu iki anlamdan farklı olarak, *en-necm* kelimesinin diğer anlamı ise "vahiy"dir. Necm suresinin ilk ayetindeki *en-necm* kelimesi bu anlamdadır; dolayısıyla surenin ilk ayeti *Tencîmu'l-Kur'an*'dan, yani "Kur'an'ın yavaş yavaş, bölüm bölüm indirilmesi" olayından söz etmektedir. Nitekim bazı âlimler de ayeti bu anlamda değerlendirmişlerdir (Dâmeğânî, *Kâmûsu'l-Kur'an*, s. 449; İbnu'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-A'yun*, s. 581). İbn Abbas ayet hakkında şöyle demiştir: "Yüce Allah, Hz. Peygamber'e 21 (23) yıl süresince peyderpey, ayet ayet, sure sure indirdiği Kur'an'a yemin etmiştir" (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 358). Tercihimizin destekçisi olacak şekilde Vâkı'a 56:75'teki *mevâkı'u'n-nücûmi* tamlamasını "vahyin yer ettiği gönüller" şeklinde anlamaktayız. Benzer şekilde Târık 86:3'te geçen *necm-i sâkıb* ifadesi de cehalet karanlıklarını delip geçen "vahiy yıldızı" demektir. İşte bizim ayetle ilgili tercihimizin kaynağı da bu görüştür.

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾

2. Arkadaşınız (Muhammed), sapmamış ve azgınlaşmamıştır.[1]
3. Arzusundan konuşmuyor.[2]
4. O (Kur'an, kendisine) vahyedilmekte olan vahiyden başka bir şey değildir.[3]

1 Kâfirûn 109:4'te de yer aldığı üzere, Hz. Peygamber risalet öncesi dönemde de hayatında sapıklık diye nitelendirilebilecek bir hareketin sahibi hiç olmamıştı. Zaten ayette geçen fiillerin geçmiş zaman kalıbında getirilmiş olması bunun apaçık bir delilidir. Dolayısıyla bu ayetteki *dâll* kelimesi ile ayette geçen *mâ dalle* ifadesi arasında bir anlam zıtlığı söz konusu değildir. Mekkeli müşrikler vahiy ile karşılaşana kadar Hz. Peygamber'i akıllı ve toplumun en güvenilir ferdi olarak kabul ediyorlardı. Onlara göre, Hz. Peygamber ihtilafları çözen, dürüstlüğü tartışılmaz bir kişiliğe sahipti. Hacer-i Esved'i yerine koyacakları sırada tartışan ve kavganın eşiğine gelen Mekkelileri ikna etmişti. O kadar ki, kendisine *el-emîn* sıfatını vermişler, sahip oldukları zenginliklerin saklanabilecek olanlarını ona teslim etmişlerdi. *Hılfu'l-Fudûl* adı verilen ve günümüzde "faziletli olacaklarına dair yemin edenler, erdemliler hareketi" veya "gönüllü sivil toplum kuruluşu" diyebileceğimiz bir teşkilatın da üyesi idi. Keskin zekâsı, feraseti ve dürüstlüğü sayesinde sıradışı bir fert olan Hz. Muhammed, peygamber olunca müşriklerin düşmanlığı da başlamış oldu. Artık ona türlü türlü iftiralar atmaktan ve yakıştırmalarda bulunmaktan geri durmuyorlardı. Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'in risalet adına tebliğ ettiklerine inanmıyor, onu farklı şekillerde ve farklı içeriklerde suçluyorlardı. "Güvenilir insan" dedikleri Hz. Peygamber'e bu sıfatları yakıştıranların, nasıl bir psikolojiye sahip oldukları ve ne düzeyde bir inanç sapması ve sapkınlığı yaşadıkları kolayca anlaşılmaktadır.

2 Necm 53:2. ayette Hz. Peygamber'in hevasından konuşmadığı şeyin "Kur'an" olduğu muhakkaktır. Bu ifade, sanıldığı gibi bir insan olarak onun her konuştuğu şeyi kapsamamakta, bir erkek, bir baba, bir komutan, bir Arap olarak bütün konuştuklarının bu anlamda vahiy olduğu, ağzından çıkan her sözün ilâhî bir emir veya buyruk niteliğinde bulunduğu düşünülmemelidir. Aksi takdirde, Kur'an'da Hz. Peygamber'e yönelik uyarıların herhangi bir anlamı kalmazdı. Konu Mekkeli Abdullah'ın oğlu Muhammed'in dedikleri değil, nebî ve rasûl olan Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği esaslardır. Yüce Allah adına bildirdiklerini konuşup tebliğ eden Hz. Muhammed vahiy adına asla ve asla yalan konuşmamıştır. Buradan hareketle onun vahiy alanı dışında yalan konuştuğu gibi bir anlayışa ve kanaate de sahip olunmamalıdır. Çünkü ona en çok karşı çıkıp düşmanlık yapanlar bile *el-emîn* diyerek Hz. Peygamber'in "güvenilirliği"ni itiraf etmişlerdir.

3 Bu ayette "vurgulu" ifade tekniklerin birisi kullanılmaktadır. Bu doğrultuda ayetin anlamı, "(Size ilettiği mesaj) kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir." Bu ifade, Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği bu mesajın vahiyden başka bir şey olmadığını, aksinin düşünülmesinin âdeta akla ziyan olduğunu ortaya koymaktadır. Konu vahiydir; Hz. Peygamber'in bir insan olarak söylediği her şey değildir.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰىۙ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍۜ فَاسْتَوٰىۙ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰىۜ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰىۙ ﴿٨﴾
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰىۚ ﴿٩﴾ فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِهٖ مَٓا اَوْحٰىۜ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ﴿١١﴾

5-7. Onu (Kur'an'ı) müthiş kuvvetleri olan, donanımlı (Cebrail) öğretmiştir. (Cebrail) en yüksek ufuktayken[1] belirmişti.[2]

8. Sonra yaklaşmış, (ona doğru) sarkmıştı.

9. İki yay arası kadar, hatta[3] daha da yakın olmuştu.

10. (Böylece Cebrail, Allah'ın) kendisine vahyettiğini (O'nun) kuluna (Peygamber'e) vahyetmişti.

11. (Gözünün) gördüğünü kalbi yalanlamamıştı.

1 Bu ifade, nüzûl olarak sekizinci sırada indirilmiş olan Tekvîr 81:23'te *el-ufukı'l-mübîn* "apaçık ufuk" şeklinde geçmektedir. Oradaki bağlam da Necm'de olduğu gibi vahyin kaynağı ve Cebrâîl (as)'ın aracılığıyla ilgilidir. Her iki surede de Kur'an'ın vahiy meleği tarafından getirilmesi ve vahiy meleğinin birtakım özelliklerinden söz edilmektedir. Buradan anlaşılıyor ki hem Necm suresinin ilk grup ayetinde, hem de Tekvîr 81:17-25. ayetlerde konu vahyin ilk gelişiyle ilgilidir; verilen mesaj da aynıdır. Her iki ayet grubu da Cebrâîl (as)'ın vahyi ilk getirdiğinde belirdiği yeri, yani "apaçık" ve "en yüksek ufku" göstermektedir.

2 Bu cümle, meleğin Hz. Peygamber'in görüş alanına girmesini ifade etmektedir. Elbette 610 yılının Ramazan ayının Kadir Gecesi'nde Hira Mağarası'nda gerçekleşen bu olayın nasıl gerçekleştiği konusunda herhangi bir fikir verecek durumunda değiliz. Bu çok özel bir haldir ve olaya muhatap olan peygamberlerden başkası da bunun nasıllığını idrak ve tarif edemez. Bu ayeti ve söz konusu olayı İsrâ suresi ile bağdaştırarak miraç hadisesinde Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ı gördüğüne (!) delil olarak kullananlar olmuştur. Ancak böyle bir anlayış kabul görmemiştir ki Mâtürîdî de bunu Kitap ve sünnete aykırı bularak reddetmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIV, 214-218). Zira ufukta görülen ve yaklaşan Cebrail (as) dır. Hz. Aişe validemiz, Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ı görmesi iddialarına sert tepki göstermiş, Hz. Peygamber'in Cebrail'i (as) iki kez asli şekliyle gördüğünü kendisinin beyan ettiğini ifade etmiş ve "...Kim Muhammed Rabbini gördü derse o yalan söylemiştir" diyerek, "Gözler O'nu idrak edemez" mealindeki En'âm 6:103. ayetini okumuştur (Buhârî, Tefsir, 53/1; Müslim, İman, 287). Ayrıca bkz: Bedrettin ez-Zerkeşi, *Hz. Aişe'nin Sahabeye Yöneltttiği Eleştiriler*, (Yay. Haz. Bünyamin Erul), Otto Yayınları, s. 32-36.

3 Ayetteki *ev* edatına "veya" anlamı verilmemelidir. Çünkü ifade Allah'a aittir; mesafeden bahsedilirken O'nun seçenekli bir ifade kullanması değil, o mesafenin daha yakın olduğu mesajı kastedilmektedir. Yani melek (Cebrail as) Hz. Peygamber'e "iyice yaklaşmıştı, çok yakınına gelmişti" anlamındadır.

أَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰى ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ﴿١٤﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ
الْمَأْوٰى ﴿١٥﴾ اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَاٰى مِنْ
اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ﴿١٨﴾ اَفَرَاَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزّٰى ﴿١٩﴾ وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى ﴿٢٠﴾

12. Gördüğü (melek) konusunda şimdi kendisi ile tartışıyor musunuz?

13-15. Yemin olsun ki bir başka inişinde onu, *cennetü'l-me'vâ* (durmaya değer bahçe)nin yanındaki *sidretü'l-müntehâ* (uzaktaki sedir ağacı)nın yanında bir kez daha görmüştü.

16. Hani o *sidre*'yi (sedir ağacını) neler kaplıyordu neler![1]

17. (Peygamber'in) gözü ne (sağa sola) kaymış ne de sınırı aşmıştı.

18. Şüphesiz ki (orada) Rabbinin en büyük delillerinden (birini, Cebrail'i) görmüştü.[2]

Surenin 19-32. ayetlerinde müşriklerin yanılgısı, otoritenin Yüce Allah'a ait olduğu, zan, büyük günahlardan kaçınma vs. konulara değinilmektedir.

19-20. Lât'a, Uzzâ'ya ve diğer üçüncüsü olan Menât'a (neden taptığınızı)[3] hiç düşündünüz mü?

1 Ayetteki *sidretü'l-müntehâ* "uzaktaki sedir ağacı" demektir. Bu ve *cennetü'l-me'vâ* ifadesi, göklerdeki bazı mekânların adı olarak yorumlansa da konuyu "Mekke'ye yakın bir bölgede yaşananlar" şeklinde yorumlamak kanaatimizce daha doğrudur. Bu yaklaşımımıza rağmen, *sidretü'l-müntehâ* denen olayın mahiyetini bizim kavrayamayacağımız şekilde metafizik boyutlarının da olduğunu/olabileceğini de belirtmek istiyoruz.

2 Necm suresinin ilk ayetlerdeki ifadeleri İsrâ suresi ile birleştirip miraç olayına destek olarak görenler çoğunluktadır. Hz. Peygamber'in Cebrail (as) ile olan vahiy diyaloğunu, Yüce Allah'la yakınlaşıp görüşmesi şeklinde vahye aykırı bir biçimde yorumlamaktadırlar ki bu büyük bir hatadır.

3 Müşrikler, burada isimleri sayılan ve Yüce Allah'la aralarında şefaatçi kabul ettikleri putların, Allah'ın kızları olduğunu iddia ettikleri için bu putların isimleri dişildir. Ayrıca müşrikler bu üç putun gökte uçan kuğular "Garânik" olduğunu iddia etmektedirler. Hz. Peygamber Kâbe'de iken Yüce Allah'ın surenin sonunda yer alan 62. ayetteki secde emrini yerine getirip secde edince, müşrikler de secdeye kapanmış ve meşhur "Garanik" olayı yani Hz. Peygamber'in putları övdüğü (!) iftirası atılmıştır.

اَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْاُنْثٰى ﴿٢١﴾ تِلْكَ اِذًا قِسْمَةٌ ضِيزٰى ﴿٢٢﴾ اِنْ هِيَ اِلَّٓا اَسْمَٓاءٌ سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ
وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْاَنْفُسُۚ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ
مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدٰىۜ ﴿٢٣﴾ اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰىۖ ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ وَالْاُولٰىۚ ﴿٢٥﴾ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ
فِي السَّمٰوَاتِ لَا تُغْنٖي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا اِلَّا مِنْ بَعْدِ اَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾ اِنَّ
الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْاُنْثٰى ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍۜ اِنْ
يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّۚ وَاِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنٖي مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔاۚ ﴿٢٨﴾

21. Erkek(ler) sizin de dişi(ler) mi O'nun?[1]
22. O zaman şu (yaptığınız) haksız bir paylaşımdır!
23. Bu (putlar), haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir.[2] (Müşrikler) zanna ve nefislerinin arzuladığından başka hiçbir şeye uymuyorlar. Yemin olsun ki onlara Rablerinden bir rehber gelmiştir.
24. Yoksa insan, her arzu ettiğine sahip olduğunu (mu sanıyor)!
25. Oysa ahiret de ilki (dünya) da yalnızca Allah'a aittir.
26. Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri hiçbir işe yaramaz. Ancak Allah'ın dilediği ve razı olduğuna izin vermesinden sonraki durum hariç.[3]
27. Şüphesiz ki ahirete inanmayanlar, meleklere dişi isimleri takıyorlar.
28. Onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur. Zandan başka bir şeye uymuyorlar. Şüphesiz ki zan, gerçeklik bakımından hiçbir şey ifade etmez.[4]

1 Mekkeli müşrikler, putlarını meleklerin sembollüğünde Yüce Allah'ın kızları (!) olarak tasvir edip dişi kabul ediyor; cinleri ise gaipten haber getiren ve kahinlere bunu aktaran, ayrıca putların içinde yaşayan Allah'ın oğulları (!) yani erkek, ayrıca kızlar olarak görüyorlardı (En'âm 6:100). Yüce Allah'a çocuk isnadıyla ilgili ifadeler için bkz. Bakara 2:116; Nisâ 4:171; En'âm 6:100-101; Nahl 16:57-62; İsrâ' 17:111; Kehf 18:4; Meryem 19:88-92; Enbiyâ' 21:26; Furkân 25:2; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-19; Tûr 52:39; Necm 53:21; Cinn 72:3. Yüce Allah bu hadsiz ve akılsız iddiaları şiddetle reddetmekte ve müşrikleri eleştirmektedir. Benzer mesajlar: Nahl 16:57, 62; İsrâ 17:40; Sâffât 37:151-153; Zuhruf 43:15-16; Tûr 52:39.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:81; A'râf 7:71; Yûsuf 12:40.

3 Bu ayet Meryem 19:87, Tâhâ 20:109, Enbiyâ 21:28 ve Zümer 39:43-44. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:116, 148; Yûnus 10:36, 66; Câsiye 45:24.

فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِنَّ
رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِه۪ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ﴿٣٠﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا
فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اَسَٓاؤُا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰى ﴿٣١﴾ اَلَّذ۪ينَ
يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ
مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ ف۪ي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ﴿٣٢﴾

29. *Zikr*imizden (Kur'an'dan) yüz çeviren ve yakın (dünya) hayatından başka bir şey istemeyen kişilere aldırış etme![1]

30. İşte onların bilgisi bundan ibarettir. Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin saptığını çok iyi bilendir ve O kimin doğru yola ulaştığını da çok iyi bilendir.[2]

31. Göklerde ve yerde bulunan her şey yalnızca Allah'a aittir. En sonunda (Allah) kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandıracak ve güzel işler yapanları da daha güzeliyle ödüllendirecektir.

32. Ufak tefek kusurlar dışında, büyük günahlardan ve çirkinliklerden kaçınanlara gelince,[3] Rabbinin bağışlaması çok geniştir. O, sizi topraktan yarattığı zaman[4] ve siz annelerinizin karınlarında saklı (ceninler hâlinde) bulunduğunuz sırada (bile) sizi iyi bilendir. (Bu nedenle) kendinizi temize çıkarmayın![5] O, *takvâ*lı (duyarlı) olanı iyi bilendir.

1 Vahye itibar etmeyen ve ısrarla ondan yüz çevirenlerden uzak durmak, onları ciddiye almamak bir metot olarak uygulanmaktadır. Esasında daha derinden düşünülürse, asıl maksadın cahillerin kendilerinden değil de cehaletlerinden yüz çevirmek olduğu anlaşılacaktır. Zira cahillik geçici olabilir; cehaletle savaşılıp sahiplerini kazanmak ise esastır. Benzer mesajlar: Zâriyât 51:54; Kamer 54:6.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:117; Nahl 16:125; Kasas 28:56, 85; Kalem 68:7.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:31; Şûrâ 42:37.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:61; Nûh 71:17.

5 Benzer mesajlar: Nisâ 4:49; Nûr 24:21. Bu ayetin nüzûl sebebi olarak şöyle bir olay nakledilmektedir: Ümmü'l-'Alâ adlı kişi muttakî birisinin cenazesine yönelerek, "Ey Ebû Sâib, senin adına şahidim ki Allah sana ikram edecektir" deyince, Hz. Muhammed ona şöyle demiştir: "Allah'ın ona ikram edeceğini sen nerden biliyorsun ki! Allah'a yemin olsun ki Allah'ın peygamberi olduğum halde, yarın bana ne yapılacağını ben bile bilmiyorum" (Buhârî, Cenâiz, 3).

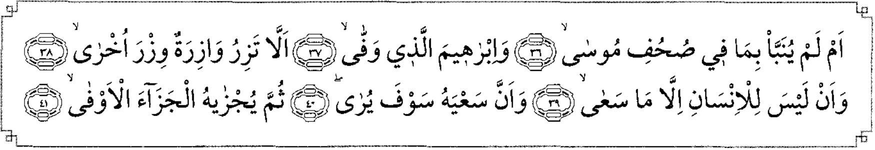
اَفَرَاَيْتَ الَّذ۪ي تَوَلّٰىۙ ﴿٣٣﴾ وَاَعْطٰى قَل۪يلًا وَاَكْدٰى ﴿٣٤﴾ اَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى [redacted]

Surenin 33-55. ayetlerinde gerçeklerden yüz çevirenlere değinilmekte, Hz. Musa ve Hz. İbrahim örnekliğinde Yüce Allah'ın insanlığı bilgilendirme sistemindeki uyuma ve İslam'ın evrensel birtakım ilkelerine dikkat çekilmekte, Yüce Allah'ın sıfatları ve helak edilen bazı kavimlerden örnekler verilmektedir.

33-34. (Gerçeğe) sırt dönen, azıcık verip sonra vermemekte direneni bir düşün![1]

35. (Yoksa) *gaybın* (bilinemeyenin) bilgisi sadece kendi yanındadır da (bunu sadece) o mu görüyor!

1 Bu ayet grubunda bahsedilen inkârcının Velîd b. Muğîre olduğunda fikir birliği vardır. Hem burada hem de 'Abese 80:1'de sözü edilen kişi bize göre aynı şahıstır. Rivayete göre Velîd, Hz. Peygamber'in yanına gelip, onu dinler ve ondan etkilenirmiş. Durumu gören birileri kendisine "atalarının dinini terk etme; ben sana bir şeyler veririm, senin hatalarını üstlenirim" dermiş; o da Hz. Peygamber'in öğütlerinden yüz çevirirmiş. Bu rivayetteki bilgiler doğru olabilir; ancak bu rivayetteki şahısların farklı olma ihtimali de vardır. Çünkü insanları iman konusunda aldatan ve engelleyen kişi genelde Velîd b. Muğîre'dir. Zengin ve hatırlı biri olduğu için mal vadeden de o olmalıdır. Her iki durumda da ayetin mesajını bir kişiye veya bir olaya indirgemek anlamı daraltmak olur. Gerek kıssalarda, gerekse vahyin indirildiği dönem şartlarında sözü edilen olaylarda isim zikredilmemesi çok önemlidir. Çünkü bu sayede mesajın dar bir çerçevede kalmayıp evrensele taşınması mümkün olmaktadır. Burada da durum aynıdır. Necm 53:29. ayette geçtiği üzere, Allah'ın öğüdünden ve vahiyden yüz çevirenler gündeme getirilip, yaptıklarının çok büyük bir yanlış olduğu ifade edilmek istenmekte ve bu davranışları ibrete konu edinilmektedir. Necm 53:29. âyette geçen "öğüdümüzden yüz çevirenden sen de yüz çevir" ifadesi gereği, belli ki burada da aynı inkârcı insan tipine gönderme yapılmaktadır. Necm 53:33. ayette yer alan *eraeyte* ifadesi bu konuyla ilgili olarak birilerinin haktan yüz çevirdiği, malından önceleri çok az da olsa infak edip daha sonra bundan tamamen vazgeçtiği, bunu herhangi bir öğretinin gereği olarak da yapmadığı anlaşılmaktadır. Sonuçta bu tip insanlar, yaptıkları yanlışın kendilerini etkilemeyeceğine inanmaktadırlar. Dahası, hem bu konuda hem de mahşerde durumlarının iyi olacağına dair herhangi bir gaybi bilgiye sahip olmadıkları da özellikle vurgulanmaktadır. Ayette isim zikredilmemesinden de istifade ederek, maksadın herhangi bir şahıs değil, bu özelliklere sahip bütün zamanların inkârcı nankör tipi olduğunu söylemeliyiz. Verilmek istenen mesaj şudur: Hakikatten yüz çeviren, çok az infakta bulunup sonra da bundan tamamen vazgeçenlerden olmayın. Zira Kur'an'da sadece bu ayette geçen *ekdâ* fiili "kısmak", "vermemek", "infaktan uzak durmak", "hiç infak yapmamak" demektir.

36-37. Yoksa Musa'nın ve çok vefalı İbrahim'in sahifelerinde bulunan(lar, ona) bildirilmedi mi?[1]

38. Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez.[2]

39. İnsan için kendi yaptığından (çalışma ve gayretinden) başka bir şey yoktur.

40. Yaptığı ileride (ahirette) görülecektir.

41. Sonra da ona karşılığı tastamam verilecektir.

1 Benzer mesajlar: En'âm 6:90; Nahl 16:118; Şu'arâ 26:196; Fussilet 41:43; Şûrâ 42:13; A'lâ 87:18-19. Necm 53:36-37. ayetler, Necm 53:35. ayetin âdeta devamı gibidir; çünkü 35. ayette bu nankör tipin elinde veya yanında herhangi bir gaybî bilginin bulunmadığı, dolayısıyla bu yanlış davranışları ilâhî bir referansa bağlayamayacağı anlatılmaktadır. İşte bunun bir devamı olarak, gaybî bilgilerin kaynağının ilâhî vahiy olduğu vurgulanarak, yanlış işler yapan şahsa yeniden soru sorulmakta ve "Çok vefalı İbrâhim'in ve Musa'nın sahifelerindeki hakikatler ona haber verilmedi mi" ifadesi dile getirilmektedir. Söylenmek istenen şudur: "Mademki Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği esaslara itibar edilmiyor ve gaybın bilgisine de sahip değiller, o halde kendi yanlış davranışlarına daha eski kaynaklardan referans bulsunlar." İşte meydan okunan husus budur ve böylesi kişiler yanlışlarını savunacak hiçbir tutar dala sahip değillerdir. İlk etapta biraz sorunlu gelse de, bu fikrimizin delili Âl-i İmrân 3:78'dir. Kitap ehlinden bir kısmı, aslında kitaptan olmamasına rağmen, insanları yanıltmak için söylediklerinin kitaptan olduğunu zannettirme çabasına girmişler, Allah katından olmayan bilgileri O'nun katındanmış gibi sunmaya çalışmışlar ve bile bile Allah'a yalan isnat etmişlerdi. Mekke'nin ileri gelenlerinden birisi olan Velîd b. Muğîre'nin de herhangi bir ilâhî öğretiden haberdar olmaması düşünülemez; dolayısıyla kendisine yönelik bu tür bir hatırlatmanın yapılmasının önünde hiçbir engel yoktur. Elbette Mekkelilere Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde veya yakın bir geçmişte kitap verilmeyip peygamber gönderilmemiş olması, yukarıda ifade ettiğimiz üzere Kur'an'dan referanslara sahiptir; ancak Mekkelilerin daha önceden kalma hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını söylemek doğru olamaz. Çünkü iyi biliniyor ki Mekke'de sayıları az da olsa hem Yahudi hem de Hıristiyanlar, hatta Hz. İbrahim'den kalma öğretileri takip eden hanîfler de vardı. Dolayısıyla hiçbir şey bilmeyen bir toplumdan değil, bildiklerini gizleyip halkı saptıran bilinçli bir gruptan söz edildiğini düşünerek ayetleri yorumlamaya çalışıyoruz.

2 Bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mümtehine 60:3 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

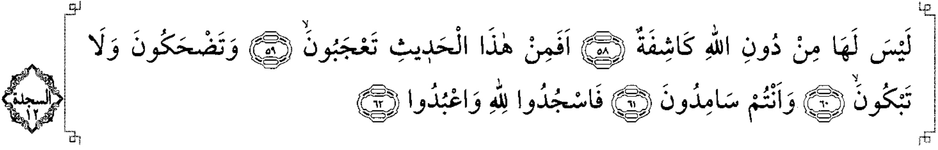
وَاَنَّ اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰى ﴿٤٢﴾ وَاَنَّهُ هُوَ اَضْحَكَ وَاَبْكٰى ﴿٤٣﴾ وَاَنَّهُ هُوَ اَمَاتَ وَاَحْيَا ﴿٤٤﴾
وَاَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ﴿٤٥﴾ مِنْ نُطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰى ﴿٤٦﴾ وَاَنَّ عَلَيْهِ النَّشْاَةَ الْاُخْرٰى
﴿٤٧﴾ وَاَنَّهُ هُوَ اَغْنٰى وَاَقْنٰى ﴿٤٨﴾ وَاَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرٰى ﴿٤٩﴾ وَاَنَّهُ اَهْلَكَ عَادًا الْاُولٰى ﴿٥٠﴾
وَثَمُودَا فَمَا اَبْقٰى ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ اَظْلَمَ وَاَطْغٰى ﴿٥٢﴾ وَالْمُؤْتَفِكَةَ
اَهْوٰى ﴿٥٣﴾ فَغَشّٰيهَا مَا غَشّٰى ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى ﴿٥٥﴾ هٰذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْاُولٰى
﴿٥٦﴾ اَزِفَتِ الْاٰزِفَةُ ﴿٥٧﴾

42. Şüphesiz ki son (varış) sadece Rabbinedir.
43. Güldüren de yalnızca O'dur, ağlatan da.
44. Öldüren de yalnızca O'dur, dirilten de.
45-46. Şüphesiz ki erkek ve dişi iki eşi, atıldığı zaman *nutf*eden (spermden) yaratan O'dur.[1]
47. Şüphesiz ki diğer yaratılış (insanı diriltmek) de yalnızca O'na aittir.
48. Zengin eden de yalnızca O'dur; kısarak veren de.
49. Doğrusu *Şi'ra* (yıldızı)nın[2] Rabbi de yalnızca O'dur.
50-51. Şüphesiz ki önceki Âd kavmini ve Semûd'u O helak etmişti ve (onlardan) geriye hiçbir şey bırakmamıştı.
52. Daha önce Nuh kavmini de (O helak etmişti). Şüphesiz ki onlar haksızlık etmiş ve azgınlık yapmışlardı.
53. Alt üst olan şehirleri de O yok etmişti.
54. Böylece kuşatan şey (felaket) onları da kuşatmıştı.
55. Rabbinin hangi nimetleri hakkında şüphe duyabilirsin ki!

Surenin 56-62. ayetlerinde Hz. Muhammed'in uyarıcı olduğu, Son Saat'in yaklaştığı, alay edenlerin yanılgısı, secde ve kulluğa dikkat çekilmektedir.

56. İşte bu, önceki uyarılardan bir uyarıdır.
57. Yaklaşmakta olan (Son Saat) yaklaştı.

1 Benzer mesaj: Kıyâmet 75:37-39.
2 *Şi'ra* yıldızı, "aydınlatan yıldız" demektir. Bu, Huza'a kabilesinin tapındığı yıldızdır. Ayrıca bunun, Cahiliye Araplarının uğur kaynağı saydıkları parlak bir yıldız veya Büyük Köpek takımyıldızlarının en parlağı olduğu da ifade edilmektedir.

58. Onu (zamanını) Allah'tan başka kimse açığa çıkaramaz.[1]

59. Şimdi siz bu sözü[2] mü tuhaf buluyorsunuz!

60. Gülüyorsunuz;[3] ağlamıyorsunuz.

61. Siz (gaflet içinde) oyalanıyorsunuz!

62. Allah için secde edin[4] ve (O'na) kulluk edin! SECDE AYETİ

1 Benzer mesaj: A'râf 7:187.

2 Bu kelime "Kur'an, vahiy" anlamına gelebilir. Yüce Allah bu durumda inkârcıları muhatap almakta ve kendilerine "Kur'an'ı mı tuhaf bulduklarını" sormaktadır. Kur'an'ı inanılmaması gereken acayip bir şey olarak görmeleri kınamaya konu edinilmektedir. Yûnus 10:2'de beyan edildiği gibi, içlerinden bir beşere vahyin gönderilmesine şaşmışlar ve bunu hiçbir şekilde kabullenmemişlerdi. Maksat, "söz, haber" de olabilir. Esasında bağlam gereği buradaki *el-hadîs* kelimesine bu anlamın verilmesi de doğrudur. Buna göre soruya veya kınamaya konu mesele, önceki ayetlerde geçen Son Saat ve onunla ilgili açıklamalara inanmayıp onlarla alay etmek olur. Zaten *el-hadîs* kelimesinin başındaki hâzâ edatı "bu söz, bu haber" anlamıyla bu tercihi öne çıkartabilir.

3 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:110; Mütaffifûn 83:29.

4 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. *Secde* Yüce Allah'ın bütün emirlerine ve yasaklarına boyun eğme teslimiyetidir.

54
KAMER SURESİ

55 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 55 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen "ay" anlamındaki *el-kamer* kelimesinden alan Kamer suresi inişte de mushaf sırasında da 54. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-8. ayetlerinde Son Saat'in yaklaştığı, müşriklerin mucizelere karşı olumsuz tutumu, Hz. Muhammed'in onlardan yüz çevirmesi gerektiği ve mahşerdeki perişan durumları hatırlatılmaktadır.

1. O (Son) Saat yaklaşmıştır ve (o zaman geldiğinde) ay yarılmış (olacak)tır.[1]

1 Bu surenin ilk ayeti "geçmiş zaman" kipiyle tercüme edilirse Hz. Muhammed zamanındaki bir "Ay tutulması" olayı hatırlatılmış olabilir. Buradaki konu, Kıyâmet 75:9'a göre Son Saat'te gerçekleşecek olaylardan biridir ve gerçekleşmesi kesin olduğu için de geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Zaten ayette de önce Son Saat'ten bahsedilmektedir. İddia edildiği gibi burada Ay'ın yarılması olayına değinilmediği kanaatindeyiz. Çünkü böyle bir mucizeye rağmen muhataplar inanmadığı için hepsinin helak edilmesi gerekirdi. Zaten bir sonraki ayette de müşriklerin herhangi bir ayet, yani mucize görmesi durumunda yüz çevirecekleri, olayı süregelen bir büyü olarak nitelendirecekleri bildirilmektedir. Ayetin zahirinden "ayın yarılması" olayının Hz. Peygamber'in mucizesi olduğu çıkarılmayacağı gibi konuyla ilgili rivayetler de son derece problemli görünmektedir. Her şeyden önce bu tür rivayetler *âhâd* rivayetler olduğu için böyle bir olayın gerçekleştiğini ispatlayacak güçte değildir. Zira çok sayıda sahâbî tarafından değil çok az sayıda raviden gelen bir haberdir. Diğer yandan bu ayetle bağ kurarak ayın yarıldığını ileri süren rivayetler ise o olayda dört ya da beş yaşında olan Enes b. Malik'ten gelmektedir. Ayrıca "ayın yarılması mucizesinin" ilk dönem siyer kaynaklarında yer almamış olması da manidardır. (Geniş bilgi için bkz. M. Hayri Kırbaşoğlu, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, s. 362-363.)

وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوٓا اَهْوَآءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾
وَلَقَدْ جَآءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَٓاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿٥﴾

2. Bir ayet (mucize) görseler bile hemen yüz çevirir ve "Bu da sıradan bir büyüdür!" derler.[1]

3. Kendi arzularına uyarak (gerçeği) yalanladılar. (Oysa) her iş amacına ulaşacaktır.

4-5. Yemin olsun ki onlara tastamam doğru hükümler içeren, (kendilerini) kötülükten engelleyecek haberler gelmiştir. (Yüz çevirene) uyarılar yarar sağlamaz.

1 Müfessirlerimizin büyük çoğunluğu Ay'ın yarılmasını Hz. Peygamber zamanında Mekke'de gerçekleşmiş kıyamet alametlerinden biri kabul ettikleri için, bu ayeti şu şekilde yorumlamışlardır: "Müşrikler Ay'ın yarılması gibi herhangi başka bir mucize görseler yüz çevirirler ve 'süregelen bir büyü' derlerdi." Mekkeli müşrikler pek çok defa Hz. Peygamber'den mucize istemişler, ancak her defasında olumsuz cevapla karşılaşmışlardı. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, 'Ankebût 29:50-51 ve İsrâ 17:59. ayetlerden öğrenebildiğimiz kadarıyla Hz. Peygamber'e Kur'an'dan başka herhangi bir mucize verilmemiştir. Önceki kavimler mucize istediklerinde kendilerine bu istekleri verilmiş, iman etmedikleri için de topluca helak edilmişlerdi. Bu ayetlerde de durum aynı olmalıyken böyle bir helak yaşanmamıştı; çünkü Ay'ın yarılmasına karşılık herhangi bir müşrikin imana geldiğine dair bilgi sahibi değiliz. Eğer mucize istemişler de kendilerine bu mucize gösterilmiş, onlar da inanmamışlar ve alay etmişlerse *sünnetullâh* gereği hepsinin helak edilmesi gerekirdi. Oysa tarihi veriler ve rivayetler bu noktada iddia sahiplerini desteklememektedir. Konu eğer önceki ayette dile getirilmiş olan Ay'ın yarılmasıyla ilgili olsaydı, bu ayette *ayeten uhrâ* denilir ve "bir başka mucize daha görseler" şeklini alırdı; oysa böyle bir durum kesinlikle söz konusu değildir. Dahası, ayetin başındaki *in* edatı, geçmişte yaşanan bir olaya göndermek yapmamakta, sadece bir ihtimali dile getiren mesaj vermektedir. İddia edildiği gibi, eğer Ay yarılmış ve müşrikler de bunu görmelerine rağmen inanmamış olsalardı, bu defa ayetin başında *in* edatının değil de *lev* edatının kullanılması beklenirdi. Buna göre ayetin meali de "Bir delil (mucize) görmüş olsalardı 'bu, devam ede gelen bir büyüdür' derlerdi" şeklini alırdı. Demek ki bu anlamda herhangi bir delil veya mucize görmüş değillerdi. Önceden böyle olağanüstü bir şey görmedikleri gibi, bundan sonra da eğer herhangi bir delil görseler yine de inanmaz, onun bir büyü olduğunu söyler geçerlerdi. Kanaatimizce ayette söylenmek istenen şudur: Son Saat yaklaştı ve Ay da yarıldı (iş ortaya çıktı). O müşrikler herhangi bir delil (mucize) görseler bile itibar etmez; 'bu, süregelen (veya gelip geçici) bir büyüdür' derler." Ayette "onlar bir delil (mucize) gördüler ve ondan yüz çevirdiler" denmemektedir.

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ اِلٰى شَيْءٍ نُكُرٍ ﴿٦﴾ خُشَّعًا اَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ
جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُهْطِعِينَ اِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ
نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُ اَنّ۪ي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا
اَبْوَابَ السَّمَاۤءِ بِمَاۤءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْاَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاۤءُ عَلٰٓى اَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾

6. Sen de onlardan yüz çevir![1] Bir çağrıcının hoş görülmeyecek bir şeye çağıracağı gün,[2]
7. Etrafa yayılmış çekirgeler gibi bakışları perişan bir hâlde mezarlardan çıkacaklar.[3]
8. Boyunlarını (o) çağrıcıya uzatan kâfirler, "Bu, ne zor bir günmüş!" diyecekler.[4]

Surenin 9-17. ayetlerinde Hz. Nuh'un kıssası hakkında bilgi verilmektedir.

9. Onlardan önce Nuh'un halkı da (gerçeği) yalanlamış, kulumuzu yalanlayarak "(O) cinlenmiştir." demişlerdi. (Tebliğden vazgeçirilmeye) zorlanmıştı.[5]
10. (Nuh) Rabbine "Yenik düştüm, yardım et!" diyerek yalvarmıştı.
11. Biz de boşanan bir su ile göğün kapılarını açmıştık.
12. Yerden de (su) kaynakları fışkırtmıştık. Böylece (bu iki) su, belirlenmiş bir iş (tufan) için birleşmişti.

1 Benzer mesajlar: Zâriyât 51:54; Necm 53:29.

2 Bu cümle mahşerde yaşanacak korkunç akıbetle ilgili bilgi içermektedir. Bir çağrıcı melek onları hiç hoşlanmayacakları bir şeye çağıracaktır ki bu, "yargılanmak" için gerçekleşecek sesleniştir. Çağrıyı kimin yapacağı konusunda açık bir ifade olmasa da Kâf 50:41'de geçtiği üzere *el-münâd* denilen ünleyici (melek) çağrıda bulunmuş olacaktır.

3 Kalem 68:43'te de yer aldığı üzere, *hâşi'ah* ve *huşşa'an*, yani *huşû'* kelimeleri "yere bakmak", "düşkün olmak", "zillet içinde kalmak" ve "eğik olmak" gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelime Kur'an'da dünya hayatında "derin bir saygı"yı ifade etmekte ve inananlar için olumlu bir hassasiyeti nitelendirmektedir. Bu ayette ise söz konusu kelime azabı hak edenler için âhiret hayatında yaşanacak sıkıntılı ve perişan bir görüntüyü anlatmak için kullanılmaktadır. O gün bazı gözler, yani kâfirlerin gözleri düşkün bir halde olacak, âdeta kafalarını kaldıramayacak derin bir mahcubiyet yaşayacaklardır.

4 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "Başlarını (o) seslenene doğru çeviren kafirler, 'Bu, ne zor bir günmüş!' diyecekler."

5 Kur'an'da sadece bu ayette *üzdücira* fiili, "kendisine bağırılmak", "hakaret edilmek", "tehdit edilmek", "tebliğinden engellenmek" gibi anlamlarda yorumlanmaktadır. Elmalılı bu kelime için "tebliğden menedilmek için çok azarlanmak", "incitilmek", "eziyet görmek" gibi ifadeler kullanmıştır. Kelimeye verilen "tehdit edilmek" manası Şu'arâ' 26:116 ile de uyumludur.

وَحَمَلْنَاهُ عَلٰى ذَاتِ اَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْر۪ي بِاَعْيُنِنَاۚ جَزَٓاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ
تَرَكْنَاهَٓا اٰيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾

13. Onu (Nuh'u) levhalar ve çivilerle (çakılmış gemide) taşımıştık.[1]

14. (O gemi) inkâr edilmiş olana (Nuh'a) bir karşılık olarak gözlerimizin önünde akıp gidiyordu.

15. Yemin olsun ki onu (gemiyi) bir ibret olarak bırakmıştık; hani gerçeği hatırlayan var mı?[2]

1 Yüce Allah Hz. Nûh'a yaptırdığı geminin malzemesiyle ilgili olarak iki kelimeye yer vermektedir. Bunlardan *elvâh* kelimesi Kur'an'da dört kez geçmekte ve ayette nereden yapılmış olursa olsun "yassı şey", "tahta", "ahşap", "tabaka", "kalıp", "plaka", "pano"; Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *düsur* kelimesi ise "çivi" veya "plakaları birbirine bağlamaya yarayan halat" manasına gelmektedir. Bu kelimeler, söz konusu geminin mucizevî bir mahiyet arz etmediğini, bilinen ve o gün kullanılan malzemelerden meydana getirildiğini göstermektedir. Bazı dinler tarihi uzmanları, her iki kelimenin de anlam dünyasında bulunan manalardan hareketle, bu geminin malzemesinin madeni levhalardan ve madeni çivilerden oluştuğunu söyleyerek (Ekrem Sarıkçıoğlu, *Kur'an ve Arkeoloji Işığında Nuh Tufanı*, Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu, Ankara 2010, ss. 25-33), o dönemde insanların ulaştığı medeniyet seviyesinin sanıldığı gibi ilkel değil, son derece gelişmiş bir mahiyet arz ettiğini ortaya koymuşlardır. Dahası, geminin kaynamasından söz eden ayetlerdeki *et-tennûr* (tandır, fırın) kullanımı da bu geminin sıradan bir taka vs. değil, özellikleri olan ve muhtemelen buharlı bir gemi olduğunu göstermektedir (Hûd 11:40; Mü'minûn 23:27). Yüce Allah Hz. Nûh'u bu özellikteki bir gemide taşıdığını beyan ederek, her dönemin bir kurtarıcı sembolünün bulunduğunu beyan edercesine, bunun peygamber öğretileri olduğunu ifade etmek istemektedir. O gün fesadın kol gezdiği ortamda nasıl ki kurtarıcı sığınak "gemi" idiyse, bugün de söz konusu sığınak İslâm'dır, Kur'an'dır, vahiydir. Azgınlığın arttığı ortamlarda sular da azmış ve hak edenleri perişan etmiştir. Ancak helak edilmek bütün insanların kaderi olmamış, daima güvenli bir limandan da söz edilmiştir ki bu da ilâhî öğretilerin oluşturduğu manevi değerlerdir.

2 Ayette, "geminin ibret olarak bırakılması" hususunda iki anlam olduğunu ifade eden Mâtürîdî, "birincisi", sonra gelen insanlar için ibret olması açısından Hz. Nuh'un gemisinin uzun müddet ortada bırakıldığı yorumunu, "ikinci" anlam olarak da bu gemi ile ilgili haberleri yani müminlerin nasıl kurtulduğunu, kafirlerin nasıl ve ne sebeple helak olduğunu sonraki ümmetlere bir ibret vesikası olarak bırakıldığı yorumunu yapmaktadır (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XIV, 257). Ayrıca geminin bir ibret olarak bırakılması, müminlerin yapacağı arkeolojik çalışmalara bir yönlendirme bilgisi içeriyor olması da değerlendirme ve yorumlardan uzak tutulmamalıdır.

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ اِنَّٓا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رٖيحًا صَرْصَرًا فٖي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾
تَنْزِعُ النَّاسَ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا
الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

16. Benim azabım ve benim uyarılarım (bak) nasıl olmuştu!

17. Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırla(t)mak için kolaylaştırdık. Hatırlayan var mı?[1]

Surenin 18-32. ayetlerinde Hz. Hud ve Hz. Salih'in kavimlerinin kıssaları hakkında bilgi verilmektedir.

18. Âd (halkı) da (Hud'u) yalanlamıştı. Benim azabım ve benim uyarılarım (bak) nasıl olmuştu!

19-20. Sürekliliği olan kara bir günde onların üzerine, insanları sökülmüş hurma kütükleri gibi yere seren bir kasırga göndermiştik.[2]

21. Benim azabım ve benim uyarılarım (bak) nasıl olmuştu!

22. Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırla(t)mak için kolaylaştırdık. Hatırlayan var mı?[3]

1 Benzer mesajlar: Meryem 19:97; Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20. Bu suredeki bu ifade kalıbı her kıssa örneğinden sonra anlam içeriğine uygun olarak hatırlatma yapmaktadır. Surenin 17. ayetinde Hz. Nuh'un, 22. ayetinde Hz. Hud'un, 32. ayetinde Hz. Salih'in ve 40. ayetinde Hz. Lut'un helak olan kavimlerinin anlatılan kıssalarından sonra bu ifade kalıbı gelmektedir. Surenin 51. ayetinde ise farklı bir formatta ve genel bir uyarı şeklinde gelmektedir.

2 Hâkka 69:6'da da kullanıldığı üzere, *rîh-ı sarsar* tamlaması kasırganın korkunçluğunu ifade etmektedir. Bu tamlama "dondurucu, kulakları sağır eden, her şeyi kökünden sarsan" gibi anlamlara gelmektedir. *Sarsar* kelimesinin sadece *sar* kökünden geldiği, kasırganın tekrarı ve sürekliliği nedeniyle aynı kalıbın iki kez tekrarlandığı ifade edilmektedir. Zâriyât 51:41'de bu kelimenin yerine *el-'akîm* sıfatı kullanılmış ve "herkesi helak ederek, insanların soyunu kesip bitiren bir kasırga" anlamı devreye sokulmuştur. Benzer mesajlar: Fussilet 41:16; Hâkka 69:6-8.

3 Benzer mesajlar: Meryem 19:97; Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوٓا اَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُۙ اِنَّٓا اِذًا لَفٖي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ ءَاُلْقِيَ
الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ اَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْاَشِرُ ﴿٢٦﴾ اِنَّا
مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ اَنَّ الْمَٓاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْۚ كُلُّ شِرْبٍ
مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطٰى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابٖي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾

23-24. Semûd (kavmi) de uyarı(cı)ları yalanlamıştı ve "Aramızdan bir insana mı uyacağız?[1] Bu durumda biz sapkınlık ve çılgınlık içinde oluruz!" demişlerdi.

25. (Devamla:) "Vahiy, aramızdan ona mı verildi?[2] Aslında o, şımarık yalancının biridir!" demişlerdi.

26. Yarın (yakında) onlar şımarık yalancının kim olduğunu göreceklerdir.

27. (Ey Salih)! Onları imtihan etmek için dişi devenin göndericileri biziz (onu biz belirledik). Sen onları sadece gözetle ve sabırlı olmaya devam et!

28. Onlara, her biri kendi nöbetinde sudan yararlanacak şekilde suyun aralarında paylaşılarak kullanılacağını bildir![3]

29. Onlar arkadaşlarını çağırmışlar, (içlerinden biri) hemen ileri atılmış ve deveyi hunharca katletmişti.[4]

30. Benim azabım ve benim uyarılarım (bak) nasıl olmuştu!

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili benzer mesajlar: Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Teğâbun 64:6.

2 Benzer mesaj: Sâd 38:8.

3 Benzer mesaj: Şu'arâ 26:155.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:77; Hûd 11:65; Şu'arâ 26:157; Kamer 54:29; Şems 91:14. Çeşitli ayetlerde de beyan edildiği gibi, Semûd kavminin içinde en azgın olanı ileri atılıp deveyi hunharca katletmişti. A'râf 7:77, Hûd 11:65, Şu'arâ' 26:157 ve Şems 91:14 gibi ayetlerde bu katletme işini bir grubun yaptığı ifade edilmişse de Kamer 54:29. ayette bu fiili tek kişinin yaptığından söz edilmektedir. Anlaşılıyor ki bir fiilin yapılmasına kimler karar vermişlerse o işi hepsinin yaptığı kabul edilir; dolayısıyla ceza da sadece fiili işleyene değil, karar veren herkese uygulanır. Nitekim Semûd kavmi de bunu yaşamış ve deveyi içlerinden en azgın olanı öldürmüş olsa da helaki hepsi birden yaşamıştı. Esasında Şems 91:12'deki *mutâva'at* kalıbı da bu eylemi yapan kişinin kendini bu işe programladığını ve o psikolojik şartlanma ile deveyi hunharca katlettiğini ortaya koymaktadır.

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ
مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ
بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ
﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً
عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾

31. (Deveyi kesince) biz de üzerlerine korkunç bir ses göndermiştik. Anında ağıla konulan kuru ot gibi olmuşlardı.[1]

32. Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırla(t)mak için kolaylaştırdık. Hatırlayan var mı?[2]

Surenin 33-42. ayetlerinde Hz. Lut'un ve Firavun'un kıssası hakkında bilgi verilmektedir.

33. Lut'un halkı da uyarıları yalanlamıştı.

34-35. Lut'un ailesi (destekçileri) hariç, üzerlerine taş göndermiştik (yağdırmıştık). Onları (Lut'un destekçilerini) ise katımızdan bir nimet olarak seher vakti kurtarmıştık. Biz şükredenin karşılığını işte böyle veririz.

36. Yemin olsun ki yakalamamızla ilgili (Lut daha önceden) kendilerini uyarmıştı, (ama) onlar bu tehditleri kuşkuyla karşılamışlardı.

37. Yemin olsun ki onlar (Lut'un) misafirlerinden (ahlaksızca) yararlanmak bile istemişlerdi de gözlerini kör etmiştik. (Kendilerine) "Benim azabımı ve benim uyarılarım(a itibar etmemenizin sonucunu) tadın!" (demiştik).

38. Yemin olsun ki bir sabah erkenden onları kararlı bir azap yakalamıştı.

39. (Kendilerine) "Azabımı ve uyarılarım(a itibar etmemenizin sonucunu) tadın!" (demiştik).

40. Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırla(t)mak için kolaylaştırdık. Hatırlayan var mı?[3]

1 Semûd kavminin helakiyle ilgili bkz. A'râf 7:78; Hûd 11:67; Hicr 15:83; Furkân 25:39; Neml 27:51; Fussilet 41:17; Zâriyât 51:44; Kamer 54:31; Hâkka 69:5; Şems 91:14.

2 Benzer mesajlar: Meryem 19:97; Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20.

3 Benzer mesajlar: Meryem 19:97; Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40; Müzzemmil 73:20.

وَلَقَدْ جَٓاءَ اٰلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُۚ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كُلِّهَا فَاَخَذْنَاهُمْ اَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾
اَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ اُو۬لٰٓئِكُمْ اَمْ لَكُمْ بَرَٓاءَةٌ فِي الزُّبُرِۚ ﴿٤٣﴾ اَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ
﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَدْهٰى وَاَمَرُّ ﴿٤٦﴾ اِنَّ
الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍۘ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ
﴿٤٨﴾ اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

41. Yemin olsun ki Firavun'un ailesine (destekçilerine) de uyarı(cı)lar gelmişti.

42. (Fakat) onlar da bütün ayetlerimizi yalanlamışlardı. (Bunun üzerine) biz de onları, güç ve kudretimize uygun bir şekilde yakalamıştık.

Surenin 43-55. ayetlerinde inkârcıların cehenneme sürükleneceği, her şeyin bir ölçüye sahip kılındığı ve iyi insanların ödüllendirileceği ifade edilmektedir.

43. Sizin kâfirleriniz onlardan daha mı iyidir? Yoksa sizin için kitaplarda (azaptan) uzak olma (bilgisi) mi var!

44. Yoksa "Biz güçlü bir topluluğuz!" mu diyorlar?

45. O topluluk, ileride bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.[1]

46. Aslında o (Son) Saat, onların buluşma zamanıdır ve o (Son) Saat daha dehşetlidir; daha acıdır.

47. Şüphesiz ki suçlular sapkınlık ve çılgınlık içindedir.

48. O gün ateşe yüzüstü sürüklenip (kendilerine) "*Sekar* (cehennemin)in dokunuşunu tadın!" (denecektir).

49. Şüphesiz ki biz her şeyi bir ölçüyle yarattık.[2]

1 Bu ayet risaletin gerçekliğinin bir delilidir; çünkü Kamer suresi Mekkî olduğu için ileride Bedir'de yaşanacak hakikati haber vermekte ve Hz. Muhammed'in peygamberliğinin de bir ispatını oluşturmaktadır. Hz. Ömer bu ayetin anlamını önce bilemediğini, Bedir günü Hz. Peygamber kılıcını çekmiş bir vaziyette bu ayeti okuduğunu görünce manasını kavradığını ifade etmiştir.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:8; Furkân 25:2; Rahmân 55:7-8; A'lâ 87:2-3. *Kader* kelimesiyle verilmek istenen mesaj, yaygın kanaate göre "alın yazısı" şeklinde yorumlansa da amaç, Yüce Allah'ın evreni ve bütün yaratılanları bir plana, ölçüye ve ince bir ayara göre yarattığına dikkat çekmektir. Kader, Yüce Allah'ın *kâdir* ve *kudret*ini temsil eden bir sıfattır.

وَمَٓا اَمْرُنَٓا اِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَٓا اَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ
شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ
﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

50. Bizim (Son Saat) emrimiz, sadece göz açıp kapamak gibi tektir (bir anda olur).[1]

51. Yemin olsun ki sizin gibi grupları helak etmiştik. Hatırlayan var mı?

52. Yaptıkları her şey kitaplarda (amel defterlerinde) mevcuttur.

53. Küçük büyük her şey satır satır yazılmıştır.[2]

54-55. *Muttakî*ler (duyarlı olanlar) ise güçlü hükümdarın (Allah'ın) huzurunda 'doğruluk makamındaki'[3] bahçelerde ve ırmak(ların kenarların)da olacaklardır.

1 Benzer mesaj: Nahl 16:77.

2 Bu cümle "insanların davranışlarının kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; İnfitâr 82:10-12; Târık 86:4.

3 Bir benzeri de Yûnus 10:2'de geçen *mak'ad-i sıdkın* tamlaması, "büyük itibar gören yüksek bir makam", "doğruluk, sadakat kademesi, makamı", "ileri geçen mertebe", "yüksek bir itibar" gibi anlamlar içermektedir. Ayet; Yüce Allah'a inanıp güvenen ve O'na sadakatle bağlı olup bunu davranışlarıyla da ispat eden müminlere bir armağan ve şeref payesi olmak üzere "sadıklar meclisinde" ağırlanacakları müjdesini vermektedir.

55
RAHMÂN SURESİ

78 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 78 ayetten oluşan, adını ilk ayetinde yer alan "merhametin kaynağı" anlamındaki *er-rahmân* kelimesinden alan Rahmân suresi inişte 41, mushaf sırasında ise 55. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde Yüce Allah'ın Kur'an'ı öğretip insanı yarattığı, evren kitabından çeşitli ayetler, insanların ve cinlerin yaratılış kaynakları ifade edilmekte, nimetlerini inkâr edenler kınanmaktadır.

1. *Rahmân.*[1]
2. Kur'an'ı (O) öğretti.
3. İnsanı (O) yarattı.
4. Açıklamayı (insana O) öğretti.[2]

1 Yüce Allah surenin ilk dört ayetinde "Rahmân-Kur'an-İnsan-Beyan" ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bu vesileyle Furkân 25:60'da müşriklere yöneltilen "Rahmân'a boyun eğin" emrine onların verdiği "Rahmân da neymiş!" cevabına karşılık Yüce Allah bütünüyle bu sureyi indirmiş ve kendi zatı ve sıfatları hakkında çeşitli bilgiler vereceği surenin ilk kelimesini *er-rahmân* şeklinde belirlemiştir.

2 "Apaçık olan, açıklayıcı" manasına gelen *el-mübîn* ve "açıklamak" manasındaki *et-tebyîn* kelimeleriyle aynı kökten gelen *el-beyân* kelimesi, "kendini ifade etme, açık ve berrak şekilde düşünme, düzgün konuşma yeteneği, anlayış" manalarına gelmektedir. Âl-i İmrân 3:138'de başında belirteç edatı olmadan gelen *beyan* kelimesi "bildiri, ders" anlamına gelmektedir. İnsanın yaratılışıyla birlikte zikredilen "beyanın öğretilmesi", belli ki onun fıtratına yerleştirilen kadîm bir özelliğini hatırlatmaktadır. İnsanı yaratan ilâhî kudret onu bütün değerlerle donanımlı bir hale getirmiş, bu arada belki de yaratılışın en önemli ve diğer pek çok mahlûktan ayırıcı niteliğini beyan olarak belirlemiştir. Anlama ve anladığını açıklama yeteneği olarak da kabul edebileceğimiz *el-beyân*, Hz. Âdem'e Yüce Allah'ın öğrettiği "isimler ve nesneleri isimlendirme yeteneği"yle de yakın ilişkili olsa gerektir. İlk nesilden itibaren insan denilince akla öncelikle onun bu ayırıcı özelliği gelir.

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾

5. Güneş ve ay bir hesaba göre (hareket etmekte)dir.[1]
6. Bitkiler[2] ve ağaçlar da secde etmektedir.

1 Güneş ve Ay'ın burada bir sembol olduğunu, "Güneş"in "bütün yıldızları", "Ay"ın da "bütün gezegenleri" içerdiğini, böylece ayette sözü edilen "hesaba göre" varlıklarını devam ettirmenin "bütün gök cisimlerini" içerdiğini söyleyebiliriz. Söylenmek istenen şudur: Bütün gök cisimleri bir hesabın, ilâhî takdîrin, yani ilâhî bir ölçünün sonucu olarak bu sisteme sahip kılınmışlardır. Hepsinin bir ölçüsü, yörüngesi ve süresi vardır. Güneş'e ve Ay'a dikkat çekilmesi, onların insan hayatındaki büyük öneminden kaynaklanabileceği gibi, müslümanların günlük ve yıllık ibadetlerindeki belirleyiciliklerinden de kaynaklanmış olabilir. Güneş'in hareketleri Müslüman'ın günlük ibadetlerinden olan "namaz vakitleri" için vazgeçilmez önemdedir. Ayrıca "oruca başlama saati (imsak) ile orucun bitirilmesi (iftar) zamanı" da Güneş'in hareketleriyle bilinir. Zekât, Ramazan, hac, kurban gibi ibadetlerin ve *kıtâl* "savaş", *zıhâr* "eşinin sırtını annesine benzetme" ahlaksızlığı gibi kefaret gerektiren hususlardaki oruç tutulma zamanı gibi uygulamaların zamanı ise Ay'ın hareketleriyle tespit edilmekte, yıl içerisinde "ay takvimi" esas alınarak bu tür uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Benzer mesajlar: En'âm 6:96; Yûnus 10:5; İsrâ 17:12; Rahmân 55:5. Ayrıca şu hususun da bilinmesi gerekmektedir: Genel müşrik telakkisi olan göklere, göklerdeki varlıklara, tanrısal değer affetmek, o varlıkların insan hayatına etkileri olduğuna inanılarak gününü ve geleceğini buna göre şekillendirmek bu ayette eleştirilmekte ve Yüce Allah'ın yarattığı varlıklar olarak yine O'nun kanunlarına göre hareket ettikleri vurgulanmaktadır. Burçların veya halk tabiriyle yıldızların insan üzerindeki etkisine inanmak, İslâm'ın ilâhî iradeye atfettiği mutlak hâkimiyet prensibiyle çatışmaktadır. Konunun İslâm inancı bakımından önemli görülen diğer bir yönü de geçmiş devir ve kavimlerde görüldüğü üzere, burç ve yıldızlar gibi semavî cisimlere müstakil bir kudret nispet eden ve onlara tapmaya varan inanışların tevhid akîdesiyle bağdaşmayışıdır. Buna yıldızlara bakarak geleceği bilme iddiasıyla ortaya çıkanların söz ve davranışlarını da eklemek gerekir. Ayrıca eski astrolojik telakkilerin bu şekilde bir falcılık ve kehanet sanatına dönüştürüldüğü, geçmişte olduğu gibi günümüz insanını da yaygın şekilde etkisi altına aldığı bilinmektedir. Bu sebeplerle tarih boyunca İslâm âlimleri gereken hassasiyeti göstererek müslümanları konunun akîdeye yönelen tehlikelerinden korumak için sert uyarılarda bulunmuşlardır. Bazı mutasavvıflarla birlikte farklı sanat grupları Astrolojiyi İslam inanç ve düşünce dünyasına karıştırmışlar, ancak İslam alimleri 11. Yüzyılda Astrolojiyi Astronomiden ayırarak çok eski geleneklerin ve milletlerin hurafesi olduğuna hükmetmişlerdir (İlhan Kutluer, "Burç maddesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, VI, 422-424).

2 Bu ayette geçen *en-necm* kelimesi yıldız değil, gövdesiz bitkiler demektir.

وَالسَّمَٓاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْم۪يزَانَۙ ﴿٧﴾ اَلَّا تَطْغَوْا فِي الْم۪يزَانِ ﴿٨﴾ وَاَق۪يمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ
وَلَا تُخْسِرُوا الْم۪يزَانَ ﴿٩﴾ وَالْاَرْضَ وَضَعَهَا لِلْاَنَامِۙ ﴿١٠﴾ ف۪يهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِۖ
﴿١١﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُۚ ﴿١٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ
صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِۙ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَٓانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍۚ ﴿١٥﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

7-8. (Allah) göğü yükseltmiş ve dengeyi bozmayasınız diye (oraya) bir denge koymuştur.[1]

9. Ölçüyü adaletle yerine getirin ve eksik tartmayın![2]

10. (Allah) yeri canlılar için (uygun halde) yaratmıştır.

11-12. Orada meyveler, salkımlı hurma ağaçları, yapraklı taneler ve güzel kokulu bitkiler vardır.

13. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki![3]

14. (Allah) insanı, pişmiş çamur gibi ses çıkaran bir balçıktan yarattı.

15. Cinleri de ateşten bir karışımdan yarattı.[4]

16. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

Surenin 17-30. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudretine dair çeşitli örnekler verilmektedir ve her mesaj grubunun ardından nimetlerin yalanlanmaması gerektiği hatırlatılmaktadır.

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:8; Furkân 25:2; Kamer 54:49; A'lâ 87:2-3. Bu ayetlerde evrendeki denge ve adaletin toplumsal hayatta da devam ettirilmesi gerektiğine, varlıkları yaratanın tevhidine yani tekliğine uygun olarak hayatta azgınlık ve taşkınlıktan kaçınılmasına özen gösterilmesine dikkat çekilmektedir.

2 Benzer mesajlar: En'âm 6:152; A'râf 7:85; Hûd 11:85; İsrâ 17:35; Şu'arâ 26:181-183.

3 Surede 31 kez tekrarlanmakta olan bu ifade kalıbıyla, insan aklına ve tasavvuruna hitap edilerek verilen örnekler üzerinde muhataplar aklı selim bir düşünüşe davet edilmekte; aksini düşünen ve savunanlara "bütün bunlar nimettir ve nimetin kaynağı Yüce Allah'tır" mesajıyla ayetteki örnekler üzerinden esaslı cevaplar verilmektedir. Ayetteki "siz" kalıbından maksadın "cinler ve insanlar" olduğu iddia edilmektedir. Bunu savunanların delili yine Rahmân 55:33. ayetteki "ey insan ve cinler topluluğu" ifadesi, 14 ve 15. ayetlerde yer alan "insanların ve cinlerin yaratılışı"nın gündeme getirilmesi ve 31. ayetteki "iki ağırlık sahipleri" ifadesidir. Söylenmek istenen şudur: "Ey cin ve insan topluluğu, bütün bu nimetlerin Allah'tan başkasına ait olduğunu nasıl savunur, onların Allah'tan olmadığını nasıl iddia edersiniz?"

4 Bu ayette cinlerin insanlardan ayrı bir tür olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ
﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ
وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَاٰتُ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ
﴿٢٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ
وَالْاِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ
هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

17. (Allah) iki doğunun da Rabbidir, iki batının da Rabbidir.[1]
18. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
19. (Allah) iki denizi salmıştır; birbirlerine kavuşurlar.
20. Aralarında bir engel vardır; birbirine karışmazlar.[2]
21. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
22. İkisinden de inci ve mercan çıkar.
23. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
24. Denizde (akıp giden), dağlar gibi büyük gemiler de yalnızca O'na aittir.
25. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
26. Oradaki (dünyadaki) herkes fanidir.
27. Rabbinin yücelik ve cömertlik sahibi (olan) yüzü (zatı) sonsuz olacaktır.[3]
28. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
29. Göklerde ve yerdeki herkes O'ndan ister. O, her gün (her an) bir iştedir.[4]
30. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

1 Bu ifadenin tekil olanları da (Bakara 2:115, 142, 177, 258; Şu'arâ 26:28; Me'âric 70:40), çoğul olanları da Sâffât 37:5; Me'âric 70:40) vardır. Buradaki "iki doğu ve iki batı" ifadesi "Güneşin ve ayın doğması ve batması" olabileceği gibi Yüce Allah'ın bütün yaratılanların sahibi olduğu da vurgulanıyor olabilir. "İki doğunun ve iki batının Rabbi" ifadelerinde, Yüce Allah'ın cinlerin ve insanların alemlerine/evrenlerine hükmetmekte olduğu da ifade edilmiş olabilir.

2 Benzer mesajlar: Furkân 25:53; Neml 27:61.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "(Sadece) Rabbinin *celal* (yücelik) ve *ikram* (cömertlik) sahibi yüzü (zatı) baki kalacaktır"; "(Sadece) *celal* (yücelik) ve *ikram* (cömertlik) sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır."

4 Bu cümle Yüce Allah'ın her şeyi yaratıp bitirdiğinin değil, Nahl 16:8'de belirtildiği gibi her an yaratmaya devam ettiğinin apaçık delilidir.

سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَا الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ
اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُواۜ لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَٓاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذَنْبِه۪ٓ اِنْسٌ وَلَا جَٓانٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

Surenin 31-45. ayetlerinde mahşerdeki yargılama ile cin ve insan topluluklarıyla gerçekleşecek diyaloglar ele alınmaktadır.

31. Ey iki ağırlık sahipleri (cinler ve insanlar)! İleride size yöneleceğiz.
32. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
33. Ey cin ve insan topluluğu! Göklerin ve yerin sınırlarından geçip gitmeye gücünüz yetiyorsa geçip gidin! (Allah'ın ikram edeceği) büyük bir güç olmadan geçip gidemezsiniz.[1]
34. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
35. Üzerinize ateşten bir alev ve bir duman gönderilir ve (hiçbir yerden) yardım da alamazsınız.
36. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
37. Gök yarılıp da yağ gibi kırmızı gül (rengini) aldığı zaman (haliniz nasıl olacak)![2]
38. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
39. İşte o gün kişinin günahından, (başka) hiçbir insan ve cin sorumlu tutulmayacaktır.[3]
40. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

1 Bu ayette Yüce Allah'ın mülkünden ve mahşerdeki hesaptan kaçmanın mümkün olmadığı belirtilmektedir. İnsanlar, cinler ve bütün mahlukat Yüce Allah'ın yaratıp inşa ettiği kainata/evrene mahkûmdur. Yani hiçbir varlığın O'nun izni ve vereceği bir güç olmadan bunu başarması mümkün değildir. Uzayda da her nereye giderse gitsin, O'nun hakimiyeti ve gözetimi altındadır.

2 Bu ayet Son Saat'te değil de mahşerde göğün alacağı rengi ifade etse gerektir. Zira "işte o gün" ifadesinin yer aldığı 39. ayet bunun delilidir.

3 Bu ayet Kehf 18:105 ve Kasas 28:78. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "İşte o gün ne bir insana ne de bir cine günahları sorulur." Zira Yüce Allah zaten bütün günahları bilmektedir. Kullar sorgulamada bilgilendirilecek ve "ne yaptıkları" değil, günah olan bu davranışları "niçin" yaptıkları sorulacaktır. Çünkü yapıp edilen şeylerin kaydedildiği amel defterleri de zaten önlerinde olacaktır.

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاص۪ي وَالْاَقْدَامِۚ ﴿٤١﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٤٢﴾ هٰذِه۪ جَهَنَّمُ الَّت۪ي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَۢ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَم۪يمٍ اٰنٍۚ ﴿٤٤﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ جَنَّتَانِۚ ﴿٤٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾
ذَوَاتَٓا اَفْنَانٍۚ ﴿٤٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ ف۪يهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِۚ ﴿٥٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ ف۪يهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِۚ ﴿٥٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾

41. Suçlular yüzlerinden tanınacaktır; perçemlerinden[1] ve ayaklarından alınacak (yakalanacak)lardır.
42. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
43. İşte bu, suçluların yalanladığı cehennemdir.[2]
44. Onlar onunla (cehennemle) kaynar su arasında gidip geleceklerdir.
45. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

Surenin 46-61. ayetlerinde iki cennete, oraya gidecek olanların özelliklerine dair bilgiler verilmektedir.

46. Rabbinin makamın(da yargılanmak)tan korkanlara iki cennet vardır.
47. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
48. (İki cennet de) rengârenktir.
49. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
50. İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır.
51. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
52. İkisinde de her türlü meyveden çiftler vardır.
53. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

1 Bu ayet Hûd 11:56 ve 'Alak 96:15-16. ayetlerle birlikte okunmalıdır. "Perçeminden yakalamak" ifadesi insanın karar verme merkezinin beynin ön kısmı olduğuna açıkça işarettir. Frontal lob ya da "Ön Lob" beynin ön tarafında yerleşimli, bilinçli düşünmeden sorumlu olan beyin bölgesidir. Kim bilir, bu bölge belki de ahiret sorgusunda insanın bütün yapıp etmelerinin ve kararlarının kaynağı olması sebebiyle bir şahit ve delil olarak insanın kendisine sunulacak ya da gösterilecektir.

2 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Mülk 67:27; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى فُرُشٍ بَطَٓائِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍۜ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِۙ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّۚ ﴿٥٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِۚ ﴿٥٧﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُۚ ﴿٥٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَٓاءُ
الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُۚ ﴿٦٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِۚ ﴿٦٢﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۙ ﴿٦٣﴾ مُدْهَٓامَّتَانِۚ ﴿٦٤﴾

54. (Cennetlikler) içleri ipek kumaştan oluşan döşeklere yaslanmış olacaklardır. İki cennetin meyveleri (cennetliklere) yakındır.[1]
55. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
56. Oralarda (cennetlerde) bakışlarını (yalnızca eşlerine) kısanlar[2] (çevirenler) var ki onlardan (cennetliklerden) önce kendilerine hiçbir insan ve cin dokunmamıştır.[3]
57. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
58. Onlar (cennetteki eşleri) yakut ve mercan gibidir.
59. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
60. İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir ki!
61. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!

Surenin 62-78. ayetlerinde farklı iki cennetin özellikleri gündeme getirilmekte, son ayette ise bütün bu sayılanların yücelik, cömertlik ve ikram sahibi Yüce Allah'ın bereketinin sonucu olduğu hatırlatılmaktadır.

62. Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.
63. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
64. (Bu cennetler) koyu yeşildir.

1 Bu cümledeki amaç, cennette oradaki nimetlere ulaşmanın kolay olacağını, herhangi bir zorluk içermeyeceğini ortaya koymaktır. Benzer mesaj: Hâkka 69:23.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:48; Sâd 38:52; Duhân 44:54; Tûr 52:20; Rahmân 55:72; Vâkı'a 56:22.

3 Bu ifade bir kez de Rahmân 55:74'te geçmektedir. Her iki ayette de amaç, cennetliklere verilecek cennet arkadaşlarının onlara özel olacağını bildirmektir. Konunun cinsellikle ilişkisini kurmak zorlama yorumlardır. Çünkü cennetliklere verilecek bütün ödüller orayı hak eden kadın-erkek herkesedir; bütün cennetlikleredir.

فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِۚ ﴿٦٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾
فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌۚ ﴿٦٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌۚ ﴿٧٠﴾
فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِۚ ﴿٧٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّۚ ﴿٧٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِۚ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى
رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍۚ ﴿٧٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي
الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

65. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
66. İkisinde de fışkırmakta olan iki kaynak vardır.
67. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
68. İkisinde de her türlü meyve, hurma ve nar vardır.
69. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
70. Oralarda (cennetlerde) güzel hayırlılar (eşler) vardır.
71. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
72. Otağlar (çadırlar) içinde (cennetliklere) özel huriler (vardır).[1]
73. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
74. Onlardan (cennetliklerden) önce kendilerine hiçbir insan ve cin dokunmamıştır.[2]
75. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
76. (Orada) yeşil çimenlere ve çok güzel yaygılara (halılara) yaslanmış bir hâlde (olacaklar)dır.
77. (O halde) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!
78. Yücelik ve cömertlik sahibi Rabbinin adı yüceler yücesidir.

1 Benzer mesaj: Sâffât 37:48; Sâd 38:52; Duhân 44:54; Tûr 52:20; Rahmân 55:56; Vâkı'a 56:22. Çeşitli ayetlerde geçen *hûr* kelimesi, *ahver* veya *havrâ* kelimelerinin çoğuludur ve cennet eşleri için kullanılmaktadır. Gözünün akı çok beyaz, siyahı da çok siyah olanlar veya kalpleri, nefisleri ve gözleri güzel olanlara denilir. Huriler de kadın-erkek bütün müslümanlara cennet ödülü olarak verilecek cennet arkadaşlarıdır. Burada cinsiyet de cinsellik de bulunmamaktadır.

2 Benzer mesaj: Rahmân 55:56.

56
VÂKI'A SURESİ

96 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 96 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki "meydana gelen olay" anlamındaki *el-Vâkıah* kelimesinden alan Vâkı'a suresi inişte 50, mushaf sırasında ise 56. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ
الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde Son Saat'ten, olayın şiddetinden, insanların üç gruba ayrılacağından ve bunların kimlerden oluşacağından söz edilmektedir.

1. O olay (Son Saat) gerçekleştiği zaman,[1]

2. Meydana gelişini yalanlayan kimse olmayacaktır.

3. (O, bazılarını) alçaltıcı, (bazılarını) yükselticidir.

4-7. Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar tamamen parçalanıp toz duman hâline geldiği, (mahşerde) siz üç eş (grup) olacağınız zaman,

8. Sağın (hayrın) halkı, ne mutlu insanlardır o sağın halkı!

1 Sözü edilen olay, vahyin indirildiği dönemde herkesin gündeminde olan ve vahyin de büyük çoğunlukla gündemde tuttuğu Son Saat ve sonrasında gerçekleşecek olan kıyamet-âhiret sürecidir. Bu olay, Son Saat'in meydana gelmesi için Sûr denen boruya ilk üfürülmeyi ifade eder. Ayetteki *izâ* edatının cevabı ise bir sonraki ayettir. Ayette geçen *el-vâkı'ah* kelimesindeki *elifl âm* takısı "Olayın bilinen, gündemde olan ve tartışılan bir olay olduğu"nu göstermekte, ayrıca "bunun gerçekleşmesinin kesinliği"ne de işaret etmektedir. Olayın tartışılmakta olduğu bilgisi Nebe' 78:1-3'te yer almakta, Yüce Allah tartışmakta oldukları şeyin "büyük haber" olduğunu, maksadın da Son Saat ve kıyamet-âhiret süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ayet tıpkı Hâkka 69:1-3'te de olduğu üzere, bir hakikatin gerçekleşeceğini ve hakkın tahakkuk edeceğini, Hâkka 69:15'te beyan edildiği gibi büyük olayın meydana gelmiş olacağını göstermektedir. Bu olay "ansızın kapıyı çalan büyük felaket" şeklinde Kârı'a suresinin de konusunu oluşturmaktadır.

وَاَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ مَٓا اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَ
﴿١١﴾ ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٣﴾ وَقَل۪يلٌ مِنَ الْاٰخِر۪ينَ ﴿١٤﴾ عَلٰى سُرُرٍ
مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُتَّكِـ۪ٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِل۪ينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِاَكْوَابٍ
وَاَبَار۪يقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَع۪ينٍ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ
﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾

9. Solun (şerrin) halkı, ne mutsuz insanlardır o solun halkı![1]

10. (Ahirette) önde olanlar, (dünyada fedakârlıkta da) önde olanlardır.[2]

Surenin 11-40. ayetlerinde mahşerdeki üç insan grubunun ikisi yani cennetlikler hakkında ve onlara sunulacak ödüllerle ilgili bilgiler verilmektedir.

11-12. Bu kişiler,[3] nimet cennetlerinde (Allah'a) yakınlaştırılanlardır.

13. Çoğu önceki (ümmet)lerdendir.

14. Birazı da sonraki (ümmet)lerdendir.

15-16. Karşılıklı olarak yaslanacakları mücevherlerle işlenmiş tahtlar üzerinde (ağırlanacaklar)dır.

17-18. Çevrelerinde, kaynağından çıkan (suyla dolu) testiler, ibrikler ve kadehler bulunan uzun ömürlü gençler dolaşır.

19. O (içtiklerinden) dolayı başları ağrıtılmaz; sarhoş da olmazlar.

20. Tercih ettikleri meyve(ler),

21. Canlarının çektiği kuş et(ler)i,

1 "Sağın halkı" ifadesi, İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi mahşerde amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler, dünyada verdikleri kulluk yeminine sadık kalanlardır; "solun halkı" ise Hâkka 69:25 ve İnşikâk 84:10'da verilen bilgiler gereği bu defterin kendilerine sol ve arka taraftan verilecek kötü kişileri tanımladığı bilinmektedir.

2 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:61. Dünya hayatında Yüce Allah'ın istediği gibi O'na tam bir güvenle teslim olanlar, inananlar, ibadet edenler ve salih amel olarak yaptıkları fedakârlıklarla her türlü hayra öncü olup önde koşanlar ahirette de önde olacaklar yani Yüce Allah'a en yakında yer alanlarla birlikte bulunacaklardır.

3 Yüce Allah, Vâkı'a suresinin 11-26. âyetlerinde mahşerdeki üç insan grubunun "ilki" yani "hakka yakınlaştırılmış olan *es-sâbikûn* adı verilen yiğitler"e mahşerde ikram edilecek çeşitli nimetlere dair bilgiler vermektedir.

وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ
فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ اِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾ وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ مَٓا اَصْحَابُ الْيَمِينِ
﴿٢٧﴾ فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَٓاءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾
وَفَاكِهَةٍ كَث۪يرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ اِنَّٓا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَٓاءً
﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا اَتْرَابًا ﴿٣٧﴾

22-24. Saklı inciler gibi güzel gözlü huriler yaptıklarının bir karşılığı olarak kendilerine (verilecektir).[1]

25-26. O (cennet)lerde "Selam, selam"dan başka bir söz de günaha sokan bir (laf) da duymazlar.[2]

27. Sağın halkı, ne mutlu insanlardır o sağın halkı![3]

28. (İşte onlar) düzgün (dalbastı) kiraz ağacında,

29. Meyveleri kat kat muz ağaçları(n)da,

30. Uzamış gölge(lik)te,

31. Çağlayarak akan sularda,

32-33. Kesilmeyen (tükenmeyen) ve engellenemeyen sayısız meyve(lik)lerde (ağırlanacaklardır).

34-37. (Uyumlu), yepyeni olarak şekillendirdiğimiz ve tamamen yeni bir yaratılışla oluşturduğumuz kabartılmış döşeklerde[4] (onlara ödüller verilecektir).

1 Benzer mesaj: Sâffât 37:48; Sâd 38:52; Duhân 44:54; Tûr 52:20; Rahmân 55:56, 72. Bu ayetlerde geçen *hûr* kelimesinin cinsiyet ve cinsellik içermesi söz konusu değildir. Çünkü huriler yani cennet arkadaşları kadın-erkek bütün cennetliklere cennet arkadaşı olarak ikram edilecektir.

2 Benzer mesajlar: Sâffât 37:47; Tûr 52:23; Nebe' 78:35.

3 Bu ifade "(Defterini) sağdan alanlara gelince ne mutlu insanlardır onlar (ne mutlu onlara)!" şeklinde de tercüme edilebilir.

4 Ayetteki *hünne* zamiri öncesindeki *furuş* kelimesine gitmektedir. Esasında bu zamir 27. ayetten itibaren başlayan pasajda "sağın halkına verilecek ödüllere de gidebilir. Sanıldığı gibi bu zamir her zaman hakiki *müennes* denen kadınlarla ilgili kullanılmamakta, dolayısıyla konunun dişi kabul edilen hurilerle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü bu çoğul zamir farklı varlıkların çoğul kullanımları için de söz konusu edilmektedir. Genelde konu hurilerle ilgili görülse de bizim kanaatimiz bunun "döşeklerle" ilgili olduğu yönündedir.

لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ مَٓا
اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ
﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا
يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ اَوَاٰبَٓاؤُ۬نَا الْاَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ اِنَّ
الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّٓالُّونَ
الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِؤُ۫نَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾

38-40. (Bütün bunlar) bir bölümü önceki (ümmet)lerden, bir bölümü de sonrakilerden oluşan sağın halkı içindir.

Surenin 41-56. ayetlerinde cehennemlikler hakkında ve onlara sunulacak sonla ilgili çarpıcı bilgiler verilmektedir.

41. Solun halkı, ne mutsuz insanlardır o solun halkı![1]

42-44. (Onlar) içlerine işleyen bir ateş ve kaynar su ile serinliği de rahatlatması da olmayan zifiri bir karanlığın içinde olacaklardır.

45. Şüphesiz ki onlar bundan önce (dünyada) şımartılmışlardı.

46. Büyük günahı (şirki) işlemekte ısrar ediyorlar.

47-48. Şöyle diyorlardı: "Hem biz hem de önceki atalarımız, ölüp toprak ve kemik hâline geldikten sonra (yeniden) diriltilecekmişiz, öyle mi?"[2]

49. De ki: "Hem öncekiler (atalarınız) hem de sonrakiler,

50. Bilinen bir günün belirlenen vaktinde mutlaka toplanacaksınız."[3]

51. Sonra siz ey yalancı sapkınlar!

52-53. Elbette zakkum ağacından[4] yiyenler ve karınlar(ını) ondan dolduranlar (olacaksınız).

1 Bu ifade "(Defterini) soldan alanlara gelince ne mutsuz insanlardır onlar (yazıklar olsun onlara)!" şeklinde de tercüme edilebilir.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Teğâbun 64:7; Nâzi'ât 79:11.

3 Benzer mesajlar: Yâsîn 36:32; Sâffât 37:17-18.

4 Zakkum ağacıyla ilgili bkz. Sâffât 37:62.

فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾
نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُٓ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ
﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلٰٓى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ
ف۪ي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُو۫لٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ
﴿٦٣﴾ ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُٓ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾
اِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ اَفَرَاَيْتُمُ الْمَٓاءَ الَّذ۪ي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾

54-55. Üzerine (bir) de susamış develer(in su içişi) gibi insanın içine işleyen kaynar sudan içeceksiniz.

56. Hesap gününde onların ağırlanması(!) böyle (olacak)tır!

Surenin 57-74. ayetlerinde insanın yaratılışı, tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, yağmurun yağdırılması ve ateşin yaratılması konularındaki tek otoritenin Yüce Allah olduğu ifade edilmektedir.

57. Sizi biz yaratmıştık. (Gerçekleri) onaylamanız gerekmez miydi?

58. Atmakta olduğunuz meniyi (spermi) hiç düşündünüz mü?

59. Onu siz mi yaratıyorsunuz; yoksa yaratanlar biz miyiz?

60-61. Aranızda ölümü belirleyen biziz. Sizi, benzerlerinizle değiştirmemiz ve yine sizi bilemeyeceğiniz şekilde (ahirette) yeniden yaratmamızda kimse bizim önümüze geçemez.

62. Üstelik ilk yaratılışı biliyorsunuz.[1] (Buna rağmen gerçeği) hatırlamanız gerekmez mi?

63. Ektiğinizi (tohumu) düşündünüz mü hiç?

64. Onu siz mi yetiştiriyorsunuz; yoksa yetiştiren biz miyiz?

65-67. Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da "Şüphesiz ki borçlandık (zarardayız); dahası biz (üründen) mahrum bırakıldık!" diyerek şaşar kalırdınız.[2]

68. İçmekte olduğunuz suyu düşündünüz mü hiç?

1 Yüce Allah'ın yaratma işleminde yorulmamasıyla ilgili benzer mesajlar: Lokmân 31:28; Ahkâf 46:33; Kâf 50:15, 38.

2 Benzer mesaj: Kalem 68:27.

ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧٠﴾ اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّتٖي تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ شَجَرَتَهَٓا اَمْ نَحْنُ الْمُنْشِؤُ۫نَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ
جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوٖينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظٖيمِ ﴿٧٤﴾ فَلَٓا اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ
النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظٖيمٌ ﴿٧٦﴾ اِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرٖيمٌ ﴿٧٧﴾

69. Onu bulutlardan siz mi indirdiniz; yoksa indirenler biz miyiz?
70. Dileseydik onu da tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?
71. Tutuşturmakta olduğunuz ateşi hiç düşündünüz mü?
72. Onun ağacını siz mi yetiştirdiniz; yoksa oluşturanlar biz miyiz?
73. İşte, biz onu (ağacı, gerçeğin) hatırlatması ve ihtiyacı olanlar için geçimlik yaptık.
74. Yüce Rabbinin adını *tesbih* et (yücelt)![1]

Surenin 75-96. ayetlerinde vahyin değeri ile ölüm anı ve sonrasında yaşanacaklardan bahsedilmektedir.

75. Hayır! *Nücûm*'un yerlerine[2] yemin ederim.[3]
76. Bilirseniz şüphesiz ki o büyük bir yemindir.
77. Şüphesiz ki o değerli bir Kur'an'dır.

1 Benzer mesajlar: Vâkı'a 56:96; Hâkka 69:52.

2 Burada yemine konu olan şeyler, bağlamla ilişkilendirilmeyerek genellikle "yıldızların yörüngeleri, yıldızların yerleri" vs. şeklinde "yıldızlar"la ilişkili olarak kabul edilse de metnin devam eden kısmı Kur'an'la ilgili olduğu için, Necm 53:1'de olduğu gibi kastedilen mesajı "vahyin peyderpey indirilişi", "peyderpey indirilen bölümleri", "yazıldığı malzemeler", "yerleştiği gönüller" şeklinde anlamak daha doğru olsa gerektir. Nitekim *en-necm* kelimesini özelde "Kur'an vahyi" olarak kabul edersek, çoğul olarak *en-nücûm* kelimesi de "indirilen bütün vahiyler" şeklinde yorumlanabilir. O zaman maksat "vahyin indirildiği gönüller", "vahyin yer ettiği kalpler" şeklinde başta Hz. Peygamber'in olmak üzere bütün peygamberlerin kalpleridir diyebiliriz. Bu arada indirilmiş vahyi kendi kalbine, kendi gönlüne indiren yiğitlere de burada dolaylı bir göndermenin yapıldığı söylenebilir. Gerçeği elbette Yüce Allah bilir. Farklı görüşler için bk. Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XVII, 204; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXIX, 188.

3 *Lâ uksimü* ifadesi hakkında dört tercüme ihtimali vardır: 1. Kesinlikle yemin ederim ki. 2. (İş o kadar açık ki) yemin bile etmem. 3. Hayır, iş, sizin zannettiğiniz gibi değil, yemin ederim ki. 4. Yemin ederim ki. Kur'an'da sekiz kez geçen bu yemin ifadeleri için bkz. Vâkı'a 56:75; Hâkka 69:38; Me'âric 70:40; Kıyâmet 75:1, 2; Tekvîr 81:15; İnşikâk 84:16; Beled 90:1.

فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾
اَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ اَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَٓا اِذَا بَلَغَتِ
الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ
﴿٨٥﴾ فَلَوْلَٓا اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَٓا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَاَمَّٓا اِنْ كَانَ مِنَ
الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾

78. Saklı bir kitaptadır.
79. Ona arındırılmış (melek)lerin dışında kimse dokunamaz.[1]
80. Âlemlerin Rabbinden indir(il)medir.
81. Siz bu sözü mü küçümsüyorsunuz?
82. Rızkınızı yalanlamaya (mı) dönüştürüyorsunuz?[2]
83. Peki (ya can) boğaza dayandığı zaman (haliniz nasıl olacak)!
84. O zaman siz (ölmekte olan kişiye) bakar durursunuz.
85. Biz ona sizden daha yakınız fakat siz göremezsiniz.[3]
86-87. Mademki hesaba çekilmeyeceksiniz,[4] doğruysanız (ölmekte olanı geri) döndürsenize!
88-89. (Ölen kişi Allah'a) yakınlaştırılanlardan ise ona rahatlık, güzel rızık ve nimet cenneti vardır.

1 Buradaki mesaj Yüce Allah'ın katındaki saklı kitaba Yüce Allah'a yakınlaştırılmış meleklerden başkasının dokunamayacağı, ulaşamayacağı, müdahale edemeyeceği gerçeğine dikkat çekmeyle ilgilidir. Konunun, mevcut hâliyle eldeki mushafa abdestsizlerin dokunamayacağı şeklindeki bir yasakla ilişkisi yoktur. Kur'an, kendisine dokunulsun diye indirilmiş bir kitaptır; ona abdestli dokunmak ise bir saygı göstergesidir; hüküm değildir. Kur'an'ın okunması açısından tek şartın Nahl 16:98. ayette olduğu gibi kovulmuş şeytandan (zihnin içindeki vesveselerden, şüphelerden, kötü düşüncelerden temizlenip) Yüce Allah'a sığınmaktır; yani istiâzedir.

2 Bu ayette Kur'an'ı/vahyi yalanlamayı bir alışkanlık ve görev haline dönüştüren müşriklere ve inkârcılara bir eleştiri yapılmaktadır. Müşriklere sanki şöyle bir hitap söz konudur: "Kur'an'dan rızkınız, nasibiniz sadece onu yalanlamaktan mı ibaret olacak?"

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:186; Enfâl 8:24; Hûd 11:61; Kâf 50:16; Mücâdele 58:7.

4 Ayetteki *ğayra medînîne* ifadesi "yalanlamanın cezasını çekmemek", "cezalandırılmamak", "bağımlı olmamak", "borçlu olmamak" gibi anlamlara gelmektedir. Bu ifade aslında "eğer mahşerde hesaba çekilmeyecekseniz, bu inançsızlığınızın cezasını çekmeyecekseniz" demektir.

وَاَمَّٓا اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَم۪ينِۙ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَم۪ينِ ﴿٩١﴾ وَاَمَّٓا اِنْ كَانَ
مِنَ الْمُكَذِّب۪ينَ الضَّٓالّ۪ينَۙ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَم۪يمٍۙ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَح۪يمٍ ﴿٩٤﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ
الْيَق۪ينِۚ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظ۪يمِ ﴿٩٦﴾

90-91. Sağın halkından ise (kendisine) "Sana (senin gibi olan) sağın halkından selam olsun!" (denecektir).

92-94. Sapkınlık yapan, yalanlayanlardan ise ona da kaynar sudan bir ziyafet(!) ve cehenneme yaslanma vardır.[1]

95. İşte bu, gerçeğin ta kendisidir.

96. Yüce Rabbinin adını *tesbih* et (yücelt)![2]

1 Burada yani Vakı'a 56:88-94. ayetlerde sözü edilen üç grup, surenin 7-10. ayetlerinde dile getirilen üç grup insanı içermekte, onların mahşerdeki durumunu ortaya koymaktadır.

2 Benzer mesajlar: Vâkı'a 56:74; Hâkka 69:52.

57

HADÎD SURESİ

❀ 29 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 29 ayetten oluşan, adını 25. ayette geçen ve "demir" anlamındaki *el-hadîd* kelimesinden alan Hadîd suresi inişte 96, mushaf sırasında ise 57. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
يُحْي۪ي وَيُم۪يتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-6. ayetlerinde her şeyin Yüce Allah'ı tesbih ettiği, Allah'ın evreni altı aşamada yarattığı, eşsiz bir kudreti elinde bulundurduğu dile getirilmektedir.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı *tesbih* etmektedir (yüceltmektedir).[1] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

2. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca O'na aittir. Diriltir, öldürür. O her şeye gücü yetendir.

1 Kur'an'da "Göklerde ve yeryüzünde ne varsa Allah'ı tesbih etmektedir." ifadesi, *sebbeha* lafzıyla (Hadîd 57:1; Haşr 59:1; Saff 61:1) üç ayette ve *yüsebbihu* lafzıyla da iki ayette geçer (Cum'a 62:1; Teğâbun 64:1). Ayrıca "Göklerde ve yerdeki tüm varlıkların ve havada sürüler halindeki kuşların (kulluklarının bir gereği olarak) Allah'ın sınırsız kudret ve yüceliğini dile getirdiklerini görmüyor musun? Bu varlıkların tümü, Allah'a nasıl dua edeceğini, O'nu nasıl tesbih edeceğini bilir. Allah da onların ne yaptıklarını bilir" (Nûr 24:41) ve "Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O'nu tesbih eder. Evrendeki her varlık, O'nu överek tesbih eder, fakat siz bu varlıkların tesbihlerini anlayamazsınız. Hiç kuşkusuz O, kullarına karşı çok müsamahalıdır (ceza vermekte acele etmez), çok bağışlayandır." (İsrâ 17:44) ayetlerinde insan dışında var edilen diğer canlı (hayvan) ve cansız (madde) varlıkların dualarının kendi yaratılış fıtratlarının gereğini yerine getirmek üzere Yüce Allah'ı tesbih ettikleri, bu tesbihin insan tarafından anlaşılamayacağı belirtilmektedir.

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿٣﴾

3. O ilktir,[1] sondur;[2] apaçıktır,[3] içkindir.[4] O her şeyi bilendir.[5]

1 Yüce Allah *el-evveldir*; yani her şeyden öncedir, başlangıcı yoktur, her şeyin ilkidir. Varlıkların hepsinin başlangıcını O var etmiştir, hepsinin varlığını O ortaya çıkarmıştır. O vardı ve O'nunla beraber başka hiçbir şey yoktu. Yüce Allah'ın hâlık yani her şeyi yaratan oluşu bu sıfatının sonucudur. Önceki ayette de belirtildiği gibi hayat veren O'dur; çünkü *el-evvel* olan ve kadîm olan O'dur; kıdem sıfatı sadece ve sadece Yüce Allah'a aittir.

2 Yüce Allah *el-âhırdır*; yani var edilen her şey yok edildikten sonra *bâkî* kalacak olan sadece O'dur; O'nunla birlikte başka varlıklar *bâkî* olmayacaktır. Bir anlamda başlangıcında nasıl ki sadece O var idi ve başka hiçbir şey yok idiyse sonuçta da her bir şey varlığını kaybedecek, sadece ve sadece Yüce Allah kalacaktır. Kasas 28:88 ve Rahmân 55:26-27'de de verilmek istenen mesaj budur. Mahlûkatın muhatap olacak ahiret hayatının ebedî oluşuyla verilmek istenen mesajı da bu sıfat ışığında anlamalıyız. Önceki ayette belirtildiği üzere, "öldüren" de Yüce Allah olduğuna göre her şeyin sonrasına kalacak olan da O'dur. Ebedîlik kavramı mahlûkat için kullanılır, Yüce Allah için kullanılmaz. Mahşer hayatı, bu çerçevede cennet ve cehennem elbette ebedidir; ancak onların ebediliği Yüce Allah'ın el-âhır oluşuyla yani bâkî sıfatıyla karıştırılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki bekâ sıfatı tıpkı kıdem sıfatı gibi sadece Yüce Allah'a aittir.

3 Yüce Allah *ez-zâhirdir;* yani varlığı her bir eserinde görünen zât O'dur. Her bir mahlûk, kendisini yaratanı gösterir. Her ne ortaya çıkmışsa O'nun sayesinde ortaya çıkmış ve görünür olmuştur. Mahlûkun görünmesi onu yaratanı işaret eder. Yüce Allah'ın *ez-zâhir* oluşu, âyetin sonuyla anlam ilişkisi kurularak zâhirde yani açıkta ve görünürde olan her bir şeyden haberdar oluşunu da ifade edebilir.

4 Yüce Allah *el-bâtındır;* yani açık, eserlerinde görünüyor olmasının yanında görünen şeylerin O olduğu da sanılmamalıdır; çünkü Yüce Allah aynı zamanda bâtındır da yani görülemezdir. Duygularla hissedilmeyip hayal ile de algılanamaz. Varlığının hakikati akılların idrak ve kavrayışına sığmaktan münezzehtir. Yüce Allah'ın *el-bâtın* oluşu da önceki sıfatta olduğu gibi, âyetin sonuyla anlam ilişkisi kurularak bâtında yani gizlide olan her bir şeyden haberdar oluşunu da ifade edebilir.

5 Bu ayet hakkında kısaca şu değerlendirmeyi yapabiliriz: Yüce Allah el-bâtındır; yani açık, eserlerinde görünüyor olmasının yanında görünen şeylerin O olduğu da sanılmamalıdır; çünkü Yüce Allah aynı zamanda bâtındır da yani görülemezdir. Duygularla hissedilmeyip hayal ile de algılanamaz. Varlığının hakikati akılların idrak ve kavrayışına sığmaktan münezzehtir. Yüce Allah'ın el-bâtın oluşu da önceki sıfatta olduğu gibi, ayetin sonuyla anlam ilişkisi kurularak bâtında yani gizlide olan her bir şeyden haberdar oluşunu da ifade edebilir.

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۜ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي
الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَاۜ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْۜ وَاللّٰهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ الَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِۜ وَهُوَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾ اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَاَنْفِقُوا
مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَف۪ينَ ف۪يهِۜ فَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَب۪يرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا
تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۚ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ م۪يثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٨﴾

4. O, gökleri ve yeri altı günde (dönemde) yaratandır;[1] sonra da *arşa istiva* edendir.[2] Yerin içine gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir.[3] Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir.[4] Allah yaptıklarınızı görendir.

5. Göklerin ve yerin otoritesi yalnızca O'na aittir. Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülecektir.

6. Geceyi gündüzün içine koyuyor, gündüzü de gecenin içine koyuyor.[5] O göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

Surenin 7-15. ayetlerinde müslümanların güven sorunu yaşadıkları, emir ve yasaklara itibar etmeleri gerektiği ve mahşer şartlarında müminlerle münafıkların yaşayacağı bazı olaylar ele alınmaktadır.

7. Allah'a ve Elçisine inanıp güvenin! Sizi, kendisinde yetkili kıldığı şeylerden (mallardan) *infak* edin (verin)! Sizden (Allah'a ve elçisine) güvenenler ve *infak* edenler (verenler) için büyük ödül vardır.[6]

8. Elçi sizi Rabbinize inanıp güvenmeye çağırdığı hâlde niçin Allah'a inanıp güvenmiyorsunuz?[7] İnanıyorsanız o (Elçi), sizden kesin bir söz de almıştı.

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:54; Yûnus 10:3; Hûd 11:7; Ra'd 13:2; Furkân 25:59; Secde 32:4; Kâf 50:38. "Kuran'da geçen *yevm/eyyâm* kelimesinin dönem anlamına geldiğini, 24 saatlik bir dönem olan Dünya gününü de ifade eden bu kelimenin aynı zamanda başka uzunluktaki dönemleri ifade ettiğini anlamak, Kuran'daki "altı dönemde (*yevm/eyyâm*)" yaratılışı ifade eden ayetleri anlamak açısından da önemlidir. Evrenimiz gerçekten de farklı dönemlerden geçerek bugünkü haline gelmiştir. Evrenin başlangıcında önce yer çekimi kuvveti sonra diğer kuvvetler birbirlerinden ayrıldı, sonra Higgs parçacığı maddeye kütle verdi. Başlangıçtaki çok yüksek sıcaklıkta elektronlar, kuarklar bir aradaydı, sonra soğumayla kuarklar proton ve nötronları, sonra atomları oluşturdular, sonra çekim gücünün etkisiyle hidrojen ve helyum gazları bir araya gelerek bugünkü galaksilerin temeli atıldı, daha sonra yıldızların doğum ve ölüm ve yeni yıldızların doğum süreçleriyle bugünlere geldik.

Daha birçok detayı olan bu süreçler bugüne gelişimizde yaşanan farklı dönemlerdir. Eski Mısır, Çin, Hint uygarlıklarının evren hakkındaki görüşlerini inceleyelim. Kimisi evreni kaplumbağaların sırtına oturtmuş, kimisi evren sonsuzdan beri varmış gibi açıklamalarda bulunmuştur. Fakat evrenin değişik devirlerden geçip oluştuğu gibi önemli bir noktanın altını çizmemişlerdir. Kuran'ın böyle önemli bir noktaya işaret etmesi önemlidir. "Altı dönemin" tam olarak nasıl bölünebileceği tartışılabilir ama evrenin hem ezeli olmadığı hem bir anda bugünkü yapısıyla ortaya çıkmadığı hem de farklı dönemlerden geçerek bugüne geldiği, tartışılmaz olarak kabul edilmektedir." (Caner Taslaman, *Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı*, s. 65-66; Taslaman, *Neden Müslümanım?* s. 58).

2 *Arşa istivâ* ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A'râf 7:54.

3 Benzer mesaj: Sebe' 34:2. Yüce Allah kâinatta ne tür mahlûk varsa hepsinin ne halde olduğunu çok iyi bildiğini beyan etmektedir. Bu bağlamda önce toprağın içine giren ve oradan çıkan şeyler her ne ise hepsini bildiğini haber vermektedir. Yere giren ve sonrasında oradan çıkan maddi ve manevi bütün oluşumlar burada söz konusu edilmektedir. Örnek olarak söylemek gerekirse, yağmur, kar, dolu, ekilen tohumlar, çıkan bitkiler, madenler, petrol, kömür, gaz, buhar, koku, sıcaklık, soğukluk, eski medeniyetlere ait kalıntılar, hayvan ve insan cesetleri, bütün besin kaynakları, insanların ümitleri, ihtirasları, inen vahiy, çıkan dua, doğum, ölüm ve yeniden diriltilmeyi içeren her türlü hakikat bu çerçevede düşünülmelidir. "Gökten yani yükseklerden inen şeyler"le ilgili olarak, maddi ve manevi anlamda yağmur, dolu, kar, yıldırım, rüzgâr, aydınlık, karanlık, vahiy, sıkıntı, nimet vs. şeyler zikredilmektedir. "Göğe yükselen veya çıkan şeyler" bağlamında buharlar, gazlar, çeşitli güçler, melekler, ruhlar, dualar, ameller vs. akla gelen-gelmeyen, hissedilen-hissedilmeyen, görünen-görünmeyen, bilinen-bilinemeyen her türlü şey ayette söz konusu ediliyor demektir. "Göğe yükselenler"le ilgili olarak dualar ve ameller görüşü Fâtır 35:10'dan da destek aldığı gibi "gökten gelen rızıklar" ifadesi de Zâriyât 51:22'den destek alır. Bu yönüyle son yorumların diğerlerine göre daha öncelikli kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

4 Benzer mesaj: Mücâdele 58:7. Yüce Allah her daim bizimle beraberdir. Eğer insan Yüce Allah'ı yanında hissetmiyorsa, bu onun Yüce Allah'a olan güveninde (imanında) ve duyarlılığında (takvasında) bir sorun olduğunu gösterir. Sevr mağarasında Hz. Peygamber Hz. Ebubekir'e "üzülme, Allah bizimle beraberdir" derken (Tevbe 9:40) işte bu güven ve duyarlılığa sahipti.

5 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:27; Hacc 22:61; Lokmân 31:29; Fâtır 35:13.

6 Ayette iman-infak ilişkisine dikkat çekilmekte ve bu şekilde davrananlara büyük bir ödülün vaat edildiği bildirilmektedir. Zira iman kalpte tasdik ise infak da bunu eyleme/amele dökmek demektir. Yani seven, sevdiğine, sevdiğini gösterir; sözde değil özde iman ve eylemdir aslolan.

7 Sahâbîler Hz. Muhammed'e itaat etme, zorluk ve kolaylık durumunda nafaka verme, iyiliği emredip kötülükten sakındırma ve kınayanın kınamasından korkmayarak Yüce Allah ile ilgili söz söyleme konusunda bîat etmişlerdi. Bir önceki cümleye bakıldığında Hz. Muhammed'in muhataplarını Yüce Allah'a inanıp güvenmeleri konusunda davet etmekte olduğundan söz edildiği için, burada kendilerinden söz alan kişinin de Hz. Muhammed olması gerekmektedir.

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ
لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا
يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ
وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنٰى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذٰلِكَ هُوَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

9. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için[1] kuluna (Elçiye) apaçık ayetler indiren O'dur. Şüphesiz ki Allah size çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

10. Size ne oluyor da Allah yolunda *infak* etmiyorsunuz (vermiyorsunuz)? (Oysa) göklerin ve yerin mirası, yalnızca Allah'a aittir.[2] İçinizden zaferden önce *infak* eden (veren) ve savaşan(lar, diğerleriyle) eşit değildir. Onların derecesi, sonradan *infak* edenlerden (verenlerden) ve savaşanlardan daha üstündür. Allah hepsine en güzel olanı (cenneti) vadetmiştir.[3] Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

11. Kim Allah'a güzel bir borç verirse[4] (Allah) da karşılığını ona kat kat verir; onun için değerli bir ödül de vardır.

12. Mümin erkeklerle mümin kadınları, (kendilerini aydınlatan) *nûr*larının (ışıklarının) önlerinde ve sağlarında koşarken gördüğün günde, (onlara) "Bugün müjdeniz, içlerinde *ebedî* kalıcılar olarak (kalacağınız), altlarından ırmaklar akan cennetlerdir." (denecektir). Asıl büyük kurtuluş işte budur!

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Mâide 5:16; İbrâhîm 14:1; Ahzâb 33:43; Talâk 65:11.

2 Bir kez de Âl-i İmrân 3:180'de geçen bu ifadede Allah yolunda infak etme sorunu yaşayanlara çok önemli bir uyarıda bulunulmakta, insan hayatının geçiciliği vurgulanmakta, sonuçta her bir şeyin Yüce Allah'a kalacağı, göklerin ve yerin gerçek mirasçısının Allah olduğu vurgulanarak Allah'ın verdiği imkanları O'nun rızası ve emri doğrultusunda harcamanın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Benzer mesajlar: Hicr 15:23; Enbiyâ' 21:89.

3 Fedakârlık yapanların hak edişleri duruma göre farklı olduğu için onların gideceği cennetler de birbirinden farklı olacaktır. Ancak hepsi de cennete gidecektir.

4 *Kard-ı hasen* kavramı "güzel borç" anlamında Yüce Allah'a verilen yani karşılığı sadece O'ndan beklenen yardım demektir. Bu kavram için ayrıca bkz. Bakara 2:245; Mâide 5:12; Hadîd 57:18; Teğâbun 64:17; Müzzemmil 73:20.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قٖيلَ ارْجِعُوا
وَرَآءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فٖيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ
الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ
وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ
وَلَا مِنَ الَّذٖينَ كَفَرُوا مَأْوٰيكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلٰيكُمْ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿١٥﴾

13. Münafık erkeklerle münafık kadınların müminlere "Bizi bekleyin, *nûr*unuzdan (ışığınızdan) bir parça *nûr* (ışık) alalım." diyeceği günde (kendilerine) "Arkanıza dönün de (orada) bir *nûr* (ışık) arayın!" denecektir. Onların arasına içinde merhamet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilmiş (olacak)tır.[1]

14. (Münafıklar) onlara (müminlere) "Biz sizinle birlikte değil miydik?" diye seslenecekleridir. (Müminler de) şöyle diyeceklerdir: "Evet ancak siz kendinizi fitneye soktunuz, beklediniz, şüpheye düştünüz ve Allah'ın emri (ölüm) gelip çatıncaya kadar kuruntular sizi aldattı; o çok aldatan (şeytan) sizi Allah ile aldattı."[2]

15. Bugün artık sizden (münafıklardan) da kâfir olanlardan da fidye kabul edilmez.[3] Barınağınız ateştir. Size layık olan[4] odur. Ne kötü varış yeridir (orası)!

1 Burada konu, mahşerde cehennemliklerin cennetliklerden bazı isteklerde bulunacakları, ancak bu isteklerin gerçekleşmesinin mümkün olmayacağıyla ilgili olarak bu dünyada durumunu bizim bilemeyeceğimiz "kapısı olan bir sur" örneğiyle dile getirilmektedir. Yani inkârcılar ve inkârcılıkta kararlılık gösterip o şekilde ölenler, içinde müminlerin bulunduğu merhamet ve rahmet evine yani cennete giremeyeceklerdir.

2 Benzer mesaj: Câsiye 45:35. Dünya hayatında Yüce Allah'ı hesaba katmayanlar ya da dünyanın süsüne, parıltısına, şaşaasına ve debdebesine kapılarak "Allah yokmuş gibi yaşayanlar" ahirette acı bir sonla karşılaşacaklardır. "Kişi sevdiğiyle beraberdir" (Buhârî, Edeb, 96) buyuran Hz. Peygamber'in ne demek istediğini bu ayetten anlamak mümkündür. Bu dünyada Allah ve Resulü ile olanlar ahirette de onlarla olur; şeytanlarıyla birlikte olanlar ise şeytanlarla haşrolur.

3 Mahşerde inkârcılardan hiçbir şekilde fidye kabul edilmeyeceğiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Me'âric 70:11-14.

4 Burada geçen *mevlâ* ifadesi "efendi", "yardımcı", "işlerimizi çekip çeviren", "sahip", "mâlik", "dost", "koruyucu" gibi manalar içermektedir. Bu kelime çeşitli âyetlerde geçmekte ve dört ayetteki kullanım hariç hepsinde de Yüce Allah için kullanılmaktadır. Nahl 16:76'da "(kölenin) efendisi", Hacc 22:13'teki "kötü dost", Duhân 44:41'de "faydasız dost", Hadîd 57:15'te ise cehennemin oradakilere "dost" olması manasında kullanılmaktadır.

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذٖينَ
اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثٖيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اِعْلَمُوا
اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

Surenin 16-21. ayetlerinde fedakârların mahşerdeki ödüllerinin katlanarak kendilerine verileceği, inkârcıların azaba çarptırılacakları, dünya hayatının anlamını kaybettirecek beş şey dile getirilmektedir.

16. İman edenlerin kalplerinin Allah'ı anmaya ve (O'nun katından) inen gerçeğe (Kur'an'a) boyun eğme zamanı gelmedi mi? Onlar (müminler), daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar![1] Zira üzerinden uzun zaman geçmişti de kalpleri katılaşmıştı. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmıştı.

17. Bilin ki ölümünden sonra yeri canlandıran şüphesiz ki Allah'tır.[2] Akıl edesiniz diye ayetleri size elbette açıkladık.

1 Yüce Allah müminleri uyarmakta, bu defa vahiy ile ilişkileri noktasında kendilerine çok önemli bir hatırlatmada bulunmaktadır. Bu çerçevede iman edenlerin Yüce Allah'ın zikrine, vahye, yani Kur'an'a ve Allah'tan inmiş olan hak ve hakikatlere karşı kalplerinin huşu' içerisinde boyun bükmesinin, bir anlamda derin saygı duymasının zamanının hâlâ gelip gelmediğini sorgulamalarını istemektedir. Muhataplar müminlerdi; çünkü onların da zaman zaman kalplerinde bulutlanmalar yaşanabilir; derin saygı demek olan huşuda birtakım sıkıntılar, kırılmalar yaşanmış olabilir. İşte bu noktada huşu'unda sıkıntı yaşayanların durumlarını düzeltmeleri, huşuda devamlı olanların bu durumlarını daha da artırmaları noktasında kendilerine bir teşvik yapılmaktadır. Bkz. Enfal 8:2; Tevbe 9:99-100; Hucurat 49:14.

2 Yüce Allah müminlere yönelik olarak Allah'ın zikrine ve ilahi bilgilere karşı boyun bükmeleri ile kalpleri katılaşan kitap ehli gibi olmamaları gerektiği uyarısını yaptıktan sonra, bu defa kâinata dair hükümranlığını beyan bağlamında mutlak manada toprağı diriltenin de kendisi olduğunu ifade etmekte, gücüne ve kudretine dair bir bilgilendirmede bulunmaktadır. Burada Yüce Allah'ın kuru toprağı yağmur veya su ile diriltici gücün sahibi olduğunu hatırlatmasının muhtemel sebebi önceki ayetle bağlantılıdır. Orada kalplerin Allah'ı anması ve O'ndan gelen vahye karşı boyun bükülmesi istenmekte, ardından vahye karşı kalpleri kaskatı kesilenler gibi olunmamasından söz edilmektedir. İşte demek ki su nasıl ki ölü toprağı diriltiyorsa, vahiy de ölü gibi duran çorak gönüllere hayat verecektir. Ölü toprağı dirilten ilahi kudret ölü gibi duran kalpleri de elbette diriltebilir. Konuyla ilgili olarak Yâsîn 36:33-35'te benzer mesajlar verilmektedir. Bu ayette de geçtiği üzere, toprağa ölümün nispeti elbette mecazdır.

اِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ اِعْلَمُوٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا
لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ
نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ
وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

18. (Gerçeği) doğrulayan[1] erkeklere ve kadınlara, Allah'a güzel bir borç vermiş (olanlara)[2] (verdiklerinin karşılığı) kat kat ödenecektir; onlara değerli ödül de vardır.

19. Allah'a ve elçilerine iman edenler -evet sadece onlar- (gerçeği) çok doğrulayanlardır ve Rableri katında şahit olanlardır. (Mahşerde) onlar için ödülleri ve *nûr*ları (ışıkları) vardır. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da cehennem halkıdır.

20. Bilin ki dünya hayatı, sadece bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir övünme, mal ve çocuk sahibi olma (yarışın)dan ibarettir. (Bu hayat), tıpkı bir yağmur gibidir; (yetiştirdiği) ürünleri çiftçilerin[3] hoşuna gider. Sonra (o ekinler) kurur; sen onun sararmış olduğunu görürsün; sonra da (o ekinler) kuru bir kırıntı (çer çöp) olur.[4] Ahirette (inkârcılar için) şiddetli bir azap vardır. (Müminler için ise) Allah'ın bağışlaması ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.

1 Ayetteki iki kelime *el-musaddikîne* ve *el-musaddikâti* okunuşuna göre "doğrulayanlar" demektir. Ancak *el-mussaddikîne* ve *el-mussaddikâti* kelimeleri *tâ/te* harfiyle birlikte *el-mütesaddıkîne* ve *el-mutesaddıkâti* şeklinde "tefa"ul bâbı"ndan okuyarak anlamı "sadaka veren erkekler ve kadınlar" şeklinde yorumlayanlar da vardır.

2 Çeşitli ayetlerde geçen *kard-ı hasen* yani "güzel borç"la ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:245; Mâide 5:12; Hadîd 57:11; Teğâbun 64:17; Müzzemmil 73:20.

3 Bu ayette geçen *el-küffâr* kelimesi, tohumu toprakla örttükleri için "çiftçiler" anlamına gelmektedir. Zaten *kâfir* de fıtratındaki ve vicdanındaki imanı örttüğü için böyle anılmaktadır.

4 Benzer mesajlar: Yûnus 10:24; Kehf 18:45; Zümer 39:21.

سَابِقُٓوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۙ اُعِدَّتْ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ
وَرُسُلِه۪ۜ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢١﴾ مَٓا اَصَابَ مِنْ مُص۪يبَةٍ فِي
الْاَرْضِ وَلَا ف۪ٓي اَنْفُسِكُمْ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌۚ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا
تَاْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَٓا اٰتٰيكُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۙ ﴿٢٣﴾ اَلَّذ۪ينَ
يَبْخَلُونَ وَيَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِۜ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ ﴿٢٤﴾

21. Rabbinizden bir bağışlanmaya ve Allah'a ve elçilerine inananlar için hazırlanacak, genişliği gökle yerin genişliği gibi olan cennete koşun![1] İşte bu, Allah'ın dilediğine (layık olana) verdiği lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir.

Surenin 22-29. ayetlerinde her şeyin yaratılmadan önce belirli yasalarının bulunduğu, peygamberlerin gönderiliş amacı, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. İsa örnekleri dile getirilerek kitap ehlinin iman etmeleri durumunda katlanan ödülleri bildirilmektedir.

22. Yerde ve bizzat insanların kendilerinde meydana gelen herhangi bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta (kanunda kayıtlı) olmasın![2] Şüphesiz ki bu, Allah'a çok kolaydır.

23. Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve (Allah'ın) size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (Allah bu kanunu belirlemiştir). Allah kendini beğenmiş övünüp duranları sevmez.[3]

24. Onlar, cimrilik edip insanlara da cimriliği emredenlerdir.[4] Kim yüz çevirirse şüphesiz ki yalnızca Allah zengindir, *hamd*e (övgüye) layık olandır.[5]

1 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:133.

2 Yüce Allah her şeyi yaratmadan önce bir kitapta yazmıştır. Bu "kitap" aslında Yüce Allah'ın kanunlarıdır. Bu yüzden bazıları iyilikleri Yüce Allah'a, kötülükleri ise Hz. Muhammed'e atfedince Yüce Allah Nisâ 4:78'de hepsinin Allah'tan olduğunu yani ilahi yasalar çerçevesinde gerçekleştiğini bildirmektedir. Bazı âlimlerimiz buradaki kastı "Levh-i Mahfûz", "Ümmü'l-Kitâb" olarak yorumlamışlardır ki bu ifade Yüce Allah'ın eşsiz ve erişilmez bilgisidir. Her şeyin tâbi kılındığı bir yasası vardır ve hayat bu yasalara göre şekillenmektedir. Genel çerçevesi çizilmiş olan bu yasalar içerisinde insan kendi iradesiyle tercihte bulunur; o yasalar içerisinde irade ifade edebilir ve seçtiği şey yaratılmadan önce o yasaların işleyişi kendileri için belirlenmiş kural ve yasa ile gerçekleşir.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:36; Lokmân 31:18.

4 Benzer mesaj: Nisâ 4:37.

5 Benzer mesaj: Mümtehine 60:6.

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا
الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ
﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ
مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ
وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ
رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

25. Şüphesiz ki biz, elçilerimizi apaçık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde Kitabı ve ölçüyü indirdik.[1] Biz demiri de indirdik (kullanımını öğrettik) ki onda, büyük bir güç ve insanlar için yararlar vardır. Bu, Allah'(ın dinin)e ve elçilerine yalnızken yardım edenleri bil(-dir)mesi (ortaya çıkarması) içindir.[2] Şüphesiz ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.

26. Yemin olsun ki biz Nuh'u ve İbrahim'i (peygamber olarak) göndermiştik; onların soyuna da (bazı kişilere) peygamberlik ve Kitap vermiştik.[3] Onlardan (insanlardan) kimi doğru yoldadır. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmıştır.

27. Sonra bunların izinden art arda elçilerimizi göndermiştik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından göndermiş, ona İncil'i vermiştik. Ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet yerleştirmiştik. Uydurdukları ruhbanlığa[4] gelince, onu onlara biz yazmamıştık. Fakat kendileri, Allah rızasını kazanmak için yapmış, (ancak) buna da gerektiği gibi uymamışlardı.[5] Biz de onlardan iman edenlere ödüllerini vermiştik. İçlerinden çoğu yoldan çıkmıştır.

1 Ayetteki *el-kitab* kelimesine "ilahî mesaj", *el-mîzân* kelimesine ise "denge kanunu, adalet, ölçü" anlamları verilebilir.

2 "Yüce Allah'ın bilmesi" ifadesiyle ilgili izahımız ve ilgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3:140.

3 Bu ayet "nebilere (peygamberlere) kitap verilmediği" şeklindeki anlayışın yanlışlığının delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:79; En'âm 6:89; İsrâ 17:55; Meryem 19:30; 'Ankebût 29:27.

4 "Korkmak" anlamındaki *rehebe* kökünden türetilen *rahbâniyyeh* kelimesi, çok korkanların korkusu anlamında bir mübalağa anlamı içermektedir ki Bakara 2:143'te belirtildiği üzere "vasat ümmet" kılınışı nedeniyle bu ümmetin böyle bir aşırılığa müsait bir tarafı olmamalı, "tefrit"i reddettiği gibi "ifrat"ı da reddetmeli, itidali esas almalıdır. İslam'ın "fıtrat dini" olması da bunu ifade eder. Dünya ve ahiret dengesi olan Allah'ın dinini tanınmaz hale getirmek, kendi heva ve heveslerini din diye dayatmak, helalleri haram, haramları helal yapmak (Nahl 16:116) vb. *ed-dînü'l-kayyim*/ dosdoğru din dışında kendilerince din üretenlerin özelliklerinden olarak sayılabilir.

5 Hz. İsa'ya uyanların Yüce Allah'ın emretmediği, ancak kendilerinin meydana getirdiği *rahb* denen "korkuya dayalı aşırı dindarlığın" gereğini de hakkıyla yerine getirmedikleri ifade edilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِه۪ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِه۪ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً
تَمْشُونَ بِه۪ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌۙ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَلَّا يَقْدِرُونَ عَلٰى
شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢٩﴾

28. Ey iman edenler![1] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve Elçisine inanıp güvenin ki O (Allah da), size rahmetinden iki kat versin;[2] size sayesinde yürüyeceğiniz bir ***nûr*** (ışık) versin ve sizi bağışlasın! Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

29. Kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini, lütfun tamamen Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediğine (layık olana) vereceğini bilmezlik etmesinler. Allah büyük lütuf sahibidir.

1 Yüce Allah Hz. İsa'nın izinden giden mutedil kişilere hitap etmektedir. Bu çerçevede öncelikle söz konusu kişilere "ey müminler" diye hitap ederek Yüce Allah'a karşı *takvâlı* davranmalarını, O'nun emir ve yasaklarına itibar etmelerini, Hz. Muhammed'e de iman etmelerini emretmektedir.

2 Benzer mesaj: Kasas 28:54. Vahyi savunurken yaşadıkları eziyetler ve tevhide sahip çıkma duygusunun bir karşılığı ve ödülü olarak Yüce Allah bu kişilere iki kez ödül vereceğini ifade etmektedir. Ödüllerden birisi "Kur'an öncesi dönemde müslüman olmaları nedeniyle" idi; diğeri de "Kur'an'a iman edip ona tâbi olmaları sebebiyle"dir. Hz. Muhammed'e nispet edilen bir rivayete göre, bu durumdakilere ödülleri iki kez verilecektir. İlkinin sebebi "önceki kitaba inanmaları", diğeri ise "son kitaba inanmalarıdır" (Buhârî, İlim, 31; Müslim, İman, 241).

58
MÜCÂDELE SURESİ

22 Ayet

Medine döneminde indirilen, 22 ayetten oluşan, adını 1. ayette geçen ve "tartışma" anlamını dolaylı olarak içeren *tücadilü* fiilinden alan Mücâdele suresi inişte 104, mushaf sırasında ise 58. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِۗ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ
سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿١﴾

28. CÜZ
الجزء ٢٨

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-7. ayetlerinde zıhar ve kefareti, eski azgın milletlerin helak edilmesi gibi bu ümmet içindeki azgınların da helak edileceği ve Yüce Allah'ın eşsiz bilgi sahibi olduğu dile getirilmektedir.

1. Eşi hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan (kadın)ın sözünü Allah elbette duymuştur.[1] Allah sizin konuşmanızı duymaktadır.[2] Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.

1 Bu ayet grubu, İslam'ın kadına verdiği değerin en açık göstergelerindendir. Çünkü bir hanım, hakkını aramak için Hz. Muhammed'le çok rahat bir şekilde görüşebilmiş, derdini anlatmış, ikna olmayınca ısrar etmiş ve Yüce Allah'ın buyruklarının kendi lehine gelmesine vesile olmuştur.

2 Rivayet olunduğuna göre, Evs b. Sâmit, eşi Havle binti Sa'lebe'ye *zıhar* yapmıştı. Bunun üzerine Havle, Hz. Muhammed'e gelmiş ve 'Ben, genç ve arzu edilirken Evs benimle evlendi. Yaşım ilerleyip çocuklarımın çoğaldığı bir zamanda, beni annesi gibi kabul etti/*zıhâr* yaptı. Benim küçük çocuklarım var. Onları onun ailesine bırakırsam perişan olurlar, bakamazlar. Onları yanıma alsam aç kalırlar' demişti. Fakat Hz. Peygamber, bu konuda hüküm ayeti olmadığı/henüz inmediği için kendisine herhangi bir çözüm sunamamış, ikna edici bir cevap verememiş, o an için durumu çözüme kavuşturamamıştı. Bu yüzden kadın kendi halini Yüce Allah'a şikayete yani O'na arz etmeye başlamıştı. Ardından bu surede hüküm ayetinin gelmesiyle de olay çözümlenmiştir.

اَلَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَآئِهِمْ مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓـئِي وَلَدْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ
لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَآئِهِمْ
ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَآسَّا ذٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَآسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ
سِتِّينَ مِسْكِينًا ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٤﴾

2. İçinizden eşlerine *zıhar*[1] yapanların kadınları, onların anneleri değildir. Onların anneleri ancak kendilerini doğuran (kadın)lardır. Şüphesiz ki onlar çirkin bir söz ve yalan söylüyorlar. Şüphesiz ki Allah çok affedicidir, çok bağışlayandır.

3. Kadınlara *zıhar* yapıp sonra söylediklerinden dönenlerin, eşleriyle (cinsel olarak) birleşmeden önce bir köleyi özgürlüğe kavuşturmaları (gerekir).[2] Size öğütlenen budur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

4. (Buna imkân) bulamayan(lar), (eşleriyle cinsel olarak) birleşmeden önce art arda iki ay oruç (tutar).[3] (Buna da) gücü yetmeyen, altmış yoksulu doyurmak (zorundadır). Bu (kolaylaştırma), Allah'a ve Elçisine inanmanız nedeniyledir. İşte şu(nlar), Allah'ın (koyduğu) sınırlarıdır. Kâfirler için elem verici bir azap vardır.

1 *Zıhâr*, kişinin "Sen bana annemin sırtı gibisin!" diyerek eşinin sırtını annesine benzetmesine denir. Benzer mesaj: Ahzâb 33:4.

2 Burada dikkat çekilen husus; "zıhar" nedeniyle bir boşanmanın mümkün olmadığıdır. Tarafların evlilik akitleri devam etmektedir. "Zıhar" yapana verilen ceza ise, yaptığı yanlış söz ve davranış nedeniyle verilen kefaret cezasıdır. Yani ceza, Yüce Allah'ın koyduğu hükümler yerine cahiliyye geleneği ve hükümlerini tercih edenlere verilen cezadır. Yüce Allah *zıhar* sözlerinden pişman olanların, dolayısıyla eşleriyle cinsel anlamda birlikte olma arzusunda bulunanların onlarla cinsel birliktelik yaşamadan önce kefaret ödemeleri yani öncelikle bir köleyi azat etmeleri gerektiği hükmünü getirmiştir. Bir köleyi hürriyetine kavuşturmak aslında kişinin hem işlediği bir suçun kefaretidir; hem de mahşerde kendi boynunu cehennem ateşinden kurtarma çabasıdır. Dünyada köle azat edenler mahşerde boyunlarını cehennem ateşinden azat etmek için çaba sarf edenlerdir. Zıhar yaparak bir insanın onurunu kırıp onu zedeleyenler aslında o insanı manen öldürmüş gibi bir suç işledikleri için bunun öncelikli kefareti de bir başka insanı hürriyetine kavuşturmak şeklinde "köle azadı" olarak belirlenmiştir. Böylece kölelik kurumunun bitirilmesi noktasında belirlenen en önemli prensiplerden birisi de budur.

3 Bu ayet vesilesiyle şu hususu hatırlatmakta yarar görmekteyiz: "İki ay peş peşe oruç tutulması emri" ya da cezası Nisâ 4:92'de "yapılan bir hata sonucu adam öldürmenin", Mücâdele 58: 4'te de "zıhar" suçunun kefaret şıklarından biri olarak sunulmaktadır. Ancak oruç bozmanın cezası olarak 61 (iki ay +1 gün peş peşe) gün oruç tutma ibaresi ve cezası hiçbir ayette yer almamaktadır. Ayrıca "üç" ya da "on günlük" kefaret oruçları için bkz. Mâide 5:89, 95 ve Bakara 2:196.

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُ
وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مَا
يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا
اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

5. Allah'a ve Elçisine karşı gelenler,[1] kendilerinden öncekilerin tepelendiği gibi tepelenmiş (olacaklar)dır. (Oysa hepsine) apaçık ayetler indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.

6. O gün, Allah onların hepsini diriltecek ve (dünyada) yaptıklarını kendilerine bildirecektir. Allah onların unuttuğu şey(ler)i bir bir sayıp dökmüş (olacak) tır. Allah her şeye şahittir.

7. Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu[2] (yerde) dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu (yerde) altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan daha az veya daha çok olsunlar, nerede olurlarsa olsunlar mutlaka O onlarla beraberdir.[3] Sonra kıyamet günü (dünyada) yaptıklarını onlara bildirecektir. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir.

Surenin 8-13. ayetlerinde gizlice fısıldaşanların yanlışları, gizli konuşmalarda iyilik ve takvânın esas alınması, başkalarının farkına varılması gerektiği ve Allah'ın elçisiyle özel görüşme konusu ele alınmaktadır.

1 Bir kez de Mücâdele 58:20'de geçen *yühâddûne* fiili "karşı gelmek", "düşmanlık etmek", "meydan okumak", "rekabete kalkışmak", "muhalefet etmek", "baş kaldırmak" gibi anlamlar içermektedir. Önceki ayetin sonunda zikredilen "Bunlar Allah'ın (koyduğu) sınırlarıdır" ifadesinde geçen *hudûd* kelimesiyle aynı kökten gelen *yühâddûne* fiilinin aslında bu anlama uygun olarak "haddini bildirmek", "yeni bir sınır çizmek", "sınırları tanımamak" gibi anlam boyutunun bulunduğu kanaatindeyiz. Gerçekten de Yüce Allah'ın sınırlarına itibar etmeyenler O'na karşı gelmiş, O'na meydan okumuş, O'nunla rekabete girişmiş ve O'na muhalefet etmiş olacakları için sınır tanımaz bir duruma da gelmişlerdir demektir.

2 *Necvâ/en-necvâ* kelimesi "gizli konuşma, fısıldaşma" demektir. Konunun gizli toplantı yapılması şeklindeki kullanımı müşriklerle ilgili olarak İsrâ 17:47'de, Firavun'la ilgili olan ise Tâhâ 20:62'de yer almaktadır. Yüce Allah bu türden gizli toplantıların büyük çoğunluğunda hiçbir hayrın bulunmadığını Nisâ 4:114'de dile getirmektedir. *Necvâ* ile ilgili benzer mesajlar: Tevbe 9:78; Enbiyâ 21:3; Zuhruf 43:80; Mücâdele 58:7, 8, 10, 12, 13.

3 Benzer mesaj: Hadîd 57:4.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ
وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَاِذَا جَٓاؤُ۫كَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ وَيَقُولُونَ ف۪ٓي اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا
يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا
تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَاتَّقُوا
اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَٓارِّهِمْ
شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

8. Gizli konuşmaktan engellendikten sonra yine o yasaklananı yapmaya kalkışarak günah, düşmanlık ve Elçiye isyan konusunda gizlice konuşanları görmedin mi? Onlar sana geldikleri zaman, seni Allah'ın selamlamadığı şekilde selamlıyorlar. Kendi içlerinden de "Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi?" diyorlar.[1] Onlara cehennem yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü varış yeridir (orası)!

9. Ey iman edenler! Aranızda özel konuşacağınız zaman günah, düşmanlık ve Elçiye isyan konusunda gizlice konuşmalar yapmayın! İyilik ve *takvâ*yı (duyarlılığı) gizlice konuşun![2] Yalnızca kendi huzuruna toplanacağınız Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!

10. Gizli konuşmalar sadece şeytandandır. Bu, iman edenleri üzmek içindir. Allah'ın izni olmadıkça (şeytan onlara) hiçbir zarar veremez. Müminler yalnızca Allah'a güvensinler![3]

1 Münafıklar kendi aralarında Hz. Peygamber ve müminler aleyhinde konuşuyor, hakaret ediyor ve gizli gizli hain planlamalar yapıyorlardı; bu yaptıklarının da cezasız kalmasının Hz. Peygamber'in elçi/peygamber olmadığına yoruyorlardı. Yüce Allah onların bu konuşmalarını deşifre edip açığa çıkararak, Hz. Peygamber'in elçiliğini doğrulamış ve münafıklara hak ettikleri cevabı vermiştir. Cezalarının da -dünyada yaşayacakları alçaltılma hariç- ahirette cehennem azabı olacağı bildirilmiştir.

2 Bu ayet Nisâ 4:114. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Yüce Allah'ın izni olmadan şeytanın, şeytanlaşmış insanların veya onların meydana getirmek istediği hüzün nedeniyle hiç kimsenin hiç kimseye hiçbir şekilde zarar veremeyeceği beyan edilerek, müminlere moral, karşıtlarına ise gözdağı verilmesi amaçlanmaktadır. Anlaşılıyor ki bu ayetin indirildiği dönemlerde Medine'deki bazı münafıklar şeytanın kendilerini yönlendirmesiyle gizli faaliyetlere girişerek müslümanları üzmeye çalışıyorlardı. Mesele aslında sadece moral bozmaktan ibaretti; buna karşılık Yüce Allah kendi izni olmadan hiç kimsenin hiç kimseye zarar veremeyeceğini müjdelemektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا ق۪يلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْۚ وَاِذَا ق۪يلَ
انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْۙ وَالَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَب۪يرٌ ﴿١١﴾

11. Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın!" denince yer açın[1] ki Allah da size genişlik versin. Size "Kalkın!" denince kalkın ki[2] Allah da içinizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Ayette geçen *tefessehû, fe'fsehû* ve *yefsahi* gibi kelimeler Kur'an'da sadece bu ayette yer almakta, "yer açmak", "yer genişletmek" anlamına gelmektedir. Yine Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-mecâlis* sözcüğü ise "meclisler", "toplantı alanları", "ortak etkinlik alanları", "sosyal etkinlik yerleri" gibi anlamlar içermektedir. Bu şekilde müminlerin hem "toplantı alanlarında", hem de daha geniş bir anlamda olmak üzere "sosyal hayata dair etkinliklerde" birbirlerine yer açmaları, birbirlerine fırsat vermeleri, birbirlerini desteklemeleri gerektiğini hükme bağlamaktadır ki Mâide 5:2'de "iyilik ve takvâda yardımlaşın" emri de bu hakikate işaret etmektedir. Bağlamdan ayrı ve serbest bir bakış açısıyla şöyle bir değerlendirme de yapılabilir: Bu ayet toplumu yöneten kişilerin süreleri dolduğunda ya da görevi hakkıyla yapmadıkları gözlemlenince yani halk onların koltuktan kalkmasını istiyorsa veya artık görevi daha iyi yerine getirecek ilim sahibi, daha ehliyetli, liyakatli ve becerikli insanlar varsa makamlarından kalkmaları gerektiğine işaret ediyor da olabilir. Söz konusu ayet ortak akıl, aklını kullanma, istişare, şûrâ içerikli ayetlerle birlikte okunduğunda ehliyet ve liyakatin öncelenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir denebilir. Bu çerçevede ayetin devam kısmında geçen "kendilerine ilim verilenlerin derecelerle yükseltilmesi" cümlesiyle de yönetim konusunda daha fazla ilim sahibi olan kişinin, gerekli koltuklara oturması, yönetimi eline alması gerektiği anlamı da elbette düşünülmeli, zamanı geldiğinde ilgililere aktarılmalı ve gerekli değişiklikler mutlaka gerçekleştirilmelidir. Böylesi bir uygulama hem görevden alınan kişiye, hem göreve getirilecek kişiye hem de bizzat göreve karşı bir iyiliktir, sadakattir.

2 Yüce Allah konunun ikinci boyutuna dikkat çekmekte, "yer açma"nın ötesinde daha uygun, daha ehliyetli, daha yaşlı ve sıkıntıda olan insanların toplantıya katılmaları gerektiği bir ortamda onlara yer vermek için yerinden kalkmak gerekiyorsa "kalkılması" istenmektedir. Böylece Yüce Allah bu emrine itibar eden müminleri ve kendilerine ilim verilenleri manevi derecelerle yücelteceğini müjdelemektedir. Dahası, "Yüce Allah'ın kendilerine ilim verilenlerin derecesini yükselteceği" beyan edilmekte, böylece ilim ehlinin değerinin yüceltileceği, daha saygın kılınacağı, makamlarının yükseltileceği mesajı verilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَةًۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ
وَاَطْهَرُۜ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٢﴾ ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ
صَدَقَاتٍۜ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ
وَاللّٰهُ خَبٖيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

12. Ey iman edenler! Elçi ile özel bir şey konuşacağınız zaman bu özel konuşmanızdan önce bir *sadaka* verin![1] Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. (*Sadaka* verecek imkân) bulamazsanız, şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

13. (Elçi ile) gizli (özel) görüşmenizden önce *sadaka*lar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapamadığınıza ve Allah da sizi affettiğine göre namazı kılın, zekâtı verin; Allah'a ve Elçisine itaat edin![2] Allah yaptıklarınızdan haberdardır.[3]

1 Ayet insanların Hz. Peygamber'i gereksiz yere oyalamalarına engel olacak bir vergi/sadakayı şart koşmaktadır. Bu şekilde makam, mevki, iş, güç sahibi insanların zamanını gereksiz yere meşgul etmenin yanlışlığı konusunda da bir bilinç oluşturulmaktadır.

2 Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Teğâbun 64:12.

3 Kur'an'ın bütününde olduğu gibi bu iki ayet arasında da *nesh* (hüküm iptali), söz konusu değildir. Böylesi bir durumun söz konusu olabilmesi için "sadaka vermeyin" şeklinde mevcut hükme tamamen aykırı bir ifadenin yer alması gerekmekteydi. Oysa konuyla ilgili ayetlerde de Kur'an'ın genelinde de böyle bir durum söz konusu değildir. Özel görüşme öncesinde sadaka vermeye imkânı olanlar için bu buyruk elbette geçerliliğini sürdürmektedir. Özel gizli görüşmede sadaka verme hükmü kaldırılmamış, sadece veremeyenlerle ilgili bir düzenleme yapılarak ve bir açılım getirilerek Yüce Allah'a yönelişlerini sürdürmeleri gerektiği, bu çerçevede namaz, zekât ve itaat konularında kararlılıklarını sürdürmeleri istenmiştir. Ayetin bu kısmında yer alan "Allah'a ve Elçisi'ne itaat edin" emri kapsamında ilahi buyrukların tamamı yer almaktadır. Yapılamayanlar için özür beyanı gerekirken, yine de Yüce Allah'a yönelişin devam ettirilmesi gerektiği, kulluk bilincinin kaybedilmemesinin zorunlu olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca şu husus da bilinmelidir: Bu iki ayet insanların Hz. Peygamber'i gereksiz yere oyalamalarına engel olacak bir vergi/sadakayı şart koşmaktadır. Bu şekilde makam, mevki, iş, güç sahibi insanların zamanını gereksiz yere meşgul etmenin yanlışlığı konusunda da bir bilinç oluşturulmaktadır.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى
الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدٖيدًا اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾
اِتَّخَذُٓوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهٖينٌ ﴿١٦﴾

Surenin 14-22. ayetlerinde münafıkların mal ve çocuklarının mahşerde kendilerine yarar sağlamayacağı, Yüce Allah'ın huzurundaki yalan yeminleri, şeytanla ilişkileri, azgınların sonu, Allah ve elçilerinin mutlak galibiyeti ifade edilmektedir.

14. Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi?[1] Onlar (münafıklar) ne sizdendir ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar.

15. Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamış (olacak)tır. Şüphesiz ki onların yaptıkları çok kötüdür!

16. Yeminlerini kalkan (bahane) edinip Allah yolundan saptılar.[2] Onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

1 Yüce Allah bu ayette münafıkların kendilerine Allah'ın lanet ettiği Yahudileri dost edindiklerini beyan etmek istemekte, dolayısıyla onlarla işbirliği yaparak müslümanlar aleyhine faaliyetlere giriştiklerine işaret etmektedir. Nitekim Haşr 59:11'de belirtildiği üzere, yahudilerle birlikte hareket edecekleri, onlarla dayanışma içerisine girecekleri sözlerini verdikleri, Haşr 59:12'de de ifade edildiği gibi bunu söylerlerken yalan konuştukları haber verilmektedir. Yüce Allah, kitap ehlinden sapkın ve inkârcı olanlara lanet ve gazap ettiğini beyan etmekte, Mümtehıne 60:13'te belirtildiği gibi Allah'ın gazap ettiği kişilerin dost edinilmemesini emretmekte, Feth 48:6'da dile getirildiği üzere, bu uyarıya itibar etmeyen münafıkların da aynı şekilde lanete ve gazaba uğratılmış olduklarını, olacaklarını haber vermektedir. Bu şekilde davranan münafıkların nasıl bir yapıya sahip olduklarını beyan etmek üzere ayetin devamında ifadeler zikretmektedir.

2 Munâfikûn 63:2'de geçen *cünneh* kelimesi "kalkan", "perde", "örtü" manasına gelmekte ve sahibini karşıdaki hedefinden saklamayı sağlayan perde vazifesi gören şeyler için kullanılmaktadır. Bu manasıyla söz konusu kelime tam da münafıkların durumunu ortaya koymakta, inanmadıkları bir hususu inanmış gibi söyleyerek o sözü kendilerine kalkan edinerek asıl niyetleri her ne ise onu gerçekleştirme uğrunda engelsiz bir duruma gelmeyi hedeflemişlerdir. Arzuladıkları şeyin ne olduğu da ayetten anlaşılmakta ve bu kişilerin diğer insanları Yüce Allah'ın yolundan engelledikleri, bu uğurda çaba sarf ettikleri ifade edilmektedir. Münafıkların bu türden sözler söyleyerek yeminlerini inkârcılıklarının önüne kalkan edindikleri bildirilmektedir. Böylece bir taraftan kendilerini müslümanlardan korumayı hedeflemişler, diğer taraftan da bu türden sahtekârlıklar yaparak hem kendileri sapmışlar, hakikatten yüz çevirmişler, hem de inanmak isteyen insanları Allah'ın yolundan engellemişlerdi.

لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۜ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ
﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَم۪يعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ عَلٰى شَيْءٍۜ اَلَٓا
اِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَاَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِۜ
اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾

17. Onların malları da çocukları da Allah('ın azabına karşı) kendilerine hiçbir şeyde asla yarar sağlamayacaktır.[1] İşte onlar ateş halkıdır; onlar orada *ebedî* kalacaklardır.

18. O gün Allah onların hepsini yeniden diriltecektir. Onlar (dünyada) size yemin ettikleri gibi (mahşerde de) O'na (Allah'a yalan yere) yemin edeceklerdir. Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar.[2] Dikkat edin! Şüphesiz ki onlar yalancıların ta kendileridir.

19. Şeytan onları etkisi altına aldı ve kendilerine Allah'ı anmayı unutturdu. İşte onlar şeytanın tarafındadır. Dikkat edin! Şeytanın tarafı(nda olanlar) kaybedenlerin ta kendileridir.[3]

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:10, 116; Mümtehine 60:3.

2 Yüce Allah münafıkların mahşerde Allah'a karşı yalan yere yemin edecekleriyle ilgili olarak bilgi vermekte, bunların da tıpkı En'âm 6:23'te dile getirildiği üzere müşrikler gibi yalan yere yemin edeceklerini haber vermektedir. Münafıklar Mücâdele 58:14. ayette de geçtiği üzere dünya hayatlarında bile bile yalan yere yemin ediyorlardı. Buna örnek olarak Tevbe 9:56'da zikredildiği gibi müslümanlardan olduklarına dair yalan yemin ettikleri bildirilmektedir. Dünyada alışkın oldukları türden mahşerde de yalan konuşacakları bildirilen münafıkların burada olduğu gibi mahşerde de muhataplarını inandıramayacaklardır; çünkü Yüce Allah onların yalancı olduğunu haber vermektedir. Yüce Allah münafıkların bu türden davranışlarının sebebini de burada bildirmekte ve kendilerini doğru bir esas üzere sandıklarını haber vermektedir. Son cümle "hâl cümlesi" olarak kabul edilirse bu defa anlam önceki cümle ile bağlantılı bir durum alır ve tercüme şöyle olur: "Kendilerine bir şey (fayda) sağlar sanarak (dünyada) size karşı yemin ettikleri gibi (mahşerde de) O'na (Allah'a) yemin edecekler." Her iki bakış açısı da doğrudur; çünkü metin iki yoruma da müsaittir. Münafıklar dünyada kendilerinin haklı olduğunu düşündükleri için yemine başvurmuşlardı; mahşerde de aynı düşünce ile yeminlerini bu defa Yüce Allah'a yönlendireceklerdir. Fakat elbette bütün bunların kendilerine hiçbir faydası dokunmayacaktır.

3 Yüce Allah'ın vahyine/Kur'an'a tabi olmayan, dolayısıyla *sırât-ı müstakîm* olan Yüce Allah'ın tarafında yer almayanların tarafı, cin ve insan şeytanlarının ve takipçilerinin tarafı olur. Başka bir ifadeyle ve Mücâdele suresinin 22. ayetinden de destek alarak şunu söyleyebiliriz: Tarafı Yüce Allah olmayan kişi sonuçta bertaraf olur.

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُٓ اُو۬لٰٓئِكَ فِي الْاَذَلّ۪ينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغْلِبَنَّ اَنَا۬ وَرُسُل۪يۜ اِنَّ اللّٰهَ
قَوِيٌّ عَز۪يزٌ ﴿٢١﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَٓادُّونَ مَنْ حَٓادَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ
كَانُٓوا اٰبَٓاءَهُمْ اَوْ اَبْنَٓاءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَش۪يرَتَهُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ كَتَبَ ف۪ي قُلُوبِهِمُ الْا۪يمَانَ وَاَيَّدَهُمْ
بِرُوحٍ مِنْهُۜ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِۜ اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

20. Şüphesiz ki Allah'a ve Elçisine karşı gelenler, işte onlar en alçakların arasındadır.

21. Allah "Ben -elbette ben- ve elçilerim şüphesiz ki galip geleceğiz." diye yazmıştır.[1] Şüphesiz ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.

22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun, Allah'a ve Elçisine karşı gelenlerle -babaları (ataları) veya çocukları veya kardeşleri veya akrabaları da olsa- dostluk ettiğini göremezsin.[2] İşte (Allah) onların kalbine iman yazmış ve katından bir *rûh* (Kur'an)[3] ile onları desteklemiştir. (Allah) onları içlerinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Allah kendilerinden razı, onlar da O'ndan memnun olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın tarafındadır. Dikkat edin! Allah'ın tarafı(nda olanlar) kurtulanların ta kendileridir.

1 İnananların galip geleceğiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:249; Âl-i İmrân 3:139; Mâide 5:23, 56; Kasas 28:35; Sâffât 37:171-173; Mü'min 40:51.

2 Bu ayet Tevbe 9:23-24 ve Mümtehine 60:1. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayette herhangi bir isim verilmemesi sebebiyle biz de mesajı şahıslar üzerinden değil de metin üzerinden anlamayı tercih etmekteyiz. Yüce Allah burada ideal bir toplum inşa etmek üzerinden konuyu ele almakta ve Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun en yakınları bile olsalar Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelenlere *meveddet* beslemeyeceklerini bildirmekte, böyle bir sevgi beslenmesini yasaklamaktadır.

3 Bu cümle Hucurât 49:7. ayetle birlikte okunmalıdır. Yüce Allah gerçek iman sahiplerinin Allah'a ve Rasûlü'ne baş kaldıranlara kalben bir sevgi beslemeyeceklerini ifade ettikten sonra, bunun gerekçesini veya sonucunu işte bu cümlede vermektedir. Bu çerçevede bu duyarlı müminlerin kalplerine imanı yazıp nakşettiğini, lütuf ve inayetiyle kendilerini desteklediğini ifade etmektedir. Yüce Allah Şems 91:7-8'de belirttiği üzere, "insana *fucûr* denen yoldan çıkabilme özelliğini de *takvâ* denen korunaklı ve duyarlı olabilme kabiliyetini de vermiştir." Bu kadarla kalmayıp Hucurât 49:7'de geçtiği gibi, müminlere imanı sevdirdiğini, onu kalplerinde süslü gösterdiğini haber vermekte, bu arada Rûm 30:30'da dile getirildiği üzere din ile fıtratı eşitleyerek herkesin tek Allah inancına sahip olabilecek özellikte yaratıldığını "Elest bezmi" denen olayla A'râf 7:172'de beyan etmektedir. İşte bütün bu ayetlerde verilen bilgiler ışığında bakıldığında, Yüce Allah bu ayette "sözünü ettiği müminlerin kalplerine imanı yazdığını yani onların kalplerinde ve fıtratlarında var olan iman hakikatine sahip çıkıp onu beslediklerini", dahası, katından bir *rûh* ile bu kişileri desteklediğini ifade etmektedir. Bilindiği üzere Şûrâ 42:52'de beyan edildiği gibi Kur'an'ın bir adı da *rûh*'tur ve Nahl 16:2, Mü'min 40:15 ve Kadr 97:4'te de olduğu gibi bu ayette geçen *rûh* kelimesinin de "vahiy" manasında "Kur'an" demek olduğu kanaatindeyiz. Yüce Allah muttakiler için hidayet rehberi ilan ettiği Kur'an ile müminleri devamlı desteklemekte, onların vahiyden beslenmesini sağlamaktadır.

59
HAŞR SURESİ

24 Ayet

Medine döneminde indirilen, 24 ayetten oluşan, adını 2. ayette Nadiroğullarının Medine'den sürülmesine işaret eden ve "toplanma, kalkışma" anlamına gelen *el-haşr* kelimesinden alan Haşr suresi inişte 102, mushaf sırasında ise 59. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde evrendeki tesbih, Nadiroğullarının sürgün edilmesi, bunun sebebi, kuşatmada yaşanan bazı olaylar, onlardan elde edilen kazanımların dağıtımı, Mekke'den Medine'ye göçen muhacirler, onlara ev sahipliği yapan Medineliler yani ensâr ve sonra gelenlerin duaları dile getirilmektedir.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi[1] Allah'ı *tesbih* eder (yüceltir). O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.[2]

1 Yüce Allah surenin bu ilk ayetinde göklerde ve yerde her ne varsa hepsinin kendisini tesbih ettiğini beyan etmektedir. Burada kullanılan *mâ* edatı canlı-cansız, şuurlu-şuursuz mahlûk olan her şeyi içermektedir. Durum böyle olunca, yaratılmış her bir mahlûkun tesbihe kodlandığını söyleyebiliriz. Bu çerçevede hatırlanması gereken en önemli âyet İsrâ' 17:44'tür: "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu (Allah'ı) tesbih eder. Hiçbir şey yoktur ki O'nu övgü ile tesbih ediyor olmasın. Ne var ki siz, onların tesbihini anlayamıyorsunuz. O, halîmdir (azapta aceleci değildir); *ğafûrdur* (çok bağışlayıcıdır)." Her iki ayette de verilmek istenen mesaj birbirini destekler ve tamamlar mahiyettedir.

2 Yüce Allah bütün güçlerin üstünde bir güce sahiptir; izzet de mutlak üstünlük ve yücelik de O'na aittir. Verdiği hükümlerinde, uyguladıklarında derin hikmetler ve mutlak anlamda isabet sahibidir. Yegâne üstün güç olması itibariyle tesbihe layık olan sadece O'dur.

هُوَ الَّذٖٓي اَخْرَجَ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ
يَخْرُجُوا وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ
فٖي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْدٖيهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنٖينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُولِي الْاَبْصَارِ
﴿٢﴾ وَلَوْلَٓا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَٓاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدٖيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾

2. Kitap ehlinden kâfir olanları, ilk sürgünde yurtlarından çıkartan O'dur. Siz onların (yurtlarından) çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. (Ancak) Allah onlara beklemedikleri yerden (azabıyla) geldi[1] ve yüreklerine korku düşürdü. (Onlar) evlerini (yurtlarını) hem kendi elleriyle hem de müminlerin elleriyle tahrip ediyorlar(dı). Ey öngörü sahipleri! İbret alın!

3. Allah onlara (yaptıklarına karşılık ceza olarak) sürgünü[2] yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada (başka bir şekilde) cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için ateş azabı vardır.[3]

4. Bu (uygulama), onların Allah'a ve Elçisine karşı gelmelerinden ötürüdür. Kim Allah'a karşı gelirse, şüphesiz ki Allah azabı şiddetli olandır.[4]

1 Allah'ın azabının gelmesiyle ilgili benzer mesaj: Nahl 16:26.

2 Kur'an'da sadece burada geçen *el-celâ'* sözcüğü ise "sürgün" manası vermektedir. Yüce Allah sözlerinden dönüp Mekke'deki müşriklerle işbirliği yapan Medineli Yahudi Nadîroğullarını sürgünle cezalandırmayı hüküm olarak belirlediğini, aksi takdirde çok daha ağır cezaların söz konusu olabileceğini bildirmektedir. Bu çerçevede dünya hayatında savaş, yaralanma, esaret, açlık, kıtlık, öldürülme vs. çeşitli azaplara maruz bırakılmak, mahşerde ise ateş azabıyla buluşmak kaçınılmaz olacaktı.

3 Nadiroğulları, müslümanlar Uhud'da hezimete uğrayınca onlarla anlaşmalarını bozmuşlardı. Bir süre sonra Hz. Muhammed'in 'Medine'den çıkın' sözüne karşı müslümanlara savaş ilan etmişlerdi. Ancak Hz. Peygamber onları 21 gün kuşatmıştı ve daha sonra ondan barış talebinde bulunmuşlardı. Hz. Muhammed de ancak her üç evin, diledikleri eşyaları seçip sadece bir deveye yüklemeleri şartı ile sürgüne gitmelerine razı olmuştu (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXIX, 278-279).

4 Benzer mesaj: Enfâl 8:13. Yüce Allah inkârcılara karşı müslümanlara verdiği desteğin ve Nadîroğlu Yahudilerinin Medine'den sürgün edilmelerinin asıl sebebini beyan etmek üzere onların Allah'a ve Elçisi'ne olan düşmanlıklarını dile getirmektedir. Ayette geçen *zâlime* bi kullanımı teknik olarak bir şeyin sebebini ortaya koyan bir ifadedir ve "bunun sebebi şu" manasını vermektedir.

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً عَلٰٓى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَٓا
اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ
عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٦﴾

5. Hurma ağaçlarından herhangi birini kesmeniz veya kökleri üzerinde ayakta bırakmanız hep Allah'ın izniyledir. Sonunda (Allah) yoldan çıkanları rezil eder.[1]

6. Allah'ın, onlardan (mallardan sorumluluğunu Elçisine) verdiği şeyler (*fey*'ler)[2] için siz at ve deve koşturmamıştınız. Fakat Allah elçilerini dilediği kişilere üstün kılar. Allah her şeye gücü yetendir.

1 Yüce Allah Yahudi olan Nadîroğulları kuşatılırken onlara ait hurma ağaçlarının kesilmesinin de kökler üzerinde bırakılmasının da Allah'ın izni yani buyruğu ile gerçekleştiğini, asıl sebebin yoldan çıkan bu Yahudilerin rezil edilmesi olduğunu bildirmektedir. Bir kuşatmada hurma ağaçlarının kesilmesi elbette bir tahrip değil, muhtemelen kuşatmanın sağlıklı yürütülmesi amacına yönelik olarak yani bir strateji olarak okunması gerekmektedir. Esasında benzer şartlarda düşmanın beslendiği kaynakları yok etmekte herhangi bir sakınca ve anlaşılmaz nokta da yoktur. Nitekim bu tavır, onların silah fabrikalarını tahriple eşdeğer görülmelidir. Bu nedenle, neyin, ne kadar kesileceği kararını Yüce Allah vermiştir. Zira bu türden çok büyük zorunluluklar haricinde tarım ürünlerine, ağaçlara veya şahıs mülkiyetlerine zarar vermenin Hz. Peygamber tarafından yasaklandığı bilinmektedir. Hz. Peygamber'in Mekke ve Medine'de ayrı ayrı olmak üzere sınırları belli olan büyük bir alanı -ki Medine için 22 km.lik bir alandan bahsedilmektedir- sit alanı ilan ettiği, sit alanı içinde ağaçların kesilmesi de dahil olmak üzere bir takım yasaklar koyduğu bilinmektedir (Geniş bilgi için, Mehmet Eren, *Çevrenin Korunması Hususunda Hz. Peygamber'in Sit Alanı Uygulamaları*, isamveri.org/pdfdrg/D227566/2014/2014_ERENM.pdf). Burada anlaşılıyor ki büyük bir mazeret söz konusu olduğu için Yüce Allah böyle bir izin vermiş, kesilmesi gerekenler kesilmişken, kökleri üzere bırakılması gerekenler de bulundukları o hal üzere terk edilmiş, kendilerine zarar verilmemiştir. Yüce Allah'ın izin vermediği durumlarda savaşta bile ağaç kesilmemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır diyebiliriz. Bu arada ayetin sonunda yer alan "fasıkların rezil rüsva edilmesi" ifadesi de savaş veya kuşatma ortamında düşmanın beslendiği kaynakların kullanılamaz hale getirilmesi, böylece güçlerinin kırılması gerektiği de bir mazeret olarak özellikle hatırlanmalıdır. Bazı kaynaklarda o gün müslümanların kestiği hurma ağaçlarının sayısının iki veya altı tane olduğu da ifade edilmektedir. Anlaşılan o ki bir tabiat faciası boyutunda değil, çok stratejik olan yerde ulaşımı engelleyen konumdaki birkaç ağaç yine de Yüce Allah'ın izniyle kesilmiş, geri kalanlar kökleri üzerinde bırakılmıştır. Bu beyan, bize hayatı Yüce Allah bilinciyle yaşamamız gerektiğini gösteren çok önemli bir eğitim ve öğretim unsuru olarak görülmelidir.

2 *Fey'* "savaşmaksızın, anlaşma yoluyla ele geçirilen arazi, emlak ve gelirlerdir." "Ganimet" ise "savaş yoluyla ele geçirilen düşman askerlerine ait mal ve teçhizattır."

مَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ
وَابْنِ السَّب۪يلِۙ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَٓاءِ مِنْكُمْۜ وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ
عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِۢ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِر۪ينَ الَّذ۪ينَ اُخْرِجُوا
مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الصَّادِقُونَۚ ﴿٨﴾

7. Allah'ın (fethedilen) şehirler(in) halkından (sorumluluğunu) Elçisine verdiği şeyler, içinizden sadece zenginler arasında (dolaşan) bir devlet olmasın diye[1] Allah, Elçi, yakınlık sahibi (olanlar), yetimler, yoksullar ve yolcu(lar) içindir. Elçi size (*fey'* ve ganimetten) ne verdiyse onu alın; size neyi yasakladıysa ondan da kaçının![2] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah azabı şiddetli olandır.

8. (Bu ganimet malları), yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'(ın dinin)e ve Elçisine yardım eden muhacir fakirlerindir.[3] İşte doğru olanlar sadece bunlardır.

1 İslam'ın servete bakışını özetleyen bu cümlede Yüce Allah fakirlerin gözetilmesini, onları kendi hallerine terk etmemek gerektiğini, işleyen ekonominin bir parçası haline gelmelerini sağlamayı, hayatın sadece zenginlerin hakkı değil, aynı zamanda fakirlerin de hakkı olduğu gerçeğini haykırmamız gerektiğini Hz. Muhammed zamanındaki bir örnekle öncelikle bizim dikkatlerimize, ardından bütün insanlığın bilgisine sunmaktadır. Zaten zengin olanların zenginliğine yeniden katkı vermek yerine, fakir olanların ellerinden tutulması, üstelik bunu Yüce Allah'ın bir emri halinde dini bir zorunluluk olarak uygulamak gerektiği öğretilerek, bizzat devlet tarafından gözetilerek fakirlere büyük bir moral kazandırılması da sağlanmış olacaktır.

2 Bu cümle bağlam gereği *fey'* denen ve savaşsız elde edilen "ganimet"lerle ilgili olarak Hz. Muhammed'in verdiklerinin alınması, engellediklerinden de kaçınılması gerektiği mesajını içermektedir. *Rasûl* yani Yüce Allah'ın kendisine gönderdiği mesajları ileten kişi olarak Hz. Peygamber'in vahiy adına söylediklerini kabul etmek iman gereğidir. Bu çerçevede Hz. Muhammed'in sözleri de uygulaması da Kur'an'a aykırılık teşkil etmez. Kur'an'a herhangi bir zıtlığın bulunduğu söz ve eylemlerin Hz. Peygamber'e ait olamayacağı aşikârdır.

3 Burada sözü edilen fakirlerin evlerinden/yurtlarından çıkartılan muhacirler olduğu, ayrıca onların hicret etmelerinin asıl gerekçesinin Yüce Allah'ın lütuf ve ikramını elden edip O'nun rızasını kazanmak olduğu ifade edilmektedir. *Muhâcir* denen yiğitler bu tavırlarıyla Yüce Allah'a yani O'nun dinine ve Elçisi Hz. Muhammed'e de yardım edenler olarak tanıtılmaktadır

وَالَّذٖينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاٖيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فٖي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ
فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ وَالَّذٖينَ جَٓاؤُ۫ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذٖينَ
سَبَقُونَا بِالْاٖيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فٖي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا رَبَّنَٓا اِنَّكَ رَؤُ۫فٌ رَحٖيمٌ ﴿١٠﴾ اَلَمْ تَرَ
اِلَى الَّذٖينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ
مَعَكُمْ وَلَا نُطٖيعُ فٖيكُمْ اَحَدًا اَبَدًا وَاِنْ قُو۫تِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾

9. Daha önceden (Medine'yi) yurt edinmiş ve kalplerine imanı yerleştirmiş olanlar (*ensar*), kendilerine hicret edenleri (*muhacir*leri) severler. Onlara verilenlerden dolayı göğüslerinde (kalplerinde) herhangi bir ihtiyaç hissetmezler. Kendileri ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler.[1] Kim *nefs*inin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.[2]

10. Bunların arkasından gelenler şöyle dua ederler: "Rabbimiz! Bizi ve imanda bizi geçmiş (bizden önce iman etmiş) kardeşlerimizi bağışla! İman edenlere kalplerimizde hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatlisin; çok merhametlisin![3]

Surenin 11-17. ayetlerinde münafıkların ikiyüzlülükleri, korkaklıkları, şeytan gibi davranışları, perişan sonları dile getirilmektedir.

11. Münafıkların, kitap ehlinden kâfir olan kardeşlerine "Siz (yurdunuzdan) çıkartılırsanız, mutlaka biz de sizinle birlikte çıkarız; sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Sizinle savaşılırsa mutlaka size yardım ederiz.' dediklerini görmedin mi?" Allah onların yalancı olduklarına şahitlik eder.

1 *Îsâr* kavramı, "kendisi muhtaç olmasına rağmen kardeşini kendine tercih edebilmektir." Bunu müslümanların bir hayat tarzına dönüştürmesi gerektiğini Hz. Muhammed de sözlerine konu edinerek bizleri uyarmıştır. Hz. Peygamber'den şöyle nakledilmektedir: "Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de isteyinceye kadar iman etmiş olmaz" (Müslim, İmân, 71).

2 Benzer mesaj: Teğâbun 64:16.

3 Bu dua, müminler için yapılması gereken en güzel dualardan birisidir. Çünkü mümin mümine öfke duymamalı, onun da kendisinin de bağışlanması için dilekte bulunmalıdır.

لَئِنْ اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْۚ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْۚ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ
ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾ لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فٖي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾
لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمٖيعًا اِلَّا فٖي قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَٓاءِ جُدُرٍۜ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدٖيدٌۜ تَحْسَبُهُمْ
جَمٖيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتّٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَۚ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرٖيبًا ذَاقُوا
وَبَالَ اَمْرِهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌۚ ﴿١٥﴾

12. Şüphesiz ki onlar (yurtlarından) çıkarılsalar, onlarla birlikte (evlerinden bile) çıkmazlar. Savaşa tutuşmuş olsalar, onlara yardım etmezler. Yardım etseler bile arkalarını dönüp kaçarlar; sonra kendilerine de yardım edilmez.

13. Onların göğüslerinde (içlerinde) size karşı duydukları korku, Allah'a olan korkularından daha şiddetlidir. Bunun sebebi, onların (gerçeği) anlamayan bir topluluk oluşudur.

14. Onlar, korunaklı şehirlerde veya duvarlar (siperler) arkasında bulunmadan sizinle toplu hâlde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise şiddetlidir. Sen onları derli toplu sanırsın, (oysa) kalpleri darmadağındır.[1] Bunun sebebi, onların akıl etmeyen bir topluluk oluşlarıdır.[2]

15. (Onların durumu), kendilerinden az önce geçmiş ve yaptıklarının cezasını tatmış olanların örneği gibidir. Onlara elem verici bir azap vardır.[3]

1 Münafıklar sadece müslümanlara karşı değil, kendi aralarında da birbirlerine karşı münafık oldukları için onların birlikteliğinden, birlik ve beraberliğinden söz edilemez. Tevbe 9:67'de belirtildiği üzere, her ne kadar birbirlerinden görünseler de aralarında korkunç uçurumlar ve ayrılıklar bulunduğu işte bu cümlede dile getirilmektedir. Öyleyse müslümanların her halükârda birbirleriyle dayanışma içerisinde bulunması bir zorunluluktur.

2 Bu cümle "Böyledir, çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur" şeklinde de tercüme edilebilir.

3 Âlimler burada sözü edilenlerin kimler olduğuyla ilgili olarak çeşitli ihtimallerden söz etmişlerdir. Bu çerçevede ayette kast edilen husus, münafıkların ve Yahudilerin durumunun az bir zaman önce Bedir'de savaşan müşrik kâfirlerin durumu gibi olacağını bildirmektir. Bedir'dekiler bu dünyada öldürülme azabını tatmışlardı. Ayrıca bunlar için âhirette de çetin bir azap olacaktır. Bir başka görüşe göre maksat, Kaynuka oğullarının ihanetleri sebebiyle hicretin ikinci yılında Medine'den kovulmalarıdır. Bu iki görüş de elbette doğru olabilir. Ancak Haşr 59:17. ayetteki bilginin de işaretiyle konuya daha geniş bir açıdan bakıldığında maksadın herhangi özel bir döneme ve kişilere ait olmadığını söyleyebiliriz. Buna göre söylenmek istenen şey, inkârcıların ve münafıkların akıbetinin azapla şekilleneceğinin bildirilmesidir.

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّي بَرِيٓءٌ مِنْكَ اِنِّيٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ
الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَٓا اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٓا اَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

16. (Münafıkların durumu) tıpkı şeytan(ın durumu) gibidir. Hani şeytan, insana "İnkâr et!" der. (İnsan) inkâr edince de "Şüphesiz ki ben senden uzağım; şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım!" der.[1]

17. (Sonunda) içinde *ebedî* kalacakları ateş ikisinin de sonu olacaktır. İşte bu, zalimlerin cezasıdır.

Surenin 18-24. ayetlerinde müminlerin duyarlı davranmaları, Yüce Allah'ı unutanlara benzememeleri gerektiği, cehennemliklerle cennetliklerin eşit olmayacağı, Kur'an'ın etkinliği ve Allah'ın sıfatlarından bir bölümü dile getirilmektedir.

18. Ey iman edenler! Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve herkes yarın için[2] ne hazırladığına baksın![3] Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Benzer mesaj: Enfâl 8:48. Burada verilmek istenen mesaj şeytanın da aslında Yüce Allah'ı bildiği, tanıdığı ve O'ndan korktuğudur. Hz. Âdem için Yüce Allah'a secde emrine karşı kibirlilik gösterdiği için huzurdan kovulmuştur. Bazı nankör, azgın ve sapkın insanlar şeytanı bile geride bırakacak şekilde isyana ve azgınlığa düşünce şeytan onlardan uzak olduğunu ilan etmektedir. Bu ayette ayrıca münafıkların her türlü çıkar için her iki tarafa oynama (riyakârlık/ikiyüzlülük) stratejisi, şeytanın stratejisine benzetilmektedir. Burada münafıkların bu iğrenç, kişiliksiz ve riyakâr davranışlarına da bir eleştiri yapılmakta ve bu stratejileri kimden edindiklerine de bir göndermede bulunulmaktadır.

2 Çeşitli ayetlerde geçen *ğad* kelimesi "yarın" demektir. Bu kelime gün olarak 24 saat sonrasını değil, çok yakın bir zaman anlamını içermektedir ve kastedilen "ahiret"tir. Ahirete "yarın" denmesinin muhtemel sebebi, Me'âric 70:7 ve Nebe' 78:40. ayetler gereği çok yakın olduğu bilincini vermektir. Son Saat'in ne zaman geleceğini Yüce Allah'tan başka hiç kimse bilemediği için ölüm de Son Saat de "yarın" denecek kadar yakındır.

3 Bu ayet müslümanın hayata ve mahşere karşı hazırlıklı ve bilinçli olması gerektiği mesajını içerir. Kendisine Son Saat'in ne zaman gerçekleşeceğini soran Akra b. Hâbis isimli sahabiye Hz. Peygamber; "Sen onun için ne hazırladın?" buyurarak cevap vermiştir. Akra b. Hâbis; "Onun için fazla bir şey hazırlamadım. Namaz, oruç, sadaka vermek gibi ibadetlerin dışında onun için fazla bir hazırlığım yoktur. Ancak ben, Allah'ı ve Resulü'nü çok severim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "O halde sen sevdiğinle/sevdiklerinle beraber olacaksın" cevabını verdi (Buhârî, Edeb, 96).

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوٖٓي
اَصْحَابُ النَّارِ وَاَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾

19. Allah'ı **unutan** ve (**bu** yüzden Allah'ın da) **onlara** kendilerini **unutturduğu** kişiler **gibi olmayın!**[1] **Onlar** yoldan çıkanların ta kendileridir.[2]

20. Ateş **halkı** ile **cennet halkı** bir olmaz. Cennet halkı elbette **kurtulanlardır.**[3]

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:51; Tevbe 9:67; Tâhâ 20:126; Secde 32:14; Câsiye 45:34; Haşr 59:19. Yüce Allah vahyini ve onu hayata aktarmayı unutanları eleştirmekte, Allah'ı unutanlara Allah'ın da kendilerini unutturacağını bildirmektedir ki her halde en büyük kayıp kişinin ne durumda olduğunu bilmez hale gelmesidir. Kendini unutan kişi neyi unutmaz ki! Kendini unutan kişi neyi nasıl yapacağını nereden bilebilir ki! Yüce Allah'ı unutmak aslında kendini unutulmaya terk etmektir ki bu en büyük gaflettir. Kişiye kendisinin unutturulması hatadan dönebilmesini de iyiliklere devam etmesini de yok eder. Bu durumda bundan büyük kayıp olmasa gerektir. Konuyla ilgili bazı ayetlerde geçen "Yüce Allah'ın unutması" veya "kişiye kendisini unutturması" O'nun artık söz konusu kişiden haberdar olmaması manasında değildir; aksine o kişinin sıkıntıda bırakılması, azabının sürekli hale getirilmesi kast ediliyor demektir. Esasında Yüce Allah'ın herhangi bir şeyi unutması mümkün değildir. Anlaşılıyor ki bu tür ifadelerde hakikat manada "unutmak" değil, mecaz manada bir "terk ediş ve ceza" vardır.

2 Ayette geçen *el-fâsıkûne* kelimesi "yoldan çıkanlar" manasına gelmekte, imanlı ve teslimiyet üzere olmanın zıddını içermektedir ki burada kullanılan hum zamir-i faslı cümleye *hasr/kasr* denen "vurgulu" mana katmakta ve gerçek yoldan çıkanların işte bu kişiler olduğu özellikle vurgulanmak istenmektedir.

3 Yüce Allah, önceki ayette uyarıya konu edindiği fasıkların yani yoldan çıkanların cehennemlik olduğunu ortaya koymak üzere bu âyette önceliği *ashâbu'n-nâri* "cehennemlikler" denen inkârcılara vermekte, ardından da sözü *ashâbu'l-cenneti* denen mutakkilere yani sorumluluğunu bilip ona göre duyarlı davrananlara getirmektedir ki başarıya erenlerin sadece bunlar olduğunu ifade etmektedir. Ayetin sonunda yer alan ve "kurtuluşa erenler", "başarıya ulaşanlar", "esenliğe erişenler", "bahtiyarlığa erenler", "zafere kavuşanlar" gibi anlamlara gelen *el-fâizûne* kelimesi Kur'an'da "itaat-haşyet-takvâ"nın, "iman-hicret-cihâd"ın, "iman-takvâ-âhiret için hazırlık yapanlar"ın ve "iman-sabır-fedakârlık"ın sonucu olarak zikredilmekte, bütün bunların sahiplerine erdemi ve mutluluğu getireceği beyan edilmek istenmektedir. Önceki âyette de olduğu gibi, burada kullanılan *hum zamir-i* faslı cümleye *hasr/kasr* denen "vurgulu" mana katmakta ve gerçek manada kurtuluşa ve başarıya erişenlerin işte bu kişiler olduğu özellikle vurgulanmak istenmektedir.

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذٖي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ
الرَّحٖيمُ ﴿٢٢﴾

21. Bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, şüphesiz ki onu Allah'a saygı(sı)ndan dolayı boyun eğmiş bir şekilde, paramparça olmuş görürdün.[1] İşte biz düşünsünler diye şu örnekleri insanlar için veriyoruz.[2]

22. O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Görünmeyeni de görüneni de bilendir.[3] O *Rahmân*'dır, *Rahîm*'dir.[4]

1 Bu ayet Enfâl 8:24, Yâsîn 36:70 ve Şûrâ 42:52. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Mesaj, vahyin dirilticiliğini öğretmeyi amaçlamakla ilgilidir. Haşr 59:21. ayette vahyin muhatap kılınması halinde cansız varlıkların bile bu duyguya sahip olabilecekleri Kur'an'da "dağ" örnekliğinde *darb-ı mesel* olarak hatırlatılmaktadır. "Eğer Kur'an bir dağın üzerine indirilmiş olsaydı dağın Yüce Allah'a duyduğu derin saygı nedeniyle boyun bükeceği ve parça parça olacağı" beyan edilerek, esasında bir taraftan "vahyin etkinliği" ortaya konulmaktadır; diğer taraftan ise onun "diriltici yönü"ne dikkat çekilmek istenmektedir. Şûrâ 42:52 gibi ayetlerdeki bilgi gereği, Kur'an'ın bir adının da *rûh* oluşu, Enfâl 8:24'te onun diriltici etkinliği, dahası Âl-i İmrân 3:179'da vahyin dönüştürücülüğü düşünülürse, ayette "Kur'an'ın dağı canlandırması ifadesi"nde neyin kast edildiği çok daha net bir şekilde ortaya çıkmış olmaktadır. "Kur'an'ın etkinliği" bağlamında Furkân 25:52'de şöyle buyrulmaktadır: "O halde, kâfirlere boyun eğme (aldırış etme) ve bununla (yani Kur'an'ı anlatarak) onlara karşı büyük cihâdı gerçekleştir." Kur'an'ı anlatmak "büyük cihat"tır ve bu ayetteki buyruk apaçık bir emirdir. Bununla emrolunan Hz. Peygamber'in elinde Kur'an'dan başka bir silah yok iken, ilahi kelam olan Kur'an mucizesi, asıl büyük cihadı yapmaya yeterli geliyor ve Mekke'de başlayan bu cihat bütün cihana yayılıyor. Bu arada şu hususu da belirtelim: Vahiy dağa inseydi nasıl ki onu paramparça edecek idiyse, muhteşem anlam ve mesaj derinliğiyle kibirli insanların kibrini de yerle bir edeceğine, kibri yok etmeye yeteceğine ve aslolanın tevazu ve haddini bilmek olduğuna dolaylı yoldan işaret etmektedir.

2 Benzer mesajlar: İsrâ 17:41, 89; Kehf 18:54; Furkân 25:33; 'Ankebût 29:43 Rûm 30:58; Zümer 39:27. Kur'an'da misal verilmesinin sebebi Bakara 2:26'da "hakkı onaylamak, hidayete ermek, sapmamak", Hacc 22:73'te "gerçeğe kulak vermek, ders almak", 'Ankebût 29:43'te "alimlerin akıllarını çalıştırmasını sağlamak", Zümer 39:27'de "gerçeği hatırlatmak", Haşr 59:21'de ise "tefekkür yani doğru ve yararlı fikir üretmek" şeklinde belirlenmektedir.

3 Gayb ve şehadet anlamında Yüce Allah'ın her şeyi bilen tek kudret oluşuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Cum'a 62:8; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

4 Bu iki sıfatla ilgili bkz. Fâtiha 1:1.

هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَز۪يزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ
سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ
لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٤﴾

23. O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Hükümdardır, kutsallığın kaynağıdır, esenlik kaynağıdır, güven verendir, gözetip koruyandır, güçlüdür, istediğini yaptırabilendir, büyüklüğünü gösterendir. Allah onların ortak koştuklarından yücedir.[1]

24. O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren, en güzel isimler sadece kendisine ait olan Allah'tır.[2] Göklerde ve yerde olanlar O'nu *tesbih* eder (yüceltir). O, güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.[3]

1 Surenin bu ayetinde Yüce Allah'ın sıfat isimlerinden bazıları verilmektedir. *el-Esmâü'l-Hüsnâ* adı verilen bu en güzel isimler, Yüce Allah'ı hakkıyla tanımada büyük önem arz etmektedir. Ayrıca "En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin..." A'râf 7:180. ayeti gereği, kulların dualarının önünde Yüce Allah'ın isimlerini anmaları, duaların kabulü anlamında Yüce Allah tarafından tavsiye edilmektedir. Bu ayette yer alan Yüce Allah'ın isimlerinden; *el-Melik*, "mülkün ve hükümranlığın sahibi", *el-Kuddûs*, "kutsal, kutsallığın kaynağı, mübarek", *es-Selâm*, "esenlik kaynağı", *el-Mü'min*, "güven veren", *el-Müheymin*, "görüp gözeten ve koruyan", *el-'Azîz*, "güçlü", *el-Cebbâr*, "azamet ve otorite sahibi", *el-Mütekebbir*, "büyüklüğünü gösteren", *Sübhân* ise "yaratılmışlara benzemekten, onlara ihtiyaç duymaktan uzak ve münezzeh olan" demektir.

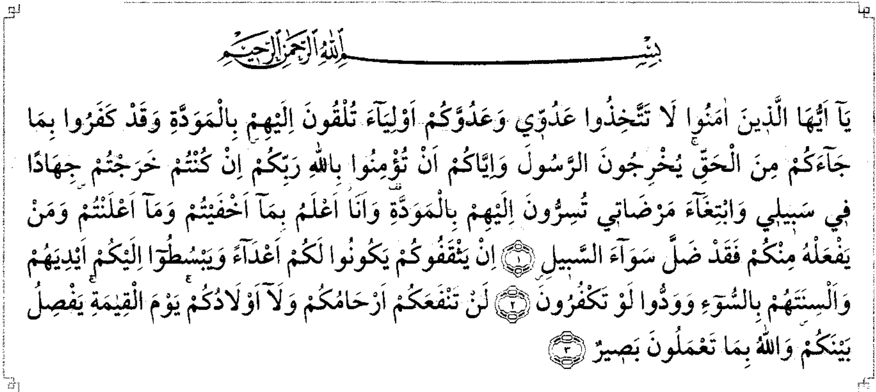
2 *Esmâ-i Husnâ* "en güzel isimler"le ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:180; İsrâ 17:110; Tâhâ 20:8.

3 Benzer mesajlar: Bakara 2:255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:101-103; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; İhlâs 112:1-4. Bu ayette, Yüce Allah'ın *tekvîn*/yaratma sıfatının açılımları olan sıfatlarından örnekler bulunmaktadır. *el-Hâlık*, "yoktan da vardan da yaratan", *el-Bâri'*, "yarattıklarına özellik veren, modelsiz/örneksiz yaratan", *el-Musavvir*, "yarattığı varlıklara en güzel şekilde şekil veren" demektir. Yüce Allah'ın birkaç örnek hariç sıfatları arasında bağlaç kullanılmamasının sebebi O'nun doğru anlaşılması ve sıfatlarının birbiriyle bağlantılı olmasıdır.

60
MÜMTEHİNE SURESİ

❀ 13 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 13 ayetten oluşan, adını 10. ayetteki "onları imtihan edin" anlamındaki *femtehınûhunne* ifadesinden alan Mümtehine suresi inişte 109, mushaf sırasında 60. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde kimlerin dost edinilmemesi gerektiği, inkârcıların müslümanlara karşı tavrı, Hz. İbrahim ve beraberindekilerin örnek alınması gerektiği ve düşmanlığı hak edenler ele alınmaktadır.

1. Ey iman edenler! Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişlerken, Rabbiniz Allah'a imanınızdan dolayı Elçiyi de sizi de (yurdunuzdan) çıkarıyorken, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara (o kâfirlere) içten sevgi besleyerek onları (sakın) dost edinmeyin! Benim yolumda *cihad* etmek (fedakârlık yapmak) ve rızamı kazanmak için (yurdunuzdan) çıktığınız hâlde, (hâlâ) onlara içten sevgi[1] (mi) gizliyorsunuz (besliyorsunuz)![2] Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da çok iyi bilenim. Sizden kim bunu yaparsa (onları dost edinirse), elbette doğru yoldan sapmış olur.

2. Onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilir,[3] ellerini ve dillerini size kötülük için uzatır,[4] inkâr etmenizi isterler.[5]

3. Kıyamet günü, yakınlarınız ve çocuklarınız size asla yarar sağlayamaz.[6] (Çünkü Allah) aranızı ayıracaktır. Allah yapmakta olduğunuz her şeyi görendir.

1 *Meveddet*, sonradan kazanılan ve içini değerlerin oluşturduğu sevgidir. Ayette kâfirlere karşı yasaklanan sevgi budur.

2 Yüce Allah'a, O'nun dinine düşmanlık eden, hukukunu tanımayan, Hz. Peygamber ile âdeta savaşan bütün kâfirlerin, müşriklerin ve zalimlerin bu ayette kast edildiğini özellikle belirtmekte yarar vardır. Yüce Allah önceki cümlede Hz. Peygamber'in ve müminlerin sırf Allah'a iman ettikleri için yurtlarından hicret ettirildiklerini beyan ettikten sonra, müslümanların Allah yolunda ve O'nun rızasını kazanmak için çıktıkları bu yolculuktan sonra onlara gizliden gizliye sevgi beslemelerini kınamaktadır. Burada yer alan "onlara sevgi gizliyorsunuz" cümlesi hem müslümanları hicrete mecbur bırakan inkârcılara gizlice sevgi beslenmesini ifade etmektedir; hem de kendilerine besledikleri sevgi nedeniyle devlete dair sırları, yani Mekke'nin fethiyle ilgili bilgileri mektupla sızdırmaları manasını vermektedir. Yüce Allah önceki cümlede dile getirdiği yasağın gerekçesini bir anlamda daha sonra vermektedir. Bu çerçevede inkârcı düşmanların müslümanlara gelen hak ve hakikat ölçüsü olan vahyi inkâr ettikleri, dahası Rableri olan Yüce Allah'a iman ettikleri için bu kâfirlerin müslümanları yurtlarından çıkarmış veya çıkarmakta oldukları bildirilmektedir. Ayetin mesajına konu olan olay; Hatip bin Ebî Beltea'nın Mekke'de yaşayan ailesine iyi davranılmasını temin etme gayesiyle Mekkeli müşriklere bir mektup yazması, Hz. Peygamber'in Mekke seferini ifşa etmesi ve mektubun Mekkeli müşriklere ulaşmadan müminlerce yolda ele geçirilmesi olayıdır.

3 Müslümanları ellerine geçirseler, yani onlara karşı imkân, güç, kuvvet elde etseler zaman kaybetmeden ve tereddüt etmeden dost sandıkları, dostluk ve sevgi besledikleri Mekkeli müşriklerin hemen kendilerine düşman olacaklarını, yani ileri derecede düşmanlıklarını devam ettireceklerini haber vermektedir. Burada geçen yeskafûküm ifadesi "size galip gelirlerse", "sizi mağlup ederlerse", "sizi ellerine geçirir, hakimiyetlerine alırlarsa" manalarını içermekte ve onların hiçbir şekilde dostluk göstermeyecekleri, düşmanlıklarını sürdürüp ileri düzeye taşıyacakları beyan edilmiş olmaktadır.

4 Mekkeli müşriklerin böyle bir durumda sadece düşmanlıklarını sürdürmekle yetinmeyecekleri, ilave olarak ellerini ve dillerini kötülük yapmak gayesiyle müslümanlara uzatacaklarını ifade etmektedir. Ayette geçen *yebsutû ileyküm eydiyehum* ifadesi "ellerini sizlere uzatmak" manasında kötülük yapmaktan kinaye bir beyandır. Benzer birer kullanım Mâide 5:11 ve 28'de de söz konusu edilmektedir. Anlatılmak istenen şey, onlara "elleri"yle "öldürme", "yaralama", "esir etme", "işkence uygulama" gibi, "dilleri"yle de "sövme", "hakaret etme", "alaya alma" şeklinde çeşitli biçimlerde zarar vermek istemeleridir.

5 Benzer mesaj: Nisâ 4:89. Yüce Allah Mekkeli müşriklerin müslümanlara karşı neler hissettiklerini beyan ederek, onların neden sevilmemesi, kendilerine *meveddet* denilen sevginin beslenmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır. "Şayet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilirler." Bu çerçevede eğer müslümanları ellerine geçirseler, yani onlara karşı imkân, güç, kuvvet elde etseler zaman kaybetmeden ve tereddüt etmeden dost sandıkları, dostluk ve sevgi besledikleri Mekkeli müşriklerin hemen kendilerine düşman olacaklarını, yani ileri derecede düşmanlıklarını devam ettireceklerini haber vermektedir.

6 Mahşerde yakınların fayda vermeyeceğiyle ilgili bu mesaj Bakara 2:134, 141, 272, 286, Âl-i İmrân 3:10, 116, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, Enfâl 8:28, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39, Mücâdele 58:17 ve Zilzâl 99:7-8. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فٖيٓ اِبْرٰهٖيمَ وَالَّذٖينَ مَعَهُۚ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا
تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ
وَحْدَهُٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهٖيمَ لِاَبٖيهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ
تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصٖيرُ ﴿٤﴾

4. İbrahim'de ve onunla birlikte olanlarda sizin için elbette güzel bir örnek vardır.[1] Onlar toplumlarına demişlerdi ki: "Biz sizden ve Allah'ın peşi sıra taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz.[2] Siz tek bir Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." İbrahim'in, babasına "Şüphesiz ki senin için bağışlanma dileyeceğim. (Fakat) senin için Allah'tan (gelecek) herhangi bir şeyi (önlemeye) gücüm yetmez." sözü hariç.[3] (O müminler şöyle dua etmişlerdi:) "Rabbimiz! Yalnızca sana güvendik, yalnızca sana yöneldik. Dönüş de yalnızca sanadır.[4]

1 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:21; Mümtehine 60:6. Yüce Allah Hatib el-Belte'a özelinden genele mesaj vermekte ve inkârcı yakınlarına kalben sevgi besleyenlerin Hz. İbrahim'i ve beraberindeki müminleri örnek alması gerektiğini bildirmektedir. Hz. İbrahim Nahl 16:120'de de belirtildiği gibi önce yalnızdır, sonrasında ise yorumunu yapmakta olduğumuz ayette de ifade edildiği gibi beraberinde müminler toplanmıştı. Hz. İbrahim, inancı uğrunda babasından uzaklaşmış, müminler de diğer kafir yakınlarından uzak durmuşlardı. Bu yüzden sevginin de öfkenin de sadece ve sadece Yüce Allah rızasına bağlı olması gerektiğine dikkat çekilmekte, bu noktada Hz. İbrahim ve "biz sizden uzağız" diyen beraberindekiler hatırlatılmakta, müminlerin Mekkeli müşrik yakınlarına nasıl davranmaları gerektiği işte bu ayette dile getirilmekte, örnek alınmaları istenmektedir.

2 Yüce Allah Hz. İbrahim ve beraberindeki müminlerin inkârcı ve/veya putperest kavimlerine hitaplarında onları inkâr ettiklerini yani kendilerini artık tanımadıklarını, onları ve yollarını benimsemediklerini ifade ettiklerini bildirmektedir. Burada geçen *kefernâ biküm* ifadesi "sizi tanımıyoruz", "sizi (inanç ve hayat tarzınızı) reddediyoruz", "sizin inandıklarınızı inkâr ediyoruz", "sizden yüz çeviriyoruz" gibi anlamlar vermekte, müminlerin esas duruş ortaya koyduklarını, inkârcı muhataplarının bu durumlarından rahatsız olduklarını, onları benimsemediklerini göstermektedir.

3 Bu ayet Tevbe 9:113-114, Meryem 19:47 ve Şu'arâ 26:86. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Hz. İbrahim'in babasına duası o sağken tevbe etmesine yönelikti. Babasının müşrik olarak ölmesinden sonra Hz. İbrahim de babası için dua etmemiştir.

4 Yüce Allah Hz. İbrahim ve beraberindekilerin dualarını bize hatırlatmakta, onların sadece ve sadece Allah'a güvendiklerini, O'na yöneldiklerini ve nihayetinde varışın da sadece O'na olacağını bildiklerini, bu yüzden tevhide sarıldıklarını dile getirmektedir. Burada yer alan üç devrik ifade de manaya "vurgu" katmakta, başka "güven kaynağı", "yöneliş adresi" ve "varış yeri" olmadığını göstermektedir.

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ
فِيهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ
﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللّٰهُ قَدِيرٌ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿٧﴾ لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ اَنْ
تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا اِلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾

5. Rabbimiz! Bizi, kâfir olanlar için fitne kılma![1] Rabbimiz! Bizi bağışla! Şüphesiz ki güçlü, (doğru) hüküm veren yalnızca sensin!"

6. Şüphesiz ki onlarda sizin için, (yani) Allah'a ve ahiret gününe (kavuşmayı) umanlar) için güzel bir örnek vardır.[2] Kim yüz çevirirse şüphesiz ki yalnızca Allah zengindir, *hamde* (övgüye) layık olandır.[3]

7. Allah sizinle düşman olduklarınız arasında bir dostluk meydana getirebilir.[4] Allah her şeye gücü yetendir. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

8. Allah sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz. Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever.[5]

1 Bu ayet Bakara 2:256 ve Yûnus 10:85. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Ayet, müslümanların yaptığı yanlışların, kâfirlerin küfrünün artmasına sebebiyet vermemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2 Benzer mesajlar: Ahzâb 33:21; Mümtehine 60:4.

3 Benzer mesaj: Hadîd 57:24.

4 Bu konuda Hz. Muhammed'in şu ifadesi ne de güzeldir: "Sevdiğini ölçülü sev, bir gün onu sevmemen gerekebilir; sevmediğini de ölçülü bir şekilde sevme, bir gün onu sevmen gerekebilir" (Tirmizî, Birr, 59).

5 Müslümanların müslüman olmayan diğer insanlarla ilişkisi bağlamında benzer mesajlar: Nisâ 4:135; Mâide 5:8, 42; En'âm 6:152; Nahl 16:90; Hucurât 49:9. Yüce Allah müslümanların "öteki" denen insanlarla ilişkisini düzenlemek için harika iki prensip belirlemiştir. Bu çerçevede surenin ilk ayetinde yasaklanan *meveddet* anlamındaki "sevgi"nin aslında sınırlarını belirlemekte ve *meveddet* beslememenin muhataplarla bütün ilişkiyi kesmek manasına gelmediğini öğretmektedir. Önceki ayette Yüce Allah'ın müslümanlarla aralarında düşmanlık bulunan kişilerin kalplerine bir *meveddet* yaratabileceği beyan edildikten sonra, bu ayette *meveddet*in nasıl elde edilebileceğine dair bir de ipucu verilmektedir. Yüce Allah müslümanlarla din konusunda savaşmamış ve onları bu sebeple yurtlarından da çıkarmamış olanlara yönelik olarak iyilik yapılmasını ve kendilerine adaletli davranılmasını yasaklamadığını beyan etmektedir.

اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذ۪ينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰٓى
اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا
جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِا۪يمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا
تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ
وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿١٠﴾

9. Allah sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için onlara (düşmanlara) yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onları dost edinirse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.[1]

Surenin 10-13. ayetlerinde hicret sonrası gelen kadınların imtihan edilmesi, nikâhların sona ermesi nedeniyle yaşanacak ekonomik kayıpların giderilmesi, biat (tam bağlılık) esasları ve kâfirleri dost edinmemek gerektiği bildirilmektedir.

10. Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin[2] (sorgulayın)! (Elbette) Allah onların imanlarını çok iyi bilendir. Siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz, onları kâfirlere geri göndermeyin! (Çünkü) bunlar onlara helal değildir; onlar da bunlara helal olmazlar. Onların (kocalarının) verdiklerini (mehirleri kocalarına geri) verin! Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size herhangi bir vebal yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın![3] Verdiklerinizi (mehirlerinizi) isteyin; onlar da verdiklerini (mehirlerini) istesinler! İşte Allah'ın hükmü budur. O aranızda (böyle) hükmetmektedir. Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Kur'an'da savaşla ilgili bütün ayetler bu iki ayet ışığında anlaşılmalıdır. Benzer mesajlar: Bakara 2:190-193, 256; Nisâ 4:89-91; Enfâl 8:39-40; Tevbe 9:2-4, 12, 36, 123; Hacc 22:39; Tahrîm 66:9.

2 Sureye adı verilen bu olayın yer aldığı ayette Yüce Allah müminlere hitap etmekte ve inkârı terk edip hicret ederek kendilerine müracaat eden kadınların imtihan edilmesini emretmekte, bu arada imtihanın amacının insanların bilgilenmesi olduğunu, zira kimlerin ne durumda olduğunu O'nun gayet iyi bildiğini belirtmektedir.

3 Bu cümle küfrün yani eşlerden birisinin dinden çıkmasının nikâha engel olduğunun apaçık delilidir.

وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذ۪ينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا
اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى
اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـٔاً وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَر۪ينَهُ
بَيْنَ اَيْد۪يهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ ف۪ي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ
رَح۪يمٌ ﴿١٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا
يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

11. Eşlerinizin kâfirlere (kaçması sebebiyle) herhangi bir kaybınız olursa, siz de sonuca ulaşır (galip gelir)seniz, eşleri gitmiş olanlara harcadıkları kadarını (ganimetten) verin![1] İnandığınız Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun!

12. Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleri ve ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işlerde sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek[2] üzere geldikleri zaman biatlarını kabul et![3] Onlar için Allah'tan bağışlanma dile! Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

13. Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği (hiçbir) topluluğu dost edinmeyin![4] Onlar, kâfirlerin mezarlar halkından (ölülerden) ümit kestikleri gibi elbette ahiretten ümit kesmişlerdir.

1 Bu ayette Yüce Allah müslümanların içlerinden herhangi birisinin hanımı kâfirlere kaçıp giderse, daha sonra yaşanacak bir savaşta müslümanların galip gelmesi durumunda, alınacak ganimetten bu erkeklere daha önceki hanımlarına verdikleri mehir kadar bir bedelin ekstra olarak verilmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır.

2 *Biat* kelimesi "bağlılık yemini" yapmak üzere ellerin birbirinin üzerine konulması işlemidir (Bkz. Fetih 48:10).

3 Bu ayet vahyin indirildiği dönemden beri İslam'da kadının seçme hakkına sahip kılındığının delilidir. Hz. Peygamber'in kadınlardan da biat alması hususunda bkz. Buhârî, Tefsir, 60/308-309.

4 Benzer mesaj: Mücâdele 58:14.

61
SAFF SURESİ

14 Ayet

Medine döneminde indirilen, 14 ayetten oluşan, adını 4. ayette yer alan ve "sıra halinde" anlamındaki *saff* kelimesinden alan Saff suresi inişte 99, mushaf sırasında ise 61. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde yaratılanların Yüce Allah'ı tesbih ettiği, yapılamayacak şeyleri söylemenin büyük bir günah olduğu, Hz. Musa ile Hz. İsa'nın kavimleriyle konuşmaları, Yüce Allah'a iftiranın en büyük zulüm olduğu, Allah'ın nurunu tamamlayacağı ifade edilmektedir.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı *tesbih* eder (yüceltir).[1] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Kur'an'da "Göklerde ve yeryüzünde ne varsa Allah'ı tesbih etmektedir." ifadesi, sebbeha lafzıyla (Hadîd 57:1; Haşr 59:1; Saff 61:1) üç ayette ve yüsebbihu lafzıyla da iki ayette geçer (Cum'a 62:1; Teğâbun 64:1). Ayrıca "Göklerde ve yerdeki tüm varlıkların ve havada sürüler halindeki kuşların (kulluklarının bir gereği olarak) Allah'ın sınırsız kudret ve yüceliğini dile getirdiklerini görmüyor musun? Bu varlıkların tümü, Allah'a nasıl dua edeceğini, O'nu nasıl tesbih edeceğini bilir. Allah da onların ne yaptıklarını bilir" (Nûr 24:41) ve "Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O'nu tesbih eder. Evrendeki her varlık, O'nu överek tesbih eder, fakat siz bu varlıkların tesbihlerini anlayamazsınız. Hiç kuşkusuz O, kullarına karşı çok müsamahalıdır (ceza vermekte acele etmez), çok bağışlayandır." (İsrâ 17:44) ayetlerinde insan dışında var edilen diğer canlı (hayvan) ve cansız (madde) varlıkların dualarının kendi yaratılış fıtratlarının gereğini yerine getirmek üzere Yüce Allah'ı tesbih ettikleri, bu tesbihin insan tarafından anlaşılamayacağı belirtilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ
﴿٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذ۪ينَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِه۪ صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَاِذْ قَالَ
مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَن۪ي وَقَدْ تَعْلَمُونَ اَنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُٓوا اَزَاغَ اللّٰهُ
قُلُوبَهُمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٥﴾ وَاِذْ قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِنّ۪ي
رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْت۪ي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُٓ
اَحْمَدُ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿٦﴾

2. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?[1]

3. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir öfkeyle karşılanır.

4. Şüphesiz ki Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir bina gibi sıra halinde savaşanları sever.[2]

5. Hani Musa, kavmine "Ey kavmim! Benim, Allah'ın size (gönderdiği) elçisi olduğumu bildiğiniz hâlde niçin bana eziyet ediyorsunuz?"[3] demişti. Onlar (gerçeklerden sapıp) kayınca, Allah da kalplerini kaydırmıştı.[4] Allah yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

6. Hani Meryem oğlu İsa "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ki ben size önümdeki Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı, adı Ahmet olup benden sonra gelecek elçiyi de müjdeleyici olarak Allah'ın (gönderdiği) elçiyim." demişti. Ne zaman ki o, kendilerine apaçık deliller getirince "Bu(nlar) apaçık bir büyüdür!" demişlerdi.

1 Bu ayet Bakara 2:44 ve Şu'arâ 26:226. ayetlerle birlikte okunmalıdır. İnsan, konu diğer insanlar ise yapamayacağı ya da yapmayacağı şeyler konusunda sözler vermemelidir; söz verdiğinde ise yerine getirmeli ya da sözünü yerine getirememe sebeplerini muhataplara ifade etmelidir. Ayetteki tehdit, özelde Yüce Allah'ın emirlerine uyacakları konusunda söz verdikleri halde cihada katılmak istemeyenleredir. Genelde ise imanının gereğini yerine getirmeyen herkes bu kapsama girmektedir. İman ciddi bir iştir ve ciddiyet ister, samimiyet ister, fedakârlık ister. Yüce Allah nazarında öfke sebebi olmak ne zorlu ve ne kötü bir durumdur.

2 Sureye adını veren *saff* kelimesi "sıra halinde", *bünyân* kelimesi "bina", *marsûs* kelimesi ise "kenetlenmiş" anlamına gelmektedir. Bu anlam içerikleriyle bakıldığında, Yüce Allah kendi yolunda yani Allah rızası için savaşanların bu görevi duvarları birbirine kenetlenmiş yekpare bir bina gibi ve saf saf dizili bir şekilde yerine getirenleri sevmekte olduğunu bildirmektedir.

3 Bu ayet Bakara 2:55, Nisâ 4:153 ve Ahzâb 33:69. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

4 Kur'an'da *hidayet* ve *dalalet*'le ilgili ayetler bu cümle ışığında anlaşılmalıdır. Hidayet ve sapkınlıkta "sebep" kişilerin tercihleridir; hidayet ve sapkınlığın yaratılması ise "sonuç"tur.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْد۪ي الْقَوْمَ
الظَّالِم۪ينَ ﴿٧﴾ يُر۪يدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِه۪ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ
الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَد۪ينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّ۪ينِ كُلِّه۪ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْج۪يكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿١٠﴾

7. İslam'a çağrıldığı hâlde Allah'a iftira edenden daha zalim kim olabilir ki![1] Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

8. Onlar Allah'ın *nur*unu (ışığını/Kur'an'ı) ağızlarıyla söndürmek istiyorlar.[2] Kâfirler istemeseler de Allah *nur*unu (Kur'an'ı) tamamlayıcıdır.

9. Müşrikler istemese de (dinini) bütün din(ler)e üstün kılmak için Elçisini bir rehber ve gerçek din ile gönderen O'dur.[3]

Surenin 10-14. ayetlerinde müminleri elem verici bir azaptan kurtaracak olan manevi bir ticaret, Yüce Allah'ın dininin yardımcılarının kimler olacağı sorusu ve onlara ilahî yardım vaadi dile getirilmektedir.

10. Ey iman edenler! Sizi elem verici bir azaptan kurtaracak ticaret[4] (yolunu) size göstereyim mi?

1 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:94; En'âm 6:21, 93, 144, 157; A'râf 7:37; Yûnus 10:17; Hûd 11:18; Kehf 18:15; 'Ankebût 29:68; Zümer 39:32.

2 Benzer mesajlar: Tevbe 9:32; İbrâhîm 14:9; Nûh 71:7.

3 Ayetteki "onu bütün dinlere üstün kılmak için" ifadesiyle Yüce Allah Hz. Muhammed'i görevlendirmesinin gerekçesini ortaya koymaktadır. Çünkü Âl-i İmrân 3:19, 83 ve 85'te de belirtildiği gibi, Yüce Allah katında tek din İslam'dır ve bunun dışındaki din edinme arayışları kesinlikle kabul edilmeyecektir. Bu ifade, "diğer inanışlara üstünlük sağlamak" anlamının yanında, "gerçek dini kendi bütünlüğü içinde tamamen ortaya koymak" veya "gerçek dini her yönüyle ortaya koyup tamamına erdirmek" şeklinde de yorumlanmaktadır. Benzer mesajlar: Tevbe 9:33. Bu ayette geçen *bi'l-hüdâ* ifadesi "hidayet ile" yani hakikat yolunu göstermesi anlamına gelmektedir. *Dîni'l-hakkı* ifadesi ise "*Hakk*'ın yani Yüce Allah'ın dini" anlamında "hak, gerçek din", "haniflik dini" anlamında öncesinde geçen "hidayet"i açıklamaktadır. Hidayet denen şey gerçek dinle buluşmaktır. Bu nedenle, hidayet gerçek dindir; gerçek din de hidayettir. Bakara 2:120, Âl-i İmrân 3:73 ve En'âm 6:71'de de belirtildiği gibi "gerçek hidayet Yüce Allah'ın hidayeti"dir.

4 Bu pasajda gerçek ticaretin ve kazancın ahirete yönelik yatırım olduğuna dikkat çekilmektedir.

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَتُجَاهِدُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَۙ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً
ف۪ي جَنَّاتِ عَدْنٍۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُۙ ﴿١٢﴾ وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَاۜ نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَر۪يبٌۜ وَبَشِّرِ
الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُٓوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّ۪نَ مَنْ
اَنْصَار۪ٓي اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَكَفَرَتْ
طَٓائِفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِر۪ينَ ﴿١٤﴾

11. Allah'a ve Elçisine inanıp güvenirsiniz;[1] mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda *cihad* edersiniz (fedakârlık yaparsınız). Bilirseniz bu, sizin için hayırlı olandır.

12. O, günahlarınızı bağışlar; sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere, durmaya değer cennetlerdeki[2] güzel meskenlere yerleştirir. İşte bu, büyük kurtuluştur.

13. Seveceğiniz başka (bir ticaret) daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir zafer.[3] Müminleri (bunlarla) müjdele!

14. Ey iman edenler! Allah'ın (yolunun) yardımcıları olun! Nitekim Meryem oğlu İsa, havarilere "Allah'a doğru (giden yolda) kim bana yardımcı olacak?" demişti. Havariler[4] de "Biz Allah'ın (yolunun) yardımcılarıyız!" demişlerdi.[5] İsrailoğullarından bir grup inanmış, bir grup ise inkâr etmişti.[6] Sonunda biz, inananları düşmanlarına karşı desteklemiştik. Böylece galip gelmişlerdi.

1 Bu ayetin başındaki *tü'minûne* fiili, bir önceki hitap gereği "inanmak"tan ziyade "güvenmek" anlamındadır.

2 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12; Beyyine 98:8.

3 Ayette müjdelenen *fethun karîbun* "yakın fetih" ifadesi, peşinen yani dünyada nasip edilen "önce Hayber'in, sonra da Mekke'nin fethi"dir.

4 *Havari* kelimesi, "beyaz giyenler", "beyazlara bürünenler", "tasdik edenler", "samimi olanlar", "tertemiz kişiler" gibi anlamlara gelmekte, Hz. İsa'nın elçiliğine iman eden ve onu destekleyen müminler kastedilmektedir.

5 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:52.

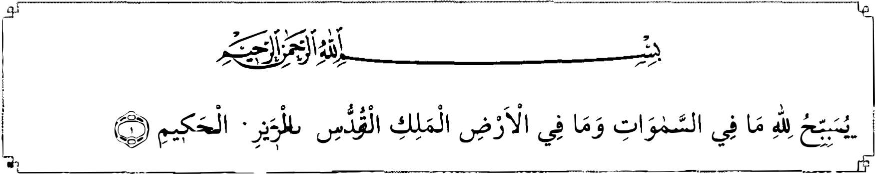
6 Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi insanları topyekûn değerlendirmek doğru değildir. Çünkü içlerinden kötüler olduğu gibi iyiler de çıkmaktadır.

62

CUM'A SURESİ

❀ 11 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 11 ayetten oluşan, adını 9. ayette yer alan ve "Cuma" anlamındaki *el-cumu'ah* kelimesinden alan Cum'a suresi inişte 100, mushaf sırasında ise 62. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde bütün yaratılmışların Yüce Allah'ı tesbih ettiği, risaletin yükümlülük ve muhatap alanları, ilahî mesajlara karşı yükümlülüklerin gereğini yerine getirmeyenlerin durumu, yahudilerin ikiyüzlülükleri, toplumsal bir ibadet olan Cuma namazı ve sonrasında nasıl davranılması gerektiği ifade edilmektedir.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi, (gerçek) hükümdar, kutsallığın kaynağı, güçlü, (doğru) hüküm veren Allah'ı *tesbih* eder (yüceltir).[1]

1 *el-Melik* sıfatı Haşr 59:23'te de zikredilmekte ve "mülkün sahibi", "melik," padişah", "hükümran", "mutlak otorite sahibi" gibi anlamlara gelmekte, Yüce Allah'ın bir sıfatı olarak çeşitli ayetlerde zikredilmekte, Allah'ın mutlak hükümranlığını, mahlukat üzerindeki hakimiyetini, hükümdarlığını, otoritesini, egemenliğini, mevcudatın gerçek sahibi ve hükmü geçerli yegâne kudret olduğunu ortaya koymaktadır. el-Kuddûs sıfatı bir kez de Haşr 59:23'te zikredilmekte ve Yüce Allah'ın kutsallığın kaynağı olduğunu, her sıfatında mükemmelliğini, her türlü eksiklikten münezzehliğini ifade eder. Bu sıfat Yüce Allah'ın bütün kutsalların kararını verici olduğunu, O'na rağmen başka kutsalların oluşturulamayacağını da zımnen ortaya koymuş olmaktadır. *el-'Azîz/'azîz* sıfatı "güçlü, üstün, mağlup olmayı engelleyen güç" anlamlarına gelmekte ve pek çok ayette "Yüce Allah'ın sıfatı" olarak kullanılmaktadır. Bu sıfat Yüce Allah'ın bütün güçlerin üstünde bir güce sahip olduğunu, izzetin de mutlak üstünlük ve yüceliğin de O'na aidiyetini ortaya koymaktadır. el-Hakîm sıfatı ise Yüce Allah'ın hikmet sahibi, hikmetin kaynağı ve hikmetsiz işlerden münezzeh olması manasına gelmektedir. Kur'an'da 92 kez geçen hakîm kelimesi "hüküm koyan, hükmünde hikmet sahibi olan" anlamında Yüce Allah'ın, bazı ayetlerde Kur'an'ın, bir ayette ise emr kelimesinin sıfatıdır.

هُوَ الَّذ۪ي بَعَثَ فِي الْاُمِّيّ۪نَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِه۪ وَيُزَكّ۪يهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٢﴾ وَاٰخَر۪ينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٣﴾ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذ۪ينَ
حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥﴾

2. O (Allah), *ümmi*lere[1] (Mekkelilere) kendilerine (Allah'ın) ayetlerini *tilâvet* etmekte (okuyup aktarmakta), onları (kötülüklerden) arındırmakta ve onlara Kitap ve *hikmet*i (doğru hükümleri) öğretmekte olan bir Elçi göndermiştir.[2] Daha önce onlar apaçık bir sapkınlık içindeydi.[3]

3. Henüz kendilerine katılmamış bulunan diğerlerine de (sonraki nesillere de bu elçiyi göndermiştir).[4] O güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

4. İşte bu, Allah'ın dilediğine (layık olana) verdiği lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir.[5]

5. Kendilerine Tevrat'ı taşıma sorumluluğu verilip de onu taşımayanların örneği, kitaplar taşıyan eşeğin örneği gibidir.[6] Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan toplumun örneği ne kötüdür! Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

1 Bu ayette geçen *el-ümmiyyîn* (ümmiler) kelimesinden kastedilen Mekkelilerdir. *Ümmî* kavramı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Bakara 2:78.

2 Hz. Peygamber'in çeşitli görevleriyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:129, 151; Âl-i İmrân 3:164.

3 Ayet evrensel mesaj anlamında herkese hitap etmekte vahyi/Kitabı okumanın, anlamanın ve hayata uygulamanın esas olduğunu vurgulamaktadır. Sadece Kitaba sahip olmak ve bununla övünmek maharet değildir.

4 Bu ayet Hz. Peygamber'in elçiliğinin Hicaz bölgesi ile sınırlı olmadığının, elçiliğinin ve mesajının evrensel olduğunun da delilidir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:79; En'âm 6:19; A'râf 7:158; Enbiyâ 21:107; Sebe' 34:28; Yâsîn 36:6; Şûrâ 42:7; Cum'a 62:2-3.

5 Yahudiler İsrailoğullarından yani kendi kavimlerinden olmadığı için Hz. Peygamber'in peygamberliğini reddetmektedirler. Ayette "elçisini seçme iradesi yalnızca Yüce Allah'a aittir, dilediğine lütfeder" denilerek Yahudiler eleştirilmektedir.

6 Burada vahyi anlayıp hayata taşımayanlar, ne taşıdığından habersiz bir şekilde vahiylerden oluşan kitabı yüklenen eşeğe benzetilmektedir. Ayette eleştirilen şey eşekler değil, ne yaptığından habersiz olup sorumluluğunu yerine getirmeyenlerdir.

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ هَادُوٓا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَٓاءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقٖينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُٓ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِالظَّالِمٖينَ ﴿٧﴾ قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ
الَّذٖي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ مُلَاقٖيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

6. De ki: "Ey yahudi olanlar! (Diğer) insanlar değil de yalnızca kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu sanıyorsanız[1] (ve bu konuda) doğruysanız ölümü isteyin (bakalım)!"

7. Onlar, kendi elleriyle önceden yaptıkları işler (günahları) sebebiyle ölümü istemezler. Allah zalimleri iyi bilendir.[2]

8. De ki: "Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm şüphesiz ki sizi yakalayacaktır.[3] Sonra da görünmeyeni de görüneni de bilen[4] (Allah)'a döndürüleceksiniz ve yaptıklarınızı size bildirecektir."[5]

1 Yüce Allah Yahudileşenlerin diğer insanlardan ayrı ve kendilerine özel olacak şekilde "Allah'ın dostları" olduklarını sandıklarını, bunu böyle kabul ettiklerini ifade etmektedir. Bu kabulleri Mâide 5:18'de Allah'ın çocukları ve sevdiği kişiler" şeklinde geçmektedir. Eğer bu kanaatleri doğruysa dostların dostlukları gereği, dahası mahşerde âhiret yurdunun yani cennetin de sadece kendilerine özel olacağını düşündükleri için onunla buluşmalarını arzu edecekleri beklentisinden hareketle ölümü istemeleri kendilerine teklif edilmektedir. Yahudilerin kendilerini Yüce Allah'ın korumasında görmeleri konusunda bkz. Bakara 2:80; 111; Âl-i İmrân 3:24; Mâide 5:18.

2 Bu iki ayetin benzerleri için bkz. Bakara 2:94-95.

3 Yüce Allah Yahudilerin asılsız iddialarını geçersiz kılmak üzere, onların hayata en düşkün insanlar olması nedeniyle ölümü istemeyeceklerini beyan ettikten sonra, hem onlara cevap olmak üzere hem de bütün insanları bilgilendirmek gayesiyle kendisinden kaçılmak istenen ölümden kurtulmanın mümkün olmadığını, ölümün herkesi yakalayacağını haber vermektedir. Ölümden kurtuluşun imkansız olduğunu bildiren ayetlerden birisi olan Nisâ' 4:78'de şu bilgi verilmektedir: "Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile!" Benzer mesajlar: Nisâ 4:78; Ahzâb 33:16.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Teğâbun 64:18; Cinn 72:26.

5 Ayetteki ifadelerin hemen hemen aynısı *türaddûne* "reddedilmek", "döndürülmek", "arz edilmek" anlamındaki edilgen fiilin de kullanıldığı Tevbe 9:94 ve 105'te şu şekilde zikredilmektedir: "Sonra görüleni ve görülmeyeni bilene döndürüleceksiniz de yapmakta olduklarınızı size haber verecektir."

يَا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ
ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا
مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا اِلَيْهَا
وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿١١﴾

9. Ey iman edenler! Cuma günü *salât* (namaz) için çağrıldığı(nız) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın! Bilirseniz bu sizin için hayırlı olandır.[1]

10. *Salât* (namaz) bitirilince yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin! Allah'ı çok hatırlayın![2] Umulur ki kurtulursunuz.

11. Onlar, bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona gider ve seni ayakta (yalnız) bırakırlar. De ki: "Allah'ın katındaki (kazanç), eğlenceden de ticaretten de hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır."[3]

1 Bu ayet Cuma ibadetinin kadın-erkek bütün müminlere farz kılındığının apaçık delilidir. Çünkü bir hitapta kadınlarla ilgili özel bir hüküm yoksa şeklen erkeklere yönelik görünen bütün hitaplar kadınları da içermektedir. Kadınların Hz. Peygamber dönemindeki konumu, Cuma namazlarında olduğu gibi Bayram namazlarında da mescidin cemaatlerinden olduğu unutulmamalıdır. Kadının cinsiyeti ve cinselliği ile değil şahsiyetiyle, niteliğiyle, ehliyet ve liyakatiyle toplum içinde bulunmasının bu konuda erkeklerden bir farkının bulunmadığının bilinmesi de çok önemlidir. Kadın tıpkı erkek gibi (Yüce Allah'ın bütün emirlerine muhatap olduğundan) toplumsal, dini, mesleki her alanda olmak durumundadır. Onları sadece çocuk doğurmak ve ev işlerine mahkûm etmek cahiliyye düşüncesidir.

2 Yüce Allah'ı çokça hatırlamayla ilgili benzer mesajlar: Enfâl 8:45; Ahzâb 33:41.

3 Ayetin konusu; Hz. Peygamber'in Cuma hutbesini irad ederken onu dinlemeyip, mescidi terk eden ve Medine'ye gelen kervanı karşılamaya çıkan müminlerin bu tavrını eleştiren bir içeriğe sahiptir (Buhârî, Tefsir, 62:312). Önceki ayetlerde yahudilerin Tevrat'ı tahrif ederek ahiretle ilgili hükümleri yok etmesi ve dinlerini kendi heva ve heveslerine göre dizayn etmelerinden bahsettikten sonra bu ayetin gelmesi manidardır. Ayette dünya ve ahiret dengesi kuramama, Hz. Peygamber'i hutbede bırakıp dünyalık işleri tercih etme bir nevi dünyevileşme üzerinden müminlere önemli ikazlar yapılmaktadır.

63
MUNÂFİKÛN SURESİ

11 Ayet

Medine döneminde indirilen, 11 ayetten oluşan, adını 1. ayette geçen ve "münafıklar" anlamına gelen *el-münâfikûn* kelimesinden alan Munâfikûn suresi inişte 103, mushaf sırasında ise 63. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذَا جَٓاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِق۪ينَ
لَكَاذِبُونَ ۝١ اِتَّخَذُٓوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝٢

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde öncelikle münafıkların çeşitli sıfatları, müslümanlara karşı alaycı ve kibirli tutumları ele alınmakta, hiçbir şeyin Yüce Allah'ı hatırlamaktan alıkoymaması ve infakın zamanında yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

1. Münafıklar sana geldiklerinde "Şahitlik ederiz ki şüphesiz sen Allah'ın Elçisisin!" derler. Allah senin elbette kendi elçisi olduğunu bilmektedir. Allah münafıkların yalancı olduklarına elbette şahittir.[1]

2. Yeminlerini kalkan (bahane) edinip Allah yolundan saptılar.[2] Şüphesiz ki onların yaptıkları çok kötüdür!

1 Bir münafık bir söz söylediğinde sözün içeriği doğru olsa da onu inanarak söylemedikleri için yalancı olmaktan kurtulamazlar. Nitekim Bakara 2:10, Tevbe 9:77, 107 ve Mücâdile 58:14 ve 18 gibi ayetlerde de belirtildiği gibi, münafıkların en belirgin özelliği yalan konuşmalarıdır. Dahası Hz. Peygamber'den nakledilen bir rivayette de "münafıklık alametlerinin üç tane olduğu ve ilkinin de konuştukları zaman yalan söyledikleri" beyan edilmektedir (Buhârî, İmân, 24; Şehâdet, 28; Edeb, 69; Müslim, İman, 107, 109; Tirmizî, İman, 14; Nesâî, İman, 20). Bu rivayette yer alan "konuştukları zaman yalan konuşmak, söz verdiklerinde sözünde durmamak, emanete hıyanetlik yapmak" aslında Tevbe 9:77'de topluca zikredilmektedir.

2 Benzer mesaj: Mücâdele 58:16. Münafıkların bir başka özelliği de bu ayette ifade edildiği gibi yalanlarını yeminle gizlemeleri yani yalan yere yemin etmeleridir.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ
اَجْسَامُهُمْ وَاِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ
الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ
لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾

3. Bunun sebebi, onların önce iman et(tiğini söyley)ip sonra inkâr etmeleridir. (Bu yüzden) kalpleri mühürlenmiştir.[1] Artık (gerçeği) anlayamazlar.

4. Onları (münafıkları) gördüğün zaman görünüşleri hoşuna gider; konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar, sanki giydirilmiş kütükler gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır. Onlardan sakın! Allah onları kahretsin! Nasıl da (gerçeklerden) döndürülüyorlar![2]

5. Onlara "Gelin, Allah'ın Elçisi sizin için bağışlanma dilesin."[3] dendiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların kibirlenerek uzaklaştıklarını görürsün.

1 İnkârcıların kalplerinin mühürlenmesinin sebebi, inkârlarında ısrarcı olmalarıdır. Yani inkâr "sebep", mühürlenme ise "sonuç"tur. Benzer mesajlar: Bakara 2:7, 88; Nisâ 4:155; A'râf 7:100, 101; Tevbe 9:87, 93, Yûnus 10:74; Nahl 16:108; Rûm 30:59; Mü'min 40:35; Muhammed 47:16.

2 Kur'an'da münafıkların özellikleriyle ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:8-20; Âl-i İmrân 3:152-154, 167-168; Nisâ 4:137-145; Tevbe 9:64-68, 74-87, 97-101; Nûr 24:47-53; Ahzâb 33:12-20; Muhammed 47:29-31; Munâfikûn 63:1-8.

3 Başkaları için *istiğfar* yani bağışlanma dileğinde bulunmayla ilgili olarak Mü'min 40:7'de "meleklerin müminler için", Şûrâ 42:5'te ise "yeryüzündeki insanlar için" istiğfarda bulundukları, Nisâ 4:64, Nûr 24:62, Feth 48:11 ve Mümtehıne 60:12'de "Hz. Peygamber'in başkaları için bağışlanma dileğinde bulunduğu" bildirilmekte, Meryem 19:47 ve Mümtehıne 60:5'te "Hz. İbrahim'in babası sağ iken onun için istiğfar edeceğini" söylediği, Yûsuf 12:97-98'de "Hz. Yakub'un oğullarının babaları Hz. Yakub'dan Yüce Allah'tan kendileri için bağışlanma dileğinde bulunmasını istedikleri ve bunu onlar çin yaptığı" ifade edilmektedir. Tevbe 9:80 ve Munâfikûn 63:5-6'da Hz. Peygamber'in münafıklar için bağışlanma dileğinde bulunmasının sonucu değiştirmeyeceği, Tevbe 9:113'te ise bunun müşriklere fayda sağlamayacağı bildirilmektedir. Bütün bu ayetlerde verilmek istenen ortak mesaj, birilerinin mümin olan bir başkası için istiğfarda bulunabileceğinin öğretilmesidir. Ancak başka müminler için istiğfarda bulunulabilirse de inkârcılar ve müşrikler için bu da yasaktır. Demek ki insanlar başkaları için istiğfarda bulunabilirler; ancak hiç kimse başkası için tevbe edemez; çünkü *istiğfâr* bir "dua"dır; *tevbe* ise bizzat kişinin kendisinin gerçekleştirmesi gereken "yöneliş"tir. Gerek yaşamakta olan insanların istikamet sahibi olmaları için, gerekse mümin olarak ölenlerin hatalarının bağışlanması için dua edilmesi bir duyarlılıktır ve müslümanlar bunu diğer müslüman kardeşlerinden esirgememelidir. Kapsayıcı dua örneği için bkz. Haşr 59:10.

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ
﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَٓا اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ
مِنْهَا الْاَذَلَّ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِه۪ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا
لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾

6. Onlara (onlar için) bağışlanma dilesen de dilemesen de birdir. Allah onları elbette bağışlamayacaktır. Şüphesiz ki Allah yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.[1]

7. Onlar "Allah'ın Elçisi'nin yanında bulunanlara *infak* etmeyin (vermeyin) ki dağılıp gitsinler!" diyenlerdir.[2] Oysa göklerin ve yerin hazineleri yalnızca Allah'a aittir. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.

8. Onlar "Şüphesiz ki Medine'ye dönersek, üstün olan (taraf), zayıf olanı mutlaka oradan çıkaracaktır!" diyorlardı.[3] (Oysa) itibar yalnızca Allah'a, Elçisine ve müminlere aittir fakat münafıklar (bunu) bilmezler.

9. Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ı hatırlamaktan[4] alıkoymasın![5] Kim bunu yaparsa işte onlar kaybedenlerin ta kendileridir.

1 Benzer mesaj: Tevbe 9:80.

2 Münafıklar dünyaya düşkün oldukları için müslümanların da öyle olduğunu sanarak böyle bir teklifte bulunmuşlardı.

3 Yüce Allah Medineli münafıkların (Abdullah bin Übeyy ve yandaşlarının) oradaki Muhacir müslümanlara karşı takındıkları düşmanca tavrı dile getirmekte ve müslümanları Medine'den çıkaracakları tehditlerine değinmektedir. Ayette verilen bilgilerden hareketle, münafıkların bu sözleri bir seferde söyledikleri anlaşılmaktadır ki nakledilen rivayetlere göre (Buhârî, Tefsir, 318-320) maksat bu konuşmanın Mureysî-Mustalikoğullarına karşı yapılan seferden Medine'ye dönülmesi esnasında yaşandığıdır (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 529-530; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXX, 17).

4 Ayette yer alan *zikrullâhi* tamlaması "beş vakit namaz" olarak yorumlansa da burada kastedilen mesaj, namazı da içerecek şekilde bütün ibadetler ve duyarlılıklar yani genel anlamda "Allah'a itaat"tir. Dahası *zikrullah* ifadesi hayatı Allah bilinciyle yaşama duyarlılığıdır ki bunu sağlayan da bir adı *zikr* olan Kur'an'dır.

5 Bu buyruk, Yüce Allah'ı anarak hayatı O'nun istediği gibi yaşamanın önüne hiçbir şeyi geçirmemek gerektiğinin delilidir. Mal da çocuklar da birer imtihandır; onlar üzerinden imtihanımız devam etmektedir. Tekâsür 102:1-2'de inkârcıların bu noktadaki duyarsızlığına değinilmektedir. Buna karşılık Nûr 24:37'de ise Yüce Allah'ın bu uyarısına itibar eden yiğitlerin varlığından söz edilmektedir.

وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَٓا اَخَّرْتَن۪ٓي اِلٰٓى اَجَلٍ
قَر۪يبٍۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهَاۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ
بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

10. "Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de *sadaka* verip iyilerden olsam!"[1] diyecek şekilde herhangi birinize ölüm gelmesinden önce size verdiğimiz rızıktan dağıtın![2]

11. Allah süresi geldiğinde kimseyi (ölümünü) asla ertelemez.[3] Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

1 Benzer mesajlar: İbrâhim 14:44; Mü'minûn 23:100; Fâtır 35:37.

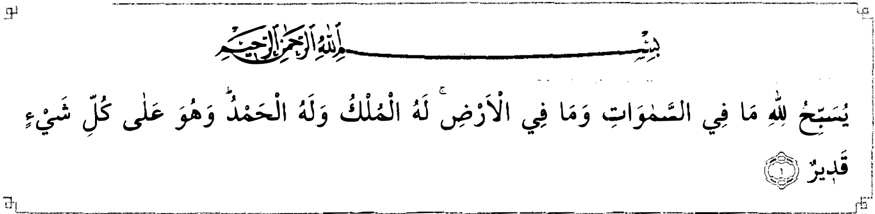
2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Sizden birine ölüm gelip de 'Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de infak edip iyilerden olsaydım' demeden önce size verdiğimiz rızıklardan dağıtın." Munâfikûn suresinin ilk sekiz ayetinde münafıklardan söz edildikten sonra, surenin son ayetlerinde infaktan söz edilmesi, infak yapmanın münafıklığın panzehiri olduğunu göstermektedir. İnfak yapmak, kişinin münafık olmamasını sağlayan en önemli fedakârlık göstergelerinden birisidir. Ayetteki hitaptan anlaşılıyor ki infak bir iman eylemidir; imkânla sınırlı değildir. İmanı olan herkesin infak edebilecek bir şeyleri mutlaka vardır. Çünkü infak sanıldığı gibi sadece ekonomik mal varlığından ibaret değildir. Bilgi, ilgi, tecrübe, ekonomi, servet, bedensel yardım, fedakârlık vs. şeylerin infakı olduğu gibi canını Yüce Allah yolunda vermek de infakın zirvesidir. Öyleyse herkesin her zaman infak edebileceği bir şeyleri mutlaka vardır ve Yüce Allah işte o şeylerden bir kısmının verilmesini emretmektedir. Zaten ayette kimlere infak edilmesi gerektiğinden söz edilmemesi, amacın sadece ekonomik değil, çok daha kapsamlı bir şekilde ele alındığının bir göstergesidir.

3 Benzer mesaj: Nûh 71:4. Bu ayetler, "ecel" denen belirlenmiş sürenin hiçbir şekilde geriye bırakılmayacağını açıkça göstermektedir.

64
TEĞÂBUN SURESİ

18 Ayet

Medine döneminde indirilen, 18 ayetten oluşan, adını 9. ayette yer alan ve "karşılıklı aldanmak" anlamlarındaki *et-teğâbun* kelimesinden alan Teğâbun suresi inişte 93, mushaf sırasında ise 64. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde, Yüce Allah'ın insanları en güzel şekilde yarattığı, eski kavimlerin haberlerinin muhataplara ulaştığı, müminlerin ödüllendirilip kâfirlerin cezalandırılacağı bildirilmektedir.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı *tesbih* eder (yüceltir). Otorite yalnızca O'na aittir; *hamd* (övgü) de yalnızca O'nadır.[1] O her şeye gücü yetendir.

1 Bu cümlede ve bir sonrakinde geçtiği üzere lehû ifadesinin başa alınması nedeniyle *hasr/kasr* yani "vurgulu" bir mana söz konusudur. Bu nedenle tercümeyi "sadece" kelimesiyle vermeyi gerekli gördük. Yâsîn 36:83'te de açıkladığımız üzere, *mülk*, "hükümranlık, hakimiyet, iktidar, egemenlik, otorite" anlamlarıyla Yüce Allah'ın mutlak hükümranlık alanını beyan eder; bu yapısıyla söz konusu kelime bütün yaratılmışları kapsamına alır. Âl-i İmrân 3:26-27'de bu kavram daha açık ifadelerle ve neleri kapsadığını ortaya koyacak şekilde bizlere öğretilmektedir. "Göklerin ve yerin mülkü sadece Allah'ındır" anlamındaki bütün ayetlerde verilmek istenen mesaj ile bu ayet ve benzerlerindeki mesaj aynıdır. "Mülkün mâliki olmak" hem bu dünyada hem de mahşerde sadece Yüce Allah'ın bir sıfatıdır. Ayetlerde "takdîm-te'hîr" metodu ile elde edilen ve *hasr-kasr* denen vurgulu ifadeler O'nun bu konuda tek ve erişilmez olduğunun delilidir. "Hamd de sadece O'nadır." Yüce Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmadığı için övgünün sadece kendisine ait olduğuna dikkat çekmektedir.

هُوَ الَّذٖي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَاِلَيْهِ الْمَصٖيرُ ﴿٣﴾

2. Sizi yaratan O'dur. Kiminiz kâfir, kiminiz mümindir.[1] Allah yaptıklarınızı görendir.

3. (Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile[2] yaratmıştır. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı.[3] Dönüş de yalnızca O'nadır.

1 Benzer mesajlar: Kehf 18:29; İnsân 76:3. Bu ayetler Yüce Allah'ın insan iradesine verdiği hürriyetin en önemli delillerinden birisidir. İnsân 76:3'te şöyle buyrulmaktadır: "Muhakkak ki, insanoğluna yol gösteren Biziz. Ya şükredici olur; ya da nankör." Yüce Allah, insanın yaratıcısının kendisi olduğunu belirttikten sonra, kararın insana bırakıldığını beyan etmektedir. Artık insanoğlu bu yoldan istifade etme veya etmeme konusunda tam bir hürriyete sahip kılınmıştır. İsterse hidayet yolunu takip eder ve böylece şükredici mümin olur; isterse hakikate sırtını döner ve inkârı tercih edip nankör olur. Müzzemmil 73:19, Müddessir 74:54-56 ve İnsân 76:29-30'da Kur'an'ın hatırla(t)ma olduğu belirtilerek, dileyenin ondan yararlanabileceği, böylece Yüce Allah'ın emrettiği gibi öğüt almış olacağı beyan edilmektedir. Tekvîr 81:27-29'da "Kur'an'ın istikamet sahibi olmak isteyen herkes için bir hatırlatma olduğu ve bu şekilde yolunu tutturanların, zaten Yüce Allah'ın onlardan istediğini dilemiş olacakları" belirtilmektedir. Yüce Allah'ın insanlardan neyi istediğinin cevabı, insana akıl, irade, fıtrat ve vicdan vermesiyle, ayrıca peygamberler görevlendirip kitaplar göndermesiyle açıkça ortadadır. Gerekçe "insanların doğru yolu bulması, böylece hem dünyada, hem de âhirette mutlu yaşamalarının sağlanması"dır. Zümer 39:7'de şu ifadeler yer almaktadır: "Siz eğer Allah'ı inkâr eder, O'na karşı nankörlük yaparsanız, (bilin ki) O, sizden zengindir (size hiçbir şekilde muhtaç değildir); zaten kullarının nankörlüğüne (onların kâfir oluşlarına) asla razı olmaz. Eğer şükredenler olursanız sizden razı olur." Yüce Allah'ın kullarından istediği ve razı olacağını söylediği husus şükredici olmalarıdır. "Kullar şükredenler olsunlar, nankörlük yapmasınlar." Yüce Allah kullarının "şâkir ve mümin" olmasını istemekte, onların nankörlüğünden razı olmamaktadır. Her şeye rağmen, nasıl karar vereceği yine insana bırakılmıştır.

2 Yaratılışın bir amaca bağlı olduğuyla ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:73; Yûnus 10:5; İbrâhîm 14:19; Hicr 15:85; Nahl 16:3; 'Ankebût 29:44; Rûm 30:8; Zümer 39:5; Duhân 44:39; Câsiye 45:22; Ahkâf 46:3.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:6; Mü'min 40:64; İnfitâr 82:7-8. Yüce Allah *el-musavvir*'dir yani yarattığı her bir varlığa harikulâde güzellikte ve uyumda şekil verendir.

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
﴿٤﴾ اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُۘ فَذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ
بِاَنَّهُ كَانَتْ تَأْتٖيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا اَبَشَرٌ يَهْدُونَنَاۘ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ
غَنِيٌّ حَمٖيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اَنْ لَنْ يُبْعَثُواۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّٖي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْۜ
وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌ ﴿٧﴾ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالنُّورِ الَّذٖٓي اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ ﴿٨﴾

4. Göklerde ve yerde olanları bilir; gizlediğinizi de açıkladığınızı da bilir. Allah göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.

5. Daha önce kâfir olanların haberi size ulaşmamış mıydı! İşte onlar, yaptıklarının cezasını (dünyada) tatmışlardı. Onlar için (mahşerde de) elem verici bir azap vardır.

6. (O azabın sebebi) onlara elçilerin apaçık deliller getirmeleri fakat onların "Bir insan mı bizi doğru yola ulaştıracakmış?"[1] demeleriydi. İnkâr etmiş ve yüz çevirmişlerdi. Allah da zengin (ihtiyaçsız) olduğunu göstermişti.[2] Allah zengindir, *hamd*e (övgüye) layık olandır.

7. Kâfir olanlar, elbette diriltilmeyeceklerini sanmışlardı.[3] De ki: "Hayır! Rabbime yemin olsun: Şüphesiz ki diriltileceksiniz; sonra (da) yaptıklarınız size mutlaka bildirilecektir. Bu, Allah'a kolaydır."

8. O yüzden Allah'a, Elçisine ve indirdiğimiz o *nûr*a (Kur'an'a) inanıp güvenin![4] Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.

1 İnkârcıların kendileri gibi birer insan olan peygamberlerle alay edişleriyle ilgili bkz. Hûd 11:27; İbrâhîm 14:10-11; İsrâ 17:94; Enbiyâ 21:3, 36; Mü'minûn 23:24, 33-34, 47; Furkân 25:41; Şu'arâ 26:154, 186; Yâsîn 36:15; Sâd 38:8; Kamer 54:24-25.

2 Benzer mesajlar: Fâtır 35:15; Muhammed 47:38; İhlâs 112:2. İnkârcı müşriklerin çelişki ve açmazını da burada vurgulamak gerekmektedir. Kendilerine ilah ve yol gösterici olarak ya kendileri gibi varlıkları (insan, cin vb.) ya da kendilerinden daha aşağı varlıkları seçtikleri halde (putlar), kendi içlerinden bir elçi seçilip gönderilmesini inkârlarına mazeret olarak sunup eleştirmektedirler. Asıl eleştirilecek husus akıllarını kullanmayıp pislik içinde debelenmeleri (Yûnus 10:100) ve yeryüzünde en değersiz varlık konumuna düşmeleridir (Enfâl 8:22).

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Nâzi'ât 79:11.

4 Benzer mesaj: A'râf 7:158.

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ
سَيِّاٰتِه۪ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٩﴾
وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿١٠﴾ مَٓا
اَصَابَ مِنْ مُص۪يبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١١﴾

9. Toplanma gününde sizi toplayacağı gün, işte o *teğâbun* (karşılıklı aldanma) günüdür.[1] Kim Allah'a inanır ve iyi iş(ler) yaparsa, (Allah) onun kötülüklerini örtecektir; onu içinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. İşte büyük kurtuluş budur.

10. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar ateş halkıdır. Orada *ebedî* kalacaklardır. Ne kötü varış yeridir (orası)!

Surenin 11-18. ayetlerinde Yüce Allah'a güven, infakın önemi, kard-ı hasen denilen borç kurumu ve Allah'ın kullarına nimetleri dile getirilmektedir.

11. Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez.[2] Kim Allah'a inanırsa (Allah) onun kalbini doğru yola ulaştırır.[3] Allah her şeyi bilendir.

1 Sure adını burada geçen *et-teğâbun* "karşılıklı aldanma" kelimesinden almıştır. Burada amaç, putperestlerin ve Yüce Allah'la birlikte O'na ortak koşulan canlı-cansız şeylerin putların mahşerde karşılıklı aldanmış olacaklarını dile getirmektir. Ayet daha geniş anlamda anlaşıldığında, öldükten sonra dirilmeyi ve ahiret sorgusunu inkâr eden bütün inkârcıların aldandıklarını o din gününde (ahirette) anlayacakları mesajını da içermektedir.

2 Bu ayette her şeyin Yüce Allah'ın belirlediği yasalara göre şekillendiği belirtilmektedir. Yüce Allah insanlara veya başka varlıklara isabet eden herhangi bir musibetin sadece ve sadece kendisinin izniyle gerçekleşebileceğini beyan etmekte, O'nun insan ve toplumla ilgili kanunları, yasaları ve uyguladığı prensipleri sayesinde bunun işleyeceğini bildirmektedir. İnsanların başına gelen musibetlerin Yüce Allah'ın kanunları (*âdetullâh/sünnetüllâh*) gereği olması, sebebin Yüce Allah olduğu anlamına gelmez. Karada ve denizde bozulmaların sebebini "kendi yaptıklarınız yüzündendir" (Rûm 30:41) şeklinde izah eden ilahi hitaba kulak vermek gerekir.

3 Yüce Allah ayetin ilk kısmında insanların başına gelen her bir musibetin sadece ve sadece Allah'ın izniyle geldiğini ifade edince, bu cümleyi de onunla ilişkili olarak yorumlama imkânına sahip olmaktayız. Buna göre insanların başına herhangi bir sıkıntı geldiğinde buna karşı sabır ve metanet gösterirse, bu arada söz konusu kişi Allah'ın hayata mutlak hâkimiyetini bilir de Allah'a güvenirse Yüce Allah da onun kalbine dayanma gücü, sabır, teslimiyet, ferahlık, metanet vs. vereceğini söylemiş olmaktadır. Bağlamdan bağımsız düşünerek de hidayetle ilgili ayetlerin bu ayet ışığında anlaşılması gerektiğini özellikle ifade etmeliyiz.

وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ ﴿١٢﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ
عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْۚ وَاِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٤﴾

12. Allah'a itaat edin; Elçiye de itaat edin![1] Yüz çevirirseniz (bilin ki) Elçimize düşen görev, sadece apaçık tebliğdir.[2]

13. Allah kendisinden başka ilah olmayandır. Müminler yalnızca Allah'a güvensinler![3]

14. Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır.[4] Onlardan sakının! Affeder, hoş görür ve (suçlarını) bağışlarsanız,[5] (bilin ki) Allah da çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[6]

1 Allah'a ve Elçisine itaatle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:32, 132; Nisâ 4:59; Mâide 5:92; Enfâl 8:1, 20, 46; Nûr 24:52, 54; Ahzâb 33:71; Muhammed 47:33; Fetih 48:17; Mücâdele 58:13.

2 Tebliğle ilgili olarak bkz. Mâide 5:67, 99; Ra'd 13:40; Nahl 16:35, 82; Nûr 24:54; 'Ankebût 29:18; Yâsîn 36:17; Şûrâ 42:48; Ğâşiye 88:21.

3 İman, Yüce Allah'a inanmanın ve teslim olmanın yanında O'na güvenmeyi de içerir. Mümin "Yüce Allah'a inanan, O'na güvenen, bu yüzden güvende olan, insanlara ve diğer canlılara da güven veren kişi" demektir. Tıpkı *el-emîn* olan Hz. Peygamber'de olduğu gibi. Salat ve selam ona olsun.

4 Yüce Allah aile içi fertler bağlamında karşılıklı olarak eşler arasında ve bazı çocukların ana-babaları için düşmanlık yapabileceği tehlikesine dikkat çekmekte ve dikkatli olunmasını emretmektedir. İfadede yer alan *min* edatı "bir kısmı, bazısı" anlamını vermektedir ve bütün eşlerin ve çocukların değil, bir kısmının böyle olabileceği belirtilmektedir. Ayette özel olarak muhatapların "erkekler" olduğu ve *ezvâc* denen eşlerin de onların "hanımları" olduğu yaklaşımı hiçbir şekilde doğru olamaz. Çünkü bu kelime kadın ve erkek bütün eşleri içermektedir. Ayette sözü edilen durumdan elçilerin de etkilendiği ayetlere yansımaktadır. Bu çerçevede Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşlerini, Hz. Nuh'un oğlunu ve iki ademoğlundan kötü olanını hatırlamak gerekir. Ayrıca ayetin mesajını aile ve akrabalar olarak genişlettiğimizde Hz. İbrahim'in inkârcı babası, Hz. Peygamber'in kendisine inanmayan amcalarını da bu çerçevede ifade edebiliriz. Aile bireylerinden sorumlu olan kişi bu konuda şefkatli ve merhametli olmak, sabırlı olmak, elinden geleni sonuna kadar yapmak ve tüm imkânları seferber etmekle yükümlüdür. Sonrası bireylerin tercihlerine kalmaktadır.

5 *Afv*, "azarlasa da cezalandırmaktan vazgeçmek", *safh* "azarlamaktan da cezadan da vazgeçmek", *mağfiret* ise "günahı tamamen silip affettiğini bile hissettirmemek"tir (İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, s. 1136'da 6. not). Mahşerde Yüce Allah tarafından bağışlanmak isteyenler önce kendileri bu dünyada bağışlama emrini yerine getirmelidir.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:109; Nûr 24:22.

اِنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا
وَاَط۪يعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لِاَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ اِنْ
تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَل۪يمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١٨﴾

15. Mallarınız ve çocuklarınız sadece bir imtihandır. Büyük ödül ise yalnızca Allah'ın katındadır.[1]

16. Gücünüz yettiğince Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için *infak* edin (verin)! Kim *nefs*inin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.[2]

17. Allah'a güzel bir borç[3] verirseniz, (Allah) onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar. Allah şükre çok karşılık verendir, hoşgörülüdür.

18. Görünmeyeni de görüneni de bilendir;[4] güçlüdür, (doğru) hüküm verendir.

1 Benzer mesaj: Enfâl 8:28.

2 Benzer mesaj: Haşr 59:9.

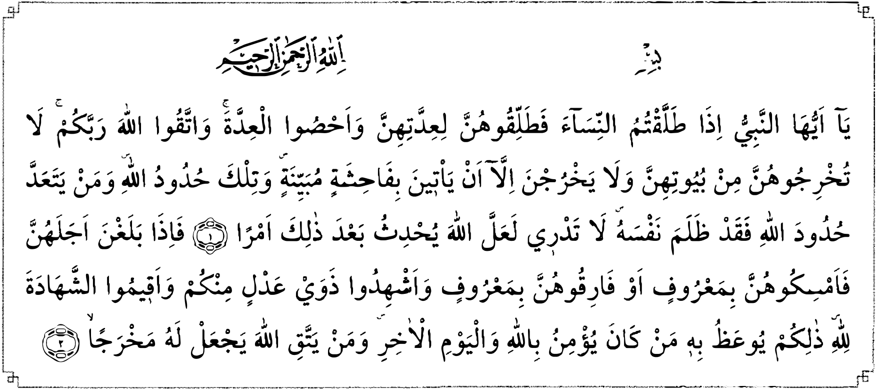
3 *Kard-ı hasen* kavramı "güzel borç" anlamında Yüce Allah'a verilen yani karşılığı sadece O'ndan beklenen yardım demektir. Benzer mesajlar: Bakara 2:245; Mâide 5:12; Hadîd 57:11, 18; Müzzemmil 73:20.

4 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Tevbe 9:94, 105; Ra'd 13:9; Mü'minûn 23:92; Secde 32:6; Sebe' 34:3; Fâtır 35:38; Zümer 39:46; Haşr 59:22; Cum'a 62:8; Cinn 72:26.

65
TALÂK SURESİ

❀ 12 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 12 ayetten oluşan, adını “boşadığınızda” anlamına gelen *tallaktüm* fiilinden alan Talâk suresi inişte 107, mushaf sırasında ise 65. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-7. ayetlerinde boşanma süreciyle ilgili detaylar dile getirilmektedir.

1. Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman onları (bekleme) sürelerini gözeterek boşayın ve o süreyi sayın! Rabbiniz Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olun! Apaçık bir çirkinlik (fuhuş) yapmaları durumu hariç, onları (bulundukları) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar! Şu (hüküm)ler, Allah'ın (koyduğu) sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar, elbette kendine haksızlık etmiş olur. Bilemezsin, belki de Allah bundan sonra bir durum ortaya çıkarır.[2]

2. (Bekleme) sürelerini doldurduklarında onları ya uygun bir şekilde (nikâhınızda) tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayrılın! İçinizden adil iki kişiyi de şahit tutun! Şahitliği Allah için yapın![3] İşte bu, Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'a karşı *takvâlı* (duyarlı) olursa (Allah) ona çıkış yolu yaratır.[4]

1 Bu ayet boşanmada beklenmesi gereken bir süre olduğunun, bunun bir anda gerçekleşmeyeceğinin delilidir.

2 Benzer mesaj: Bakara 2:228-229. Bu ifadeden açıkça anlaşılıyor ki evlilikler bir anda bitirilemez, bitirilmemelidir. Çünkü belirlenen üç temizlik süresi yani en az üç aylık bir süreçte eşler aynı evde kalmaya devam edecekleri için, aralarında yeni bir sevginin, yeni bir uzlaşının, yeni ve olumlu gelişmelerin yaratılma ihtimali daima söz konusudur ve bu ihtimalin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini hiç kimsenin bilemeyeceği bildirilmekte, aksine *yuhdisü* fiili gereği "sonradan bir şey meydana getirmek" manasına geldiği için yeni bir durumun devreye girebileceği beyan edilmiş olmaktadır. Ayetin sonunda yer alan *emr* kelimesinin nekra yani belirteç edatı olmadan getirilmesi, yaratılabilecek imkânların birden fazla olabileceğini de işaret etmektedir. Bu şekilde "üçten dokuza şart" veya "bir anda veya bir mekânda boşama" gibi uygulamaların Kur'an'a aykırı olduğu son derece net bir şekilde ortaya konulmuş olmaktadır. Boşanma sürecine girildiğinde yapılması gerekenlerin bir bölümü Nisâ 4:34'te sayılmakta, bu arada Nisâ 4:35'te ise hem kadının hem de erkeğin tarafından birer hakem belirlenerek evliliğin devamı için çaba sarf edilmesi emredilmektedir. İşte orada sözü edilen faaliyetlerin yapılabilmesi için zamana ihtiyaç vardır ve bu zamanı Yüce Allah en az üç aylık bir süreç olarak belirlediğini ifade etmiş olmaktadır. Mevcut şartlar ne kadar zor olsa da evlilik kurumunun kurtarılması, ne kadar imkânsız gibi görünse de boşanmanın zamana yayılması tarafların yeniden düşünmelerini, öfke ve kızgınlık gibi sağlıklı olmayan hususlardan arınarak daha sağlam bir bakışla karar verebilme imkânının sağlanabileceğini, nihayet Nisâ 4:35'te belirtildiği gibi Yüce Allah'ın uzlaşmak için çaba sarf edenleri bu noktada başarıya ulaştıracağını bildirmektedir. Diğer yandan eşlerin her ikisinin de boşanma hakkı bulunmaktadır. Özellikle Nisa 4:127-130. ayetlerde kadının da boşanma hakkı bulunduğunu gözardı etmek, Yüce Allah'ı ve O'nun dinini tebliğ eden Resulü'nü dinlememek olacaktır.

3 Bu cümle boşanmanın şahitler huzurunda gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Hitabın aynı zamanda yönetici ve hakim olan Hz. Peygamber'e yöneltilmesi (1. ayet) ve iki şahidin zorunluluğu (2. ayet) boşanma fiilinin mahkemelerce yapılmasını gerekli hatta zorunlu kılmaktadır.

4 Bu dört ayette (Talâk 65:2-5), Yüce Allah'a güvenmenin insana kazandıracağı huzura dikkat çekilmektedir. Talâk 7. ayette de belirtildiği gibi her zorluğun sonunda elbette bir kolaylık yaratılacaktır. İnşirâh 94:5-6'da da verilen bilgi bu istikamettedir.

وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ
لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَالّٰٓئِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَآئِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍ
وَالّٰٓئِي لَمْ يَحِضْنَ وَاُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ
اَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُٓ اِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُٓ اَجْرًا ﴿٥﴾
اَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَاِنْ كُنَّ اُولَاتِ
حَمْلٍ فَاَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ وَاْتَمِرُوا
بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَاِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُٓ اُخْرٰى ﴿٦﴾

3. Onu hesap edemeyeceği bir yerden rızıklandırır. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter.[1] Şüphesiz ki Allah emrini yerine getirendir. Elbette Allah her şey için bir ölçü koymuştur.

4. Kadınlarınızdan âdet halinden ümit kesenlerin (durumundan) şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. (Bir sebeple) âdet göremeyenler (için de durum böyledir).[2] Hamile olanların (bekleme) süresi ise yüklerini bırakmaları (doğuma kadar)dır. Kim Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olursa, (Allah) ona işinde kolaylık verir.

5. İşte bu(nlar), Allah'ın size indirdiği emirleridir. Kim Allah'a karşı *takvâ*lı olursa, (Allah) onun kötülüklerini örter ve onun ödülünü artırır.

6. Gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin (evinizin) bir bölümünde onları (da) oturtun! Onları (gitmeleri için) sıkıştırıp kendilerine zarar vermeyin! (Boşandığınız kadınlar) hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin! Sizin için (çocuğunuzu) emzirirlerse onlara ücretlerini verin; aranızda uygun bir şekilde istişare edin! (Emzirtme konusunda) zorluk çekerseniz, onu başka bir (kadın) emzirecektir.

1 Yüce Allah özelde evlilik veya boşanma konularında, genelde hayata dair yaşanan sorunlarda her kim Allah'a güvenirse ona nice çıkış yolları açacağını, hiç hesap etmediği yerden onu rızıklandıracağını, Allah'ın ona yeteceğini, başka bir beklentiye gerilmesine gerek olmadığını, mülk ve hükümranlık sadece ve sadece kendisinde bulunan yüce kudretin kendisine güvenenleri mahcup etmeyeceğini mesaj olarak bildirmiş olmaktadır.

2 Bu ayetin ilk cümlesinde regl olup olmadığı net bir şekilde belli olmayan, durumu net olarak düzenli gitmeyen, regl zamanı bilinemeyen, muhtemelen bunu gizleyen kadınların durumundan şüphe edilince bekleme süresinin üç ay olduğu hükme bağlanmaktadır. Ayette ikinci cümlede ise henüz hiç regl (ay hâli) olmamış çocukların değil, bir sebeple ve mazeretle regl olamayan kadınlarla (tıpta amenore) ilgili bekleme süresinin de üç ay olduğundan söz edilmektedir. *Lem yehıdne* fiilindeki *lem* edatı bu yaklaşımımızın gerekçesidir.

لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِۜ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّٓا اٰتٰيهُ اللّٰهُۜ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا
اِلَّا مَٓا اٰتٰيهَاۜ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِه۪
فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَد۪يدًاۙ وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهَا
خُسْرًا ﴿٩﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًاۙ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِۚ اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُواۚ قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ
اِلَيْكُمْ ذِكْرًاۙ ﴿١٠﴾

7. İmkânı geniş olan, imkânına göre nafaka versin; rızkı daraltılmış olan da Allah'ın kendisine verdiğinden nafaka ödesin! Allah kimseyi ona verdiği (imkân)dan başkasıyla sorumlu tutmaz.[1] Allah her zorluktan sonra kolaylık yaratacaktır.[2]

Surenin 8-12. ayetlerinde ilahî buyruklara itibar etmeyenlerin feci sonları, akıl sahibi müminlerin vahye ve elçiye itibar etmeleri gerektiği, bunların cennetle ödüllendirileceği bildirilmekte, Yüce Allah'ın evrendeki mutlak yaratıcılığı dile getirilmektedir.

8. Rabbinin ve O'nun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azmış nice şehirler (halklar) vardı ki biz onları (mahşerde) şiddetli bir hesaba çekmiş ve onlara görülmemiş şekilde azap etmiş (olaca)ğız.[3]

9. Böylece onlar da işlerinin cezasını tatmış (olacak)lardır; işlerinin sonu da tam bir kayıptır.[4]

10. Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamış (olacak)tır. Ey iman etmiş öz akıl sahipleri! Allah'a karşı *takvâ*lı (duyarlı) olun! Allah size elbette bir hatırlatıcı (elçi) indirmiştir:

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:233, 286; Mâide 5:48; En'âm 6:152, 165; A'râf 7:42; Mü'minûn 23:62.

2 Bu ifade bir müslümanın hayatındaki en büyük güven kaynaklarından birisidir. Zira Yüce Allah kendisine güvenenlere, yaşadıkları zorluklardan kurtulacakları pek çok sebep yaratacak, zorlukları aşacakları pek çok kapı açacaktır. Benzer mesajlar: Talâk 65:2-5; İnşirâh 94:5-6.

3 Buradaki fiillere gelecek zaman anlamı vermemizin sebebi olayın mahşerde gerçekleşecek olmasıdır.

4 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Böylece onlar da yaptıklarının kötü sonucunu tatmış (olacak)lardır; işlerinin sonu da tam bir hüsrandır."

رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ
اِلَى النُّورِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّۜ يَتَنَزَّلُ
الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

11. İman edip iyi işler yapanları, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için[1] size Allah'ın apaçık ayetlerini *tilâvet* eden (okuyup aktaran) bir elçi (göndermiştir). Kim Allah'a inanır ve iyi iş(ler) yaparsa (Allah da) onu, içinde *ebedî* kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir.[2] Elbette Allah o kimse için bir rızık lütfetmiş (olacak)tır.

12. Allah yedi kat göğü[3] ve yerden de bir o kadarını[4] yaratandır. Allah'ın her şeye gücünün yettiğini ve her şeyi ilmiyle elbette kuşattığını bilin diye emir bunlar (göklerle yer) arasında inmektedir.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:257; Mâide 5:16; İbrâhîm 14:1; Ahzâb 33:43; Hadîd 57:9.

2 Bu ayette bir "sebep-sonuç" ilişkisi yer almaktadır. Yüce Allah öncelikle ödüllerin verilmesini sağlayacak "sebep"e dikkat çekmekte ve her şeyden önce iman edip salih ameller işlemenin gerekliliğini dile getirmektedir. İman ve salih ameller işlemek, biri diğerisiz olmayan en temel iki değerdir. Bir inanç eğer salih amel denen ve inanca yaraşır davranışlarla desteklenirse ona "iman" dendiği gibi, birtakım iyi davranışlar da imanlı olarak yapılırsa onlara "salih amel" denmektedir.

3 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

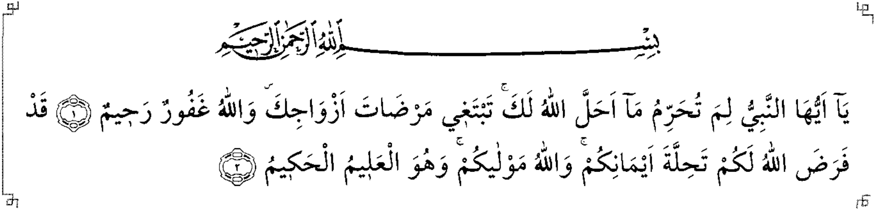
4 Yüce Allah göklerin yedi tabaka halinde yarattığını çeşitli ayetlerde bildirmesine rağmen yeryüzünün de bir o kadar olduğunu sadece bu ayette zikretmektedir. Buradaki maksadın yeryüzünün yedi tane oluşu veya tabakaları olma ihtimali olduğu gibi, bunun çokluk manasına gelme ihtimali de vardır ki bu durumda başka gezegenlerde başka "yerler"in de bulunduğunu ifade edebiliriz. Bu arada maksadın yeryüzünün de tıpkı gökler gibi itinalı, görkemli ve ihtişamlı yaratılışına gönderme yapılıyor da olabilir. Maksat hangisi olursa olsun, burada ilahi bir kudretin eşsizliğine ve erişilmezliğine gönderme yapıldığında hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Yüce Allah gerçeği bilendir. Yeryüzü tabakaları Kur'an'da sadece bu ayette ifade edilmektedir. Ayette yeryüzünün yüzeyi kastedilse bile orada kullanılan "yerden bir o kadarını" ifadesi çoğul geldiği için en az 3 ve 3'ten fazla bir sayının kast edildiği açıktır. Buna göre maksat çokluktan kinaye olabilir. Zira "yerden de bir o kadarı" ifadesi illa yedi olmasını gerektirmeyebilir. Yok "yeryüzü" ifadesinden dünya anlaşılacaksa o zaman zaten 7 katman bulunmaktadır. Dünya Tabakaları şu şekildedir: "Yeryüzünün İç Tabakaları": 1. Çekirdek, 2. Manto, 3. Kabuk; "Yeryüzünün İçindeki Tabaka": 4. Troposfer; "Yeryüzünün Dış Tabakaları": 5. Stratosfer, 6. Mezosfer, 7. Termosfer (Caner Taslaman, *Neden Müslümanım?*, s. 69-71).

66

TAHRÎM SURESİ

❀ 12 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 12 ayetten oluşan, adını birinci ayette geçen ve "niçin haram kılıyorsun?" anlamındaki *lime tuharrimu* ifadesinden alan Tahrîm suresi inişte 113, mushaf sırasında ise 66. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-12. ayetlerinde Hz. Muhammed ve eşlerine yönelik uyarılar, helal şeylerin haram kılınmaması gerektiği, sır tutmamanın sonucu, azaptan korunma uyarısı, insanlara verilen örnekler yer almaktadır.

1. Ey Peygamber! Allah'ın sana helal kıldığı şeyi eşlerini memnun etmek uğruna niçin kendine haram kılıyorsun?[1] Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

2. Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı elbette size farz kılmıştır.[2] Sizin yardımcınız Allah'tır. O bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Buradaki maksadı Mısırlı bir cariye olan Hz. Mâriye ile ilişkilendirenler olduğu gibi konuyu halife tayiniyle ilgili görenler de vardır. Ayette sözü edilen konuda Hz. Peygamber'in eşlerini memnun etmek için bir helali haram kılmakta olduğu bildirilmekte ve Yüce Allah bunun olmaması gerektiğini Hz. Peygamber'i uyararak beyan etmektedir. Unutulmaması gereken nokta, dinde haram kılma yetkisinin Yüce Allah'ta olduğudur; ancak bir devlet başkanı, aile reisi, ordu komutanı, baba, büyük kişi vs. olması itibariyle Hz. Peygamber de zaman zaman yasaklar koyabilmekteydi. Burada özellikle bilinmesi gereken şey, bu türden yasakların *nehy* manasında olduğudur, dini anlamda "haramlık" içermediğidir. Bu ayet Mâide 5:87, A'raf 7:32-33, 157, Tevbe 9:29, Yûnus 10:59, Nahl 16:116 ve Kehf 18:26. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Bu ayet Bakara 2:224. ayete birlikte okunmalıdır.

وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثًاۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ
وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَاۜ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ ﴿٣﴾ اِنْ
تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْر۪يلُ وَصَالِحُ
الْمُؤْمِن۪ينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَه۪يرٌ ﴿٤﴾ عَسٰى رَبُّهُٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ
مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَٓائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَٓائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَارًا ﴿٥﴾

3. Hani Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. (Fakat eşi) o sözü (başkasına) bildirip Allah da bunu (Peygamber'e) açıklayınca, o da (konunun) bir kısmını (eşine) bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. (Peygamber) bunu ona (eşine) bildirince, (eşi) "Bunu sana kim bildirdi?" diye sormuş, o da "Bilen, haberdar olan (Allah) bana bildirdi." demişti.[1]

4. İkiniz[2] de Allah'a tevbe ederseniz, (doğrusu budur. Çünkü) elbette kalpleriniz kaymıştı. Ona (Peygamber'e) karşı birbirinize arka çıkarsanız, onun dostu Allah, Cebrail ve müminlerin iyi(ler)idir. Bunların ardından melekler de (ona) destekçidir.

5. O sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha hayırlı, (Allah'a) teslim olan, iman edip güvenen, (Allah'a) boyun eğen, (Allah'a) yönelen, ibadet eden, (Allah yolunda) seyahat eden, dul ve bakire eşler verebilir.[3]

1 Bir rivayete göre konu bir bal şerbeti olayı ile Hz. Mâriye hakkındadır. Diğer bir rivayete göre bu konu Hz. Muhammed'in kendisinden sonra devleti kimin idare edeceğiyle ilgili isteği veya öngörüsü olabilir. Hz. Muhammed'in bu öngörüsü elbette müslümanlar arasında çok önemli bir kanaat belirlemesi olarak görüleceği için, onu eşlerinden birisine, rivayete göre Hz. Mâriye'ye veya Hz. Hafsa'ya sır olarak bildirmişti. Fakat bu sırrı Hz. Muhammed'in diğer eşlerine veya bir kısmına söyleyince Hz. Muhammed'in onunla birlikte olmayıp kendisinden ayrı kalmayı tercih etmesi, onunla birlikteliği kendisine haram kılması buradaki mesajı içermektedir. Böyle bir yemin doğru görülmemiş ve bozulması emredilmiştir.

2 Bu ifade Hz. Muhammed'in sırrını ifşa eden iki eşi ve onları destekleyen diğerleridir. Bir sonraki ayette geçen *künne* çoğul zamiri bunun delilidir.

3 Hz. Peygamber'in hiçbir eşini boşamadığı bilinmektedir. Ahzâb 33:28-29'da da beyan edildiği gibi, benzer bir boşanma tercihi söz konusu olduğunda, annelerimiz tercihlerini Yüce Allah, Rasûlü ve âhiret yurdu olarak belirlemiştir; yani boşanmayıp evliliklerini sürdürmüşlerdir. Burada da kendilerine bir uyarıda bulunulmakta, daha dikkatli davranmaları gerektiği noktasında bilgilendirilmiş olmaktalardı.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْل۪يكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ
شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا
الْيَوْمَۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

6. Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taş olan ateşten koruyun![1] (Cehennemin) üzerinde son derece güçlü, Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere isyan etmeyen ve emredildikleri her şeyi yapan melekler vardır.[2]

7. Ey kâfir olanlar! Bugün özür dilemeyin! Size yaptıklarınızın karşılığı verilecektir![3]

1 Benzer mesaj: Bakara 2:24. Kişi öncelikle kendisini imanı ve salih amelleriyle korumaya almalı, sonra da ailesine rol model olarak, onlara nasihat ve öğütlerde bulunarak *sırat-ı müstakîm*de olmaları için gayret sarf etmelidir ki hep birlikte ahiret mutluluğuna erişip cennette buluşsunlar.

2 Melekler kendi tercihlerine göre hareket edemezler; Yüce Allah'ın verdiği emirleri harfiyen uygularlar; kesinlikle herhangi bir eksik veya yanlış davranışta bulunamazlar. Benzer mesajlar: En'âm 6:61; Nahl 16:50; Meryem 19:64; Enbiyâ 21:27; Tahrîm 66:6.

3 Yüce Allah müminleri şiddetli bir azaba uğratılmamaları noktasında uyardıktan sonra, sözünü ettiği meleklerin mahşerde kâfirlere sesleneceklerini, hiçbir özrün kişiye fayda vermeyeceğini ileteceklerini beyan etmekte, dünyada yapıp ettikleri ne varsa onun karşılığının kendilerine verilmiş olduğunu hatırlayacaklarını bildirmektedir. Kur'an'da sadece bu ayette geçen "ey kâfirler" hitabı, konunun son derece hassas olduğuna işaret içermekte, mahşerdeki özür girişiminin hiçbir şekilde sonuç vermeyeceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Mahşerdeki özür konusu Nahl 16:84'te "(Artık) kâfir olanlara (özür dilemeleri için) ne izin verilir ne de onların özür dilemeleri istenir" şeklinde zikredilmekte, Mü'minûn 23:108'de "Allah, onlara diyecek ki: Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık!" ifadeleriyle geçmekte, Mü'min 40:52'de "O gün mazeretleri zalimlere hiçbir fayda vermez" cümlesi beyan edilmekte, Kıyâmet 75:16-17'de "eğer mazeret ileri sürmeye kalkışsalardı bile (onlara) 'Artık dilini depreştirme' denileceği" ifade edilmekte, Murselât 77:34-35'te ise "Bu, (kâfirlerin) konuşamayacağı gündür. Kendilerine izin verilmeyecek ki özür dilesinler" şeklinde dile getirilmektedir. Kâfirlere izin verilmemesi ve onlara özür imkânının tanınmamasıyla ilgili olarak ayrıca Rûm 30:57, Fussilet 41:24 ve Câsiye 45:35'te de bilgiler verildiğini hatırlatmak gerekmektedir. Ayetin ikinci cümlesinde ise baştaki *innemâ* edatı gereği "vurgulu" bir ifade tekniğiyle insanların mutlak surette dünyada yaptıklarının karşılığını mahşerde görecekleri bildirilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ
نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٨﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقٖينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ
وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿٩﴾

8. Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a yönelin![1] Umulur ki Rabbiniz sizden kötülüklerinizi örter. Peygamber'i ve onunla birlikte iman edenleri rezil etmeyeceği günde Allah sizi, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Onların ışığı önlerinden ve sağlarından koşar[2] (ve) "Rabbimiz! Işığımızı bizim için tamamla; bizi bağışla! Şüphesiz ki sen her şeye gücü yetensin." derler.

9. Ey Peygamber! O kâfirlerle ve o münafıklarla *cihad* et; onlara karşı sert davran! Onların barınağı cehennemdir. Ne kötü varış yeridir (orası)![3]

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *tevbeten nasûhan* "Nasuh tevbesi" tamlaması "alabildiğine nasihatkâr bir tevbe", "sahibine, daha önce yaptığı kötülüğü tekrar yaptırmamayı alabildiğine öğütleyen tevbe", "son derece doğru ve samimi tevbe", "çok ıslah edici, eksik gedik bırakmayan, tamir edici tevbe" gibi anlamlar içermektedir. Anlaşılıyor ki "nasûh tevbesi" çok samimi bir dönüş manasında daha önce işlenen günahlara bir daha dönmemeyi öğütleyip bunu sağlayan samimi bir içerik arz etmektedir. Nasuh tevbesi, günahlara ara verip daha sonra günaha devam etmek değil, aksine, ilgili günaha bir daha asla dönmemek üzere ve samimiyetle Yüce Allah'a söz verip O'nun prensiplerine dönüştür. Bu durumu Hz. Peygamber Mu'âz b. Cebel'in sorduğu soruyu cevaplarken şu şeklide beyan etmektedir: "Kulun yapmış olduğu günaha pişmanlık duyması, Allah'a özrünü arz edip sonra da sütün memeye geri dönmediği gibi o günaha bir daha dönmemesidir" (Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VII, 227).

2 Dünya hayatında Kur'an'ın *en-nûr* olan ışığına tabi olup karanlıklardan aydınlığa çıkanlar, Yüce Allah'ın emirlerine ve elçisinin yoluna uyanlar, ahirette de ışıksız kalmayacaklar, Kur'an'ın nuru onların yolunu aydınlatacaktır.

3 Bu ayetlerde kastedilenler, müslümanlarla fiili olarak savaş eden, antlaşmaları bozan, düşmanlarla işbirliği yapan ve müslüman toplumu can evinden vurmaya çalışan belirli nitelikteki kâfirler ve münafıklardır. Yoksa durduğu yerde duran inançsızlarla ilgili herhangi bir durum söz konusu değildir. Kur'an'da savaşla ilgili bütün ayetler, Bakara 2:190-193, 256, Nisâ 4:89-91, Enfâl 8:39-40, Tevbe 9:2-4, 5-6, 12, 36, 73, 123, Hacc 22:39 ve Mümtehine 60:8-9. ayetler ışığında anlaşılmalıdır.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍۜ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا
صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَق۪يلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِل۪ينَ ﴿١٠﴾
وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَۢ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ ل۪ي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ
وَنَجِّن۪ي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِه۪ وَنَجِّن۪ي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَۙ ﴿١١﴾

10. Allah kâfir olanlara, Nuh'un hanımı ile Lut'un hanımını örnek vermektedir.[1] (Bu iki kadın), kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhları) altındalardı ve onlara hıyanet (ihanet) etmişlerdi. (Nuh ve Lut) Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamamıştı. (Onlara) "Ateşe girenlerle birlikte siz de girin!" denmiş (olacak) tır.[2]

11. Allah inananlara ise Firavun'un hanımını (Asiye'yi) örnek vermektedir. (O) "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev nasip et! Beni Firavun'dan ve onun iş(ler)inden koru! Beni zalimler topluluğundan kurtar!" demişti.[3]

1 Yüce Allah, Tahrîm suresinin 10-12. ayetlerinde Hz. Peygamber'in eşlerine mesaj içerikli uyarılarda bulunmaktadır. 10. ayette Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşleri örnek verilerek kendilerini nasıl heba ettikleri ve ateş azabına uğratılacaklarından söz edilerek peygamber evinde olmanın cennetten uzaklaşmaya engel olmayacağı mesajı verilmektedir. 11. ayette Firavunun eşi Hz. Âsiye, bir inkârcı ve zalimin yanında her türlü zorluğa ve sıkıntıya göğüs gererek mümin kalmayı başarabilmenin ve cennet ehlinden olmanın örneği olarak sunulmaktadır. 12. ayette ise Hz. Meryem, her türlü olağanüstü duruma, zorluğa ve sıkıntıya rağmen imanından taviz vermemenin ve iffetinin sonucu cenneti hak edişin örneği olarak gösterilmektedir.

2 Bu ayet mahşerde hiç kimsenin hiç kimseye faydasının olamayacağının delillerinden birisidir. Hz. Muhammed'in yakınlarına, bunlar arasında da kızı Hz. Fatıma'ya söylediği "Ey Fatıma! Nefsini Allah'tan satın almana bak! Zira Allah'tan gelecek hiçbir şeyi (azabı) sizden gideremem" rivayeti ile kast ettiği de buydu (Buhârî, Vesâyâ, 11; Menâkıb, 14; Tefsîru Sure-i Şu'arâ, 2; Müslim, İmân, 348-355).

3 Hz. Asiye, eşi Firavun'dan, onun nefsine yönelik çirkin işlerinden, kötü uygulamalarından, inkâra, zulme, baskılara, hakaretlere, bölücülüğe, haksızlıklara dayalı faaliyetlerinden, ayrıca Firavun'un izinden giden zalimlerden Yüce Allah'a sığınarak kendisini korumasını istemektedir. Ayrıca dünya şartlarında belki de hiçbir insana nasip olmayacak bir debdebeye sahip bir konumda olmasına rağmen, tercihini cennetteki bir *beyt* yani "ev" veya "köşk"ten yana belirleyerek, aslında dünyanın ve nimetlerinin geçiciliğine dikkat çekmiş olmaktadır.

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّت۪ٓي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا ف۪يهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا
وَكُتُبِه۪ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِت۪ينَ ﴿١٢﴾

12. Namusunu korumuş[1] İmran'ın kızı Meryem'i de (Allah örnek vermektedir). Biz ona *rûh*umuzdan üflemiştik ve Rabbinin sözlerini (emirlerini) ve kitaplarını onaylamıştı (benimsemişti).[2] O, boyun eğenlerdendi.[3]

1 Ayette geçen *ahsanet* fiili Haşr 59:2'de geçen ve "kaleler" anlamına gelen *husûn* kelimesiyle aynı kökten gelmekte, Hz. Meryem'in namusunu "kale gibi, titizlikle koruduğu" mesajını içermektedir.

2 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:91; Mü'minûn 23:50.

3 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:45; Enbiyâ 21:91.Bu ayetin sonundaki *el-kânitîne* kelimesi, *müzekker* yani erkekler anlamında çoğuldur ve bir kadın olan Hz. Meryem'i de içermektedir. Buradan anlaşılıyor ki bu tür ifadeler kadın-erkek herkesi kapsamaktadır.

67
MÜLK SURESİ

30 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 30 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "otorite" anlamına gelen *el-mülk* kelimesinden alan Mülk suresi inişte 60, mushaf sırasında ise 67. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ
لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُۙ ﴿٢﴾

29. CÜZ الجزء ٢٩

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-6. ayetlerinde ilahî kudrete, evren kitabına dikkat çekilmekte, bu sistemde herhangi bir uyumsuzluk bulmanın imkânsız olduğu belirtilmektedir.

1. Otoritenin tek sahibi olan (Allah) yüceler yücesidir; O her şeye gücü yetendir.[1]

2. Hanginizin daha güzel davranacağınızı denemesi için[2] ölümü ve hayatı yaratan O'dur.[3] O güçlüdür, çok bağışlayandır.

1 *Tebârake* ve *el-mülk* kelimesinin birlikte kullanılması dolayısıyla cümlede anlam bütünlüğü ve anlamın kuvvetlendirilmesi vardır. Yani "Yüce Allah hükümranlığında ortak kabul etmez, varlığı sürdürme ve idare etmede tek ve mutlak güçtür" demektir. Bu sebeple şirk inancına sahip müşriklere de bir cevap verilmekte ve uyarıda bulunulmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:124, 155, 249; Âl-i İmrân 3:152, 154, 186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Hûd 11:7; Enfâl 8:17; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; Fecr 89:15-16.

3 Dünyada ölü iken (yani henüz var olmamışken) insanı yaratan yani dirilten Yüce Allah, dünyadaki ölümden sonra ahirette de tekrar yaratmaya (diriltmeye) kâdirdir.

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقاًۜ مَا تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍۜ فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ
تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً وَهُوَ حَس۪يرٌ ﴿٤﴾
وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِمَصَاب۪يحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُوماً لِلشَّيَاط۪ينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّع۪يرِ
﴿٥﴾ وَلِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٦﴾

3. Yedi kat göğü[1] tabaka tabaka (birbiriyle uyumlu)[2] yaratan da O'dur. *Rahmân*'ın yaratmasında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözü(nü) çevir (de bir bak), herhangi bir kusur görebilecek misin!

4. Sonra tekrar tekrar gözü(nü) çevir (de bak; sonunda) göz(lerin) bitkin bir şekilde yorgun olarak sana geri dönecektir.

5. Yemin olsun ki biz yakın göğü kandillerle süsledik[3] ve onları şeytanlar için kovucular yaptık.[4] Onlar için kavurucu azabı hazırladık.

6. Rablerine karşı kâfir olanlar için cehennem azabı vardır. Ne kötü varış yeridir (orası)!

1 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

2 Benzer mesaj: Nûh 71:15. Ayetteki *tıbâkan* kelimesi "birbirine uygun, uyumlu" anlamına da geldiği için, göklerin birbiriyle muhteşem bir uyum içerisinde olduğunu söylemek durumundayız. Zaten âyetin devam eden bölümlerinde bu uyuma dikkat çekilmekte, herhangi bir uyumsuzluğun ve çatlağın bulunmadığı beyan edilmektedir.

3 Benzer mesajlar: Hicr 15:16; Sâffât 37:6; Fussilet 41:12.

4 Benzer mesajlar: Hicr 15:17; Sâffât 37:7-9; Cinn 72:8-9. Ayetteki *rucûm* kelimesi, aslında "asılsız söz söyleyen, bol keseden atan, iftira edenler" için kullanılmaktadır. Vahyin indirildiği dönemde "gökten söz veya bilgi çalma girişimi"ne inananlar bulunmakta, buna karşılık, Yüce Allah'ın kesin iradesi olmadan böyle bir girişimin başarılı olamayacağı ifade edilmekte ve kandillerin ilgili teşebbüsleri engelleyeceği beyan edilmektedir. Ayette yer alan *eş-şeyâtîn* kelimesi, sanıldığı gibi sadece cinlerden oluşan şeytanları ifadeyle sınırlı değildir. En'âm 6:112 ve Nâs 114:6. ayetlerin delaletiyle, insanlardan da şeytanlık yapanlar, şeytanlaşmaya özenenler ve şeytan gibi diğer insanları saptırmaya çalışanların bulunduğu bilinmektedir. Bu cümleden olarak, yıldızlara bakarak çeşitli bilgiler ortaya koymaya çalışan, bunu bir zan sebebi ve gayb hakkında ileri geri konuşma nedeni haline getiren, sonuçta insanların hayatı hakkında ahkâm kesen müneccimler de ayette kast ediliyor olabilir. Bu tür işler veya sözler gaybî konularda "gayba taş atmak" kavramıyla (Kehf 18:22) ilişkilendirilmekte ve tıpkı mağara delikanlılarının sayısıyla ilgili farklı kanaatler ortaya koyanların durumu gibi, bunlar da yaptıkları tahminler de reddedilmektedir.

اِذَٓا اُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُۙ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِۜ كُلَّمَٓا اُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ
سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلٰى قَدْ جَٓاءَنَا نَذِيرٌۙ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ
شَيْءٍۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِٓي اَصْحَابِ
السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْۚ فَسُحْقًا لِاَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾ اِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

Surenin 7-14. ayetlerinde ahiret, inkârcılar için hazırlanan cehennem, cehennemliklere sorulacak sorular, saygılı kişilerin ödüle layık görülecekleri ve Yüce Allah'ın eşsiz bilgisi gündeme getirilmektedir.

7. Onlar oraya atıldıklarında, kaynarken (cehennemin) korkunç sesini duyacaklardır.[1]

8. (Cehennem) neredeyse öfkeden çatlayacak![2] Oraya (cehenneme) her bir grup atıldığında, (cehennemin) bekçileri onlara "Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye soracaklar.

9. Onlar (cehennemdekiler) şöyle diyecekler: "Evet, elbette bize bir uyarıcı gelmişti fakat biz onu yalanlamış ve "Allah hiçbir şey indirmemiştir; siz sadece büyük bir sapkınlık içindesiniz!" demiştik.[3]

10. "(Elçileri) dinleseydik yani[4] aklımızı kullansaydık şu alevli ateş halkı arasında olmazdık!" (diyecekler).

11. Günahlarını itiraf etmiş (olacaklar). O alevli ateş halkı (merhametten) uzak olsun!

12. Şüphesiz ki *gayb*daki Rablerine saygı duyanlara gelince,[5] onlar için hem bağışlanma hem de büyük bir ödül vardır.

1 Cehennemliklerin cehennemin sesini duyacak olmalarıyla ilgili benzer mesaj: Furkân 25:12.

2 Cehennemin bir canlı gibi konuşmasıyla ilgili bkz. Furkân 25:12; Kâf 50:30; Me'âric 70:17.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:91; Yâsîn 36:15.

4 Buradaki *ev* edatı "yani" şeklinde yorumlanmalıdır. Çünkü dinlemenin anlamlı olması aklı kullanmanın devrede oluşunu zorunlu kılmaktadır.

5 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:49; Fâtır 35:18; Yâsîn 36:11; Kâf 50:33.

وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهٖ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطٖيفُ
الْخَبٖيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فٖي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهٖ وَاِلَيْهِ
النُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَاَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاۤءِ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ اَمْ اَمِنْتُمْ
مَنْ فِي السَّمَاۤءِ اَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذٖيرِ ﴿١٧﴾

13. Sözünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun! Şüphesiz ki O, göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.[1]

14. Yaratan bilmez mi hiç![2] O derin bilgi sahibidir,[3] (her şeyden) haberdardır.

Surenin 15-22. ayetlerinde rızık için çalışmak gerektiği, Yüce Allah'ın kudreti, Allah'a rağmen kimsenin kimseye yardım edemeyeceği, gerçeklerden veya batıldan yana olmak anlamında iki farklı insan tipi kıyaslanmaktadır.

15. O, yeri sizin için boyun eğdirmiştir. Her tarafını dolaşıp O'nun (Allah'ın verdiği) rızkından yiyin! Dönüş, yalnızca O'nadır.

16. Gökte (de) olanın[4] sizi yere batırmasından güvende misiniz? O zaman (yer) hemen sarsılmaya başlar.

17. Yoksa gökte (de) olan zatın üzerinize taş yağdırmasından güvende misiniz? Uyarımın nasıl olduğunu ileride anlayacaksınız.

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; A'lâ 87:7.

2 Bu cümle "Dikkat edin, Yaratan bilir" veya "(Allah) yarattığı kişileri bilmez mi hiç!" şeklinde de tercüme edilebilir ki hepsi de doğrudur.

3 Burada geçen *el-latîf* sıfatı, "bilgi" ile ilgili bir içerikte yer aldığı için "lütufkâr" anlamında değil de "en ince detayına kadar bilen" şeklinde anlaşılmalıdır.

4 Bu ayette geçen *es-semâ'* kelimesi Yüce Allah'ın gökte oluşunu değil, yüceliğini sembolize etmektedir. Zuhruf 43:84'te de Yüce Allah'ın hem gökte hem de yerde ilah olduğu belirtildiği için burada kastedilen konu Allah'a –hâşâ– mekân isnat etmek değil, O'nun otoritesine ve yüceliğine dikkat çekmektir. Diğer yandan "gökte olan"dan kastın melekler ya da gökten gelecek azap şeklinde de yorumlanabilir. Yüce Allah'ın emri ve izniyle hareket eden melekler gerek vahyin inmesinde ve gerekse azabın getirilmesinde görevlendirilmiş ve ayette de bu kastediliyor olabilir. Yüce Allah'a zaman ve mekân atfederek O'nun gökte olduğunu tasavvur eden müşriklere cevap olarak ayet bu şekilde ifade edilmiş olabilir. Yani ayetin mesajı "gökten gelecek bir azap sizi yerin dibine batırabilir ve siz bunu engelleyemezsiniz" olur.

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٓافَّاتٍ
وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ
يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ اِنْ
اَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ اَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهٖٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَمْشِي
سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾

18. Yemin olsun ki onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Benim cezalandırmam (bak) nasıl olmuştu!

19. Üzerlerinde kanat çırparak uçan kuşları düşünmediler mi?[1] Onları Rahmân'dan başkası (havada) tutamaz. Şüphesiz ki O her şeyi görendir.

20. Yoksa Rahmân'a karşı size yardım edebilecek askerleriniz mi var! Kâfirler ancak (derin) bir yanılgı içindedir.

21. Yoksa (Allah size verdiği) rızkını tutarsa (keserse), size rızık verecek biri mi varmış![2] Hayır! Onlar, azgınlık ve nefrette inatla direnmektedir.

22. Yüzüstü sürünen mi daha doğru gidebilir yoksa doğru yolda düzgün bir şekilde yürüyen mi?[3]

1 Benzer mesajlar: Nahl 16:79; Nûr 24:41.

2 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:109; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Fâtır 35:2; Zümer 39:38; Mülk 67:28.

3 Burada sözü edilen "Yüzüstü yere kapaklanarak yürümek" ifadesi, aslında "hiç yürüyememek" demektir. "Ağır aksak yürümek", "inişli çıkışlı bir yolda her an yüzüstü düşebilecek şekilde yürümek", "zor bela yürümek" veya "yolunu bulamadan yürümek" şeklindeki yorumların gerçeği yansıtmadığı kanaatindeyiz. Çünkü burada sözü edilen tip, inkârcı insanı temsil etmektedir. İnkârcılık hiçbir şekilde hakikate ulaşamamaktır. Yere bakarak yürüyenler geç de olsa hedefe ulaşabilirler. Oysa burada verilmek istenen mesaj, bu tipin yolda yürüyemeyeceği ve bulunduğu durumda hedefe kesinlikle ulaşamayacağıdır. Ayette bâtılı veya küfrü temsil eden bir anlayışın sahiplerinin yolsuz olduğu hatırlatılmakta ve takip ettikleri yolun yol olmadığı, gidişlerinin de gidiş olmadığı bildirilmektedir. Ne yol yoldur, ne de gidiş gidiştir. Çünkü bu kişiler yere kapaklandıkları için bir adım ötesini dahi görememekte, dahası aslında bulundukları yerin yol olup olmadığını bile kestirememektedirler. Yüzüstü yere kapaklananlar ileriyi göremeyecekleri için onların hareketine "yürümek" değil, "sürünmek" denmelidir. Bu nedenle tercümeyi böyle tercih ettik.

قُلْ هُوَ الَّذٖٓي اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ
الَّذٖي ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ
﴿٢٥﴾ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاِنَّمَٓا اَنَا نَذٖيرٌ مُبٖينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سٖيٓـَٔتْ وُجُوهُ الَّذٖينَ
كَفَرُوا وَقٖيلَ هٰذَا الَّذٖي كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

Surenin 23-30. ayetlerinde inkârcılara yönelik sorular, Son Saat ve mahşer, inançlı insanın Allah bilinci ve O'ndan bağımsız bir hayatın düşünülemeyeceği gibi konular hatırlatılmaktadır.

23. De ki: "Sizi yaratan, sizin için işitme (duyusu), gözler ve kalpler var eden O'dur."[1] Ne kadar da azınız şükrediyor!

24. De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur; (mahşerde) yalnızca O'nun huzurunda toplanacaksınız."[2]

25. (İnkârcılar) "Doğruysanız bu vaat (Son Saat) ne zamanmış!" derler.[3]

26. De ki: "O bilgi yalnızca Allah katındadır.[4] Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."

27. Onu yakın(ların)da gördüklerinde, kâfir olanların yüzleri asılmış olacaktır ve kendilerine "İşte aceleyle istediğiniz (gün) budur!" denecektir.[5]

1 İslam alimleri bilginin kaynaklarını "selim akıl", "salim duyular" ve "doğru haber" olarak kabul ederler. Yüce Allah'ın insana verdiği en önemli yetenek "akıl"-dır; diğeri de duyu organlarıdır. Beş temel duyu organı insanın en önemli nimeti olan aklını besleyen araçlar konumundadır. Aynı şekilde Yüce Allah'ın yarattığı ayetlerden olan kainatın okunması da doğru haber kategorisinde yer alan ve indirilmiş ayetlerden oluşan vahyin okunması da duyu organlarının bunları akla taşıması sonucu oluşur. Ayrıca "bilim" adı verdiğimiz bilginin gözlemlenmesinde ve deneylenmesinde de duyular temel pozisyondadır. O halde verilen bu üstün nimetler karşısında insanoğlu Yüce Allah'a her daim şükretmek durumundadır.

2 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:79.

3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

4 Son Saat'in vaktinin kullar tarafından bilinememesiyle ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

5 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Me'âric 70:44; Mutaffifîn 83:17.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِيَ اَوْ رَحِمَنَاۙ فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٢٨﴾
قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَاۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ
اِنْ اَصْبَحَ مَاۤؤُ۬كُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاۤءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

28. De ki: "Hiç düşündünüz mü? Allah beni ve beraberimdekileri öldürse veya bize merhamet etse (bundan size ne?) Kâfirleri elem verici azaptan kim kurtarabilir!"[1]

29. De ki: "O, *Rahmân*'dır. O'na inandık ve yalnızca O'na güvendik. Kimin apaçık bir şaşkınlık içinde olduğunu ileride bileceksiniz."

30. De ki: "Hiç düşündünüz mü? Suyunuz çekilse size bir su kaynağı kim getirebilir ki!"

1 Yüce Allah'ın eşsiz gücüyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:17; Yûnus 10:109; Enbiyâ 21:42; Ahzâb 33:17; Fâtır 35:2; Zümer 39:38; Mülk 67:20-21. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "De ki: Hiç düşündünüz mü? Allah beni ve beraberimdekileri ister helak eder, isterse bize merhamet eder. Kâfirleri elem verici azaptan kim kurtarabilir!"

68

KALEM SURESİ

52 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 52 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki *el-kalem* kelimesinden alan Kalem suresi inişte 7, mushaf sırasında ise 68. sıradadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ۙ ﴿١﴾ مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ۚ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-7. ayetlerinde vahiy, Hz. Muhammed'e moral verilmesi ve Rabbimizin gerçeklerden sapanları ve doğru yolda olanları iyi bildiği hatırlatılmaktadır.

1. *Nûn.*[1] Kaleme ve satır satır yazdıklarına yemin olsun.

2. Rabbinin nimeti sayesinde sen asla cinlenmiş değilsin.[2]

1 *Mukatta'a* harfleri hakkında bilgi için bkz. Bakara 2:1. *Nûn* harfi kendisinden sonra gelen iki yemin konusuyla ilişkilidir. Aynı ayette Yüce Allah hem *nûn* harfine, hem "kalem"e, hem de insanların "satır satır yazdıkları"na yemin etmektedir. Yemin edilen varlıklar birden çok iseler onlar arasında mutlaka bir anlam ilişkisi vardır. Alakasız şeyler art arda dizilmezler. Buradan hareketle, biz de tıpkı İbn Abbâs, Dahhâk, Hasan el-Basrî ve Katâde'nin de kabul ettiği üzere, surenin başındaki *nûn* harfinin "yazı için mürekkep hokkası" anlamına geldiği görüşünü benimsiyoruz. Bu durumda ayetin muhtemel anlamı şöyle olur: "*Nûn*'a (hokkaya), kaleme ve satır satır yazdıklarına yemin olsun."

2 Kalem 68:2 ve Tekvîr 81:22. ayetler, aslında Hicr 15:6. ayette Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'e yöneltiği şu suçlama veya hakaretin cevabıdır: "Ey kendisine zikir (Kur'an) indirildiğini (sanan) kişi! Sen muhakkak ki *mecnûn*sun, demişlerdi." Yüce Allah işte bu açık suçlamanın cevabını vermekte ve Tûr 52:29'da da dile getirdiği üzere, onun hiçbir şekilde "büyücü ve mecnûn olmadığını" beyan etmektedir. A'râf 7:184 ve Sebe' 34:46'da Hz. Peygamber'de hiçbir mecnûnluk bulunmadığı belirtilmektedir. Bizzat kendilerinin *el-emîn* dedikleri ve güvenleri nedeniyle kıymetli eşyalarını kendisine emanet ettikleri Hz. Peygamber'e bu sıfatları yakıştıranların, nasıl bir psikolojiye sahip oldukları ve ne düzeyde bir inanç sapması yaşadıkları kolayca anlaşılmaktadır.

وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظٖيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾
بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ ﴿٧﴾

3. Şüphesiz ki senin için başa kakılmayan (kesintisiz) bir ödül vardır.

4. Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.[1]

5-6. Hanginizin fitneye düştüğünü ileride sen de göreceksin, onlar da görecekler.[2]

7. Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin saptığını iyi bilendir ve O kimlerin doğru yola ulaştırıldığını iyi bilendir.[3]

1 Yüce Allah'ın arı-duru dini, tevhit ve güzel ahlak temeli üzerine kurulmuştur. O halde din ve ahlak birbirinden ayrı ilke ve prensiplere sahip değildir. Ayette müşriklerin ahlaksızlıklarına göndermede bulunulmakta ve Yüce Allah İslam'ı tebliğ etme göreviyle görevlendirdiği elçisinin üstün bir ahlakla ahlaklanmış olduğunu onu överek ifade etmektedir. Hz. Peygamber de; "Ben, güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" buyurmaktadır (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 381).

2 İbn Abbâs gibi bazı âlimler, Kamer 54:26'yı da delil getirerek konuyu kıyametle ve dolayısıyla mahşerle ilişkilendirmişlerdir. Buna göre, gerçeğin mahşerde anlaşılacağı ifade edilmiş olmaktadır. Elbette bu anlamın kabul edilebilir bir yönü vardır; çünkü Kur'an'da hakikati inkâr edenler genellikle ahirette yaşanacak felaketlerle tehdit edilmektedirler. Genelde takip edilen bu yaklaşıma uygun olarak burada da aynı üslubun tercih edildiği söylenebilir. Ayetteki gelecek zaman anlamının "yakın gelecek" olması da mümkündür ki, zaten *sîn* edatının öncelikli anlamı budur. Buna göre, maksadın dünya hayatında gerçekleşecek bir olay olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda Mukâtil'in de ifade ettiği gibi, Bedir savaşında yaşanacakların âdeta önceden haber verilmesi, böylece başta Hz. Peygamber olmak üzere müminlerin moral açısından desteklenmeleri, kâfirlere ise gözdağı verilmesi amaçlanmış olabilir. Vakaya bakıldığında, bunun gerçekleştiği ve ileri gelen Mekke müşriklerinin orada helâk edildikleri bilinmektedir. Ayetteki *el-meftûn* kelimesi "fitneye veya belaya maruz kalmış, cinlenmiş" demektir. Onlar Hz. Peygamber'i şeytanların etkilediğini, bu nedenle böyle şeyler söylediğini iddia etmişler, bir anlamda onu suçlamışlardı. İşte ayette verilmek istenen mesaj bununla ilgilidir ve kimin şeytanlaşmış olduğunun veya şeytanın etkisinde kaldığının ya da şeytana kimin daha layık olduğunun yakında ortaya çıkacağı beyan edilmiş olmaktadır. Buradaki *el-meftûn* kelimesine "azaba çarptırılmak, cezalandırılmak" anlamı da verilebilir. Çünkü bu kelime Zâriyât 51:13'te *yüftenûne* kalıbında edilgen fiil olarak "cezalandırılmak" anlamında kullanılmaktadır. Buna göre, kimin dünyada veya âhirette cezalandırılacağı, er veya geç, yani zamanı gelince bilinecektir, demek istenmektedir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:117; Nahl 16:125; Kasas 28:56, 85; Necm 53:30.

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ
مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ
﴿١٤﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

Surenin 8-16. ayetlerinde Hz. Muhammed ve bütün zamanların müminleri inşa edilmekte, kimlere itaat edilmemesi gerektiğine dair bilgiler gündeme getirilmektedir.

8. (Gerçeği) yalanlayanlara itaat etme!

9. Onlar senin (kendilerine) yumuşak davranmanı isterler ki kendileri de (sana) yumuşak davransınlar.[1]

10-13. Sürekli (yalan yere) yemin edip duranlara, aşağılıklara, (herkesi) kötüleyenlere, söz götürüp getirenlere, iyiliğe engel olanlara, saldırganlara, günaha gömülenlere, kaba olanlara, ardından da kötülükle damgalı kişilere itaat etme![2]

14. Malı ve çocukları var diye (şımardığından),

15. Ona ayetlerimiz *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman "Öncekilerin masalları!" der.[3]

16. (Buna karşılık), ileride onun burnunu sürteceğiz.[4]

1 Bu ayette Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e karşı ikiyüzlü tutum ve davranışları deşifre edilmektedir. Onlar yağcılık yaparak, aslında içlerinde besledikleri kin ve nefreti göstermeyerek birtakım tavizlerin peşine düşmüşlerdi. Önceleri belki bu şekilde kararlı bir duruş beklemedikleri Hz. Peygamber'e karşı, bu defa göz boyayıcı ve aldatmaya dayalı bir tavır geliştirmişlerdi. Kendileri yapmaya alışık oldukları yağcılık ve ikiyüzlülüklerinin Hz. Peygamber'den de karşılık bulacağını düşünerek böyle bir yola tevessül etmişlerdi. Araplar Hz. Peygamber'in tebliğine müsaade etmek ve ona yumuşak davranmak için ondan bazı ödünler istemişlerdi. İlahlarını övmesini veya hiç olmazsa kötülememesini ve inançlarını yermemesini teklif etmişlerdir. Bunun birkaç kez tekrarlandığı, doğrudan Hz. Peygamber'in kendisine gelip veya amcası Ebû Tâlib'e gidip aradaki gerginliğin kalkması için ondan bazı tavizler istedikleri En'âm 6:51-52, Yûnus 10:15, İsrâ' 17:73-74 ve Kehf 18:28'den de anlaşılmaktadır.

2 Bu ayetlerde sayılan bütün bu özellikler kimlerde varsa onlara itaat edilmemesi emredilmektedir.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Mutaffifîn 83:13.

4 Ayet metninde yer alan "Hortumun damgalanması" ifadesi, aslında bir mecazdır ve kişinin kurtulamayacağı bir zillet ile buluşturulması demektir.

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ
﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا
مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾

Surenin 17-33. ayetlerinde bahçe sahipleri denen bir grubun ibret içerikli kıssası yer almaktadır.

17-18. Şüphesiz ki biz, bahçe sahiplerini[1] denediğimiz gibi onları da denemiştik. Hani o (bahçe sahipleri) bahçeyi kesin olarak sabah hasat edeceklerine yemin etmişlerdi; istisna etmemişler(di).[2]

19. Onlar uykudayken, Rabbinden (gelen) kuşatıcı bir afet orayı sarmıştı.

20. (Bahçe) hasat edilmiş gibi (bomboş) olmuştu.[3]

21. Sabah olurken birbirlerine şöyle seslenmişlerdi:

22. "Hasat etmek istiyorsanız, erkenden arazinize (bahçenize) gidin!"

1 Ayette örnek verilen "bahçe sahipleri"nin kimliği hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Buna göre Yemen'de San'a'ya yakın bir yer olan Savran'da mümin bir kişinin verimli bir bahçesi vardı. Malında fakirlerin hakkı olduğunu bilen ve buna göre davranan bu kişi vefat edince, çocukları nüfus kalabalıklığını bahane ederek fakirlere bakmaz olmuştu. İşte bunun sonucunda Yüce Allah onların bahçesini bir kasırga ile yok etmişti (Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, III, 174-175; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXIX, 29; Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 482-483; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXX, 87; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, IV, 407). Kıssanın ilerleyen bölümlerinde bu kişilerin gizli gizli konuşmalarından söz edilmesi, bu bahçenin hasat zamanının fakirlerce bilindiğini, bu nedenle onlara duyulmadan hasat isteklerini dile getirdikleri anlaşılmaktadır. Kur'an kıssalarında yer ve şahıs isimlerinin zikredilmemesi, mesajın evrenselliğini sağlamak içindir. "Bu kişilerin kimler olduğu, ne zaman ve nerede yaşadıkları" gibi soruların cevapları önemli olsaydı, Yüce Allah onlar hakkında da açıkça bilgi verirdi. Haklarında bilgi verilmemesi, bunun önemli olmadığını, asıl meselenin verilmek istenen mesajla ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Kıssadaki ders, "bir servet ve infak ahlâkı" merkezlidir. Bu nedenle biz de kıssayı bu çerçevede anlamaya çalışacağız.

2 Burada sözü edilen "istisna etmemek" ifadesi "fakirlerin payını ayırmamak" veya "*inşallah* (Allah dilerse)" dememektir. İstisna yani "inşallah" buyruğuyla ilgili bkz. Kehf 18:24.

3 Bu cümle "(Bahçe) kapkara, kül gibi kesilmişti" şeklinde de anlaşılabilir. Gece gelen felaket sonucunda bahçenin hali bu cümle ile ortaya konulmaktadır. "Bahçe simsiyah oldu" anlamı da burada söz konusu edilebilir. Azap, bahçeyi âdeta karartmış ve karanlık geceye dönüştürmüştü. Daha sonra 22. ayette geçen ve "hasat edenler" manasına gelen *sârimîne* kelimesiyle aynı kökten geldiği için buradaki *es-sarîm* kelimesine "hasat edilmiş gibi olmak" manası da verilebilir.

فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَۙ ﴿٢٣﴾ اَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌۙ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ
قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوٓا اِنَّا لَضَٓالُّونَۙ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ اَوْسَطُهُمْ
اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾

23-24. (Bahçe sahipleri "Keşke) bugün yanınıza sokulmak üzere bahçeye hiçbir yoksul girmese!" (dileğiyle) fısıldaşarak yürüyorlardı.

25. Her şeye güçleri yetermiş (gibi) çok erken davranıp (bahçeye gelmişlerdi).

26. Fakat bahçeyi gördüklerinde "Biz (her hâlde) yolumuzu şaşırdık!"[1] demişlerdi.

27. "(Hayır)! Aksine biz mahrum bırakıldık!"[2] (diye sızlanmışlardı).

28. İçlerinden en makul olanı "Ben sizi '*Tesbih* etsenize!' diye uyarmamış mıydım?" demişti.[3]

1 Ayetteki *dâllûne* kelimesi "yolu şaşırmak" anlamının yanında asıl anlamını da verebilir. Buna göre, söz konusu kişiler bahçeyi gördüklerinde durumu fark etmiş ve fakirlere haklarını vermeme kararlılıkları sonucunda yanlış yaptıklarını anlamışlardı (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXX, 89-90). Bu nedenle, "Demek ki biz bu kararımızla sapmışız" itirafında bulunmuşlardı.

2 Benzer mesaj: Vâkı'a 56:67. Yüce Allah'ın verdiği zenginliklerin ve nimetlerin şükrü olan *infak*tan kaçanlar, kendi nafakasından/kazancından mahrum kalırlar.

3 Ayetteki "Tesbih etsenize!" ifadesindeki *levlâ* edatı bazı âlimlere göre "teşvik" anlamında *hellâ* edatının yerinde kullanılmıştır. Buna göre mesaj, "hadi tesbih etsenize, Allah'ı eksikliklerden münezzeh tutsanıza!" demektir. Yani "olan olmuştur; bari bundan sonra kullukta kusur etmeyin; önceden yapmadığınız görevi hiç olmazsa şimdi ve bundan sonra yapın; Allah'ı tesbih edin" şeklinde bir anlam da kast edilmiş olabilir. Burada sözü edilen "tesbih" ne demektir? İlk akla gelen anlam, "Yüce Allah'ı bütün eksiklilerden münezzeh tutmak, hayatın bütün aşamalarında Allah bilinciyle yaşamak ve hayatın her alanına O'nu müdahil kabul etmek"-tir. Ancak *tesbîh* kelimesinin asıl kök anlamı bundan farklıdır ve kanaatimizce bu ayet grubunda da ilgili anlam devrededir. Bir emir kalıbında *sebbıh* şeklinde A'lâ suresinin ilk ayetinde de geçen *tesbîh*, -insan için- yaygın anlam olarak "hatırda tutulan şeyin dile getirilmesi"dir. Zihnin Yüce Allah'ı yüceltmesi ve peşinden kendisinin de yücelmesidir. *Tesbîh* Allah için, O'nun adına hareket etmek demektir. *Tesbîh*in "Allah adına hareket etmek" anlamı, özellikle bu surede ele alınan infak konusuyla gayet uyumludur. İnsanlara mal ve servetin veriliş gayesi, onu muhtaç olan başkalarıyla paylaşmaktır. Kalem suresinin 18. ayetinde de dile getirildiği üzere, bahçe sahipleri istisna yapmamışlardı; yani Yüce Allah'ı hesaba katmamış ve fakirler için ürünlerinden pay ayırmamışlar, böylece mal ve servet ahlâkı noktasında yaratılış gayelerine aykırı davranmışlardı.

قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَآ اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿٢٩﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا
وَيْلَنَآ اِنَّا كُنَّا طَاغ۪ينَ ﴿٣١﴾ عَسٰى رَبُّنَآ اَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَآ اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذٰلِكَ
الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ اِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّع۪يمِ
﴿٣٤﴾ اَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِم۪ينَ كَالْمُجْرِم۪ينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

29. (Onlar) "Rabbimiz yücedir! Doğrusu biz (kendimize) yazık etmişiz!" demişlerdi.

30. Birbirlerini kınamaya başlamışlardı.

31. (Şunu) demişlerdi: "Eyvah, yazıklar olsun bize! Biz azgın kişilermişiz.

32. Belki Rabbimiz bize (yok olan bahçemizin) yerine daha iyisini verir. Şüphesiz ki biz (artık) sadece Rabbimize yönelenleriz."

33. İşte (dünya) azabı böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

Surenin 34-47. ayetlerinde söz önce müslümanlara, ardından nankörlere getirilmekte, takvâ sahiplerine verilecek ödülden bahsedildikten sonra, suçlular çeşitli sorulara muhatap kılınmakta, inanç ve davranışları itibarıyla sorgulanıp eleştirilmektedir.

34. Şüphesiz ki *muttakî*ler[1] (duyarlı olanlar) için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.

35. (Allah'a) teslimiyet gösterenleri suçlularla bir mi tutacağız!

36. Ne oluyor size? Nasıl (böyle) hükmediyorsunuz?[2]

1 Kök itibariyle *v-k-y* kökünden gelen ve "geçişli" fiil olarak "korumak" anlamına gelen *vekâ* kelimesi, *itteka* şeklinde beş harfli kalıpta "geçişsiz" fiil olarak "korunmak" demektir. Bu kavram, "sorumluluğunu bilmek", "sorumlu davranmak", "hassas ve bilinçli olmak" şeklinde yorumlanabilir. Buradan hareketle *et-takvâ*/*takvâ* kelimesi de "korunmak", "sorumlu davranmak", "duyarlı olmak" gibi anlamlar içermektedir. Kök anlamı itibariyle "korunmak" anlamındaki *takvâ* kelimesi, "kötülüklerden korunabilme özelliği"dir. Kelimenin bütün bu anlam alanını içine alacak şekilde düşünürsek *takvâ*yı "duyarlı olmak", *muttakî*yi de "duyarlı kişi" olarak tercüme edebiliriz. Şems 91:8'de de belirtildiği gibi, *takvâ* bir taraftan *fücûr* denen kötülüklere karşı insanın korunabilmesini ifade etmekte, diğer taraftan iyilik yapabilmenin insandaki potansiyelini harekete geçirmeye işaret etmektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:35; Sâffât 37:154; Câsiye 45:21.

اَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَۙ ﴿٣٧﴾ اِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَۚ ﴿٣٨﴾ اَمْ لَكُمْ اَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ اِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَۚ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ اَيُّهُمْ بِذٰلِكَ زَعِيمٌۚ ﴿٤٠﴾ اَمْ لَهُمْ شُرَكَٓاءُۚ
فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ
فَلَا يَسْتَطِيعُونَۙ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ
سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا الْحَدِيثِۜ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَۙ ﴿٤٤﴾
وَاُمْلِي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَۚ ﴿٤٦﴾

37-38. Yoksa içinde beğendiğiniz her şeyin bulunduğu bir kitabınız var da onda(n) mı okuyorsunuz![1]

39. Yoksa vereceğiniz her hükmün lehinize olacağına dair kıyamet gününe kadar geçerli aleyhimizde yeminler mi var (biz size böyle sözler mi verdik)!

40. Buna (bu iddiaya) hangilerinin kefil olabileceğini kendilerine sor!

41. Yoksa (kendilerini destekleyen) ortaklar(ı) mı var! Sözlerinde doğru iseler, ortaklarını getirsinler!

42. O gün, bacaktan açılacak (paçaları tutuşacak, işler zorlaşacak)[2] ve secdeye davet edileceklerdir fakat (buna) güç yetiremeyeceklerdir.

43. Kendilerini aşağılanma kaplamış olarak gözleri (sıkıntıdan) yıkılmış bir hâlde (olacaktır).[3] (Oysa) onlar, sağlamken secde etmeye davet edilmişlerdi.

44. Bu sözü (Kur'an'ı) yalanlayanı bana bırak![4] Biz onları bilemedikleri bir şekilde yavaş yavaş helake sürükleyeceğiz.

45. Onlara zaman tanıyorum. Şüphesiz ki benim tuzağım (ince planım) çok sağlamdır.[5]

46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da borç yüzünden ağır bir yük altında mı kalıyorlar?

1 Bu ve devam eden ayetlerde yer alan soru edatları, cevap beklenen bir soruyu değil, cevabı belli olan bir konuyu muhatapları ayıplamak için "inkârî bir soru" ifadesi olarak kabul edilmelidir. Yine Sebe' 34:44'te onlara okuyup öğrenebilecekleri herhangi bir vahiy indirilmediği gibi Hz. Peygamber'den önce herhangi bir elçi de gönderilmediği bildirilmektedir.

2 Bu ifade bir deyimdir ve işlerin aşırı derecede zorlaşacağı anlamını içermektedir.

3 Benzer mesaj: Me'âric 70:44.

4 Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:11; Müddessir 74:11.

5 Benzer mesajlar: A'râf 7:182-183; Müzzemmil 73:11; Târık 86:17.

اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ اِذْ
نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَٓا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّه۪ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾
فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٥٠﴾ وَاِنْ يَكَادُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا
سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَم۪ينَ ﴿٥٢﴾

47. Yoksa *gayb* (bilinemeyen şeyler) yanlarında da (ondan) mı yazıyorlar?[1]

Surenin 48-52. ayetlerinde kâfirlerin tavrı, Hz. Muhammed ve vahyin amacı ele alınmaktadır.

48. Sen Rabbinin hükmüne sabret! Balık sahibi (Yunus) gibi olma! Hani o, üzüntülü bir hâlde (Rabbine) seslenmişti.

49. Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı mutlaka kınanmış (bir hâlde) ıssız bir sahile atılacaktı.

50. Rabbi onu (peygamber olarak) seçmişti ve kendisini iyilerden kılmıştı.[2]

51. Kâfir olanlar *zikri* (Kur'an'ı) duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler(di). "Şüphesiz ki o cinlenmiştir!" diyorlar.[3]

52. Hâlbuki o (Kur'an), ancak âlemler için (gerçeği) hatırla(t)madır.

1 Benzer mesajlar: Tûr 52:40-41. *Ğayb/el-ğayb* kelimesi Arapça'da "gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek, uzaklaşmak, gözden kaybolmak" anlamında masdar ve "gizlenen, hazırda olmayan bulunmayan şey" mânasında isim veya sıfat olarak kullanılır (İbn Manzûr, *Lisânü'l- 'Arab*, "ğyb" md.; Fîrûzâbâdî, *el-Ḳāmûsü'l-muhît*, "ğyb" md.). Râgıb el-İsfehânî *gaybı* "duyular çerçevesine girmeyen ve aklın zaruri olarak gerektirmediği şey", İbnü'l-Esîr de "kalplerde (zihinlerde) mevcut olsun veya olmasın gözlerden gizli kalan her şey" tarzında açıklamışlardır (Rağıb el-Isfehânî, *el-Müfredât*, "ğayb" md.). İnsanlık tarihi boyunca farklı din, medeniyet ve felsefî kanaatlere sahip bulunan milletlerin büyük çoğunluğunun gayb telakkileri birbirinden farklı olmakla birlikte, gayba iman konusunda genellikle olumlu bir tavır ortaya konulmuştur. İnsanın "gayb" karşısındaki durumunu ve bu alanın onun varoluşundaki rolünü en sağlam şekilde tespit eden kaynağın Kur'an-ı Kerîm olduğunda şüphe yoktur. *Ğayb* kelimesi Kur'an'da altmış yerde geçer (İlyas Çelebi, "Ğayb mad." *TDV İslam Ansiklopedisi*, XIII, 404-409).

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:98; Enbiyâ 21:87-88; Sâffât 37:139-148.

3 Benzer mesaj: Hicr 15:6. Burada vahye düşmanlığın Hz. Muhammed'e öfkeye dönüştüğü anlatılmaktadır. Konu "nazar"la ilgili değildir.

69

HÂKKA SURESİ

52 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 52 ayetten oluşan, adını ilk üç ayette de geçen "gerçekleşen hakikat" anlamındaki *el-hâkkah* kelimesinden alan Hâkka suresi inişte 45, mushaf sırasında ise 69. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْحَٓاقَّةُۙ ﴿١﴾ مَا الْحَٓاقَّةُۚ ﴿٢﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْحَٓاقَّةُۜ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-12. ayetlerinde Son Saat ve kıyamet, inkârcılıkları hatırlatılan kavimler ve bunların helaklerinden söz edilmektedir.

1. Gerçekleşecek olan![1]
2. Nedir o gerçekleşecek olan!
3. O gerçekleşecek olanı sana bildiren ne olabilir ki![2]
4. Semûd ve Âd (kavimleri) de o çarpan felaketi yalanlamıştı.

1 *el-Hâkkah* kelimesinin muhtemel anlamları şu şekildedir: "Bir şeyin hakikatinin ne olduğu noktasında asıl mahiyetinin anlaşılmasının sağlanacağı saat", "Meydana gelmesi yalanlanamayacak olan şey, yani kıyamet", "Her hak sahibinin hakkını almasının gerçek olduğu ve bunun gerçekleştiği an", "Herkesin içinde bulunmasının zorunlu olduğu vakit", "Bütün mükelleflerin davranışlarının sonucunun mevcut olduğu ve gerçekleştiği hak gün" manalarına da gelebilir. Bunun bu suredeki anlamı ise devam eden ayetlerde yer almaktadır.

2 Kur'an'daki ***mâ edrâke*** ifadesi, "Sana bildiren ne olabilir ki!", "Sana hangi şey bildiriyor ki!", "Sen nereden bilebilirsin ki!", "Bilir misin!", "(Bundan) maksat nedir!", "Bildin mi!" şeklinde de anlaşılabilir. Kur'an'da, bu tür soru ifadesiyle gündeme getirilen meseleyi Yüce Allah cevaplandırmadığı sürece, Hz. Peygamber dâhil hiç kimsenin bunu bilemeyeceği ortaya konulmaktadır. *Ve mâ edrâke* ifadesi 13 kullanım için bk. Hâkka 69:3; Müddessir 74:27; Murselât 77:14; İnfitâr 82:17, 18; Mutaffifûn 83:8, 19; Târık 86:2; Beled 90:12; Kadr 97:2; Kâri'a 101:3, 10; Hümeze 104:5.

فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِر۪يحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا
عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ ف۪يهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ
﴿٧﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ وَجَٓاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾
فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ اَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ اِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَٓاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾
لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَٓا اُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

5. Semûd (kavmi) var ya onlar azgınlığın(ın) karşılığında helak edilmişti.[1]

6. Âd (kavmi) ise uğultulu, kasıp kavuran bir fırtına ile helak edilmişti.

7. (Allah) art arda yedi gece sekiz gün(düz) o (kasırgayı) onların üzerine salmıştı. (Orada olsaydın) o halkı, içi boş hurma kütükleri gibi yere serilmiş hâlde görürdün.

8. Onlardan geriye kalan (bir kişi) görebiliyor musun![2]

9. Firavun, ondan öncekiler ve altı üstüne getirilen şehirler(in halkları) hep o hatayı (şirki) işlemişlerdi.

10. Rablerinin (her bir) elçisine isyan etmişlerdi; O da onları şiddetli bir şekilde yakalamış (cezalandırmış)tı.

11. Şüphesiz ki su azgınlaştığı zaman sizi gemide biz taşımıştık.

12. (Gerçeği) hatırlatma (vesilesi) yapalım ve kavrayan kulak(ların sahipleri) onu iyice kavrasın diye onları size (anlattık).[3]

1 Ayetteki mesaj Semûd kavminin helâk şekliyle ilgili olabilir. Nitekim bir sonraki ayette de Âd kavminin helak şekline dair bilgi verilmektedir. Buna göre *et-tâğiyeh* kelimesi azabın şeklini ortaya koymaktadır ve maksat, onların "azgın bir vaka" ile helâk edildiklerinin bildirilmesidir. Diğer bir ihtimale göre buradaki *et-tâğiyeh* kelimesinin başındaki *bâ* edatına "sebebiyet" manası vermemiz de mümkündür. Semûd kavminin azgınlığı hakkında Fecr 89:11'de *tağavv* fiili, Şems 91:11'de ise *tağvâ* kelimesi kullanılmaktadır. Buna göre, onlar azgınlık yaptıkları için, yaptıkları cinsten azgın bir azapla cezalandırılmışlar, yerle bir edilmişlerdi. İbn Abbâs'ın vurguladığı gibi, ayette onların helâk edilme biçiminin yanında, helâk nedeni de dile getirilmekte, yani bir anlamda "sebep-sonuç" ilişkisi üzerinde durulmakta ve Semûd kavminin helâk nedeni "azgınlıkları" olarak belirlenmiş olmaktadır. Semûd kavminin helakiyle ilgili bkz. A'râf 7:78; Hûd 11:67; Hicr 15:83; Furkân 25:39; Neml 27:51; Fussilet 41:17; Zâriyât 51:44; Kamer 54:31; Şems 91:14.

2 Benzer mesajlar: Fussilet 41:16; Kamer 54:19-20.

3 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bkz. A'râf 7:176; Hûd 11:120; Yûsuf 12:111; Tâhâ 20:99; Kâf 50:37; Nâzi'ât 79:26.

فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾
فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاۤءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلٰۤى اَرْجَاۤئِهَا
وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾
فَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِه۪ فَيَقُولُ هَاۤؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾ اِنّ۪ي ظَنَنْتُ اَنّ۪ي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾
فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾

Surenin 13-37. ayetlerinde Son Saat ve kıyamet-ahiret sürecinde yaşanacakların bir bölümü haber verilmektedir.

13-15. Sûr'a tek bir kez üflendiği,[1] yer ve dağlar taşınarak birbirine tek çarpışla çarpıştırıldığı zaman, işte o gün o olay gerçekleşmiş (olacak)tır.

16. Gök yarılacak ve o gün direncini kaybedecektir.

17. Melek(ler) onun (göğün) etrafında olacaktır.[2] O gün, Rabbinin arşını onların da üzerlerinde sekiz (melek) taşıyacaktır.[3]

18. O gün, (Allah'a) sunulacaksınız; size ait hiçbir sır gizli kalmayacaktır.

19. Kitabı kendisine sağından verilen kişiye gelince,[4] o şöyle diyecektir: "Alın, işte kitabımı (amel defterimi) okuyun![5]

20. Doğrusu ben hesabımla karşılaşacağıma inanmıştım."

21-23. Artık o (kişi), meyveleri sarkmış hâlde olan yüksek bir cennette[6] memnun olacağı bir hayat içinde olacaktır.[7]

1 Benzer mesaj: En'âm 6:73.

2 Bu ayet Zümer 39:75 ve Mü'min 40:7. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Burada geçen "sekiz meleğin arşı taşıması"nın hakikat anlamını kavrayamadığımızı itiraf etmeliyiz.

4 Bu konuyla ilgili ayetlerde geçen "sağın halkı" ifadesi, İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi mahşerde amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler; "solun halkı" ise Hâkka 69:25 ve İnşikâk 84:10'da verilen bilgiler gereği bu defter kendisine sol ve arka taraftan verilecek kötü kişiler demektir.

5 Hâkka suresinin 19, 20, 25, 26, 28 ve 29. ayetlerinin sonlarında yer alan *kitâbiyeh, hısâbiyeh, mâliyeh* ve *sultâniyeh* kelimelerinin sonundaki *he,* "hâ-i sekte" olarak bilinir. Bu, bir zamir değildir. Bu nedenle de harekeli değil, cezimli yazılmakta ve okunmaktadır. Benzer kullanımlar için bkz. Bakara 2:259; En'âm 6:90; Kâri'a 101:10.

6 Benzer mesaj: Rahmân 55:54.

7 Benzer mesaj: Kâri'a 101:7.

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنٖيٓـًٔا بِمَٓا اَسْلَفْتُمْ فِي الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهٖ فَيَقُولُ
يَا لَيْتَنٖي لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَٓا اَغْنٰى
عَنّٖي مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنّٖي سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحٖيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فٖي
سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ اِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظٖيمِ ﴿٣٣﴾

24. (Cennetliklere şöyle seslenilecektir:) "Geçmiş günlerde işlediklerinize karşılık afiyetle yiyin, için!"[1]

25. Kitabı kendisine solundan verilene gelince, o kişi şöyle diyecektir: "Ah, keşke, bana kitabım (amel defterim) verilmeseydi!

26. Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim!

27. Ah, keşke, onunla (ölümümle) her iş bitseydi!

28. Malım bana yarar sağlamadı.

29. Saltanatım da benden yok olup gitti."

30. (Allah, meleklerine şöyle diyecektir): "Onu yakalayın ve bağlayın!

31. Sonra onu alevli ateşe yaslayın!

32. Sonra (onu) yetmiş *arşın*[2] uzunluğunda bir zincirle oraya sokun!"[3]

33. Şüphesiz ki o, yüce Allah'a iman etmiyordu.

1 Ayette çok önemli bir ifade üslubu söz konusudur. Biz buna Kur'an'da konuların "sebep-sonuç ilişkisinde sunulması" diyoruz. Bu ifadelerde genellikle "sebep" önce, "sonuç" sonra gelir; bazen de tersi olur. Bu ayette de olduğu gibi bazen sebebin başına *mukâbele* "karşılık" anlamındaki *bâ* harfi bu nedenle getirilir. Ayetin ilk cümlesi mesajın "sonuç" kısmıdır. Yüce Allah cennetliklere sunacağı ikramların öncesinde kendilerine bu şekilde seslenecek veya melekler aracılığıyla bu haberi onlara iletecektir. Murselât 77:43'te de geçtiği üzere, Yüce Allah muttakîlere cennette ikram edeceği nimetler için "afiyetle yiyip içiniz" diyecektir. Ayetlerdeki iki emirden anlaşılan şudur: Demek ki cennette cennetliklere sunulacak nimetler hem içeceklerden hem de yiyeceklerden oluşacaktır. Nisâ 4:4'te ise, afiyetle yiyip içmenin sadece âhirete özel olmadığı, dünyada da helal rızıkların tüketilmesi için benzer tamlamalar kullanıldığı görülmektedir. İkinci cümlesi ise "sebep" kısmıdır. Bu cümledeki *esleftüm* fiili "Daha önce yaptığınız (salih ameller)" anlamına gelmektedir. Murselât 77:43'te de ifade edildiği gibi, bu nimetler aslında bir fedakârlığın karşılığı olarak sunulacaktır.

2 *Zira'*, dirsek ile tespit edilen yaklaşık 50 cm.'lik bir uzunluk ölçüsüdür.

3 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Müzzemmil 73:12; İnsân 76:4.

وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكٖينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمٖيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ
غِسْلٖينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُٓ اِلَّا الْخَاطِؤُنَ ﴿٣٧﴾ فَلَٓا اُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ
﴿٣٩﴾ اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرٖيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلٖيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ
كَاهِنٍ قَلٖيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزٖيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْاَقَاوٖيلِ
﴿٤٤﴾ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمٖينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتٖينَ ﴿٤٦﴾

34. Yoksulu doyurmaya da teşvik etmiyordu.[1]
35. Bugün burada onun sıcak bir dostu yoktur.
36-37. (Sürekli) hata yapanlardan başkasının yemeyeceği irinden başka hiçbir yiyecek de yoktur.

Surenin 38-52. ayetlerinde vahiy ve ona karşı herhangi bir olumsuz girişimin nasıl sonuçlanacağı ele alınmaktadır.

38-39. Hayır! Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki[2]
40. Şüphesiz ki o (Kur'an), değerli bir elçinin (Cebrail'in ulaştırdığı) sözüdür.
41. O, asla bir şairin[3] sözü değildir. Ne kadar da azınız iman ediyor!
42. O, asla bir kâhinin[4] sözü de değildir. Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyor!
43. Âlemlerin Rabbinden indir(il)medir.
44. (O elçi) bize (atfen) bazı sözler uydurmuş olsaydı,
45. Bu nedenle elbette (onu önce) güçlü bir şekilde yakalardık.
46. Sonra da bu nedenle can damarını keserdik.[5]

1 Benzer mesajlar: Fecr 89:18; Mâ'ûn 107:3.
2 Kur'an'da sekiz kez geçen bu yemin ifadeleri için bkz. Vâkı'a 56:75; Hâkka 69:38; Me'âric 70:40; Kıyâmet 75:1, 2; Tekvîr 81:15; İnşikâk 84:16; Beled 90:1.
3 Benzer mesajlar: Enbiyâ 21:5; Sâffât 37:36; Tûr 52:30.
4 Benzer mesaj: Tûr 52:29.
5 "Şah damarını parçalamak biyolojik anlamda alınmamalıdır; bunu kinaye olarak manevi anlamda almak gerekiyor. Yüce Allah bu tip insanlardan ilişkisini keseceğini ifade etmektedir. Buradaki *el-vetîne*, kulun Allah ile olan ilişkisi, bağları ve kanalları demektir. Yüce Allah onlarla, o toplumlarla ilişkisini kesince ne hale geleceklerini tasavvur etmemizi temin için bu kavrama yer vermektedir" (Bayraklı, *Tefsîr*, XIX, 566).

فَمَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَاِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ
مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَاِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ
الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

47. Hiçbiriniz buna engel de olamazdınız.[1]
48. Şüphesiz ki o (Kur'an), *muttakî*ler (duyarlı olanlar) için bir hatırlatmadır.
49. Şüphesiz ki içinizde (onu) yalanlayanların olduğunu bilmekteyiz.
50. Şüphesiz ki o (Kur'an), kâfirler için bir pişmanlık (sebebi)dir.
51. Şüphesiz ki o (Kur'an), gerçeğin ta kendisidir.[2]
52. Yüce Rabbinin adını *tesbih* et (yücelt)![3]

1 Benzer mesajlar: Mâide 5:87; En'âm 6:143-146; Yûnus 10:59-60; Nahl 16:116-117; Tahrîm 66:1. Bu ayetler Kur'an'ı kendisinin uydurduğunu iddia edip Hz. Peygamber'i yalancılıkla itham eden müşriklere verilen çarpıcı bir cevaptır. Bir peygamber Yüce Allah adına yalan uydurmaz, zira Allah adına yalan uyduranların sonu lanetlenmek ve azaba uğratılmaktır.

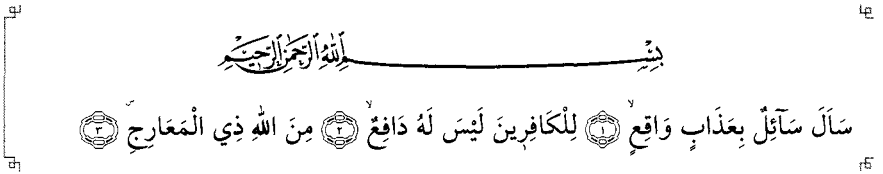
2 Kur'an, duyarlı olanlara (müttakilere), onu dinleyip/okuyup anlamak isteyenlere bir hatırlatma ve gerçeğin/hakikatin de kendisidir. Kendi heva ve heveslerinin peşinden gidenlere hakikat zor gelir ve onu istemez. Zira ışıktan rahatsız olanların gözlerini, hakikatin ışığı olan *en-nûr çok daha fazla rahatsız eder. Görmek istemeyen gözün tedavisi yoktur.*

3 Benzer mesajlar: Vâkı'a 56:74, 96.

70
ME'ÂRİC SURESİ

44 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 44 ayetten oluşan, adını üçüncü ayette geçen "yükseliş mertebeleri" anlamındaki *el-me'âric* kelimesinden alan Me'âric suresi inişte 46, mushaf sırasında ise 70. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-18. ayetlerinde kâfirlere olan azap, Yüce Allah'ın kudreti, Hz. Muhammed'in sabırlı olması, inkârcıların kıyametle ilgili zanlarının yanlışlığı, kıyamet sahnelerinden bir kısmı hatırlatılmaktadır.

1. Soran biri gerçekleşecek azabı sordu.[1]
2. Kâfirler için, o azabı savacak[2] (kimse) yoktur.
3. O (azap), yüksek makamların sahibi Allah'tandır.[3]

1 Yüce Allah herhangi bir şahıs ismi vermeden ve *sâil* kelimesini de belirteç edatı olmadan genel anlam verecek şekilde kullanarak bu ayette azapla ilgili şüphesi bulunanlara bilgi vermekte ve azabının mutlak surette gerçekleşeceğini beyan etmektedir. Bu yüzden, O'na nispet edilen eylemler her hâlükârda meydana geleceklerdir, bunda hiçbir şüphe yoktur. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Birisi gelecek olan azabı istedi." Bu tercüme müşriklerin azabı isteyerek meydan okumaları anlamında değerlendirilebilir.

2 Benzer mesaj: Tûr 52:7-8.

3 Ayetteki *zi'l-me'âric*i tamlaması bizatihi Yüce Allah'ı nitelendirmektedir; zaten bir sonraki ayet de O'nun yüceliğini ve erişilmezliğini vurgulayan bir içeriğe sahiptir. Yükselişlerin sahibi olmak için en yüksek olmak, hatta gerçek yüksekliğin sahibi olmak gerekir ki buna sahip olan sadece Yüce Allah'tır. "Yükseliş mertebelerinin sahibi" olmak, Yüce Allah'a ulaşmanın çeşitli mertebelerinin veya yollarının bulunması anlamına da gelebilir. Bütün gerçek yücelişler Yüce Allah'a yöneliktir; O'nunla irtibatlı olan yükselişler anlamlıdır ve nihai hedef de O'nun huzurundaki itibardır, şereftir, onurdur.

تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ اَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾
اِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرٰيهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ
﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ
﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَاَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾

4. Melekler ve ruh(lar), miktarı elli bin sene olan bir günde O'na yükselir.[1]

5. Sen güzelce sabret!

6. Doğrusu onlar, o (hesabı) uzak (ihtimal) görüyorlar.

7. Biz ise onu yakın görmekteyiz.[2]

8. O gün gök, erimiş maden gibi olur.

9. Dağlar, (yayılmış) yün gibi bir hâl alır.[3]

10. Hiçbir dost da dostu(nu) soramaz.[4]

11-14. Birbirlerine gösterileceklerdir.[5] O suçlu kişi, o günün azabından (kurtulmak için) oğlunu (çocuğunu), hanımını (eşini), kardeşini, kendisini koruyup barındıran yakınlarını ve yeryüzünde kim varsa hepsini kendisini (azaptan) kurtarması için fidye vermek isteyecektir.[6]

1 Bu ifade zamanın göreliliğine ve Allah'ın yüceliğine işarettir. Benzer mesajlar: Hacc 22:47; Secde 32:5. Albert Einstein tarafından geliştirilen "izafiyet teorisi" zamanın göreliliğine atıf yapmaktadır. Kurama göre, bütün varlıklar ve varlığın fizikî olayları izafidir. Zaman, mekân, hareket, birbirlerinden bağımsız değildirler. Aksine bunların hepsi birbirine bağlı izafî olaylardır. Cisim zamanla, zaman cisimle, mekân hareketle, hareket mekânla ve dolayısıyla hepsi birbiriyle bağımlıdır. Bunlardan hiçbiri müstakil değildir. Özel Görelilik Kuramı; uzaklığın ve zamanın gözlemciye bağlı bir şekilde değişebileceği üzerinde durur. Bu teori, madde ile enerjinin ünlü $E=mc^2$ formülü ile birbirine bağlı olduğunu da ortaya koyuyor. $E=mc^2$ formülüne göre ışık hızı ve kütlenin toplamı enerjiye eşittir. Genel görelilik kuramına göre ise; kütle, içinde bulunduğu uzayın bükülmesine neden olur ve iki nokta arasında hareket eden serbest (üzerine hiçbir kuvvet etki etmeyen) cisimler, aradaki en kısa yolu takip eder. Bu kuramın Newton'un kütleçekim kuramından temel farkı, kütleçekimini cisimlerin kütlelerinden kaynaklanan bir kuvvet ile değil, uzayın eğriliği ile açıklamasıdır.

2 Benzer mesaj: Nebe' 78:40.

3 Benzer mesaj: Kâri'a 101:5.

4 Benzer mesajlar: Lokmân 31:33; Fâtır 35:18; Duhân 44:41.

5 Bu ayetler 'Abese 80:34-37.ayetlerle birlikte okunmalıdır.

6 Benzer mesajlar: Bakara 2:48, 123; Âl-i İmrân 3:91; Mâide 5:36; En'âm 6:70; Yûnus 10:54; Ra'd 13:18; Zümer 39:47; Hadîd 57:15.

كَلَّاۜ اِنَّهَا لَظٰىۙ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوٰىۚ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ اَدْبَرَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَاَوْعٰى ﴿١٨﴾
اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًاۙ ﴿١٩﴾ اِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًاۙ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًاۙ ﴿٢١﴾ اِلَّا
الْمُصَلّ۪ينَۙ ﴿٢٢﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَٓائِمُونَۖ ﴿٢٣﴾ وَالَّذ۪ينَ ف۪ٓي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌۙ ﴿٢٤﴾
لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِۖ ﴿٢٥﴾ وَالَّذ۪ينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدّ۪ينِۖ ﴿٢٦﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ
مُشْفِقُونَۚ ﴿٢٧﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾

15-16. Hayır! Şüphesiz ki o (cehennem), derileri kavurup soyan alevli bir ateştir.[1]

17-18. Arkasını dönüp yüz çevireni ve (mal) toplayıp yığan kimseyi (kendine) çağıracaktır.[2]

Surenin 19-35. ayetlerinde önce insanın bazı olumsuz özellikleri hatırlatılmakta, ardından musallîn adı verilen kişilerin, yani Yüce Allah'tan yana olanların sekiz niteliği ele alınmakta, sonunda bunların cennetlerde ağırlanacakları müjdelenmektedir.

19. Şüphesiz ki insan çok hırslı yaratılmıştır.[3]

20. Başına bir kötülük geldiğinde çok sızlanır.[4]

21. Bir hayra (zenginliğe) ulaşınca da çok cimri kesilir.

22. Ancak *salât* edenler (Allah'a destek olanlar) hariç!

23. Onlar *salât*ında (Allah'a desteklerinde) devamlı olanlardır.

24-25. Onlar mallarında açıktan isteyen ve açıktan isteyemeyen(ler) için bilinen bir hak bulunanlardır.[5]

26. Onlar hesap gününe inananlardır.

27. Onlar Rablerinin azabından korkanlardır.

28. Şüphesiz ki Rablerinin azabı(na karşı) güvende olunamaz.

1 Bu ayet ahirette insanın beden-ruh birlikteliği ile yaratılacağının delillerindendir.

2 Cehennemin canlı gibi konuşmasıyla ilgili bkz. Furkân 25:12; Kâf 50:30; Mülk 67:8.

3 Surenin 19-22. ayetlerinde bir insan psikolojisi tahlili yapılmakta, yaratılıştan getirilen bazı olumsuz özelliklerin duyarlı olmakla ve sorumlu davranıp Yüce Allah'ın davasına destek olmakla giderilebileceğine dikkat çekilmektedir.

4 Benzer mesajlar: Hûd 11:9; Fussilet 41:49; Me'âric 70:20-21.

5 Bu cümle infakın, sadakaların ve elbette zekâtın "kâr"dan değil, "mal"dan verilmesi gerektiğinin apaçık delilidir. Benzer mesajlar: En'âm 6:141; Tevbe 9:103; İsrâ 17:26; Rûm 30:38; Zâriyât 51:19.

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ
وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾

29. Onlar namuslarını koruyanlardır.
30. Ancak eşleri yani (evlilik yoluyla) meşru olarak sahip oldukları kişiler hariç.[1] Şüphesiz ki onlar, (eşleriyle ilişkilerinde) kınanmazlar.
31. Bundan öteye (geçmek) isteyenler ise haddini aşanların ta kendileridir.[2]
32. Onlar emanetlerine ve sözlerine uyanlardır.[3]
33. Onlar şahitliklerini yerine getirenlerdir.
34. Onlar *salâtını* (Allah'a desteklerini) koruyanlardır.
35. İşte onlar cennetlerde ağırlanacaklardır.

Surenin 36-44. ayetlerinde inkârcıların Hz. Muhammed'e karşı davranışları ve inkârcılara yönelik nasıl bir tavır takınılması gerektiği, mahşerde inkârcıları bekleyen sondan bahsedilmektedir.

36-37. Kâfir olanlara ne oluyor ki sağdan ve soldan bölük bölük sana doğru boyunlarını uzatıyorlar![4]

1 Bu cümle "Ancak eşleri veya ellerinin/yeminlerinin sahip oldukları kişiler hariç" şeklinde de tercüme edilebilir. Bu durumda kastedilen şey, cariyelerin nikâhlanmasıdır ki bu da câriyeliğin sona erdirilmesi amacını taşır.

2 Benzer mesaj: Mü'minûn 23:5-8.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:1; En'âm 6:152; Ra'd 13:20; Nahl 16:91; İsrâ 17:34; Mü'minûn 23:8.

4 İbrâhîm 14:43 ve Kamer 54:8'de de geçtiği üzere, ayetteki *muhtı'îne* kelimesi "boynu eğerek uzatmak, hızlıca yönelmek" anlamlarına geldiği için, burada sözü edilen husus, kâfirlerin Hz. Peygamber'in önüne hızlıca gelip bir anlamda onunla alay etmeleri veya kâfirlerin Hz. Peygamber'in önüne alaycı bir tavırla, boyun kıvırarak gelmeleridir. Her iki durumda da kâfirlerin Hz. Peygamber'e alaycılıkla, kin ve öfkeyle yaklaştıkları anlaşılmaktadır. Ayetin temel mesajlarından birisi de genelde bütün elçilere, özelde ise Hz. Peygamber'e düşmanlık, kin, nefret ve alay için koşanlar o gün yani ahirette Yüce Allah'ın huzuruna doğru korku ve dehşet içinde koşacaklardır.

أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَا
اُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ اِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ
بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذ۪ي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ
يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ سِرَاعًا كَاَنَّهُمْ اِلٰى نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ
ذِلَّةٌ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذ۪ي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

38. Onlardan her bir kişi nimet cennetine konulacağını mı umuyor!

39. Hayır! Şüphesiz ki biz onları bildikleri şeyden yarattık.[1]

40-41. Hayır! Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim[2] ki onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter ve biz asla geçilebilenler değiliz (bize kimse engel olamaz).

42. Sen onları (şimdilik) bırak da kendilerine vadedilen günlerine kavuşuncaya kadar (boş işlere) dalsınlar, oynasınlar![3]

43-44. O gün onlar sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi kendilerini aşağılanma kaplamış olarak gözleri (perişanlıktan) yıkılmış bir hâlde[4] mezarlarından hızla çıkacaklar. İşte bu kendilerine vadedilmiş gündür![5]

1 Ayette müminlerle alay eden nankörlere, "siz neden onlarla alay ediyorsunuz ki, siz nereden yaratıldıysanız onlar da aynı şeyden yaratılmışlardır" denmiş olmaktadır. Kendini üstün görenlere yaratılış kaynakları hatırlatılarak, asılsız ve mesnetsiz gurur ve kibrin ne kadar yanlış olduğu yeniden gündeme getirilmektedir. Zaten Hucurât 49:13'te de bu gerçeğe dikkat çekilmektedir.

2 Kur'an'da sekiz kez geçen bu yemin ifadeleri için bkz. Vâkı'a 56:75; Hâkka 69:38; Me'âric 70:40; Kıyâmet 75:1, 2; Tekvîr 81:15; İnşikâk 84:16; Beled 90:1.

3 Benzer mesaj: Tûr 52:45.

4 Benzer mesaj: Kalem 68:43.

5 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Mutaffifîn 83:17. Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "O gün onlar kendilerini aşağılanma kaplamış olarak gözleri de (perişanlıktan) yıkılmış halde, sanki hedefe giden ok gibi mezarlarından hızla çıkacaklar. İşte bu kendilerine vadedilmiş gündür!"

71
NÛH SURESİ

28 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 28 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki *nûh* kelimesinden alan Nûh suresi inişte 64, mushaf sırasında ise 71. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّٓا اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ي
لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۙ ﴿٢﴾ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَط۪يعُونِۙ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ
اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَٓاءَ لَا يُؤَخَّرُۢ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي دَعَوْتُ
قَوْم۪ي لَيْلًا وَنَهَارًاۙ ﴿٥﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-28. ayetlerinde Hz. Nuh'un kıssasıyla ilgili detaylara yer verilmektedir.

1. Kendilerine elem verici bir azap gelmeden önce kavmini uyar(sın) diye Nuh'u kendi kavmine göndermiştik.
2. Şöyle demişti: "Ey kavmim! Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.
3. Allah'a kulluk edin; O'na karşı *takvâlı* (duyarlı) olun ve bana itaat edin.
4. (Böylece Allah) da günahlarınızı bağışlasın ve sizi, belirli bir süreye kadar ertelesin (yaşatsın)!" Allah'ın (belirlediği) süresi gelince (o artık) ertelenmez.[1] Keşke bilseydiniz!
5. (Nuh) demişti ki: "Rabbim! Doğrusu ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim.[2]

1 Benzer mesaj: Munâfikûn 63:11. Bu ayetler, ecel denen belirlenmiş sürenin hiçbir şekilde geriye bırakılmayacağını göstermektedir.

2 Ayetteki *de'avtü* fiili tebliğde "davet"in esas olduğunu öğretmektedir. Yüce Allah kullarını inanmaya mecbur tutmadığına ve sonuçlarına katlanmak üzere onları tercihlerinde serbest bıraktığına göre, dine davet edenler zorlamaya, baskıya veya insanlık dışı muamelelere başvuramazlar. Bu yüzden, gönüllere işleyecek şekilde davette bulunmak tebliğin olmazsa olmazıdır.

فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاءِي اِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَاِنّ۪ي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُٓوا اَصَابِعَهُمْ ف۪ٓي
اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ اِنّ۪ي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾
ثُمَّ اِنّ۪ٓي اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًا ﴿٩﴾

6. (Ancak) benim davetim ancak kaçmalarını artırdı.[1]

7. Sen onları bağışlayasın diye onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar;[2] elbiselerine büründüler, direndiler ve kibirlendikçe kibirlendiler.

8. Sonra, ben kendilerini açıktan davet ettim.

9. Ardından, onlara hem (açıktan) ilan ettim hem de gizli gizli söyledim.[3]

1 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "(Ancak) benim davetim onların kaçmasından başka bir şey(lerini) artırmadı."

2 Benzer mesajlar: Tevbe 9:32; İbrâhîm 14:9; Saff 61:7-8.

3 Hz. Nûh, açıktan tebliğinin sonunda bir üçüncü yolu devreye sokarak hem açıktan hem de gizlice tebliğ faaliyetlerini yürütmeye devam etmişti. Anlaşılıyor ki bazen açıktan tebliği tercih ediyordu, bazen de gizlice. Durum neyi ve nasıl davranmayı zorunlu kılıyor idiyse o da aynı hassasiyeti uyguluyordu. Açık davet elbette gizli olandan daha ileri bir aşamadır; ancak her ikisini birden kullanmak çok daha da ileridir; çünkü artık sadece muhatabın durumu ve algısı söz konusudur. Başkalarının ne diyeceği o kadar önemli değildir. Onlar açık tebliğin yanında gizlisinin de yapılmakta olduğunu bilince, daha ileri düzeyde bir öfke ve mağlubiyet hissine kapılmış olabilirlerdi. Babalarına veya büyüklerine açıktan davetin yanında çocuklara yönelik olanın gizliliği belki de kaleyi içerden fethetmeye vesile olabilecekti. Hatta açıktan olan kısmın herkesi ilgilendiren ortak konular, gizlice olanın ise şahıslara özel mesajlar olması da mümkündür. Çünkü toplumda herkes her bilgiyi herkes gibi algılayamayabilir. Bu nedenle bazılarına genel ve net şeyler söylenirken, bazılarına daha ince ve özel bilgiler verilmesi gerekebilir, bunda yadırganacak bir durum yoktur. Bütün bu anlattıklarımızın günümüze mesajı, meselenin tek yönlü olmadığının fark edilmesidir. Gün gelir gizli, gün gelir aşikâr, gün gelir kısık sesle, gün gelir yüksek sesle, gün gelir teker teker, gün gelir topluca tebliğ uygulanır. Burada unutulmaması gereken nokta, tebliğde tekdüzeliğin olmadığıdır. Farklı teknikler ve seçenekler daima gündemde bulundurulmalı, ihtiyaç neyi gerektiriyorsa ona uygun uygulama devreye sokulmalıdır. Asıl önemli olan husus, tebliğden vazgeçilmemesi ve davetin terk edilmemesidir. Bu mesele halledildikten sonra, geriye pratik uygulamalar kalmaktadır ki şartlar neyi ve nasıl davranmayı gerektiriyorsa elbette o uygulanır.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاۤءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ
بِاَمْوَالٍ وَبَنٖينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا
﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٤﴾

10. (Onlara) dedim ki: Rabbinizden bağışlanma dileyin;[1] şüphesiz ki O çok bağışlayandır.

11. (Af dileyin ki) üzerinize göğü (yağmuru) bol bol göndersin![2]

12. Mallarınızı ve çocuklarınızı çoğaltsın; size bahçeler versin; sizin için ırmaklar yapsın (akıtsın)!

13. Size ne oluyor ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?[3]

14. Sizi aşama aşama elbette O yaratmıştır.[4]

1 Benzer mesajlar: Hûd 11:3, 52, 61, 90.

2 En'âm 6:6 ve Hûd 11:52'de de zikredildiği gibi, "Göğün bolca gönderilmesi" ifadesi, gökten yağmur yağdırılması şeklinde yorumlanmaktadır ki bu doğrudur. Ancak ayette "gökten" anlamında [mine's-semâi] değil de [es-semâe] dendiği için "göğün bolca gönderilmesi" söz konusu edilmektedir. Havanın ana bileşenleri azot ve oksijen gazlarıdır. Bilindiği üzere, hava, şartlara göre değişen miktarlarda su buharı ve karbondioksit gazlarını da ihtiva eder. Yağmur, kar, dolu gibi su cinsleri, havadaki su buharının tam kontrol altına alınamayan birçok faktöre bağımlı olarak yoğunlaşıp yeryüzüne inmesi ile oluşur. Elbette hava (atmosfer) ile toprak ve toprakta yaşayan insanlar, hayvanlar, bitkiler sıkı bir ilişki içerisindedirler. Bitkiler havadan karbondioksit, topraktan su ve besin maddelerini (çoğunlukla azot, fosfor ve potasyumlu bileşenler) alarak güneş ışığının etkisi ile fotosentez olayını gerçekleştirir, çeşitli ürünlere dönüştürür, bu olayla havaya da oksijen verirler. Geceleyin ise güneş ışığı olmadığından fotosentez yapamaz, insanlar ve hayvanlar gibi havadan oksijen alır, karbondioksit verir yani solunum yaparlar. Bu bilgiler ışığında şu hususa dikkat çekmek istiyoruz: Yüce Allah kâinat kitabının bir ayeti olarak "göğü insanlara bolca göndermesi" işlemi sayesinde, insanların ve diğer canlıların çeşitli gıdalarla beslenmesini sağlamaktadır. Ayet metnine bakıldığında bu tür bir yaklaşımın diğerine göre daha doğru olduğu fark edilecektir. (Bu bilgi katkısını Prof. Dr. Halis Ölmez ve Prof. Dr. Nihat Bengisu hocalarıma borçluyum).

3 Bu ayette izzet ve onurun Yüce Allah'tan isteneceği, dilerse bunları sadece O'nun verebileceği mesajı da yer almaktadır.

4 Bu ayet Secde 32:7 ve Zümer 39:6'da belirtildiği gibi insanın aşamalı yaratılışının delilidir.

اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۙ ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ
سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًاۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿١٨﴾
وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًاۙ ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ
عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ اِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا
لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

15. Görmediniz mi Allah yedi göğü[1] tabaka tabaka (birbiriyle uyumlu)[2] nasıl yaratmıştır!

16. Onların içinde ayı bir *nûr* kılmış, güneşi de bir kandil yapmıştır.

17. Allah, sizi de yerden bitki (bitirir) gibi bitirmiştir.[3]

18. Sonra sizi oraya döndürecek ve sizi yeniden (oradan) çıkartacaktır.[4]

19-20. Ondan geniş yollar edinesiniz diye Allah yeri sizin için yaymıştır."[5]

21. (Söylediklerini dinlememeleri üzerine) Nuh şöyle demişti: "Rabbim! Doğrusu onlar bana karşı geldiler; malı ve çocuğu kendi kaybını artırmaktan başka bir işe yaramayan kimseye uydular.

22. Çok büyük tuzaklar da kurdular."

23. Şöyle demişlerdi: "Sakın ilahlarınızı bırakmayın; Vedd'i, Suvâ'ı, Yeğûs'u, Ye'ûk'u ve Nesr'i terk etmeyin!"[6]

1 Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

2 Benzer mesaj: Mülk 67:3.

3 Benzer mesajlar: Hûd 11:61; Necm 53:32.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:25; Tâhâ 20:55; Hacc 22:6; Rûm 30:19; Fâtır 35:9; Kâf 50:11, 42; Zuhruf 43:11.

5 Benzer mesajlar: Nahl 16:15; Tâhâ 20:53; Enbiyâ 21:31; Zuhruf 43:10.

6 Bunlar Hz. Nuh zamanında kendilerine tapınılan çeşitli putların isimleridir. Bunların, çeşitli Arap kabilelerinin tapındığı putlar olduğu da ileri sürülmektedir. Buna göre, *Vedd* Kelb'in, *Süvâ'* Hüzeyl'in, *Yeğûs* Tayy'in, *Ye'ûk* Hemdân'ın, *Nesr* ise Himyer'in putu olarak tanıtılmaktadır. Ayrıca *Vedd*'in "erkek", *Suvâ'*ın "kadın", *Yeğûs*'un "arslan", *Ye'ûk*'un "at", *Nesr*'in de "kartal" suretinde sembolleştirildiği ifade edilmektedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXX, 143). (Ayrıca bkz. Buhârî, Tefsiru'l-Kur'an, 71). Mâtürîdî de bu konuda şu yorumu yapmaktadır: Ayette zikredilen put isimleri, Nuh kavminin Yüce Allah'a ortak koştukları tanrıların isimleriydi. Bu putların temsil ettiği kimseler, Hz. Nuh'tan önce yaşamış, toplum içerisinde salih kimseler oldukları için toplum tarafından beğenilmiş, onlara saygı olsun diye de onların heykelleri yapılmıştı. Yüce Allah'ın da sevdiği kullar olduklarını düşündükleri bu salih kişilere olan saygıyı zamanla heykellerine tapmaya, yani Allah'a ortak koşmaya dönüştürmüşlerdi" (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVI, 149).

وَقَدْ اَضَلُّوا كَث۪يرًاۚ وَلَا تَزِدِ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَط۪ٓيـَٔاتِهِمْ اُغْرِقُوا فَاُدْخِلُوا نَارًا
فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

24. (Böylece) onlar elbette çoklarını saptırdılar. (Bunun üzerine Nuh: "Rabbim)! Sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır!" (demişti).[1]

25. Onlar, günahları yüzünden suda boğuldular ve ateşe sokuldular;[2] (o zaman) Allah'ın peşi sıra hiçbir yardımcı da bulamadılar (bulamayacaklar).

1 Râzî, burada akla gelen bir soruyu gündeme getirip cevabını vermektedir. Soru şudur: "Bir peygamber kavminin dalaletini bitirmek için çalışması gerekmesine rağmen, nasıl olur da sapıklıklarının artması için dua edebilir?" Cevap oldukça yerindedir: Buradaki dalalet dini konulardaki sapıklık değil, onların dünyaları ve yaptıkları hile ve tuzaklarının başarıya ulaşmamasıyla ilgilidir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXX, 145). Anlaşılıyor ki burada geçen *dalâl* kelimesi Kehf 18:104 ve Muhammed 47:1 gibi ayetlerde de geçtiği üzere "boşa çıkmak, boşa çıkarmak" manasına gelmektedir. Bu bakış açısının Kur'an'dan çeşitli delilleri vardır. Bir kısmını hatırlatmakla yetinelim. Yûsuf 12:52'de Züleyha'nın sözünde olduğu gibi, Yüce Allah hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmaz. Ayrıca Fâtır 35:10'da kötülük planlayanların hilelerinin boşa çıkacağı beyan edilmektedir. Dahası, Enfâl 8:18'de Yüce Allah'ın inkâr edenlerin tuzaklarını boşa çıkartacağı ifade edilmektedir. Bu ayetler ışığında ayetteki dua cümlesinin Hz. Nûh'un kavminin sapkınlığının artmasıyla değil, tuzaklarının başarıya ulaşmamasıyla ilgili olduğunu söylemekte herhangi bir sakınca yoktur.

2 Ayetin bu cümlesi, boğulmalarından sonra Hz. Nûh'un kavminin durumu hakkında bilgi vermektedir. Esasında inkârcı insanlar için sadece boğulmakla iş bitseydi, bu onlar için büyük bir lütuf olurdu; ancak durum hiç de öyle değildir. Boğulmak azabın dünyevi kısmıydı. Ondan sonrası da meselenin ahiret boyutuyla ilgilidir. Ateşe sunulmak veya ateşe atılmak, psikolojik veya manevi olarak insanın içinde yanan bir ateşi ifade edebilir. Sıkıntılar, pişmanlıklar, günahların izleri veya muhaliflerin başarısı gibi şeyler insanın gönlünü, nefsini ve beynini âdeta ateşe çevirmektedir. İnsanın içinde yanan ateş, dışarıdaki ateşlere mi benzer? Bu ayeti kabir azabının delillerinden sayanların Hz. Nûh'un suda boğularak helak edilenlerin kabirlerinin bulunmadığını görmezden geldiklerini özellikle belirtmek gerekir. Merhum Elmalılı'nın ifadesiyle suda boğulmakla ateşe atılmak iki zıt azabın bir arada oluşunu ifade eden üstün bir "tıbak sanatı"dır. Gerçekten de su ve ateş birbirinin zıddı kavramlar olmasına rağmen, demek ki suda boğulurken de ateş azabını andıran bir yürek yangını yaşanmaktadır.

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ
وَلَا يَلِدُوا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ اِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

26. Nuh demişti ki: "Rabbim! O kâfirlerden kimseyi yeryüzünde bırakma![1]

27. Şüphesiz ki sen onları bırakırsan kullarını saptırır; sadece ahlaksız, nankör (işler) doğururlar (yaparlar).

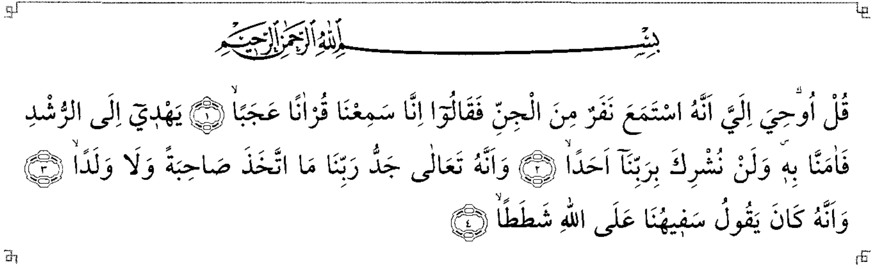
28. Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla! Zalimlerin de ancak helakini artır!"

1 Ayetteki *deyyâr* kelimesi Kur'an'da sadece bu ayette geçmektedir. "Ev" anlamındaki *dâr* kelimesiyle aynı kökten gelen *deyyâr* kelimesi, "ev bark sahibi, vatanı veya yurdu olan kişi, etrafta dolaşan bir canlı" anlamlarına gelmektedir. Buradan hareketle, maksat yeryüzünde hiçbir kâfir bırakılmamasıyla ilgili olabileceği gibi, Hz. Nûh'un kavmindekilerin kastedilmiş olması ihtimali de vardır. Bu ikinci ihtimal daha doğru gözükmektedir. Çünkü herhangi bir risalet öğretisinden haberdar olmayanların diğer inkârcılar sebebiyle helâk edilmeleri doğru değildir; çünkü bu durum İsrâ 17:15'teki prensibe aykırıdır. Buradan hareketle, tufanın evrensel değil, yöresel olduğunu söylemek daha isabetlidir. Burada konu *el-kâfirîne* kelimesinin başındaki *eliflâm* takısı gereği "o kâfirlerden hiç kimsenin yeryüzünde bırakılmaması"yla ilgilidir. Hz. Nûh, şaşkınlıklarının veya başarısızlıklarının arttırılmasını istediği bu inkârcılardan tamamen ümidini kestiği için, artık onların daha fazla kötülük üretmemelerini istemektedir. Bu dua, inanabilecek kişileri engellememeleri veya inanmış olanları vazgeçirmemeleri için başvurduğu bir önlemdir. Hz. Nûh bir sonraki ayette bu endişesini açıkça ortaya koymaktadır. Din ve inanç özgürlüğü, uğruna bu tür isteklerin dile getirilebildiği çok önemli konulardır.

72
CİNN SURESİ

28 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 28 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki "saklı, görünmeyen varlık" anlamındaki *el-cinn* kelimesinden alan Cinn suresi inişte 63, mushaf sırasında ise 72. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-15. ayetlerinde bir grup cinin Hz. Muhammed'i dinlediği ve Kur'an'dan etkilendikleri, şirke düşmemek kararlılığında oldukları, Yüce Allah'ı O'na yakışmayacak sıfatlardan uzak tanımlayacakları gibi çeşitli itirafları ele alınmaktadır.

1-2. De ki: "Cinlerden[1] bir grubun (beni) dinlediği ve şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: Şüphesiz ki doğruya götüren[2] harikulade bir Kur'an dinledik ve ona inandık; artık Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.

3. Eşi de çocuğu da olmayan Rabbimizin şanı çok yücedir.

4. İçimizden bir beyinsiz, Allah hakkında asılsız, saçma sözler söylerdi.

1 *Cin* kelimesi, "örtülü", "saklı", "görünmeyen" anlamlarına gelen *cinnî* kelimesinin çoğuludur. Görünmedikleri için saklı varlıkların bir bölümüne *cin/cân* adı verilmektedir. Cinlerin, sanılanın aksine güçsüz oldukları, insanların onları gereksiz yere şımartıp daha da azgınlaşmalarına sebep oldukları, İbrâhim 14:22'de belirtildiği üzere şeytanın insanları çağırmasının dışında onlar üzerinde herhangi bir gücünün, etkinliğinin bulunmadığı, dahası çeşitli konularda cinlerin çeşitli itiraflarından anlaşılmaktadır. 13. ayette ise, Allah'a güvenen insanlara hiçbir şekilde zarar veremeyecekleri belirtilmektedir. Burada sözü edilen cinler, sorumluluk sahibi kılınan görünmeyen varlıklardır.

2 Cinlerin Kur'an'la ilgili bu değerlendirmelerini Tevrat için de yaptıkları Ahkâf 46:29-30'da dile getirilmektedir.

وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۙ ﴿٥﴾ وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ
بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ ﴿٦﴾ وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًاۙ ﴿٧﴾
وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَٓاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًاۙ ﴿٨﴾

5. Biz hiçbir insan ve cinin Allah hakkında yalan söylemeyeceğini sanmıştık.

6. İnsanlardan bazı erkekler, bazı erkek cinlere[1] sığınıyordu da (bu durum onların) sadece azgınlığını artırıyordu.

7. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın kimseyi (elçi) olarak göndermeyeceğini sanmışlardı.[2]

8. Biz göğü de yokladık fakat onu güçlü koruyucularla, ışık hüzmeleriyle doldurulmuş bulduk.[3]

1 Ayette iki kez yer alan ve hem insanlar, hem de cinler için kullanılan *ricâl* kelimesi genelde cinsiyet anlamında "erkekler" şeklinde anlaşılmıştır. İnsanların olduğu gibi cinlerin de cinsiyet sahibi olduğunda şüphe yoktur. Ancak bu kelimenin ayette özellikle cinsiyet anlamı vermesinin gerekli olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü Kur'an'da söz konusu kelime "yiğit insanlar" anlamında hem erkekler, hem de kadınlar için "bazı kişiler, belli bir tip insan" anlamında kullanılmaktadır (Tevbe 9:108; Nûr 24:37; Ahzâb 33:23). Buradan hareketle, insanlardan kendilerini maharetli sanan bazılarının, cinlerden kendilerini yetkin, güçlü, bilgili sandıkları bazı cinlere sığındıkları ifade edilmiş olmaktadır. Mâtürîdî ayetin yorumunda, kafir cinlere sığınan insanlar hakkında şunları söylemektedir: "Sığınılacak yegâne varlık Allah Teala olduğuna göre cinlerin tuzaklarını kendilerinden savuşturması için Allah'tan yardım dilemeleri gerekirdi. Cinlerin yardımına sığınınca, Allah'tan başka bir varlığın kendilerine yardımcı olacağını kabul etmiş oldular. Bu da Yüce Allah'a şirk koşmak demektir. Zira cinler, insanlardan zayıftır. Güçlü birinin zayıf birinden yardım istemesi zillet göstergesidir" (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVI, 168-168).

2 *Be'ase* fiilinin "diriltme/*ba's*" anlamından hareketle bu ayet şöyle tercüme edilebilir: "Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi diriltmeyeceğini sanıyorlardı."

3 Ayetteki *lemesnâ* fiili Râzî'nin dediği gibi "tecessüs etmek, araştırmak" anlamına da gelmektedir. Durum böyle olunca, maksadı bir "girişim" olarak kabul etme zorunluluğu vardır. Dahası bu söz cinlere aittir; sözün içeriği mutlak surette gerçekleşmiştir denemez. Söz cinlere ait olduğu için kendi zanlarında bazı ifadeler dile getirmişlerdir. *Lemesnâ* fiili Elmalılı'nın da belirttiği gibi "uzanmak", "istekle araştırmak", "denemek", "dokunmak" anlamlarında mecazî bir içeriğe sahip olarak da anlaşılabilir. Aksi takdirde, dokunmayı maddi bir eylem olarak alırsak, dokunulacak göğü de maddi bir nesne olarak açıklamamız gerekecektir ki bu, vakıaya uygun değildir.

وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا ﴿٩﴾ وَاَنَّا لَا نَدْرٖٓي
اَشَرٌّ اُر۪يدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ
كُنَّا طَرَٓائِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَاَنَّا لَمَّا
سَمِعْنَا الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِه۪ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّه۪ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

9. (Oysa) biz (haber) dinlemek için göğün (çeşitli) yerlerinde oturuyorduk; (fakat) şimdi kim (haber) dinlemek isterse, kendisini takip eden bir alev huzmesi bulu(yo)r.[1]

10. (Artık) yeryüzündekilere kötülük mü edildiğini, yoksa Rablerinin onlara bir hayır mı dilediğini bilemiyoruz.

11. İçimizden iyiler de başkaları (kötüler) de var. Hepimiz türlü türlü yollar tutmuştuk.

12. Allah'ı yeryüzünde asla aciz bırakamayacağımızı ve başka yere kaçmakla da (kurtulamayacağımızı) iyice anladık.[2]

13. Şüphesiz ki artık biz o rehberi (Kur'an'ı) duyunca ona iman ettik. Rabbine güvenen kişi, kendisine herhangi bir zarar verilmesinden de haksızlığa uğratılmaktan da korkmaz.[3]

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:17; Sâffât 37:7-9; Mülk 67:5. Eski mitolojik anlatıların etkisiyle ve eski geleneklerden edinilen bilgilerle oluşan cin anlayışı ya da cin korkusu bugünün insanlarını da etkilemektedir. Bu korkunun sebebi, cinlerin görünmez varlıklar oluşu yanında onlarla ilgili bilgileri bilmemekten kaynaklanmaktadır. Yüce Allah'a gönülden bağlanan ve güvenen samimi müminlerin, inkârcı cinlerin başı ve üstünü olan İblis'ten çekinmesine ve korkmasına gerek yoktur (Hicr 15:40; Sâd 38:83). Akıl, irade, fıtrat ve vicdanla donanımlı hale gelen müminlere Yüce Allah'a sığındıkları ve O'na güvendikleri müddetçe Yüce Allah'ın izniyle hiçbir bilinmeyen varlık zarar veremez (A'râf 7:200).

2 Buradaki *zanennâ* fiili 7. ayetin zıddına cinler hakikati artık gördükleri için "sanmak" değil "anlamak" anlamına gelmektedir.

3 Yüce Allah bu ayette şimdilerde cinlerle ilgili çeşitli kabulleri olanlara yine cinlerin dilinden evrensel bir hakikat olarak "ölümsüz ve yürek ferahlatıcı" bir cümle ile seslenmektedir: "Allah'a inanan ve O'na güvenen kişi zarara ve gazaba uğratılmaz." O'nun izni olmadan da hiç kimse bir başkasına zarar veremez (Bakara 2:102). "Allah'a güvenenlere Allah bir çıkış yolu yaratır; çünkü Allah'a güvenenlere Allah yeter" (Talâk 65:2-3).

وَاَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَۜ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُو۬لٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ
فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًاۙ ﴿١٥﴾ وَاَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّر۪يقَةِ لَاَسْقَيْنَاهُمْ مَٓاءً غَدَقًاۙ ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ
ف۪يهِۜ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّه۪ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًاۙ ﴿١٧﴾ وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ
اللّٰهِ اَحَدًاۙ ﴿١٨﴾

14. İçimizden (Allah'a) teslim olanlar da yoldan sapanlar[1] da var. (Allah'a) teslim olanlar, doğru yolu arayıp (bulmuş olan)lardır.[2]

15. Yoldan sapanlar ise cehennem için yakıt olmuş (olacaklardır)."

Surenin 16-28. ayetlerinde tevhid, şirk, ibadet ve gayb gibi konularda bilgiler verilmekte, Hz. Muhammed vahiy ile inşa edilmekte, Son Saat'e dikkat çekilerek zamanının herkese gizlendiği bildirilmektedir.

16-17. Doğru yolda olsalardı, kendilerini nimetler içerisinde imtihan edelim diye onlara bol su verirdik. Zaten kim Rabbinin *zikr*inden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, Allah onu şiddeti artan bir azaba sürükler.[3]

18. Şüphesiz ki mescitler Allah'a aittir. Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın![4]

1 Ayette geçen *el-kâsıtûne* kelimesi "iman ve İslam yolundan sapıp zulme dalanlar" anlamına gelmektedir.

2 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *teharrav* fiili "araştırmak" manasına gelmektedir. Bu nedenle Hira da "arayış" anlamını içermektedir.

3 Benzer mesajlar: Tâhâ 20:124; Zuhruf 43:36; Müddessir 74:17. Dünya hayatında vahye karşı tavır takınanlar, dünyada dar ve sıkıntılı bir hayat yaşayacakları gibi, âhirette de aynı türden zor bir azaba çarptırılacaklardır. Tarihin her döneminde bu türden yanlışlıklar içerisinde bulunanlar, zor, sıkıntılı, acı veren, zorluğu ve şiddeti gittikçe artan bir azapla karşılaşacaklarını bilmelidirler. İşte bu ayet, indirildiği dönemde başta Hz. Peygamber olmak üzere diğer müminleri motive ettiği gibi, günümüzde ve kıyamete kadar da bütün müminlere moral verilmesini amaçlamakta, onları bu bilgilerle müjdelemekte, ayrıca inkârcı nankörleri de korkutmayı hedeflemektedir.

4 Mescitler ve secde edilen yerler yani mekânı ve zamanı itibarıyla her bir ibadet, tevhide kodlanmalı, her türlü şirk unsurundan uzak tutulmalıdır. Din adına herhangi bir davranış sadece Yüce Allah içinse ibadettir. İçinde aracılık barındıran eylemler ibadet adını alamaz; sahibini Allah'a yaklaştırmaz, aksine kişiyi bilerek ya da bilmeden şirke bulaştırır ve Yüce Allah'tan uzaklaştırır.

وَاَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ اِنَّمَٓا اَدْعُوا رَبّ۪ي وَلَٓا اُشْرِكُ بِه۪ٓ
اَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ اِنّ۪ي لَنْ يُج۪يرَن۪ي مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَلَنْ اَجِدَ
مِنْ دُونِه۪ مُلْتَحَدًاۙ ﴿٢٢﴾ اِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِه۪ۜ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ﴿٢٣﴾ حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ اَضْعَفُ نَاصِرًا وَاَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

19. Allah'ın kulu, O'na davet için kalktığında (yoldan sapanlar) neredeyse onun üzerine çullanırlardı.[1]

20. De ki: "Ben sadece Rabbime dua ederim (O'na çağırırım)[2] ve O'na kimseyi ortak koşmam."

21. De ki: "Ben size zarar verme ve doğru yola getirme gücüne de sahip değilim."

22. De ki: "Allah'tan (gelecek bir azaba karşı) beni asla kimse koruyamaz. O'ndan başka bir sığınak da asla bulamam.

23. (Benim görevim), Allah'tan gelen ve O'nun mesajlarından oluşan (emirleri) sadece tebliğdir. Allah'a ve Elçisine isyan eden kişi için *ebedî* kalacakları cehennem ateşi vardır.[3]

24. Sonunda, kendilerine vadedilen şeyi gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu ileride bileceklerdir.[4]

1 Ayetteki *'abdüllâhi* tamlaması "Allah'ın kulu" anlamında Hz. Peygamber'dir; *yed'û* fiili ise "dua etmek, çağırmak, davet etmek" anlamlarına gelmektedir. *Yed'û* fiilinin asıl anlamı budur ve yapılan davet işlemi de vahyin tebliğ edilmesi gerektiği amacına uygundur. Kur'an'da sadece burada zikredilen *libed* kelimesi "üşüşmek, çullanmak" manasına gelmektedir. Hz. Peygamber davetini gerçekleştirdiği her seferinde çevresindeki müşrikler öfkelerinden âdeta onu parçalayacak bir psikolojiye bürünüyor ve tebliğ konusu ilkelere karşı tahammülsüzlüklerini ortaya koyuyorlardı. Vahyin ilk muhatapları olan Mekkeli müşrikler nasıl ki Hz. Peygamber'e karşı düşmanca bir tutum içerisine girmişler, onu tebliğ görevinde engellemeye çalışmışlarsa, benzer tutum ve davranışlar ondan sonra da devam etmiş, günümüzde ve gelecekte de aynı şekilde devam edecek görüntüsü vermektedir. Tebliğ görevine soyunanlar benzer türden baskılara ve sıkıntılara uğrayacaklarını bilmeli, ona göre hazırlıklı olmalıdırlar.

2 Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:193; Yûnus 10:25; Yûsuf 12:108; Ra'd 13:36; İbrâhîm 14:1; Nahl 16:125; Hacc 22:67; Kasas 28:87; Ahzâb 33:46; Fussilet 41:33.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:169; Mâide 5:37; Ahzâb 33:65; Müddessir 74:28; İnfitâr 82:16.

4 Benzer mesajlar: Kehf 18:34; Meryem 19:75; Sebe' 34:35.

قُلْ اِنْ اَدْر۪ٓي اَقَر۪يبٌ مَا تُوعَدُونَ اَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبّ۪ٓي اَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى
غَيْبِه۪ٓ اَحَدًاۙ ﴿٢٦﴾ اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُولٍ فَاِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ رَصَدًاۙ
﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

25. De ki: “Size vadedilen (gün) yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyar, onu ben bilemem.”[1]

26. *Gaybı* (bilinemeyeni) bilen (Allah)[2] *gaybını* (bilinemeyeni) kimseye açmaz.

27-28. Ancak dilediği elçi(ler) bunun dışındadır.[3] Rablerinin mesajlarını onların (meleklerin) tebliğ ettiğini bilsin diye, o (elçinin) önünden ve arkasından gözetleyici(ler) gönderir.[4] (Allah) onların beraberinde bulunanı kuşatmış ve her şeyi bir bir sayıp kaydetmiştir.[5]

1 Benzer mesaj: Enbiyâ 21:109.

2 Benzer mesaj: En'âm 6:73.

3 Benzer mesaj: Âl-i İmrân 3:179. Yüce Allah'ın elçilerine bildirdiği *gayb*, onlara vahyettiği kitaplardır. Bu elçi “Hz. Peygamber” de olabilir. Bu ayetteki *rasûl* “elçi” eğer Hz. Peygamber ise söz konusu gayb, Taberî'nin de ifade ettiği gibi Yüce Allah'ın ona vahyettiği Kur'an'dır. Bu ihtimalde gayba konu olan mesajlar vahyedildiği için herhangi bir olumsuzluktan söz edilemez. Diğer bir ihtimale göre ve ayetlerin bulunduğu bağlam gereği buradaki gayb “Son Saatle ilgili bilgi” de olabilir. “Kur'an'ın Kur'an'la Tefsîri” metodu gereği, Cinn suresinde sözü edilen, “Sırlarını kimseye açmaz. Ancak, (bildirmeyi) dilediği elçi bunun dışındadır” şeklindeki istisnanın aslında gerçekleşmediği, konuyla ilgili diğer pek çok ayetin muhtevasından anlaşılmaktadır. Görünen o ki, Son Saatle ilgili gayb Hz. Peygamber'den de uzak tutulmuştur. Yüce Allah kendine ait kıldığı o alanı hiç kimseyle paylaşmamaktadır ve bunu özellikle Hz. Peygamber'e de söyletmektedir. Risaletle buluşturulan diğer bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed de kendisine ulaştırılan gaybı, yani vahiy ürünü Kur'an'ı insanlara ulaştırmada herhangi bir kusur işlememiştir. Zaten peygamberlerin masumluğu bu noktada kendini gösterir; yani onlar vahyi insanlara ulaştırmada masumdurlar; herhangi bir şeyi ne eksiltirler, ne de ilave ederler. “O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez” (Tekvîr 81:24) ayeti, Hz. Peygamber'in gaybı yani vahyi insanlara ulaştırmada hiçbir şekilde cimrilik yapmadığını göstermektedir.

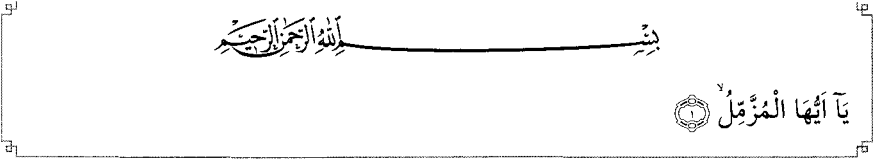
4 Yüce Allah elçisini yalnız bırakmamaktadır. O Yüce Allah'ın koruması altındadır ve O'nun emri ve izniyle melekler onu gözlemektedirler.

5 Müşriklerin kalabalık olmakla övünmelerine karşın Yüce Allah'ın onları kuşattığı, yaptıkları her şeyi kayıt altına aldırdığını ifade etmekte ve müşriklere gözdağı vermektedir. Bu iki ayet sayıca az ve zayıf olduklarını düşünen, bu yüzden de karamsarlığa düşme ihtimali olan müminlere de moral ve motivasyon sağlamayı amaçlamaktadır.

73
MÜZZEMMİL SURESİ

❁ 20 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 20 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "bürünen, sorumluluk sahibi kılınan kişi" anlamındaki *el-müzzemmil* kelimesinden alan Müzzemmil suresi inişte 3, mushaf sırasında 73. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-9. ayetlerinde vahiyle buluşturulan Hz. Muhammed örnekliğinde bütün müslümanların vahiy ile ilişkisi düzenlenmektedir.

1. Ey (peygamberlik görevine) bürünen![1]

1 Ayetteki *el-müzzemmil* kelimesi, *z-m-l* kökünden gelmekte ve "başını içine çekmek", "gizlenmek", "kaçınmak", "rahata meyletmek", "yavaş yürümek", "yük yüklenmek" gibi mecazî; "üstüne ağır bir yük yüklenmek", "örtünmek", "üzerine elbise almak, ses" gibi zahirî anlamlar vermektedir. Bu kelimenin beş harfli kalıbı *tezemmele* şeklindedir. Buna göre kelimenin ilk iki harfi *tâ* ve *zâ* harfleri olduğu ve bunların da mahreç denilen seslendirilme yerlerinin birbirine yakınlığı nedeniyle *tâ* harfi *zâ*'ya idğam edilir. İdğam edilen harfin ilki sâkin olduğu için başına bir "vasl hemzesi" getirilmiş ve *tezemmele* kalıbı *izzemmele* şekline dönüştürülmüştür. Bir başka gerekçe de şudur: Bunun *mudârî* sigasında *tetezemmelü* kalıbında iki tane *tâ/te* harfi yan yana okunuşta ağır/zor olacağı için bunlar birbirine idğam edilebilir. İdğam edilen harflerin ilki sakin olduğundan okunabilmesi için başına bir hemze getirilir; böylece *tezemmele* fiili *izzemmele* şeklini almış olur. İşte *el-müzzemmil* kelimesi bu kalıbın "ism-i fâil" sigasındaki halidir. Asıl kalıbı, içerisinde *tâ* harfinin de bulunduğu *el-mütezemmilü* olan bu kelimenin *el-müzzemmilü* şekline dönüştürülmesinin elbette bir anlamı olmalıdır. İşte bu bağlamda bazı âlimler, bunun Hz. Peygamber için şiddetli bir uyarı olduğunu, bazıları ise bunun bir teşvik anlamı verdiğini beyan etmektedirler. Muhataba sarsıcı bir ifadeyle seslenilen bu kalıbın uyarı anlamı verdiğini söylemek, diğerine göre daha doğru görünmektedir. Bir sonraki surede de olduğu gibi, Hz. Peygamber'e âdeta şöyle söylenmektedir: "Ey sorumluluk sahibi kılınan Peygamber! Şimdi kenara çekilip durma zamanı değil, harekete geçme zamanıdır; artık harekete geçmek için kalk!"

قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَلٖيلًاۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهُٓ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلٖيلًاۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتٖيلًاۜ ﴿٤﴾
اِنَّا سَنُلْقٖي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقٖيلًا ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْـٔاً وَاَقْوَمُ قٖيلًاۜ ﴿٦﴾

2. Birazı (bazı saatleri) hariç, gece[1] kalk!
3. (Gecenin) yarısında, ondan biraz eksilt(erek daha erken kalk).
4. Ona ilave ederek (gece yarısından sonra da kalk) [2] ve Kur'an'ı ağır ağır oku![3]
5. Şüphesiz ki biz sana (sorumluluğu) ağır bir söz bırakacağız (vahyedeceğiz).[4]
6. Şüphesiz ki gecenin inşası daha kalıcıdır; sözü de daha etkilidir.

1 Kur'an'daki gece, güneşin batışından güneşin doğuşuna kadarki zaman dilimini kapsar.

2 Bu ayetlerde gecenin yarıdan fazlasının ibadetle geçirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Buradaki *ev* edatlarını "yani" anlamında yorumlamaktayız.

3 Elmalılı'nın dediği gibi, Kur'an'ın *tertîl* üzere okunması, sadece ses güzelliğiyle gelişi güzel, ezip büzerek, teğanni ederek, saz teli gibi sadece ses üzerinde yürümek türünden bir musikî işi değildir. Kelimelerin anlam ile ilişkisi ve dilin edebiyat özellikleri, ayrıca ruhsal ve manevi açıdan her türlü uygunluk gözetilerek bir okuma gerçekleştirilmelidir. Asıl maksat, manayı duymak, onu hissetmek ve mümkün olduğu kadar onu başkalarına da duyurmak için tecvid ile okumaktır. Tecvid de, *kâf* harfini çatlatırken anlamı kaybetmek değildir (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII, 397). Arzu edilen şekilde Kur'an'ı *tertîl* üzere okumak için elbette onu anlamak, yüreğinde hissetmek, bütün hücrelerine onu ulaştırmak ve bütünüyle sesini ve nefesini duymak gerekir. Çünkü vahiy bir sesleniştir; onu duymak ise muhatabın asıl görevdir. Kur'an Yüce Allah'ın kelâmıdır; yani Yüce Allah bu kelâmıyla insanlara seslenmektedir. Seslenen veya konuşan Yüce Allah olduğuna göre, onun konuşmasını başkalarını dinler gibi dinlemek hiçbir şekilde doğru olamaz. Aynı şekilde, Yüce Allah'ın kelâmını başka yazıları okur gibi okumak da yeterli olamaz. Hz. Peygamber'in ifadesiyle, "Yüce Allah'ın kelâmının diğer sözlere olan üstünlüğü, Yüce Allah'ın yarattığı varlıklara üstünlüğü gibidir" (Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'an, 25; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 6). O halde vahyi okurken takip edilmesi gereken metot, onu anlayarak okumaya ve hayata taşımaya yönelik olmak zorundadır. Yani Kur'an'ı (ayetlerini) ağır ağır, tane tane okumak, okuduğunu anlayıp özümsemek sonra da hayatına uygulamaktır asıl görev.

4 Vahiy değer ve içerik açısından hem hakikat, hem de mecaz olarak çok ağır olduğu için, onunla donanımlı olanlar elbette onun ağırlığını ve sorumluluğunu üzerlerinde hissedeceklerdir. Söz ağır, sorumluluk da ağır olunca, onu elde edebilmek için fedakârlıkların da aynı oranda ağır ve büyük olması elbette kaçınılmazdır. Bu nedenledir ki, geceleyin en az üç kez kalkmak ve gecenin çoğunu ayakta geçirmek önemli bir duyarlılık olarak benimsenmeli ve uygulanmalıdır.

إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَبُّ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا
جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا
﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا
مَهِيلًا ﴿١٤﴾

7. Şüphesiz ki gündüz senin için uzun (süreli) meşguliyet(ler) vardır.[1]

8. Rabbinin adını an! Bütün varlığınla O'na yönel!

9. (Allah) doğunun da batının da Rabbidir. Kendisinden başka ilah yoktur. (Sadece) O'nu *vekil* (güven kaynağı) edin!

Surenin 10-19. ayetlerinde Hz. Muhammed'in inkârcılarla iletişimi, Firavun ve akıbeti, kıyamet, mahşer ve Kur'an'ın bir hatırlatma olduğu bildirilmektedir.

10. O (müşriklerin) söylediklerine karşı sabırlı ol ve onlardan güzellikle uzaklaş![2]

11. Nimet sahibi (olan) o yalanlayıcıları bana bırak;[3] onlara biraz zaman tanı![4]

12-13. Şüphesiz ki bizim katımızda, (onlar için hazırlanmış) prangalar,[5] yakıcı ateş, boğazdan geçmeyen yiyecek[6] ve elem verici azap vardır.

14. O gün (Son Saat'te) yer ve dağlar sars(ıl)acak; dağlar erimiş kum yığınına dönecektir.

1 Gecesini vahiy ile inşa edenin, gündüz meşguliyetleri ibadet ve hayırla ihya olur.

2 Buradaki "uzaklaşma" ya da "ayrılık" müşriklerle veya inkârcılarla iletişimi tamamen kesmek anlamında değildir. Onların yalanlarından, alaycılıklarından, hakaretlerinden uzaklaşmaktır. Yoksa tebliğ görevi her halükarda devam etmek durumundadır. Ayetin mesajına göre; yalanın, yanlışın, hak ve hakikatten uzak, seviyesiz konuşmaların yapıldığı ortamlardan -kişiler bu söz ve davranışlarından vazgeçmezlerse, uyarılara da kulak asmazlarsa- uzaklaşmaları en güzel davranış olacaktır.

3 Benzer mesajlar: Kalem 68:44; Müddessir 74:11.

4 Benzer mesajlar: A'râf 7:183; Kalem 68:45; Târık 86:17.

5 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; İnsân 76:4.

6 Benzer mesajlar: İbrâhîm 14:16-17; Ğâşiye 88:6.

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ
الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾

15. Şüphesiz ki Firavun'a elçi gönderdiğimiz gibi size de hakkınızda şahitlik edecek bir elçi gönderdik.[1]

16. Firavun, o elçiye (zorbalık yaparak) isyan etmişti. Biz de onu kahredici bir şekilde kıskıvrak yakalamış (cezalandırmış)tık.

17. Çocuğu yaşlıya çevirecek o güne[2] karşı kâfir olursanız (o günü inkâr ederseniz, azaptan) nasıl korunabilirsiniz ki!

1 Surenin buraya kadarki bölümünde Hz. Peygamber'in Yüce Allah'a karşı görev ve sorumlulukları hatırlatılıp, Mekkeli inkârcılarla ilişkisinin nasıl olması gerektiği ele alınmıştı. Yüce Allah'ın inkârcılara hazırladığı azap türleri hakkında bilgi verildikten, yani Son Saat'in, kıyametin ve mahşerin etkileyici yapısı hatırlatıldıktan sonra, sözün bu kıssaya getirilmesi manidardır. Üçüncü sırada indirilen Müzzemmil suresinde bu kıssanın çok kısa da olsa hatırlatılmasının bazı gerekçeleri olmalıdır. Râzî'nin de belirttiği gibi, Hz. Musa, Firavun'un sarayında büyümüş, yetiştirilmişti. Buna rağmen, Firavun onu kendisine düşman edinmiş, getirdiği ilâhî mesajları inkâr etmişti. Aynı şekilde Mekkeliler de kendi içlerinde doğup büyüyen Hz. Muhammed'e karşı bir tavır içerisine girmiş ve tebliğ ettiği ilâhî prensipleri inkâr etmişlerdi. Hem Hz. Musa Firavun'un sarayında hem de Hz. Muhammed Mekke'de gözde ve güvenilir bir konuma sahipti. Üstelik Mekkeliler ona çok güvendikleri için kendisine *el-emîn* sıfatını takınışlardı. Birbirlerine değil, ona güvendikleri için kıymetli eşyalarını ona teslim etmişlerdi. Hicret esnasında yanında bulunan kıymetli eşyalar, onu hicrete mecbur bırakan Mekkelilere ait idi. İşte Mekkeliler ve Firavun bu noktalarda benzeştiği için bu örnek tercih edilmiştir.

2 Kur'an'da sadece burada yer alan bu ifade, hakikat anlamında olmasa gerektir. Çünkü Kur'an öğretilerine göre çocuklar sorumlu değildir; meselenin şiddeti onları hedef almamalıdır. "Nasıl korunacaklar?" sorusunda da muhatapların çocuklar olmadığı açıktır. Çocukların imanı da inkârı da herhangi bir sonuç doğurmaz. Bunun için maksadın onlar olmadığını anlamakta sorun yoktur. Ayetteki mesaj inkârcılara yönelik bir tehdit olduğu için, çocukların bu tehdidi hak edecek bir durumlarının olmadığı da herkesin malumudur. O halde bu ayeti nasıl anlamak gerekir? Bu cümle, "korkunç olaylarla geçen bir gün" için mecazî bir kullanımdır. Râzî bunun bir teşbih olduğunu belirtmiştir. Bizce de bu ifadenin anlamı, bir taraftan Son Saat'in, kıyamet veya mahşerin şiddetini ve dehşetini ortaya koymaktır; diğer taraftan da onu inkâr edenleri uyarmak ve kendilerine bir gözdağı vermektir. Müddessir 74:9-10'da o günün şiddeti ve dehşeti hakkında şöyle buyrulmaktadır: "İşte o gün, çok zor bir gün olacaktır. (O gün) özellikle kâfirler için (hiç de) kolay olmayacaktır." İşte ayette "çocukları ak saçlı yaşlıya çevirecek gün" ifadesi, mahşer şartlarının çok zor olacağını, kâfirler için hiçbir kolaylık içermeyeceğini ortaya koymaktadır.

اَلسَّمَٓاءُ مُنْفَطِرٌ بِه۪ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ اِنَّ هٰذِه۪ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّه۪ سَب۪يلًا ﴿١٩﴾
اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ مِنَ الَّذ۪ينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ
الَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ
مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ
فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ
مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَاَعْظَمَ اَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٠﴾

18. Gök, o (gün) nedeniyle yarılacaktır. (Allah'ın) vaadi gerçekleşmiş olacaktır.

19. Şüphesiz ki bu (Kur'an), (gerçeği) hatırlatmadır. Dileyen, Rabbine (giden) bir yol tutar.[1]

Surenin 20. ayetinde müminlerin gecelerini nasıl değerlendirdikleri, en zor zamanlarda bile neleri yapmaları gerektiği ele alınmaktadır.

20. Şüphesiz ki Rabbin, senin ve beraberinde bulunan bir grubun gecenin üçte ikisinden daha az bir kısmında, yarısında ve üçte birinde kalkmakta olduğunu biliyor.[2] Allah gecenin ve gündüzün ölçüsünü belirler. O, sizin bunu (tamamen) sayamayacağınızı bilmiş ve (bunun için) tevbenizi kabul etmiştir. Kolay olan zamanda Kur'an'dan okuyun![3] İçinizde hastalar olacağını, (içinizden) bir kısmının Allah'ın lütfundan (rızık) aramak üzere yeryüzünde sefere çıkacağını, diğer bir kısmının da Allah yolunda savaşacağını (Allah) bilmektedir. Kolay olan zamanda ondan (Kur'an'dan) okuyun! Namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a güzel bir borç[4] verin! Kendiniz için (önceden) ne tür bir iyilik sunarsanız, Allah katında onu hem daha hayırlı hem de ödül bakımından daha büyük olarak bulacaksınız.[5] Allah'tan bağışlanma dileyin![6] Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

1 Benzer mesajlar: Müddessir 74:54-55; İnsân 76:29; Nebe' 78:39; 'Abese 80:11-12; Tekvîr 81:27-28.

2 Bu ayet surenin ilk ayetlerindeki *ev* edatının "veya" değil, "ve, yani" anlamında olduğunun delilidir.

3 Bu ifade "Kur'an'dan kolay olanı, kolayınıza geleni, kolayınıza geldiği zaman, kolay ulaşılanı okuyun" şeklinde de anlaşılabilir. Kur'an'ın kolaylaştırıldığıyla ilgili benzer mesajlar: Meryem 19:97; Duhân 44:58; Kamer 54:17, 22, 32, 40.

4 *Kard-ı hasen* kavramı "güzel borç" anlamında Allah'a verilen yani karşılığı sadece O'ndan beklenen yardım demektir. Benzer mesajlar: Bakara 2:245; Mâide 5:12; Hadîd 57:11, 18; Teğâbun 64:17.

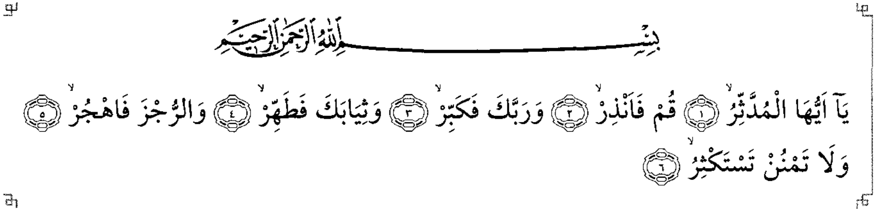
5 Benzer mesaj: Bakara 2:110.

6 Benzer mesaj: Bakara 2:199.

74
MÜDDESSİR SURESİ

56 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 56 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "bürünen, sorumluluk sahibi kılınan kişi" anlamındaki *el-müddessir* kelimesinden alan Müddessir suresi inişte 4, mushaf sırasında 74. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-31. ayetlerinde Hz. Muhammed ve onun şahsında bütün müminler inşa edilmekte, nelere dikkat etmeleri gerektiği, inkârcıların gireceği Sekar cehennemi hakkında bilgi verilmektedir.

1. Ey (peygamberlik görevine) bürünen![1]
2. Kalk ve uyar!
3. Sadece Rabbini yücelt!
4. Elbiseni (kalbini) temiz tut!
5. Pislikten uzak dur!
6. (Yaptığını) çok görerek başa kakma!

1 *el-Müddessiru* kelimesi önceki surenin ilk ayetindeki *el-müzzemmilü* kelimesiyle aynı kalıptadır. Orada ifade ettiğimiz kalıp değişikliği gerekçeleri burada da aynen geçerlidir. Taberî'nin İkrime'ye nispetle naklettiği bir görüşe göre, bu kelime "Hz. Peygamber'in nübüvvet ve risalet elbisesine bürünmesi" anlamındadır (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXIX, 144). Bu doğrultuda surenin ilk iki ayetinin anlamı şöyle olur: "Ey nübüvvet ve risalet elbisesine bürünen Peygamber! Kalk ve insanları uyar!" Yine bu anlamla uyumlu olacak şekilde, söz konusu kelime Hz. Peygamber'in Hira Mağarası'ndaki halini ve yalnızlığını da ifade edebilir. Buna göre ilgili ayetlerin mesajı şöyle olur: "Ey yalnızlığa bürünüp saklanan Peygamber! İşinin gereğini yerine getir; sessizlik ve yalnızlık köşesinden çıkıp halkı uyar ve onları hakka davet et!"

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ
غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا
﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾

7. Sadece Rabbin için sabret![1]
8-9. Sûr'a üflendiği zaman, işte o gün, çok zor bir gün (olacak)tır.
10. Kâfirler için (hiç de) kolay değildir.[2]
11. Tek başıma yarattığımla beni baş başa bırak![3]
12. Ona çok mal verdim.
13. Göz önünde olan çocuklar (verdim).
14. Her şeyi önüne serdim.
15. (Ama) ardından o (kişi, ona verdiğim nimetlerimi) daha da artırmamı ister.

1 Yüce Allah, sorumluluk sahibi kıldığı peygamberine çeşitli emirler vererek, hem bedensel anlamda hem de manevi dünyasında onu vahyin şefkatli ve aydınlık ortamında şekillendirmeye ve programlamaya devam etmektedir. Başlangıç Fâtiha, 'Alak ve Müzzemmil gibi surelerin ilk ayetleriyle gerçekleşmişti. Bu ayetlerde ise bu inşa projesinin çeşitli unsurları tek tek ele alınmakta ve bu değerleri bütün inananların da sahiplenmesi gerektiği dolaylı olarak hatırlatılmış olmaktadır.

2 Benzer mesaj: Furkân 25:26.

3 Bu ayetlerin Velîd b. Muğîre hakkında indirildiği konusunda âlimlerimiz arasında büyük oranda fikir birliği vardır. Ayetteki mesaj, inkârcı insanın bu tutumuna Hz. Peygamber'in veya herhangi bir insanın değil, bizzat Yüce Allah'ın cevap vereceği, onunla bizzat O'nun ilgileneceği ile ilgilidir. Bu insan tipinin densizliğine Yüce Allah meydan okumakta ve yaratılışına dikkat çekmektedir. Aslında güçsüz ve bir anlamda kimsesiz olan bu tipin yaptığı inkârcılık ve takındığı tavır dolaylı olarak kınanmakta, muhataplar da Yüce Allah'ın erişilmez kudreti hakkında bilgilendirilmektedir. Kur'an'ın eşsiz bir üslubu olarak, genellikle şahıs ismi zikredilmemesi, mesajın evrensele taşınmasını sağlamak içindir. Bu ve benzer pek çok ayette de görüleceği üzere, Yüce Allah şahıs ismi vermemekte, nitelikler üzerinde durmaktadır. Çünkü ancak bu sayede Kur'an'ın mesajı tarihsel olmaktan ve tarihte kalmaktan kurtulur; böylece her çağın insanına hitap etme özelliğini muhafaza edebilir. Yorumunu yaptığımız ayetteki şahsın genel anlamda sahip olduğu olumsuz nitelik, dinî değerleri, emir ve yasakları, Son Saat'i, kıyameti, âhireti ve sonuç olarak bütünüyle dini yalanlamasıdır. Belki de bu nedenledir ki, önceki sure olan Müzzemmil 73:11'de benzer içerikte bir mesaj yer almakta, ifade bu defa tekil değil, *el-mükezzibîne* "yalanlayıcılar" şeklinde çoğul olarak getirilmektedir. Benzer mesajlar: Kalem 68:44; Müzzemmil 73:11.

كَلَّاۜ اِنَّهُ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَنِيدًاۜ ﴿١٦﴾ سَاُرْهِقُهُ صَعُودًاۜ ﴿١٧﴾ اِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَۙ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ
﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَۙ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَۙ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَۙ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ
اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ ﴿٢٤﴾ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِۜ ﴿٢٥﴾ سَاُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا
سَقَرُۜ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْق۪ي وَلَا تَذَرُۚ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِۚ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَۜ ﴿٣٠﴾

16. Hayır! Şüphesiz ki o, ayetlerimize karşı inatçıydı.
17. Onu ileride sarp bir yokuşa sardıracağım![1]
18. Şüphesiz ki o, düşündü ve ölçüp biçti.
19. Kahrolası, nasıl da ölçüp biçti!
20. Sonra, kahrolası (yine) nasıl da ölçüp biçti!
21. Sonra baktı.
22. Sonra surat(ını) astı, kaş(larını) çattı.
23. Sonra arkasını döndü, kibirlendi.
24. "Bu (Kur'an), geçmişten nakledilen bir büyüden başka bir şey değildir." dedi.
25. "Bu, insan sözünden başka bir şey değildir!" (dedi).
26. Onu *Sekar*'a atacağım.
27. *Sekar*'ın ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!
28. Ne (yakmadık yer) bırakır, ne de (kişiyi) terk eder.[2]
29. İnsanın (derisini) kavurur.
30. Üzerinde on dokuz vardır.[3]

1 Benzer mesaj: Cinn 72:17.

2 Benzer mesajlar: Nisâ 4:169; Mâide 5:37; Ahzâb 33:65; Cinn 72:23; İnfitâr 82:16.

3 Buradaki 19 rakamı, bir sonraki ayet gereği cehennemi işleten meleklerin sayısıdır. Müşrikler, Mekke'nin yönetilmesi işini ve birtakım kararların alınmasını Darü'n-Nedve adı verilen yönetim merkezinden gerçekleştiriyorlardı. Buradaki toplantılara Mekke'de yönetimden sorumlu on kabileden ikişer temsilci katılıyordu. Hz. Peygamber ve müslümanların aleyhine olacak birtakım planların kararları da burada veriliyordu. 20 kişilik toplantılara Haşimoğullarından Ebu Leheb katılırken Ebu Tâlib katılmıyordu. Ayetin mesajını, bu hain planları yapan bu 19 kişiyi cehennemde 19 görevlinin beklediği şeklinde yorumlayanlar da bulunmaktadır. Hatta Ebu Leheb'in fazla sayıda oğlu bulunduğu için 19 sayısıyla alay ettiği de belirtilmektedir. Ayrıca surenin 31. ayetinde "Rabbinin ordularını(n) sayısını O'ndan başka kimse bilmez" buyrularak bu görevlilerin sayısının 19 ile sınırlı olmadığı ifade edilmek istenmekte ve müşriklere gönderme yapılmaktadır.

وَمَا جَعَلْنَٓا اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ
الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ
وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ
يَشَٓاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا
وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ اِذَٓا اَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾

31. Biz ateşin sahiplerini (muhafızlarını) ancak melekler yapmışızdır. Onların sayısını kâfir olanlar için sadece bir imtihan yaptık ki kendilerine kitap verilenler ikna olsunlar; iman edenlerin imanı artsın;[1] hem kendilerine kitap verilenler hem de müminler şüpheye düşmesinler; kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de "Allah bu örnekle ne kastetmiştir ki?" desinler. İşte böylece Allah dileyeni (layık gördüğünü) saptırır (sapkınlığını onaylar), dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır.[2] Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilemez. Bunlar, insanlık için sadece (gerçeğin) hatırlat(ıl)masıdır.

Surenin 32-56. ayetlerinde yeminler, cehennemin uyarıcı olduğu, inkârcıların mahşerdeki durumları ve vahyin gerçeği hatırlatma olduğu ifade edilmektedir.

32. Hayır! Yemin olsun: Aya,
33. Dönüp gitmekte olan geceye,
34. Ağarmakta olan sabaha ki[3]
35. O (cehennem), büyük (ceza)ların birisidir.

1 İmanın artmasıyla ilgili benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:173; Enfâl 8:2; Tevbe 9:124; Kehf 18:13; Meryem 19:76; Hacc 22:54; Ahzâb 33:22; Muhammed 47:17; Fetih 48:4.

2 Bu cümle şöyle de tercüme edilebilir: "İşte böylece Allah dilediğini (layık olanı) saptırır, dilediğini (layık olanı) ise doğru yola ulaştırır." Benzer mesajlar: Bakara 2:284; Âl-i İmrân 3:129; Mâide 5:18, 40; Ra'd 13:27; İbrâhîm 14:4; Nahl 16:93; Hacc 22:16; 'Ankebût 29:21; Fâtır 35:8; Fetih 48:14.

3 Benzer mesajlar: Tekvîr 81:17-18. Bütün bu yeminlerde bir umut ortaya konulmakta ve Müslümanın hayatında çaresizliklerin yeri olmadığı, olmaması gerektiği özellikle öğütlenmektedir. Vahyin aydınlığıyla buluşmanın, isteyen için her zaman mümkün olduğu duygusu verilmektedir. Yaşanan dönüşüm nasıl ki ağaran sabah ile devam etmektedir; aynı şekilde karanlıklarla geçen bir hayatın içinde "Ay" gibi aydınlık vesileleri aranmalıdır. Aslında her karanlığın, bağrında bir aydınlık barındırdığı bilinmelidir.

نَذٖيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهٖينَةٌ ﴿٣٨﴾
اِلَّٓا اَصْحَابَ الْيَمٖينِ ﴿٣٩﴾ فٖي جَنَّاتٍ يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمٖينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فٖي
سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلّٖينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكٖينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ
مَعَ الْخَٓائِضٖينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدّٖينِ ﴿٤٦﴾ حَتّٰٓى اَتٰينَا الْيَقٖينُ ﴿٤٧﴾

36-37. İnsanlık için yani sizden ileri gitmek veya geri(de) kalmak isteyenler için uyarıcıdır.[1]

38. Her nefis kazandıklarına karşılık rehindir.[2]

39. Sağın halkı[3] hariç.

40-42. (Bunlar) cennetlerdeyken "Sizi ateşe sürükleyen nedir?" diye suçluların durumundan soracaklar.

43. (Onlar da) şöyle diyecekler: "Biz *salât* edenlerden (Allah'a destek olanlardan) değildik.[4]

44. Yoksulu doyurmazdık.

45. Boş şeylere dalanlarla birlikte biz de boş şeylere dalardık.[5]

46. Hesap gününü de yalanlardık.

47. Sonunda kesin bir gerçek (olan ölüm) bize gelip çattı."

1 Surenin bu ayeti öncekileri açıklamakta ve insan iradesine verilen değeri ortaya koymaktadır. En büyük azaplardan biri olup bütünüyle insanlık için bir uyarıcı olarak tanıtılan Sekar cehenneminin bu durumu muhatapların bilgisine ve dikkatine sunulmaktadır. Uyarılara karşılık, isteyen kişi duyarlı davranıp ibadet ve itaatte öne geçer, dolayısıyla Sekar cehenneminden kurtulanlar arasına katılır. İsteyen de duyarsızlık gösterip isyana devam eder ve mahşerde azabı hak edenlerden olur. Kişi serbesttir, sonuçlarına katlanmak kaydıyla dilediği gibi hareket edebilir. Bu yoruma göre, "öne geçmek" müminler arasına girip cennetlik olmayı, "geride kalmak" ise kâfir olup azapta kalmayı tercih etmek anlamına gelmektedir.

2 Benzer mesaj: Tûr 52:21.

3 "Sağın halkı" ifadesi İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler ve dünyada verdikleri kulluk yeminlerine sadakat gösterenler demektir.

4 Buradaki *salat/musallîne* kavramıyla verilen mesaj, "Biz, (Allah'tan) yana olanlardan, O'na ve davasına destek olanlardan değildik" şeklinde anlaşılmalıdır. Vahye ve ahirete inanmayanların "namaz"ından söz edilemez.

5 Bu ayet Nisâ 4:140, En'âm 6:68 ve Tevbe 9:69. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ
مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾

48. (Bekledikleri) şefaatçilerin şefaati onlara yarar sağlamaz.[1]

49-51. Onlara ne oluyor da aslandan kaçan ürkmüş yaban eşekleri gibi bu hatırlatmadan (Kur'an'dan) yüz çeviriyorlar?[2]

52. Aslında onların her biri, kendisine (önünde) açılmış sahifeler (vahiy) verilmesini istiyor.[3]

1 Bu ayet Zümer 39:43-44. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Müşriklerin bekledikleri şefaatçiler, Yüce Allah'ın dışında edindikleri ve O'na ortak koştukları ilahlar yani putlardır. Yüce Allah onların bu inancını reddetmektedir (Zümer 39:3, 4, 43-44). Ayrıca cehennemdeki görevlilerin melekler olması da, ilah edindikleri putları Allah'ın kızları olarak niteleyip melekler olarak kabul eden ve onlardan şefaat bekleyen müşriklere esaslı ve manidar bir cevaptır.

2 Bu ayette vahiyden yüz çevirenler aslandan kaçan yaban eşeğine benzetilmektedir. Vahiyden yüz çevirenlerin bu şekilde bir benzetmeye tâbi tutulması, bizzat şahısları hedef almaktan ziyade, onların vahyin gerçeklerinden hızlı ve kararlı bir şekilde uzaklaşmalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sürünün kaçışı bir menfaat doğrultusunda gerçekleşmektedir. Çünkü onlar kurtuluşa kaçmaktadırlar; yaşamayı ve hayatta kalmayı amaçlamaktadırlar. Vahyin aydınlığından kaçanlar ise bundan çok daha farklı bir konum arz etmektedir. Çünkü onlar aydınlıktan ve hayattan, üstelik hem dünya hayatından, hem de ebedî âhiret hayatından kaçıyorlar. Onlar aydınlıktan kaçmak ve karanlıkta kalmak için vahiyden yüz çeviriyorlar. Bu açıdan bakıldığında ayetlerde kastedilen anlamın, insan ile hayvan karşılaştırması olmadığı, sadece hızlı kaçışla ilgili bir benzetmenin yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Esasında, iradesini doğrudan yana kullanmayanlar, en düşük konumun sahipleri olarak tanıtılmaktadırlar. Kur'an öğüdünden yüz çevirmek, kişiyi dünyada sıkıntılı ve dar bir hayatın sahibi yapar; kendisine şeytanın musallat edilmesine neden olur; âhirette ise söz konusu kişiyi sürekli zorlaşan bir azaba sürükler. Dahası Cum'a 62:5'te de beyan edildiği gibi, vahiy ile doğru iletişim kurmayanlar, sırtına kutsal kitap yüklenmiş merkeplere benzetilerek konunun önemi ortaya konulmaktadır. Bu itibarla, ayetlerde kınama konusu edilen tutumun herkesi ilgilendirdiği ve kınanan davranışlardan hemen uzaklaşılması gerektiği, aksi takdirde aynı ifadelere muhatap olunacağı beyan edilmektedir.

3 Bu ayet, inkârcıların "peygamberlik" kurumunu kabul etmediklerini ve kendilerine ayrıca bilgi ve belge verilmesini beklediklerini gösteren bir delildir. Onların her biri, kendisine özel bilgilendirmeler yapılması gerektiğini ifade ediyordu. Kendilerine mesaj ulaştırılmasında aracı olarak peygamberlik kurumunu kabul etmeyenler, Allah'a kulluk etmede putları aracılar edinmekten geri durmamışlar ve şirk içerisine girmekten kaçınmamışlardı. Bu yaman çelişkinin farkına varamayan Mekkeli inkârcıların özel vahiy beklentisi içerisinde bulunduğu bu ayette bildirilmektedir.

كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّٓا اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّٓا
اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

53. Hayır! Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar.

54. Hayır (bu tutumları yanlıştır)! Şüphesiz ki bu (Kur'an), bir hatırlatmadır.

55. Dileyen onu(nla gerçeği) hatırlar.[1]

56. (Bunu yapanlar), Allah'ın istediğinden başkasını hatırlamamış olurlar.[2] *Takvâ*ya (duyarlı davranılmaya) layık olan da bağışlayan da O'dur.

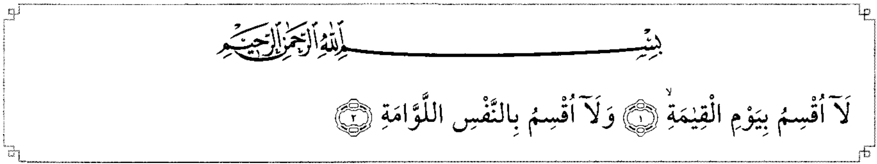
1 Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:19; İnsân 76:29; Nebe' 78:39; 'Abese 80:11-12; Tekvîr 81:27-28.

2 Benzer mesajlar: İnsân 76:30; Tekvîr 81:29. Yüce Allah'ın dilediği şey ise Zümer 39:7 gereği kullarının şükür ehli (mümin) olmalarıdır. Bu ifade, "Allah dilemedikçe onlar öğüt alamazlar" şeklinde tercüme edilmekte, genellikle hatalı sonuçlar çıkartılmasına ve yanlış algıların oluşmasına neden olunmaktadır. Oysa ayetin vermek istediği mesajı, öncesindeki ayetlerle birlikte anlamak durumundayız. Ayet, "Kur'an'ın bir hatırlatma" olduğunu beyan eden ayetlerden sonra gelmektedir. Dolayısıyla bu ayette sözü edilen öğüt alma işleminin öncesindekilerle yakın ilgisi olmalıdır. Söylenmek istenen şudur: Kur'an'ın öğüdünden yararlanmayı tercih edenler, zaten Yüce Allah'ın dilediği esasları öğüt almış olacaklardır. Yüce Allah insanların hidayete ermelerini istediğine göre, alınan öğüt de O'nun istediği doğrultudadır.

75
KIYÂMET SURESİ

40 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 40 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "kıyamet" anlamındaki *el-kıyâmeh* kelimesinden alan Kıyâmet suresi inişte 33, mushaf sırasında ise 75. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-19. ayetlerinde yeminler, Son Saat ve mahşerde yaşanacakların bir kısmı dile getirilmektedir.

1. Hayır! Kıyamet gününe yemin ederim.

2. Hayır! (Kendini) kınayan *nefse*[1] (insana) da yemin ederim.

1 Yüce Allah, insana akıl, irade, fıtrat ve vicdan gibi önemli ve özel yetenekler bahşetmiştir. İnsanın seçme özgürlüğü için de kendisine *takvâ* ve *fücûr* özelliği verilen (Şems 91:7-8) "nefis" de var edilmiştir. Ayette "kendini kınayan *nefs*'ten kasıt; insanın vicdan sahibi olmasının bir sonucu olarak yaptığı yanlış davranışlar nedeniyle kendi yaptığı bu davranışları kınaması olabilir. Ya da surenin 14 ve 15. ayetlerinde vurgulandığı gibi dünyadaki olumsuz davranışlarından dolayı kıyamette kaybedenlerden olanların kendilerini suçlamaları da olabilir. Erdemli insan, nefsine hakim olan, onunla yüzleşebilen, hatalarını görüp kabul eden, günahlarında ısrarcı olmayıp Yüce Allah'tan bağışlanma dileyen insandır. İnsanın nefsini kınaması, nefsi ile yüzleşmesi ve vicdanının sesine kulak vermesidir. Çünkü insan kendi hatalarının ve eksiklerinin farkındadır. Önemli olan, insanın nefsini ezmesi değil; terbiye ederek, onararak ve kontrol altına alarak iyiye eğilimli hale getirmesidir. Yüce Allah'ın ayetlerini dikkate alan, bozulmamış bir akıl ve vicdan, insan için yeterli ve âdil bir hakimdir. Dolayısıyla hepimizin kendisini kınayarak hatalarımız ile yüzleşmemiz; hatalarımızdan dönerek aklımıza, vicdanımıza ve irademize hakim olmamız gerekir. Benzer değerlendirmeler için ayrıca bkz. Emre Dorman, *Kendini Kınayan Nefis*, s. 13-15.

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلٰى قَادِرٖينَ عَلٰٓى اَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ يُرٖيدُ
الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ ﴿٦﴾ فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ
﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾
اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذِنِ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى
نَفْسِهٖ بَصٖيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذٖيرَهُ ﴿١٥﴾

3. (İnkârcı) insan, kemiklerini asla bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor!

4. Evet! Biz onun parmak uçlarını bile düzenlemeye gücü yetenleriz.[1]

5-6. Aslında (inkârcı) insan, "Kıyamet günü de ne zamanmış!" diye sorarak,[2] önündekini (ahireti) yalanlamak ister.[3]

7-10. İşte göz(ler kamaşıp) şimşek çaktığı, ay karardığı, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman, işte o gün (inkârcı) insan "(Acaba) nereye kaçmalı(yım)?" diyecektir.

11. Hayır! Sığınacak (bir) yer yoktur!

12. O gün varılacak yer sadece Rabbinin huzurudur.

13. O gün, (dünyada yapıp) öne sürdüğü ve (yapmayıp) geride bıraktığı ne varsa insana bildirilecektir.

14-15. (Birtakım) mazeretler ileri sürmeye kalkışacak olsaydı bile artık insan kendi kendinin şahididir.

1 Bir Kur'an mucizesi olarak her insanın parmak uçlarının farklı olmasına vurgu yapan bu ayet, her insan Yüce Allah'ın bir tanesidir, biriciğidir, sevgisidir, merhametidir, cömertliğidir, seçilmişliğidir mesajını vermektedir.

2 Benzer mesajlar: Yûnus 10:48; Enbiyâ 21:38; Neml 27:71; Secde 32:28; Sebe' 34:29; Zâriyât 51:12; Mülk 67:25; Kıyâmet 75:6.

3 Ayetteki *yefcüra* fiili "inkâr etmek, yalanlamak" anlamına alınabilir. **I.** Buna göre, kıyameti inkâr eden kişi yeniden gündeme getirilmekte ve bu nankör insan tipinin, önündeki "kıyamet"i inkâr etmeyi dilediği ifade edilmektedir. Bu anlam tercihi sadece ilk ayetle değil, bir sonraki ayetle de gayet uyumludur. Nitekim orada alaycı bir ifadeyle bu tipin "kıyamet günü de ne zamanmış!" diye soracağı beyan edilmektedir. Tercümede bizim tercihimiz bu yönde olmuştur. **II.** "Yalanlamak" anlamı çerçevesinde inkârcı insan tipinin yalanlamak istediği şeyin "önüne serilmiş hakikatler" olması da mümkündür. Anlaşılıyor ki yalanlanan şeyler, hayatın yaşanacak kısmıyla ilgili olarak dünya ve sonrasında ahireti içerebilir.

لَا تُحَرِّكْ بِه۪ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِه۪ ﴿١٦﴾ اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ ﴿١٧﴾ فَاِذَا قَرَاْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُ
﴿١٨﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

16. (Ey suçlu kişi)! Artık onu (hakkındaki hükmü) çabucak almak için dilini kımıldatma![1]

17. Şüphesiz ki onun toplanması ve okunması sadece bize aittir.

18. Biz onu okuduğumuz zaman okunuşunu takip et!

19. Sonra onu açıklamak da sadece bize aittir.[2]

1 Büyük çoğunluk tarafından bu ayetlerdeki muhatap "Hz. Muhammed", ele alınan konu ise "vahyi acele istemesi nedeniyle onun uyarılması" şeklinde kabul edilmektedir. Bu görüş tefsir kitaplarının hemen hemen tamamında yer almaktadır. İslâm kültüründe genellikle vahyin indirilişi ve bu esnada Hz. Peygamber'in vahiy karşısındaki tutumuyla ilişkilendirilen bu ayetlerin, aslında bu iddiayla ilişkisi bir zorlamadan ibarettir. Konu, bütünüyle inkârcı insanın âhiretteki şaşkınlığı ve perişanlığı ile ilgilidir. Zaten ayetlerin önü ve sonu bu tercihi zorunlu kılmaktadır. Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Murselât 77:35-36. Bu ayetle ilgili şöyle bir yaklaşım da ileri sürülebilir: Burada dilini kıpırdatmaması gereken insan tipi Kıyamet suresinin 3-6. ayetlerinin de ışığında kıyameti yalanlayan ve acele gelmesini isteyen henüz dünyadaki inkârcı müşrikler de olabilir. Yani çürümüş kemiklerin bir araya getirileceğine inanmayanların meydan okuyarak "hadi gelsin' isteklerine bir eleştiri ve cevaptır. Kıyamet suresinin 16, 20-21. ayetlerinde ifade edilen de Son Saat'e inanmayıp hemen gelmesini isteme aceleciliğinde bulunan aynı inkârcı müşriklere "dilini oynatma', "diline dolayıp durma', "acele isteme" denmek isteniyor olabilir.

2 Bu ayette ele alınan konu, öncekilerin devamı mahiyetindedir. Hükmü acele isteyen nankör kişi önce dilini depreştirmemesi konusunda uyarılmaktadır. Ardından, kendisiyle ilgili hükmü toparlayıp onu yüzüne okumanın ilahi iradeye ait olduğu beyan edilmektedir. Bu ayette ise, okunan hükmün doğru olduğunu kabul edip suçunu itiraf etmesi kişiden istenmekte, kendisine "hükmü okuduğumuzda, söylenenlerin doğruluğunu sen de itiraf et ve verilen hükme rıza göster" mesajı verilmektedir. Söz konusu ifade bu okuma işleminin melekleri tarafından gerçekleştirileceğini, ardından da insanın onun gereğini yerine getirmek durumunda olacağını göstermektedir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki bu ayet grubunda verilmek istenen mesaj, suçluların mahşerde mazeret üretme çabalarının reddedilmesi ve onlarla ilgili verilecek karara uymalarıdır. Ayetlerin Hz. Peygamber'e yönelik olduğu iddiası, bağlama ve ifadelere uymadığı için doğru değildir.

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ اِلٰى رَبِّهَا
نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ اَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّٓا اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ
﴿٢٦﴾ وَقٖيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ اِلٰى رَبِّكَ
يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى
اَهْلِهٖ يَتَمَطّٰى ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٥﴾

Surenin 20-40. ayetlerinde mahşerde insanların iki gruba ayrılacağı, ölümün zorluğu, insanın yaratılışı ve mahşerdeki diriltilme ele alınmaktadır.

20. Hayır! Doğrusu siz çabucak geçeni (dünyayı) seviyorsunuz.[1]

21. Ahireti bırakıyorsunuz.[2]

22-23. O gün bazı yüzler, Rablerini(n kararını) beklerken ışıl ışıl olacaktır.

24-25. O gün bazı asık yüzler de vardır ki bel kemiklerini kıran bir felakete uğratılacağını anlayacaktır.

26-30. Doğrusu (can), köprücük kemiğine dayanıp "Tedavi edebilecek kimdir?"[3] dendiğinde, bunun gerçek bir ayrılık olduğunu anlayıp bacak(lar) birbirine dolaştığında, işte o gün varılacak yer sadece Rabbinin huzuru olacaktır.

31. (İnkârcı kişi, hem gerçeği) onaylamamıştı; (hem de Allah'ın dinine) destek olmamıştı.

32. Aksine yalanlamış ve yüz çevirmişti.

33. Sonra da kibirlenerek kendi ailesine gitmişti.[4]

34. Yazıklar olsun sana, yazıklar olsun!

35. Sonra (tekrar) yazıklar olsun sana, yazıklar olsun![5]

1 Mâtürîdî bu ayetin yorumunda şunları ifade etmektedir: İnkârcılar dünya hayatına düşkün olmuşlar, dünyada yaşamayı öyle bir sevmişlerdir ki bu sevgi, kendilerine ahirete imanı ya da delilller üzerinde düşünmeyi unutturmuştur. Halbuki bunların üzerinde yoğunlaşsalar, bu kendilerini ölümden sonra diriltilmeyi kabul etmeye götürür. Ama bu dünya sevgisi yüzünden ahireti ummayan bir tutum içine girmişlerdir. Tıpkı Yûnus 10:7-8. ayetlerde dile getirildiği gibi (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVI, 310).

2 Benzer mesajlar: Kıyâmet 75:20-21; İnsân 76:27; A'lâ 87:16.

3 Burada ***men*** ve ***râkın*** kelimeleri arasında tedavi edici arayışına işaret etmek için *sekte* yani şeddesiz kesintili okuyuş tekniği vardır.

4 Benzer mesaj: Mütaffifûn 83:31.

5 Bu ifade şöyle de tercüme edilebilir: "Layıktır (o azap) sana, layık! Evet, layıktır (o azap) sana, layık!"

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً
فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰى اَنْ
يُحْـِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

36. İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor![1]

37. (İnsan) akıtılan *meni*nin (spermin) bir kısmından (oluşan) bir *nutfe* (zigot) değil miydi!

38. Sonra bu (zigot) *'alaka*ya (embriyoya) dönüşmüş, (Allah) onu (insan biçiminde) yaratıp şekillendirmiştir.

39. (Allah) o (*meni*)den de iki eşi, yani erkek ve dişiyi var etmiştir.[2]

40. (Bunu yapan kudretin), ölüleri diriltmeye hiç gücü yetmez mi![3]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:214; Âl-i İmrân 3:142; Tevbe 9:16; Mü'minûn 23:115; 'Ankebût 29:2.

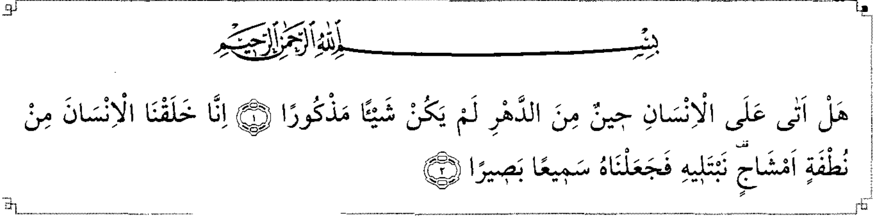
2 Bu ayetlerde insanların cinsiyetlerini belirleyen hücrelerin erkeklerden gelen hücreler olduğu mucizevî bir şekilde bildirilmektedir. Benzer mesaj: Necm 53:45-46. İnsan cinsiyeti X ve Y kromozom sistemiyle tanımlanır. Bu X ve Y kromozomlarının biri anneden, diğeri babadan yavruya geçer. İki taraftan da X kromozomu gelirse, bebek XX kromozomlarına sahip olur. Bu, biyolojik olarak "dişi"dir. Eğer ki bir taraftan X, diğer taraftan Y gelirse, bebek XY kromozomlarına sahip olur. Bu, biyolojik olarak "erkek"tir. Kadınlar biyolojik olarak XX kromozomlarına sahiptirler. Dolayısıyla kadın doğacak olan çocuğa her zaman X kromozomu aktarabilir, hiçbir zaman Y aktaramaz. Erkekler ise XY kromozomuna sahiptir. Dolayısıyla erkek, doğacak olan çocuğa X de aktarabilir, Y de. Bu nedenle çocuğun cinsiyetinde biyolojik olarak etken olan kromozom babadan gelen hücre yoluyla yavruya geçecek olan kromozomdur. Bizim de içinde bulunduğumuz pek çok toplumda -günümüzde sayıları azalsa da- erkek çocuk doğurmadığı için kadını suçlayanlar bulunmaktadır. Ayette çocuğun cinsiyetini belirleyen hücrenin erkekten geldiği ve her halükarda çocuğun dünyaya gelmesini de erkek-dişi olup olmayacağını da irade buyuranın Yüce Allah olduğu bildirilmektedir.

3 Yüce Allah, Mekkeli müşriklerin kıyamet ve ahiret hakkındaki inkârlarına insanın yaratılışından örnekler sunarak cevap vermekte, bu sayede inkârdan vazgeçmelerini sağlamayı amaçladığını gündeme getirmektedir. Kıyâmet 75:37-39. ayetlerde yaratılış konusunun dile getirilme sebebi bu hedefi gerçekleştirmeye yöneliktir. Yaratılış hakkında bunca ince detay verildikten sonra, bütün bunlara kadir olan zatın, insanı mahşerde yeniden yaratmaya da elbette kadir olacağı vurgusu soru cümlesi şeklinde son ayette yer almaktadır. Bu arada âyette yer alan eleyse ifadesi "soru" manası beklenen bir ifade değil, cümlenin düz halinin doğru olduğunu gösteren bir kullanımdır ve Kur'an'da çeşitli örnekleri zikredilmektedir.

76
İNSÂN SURESİ

31 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 31 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "insan" anlamındaki *el-insân* kelimesinden alan İnsân suresi inişte 32, mushaf sırasında 76. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde insanın yaratılışı, yaratılış amacı, iyilerin mahşerdeki ödülleri bildirilmektedir.

1. Henüz anılan bir şey değilken, şüphesiz ki insanın üzerinden çok uzun bir süre geçti![1]

2. Gerçek şu ki biz insanı katışık (döllenmiş) bir *nutf*eden (zigottan) yarattık. Onu imtihan edeceğiz;[2] (bu yüzden) onu duyar ve görür kıldık.

1 Ayette kullanılan *el-insân* kelimesi, hem ilk insanı, yani insan neslini, insanoğlunu, hem de teker teker bütün insanları ifade etmektedir. Gerçekte de hem ilk insanın elementer geçmişi, hem de her insanın ana rahmine düşmeden ve insan hücresi halini almadan önceki durumu, onun tabiattaki çeşitli maddelerdeki potansiyel varlığını ifade etmektedir. Asıl anlam, ilk insanın yaratılışından önce geçen zamanı ortaya koymak ise de, bunu her insan için düşünmenin de doğru olduğunu belirtmek durumundayız. Böyle olunca, ayetin anlamı daha evrensel bir mesaj halini alır ve ibret alınma noktasında çok daha çarpıcı bir durum ortaya konulmuş olur. İnsanın yaratılış sürecinin çok uzun bir zaman aldığı beyan edilerek, söz konusu sürenin de içinde bulunduğu daha geniş bir sürecin geçmiş olduğu ifade edilmektedir. İnsanın yaratılış aşamalarından önce de zamanın var olduğu, bu çok uzun süreçte insanın yaratılışını ifade eden zamanın diğerine göre daha kısa olduğu anlaşılmaktadır.

2 İnsanın yaratılış gayesiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:124, 155, 249; Âl-i İmrân 3:152, 154, 186; Mâide 5:48, 94; En'âm 6:165; A'râf 7:163; Enfâl 8:17; Nahl 16:92; Kehf 18:7; Enbiyâ 21:35; Neml 27:40; 'Ankebût 29:2-3; Ahzâb 33:11; Muhammed 47:4, 31; Mülk 67:2; İnsân 76:2; Fecr 89:15-16.

اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا۬ وَاَغْلَالًا وَسَعِيرًا
﴿٤﴾ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًاۚ ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ
يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ
الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّه۪ مِسْكِينًا وَيَت۪يمًا وَاَس۪يرًا ﴿٨﴾

3. Şüphesiz ki biz insana yol gösterdik. Ya şükredici (olur) ya da nankör.[1]

4. Şüphesiz ki biz, kâfirler için (ahirette) zincirler, halkalar ve alevli bir ateş hazırlamış (olacağız).[2]

5. Şüphesiz ki iyiler ise (cennette) *kâfûr*[3] katılmış bir kadehten içeceklerdir.

6. (*Kâfûr*), Allah'ın (iyi) kullarının içecekleri ve akıttıkça akıtacakları bir kaynaktır.

7. (Allah'ın iyi kulları), verdikleri sözü yerine getirir ve kötülüğü her yere yayılmış olan bir günden korkarlar.[4]

8. Onlar, kendileri muhtaç olmalarına rağmen yoksulu, yetimi ve esiri yedirir (doyurur)lar.[5]

1 Ayetin bu kısmı, insan hürriyetine dair Kur'an'da yer verilen en açık mesajlardan birisidir. Yüce Allah, insanın yaratılış gayesine değindikten ve yol göstericinin de sadece kendisi olduğunu belirttikten sonra, kararın insana bırakıldığını beyan etmektedir. Artık insanoğlu bu yoldan istifade etme veya etmeme konusunda tam bir hürriyete sahip kılınmıştır. İsterse hidayet yolunu takip eder ve böylece şükredici mümin olur, isterse hakikate sırtını döner ve inkârı tercih edip nankör olur. Benzer mesajlar: Kehf 18:29; Teğâbun 64:2.

2 Mahşerdeki prangalar ve halkalar konusunda ayrıca bkz. Ra'd 13:5; Hacc 22:21; Sebe' 34:33; Yâsîn 36:8; Mü'min 40:71; Hâkka 69:32; Müzzemmil 73:12-13.

3 *Kâfûr*: Tadı ve kokusu diğer içecekleri bastırıp örten cennet içeceği demektir.

4 "Azabın şerrinin veya şiddetinin yaygın oluşu" âhiretteki cezalandırmanın boyutunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *müstetîran* kelimesi "her tarafa, en ücra köşelere dahi ulaşan, hak edeniyle çabucak buluşan" demektir. "Uçmak, kuş" anlamındaki *tayr* kökünden gelen bu kelimenin "uçuşmak" anlamı da vardır. Bu haliyle, "hak edenlerine ulaşmasında herhangi bir engel tanımamak" anlamı devreye girmektedir. Azabın yayılması azabı hak edenlerle ilgilidir. Çünkü Yüce Allah, âhiretteki dehşetli korkudan etkilenmeyecek insanlar olacağını beyan etmektedir.

5 Bu ifadenin beş boyutu vardır. Bu beş boyutu da içerecek biçimde, "Sevdiğine yemek yedirirler" cümlesini şu şekilde anlamlandırmak daha kapsayıcı olacaktır: "Onlar, kendileri muhtaç olmasına rağmen, sevdikleri malı veya gıdayı, sevdiklerine, Allah'ı sevdikleri için, seve seve verenler veya yedirenlerdir."

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَٓاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا
قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا
جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً
عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ
قَوَارِيرَا۬ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۟ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا
﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾

9-10. (Şöyle derler:) "Biz sizi yalnızca Allah rızası için doyuruyoruz; sizden herhangi bir karşılık da teşekkür de istemiyoruz.[1] (Çünkü) biz, zor ve belalı bir günde Rabbimizden (O'nun azabından) korkuyoruz."

Surenin 11-22. ayetlerinde Yüce Allah'ın has kullarına vereceği çeşitli nimetler üzerinde durulmaktadır.

11. Allah onları o günün şiddetinden korumuş (olacak)tır; (yüzlerine) parlaklık, (kalplerine de) sevinç verecektir.

12. Sabretmelerine karşılık onlara cennet ve özgürlük lütfedecektir.[2]

13. Orada koltuklara kurulmuş olacaklar; yakıcı sıcak da dondurucu soğuk da görmeyeceklerdir.

14. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri onların (cennetliklerin) üzerlerine sarkacak, meyveleri (kolayca toplanması için) eğdirilecektir.

15. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billur kupalar dolaştırılacaktır.

16. Miktarını kendilerinin belirleyeceği o billur kupalar da gümüştendir.

17-18. Onlara orada, adına *Selsebil* denen kaynaktan, (içindeki) karışımı *Zencebil* olan bir kadehten içirilecektir.[3]

1 Bu cümle konuyla ilgili bütün infak, sadaka ve zekâtla ilgili ayetlerin doğru anlaşılmasında çok önemli bir mesaj sunmaktadır.

2 Bu ayette geçen *harîr* kelimesine "ipek" değil de İnsân 76:4'te kâfirlerin tutukluluk hâllerinin tersine cennetliklere verilecek alabildiğine "özgürlük" anlamı vermeyi tercih ettik (Bilgi için bkz. İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*).

3 Bu surede geçen *kâfûr*, *selsebil* ve *zencebil* kelimeleri cennetteki içeceklerin değişik isimleri olarak kabul edilmeli, haklarında detay vermekten kaçınılmalıdır. Çünkü bunların içerikleri mahşerde görülecektir.

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ اِذَا رَاَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ
رَاَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا اَسَاوِرَ مِنْ
فِضَّةٍ وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿٢٢﴾
اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ تَنْزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِمًا اَوْ كَفُورًا
﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

19. O (cennetliklerin) etrafında, yaşlanmayan gençler dolaşır. Onları gördüğünde kendilerini saçılıp dağılmış inciler sanırsın.

20. (Cennette) her nereye bakarsan, (pek çok) nimet ve büyük bir otorite görürsün.

21. Üzerlerinde ince ipekten yeşil elbiseler ve kalın ipek kumaşlar olacaktır; gümüş bilezikler takacaklardır.[1] Rableri onlara tertemiz bir içecek ikram edecektir.

22. (Onlara şöyle denecektir:) "Şüphesiz ki bu(nlar), sizin için ödüldür. Çalışma(ları) nız karşılığını bulmuştur."

Surenin 23-31. ayetlerinde vahyin bazı özelliklerine, nankörlerin tercih yanılgısına, insan iradesinin onu gerçeğe götürecek şekilde yaratıldığına dikkat çekilmektedir.

23. Kur'an'ı sana peyderpey indiren elbette biziz, biz.

24. Rabbinin hükmü için sabret! Onlardan hiçbir günahkâra veya hiçbir nanköre itaat etme!

25. Sabah akşam Rabbinin ismini an!

26. Gecenin bir kısmında O'nun için secde et; gecenin uzun bir bölümünde de[2] O'nu *tesbih* et (yücelt)![3]

1 Benzer mesajlar: Kehf 18:31; Hacc 22:23; Fâtır 35:33.

2 Bu cümleyi gramer açısından "Uzun gecelerde O'nu tesbîh et" şeklinde tercüme etmek de mümkündür. Ancak maksat, elbette sadece uzun gecelerle sınırlı değildir. Gecenin süresi ne kadar olursa olsun, onda tesbîhe ayrılacak kadar zaman mutlaka vardır. Biz ayetteki maksadın tesbîh süresinin uzun tutulması ile ilgili olduğunu düşünmekteyiz.

3 Müminlerin geceleri değerlendirmesiyle ilgili bkz. Âl-i İmrân 3:17, 113; İsrâ 17:79; Tâhâ 20:130; Furkân 25:64; Secde 32:16; Zümer 39:9; Kâf 50:39; Zâriyât 51:16-18; Tûr 52:49; Müzzemmil 73:2-4, 20; İnsân 76:26.

اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَٓاءَهُمْ يَوْمًا ثَقٖيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَٓا
اَسْرَهُمْ وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَٓا اَمْثَالَهُمْ تَبْدٖيلًا ﴿٢٨﴾ اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبٖيلًا
﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَٓاؤُ۫نَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٖيمًا حَكٖيمًا ﴿٣٠﴾

27. Şüphesiz ki bu (insa)nlar, çabucak geçen (dünyay)ı seviyorlar da ağır günü (ahireti) arkalarına atıyorlar.[1]

28. Onları biz yarattık ve yaratılışlarını sapasağlam yaptık. Dilediğimiz (zaman) onları benzerleriyle değiştiririz.

29. Şüphesiz ki bu (Kur'an gerçeği) hatırlatmadır. Dileyen, Rabbine (giden) bir yol tutar.[2]

30. (Böyle yaparsanız) Allah'ın dilediğinden başkasını dilememiş olursunuz.[3] Şüphesiz ki Allah bilendir, (doğru) hüküm verendir.

1 Benzer mesajlar: Kıyâmet 75:20-21; A'lâ 87:16.

2 Kur'an'ın *zikr* veya *tezkirah* oluşu, onun fıtrata uygun gerçekler içermesi anlamına gelmektedir. Fıtrata işlenen "Yüce Allah'ı tek ilâh olarak tanıma" imzası, Kur'an'ın sunduğu hatırlatmaları fıtratın yadırgamayacağını ortaya koymaktadır. İnsan daha önce aşina olduğu şeyleri duyunca onları hatırlar ve zihninde herhangi bir çelişki ile karşılaşmaz. Bu itibarla "zikir" ile "fıtrat" uyumu son derece önemlidir. Surenin ilk ayetlerinde, hayatın amacının imtihan olması nedeniyle insanın "gerçeği gören ve işiten" bir varlık halinde yaratılması üzerinde durulmuştu. bu ayette de, imtihan edilecek insanın sorulara yabancı olmaması için yaratılış özellikleriyle uyumlu olan ilkeler bütününe *tezkirah* yani "hatırlatma" adı verilmektedir. Sunulan seçenekler iki temel üzerine inşa edilmektedir: Kişi ya şükredici mümin olur, ya da inkâr edici kâfir olur. Sonu ödüllerle şekillenecek olan cennet yurdunu isteyenler, fıtratlarına nakşedilen tevhidi benimsemelidirler. Bu amaçla kendilerinden istenen davranışlar bütününe "hatırlatma" anlamında *tezkirah* denmektedir. Ayetteki *hâzihî* kelimesi "bunlar" anlamında "verilen bütün öğütler"i içermektedir ve maksat, İnsân 76:23. ayeti gereği "Yüce Allah'ın vahyi olan Kur'an-ı Kerîm'in içerdiği prensipler"dir. Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:19; Müddessir 74:54-55; Nebe' 78:39; 'Abese 80:11-12; Tekvîr 81:27-28.

3 Kur'an'ın bir hatırlatma olduğunu beyan eden ayetten sonra gelen bu ayete göre, insanlardan bu doğrultuda tercih ortaya koyanların, zaten Yüce Allah'ın kendilerinden istediğini dilemiş olacakları gündeme getirilmektedir. Yüce Allah'ın insanlardan neyi istediği sorusunu cevaplamak çok büyük bir önem arz etmektedir. Zümer 39:7'de açıkça ifade edildiği gibi Yüce Allah insanların hidayete ermelerini istemektedir. Bu nedenledir ki insanlara "fıtrat, vicdan, akıl ve irade vermiş, kitaplar göndermiş ve peygamberler görevlendirmiş", böylece hayat prensipleri belirlemiştir. Benzer mesajlar: Müddessir 74:56; Tekvîr 81:29.

يُدْخِلُ مَنْ يَشَٓاءُ ف۪ي رَحْمَتِه۪ۜ وَالظَّالِم۪ينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا ﴿٣١﴾

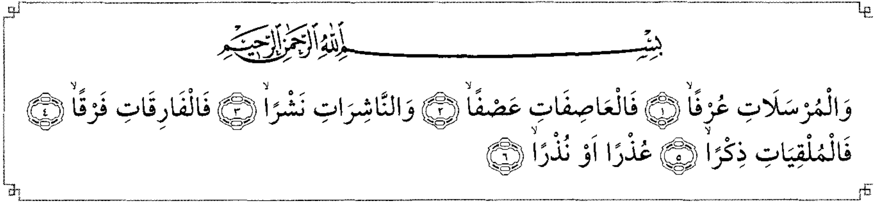
31. (Allah) dileyeni (layık gördüğünü) merhametine koyar. Zalimler için de elem verici bir azap hazırlamış (olacak)tır.[1]

1 Buradaki "rahmet" kavramını "öğütten yararlanmak" şeklinde anlamlandırmak gerekir. Râzî'nin de dediği gibi, bu durumda *rahmeh* kelimesi, "iman" anlamına alınmış olur. Buna göre, ayette rahmetin dünya hayatıyla ilişkisi ortaya konulmaktadır. Her kim Kur'an öğüdünden yararlanarak Rabbine giden yolu tutarsa, zaten Yüce Allah'ın kendisinden istediğini dilemiş olacaktır. Bunun sonucunda iradesini bu şekilde belirlediği için Yüce Allah da onu rahmetine koyacaktır, yani Yüce Allah onu istediği imana kavuşturacaktır. Rahmete koymak Yüce Allah'ın işidir, son kararı elbette O verecektir. Burada sorulması gereken soru, rahmete kimin konulacağıdır. Bizce bunun cevabı da açıktır. Rahmeti kim dilemişse, Yüce Allah rahmete, esenliğe ve sonu cennete doğru giden yola onu eriştirecektir. Allah'ın yolunu seçenler rahmeti seçenlerdir. Bu tercihte bulunanlar dünya hayatında da merhamet güvencesinde olacaklardır. Yüce Allah'ın esirgeyen şefkati onları çepeçevre kuşatacaktır. Dünya, onlar için ebedî hayatı, yani cenneti kazanmanın huzurlu bir zamanı ve mekânı olacaktır. "Zalimler için elem verici azap hazırlamıştır" ifadesinde geçen *ez-zâlimîne* kelimesi de "zalim olmayı kendisi seçenler" demektir. Bu nedenle tercihimiz ayetin sonuyla da uyumludur. Ayetteki dilemeyi Yüce Allah'a ait görmek de mümkündür. Bu durumda maksat Yüce Allah'ın dilediğini yani layık gördüğünü rahmetine koyacağı manası devreye girer ki ilk yorumla bunun arasında mesaj açısından herhangi bir fark yoktur. Çünkü Yüce Allah'ın dilemesi için kulun dilemiş olması ve buna layık bir duruma gelmesi şarttır. Ayette geçen *rahmet* kavramını "cennet" olarak yorumlamak da mümkündür. Buna göre ayetin anlamı şöyle olur: "Allah dilediğini/layık gördüğünü cennetine koyar." Bu tercihte, dilemek Yüce Allah'a ait olur; konu da âhiretle ilişkili kabul edilir. Ödüle veya azaba muhatap kılınmada son kararı Yüce Allah vereceği için, âhiret şartlarında insanların iradelerinden söz edilmemektedir.

77
MURSELÂT SURESİ

❀ 50 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 50 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "gönderilenler" anlamındaki *el-murselât* kelimesinden alan Murselât suresi inişte 35, mushaf sırasında ise 77. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-19. ayetlerinde yeminler, Son Saat, kıyamet, yargılama ve inkârcılara gözdağı vermek amacıyla genel ilahî uygulama hatırlatılmaktadır.

1. Yemin olsun: Birbiri ardınca gönderilenlere,
2. Esip savuranlara,
3. Yaydıkça yayanlara,
4. (Hak ile batılı) ayırdıkça ayıranlara,
5-6. Özür (imkânı vermek) veya uyarı(da bulunmak) için öğüt bırakanlara (ulaştıranlara) ki[1]

1 Surenin ilk 6 ayetinde yemin edilenlerin "vahiy" veya "azap getiren melekler" veya "rüzgarlar" veya "elçiler" olduğu yönünde farklı görüşler olmakla birlikte, müfessirlerin çoğunluğu maksadın "melekler" olduğu yorumunu tercih etmiştir. Murselât suresinin 1-3. ayetlerin temel alındığında gönderilenler "elçiler ve onlara vahyi getiren melekler" olur. Surenin 11. ayette ifade edilen "ahirette peygamberlerin şahitliği"nden de destek alınarak gönderilenlerin "vahyi getirenin melekler" ve sürece dahil edilenin de "vahyin getirildiği elçiler" olduğu görüşü bu yönüyle öne çıkarılmaktadır. (Tartışmalar için bkz: Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVI, 347-350). Biz bu görüşler içerisinde maksadın "vahiy" olduğunu dile getirenlerin yaklaşımını benimsemekteyiz. Buna göre ayetlerin mesajı vahyin şu özellikleri şeklinde kabul edilmiş olur: "**I.** Hz. Peygamber'e peyderpey gönderilişine, **II.** Diğer inançları bastıran gücüne, **III.** Hakikati her tarafa yayan mesajlarına, **IV.** Hakkı bâtıldan ayıran özelliğine ve **V.** Öğüt veren yapısıyla vahye yemin olsun." Âlimlerimizin önümüzü açan birtakım hatırlatmalarından da yararlanarak, özellikle Râzî'nin ayetlere getirdiği yorumlar arasında zikredilen ve "vahye" dikkat çeken yaklaşımından esinlenerek bu ayetleri "vahiy" ile ilişkili olarak anlama imkânımız bulunduğunu gibi; aynı sonuca Sâffât, Zâriyât, Nâzi'ât surelerinden esinlenerek de varabileceğimizi belirtmeliyiz.

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا
يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾

7. Size vadedilen (gün) elbette gerçekleşecektir.

8. Yıldızlar silindiği (söndürüldüğü)nde,[1]

9. Gök yarıldığında,

10. Dağlar ufalanıp savrulduğunda,

11. Elçilere (şahitlik için) vakit verildiğinde (Son Saat gerçekleşmiş olacaktır).

12. (Bu durum), hangi güne ertelenmiştir?

13. Ayrılma gününe.[2]

14. O ayrılma gününün ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

15. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline![3]

16. Biz (bunlar gibi inkârcı olan) öncekileri de helak etmedik mi?

1 Kur'an'da, Son Saat'le ilgili bilgilerin verildiği bazı ayetlerde "yıldızlar"ın durumuna da değinilmekte ve çeşitli ifadeler kullanılmaktadır. Buna göre Tekvîr 81:2'de *inkedera* "dökülmek" fiili yer almaktadır. İnfitâr 82:2'deki *intesera* fiili mahşer için "yeniden yapılanma"yı ifade ederken, burada ve Tekvîr 81:2'deki kullanımlarda sistemin "yıkılması" dile getirilmektedir.

2 Önceki ayetteki sorunun cevabı bu âyette verilmekte ve söz konusu gün, "Fasl Günü", yani "Ayırım Günü", "Ayrılma Günü" veya "Hüküm Günü" olarak isimlendirilmektedir. Ahiretteki faslın insanlar hakkında hükmün verilmesi, değerlendirme aşamasında insanların birbirlerinden ayrılması veya hükmün ayrıntılı olarak "fasl edilmesi" anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Yüce Allah, bir sonraki yani 14. ayette başta Hz. Peygamber olmak üzere hiçbir insanın, söz konusu "Fasl Günü" hakkında vahyin desteği olmadan, kendi idrakiyle fikir sahibi olamayacağını bildirmektedir. Kur'an'da bu tür soru cümleleri, bazı gerçeklerin sadece Yüce Allah'ın bildirmesiyle anlaşılabileceğini ortaya koyan bir ifade üslubudur.

3 Yüce Allah, inkârcı müşriklere akledebilecekleri, anlayacakları, gözlerinin görebileceği örneklerden sonra inkârlarında direnmeleri halinde olacaklar hakkında oldukça şiddetli, aynı zamanda tehdit dolu şu mesaja yer vermektedir: "(O günü) yalanlayanların, o gün vay haline!" Bu ifadeler surenin bütününde, verilen ibret örneklerinden sonra toplamda 10 kez geçmektedir (15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49. ayetler). Bu ifadelerin sıklığı verilen mesajın ne kadar ciddi bir tehdit içerdiğinin de delili olmaktadır.

ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرٖينَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمٖينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿١٩﴾ اَلَمْ
نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَٓاءٍ مَهٖينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فٖي قَرَارٍ مَكٖينٍ ﴿٢١﴾ اِلٰى قَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ
الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿٢٤﴾ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ اَحْيَٓاءً وَاَمْوَاتًا
﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فٖيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَاَسْقَيْنَاكُمْ مَٓاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿٢٨﴾
اِنْطَلِقُٓوا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾

17. Sonra gelenleri de onların peşine takacağız.
18. İşte biz, suçlulara böyle yaparız!
19. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

Surenin 20-34. ayetlerinde yeryüzü ve onun bazı özellikleri, inkârcılara yönelik bildirimler, mahşerde inkârcıları bekleyen felaket hakkında uyarılarda bulunulmaktadır.

20. Sizi dayanıksız bir sudan yaratmadık mı?
21-22. Sonra onu belirli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirmiştik.[1]
23. (İşte bunları) bir ölçüyle yaptık. Ne güzel ölçü koyanlarız biz!
24. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!
25-26. Biz yeryüzünü diriler ve ölüler için toplanma yeri yapmadık mı?[2]
27. Oraya sabit ağırlıklar koyduk[3] ve size tatlı sular içirdik.
28. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!
29. (İnkârcılara şöyle denecektir): "Yalanlamış olduğunuz şeye doğru yürüyün!

1 Benzer mesajlar: Hacc 22:5; Mü'minûn 23:13.

2 Zemahşerî ve Râzî gibi alimlerin de ifade ettiği gibi, kifât kelimesi, "çekmek, toplamak, yapışmak ve içine almak" anlamlarına gelmektedir. Bu durumda, ayette yerkürenin kendi içindeki çekim gücünün kastedilmesi de mümkündür. Anlaşılıyor ki kifât kelimesi, Murselât 77:27'de sözü edilen "Yerin içine yüce, koca koca, büyük ağırlıkların yerleştirilmesi" mesajıyla da bir anlam birlikteliği meydana getirir. Bu anlam ihtimali çerçevesinde ayetlerin manası ve mesajı şu şekilde olur: "Biz, yeryüzünü diriler ve ölüler için bir çekim yeri yapmadık mı?" Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, yeryüzünün çekim gücüne sahip kılınması (*kifât*), magmanın altındaki çekirdek kısmına ağır metallerin yerleştirilmesiyle ilişkili olabilir. Esasında yeryüzünün çekim gücü de özelliğini bu yapısından almaktadır. Bu anlamın destekçisi olması bakımından bir sonraki ayette de oldukça ilginç mesaj derinlikleri vardır.

3 Yerin içine ağırlıklar yerleştirilmesiyle ilgili bkz. Ra'd 13:3; Hicr 15:19; Nahl 16:15; Enbiyâ 21:31; Neml 27:61; Lokmân 31:10; Fussilet 41:10; Kâf 50:7.

انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ
كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ
﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ
وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

30-31. Üç katlı, gölge etmeyen ve ateşten korumayan bir karanlığa[1] doğru yürüyün!"

32. Şüphesiz ki o (cehennem), kütükler (gibi büyük) kıvılcımlar saçar.[2]

33. O (kıvılcımlar) sanki sarı (kızgın) halatlar gibidir.[3]

34. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

Surenin 35-50. ayetlerinde mahşerde yaşanacak gerçeklerin bir bölümü, suçluların dünyadaki tutumları ve bu hâlleriyle inanacak hiçbir değerlerinin bulunmadığı bildirilmektedir.

35. Bu (mahşer, kâfirlerin) konuşamayacağı gündür.

36. Özür dilemeleri için kendilerine izin verilmeyecektir.[4]

37. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

38. (İnkârcılara şöyle denecektir:) "Bu, ayrılık günüdür. Sizi de öncekileri de bir araya toplayacağız.

39. (Azaptan kurtulmak için) bir hileniz varsa hemen bana tuzak kurun!"

40. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

1 Benzer mesaj: 'Ankebût 29:55.

2 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Şüphesiz ki, o (cehennem) kule gibi kıvılcım saçar." Kur'an'da sadece burada geçen *şerar* kelimesi "kıvılcım, ışık huzmesi", *el-kasr* kelimesi ise "büyük kütük" veya "köşk" manasına gelmekte, böylece ateşin durumunu anlamada veya boyutunu ve şiddetini kavramada önemli mesajlar içermektedir.

3 Buradaki *cimâleh* kelimesini bazı âlimler *cümâleh* şeklinde *damme*/ötre okuyarak, ona "gemi halatları" anlamını vermektedirler ki bizim de kanaatimiz bu yöndedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVI, 361). Ayetteki *sufrun* kelimesi de bilinen anlamda "sarı" demektir.

4 Benzer mesajlar: Nahl 16:84; Mü'minûn 23:108; Neml 27:85; Rûm 30:57; Mü'min 40:52; Câsiye 45:35; Kâf 50:28; Tahrîm 66:7; Kıyâmet 75:15-16.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓئًا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا
قَلِيلًا اِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ
﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

41-42. Şüphesiz ki *muttakî*ler (duyarlı olanlar), gölgelerde, (su) kaynaklarında ve canlarının çektiği her tür meyve(lik)lerde olacaklardır.

43. (Onlara) "Yaptıklarınıza karşılık afiyetle yiyip için" (denecektir).

44. Şüphesiz ki biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.[1]

45. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

46. (Suçlulara şöyle denecektir:) "Yiyin, (dünyadan) biraz daha yararlanın! (Bilin ki) siz suçlusunuz."

47. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

48. Onlara "(Allah'a) boyun eğin!" dendiğinde boyun eğmezler.

49. (O günü) yalanlayanların, o gün vay hâline!

50. Bundan (Kur'an'dan) sonra artık hangi söze inanacaklar ki![2]

1 Anlaşılıyor ki dünyada yapılanlar "sebep", mahşerdeki ödüller ise "sonuç"tur.

2 Benzer mesajlar: A'râf 7:185; Yûnus 10:32; Câsiye 45:6.

78

NEBE' SURESİ

40 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 40 ayetten oluşan ve adını ikinci ayetteki "haber" anlamındaki *en-nebe'* kelimesinden alan Nebe' suresi inişte 47, mushaf sırasında ise 78. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

عَمَّ يَتَسَٓاءَلُونَۚ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَاِ الْعَظ۪يمِۙ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ي هُمْ ف۪يهِ مُخْتَلِفُونَۜ ﴿٣﴾

30. CÜZ

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde "büyük haber"den söz edilmekte, bu konuda Mekkelilerin tartışmakta olduğu ve gerçeği anlayacakları haber verilmektedir.

1. Birbirlerine neyi soruyorlar?

2-3. Anlaşmazlığa düştükleri o büyük haberi.[1]

1 Mekkelilerin gündemi Hz. Peygamber'in risaletinden sonra hemen hemen tamamen değişmiş ve onun tebliğ ettiği esaslar insanların dikkatlerini meşgul eder olmuştu. İşte, Nebe' suresinin ilk ayetlerinde bu gündemden çok önemli bir başlık ele alınmaktadır. Ayetteki *en-nebeü'l-'azîmu* "büyük haber" bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber'in risaletle görevlendirilmesidir Çünkü Mekkeli müşrikler kendi aralarında bu görevlendirmeyi soruşturmuşlar, Yüce Allah da bu ayetleri indirmiştir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân,* XXX, 1; Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm,* III, 536). Buna göre ilk ayetteki sorunun maksadı, müşriklerin kendi aralarında konuştuklarından Hz. Peygamber'in haberdar edilmesidir. Bu tamlamadan maksat "Son Saat", "âhiret" veya "mahşer" de olabilir. Bu görüş daha doğru görünmektedir. Çünkü hem o günkü müşriklerin tartışmaları, hem de inkârları bunu daha öne çekmektedir. Kur'an'da pek çok ayette dile getirilen husus, onların öldükten sonra yeniden diriltilmeyi inkârlarıdır. Surenin ileriki bölümlerinde, özellikle son bölümünde bu husus açık bir şekilde ifade edilmektedir. Müşriklerin asıl inkârları, mahşer sorgulamasına yönelikti; çünkü onlar dünyada yaptıklarından bir daha sorgulanacaklarına hiçbir şekilde inanmıyorlardı. Hümeze suresinin ilk ayetlerinde belirtildiği üzere, mal ve servetlerinin kendilerini ebedi yaşatacağını sanmaları da bunu göstermektedir. Bu tamlamadan maksat "Kur'an" da olabilir. Sâd 38:67-68'deki ifadelere bakıldığında, Mekkeli müşriklerin kendisinden yüz çevirdikleri şeyin Kur'an olduğu açıktır. Gerçekten de Kur'an çok büyük bir haberdir ve onların asıl sorunu da Kur'an'ı kabulle ilgilidir.

كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا
﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا
النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَاَنْزَلْنَا مِنَ
الْمُعْصِرَاتِ مَٓاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًا ﴿١٦﴾ اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ
كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ اَفْوَاجًا ﴿١٨﴾

4. Hayır! İleride (gerçeği) bilecekler!

5. Sonra, şüphesiz ki ileride (gerçeği) bilecekler!

6-7. Biz yeri bir beşik, dağları da birer kazık yapmadık mı?

8. Sizi eşler (çiftler) hâlinde yarattık.[1]

9. Uykunuzu bir dinlenme (aracı) kıldık.

10-11. Geceyi bir örtü, gündüzü de çalışıp kazanma zamanı yaptık.

12. Üstünüzde sağlam yedi (kat göğü)[2] bina ettik.

13. (Orada) aydınlatan bir kandil (güneş) yarattık.

14-16. Tohumlar, bitkiler (ve ağaçları) sarmaş dolaş olmuş bahçeler yetiştirmeniz için sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik.

Surenin 17-30. ayetlerinde kıyamet-ahiret sürecine dair bilgiler verilmekte ve nankör inkârcıların yaşayacağı sona dikkat çekilmektedir.

17. Şüphesiz ki ayrılma günü belirlenmiş bir vakittir.

18. Sûr'a üfleneceği gün,[3] bölük bölük (Allah'ın huzuruna) geleceksiniz.[4]

1 Bu ayet, ilk insanlardan itibaren yaratılışın en az üç çift halinde gerçekleştiğinin delilidir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:1; Rûm 30:20; Fâtır 35:11.

2 Bu ifade, "göklerin yedi kat oluşu" şeklinde anlaşılmalıdır. Göklerin "yedi kat" oluşuyla ilgili izahımız için bkz. Bakara 2:29.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:73; Kehf 18:99; Tâhâ 20:102; Mü'minûn 23:101; Neml 27:87; Yâsîn 36:51; Zümer 39:68; Kâf 50:20; Hâkka 69:13.

4 Ayetteki *efvâcen* kelimesinin "grup grup, gruplar halinde" manasına gelmesinin bir diğer açılımı İsrâ' 17:71'de yer almaktadır. Orada Yüce Allah mahşer günü her ümmeti önderleriyle çağıracağını beyan etmektedir. Gruplar halinde geliş, her ümmetin peygamberiyle ya da kimin peşinden gidilmişse onlarla birlikte hesap meydanına geliş demektir. Bu durum En'âm 6:94, Kehf 18:48, Meryem 19:80, 95, Rahmân 55:31 gibi ayetlerde belirtildiği gibi yargılamanın teker teker yapılacağı gerçeğine aykırı değildir. Demek ki Yüce Allah'a arz edilme gruplar halinde olsa da yargılanma teker teker gerçekleştirilecektir.

وَفُتِحَتِ السَّمَٓاءُ فَكَانَتْ اَبْوَابًاۙ ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًاۜ ﴿٢٠﴾ اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ
مِرْصَادًاۙ ﴿٢١﴾ لِلطَّاغ۪ينَ مَاٰبًاۙ ﴿٢٢﴾ لَابِث۪ينَ ف۪يهَٓا اَحْقَابًاۚ ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ ف۪يهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًاۙ
﴿٢٤﴾ اِلَّا حَم۪يمًا وَغَسَّاقًاۙ ﴿٢٥﴾ جَزَٓاءً وِفَاقًاۜ ﴿٢٦﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًاۙ ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا
بِاٰيَاتِنَا كِذَّابًاۜ ﴿٢٨﴾

19. (O gün) gök açılacak ve kapı kapı olacaktır.[1]

20. Dağlar da yürütülüp serap hâline getirilecektir.

21-22. Şüphesiz ki cehennem, azgınların durağı olarak (cehennemlikleri) gözetlemektedir.

23. (Azgınlar) orada çağlar boyu kalacaklardır.

24-26. (Dünyadaki inkârlarına) uygun bir karşılık olarak[2] kaynar su ve irinden başka orada hiçbir serinlik veya (susuzluk gideren) hiçbir içecek tadamayacaklardır.

27. Şüphesiz ki onlar hesabı ummazlardı.[3]

28. Ayetlerimizi de yalanladıkça yalanlamışlardı.

1 Hûd 11:107-108, İbrâhim 14:48, Enbiyâ 21:104, Furkân 25:25, Rahmân 55:37, İnfitâr 82:1, İnşikâk 84:1 gibi ayetlerden de açıkça anlaşılacağı gibi mahşerin de kendi şartlarına uygun göğü veya gökleri olacaktır. "Göğün açılması" ile ilgili olarak farklı kanaatler ileri sürmek mümkündür. Öncelikle belirtmeliyiz ki, bu işlem bazı âlimlerimizce Son Saat denilen yıkımın bir parçası olarak görülmüş, dolayısıyla maksat "göğün yapısının bozulması" olarak anlaşılmıştır. Çünkü onlara göre *fütihat* fiili ile *infetarat* ve *inşekkat* fiilleri birbirlerine yakın anlamlara gelmektedir ve ifade ettikleri anlam da "göğün Son Saat'te, yani kıyamette yarılması"dır. Bu yoruma göre ayet, kıyametle ilişkili görülen bir sonraki ayetteki "dağların yürütülmesi" ile de anlam ilişkisine sahip olur. Diğer kanaate göre, göğün açılmasından maksat, mahşerde "meleklerin gelmesi için açılması"dır. Bu yoruma göre konu âhiretle ilişkilendirildiği için, meleklerin gelmesi tıpkı Fecr 89:22'de olduğu gibi yargılama emrinin yerine getirilmesinin ilk aşamasını oluşturur. Bu arada konu Furkân 25:25'te de göğün yarılması ve meleklerin inişiyle ilişkilendirilmektedir. Benzer içerikte Nebe' 78:38'de, "O gün (bütün) rûhlar ve melekler saf saf kıyama duracaklar" buyurulmakta, dolayısıyla ayet mahşerle ilgili bir hakikati ifade etmiş olmaktadır.

2 Bu ayet mahşerde verilecek cezaların hak edildiğinin yani orada hiç kimseye haksızlık edilmeyeceğinin delilidir.

3 Bu ayet şöyle de anlamlandırılabilir: "Onlar hiçbir hesaba inanmaz ve böyle bir şey istemezlerdi; hatta hiçbir hesaptan da korkup çekinmezlerdi."

وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ اِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾
حَدَٓائِقَ وَاَعْنَابًا ﴿٣٢﴾

29. Biz ise her şeyi bir kitapta sayıp kaydetmişizdir.[1]
30. Tadın (azabı)! Bundan sonra yalnızca azabınızı artıracağız.[2]

Surenin 31-40. ayetlerinde duyarlılık sahiplerinin mahşerde yaşayacakları ödül ortamına ve orada yaşanacakların bir kısmına değinilmektedir.

31. Şüphesiz ki *muttakîler* (duyarlı olanlar) için ödül(ler) vardır:[3]
32. Bahçeler ve üzüm bağları,

1 Kur'an'ın modern hukuka hediyelerinden biri olarak gördüğümüz bu uygulama, gerçek bir sorgulama yapılmadan, amel defteri ortaya konulmadan ve şahitler getirilmeden cehennem azabının gerçekleştirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Kur'an'ın insanlığa sunduğu bu evrensel hediye gözlerden kaçırılmamalıdır. Bu uygulamadaki adalet prensibini görmezlikten gelmeye neden olmayacak şekilde, Kur'an'daki suç-ceza veya iyi davranış-ödül ilişkisini göstermedeki en önemli veri, Kur'an'ın "sorgulamadan önceki bilgilendirme uygulaması"dır. İşte bu bilgilendirme türlerinden biri kitapla, yani davranışların kaydedildiği amel defteriyle yapılacaktır. Kötülerin amel defterleri *Siccîn*'de, iyilerinki ise *'Illiyyîn*'de olacaktır (Mutaffifûn 83:7, 18). Bu iki kayıt kütüğünde de insanların dünyadayken yaptığı faaliyetler teker teker kayıt altına alınmıştır. İnsanlara amel defterinin verilmesiyle ilgili Kur'an'da çeşitli ayetler vardır. Bu ayetlerde de görüleceği üzere, insanlara, dünyadayken yaptıklarının kaydedildiği amel defteri âhiret sürecinde verilecektir. "(Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında" (Tekvîr 81:10) ayetinde sayfaların, yani amel defterlerinin açılma zamanı ve yeri âhiret süreci olarak belirlenmektedir. Nebe' suresinin bu ayet grubunda ise bu amaçla öncelikle ve özellikle inkârcı azgınlara gözdağı verilmektedir. Elbette bu arada bütün insanların bu gerçeğe dikkat ederek hayatlarını düzenlemeleri gerektiği kendilerine hatırlatılmış olmaktadır.

2 Benzer mesaj: Nahl 16:88. Burada kastedilen, Nebe' 28. ayette de işaret edildiği üzere inkârlarının artmasına uygun olarak cezalarının da artmasıdır; yoksa herhangi bir haksızlık söz konusu değildir.

3 Yüce Allah Kur'an'da bir konuyu anlatırken "mesânîlik" denen bir metot takip etmektedir. Bu metotta bir konu anlatılırken onu zıddıyla ele almak esastır. Buradan hareketle, yorumunu yapmak olduğumuz bağlamın öncesinde yani Nebe' 78:21-26. ayetlerde cehenneme gidecek azgınlar ve onların gideceği cehennemle ilgili bazı bilgiler verilmektedir. İşte bunun zıddına olacak şekilde bu defa Nebe' 78:31-37'de cennete gidecek olan muttakiler ve cennetin bazı özellikleri ele alınmakta, öncekilerin tabi kılınacağı korkunç akıbetin tersine, cennetliklere verilecek ödüller dile getirilmektedir.

وَكَوَاعِبَ اَتْرَابًاۙ ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًاۜ ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًاۚ ﴿٣٥﴾

33. Birbiriyle uyumlu, tomurcuk görünümlüler (üzüm salkımları, toprak ürünleri),[1]

34. Dolu kadeh(ler).

35. Onlar orada boş bir söz de yalan da duymayacaklar.[2]

1 Ayetteki *kevâ'ıbe etrâben* ifadesinin, "genç kız çocukları"yla ilgili değil, bağlam gereği "üzüm taneleri veya üzüm salkımları" şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Bu ifade, yumru bitkiler şeklinde de anlaşılabilir. *Kevâ'ıb* sözcüğü, Mâide 5:6'da *el-ka'beyni* şeklinde topukların üstündeki yumru biçiminde aşık kemikleri demektir. *Türâb* ile aynı kökten gelen *etrâb* sözcüğü de toprakla ilişkilidir. Burada kastedilen, topraktan çıkan turp vs. yumru biçimindeki gıdalara benzer şekildeki cennete özel içeceklerin meyveleri de olabilir. Zaten sonraki ayette de bunlardan elde edilen ve dolu kadehlerdeki içeceklerden söz edilmektedir. Tekrar vurgulayalım ki biz bu ifadeyi bağlama uygun olarak anlamlandırmak gerektiği kanaatindeyiz. Bu ifade daha önce cehennemliklerle ilgili dile getirilenlerin zıddını temsil etmektedir. Buna göre Nebe' 78:24. ayette geçtiği üzere, cehennemliklerin orada tadamayacağı "meşrubat"ın karşılığında Yüce Allah cennetliklerin "bahçeler ve üzüm bağlarındaki üzüm salkımları"ndan istifade edeceğini söylemiş olmalıdır. Bu ifade hem cehennemlikler için söz konusu edilen meşrubattan mahrum kalmanın zıddıdır; hem de Nebe' 78:32-34'ten oluşan bağlam gereği "tomurcuklanmış, birbiriyle uyumlu üzüm salkımları" veya "topraktaki yumru ürünler" olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca ayette geçen *kevâ'ıb* sözcüğünün öncesi ve sonrasıyla irtibatlı olacak şekilde bahçeler, bağlar, meyveler, dolu kadehlerle ilişkili olarak "üzüm salkımları" veya "yumru toprak ürünleri" şeklinde anlaşılmasında herhangi bir sorun yoktur. Üzümlerin yuvarlak oluşu ve salkımların da aynı şekilde yuvarlak bir görüntü vermesi bu noktada *kevâ'ıb* kelimesinin anlamıyla uyumludur. Halil b. Ahmed'in ifadesine göre *kâ'ıb* kelimesinin iki çoğulu olarak gelen *ki'âb* ve *kevâ'ıb* kelimesi "bitkinin yumru yerleri" manasına gelmektedir (Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-'Ayn*, IV, 35). Bu kelimenin sıfatı olan *etrâb* sözcüğü de üzüm salkımlarının birbiriyle uyumunu ifade etse gerektir. Bahçeler, bağlar, birbiriyle uyumlu üzüm salkımları ve içi dolu kadehler Nahl 16:97'de de belirtildiği üzere verilecek ödüllerde bir ayrıma tabi tutulmadan kadın-erkek bütün cennetliklere orada verilecek ödüller olarak sayılmakta, kurtuluşun sonrasındaki cennet sefası dile getirilmiş olmaktadır.

2 Gereksiz şeyleri duymaktan uzak tutulmak, aynı zamanda cennetliklerin orada boş şeyleri yapmaktan ne kadar uzak olacaklarını da ortaya koymaktadır. Dünyada lağv denen gereksiz şeylerden uzak duranlar ve yalan konuşmayıp yalan üzere hareket etmeyenler, ahirette onları yapmak bir tarafa, seslerini dahi duymayacak ve nimeti doya doya yaşayacaklardır. Benzer mesajlar: Sâffât 37:47; Tûr 52:23; Vâkı'a 56:25.

جَزَٓاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَٓاءً حِسَابًاۙ ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًاۚ ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّاۙ لَا يَتَكَلَّمُونَ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ
صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهِ مَاٰبًا ﴿٣٩﴾ اِنَّٓا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًاۚ
يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَن۪ي كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

36-37. Bunlar senin Rabbinden, yani göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rahmân olan Rabbinden hesapsız bir bağış ve ödül olarak (verilecektir). O'nun huzurunda konuşmaya güç yetiremezler.

38. Ruh(lar)ın ve meleklerin sıra sıra duracakları o gün, Rahmân'ın izin verdiklerinden başkası konuşamayacaktır; (konuşan da) doğruyu söyleyecektir.[1]

39. İşte o gün gerçektir. Dileyen, Rabbine bir dönüş (yolu) tutar.[2]

40. Şüphesiz ki biz sizi yakın bir azap ile uyardık.[3] O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve kâfir (olanlar) "Ah, keşke toprak olsaydım!" diyecektir.

1 Ayette sözü edilenler yani doğruyu söyleyecek olanlar kanaatimizce "melekler"-dir ve onlar da sadece ve sadece gerçeği söyleyeceklerdir. Onların farklı yönlerde kullanacağı iradesi olmadığı için, gerçeğin dışında bir şey söylemeleri mümkün değildir. Bu durumda Yüce Allah, melekleri programladığı temel esas üzere orada konuşturacak ve amellerini yazdıkları bütün insanlar hakkında şahitlik edeceklerdir. Nitekim Kur'an'da insanların yargılanması esnasında meleklerin şahitliğiyle ilgili ayetler de vardır (Hûd 11:103; Zümer 39:69; Mü'min 40:51-52). Anlaşılıyor ki ilâhî huzurda sadece melekler konuşabileceklerdir ve bu konuşma da bir anlamda onların zaten dünyada kaydettikleri insan davranışları hakkında şahitlikte bulunmaları şeklinde tecelli edecektir. Çünkü mahşerdeki duruşmada artık yapanlar değil, yapılanlar konuşacak veya konuşturulacaktır. Yapılanlar kayıt altına alındığı için âdeta bir film gibi her şey insanın bilgisine sunulacak ve o da verilen karara sadece saygı duymak zorunda kalacaktır. Gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:19; Müddessir 74:54-55; İnsân 76:29; 'Abese 80:11-12; Tekvîr 81:27-28.

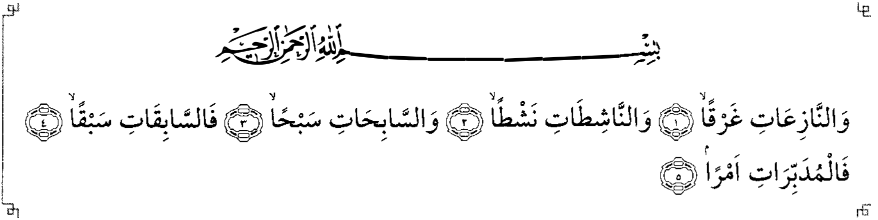
3 Benzer mesaj: Me'âric 70:6-7.

79

NÂZİ'ÂT SURESİ

❈ 46 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 46 ayetten oluşan ve adını "söküp çıkaranlar" anlamındaki *en-nâzi'ât* kelimesinden alan Nâzi'ât suresi inişte 48, mushaf sırasında ise 79. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde yeminler, Son Saat'le ilgili bazı detaylar ve inkârcıların sözleri bildirilmektedir.

1. Yemin olsun: Söküp çıkaranlara,

2. Kolayca çekenlere,

3. Yüzdükçe yüzenlere,

4. Yarışıp geçenlere,

5. İşleri düzenleyenlere ki[1]

1 İlk beş ayette yemin edilen varlıkların neler olduğunun açıkça zikredilmeme nedeni, Kur'an ayetleri üzerinde düşünmenin bitmemesi gerektiğini göstermek olabilir. Çünkü "kesin anlamı şudur" denemeyeceği için, bu tür ayetler hakkında sözün bitmeyeceğini belirtmekte yarar vardır. Bunların farklı varlıklar mı olduğu, yoksa aynı şeyin değişik özelliklerini mi ifade ettikleri noktasında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Âlimlerimizin görüşlerine göre ilk ayette sözü edilenler "insanların ruhlarını alan melekler", ikincisinde "yörüngelerinde istikrarlı bir şekilde hareket edenler", üçüncü ayette "melekler", "ölüm", "kendi yörüngelerinde yüzen yıldızlar", "gezegenler" veya "gemiler", dördüncü ayette "melekler", "yıldızlar",

"savaş atları" veya "ölüm", beşinci ayette ise "melekler" olduğunu belirtmekte ve maksadın, onların kâinat sistemini idaredeki görevlendirilmeleri olduğunu beyan etmektedirler. Mâtürîdî de şu değerlendirmeyi yapmıştır: Surenin 1-5. ayetlerinde ifade edilenler şu şekilde açıklanabilir: **I.** "Söküp çıkaranlar", kafirlerin ruhlarını şiddetle çekip alan melekler, **II.** "Kolayca çekenler", müminlerin ruhlarını şefkatle alan melekler, **III.** "Yüzdükçe yüzenler", meleklerin gökler ve yer arasında gidiş gelişleri ya da yıldızların gökyüzünde yörüngelerinde yüzmeleri, **IV.** "Yarışıp geçenler", şeytanları kovmak ve yaklaştırmamak üzere onlarla yarışan melekler, **V.** "İşleri düzenleyenler" ise mahlukatın işlerini ve rızıklarını yürütmekle görevli melekler. Buradaki yeminler surenin 10-11. ayetlerinde ifade edilen müşriklerin sözlerine verilen cevap olup sayılanlara yemin edilerek onların da ölümden sonra diriltileceği beyan buyrulmuştur (Geniş bilgi için bkz. Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 41-44). Biz ise yemin edilen varlıklar arasında mutlak surette bir anlam ilişkisinin bulunduğu gerçeğinden hareket ederek yorumlar yapmaya çalışacağız. Bu ayet grubundakine benzer yemin ifadeleri Sâffât, Zâriyât, Murselât ve 'Âdiyât surelerinin başında da yer almaktadır. Yüce Allah, Nâzi'ât suresinin ilk beş ayetinde vahyin birtakım özelliklerini gündeme getirerek, onun hayatla nasıl iç içe olduğunu, insanların gönülleriyle ve eylemleriyle nasıl bir birliktelik oluşturduğunu gözler önüne sermektedir. Vahiy, öncelikle inkârcıların gönüllerindeki küfrü söküp atmakta etkin bir ikna gücüne sahip kılınmıştır. Bu arada mümin gönülleri ferahlatan, ferahlatıcı mesajlarla insan ruhunu şenlendiren ve onu huzurlu kılan yapısı, onun ayrılmaz parçasıdır. Gönüllere etkisi ise fıtrat gereğidir; hiçbir tereddüt içermeden sahibiyle buluşur ve onun vahiy ile buluşan hayat meşguliyetlerini tesbihe dönüştürür. Sâffât, Zâriyât ve Murselât surelerinin başında da olduğu gibi buradaki ilk üç ayetteki *vâv* harfinden sonra son iki ayetin başına *fâ/fe* harfinin getirilmesinin muhtemel sebebi bu iki ayetteki mesajın bir önceki mesajın sonuçları, yani vahyin etkinliği olmasıdır.

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ
﴿٩﴾ يَقُولُونَ ءَاِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ
خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

6. O gün o sarsıcı (deprem) sarsacak.

7. (Ardından onu) artçısı takip edecek.

8. Kalpler (korkudan) titreyecek.

9. Gözleri (korkudan) aşağı kayacaktır.

10-11. (İnkârcılar) "Çürümüş kemik olduktan sonra, çukurda (mezarda) daha önceki hâlimize mi döndürüleceğiz"[1] derler.

12. "O takdirde, o (diriltiliş) zararlı bir dönüş olur!" derler.[2]

13. (Oysa) bu dönüş, tek bir ses(e bakar).

14. Bir de bakarsın ki onlar mahşerdedir.[3]

1 Benzer mesajlar: Ra'd 13:5; İsrâ 17:49, 98; Meryem 19:66; Mü'minûn 23:35, 82; Neml 27:67; Secde 32:10; Sebe' 34:7; Yâsîn 36:78; Sâffât 37:16, 53; Duhân 44:35; Kâf 50:3, 15; Vâkı'a 56:47; Teğâbun 64:7.

2 Bu ayette şöyle bir mesaj inceliği de olabilir: "(Küstahça) 'bir de biz ikinci bir hüsran yaşayacağız' diyorlar". Yani Müşrikler müminlere "tehdit ettiğiniz azap dünyada henüz gelmedi; öte tarafta ahirette de gelmeyecek ve biz yine hayal kırıklığına uğrayacağız" şeklinde bir alay cümlesini ifade ediyorlardı. Bu müşriklere ve kıyameti inkâr edip alaya alan bütün inkârcılara, Nâzi'ât suresinin 13 ve 14. ayetinde küçümseyici bir tehdit ve cevap vardır.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Birdenbire kendilerini açıkta (mahşer alanında) buluverirler." Ayetin başındaki *fe izâ* ifadesindeki *fâ/fe* harfi *cevâbiye* veya *cezâiyye* manasına gelirken, *izâ* edatı da *mufâca'a* yani "anilik" manası vermektedir. Bu nedenle tercih edilen kullanım gereği, söz konusu halin hemen yaşanacağı ifade edilmiş olmaktadır. Esasında Kâf 50:44'te "o gün yeryüzünün süratli bir şekilde yarılacağı"ndan, Me'âric 70:43'te "insanların kabirlerinden hızlı bir şekilde çıkacakları"ndan ve nihayet Yâsîn 36:51'de ise "hızlıca Rablerine koşmaları"ndan söz edilmekte, konuyla ilgili bütün ayetler birbirini tamamlar mahiyette manalar vermiş olmaktadır. Kur'an'da sadece bu ayette yer alan *es-sâhirah* kelimesi "ıssızlığa atılmak, açıkta kalmak, dümdüz, ıssız yer, uyanık göz, açık yeryüzü, meydan, gözleri açılarak apaçık mahşer yerinde buluşmak" demektir. Ayeti "Onlar kendilerini orada yalnız bir halde bulacaklar" veya "Onlar orada gerçeği anlayacaklar" şeklinde de yorumlamak mümkündür. Buna göre, insanların mahşerdeki yalnızlığı ve gerçeği fark edişleri dile getirilmiş olur.

هَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰىۢ ﴿١٥﴾ اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۚ ﴿١٦﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ
اِنَّهُ طَغٰىۖ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ ﴿١٩﴾ فَاَرٰيهُ
الْاٰيَةَ الْكُبْرٰىۘ ﴿٢٠﴾

Surenin 15-26. ayetlerinde Hz. Musa ile Firavun'un kıssasından bahsedilmektedir.

15. Musa'nın haberi sana geldi, (değil) mi?
16. Hani Rabbi kutsal Tuvâ Vadisi'nde[1] ona şöyle seslenmişti:
17. "Firavun'a git! O iyice azdı.
18. (Ona) de ki: Arınmak ister misin?[2]
19. (İstiyorsan) seni Rabbine yönlendireyim.[3] (Böylece O'na) saygı duyarsın."[4]
20. Sonunda ona en büyük ayeti (mucizeyi) göstermişti.[5]

1 Tâhâ 20:12'de de geçen bu ayetteki *tuvâ* kelimesi, "temizlenmiş, bereketli" anlamına geldiği gibi, Hz. Musa'nın bulunduğu o vadinin ismi de olabilir. Ayrıca bu kelimenin "iki kere kutsal ve bereketli kılınmış olma" anlamına geldiği ve Yüce Allah'ın ona iki kere seslendiği de ifade edilmektedir.

2 Bu ayet Tâhâ 20:44. ayetle birlikte okunmalıdır. Mâtürîdî "her kim başkasının erginliği ve olgunluğu kendisine bağlı olan bir davranışa davette bulunacak olursa, onun yapması gerekli olan iş, önce onu şefkatle (rıfk) ve yumuşaklıkla davet etmesidir" demekte ve Tâhâ 20:44'ü de delil getirmektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 49). Diğer yandan şirk, pislik içinde kalmak, bataklıkta debelenmektir; arınmak ise İslam (müslüman) olmak olarak da değerlendirilebilir.

3 Buradaki *ehdiye* fiili "rehberlik etmek, göstermek, yönlendirmek" şeklinde anlamlandırılmalıdır.

4 Nâzi'ât suresinin 19 ve 26. ayetlerinde geçen *haşyet* kelimesi Yüce Allah'tan saygı ile karışık bir korkuyu yani bilinçli bir çekinmeyi ifade eder. "Yüce Allah'ın güç ve kudretini bilerek anlayan alimlerin *haşyet*i yani derin saygısı" şeklinde Fâtır 35:28'de ve diğer başka ayetlerde de ifade edilen korku budur. Kısaca Yüce Allah'a mahcup olmamak, sevdiğini üzmemek, O'nun büyüklüğünü takdir ederek bir çekinmeyi ifade eder. Firavun'dan istenen "saygı" da böyle bilinçli bir saygıdır.

5 Ayette ifade edilen en büyük mucizeden kasıt "yed-i beydâ" ya da "asa" olabilir yorumunu yapanlar bulunmaktadır. "Kendilerine gösterdiğimiz her ayet (delil, mucize) bir diğerinden daha büyüktür" Zuhruf 43:48. ayetine göre, "Hz. Musa'ya verilen her bir mucize diğerinden daha büyüktü" şeklinde de yorumlanabilir (Bilgi için bkz. Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 50).

فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰى ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ﴿٢٤﴾
فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْاٰخِرَةِ وَالْاُولٰى ﴿٢٥﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ﴿٢٦﴾ ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ
خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَا ﴿٢٨﴾ وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَا ﴿٢٩﴾
وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا ﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا ﴿٣٢﴾
مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰى ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰى
﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحٖيمُ لِمَنْ يَرٰى ﴿٣٦﴾

21. (Ancak Firavun, gerçeği) yalanlamış ve isyan etmişti.

22. Sonra hızlıca arkasını dönüp gitmişti.

23-24. (Yandaşlarını) toplamış, onlara seslenmiş ve demişti ki: "Ben sizin yüce rabbinizim."

25. (Bunun üzerine) Allah onu ahiret ve dünya azabıyla yakalamıştı.

26. Şüphesiz ki bu (kıssa)da saygı duyacak olanlar için ibret(ler) vardır.[1]

Surenin 27-46. ayetlerinde evren kitabının ayetleri, mahşerde kötülerin ve iyilerin yaşayacağı son ve Son Saat'in zamanının bilinemezliği belirtilmektedir.

27. Sizin yaratılışınız mı daha güçlüdür, yoksa (Allah'ın) oluşturduğu gök mü?[2]

28. (Göğün) cisimlerini yükseltmiş ve onları düzene kavuşturmuştur.

29. Gecesini karanlık yapmış, (gündüz) ışığını çıkarıp var etmiştir.

30. Daha sonra da yeri yaymıştır.

31. Ondan (yerden) suyunu ve bitki örtüsünü de çıkarmıştır.

32. Dağları (yere) çakmıştır.

33. Sizin ve hayvanlarınızın yararlanması için (böyle yapmıştır).

34-35. O büyük olay gerçekleştiğinde, işte o gün insan (dünyada) neler yaptığını hatırlayacaktır.

36. Gör(mesi gerek)enler için cehennem ortaya çıkartılmış (olacak)tır.

1 Kıssaların anlatılma gerekçeleriyle ilgili bilgi için ayrıca bkz. A'râf 7:176; Hûd 11:120; Yûsuf 12:111; Tâhâ 20:99; Kâf 50:37; Hâkka 69:12.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Sizi yaratmak mı daha zor (çetin), yoksa (Allah'ın yaptığı) gökyüzünü mü?"

فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ الْجَح۪يمَ هِيَ الْمَأْوٰى ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ
مَقَامَ رَبِّه۪ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰى ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ
اَيَّانَ مُرْسٰيهَا ﴿٤٢﴾ ف۪يمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰيهَا ﴿٤٣﴾ اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَا ﴿٤٤﴾ اِنَّمَا اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ
يَخْشٰيهَا ﴿٤٥﴾ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا ﴿٤٦﴾

37-39. Kim azgınlık yapmış ve dünya hayatını tercih etmişse şüphesiz ki cehennem (onların) barınağıdır.

40-41. Rabbinin makamından korkan ve kendisini arzulara (uymaktan) alıkoyanlara gelince, şüphesiz ki böylelerinin barınağı da cennettir.

42. Sana o (Son) Saat'in demir atma zamanından soruyorlar.[1]

43. Sen onu nerden hatırlayabilirsin ki![2]

44. Sonu(nun nihai bilgisi) yalnızca Rabbine aittir.[3]

45. Sen sadece ondan (Son Saat'ten) saygı ile korkanları uyarıcısın.

46. Onu (mahşeri) gördükleri gün, (dünyada sanki) bir yatsı vakti veya (gündüzün) kuşluğu kadar kalmış gibi olacaklar.[4]

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Sana o (Son) Saat'in gelip çatması ne zaman diye soruyorlar." Son Saat'i soranlar Nâzi'ât 79:37-39. ayet bağlamında değerlendirilirse "kıyameti hafife alan alaycı inkârcılar/müşrikler" olur. Zira Şûrâ 42:18 ayetinde ifade edildiği gibi müşrikler ve inkârcılar kastedilerek kıyameti tartışma konusu yapanların bir sapkınlık içinde oldukları bildirilmektedir. Şayet Son Saat'i soranlar Nâzi'ât 79:40-41. ayet bağlamında değerlendirilirse "müminlerin doğruyu elde etme ve bilgilenme amaçlı sorusuna verilen cevap" olur. Bizim tercihimiz ilk yaklaşımdan yanadır.

2 Bu ifade ile Hz. Muhammed dâhil, Son Saat'in bilgisinin hiç kimsede olmadığı, onu bilmenin imkânsızlığı vurgulanmaktır. Ayet "Onu bilmek kim, sen kim" şeklinde de yorumlanabilir.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:187; Tâhâ 20:15; Enbiyâ 21:109; Lokmân 31:34; Ahzâb 33:63; Fussilet 41:47; Şûrâ 42:17; Zuhruf 43:85; Muhammed 47:18; Mülk 67:26; Nâzi'ât 79:42-46.

4 Dünyada kalış süresi ifadesiyle ilgili benzer mesajlar: Yûnus 10:45; İsrâ 17:52; Tâhâ 20:103; Mü'minûn 23:113; Rûm 30:55; Ahkâf 46:35.

80

'ABESE SURESİ

❀ 42 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 42 ayetten oluşan ve adını "yüzünü ekşitti" anlamındaki *'abese* kelimesinden alan 'Abese suresi inişte 27, mushaf sırasında ise 80. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

عَبَسَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿١﴾ اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰىۜ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرٖيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰىۙ ﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde görme engelliye kötü davranan azgın Mekkeli ile Hz. Muhammed'in ona öncelik verip görme engelliye ilgisizliği ele alınmaktadır.

1-2. Görme engelli biri ona geldi diye yüzünü ekşitti ve arkasını döndü.[1]

3-4. O (azgın Mekkeli)nin arınacağını veya (gerçeği) hatırlayıp bunun ona yarar sağlayacağını sana bildirecek olan ne olabilir ki![2]

1 "Yüzünü ekşitip arkasını dönen kişi"nin Mekke'nin ileri gelenlerinden biri olma ihtimali çok yüksektir. Buna göre, söz konusu kişi Velîd b. Muğîra olmalıdır. Müddessir 74:22'de de geçen *'abese* fiili ilgili şahıs için kullanılmaktadır. 'Abese suresi, iniş sırasına göre Necm'den hemen sonra indirilmiştir. Bu durumda 'Abese'nin ilk iki ayetindeki zamirlerin ait olduğu şahsı Necm'de aramak yanlış değildir. Hatta eğer bir sorun varsa, zamirin ait olduğu kelimeyi orada aramak bir zorunluluktur. Buna göre, Necm 53:33-42. ayetlerde, haktan yüz çeviren bir tipten söz edilmekte ve 33. ayette bu kişinin ilk özelliği, tıpkı 'Abese'de olduğu gibi *tevellâ* "yüz çevirdi" fiiliyle ifade edilmektedir. Kaynaklarda belirtildiğine göre, bu şahıs da Müddessir'de olduğu gibi Velîd b. Muğîre'dir (Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, III, 365). Bu ayet grubunda Hz. Muhammed'e yönelik hitap 3. ayette başlamaktadır.

2 Bu ayet grubunda Hz. Muhammed'e hitap burada başlamaktadır. Yüce Allah *mâ yüdrîke* ifadesiyle gündeme getirdiği meseleyi, Hz. Muhammed dâhil kimsenin bilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Çünkü konu gaybla ilgilidir.

اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰى ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ جَٓاءَكَ يَسْعٰى
﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشٰى ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰى ﴿١٠﴾ كَلَّٓا اِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾

5-6. Kendini zengin (ihtiyaçsız) gören bu kişiye gelince, sen ona yöneliyorsun.[1]

7. Oysa onun temizlenip arınmamasından sen sorumlu değilsin.[2]

8-10. Fakat (Allah'a) saygı ile koşarak sana gelenle (görme engelli ile) ilgilenmiyorsun.[3]

11. Hayır! Şüphesiz ki bunlar, (gerçeği) hatırlatmadır.

1 Bu ifadeler şöyle de anlaşılabilir: "Oysa sen öğüde ihtiyaç duymayan adamla uğraşıp duruyorsun!" Burada Hz. Muhammed'in söz konusu Mekkeli azgın kişiye yönelmeye devam etmesi eleştirilmektedir. Bu ayet Nisâ 4:106, Mü'min 40:55, Muhammed 47:19, Fetih 48:2, Tahrîm 66:1-2, 'Abese 80:3-9 ve Nasr 110:3. ayetlerle birlikte okunmalıdır. "Bir peygamber aynı hatayı iki kere yapmaz; sürekli hata yapmaz, hatası düzeltilmeden ve istiğfar edip bağışlanmadan ölmez." Hatanın düzeltilmesi, söz konusu davranışın ümmet için bir hatanın devamını engellemeye yöneliktir. Peygamberlerin masumiyeti de vahyin insanlara ulaştırılması noktasındadır; yoksa hiç hata yapmamalarında değildir.

2 Bu ayet Bakara 2:272 ve Kasas 28:56. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

3 Gözleri görmeyende göz kusurunun bulunması onun kusuru değildir; asıl kusur o insana sağlıklı gözlerle bakan sakat bakışa sahip göz kusurludur. Burada sözü edilen kişi sakat ve hastalıklı bakışa sahip olan Velid b. Muğira gibi kibir abidesi kişi ve kişilerdir. Gözde bedensel bir kusur ya da engel olabilir, yeter ki kalpte, vicdanda, merhamette, düşünce ve yaklaşımda kusur ve engel olmasın. Aslında ayet evrensel bir mesajla bedensel engellilere pozitif bir bakışa yönlendirmekte, insanlığı bu konuda uyararak, bedensel engelin mümin olarak Yüce Allah'a karşı duyarlı olmaya, dini anlamaya, öğrenmeye ve öğretmeye engel olmadığının örneğini vermektedir. Hz. Peygamber'in hatası ise bir sorununu çözmeye ya da bir sorusunu yöneltmeye gelmiş olan görme engelli sahabi Abdullah İbn Ümmü Mektum'la ilgilenmemesi, her biri bir kibir abidesi olan inatçı müşriklere İslam'ı anlatmaya devam etmesidir. Hz. Peygamber'in bu İlahi uyarıdan çok etkilendiği ve üzüldüğü bilinmektedir. Zira Hz. Peygamber bu olaydan sonra Abdullah İbn Ümmi Mektum'u her gördüğü yerde ona "Ey Rabbimin beni kendisi sebebiyle azarladığı kişi" diyerek selamlamış ve hürmet göstermiştir (Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vâhıdî, *Esbâbu'n-Nüzûl*, s. 365). Ayrıca kendisi sefer ve yolculuk nedeniyle Medine'den ayrıldığında, imamlık ve yöneticilik görevleri için kendisinin yerine vekaleten Abdullah İbn Ümmi Mektum'u görevlendirdiği bilinmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXX, 51).

فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ ف۪ي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِاَيْد۪ي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾

12. Dileyen onu(nla gerçeği, Kur'an'ı) hatırlar.[1]

13-16. (Kur'an) kıymetli ve güvenilir elçilerin ellerinde, yüceltilmiş, arındırılmış, kutsal, değerli sahifelerdedir.[2]

1 'Abese suresinin bu ayetlerinde dile getirilen husus, vahyin insanlara sunulmuş bir fırsat ve yol haritası olduğudur. Onun öğüt oluşunun asıl anlamı, sunduğu yol haritasından ve insanlara bu noktada yaptığı rehberlikten yararlanılmasıdır. Herkese açık olan bu imkândan kimler yararlanacak? İşte "Dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır" şeklindeki 'Abese 80:12. ayet, bu soruyu cevaplandırmakta ve isteyen herkese bu kapının açık olduğunu ilan etmektedir. Yüce Allah, hiç kimseye inanç dayatmamakta, sadece imkân sunmakta ve bunun sonucunda da hayatı bir imtihan alanı olarak belirlemiş olmaktadır. Pek çok ayette de dile getirildiği üzere (En'âm 6:104; Yûnus 10:108; İsrâ 17:15; Kehf 18:29; Teğâbun 64:2; İnsân 76:2-3), sonuçlarına katlanmak kaydıyla insanoğlu tercihinde serbest bırakılmıştır. İsteyen, istediği doğrultuda kendisine yol edinebilir. Bu noktada Kur'an, gerçeğe giden tek yol olarak tanıtılmakta ve dileyen herkesin bu yolun yolcusu olabileceği beyan edilmektedir. Sanıldığı gibi, ilâhî irade, senaryoyu yazıp bütün rolleri insanlara dağıtmış değildir. Yüce Allah senaryoyu yazmış, yani kuralları belirlemiş, ancak rolleri dağıtmamış, tanıtmıştır. Şimdi insanlar bu rollerden istediğini seçebilecek ve seçimi doğrultusunda bir işleme tâbi tutulacaktır. Elbette Yüce Allah'ın her şeye gücü yeter; ancak, hayat bir imtihan alanı olarak belirlendiği için, tercihlerin veya alternatiflerin belirlenmesinde aklın ve iradenin vazgeçilmez önemi vardır. İnsân 76:2-3'te ve daha pek çok ayette ifade edildiği gibi, insanlar imtihan için yaratılmış ve imtihanın gerekli koşulları sağlanmıştır. Bu koşullar içerisinde en anlamlı olan da insanın seçme hürriyetine sahip kılınmasıdır. Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:19; Müddessir 74:54-55; İnsân 76:29; Nebe' 78:39; Tekvîr 81:27-28.

2 Elçilerin bu üç özelliği, vahyin nasıl bir güvenilirliğe sahip kılındığının en önemli delillerindendir. Levh-i Mahfûz'daki değerli sahifelerde bulunan, yüceltilmiş ve her türlü müdahaleden uzak tutulmuş olan bu ilâhî kelâm, aynı zamanda güçlü, değerli, erdemli ve güvenilir elçi meleklerin gözetiminde çok özel bir yapıya sahip kılınmıştır. Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Kur'an'ı ezberlemiş olarak veya anlamını hayatında uygulayarak okuyanlar, değerli, erdemli ve güvenilir elçilerle birlikte olacaktır. Onu zorlanarak okuyanlara ise iki ecir vardır" (Buhârî, Tefsîru Sûre-i 'Abese; Müslim, Müsâfirîn, 244; Ebû Davud, Vitr, 14; Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'an, 13; İbn Mâce, Edeb, 52; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 11; Ahmed b. Hanbel, VI, 48, 94, 110, 266). Kur'an, değerini bu güvenli yapısından almaktadır. Dolayısıyla, onun başkası tarafından yüceltilmeye ihtiyacı yoktur. O zaten yücedir; yüceltilmiştir. Onu anlayan ve yaşayanlar yücelmeye başlayacak, yaratılış amacına uygun olarak onu takip edebileceklerdir.

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّب۪يلَ
يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُ ﴿٢٢﴾

Surenin 17-32. ayetlerinde insanın inkârcılığı, yaratılışın muhteşem düzeni ve inkârcıların buna karşı umursamazlıkları ele alınmaktadır.

17. Kahrolası o insan ne kadar da nankördür![1]
18. (Allah) onu hangi şeyden yarattı (bir düşünse ya)?
19. Bir *nutfe*den (zigottan) yaratıp ona şekil verir.[2]
20. Sonra ona yolu kolaylaştırır.[3]
21. Daha sonra onu öldürüp kabre koydurur.
22. En sonunda dilediği zaman onu yeniden diriltir.

1 Ayette sözü edilen nankör insandan maksat, "belli nitelikteki insanlar" olabilir. Hem surenin başında sözü edilen kibirli insan tipi, hem de bu ayetten sonraki bölümde gelen konular gereği, maksadın inkârcı ve nankör insan tipi olduğu anlaşılmaktadır. Esasında bu ayetin Utbe b. Ebî Leheb veya Hz. Peygamber'in yanındaki kibirli kişiler hakkında indirildiği de rivayet edilmektedir (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 547; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXI, 59; Kurtubî, *el-Câmi'*, XIX, 142). Kahır ve laneti gerektirecek bütün eylem sahiplerinin bu şekilde nitelendirildiğini kabul etmek daha doğrudur. Yaratılışta yaşanan dönemler, hayat yolculuğu, ölüm, kabir ve yeniden diriltilme şeklindeki aşamaların anılmasından sonra, özellikle âhirete inanmayan insan tipinin bahse konu edilmesi, bu fikri destekleyen unsurlar arasındadır.

2 Bu bağlamda yani 'Abese 80:19-22. ayetlerinde geçen fiiller geçmiş zaman kalıbında olsalar da Yüce Allah'ın bu sistemi devam ettiği için söz konusu fiillere geniş zaman anlamı vermeyi tercih ettik.

3 Bu cümle hakkında üç farklı yaklaşım söz konusu edilebilir: **I.** İbn Abbâs gibi bazı âlimlerimize göre, buradaki "yol"dan kasıt, "insanın doğması" olabilir. Yaratılış hakikatine rağmen, buna itibar etmeyen ve dersler çıkarmayan insanın, inkâr ettiği âhiret için yeniden dikkati çekilmektedir. Bu nedenle, ana rahmindeki evrelerden sonra, çok zor, hatta imkânsız gibi görünen doğumun nasıl gerçekleştiği gündeme getirilerek, Yüce Allah'ın kudreti hatırlatılmaktadır. Fizikî şartlardaki bu olağanüstülüklerin sahibi olan Yüce Allah'ın, insanı mahşer için yeniden diriltebileceğini insanlara ulaştıran peygamberlere itibar etmeyenler, bu şekilde yeniden kınanmakta ve duyarsızlıkları hayret konusu edinilmektedir. **II.** "Yol"dan kasıt, İnsân 76:3 ve Beled 90:10'da işaret edildiği gibi, "hayır veya şer yolu" olabilir. İnsan, hayır veya şer anlamında bir yol tutabilecek şekilde yaratılmıştır. Hangi yolu tercih ederse, o yol ona kolaylaştırılır. Leyl 92:4-10. ayetlerde dile getirilen husus da budur. Tercih insana aittir; insanın bu tercihini kolaylaştıran ise Yüce Allah'tır. **III.** Bu "yol"un, "hak ve hayır yolu" anlamında "İslâm" olma ihtimali de vardır. Bu durumda maksat, Kur'an'ın ve onu anlamanın insana kolaylaştırıldığının bildirilmesi olabilir.

كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾
ثُمَّ شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾
وَحَدَٓائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَاَبًّا ﴿٣١﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَاِذَا جَٓاءَتِ الصَّٓاخَّةُ ﴿٣٣﴾
يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَاُمِّهِ وَاَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ
شَاْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا
غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

23. Gerçek şu ki (insan, Allah'ın) ona emrettiğini yerine getirmedi.
24. Bu insan, yiyeceğine bir baksın!
25. Suyu bolca indirdik.
26. Toprağı yardıkça yardık.
27. Orada (toprakta) taneler yetiştirdik.
28. Üzüm ve sebze,
29. Zeytin ve hurma,
30. Gür (ağaçlı) bahçe,
31. Meyve ve çayır (nice bitkiler),
32. Sizin ve hayvanlarınızın yararlanması için (böyle yaptık).

Surenin 33-42. ayetlerinde Son Saat ve kıyamet-ahiret sürecinde yaşanacaklara değinilmektedir.

33. Kulakları sağır eden o ses geldiği zaman,
34-36. O gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, hanımından (eşinden) ve çocuğundan kaçar.[1]
37. (Çünkü) o gün, her kişinin kendisine yetecek bir işi olacaktır.[2]
38. O gün bazı yüzler aydınlıktır (âdeta ışık saçar).
39. (Onlar) güler, müjdeyle sevinir.
40. O gün bazı yüzlerde de toz (hüzün) vardır.
41. (Onları âdeta) karanlık kaplamıştır.
42. İşte onlar -evet onlar- kâfirlerdir, (doğru yoldan) sapanlardır.

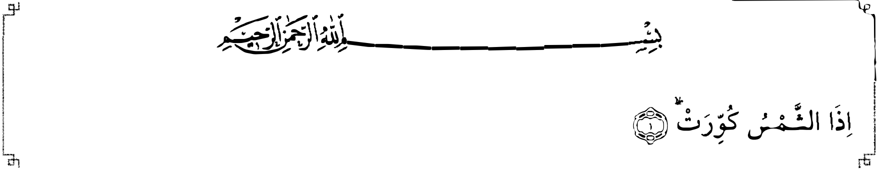
1 Bu ayetler Me'âric 70:11-14. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

2 Benzer mesaj: Nahl 16:111. Bu ayet şu şekilde de anlaşılabilir: "(Çünkü) o gün herkesin telaşı kendisine yetecektir." Ya da "(Çünkü) o gün her kişinin işi başından aşkın olacaktır."

81
TEKVÎR SURESİ

29 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 29 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "dürülmek, büzülmek" anlamındaki *küvvirat* edilgen fiiliyle ilgili mastardan alan Tekvîr suresi inişte 8, mushaf sırasında ise 81. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde önce Son Saat'in, ardından da mahşerin çeşitli boyutlarına dikkat çekilmektedir.

1. Güneş dürüldüğünde,[1]

1 "Güneş'in dürülmesi" ya etrafının çepeçevre kuşatılması ve dolayısıyla ışığının sönmesi şeklinde ya da Güneş'in bizatihi kaybolmasıyla olur. Son Saat sahnesi olarak ilkinin daha anlaşılabilir olduğunu söylemek durumundayız. Murselât 77:8'de geçen "yıldızların sönmesi" ifadesi, elbette bir yıldız olarak Güneş'i de içermektedir; dolayısıyla Güneş'in dürülmesini "ışığının sönmesi" olarak anlamak gerekmektedir. "Güneş'in dürülmesi", onun aslına dönmesi, ayrıldığı ilk fıtratına doğru yol alması, yeniden yapılanma için bir taraftan yolun sonuna gelip, diğer taraftan yeni bir oluşumun ilk adımının atılması şeklinde de anlaşılabilir. Nitekim Enbiyâ 21:104'e göre, Yüce Allah kıyamet günü gökleri "sayfaları dürer" gibi dürecek ve alemi ilk kez nasıl yarattıysa yaratılışı iade edecek, yani onu yeniden yaratacaktır. "Sayfaların yazı tomarı gibi dürülmesi", bir gün onların yeniden açılmasını hatırlattığı gibi, "göğün dürülmesi" de bir süre sonra yeniden açılmasını çağrıştırmaktadır. Bu genel yapı içerisinde "güneş dürülecek" demek, bir süre sonra onun da yeniden yapılanmaya tabi tutulacağı anlamına gelebilir. Söz konusu "dürülme" sonucunda Güneş ve diğer kozmik varlıklar, bir çekirdek gibi aslına dönecek, çekirdeğin çatlatılması ile de yeniden yaratılış meydana gelecektir. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu âyette zikredilen *küvvirat* edilgen fiili, tıpkı sarığın sarılması gibi, yuvarlak bir biçimde dürülme-bükülme anlamına gelmektedir. Bu kelime "bir taraftan eksilirken diğer taraftan artma"yı da içerir. Bu durum, sadece yuvarlak nesnelerde gerçekleşebilir. Güneş'in dürülme işleminde olduğu gibi, yuvarlak cisimler için kullanılan bu fiilin, Zümer 39:5'te "gece ve gündüz" için de kullanılması, dünyanın yuvarlak veya elips şeklinde olduğunu hatırlatan mucizevi bir işaret olarak görülebilir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

وَاِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْۙ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْۙ ﴿٣﴾

2. Yıldızlar (sönüp) döküldüğünde,[1]
3. Dağlar yürütüldüğünde,[2]

1 Son Saat'in gerçekleşeceği anda yaşanacaklarla ilgili Kur'an ayetlerinde pek çok bilgi bulunmaktadır. Vâkı'a 56:4'te "yeryüzünün sarsılması", Murselât 77:8'de "yıldızların söndürülmesi", Tekvîr 81:1'de "güneşin dürülmesi", Tekvîr 81:6'da "denizlerin kaynaması", İnfitâr 82:2'de "gezegenlerin saçılması" yaşanacaklarla ilgili bazı örneklerdir. Tekvîr suresinin bu ayetlerinde de "güneşin dürülmesi, yıldızların sönüp dökülmesi" ifadelerinden ve diğer ayetlerdeki bilgilerden yola çıkarak evrenin bir bütün olarak sonunun geleceğine kesin kanıtlar oluşturmaktadır. Zira bilim insanları da pek çok kıyamet teorisi ve senaryosu üzerinde çalışmalar yürütmektedir. Üzerinde en çok durulan bu teorilerden birincisi "sürekli genişleyen evrenin genişlemesini sürdürmeyeceği, sonunda çekim gücünün genişlemeyi durdurup "Büyük Çöküş" (Big Crunch) denen sonu getirmesi"dir. İkincisi "sürekli genişleme sonunda (şişirilen balon örneğinde olduğu gibi) "Büyük Parçalanma"-nın (Big Rip) gerçekleşeceğidir. Üçüncüsü ise "sürekli genişleyen evrenin "Büyük Donma" (Big Chill) ile sonu yaşamasıdır. (Taslaman, *Neden Müslümanım?*, s. 49). Bu tür ayetler bugün bilimin de gelişmesiyle daha net anlaşılmaktadır. Ama insanlar için en önemli husus "O Son Saat'in (Evrenin sonunun) kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Onun belirtileri zaten gelmiştir. O anlara gelip çattıktan sonra ibret almaları neye yarar ki" (Muhammed 47:18) ilahi hitabının önemini kavrayabilmektir. Bu vesileyle Hz. Peygamber'in kıyametle ilgili soru soran sahabiye "Sen onun için ne hazırladın?" (Müslim, Birr, 163) muhteşem cevabını da hatırlamak ve hatırlatmak gerekmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber Son Saat'in aniden gelişini beyan için şöyle buyurmaktadır: "Muhammed'in canı kudret elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, Son Saat mutlaka gerçekleşecektir. Kişi lokmasını ağzına götürürken Son Saat onunla lokması arasına girecektir" (Benzer bir rivayet için bk. Buhârî, Rikâk, 40). Son Saat'in yakınlığı bağlamında da iki parmağını yanyana getirerek "Ben ve Son Saat yan yana iki parmak gibiyiz" buyurmaktadır (Buhârî, Rikâk, 39; Müslim, Fiten, 132, 135; İbn Mâce, Mukaddime, 7; Dârimî, Rikâk, 46; Ahmed b. Hanbel, IV, 309).

2 Mâtürîdî ayetin açıklamasında şunları dile getirmiştir: "Neml 27:88'deki ilahi beyanda belirtildiği gibi, onlar yerlerinden söküldüğünde bölük pörçük olacağından çoğalırlar; o kadar ki bakan onların hareket halinde olduğunu fark edemez, onları donuk sanır; oysa onlar hareket halindedir. Bu ortaya çıkan ilk değişiklik halidir. Sonra onlar *kesîben mehîlen* yani 'savrulan kum yığınları' (Müzzemmil 73:14) halini alırlar. Sonra *el-'ıhni'l-menfûş* yani 'atılmış renkli yüne' (Kâri'a 101:5) dönerler. Sonra da *hebâen mensûran* yani 'parçalanıp un ufak olur' (Vâkı'a 56:5-6) ve sonunda tamamen yok olurlar" (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 80).

وَاِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَاِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾

4. On aylık (değerli) gebe develer bırakıldığında,[1]
5. Yabani hayvanlar bir araya toplandığında,[2]
6. Denizler kaynatıldığında[3] (Son Saat gerçekleşmiş olacaktır).

1 Ayetteki *el-'ışâr* kelimesi "on aylık gebe deve" anlamına gelen *el-'uşera'* kelimesinin çoğuludur. Araplarda "on aylık gebe deve" çok kıymetli kabul edilirdi. Son Saat esnasında insanlar bu develeri bile salıvermek durumunda kalacak, onlarla ilgilenemeyeceklerdir. Bu kelime, "yağmur yüklü bulutlar" anlamına da gelebilir. Bu durumda ayetten maksat "bulutların, suyunu tamamen çekmesi veya kesmesi" olur. Kıyamet esnasında yaşanacak büyük değişim, bulutların yapısını da elbette etkileyecektir. "Yerkürenin suyunu kaybetmesi", suyun buharlaşıp çekilmesini ve su özelliğini yitirmesini de beraberinde getirecektir. Ayetteki el-'ışâr kelimesini bugün "en değerli mallar" şeklinde anlamak durumundayız. Çünkü her çağın, her yörenin ve her insanın en değerli malı "on aylık gebe deve" değildir. İnsanlar, Kıyamet vaktinde her neye sahipseler, yaşanacak dehşet onların terk edilmesine neden olacak kadar büyük olacaktır.

2 Tekvîr suresinin 4 ve 5. ayetleri şu şekilde de yorumlanabilir: 1. Dostluk ve akraba bağlarının kopması (el-'ışaru), 2. İnsanlar o dehşetli günün dehşetinden dolayı her türlü mal ve mülkünden hatta çok değerli olan gebe develerinden bile vazgeçmesi yani deyim yerindeyse gözü hiçbir şeyi görmemesi, 3. O dehşetli günde vahşi hayvanlar da bu dehşete kapılarak gerek avına, gerekse insanlara saldırmayı düşünemez hale gelir ya da av avcısıyla aynı yere toplanır.

3 Denizlerin kaynaması; şiddetli depremlerle birlikte magma tabakasından fışkıracak yüksek ısılı lavlar sonucu sıcak suların yani denizlerin kabarması olarak anlaşılabilir. Ayetteki ifadeleri, 2007 sonrası elde edilen bilimsel bulgularla da açıklamak mümkün görünmektedir. Penn State Üniversitesinden Kimya Profesörü Dr. Rustum Roy'un araştırma bulgularına göre; belirli frekansta ve güçte radyo dalgaları tuzlu sudaki sodyum klorür, hidrojen ve oksijen atomları arasındaki bağı gevşetmekte ve hidrojen atomunun salınmasına neden olmaktadır. Çok yanıcı olan hidrojen gazı da yanmaya neden olmaktadır. Kaynamak veya buharlaşmak yerine tuzlu su direkt olarak yanmaktadır. Son Saat'te -en doğrusunu Allah bilir- Dünya'mız uzaydan gelen çok yoğun bir radyo dalgasına maruz kalacaktır. Bu radyo dalgaları Dünyadaki tüm denizleri ve okyanusları (tuzlu su içerenler) tutuşturacak ve tüm denizler yanmaya başlayacaktır. (Bu konuda geniş bilgi ve değerlendirmeler için bkz. https://libraries.psu.edu/findingaids/2703.htm).

وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾

7. Ruhlar (bedenlerle) eşleştirildiğinde,[1]

1 Bir kez de İsrâ' 17:25'te geçen *en-nüfûs/nüfûs* kelimesi bizzat insanların "kendileri, özleri, ruhları, zatları" anlamlarına gelmektedir. Dilimizde "nüfus" kelimesi "insan" anlamında kullanılmaktadır. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *züvvicet* edilgen fiili ise, Râzî'nin dediği gibi, "bir araya getirmek, bir şeyi benzeriyle eşleştirip birleştirmek" anlamına gelmektedir. Kelimelerin anlamından hareketle, ayette maksadın nefislerin bir araya getirilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu ayet hakkında çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Bu bağlamda maksadın "ruhların bedenlerle birleştirilmesi" görüşü önceliklidir; çünkü bu durum aynı zamanda mahşerde yaşanacak yedi aşamada yer alan "diriltilme"nin değişik bir ifadesidir. Ayrıca bu ifade ile dile getirilmek istenen hususun "herkesin, dünyada iken kendisinden hiç ayrılmadığı yöneticilerle", "müminlerin hurilerle", "kâfirlerin şeytanlarla", "yahudinin yahudilerle", "hristiyanın hristiyanlarla", "canların amelleriyle" birleştirilmesi, "ruhların bedenlerle" ya da yine "ruhların ödüllerle buluşturulması" olduğu da beyan edilmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXX, 69-71; Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 551; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 694; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXI, 69; Kurtubî, *el-Câmi'*, XIX, 151). Maksadı "ruhların bedenlerle buluşturulması" şeklinde anlarsak, bunu mahşerdeki yedi aşamanın ilkiyle, yani "diriltilme"yle ilişkilendirebiliriz. Son Saat'in dehşetinden söz eden ayetlerden sonra, Vâkı'a 56:7-10'da şu bilgiler yer almaktadır: "Sizler üç sınıfa ayrılacaksınız. Defterini sağdan alanlar ne mutlu insanlardır onlar! Defterini soldan alanlar ne mutsuz insanlardır onlar! (Hayır ve fedakârlıkta) önde olanlar (ödülde de) önde olacaklardır." İşte bu ayetlere göre, Tekvîr 81:7'de sözü edilen husus, İbn Abbâs ve Hasan el-Basrî'nin de belirttiği gibi, mahşerde insanların inanç bakımından gruplara ayrılmasıdır. Aslında bu yorum, öncekilerin hepsini doğrudan veya dolaylı olarak içermektedir. Dolayısıyla "mahşerde bütün insanları önderleriyle çağıracağız" (İsrâ 17:71) ayetiyle bu izah birbirini desteklemektedir. Maksadı "aynı durumdakilerin bir araya getirilmesi" olarak anlarsak, bu bölümleme veya gruplara ayrılmanın, yargılamadan önce olduğunu söylemeli, buna, mahşerdeki "diriltilme"den sonra yaşanacak "toplanma" aşaması olarak bakmalıyız. Bunlardan sonra "Allah'a sunulma, bilgilendirilme, sorgulanma/yargılanma, değerlendirilme ve ödül veya azap yerine gönderilme" aşamaları gerçekleştirilecektir. Zaten surenin devam eden ayetlerinde bu aşamaların bir kısmına değinilecektir.

وَاِذَا الْمَوْؤُ۫دَةُ سُئِلَتْۙ ﴿٨﴾ بِاَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْۚ ﴿٩﴾ وَاِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْۙ ﴿١٠﴾ وَاِذَا السَّمَٓاءُ كُشِطَتْۙ
﴿١١﴾ وَاِذَا الْجَح۪يمُ سُعِّرَتْۙ ﴿١٢﴾ وَاِذَا الْجَنَّةُ اُزْلِفَتْۙ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَٓا اَحْضَرَتْۜ ﴿١٤﴾

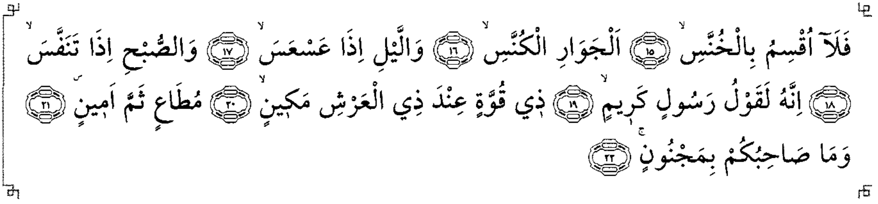
8-9. Diri diri gömülen kız çocuğuna hangi günah(ı) yüzünden öldürüldüğü sorulduğunda,[1]
10. (Amel) defterler(i) açıldığında,[2]
11. Gök sıyrıldığında,[3]
12. Cehennem alevlendirildiğinde,
13. Cennet yaklaştırıldığında,[4]
14. Her can (ahiret için dünyada) neler hazırladığını bilmiş (olacak)tır.

1 Bu ayet Nahl 16:58-59 ve Zuhruf 43:17. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Burada verilmek istenen mesaj, diri diri öldürülüp gömülen kız çocukları üzerinden bunu yapanların ne kadar korkunç bir günah işlediklerine dikkat çekilmesidir. Bu suçu işleyenlerin ilk muhatap olacakları soru cinayetle ilgili olacak, bu gibilerin amel defterleri daha sonra açılacaktır. Cahiliye dönemi Arap gelenekleri içerisinde yer alan "kadının değersiz görülmesi ve kız çocuklarının diri diri toprağa gömülerek öldürülmesi", sınırlı sayıda kabilenin yaptığı bir uygulamadır. Bunun dini ve ahlaki yozlaşma, kadınlara değer vermeme gibi sebepleri yanında ekonomik ve sosyo-psikolojik boyutları da bulunmaktadır. Örneğin tefecilik (aşırı faizle borç verme) yoluyla borçlandırılan insanlar, borçlarını ödeyemeyince mal ve mülklerinin ellerinden alınması yanında, kendisi ve ailesi de köleleştirilmektedir. Bunu gururuna yediremeyenler, kız çocuklarını diri diri toprağa gömerek öldürmeyi çare olarak görmekteydi. Her ne sebeple olursa olsun En'âm 6:151, İsrâ 17:53 ve Furkân 25:68'de de ifade edilen "muhterem kılınan insan canı"nın bu şekilde alınması akla ziyan olup mahşerdeki hesabın en zorlarından birini oluşturmaktadır.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Kitaplar sahiplerine dağıtıldığında."

3 Bu ifade, mahşerde yeni bir sistem şekillendirilmesinin bittiğini ifade eder. Bu durumda anlam, "Göğün perdesi açıldığında", yani yeniden yapılanma bittiğinde demektir.

4 Benzer mesajlar: Şu'arâ 26:90; Kâf 50:31. Cehennem "uzak" yani gidilmesi zor olan; cennet ise "yakın" yani kazanılması kolay olandır. Dolayısıyla ayetteki mesaj, "cennet, dünyadaki sınavlarının sonucunda başarılı olup ahirete güzel amellerle gelen müminlere yakınlaştırılacak, gösterilecek ve onların mutlu olması sağlanacaktır" şeklinde anlaşılabilir. Bu ayet, ayetteki *üzlifet* fiilinden dolayı "yeşermek" anlamına istinaden "cennetin" ve bir önceki ayette geçen *su"ırat* fiili nedeniyle "alevlendirilen, tutuşturulan" "cehennemin" ahirette yaratılacağına apaçık delillerden birisidir.

Surenin 15-29. ayetlerinde vahyin kaynağına, onu getiren Cebrail'in özelliklerine ve vahyin herkese yönelik bir davet oluşuna dair bilgiler verilmektedir.

15. Hayır! Yemin ederim: Kaybolan (yıldız)lara,
16. (Yörüngelerinde) akıp gizlenen (gezegen)lere,[1]
17. Kararmaya başlayan geceye,
18. Nefes almaya (aydınlanmaya) başlayan sabaha ki[2]
19. Şüphesiz o (Kur'an), değerli bir elçinin (Cebrail'in ulaştırdığı) sözüdür.[3]
20. (O elçi), *arşın* sahibi (olan Allah) katında çok itibarlı (sözü dinlenen ve kendisine güvenilen)dir.
21. Orada (kendisine) itaat edilendir, güvenilendir.
22. Arkadaşınız asla cinlenmiş değildir.[4]

1 Surenin ilk altı ayetiyle uyumlu bir yorum yapacak olursak kastedilenin, bu evren sisteminin, uzay ve içerisindeki bütün gezegenlerin yavaş yavaş aldığı şekil olduğunu söyleyebiliriz. Bu sistem, hareket hâlindedir. Bilindiği gibi, yıldızlar ve gezegenlerin yapısında ışık kaynağı olma veya ışıkla buluşmalarına göre zaman zaman karanlığa gömülme, hareketlilik ve gizlenmeye benzer bir durum söz konusudur.

2 Benzer mesajlar: Müddessir 74:32-34.

3 Benzer mesaj: Hâkka 69:40. Buradaki elçi Hz. Peygamber'e vahyi getiren melek yani Cebrail'dir. Zira Necm 53:1-18. ayetler de bu ayetin geniş açıklaması gibidir.

4 Kalem 68:2 ve Tekvîr 81:22. ayetler, aslında Hicr 15:6. ayette Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelttiği şu suçlama veya hakaretin cevabıdır: "Ey kendisine zikir (Kur'an) indirildiğini (sanan) kişi! Sen muhakkak ki *mecnûn*sun, demişlerdi." Yüce Allah işte bu açık suçlamanın cevabını vermekte ve Tûr 52:29'da da dile getirdiği üzere, onun hiçbir şekilde "büyücü ve mecnûn olmadığını" beyan etmektedir. A'râf 7:184 ve Sebe' 34:46'da Hz. Peygamber'de hiçbir mecnûnluk bulunmadığı belirtilmektedir. Bizzat kendilerinin *el-emîn* dedikleri ve güvenleri nedeniyle kıymetli eşyalarını kendisine emanet ettikleri Hz. Peygamber'e bu sıfatları yakıştıranların, nasıl bir psikolojiye sahip oldukları ve ne düzeyde bir inanç sapması yaşadıkları kolayca anlaşılmaktadır.

وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُب۪ينِۚ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَن۪ينٍۚ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَج۪يمٍۙ
﴿٢٥﴾ فَاَيْنَ تَذْهَبُونَۜ ﴿٢٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَم۪ينَۙ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَق۪يمَۜ ﴿٢٨﴾
وَمَا تَشَٓاؤُ۫نَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٩﴾

23. Yemin olsun ki onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştü.[1]

24. O, *gayb* (bilinemeyenler) hakkında asla cimri değildir.[2]

25. O (Kur'an), asla kovulmuş şeytanın sözü değildir.

26. Gidişiniz nereye![3]

27-28. O (Kur'an) âlemler için, yani içinizden doğru yolda gitmek isteyenler için ancak bir hatırla(t)madır.[4]

29. (Böylece), âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilediğinden başkasını dilememiş olursunuz.[5]

1 Benzer mesaj: Necm 53:7.

2 Bu ayette, öncelikle Hz. Peygamber'e vahiy ile bildirilen gerçekleri onun saklamadığı, o konuda cimrilik yapmadığı bildirilmektedir. Ayrıca ayetteki mesaj Hz. Muhammed'in gayb ile ilişkili olan vahyin iletilmesi konusunda hiçbir şekilde suçlanamayacağı şeklinde de anlaşılabilir.

3 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "O halde nereye gidiyorsunuz?" ya da "O halde bu savrulma nereye?"

4 Doğru yolu istemek ve hidayeti dilemek insanın kendisinin bizzat atacağı bir adımdır. Kur'an, dileyene yani kendisinde bulunan ayetleri (delilleri) görüp öğüt almak isteyene hatırlatmalar yaparak doğru yola sevk eder. Müminler için ise bulundukları doğru yoldan çıkmamak, o yolda azimli ve kararlı olmaya devam etmek için bir yol rehberi ve kılavuzdur (Bakara 2:2). Benzer mesajlar: Müzzemmil 73:19; Müddessir 74:54-55; İnsân 76:29; Nebe' 78:39; 'Abese 80:11-12.

5 Benzer mesajlar: Müddessir 74:56; İnsân 76:30. Yüce Allah'ın insana verdiği akıl, irade, fıtrat ve vicdan yeteneklerine ek olarak elçi ve vahiy desteğine rağmen doğru yolu tercih etmeyip bataklıkta kalmayı tercih edenler (Yûnus 10:100), kendi tercihlerini yapmışlar, yeryüzünün canlıları arasında en kötüsü (Enfâl 8:22) olmayı hak etmişlerdir.

82
İNFİTÂR SURESİ

❁ 19 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 19 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "fıtrata kavuşturulmak" anlamına gelen *infetarat* fiilinden alan İnfitâr suresi inişte 49, mushaf sırasında ise 82. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ
بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-19. ayetlerinde kıyamet-ahiret süreci, insanın yaratılışı, yaptıklarının kaydedildiği ve mahşerde yaşayacağı feci sona dair bilgiler verilmektedir.

1. Gök yarıldığında,

2. Gezegenler serpiştirildiğinde,

3. Denizler fışkırtıl(ıp kabar)tıldığında,

4. Mezarlar(ın içindekiler dışarı) çıkartıldığında,[1]

5. Her can (dünyada yapıp) öne sürdüklerini ve (yapmayıp) geride bıraktıklarını bilecektir.

6. Ey insan! Cömert Rabbine karşı seni aldatan nedir?

1 Bu surenin ilk ayetlerinde sayılanlar genellikle tıpkı Tekvîr suresinin ilk altı ayetinde sıralanan Son Saat sahnelerinin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Oysa surenin devam eden ayetlerinde mahşer sonrasıyla ilgili açıklamalar getirildiği için, ilk gruptakilerin de Son Saat'le değil, mahşerle ilgili olduğu gayet açıktır. Yüce Allah dünya hayatının sonunda yeni bir âlemin kurulacağı gerçeğini izah bağlamında dört değişik oluşumdan söz edip konuyu "gök", "gezegenler", "denizler" ve "kabirler"le ilişkilendirmekte, nihayetinde her nefsin dünyada yapıp ettiği veya yapmayıp terk ettiği ne varsa hepsini mutlak surette bilmesinin sağlanacağını haber vermektedir. İlk ayette ifade edilen "göğün yarılması", Tekvîr 81:1'dekinden farklıdır ve tıpkı İnşikâk 84:1'de olduğu gibi sistemin yıkılışını değil, yeniden inşasını ifade etmektedir. Ayrıca İnfitâr surenin bu ayeti 'Âdiyat 100:9. ayetle birlikte okunmalıdır.

اَلَّذ۪ي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَۙ ﴿٧﴾ ف۪ٓي اَيِّ صُورَةٍ مَا شَٓاءَ رَكَّبَكَۜ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ
بِالدّ۪ينِۙ ﴿٩﴾ وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظ۪ينَۙ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِب۪ينَۙ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ اِنَّ
الْاَبْرَارَ لَف۪ي نَع۪يمٍۚ ﴿١٣﴾ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَف۪ي جَح۪يمٍۚ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدّ۪ينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا
بِغَٓائِب۪ينَۜ ﴿١٦﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِۜ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ
نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـٔاًۜ وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

7. O ki seni yarattı, şekillendirdi, dengeli kıldı.[1]

8. Dilediği şekilde seni oluşturdu.

9. Hayır! Doğrusu siz dini (hesap gününü) yalanlıyorsunuz.

10-12. Üzerinizde, yapmakta olduklarınızı bilen, değerli yazıcılardan oluşan kaydediciler (melekler) vardır.[2]

13. Şüphesiz ki iyiler, elbette nimet içinde (olacak)tır.

14. Şüphesiz ki (yoldan) sapanlar ise cehennemde (olacak)tır.

15. Hesap gününde oraya gireceklerdir.[3]

16. Oradan hiçbir şekilde kurtulamayacaklardır.[4]

17. Hesap gününün ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

18. Evet! O Hesap gününün ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

19. O gün, kimse kimse için herhangi bir şeye (yetkiye) sahip olamaz. O gün, yetki yalnızca Allah'a aittir.[5]

1 Benzer mesaj: Kehf 18:37.

2 Bu cümle "insanların davranışlarının kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; Târık 86:4.

3 Tekvîr 81:12. ayetle birlikte okunması gereken bu ayet cehennemin tutuşturulma ve hak edenlerin oraya girme zamanının mahşer yargılaması olduğunun apaçık delilidir.

4 Bu ayet cehennemin ebedi oluşunun bir başka ifadesidir. Benzer mesajlar: Nisâ 4:169; Mâide 5:37; Ahzâb 33:65; Cinn 72:23; Müddessir 74:28.

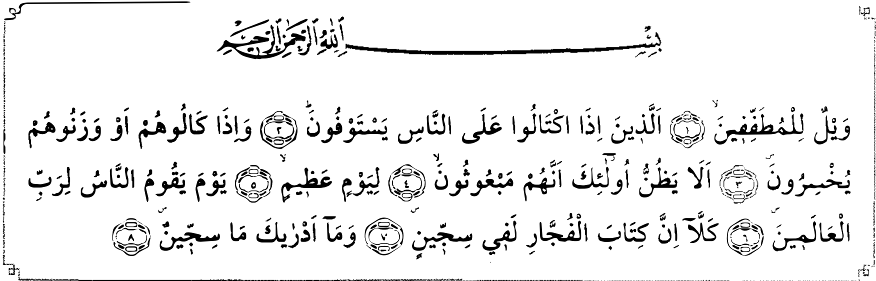
5 Bu ayet Fâtiha 1:4, Lokmân 31:33 ve Fâtır 35:18. ayetlerle birlikte okunmalıdır. Fâtiha 1:4-5. ayetlere göre dünyasını şekillendiren, yetkiyi Yüce Allah'a hasreden, sadece O'na kulluk edip O'ndan yardım uman müminler, mahşer günü haklı çıkacak ve zafer kazanacaklardır. Yüce Allah'ın peşi sıra birtakım ilahlar edinen, O'na ortak koşan, mahşerde ortak koştukları sahte ilahlardan yardım umanlar ile dünya hayatını ebed müddet zanneden ve insanlara zulmeden inkârcı zalimler ise tek otorite, tek yetkili ve mutlak güç olan Yüce Allah'ın huzurunda boyun eğip, kaybedenlerden olduklarını anlayacaklardır.

83

MUTAFFİFÎN SURESİ

❀ 36 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 36 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen "yolsuzluk yapanlar" anlamındaki *el-mutaffifîn* kelimesinden alan Mutaffifîn suresi inişte 90, mushaf sırasında ise 83. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-17. ayetlerinde yolsuzluk yapanlara, bunların ahirete iman sorunu yaşadıklarına, amellerinin kaydedildiği yerin Siccîn olduğuna değinilmektedir.

1. Eksik ölçenlere (yolsuzluk yapanlara) yazıklar olsun!

2. Onlar insanlardan (bir şey alırken) ölçtüklerinde (baskı yaparak) tam ölçerler.[1]

3. Onlara (insanlara vermek için) ölçtüklerinde veya tarttıklarında ise eksiltirler.

4-6. Büyük bir günde yani insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları günde diriltileceklerini hiç düşünmezler mi?

7. Hayır! Şüphesiz ki (yoldan) sapanların yazısı (kaydı) *Siccîn*'dedir.[2]

8. *Siccîn*'in ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

---

1 Ayette *'alâ* edatı kullanıldığı için burada kınanan davranış yalnızca satarken değil, alırken de karşı tarafa baskı ve zorbalık uygulanmasıdır. Yani bir malı-eşyayı alırken de satarken de hile yapmak ve zorbalık içeren bir alışveriş anlayışına sahip olmak eleştirilmektedir.

2 *Siccîn* kelimesi, sözlükte "zindan, hapishane, çukur" anlamlarına gelmektedir. Ancak kelimenin özel yani terim anlamını ve Kur'an'daki içeriğini Yüce Allah vermektedir.

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ
بِهٖٓ اِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى
قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّٓا اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾

9. Numaralandırılmış (açıkça yazılı) bir kitaptır.[1]

10-11. Hesap gününü yalanlayan yalancıların o gün vay hâline![2]

12. Onu günahkâr azgınlardan başkası yalanlamaz.

13. Ona ayetlerimiz *tilâvet* edildiği (okunup aktarıldığı) zaman "Öncekilerin masalları!" der.[3]

14. Hayır, aksine! Kazandıkları (kötülükler nedeniyle) kalplerinin üzerinde pas tutmuştur.[4]

15. Hayır! Şüphesiz ki onlar o gün Rablerinden perdelenmiş (mahrum) olacaklardır.[5]

1 İbn Fâris, bu kelimeyi açıklarken *rakîm*in "kitap", *kitabun markûm* ifadesinin de "harfleri açıkça görünen kitap" olduğunu beyan etmiştir (İbn Fâris, *Mücmelü'l-Lüğa*, II, 393). Buradan anlaşılıyor ki, söz konusu tamlama, "insanların yaptıklarının açıkça kaydedildiği ve kayıtların açıkça okunabildiği kayıt defteri" demektir. Suçluların amel defterlerinin *Siccîn*'de bulunduğu beyanından sonra, bunun ne olduğunu hiç kimsenin bilemeyeceği ifade edilmiştir. Daha sonra, anlamı bizzat Yüce Allah vererek, *Siccîn*'in "içeriği açıkça belli olan, bir anlamda hiçbir gizlilik ve kaybın yaşanmadığı, kapalılığın bulunmadığı, her şeyiyle ortada bir mahiyet arz eden kayıt defteri" olduğunu açıklamıştır. Demek ki, yolsuzluk yapanlar ve mahşer duruşmasını yalanlayanlar, dünyada yaptıkları haksızlıkları, âhirette korunmuş, kayıpsız, hazır ve tastamam olarak karşılarında bulacaklardır. İşte Yüce Allah'ın açıklamasına göre *Siccîn*'deki amel defterinin anlamı bu olsa gerektir. Gerçeği elbette Yüce Allah bilmektedir.

2 Bu cümle Tûr 52:11'de 1 kez, Murselât suresinde ise 10 kez kullanılmaktadır.

3 Benzer mesajlar: En'âm 6:25; Enfâl 8:31; Nahl 16:24; Mü'minûn 23:83; Furkân 25:5; Neml 27:68; Ahkâf 46:17; Kalem 68:15.

4 Burada *bel* edatı ile *râne* fiili arasında konuya dikkat çekilmesi için kesintili okumak anlamında *sekte* vardır.

5 Dünyada yaptıkları ve yapmadıkları nedeniyle sınavı kazanamayan, Yüce Allah'ın varlığını ve bir tek oluşunu inkâr eden, akıllarını kullanmayarak, gözlerini gerçeklere kapatarak, kulaklarını gerçeklere tıkayarak tüm bu hakikatlerden uzak kalan inkârcılar, hakikati görememeleri yüzünden, ahiret nimetlerini de göremeyecek ve ondan mahrum olacaklardır. Surenin 21. ayetinde müminlerin ödül olarak görecekleri şey eğer Yüce Allah'ın zatı ya da nuru ise ondan da mahrum kalacaklardır. Zira hakikate kör kesilenler, ahirette de nimetlere körleştirileceklerdir.

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ
لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ
الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾
يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾

16. Sonra, şüphesiz ki onlar cehenneme girecekler.
17. Sonra (kendilerine) "Yalanlamış olduğunuz (cehennem) işte budur." denecektir.[1]

Surenin 18-28. ayetlerinde iyilerin durumuyla ve cennette karşılaşacakları güzel sonla ilgili bilgiler verilmektedir.

18. Doğrusu, şüphesiz ki iyilerin yazısı (kaydı) ise *'Illiyyûn*'dadır.[2]
19. *'Illiyyûn*'un ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!
20. Numaralandırılmış (açıkça yazılı) bir kitaptır.[3]
21. Onu (kitabı, Allah'a) yaklaştırılmış olanlar (sevinçle) görür.[4]
22. Şüphesiz ki iyiler, elbette nimet içindedir.
23. Koltuklar üzerinde (etrafa) bakarlar.
24. Nimetin parıltısını yüzlerinde sezersin (görürsün).
25. Kendilerine (ağzı) mühürlü, katıksız (sarhoş etmeyen) bir (içki)den içirilir.
26. (İçiminin) sonu misk olacaktır (güzel kokacaktır). Yarışanlar (imrenenler) işte (buna imrensin) bunun için yarışsınlar!

1 Benzer mesajlar: Rûm 30:56; Yâsîn 36:63; Sâffât 37:21; Duhân 44:50; Kâf 50:20; Zâriyât 51:14; Tûr 52:14; Rahmân 55:43; Mülk 67:27; Me'âric 70:44.

2 *'Illiyyûn* kelimesi sözlükte "yücelikler" anlamındadır; ancak kelimenin özel anlamını Yüce Allah vermektedir. Surede 7. ayetten itibaren bu ayete kadar cehennem ve cehennemlikler tasvir edilirken; 18. ayetten itibaren de cennet ve cennetlikler tasvir edilmektedir.

3 Bu konuda bkz. Mütaffifîn 83:9.

4 "Yüce Allah'a yakın olanların gördüğü şey nedir?" sorusuna şu şekilde cevap vermek mümkündür: Buradaki "onu" işaret zamiri bir önceki ayetteki "kitab"a götürülebilir; böylece görülecek şeyin ne olduğu sorusu "amellerinin yazılı olduğu kitapları yani amel defterleri ve bunun sonucunda da cenneti görmeleri" şeklinde cevaplanabilir. Gerçeği Yüce Allah bilir.

وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍۙ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَۜ ﴿٢٨﴾ اِنَّ الَّذِينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا يَضْحَكُونَۘ ﴿٢٩﴾ وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَۘ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا انْقَلَبُوٓا اِلٰٓى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَۘ
﴿٣١﴾ وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُوٓا اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ لَضَآلُّونَۙ ﴿٣٢﴾

27. Onun (içeceğin) karışımı *Tesnîm*'dendir.[1]
28. (*Tesnîm*, Allah'a) yaklaştırılmış olanların içeceği bir kaynaktır.

Surenin 29-36. ayetlerinde suçluların tavırları ve mahşerde onlara verilecek cevaplar hatırlatılmaktadır.

29. Şüphesiz ki suçlular (dünyada) iman edenlere gülerlerdi.[2]
30. Onlara uğradıklarında birbirlerine kaş göz işareti yaparlardı (alay ederlerdi).
31. Ailelerine döndüklerinde keyiflenerek dönerlerdi.[3]
32. Onları (müminleri) gördüklerinde ise "Şüphesiz ki bunlar sapkınlardır!" derlerdi.[4]

1 *Tesnîm* kelimesi sözlükte "en kaliteli maddelerin karıştırıldığı bir kaynak"tır.
2 Benzer mesajlar: Mü'minûn 23:110; Necm 53:60.
3 Benzer mesaj: Kıyâmet 75:33.
4 Benzer mesaj: Furkân 25:42. Şaşkınlık veya sapıklık suçlamalarının konusu Hz. Peygamber'in risaleti ve özellikle âhiret hayatının varlığına dair okuyup tebliğ ettiği ayetlerdi. Aslında şunu söylemek istiyorlardı: "Bu adamlar, önlerinde bulunan ve gözleriyle gördükleri bu dünyanın nimetlerinden yararlanmıyorlar, bunun yerine olup olmayacağı, gelip gelmeyeceği ve yaşanıp yaşanmayacağı belli olmayan bir âleme inanıp o uğurda sıkıntı çekiyorlar, bu olacak şey değil." İşte, sadece dünyaya inanan aklın ulaşabileceği materyalist düşünce ve son nokta budur. Müslüman iki âleme inanır, özellikle âhiret hayatı için yatırım yapar, fedakârlıklarını daha çok o âlemdeki mutluluk için seferber eder. İnanmayan için bunu kabul etmek akla ziyandır. Yüce Allah insanları Yüce Allah'ı ve ahireti inkâr noktasında uyarmakta ve peygamberler tarihinin örnekliğinde inkârcıların yaptıklarına benzer hataları yapmamaları için muhatapların dikkatini çekmektedir. İnkâr ve alay, temelde İblis ve Firavun'un ahlakıdır. Müslüman bu duruma düşmekten uzak durmalıdır. Müslümanlara sapkın veya sapık demenin bir müşrik ahlakı olduğu, kendi grubunu veya kanaatini hakikatin yerine koyarak başkalarına karşı inkârcılık ve sapkınlık suçlamasında bulunmak büyük bir hatadır ki bu tür bir değerlendirme yapmamak gerektiği akıldan çıkartılmamalıdır. Hakikati ilan edenlere sapkın dememek gerektiği ayetin güne dair en önemli mesajları arasında yer almaktadır. Özellikle müslümanların söylemlerinde kimin dilini kullandığı, sözlerinin kimlere benzediği noktasında bir özeleştiri yapmaları ve Kur'an ışığında bir tutum ve davranış sergilemeleri gerektiği son derece önemlidir.

وَمَٓا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظ۪ينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى
الْاَرَٓائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

33. (Oysa) onların (müminlerin) üzerine koruyucular (muhafız, müminleri denetleyici) olarak gönderilmemişlerdi.

34-35. İman edenler de bugün, koltuklar üzerinde (yaslanıp onlara) bakarak kâfirlere gülerler.

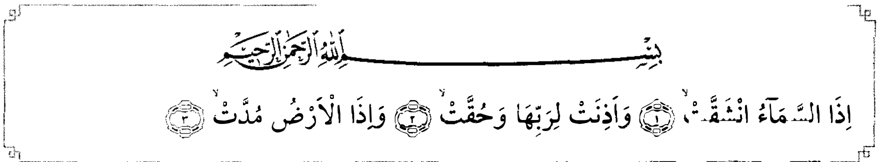
36. Kâfirler yaptıklarının cezasını buldular mı![1]

1 Buradaki *süvvibe* fiili "karşılık verilmek", "sevap (!) verilmek", "azap elbisesi giydirilmek" anlamlarında kâfirlere yönelik alaycılık içermektedir. Dünyada inancından dolayı müslümanlara gülenlere hatta "orada nimet ve ödül verilecekse, ona biz layığız, verilirse bize verilir" diyerek alay eden inkârcılara mahşerde gülüneceği haber verilmektedir.

84
İNŞİKÂK SURESİ

25 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 25 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "yarılmak" anlamındaki *inşekkat* kelimesinden alan İnşikâk suresi inişte 52, mushaf sırasında ise 84. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-15. ayetlerinde kıyamet-ahiret süreciyle ilgili bazı bilgiler verilmekte, yeni bir âlemin yaşanacağı belirtilmektedir.

1. Gök yarıldığında,[1]
2. Rabbin(in emrin)e kulak verip (hüküm) gerçekleştirildiği(nde),
3. Yer genişletilerek yayıldığında,[2]

1 Bu ayette Son Saat sonrasında kıyamet ve mahşer için yaşanacak bir olay hatırlatılmaktadır. Ayetteki *es-semâ'* kelimesi, "gök" anlamına gelse de, maksat "bütünüyle uzay ve içerdiği bütün yıldız ve gezegenler"dir. Ayetteki *inşekkat* fiili ise *şekka* fiilinin beş harfli kalıbıdır ve "yarılmak, ayrılmak, parçalanmak" anlamlarına gelmektedir. Bu fiil *mutâva'at* kalıbında olduğu için burada "başka bir güç tarafından yarılmak zorunda bırakılmak" anlamına gelir. Kıyamet sonrasıyla ilgili fiillerin edilgen kalıplarda getirilmesinin sebebi, öneminden kaynaklanmaktadır. Çünkü olayı gerçekleştiren kudret öylesine bilinmektedir ki artık onu her defasında bir daha zikretmeye gerek kalmamaktadır. Pek çok ayette dile getirilen "göğün yarılması", yeni oluşumun ilk aşamalarındandır. Hiç şüphe yok ki, kıyamet bir yok oluş değil, yeni bir başlangıcın ilk aşamasıdır. O âlemin de elbette göğü, gökleri bulunacaktır. Hûd 11:107-108, İbrâhim 14:48, Enbiyâ 21:104, Furkân 25:25, Rahmân 55:37, Nebe' 78:19, İnfitâr 82:1 ve İnşikâk 84:1 gibi ayetlerde dile getirilen hususlar bu durumun apaçık delilleri arasında yer almaktadır.

2 Buradaki *müddet* edilgen fiili, Tâhâ 20:105-107'de belirtildiği gibi Kıyamet-ahiret sürecinde tepe ve çukur kalmayacak şekilde yeryüzünün alacağı şekli ortaya koymaktadır.

وَاَلْقَتْ مَا ف۪يهَا وَتَخَلَّتْۙ ﴿٤﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْۜ ﴿٥﴾ يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى
رَبِّكَ كَدْحاً فَمُلَاق۪يهِۚ ﴿٦﴾ فَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَم۪ينِه۪ۙ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَاباً يَس۪يراًۙ
﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِه۪ مَسْرُوراًۜ ﴿٩﴾ وَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ وَرَٓاءَ ظَهْرِه۪ۙ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو
ثُبُوراًۙ ﴿١١﴾ وَيَصْلٰى سَع۪يراًۜ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ كَانَ ف۪ٓي اَهْلِه۪ مَسْرُوراًۜ ﴿١٣﴾ اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ لَنْ يَحُورَۚ ﴿١٤﴾
بَلٰٓىۚ اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِه۪ بَص۪يراًۜ ﴿١٥﴾

4. İçindekileri dışarı atıp boşaldığı(nda),

5. Rabbin(in emrin)e kulak verip (hüküm) gerçekleştirildiği(nde mahşerde toplanacaksınız).

6. Ey insan! Şüphesiz ki Rabbine (giden yolda) çaba üstüne çaba gösteriyorsun ve (sonunda) O'na varacaksın.

7. Kimin kitabı (amel defteri) sağından verilirse,[1]

8. Kolay bir hesapla hesaba çekilecek,

9. Sevinçli (bir şekilde cennetteki) ailesine dönecektir.[2]

10. Kimin de kitabı (amel defteri) sırtının arkasından verilirse,[3]

11. Hemen yok olmayı dileyecek,[4]

12. Alevli ateşe girecektir.

13. Şüphesiz ki o, (dünyadayken) ailesinin (arkadaşlarının) içinde çok mutluydu.

14. Şüphesiz ki o, (Rabbine) dönmeyeceğini sanıyordu.

15. Hayır! Elbette Rabbi onu görendir.

Surenin 16-25. ayetlerinde yeminler, Son Saat, inkârcıların sonu ve kurtuluşun ilkeleri öğretilmektedir.

1 Bu konuyla ilgili ayetlerde geçen "sağın halkı" ifadesi, İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi mahşerde amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler, dünyada kulluk yeminine sadakat gösterenler demektir.

2 Benzer mesajlar: Ra'd 13:23; Mü'min 40:8; Tûr 52:21.

3 Kur'an'da sözü edilen "solun halkı" ifadeleri Hâkka 69:25 ve İnşikâk 84:10'da verilen bilgiler gereği amel defteri kendisine sol ve arka taraftan verilecek kötü kişiler demektir. "Sırtın arka tarafı" ifadesi sıkıntının bu aşamadaki bir göstergesidir.

4 Benzer mesaj: Furkân 25:12-13.

فَلَٓا اُقْسِمُ بِالشَّفَقِۙ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَۙ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَۙ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ
طَبَقٍۜ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَۙ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذٖينَ السجدة ١٣
كَفَرُوا يُكَذِّبُونَۘ ﴿٢٢﴾ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَۘ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍۙ ﴿٢٤﴾ اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

16. Hayır! Yemin ederim: Akşamın alaca karanlığına,[1]
17. Geceye ve topladığı (örttüğü) şeylere,
18. Dolunay halindeki aya ki
19. Siz elbette bir hâlden (başka) bir hâle geçeceksiniz.[2]
20. Onlara ne oluyor da inanmıyorlar!
21. Kendilerine Kur'an okunduğu zaman secde de etmiyorlar![3] SECDE AYETİ
22. Aksine o kâfir olanlar yalanlıyorlar.
23. Allah onların gizlediği şeyleri çok iyi bilendir.
24. Onlara elem verici bir azabı müjdele!
25. İman edip iyi işler yapanlar başkadır; onlar için başa kakılmayan (kesintisiz) bir ödül vardır.[4]

1 Ayette geçen *eş-şafak* kelimesi toplumumuz tarafından yani dilimize yerleşmiş haliyle "tan yerinin ağarması" olarak ifade edilse de *eş-şefak* kelimesi, "güneş batarken gökte görülen kızarıklık, kırmızılık" demektir (İbn Fâris, *el-Lüğa*, II, 507; Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, III, 251). İmam Halil b. Ahmed'e göre bu kelime "alacakaranlık, Güneş'in batmasından yatsı vaktine kadarki kızarıklık" (Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-'Ayn*, V, 45), Ferrâ ve İmâm Azam'a göre ise "beyazlık" anlamına gelmektedir (Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, III, 251. İmâm Azam'ın görüşü için de bk. Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 561; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 714). Ayrıca Mücâhid'den gelen bir görüşe göre *şafak*, "gün ışığı"dır; hatta "bütün gün"dür (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 561). Bu kelimenin çift anlamlı kelimelerden olduğu, bu nedenle "kızarıklık ve beyazlık" anlamına geldiği de belirtilmektedir. Ancak genel kanaat, kelimenin "kızarıklık, akşam vaktinden sonraki kırmızılık" anlamına geldiği şeklindedir.

2 İlk ölüm (insanın doğmamış hali), diriltilme (doğum), dünya hayatının sürdürülmesi (ömür), ikinci ölüm (ecel) ve tekrar diriltilme (*ba's*) süreci ve evrelerinde geçen insan, halden hale geçirilerek ahirete ulaşmaktadır. Ayetin bir başka mesajı da mahşerde insanların grup grup toplanacaklarına vurgu içeriyor olabilir.

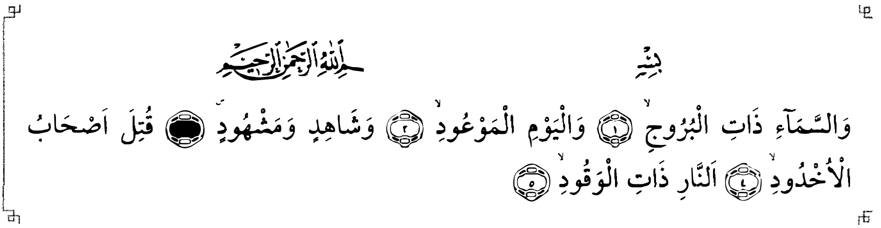
3 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri için bkz. A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

4 Benzer mesajlar: Fussilet 41:8; Tîn 95:6.

85
BURÛC SURESİ

❋ 22 Ayet ❋

Mekke döneminde indirilen, 22 ayetten oluşan ve adını ilk ayette "burçlar" anlamındaki *el-burûc* kelimesinden alan Burûc suresi inişte 29, mushaf sırasında ise 85. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-11. ayetlerinde müminleri ateş çukurlarında yakanların bunu yapma nedenleri, inananların ve inkârcıların durumu ifade edilmektedir.

1. Yemin olsun: Burçları olan göğe,[1]

2. Vadedilen o güne,

3. Şahit(ler)e ve şahitlik edilen(ler)e.

4-5. Tutuşturulmuş yakıt(la) dolu o ateş(li) çukur(un) halkı kahrolsun![2]

1 *el-Burûc* kelimesi, *el-burc* kelimesinin çoğuludur ve "yıldızlar", "köşkler", "kum ve yağmur", "Güneş ve Ay'ın menzilleri", "atlar" ve "güzel yaratıklar" gibi anlamlara gelmektedir. Zemahşerî, bunların 12 burç veya göğün kapıları olduğunu, dünyadaki köşklere benzetilerek göğün köşkleri olarak belirlendiklerini ifade etmektedir. Elmalılı, bunların "görünen şey" anlamından hareketle, her bakanın gözüne çarpacak şekilde görünen "yüksek köşk", "şehir surları", "kalelerin yüksek yerleri" olduğunu, bu anlamdan hareketle maksadın "gökteki yıldızlar" veya "yıldız kümeleri" ya da "12 burç (Zodyak)" olduğunu da beyan etmektedir.

2 Tefsirlerimizde konuyu, Yemen, Irak, Necran, Suriye, Sümer, Babil, Filistin, Habeşistan veya Anadolu ile dolayısıyla Hz. İbrahim dönemi, Nebukadnezar veya Zerdüşt kralı ya da Himyer kralı Zûnüvâs ile ilişkilendiren yaklaşımlar vardır. Ayette isim kullanılmaması, mesajın evrensele taşınması içindir.

إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّٓا
اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ اَلَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ ﴿٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ
عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾

6-7. Hani onlar o (ateşli çukur)un başında oturmuş, müminlere yaptıkları (işkenceyi) seyrediyorlardı.[1]

8. Onlardan (müminlerden) yalnızca güçlü ve övgüye layık olan Allah'a iman etmeleri nedeniyle intikam alıyorlardı.[2]

9. O ki göklerin ve yerin otoritesi kendisine aittir. Allah her şeye şahittir.

10. Şüphesiz ki inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe etmeyenlere cehennem azabı vardır; onlar için yakıcı azap vardır.

11. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için ise altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.

Surenin 12-22. ayetlerinde suçlulara karşı Yüce Allah'ın çeşitli sıfatları ile eski kavimler arasındaki azgınların durumu ve Kur'an'ın değeri ile Levh-ı Mahfûz'da oluşu ifade edilmektedir.

1 Bu katiller hem inananları bilinçli ve planlı bir şekilde ateşte yakıyorlar, hem de çevrelerinde oturup seyrediyorlardı. Kin ve öfkeleri öylesine derinlere sirayet etmişti ki yaptıkları bu canavarlığı seyredip ondan keyif alabiliyorlardı. Dahası, bu cinayeti işleyenlerin yanında, fiilen buna katılmasalar da çevrede oturup, olup biteni seyredenler de o fiili işleyenler gibi sorumluydular. Ayetteki kınayıcı ifadeler, elbette bu türden insanları da içermektedir.

2 İntikamlarının sebebi, müminlerin Yüce Allah'a iman etmeleri olarak belirlenmektedir. Benzer bir ifade yani asılsız bir gerekçe Mâide 5:59, A'râf 7:126 ve Tevbe 9:74'te zikredilmektedir. Demek ki bu mazlum insanların zalimlere karşı fiilî bir davranışı, saldırısı veya kışkırtması olmamıştı; onlara herhangi bir zarar da vermemişlerdi. Tek suçları (!) vardı; o da "Yüce Allah'a iman etmek." Peygamberler tarihinde yaşanan benzer olaylarda benzer düşmanlıklar görülmektedir. İtibar ettikleri kişiler kendilerinden farklı düşününce, onları en ağır şekillerde paylamışlar, onlara hakaret etmişler, şiddetle karşı çıkmışlar, kendilerine ve taraftarlarına eziyet ve işkence yapmışlardı. Peygamberlere karşı yapılanlar hemen hemen bütün eziyet türlerini içermekteydi. Yüce Allah, bunları muhataplara moral olsun diye anlatmaktadır.

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ
﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا
فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

12. Şüphesiz ki Rabbinin yakalaması çok şiddetlidir.
13. Şüphesiz ki O, başlatan ve tekrarlayandır.[1]
14. O çok bağışlayandır, çok sevendir.
15. *Arşın* sahibidir; yücedir.
16. İstediği şeyi daima yapandır (mutlak irade sahibidir).[2]
17-18. Firavun ve Semûd ordularının haberi sana geldi, (değil) mi?
19. Doğrusu, kâfir olanlar bir yalanlama içindedir.
20. (Fakat) Allah onları arkalarından kuşatandır.[3]
21. Doğrusu o yüce bir Kur'an'dır.
22. *Levh-i Mahfûz*'dadır[4] (korunmuş bir levhadadır).

1 Benzer mesajlar: A'râf 7:29; Yûnus 10:34; Enbiyâ 21:104; Neml 27:64; 'Ankebût 29:19, 20; Rûm 30:11, 27. Bu ayetteki mesaj, surenin ana konusu olması itibariyle zalimlere verilecek ceza, yani kâfirlere yönelik azap olmalıdır. Zemahşerî'nin belirttiği gibi, Burûc 85:12'de geçen "Yüce Allah'ın kâfirleri yakalaması" elbette bir azabı hatırlatmaktadır. İşte Burûc 85:13'teki ifade, onların yakalanmasının hem dünyada hem de âhirette azaba uğratılmaları nedenine bağlanmış olabilir. Yüce Allah onlara dünyada azap etmiştir, âhirette de azaba devam edecektir. İnsanlar birbirlerini dünyada en çok bir kere öldürebilirler. Tıpkı İsrailoğullarından Hz. Musa'nın tarafına geçen büyücülere Firavun'un uygulamak istediği azaba karşı onların söylediği şu söz gibi: "Sen yapacağını yap; çünkü sen sadece bu dünya hayatında hükmünü geçirebilirsin" (Tâhâ 20:72). İşte bu ifade gibi, Ashâb-ı Uhdûd da yani inkârcı zalimler de müminlere ancak bu dünyada ceza verebildi, onları sadece bir kez öldürebildi. Onların verdiği cezalar sonuçta en çok ölüme kadar uzanabilmekteydi. Oysa Yüce Allah'ın hak eden insanları cezalandırmak üzere yakalaması şiddetlidir (Hûd 11:102). Dünyada verdiği ceza uzun süreli olabileceği gibi, âhiretteki cezası da ebedi olarak tekrarlanan bir yapı arz edebilecektir (Nisâ 4:56).

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:253; Âl-i İmrân 3:40, 47; Mâide 5:1; Hûd 11:107; İbrâhîm 14:27; Hacc 22:14, 18.

3 Mâtürîdî, ayeti "Oysa Allah onları arkalarından kuşatmıştır" ifadesi, "onların (inkârcıların ve yalancıların) halktan gizledikleri ve saklı tuttukları her bir şeyi Yüce Allah bilir ve hiçbir şey O'na gizli kalmaz" şeklinde anlaşılır demekte, ayrıca "onların yalanlamalarının ardından başlarına ne azap geldiğini de bilir" şeklinde yorumlamaktadır (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 168).

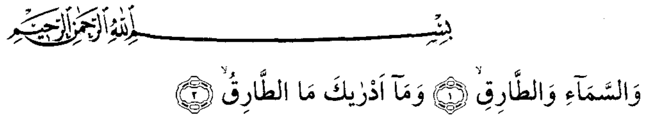
4 *Levh-ı Mahfûz* ifadesi, "korunmuş levha" anlamında Yüce Allah'ın bizim kavrayamayacağımız ilim sıfatını içermektedir.

86

TÂRIK SURESİ

17 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 17 ayetten oluşan ve adını "geceleyin gelen" anlamındaki *et-târık* kelimesinden alan Târık suresi inişte 38, mushaf sırasında ise 86. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde târık kelimesine, insanların yaptıklarının kaydedildiğine, kendi yaratılışını incelemesi gerektiğine, Kur'an'ın gerçeği ortaya koyuculuğu ile inkârcıların tuzaklarının boşa çıkartılacağına değinilmektedir.

1. *Semâya* (göğe) ve *Târık*'a[1] yemin olsun!
2. *Târık*'ın ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki![2]

1 *Târık* kelimesi, sözlükte "geceleyin doğan yıldız", "gece ansızın kapıyı çalan yolcu" anlamlarındadır. Yemin edilen "Târık" surenin 2 ve 3. ayetinde metin bu şekilde belirlendiğine göre, aynı surenin 13 ve 14. ayetleri gereği bu yıldız "vahiy yani Kur'an" olmalıdır. Dolayısıyla vahyin indirilişi ve geliş süreci mecazi bir anlatımla tasvir edilmektedir. Bu doğrultuda ayette geçen *es-Semâ'* kelimesine de bilinen anlamda "gök" değil de bu kelimenin kök anlamında da bulunan "yücelik, yükseklik" anlamı verilerek, vahyin yüceler aleminden insanlık alemine indirildiğine dikkat çekilmiş olmaktadır. Bu ayet bağlamdan ayrı, müstakil olarak okunduğunda şu yorum da yapılabilir: *Târık* kelimesinin *tark* kökü ve "vurmak, çarpmak" anlamı da göz önüne alındığında, "vuruşlu yıldız" anlamı da bulunmaktadır. Kur'an ayetlerine yansıyan "karanlığı delen yıldız" olarak tanımlanan "Târık" bu yönüyle müslüman bilim insanlarına, Yüce Allah'ın muhteşem sanatını içeren göklerde ve yerde daha keşfedilebilecek nice bilgiler bulunduğunun bir ispatı olmaktadır. Tıpkı Âl-i İmrân 3:190-191. ayetleri okuduğunda gökyüzünü incelemeye karar verdiğini ifade eden Bîrûnî gibi.

2 Bu ayette geçen *mâ edrâke* ifadesi, "Sen nereden bilebilirsin ki!", "Sana hangi şey bildirdi?", "Bilir misin?", "(Bundan) maksat nedir?" veya "Bildin mi?" şeklinde de tercüme edilebilir. Yüce Allah bu ayette târık kelimesinden maksadın ne olduğunu sormakta ve bunu kendisi bildirmediği sürece, Hz. Peygamber dahil hiç kimsenin bilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُۙ ﴿٣﴾ اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌۜ ﴿٤﴾

3. (O, karanlığı) delen yıldızdır.[1]

4. Üzerinde bir gözetleyici (melek) olmayan hiçbir can yoktur.[2]

1 En'âm 6:97 ve Nahl 16:16'da belirtildiğine göre, insanlar yıldızlar sayesinde yol buluyordu ve yön belirlemede yıldızlar etkin oluyordu. İşte Kur'an ile yıldızlar bu anlamda buluşuyorlar demektir. Yıldızlar fiziksel ve maddi olarak, vahiy yani Kur'an ise hidayet anlamında manevi olarak "yol göstermekte"dir. Bu durumda, "manevi semâ" diyebileceğimiz ilahi iradeden insanların gönüllerine etki eden, insanı şirk, inkâr ve cehalet karanlıklarından imanın aydınlığına ulaştıran Kur'an vahyine dikkat çekildiği ortaya çıkmaktadır. Böylece, manevi yücelik makamı olan Hakk'a ve insanları karanlıklardan çıkaran Kur'an aydınlığına yemin edilerek sureye başlandığını söyleyebiliriz. Bu durumda surenin üçüncü âyetindeki "Delip geçen yıldız" ile, maddi bir yıldızdan ziyade, manevi bir aydınlığın kastedildiği anlaşılmış olmaktadır. Böylece Yüce Allah, *et-târık* kelimesine, bilinen anlamlardan farklı olarak, Rabb'ca diyebileceğimiz bir boyut kazandırmış olmaktadır. *Târık* kelimesinin "gece gelme" ile ilgili anlam boyutunu, vahyin Kadir Gecesi gelmeye başlamasıyla birleştirince, çok önemli anlam buluşmalarının yaşandığı görülmektedir. Yıldızlar karanlığı yarıp ışığını etrafa ulaştırdığı gibi, Kur'an da şirk, küfür ve cehalet karanlıklarını ilahi nurla aydınlığa dönüştürmektedir. Kanaatimiz şudur: Buradaki *necm-i sâkıb* yani "delip geçen yıldız" ile kastedilen, Târık 86:13-14. ayetler gereği vahiydir/Kur'an'dır. Nitekim Vâkı'a 56:75 ve Necm 53:1'de geçen *en-nücûm* ve *en-necm* kelimeleri de bilinen anlamda "yıldızlar, yıldız" anlamının ötesinde yıldız gibi karanlıkları delip geçen, yıldız gibi insanlara yol ve yön bulmada rehberlik eden, insanları şirk ve küfür karanlıklarından hakikatin aydınlığına çıkaran vahiy yıldızıdır, Kur'an'dır. Ayrıca yüceler âlemine/göğe ve vahye yemin edilerek, evrende bulunan her şeyin mutlak hakiminin Yüce Allah olduğu, her şeyin kontrolünün O'nda olduğu ve her şeyin O'nun koruması altında yürüyüp seyrettiği ifade edilmek istenmektedir.

2 Bu cümle "insanların amellerinin kaydedilmekte olduğunun" delillerindendir. Benzer mesajlar: Âl-i İmrân 3:181; Nisâ 4:81; Yûnus 10:21; İsrâ 17:13; Kehf 18:49; Meryem 19:79; Enbiyâ 21:94; Yâsîn 36:12; Zuhruf 43:80; Câsiye 45:29; Kâf 50:18; Kamer 54:53; İnfitâr 82:11. Elmalılı Hamdi Yazır'ın da belirttiği üzere, bu ayette aynı zamanda müşriklerin anlamakta zorlandıkları ilahi korumaya ve denetime işaret edildiği sezilmektedir. Olağanüstü olayları cinlerle, şeytanlarla ilişkilendiren ve hissettikleri korkular karşısında uydurma ilahlara sığınan müşriklere Yüce Allah'ın koruması hatırlatılmaktadır. Çünkü ilk ayetteki yeminin cevabı bu ayettir ve insanın korunmuş olmasından söz etmektedir. Bu ayette gizli güçlerden, uğursuz saydıkları olay ve olgulardan korkan, gök cisimlerinden ve cinlerden yardım bekleyen müşrik bir topluma karşı açıklama yapılmaktadır. (Benzer değerlendirmeler için ayrıca bkz. Tuncer Namlı, *Kur'an Meali*, s. 95.)

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِ ﴿٧﴾
اِنَّهُ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَٓائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾

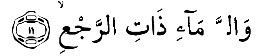
5. İnsan, neyden yaratıldığına bir baksın!

6-7. Omurga ile kaburga kemikleri arasından çıkan akıcı bir sudan (sıvıdan)[1] yaratıldı.

8. Şüphesiz ki O (Allah) onu geri döndürmeye (tekrar yaratmaya) gücü yetendir.

9-10. Sırların ortaya döküleceği o gün, onun (insanın) hiçbir gücü ve yardımcısı yoktur.

1 Burada rahimdeki ceninin yani embriyoya ait üreme organlarının oluşumunun omurga ile kaburga kemikleri arasından başlaması kastedilmektedir. Ayetteki "sıvı"dan maksat erkeğin spermi ise, insanın yaratılış sürecinde bu aşama henüz döllenmenin gerçekleşmediği aşamadır. Zira döllenmenin işlendiği ayetlerde "su" ile birlikte *nutfe, nutfe-i emşâc* ve *'alak*'tan söz edilmektedir. Bu ayetler dikkate alındığında Târık 86:6'da insanın henüz zigot ve embriyo olmadan önceki sperm haline değinildiği söylenebilir. Ancak bu yaklaşım sorunludur. Çünkü yaratılıştan söz edilen varlık *el-insân* yani insanoğludur. Ona "insan" denmesi için erlik suyu ile yumurtanın birleşmiş olması ve "zigot" halini alması gerekmektedir. Bu nedenle *mâ-i dâfık* ifadesi erkekten gelen erlik sıvısı değil, onun yumurta ile birleşip *nutfeh* yani "zigot, cenin" halinin kastedildiği görüşü daha doğrudur. Hem erkek hem de kadın üreme organlarının (testis ve yumurtalık), A'râf 7:172'nin de işaretiyle, embriyo henüz 5. haftasında iken, vücudun sırt bölgesinde kalan ve bel kemiği ile kaburga kemikleri arasındaki bölgede yaratıldığı bilinmektedir. Bu, embriyologların da kabul ettiği bir gerçektir (Bu konuda geniş bilgi için bk. Keith L. Moore, T.V.N. Persaud, *The Developing Human*, Sounders, Philadelphia, 2003, s. 304-308; Keith L. Moore, T.V.N. Persaud, *İnsan Embriyolojisi*, çevirenler: Mehmet Yıldırım, İmer Okar, Hakkı Dalkıç, 6. Baskı, İstanbul, 2002, s. 323-324). Târık 86:6. ayetteki *dâfık* kelimesini "akmak, aşağıya inmek" anlamına aldığımızda, genital sisteme ait iç organların (testis ve yumurtalık) embriyodaki ilk oluşum yeri akla gelir. *Sulb* ve *terâib* arasında yaratılan organlara (testis ve yumurtalıklara) ilkel üreme/cins hücreleri göç ederler. Demek ki, bu ayetlerde üreme hücrelerinin kimden geldiği değil, ilk olarak oluşturulma yeri veya bölgesi hakkında bilgi verilmektedir. Bu haliyle Kur'an'da insanın yaratılış süreciyle ilgili, ana rahmine düşmeden çok önceki aşaması hakkında da bilgi verildiği görülmektedir. Tekrar vurgulamak gerekirse, bu ayetlerde insan henüz embriyo halinde iken, genital sistem organlarının embriyodaki oluşum yeri hakkında bilgi verildiği anlaşılmaktadır. Bu haliyle söz konusu bilgi, müthiş bir "Kur'an mucizesi" olarak görülmelidir.

11. Yemin olsun: Dönüş sahibi olan göğe,[1]

1 Bu ifadeden neyin kast edildiği tartışmalıdır. Buna göre Araplar, bulutların denizin buharını yukarıya doğru taşıyıp ardından yere indirdiğini kabul ederlermiş. Bu nedenle göğün bu şekilde nitelendirildiği ifade edilmektedir. "Yağmurun peyderpey yağması", "yağmur yüklü bulutların birbirini takibi" ya da "her yıl rızık vesilesi bulutların dönüşü"nün ayette söz konusu edildiği de belirtilmektedir. Bazılarına göre ayetten maksat, "Güneş, Ay ve yıldızların batıp doğması"dır; hatta bir kısmı bununla "göğün meleklerle dolu olup kulların amellerini oraya götürmelerinin kastedildiği"ni söylemişlerdir. Göğün dönüşü ile bir dönüşümün amaçlandığı söylenebileceği gibi, bununla "göğün ve cisimlerinin Son Saat'te parçalanıp mahşer için yeniden bir varoluş sürecine girmesi" de kastedilmiş olabilir. Ancak biz bu ayetteki kullanımdan, daha başka bir anlamın kastedildiğini düşünmekteyiz. Buna göre ayetteki *es-semâ'* kelimesi "uzayı ve gök cisimlerini", *zâti'r-rac'ı* yani "dönüş sahibi oluşu" da "onların hareketini ve başlangıç noktasına dönüşlerini" ifade etmektedir (Süleyman Ateş, *Tefsîr*, X, 413). Bu yaklaşımın Kur'an'dan delili de vardır. Nitekim Zâriyât 51:7'ye göre göğün yörüngeleri vardır. Yörüngeye sahip olmak, onu takip etmeyi, bir anlamda "dönüş hareketi" yapmayı gerektirir. Zâriyât 51:47'ye göre ise "gök çok güçlü bir şekilde bina edilmiştir ve genişletilmesi de devam etmektedir." Göğün genişlemesi onun hareketi demektir. İşte Târık suresindeki bu ayet, söz konusu hareketin bir dönüş içerdiğini ve gök cisimlerinin dairesel bir hareket gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır. Çünkü dönüş için önce gidiş gerekir. Göğün, dönüş hareketine sahip olarak bu şekilde yapılandırılması, aynı zamanda bütün varlıkların hücre ve atom yapılarına da uygundur. Çekirdeğin etrafında dönen elektronlar ile birbirinin çevresinde ve belli yörüngelerde hareket eden gezegenlerin oluşturduğu bu eşsiz koroya göklerin de katılmış olduğu bu şekilde beyan edilmiş olmaktadır. Kozmik âlemin bizim anlayamayacağımız türden iradesiz tesbihi demek olan bu dönüş, iradeli varlık olan insanın hac ibadetinde kendini göstermektedir. Bu vesileyle şu hatırlatmaları da özellikle aktarmakta yarar görmekteyiz: Atmosferimiz, yararlı Güneş ışınlarını Dünya'ya alırken zararlılarını geri çevirir. Ayrıca yaşam kaynağımız su, buharlaşarak uzayın derinliklerinde kaybolmaz; atmosferimiz zararlı Güneş ışınlarını uzaya geri çevirdiği gibi yaşamın olmazsa olmazlarından suyu da bize doğru geri çevirir. Atmosferin hem dışa hem içe çevirici özelliği olmasaydı, Dünyamızda hiçbir canlı yaşamını sürdüremezdi. Bu manada *er-rec'i* kelimesinden de yararlanarak ayete "Geri çeviren gökyüzü" anlamı da verilebilir. Eğer atmosfer hiçbir şeyi içine almayacak şekilde her şeyi geri çevirseydi, Dünyada yaşam olmayacaktı. Diğer yandan hiç geri çevirme olmasaydı veya gerekli ölçüde geri çevirme olmasaydı, Dünyada yine yaşam olmayacaktı. Kur'an'ın gözümüzü çevirdiği bu olgu da Kur'an'ın bu özelliğe dikkat çekmesi de harikadır (Caner Taslaman, *Neden Müslümanım?*, s. 74).

وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾ اِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾

12. Yarılan yere[1] ki

13. Şüphesiz ki o[2] (Kur'an, doğru ile yanlışı) ayırt eden bir sözdür.[3]

14. O asla bir şaka değildir.[4]

15. Şüphesiz ki onlar bir tuzak kuruyor.

1 Bu cümleden kast edilen mesaj "bitkilerin yeryüzüne çıkması", "yeryüzündeki yarıklar ve geçitler şeklinde yollar", "ölülerin mezara konulması ve mahşer için oradan tekrar çıkartılması" olabilir. Dahası maksat, yerkabuğunun altında bulunan çeşitli "fay hatları" da olabilir.

2 Buradaki *hû* zamiri, surenin üçüncü ayetindeki *en-necm* kelimesine gitmektedir. Surenin ilk iki ayetindeki *târık* kelimesinin, "yıldız"dan farklı anlamları da vardır. Nitekim Târık 86:3. ayetteki *en-necm* kelimesi, Kur'an'ın aydınlığını ve peyderpey indirilişini ifade eden bir kelimedir; dahası surede de Kur'an'ın aydınlık mesajlarına dikkat çekilmektedir. Durum böyle olunca, zamirin yeri daha doğru bir şekilde belirlenmiş ve "gerçeği yanlıştan ayırt eden şeyin Kur'an olduğu" ortaya çıkmış olur.

3 Ayetteki *le kavlün faslün* "ayıran bir söz" ifadesi, Kur'an'ın hakkı bâtıldan ayıran özelliğini, yani onun "Furkan" oluşunu dile getiren değişik bir tamlamadır. "Hakkı bâtıldan ayırmak" ifadesi, din adına neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ortaya koyabilmek ve bu noktada ölçü belirlemek hatta bizzat kendisi ölçü olmak demektir. Kur'an, *fasl* işini yapan bir sözdür. Onun bu özelliği, ayetlerinde çeşitli meseleleri açması veya açıklaması anlamına gelmektedir. Bu kullanımlar, Kur'an'ın "kesin hükümler ortaya koyan" bir kitap olduğunu göstermektedir. O, bu yönüyle insanlara hedef gösterir ve ufuk kazandırır.

4 Kur'an'ın *el-hezl* olmaması, onun "bir şaka, oyun ve eğlence aracı" olarak kabul edilmemesi, yani "anlamsız bir lakırdı olmaktan uzak olması" demektir. Ayetteki *mâ* olumsuzluk edatının peşinden *bâ/bi* edatının getirilmesi, ilgili meselenin hiçbir şeklinin düşünülemeyeceğini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, ayeti "Kur'an'ın hiçbir şekilde, asla ve asla şaka olmadığı" şeklinde anlamak durumundayız. Kur'an'da anlamsız, yararsız ve hedefsiz mesajlar bulunmamaktadır. Kur'an bir ciddiyet abidesidir; içerisinde hiçbir bâtıl yoktur. Açık-gizli, önünden-arkasından, görünen-görünmeyen, bilinen-bilinmeyen vs. bir mahiyette onu iptal edebilecek hiçbir şey de gelmeyecektir (Fussilet 41:42). Kur'an, gönüllere etki eden, kalplerde büyüyen, anlamaya çalışarak okuyanını ve dinleyenini yücelten bir yapıya sahiptir. Kur'an demek, ciddiyet demektir, anlam demektir, amaç demektir. Kur'an, gerçeği ortaya koyan ilâhî bir sözdür. Kaynağı Yüce Allah olduğu için onda şaka, alay, eğlence veya lakırdıya yer yoktur.

وَاَكِيدُ كَيْدًاۚ ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

16. Ben de bir tuzak kuruyorum.[1]

17. Kâfirlere mühlet ver, onlara biraz zaman tanı.[2]

1 Allah'ın tuzak kurması, tuzakları boşa çıkarması anlamına gelir. Bu konu, Enfâl 8:18, 30. ayetler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Benzer kullanımlar için bkz. Âl-i İmrân 3:54; En'âm 6:123; Enfâl 8:18, 30; Ra'd 13:42; İbrâhîm 14:46; Fâtır 35:10, 43; Mü'min 40:25; Tûr 52:42.

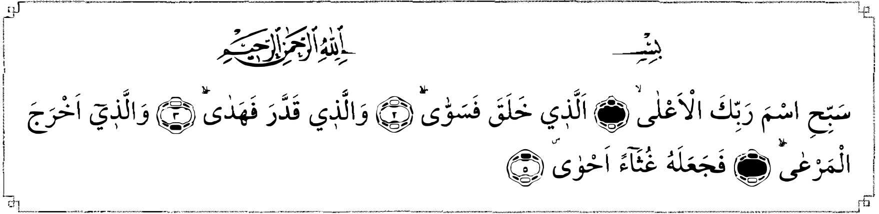
2 İnkârcılara zaman tanınmasıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:183; Kalem 68:45; Müzzemmil 73:11.

87

A'LÂ SURESİ

19 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 19 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "yüce, en yüce" anlamındaki *el-a'lâ* kelimesinden alan A'lâ suresi inişte 9, mushaf sırasında ise 87. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-19. ayetlerinde Yüce Allah'ın kudreti, gerçeği hatırlatmanın gerekliliği, kimlerin bundan yararlanıp kimlerin kaçınacağı ve gerçeklerin bütün ilahî öğretilerde aynı olduğu ifade edilmektedir.

1. Yüce Rabbinin adını *tesbih* et (yücelt)![1]
2. (O), yaratandır ve düzene koyandır.
3. Ölçü koyandır ve yol gösterendir.[2]
4. (Topraktan) otlağı çıkarandır.
5. Sonra da onu kapkara kuru ota çevirendir.

1 "Tesbih" emri Yüce Allah'ı daima anma, hayatın her an ve aşamasında O'nunla olma, düşüncelerin, söylemlerin ve eylemlerin merkezine O'nu yerleştirme emridir. Bunun en kolay ve pratik yolu ise her işin anahtarı "Besmele"yi günlük hayatın hiçbir aşamasında ihmal etmemek ve beş vakit namaz ibadetidir. Zira namazın her rüknünde zaten Yüce Allah'ı tesbih vardır.

2 Bu cümle "takdire uygun imkânlar sunan" demektir. Benzer mesajlar: Tâhâ 20:50; Secde 32:7. Yüce Allah *sünnetüllâh*'ı gereği evrene ölçüler koymuştur. Ra'd 13:8, Furkân 25:2, Kamer 54:49, Rqhmân 5:7-8. ayetlerde de belirtildiği gibi bu ölçüler fiziksel ve biyolojik yasalarla birlikte vahiyle düzenlenen toplumsal yasalardır. Ayrıca insanlara, yaratılışında verdiği özel yeteneklere ek olarak *el-hâdî* "hidayet veren" olmasından dolayı hidayet yollarını gösteren, elçi ve kitap gönderen de O'dur. Yüce Allah'a iman edip güvenen her müminin fiili ve sözlü duasına, evrene müdahil olması hasebiyle cevap veren (*el-mucîb*) ve onlara sıkıntılarından kurtulacakları kapılar açan da Yüce Allah'tır.

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىۙ ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰىۜ ﴿٧﴾

6-7. Sana (Kur'an'ı) okutacağız ve sen -Allah'ın dilemesi hariç- (onu) unutmayacaksın.[1] Şüphesiz ki O, açığı da gizli olanı da bilir.[2]

1 Yazı kültürünün gelişmemiş olduğu ve malzemenin çok yaygın bir halde bulunmadığı, dahası kurumsal anlamda vahiy kâtipliğinin henüz şekillenmediği bir ortamda, Hz. Peygamber'in vahyi unutma endişesi duyması gayet doğaldı. Elbette Hz. Peygamber'in önderliğinde Kur'an metinleri bazı kişilere yazdırılıyordu; ancak yaşanan sıkıntılı ortam, bu işlemin tek başına yeterli olmayabileceği endişesini de beraberinde getiriyordu. A'lâ suresinin, indiriliş sırasına göre 9. sure olduğu dikkate alındığında, bu ayetin mesajı daha kolay anlaşılabilecektir. Bu sureye kadar vahyedilenlerin bir bölümü bütün sure olarak değil, surenin bazı parçaları olarak gelmişti. Dolayısıyla, daha işin başı sayılabilecek bir dönemde böyle bir motivasyonun sağlanması son derece anlamlıdır. Dahası, bu bilgilendirme, anlaşılabilir bir ihtiyacı karşılamaya yönelikti. İşte böylece Hz. Peygamber moral bakımından desteklenmekte ve endişeye gerek olmadığı kendisine bildirilmek istenmektedir. Hz. Peygamber'in "unutma" korkusuyla sürekli tekrarlamaya çalışması, hatta bazen vahiy tamamlanmadan önce aceleyle okuması konusunda uyarılması, onun bu endişesini açıkça ortaya koymaktadır. A'lâ 87:6. ayetin de benzer bir olay üzerine indirildiği kaynaklarda yer almaktadır (Semerkandî, *Bahru'l-'Ulûm*, III, 571; Kurtubî, *el-Câmı'*, XX, 14). Yüce Allah, Hz. Peygamber'e vahyi okutma ve kavratma işlemini gerçekleştireceğini beyan etmiş, ondan da bunu unutmaması için çaba sarf etmesini istemişti. Elbette çaba ortaya konulacaktı ve pratikte çeşitli meşguliyetlerde vahyi unutmama gayretlerinin olumlu sonuçlar verdiği görülmekteydi. Bunlara bakarak, kendi hafızasına sınırsız bir güven oluşur ve alınması gereken tedbirlerde gevşeklik yaşanır diye, bu defa Hz. Peygamber'e şu nokta hatırlatılmıştır: Her şeyi bilen ve bilgisi sınırsız olup bilgi sahibi olmak için herhangi bir araca ihtiyaç hissetmeyen sadece Yüce Allah'tır. O dilerse insanlar bazı şeyleri unutur. Nitekim Hz. Peygamber'in namazda bazı ayetleri okurken onları unutması örneği bunun açık delilidir. Tekrar belirtelim ki bu ayeti delil getirerek Yüce Allah'ın, indirilmiş bazı ayetleri Hz. Peygamber'e unutturduğu yorumları doğru olamaz. Çünkü bu durum Hicr 15:9'da zikredilen "*Zikr*'i (Kur'an'ı) biz indirdik ve onun koruyucuları da elbette biziz" beyanına aykırılık teşkil etmiş olur.Nitekim Mâtürîdî de bu tür iddiaları reddetmekte ve bu iddalara dayanak yapılan -âhâd- haberlerin delil olarak değerlendirilemeyeceğini beyanla eleştirmektedir (Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, XVII, 187-189).

2 Yüce Allah'ın eşsiz ve erişilmez bilgisiyle ilgili benzer mesajlar: Bakara 2:33; Âl-i İmrân 3:29; Mâide 5:99; En'âm 6:3; İbrâhîm 14:38; Tâhâ 20:7; Enbiyâ 21:110; Nûr 24:29; Neml 27:25; Ahzâb 33:54; Mü'min 40:19; Mümtehine 60:1; Mülk 67:13.

وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰى ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰى ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا
الْاَشْقٰى ﴿١١﴾ اَلَّذ۪ي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿١٣﴾ قَدْ اَفْلَحَ
مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾

8. Kolay olanı sana (daha da) kolaylaştıracağız.[1]

9. Hatırlamak yarar sağlayacağı için (gerçeği) hatırlat![2]

10. (Allah'a) saygılı olan kişi (gerçeği) hatırlayacaktır.[3]

11. En azgın (kâfir) ise ondan kaçınacaktır.

12. O en büyük ateşe girecek olandır.[4]

13. Sonra, orada (tam) ölmeyecek ve (tam) yaşamayacak.[5]

14. Arınan kişi elbette kurtulmuştur.[6]

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Biz senin başarıya ulaşmanı kolaylaştıracağız." Ya da "Sana kolaylık ve huzurun yollarını açacağız." (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 189).

2 Uyarının gerekliliği, uyarıdan kimlerin yararlanacağı vs. ile ilgili mesajlar: Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9; Ğâşiye 88:21.

3 *Haşyet* kelimesi Yüce Allah'tan saygı ile karışık bir korkuyu yani bilinçli bir çekinmeyi, bilgi ve bilince dayalı derin saygıyı ifade eder. "Yüce Allah'ın güç ve kudretini bilerek anlayan alimlerin haşyeti yani derin saygısı" şeklinde Fâtır 35:28'de ve diğer başka ayetlerde de ifade edilen budur. Kısaca Yüce Allah'a mahcup olmamak, sevdiğini üzmemek, O'nun büyüklüğünü takdir ederek bir çekinmeyi ifade eder.

4 Benzer mesajlar: Leyl 92:15-16.

5 Benzer mesaj: Tâhâ 20:74.

6 *Tezekkâ* fiili "artmak, gelişmek, zekât vermek, arınmak ve ıslah" gibi anlamlara gelmektedir. Buradaki arınmayı ya nefsini kötülüklerden arındırarak (Şems 91:9-10) temizleme ya da Leyl 92:17-18. ayetler gereği malını Yüce Allah'ın muradı doğrultusunda hayra harcayarak arınma anlamında anlamak mümkün görünmektedir. Zira dini ve ahlaki bir ödev olarak zekât (Meryem 19:31-32, 55-59; Neml 27:3; Fussilet 41:7) emredilmekte ve genellikle namazla birlikte anılmaktadır (Bakara 2:3; Tevbe 9:5, 11, 18, 54, 71; Neml 27:2). Her ikisini arınma için birlikte düşünmek de ayetin içeriğine daha uygun düşmektedir. Nefsi arındırmanın ve kötülüklere karşı korumanın en güzel yolu namazı ikame etmek ('Ankebût 29:45) ve bu iç güzelliğini/arınmayı, mali bir arındırmaya dönüştürerek zekâtı vermek yani infaktır.

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۘ ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿١٧﴾ اِنَّ
هٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْاُو۫لٰىۙ ﴿١٨﴾ صُحُفِ اِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

15. Rabbinin adını anıp *salât* edenler (O'nun dinine destek olanlar) da.
16. Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz.[1]
17. (Oysa) ahiret daha iyi ve daha kalıcıdır.
18. Şüphesiz ki bu (anlatılanlar), önceki sahifelerde de (vahiylerde de) vardı:[2]
19. İbrahim'in ve Musa'nın sahifelerinde.[3]

1 Benzer mesajlar: Kıyâmet 75:20-21; İnsân 76:27.

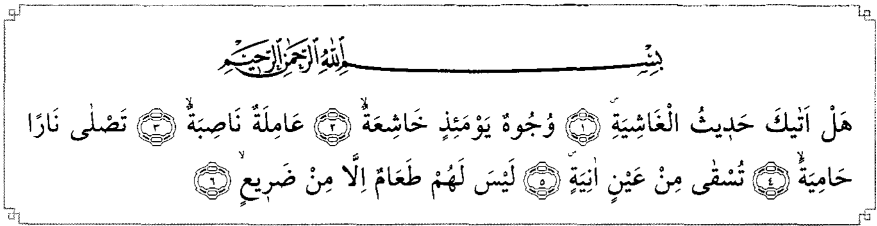
2 Dini öğretilerdeki kaynak ve amaç birlikteliğiyle ilgili benzer mesajlar: En'âm 6:90; Nahl 16:118; Şu'arâ 26:196; Fussilet 41:43; Şûrâ 42:13; Necm 53:36-37; A'lâ 87:18-19.

3 Ayette Hz. İbrahim'e ve Hz. Musa'ya *suhuf* "sayfalar" indirildiğinden bahisle, bazı peygamberlere *suhuf*, bazılarına ise "kitap" verildiğini iddia edenlerin bu görüşü isabetli değildir. Zira *suhuf* kelimesi "kitap" kelimesiyle eş anlamlı olarak (Meryem 19:51) kullanılabilmektedir (Mehmet Okuyan, "Kendilerine Kitap Verilen Verilmeyen Peygamberler", *XI. Kur'an Sempozyumu*, s. 65-98). Ayrıca Mâtürîdî de ayetin çevirisini "Bunlar önceki kitaplarda, İbrahim ve Musa'nın kitaplarında da vardır" şeklinde yapmakta, ayetin açıklamasında ise, A'lâ suresinin 16-19. ayetlerinin Hz. İbrahim ve Hz. Musa'nın sahifelerinde de olduğu yorumunu yaparak, kitap/sahife ayrımı gözetmemektedir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 193).

88
ĞÂŞİYE SURESİ

❋ 26 Ayet ❋

Mekke döneminde indirilen, 26 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "kaplayan" anlamındaki *el-ğâşiyeh* kelimesinden alan Ğâşiye suresi inişte 61, mushaf sırasında 88. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-16. ayetlerinde kıyamet-ahiret sürecine dair bilgiler verilmektedir.

1. (Her şeyi) kaplayacak olanın[1] haberi sana geldi, (değil) mi?[2]
2. O gün bazı yüzler düşüktür.
3. (Onlar) çalışandır, yorulandır.[3]
4. Kızgın ateşe girecek(ler)dir.
5. Kaynar bir (su) kaynağından (kendilerine) içirilecektir.
6. Onlar için kuru dikenden başka yiyecek yoktur.[4]

1 Burada geçen *el-ğâşiyeh* kelimesi "kıyamet-âhiret sürecidir; çünkü bu süreç bütün yaratılmışları kapsayacaktır.

2 *el-Ğaşiyetü* kelimesinin sözlükteki "felaket, baskın" anlamlarından yola çıkarak ayet şöyle de anlaşılabilir: "Ansızın bastıracak felaketin haberi sana geldi (değil) mi?"

3 Burada sözü edilen "çalışıp yorulmak" cennetteki rahat ve huzurun zıddıdır. Anlaşılan o ki cehennemlikler mahşerde çok yorulacaklar, bitkin olacak, yorgun düşeceklerdir.

4 Benzer mesaj: Müzzemmil 73:13. Bu ayette geçen *dârî'* kelimesi "kuruduğunda zehir olan dikenli bir bitkinin adıdır (Buhârî, Tefsir, 88).

لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ
عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَاَكْوَابٌ
مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ اَفَلَا يَنْظُرُونَ اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ
خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَاِلَى السَّمَاۤءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَاِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَاِلَى الْاَرْضِ
كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾

7. Hem beslemez hem de açlığı gidermez.
8. O gün bazı yüzler de nimet içindedir (mutludur).
9. Çalışmalarından (yaptıklarından) memnundur.[1]
10. Yüksek (harikulâde) bir cennettedir.
11. Orada boş söz duymaz.
12. Orada akan (su) kaynağı vardır.
13. Orada yükseltilmiş tahtlar vardır.
14. Konulmuş kadehler,
15. (Sıra sıra) dizilmiş yastıklar,
16. Serilmiş (değerli) halılar (vardır).

Surenin 17-26. ayetlerinde evren kitabı, Hz. Muhammed'in görevleri ve son varışın Yüce Allah'a olacağı bildirilmektedir.

17. Bakmazlar mı (durup düşünmezler mi)[2] o deveye, nasıl yaratılmış!
18. (Bakmazlar mı) göğe, nasıl yükseltilmiş!
19. (Bakmazlar mı) dağlara, nasıl dikilmişler!
20. (Bakmazlar mı) yere, nasıl yayılmış!
21. Hatırlat! Sen sadece hatırlatıcısın.[3]

1 Benzer mesajlar: Hicr 15:48; Fâtır 35:35; Yâsîn 36:55.

2 Ğâşiye suresinin 17-20. ayetlerinde tüm insanlığa hitapla birlikte öncelikle ve özellikle Yüce Allah'ı inkâr eden inkârcılara seslenilmekte, kâinatın kendisinin ve içinde var edilenlerin Allah'ın varlığına deliller içerdiğine vurgu yapılmaktadır. Bütün bu örneklere bakıp görmeleri ve üzerinde düşünmeleri istenmektedir. (Geniş bilgi için bkz. Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, XVII, 199-202).

3 Uyarının amacı vs. ile ilgili mesajlar için bkz. Bakara 2:6; Mâide 5:63, 79; En'âm 6:69; A'râf 7:164; Hûd 11:116; Yâsîn 36:10; Zâriyât 51:55; Tûr 52:29; Murselât 77:5-6; A'lâ 87:9.

لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ اِنَّ
اِلَيْنَٓا اِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

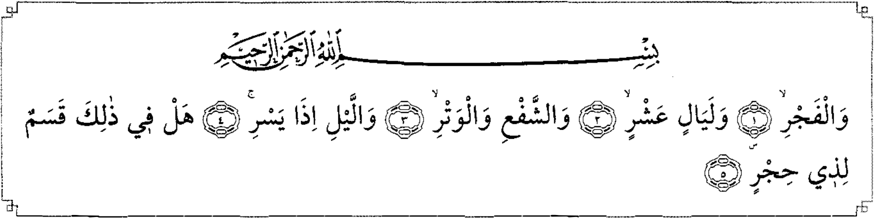
22. Sen hiçbir şekilde onların üzerinde zorba değilsin.[1]
23. Ancak, kim yüz çevirir ve inkâr ederse,
24. Allah ona en büyük azapla azap eder.
25. Şüphesiz ki onların dönüşü sadece bizedir.
26. Sonra onların hesabı da şüphesiz ki sadece bize aittir.

1 Hz. Peygamber'in zorba olmayışıyla ilgili bkz. En'âm 6:104, 107; Şûrâ 42:48; Kâf 50:45. Hz. Peygamber hiçbir şekilde bir zorba olmamıştır; çünkü inanç, zorla aktarılan veya zorla kabul ettirilebilen bir değer değildir. İman bir gönül eylemidir; önce gönüldeki kabul ile başlar; ardından davranışlara yansıtılır. Gönül elde edilmeden veya yürekler fethedilmeden yapılan çalışmalar sadece "duyurma" ile sınırlı kalmaktadır. Tebliğde zorlama olmamalıdır. Tebliğ, kişinin her şeyden önce doğru bilgilerle donanımlı hale gelerek, peşinden anlatarak, bu arada anlattığını yaşayarak, güzel örnek olarak, bazen duruşuyla, bazen konuşmasıyla, bazen de gerekiyorsa susmasıyla yapılabilen bir görevdir. Hz. Peygamber'in risalet hayatı boyunca yaptığı da işte buydu. O görevini Kur'an'ı anlatmaya, onu yaşamaya ve çevresindekilere örnek olarak aktarmaya adamış bir gönül fâtihi idi. Onun tebliğinde Nahl 16:125 etkindi: "Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; insanlarla en güzel şekilde mücadele et, tartış!" İşte bu ayetin *üd'u* şeklindeki ilk kelimesi bile, meseleyi ortaya koymakta ve yapılacak işin "davet, yani çağrı" olduğunu beyan etmiş olmaktadır. "En güzel öğüt" bizzat Kur'an'dır; ondan daha güzel öğüt aranamaz ve zaten böyle bir örnek de bulunamaz. Davet başka şeylere değil, sadece Yüce Allah'ın yoluna yapılacaktır. Kitap ehliyle mücadelede takip edilmesi gereken metot "en güzel şekilde mücadele" olarak belirlenmiştir ('Ankebût 29:46). Kur'an'ın tebliğde ve davette belirlediği metot işte budur. Dinde zorlama olmaması (Bakara 2:256) gerçeği, anlamını sadece böyle bulabilir. Hz. Peygamber'in inanç dayatan ve bunu zorla korumaya çalışan bir bekçi olmadığını ifade eden Şûrâ 42:48'deki mesaj da bu içeriktedir. Zorlamanın ve zorbalığın olduğu yerde gönül yoktur. Gönül onayının bulunmadığı yerde de iman yoktur. Bir konuda zorlama ve zorbalık varsa din orada durmaz. Gönüller fethedilmeden beldeler fethedilemez. Gönlü ihmal edenler, sadece yaptıkları zorbalıklarla kalır ve öyle anılırlar.

89
FECR SURESİ

❁ 30 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 30 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "sabah, tan vakti" anlamındaki *el-fecr* kelimesinden alan Fecr suresi inişte 11, mushaf sırasında ise 89. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-14. ayetlerinde yeminler, bazı azgınlar, ülkelerinde çıkardıkları bozgunculuklar ve onların feci sonlarına dair bilgiler verilmektedir.

1. Yemin olsun: Tan vaktine,
2. On geceye,
3. 'Çift (olan şeyler)'e ve 'tek'e,
4. Geçmekte olan geceye ki[1]
5. Akıl sahibi için bun(lar)da bir yemin var, değil mi?[2]

1 Yemin edilen "fecr", "on gece", "çift varlıklar ve tek olan Yüce Allah" ile "bitmek üzere olan gece"nin anlam ilişkisi şöyle kurulabilir: Kur'an aydınlığının dünyayı aydınlattığı Ramazan'ın son on gecesindeki Kadir Gecesi'nin sabahında, tek olan Yüce Allah çift olan bütün yaratıkları ilâhî bilgilendirmeyle aydınlatmıştır. Böylece Kur'an ile aydınlanan ilk sabah, cehalet karanlıklarını gidermeye başlamıştır. Vahyin amacı gece gibi kabul edilen şirk, küfür gibi inanç karanlıklarını aydınlığa dönüştürmektir. Fecr suresinin 4. ayeti aynı zamanda Asr suresiyle anlam ilişkisi kurularak "akıp giden zamanın içinde, geceler de akıp gitmektedir, zarara uğramak istemeyenler her anını özellikle gecelerini değerlendirmelidirler" şeklinde de yorumlanabilir.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Düşünen kimse için bunlar yemine konu olacak kadar önemlidir, değil mi?"

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ اَلَّت۪ي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾
وَثَمُودَ الَّذ۪ينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْاَوْتَادِ ﴿١٠﴾ اَلَّذ۪ينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾
فَاَكْثَرُوا ف۪يهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

6. Rabbin (şunlara) ne yaptı görmedin mi:[1] Âd (kavmine),
7-8. (Yüksek) sütunları olan İrem (şehrine) -ki şehirler içinde onun benzeri yaratılmamıştı-.
9. Vadideki kayaları oyan Semûd (kavmine),
10. Kazıklar sahibi Firavun'a.[2]
11. Onlar şehirlerde azgınlık etmişlerdi.
12. Orada bozgunculuğu çoğaltmışlardı.[3]
13. Bu yüzden Rabbin onların üzerine azap kırbacını yağdırmıştı.[4]
14. Şüphesiz ki Rabbin, (sürekli) gözetlemektedir.

Surenin 15-30. ayetlerinde olumsuz insan tipinin neleri yapıp neleri ihmal ettiği, mahşerdeki durumları ile iyi insanlara yönelik bir müjdeye veya inkârcı insana yönelik önemli bir çağrıya yer verilmektedir.

1 Ayetin başındaki *elem tera* "Görmedin mi?" ifadesi aslında "Haberin yok mu?", "Duymadın mı?", "Gözünde canlandırabilir misin?" şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü olay, Hz. Peygamber'den çok önce gerçekleştiği için onun bu olayı görmesi mümkün değildi.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Dağ gibi anıtlara sahip Firavun'a." Ayette, Firavun'un yaptırdığı piramitler kastedildiği gibi, diktirdiği anıt taşlar ya da insanları cezalandırmada kullandığı kazıklar (çarmıha germe) de kastedilmiş olabilir.

3 Önceki nesillerdeki kâfirlerin peygamberlerine yönelik olarak birbirine benzer tepkiler vermeleri nedeniyle Kur'an'da onların bu durumu aynı anda yaşanmış gibi sunulmakta, küfrün tek millet olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konuda bkz. A'râf 7:94-102; İbrâhîm 14:9-18; Sebe' 34:34-35; Yâsîn 36:13-32; Fussilet 41:14; Teğâbun 64:5; Fecr 89:11-12.

4 Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu âyette geçen *sabbe* fiili, "şiddetli dövmek ve yağdırmak" anlamını, *sevta* kelimesi ise "birbirine karışmış türlü türlü azap darbelerinin hepsi"ni içermektedir. 'Âd kavmi "kasırga", Semûd kavmi "gürültü", Firavun ve askerleri ise "boğularak" bu kamçıdan paylarına düşeni almış ve helak edilmişlerdir. İster benzersiz ihtişamın göstergesi güçlü İrem şehrine sahip olan 'Âd kavmi olsun, ister kayaları oyup vadi yapan ve güvende olduğunu sanan Semûd kavmi olsun, isterse piramitleriyle insanlara ve Yüce Allah'a kendince meydan okuduğunu sanan Firavun olsun, hepsi de sığındıkları bu maddi dayanaklardan mahrum bırakılmış ve Yüce Allah'ı hesaba katmamanın cezasını çekmişlerdir.

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَكْرَمَنِۜ ﴿١٥﴾ وَاَمَّٓا اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ
عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَهَانَنِۚ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَت۪يمَۙ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٓاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ
الْمِسْك۪ينِۙ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّاۙ ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّاۜ ﴿٢٠﴾ كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ
الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّاۙ ﴿٢١﴾ وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّاۚ ﴿٢٢﴾ وَج۪يٓءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ
يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي قَدَّمْتُ لِحَيَات۪يۚ ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ
عَذَابَهُٓ اَحَدٌۙ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُٓ اَحَدٌۜ ﴿٢٦﴾

15. İnsana gelince, Rabbi kendisini imtihan edip ona ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiğinde "Rabbim bana ikram etti." der.

16. (Fakat) ne zaman onu imtihan edip rızkını daralttığında ise "Rabbim beni küçük düşürdü (önemsemedi)" der.

17. Hayır! Doğrusu, siz yetime ikram etmiyorsunuz.[1]

18. Yoksulu yedirmeye de birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.[2]

19. Mirası hırslı bir yiyişle (helal-haram demeden, hak hukuk gözetmeden) yiyorsunuz.

20. Malı çok (aşırı) bir sevgiyle seviyorsunuz.

21-22. Hayır! Yer şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldığı, melekler sıra sıra (dururken) Rabbin(in emri) geldiği zaman (haliniz nasıl olacak?)

23. O gün, cehennem getirilmiş (olacak) ve insan (yaptıklarını) hatırlayacaktır. Ama (artık) bu hatırlamanın kendisine ne (yarar)ı olabilir ki![3]

24. (O insan:) "Ah, keşke, bu hayatım için (dünyadayken iyi) bir şeyler (hazırlayıp) gönderseydim!" diyecektir.

25. O gün, O'nun (Allah'ın) edeceği azap (gibi) kimse azap edemez.

26. O'nun (vuracağı) bağ (gibi) kimse bağ vuramaz.

1 *el-Yetîm* kelimesi, öncelikle ana veya babası ya da hem anası hem de babası olmayan çocuklar için kullanılan özel bir sıfattır. Kelimeyi "muhtaç olunan şeyden yoksunluk" diye anlarsak, anlamı daha geniş bir çerçeveye oturtmuş oluruz. İnsan, sahip olması gereken herhangi bir şeyden yoksun ise, o şeyin yetimidir. Sağlık, bilgi, ilgi, sevgi, şefkat, itibar, çevre, para, mal, destek gibi değerlerden yoksun olanların, bunların yetimi olduğu unutulmamalıdır.

2 Benzer mesajlar: Hâkka 69:34; Mâ'ûn 107:2-3.

3 Benzer mesajlar: Nisâ 4:18; En'âm 6:158; Yûnus 10:90-91; Secde 32:29; Sebe' 34:52; Mü'min 40:85; Duhân 44:13; Muhammed 47:18.

يَٓا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ اِرْجِعٓي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلٖي فٖي عِبَادٖي
﴿٢٩﴾ وَادْخُلٖي جَنَّتٖي ﴿٣٠﴾

27. Ey huzura kavuşan nefis (insan)![1]

28. Sen (Allah'tan) memnun, (Allah da) senden razı olarak Rabbine dön!

29. (İyi) kullarım(ın) arasına katıl

30. Cennetime gir![2]

1 İnsan şayet bu dünyada nefsi ile yüzleşmez ve ısrarla gerçeği görmek istemezse, hesap günü büyük bir pişmanlık ile suçunu itiraf edecek ve bu dünyadayken ahiret için hazırlık yapmış olmayı dileyecektir (Fecr 89:23-24). Esasında imtihan dünyasında olduğumuzdan kul için asıl mesele bu dünya hayatındaki isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmemesi değildir. Asıl mesele, Yüce Allah'ın razı olacağı ve Allah'tan razı olmuş biri olarak yaşamak, bu hal üzere ölmek ve bu hal üzere Rab'bine (Fecr 89:27-30) dönmektir (Emre Dorman, *Kendini Kınayan Nefis*, s.137, 199). İnsanda farklı pek çok nefis olduğunu söyleyenler olsa da insanda farklı nefisler yoktur, tek bir nefis vardır. Farklı nefis isimleri çeşitli nefisleri değil, burada da olduğu gibi (*nefs-i mutmainne*) o nefsin (kişinin) durumunu ve tavrını ifade etmektedir. Yani bu tür nefis nitelemeleri, kişinin yapıp etmelerine ve tavrına dayanan nefsin sıfatlarıdır.

2 Bu ayetler (Fecr 89:27-30), bağlama uygun olarak şöyle de anlaşılabilir: "Ey dünya hayatında bu kötü hâli tercih edip bu şekilde sahte bir mutluluk içerisinde bulunan nankör insan! Artık (bu durumundan tevbe et); böylece sen Allah'tan memnun, Allah da senden razı olarak Rabbine dön! (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!"

90
BELED SURESİ

❈ 20 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 20 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "belde/şehir" anlamındaki *el-beled* kelimesinden alan Beled suresi inişte 37, mushaf sırasında ise 90. suredir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَٓا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَۙ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-10. ayetlerinde yeminlere, insanın yaratılışına, nankör insanın bazı sözlerine ve yaratılışında ona verilen bazı nimetlere değinilmektedir.

1. Hayır! Bu şehre (Mekke'ye) yemin ederim.
2. Ki sen bu şehirde oturmaktasın.
3. Babaya ve çocuğa da (yemin ederim).[1]

1 Bu ifadeden maksadın "Hz. Âdem ve zürriyeti", "Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail" veya "bütün nesli" ya da "Hz. Muhammed" olduğu beyan edildiği gibi, bununla "bütün insanoğlunun" kastedildiği de ifade edilmektedir. Bu noktada daha değişik görüşler de kaynaklarımızda vardır. Meselâ, Taberî gibi maksadı "bütün ana-babalar ve çocukları" olarak anlayanlar olduğu gibi, kastedilenin "doğurabilen ve doğuramayan bütün varlıklar" olduğunu kabul edenler de vardır. Bu bağlamda İbn Abbâs kaynaklı bir rivayette, bu ayetin kapsamına hayvanlar da dâhil edilmektedir (Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-Muhît,* X, 480). Mâtürîdî bu ayetin yorumunda "zaten bilinen bir hususa yemin edilmesinde ne gibi bir nükte var?" diye soranlara; "Bunun belirtilip yemin edilmesinde, onların boş yere yaratılmadıklarına dair bir açıklama vardır. Yüce Allah onları imtihan etmek ve kullukta bulunmalarını emretmek için yarattı. Ayrıca Allah sizi hem dünya hem de ahiret için çalışıp çabalayasınız, sıkıntılara göğüs geresiniz diye yarattı ki ibret alıp hatırlasınlar istedi" şeklinde cevap verilir demektedir (Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, XVII, 228-230).

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ي كَبَدٍ ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا
لُبَدًا ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَمْ يَرَهُٓ اَحَدٌ ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾
وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾

4. Şüphesiz ki biz insanı zorluklar konusunda (dayanıklı) yarattık.[1]
5. (O insan) kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?
6. (Övünerek) "Pek çok mal harcadım." diyor.
7. Kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor!
8-9. Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi?[2]
10. Ona iki yolu da gösterdik.[3]

Surenin 11-20. ayetlerinde fedakârlıklara ve iyilerle kötülerin mahşerdeki sonlarına dikkat çekilmektedir.

1 Kur'an'da sadece burada geçen *kebed* kelimesi, "zorluk, zahmet, şiddet ve imtihan" anlamlarına gelmektedir. Bu kelimenin "dik durmak, düzgünlük, istikamet" gibi anlamlarının bulunduğu ve bu ayette maksadın "insanın iki ayak üzerine dimdik duracak şekilde yaratılması" olduğu da ifade edilmektedir. Daha sonra bu hal, peyderpey yerini sorumlulukların verdiği ağırlığa terk eder. Sonuçta, zorlukların asıl yeri olan ahiret herkesi beklemektedir. Hayatın hemen her aşamasında çeşitli zorlukların ve sıkıntıların bulunması, yaratılışın doğasında vardır. İnsandan istenen şey, sabrın sınırlarını zorlayan güçlüklere karşın ayakta durabilmeyi başarmasıdır.

2 Yaptıklarıyla sürekli övünenlere Yüce Allah, o dudakları da konuşmaya yarayan dili de kendisinin yaratıp verdiğini eleştirel bir şekilde ifade ederek, her insana diline sahip olması ve iki gözünü kullanırken ibret nazarıyla bakarak kullanmasını öğütlemektedir.

3 Kur'an'da sadece bu ayette zikredilen *en-necdeyni* kelimesi "yüksek iki tümsek yer, iki gaye, iki yol" anlamlarına gelmektedir. Bunun "hayır ve şer yolu", "iyilik ve kötülük", "doğru ve yanlış", "hak ve bâtıl", "karanlık ve aydınlık" gibi iki farklı ve birbirine zıt şeyleri ifade ettiğini söylemek mümkündür. Fıtrat yapısına uygun olan her şey insana verilmiş, peşinden sorumluluk yüklenmiştir. Tabir caizse, liman yapılmadan gemi, pist yapılmadan uçak yapılmamıştır. Yüce Allah, insana sorumluluğunun gereğini yerine getirebilsin diye, gerekecek bütün altyapıyı vermiş, sonunda ona iki tane de yol göstermiştir: "Biz insana yolu gösterdik; ya şükreden olur ya da nankörlük eden" (İnsân 76:3). Bu ayette hidayete konu edilen şey *es-sebîl*, yani "yol" kelimesiyle ifade edildiği için, Beled 90:10'daki *en-necdeyni* kelimesi de "iki yol" olarak anlaşılmalıdır. Beled suresindeki iki yoldan biri İnsân 76:3'deki "hakikat yolu"dur. Ayetlerin birbirini tefsir eden yapısından hareketle, bu kelimeye başka anlamlar yüklemek delilden yoksun bir yaklaşımdır.

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعَامٌ فٖي يَوْمٍ
ذٖي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتٖيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكٖينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا
بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

11. (Fakat) o, sarp yokuşu (aşmayı) göze almadı.[1]

12. O 'sarp yokuş'un ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

13. (Sarp yokuş); köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır.

14-16. Veya açlık gün(ün)de yakın(ı) olan bir yetimi veya (karnı) toprağa yapışmış (hiçbir şeyi olmayan) yoksulu doyurmaktır.

17. Sonra da iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.[2]

18. İşte onlar sağın halkıdır.

19. Ayetlerimizi inkâr edenler ise işte onlar solun halkıdır.[3]

20. Onlar(ın cezası, kapıları) üzerlerine kilitlenmiş ateştir.[4]

1 İnsanın müminliğini bir iddia olmanın ötesine geçirip imanına insanları şahit tutacak eylemlerde bulunmasını Kur'an "ihsan" terimiyle karşılamaktadır. İhsan, vericilik demektir. Allah'ın alemle ve insanla ilişkisi, O'nun *muhsin* isminin bir tecellisidir ve bütün mahlukata bu ismiyle vermekte yani ihsanda bulunmaktadır. "Sarp yokuş"u göze alan insan da bütün yapıp etmelerinde Allah'ın kendi dışındakilerle kurduğu bu verici ilişki tarzını model alan ideal insanı temsil etmektedir. Allah'ın müminlerden "şahitler" olmalarını istemesi, bu vericilikle ilişkilidir. Şahit olmak, herkesin şahit gösterebileceği kadar tarafsızlığı, güvenilirliği ve hakkaniyet sahibi olmayı ifade ettiği kadar, müşahede edilecek eylemlerde bulunmayı, Kur'an'ın diliyle "salih amel işlemeyi ve böylece örnek kişi olmayı" ifade etmektedir. Kısaca sarp yokuşun dinamiği Beled 90:13-17. ayetlerinde olduğu gibi "ihsan"-dır (Şaban Ali Düzgün, *Sarp Yokuşun Eteğinde İnsan*, s. 13-15).

2 Bu ayetlerde, garibanlarla ilgilenmenin imandan önce geldiğine dikkat çekilmektedir.

3 "Sağın halkı" ifadesi, İsrâ 17:71, Hâkka 69:19 ve İnşikâk 84:7'de belirtildiği gibi mahşerde amel defteri kendisine sağdan verilecek iyi kişiler, dünyada verdikleri kulluk yeminine sadık kalanlardır; "solun halkı" ise Hâkka 69:25 ve İnşikâk 84:10'da verilen bilgiler gereği bu defterin kendilerine sol ve arka taraftan verilecek kötü kişileri tanımladığı bilinmektedir.

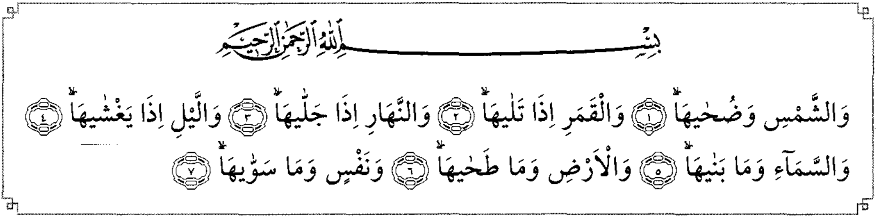
4 Benzer mesaj: Hümeze 104:8.

91

ŞEMS SURESİ

15 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 15 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "Güneş" anlamındaki *eş-şems* kelimesinden alan Şems suresi inişte 28, mushaf sırasında ise 91. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-15. ayetlerinde çeşitli varlıklara yemin edilmekte, insanın fıtratına dair bilgiler verilerek kurtuluşun nasıl gerçekleşeceği belirtilmekte, Semûd kavminin yaptıklarıyla yaşadıkları feci akıbet dile getirilmektedir.

1. Yemin olsun: Güneşe ve onun aydınlığına,
2. Onu (güneşi) izlediğinde aya,[1]
3. Onu (güneşi) açığa çıkarttığında gündüze,
4. Onu kapladığında (örttüğünde) geceye,
5. Göğe ve onu bina edene,
6. Yere ve onu yayana (döşeyene),
7. *Nefs*e (insana) ve onu biçimlendirene,[2]

1 Ayette geçen *telâ/tilâvet* fiili "takip etmek" anlamındadır. Kur'an'ı *tilâvet* etmek de onun ilkelerini takip etmektir. Ay ışığını güneşten aldığı gibi bizim de Kur'an'dan ışık almamız ve vahyin yörüngesinde yaşamamız gerekmektedir.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Nefse ve onu (insanın özü olarak) şekillendirip düzenleyene" (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 242).

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ
ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ﴿١١﴾ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقٰيهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ﴿١٣﴾
فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

8. Sonra da ona (*nefse*), kötülük ve *takvâ* (duyarlılık) kabiliyetini verene ki[1]

9. Onu (*nefs*ini) arındıran kişi elbette kurtulmuştur.[2]

10. Onu (kötülüğe) gömen kişi ise kaybetmiştir.

11. Semûd (kavmi) azgınlığı yüzünden (gerçeği) yalanlamıştı.

12. Onların en azgını (deveyi kesmek için) ileri atılmıştı.

13. Allah'ın elçisi (Salih) onlara "Allah'ın devesine ve onun su hakkına (dokunmayın)" demişti.

14. (Fakat) onlar onu (elçiyi) yalanlamış ve o (deve)yi de hunharca katletmişlerdi.[3] (Bunun üzerine), Rableri günahlarını başlarına geçirmiş ve orayı yerle bir etmişti.[4]

15. (Bu toplum) kendi sonundan da korkmuyordu.[5]

1 Bu ayet A'râf 7:172, Rûm 30:30 ve Hucurât 49:7. ayetlerle birlikte okunmalıdır. İnsanın değer koyma konusunda yetkinleştirildiğini gösteren iki terime dikkat çekmek gerekir. Bunlar "ilham" (Şems 91:8) ve "Furkan"dır (Enfâl 8:41; Furkân 25:1; Duhân 44:4). "İlham", iyi ve kötüyü bilerek bu ikisi arasında ayrım yapma gücünü, "furkan" ise, iyi ve kötünün standardını koyma kudretini (*furkân*/aradaki farkı görme=standart koyma) ifade eder. İlk olarak, iyi ve kötünün ne olduğuna dair bir bilgi insanın fıtratına yerleştirilmiş (ilham), iyi ve kötü eylemin sonuçları vahiy diline dökülerek dramatize edilmiş ve modellenmiştir. Fıtratın bütün potansiyelleriyle Kur'an'da bu şekilde deşifre edilmesi, iyi ve kötünün ne olduğuna dair standartları (furkan) geliştirmenin yolunu açmış ve Mâide 5:1'e göre bunları uygulama sorumluluğunu (*'ukûd*) insanın omuzlarına yüklemiştir. Allah bilincini canlı tutan ve fıtratın işaret ettiği hakikatin izini süren insan, her zaman doğru değerlendirmelerde bulunabilir. Zira değerlerin ortak kaynağı durumundaki Allah bilinci (*takvâ*), Enfâl 8:29'da doğru değerlendirmenin yeter şartı olarak sunulmaktadır: "Eğer Allah *takvâ*lı (duyarlı) olursanız, o size *furkân* (iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış) verir..." Zor durumlarda ve ciddi karar anlarında, insanların doğru değerlendirmede bulunmasını mümkün kılan başka unsura da "kelimetu't-takva" (Fetih 48:26) adı altında işaret edilmektedir (Şaban Ali Düzgün, *Kimliksiz Hakikatler*, s. 40; geniş bilgi için ayrıca bkz. Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 243-244).

2 Bu ayet A'lâ 87:14. ayetle birlikte okunmalıdır.

3 Benzer mesajlar: A'râf 7:77; Hûd 11:65; Şu'arâ 26:157; Kamer 54:29.

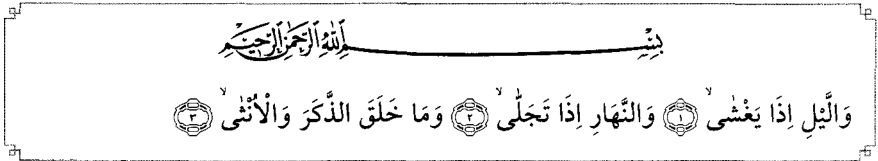
4 Burada "sebep-sonuç ilişkisi" söz konusudur.

5 Bu ayet şöyle de yorumlanmaktadır: "Allah, yaptığının sonucundan korkacak (endişe edecek) değildir". (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 249).

92
LEYL SURESİ

❁ 21 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 21 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "gece" anlamına gelen *el-leyl* kelimesinden alan Leyl suresi inişte 10, mushaf sırasında ise 92. suredir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

Surenin 1-21. ayetlerinde yeminler, insanların iki gruba ayrılışı, fedakârların ödülü ile kötülük yapanların cezasına dikkat çekilmektedir.

1. Yemin olsun: (Karanlığı)yla kapladığında (bürüyüp örttüğünde) geceye,
2. Ortaya çıktığında gündüze,
3. Erkeği ve dişiyi yaratana ki[1]

1 Bu surenin ilk üç ayetinde kendisine yemin edilen varlıklar "bürüyen gece, görünen gündüz, erkek ve dişiyi yaratan güç"tür. Aslında ilk etapta aralarında her ne kadar bir anlam ilişkisi görünmüyorsa da -Yüce Allah, birbiriyle ilişkisiz varlıklara ardı ardına yemin etmeyeceğinden- bu varlıklar arasında mutlak surette bir anlam ilişkisinin bulunduğunu söylemek durumundayız. "Gece ve gündüz", karanlık ve aydınlığı sembolize eder. Bu durumda, surenin ilk ayetlerinde zamanın bütününü içeren bir dikkat çekme işleminden söz ediliyor demektir. Dahası, "gece ve gündüz" kavramları, tabiattaki "çift kutupluluğun" örnek bir ifadesi olabilir. Böylece, gece ve gündüzün çift kutupluluğu ile insanın erkek ve dişi olarak iki cinse ayrılması arasında çok güzel ve hayatı kuşatıcı ince bir anlam ilişkisi bulunduğunu söyleyebiliriz. Geceyi, gündüzü, erkeği ve dişiyi yaratan Yüce Allah, kendi kudretine bu şekilde yemin etmiş olmaktadır. Ayrıca akıp giden zamana dikkat edilmesi noktasında da bir anlam ilişkisi görülebilir. Leyl suresinin ilk ayetindeki "karanlığın bastırması"ndan sonra, ikinci ayette "gündüzün aydınlığının gelmesi", şirk ve cehalet karanlıklarının, yerini Kur'an aydınlığına bırakacağı müjdesini de içerir. Üçüncü ayetteki yaratıcı güce yemin ise, vahyin beyinlerde meydana getireceği düşünce çiftleşmesinin meyvelerini hatırlatmaktadır. Müddessir 74:33-34 ve Tekvîr 81:17-18'de, gecenin dönüp gitmesinin ardından gündüzün ağarması benzer bir müjdenin habercisi durumundadır. Kur'an'daki yemin ifadeleriyle bir taraftan kâinat kitabına gönderme yapılırken, diğer taraftan da içerdiği mesajlar doğrultusunda ince ve hassas dersler verilmektedir.

اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰىۜ ﴿٤﴾ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰىۙ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰى
﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰىۙ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰىۜ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْن۪ي
عَنْهُ مَالُهُٓ اِذَا تَرَدّٰىۜ ﴿١١﴾ اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰىۘ ﴿١٢﴾ وَاِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُولٰى ﴿١٣﴾ فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا
تَلَظّٰىۚ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلٰيهَٓا اِلَّا الْاَشْقٰىۙ ﴿١٥﴾ اَلَّذ۪ي كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ ﴿١٦﴾

4. İşleriniz (çabalarınız) çeşit çeşittir.
5. Kim (malını) verirse, *takvâlı* (duyarlı) davranırsa,
6. En güzeli (Kur'an'ı) doğrularsa,
7. Kolay olanı (cennete gitmeyi) ona kolaylaştıracağız.[1]
8. Kim de cimrilik ederse, (kendini) zengin (yeterli) görürse,
9. En güzeli (Kur'an'ı) yalanlarsa,
10. Ona da zor olanı (cehenneme gitmeyi) kolaylaştıracağız.
11. Düştüğü zaman da malı kendisine yarar sağlamayacaktır.[2]
12. Şüphesiz ki doğru yola ulaştırmak yalnızca bize aittir.[3]
13. Şüphesiz ki ilk de son da (dünya da ahiret de) bizimdir.
14. Ben sizi alevli bir ateşe karşı uyardım.
15. Ona en azgın olandan başkası girmeyecektir.
16. O ki yalanladı ve sırtını döndü.[4]

1 Yüce Allah tarafından bütün insanlara doğuştan bahşedilen donanımları, onun cennete gitmesini kolaylaştıracak niteliktedirler. Özellikle akıl, irade, fıtrat, vicdan ve elçinin getirdiği vahiy. İnsan bu altı donanımı selim aklı ve fıtratı gereği doğru değerlendirirse, zaten yakın olan (cennet), kendisine daha da yakınlaştırılacaktır. Ayrıca insanın yaptığı kötülüklere, kötülüğün niteliğine göre bir karşılık varken; yapılan iyilikler birden yediyüze kadar katlanan hatta sınırsız bir karşılıkla ödüllendirilmektedir. O halde cennet; gidilmesi, kazanılması için gayret gerektiren ama ulaşılması kolay olan bir nimet yurdudur. Orayı uzak hale getiren insanın donanımlarını doğru kullanmaması ve kendi yapıp etmeleridir.

2 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Kabir (Kibir) çukuruna düştüğü zaman da malı kendisine hiç fayda vermez" (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 254). Ayette verilmek istenen mesaj "Öldüğü veya cehenneme atılacağı zaman malı ona ne yarar sağlayabilecekmiş bakalım!" şeklinde bir içeriktedir. Maksat inkârcı kişileri mal ve servetlerinin kurtaramayacağının bildirilmesidir.

3 Bu ayet şöyle de tercüme edilebilir: "Doğru yolu göstermek sadece bize aittir." Benzer mesajlar: Nahl 16:9; İnsân 76:3; Beled 90:10.

4 Benzer mesaj: A'lâ 87:11-12.

وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقٰىۙ ﴿١٧﴾ اَلَّذ۪ي يُؤْت۪ي مَالَهُ يَتَزَكّٰىۚ ﴿١٨﴾ وَمَا لِاَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰىۙ ﴿١٩﴾
اِلَّا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰىۚ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾

17. En *muttakî* (duyarlı) olan ondan uzak tutulacaktır.[1]

18. O ki (malını) vererek arınır.

19-20. (Çünkü onun) Yüce Rabbinin rızasını kazanmaktan başka, kimseden beklediği bir karşılık da yoktur.

21. Kendisi de ileride memnun olacaktır.

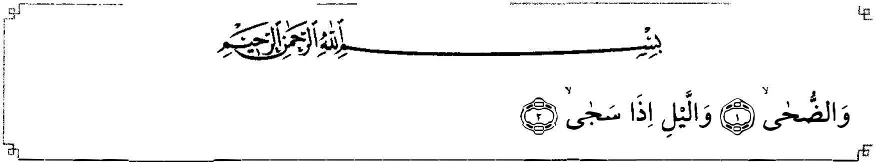
1 Bu ayet Meryem 19:66-72, Enbiyâ 21:102 ve Zümer 39:61. ayetlerle birlikte okunmalıdır. *Takvâ* (duyarlılık) sahibi olanlar cehennemden uzak tutulmuş olacaklardır. Cehenneme gitmek de oraya uğramak da bir korku ve hüzün sebebidir. Bu konuda bkz. Bakara 2:38, 62, 112, 262, 274; Âl-i İmrân 3:170; Mâide 5:69; En'âm 6:48; A'râf 7:35; Yûnus 10:62; Zümer 39:61; Ahkâf 46:13. Mahşer gününde güvende olacakların bulunacağı Neml 27:89'da bildirilmektedir.

93

DUHÂ SURESİ

11 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 11 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "kuşluk, gündüz" anlamındaki *ed-duhâ* kelimesinden alan Duhâ suresi inişte 5, mushaf sırasında ise 93. suredir. Surede Hz. Muhammed'e yönelik çeşitli nimetler ve onun şahsında evrensel anlamda çeşitli buyruklar yer almaktadır.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Yemin olsun: Kuşluk vaktine,
2. (Karanlığı) çöken (kararıp sakinleştiğinde) geceye ki[1]

1 İlk ayetteki *ed-duhâ* kelimesi, hem güneşin en etkili ve en parlak olarak dünyaya ilk vurduğu kuşluk vaktini, hem de bütünüyle gündüzü ifade etmektedir. Nitekim Şems 91:1'de "Güneş'e ve *duhâ*'sına yemin edilmekte", dolayısıyla *duhâ*'nın güneşin aydınlığı, yani bütün gündüz olduğu anlaşılmaktadır. İmâm Ferrâ da *duhâ*'nın "bütün gündüz" manasına geldiğini belirtmiştir (Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an,* III, 273). Buna uygun olarak, ikinci ayet de hem yatsının karanlığını hem de bütün geceyi ifade edebilir. Her iki durumda da bu yemin ifadeleri bütünüyle ışığı ve karanlığı şahit kılmaktadır. Bu ayetler "gündüzün ışığına, bütünüyle güne, bastırdığında geceye dikkat ediniz, geçip gitmekte olan zamana dikkat ediniz, onların şahitliğini unutmayınız" şeklinde de anlaşılabilir. Böylece Yüce Allah, bütün zamanlara yemin ederek, onları insanların şahidi kılacağını ilan etmekte ve geçip giden zamanın kıymetini bilmesi gerektiğini insanlara özellikle hatırlatmak istemektedir. Bu vesileyle şu hususu da hatırlatmakta yarar görmekteyiz: Müddessir 74:32-34'te de "Ay'a", "bitmekte olan geceye" ve "ağarmakta olan sabaha" yemin edilerek benzer bir mesaj verilmek istenmekteydi. Orada da "cehalet karanlıkları"nın, yerini "vahiy ile aydınlık sabahlara" bırakacağı müjdesi yer almaktaydı. Her iki surede de aslında benzer mesaj verilmekte ve vahyin aydınlatıcı özelliği müslümanların ve bütün insanların gündemine getirilerek, bütün zamanların müminlerine moral, inkârcılarına ise gözdağı verilmesi amaçlanmaktadır.

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰى ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضٰى ﴿٥﴾

3. Rabbin, seni terk etmedi ve (sana) darılmadı.[1]

4. Şüphesiz ki (peygamberliğinin) son (dönemi) ilk (dönem)inden daha iyi olacaktır.[2]

5. Rabbin, yakında sana (nimetler) verecek ve sen memnun olacaksın.[3]

1 Allah kulunu terk eder mi? Bu sorunun cevabı işte bu ayette verilmektedir. Burada Yüce Allah'ın, vahyin daha yeni başladığı dönemlerde de Hz. Peygamber'i terk etmediği ve ona darılmadığı ifade edilmektedir. Sanıldığı gibi, peygamberliğinin ilk dönemlerinde iki veya üç yıl gibi uzun süre vahyin kesildiği iddiası doğru olamaz. Çünkü henüz ilk günlerin yaşandığı bu muhteşem görevde, muhataplar sayıca çok azdı ve kurulu bir inanç sistemi de henüz oluşturulmamıştı. Böyle, işin çok başındayken uzun süreli kesintilerin yaşandığı iddialarına temkinli yaklaşmak gerekir. Nitekim İmâm Ferrâ bu sürenin 15 gece olduğunu belirtmiştir (Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, III, 273). Ayette vurgulanan husus, kısa bir süre vahiy alamayan Hz. Peygamber'in, çevresindeki düşmanları tarafından "Rabbi onu terk etti, onu unuttu" (Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'an*, III, 273) şeklindeki rahatsız edici ifadelerine Yüce Allah'ın cevap vermesidir: "Rabbi onu ne terk etti, ne de ona darıldı." Ayetteki *rabbüke* "Senin Rabbin" tamlaması, Hz. Peygamber'in sahipsiz bırakılmadığını, onu koruyup gözeten zatın Yüce Allah olduğunu hatırlatmaktadır. Bu durumda muhatap öncelikle Hz. Peygamber, sonra çevresindeki müminler, ardından terk iddiasının sahibi müşrikler ve daha geniş bir bakışla bütün insanlıktır. Mesajı Hz. Peygamber özelinden genele alarak şunu ifade edebiliriz: Ayette herhangi bir kul kendisi istemediği sürece Yüce Allah'ın onu terk etmeyeceği müjdelenmektedir.

2 Bu ayet "Ahiret, ilkinden (dünyadan) daha hayırlıdır" şeklinde de tercüme edilebilir. Ayette hayırla, hayır niyetle başlanan her işin sonunun daha da hayırlı olacağı mesajı verilmek istenmektedir.

3 Risaletin henüz ilk dönemlerinde, bir süre sonra Hz. Peygamber'e verilecek nimetlerden söz edilmesi, Hz. Peygamber'de ve müminlerde derin bir gönül huzuru oluşturmayı, onları moral bakımından desteklemeyi amaçlamaktaydı. Bu ikramın sonunda Hz. Peygamber'in memnun olacağı *terdâ* fiili kullanılarak beyan edilmektedir. Bu bilgilendirmenin ardından, Nebî (as)'ın rahatlayacağı, görevine daha bir gönülden ve hevesli bir şekilde sarılmış olacağı ifade edilebilir; moral vermenin amacı da budur. İnsan, hayırlı işlerinde bu tür destekleri göreceğini bilmeli, inandığı Yüce Allah'a aynı zamanda güvenmek zorunda olduğunu da hatırından çıkarmamalıdır. Duhâ 93:4. âyette belirtilen "daha hayırlı oluş", bir taraftan hak ve hakikat adına daha iyiyi ifade ederken, diğer taraftan bunun çeşitli maddi desteklerle şekilleneceğini de göstermektedir.

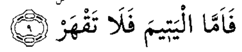
أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَٓالًّا فَهَدٰى ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَٓائِلًا فَاَغْنٰى ﴿٨﴾

6. Yetimken seni bulup barındırmadı mı?[1]
7. Şaşkınken seni bulup doğru yola ulaştırmıştı.[2]
8. Yalnızken seni bulup zengin etmişti.[3]

1 Bilindiği üzere, Hz. Peygamber henüz doğmadan babasını, 6 yaşındayken annesini, 8 yaşındayken de dedesini kaybetmiş, hem yetim hem de öksüz kalmıştı. Onun yetimliği, kendisine hissettirilmeyecek şekilde Yüce Allah'ın yardımıyla bakıma dönüştürülmüştü. Bu çerçevede, 6 yaşına kadar annesi Âmine'nin, o vefat edince 8 yaşına kadar dedesi Abdülmüttalib'in, o da vefat edince amcası Ebû Tâlib'in yanında kalmış, orada barındırılmış ve kendisine sahip çıkılmıştı. Bir anlamda bu muazzez Peygamberin bakımı pek çok insan tarafından gerçekleştirilerek, onun hayatında çeşitli insanların hizmetinin bulunması sağlanmıştı.

2 Burada mesaj Hz. Muhammed'in hakikati bilmemesi nedeniyle risalet öncesi dönemdeki şaşkınlığıdır. Ayetteki *dallen* kelimesi "sapkın" değil, "şaşkın" anlamında yorumlanmalıdır. Hidayet ise şaşkınlığın giderilmesidir. Dalâlet Yûsuf 12:8, 30, Tâhâ 20:52, Şu'arâ 26:20 ve Kalem 68:26'da da bu anlamda kullanılmaktadır.

3 Burada sözü edilen fakirlik ve zenginleştirme de bilinen fakirlik ve zenginlik anlamının ötesinde, bağlama uygun olarak gerçeğin bilgisi ve vahyin arkadaşlığıdır. Nitekim bu ayetin yorumunda metinden kaynaklanan farklı anlam ihtimalleri söz konusudur. Bunlardan ilki, Hz. Peygamber'in peygamberlik öncesi dönemde bir süre ekonomik açıdan rahat olmaması, daha sonra Hz. Hatice ile evlenince bu sıkıntının ekonomik rahatlığa dönüşmesiydi. Diğer anlama göre, peygamberliğinin ilk günlerindeki yalnızlığının, her geçen gün yerini daha kalabalık ve gönüllü insanlara bırakmasıydı. Her iki durumda da Hz. Peygamber dar ve bunaltıcı durumdan kurtarılmış, bu sıkıntılı süreç, yerini kısmen de olsa rahata ve huzura terk etmişti. Bu iki anlamın devamı olarak, üçüncü bir anlama göre ise, bu fakirlik ve yalnızlık belki de onun problemleri çözmedeki yalnızlığıydı, yani hakikat noktasındaki bilgisizliğiydi. Yüce Allah kendisine cevap vererek onu bilgilendirmiş ve kendisini huzura kavuşturmuştu. İnsan için en korkunç sıkıntılardan birisi kalabalıklar arasında yalnızlık çekmesidir. Hz. Peygamber'in risalet öncesi dönemde Mekke'deki durumu işte tam da böyleydi. O da kalabalık Mekke'de yapayalnız yaşıyor, zorunlu olarak Hira'ya çıkmak gibi çeşitli arayışlara girişiyordu. İşte ayetteki fakirliği "inanç, bilgi ve değer anlamında dost ve arkadaştan yoksunluk" olarak aldığımızda, zenginleştirilmeyi de Yüce Allah'ın ve Hz. Cebrâîl'in arkadaşlığına kavuşturulmak şeklinde anlayabiliriz. Bütünüyle kâinat insana *ağyâr*, yani "yabancı" olsa, Yüce Allah'ın dostluğu yeter. Bütün kâinat insana dost olsa Allah'tan ayrılık kişiye dert, yalnızlık ve sıkıntı olarak yeter. Yüce Allah'ı bulan neyi kaybeder ki; O'nu kaybeden neyi bulabilir ki!

9. Yetimi sakın ezme![1]

1 Kur'an'da, yetimlere kol kanat germek, onların mallarıyla sadece en güzel şekilde, yapıcı, sahip çıkıcı, yol gösterici ve koruyucu olarak ilgilenmek, ekonomik yardımlaşmalarda öncelikle onları gözetmek pek çok ayette emredilmektedir (Bakara 2:83, 215; Nisâ 4:3, 6, 8, 10, 36, 127; En'âm 6:152; Enfâl 8:41; İsrâ 17:34; İnsân 76:8; Fecr 89:17; Beled 90:15). Rasûlüllah (as)'ın da konuyla ilgili çok önemli bazı hatırlatmalarını göz ardı etmemek durumundayız. Nebî (as) yetimlerle ilgili şöyle buyurmaktadır: "Kim, bir yetimin başını okşar, (bir sıkıntısı nedeniyle akan gözyaşını silerse), elinin değdiği her kıl, kıyamette onun için bir nur olur" (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 250). Bir başka rivayette de şu ifadeler yer almaktadır: "Ben ve Yüce Allah'a karşı duyarlı olduğu sürece yetimle ilgilenen kişi yan yana iki parmak gibiyiz" (Buhârî, Talâk, 25; Müslim, Zühd, 42). Kur'an, yetimleri topluma emanet etmekte, onların bakımıyla ilgilenmeyi Hz. Peygamber'in hayatıyla örneklendirmekte ve herkesin onların sahibi olması gerektiğini öğretmektedir. Kur'an, insanlara "kimsesizlerin kimsesi" olmayı öğütlemiştir. Yetimi bakılmayan toplum ahlâken yıkım içindedir. Zekâtın verileceği sekiz grup insanın sayıldığı Tevbe 9:60'ta isim olarak "yetimler"den söz edilmemektedir. Bunun nedeni, kanaatimizce onları tıpkı kendi çocuklarımız gibi kabul etmemiz gerektiğini öğretmektir. İnsan kendi çocuğuna nasıl ki zekât veremezse ve onu asıl mal ve servetinden nasıl bakmak zorundaysa, yetimlerin durumu da bu değerde, önemde ve önceliktedir. Zira yetimler topluma emanet edilmiş olup, toplumun öz evlatlarından ayırt etmeyeceği çocuklarıdır. Yetimlerle ilgili en önemli hususlardan birisi Beled 90:15'te yer alan *zâ makrabetin* "yakındaki" ifadesidir. Kur'an, herkesi yakınıyla ve yakındakilerle ilgilenmek hususunda görevlendirmektedir. Herkes yakınındakini gözetirse uzakta kimse kalmaz; ancak bir aksaklık veya ihmal olursa, o zaman bütün yetimler zaten yakındadır ve kendileriyle ilgilenilmesi herkesin görevidir demektir. Dünyadaki bütün yetimler ve yoksullar yakınımızda kabul edilmeli, özellikle şu çağda uzaklık kavramının artık tarih olduğu günümüzde uzak yetimden söz edilmemelidir. Dünyanın en uzak yerine bile bir-iki günde gidilebildiği düşünüldüğünde, bu meselenin istismar edilmemesi gerektiği son derece açıktır. Şu hususu da hatırlatalım: Yetimlik, sadece ana-babadan yoksun kalmayla sınırlı görülmemelidir. İnsan, sahip olması gereken herhangi bir şeyden yoksun ise, o insan o şeyin yetimidir. Sağlık, bilgi, ilgi, sevgi, şefkat, itibar, çevre, para, mal, sevap, ibadet gibi şeylerden yoksun olanların, bu değerlerin yetimi olduğu unutulmamalıdır. İlgili konuda insanların ihtiyaçlarının doğru bir şekilde giderilmeye çalışılması, diğer fertlerin görevleri arasında yer almaktadır.

وَاَمَّا السَّٓائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

10. Sorup (yardım) isteyeni sakın azarlama![1]

11. Sadece Rabbinin nimetini (lütfunu şükranla) anlat![2]

1 Bu ayette sorup isteyen bir kişiye karşı nasıl davranılmaması gerektiği hatırlatılmaktadır. Zâriyât 51:19, Me'âric 70:1 ve 25'te de geçen *es-sâil/sâil* kelimesi genellikle "el açıp isteyen" anlamında kabul edilmiş ve ayet de daha çok ekonomik içerikte yorumlanmıştır. Bu yaklaşım elbette doğrudur; ancak kelimenin asıl anlamı bu değildir. Kur'an'da pek çok ayette *s-e-l* kökünden gelen kelimeler "soru sormak" anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla *sâil, es-sâil* kelimelerinin asıl anlamı "soran kişi" demektir. Durum böyle olunca, ayetteki mesajı ekonomik içerikten ziyade, ama onu da içerecek şekilde soru sormayla ilişkilendirmek gerekir. Soru sorup bir şeyler öğrenmek isteyenleri azarlamamak ilmin ahlâkı gereğidir. "Soru sormak, ilmin yarıdan çoğudur" ifadesinin vermek istediği mesaj da budur. İslâm dünyasında soru sormanın önüne çeşitli engeller koyan yaklaşım yaygın bir hal almıştır. Sorulara makul cevaplar vermekten aciz olanlar, cevapları öğrenmek yerine soru sormayı yasaklamaktadırlar. Oysa öğrenmek sormakla başlar. Soru sorana engel olmamak, sorunun cevabı biliniyorsa delillerle ortaya koyup cevap vermek, bilinmiyorsa bilmediğini ama araştırıp aktaracağını ifade etmek ayete göre Hz. Peygamber üzerinden ümmete de emredilen bir mümin ahlakıdır.

2 Ayete "Rabbinin sana verdiği nimeti sayesinde gerçeği anlat" şeklinde de anlam verilebilir. Burada sözü edilen *ni'meh* kelimesi, Mâide 5:3. ayete göre "Kur'an" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ayetin mesajı, Hz. Peygamber'e vahyedilen bu son bildirimi onun anlatması gereğidir. Neticede Yüce Allah, onun isteğini karşılamış, bir anlamda Duhâ 93:8. ayette sözü edilen fakirliğini, yani yalnızlığını gidermiş, onu vahiy ile buluşturarak isteğini cevaplamıştı. Bu doğrultuda Vâkı'a 56:82'de "rızık" olarak tanıtılan Kur'an'ı, çevresindekilere anlatarak kendini aşması, insanları vahiy ile buluşturup o mesajla beslenmelerini sağlaması ve bunun ilk iş olarak benimsemesi kendisinden istenmiştir. İnsanlar, düşünce fakirliği yaşayabilirler. Kur'an bu anlamda onların sorularını cevaplamak üzere gönderilmiş bir mesaj olduğu için, günümüz insanı özellikle Kur'an'ı iyi bilmeli ve din adına söylenecek şeyleri Kur'an'ın onayına sunmayı öğrenmelidir.

94
İNŞİRÂH SURESİ

8 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 8 ayetten oluşan, adını "ferahlamak" anlamındaki *neşrah* fiilinden alan İnşirâh suresi inişte 6, mushaf sırasında 94. suredir. Surede Hz. Muhammed'e yönelik nimetler ve çeşitli buyruklar yer almaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَۙ ﴿١﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Senin için göğsünü (gönlünü) ferahlatmadık mı?[1]

1 Bu ayet Duhâ suresi 7. ayetin açıklamasıdır. İddia edildiği üzere, masum bir çocukken Hz. Muhammed'in kalbinin yarılması ve maddi bir şekilde temizlenmesi gibi kabuller, Kur'anî dayanaktan yoksundur. Duhâ 93:7. ayette Nebi (as)'ın "şaşkınlığının giderilmesi" nimeti hatırlatılmıştı. İnşirâh 94:1'de de "gönlünün ferahlatılıp rahata kavuşturulması" kendisine verilen çok önemli bir nimet olarak vurgulanmaktadır. Burada gözden kaçırılmaması gereken çok önemli noktalardan biri, ayette yer alan *leke* kelimesidir. Tercümelerde genellikle görmezlikten gelinerek yer verilmeyen bu kelime, aslında bizim baştan beri söylediklerimize kaynaklık teşkil etmektedir. "Biz gönlünü ferahlatmadık mı?" tercümesi ile "Biz *senin için* gönlünü ferahlatmadık mı?" tercümesi arasında çok derin ve önemli bir fark vardır. Birinci tercüme normal bir uygulamayı ifade ederken, ikincisi bu rahatlatmanın öncelikle Hz. Peygamber'e yönelik olduğu vurgusunu içermektedir. Bu rahatlatmada ilk hedef Hz. Peygamber idi; çünkü toplumun ahlâksız gidişatı en çok onu üzüyor, onu tedirgin ediyordu. Bu nedenle, sıkça evinden ayrılıp Hira'ya çekiliyor ve orada Rabbini tefekküre dalıyordu. Bir anlamda Hira, gerçeği aradığı okulu oluyor, sorularına cevap verilen ve tarihin en çok iz bırakan mekteplerinden biri halini alıyordu. Ancak ayetin Hz. Peygamber için özeli ifade etmesi genele yaygınlaştırılmasına engel değildir. Yüce Allah kendisine sığınan, yardım isteyen, sıkıntısını paylaşan ama Yüce Allah'a güvenini her halükarda kaybetmeyen herkesin göğsünü/gönlünü ferahlatacaktır.

وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ٓي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾

2-3. Belini büken yükünü senden atmıştık.[1]

4. Senin için şanını da yüceltmiştik.[2]

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Belini büken yükten seni kurtarmamış mıydık?" İnşirâh suresinin ilk iki ayetindeki konu, hem Duhâ 93:7, hem de İnşirâh 94:1. ayetle yakından ilgilidir. Burada Hz. Peygamber'in yaşadığı olumsuzluklardan duyduğu sıkıntıların risaletle kaldırıldığından söz edilmekte ve bunun çok önemli nimetlerden olduğu hatırlatılmaktadır. Hz. Peygamber'e peygamberlik görevinin verilmesi, bir taraftan toplumla ilgili duyduğu sıkıntıların giderilmesini sağlamış, diğer taraftan bir başka ağır sorumluluğu kendisine yüklemişti. Müzzemmil ve Müddessir surelerinin ilk ayetlerindeki hitap, bu sorumluluğun büyüklüğünü ve ağırlığını ifade etmektedir. Kur'an'ın hem bütünü, hem de her bir ayeti boş sözlerden ve faydasızlıktan uzak olduğu için, içerik olarak da sorumluluk olarak da ağır bir nitelik arz etmektedir. Bu ayetler çerçevesinde konuya baktığımızda "beli çatırdatan yük"ün kaldırılmasının, onu başıboş bir hale terk etmek anlamına gelmediği de anlaşılmış olmaktadır. Hira'ya çıkışı nasıl ki sadece Mekke'den kaçış değil, aynı zamanda gerçeğe yürüyüş idiyse, risaletle buluşması da bir taraftan sıkıntılardan kurtulmak, diğer taraftan yeni sorumluluklar ile buluşmak demekti. Buluştuğu bu yeni görevde kendisi nasıl sıkıntılardan kurtarıldıysa, artık o da fertlerin boyunlarındaki zincirleri ve boyundurukları kırıp, onları özgürlüğe kavuşturacaktı. A'râf 7:157. ayet Hz. Peygamber'in bu misyonunu bizlere net bir şekilde göstermektedir. Günümüzde Kur'an okurları olarak biz de hem kendi zihni dünyamızdaki yanlışlıklardan Kur'an'ın ışığıyla arınmalı, hem de benzer prangalardan kurtulmanın yolunun Kur'an'a sarılmaktan geçtiğini çevremizdekilere anlatmalıyız. Hz. Peygamber'in sıkıntılarını gideren Yüce Allah, bizim de benzer sıkıntılardan kurtulmamız için Kur'an'ı göndermiştir.

2 Ayete göre Hz. Peygamber'in şanının yüceltilmesi çeşitli şekillerde anlaşılabilir: **I.** Yüce Allah'a ve Hz. Peygamber'e itaat emri ile (Nisâ 4:64, 80), **II.** Yüce Allah'ın anıldığı her yerde Hz. Peygamber'in adının da anılıyor olması ile (ezan, kamet, tahiyyat vb) **III.** *Resulullah*, *Nebiyyullah* kullanımlarında olduğu gibi Allah'ın adına izafetle anılması ile (Mâide 5:67; Fetih 48:29), **IV.** Yüce Allah'ın onu bütün insanlık nazarında ulu ve şerefli bir konuma yükseltmesi ile şanı yüceltilmiştir ki bugün dünyada ismi en çok anılan ve en çok tanınan kişi Hz. Peygamber'dir (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 278-279).

فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۙ ﴿٥﴾ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۜ ﴿٦﴾ فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ ﴿٧﴾ وَاِلٰى رَبِّكَ
فَارْغَبْ ﴿٨﴾

5. Şüphesiz ki her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.[1]

6. (Evet), şüphesiz ki her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.

7. (Bir işi bitirip) boş kalınca hemen (başka bir işe) kalk.[2]

8. Yalnızca Rabbine yönel![3]

1 Bu ve bir sonraki ayet Talâk 65:2, 3, 4, 5 ve 7. ayetlerle okunmalıdır. Bu ayetlerde, öncelikle Hz. Peygamber'e, ardından herkese yönelik çok önemli bir mesaja yer verilmektedir. Hz. Peygamber'i Mekke toplumunun ahlâkî düşüklüğü karşısında çektiği onca sıkıntıdan kurtaran ilâhî irade, Duhâ 93:6, 7 ve 8'de hatırlatılan çeşitli zorluklardan da onu kurtarmış ve hiç beklemediği bir onurla kendisini buluşturmuştu. Nasıl ki geçmiş sıkıntılar yerini kolaylıklara bırakmış idiyse, bundan sonra gerçekleşecek sıkıntıların da elbette çeşitli kolaylıkları sağlanacaktı. İşte bu ayetler bunun müjdesini içermekte, yakın bir gelecekte veya ileriki dönemlerde Hz. Peygamber'in karşılaşacağı problemler için Yüce Allah'ın kolaylıklar yaratacağı haberi çok önceden verilmektedir. Leyl 92:5-7. ayetlerde de bu hakikat değişik ifadelerle ortaya konulmaktadır. Yüce Allah, Talâk 65:7'de "her zorluktan sonra bir kolaylık yaratacağını" beyan etmekte, yine Talâk 65:2, 3, 4 ve 5. ayetlerde de O'na karşı duyarlı olanların daima çözümle ve huzurla buluşturulacağını ifade etmektedir. Yüce Allah kendisine karşı duyarlı olanlara mutlak surette bir çıkış yolu yaratacaktır. Çünkü "Allah'a güvenen kişiye Allah yeter." Hz. Peygamber, bu ayetleri tefsir sadedinde olmak üzere ve ümmetin moralinin yüksek tutulmasını sağlamak için şu eskimez ilkeyi bizlere bırakmıştır: "Hiçbir zorluk iki kolaylığa galip gelemeyecektir" (Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, İstanbul, 1992, Cihâd, 6). Bu ayetlerde sözü edilen husus, bir zorluğun karşısında en az iki kolaylığın bulunduğudur. Günümüz insanı bu gerçekten hareketle şunu iyice bilmelidir: Hayırlı ve doğru işleri yaparken, Yüce Allah insanın yardımcısıdır ve bu uğurda karşılaşılan zorlukla beraber, en az iki çıkış yolu da yaratmıştır. Önemli olan, kul olarak üzerimize düşen görevi hakkıyla yapmaya çalışmamızdır. Yüce Allah doğru iş yapanların yardımcısıdır. Muhammed 47:7. ayet gereği, hayırlı işler yaparken Yüce Allah'ın yardımının bulunduğu akıldan çıkartılmamalı ve Yüce Allah'ı hesaba katmak gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü dost, vekîl, şâhit ve yardımcı olarak Yüce Allah yeter.

2 Burada "Bir işe yürek verince arkasında dik dur" mesajı da söz konusudur. Ayetteki mesajdan anlaşılıyor ki müslümanın hayatında bilinen anlamda tatilden değil de iş ve meşguliyet değiştirmekten söz edilmelidir.

3 Ayetteki ifadesi ile maksat şöyle anlaşılabilir: Rağbeti, yönelişi, duayı, ibadeti (Enbiyâ 21:90) yalnızca Rabbine yönelt (Fâtiha 1:5); O'na rağbet göster; çabanı, gayretini ve yönelişini sadece ve sadece Allah'a has kıl."

95
TÎN SURESİ

8 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 8 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki *et-tîn* kelimesinden alan Tîn suresi inişte 30, mushaf sırasında ise 95. suredir. Surede insanın yaratılışı ve ziyandan kurtuluş yolu ele alınmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالتّ۪ينِ وَالزَّيْتُونِۙ ﴿١﴾ وَطُورِ س۪ين۪ينَۙ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَم۪ينِۙ ﴿٣﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Yemin olsun: *Tîn*'e, *Zeytûn*'a,[1]
2. Sînâ Dağı'na,

1 Surenin ilk ayetinde Yüce Allah *et-tîn* ve *ez-zeytûn* kelimelerini kullanarak, Hz. Nûh'un ve Hz. İbrahim'in vahiy aldığı, ayrıca Hz. İsa'nın doğduğu yere, yaşadığı bölgeye veya şehirlere ve nihayet vahiy aldığı bölgeye dikkat çekmektedir. İbrahim (as)'dan beri, dünyada isim bırakan peygamberler genellikle Ortadoğu'da yaşamışlardı. Kur'an-ı Kerîm'de onlardan sıkça söz edilmesi, Kur'an'ın ilk muhatapları olan Arapların, kendileri hakkında bilgi sahibi olmaları nedeniyledir. Yoksa dünyanın başka taraflarına peygamber gönderilmediği gibi bir anlayış doğru değildir. Çünkü Yüce Allah, insanlığı vahiyden yoksun bırakmamış, her ümmete veya kavme, mesajının ulaşması için elçiler göndermiştir. Bazı âyetlerde ifade edildiği gibi, insanlara gönderilen peygamberlerin bir bölümünün kıssası anlatılmışken, bir bölümününki anlatılmamıştır. Klasik yorumlarda bu iki kelime genellikle "incir" ve "zeytin" meyveleri, yenilen incir, sıkılan zeytin yağı olduğu şeklinde anlaşılmıştır. Bazı âlimler bu iki kelimenin Şam'da iki dağ veya iki mescid olduğunu söylemişler, Taberî gibi bazı müfessirlerimiz maksadın Hz. Nuh'un mescidi ve Beyt-i Makdis yani Kudüs, Filistin veya daha başka mescitler olduğunu belirtmiştir. Bu konuda daha pek çok görüş ileri sürülmüştür. Özetle şunu belirtelim: Buradaki *et-tîn* ve *ez-zeytûn* kelimeleri, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. İsa'nın vahiy aldığı Filistin'deki iki bölgedir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXII, 9-10). Sînâ Dağı Hz. Musa'nın, güvenli belde Mekke ise Hz. Muhammed'in vahiy aldığı şehirdir. Yüce Allah vahyin indirildiği mekânlara yemin ederek aslında vahyin önemine ve onun değerine dikkat çekmiş olmaktadır. Mekânları şereflendiren vahyin asıl muhatabı olan insanı da değerli kılacağına dolaylı olarak işaret edilmektedir.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فٖٓي اَحْسَنِ تَقْوٖيمٍۘ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلٖينَۙ ﴿٥﴾ اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾

3. Bu güvenli şehre (Mekke'ye) ki

4. Şüphesiz insanı en güzel biçimde yarattık.

5. Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik.[1]

6. İman edip iyi işler yapanlar hariç. Onlar için başa kakılmayan (kesintisiz) bir ödül vardır.[2]

1 Bu ayetlerde insanın en güzel şekilde, en güzel kıvamda yaratılmasıyla ilgili akla öncelikle onun "bedensel" yaratılışı gelse de esasında maksadın onu insan yapan fıtratı, vicdanı, aklı ve iradesi olduğunda şüphemiz yoktur. Zaten ziyana uğratılmanın istisnasının zikredildiği altıncı ayette de insanın iradesi ve aklıyla ortaya koyduğu tercihlere gönderme yapılması, maksadı fıtratla ilişkilendirmemiz gerektiğini göstermektedir. İnsanı asıl insan yapan bu değerlerdeki ilahi programa itibar etmeyip yaratılış amacının dışına çıkanların da *esfele sâfiline* denilen "aşağıların en aşağısı"na indirilmesi de onun mahşerdeki cezalandırılması şeklinde yorumlanmalıdır. Bu yönüyle bakıldığında doğuştan bazı sıkıntılarla doğan insanların veya ihtiyarlayanların şekilsel bazı bozuklukla uğramasındaki durum bazı kötü niyetlilerin ayetle ilgili olumsuz eleştirilerini de karşılamaya veya bu türden yaklaşımların yersizliğini ortaya koymaya vesile olacaktır. Ayrıca şunları da belirtebiliriz: Yüce Allah'ın özel yetenekler vererek donatıp en özel bir şekille (en güzel kıvamla) yarattığı insan, bu değerinin farkında olup kendisinden beklendiği gibi Yaratan'a inanıp kulluk etmek, değer üretmek (salih amel) aşağılık sayılan şeylerden de (haramlardan) uzak durmak durumundadır. Yüce Allah'ı tanımayan inkârcılar, hem değerlerinin farkına varamamakta hem de değer üretememektedirler. Bütün bunları yaparken de kendilerine verilen yetenekleri (akıl, irade, fıtrat, vicdan) heba etmekte (Enfâl 8:22; Yûnus 10:100) ve Yüce Allah nazarında değer kaybetmektedirler. *Esfele sâfilîne* (sefillerin en sefili) olmak "sonuç"tur. "Sebep" ise insanın kendi aleyhine yaptıkları tercih ve davranışlardır.

2 Benzer mesajlar: Fussilet 41:8; İnşikâk 84:25. Buradaki istisna, tıpkı 'Asr suresinde de olduğu gibi, zarar ve ziyanda kalmanın bir kader olmadığını, bundan irade ile kurtulmanın yolunun açık olduğunu göstermektedir. Bu istisna, İslam inanışında ümitsizliğe yer olmadığının da en önemli delilidir. Hiç kimse bu anlamda kaderci davranıp sorumluluğunu öteleyemez, inkâr edemez. Çünkü ziyanda olmanın mümkün olduğu, ancak bunu belirleyen hususun, insan iradesinin yanlış yöne çevrilmesi nedeniyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu istisna cümleleri, insanlık için büyük bir ümit ve çıkış kapısıdır; insanlar bundan mutlaka istifade etmelidir.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

7. Artık sana dini (hesap gününü) yalanlatan nedir?[1]

8. Allah hüküm verenlerin en üstünü değil midir!

1 Mealde tercih ettiğimiz anlama göre, muhatap "inkârcı insan"dır. Çünkü *dîn* kelimesinin "hesap ve karşılık" anlamı da vardır. Bu durumda, yalanlanmaya konu edilen şeyin âhiretteki hesap olma ihtimali söz konusudur. Zaten bir sonraki ayette ele alınacak hüküm, dünyada dinî içerikli hüküm belirlemek anlamına geldiği gibi, âhireti de kapsamaktadır. Bu surenin ilk muhatapları olan Mekkelilerin büyük çoğunluğu, âhirete inanmadıkları için, oradaki hesabı yalanlamaları bu ayette kınanmaktadır. Tîn 95:4. ayetindeki "aşağıların en aşağısına indirilme"nin bir gerekçesi de "dini yalanlamak"tır. Ayetin meali şöyle de verilebilir: "(Ey Peygamber), artık bundan sonra din konusunda seni yalanlatan sebep ne olabilir ki!" Buna göre muhatap "Hz. Peygamber"dir. Bir anlamda kendisi rahatlatılmakta ve bunca gerçeklere rağmen, artık akıl sahibi olup aklını doğru kullanan insanların onu yalanlayamayacağı kendisine bildirilmektedir. Gerçekler ortaya çıkmış, din ile ilgili konularda onu yalanlatacak herhangi bir sebebin hiçbir şekilde bulunmadığı belirtilmiş olmaktadır. Hz. Peygamber'in din ile ilgili söylediği vahiy gerçekleri yalanlanabilir şeyler değildir. Yüce Allah'a inanan bir insanın, O'nun gönderdiği vahiyden herhangi bir şüphesi olamaz, olmamalıdır.

96

'ALAK SURESİ

19 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 19 ayetten oluşan, adını "embriyo" anlamında *'alak* kelimesinden alan 'Alak suresi inişte 2, mushaf sırasında 96. suredir. Surede vahyin ilk ifadesi olan "Oku!" emri, nankör insanın davranışı ve yaşayacağı son ele alınmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ي
عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ ﴿٥﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Yaratan Rabbinin adı ile oku![1]
2. O, insanı *'alak*tan (embriyodan) yarattı.[2]
3. Oku! Rabbin en cömert olandır!
4. Kalemle (yazmayı) öğreten O'dur.
5. İnsana bilmediğini (O) öğretti.[3]

1 Bu ayetteki emir vahyin ilk buyruğunu oluşturduğu için, henüz herhangi bir metnin olmadığı bir ortamda buradaki *kıraat* emrini bilinen anlamda "okumak" değil de daha çok "anlamak, düşünmek, idrak etmek, yaratılana bakarak Yaratan'ı bulma çabası" anlamında entelektüel bir faaliyet olarak yorumlamak gerekmektedir.

2 *'Alak/'alakah* "asılı duran şey, yapışkan şey, embriyo" kelimesi Kur'an'da beş kez (Hacc 22:5; Mü'minûn 23:14; Mü'min 40:67; Kıyâmet 75:37-38; 'Alak 96:2) zikredilmektedir. Biyolojik aşamada "üçüncü" merhale "zigotun rahimdeki hali"dir. 'Alak 96:2'de "Allah, insanı asılı/yapışkan bir varlıktan (embriyodan) yarattı" beyanına yer verilmektedir. İşte bu ve benzer ayetlerde geçen *'alak/'alakah* kelimeleri "embriyo" manasına gelmektedir ve insanın "embriyolojik süreci"nin bir aşamasını ifade etmektedir.

3 Yüce Allah, Bakara 2:31'de imtihan amaçlı olarak eşyanın bütün isimlerini Hz. Âdem'e öğrettiğini beyan etmektedir. Ayrıca Rahmân 55:1-4'te ilahi mesajın Yüce Allah tarafından insanlara öğretildiği ve böylece kendini ifade edebilme yeteneğinin ona verildiği bildirilmektedir. İkramın öğretimle ilişkilendirilmesi, okumanın insan hayatındaki önemini göstermek içindir. İşte bütün bunlar, Yüce Allah'ın insanoğluna ikramının bir bölümüdür.

كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ ﴿٧﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰىۜ ﴿٨﴾ اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي
يَنْهٰىۙ ﴿٩﴾ عَبْدًا اِذَا صَلّٰىۜ ﴿١٠﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىۙ ﴿١١﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰىۜ ﴿١٢﴾ اَرَاَيْتَ
اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ ﴿١٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰىۜ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِۙ ﴿١٥﴾

6-7. Hayır! Şüphesiz ki insan, kendini zengin (ihtiyaçsız) gördüğü için azar.[1]

8. Şüphesiz ki dönüş, yalnızca Rabbinedir.

9-10. *Salât* (ibadet) ederken bir kulu engelleyeni gördün mü (düşünsene)![2]

11-12. (Ey Peygamber!) Gördün mü (düşünsene)![3] O (nankör kişi), doğru yolda olsa yani sorumlu davranmayı emretse (nasıl olurdu)![4]

13. Gördün mü (düşünsene)! O (nankör kişi), yalanlayıp yüz çevirirse (böyle devam ederse durumu nasıl olacak)!

14. Şüphesiz ki Allah'ın gördüğünü (bu adam) bilmez mi!

15. Hayır! Bundan vazgeçmezse (onu) perçeminden yakalayacağız![5]

1 Burada kendini yeterli, ihtiyaçsız ve sorumsuz görenlerin elbette azgınlaşacağı uyarısına değinilmektedir.

2 İbadete duran, ibadetle meşgul olanların hiçbir şekilde engellenmemesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Râzî'ye göre surenin bu ayetinde muhtemelen Hz. Peygamber'in bir isteği ya da beklentisi cevaplandırılmaktadır. Peygamberimiz (as) şöyle dua etmişti: "Ey Rabbim, İslâm'ı ya Hattâb'ın oğlu Ömer ile veya Hişam'ın oğlu 'Amr (Ebû Cehil) ile destekle!" Bu isteğe karşı Yüce Allah sanki şöyle demek istemektedir: "Sen, İslâm'ın bu kişiyle (Ebû Cehil) desteklenebileceğini sanıyordun. Salât edene (veya ibadet edene) engel olan böyle bir kişiyle İslam desteklenir mi?" Bu yorum son derece isabetli ve ufuk vericidir.

3 'Alak 96:11-12. ayetlerdeki hitap "nankör insana yönelik" olarak da yorumlanabilir. Bu durumda tercüme şöyle olur: "Gördün mü? (Bir düşünsene:) Ya o (kul/Peygamber) doğru yol üzerindeyse veya *takvâyı* (duyarlılığı) emrediyorsa?" Ancak biz maksadı her üç hitapta da muhatabın Hz. Peygamber olduğu şeklinde anlamaktayız.

4 Buradaki *ev* edatına "veya" manası değil de açıklama anlamında "yani" manası vermek bu cümlenin önceki cümleyi açıklamak için getirildiği mesajını ortaya koymaktadır. Hidayet üzere olmak takvâyı yani duyarlılığı emretmeyi gerektirir.

5 Buradaki *le nesfe'an* fiilinin sonundaki *tenvîn*, şeddesiz *nun* (te'kîd *nun*'u) yerindedir. Benzer bir kullanım da Yûsuf 12:32'de *le yekûnen* fiilinde söz konusudur. Bu iki *tenvin,* bu kelimelerin isim değil, anlamı pekiştiren konumda fiil olduklarını göstermektedir.

نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ
وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

16. O yalancı, günahkâr perçem(in)den![1]
17. (O), meclisini (destekçilerini) çağırsın!
18. İleride biz de zebanileri çağıracağız!
19. Hayır! Ona itaat etme! (Rabbine) secde et[2] ve (O'na) yaklaş![3]

1 Bu ayet inkârcı/nankör insanın gerçeği yalanlayan beyninin ön (frontal) bölgesinden yakalanmasını içermekte, konuyla ilgili bilimsel bir gerçeğe mucizevî bir şekilde işaret etmektedir. Benzer mesajlar: Hûd 11:56; Rahmân 55:41. Zira insan bütün yapıp etmelerine beynin bu bölgesiyle karar vermektedir. İnkârcı insanın "perçeminden yakalanması" ifadesi âdeta insanın "hard-diski/kayıt merkezi" konumundaki bu bölgeyle sorguya çekileceği ve inkârcıların önüne konulacağı vurgulanmaktadır denilebilir. Beynin frontal-lob bölgesi mucizevi bir şekilde tamda kafanın perçem bölgesinin hemen altında yer almaktadır. Diğer yandan müminlerin de Yüce Allah'a has olan secdelerinde insanın en değerli yeri konumundaki bu bölgeyi içeren alınlarını yere koymaları, bilerek ve isteyerek O'nun huzurunda kulluklarını göstermeyi ve sadece Yüce Allah'ın huzurunda eğilmeyi ifade eder. Zaten 'Alak suresinin 19. ayetinde de müminlere bu hatırlatılmaktadır.

2 Bu ayet Kur'an'daki 14 *tilâvet* secdesinden birisidir. Secde ayetleri: A'râf 7:206; Ra'd 13:15; Nahl 16:49; İsrâ 17:107; Meryem 19:58; Hacc 22:18; Furkân 25:60; Neml 27:25; Secde 32:15; Sâd 38:24; Fussilet 41:37; Necm 53:62; İnşikâk 84:21; 'Alak 96:19.

3 "Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde anıdır" hadisinin kaynağı bu kelime olabilir (Müslim, *Salât*, 215).

97
KADİR SURESİ

❀ 5 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 5 ayetten oluşan ve adını ilk ayette "kıymet" anlamındaki *el-kadr* kelimesinden alan Kadir suresi inişte 12, mushaf sırasında 97. suredir. Surede Kadir gecesinin önemine değinilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾
تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ ف۪يهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Şüphesiz ki biz[1] onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indir(meye başla)dık.[2]
2. Kadir gecesinin ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!
3. Kadir gecesi bin aydan[3] daha hayırlıdır.
4. Melekler, beraberlerinde *rûh* (Kur'an)[4] ile, Rablerinin izniyle her iş için inerler.[5]
5. O (gece), tan yeri ağarıncaya kadar esenlik (gecesi)dir.

1 Yüce Allah, Kur'an'da kendisini ifade bağlamında bazen "Ben", bazen "O", bazen de "Biz" zamirlerini kullanmaktadır. Bunun sebebi, O'nun bir insan veya bir cinsiyet sahibi olarak algılanmasını engellemektir. Hiç kimse Yüce Allah'ı hiçbir şeye benzetemez; çünkü O'nun eşi ve benzeri olmadığı gibi (İhlâs 112:4), benzeri (!) gibi bir şey de yoktur, olamaz (Şûrâ 42:11). Yani hiçbir şey Allah'a benzetilemez; dahası benzetildiği (!) var sayılan herhangi bir şey bile, O'nun benzeri (!) gibi olamaz. Bırakın O'na bir şey benzetmeyi, benzetilen şeylerin bile benzeri O'nu ifade edemez; çünkü O yegâne aşkın varlıktır. Yüce Allah'ın kendisi için "Biz" demesinin muhtemel başka bazı gerekçeleri de şöyle sıralanabilir: **i.** Yüce Allah, kendi yüceliğini ve erişilmezliğini insanlara hatırlatmayı hedeflemiş olabilir. **ii.** İnsanlara "biz" diyerek istişarenin ve ortak akıl oluşturmanın önemini kavratmayı amaçlamış olabilir. **iii.** Bununla insanlara tevazuyu, alçak gönüllüğü ve "ben" değil, "biz" demeyi öğretmeyi kast etmiş olabilir. **iv.** Bu arada bazı ayetlerde kâinatı idarede görevlendirdiği meleklere işaret edilmiş de olabilir. Yağmuru yağdırmak, mahlûkatı yaratmak, yeryüzünü canlandırmak, vakti gelenleri öldürmek, mahşer

için yeniden diriltmek gibi konularda meleklerin görevlendirilmesi bu noktada örnek olarak zikredilebilir. **v.** Ayrıca Yüce Allah, özellikle insanların uyarılması ve bilgilendirilmesi amacıyla "melek elçi görevlendirme sistemi"ne dikkat çekmek için "biz" ifadesini kullanmış olabilir. Elbette her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçeği sadece Yüce Allah bilir.

2 Kur'an'ın Hz. Peygamber'e indirilmesi Bakara 2:185'te de açıkça belirtildiği gibi Ramazan ayında başlamış, inişi 23 yılda peyderpey tamamlanmıştır. Kadir suresinin ilk ayetinde ifade edildiği üzere Kur'an'ın Kadir gecesinde indirilmeye başlanmasının diğer bir delili de Duhân 44:1-6. ayetlerdir. Kadir gecesinin hangi gece olduğuna dair çeşitli yorumlar ve rivayetler bulunmakla birlikte, Ramazan ayının kameri aya göre takip edilmesi, Ramazan'ın da bütün ay ve günleri 33 yılda bir dolaşmasından dolayı belirli bir geceden söz edilemeyeceği de ifade edilmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ın okunduğu, anlaşıldığı ve uygulandığı her gece ve gün Kadir gecesi/günüdür. Zira Kadir gecesini yücelten ve anlamlı kılan gecenin kendisi değil, vahyin o gecede indirilmesi olup Kadir gecesi kadrini (yüceliğini) ondan almaktadır. Surenin 4. ayetinde meleklerin inmesi bu anlamda her gece sürmekte, gecelerinin kadrü kıymetini bilenlere şahit olmakta ve onlara Yüce Allah'tan selam, esenlik ve rahmet getirmektedirler. Surenin son ayetinde de belirtildiği üzere geceleyin inmeye başlayan vahiy âdeta karanlıkları bitirip gündüzü getirmektedir. Gece inmeye başlayan vahiy sabah fecri müjdelemektedir. Gecelerinin kadrini bilen yiğitlere selam olsun.

3 "Bin ay" ifadesinin ortalama 83 yıllık bir insan ömrüne karşılık geldiği düşünüldüğünde insanların vahiy ile buluştukları her günü ve geceyi Kadir bilerek yaşamaları gerektiği açıktır. Kadir gecesine kıymetini veren değer o gecede Kur'an'ın indirilmeye başlamasıdır. Öyleyse insanların Kur'an mesajıyla buluştuğu her an onlar için bir kadir anıdır, kıymet zamanıdır.

4 Buradaki *er-rûh* kelimesinden maksadın "Kur'an" olduğu kanaatindeyiz. Benzer mesajlar: Nahl 16:2; Mü'min 40:15; Şûrâ 42:52; Mücâdele 58:22.

5 Bu ayet "Melekler ve *ruh* (Cebrail) o gecede her işle ilgili olarak Rablerinin izniyle inerler" şeklinde de tercüme edilmektedir.

98

BEYYİNE SURESİ

8 Ayet

Medine'de indirilmiş olan, 8 ayetten oluşan, adını "kesin delil" anlamına gelen *el-beyyineh* kelimesinden alan Beyyine suresi inişte 101, mushaf sırasında ise 98. suredir. Surede kitap ehlinin ve müşriklerin inkârı sonucu akıbetlerine ve iman edenlerin mutlu sonuna değinilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِك۪ينَ مُنْفَكّ۪ينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُۙ ﴿١﴾ رَسُولٌ
مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفاً مُطَهَّرَةًۙ ﴿٢﴾ ف۪يهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌۜ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ اِلَّا
مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُۜ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. *Beyyine*[1] (apaçık bir elçi) kendilerine gelinceye kadar kitap ehlinden ve müşriklerden bazı nankörler (küfürden) ayrılacak değillerdi.
2. (O), Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeleri *tilâvet* eden (okuyup aktaran) bir elçidir.
3. O (sahifeler)de doğru hükümler vardır.
4. Kendilerine kitap verilenler ancak o *beyyine* (apaçık bir elçi) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düşmüşlerdi.[2]

1 Ayette geçen *el-beyyinetü* kelimesi "açık ve kesin delil" anlamına gelmekte, bir sonraki ayetin işaretiyle bunun "elçi, Hz. Muhammed" olduğu anlaşılmaktadır.

2 Benzer mesajlar: Bakara 2:213; Âl-i İmrân 3:19; Yûnus 10:93; Şûrâ 42:14; Câsiye 45:17. Ayet, surenin ilk ayetiyle birlikte değerlendirilirse; kendi içlerinden bir elçi bekleyen Yahudilerin, gelen elçi İsmailoğulları'ndan olunca yan çizmelerine, hakikate yüz çevirmelerine ve inkârlarına bir göndermede bulunmakta, sonlarının ise cehennem olduğuna dikkat çekmektedir. Diğer yandan şirk batağında debelenen müşriklere de kendi içlerinden bir elçi gelmesine rağmen inkârları sebebiyle Yahudilerle aynı acı sonla yüzleşecekleri bildirilmektedir.

وَمَٓا اُمِرُٓوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَ حُنَفَٓاءَ وَيُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ
دٖينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكٖينَ فٖي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَا
اُو۬لٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾
جَزَٓاؤُ۬هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

5. (Oysa) dini yalnız O'na özgü kılarak, *hanîfler* (Allah'ı birleyenler) olarak Allah'a kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekât vermeleri kendilerine özellikle emredilmişti. İşte sağlam din budur.[1]
6. Şüphesiz ki kitap ehlinden ve müşriklerden bazı nankörler, içinde *ebedî* kalacakları cehennem ateşinde (olacaklar)dır. İşte onlar yaratılmışların en kötüleridir.
7. Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlara gelince; işte onlar ise yaratılmışların en iyileridir.
8. Rableri katındaki karşılıkları (ödülleri), altlarından ırmaklar akan, içinde *ebedî* kalacakları durmaya değer cennetlerdir.[2] Allah kendilerinden razı, onlar da O'ndan memnun olmuşlardır.[3] Bu (müjdeler), Rabbine saygı duyan(lar)[4] içindir.

1 Bu buyruk namaz, oruç, zekât, kurban vs. ibadetlerin eski ümmetlerden beri farz olduğunun delillerindendir. Benzer mesajlar: Bakara 2:43, 83, 183; Âl-i İmrân 3:39; Mâide 5:12; Yûnus 10:87; İbrâhîm 14:40; Kehf 18:21; Meryem 19:31, 55, 59; Tâhâ 20:14; Hacc 22:26-30, 34-37; Enbiyâ 21:73; Lokmân 31:17; Necm 53:56.

2 "Durulmaya değer cennetler" anlamı verdiğimiz "'Adn cennetleri" ifadesi Kur'an'da 11 kez yer almaktadır. Bkz. Tevbe 9:72; Ra'd 13:23; Nahl 16:31; Kehf 18:31; Meryem 19:61; Tâhâ 20:76; Fâtır 35:33; Sâd 38:50; Mü'min 40:8; Saff 61:12.

3 Benzer mesajlar: Mâide 5:119; Tevbe 9:100; Mücâdele 58:22.

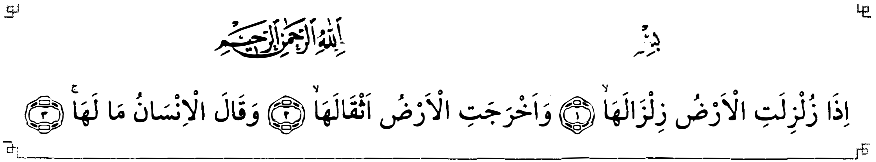
4 *Haşyet* kelimesi Yüce Allah'tan saygı ile karışık bir korkuyu yani bilinçli bir çekinmeyi, bilgi ve bilince dayalı derin saygıyı ifade eder. "Yüce Allah'ın güç ve kudretini bilerek anlayan alimlerin haşyeti yani derin saygısı" şeklinde Fâtır 35:28'de ve diğer başka ayetlerde de ifade edilen budur. Kısaca Yüce Allah'a mahcup olmamak, sevdiğini üzmemek, O'nun büyüklüğünü takdir ederek bir çekinmeyi ifade eder.

99

ZİLZÂL SURESİ

8 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 8 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "sarsıntı, deprem" anlamındaki *zilzâl* kelimesinden alan Zilzâl suresi inişte 31, mushaf sırasında ise 99. suredir. Surede Son Saat ve kıyamet-ahiret sürecinde yaşanacakların bir bölümü ele alınmaktadır.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Yer, şiddetli sarsıntısıyla sarsıldığında,[1]
2. Yer, ağırlıklarını çıkarttığı(nda),[2]
3. İnsan "Buna (yere) ne oluyor?" dediği(nde),

1 Bu ayet şöyle de anlaşılabilir: "Yer, bütün şiddetiyle sarsıldığında" ya da "Yer, şiddetli (bir) sarsıntıyla sarsıldığında."

2 Ayetteki *eskâl* kelimesi, Nahl 16:7'de de ifade edildiği gibi, "eşya veya sahip olunan şeyler" demektir. Diriltilme sonrasında yeryüzünün dışarı çıkaracağı ağırlıklar, insanların mahşer için yeniden şekillendirilecek bedenleridir. Zerrelere ayrılmış, atomlara bölünmüş, çürümüş, toprak olmuş, yanıp küle dönmüş veya karada ya da denizde yabani hayvanların yemi haline gelmiş dahi olsalar, mahşer için bütün insanlar yeniden diriltilecektir. Kâf 50:4. ayette de belirtildiği üzere, her ne halde olurlarsa olsunlar, mahiyetini bilemeyeceğimiz şekilde insanoğlunun bir parçası kalmaktadır ve muhtemelen diriltilme de işte o parçadan başlatılacaktır. *Eskâl* kelimesine farklı bir anlam daha verilebilir. Buna göre yeryüzü, kıyamet günü içindeki bütün hazineleri dışarı çıkartacak, bir anlamda maddi varlıklar yerlerini ve konumlarını kaybedeceklerdir. Kıyamet günü, yeryüzü içerisinde barındırdığı maddi-manevi her şeyi dışarı çıkarıp ortaya serecektir. Böylece gizli saklı hiçbir şey kalmayacaktır. Bir anlamda toprağın gizleme özelliği mahşere kadar sürecek, bu özellik İnşikâk 84:3-4'te dile getirildiği gibi, orada emaneti sahibine iade etmeye dönüşecektir. Bu ayette sözü edilen değişim ise, "Sûr'a ikinci üfleme"yle gerçekleşecektir.

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَاۙ ﴿٤﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَاۜ ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًاۙ لِيُرَوْا
اَعْمَالَهُمْۜ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۜ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

4. İşte o gün (yer), haberlerini söyler.
5. Çünkü Rabbin ona vahyetmiş (bildirmiş olacak)tır.[1]
6. O gün, (yaptığı) işleri kendilerine gösterilsin diye insanlar gruplar halinde çıkarlar.
7. Kim zerre kadar iyilik yaparsa onu görür.
8. Kim de zerre kadar kötülük yaparsa onu görür.[2]

1 Bu mesaj Neml 27:82. ayetle birlikte okunmalıdır. Konuyla ilgili bu iki ayette, mahşerde yeryüzünün bir canlı gibi konuşturulacağı mesajı verilmektedir.

2 Bu iki ayette verilen mesaj, dünyada yapılan hayır ve şerrin, iyilik ve kötülüğün mahşerde görüleceğidir. Yoksa yapılanların "karşılıkları"nın görülmesinden söz edilmemektedir. Bu mesaj, Bakara 2:134, 141, 272, 286, Nisâ 4:111, En'âm 6:52, 164, İsrâ 17:13-15, Lokmân 31:33, Fâtır 35:18, Zümer 39:7, Fussilet 41:46, Câsiye 45:15, Necm 53:38-39 ve Mümtehine 60:3. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

100
'ÂDİYÂT SURESİ

❦ 11 Ayet ❦

Mekke döneminde indirilen, 11 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "düşmanlık yapanlar" anlamındaki *el-'âdiyât* kelimesinden alan 'Âdiyât suresi inişte 14, mushaf sırasında ise 100. suredir. Surede olumsuz insan tipinin tanıtımı yapılmakta ve mahşere dair inançsızlığı eleştirilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًاۙ ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًاۙ ﴿٢﴾ فَالْمُغ۪يرَاتِ صُبْحًاۙ ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِه۪ نَقْعًاۙ ﴿٤﴾
فَوَسَطْنَ بِه۪ جَمْعًاۙ ﴿٥﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّه۪ لَكَنُودٌۚ ﴿٦﴾ وَاِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَه۪يدٌۚ ﴿٧﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Yemin olsun: Soluk soluğa koşan düşmanlara,
2. Kıvılcım (öfke) saçanlara,
3. Sabah vakti baskın yapanlara.
4. Bu sebeple, onlar tozu dumana katmışlardı.
5. Topluluğun ortasına dalmışlardı.[1]
6. Şüphesiz ki böylesi insan, Rabbine karşı çok nankördür.[2]
7. Şüphesiz ki buna kendisi de şahittir.

1 Bu ayetler "Besili, hızlı koşup (güp güp) ses çıkaran atlara, (tırnaklarıyla yerden) ateş, kıvılcım çıkaranlara, sabahleyin akın edenlere, (koşarak) toz koparanlara, derken bir topluluğun ortasına dalanlara yemin olsun" şeklinde tercüme edilmektedir ki bu tercih, surenin konu bütünlüğüne ve indirildiği zamanki hayat pratiklerine uygun görünmemektedir. Meseleyi hacla veya Medine döneminde yaşanacak çeşitli olaylarla veya şahıslarla ilişkilendirmek ise ayetlerin metnine ve surenin Mekke'de indirildiği gerçeğine aykırı bir kabuldür. Gerçeği Allah bilir.

2 İnsanlar, Yüce Allah'a karşı kulluk görevlerinde bilerek-bilmeyerek veya isteyerek-istemeyerek bazı eksiklikler yapabilirler, kabahatler işleyebilirler; bu nedenle af ve mağfiret dilerler. Bu durum, istisnasız bütün insanların Rabbe karşı "nankörlük"le nitelendirilmelerini gerektirmez. Nitekim peygamberler, salih insanlar veya çocuklar bu konuda göz önünde bulundurulmalıdır.

وَاِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۝٨ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ۝٩ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ
۝١٠ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ۝١١

8. Şüphesiz ki onun mal sevgisi[1] çok şiddetlidir.
9. Bilmez mi ki mezarlarda olanlar dışarı atıldığında,[2]
10. Göğüslerde (kalplerde) olanlar (gizlenenler) ortaya döküldüğünde,[3]
11. Şüphesiz ki Rableri o gün onlardan haberdardır.

1 Buradaki *el-hayr* kelimesinin "mal, eşya" anlamına geldiğini belirtmeliyiz. Bu ve benzer ayetlerdeki (Bakara 2:180, 215, 272, 273; Hûd 11:84; Kasas 28:24; Ahzâb 33:19; Sâd 38:32; Fussilet 41:49; Me'âric 70:21; 'Âdiyât 100:8) *hayr/el-hayr* kelimeleri "mal, mülk, servet" anlamlarına gelmektedir. Bu ayetteki "dünya malına düşkünlük", benzer şekilde dünya malının sonsuz olduğunu zanneden ve ona karşı aşırı düşkünlük gösteren nankör insanı nitelendirmektedir. Fecr 89:20 ve Hümeze 104:2-3. ayetler bunun delilidir.

2 Bu ayet İnfitâr 82:4. ayetle birlikte okunmalıdır. Burada mezarlarından dışarı atılmadan kasıt, ahiret sürecinin ilk aşaması olan ruhların bedenlerle tekrar buluşturulmasının, *ba's*'ın yani yeniden "diriltilme"nin gerçekleştirilmesidir.

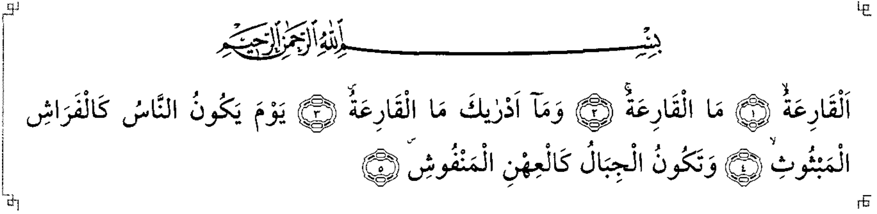
3 "Göğüslerde olanların ortaya dökülmesi"nden kasıt, ahiret sürecinin diğer aşamalarından olan "bilgilendirme" ve "sorgulanma" aşamasına dikkat çekmektir. Bu aşamada gizli saklı hiçbir şey kalmayacak, insanların göğüslerinde/kalplerinde gizledikleri dahil her şey ortaya dökülecek, amel defterlerinde insanlara da gösterilecektir.

101

KÂRİ'A SURESİ

❁ 11 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 11 ayetten oluşan, adını ilk ayetinde geçen "büyük çarpma" anlamındaki *el-kâri'ah* kelimesinden alan Kâri'a suresi inişte 22, mushaf sırasında ise 101. suredir. Surede Son Saat ve kıyamet-ahiret sürecinde yaşanacaklar ele alınmaktadır.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Büyük çarpma![1]
2. Nedir o büyük çarpma!
3. O büyük çarpmanın ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!
4. O gün insanlar (dört bir yana) yayılmış pervaneler gibi olurlar.
5. Dağlar da atılmış yün gibi olur.[2]

1 *el-Kâri'atü* kelimesi "şiddetli çarpma, felaket, korkunç gürültü ve olay" anlamlarına gelmektedir. Son Saat anında yeryüzünde yaşanacakların bir bölümünü tasvir etmektedir. Bu kelimenin "korkunç gürültü" ve "şiddetli çarpma" anlamlarından hareketle, ayette yeryüzünde o güne kadar benzeri görülmemiş şiddette depremler işaret ediliyor olabilir. Zira Yüce Allah bunun daha önce bilinmediğini de 3. ayette ifade etmektedir. Fay hatlarındaki çok şiddetli hareketlilik, şiddetli kırılmalar ve plakaların birbirine çarpması sonucu çıkacak korkunç sesler de kelimenin anlamında ifade ediliyor olabilir. Zira insanların dört bir yana yayılmış pervaneler ya da kelebekler, dağların da atılmış yün gibi oluşları, şiddetli deprem yorumunu destekleyen, bu yaklaşımı güçlendiren bir mahiyet arz etmektedir. Konunun beşer boyutunu aşan kısmıyla ilgili bilgiler ise devam eden ayetlerde yer almaktadır.

2 Benzer mesaj: Me'âric 70:9. Dağlar bütün ihtişamlarına ve büyüklüklerine rağmen o günün dehşetinden ya da çok şiddetli depremler dolayısıyla yumuşaklık ve zayıflıkta atılmış-tiftiklenmiş yüne dönerler. Tâhâ 20:105'te de dağların un ufak edilip savrulacağı ifade edilmektedir ki iki ayet farklı yönlerden birbirini desteklemektedir.

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ
هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

6. Terazi(de sevap)ları ağır gelen kişi,

7. Memnun olacağı bir hayat içinde (olacak)tır.[1]

8-9. Terazi(de sevap)ları hafif olana[2] gelince,[3] işte onun anası (yeri) *Hâviye*'dir.

10. Onun (Hâviye'nin) ne olduğunu[4] sana bildiren ne olabilir ki!

11. (O), kızgın bir ateş(tir)!

1 Benzer mesaj: Hâkka 69:21.

2 Terazide amellerin tartılmasıyla ilgili benzer mesajlar: A'râf 7:8-9; Enbiyâ 21:47; Mü'minûn 23:102-103.

3 "Ağırlıkların hafif gelmesi" demek, aslında tartılacak herhangi bir şeyin bulunmaması demektir.

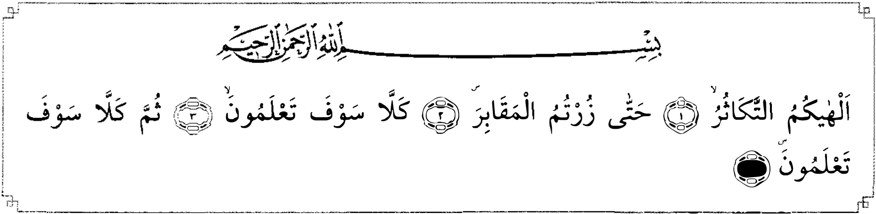
4 Bu ayette geçen *hiyeh* ifadesinin sonundaki cezimli *he*, "hâ-i sekte" olarak bilinir. Bu, bir zamir değildir. Bu nedenle de harekeli değil, cezimli yazılmakta ve okunmaktadır. Benzer kullanımlar: Bakara 2:259; En'âm 6:90; Hâkka 69:19, 20, 25, 26, 28, 29.

102

TEKÂSÜR SURESİ

8 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 8 ayetten oluşan ve adını ilk ayette geçen "çoğaltma tutkusu" anlamındaki *et-tekâsür* kelimesinden alan Tekâsür suresi inişte 16, mushaf sırasında ise 102. suredir. Surede çoğaltma yarışının insanı sürükleyeceği feci son ele alınmaktadır.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Çoğaltma yarışı sizi oyaladı![1]
2. Sonunda mezarlıkları (bile)[2] ziyaret ettiniz.
3. Hayır! İleride bileceksiniz!
4. Sonra, ileride elbette bileceksiniz!

1 *Tekâsür*, karşılıklı olarak çokluk ve çoklukla övünmek anlamlarına gelmektedir. Burada Mekke'deki müşriklerin anlamsız yarışa girişmeleri ele alınmaktadır. Diğer yandan "sizi oyaladı" ilahi hitabı gereği "çoklukla övünmek nelerden alıkoydu?" sorusuna Mâtürîdî şu cevaplar verilebilir demektedir: 1. Yüce Allah'ın birliğini tasdik etmeyi engelledi. 2. Hz. Peygamber'in getirdiği deliller üzerinde düşünmekten alıkoydu. 3. Ölümden sonra tekrar diriltilmeyi hatırlamaktan alıkoydu (Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, XVII, 331).

2 Bu ayetlerin iniş sebebi olarak şöyle rivayetler nakledilmektedir: Bu ayetlerde kastedilen örnekler Sehm ve Abd-i Menâf oğullarıdır. Onlar birbirlerine nüfus açısından kalabalık olma konusunda övünürlermiş. Abd-i Menâf oğulları diğerlerine göre daha kalabalıkmış. Sehm oğulları ise onlara şöyle dermiş: "Bütün dirilerinizi, ölülerinizi bizimkilerle karşılaştırarak sayalım." Sayım işlemi yapılınca, Sehm oğulları daha kalabalık çıkmış, ayetler de işte bu olay üzerine inmiştir (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXII, 76).

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ
لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

5-6. Hayır! Şüphesiz ki kesin bir bilgiyle bilseydiniz, ateşi (önceden) elbette görürdünüz.

7. Sonra onu (ahirette) bizzat göreceksiniz.

8. Sonra o gün, (dünyada size verilen) nimetlerden elbette sorulacaksınız.[1]

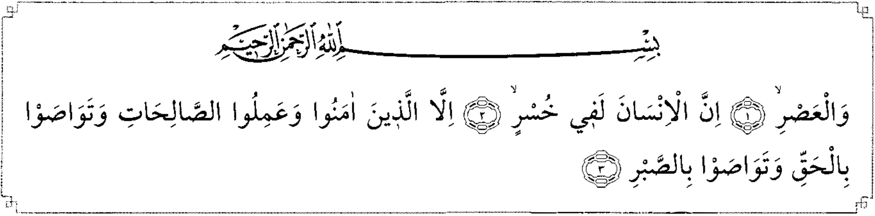
1 Dünyada sınavların konusu çeşitli, dereceleri farklı farklıdır (Bakara 2:155). Dünya nimetlerine sahip kılınan herkes, bu nimetleri gereği gibi kullanıp kullanmadığından, özellikle zenginler de ellerinde bulundurduğu mal, mülk, altın, gümüş ve paraların hayırda kullanılıp kullanılmadığı, cimrilik yapılıp yapılmadığı, bu güçle insanlara tahakküm edilip edilmediğinden hesaba çekileceklerdir.

103

'ASR SURESİ

❀ 3 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 3 ayetten oluşan ve adını ilk ayetindeki "asır" anlamındaki *el-'asr* kelimesinden alan 'Asr suresi inişte 13, mushaf sırasında ise 103. suredir. Surede zarardaki insan ile zarardan kurtulmanın ilkeleri öğretilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. *Asr*a yemin olsun ki[1]
2. Şüphesiz insan zarardadır.
3. İman edip iyi işler yapanlar, birbirlerine doğruyu tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler hariç.[2]

1 Akıp giden zamanı imanlarına ek olarak doğru ve yararlı bir şekilde değerlendirenler yani salih amel sahibi olanlar kazançlı çıkacak, zaman çeşmesini boşa akıtanlar ve hayır kaplarını yeterince dolduramayanlar ise hüsrana uğrayacaklardır. *el-'Asr* kelimesi "devir", "çağ", "yüzyıl", "zaman", "ikindi vakti" gibi anlamlarda değerlendirilmektedir. Surede "asr"a yemin, zamanın durdurulamaz ve geri döndürülemez oluşuna dikkat çekmek içindir.

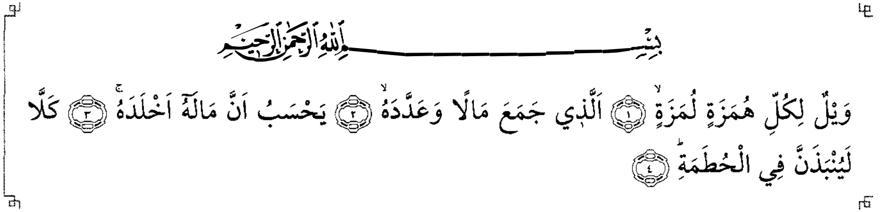
2 "İman" yani Yüce Allah'ı birleyerek tasdik "tevhid bilinci" her şeyin temelini oluşturmaktadır. Ondan sonra bir iddiadan ibaret olan imanı ispat etmek gerekir ki her türlü ibadeti ve Allah'ın rızası kaydıyla yapılan her türlü iyiliği kapsayan "salih amel" de imanın eylemini yani ispatını oluştursun. "Hakkı tavsiye" etmek, yapanın övüldüğü her iyiliği bir başkasına tavsiye etmek, "sabrı tavsiye" de yapanın yerildiği her türlü kötü işten uzak durmak, onları işlememeye tahammül gösterip sabretmektir. Ayrıca her türlü musibete ve zorluğa, çare aramayı elden bırakmadan göğüs germek ve Allah'a sığınma da sabır kapsamı içerisindedir. İşte ayete göre, ziyana uğramayacak olanlar, zamanın akmasını lehine çevirerek dünya ve ahirette huzura ve kurtuluşa erecek olanlardır.

104

HÜMEZE SURESİ

❈ 9 Ayet ❈

Mekke döneminde indirilen, 9 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "alay edenler" anlamındaki *hümezeh* kelimesinden alan Hümeze suresi inişte 34, mushaf sırasında ise 104. suredir. Surede alaycılığın sonunun Hutame cehennemi olacağı bildirilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. (Arkadan) çekiştiren (ve) kusur arayan herkese yazıklar olsun![1]
2. O ki mal biriktirir ve onu sayar durur.
3. Şüphesiz ki o, malının kendisini ebedî kılacağını sanır.
4. Hayır! Şüphesiz ki o, *Hutame*'ye[2] atılacaktır.

1 Surenin ilk iki ayetinde vurgulanan kötü huylar "yazıklar olsun" denilerek kınanırken, üçüncü ayette de istenilmeyen bir başka davranış biçimi olan "mal biriktirme ve onunla övünerek sayma işlemi" kınanmaktadır. "Arkadan çekiştirme, dedikodu, gıybet" Hucurât 49:12'de, "kusur arama ve alaycılık" Hucurât 49:11'de, "mal biriktirme ve onunla övünme" Tebbet 111:1-5 ve Tekâsür 102:1-8'de Yüce Allah tarafından eleştirilmekte, bu tip insanların bu davranışları terk edip tevbe etmedikleri müddetçe gidecekleri yerin "yürekleri tutuşturan, kırıp geçiren ateş" anlamındaki "Hutame" cehennemi olacağı beyan buyurulmaktadır.

2 *Hutameh* kelimesi Neml 27:18'de fiil olarak zikredildiği gibi "ezmek, çer çöp haline getirmek" anlamlarıyla birlikte düşünüldüğünde, bunun "tutuşturulmuş bir ateş olduğu" ve "gönüllere işlediği" anlaşılmaktadır. Devam eden ayetlerde verilen bilgi gereği bu yapısıyla söz konusu ateşin, sirayet etmedik hiçbir yer bırakmadığı, insanı tâ can evinden vuran bir niteliğe sahip olduğu ifade edilmek istenmektedir.

وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ اَلَّت۪ي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٔدَةِ ﴿٧﴾ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ
مُؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ ف۪ي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

5. *Hutame*'nin ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki!

6. (O), Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

7. O (ateş) ki kalplerin üzerinde yükselir.[1]

8-9. Şüphesiz ki o (ateş), uzatılmış sütunlarda onların üzerine kapatılıp kilitlenmiş (olacak)tır.[2]

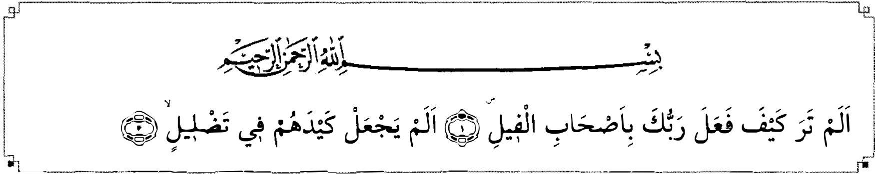
1 Bu cümle "(*Hutameh*), Allah'ın, (yandıkça) tırmanıp yürekleri çökerten tutuşturulmuş ateşidir" şeklinde de yorumlanabilir. Dünyada insanlarla alay edip gönül kıranların ahirette Hutame cehenneminde gönlü kırılacaktır. Bu ateşin vereceği acı ve ızdırap, kalbin cidarına ve merkezine işleyecek, yani insanın derinliklerine ulaşacak ve onu en derinden etkileyecektir. Bu cezanın nedeni şudur: Bu kişiler, insanlarla alay ederek, onları küçümseyerek kalplerini kırdılar, onları derinden üzdüler, gönüllerini yıktılar. O nedenle bu cezaya çarptırılacaklardır. Cezanın türü ve ağırlığı, işlenen suçun türü ve ağırlığına uygun olmaktadır. Suça denk ceza verilmektedir (Bayraklı, *Tefsir*, XXI, 353). Alay edip dalga geçerek kalp kıranlar, insanların onurunu zedeleyenler Nebe' 78:26 gereği aynı akıbetle karşılaşacaklardır: Kalp kıranların kalbi kırılacaktır.

2 Benzer mesaj: Beled 90:20.

105
FÎL SURESİ

❁ 5 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 5 ayetten oluşan, adını ilk ayetinde geçen "fil" anlamındaki *el-fîl* kelimesinden alan Fil suresi inişte 20, mushaf sırasında ise 105. suredir. Surede Mekke'ye saldırmak isteyen Ebrehe'nin ordusunun sonu anlatılmaktadır.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Rabbinin fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?[1]

2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?

1 Kaynaklarda verilen bilgilere göre 6. asrın son yarısında, Habeşistan'a bağlı Yemen'in valisi Ebrehe, ticaretin çoğunluğunun gerçekleştiği Mekke'ye alternatif olsun ve ticaret kervanlarıyla hacıları toparlasın diye, San'a'da bir kilise yaptırır. Bu kiliseye karşı yapılan bir nümayişi de bahane ederek, dönemin en güçlüsü ve donanımlısı demek olan fillerden oluşan bir orduyu, kendisi de başında olarak Mekke üzerine yürütür ve Kâbe'yi yıkmak ister. Ebrehe'nin güçlü ordusu uçuşan varlıklar tarafından atılan pişmiş azap taşlarıyla yenmiş ekin tarlasına dönüşür. Ebrehe de geri dönüş yolunda hayatını kaybeder. Bu olay nedeniyle, olayın yaşandığı Mîlâdî 570 yılına "Fîl yılı" denilir. İlâhî müdahaleyle bu saldırıdan kurtuldukları için de Mekkeli Arapların kendilerine *ehlüllâh* yani "Allah'ın ev halkı" unvanı verdiği ifade edilmektedir. İlk ayette geçen *elem tera* ifadesi, "Görmedin mi?" anlamına gelse de, burada "Haberin yok mu? Duymadın mı? Gözünde canlandırabilir misin?" şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü olay, Hz. Peygamber doğmadan önce gerçekleştiği için, onun bu olayı görmesi elbette mümkün değildi. *Ashâbü'l-fîli* tamlaması ise, "fil ordusu, fil arkadaşları" demektir. Saldırıda fil kullanıldığı için ordu "fil" ile isimlendirilmektedir.

وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيلَۙ ﴿٣﴾ تَرْم۪يهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجّ۪يلٍۙ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

3. Üzerlerine sürü sürü[1] kuşlar göndermişti.

4. Onlara çamurdan sertleşmiş taşlar atıyorlar(dı).[2]

5. Böylece, onları yenilmiş ekin (tarlası) gibi yapmıştı.[3]

1 Ayette geçen *ebâbîl* kelimesi bir kuş türünün adı değil, kuşların sürüler halinde oluşları demektir.

2 *Siccîl* kelimesi, "hedefine ayarlanmış sert taşlar" anlamına gelmektedir.

3 *'Asf* kelimesi, ekinin veya bitkilerin yaprağı ve saman anlamına gelmektedir. *Me'kûl* sözcüğü ise "yenilmiş" demektir. Ayetteki "yenmiş ekin gibi" ifadesi de Yüce Allah'ın, "fil ashabı"nı yok etmesi, bundan sonra dikkate alınmayacak bir hale koymuş olması şeklinde anlaşılabilir.

106
KUREYŞ SURESİ

4 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 4 ayetten oluşan, adını ilk ayette yer alan "Kureyş" anlamındaki *kureyş* kelimesinden alan bu sure inişte 21, mushaf sırasında ise 106. suredir. Surede Kureyş'e sağlanan imkânlar ile kulluk ilişkisine dikkat çekilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لِا۪يلَافِ قُرَيْشٍۙ ﴿١﴾ ا۪يلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَٓاءِ وَالصَّيْفِۚ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِۙ ﴿٣﴾
اَلَّذ۪ٓي اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَاٰمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Kureyş'in güvenliğini (sağladığı) için,[1]

2. Yani onların kış ve yaz yolculuklarının güvenliğini (sağladığı) için,

3. Bu Ev'in (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsinler.

4. O ki onları açlıktan (kurtarıp) doyurdu ve korkudan güvene kavuşturdu.[2]

1 *Îlâf* kelimeleri Fil ordusunun helak edilmesinin "Kureyş'in güvenliği" gerekçesine bağlandığını ortaya koymaktadır. Surenin başındali *li îlâfi* ifadesi, Fîl suresinin ilk ayetiyle ilişkili olabilir. Bu durumda anlam, "Rabbinin, Kureyş'in güvenliği, yani kış ve yaz seferlerinin güvenliği için Fil ordusuna neler yaptığını bir düşünsene" şeklinde olur. Bu ifade, Fîl suresinin son ayetiyle de ilişkili olabilir. Buna göre anlam, "Rabbin, onları (fil ordusunu), Kureyş'in güvenliği, yani kış ve yaz seferlerinin güvenliği için yenmiş ekin yaprağına çevirdi" şeklini alır. Başka bir ihtimale göre *li îlâfi* kelimesinin başındaki *lâm/li* edatı, üçüncü ayetteki *felya'büdû* "ibadet etsinler" emriyle de ilişkili olabilir. Bu durumda anlam, "Kureyş'in güvenliği sağlandığı -veya güvenliği için- şu Ev'in Rabbine ibadet etsinler" şeklini alır. Zımnen şu anlam kastedilmiş olur: "Başka nimetleri nedeniyle yapmıyorlarsa da, bari sadece bu nimeti için Kâbe'nin sahibine, Rabbine ibadet etsinler." Bu tercihe göre, konu Fil ordusuyla değil de, sağlanan diğer imkânlar, güvenlik veya huzurla ilişkilendirilmiş olur. Ayetin başındaki *lâm/li* edatının bu ihtimallerin dışında bir de "taaccüb" anlamından söz edilmektedir ki bu durumda da anlam şöyle olur: "Kureyş'in güvenliğine, yani kış ve yaz seyahatlerindeki güven ve huzuruna şaşın" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, XXXII, 104-105). Surenin ilk ayetleriyle ilgili farklı ihtimallerden ilkini tercih ettiğimizi ve yorumlarımızı bu temel üzerine inşa ettiğimizi belirtmek isteriz.

2 Ayette geçen *âmene* fiili "iman etmek" değil, "güven vermek, güvene kavuşturmak" demektir.

107
MÂ'ÛN SURESİ

7 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 7 ayetten oluşan, adını son ayette "en küçük bir hayır" anlamındaki *el-mâ'ûn* kelimesinden alan Mâ'ûn suresi inişte 17, mushaf sırasında ise 107. suredir. Surede hesabı yalanlayan ve gösteriş yapanlardan bahsedilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

أَرَأَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ الْيَت۪يمَ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Dini (hesap gününü)[1] yalanlayanı gördün mü?[2]
2. İşte o, yetimi itip kakandır.[3]

1 Buradaki *ed-dîn* kelimesine, âlimlerimizin bir kısmı, mutlak anlamda "din" demişlerdir -ki bunun Kur'an'da pek çok kullanım örneği vardır- ve bu kavramın bütün dini değerleri kapsadığını ileri sürmüşlerdir. Bazıları ise kelimenin "hesap ve borç" anlamından hareketle, Fâtiha'da olduğu gibi "hesap ve ceza (günü)" manasına geldiğini beyan etmişlerdir. Bu kelimenin "din" anlamından hareketle, dini bütünüyle yalanlamak da aynı sonucu vermektedir, diyebiliriz.
Bu kadar farklı anlamları bulunan *ed-dîn* kelimesine, Mâ'ûn suresinin ilk ayetinde söz konusu bütün anlamların verilebileceği kanaatindeyiz.

2 Ayetteki *eraeyte* ifadesi "Gördün mü?" "Gördün, değil mi?" "Fark ettin, değil mi?" "Düşünebilir misin?" şeklinde de tercüme edilebilir. Kelime burada "gözle görmek, görebilmek" şeklinde asıl anlamında kullanılmış olamaz. Söylenmek istenen, bunun ibret içerikli bir bakış olduğu ve ders alınması gerektiğidir. Fiilin başındaki hemze, cevabı beklenen soru edatı değil, durumun çirkinliğini, kötülüğünü veya vahametini ortaya koyan bir konumdadır; bir anlamda burada "bak, gördün mü şunun yaptığını!" der gibi bir mesaj söz konusudur.

3 Ahiret sorgulamasını inkâr eden kişinin bu dünyadaki en tehlikeli uygulaması, *yedü'u* fiili gereği "yetimi itip kakması veya onunla ilgilenmemesi"dir.

وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِۜ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَۙ ﴿٤﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ
سَاهُونَۙ ﴿٥﴾

3. Yoksulu doyurmaya teşvik etmez.[1]

4. Yazıklar olsun o *salât* edenlere (ibadet ettiğini sananlara).[2]

5. Ki onlar (yaptıklarını sandıkları) *salât*larından (ibadetlerinden) habersiz olanlardır.[3]

1 Benzer mesajlar: Hâkka 69:34; Fecr 89:18. Hesap gününü yalanlayanlar, bir hesap verme bilinci taşımayanlardır. O dönem Mekkeli müşriklerin gücü elinde bulunduran kesimi kibirlerinden ve inkârlarından dolayı kimseye hesap verme zorunluluğunda hissetmiyorlardı. Her dönemin bu düşüncede olan güçlüleri de kendilerini hesap verme konumunda görmedikleri için yetime kötü davranmayı, yoksulu gözetmemeyi, açları bırakın doyurmayı ve doyurmaya teşvik etmeyi, onlara yapılan yardımlara bile engel olmayı güç zanneden zavallılar olduklarını inkâr ettikleri ahiret hesabında anlayacaklardır.

2 Bu ayet Enfâl 8:35. ayetle birlikte okunmalıdır. Buradaki konu, Mekke'deki müşrikler ve yaptıklarını sandıkları ibadetleridir. *Musallîne* kelimesi ile "namaz kılanlar"ın kastedildiği yorumları mevcuttur ancak *salât* ve *musallîne* kelimeleri *ekâme* (yerine getirmek) fiiliyle kullanılmadığında namaz anlamına gelmemektedir. Ayetin mesajı ibadeti eğlenceye ve salt şekle dönüştüren müşriklere eleştiri içermektedir. Ancak ayetin mesajı aynı zamanda evrensel hitap gereği tüm insanları dolayısıyla müminleri de kapsamaktadır. Bütün müminlere de bir hitap olan bu ayette, yapılan ibadetlerin insanı olumlu yönde değiştirmesi, dönüştürmesi gerektiği vurgusu yapılmaktadır. İbadetler, insanı geliştiren, iyi yönde dönüştüren ve olgunlaştıran eğitici ritüellerden oluşur. İbadet, en başta Yüce Allah'a kul olan, O'ndan başkasına kul-köle olmaz bilincini öğretir. "Namaz selamdan, oruç iftardan sonra başlar" özdeyişi gereği, insanı iyi yönde dönüştürmeyen, hayatın her anını kuşatmayan ibadet, ibadet olmaz. Zira insanı dürüst, adaletli, merhametli vb. kılmayan namaz, insanı kötülüklerden korumayan, insanın elini, dilini harama karşı tutmayan oruç, vereni mutsuz eden, fakirin başına kakılan zekât, ibadet olarak sayılamaz. Müslüman ibadetleri şekliyle, rükünleriyle tam yerine getirirken ruhunu da anlayan ve hayatına yansıtan Yüce Allah'ın kendilerinden razı oldukları kimselerdir.

3 Surenin Mekke'de ve risaletin ikinci yılında indirildiğini kabul ettiğimize göre, muhatapları da ona göre anlamak durumundayız. Önceki ayetin izahında *el-musallîne* kelimesinden maksadın kimler olduğunu belirtmeye çalışmıştık. Bu doğrultuda bu ayetteki muhatapların da öncelikle "ibadetlerini ıslık çalmak ve el çırpmaktan" ibaret sayan Mekke müşrikleri olduğunu söylemek durumundayız. Onlar yaptıklarının anlamından habersizce, güya ibadet olsun diye bunu yapmaya devam etmekteydiler. Onların "salât"ı buydu. İşte ayette kınamaya sebep olan davranış, bu şekilde yapılan ibadet sanılarıdır. Bir kez de Zâriyât 51:11'de geçen *sâhûne* sözcüğü ise "debelenenler", "yanılanlar", "bilinçsiz ve habersiz olanlar", "imandan çıkanlar", "gafil olanlar" manalarına gelmektedir.

اَلَّذٖينَ هُمْ يُرَٓاؤُ۫نَۙ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

6. Onlar gösteriş yapanlardır.[1]
7. (En ufak) yardıma (bile) engel olurlar.[2]

1 Benzer mesajlar: Bakara 2:264; Nisâ 4:38, 142. Bu ayette sözü edilenler, öncekilerde olduğu gibi Mekkeli müşriklerdir. Bu tür insanlar, başkaları tarafından görülmek isterler. İbadeti gösteriye mahkûm ederler, çünkü niyetleri bozuktur. Yaptıklarında düzgün ve halis bir niyet olmadığı için yapılanlar şekilden öte bir değer taşımaz. İnkârcı bir kafaya sahip olanların, yaptıkları silinip gidecektir.

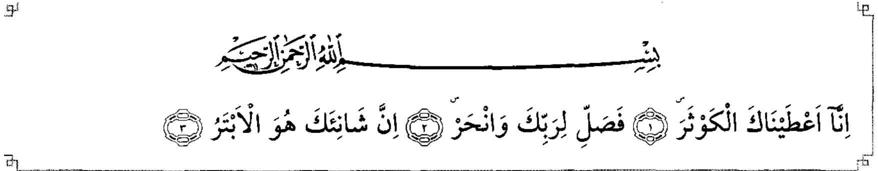
2 Burada sureye adını veren *el-mâ'ûn* kelimesi kullanılmakta ve nankörlerin en küçük bir yardımı bile esirgedikleri ifade edilmektedir. Bu ayete "yardımı esirgerler" anlamı da verilebilir. Yardıma engel olanlar ve her hayrı engelleyenler öncelikle Mekkeli müşriklerdir. Yardımı engelleyenler elbette kendileri de yardım yapmayanlar ya da yaptıkları yardımları insanları kendine muhtaç ederek, yoksulu ezerek ve başa kakarak yapanlardır. Bunun aksini düşünmek mümkün değildir. Kur'an mesajını okuyan bütün muhatapların bu ayetlerden öğreneceği çok şeyler vardır. İlk muhataplar farklı insanlar olsa da, yapılan yanlışlıklardan dersler çıkarmak ve benzer yanlışlıklara düşmemeye çalışmak gerekmektedir. Hatalı davranışı müşrik de Müslüman da yapsa yanlış olur. Bu nedenle dikkatli davranmak bir zorunluluktur. İbadet eden bütün inananların, ibadetlerini bilinçli yapmaları gerektiği bu tür ayetlerle onlara öğretilmektedir. İbadetlerin yapılışı esnasındaki dikkat ve hassasiyet ne kadar önemliyse, ibadet öncesinde de sonrasında da benzer özenin gösterilmesi gerekir. Hayatı, ibadetin hedeflediği şekilde yaşamak, hatta ömrü bütünüyle kulluk denilen ubudiyete dönüştürürcesine yaşamaya çalışmak, bu ayetlerin mesaj hedefleri arasında yer almaktadır. Özenerek, hissederek, duyarak ve farkına vararak yapılan ibadetler, gerçekleri doğru kavramayı beraberinde getirir; sonuçta hayatın tamamı ibadet alanına dönüştürülmüş olur. Dinin veya kıyametteki hesabın yalanlanması hariç, yetimin itilip kakılması ve yoksulun doyurulmasının teşvik edilmemesi, sadece âhireti veya hesabı inkâr edenlerle sınırlı değildir. Aynı şekilde, namazından ya da yaptığı ibadetlerden yeterince haberdar olmamak da sadece başkalarına ait bir durum değildir. Her yanlıştan ders çıkartıp, onları yapmamaya çalışmak, daha iyiye ve mükemmele doğru adım atmak her Müslümanın öncelikli görevidir. Eğer bir ayette müşrik, kâfir ya da münafıklara ait yanlış bir davranıştan söz ediliyorsa, bilinmelidir ki onun anlatılma nedeni, benzer davranışları müslümanların da yapmamasını ve sonunda aynı akıbeti paylaşmamalarını sağlamaktır. Kur'an mesajları, herkesi, özellikle müslümanları öncelikli olarak ilgilendirmektedir.

108

KEVSER SURESİ

❁ 3 Ayet ❁

Mekke döneminde indirilen, 3 ayetten oluşan ve adını ilk ayetteki "çok nimet" anlamındaki *el-kevser* kelimesinden alan Kevser suresi inişte 15, mushaf sırasında ise 108. suredir. Surede Hz. Muhammed'e yönelik nimet, iki buyruk ve ona öfke duyanların durumu dile getirilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Şüphesiz ki sana *Kevser*'i (bol nimet) verdik.[1]
2. Rabbin için *salât* (ibadet) et[2] ve kurban kes![3]
3. Şüphesiz ki asıl (hayırdan yana) soyu kesik olan, sana kin duyandır.[4]

1 *el-Kevser* kelimesinin asıl ve öncelikli anlamları "bolluk, çokluk, bereket" şeklindedir. Ayrıca "Hz. Peygamber'e verilen vahiy, bilgi, hikmet, iyilik, hem bu dünyada hem de öteki âlemde şerefli, onurlu olmak, iyi fiiller işlemek, bütün canlı varlıklara karşı şefkatli davranmak, böylece iç huzuruna ve tatmine kavuşmak" gibi soyut ve somut anlam içeriklerine sahiptir. İyi ve güzel olan her şeyden bolca ihsan edilmesi de ilave anlam olarak zikredilebilir. Bunların dışında *el-kevser* kelimesinin en çok kabul edilen anlamı, "Hz. Peygamber'e cennette verileceği belirtilen ve mahiyeti hakkında çok değişik fikirlerin ileri sürüldüğü bir nehir/havuz oluşu"dur. Bu anlam doğrultusunda, ayette geçmiş zaman kipindeki *a'taynâ* fiiline gelecek zaman anlamı verilmiş olmakta ve "Sana cennette kevseri Biz vereceğiz" mesajı tercih edilmektedir. Surenin ilk ayetindeki *a'taynâ* fiilinin geçmiş zaman kalıbında oluşu, kanaatimizce "verilmesi"nden söz edilen *kevser*in "verilmiş" olduğunu gösterir. Bu durumda, nüzûl sebebini söylerken de ifade ettiğimiz gibi, Duhâ 93:5. ayette Hz. Peygamber'e verileceği vaadedilen çeşitli nimetler kastediliyor demektir.

2 Ayetteki *salli* emri "namaz"ı da içerecek şekilde genel anlamda fedakârlık içerikli ibadet etmektir.

3 Bu ayette anlatılan hususun kurban ibadetine ilişkinliğini, kurban kesmenin bir görev olduğunu, Hacc 22:34-37. ayetlerinde yer alan "kurbanın bütün ümmetlere

bir görev olarak verildiği gerçeği"yle bu ayetin bütünleştiğini belirtmeliyiz. Kurban ibadetinin ilâhî prensiplerin sembolleştirdiği bir ibadet olduğunu vurgulayarak, ayette kurbandan önce yer alan *salât* emrinin, namazı da içerecek şekilde bütün tevhid içerikli eylemler olduğunu özellikle vurgulamak isteriz. *Ekâme-yukîmu-ekım* gibi kelimelerden yoksun olarak *salât* kelimesi tek başına "namaz" değil, "ibadet ve Allah'tan yana olmak" manasında kullanılmaktadır. Ayette "salât" ve "kurban" emrinin sadece ve sadece Yüce Allah'ın rızasına uygun olarak yapılmasının önemine dikkat çekilmektedir. Ayetteki emir, sadece Hz. Peygamber'e yönelik değildir; onu takip etmek ve onu örnek almak durumunda olan bütün müminler bu hitabın muhatabıdır. Hem namazlarda, hem de diğer bütün ibadetlerde, özellikle kurban kesmede Yüce Allah'ın rızası dışına çıkmamak, put veya başka varlıklar adına kurban kesmemek ve kurban sunmamak, sonuçta her dinî eylemde Allah rızasına uygunluğu aramak, bu ayetin evrensel mesajını oluşturmaktadır. En'âm 6:162-163'te bu gerçek şöyle ifade edilmektedir: "De ki, *salât*ım (tevhid içerikli eylemlerim), kurbanım, hayatım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan, âlemlerin Rabbi Allah'a aittir. Ben böyle emrolundum ve ben müslümanların önde geleniyim." Evet, Kur'an'ın vermek istediği ruh, "hayatı Allah'ın dediği gibi yaşamak"tır.

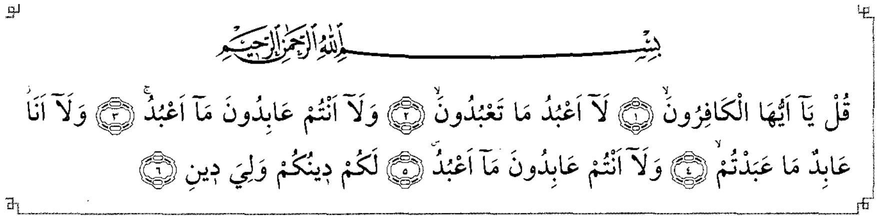
4 Bu ayette verilen mesaj, surenin inişine neden olan olayla ilgilidir. Taberî, Mâverdî, Beğavî, Kâsimî gibi bazı âlimler burada sözü edilen kişinin Ebû Leheb, Ebû Cehil, Âs b. Vâil veya Ukbe b. Ebî Muayt olduğunu belirtmişlerdir. Hz. Peygamber'e erkek çocuklarının yaşamaması nedeniyle "soyu kesik" diyenin, asıl kendi hayır soyunun kesik olduğu hatırlatılmış olmaktadır. Elbette ayetin mesajı sadece inişine neden olan kişi veya kişilerle sınırlı değildir. Kimler ona hakaret ederlerse ve ona düşmanlık beslerlerse bu ayet gereği onlar *ebter* olmayı hak ederler. Hz. Peygamber'i motive eden, onu onurlandıran bu muhteşem sure, onun yolunu takip edenler için de bir müjde mesabesindedir. Peygamber yolunu takip edenler bilmelidirler ki, Hakk'ın savunucuları sürekli olarak saldırılara, hakaretlere ve haksız muamelelere maruz kalırlar. Onuru, şerefi ve itibarı Yüce Allah'ın yanında arayanlar hiçbir zaman yalnız bırakılmamışlardır. İlâhî irade onları asla yalnızlığa terk etmemiştir, terk etmeyecektir de. Yaşanan birtakım olaylar sadece birer öğretim faaliyetinin parçası gibi algılanmalı, Hakk'ın savunulmasında sabırdan taviz verilmemelidir. Sabır, sözlü saldırılara karşı göğüs germek, hakaretlere rağmen hakta direnmek, Allah için dayanmak, hakkı, hayrı ve doğruyu yılmadan usanmadan savunmak demektir. Çok nimetle buluşmanın yolu çok fedakârlık yapmaktan geçer. Fedakârlık yapmadan, yani hem bedenî anlamda ibadetlerini ve tevhid içerikli eylemlerini yerine getirmeden, hem de sunacağı sunakların adresini veya niyetini doğru belirlemeden bu yolda ilerlemek mümkün değildir. Kalpte ve gönülde sağlam istikameti olanlar, davranışta zikzaklar çizmez ve dosdoğru yolda bulunmanın huzurunu yaşarlar. İstikametini şaşıranlar hayır ve güzellikten nasiplerini almayı reddedenlerdir.

109

KÂFİRÛN SURESİ

❀ 6 Ayet ❀

Mekke döneminde indirilen, 6 ayetten oluşan, adını ilk ayetindeki "kâfirler" anlamındaki *el-kâfirûn* kelimesinden alan Kâfirûn suresi inişte 18, mushaf sırasında ise 109. suredir. Surede Hz. Muhammed üzerinden bir müslüman duruşu öğretilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Ey kâfirler![1]
2. Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmıyorum.
3. Siz de benim tapmakta olduğuma tapmıyorsunuz.
4. (Zaten) ben sizin taptıklarınıza tapmıyordum.[2]
5. Siz de benim taptığıma tapmıyordunuz.
6. Sizin dininiz size, benim dinim banadır!"[3]

1 *K-f-r* kelimesinden fail olan *kâfir* sözcüğü "bir şeyin üzerini örten ve gizleyen" anlamına gelmektedir. Ayrıca bu kelimenin şükrün zıddı olarak nankörlük anlamı da vardır. Kur'an'da "iman"ın zıddı olarak "şirk koşmak ve inkâr etmek", iman eden "mümin"in zıddı olarak inkâr eden "kâfir" anlamlarında kullanılmaktadır. Sure müşriklerin Hz. Peygamber'e "Sen bizim putlara bir müddet tap, biz de senin bir Allah'ına bir müddet tapalım" şeklindeki kabul edilemez ve kurnazca tekliflerini reddetmek üzere indirilmiştir.

2 Bu ayette geçen *'abedtüm* fiili geçmiş zaman kalıbında olduğu için ayetteki mesaj, Peygamberimizin peygamberliğinden önce de putlara tapmadığının delilidir. Nitekim Necm 53:2'de de Hz. Muhammed'in hiçbir zaman sapkın olmadığı ve azgınlaşmadığı belirtilmektedir.

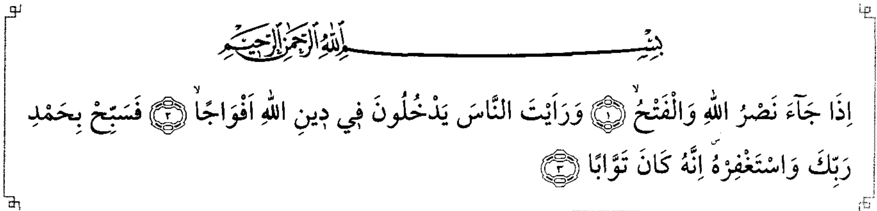
3 Benzer mesajlar: Yûnus 10:41; Furkân 25:63, 72; Kasas 28:55; Sebe' 34:25; Şûrâ 42:15. Dinde zorlamanın, baskının, şiddetin yer almadığının delillerinden birisi de bu ayettir. İnsan akıllı ve iradeli bir varlık olarak yaratılmış ve seçimlerinde sorumluluğunu üzerine almak kaydıyla özgür bırakılmıştır. Hz. Peygamber'in metodunda olduğu gibi müslümana düşen görev sadece güzel bir dille uyarı yani tebliğdir.

110

NASR SURESİ

❀ 3 Ayet ❀

Medine döneminde indirilen, 3 ayetten oluşan, adını ilk ayette geçen ve "(ilahi) yardım" anlamındaki *nasr* kelimesinden alan Nasr suresi inişte 111, mushaf sırasında ise 110. suredir. Surede Mekke'nin fethi vesilesiyle insanların topluca İslam'a girişleri ve bu nedenle *hamd* edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Allah'ın yardımı ve zafer geldiğinde,
2. İnsanların Allah'ın dinine akın akın girdiğini gördüğünde,
3. Rabbini *hamd* (övgü) ile *tesbih* et (yücelt) ve O'ndan bağışlanma dile.[1] Şüphesiz ki O, tevbeleri çok kabul edendir.[2]

1 Benzer mesajlar: Mü'min 40:55; Muhammed 47:19; Fetih 48:2. Bu ayetlerdeki ifadelerden anlaşıldığına göre Hz. Muhammed'in de bağışlanmayı gerektirecek hataları vardı. Bu ayetlerde verilen bilgilere göre, Hz. Muhammed hem kendi hataları için hem de bütün mümin erkek ve kadınların günahları için Yüce Allah'tan bağışlanma dileğinde bulunması gerektiği noktasında bilgilendirilmiştir. Ayetin verdiği genel mesaj gereği, geçmişte ve günümüzde "masumluk ve günahsızlık hatta seçilmişlik" üzerinden dini ve müslümanları istismar eden, sömüren ve çıkar sağlayan insanlara da dolaylı bir uyarı yapılmaktadır. Ayette emredilen tesbih ve istiğfarın, her fetih ve yardımdan sonra yapılmasının istenmesi kuvvetle muhtemeldir. Rivayetlere baktığımızda, Hz. Peygamber'in hayatının sonlarına doğru şu duayı sıklıkla yaptığını görmekteyiz: "Allah'ı eksikliklerden tenzih ederim, O'na hamdederim; Allah'a istiğfar eder ve O'na yönelirim" (Müslim, Salât, 221). Hayatın her anıyla ilişkili olarak Yüce Allah'a yönelik tesbih ve hamd görevimizin olduğunu Nasr 110:3'ten rahatlıkla öğrenebiliyoruz. "Ben sana övgüleri sayınakla tüketemem; Sen, kendini nasıl övüyorsan işte öylesin" (Müslim, Salât, 222).

2 Nasr suresinde, insanların bir istiğfar geleneği oluşturmaları, davranışları hakkında devamlı bir özür ihtiyacında bulunmaları ve hiç kimsenin kendisini garantide görmemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, özür beyanında samimi olanların, Yüce Allah'ı, *tevvâb* yani yönelişleri daima kabul edici olarak bulacakları da bildirilmektedir. Yüce Allah'ın tevbeyi kabuldeki tutumu, hem bu surenin sonundaki ifadede, hem de Nisâ 4:110. ayette açıkça ortaya konulmaktadır.

111

TEBBET SURESİ

5 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 5 ayetten oluşan, adını ilk ayette "kahrolsun" anlamındaki *tebbet* fiilinden alan ve Mesed adıyla da anılan Tebbet suresi, inişte 19, mushaf sırasında ise 111. suredir. Surede sonu ateşe varan servet tutkusuna değinilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَّتْ يَدَٓا اَب۪ي لَهَبٍ وَتَبَّۜ ﴿١﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَۜ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Ebu Leheb'in[1] iki eli (malı ve kazancı) kahrolsun (kurusun), (kendisi de) kahrolsun![2]
2. Malı da kazancı da ona yarar sağlamadı.[3]

1 Asıl adı Abdülüzzâ olan Ebu Leheb'in adının söylenmemesinin sebebi, mesajı evrensele taşımaktır. Onun izinden gidenler de onun gibi elbette kahrolacaktır.

2 Mesed suresinin ilk ayetinde geçen *tebbet* ve *tebbe* fiilleri "beddua" anlamındadır. İlki Ebû Leheb'in amelinin, ikincisi ise bizzat kendisinin helak olmasını amaçlamaktadır. Bu durumda her iki kelime de dua formunda kabul edilmiş olmaktadır ki bizim tercihimiz bu yöndedir. *Tebbet* fiilinin *müennes* (dişil) gelmesi, *yed/yedâ* kelimesi nedeniyledir. İkinci *tebbe*nin müzekker (eril) gelmesi ise, surenin ayet sonlarının uyumu nedenine bağlanmaktadır; ancak biz bu kanaatte değiliz. Çünkü son ayetin fâsılası *bâ* değil, *dâl* harfidir; demek ki bütünüyle surede böyle bir uyum yoktur. Fiilin *tebbe* şeklinde müzekker gelmesi, failin Ebû Leheb'e ait *hüve* zamiri olması nedeniyledir. Aksi takdirde, onun da *tebbet* şeklinde gelmesi gerekirdi.

3 Ayetin mesajı, bu dünyada sahip olunan, güvenilip övünülen hiçbir gücün (para, mal-mülk, makam-mevki, güç, şöhret vb.), eğer kişide Yüce Allah'ı inkâr, insanlara zulüm, cimrilik ve bencillik varsa ahirette kişiye hiçbir şekilde yarar sağlamayacağını beyan etmektir.

سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

3-5. O ve odun taşıyıcı(sı olarak) hanımı boynunda hurma lifinden bükülmüş bir iple alevli bir ateşe girecektir.[1]

1 Mesed suresinde "Ebû Leheb" künyesi yerine Abdüluzza veya Ebû Utbe, eşi için de "hanımı" denilip Ümmü Cemîl denmemesinin çok önemli bir nedeni olmalıdır. Bu tür hitaplar, Kur'an'da genel bir üslup olarak takip edilmektedir. Amaç, anlatılan olayların kişilerle veya zamanlarla sınırlı kalmayıp, evrensel bir nitelik arz etmesini sağlamaktır. Bu surede olduğu gibi, kişiler neye güvenirlerse o cinsten bir sonla karşılaşır ve yaptıklarının derin pişmanlıklarını yaşarlar. Mesed suresinin evrensel manada herkesle ilgili mesaj boyutu elbette vardır. Her kim makam, mevki, mal, servet, nüfus, nüfuz vs. noktalarda bir şeylere sahip ise sahip olduğu her ne varsa onları doğru değerlendirmesi ve Ebû Leheb ve eşi gibi feci bir akıbeti hak etmemesi gerektiği noktasında uyarılmaktadır. İnsanlar "Ebû Leheb"in öldüğünü bilseler de "ebûlehebliğin" ölmediğini, bir yönüyle herkesin buna benzer şeylerle denenmekte olduğunu özellikle unutmamalıdır. İşte Mesed suresinde bizlere verilmek istenen mesajın özü bu noktada şekillenmektedir. Sahte itibarlar felâket getirirler. Sahte itibarlara sahip olan ve bununla övünen kişilere fiili destek vermek de o felakete uğramanın sebepleri arasında yer alır. "İzzet ve şeref isteyenler bilsin ki, gerçek izzet ve şeref bütünüyle Allah'ın yanındadır" (Fâtır 35:10).

112

İHLÂS SURESİ

4 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 4 ayetten oluşan, insanı şirkten arındırmayı amaçladığı için adına "İhlâs" denen bu sure inişte 25, mushaf sırasında ise 112. suredir. Surede Yüce Allah'ın bazı sıfatları ele alınmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌۚ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "O, Allah'tır; tektir.[1]
2. Allah muhtaç değildir.[2]

1 "De ki: O Allah birdir" şeklindeki tercüme hatalıdır. Doğrusu "De ki: O, Allah'tır; tektir" şeklinde olmalıdır. Yüce Allah'ı tanıtıcı bilgiler bağlamında benzer mesajlar: Bakara 2:163, 255; Âl-i İmrân 3:2, 26-27; En'âm 6:14, 101-103; A'râf 7:54; Yûnus 10:31-32; Mü'minûn 23:84-88; Nûr 24:35; Şûrâ 42:11; Haşr 59:22-24; İhlâs 112:1-4.

2 Ayetteki *es-samed* kelimesi "ihtiyaçlar konusunda kendisine yönelinen, başvurulan efendi, büyük" anlamına gelmektedir. Bu anlam, "Allah zengindir; sizler O'na muhtaçsınız" (Muhammed 47:38), "Ey insanlar, hepiniz Allah'a muhtaçsınız" (Fâtır 35:15) ve gerçek *müstağni*, yani hiçbir şeye karşı sorumlu olmayıp başkalarına ihtiyaçsız olan da sadece Yüce Allah'tır (Teğâbun 64:6) ayetleriyle de desteklenmektedir. Kur'an'da sadece burada kullanılan *es-samed* kelimesi için şu anlamlar zikredilmektedir: "Öncesiz, sonrasız, bütün kâinatın sahibi, evrenin yaratıcısı, her şeyi bilen, kerem sahibi, şan ve şerefi zirvede olan, kendisine yalvarılan, kendisinden yardım istenen, dilediğini yapan, istediği hükmü veren, kararından sorguya çekilemeyen, hükmüne karşı konulamayan, büyük, yüce, efendi, zengin, en yukarıda olan, doyuran, doyurulmayan, koruyan, korunmaya muhtaç olmayan, evvel olan, bâkî kalan, sonsuz, ölümsüz olduğu için kendisine vâris olunmayan, uyumayan, uyandırılmayan, başkalarıyla mukayese edilemeyen, ayıbı, kusuru bulunmayan, mutlak galip olup mağlup edilemeyen, hiç kimseye ihtiyacı olmayan, gözlerin idrak edemediği, doğurtmamış ve doğurulmamış, değişmeyen ve farklılaşmayan" (Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXII, 181-182). Benzer mesajlar: En'âm 6:14; Mü'minûn 23:88; Zâriyât 51:57.

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

3. Doğurtmamıştır (kimsenin babası değildir)[1] ve doğurulmamıştır (kimsenin çocuğu da değildir).

4. O'nun dengi de yoktur."[2]

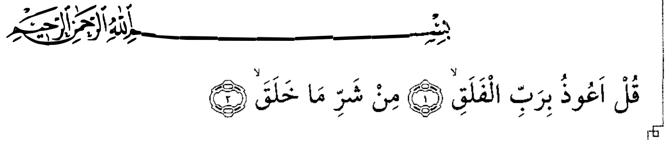
1 Bu cümlede Yüce Allah'ın oğlu veya kızları olduğu kabulleri bütünüyle reddedilmekte, yahudi, hristiyan ve müşrikler gibi bütün zamanların müşriklerinin ve inkârcılarının bu türden iddiaları geçersiz kılınmaktadır.

2 Bu ayet Nahl 16:74 ve Şûrâ 42:11. ayetlerle birlikte okunmalıdır.

113
FELAK SURESİ

5 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 5 ayetten oluşan, adını ilk ayetinde geçen "sabah aydınlığı" anlamındaki *el-felak* kelimesinden alan Felak suresi inişte 23, mushaf sırasında ise 113. suredir. Surede bazı şeylerin şerrinden Yüce Allah'a sığınılması emredildiği için Nâs suresi ile birlikte bu iki sureye *el-mu'avvizetâni* denilmektedir.

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "(Şunların şerrinden) ağaran sabahın[1] Rabbine sığınırım:

2. Yarattığı şeylerin şerrinden,[2]

1 Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-felak* kelimesi "sabah ve sabahın aydınlığı", "cehennemde kapalı bir yer", "cehennemde bir ev, kuyu", "bizzat cehennemin isimlerinden biri" gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca bu kelimenin "bölme, bölünen şey" anlamından hareketle ayetin mesajı şöyle de anlaşılabilir: "De ki: Bölen/yaran, bölerek var etme sisteminin Rabbine sığınırım." Bu anlamda En'âm 6:95 ve 96'da geçen *fâlık* kelimeleri de "yaran, bölen" anlamlarını içermektedir.

2 Şerrin kaynağı Yüce Allah değildir, yaratılanlardır. *Âmentü*'de sözü edilen "hayır ve şerrin Allah'tan olması", şerrin kaynağında Yüce Allah'ın olduğu manasına alınırsa bu korkunç bir hata olur. Yüce Allah şerrin kaynağı olamaz; şerler asla ve kat'â O'na nispet edilemez; sadece yaratıkların şerri istemesi durumunda imtihan gereği Yüce Allah şerri yaratır, hepsi bu kadar. Enbiyâ 21:35'te de buna değinilmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken en önemli noktalardan biri, yaratıklardan değil, onların şerrinden sığınmak gereğidir. Şer ortadan kaldırılınca veya giderilince geriye cevher kalmaktadır. Şer curuftur, yaratık ise cevher. Curufu cevherinden ayırınca sorun bitmektedir. Tıpkı kâfirde sevmememiz gereken nokta onun küfrü olduğu gibi. Kişi küfründen ayrılınca, yani tevbe edip fıtratına dönünce onun sevilmesi iman gereğidir.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَۙ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثَاتِ فِي الْعُقَدِۙ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

3. Çöktüğü zaman karanlığın şerrinden,[1]
4. Düğümlere üfleyenlerin şerrinden,[2]
5. Kıskançlık duyduğunda kıskancın şerrinden."

1 "Gece vakti", bilinmeyen ve görünmeyenden duyulan korku ve endişeyi artıran unsurdur. Aslında her karanlık, bir çeşit gizem ve korku nedeni olarak görülür. Önünü görememek, insanı nasıl davranacağı noktasında çaresiz bırakmaktadır. "İlk muhataplar geceyi öylesine öcüleştirdiler ki, onu bir tür "şer ilâhı" gibi görmeye başladılar. Dinlenme vakti olarak insana Yüce Allah'ın ikram ettiği geceye "şer ilâhı" rolü yüklemek, hiç şüphesiz akıl ve iradeyi bastıran cehalet karanlığının şerrine maruz kalmaktır." Bu nedenle, karanlıkları sadece gündüzün zıddı olan gece olarak sınırlandırmak ayetin anlamını da daraltmak anlamına gelir. Hayatı karartan her şey, öncelikle ve özellikle cehalet karanlıkları, insana şer olarak sunulabilecek en tehlikeli etkenlerdir. Bu sure, bastıran karanlığın kötülük etkilerinden, yükselen sabahın Rabbine sığınma emrini içermekte, her olumsuzluğun üstünde bir olumlu değerin varlığını insana öğretmektedir. Eğer karanlıklar varsa, bilinmelidir ki aydınlık da vardır. Üstelik mecazi karanlıklar yaratılmışların eseridir, süreklilik ve tutarlılık göstermezler. "Aydınlığın Rabbi" her şeyin üstesinden gelen yegâne sığınak olarak hatırlatılmakta, bir anlamda çaresizlik edebiyatının bir aldatmaca olduğu ifade edilmiş olmaktadır. İnsan için bazı kötü etkiler varsa, karşılığında onun panzehiri olarak iyilikler de vardır; üstelik çareler çaresizliklerden daima daha fazladır. Ümitsizlik bir karanlıktır, cehalettir; ümit ise onun karşı değeridir ve bilgiye dayalı imandır, vahiydir.

2 En'âm 6:112 ve Nâs 114:5. ayetlerin desteğiyle, bu düğümler nefsin kördüğümleri, onlara üfleyenler de duygu ve düşünce dünyasındaki düğümleri ve sorunları çözme iddiasıyla insanları aldatan umut tacirleri ve sahtekârlardır; ya da insanın şahsiyet ve onurunu, söz ve sebatını dağıtma çabasıdır. Buna, karşıt cinslerin birbirlerinin duygularını, cinselliği kullanarak kirletmeleri de dâhildir. Sözün özü, bu işlem, insan duygularını karıştırma girişiminin her türünü kapsar. Duygu kirlenmesi bunun sonucudur (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, X, 171; İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, s. 1327'de 6. not). Büyü, sihir birer aldatma olduğundan, kişi aslında bunu yapan sihirbazın ve büyücünün hatta cincinin etkisine girmekte, aklını ona emanet etmektedir. Dolayısıyla insana etki eden büyü ve sihir yoktur. Büyüye ve sihre inanan cahil insan tipi vardır. Şeytani virüslerin kişilerin aklını işgal etmesine izin verenlerin hasta olması normaldir. Aklın, kalbin, gönlün virüslerden temizlenmesini sağlayacak çözüm, güven odaklı bir iman ve antivirüs özellikli Kur'an-ı Kerîm'dir. Zira vahyin bulunduğu yere şeytani virüsler Allah'ın izniyle dadanamaz ve giremez.

114
NÂS SURESİ

6 Ayet

Mekke döneminde indirilen, 6 ayetten oluşan, adını "insanlar" anlamındaki *en-nâs* kelimesinden alan Nâs suresi inişte 24, mushaf sırasında ise 114 ve sonuncu suredir. Surede vesveseci şeytandan Yüce Allah'a sığınılması emredilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِۙ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِۙ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِۙ ﴿٤﴾
اَلَّذ۪ي يُوَسْوِسُ ف۪ي صُدُورِ النَّاسِۙ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

Rahmân, Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "İnsanların Rabbine sığınırım.
2. İnsanların hükümdarına,
3. İnsanların ilahına.
4-6. İnsanların göğüslerine (kalplerine) vesveseler fısıldayan, cinlerden ve insanlardan (olan o) sinsi vesvesecinin[1] şerrinden (Allah'a sığınırım)."[2]

1 *el-Vesvâs* ve *el-hannâs* kelimeleri şeytanın sürekli bu halde oluşunu ortaya koyan mübalağa yani abartı kalıbındadır. Bu kalıpta Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-vesvâs* kelimesinin anlam alanında "bilinen bilinmeyen, hayal veya gerçek, bilinçaltı veya bilinçüstü, duyular veya güdüler, vehim veya endişe, insan kaynaklı veya cin kaynaklı oluş, görülebilirlik veya görülemezlik, hissedilebilirlik veya hissedilemezlik" gibi unsurlar vardır. Bu yüzden, ayetteki *el-vesvâs* kelimesini izahında Taberî, bunun "şeytan" olduğunu belirtmekte ve sürekli vesvese vermenin onun özelliği olduğunu bildirmektedir (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXX, 355). Şeytanın vesveselerinden kurtulmak için Yüce Allah'a sığınmak gerekir. O'na sığınmayanlar bu defa şeytanın oyuncağı olmaktan kurtulamazlar. Ayetlerde özellikle, insanoğlunun bu vesveseciden uzak durmaya gayret etmesinin kendi menfaatine olacağı ortaya konulmaktadır. Yüce Allah'a sığınmayanlar mutlaka kendilerine başka bir sığınak ararlar. Böylece ilgili varlıklara hakkı olmayan özellikleri nispet ederek, Cinn 72:6'da belirtildiği gibi onların da sapmalarına ve haktan uzaklaşmalarına neden olurlar. Yine Kur'an'da sadece bu ayette geçen *el-hannâs* kelimesi

ise, yukarıda ifade ettiğimiz gibi "sinmek, geri kalmak" demektir. Tekvîr 81:15'te "sinen, saklanan şeyler" anlamında kullanılan *el-hunnes* kelimesi, burada şeytanın sinsiliğini ortaya koymaktadır. Sa'îd b. Cübeyr, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakletmektedir: "İnsan, Rabbini hatırladığı zaman, şeytan geri çekilir ve kaçar (siner); ama Rabbini unuttuğu zaman ona vesvese verir" (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXX, 355; Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XXXII, 198). Bu rivayetten anlaşılıyor ki, *el-hannâs* kelimesi, şeytanın sinmesi veya geri durması anlamlarına gelmektedir. Bu durum, üstün güç olan Yüce Allah'ın huzurunda çekingenlik ve güçsüzlük nedeniyle haddini bilme halidir.

2 Felak suresinde ifade edilen büyücülerin ve cinlerin gaybi güçlerinin olmadığı, insanlara sinsice vesvese vermek dışında yapabilecekleri bir kötülük bulunmadığı Nâs suresinde de ifade edilmektedir. Halbuki geleneksel kabullere göre bakıldığında bu iki sure, cincilik, sihir ve büyü gibi sahte oluşumlara delil kabul edilmiş, cahiliye dönemi müşrik inançları İslam'ın inancı (!) gibi gösterilmiştir. Hatta Yüce Allah'ın koyduğu sınırlar aşılarak Hz. Peygamber'e büyü yapıldığı (!) ve bu surelerle kurtulduğu (!) yalanı uydurulmuş ve böylece müşriklerin "o cinlenmiş" şeklindeki iddialarına destek verilmiştir. Üstelik Kur'an'da Hicr 15:6-7, Sâffât 37:35-37, Duhân 44:13-14, Tûr 52:29, Kalem 68:1-2, 51, Tekvîr 81:19-22. ayetler bulunmasına ve bu iddia Yüce Allah tarafından bizzat reddedilmesine rağmen. Bu yalanı ortaya atanlar Hz. Peygamber'in bu olayı Medine'de yaşadığını iddia etmişler ama bu iki surenin Mekke'de nazil olduğunu da unutmuşlardır. Yüce Allah'ın koruması ve gözetimi altındaki bir elçiye böyle bir yalanı reva görmek korkunç bir iftiradır: "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin. Hanginizin fitneye düştüğünü ileride sen de göreceksin, onlar da görecekler. Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin saptığını iyi bilendir ve O kimlerin doğru yola ulaştırıldığını iyi bilendir" (Kalem 68:4-7). Azamet sahibi olan Yüce Allah daima doğruyu söyler.

صدق الله العظيم

Yüce Allah doğru söyledi.